

Merhaba

Murat Belge 01.06.2008

Radikal'deki son yazımda, "Her veda bir hüznün içerir" demiştim. Taraf'taki ilk yazıma da " Her yeni başlangıç geleceğe ilişkin umutlar içerir" cümlesiyle başlayayım.

Türkiye insanın umutlarını kolayca törpüleyiveren bir ülkedir. Olayların günübirlik akışını izleyin, bir gün iddianame, bir gün "telekulak", derken bir gün yeni bir suikast, yani her zaman beklenmedik, çarpıcı ve çok zaman sinir bozucu bir olay vardır. Burayı biraz tanımış olan yabancı gazeteciler de hep buna dikkat çeker, "Bu ülkede heyecansız gün geçmiyor" derler.

Bu doğrudur. Ama bir an zihninizi gündelik akıştan koparıp "uzun vade" üstünde yoğunlaşın. Bu sefer de "Burada hiçbir şey değişmiyor" dersiniz. Yirmi birinci yüzyılın ilk onyılıının sonuna yaklaşıırken, "Tan Matbaası gençliği"ni yeniden yaratmayı da başardılar, örneğin. Zaten orada olanların birçoğu hayatta ve üç aşağı beş yukarı aynı temel tavırla etkin.

Verecek örnek çok. Uzatmayalım. Tek tek "aktör"lerden, bireylerden çok, zihniyetler değişime karşı, zamana karşı direnebiliyor bu toplumda. Belki "zihniyetler" diye çoğul yapmak da çok doğru değil, çünkü sonuç olarak bir tane zihniyet var ortada: Merkeziyetçi- bürokratik- pederşahî- otoriter bir düşünce ve davranış kalıbı. Bu kalıpta Ali Paşa'dan Ahmet Rıza'ya ve tek-parti rejiminden bugüne kayda değer bir değişiklik, bir yenilenme yok. "Yenilenme" gibi görmek istediğimiz ufak tefek değişimler oluyorsa, bunlar da aslında o yapının kendini gene kendisi olarak sürdürmek için yapmak istediği "revizyon"lardan ibaret. Tek-partili, çok-partili, o anayasayla ya da bu anayasayla, o kurum olmazsa bu kurumla, ama temelde hep aynı tutarlı düşünce ve davranış kalıbı.

?u günlerde, daha doğrusu şu yıllarda, bu kalıbın kendini yeniden üretmekte gerçekten çok fazla zorlanmaya başladığı bir dönemde yaşıyoruz.

Çünkü dünya değişiyor. Değişen dünyanın getirdiği yeni biçimlenmeler karşısında, bizim bu eski iktidar yapımızın, zihniyet ve davranış tarzımızın biçimleri "bağdaşır" olmaktan çıkıyor; çevremizde kurulmakta olan dünyayla bağdaşamıyoruz. Soğuk Savaş koşullarında değiliz artık; demokrasi gemilerinin uğramadan geçtiği bir liman olarak yaşamayı daha fazla sürdüremeyeceğiz.

Ama asıl dinamik gene Türkiye'nin içinde. Bir "kışla" modeli üstüne kurulan bu ülke şimdi bir "toplum" olmanın eşiğinde. Aslında eşiğin de epey ilerisine geçtiği söylenebilir, ama bu "üstyapı", bu politik cendere, öbür yana toptan geçmesine, hâlâ engel olabiliyor. Eşiğin üzerindeki bu "toplum" o değişen dünyanın bütün biçimlerini sindirmiş olmayabilir, ama en azından onlara açık ve onlara iyiden iyiye yaklaşmış durumda.

İçeride ve dışarıda gerçekleşen bu dönüşümler iktidara almış, bu çeşit bir iktidarın içinde doğmuş ve orada yaşlanmış seçkinlerde büyük bir gerilim ve bir sinir bozukluğu yaratıyor. Onlar bu "asabiye"yi sistemin doyuramadığı, işsiz, eğitimsiz ve öfkeli gençlerine şırınga ederek kendi mücadelelerine bir "kitle tabanı" oluşturmaya çalışıyorlar.

Uzun-vadede tarih bu kesime bir şans tanımaz. Bu mümkün değil. Ama giderayak bu topluma daha çok zarar verebilirler. Sorun, buna imkân bırakmamak.

01.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Retrospektif

Murat Belge 03.06.2008

Bizim kuşak altmışlarda yirmi yaşlarına girdi. Bir birey için yirmisine girmek önemlidir. Bir "olgunlaşma" değildir elbette, ama çocukluğun kesinlikle arkada bırakılması anlamına gelir.

Türkiye ise ellilerin başında çok-partili düzene geçmiş olmanın önemli sonucunu yaşamaya başlamış, tek-partili düzenden sonra düzenin o tek-partisi de seçimle iktidardan uzaklaştırılmıştı. Yani Türkiye de "olgunlaşma" yönünde bir dönemci geride bırakmış gibi görünüyordu. Ama altmışa geldiğimizde, bunun "gibi görünmek"ten öte bir şey olmadığını anlayacaktık.

Bizler, "normal çocuklar"dık, çoğumuz. Onun için, bütün normal çocuklar gibi büyüdük, yaşlandık ve şu yıllarda altmışımıza girdik, geçtik. Türkiye, ebeveyninin feci "pedagoji" anlayışından ötürü "normal" olamadı; büyüyemedi, olgunlaşamadı. Fiziksel olarak büyümesine büyüdü, tabii, yaygın deyimle "kazık kadar adam" oldu. Ama zihnen büyümesi engellendi. İşte şimdi de, toplumun yüzde elliden fazlasının yaptığını beğenmeyen baba "Gene yanlış yaptın" diyor; "Ben sana onlarla arkadaşlık yapmayacaksın dememiş miydim? Çabuk gir eve otur, ben sana çık deyinceye kadar hiçbir yere kıpırdanma. Yoksa neler olacağını biliyorsun!"

Bilir tabii, bilmez mi? O "neler" denen şey kaç kere oldu. 1960'ta, 1971'de, 1980'de. Bugün de "artık olmaz" diyecek durumda değiliz.

Benim çocukluğum Moda'da geçti. O yıllarda şöyle otuz yaşlarında gösteren, iri yarı, hep yanında bir kadınla gezen bir adamcağız vardı. Bir gün Moda Burnu'ndaki bankta yanıma oturmuş, nazik bir sesle, "Ümit'e selam söyleyeyim mi" diye sormuştu. Meğer bu, hali vakti yerinde bir ailenin "geri zekâlı" tabir edilen oğluymuş. (Kılığı kıyafeti hep düzgün olurdu). Aile yanında dolaşması, daha doğrusu onu dolaştırması için bir Alman schwester da tutmuştu. "Ümit" dediği ise galiba kardeşiymiş. Herkese aynı şeyi sorarmış.

Bu soru da, sonraki yıllarda, aradaki benzerliği düşündüğümde, bana çok simgesel gelmişti. Yanında "dadı"sı olmadan gezemeyen bu bedeni iri, akıllı küçük kalmış adamcağız, "Ümide selam söyleyerek" ömrünü dolduruyor...

Evet, elliler ve DP iktidarı, demiştik. İçindeki bir duygu veya sezgiden ötürü ellileri yeni bir dönemin ilk onyılından çok eski dönemin son onyılı gibi görüyorum. Yani, birincisi olmalıyken böyle olmamış, dolayısıyla ikincisi olup kalmış bir "ara dönem". Yeni dönem, bizim kuşak için olduğu gibi Türkiye için de 1960'ta başladı: 27 Mayıs 1960'ta.

"Eski/yeni" diye bir ayrım yapıyorsam, bu "ayrım" neye göre oluşuyor? Galiba şunu gözetiyorum: "tek-partili düzen" aynı zamanda bir "tek-güç" yapısına tekabül ediyordu. Toplumda her şey o "tek güç"ten ibaret değildi elbette. Ondan hoşnut olmayanlar, muhtemelen de çoğunlukta idi. Ama "güç" değillerdi. Gerçek varlıkları, siyaset düzeyine çıkıldığında, bir "yokluk" oluyordu. Bu durum, yirmi küsur yılda değişti ve çok-partili düzene geçme kararı, gene o "tek-güç" içinden bir kadronun bir "yeni" iktidar olarak ortaya çıkmasına yol açtı. Bundan on yıl sonra, "eski iktidar", iktidarını geri aldı.

Ama, alamadı. İşte farkı burada görüyorum. Çünkü artık bir "tek-güç" yapısı yoktu ve altmış başında oluşmaya başlayan koşullarda "CHP/DP-AP" eksenini de artık "tek-belirleyici" olmaktan çıkıyordu. Seksendeki darbeye

kadar (yani bizim kuşak kırklarına girerken) bu mücadele devam etti.

1980, 1930'ların restorasyonu çabasıdır. Dünyaya rezil olmamak için birden fazla partiye izin verilecek, ama birden fazla partiye "tek-parti" düzeni yaşanacak.

Bu da olamadı. Olamazdı. Direniş sürdü, sürüyor.

Üstelik, 2000'den beri, denge de değişti. O eski zihniyet, belirli noktalarda hâlâ egemen. Ama belirleyici değil ve yaygın hiç değil.

Kavga da, bunun kavgası.

03.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Entelektüel izolasyon

Murat Belge 06.06.2008

Avrupa'daki belirli –ve güçlü- bir eğilimi eleştirmek için, "kale Avrupa" veya "Avrupa şatosu" gibi deyimler kullanılır. Ama Türkiye Cumhuriyeti de, kurulduğundan itibaren, böyle bir "kale" görünümü almıştı. Dünyadaki 1929 buhranı gibi kapitalizm krizlerine karşı daha dayanıklı olmak için –"devletçilik"le birlikte- bu gibi tedbirlere başvurulduğunu düşünmek de mümkün. Atatürk'ün Türkiye'yi böylesine kapatmak istemediği, ekonomik alanda da, İnönü'ye çok sevimli görünen izolasyonist devletçilikten, daha serbest bir "laissez-faire" anlayışından yana olduğunu savunmak da aynı şekilde mümkün. Ama burada sorun Atatürk'ün veya başka birinin bireysel ideolojisinden çok, o dönemin Türk intelligentsia'sının kolektif bilinciyle ilgili bir şey. Balkan Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sonrasına geldiğimizde (önceki olayları şimdilik unutalım) bu bilinç tamamen zenofobikleşmişti. Ülkenin kendine seçtiği ekonomik-politik yol da dışa açılmayı gerektiren bir şey değildi.

Böylece, ulusal sanayii dış rekabetten korumak için gümrük duvarları nasıl yükseldiyse, düşünce dünyamızı zehirli dış etkilerden korumak için entelektüel gümrüğün duvarları daha da yükseltildi. Bunun önemli bir istisnası kırklarda, Hasan Âli'nin bakanlığı sırasında, dünya klasiklerinin çevrilerek yayımlanmasıdır. Ama bunlar, adı üstünde, "klasik"lerdi; çağdaş düşünce akımlarıyla bir ilgileri yoktu. Bakanlığın ilgileri de çağdaş düşünce akımlarına kadar uzanmıyordu.

Çeviri önemli bir şey. Ama medeni bir ülke, bir yandan mümkün olduğu kadar geniş bir yelpaze içinde birçok çeviri yaparken, bir yandan da, "mektepe medrese" görmüş nüfusuna, çeviriyi beklemeden kendi okumasına yeterli bir "yabancı dil" eğitimi verir. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı bunu yapmayı bugüne kadar başarmış değil ("Neyi başarmış" diye de sorabilirsiniz elbette. Cevap uzun yer tutmaz). Yıllar yılı, İngilizce öğrenmeme garantisi teşkil eden gatenby kitaplarından vazgeçemeyen bir bakanlık, herhalde dünyayı yakından izleyen bir bakanlık olamazdı. Bakanlığın bu alandaki tutumu, bir yabancı dil öğretme formel gereğiyle "yabancı"ya duyulan psikolojik-bilinçaltı nefret ve korku arasındaki diyalektiğin sonucu gibidir.

Bundan önce de çeşitli yazılarda değinmişimdir: Türkiye'nin entelektüel hayatının temellerini 1890-1905

arasında doğmuş kuşaktan yetişmiş kişilerin attığını söylemek mümkündür. Bunlar, Cumhuriyet'in kurulduğu yıl 18 ila 33 yaşlarına gelmiş insanlardı. Yani, entelektüel formasyonlarını, Cumhuriyet kurulmadan önce büyük ölçüde tamamlamışlardı. Fuat Köprülü ve Ömer Lütfü Barkan, Zevket Süreyya ile Ahmet Hamdi Başar, Ahmet Hamdi Tanpınar ile Mesut Cemil, Nusret Hızır ile Arif Müfit Mansel veya Besim Darkot, Nurullah Ataç ile Hilmi Ziya Ülken, kendi alanlarında öncü ve bugün dahi aşılmamış birer zirve olarak duran daha nice aydın, akademik, sanatçı, düşünür ve politikacı bunların arasında şimdi aklıma gelen birkaç tanesi. Başlıca özellikleri, yukarıda söylediğim gibi, formasyonlarını Cumhuriyet'in kurulmasından önce ve özellikle de dış dünyayı izleyerek, öğrenerek tamamlamış veya en azından formasyonun temel taşlarını yerli yerine koymuş olmalarıdır. Yaşadıkları yıllarda, üstüne bastıkları toprak durmadan sallanıyordu. Toplum bir yıkıma doğru gidiyordu. Öğrenmek ve öğrendiklerini iyi öğrenmek zorundaydılar. Hepsi ciddi aydınlardı.

Sonra gene kapandık. "Biz bize benzeriz" dedik. Kimseye benzememek için (ya da benzemediğimize kendimizi inandırmak için) az buz çabalamadık. Yukarıdaki listede adı geçenlerden bazıları da bu çabaya omuz vermiştir. Bu kadar çaba karşısında sonuç almamak, hiç başarı kazanamamak da mümkün değil. Yani, sonuçta tam istediğimiz kadar olmasa da, epey benzersiz olmayı başardık.

Sonuçlarını bugün de yaşıyoruz. Yaşamaya daha bir zaman devam edeceğiz herhalde. Ama buna karşı eğilimler de epeydir var ve artık iyice güçleniyor. Bu "entelektüel izolasyon" konusu çok önemli olduğu için biraz daha üzerinde durmak istiyorum.

06.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güncel ve yapısal

Murat Belge 07.06.2008

Bizim memlekette pek revaçta olan "köşe yazıları"nın yazarları, daha "gazeteci" eğilimliyse, köşelerinde "güncel"i kovalarlar; benim gibi, "akademik" eğilimleri de olanlar, güncelin ardında yatan "tarihi" veya "yapısal" olana yönelir.

İimdi, örneğin, Anayasa Mahkemesi'nin kararının ertesindeki sabahtayız. Bense (bunu hesaplamadan da değil) Türkiye'nin izolasyonu üstüne birkaç yazı sürebilecek bir "kafa yorma" dizisi başlatmıştım. Bu cuma sabahı, Mahkeme'den böyle bir karar çıkmamış gibi, 1930'larda Darülfünun nasıl lağvedildi ve üniversite nasıl kuruldu gibi konularla devam etmenin biraz tuhaf kaçan bir yanı var.

Bu öyle de, Türkiye'de güncel olanı, "olmakta olan"ı, nasıl açıklarsınız? Evet, şu Anayasa Mahkemesi kararını nasıl açıklarsınız? "Seksen küsur yıl önce bu Cumhuriyet kurulduğu sırada" gibi cümlelere başvurmadan, şu anda ne olduğunu açıklamak mümkün mü? Aslında yalnız "seksen küsur yıl öncesi" ile de açıklamak zor olabilir, çünkü o da, ondan öncesinin tortularını içeriyor.

Gene bu Mahkeme kararına baktığınızda, benim üstünde durmaya çalıştığım "izolasyon" olgusunun baş rollerden birini oynadığını görürüz. Birkaç şekilde böyledir bu. En basiti, bir "ülkeler manzumesi" içinde yer aldığımızı ve onlardan biri olduğumuzu söylüyor. Ama bu karar, başka kararlar, yığınla prosedür, işlerin olma

tarzı, o ülkelerdekine benzemiyor. Demek ki biz "onlardan biri" değiliz. "Öyleyiz" diye ısrar ediyorsak, ya neden konuştuğumuzu bilmiyoruz (böyle olanlar var), ya da yalan söylüyoruz (bunu yapanlar da var).

Böyle olduğu içindir ki, "biz de sizdeniz" diye iddiada bulunduğumuz ülkelerden bizimle ilgili sorumluluk almış birileri gelip bu işlerin nasıl yürüdüğüne bakıyor ve "Hayır, bu yaptığınız demokratik teamüllere uymaz" diyor. Vay sen misin diyen! Onlara çok kızıyor ve ağız dolusu hakaret ediyoruz. "Ana fikir", bizim "iç işlerimiz"e müdahale ediyorlar! Gene bir bilmezlik. "Beni de alın ne olur koynunuza" diye başvurduğumuz ülkeler bu gibi müdahaleleri kural haline getirmişler. Ya da "hukukî sürece müdahale!" diye bağıyor ve müthiş bir söz söyledik sanıyoruz. Oysa adam tam da bunu söylüyor: "Böyle bir sürece 'hukukî' denemez! Bu 'hukuk'ta ısrar ediyorsanız bizim aramızda işiniz yok" diyor. Anayasa'yı Anayasa Mahkemesi eliyle çiğneyen bir ülkenin, gerçekten de, ne işi olabilir oralarda?

Ama asıl önemli olan etken şu: bunları yapmakla aslında "izole" kalmak istediğimizi ilân ediyoruz. "Bizim aramızda işiniz yok" denmesini zaten biz istiyoruz. Desinler, biz de dönüp halkımızı aydınlatalım: "Gördünüz mü, ne kadar antidemokratik ve ne kadar 'Türk-düşmanı' adamlar bunlar. ?urada son derece normal işler yapıyoruz; bunları bahane edip bizi dışlıyorlar. Biz de onurumuzla, 'tek ve Türk', yaşarız. Siz zaten bizim bu yönetimimizden çok memnunsunuz. Biz de sizi memnun etmeye devam ederiz. Böylesi çok daha iyi."

Yıllar önce, seksenlerde, MHP davası sürerken, yargılananlardan biri "fikirlerimiz iktidarda biz buradayız" demişti. 12 Eylül rejimi için oldukça yerinde bir tespit olduğu söylenebilirdi. Bugün de Veli Küçük aynı mesajı gönderebilir, sanıyorum. Neyse, onun da günü gelir, hele şu "kapatma" işini de bir çözelim.

07.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sözle tahrip

Murat Belge 08.06.2008

Türkiye'de bir "tartışma kültürü" değil, "münazara kültürü"nü kökleştirdiğini yazmıştım. ?u dönemde "münazara" mantığı şahikasına tırmandı. Bunda, toplumsal hayatta bize nirengi noktası gibi olağanın sınırlarını göstermesi gereken kurumların siyasi konjonktüre göre yer değiştirmeye başlamalarının da önemli bir payı var.

Ölçülerin iyice karıştığı bu dönemde bir savaş ortamının mantığına göre davranıyoruz; ama aynı zamanda silâh kullanmadan savaşıyoruz. Bunun sonucu, sözün, silâha dönüşmesi. Söz, egemenlik kurmanın aracı. Bir savaşta nasıl bir noktayı ateş altında yıpratır, sonra bir taarruzla ele geçirirseniz, aynı işi şimdi "söz"le yapacaksınız.

Laiklik, Anayasa'nın değiştirilemeyecek bir maddesi. Bu bir veri ve kimse bunu tartışmıyor. Düşmanların asıl fikrinin böyle olmadığını (takiye yaptıklarını) biliyoruz, ama bunun somut kanıtını da gösteremiyoruz. Böyle olunca AKP'nin kapatılmasına gerekçe, bu partinin "laiklik karşıtı eylemlerin odağı" olması. Ama kendisinin yaptığı şu eylem değil (öyle eylemler olduğu iddia ediliyor) şüphesiz, ama iddia eden açısından da bunlar zayıf olduğu için "odak" mantığından gidiyoruz.

Anayasa Mahkemesi, Deniz Baykal'ın takdir duygularını harekete geçiren bir "içtihat" yaparak, raportörün

raporundaki "ancak şekil" sınırlamasını hiçe sayarak Meclis'ten geçen değişikliği iptal ediyor. Burada "içtihat" kavramı çok önemli. Bugünkü Taraf'ta söylendiği gibi, Anayasa Mahkemesi, anayasa değişikliklerine yalnız şekil açısından bakar ve bunun böyle olduğunu kendisi de söylemişti. Ama şimdi Anayasa'da olmayan bir yetki kullanıyor ve değişikliği iptal ediyor.

Dediğim "söz düellosu" ortamında bu tasarruf, bir tarafın gözünde bir "yetki gaspı" ve Anayasa'da temeli olmayan bir şey. Ama Baykal'ın gözünde bu bir "içtihat". Kavram, aslında öbür tarafın iddiasının doğru olduğunu itiraf ediyor. Ama "içtihat" gibi bir kavramın "şerefli" çağrışımlarını kullanarak (herhalde "içtihat kapısı" kapandı, İslâm döndü" gibi klişelere de yaslanarak).

Ama asıl söylemek istediğim başka bir şey: Anayasa Mahkemesi "değiştirilemez madde"nin değiştirildiği iddiasıyla, yapılan değişikliği reddetmekle, ergenlik çağında üniversiteye öğrenci olan genç kızların, inandıkları dinin bir gereği olduğunu kabul ettikleri biçimde başlarını örtmelerini laikliğe aykırı bir davranış ilân ediyor. Türkiye'den başka hiçbir dünya ülkesinde (örnek gösterilen Fransa dahil) üniversite çağına gelmiş insanların kılık kıyafetleri yasakla belirlenmediğine göre, mantiken, dünyada bizden başka "laik ülke" olmadığı sonucuna da varıyoruz. Bu da, bu dünyada "tek ve Türk" (bu alıntı Oğuz Atay'dan) kalma idealimize uygun.

Bu bir Anayasa Mahkemesi kararı olduğuna göre, belki bir adım sonra ona aykırı konuşmak da bir yasak haline getirilir. Yani, bir toplumda ergen genç kadınların başları örtülü olarak üniversiteye gitmelerinin laikliğe aykırı olup olmadığının tartışılması, olmadığının savunulması, yasaklanır. Bundan böyle yasalarımızın Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacağı, Meclis'in "fuzulî" bir organ olduğu tebellür ettiğine göre, şu olanlardan sonra böyle bir yasak gelmesini de yadırgamayız.

Bildiğimiz askerî savaştaki "mevzi kazanma" girişimi, bugün yürürlükte olan silâhsız savaşta –şimdilik- böyle gerçekleştiriliyor. Değişikliği iptal ederken, yani bir tepeyi ele geçirirken, çevredeki başka tepeleri de sözel yayılım ateşimizin gücüyle zapt ediyoruz. Bunun için "içtihat" falan gibi sözler gerekiyorsa, onlar da elimizin altında hazır. Silâhlığımızda her türlü sözel cephane var. Sorun bunları yüksek sesle, hızlı hızlı, arada boşluk bırakmadan söylemek. Televizyonlarda, bir cümlelik sözünü on beş farklı cümlede tekrar tekrar söyleyen "haberci"leri yadırgamadığımız gibi, bunu da yadırgamıyoruz. Böyle öğrenmiş, böyle alışmışız.

Sözü bir yayım değil, yayılım aracı haline getirdik.

08.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darülfünundan Üniversiteye

Murat Belge 10.06.2008

Türkiye'de "Darülfünun" adını taşıyan kurumun ortadan kaldırılması ve yerine İstanbul Üniversitesi'nin geçirilmesinin tarihi 1933'tür. Bu, üniversiteyi modernleştirmek için atılmış gerekli bir adımdı.

Değişim sırasında bazı öğretim üyeleri yeni kuruma alınmayarak açıkta bırakıldı. Bu, ne kadar gerekliydi, sözkonusu kişileri iyi tanımadığım için, bilemiyorum. Ama, biraz rastlantıyla (Türkçe Britannica'nın Danışma

Kurulu'nda çalışırken bazı maddeleri okuduğum için) Türkiye'nin tıbbî tarihinde iz bırakmış bazı hocaların da bunlar arasında bulunduğunu görmüştüm. Doktorlar çok zaman muhafazakâr eğilimli olur. Muhtemelen bunlar da padişaha bağlı adamlardı ve --bu politik ölçüt, meslekî değerlendirmenin önüne geçti. Bu ülkede her zaman ve bugün de olduğu gibi- öyle olmaması çok şaşırtıcı olurdu.

Gelgelelim, çok önemli bir rastlantı, bu dönemde bize yardımcı oldu: aynı yıl Almanya'da Hitler'in şansölye olmayı başarmasıyla başlayan "aydın göçü". Yahudi, sosyalist, liberal, demokrat bilim adamları bu olay üstüne çil yavrusu gibi dört bir yönde kaçışırken, aralarında yolu bize düşenler de çıktı.

Türkiye'de, "entelektüel" olanı da dahil, izolasyon kural olduğu için, bu somut konjonktürde olması beklenecek ihtimal, o adamların buradan geçip gitmeleri, başka yerlerde kendilerine bir iş bulmaları olurdu. Böyle olmamasına yol açan en önemli etken Atatürk'tü. Atatürk bunu kurmak istediği yeni üniversite için büyük bir fırsat olduğunu değerlendirdi ve hemen olayın üstüne atıldı. Böylece, daha yüksek maaşlar ödenerek, üniversitede çalışmaları sağlandı. Böylece, üniversitenin --onların bulunduğu- bölümleri daha baştan sağlam temeller üzerinde kurulabildi.

O günün koşullarında bugünün tanıdığımız bazı Atatürkçü'lerinin karar verme konumunda olduğunu tasavvur edin; kararları, büyük bir ihtimalle, böyle olmazdı. Daha üç gün öncesine kadar "Yerli Mallar Haftası" kutlayıp incir ve fındık yediğimiz güzel yurdumuzda ağır basacak ihtimal adamlara kapıyı göstermek olurdu. Kurulmakta olan kurumun kendi elemanlarının durumu belirleyecek bir özerkliği olabilse, onlar da kesinlikle aynı tavrı alırdı. Ama pragmatik Atatürk bu kararı verebilecek, verdikten sonra da kabul ettirebilecek kişiydi ve bu şekilde davrandı. Bu Almanlar'ın pek azı bizim koşullara uzun zaman dayanabildi. Büyük doktor Frank burada öldü. Ama çoğunluk, daha iyi iş imkânı bulup buradan uzaklaştı. Örneğin, dünyanın en önemli edebiyat tarihi / eleştiri metinlerinden biri olan Mimesis'in yazarı Erich Auerbach Halide Edib'den gördüğü muameleye dayanamayarak Meksika'ya gitti (sonra da Princeton'a) ve aşağı yukarı burada tamamladığı bu kitabı ilkin 1946'da, Berlin'de basıldı. Princeton'daki ilk baskısı ise 1968'dir. Auerbach, 1957'de, Yale'de çalışırken öldü.

Dünyada bireyler "şanssız" olduklarına inanmaya eğilimlidir. Böylece hayal kırıklıklarının sorumluluğunu "şans" gibi metafizik bir "agent"a yükleyebilirler. Ama yalnız bireyler değil, toplumların da tutumu böyledir. Bu duruma baktığımızda, sözünü ettiğim rastlantının Türkiye için büyük bir "şans" olduğunu, ama bundan yeterince yararlanmayı beceremediğimizi söylemek gerekir. "Becerememe" nedeniyle, öncelikle, becermeyi istememektir. Ya o neden? Neden istemiyoruz? Basit: arada ciddi düzey, nitelik farkı var. O adamların varlığı bizim gölgede kalmamızı otomatik sonuç haline getiriyor. Bu da ayıp bir şey değil üstelik. Bizim başında olduğumuz yolda, bu adamlar, daha doğru onların üyesi olduğu toplumlar adamakıllı taban tepmişler. Onun için, doğru tavır, onları sepetleyip "köpeksiz köyde" kurum satmak değil, onlardan "öğrenecek" alçakgönüllülüğü göstermekti. Bugün de, AB'ye karşı olanların bir kısmının bilinçaltında (belki de "üstünde") yetersizliklerinin anlaşılması korkusunun yattığından şüphem yok.

Her neyse, üniversitenin kuruluş aşamasında, bu rastlantı gerçekleşti ve kuruluş olabileceği kadar iyi ve başarılı bir biçim alabildi. Daha sonraki olumsuzluklar birikimine rağmen Türkiye üniversitelerinde dünya standartlarının gerisine düşmeyen adalar bulunmasında bu "iyi" başlangıcın da payı vardır. Geçen gün değindiğim, imparatorluğun çöküş döneminde uluslararası bilgi kaynaklarından beslenerek yetişmiş aydın/ bilim adamı kuşağının varlığı da, eşit önemde bir etkidir.

Konuya devam edeceğim.

10.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Altmışlar

Murat Belge 13.06.2008

Formasyonunu Osmanlı'nın son dönemlerinde inşa edebilme fırsatı bulmuş bir aydınlar kuşağının, Cumhuriyet'in fikir hayatının temellerini attığını yazıyorum. Bu kuşağın etkilerini bugün bile duymaya devam ederiz.

Cumhuriyet'le yaşıt olan aydın kuşağı böyle değildir. Aklıma ilkin 1922 doğumlu Turhan Feyzioğlu, 1923 doğumlu Muharrem Ergin, Aydın Yalçın gibi adlar geliyor. Bunlar, özellikle eğitim alanında kültürün zayıfladığı ve ideolojinin güçlendiği dönemlerin okur/ yazarları. Yenilik getirmemişler, tersine yenilikle mücadele etmişler.

Konuya "kuşaklar" çerçevesinde, kuşakların ayaklarını bastıkları "zemin"lerde koşulların entelektüel gelişmeye tanıdığı imkânlar çerçevesinde baktığımızda, şansın yeniden yüzüne güldüğü ilk kuşağın tek-parti döneminin bitiminde doğan kuşak olduğunu söyleyebiliriz. Onlar büyür, çocukluktan gençliğe doğru mesafe alırken, tek-partinin her alanda tekelci hegemonyasının bütün ülkeye yaydığı ideolojik tek-renkte de bazı açılmalar oluyordu. Ama en önemli etken, zihni emeğiyle yaşayan bireyin, geçim kaynağı olarak, devlet dışında imkânların belirmeye başlamasıydı.

Füruzan, 12 Mart döneminde, klasik devlet otoritesiyle başı belâya girmiş insanların serüvenini anlattığı romanına Kırk Yedililer adını koymuştu. Bu tam benim anlatmaya çalıştığım şey. 1947 doğumlu bir genç ortaokuldayken 27 Mayıs'la karşılaşılıyordu. Bu darbenin getirdiği, yargılanan ve asılan bir Başbakan, bir anayasa yapılması, askerden yeni yeni darbe zorlamalarının gelmesi, gençlik yürüyüşleri ve "kuyruklu telin mitingleri" gibi sarsıcı, alışılmadık olay vardır. Ama darbenin yan-ürünü olan Anayasa, amacı tam öyle olmasa da, yeni demokratik imkânlar açmış, bu arada sosyalist olduğunu söyleyen bir parti bile kurulmuştur.

Kendini izole eden bir toplum, bu cendereden biraz serbestler gibi olunca, içeriye en önce, en fazla sakınılan "tehlikeli düşünce" sızar. Türkiye'nin o günkü koşullarında bu düşünce sosyalizmdi. Açılan hava boşluklarından içeriye hızla akan da bu oldu. Ama bir düşüncenin, hele "tehlikeli" sayılan bir düşüncenin de bir ülkeye girmesinin kendine göre bir "prosedürü" vardır. Günümüzde çeşitli ülkeler pek hoşlanmadıkları ülkelere insanlara vize verirken orada tanıdıkları kimse olup olmadığını sorabiliyor. "Hin-i hacette, senden sorumlu olacak kimse var mı?" anlamında. Nev-zuhur ideoloji için de benzer bir soru sorabilir. Türkiye koşullarında gösterilecek "veli", "garantör", her neyse, ancak ve ancak Atatürk olabilir. Yani, sözün kısası, sosyalizm Türkiye'ye, ancak Atatürk'le bir çeşit akrabalık iddia ederek girebildi, sınırı böyle geçebildi.

Tabii "Ne münasebet!" diyenler hemen ortaya çıktı. Onlar da ileri sürülen –ve inandırıcı olmayan- bu "akrabalığı" teorik düzeyde çürütecek yerde, içlerine işlemiş sahteci yöntemi burada da uygulayarak, Münir Hayri'nin imza taklidiyle her yere "Her görüldüğü yerde ezilmelidir" diyerek mücadele ettiler. Tabii yalnız bu olmayan lafı her yere yazarak mücadele etmekle yetinmediler. Sloganın dediğini her fırsatta yerine getirdiler. "Komünizmle Mücadele" ve "İlim Yayma Cemiyetleri"yle kaba kuvvet kullanarak miting, toplantı bastılar,

şiddetle yıldırım için ellerinden geleni yaptılar. ?u dönemde de yaptıkları gibi. Zihniyet aynı zihniyet, yöntem aynı yöntem. "Düşman" değişebiliyor.

Ortaokuldayken, "büluğ" aşamasına giderken çevresinde böyle bir dünyanın kurulmaya başladığını seyreden "kırk yedili", yirmi bir yaşında bir üniversite öğrencisiyken de 1968'le tanıştı ("öğrenci" olmayan "kırk yedililer" bu tanışmanın "içinde" pek olamadılar). 1968 bütün dünyanın tarihinde önemli bir aşamaydı. Kırk yıl sonra bugün de önemli bir dönemeç olarak duruyor. Bir kere olduktan sonra olmamış gibi yapma imkânı bırakmadığı için "dönemeç" diyorum. Buradan biz de geçtik, sonuç olarak, ama dünya bir türlü geçti, biz bir türlü geçtik.

13.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyalizm: Millî? Ulusal? Nasyonal?

Murat Belge 14.06.2008

Sosyalizm Türkiye'ye girerken Atatürk'le akraba çıkmaya çalıştığını (çıkarılmaya çalışıldığını) söylemiştim. Böyle bir ilişki kurmanın en kolay yolu "anti-emperyalizm"den geçiyordu. Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nda, "Biz kapitalizme ve emperyalizme karşıyız" mealinde sözler söylemişti. Bu savaşı biz zaten başından beri "anti-emperyalist" diye niteliyorduk ve türünün ilki olduğunu iddia ediyorduk (örneğin Bolivar'ı, bütün Latin Amerika'yı ve bize karşı yapılan Yunan Bağımsızlık Savaşı'nı da unutarak). Altı Ok'un biri de "devletçilik"ti. Bu kadar yakınlık da bu akrabalığın gerçek olduğunu kanıtlamaya yeterdi.

Bu yolda ısrar, dün söylediğim gibi, "tehlikeli" bir düşünce sayılan sosyalizmi evcilleştirmek için miydi? Kısım, evet. Ama kısmen de, bu ülkede milliyetçilikten başka hiç bir düşünce akımının bir altyapısı olmamasının sonucuydu. Sosyalizmin "alıcı"sı son kertede bir Türk milliyetçisiydi ve onu kendi anlayabildiği şekilde alıyordu.

Böyle alınmasına, böyle anlaşılmasına yardımcı olanlar da eksik değildi. Jaures'den laf eğip bükerek enternasyonalizmin yolunun milliyetçilikten geçtiğini anlatan "ağabey"ler, "deneyimli devrimciler" çıktı.

Onların açısından bakıldığında, sosyalizmi millileştirmenin (ulusallaştırmanın) bir de stratejik yararı vardı. Teori bize "işçi sınıfı" filan diyordu ama şöyle bir çevrene baktığında, bunun bu ortamda geçerli olmadığı besbelliydi. Oysa kahraman ordu az önce 27 Mayıs'ı da gerçekleştirmiş, nasıl bir lokomotif güç olduğunu bir kere daha göstermişti. Öncelikle Kıvılcımlı "yapmanız gereken her şeyi yapmadan bırakıp gitmeyin" diye Komite'ye "açık mektup" yazıyordu. Ama gitmişlerdi. ?u halde sorun, yeniden gelmeye ikna etmektir. Üstelik, ?ubat'lar, Mayıs'lar, birtakım örgütlenmeler, ikna etmenin çok güç olmayacağını da gösteriyor gibiydi. Onları ikna etmek için başvurulacak otorite elbette olsa olsa Atatürk olurdu. Yapılacak işin "millî" olduğu ("Millî Demokratik Devrim") anlatılırsa, bu da ikna işlemini kolaylaştırırdı. Onun için "Ordu-Gençlik Elele, Millî Cephe'de" gibi sloganlar düşünüldü. Daha sonraki yıllarda da (yani yetmişlerin sonuna doğru) TKP "Ulusal Demokratik Devrim" diyerek kavramı gerçek enternasyonalist özüne kavuşturdu!

O yıllarda kitapçı dükkânları lebaleb “sol kitap” doluydu. Bunların büyük çoğunluğu doğal olarak çeviriydi. Sağ ise okumuyordu. Hele onların bir çeviri etkinliğine girişmesi kimsenin –başta kendilerinin- tasavvur edeceği bir şey değildi. Okuyacaklarsa, Türkler’in Türkler için yazdığı bir şeyleri okuyabilirlerdi ancak. Bu durum hâlâ da fazla değişmiş değil.

Peki, “sol” ne okuyordu?

Bunun cevabını çok iyi bilmiyoruz; elimizde yeterli rakam, istatistiksel veri yok. Ama herhalde bazı genellemeler yapılabilir.

Örneğin altmışlarda Yön Nâzım Hikmet’ten Kurtuluş Savaşı Destanı’nı yayımladı ve böylece yıllar sonra Türkiye’nin genç okurları Nâzım’ın şiirleri hakkında kendi düşünce ve duygularını oluşturma imkânına kavuştular. Kitap seçimi burada da anlamlıydı: yurtsever ve Atatürksever bir Nâzım’la tanışıyordu halkımız. “Komünist Nâzım” a daha vakit vardı.

Sol yayıncılıkta bir “tırmanma” oldu. Komünist ülkelerde 1 Mayıs kutlaması gibi sırayla Marx-Engels, derken Lenin, derken Stalin, derken Mao yayımlandı. Her birinde, “okur” un duygusu, “Vay canına! Bu da çıktı!” dolaylarındaydı.

Ellilerde başlayan, altmışlarda hızlanan (çeviri) edebiyat akışını yavaşlattı bu gidiş. Öncelikle, siyaset, kendinden başka her şeyi arka plana itti. Ayrıca, arkaya itilen, sözgelişi “edebiyat” ta da tercihler değişti. Kafka’ya, Joyce’a, Faulkner’a hazırlanırken Türkiye’nin edebiyat okuru, birden Gladkov’lar, Ostrovski’lerle karşılaştı. Bunların ötekilerin yerini alması mümkün değildi. En azından aynı okurun zihninde. Woolf okuyan birinin “Çimento daha iyi romanmış” demesi düşünülemezdi. Ama Çimento’yu okuyanların sayısı Woolf’u okuyanlardan fazlaydı.

Anlatması zor bir paradoksu anlatmaya çalışıyorum: altmışlarda sol, Türkiye denilen denizaltının dünyayı tarassut etmeye çalışan periskopu gibiydi.

Ama sonunda neyi tarassut etmekle yetindi? Bu, bayağı önemli bir soru.

14.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Solun içe kapanması

Murat Belge 15.06.2008

Altmışlardan 1980 Eylül’üne kadar sosyalizm Türkiye’nin gündemini belirledi. Bir yandan entelektüel alanda oldukça hissedilir bir hegemonya kurdu; bir yandan, siyasî düzeyde ciddi bir varlık olduğu görüntüsünü verdi. Cümlelerin fiilini (yüklemine) böyle kurmayı tercih ettim, çünkü bu bir “görüntü” nün çok ötesine geçebilen bir olgu değildi.

12 Mart darbesine kadar sosyalizm bürokratik despotizm ile plebisiter despotizm arasındaki mücadelenin 27

Mayıs Anayasası ile yarattığı kilitlenme konjonktüründe kendine bir hareket alanı buldu. İki gündür anlatmaya çalıştığım "sol"un kendini "bürokratik despotizm"le aynı safta görmesi normaldi. İkisi arasında, Türkiye tarihi çerçevesinde, yalnız fikrî değil, aynı zamanda somut, sözlük anlamında akrabalık vardı (bu sol kadrolar arasında bürokrat ailelerden gelenlerin oranı son derece yüksekti). Ama buna ek, dünyada var olan SSCB tipi sosyalizm de bu bağlantıyı her anlamda destekliyordu.

9 Mart olmadı, 12 Mart oldu. Bundan sonra, "sol Kemalizm" ile "devrimci gençlik" arasında, bir zaman kaçınılmaz görünen bağ gevşedi. Yetmişli yıllar boyunca, vaktiyle bu "sol Kemalizm"e prim vermiş sosyalist hareketler geri plana itildi, marjinalize oldu. Somut politika düzeyinde sosyalistler ülkücü faşistlerle günübirlik çarpışmak ve CHP ile bir alışveriş içine girmek gibi iki somut ve sınırlı alanda sıkıştılar. Durmadan cepheleşme yaratan siyaset yapısında, bu ikincisi, nesnel gerçekliğin dayattığı bir durumdu. Orada siyasete karışan bir Marksist, gerçekleri yeterince kavrayamayan sosyal-demokratlara bilinç götüreceğini umuyordu. Çok zaman, bu pratik içinde "gerçekleri görmeyi" öğrenen de kendisi oluyordu. 12 Eylül baskı döneminde sosyalizmin basacağı zemin kalmayınca, o da oradaki kariyerine devam etti. Bu "Marksist/ sosyal-demokrat" ilişkisi de önceki "Marksist/ sol Kemalist" ilişkisinden, ideolojik çerçevede, çok farklı değildi.

Ama asıl önemli olan, Türkiye'nin altmışlardaki "dışarıya bakan gözü" olabilen, sosyalizmin kendi gözünü kendi eliyle kapamasıydı. Ortalama bir sosyalist, Pulitzer'in kitabını baştan sona okumayı başarmışsa, artık felsefeyi okumuş oluyor, dolayısıyla başka bir felsefe kitabını eline almasının bir gereği kalmıyordu. Stalin'den Diyalektik ve Tarihî Materyalizm'i de okumuşsa, bir taşla hem felsefe hem de tarih kuşlarını vuruyordu. Otomobil durduğu yerle çelişkiye girdiği için hareket eder (benzini olduğu durumlarda), sınıfsız ilkel komünal toplumdan kölecilik doğar, falan filan. Üstüne bir de Nikitin okuyunca ekonomi politik sorunu da çözülüyordu.

Batı Marksizmi kimsenin ilgisini çekmedi. Sartre'ın yarı-sapık olduğu zaten belliydi; Lukacs'ın döneği kanıtlanmıştı. Mussolini'nin faşist zindanında can verdiği için Gramsci'ye elbet sahip çıkardık ama düşüncelerine sahip çıkmak gibi bir yükümlülüğümüz yoktu. "New Left'çi" düşüncelerle ise hiçbir ilişkimiz olamazdı çünkü onlar zaten müseccel Troçkist'ti. Avrupa-komünizmi tartışmaları, yok Berlinguer, yok Carillo, bizi ilgilendirmezdi çünkü onlar zaten "devrimci" niteliğini bırakarak burjuva politikasıyla uzlaşmış revizyonist partilerdi.

Bunları alabildiğine uzatmak mümkün. Ciddi devrimciler olarak işe yaramaz entelektüellere çekici görünen bu kof konulara sırtımızı çevirdik ve anti-emperyalist mücadelemize devam ettik. Böyle yaparken, aynı mücadele içinde bulunduğuna bildiğimiz ülkelerin durumlarını, koşullarını, deneyimlerini merak ettik ve öğrendik mi? Yoo! Bunu da yapmadık. Latin Amerika'da gerçekten neler oluyor ve nereye varır? Afrika'nın hayatı, yapısal sorunları nelerdir? Asya devrimciliği, Ortadoğu örgütleri nedir, neleri içerir? Bunları merak eden de pek çıkmadı. Sovyet çizgisini benimsemişsek, Afganistan işgaline şak şak! Çin "sosyalizmini" benimsemişsek, "İşte Sosyal Emperyalizm" ve "Yaşasın Tibet'te Çin Halk Ordusu!".

Bunların nesnel tabanı ortadan kalktıktan sonra, yani 1989-sonrası koşullarda, bir rüyadan uyanır gibi, sabah uyanıp da "ulusalcılık" döşğinde uyuyakaldığını anlamak o kadar zor olmadı. Böylece, kuşak olarak belki "kırk yedililer", ama bir bütün olarak Türkiye sosyalizmi, "biz bize benzeriz" çemberinin dışına çıkamadı, "dünyalı" olamadı.

15.06.2008

“Eski Solcu”

Murat Belge 19.06.2008

Radikal’den ayrılıp Taraf’a gelmem üzerine Ertuğrul Özkök bir yazı yazmış (13 haziran). Sabah’ta yayımlanan mülâkatımdan (bu da 1 haziran’dı galiba) alıntıyla “Madem demokrasiye angajeyim, o zaman a’dan z’ye demokrasiye angaje olan ... bir yayın organında bulunmak işime gelir” sözümü tekrar ediyor ve bunun “Türk basınında yeni bir mesleki içtihadın doğuşu” olduğunu ileri sürüyor. Bundan da bir sonuç çıkarıyor: “Artık patronların, istemediği yazarı işinden çıkarmasına kimse ses çıkaramaz.”

Bu ülkede her gün karşılaştığımız olayları değerlendirirken, Ertuğrul Özkök’ün nasıl tavır aldığı da, benim nasıl tavır aldığım da ortada. Özkök bir gazetenin yayın yöneticisi olduğu için, bireysel yazılarının dışında, gazetesinin yayın politikasında da yansıyor tavrı. Bunu anlatmaya, açıklamaya gerek yok. Aradaki farkın yalnız bir dünya görüşü farkı, bir değerlendirme sistemi farkı olduğunu söylemek de yeterince açıklayıcı olmaz. Bir olayı birimiz böyle, birimiz öyle görüyorsa, orada hem bir algı, hem de bir mantık sistemi ayrımı da var demektir.

Sonuç olarak ben değindiğim bu yazının mantığını sökemedim. Ama, bundan böyle işten çıkarılan her gazetecinin benden tazminat isteme hakkının doğduğunu anlıyorum.

Özkök’ün “öyle yaparsan böyle olur” edasıyla karşıma koyduğu, “Bir gazete sahibinin de görüşlerini beğenmediği, antidemokrat bulduğu yazarlarla el sıkışma ... hakkı vardır ...” sözü benim zaten hiçbir zaman itiraz ettiğim bir şey değil. Çok zaman bu olay, gazete sahibi veya onun adına hareket eden editör “anti” değil, fazlasıyla “demokrat” bulduğu için oluyor bu iş ülkemizde. Ama neyse ne, o konumda olan adamın istediği çizgide bir gazeteyi buna uygun gördüğü kadroyla çıkarma hakkı vardır.

Ertuğrul Özkök “yayın organı” dememe takılmış: “Bana göre ‘yayın organı’, tek partili sistemlere, diktatörlüklere, faşist ve komünist rejimlere ait bir kavramdır” demiş. Ona göre öyle olabilir de, başka kimseye göre böyle olduğunu sanmıyorum. “Yazılı”nın yanında “sözlü” medyayı da kapsamak için “yayın organı” diyorum ve bu terimin Özkök’ün söylediği çağrışımları içerdiğini bu yaşıma kadar duymamıştım.

Ama çıkardığı sonuç daha da tuhaf: “eski solculuk günlerimden” bir alışkanlıkmış. “Eski” solcu değilim. Bu ülkede büyük bir kalabalık el birliğiyle “sağ” ve “sol” kavramlarını birbirine karıştırdı, onun için böyle bir kavram kargaşası fiilen var. Örneğin “Türk Solu” adıyla faşist bir dergi çıkıyor ve Keringşiz’i “Gandhi” ilan ediyor falan. Ben Sovyetler veya Çin’in ideolojik “hegemonya”sını reddeden ve bu iki ülkenin sosyalizm adına uyguladıkları şeylere karşı çıkan biriydim, çünkü solcuydum. “Diyalektik materyalizm” veya “emek-değer teorisi” gibi ideolojik oluşumlara aynı nedenle katılmazdım. Her zaman enternasyonalizmden ve demokrasiden yana oldum, çünkü solcuydum. Berlin Duvarı’ndan sonra “solda” olduğunu düşünen birçokları büyük sarsıntı geçirdi. Ben geçirmedim, çünkü çökenler zaten benim eleştirdiğim şeylerdi.

“Eleştiri”, evet, her zaman, neyin içindeysem, ona karşı “eleştirel” oldum, çünkü solcuyum. Tepeden inmeye hep karşı oldum; alttan sürme olanı destekledim, ama gerekli olduğuna inandığımda eleştirerek destekledim, çünkü solcuyum.

"Siyasî liberal" çizgiye de her zaman önem ve değer verdim, çünkü bu düşünce tarzının dünya fikir iklimine getirdiği büyük katkılar vardır ve liberalizmle kendi sentezini yapmayan, yapmaktan kaçınan bir "sol" anlayış, gerçek bir sol anlayış olamaz. Genellersek, dünya sosyalist hareketi liberalizmin katkılarını özümsemiş bir solculuktur. Bunu reddedince, Stalinist bir "işçi sınıfı bilimi", "bilim işçileri" vb. monist yapılar saplanırınız. Biz bugün Türkiye'de demokrasinin bazı en temel ilkelerini savunmak ve yerleştirmek durumunda olduğumuz için, geleneksel Türk siyasî düşüncesinde içkin otoritaryen tutuma karşı çok kez siyasî liberal söylemle tavır almak zorunda kalıyoruz. Bırakın beyinsizler "liboş" falan diyedursun, bundan da hiç rahatsız değilim ve çizgimden uzaklaştığımı düşünmüyorum. Özkök'ün iddiasının tersine, eskiden de "yeni solcu" idim, şimdi de öyleyim.

17.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"İftira"!

Murat Belge 20.06.2008

Üzerinden çokça zaman geçti ve bu süre içinde çeşitli yazılar da yazıldı, ama gene de bir şeyler söyleme gereğini duyuyorum: söyleyecek fazla özgün bir söz kalmasa da, en azından tavır alınması gereken bir durum çünkü. Bir General'in Ağlama Duvarı önünde fotoğrafını çekip sağa sola göndererek "Yahudi olduğu" konusunda propaganda yapma olayından söz ediyorum.

Bunun bir benzerinin de Büyükanıt'a karşı yapıldığı herkesin belleğinde dir sanırım. Bu hemen akla geliyor, çünkü yüksek rütbeli askerlere karşı belirli bir çevrenin manevra yöntemi olmalı. Ama yapılanı genellerseniz, bu ülkedeki daha pek çok çevrenin kendine düşman bellediği kişilere karşı tam da bu yöntemle mücadele ettiği, hepimizin bildiği bir olgudur.

"Mücadele etmek" deyimini bu bağlamda kullanmak, kendim öyle yazdığım halde bana doğru gelmedi; "mücadele", haysiyetli bir davranış anlatır; oysa bu yöntemin "haysiyet" ile hiçbir ilişkisi yok. Buna rağmen öyle dedim, çünkü ilk ağızda bu davranışa daha uygun gibi gelen "çamur atma" veya "iftira" gibi sözlerin de başka bir sakıncası var. Nedir iddia? ?u ya da bu General'in "Yahudi asıllı" olduğu. Birinin Yahudi olduğunu söylemeye "çamur atma" diyeceksek, bizim bunu yapandan ne farkımız kalacak?

Yani bu davranışın nasıl bir "pislik kategorisi"ne girdiğini kestirmek zor.

Bakın size bir alıntı: "Rıza Tefvik memlekete niçin ihanet etti? Çünkü babası arnavut anası çerkes olan bir melezdî. Ali Kemal neden düşman için çalıştı? Çünkü dedesi ermeni dönmesiydi. Kurtuluş savaşında ufak bir menfaat meselesi yüzünden çeteci Etem niçin Yunanlılarla birleşti? Çünkü çerkeşti. Ahmet Cevat neden mütareke yıllarında Türkçülüğün aleyhinde olduğunu gazetelerde yazdı. Çünkü Giritli idi..."

Devamında da şu geliyor: "Aynı günde doğan bir Türk çocuğu ile bir yahudi çocuğunu aynı terbiye müessesesine alıp ikisine de yalnız esperanto dili öğretseler, ve aynı şartlar altında aynı terbiyeyi verseler bile muhakkak ki Türk çocuğu yine yiğit, yahudi yine korkak olacaktır. Türk çocuğu yine doğru, yahudi yine sahtekâr yetiştirilecektir."

Bu “düşünce”lerin sahibinin Nihal Atsız olduğunu belki tahmin etmişsinizdir. Otuzlarda yayımladığı Orhun dergisinden alıntılar. Ama Atsız veya başkası olması belki de çok önemli değil. Daha doğrusu, bir kişinin bunları yazmış olmasından çok, bugün o kişinin Web-site’ları olması, onun kadar da düzgün cümle kuramayan birçok kişinin oralarda “sevgili ırkdaşlar” diye yazışması önemli. Bir anket yapsak, yukarıdaki “teşhis”lere katılacakların sayısı, katılmayanların üstünde olabilir. Demek ki biz bu ülkede insanlara “eğitim” ve “kültür” diye sunduğumuz şeyin içinde, doğrudan doğruya bu ideolojiyi değilse de, üzerinde bu ideolojinin serpilebileceği, buralara doğru yontulabilecek bir zemini veriyor, yayıyoruz. Asıl vahim olan da bu.

O fotoğraflara vb. dönecek olursak, bunları yayanlar, kendileri iddialarına sahiden inansın ya da inanmasınlar, bunun toplumda etkili olacağı varsayımıyla böyle bir iş yapıyorlar. Bu yalnızca kendileri gibi düşünenlere verilen bir bilgi değil bir propaganda aracı. Birilerinin bunun etkili olacağına hükmetmesi bile bir olumsuzluğun sinyali.

Bizim gibi bir avuç “entel-liboş”un değil de, akli başında olduğuna inanan herkesin, bu arada, böyle “iftira”lara hedef olanların veya yalnızca onlar “iftira”ya uğradı diye ses çıkaranların, yaratılmış bu koşullarda yayılma istidadı gösteren bu ideolojiye, ama özellikle onun “normal” sayılan temellerine karşı, nihayet, ciddi bir eyleme geçmesi gerekiyor. Sorun falancanın Yahudi olmadığını kanıtlamak değil, sorun, hiçbir insanlık kategorisinin bir hakaret aracı olmayacağını kanıtlamak.

20.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Futboldan yararlanarak

Murat Belge 21.06.2008

Bugün cuma, yani akşama Türkiye’nin Hırvatistan’la maçı var. Futbol hep öyledir ya, bu Kupa’da da sonuçlar sanki kural olarak şaşırtıcı. Dün gece Almanya Portekiz’i rakam olarak az farkla yendi ama “yenen takım” görüntüsü tamdı. Oysa iki gün önce Hırvatistan’a yenilmişti; Avusturya’yı yenerken öyle bir görüntüsü yoktu. ? imdi onları yenen Hırvatistan’la biz oynuyoruz ve biz de yenebiliriz. Tabii bize özgü kalıplar hep var: “iki sıfırdan gelip maçı alma mucizesi!” üstüne sonsuza kadar konuşabiliriz de, o iki golü neden yediğimize fazla kafa yormayız, falan. Ama, neyse, kazanıp yarı finale çıkma ihtimali de açık.

Maçları, takımı değil de, bu Kupa boyunca gösterilen, “reklam” mıdır, “yüreklendirme” midir, adına herhalde “klip” denen o film parçalarını konuşmak istiyorum. Çünkü epey feci şeyler!

Bütün spor daları arasında, en popüler olduğu için, öncelikle futbolu, sporun dışına çıkan ve özellikle politikanın içine giren bir dal olarak mahkûm etmek, katıldığım veya hoşlandığım bir şey değil. Çok yetenek, çok akıl gerektiren, karmaşık, müthiş bir spor bu; onun için de, şu veya bu “yan-sonuç” a yol açabildiği için onu suçlamak bana anlamsız geliyor. Ama tam da bu nedenlerle çok popüler ve böyle olunca da, o politikaya değil ama politika ona karışıyor.

Futbolun kendisi, iyisi, yukarıda dediğim gibi, “akıl dolu”; ama seyri ille de akıl gerektirmiyor. Coşmak değil azmak, sevmek değil kırmak ve parçalamak için futbol izleyen çok. Böyleleri dünyanın her yerinde

bulunabiliyor.

Türkiye’de “milliyetçilik yükseliyor” çünkü yükselmesini isteyenler var. Kendi sorunlarını çözmek, yani iktidarlarını sürekli kılmak için yalnız buna tutunan bir kesim, süreci alabildiğine körüklüyor. Onların derdine derman olacak milliyetçilik, özellikle “beyinsiz” bir milliyetçilik çeşidi. Birkaç kere söylediğim gibi, Yasin Hayal tipolojisinde bir adam ülkenin Nobel almış yazarına “akıllı ol!” diye bağırabiliyor ve bir yığın mevki, diploma ya da gazete köşesi sahibi zevat da “evet, evet” diyebiliyor. Çünkü onlar da bu memleketi bu beyinsizlikle kurtaracaklarına inanmış.

Uzatmayalım, futbol, “millî maç” ortamı, bu beyinsizliği hiç korkmadan, utanmadan, bir “değer” gibi sunabileceğimiz bir ortam. “Fanatik milliyetçi olun, vurun öldürün” diye reklam yaparsanız, burada bile biraz yakışsız kaçabilir. Ama ucunda maç olunca meşru bu. Yalnız “meşru” da değil, “övgüye değer” bir şey.

Hatırladığım ilk örneği “On İki Dev Adam” olan bir “klip” cinsi çıktı böylece. Hiçbir inceliği olmayan, tersine vahşileştirilmiş sesler çıkarmayı gerektiren bir “ezgi”! Fiziksellik ve fiziksel güç gösterisi ön planda. Baştan aşağı “maço” olacak. Bunları düşünüp bulmak da uzun boylu bir zekâ veya incelik gerektirmiyor.

Bu sefer de birtakım sakil robotlar görüyoruz ekranda. Önce o garip (ve “korkutucu” olduğu anlaşılan) seslerini işitiyoruz. Sonra soyunma odalarında ayaklarını yere vura vura bir “terennüm”de bulunan biyonik futbolcularımızı görüyoruz (bunların sahiplerinden bazıları böyle resmedilmeye daha yatkın zaten). Böylece, bu sportif “ideal”in “gayriinsanîleşme” derecesi dev adamlara falan kıyasla adamakıllı ilerilere taşınmış oluyor. En büyük idealimiz ve bu arada “ulusal güç”ümüzün simgesi, bu beyinsiz kas yığınları.

İşin tuhafı, soyunma odasındaki o zarif “tepinme” ritüelinin “müzikal akompaniman”ında, çok belirgin bir biçimde, zikir ayinlerinin ritmik “hay, hay”lerinin de kulağa çalınması. Bu, kamplara bölünmüş, birlikte yaşama imkânını her gün biraz daha fazla elinden kaçırان toplumumuzda, millî maç çevresinde bir “millî uzlaşma” motifi mi? Yoksa, genel beyinsizleşme kampanyasında elimizin altındaki her imkândan yararlanma kurnazlığı mı?

Son erişilen TSK belgesinde dinin –tam da bu çerçevede- “lüzumlu” olduğu belirtildiğine göre, herhalde ikincisi.

21.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“İzlendiğim kuruntu değilmiş”

Murat Belge 22.06.2008

Osman Paksüt, yani Anayasa Mahkemesi yargıcı, eski diplomat, başlıktaki sözün sahibi. Olay patlak verdiğinde, benim de hiç şüphem olmamıştı, izlenmesinin kuruntu olmadığı konusunda. Kendi telâş da belli ediyordu, kuruntu olmadığını.

Ardından, malum, karartılmış ekranlar gibi ayrıntılarla “görüşme” haberi de patladı, Paksüt’ün defalarca “böyle

bir görüşme olmadı" dediği de ortaya çıktı. Bu durum aslında neredeyse her gün, hattâ neredeyse günde birkaç kere karşılaştığımız bir durum. Olayın biçimi çok fazla değişmiyor, olayın iki ucunda yer alan " taraflar" da her seferinde aynı replikleri vererek aynı rolleri oynuyorlar. Bütün şu tekil sürecin sonunda, Genelkurmay'da bir generalle ne sebebi, ne de bu kadar uzaması açıklanamayacak şekilde görüştüğü ortaya çıkan --bilmem kaç kere yalanladıktan sonra- bir "yargıç"ın, bu olanlardan öncelikle "izlendiğim kuruntu değilmiş" sonucunu çıkarabilmesi gibi. Ne olursa olsun, üste çıkacaksın, üstte kalacaksın. İki elin kanda yakalansan, mantıklı olsun, olmasın, bir laf atacaksın ortaya. Sözceliği, "Ne bağıriyorsunuz, yahu? İşte ben de elimi yıkıyorum zaten!" diyeceksiniz. Sonra, şu yeni "Bilgi Destek Planı"nda da açıkça görüldüğü gibi, bir medya konvoyu arkanıza takılıp bağırarak: "Yıkıyorum, dedi, daha ne!" "Adam temiz adam, bak, yıkıyor!" ya da, elimi yıkarken üstüme vardınız, özel hayatın mahremiyetini ihlâl ettiniz! ?imdi kapatırım sizi!"

"İzleme"nin "normal" filan değil, "görev" olduğu bu ülkede bu "yargıç" kendi izlenmesini sorun yapabiliyor, "asıl sorun" buymuş gibi sunabiliyor. Demek ki tartışma konusu "izleme"nin kendisi değil, kimin izlendiği! Sorun da bu zaten: bu ayrıcalıklar düzeninin böylece sürmesi ya da sürmemesi.

Ama "kimin" yanında bir de "neyin" izlendiği var. Paksüt'ün "beni izlediler" diye yaydığı kamufraj dumanının ardında yatan, "ne yaparken izlediler" sorusu...

"Bilgi Destek Planı" diye bir şey çıktı bizim gazetede. Bu da, normal olarak, Genelkurmay içinde kalması gereken bir belge. Öyleyse, dışarı çıkması suç sayılmalı. Çıkaran suçlu sayılmalı. Herhangi bir hukuka dayanmayan siyasî kültürümüzde, yayımlamak da suç sayılmalı.

Ama o Plan'da yazılı olan şeyleri yazmak suç olmamalı. TSK gibi bir kurumda birilerine bu işleri yaptırmak suç olmamalı. Dünyanın herhangi bir yerinde Silâhlı Kuvvetler'in işlevine ve toplumla ilişkisine bu gözle bakmak suç olmamalı.

Ya ne olmalı?

Böyle bir belgeyi yayımlamak suç olmalı.

Birileri var, başlıca işleri topluma ve demokrasiye karşı suç işlemek. ?u örneklerdeki gibi olduğu kadar, Malatya'da misyoner vurdurma, Danıştay'da yargıç vurdurma, Hrant'ı vurdurma gibi konularda da çalışan ekipler var ve bunlar hakkındaki bilgilerimiz de ağırlıklı "dinlemeler" sayesinde elde edilmiş bilgiler. Gene aynı yöntemlerle elde edilen –daha az sayıda- bilgiler sayesinde bazı iğrençlikleri olmadan önleyebiliriz.

Ama sürüp giden şu ilkesiz savaşta, bütün bu iletişimlerde hangi "suç"ların planlanıp kotarıldığını merak etmeyeceğiz. Ortaya çıkmış yığınla kanıt varken, "haberleşmenin gizliliği" diye haykıracağız –kimbilir daha kaçımız izleniyoruz, dinleniyoruz. Bu da yer alıyor "Bölge Destek Planı"nda. Niye o medyada yayımlayıp "düşman" (yani TSK'ya eleştirel tavır alanlar) "yıpratma" kampanyalarında kullanacak "malzeme" bulamıyorlar? Niye?

Bunlar, cevabı bilinmeyen sorular değil. Tersine, cevabı artık çok iyi bilindiği için bunca kıyamet kopuyor. Ama bizim bir ucundan ayağımızı bastığımız bu zeminde mevziler çoktan alınmış, saflar çoktan seçilmiş. Cevaplar bilinmediği için değil, bile isteye seçilmiş. Onun için burada kimsenin kimseyi ikna edecek hali yok. Ve zaten kimse bunun için uğraşmıyor. Mahkeme salonunda geçen Amerikan filmlerinde olduğu gibi, savcının avukatı, avukatın savcığı ikna etmeye niyeti yok. İkisi de jüriyi ikna etmeye çalışıyor. Jüri de, halk. Bence cevabı en iyi

bilen o, ama, tabii sorarlarsa.

22.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bölünmenin böylesi

Murat Belge 24.06.2008

Amazon nehri iki ırmağın birleşmesinden meydana gelir. Bunların biri ta Peru'dan, öbürü de Venezüela'nın oralardan doğar. Kaynakların denizden yüksekliği, geçtikleri toprakların niteliği gibi etkenler yüzünden, renkleri de, ısıları da yoğunlukları da, hızları da farklıdır. Manaus kenti yakınlarında bu iki ırmak (Madeira ile Rio Negro) birleşir. Ama biri kırmızı, öbürü simsiyahtır. 5, 10 kilometre böyle akarlar –aynı yatakta, birbirine karışmadan. Ama daha sonra karışır ve tek nehir, Amazon, olurlar.

Aslında toplumlar da böyledir, ama bundan daha karmaşık biçimde. Onların da, içerdiği çok çeşitli dinamikler farklı kaynaklardan doğar, ama birbiriyle buluşur, birbirine eklemlenir, tek bir nehir haline gelirler.

Güney Afrika Cumhuriyeti... Ne kadar farklı kaynaklardan doğup (Afrika, Britanya, Holanda vb.), ne kadar farklı yataklardan akıp aynı havzaya doluşmuş insanlar. Bunların apayrı ideolojileri, değerleri. Üstelik bütün o zulüm ve mücadele tarihi...

Ama şimdi "tek bir toplum" görünümüne çok daha yakınlar. Gezi kitabımda yazmıştım: Durbar'ın şık bir kulübünde veya herhangi bir bardaki tezgâhta, beyazlar ve siyahlar yan yana oturuyor. Henüz birbirlerine karışarak gelmiyorlar, gelemiyorlar; onun için Madeira ile Rio Negro gibiler. Ama aynı yatakta aktıklarına göre biraz ileride birleşecekler.

Gelgelelim, bunu yapamayan toplumlar da var. Kim mi? En başta biz, tabii. ?u dönemde elbirliğiyle yaratılan "laik/Müslüman" ayrımı gibi bir ayrımla yaşayan bir toplum mu var dünyada? Ya da biz tarihimizde bu ayrımı böylesine keskin bir hale getirmiş miydik? Bunların ikisinin de cevabı "hayır"! Ama oldu; oldu ve bundan sonraki hayatımızı bunun böyle olmuş olması belirleyecek.

Bizim burada pek bir ırk ayrımımız yok; Güney Afrika'da olanın binde bir yok. Ama mecaz olarak "beyaz Türkler/siyah Türkler" diye ayırıyoruz kendimizi. "Din" deyince kimsenin Müslümanlık'tan geri kaldığı yok, ama onun da bir "laik" olanı, bir de "olmayan"ı çıktı ki, bunun kadar kendinden olmayanı kahredeni dünyada görülmemiş.

Demek ki bu ayrım çizgisi gibi bir ayırıcı dünyada olmadığı gibi, bizim tarihimizde de yok. Oysa biz neler görmüş, ne korkunç badirelerden geçmiş bir toplumuz. 12 Mart'ta 20, 30 kişi dağa çıkmıştı ya da çıkmak üzereydi de darbe yaparak, muhtıra vererek, adam asarak, işkencehaneler kurarak zor belâ önledik. Gene önleyemedik de, memleketi komünizmden kurtarmak için üstüne bir de 12 Eylül yapmamız, daha çok adam asmamız, yepyeni bir Anayasa yazmamız (görse, yeniliğine Bismarck bile şaşardı) gerekti. Bu da yetmeyebilirdi ama neyse ki Komünizm kendi kendine yıkıldı gitti; 1982 Anayasası ile öteki mevzuat da yanımıza kâr kaldı.

Bu sıralarda Kürtçülük/bölücülük tehlikesi, gene bilmem kaçınıcı sefer olmak üzere, başını kaldırdı. Bu öyle “ideolojik” ayrılık gibi, “sınıf kavgası” gibi bir şey de değil. Ne kadar “Kürt yoktur, bir Türk boyunun adıdır, kara basınca kulağa öyle gelir” diye çok bilimsel açıklamalar yaptıksa da, kendilerini “Kürt” olarak adlandırıp bölücülük yapanlara bunu bir türlü anlatamadık. Zaten onun için bu sorun hâlâ devam ediyor. Ama bu sorun bile bu toplumda böylesine keskin bir ayrım yaratamadı. ?u günlerde üretmeye başladığımız elektriğin onda birini üretemedi. Üstelik, Kürt konusunda üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri söylemek, düşünmek ve istemek de “laik/Müslüman” gerilimini hafifletmiyor.

Demek o “büyük tehlike” de bunun kadar büyük değilmiş. Bunun kadar bölücü de değilmiş.

Sanki Tandoğan’ın ruhu geri gelmiş (“geri gelmiş” dediğime bakmayın; hiç gitmedi ki), duruma göz gezdirdikten sonra, “Bu memlekete ‘bölücülük’ lazımsa onu da biz yaparız” demiş ve YÖK’üyle Yargı’sıyla, Ergenekon’u ve laiklik mitingleriyle, gece yarısı muhtıralarıyla, toplumu harekete geçirmiş.

Romanyalı’ydı, orada tutunamadı, Fransa’ya geçti. Buralara hiç uğramadı ama Gergedan’ı yazarak, burayı en iyi anlamış kişi olduğunu da kanıtladı.

24.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilgi Destek Planı

Murat Belge 27.06.2008

‘Bilgi Destek Planı’ adıyla tanıdığımız dehşetengiz belgeye baktığımda birbiriyle bağlantılı iki şey öncelikle dikkatimi çekiyor. İlkin, böyle bir metni hazırlamış olan kurumun, içinde bulunduğu ve bir parçası olduğu toplumu yönetme konusunda, bu yönetimi kendinden başka kimseye bırakmama konusundaki azmi görülüyor. Bunun hakkında şüphesiz söylenecek çok şey var, ama bunları biraz sonraya bırakalım. İkinci konu, bu azmin gerçekleştirilmesinin yöntemine ilişkin: şimdiye kadar bunu gerçekleştirmenin bir numaralı (ve sık sık başvurulmuş) aracı olan ‘askerî darbe’ eyleminin bir nedenle devreden çıkmış olması.

‘Medya etkin olarak kullanılmalı’, ‘Elde edilen STÖ’ler kullanılmalı’, ‘?arkı bestelenmeli’ ve daha bir yığın trajikomik ‘tedbir’ düşünüldüğü görülüyor.

İyi de, bütün bunların yerine sadece iki kelime yazılabilir ve ‘Darbe yapılmalı’ denebilirdi. Ondan sonra bunca zahmete gerek kalmaz, sayılan bütün işler uygun kurumlarda çalışan kişilere, görevlilere emir verilerek yerine getirilirdi.

?imdiye kadar her seferinde böyle olmuştu, her şey olması gerektiği gibi yürümüştü. Bütün bu metin, bir ‘darbe yapılmama’ durumunda yapılması gerekli görülmüş işleri listelemek üzere hazırlanmış.

Konu Türk Silahlı Kuvvetleri olduğuna göre, iç koşulların, dış koşulların, şunların ve bunların darbe için uygun olmadığı, elverişsiz olduğu konusunda ne kadar fazla kanıt gösterilirse gösterilsin, ne kadar mantıklı ‘argüman’lar geliştirilirse geliştirilsin, bunların ‘darbe olmaz’ diye bir cümle yapmak için yeterli olacağı

kanısında değilim. Bundan öncekilerin ne gibi anlamlı gerekçeleri vardı da, nasıl bir zorunluk vardı da, şimdi olacak olanda böyle bir tutarlılık arayalım?

Ama bu ihtimal hesaplarının bir arada geçerli olduğunu sanırım düşünebiliriz, düşündürecek nedenler var. TSK 'Darbe yapmayacağız' demiyor. Hatta tersine, 'Ordu şuna izin vermez!' 'Ordu buna göz yummaz!' 'Ordu koruma ve kollama görevinin bilincindedir' yollu demeçlerini (bilinen bildiri, basın toplantısı v.b. yolların yanı sıra geceyarısı e-postasıyla da) eksik etmeyerek bu ihtimalin her zaman varit olduğu izlenimini yaratmaya çalışıyor. Ama aynı zamanda herhalde hepimiz gibi o da biliyor bu yöntemi bugünün dünyasında bir kere daha yürürlüğe koymanın kendisi için de yaratacağı iç ve dış sorunları. Onun için de hegemonyasını sürdürmenin 'darbe-dışı' yollarını araştırıyor ve bunun gibi çalışmalar da yaptırıyor.

Bunu böyle görünce Ergenekon türü örgütlenmelerin kendilerine nasıl bir işlev biçtiğini de sanki daha iyi anlayabiliyoruz. TSK kendi bünyesinde 'Artık darbe olmamalıdır. Toplumunu denetlemenin başka türlü yolları aranmalı ve bulunmalıdır' deme noktasına geldiyse, Ergenekon ve benzerleri de onu başka türlü davranamayacağı bir ortamla buluşturma üzerine plan kuruyor olmalı. Ne de olsa 'kurum'ların da bir çeşit 'DNA'sı' var; bir koşulla karşılaşıncı, o koşulun harekete geçireceği bir 'refleks' var. Tabii aynı olaylar, tertipler, bu kurumda bu refleks harekete geçirirken, bir yandan da toplumun ezeli 'Artık ordu gelsin de bu işlere el koysun. Bu böyle yürümez' refleksini sonuna kadar teşvik edecektir. Yani, denklemin iki ucunu birden gerekli kıvama getirecektir.

Bu dediklerimi de hesaba katarak, darbe eyleminin içereceği bütün ciddi güçlüklerle karşı, büsbütün devre-dışı kalmayacağını düşünüyorum --en azından, nihai kararı verme konumunda-rütbesinde- olmasa da, bundan umudu kesmeyen, buna yatırım yapan birileri olduğuna göre.

Ünlü 28 Şubat süreci içinde çalkalandığımız günlerde Kuvvet Komutanları'ndan biri, 'Bu işi de artık silahsız kuvvetler çözsün' yollu bir söz söylemişti. Hem hoş, esprisi olan bir sözdü, hem de doğrudu. Üstelik işçi örgütleri, işveren örgütleri, tarihlerinde ilk kez bir konuda yan yana gelmişler, hükümete muhalefet ediyorlardı. Sivil toplum ayağa kalkmıştı. Sanki bu ülke tarihinde ilk kez toplum kendi işini kendi göreceği gibi bir tavıra girmişti. Bundan mıdır, neden bilinmez, gene tanklar geçti, ayar yapıldı ve Erbakan hükümeti şüpheye mahal bırakmayacak bir biçimde gene asker eliyle iktidar makamının dışına itildi.

?u yeni dönemin gidişatında da 'artık siviller yapsın' diye bir eğilimin varlığı seziliyor. Ama o zamanda olduğu gibi şimdi de 'orquestra şefi' ordu olmak kaydıyla. Bu yeni durumda 'sivil lokomotif' rolü (belgede de üstü örtülü olarak belirtildiği gibi) 'Yargı' kurumuna düşüyor ki ona 'sivil' demek için kavramın bayağı geniş kapsamlı bir tanımı ve içeriği olmalı. Ama 'yargı'dan farklı, yani bu dünyanın normal ülkelerinde gerçekten 'sivil' kategori içinde sayılabilen 'medya' gibi kurumlar da, bizim gerçekliğimizin 'yarı üniformalı' ya da 'geçici olarak üniformasını çıkarmış' oldukları için, onların da bu strateji içinde önemli yerleri, işlevleri var ve olmalı. Zaten bu nedenle 'Belge Destek Planı' adıyla tanıştığımız bu belge o gibi kurumlarda neler olması, neler yapılması gerektiğini anlatıyor.

'Darbe', yalnız Türkiye 'de değil, dünyanın her yerinde orduya, silahlı kuvvetlere özgü bir davranış, bir eylem biçimi olarak bilinir, öyle kabul edilir. Ama şu gördüğümüz, okuduğumuz belgeyi yazan, yaratan kurum nedir? O da mı 'Silahlı Kuvvetler'? 'Darbe' bugünün dünyasında kabul gören, onaylanan bir şey olmaktan çıktı. Burada bir darbe --veya girişimi- olacak olsa bunun da herhangi bir destek bulamayacağını kolaylıkla tahmin edebiliriz. Ama şu 'Bilgi Destek Planı'?.. Böyle bir belgeyi yazan veya yazdıran kurum ne olabilir? Bu bir 'ordu' mudur? Öyleyse, başka hangi orduda buna benzer çalışmalar yapılmıştır, yapılmaktadır? Uganda, Çad falan değilse, böyle bir 'belge'nin gün ışığına çıkmasından, kamuoyunun önüne gelmesinden sonra neler olur?

'Kayıtlarımıza geçmemiştir' denir ve mesele biter mi?

Bugün bir çeşit 'yöntem üstüne konuşma' yapmış olduk. Bundan sonra, işin 'öz'üne gelelim.

27.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rakipsiz yönetmek

Murat Belge 28.06.2008

Askerlik, savaşmanın mesleğidir. Savaş da, bir 'yabancı' ülkeye karşı yapılır. Bu nedenle, böyle olmayanı ayırt edebilmek için 'iç' savaş gibi terimler kullanıyoruz.

Birkaç zamandır kamuoyunun ilgisini üzerinde toplayan 'Destek Planı' ya da tam adıyla söyleyecek olursak, 'Bilgi Destek Faaliyeti Eylem Planı', Türkiye'de ordunun dikkatinin büyük kısmının 'dış'a, bir veya birkaç 'yabancı' ülke'ye dönük olmadığını, 'İç'e, Türkiye toplumunun kendisine dönük olduğunu ve 'yönetme' sorunsalı üzerinde odaklandığını gösteriyor.

Dünyada orduların 'yönetme' sorunsalına tamamen uzak, yabancı kaldığını söyleyemeyiz. Yakın tarih, 'medeni' sayılan ülkelerde değil ama geri kalmış dünyanın birçok ülkesinde askerî darbe örnekleriyle dolu. Latin Amerika askerî darbenin neredeyse 'kronik' bir olay haline gelmesiyle tanınan bir bölgeydi (ama artık orada da, yıllardan beri, yeni bir darbe olmuyor).

Gene de, ülkesini her durumda, 'hazerde ve seferde' yönetme fikrini değişmez bir fikir olarak zihnine yerleştirmiş, bundan bir an vazgeçmemeye kararlı ve kendine ait saydığı bu 'Hak'kı hiç kimse ile paylaşmama konusunda da dediği dedik bir ordu bulmak zordur. Ulus-devletin ordu eliyle kurulduğu erken örnekler Almanya ve Japonya; buralarda uzun zaman ordu kendini önemli siyasi kararların biricik sahibi gibi gördü (ve bunun sonucunda ülkesini yıkıma ve felakete sürükledi). Uzun zamandan beri her iki ülkede de ordu medeni ülkelerde gördüğümüz işbölümü içinde kendisine tanınan yere döndü. Bundan bir şikâyeti yok ve ülkeyi yöneten sivillerin hizmetinde görevini yapıyor. Onlardan sonra başka toplumlarda da ordunun benzer bir rol oynamaya hevesli olabildiğini gördük. Pakistan ve Myanmar hemen aklımıza gelecek örneklerden. Herhalde ikisinin de herhangi birine bir 'model' gibi görüneceğini düşünemeyiz.

Türkiye'de askerin her zaman dünya demokrasilerinde yadırganan bir ağırlığı olmuştur. Bu ağırlık demokrasilerde yadırgansa da Türkiye'de alışıldığı için sivil siyasi kadroların pek fazla itiraz etmeden benimsediği bir şey haline gelmiştir. Ama zaten Anayasa'daki 'Milli Güvenlik Kurulu' gibi kurumlar, bu ağırlığı kurumlaştırmıştır.

Öyleyse, daha ne? Nedir yetmeyen? Sözkonusu belgede geçen şu ibarelerin anlamı ve gereği nasıl açıklanır?

'Kamuoyunun TSK'nın hassasiyet gösterdiği konularda kendi çizgisine getirmek, TSK hakkında yanlış fikirlerin gelişmesine mani olmak...' 'TSK'nın milli değerlere gerçek anlamda sahip çıktığı mutlaka gösterilecektir...' 'TSK'nın çağdaşlaşmanın, bilimsel ve toplumsal gelişmenin öncüsü olduğu, demokratik değerleri çağdaş düzeyde yaşatan bir kurum olduğu, gelişmiş toplumların ordularının seviyesinde bulunduğu, topluma öncü olma konumunu sürdürdüğü... halk tarafından en fazla desteklenen kurum olduğu...' '...müzeler...TSK'nın tarihini yansıtan ve diğer ordulardan farkını ortaya koyan...'

'TSK görüşlerinin kamuoyuna ve ülke yönetiminde etkin olan kişi ve kurumlara iletilmesi temin edilecektir...'

Böyle akıp gidiyor. Bu satırlarda 'biz yöneteceğiz', 'kamuoyunu kendi çizgimize getireceğiz', 'toplumun öncüsü biz olacağız' iddia ve uğraşlarının yanı sıra ve onlarla eşit ağırlıkta, 'Bu konum elden gidiyor mu?' kaygısı da kendini hissettiriyor. Zaten bütün bu 'yapacağız-edeceğiz' faslı da o kaygının sonucu. Kaygının büsbütün yersiz olduğu da ileri sürülemez doğrusu.

Çünkü bir ordu kalkıp da 'Toplumun öncüsü benim' diyorsa, bu dünyada akli başında, siyasetten ve sosyolojiden anlayan herkes öyle bir toplumun pek matah bir toplum olmadığını anlar. Bir ordu tutmuş 'bilimsel gelişmenin öncüsü benim' iddiasında bulunmuşsa, kimse o toplumun bilimine saygıyla bakmaz. Türkiye, doğrudur, uzun zaman bu gibi yargıların epeyce geçerli sayılacağı bir toplum olarak yaşadı. Bir toplumdan çok bir 'kışla' karakteri sergiledi. Ama neyse ki bu durum artık değişiyor, toplum kışla olmaktan çıkıp toplum olmaya başlıyor. ?üphesiz ki yaşanmış olan tarihin etkileri bugün dahi hissediliyor; hissedildiği içindir ki insanlar oturup böyle raporlar, böyle belgeler çıkarabiliyor ortaya. 'u şu işleri şöyle şöyle yaparsak eski konumumuzu koruyabiliriz' diyorlar. Diyorlar ama, yukarıda söylediğim gibi, bir yandan da kaygıdan geçilmiyor.

Dikkat neredeyse tamamen 'içeriye', iç siyasete dönük, demiştim. Bunu yapan da bu kaygı.

'Düşman' kavramı bile bu bağlama göre tanımlanmış belli ki. 'TSK karşıtı fikir ve eylemleri ile bilinen sanatçı ve yazarların yıpratılması hedef alınacaktır' diye bir cümle okuyorum. Hepsinin içinde sanırım en korkuncu da bu.

Kastedilen şeyin örneklerini hiç bilmiyoruz, hiç görmedik demek mümkün mü? Bir zamanın 'andıç' hikâyesi işte buydu. Bugünlerde de resmî toplantı yapıp 'Soros'tan para alıyor' demek, medyadaki uşaklara bu yolda yazı yazdırmak, kimin kiminle bağlantılı olduğuna dair deli saçması şemalar yayımlatmak, iki günde bir rastladığımız olaylar. Tabii o yukarıdaki cümlelerin yakınlarında 'Kanaat önderlerinin faaliyetlerinin maliyetleri doğrudan veya dolaylı olarak karşılanmasına ihtiyaç vardır' cümlesini de görüyoruz. Böyle bir ihtiyacın varlığından bizim de şüphemiz yoktu.

Demokrasilerde 'yönetim' orduya verilmiş bir iş değildir. Bu gibi yöntemlerle kamuoyunu şartlandırıp toplumda sultanızı sürerek, bir kere 'ordu' olmaktan çıkarsınız. Kendi toplumu içinde onu bunu yıpratmayı hedef alan bir 'ordu' düşünülebilir bir şey mi? Bunların geçerli ve yürürlükte olduğu bir ülke hakkında bir 'Demokrasi' olduğunu söylemek mümkün mü?

'Hedef kitle olarak tanımlanan siyasi ve etnik gruplarda ayrışmayı desteklemek ve birliği bozmak maksadıyla bu grup içindeki bazı kişilerle iletişim kurulacak, hedef kitlenin gücü azaltılarak TSK'yı yıpratma çabaları etkisiz kılınacaktır.' ?u cümlelerin anlattığı faaliyet tipini kendi ülkesindeki gruplara, kendi halkının oylarıyla seçtiği politikacılara vb. uygulamaya hazırlanan bir 'ordu' normal insan havsalasına sığar mı?

Nedir bu paranoya? 'TSK'yı yıpratma çabaları' diye karşımıza çıkan temcit pilavı nelerden oluşuyor? Yani, TSK içinde birileri böyle çalışmalar ısmarlıyor, birileri de şu satırlarda havası az çok anlaşılan çalışmalar yapıyor, bunlar hepsi normal, olması gereken şeyler. Öyle mi? Ama 'böyle şey olur mu? Bir ülkede ordu denilen kurum böyle işler yapar mı?' dediğinizde Kurumu yıpratmaya çalışan bir 'ordu düşmanı' olacaksınız. Değil mi?

Öyle. Söylenen aynen bu. İnsanları böyle bir şeye inandırmanın yolu da, olsa olsa, 'silah zoru' dediğimiz nesnedir.

28.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yönetme başarısı

Murat Belge 29.06.2008

27 Mayıs darbesinden bu yana Türkiye'nin siyasi hayatında en fazla ağırlığı olan kurum TSK'dır. Üzerine karar verilmesi gereken konu ne kadar önemliyse, bu kararda TSK'nın payı da aynı ölçüde artar.

Siyasi sorunları çok ve ciddi olan bir ülkeyiz. Geçmişinde şu sayıda askerî darbeden geçmiş olmak herhalde siyaset hayatının günlük güneşlik geçtiğinin işareti sayılamaz. Ama geçmişi bırakalım, bugüne bakalım. Son seçimde halkın verdiği oyların yarısından fazlasının iptal edilmesi için davalar açılmış durumda. Bu durum, sağlıklı bir siyaset hayatının sinyali olabilir mi? Davalar bir yana, toplumda varolan korkunç kutuplaşma ortamında, huzur duyarak yaşamak mümkün mü?

Bütün bunları 'toplum' mu yapıyor? Böylesine iflah olmaz, aklını başına toplayamaz bir toplum mu? Bunca müdahaleden sonra, hâlâ adam olamadı mı? Öyleyse, 'büyük Türk milleti' falan gibi lakırdılar ederek konuşmanın bir anlamı var mı?

Ama bence durum böyle değil, açıklama da bu değil.

12 Eylül geldi (ve geçmedi). Bütün icraatını 'komünizmle mücadele' gerekçesine dayandırdı. Başta Anayasa, bütün yasal-hukuki yapı buna göre değişti ve 'demokratik kazanım' adına elimizde ne varsa çöpe atıldı. Derken 1989 yılı geldi, Berlin Duvarı, ardından da bütün Sovyetik sistem çöktü; bugün hâlâ sosyalizmin soluğu çıkmıyor. Ne kadar ileri görüşlü tedbirler alınmış, dünyanın durumu ne kadar isabetle analiz edilip değerlendirilmiş!

Tabii bu 'isabet'te yapayalnız değildik. Büyük dostumuz ABD'de Reagan da nükleer şemsiyeler falan kurmakla meşguldü ve komünizmi 'yeşil kuşak'la çember içine almayı planlıyordu. O da ileri görüşlü bir 'devlet adamı' idi. Bu meyanda biz de bu yeşil plana katıldık ve orta öğrenimde din dersini zorunlu hale getirmek gibi 'laik' bir uygulamada bulunduk.

?İmdi 'Milli Güvenlik Konsepti' mi deniyor, ne deniyorsa, orada 'irtica' bir numaralı tehdit sırasına yükselmiş. Nasıl, nereden yükselmiş, kim katkıda bulunmuş, siz düşünün. ABD nasıl 11 Eylül yaratıcısı Usame'leri kendi elçeğiyle yetiştirdiyse, bunun bir benzerini de biz yapabiliirdik. Ama yapmadık. Toplumun basireti sayesinde bunları aştık. Ama bize tehlike, tehdit ve düşman gerektiği, onlar olmadan yaşayamadığımız için, bunu görmeyi reddediyoruz.

Kürt sorunu öteden beri vardır ve bu konuda hiçbir hükümet bağımsız bir politika uygulayamaz. 12 Eylül bize bu sorunun PKK versiyonunu armağan etti. Nasıl mı?

Bir düzeyde, 'Kürt yoktur' diye teori imal ederek! Bilimde öncümüz olan çevrelerin 'Karda kart kurt' teorisi bu

sırada üretildi ve 'kitlelere mal edildi'.

Bir düzeyde Kürt yurttaşlara ağır baskı uygulandı (kamuoyuna 'dışkı yedirme' adıyla geçen olay bu uygulamanın bir örneğidir). Amaç, 'yıldırarak' direniş veya muhalefeti önlemektir ama 'yıldırma politikaları' her zaman beklenen sonucu vermez. Sonuç, oradaki halkın kendi adına davranan her hareketi desteklemekle kendini yükümlü sayması oldu. Bunun 'onursuz' bir davranış olduğu da söylenemez.

Bölge halkına bu muamele uygulanırken politize Kürtler de Diyarbakır Hapishanesi'nde özel bir eğitime tabi tutuldu (aslında bütün hapishanelerde bir fecaat yaşanıyordu). Böylece Diyarbakır dillere destan oldu ve onulmaz intikam ve nefret tohumları ekildi.

Bu yakınlarda General Evren Kürtçe dilini yasaklayarak 'biraz aşırı gitmiş' olduklarını beyan etti.

PKK sorunu büyüdüktan sonra da aynı anlayış egemen kaldı. Orman yakmaktan (saklanamamışlar diye) köy boşaltmaya, 'düşmanlar' Peşmerge kılığına sokularak yapılan ve seyrettirilen 'askerî tatbikat'lara kadar, Mustafa Muğlalı adını askerî birliğe vermeye kadar uzanan jestlerle Kürt vatandaşlarımıza bu toplumda yaşamının ne güzel bir şey olduğunu kanıtlamaya çalıştık, hâlâ da çalışıyoruz. Son 'Bilgi Destek Planı'nda da Kürt halkının yaşadığı bölgelerde 'rahatsız' edilmesine dair güzel tavsiyeler vardı. Ama dedik ya, anlayışsız, doğruyu eğriden ayırmayı öğrenememiş bir toplum bu, kimi irticaya oy verir, kimi bölücülüğü destekler, kimi de demokrasiden dem vurarak kafa karıştırır.

Bunlar genel olarak 'iç' sorunlarımız. Sorunlar bunlar, tedbirler de bunlar. Bu tedbirler alındığı zaman hep doğrudur ve tartışılmaz. Eleştirmek, 'hıyanet-i vataniye' kategorisine girer, zinhar yasaktır. Ancak o tedbirleri alanlar, aradan yıllar geçip kırılan döküleni onarma imkânı ortadan kalktıktan sonra, 'galiba biraz aşırı oldu' diyebilirler. Doğruyu eğriden ayırma yetisi yalnız General Evren'lere özgüdür çünkü.

'Dış' sorunlarımız da eksik değil tabii. Bunlarla uğraşsın diye kurulmuş bir 'Dışişleri Bakanlığı'mız var ama bu tipte ince sorunlarda TSK'nın onaylamayacağı herhangi bir politika uygulanması düşünülemez.

Başta Kıbrıs, tabii. Emekli generallerden Kıbrıs'ın jeopolitik önemi üstüne aydınlatıcı açıklamalar dinlemiştik (görev başında olanlar da bundan söz ediyor mu, bilmiyorum). Biz 1974'te Kıbrıs'a oradaki Türkler'e kötü muamele etmesi muhtemel bir faşist darbeyi dengelemek için çıkartma yapmıştık. 'Jeopolitik' diye bir lakırdı yoktu, olamazdı da. Bu mantıkla gideceksek, Kıbrıs'ı korumak üzere Mısır ya da Lübnan'ı da aliverelim. ?imdi ise Kıbrıs Avrupa Birliği'ne girmiş bir ülke; yani oradaki Türkler'e faşist baskı uygulanması ihtimali epey zayıflamış durumda. Ama hatırı sayılır bir Türk askerî birliği, bir Avrupa Birliği ülkesinin topraklarında 'konuşlanmış' ve şu sıralar bunun fazla lafı geçmese de zamanı gelince nasıl bir uluslararası sorun haline gelebileceğini tahmin ediyorum. Ecnebler dünyayı bizim gibi görmemekte inat ederler hep.

Avrupa Birliği'nin kendisi (şüphesiz en önemli dış politika konumuz) TSK'da nasıl değerlendiriliyor, o da ayrı bir soru. Sanırım bireylere göre görüş de değişebiliyor. Hilmi Özkök katılmamızdan yanaydı, ama General Kılıç Avrupa'yı bırakıp Rusya ve İran'la yakınlaşmamızı önerebiliyordu (dolar basmak konusunda da ilginç fikirleri vardı). Emekli generallerimizin büyük çoğunluğu Avrupa Birliği konusunda olumsuz konuşuyorlar. Emekli olmayanlardan da benzer suçlayıcı sözleri sık sık işitiyoruz. Buna karşılık, Avrupa Birliği'nin bizden talep ettiği demokratikleşme tedbirlerinin başında TSK'nın Türkiye'nin siyasi hayatındaki ağırlığının (ileri, demokratik ülkeler ölçüsünde) normalleştirilmesi yer alıyor. Bu mümkün mü --örneğin, Savunma Bakanlığı neye yarar?

Ermeni konusunda farklı bir tavır alınması ve bir çözüme doğru yol alınmasında iç tartışma ne merkezdedir, burada TSK'nın rolü nedir, doğrusu bilmiyorum. Aklımda, bir zaman önce, Milli Güvenlik Kurulu sekreteryasından bir generalin, tapu kayıtlarını açmanın sakıncalı olabileceğine dair uyarısı ve bunun sonucunda tapunun açılmadığı kalmış.

Türkiye'de 'sivil politikacı'ların hiçbir sorunu çözemediği, tersine her şeyi birbirine karıştırdığı çok sık tekrarlanan bir sözdür. Türkiye'de politika yapmış ve yapmakta olan kişilerin üstün yetenekleri konusunda yanılsamalarım yok, bu ortamda böyle bir beklentim de yok. Ama bu yargının haksızlığı üstüne söylenecek çok şey var. Kısaca, bir kere sivil inisiyatif bırakılan bir şey yok. Ama bırakılacak olsa, öyle bir şekilde sokularak bırakılacak ki, içinden çıkmak her yiğidin harcı olmaz.

29.06.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enternasyonal ve CHP

Murat Belge 01.07.2008

CHP'nin Sosyalist Enternasyonal'le başının derde girmesi benim için şaşırtıcı değil, beklenen bir şeydi. Çeşitli ülkelerin sosyalist partilerinden dostlarım olduğu için, bu sürecin epey bir süredir devam ettiğinden haberim vardı. Ayrıca, pek çok tanıdığım da böyle bir şeyin nasıl mümkün olduğunu soruyordu: yani, 1) Sosyalist Enternasyonal'de üye olarak bulunan bir partinin nasıl olup da böyle davranabildiğini, ya da 2) Böyle davranabilen bir partinin Sosyalist Enternasyonal'de ne işi olduğunu merak ediyorlardı.

Ne olursa olsun, böyle bir uluslararası örgütün bir üyesini örgütten ihraç etmesi kolay bir iş değildir. Birçok farklı etkenin dikkate alınması gerekir vb. Ama herhalde süreç yürüyecek ve CHP oradan çıkarılacak. Ben CHP'nin de buna yardımcı olacağını sanıyorum. Sadece şu son birkaç yılın korkunç politikalarıyla değil, Deniz Baykal'ın "Anadolu solu"nu keşfetmek üzere Tarık Buğra'nın Edebali karakterine söylediği sözleri bulmasından beri, bu örgütün adı "Enternasyonal" olan herhangi bir yere üye olmasının fazla bir mantığı olamaz. Üstelik bunun bir de "sosyalist" sıfatı var!

Ancak, CHP'nin Türkiye'de oynamayı üstlendiği rolü genel çizgileriyle düşündüğümüzde, her şeye rağmen bu örgüt içinde kalmanın bir anlamı vardı: o da, CHP'nin temsil ettiği şeylerin uluslararası bir onay görmesi demek oluyordu. Ama şimdi öyle anlaşıyor ki Enternasyonal'in böyle bir "üye"ye artık tahammülü kalmadı ve bu komediye bir son vermek üzere harekete geçiyor. "Sosyalist Enternasyonal" diye bir adın ciddiyeti olacaksa, yapılması gereken de budur tabii.

Bu olayın bence üstünde durulması gereken -ilginç- noktası, CHP'den çok genel olarak Türkiye'ye özgü bir özellik. Sanki bu dünyada şöyle şöyle tanımlanmış bir nesne var; sonra bir de onun "Türkiye'ye özgü" olanı var. Günde beş yüz kere andığımız laiklik böyle; biraz Fransa'yı andırıyor ama başka kimseninkine benzemiyor. Bizim düzen partileri (DP, AP, Doğru Yol vb.) "liberal" olduklarını laf arasında söylemiş, ama "Liberal Enternasyonal"e hiçbir zaman yeltenmemişlerdir. AB bünyesindeki Liberal birliğe katılmaya kalkışsalar, bunun da olamayacağı anlaşıldı. Demokrasi tamamen böyle. ?imdi "Türk usulü sosyalizm" ya da "sosyal-demokrasi"nin de "konvertibl" olmadığı, uluslararası bir dil konuşulduğunda, bu adla anılmadığı resmen tescil

edilme sürecinde. Kendi içinde başlı başına bir paradoks ama, sözgelişi bir "Milliyetçi Beynelmilel" veya "Nasyonal (Sosyalist) Enternasyonal" örgütü olsaydı dünyada, orada hiç yadırganmadan, bu ideolojinin dünyadaki başka örneklerine göre "fazlası var, eksigi yok" bir tavırla orada yer alabilirdik.

Bir zamanlar Sorbonne'dan "bon pour l'orient" damgalı diplomasını alıp kıvançla kurumlanarak ülkesine dönen ?ark "aydınları" vardı. ?imdi bütün bu siyasî kavramlara da böyle bir sıfat takılmalı ki bizim zihnimizde "liberal" kimdir, "demokrasi" veya "laisizm" nedir, "sosyalizm" ne menem bir şeydir, başından bilelim.

01.07.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Film mi görüyoruz?

Murat Belge 04.07.2008

Kosta Gavras'ın Z film siyasî içerikli sinemanın klasiklerindendir. Gavras bunu 1968'de çevirmisti; yani, 1967'de Yunanistan'ın Albaylar Cuntası'ndan bir yıl sonra. Filmde, gerçek hayatta bu darbeye yol açan olaylardan Lambrakis'in öldürülmesi islenmisti. Simdi bunun hikâyesine girmeme gerek yok. Kisaca, bir gazetecinin merakı ve bir savcinin dürüstlüğü cinayetin sirlarının çözülmesini saglar. Cinayeti isleyen sagci bir örgütün yani sıra, Polis'in en yüksek mertebelerinde bulunan yöneticilerin her seyden haberdar oldugu da anlasilir.

Bu film, ne hikmetse, Türkiye'de yasaklandi, yilarca gösterilemedi! Neden acaba?

Filmin sonunu biraz anlatayim: polis sefleri sirayla savcinin odasina girer, sordugu sorulardaki bilgi karsisinda afallar ve kizarlar. Hepsi sirayla tutuklanir. Odadan hirsila cikinca ilk gördükleri kapiya saldirirlar. O kapi kilitlidir. Bir merdivenden inerler, tutuklamanin gereгинi yerine getirecek görevlilerin bekledigi yere...

Bu günlerde niçin bu filmi ve bu sahneyi hatirladigimi açıklamama gerek var mi? Ama durun! Acele etmeyin! Tam filmin bittigini sandiginiz noktada, perdede birtakim yazilar akmaya baslar; bu olaydan kısa bir süre sonra Albaylar darbesinin gerçektestigini, binlerce kisi hapse atilirken o cesur gazetecinin öldüğünü okursunuz; dürüst savci da kendini hapishanede bulanlarin arasindadir.

Tutuklanmasini seyrettigimiz polis seflerinin san ve seref içinde görevlerinin baslarina döndüğünü film muhtemelen söylemiyordu, ama böyle oldugundan fazla süphem yok. Onlari tutuklanmis olmasi, darbeyi kaçinilmaz kilan bir etkindir, aslinda.

Bu baglamda, dün Taraf'ta yer alan bir cümle ya da cümle yarisini düşünüyorum: bir "kanli eylem" planina gönderme yapiliyordu. Neye dayandigini bilmiyorum. Böyle ortamlarda her türlü iddia uçuşur ve elimizde kanitli bilgi son derece azdir. Ama böyle bir durum mantiga aykiri degil. Kendi hesabima, isin basindan beri düşündüğüm bir sey.

Su siralar bütün dünya da solugunu tutmus, Türkiye'de islerin nereye varacagini izliyor: bir yanda Parti Kapatma süreci, bir yanda Ergenekon. Yeryüzünde bizim gibi fazla ülke bulunduğu söylenemez.

Buradan, bu tarih içinden baktığımda, kapatma sürecinin süphesiz çok önemli olduğunu görüyorum. "Önemli", ama ilginç değil. Simdiye kadar seyircisi olduğum kimbilir kaçını "parti kapatma" olayı. Kapatılanlar için de "kapatılanlar" için de ne zamandan beri bir "rutin" haline gelmiş.

Ama su zamana kadar vardığı asamayla "Ergenekon" yalnız çok önemli değil, aynı zamanda çok ilginç, çünkü bizim tarihimizde esi olmayan bir olay. Bir "ilk"!

Yeniden Z'yi hatırlayalım. Filmin adı bu harf, çünkü Yunancada "zo" "hayat" anlamını da içeriyor; "Z", "yasıyor" demek oluyor. "Son gülen iyi güler" diye bir atasözümüz vardır; bütün atasözleri gibi yarı-dogrudur. Hayatta bitmeyen süreçler var, "son" yok. Süreç içinde bir noktayı "son" diye seçen biziz; bizim öznel bakışımız olayı öyle görüyor, yorumluyor. Oysa olan şeyler yok olmuyor, yeni koşullara uyup bir biçimde devam etmeyi beceriyor.

Film 1968'de çekilmisti ve o noktada bazı albaylar gülüyordu. Ama o da bir "son" gülüş değildi. Çünkü birkaç yıl daha geçti, 1974'te darbe rejimi çöktü. Darbecilerde bazıları belki hâlâ yasıyor, ama hapiste. Hapiste öldü çoğu. Gazeteci bu yeni asamayı göremedi, ama savcı gördü. Üstelik Cumhurbaşkanı olarak da gördü (PASOK'un oraya seçtiği Sarzetakis).

Türkiye'nin "modern" tarihinin bir kader gibi basına çöken darbeler, siyasî cinayetler, komplolar vb. sisinden çıktığını kaçırmaz gözümüzle göreceğiz, bilemiyorum. Ama "tarih gözü"m, o sisin dağılmaya başladığı anı gördü. Somut tarihî olaylarda, bir oraya bir buraya savruluruz, ama temel yönelişlerin temel yönü değişmez, varılacak noktaya varılır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargı politikayı ikame edemez

Murat Belge 05.07.2008

"Yargı bağımsızdır. Yargıya müdahale etmeyin." İki kısa, yalın, kolay anlaşılır cümle. Gramer açısından kolay olduğu gibi, çağdaş dünyanın düşünce birliğinde binlerce kere tekrarlanmış olduğu için, daha geniş semantik göndermeler çerçevesinde de bilinen, kabul edilen bir şey anlatıyor.

Ve bugünlerde Türkiye'de bu cümleler kulağınıza sık sık çalınabilir. Çalınabilir ama burada, bu bağlamda, söylediğim yalınlık birden yok oluyor. Çünkü, sözgelişi, Yargıtay Başsavcısı, çeşitli partilerin kapatılması için (ama en "sıcak" olanı tabii iktidardaki partiyi ilgilendiren) dava açıyor. Bunun üstüne bir kesim, hemen o yukarıdaki cümleleri arka arkaya getiriyor. Aradan birkaç gün geçiyor çoğu tanınmış bir grup insan daha "Ergenekon" adıyla tanınan davada gözaltına alınıyor. Bu durumda, "Yargı bağımsızdır. Yargıya müdahale etmeyin" cümlelerini kurmak, öteki kesime düşüyor.

Bu durumdan çıkacak ne gibi anlamlar olabilir?

1. Sözkonusu cümleler anlamsızlaşmıştır, çünkü bu cümlelerin ne demek istediği, kendilerinden değil, söyleyenlerinden anlaşılmalıdır. Aynı cümleler, hem "Parti hemen kapatılsın," hem de "Darbecilerin hepsi yakalansın" anlamına gelebilmektedir.

Peki, bu nasıl böyle oluyor?

2. Yargı, politikanın ağır etkisinde kaldığı için böyle bir durum olabiliyor. Yani,

3. Varolan politik çelişkiler, mücadeleler, manevralar ortamı, iki yargı sürecini ön plana itiyor, bütün bu sorunların bu düzeyde, bu süreçlerde bir çözüme varacağını ima ediyor.

Öyle olabilir mi?

4. Olamaz. Çünkü, süreçlerin öyle ya da böyle sonuçlanması, onları var eden politik sorunların ya da koşulların birdenbire ortadan kalkacağını garantilemiyor. Nedenler ortadan kalkmadıkça, siz bazı sonuçları iptal etseniz de, birazdan yeni sorunlar karşınıza çıkacaktır.

Maddelerimi numaralandırmayı bırakayım bu noktada. Biraz daha "iri kıyım" bir sonuca geliyorum. Bu kargaşanın "yakın dönemde" bir sonucu olmadığı kanısındayım. Olabilirdi. Varolan kilitlenmede eşdengeyi değiştirecek güçlü müdahaleler olabilirse. Ama zaten bu pek muhtemel görünmüyor, çünkü kilitlenmeyi değiştirebilecek herkes de kilitlenme tarafından belirlenmiş durumda.

"Kısa vadeli" çözüm olmaması, Türkiye'ye "uzun vadeli" dertler ve yükler getirecektir. Ne yapalım? Böyle isteniyor, böyle oluyor.

Çözüm, olacaksa, "yargı"nın getireceği bir çözüm olmayacak, olamayacaktır. Çözüm, ancak, "politik bir çözüm" olabilir. "Şiddet" içeren herhangi bir girişimi "çözüm" olarak adlandıramadığım için, benim bundan anladığım bir "konsensüs"tür. Sorun, bunun hangi aşamada olacağı: hemen şimdi mi, yoksa küller ve yıkıntılar üstünde mi?

Bir de şunu ekleyeyim: sorun politik olunca, şu anda sahnede rollerini oynayan bütün karakterlerin bütün davranışlarının hukuk kuralları içinde değerlendirilmesi de mümkün değildir.

Örneğin, bu aktörler grubunun bir bölümünün özlediği sonuç doğdu ve bir askerî müdahale gerçekleşti, diyelim. Bunun üstüne bir gazete de, "Türkiye kurtuldu" diye bir manşet attı. Bunu dar anlamda bir "ceza hukuku" konusu gibi göremezsiniz. Bir gazetenin böyle bir olayı bu şekilde değerlendirme hakkı vardır. Ama o başlığı atana "Sen bir darbecisin, bir darbe şakşakçısı" deme hakkımız vardır ve sonuna kadar da olacaktır. Çünkü bu, basit bir ceza hukuku davasına sığmayacak, karşılığı ceza yasasında değil, toplumsal vicdanda yazılı olan, bambaşka karakterde bir suçtur. Galileo'yu yargılayan kardinallerin veya Dreyfus'ü hapse gönderen generallerin işlediği suçla aynı kategoriye giren bir suç.

Bu yazıda "hak" konusuna hiç girmedim, "hangisi doğru" sorusunu sormadım. Onu da yarına bırakayım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Hindistan'ı yönetseydik..."

Murat Belge 08.07.2008

Dünkü Taraf'ta Abant'ta yapılan, Kürt sorunuyla ilgili toplantıda geçen bir konuşmanın kısa haberi vardı. Bolu Valisi Halil İbrahim Akpınar, "45 yaşındayım, artık adam gibi demokrat, özgürlükçü bir ülkede yaşamak istiyorum," demiş. Bu cümleyi hele bir valinin telaffuz etmiş olması ne güzel! Sonra da elemiş: "İyi ki, biz Hindistan gibi bir ülkeyi yönetmiyoruz. Hindistan'ı yönetseydik 500 parçaya bölerdik."

Bu sözler, aynı benzetmeyle ve başkalarıyla birlikte, bugünlerde sık sık aklımdan geçen, hattâ yazmak için de not aldığım bazı düşünceleri hemen hatırlattı. Hindistan, evet! Bu ülkeye hem büyük bir ilgi, hem de derin bir sevgi duymamın nedeni bu: böylesine kalabalık böylesine yoksul ve böylesine heterojen bir toplumun, üstelik yığınla kargaşalık içinde, bir bütün olarak ayakta durması ve önemli bir badireden, örneğin bir askerî darbeden geçmemesi. İki başbakanın (anne ve oğul) silâhlı suikasta uğrayıp can verdiği bu ülkede, bizim Ergenekon, her gün en az iki tane darbe gerekçesi bulurdu.

Ama Türkiye'yi Hindistan'la karşılaştırmak haksızlık olur, çünkü Hindistan kimseyle karşılaştırılabilecek bir toplum değil. Hindistan'ın yaptığını bir tek Hindistan yapabiliyor. Ondan daha mütevazı kıyaslamalarla yetinebiliriz.

Örneğin, Güney Afrika Cumhuriyeti!

Güney Afrika nereden mi aklıma geldi? Oradaki sorun "ırk" temeline bağlı olduğu için bize benzemediğini mi düşünüyorsunuz? Evet, benzemeyebilirdi; ama biz, aynı şekilde bir "ırk" sorunu olmayan Türkiye'de "laik/Müslüman" ayrımını bir ırk sorununa çevirmeyi başardık. Türkiye'de sıradan bir laik Müslümanlar'dan, sıradan bir Boer'in bir zenciden nefret ettiği kadar nefret ediyor, onun kadar küçümsüyor, onun gibi, o aşağılık yaratıkla aynı mekânda bulunmaktan kaçınıyor.

Ama Güney Afrika Cumhuriyeti'nde beyazlar bu tavrı yıllar yılı sürdürdükten sonra gerçeklikle uzlaşmaya karar verdiler. Bir kere karar verdikten sonra, bunu yapmayı da başardılar. Bugün Güney Afrika'nın birçok sorunu var, ama Apartheid bunların arasında değil artık.

Biz ise bu durumdayız.

Şu "Ergenekon" işinde yeni bir aşamadayız. Bugün Hürriyet "Ne Sorgu Ama" diye manşet atmış. Demek ki bütün bu olan bitenler saçma, yalan dolan. Bizim Taraf gibi, ruh hastalarını barındıran yayın organlarının hezeyanı. İyi güzel de, iç sayfalara Britanya'nın Observer'ından bir alıntıyı da koymadan edememişler. Observer bu olaylara "hezeyan" falan demiyor. Kim kandırmışsa kandırmış, işi önemli bile görüyorlar. Hele bir cümle var ki, bayağı düşündürücü: "...bölünmüş bir ülkede laik elitin hıncını gözler önüne sergiledi." Aynı haber ve alıntı Milliyet ve Sabah'ta da yer almış; Sabah'ta ayrıca Spiegel'den bir alıntı yapılmış. Demek ki "ecnebler" bu konuyu ciddiye alıyorlar, "Ne Sorgu Ama" demiyorlar. AP, AFP, Reuters, dünyanın belli başlı haber ajansları, onlar da "Ne Sorgu Ama" tonlamalarını hissettirmeden, "Türkiye'de çok önemli işler oluyor" havasıyla aktarıyorlar gelişmeleri.

Bu ülkede gerçekleşmiş şu kadar, gerçekleşmemiş Allah bilir ne kadar, darbe olmuş! Şu AKP iktidar olalı, ne generaller ne demeçler vermiş! Ve bitmez tükenmez siyasi cinayetlere şu birkaç yıl içinde neler eklenmiş! Rahipler, misyonerler, Danıştay yargıçları ve Hrant Dink! Bu olaylar arasında göz çıkartan bağlantılar, ilişkiler! El konan el bombaları!

Hâlâ birileri, “madem işin başındakiler biliniyordu, niçin bugüne kadar tutuklanmadılar” sorusunu sorabiliyor. Bunlar sanki daha dün başka bir gezegenden Türkiye’ye inmişler ve bu ülkeye empoze edilmiş siyasî kültürü, onun yasaklarını, tabularını iştmemişler. Bu ülkede general tutuklamanın muhtemel sonuçlarını kimse anlatmamış onlara.

Böyle olunca, Güney Afrika’nın başardığını biz başaramayız elbette.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Medya” nasıl “haber” olur?

Murat Belge 11.07.2008

“Medya” diye adlandırdığımız kurumun, gazeteler, dergiler ve TV kanallarının, varoluşunun birinci nedeni “haber”dir; yani, olanlar hakkında, topluma “bilgi” vermektir. Bunu bütün dünyada böyle tanımlarız, ama bütün dünyada bunun ve yalnız bunun gerçekleştiğini iddia edemeyiz. Medya her yerde sorunludur, çünkü somut toplum hayatında kendini toplumun iktidar mekanizmalarından mutlak olarak soyutlayacak bir medya yoktur, olması da mümkün değildir. Dolayısıyla, aktarılan bilgi çok zaman –hattâ, “önemiyle doğru orantılı olarak” da diyebiliriz- yorumlanarak aktarılır. Haberin sunulduğu “format”ın algılanmasını ve anlaşılmasını nasıl şekillendirdiği, Basın-Yayın okullarının “giriş” derslerinde anlatılır.

Ama bu dediğim “şekillendirme”nin dozu ve amaçları ülkeden ülkeye değişir. Daha iyi eğitilmiş bir toplumda mantık sınırlarını zorlayan çarpıtmalara girişemezsiniz; iddianızı inandırıcı bir kanıta dayandırmak gereğini duyarsınız; yüzde yüz “hak” olmasa bile, “suret-i hak” önem kazanır vb. Bugünün Türkiye’inde sorunlar fena halde ısındı ama bilinçlilik düzeyinin çok yükseklerde olduğunu da iddia edemeyiz.

Bunun sonuçlarından biri, Türkiye’de medyanın “haber verme” tarz ve üslûbunun kendisinin bir “haber konusu” haline gelmesi oldu. “Information” işlevi, şiddetli bir iktidar kavgasının gerektirdiği “disinformation” ihtiyacına dönüşünce, böyle bir sonuç da kaçınılmaz hale geliyor.

Bir süreden beri Deniz Kuvvetleri Komutanı’nın “Günlük”lerini konuşuyoruz –bunların Nokta’da yayımlanmasından beri sürüp giden bir “gürültü” kaynağı. Yayımlandı diye dergi kapanıyor, mahkeme açılıyor, sonunda dava kimseyi mutlu edemeyerek bitiyor. Biterken, artık iyice alıştığımız çeşitli hukuksuzluklar. Belli ki sonunda iş, Komutan’la “Günlük” arasında bir bağ varsa bunu karartma kaygısına gelip dayanmış.

Bir süre sonra Polis, bu metinlerin Komutan’ın bilgisayarından çıktığını belirliyor. Yani, konu gene gündemde. “Yalan” diye bağırarak da iyice güçleşmiş, üstelik.

Derken birileri başka bir kanal bulup oradan ilerlemeye başlıyor. Bu gibi deli saçması komplo teorileri her türlü gerçeklikten kopuk olduğu için, ne dediklerini anlamak bile güçtür. Şimdi, bir süredir İnternet’te dolaşan bir şeyleri – bunlar herhalde yeterince olgunlaştı ki- Hürriyet’in köşe yazarlarından biri derleyip toparlayıp sunmaya karar veriyor.

Buna göre, Amiral’in bir oğlu, “mürteci” Çalık grubunda çalışıyor. Ayrıca, ailenin İstanbul’da Belediye ile bir arsa-arazi işi var. Tamam, işte, bu kadarı yeter zaten. Gerisini gazetede yazan o kişinin yazmasına bile gerek yok (İnternet’teki, sorumluluğu olmayanlar nasıl olsa yazıyor). Siz tahminlerinizi yapabilirsiniz. Hükümet yaptığı bu iyiliklerin karşılığını bu “Günlük”le aldı. Ya Amiral, ya oğlu, biri bunları yazdı ki, vatani irticadan kurtarmaya çalışan vatanperver Atatürkçü generallerimize karşı kullanılsın. Tabii bunları yazarken “Çalık-Sabah” ilişkisini hatırlatmaksızın geçemezsiniz.

Bu arada bir başka gazete, aynı Günlük’ün bir kopyasının da (dijital) Atatürkçü Düşünce Derneği’nin Genel Merkezi’nde bulunduğunu yazıyor. Daha ilginç, Amiral’in 1957’de, “henüz bir askerî lise öğrencisiyken” günlük tutmaya başladığı bilgisi. Bu Hükümet-Çalık-Sabah-Alper Görmüş çetesi ne kadar dikkatli çalışıyor, görüyor musunuz? Bu sahte, yalan dolan “Günlük” daha inandırıcı olsun diye. 1957’den yazmaya başlamışlar.

Bir tarafta hep birlikte içinden geçerek geldiğimiz, “yaşanan tarih” var: muhtıralar, bugün suçlanan Orgeneraller’in demeçleri, sözleri (pek çok konuda), davranışları, mitingler, oralarda haykırılan slogan veya taşınan pankartlar, suikastlar, tuhaf bağlantılı silahlar, üstüne Günlük, üstüne daha bilmem kaç karine.

Ama, hayır. Siz bunlarla ilgilemeyeceksiniz, çünkü siz zaten bir tarafa angajesiniz. Onun için, sunulan olgular bunlarsa, “ben bunu neresinden çarpıttım?” diye bakacaksınız. Siz bunu beceremediniz ama başkası bir senaryo bulduysa, tamam, bu da kabul, alıp sütununuzda yazacaksınız.

Kamuoyu, istediği hikâyeye inanma özgürlüğüne sahip, bu demokratik ülkede.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Münazaranın patolojisi

Murat Belge 12.07.2008

“Darbe Günlüğü” hakkında üretilen “alternatif” hikâyeyi yazmıştım. Bugün (cuma, 11 temmuz), Ahmet Hakan da aynı konuda Onur Öymen’le arasında geçen bir telefon görüşmesini aktarmış. Bu hikâyeyi yazan da Onur Öymen midir, bilemem tabii, ama çok önemli değil. Önemli olan, hikâyenin yazılması; yazılınca, Onur Öymen gibi biri, buna dört ele sarılacak elbette.

Bugün üstünde durmak istediğim nokta, Ergenekon çevresinde saf tutanların uğradıkları –uğramak zorunda oldukları- “zihnî tereddidi”. Bunun nedenleri...

Bir atasözünden yola çıkalım. Varolan durum bir yandan alabildiğine karmaşık ve karışık; ama bir yandan da, birtakım atasözleriyle özetlenebilecek kadar yalın, işin temeline inince. Aklıma gelen örnek, “Görünen köy kılavuz istemez” sözü.

Şu anda Türkiye’de “görünen köy”, öncesine şimdilik girmeyelim, en azından 1960’ın 27 Mayıs darbesinden beri zaten görünmekte ola “genel manzara”. Pek yabancı olduğu bir şey değil. Ama tabii 1990’lardan bu yana o da kendini yeni koşullara uydurmuş, şimdi bütün maskeleri, süsleri, makyajı çıkmış durumda. Gene de, tanıyan için, kim ve ne olduğunu tespit etmek kolay.

Onun için de, atasözünde olduğu gibi, kılavuz gerektirmiyor. Ama şimdi yeni, özel bir durum, bir ihtiyaçla karşı karşıyayız. Şanlı medyamızın bir bölümü için, “görünen köy”ün *görünmez* hale gelmesi gerekiyor. Bakın, bu da hiç kolay değil. Görüneni görünmez hale getiren bir “kılavuzluk”, özel beceriler gerektiriyor, özel bir “disinformation” teknolojisini seferber etmeyi gerektiriyor.

Bunu doğrusu başarıyla yapıyorlar. Teknolojinin birinci koşulu, “görünen” dediğimiz şeyi her ayrıntıdan yararlanarak “görüldüğü şüpheli” hale getirmek.

Şöyle bir cümle kurdunuz: “Dün sabah on sularında Taksim’e giderken Sıraserviler’de yangın gördüm.”

Biri diyor: “Dün olduğundan emin misin? Hani derler ya, ‘Dün dündür, bugün bugün’, sen de yanılmış olmayasın.”

Öbürü haykırıyor, “Hayır, senin amca oğluna rastladım, dün hiç evden çıkmadığını söyledi.”

Biri, “niye ‘on suları’ diye ‘muğlak’ bir ifade kullanmış, belli ki bir kaçamağı var,” diye yazıyor. Biri “yangın” teknik tanımını yapmaya çalışıyor, öbürü “görme” fiilinin ne gibi anlamlara geleceğinin felsefi araştırmasına girmiş, Berkeley’e göre böyle bir şeyin zaten mümkün olmadığını anlatıyor. Beriki, o saatte oradan geçmeye yasal bir hakkın olmadığını söyleyip derhal mahkemeye sevkini istiyor. Birileri, oradaki dükkâncıları filan tanık gösterip senin oradan geçerken görülmediğini kanıtlamaya çalışıyor. Sonra hep birlikte “koro” (“Günlük”te geçen şifreli kelimelerden) halinde çığırıyorlar: “Sıraserviler’de yangın olmadı.” Sıra geliyor sana kimlerin Sıraserviler’de yangın gördüğünü söylettiğine, bunun için kaç para aldığına. Böyle bir yangının olduğunu iddia etmek zaten devletin yüksek çıkarlarına hanel getiriyor. Ve zaten “yangın var” demek, hele bunu yüksek sesle bağırarak, paniğe yol açmak olduğu gibi, aynı zamanda faşizmdir, McCarthy’ciliktir. Sen bunu iddia ederek, “yangın olmadı, duyulmadı” diyenleri baskı altına almaya çalışıyorsun.

İyi, hoş, efendiler. Münazara yetenekleriniz “her türlü takdirin üstünde”. Gelgelelim, ortada “görünen” bir “köy” var. Bütün bu “kılavuzluk”, bu şamata, onu “görünmez” kılmıyor. Şüphesiz bu toplumda öyle köyleri (ve daha neler neleri) görmemeye kararlı bir yığın insan yaşıyor. Sizin şamatanız onlara bir miktar yakıt sağlıyor, ama yalnızca bir miktar. Bir süre sonra şu şimdiki sis iyice dağılacak ve bu sefer “mızrak çuvala sığmaz” atasözüne geleceğiz.

Siz “köy”ü karartmaya çalıştıkça, argümanlarınız “abuk”laşıyor. Ama zaten genel ideolojiniz de *abuk*. Buna da yarın gelelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Savaşın çeşitleri ve davaları

Murat Belge 13.07.2008

Her şeyin merkezindeki tarihî çatışma, "laik/Müslüman" ya da "elit/ayak takımı" ya da "demokrat/otoriter", daha çok medya düzeyinde bir "boks maçı" karakterinde, kamuoyunun önünde cereyan ediyor. Medya ve kamuoyunu *bu biçimde* tutmuş durumda, çünkü böyle olmasa bir "iç savaş"a dönüşebilirdi. Onun için, şimdilik, kılıç yerine kalem çekiliyor. Ama çatışmanın bu şiddetinden ötürü, medya düzeyindeki bu "tartışma", bildiğimiz (aslında bu ülkede pek bilmediğimiz) bir tartışma olamıyor, kıran kırana bir atışmaya dönüşüyor. Burada bir taraf, herhangi bir "etik" kaygıya kapılmadan, eline geçen her şeyi karşı tarafı kahredecek bir silah olarak kullanmaya karar vermiş.

Clausewitz, savaşı, "savaş, siyasal ilişkilerin başka araçların eklenmesiyle sürdürülmesinden başka bir şey değildir" sözleriyle tanımlamıştı. Şu bizim "medya kavgası"mız, sanırım bunun bir adım öncesi. Bir yandan çatışma yürüyor, bir gün falancalar tutuklanıyor ya da Anayasa Mahkemesi toplanıyor, ertesi gün birileri Konsolosluga saldırıyor vb. Ama bütün bu olayların ne olduğu, ne anlama geldiği, nasıl değerlendirilmesi gerektiği, medyada tartışılıyor. Bunun için, diyorum ki, tartışma burada bir sonuca bağlanamazsa, zaten çekilmiş duran silahlar devreye girebilir. Çünkü gene Clausewitz'in dediğine göre "nihaî hedef, düşmanın irademize zorunlu olarak teslim olmasıdır".

Şimdi bu kavgada, sözgelişi, "367 oy elbette ki gerekir" diye haykıran, aynı zamanda, "Günlükleri Amiral'in oğluna yazdırdılar" diye de bağırmaktan geri durmuyor ve böylece, dünkü yazımda anlattığım gibi, gerçeklikle ilgisi olmayan bir karabasanlar dünyasına battıkça batıyor. Ama gene dün söylediğim gibi, aslında içinde bulunmayı seçtiği cephenin genel ideolojisi ne? Bunun, yarı-sıcak kavgadan ötürü böyle "abuk"laşmamış bir özü var mı?

Bu ideolojinin "Kemalizm" olduğu genel kabul görüyor –özellikle savunanları tarafından. Böyle olduğu kanısında değilim, ama bu çok çetrefil bir konu (kendisinden çok tarafların akıldışı eğilimlerinden dolayı). Türkiye'de bir görüşün doğru olduğunu kanıtlamak için Atatürkçü düşünceye uygun olduğunu kanıtlamanız gerekir –tıpkı vaktiyle SSCB'de "Leninizm'e uygun" mührü aradığınız gibi. Benim tartıştığım, bu şimdiki ideolojinin, *doğru* olan Kemalizm'den sapmış ve bunun için yanlış bir ideoloji olması değil. Kemalizm benim için üç "moment"ten oluşur: 1) Milliyetçilik, 2) Batıcılık, 3) Pragmatizm. Bunları ileride, ayrıca tartışırız. Ancak, şu anda geçerli olan kavgada bir tarafın "Atatürkçülük" diye ileri sürdüğü şeyin bu üçüyle de ilgisi yok.

"Milliyetçilikle de mi yok?" diyebilirsiniz. Ama milliyetçiliğin de birçok yorumu ve daha önemlisi, uygulama biçimi, siyasî stratejisi olabilir. Hrant Dink'i, Santoro'yu öldürmekle kahraman olunduğuna inanılan bir milliyetçilik midir, Mustafa Kemal'inki?

Aslında "Batıcılık" aradan çıkınca –ki çıktı- her şey değişiyor. Batı'yı düşman ilân etmiş bir milliyetçilikle Mustafa Kemal'in baştan sona Batıcı milliyetçiliği nasıl aynı şey olabilir.

Ama bunlardan önce vurgulamak istediğim şey şu: kendini Kemalizm olarak lanse eden bu ideoloji, aslında sadece "militar-otoriter" bir devlet ve yönetim anlayışından ibaret bir şeydir. Belki bir "ideoloji" bile değil, bir

“teamül”dür, ama topluma bir “dünya görüşü” sunma iddiasını da elden bırakmaz.

Daha ilk gününden yanılttı ve kötüydü. Ama “kalp” para, insanlar neyin “kalp” olduğunu anlamazsa, “kalp” değildir. Uzun zaman bu ideoloji yaşadı, çünkü kendi pragmatik çıkarları için ona göz yumanlar vardı. Şimdi yok. Dünyada olmadığı gibi, dünyadan izole etmek için elimizden geleni yaptığımız “içerisi” de değişti. Burada da, “Bu para kalp. Geçmez” diyenler çoğalıyor. Zaten sorun burada.

Ama ideoloji, bu koşullarda, günden güne şizoid oluyor, yani içine kapanıyor ve bölünüyor, ve paranoyaklaşıyor, saldırgan da oluyor. Başörtüsünü yasaklıyoruz (bu, “Batıcılık” değilse ne?), ama AB’yi ve ABD’yi de lânetliyoruz (“çiyan” ve “sırtlan” kod adı veriyor, ülke yönetimini talep eden generaller!). Toplumun yüzde ellisinden fazlası düşman, hain veya sadece iflah olmaz salak. Çevremiz düşman dolu. Tek bir dost yok.

İşte, Ergenekon savunmacılarının dolayısıyla savunduğu genel ideoloji!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Üstelik “kim”in yandaşı?

Murat Belge 15.07.2008

Medyada, aslında toplumda olabilecek savaşı “ikame eden” bir savaş sürüp gidiyor; bizler de, bir yandan olgular üstüne fikir beyan ederken, bir yandan da bunların medyada yansıma biçimini tartışıyoruz (çünkü “medium is the message and the massage”). Bu kavga, iddianamenin çıkışı yaklaşırken, biraz sönümlendi gibi, ama hâlâ var ve yeniden alevlenebilir de.

Sönümlenir gibi olmasının öncelikli nedeni, sadece darbe hazırlıklarıyla ilgili bilgilerin görmezden gelinmeyecek, inkâr edilemeyecek kadar yoğun bir şekilde yığılması değil. Türk münazara geleneğinin üstatları, bunu daha büyük ödülleri kazandıracak bir “meydan okuma” sayıp, onlarla da mücadele edebilirlerdi. Öncelikli neden, asıl darbe plancılarıyla bugün TSK’nın dümenini ellerinde tutanlar arasında sanıldığı gibi bir “örtüşme” durumu olmadığının yavaş yavaş kavranması oldu. Bu, daha sonraki yazılarda üstünde genişlemesine durmak istediğim bir konu.

Türk *intelligentsia*’sı (bunun içinde elbet medyanın öncelikli yeri var), dünyaya “ilke”den falan değil, “güç” ve “iktidar” ilişkisinden bakmaya alışmış, buna koşullanmıştır. “Öyle değil” diye konuşur, bazen de höykürürler ama siz buna kulak asmayın. Kimin “haklı” olduğu ile kimin “güçlü” olduğu, düğümleri kolay kolay çözilemeyecek şekilde iç içe geçmiş, birbirine dolanmıştır.

Bütün bu günlükler, "sızan" bilgiler, şunlar bunlar yokken de, yeterince şey biliniyordu, çünkü zaten açık açık yapılmıştı. Bu yapılanlar da, açık açık, suçtu. Ama kimse bunları görmek, dile getirmek istemiyor, tersine, bu cephenin yanında saf tutuyordu. Niye? Çünkü o cephenin "topyekûn birlik" içinde böyle davrandığı kanısı vardı. Bunun böyle olmadığı anlaşılır hale gelmeye başladı (gene yanıltılıyor, kandırılıyor değilsek).

Yani sorun, sözgelişi Şener Eruygur'un ne yaptığında değil. Sorun, Şener Eruygur'un yaptıklarını *kiminle birlikte* yaptığında.

Zaten, bu zihniyet ve koşullanmanın genelliğinden ötürüdür ki Türkiye'de "emekli general" sudan çıkmış balığa döner.

Şimdi yavaş yavaş, Ergenekon müstahkem mevkilerinin önünde, onları yaşatmak üzere kahramanca savaş vermiş "medya mensupları", buranın düşündükleri kadar "muktedir" bir yer olmadığının, daha doğrusu o cephede bir çatlak çıktığının farkına varıyorlar. Kötü bir duygu olmalı: "Ben ne yapmışım!" uyanışı.

Bu savaşı en cansiperane veren yayın organlarının hangi gazeteler, hangi kanallar olduğunu, bunların içinde hangi bireylerin öne çıktığını, belirleyici roller üstlendiğini biliyoruz (tabii "cansiperane" mücadele derken, Tuncay Özkan'ları kastetmiyorum. Onlar "militan". Ben, "gazeteciyim" diye ortaya çıkanlardan söz ediyorum). Bunların içinde "Doğan Holding" bünyesinde çalışanların payı yüksek. Ama –tuhaf değil mi?– darbe planlarına, hazırlıklarına baktığımızda, orada Aydın Doğan'ın "darbe dostları" değil, "darbe düşmanları" arasında yer aldığını, en azından orada görüldüğünü görüyoruz. Bu, kendi başına, şaşırtıcı bir durum da değil, üstelik, normal olarak olması gereken durum. "Normal olarak olması *gerekmeyen*" durum, o bünyedeki bazı kişilerin aldığı tavırlar ve davranış biçimleri. Çünkü, belli ki bu işleri bu doza, dereceye getirenler, birtakım "saplantı"larla (Fransızlar'ın "*idée fixe*" dediği) davranan, gözü bir şey görmeyen, görmediği için de her şeyi göze almış adamlar. Amerika'ya "sırtlan", Avrupa'ya "çıyan" diye ad takan bir zihniyetin temsilcileri. Bu dünya görüşüyle darbe yapacak ve Türkiye gemisinin bu dünya okyanusu içinde rotasını çizecekler.

Onlar bunu yapabilir, çünkü tam da bunu meşrulaştıran bir düşünce ortamında yetişmişler. Ama bir de, demokratik bir toplumun en demokratik kurumu olması gereken "medya" içinde yerleşmiş birileri var. Onların da işleri güçleri, bu girişimi iktidara getirecek toplumsal kargaşa ortamına yakıt getirmek ve suç örgütünü korumak üzere seferber olmak. İnsan aklının bu ikincisini kabul etmesi daha zor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Asker müdahale eder mi?"

Ergenekon soruşturmasına Silahlı Kuvvetler'den bir engel gelmediğini yazmıştım. Okuduğum çeşitli gazetelerde başka birçok kişinin de böyle düşündüğünü görüyorum. Sanırım devlet içinde, devleti bu tip suç örgütlerinin faaliyet ve elemanlarından temizlemek isteyen birçok kişi var. Bu birçok kişi, muhtemelen Ergenekon ve benzerleri tarafından yıldırılmıştı, işe bulaşıp kendi başına bela açmamak için, susup seyrediyordu. Bu gizli hegemonyanın kırılması, böyle insanların da cesaret bulup daha etkin roller oynamasına yol açabilecektir.

TSK şu aşamada kendi bünyesinden çıkmış kimseleri de kapsayan bu soruşturma sürecini sessizce izliyor. Ancak, şu son aşamaya kadar hangi durumda nasıl davranacağı hiç de belli değildi. Türkiye'de bu süre içinde olan pek çok şey de bu belirsizlik yüzünden oldu.

Bu ülkenin yakın tarihinde bir darbe geleneği var. Bu eğilimin son tezahürlerinden biri de 28 Şubat'tı. O tarihte Erbakan'ın hükümetini deviren TSK'nın, bu dönemde de, o harekettten türeyen AKP hükümetini devirmek üzere bir harekete geçeceği, beklenen bir şeydi.

İddiam o ki, AKP'nin iktidarda olduğu süre boyunca, Türkiye siyasetinin sahnede boy gösteren bütün aktörleri, davranış ve eylemlerini bu beklenti üstüne kurdular. Örneğin CHP... Bu ülkede şimdiye kadar sosyal-demokrasi adına atılmış, zaten oldukça cılız ve sarsak olan adımların hepsini silip süpüren ve bu partiyi tarihinde bile pek görülmemiş bir *açık faşist* ideoloji doğrultusunda konuşur ve davranır hale getiren politikaların temelinde TSK'dan gelecek bir hareket beklentisi vardı. Parti, buna göre yer tutuyordu. Bir yandan, toplumdan alınacak oyun bu partiyi iktidara getirmeyeceği bilincinin oluşması da bu hırçınlığı besledi.

Siyasetin en önemli aktörlerinden birine, genel olarak, “medya” diyoruz. Ama bu genel başlığın altında yığınla tekil yayın organı, onların içinde farklı tavırları olan, olabilen yığınla birey yer alıyor. Bu aktörlerin birçoğu da şu veya bu biçimde zuhur edeceğini bekledikleri müdahaleye göre hazırlıklarını yaptılar, hükümete karşı politikalarını da buna göre biçimlendirdiler. Böyle yaptıkları için şimdi de Ergenekon'u görmemek ve göstermemek pozisyonundalar –Ergenekon'a dost olmaktan çok hükümetle aralarını bozdukları için.

Ve sanırım Yargıtay Başsavcısı da davayı buna benzer kaygılarla başlattı. Şimdi, “kapatılmama” ihtimaline daha fazla şans tanıyan çıkmaya başladıysa, bunun temeli de aynı yerde.

Hilmi Özkök Genelkurmay Başkanı'yken, TSK'nın bir darbe eylemine veya başka türlü müdahalelere girmeyeceği daha net bir şekilde görünüyordu (Özkök'ü sevenler ve sevmeyenler de bu aynı tutuma göre şu ya da bu tavrı alıyorlar). Ama onun öncesinde ve sonrasında durum böyle değildi.

Bu neye dayanıyor? Sanırım oldukça kolay anlaşılır bir nedeni var: TSK, darbe yapmaya niyeti olmasa bile, toplumda “darbe yapmayacak bir ordu” olarak tanınmak istemiyor. Çünkü –Ergenekon’u oluşturanlardan çok farklı olsa da- bu ülkenin siyasî hayatında belirleyici bir rol oynamak istiyor ve bu durumda “Yoksa Ordu müdahale eder” bilincinin yaygınlığı da ona bir yaptırım gücü kazandırıyor. Bu gücü elinden bırakmak istemiyor.

Bu politika, kendi açısından rasyonel ve anlaşılır olabilir. Ama memleket açısından olumlu değil –olmadığı, yaşadığımız olaylardan da belli. “Yapar mı, yapmaz mı; bu ay mı, önümüzdeki ay mı?” gibi soruların, düşüncelerin bir saçmalık değil de gerçekçi sayıldığı bir siyasî ortamda, bir toplum hiçbir zaman normalleşemez. Hiçbir zaman geleceğe güvenle bakıp plan yapamaz. “Demokrasi” denilen düzeni ciddiye alamaz. En kötüsü de bu zaten. Çünkü demokrasi yaşandıkça yerine oturur, kendi yolunu yordamını çizer, bir hayat tarzı haline gelir. Her an askıya alınması beklenen eğreti bir göstermelik düzende insanlar demokrasinin kültürünü içselleştiremez ve sindiremezler. Bunun sonucu da, işte bugün gördüğümüz ortamdır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Sol” ve Ergenekon

Murat Belge 19.07.2008

Ergenekon soruşturmasının gidişatında, kendini “solda” diye tanımlayan birey ya da gruplardan bazılarının aldığı tavırlar, gene soldan birçok kişiyi şaşkınlığa düşürüyor. Onun için bugünlerde bu şoku dile getiren yazılar da çoğaldı.

Bu şekilde tavır alınmasının gerisinde birden fazla etken bulunduğunu düşünüyorum. Bunları önemsizden önemliye doğru sıralamaya çalışacağım.

Birincisi, Türkiye’de “sağ” veya “sol” demeden herkesi kapsayan bir alışkanlık, “siyaset yapma” yöntemiyle ilgili bir şey. Bir olay, benim karşı olduğum bir siyasî varlığa yarar getirecekse, ben buna karşı olmalı, en azından olan şeyi küçümsemeliyim. Buna “dar grup çıkarı koşullanması” da diyebilirsiniz. Şu günün ortamında devlet içinde örgütlenmeye çalışan Gladio tipi bir çete çökertiliyorsa, bunun sevabı neyse, AKP’nin hesabına yazılacak. Ama ben de AKP’yi sevmiyorum.

Peki, olayın anlamı ne? Olayın anlamı çok büyük. Türkiye tarihinin en önemli olaylarından biri, geleceğin en önemli belirleyicilerinden biri. Bu tesbiti yapıyorsam, Türkiye’ye bunu kazandıran kim olursa olsun, onun hakkını vermek benim görevim, borcumdur. Buradan bakar, toplumla bunu konuşmak imkânım varsa, topluma da bunu söylerim. Çünkü zaten –reel politika yapma durumunda bile- toplum böyle bir olayı izlemekte ve değerlendirmektedir. Sizin “hiç önemi yok” diyerek ortaya çıkmanız size kazandırmaz, kaybettirir. Çünkü toplum “hakşinas” olmaya değer verir.

İkincisi, Türkiye “sol”un bütün kollarıyla “devletçilik”, “anti-emperyalizm” gibi şeyleri adamakıllı içselleştirmiş, benimsemiş olmasıdır. Solun birçok fraksiyonu, geçmişte solun başından neler geçmiş olursa olsun, Kemalizm’i “komşu ideoloji”, en yakın bir müttefik gözüyle görmeye devam etmektedir. Arada ciddi farklar bulunduğunu hissetse de, sonuç olarak bu “Ergenekoncu” aile ile paylaştığı birçok ortak slogan, şu bu var.

Almanya Nazizm’e doğru giderken bir gün Naziler, ertesi günü de Komünistler tarım ve toprak sorunlarını düzenlemek için yasa tasarısı sunmuşlardı. İki tasarının hemen hemen aynı olduğu görülünce, Komünistler, ayıp olmasın diye tasarılarını geri çekmişlerdi.

Bu tür tuhaf kesişmelerin çok örneği bulunur, dünya sosyalizm tarihinde. Dünya Savaşı’nda, Britanya’ya karşı “anti-emperyalizm” yapıyoruz diye, Japon faşizmiyle uzlaşan “sol” önderler görülmüştür, örneğin. Gandhi bile –o sol değil tabii- bir ara bu zokayı yutar gibi olmuştur.

Birileri çok kızacak ama, bir sol çizginin faşizme doğru savrulma ihtimalini önleyecek en sağlam garanti, o çizginin demokrasiyle ve siyasî liberalizmle kurduğu ilişkidir. Bunlara önem vermiyorsa, dünya tarihi böyle “sosyalist” önderlerle dolu: Stalin’den Lin Biao’ya, Pol Pot’tan Milosevic’e, çok var.

Türkiye’de ise “sosyalist” grupların çoğu, en ciddi düşmanlarının her türlü liberalizm olduğu konusunda dogmatik bir kararlılık içindedir. Böyle olunca da Ergenekon, liberalizmden daha sevimli bir olgu haline gelebilmektedir.

Şimdi, en önemli gördüğüm etkene geleyim: Türkiye’de sosyalizm dünya tarihinin Soğuk Savaş döneminde bir hareket haline geldi. Bu ülkedeki başka siyasî oluşumlar gibi, o da, Soğuk Savaş coğrafyasının biçimlendirdiği bir varlık. Aslında Berlin Duvarı, Türkiye’yi en derinden etkilemiş olaydır; asıl bölünme, bu olaya tepki olarak yaşanmıştır. Yıkılan duvar, dünyayı, “eski” ve “yeni” olmak üzere net bir şekilde ikiye ayırdı. Ama, yalnız “sol”da değil, “sağ”da da birçok hareket, kendini eski dünyanın gerekleri uyarınca inşa ettiği ölçüde, yeni koşullara ayak uyduramadı.

Türkiye’de sosyalist hareketin birçok grupları ve bunların başında ideoloji belirleyen bireyler, bu eski dünyadan kopmuş, yeni dünyada neler olup bittiğini kavramış değiller.

Bu söylenince, sözkonusu hareketlerin Soğuk Savaş *sırasında* ne kadar başarılı oldukları sorusu da akla geliyor. Değillerdi ve bu da nereden, ne gibi koşullarda yaşadıklarını iyi değerlendirmemelerinin sonucuydu. Ama o zaman, benzerleri dünyanın birçok yerinde vardı. Şimdi pek yok. Olmayınca, “Ergenekon bizi ilgilendirmez” gibi bir tavır daha da gerçeküstü görünüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Formel demokrasi

Murat Belge 20.07.2008

Ergenekon'u baltalamak, görmezden gelmek, çeşitli kesimlerin başka başka gerekçelerle yaptığı bir iş. Bu kesimlerden, bunu niçin yaptığı en kolay anlaşılacak (ve bu çerçevede "hak verilecek") olanı, "Ergenekoncular"la aynı değerleri paylaşan ve onlar gibi düşünenler. Bunların bir kısmı, "mainstream" medyada yazıyor (Eruygur'un bürosundan çıktığı söylenen belgede "tasfiye olan gazeteciler" başlığı altında bir kısmını bulabilirsiniz, ama daha çok var). Çünkü bu faşist veya en azından faşizan düşünce biçimi, Türkiye'de, oldum olası, *mainstream*'dir.

Bir kısmının derdi daha "kişisel" denebilir. AKP'yle kavgaya girmiş, şimdi onun herhangi bir girişiminden kazançlı çıkmasını istemiyor. Kapanacak mı, yıkılacak mı, bir an önce defolsun gitsin, yoksa bizim işler bozulacak.

Bir kısım, "irticadan sahiden korkan" sayabiliriz (bunlar epey kalabalık). "İrtica" gelmesin de, patrisyen-patriyarkal-militer yönetim gelsin (alıştığımız nasıl olsa). Hattâ belki pleb-Ülkücü-Bozkurtçu faşizm gelsin (zaten son günlerde çok da olgun davranıyorlar). Bu kesimin de, "razı" olduklarına bakılınca, "demokrasi"yle sahici bir ilişkilerinin olduğuna inanması güç.

Sonra, dün yazdığım bir "sol" çeşidi var, CHP'nin bir kısmı da dahil. Bu solun beslendiği fikrî bahçe zaten Kemalizm'in uzağında değil. Bunu daha sık sık kurcalayacağız. Şimdi orada, epey öne çıkan bir "birbirlerini yesinler" tavrı alıştı. Dün bunun, 1990 öncesi dünyadan bugünkü dünyaya gelememekle yakın bağlantısı üstünde durmuştum. Şimdi bir başka cepheden bakayım.

Birçoklarının şöyle akıl yürüttüğünü tahmin ediyorum: "Ergenekon tasfiye oldu! AKP 'raund' kazanmış gibi oldu! Ne çıkar? Bunlar Türkiye'yi sosyalizme yaklaştırır mı? Devrime yaklaştırır mı? Hayır. Hattâ uzaklaştırır. Öyleyse, bana ne!"

Evet, açıkça söyleyelim: Ergenekon'un tasfiyesi, Türkiye'yi otomatikman sosyalizme yaklaştırmaz. Bununla varılacak yerin "reel" çerçevesi, olağan burjuva rejimidir. Bizden daha önce yola çıkmış Batı ülkelerinde olduğu gibi, normal kapitalizm. Normal, formel burjuva demokrasisi. Bunun sonucunda bu ülkede insanların İspanya'daki, Danimarka'daki, Hollanda'daki gibi yaşamaya başlamaları. Sabah kapı çalınınca orada sütçü olduğunu bilmekle kalmadığınız, sabah aldığınız gazetede filan yere bomba atıldığı, filancanın otomobilinin bombayla uçurulduğu, bir papazın, bir misyonerin veya Hrant Dink'in boğazlandığı haberini okumayacağınız güveniyle yaşadığınız bir yer olacak burası.

Bunların böyle olması, bu ülkenin, zar değiştiren yılan gibi “sorunlar gömleği”ni çıkarıp atacağı, günlük güneşlik bir atmosfere kavuşacağı anlamına gelmiyor. Bir kere eski sorunlarımız, yumuşasa da, sürüyor olacak. TSK’nın “formel burjuva demokrasisi”nin sınır ve kurallarıyla ne ölçüde uyuşacağı hâlâ belli değil. Başta Ermeni sorusu, kuruluş aşamamızda kendimize yarattığımız yüklerle nasıl başa çıkacağımız hâlâ çok belli değil.

Halen olan, ama “Ergenekon”, “Kapatma” gibi arkaik bir zihniyetin tezahürleriyle uğraşmaktan, üzerine düşünmek bir yana, görmeye vakit bulamadığımız sorunlar: çevre kirlenmesi, eğitim düzeyinin düşüklüğü. Daha onlarca sorun.

Ve tabii belki daha hiç uç vermemiş, ama hayat ilerledikçe ortaya çıkacak olan, “yeni dünya”ya özgü bir yığın sorun.

“Devrim” dediğiniz o şey, inanılmaz derecede olağandışı koşullar oluşmadıkça, Türkiye’de olmaz. Burada şu konjonktürde iki ihtimal, iki yön var: liberal demokrasiye açılmak ya da pleb/patrisyen bir faşizm koalisyonunun sultasına girmek.

“Devrim” zaten beklenmez. Önemli olan, sosyalistlerin, koşulların önlerine çıkardığı her türlü sorunla mücadeleyi üstlenecek esnek ve çok-yanlı hareket yeteneğine sahip olmalarıdır.

Ama Türkiye’de birçok “solcu” var ki onlar da gençliklerinde hayal ettikleri devrimin olmayacağını görüyorlar; ama “olmayan devrim”in “devrimcisi” olma payesini de elden bırakmak istemiyorlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gene “bildiri”

Murat Belge 22.07.2008

TSK’nın süregiden Ergenekon soruşturmasına müdahale etmediğini (bu bir *olgu*) ve olağanüstü bir hukuk çiğneme durumu olmazsa büyük bir ihtimalle etmeyeceğini (bu bir *tahmin*) düşünüyorum. Yazıyorum da bunları. TSK, toplumun siyasî hayatında doldurduğu yeri korumak için, *bir kurum olarak* davranmak kararlılığını sürdürüyor. İlk darbe, 27 Mayıs, “hiyerarşi dışı” olmuştu. Ama hemen o zaman verilen kararlar “emir-kumanda zinciri” içinde hareket etme kararı verildi ve uygulandı, uymayanlar cezalandırıldı. Şimdi olan da bunun, geçen zamanın getirdikleriyle, “agrandize” olmuş tekrarı.

Gelgelelim, TSK şu anda yargılanmakta olan “emekli” elemanlarına kol kanat germemekle, onların çiğnediği iddia edilen, Türkiye legalitesine (ki, son temel metni elbette ki 12 Eylül’ün Anayasa’sı) ve aslında bundan daha çok önem verdiği, kendi “yarı yazılı” teamüllerinin legalitesine uymuş oluyor. Bunun böyle olması gerekli ve –gene, olağanüstü sapmalar olmazsa- ülkenin geleceği için çok iyi. Ama yeterli değil.

Çünkü Türkiye’nin bugünkü büyük sorunu, andığım bu “legaliteler” içinde oturup kalmak değil. Ne olduğunu tanımlaması zor “Türkiye demokrasisi”nin sınırlarından (ve kısıtlarından) çıkıp dünyadaki evrensel demokrasinin alanına girmek. Sorun da, amaç da bu.

Ama bu demokraside, geçen hafta sonu yayımlanan bildirinin ve benzerlerinin (ki, şu son dönemde, bunlardan kaç tanesiyle karşılaştık) yeri yoktur. Bir yandan, hep söylenen asıl doğruyu tekrar edeyim: demokratik bir toplumda Silâhlı Kuvvetler olur olmaz her siyasî durum veya olay (“iç” ya da “dış”) veya medya organlarında çıkan her haber, görüş vb. hakkında beyanatta bulunmaz, yani ülke siyasetine bu şekilde (bir siyasî kuruluş, yani bir parti gibi) müdahale etmez.

Ama sorun bundan ibaret değil. Dünya demokrasilerinde bu bildirinin *üslûbunun da yeri yoktur*: “Her fırsatta Türk Silâhlı Kuvvetleri’ni ve onun mensuplarını olayların içine çekme gayretinde bulunan ve görünüşte özgürlük ve demokrasi savunucusu olduklarını vurgulayan çevreler, Türkiye’nin istikrarını bozan odaklar haline gelmiş bulunmaktadır.” Böyle bir şey olamaz. Bu bildiri *Akşam*’da çıkan bir habere karşılık yazılıyor ve *Akşam* Ergenekon boyunca bu konuda ses seda çıkarmayan bir gazete. Hangi “her fırsatta”, öyleyse? Belli ki, Genelkurmay karşısında yekpare ve yekvücut bir medya ve “sivil cephe” görüyor. Ama bunu kuran kendisi, aslında, kendi dünya görüşü. “Görünüşte” ne demek. Her şeyin *aslında* ne olduğunu size bildiren bir ayrıcalığınız mı var? Bu tavır, Eruygur’un olduğu söylenen, “ABD enforme eder, Yunanistan’la çalışır” belgesindeki zihniyetten nerede ayrılıyor? Ve “istikrarı bozan odak” ne? Siz bu bildirilerinizle şimdiye kadar neyi düzelttiniz? İstikrar mı kazandırdınız?

Hangi ülkede Silâhlı Kuvvetler haftada bir çıkıp “Bu ülkede bize düşman odaklar var” diye bildiri yayımlar? Bunu yaparak mı sağlanır istikrar, yoksa söyleyeceği sözü, söylenmesi gereken kanalda ve kurumda söylemek mi?

Ama belli ki Genelkurmay, şu son dönemde, herhangi bir siyasî parti gibi, topluma doğrudan doğruya hitap etmeyi seçti. Bu bakımdan, bildirinin asıl vahim cümlesi, son cümlesi: “...TSK’ya yöneltilen hukuk dışı saldırılara karşı yalnız Türk Silahlı Kuvvetleri’nin değil onun gerçek sahibi yüce Türk milletinin de yasal ve demokratik tepki göstermesi doğal bir beklentidir.”

İçimizden birimiz TSK’nın hukuk dışı bir davranışta bulunduğunu iddia etse ve ardından halkı böyle bir “tepki göster”meye davet etse, “Halkı askerlikten soğutma”dan başlayıp “halkı isyana teşvik”e kadar kimbilir ne türlü suçlamalar, gene herkesten önce TSK’dan gelirdi.

Ardında emekli generallerin durduğu mitingler yapıldı; bu sırada TSK da orada durmadığına dair bir sinyal vermediği gibi, Hilmi Özkök, Danıştay cinayetinden sonra, böyle olayların çoğalmasa dileğinde bulundu.

Sonra, Temmuz’da, seçim yapıldı...

Ahmet Altan, “Size saygılı hitap edilmesini istiyorsanız, saygılı konuşun,” demişti. Çok doğru. Ve, siyasî partilere özgü demeçlerin karşılığı da siyasî partilere verilen cevaplar gibi olur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fethi Naci

Murat Belge 25.07.2008

Birkaç gündür İstanbul dışındayım. Dün bir arkadaşın telefonuyla Fethi Naci’nin öldüğünü duydum. Ama son bir iki yıldır da Alzheimer’dan çektiğini söylüyorlardı (hasta haliyle görmemiştim). Bu, gerçekten beter bir hastalık. İnsana, “öldü, kurtuldu” dedirten cinsinden –ama bu sözü söylemeye de hiç dilim varmaz.

Naci üniversitede ekonomi okumuştı, iktisatçıydı. İlk tanıştığımız yıllarda (altmışların ikinci yarısı) iktisatla daha fazla uğraşırdı. Bunun başlıca nedeni de siyasetle daha fazla uğraşmasıydı. Sosyalist mücadele içinde bulunduğu yıllarda, benim özel değerlendirmeme göre, hep makul yerde ve çizgide bulundu. MDD’ye hiç yaklaştı; *Ant*’ın çıkmasına omuz verdi. İdris Küçükömer’e de yakın durdu. Ama TİP’ten ihraç edildikten sonra (burada, yönetime karşı çıkmakta da haklıydı bence, o zamanın o tartışmasında) siyasetten uzaklaştı. Her zamanki tutkusu olan edebiyata döndü.

Asıl sevgilisi edebiyattı hep. Daha çok, hattâ neredeyse tamamen roman üstüne yazmıştır. Ama şiire uzak durduğu söylenemez; hep izlemiş ve zevk almıştır.

En yakın arkadaşlarından biri Edip Cansever’di. Edip çok daha erken ayrıldı aramızdan.

Şiirden “zevk aldığını” söyledim. Şu “zevk” kavramı üstünde biraz duralım. Sanat eleştirmeni, Nurullah Ataç gibi karalı bir şekilde “izlenimci” bir tutum benimsememişse, sanat eserlerine de kendine seçtiği disiplinin matrisleri içinden bakar. Hele Naci’nin kabul ettiği Marksist sanat anlayışı, bu tavrı bayağı ileri götürmeye yatkındır. Aslında bütün bu disiplinler, sanatı daha iyi, daha kapsamlı tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olurlar. Ama, son analizde, bir sanat ürünüyle yüzyüze gelen insan, o ürünle en sahici ve en verimli ilişkiyi “zevk” yoluyla kurar.

Fethi Naci’de bu zevk vardı. Kültürlüydü, bilgiliydi, çok okur, okudukları arasında anlamlı bağlantılar kurar ve benzerleri... Bunların hepsi geçerli. Ama, bence, asıl önemlisi, bir kitaptan iki sayfa okuyunca, “Ha, bu kitapta iş var” ya da “Bu kitapta iş yok” deme yeteneğine sahip olmasıydı. Genellikle, o iki sayfanın ötesine geçip iki yüz elli iki sayfayı tamamladığında da, yargısını değiştirmesi pek gerekmezdi.

Bu, bence, bir eleştirmenin sahip olmasını bekleyeceğimiz, hattâ talep edeceğimiz en önemli yetidir.

Naci, kariyerinin erken aşamalarında, *İnsan Tükenmez*’den *Gerçek Saygısı*’na geçerken, estetik yargı ile “öğreti” arasındaki bağın, olmaması gereken bir şey olduğunun bilincine varmıştı. Evet, elbette “dünya görüşü”; ama “öğreti” değil, “dogma” hiç değil. “Dünya görüşü” benimsediği değerleri edebiyat dahil bütün hayatında savundu, ama bunları bazı güzel şeyleri dışlamaya yarayan, daraltıcı bir reçete, bir formül olarak kullanmadı.

Gene aynı nedenlerle sanat-edebiyat ortamında (onun da “Marksist” alanında, diyelim) bir kampın adamı haline gelmedi. Naci’nin her zaman yakın olduğu, dostluk ilişkisi kurduğu kimseler olmuştur. Bunları daha sık veya daha seyrek gördüğü de olmuştur (koşullara göre). Örneğin bir zamanlar Memet Fuat’ı biraz içki de içerek edebiyat-eleştiri sohbetleri yapmaya ikna etmişti ki, Memet Fuat’a böyle şeyler yaptırmak bayağı zordur. Berna Moran’la böyle bir dostluk yürüttüğü bir zaman da olmuştur. Ama, dediğim gibi, bu dostluklarında bir “takım” ilişkisine girmemiştir. Fethi Naci, edebiyatta birçok insanın bir “*école*” olarak kabul edeceği bir kişiydi. Ama kimseye “pir” olmak için de bir hevesi, çabası görülmedi.

Naci’yi anlatırken başkalarının da adını geçiriyorum: Berna Moran, Memet Fuat, Edip Cansever. Bunları yazarken başkaları da aklıma geliyor: birtakım ortak anılarda bulunduğunu hatırladığım kişiler. Bunların çoğu bugün yaşamıyor. Bu yaşlar böyle işte... Uzatmayayım Naci’nin sevenlerine sabır...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Politikasızlık politikası

Murat Belge 26.07.2008

Ergenekon ve Kapatma davalarının yarattığı gerilim dolu atmosferde, sosyalizm adına bir yeni taktik formülasyonu zuhur etti. Değişik kökenlerden gelen bazı “sosyalistler” bu noktada ortaklaşabiliyorlar. İddiaya göre, süregiden bu iki dava sosyalistleri ilgilendirmiyor. Onun için bunun dışında durmalı, kavgaya karışmamalıyız. Onlar birbirlerini yesinler.

Bu bir “politika önerisi” mi? Söylenmesindeki niyet o ama aslında önerdiği bir “politika” değil, *politikasızlık*. Böyle bir şey, epey garabetle dolu Türkiye sosyalizmi tarihi içinde bile bayağı özgün sayılır. Bir toplumun olağandışı bir gerilime girdiği bir dönemde, herkesi böylesine kavramış bir kutuplaşma karşısında, tavır almayarak, “beni ilgilendirmiyor” diyerek “politika yapmak”!

Ama “apolitik” olmayı tercih etmenin de bir politik tavır alış olduğu çok söylenmiş, çok klasik bir siyaset saptamasıdır. Burada önerilen “tarafsızlık” da gerçekten öyle bir şey değil. Bu ikilemin bir ucunda bir “faşizm-bonapartizm” ittifakı ve onun bu ülke için tasarladığı planlar var: aslında ikinci bir ucu pek yok, çünkü “kapatma davası” dediğimiz şey de aynı ittifakın başka halkalarının gene o “büyük plan” içinde yer alan bir girişimi. Ama, ille de bu “ikinci” ucun mahiyetini açıklayacak, “parti kapatma”, toplumun yüzde ellisinden çoğunun (DTP’yi de katınca böyle oluyor) iradesini hiçe sayma gibi eğilimler, bir parti kapatmaya yeterli görülen kanıtların niteliği gibi, demokrasiyi, dolayısıyla hepimizi son derece yakından ilgilendiren konular olduğunu görüyoruz. Görmezden gelmemiz önerilen şeyler bunlar.

Dolayısıyla, sonuç olarak, “faşist-bonapartist ittifak”ın tekerine çomak sokmamamız öneriliyor. “Sosyalist politika” olarak önerilen şey bu.

Konuya “mefhum-u muhalif”inden bakarak da denklemi çözebiliriz: bu politikayı önerenlerden biri “sol-liberaller”’in AKP ile birlikte hareket” mealinde bir tutum tavsiye ettiğini söylüyordu yazısında. Bir kere bu doğru değil. Yani, evet, şu alanda AKP’ye yakın olunur: Yolda yürürken, iri kıyım bir adamın cılız bir adamı evire çevire dövdüğünü gördün. Normal bir insanın ilk tepkisi ne olur? Bana göre bu, dayak yiyeni kurtarmak, yani kurtarmaya çalışmaktır. Sonuçta, kurtarayım derken, senin de kafanın gözünün yarılması ihtimali var elbette. Ama, “iki tane de ben patlatayım” diye kuvvetlinin yanında eyleme katılmak ya da “bana ne, bana karışan yok, şuradan geçip gidivereyim” demek değildir “normal bir insanın ilk tepkisi”. Bu anlamda, evet, benim müdahalem AKP’yi kayırmaya yöneliktir; AKP’yi kapatmaya ya da bütün memleketi kapatmaya çalışan kesimi kayırmaya yönelik değildir.

Ama “Biz sosyalistiz, biz böyle işlere karışmayız” diyenlerin dillerinin altındaki bakla, “Bırakınız dövsünler” liberalizmidir. Geçenlerde bu temaya değinmiştim. Türkiye solunun hatırısayılır bir kesimi (egemenlerin önemli bir kesimiyle birlikte) Berlin Duvarı’nın yıkılmasından, Soğuk Savaş’ın bitmesinden hiç hoşnut kalmadı; çünkü bu değişen koşullarda ne yapacağına dair bir fikri yok, bu anlamda bir hazırlığı yok.

O zaman, bu toplum kuruldu kurulalı burada demokrasinin filizlenmesini engellemiş olan güçle daha kolay bir “ruh akrabalığı” kurabiliyorlar. Ne olsa, onlar da, bunlar da, aynı dünyada oluşmuş, biçimlenmiş. Bütün bu yeniliklerle cebelleşmektense, eski düşmanımızla boğuşalım, hiç değilse aşına bir arazide dolaşıyor oluruz.

Bu kesimin “asıl büyük tehlike” olduğunu ima ettiği AKP ve sosyalistlerin “AKP’lileşmesi” ihtimali, bana göre, sözkonusu bile değil. Sosyalistler, kendileri öyle isteseler bile, bu iki kesimden birine dönüşemezler (“Ben sosyalistim” dedikleri sürece). Bunlardan birine verecekleri destek, onları destek verdikleriyle özdeş kılacak değil.

Ama buralara gelince, “sınıf mücadelesi” nedir, “ittifak” nedir, bunları daha ayrıntılı biçimde konuşmadan, tartışmanın içine giremeyiz. Yarın devam edelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sınıf mücadelesi

Murat Belge 27.07.2008

“Birbirlerini yesinler” ve “Biz onların dışında, üçüncü bir varlığız” gibi kelimelerle formüllenen anlayıştan söz ediyordum. Klasik bir örnekle başlayayım: Stalin Komintern’e sosyal-demokratların aslında sosyal-faşist olduklarına, dolayısıyla “ikisine birden” vurulması (ya da “birbirlerini yesinler”) yolunda talimat verdi. Bu da, doğal olarak, Almanya’da Nazizm’e karşı mücadeleyi zayıflattı (daha önce “cephe” politikaları uygulanıyordu); bir süre sonra da Stalin, Almanya, İtalya ve Japonya ile anlaşma imzaladı. Hitler’in buna uyacağına güveniyordu, ama o da öyle çıkmadı. Gerisi malûm.

Türkiye’de durum aynı değil elbette, çünkü hiçbir zaman iki toplumun tarihi aynı değildir; olamaz. Ama, sonunda anlamlı bir “dünya tarihi”nden söz etmemize imkân veren birçok kısmî benzeşme de vardır.

Örneğin Türkiye’de Komünistler “Sosyal-demokrasi ile ittifak yapalım” dediklerinde, kimi bulacaklar? İçinde Rosa’nın, Liebknecht’in muadillerinin bulunduğu bir parti mi? Bizim koşullarımızda bir “demokratik cephe” kurulacak olsa, kimler olur bunun bileşenleri?

Her toplum, tarihinin her anında, kendi veri tabanından hareketle evrilir. Toplum içindeki varlıklar, hareketler, partiler, ideolojiler de öyle. Bolşevikler Bolşevik olarak doğmadılar; ama hem koşulları gereği, hem de kendi seçmelerinin sonucu, oraya evrildiler, öyle oldular. O seçmelerinin arasında “tarafsız kalmak” diye bir şey pek yoktu. Bolşevik politik pratiğini, kusursuz, eksiksiz bulduğum için söylemiyorum bunları. Öyle değildi. Ama sonuçta anlamlı ve çok önemli bir siyasî deneyimdir.

Dünyanın her yerinde sınıf mücadelesi var: ekonomik, politik, ideolojik düzeylerde. Her yerde toplumsal değişim var. Ama her yerde “devrim” yok. Neden? İrade eksikliğinden mi? Aslında o bile koşulların ürettiği bir sonuç. ABD’de otururken, “Haydi, arkadaşlar, Bolşevik tipi örgütlenmeye girelim” dersiniz, sizi izleyen fazla insan çıkmıyor.

Ama mücadele durmuyor. Ve her mücadele içinde yapacak bir şey vardır. Bunun doğrultusu da bellidir: kitleleri siyasete katmak ve kendi kaderleri hakkında karar sahibi olmalarına mümkün olduğu kadar fazla imkân yaratmak. Bu genel hedefe engel olan yapıları temizlemek, etkisiz kılmak. Bunları yaptığınızda ille “devrim olur” demiyorum elbette, ama “devrim yaklaşır” (tabii bunu da insanların ellerine tüfek alıp bir iktidar devirmeleri anlamında söylemiyorum; insanların geçirdiği dönüşümün çapı ve niteliğine bağlı bir şey olarak görüyorum bunu). Çünkü insanların eylemli olması, otoriteye karşı bağımsız olması, toplumun demokratik ve katılımcı ilkeler içinde hareket etmesi, eğer ortada ne dediğini ve ne yaptığını bilen bir sosyalist hareket varsa, zaten onun istediği şeydir.

Bir sosyalistin, "Ben X'le ittifak yapamam, çünkü o yeterince 'demokratik' değil" demesi de absürd bir şeydir. Çünkü sosyalist zaten en olgun demokrasinin sosyalizmde mümkün olduğuna inanır. Bu doğruysa, kiminle ittifak yapıyor olursa olsun, mantıken, kendisi kadar "demokrat" olmayan biriyle aynı yolda gidiyordur. Ve aynı yolda gidiyor olmak, ona "sen yeterince demokrat değilsin. Ama, olmalısın. Şu tavrını şu şekilde değiştirmelisin" demeye engel değildir. Her ittifak aynı zamanda bir mücadeledir.

Ama benim, sözgelişi, AKP'ye dönüp "DTP'yi kapatma girişimine ses etmemiştin. Bunun yanlış olduğunu şimdi anlıyor musun?" diyebilmem için, şu ortamda, "birbirlerini yesinler"den başka bir söylemle ortaya çıkmam gerekir.

Tabii, ileride Ergenekon'la "dostluk anlaşması" imzalamayı tasarlıyorsam (verdiğim ilk örnekte olduğu gibi) ve zaten böyle bir şeyi midemin kaldırabildiği bir yapıdaysam, o zaman iş başka. O zaman olur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Devrimci"

Murat Belge 29.07.2008

Öyle anlaşıyor ki, bizim memleketin "sol"unda yer alan bazı arkadaşlarımızın zihninde, belki daha çok da bilinçaltında, oldukça kendine özgü bir "devrimci" kavramı var. Bu, "ortaklaşa bilinçdışı"na özgü imgeden söz ettiğim için, söylediklerim kimsenin fiilen ağzından çıkmış şeyler değil; ama birilerinin ağzından çıkanların altında yattığını düşündüğüm şeyler.

"Ayakkabıcı" dediğimizde aklımıza nasıl "ayakkabı yapan" bir adam geliyorsa "devrimci" deyince de "devrim yapan" birini zihnimizde canlandırıyoruz herhalde. Bu adam, öyle ufak tefek, "çerezlik" işlerle uğraşmıyor, zamanı gelince "devrim yapıyor".

Çocukluğumda okuduğum "Hayvanlar Âlemi" gibi çocuk ansiklopedilerinde, karıncalarla ilgili bir şeylere rastlamıştım. Bütün bilgiler zaman içinde değişiyor, yenileniyor; bu da değişti mi, bilmem. Ama "asker karınca" denilen, her yuvada bulunan bir karınca tipi olduğunu okumuştum. Bu karınca sadece dövmüşmeyi bilirmiş, elinden başka hiçbir şey gelmezmiş. O kadar ki, karnını doyurmayı bile beceremez, bildiğimiz sıradan işçi karıncalar bunların ağzına yem koyarak beslermiş. Bir zamanlar bizim memlekette de "profesyonel devrimci" denilen bir insan tipine –şimdikinden daha sık- rastlanırdı. Bunları görünce nedense aklıma hep "asker karınca" gelirdi.

"İnsanlar Âlemi" diye genellenebilecek, tarih kitaplarını okuduğumda, zihnimde "Bolşevik" diye bir insan tipi canlanmıştı. "Bolşevik" deyince kavram daralıyor, bir zaman ve mekânla sınırlı bir tip kalıyor ortada. Muhtemelen bu çok doğru değil; dediğim insan türü muhtemelen her yerde vardır –az da olsa.

Ama “Bolşevik”, bu insan tipinin özel ve iyi bilinen bir örneği. Onun için, ona referansla konuşmakta ciddi bir sakınca yok.

Benim bu soyutlamadan anladığım, öncelikle, elinden her iş gelen bir insan tipidir. Yani, “asker karınca”nın ya da bizdeki “profesyonel devrimci”nin tam tersi. Sonuç olarak, “takıntılı” bir insan tipidir; o da, yaptığı her şeyi “devrim için” yapar. Bu özelliğiyle, bana çok “sevimli” gelmez doğrusu, ama çok “saygıdeğer” gelir. Bu adamı bir gün fabrika semtinde işçilere, ertesi gün kırdaki köylülere propaganda yaparken görebilirsiniz; akademik bir konuda bilgi toplamasını söyleyin, kitaplığa kapanıp o bilgiyi çıkarır; “falancanın evine ahçı kılığında girip istihbarat toplayacaksın” deyin, yemek pişirmeyi de –bilmiyorsa- öğrenip o işi de yapar.

Böyle “adanmış” ve böyle “becerikli” bir adam olduğu için, koşullar belirli bir durumu ortaya çıkardığında, “devrim” de yapar. Ama zaten koşullar sadece kendiliğinden –anlayamadığımız, analiz edemediğimiz birtakım mistik mekanizmaların çalışması sonucu- böyle bir “durum” yaratmaz. O koşullarda ve o “durum”da, anlattığım bu insan tipinin de payı vardır. Daha doğrusu, “nesnel” ve “öznel” diye zihnimizde soyutlayarak ayırdığımız koşullar, gerçekte tamamen içiçe geçmiş olarak varolurlar. Böyle adamların varlığı ve *etkinliği* böyle bir “durum”un oluşmasına imkân verir ve adamlar böyle olduğu için de, o “durum”dan bir “devrim” ortaya çıkar.

Bolşevikler 1900’de de aynı Bolşevikler (henüz Menşevikler’den de ayrışmamış olarak), Çarlık aynı Çarlık’tı. 1905 olmadı; 1917 oldu. Tabii bu iki tarih arasında, “dünya savaşı” gibi çok önemli bir fark vardı. Ama aynı zamanda, devrimcilerin 12 yıllık etkinliğinin birikimi de vardı.

O yılların bir “devrimci”sini, imkân olsa da diriltsek ve bugünkü Türkiye’ye getirebilsek... Bir yanda “kapatma” davası, öbür yanda “Ergenekon” davası... Radek veya Buharin veya Troçki, bu duruma bakacak ve “Bu işler bizi ilgilendirmez. Biz ‘tarafsız’ kalmalıyız” diyecek!..

Ya da, diyelim Narodnikler hükümet kurmuş, icraatlarından biri de Okrana’nın insanlık dışı etkinliklerini teşhir etmek. Lenin, “Bu bizi ilgilendirmiyor” diyor ve Rusya’da kapitalizmin gelişmesini incelemeye devam ediyor.

Siz, bir toplumun tarihinin en çetrefil bir anında, Jules Verne’in *Aya Seyahat* romanını okumaya karar vermişseniz, sonra, o toplumun mütebaki tarihinin hangi aşamasında vaziyet edip de “devrim” yapmayı kuruyorsunuz?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahkeme’nin kararı

Anayasa Mahkemesi kararına ilkin nesnel, tamamen “duygudan arınmış” bir bakışla bakmaya çalışacağım (bu, “tarafli” ve duygu içeren bir tepkinin olmadığı anlamına gelmiyor.)

Şu anda Türkiye’nin gündemini belirlemekte olan iki “mahkeme” sürecinden söz ediyor ve asal tutumumuzu bunlara göre seçiyoruz. İki tarafta da, genellikle, bir “hukuk süreci”nden söz ediliyor, “bağımsız adalet”ten dem vuruluyor. Bunların ikisinde de “hukuk”tan çok “siyaset”in belirleyici olduğuna inandığım için paragrafın başında “hukuk” yerine “mahkeme süreci” dedim.

Bunu, doğrusu, ilgili mahkemelere, yargıçlara vb. bir “suçlama” olarak söylemiyorum. Hukukun siyasetten yüzde yüz bağımsız olabileceğini zaten hiç düşünmedim. Ama Türkiye’nin şu son yıllardaki gidişiyle, böyle bir tarafsızlık tasavvurun dışındaydı. Sonuçta, Anayasa Mahkemesi’nin kararı da bence “siyasî” oldu ve elbette AKP ile ilgili bir karar olmakla birlikte, aynı zamanda ülkenin şu andaki karışık ve çalkantılı kamuoyuna (bunun bütün ekonomik uzantılarıyla birlikte) ve gene aynı zamanda dünyanın “bu ülkenin sonu ne olacak?” merakıyla bizi izleyen kesimlerine verilen bir mesaj oldu.

Sorun, “Adaletin Terazisi”nden ibaret olsaydı, bence “hukukî” sonuç da bu “hukuk dışı” iddianamenin reddi olmalıydı. Ama eldeki araç tam öyle bir araç değil, “Adaletin ve Siyasetin Terazisi”nde tartıldı durum. O zaman da, çözüm, dün akşama doğru gördüğümüz biçimde tecelli etti.

“Uzlaşma” denen nesneden söz ettiğimizde, çoğunluğun aklına, “herkesi memnun eden anlaşma” tarzında bir tanım geliyor; oysa bu çok doğru bir tanım değil. Herkesin memnun olacağı bir sonuç mümkün olsa, sonunda “uzlaşma”ya giden “çatışma” zaten olmazdı. “Uzlaşma” aslında kimseyi memnun etmeyen, ama durduğu yerde durmasını (tutumunu bir miktar “revize” ederek sürdürmesini) mümkün kılan bir anlaşma çeşididir. Ama bu önemli ayrımı, daha ayrıntılı olarak, başka bir yazıda ele alayım. Bu yazıda bu kadar “girizgâh” yeterli.

AKP memnun mu? Değil, çünkü karar, Mahkeme’nin, partiyi “laiklik karşıtı eylemler odağı” gibi gördüğünü kanıtlıyor. Tuhaf, (çünkü “siyasî”) bir biçimde, bunu bir “nicelik ölçütü”ne bağlıyor: kapatılacak kadar değil de, para cezasına çarptırılacak kadar “odak”!

CHP ve “laik kesim” memnun mu? Hayır, çünkü “kapatılma”nın gerisinde kalan hiçbir karar onları kesmez.

Öte yandan, AKP hükümet olarak devam ediyor; muhalefet de, “İşte, Anayasa Mahkemesi ‘odak’ olduğunu kesinleştirdi” diyerek muhalefete devam edecek cephaneliğe sahip.

Ŗu halde, bu kararlar ortaya çıkan durum, bizim siyasî kültürümüzde yeri olmayan, ama benim yukarıda çizdiğim tanım çerçevesinde yeri olan bir “uzlaŖma”.

Tabii uzlaŖma, tarafların onaylaması ve anlaŖmaya uyması ölçüsünde bir “uzlaŖma” olabilir. Burada taraflar buna uymazsa, Mahkeme’nin sonuçta bir “uzlaŖma nerisi” (muhatapı da bütün toplum) olan kararı havada kalır.

Ŗimdi, ilk paragrafa dönerek diyebilirim ki, “taraf” olarak ve duygularımı katarak olaya baktığımda, ben bu sonuçtan (bu bir “sonuç” olabilecekse) memnunum. Bunun bir yığın gerekçesi sayılabilir de, her Ŗeyden önce, bir “kapatma” kararının yaratacağı felket kaos ortamından bu ülke kurtulduğu için memnunum.

Sanırım, bu sürecin gidiŖatını merakla ve yakından izleyen “dıŖ çevreler” de aynı nedenlerle ferahladılar ve soluklarını serbest bırakıp bir “oh” çektiler.

“UzlaŖma” denen durum, ne diyeceksek, “geçici denge”, “konjonktürel g dengesi” vb., üzerinde “uzlaŖılan” sorunu ortadan kaldırmak, yok etmek anlamına da gelmez. Sorunun kendisi halen oradadır. *O sorunla ne gibi yöntemler kullanarak baŖa çıkacağımız konusunda uzlaŖırız.*

Bu çerçevede bakıldığında, Anayasa Mahkemesi’nin verdiği karar hukukiden çok siyasidir ve halen içinde yaŖadıėımız ortamda baŖka türlü olamazdı. Ancak, aynı kurumun daha önce verdiği baŖka kararlarla (367) kıyaslanınca, bu, bundan böyle hukuku üstün kılma yönünde verilmiŖ bir siyasî karar olarak görülüyor –ve bu niteliğiyle, bence, önemli bir imkn, bir yol açıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arŖiv bağlantısı)

“UzlaŖma” stne

Murat Belge 02.08.2008

“UzlaŖma”, kullanıldığı durumların pek çoğunda, siyasî bir çerçeveyi otomatikman ima eden bir kelimedir. Siyaset dıŖi ortamlarda, bu kelimenin anlattığı türden bir anlaŖma, çok olabilecek ya da çok istenir bir Ŗey değildir. Marx ile Kant aėdaŖ olsalar ve “Emperatif Kategori” üstüne tartıŖırken –her nedense- *uzlaŖmaya* karar verselerdi, nasıl uzlaŖırlardı? Marx, Kant’a “On iki kategori çok fazla; ama senin hatırın için altısını kabul edeyim” mi diyecekti? Yoksa Kant Marx’a, “teki altısının maddi olduğunu söylersem kabul eder misin” diye mi soracaktı?

“Uzlaşma”, potansiyel ya da gerçek bir “çatışma” durumuna son verecek biçimlerden biri olduğu için genellikle politik bir çerçevede varlık kazanan bir şeydir. Son vermenin biçimi, birinin öbürünü (öbürlerini) yenerek sorunu bitirmesi de olabilir. Demek ki bunun olamadığı ya da tarafların böyle bir sonucu (herhangi bir nedenle) istemediği bir ortamda “uzlaşma” muhtemel bir çözüm biçimi olarak ortaya çıkıyor. Diyelim ki, taraflar çözüme dövüşerek ve kırıyarak varmak istemiyorlar, çünkü bunun getireceği kaybın, kazanmakla giderilemeyecek bir bedeli olduğunu görüyorlar.

Ama “çatışma” dediğimize göre bu “uzlaşma”nın biçimlenmesinde somut ve fiziksel güç dengesinin bir payı genellikle vardır. Daha güçlü olan, “pazarlık”ta daha çok şey kazanması muhtemel olan taraftır. Öte yandan, bir “uzlaşma” çabasının kendisi, sorunu bir kaba kuvvet çekişmesinin dışına çıkarma girişimi demek olduğuna göre, reddedilen “kuvvet” ögesinin yerine, duruma göre, “hak ve hukuk”, “ilkeler”, “insan hakları” gibi elle tutulmaz ama –bir kısmımızın- hayatımızı belirlemesini istediğimiz etkenler de girecektir. Onun için “uzlaşma”, “zafer”e benzemez. İkincide talebinizi dikte edersiniz; birincinin tartışması uzadıkça uzayabilir.

Ama, her olgunun bir de “öbür yüzü” var. Dikte ettiğiniz koşullar, karşı tarafın zamanla güçlenip direnişe geçmesiyle avucunuzdan kayıp gidebilir; uzayan tartışmadaysa taraflar birbirlerini daha yakından tanıyabilir, birbirine hak verebilir ve ısınabilir.

Bizim siyasî kültürümüzde ne yazık ki bunlar yerine oturmamıştır. “Bizim” derken, Türkiye’den çok daha geniş bir ülkeler, halklar yumağını kastediyorum. Bizler, “kazanma”nın çok büyük bir değer olarak görüldüğü bir siyasî kültürü paylaşan kişileriz –Ortadoğu ve Balkanlar, Asya’nın önemli bir kısmı, Rusya ve daha birçokları bu kümenin içinde. Burada, “ya hep ya hiç” mantığı, en azından resmî retorikte, dolayısıyla bütün bir eğitim sisteminde ve ideolojik aygıtların üretiminde başat bir rol oynar.

Türkçe dilinde “uzlaşma” onursuz bir fiilin adıdır. “Uzlaşmacı” resmen hakaret çağrışımlarıyla yüklüdür. Gündelik gerçeklik her zaman retoriği yakalayamaz belki, ama retorik “kanımızın son damlasına kadar...” gibi klişelerle örülüdür. Bu kültür kesinleyici kelimelerle işlediği için, “asla/ daima/ hep/ hiç/ tek bir karış/ son damla” gibi “taviz vermez” bir söylem oluşturur.

Bu alışkanlıklarla yaş almış –ve bunları hiçbir zaman bir eleştiri süzgecinden geçirmemiş- bir toplumda, kimi zaman “uzlaşmaya övgü” diyebileceğimiz farklı retoriklerle de karşılaşırız. Ama bunlar biraz komik oluyor, çünkü “uzlaşma çağrısı”, hemen hemen her zaman, “Haydi, inadı bırakın da, gelin benim dediğimde uzlaşalım” biçimini alıyor. Çağrısı yapanın “gelin” dediği yerde mevzilenmiş grupların tankı tüfeği, tabancasıyla bombası da eksik değil. Yani sonuç olarak, talep edilen, “uzlaşma” falan değil, “teslimiyet”. Yalnız yüksek öğretimle sınırlı olsa dahi başörtüsüne serbestlik getirmeyecek, bundan vazgeçeceksin; yüzde kırk yediyle seçim kazansan da kimi Cumhurbaşkanı seçeceğini karşı taraftan soracaksın vb.

Tabii şimdi bu koşullarla “uzlaşma”ya çağrılanlar, ellerine benzer silâhlar geçerse, ne gibi bir “uzlaşma kültürü” sergilerler, onun da bir garantisi görülmedi –henüz.

Bunları düşünerek dün “uzlaşma”nın herkesi hoşnut değil, herkesi hoşnutsuz eden bir sonuç olduğunu, çeşitli nedenlerle “uzlaşma”nın iyi bir yöntem olduğuna aklımızı yatırmışsak, her zaman istediğimiz gibi mutlu olamayacağımıza da duygusal hazırlık yapmamız gerektiğini söylüyordum.

Bu yalnız içerideki sorunlarımız ve “muhataplarımız”la kurduğumuz ilişki değil, Kıbrıs gibi dışsal denebilecek sorunlarda da aynı bükülmez tutumla yürüdüğümüz için, sözgelişi dünyanın en uzun ömürlü sorununu da yaratabiliyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilinen ve bilinmeyen failer

Murat Belge 03.08.2008

Bir süre önce Güngören’de bir bomba patladı, aralarında çocuklar da bulunan yirmiye yakın yurttaşımızın canını aldı. Zaten genel olarak “patlangaç” bir dönemde yaşıyoruz. Varolan kamplaşma ve cepheleşmede herkes meşrebine göre olayı PKK’nın Kandil’e tepkisi veya Ergenekon’un tutuklamalara tepkisi olarak yorumladı. İçyüzüne dair henüz somut bir bilgi yok; yani şimdilik “faili meçhul”ler kategorisinde.

İki gün önce de Konya’da Kuran Kursu’nun yatakhane binası çöktü, yirmiye yakın kişi –hemen hemen hepsi çocuk- orada hayatını kaybetti. Bu olayın sorumlusunun PKK mı yoksa Ergenekon mu olduğunu tartışmıyoruz. Bunun faili, “meçhul” değil. Henüz bize adı açıklanmadı ama şimdiden bellidir. İlkın bir müteahhit çıkacak karşınıza. Böylesine çürük çarık bir bina yapmış olmaktan utanç duymayan, ayrıca, ölümüne sebep olduğu bunca insan için vicdan azabı duyacağına kendi suçsuzluğunu savunmaya kalkışacak biri. Bu “biri”, dediğim gibi bir Ergenekon veya PKK üyesi değil, toplumumuzun saygıdeğer iş adamları zümresinin bir üyesi çıkacaktır. Zengin etmek üzere, devlet-millet işbirliği içinde onca çaba harcadıklarımızdan...

Tabii bir de o “vakıf” var. Çocuklara “Kuran öğretme” gibi hayır ve sevap dolu bir misyonu üstlenen, ama o çocukları yatırıp kaldırdığı binanın güvenliğine aldırış etmeyen... O vakıf da PKK’dan veya Ergenekon’dan bağımsız –ama bir başka kalabalık kesimin “korkulu rüyası”nın, yani “şeriat tehlikesi”nin “mütemmim cüz”lerinden biri olabilir. Sonuç olarak, o da, varolan “düzen”in parçalarından biri ve en azından çoğunluğun gözünde son derece saygıdeğer.

Bir yandan da –tamamen rastlantı- orman yangınları. Çanakkale’deki söndürülürken Manavgat’taki başlıyor. Bu da her yıl, her yaz karşımıza çıkan, mahut olay. “Yanan orman”ın insanın içini yakan o acısı olmasa, kolayca kanıksayabileceğimiz bir şey.

Bunun “fail”i kim? Birileri kasten mi yakıyor, hep anlatıldığı gibi, tarla açmak için? Yoksa tarlasında anız yakan bir köylü mü tutuşturuyor koca ormanı. Yoksa pikniğe giden kaygısız birilerinin bıraktığı şişe kırıklarının mercek etkisiyle mi alevlendi ortalık?

Bunlar olabilir, şimdi aklımıza gelmeyen, ama bunlardan çok da farklı olmayan durumlar olabilir. Yani sonuç olarak dikkatsizlik, kaygısızlık ve tabii bilgisizlik. Bunlar da, hayatımızdan hiçbir zaman eksik olmayan, o nedenle “meçhul” de olmayan “fail”ler.

“Faili meçhul” bomba ile “faili meşhut” bina göçmesinde, aşağı yukarı aynı sayıda insanı kaybetmemiz, “simge” gibi bir şey. Ayrıca, bir “mesaj” ya da bir “uyarı” gibi bir şey. Bir olayda “düşman” var; kim olduğunu umarım yakında öğreneceğimiz, insana kıyarak birtakım amaçlara ulaşacağına inanmış birileri. Ya öbür tarafta? “Düşman” değil “normal insan”, lânetlemeye değil bağrımıza basmaya hazır olduğumuz birileri. Ama verdikleri zarar, “niceliksel” olarak, aşağı yukarı aynı. Tuhaf değil mi bu?

Aklıma Birinci Dünya Savaşı geliyor. Dört yıl süren savaşta kaybolan insan hayatı sayısı, dünyanın o zamana kadar duyup bildiği, tasavvur edebildiği sınırları kat kat aşmıştı. Muazzam boyutlarda bir şoktu.

Savaş bitti, derken bir grip salgını patla verdi (yanılmıyorsam “İspanyol gribi” diye anılanı). Salgın sonucunda otuz milyon insanın öldüğü tahmin ediliyor. Bu, savaşta ölenlerin sayısını da aşıyordu.

Dünya Savaşı, elbette, *politik* bir olaydı, sorumluluğu sonuçta insanların elindeydi. Grip ise, bir “âfet”ti, “Wilhelm bıyığını burdu da ondan...” veya “Asquith hapşırdı da ondan...” diye bir “fail” ve bir “fiil”e bağlanamazdı. Herhalde aynı nedenle bugün herkes Dünya Savaşı’nı bilir ama gribi ve onun yarattığı kıyımı az kişi bilir.

Türkiye’ye dönecek olursak, burada, birbirimize politik düzeyde ettiğimiz kötülükler, normal hayatımızın normal parçası içinde ettiğimiz kötülüklerle yarışıyor. Hangisi daha etkili, hesaplamak güç. Ama kötülüğün o türlüünün de, bu türlüünün de, bazı ortak temelleri olduğundan şüphe yok: çıkar, hırs, insanın ve doğanın değerini tanımamak, hattâ reddetmek vb.

Galiba o sloganı değiştirmek gerek: “Türk’ün Türk’ten başka düşmanı yok.”

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Komplo mantığı alışkanlığı

Murat Belge 05.08.2008

Siyasette olup biten işlere bir dizi komplo ve fesat gözüyle bakan insanlara dünyanın her yerinde rastlarız. Hattâ, ille “siyaset” olması da gerekmiyor: her türlü olayın ardında veya altında, onu öyle yönlendiren bir başka olay bulunduğunu düşünen çok kişi vardır. Bunu belki “insanoğlunun düşünme biçimi” gibi düpedüz evrensel bir çerçevede içinde ele almak dahi mümkün olabilir.

Eğilim bir hayli genel olmakla birlikte, bazı toplumlarda böyle bir düşünce tarzının hem daha yaygın, hem de daha sürekli olduğu gözlemlenebiliyor. Niçin “A” toplumunda değil de “B” toplumunda bu yaygınlık ve sürekliliğin daha çok gözlemlendiğinin gene o toplumun somut tarihi içinde yer alan özgül nedenleri olmalı.

Yıllar önce tekneyle Simi adasına gitmiştik. Orada kalırken bu işlere bakan bir “acenta” tekneye gözkulak olacak. Ofise gittik. Patron “Türk dostu”ymuş. İçeri girer girmez, kollarını havaya kaldırarak heyecanla karşıladı: “Türkler ve Yunanlar, kardeş olmalıdır, dost olmalıdır. Yeter artık bu Amerika’daki Yahudi lobisinin bizi birbirimize düşürmek için yaptıkları!..” diye bir tirada başladı.

Yani, onlar Yunanlar, biz Türkler, bu tatsız ve akılsız kuşku ve düşmanlık atmosferini kendi kendimize yaratamamışız, yaratamıyoruz da, bize bunu sağlaması için Amerika’daki Yahudi lobisine ihtiyacımız var? Peki o lobinin, bizim birbirimize düşman olmamıza niçin ihtiyacı var?

Bu soruları sorsam ne cevap alırdım, bilmiyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir “tür” olarak “komplo”

Murat Belge 08.08.2008

“Genre” kelimesini Türkçe’de genel olarak “tür” ile karşılıyoruz. Bu kavramın öncelikle akla getirdiği biyoloji alanındaki sınıflandırmadır; ama biyoloji dışındaki alanlarda, örneğin sanat ve edebiyat alanında da karşımıza çıkar: edebiyatta “polisye” veya “bilim-kurgu” gibi türler vardır; sinemada “Western” veya “gerilim”den söz ederiz.

Biyolojide olduğu gibi sanatta da bu kavramın kullanılması bize, bir cinsi öbürlerinden ayıran bazı ortak tanımlayıcı özellikleri düşündürür: Jenerik bitip film başladığında, Batı Amerika’ya özgü bir çöl ortamında yalnız başına atını süren “cowboy” kılıklı bir adam imgesi gördük mü, hangi “tür” içinde olduğumuzu hemen anlarız. Böyle bir sahnede, diyelim *Love Story*’nin müziği ya da Sam’den “bir daha söylemesi” istenen şarkı yakışık almaz; onlar, başka bir “tür”ün müzikleridir...

Geçen gün “komplo teorileri”nden söz ediyordum. Bugünün dünyası Aydınlanma ile gelen birçok şeye cephe aldı. “Akıl Çağı” insanlarda özgürlük değil, bir tür tutsaklık çağrışımı yapıyor. Tanınan bir çift boşandıysa, bunun nedeni olarak, örneğin şöyle şöyle bir konuda kavga ettiklerine değil de, o sırada gökyüzündeki bilmem hangi yıldızın bilmem hangi

yere geçmiş olmasına itibar edenler gittikçe çoğalıyor. Böyle bir ortam, “komplo teorileri”nin gelişip serpilmesi için bire bir; nitekim öyle oluyor da.

Bu “komplo teorileri”nin gerçek dünyadan fazla kopuk olmayan oyuncular olabilir. Sözgelişi, “CIA” veya “KGB” veya “Mossad”, dünyada gerçekten varolan, somut kurumlardır. Bir ülkenin çıkarı için çalışır ya da öyle yaptıklarını iddia ederler. Ama, tabii, saydamlıkla ilgileri yoktur (saydamlık onları öldürür) ve ne yaptıkları ancak çok az sayıda kişi tarafından bilinir. Çok zaman, kendi ülkelerinin sorumlu politikacılarından bile gizli çalışırlar. Bütün bu koşullar, hayatı ve özellikle siyaseti “bir dizi komplo” olarak kavramaya yatkın kişilere çok çekici gelir. Onlara göre “fenomenal dünya”, bir tür “perde”dir ve asıl gerçekleri gizlemek için yapılmıştır. Sorun, o dünyanın “fenomenler”ini aralayıp, o aralıktan, gerideki “sır”ları görmek ve böylece “hayat” denen “bilmece”yi çözmektir.

Çok zaman, yukarıda andığım tipten somut kurumlar ve bu yorumcular, ortaya konulan “senaryo”ları daha da yoğun bir “fantastik” kıvama getirmek için birbiriyle yarışır gibidir.

“Komplo teorisyeni”nin benim açımdan arz ettiği sorun, bu işin sonu olmamasıdır. Diyelim ki A, B’ye ateş etti, onu vurdu. Mesaiye başladık, “perde”yi araladık. Orada bir kanıt, bir ipucu gördük. Ama “mesai”ye başlarken zihnimizde bir kalıp vardı: bütün bu işler, X’in Y’ye ulaşması için “tezgâhlanıyor”du. Bizim gördüğümüz “ipucu” ise öyle bir amaca hizmet eder gibi görünmüyor. Ne yapacağız? Zihnimizde ne zamandır kurup incelttiğimiz ana modelden nasıl vazgeçebiliriz? Ona derinden inandırmışız kendimizi, şimdiye kadar. Öyleyse “ipucu” kılığında karşımıza çıkan şeyden şüphe duyacağız: “O öyle görünüyor, çünkü C, bunun X’in Y’ye ulaşması için yapıldığını saklamak üzere, gitti ve oraya onu bıraktı” diyeceğiz.

Bu böyle uzar gider. Karşımıza “olgu” diye çıkan her şey için “Görünüşe aldanmayın. O bir olgu değil. Onu manipüle ettiler” diyebiliriz. Bu söylemlerin “alıcı”ları da zaten ne zamandan beri koşullanmış, onlar da daha karmaşık, daha fantastik senaryo istiyor, talep ediyor. Açıklama basitse, doyurucu olmuyor.

Bir de, “tür” içinde, bir “alt-dal” var. Yani, olanları “CIA yaptı, çünkü ABD şimdi şunun peşinde” diye, varlığı bilinen kurumlarla açıklamak yerine, daha gizemli birtakım “failler” kurgulamak. “Masonlar yaptı” dersek, bu ikinci alt-dala doğru bir adım atmış oluruz, çünkü sonuçta gene bilinen, ampirik dünyada yeri olan bir Mason örgütlenmesi bulunmakla birlikte, onu “CIA” ya da “Mossad” gibi çalışan bir örgüt olarak düşünmek pek sağlıklı bir şey değildir. “Sionistler yaptı” dediğimizde, hayatı “mistifiye etmek”te daha ileri bir aşamaya ulaşmış oluruz. Ama bununla da, işin sonuna gelmiş değilizdir henüz. “Gül-Haç Şövalyeleri” falan türünden, iyice kurgusal “özneler” de seçebiliriz kendimize. Sonu yok, dediğim gibi.

Bu “komplo” teorileri de sinemanın “Western”i, edebiyatın “polisye”si ya da “bilim-kurgu”su gibi bir tür oluşturuyor. “Tür”ün rahatlığı, zihinlerde “âşına”lığından gelir. “Şu türün içindeyiz” diye bir sinyal verin ve bildik kalıpları sıralayın; anlattığınız hikâyenin kendisi değil ama kalıpları; gerekli inandırıcılık atmosferini yaratacaktır.

Devam edeceğim bu konuya.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tapınak Şövalyeleri

Murat Belge 09.08.2008

Birkaç gündür üstünde durduğum “komplo” mantığının nasıl olup da neredeyse bir “edebî tür” haline geldiğini Umberto Eco ciddi ciddi incelemiş. Onun da çıkış noktası, insanın hayatını anlamlandırmak için olguları yorumlama çabası. Bu çok genel bir şey ve bütün insanların şu ya da bu biçimde, şu ya da bu ölçüde bunu yaptığını söyleyebiliriz. Örneğin, edebiyatta “alegori” dediğimiz tarz, bu değilse ne?

Ama “komplo teorisi” bunun siyasete yöneltilmiş biçimi ve “olgu”dan “anlam”a değil, “olgu”dan “kurgu”ya evrilen biçimi. Her yöntem, çeşitli amaçlarla “istimal” edilirse, “suiistimal” de edilebilir. Bu da öyle.

Eco’ya göre, işin başı, “Güzel” lakabıyla anılan Fransız Kralı IV. Philippe’in (1268-1314), Templiers (Türkçe’ye “Tapınak Şövalyeleri” diye geçti; İngilizce’de “Knights-Templar) tarikatını ortadan kaldırmasına kadar uzanıyor. Bunlar gerçekten de epey entrikacı adamlardı (bu gibi kuruluşların entrikacı olmayı var mıdır?) ama Philippe’in derdi bu gibi entrikaları değil, onların sonucunda edindikleri mallarıydı.

Olaydan sonra, ne gibi dolaplar çevirmiş olduklarına dair çeşitli hikâyeler üretildi (bu noktada birileri “tarih tekerrürden ibaretmiş” diyebilir).

Derken (17. yüzyıla gelmiş bulunuyoruz) “Güllü Haç Kardeşliği Manifestoları” diye bir metin zuhur etti. Kimin yazdığı belli değildir; böyle bir “Kardeşlik” olduğunun bir kanıtı da bulunmamıştır. “Komplo” mantığının sık sık karşılaştığımız özelliği: Kardeşlik’te üyeysen, üye olduğunu reddedeceksin. O zaman da kimin üye olduğu bilinmiyor, iş, senaryo üretmeye kalıyor. Her neyse, Templiers için anlatılanlar bu yeni gizemli tarikata da yakıştırıldı.

Şimdi, CIA veya KGB gibi örgütlerden çok daha esrarengiz, gizli bir amaç için (onun ne olduğu da belli değil) bir araya gelmiş ve hiçbirini açıkça tanımadığımız gruplardan söz ediyoruz.

Bir yüzyıl daha gidelim: Masonluk başlamış, “İskoç Masonları” diye bir kolu oluşmuş. “Mason”, malum, “taş ustası”; “Tapınakçı”lar, Süleyman’ın Tapınağı masalından biçimlenmişti –bu “taşçılar” da hemen onlara akraba sayılıyor. Fransız Devrimi’nde Tapınakçılar, Gül-Haççılar, Cizvitler ve Masonlar, “gizli düşmanlar” olarak, pek çok tartışmaya konu oluyor (Bunları hep Eco’dan öğrendim). Tarihte gerçekten yakılarak öldürülen (Philippe’in kurbanı) Jacques de Molay’dan itibaren, çeşitli adlar alarak süregiden bir gizli örgüt var. Bunlar Papalık’la birlikte bütün krallıkları da yıkarak bir dünya cumhuriyeti kurmaya kendilerini adanmışlar (günümüzde, ufak bir strateji değişikliği yaparak Cumhuriyet’i yıkıp Hilafet’i kurmaya çalışabilirler). Yani, ayakta kalan Monarşiler, Fransız Devrimi’ni ve ona önayak olmuş Voltaire gibi aydınları bu “teori”yle açıklıyorlar. Daha sonra, Napoléon bile bunlara inanıyor.

1806’da kendini Kaptan Simonini diye tanıtan biri, Manikeizm’i kuran Mani’nin, Hasan Sabbah’ın ve dolayısıyla (!) Tapınak Şövalyeleri’nin ve aynı zamanda Masonlar’ın hepsinin Yahudi olduğunu iddia eden bir metin yazıp dolaşıma sokuyor. Kimilerine göre, bunu yapan gerçek kişi (yani, “kontr-komplo teorisi”ne geldik), Napoléon’un Yahudiler’le içli dışlı olmasından korkan ünlü polis müdürü Fouché’dır.

Garibaldi gibi, Masonluk’la ilişkisi olan devrimcilerden ürken Cizvitler de bu gibi teorileri destekliyor, yayıyor. 19. yüzyılın ünlü popüler romancısı Eugène Sue büyük potansiyeller taşıyan bu temaları alıp *Gezgin Yahudi*, *Halkın Esrarı* ve *Paris Esrarı* gibi romanlarında işliyor (Marx ile Engels bile Sue’nun romanlarını tartışmışlardır).

1864’te Joly’nin yazdığı, Montesquieu ile Machiavelli’nin tartıştığı ve kısmen kötülüğe övgü olan kitap (Joly bu ilginç metinle aslında III. Napoléon’u hedef almaktadır) bu edebiyata yeni malzeme kazandırıyor. 1868’de Goedsche adında bir Alman posta memuru takma adla *Biarritz* adında bir komplo romanıyla Yahudiler’in dünyaya egemen olma planlarına yer veriyor. Bunlar Fransa’da rağbet buluyor, Dreyfus patırtıları sırasında sağ cephe tarafından kullanılıyor. Yirminci yüzyıl başında Rusya’da zuhur eden *Zion Protokolleri*’ne de esin kaynağı oluyor.

Buraya kadar, peri masalı anlatır gibi geldik. Ama hayat bu kadar sorunsuz değil. Rusya’da, bu “protokol”leri Sergey Nilus adında yarı meczup bir keşişin yazdığı tespit edildi. Ama *Protokoller*’i bilen bin kişi varsa, onların ancak ellisi Nilus’tan haberdardır. Hâlâ bu deli saçmalarını referans göstererek konuşan anti-Semit’ler var. Bunları okuyan ve bunlara inananlardan biri Hitler’di.

Ama ille inanmak da gerekmiyor: işin tekniği belli, kalıpları hazır, bundan kendinize yarar umuyorsanız, oturun yeniden üretin. Nasıl olsa kendinize dinleyici de bulursunuz. Hele elinizi filan çırpın, sizi televizyona da çıkarırlar. Dinleyenler de gider misyoner boğazlar. Çorbada sizin de tuzunuz bulunur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rektör seçimleri

Murat Belge 10.08.2008

Beklendiği gibi epey gürültüye yol açan Rektör atamaları hakkında, ben de birkaç şey söyleyeyim. Geçen şu birkaç gün içinde çeşitli safsataların yanı sıra söylenmesi gerekenler de büyük ölçüde söylendi aslında. Ama hayatının neredeyse tamamı üniversite ile bir tür ilişki içinde geçmiş biri olarak, bu konuda düşündüklerimi toparlama gereğini duyuyorum.

Cumhurbaşkanı’nın liste başı olmayan birkaç kişiyi rektörlüğe getirmesine karşı kopan küçük kıyametten başlayalım. Buna “komik”ten başka söyleyecek söz bulamıyorum. 1981 sonunda YÖK denilen kanun çıktığında bunu o “Y” ve “Ö”nün temsil ettiği “yüksek öğrenim”e hakaret saymış ve istifa etmiştim. Daha sonra, Aziz Nesin’in başlattığı

kampanyada ünlü “dilekçe”yi yazarken, asker-sivil bürokrasimizin geleneksel “cahil halk” aşağılamasına da dokundurmak üzere, toplumun en eğitimli kesimine de kendi yöneticisini seçme hakkının fazla görüldüğünü söylemiştik. Şimdi Gül’e karşı, “İkinciye atadı! Üçüncüyü atadı!” diye vaveyla koparanlar ne o zaman, ne de daha sonra, YÖK’ün *anti-demokratik* karakteri hakkında iki cümle etme zahmetine girdiler. Son dönemde, Sezer’in parmak ısırtan uygulamalarına da ses çıkarmadılar. İki oy almış birinin rektörlüğe getirilmesini yadırgamadılar. Ama şimdi bu vaveyla kopuyor. Bu da, doğrusu, şaşırtıcı olmuyor, çünkü bu insanlar “politika yapmak”tan bunu anlıyor ve bunu zaten her fırsatta sahneye koyuyorlar.

CHP’li sözcü zaten olanca açıklığıyla itiraf etti: Sezer “bizden” biri; o yapınca tabii ses etmeyiz. Ama AKP yapınca bu gürültüleri çıkarmak “vatan vazifesi”dir. Gizlisi saklısı, tevili yok. Bu işin bir tarafı ve şüphesiz ilginç olmakla birlikte asıl önemli tarafı değil. 12 Eylül’den beri uygulanan yasa Cumhurbaşkanı’na yaptığı şeyi yapma hak ve yetkisini veriyor. O da bunu kullandı.

Ama, kullanmakla iyi mi yaptı?

Burada, “siyasî gerçekçilik” konusuna girilecek mecburen. “Bize karşı bütün yapılanlardan sonra, ‘melek’ rolüne mi çıkalım? Seçilmeyen kişilerin şu son dönemde ne yaptığını, nasıl davrandığını seyrettik. Buna rağmen, bir dönem daha aynı şeyleri yapmalarına kendi elimizle imkân mı verelim?” Evet, bütün bunlar söylenebilir. Gene de ben, *demokratik ilkeleri yerleştirmek için* kaybedilmiş gibi görünen zamanın aslında kaybedilmiş bir zaman olduğunu düşünmüyorum. “Şimdi sıra bizde” diyerek aynı çarkı döndürmeye devam etmek, anti-demokratik mekanizmayı kalıcılaştırmak demektir ve uzun vadede AKP’ye de hayrı dokunmaz.

Peki, benim önerim, “en çok oy alanın” rektörlüğünü onaylamak mı? Şu kısa vadede, evet. Bu ilkeye saygının gereği olarak. Ama uzun vadede sistemin tamamının yanlış olduğu kanısındayım (12 Eylül uygulamalarının hepsi böyle zaten). Başka ülkeleri bilmem ama, Türkiye’de her şey çığırından da, zıvanasından da çıktığı, daha uzun zaman kolay kolay olması gereken yere dönmeyeceğine göre, üniversitede rektör seçiminin beldede belediye başkanı seçiminden bir farkı kalmıyor. “Beni seçin de size lojman yapayım”, “markette ucuzluk imkânı sağlayayım” falan diyerek rektör adayı olunabiliyor. Üstelik kazananlar da böyleleri. Bunların akademik hayatla, o tür değerlerle hiçbir ilgisi yok.

Onun için şimdi yalnız özel üniversitelerde bulunan “mütevelli heyeti” uygulaması genelleştirilebilir. Yani, devlet üniversitelerinde de böyle bir yapılanmaya gidilebilir. Bu yapılanmada, pek kıvanç duyduğumuz “taşra üniversiteleri”nde, yerel ihtiyaçlara daha fazla temsil imkânı da sağlanabilir (tabii bunları yapmak için, malum bürokratik “toplum korkusu”ndan kurtulmak gerek).

Ayrıca, “Rektörlük”, tamamen *akademik* bir unvan olmalıdır. Çeşitli üniversitelerin çeşitli maddî işleri olur, oluyor: döner sermaye uygulamasından yurt yapımına, kampüslerin düzenlenmesine, kentle ilişkilere uzanan işler. Bunlar, sonuçta, “müteahhitlik” işleri. “Ben üniversiteye yüzme havuzu yaptırdım” diyerek ortalıkta dolaşan bir “rektör” olmamalı. İngiltere’de “vice-chancellor” derler, “rektör yardımcısı” işini üstlenen, akademik kariyerden *gelmeyen* biri

vardır. Onu da “mütevelli” seçer. Bütün bu maddî işleri “mütevelli heyet”le iletişim içinde o yürütür. Rektör elbette bilgi sahibidir, ama doğrudan karışmaz.

Bununla da her şey anında düzelmez elbet (bu kadar bozulduktan sonra), ama düzelmeye başlayabilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“İhraçlar” ve CHP

Murat Belge 12.08.2008

Bu Ağustos’ta Yüksek Askerî Şûra sonrasında “ihraç kararı” çıkmaması bilinen tuhaf tartışmalara yol açtı. Zaten, başında “askerî” sıfatı olan herhangi bir şeyden herhangi bir şey çıkması da, çıkmaması da, sonu gelmez tartışmalara yol açıyor ki, bu da ne kadar “demokratik” bir ülke olduğumuzun en belirgin kanıtı.

“İhraç” olmaması, birilerini üzdü. Başta, CHP’yi. Şimdi, tabii, “ihraç” vb. işin bahanesi, Kılıçdaroğlu’nun Sezer’in ve Gül’ün rektör seçimi üstüne açıkça beyan ettiği kör partizanlık gidişi içinde, neyin “vesile” olacağı konusu ikincil bir konu. Önemli olan her fırsatta bayrak açıp hükümetteki partinin üstüne yürümek.

O partiyle ilgili politikalarını da gördük, anladık. Ama bu son çıkışta TSK’nın üstüne gitme politikaları, doğrusu, görece yeniydi; onun için bunu pek anlamadım.

Klasik durum şöyledir: CHP, TC devletinin partisidir. Başlangıçta “kurucu” partiydi; çok-partili düzen içinde pek dikiş tutturamayınca bu “kuruculuk”tan gelen üstün konumunu kaybet. Ama “devletin partisi” olma özelliğini arttırarak sürdürüyor. Türkiye Cumhuriyeti’nde devletin temel direği TSK. Dolayısıyla CHP de yeni konumunda TSK’nın yedeğindeki “siyasî parti” rolünü oynuyordu. Konjonktür.

“Şimdi bir siyasî parti gerek” sinyalini çaldığında, “lebbeyk” diyerek hizmet arz etmek üzere; “post-modern darbeler” arasındaki boşluğu dolduracak “sivil görünümlü parti” olmak üzere. “Kalıcı” Genel Başkan’ıyla, zaten başka bir iktidar perspektifine sahip değil.

Dolayısıyla, yok “ihraç olmadı, neden?” yok “araba alındı, neden?” çıkışları merak uyandırıyordu. Acaba bir nedenle CHP kendini TSK’ya mesafe alabilen bir parti kılıfına mı sokmak istiyor? Böyle bir şey olabilir mi?

Geçen gün Onur Öymen gerilerden gelip yardıma yetişti ve böyle bir şey olamayacağını söyledi. Başka türlü gerçekten çok şaşırtıcı olurdu zaten. Gene de, “ayak sürçmesi” midir, “dil sürçmesi” midir, bu aslında küçük olay, insanı düşündürüyor.

Baykal’ın “avukatı olurum” dediği Ergenekon soruşturması, *TSK’nın da onayıyla* geldiği aşamaya geldi. Bunun somut kanıtını gösteremem, çünkü böyle şeyler kanıtlanmaz. Ama Türkiye’de az çok siyasî gözlem yapmış kim olsa, bunun böyle olmak zorunda olduğunu bilir. Öyleyse, CHP ne yapıyor?

TSK, Atatürkçü. Dünya batsa böyle kalacağını deklare etmiş, bu deklarasyonu bugüne kadar revize etmemiş. CHP de Atatürkçü. Ondan da bir şüphemiz olamaz. İşin tuhafı, bir kısım elemanları tutuklu, davanın başlamasını bekleyen Ergenekon örgütlenmesi de Atatürkçü.

Şimdi, belli ki, birden fazla Atatürkçülük var. TSK, Ergenekon’un soruşturulmasına ve kovuşturulmasına karşı “nötr” tavır amaya karar vermekle, kendi Atatürkçü’lüğü ile Ergenekon’un Atatürkçü’lüğü arasında ciddi bir ayrım olduğunu ima etti. Peki, CHP ne yapıyor? Onur Öymen’e bakarsak TSK’nın çizgisinde yürüyecek. Kılıçdaroğlu’na ve birçok sözü, jesti ve mimiğiyle Baykal’a bakarsak, Ergenekon’dan kolay kolay vazgeçemeyecek gibi.

Bu seçim, yalnız CHP’nin değil, bütün heterojen “Atatürkçü cephe”nin de önünde duruyor. Tabii, şanlı medyanın da. Bu toplumun önemli sorunlarından biri bu.

Ama, bu kadarla bırakıp –şimdilik- yazının başındaki temaya döneyim: YAŞ’ın ihraç kararı vermemesinin yarattığı üzüntüye. Kılıçdaroğlu er meydanına atılmadan önce, bazı köşeyazarları bu konuda atışa başlamışlardı: her yıl ihraç olurdu, bu yıl olmadı, yani artık “irticaya bulaşan” subay kalmadı mı? Bu çok muhtemel değil; o halde, Ordu teslim oldu, “mürteci subaylar”ı ihraç etmedi.

“Teslim olmak”! Siyasî kültürümüzün temel kavramı. Uzlaşma (frenkçe adıyla “konsensus”) özürsüz bir toplum olmamızın başlıca nedeni.

“İhraç yok.” Bu ne demek? 2.500 sayfayı bulan Ergenekon iddianamesine geçmiş, hâlen muvazzaf, TSK mensupları var. Genel darbe stratejisi içinde gerekli rolleri yerine getirmiş, bir kısmı bayağı yüksek rütbeli, subaylar var. Yani onlar da ihraç edilmedi. Öyleyse daha ne istiyorsunuz?

Muzır işlere karışanların zamanında tasfiye edilmemesinin bazı sonuçlarını hep birlikte yaşadık. Ama birileri hâlâ, yalnız ve yalnız, “irticacı ihracı”na takmış durumda.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meslekî dayanışma

Murat Belge 15.08.2008

Salı günü yayımlanan yazımın sonunda “Muzır işlere karışanların zamanında tasfiye edilmemesinin sonuçlarını hep birlikte yaşadık” demiştim. Bunun Veli Küçük’ten iyi bir örneği olabilir mi? Olaylara uzaktan bakan ortalama Türkiye yurttaşı bu isimle Susurluk patirtısı sırasında tanıştı. Bunu izleyen 30 Ağustos’ta Veli Küçük emekliye sevk edildi. Ama kimseye ifade vermedi –Meclis’e bile gitmeyi reddetti, reddedecek cesareti buldu.

Kimdi, neydi ona bu cesareti, bu pervasızlığı kazandıran? *Rütbesinden* başka bir etken olabilir mi?

Rütbesi ve bağlı olduğu ocağın sözsüz hukuktaki dokunulmazlığı.

Belli ki o ocaktan kimse çıkıp “Veli Paşa, Meclis seni ifade vermeye çağırdıysa, sen git, ifadeni ver,” demedi.

Öyleyse olayı gerçekten de bir “yol kazası” olarak değerlendirebiliriz. Bu kaza sonucu adı çıkınca, mecburen emekli oluyor, faaliyetine emekli olarak devam ediyor.

Bunun sonucu ne?

Sonucunu kesin olarak bilmiyoruz henüz; belki hiçbir zaman bütünüyle bilemeyeceğiz. Ama kuvvetle hissediyorum ki, o zaman gerekenler yapılsa, arkadaşım Hrant’la bugün buluşup konuşuyor olacaktık.

Ama elbette sorun bundan ibaret de değil. Tepkileri, davranışları bu derece patolojik olan bir toplumda yaşıyor olmayacaktık, büyük bir ihtimalle.

Türkiye, korporatizmin kol gezdiği bir toplumdur. Bunun bir nedeni, o bayıldığımız, tapındığımız “ulus-devlet”in bir türlü “tam teşekküllü” bir biçimde yerleşememesi de olabilir.

Ortaklaşa bilinç, bütün bir ulus-devlet alanında serbestçe gezinemiyorsa, bağılılık-aidiyet biçimleri aile ile hemşehrilik (yerellik) arasında gider gelir, bir türlü ulusal/uluslararası boyutlara açılmaz. Öte yandan, bu “kısmî” modernleşme içinde, meslek örgütü toplumsallaşmanın *aracı*, ama aynı zamanda da *tıkacı* olarak ortaya çıkar. Gidin Ankara’ya “Polis Evi”, “Öğretmen Evi”, “Hâkim Evi” daha falanca, filanca evi, gene “falanca mühendisleri lokali”, “filanca mühendisleri lokali”, “Basınkent” vb., insana merak olur, yahu, mühendisle avukat, mimarla eczacı tanışıp konuşamıyor mu bu memlekette diye. Bu ortamda, sözgelişi “ormancı”ysanız, “Ev”, sizi başka ormancılarla tanıştırır, yani toplumsallaşmanın “aracı” olur; ama o “Ev”de oturdukça doktorla, bürokratla, marangozla, kaptanla vb. tanışamazsınız, bu yolu tıkar.

Bütün bu mahfellerde meslek-içi dayanışma ruhu büyür, serpilir. Hep söyleriz, bir TV dizisinde ahlâksız bir avukat tipi çıkar, bilmem kaç baro ayaklanır, “dizi kaldırılсын” diye yayın yapar; dalaveracı bir doktor görünse, “vay, doktorlara hakaret” diye protestolar başlar. Neyse ki memlekette petrol ve petrolcu yok –Dallas’ı da yasaklatacak lobiler çıkabilirdi.

Bu gibi tavırlar da, sonunda o “ulusal” ufkun bir türlü tam olarak kurulmamasına bağlanır. “Ulusal/uluslararası” boyut güdük kaldıkça, “aidiyetler” bu içedönük koşullanmadan kurtulamaz. Ama tabii, o “ufku”, o “espas”ı tanımadan da “ulusalcılık” yapabilirsiniz, şiddetle, sahip olduğunuz aşiret kültürüyle.

Veli Küçük gibi birinin, adı “faş” olduğunda, kimsenin ona iki soru soramamasını ben –en iyi niyetli yorumumla- bu genel yapılanmaya, bu “camia-içi-savunma-refleksi”ne bağlıyorum. Çünkü bütün bu “mahfeller” diyarında, Silâhlı Kuvvetler, “mahfellerin mahfeli” konumunda. “Toplumla karışım” denen şeyin asgarisi orada.

“İyi niyetli yorum” diyorum. Elbette, her şeyin bilincinde olarak bu gibi “camia mensupları”nı koruyan, onlara kol kanat gerenler de vardır. Burada da olduğuna dair ciddi karineler görülüyor. Ama bu da, dediğim o genel duyarlık sayesinde kendini meşru gösterebilecek bir şey.

Sonuç iyi mi oluyor? Şu anda, bütün bu irili ufaklı ocaklarda (“bizim ordu”, “bizim polis teşkilâtı”, “bizim baro”, “bizim gazete” vb.) o soruşturmanın içinde olması gerekirken dışında kalan birçok insan olduğunu sanıyorum. Bu böyle devam ederse, sağlanan kalkanlar arkasında onlar da işlerine devam edecekler. Yani bir anlamda Ergenekon’u ebedileştireceğiz, “kader” haline getireceğiz.

İyi mi olacak?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Dur bakalım” ideolojisi

Seksenlerde, 12 Eylül kâbusunun her yerde hissedildiği günlerdeydik. Ankara’da bir panelde Necdet Uğur ile birlikte bulunduk. Burada bizim tamamımız “yerellik”ti. Necdet Uğur, siyasete girdiğinde enikonu “merkeziyetçi” yaklaşımıyla tanınan biri olduğu halde, bu yıllarda görüşünü değiştirmişti. Her zaman, yüksek niteliklere sahip bir insandı. Onun için, yerelleşmenin gereğini (ve nasıl gerçekleşeceğini) çok iyi anlatıyordu.

Bu konuşmada “Jandarma” konusuna uzunlamasına girdiğini hatırlarım. Jandarma, kentleşmemiş kırsal bölgelerde güvenliği sağlayacak devlet örgütü ya... Necdet Uğur, çok net bir biçimde, Jandarma örgütünün lağvedilmesini savunuyordu. Gerekçesi, bu örgütün bilinçlilik potansiyeliydi. “Eğitim düzeyi ‘er’den öteye geçmesine imkân vermeyen insanları alıp milyonlarca insanın güvenliğini sağlamakla görevlendiriyorsun,” diyordu. “O, güvenliğini sağlayacağı insanların çoğu kendisinden daha bilinçli, daha eğitilmiş.” Türkiye’de, kırsal bölgelerde bile, halkın yirmilerdeki, otuzlardaki halk olmadığını söylüyor, o zamanın koşulları gözönüne alınarak kurulmuş böyle bir örgütün artık anakronikleştiğini savunuyordu.

Tabii Jandarma’nın örgütlenme biçiminin de yarattığı başka sorunlar var: nereye bağlı, kimden komut alıyor? Genelkurmay’dan mı, İçişleri Bakanlığı’ndan mı? Resmen ikincisine bağlı ama fiilen onu taktığı yok. Bu tabii genel olarak Silahlı Kuvvetler’in legal-resmî devlet örgütü şemalarına sığmamasının bir uzantısı da sayılabilir. Ama “lağvedilmeli” derken Necdet Uğur’un çıkış noktası bu gibi sorunlar değildi. Tıpkı, bu örgütün JİTEM gibi bir örgütü doğuracağını veya başında Şener Eruygur gibi bir komutan bulunacağını da o tarihte tahmin edemeyeceği gibi.

Nereden, niçin hatırladım Necdet Uğur’un bu düşüncelerini? Şunun için: ne kadar “kararlı muhafazakâr” bir toplumda yaşadığımıza bir örnek teşkil ediyor.

Necdet Uğur bu ülkede sorumlu mevkilerde bulunmuş biridir; aynı zamanda, düşünce üreten biridir. Bu ikisini biraraya getirebilen ender kişilerden biri olarak, bu konuda “şöyle olmalı, böyle olmalı” diye bir proje üretiyorsa, bu memlekette biri bunları ciddiye almalı –diye düşünürüm hep. Ama bu hiçbir zaman gerçekleşmez. Konunun bir önemli yanı bu: Türkiye’nin paraya, petrole, uçak gemisine veya füzeye ve buna benzer bir şeylere ihtiyacı vardır; fikre ihtiyacı yoktur.

Örneğin Özal gibi kuraldışı bir adam ortaya çıkmasa, bugün de “Türk parasını koruma kanunu”muz olacaktı –ceza kanununu “yeniler ve modernleştirirken” içine “Türklüğü” koruyan bir madde eklemeyi akıl ettiğimiz gibi.

Yani, bu “fikirsiz yaşama” düsturu, muhafazakârlıkla içiçedir. Birileri gelmiş, bu memleketin çatısını çatmış. Şimdi bize düşen, bunu olduğu gibi götürmek, değişime uğramadan devamını sağlamak. “Fikir” denen nesne, anarşik bir şeydir. Genellikle olanın eleştirisine yarar ve değiştirilmesini önerir. O halde zararlı ve tehlikeli bir şeydir, çünkü biz olanın olduğu gibi kalmasının “muhafız”ıyız (“muhafız”, “muhafazakâr”, “hafız”, “hıfzetme” vb.). Zaman değişmiş, koşullar

değişmiş, bizi ilgilendirmez. Yapıldığı zaman da pek iyi düşünülmemiş, hele bu hiç ilgilendirmez. “Şunu şuradan alıp şuraya koyalım” fikrini Necdet Uğur mu söylemiş, Einstein mı söylemiş, o da ilgilendirmez.

“Yeni” bir şey yapmak, “risk”tir. Ya iyi sonuç vermezse? Allah göstermesin, bir şeyler aksayacak olursa, birileri hemen sorar: “Kim söyledi size, bunu böyle yapın diye?” Ve gelirler, yakana yapışırlar. “Bütün bunlar senin yüzünden oldu” derler, o vesileyle senin yüzünden olmaksızın ters giden başka şeylerin faturasını da sana çıkarırlar.

Onun için, buranın en derin felsefî cümlesi, “Dur bakalım”dır. “Dur bakalım, biraz bekleyelim.” Kürtler ana dilini öğrenmek istiyormuş; Kıbrıs’ta çözüm olmaması gerginlik yaratıyormuş. “Dur bakalım, biraz bekleyelim.”

Ne yazık ki, kendi yapmamız gerekeni bu şekilde dondururken, hayatın geri kalan kısmını donduramıyoruz. Bizden izin veya emir almadan bir sürü şey oluyor. Berlin Duvarı yıkılıyor, Soğuk Savaş bitiyor, Irak altüst oluyor, memleket içinde kıyamet kadar değişim yaşanıyor. On yıl önce bir iki dokunuşla çözülecek bir sorun, on yıl önce “Dur bakalım, biraz bekleyelim” deyip on yıldır gerçekten de sadece beklediğimiz için, artık çözülemez hale geliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Böbürlenme ihtiyacı

Murat Belge 17.08.2008

Dün, akşam vakti, Tophane’deki nargile kahvelerinin önüsıra yürüyordum. Rastlantı, Olimpiyad yarışlarında kadınlar 10.000 metre yarışı bitmiş, Elvan Abeylegesse ikinci olup gümüş madalya almış, önüsıra yürüdüğümüz bütün kahvelerin televizyonları açık ve hepsi bu haberi verdiği için, kesintisiz dinleyerek geçtik. Bu arada, olayın “Türk atletizm tarihi” çerçevesinde ne kadar önemli olduğuna dair bazı öğretici “spiker konuşmaları” da dinledim.

Bu konuşmaların amacı “öğretici” olmak, şüphesiz; ama dinleyende “öğrenme” yeteneği eksik kalmışsa, maksat hasıl olamıyor.

Bu kızın rekor kırmasının ve madalya almasının niçin “*Türk atletizm tarihi*”nde yeri olduğunu anlamadım.

Bizim övünmek ihtiyacımız (sonsuz bir ihtiyaçtır bu), “Türk başarıları” diye böbürlenme içgüdümüz dışında geçerli bir gerekçe bulamadım.

Dünya artık eski dünya değil. Eskiden “Taşıma suyla değirmen dönmez” gibi atasözleri “doğru” söylendi. Şimdi her şeyle her şey dönüyor. Çöpçü bulamazsan dışarıdan getirtiyorsun, ama bilgisayar mühendisi azlığı hissediyorsan, onu da getirtiyorsun. Kimse de, “Bu çalıştırdığın bilgisayarlılar Amerikalı değil, Hintli,” demiyor. Böyle bir ortamda, ithal sporcu da getirtirsin.

Nitekim getirtiyorsun. Son Avrupa kupasında Mehmet Aurelio diye biri vardı. Roma İmparatoru Marcus Aurelius’u evlât edinmişti, biz de Mehmet Aurelio’yu evlât edindik. Böylece, Brezilya’da millî takıma çıkması çok şüpheli bu oyuncu Kupa’ya katıldı, beğenildi ve İspanya’ya transfer oldu. Belki şimdi İspanyol uyruğuna da geçer mi? İşine gelirse, geçer.

Bulgaristan’dan gelen Süleymanoğlu hiç değilse “Türk kökenliydi”, yani “ırk” teorilerine kulak asan, oradan pay çıkaranların gönlünü hoş edecek bir kökeni vardı. Kanının verdiği güçle kiloları kaldırıyor.

Ama hayata böyle “ırk” gibi yerlerden bakmayanlarımız, o zaman da diyorduk ki, bu işler çalışmayla, antrenmanla, disiplinle, bilimle olur, başarı böyle kazanılır. Sen burada bu temeli kurmadan, Bulgaristan’da Türk azınlık sorunu gibi, birçok bakımdan “arızî” bir durumdan da yararlanarak, başka bir toplumun emeği ve yatırımıyla yetişmiş birini transfer eder, onun başarısını *bu toplumun* başarısı gibi sunmaya çalışırsan, *kendini aldatmış* olursun. Bu olay senin şişinme ihtiyacını tatmin edebilir, ama senin o ihtiyacın bir tek bu kişinin getireceği üç beş madalyayla zaten doymaz. Sen, başarının devamlılığını garanti altına almak için ne yaptın, bir şey yaptın mı?

Suudî Arabistan’ın petrol parası var. Kendi halkı yan gelip yatarken dünyanın her yerinden ithal edilen uzmanlar da bütün işleri yapıyor. Ama oranın şöyle bir tesellisi var, hiç değilse: “Falancanın yaptığı otel, filancanın kurduğu petrol kuyuları sistemi, bizim memlekette duruyor. Kim yapmış olursa olsun, biz kullanıyoruz.” Çünkü bunlar maddî şeyler. Ama bir gümüş madalyanın bir cam mahfaza içinde durması buna benzemiyor.

Otuzlarda toplumca Osmanlılık’tan çıkıp Türkleşme çabasına girmiştik, adımızı bile değiştirmek gerekiyordu. Örneğin, adı Saffet Bahri olan biri bundan böyle “Arın Engin” olacağını ilân ediyordu. “Adlar ve soyadları” kitapları yayımlanıyordu. “Çingiltigin”, “Kurgunbay” misali soyadlar kuşanıp oturuyorduk. Bugün bu Orta Asya adlarına “Abeylegesse” diye bir tane daha ekledik. Güneş-Dil Teorisine göre, anlamı, “Yel gibi esen abla”. Kavimler göçü sırasında yolunu şaşırp, Hazer’in güneyinden gideceğine Umman Denizi’nin güneyinden gitmiş ve kendini Etyopya’da bulmuş oklardan birinden geliyor. Orada kızgın güneşin altında yanıp esmerleşmiş, ama biraz kazırırsanız altından beyaz tenli ve yeşil gözlü “Kafkas kızı” çıkar.

Biz zamanında (Türk-Tarih Tezi’ni yaparken) Konfüçyüs’ü ve Buddha’yı Türk yapmayı başarmıştık. Elvan’ı mı Türkleştiremeyeceğiz. Hem zaten babası da söylemiş, “Yedi kızım vardı, şimdi altı tane kaldı” diye.

“Liberal Sol” ve “AKP ittifakı”

Murat Belge 19.08.2008

18 Ağustos 2008 Pazartesi günü *Milliyet*’te Ertuğrul Kürkçü ile yapılmış uzunca bir mülakat yayımlandı. Kürkçü ile konuşan Devrim Sevimay; konuşma için birinci sayfadan verilen spotta ise “Liberal Solun AKP Yanılgısı” sözü kullanılmış. Bu dönemde pek çok tartışma bu kısa başlıkta geçen iki üç kavramın çevresinde dönenip duruyor. Kendi hesabıma, bu tartışmalara –hele “kişisel bir polemik” çerçevesinde- girmek istemiyorum, çünkü anlamlı bulmuyorum. Ancak Ertuğrul, birçok soruna ne kadar farklı bakarsak bakalım, uzun yıllara dayanan hukukumuz ve dostluğumuzdan ötürü, bence farklı bir yerde duran biridir; onun için de, “sorunları aydınlatma” mahiyetinde bu tip bir yazışmaya girmekte bir sakınca yok.

“ ‘Liberal sol’ denilen ve kendisine böyle denilmesine izin verilen kesim” diye bir “özne”den söz ediyor Ertuğrul. Şu ortamda sen izin ver, verme, söyleyen söyleyeceğini söylüyor. Ben, söyleyenlerin çoğundan farklı olarak, “liberal” sıfatını bir küfür gibi anlamadığım için, buna aldırmiyorum ve zaten “siyasî liberalizm”in tarihî rolü ve işlevine saygım olduğunu hep söyledim.

Ertuğrul, bu kesimin “kendisiyle sınırlı” olduğunu söylerken de haklı bence. Böyle bir parti falan bir yana, kendi aralarında asgarî olsun bir homojenleşme amacı taşıyan bir “Fabian Kulübü” dahi yok. Savundukları noktalarda belirli yakınlaşmalar, hattâ ortaklaşmalar görülen bireyler var, ama bu bireylerin ortak bir programları da yok.

Örneğin Ertuğrul “solun geri kalanına ‘doğru’ yolu gösterme” iddiasında bulunan bir kesimden söz ediyor. İmdi, “sol” denince, bunun içinde yok yok; dolayısıyla kim çıkıp “şu şöyledir” dese, kendinden başka birilerine “doğru yol” gösterme çabasına girmiş olacak.

Ülkenin (veya dünyanın) sorunlarından söz eder, bunları tartışırken, elbette sola da hitap ediyorsunuz, size daha yakın kesimlerine de, hiç yakın olmayan kesimlerine de. Çünkü, son kertede, *herkese* hitap ediyor, söylediğiniz sözü herkese söylüyorsunuz. Örneğin *Birikim*’i yayımladığım dönemlerde öncelikle Marksist sola hitap ettiğimi hissederdim. Şimdi (*Yeni Gündem*’den beri) böyle değil, bütün topluma bir şey söylemek üzere açıyorum ağzımı. Bir kere bunu açıklamış olayım.

Şimdi gelelim, bu konuşmada sık sık geçen, “AKP ile ittifak” konusuna. Ertuğrul bu “liberal sol”u tanımlamış, “kendisiyle sınırlı” demiş. Peki, ona göre “kendisiyle sınırlı”, bana göre “kendisinin ne olduğu” bile tanımlanmamış bir grup, nasıl bir “ittifak” önerebilir? “Grup” tanımı ile “ittifak” kavramının tanımı arasında bir uyumsuzluk var –elmalarla armutlardan beter, ne bileyim, “elmalar ve trigonometri” gibi, niçin yan yana anıldığı anlaşılmayacak bir şey.

Bir zamanların İtalya’sı gibi bir durum olsa, öyle bir sol parti olsa (zamanın Komünist Parti’si gibi) ben de Berlinguer’le birlikte, o tip bir “ittifak” (“Tarihî Uzlaşma”) önerirdim. Ama ancak öyle koşullarda. Bugün ve burada, AKP ile sözgelişi ÖDP arasında, sıfatı “tarihî” olacak bir “ittifak”, mümkün olan bir şey değil, gerçekleşse bile, çünkü bu “ittifak”ta dahi bir taraf son derece cılız.

Konu bu tek yazıya sığmayacak nasıl olsa, onun için ben kendi yaptığım şeyi özetleyeyim şimdilik, sonra başka uçlarına da bakarız. 12 Eylül’den beri genel olarak “demokrasi”nin önemini, gereğini savunuyorum –“burjuva demokrasisi/sosyalist demokrasi” gibi ayrımlara da uzun boylu girmeden. “Girmeden” çünkü tarih karşımıza bizim istediğimiz gibi değil, kendi olabildiği gibi çıkıyor. “Sen bizim istediğimizden değilmişsin” deme lüksümüz yok. Ayrıca, “burjuva” dediğimiz demokrasinin bazı edinimlerini yaşamadan, “sosyalist demokrasi” kurmanın ne kadar imkânsız olduğu, gözümüzün önünden akan “tarih şeridi”nde kanıtlandı, hâlen de kanıtlanıyor –sözgelişi, bir biçimiyle Küba’da, bir biçimiyle de Çin’de.

Bu düzen AKP’ye de zulüm uyguladığı ve ben bu otoriter/baskıcı siyasî varlığa karşı olduğum için aldığım (bireysel) tavrı alıyorum. Kürtler’in demokratik haklarını savunurken Kürt milliyetçileri de sizi alkışlıyor olabilir. Ne yapalım? Ne onlarla “ittifak” düşünmek zorundayım, ne de onlar alkışladı diye o hakları savunmaktan vazgeçerim.

Ortak nesnel durumun adını koymak, o durumu evrensel ilkelerle ilişkilendirmek bir şeydir; “ittifak” gibi konular bambaşka bir şeydir. Birine haksızlık edildiğini söylediğimizde, o “biri”nin her yaptığının doğru olduğunu söylemiş olmazsınız.

Bunlar aslında bayağı basit şeyler ama öyle bir kavram kargaşası içindeyiz ki, gerçek sorunlarla değil, bu ıvır zıvırla uğraşmak zorunda kalıyoruz. Tarih böyle geliyor karşımıza mademki, ne yapalım, uğraşacağız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi “ittifak”?

Murat Belge 22.08.2008

“AKP ile ittifak” konusuna devam edeyim. Burada söyleyeceklerimin en azından bir kısmını daha önce de söylemiştim. Ama şu ünlü “disinformation” Türkiye’de hayatın kuralı haline geldi. Yalnızca “Ergenekon-perver” medya ya da “ulusalcılar” ya da bilmem neciler değil, sosyalistler de, bu asılsız yaftalardan –bilerek veya bilmeyerek- yararlanıyorlar.

Benim açımdan, sosyalizm ile genel olarak din, daha özgöl olarak da Türkiye’de İslâmiyet arasındaki ilişkinin bir teorik sorun haline gelmesi, altmışların sonlarında olmuştur. Ertuğrul Kürkçü’nün unutamadığını söylediği “Kanlı Pazar” olgusu da bu sorunsalın bir parçasını oluştuyordu. Bunları daha önce –ama *Radikal*’deyken- yazmış, İdris Küçükömer, Murat Sarıca, Çetin Özek gibi, şimdi aramızda olmayan dostları da anmıştım.

Türkiye’de büyük halk çoğunluğu Müslüman’dır. Kemalizm dahil, Batıcı-modernleşmeci çizgi bu topluma düşüncüyü sekülerize edemediği, seküler bir ahlâk sistemi kuramadığı, “alternatif bir dogma” olmanın ötesine geçemediği için, Şerif Mardin’in kullandığı deyimle söyleyeyim, bu toplumda insanlar “iyi-doğru-güzel”i ancak İslâmiyet’in belirlediği düşünsel sınırlar içinde düşünebilmiş ve anlamlandırabilmişlerdir. Ayrıca, Batılılaşmacı-Modernleşmeci çizginin saldırısı altında yaşadıkları için, bu değerlere daha sıkı sarılmak ihtiyacını duymuşlardır. Bunlar, tabii, üzerine ciltlerce kitap yazılacak karmaşık konular. Ama aynı zamanda hepimizin iyi kötü bildiği ve üzerine düşündüğü konular. Onun için, böyle bir iki cümleyle özetleyip geçiyorum.

Evet, bir sosyalist olarak gözlemlediğim toplumda “genel manzara” bu. Benim gibi birinin başında, bir de “demokratik sosyalist” olmak, yani sosyalizmin ancak geniş halk kitleleriyle kurulduğu zaman gerçekleşeceğine inanmak gibi bir ek sorun var. Bir şekilde iktidar oluruz (örneğin, o yılların yaygın inancı “Millî Demokratik Devrim”le, yani, daha açıkçası, “Sol Kemalist” askerlerin yapacağı darbeyle), sonra toplumu yukarıdan aşağıya sosyalistleştiririz, diye düşünmüyordum. O yıllarda Gramsci’yi tanıımıyordum ama zihnim ona yakın düşüncelerle biçimlenmişti.

Peki, bu kitleyi sosyalizme çekmenin “metodoloji”si ne olacak? Ya da, daha kestirmeden soralım: “Kanlı Pazar”da bize saldıranlara karşı uzun vadeli tavrımız ne olmalı?”

Bu ülkenin egemen güçleri, o insanların zihnindeki “Müslümanlığı” manipüle edip onları bize saldırtabiliyor, bunu beceriyorlar (Tabii, İslâmiyet genel ideoloji. Onunla harekete geçenlerin bir kısmının doğal yeri de faşizmdir).

O halde, biz de İslâm’la mücadele edeceğiz?

Bunu Kemalistler yaptı. Böyle yaparak ne kadar halkla içiçe olunduğu dediğim günde de belliydi, bu gün de belli. Partiler arasında CHP sadece bir dönem bu koşullanmanın dışına çıkabildi: Ecevit zamanında. Çıkmasının ilk adımı da Ecevit’in, asker eliyle başbakan olmuş Nihat Erim’le işbirliği yapmayı reddederek istifa etmesiydi. Daha sonra Ecevit de bu ilk çizgisinden uzaklaştı ve aynı kitlesellik düzeyine de bir daha ulaşmadı.

Yani, “Müslüman”mış gibi görünmek” mi bunun çaresi. Hayır, bana göre bu hiç geçerli değil. “İslâm Sosyalizmi” gibi kavramlara hiçbir zaman yakınlık duymadım. Sosyalizm sosyalizmdir, o kadar. Neysem, öyle çıkarım ortaya. İşçiyle, köylüyle, halk yığınlarıyla, “Müslüman ol, olma” tartışmasına girmem, “Ezan Türkçe olsun” gibi, milliyetçilik programının malı olan, sosyalizmi hiç ilgilendirmeyen taleplerde bulunmam vb. Karşımdaki İslâm konusunu tartışmak

istiyorsa tartışırım tabii ve ne düşünüyorsam onu söylerim; ama önceliğim bu değildir. Önceliğim, ortak bir hedef için yan yana mücadele vermek ve bu mücadele içinde toplumun güvenini kazanmaktır.

Kısaca, sorun kitleleri sosyalizme çekmektir. Bunu düşünmek ve söylemek, birileri tarafından “AKP ile ittifak” gibi anlaşılıyorsa, iyi, onlar öyle anlamayı tercih ediyorlardır. Ama bunun anlamı, kitleleri, ideolojik yanılsamalarından gerçek mücadelenin içine çekmektir, yani aslında AKP ile mücadeledir. “Siz mürtecisiniz, toplumun başını örteceksiniz” türü polemikler yaparak ve dolayısıyla kitle bağlarını güçlendirerek değil, kitlelere mücadelenin, demokratikleşmenin, hak ediniminin gerçek yöntemini göstererek. Evet, 1 Mayıs saldırganlığını da örnek göstererek.

Daha bitmedi bu konuda söylenecekler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vazgeçilmez olmak

Murat Belge 23.08.2008

Avrupa’nın en büyük, en etkili Komünist Partisi, İtalyan Komünist Partisi’ydi. Yirmilerde kurulmuş, faşizme direnememişti. Ama 1943’le birlikte Direniş büyüdü, Mussolini devrildi. İtalyanlar, ülkede bir işgal gücü olarak kalan “müttefik” Alman ordusuyla savaşımaya başladılar. Bu anti-Nazi, anti-Faşist mücadelede başı çekenler, Komünistler’di. 1945’ten sonra, Komünist Parti ülkenin en güçlü partisi haline geldi.

İtalya’nın ve KP’nin bu kariyerleri oldukça kendine özgü sayılabilir, ama savaş yıllarında Alman işgalindeki bütün dünyada değişen ölçülerde direniş olmuş, ancak neredeyse değişmez bir biçimde, direnişte en çok kendini gösterenler, sosyalistler, komünistler olmuştu.

Bugün böyle bir girizgâh yaparak başlamanın nedeni şu: toplumun bütününe ilgilendiren bir büyük sorunda, solun, o sorunun çözümüne katkısı, ona o toplumun hayatında kalıcı bir yer kazandırıyor. Bu örnekte savaş koşullarından söz ediyoruz. Bu da, neyse ki, her zaman olan bir şey. Ancak, savaş olmadan yaşanırken de, sol, her yerde, demokrasinin genişlemesine, derinleşmesine katkıda bulunmuş, bunun için mücadele vermiştir.

Sosyalist ve komünist partiler “işçi sınıfı” partisi olarak kurulur. Ama tarih boyunca, dar bir “işçi sınıfı çıkarları” programına kendini hapsedip yalnız bu tür mücadele veren bir parti de görülmemiştir. Çünkü hiçbir toplum yalnız burjuvazi ve proletaryadan müteşekkil değildir ve her toplumda hem kapitalizmin, hem de geçmişte kalan başka üretim tarzlarından kalan ve toplumun o anki biçimlenişi içinde eklenilen üretim ilişkilerinin yarattığı, “demokratik” nitelikli sorunlar vardır. Bir sol partinin başarısı kendi sosyalist programıyla bu demokratik sorunları birbirleriyle

eklemlesinde kendini gösterir. Olagelmiş devrimlere baktığımızda da, yalnız proletarya talepleriyle ve gücüyle gerçekleşmiş bir devrim görmeyiz. Ama proletaryanın başka tabakaları yanına çekememesinden dolayı uğranmış başarısızlık örneği çoktur.

Bugün Türkiye’de en büyük, aynı zamanda en çetrefil sorun olarak Kürt sorununu görüyorum. Bu, adı üstünde, bir “sınıf” sorunu değil; çözümü bir “proletarya programı”na bağlı değil. O en büyüğü ama bu toplumun tek etnik sorunu da değil. Bu ülkede “Türklük” üstüne yapılan egemen yorum her şeyi bir etnik sorun haline getiriyor. Din de, bir sorunlar alanı. Elbette ilk akla gelecek, Alevi kesimin kendini itilmiş kakılmış hissetmesi ve yeniden itilip kakılmayacağına güven duymaması. Yakın tarihte Çorum’lar, Maraş’lar, Sivas’lar ufak tefek olaylar değildi. Aleviler böyle, ama Sünni çoğunluk kendini bir eli yağda, bir eli balda mı hissediyor? Orada da bir yığın sorun. Bunların da “sınıf”la, “işçi sınıfı programı”yla ilgisi yok. Bunlar da “demokratik” nitelikli sorunlar.

Çünkü Türkiye’de demokrasinin gelişerek yaşamasına, önceden belirlenmiş bir alanın sınırlarından dışarı taşmasına veya ince bir yüzeyden diplerle kök salarak bünyenin parçası haline gelmesine izin vermeyen bir yapı var. Bütün bu “demokratik” sorunların bu toplumun müzmin dertleri olarak ortalığı sarmasının nedeni o. Ayrıca, işçi sınıfının sorunları varsa, onların temelinde de aynı güç yatıyor.

“Ergenekon” dedikleri, o gücün cisimlenme biçimlerinden biri. Şimdiye kadar ortaya saçılanlardan, burada yuvalanmış insanların geçmişte neler yapmış olacağının somut ve kanıtlanmış bilgisi çıkmıyorsa da, birtakım güçlü karineler çıkıyor. Nedir bizim yakın tarihimizin böylesine kan revan içinde olmasının nedeni, kimdir, kimlerdir bunun sorumlusu? TMT’nin kuruluşundan bugüne zaman aktı, Fuat Doğu’dan Memduh Ünlütürk’e, Hiram Abas’tan Veli Küçük’e oyuncular, karakterler elbette çok değişti. Başından beri orada olanlar da vardır mutlaka, çeşitli aşamalarda katılanlar da. Ama Kanlı Pazar’dan kanlı 1 Mayıs’a, kıyamet gibi insanı götüren bireysel suikastlardan kahve taramalarına, Kürt işadamları/Mafiosi adamların kaçırılıp öldürülmesinden Gazi mahallesi provokasyonlarına, aynı tip adamların, aynı tip örgütlerde, aynı tip eylemlerini görüyoruz.

Bu yazıları Ertuğrul Kürkçü’nün konuşması üstüne yazmaya başladım ve Ertuğrul Kürkçü şimdi geleceğim tavrı almıyor: “Bizi ilgilendirmez, birbirlerini yesinler” tavrından söz ediyorum. Bu toplumun geçmişini bütün bu olaylarla karartmış, bunlara yenilerini ekleyerek geleceğini de karartmaya kararlı bir faşist cinayet çetesinin açığa çıkarılması ve çökertilmesi gündeme gelmiş, o toplumun “solu” eli cebinde ısıklık çalarak dolaşıyor ve “Bizi ilgilendirmez, birbirlerini yesinler” diyor.

Doğrusu, bravo!

Demokrasinin harcında bir malalık payı olmayan bir sosyalizmi bu toplum ne yapsın?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Üçüncü Blok”

Murat Belge 24.08.2008

Ertuğrul Kürkçü, birkaç gündür üstünde durduğum konuşmasının son birkaç cümlesinde son dönemde sosyalist solun üç kümeye ayrıştığını söylemiş: birincisi benim “ulusalcılar” diye anladığım, AKP’ye de, AB’ye de, her şeye karşı olanlar; ikinci Ertuğrul şöyle nitelemiş: “AKP ile AB reformları çizgisinde örtük bir ittifakı ya da AKP’ye karşı tarafsızlık siyasetini savunanlar.” Birileri “Sol liberaller AKP ile ittifaktan yana” diye olur olmaz konuştuğu için bunun –en azından benim açımdan- daha doğru bir niteleme olduğunu söylemeliyim.

Üçüncüyü de şöyle tanımlıyor: “AKP’ye de, Ulusalcılar’a da karşı anti-kapitalist bir halk blokunun ‘bir üçüncü kutbun’ oluşmasını savunanlar. Bu kümelenmeler yeni değil, son beş yılda oluştu.”

Şimdi, bir soyutlama, bir genelleme düzeyinde, kendimi bu şekilde tanımlanan grubun içinde de görürüm. Sol, kendi ayağının üstünde duran, ama varlığı toplum için, toplumdaki siyaset için bir anlam ifade eden bir birlik, bir platform olmalıdır. Aslında, Ertuğrul’un katılmayacağı, “AKP’ye destek vermek” (ya da, olacak şey değil ama, bunun tersi, Ulusalcılığı desteklemek, diyelim; bu bağlamda *ne* olduğu önemli değil) gibi bir politika için de böyle bir platformun varlığı gerekli. Öyle bir şey olmadığı, olamadığı için, bugün bu ülkede “siyasetin şurasında da sol var” gibi bir cümle söyleyemiyoruz.

Evet, böyle bir genelleme yapıldığında, ben kendimi “üçüncü” denilen o bloka koyarım. Ama iş bu “genelleme” düzeyinde kalmıyor tabii. Öyle bir cümleyi telaffuz eder etmez, hemen birkaç hayatî soru karşınıza dikiliyor: “Kimlerle birlikte? Hangi sosyalist ilkeler temelinde?” İlk cümlemin soyutluğundan, bunlara cevap vermeden, herhangi bir somutluğa adım atmanız da mümkün değil.

Uzaklara gitmeye gerek yok; şu tartışmanın başladığı noktaya bakalım: bu ülkede “Ergenekon soruşturması” gibi bir olay başlamışken, “Bizi ilgilendirmez. Birbirlerini yesinler” diyen bir anlayışla mı (ki bu anlayış kendini Ertuğrul’un tanımladığı çerçevede o “üçüncü blok” a yakıştırabilir kolayca) birlikte, aynı çizgide buluşacağız?

Bu, olacak bir şey değil.

Tamam, “tartışmanın başladığı noktaya bakalım” dedim ama, her şey o noktadan ibaret değil elbette (o “nokta” başka pek çok şeyin sonucu). Örneğin, epey bir zaman önce bazı sosyalist arkadaşlar gene toplanıyor ve sosyalistlerin birliğinin nasıl sağlanacağını tartışıyorlardı. Ben o sırada olamayan “Yeni Demokratik Oluşum” için çalışıyordum ve “Kuruçeşme Toplantıları” denen bu görüşmelere katılmamıştım. Katılan Ertuğrul Kürkçü’ye nasıl gittiğini sorduğumda, ortak platformun “devrimcilik” olması gerektiği ilkesinde anlaşmaya varıldığını söylemişti.

Ama bu, benim açımdan, çok gerekli veya yeterince ayırıcı bir ölçüt değildi. Örneğin bir birey, “ben devrimciyim” der (öyle olup olmadığının kanıtı da ancak bir devrim olduğu zaman ortaya çıkar); aynı zamanda da bir “Stalinist”tir. Benim açımdan, tarihin şu aşamasında, “Ben Stalinist’im” diyen biriyle aynı ya da ayrı yerde olmak çok daha önemli, belirleyici bir yol ayrımı (ve Türkiye’de, “Tarihin şu aşamasında” da, “Ben Stalinist’im” diyecek çok kişinin bulunduğu şüphem yok).

Stalinizm, sosyalizm içinde bulacağımız anti-demokratik çizgi ve anlayışlardan bir tanesi, bir özgül uygulamanın adı. Ama sonunda genel “sosyalizm ve demokrasi” sorunsalının içinde yer alıyor. “AKP’ye de, Ulusalçılar’a da karşı anti-kapitalist bir halk bloku” dediğinizde, bunun içine çok şey girer. “Hareketin büyümesi” gibi bir başka genelleme yaparsak, “çok şey” girmesi belki de iyidir. Ama bu bloku “anti-kapitalist” olmanın yanı sıra bir de “anti-demokratik” kılığa sokacak unsurlara da açacaksak, benim o blokta bir yerim kalmıyor.

Yani, evet, bağımsız platform önemli ve her zaman bu hedefi gözetmek gerekir.

Ama somut düzeye gelindiğinde, bunun hiç de kolay bir şey olmadığı görülüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tabu ve bilim

Murat Belge 26.08.2008

“Bilimsel düşünce”, pek saygı duyduğumuz bir şeydir. Gündelik konuşmalarda, hattâ yazışmalarda, yarattığı çağrışımlarla, özendiğimiz, bizde olmasını istediğimiz, ama olacağını düşünemediğimiz bir şeydir. Bu sonuncusuna kızar, genellikle birilerini durumun böyle olmasından sorumlu tutarız. Sorumlular, genellikle, “gericiler”dir. Onlar ne yapar eder, bu ülkede kitlelerin bilimsel düşünceyle tanışmasını önlerler.

Bu gibi sözlerin, yazıların ardında, çok basit bir “doğru/yanlış” nosyonu yattığını tespit etmek zor bir iş değildir. Bu “doğru/yanlış”, “aydınlık/karanlık”, “bilim/hurafe”, “akıl/inanç” vb. ikililere tercüme etmek de kolaydır. Çünkü böyle konuşan insanların “bilim”den anladıkları, tamamen “pozitivizm” kapsamına giren bir anlayıştır. Bunu uygularsın, doğru sonuçları hemen alırsın. Olay bu kadar basitse, niçin herkes yapamıyor? Çünkü gericiler engel oluyor. Onlar niçin engel oluyor? Çünkü kitleler *uyanınca* çıkarları tehlikeye giriyor...

“Bilimsel düşünce” hakkında söylenecek çok şey var elbette. Bu yazıda bunlardan bir tanesi üstünde durmak istiyorum: “otorite” kavramı ve bunun bilimsel düşünceyle ilişkisi.

Herhangi bir bilim adamını alalım, sözgelişi Paracelsus. Bu ilginç adamın okumadığı metin, gitmediği memleket, kavga etmediği adam kalmamıştı. Saçma sapan ilâçlar verdiklerini söyleyip eczacıları da kızdırırdı, onlar da eyleme geçip Basel Üniversitesi’nden kovulmasını sağladılar. Tabii bugün “bilim tarihi” dendiğinde Paracelsus’u tanıyor ve anıyoruz, ama o eczacıların adını bile bilmiyoruz. Bu hep böyledir zaten.

Paracelsus yalnız eczacıları değil, otorite olarak bilenen herkesi eleştirerek, bilim tarihinde durduğu o yere vardı. Peki, sonra ne oldu? Sonra başkaları geldi. Onlar geldiklerinde, Paracelsus da bu alanlarda bir “otorite” olmuştu. Ama gelenler Paracelsus’u eleştirdiler, onun “otoritesi” önünde eğilmeyi reddettiler. Böyle yaptıkları için onu aştılar ve adlarını bilim tarihine yazdırdılar.

Sonra başkaları geldi... diye devam eder bu hikâye. Devam ederken biz Newton’da bir mola verip bir başka yanılsamaya değinelim: bilimin “pozitivizm” kalıpları içinde anlaşılmasının sık sık görülen bir sonucu da, bilimselliğin, buna erişmiş talihli kişilerin zihninden başka her türlü düşünme biçimini kovaladığı inancıdır. Bilime Newton kadar katkıda bulunmuş birini düşünmek zordur; ama simyadan büyücülüğe, bugün kolayca “hurafe” diye kesip atacağımız pek çok (“batıl”) inancı vardır. Bunlar da “yerçekimi yasası”, “hızın formülü” vb. ile yan yana barınıyorlardı “Isaac Newton’ın bilinci” diye tanımlayabileceğimiz o mekânda. Biri öbürünü kovmuyordu.

“Otorite” kavramına önem veren kültürlerde bilimsel düşünce yaygınlaşamaz: bu “otorite”, örneğin bizde olduğu gibi, her zaman izinden gidilmesi gereken bir “Ata” olabilir; Sovyetik tipte toplumlarda gördüğümüz, Komünist Parti olarak örgütlenmiş bir “Kolektivite” olabilir; Hitler gibi her dediği doğru sayılan, yaşayan bir önder olabilir vb. Ama şu ya da bu düşüncenin onu eleştirmeye hakkı tanınmıyorsa, böyle bir ortamda düşünce bilimselleşemez. Dünyanın her yerinde, her ortamda, parlak düşünürler çıkabileceğine göre, kural dışı bireylerin kendilerini yetiştirmeleri önlenemez. Nitekim, önlenememiştir. Ama bu bireyler istisna olarak kalırlar, onlarda cisimleşebilen entelektüel yetenek toplumda yaygınlaşamaz. Burada da yaygınlaşmadığı gibi.

Dolayısıyla Türkiye tarihinin herhangi bir aşamasında “Aydınlanma” nitelemesine hak kazanmış bir dönem yaşamamıştır. Düşüncenin gerçekten eleştirelleşmesine hiçbir zaman izin verilmediği için hiçbir zaman bir “Aydınlanma” olmamış, kendi koşulları içinde kendi kendine aydınlanabilen, aydınlaşabilen bireyler de düşüncelerini yaygınlaştıramamış, toplumla paylaşamamıştır.

Sözünü ettiğimiz olay, bu yönde her şey yapılsa bile ulaşması çok zor bir hedef. *Bütün* toplumun böyle bir “Aydınlanma” yaşaması belki imkânsız, ama çoğunluğu bu noktaya getirmek bile, ne kadar güç. Bütün eğitim sisteminde, iletişimin bütün kanallarında bu eleştirelliğin serpilmesi ve toplumca da sindirilmesi gerekiyor.

Oysa ne oluyor burada? Geçenlerde bir çocuk “Atatürk’ü sevmiyorum” dedi; “adlî vaka” oldu. Sonunda savcı dava açmadığı için (kimimiz) sevindik; ama işin buraya gelmesini yadırgamadık.

Bir “bilim” adamı da, Atatürk’ten söz ederken “bu adam” dediği için hüküm giymiş durumda, Yargıtay bekliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişmeyen Türkiye

Murat Belge 29.08.2008

Ağustos ayında YAŞ toplanmış, birileri emekli olmuş, birilerinin rütbesi yükselmişti. Bunun “yeni” bir durum olduğunu düşünmüştük –hiç değilse bazılarımız. Ama, “yeni” Kara Kuvvetleri’nin son iki günde yaptığı iki konuşmayla, durumun “eski” durum olduğunu gördük.

Kendisi Jandarma Kuvvetleri’nin Komutanı olan Koşaner birinci konuşmasında Ergenekon bağlamında yazılan ve söylenenlerin Jandarma gücünün moralini bozduğunu ileri sürdü. Peki, ne yapmalı? Bu bilgileri toplumdan saklamalı mı? Daha önce hep yapıldığı gibi?

Komutan, geleneksel bir Türk ideolojisi olan “Münferitizm”e sarılıyor. “Olaylar münferit. Kurum pir ü pak.” Bildiğim kadar, “Bütün Jandarma örgütü suçludur” diyen yok. Ama olgulara bakınca, sözkonusu hazırlıklara, eylemlere, olmadık işlere katılanların arasında en fazla yekûn tutan, bu Kuvvet’ten gelenler. Bunun da bir anlamı olmalı. İki gün öncesine kadar, resmî ve yetkili ağızlar, “JİTEM diye bir şey yoktur” diye demeç veriyordu. Bugün de aynı şeyi söyleyebilirler mi?

Şimdi yeniden önümüze sürülen bu “korumacı tavır” olmasaydı, örneğin Susurluk patladığı zaman Veli Küçük sorgulanabilseydi, olanların birçoğu belki olmayacak, ölenlerin birçoğu da belki ölmeyecekti. Bunu da herkes görüyor, söylüyor.

“Sorgulanabilseydi” derken, adam çözülür de her şeyi anlatırdı diye düşündüğüm yok. Ama, ona hiçbir şey olmasa bile, “Vay canına, demek bu rütbede birini sorgulayabiliyorlar!” düşüncesi doğar ve birleri için caydırıcı da olabilirdi.

Komutan, “suç işleyen yargılansın” anlamında bir şeyler de söylüyor (herhalde “suç işleyen Jandarma’ysa yargılanmasın” diyemezdi); ama, tabii önemli olan, “ama”dan sonra gelenler, aynı “korumacı” refleksin yürürlükte olduğunu gösteriyor. Teşkilâtı birileri yıpratırsa, onlar, şimdiki soruşturmanın konusu olanlar. Tutup topluma (onun medyasına vb.) “Yıpratmayın” demeden önce, onlara bir şeyler söylemek gerekirdi.

Kara Kuvvetleri Komutanı, ikinci gün konuşmalarında daha geniş konulara girdi ve gene “eski” söylemleri tekrarladı. *Taraf*’ın yerinde tesbitiyle, kendisine verilen, “STK’lar andıcı”nı törende birkaç kelime değişikliğiyle okudu: “Küresel güçler tarafından kullanılan ülke içi medya, bazı akademi ve sermaye çevreleriyle sivil toplum örgütleri içine yuvalanan postmodern bir tabakanın oluşturduğu propaganda ve etki ağı...” diye başlayıp devam eden bu söylem, aynı zamanda “durumun da devam ettiğini” gösterdi.

Herkesin kendine göre siyasî görüşleri olabilir. General Koşaner “laiklik olmazsa demokrasi olamayacağı”na, bu gibi önermelerde bulunmanın “iç siyasetle ilgili” olmadığına ve buna benzer düşüncelere inanabilir. İnaniyor ki söylüyor zaten. Ama “demokrasi olmadan gerçek anlamda laiklik olamayacağı”na, bu gibi konularda bu tavırda demec vermenin bal gibi iç siyasete müdahale olduğu”nu düşünenler de vardır ve varolacaktır. Koşaner’in rütbesi onun düşüncelerinin doğru olduğunu, başka türlü düşünenlerin sivil olması da, onların yanlış olduğunu göstermez. Hele hele, Komutan’ın dediğinden farklı düşünenlerin, “küresel güçler”in güdümünde olduğunu (bütün o edebiyat) hiç göstermez.

Avrupa Birliği’nin demokratik standartlarına uymak için eldeki yasal mevzuatı insan haklarıyla uyumlu hale getirmek, terörü teşvik etmez. Bunun karşısı, yani insan haklarını suçlu ilân etmek (bir tarihte “Kahrolsun insan hakları” diye gösteri yapan polisler de görmüştük) terörü kalıcılaştırır. Avrupa Birliği içinde de terör hep oldu, bugün de var. Ama bugün düne göre daha ılımlı ve olumlu geçiyorsa (İrlanda’da, Korsika’da görecelikleri içinde İspanya’da) ve bazı yerlerde de durduysa (İtalya’da, Almanya’da vb.) bu, insan haklarını ve demokrasiyi daraltmanın değil, genişletmenin sonucuydu.

Komutan, “küresel güçleri”, “sivil toplum örgütlerini (Eruygur’un üye olmadıklarını), bazı akademik çevreleri “tehlikeli” görüyor olabilir. Bense, onun demecinde içkin olan dünya görüşünü bu toplumun geleceği çerçevesinde “en büyük tehlike” olarak görüyorum.

Normal, ama bırakalım kararı toplum versin.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünyanın merkezi Gürcistan

Murat Belge 30.08.2008

“Fevrî lider” Saakaşvili Gürcistan’ı, ama yalnız Gürcistan’ı değil, bütün Karadeniz havzasını, ama yalnız Karadeniz havzası da değil, bütün dünyanın biçimlenir gibi gözükken dengelerini fena halde salladı. Şimdi, bakalım, bu sallantı daha nelere yol açacak!

Şu günlerde emekli olan Genelkurmay Başkanı, “Karadeniz dünyada en sakin yerd, şimdi karıştırıyorlar” diye bir değerdendirme yaptı. Böyle bir şey mümkün olabilir mi? Gürcistan başından beri, yani Sovyet sisteminin çökmesinden bu yana, hiç durulamamıştı. Başta Karabağ, az ilerisine Çeçenya, Kafkasya zaten kaynayan bir yer. Ukrayna ile Rusya gene o “milât”tan beri çok gergin. Kırım, bu iki etnik ögeye bir de Tatarlar’ı eklediği için, en duyarlı nokta. Moldova, Romanya-Moldova-Rusya ilişkileri, her an parlama potansiyeline sahip.

Ama tabii iş Karadeniz havzasında biriken çatışma potansiyellerinden ibaret değil. Saakaşvili’nin bir piyonu öne sürmesiyle başlayan “zincirleme tepki” süreci, Soğuk Savaş’tan bugüne kurduğumuz, daha doğrusu kurduğumuzu sandığımız dünya dengelerinin de ne kadar derme çatma olduğunu gösterdi. Rusya, başında “Sovyet Sosyalist” diye bir niteleme olsun ya da olmasın, her zamanki Rusya. Geçirdiği şoktan sonra, kendini toparlıyor; ama Rusya’nın kendini toparlamasının gerçek anlamı, ezeli özlemlerine daha sıkı sarılma imkânlarını bulabilmesi demek; o halde, dünyada sorun çıkması demek. Ama bundan ötürü yalnız Rusya’yı suçlamak da büyük bir haksızlık olur. Dünyanın öbür büyük “hegemon”u ABD de boş durmuyor; bu bölgede hiç boş durmadı. Gürcistan’da Saakaşvili’nin iktidar oluşunda Amerika’nın rolü çok tartışıldı, onun için herkesin aklına ilk orası geliyor. Ama Amerika açısından Rusya’yı sıkıştırmanın en stratejik aracı Ukrayna. Bush Başkan olduğundan beri, Ukrayna’yı hem NATO’ya, hem de Avrupa Birliği’ne katma politikasıyla, buraları kurcalıyordu. Rusya’nın şimdiki tepki gösterme biçimi de, bütün bu birikimleri içeriyor. Bunun “nedensiz” bir tepki olduğunu söylemek de mümkün değil. Soğuk Savaş’ın bitmiş olması, şu anda daha net görülüyor ki, onun altında yatan hegemonya mücadelesinin *bittiği* anlamına gelmiyor. Daha çok, *biçim değıştirdiği* anlamına geliyor. Berlin Duvarı’nın çökmesi, duvarın bir yanında duran *kutbu* yok etmemiş, ama uzun zaman “paralize” etmişti. Bugünkü sarsıntı, bu felç durumunun artık geçmeye yüz tuttuğunu haber veriyor. Medya bu yeni duruma “Soğuk Savaş”ın “diriliş”i tarzında adlar yakıştırıyor. Çoğu medya yakıştırması gibi bu da çok doğru bir teşhis değil; çünkü aslında zaten ölmediği için dirilmesi de sözkonusu olmayan “hegemonya mücadelesi”, bundan böyle, o eski Soğuk Savaş “form”undan farklı bir kisyeye bürünecektir. Ne kadar içi boşaltılmış, koflaştırılmış olursa olsun, “sosyalizm” kavramının bu rekabetin içinden buharlaşıp gitmesi bile, başlı başına, böyle bir farklılaşmanın çok önemli bir ögesidir.

Bu noktada bir parantez açayım: *bu* rekabetin içinden buharlaşmış olması, “sosyalizm”in yeniden dünya çapında bir ayrışma ve mücadele konusu olma ihtimalini ortadan kaldırmıyor.

Başka bir konuya geçeyim şimdi: Gürcistan’da, Osetya ve Abhazya dolayımında oluşan durumun Türkiye’nin diplomasisini zora koşacağı bazı yayın organlarında belirtildi ve bir miktar işlendi. Bunun ucu, tabii Kosova’da Dışişleri’nin aldığı tavra ve oradan da Kıbrıs’a uzanıyor.

Bu aslında doğru bir tesbit, tabii. Bir olaya karşı takınılan tavrın gerekçesi olarak sunulan ilkeler, buna benzer bir başka olayda geçerli sayılmıyor, birinci ve ikinci olaya karşı tamamen farklı politikalar uygulanıyorsa, böyle bir tutarsızlık herkesin dikkatini çekecektir.

Ama şu şimdiki durumda bundan ötürü tedirginlik duymamız gerekmez. Türk diplomasisi, bugüne bugün, bilinen Kıbrıs davası ile devletin Kürt sorunu politikasını aynı anda savunmayı başarmış bir diplomasıdır. Osetya’yı, Çeçenya’yı bizi yolumuzdan çeviremez.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni bloklaşmaların ögeleri

Murat Belge 31.08.2008

Gürcistan'ın "Sovyet Sosyalist Cumhuriyet" olmaktan çıkıp "Cumhuriyet" olmak üzere yürüyüşünün başlangıcında Gamsahurdia diye biri vardı. Sovyet rejimi devam ederken Nobel Barış Ödülü'ne bile aday gösterilmişti. O zamanlar rejim muhalifi ("dissident") olmak yetiyordu Batı'da kahraman sayılmaya, faşist falan olmak farketmiyordu (bu şimdi ne kadar değişti?). Bunun büyük örneği Soljenitsin'dir.

Gamsahurdia 1991'de başkan seçildi; 1992'de Rusya'nın desteklediği Şevardnadze'nin darbesiyle düşürüldü; 1993'te silâhlı kalkışma halinde kuşatılınca intihar etti. Şevardnadze iktidarda daha uzun süre oturduktan sonra gene olağandışı yollardan düşürüldü; Saakaşvili geldi.

Bu sarmal, Gürcistan'ın kaderi gibi bir şey. Rusya'dan kopmak istiyor. Bunu yapınca, yeteneksiz, ehliyetsiz bir "Amerikancı milliyetçi"nin elinde kalıyor. Rusya punduna getirirse, kendine yakın birine iktidar yolunu açıyor vb., vb.

Bu coğrafyada yaşayan kimse, normal koşullarda, Rusya'ya bağımlı olarak yaşamak fikrinden hoşlanmaz. Bu dediğim Abhazlar ve Osetler için de geçerli. Daha akıllı başında bir Saakaşvili, bundan yararlanmanın yolunu bulabilirdi. Bugünün dünyasında özerklik isteyen bir halkı bundan vazgeçirtmek mümkün değil. Daha kötüsünü istemiyorsan, buna razı olmayı öğreneceksin. Bu iki halk, Rusya'nın güdümüne girmeden, Gürcistan içinde yeterli derecede özerk yaşayacağına inansa, olaylar da bu noktaya gelmeyebilirdi. Gürcistan, onların özerkliğinin engeli değil, garantisi olma yolunu seçebilir ve Rusya'nın Kafkasya dışında tutulmasına katkıda bulunabilirdi (tabii bu tavır Saakaşvili'den çok daha önce benimsenmiş olsa, işler çok daha kolaylaşırdı. Ama Gamsahurdia-Şevardnadze-Saakaşvili çizgisinde tek ortak özellik, bu özerkleşmeye karşı düşmanca tavırları oldu.) Bastırma yöntemi her zaman bu sonucu verir. Ama bu sonucu vermesi, hiçbir zaman, "bastırmalıyız, bastıralım" diyenlerin dünyaya başka bir gözle bakmalarına yol açmaz.

Bu noktada, biraz fantezi gibi gelebilir ama, kafamı kurcalayan bir konuyu açayım: Türkiye'nin bütün komşularının, Türkiye nüfusu içinde temsilcileri vardır (Gürcüler, Abhaz ve Çerkesler, Çeçenler de olduğu gibi). Onlar burada, Kafkasya'da olduğundan çok farklı koşullarda yaşıyorlar. Şu kriz durumunda, Kafkasya'daki olmuş ve oluşmakta olan devletlerin uyguladığı ve uygulayacağı politikaları sadakatle benimsemek ve desteklemek yerine, burada, kendi aralarında bir diyalog ve empati ilişkisi kurarak, bunu Kafkasya'ya taşıma çabasına giremezler mi?

Ben zaten Kafkasya ile birlikte bütün Karadeniz havzasında aşağıdan yukarıya işleyecek bir sivil toplum inisiyatifinin başlatılması gereğine inanıyorum. Bu bölgenin gerilim sübaplarını gevşetmenin tek yolu bu değil ve yapılması gereken

kısa ve orta vadeli çok iş var elbette. Ama sivil toplumda kendine temel bulmayan bir barışın kalıcılığının hiçbir teminatı yok. Böyle bir sivil girişimin hatırısayılır bir uluslararası destek bulacağına da inanıyorum.

Şimdi gelelim Rusya konusuna. Bir kere, Amerika'nın başında Bush zihniyetinde birisi oldukça, Batı'nın Rusya karşısında anlamlı politikalar geliştirmesi kolay değil ama şimdi bu durumun değişmesi ihtimali doğdu. "Anlamlı politika" derken, Rusya'yı bir dışlama çemberi içinde sıkıştırarak kendi geçmişi ve siyasi kültürünün otokratik yöntemlerine itmeyen; tersine, dışa ve dolayısıyla daha demokratik bir siyasi kültüre açılmasını sağlayan, içerideki zayıf demokratik muhalefetin boğulmasını değil, güçlenmesini gözetten politikalardan söz ediyorum. Bu, Reagan-Bush çizgisinin terk edilmesi ve bunun yerine Carter'ın başlattığı anlayışın ikame edilmesi gibi bir değişimi içeriyor.

Batı bunları yapar veya yapamaz, bilemem. Genel olarak Batı'ya baktığımızda, önünü gören, dünyanın yönünü gören siyaset adamı eksikliği, en çarpıcı öge olarak gözümüzü alıyor. Ama Batı, bütün kusurlarıyla Batı; bu dünyada "açık toplum"a en yakın örnekler orada.

Putin'in "kapalı toplum"u bunun tam karşıtı. Putin'in temsil ettiği zihniyette de o kapalılığı hafifletecek hiçbir şey yok. Yeni kutuplaşmalarda gözönünde bulundurmamız gereken birinci madenin bu olduğunu düşünüyorum. Gökhan Özgün dünkü yazısında "geleceğe" ipotek koyan generallerden söz ediyordu. Bu ipoteğin meraklıları, başta Rusya, birçok başka ülkede de bulunuyor ve iktidara gelebiliyor. Bloklaşma durumunda, iki tarafta da istisnalar, aykırı durumlar vb. olabilir. Nihai seçimi, bu aşamada, "geleceği açık" ve "geleceği kapalı" noktasında yapmak durumunda olduğumuzu düşünüyorum. "Açık" olmasını sağladığımız "gelecek"te neyi nasıl kuracağımız bundan sonra... Önce bir "geleceğimiz" olsun...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erivan mı, Baku mu?

Murat Belge 02.09.2008

Ermenistan'la şu futbol maçı (ne zamandır konuşuluyordu) bana da önemli bir fırsat gibi görünüyordu. Yaşı ilerlemiş bir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olarak yaradılış özelliklerime rağmen hayat bana *kötümser* olmayı öğrettiği için, Abdullah Gül'ün bu cesareti gösterip, milliyetçi cephenin buradan elde edeceği şantaj imkânlarını göze alıp maça gideceğinden hemen hemen hiç umudum yoktu. "Nasıl olsa olmaz" diyordum. Ama gün yaklaştıkça, sanki olabileceğine dair birkaç işaret de belirdi. Ve Deniz Baykal devreye girdi.

Şimdiye kadar her konuda nasıl vaziyet aldıysa gene aynı şekilde. Bugün sağ olsa, Alparslan Türkeş bu ziyareti onaylar, teşvik ederdi. Ama Deniz Baykal... asla!

Baykal hakkında yazmak, konuşmak insanın içinden gelmiyor. Yıllar önce, davranışlarını izleyerek, hakkında bir kanı oluşturmuştum: Allah onu, bir muhalif kliğin önderi olmak üzere yaratmış, dediydim. O sırada Ecevit’e karşı mücadele veriyordu.

Ecevit de, İsmet İnönü’ye muhalefet etmişti. Nasıl? 12 Mart’ta, İnönü’nün, askerlerin getirdiği Nihat Erim kabinesini destekleme kararına muhalefet etmiş, “Genel Başkan’ımla ters düştüm” diyerek Genel Sekreterlik’ten istifasını vermişti. Ama parti içinde bu olayla başlayan muhalefetini sürdürmüştü.

Yani, muhalefetinin bir *içeriği* vardı ve dayandığı nokta da Türkiye’nin bugün hâlâ bütün şiddetiyle devam eden temel sorunu: “aşağıdan yukarıya demokrasi mi, yukarıdan aşağıya otoriter patriyarkal yönetim mi?”

Bu kavgada Ecevit’in seçtiği konum, onu yetmişlerdeki (CHP’nin bundan önce de, bundan sonra da hayal edemediği) yüksek oy oranlarına taşıdı. Ama CHP’de yetişmiş herkes gibi Ecevit’in de solculuğu aslında epey eksik, milliyetçiliği epey fazlaydı. Geçen yıllar, onu da asıl durması gereken yere getirdi.

Neyse, konu bu değil. Deniz Baykal’ın Ecevit’e niçin, hangi ilke(ler) üzerinden muhalefet ettiğini hiç anlayamadım. Daha sonra kader karşısına Erdal İnönü’yü getirdi ve Deniz Baykal ona muhalefet etti. “Sosyal-demokrat” olduğunu iddia eden bir partide İnönü’ye muhalefet etmek için yüz kadar geçerli ilke bulunabilirdi (İnönü olağanüstü medenî, hoş, iyi bir insandı ama sosyalist değildi); Deniz Baykal bunların hiçbirine değil de, ilgisiz birtakım “ters gitme” imkânlarına tutunma becerisini gösterdi.

İnönü, Gürkan, Karayalçın derken, hepsi bir biçimde elendi ve “meydan”, “ring”, “minder”, ne diyecekseniz, Deniz Baykal’a kaldı. Bu durum benim yıllar önceki yargım ve kararımınla çelişiyordu: hani Baykal muhalif hizbin lideri olmaya mahkûm biriydi? Bak, işte, koca partinin başına geçmiş.

“Olur, tabii, herkes yanılır” dedim kendi kendime. Aradan gene yıllar geçti. Baykal’ın CHP’si baraj geçemedi. Ama geçenlerin perişan yönetimi sayesinde bu başarısızlığı en büyük şansı oldu. Bir yandan Ecevit her anlamda sönerken CHP yeniden Meclis’e girdi. İşte şimdi de adına “ana muhalefet partisi” diyorlar. Bu da bir şey!

Öyle mi sahiden? Bu da bir şey mi? Bana öyle gelmiyor. Şimdi dönüp baktığımda, ilk değerlendirmemin doğru olduğunu görüyorum. Hayat bu, birtakım rastlantılar üst üste geldi ve Deniz Baykal bir partinin (tabii o partinin geçmişi, niteliği vb. başlı başına tartışma konusu) yönetiminde kendini buldu. Ama bundan sonra, şaşmaz bir istikrarla, partiyi bir (muhalif?) klik haline getirdi.

Ecevit’in muhalefetini bir ilke üzerinden başlattığını söylemiştim. Yıllar boyunca izlediğim Deniz Baykal’ın neyi savunduğunu, gözünde nelerden oluşan bir “müstakbel Türkiye” canlandırdığını ise hiçbir zaman anlamadım. Bu benim

kıt zekâmdan ötürü böyle değil. Anlayan biri varsa gelsin söylesin.

Ama şimdi bir ideolojisi de oldu Deniz Baykal'ın. Kendi oluşturduğu değil, hazır bulduğu bir ideoloji. Doğu Perinçek'le aynı zamanlarda, milliyetçilik rüzgârını duyunca, yüzünü buraya döndü. "Anadolu solculuğu" diye bir laflar etti ki sonradan bunların Tarık Buğra'nın kaleminden çıktığı anlaşıldı. AKP ile birlikte cihet-i askeriyeden gelen ya da geldiği sanılan her şey, Deniz Baykal'ın günlük ideolojisi.

Çünkü "muhalif klik"ın, yeni bir 28 Şubat alabora atmosferi dışında hiçbir iktidar şansı yok.

Onun için "Ergenekon'un avukatıyım" diye ortaya atılıyor. Yakışır, buna sözümüz yok, ama gene yanlış hesap. Ergenekon gözden çıkarıldı. Buna rağmen, çıkarılanların değil de, çıkarılanların avukatı olmayı seçmek, kendi bileceği iş. Ama bunun ucunda da Deniz Baykal'a bir iktidar umudu görünmüyor.

Belki, "her dediğinin tersi olan politikacı" olarak kendine güvenilir bir yer edinir. Bu böyleyse, Abdullah Gül de hemen Erivan'a gitmeli. Demek olumlu dinamikler bu yönü gösteriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sil baştan

Murat Belge 05.09.2008

Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na gelen General'in ülkeye yönelen "post-modernist tabaka" tehdidini tesbit eden konuşmasıyla, bu ülkede şaşmaz bir biçimde yaşayageldiğimiz bir "yeni baştan, aynı yerde" durumuyla karşı karşıya olduğumuz duygusuna kapılmıştım. Ama zaten Silâhlı Kuvvetler bu ülkede bu duygunun sürekliliğinin kurumsal garantisi.

Dün, Kandıra'daki ziyaret gündeme düştü ve ortada Abdullah Gül'ün maçı vesile yaparak Ermenistan'a gitme kararını açıklaması gibi, son derece önemli ve "yeni baştan, aynı yerde" duygusu yaratmayan bir gelişme varken, gündeme de, "hâlet-i ruhiye"ye de, egemen oldu.

Onun için, bu sabahın gazetelerinde en fazla santimetre kare bu olaya ayrılmıştı. Türkiye'nin "konuşan" kesimlerinde, doğal olarak, herhangi bir olay karşısında benimsenecek tavırlar daha olay olmadan önce belli. O bakımdan, CHP ve MHP'nin, bunu hattâ "gecikmiş", gerekli bir jest olarak yorumlamaları kimseyi şaşırtmazdı, şaşırtmadı. Daha geçen gün Baykal "söz söyleme" aşamasının geçildiğini hatırlatmadı mıydı, ilgili zevata?

Hükümetin de, Genelkurmay açıklamasında ima edilen, "insanî ziyaret" yorumuna tutunması aynı şekilde "zorunlu hareketler" kategorisine yerleştirilebilir.

Medya yorumcularımız, bu jestten hangi anlamları çıkarmamız gerektiğini madde madde yazdılar. "Mesaj" deniyor bunlara.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yorum sanatının incelikleri

Murat Belge 06.09.2008

Dün, tutuklu generallerin TSK adına ziyaret edilmesi üstüne yazarken, medyamızın “mesaj çözücü”lük işlevine de değinmiştim. 12 Eylül’den bu yana, medyanın önemli görevlerinden biri, herhangi bir olay hakkında ne düşünmemiz gerektiğini bize bildirmek. Peki, medyamız bunu nereden biliyor? Kendi “araştırma gücü”yle falan mı çıkarıyor? Yok, hayır, gene 12 Eylül’den beri “bilen”, TSK. İlkin Kenan Evren’in ağzından, sonra MGK, en son da Genelkurmay bildirileriyle, iyi Türk vatandaşlarının ne düşünmesi gerektiğini o bildiriyor, medyadaki bazı organlar da “mesaj”ı açıyor, açıklıyor vb. Eski zaman okullarında, talebeye yardımcı olan etüt yönetmenleri veya müderris yardımcıları (muin) gibi. Çeşitli gazeteler, bu kariyere sıkı sarılmalarının derecesine göre, bu alanda doktora ve hattâ doçentliklerini vermiş oluyorlar. Tabii *Hürriyet*, 12 Eylül’den bugüne, bu işin “ordinaryus”u da oldu.

Kurum olarak şu ya da bu gazetenin yanısıra, birey olarak bazı gazeteciler de bu ihtisas dalının mütehassısı olurlar. Dün bu haber ilk sayfalara düşerken, *Hürriyet*, “Ziyaret 5 mesaj içeriyordu” demiş ve mesajları sıralamıştı. Bireysel uzmanlardan Fikret Bila’nın makalesi ise sekiz maddeden oluşuyordu. Böyle numaralanmış maddelerle konuşmak da, sözügeçen makamın özelliklerine uygun bir üslûp.

Bütün bunların olabilmesi, başlı başına, Türkiye’nin çok tuhaf bir ülke olduğunun işareti. “Tuhaf” derken, hiç eşi benzeri görülmemiş bir fenomen olduğumuzu düşünmüyorum; benzerlerimiz var, var da, olmak istediğimiz ya da olduğumuzu iddia ettiğimiz yerde yok. Bu tür olaylar Birmanya’da olabilir ve bir şaşkınlık duygusuna yol açmaz. Ama siz Birleşik Krallık’ta ya da Holanda’da veya ordusu çok etkin olan Amerika’da, baştan alalım, iki generalin darbe hazırlığı yapma suçlamasıyla gözaltına alınıp tutuklanabileceğini hayal eder misiniz? Ya, böyle bir olay olduktan sonra, o generallerin o ülke silâhlı kuvvetleri adına ziyaret edileceğini düşünebilir misiniz?

Amerika’da, İsveç’te, Avusturya’da, siyasete ilgi duyan her sıradan yurttaşın “Acaba bu yıl kim Genelkurmay Başkanı olacak, kim emekliye sevk edilecek” diye merakla terfileri izlediğini, kimin ne olduğu belli olduktan sonra, “Bu durumda memleketin gidişatı şöyle şöyle olur” diye yorum yaptığını düşünebilir misiniz? Herhangi bir Batı ülkesinde medyanın silâhlı kuvvetlerden gelen “mesaj”ları yorumlamak konusunda uzman kesildiğini gördünüz mü veya böyle bir şeyin mümkün olduğunu alınızdan geçirdiniz mi?

İspanyol Kara Kuvvetleri Komutanı’nın post-modernizm hakkında ne düşündüğünü biliyor musunuz veya hiç merak ettiniz mi?

Otuz beş, kırk yıl önce belki İspanya’da da, bir Kuvvet Komutanı’nın, post-modernizm olmasa da, bazı konularda ne düşündüğünü merak edenler çıkabilir, böyle bir merak normal karşılanabilirdi. Ama İspanya “demokrasiye geçtik” dedi ve ne tuhaftır ki sahiden geçti. Meclis basan yarbayı da “İspanyol Silâhlı Kuvvetleri” adına kimse ziyarete gitmedi. Sanırım bu da, İspanya’nın demokrasiye geçmiş olduğunun kanıtlarından biriydi.

Burada biz nereye geçtiğimizi iddia edersek edelim, hep aynı noktada duruyoruz. Başka ülkelerin bir *tarihi* oluyor; bizimse Silâhlı Kuvvetler’imiz var, onun için tarihimiz olamıyor.

İki durumda yaşıyor, varoluyoruz: ya Silâhlı Kuvvetler darbe yapmış oluyor, ya da darbe yapmalarını bekliyor oluyoruz. Bunun “terminolojisi” değişebiliyor. “Darbe”den “ayar”a geçiyoruz: “balans ayarı yapıldı” diyorlar. “Ha, iyi, balans ayarı yapılmış” diyoruz. Dün, Fikret Bila, “İlker Paşa’dan ayar” diye bir başlık beğenmiş. Demek ki bir Genelkurmay Başkanı’nın yerine bir başka Genelkurmay Başkanı gelince, o kendi “ayarını” yapacak. Bize de “X Paşa’nın”, “Y Paşa’nın”, “Z Paşa’nın” ayarlarını öğrenmek, hayatımızı ona göre düzenlemek düşecek –Allah’tan medyamız var, bu işin inceliklerini öğrenmiş, her yeni ayarda “5 mesaj”, “7 mesaj” falan diye ayarları deşifre edip bize bildiriyor.

Böylece, “Bölgenin en üst düzey komutanının gitmesi, ziyarete verilen önemin göstergesi. Ancak izin alınması ve sivil plakayla gitmek, sivil otoriteye saygı belirtisi” gibi gerçekten akıllara seza skolastik yorumlarla yaşamaya devam ediyoruz. Şu “gösterge” ile “belirti” dengesinin inceliğine hayran ola ola.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vize sorunu

Murat Belge 07.09.2008

Geçenlerde gazetenin birinde Olli Rehn’in söylediği söylenen sözler benim de dikkatimi çekti. Vize üstüne konuşuyor ve Türkiye’nin bu konuyu gündeme getirmesi durumunda bugün çekilen sıkıntıların –hiç değilse bir kısmının- aşılabileceğini söylüyordu. Bugün (6 Eylül) Oktay Ekşi’nin de bu konu üstüne yazdığını gördüm.

Epey bir süreden beri çeşitli sivil örgütler “sınır tanımayan” anlamında adlarla kendilerini adlandırırlar –“sans frontiers” vb. Böyle “sınır tanımayan” doktorlar var, gazeteciler var, daha başkaları da mutlaka vardır. Dönemin ruhuna uygun bir tavır bu. 19. yüzyıl ürünü ulus-devletlerin anakronikleşmeye başlamasının ana nedeni, bu çağda sorunların da, tabii çözümlerinin de, ulusal sınırlara sığmaz olması. Sözelgeşi, İsveç’ten yola çıkan “asit yağmuru bulutu”, bir süre sonra, “Polonya semalarına gelmişim, geri döneyim” demiyor. Tuna’nın getirdiği kirliliğe Yunanistan karşı çıkıyor, tedbir talep ediyor. Neden? Yunan plajlarında kirlilik yaratıyor, turizmi baltalıyor, diye. Çevre sorunlarından örnek verdim ama bu durum çevreyle sınırlı değil, bütün sorunlar böyle. “Ulusal sınır” dediğimiz şey de doğal değil, yapay, keyfi.

Hal böyleyken, bir “vize” felâketidir gider. Türkiye de, neredeyse her ülke için vize alması gereken bir ülke. 1980’de Kenan Evren vatan kurtarmak üzere malum girişimini yapınca, bu askerî rejimi fırsat bilen Avrupa

lkeleri de arka arkaya vize taleplerini önümüze yıgımlardı. Zaman geçtikçe, vize vermeyi gleştirdiler. Sonunda bu resmen bir işkence biçimini aldı.

“Kraldan kralcı” lafı bu bağlamda uygundur. Almanya Çekoslovakya’ya der ki, “Senin sınırından benim tarafa birtakım Türkler, Araplar, Ortadoğulular sızıyor. Tedbirini al, bak karışmam!” Çekoslovakya’yı (Çekoslovakya varken) bir telâştır alır. Buradan vize vermek için istemediği şey kalmaz. Konsoloslukta bir sahne hatırlıyorum: adamdan kullanacağı otomobilin plaka numarasını soruyor. Adam, “Ne bileyim? Gidip Avis’ten kiralayacağım” diyor. Hayır, şimdiden sorup ne numara vereceklerini öğreneceksin. Yoksa vize de yok.

Bu lkeler “kraldan kralcı”, ama bizim ülkede Konsoloslukların vize servisinde alışan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları da öyle, onlar da “kraldan kralcı”.

Ne mantıksız işler! Britanya’dan vize almıştım. Bir yıllık bir şey, münasip görmüşler. Bir iki ay sonra yeni bir davet aldım. Havaalanında, uçağa bineceğim salonda görevli kadın durdurdu; meğer tek girişlikmiş vizem, onu da doldurmuşum. Orası karınca duası gibi bir yazıyla yazılmış, okunmuyor. Be adam, “tek giriş”se niye bir yıllık verirsin? Yeşilköy’den dndrlmesem, Londra’dan dndreceklerdi. İşte, sevinme nedeni.

Bir anlatmaya başlasak, her birimizin başına kimbilir neler gelmiştir.

Tabii bir başka garabet de, bunların çoğunun Avrupa ülkelerine gidiş söz konusu olunca ortaya çıkması. Avrupa Birliği ile bir yığın ilişkimiz var, adaylığımız kabul edilmiş, protokoller, şunlar bunlar... bir yandan da bu vize konusu. Türkiye –hesapa- Avrupa Birliği’ne girecek, ama Türkler Avrupa ülkelerine giremeyecek.

Biliyoruz, o mutlu gün gelip Türkiye bir AB yesi olduğu zaman bizim yurttaşlarımızın öyle ellerini kollarını sallayarak oraya buraya gidip yerleşmelerini önleyen, sınırlayan kurallar olacak. Bunu biliyoruz, ama gene de fazla bu “vize” fecaati.

Derken, yani bunca yıldır bu sıkıntıları yaşamışken, Olli Rehn ıkıyor, “Buna gerek yoktu ki” diyor. İnsanın inanası gelmiyor. Rehn’e bakılırsa, gerek olmadığı, Türkiye’deki yetkili makamlara ihsas edilmiş. Buna rağmen kimse tınmamış. Durum gerçekten böyleyse, artık ne denir, bilemiyorum. Tabii aslında doğrusunun da böyle olması gerekiyor, deminden beri varolan durumun ne kadar abes olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Ama Avrupa lkeleri ya da Birliği’nin “abesle iştital” etmeyeceğinin garantisi yok ki!

“Bu konuda bir kampanya açılmalı” diye içimden geçirirdim hep. Haydi, artık. Yetti bu eziyet. Ne yapacaksak yapalım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12 Mart anıları

Murat Belge 09.09.2008

12 Mart döneminin son günlerini hatırlıyorum. Faruk Gürler Cumhurbaşkanı olma atağını yapmış, kaybetmiş, Ecevit ile Demirel anlaşarak Korutürk’n bu makama gelmesini sağlamışlardı. İşin başındaki “9 Mart/12 Mart” kadroları o zamana kadar itışe kakışa, ama Komünistler’e karşı bir ölçüde birleşmiş gibi yaparak gelmişlerdi. Gürler kanadının partiyi kaybetmesi, sanırım, niha hesabın görülmesinde öbür kanadın elini güçlendirdi. Faik Trn İstanbul’da Sıkıyönetim Komutanı’ydı ve tahminime göre “cuntacı” kanada sempatisi yoktu. Kontrgerilla, o zamana kadar pek kovuşturmaya

uğramamış birilerini ağırlamaya başladı. Rütbe de yükseliyordu: Korgenerallikten emekli Celil Gürkan da Kontrgerilla'ya ("Ziverbey Köşkü" diye bilinen) alındı.

Fakat, bir yandan da kaçakçılar gözaltına alınıyor, tutuklanıyordu: sigara kaçakçıları, silâh kaçakçıları, her kullandığını kaçak kullanan bu toplumda bu canlı sektörün (bir çeşit "hizmet sektörü" sayabilirsiniz) çalışanları. Onların da hiyerarşisi yükselmeye başlamıştı.

Herhangi bir somut bilgimiz olmadığı halde bu iki süreç arasında nedensel bir bağlantı olacağını tahmin ediyorduk.

Derken Celil Gürkan Kontrgerilla'dan evine döndü; öteki süreç de yavaşladı veya durdu. Ortalık sakinleşti. Gözler parlamenter sürece çevrildi.

Ne olmuştu acaba?

Türkiye'de iktidarı seven, kimseye bırakmak istemeyen, kendi arasında iyi kötü örgütlü bir asker-sivil bürokratik elit hep olmuştur. Çok-partili siyasî sistem bu kesimi siyasetten, daha doğrusu mutlak iktidardan uzaklaştırınca "darbe" yöntemi gündeme gelmiştir. 27 Mayıs ordunun kendi hiyerarşisini bozan bir darbeyi. Bundan sonra, adım adım, "hiyerarşik darbe" diyebileceğimiz bir metodolojinin kurumlaştırıldığını görüyoruz. Dediğim hesaplaşma da, çizgi dışına çıkmış 9 Martçılar'ın "tedib"i olayıydı.

Şimdi, 1946'dan bu yana, sözkonusu "elit"in dışında kalan ve siyaset de yapan kadrolar var. Kendine özgü yapısıyla Türkiye'de "çok-partili siyaset", siyaset bilimi sözlüğünde en çok İtalya katkısıyla yer alan "transformismo", "clientelism" gibi terimlerle anlatılan biçimlere uyar. Kısaca, iktidar aracılığıyla ekonomik nimetlerin paylaşılması diyebileceğimiz bir sistem. Onun için, daha baştan, yapısı gereği, yozlaşmaya açık bir mahiyeti vardır. 12 Mart'ın bitme aşamalarında, "tedip" edilen "cuntacı" kesim, bu uygulamayı durdurmak üzere, "kaçakçı avı"na çıkmıştı, çünkü büyük bir ihtimalle bu adamlarla sivil siyasette sivrilmiş birileri arasında karanlık ilişkiler olduğunu biliyorlardı. Çünkü memleketin normal ahvalinde, tepede olanlar, bütün bunları bilir, ama olanlara göz yumar ve kurulu dengelerin bozulmasına meydan vermezler.

Ancak, "AKP iktidarı" gibi bir şey, başlı başına denge bozmaya yetiyor. Çünkü 12 Eylül'le perçinlenen bu sistem, kurulmakta olan yeni dünyayla ve elbette onun esintilerini hisseden Türkiye'nin yeni yapısıyla bağdaşmıyor. Onun için bir seçim döneminden sonra AKP, bütün mitinglere, muhtıralara, tehditlere rağmen yüzde kırk yediyle geri gelebiliyor ve dış konjonktür bu "*parvenu*" (sonradan görme) iktidarın bilinen eski yöntemlerle (Ergenekon'un istediği yöntemler diyelim) bertaraf edilmesine elvermiyor.

Şu günlerde arka arkaya bazı “yolsuzluk” haberlerinin ortaya çıkması, başta söylediğim, 12 Mart’tan çıkış günlerini hatırlatıyorsa, ikisi birlikte, Türkiye’nin bu geleneksel yapısının, politikası ve ekonomisiyle birlikte değişmesinin ne kadar zorunlu olduğunu açık açık anlatıyor.

Bugünün genel konjonktürü, özellikle AB yolunda yapılması gerekenler bu yapı değişikliği için elverişli ortam yaratıyor. AB yolu zaten bu yapı değişikliğini zorunlu kılıyor. Yapı değişikliği, kolay ve arızasız bir iş değildir. Köklenmiş çıkarlara dokunmak kasırgalara da yol açabilir. Ben gene de bu işlerin bir “konsensus” ikliminde yapılmasının bir “fizibilite”si olduğunu düşünüyor, en azından buna inanmak istiyorum. Bunun için, herkes söyleyeceğini söylesin, hiçbir şey de gizli kalmasın, ama lütfen bağırmadan, çatışma çıksın diye olduğu yerde eşinenlere fırsat yaratmadan söylesin. Türkiye hepimizin.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yayın ve “yayın organları”

Murat Belge 12.09.2008

Tarihe herhalde “Doğan-Erdoğan Davası” diye geçeceğini tahmin ettiğim sözel düello, el’an “sözel” olarak, devam ediyor. Kendimi bu düellonun içinde hissetmiyorum, hiç; ama bu düello esnasında dökülüp saçılan şeylerden bazılarının bu toplum için son derece önemli olduğundan şüphe yok.

Yirmi birinci yüzyıla Dünya, Soğuk Savaş’ı geride bırakarak, birtakım önemli dönüşümlerin hazırlığını yaparak girdi ve bizim Türkiye’miz de, hiç istemediği halde, bu değişimlerden etkilendi. Soğuk Savaş, bize, iç siyasî ilişkilerimizi, iktidar yapılarımızı dondurma, taşlaştırma imkânı veren bir “dış konjonktür”dü. O bitince, bu taşçı ve dondurmacı kesim sudan çıkmış balığa döndü. Türkiye de dünya ile birlikte değişmek, yeni koşullara kendini uydurmak zorunda. Bunu yapmaya başladı da, ama hâlâ ürkek, güvensiz adımlarla ilerliyor “yenilik”; ve bağırtnkan, çığırtkan, saldırgan bir “eski yapı” var. “Eski yapı”, yok olma arifesinde olduğunu kavradığı ölçüde, böyle olmak, böyle yapmak zorunda.

Onun için, Türkçe’deki “eteğindeki taşları dökme” deyiminin anlattığı evresindeyiz. Birbirine bağırtn, birbirini suçlayan iki cephe, iki yapı görülüyor şu anda. Oysa, daha dikkatli bir gözle bakıldığında, bu düşmanların aslında “düşman kardeşler” olduğunu, “aynı fidanın dalları” olduğunu görmek de mümkün. “Böyle siyasete böyle ekonomi, böyle iktidara böyle medya” diye başlayıp uzatabilirsiniz listeyi.

Dolayısıyla, taşların dökülmesi sağlıklı bir süreç gibi görünüyor bana. “Değişim zorunluğu” dayatıyor, buna şüphe yok. Ama “değişim zorunluğu” sonuçta bir genelleme, bir soyutlama. Yani, işte o dökülen çok sayıda somut öteberiyi özetlemek için kullandığımız bir soyutlama. Bu öteberi dökülmeli ki, neyin niçin değişmesi ve nasıl değişmesi gerektiğini daha iyi görelim.

Bu hesapların görülmesi gerekiyor, düze çıkmak için. Gelgelelim, “düze çıkmak”, buradan “Doğu Türkiye/ Batı Türkiye” diye ya da “Kuzey Türkiye/ Güney Türkiye” diye bir yeni yapılanma çıkması, ya da nüfusun böyle ifade edilecek bir kesiminin öbür kesim tarafından yok edilmesi anlamına gelmiyor. Ameliyatlarda genellikle kesilip atılması gereken “ur”lar olur. Ama işini bilen cerrah, beyindeki uru alırken beyni de beraber almaz, kalp damarını değiştireyim derken kalbi söküp atmaz. Tartışırken, bu perspektifi de gözden kaybetmemek gerekiyor.

Buraya kadar bu yazı ciddi idi. Şimdi çok ciddi olmayan bir alt-konuya geçeceğim. *Taraf*’ta bulunmayı tercih etmemden sonra yazdığım bir yazıya Ertuğrul Özkök takılmıştı. Bana tuhaf gelmişti, çünkü yazıda “yayın organı” diye bir deyim kullanmama takılıyor, bunu da “eski” solcu oluşuma bağlıyordu. Ben *fikrime* daha uygun bulduğum için gazete değiştirdiğime göre, patronların istediklerini işten atma hakkının doğduğu “ana fikri” çerçevesinde gelişen yazısında “Bana göre ‘yayın organı’, tek partili sistemlere, diktatörlüklere, faşist ve komünist rejimlere ait bir kavramdır” diyordu. Ben de 17 haziran tarihli cevabımda “Ona göre öyle olabilir de, başka kimseye göre böyle olduğunu sanmıyorum” demiştim.

İşte, başta değindiğim düello bizim bu “terim tartışma”ımızı da kapsayıverdi. 8 eylül tarihli *Hürriyet*, Aydın Doğan’ın Erdoğan’a cevabını doğal olarak birinci sayfadan verdi. Buna göre Aydın Doğan’ın deklarasyonu şu cümleyle başlıyor: “Bizim yayın organlarımızda biat kültürü yok, biat etmeyiz.”

Eyvahlar olsun! Yoksa Aydın Doğan tek-partili sistemlerden, diktatörlüklerden, faşist ve komünist rejimlerden mi yana? Hem de kendi yayın medyası için o mel’un “yayın organı” terimini söylemiş.

Ertuğrul Özkök, bu terimin yayımlandığı gazetenin Genel Yayın Yönetmeni olarak bu önemli *lapsus*’a neden müdahale etmemiş, patronunu uyarmamış?

Doğrusu çok şaşıtm.

Üstelik “biat etmeyen” bir “yayın organı”nın, yani yolundan dönmemeye kararlı bir “yayın organı”nın “Genel Yayın Yönetmeni” olarak karşımıza çıkıyor Ertuğrul Özkök.

Acaba hangi “ideoloji”nin “biat etmez” sözcüsü?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul’da değişim

Murat Belge 13.09.2008

İstanbul’da bir işler oluyor. Başım fazlasıyla kalabalık olduğu için, bunları yakından izleyemiyorum, ama kendi rutinim içinde sağa sola gider gelirken –veya evde otururken bile- gözüme habire bir şeyler takılıyor. Bir etkinlik var, bütün kenti kaplayan.

Okula giderken, bakıyorum Dolmabahçe’den Silahtarağa’ya uzanan tünelin çalışmaları sonuna yaklaşmış; öbür yanından bakıyorum, Alibeyköy deresi kurutuluyor, Haliç’e akan pislikler durduruluyor; bir yandan “metrobüs” dedikleri, Avrupa-Asya bağlantısının çalışmaları yürüyor; öbür yanda, aynı bağlantıyı deniz altından kuracak tütün döşenmesi devam ediyor.

Şu değiştiklerimin hemen hemen hepsi, ulaşım bağlamında yapılan işler. Böyle olması da normal, çünkü ulaşım bugün bu kentin en çetin sorunu haline geldi. Bir yandan insan nüfusu artıyor, o biraz durulmaya başladı, derken, otomobil nüfusu artışa geçiyor. Aslında bugün bile, bu kentte fiilen yaşayan herkes (örneğin kadınlar) hareket halinde değil. Öyle olsa içinden nasıl çıkarız, hiç düşünemiyorum. Ama bir zaman sonra olacak.

Yerel yönetime daha çok inisiyatif ve daha çok finansman imkânı sağlayan yasalarla sorunlara böyle artan bir enerjiyle yaklaşmanın da temeli atıldı. Klasik devletçi-merkeziyetçi anlayışın kalıplarından sıyrıldıkça, bu imkânlar daha da artacak.

Ama dediğim, hissettiğim bu farklılaşmanın yalnızca birtakım yasal “iyileştirme”lere veya maddî imkânların büyümesine bağlı olduğunu da sanmıyorum. Zaten böyle “tek-yanlı” bir değişim dinamiği olamaz. Bunun asıl karşılığının toplumsal bilinç gelişmesinde bulunabileceği kanısındayım. Orta ve uzun vadede bu toplumda gerçekleşebilecek potansiyellere baktığımda, bu nedenle, çok iyimser oluyorum. Ama bugün, “kısa vade”de, hâlâ çok sorunuz var.

Ulaşımı hızlandırmak, su kaynaklarını çoğaltmak vb. Bunlar “temel” saydığımız işler ve şüphesiz çok önemli. Ama genel dinamik (ki tabii onları da kapsıyor) “hayat niteliği”ni geliştirme, yükseltme, inceltme yönünde. Nihayet bu yönde bazı kıpırtılar olması, bu anlamda birtakım ihtiyaçların şekillenmeye başlaması çok önemli. Onun için, bilmem ne tünelinin çalışmalarından da çok, İstanbul’un çiçeklerle süslenmesine seviniyorum. Biliyorum, kimileri, bunu bir fazlalık, bir “israf” gibi görme eğiliminde. Ekonomik anlamda öyle olduğu kanısında değilim, ama öyle olsa bile, insanların renk görme, çiçek görme, güzellik görme ihtiyaçlarının doyurulmasının ekonomik hesaplardan daha önemli olduğuna inanıyorum.

Süleymaniye’de, Müftülük’ten Küçükpazar’a doğru inerken Ayranıcı sokağı vardır. Eski İstanbul’un ahşap konutlarıyla geleneksel bir mahallesinin belki tek yadigarı burada görünür. İki üç sokaklık bir alan... Tanıdıklarına göstermek

istediğim İstanbul köşelerinden biridir.

Burada isimler de bir hoştur: Fetva Yokuşu’ndan Namahrem Sokağı’na sapacaksınız vb...

Uzun süre bu semt yarı uykulu varoluşunu devam ettirdi. “Mahalle”nin merkezini oluşturan bakkalın, manavın olduğu binalar yıkıldı, yerine de bir şey yapılmadı. Ahşap evini kendi imkânlarıyla onarmaya kalkışanların başı derde girdi. Dediğim o klasik tavır: yaptırmayacaksın, ama kendin de yapmayacaksın.

Şimdilerde burada bir canlanma görülüyor. Haraplaşan ahşap evler onarılıyor; mahallenin konağı onarıldı, boyandı. Aynı sokakta bir kafe –restoran çalışmaya başladı. İnanılmaz güzel –ve çoğumuzun pek alışık olmadığı bir açıdan görülen- bir İstanbul manzarası sunuyor. Bunlar “otorite”nin, “yönetim”in yaptığı işler değil, toplumun içinden çıkmış bireylerin yaptıkları. “Olsa” diye ne zamandır beklediğimiz şeyler böyle böyle başlıyor.

Dediğim gibi, iş güç, başım hep kalabalık; ama fırsat buldukça ve bazan fırsat yaratarak, nerede ne olduğunu izlemeye çalışıyorum. Örneğin dün, Fatih Belediyesi’nin başlattığı bazı onarım işlerini görmeye gittim: Zeyrek’te, Ayvansaray’da vb.

Bunları da önümüzdeki birkaç gün içinde yazacağım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zeyrek’te restorasyon

Murat Belge 14.09.2008

Unkapanı köprüsünü geçip Valens kemerine yaklaşırken, sağda, yamacın üstünde, Pantokrator (veya Zeyrek camii) görünür. Cadde düzeyinde de, bu yamacın dikliğini meydana getiren, büyük ölçüde tuğla yapı vardır. Bunun bir sarnıç olduğu bilinir. Ben de böyle bilirdim ama içine hiç girmemiştım. Türkiye’de böyle yerlere nasıl, nereden girildiğini bir devlet bilir, bir de berduşlar (alaturka “clochard”)lar. Devlet bilir ama bir baktıktan sonra –özel bir ilgilenme nedeni yoksa- kapatıp gider. Berduş, buna rağmen içeri sızmanın yolunu bulur.

Devletin “kapatıp gittiği” yer, neresi olabilir? Aslında, her yer olabilir; ama bu yer Bizans’tan kalma ise, ihtimal müthiş artar. Devletin oynadığı bu rol ise, Bizans ile Berduş arasında “simbiotik” bir ilişki kurulmasına yol açar. Laleli’deki Rotunda beter bir çarşı mekânına dönüştürülmeden önce, ayı oynatanlar, ayılarıyla birlikte orada gecelerdi. Ahırkapı’da Hristos Philanthropos klisesinde bildiğim kadar ayısız berduşlar yatıp kalkıyor. Dediğim bu sonuç da böyle bir

yatakhaneydi. Ama bu, binanın gayri resmî işlevi. Resmî olanı da varmış: Hal'in Haliç'te olduğu zamanlardan başlayarak, bu serin mekânda, limon sarartılmış. Böyle bir ticarî işlev de olunca, buralara artık hiç ayak basamıyorsunuz.

Şimdi burada restorasyon yapılıyor. Epey ilerlemiş, ama daha epey iş var. Görünüşü doğrusu çok etkileyici.

Yukarıda değindiğim bütün kasıtlı ihmale rağmen, çok ağır hasar görmediği de sanırım söylenebilir. Berduşlar özellikle kırıp geçirmiyorlar, belki buraları evleri gibi gördükleri için. Ufak tefek kırıp döktükleri oluyordur ama “saygıdeğer” toplum kadar zarar vermeye etleri butları müsait değil.

Bu sarnıcın üstünde başlayan Zeyrek başlı başına bir tarihî servet tabii. Öncelikle ahşap evleri önemli. Öteden beri söylediğim, söylemekten bıkmadığım bir şey vardır: Türkiye’de restorasyon işi ciddiye alındığında uçsuz bucaksız bir alan açılır. Bunun için tahtaya da, taşa da, demire de biçim vermeyi iyi bilen usta gerek. Kendisi bir restorasyon projesinin hedefi olan semtlerde yaşayan kural olarak yoksul insanların genç çocuklarını bunun için yetiştirebilir, meslek sahibi yapabilirsiniz. Bu yolda bazı adımların atıldığını da gördüm, geçen gün buralarda gezinirken.

Fatih Mehmed bu kenti eline geçirince, Pantokrator kilisesini geçici olarak medreseye çevirmiş, başına da kendi hocası Zeyrek Mehmed Efendi’yi koymuştu (yakındaki Pantepoptes kilisesi de bu yeni kurumun “mutfağı” olarak kullanıldığı için sonra camiye çevrildiğinde adı Eski İmaret camisi oldu). Şimdi buradaki sokaklardan birinin adı “Zeyrek Mehmet Paşa”. Halkımızın bilincinin altına da, üstüne de, dışına da, içine de, “Paşa” olmayan bir adamın esamesinin okunmayacağı bilgisi yeterince kazınmış ki, Belediye şu bu, Mehmed Efendi’yi Mehmet Paşa yapıp rahat rahat oturuyor.

Mehmed Efendi’nin lakabı olan “zeyrek” ise “anlayışlı”, “zeki” anlamlarına gelir. Peki, şimdi buradaki lokantanın adı olan “Zeyrekthane” ne? “Uyanıklık Evi” mi? “Çayhane”, “timarhane”, “postahane” gibi bir kurum mu?

Bu tür ayrıntılar da, bu toplumun kendi geçmişiyle ilişkisinin ne kadar “arızalı” bir ilişki olduğunu gösteriyor.

“Tarih” olmuş olandır; tamamıyla kavramamıza imkân olmayan, ama üzerinde çalıştıkça yeni yeni bilgiler çıkardığımız, bu yeni bilgilerle yeni değerlendirmeler yapabildiğimiz alan. Ama “değerlendirme” yapmak, tarih hakkında, “şöyle olacak, böyle olmamalı” diye garip hükümler vermek demek değildir. Bir bütünlüğü vardır. Bunu kavradığımızda, onunla ilişkimiz de “arızalı” olmaktan çıkar. Bu nedenle Bizans sarnıcının ve bu dizi içinde değineceğim başka Bizans eserlerinin kilitli kapılarının açılması, restore edilmesi, kamunun gözlem ve bilgilenmesine sunulması çok önemli.

Gittiğim bu yerlerde, yapılan işlerin başında, ne yaptığını bilen ve ona sevgiyle yaklaşan genç mimarlar, arkeologlar, restoratörler de gördüm. Bu da insana güven veriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Haliç'te değişenler

Murat Belge 16.09.2008

Pazar günü Zeyrek'teki sarnıçtan söze başlamıştım. Bugün de bu restorasyon çalışmalarından edindiğim izlenimlere devam edeceğim. Bugünün yazısına Anemas'tan başlayayım.

Abdullah ziya romanlarında ve benzerlerinde adı çokça geçen bu “mekân”ı bir rastlantıyla üniversite öğrenciliği yıllarımda görmüş, gördüğüm bu deliğin kitaplarda anlatılan “o yer” olduğunu tahmin etmiş, ama keşfetme cesaretini – nedense- göstermemiştim. Seksenlerde Mustafa Kemal'in (yani, Ağaoğlu!) fikriyle “İstanbul Kültür Gezileri”ne Haliç'ten başlayınca, daha alıcı gözle bakmak üzere yeniden gittim. Baktım, içinde gezilebiliyor –bir miktar. Ama biraz kazalı olabilir, karanlıkta insan kayabilir, ayağı takılabilir. Biraz cambazlık gerektiren yerleri var. Ama gerçekten görülesi bir yer! Müthiş!

Bu gezileri yaptığım sürece hep gittik Anemas'a. Tabii hep konuştuk da... “Böyle bir yer bu halde bırakılır mı?” falan. Bu aslında muhataralı bir konu, benim için. Örneğin Pazar günü Ayrancı sokağını yazmıştım. Aklımın ucunda, bir yerlerde, “Ya şimdi herkes oraya akın ederse” düşüncesi de var. Başkaları bilmediği sürece orası yalnız *benim*, sanki, ama sonra herkesin. Ama ne yapalım ki zaten “paylaşmacı” bir ideolojinin savunucusu olmuşuz. Güzellik paylaşmak, mal mülk paylaşmak kadar önemli.

O zaman Anemas'ı da öyle bırakmamalı. Peki, bırakmayıp ne yapmalı? Onun pek içinden çıkamazdık. Şimdi restore edenler de, gördüğüm kadar, sorunun cevabını bularak işe başlamamışlar. “Hele bir toparlayalım, düşünürüz” hesabı.

Zaten kocaman bir yer, toprakaltı kısmıyla, topraküstü kısmıyla, terasıyla, İsak Angelos Kulesi'yle. Hem gezilen, hem oturlan, çay kahve içilen ya da yemek yenen bölümleri olabilir. Ama dehliz karakterini, zindan karakterini unutturacak bir dekorasyon tarzından da kaçınmalı. Anemas'ın yarattığı toplam etkinin içinde bir miktar “ürperti” mutlaka gerekiyor.

Gördüm ki şimdi buradan kamyon kamyon toprak atılmış. Eskiden görmediğimiz, varlığını şöyle böyle tahmin edebildiğimiz mekânlar, odalar ve koridorlar temizlenerek ortaya çıkarılmış. Atlayıp zıplamadan, tırmanmadan bütün mekânı gezebiliyorsunuz. Ama yapacak daha çok iş var, sırf kabasını bitirmek için bile çok iş var.

Oradan gittik Tekfur Sarayı'na. Burada arkeolojik kazılar yapılmış, esrarengiz mezarlar çıkarılmış. Sarayda mezarın ne işi var? Hani, mezar olduğu unutuldu, sonradan üstüne yapıldı, desek... Temel taşlarının indiği düzeyde mezarlar,

görülmemiş olamaz.

Buranın da, ne olacağı belli değil şimdilik. Ama çalışma devam ediyor. “Saray” dediğimiz pavyondan çok sur boyunca.

Derken Fener-Balat projesinin son durumuna bakmaya gittik. Buralara ara sıra gene yolum düşüyordu. Onun için, örneğin Cantemir’in evinin onarımının bitmek üzere olduğunu biliyor, kısmen de görebiliyordum. Şimdi iyiden iyiye bitmiş, bahçesine çiçek bile dikilmiş. Binanın bir bölümünü Romanya müze haline getirmiş. Sergilenecek fazla eşya yokmuş. Zaten kapı kapalı. İçini göremedik. Romanya üstlendiği şu işi daha bir ciddiye alsa, hem sergi nesnelerini çoğaltsa, hem de açık tutmaya özen gösterse iyi olacak. Cantemir dolayısıyla Romanya, Mickiewicz dolayısıyla Polonya, Kilise ve Eksarklık yoluyla Bulgaristan ve muazzam miktarlarda eseriyle Yunanistan, tarihlerinin önemli “enstantane”leri İstanbul’da gezilip görülebilecek. Belki o zaman, bütün tarih boyunca böyle kendi içimize kapalı, kendimizden başka hiçbir şeye ilgi duymadan, görmeden ve işitmeden yaşamadığımızı, kendimiz de anlarız.

UNESCO projesi çerçevesinde onarılmış birkaç eve baktık. Balat’ın içlerinde bir sokak var: Merdivenli Yokuşu. Sol koldaki evler hepsi onarılmış, badana edilmiş, pırıl pırıl duruyorlar. Sağ koldakilerde böyle bir şey yok.

Oralarda bir ev sahibi, birilerinin, “evlerinizi elinizden alacaklar! Bunları Patrikhane alacak!” diye söylentiler çıkardığını, birçok kişinin bu korkularla projeden uzak durduğunu anlattı.

İşte, bildiğimiz hikâye. Türkiye! Avrupa Birliği de bize bunu yapacak! İçimize “post-modern tabakalar” sokup bizi bölecek! Onun için “ecnebi”ye güvenme, hiçbir şeyini emanet etme!

Böylece, o sağ koldaki evler gibi, perjmürde, konforsuz evinde otur. Karşı sırada evini onartan vatan hainlerine nefretle bak, onlar gibi olmadığın için şükret.

Tabii, “Patrikhane alacak” diye propaganda yapanlar öyle evlerde oturmuyor.

Bu konulara devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nefretten sevgiye

Murat Belge 19.09.2008

İstanbul üstüne son yazdığım yazıda, değindiğim bir konu vardı: Fener-Balat projesinde bazı ev sahipleri evlerinin restorasyon kapsamına alınmasını istememişler. Nedeni, bu toplumun en güçlü duygusu olan “korku ve güvensizlik” bence. İnsanların aile ocağından öğrendikleri, “herkes sana kazık atar. Kimseye güvenme”! Okula gidiyorlar, bütün dünyanın bize düşman olduğunu öğreniyorlar. Medya her gün bunu yazıyor, anlatıyor. Sonuç ortada.

Yani, bilmedikleri, tanımadıkları, dolayısıyla güvenemedikleri birileri gelmiş, “evini onaracağım” diyor. Nereden belli? Ya ev elden giderse?

Bu arada başka birileri de çevrede dolanıyor: “Sakin aldanmayın. Bu evleri Patrikhane alacak, sonra bağımsızlığını ilân edecek.” Olur mu? Neden olmasın? Rahşan Ecevit bile olabileceğini söylemiş olmadı mı? Umudumuz Ecevit’in karısı?

Böylece temeldeki “bana madik atarlar” genellemesi somutlaşıyor, özgülleşiyor. “Kim atar?” Ecnebler, Patrikhane vb...

Bu konu Türkiye’nin en büyük sorunu. Bu sorun çözülmeden bu toplum aydınlığa çıkamaz. Son günlerde her yerden bu soruna ilişkin “alt-sorun”ların bombardımanı altındayız. İşte, bugün, Kayseri’de belgesel çekilirken sura asılan haçlı bayraktan ötürü çıkan kargaşalığı okuyoruz. Aklıma ilkokul geldi: Turgut Reis’in Malta kuşatmasının resmini yapmaya çalışıyorum resim dersinde. Bizimkiler hilâlli sancaklarıyla, Malta surlarında haçlı bayraklar çizmişim; yanımdaki kız, “Örtmenim” diye parmak kaldırdı. “Murat put yapıyor.” Sene 1950! Aynı yerdeyiz! (“Örtmen”de gelip “çizmeyiver” demişti.)

Birkaç ay önce yeni Argo gemisinin Karadeniz’e çıkmasına izin vermemiştik. Resmî açıklama başkaydı ama asıl sorun bu adamların Pontos’a gidiyor olmasıymış. Ne yapacaklardı acaba, Pontos’a gidip?

Daha önceleri, millî Trabzon’umuzun milliyetçi gençleri Patrik taşlamışlardı, “Pontos Türk’tür, Türk kalacaktır” diye.

Gene bugün Hakan Aksay bu “ecnebi” konusunun medyadaki sonuçlarını anlatıyor: “İrkçi Ruslar yabancıları dövdü, dersin; dövülenler arasında Türk var mıydı, diye sorarlar.” Yoksa, bu haberin de “haber değeri” yok.

Uzun zaman önce yazmıştım: “yerel gazete” tekniğidir bu. Bir Malatyalı İzmir’de cinayete kurban giderse Malatya’nın yerel gazetesi bunu haber yapar hemen. Her alanda öncü *Hürriyet* sayesinde biz “ulusal” denen gazeteyi “yerel”e dönüştürdük, her yerde “Türk” aramayı gazeteciliğin birinci ilkesi haline getirerek. Neredeyse 11 Eylül saldırısı bile, ölenler arasında Türk varsa önem kazanacak. Ama doğru. *Biz dünyanın taşrasıyız*. Böyle olmaya kararlıyız. Kararımızı değiştirecek gibi olursak, yol gösterenlerimiz (devlet, medya, öğretmen, hattâ akademya) bizi doğru yoldan saptırmamaya kararlı. İşte, Marmara Üniversitesi’nde yurtdışına gidecek öğrencilere milliyetçilik stajı.

Türkiye’ye bütün bu yüz kızartıcı işleri yapanlar, belirli çevrelerde, “özde vatandaş”, göğüslerini kabarta kabarta dolanıyorlar ortalarında.

Birkaç gündür İstanbul’daki restorasyon çalışmaları üstüne yazıyordum. Şimdiye kadar pek belli olmadı ama aslında bu yazı da onların devamı. Anemas, Tekfur Sarayı ve Zeyrek gibi, Bizans’tan kalmış, ele gelir, birçok ilginç yanı olan eserlerin, bunca yıllık ihmalden sonra nihayet bir “ilgiye mazhar” olduğunu anlatmıştım o yazılarda. Süregelen ilgisizliği, kasıtlı unutmayı, değindiğim “yabancı korkusu” ve onun şaşmaz yoldaşı “yabancı düşmanlığı”na bağlamayacaksanız, neye bağlayacaksınız, neyle açıklayacaksınız?

“Tanımak”, anlamaya başlamaktır. Anladıkça, anladığınız şeye duygudaş olabilirsiniz. Duygudaşlık, sevginin yolunu açar. Dar çerçevede, bu eserlerin ortaya çıkarılması ufkı bu nedenle beni sevindiriyor. Ama birilerini de gene aynı nedenle tedirgin edecektir: “Ne? Benden ve benim ‘sev’ dediklerimden başka birilerini mi sevmeye başlayacaklar? O zaman ben bunları nasıl güderim?”

İşte, Balat’ta “evinizi vermeyin” kampanyası yapanların, hangi rütbede olurlarsa olsunlar, üzerinde tam anlaşma sağlayacakları felsefe. Ya “bizim çocuklar” da, evlerini karşı sıradaki “hainler” gibi “gâvura” teslim edip içi konforlu, dışı badanalı evlere sahip olursa! Her tarafı dökülen şu pejmürde evlerden başkasının mümkün olduğunu anlarılarsa! “Laiklik”, “Cumhuriyet” falan filan değil, *toplum* elden gitti demektir.

Bu konuya biraz ara verelim, daha doğrusu buna bağlı birkaç önemli alanda gezinelim, Eminönü’nde yapılmayan yapılabiliirlere geleceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçekle kurulan ilişki

Murat Belge 20.09.2008

Ahmet Altan dün, yani 18 Eylül Perşembe günü çıkan yazısında Türkiye’nin en önemli sorunu olduğuna inandığım konuyu ele almıştı: gerçeklikle ilişki kurma biçimimiz...

Bunları yazmasının nedeni, gene bir anlı şanlı üniversitemizin, yurtdışına gidecek öğrencilere “oralarda başını ağrıtacak” sorunlar hakkında bir tür “kurs” açma “hizmetini” akıl edip başlatması, bunun ilk uygulaması olmak üzere de Yusuf Halaçoğlu’nu çağırıp Ermeni sorununu anlattırmasıydı.

Yani bütün bu konularda tek bir Türk görüşü olacak. Bunu iyi bilen “uzmanlar” o kadar iyi bilmeyen yurttaşlara anlatacak; hele yurtdışına çıkarken yurttaşlarımız için böyle bir donanım daha da gerekli. Ve üniversite okuyan ya da mezun bile olmuş birinin bu konuda kendi fikirleri olabileceğini hiç aklınıza getirmeyeceksiniz.

Ahmet Altan’ın dediği gibi, gerçeklik gerçekliktir. Onu zaten değiştiremezsiniz. Önemli olan, sizin onunla kurduğunuz ilişkidir. Zihnimizde-kurduğumuz-dünya, gerçek dünyayı insan zihninde olabilecek nesnellik içinde yeniden-üretmeyi mi hedefliyor, yoksa gerçeklik sizin için önemli değil, siz zihninizde kendinizin –ve yalnız kendinizin- üstün ve doğru olduğu, herkes yanılabilir da sizin hep doğru yaptığınız bir “dünya” mı kurmaya çalışıyorsunuz. Bu ikinci türden bir “dünya”, yerine, bağlamına göre, “hayal” olabilir, görece masum bir “pembe dünya” özlemi olabilir, ya da, düpedüz *yalan* olabilir.

Türkiye bir değişim, dönüşüm evresinde. Bugün gırtlığımızı kadar gelen sıkıntıların büyük bir kısmı bu dönüşümün “doğum sancısı” niteliğinde. Tabii “ölü doğum” ihtimali de karşımızda duruyor. Doğacak bu yeni Türkiye’nin ölü, sakat vb. olmaması için yapılacak ilk işlerden biri gerçeklikle ilişki kurma biçimimizi artık, nihayet, değiştirmektir.

Toplumlar, “namus-u mücessem” oluşumlar değildir, hiçbir zaman öyle olmayacaklardır. Çünkü toplum, “insanlık” demektir ve her türlü iyilikle birlikte her türlü kötülük de, son kertede, insanlığın, yani toplumun içindedir. Ama her zaman kötülüğün iyiliğe, yalanın doğruya egemen olmasını önlemek için mücadele etmek zorundayız. Böyle bir mücadelenin etkili olabilmesi için, bütün toplumun gördüğü, saygı duyduğu, belki örnek aldığı, en azından gösterdiği yönde gitmeye çalıştığı kurumlar *temiz* olmalıdır. Mahkemeler yalan söyler, üniversiteler yalan söyler, medya bile bile sistematik yalan söylerse, “*şer iktidarı*” kurulmuş demektir. Bunun gerçekleştiği bir toplumda artık her şey olur. Edebiyatta 1984, gerçeklikte Hitler veya Stalin, bunun ne menem bir hayat biçimi olduğunu çok zengin örneklerle gösterdiler. O kadar şaşılaştırmayan örnekler de var. Bu arada, biz de bu yarışta fena yerde değiliz.

Yalana dayalı, düzmece bir “yok-dünya” yaratıp sonra herkesi, “vatanını, milletini seviyorsan dünyayı böyle göreceksin, böyle yaşayacaksın” diye, açıkça veya örtük sopalı bir zorbalık rejiminde bunu kabul etmeye zorlarsan (ki biz bunu hep yaptık ve bazılarımız bundan sonra ve ebediyen böyle yapma iradesi gösteriyor), bundan iki türlü sonuç alınır. Böyle bir toplum mühendisliğinin verebileceği en “başarılı” sonuç, insanların o dünyaya inanarak yaşamalarıdır. Ama bu “başarı”nın öbür adı bir “ahmaklar toplumu”dur. Zihninde, bu yalan, bu “yok-dünya”nın düzmeceliğini kavramayan insanlar topluluğu hiçbir işini gerektirdiği gibi yapamaz, çünkü aptallaştırılmıştır. Bu bir “depolitizasyon” da değil, bir “idiotizasyon” programıdır. İkinci sonuç ise bu dünyanın yalan olduğunu anlayan, ama ses çıkarmayan, buna uyarak yaşayan, yani “ikiyüzlü, riyakâr” olan insanlar topluluğudur. Zaten bu iki insan tipi aynı toplumda bir arada varolabilir – genellikle öyle oluyor. Ve tabii, yalanla sadece birlikte yaşayan değil, yalanı üreterek, manipüle ederek, yalandan kâr ederek yaşamayı öğrenen “uyanık”lar da çıkacak, böyleleri, böyle bir toplumun beyleri olacaktır.

“Bizde böyle şeyler yok...” diye söze başlayacaksanız, hiç başlamayın; gene yalan söylemeye başlarsınız.

Basın özgürlüğü

Murat Belge 21.09.2008

Galiba 1988 kışıydı. İngiltere’den dostum John Keane beni bir toplantıya çağırdı: “Yirmi birinci yüzyılda basın özgürlüğü” konusunu tartışmak üzere çağırılmıştık ve iki gün bu konuyu konuşacaktık. Özellikle “1988” dedim –yani Berlin Duvarı daha ayakta, temsil ettiği sistem de ayakta. Polonya, Macaristan, Çekoslovakya’dan gelenler vardı. Rusya’dan da bir kişi vardı ama o artık Rusya’da oturmuyordu, onun için de en cesur sözleri o söylüyordu.

Tabii Batı ülkelerinden çağrılanlar –ev sahibi Birleşik Krallık başta- çoğunluktaydı. Denizaşırı, Kanada’dan gelen de vardı. Bu iki “blok”tan sayılmayacak, Güney Afrika’dan biri, bir de ben vardık.

Yani, çok kişi vardı, ama konuşmalar başlayınca gördüm ki, kim konuşursa konuşsun, aslında topu topu iki tane konuşma yapılıyordu: “doğru konuşması” ile “batı konuşması” diyeyim.

Doğudan biri söz aldı mı, “Devletin malı olan bir medyadan hiçbir hayır gelmez” diye başlıyordu. Böyle bir basının özgür olmadığını, mutlak bir denetim altında çalışmak zorunda olduğunu, en basit ve apolitik konular dışında hiçbir sorunla ilgili “doğru” bir söz söylemesine izin verilmediğini anlatıyordu. Konuşmacıdan konuşmacıya değişen, olsa olsa, verilen örnekler oluyordu.

Batıdan gelen birine söz düşünce, o da “Sermayenin yönettiği bir basından hiçbir hayır gelmez” diyerek konuyu açıyordu. Sermayenin güdümünde basın özgür değildi, çünkü sermayenin kendi çıkarı olarak bellediği şeylere aykırı düşen bir şeyin söylenmesine, yazılmasına izin verilmezdi. Ayrıca, sermayenin güttüğü ve kâr amacının belirleyici olduğu bir medyada, “yayın niteliği”ni yüksek bir yerde tutmak da imkânsızdı. Konuşmacıdan konuşmacıya, bu değerlendirmeler tekrar tekrar söylendi, olsa olsa verilen örnekler farklılaştı.

Böyle böyle söz sırası bana geldi. “Türkiye’de” dedim, “Sovyetik devlet ve onun baskısı, sansürü ve aynı zamanda yönlendirmesi aynen vardır. Bunun yanı sıra medya organlarına sermaye sahiptir, dolayısıyla onun çıkarları ve nitelik düşüklüğü konuları da aynen geçerlidir. Burada yapılan konuşmalar genellikle karamsardı ama doğudan gelenlerin, devlet sisteminden çıkıldığında işlerin düzeleceği umudu vardı; batıdan gelenler de, muhtemelen devlet katkısı ve düzenlemesi sayesinde, farklı bir sistemle işlerin düzelebileceği umudunu taşıyordu. Ben bunların ikisinin ve karmalarının işlemediğini bilen, bizzat görmüş biri olarak buradayım.”

Böylece, karamsarlığın nihaî noktasına varmış olduk. Hiç mi umut yok yani? Hafif bir umut ışığı aslında vardı; onu da şöyle dile getirmeye çalıştım: bunun nihaî hakemi toplumdur. Elindeki yaptırım gücü de, bir yayın organının izleyicisi olmak veya olmamaktır. Sansürü dinlemeyen ve yutmayan bir toplum olursa ve aynı zamanda düşük nitelikli yayına prim vermeyecek kadar nitelikli bir toplum olursa, bu sorunlar aşılr.

Bunun ne kadar ütöpik olduğunu çok iyi biliyorum. En hafifinden, yürünecek çok çok çok uzun bir yol var. Ama her şeye rağmen, hiç olmayacak bir şey değıl. Örneğın biz o iki günde bunları konuşurken, yakınma konularından birinin bir yıl içinde yıkılacağını bilmiyorduk. O yıkıldı da dünyada devlet sansürünün sonu mu geldi? Hayır, ama çok önemli bir baskı sistemi geçerken dünyadaki benzerlerinin süregitmesini de güçleştirdi.

Türkiye’den de bir örnek verebilirim. O örnek bu gazete. Şu “Ergenekon” denen şeyin toplumda algılanması ve değerlendirmesini bir *Taraf*-öncesi, bir de *Taraf*-sonrası olarak düşünebilirsiniz. İkisinin arasında hiç de küçümsenmeyecek bir farklılık var, değıl mi?

Bütün bunları yeniden bana hatırlatan, bu yazıyı yazdıran somut olay, hemen bileceğiniz gibi, Başbakan’ın (Doğan medyasını kastederek) halkı ya da en azından kendi taraftarlarını bir kesim medyayı boykot etmeye çağırması oldu. Yukarıda belirttiğim ve aslında “sorunun nihaî çözümü” olduğunu söylediğim yol, evet, son analizde “boykot” gibi bir aracı da kullanmak durumundadır. Türkiye’de gazete satış rakamlarını düşünürsek sanki bu boykot kısmen gerçekleşiyor da (tabii çok başka etkenler söz konusu, ama bu da hiç yok sayılmaz).

Türkiye’de genel olarak medya, siyasi veya başka türlü nedenlerle, boykot edilmeyi hak ediyor mu, etmiyor mu? Bence ediyor.

Ama bu eylem, Başbakan’ın talimatıyla mı gerçekleşir? Bu böyle gerçekleşirse, demek ki benim o “ütöpik ama mümkün” paradoksuyla anlatmaya çalıştığım o noktadan en uzak yerde durduğumuz anlamına gelecektir. O basit, üç kelimelik ibare, “Başbakan söyledi diye...” işin içine karıştı mı, özgürlük, bağımsızlık düşüncesi, eleştirel düşünce ve dolayısıyla elbette entelektüel düzey, nitelik, hepsi buharlaşır, uçar gider. Bütün bu değerler, şu ya da bu “köken”li otoritelerin topluma böyle talimatlar vermediğı, veremediğı, vermeyi aklından geçiremediğı toplumlarda gerçek değer haline gelir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evrım teorisi hakkında

Murat Belge 23.09.2008

Şu günlerde, bizim memlekette ender rastlanan bir olay oluyor, bilim dünyasının bazı ilginç olguları medyamıza da sızma imkânı buluyor. Bunların başında CERN'deki beklenen patlama geliyor tabii (adı "Small Bang" olmalı). Bu şüphesiz çok önemli, çok ilginç bir deney olacak, herhalde bazı yeni bilgilere kapı aralayacak. Bu arada, onun kadar "flaş" nitelikte olmayan bir haberi de *Hürriyet*'te okudum. "Karıncaların Atası" başlıklı bu haberi olduğu gibi alıntılıyorum: "Brezilya'nın Amazon ormanlarında yeni bir karınca türü keşfedildi. Yeni türe 'uzaylı' görüntüsü nedeniyle 'Martialis heureka' (Mars karıncası) adı verildi. Toprak altında yaşayan, kör ve yırtıcı bir tür olan Mars karıncasının, dünya üzerindeki ilk karıncalara benzediği tahmin ediliyor. Çok geniş bir çene yapısı ve solgun bir rengi olan Mars karıncasının DNA yapısı incelendiğinde, en eski karınca türlerinden geldiği doğrulandı."

Biyolojiden anlamam, tabii. Karıncaları falan incelemişliğim de yok. "Evrim teorisi"ne inanmak istemeyenler, "intelligent creation" diye ayak direyenler, çok zaman karıncaları örnek gösterir, "İşte hiçbir 'mutation' yok" derler diye bir bilgi kalmış aklımda.

Evrim düşmanları her yerde var, burada da var. Çok zaman bu konular bir inanç, iman sorunu oluyor, evrim teorisinin kendi tutarlılığı, inandırıcılığı değil, ona "inanma"nın getireceği iman kaybı tartışılıyor. Burada kararlı bir tutumu olanları ikna etmek mümkün değil, ama ortada duran, kararsız kalanlara bu örnekleri tanıtmak gerekli.

Brezilya'daki bu karınca türü hiç bulunmasaydı; milyonlarca yıldır karıncaların (veya her türlü canlının) değişmediği gözlenseydi, bu gene evrim olmadığını kanıtlayacak bir şey değildir (oysa evrim düşmanları en çok bu gibi yanlış muhakemelerle tezlerini savunur). Çünkü varlıkta, "Herkes değişecek" diye bir kural yok, böyle bir emir verilmemiş. Değişim, varoluşun toplam koşullarından birinde, sözgelişi iklimde, bir şeylerin değişiminin yeni koşullar üretmesi sonucu bir zorunluluk olarak çıkar. Karınca gibi bir tür, çevresindeki koşullarla uyum sağlamışsa –ki belli, sağlamış- bir "mutation" geçirmesine de gerek olmaz.

Ama tabii dünyada bu türden birçok ciddi değişim yaşandığı için şu ya da bu çağda bütün canlılar da değişen derecelerde değişim geçirdiler.

Burada bir nokta üzerinde durmak istiyorum, "felsefi" boyutu da olan bir nokta. Hayat ve dış koşulların beni değişmeye zorladığı anda, benim belirlenmiş bir yapım var; dolayısıyla, nasıl bir değişimden geçeceksem, bu benim varolan yapımın bir bölümünün uğrayacağı bir değişimdir ve bünyemde bunu gerçekleştirecek bir potansiyel olmalıdır. Örneğin koşullar beni havada uçmaya zorluyorsa, bunu yaptıracak şekilde kullanacak, kullanmaya yatkın organlarım olmalı. Zaten ancak böyle organlarım varsa (ya da, bedenim, bu eylemi yapacak kadar hafifleyebiliyorsa), bunlar kanata dönüşebilir vb.

Şimdi, felsefi-epistemolojik soru şu: evrilmek için gerekli potansiyel zaten evrilen canlının evrim öncesi yapısında varsa, evrim onun kendini gerçekleştirmesi olarak mı anlaşılmalıdır? Yani, evrimin sonucu diye gördüğümüz şey, aslında öngörölmüş bir amaç mıdır? Böyleyse, bu da bir teoloji (amaçlılık) anlayışı getirir.

Evrin dūřmanlarına bir “tiyö” olabilir bu muhakeme. Bunu savunarak, hiç değilse “her řey yaratıldığı gibi duruyor” türünden bir ilkeiliği savunmaktan kendilerini kurtarırlar.

Ayrıca, elbette ki, evrimin nasıl olacağının bir determinizmi vardır. Stalin’in gözde bilim adamı Lyssenko olayının özü buydu. “Her şey değişir” gibi kolaycı bir “diyalektik” anlayışıyla Lyssenko, sözgelişi, birtakım buğday tanelerini buzdolabında bekletmek gibi yöntemlerle soğuğa dayanıklı buğday cinsi yetiştirmeye çalışıyordu. Mendel kanununu “yasa-dışı” ve “burjuva” ilan etmişti.

Evet, DNA yapısı gibi, bazı “mutation”lara imkân veren, bazı “mutation”ları ise önleyen bir determinizm vardır. Ama onun varlığı da öngörölmüş bir “plan” değildir. Bir amacı yoktur.

Gene Monot ile bitirelim: “bu çakıl taşları böyle olma hakkına sahiptirler; ama böyle olmaları zorunlu değildi.”

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kalkınma yöntemi olarak sosyalizm

Murat Belge 30.09.2008

Hafta sonunu Danimarka’da geçirince gazete yazılarımı yazamadım. Çok zaman yolculuk veya konferans bunları yetiştirmeme engel olmaz ama bu sefer oldu.

Danimarka’nın üçüncü büyük kenti olduğu söylenen Odense’deydik, Türkiye’den altı konuşmacı: Umut Özkırımlı, Mesut Yeğen, Meltem Ahıska, Dilek Kurban, Ferhat Kentel. Kentteki Güney Danimarka Üniversitesi Ortadoğu üstüne bir konferans düzenlemişti, biz de Türkiye “kontenjanı” olarak oradaydık. Konumuz Türkiye’de İslamcılık ile Milliyetçilik arasındaki sıkışma durumuydu ama ben bu bağlam içinde solun milliyetçilikle ilişkisine bakacaktım.

Bunlar zaten burada tartıştığımız konular; özellikle son dönemde daha çok konuşur olduk. Öyle görünüyor ki devam edeceğiz de. Oldukça hastalıklı olduğuna inandığım bu ilişkinin geçmişi şu sıralarda zihnimi daha fazla işgal ediyor. Sağdan soldan gelen çeşitli sesler, sözler, bunun başından beri çarpık bir ilişki olduğunu ve bu ölkede bir sosyalist siyasi hareket olacaksa bunun özellikle entelektüel düzeyde kendini yeni bir hareket olarak görmesi ve kurması gerektiğine gittikçe daha fazla inandırıyor. Açık bir gelecek için açık bir geçmiş gerek.

Odense’deki konuşma sürelerimiz yirmi dakikayla sınırlıydı. Bu sürede ne anlatılır? Hele benim gibi, ağzını açınca elli dakika konuşmaya alışmış akademikerler ne anlatabilir? Aklımdakilerin birçoğunu da söyleyemedim.

Türkiye’de sosyalizmin iki belirleyici “moment”i olduğunu söyledim. Birincisi, elbette, ilk evre. İmparatorluğun yıkılışı, savaşta yenilgi, Rusya’da devrim vb. Bu koşullarda, sosyalizmin, olduğu kadarıyla da, milliyetçiliğin mutlak egemen olduğu bir ortamda doğması.

İkinci evre ise 1960 Anayasası ile birlikte sosyalizmin kiteselleşme potansiyeli taşıyan bir siyasî hareket olarak ortaya çıkma evresi. Ve anında, “Millî Demokratik Devrim”, “Sol Kemalizm’le İttifak” gibi slogan veya programlarla, durması gereken platformdan, milliyetçiliğin bir “varyantı” konumuna çekilmesi.

Orada söylemeye vakit bulamadığım konuya geleyim şimdi. İlk aşamadan, çok özet ve şematik biçimde, bir eğilimin doğuşuna değinmek istiyorum.

Mustafa Suphi, Edhem Nejad, ötekiler, İttihatçı gelenekten gelirler. Entelektüel hayata birer milliyetçi olarak girdiler. Sosyalizmin Marksist yorumunu benimsedikten sonra da, bu başlangıç noktalarıyla hesaplaşmadılar (ortamda böyle bir hesaplaşmayı zorlayan bir özellik yoktu). Elllerinde, daha doğrusu bilinçlerinde, böyle bir hesaplaşmaya girecek zihni araçları da olmadığını tahmin ediyorum. Gerçekte hâlâ milliyetçiydiler. Karşılaştıkları ve yüzeysel bir tanışıklık kurdukları komünizm, onlara, milliyetçiliğin gereğini yerine getirmenin daha gerçekçi *aracını* sunuyordu. Orada söylemeye vakit bulamadığım önemli bir tema, bugüne kadar sürebileceğimiz bir iplik ucu bu: bu *araçsalcılık* (instrumentalism). Bu açıdan bakınca, bilerek veya genellikle çok da farkında olmadan, sosyalizm kendisi iyi bir şey olduğu için sosyalist olmuyorsunuz; onu varmak istediğiniz birtakım (tanımı karışık) yerlere varmanın *aracı* olarak benimsiyorsunuz.

O dönemin bütün *intelligentsia*’sında vardı bu eğilim. Örneğin 1905’te Japonya’nın Rusya’yı yenmesi (ve aynı yıllarda Boer’ların uzun süre direnmesi) burada büyük heyecana yol açmıştı. Demek ki bu Avrupalılar, bu “düvel-i muazzama” dışından birileri, gelip onları yenebiliyor, muharebe meydanında onları döverbiliyordu –bir şeyleri yapmayı beceribildikleri ölçüde! Demek ki biz de bunları yapmayı becerirsek biz de döverebiliriz!

1917’nin buradaki *intelligentsia* üstündeki etkisi de tam böyledir: demek olabiliyor! Bu pragmatik “başarı” ölçütü, her zaman, bu kesimin bir numaralı “nirengi noktası” olmuştur. Tabii Komünizm’in bir Türk “aydın”ı için kabul edilemez birçok özelliği vardı ve dolayısıyla Rusya’nın 1917’si Japonya’nın 1905’i kadar parlak bir ışık yakmadı, Türk aydınının “halâs” arayan nazarlarına. Ama o da birilerini kendine çekti.

Bu noktaya gelince, bize özgü bir durumdan mı, yoksa her yerde görülen bir fenomenden mi söz ettiğim sorusunu sorabilirim: başka ülkelerde de sosyalizm (*genel* olarak) böyle kavranmadı mı?

Bugün Çin'in gidişine bakın. Herhalde yeterli cevap verir. Ama şimdi iyice görünmez hale gelen Sovyet Komünizmi'nin de, bu Çin Komünizmi'nden farkı yoktu. Yöntem farklılaştı, işin özü değil: ulusal kalkınma ve modernleşmenin aracı olarak sosyalizm! Sermayenin olmadığı yerde devleti bu işin lokomotifine haline getirmek!

Varılan nokta buysa, bu da başka bazı soruları davet ediyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

8. Yıl Marşı

Murat Belge 03.10.2008

George Bush tam 2000 yılında Birleşik Devletler'de Başkan seçildi. Kazandığı bu ilk seçimde rakibi Al Gore'du. Amerikan seçim sisteminin kendine özgü tuhaflıkları sonucunda, Gore, Bush'tan şöyle yarım milyon fazla oy almışken seçilemedi (oylar: Bush, 50.459.211 oya 271 seçici. Gore, 51.003.894 oya 266 seçici). Florida vb., bu işte bit yeniği olup olmadığı o zaman da tartışıldı. Ama sonuçta Bush kazanmış oldu ve Amerika Birleşik Devletleri 21. yüzyıla ya da ikinci binyıla George W. Bush'un önderliğinde girdi. Bush da, malum, "Neo-Con" denilen Cumhuriyetçi Muhafazakâr nüvenin desteklediği kişiydi.

Aradan sekiz yıl geçti; şimdi Bush, süresini doldurmuş bir Başkan olarak Beyaz Ev'i terk etmeye hazırlanıyor. Ev'in yeni kiracısının kim olacağı birçok Amerikan seçiminde olduğu gibi büyük bir merak konusu. Yalnızca "ortada" olduğu için değil, adaylardan birinin bir siyah olması gibi etkenler de olayın ilginçlik düzeyini yükseltiyor. Ama bütün bunlar olmasa, sanırım sadece "Bush'tan sonra..." olması da heyecanı artırmaya yeterli bir koşul.

Evet, "Bush'tan sonra". George Bush sayesinde Amerika Irak'a girdi.

Amerikalı çeşitli Başkanlar hep "bir yerlere girmek" fiilinden sorumlu olmuşlardır. "Vietnam" denince çoğumuzun aklına Kennedy gelmez ama işi başlatan odur. Sonra 1965'te Johnson seçimde verdiği sözlere rağmen olayı büyütüp kuzey Vietnam'a saldırdığı için, Vietnam Savaşı'nın asıl sorumlusu gibi görünmüştür.

Panama'ya giren ABD Başkanı, Grenada'ya giren ABD Başkanı vb. ABD Başkanları "destursuz bağa girme"yi Amerikalı Başkanlar'a bahşedilmiş bir yetki gibi görmeye kendilerini ve toplumlarını alıştırdılar.

Grenada bir kepezelikti ama minicik bir yer olduğu için dünya politikasında yankısı yoktu. Bir de “bahçesinde temizlik” kavramı bir çeşit meşruiyet kazandığı için Reagan’ın burada veya Nikaragua’da, Guatemala’da vb. yaptıkları o kadar yadırganmıyordu. Bush (baba) Panama’ya girdiğinde kendi fazla şımarmış yavrusunu cezalandırıyordu.

Bunların hiçbirisi Mr. Bush’un Irak’a girmesiyle eşorantılı olaylar değildir. Bu harikulade müdahale sonucunda Irak’ın ne durumlara düştüğünü görüyoruz. Ama daha uzun zaman görmeye devam edeceğimiz de belli. Ne yazık ki daha neler göreceğimizi öngörmek durumunda bile değiliz.

Ancak Bush’un müdahalesinin yalnız somut Irak’a değil, daha soyut bir düzeyde dünya barışına, uluslararası hukuk kavramına, meşruiyet kavramına indirdiği darbeler ve verdiği zararlar daha da ağır oldu, denebilir. Bunların etkileri de Irak’ın felâketleri gibi daha uzun süre yaşanacak ve hissedilecek.

Bush’tan önce Clinton’ın Bosna ve Kosova müdahaleleri var. Bu ikisinde, dünya kamuoyunda, uluslararası topluluğun vicdanında mahkûm edilmiş bir zorbalık rejiminin orada burada uyguladığı mezalim önlendi. Durum çok açık olduğu halde Clinton bu adımları büyük tereddütlerle attı. Bir şey yapılması mutlaka gerekli bir ortamda kimse kılını kıpırdatmadığı için sonunda Clinton işi üstlendi.

Bununla Irak karşılaştırılabilir mi? El Kaide bağlantısı ve nükleer silâhlanma iddialarıyla, kimseyi dinlemeden, paldır küldür gir sen Irak’a ve aradan bunca yıl geçmişken iddialarının ne biri, ne de öbürüyle ilgili tek bir kanıt gösterebil. Birleşmiş Milletler’i tanıma, nükleer iddialarını incelemekle görevli komitenin dediğine kulak asma, zorbalığı, orman kanununu dünya düzeninin temeline yeniden harç yap.

Clinton’ın Bosna müdahalesi bir yana, babasının Irak’ıyla da bir bağlantısı yoktu oğul Bush’un Irak’ının. BM’de tanınmış bir ülkeye saldıran bir Irak’a değil, yaptırımlarla sindirilmiş, kıvranan bir Irak’a girmekle.

Politikada sicil böyle. Böyle bir Irak, böyle bir Afganistan (ona hiç değinemedik) bırakıp gidiyorsun. Ama bununla bitmiyor, bir de ekonomi konumuz var. Bu olay nasıl gelişir, bilemem ama 1929’a en yakın krizi ülkesine ve kaçınılmaz olarak da geri kalan dünyaya armağan etti George Bush.

Sekiz yılda bu kadar iş başarmış bir Başkan da göstermek kolay değil. 2000’de neyi devralmıştın, 2008’de neyi devrediyorsun! Tebrikler George Walker Bush!

Ama, tabii, yalnız o değil. Tebrikler, bu adamı iki kere Başkan seçerek 21. yüzyıla giren Amerikan halkı!

Altınova dolayısıyla

Murat Belge 04.10.2008

Şimdi Altınova’da patlak verdi. Her an, her yerde olabilir. Nitekim yıllardır oluyor. Ama olabileceğinden daha seyrek ve olabileceğinden daha yumuşak oluyor. Şaşmamız gereken de bu –olması değil. “Niçin daha kötü değil” sorusunun cevabı da, herhalde, bu ülkede yaşayan insanların büyük çoğunluğunun iyi yürekli, akli başında insanlar olması.

Yoksa işi fiştekleyenler az değil, yaptıkları işler de azımsanacak gibi değil. Daha yıllar önce İzmir’e bir gittiğimde tanık olmuştum. Birilerinin “Kürt’lerden alışveriş etmeyin” dediğini, “Kürt kadınlarını gündelikçi tutmayın” dediğini. Çanakkale’nin bir ilçesinde “keçinin ırzı” sorunu çıkmıştı. Gelen cenazelerde sürekli bir “etnik milliyetçilik” âyini yaşıyor; yaşanması teşvik ediliyor. İletişim kanallarına geçmeyen o kadar çok olay var ki. Örneğin Ege’ye çalışmaya gelmiş Bitlisli taş ustalarını, rekabet istemeyen yerlilerinin “Bunlar PKK’lı! Konuşmalarını duyduk!” diye ihbar edip günlerce sopa yemelerine yol açtıklarını ben kendim gözlemledim, yıllar önce.

Bunların bir kısmı, şu son anlattığım gibi, kendini açıkgöz bellemiş birilerinin çıkar amaçlı kurnazlıklarıdır, diyelim. “Olur böyle şeyler, insan bu,” diyelim. Ama birileri belirli bir ortam yaratmazsa, olmaz böyle şeyler. Açıkgöz, bu kapıyı açık bulmasa, kendine başka yol arar. Öyle değil, yukarıdan aşağıya pompalanan propagandayla biçimleniyor bu atmosfer. “Şehit cenazesi”nden “askere gitme töreni”ne, medyada yazılıp çizilenden verilen resmî demeçlere, şimdi Altınova’da olanın her yerde olmasına imkân veren altyapıyı el birliğiyle hazırlıyoruz.

Peki, neden? Nereye varmak üzere?

Baştan bakalım soruna: Cumhuriyet’in kuruluşundan beri bu ülkede “Kürt isyanı” diye bilinen bir olay tekrarlanmış. Seksenlerde bir ölçüde biçim değiştirerek (“PKK terörü” denilen biçimi alarak) yeniden alevlenmiş ve bu sefer dozu artıp eksilen, ama kesintisiz bir silâhlı mücadele olarak sürüyor.

Bunun “bölücülük” olduğunu ve buna izin ya da taviz vermeyeceğimizi ilân ediyoruz. Sorunun bütün sorumluluğunu üstlenen generaller, son zamanlarda, “bölücü örgüte yeni katılımları önlemenin önemi” üstüne konuşmaya başladılar. Peki, kim katılıyor, niçin katılıyor?

Kürt olduğu için ve bu ülkede Kürtler’in hak ettikleri hak ve özgürlüklerle yaşamadıklarına, bunun engellendiğine inandıkları için. Aramızdan bazıları bu “inanç”ın yanlış olduğunu söylüyor. Yanlış olduğunu gösterecek inandırıcı kanıt bulmakta zorlansa da bunu söylüyor. Ama başkaları ne söylüyor?

İşte, Altınova. Medyada okuduğumuz doğruysa, orada bir Kürt yapılmaması gereken bir şey yapmış. Suç işleyen hukuk prosedürü içinde cezalandırılır. Ama Altınova’da ahalinin bir kısmı cezalandırma işini kendi yapmaya karar veriyor. Nasıl yapıyor bunu? Sözkonusu olayla ilgisi olmayan başka Kürtler’in evlerine, dükkânlarına saldırarak. Yani, olan olaydan bütün Kürtler’i toplu olarak sorumlu sayarak, hepsini birden düşman ilân ederek.

Böyle böyle mi, kökeni Kürt olan bir insanı “ben burada yaşamalıyım” düşüncesine kazanacağız?

“Altınova’da tahrik sonucu insanlar galeyana gelmiş! Ne büyütüyorsun?” diyenler çıkacak. Peki, her gün biraz daha büyük bayraklar asıp “Biz Türk’üz” demekle kendini Türk hissetmeyen yurttaş daha mı yakından bağlıyoruz bu ülkeye? Manevra, tatbikat yapıp, Silahlı Kuvvetleri’imizle Peşmerge kılığında insanları “etkisiz hale getirme” gösterisini kamuoyuna sunduğumuzda, o elbiseleri sahiden giyen insanların gönlünü mü kazanıyoruz? Bir kışlanın adını “Mustafa Muğlalı” koyduğumuzda, bu topraklarda yaşayan milyonlarca Kürt, gözleri minnet yaşlarıyla dolarak, “Bizi ne çok seviyorlar. Burası benim cennet vatanım” yollu düşünceler mi geçiriyor zihninden?

Bu saydıklarım “tahrik olmuş” vatandaşların masum tepkisi mi?

Sayacak daha pek çok şey var üstelik.

Her metodoloji, bir amaca göre düşünülmüştür, ona göre sonuç verir. “Boşanma”nın metodolojileri vardır, “aşk ilânı ve evlilik önerisi”nin metodolojileri vardır. Bunlar her bireysel durumda ufak tefek değişiklikler gösterir ama birini öbürünün yerine koyarsanız, alacağınız sonuç istediğiniz sonuç değildir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargı neyi korur?

Murat Belge 05.10.2008

Bazı şeyler “kör gözüm parmağına” denilen (nedense) ve “göz çıkartacak kadar kaba” anlamına gelen tarzda gerçekleşiyor. Bu sabah *Taraf*’ın “Apoletika” köşesinde anlatılan durum: Cumhuriyet’in “Yargı” kurumunun bir şubesi Internet’te “You-Tube” kapatmakla meşgul (bunun ne kadar anlamlı bir davranış olduğunu Emre Aköz de anlattı). Demokrat olduğunu söyleyen ülkelerde pek yapılmayan bir şey. Öbür tarafta “Kürt düşmandır” diye yazan biri, dava edenler olmuş, gene Türkiye Cumhuriyeti’nin “Yargı” kurumunun bu sefer bir başka şubesi, Yargıtay’da bir daire, bunun “halkı düşmanlığa davet” olmadığı ve “düşünce özgürlüğü” kapsamına girdiği anlamında bir karar veriyor.

Bu toplumun nasıl bir kamplaşmadan, cepheleşmeden geçtiğini yazıp duruyoruz. Böyle olunca “pozisyon”ların giderek aşırılışması, gittikçe daha çok şeyin “ya ak, ya kara” haline gelmesi, kabul edilir değil, ama anlaşılır bir durumdur. Öyledir ama bu, birbiriyle kavgalı toplumsal kesimler için öyledir. Bir ülkenin “Yargı” denen kurumu bizzat bu kutuplardan birini oluşturmaya başlıyorsa, işler iyice vahim bir aşamaya geldi demektir.

Ama geldi. Geldiğini de, bu durumun vahim olduğunu da anlamamız gerekiyor.

“Yargı” deyince herhalde Anayasa Mahkemesi’nin *üstüne* koyacak bir yargı kurumu olamaz. Ama Anayasa’da yazılı kurala aykırı nasıl davrandığını ve CHP ile birlikte “367” kararını nasıl çıkardığını gördük. Yargıtay Başsavcısı’nın nasıl dava açtığını, Danıştay yargıçlarının nasıl darbe savunduğunu, daha pek çok şeyleri şu birkaç yıl içinde gördük. Çeşitli mahkemelerin kararlarını da gördük ve habire görmeye devam ediyoruz. Yukarıda değindiğim “beraat” kararı bunlardan sadece bir tanesi.

Bu ülkede bir süredir devam edegelen çekişmenin taraflarından biri, resmen, Yargı’nın kendisi oldu. Bu çelişkiler yumağı toplumda bir yandan yargıçlar ve savcılar Avrupa Birliği hukukunun inceliklerini öğrenmek için kurs görüyor, birtakım programlara katılıyor; bir yandan daha yaşlı kuşak Avrupa Birliği’nin de, her türlü hukuk, daha doğrusu “hukukilik” nosyonunun da üzerinden silindir gibi geçerek bir şeyleri “koruma”ya çalışıyor. Bir Yargı kurumu, “hukukilik” dışında neyi korumakla yükümlü olabilir?

Yani Yargı, hem çekişmenin bir “kutbu”, bir “taraf”ı, hem de, “göz çıkartacak” dediğimiz çok sayıda örnek olayın yaratıcısı. Bu da normal, çünkü başkası yapsa fazla dikkat çekmeyecek bir eylem, onu Yargı yaptığı zaman “göz çıkarır”.

Bu “göz çıkartma”nın da kendine göre bir mantığı, bir “diyalektiği” var. “Üç Aliler Mahkemesi”nin adalet dağıttığı bir dönemde, birkaçına değindiğim şu kararlar göz çıkarmazdı. Bakın, saygıdeğer Cumhuriyet dönemi tarihçisi Mahmut Goloğlu “bağımsız” İstiklâl Mahkemesi’nin “İzmir suikastı” davasını nasıl anlatıyor:

“Mustafa Kemal Paşa, Kâzım Karabekir Paşanın bu sözlerini duyunca çok sıkıldı ve böyle bir konuşmaya müsaade ettikleri için de İstiklâl Mahkemesine kızdı. Mahkeme Kurulu’nun Çeşme’ye getirilmesini emretti. O gece verilecek baloya çağrılmak bahanesiyle, İstiklâl Mahkemesi Çeşme’ye getirildi. Mustafa Kemal Paşa onları, balo salonunun yanındaki bir odaya aldı ve çok sert bir şekilde azarladı. Mahkeme Kurulunun artık baloda duracak hali kalmadı. Mustafa Kemal Paşanın önünden geçip gitmeye de cesaret edemedi. Pencereden atlamak suretiyle ancak dışarıya çıkabildiler ve kimseye görünmeden İzmir’e gittiler” (*Devrimler ve Tepkileri*. Ankara, 1972, s.204). Goloğlu şu kaynakları gösteriyor: F. Altay, 10 Yıl Savaşı: 419; K. Ali, İ. M. Hatıralar: 67-69; Kandemir, İ. S. İç yüzü: 85.

Evet, şu ortamda bu kararlar yadırganmazdı. Ama şu Türkiye’de bile bazı şeyler değişebiliyor ve şimdi durduğumuz yerde, anlatılan sahne de, bugünkü Yargı’nın durumu da, bu netlikte görülebiliyor.

Kavganın bir kutbu, içinde Yargı’da yer alan bazı bireyler de dahil, Goloğlu’nun anlattığı bu düzenin devamını garanti altına almak için çalışıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt Meselesi

Murat Belge 07.10.2008

Aynı karakolun bilmem kaçınıcı kere uğradığı baskınla bu noktada verilen kayıp sayısı 43’e, 44’e çıkmış (henüz bu istatistiğe girmeyen iki kayıp daha var). şimdi çoktan unuttuğumuz ilk baskında 22 ölü vermişiz. Onu unuttuğumuz gibi bunu da unuturuz.

şimdi tartişılacak (eskiden tartişılamazdı): tedbir niye alınmadı? İstihbarat yok muydu? Bu karakollar neye yarar? Bu durumda hesap sorulmamalı mı? Dağlıca soruşturulsa bu olur muydu?

Bu sorular soruluyor, sorulacak, sorulmalı. Önümüzdeki günlerde ben de bu konulara girmek, bu soruları çoğaltmak istiyorum. Ama bugün ayrıntısı değil de, kendisi üstünde birkaç şey sormak ve söylemek istiyorum.

Kürt sorununu ne yapacağız? Aktütün’de 43 kişi mi oldu, 45’e mi yükseldi değil. Türkiye’de kırk, elli bini ya buldu, ya bu yakınlarda bulacak. Ne yapacağız? “Bu sorunlar uzun vadeli sorunlardır. Terörle yaşamayı öğrenmeliyiz” diyenler var. Bu mu, sorunun cevabı?

şimdi, “uzun vadeli” de olsa, bu “vade”nin sonunda bir yere varılacağını duymak istiyor insan. Varılmayacaksa, niçin bununla yaşayalım?

Varılacaksa, nasıl varılacak? O yere varmak için Türkiye ne yapıyor? Ne düşünüyor? Programı nedir?

Bu sorun, “millî” bir sorun. Biz bu ülkede nasıl herkese “Türk milleti”nden olmanın anlam ve önemini öğretiyoruz, belletiyoruz, belki kısmen bundan da etkilenererek “Kürt milleti”nden olduklarının bilincine varan, sayıları da milyonları bulan yurttaşlarımız var. Uzun zaman onların böyle şeyler düşünmesini, öğrenmesini engellemeye çalıştık. Belki

geciktirmeyi başardık ama o kadar. Sonunda öğrendiler ve bir kısmı şimdi yalnız bunu düşünüyor. Bir zaman, “Bu ülkede Kürt yoktur, herkes Türk’tür, Kürt olduğunu sananlar yanılıyor” dedik. Bunu kanıtlayan bir ton kitap yazdırdık. Bunu söylemekle kalmadık, aksini söyleyeni hapse attık. Kürtçe’yi de yasak ettik.

Gene olmadı. İkna edemediğimiz gibi, bugün de lânet yağdırmaya devam ettiğimiz PKK bunları yaptığımız sırada ortaya çıktı.

Bunlar çok yanlış politikalar. Ama şunu da söyleyelim: “doğru” veya “yanlış” ayrı konu, bu bir “*politika*” idi. Adı “asimilasyon” politikasıydı; amacı Kürtler’i “Türklük” içinde özümlemektir.

Şimdi siz bunu yaparken bir yandan da “Düşmanınız Kürt’tür, kimi vuracağınızı bilin” diye yayın yaparsanız, bunun bir “politika” olduğunu söylemek mümkün mü? “Mustafa Muğlalı” kışlasıyla asimilasyon olur mu?

Bu ülkede yaşayan ve köken bakımından “Türk” olmayan insanları, ne yaptınız ettiniz, “Türk” olduklarına (veya öyle görünmenin kendileri için en iyi formül olduğuna) ikna ettiniz. Diyelim ki böyle bir şey mümkün oldu. Şimdi onların böyle olmaktan duyacakları mutluluğu büyütmek üzere bayrakları büyütün, İstiklâl Marşı’nı günde beş vakit çalın, kürsülere fırlayıp Türk’ün kahramanlığını, yüceliğini, cihan yıkılsa Türk’ün yılmayacağını, bütün bunları anlatın. Bu da “doğru”dur, veya “yanlış”tır, ama tutarlıdır, bir “politika”dır.

Ama siz böyle bir politika için “vazgeçilmez” olan, “temel” olan, “ilk adım” olan şeyi yapmış değilsiniz, yani bu insanları “Türk” olduklarına ikna etmiş değilsiniz (böyle bir şeyin “mümkün” olup olmadığı, “mümkün”se bunun “iyi” olup olmadığı hep ayrı tartışma konuları). Bu durumda, yaptığınız her şey, bayrağınız, marşınız, nutkunuz, andınız vb. sizi varmak istediğiniz noktanın en uzağı neresiyse oraya götürecektir.

Şu ana kadar götürmüş olduğu gibi.

Peki, “politika”yı değiştiriyor musunuz şimdi? Bizim haberimiz olmadan (böyle şeyler “bize”, yani “Türkiye toplumu”na sorulmaz, danışılmaz zaten) “asimilasyon”u bıraktınız, “düşmanınız Kürt’tür” politikasına mı geçtiniz? Yargıtay davranışı falan gibi belirtiler de bunu gösteriyor. Peki, bu yeni “politika” ile ne sonuç almayı bekliyorsunuz? “Terör” dediğiniz şey böyle mi bitecek? Ya da, Ertuğrul Özkök öncülüğünde bir “liberal avı”na çıkmak gibi bir “politika” mı düşünüyorsunuz, Kürt sorununu çözmek için? Ne de olsa, “sorun var” diyenleri ortadan kaldırmak, “sorun”u da ortadan kaldırmış gibi görünebilir.

Bu “sorun” tipi, Osmanlı’dan beri bildiğimiz bir şeydir, aslında. Sanırım, Osmanlı’nın kendi “millî mesele”lerine uyguladığı politikadan çok da farklı bir politikamız yok bugün. Bu hafta biraz bu konuları deşelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ne zaman, nasıl bitecek?

Murat Belge 10.10.2008

Kürt sorunuyla ilgili olarak başı ve sonu birarada düşünülmüş, tutarlı bir planımızın, projemizin, bir çözüm stratejimizin olup olmadığını sormuştum, hafta başında. Derken karakol baskını Diyarbakır saldırısı izledi ve böylece gerilimin özellikle arttığı evrelerden birine daha girdik. Bu noktada, “Niye karakol var? Karakol niçin orada? Niçin istihbarat yapılamadı?” gibi sorular yerine (bunların da elbette çok önemli olduğunu kabul ederek) artık durmadan şu yukarıdaki ana soruyu sormak gerektiğini düşünüyorum.

Sağda solda, sık sık ya gözüme ilişmeye, ya da kulağıma çalınmaya başladı: yalnız askerî yöntemle sonuç alınmasının mümkün olmadığını, başka yöntemler de düşünülmesi gerektiğini söyleyenler çoğaldı. Aralarında, “siyasî çözüm” formülünü telaffuz edenler de var. Kürt sorununa ilişkin konuştuğumuzda, “çözüm” kavramının başına “siyasî” sıfatının takılması en fazla TSK’yı temsil eden yüksek rütbeli komutanlar nezdinde alerji ve tepki uyandırır. Herhalde şimdilerde eskisi kadar alerji yaratmıyor ki bunu söyleyebiliyor artık, o çevrelerin hoşlanmadığı sözleri söylemekten kaçınanlar.

“Uzun süreli bir sorundur; çabuk çözüm beklemeyin” vb. beyanatlar veriliyor. Bu olayı olabilecek en kısa zaman dilimi içinde, yani, Eruh’tu galiba, ilk silâh patlamasından başlatarak ele alacaksak (ki doğru değildir böylesi. En az bütün Cumhuriyet tarihi boyunca devam etmiş bir sorundan söz ediyoruz), şöyle yirmi beş yıllık bir olayla karşı karşıyayız, demektir. Bu da epey “uzun süreli”. “Yeterince uzun süreli” de diyebiliriz. “Çabuk çözüm” beklememenin anlamı nedir? Yani, ne kadar bekleyeceğiz? Kaç yıl, kaç ceset bekleyeceğiz?

Şimdiye kadar uygulanan temel yöntemde, yani bu olayı asker ve polis gücüyle bastırma yöntemini uygulamaya devam edeceksek, bu soruya “ebediyen” diyerek cevap verebilirim.

Osmanlı tarihinde bütün bağımsızlık taleplerine bu yöntemle cevap verdik. Sırp, Bulgar, Yunan, Boşnak, Arnavut, Arap... Bastırmaya çalıştık. Sonuç? Sonuç ortada.

Kürtler’in büyük çoğunluğu, istediklerinin “bağımsızlık” olmadığını söylüyor. PKK’nın uyguladığı yöntemle başka neyin talep edilebileceği de insana ayrı bir bilmece gibi görünebilir, ama burada Türkiye’nin de payı var. “Tek âkdi çekiç

olma” durumunun kaçınılmaz ârâzı: “bağımsızlık isterim”, “kültürel hak isterim”, “siyasî tanınma isterim” vb. Sen ne istersen iste, cevabını çekiç veriyor.

Şimdi DTP’nin kapatılması davası gündemde, günü de iyice yaklaştı. Kapatılırsa ne olacak, bu ne anlama gelecek? Çok açık bir şekilde, uygulanan yöntemin, yani “askerî çözüm” formülünün devam edeceği, bu koşullarda “siyasî çözüm” diye bir formülden medet ummanın, bir şey beklemenin hiçbir şekilde gereği olmadığı anlamına gelecek. “Şimdiye kadar şu kadar partinizi kapattık. Bundan sonra da kapatacağız. Boşuna yenisini kurmayın” mesajı verilecek. Türkiye’de Kürtler’i temsil etme görevini üstlenmiş bir siyasî partinin söylemek zorunda olduğu sözler, söylemediği takdirde kendi gereğini inkâr edeceği sözler, aynı zamanda, bu ülkenin yasalarında bir siyasî partinin kapatılması için “gerekçe” olarak kabul edilen sözler. Bu durumda hangi “siyasî çözüm”? “Askerî çözüm” dışında ne?

Peki o çözüm ne zaman ve nasıl?

Görülen o ki, bunun da bir cevabı yok! “Üç zaman içinde...” vb.

“Dağdakileri indirmenin yolunu bulmalıyız” deniyor. Hemen ardından “Ama bir siyasî af söz konusu olmayacaktır” deniyor. Ne demek bu?

Bir yeni yol açabilecek her fikre karşı bir tıkaç bulunuyor. “Şöyle yaparsak çözülür” diyen bir yetkili yok ortada. Ama “şöyle yaparsak çözülür” diyen herkesin tepesine binip “Çabuk lafını geri al, bir daha da söyleme” diyen yetkili çok.

Çöz, ama statüyü değiştirmeden çöz. İyi ama, zaten sorunu yaratan statü! Statüye dokunmadan nasıl çözeyim?

Bekle. Ben sorumluluk yüklenmeden olsun. Ben emekli olayım, sonra başkaları ne yaparsa yapsın.

Yani, negatif belirleyicilik, her şeye hâkim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

OHAL önerisinin düşündürdükleri

Murat Belge 11.10.2008

Bu yazıyı birkaç yıl önce gene yazdığımı hatırlıyorum. Sorunların ve soranlara karşı tutumların bu kadar *değişmediği*, komutanların ve politikacıların “Birlik ve beraberliğe en fazla ihtiyaç duyduğumuz bugünlerde...” diye söze başlamaktan hâlâ bıkmadığı bir ülkede yazarların da habire aynı şeyleri yazıyor olmasında yadırganacak bir şey yok.

Gün aşırı bir iki ölü, mayın falan, bir rutin haline gelmiş, alışkanlık yaratmış, geçip gidiyor. Arada bir sayı on beşe, yirmiye fırlayınca, “Ne yapacağız? Eksik kalan ne” diye sormaya başlıyoruz. Harekât yapılmış, harika! “Sınır ötesi operasyon” yapılmış ki, dünyada eşi görülmemiş! İki üç ay sonra, hoppala, yirmi şehit daha!

Gene böyle bir evredeyiz, onun için “Ne yapmalı?” ortamı yeniden kuruldu. Umarım bu sefer biraz daha anlamlı ve etkili olur.

Ancak, bu ortamda, cihet-i askeriyeden “OHAL ilân edilsin” önerisinin geldiği yazıldı ve söylendi. OHAL vardı, sözkonusu bölgede OHAL kalksa da hayat “olağan” olamadı zaten, yıllardır ve yıllardır. Şimdi, “Ne yapmalıyız” sorusunun yoğunlaştığı bir ortamda, buyurun size “çözüm önerisi”: “OHAL ilân edelim”.

“Yazmıştım” dediğim şu: Goriller sürü hayatı yaşar; “sürü” sözkonusu oldu mu, bir “önderlik” gereği de ortaya çıkar. Gorillerde önderlik, sürünün yaşlı erkeklerinde olurmuş. Bir tehlike anında, diyelim bir leopar, bir aslan belirdi, yavrular ve dişileri ortaya alır, erkek goriller bir halka oluşturur, onları savunurmuş. Gorillerin de, bizim gibi (zaten benzerliğimiz çok), yaşlanınca tüyleri beyazlanıyor. Dedğim bu önder yaşlıların ensesi ağarır. Onun için bunlara “hoary neck” (kırçılısırt) deniyor. Kırçılısırtlar gelen düşmana karşı sürünün önünde kendilerini siper eder, göğüslerini yumruklayıp dişlerini göstererek meydan okurlarmış.

Bu yöntem etkili olurmuş. Gelen düşman, bu kadar gorille başa çıkamayacağını anlar, çeker gidermiş.

Derken, günün birinde, teni soluk, ellerinde “tüfek” denilen âlet bulunan birileri peyda olmuş. Daha önce hiç görülmedik birileri. Goriller gene halka olmuş, kırçılısırtlar gene öne atılıp göğüslerini yumruklamış. Yeni gelenler “tüfek” denilen âletlerini omuzlarına dayayıp “dan! dan! dan!” yapmış. Ne kırçılı kalmış, ne kırçillaşmamış.

Bu hikâyeyi çok farklı bir ortamda Amerikalı bir “önderlik uzmanı”ndan dinlemiştim. Amerikalılar çok meraklı ya böyle şeylere, her işin bir “uzmanı” olmasına. Adam bunu anlatmış, sonra bu “kıssa”dan şu “hisse”yi çıkarmıştı: toplulukların karşılaştığı sorunlar her zaman değişir. Bir sorunu çözmekte yararlı olmuş yöntem, bir sonraki sorunda işlemeyebilir. İyi de doğru önderlik, her durumda aynı davranışı sergilemek değil, her durumda o durumun koşullarının gerektirdiği davranış tarzını bulmaktır.

Goril topluluğu “kırçılısırt”ların iktidarını sorgulayamaz, değiştiremez. “Kırçılısırt”lar da kendi bilgilerini sorgulayamaz, değiştiremez. Bunun sonucu, “eli tüfekliler” karşısında her zaman kolay hedef olmalarıdır. Böyle olunca, “eli tüfekliler”

insafa gelmez ise, gorilin de soyu tükenir. Bütün bu evrim çerçevesinde buraya kadar gelişebilmiş olan gorillere, başka türlü davranamadıkları için kızmak veya onları küçümsemek, yersiz olabilir. Ama bizler goril değiliz, insanız. İnsan olarak, zihnimiz böyle sınırlı, kısıtlı değil. “Mantık” denilen bir şeye, “akıl yürütme” denilen bir imkâna, “ders çıkarma” denilen bir yeteneğe sahip olduğumuz rivayet ediliyor.

Öte yandan, canlı varlıklar, aralarındaki bütün farklılıklara rağmen, bazı temel ortak özelliklerle de donatılmış oluyor. Bunlara, isterseniz, *hayatın* zorunlu kıldığı alışkanlıklar da diyebilirsiniz. Gorillerin anlattığım davranışta ısrar etmelerini “muhafazakârlık” olarak adlandırırsanız, biz insanlar arasında da muhafazakârlığın var olduğunu, yalnız siyasî bir tavır olarak değil, hayatın her alanında görülebildiğini de hemen düşünürsünüz. Muhafazakârlığı, bunun gerekliliği ve yararını savunabilirsiniz de; çünkü “soyu devam ettirmek”, çok zaman, ona ilişkin bazı özellikleri “muhafaza etmek”le mümkündür.

Öyleyse, Amerikalı dostumun “hisse”sine şunu da ekleyeyim: iyi de doğru önderlik, ne zaman muhafazakâr, ne zaman devrimci olmak gerektiğini isabetle sezmeyi gerektirir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Golf ve gaf

Murat Belge 12.10.2008

Her gün yeni “sansasyon”larla şenlenen medyamızda şu günlerin iki “flaş” konusu var: 1) golf oynayan komutan; 2) Öcalan’la konuşan asker ve sivil görevliler. Birincisi bir süre daha konuşulduktan sonra yavaş yavaş “nisyan” bulutları arasına karışacaktır herhalde, bir biçimde. İkincisini daha uzun süre tartışacağımızı tahmin ediyorum.

Komutanın golf oynaması, benim ölçülerime göre, hak ettiğinden çok daha fazla bir eleştiriye uğradı. Buna kusur bulunurdu, elbette, bulunmaz demiyorum. Ama, sanki, kurumun yarattığı bir şey sonunda bir bireyin başında patladı. Şunu söylemek istiyorum: özellikle 12 Eylül’den beri, TSK hakkında en ufak eleştirel sözü söylemekten kaçınma gereği konusunda bir “sivil konsensus” var. Bunu fiilen askerler yaratmıyorsa dahi, onlar da kendilerine yönelik en küçük bir “sataşma” ihtimali sezdiklerinde, medyamıza hemen “sert demeçler” dedirten sözler söylemekte tereddüt etmiyorlar. Günün veya gecenin çeşitli saatlerinde böyle “sert” bildiriler yayımlamak onların hakkı. İkide birde, “Boğaz’a bakarak viski içenler bu işlerden anlamaz” üslûbuyla ahkâm kesme yetkisini alıyorsunuz, general rütbesine gelince. “Post-modernist” düşmanlara çatıyorsunuz, medya, “Paşa neler biliyor” ağzıyla aktarıyor; “Avrupa’da ne işimiz var? Rusya’yla İran’a bakalım” diyor biri; beriki Kıbrıs’ın “jeopolitik” öneminden dem vuruyor. Bunlara karşı çıkacak olursanız, “vatan haini” damgasını da yersiniz hemen. “Dönergeç” miydi, neydi? Onunla dalga geçecek olsanız sivil yardakçı hazırıdır, “Ordu düşmanı” diye laf atmaya.

Liste böyle uzar gider de, özet olarak, en olmadık günde, bolca fotoğrafıyla birlikte, “golf oynayan komutan” tesbit edilince, bütün birikim onun üstüne boca edildi. MHP gibi “sonuna kadar sadık” kurumların dışında, medyanın “akredite” unsurlarından bile çatlak ses çıktı.

Simgesel jestler, duruşlar, sözler toplumu bizimki. Çünkü “teftiş” edilmeye alıştırılmışız. “Hiza ve istikametler” düzgün, ayakkabılar boyalı olacak, yakalar iliklenecek. Teftiş “eden” yerinde olan kişi yakası bağı açık yakalanınca, teftiş edilenler de hıncaldılar.

Öcalan’la görüşmeye gelince... Bunu da yadırgadığımı, hattâ buna şaşıtığımı da söyleyemeyeceğim. Herhalde medyaya sizan şu bir iki temastan ibaret de değildir görüşmeler.

Birileri iki günde bir höykürür, “Bu Öcalan nasıl konuşuyor? Nasıl demeç veriyor?” diye. Bunun ardından da, “Asmadık da böyle oldu” teranesiyle, bu ülkede idamın kaldırılmasının acısını hâlâ unutamayanlar gelir.

Yahu, adamın nerede olduğu belli. Demeç verdiyse, yıllardır bu böyle gidiyorsa, “yanlılıkla” olmuyordur. Yakalandığında, uçakta, “hizmet ederim” diye mırıldandığını da görmüştük –fotomontaj falan değildi herhalde.

İş gene kısmen medyaya geliyor. Her şeyin bir “millî isteri” atmosferinde yapılması gerek. Medya bir yerlerden sinyali alınca hemen bunun tonunu belirleyen yayına başlıyor. O zaman toplumda çıkıp yaygara edecek birileri zaten “hazır kuvvet”; İtalyan domatesi çiğnemekten Öcalan maketi yakmaya, her türlü gösteri serbest.

“Teröristbaşı” veya “Bebek Katili” diye isimler takıyoruz. Kendi yarattığımız havaya kendimiz kapılıyoruz. Şimdi, bunca yıldır süren bu davanın bir kutbunda duran örgütü bu adam kurdu. Bir özgül konjonktürde Amerikalılar tutup Türkiye’ye teslim ettiler. Savaşı bitirmek gibi bir kaygısı olması herhalde gereken TC devleti bu çaba içinde niçin bu adamla konuşmasın? “Konuştu” diye değil, “Az konuştu. Etkili konuşmadı” diye kızmalıyız kızacaksak. “Ben onu muhatap almam” inadinın geçerli olup olmadığını, bu inatla bunca insanın hayatını kaybetmesinin, kaybolan her insan hayatıyla yeni intikam ve düşmanlık tohumları ekildiğinin, yani “çözüm” denen şeyin biraz daha uzaklaştığının değip değmeyeceğini konuşmalıyız.

“Öcalan muhatap olamaz!” İyi. “DTP de muhatap olamaz. Kapat gitsin!” Bu da iyi.

Peki biz kiminle konuşacağız? Durumu tam da bizim gibi gören bir Kürt bir gün çıkagelir diye mi bekliyoruz? Tut ki bir gün öyle biri geldi. O kimi temsilen konuşacak? Bütün Kürtler’in “hain” diye nefret edeceği biri?.. Bizim gibi düşünenle Kürtler’in aynı fikirde olmadığı şu son yüzyıl boyunca anlaşılmadı mı?

Demek ki konuşmayacağız. Kimse bizim muhatabımız olamaz. Sorunu konuşmadan çözeceğiz.

Onun için, yirmi beş senedir buradayız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güçlü Devlet - Zayıf Toplum düşüncesi

Murat Belge 14.10.2008

Türkiye'nin siyasî düşünce geleneğinde “devlet” kavramının aşırı biçimde, bir “takıntı” derecesinde büyütüldüğünü ve önemsendiğini hepimiz biliriz. Bu düşünce tarzına göre “devlet” her durumda güçlendirilmelidir, toplumda her kazanım bir şekilde devletin güçlendirilmesine kanalize edilmelidir.

19. yüzyılda, 20. yüzyılın başlarında Avrupa’da türlü türlü “devrimci” vardı. Çoğu sürgünde, toplanır, konuşur, nasıl edip de devleti alt edeceklerini tartışırlardı. Aralarında yalnız Türkler ya da “Jön” Türkler devleti “kurtarmak” için ne yapmak gerektiğine kafa yorarlardı.

Şüphesiz bu düşünce tarzı, bizde çok köklü olsa da, yalnız bize özgü değil. Böyle düşünmeye yatkın birçok toplum daha sayılabilir ve sonuçlar da hepsinde benzerlik gösteriyor.

Örneğin Sovyet sistemi herhalde bu bakımdan, devleti önemsemesi ve güçlendirmesi bakımından benzerleri arasında en ileri gideniydi. Devletin tekelinde veya denetiminde olmayan herhangi bir toplumsal etkinlik alanı kalmamıştı. Kâğıt üstünde yazılı bir dolu yetkinin yanı sıra yazılı olmayan bir o kadar daha illegal imkânı vardı.

Ama, sonra ne oldu, diye soracağım. Üstünde durmak istediğim asıl konu bu, çünkü. Böyle devletlere, kuranların mantığına da uyarak “Amma güçlü!” deme alışkanlığımız var. Oysa öyle değil; böyle devletler güçlü falan değil! Bizimkinin de olmadığı gibi.

Kendini toplumun dışında, toplumdan ayrı bir varlık olarak kuran, teorinin “politik toplum / sivil toplum” ikilisinin arasındaki dengeyi birincinin lehine ve ikincinin aleyhine artırmaya çalışan bir devlet, kendisi de, uzun vadede güçlü olamıyor.

Sovyetik devletlerin de olamadığı gibi.

Bu durum, çağımızda, genellikle devletin kendini toplumun velisi, koruyucusu veya önderi gibi gördüğü durumlarda ortaya çıkıyor. “Sovyetik” dediğimiz toplumlarda durum böyleydi. Sosyalistler bu ülkelerde devlet iktidarını ele geçirmeyi başarmışlardı. Şimdi, bu işlerden pek anlamayan toplumu elinde tutup hepsini çok mutlu edecek sosyalizme doğru götüreceklerdi.

Türkiye Cumhuriyeti için amaç “sosyalizm” olmasa da gene bir hedef, “asrî medeniyet seviyesi”, bu işlerden pek anlamayan bir halk ve her şeyi bilen bir devlet burada da vardı.

Her toplumda böyle hedefler bulunmayabiliyor tabii. Sözgelisi bir İdi Amin de devleti güçlendireceğine inandığı şeyleri yapıyor ama bunu kendisi için, kendi iktidarını sağlamlaştırmak için yapıyor. Bu tip diktatörlükler ayrı konu.

Sovyetik sistemde öncelikle bir “proletarya” vardı ve her şey onun için yapıldı. Ama ona bir şey yaptırtmazlardı. Çünkü henüz olgunlaşmamıştı. Bilenler gerekeni yaptıkça büyüyecek ve olgunlaşacaktı ama olgunlaşmadan olay bitti.

Burada ise “proletarya” değil, “Büyük Türk Milleti” var. Bu millet çok büyük ve her türlü yeteneğe sahip. Ama bu genellikle biz onun hakkında konuşurken böyle. Çünkü biz de ona fazla bir şey yaptırtmıyoruz. Sovyetik sistemde uygun görülenden çok daha geniş diyebileceğimiz bir “seçme” hakkı tanımışız, Büyük Türk Milleti’ne; o da bu hakkını seve seve kullanıyor. Sorun da bunu kullandıktan sonra başlıyor. Çünkü her seferinde gidiyor, seçmemesi gerekeni bulup seçiyor. Bu yanlışın düzeltilmesi için devlet bin bir türlü zahmete girmek zorunda kalıyor.

Sanırım bu “devlet-toplum” ilişkisinin kuruluş aşamasında toplum bir nedenle henüz “çocuk”, “toy” falan bir şey. Ama devlet bu “babacan” tavrı takınınca, çocuk bir türlü büyüyemiyor.

İşte o zaman devlet de aslında güçlenemiyor. “Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” aforizmasını pek bir benimsemişizdir, her fırsatta kullanırız. “Sağlam devlet sağlam toplumda bulunur” diye bir aforizmamız ise yoktur. Aynı mantık bunu da geçerli kıldığı halde nedense bunu düşünmeyiz, söylemeyiz. Bağımlılık ilişkisini tersinden kurarız, devleti “bahşeden”, toplumu “bahşedilen” gibi görürüz.

Anlatmaya çalıştığım durumun en net manzarasını son büyük depremde hep birlikte seyretmiştik. Üç kişi sokakta yürümeye kalksa saldırıya geçen ve o insanları yerlerde sürükleyerek gücünü gösteren anlı şanlı devletimiz birdenbire ortadan kaybolmuştu.

Hangisi güçlülüğün işaretidir dersiniz? Afete karşı tedbir almayı bilmek mi, adam sopalamayı bilmek mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sizden korkmuyorum

Murat Belge 17.10.2008

Aktütün’le ilgili bazı belge ve bilgilerin bizim gazetede yayımlanmasını, şu birkaç gün olmakta olan olayların izlemesi doğaldı ve beklenirdi. Özellikle iki şeyi kastediyorum: 1) Medyanın bilinen (muvazzaf) kesiminin böyle bir olay olmamış gibi davranması; 2) Genelkurmay Başkanı’nın tehditkâr bir konuşma yapması. Belki buna bağlı olarak, bir “yayın yasağı” uygulamasının gelmesi de beklenirdi. Burası Türkiye ve Türkiye’de işler böyle olur.

Ama burası yalnız Türkiye değil, burası artık “değişen Türkiye”. Evet, bu toplum Kenan Evren gibi birini bile yıllarca dinlemek zorunda kaldı, ama, belki de onun için, artık yeni yeni Evren’leri, Çevren’leri, Mevren’leri dinleyecek hali kalmadı.

Marx’ın belki en sık hatırlanan, tekrarlanan gözleimidir: tarihte bir şey ilkin trajik bir biçimde tecelli eder; ama daha sonraki taklitleri komedyadan öteye geçemez. Dünkü tablo da öyleydi. 12 Eylül günlerinde halkın “Beşi-bir-yerde” adını taktığı, ortada konuşan Genelkurmay Başkanı’yla “birlik ve beraberlik” mesajı veren yardımcıları, bu tablonun 12 Eylül’de üzerimizde kurduğu o depresif atmosferi yaratmaktan uzaktı –Başbuğ’un bütün korkutma çabalarına rağmen.

Bu konuşmanın özellikle bir kısmı üstünde biraz durmak gerektiğini düşünüyorum. Hani şu, PKK’nın “başarılı” olduğunu söyleyenlerin, akacak kandan sorumlu olacaklarını söylediği kısım. Bir kere, PKK’nın başarılı olduğunu, PKK’lılardan başka, söyleyen yok. Geçenlerde bu gazetede Etyen Mahçupyan benim de yıllardır söylediğim bir şeyi yazdı, yayımladı. PKK, bu çağın genel entelektüel iklimine uyum sağlamış bir örgüt değildir. Önce uluslararası ortamda, varoluşunu silâh ve ölüm üstüne kurmuş bir örgütün, birtakım marjinal kesimler dışında kimsenin “hayranlığı”nı kazanmasına imkân yoktur. Yurt içinde Kürt halktan aldığı destek de genellikle bir “namus borcu” olarak ödenen sessiz kabullenmenin pek ötesine geçmemektedir. Bunlara rağmen bu örgütün bunca yıldır bu mücadele gücünü gösterebilmesi ve dünyada da, isteksizce olsa dahi, Kürt sorununun zorunlu sözcüsü gibi kabul edilmesi, Türkiye Cumhuriyeti devletinin şimdiye kadar uyguladığı politikaların sonucudur. Her türlü itirazı kan ve şiddetle bastırmaktan başka hiçbir anlayışa varoluş hakkı tanımayan devlet politikalarının. Ayrıca, genel olarak devletin çeşitli kolları arasında ve bu politikaların oluşturulmasında hangisinin her zaman ve en fazla ağır bastığını hepimiz gayet iyi biliyoruz. Onun için, birtakım “sorumluluklar”dan söz açılacaksa, buyurun açalım. Burada İlker Başbuğ’un kendinden çok temsil ettiği ve adına konuştuğu zihniyetin nelerden sorumlu olduğunu tartışalım. Bu tabii Kürt sorunuyla sınırlı bir olay da değil. Türkiye’de olagelen her olaya müdahale eden bu kurum ve bu zihniyet, başımıza gelen her şeyin sorumluluğunun da aslan payını taşıyor.

Yani burada kimse PKK’nın başarısından söz etmiyor. Konu, sizin *başarısızlığınızdır*. Başarılı olması imkânsız zihniyetinizi bu toplumun kaderi haline getirmekte gösterdiğiniz –ve son konuşmanızda da yeterince sergilediğiniz– “kararlılık”tır.

Bu yöntem, “toplumu korkutma” temeli üstünde kurulu. Kaş çatıp kaş kıсарak insanları tehdit etmek, çeşitli somut uygulamaların eşliğinde, topluma empoze edile edile, toplumun bir alışkanlığı haline –büyük ölçüde- getirilebildi. On yılda bir darbe yapıp iktidarı gasp eden, ondan sonra bütün bir hukuk anlayışını çiğneyerek asan kesen, asmak için yaş büyütmekten bile korkmayan zorbaları görüp tanıyarak geldik buralara. Elbette korkanlar olacak. Ama, Abraham Lincoln’un ünlü sözünü bu duruma uyarlayabiliriz: “Halkın bir kısmını her zaman korkutabilirsiniz; bütün halkı bir zaman korkutabilirsiniz; ama bütün halkı her zaman korkutamazsınız.”

Kaş çatıp parmak sallamak, beşli saf tutup durmak, beni korkutmuyor. Sizden korkmuyorum. Benim ne halt ettiğim kendi başına önemli değil. Ama kötü haberi de vereyim. Sizden korkmayan daha çok kişi var ve sayıları gitgide çoğalıyor, çoğalacak.

Sizden korkmuyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Birbirlerini yesinler”

Murat Belge 18.10.2008

Geçenlerde okuduğum bir kitapta bir bölüm, görece kısa bir süre önce tartıştığımız bir konuyu yeniden aklıma getirdi. Aklıma gelen konu bazı Marksistler’in Ergenekon’a tavrı almayı reddedip “birbirlerini yesinler” demeyi seçmesiydi. Kitap da Misha Glenny’nin *The Balkans* kitabı.

Pek çok Balkan ülkesinde –ve bizde, tabii- olduğu gibi, Bulgaristan’da da siyaset pek huzurlu, barışsever bir etkinlik değildi. Bireysel veya kitlesel cinayetler, suikastlar, bombalar, devlet terörü, ne ararsanız vardı. 1894’te Stefan Stambolov başbakanlıktan istifa etmek zorunda kalmıştı. Bir yıl geçti geçmedi, sokakta pusuya düşürüp öldürdü, Bulgar milliyetçileri. İki elini bileklerinden kesip bıraktılar, çünkü o elleriyle düşman Sırbistan’la barış antlaşması imzalamıştı. Komaya girdi, birkaç gün sonra öldü.

Bulgaristan’da bu ince politikayı yapan çok zaman VMRO’dur. 1907’de Başbakan Petkov öldürüldü.

Dünya Harbi'nin ardından, Stamboliiski önderliğinde Çiftçi Partisi iktidara geldi. Stamboliiski Bulgaristan'ın savaşa girmesine muhalefet etmiş bir politikacıydı. Onun için, yenilgi ertesinde iktidara onun gelmesi normaldi. Çiftçi Partisi Bulgar siyasî yelpazesinde solda yer aldığı varsayılan bir partiydi; ama burada rakipsiz değildi. Oy sıralamasında onu önce Komünist, sonra da Sosyalist Partiler izliyordu. Ama sanayileşmemiş tarım toplumu Bulgaristan'da köylüye dayanan (ve köylünün güvenini kazanan) partinin öne çıkması anlaşılır bir durumdu. Stamboliiski VMRO'nun da ayağına basmıştı, Neuilly Anlaşması'yla küçülen Bulgar ordusundan çıkarılan “genç subaylar”la da. Neuilly Anlaşması'nı imzaladığına göre, Stamboliiski'nin eli de “kesilecek eller” listesine girmişti. 1923'te VMRO-Ordu ittifakı darbesini yaptı. Stamboliiski “yakalandı”; elinden başka başı da kesilerek kutulanıp Sofya'ya gönderildi.

Darbe sırasında Bulgar Komünist Partisi “bırakın, birbirlerini yesinler” tavrı içinde oturmuştu; ama oturmaktan biraz ileri gidip “Genç Subaylar”ın kurduğu “Askerî Liga”ya da selâm çaktı. Çünkü dediğim sol- içi rekabette “gerici” olarak gördükleri Köylü Partisi birkaç yıl önce onların öncülük ettiği bir grevi, Pernik madenlerinde başlayan grevi bir miktar şiddet kullanarak bastırmıştı. “Birbirlerini yesinler” diyenlerin buradaki bir argümanının da hükümetin 1 Mayıs marifeti olmasına epey benzer bir durum.

Parti yeterince örgütlüyü çünkü Stamboliiski baskısını buralara uzatmıyordu. Ama KP kılını oynatmadı ve “bu, kırsal burjuvazi ile kentsel burjuvazi arasında bir iktidar kavgasıdır” dedi ve kırdı ve kentteki emekçi kitlelerin bu kavgaya katılmayacağını ilân etti.

Bu tarihte Komintern'in başında Zinoviev vardı. Zinoviev durum karşısında çıldırdı. O tarihlerde İtalya'da Mussolini ortaya çıkmış, dolayısıyla “faşizm” kavramı da öğrenilmişti. Zinoviev, bu darbeyi yapanlara “Monarko-faşist” (“Anarko-sendikalist”in tersi gibi) terimini yakıştırdı ve KP'ye bu girişimi nasıl destekledikleri konusunda hesap sordu. Bunu yalnız sözle yapmadı: BKP'nin darbe hizmetine girmesini soruşturacak bir komisyon da kurdurdu. BKM önce haklı olduğunu savundu, ama sonra özeleştiri yaptı. Yanlış yapıldığına içtenlikle inandığı için mi bu yolu seçti, yoksa Moskova karşısında başka çaresi mi yoktu, orasını bilmiyoruz.

Bu olaylarda az önce Lenin hastalığı ilerlediği için çekilmiş ve ünlü vasiyetini de yazmış, ama Stalin henüz iktidarı ele geçirmemişti. Zinoviev Stalin'in değil, Lenin'in Komintern'inin başındaydı. Aldığı tavır da bulunduğu yerin gerektirdiği tayırdı.

Darbe olurken kılını oynatmayan parti bu eleştiri karşısında bir şeyler yapma gereği duyarak bir işlere girişti. Ama öndersiz Köylü Partisi de, geri kalan muhalefet de dağılmıştı. “Monarko-faşizm” tepkisini gösterdi: on bin kadar insan öldürüldü.

Bunu Komünistler'in ünlü Sveta Nedalya kilise bombalaması izledi (1925'te). Olayın hedefi olan Kral Boris kiliseye gelmemişti bile. Beyaz Terör böyle başladı. Binlerce ve binlerce insan hayatını kaybetti. Sol çöktü ve yıllarca kendine gelemedi.

“Tarih tekerrürdür” derler ya, değildir. Her olay farklıdır. Buna rağmen, olaylar arasında çok çarpıcı benzerlikler de vardır. Burada da öyle galiba. Neyse ki, sonuçlar –şimdilik- benzemiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Frankfurt Kitap Fuarı

Murat Belge 19.10.2008

Hayatımda hiç yapmadığım bir şey yapıp Frankfurt Kitap Fuarı’na geldim. Aslında gene yapmazdım da, “yapmak”tan çok “yaptırıl”dım. Bu yıl Türkiye bu Fuar’ın “Şeref Konuğu” mu diyorlar, öyle bir yer doldurduğu için bütün Türkiye burada (“bütün Türkiye” burada olduğu için bir de “boykot eden Türkiye” var tabii). Dolayısıyla ben de buradayım.

Frankfurt’a yıllardır yolum düşmüyordu. Kafamı zorluyorum, son geldiğim tarihi ve vesileyi bir türlü hatırlayamıyorum; ama on yıldan aşağı değildir. Frankfurt şimdilerde kendini Avrupa’nın finans ve ticaret başkenti olarak görüyor. Bu sıfat, günümüzde, bir düzeyde, kentin bol miktarda gökdelen dikmesi anlamına geliyor. İşte bu gökdelenler dikilmeye başlayalı (ve Frankfurt finans merkezi olalı) beri ben de buraya uğramaz oldum –dediğim, hatırlayamadığım o son sefer dışında. Ama o son seferden, kentin dikine gelişme tarzını hatırlıyorum.

Eski gelişlerimden, eski Frankfurt’un koyu kırmızı renkte taşıyla yapılmış binalarını hatırlıyorum. St. Paul falan. Bunlar, tabii, gene yerli yerinde duruyor.

Fuarla birlikte “ulusal” bir hamle yaptığımız anlaşılıyor. Kentin her yanında yöresinde Türkiye’yle ilgili bir şeyler olmakta. Örneğin DGB’de, yani Sendikalar Birliği’nin buradaki şubesinin binasında, “Türkiye’de 1 Mayıs Afişleri” sergisi varmış. Yani çeşitli ilgi alanlarına hitap edebilecek nitelikte etkinlikler düşünülmüş ve düzenlenmiş.

Buraya dün (cuma günü) geldik ve doğal olarak, ilk iş, Fuar’ı gezdik. “Gezdik” demek abartma, aslında. Muazzam bir işin küçük bir parçasına bakabildik. Türkiye’nin standlarının bulunduğu kısma kısaca göz atıp (bugün öğleden sonra işimiz orada, nasıl olsa) Almanca dışındaki dillerde, tabii ağırlıklı İngilizce yayınların bulunduğu alana geldik. Bu Fuar, bizdekiler gibi, kitapla okuru buluşturmak üzere açılmıyor. Yayınevlerinin, yayıncıların birbirlerini tanımalarını, yayınlarını görüp öğrenmelerini, görüşüp iş bağlamalarını sağlamak gibi bir işlevi var. Getirilen yayınlar da satmak için değil, göstermek için. Bütün yayın standlarında, kitaplar arka planda; ön planda küçük masalar, sandalyeler var. Küçük küçük kahveler açılmış gibi. Bunlar değişik ülkelerden yayıncıların stand sahibi yayınevinin temsilcileriyle oturup yayın hakkı konuşması, pazarlık yapması için.

Dolayısıyla bu gezintiden kısa zamanda sıkıldık. Bakacak fazla kitap yok (zaten ticarî görünümlü, renkli resimli yayınlar ortalığı kaplamış), ancak, varsa, birtakım kataloglar alabiliyorsunuz.

İşin bizimle ilgili kısmını planlayanlardan biri olan Tanıl Bora ile konuşuyorduk. İlk, Türkiye’yi “tanıtma” kısmının aslında başarılı olduğunu söyledi. Çağımızda insanların herhangi bir konuyla ilgilenmeleri için böyle özel bir “gün”, “hafta”, her neyse, böyle bir şeye gerek var. Her gün, Türkiye’yle, edebiyatıyla, sanatıyla, tarihi ve politikasıyla ilgili birçok panel, konferans var. Memlekette rastlamadığımız, yıllardır görmediğimiz herkes burada. Bu toplantılara üçte bir oranında Alman da katılıyormuş.

Tanıl olayın öbür yüzünü de anlattı. Gelip izleyen bu Almanlar burada görülen, gösterilen imgenin tam da Türkiye olmadığını farkında, diyor. “Tamam, sizin böyle bir gelişkin, uluslararası standartlara uygun parçanız var, ama bu ‘bütün Türkiye’ değil, Türkiye’nin ‘egemen kesimi’ bile değil. Örneğin burada bir Kürt yayınevi olabiliyor; ama gelsin Türkiye’de de olmaya kalsın...”

Bu ortak payda üzerinden ayrışan iki tutum olduğunu hissetmiş Tanıl Bora: biri, “sinik” olanı, “Bizi kandırmaya çalışmayın, yemezler.” Öbürü, “iyimser” olanı, “İyi, iyi. Böyle devam edin, bütün ülkeyi bu hale getirin. Ha gayret!”

Şimdi gidiyoruz, panele.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerekçeli Karar

Murat Belge 24.10.2008

Anayasa Mahkemesi’nin başörtüsüne ilişkin değişikliği reddetmesinin beklenen “gerekçeli kararı” çıktı (parti kapatılması hakkındaki gerekçeli karar ise henüz yok). Ama tabii kararın tam metni henüz medyaya yansımadığı için – belki de hiç yayımlanmaz- bunu görmedim. Gazetelerde ancak –gazetelerin seçtiği- bazı bölümler var. Bunlar da gazetelerin meşrebine göre bir kavramsal çerçeve içinde sunuluyor. Örneğin medya içinde bir “kırmızı-çizgi-sever” medya var ki, onlar “Bir daha sakın şunu şunu yapmayın” havasında; kimileri karardan hoşnut değil, eleştirel. Böylelerinin sermayesi de “muhalafet şerhleri”, çünkü onlar da eksik değil; Başkan Haşim Kılıç ve üyelerden Sacit Adalı bu karara katılmadıklarını açıklamışlar.

Ben de bu karardan hoşnut olmayanlar arasında yer aldığım için o “muhalefet şerhleri” benim de ilgimi öncelikle çekiyor. Herhalde çok fazla uzamadan kamuoyu önüne gelecek ikinci (parti kapatma/kapatmama) kararıyla birlikte bu iki “gerekçe” önümüzdeki dönemin çok önemli bir tartışma konusunu oluşturacak; çünkü ikisi de, yalnızca ilgili göründükleri özgül ve somut sorunlarla sınırlı kalmıyor, Anayasa Mahkemesi’nin kendisi hakkında sorular getiriyorlar. Bununla da bitmiyor tabii: bu ülkenin kurumsal yapısı, kurumlar arası dengeler hakkında önemli soru işaretleri yaratıyorlar. Dolayısıyla demokrasinin varlığı/yokluğu ve “sınır”ları, Türkiye’de bir anayasa değişikliğinin mümkün olup olmadığı, kısacası, bu ülkede demokrasinin mümkün olup olmadığı gibi sorular bu tartışma içinde zorunlu olarak sorulacak ve tartışılacaktır.

Anayasa Mahkemesi’nin karara şerh koyan iki üyesinin bir hukuk dili içinde açıkladıkları itirazlarında bu kaygıları örtük olarak görmek mümkün. Örneğin Sacit Adalı şunları yazıyor: “Anayasa Mahkemesi heyetinin çoğunluğu, esasa girerek karar vermiştir, ancak bu yetkisi dışındadır. Bundan sonra her türlü gerekçenin gayet rahatlıkla içine girebileceği derecede geniş anlamları olan demokrasi, laiklik, sosyallik kavramları uyarınca artık hiçbir Anayasa değişikliği yapılamayacak, teklif edilemeyecektir.”

Mahkemenin “esasa girme”sinin ciddi bir usul ihlâli olduğu ve buna benzer şeyler, bir süreden beri devam eden hukuk ihlâllerinin göz çıkarıcı örneklerini oluşturuyor. Bunlar beni elbette çok yakından ilgilendiriyor, ama şimdi “hukuk”tan önce “siyaset” üstünde durmak istiyorum. “Başörtüsü” üstünden dönen bu itişmenin “hukukî” yanları da şimdilik bir kenarda durabilir.

Mahkeme’nin bu müdahalesini “siyaset”e yapılmış bir müdahale olarak görüyorum. Bu elbette Anayasa Mahkemesi’nin yetkisi dahilinde olabilirdi: siyaset kadrolarının kendilerine özgü birtakım gerekçelerle uluslararası hukukun ilkelerine aykırı düşen bir siyasî uygulamasını durdurmak. Ama olan bu değil.

Ortada uluslararası hukukun ilkelerine aykırı düşen bir uygulama, hukukî temeli olmayan bir yasak var; siyaset, bu yasağı kaldırmak üzere harekete geçiyor ve Mahkeme bu girişime müdahale ediyor. Böyle bir davranış, siyasîlerin bir tasarrufunu durdurmanın ötesinde, devletin ülkede siyaseti durdurması gibi bir anlam taşıyor.

İkide bir karşımıza çıkarılan bir yalan var: “AİHM bizim bu yasağımızı onayladı.” Hayır, bunu yapmadı. Bir ülke böyle bir tehlikeden çekiniyorsa, bunu önlemek için bazı tedbirler alabilir, demiş oldu. Bu karara bayıldığımı söyleyemeyeceğim, ama bu, karşımıza çıkarılan “onayladı”dan farklı bir şey.

Bir toplum neyi sakıncalı, neyi sakıncasız bulduğunu nasıl açıklar? Bunun çeşitli “minör” yolları olabilir de (var zaten), “genel oy”dan daha “majör” bir anlatımı, bildirimi olabilir mi? Bu irade dile geldi, yüzde 47 oy alan parti de ülkede kendi boyunun ötesinde birçok ciddi soruna yol açan bir haksızlığı düzeltmek üzere, siyasetin kullanması için kurulmuş mekanizmaları çalıştırdı. Durdurulan bu. Peki, bir toplumun neyi iyi, neyi kötü bulduğu, neyi istediği, neyi istemediği başka nasıl anlaşılacak? Neyi istememiz, neyi istemememiz gerektiğine kim karar verecek? Anayasa Mahkemesi mi? Hattâ, ne istemeyi teklif edeceğimize de o ve arkasındaki güçler mi karar verecek?

Böyle rejimlere ne ad koyuyorlar?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nereden nereye?

Murat Belge 25.10.2008

Seksen beş yıllık bir hesap görmeye çalışıyoruz, ondan öncesini hiç saymazsak. 1923'te Mustafa Kemal Cumhuriyet'i ilân ederken, çevresinde, bunu ve ondan gelecek her girişimi destekleyecek, çok küçük bir azınlık vardı. Seçilen genel yol, genel politika, o azınlığı ülkenin “seçkin”leri konumuna getiriyordu (ve aynı “firça darbesi”yle, Osmanlı seçkinlerini o zamana kadar doldurdıkları yerlerden tasfiye ediyordu).

Bunlar okumuş, “Batılılaşma” akımı içinde yer almış ve rol oynamış, İttihat Terakki ve İkinci Meşrutiyet rejimi içinde politize olmuş, savaşların yalnız fiziksel değil, manevi baskısı altında da ezilirken Anadolu'daki başarılı direniş sayesinde yılmınlıktan kurtulmuş ve Ankara'nın çevresinde heyecanla saf tutmuş insanlardı. Fransız Devrimi'nden yaklaşık 150 yıl sonra, hâlâ o büyük olayın etkisi altındaydılar. Bu olayda ve onu izleyen olaylarda “hanedan”lara başkaldıran, meşrutiyet veya cumhuriyet adına mücadele veren, genellikle küçük burjuva – kentli aydın kadrolar, iktidar talep ederken, monarşi ve aristokrasinin “mavi kan”ına karşılık, “milletin temsilcisi” olduklarını iddia ediyorlardı.

Fransa'da koşullar onları gerçekten “milletin temsilcisi” haline getirmişti ama koşullar her yerde aynı biçimde işlemiyordu. Kendini “milletin temsilcisi” olarak gören her yerde ve tabii burada da, vardı. Ama çok yerde “millet” bu “temsilci”lerinden haberdar değil, birçok yerde de onlardan hoşnut değildi. Fransa'da, Vendee “karşı-devrim”i oldu, örneğin; ama Osmanlı topraklarının, hele Müslümanların çoğunlukta olduğu her yeri bir Vendee'ydi.

Dolayısıyla bu küçük “seçkin”lerin ayağı o sıralarda *toplumun içinde* bir yerlere basmıyordu. Onun için, “basacak zemin” olarak, kendi kurdukları düzenin, bunu kurmak için çıkardıkları yasaların onlara sağladığı yapay payandaları kullandılar. “Mahfel”, bu toplumsal oluşumun en anlamlı simgesidir.

Bu durum o zaman için yadırganacak bir şey değildi. Ama o zamandan bu zamana durumun değişmemesi, değişmemesi ve değiştirilememesi, bir garabet, bir “olmamışlık”, “tutmamışlık” yaratıyor.

Niye tutmadı? Kabaca formülleyleyim: bu ahali mi kalın kafalıydı? Yoksa benimsetilmek istenen şey benimsenebilir bir şey değil miydi?

Bunu daha ayrıntılı tartışabilmenin yolunu açmak için bu girizgâhı yapıyorum. Ama ondan önce, hesaplaşmanın seksen beşinci yılında varılmış noktayla ilgili birkaç şey söyleyeyim.

Bu küçük “seçkin” grubu zamanında idealistti ve oldukça iyimserdi. Ama Yakup Kadri *Ankara*’yı otuzlarda yazdı ve “utopya” mahiyetinde bir “son bölüm” eklemek gereğini duydu. İnsan ne zaman “utopya” yazma gereğini duyar? Olanla olmasını istediği şey arasında büyük engeller olduğuna inandığı zaman. Demek onun “gelecek rüyası”, daha otuzlarda, bir “utopya” haline gelmişti.

Yakup Kadri, bunun sorumlusu veya en azından kısmî sorumlusu olarak sözünü ettiğimiz “seçkin”leri gösterir. Cumhuriyet kurulunca “aferist” (o zamanın büyük günahkârı) olan emekli Albay Hakkı Bey bu sürecin simgesidir. “Devrim” yapmak üzere yola çıkan kadro çok çabuk yorulmuş ve kendi çıkarına düşmüştür.

Bunlar çok tartışılır, ama insan insandır ve çıkarını da düşünür. Cumhuriyet seçkinleri, “toplumu dönüştürme” adına yaptıkları her işle, asıl amaçları bu olmasa da, aynı zamanda toplumdaki ayrıcalıklı konumlarını pekiştirdiler. Böylece, devletin (bu “iyi niyetli” dönüştürme eylemlerini yapabilecekleri tek araç –toplumda basacak yer olmayınca) toplumun *dışında* ve *üstünde* konumunu durmadan takviye ettiler. “Çok-partilik” bu konuma “kontra” akımlar başlattı, ama “devlet/toplum” formülündeki “güç” dengesini çok fazla değiştiremedi. Darbeler, bu iki kutup arasındaki çekişmenin ürünüdür.

Son büyük “Restorasyon” girişimi 12 Eylül’dür. Bugün süregiden kavga da aynı kavgadır. Geceyarısı Muhtıraları da, gerekçeli kararlar da, CHP tipi siyaset de, o seçkinlerin bugünkü torunlarının, dönüştürmeyi (kendi kafalarına göre dönüştürmeyi) başaramamış ve bundan umudunu büyük ölçüde kesmiş bir azınlığın ayrıcalıklarını koruma kavgasıdır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alttan gelmesin de...

Murat Belge 26.10.2008

Mahut “başörtüsü” konusu tartışılırken (tartışılmadığı zaman yok ya), kim olduğunu unuttum ama bir Amerikalıydı diye hatırlıyorum, “Yazık oldu, bir fırsat kaçtı” mealinde bir söz söylemişti; “Bu işi laik bir hükümet çözecekti”.

Bugünlerde bu “hikmet” aklıma geldi ve “böyle bir muhakemenin mantığı ne olabilir?” diye düşündüm.

Bize aykırı gelecek bir şey değil ve zaten sık sık söylenir. Örneğin, idam cezasını kaldıran koalisyon hükümetinin bir ortağı MHP’dir; Erbakan’a İsrail’le anlaşma imzalama görevi düşmüştür. Savcı benim yazımda “komünizm propagandası” diye yorumlanabilecek bir şey arardı, bunun “suç” olduğu yıllarda; ama “şeriatçılık” hakkında övücü bir söz söylememe aldırılmazdı. Aynı şekilde, bir Müslüman isterse komünizmi övsün, bunun üstünde durulmaz, “şeriat”tan mandepsiye bastırılır mı, ona bakılırdı (şimdi herkese her türlü yafta yapıştırmaya hazır “âhir zaman” ulusalcılarından daha medenî bir davranış gene de). Adam Faşist’s’e, zaten hiçbir söylediği suç sayılmazdı –hafifçe dozu kaymış “milliyetçilik”, zararı olmaz.

Nedendir bu? Ya da, neyin “symptom”ları bunlar? Nasıl bir zihniyet ve nasıl bir yapılanma?

Dün de sözünü ettiğim “devlet” yapısı var: toplumun “dışında” ve “üstünde”; kendi istediği şekilde toplumu dönüştüremeyince, toplumun kendi olağan kanalları içinde dönüşme çabalarını önleme göreviyle başbaşa kalmış, habire bunu yapıyor. Bu toplumun ortak ideolojisi İslâm, öyleyse bunun “İslâmcı”sı da çıkacak. Tamam, görevimiz çıkmasını önlemek, önleyemezsek konuşmasını önlemek vb.

Bu toplumda “sosyal-adalet” yok, bunu kendi de görüyor. Böyle bir toplumda güçlü bir sol hareket (komünist, sosyalist, popülist veya hepsinin karışımı) doğabilir. O halde görevimiz öncelikle bu sosyal adalet dengesizliğini düzeltmek değil, öncelikli görevimiz bundan söz edenı susturmak.

Liste böyle uzar gider; kısacası, varolan her sorun karşısında “tıkaç” rolü oynamak.

İnsan yapısı her şey yorulur, eskir. Bu “kale devlet” bile zamanın saldırılarına açıktır. Deprem olur, yıpranır, yangın olur, yıpranır; hiçbir şey olmaz, gene yıpranır, çünkü zaman, hayat yıpratır. Değişimi, ne kadar uğraşsanız, büsbütün durduramazsınız. Dolayısıyla, Türkiye’de bile, pek çok şey aslında değişiyor, dönüşüyor.

Onun için, gücü yettiğinde her şeye “hayır” diyen bu güç dahi, her türlü değişimi durdurmaya, her açılan yarığa tıkaç olmaya muktedir değil. Gerisinde şu ya da bu güçlü toplumsal dinamikler bulunan birikimler karşısında o da esnemek veya bazı kapakları açmak zorunda kalıyor.

İşte, yazının başında formüllediğim durum, bunun bir sonucu. Yenilginin bir “yenilgi” olduğunu saklamanın bir yöntemi.

Kim olduğunu hatırlayamadığım o Amerikalı “başörtüsü” için “Bu işi laik bir hükümet çözmeliydi” demiş. İmdi, böyle bir dava, elbette ki, İslâmcılar’ın davası. Ama, ciddi vicdanî boyutları olduğu için, bu konuda bir “serbestleme” olmasını talep eden, ille “İslâmcı” olması gerekmeyen bir kamuoyu baskısı var. Eskaza, Müslümanlar allem edip kalem edip bu “başörtüsü” yasağını kaldırmayı başarırlarsa, halimiz nice olur? Halimiz çok kötü olur, çünkü o zaman bir toplumsal aktör, bir toplumsal hareket, başarı kazanmış olur. İşte hayatta bundan daha fazla “önlenmesi zorunlu” bir şey yok.

Düşünün böyle bir sonucun bu toplumda yaratacağı şımarıklığı. Zaptedemezsin artık. Herkes düşer yollara, herkes bir şey ister.

Onun için, son çare olarak, iş neyse, bunu o işin düşmanına yaptıracaksın. İdam kalkarken tasarının altında imzası olan MHP'yi şimdi de Kürtçe öğrenim özgürlüğünü onaylamaya çağırabiliriz. CHP'ye “başörtüsü serbesttir” kararnamesi çıkarttırabiliriz. Hattâ bundan iyisi bu kararı Anayasa Mahkemesi'ne verdirmek. Nasıl olsa kimse ona “irticaî faaliyet odağı” diyemez. Ayrıca, bize bu iyiliği sert ama babacan devletimizin yaptığını anlar, ona daha da minnetle bağlanırsınız. Aslında bu talepler aşağıdan, toplumdan gelmese, devlet hepsini bir şekilde yapar ya, tarih dediğin hep arızaya uğruyor, çünkü her şey senin elinde, senin denetiminde değil.

Örneğin Savaş-sonu, Birleşmiş Milletler falan derken bir “çok-partililik” geldi, her şeyi bozdu. Onun için şimdi doğrudan ve açıkça işleri Anayasa Mahkemesi'ne bırakamıyorsun; AB denen yerden gelen baskılar sonucu MGK Sekretaryası'nı bile resmen lâğvetmek zorunda kalıyorsun, bir yığın zahmet çıkıyor.

Bu koşullarda ehven-i şer alternatif, memleketi “millî koalisyonlar” yoluyla idare etmek olabiliirdi. Türk siyaset kültürüne böylesi bayağı yakışırdı aslında. Ezeli ideallerimize uygun. Örneğin, “birlik ve beraberlik” deriz hani ve her zaman ona başka her zaman olduğundan daha fazla muhtacızdır (biraz mantığa aykırı ama zararı yok; kaç yüzyıldır mantıkla ilişigimiz olmadan yaşamayı başardık). İşte “millî koalisyon”, “millî” olmasının yanı sıra, “birlik ve beraberlik” de sağlıyor. Görünürde birçok parti var ama, görünüşe aldanmayın. Onların hepsi aslında aynı partidir. Hedef “millî” olunca hepsi aynı şeyi düşünür, aynı şeyi söyler. “Hedef” ise zaten her zaman “millî”dir.

Ama, bakın, yıllardır bunu bile yapamıyoruz. “Reel” koşullar partilerin bu şekilde disipline sokulmasına imkân vermiyor. “Birlik, beraberlik” derken habire aykırı bir fikir çıkıyor, bu fikirlerin arkasından giden hareketler, partiler oluyor. Kapatıyorsun, yeniden açılıyor; yeniden kapatıyorsun, bir daha açılıyor. Hâsılı, eziyet, bu memleketi yönetmek!

Ne oldu da böyle oldu? Niçin bu kadar hesaba kitaba gelmez bir millet bu? Niçin oyunu Turgut Sunalp'e değil de Turgut Özal'a verir; topu topu iki Turgut, bunların içinden bile doğrusunu seçmeyi başaramaz?

Biraz da buna cevap arayalım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Olabilecek olur

Murat Belge 28.10.2008

Altı okun biri “Halkçılık”. Bunun için Cumhuriyet tarihinde ne yapıldığı belli değil. “Köylü milletin efendisidir” denildi. Denildi de, “deme”nin ötesine geçen bir şey var mı? Pek bir şey yok. Köylü kendisi bu söze inandı mı? Hayır, hiçbir zaman inanmadı.

“Efendi” falan bir yana da, “adam” olduğunu anlamaya başlaması “çok-partili” sisteme geçişle olmuştur. Çünkü böylece birdenbire gerçek bir güç sahibi haline gelmiş ve bunun farkına varmıştır. Onun için de bu sisteme sınıksız sarılmıştır. Burada her darbe yapıldığında, söylenen ilk sözlerden biri, “Merak etmeyin, kısa zamanda sorunu çözüp gideceğiz” mealinde bir cümledir.

AKP’nin birinci iktidar döneminde Baskın Oran bir söz söylemişti: bugün Türkiye’de AKP gibi bir parti olmasının, Kemalizm’in zaferi olarak yorumlanması gerektiğini belirtmişti. Bu çok doğru bir tesbittir. Çünkü sonuç olarak bu toplum ciddi bir modernizasyon sürecinden geçmiştir ve AKP de bu sürecin ürünü, örneğidir. Eğer Kemalizm’in amacı “modernizasyon” idiyse, demek ki başlatılan süreç sonucunu vermiştir.

Baskın Oran’ın tesbiti doğru olmasına doğrudur da, gel de bunu Kemalistler’e anlat, onları ikna et. Bu mümkün değil; ama galiba onların bu “modernizasyon” ve benzeri kavramlardan çıkardıkları anlam da farklı.

İdeoloji çok zaman sessizce düşündüğü şeyin tersini yüksek sesle söyler. “Köylü milletin efendisidir” diye bir cümle kurmanın altta yatan nedeni, *gerçeklik* düzeyinde bunun tam tersinin geçerli olduğunun bilinci idi. “Köylü” kavramını genişletelim, “ok”taki “halk” haline, yani “halkçılık” ilkesi haline getirelim.

“Halkçılık”, yani evrensel terimiyle “popülizm”, zorunlu olarak, “elitizm”i gerektirir. Bu ikisi, bir madalyonun iki yüzü gibidir: birinin “popülist” denilen tarzda davranması için kendisinin “elit” olması gerekir.

İşte Baskın Oran’ın doğru tesbitinin, bundan en fazla mutluluk duyması gereken Kemalistler’i *herkesden* fazla kızdırmasının nedeni de bu.

Çünkü bugünün Kemalistler’i modernizasyonun nereye vardığından çok, kendileriyle halk kalabalığı arasındaki ilişkinin değişmeden kalmasıyla ilgililer. “Batılılaşma” iyiydi ve milletçe benimsememiz gereken ideolojidi –12 Eylül’de Evren ve arkadaşı olan generaller Batı’nın olmazsa olmaz temelini demokrasi olduğunu anlayıncaya kadar. Modernizasyon da iyiydi, ulusal-toplumsal hedef olmalıydı, toplumun “elit”lerinin tekelinde ve denetiminde yürüdüğü sürece.

Engels’in sözü hep aklıma gelir: tarihin ters tarafından ilerlediğine dair.

Yani, şu konuştuğumuz bağlamda, bu ülkede modernizasyon süreci başladı, derinleşti, yürüdü ve toplum değişti. Ama bütün bunlar “elit”lerin tasarladığı ve istediği biçimde olmadı. Bu durumda olan değişim onlara sevinç duygusu, başarı duygusu vermiyor. Tersine, derin bir öfke duyuyorlar. Onlara göre, “sapma” var.

Bu “sapma” olgusunu en iyi gören ve anlatan Orhan Pamuk’tur –*Yeni Hayat* adlı romanında. Örneğin Cumhuriyet’in birinci döneminin “demiryolları” programı! Başladı, hızlanamadı, tavsadı, durdu. Yerine, bütün avantajları ve uzun vadeli dezavantajlarıyla, “karayolları” politikası geldi.

Peki, demiryolunun amacı neydi? Bütün toplumsal birimleri birbirine bağlayan bir ulaşım ağı örmek değil mi? Evet! Öyleyse, bu sonuca gene varıldı –ama başka bir yöntemle. Yöntemin başka olması çok önemli mi? nemli olabilir tabii. Trende gitmekle otobüste gitmek aynı şey mi? Bozyk tren istasyonu ile Bilecik otobüs garajı aynı şey mi?

Yeni başkent Ankara’nın Mill Mimarlık tarzındaki binaları, bankaları, kurumları vb. ile *Yeni Hayat*’ta anlatılan, bugünkü *reel* standardizasyonu sağlayan banka, kurum, benzin istasyonu vb. levhaları aynı şey mi?

Değil elbette. Ama sonuçta, *olabilecek* olur. Bu hiçbir zaman “kusursuz”, “eksiksiz” değildir. Eleştirilecek yığınla özelliği, değiştirilmesi gereken bir sürü teberisi vardır. Ama “gerçeklik” olan odur, başlangıç noktası olur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

IMF ve “slp”

Murat Belge 31.10.2008

Başbakan’ın gelen kriz ortamında IMF ile bir işbirliği olup olmayacağı sorusuna cevap verirken, “mğmze basmazlarsa” diye bir deyim kullandığını görünce, doğrusu, irkildim. Ama o zamandan beri birçok kişinin buna bir şekilde dikkat etmiş olduğunu da gördüm. Demek yalnız ben değilmişim takılan ve yadırgayan diye düşündüm.

Bretton Woods Konferansı’nın ürünü olan bu kurumlar, IMF, Dünya Bankası vb., uluslararası kapitalizmin belli başlı kuruluşlarıdır. Bir sosyalistin bu gibi kuruluşlara çok fazla sempatisi olması beklenmez. Ben de böyle bir sempati duymuyorum. Öte yandan, ne olursa olsun, bu gibi kurumlara, sorunlara uluslararası çözümler bulmak üzere oluşturulmuş (bu ihtiyacın ürünü) kurumlar olarak bakıyorum. Sanırım onun için, “mğn sıkamak” gibi bir deyim kullanılması yadırgıyorum. Dünyada olduğu gibi burada da (burada herhalde daha fazla) “emperyalizm” kavramına takmış olanlar var. Onlara göre böyle kurumlar doğrudan doğruya emperyalizmin kurumlarıdır ve yoksul ülkeleri sömürmek için vardılar. Bu “basite indirgeyici” bakışı benimseyenler konuşmalarına “mk”t, şuydu buydu, karıştırdıklarında bunda şaşıracak bir şey bulmam. Ama Başbakan’ın böyle “ulusalı” bir havada konuşmakta sakınca görmemesi tuhaf geliyor.

Ekonomi hayatta hiç akıl erdiremediğim alanlardan birisi olduğu için, bu gibi kurumlar hakkında, bilgisine güvendiğim birine danışmaksızın, ileri geri konuşmaktan korkarım –lehinde konuşmaktan da, aleyhinde

konusmaktan da. Onun için, Başbakan'ın tesbitlerine göre, IMF'nin bu deyimle ifade olunacak şekilde bize ne yapmayı planladığını bilmiyorum, ama geçmişte de yirmi kere bu kuruma işi düşmüş bir ülke olarak, böyle bir dille konuşmanın yakışık almadığını pekâlâ hissedebiliyorum.

Gazetecilerin soru sorduğu uzmanlar da zaten bunları belirtmişler.

Ama şunları yazarken birincil kaygım Başbakan'ın IMF gibi bir kurumu incitebilecek bir dilde konuşmuş olması değil. Kaygım, Başbakan'ın sürekli böyle bir dille konuşuyor olması ve ayrıca bu dozun gitgide yükseliyor, artıyor olması. Bir konuşma üslûbu koca bir toplumun siyaset hayatında çok önemli bir konu olabilir mi? Doğrusu, evet, pekâlâ olabilir. Hele son yılların Türkiye'si gibi, her şeyin son derece hassas dengelere bağlı olduğu, her şeyin süregiden mücadele ortamına yeni bir silâh olarak sürüldüğü bir ülkede üslûp da çok önemli. Yargıtay Başsavcısı'nın açtığı dava hakkında, ileri sürdüğü kanıtlar hakkında ne düşündüğümü, ne söylediğimi tekrar etmeme gerek yok. Ama Başsavcı iddianamesinde herkesten fazla Başbakan'ın sözlerine yer vermişse, bunun düşündürücü bir yanı olduğu açık değil midir? O sözlerin pek çoğunun içeriğini de rahatça savunurum: "bireyler laik olmaz" sözünü, "velev ki odak olsun" sözünü vb. savunurum. Ama bunların söyleniş tarzını savunamam, savunmak içimden gelmez.

Bu üslûp, insanı haklıyken dahi haksız düşürecek bir nitelikte ve zaten böyle şeyler de oluyor. Bunun bir "PR" yanı olup olmadığını da bilmiyorum; ola ki, AKP'yi destekleyen kitleler bu monoton ve mütehakkim hitabet tarzını beğeniyorlardır. Beğenenleri vardır. Ama burası tek-tip bir toplum değil, başka tarzları, başka tonları daha çok beğenecek de bulunur. Bu buyurgan ve "dediğim dedik" tavrıyla "falan gazeteleri okumayın" veya "üçten aşağı çocuk yapmayın" gibi kendi içinde tartışmalı sözler emir kipinde söylenince, tepki de çok oluyor. Başbakan, kendisi ve partisi, Türkiye tarihinin şu aşamasında, siyasetin, siyaset anlayışının "sivil" olanını temsil etmek durumunda. Nesnel olarak orada duruyor, o rolü üstleniyor. Şimdiye kadar yaşadığımız birçok sorun da bu rolden ötürü patlak verdi. Öyleyse bu hükümetin çıkarması beklenen ses de "sivil" bir ses olmalı. Bunu hükümet (ya da çeşitli üyeleri) zaman zaman çıkarmıyor değil. Örneğin Adalet Bakanı'nın Engin Çeber'in işkence ile öldürülmesi üstüne özür dilemesi böyle bir ses vermişti ve bu Türkiye'de hepimizin ezelden beri hasret kaldığı sestir. Ama "ben her şeyi biliyorum, susun da size anlatayım" sesinin her türlüşünü dinledik, her türlüşünü tanıyoruz ve her türlüşünden bıktık.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

IMF ve "üslûp"

Murat Belge 31.10.2008

Başbakan'ın gelen kriz ortamında IMF ile bir işbirliği olup olmayacağı sorusuna cevap verirken, "ümüğümüze basmazlarsa" diye bir deyim kullandığını görünce, doğrusu, irkildim. Ama o zamandan beri birçok kişinin buna bir şekilde dikkat etmiş olduğunu da gördüm. Demek yalnız ben değilmişim takılan ve yadırgayan diye düşündüm.

Bretton Woods Konferansı'nın ürünü olan bu kurumlar, IMF, Dünya Bankası vb., uluslararası kapitalizmin belli başlı kuruluşlarıdır. Bir sosyalistin bu gibi kuruluşlara çok fazla sempatisi olması beklenmez. Ben de böyle bir sempati duymuyorum. Öte yandan, ne olursa olsun, bu gibi kurumlara, sorunlara uluslararası çözümler bulmak üzere oluşturulmuş (bu ihtiyacın ürünü) kurumlar olarak bakıyorum. Sanırım onun için, "ümüğünü sıkamak" gibi bir deyim kullanılmasını yadırgıyorum. Dünyada olduğu gibi burada da (burada herhalde daha fazla) "emperyalizm" kavramına takmış olanlar var. Onlara göre böyle kurumlar doğrudan doğruya emperyalizmin kurumlarıdır ve yoksul ülkeleri sömürmek için vardırırlar. Bu "basite indirgeyici" bakışı benimseyenler

konuşmalarına "ümük"tü, şuydu buydu, karıştırdıklarında bunda şaşıracak bir şey bulmam. Ama Başbakan'ın böyle "ulusalcı" bir havada konuşmakta sakınca görmemesi tuhaf geliyor.

Ekonomi hayatta hiç akıl erdiremediğim alanlardan birisi olduğu için, bu gibi kurumlar hakkında, bilgisine güvendiğim birine danışmaksızın, ileri geri konuşmaktan korkarım –lehinde konuşmaktan da, aleyhinde konuşmaktan da. Onun için, Başbakan'ın tesbitlerine göre, IMF'nin bu deyimle ifade olunacak şekilde bize ne yapmayı planladığını bilmiyorum, ama geçmişte de yirmi kere bu kuruma işi düşmüş bir ülke olarak, böyle bir dille konuşmanın yakışık almadığını pekâlâ hissedebiliyorum.

Gazetecilerin soru sorduğu uzmanlar da zaten bunları belirtmişler.

Ama şunları yazarken birincil kaygım Başbakan'ın IMF gibi bir kurumu incitebilecek bir dilde konuşmuş olması değil. Kaygım, Başbakan'ın sürekli böyle bir dille konuşuyor olması ve ayrıca bu dozun gitgide yükseliyor, artıyor olması. Bir konuşma üslûbu koca bir toplumun siyaset hayatında çok önemli bir konu olabilir mi? Doğrusu, evet, pekâlâ olabilir. Hele son yılların Türkiye'si gibi, her şeyin son derece hassas dengelere bağlı olduğu, her şeyin süregiden mücadele ortamına yeni bir silâh olarak sürüldüğü bir ülkede üslûp da çok önemli.

Yargıtay Başsavcısı'nın açtığı dava hakkında, ileri sürdüğü kanıtlar hakkında ne düşündüğümü, ne söylediğimi tekrar etmeme gerek yok. Ama Başsavcı iddianamesinde herkesten fazla Başbakan'ın sözlerine yer vermişse, bunun düşündürücü bir yanı olduğu açık değil midir? O sözlerin pek çoğunun içeriğini de rahatça savunurum: "bireyler laik olmaz" sözünü, "velev ki odak olsun" sözünü vb. savunurum. Ama bunların söyleniş tarzını savunamam, savunmak içimden gelmez.

Bu üslûp, insanı haklıyken dahi haksız düşürecek bir nitelikte ve zaten böyle şeyler de oluyor. Bunun bir "PR" yanı olup olmadığını da bilmiyorum; ola ki, AKP'yi destekleyen kitleler bu monoton ve mütehakkim hitabet tarzını beğeniyorlardır. Beğenenleri vardır. Ama burası tek-tip bir toplum değil, başka tarzları, başka tonları daha çok beğenecek de bulunur. Bu buyurgan ve "dediğim dedik" tavrıyla "falan gazeteleri okumayın" veya "üçten aşağı çocuk yapmayın" gibi kendi içinde tartışmalı sözler emir kipinde söylenince, tepki de çok oluyor.

Başbakan, kendisi ve partisi, Türkiye tarihinin şu aşamasında, siyasetin, siyaset anlayışının "sivil" olanını temsil etmek durumunda. Nesnel olarak orada duruyor, o rolü üstleniyor. Şimdiye kadar yaşadığımız birçok sorun da bu rolden ötürü patlak verdi. Öyleyse bu hükümetin çıkarması beklenen ses de "sivil" bir ses olmalı. Bunu hükümet (ya da çeşitli üyeleri) zaman zaman çıkarmıyor değil. Örneğin Adalet Bakanı'nın Engin Çeber'in işkence ile öldürülmesi üstüne özür dilemesi böyle bir ses vermişti ve bu Türkiye'de hepimizin ezelden beri hasret kaldığı sestir. Ama "ben her şeyi biliyorum, susun da size anlatayım" sesinin her türlüşünü dinledik, her türlüşünü tanıyoruz ve her türlüşünden bıktık.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Mustafa" tartışmaları

Murat Belge 01.11.2008

Can Dündar'ın *Mustafa*'sı gösterime girer girmez üzerine söylenen sözler de hemen yoğunlaştı. Bunun böyle olacağı tabii ki daha işin başından belliydi. Türkiye, şu dönemde, şimdiye kadar hiç olmadığı gibi ve hiç

görülmemiş bir ölçekte, kendi geçmişiyle yüzleşmek ve hesaplaşmak durumunda. Bu “akademik” mahiyette, “geçmiş daha iyi öğrenmek” için girilmiş bir çaba değil elbette; geçmişten çok geleceğe dönük bir etkinlik. Şimdiye kadar bize bir şeyler olduğumuz söylenmiş. Bir noktaya geldik ki, bunun yalnızca böyle olmadığı değil, bu yalan üstüne kurulu her şeyin de bozuk ve kötü olduğu ortaya çıktı. Onun için, kendimize özgür, demokrat bir gelecek kurabilmek için, geçmişin bilgisini de düzeltmemiz gerekiyor. İki çaba iç içe girmiş, birini öbüründen ayırmak mümkün değil.

Atatürk doğal olarak bu büyük soruşturma-araştırmanın hayatî bir parçası. Yaşadığımız hayatı en fazla belirlemiş olan kişi Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet ve modernleşme yolunda girilen dönüşüm. Bu fiilen böyle. Ama bir yandan da, onun adına kurulmuş bir ideoloji içinde yaşayarak bugünlere geldik.

Althusser’in kullandığı terimle, Türkiye’nin “ideolojik aygıt”larının tamamı, kendimi bildim bileli, her şeyden çok “Atatürk” sözü etti, ona ne kadar fazla minnet duymamız, onu ne kadar çok sevmemiz gerektiğini anlattı, onun yolundan çıkılamayacağını söyledi. Dünyada ne olursa olsun, bu kadar fazla sözü edilirse insanı bıktırır. Hele bu iş bizdeki gibi kaba saba kalıplar içinde yapılırsa. Böyle de olmuştu.

1960 darbesi Atatürkçülük adına yapıldı. 12 Mart da öyleydi. Ama 12 Eylül, bir de 100. yıldönümüne gelmenin avantajından yararlanmak amacıyla, yıllardan beri olanı birkaç kere katladı. Ancak, 12 Eylül’ün sürdüğü birkaç yıl değil, o dönemde eğitim aygıtında gerçekleştirilen yeni mekanizmalarla, toplumsal ideoloji sıkı bir denetim altına alındı ve Atatürkçülük bir çeşit din haline getirildi.

Bütün bunlara rağmen, özlenen hedefe erişilemiyor. Bunların sonucunda, evet, Eruygur’lar önderliğinde “Atatürk Mitingleri”ne çok kalabalık katılımlar sağlandı. Ama bu, zaten bu ideolojik alan üzerinde oturan kesimin etkinleştirilmesi anlamına geliyordu. Toplumun tamamını seferber etmeye yetmiyordu.

Mustafa Kemal’i gerçekten sevenler arasında, burada özetlemeye çalıştığım bu resmî tapınma havasından hoşnut olmayanlar var. Onlar, Mustafa Kemal Atatürk imgesinin toplumun *bütününü* ayağa kaldıracak bir imge olamamasını, bu *resmî* propagandanın genel sevimsizliğine bağlıyorlar. Doğal olarak, daha “insancıl”, daha “güler yüzlü” bir Atatürk imgesine ihtiyaç duyuyorlar.

Değerlendirebildiğim kadarıyla Can Dündar da böyle düşünenler arasındadır. İnsanın en “insanî” kabul edilen çocukluk çağını filmine ana konu olarak seçmesi, böylece bu samimî “Mustafa” hitabına ortam hazırlaması, herhalde bu gibi kaygılara dayanıyordu. Gene, “çocuk”luğun vurgulanması, asıl “tabu” konusu yılların eylemlerinden uzaklaşmaya da imkân tanıdı.

Film gösterime girdi ve konuşma başladı. İlk anlamlı konuşmalardan birinin sahibi de Deniz Baykal oldu. Deniz Baykal, Türkiye’nin içinde AKP bulunan bir Türkiye olmasından bu yana kendine bir çizgi çizmişti. Bu çizgide istikrarla yürüdüğü için yaptıkları ve söyledikleri artık kimseyi şaşırtmıyor. Bir tek, bu derece “şaşırtmaz” olmanın şaşırtıcılığından söz edebiliriz.

Baykal, ezcümle, Türkiye’nin Ortodoks ikonu olarak Atatürk resminden vazgeçemeyeceğimizi söyledi. Onunla hemfikir olan kurumlar var Türkiye’de ve zaten o kurumlar öyle olduğu için Türkiye de böyle. Baykal bunların hepsini onayladı, olumladı ve bundan sonra da aynen bu şekilde devam etmemiz gerektiğini bildirdi.

Atatürk ve “epigon”ları

Murat Belge 02.11.2008

Deniz Baykal, Atatürk’ün demokrat olduğunu, oysa Can Dündar’ın filminin onu “diktatör” gibi sunduğunu söylemiş.

Geçenlerde bir vesileyle 1926 İzmir İstiklal Mahkemesi olgusuna değinmiş ve Kâzım Karabekir’i konuşturdukları için Atatürk’ün bu mahkemeye nasıl kızıp azarladığını, mahkeme heyetinin Çeşme’deki binada nasıl pencereden kaçarak gittiğini anlatmıştım. Hem ülkemizdeki “bağımsız yargılama” geleneğinin, hem de Atatürk’ün “demokrat”lığının bir örneği idi, bu hikâye. Daha pek çokları da anlatılabilir –Dolmabahçe Sarayı’ndaki sofrada, Reşit Galip’in, çağrılan nöbetçi askerlere altı okka ettirilmesi gibi sahneler, örneğin.

Deniz Baykal bunları bilmez mi? Muhtemelen bilir. Bunları değilse de benzerlerini bilir.

Önemli olan bilmek değil, onun gibiler için.

Her toplum sevdiği, teşekkür borçlu olduğuna inandığı, siyasî veya değil, “büyük” saydığı insanları heykellerle anar, kitaplar, biyografiler yazılır. Ama demokratik ülkelerde bu işler ne kurulu bir sistem içinde yapılır, ne de bir sansür çerçevesinde. Türkiye’de Atatürk kültünün benzetilebileceği olgu, daha çok eski Komünist ülkelerde görülen önder kultüdür. Ama bu da, ancak bir dereceye kadar.

Troçki, “Stalinist”lerden söz ederken, “epigon” kelimesini kullanır. Bu Yunanca kelime, kabaca, “taklitçi izleyici” anlamına gelir. Taklit edenin, taklit ettiğiyle aynı düzeyde olmadığını da ima eder. Troçki’ye göre “epigon”, taklit ettiği “idol”ünün belirgin bir özelliğini seçip alır ve bunu abartılı bir biçimde yaşatmaya veya sürdürmeye veya yeniden üretmeye çalışır. Troçki’nin hedef aldığı “Stalinistler” Stalin’i hunharlıkta geçmeye çalışıyorlardı.

Türkiye’de Atatürk, dün de söylediğim gibi, askerî darbelerle, 27 Mayıs’la başlayarak, “kült”leştirildi. Birilerinin “Atatürk ilkeleri”ni çığnıyor olması (hem “ilkeler”, hem de “çığneme”nin mahiyeti son derece belirsiz olduğu halde) bu darbeleri meşru göstermeye yetiyordu –daha doğrusu, “yettiği” kabul edilen bir ideoloji başarıyla yaratıldı. Gene dün söylediğim gibi, 12 Eylül darbesi bu alanda herkesin önünde gitti.

Komünist ülkelerde gördüğümüz “lider putlaştırması” ile Atatürk arasındaki başlıca fark da burada. Komünist ülkelerde yaşayan ve işlerin başında olan lider putlaştırılıyor. Bunun “pratik-olmayan” bir yanı var: her “lider” böyle bir şeye ihtiyaç duyacağı için, yeni gelen, mecburen, eskisinin heykellerini vb. kaldırtıyor, kendininkileri koyuyor.

Oysa burada, sürecin asıl ağırlıklı kısmı, liderin ölümünden *sonra* oldu. Hitler heykelini yaptırtmamış, Mussolini yanılmıyorsa yalnız iki tane diktirmişti. Atatürk heykelleri de onun sağlığında dikilmeye başladı ama Stalin heykelleri boyutuna varmadı. Ölümünden sonra bütün resmî kurumlar, kendi çalıştıkları alandan başlayarak, bu sürece katkıda bulundular. Ama en etkili varlık, başından sonuna, Silahlı Kuvvetler’di.

Çünkü “Atatürk” ikonu, Silahlı Kuvvetler’in bu ülkenin siyasî hayatında tuttuğu yerin ve bu yerin genel ideolojide meşrulaştırılmasının aracı haline getirildi.

Baykal, Atatürk’ün çağdaşlarının diktatörler olduğunu söylüyor. Öyleydi. Doğu Avrupa’da Çekoslovakya dışında

anti-demokratik, otokratik olmayan ülke yoktu. Ama Türkiye de böyleydi.

Bir fark gözeteceksek, şurada bir fark var. Çevredekilerin çoğu aynı zamanda militaristti. Askerlikle marjinal ilgisi olmuş Hitler, Mussolini, Stalin, hepsi birer üniforma edinmiş, operet generalleri olarak podyuma fırlamışlardı. Son derece başarılı bir asker olan Atatürk ancak manevralarda üniforma giydi.

Ama “demokrat” değildi; olması da galiba pek mümkün değildi. Bunu ben Atatürk’e saldırı silâhı gibi kullanmayı çok geçerli görmüyorum, ama 70 yıl önce ölen Atatürk demokrat olmadığı için bugün hâlâ demokrat olmamayı hiç akıl kârı bulmuyorum.

Troçki’nin “epigon”lar hakkındaki tesbiti oldukça isabetli. “Epigon”, önderin, çok zaman büyük bir kusur olan özelliğini alıp bağrına basar, öncelikle ona sahip çıkar. Bu determinizm, “epigon-üreten” kültürlere içkin bir determinizmdir. Onun için Deniz Baykal’ın –öteki sözlerinin yanı sıra- “Atatürk diktatör değil, demokrattı” sözü yerini buluyor. Deniz Baykal dahi hiç sanmam ki bunun böyle olduğuna inansın, ama “demokrasi işte bu” diyeceği nesnenin özelliklerini iyi biliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişen dünya

Murat Belge 04.11.2008

Bu son krizin, dünyanın bilinen ekonomik dengelerini değiştireceği, en ön sırada görmeye alışık olduğumuz bazı ülkeler geri çekilirken geride duranlardan bazılarının onların yerini alacağı söyleniyor. Benzer spekülasyonlar, ortada kriz mriz yokken de yapıldı. Özellikle de Çin’in ve Hindistan’ın büyük atılımlarını bekliyorduk.

Türkiye bu badire içinde ne yapacak? Her zaman ve her durumda olduğu gibi, bu konuda da, birbirinin tam karşısı yaklaşımlar, cevaplar var. Hükümetin başlangıçtaki tavrı, “Bize bir şey olmaz”ın (Çernobil sonrası Kenan Evren “inci”si) krize uyarlanmış şekliydi. TÜSİAD dolaylarından ise bir hayli “alarmist” sesler yükseliyordu. Tartışma ilerledikçe, daha makul değerlendirmeler de daha sık kulağımıza çalınmaya başladı.

Bu toplumun büyük bir sorunu “bilgi” denen şeyle ilgili: toplumun “bilgi” ile ilişkisi; bilgi üzerinde yetkili organların topluma bakışı ve bilgiyi paylaşma alışkanlıkları... bunlar hep “arızalı”. En beteri de, dokunduğu her konuyu “mistifiye” eden medyanın oynadığı rol. Medyanın ağızında ya da zihninde, en başta, “nedensellik” kavramından giderek düşünme alışkanlığı oluşmamış, çünkü “meslek” bunu istemiyor. İstanbul’a sis de bassa, dünyada ekonomik kriz de çıksa, medyamız, Tevrat nebileri havasında ve üslûbunda, “Alâmetler göründü! Dünyanın sonu yaklaştı!” ağızıyla yayın yapmaktan kendini alamıyor.

“Information”ın yayılamadığı ve “muhakeme”ye temel oluşturamadığı bir ortamda “disinformation”ın işi kolaylaşır. Türkiye’de olan da tam bu. Bu da değişmez bir kalıp haline geldi, çünkü bundan şimdiye kadar yararlanan odaklar var ve yararlanmaya devam etmek istiyorlar.

Şu ortamda bir “katastrof” atmosferini devamlı kılmak isteyenler var. Çünkü böyle bir atmosferde hükümeti “katastrofun sorumlusu” olarak göstermek kolaylaşıyor. Bunların başka bir sorunu olmadığı için, şimdi şu son

fırsatta bundan yararlanmanın bir yolunu bulmak gerek. Dünya tarihinde ekonomik krizlerden hep faşizm yararlandı. Şimdi ve burada neden olmasın?

Oysa, gene gazetelerde görüyorum, kimileri son yılların ekonomik reformlarından sonra Türkiye'nin yapısının bu gibi olaylara karşı daha fazla bağımsızlık kazandığını söylüyor. Yurt dışından da var, böyle konuşanlar. Hâlâ dünya kapitalizminin tam göbeğinde olmamamızın da yararını görüyoruz, anlaşılan, çünkü şimdi bir sürüsünü batıran o "dandik" kâğıtlar spekülasyonuna girmemişiz.

1989'da, *Sosyalizm, Türkiye ve Gelecek* adında bir kitap yayımlamıştım. "Sosyalist" denebilecek devrimlerin, gitgide, sosyalizme geçmek için gerekli dinamiklerden büyük ölçüde yoksun ülkelere kaydığını söylemiştim, burada. Buna karşılık, bir tür parlamenter işleyişi yerleştirebilmiş (bu henüz "demokratik" demek değil), yani toplumu siyasi mekanizmalar içine çekebilmiş toplumlarda bir "hayatîyet" göründüğünü ileri sürmüştüm:

"Yukarıda saydığım ülkelerle [bunlar, "emperyalist" de dediğimiz, ileri kapitalist ülkeler] oldukça koyu bir Üçüncü Dünya karakteri taşıyan ülkeler arasında... iki kategori daha oluştu bu yüzyılda, özellikle de yüzyılın ikinci yarısında. Bunların biri tabii sosyalist ülkeler [bunların "sosyalizm"inin geleceği olmadığını kitabın başka bölümlerinde anlatmıştım]. İkincisi sosyalist olmayan, 'sivil toplum' geleneği de olmayan, ancak belirli bir parlamentarizm deneyinden ve evriminden geçmiş ülkeler kümesi.

"Asya'da bu son kategoriye uyan ülke sayısı az [Japonya, Kore gibi "tam kapitalizm"e geçenleri saymıyorum]. Ama koskoca bir Hindistan var ki, bu son derece ilginç bir örnek oluşturuyor. Afrika'ya gelince, tanımladığım bu kategoriye uyan hiçbir ülke bulamıyorum [Güney Afrika'da ırkçı rejim sürüyordu. Ona da ayrıca değinmiştim]. Amerika kıtası daha uygun. Örneğin Meksika oligarşik geleneğine rağmen (bunu dengeleyen politik deneyimlere de sahip olan) Arjantin; Uruguay ve şimdiki rejimine rağmen bütün tarihiyle Şili. Brezilya ya da Venezuela'yı buraya katmak riskli olur (çünkü çok heterojen yapıları var), ama belki küçük Kosta Rika'yı düşünebiliriz."

O tarihte, Türkiye'yi de, bu saydığım gruplar arasına koyuyordum. Yirmi yıl sonra, çok da yanlış çıkmamış bu tahminler.

"Demokrasi" konusunda karar veremediğimiz için, biz hâlâ ortada ve sallantıdayız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama

Murat Belge 07.11.2008

Başından beri hep önde gidiyordu. Yanılmıyorsam, hiç geriye düşmedi. Ama insanın içi rahat edemiyor bir türlü. Amerika burası. Sorunlar bu karakterde sorunlar olduğunda Amerikan seçmeni Türkiyeli seçmeni, "aratmaz" demeyeyim, geride de bırakır.

Kendini oy vereceği o dar mekânda bulan ortalama Amerikalı seçmenin, yalnız kaldığı bu anda, Obama'ya oy verme kararıyla oraya gelmiş olsa dahi, elinin bir siyaha oy vermeye gitmemesi ihtimali, hiç de yabana atılır bir ihtimal olmadığı için, Obama bu süreçte ne kadar "önde" giderse gitsin, emin olamıyordum.

Dolayısıyla da kesin sonuç ilân olununcaya kadar içim rahat etmedi, “oldu bu iş” diyemedim.

Tabii olay McCain’le değil, Hillary Clinton’la başlamıştı. Yani ta ne zamandır pimpirikliyiz. Bir Cumhuriyetçi yerine bir Demokrat’ın kazanması davası, elbette asıl önemli davaydı. Ama bu Demokrat’ın Hillary Clinton değil de Barack Obama olması da az buz önemli bir dava değildi. Önce biri, sonra öbürü derken, bir mucize gerçekleşti –sahiden mucize, eldeki verilere bakınca- ve Obama seçildi.

Şimdi, bakıyoruz, dünya âlem bayram ediyor. Etmeyen hiç yok değil. Örneğin Rusya. Rusya’nın tebrik tebessümü herhangi bir buzlu çay kadar soğuk. Onun gibi başkaları da var, ama onlar kendilerinden başkasını temsil etmiyorlar. Avrupa genel olarak zil takıp oynama havasında.

Türkiye’de çeşitli çevrelerin Rusya’ya yakın duygular içinde olduğunu tahmin ediyorum. Rastlantı mı, değil mi, ama şu günlerde, hem gözüme, hem kulağıma, Türkiye’nin her olay gibi bu olaya da kendi dar penceresinden bakmasını, “Ermeni konusu ne olur”, “Kıbrıs nasıl gelişir” sorularından başka bir derdi olmamasını eleştiren, bunun böyle devam edemeyeceğini söyleyenlerin sözleri her zamankinden daha sık çalındı gibi geliyor. Ama bu eleştirenlerin sözleri işitiliyor, çünkü o soruları temcit pilavı gibi soranların sustuğu yok. Neyse, bu ayrı konu, bizim konumuz.

Evet, Obama’nın seçilmesi herkesi sevindirdi. Amerika için iyi oldu, diye; ama tabii daha çok “bizim için” (herkesin “biz”i ayrı, ama bu kadar çok “biz”i mutlu etmek de büyük başarı) iyi oldu diyerek sevinen var.

Yani çok anlamlı bir iyimserlik ortamına (ki yaratılmasının belli başlı nedenlerinden birisi kendisi) adımını atmış oldu Obama. Beklentiler var, büyük, ışıklı beklentiler. Bunlara olumlu cevap verebilecek mi? *That is the question.*

Öncelikle “siyah” dedik, onun için seviniyoruz; Demokrat taraftan olduğu için mutluyuz. Bunların ötesinde, bu uzun ve yoğun kampanya içinde bize bir insan imgesi sundu; bunu da beğendik. Ama bütün bunlar ve başkaları, bundan böyle her şeyin yoluna gireceğinin garantisi değil. Obama’nın şimdiye kadar görüldüğünden çok farklı bir Başkan’a dönüşmesine engel değil. Başa çıkması gereken sorunlar zaten yeterince netameli.

Başka bir söyleyişle, şimdiye kadar Obama’yı, sahip olduğu simgeleriyle benimsedik, destekledik. Şimdi bu simgeler dünyasından gerçeklik dünyasına intikal edeceğiz ve Obama’nın burada neler yapacağını izleyeceğiz.

Amerikan toplumu gibi bir topluma Obama’nın Başkan seçilmesi gibi bir mucizeyi gerçekleştiren asıl büyük “Mimar”ı da anmadan geçmeyelim: Bush! Yıllardır Cumhuriyetçi muhafazakâr seçmenden başkasının sözü geçmeyen devletlerde Obama’yı öne çıkartan etken! Dünyadaki, değindiğim genel bayram havasını yaratan siyasi deha! Bu sekiz yıl görülmemiş bir kâbus ağırlığıyla dünyanın üstüne çökmüştü. Ey George Walker Bush, meğer sen nelere kadırmışsin!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangisi parantez?

Murat Belge 08.11.2008

Obama'nın seçilmesi karşısında duyduğum sevinci anlatırken, bana bunu duyuranlar arasında bulunan Bush'a da teşekkürlerimi sunmayı ihmal etmemiştim. Obama'nın yerinde Amerika açısından daha kolay kabul edilebilir bir beyaz aday bulunsa, aradaki farkın çok daha büyük olacağını düşünüyorum.

Ama, asıl düşündüğüm şey başka: Bush, Amerikan tarihinin başlamasından itibaren orada bulunan bir şeyin temsilcisiydi. Obama için aynı şey pek söylenemez. Evet, Demokrat Parti'nin omuzlandığı liberal-demokratik ("Amerikan solu") çizgi de hep vardı, ama Obama'nın rengini yok sayamayız. O renkte bir adamın Amerika'nın başkanı olması da elbette yeni. Şimdi, benim kafamı kurcalayan soru, bu iki çizginin Amerikan toplumundaki "özgül ağırlıkları"nın değişip değişmediği sorusu.

Altmışların başında Kennedy de bir "olay"dı. Tek kelimeyle, neyi temsil ettiği sorulursa, cevabı "değişim" olurdu. Ama o yere seçildikten sonra çok bir şey değiştirmede ve zaten Amerikan toplumu da onu yaşatmadı. Yalnız onu değil, kardeşini de, arkasından Martin Luther King'i de götürdü, Amerikan sağcılığı. Martin Luther King'in gördüğü rüyayı götüremedi. Nitekim bugün Obama'nın seçilmesi, yalnız Başkan seçilmesi değil, Demokrat Parti'de Clinton'ı sollayarak Başkan adayı olabilmesi, o rüyanın devam ettiğini ve artık rüya olmaktan çıkmaya başladığını gösteriyor.

Ama, evet, Amerikan Ergenekon'u o tarihlerde "Değişim falan yok. Bunun rüyasını göreni de yaşatmayız" demişti. Arada bir Jimmy Carter geldi ve son derece önemli işler yapmasına rağmen (bunu hep yazarım) ikinci kere seçilemeden gitti. Onu Ronald Reagan'ın sekiz yıllık başkanlığı izledi. Bunu çoğumuz unutmuş olabiliriz – hiç yaşamamış çok sayıda genç var üstelik. George Walker Bush kadar değildi –onun kadar kimse olamaz sanıyorum- ama Reagan da az değildi doğrusu. Bu da bir yüz karası sekiz yıldır. Ardından da baba Bush'un dört yılı.

Haksızlık etmeyelim; oğul, babayı arattı. Baba Bush'un Irak müdahalesiyle oğlunun yaptıkları arasında dağlar kadar fark var. Ama sonuç olarak, Amerika, CIA'dan gelen bir Cumhuriyetçi ile dört yıl daha geçirdi.

Bugün Obama'nın seçilmesinin Amerikan politikasında öne çıkaracağı kişiler sayılırken, Clinton döneminden tanıdığımız birçok insanın adı geçiyor. Clinton döneminin dünya için aydınlık yüzünün ortaya öyle çıkmasında emeği olan kişiler bunlar. Çoğu aslında Carter zamanında kariyerine başlamış, ama Clinton döneminde "olgunlaşma" aşamasına varmış insanlar.

Şimdi bunları göz önünde tutarak soruyorum: durum böyleyse, oğul George Bush'un bu sekiz yılını Amerikan tarihinde bir çeşit "parantez" sayabilir miyiz? Zaten tam bir çoğunlukla gelmemiştir; Amerikan toplumu için tanıdık bir simaydı ve bu nedenle, bu kadar tehlikeli olabileceği anlaşılmamıştı; 11 Eylül gibi bir olay ekmeğine yağ sürmüştü; Irak olayını bir kere başlattıktan sonra, Amerikan halkının onu bir kere daha seçmemesi düşünülemezdi (Amerikan halkı Amerikan halkı olduğuna göre) vb. Böyle birçok etken sayılabilir, bunların hepsi de, bir geleneğin dayanma gücüne, yaşama inadına bağlanabilir. Türkiye'de Ergenekon'un yaşama inadına bir baksanıza!

Ama ya bunun tersi geçerliyse? Yani, aslolan Reagan-Bush çizgisi olup (T. Roosevelt-Eisenhower-Nixon çizgisine de bağlanan) Clinton-Obama'nın "parantez" olacağı da düşünülebilir mi?

Öyle olacağını insan düşünmek bile istemiyor, ama gerçeklik başka, bizim gerçeklik karşısında duygularımız başka. Amerikan toplumunda, ikinciye marjinalleştirecek potansiyel var, hep vardı. Öyle olmasa zaten bu soruyu

sormazdık.

Ama daha serinkanlı, olgular ve mantık içinden baktığımda da, bundan daha iyimser olmaya imkân tanıyan veriler görebiliyorum. Dediğim o sağ çizginin birdenbire ve büsbütün ortadan kalkmasını bekleyemeyiz, ama yıprandığı, aşındığı da açık. Sekiz yıl at koşturma şansı tanındı Neo-Con'lara; onlar da istedikleri gibi koşturdular. Sonuçlar belli.

Gene de, parantez olup olmayacaklarına dair en belirleyici cevabı Obama'nın icraatı verecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'de değişim

Murat Belge 09.11.2008

AKP yerine ısındıkça, yeni bir dönüşüme girdiğini düşündüren sinyaller vermeye başladı. Bu "dönüşüm"den kastım, baştaki görece tutumun, görece anti-demokratik bir tutuma yerini bırakması. Yani, dünkü *Tarafa*, Fehmi Kuru'dan alınan benzetmeyle, Obama'yken Bush olma durumu. Bu "herkes gider Mersin'e..." esprisi bu ülkenin kaderi gibi bir şeydir. Böyle bir değişimin Kürt sorunu bağlamında gerçekleşmesi de gene bir kaderdir. Şimdiye kadar kumruluktan şahinliğe terfi eden kaç başbakan gördük.

Yerel seçim yaklaşıyor, AKP Kürtlerin de birinci partisi olmak istiyor. Şu günlerde söylenen sözleri, sergilenen tavırları bu bağlamda anlamlandırmak gerekmez mi? Yani, bunların "geçici" olduğunu düşünemez miyiz? Düşünebilsek iyi olurdu herhalde ama bana pek öyle gelmiyor. Geçici değil kalıcı oldukları, daha akla yakın. Zaten Kürt sorunu gibi bir konuda, söylenen sözler uçup gitmiyor, kalıyor, ve bir sonraki bir öncekinin üstüne konuyor. Sorun böyle böyle inşa ediliyor. Onun için, Erdoğan'ın "beğenmeyen gitsin" söylemi kolay kolay unutulmaz. Sabırlı olmayı tavsiye ettiği pompalı tüfek sahibi de, o söylemin "sabır" kısmını değil de, tüfeği kullanmakta ne kadar haklı olduğu kısmını aklında tutarsa, zaten olan olmuş demektir.

Tabii bir yandan dünkü haberler de var. Yani Dengir Mir Fırat'ın Başkan Yardımcılığı'nı bırakması, yerine Abdülkadir Aksu'nun gelmesi, sözkonusu değişimin kurumsal yapıda da yansımaya, sonuçlarını vermeye başladığının göstergesi gibi duruyor.

Böyle değişimlerin kaynağını yerel seçim gibi olaylarda değil, başka yerlerde aramanın daha geçerli olacağı kanısındayım.

Başbakanın son günlerde sergilediği tavırlar arasında, tehditler savurarak konuşan Genelkurmay Başkanı'nı savunmak gibi jestleri de var. Aslında herkesten "üç çocuk" talep etmek bile bu aynı kategori içinde değerlendirilebilir, çünkü "büyük" olmak üzere nüfus çoğaltmak, Türkiye'de başından beri askerî politikadır.

Gelişmeler bu doğrultadaysa, AKP iktidarının "Avrupa politikası" ne olacak?

Ben bunun da gevşeyeceğini (zaten gevşeyeceği kadar gevşemiş durumda) tahmin ediyorum. Bu konuda Türkiye'nin ağırdan alması Avrupa'daki "anti-Türk" cephenin ekmeğine yağ sürecektir tabii.

Bütün bunlar, AKP gibi bir hareketin, içerdği "demokratik potansiyel"in sınırlarına geldiğini gösteriyor olabilir.

Türkiye'nin tarihinde ve siyasî geleneğinde bir "devletlû" çizgi vardır: yukarıdan aşağı, otoriter, ceberut! Ama demokratik her türlü filizlenmeyi, çiçeklenmeyi daha başında yakalayıp durduran bu iklimde "aşağıdan gelme" gibi görünen hareketler de içlerinde bastırılmış bir "hükmetme" özlemi barındırırlar. Fırsatını buldu mu, bu da, ötekini aratmayan bir "otoriteryanizm" olarak fışkırır. "Devletçi" olana karşı, "plebisiter" olanı. Tarihimiz ve hayatımız bu iki eğilimin mücadelesi içinde geçti ve bu mücadelenin ne kadar demokrasi ürettiği de ortada.

Zaten anlattığım gelişmelerle ortaya çıkacak durumda asıl sorun bu. AKP'nin plebisiter imkânlarını böyle bir uzlaşmayla bu yöne kanalize etmesi, başından beri, beklenmedik bir ihtimal değil, tersine, asıl akla yakın gelişme yönüydü. Sorun, AKP'nin demokrasi alanından başka bir alana doğru kayması durumunda, demokratik değerleri kimin savunacağı... Uzun zamandır, cevabı olmayan bir soru bu.

Tabii bir yandan da, AKP'nin olduğuna inanmış görüldüğü uzlaşmanın gerçekten olup olmadığı sorusu var. "Uzlaşma" denen şey tek taraflı olmaz. Tek taraflı olanına zaten "uzlaşma" değil, "teslim olma" denir. Tarafların ideolojik yapılarının sertliği vb. hesaba katıldığında, burada gerçekten bir uzlaşma olabilmesi bana bir hayli zor görünüyor.

Yani sonuçta AKP'nin umduğunu bulamadan bulduğunu kaybetmesi ihtimali de yüksek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ani / Anı

Murat Belge 11.11.2008

Hafta sonu Kars'tayım. Bir süreden beri devam eden film festivaline bir panelde konuşmak için davet edildim. "Gezici Festival" bayağı bir gelenek haline geldi.

Çok sayıda konuk ağırlıyor Kars, dolayısıyla, festivaldeki işini bitiren konuklar da kenti ve çevreyi geziyor, görülecek yerleri gezip görüyor. İnsan Kars'a gelince, bu bağlamda akla ilk gelen yerlerden biri tabii Ani oluyor. Sonra da Çıldır gölü.

Bu benim ikinci gelişim Kars'a. Birincisinde Ani'ye gitmiştim. Bu olağandışı örenyerini, çok güzel kiliseleri hatırlıyorum. Unutmadığım bir şey de, girişteki bir tabela, bir levha. Burada, on altı madde miydi, kaç taneydi, tam aklımda kalmasa da, bir kere "Ermeni" adının geçmediğini hiç unutmadım. Pakrat hanedanının bir zaman hüküm sürdüğüne dair bir cümle galiba vardı, ama onların bir Ermeni hanedanı olduğunu kim bilir!

Şimdi karşıma habire "Ani / Anı" garabeti çıkıyor. Orayı gezdiren rehber "Anı" diyerek anlatıyor, doğrusunun bu olduğu konusunda ısrar ediyormuş. Ama zaten bu adın geçtiği her yerde, her yazıda, "Anı'yı" görüyoruz. Belli ki bu "resmî politika" haline gelmiş: "Anı" diye bir yer yok, hiç olmadı. Olduğunu düşünür, iddia ederseniz cahilsiniz ya da aptalsınız ya da kötü niyetlisiniz ya da vatan hainisiniz. Türk milliyetçiliğinin o andaki ihtiyacı veya o andaki sözcüsünün keyfine göre yukarıda sayılanlardan biri olabilirsiniz.

İyi de, ayakta kalmayı başarmış bunca bina var, yani bunca Ermeni kilisesi (bir tane de cami). Niye böyle? Bu durum, Selçuklu Türkleri'nin hoşgörüsünü gösteriyormuş. Peki, bu hoşgörülü Selçuklular cami yapacak Müslüman Türkler'e karşı da hoşgörülü değil miydi? Onlara da cami yapma izni vermiyorlar mıydı?

Niye “Anı”? Evliya Çelebi öyle yazıyormuş! Evliya Çelebi daha neler yazıyor! Bu kentin adının ne olduğunu bir Ermeni mi bilecek, Evliya Çelebi mi bilecek? Kaldı ki, Çelebi’nin kullandığı Arap alfabesinde “i” ile “ı”nın farkını kim görebilmiş?

Nedir bu politikanın amacı? Nereye varılacak bununla. Ani denen yerin aslında “Anı” adında bir Türk kenti olduğunu mu kanıtlayacaksınız? Kanıtladığınızda ne kazanacaksınız? Neyi sağlayacak bu? Ermeni kıyımı olmadığını mı ispatlamış olacağız?

Ve, tabii, kime kanıtlayacağız, kime ispatlayacağız? Bu kentin tarihi dünyada bilinmeyen bir şey değil, biliniyor. Bu topraklarda “Türk” denecek herhangi biri yokken burasının bir Ermeni kenti, Ermeni kültürü ve sanatının en önemli bir merkezi olduğu bir sır değil. Şimdi bu ülkeden birileri çıkıp Evliya Çelebi veya buna benzer bir dayanağı öne sürerek “burası Anı’dır” derse, buranın bir Türk kenti olduğunu (Türkler’in fethettiği değil, meydana getirdiği bir kent) söylerse, dünya bu konuda bildiklerini unutacak, “Tuh! Yanlış biliyormuşuz!” diyecek, dolayısıyla bir Ermeni Kıyımı olmadığına mı inanacak? Yoksa, böyle bir konuda bile yalan söylemekten çekinmeyen bir toplumun her türlü kıyımı yapmış olabileceğini mi düşünecek?

Mümkün olan her konuda, dünya bir şey bilir ve düşünürken Türkiye’de insanların bunun tersini biliyor ve düşünüyor olması bir kural mıdır? Bunun bize büyük faydası, herhalde, bu ülkenin yurttaşlarını herkesin bize düşman olduğuna inandırmak olacaktır. Böylece, bu dünyada her konuda bir “gerçeklik”, bir de “Türk gerçekliği” olduğu kesinleşecektir. Bu aşamaya vardıkten sonra “millî tarih”ten artık “millî fizik” ve “millî kimya”ya ve dolayısıyla “millî mantık” ve “millî matematik”e geçebiliriz.

Kendini bir kente “Anı” değil de “Anı” demeye adanmış, bunu kendine misyon edinmiş bir toplum olabilir mi? Olursa, böylesine, “aklı başında bir toplum, normal bir toplum, sağlıklı bir toplum” denebilir mi?

Bütün bunları planlayanlar, yapanlar, bu toplumu dünyanın geri kalanından yalıtmakta kendileri için fayda görüyorlar; doğal, çünkü dünyadan haberdar bir toplum böylelerinin yalan dolanlarına fırsat vermez. Ama bu yalan dolanların sahipleri toplumun tamamı değil, yönetici seçkinlerin bile –artık- tamamı değil. Bu azınlığın koskoca toplumu bu zırvallıklarla yaşatmasına daha ne kadar süre göz yumacağız?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açık sözlü bir bakan

Murat Belge 14.11.2008

Vecdi Gönül, şu son demeciyle ortalığı ayağa kaldıran ve önümüze ciddi bir gerçeklik manzarası seren Vecdi Gönül, konuşkanlığıyla tanınan bir Bakan değildi. Ne oldu da tam şimdi, hem de bu sözlerle sahneye çıkma gereğini duydu.

Türkiye’de Savunma Bakanı olmak özel bir iştir, çünkü Savunma Bakanı hiçbir Bakan’a benzemez. Bakanlar, sorumluluğunu üzerlerine aldıkları alanın işlerini yönetir, denetler, hükümet politikasını o alanda uygularlar. Savunma Bakanı böyle işler yapmaz, o daha çok hükümetin Genelkurmay’a gönderdiği bir Elçi gibidir. Genelkurmay yapılmasını istediği şeylerden bazılarını hükümete Savunma Bakanı kanalıyla bildirir. Yani, sonuç

olarak, bir işlevi vardır bu Bakan'ın. Üstelik, bu işlevi herkes göremeyeceği için, bazı özel yetenek ve/veya donanımları da olmalıdır.

O "donanımlar"dan ötürü müdür, nedendir, Vecdi Gönül'ün sesi pek az duyulurken, birdenbire bu "ulus-devlet" temasıyla, bize bu güzel ulus-devleti seksen yıl önce verdikleri isabetli kararlarla bağışlayan büyüklerimize fatiha okuyarak, mesajını verdi, dünya görüşünü açıkladı. Bunu niçin şimdi yaptı diye düşününce, Başbakan'ın bir süredir üstüste patlattığı konuşmalardan, bu konuşmalarla oluşturduğu ortamdan sonra, kendisinin de harbî ve hasbî düşüncelerini kamuoyuyla paylaşma zamanının geldiğine hükmettiği sonucuna varıyorum. Başbakan, çeşitli cevherler arasında, Kürtlere "beğenmiyorsanız gidin" derken, Savunma Bakanı da "zamanında göndermiş olanlara" rahmet okuyor. Hele bir de "yanlış anlaşıldığı"nı söylemesi, sözlerinin bugüne değil, seksen yıl öncesine ilişkin olduğunu açıklaması var ki, gerçekten hayranlık verici. Biraz daha kesin tarih serdetse ve "93 yıl önce" dese ne kadar daha isabetli olacaktı.

Vecdi Gönül'ün bu beyanatı hakkında söyleyecek fazla sözüm yok. Çünkü kendisi, bu ülkede varolan bir zihniyeti, varolmakla kalmayıp hâlâ büyük ölçüde egemen olan bir zihniyeti, gerekli belagatle dışavurmuş durumda. Ama şunu da söylemeden geçmeyelim: bunları söyledi diye bizim gibiler ona yüklenecek, yüklenmeye devam edecek, sözlerinin meymenetsizliğini her yanından eleştirip açığa vuracak. Ama çok sayıda insan, aynı şeyleri düşünüp (çünkü böyle düşünmek öğretilmiş) yüksek sesle söylemekten kaçınıyor (çünkü bunları yüksek sesle söylememek öğretilmiş). Onlar şimdi içlerinden "Bravo adama" diyecekler; "doğru söylüyor!" O da herhalde bunu biliyor ve bu toplumun böyle diyecek kesimine hitap etmek istiyor. Ama zaten falancanın, filancanın şu son günlerde söylediklerinin temelinde yatan da bu durum olmalı: "böyle diyecek kesim"in büyük kısmı "etkili ve yetkili kesim"dir ve AKP de artık bu memlekette "etkili ve yetkili" olmak için söylenmesi gereken şeyleri söylemeye başlıyor.

Fehmi Kuru'nun benzetmesi Başbakan'ı belli ki çok kızdırmış, ama doğrudur: Obama'yken Bush olmaya yöneldi –Türk politikasının alışılmış "deha"sı ve isabetli kararları çerçevesinde, Amerika Bush'tan Obama'ya yönelirken yaptı bunu. Hayırlı olsun. Ama bu dönüş, AKP'nin tabanında, dolayısıyla Türkiye'nin siyasî geleceğinde, önemli bir değişim başlatabilir. Bu tabanda, herkesin aynı neşeyle Bush'laşmaya doğru koşacağı kanısında değilim ben. Oralarda hiç de öyle olmayan insanlar gördüm, hem çok gördüm.

Bu toplumun kamplaşmaları malûm. Kim olursa olsun, sonuçta *bu* toplumun yarattığı kalıplar içinde, alışkanlıklar içinde davranırlar ve "kol kırılır yen içinde" sözünü yüksek sesle telaffuz etmeseler de o kurala uyarlar. Bu dışlanmış ve horlanmış kesim içinde de bu tercihi yapanların şu evrelerde çoğunlukta olacağını tahmin ediyorum. Ama bu, hareketin içinde bir "yolçatı"na gelinmediği anlamına gelmez.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dik durma biçimleri

Murat Belge 15.11.2008

Başbakan, benzetilmekten hiç hoşlanmadığını gizlemediği Obama'ya bir de "abi nasihati"nde bulunmuş: "dik dur ama diklenme" demiş. Anlaşılan, şu uluslararası konjonktürde Erdoğan ile Obama'nın tamamen karşıt tavırlar alması gerekiyor. Çünkü Erdoğan, kendisi, "dik durması" gereken yerlerde öyle görünmüyor, ama "diklenmediği" bir konu da yok –muhabatı "toplum" olduğunda.

Şu Obama bağlamında da diklenmiş, "Benzeteceksen Kanuni'ye, Yavuz'a benzet" mealinde, kime benzetilmesinin uygun olacağına dair küçük bir liste de vermişti.

Geçenlerde Ankara'da bir Alevi mitingi oldu, kimine göre elli, kimine göre yüz bin kişi toplandı ve hükümetten hak talep etti. İlke olarak "hak talep etme" mitinglerine taraftarımdır; Alevilerin de hak talep etmeye bir hayli hakları olduğunu biliyorum. Ancak yüzyıllarca Sünniler'den çekmiş Aleviler, bu tarihî mirastan gözlerini ve akıllarını başka yere çevirip bugün yaşanan dünyanın sorunlarını daha iyi görme çabasına girmeyebiliyorlar. Sünniler'le kozlarını paylaşma davasında uzun vadede hepimizi tutsaklığa mahkûm eden anti-demokratik güçlerle birlikte bulunmaktan rahatsız olmayabiliyorlar –burada bayağı ileri gidenleri de var.

AKP cenahından kimileri, ortada çok somut bir Alevi "facia"sı olmadığı için, bu mitingi yapay olarak, hükümeti yıpratmak için düzenlenmiş bir olay gibi gördü, bir "provokasyon" olduğunu düşündü. Öyle ya, şöyle yüz adam ölür falan, miting yaparsın. Böyle bir durum yok. Tabii CHP'nin varoluş tarzı, böyle düşünmeye gerekçe hazırlıyor.

Neyse, ben şimdi Başbakan'ın "Obama"lıktan hoşlanmama hikâyesine döneyim. Bizim gazete bu tepkisinden ötürü kendisinin "beyaz adam" sendromunu tesbit etmişti. Yukarıda değindiğim gibi, Erdoğan'ın benzetilmekten hoşnutsuz olmayacağını belirttiği tarihî kişiliklerden biri de Yavuz'du –Yavuz Sultan Selim.

Yavuz Sultan Selim İran seferine çıktığında, otuz bin Alevi'yi öldürtmüştü. Bu olayın gerçekleştiği dönemde veya onunla ilgili uzantılarda bir "genosid" tartışması da olmadığı için, resmî ve tabîi saygıdeğer tarihçilerimiz "otuz bin değildi, iki yüzdü", "onlar da bizi vuracaktı", "arkamızdan vuruyorlardı" dememiş, bu olguyu neredeyse kıvançla yazmışlardır.

Bu "kahraman" işleri de zaten çoğu zaman böyledir: birinin kahramanı, öbürünün katilidir. Hem bu durumda, Vecdi Gönül'ün kahramanları, Bahaettin Şakir, Dr. Nazım vb. gibi Ermeni kesmiş değil, Alevi kesmiş bir "kahraman"dan söz ediyoruz.

Aradaki bağlantının –varsa- tamamen rastlantısal olduğunu düşünüyorum. Yani, Erdoğan, "Ben Yavuz'un torunuyum" dediği için Aleviler miting yapmadı. Ama kendini Yavuz'la akraba hissetmekte bu kadar hevesli olan bir iktidar varsa, Aleviler'in de öyle bir iktidardan gocunmaları doğal değil mi?

Obama ne kendisi, ne de Amerika'ya getirilmiş ataları, herhangi bir kıyımın sorumlusu. Ama biri seni ona benzetti diye bir hiddet, bir hiddet. Ya kime benzetilmek istiyorsun? Yavuz Sultan Selim'e! Senin resmî tarihçilerin ve onların yazdığı tarihin resmî papağanları bunlara önem vermiyor, ama adamın elinde, her yerinde, Alevi kanı var.

İnsanlara karşı duyarlı olmayı öğrenebilecek misiniz? Ne zaman öğreneceksiniz?

İnsanlara karşı duyarlı olmak bir "etiket" meselesi değildir. Elinize eldiven giyer gibi duyarlılık giyemezsiniz ve frak giymemekle de duyarlı olmazsınız. Bunları yapmakla, olsa olsa, kendi aranızdaki (yani, "giyenler" ve "giymeyenler") ve insan yüreğinin sıcaklığının uzağındaki kavganızın "zorunlu hareketleri"ni yerine getirirsiniz. "Bugün için azınlıklardan herhangi bir rahatsızlık bizim makamımıza intikal etmiş değildir" tarzında münkabız lakırdılarla, o mütehakkim surat ifadeleriyle, insan sevgisine, insan sıcaklığına sokulamazsınız. Zaten kendinizin de öyle bir niyetiniz yok, belli.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yerel Seçim

Murat Belge 16.11.2008

Belediye seçimleri yaklaşırken, İstanbul'da, "hummalı" sıfatıyla anlatmaya alışık olduğumuz çeşitten bir çalışma görüyorum. Her yerde var bu: bir yandan "metrobus" ile uzak noktalar birbirine bağlanıyor, bir yandan tüp-geçit çalışmaları yürüyor, bir yandan tüneller açılıyor vb.

Bunun benzerlerinin AKP'nin sorumlu olduğu bütün belediyelerde devam ettiğini tahmin ediyorum. Yakınlarda yurt içinde çok fazla yere gittiğim yok; ama, örneğin geçen hafta Kars'taydım ve orada da belediyenin (yalnız "imar" alanında kalmayan) olumlu çalışmalarını gözlemleyebildim.

Geçenlerde Başbakan'ın IMF'den söz ederken "ümüşüne basmak" gibi deyimler kullanmasının yakışsızlığına değinmiştim. Şüphesiz bu deyim, Başbakan'ın ülke içinde hoşlanmadığı kişiler, partiler, durumlar veya olaylar hakkında kullandığı dilin, deyimlerin yanında çok hafif kalır. Başbakan, bu "ümüşe basma" olayının, IMF'nin belediye giderlerini kısmaya kalkışması ihtimaliyle ilgili olduğunu ima eden sözler de söyledi. Sanırım bu "hizmet"lerin aksamasını, gecikmesini istemiyor. İstememekte şüphesiz haklı da.

AKP, 2007'de, devletin askerî ve sivil dallarıyla yürüttüğü, yürütürken hukuku da alaşağı ettiği saldırıları karşısında o son derece yüksek oy oranıyla seçilmiş ve bu ülkenin halkı tarafından yeniden "iktidara" getirilmişti. "İktidar" kelimesini hep birlikte çok iyi bildiğimiz nedenlerle tırnak içine alarak yazıyorum. "Yüce devlet" varken "iktidar" olmak kimin haddine? Oy almakla iktidar mı olunurmuş?

Sanırım şimdi Başbakan tepki oylarıyla değil de onaylama oylarıyla toplumun kendisine verdiği yetkiyi perçinlemek istiyor. Perçinlemek ve "iktidar" olmaya biraz daha yaklaşmak...

Bu çerçevede bakıldığında önümüzdeki "yerel" seçim, en az "genel" seçim kadar önemli ve belirleyici olacak gibi görünüyor. Burada kazanılacak yüksek bir oran "referandum" gibi bir anlam taşıyacak. 2007 Temmuz'una rağmen partiyi kapatma davası açma pervasızlığını gösterebilen bürokrasiye karşı bir kere daha "halk desteği" paratonerini öne çıkarma fırsatını verecek; AKP'nin varolan şu politik yelpaze içinde "alternatifsiz"liğini bir kere daha sergileyecek.

Ama bu alternatifsiz olma keyfiyetinin, AKP'ye, demokratikleşme yolunda geniş bir cadde açtığını da düşünmüyorum. Türkiye'nin o son derece "yavuz" tarihî dengeleri nereden, nasıl bir "eşdenge"ye ulaştı, bilemeyeceğim; ama sanırım şu yeni dönemde, tüp-geçit karşılığında bir miktar insan hakkından, asfalt karşılığında epey bir demokrasiden vazgeçmemiz gerekecek bir yola giriyoruz. Bu geçitlerde, köprülerde, karayollarında, çeşitli noktalarda, üstünde "Avrupa" yazan oklar, işaret levhaları olacaktır. Ama üstünde "Avrupa" yazan yasal düzenlemeler, siyasî dönüşümler yavaş yavaş gündemden kalkabilir.

Her şeyi birden istemek de zaten "aşırı" bir tavır, "*Raison d'état*" olduğu gibi "*témpo d'état*" da var. Her şey aynı anda olmaz, yapılmaz, buna can dayanmaz. "Önce şu hedef; onu garantiye alınca *bu* hedef; onu da sağlamlayınca... pardon, evet, neydi bir sonraki hedef? İnsan yoruluyor ve unutuyor."

Türkiye’de “tırnak” içine almadan yapılan “iktidar” a ulaşmanın önemli becerilerinden, yeteneklerinden biri *unutmak*’tır.

Tabii siz, çıktığınız o yola *niçin* çıktığınızı unutabilirsiniz. Türkiye’de unutmayan bir tek devlet vardır –birçok olayı unutmuş gibi yapsa da. Unutmuş gibi yapsa da, günü gelir, unutmadığını gösterir: Selanikliler’e de Varlık Vergisi’nde bir rayiç biçtiği gibi. Dolayısıyla herkese, her zaman, demokrasinin ne kadar değerli olduğunu, unutmayan devlet hatırlatır.

Bu hükümete de hatırlatacak mı? Olabilir. Günün geldiğine kanaat getirdiğinde vuracağı darbeyi vurmaktan geri kalmaz. Ama o darbenin vurulduğu anda hükümetin ayağını basacağı bir “demokrasi zemini” kalmış olabilir mi, orasını bilmiyorum. Çok kısa bir süre içinde, en yetkili ağızlardan söylenenler, öyle bir zeminin bundan böyle aranmayacağını sinyali veriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yasa ile vicdan

Murat Belge 21.11.2008

Son günlerde kafamı kurcalayan şeylerden biri, taş atma benzeri eylemlerinden ötürü 23 yıl ceza alan Kürt çocukları! 18 yaşının altında Kürt çocukları! Ama cezaları yaşlarının yanından gökdelen gibi yükseliyor.

Tabii bir de, sözgelişi rahip öldüren Türk çocukları var. Türk çocuklarının son günlerde yapmadığı şey yok. Ama şans ve çeşitli güvenlik kuvvetleri yardımcı olursa ya hiçbir zarara uğratmadan atlatıyorlar ya da asgarinin asgarisiyle kurtarıyorlar –yeter ki, neyse yaptıkları, onu “Türk çocukları” olarak yapsınlar.

“Çocuk”lar için, çocukları olmadık ağırlıkta cezalardan korumak için, bu yakınlarda yasa çıkmıştı. Belli ki yasa kimsenin umurunda değil. Zaten bizim burada “çocuk korumak” için yasa olmaz; yasa dediğin, “devlet korumak” içindir.

Bu bağlamda da, devlet koruyanların bir kolu, öbür kola fısıldamıştır: “şunlara bir iyi giydir de, korksunlar; yoksa bu iş ‘intifada’ falan azıtlıp gidiyor” demiştir örneğin. Öbür kol da bu söyleneni iki edecek değil. Şimdiye kadar neyi iki etti ki? Sonuç 23 yıl.

Bunda aklınızı zorlayan bir şey yok mu? Bir çocuk, bugüne kadar yaşadığı kadar daha yaşayıp 23 yaşına gelecek ve kâğıt üstündeki cezasının ancak yarısına ulaşacak?.. Ama, son zamanlarda aklımızı zorlamayan bir şey var mı? Hele yargıdan geliyorsa?

“Örgüte *bilerek* yardım etmek” vb... Öbür yandan, falanca yaşın altındaki biri “hukuken” yaptığını “bilerek” yapmadığı kabul edilen kişidir... Ama benim şu anda kaygım bu hukuk mülahazaları değil. “Ulusal hukuk/ uluslararası hukuk” normları falan da değil.

“Hukuk” ile “vicdan” ve aynı zamanda “hukuk” ile “mantık” arasında aşılmaz duvarlar ya da geçilmez uçurumlar olmadığını varsayarak, “çocuk” kavramı ile “23 yıl” sayısını birarada düşünmenin zorluğunu işaret etmek

istiyorum. Bu gitgide açılan makasın nerede duracağını sormak istiyorum. “Yargı bağımsızlığı” denilen şeyin Türkiye’deki anlamının “yargının hukuktan bağımsız” olmasına daha ne kadar göz yumulacağını merak ediyorum.

Toplumun ahlâkı vardır, vicdanı vardır. Bunlar her zaman “yasal” da olmayabilir. Yetmişlerin patırtısı sırasında Ankara’da hava alanından kente gelirken taksi şoförüyle dertleşiyorduk. Oğlu Marksist gruplardanmış, ailece solcuymuşlar. Yakın akrabaları Ülkücü bir çocuk varmış, polis arıyormuş. Evlerinde saklamışlar. “Doğru mu yaptık, bilmem” diyor şoför. “Doğru,” dedim. “Akrabanı saklarsın –çok iğrenç bir yaratık olmadıkça. Devletten saklarsın, çünkü devlet kuvvetli, o zayıf.” Ve çünkü bu, halkın ortalama ahlâkıdır, ilkesidir.

12 Mart sonrasında cihet-i askeriye talep etti; 159. madde değiştirildi, yani cezası artırıldı. Neydi mahiyeti? Kanun kaçağını saklamak! Bu toplumda, bizim gibi ağır aksak modernleşen bütün toplumlarda, toplumun büyük kısmı kanun kaçağıdır. Böyle toplumlar kendi normal yaşama tempolarında, ne suçtur, ne tam da suç değildir, suçsa ne ceza yeter, ne kadarı bilinen, kabul edilen ölçüleri aşar, bunların mizanını çıkarmıştır. Birdenbire “karşımıza Komünizm tehlikesi çıktı” diyerek bu mizanı bozmak iyi bir şey değildir. Toplumun iç dayanışma mekanizmalarını yıkarak yurттаşı “sayın muhbir vatandaş” yapmak iyi bir şey değildir. Toplumun bunca yıl, bunca yüzyıldır şekillendirdiği bir ahlâka yasa ile saldırmak iyi bir şey değildir.

Ama bunlar yapıldı. Hiçbir şeyin ağırlığı “güvenlik”le ölçülemediği için, toplumun kendisiyle ilişki kurduğu bütün (mümkün olduğu kadar “bütün”) damarları, sinirleri vb. köretilerek, bunların devletle kurulmasını sağlayacak mekanizmalar yaratıldı, desteklendi. Bunlara 1980’de başlandı; ama 2008 sonunda bunlar bitmedi.

Ve diyorlar ki bize “bir çocuğa taş attı diye 23 yıl ceza verilmesini yadırgama!” “Olabilir, atmasaydı,” de ve geç, yoluna yürü. O zaman “gözde vatandaş”sın. “Vay nasıl olur?” diye sorun çıkarırsan, “sözde vatandaşsın”!

Böyle böyle, “ahlâklı” bir toplum yaratıyorlar. Büyük ölçüde yarattılar zaten.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bezginlik

Murat Belge 22.11.2008

Türkiye’de olabilecek en öldürücü işlerden biri siyaset üstüne yazmak olmalı. Böyle bir cümleyle söze başlama gereğini nereden duyuyorum? Bunun verimsizliğini (sık sık olduğu gibi yeniden) hissettiğim için. Söyle söyle, yaz yaz, sonra yeniden söyle söyle, yeniden yaz yaz, sonra bir daha... Anlatması dahi sıkıntıdan öldürür.

Eskiden yazılmayan, söylenmeyen onca şey artık yazılıyor ve söyleniyor –üstelik! Bir insan, on beş, yirmi yıl önce yazdığı bir şeyden ötürü utanabiliyor. Ama bir de öbür damar var. O, bunların hiçbirini kaale almadan, değişen hiçbir şey olmamış gibi, tam anlamıyla “bildiğini okuyarak”, akıp gidiyor. “Savunma Bakanı” olmuş biri çıkıyor, örneğin, “O zaman onları yapmasaydık bugünkü millî devletimiz de olamazdı” diyor, diyebiliyor. Sanki hiçbir şey yazılmamış, hiçbir şey konuşulmamış... İnsan şaşkınlık içinde donup kalıyor! Bu bir bakan! Bir bakan söylüyor bunları.

Böyle düşünen birinin, temas ettiği o konuda, dediğim o yazılan veya konuşulan şeylerden ötürü fikrini

değiştirmesini herhalde bekleyemeyiz. Beklemek gerçekçi olmaz. Ama hiç değilse böyle birinin böyle konuşmanın –hele bir bakan olarak- yakışksız kaçacağını anlaması gerektiğini bekleyebilirdik. Ama, hayır, bu da yok. Ne oldu, hangi olay bu saygıdeğer düşünürün, bu âhir zaman Türk büyüğünün etnik temizliğin nimetleri üstüne beyanatta bulunmasını, *bu* beyanatta bulunmasını gerektirdi, bilmiyorum. Böyle bir “okazyon” yoktu. Herhalde içinden geldi. Herhalde içinden, bastırılmayan bir “şükran” sayhası yükseldi; bize bu güzel yurdu bırakanlara minnet duygularını dile getirmek istedi.

İyi de etti. Gerçekliği, gerçekliği meydana getiren olguları bilmek, her zaman, bilmemekten iyidir. Bilmek insanın iini bursada. Dile getirdi ve öğrendik, şu anda iş başında bulunan Savunma Bakanı’nın harbî düşüncelerini.

Yalnız etnik temizlik sorunu değil, ortaya çıkan. Bu zat, daha yığınla “zat” gibi, “yanlış anlaşıldım” manevralarını da denedi. Ağzından dökülen hikmetin bugünü kapsamadığını söylemek gereğini duydu ki, bu da pek hoştu. Ama telâşına gerek yoktu: hepimiz, hangi tarihi, hangi tarihte olmuş olayları kastettiğini anlamıştık. Zaten ona itiraz ediyorduk.

Bunun üstüne, “asacaksınız beni asın” tarzında bir başka terane tutturdu. Bu da, bu toplumda, bu toplumun her cenahında, ölçüyü ne kadar kaçırdığımızı gösteren bir şey. Adam ıkıyor, “İyi ki Rumları, Ermenileri bir yolunu bulup temizledik. Yoksa şu ‘güzeli’ devleti kuramazdık” diyor; “Ne arıyorsun, sen, efendi? Anladığımız şeyi mi söylüyorsun sen?” diyoruz. Adam birdenbire “kurban” oluyor, asılmaktan dem vuruyor... Kimse aynı zamanda “kurban” olma lüksünden vazgeçemiyor. Lin edeceksin, sonra birileri seni tutmaya gelince, “İşte, görüyorsunuz, vatandaşlarım! Beni linç etmeye geliyorlar!” diye bir kıyamet koparacaksın! Pes! “Masum” adamı asıyoruz bizler.

Bu ayrıca, Ergenekon’la Ergenekon’u yargılayan hükümetin (hiç değilse bazı üyelerinin) arasındaki, hepimizi “Türkiye Cumhuriyeti” yurttaşı yapan derin bağı da gösteriyor. En büyük zulümü yaparken, “mazlum” rolünden hiç ıkmayacaksın. “Ermeni Kıyımı’ndan sorumlusun” dedikleri anda “Ermeniler bana kıydı! Yandım! Mahvoldum!” diye kendini yerlere atacaksın. İki dakika sonra “Var mı bana yan bakan?” diye efeleneceksin.

Bir bakanın kalkacak, “Ermeni dölü” diye konuşacak, yirminci yüzyılın sonunda; öbürü kalkacak, “Bunları temizlemesek biz nasıl ‘millî’ olurduk?” diyecek, yirmi birinci yüzyılın başında. Sonra da “Biz yapmadık, biz hiçbir şey yapmadık” diyeceğiz, hep birlikte, koro halinde. Ve dünyanın bize inanmasını talep edeceğiz. İnanmadıkları için onları ırki olmakla suçlayacağız –böyle dönecek devran.

Bunlar olurken bir Ermeni geç kalktı, geçip giden şu yıllarda benzeri olmadık biçimde kulağımda çınlayan, beynimde uğultular yaratan bir söz söyledi: “Yokluğum Türk varlığına armağan olsun” dedi.

Bunun altından ben kalkamıyorum.

Siz kalkabiliyor musunuz? Nasıl kalkılır, hiç düşünüyor musunuz?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP’nin “baş”ına gelenler

Deniz Baykal'ın ve CHP'nin kendilerine hayırlı olmasını dilediğim yeni üyeleri eski bir tartışmaya yeni bir revnak kazandırdı. Tabii aynı zamanda, bu parti, partinin Genel Başkanı ve çeşitli sözcükleri hakkında (büsbütün "yeni" olmamakla birlikte) bir fikir verdi.

Bu olayı izleyen tartışmalarda partinin nasıl strateji tutturacağını bilemiyorum. Ama şimdiye kadar görünenden belli ki "inandırıcı" bir "argüman"ı bir araya getirmesi epeyce zor. Zorluk, tek başına, o kılıktaki insanları üye kaydetmeyi, rozet takmayı vb. açıklamanın zorluğu değil; bunun rasyonel bir açıklaması elbette bulunur. Ama öteki söylem ve davranışlarını bildiğimiz CHP'nin bunu ve onları tutarlı bir bütün halinde sunması mümkün değil. Nitekim olayın üstünden iki üç gün geçmeden, tutarsızlık batağında daha da derine saplandıkları görülüyor. Baykal'ın bir "manevi röntgenci" olarak, üye kaydettiği insanların "içi"ni benzerlerinden ayırdetme çabaları da, bir mantık sapmasını mazur gösterme çabasının nasıl komik bir mantıksızlık zinciri haline gelebileceğinin iyi bir örneği.

Yukarıda söylediğim gibi, bunlar Deniz Baykal ve onun nihaî biçimini kazandırdığı CHP hakkında bilmediğimiz şeyler değil; ama bildiğimiz şeyi vurguluyor, çizgilerini koyultuyor, herkesin daha kolay göreceği hale getiriyor.

CHP, kuruluşunun ruhuna sadık olarak, hâlâ, "tek parti"dir. Yanına bir tane daha koyduğunuzda, hemen "ikinci" olur. Hiçbir zaman çoğunluğun tercihi olmamıştır (o "kuruluş ruhu"nu terkettiğine dair inandırıcı sinyaller vermedikçe), ama memlekette en iyi düzenin "tek partili" düzen olduğuna kesinlikle inanmış bir kesim her zaman var olduğu için, CHP'nin de bir taraftar zümresi hep vardır. Yani, *temsîl* ettiği bir şey vardır.

Şu son durumda da, partinin ve genel başkanının içinde debelendiği çelişkilerin, bu "temsîl" ettiği "şey"le ilgili olduğunu düşünüyorum.

Birileri var, "Öylelerini üye müye yapmazsın!" diyorlar. Diyorlar ve iş orada bitiyor. Çünkü onlar, ülkenin "tek-parti" rejimiyle yönetilmesinin en doğru yol olduğuna inanıyorlar. Baş örtülü kadının üye olmasını yasaklarsın, en hafifinden; koşullar daha ağırını gerektiriyorsa belediye otobüsüne (o da "kamusal" sayılır ya) binmesini de yasaklarsın. Hattâ bir de Anayasa Mahkeme'n olur: o da "153=261" falan gibi kararlar çıkartır; polisine emredersin, "Bundan böyle 153'ler 261 olmuştur, olmadığını iddia edenleri içeri al" dersin. Valiler aynı zamanda bu "tek-parti"nin il başkanı olur. Böyle, gül gibi geçinip gidersin.

Şimdi, bugünün "reel" Türkiye'si, bu yapılanmadan büsbütün azade değil; ama tıpatıp böyle de değil. CHP'nin sıkıntısı da burada. Asıl taraftarları ona "Sen 'tek-parti'sin, 'tek-parti' gibi davran" diyorlar. Aksi gibi, etrafta başka partiler de var. 'Tek-parti' gibi davranınca, seçimi kazanmak hesaptan çıkıyor. Ama o "asıl taraftar"ı mutlu etmek de mümkün değil. Bu sefer de, "Niye kazanamadın?" diyerek kızıyorlar. "Senin dediğini yaptım da onun için kazanamadım" diyemiyorsun ya da desen dahi dinlemiyorlar.

Yani çelişki bütün Türkiye'nin çelişkisi; daha doğrusu bu olayı böyle bir çelişki haline getirenler, bilinçlerinin dibindeki "tek-parti" tortusunu temizleyememiş olanlar. Ve aslında "darbe" gelmişse cihane, baş örtüsü bahane... "Komünist var" diye, "Ayrılıkçı Kürt var" diye, "Başlarını örtüyorlar" diye, aslında en kestirmesi "Demokrasi var" diye, duruma el koyarsın, biter.

Ama CHP bu sonucun gerçekleşmesine katkıda bulunmak üzere, elinden gelen her şeyi yaptı (kendisine "iktidar yolu"nun ancak böyle açılacağı bilgisi DNA'sında yazılı çünkü). Bütün bu çabaya rağmen darbe olmadı,

galiba olamayacak. Bu durumda CHP "öteki partiler arasında bir parti" olma zorunluluğu karşısında yapılması gerekeni yapmaya hevesleniyor, ama şu taraftarlarının gösterdiği tepkiye bakın şimdi. Vah kısmetsiz CHP!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yerel seçime yaklaşırken

Murat Belge 25.11.2008

Başbakan, yerel seçimlerden "ikinci parti" olarak çıkarlarsa çekileceğini söylemiş. Karşısında muhalefet olarak CHP'yi bulmuş bir iktidar partisinin ikincilik konumuna düşmesi gerçekten çok uzak bir ihtimal. Dolayısıyla Erdoğan'ın çekilmesi ihtimali de pek yok demeli.

Yerel seçim Türkiye'de demokrasinin güçlenmesi bakımından ne getirir?

2007 genel seçimi ile yerel seçim arasındaki sürede geçen olaylara baktığımda, bu soruya verilecek çok olumlu bir cevap bulamıyorum. AKP iktidara geldiği zamanki AKP olarak kalabilseydi, yani AB yolunda enerjik adımlar atan, Kürt sorununda yapılagelmiş yanlışları kabul eden ve bunları aşma iradesi gösteren, "bize oy vermeyenlerin de hükümetiyiz" sözünün gereğini yerine getirecek şekilde yumuşak ve diyaloga açık bir üslûpla konuşan bir AKP olsaydı (daha birçok olumluluk da vardı ama en belirleyici olanlarıyla yetiniyorum) bugün de seçime umutla bakıyor olurduk. Ama bunlar bugün yok. Seçim sonucu AKP açısından ne kadar çok bir "zafer" izlenimi veriyorsa, bunlardan da bir o kadar uzaklaşacağımızı tahmin ediyorum.

Bu neden böyle oldu? Aslında olabileceği kadar, gözümüzün önünde cereyan eden bir süreç sonunda böyle oldu. Kemalist bürokrasi elindeki bütün imkânları kullanarak (ve Anayasa Mahkemesi kararlarında görüldüğü gibi, aslında "elinde olmayan" imkânları da kullanarak, AKP'yi taviz verme ya da yok olma noktasına sürüdü. Perde arkasında ne olduğuna dair bir teori kuracak veri tabanından yoksunum. Ama bunun üstüne spekülasyon yapmanın zorluğu yok.

Bu koşullarda AKP'nin seçimden birinci parti olarak, hattâ "zafer" sayılacak oranlara ulaşarak çıkmasının *olumlu* yanı, toplumun CHP ve MHP'yi onaylamaması olacaktır. Bu aynı zamanda, AKP'ye verilen, "şimdiye kadar söylediğin gibi davran" mesajı olacaktır; ama AKP'nin *bu* mesajı almaya niyetli olduğunu sanmıyorum.

AKP, halktan aldığı bu destekle ve her destekle, bürokrasinin karşısına çıkıp, "İşte arkamdaki destek. Hiç değilse adı 'demokrasi' olan bir rejimde yaşamaya niyetliyseniz, bana tahammül etmek zorundasınız" diyecektir.

İlkesel düzeyde olsun, somut politik konjonktürler çerçevesinde olsun, her zaman "uzlaşma" ve "konsensus" yöntemlerini savunmuşumdur, gene savunurum. Ama "uzlaşma"nın hangi zeminde sağlandığı önemlidir. "Uzlaşma"nın en az iki tarafı olacak; burada "demokrasiden yana" olan taraf, bundan endişeleri olan tarafı kendi zeminine yaklaştırarak mı gerçekleştiriyor "uzlaşma"yı, yoksa onun arazisinde konuk olmakla mı yetiniyor?

Bunların ikincisini karşımıza "toplumsal uzlaşma" diye çıkarıyorsanız, böyle uzlaşma falan olmaz ve böyle bir şey demokrasi açısından kabul edilemez. Ama bizim memlekette "uzlaşma" denen şey her zaman bu çerçevede gerçekleşmiştir; onun için de siyaset terminolojisinde "uzlaşma" kelimesi saygı uyandırmayan, kirli

bir kelimedir: “teslim olma”nın kibarcasıdır.

2002’den bu yana, yukarıda özetlediğim (şüphesiz pek çok çarpıcı olayla dolu) süreç yaşandı. Bu, *somut* tarihi. Peki, bu somut, dolayısıyla olaylar ve rastlantılarla belirlenen akışın, daha “tarihî-yapısal” bir açıklaması da olabilir mi? Başka bir söyleyişle, sürecin buraya varmasını önceden belirleyen bir determinizmden söz edilebilir mi? Yoksa bu sonuç yalnızca bazı rastlantıların belirlemesiyle mi buraya geldi?

Böyle bir soruya cevap vermek, ister istemez, AKP’nin yapısına, daha geniş kapsamlı söyleyecek olursak, bu ülkede AKP’nin temsil ettiği değerlere, eğilimlere, özelemlere vb. biraz daha yakından bakmayı gerektiriyor. Çünkü “buraya gelen” o! Gelmesi mukadder miydi, yoksa gelmeyebilir miydi?

Önümüzdeki günlerde aklımın erdiği kadar bu soruları ele alacağım, çünkü bunun Türkiye’nin belirleyici sorularından biri olduğunu düşünüyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MİT

Murat Belge 28.11.2008

Dünkü *Sabah*’ta Tuncay Güney’in MİT’te çalıştığına dair bir haber yayımlanınca, bugün herkes de bu iddiayla ilgilenmek gereğini duydu. Zaten haber çıkar çıkmaz MİT kendisi de buna ilişkin bir tavır alma, açıklama yapma ritüelini yerine getirmişti: “kâğıt bizden ama adam bizden değil” tarzında tuhaf bir açıklama.

Ama zaten Tuncay Güney son derece tuhaf bir adam. Onunla ilgili açıklama da kendi gibi olmak zorundadır herhalde.

Bu olay bir zamandır aklıma gelip giden bir şeyi vurgulamış oldu: MİT konusu! Çocukluğumda, gençliğimde neydi, şimdi ne oldu! O zamanlar, yakınımızda biri “Ümit” dese “MİT” dedi sanabilir, sandık mı da ürpertiler geçirirdik. MİT’in insana yapamayacağı yoktu; MİT’e karşı yapılabilecek bir şey de yoktu. Adamın canına okurdu.

Kemal Tahir *Büyük Mal*’da çok başarılı bir biçimde anlatmıştır, bu adın Türkiye’de yarattığı korkuyu. “Mütegallibe” falan... “MİT” dendi mi eli ayağı kesilir.

12 Mart’a kadar böyle geldik. “Polis” dendi mi de Komünist’in keyfi kaçır. Ama “polis” başka, “MİT” başka. Doğrusu ben kendimi, MİT’in ciddiye alacağı ölçüde tehlikeli biri gibi görmezdim.

Derken 12 Mart oldu ve olacaklar olmaya başladı. Ama ben kendimi MİT’te bulacağıma bana “Kontr-gerilla” olduğunu söyledikleri yerde buldum. 12 Mart dönemi boyunca ve sonrasında da MİT lafı pek duyulmaz oldu. Onun rollerini Kontr-gerilla üstlendi.

Gene o yıllarda duyardık: 27 Mayıs sonrasının bir türlü durulamayan çalkantılı yılları... Darbe girişimleri... Her türlü provokasyon... Sunay’ın kendisi için bir MİT kurduğu söylenirdi. Akla yakın. Devletin kendisi birbiriyle anlaşılamayan elemanlarla dolunca, herkes kendi güvendiği adamlarla iş tutmak, istihbaratını onlardan almak

isteyecek. Sunay gitti, falanca geldiyse, muhtemelen o da öyle yapacak, bu iş böyle alıp yürüyecek.

Nitekim galiba böyle oldu. O dediğim eski günlerdeki MİT nerede? Ha “saksı” demişsiniz, ha “maşa”, ha “MİT”. Birinden ne kadar ürperiyorsam öbüründen de o kadar. Oysa JİTEM!.. Bak, onu iştirip de titrememek elde değil.

Son dönemde Kontr-gerilla’nın da pabucu dama atılmıştı. O zaten devletin resmî örgütlenmesinde geçen bir ad olmadığı için, sahneyi terk etmesi fazla dikkat çekmemişti. MİT, tabii, hâlâ vardı. Vardı da, pek rastlaşmıyorduk, onunla rastlaşanlara da rastlamıyorduk. Kendi halinde, kahvede yaşlılarıyla prafa oynayan emekli devlet memurlarına benzemişti MİT.

Ama ortada afili, cakalı, vardakosta, enerjik mi enerjik bir JİTEM vardı. Yani meydan boş değildi. Eskiden “MİT yapar” diye bildiğimiz şeyleri şimdi JİTEM yapıyordu. Hâlen de durum böyle diye biliyorum.

MİT’in devletin etkin kolu olmaktan çıkması MİT’e bazı önemli avantajlar kazandırmış mıdır, diye düşünüyorum. Devletler, hele bizimki, ortalığı temizlemek için bazı kirli işler yapmak gerektiğine kendilerini ikna edebilirler. Bizimki bunu 1914 dolaylarında yapmıştı. Ne var ki, bu kirli işler ortalığı temizlemez, bir önceki kirin temizlenmesi de bir yeni kirli iş gerektirir. Böyle böyle gider. Bu süreçte, kritik araç olma işlevi bir kurumdan alınıp ötekine verilirse, bu, önceki için bir fırsat olabilir, sonraki için de bir felâket.

Bunların içyüzünü hiç bilmiyoruz, bizim gibi adamlar muhtemelen hiç öğrenemeyecektir de. Ama Türkiye’de bugün artık sahiden işbâ haline, devlet terörüne, devlet adına işlenen cinayetlere bir gram daha dayanamayacak hale geldik. Böyle konularda olağanüstü sabırlı olabilen bu toplumda bile bıçak kemiğe dayandı. Yeter gayrı.

Birbirini izleyen, birbirini atlatan istihbarat örgütleri... Hiçbir şekilde kamusal denetime açık olmayan MİT gibi bir kurumdan dahi tedirgin olup kâğıt üstünde adı söylenmeyen örgütlenmeler yoluyla devlet adına eylem yapmak...

Gerçekten, yeter gayrı!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MİT

Murat Belge 28.11.2008

Dünkü *Sabah*’ta Tuncay Güney’in MİT’te çalıştığına dair bir haber yayımlanınca, bugün herkes de bu iddiayla ilgilenmek gereğini duydu. Zaten haber çıkar çıkmaz MİT kendisi de buna ilişkin bir tavır alma, açıklama yapma ritüelini yerine getirmişti: “kâğıt bizden ama adam bizden değil” tarzında tuhaf bir açıklama.

Ama zaten Tuncay Güney son derece tuhaf bir adam. Onunla ilgili açıklama da kendi gibi olmak zorundadır herhalde.

Bu olay bir zamandır aklıma gelip giden bir şeyi vurgulamış oldu: MİT konusu! Çocukluğumda, gençliğimde neydi, şimdi ne oldu! O zamanlar, yakınımızda biri “Ümit” dese “MİT” dedi sanabilir, sandık mı da ürpertiler

geçirirdik. MİT'in insana yapamayacağı yoktu; MİT'e karşı yapılabilecek bir şey de yoktu. Adamın canına okurdu.

Kemal Tahir *Büyük Mal*'da çok başarılı bir biçimde anlatmıştır, bu adın Türkiye'de yarattığı korkuyu. "Mütegallibe" falan... "MİT" dendi mi eli ayağı kesilir.

12 Mart'a kadar böyle geldik. "Polis" dendi mi de Komünist'in keyfi kaçır. Ama "polis" başka, "MİT" başka. Doğrusu ben kendimi, MİT'in ciddiye alacağı ölçüde tehlikeli biri gibi görmezdim.

Derken 12 Mart oldu ve olacaklar olmaya başladı. Ama ben kendimi MİT'te bulacağıma bana "Kontr-gerilla" olduğunu söyledikleri yerde buldum. 12 Mart dönemi boyunca ve sonrasında da MİT lafı pek duyulmaz oldu. Onun rollerini Kontr-gerilla üstlendi.

Gene o yıllarda duyardık: 27 Mayıs sonrasının bir türlü durulamayan çalkantılı yılları... Darbe girişimleri... Her türlü provokasyon... Sunay'ın kendisi için bir MİT kurduğu söylenirdi. Akla yakın. Devletin kendisi birbiriyle anlaşılamayan elemanlarla dolunca, herkes kendi güvendiği adamlarla iş tutmak, istihbaratını onlardan almak isteyecek. Sunay gitti, falanca geldiyse, muhtemelen o da öyle yapacak, bu iş böyle alıp yürüyecek.

Nitekim galiba böyle oldu. O dediğim eski günlerdeki MİT nerede? Ha "saksı" demişsiniz, ha "maşa", ha "MİT". Birinden ne kadar ürperiyorsam öbüründen de o kadar. Oysa JİTEM!.. Bak, onu iştirip de titrememek elde değil.

Son dönemde Kontr-gerilla'nın da pabucu dama atılmıştı. O zaten devletin resmî örgütlenmesinde geçen bir ad olmadığı için, sahneyi terk etmesi fazla dikkat çekmemişti. MİT, tabii, hâlâ vardı. Vardı da, pek rastlaşmıyorduk, onunla rastlaşanlara da rastlamıyorduk. Kendi halinde, kahvede yaşlılarıyla prafa oynayan emekli devlet memurlarına benzemişti MİT.

Ama ortada afili, cakalı, vardakosta, enerjik mi enerjik bir JİTEM vardı. Yani meydan boş değildi. Eskiden "MİT yapar" diye bildiğimiz şeyleri şimdi JİTEM yapıyordu. Hâlen de durum böyle diye biliyorum.

MİT'in devletin etkin kolu olmaktan çıkması MİT'e bazı önemli avantajlar kazandırmış mıdır, diye düşünüyorum. Devletler, hele bizimki, ortalığı temizlemek için bazı kirli işler yapmak gerektiğine kendilerini ikna edebilirler. Bizimki bunu 1914 dolaylarında yapmıştı. Ne var ki, bu kirli işler ortalığı temizlemez, bir önceki kirin temizlenmesi de bir yeni kirli iş gerektirir. Böyle böyle gider. Bu süreçte, kritik araç olma işlevi bir kurumdan alınıp ötekine verilirse, bu, önceki için bir fırsat olabilir, sonraki için de bir felâket.

Bunların içyüzünü hiç bilmiyoruz, bizim gibi adamlar muhtemelen hiç öğrenemeyecektir de. Ama Türkiye'de bugün artık sahiden işbâ haline, devlet terörüne, devlet adına işlenen cinayetlere bir gram daha dayanamayacak hale geldik. Böyle konularda olağanüstü sabırlı olabilen bu toplumda bile bıçak kemiğe dayandı. Yeter gayrı.

Birbirini izleyen, birbirini atlatan istihbarat örgütleri... Hiçbir şekilde kamusal denetime açık olmayan MİT gibi bir kurumdan dahi tedirgin olup kâğıt üstünde adı söylenmeyen örgütlenmeler yoluyla devlet adına eylem yapmak...

Gerçekten, yeter gayrı!

Mitik Tuncay

Murat Belge 29.11.2008

Doris Lessing'in kısacık ve çok şirin bir hikâyesi vardır: II. Dünya Savaşı yıllarında Oxbridge mezunu bir gencin yanına (bir resepsiyonda) sokulan bir adam, "vatan için" çalışmak isteyip istemediğini sorar. Olumlu cevap alınca da "istihbaratçı" olarak çalışmasını ister. Delikanlının gönlünde yatan bu değildir ama, ne yapsın, savaş falan, kabul eder. Gelgelelim, izleyip istihbarat çıkaracağı yer Almanya filan da değil, Britanya'nın Deniz Kuvvetleri'dir. Bu işi, Kara Kuvvetleri adına yapacaktır.

Bir süre sonra Deniz Kuvvetleri'nden kendi gibi bir gençle tanışır ve onun da kendisi gibi bir görevli olduğunu anlar. Deniz Kuvvetleri adına Kara Kuvvetleri hakkında bilgi toplamaktadır. İkisi de yaptıkları işten sıkıldıkları için anlaşılır, kafa kafaya verip uydurma istihbarat üretir, bunları rapor ederler. Ama bir zaman sonra yaptıkları anlaşılır, ikisi de işten çıkarılır.

Bir devletin çeşitli istihbarat örgütlerinin birbirleri hakkında da istihbarat toplamasının olağandışı değil, olağan bir iş olduğu anlaşılıyor.

Dün bu konuda yazarken, bir süre önce MİT'in pabucunun dama atıldığını düşündüğümü söylemiştim. Ayrıca, içinde çeşitli "kanat"lar oluştuğunu da vurgulamak gerekiyor. Böylesine komployla, kumpasla yönetilen bir ülkede başka türlü olabilir mi zaten? Aynı örgütte çalışıyor alsalar da, öbürünün komplosunu beğenmeyen, zararlı bulan biri çıkacaktır. Türkiye'de siyaset kurumlarının işleyişi, 27 Mayıs darbesiyle bir kere rayından çıkarıldı ve ondan sonra da rayına yeniden oturtulması bir türlü mümkün olmadı. "O cunta", "bu cunta", ya da "sivil yönetim" in sürmesinden yana olanlar, derken, devletin bu "en merkezî" yer verilmiş örgütü kendisi tamamen "adem-i merkezî" bir yapı edindi. Buna herhalde "MİT'in fetret devri" diyebiliriz.

Ve herhalde bu nedenle, daha küçük ve dolayısıyla daha homojen bir tarzda çalışacak yeni örgütlenmelere gerek görüldü. Ama bu yeni örgütlerde, fikri uygun düşen eski elemanların da çalışmaya devam etmesi doğaldır. Sözgelisi, yetmişlerin "Kontr-gerilla" sında bulunmuş birinin JİTEM'de çalışmaması herhalde düşünülemez.

Geri plana çekilmek durumunda kalan MİT, Doris Lessing'in hikâyesinde olduğu gibi, bir bakıma "rakibi" sayılacak yeni örgütlenmeleri izlemeye almış olmalı –ya da, çeşitli "kanat"ları arasında kendine bu "vazife"yi çıkaranlar olmuştur. Belli ki Tuncay Güney de bu "kanat"lardan birinde istihdam edilmiş.

Bu adamı daha epey zaman konuşacağımız anlaşılıyor. Biz sıkılsak o kendini hatırlatacak şeyler yapacaktır herhalde, çünkü böyle "hyper" adamlar ilgi merkezi olmaktan çok fazla tad alırlar. Yarın öbür gün Venezuella'da imam olarak da karşımıza çıkabilir.

Ancak, tam ne olduğu belli olmasa da, MİT'le bir çeşit ilişkisinin olduğunu kanıtlayan belge, Tuncay Güney'in bütün o "bin bir surat" görünümüne rağmen, söylediklerinin ciddiye alınması yönünde bir uyarı olsa gerek. Devletin istihbarat örgütünün ondan istihbarat istemesi ciddi bir olgu; istihbarat yapılması istenen örgütün kendisi de bu durumu büsbütün ciddi hale getiriyor. Bunlar Tuncay Güney'in "şahsından" daha ciddi olgular.

Güney'in ciddiliği veya gayriciddiliği önemli bir sorun değil. Belli ki şehvetle ajanlık yapan bir "şahsiyet". Onun gibileri istihdam edecek kurum açısından bu kadarı yeterli zaten. Böyle işlere bulaşan insanlar pek öyle ciddi ve güvenilir kişilikleriyle tanınmazlar. Ayrıca, bir de istihbaratı toplayacağı zevatın kişilik özelliklerini şöyle bir düşünelim. Her birinin birer Tuncay Güney davranış kalıbı sergilediği şimdiye kadarki durumlarından belli. Hemen "bu da bizden" demişlerdir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bombay

Murat Belge 30.11.2008

Hindistan'da gene olan oldu. Olduran, gene Müslümanlar, Hindistan-Müslüman-terör... Bu üçlü yan yana gelince, dünya haber sıralamasında birinci basamağa yerleşiyor.

Son işittiğim, 140 ölüyü geçmişti. Daha da yükselecek herhalde. Aynı anda birden fazla – hem de epey fazla- yerde silâhlı eylem başlatmak "yeni bir teknoloji". "Yaratıcı" olmadığından şikâyet ettiğiniz İslâm dünyası terörde yaratıcı olmaya karar verdi ve bayağı başarılı gidiyor.

Dünyanın genel mantığı bu eylemlerin "seyirlik" olmasını gerektiriyor. 11 Eylül bunun modelini kurmuştu. Sayısal bakımdan (ölen insan sayısı) da doruğa çıkmıştı. Ama bu şimdiki de, kendi tarzı içinde, yeterince çarpıcı ve etkileyici. Birilerini pek mutlu edeceği kesin.

Hindistan dehşet bir yer! Bu ülkede her şey olabilir –yalnız "ılımlı" şeyler olamaz herhalde. "Müslüman azınlık" deniyor... Bu "azınlık" yüz milyona yakındır hemen hemen bütün Müslüman ülkelerin nüfusundan fazla. Şimdi eylemi bu Müslümanlar yaptı ama Hindular arasında da bu gibi eylemlere düşkünlük var.

Yıllar önce, Hindistan hakkında pek az şey bilirken, Gandhi'nin başarısının görkemini de anlamıyordum. Budizm, Hinduizm gibi, Caynacılık ("Ahimsa"nın kaynağı) gibi "pasifist" dinlerin bulunduğu, sıradan ve genel ideoloji olarak yaşadığı bir toplumda onun barışsever politikasını yerleştirmenin kolay olduğunu sanıyordum. Ama Hindistan'ın "siyasî suikastlar" dizisinin ilk kurbanı da Gandhi oldu. Onu öldürense, benim barışseverliğine inandığım Hindu dinine mensup biriydi. Müslümanlara "fazla yüz verdiği" için kızıp öldürmüştü koca Gandhi'yi. Sonra daha iki Başbakan öldürüldü. Birkaç yıl önce Gücerat'ta binlerle Müslüman öldürülenler de Hindu'ydu. Bunlara bakıp "Ne barışsever din" demek mümkün değil.

Hintliler bu son olayda "Pakistan parmağı" arayacaktır. Aranırsa bulunacağını sanıyorum doğrusu. Pakistan'daki iktidar değişiminden sonra oradan dünyaya epey melanet yayılacağını düşünüyorum.

Hiç sevimli olmayan bu olaylara rağmen, Hindistan'daki demokrasinin mayasında sağlam bir şey var olmalı; böyle olmasa, bu çok kalabalık, çok heterojen, çok yoksul ülkenin altı üstüne gelirdi. Oysa Hindistan bir silkiniyor, yoluna devam ediyor. Şimdiye kadar edebilmiş olması bundan sonra da edeceğinin *garantisi* değil elbette; gene de insana iyimserlik veriyor. Buna çok önem veriyorum çünkü Hindistan'ın geleceği bana dünyanın geleceği gibi görünüyor. Barındırdığı bütün çelişkileriyle, korkutucu büyük sorunlarının yanısıra hiç görmezden gelinmeyecek entelektüel başarılarıyla, dünyanın özeti gibi bir yer bu koca ülke. Bir trafik ışığında yanyana duran çeşitli "taşıt"lara baktığınızda, dünya teknoloji ve ulaşım tercihinin senkronik bir sergilenişini

görmüş gibi oluyorsunuz.

Onun için şimdi, bu pis, iğrenç olaydan sonra da, içimden, "Ama Hindistan," diyorum "Sen onlara uyma. Sen bildiğin yoldan yürümeye devam et! Orada demokrasinin ışığının hâlâ yanması, bütün dünyaya gidilmesi gerekli yönü gösteren deniz feneri gibi bir şey!"

Bu son eylemin geçtiği Bombay'da bir iki gece kalmışlığım vardır. Ama işimiz kentin öbür ucundaki bir üniversitede olduğu için o iki gün yolda, çılgın trafiğin içinde geçmiş, kentten pek az şey görebilmiştim. Oysa günlerce gezmekle bitmeyecek bir yer, besbelli.

Kentin adı da başlı başına konu, tabii. Şimdi Bombay birbirine köprülerle bağlanmış yedi ada üstüne kurulmuş. Buralara gelen ilk Avrupalılar olan Portekizliler henüz kent falan yokken, burayı limanlamak için çok elverişli bulmuş, "Boao baie!" diye adlandırmışlar. Portekiz dilinde "ao" genizden gelen bir ses gibi telaffuz edilir. Bunu herkes "m" gibi iştmiş olmalı. "Güzel körfez" ya da "koy" anlamına geliyor.

Nev-icat "Mumbai" lakırdısı Hint milliyetçiliğinin Bombay kolunun işi. Tanrı mı, tanrıça mı, yerli mitolojiden birinin adından böyle bir kurmaca ad çıkardılar. Herkese "aslı" diye yutturuyorlar.

Aklını böyle işlere takanlar, gelip orada otel basanlardan da daha tehlikeli bence. Hindistan'a böyle kişilerin verebileceği zararı vermek, başka kimsenin elinde değil. Tabii bu, yalnız Hindistan'a özgü bir durum da değil, her yerde böyle.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diyarbakır dönüşü

Murat Belge 02.12.2008

Hafta sonunda Diyarbakır'daydım. Bayağı uzun zaman oluyor, hiç yolum düşmemişti. Türkiye'de bir yeri uzunca süre görmezseniz, değişen birçok şeyle karşılaşıyorsunuz. Gene böyle oldu, sanki daha da büyümüş, ama epey de derli toplu bir hale gelmiş gibi göründü gözüme. Örneğin birbiri üstüne yığılmış gibi duran işporta tezgâhları azalmış mı, yoksa ben mi rastlamadım. Ama bir süredir köylere dönenler olduğu da söyleniyor. Belki bundandır.

Diyarbakır benim sevdiğim ve rahat ettiğim bir kenttir. Doğuda birçok kentte, yemeğinizi içkiyle yiyecek yer bulamıyorsunuz. Diyarbakır hiç böyle olmadı.

Gittiğim kentte tarihî eser bulursam seviyorum ve seviniyorum. Diyarbakır bu bakımdan çok zengin. Kendine özgü siyah taşıyla (bazalt) yapılmış birçok güzel binanın yanısıra, surları da uzadıkça uzar. Dünyada en uzun surun burada olduğu kulağıma çalınmıştı; herhalde doğru. Kiçi Burcu'ndaki son derece geniş iç mekânı şimdi Ticaret Odası'nın aldığını söylediler. Birçok amaç için kullanılabilir, görkemli bir mekân olur burası.

Birçok kere gittiğim için, başta Ulucami, camilerini, kiliselerini görmüştüm. Ama bu sefer de İç Kale denen yere götürdüler ki, buraya hiç gelmemiştim, varlığından da haberim yoktu. Burası yakın zamana kadar Adliye'nin, Jandarma'nın vb. bulunduğu yermiş. Belki de onun için yolum düşmemişti. Şimdi boşaltılmış ve restorasyona

başlanmış. Restorasyon bitince ne işlev verilecek, bilmiyorum, ama göz alıcı bir yer olacağı besbelli.

Ulucami'nin karşısındaki eski han da restore edilmiş ve çok güzel olmuş. Burayı eski haliyle şöyle bir görmüştüm. Oysa muazzam bir yer.

Dediğim gibi kent epeyce toparlanmış –örneğin sura bitişik çayhaneler, kahvehaneler temizlenmiş ve parka dönüştürülmüş. Gene de işsizliğin ve yoksulluğun hâlâ bir hayli yoğun olduğu gözden kaçmıyor.

Yıllardır süren gerginlik benim gibi bir ziyaretçiyi hafif "paranoyak" bir duruma getiriyor. Uzun uzun sirenlerin öttüğünü duyunca otelde, ilk düşüncem "panzerler mi geçiyor?" oluyor; ama sonra bakıyorum, ambulans... Bir kalabalığın bir ağızdan bir şeyler bağırdığını işitince bir siyasî gösterinin başladığına hükmederken bakıyorum Beşiktaş taraftarlarıymış...

Bir yandan çok canlı. Zihninizde bazı bilgiler olmasa, normal işinde gücünde, kendi hayatını yaşayan bir kentte olduğunuzu düşüneceksiniz. Düşünceniz yanlış da değil, çünkü öyle, gerçekten. Ama zihninizdeki o bilgiler de yanlış değil. Onlar da bu kentin genel yaşantısı, deneyim birikimi içinde bir şeyler.

Sorunları olmak, "iyi bir şey" sayılmaz. Sayılmaz da, hayattaki her şey gibi, onun da bir de "öbür yüzü" olabilir. Sorunlarla mücadele ederek yaşamak insanın hayat bilgisini zenginleştirir, olgunlaştırır. Diyarbakır'a bundan önceki gelişlerimde de bunu hissedirdim, gene hissettim. Gururlu bir duruşu var bu kentin. Böyle olmasında bir dayanışma duygusunun payı var bence. Herkesin kendini başkalarına karşı sorumlu sayması. Bir de, "bilinçlenme düzeyi" diyeceğim bir şey. Bunu "akademik" bir anlamda söylemiyorum. Çok daha fazla pratiğe yönelen bir bilinçlilik; gene somut hayatın dayatmaları sonucu, her şeye daha dikkatli bakmakla, önünü ardını tartarak bakmakla ilgili bir tutum. Bunlar yalnız okumuş yazmış insanlarda değil, sıradan insanlarda da var, Diyarbakır'a pek çok yerden farklı bir hava veren de bu.

Sonuç olarak gene iyi duygularla döndüm Diyarbakır'dan.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasinin karanlık yüzü

Murat Belge 05.12.2008

Akşam haber programlarına bakarken Mehmet Ali Birand'dan Fransa'da Sarkozy'nin Ermeni Kırımı'nın "soykırım" olduğuna dair yasayı Senato'dan geçirmekten vazgeçtiğini duydum. Sonra da olayla ilgili yazılı haberlere bakamadan bu kadar bilgiyle bunu yazmaya oturdum. Ama şuanda Sarkozy'yle ilgili daha fazla şey bilmem de gerekmiyor, çünkü bu girişin dışında onu anmayacağım.

Sarkozy gibi bir "Türk dostu"nun bu tavrı alması burada büyük bir zafer gibi karşılanacaktır. Bundan şüphem yok. Fransa'dan yana rahatlayınca –rahatlarmasak da- gözler ABD'ye dönecek, orada ne olacağını bekleyeceğiz. Belki oradan da "sevindirici haber" gelecek. Ama ne zamandır bu haberleri verirken, biz bile, Amerika'nın bunun bir "soykırım" olduğuna inanmadığı için böyle yaptığını söylemez olduk. Nasıl inanmasın ki öyle olduğunun en çarpıcı kanıtlarını kendi Büyük Elçisi sunuyor –daha bilmem ne kadar konsolosu, diplomatı ve yurttaşıyla birlikte. Böyle bir yasa çıkmamasının nedeninin "İncirlik'i kullandırtmayız" tarzında bir tehdit

olduğunu Türkiye medyasında da açık açık okumak mümkün artık.

Birand haberi verirken hükümetin dış politikadaki başarısına değindi. Dedim ya, yorum yapabilecek durumda değilim. Olabilir elbet. Abdullah Gül'ün ziyaret jesti ve belki de işin dostça çözülmesi yolunda atılacak başka adımlar vaadi böyle bir yumuşamaya yol açmış olabilir.

Ben bugün Michael Mann'ın kitabından söz etmek istiyorum –bugün ve belki bir iki gün daha. Michael Mann Los Angeles'ta, Colifornia Üniversitesi'nde sosyoloji profesörü. Genosid konusunda yeni bir teorisi var ve genellikle bir uzman olarak tanınıyor. Bu konuyu işlediği kitabının adı *The Dark Side of Democracy*, yani "Demokrasinin Karanlık Yüzü". Burada, genosidin *modern* bir olgu olduğunu ileri sürüyor. Etnik kıyımlar tarih boyunca hep vardı. Ama bunlar modern dünyada gördüğünüz genosidlere benzemez. Modern "demokraside çoğunluğun azınlıkları ezmesi ihtimali hep olmuştur ve belirli multi-etnik ortamlarda daha da uğursuz sonuçlar üretmesi ihtimali yüksektir." Bunu "*demos*"la "*ethnos*"un birbirine karıştırılmasına bağlıyor. İki rakip etnik-milliyetçi hareketin aynı arazinin sahibi olduğunu iddia ettiği durumlarda da, etnik temizlik veya derecesine göre genosidin devreye girmek ihtimali iyice artıyor. Mann oldukça ayrıntılı ("şu olursa şu da şöyle olur" vb.) bir teorik çerçeve içinde bunun bir genel modelini kuruyor ve sonra modeli tarihte bilinen genosid örneklerine uyguluyor.

Dediğim gibi, bu konuda otorite sayılan bir yazar. Böyle birinin Ermeni kıyımı konusunda ne dediği, Türkiye'de bazılarını herhalde ilgilendirmeli; çünkü onun dedikleri birçoklarının da benimseyeceği yargılar olacaktır. Ama siz sadece "Yalan! İftira!" diye bağırarak bu işi çözeceğinizi düşünüyorsanız, o zaman ne Mann, ne başkası, kimsenin dediğini öğrenmeye ihtiyacınız yok. Tabii böyleleri de çok, memlekette.

Mann'ın bir dip notuna sıkıştırdığı (daha önce bir yazıda değindiğim) bir yargı bana çok önemli göründü, örneğin; "Ama bu konudaki literatürde büyük bir delik var. Türkler'in açık yürekle anlattığı bir hikâye yok elimizde. Kurbanları daha iyi tanıyoruz, bu da bizim Ermeni görüş açısını daha kolay benimsememize yol açıyor. Türk hükümetleri genosidi inkâr etmeyi sürdürdükçe, Türk arşivleri büyük ölçüde kapalı olmaya devam ettikçe, ve Türk açıklamalarının çoğu kabul edilemez nitelikte oldukça, bizim bu eğilimimiz de devam edecektir. Bu da yalnız Türkiye'ye zarar verir."

"Şöyle oldukça, böyle olmadıkça" listesini alabildiğine uzatabiliriz tabii. Örneğin, bunun *olmadığı* tezini savundukça, ve şimdiye kadar savunagelmiş kadro ile savundukça, YÖK gibi bir kurum üniversitelere "Sözde" Ermeni soykırımını incelemeleri için talimatnameler gönderdikçe, üniversite senatoları toplanıp Ermeniler'in Türkler'e uyguladığı soykırımı telin ettikçe, Kürt sorununun "çözüm"ü gözlemlediğimiz biçimde ve yöntemlerle devam ettikçe, "Ergenekon" ruhuyla gösteriler yaptıkça (yurt içinde ve dışında) o da devam edecek ve bu durum yalnız Türkiye'ye zarar verecektir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İyi tarihçi olmak

Murat Belge 06.12.2008

"1877 ile 1887 arasında, diyor McCarthy, Bulgaristan'daki Müslüman nüfusun yüzde 34'ü kaçtı ve yüzde 17'si öldürüldü. Son, 1912-13'teki Balkan Savaşı'nda, Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan'ın ele geçirdiği

topraklarda, Müslüman nüfusun yüzde 62'sinin ortadan kaybolduğunu hesaplıyor (yüzde 27'si öldürüldü, yüzde 35'i göçtü..."

Bunları, dün de kitabına değindiğim Michael Mann (J. McCarthy'nin 1983'te New York University Press'ten yayımlanan kitabından yararlanarak) yazıyor. Yukarıdaki alıntının devamında, aynı olaylar sırasında yarım milyon kadar da Hristiyan Osmanlı uyruğunun göçmek zorunda kaldığını, Müslümanlar'ın da birçok Hristiyan öldürdüğünü ekledikten sonra, "Hristiyan Batı"da yalnız bu ikincisinin bilindiğini ekliyor.

Niçin anlatıyorum bunları? Türkiye'deki milliyetçilik furyasında, olur olmaz herkesi "Türk düşmanı" ilân etme kampanyasından ötürü. Oysa hayır, dünyanın her yerinde, "iyi tarihçi" olaylara *nesnel* bakan ve "tarafli" olsa da olguları *nesnellik* içinde sunan tarihçidir. Michael Mann da bunlardan biri. Ve dünyada, hiç azımsanmayacak sayıda "iyi tarihçi" var.

Halil Berktaş, 1915 karşısında, olayı inceleyen Ermeni ve Türkler'in nasıl farklı tavır aldıklarını çok isabetli bir şekilde saptamıştır. "Oldu/olmadı" gibi abes tavrılardan söz etmiyorum tabii. Olanı anlamaya ve açıklamaya yönelik, ama bunu yapanın durduğu yerin "öznelliği"ni de zorunlu olarak taşıyan tavırlar, sözkonusu olan.

Burada Ermeniler *olayı* ön plana çıkarma eğilimindeler: 1915 yılının Nisan ayında İstanbul'dan emir geldi ve *olay* başladı. Sonra, "olay"ın bütün ayrıntıları, öldürülen, açlıktan ölüme terk edilen, ırzına geçilen vb... Bütün o korkunç olgular...

Türkler ise *bağlam*'ı ön plana çıkarma eğilimindeler: Ermeni tarafı neler yaptı da Türkler kendilerini böyle davranmak zorunda hissettiler. Burada "olay"ın yalnız öncesi değil, "sonrası" da sözkonusu ediliyor, Ruslar'ın eline geçen topraklarda ve hattâ savaştan sonra, sözgelişi Fransızlar'ın eline geçen topraklarda Ermeniler nasıl intikam aldılar, bunların hikâyeleri anlatılıyor.

Bu iki tavrın sonuçlarına, yani izleyen üzerinde yarattığı "etki"ye bakınca, olayı bağlamından soyutlamanın getirdiği şey, bir "demonizasyon", yani yapanların zebanileşmesi, canavarlaşması. Bu iğrenç şeyleri yapanlar ancak kana susamış olabilir, sadist olabilir vb...

Oysa gerçek tarihçilik hiçbir zaman "bağlam"ı unutamaz. Ve gerçek tarihçi tarihî olguları hiçbir zaman "melekler"le "zebaniler" arasında geçen metafizik bir ahlâk mücadelesi gibi görmez.

Gelgelelim, "bağlam"a bakmak, dikkat çekmek, "olay"ın önemsiz olduğu anlamına da gelmez. Bir olayın, ne gibi aşamalardan geçilerek, nelerden etkilenecek biçimlendiğini, nelerden ötürü "öyle bir olay" olduğunu anlamak başkadır, onun hakkında etik bir yargı vermek bambaşka bir şeydir.

Kaldı ki, sözkonusu "olay"da istediğimiz kadar işi "bağlam"a çekmeye çalışalım, "bağlam" "olay"ı haklı göstermeye yetmiyor.

İyi bir tarihçi olan Michael Mann nihai yargısını (Vecdi Gönül'e de cevap vererek) şöyle dile getiriyor.

"Sadece ahlâken değil, olgusal düzeyde de yanlış yola saptılar [yani, ittihatçılar]. Ermeniler böyle bir tehdit oluşturmuyordu ve yok edilmeleri Osmanlı savaşıma gücünü zayıflattı. Soykırımın yenilgiye katkısı oldu [onların tarımdan silinmesi kıtlığa yol açtı. Liman von Sanders'ın verdiği sayılara göre 1916-17 arasında Kafkas sınırı bölgesinde 60.000 asker hastalık ve açlıktan öldü]. Önderler daha sonra başka ülkelere kaçtılar ve Ermeni

suikastçıların kurşunlarına hedef oldular. Soykırımın uzun vadede başarılı olduğunu, Ermeniler'in yok edilmesinin savaştan sonra Türkiye'nin birleşmesini ve merkezileştirilmesini kolaylaştırdığını ileri sürebilirlerdi: ama ülke iki genç Türk mirasının lâneti altında: biri militarist bir otoriter ideoloji, öteki de şimdi Ermeniler'i değil de Kürtler'i ezen organik bir milliyetçilik. Genç Türkler bu organik milliyetçiliği uygulayarak ülkelerini ölümcül bir zaafa uğrattılar; varisleri onların gölgesinde mücadeleyi sürdürüyor."

Evet, iyi bir tarihçi, Michael Mann.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nominalist dünyamızda

Murat Belge 07.12.2008

Cumartesi sabahı bütün gazeteler "PKK'lı sanığı şehit" haberine yer vermişlerdi. Verecekler elbette. Haberin tanımı olarak söylenen "köpeği ısıran adam" klişesinin pabucunu dama attıracak bir durum bu. Adamı PKK'lı olduğu suçlamasıyla yargılıyorsun. Askere gittiğini öğreniyorsun, "ifadesini alın" falan derken "şehit" olduğu haberi geliyor!

Bir daha düşünelim: çok mu aykırı bir durum? Hayır, aslında hiç de aykırı değil.

Aykırlık, bizim "nominalizm" alışkanlığımızdan ileri geliyor. Birinin "şehit" olduğu, ötekinin "ölü ele geçirildiği" konusunda öyle bir ısrarımız var ki, ölü ele geçirilmesi gereken kişi şehit olunca şaşırıp kalıyoruz. Neredeyse dünya tersine doğru dönmeye başlıyor.

Ama bu kesin ayrımlar gerçek dünyada, gerçek hayatta değil, bizim kendimize inşa ettiğimiz ve gerçek dünyanın yerine koymaya çalıştığımız "kavramsal dünya"da mümkündür. "Olmalı"lar ve "olmamalı"lar dünyasıdır bu. Yaratan biz olduğumuza göre "yasak"ları da biz koyarız. Ülkeler arasına "sınırlar" koyduğumuz gibi. Egeli bir martı Enez üzerinden Türkiye'yi terk edip Yunanistan'a geçtiğinin hiç farkında değildir, ama bizim açımızdan bu son derece önemlidir. Her an bunun bilincinde olarak yaşarız.

"Toplum" denen son derece karmaşık organizmada, somut ve gerçek insanlar arasında kimisi gerçekten şaşırtıcı da olabilecek milyonlarca somut ve gerçek ilişki vardır. Bir müftü ile bir Ermeni Patriği kardeş olabilir veya Türkiye için simgeleşmiş biri Ermeni çıkabilir (böyle şeyler iddia edildi ve ateşli tartışmalar da yarattı. O iddiaların doğru veya yanlış olduğunu söyleyecek bilgiye sahip değilim. Sadece bunların "mümkün" olduğunu söylüyorum). Gerçek hayat budur, gerçeklik böyle bir şeydir.

Epey bir yıl önce, Kars milletvekili Mahmut Alınak'ın Meclis'te böyle bir somut olguyu anlatmaya çalıştığını hatırlıyorum. Aklımda doğru kalmışsa, gene bir çatışma olmuş, insanlar ölmüştü; "ölü ele geçen" biriyle "şehit" düşen birinin anneleri, birbirlerini tanıyan iki insandı. Mahmut Alınak da "Bizden/onlardan" hesabı yapılmadan insan ölümüne aynı şekilde üzülme gerektiğini anlatmaya çalışıyordu.

Ama anlatamamıştı. Çünkü sağ partilerin milletvekilleri bağıra çağıra üstüne yürüdüler ve onu konuşturmadılar.

Bu bence "tarihî" bir olaydı –yazık ki, son derece "negatif" bir "tarihî" olay. Büyük Millet Meclisi, "insani" bir

durumun anlatılmasını, "millî" bir tepki göstererek engellemiştî. O günden bu güne zaten bu negatif belirlenmeyle geldik. O eylem, bu toplumu tekeline aldı, sınırları çizdi.

Şu kişi "terörist"tir; "terörist"ler "ölü ele geçirilir". Bundan sonrası bizi ilgilendirmez. "Ölü ele geçirilen" birinin bir annesi, yakını var mıdır, onlar bu ölüme üzülmü mü? Üzülmünce ne yapar? Bunlar ilgi alanımızın dışındadır. Ama üzülenlerden biri çıkıp "terörist" diye tanımladığımız kişi hakkında "gerilla" diyecek olursa, işte bu, ilgi alanımız içine girer. O zaman derhal ayaklanır, bu "hain" sözü söyleyeni içeri alır, mahkemeye çıkarır, haddini bildiririz. "Ermeni kıyımı" gibi bir isim tamlamasını önüne bir "sözde" koymadan kullanmayız, kullananı mimleriz, sırası gelince de canına okuruz. Ama bunu böylece yapan kişinin büyük annesi de Kıyım'dan artakalmış bir Ermeni kadınmiş; olabilir, orası önemli değil.

Meclis'te olduğunu anlattığım olay, uzayıp giden bir tesbihin bir tanesi. Onunla ve benzerleriyle biz kavramsal dünyamızın gerçek dünyadan daha önemli olduğunu ispatladık. Bir bakıma, gerçeğin gerçek olmasını da yasakladık. Kavramsal dünyamıza uymayan bir "gerçeğin" varolma hakkı olamayacağını gösterdik. Tıpkı bir Ermeni Kıyımı'nın da olmadığını yıllardır gösterdiğimiz gibi.

Böyle geçinip giderken bir "terörist"ın durduk yerde "şehit" olması, şehit "tören"iyle gömülmesi vb. bir "şok" olup karşımıza çıkıyor. Şaşırtıyor. En iyi çare, bir an önce unutup gitmek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Laik çarşaf

Murat Belge 09.12.2008

CHP ve Baykal, çarşaf ve rozet, geçtiğimiz günlerin gündeminde epey yer tuttu. Ben de o konuya değindim. Şimdilerde bu davranışından ötürü Baykal'a karşı çıkanlar çoğunlukta gibi görünüyor, ama destekleyenler de var.

Bu gibi değerlendirmelerden önce ve Baykal'ın jestinin ötesinde, dikkat çekmek istediğim bir konu var. Davranışı olumlu buldunuz, olumsuz buldunuz, o ayrı konu, ama, olduğunda şaşırmadınız mı? "Hayır, şaşırmadım. Bunu bekliyordum" diyen çok kişinin –bizi bir daha şaşırtmak isteyenler dışında- çıkacağını sanmıyorum.

Üstünde durmak istediğim de bu, bu şaşırtıcılık. Bir "siyasî parti" hakkında konuşuyoruz. Siyasî partiler her şeyden önce bir "fikir" temsil eder, iktidarda veya muhalefette o fikrin gereğini toplumun kuralı haline getirmek üzere mücadele eder. Hiç değilse "kâğıt üstünde", bunu "bir parti olarak", yani bütün organlarının ve üyelerinin ortak çabaları ve katkıları ile yürütür.

Şu önümüzdeki özgül durumun ayrıntılarına girmeyelim; hepimiz biliyoruz, CHP neler söyledi, neleri savundu (hem de nasıl bir üslûpla) ve neler yaptı. Onun için de şimdi söyledikleri ve yaptıkları keskin bir dönüş gösteriyor. "180 derece dönmek" dedikleri herhalde budur.

Ama ben dönüşün *keskinliğini* vurgulamak için de yazmıyorum bunları. Bireyler, kurullar fikir değiştirebilir; dış etkilerle ya da sadece kendi değerlendirmelerinin değişmesiyle, partinin politikası da değişebilir.

Bir “değişim” olması değil de, değişimin *böyle* olması, tuhafıma giden. Şu üzerine konuştuğumuz durumda, “değişim fikri” nereden doğdu? Kim kiminle konuştu? Hangi organ bu kadar keskin bir dönüşün gereğini ve nasıl yapılmasının doğru olacağını tartıştı? Üyeler bu değişimi benimsedi mi ve öyleyse nasıl benimsedi?

Gözümüzün önünde geçen olayları anlamlandırmaya çalıştığımız zaman, bu soruların çoğunun (birincisinden sonra) fuzulî olduğunu görüyorum. “Fikir” belli ki Baykal’dan. Muhtemelen bir iki yakınıyla da konuştu (Sevigen’in yeni söyleme adaptasyon kolaylığı vb. sinyaller). Herhalde hiçbir organda konuşulmadı –ne, daha önce olanın uygunluğu, uygunsuzluğu, ne de şimdi yapılması gereken. Bütün bunların “üye tabanı”na erişmesi gibi bir şey ise büsbütün söz konusu değil.

Bunların tam da “*a la Baykal*” bir durum yarattığını söyleyebilirsiniz. Olabilir. Ama 12 Eylül yasamasının siyasî partilere verdiği yapılanma, bunu mümkün kılıyor. Asıl sorun da burada. Baykal’ın *bu* politikası kadar, bundan *önceki* politikası da (o aslında çok daha fazla) tartışmayı gerektirirdi! Öyle bir şey olmadı. Kimse gerekli görmediği için mi? Hayır. Ona karşı çıkacaklar ya zaten partiden tasfiye edilmiş ya da tamamen etkisiz hale getirilmiş olduğu için. 12 Eylül bütün toplumla birlikte ve herhalde en önce siyasî partinin yapısını militarize etmişti (toplum için bundan iyisini düşünmesine imkân yoktu): “Genel başkan”ı “Genelkurmay Başkanı”nın yeryüzündeki sivil gölgesi olarak düşünün; “ileri!” diyecek ileri gideceksiniz, “geri!” diyecek geri gideceksiniz, niçin nereye gittiğinizi zinhar tartışmayacaksınız –yoksa Genel Başkan sizi “divan-ı sulh”a verir ve partiden attırır.

Peki, böyle bir yapıdan “randıman” alınır mı? Elbette ki alınmaz. Dünyada 19. yüzyıldan kalma katı kuralların ordularda değiştirilmesi gereğinin sancıları yaşanırken, siyasî partilerin askerî hiyerarşiyi taklit etmeye kalkışmaları, düşünülemeyecek bir şeydir. Siyasî partiyi, normal olarak bir ülkede demokratik bir işleyişin kurulması ve özümlemesinin aslî araçlarından biri olarak düşünürüz. Siz bu aracı demokrasiye karşı işleyen bir mekanizmayla donatmışsanız, geçmiş olsun.

CHP’nin 180 derecelik dönüşünün bir benzeri AKP’de yaşandı, yaşanıyor. Belki aynı ölçüde çarpıcı değil, ama aynı ölçüde ciddi. Orada nasıl bir tepki var bu dönüşü? Yok. Aynı kurallar (içsel, “zihni” olanlardan başka) orada da geçerli.

Durum böyle de, bizim bu ülkede bir “teselli”miz var. Bu işler son analizde “fikir”lerle ilgili, “entel” meseleler. Oysa bu ülkede politika yapmak için en az kullanışlı nesne “fikir”dir. Bunca yıldır onsuz yaptık, gene yaparız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunanistan

Murat Belge 12.12.2008

Yunanistan’da bir gencin polis tarafından öldürülmesi üstüne çıkan kriz, özellikle olayı Türkiye’den izleyenler açısından son derece ilginç. Burada böyle şeyler durmadan olur; ille siyasî olması da gerekmez. İşte “durmadı” diye adam vuran polis serbest bırakılırken buna sinirlenen yakını gözaltına alınıyor. Ve tabii Taksim’deki 1 Mayıs kıyımı gibi büyük provokasyonlar. Bunlara alışmış, “alışmış” değil, bunları kanıksamış bir toplumuz. Onun için de, orada olanları bizim anlamamız zor.

Oysa komşuyuz ve neredeyse bin yıldır iç içe yaşıyoruz; birçok noktadan kesişen ortak bir tarihimiz var. Bugün, milliyetçilik çağında, iki ülke de, birbirinden hiçbir şey alıp vermemiş rolü oynuyor, ama doğrusu bu değil, çok şey alıp vermişiz. Öyleyse nasıl oluyor da, böyle bir noktada bu kadar farklılaşıyor bu iki toplum?

“Darbe”yse darbe. Onların da yedi yıllık bir macerası var. Hattâ birkaç yılını da birlikte geçirmiştik; üstelik bizimki daha sonra gelip daha önce gitmişti. Hattâ biz “Kıbrıs Barış Harekâtı”nı yapıp Yunanistan’a demokrasi bile getirmiştik.

Aslında 1967-74 “Albaylar Cuntası” aradaki farkın tek değil ama anlamlı bir açıklayıcısı olabilir. Adı üstünde “Albaylar”... Yani “hiyerarşi”ye aykırı bir şey. Çünkü Yunanistan’da ordunun ülkeyi yönetmek geleneği ve göreneği yok; “emir-kumanda zinciri” diye bilinen Türkiye idealinden “yoksun” bir toplum. Onun için de, sözkonusu “albaylar” iktidarı bir kere ele geçirmişken, bir daha bırakmak istemiyorlar. Kendileri gitmeyi bilmeyince, kovalanarak gittiler.

Ama asıl önemlisi daha sonra olanlardı. Burada Karamanlis’ten çok Papandreu etkin bir rol oynadı. Toplumdaki güçlü demokratizm eğiliminden yararlanarak ordu içinde geniş çaplı tasfiye gerçekleştirdi. 1967-74 döneminin özlemini çeken veya yeni bir müdahalenin hayalini kuran veya siyasetin sivillere bırakılmasını içine sindiremeyen subayları temizledi.

Mahmut Tali ile Atina’da bir barış toplantısına davet edilmiştik. Akşam yemekte iki emekli generalle tanıştık. Biri PASOK’un, öbürüyse Komünist Parti’nin kurduğu barış derneğinde üyeydi.

1974 sonrasında iktidarda daha uzun süre kalan PASOK darbeci subay tasfiye etmekle yetinmedi tabii. Demokrasiyi birçok yasayla takviye etti. Örneğin Yunanistan’da polis üniversiteden içeri ayak basamaz, yasaktır.

Böylece Yunan toplumu ayağını demokrasi kıtasına bastı. Elan orada duruyor ve bundan taviz vermeye hiç niyeti yok. Dışarıdan bakanlar, “Bu da biraz aşırı artık!” diyebilirler. İçeriden bakan bazı solcuların böyle dediğini biliyorum. Kaytarıp keyfetmeye her an hazır, sıkıya gelmekten hiç hoşlanmayan bir toplum. Özellikle yüksek öğrenim gibi alanlarda aşırı bir laçkalık olduğundan çok kişi yakınıyor.

İyi hoş da, işler yürüyor. Biraz ya da epeyce, bir Akdenizli senli benliliği içinde, ama yürüyor. Çok kişi pek de hak etmeden diploma alıyor olabilir; ama tanıdığım Yunan akademikleri pekâlâ yüksek nitelikli. Dünyada da dikkat çeken bir Yunanlı akademik diasporası var.

Ve tabii, toplumun buraya gelmesi kolay olmadı. Metaksas diktatörlüğünü, Alman işgalini, üstüne İç Savaş’ı, yoğun bir anti-komünizm dönemini yaşadılar, Albaylar’a gelinceye kadar. Ama Albaylar’dan sonra “bir daha böyle bir şey olmasın” kararlılığıyla, bütün toplumun paylaştığı bu kararlılıkla, bugünün temellerini atarken, Lambrakis’in öldürülmesini, böyle bir olayda polisin parmağı olabilmesini, Albaylar’ın darbe yapabilmesini ve yedi yıl astığı astık, kestiği keстик bir rejimi var edebilmesini mümkün kılan toplumsal çıbanları da temizlediler. Bunlar vardı, güçlüydü. Kimse, demokrasiye, pazar gezintisine çıkmış gibi sere serpe gelmez. Demokrasinin her yerde ağır bir bedeli vardır ve oraya varmak isteyen “er” ya da “geç” bunu öder.

Ödedikten sonra da, işte, bir salak polisin bir serseri kurşunu sonucu bir insanın canından olmasının hesabını böyle sorar.

Boşuna değil, Türkiye’de birilerinin “ya demokrasi gelirse” diye korkudan sarılık geçirmeleri.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kurban Bayramı

Murat Belge 13.12.2008

Milletçe bir Kurban Bayramı daha idrak ettik. Son yirmi küsur yıldan beri idrak ettiklerimizden farklı olmadı bu da: aynı sakar ve sakil manzaralar, aynı vahşet.

Yıllardır bunlar oluyor, yıllardır yazılı ve sözlü medya bunu eleştirerek teşhir ediyor. “Ecnebilere ayıp oldu” falan diyoruz. Seneye aynı şey tekrarlanıyor.

Bir de maç kutlamaları. “Maganda kurşunu can aldı!” falan diye yazılıyor, söyleniyor; sen söyle, sen dinle. Kimse oralı değil.

Çok şeyin göstergesi de, aynı zamanda, medyanın toplum üzerindeki etkisinin ne kadar cılız olduğunun da göstergesi. Haberdar olmak ve bildiğini okumak da değil sanırım buradaki konu –haberdar bile olmamak. Aslında, sayılara bakınca, fazla şaşacak şey de kalmıyor: nüfus kaç, toplam gazete satışı ne?

Kendimi bildim bileli bu vardır, İstanbul’da. Sokaklara koyun, post kokusuyla karışık kan kokusu da sindiği için dışarı çıkasım gelmezdi. Gene de, fazla dikkat çekmeden, sokaklarda danalar falan koşuşmadan, sessizce olur biterdi bu iş. İstanbul enikonu Anadolululaştıktan sonra bu yeni sahneler ortaya çıktı. Yeni bir “Kurban Bayramı” imgesi doğdu.

Bireyselleşmekten korkan bu toplumda herkesin baş derdi başka herkesi taklit etmek. Onun için, birileri kurban kesiyor, kestiriyorsa, ille öbürleri de kesecek, kestirecek. Bir toplum katının eriştiği “göstererek tüketim” (conspicuous consumption) düzeyinde kurban kesmek geçerli herhalde.

İnsanların geleneklere ihtiyacı vardır. Onun için, sığ bir Aydınlanmacılık “rasyonalizmi” çerçevesinde gelenek kınamayı, hele “yasaklama”ya varan tedbirler almayı doğru bulmam, önermem, varsa da eleştiririm. Ama bu Kurban Bayramı hengâmesi galiba bir başka usul bulunmasını gerektiriyor. Bir kere, hayvanlara yapılan eziyet var, bu başlı başına sorun... Ayrıca, her türlü insanın yaşadığı çağdaş kentiyle, bunun yarattığı uyumsuzluk ve aynı zamanda Kurban’la ilgisi olmayan insanlara verdiği rahatsızlık var.

İnsanın geleneklere ihtiyacı vardır ama hayat koşulları değiştikçe gelenekler de anakronikleşmeye başlar. Kurbanı doğduğu yerde, Arap yarımadasında düşünüyorum, oranın kuru toprağı, tozuyla. Harmanili, sandaletli insanları düşünüyorum. O toprak, kesilen hayvanın kanını anında emer, yutar. O zamanın yoksullarını düşünüyorum, çulsuz, aç. Kimbilir ne nimetti onlar için, ellerine tutuşturulan et parçası. O koşullarda bütün bu olayın kendine özgü bir görkemi dahi olmalıydı.

Ya şimdi? Asfalt sokaklarda...

Bayram geldi mi, her gazete köşesinden, her TV programından, “Nerede o eski bayramlar!” teranesi yükselmeye başlar. Niye? “Modern” dediğimiz, 19. yüzyıl sonrası sanayi toplumunun ürettiği koşullarla eski geleneklerin uyuşması, uzlaşması son derece güç bir şey de onun için. Ama bunların hiçbiri Kurban Bayramı gibi ayrıntıları olan törenler içermiyor. Onun için de hiçbiri Kurban Bayramı kadar uyumsuz değil ya da onun için kolayca yaratıverdiği “sakalet” tabloları onlar için söz konusu değil. En temel özellik, kesilen kurbanın etinin ihtiyacı olan yoksul kişilere ulaştırılması, nereye kadar gerçekleşiyor. Gene kendimi bildim bileli, apartmanda, yakınlarda kurban kestirenler vardır ve bir saatte kapı çalınır, bir tabağın içinde kanlı bir et parçasını elime tutuştururlar. İhtiyacım yok ve zaten yiyemem, gönderene çaktırmadan bunu ondan yararlanabilecek birine devredene kadar akla kararı seçerim. Ama kuralı bu hale geldi. Ahmet Mehmet’e but gönderirken Mehmet de Ahmet’e pirezola gönderiyor. Sen sağ ben selâmet. “Kurban derilerinizi Türk Hava Kurumu’na bağışlayın” çağrısı bile başlı başına bir uyumsuzluk.

Bu ülkede bir solcu bu gibi şeylerden rahatsız oluyor ve bunu dile getiriyorsa, birilerinin hemen hakarete uğramış havalara girmesi, “kudsiyyete küfür ediyorlar” diye vaveyla koparması normaldir. Onun için, “başörtüsü sorununu sol çözsün” diyenler vardır. Onun için İsrail’le antlaşmayı Erbakan’a, idamın kaldırılmasını da Bahçeli’ye imzalatırırlar. İslâmiyet adına yapılan zevksizlikleri de İslâmcı diye bilinen bir partinin düzeltmesi iyi olurdu aslında. Ama bunlardan kendileri tedirgin olmadıkça –olmuş gibi görünen pek yok- böyle bir şeye de gerek bulunduğunu düşünmeyecek, olanı olduğu gibi kabul ederken eleştirene öfkeleneceklerdir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermeni Kıyımı üstüne metin

Murat Belge 14.12.2008

Geçen gün Yasemin Çongar yazdı, Emre Aköz yazdı, herhalde başka yazarlar da var; Ermeniler’den kıyım için özür dileyen metni imzalama konusu. Bunu hazırlayan arkadaşlarla konuştum ve imzalayacağımı söyledim. Aslında, başta “özür dilemek”, metinde itiraz ettiğim noktalar var. Ama Yasemin Çongar gibi ben de konunun genel ağırlığı karşısında bunu çok önemli olmayan bir ayrıntı olarak görüyorum. Metin bu düşünceler doğrultusunda bir “revizyon”a tabi tutulursa (çünkü ayağı buraya basan birçok kişinin de benzer kaygılar taşıdığını görüyorum) şüphesiz daha mutlu olurum. Ama tutulmazsa da itiraz etmez, imzalarım.

“Özürle” ilgili herkes “Niye ben,” diye soruyor. Evet, niye ben, niye benim gibiler? Ermeni dinleyicilerin bulunduğu yerlerde ne zaman bu konuyu konuştuysa, bir “Türkiye yurttaşı” olduğum için, bu kıyımdan kişisel bir sorumluluk duygusu duymadığımı her zaman söylemişimdir. Kişisel sorumluluğum zaten fiilen mümkün değil, ama sorumlu olduğumu gördüğüm, bildiğim kişilere zaten en ufak bir yakınlık duymuyorum, hiçbir şekilde kendimi onlarla özdeşlemiyorum. Öyleyse niye özür dileyeyim.

Gene aynı toplantılarda, bu sorumluluğu duymamakla birlikte, yurttaşı olduğum Türkiye Cumhuriyeti’nin bugüne kadar bu olayı inkâr etmesinden doğan durumdan, bütün Türkiye yurttaşlarıyla birlikte bana da sorumluluk düştüğünü hep söylerim. Gelgelelim, burada da kusurlu bir anlayışım olduğunu düşünmüyorum. Bunun olduğunu epey erken bir yaşta öğrendim ve o zamandan beri olayı saklamak üzere hiçbir şey yapmadığım gibi bu zorunlu cehalet perdesini yırtmak için de elimden geleni yaptım. Yazıyla, eylemle, her türlü. Dolayısıyla, bu perde kaldıkça bir tür sorumluluk devam etse de, bu “özür dileme”mi gerektiren bir şey.

Kıyım'ın kendisinden sorumlu kişilerle çocukken bile pek tanışmış olabileceğimi sanmıyorum. Kimbilir, olabilir de. Ama onlarla aynı dünya görüşünü paylaştıkları ölçüde Kıyım'ın vebalini de paylaşanlarla ömrüm boyunca mücadele ettim.

Bunlar, özür dilemeyi çok doğru bulmamamın bireysel nedenleri. "Bireysel nedenler, gerekçeler" önemlidir. Kendi başlarına yeterlidir. Ama burada daha genel, daha ilkesel, daha "teorik" bir itiraz gerekçesi de var: toplumları, ulusları homojen, uyumlu bütünler gibi ele almak sakıncalıdır.

Benim, onun, herhangi birinin "Türkler" adına "özür dileme"si anlamlı olmadığı gibi mümkün de değil. Ayrıca, "özür diliyor" ya da ne yapıyorsam bunu *bütün Ermeniler* karşısında yapmam da ne mümkün, ne anlamlı. Ermeni toplumunda, "anayurt"ta veya "diaspora"da, öyle kişiler vardır ki bırak özür dilemeyi, tanışmayı, selâm vermeyi istemeyebilirim. 1915 yılında bazı Türkler Ermeniler'e böyle bir şey yaptığı için ben bir Ermeni faşistinden niye özür dileyeyim.

"Türkler adına" konuşmak daha da absürd. Şimdi, yukarıda söyledim: bu olayı fiilen yapanlar, tarihte tiksinti duyduğum kişiler. Aynı fikirde olmayı sürdürenlerle mücadele halinde yaşadığımı da söyledim. Durum buysa, onlar adına mı özür dileyeceğim. Bu saçma olduğu gibi zaten onlar da bu davranışı kabul etmeyecek, kendi bildiklerini okuyacaklar. Böyle yapmalarının getireceği sonuçları da ayrıca konuşmamız gerekiyor.

Evet, sanırım bunlar ciddi itiraz noktaları. Ama öyle veya böyle, benim asıl sorun olarak kabul ettiğim öğrenme ve tanıma ve yüzleşmeye katkısı olacağını düşündüğüm her işe varım.

Belki metine böyle şeyler de eklenebilir: asıl kabul etme ve gereğinde özür dileme konumunda olanların esnemez tutumlarından ya da vakit kazanmak üzere top çevirmelerinden, onların bu tragedyaya olumlu bir katkıda bulunmaya yanaşmayacaklarını gören Türkiye yurttaşlarının bunu Ermeniler'e, yurttıştan yurttışa bir el uzatma ve barışma jesti olarak yaptıklarını belirtecek bir iki cümle. Böyle bir şeyin herkesi rahatlatacağını düşünüyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aydınlanma ve "Millet"

Murat Belge 16.12.2008

18. yüzyıl Avrupa'nın Aydınlanma Çağı'dır. Aynı zamanda, dünya tarihini değiştirecek büyük dinamiklerin, geçmişten devraldıkları hızı birkaç katına çıkararak, bilinçlenmeye başladıkları çağdır. Bu büyük dinamiklerden biri yüzyılın bitimine 11 yıl kala patlak veren Fransız Devrimi'ni hazırlayan siyasî dönüşümler; öteki ise ilk sinyallerini 1760'lardan sonra vermeye başlayan Sanayi Devrimi.

17. yüzyılda bilimlerin akıl almaz sayılan ilerlemesi, maddeye, hayata yeni bakış biçimi ve alınan sonuçlar, Batı dünyasının entelicensiyasına, Akıl'ın egemen olduğu bir çağda yaşadıkları inancını aşılamıştı. Bir örnek vereyim: eskiden insanlar gök gürleyince korkar, siner, saklanırlardı, çünkü bir yıldırım düşmesinin neler yapabileceğini görmüşlerdi; "tecrübeleriyle sabit"ti. Ama yüzyılın ikinci yarısında Ben Franklin "paratoner"i yaptı. Ne demektir bu? Doğayı inceliyor, doğanın yasalarını tanımayı öğreniyorsan, bir zamanlar kaçıp saklandığın o yıldırımı yakalayıp toprağa atarsın!

“Doğanın yasaları”... Doğa evrensel; onun evrensel yasalarını inceleyip öğrenecek olan Akıl da evrensel. Dolayısıyla Aydınlanma düşüncesi “evrenselci”dir (universalist). Bu çağın en fazla özelliğini temsil eden “aydın” kişi de Voltaire’dir (tabii Kant’tan II. Friedrich’e başka birçok ad sayabiliriz). Voltaire iki yıl kadar Britanya’da yaşadı, bundan çok memnun kaldı, bir kitap da yazdı (Fransa’dayken ikide bir kendini Bastille’de buluyordu – anayurt, kimi zaman, aydınına karşı daha “hoşrat”tır). Bundan sonraki bir “ziyaretgâh”ı, liberalizmiyle tanınan Felemenk’tir. Friedrich kral olunca o da Berlin’e yollandı. Sonra bir daha. 1750-53 arasında orada geçirdi. Başlıca özelliği karşısındakileri kızdırmak olduğu için sonunda Kral’ı da kızdırıp döndü. Ama çok kalmadan Cenevre’ye geçti. 1757’de Cenevre’liler’i de kızdırmıştı. Ancak İsviçre’de bir mülk edindi ve otoritelerden kaçması gerektiğinde sığınacak bir yer bulmuş oldu.

XVI. Louis, *Irene* oyununun sahneye konması üzerine, Voltaire’e Paris’e dönme imkânı hazırladı, ama yüzyüze gelmekten kaçındı. 1778’de Voltaire Paris’e vardığında, buraya son ayak basalı 28 yıl olmuştu. Zaten o yıl da orada öldü. Kilise dinî ayinle gömülmesine izin vermemişti (ama ayin yanlışlıkla yapıldı). Devrim’den sonra ise kemikleri Pantheon’a taşındı.

Bunları, Aydınlanma aydınının “uluslararası” karakterini vurgulamak için anlatıyorum. Rus Çariçesi (ama Alman asıllı) II. Yekaterina’nın (Büyük Katerina) yanında yaşamamıştı ama Rusya’da Aydınlanma hakkında kitap yazmış, Çariçe ile de düzenli olarak mektuplaşmıştı. O, aklını Avrupa’nın hizmetine sunmuştu. Ama o aklın alıcıları da vardı, Rusya’da, Prusya’da, başka yerlerde.

Tarih, bir uyum içinde çalışmak gibi bir amacı olmayan pek çok, sayısız çarkın kendi mantığı içinde devrettiği mekândır. Aydınlanma’nın yürürlüğe koyduğu, işlettiği başka çarklar, Aydınlanma’nın “evrenselciliği”ne “kontra” gidiyordu. “Sanayi Devrimi” dedik. Üretimin sanayie kayması, başka önemli değişimlerle birleşince, önceki çağlardan devralınan, ama bu çağda özetlemeye çalıştığım “uluslararası” kültüre de önemli katkısı bulunan “hanedan”lara meydan okumaya, onları anakronikleştirmeye başlamıştı. Fransız Devrimi de bu yeni süreçte geri dönülmez bir menzile ulaşacak ve “millet” kavramını kavramsal hiyerarşinin tepesine yerleştirecekti.

“Aydınlanma” denince Voltaire kadar hatırlanmaya hakkı olan Diderot, İskoç filozofu David Hume’a mektup yazar: “Sevgili David, sen her milletin malısın... Ben de, senin gibi, dünya denen o büyük şehrin hemşehrisi olmaktan kıvanç duyuyorum.”

Çağın büyük tarihçisi (Roma’nın yıkılışını anlatan) Gibbon: “Bir yurtsever, kendi yurdunun çıkarını ve şerefini her şeyin üstünde tutmayı görev bilebilir; ama bir filozof da görüşünü genişletebilir ve Avrupa’yı değişik ülkelerden sakinlerinin aynı incelik ve kültür düzeyine geldiği büyük bir cumhuriyet gibi görebilir” (yani şimdi gerçekleşmekte olan durum). Şu da, ünlü *Ansiklopedi*’de Jancourt’un yazdığı “millet” maddesinden: “Bir *philosophe*, ailemi kendime tercih ederim, dedi, yurdumu ise aileme, ama insanlığı da yurduma.”

Milliyetçilik 19. yüzyılda bunların üstünden silindir gibi geçti, bu yaklaşımı marjinalleştirdi. Ama 21. yüzyılda entelektüel sayacın ibresi gene bu değerleri işaret ediyor. Dünyada...

Türkiye’de o sayaç henüz yok.

Kriz, kapitalizm, sosyalizm

Murat Belge 19.12.2008

Kriz beklenenden daha büyük bir ölçekte devam ediyor. Kolay kolay durulacağı da benzemiyor. Öte yandan, öyle dünyanın altını üstüne getirecekmiş gibi bir hali de yok. Herhalde bir iki yıl içinde duracak, durulacak; ama durulduğunda, dünya yüzünde birtakım izler bırakmış olacak.

Kapitalizmin “dönemsel” krizlerinden söz edilir. Gerçekten de, bu “dönemsel” nitelemesine hak verdirecek şekilde, habire bir kriz patlak verir. Ama bunlar *aynı nedenle* olmaz. 1929 Buhranı olduğunda, sosyalistler, “İşte, plansız ekonominin sonu budur” demişlerdi. O zamandan bu zamana kapitalizm “Beş Yıllık Plan” uygulamasına geçmedi ama gerek olanları izlemek ve anlamak, gerekse işler bozulduğunda müdahale etmek bakımından o zamanla karşılaştırılmaz beceriler elde etti. Buna rağmen, işte, şimdiki kriz de gerçekleşebildi. Öte yandan, “Beş Yıllık Plan”larını yapan sosyalist sistem bir sürçtü ki; tam sürçtü –kapitalizmin buhranına falan benzemez biçimde buharlaştı.

Bu arada en çarpıcı olaylardan biri de Çin Komünist Partisi’nin harıl harıl kapitalizm kurması –plan dahilinde!

Şimdiki kriz uzun süredir sesi soluğu kesilmiş olan sosyalistler arasında bir heyecan uyandırdı. Kimileri, “Biz dememiş miydik?” edasıyla ortaya atıldılar ve büyük bir sevinçle kapitalizmin kaçınılmaz sonunu ballandıra ballandıra anlatmaya başladılar. “Kapitalizmin” ya da “emperyalizmin buhranı” solda çok değerli bir kavramdır. Lenin “moribund” demişti: Kıvılcımlı, işin içine Türk yaratıcılığını katarak “geberen kapitalizm” dedi. Bir türlü geberememişti ki “üçüncü bunalım dönemi”ne girmiş olduğunu öğrendik. O bunalırken bir iki kuşak devrimci ömür tüketti. O hâlâ bunalıyor; işte bu da son “kriz”i. Şimdi bunun “son” olduğunu iddia edenler de çıkmaya başladı. Anlaşılan bu kapitalizmin varoluş tarzı “bunalım” gerektiriyor. Yani “bunalım” onun için besin gibi bir şey. Ondan beslenerek yaşıyor.

“Ekonomi” bildiğim, anladığım bir şey değil. Onun için bunun ya da bir sonrakinin nelere yol açacağını tahmin edemem. Gözümün önünde olanı da bir “iktisat terminolojisi” içinde açıklayamıyorum. Son analizde “ahlâkçı” kavramlar gelip diziliyor dilimin ucuna. “Şımarıklık” diyorum, örneğin. “Ar damarının çatlaması” diyorum: daha çok, daha çok, daha çok kâr! Birilerinin böyle kâr edebilmesi için genelin tüketim hırslarının sonuna kadar kamçılanması gerekiyor. O halde, daha çok, daha çok, daha çok tüket! Tam tüketmeden yenisi geldiyse, elindekini hemen fırlat at, yenisini kap.

Durum böyle olunca, ve servetin somut kaynakları bu iştahı doyurmaya yetmeyince, “sanal” kaynaklara da geçtiler. Zaten hayatın tamamını sanallaştırmakta bayağı mesafe almışlardı. Sonra da, yalnız ortada dolaşan senetlerin, kâğıtların değil, işi buraya getiren ekonomik dehaların da “karşılıksız” olduğu ortaya çıktı. Şimdi dünya karşılıksız tükettiklerine bir karşılık bulmaya çabalıyor.

Bu neo-liberalizm rüzgârı Reagan’la, Thatcher’la esmeye başladığında, Sovyetler Birliği ayakta duruyordu ve daha uzun süre ayakta duracak dermanı kalmadığını gören yok gibiydi. Ama bu olay da patlak verdi ve kapitalizm alabildiğine gemi aزیya aldı. “Rakipsiz” kalmanın verdiği büyükleme ile her yere gözü kapalı dalmaya, saldırmaya başladı –adına “reel-sosyalizm” denen o korkuluğun devrilmesi, tarihin kapitalizmi onaylaması, onu şövalye ilân etmesi anlamına geliyormuş gibi.

Anlatmaya çalıştığım bu şımarıklığın, utanmazlığın, pervasızlığın son harikasıydı Bush’un çevresinde toplanan

Neo-Con"lar. Ahmaklık ve küstahlık aynı madalyonun iki yüzüdür.

Bu krizle kapitalizmin sonunun geleceğini hiç sanmıyorum, ama bu küstahlığın sonu umarım gelmiştir.

"Kapitalizmin sonu" konusuna bakacaksak, bunun kriz kollama işi olduğunu sanmıyorum. Sosyalizm neye "karşı" olduğunu değil de, neden "yana", ne "için" olduğunu uyarlı bir biçimde formüllendirebildiği zaman, kapitalizmin sonunun başlangıcından da söz edebiliriz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Annesi Ermeni'ymiş"

Murat Belge 20.12.2008

Cumhuriyet Halk Partisi kontenjanından Büyük Millet Meclisi'ne girmiş bir hanım var: adı Canan Arıtman. Geçenlerde bildik "magazinimsi" medya üslûbu içinde silâh merakından ötürü gündeme gelmişti. Şimdi ise kendi çabasının sonucu olarak gündemde: son günlerin "Ermeniler'den özür dileme" tartışmasının içine atılmasıyla.

Canan Hanım'ın sorunu Abdullah Gül'le. Ne yapmış Abdullah Gül? Bu özür dileme kampanyası karşısında, "Türkiye özgür bir ülkedir. Böyle bir şey yapılabilir, olabilir" demiş. Yani Başbakan Erdoğan gibi mantık dışı sözlerle saldırmamış, ortada özür dilemeyi gerektiren bir durum olduğunu kabul ve beyan eden kişilere. Cemil Çiçek üslûbuyla da konuşmamış (bunları yapsa Canan Hanım sinirlenmeyecekti). Öyle bir durum olduğunu da söylememiş Abdullah Gül (kim bekleyebilirdi ki söylemesini?). Sadece bunu yapanların bunu yapma hakkını teslim etmiş.

Canan Arıtman işte buna kızıyor. "...cumhurun, yani Türk milletinin Cumhurbaşkanlığı'nı yapsın, etnik kökenin değil" diye bir cümle kuruyor. Yani, Gül, bu bildiriye hazırlayanlara Erdoğan gibi saldırganlık göstermemekle, "Ermeni kökeninin Cumhurbaşkanlığı'nı yapmış oluyor. Ama Canan Hanım zaten arkasını da getiriyor. Gül'ün dayısı İzmir'de bir hastanede uzmanmış, bir gün asistanlarına Gül'ün annesinin Ermeni olduğunu söylemiş.

Yani Cumhurbaşkanı'mız bir "kripto Ermeni"! Yani hem "dinci", "yobaz", "gerici", hem de Ermeni. Canan Arıtman'ın fedakâr bir evlâdı olduğu büyük Türk milletini yok etme (büyük) planının birkaç kaynağını birden içinde taşıyor!

Canan Arıtman'ın kişisel melekelerine tamamen sahip biri olduğundan hiçbir şüphemiz yok. Gelgelelim, zihninde ve mutlaka kalbinde taşıdığı tipteki milliyetçi ideoloji bazı ciddi bunama ("erken" denemez, "gecikmeli" demek daha doğru olacak) sinyalleri vermeye başladı.

Bu sözleri söylemekle (bir ara "Ermeni dölü" diye konuşan ve şimdi MHP'de uygun yerini bulan İçişleri Bakanı'ndan ne farkı var?), bir "etnik köken milliyetçisi" olduğunu kendi ağzıyla açıklamış olmuyor mu? "Biz adamın kökenine bakarız, ona göre yargılarız" demiş olmuyor mu –bunun aksine söylediği "zevahir kurtarma" lakırdılarına mı bakacağız, bu iddialı iddiaya mı? "...Biz bunu 'dindar Cumhurbaşkanı' propagandası yaptıkları dönemde de biliyorduk, lafını bile etmedik" buyurmuş. O dönemde "seyfiye" ile "ilmiye" el ele vermiş, her türlü hukuku çiğneyerek bu Cumhurbaşkanlığı olayını engellemeye çalışıyordu. Arada Canan Hanım'ın "O adam

Ermeni'dir, Ermeni'den doğmadır" çglikları gme gidebilirdi. Demek bu "bilgi"yi daha avantajlı kullanılabilecek bir sefere saklamış. "...Biz annesinin Ermeni kökenli olduğunu unuttur, bir daha da hatırlamazdık..." diyor. Gl, o bildiriye çıkaranları lânetlemeyince, Canan Hanım da "unutamadığı" bu korkunç gerçeği açığa vurmuş. Ŗu slp, yalnız bir "etnik köken milliyetçiliği"ni göstermekle kalmayıp, bu Hanım'ın gözünde (herhalde bir "zihni" olduğuna göre, orada da) "Ermeni doğmuş olma"nın ne gibi anlamlar taşıdığını da açığa vurmuyor mu?

Vuruyor. Canan Hanım kendi zgr iradesiyle, taşıdığı ve sözcülüğünü yaptığı milliyetçilik çeşidinin aslı özelliklerini açıklıyor.

Açıkladığı içindir ki Genel Başkanı da mahcup olup telâşa kapılıyor; o da, "Böyle Ŗey olmaz. Biz kökene bakmayız" gibi bir Ŗeyler söylüyor.

Canan Hanım bu dehşetengiz ifşaatını Ŗyle bir ay kadar önce yapsaydı Genel Başkan muhtemelen böyle telâşa kapılmazdı. Hattâ memnun bile kalabilirdi. Ama Ŗu çarşaflar, rozetler, "tek-parti" geçmişi üstüne sözler, derken, yn değiştirmiş gibi yaptı ve "ikinci bir emre kadar 'Sosyal-Demokrat' görünün" demiş oldu ("ikinci" yanlış. Böyle çok emir geldi geçti Baykal'ın Başkanlığı'nda –"yeni" bir emre kadar, diyelim).

Ama Canan Hanım gibi milletvekillerini bu kararından önce beğenip seçtiği için, onlar da aslı dünya görüşlerini açığa vuruyorlar ve sonuç böyle oluyor.

Bitirmeden bir de Ŗunu sorayım: bu Ermeni kadın nasıl olmuş da orta Anadolu'lu bir Türk'le evlenmiş. Ailesi izin vermiş ve hoş karşılamış mı izdivacı? Yoksa ailesi yok muymuş? Yoksa, niçin yokmuş? Niçin bu ülkede bunca insanın ailesinde bir Ermeni *kadın* (nedense "erkek" de değil) bulunuyor? Canan Hanım, bunlara da bir cevap verir gibi oldu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genelkurmay zr dilemez

Murat Belge 21.12.2008

Ŗu "zr" kampanyası yıldırımları üzerine çekmeye devam ediyor. Normaldir.

Cevdet Selvi, "CHP Genel Başkan Yardımcısı" imiş. O da kampanyaya karşı çıkmış. "Türkiye Cumhuriyeti adına belirli kişilerin toplanarak başka bir millettten, başka bir devletten özür dilemesi de öyle çok doğru bir Ŗey değildir" demiş. Yakışır.

Kampanyanın bir numaralı özelliği kimse "adına" bir Ŗey yapmaması. Ama CHP "adına" konuşan kişinin bu temel olguyu çarpıtarak konuşması da doğal. "Yakışır" dediğim bu.

Bu konuyla ilgili yapılması gereken yığınlarca ve yığınlarca Ŗey var ve hepsinin önünü devlet tıkadığı için, bu kampanya, "Ben bu ülkenin vicdan sahibi bir yurttaşı olduğum için resmî düzeyde yapılmayan ve yapılma yolu tıkanan Ŗeyi *bir birey olarak* yapıyorum" demek üzere başladı, bu mantıkla yürüyor.

"Devlet tıkadığı için" diyorum. Devlette nasıl tıkandığını da bu sabahın *Taraf*'ının başlığında ("JITEM'e suspus,

‘özür’e bülbül”) görebilirsiniz. Geçen gün, Dışışleri Bakanlığı, Cumhurbaşkanı gibi, “Burası demokratik bir ülkedir. Böyle bir şeyi yapanlar varsa, böyle bir şey olabilir” yollu, pek bir anlam taşımayan, ama hiç değilse bu ülkenin normal sayılan üslûbu doğrultusunda “Bunu yapanlar vatan hainidir” demeyen bir kelâm etmişti. Şimdi bu dediğinden dönmüş Dışışleri. “Şehitlerimize sahip çıkıyoruz. Özür dileme kampanyasını yanlış bir girişim olarak görüyoruz” demişler. Eh, bu daha alışık olduğumuz dil. Bu da yakışır.

Ama Dışışleri’nin bunu söylediği haberinin çıktığı gün, gazetelerde bir haber daha var, o da Genelkurmay’ın ne söylediği üstüne. Genelkurmay, “Yapılanları kesinlikle doğru bulmuyoruz. Özür dilemek yanlış olduğu kadar zarar verici sonuçlar da doğurabilecek bir davranıştır” buyurmuş. Bir “yakışır” daha. Dil, tabii, her zamanki gibi, daha “kesin”, daha “buyurucu”. “Yanlış”lıktan şüphesi yok da, “zarar verici sonuçlar” henüz ortada yok, o konuda “-bilecek” gibi, çok kesin olmayan bir fiil eki kullanabilmiş.

“Kronolojik” bakımdan ikisi de aynı günün haberleri arasında yayımlandı ama bu toplumun gerçek “tekaddüm” ilişkilerine bakıldığında, Genelkurmay’ın Dışışleri’nden gelecek herhangi bir şeye uymasının söz konusu olmadığı, ama Dışışleri’nin (ve İçişleri’nin ve Adalet’in ve her şeyin) Genelkurmay’dan çıkan sinyale uymakla yükümlü olduğu bellidir. Bu ülkede politikayla iki milimetre ilişkisi olmuş herkes bu kuralı bilir.

Böyle olmasaydı, belki Dışışleri şimdi sahip çıktığı o “şehitleri” vermezdi. Böyle bir kan davasının sebebi olmazdı.

Tabii sadece bu da değil. Daha neler neler olmazdı –örneğin, seksenlerin Diyarbakır hapisanesi ve onu izleyen pek çok şey, havalara uçan bunca para vb.

Ve tabii Internet’teki o kan revan içinde çığırkanlık, saldırganlık da olmazdı. Bu gibi “vatanperverlik gösterileri”ne kanat geren bir kurumun varlığı garanti altında olmasaydı.

“Doğru/yanlış” veya “zararlı/yararlı”... hele bu ikincisi!

Dahil olduğum bir Internet site’ında, bir Ermeni’nin yazdığı yazıyı okuyorum. Özetle, Türklerin güzel bir gösterisini seyrediyor. Medenî bir insan olarak, duyduğu zevki alkışlarıyla dışa vuracak. Ama o Ermeni, gösteriyi yapanlar Türk, arada bu koskocaman sorun. Feryat ediyor, diyor, “Ey Türkler!” Beni bu yükten kurtarın ne olur! Ben de artık normal insan olayım!” kendime göre biraz da rötuşladığım bu çığlık karşısında, gırtlığım boğum boğum düğümleniyor. Kimsin sen, Arşaluz, Armine, Lusin, Anahit, Vartan ya da Sarkis, sen benim insan kardeşim. Bu olandan, bu yapılandan tahmin edemeyeceğin kadar üzgünüm. Gel bunu beraber konuşalım beraber atlatalım. Bunun tek yolu, birbirimizi anlamak ve sevmektir.

Cevdet Selvi ve benzerleri hiç telâş etmesin. Yalnız kendi “adımı”, bu duyguyu dile getiriyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Şecaat” ve “sirkat”

Öyle görünüyor ki Türkiye’de “Ermeni” kelimesi kadar “tansiyon” yaratan, nabız hızlandıran, yürek çarptıran bir kelime daha yok. Her şeye rağmen, adı farklılaşmış, şu bu, yüz binin üstünde Ermeni yurttaşımız bu ülkede yaşadığı için, bu durum bana endişe veriyor. İşte Hrant örneği. Ama onunki düşünülmüş, planlanmış, uygun görülen birilerine işletilmiş bir cinayetti. Oysa daha “pogrom” mahiyetinde girişimler bile mümkün. Evet, o “düşünen ve planlayan” merkezler buraya kadar gitmek istemeyecektir –rezaletin bu derecesine! Ama kızıştırıp azdırdıkları adamların endazesi yok ki!

Yıllar önce bu “Ermeni düşmanlığı”nı faşizmin ezeli “anti-siyonizmi” ile karşılaştırmıştım. Bu ikincisi de vardır bizde: birtakım adamların özellikle o alanda dükkân açıp yeni yeni Yahudi tesbit etmelerinden belli. Ama daha büyük kalabalıklar çerçevesinde baktığımızda Yahudi düşmanlığı Ermeni düşmanlığının yanında solda sıfır.

Nedeni de belli. Bütün bu süredir tartıştığımız konu zaten bu konu. Bu konu açılınca bağırmaya ve tepinmeye başlayanların, diyelim ki yarısı, siyasî sistemimizin “vatanperver Türk vatandaşı” olmak üzere yetiştirdiği “doğru, çalışkan” Türkler olsun. Onlar, koro şefinin işareti üstüne “Karolsun...” diye bağırmaya hazır, buna göre yetişmiş. Ama bir de öbür yarı var ki onlar ne yaptıklarının gayet iyi farkında. “Benim dedem öyle şey yapmaz” diye bağırırken aslında oturduğu evin, kullandığı tarlanın vb. tapusunu koruyor. Asıl cazgırlığı yapan da bunlar zaten. “Gene yaparız”cılar bunlar. “Kabul edecek olursak, şunları şunları isteyecekler” propagandasının birinci sıradaki alıcıları da bunlar.

Çünkü, hep söylediğimiz gibi, böyle bir “oldu mu/ olmadı mı?” sorusu 1915’te yoktu. Büyük çoğunluk herhalde resmin bütününe göremiyordu –olayın cesametini, boyutlarını. Ama herkes, kendi yöresinde olanı görmüştü. Unutturmak, habersiz kuşaklar yetiştirmek, bunca yıl aldı. Üstelik hâlâ hatırlayanlar, kendi yaşları yetmese de akrabalarının “görgü tanıklığı” yoluyla bunları bilenler var.

Şimdi bu konunun bizim ülke içinde nasıl konuşulduğu, nasıl bir korkutma ve yıldırma ortamı yaratıldığı ayrı bir konu. Ama bu patırtının en az bir kısmı da, olayın “dış dünya”da nasıl karşılanacağıyla ilgili. Buradaki bu patırtı, ayrıca, olduğu gibi yansıyor o “dış dünya”ya, çünkü yaşadığımız dünyanın haberleşme koşullarında her şey böyle. Dünyanın gizlisi saklısı kalmadı artık.

Bütün bu bağırıtı, bu cayırıtı, dünyayı böyle bir olay olmadığına inandıracak mı? Şu kadar yıldır bizim tek politikamız bu. Kaç kişiyi ikna ettik, olmadığına dair? Hukuk çerçevesinde “soykırım”dır, değildir, bunlar ayrıca tartışılır. Ama Türkiye’nin resmî kurumları dahi, bu olayı uluslararası platformda konuşmaya çıktıkları zaman, konunun sadece bir “tehcir” olmadığını, “maalesef” çok insanın hayatını kaybettiğini, bu sayının dört yüz bine çıkabileceğini kabul ederek söze başlıyorlar. Bunları emekliliğinde Büyükelçi Kâmuran Gürün de yazdı veya ima etti ki onun kitabı bir çeşit “gayrı resmî resmî manifesto” karakteri taşıyor.

Peki, yurt içinde “bu olay oldu” diyenleri sindirmek ve susturmak için girişilen bu vahşet dolu kampanyalar yurt dışında ne etki yaratıyor? Bunları gözlemleyen “ecnebler”, Türk milletinin yüksek hümanizmine hayranlık mı duyuyor? “2008 yılında böyle bağırın ve bu kelimelerle böyle tehditler savuran bir millet, mümkün değil, 1915’te Ermeniler’i öldürmüş olamaz” mı diyorlar? Yoksa, “Bunlar her şeyi yapabilir!” mi diyor? Bu adamların bu şamataları mı dış dünyada Türkiye’ye itibar getiriyor, yoksa “Evet, oldu ve çok kötü oldu” diyen, diyebilen bir avuç insanın her şeye rağmen varlığı mı?

Geçen gün yazdığım gibi benim derdim “itibar” falan değil, kendi vicdanî tutumum. Ama bu anlattığım da çok ciddi bir olgu ve bu ülkedeki, “vicdan” laflarını çok afakî, gerçekdışı bulan “reel-politiker”ler bu olgudan da haberdar olmalı. Olmayacaklarını düşünemiyorum. Ne başaracaklarını düşünüyorlar o halde?

Bağırınların bir kısmı açısından, bu davranışlarıyla dünya kamuoyunda yarattıkları tiksinti sorun değil; zaten bunu istiyorlar. Ama bağırntanların hiç değilse bir kesiminin başka bir planı olmalı.

Belki de yok.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açık artırma milliyetçiliği

Murat Belge 26.12.2008

Çetin Altan'ın sık sık tekrarlanan sözü vardır: "Türk'ün Türk'e propagandası." Hayatın pek çok anında ve karşılaştığımız durumların pek çoğunda bunu yapmaya meraklıyızdır, gerçekten de. Birbirimize "milliyetçilik" propagandası yapmayı da severiz. İki kanalı vardır bunun: birincisi, milletimizin ne kadar büyük olduğunu muhatabımız o anda kimse ona anlatmaktır; ikincisi de, kendimizin ne kadar "milliyetçi" (dolayısıyla soylu, yüce vb.) olduğunu anlatmak. Ama birçok durumda bu ikincisini sergilemenin yolu birincisini kanıtlamaktan geçtiği için kanallar sık sık birleşir.

Hani kâğıt oyunlarında, "poker"de filan, "rölans yapmak" diye bir şey vardır. Elime bakarım, sağlam görünür, "on daha" derim; öteden biri, "yirmi daha" der –yükseltir yani. Bizim bu tür muhabbetlerde de öyle. Hani birinin içinden öyle geldi, sohbetin bir aşamasında, "Yahu, şu bizim millet büyük millettir!" dedi. "Bence bir Türk her zaman on gâvura meydan okur!" "Eh, biraz abartma, ama, olur mu olur, diye düşünürken siz, bir başkası rölans yapar: "Ne onu, yahu? Yüz! Yüz!" Şimdi, bu durumda, "İpin ucu kaçtı! Bu da iyice abarttı" diye mi düşüneceksiniz? Yoksa, tecrübeli bir Türkiye yurttaşı olarak, "İş açık artırmaya bindi. Eksik kalmayayım, sonra hakkımda dedikodu yaparlar" diye düşünüp siz de rölansınızı yapar mısınız: "Bin! Bin!" diyerek.

Poker masalarında bir de sonuna kadar giden karakter bulunur, genellikle. Ve onlar genellikle "Rest!" der. Bu durumda da biri çıkıp "Saçmalamayın, beyler! Bir Türk dünyaya bedel!" diyebilir. Bu da mezatı bitirir. Daha yukarı çıkacak yer yok.

Uğur Mumcu bunu tekrarlar, sonra da " Ama bir Amerikan Doları bir milyon Türk Lirası'na bedel" (oran her gün değişirdi o dönemde) diye eklerdi. Böyle espriler yapanlar genellikle "öldürülmüş Türkler" arasında yer alıyor.

Evet, şimdi "poker masası"nda biri "on", öbürü "otuz" derken biri de geldi "rest" dedi, olur böyle şeyler; ama orada bunun asıl faslı ne, öğrenmenin bir yolu var, iyi kötü. "Gördüm" dedin mi, kâğıtlar açılıyor, as döper mi, üç vale mi, ful on mu, belli oluyor. Bizim açık artırmada söylenenlerin hangisinin doğru olduğunu, bir Türk'ün on, yüz, bin, kaç kişiye bedel olduğunu ölçen bir terazi yok. Türk ne kadar "büyük", kaç "medeniyet" yıktı, kaç devlet kurdu, bunların bazılarına verilmiş bir takım cevaplar da var, ama, örneğin "onaltı devleti" temsil eden yıldızların aslında bambaşka bir kaynağı olduğu gibi iddialar ortalığı bulandırabiliyor.

Dolayısıyla bu "masa"da rölans yapmanın bir riski yok. "Olmadı, bilemedin" diye, elindekilere el konmuyor. O

zaman istediğin kadar artırabilirsin ve artırdıkça kendi boyunun da uzadığına inanabilirsin.

Gelgelelim, bunun son analizde nasıl bir şey olduğunu da herkes biliyor. Bilince, demek ki kimse de ciddiye almıyor. Bu söylem başladı mı, başından belli, sayılar, "cesametler", ruh, duygu, ne varsa, hepsi büyüyecek. Ama söylenen bu şeylerin gerçek dünyada bir karşılığı olmayacak.

Gerçek dünyada, böyle girilen "ruh hali"nin bir tür karşılığı olabilir, her zaman da oldurulabilir. Tan matbaasının yakılıp yıkılması bu karşılığın bir örneğiydi. 6 Eylül bir başka örneğiydi.

Öyle karşılığı çok.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çatıdaki çatlak

Murat Belge 27.12.2008

Günün konusu "yargıdaki çatlak"! Böyle bir çatlağın olması değil de (çünkü o ne zamandır var), ortaya çıkması, "beldeler" gibi görünüşte epey entipüften bir konuya bağlı. Ama "beldeler" ve "yerel seçim", "AKP'nin arkasındaki desteğin sürmesi" gibi olaylar, bunun tamamen "politik" bir gerekçe olduğunu gösteriyor. Yani "çatlak", politik bir çatlak. Pek de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, toplumun her yanında yeniden üretilen bölünmenin, yargı kurumunun en üst katlarına da aynen yansıdığını işaret ediyor.

Mahkeme'nin karar verdiği günden mi, kararın açıklandığı günden mi saymaya başlamak gerekiyor? Buna cevap verecek durumda değilim. Ama zaten asıl kavganın bu "teknik" konuyla bir ilgisi olduğunu da düşünmüyorum.

Bir toplumda yargı kurumları arasında böyle uyuşmazlıkların olabilmesi çok ürkütücü bir şey. Türkiye bir "alışma kültürü" ülkesidir. "Nisap" davasından "kapatma" davasına, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarıyla, Danıştay'ın ve Yargıtay'ın birçok beyanatıyla (tek tek üyelerin sözleri olsa da "resmî" olmayan bir biçimde bağlayıcı) biz Yargı'nın "bağımsızlığı" kavramının "hukuktan bağımsızlık" olarak anlaşılması gerektiği keyfiyetine alışmıştık. Daha alt düzeyde olanlara (Van Savcısı vb.) hiç girmeyeyim.

Şu son dönemde Yargı'nın belirli bir biçimde tanımlanan "rejim"nin "son savunma hattı" işlevini üstlendiğini daha önce de yazmıştım. Bu durum "son döneme" özgü bir şey olsa da, bu ülkede Yargı'nın "hukuk"a değil "devlet"e, "raison d'état"ya, genel devlet politikasına uygun bir biçimde ve böyle bir anlayışla işlediği yıllardan beri bildiğimiz bir olgudur.

Tanzimat'ta ya da Meşrutiyet'te ya da Cumhuriyet'te, "modernleşme/ dönüşüm" tepeden tasarlanıp topluma "talimat" biçiminde ulaşmıştır. Toplum, dönüşümün "özne"si değil, "nesne"si olarak görülmüş ve öyle olmuştur. Altan gelme bir halk hareketi olamayınca, dönüşümün *mekanizması* da "yasa" olmuştur.

Bu durum, ülkenin yasalarla doğrudan ilgili kurumlarını özel bir konuma yerleştirmiştir.

Hukuk normal durumda muhafazakâr bir temele oturur, çünkü varolan ve benimsenen toplumsal ilişkileri

korumak ve devam ettirmekle yükümlüdür. Ama aşağı yukarı bütün tek-parti rejimi boyunca Türkiye’de hukuk (henüz) olmayan ama olması istenen toplumsal ilişkileri gerçekleştirmek üzere varoldu.

Bu anlamda, yaşamanın ve yürütmenin uygulama ve tasarruflarını denetlemekten çok, devlette cisimleşen iradenin gerçekleştirilmesinin üçüncü ayağı olarak işlev gördü. 1924 Anayasası’nda “kuvvetler ayrılığı” ilkesinin pek fazla izi yoktur. Bu zaten Türkiye’ye özgü devlet felsefesinin gerçekten içine sindirdiği bir zorunluluk değildir, bugün de böyle görülmez.

Ancak çok-partili düzene geçilmesiyle, Yargı, Yasama ile Yürütme’nin karşısına çıkabilir bir “üçüncü güç” haline gelebilmiştir ama bunun da Montesquieu’nun vb. anlattığı “kuvvetler ayrılığı” ilkesiyle herhangi bir ilgisi elbette ki yoktur. *Bağımsız* olduğu için değil, tek-parti felsefesine, ruhuna, üslûbuna tamamen *bağlı* olduğu için ve onu korumak üzere, Yargı, Yürütme ve Yasama ile çatışabilen bir konuma yerleşmiştir.

Bu toplumda “hukuk”un önemli bir kısmı da devletin kendine düşman belledikleriyle mücadele etmesi ve onları cezalandırmasının aracı olmuştur. Bu da, “Yargı” dediğimiz o soyut varlığı somut kuruma dönüştüren somut bireylerin irade ve rızasıyla olmuş bir şeydir.

Yapılan bazı anketlerde, bazı yargıçların kendilerinin, “ortada devlet çıkarı varsa hukuk mukuk dinlemem” dediklerini biliyoruz.

Şimdi olanların gerisinde de bu yüzyıllık temel var.

Demokrasinin en birincil (en “elementaire” anlamında) ilkeleri bile, bugün dahi, tam oturmuş değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihin cilveleri

Murat Belge 28.12.2008

Ellilerde CHP’nin Demokrat Parti’ye karşı yürüttüğü muhalefeti zaman zaman hatırlarım. Epey enerjik bir muhalefetti. Yapılan her şeye bir kulp takmayı ihmal etmezdi. Menderes baraj mı yapıyor? Çok geçmeden alüvyonlar dolduracak zaten bunları” deyiverirdi biri. Menderes’in yaptığı barajlara mı çok alüvyon geliyor? Başka ülkeler niye baraj yapıyor? vb...

Ama bu muhalefetin ciddi bir omurgası vardı. “Burjuva-demokratik” dediğimiz kurumların kurulması hedefine yönelik bir muhalefetti.

Bu da ilginçti, tabii. Çünkü yürürlükteki anayasa pek öyle “burjuva-demokratik” kurum gözetken bir şey değildi. Anayasayı yapan da CHP idi. Buydu herhalde kendi ürünü olan anayasanın ne kadar anti-demokratik olduğunu bilen CHP şimdi rakibini demokratik olmamakla suçluyordu.

Sonunda, Yassıada’daki en ciddi suçlama, Tahkikat Komisyonu oldu. “Yasama”dan sorumlu Meclis, bu Komisyon’u kurmakla, yargı erkini de gaspetmişti (uygulamaya hiç girmedigi halde). Yani, İstiklâl Mahkemesi kurulmasına imkân veren anayasa ile Demokratlar idama mahkûm edildi.

Bunlar için, başta “oportunizm”, birçok sıfat kullanabilirsiniz. Ama bunun olumlu bir yanı da olmadı değil: 1950-1960 arasında, hiç değilse kentli intelicensiya, muhalefetin bu içeriğinden ötürü, sanki bir “burjuva-demokratik rejim” dersi almış gibi oldu.

“Burjuva-demokratik muhalefet”, bir askerî darbeye, yani kendi verdiği vaazın karşıtıyla noktalandı. Ama, bu anti-demokratik hareketi de benimsemek durumunda kaldı (CHP’den bazı kişiler zaten süreç boyunca, perde arkasında, cunta ilişkisi kollamışlardı).

CHP böyle tuhaf bir durumda kaldı ama muhalefetinin içeriği belirli bir ölçüde darbecilerin sivillere yaptırdığı anayasaya yansıdı, onu biçimlendirdi. “Güçlü iktidar” korkusu, yer yer aşırılaştığı da söylenebilecek bir “checks-and-balances” sistemine yol açtı. Kuvvetler ayrımı yürütme aleyhinde güçlendirildi. (Yargı’ya tanınan yetkilerle). Kısacası, okumuş kentlilere, cahil halkın seçeceği kötü niyetli iktidara karşı kendilerini koruyabilecekleri araçlar verildi. Üniversite, radyo özerkliği yolunda adımlar atıldı.

Bunu izleyen dönemde “sosyalizm” ortaya çıkınca, yeni süreç, bu özerkliklerin geri alınmasına dönüştü.

AKP iktidara geldi geleli, CHP de “enerjik muhalefet” yapmakta. “Barajlar yakında gelen toprakla dolar” üslûbu gene kullanıldı –ama zaten kullanılmadığı bir zaman da olmadı.

Ne var ki, bu muhalefetin bir “demokratik” içeriği hiç görülmedi. CHP muhalefetinin büyük kısmı, bir darbe için zemin hazırlamaya yönelmiş bir muhalefetti.

Yazının başlığında “Tarihin cilveleri” dememin nedeni de terslik –yoksa, “Türkiye’nin cilveleri” mi demeliydi?

Yani, “demokratik” muhalefet yapıyorsunuz. Olabilecek en anti-demokratik sonucu üretiyorsunuz: askerî darbeyi!

Askerî müdahaleyi davet etmek üzere elinizden geleni ardınıza koymadan “muhalefet” adı altında bir kampanya yürütüyorsunuz, böyle bir sonuç gelmiyor –en azından, şimdiye kadar gelmedi.

“Şimdiye kadar gelmedi” ve CHP’nin de herhalde gelmeyeceğini aklı kesti ki yeni bir çarşıflama politikasına doğru yelken açmaya sıvandı.

Öyle sanıyorum ki (bunca zaman sonra bakınca öyle görünüyor) 1950-60 arasında CHP’nin DP’ye büyük ölçüde demokratik içerikli muhalefeti yapılan darbeye de hak etmediği bir meşruiyet bağışlamış oldu (tabii DP’de gitgide “plebisiter-faşizan” bir kılığa girerek darbeyi öbür ucundan meşru kılmış oldu). Darbenin kendisi hakkında bu yazıda bir şey söylemek istemiyorum. Her şeyi çığırından çıkaran olay odur.

Şimdiki muhalefetin bir darbeyi meşrulaştırmak için yaptıkları ise aslında bunun tam tersi sonuç verdi: korkunç bir meşruiyet yokluğu yarattı. Darbe *olmamasının* buna bağlı olduğunu düşünmüyorum. Dünya konjonktürünün elverişsizliği herhalde daha öncelikli bir etken. Ama bu da ayrı bir spekülasyon konusu.

Bugünkü CHP’nin bu cansiperane çabaları sayesinde ülkede demokrasi bugün çok daha cılız, çok daha hastalıklı.

Son anket

Murat Belge 30.12.2008

"Mahalle baskısı" kavramı bu yakınlarda Türkiye'deki sözel iç savaşın güdümlü füzeleri arasındaki yerini aldı. Kendisi her zaman vardı, hayatımızın parçasıydı, ama şimdiki "alım gücü"ne sahip olmadığı için, böyle iki günde bir dolaşıma sokmamız gerekmiyordu. Yerli yerinde (bu yer, herhalde, "mahalle"ydi) duruyordu –bizim gibilerin de zaten "mahalle" ile fazla ilişkimiz olmuyordu.

Bugünlerde medyamız zamanın geldiğine karar verdi ve "mahalle baskısı" başlığı (Binnaz Toprak'ın yaptığı araştırma) takılmış birkaç füze gönderdi. Bu tip füzeler aslında önce "laik mahalle"lere doğru ateşleniyor; orada uyandırdıkları panik hükümete yönlendiriliyor. Cephanelikte başka çeşit silâhlar da var, cephe gerisinde bunları harıl harıl "imal edenler" de. Bunları sırayla kullanarak savaşı yönetiyorlar. Her Türk asker doğduğu için genel yayın yönetmenleri de bu "strateji ve taktik" konularını çok iyi anlıyor.

Bu son araştırmada, denek olarak laik kesimden kişilerle görüşülmüş olmasını ben "mahalle baskısı"nın tersine döndürülmüş biçimi olarak görmüyorum. Bundan ötürü "ciddiye alınmaması" gerektiğini de düşünmüyorum. Söz konusu kesimin çevresine hangi gözle baktığının araştırılması da, sonuçta, araştırılmaya değer bir konudur elbette. Siyasî malzeme olarak şöyle ya da böyle kullanılabilir (öyle kullanılmayan tek bir şey söyleyebilir misiniz?), ama bize bir "bilgi" veriyor ve bu bilgi önemli.

Bunun AKP'ye karşı bir silâh olarak kullanılması hakkında bir iki şey söylemek istiyorum. Bu koyu "muhafazakârlık" perdesi kimsenin AKP diye bir adı hayalinden geçirmediği dönemlerde de vardı (bunu söyleyen de çok zaten). Bu anlamda AKP ile bir neden-sonuç ilişkisi yok. Kasaba, taşra hayatının içedönük, zenofobik muhafazakârlığının doğal bir tezahürüydü. Ama bugün AKP'nin iktidarda olmasının bu taşralı eğilimi güçlendirdiğine de inanıyorum. AKP bunu bilinçli olarak teşvik ettiği için değil (şüphesiz orada bunu yapanlar vardır); bunu yaratan anonim kalabalık, "bizimkiler iktidarda"dan cesaret alacağı için.

Bu ülkede bu davranışın benzerini yapmayacak bir "siyasî görüş" bilmiyorum zaten. Büyük Türkiye Partisi generallerin emriyle kapatıldığında gidip karşılarında "Nasıl geçirdiler" diye gösteri yapan CHP'li "solcu"ların, askerle birlikte "solcu" asan AP'nin, daha neler, nelerin ülkesi burası. İnsanlara fazla "mutlu kutlu gün" bahşetmeyen bu toplumda bunlar çeşitli kesimlerin "felekten bir gece çaldıkları" okazyonlar; "düşmanın cezalandırıldığı", dolayısıyla "bizim" keyfetmemiz gereken...

Aynı zamanda, "Komünistler"in, Mahir Çayan'ın ölüm gününde gidip meyhane kapattığı ülke.

Az bir şey sorumluluğu olan bir medya, bundan AKP'ye nasıl bir gol atacağını hesaplayacak yerde, bu toplumun niçin böyle olduğu ve bunda kendisinin ne kadar payı bulunduğu konularında da azıcık kafa yorardı. Ama bu herhalde en olmayacak şey. Onlar olsa zaten bunlar olmaz.

Bütün bunlardan bağımsız olarak ve yalnız Türkiye'de değil, her yerde, din, *genel olarak* baskıcı bir ideolojidir. Ama burada, bir otoriter rejim, dini de kendine rakip olabilecek bir güç olarak gördüğü için, onu baskı altında ve denetim altında tutmak amacıyla, dünyada eşi görülmemiş bir "laiklik" biçimini de silâhları arasına almıştı; bu nedenle burada dinî ideoloji kendini "mazlum" rolünde görme imkânını (belirli durumlarda bu bir "siyasî

avantaj" da olabilir) elde etmişti.

Şimdi, ülkede AKP iktidarını sürdürür ve AKP içinde "otoriter" bir tavır belirleyici konuma yükselirken, din de, taşradan başlayarak, mazlum rolünden artık çıkmak isteyecektir. Bu süreç içinde, MHP veya *Ortadoğu* çevresi ya da başka ırkçı-şoven çekirdeklerden yetişme kadrolar AKP tabanına "nasıl dindar olunması gerektiği" konusunda "öncü müfreze" rolü oynamaya girişecektir.

Bunlarla, ağabeyimizi yardıma çağırmadan, bizim mücadele etmemiz gerekiyor –özgürlüğü gerçekten sindirmiş bir toplum olmayı istiyorsak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2009 ve AB

Murat Belge 02.01.2009

Yılları "iki bin" diye başlayarak saymak, sanki insana bir "acele etme gereği" düşündürüyor. Çocukluğumda, gençliğimde, 2000 yılı çok uzaklarda bir noktaydı –görüp göremeyeceğimi de bilmiyordum. Şimdi 2009'a geldik; bu da öyle bir tarih ki, insanın "yuvarlak rakam"lara koşullanmış zihni; bunu hemen atlayıp 2010'a atlama eğiliminde: "Yirmi birinci yüzyılın (ya da "ikinci binyılın") ilk onyılı" falan gibi şatafatlı tamlamalar zihnimizde hazır bekliyor.

Toplumların gidişatında "geri kalmış" veya "geç kalmış" gibi tesbitler yanıltıcı da olabilir. Toplum kadar karmaşık, içinde her şeyi barındıran bir yapı neye göre, hangi ölçüte göre "geri" ya da "gecikmiş"? Bunun cevabı, kural olarak, "Batı'ya göre"; dolayısıyla da çok "Batı-merkezli" bir düşünce biçimini ele veriyor.

Ben "Batı" kısmını ikinci plana itip, bir hedef olarak "demokratikleşme" kavramını önüme koyuyorum. Ama buna göre Türkiye'ye baktığımda, gene bir "gecikme" durumu görmekten kendimi alamıyorum. Türkiye, "demokratikleşme" çerçevesinde, kendi potansiyelinin gerisinde –görünen bu.

Önemli, belirleyici konuların başında AB geliyor. Birkaç yıl öncesine kadar bu konu açıldı mı toplumun nabızı hızlanırdı. Ya şimdi? Kimseye heyecan vermeyen içi boş bir kavrama dönüştü. Düşmanlarını bile heyecanlandırmıyor artık. Bu, AB'nin nesnel olarak anlamını kaybetmesi demek değil. Ama bu tavır böylece devam eder ve yerleşiklik kazanırsa, nesnel olarak da marjinalize edilir –böylece bazı kesimlerin istedikleri durum da gerçekleşir.

Bundan beş yıl önce, diyelim, bu konuda çaba gösteren AKP idi. Bugünkü manzaraya baktığımızda, AKP ile AKP'yi ilk fırsatta boğmak, yok etmek isteyen kesimin bu noktada bir tür "sessiz anlaşma"ya varmış oldukları görünüyor.

Ama bu "sessiz" ve "sözsüz" anlaşma yalnız Türkiye içindeki "düşman kardeşler" arasında varılmış bir nokta değil. Avrupa'nın Avrupa içinde bir Türkiye görmek istemeyen kesimi de anlaşmanın taraflarından biri.

Böyle bir durumda, ne yapılır, bilemiyorum. Genelkurmay'ın, "Atatürk'ün milletimize gösterdiği Batılılaşma hedefine ulaşmakta işi tavsatma tavrını Silâhlı Kuvvetler kaygıyla izlemektedir" yollu bir bildiriye, önümüzdeki

nisan ayı bir gece yarısı yayımlayacağını sanmıyorum. CHP, taş toprak, eline ne geçerse iktidara fırlatmaya koşullandığı için bunu bile kullanmayı düşünebilir, ama o kadar. CHP'nin, MHP'den daha "Avrupa-perver" olduğunu düşünmemiz için bir neden yok.

Kitleye gelindiğinde, "AB üyesi Türkiye" tasarısının hâlâ çok popüler olduğu kanısındayım. Ama "kitle", tanımı gereği, kendini doğrudan ifade etmez. İfade edeceği araçlar da, böyle bir havada.

Bugün bu konu toplumun nabzını hızlandırmaz oldu, demiştim. Peki, çok hızlandırdığı zamanlara dönelim. O zamanlarda neydi Avrupa'dan anladığımız? Başta MSP (ve sonraki çeşitli "avatar"ları), muhalifler, "Zenginler Kulübü" diyordu. Muhallif olmayanlar? Onlar da galiba aynı nedenle, o kulübe üye olmak istiyordu.

Böyle bir yer vardı, biz orada olmak istiyor muyduk, istemiyor muyduk? Bu soru da, biraz sonra, "Bizi oraya alacaklar mı, almayacaklar mı" sorusuna dönüşüyordu.

Kıralık ev satılık ev arayan bir çift, gördüğü yerlerde, "Şuraya şunu koyarım. Burada şöyle bir düzen getiririm" diye düşünür. Biz Avrupa'ya hiç böyle bakmadık. "Biz buranın nasıl bir yer olmasını istiyoruz" sorusunu kaçımız sordu ki? Böyle bir "istek" sahibi olmanın mümkün, "mümkün"den öte, "gerekli" olduğunu kaç kişi düşündü?

Konuyu böyle düşünmeyince, şimdiki kayıtsızlaşma da kolayca anlaşılır hale geliyor. Bizim isteğimiz zayıfladı, orada zaten istemeyenler var. İyi. Böyle oluruna bırakalım, zorlamayalım. Oluruna bırakırsak olacağına varır.

Oysa AB projesi başı sonu belli bir dönüşüm projesi, dolayısıyla bir ölçü. "Neredeyim, nereye varmak istiyorum, ne yapmalıyım, hangi zamanda nereye gelmeliyim?" vb.

Bir toplumun "geç kalması"ndan ben bunların olmamasını anlıyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargı, devlet, hukuk

Murat Belge 03.01.2009

Geçen gün "Yüksek Yargı Organları" arasında –ve "içinde"– oluşan çatlaklar üstüne yazarken, bu toplumda "hukuk"un, bizzat hukukçular tarafından nasıl anlaşıldığına da değinmiştim. Bugün de o konu üstünde durmak istiyorum. Tahminim o ki, önümüzdeki yeni yıl boyunca, "böyle hukuk olmaz" mealinde daha çok yazı yazmak gerekecek.

Mümkün olduğu kadar kısa zaman içinde büyük bir toplumsal dönüşümü gerçekleştirme misyonunu yüklenen "öncü" seçkinlerin, "hukuk"u, bu işlemin önemli bir parçası gibi kavrayıp içselleştirdiklerine söylediğim o yazıda değinmiştim. Bu durum, hukukun tanımını da ciddi bir şekilde değiştirir.

Şu yavan "Sanat, sanat için mi, toplum için midir?" tartışmasını hatırlayın. "Toplum için" olduğuna karar verdiyseniz, modern dünyada her şeyin düzenleyicisi ve koordinatörü devlet olduğuna göre, oradaki "toplum" ancak "dekoratif" bir sözdür ve fiilen geçerli durum sanatın "devlet için" olmasıdır. Bütün bir Sovyet deneyimi bunun adım adım nasıl gerçekleştiğini, sanki bir laboratuvar deneyi gibi, açık ve net gösterir.

Türkiye'nin siyasî kültüründe zaten her şey "devlet için"dir. Sovyetlerin "Sosyalist gerçekçilik" akımından haberdar olan bazı Türk yazarları, özellikle otuzlarda, bunu bir miktar tartışmış ve edebiyatın "özgür" olması gerektiğini savunarak o akımı reddetmişlerdi. Gelgelelim, kendileri de Cumhuriyet devletine "bağıtlı" yazarlardı ve sonunda yaptıkları da "milliyetçi gerçekçilik" gibi bir şeydi. "Sosyalizm" sayılan şablonlar yerine onlar da kendi "ulusal" şablonlarını koyuyor ve "toplum için", yani aslında "devlet için" bir edebiyat yapıyorlardı.

Sanatın, edebiyatın bu şekilde "yedeğe alınabildiği" bir toplumsal yapıda hukuk haydi haydi "devlet için" olacaktır. Nitekim olmuştur.

Bu ülkede "güvenlik güçleri" dediğimiz soyutlamanın somut temsilcilerinin insanlara nasıl muamele ettiğini bilmeyen yoktur. Ama bu "kötü muamelenin" bir somut örneği yargıya intikal etti mi, klasik yargı tavrı, güvenlik elemanlarını kayırmak olur. Bunu da bilmeyen yoktur.

Türkiye büyüdükçe, geliştikçe, kentlileştikçe, farklılaştıkça, bu "koca bebeği" kuruluş döneminin yasalarıyla çekip çevirmek zorlaşıyor. Bu nedenle bir "sürekli kriz" içindeyiz biz, toplumca. 38 numara ayakkabıya 44 numara ayağını sığdırmaya zorlanan bir adam gibi, kıvranıyoruz. Ama güvenlik güçlerinin yanısıra Yargı da, 38 numaradan şaşmamayı sağlamakla yükümlü.

Ancak, 2000'lere kadar, 12 Eylül atmosferi koyuluğunu sürdürüyor, Yargı bazı belirli, özgül olaylarda "devlet" adına "hukuk"u boğazlamaya çağrılıyordu. Bu tür tek tük olaylar hep vardı ama şu son birkaç yılın yoğunluğuna ve yaygınlığına ulaşılmamıştı. Devletin zapturapt altına almasının önüne, devletin seçilmiş hükümeti zapturapt altına alması, hattâ yasadışı ilân edip iktidardan uzaklaştırması misyonu geçince, Yargı'dan beklenenler hem çoğaldı, hem de çetrefilleşti. Bu misyonu yerine getirirken Yargı'nın "hukuk içinde" kalması güçleşti.

Öteden beri, "hukuk uzmanı" kavramından anlaşılan bir şey vardır. "Hukuk bilen adam" dendi mi, kuralların, yasaların nasıl delineceğini ya da etrafından nasıl dolaşılacağını bilen bir adam gelir aklımıza. TC parlamenter demokrasisinin, resmî gerçeklikte adı olmayan ama fiilî gerçekliğinde çok işlevsel bir yeri olan bir "toplumsal tip"tir bu. Meclis bir konuda –bazı istismarları önlemek için- yasa çıkarır; bu adamlar, o istismarları yapanlar adına –o yasayı etkisiz hale getirmek için ne yapılması gerektiğini inceler, bütün mevzuatı karıştırır vb., sonunda boşlukları bulurlar. Kimbilir, belki o boşluklar da kasten öyle bırakılıyordur.

Şu dönemde olan, bu işi bizzat Yargı örgütlenmesi içinde bulunanların yapmaya başlaması. Bunun en açık örneği de Sabih Kanadoğlu'nun Cumhurbaşkanı seçimine engel olmak için, "hurufî" bir mantıkla, yepyeni bir "nisap" tanımı bulması. Bu, "hukuk bilgisi" adı altında geçiyor.

Hukukta, örneğin, "adam öldürme" gibi bir eylemi yapılamaz hale getirmek gibi bir amaç olabilir. Bu amaç, hukuk dili içinde bir şekilde ifade edilir ve bir yasa olur. Şimdi, o yasayı, "Ben buradaki maddelere rağmen adam öldürmeyi nasıl meşrulaştırabilirim?" mantığıyla okuyan ve yorumlayan kişiye ben "hukuk adamı" diyemiyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Ceza" felsefesi

Murat Belge 04.01.2009

Cumhuriyet'in kurucuları, neyin nereden alınacağını iyi biliyorlardı (kendileri yapmayı bilmeseler de); burada Türk olmayan herkes Türk'ün uşağıdır, tarzında vecizeler savuran Mahmut Esat Bozkurt Adalet Bakanı ise ve kendisine bir "hukuk devrimi" yapması ısmarlanmışsa, "Medenî Kanun"u İsviçre'den, "Ceza Kanunu"nu da İtalya'dan almaya karar vermesinde göz yaşartıcı bir isabet vardır.

"Ceza Kanunu" çok önemli, çok stratejik bir kanun şüphesiz. Türkler'in zihninde "devlet" kavramının sahip olduğu ağırlığa Avrupalılar ancak faşist ideolojileriyle ulaşabildiler. Tabii onlar "Batılı kanun yapma" tekniğini daha iyi biliyorlardı, onun için bize de çok kullanışlı gelen bir kanun hazırlamışlardı. Zavallı Benito İtalya'da eceliyle ölemedi ama eseri bizim ülkemizde yaşamaya devam etti –AB zorlaması olmasa daha da edecekti.

Kanun, "çağdaştırılmak" üzere, sonunda kaldırıldı. Ama kısa bir zaman sonra, açılan 301'li davalarla, Benito'nun "basübadelmevt" eylediğini de gördük. Aradan geçen zaman içinde elbette biz de "kanun yazma" tekniğini öğrenmiştik; Ceza Kanunu'nu İtalya'dan alma kararını Bozkurt verdiyse, yeni kanun da başında Cemil Çiçek'in bulunduğu bakanlığın uzmanları tarafından gerekli biçime sokulmuştu.

Hükümeti Cumhurbaşkanı onaylar, filan. Adalet Bakanı ile İçişleri Bakanı'nı başkalarının da onaylaması gerekir. Bunda da elbet derin bir "*raison d'état*" vardır.

Türk'ün "ceza kanunu" felsefesi bir "hîn-i hacet" görüşüne dayanır. Bir kere cezaların tavanı iyice yüksek tutulmalıdır ki, gereğinde en ağırından verelim, "ibret" olsun. Bu eski bir bilgelik ürünü olduğu için, "ya sopa yemedin, ya sayı saymasını bilmiyorsun" nüktesi de bir o kadar eskidir.

İkinci önemli konu, henüz işlenmemiş, ama işlenmesi muhtemel suçlar için özel maddeler bulundurmaktır. Ayrıca, bunların yedeklenmesi gerekir: ola ki, 141-142'de olduğu gibi, devlet içeriden, dışarıdan gelen bir demokratik baskı karşısında bir maddeyi iptal etmek zorunda kaldı. Aman, bir boşluk olmasın! "Tamam, kurtulduk!" diyerek ağzını açan o hain karşısında kapı gibi bir madde daha bulsun.

Onun için biz bir dönem 141, başka bir dönem üç yüz bilmem kaç, birtakım rakamlar söyler dururuz. Biri gider, biri gelir, ya da gelmez, çünkü zaten oradadır.

Bir teknik de "suç" denilen şeyi doğru dürüst tanımlamamaktır. Bu da, yukarıdakine benzer bir tedbirdir. "İç düşmanlar"ımız olan kişiler çok şeytanî oldukları için, her an yeni bir suç icat edebilirler. İşte, 301'deki "aşağılama" gibi nereye çeksen gidecek kelimeler buna yarar.

Bunlar bizim "modernleşme" sürecimizde öğrendiğimiz dersler. Doğrusu, kötü öğrenci olduğumuz söylenemez. İhtiyaç hasıl olduğunda yaratıcı olmadığımız da söylenemez.

301 bunun için parlak bir örnek. Mussolini'nin de, Bozkurt'un da aklına gelmemiş, dahiyane bir buluş, hem de tam uygun ortamda, bu madde yoluyla hayatımıza girdi ve kurumlaştı.

Ceza Kanunu'nu adapte ettiğimiz yirmilerde Cumhuriyet sefinesinin dümeni bir seçkin kadronun elindeydi. Ceza mı verilecek, dava mı açılacak, buna o kadro karar verecekti.

Ama aradan zaman geçti, dünya değişti, Türkiye bile değişti. Birçok kere iktidar seçkinlerinin yeniliği açık

olmadığını iddia ederiz, ama, bakın işte, bunun da ne kadar temelsiz bir iddia olduğu görülüyor.

Bütün dünya “sivil örgüt”, “sivil inisiyatif” diye bir şey tutturmuş. “Çağdaşlık” bunu gerektiriyor.

Hemen 301’i çıkarıyorsun, sivil inisiyatifin önünü açıyorsun. İnisiyatif kullanacak sivil toplum örgütünün kurulmasını da muhtemelen biliyor, izliyor, destekliyorsun. Demokrasiye karşı sivil toplumun kendini savunması gereken bir dönem bu. Yalnız polislerin değil, bütün toplumun “Kahrolsun insan hakları!” diye tempo tutması gereken bir dönem. Gereğini yapıyorsun. Sivil toplum dava açıyor. Sivil toplum “Ali Kemal/Hasan Cemal” pankartlarıyla mahkemeye geliyor.

Türkiye modernleşiyor.

Hukuk da buna yardımcı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Doğrusunu bilmek...

Murat Belge 06.01.2009

Doğrusunu bilmek, ama doğrusunu yapamamak... Böyle yalın halde söyleyince, insanın, “Neymiş canım o? Bilince yapar” diyesi geliyor. Ama öyle değil. Üstelik, çok zaman bunun daha beteri geçerli. Yani, doğrusunu bilmek, ama yanlışını yapmak.

Somut örnek verince, lafı bağlamına oturtunca, bunun ne demek olduğu da anlaşılır: tabii ki İsrail’den söz ediyorum. “İyi ama, İsrail’in ‘doğrusunu’ bildiğini nereden çıkarıyorsun” diye sorabilirsiniz, İsrail’in tamamını kastetmiyorum zaten.

Geçen gün Halil Berktaş’la (telefonda) konuşuyorduk, bana bilmediğim bir şey aktardı. İsrail’in şu andaki Başbakanı, Olmert, bundan birkaç hafta önce İsraili politika kadroları arasında görülmemiş bir “özeleştirici” yapmış ve “Bu iş böyle devam edemez. Filistinlilerle ciddi bir barış gerçekleştirmeliyiz” demiş. Halil bu metni *New York Review of Books*’ta okumuş. Doğrusu çok merak ettim, ben de bulup okuyacağım.

İşte bu, söylemek istediğim şey. Bana ve bu dünyada yaşayan insanların bayağı kalabalık bir kesimine göre, Olmert, “Bu iş böyle gitmez” demekle işin doğrusu görmüş; ama “barış görüşmeleri”ni başlatmak yerine, Gazze’ye saldırıyor. Niye? Onu böyle davranmaya zorlayan koşullar olmalı. Bu etkenlerden biri herhalde başlarında Netanyahu olmak üzere pusuda bekleyen şahinler. Yaklaşan seçim ortamında bu korkuyla, bütün gazetelerde, kanallarda, bu konunun uzmanlarının söylediği gibi, Obama Beyaz Ev’e girmeden, yangından mal kaçırmaya, seyretmekte olduğumuz olayı yarattılar. “Bu iş böyle yürümez” diyen bir Başbakan’ın eliyle.

Dünya tarihinin “modern” dediğimiz çağında, kendimizi içinde bulduğumuz konumların çoğu, Mary Shelley’nin *Frankenstein* romanında anlattığı temel (simgesel) durumla özdeş: yarattığın canavar karşısında çaresiz kalmak! Nazizm’den nükleer bombaya, genel çevre tehdidinden yerel patlamalara, her yerde bununla karşılaşyoruz. Böyle olmasına rağmen, bunca deneye rağmen, her seferinde, kendi yarattığımız canavar karşısında elimiz bağlı, elimiz mahkûm ve “canavar”ın istediği oluyor. Şu Gazze işgali, Netanyahu zihniyetinin (evet, “canavar”

bence o), kendisi iktidar olmadan, iktidarda olanlara kendi istediğini yaptırmamasının örneği. Bu mantık içinde, canavarlıktan uzaklaşmak isteyen Rabin öldürülür. Öldüren yarım akıllı ada da hapse girer. Ama öldürülen canavar serbesttir, yeni suikastlarını, yeni Gazze'lerini yürürlüğe koymak üzere rahat rahat çalışır.

Girit'in canavarı Boğa-İnsan Minotauros Girit kralı Minos'un (ya da karısının) oğluydu. Bu mitolojik çağlar gene de daha medeniymiş ki, Minos canavarını zapt etmek için sarayının altına labirent yaptırmış ve orada onu hapsetmişti (ne kadar Freud'u hatırlatan bir hikâye, değil mi?); ama onu doyurmak için her yıl önüne on iki kurban atıyordu (burada Freud'dan modern "Uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi" alanına geçiyoruz). Bu onun üvey değil, öz canavarı olduğu için, ne yapsın, asmayıp besliyordu böylece. Hepimizin, kurban "öteki"ler seçip kendi öz canavarımızı beslediğimiz gibi.

Gene mitolojiye göre, "Umut", nereden doğmuştu? Malûm, Pandora'nın kutusundan çıkmıştı, bütün kötülüklerin arkasından.

Bunun da bir "diyalektiği" var: demek ki "umut" olması, kötülüğün yoğunluğuna bağlı. Demek ki onun için Ortadoğu gibi bir yerde, elimizde ola ola bir tek "umut" oluyor. Sorunları çözecek imkânlarımız ve araçlarımız olsa, "umut"a pek gerek kalmayacak. Ama onlardan yoksun olunca, "umut"tan başka yakıt kalmıyor bize. Yoksa bu "umut" sandığımız kadar iyi bir şey değil mi?

Hikâyeye İsrail'den başladım ya, "dünya" deyince, hele "Ortadoğu" deyine, olay İsrail'le ne başlıyor ne bitiyor.

Bizim buradaki canavarlık fırınına ocakçılar tonla kömür döktü; sonuçları çıkmasına çıktı, ama hâlâ kısmen. O kadar kömür kazan patlatır da. Ne var ki, elinde imkân olanlar kazanı söndürmekle değil, ocakçıları korumakla meşgul.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Talat Paşa'nın ağzından

Murat Belge 09.01.2009

Ergenekon'la ilgili son gözaltı listesi böylesine çarpıcı iken oturup başka konuda yazmak güç, ama böyle yapacağım. Zaten kim ne için alınmış, iddia ne, hiçbir şey bilmiyoruz (umarım talimatı çıkaranlar biliyordur); yazmaya kalksam, birtakım öznel izlenimler dışında söylenecek sözüm yok.

Murat Bardakçı'nın yayımladığı kitap hakkında söyleyecek epey sözüm var. Zaten aslında Ergenekon'un çok uzağında sayılmaz bu konu da.

Talat Paşa'nın bu "evrak-ı metrukesi"ni yayımlamaya başlamıştı Murat Bardakçı. Ama o "tefrika"nın başlamasıyla bitmesi bir olmuştu. "Olağan" sayılmayacak bir biçimde kesintiye uğradığı izlenimi epey güçlüydü. Eh, Türkiye bu. Olur böyle şeyler, alıştık.

Onun için şimdi kitap olarak yayımlanması hem çok iyi, hem de çok önemli bir olay. Kitap yayımlanınca, *Milliyet*'in bunu önemiyle orantılı bir şekilde duyurması da iyi oldu.

Kitabın ne kadar önemli olduğu kimsenin (*Milliyet* dışında) tek satır bir şey yazmamasından da belli.

Murat Bardakçı “soykırım yapıldı” diyen bir yazar değildir. Ama bir tarihçi olarak eline geçen bu son derece önemli belgeyi dünyadan saklayacak hali yoktu herhalde.

Milliyet: “Belgelere göre, 30 büyük yerleşim yerinde tehcir öncesi ve sonrası Ermeni nüfusu arasındaki fark 972 bin 246.

“Tehciri, ‘1.5 milyon Ermeninin öldürüldüğü soykırım’ olarak değerlendirenlerin bulunduğunu hatırlatan Bardakçı, 972 bin 246 sayısının bu kadar kişinin hayatını kaybettiği anlamına gelmeyeceğini, farklı sebeplerden ölenlerin ve Osmanlı topraklarını terk ederek başka ülkelere göç edenlerin de bu sayıya dahil olduğunu vurguladı.”

Demek ki neymiş?

Bir buçuk milyon değilmiş, yirmi sekiz bin daha olsa ancak bir milyon edecekmış ama edememiş. Hem de bunların hepsi öldürülmemiş.

Benim –tamamen tahmini- görüşüme göre de ölü sayısı altı yüz, yedi yüz bin civarında bir şeydi. Hepsinin ölmediği zaten belli. Başka türlü, öncelikle Amerika ve Fransa’da yaşayan bu kadar Ermeni oralara nasıl gitmiş olabilirdi?

Kadın olduğu için öldürülmemiş ve bir biçimde yerel ahaliyle karışmış kimbilir kaç bin kişi vardır.

Teknik bir konuya gelelim: bu sayı dokuz yüz bin değil de yüz, hattâ elli bin olabilir. Ölenlerin sayısı çok aşağılara çekilebilir. Şu anda uluslararası hukukta geçerli olan temkin yasası “soykırım” (genosid) fiilini yalnız “öldürme”ye bağlamıyor. Yaşama koşullarının zorla değiştirilmesi bir olayın “soykırım” olarak nitelenmesi için yetiyor.

Ben de onun için, *bu* “soykırım” tanımında sorun olduğunu yazarım sık sık. Sahiden bir şey yapmak istiyorsanız, hiç kimseyi ikna etmeyecek, inandırmayacak bir üslûpla “Olmadı! Olmadı!” diye bağırmayı kesin de, daha ayrıntılı, neyin ne olduğunu daha iyi tanımlayan bir yasa yapılması için çaba harcayın, derim.

Evet, şimdi bu belgeler ortaya çıktı, bu kitap yayımlandı diye “bütün bilgilerimiz değişti” diyecek bir durum yok. Ne biliyor idik, ne söylüyor idikse o bir kez daha doğrulandı, pekiştirildi. Hem de falanca, filanca değil, doğrudan doğruya Talat Paşa’nın ağzından. Ama zaten Talat Paşa da “Bu olmadı” demiyordu. O zaman “olmadı” diyen kimse yoktu. Herkesin bildiği bir olaydı. Talat Paşa’nın “savunma”sı, “olmadı” demek değil, “Ben onlara yapmasaydım onlar benimkilere yapacaktı” demektir. Bunu demişti zaten.

Peki, şimdi ne diyecek, sesi soluğu henüz çıkmayan malum zevat? Talat Paşa derneği kuranlar, herhalde, Paşa’nın aritmetik bilgisi olmadığını iddia etmezler.

Gerçeklik böyledir; büsbütün gizli tutamazsınız, bir yerden teper, günyüzüne çıkar. Lincoln’un çok sevdiğim sözyle “herkesi bir süre, bazılarını da her zaman kandırabilirsiniz. Ama herkesi her zaman kandıramazsınız. “Bunu gizlemekse büsbütün zordu, çünkü olay olduğu zaman gizli değildi. Dolayısıyla ancak Türkiye’de yeni yetişen kuşaklardan gizleyebildiler. O da, işte, buraya kadar.

Talat Paşa'nın hesaplarının böyle kitap olup ortaya çıkması çok iyi. Hemen aynı günlerde "Divan-ı Harb-i Örfi" zabıtları da yayımlandı. Talat Paşa'ya denk gelmese, mahut zevat, "işgal güçlerinin zoruyla yapılmış mahkeme" teması üzerinden tempo tutacaktı. Talat Paşa'ya bunu da söylemezler.

Ama bulurlar, söyleyecek bir şey, şu ilk şaşkınlık bir geçsin. Örneğin, "bu evrak sahte" diyebilirler. Laf mı yok?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanal dünya

Murat Belge 10.01.2009

Geçenlerde *Hürriyet*'te Yalçın Bayer herhalde kendisine gönderilmiş bir okur mektubu yayımladı. Mektubun altında "B. Muhsine" diye bir imza görülüyor. Konu TRT 6'nın Kürtçe yayını. Şöyle diyor mektubun yazarı: "Kürtçe daha doğrusu 'Anadolu Osmanlıcası' ile yayın yapan TRT 6 yayına başladı. YÖK Başkanı bunun başlangıç olduğunu, gösteren planlarını açıkladı. *Türk* dilbilimciler yıllardır *Kürtçe*'nin bir dil olmadığını, *Farsça*, *Türkçe* ve *Arapça*'nın karışık kullanıldığı bir ağız olduğunu kanıtlayan yazılar yazdılar. Ama bilimin yol göstericiliğini değil, kendine aydın diyen ihanet çetelerinin, *Avrupa*'nın, *Amerika*'nın, *Soros*'un telkinlerini tek doğru olarak kabul edenler *Türkiye Cumhuriyeti*'ne ve onun kuruluş ilkelerine bağlı bütün vatandaşları yaralayan sonucu dayattılar." Mektup böylece devam edip gidiyor, ama biz biraz duralım.

Bunu yazan, söylediklerine kendisi inanıyor mudur, bilemiyorum: öyle olduğunu varsayalım. Sorun burada zaten. Dün, Talat Paşa'nın tuttuğu hesaplar üstüne yazdığım şeyler de aslında aynı sorunun bir başka uzantısı ya da görünümü: bu toplumun "sanal" denmesi gereken bir ideoloji içinde yaşatılması. Bu ideoloji hepimize aynı şekilde sunuluyor. Dünyaya gerekli –"bilimsel" deyin isterseniz- parametreler içinde bakmanın yöntemini öğrenenler, bunun bir "yalan dünya" olduğunu hemen anlıyorlar. Ama o yöntemi edinmek herkesin elinde olan bir şey değil. Ayrıca, zaten onu istemeyen bir kesim de hep var (yukarıdaki mektubu yazanın da muhtemelen içinde olduğu kesim).

Ermeni Kıyımı olmadığına inanacağız, "Kürtçe" diye bir "dil" olmadığına inanacağız, Orta Asya'da deniz kurduğu için atalarımızın dünyaya yayıldığına ve gittikleri yere medeniyet götürdüğüne inanacağız... Bunları yaparken "bilimi yol göstericiliğini" izlediğimize de inanacağız. Bu bilim bize "Avrupa"ya da, "Amerika"ya da düşman olmamız gerektiğini söyleyecek, buna da inanacağız. Memlekette bunlara inanmayan birileri de var: bundan haberdar olduğumuz anda onlara "ihanet çeteleri" diyeceğiz. Yani her türlü deliği deşiği tıkayacak, herhangi bir hava cereyanını durduracak, sanal dünyamız içinde –her şeye bir cevap bularak- huzur içinde yaşayacağız.

Mektup yazarı, "Avrupa" ile "Amerika" demiş, bir de "Soros" eklemiş. Ben bunu biraz daha genişleteyim: "B. Muhsine" Arabistan'a da gitse, Afrika'ya veya Yeni Zelanda'ya da uzansa, insanların Ermeni Kıyımı olmadığına, Kürtçe'nin bir dil olmadığına, Türkler'in dünyaya medeniyet taşıdığına inanan halklar veya bireylerle tarihçilerle, dilbilimcilerle, "aydın"larla karşılaşmayacaktır. Bu bir sorun arzedebilir mi?

O "sanal dünya"da her şey gibi bunun da bir cevabı var elbette: "Türk'ün Türk'ten başka dostu yok." Bunu biliyoruz. Böyle olduğuna göre, Soros ve ortakları bütün dünyayı bize karşı işlemiş, bilemişler. Bunca şehit

kanına rağmen Başbakan Kürtçe bir cümle kursun diye (bunlar mektubun alıntılanmadığım kısmında geçen konular) "cihanşümul" bir komplo kurmuş. Bütün yayınlar elden geçirilmiş, bütün dünyada eğitim, insanların Türk düşmanı olmasını sağlayacak şekilde yapıyor.

Ama bazen, bir şeyin cevabını bilsek de, o şey bir sorun arzedebilir. Örneğin paramı bitirdiğimi en iyi ben bilirim. Yakın bir zamanda yenisinin gelmeyeceğini de bilirim. Ama bunları biliyorum diye hayat daha mutlu geçmez. Şimdi, herkesin Türk'm diye bana düşman olduğu bir dünyada yaşamak bir sorun mu, değil mi?

Mektup sahibi ve onun gibi düşünenler, bildiğim kadarıyla, bunun bir sorun teşkil ettiği kanısında değiller. O yabancılardan bize karşı tavrı ne olursa olsun, bundan önce zaten biz onlara düşman olmalıyız. Biz onların bütün numaralarını biliriz: Amerikalılar Kızıldelileri nasıl soykırıma uğrattı, İngilizce nasıl Fransızca'nın bir ağzı, Fransızca da Latince'nin bozulmuş şekli, Latince'nin zaten anası babası belli değil vb.

Böyle inanıp böyle yaşımanın ne sakıncası olabilir?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon üstüne didişme

Murat Belge 11.01.2009

Ergenekon tutuklamaları sürer, tutuklananlar arasında n ve rütbeler yükselirken, ortalıkta "Bu da nesi?" "Yok, canım, olur mu öyle şey?" diyenler çoğalıyor. Bunların, "hükümetin intikamı" olduğunu iddia edenler çoğalıyor.

Bu Ergenekon davasının, Avrupa Birliği'ne üyelikle birlikte, onun "devamı" olarak, Türkiye'de en fazla cepheleşme yaratan sorun olduğu doğru. Cephelerden birinin yaratılmasında en fazla cephanesi olanların, karşılarındakileri "cephe yaratan" gibi gösterme çabasında oldukları da doğru. Bu cephenin kalemşorları, hele alt rütbelere doğru inildiğinde, tasavvuru g bir pislik ve ahlksızlık örgütlenmesine girmiş durumdalar.

Birkaç soru üstünden gideyim: yetmişlerden bu yana bu ülkede kaç siyas cinayet işlendi, bunların kaı hl "faili meçhul" kategorisinde, kaçının "faili bulundu" dense de inandırıcılığı yok? Sanırım yirmi bine yaklaşıyor.

Bunca cinayetin katili nasıl olur da bulunmaz? Onları sıkı sıkı koruyan bir yapı olmadan, bu mümkün müdür? O "yapı" mahalle bekisinden mi oluşur, sözgelişi Ağca'yı askerî hapisneden odacı mı kaçırır? Yoksa işin içinde "omzu kalabalık" tabir edilen birilerinin koruyuculuğu mu sözkonusudur?

Şu anda, bundan önce gözaltına alınmış kişiler hakkında konuşmuyorum. Bunların birkaçı hakkında "kuvvetli karineler" olsa da, elimde, zihnimde somut bir bilgi yok. Herhangi bir "yasal" nedenle değil, yalnızca bunun için bir şey söylemem. Ama iş "soyut ilke"ye gelince söylerim. "Koskoca general, koskoca ş bu, böyle iş yapar mı?" denildiğinde, "Bu işlerin içinde koskoca bir zevat olmasaydı, bunca cinayet işlenebilir miydi" diye sorarım. Hem zaten öyle kuru kuruya cinayet işlenmedi. O cinayetlerin üzerinden başt sosyalizm, muhalefet çıkmazlara sürüklendi, işçi hareketi bastırıldı, darbeler yapıldı, darbelerden sonra anayasalar geldi, bütün bir toplumun

nasıl yaşayacağına, nasıl uyuyup nasıl uyanacağına, nasıl soluk alacağına karar verildi. Hâlâ da böyle ve her şeyin temelinde bu toplumun ilanihaye böyle güdülmesi davası yatıyor. Bu işler, asker ve sivil, rütbesi yüksek kişilerden, onların “müzaheret”inden yoksun olarak yürür mü? Daha doğrusu, bütün bunlar bir bütünün parçaları, bir yapının içindeki işbölümünün öğeleri değil mi? Bu işbölümünün içinde bomba atan da gerekli, iftira atan da; ve çeşitli orkestra şefleri, koro şefleri de. Hamal Hüseyin Ağa’ya bomba attırabilirsiniz, ama “Türk Marşı”nın icrasını ona bırakamazsınız.

İbrahim Şahin’i mahkûm ettiren Kanadoğlu’ymuş. İkisi nasıl aynı yapılanmada yer alabilirmiş? Kanadoğlu zaten gözaltına alınmadı. Herkes yazmıyor mu, susurluk patladığı zaman ışık yakıp söndürenlerin (o zaman cihet-i askeriye bunu hemen hükümetin zekâ yoksunu sözler söyleyen Refahçı kanadına karşı bir muhalefete dönüştürmüştü, bütün askerî lojmanlarda ışık yanıp sönüyordu. Bu, normalde katılmaktan çekinecek olanı da eyleme çağırmıştı), iş Ergenekon’a gelince nasıl karşı safa geçtiğini? Elbette ki –gene, “somut bir kişi” olarak- Sabih Kanadoğlu’nun böyle bir yapılanmada bir işlev üstlendiğine dair herhangi bir şey söyleyemem. Ancak, sözkonusu cepheleşmede nerede durduğu bellidir ve 367’nin mucidi olarak demokrasiye ve hukuka “bağlılığı” da, bence, bellidir. Onun için, evine gelinmesini, “hukuka saldırı” diye nitelendiremem. Bütün bunlar olmadan önce, Kanadoğlu kendisi bu ülkede “hukuk” nosyonunu ağır bir şekilde yaralamış biridir.

O 367 skandalından sonra “Susun! Hukukî süreç işliyor!” diyen kesim şimdi “Bu insanlara nasıl el sürersiniz?” diye haykırıyor, Yargıtay da, bekleneceği gibi, kendi bağlı olduğu mekanizmanın bir parçasının yürüttüğü süreci baltalama tavrına girmekten çekinmiyor.

Şaşırtıcı değil. “Yargı” denince, Kanadoğlu’nu istihlâf eden zatın açtığı dava, Van savcısının başına gelenler ve Şemdinli’deki ayan beyan olaydan sonra olanlar, yeterince açık. Yargısı böyle davranan, medyasının asıl etkili kısmı böyle yayın yapan bir toplumda “Ergenekon” veya “Susurluk” kod adıyla tanıştığımız türden örgütlenmelerin mümkün olması da şaşırtıcı değil. Bileşik kaplar düzeninde, her parça öbürünün açıklamasını içeriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cinnetin kökü

Murat Belge 13.01.2009

Epey zamandır siyasî cinayet işlenmediğini yazmayı düşünüyordum. “Niye acaba,” diye sormayı da düşünüyordum. Ne oldu? Ne değişti de memlekette, şu kadar aydır kimse öldürülmedi? Yoksa şu beğenilmeyen Ergenekon davası mı, bu “durgun”luğa yol açan değişim?

Ama bugünün gazetelerinde birkaç yerde suikast girişimi, hazırlığı olduğunu, İbrahim Şahin’in evinden liste çıktığını okuyoruz. Demek ilk şoklardan sonra, yeniden başlamışlar çalışmaya. Hem zaten seçim de yaklaşıyor ve böyle bir atmosferde yapılacak seçimin “yerel”i falan olmaz. Daha epey bir zaman, her seçim genel seçim havasında geçmek zorunda. Evet, ondan önce gene ortalığı karıştırmak gerekiyordu. Anlaşılan, bu gereğin yerine getirilmesi için, “zinde kuvvetler” hazırlıklara başlamışlar.

Sık sık söylerim, başkaları da söylemeye başladı: tek âletin bir çekiçse bütün sorunlar sana çivi gibi görünür. Bu adamların da böyle bir koşullanması var: zaman hangi zaman, ortam hangi ortam, sorun hangi sorun, fark

etmiyor –çözümü öldürmek. Bu iş yıllardır böyle devam ediyor. 1960'ta demokratikleşme yolunda adım attıran bir düzene geçtik, bu adımla birlikte ülkeye sosyalizm girdi. Ve cinayetler başladı. Başladı ve arkası kesilmedi. Zaman ilerleyip sorunlar dallanıp budaklandıkça cinayet yöntemleri de, kurban tipleri de değişti, çoğaldı. Ama işleri cinayetle çözme mantığı değişmedi: Ahmed Samim'den Hrant Dink'e.

Şimdi yeniden listeler bulunmuş, falan. Baskın Oran yağmur gibi tehdit alıyor. Ne yapılıyor, bilmiyorum.

"Onu nasıl aldınız? Buna neden dokundunuz?" yaygarası yapılıyor da, aslında bu işlere karışmış olanlardan, şu ana kadar gözaltına alınmış, tutuklanmış kimselerin devede kulak kaldığından hiç şüphem yok. Bir yerleri kazıyorlar, birinden bir şeyler çıkıyor, ne âlâ! Bir düşünün, çetenin bir yere silâh gömmesi ne kadar kolay, hele bu kadar "devletlû" destek olunca –ama polisin bunların yerini tesbit edip bulması ne kadar zor. Şu ana kadar ele geçirilmiş silâh ve mühimmatın da devede kulak olduğundan şüphem yok.

Onun için, pek öyle gevşemeyin, olayın kapandığını sanmayın, derim. Kimbilir daha nerelerde kimler, hangi karanlık planları kurmakla meşgul.

"Adam öldürmek" gibi bir fiil... Bir insanın kendini bu fili yerine getirmeye hazır görebilmesi... Kimimize göre ne kadar zor bir şey bu. Bizim "insan" diye bildiklerimiz bu ruh haline gelmez, gelemez. Ama gene bir düşünün yakın tarihimizi. Ne kadar kolaymış meğer. Kolay olmasa bunca cesetle donatabilir miydik, yeri göğü?

Bunu gözünü kırpmadan yapabilen, yaptıktan sonra "öldürdüm!" diye sevinç çıgıllıkları atabilenler, herhalde insanı dehşete düşürecek kadar fazla sayıda. Ama belki tam o noktaya gelmemiş, ama oraya götüren psikolojik sürece girmiş olanlar kimbilir ne kadar daha fazla. "Yasin"li , "Ogün"lü sloganlarla, beyaz berelerle vb. maça gidenleri düşünün, bunların görüntülerini de gördük. Özendikleri mertebeye varmalarına daha çok mesafe olduğunu söyleyebilir misiniz?

Türkiye bir toplu cinnet geçirdi, hâlâ geçiriyor. Dediğim bu insanlar bugün de bu ülkede yaşıyor ve "Ergenekon" davasında elli, yüz kişi yargılandı diye değişip başka türlü insanlar haline gelmeyecekler.

Belki onlar gibi cinayet işlemeye hazırlanmayan, ama bulundukları yerde onlara lojistik destek veren, örneğin ona bunu iftira edip hedef haline getirmeye çalışan "gazeteci" kılığındaki kiralıklar, onları kayıran her türden görevliler, onlar ne olacak? Bunca angajmandan sonra hangi dille konuşacak, ne söyleyecek bu adamlar? Bildikleri başka bir dil var mı? Böylelerini de, eli silâhlı katilleri çok uzağında göremiyorum.

Ancak "derin devlet" gibi metaforlarla anlatabildiğimiz son derece geniş bir yapının içindeki karmaşık işbölümünden söz ediyoruz. Onun için, şu son gözaltı dalgasına karşı üretilen "o adamla bu adam nasıl bir arada olur?" mugalatasının hiçbir geçerliliği yok. Yapılan işin kendi mantığı bunun böyle olmasını gerektiriyor. Askeri, yargıcı, profesörü, gazetecisi, sendikacısı olmadan "derin devlet" olabilir mi?

Ama beni en çok tabandaki vahşet umutsuzluğa düşürüyor. Ne yapmışız biz, nasıl insanlar yetiştirmişiz, bu insanları nasıl yetiştirmişiz? O tribünlerdeki pankartlarda yazdığı gibi Ogün'ler ve Yasin'lerden oluşan bir toplum muydu idealimiz? Bu muydu büyük Türk medeniyetinin varacağı nokta?

Cinayetler durulacak mı, bilmiyorum. Cinayetler bitse de, su yüzünde görünmeden dalgakıranı ayakta tutan taşlar gibi bu cinayetleri besleyen toplumsal maraz nasıl durulacak, düzelecek? Kolay değil.

Örtsek örtsek, nasıl örtsek?

Murat Belge 16.01.2009

Cumhuriyet tarihinin AKP yönetimi aşamasında, ülkenin geleneksel korumacı ve kollamacısının koruma ve kollama yönteminin dünyada kabul edilmez hale gelmesiyle, bu işlevin Yargı'ya düştüğü ya da Yargı tarafından sırtlanıldığı, bir süreden beri konuştuğumuz, tartıştığımız bir konu oldu.

Şu son birkaç günde iki örnek-olay daha eklendi, "Vatan-kurtaran-Yargı" dizisine: YARSAV Başkanı Eminağaoğlu'nun vatanî heyecanlarla dolu beyanatı ve Sabih Kanadoğlu'nun Tuncay Güney DVD'leri üstüne dile getirdiği görüşler.

Kanadoğlu, Tuncay Güney'in hiçbir sözü ciddiye alınmamak gereken bir şarlatan olduğu kanısında (bu, o cephenin savunma stratejilerinden biri) ve "bütün dava"nın onun söylediklerine dayandığını ileri sürerek, bütün davanın boş olduğunu ima ediyor. Böyle bir durum olduğu için "Türk yargısı"nın düştüğü duruma da esef ediyor.

Bir "çözüm önerisi" olduğunu gördük. Şu dönemde Sabih Kanadoğlu'nu hep bir "çözüm önerisi sahibi" olarak görüyoruz –Cumhurbaşkanı seçimi konusunda, 367 buluşu konusunda gördüğümüz gibi. Bu dönemde Yargı'ya böyle önemli bir işlev düşmüşse, vatanperver bir yargıç da "emekli oldum" falan demeden çabaya katılmalı, eriştiği "tecrübe" düzeyinden daha genç meslektaşlarının da yararlanmasına imkân hazırlamalı, 367 gibi "içtihat"larından Türk hukukunu yoksun bırakmamalı.

Bu konuda da "çözüm önerisi" kısmen "zaman" etkenine bağlı. İş, sadece kötü yürütülmekle kalmıyor, uzuyor da. Uzaması, insanları mağdur ediyor. Onun için çalışan savcılar yanına başkalarını da göndererek soruşturma vb. bütün bu işlerin hızlıca yürütmesini sağlamak gerekiyormuş. Bunu da Yargıçlar ve Savcılar Yüksek Kurulu (herhalde "durumdan vazife çıkararak") yapabilirmiş. YARSAV'ın "yıldırımlar yaratan" başkanı da Kanadoğlu'nun bu yeni esinlenmesinin kaynağı olabilir. Öyle yargıç ve hukuk adamlarının bu işi çözmek üzere tayin edeceği kişiler, herhalde sayıca çoğunluğu da meydana getirerek, Tuncay Güney gibi şarlatanların hezeyanına dayandırılmış bu "kötü niyetli siyasi dava"yı –devamına gerek görmeyerek- sona erdirirler.

Şarlatanın sözleriyle başlamış olsa da, o zamandan bu zamana seyri içinde epey somut çukura tosladı bu dava. Örneğin YARSAV Başkanı'nın davanın boşluğuna ilişkin âteşin konuşmasının akşamında pek de boş sayılmayacak silahlara ulaşıldı. Birtakım suikast, cinayet planlarından da söz ediliyor ki, yabana atılır gibi değil.

Ama bunlar belli ki Sabih Kanadoğlu'nu ve onun gibi davranmayı seçmiş olanları ilgilendirmiyor. Şimdiki kavga, artık savunulamayacak birilerini feda etmek gerekse de, bu işin kalburüstü takımını temize çıkarmak için veriliyor.

Veriliyor da, süreç, "feda edilecek"lerin tanımını da değiştiriyor. Henüz Susurluk aşamasındayken, Çarkın Markın, birtakım polisler vardı. Onları gözden çıkarmak kolaydı. Birkaç yıl yatmak çok da önemli sayılmazdı öyleleri için. Sonra birkaç armağan, falan, gönülleri de alınırdı. Ama, örneğin, İbrahim Şahin'i gözden çıkarmak olmazdı ("tehlikeli" bile olabilirdi). Böylece –bundan "yükseği"ne olabilir?- Cumhurbaşkanı Sezer belleğini yitirmiş bu değerli elemanı affetti. Tuğgeneral Veli Küçük ise ifade bile vermedi, Büyük Millet Meclisi'nin

davetine uymaya tenezzül etmedi.

Oysa şimdi bu ikisi de pek kolay savunulur, aradan cımbızla çekilip çıkarılır gibi görünmüyor. Gözden çıkarılamayacak olanların rütbesi habire büyüyor. Kanadoğlu cephesinin telâşının bir nedeni de bu olsa gerek.

Bu arada bir de “geç gelen” ve “doğru adrese gelmeyen” yarbay konusu çıktı. Daha ilk günden son derece dikkat çekici bir olay var burada. TSK’nın yeni Yüksek Komuta kademesi şimdiye kadar bu süreç karşısında “correct” davrandı. Gidişatın bizim gibi gözlemciler üzerinde bıraktığı izlenim, o “kademe”nin de bir temizlikten yana olduğu doğrultusunda. Bunun olmaması, Silahlı Kuvvetler’in içeride ve dışarıdaki prestijinde ağır yara açar. Gözönünde bulundurulacak dengeler neyin nesidir bilemem ama, bu işlere karıştığı besbelli kişilere kurumsal destek, açıklanabilecek bir şey değildir. Onun için o yarbayın durumu da son derece önemli.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk polisi yakalar

Murat Belge 17.01.2009

Ünlü deyimdir, “Olur böyle vakalar, Türk polisi yakalar” denir. Denmesine denir de, Türk polisinin birilerini yakalarken birilerini de hiç yakalamadığını bilirdik. Ama bu “yakalamama” durumu, o deyimde îma edilen, “her şeyi bilir” tespiti ile çelişmezdi; çeliştiğini düşünmezdik. Bilir ama yakalamazdı. Bunun da nedenleri vardı.

Şimdi yakalıyor. Üstelik, hatırlayabildiğimiz tarih boyunca “yakalamadıkları”nı yakalıyor. Yeni olan, şaşırtıcı olan bu. Herhalde birileri (Deniz Baykal gibileri) bundan ötürü şok geçiriyor: devletin temel nizamını sarsan bir yenilik bu!

Ama şu Levent Ersöz’ün yakalanmasıyla, şakayı bir yana bırakıp, polis örgütünde gerçekleşen değişim üstüne birkaç şey söylemek gerekli, hattâ “vacip” oldu.

Yıllar boyunca “polis nasıl çalışır” sorusuna verilecek cevap belliydi: “sopayı basar, söyler.” Arada sopa basılsa da, olayı bilmediği için verecek bilgisi olmayanlar çıkabilirdi. O kadar kusur kadı kızında da bulunur. Sonunda, sopalanacak doğru adamı bulurlar, meseleyi çözerlerdi. Yalnız ve güzel memleketimde bunun böyle olduğunu bilmeyen yoktu. Ama bunu değiştirmek için ciddi bir girişim yapan da pek çıkmazdı. Girişimi kim yapacak zaten? Herhalde İçişleri Bakanı. O yaparsa, kendi tekerine çomak sokmuş olurdu. “Falan işi kim yapmışsa, bulun, getirin” dediğinde, “Efendim, memurların etkili şekilde çalışmasına siz engel oldunuz. Nereden bulalım?” cevabıyla karşılaşabilirdi –ve karşılaşılıyordu.

“Konuşturulan” kimseler, “adi” suç işleyenler olmaktan çıkıp, polisin bir numaralı hedefi “siyasi”ler olunca, iş değişmeye başladı. 12 Mart bir dönüm noktasıdır. O zaman, Emniyet de değil, Kontr Gerilla’da kurulan işkence fabrikasının ünü ayyuka çıktı ve konu uluslararası düzeye sıçradı. Bunu izleyen dönemde polisin işkenceyle konuşturma yöntemi yerine medenî dünyada uygulanan yöntemleri koyma yolunda çabalar oldu. Hattâ bunun için DAL (yani “Derin Araştırma Laboratuvarı”) gibi birimler kuruldu. Ama 12 Eylül gelince, tarihte manifaktürden buhar enerjisine geçiş aşamasını andıran bir “seri işkence” süreci başladı. Bu süreçte, en “babadan kalma” yöntem de, dediğim o DAL’da uygulandı. 12 Eylül bu toplumun yaşadığı en derin, en kapsayıcı, en karanlık dönem, her anlamda bir kâbustu; ama o “kapsam”ın ihmal edilemeyecek bir kısmı da bu şiddetti, bu

işkenceydi.

Bir de bugünkü duruma bakalım. Emekli Tuğgeneral Levent Ersöz şaşırtıcı bir rastlantıyla, gözaltına alınması için çıkan talimattan bir gün önce uçağa binip Rusya'ya gidiyor. Bu, haziran sonunun olayı. Ondan sonra adam şuraya gitmiş, buraya gitmiş, üstelik PKK da peşine düşmüş, bunları bugün gazetede okuyoruz.

Generalliğe yükseldiğine göre Kemalist de olan Ersöz "Beni Türk hekimlerine emanet edin" ilkesi uyarınca prostat ameliyatını burada olmaya karar vermiş. İlkeyi daha da özgüleştirecek, emekli GATA hekimlerini seçmiş ve Zonguldak üzerinden yurda avdet etmiş –tabii sahte kimlikle. Bu olay da kasım ayında gerçekleşmiş.

Polis bütün bu gidiş gelişlerden haberdar. Burada karısıyla kaç kere, kızıyla kaç kere görüşmüş (başkalarıyla da görüştüyse onun raporu kamuya henüz açıklanmadı), prostat için neler yapmış, hepsi biliniyor. "Polis" denince yukarıda özetlediğim tarihçeyi hatırladığım için, böyle bir seyir karşısında şaşırıp kalıyorum.

Ama Levent Ersöz olayı ne kadar ilginç, kendisi de araştırılan bu ilişkiler çerçevesinde ne kadar önemli olursa olsun, öte yandan, Ergenekon'a kol kanat germeye kararlı olan cephe bu konuda ne tür yayın yaparsa yapsın, bu soruşturmanın başından beri polisin çok etkili ve çok başarılı çalıştığını görüyorum.

Bu durum, dünyanın genel gidişini düşündüğümüzde, "atla deve" tabir ettiğimiz bir şey olmamalı. Dünyada teknoloji müthiş geliyor, güvenlik örgütleri de bu gelişmeden yararlanabildiği kadar yararlanıyor. Ama bizim geleneklerimiz çerçevesinde buradaki gelişmeye baktığımda, manzaranın gerçekten etkileyici olduğunu görüyorum.

Üstelik, malum "kadrolaşma" vb. sonucu, o eski politize kadrolar da hâlâ teşkilât içinde ve değişen onlar değil.

Bu arada, "kol-kanat germe" cephesinin de belki bir faydası oluyor. Gözaltına alınanlara medenî muamele gösterilmesinin koruyuculuğunu da yapmış oluyorlar. Buna da toplumca ihtiyacımız var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Encümen-i Daniş'ten söz açılınca...

Murat Belge 18.01.2009

"Encümen-i Daniş" fikri (Korutürk'ün buluşu olduğu söylendi) çok hoş. Bu danışma kurulu 19. yüzyılın ortalarına doğru kurulurken, kurucuların zihninde *Académie française* modeli vardı. Demek ki Karadayı, Kıvrıkoğlu ve başka emekli generallerle Kâmuran İnan gibi "sivil"lerin oluşturduğu bu yeni kurula "*Académie turque*" de denebilirdi.

O zamanlar (yani Tanzimat) henüz "devlet" ile "hükümet" arasında kan davası olmadığı için, bu "bilginler kurulu"nda Sadrazam vb. doğal üye sayılırdı. İlk toplantıda (1851) padişah Abdülmecid de hazır bulunmuştu, sadrazam Mustafa Reşid Paşa da. Ama dönem değişti, koşullar değişti, "seçim" diye, "demokrasi" diye, olur olmaz "bi'dat"lar çıktı. Onun için şimdiki "Encümen-i Daniş" (Kâmuran İnan'ın söylediğine göre) hükümeti devirmeyi konuşmak üzere toplanıyormuş. Yani artık "devlet"in encümeni olmuş.

Karadayı, Cumhuriyet tarihinde de böyle bir kurulun çalıştığını söyleyerek Ali Fuat Cebesoy, Fahrettin Altay veya Falih Rıfkı gibi isimler sayıyor. Gerçek Encümen-i Daniş'in adı 1862'den sonra anılmaz. Muhtemelen kendi kendine sönüp gitmiştir. Bunun nedeni de umulan başarıyı gösterememesidir muhtemelen. Ama "başarısız" sayılsa da, Ahmet Cevdet Paşa'nın *Tarih'i ve Kavaid-i Osmaniye* bu kurulun ısmarladığı eserlerdir. Bakalım yeni Encümen'den bu ayarda bir eser doğacak mı?

Anladığım kadarıyla bu *ad hoc* kurul, bir Osmanlı kurumu olan Encümen'i Daniş'in gayriresmî bir devamı olmaktan çok, bir Cumhuriyet kurumuyla ilintili. Böyle olması, şüphesiz, çoğunlukta oldukları anlaşılan asker üyelerinin dünya görüşüne de daha uygun. Bürokraside, hem olması gereken, hem de olması kendine göre bazı sıkıntılar yaratan bir uygulama vardı: emeklilik! Bu uygulamada belirli bir nesnellik gözetmek gerektiği için, bir yaşa gelindiğinde, "Sizi şöyle alalım" derler. Oysa yaşlanma ne kadar nesnel ve hattâ sayısal bir şey olsa da, öznel bir yanı da vardır. Vatana hizmet fiilini böyle elinde olmayan nedenlerle bırakmak birçoklarına ağır gelir. O bakımdan ben bu Encümen'in Millî Güvenlik Kurulu'nda görev yapmış kişilerin emekliliklerinde de hizmete devam edecekleri bir "meclis" olduğunu, onun için de Osmanlı'dan çok Cumhuriyet mantığına bağlı kaldığını düşünüyorum. MGK bir Cumhuriyet kurumu.

Kıvrıkoğlu, uzun süredir medyaya demeç vermezken bu vesileyle bazı şeyler söylemiş: "Türkiye'nin tek silâhlı kuvvetleri var, onu da yok ederlerse Türkiye, Türkiye olmaktan çıkar" demiş, örneğin. Konuşma, yazı gibi değil, çok daha fazla belirsizlik taşıyabiliyor. Şimdi bu sözün anlamı, "Türkiye'nin *bir tek* silâhlı kuvvetleri var, başka bir şeyi yok" şeklinde mi yorumlanmalı. Türkiye'nin, yok olursa Türkiye olmaktan çıkacağı başka kurum veya özellikleri yok mu? Ne bileyim, örneğin güçlü bir edebiyat geleneği, işinin ehli yazarlardan, şair ve romancılardan oluşan, dünya çapında değerli bir edebiyatı yok mu?

Örneğin bir demokrasisi yok mu... diye soracağım, ama soramıyorum, çünkü bunun pek olmadığını hepimiz biliyoruz. O zaman biraz değiştirerek sorayım, "olmamalı mı?" diyeyim. Yani, bir ülke için, kaybetmemesi gereken karakterini kazandıran şeyin ne olması daha iyidir: demokrasi mi, silâhlı kuvvetler mi?

Kıvrıkoğlu'nun cümlelerini kurmasından –"onu da yok ederlerse" diyor, ayrıca "TSK'ya karşı yıpratma kampanyası var" diyor- yok etmek isteyen kötü niyetli kişilerin varlığına inandığı anlaşıyor. Peki, örneğin şu cephaneliği yeni, Başbakan'ın evinin krokisi daha da yeni olan yarbay, Genelkurmay'ın açıkladığı, TSK ile ilişkisi kesilmiş ve ceza almış başka subaylar, Veli Küçük vb. hangi mesleğin, hangi kurumun mensupları? Kıvrıkoğlu "Böylesi zaafı olanlar da çıkabilir. Ama bu TSK'ya mal edilemez" demiş. Durumun pek de rastlantı olmadığını gösteren sayılar ve ilişkiler sözkonusu, ortaya çıktığı kadarıyla. Yıllardır YAŞ toplantılarında birilerinin ihracı gerçekleşir. AKP hükümet olalı, hükümet ile TSK gerginliği kollayan, bulamayınca da yaratan medya bu ihraçları ve şerhleri daha üstüne basa basa duyurur oldu. Bunların "irtica" şüphesi üstüne ihraç edildiğini biliyoruz. Böyle uyanık davranan TSK'da şimdi Ergenekon sanığı olarak karşımıza çıkan tipte ideoloji sahipleri niçin hep kalburun üstünde kalabiliyor?

Bu sorular daha sistematik hale getirilerek sorulmalı. Acaba Kıvrıkoğlu, "kampanya"dan dem vururken, bu tip soruların sorulmasını mı kastediyor?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Niçin herkes değil?

Cumartesi günü (17 ocak) *Milliyet*'te birinci sayfada, başyazı niteliğinde, imzasız bir yazı yayımlandı. Yazı, uzunluk bakımından aşağı yukarı denk iki parçadan oluşuyor. Birincisinde, "Ergenekon soruşturmasının, bu yönüyle, Türkiye'nin huzuru bakımından değerli bir işlev gördüğü, demokrasimizi düşürülmek istendiği tuzaklardan koruduğu söylenmelidir" cümlesinde özetlenen bir mantık akışı görüyoruz.

İkinci bölümse bir soru içeriyor: mademki hayırlı bir iş, neden bütün toplumun desteğini almıyor? "Örneğin, Susurluk skandalının toplumun büyük kesiminde yarattığı mutabakat ve dayanışma, Ergenekon söz konusu olduğunda neden tekrarlanmıyor?"

Şimdi bu sorunun cevabının bir kısmını soruyu soranın cevaplandırması gerekiyor, diyebiliriz. Bu bağlamda, insanın aklına gelecek ilk gazete *Milliyet* değil, *Radikal* hiç değil; ama "amiral gemisi" olarak nitelenen *Hürriyet*'in bugün de devam eden tavrını yurt içinde de, dışında da, ilgili herkes görüyor, izliyor. Şimdi *Milliyet*'in ciddiyetini teslim ettiği soruşturmanın başlangıcında, bu gazetede haber bile çıkmıyordu. Oktay Ekşi o günlerde bir yazısında açık açık bunu "diline dolayanlar" mı, yoksa kendileri gibi, bunları büyütmekten kaçınanlar mı haklı çıkacak, buna tarihin karar vereceğini söylemişti. "Tarih" dediğin boks ringindeki hakem gibi bir şey değil, gong çalınca iki boksörden birinin elini tutup havaya kaldırsın. O gün bu gün, *Hürriyet*'in "köşe yazarları"nın Ergenekon'a kol kanat germe tavrı pek değişmedi (biz aslında tabii "çete" denecek adamların yakalanmasına karşı değiliz... yazıları dışında); ama haberi vermemek, kısaltmak, örtmek gibi şeyler yapmıyor, yapamıyorlar. Yani tarihin hükmünü vermesi öyle fazla zaman almadı.

Ama *Milliyet*'in sorduğu sorunun cevabının tamamını burada bulamayız. Toplumun kendisinde bir cepheleşme var; o olduğu içindir ki medyanın bir bölümü cephenin o tarafında yer almayı tercih ediyor. Bu tercihin tarihe dayanan nedenleri var. Bir kurum ki şimdiki sahibi veya çalışanlarından çok önce devletin topluma iletmek istediği bilgi ve düşüncelerin sözcüsü olmuş, böyle bir ortamda o gazetenin başka bir yerde olacağını hayal edemezsiniz.

Öyleyse, toplumda olan ne?

Anlaşılan o ki, bugün gözlemlediğimiz cepheleşme, bu toplumun tarihinin en otantik fay hattı üstünde biçimlenmektedir: bu da, Batılılaşma/Modernleşme sürecinin başlamasından beri zaten bu toplumun temel yaşantısı olmuştur. İdeoloji olarak baktığımızda, çeşitli sıfatlarla anabileceğimiz, ama bugünlerde karşımıza en sık "laik/dinci" kalıbıyla çıkan ayrım noktası burada. Ama ideolojinin altında yatan ve onu üreten sınıf ilişkileri çerçevesinde baktığımızda da durum değişmiyor. Altmışlardan 12 Eylül'e kadar geçen zaman içinde, sosyalizmin toplumda böyle bir ayrım yaratacak hareket olduğu yanılması içinde yaşamıştık. Şimdi hiç de böyle olmadığını, sosyalizmin bugünkü cephelerden birinin bünyesinden uç veren küçük bir "varyant" olduğunu çok daha net bir şekilde görebiliyoruz. Ama zaten o sosyalizmin kendi içindeki en ciddi bölünmeler de "zinde kuvvetler", "Sol Kemalistler" vb. potansiyel müttefik tartışmalarında ortaya çıkmıştı.

Susurluk'ta, bu durum çok belli değildi; yani, ışık yakıp söndürenler, ortaya çıkmasını istedikleri karanlık ilişkilerin nereye kadar uzandığının çok da farkında değillerdi. Zaten işin birden yayılmasında, Erbakan ve Kazan gibi faşizan İslâmcıların yapmak zorunda oldukları yanlış yapıp "Mum söndü" ya da "Glu glu dansı" gibi laflarla kendilerini hedef haline getirmesinin payı büyüktü. Bununla birlikte birdenbire "subay evlerinde" de ışıklar yanıp sönmeye başlamıştı. Eh, orada yanan ışık da, sönen ışık da, topluma, toplumun bir kesimine, her zaman yön gösterir.

Bugünkü kavga, bugünkü cepheleşme de bu zaten. Dönüp dolaşıp geldiğimiz yer, asıl tartışma konumuz...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Batılılaşma sancısı

Murat Belge 23.01.2009

"Batılılaşma" diye bir kavram çıktıysa, herhalde Osmanlı ve Rus İmparatorlukları'nın 18. yüzyıl başında kapısını açtıkları süreçten ötürü çıktı. O tarihte henüz "Batılılaşan" bir toplum yoktu dünyada. Ama şöyle yüz elli, iki yüz yılı bulmadan, bu çaba, Batı dışında dünyada görülebilecek en "evrensel" çaba haline gelecekti. Aynı zamanda, "her yiğidin Batılılaşma üslubu" kendine göre değişiyordu.

Tabii böyle olguların kolay kolay değişmeyecek ortak özellikleri vardır. Olayın adı "Batılılaşmak" ... O halde? Bir uçta "Batı" duruyor, öbür uçta ona doğru hamle eden toplum. Ama o toplumun içinde bu olayın "özne"leri var, "nesne"leri var. Birileri ötekilere, "Haydi davranın, kalkın, Batılılaşın" diyor. Varsayım gereği bunlar Batı'yı bilen, niçin ve nasıl Batılı olunacağını bilen kesim. Ötekiler bilmiyor, ama (beklenti o) öğrenecek. Tabii durum hiçbir zaman bu kadar basit değil: projeye karşı olanlar var, örneğin. Bunlarla "yürüyelim arkadaşlar" diyenler arasında hır çıkacak vb.

Bu bizim için Lâle Devri'nin başlattığı süreçtir. On yıl sonra üç yüzüncü yıldönümünü... Ne yapmalı, üç yüzüncü yıl dönümünü? Kutlamalı mı? Yasını mı tutmalı, nereden başımıza sardık diye? "Anmak" diye daha nötr bir kelime bulalım.

Ama herhangi bir "şey"leşmenin üç yüzüncü yıldönümünü idrak ediyorsan ve halen o "şey"i olamamışsan, burada bir tuhafılık olmalı. Bu hedef mi imkânsız, sen mi imkânsızsın?

Bu durumda başımı çevirip komşuma bakıyorum, o ne kadar becerebilmiş diye –Rusya'ya yani. Gördüğüm, onun da pek beceremediği. "Dış görünüş" olarak belki kısmen bizden fazla benziyordur, ama başka bakımlardan, daha bile uzaktır. Rusya da çok sancı çekti. O da "nereden geldi başımıza?" dedi, Dostoyevski'siyle, Pan-Slavizm'iyle. Bizden çok daha keskindi, çelişkileri, kavgaları. Sonunda komünizm, Rus tipi komünizm, Rusya'yı dünyadan, ama özellikle Batı'dan koruyan zırh oldu. Bizim devletçiliğimiz gibi, ama bizden çok daha ileri derecede.

"Eski İmparatorluk" bambaşka bir şey. Onu, "Sen şimdi şöyle şöyle ol" diye ikna edemiyorsun. Belki akıl düzeyinde ediyorsun, "Bak, başka hiçbir çare yok! Değişmezsen yok olursun!" Bunu kabul ettirebiliyorsun belki. Ama duygularıyla benimseyemiyor bunu. Onun için Çin de benzer bir şey yaptı. Komünizmi "Çinli kalma"nın reçetesi haline getirdi. Bu iki doğru toplumun elinde, Batı kökenli "enternasyonalist komünizm", en "mukavim" ulus-devlet ideolojisi haline geldi.

Özellikle "ideolojisi" diyorum. Çünkü ideolojik düzeyde aldığı "değişmeden varkalma" tavrının gerçek hayatta, gerçek tarihte bir geçerliliği yok. Yani, o ideali gerçekleştirecek bir nesnel, maddî yapı kurulamadı. Bunun sonucunda bir tanesinde o tuhaf rejim göçtü gitti, öbürü ise Komünist Parti yönetiminde haldır huldur kapitalizm kurmaya çalışmak gibi, gerçekten çok tuhaf bir uğraş içinde.

Bu iki devin dünyadaki serpintileri de can sıkıcı bir ritüeli yerine getirmek üzere geveledikleri “enternasyonalizm” retoriğini kapı dışarı edip milliyetçiliklerini ilân eylediler. Hep “radikal” oldukları için, bu “milliyetçilik” de öyle ılımlı, yumuşak bir şey olamazdı.

Bizim devletçiliğimiz hiçbir zaman bu iki toplumun izolasyonist komünizmi kadar “total” olmadı. Bazen “monist” olmayı becerememek, becermiş olmaktan iyidir –verdiği sonuçlar bakımından. Onun için yukarıda Rusya’nın Batı’ya (çok temel bir anlamda) bizden daha uzak olduğunu söyledim.

Ama, evet, bir uçta Batı, bir uçta Batılılaşacak “A-toplumu”... O toplum içinde Batı’yı bilenler, bilmeyenler... Bu genel (soyut) durum, aynı topraklar üstünde iki ayrı toplum olarak yaşama keyfiyetini getirir çok zaman. Biz bunu yaşadık, bugün de yaşıyoruz. Ama üç yüz yıl, dile kolay! Bu kadar uzun bir süre içinde ne evrelerden geçilir, ne dönüşümler yaşanır. Bizde de oldu bunlar. Örneğin, falan tarihin “Batıcı seçkinler”i bugünün “Avrasyacılar”ına dönüştü. “Bunlar olur, normaldir” havasındalar da, kendileriyle kitle arasındaki ilişkide herhangi bir değişim olmasına karşılar. Temel kavga bu zaten.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Jakoben/muhafazakâr dengesi

Murat Belge 24.01.2009

Dünyanın pek çok yerinde “seçkinler”, kendilerini geri kalan topluma yol gösterme misyonunu yüklenmiş bir topluluk gibi görme eğilimindedirler. Reel-sosyalizmin kısa tarihinde de gördük bu anlayışın getirdiği birtakım kombinezonları, Politbüro’ları, “Bilim Emekçileri” diye adlandırılan uzman kurullarını vb. Böyle görürler, çünkü tarihte “bilgi”nin ve “fikir”in tartışılmaz bir yeri, önemi vardır. Bunun için “Jakoben” terimi, Fransız Devrimi’nin ortaya çıkardığı bir terim olsa da, onunla sınırlı değildir. Ondan önce de görülmüştür, ondan sonra elbette daha fazla görülmüştür, bundan sonra da hep görülecektir. Fransız Devrimi gene de önemli bir dönemeçtir, çünkü ilk kez bu olayla “kitleler” bir “siyasî güç” olarak belirmiştir. Jakoben, kendini kitlenin istediği şeyi gerçekleştirmenin bilgisine sahip birey olarak görür. Ama zaman içinde bu “istediği şey”, Jakoben’e göre “istememesi gereken şey”e de dönüşebilir. Jakoben bir bakıma kitleye düşman değildir. Ama kitle “doğru fikirlere”e uzak duruyorsa (ki, Jakoben, tanımı gereği, bunların sahibidir), o da kitleyi azarlama, hattâ kendi iyiliği için biraz tartaklama hakkını kendinde görür.

Jakoben, çok zaman, “dünyayı değiştirmek” isteyen bir adamdır. Böyle bir isteği varsa, örneğin Marksist de olabilir –zaten Marksizm içinde güçlü bir Jakoben damar her zaman gözlemlenir. Dünyayı değiştirirken, değişmesini pek istemediği şey, kitleyle arasındaki ilişkidir. Kitlenin *aslında* “istediği” veya “istememesi” gereken şeyin bilgisi onda olmalıdır. Bir tür siyasetçi/tarihçinin pek sevdiği biyolojik analogiyle, “beyin” o olmalıdır –kitle de beyinden gelen direktifleri yerine getiren beden. Bu analogi, oluştuğu dönemin askerî anlayışına ve ordu davranışına da uygundur.

Cumhuriyet tarihimizin tek-parti dönemi böyle geçti. Sonra, bir ölçüde (ama *tamamen* değil bence) dış koşullar “çok-partili” rejime geçmeyi gerekli kıldı.

İşte size ciddi bir sorun! Jakoben dünya görüşü ve kültürde, “kitle”, büyüyemeyen bir çocuk gibi görülür.

Rehberinin (veya "dadi"sının, "lala"sının vb.) gözetiminde "güdülmeli"dir. Seçimi siyasetin temeli sayan liberal görüş ise "kitle"ye "erişkin" demek zorundadır. Başka türlü "seçim" kurumu anlamsızlaşır. Demek ki, bu iki görüş, kendi *katıksız* hallerinde, *uzlaşmaz* iki görüştür.

İlle böyle "uzlaşmaz" olmaları gerekiyor mu? Hayır. Siyasî olgunluğa erişmiş bir toplum bunları dengeleyebilir, hattâ iki anlayış arasındaki (soyut plandaki) gerilimden, toplum için ilerletici bir dinamizm oluşturmayı dahi başarabilir.

Ama bizim tarihimizde böyle olmadı. Hâlâ da olmuyor. Belki bugün, böyle bir dengenin daha da uzağındayız; böyle bir dengenin "imkânsız" görüldüğü bir noktadayız.

Jakoben, kendini "seçim sath-ı maili"nde bulunca, "sudan çıkmış balık" olur. Çünkü onun henüz yeterince eğitmediği kitle, bu durumda, her an, birtakım demagogların peşine takılıp gitmeye hazırdır. Oysa böyle bir duruma zinhar izi verilmemelidir. Yoksa, Nasreddin Hoca'nın tam aç yaşamayı öğrenmek üzereyken ölen eşeği gibi, kitle (halk)de, tam eğitilecek ve öğrenecekken demagojinin iğvasına uyup baştan çıkabilir.

Çaresi, bizim somut tarihimizde, "darbe". "Endikasyonu" sık sık işittiğimiz, "halktan oy almak için tavizler veren sorumsuz politikacılar"... Çünkü bu ideolojide, halkı memnun etmek, ilkelere ihanet demektir.

Dolayısıyla, 1950'de gerçekleşen dönüşüm, Kemalist Jakobenler ve aynı zamanda onların güdük bir varyantı olan "Marksist" Jakobenler tarafından bir "karşı-devrim" olarak değerlendirilmiştir. Yani, halkın kendi geleceğini tayin etmek üzere oy kullanması biçiminde tecelli eden bir "karşı-devrim"! Kemalist için yadırgatıcı değil, ama bir "sosyalist" için akıl almaz bir muhakeme biçimi.

Ama burada karşımıza hesaba alınması gereken yeni bir etken çıkıyor. Bunu, liberal siyaset felsefesini çok daha önceden sindirmiş toplumlar içi değil, bunu yapamayanlar ve öncelikle de Türkiye için söylüyorum. Bizim ülkemizde Jakoben üslûbunu benimseyenler "darbeci" ("devrim" potansiyeli olmayan bir toplumda tek "reel" radikalizm yöntemi), muhafazakârlar da "seçimci" olmuşlardır. Jakoben'in ideoloji gereği "kitle"yi bir "yetişkin" gibi göremeyeceğini söylemiştim. Peki, muhafazakâr ("liberal" değil, bizde ondan olmadı) öyle mi görüyor. Hayır, hiç öyle görmüyor. Tarihî koşullanmalar sonucu, kitlelerin ideolojisi muhafazakârınkiyle örtüşüyor. Bu böyle devam ettiği sürece, muhafazakâr seçimden yana. Kitleler fikirlerini değiştirmeye başlamayagörsünler! Muhafazakâr hemen seçimden vazgeçer.

Ama yazının yeri bitti. Yarın devam edelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasinin istikbali yoktur

Murat Belge 25.01.2009

Türkiye'deki siyasî yapılanmada muhafazakâr kesim "halka yakın" ve "seçimden yana" bir görünüş arzeder. Bu da, üstünde biraz düşünecek olursak, aslında yadırganacak bir durumdur. Muhafazakâr bir siyasî örgüt niçin "halkçı" olsun? Bu "evrensel" bir durum değil, Türkiye'ye ve Türkiye gibi bir dönüşüm geçirme sorunuyla karşılaşmış toplumlara özgü bir durumdur. Toplum, çok iyi düşünülmüş bir tepki duymasa bile, "dönüşüm"

kendisi zorlayıcı bir olaydır ve ona karşı bir direnç olmaması pek mümkün değildir. Böyle bir direnç burada da oldu ve hâlâ olduğu söylenebilir. Bu koşullarda kitlelerin kendiliğinden muhafazakârlığı ile siyasî hareket halinde örgütlenmiş muhafazakârlık arasında bir örtüşme durumu oluşuyor.

Tabii "popülizm", özellikle gelişen ülkelerde, birden fazla siyasî çizginin tekeline almaya çalıştığı bir "tarz-ı siyaset"tir. Jakoben çizgi de popülizmi elden bırakmak istemez. Onun için CHP, "Halk" partisi olmuştur. Siyasette "popülizm", "elitizm" madalyonunun öbür yüzüdür, "elit" siyaset adamının "sokak kıyafeti" gibi bir şeydir. Ama tabii her "kıyafet" gibi bunun da kime daha iyi yakışacağı sorusu var: Türkiye'de muhafazakâr kesim onu kendine daha iyi yakıştırıyor, CHP bunu giyindiğinde üstünden dökülüyor, olmuyor.

Neyse, şu bağlamda söylemek istediğim, buradaki "muhafazakâr" siyaset adamının kitlelere bakışının, *özünde*, seçkincilerinkinden çok farklı olmadığı. Daha yakınlar, daha iyi tanıyorlar, dilini konuşuyor, dolayısıyla yönlendirmeyi daha iyi biliyorlar, amenna! Ama sorun kitle ile öncüsü (bu "Jakoben" veya muhafazakâr olabilir) arasındaki *mesafenin kapanmasına* gelince, aralarında hiçbir fark kalmıyor. İkisine göre de "ayaklar baş olmamalı", herkes yerini bilmeli. Eşitlik bu dünyada olacak bir şey değildir. Özgürlük de, onu hak edecek rütbede olanın kullanabileceği (tabii dengeleri gözeterek) bir şeydir –herkese verilmez.

Aslında bu çizgilere Türkiye sınırları içinde değil de evrensel ölçekte baktığımızda, Jakoben'in ideal dünyasında bu "eşitlik hedefi" vardır. Bütün ideoloji o hedefin gerçekleşmesi için kurulmuştur. Soyut olarak ideal budur, hedef budur da, tek sorun, bunun fiili gerçeklik düzeyinde bir türlü erişilemeyen bir hedef olarak kalmasıdır. Jakobenizm'in idealizmi budur; oysa muhafazakâr bunu bir ideal olarak geçerli bulmaz, kabul etmez. Böyle hayalî işlerle uğraşmak boşuna vakit kaybıdır. Bu dünyanın bir yapısı vardır ve bu değişmez.

Evrensel ölçekte böyle ama Türkiye'deki taraflar sözkonusu olduğunda bunu da pek söyleyemeyiz: çünkü burada "Jakoben" dediğimiz çizgiyi "temellük" etmiş olan kesim ancak biçimsel olarak Jakobenizm'le bağdaştırdığımız davranışlarda bulunuyor; ama aslında onun da muhafazakârdan önemli bir farkı yok. "İnkılap" falan dedikleri, tören günlerinde nutuk atarken söylenecek bir söz; yoksa asıl sorun, varolan ilişkileri varolduğu şekilde dondurarak sürdürmek. Tek-parti döneminde yöntemi bilinmese, felsefesi olmasa da, bu kesimde yer alan bireylerin birçoğunun içtenlikle benimsediği bir "toplumsal değişim" projesi vardı. Bu şimdi ancak kaba maddiyatçı bir çerçevede sürüyor: daha çok tüketim. Ama söz "toplumsal ilişkilerin değişimi"ne gelince akan sular duruyor. Bunun belkemiği de, "otoriter devlet/ itaatkâr toplum" dengesinin kurulmasında yatıyor. Toplumdaki hiçbir değişim ya da gelişme, bu temel dengeyi bozmamalı.

Böyle bir ideolojiyle ortaya çıkan bu kesim –bugünün "Ulusalçı"ları mı demeli, "Kemalistler" demek doğru mu, adlandırması da kolay değil- toplumun "en muhafazakâr" yapısını oluşturuyor. 12 Eylül'de her gün seyrettiğimiz gibi, "ana rahmine dönüş" dürtüsünü andırır şekilde "otuzlara dönüş" özlemi, bu ideolojinin bilinçaltını biçimlendiriyor. Bize zamanın durmadığını, dünyanın değiştiğini ve hep değişeceğini hatırlatan ne varsa, en büyük düşmanımız o. Ya da değişimi, bizim en temel toplumsal ilişkimizi sıkı sıkı korumamızı meşrulaştıracak şekilde yorumlayarak göğüs gereceğiz zamana. Söz gelişi, dünya dengeleri değişiyor, "güç" Atlantik'ten Pasifik'e kayıyor; o halde Avrupa'yı boşlayalım, güçlü ve otoriter devletimizle (o değişmeyecek, sorun bu) kendimize yeni ittifaklar arayalım.

"Söz gelişi" dedim ama bunlar "dile geldi", sık sık da geliyor. Geleceği okumanın ilmini kapmış bilge adamlar bize sürekli demokrasinin "istikbali olmadığını" anlatıyor.

“Tarihten bir yaprak”

Murat Belge 27.01.2009

Yahya Kemal’in bir yazısı, yayımlandığı yer veya tarih kitapta belirtilmemiş, ama en fazla yirmilerde yazılmış olmalı; yazının başlığı “Edebiyatımız Niçin Cansızdır?”

Yazı, başlığın vaad ettiği yönde sorular sorarak başlıyor. Özetle, Batı’da iyi yetişmiş, nitelikli insanın çok olduğunu, bunun üzerinden bir kültürel üretim kurulduğunu anlatıyor: “O bereketli edebiyatın arkasında vaktiyle, birçok değerli insanların, hayatları bahasına binbir zahmetle mayalandırmış oldukları değerler vardır. O değerler, tarlaya atılmış tohumlar gibi, yavaş yavaş güzel bir bereket devrine girmişlerdir.”

Bizim sorunumuzun bu “nitelik”ten yoksun olma sorunu olduğunu söylüyor. “Nicelikçe”, ona göre örgütlenip dışımızı sıkalım, aynı sayıda sayfa üretelim diyor, aynı sonuca “aslaa” varamayız.

Derken kendini biraz farklı bir kanalda buluyor (zaten kendisi de “Söz sözü açtı” diye açıklıyor durumu), “eski bir Şark illetini bu münasebetle teşrih eden bir hatırayı” naklediyor.

“Mütareke esnasında, galiba *Akşam*’da, Sarıkamış’ta bulunmuş bir zâbitimiz o faciayı çok meraklı ve sürükleyen bir anlatıyla, gördüğü, bildiği ve anladığı gibi, her gün çıkan bir *tefrika*’da naklediyordu.”

Tefrika Kurtuluş Savaşı yıllarında yayımlanmış belli ki, çünkü o sırada Enver’in uzaklarda, başka bir yerde devlet kurmaya çalıştığını kaydediyor. Yani, olan olmuş, şimdi biri de çıkıp bu olanı anlatabilir, bunun bir zararı yok, demeye getiriyor.

Ama öyle olmamış, hemen itirazlar yükselmiş (Enver Paşa’yı hâlâ tutanların öncülüğünde): “Kimi bu yazının sırası olmadığını, kimi herhangi bir zabitin o muharebeyi doğru nakledemeyeceğini söylüyordu. Kim de tam askerî bir bakışla mükemmel bir muzafferiyet olan bir Sarıkamış’ın sırf mevsimin şiddetiyle kayboldu diye [basit, üstünde durmaya değmez bir ayrıntı], mağlubiyet şeklinde tasvir edilişinden şikâyet ediyordu.”

“Lakin bundan ötesi var; bu tefrikanın bir an evvel tatil edilmesini münasip görüyorlardı. Galiba da öyle oldu.” Dünyanın her yerinde, bu kadar süre içinde, böyle önemli bir konuda tonla yayın olacağına değindikten sonra, şu paragrafla yazısını bitiriyor:

“Bu bizde niçün mümkün olamıyor? *Sarıkamış*’dan harb içinde bahsetmenin sırası değildi. Mütareke esnasında sırası değildi, ah, şimdi de sırası olmasa gerekir, *Enver Paşa*’nın zamanında ağzını açamayıp da şimdi söylemek mertliğe yaraşmaz. Lâkin...”

Evet, “lâkin”le bitiriyor. Herhalde. “Biz bunu hiç konuşamayacak mıyız?” diye devam edecekti. “Bir yenilginin gerçek nedenlerini araştırmak gerekmez mi?” diye devam edecekti belki. Devam ettirecek daha birçok soru var.

Ama asıl “devam eden” ne? Cehalet!

Diyelim Yahya Kemal bunu 1929'da yazdı (bence daha önce ya). Demek ki aradan seksen yıl geçmiş. Bu yıl gene birkaç kişi yazdı, değindi. O yazılanlardan, kayıp sayısının bile ortak bir bilgi olmadığını gördük.

Yahya Kemal bu yazısının yarısında yön değiştirdiği izlenimini veriyor ama öyle değil. Yön değiştirmiyor, ilk sorusunun cevabını *daha derinde* arıyor, onun için de kendini Sarıkamış'ta buluyor. "Edebiyatımız Niçin Cansızdır?" biz niçin her bakımdan "cansız"ız; niçin düşünce hayatımız böyle bir sefalet manzarası arz ediyor? Niçin entelektüel "nitelik" yakalayamamışız –1929'da değil, 2009'da?

Çünkü biz "gerçeklik" sevmeyiz. Bir "gerçeklik", eğer önemli bir şeyse, hemen "devlet sırrı" olur. Toplumdan kaçırılması gerekli bir şeydir. Enver Paşa hezimetle uğramışsa bu hezimetin sıkı sıkı saklamak gerekir; yoksa maazallah, ona yönelen eleştiri onun içinden çıktığı kuruma da sıçrayabilir. Oysa bu vatan için hezimet yaratan da, hezimetle uğrayan da kutsaldır –yeter ki yaptığını "vatan için" ve "devlet adına" yapmış olsun.

Ama bunun sonucunda tarih yakamızı bırakmaz; bir türlü tarih olup "kendini bilen tarih"lerin çekildiği istirahat yerine çekilmez. On bilmem kaç yıl mahkemelerden kaçırılmış birinin cenazesinde saygı duruşu olurken bir yanımızdan Sarıkamış, öbür yanımızdan 1915 geçer; sinemalarda 6 Eylül gösterilirken meyhanelerde "Ergenekon var mı, yok mu?" tartışılır ("UFO" var mı? Edasıyla).

Çünkü "gerçeklik" tehlikelidir.

Peki, bir adım daha atalım: "Gerçeklik" neden bu kadar tehlikeli?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir anket üstüne

Murat Belge 30.01.2009

Geçen hafta (26 ocak sayısında) *Milliyet* "Ergenekon" üstüne yapılmış bir anketin sonuçlarını yayımladı. Araştırılan konu, bu Ergenekon soruşturmasına halkın ne gözle baktığı: bu (anketin deyimiyle) "suç işlemiş çetelerin, darbecilerin yargılanması" mı, yoksa "hükümetin muhalefeti ve askeri sindirmek için kullandığı bahane" mi? Ankete göre, birincisi olduğunu söyleyenler yüzde 50'nin azıcık altında, 49,3'te kalıyorlar. Ama ikinciye "evet" diyenlerin oranı yüzde 22,3'e düşüyor. Onlardan daha kalabalık kesim ise "cevap yok/fikri yok" kategorisinde. Bunlar yüzde 24,2. Eh, bizim toplumda "fikri yoklar" oranı yüzde 20'lerde seyrediyorsa, buna da sevinmek gerekebilir. Ama "hükümetin işi" diyenler bunu militanca yaptığı için, ben bu yüzde 24'ün arasında "neme lâzım"cıların bayağı yekûn tuttuğunu tahmin ediyorum.

Sonra cevap veren bu insanların eğitim düzeylerine ve oy verdikleri siyasî partiye göre nasıl dağıldığını gösteren şemalar verilmiş ki bunların sonuçları da çok normal. Örneğin ilköğretim düzeyindekiler arasında "Cevap yok/fikri yok" oranı yüksek, yüzde 33,8, yani neredeyse yüzde 34. "Evet, aslı var" diyenler biraz iniyor, yüzde 47,8'e; ama "uydurma" diyenler yüzde 16,8'e kadar düşüyor. Üniversite mezunu olduğunu ilân edenler arasındaysa "fikri yok" azalıyor; yüzde 13,7 kalıyor. Buna karşılık "bahane" diyenlerin oranı burada en yüksek, yüzde 29,8'e tırmanıyor –gene yüzde 30'u bulmuyor. "Çete var, darbeci var" diyenlerin oranıysa ortaokul/lise mezunlarında tavana varıyor, yüzde 51,5'e çıkıyor. Bu da bu konuların sınıfsallığıyla ilgili tahmin ve teşhislerimize uygun bir tablo çıkarıyor.

Bir başka tabloda, "devlette çete var, ama aynı zamanda AKP'nin manevraları sözkonusu" diyenleri topladık mı, ilkokul, lise ve üniversiteye göre buna evet diyen toplam da yüzde 52, yüzde 64 ve yüzde 68 olarak sıralanıyor. Yalnız "AKP manevrası" diyen üniversiteliler, bu cevabın en yüksek olduğu kesim yüzde 17,4. Ama, dediğim gibi, "ikisi birden var" diyenler yüzde 68'e çıkıyor. Bu epey ezici bir fark.

Yani, uzun lafın kisası, halkın çoğunluğu, cevap verme gereğini duymuş olanlar, "Evet, çeteler var ve şimdi bunlar ortaya çıkarılıyor" fikrinde. Bu "fikir" mi, yoksa geçen gün Ümit Kıvanç'ın yazdığı gibi "inanç" mı, ayrıca tartışılır. Evet, bizde her şey, hemen, "inanç" meselesi haline gelir. Dünyanın yuvarlak olduğuna *inanırız*.

Olaya "partiler" penceresinden bakıldığında, gene beklendiği gibi, çete ve darbe olduğuna inanmayanlar, yalnızca CHP'de çoğunluk oluşturuyor. MHP'de yüzde 64, "evet, var" diyor.

Şimdi, şu anlattığım anket sonuçları zaten bir gazetede ayrıntısıyla yayımlanmış. Ben niye bunları yeniden yazıyorum. Herkes her gazeteyi okumak zorunda değil; ola ki o anketi *Milliyet*'te görmeyenler buradan bu bilgiyi alacaktır –bunun için. Ama ola ki onu görenler vardır: o halde bazı noktaları vurgulamak için. Bu da ikinci sebep. Ama asıl önemlisi, şimdi söyleyeceğime "girizgâh" olması için.

Ele alınan konu çetrefil ve korkutucu. Bizim bu toplumun üyesi diye bildiğimiz insanların korkusuzca fikir beyan edemeyeceği bir konu. "Konu" demek bile olayı küçültüyor. Bu "Ergenekon" içinde benim hayatım geçti, sonuna yaklaştı. Ama, babamınki de böyle geçti. Ama, dedem de bunların içinde yaşadı. Kuşaklar boyunca, başka bir halt görmedik bu ülkede. Çocuklarım otuzlarını geçti. Onlar da başka bir halt görmedi. Onlar bebekken –Sevinç Özgüneş'in öldürülmesinden sonra– niçin evin kapısına bir "kol demiri" konduğunu anlayamamışlardı tabii. Şimdi hatırlayabilirlerse anlarlar, çünkü herkes gibi onlar da biliyor şu bizim "tarih"imiz nasıl bir tarihtir.

Evet, bu çetrefil ve korkutucu konuda, anketçilerin yakalayıp sorularını sordukları insanların çoğu, "evet, devlet içinde çeteler vardır. Evet, bazı darbecilerin darbe ortamı hazırlansın diye bunları kışkıışladığı anlaşılıyor. Ve evet, şimdi bu ilişkiler çözülüyor, gün ışığına çıkarılıyor" demiş, diyebilmiş. Bu çok önemli.

"Ret Cephesi" haldir haldir çalışıyor. Her olguya bir sap takmak üzere elinden geleni ardına koymadığı gibi, bu örgütte yeri olsun olmasın, Mustafa Özbek gibi bir "işçi lideri"ni de göklere çıkarmakta bir sakınca görmüyor. Bu sendika, bu demokrasi, düşkünlerinin DİSK tutuklaması sırasında, yargılama sırasında, adamların hapiste geçirdiği yıllar boyunca ne dediği... bulunup gösterilemez. Çünkü hiçbir şey söylemediler.

Gene yazı bitti. Bu anket ve cevapları çok önemli bir başka konuya da ışık tutuyor. Ama onu yarın anlatayım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Marjinal" olmak

Murat Belge 31.01.2009

Tarihte bir rastlantı gibi görünen bazı şeyler pek öyle rastlantı değildir. "Tarih" dediğimiz o sürecin bir "amacı" olacağı düşüncesine ("teleolojik tarih" anlayışı) hiç katılmam; ama bazı olgular bazı gelişmelerle birlikte gider ki

bunun kendine göre bir mantığı vardır.

Taraf'ın yayına girmesiyle Ergenekon sürecinin ilerlemesinin birbirine denk düşmesinde böyle bir ilişki görülebiliyor. Bu toplumun, darbenin de aslî bir parçası olduğu bir siyaset ve yönetim anlayışından usandığı bir aşamaya gelmiştik. Daha önce bu anlayıştan çok mu memnundu bu toplum? Hayır; hiçbir zaman çok memnun değildi, ama çok zayıftı; bu gücün karşısında kendini çaresiz hissediyordu. Avrupa ilişkileri bu anlayışın dibini biraz daha oydu. Asıl önemlisi, o yapının kendi içinde, "bu iş artık böyle gitmemeli" diyenler ortaya çıkmaya başladı.

Sanırım başka etkenler de sayabiliriz, ama uzatmayalım. Toplumda böyle bir ruh hali yayılıyordu ama toplumun çıkardığı kurumlar buna cevap verecek yapıda değildi. Öncelikle medyayı kastediyorum tabii. "Mainstream" kabul edilen medya devletle klasik ittifakının verdiği ufuk kısıtlılığı içindeydi. Dolayısıyla Ergenekon soruşturması son derece önemli olguları ortaya çıkararak ilerlerken, bu medyanın başlıca çabası da aynı olguların üstünü örtmek, tartışmayı çarpıtmak, bilgiyi bulandırmak vb. oldu.

Ama toplumsal dinamikler *Taraf*'ın da doğmasına yalnız imkân tanımakla kalmadı, bunu neredeyse teşvik etti. Bu da, yakın tarihte, Milât gibi bir olay oldu.

Tavır alışını özetlediğim türden medyanın en belirleyici parçası *Hürriyet*'tir ve bu olayın başlamasından bu yana aldığı tavır çok nettir. Sorun, tabii, yalnız "Ergenekon" değil. Merkezinde onun yer aldığı, onun kendince yararlanmaya çalıştığı, eski ve yeni, bir yığın sorunu var bu ülkenin: Kürt sorunu, Ermeni sorunu, demokrasi sorunu, Kıbrıs sorunu, anayasa sorunu vb. Bunların hepsinin karşısında da *Hürriyet*'in ne söyleyeceği, ne yapacağı önceden bellidir.

Yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök, şu sürecin başından beri, *Taraf*'ı "marjinal" ilân etmeye çalıştı. Gazetenin korkusuzluğu, sözgelişi Genelkurmay Başkanı'na kafa tutmaktan kaçınmaması, *Taraf*'ı, TSE ölçülerine göre, belki "benzersiz" yapıyor. Ama "benzersiz" olmak, "marjinal" olmakla aynı şey midir?

Merkez çarpık çurpuksa, "eksantrik", yani "merkez-dışı" olan, daha "sağlıklı"dır. Öyle bir siyasî kültür empoze edilmiş ki bu ülkede, "demokrat" veya "liberal" olmanız suç, "insan hakları" diyorsanız "vatan haini"siniz; "darbe"ye karşıysanız sizden alçağı yok. Yani "mainstream" denilen çizgi ("ana-akım" mı diyeceğiz, ne diyeceğiz?) böyle belirlenmiş.

Evet, ama şu dönemde değişmeye başlayan da bu. Dün ele aldığım, *Milliyet*'te yayımlanan anket bu değişimin göstergelerinden sadece bir tanesidir. Anket, mecburen, "inanıyor musunuz? İnanmıyor musunuz?" türünden sorular soracak. Aslında buna *inanmayan* yok! "Hükümetin uydurmasıdır" diye cevap verenler de öyle olmadığını çok iyi biliyorlar, ama bu siyasette durmayı tercih ettikleri yer nedeniyle, öyle cevap vermeleri gerekiyor. "İnanıyor musun" sorusunun altında yatan asıl soru, "Bunun gidebildiği kadar deşifre edilmesini istiyor musun" sorusu. Çoğunluk buna "evet" diyor, yüzde yirmilerde bir kesim de "Hayır, ordu vesayeti sürmelidir" diyor.

"Mainstream" *Hürriyet*, o yüzde yirminin gazetesi, demek ki?

Öyleyse, kim "marjinal"?

Bir "fikir", bir "anlayış" bir toplumun bilincinde "yeni" ve "alışılmadık" olabilir. Aynı zamanda, muhafazakâr

güçlerin aldığı tepkisel tavırla, "tehlikeli" de sayılabilir. "Demokrasi" ve "serbest seçimle belirlenen yönetim" fikirlerini XIV. Louis zamanında savunsaydınız, sizi uzun yaşatmazlardı. Peki bu, "demokrasi ve serbest seçim" fikrinin "marjinal" olduğunu mu gösteriyor?

Bir gazeteye "yönetmen" olan biri, mesleği gereği, topluma karşı hem "analitik", hem de "sezgisel" antenleri son derece duyarlı biri olmalı, toplumdaki "trend"leri daha su yüzüne vurmadan sezebilmeli, içinde bunların gereğini yapabilmeli. O zaman, bunu beceremeyenlerin "marjinal" olduğunu iddia etme hakkını kazanır.

Ya da, XIV. Louis çağında, "Bunlar, 'demokrasi' diye ne idüğü belirsiz bir kalıba tutunmuş marjinaler, saltanat düşmanları! Bunlara kulak vermeyin!" diyerek geçebilir tarihe.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Davos!

Murat Belge 01.02.2009

Bugün de "normal ahval"de Ergenekon falan diye, "normal" konularımız üzerine konuşmaya devam edecekken, araya Davos olayı girdi. Bu olayın varlığında başka herhangi bir konuda kelâm etmek mümkün değil.

İlk söyleyeceğim şu: böyle bir olayın bütün dünyada çok daha vahim, olumsuz bir tepki uyandırması mümkün, hattâ muhtemeldi. Belki söze, bunun olmadığına sevinerek başlayabiliriz. Olmamasının başlıca nedeni bence İsrail'in kendisi. Şu son Gazze harekâtının İsrail'de de bir sonun başlangıcı olacağı beklentisini yaşıyorum. Bu harekâtla sergilenen pervasızlığın dünyada hoşgörü ve kabullenme sınırlarını iyice zorladığını görüyor, bunun İsrail'de de bazı yeni süreçleri başlatmasını bekliyorum. Böyle bir konjonktürde, Erdoğan'ın çıkışı, bir Yunan gazetesinin söylediği gibi, pek çok kişinin içinden geçirip de dile getiremediği bir duygunun ifadesi olmuştur. Perez'in hali tavrı da Erdoğan'ın öfkesine bir ölçüde gerekçe hazırlamıştır.

Hem uluslararası siyaset düzeyinde, hem de Türkiye'de siyaset ve ideoloji düzeyinde, bu olayla ilgili söyleyecek çok şey var. Öyle bir iki yazıda tüketilecek gibi değil. Önce "dış" çerçeveden söze başlayayım.

Dünyada siyaset gitgide bir çeşit "mühendislik" gibi kavranır hale geldi. Yani, birileri durmadan "siyasete duygu karıştırılmaz" diyor ve bu yargı uzun boylu tartışılmadan, üzerinde uzun boylu kafa yorulmadan kabul ediliyor. Tabii herkesin her zaman robot gibi davranması mümkün olmadığı için, arada bir duygusal "tezahür"lerle de karşılaşırız. Ama bunları "norm"dan sapma gibi görmeye kendimizi alıştırmışız. Önemsemiyoruz, üstünde durmuyoruz, çünkü "kuraldışı", "anlık zaaf" gibi bir kategoriye oturtuveriyoruz. Zaten o tür davranışların da genel gidişi değiştirecek bir etkisi olmuyor.

Burada, özetlemeye çalıştığım gibi, İsrail'le ilgili dünyanın ortaklaşa bilinç dışında yıllardır devam eden bir birikim olduğu için, Erdoğan'ın öfke patlaması da, yalnızca kendini bağlayacak bir denetimsizlik olayı olmaktan çıkıp "temsilî" bir özellik kazanabildi. Son analizde "mazlumdan yana" bir ses çıkmış oldu. "Siyaset insan vicdanından büsbütün kopuk bir şey olmamalı" diyenlere de "pozitif" bir sinyal verdi. Arap-Müslüman dünyasında etkilerinin devam etmesi de sürpriz olmaz. Bakalım, göreceğiz.

Erdoğan böyle bir havaya girdi mi kolay kolay çıkmaz. Çeşitli örneklerini gördük. Olayın ardından niçin böyle

davrandığını açıklama çabaları sırasında bir de “monşerler” edebiyatı başlattı. Tamamen “reel-politik” gerekçelerle ve Amerikan politikasını izleme dışında bir dünya görüşleri olmadığı için “Vah vah! Pek yakışsız oldu!” diye ovunmaya başlayan bazı emekli diplomatları hesaba katmayalım; ama Türkiye’de böyle “monşer” falan tarzında küçümsenmeyi hiç de hak etmeyen birçok akli başında, vicdanı da olması gereken yerde diplomat var, hâlen diplomat ya da emekli. O insanlara “bu hakaret bize miydi?” kuşkusu yaşatmamaya dikkat edilmeli.

Kaldı ki diplomatik dil, nezaket, ölçü vb., yani çok sokaktan bir bakışı bir tür “halk adamlığı” sermayesine dönüştürmek üzere bu “monşer” terminolojisini benimseten özellikler, yüzlerce yıldır, yapılan işin gerektirdiği bir davranış biçimi olarak süzölmüş, damıtılmış bir şeydir. Evet, diplomasi’nin kendisi gibi bu da uluslararasıdır, öyle olmak zorundadır ve onun için “monşer” gibi laflarla “bize yabancı” çağrışımı yaratmak doğru bir şey değildir, kaba saba bir taşrallıktır.

Bir de düşünün, “monşer diplomatlar” olmayan bir dünyada, her ülkenin siyasî temsilcilerinin birbirleriyle, Davos’ta Erdoğan üslûbuyla konuştuğunu. Herhalde savaş çıkmadan gün geçmezdi.

Sonuç olarak, siyasetin vicdandan kopmaması gerektiğini savunan biri olarak İsrail konusunda ve herkese karşı “mazlumdan yana” tavır almaya itirazım olamaz. Provokatif bir konumda (ki epeyce öyleydi, sanırım) bir öfkenin dile getirilmesi de doğaldır –ama bunu değişmez bir kalıp haline getirmek başka konu. Gelgelelim, bu tepkinin bu somut olayda dile gelişinin somut biçimine baktığımda (“Sen benden yaşlısın” girizgâhı, “Siz insan öldürmeyi iyi bilirsiniz” sözü vb.), bunları beğendiğimi söyleyemem. Öfkeli ve vakur, öfkeli ve zarif olmak mümkündür.

Bu konu devam edecek, belli.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnandırıcı olmanın katmanları

Murat Belge 03.02.2009

Bir aralık Tansu Çiller’in Amerika’da yumruğunu masaya vurmasının hikâyesi vardı. Herkesi güldüren, eğlendiren bir hikâyeydi.

Çünkü hiç inandırıcı değildi. Ama Çiller bu inandırıcı olmayan hikâyeyi yayma ihtiyacını neden duymuştu?

Türkiye’nin uluslararası düzeyde göz dolduran roller almaması, halk arasında bu çeşit bir kahramanlığa yol açıyor. Bence bunun dayanakları pek sağlam değil, sağlıklı hiç değil. Yani böyle komplekslere kapılmamız için bir neden yok; böyle bir özlem de hâlâ bir tür imparatorluk-hegemonya rüyası gördüğümüzün işareti olabilir.

Son dönemin tipik örneği Irak’taki “çuval” olayı. “Ne olmuş? Neden böyle olmuş?” diye sorulmuyor pek. “Kim, hangi cesaretle bize çuval geçirirmiş?” şeklinde soruluyor. Böyle sorulduğu için de, ağır kederlere gark oluyor, intikam duygularına kapılıyoruz.

Davos olayı bu psikoloji yoluyla Türkiye’deki ideolojik yapılanma ile bağlantısını kuruyor. İnsanlar bu sefer

Tansu Çiller'inki gibi değil, sahiden "vurulmuş bir yumruk" sahnesini izliyor ve "Davos fatihi" gibi övgülerle kahraman karşılamaya çıkıyorlar. Bu olayın Erdoğan'ın popülaritesini epeyce artırdığını düşünüyorum. "Darbe de darbe" diye tempo tutanların bulunduğu ya da kendisini AKP'yi düşürmek için "hukuk-dışı-yasal-manevra" icat etmekle yükümlü sayan emekli ve emeksiz savcıların kol gezdiği bir ortamda, böyle bir popülerleşmeye itirazım yok. Ama bunun altında yatan genel ideolojik yapılanma pek çok tehlikeli eğilimi de içerdiği için, bunlara da dikkat çekmek ve ihtiyat tavsiye etmek gerekli oluyor.

Örneğin ben Başbakan'ın şu davranışıyla "anti-Semitizm" yaptığını düşünmüyorum. İsrail'i eleştirmekle anti-Semitizm'in birbirinden kesinlikle ayrılması gerekli bence de. Ama AKP tabanının bu konuda gerçek bir bağlılığı var mıdır? Doğrusu, pek sanmıyorum. Milli Görüş tabanında da, tavanında da, rahatsız edici dozda anti-Semitizm vardı. Bu nereye gitti? Santoro'da, misyoner kıyımında gördüğümüz vahşetin temelinde neler yatıyor?

Dolayısıyla, aman, dikkat!

Olayın olumlu ve olumsuz yankıları devam ederken, "Nasır olur mu" sorusu da çıktı. Erdoğan Arap halkların gözünde şüphesiz prestij kazandı. Aynı nedenle, Arap yöneticilerini de huzursuz etti. Onun için, burada da, biraz ihtiyat, itidal! Ayrıca, o "Nasır rolü" denen şeyi hemen "Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı ilerle" biçimine dönüştürmeye hevesli kişilerle dolup taşan bir toplumda, üç kere, beş kere itidal!

Barışın ve hakkaniyetin uluslararası sözcüsü ve savunucusu konumunu benimsemek çok iyi, çok doğru bir şey. AKP hükümeti bu doğrultuda enerji gösteriyor ve çok da iyi yapıyor. Yalnız, ekonomide olduğu gibi böyle politik rollerde de bir "arz/talep" durumu vardır. Siz dünyaya kendinizi böyle hizmet vermek üzere "arz" ettiğinizde, dünya da, böyle bir hizmeti vermeye ehil olup olmadığınızı bilmek ister. Öğrenmek için ilk bakacağı yer, sizin memleketin içidir. Bu hizmete talip olan siyasî önder, şu örnekte Hamas'a gösterdiği şefkati kendi ülkesindeki benzer hareketlere de gösteriyor mu, yoksa onlardan esirgiliyor mu? İsrail'e "Siz adam öldürmeyi iyi bilirsiniz" diyebiliyor. Evet, İsrail'e birilerinin buna benzer sözler söylemeye başlaması gerek. Ama Türkiye söz konusu olduğunda bu önder sesini yükselte yükselte, "Türkiye'nin özür dileyceği bir davranışı olmamıştır" diyorsa, uluslararası alanda üstlenmek istediği role en yatkın kişi olduğu iddiası, pek de inandırıcı olmaz. Yahudiler'den özür dileyen Willy Brandt Alman sağının öfkesini, gazabını çekmişti, ama bütün dünya demokratlarının sevgisini, saygısını kazanmıştı. Kendi ülkenin muhafazakârlarının, statüko koruyucularının, sağ ve otoriter kesiminin hoşuna gidecek sözlemi tutturacaksan, dünyada hak ve adalet savunmacısı rolüne girmek şayan-ı tavsiye değildir.

Saydığım etkenlerin çoğu, Erdoğan'ın dışında ve dışından çalışarak onu sınırlıyor. Erdoğan Ermeni Kıyımı'ndan da, Varlık Vergisi'nden de sorumlu değil. Üstelik, Nâzım Hikmet'in vatandaşlığının iadesinden Ergenekon'a, Cumhuriyetçi kadroların yapmadığı ve yapmak istemediği birçok demokratik girişim de buradan geldi. Ama ne yapalım ki ülkemizin birikmiş sorunu çok. Bunlarla daha esaslı bir tutumla yüzleşmeksizin dünyada adaletin sözcüsü olmak da mümkün değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Sözde" analizleri

"Sözde" diye bir kelime var hani. Bir şeyin "sahici"si değil de, "taklit"i anlamına gelir. Yunanca'dan gelen "pseudo-" veya Almanca "ersatz" ile "eş" değilse de "yakın-anlamlı". Bu kelime bizim öncelikle siyasî terminolojimizde, gitgide daha fazla kullanılır oldu. Her şeyin bir de "sözde"si var.

Uzun zaman en çok Ermeni Kıyımı bu sıfatla anıldı. Burada "taklit" veya "sahte"den çok İngilizce'de "alleged" sıfatının (yani "iddia edilen" ama, örtük biçimde, "doğrulanmamış") anlam alanında dolaşıyor. "Nominalist-sembolist genel ve siyasî kültürümüzde, bir konu hakkında kullandığımız böyle bir kelime, aynı zamanda sizin o konu hakkında nasıl tavır aldığınızı açıklar. "Sözde Ermeni Soykırımı" dedikten sonra, bu konuda ne düşündüğünüzü açıklamana gerek kalmıyor. Gerekeni "sözde" yaptı.

"Gitgide daha fazla kullanılır oldu" dedim. Niye? Çünkü geçmişte ve bugün, reddedilmek istenen çok fazla şey var, bir; bunlar hakkında gitgide daha fazla söz söylenir oldu, iki. Kelime haznemiz içinde "Bu yalandır" demenin uygun aracı da "sözde".

Konular çoğaldıkça ve çatallaştıkça, şu "sözde" sıfatını takınan "özne"ler de çoğaldı. Bir aşamada "sözde aydın" diye bir buluş çıktı. Şimdi o da rağbette. "Entel liboş" falan gibi hoş tamlamaların yanında o da sık sık kullanılıyor. Çünkü bu tamlamaları uyguladığımız kişileri sürekli böyle bir bombardıman altında bulundurmak gerekiyor.

En yakın zamandaki katkılardan biri "sözde itirafçı" oldu. Konu Kıyım'sa, anladık, bunun aslı faslı yok, deniyor; konu Cumhurbaşkanı'ysa, onun da "sözde" değil "özde" Atatürkçü olanı aranıyor. Konu aydınsa, bunun da sahicisini sahtesinden ayırmak gerekiyor. Peki, "itirafçı" dediğimiz adamın da mı bir "özde"si, bir de "sözde"si var? Konu "itirafçı" olunca, benim mantığım da, etik anlayışım da, bunun "sözde"sinin "özde"sinden daha iyi bir şey olabileceğini benimseme eğilimi gösteriyor. Ayrıca, önümüzdeki somut duruma bakınca, "mezkûr" kişinin nasıl "sözde" olduğunu anlamıyoruz. Adını devlet değiştirmiş, kimliğini vermiş, bordroya geçirmiş vb. Adam, muhtemelen "özde" itirafçı olduğu için, gün gelmiş, yeni patronunun yaptıkları hakkında "itiraf"ta bulunmuş. Bunu yapınca da "sözde" oluvermiş (ilk yaptığında değil, çünkü o zaman kimsenin haberi yok. Medya aslî görevini yerine getirip bilgiyi gizlemiş. Ama adam sözünü ııldak altında tekrarlayınca, "sözde" oluyor).

Şu durumdan anladığıma göre, "özde"den "sözde"ye geçiş, geçişi yapan kimseyle çok fazla ilgili değil. Yani, örneğin, "sözde" olduğunda hemen boynuzları ya da kuyruğu çıkmıyor, gözleri elâ iken maviye dönüşmüyor. Kendisi büyük bir ihtimalle farkında bile değil geçirdiği değişimin. Verili bir anda falan kişinin "özde" mi, "sözde" mi olduğuna bir başkası karar veriyor. O kim?

Kelimeler, kavramlar, ister istemez, serbest dolaşım içindedir. Nitekim bu "sözde" terminolojisi bütün bir cephe tarafından sık sık hattâ kural halinde, kullanılıyor. Ama, sonuçta, "bir cephe" tarafından. O da "ulusalcı-milliyetçi-Kemalist" sıfatlarıyla andığımız cephe ki bunun içinde TSK bir kurum olarak en belirleyici yerde bulunuyor ve tartışmaları şöyle bir izlediğimizde bu "sözde"lerin birçoğunun askerî demeç ve bildirilerden türeyip daha geniş çevrelere yayıldığını gözlemliyoruz.

Dünyada yaygın biçimde kullanılır olan "ötekileştirme" terimi var. Türkiye'de bunun öncelikle bir "sözdeleştirme" mekanizmasıyla çalıştığını söyleyebiliriz.

Örneğin ellilerde "Rus salatası"nı "Amerikan salatası"na çevirmiştik. Bu mekanizma o zaman yürürlükte olsa, sürecin ilk adımı "sözde Rus salatası" demek olabilirdi. Muhtemelen bir sıkıyönetim bildirisi, "Amerikan salatası

olduğu herkesçe bilinen sözde Rus salatası" hakkında vatandaşları sağduyulu davranmaya davet edebilirdi. Az zaman sonra "sözde Rus salatası demekte devam eden sözde aydınlar" devreye girebilirdi.

Yani, ansızın, "özde"den "sözde"ye geçişin anahtarı devlet kurumlarının elinde; buna karar vermek onların "elinde" de demeyeyim, "tekeline". Bu kararı vermelerine yol açan, kendi bildikleri ölçütleri vardır mutlaka – onlar da "tekellerinde"dir. Ama bu kadar kolay "dönüş" yapabiliyorsa bazı "özne"ler, bunun değişmezliği kabul edilen "öz"le ilgisi olamaz. Olsa olsa, "gözde"den "sözde"ye geçilir, buna da, elbette, "gözde"yi besleyen karar verir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Propaganda Savaşı ve Yöntem

Murat Belge 07.02.2009

Sık sık yazıyorum, bu "disinformation" furyası devam ettikçe daha da yazacağım: göz önünde cereyan eden olaylara kulp takmak ve akı kara, karayı ak göstermek için her çareye başvuruluyor. Bu çaba, yalnız olgu, bilgi çarpıtmakla sınırlı değil. Daha çok "mantık çarpıtma" biçimini alıyor.

Şimdi, örneğin, "itirafçı" diye bir kavram var, önümüzde. Bunu devlet yaratmış: yasasını çıkarmış, ad değiştirmeden estetik ameliyatla çehre değiştirmeye, bir prosedür başlatmış, bunu kurumlaştırmış. Ortada bu kurumun çevresinde, onun etkinliklerinin içinde bir yığın adam var: biri kaçmış, İsveç'ten konuşuyor, biri Şemdinli'de bomba atarken yakalanıyor vb.

Öte yandan, yasayla falan tanımlanmış olsa da, sıradan insan vicdanının "itirafçı" adı takılmış bu insan tipine bir bakışı var. Bir dava uğruna birlikte yola çıktığı insanları, sonradan, kendini kurtarmak için ele vermiş bir adam bu. Bir mensubu, 12 Mart'ın sıkıyönetiminde "Sayın Muhbir Vatandaşlar" tamlamasını bir araya getirme yaratıcılığını göstermiş bir kurum, bu "itirafçı"dan hoşlanabilir –faydasına inanmış ki o kadar yasa çıkarıp bunu kurumlaştırıyor. Ama sıradan insan o tipi "makbul" bir adam gibi görmez.

Derken, günün birinde ne oluyor? Yıllar önce bunlardan biri tarafından suçlanmış bir emekli asker, Ergenekon tutuklamalarının yoğunlaştığı bir zamanda, intihar ediyor. Bu suçlamaların aslı esası var mı? Bilmiyoruz. Ama olabileceğine dair karineler var. Nasıl kesinleşir olup olmadığı? Dava açılarak, soruşturma yapılarak... Yapılmış mı, açılmış mı? Hayır! Neden? (...)

Ama bu olayın ardından Genelkurmay intihar eden albaya kol kanat germek üzere bir gövde gösterisine giriyor. Gene bir basın organına karşı bir "akreditasyon" manevrasına giriyor, Basın Kurumu'na da şikâyetle bulunuyor.

Kimileriye yazı yazıyor: iki para etmez ihbarcının sözüne itibar edip şerefli albaya kara çalanlara karşı...

Şimdi, bir dakika! Hattâ "one minute"! O itirafçıyı ve *bütün* itirafçıları kim yarattı? Ben mi? Hayır, devlet yarattı! Niçin yarattı? Biblo gibi bir yere koymak üzere mi, yoksa kullanmak üzere mi? Herhalde ikincisi. Devlet bu adam(lar)ın getirdiği bilgiyi alıp onun üzerine eyleme geçebiliyor, o bilgiyi ciddiye alıyor, bizim de buna bir sözümüz yok. Ama aynı adam "devlet yanlış işler yaptı" dediği anda şerefsiz biri oluyor. Yani burada asıl

savunduğumuz mantığı bırakıyor, “muhibir”i küçümseyen sıradan insan vicdanına geçiyoruz. Niçin? “Taktik icabı”!

Ve gene “one minute”! *Bu* adam “Şuraya gömdük” demiş. Kazmışlar. Dediği insanların kemikleri çıkmış. Ama zaten onlar da başka şerefsiz adamların şerefsiz kemikleri. O şerefsiz kemiğe mi inanacağım, kafamdaki “şerefli” kavramına mı?

Bir başkası yazıyor: PKK suçsuz olmuş, PKK ile savaşımlar suçlu ilan edilmiş!

Kim söylemiş bunu? Belli değil. Daha doğrusu, elbette hiç kimse böyle bir şey söylememiş. Söylenen, çok sayıda “faili meçhul” cinayet olduğu, bunların birçoğunun varlığı dahi inkâr edilen bir örgütte (JİTEM) çalışan birilerinin karakuşî kararları sonucu yok edilmiş olabileceği şüphesi. Söylenen bu. Söylenen, ayrıca, böyle yöntemlerin hukuk dışı olduğu. Hukukdışılığın böyle alıp yürümesinin, insan hayatının hukukdışı kararlara bağlı olmasının bir ülkenin geleceği için çok tehlikeli olduğu.

Benim bunlara ek söyleyeceğim, Türkiye’nin “Kürt sorunu”nu bu gibi yöntemlerle bir çıkmaza sokmuş olduğu. Ama şimdi buna hiç girmeyelim.

Şu sıraladığım (gerçekten söylenen) önermelerle, hiç kimsenin söylemediği (“PKK masumdur, onunla mücadele edenler suçludur”) önerme arasında bir bağlantı var mı? Söylenenlerden bu ikinci anlamı çıkarmak için nasıl bir “zihni çalışma” yapmak gerekir.

Biraz dürüst olun ve sahiden düşündüğünüz sözü söyleyin. Yani, “Bir devlet böyle (yani “ayrılıkçı”) bir tehlikeye karşı her türlü hukukdışı yönteme başvurabilir ve her türlü insandan yararlanabilir” deyin. Bu da bir düşünce tarzıdır, adı da vardır, ama adı çok “şerefli” olmasa da dünyanın her yerinde böyle düşünen insanlar vardır. Çekinmeyin “Ben de bu düşünce tarzına katılıyorum. Böyle düşünüyorum” deyin.

Sizin gibi düşünmeyenlerin ağızına söylemedikleri sözler koymaktan daha “şerefli” bir mücadele biçimidir, ne olsa.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devr-i Sabık “sabık” değil

Murat Belge 08.02.2009

Bizi siyasî kavramlar sözlüğümüzde “devr-i sabık yaratmak” diye bir deyim vardır. 1950’de Demokrat Parti’ni iktidara gelmesinden sonra çıktı diye hatırlıyorum. Anlamı, önceki iktidarın yaptığı yolsuzlukların araştırılıp ortaya çıkarılması ve teşhir edilmesiydi.

Doğu Avrupa’daki, adı “sosyalist” rejimler yıkıldıktan sonra, bu ülkelerin bazılarında böyle bir “geçmiş aydınlatma” çabası görüldü. İngilizce’de buna “lustration” deniyor. Dinî bir kökeni var ve “arınma âyini”nden geliyor.

Bugünlerde zihnimi her şeyden önce meşgul eden “Ergenekon” merkezli gelişmelere baktığımda aklıma bunlar

geliyor. Örneğin Çek Cumhuriyeti'ndeki "lustration" girişiminin başarısızlığı... Polonya'nın bu işe hiç kalkışmaması... Stasi soruşturmasının yarım yamalak kalışı...

Burada da çoğumuzun aklını kurcalayan soru: nereye kadar gider? Sonuna kadar gidebilirler mi? Sahiden?

Düşündüğüm bu geniş bağlam içinde bu soruya iyimser bir olumlu cevap veremeyeceğim. Ama bu, uzun vadede iyimser olmadığım anlamına da gelmiyor.

Anlatmaya çalışayım: bir devlet, bir nedenle, hukukun dışına çıkmaya karar vermiş ve bu tutumunu uzun bir süreye yaymışsa, ister istemez, işlediği suçu da geniş bir çevreye yaymış demektir.

Kundera'nın verdiği örnekler kalmış aklımda: "Teşkilât"tan birileri geliyor, şu kadar yıl önce yazdığın yazıda savunduğun görüşleri artık benimsemediğini belirten yeni bir makale yaz, diyorlar. Sana faydası olur. Yani, yazmazsan da zararı olur... Adam isteneni yaptı, diyelim. "Yukarı"dan gelen talimata uydu. Belki bir ikincisine de uyar artık. En önemlisi, kendisine saygısı azaldı.

İki adam kapımı çalıyor. "Teşkilât"tan geliyorlar. Önemli bir konu değil. Üst kattaki komşu eve hiç geç geliyor mu? Dikkat ettin mi?

Diyelim ki adamları dişe dokunur bilgi vermeden savmayı başardın. Komşun gelince "Böyle böyle oldu. Ayağını denk al!" diyecek misin? Ya o da Teşkilât'tansa ve seni deniyorlarsa? Söylemedin. Bu durum yalnız seninle Teşkilât arasından paylaşılan bir bilgi var, demektir. Teşkilât ile "sırdaş" olmaya başladın. Bir ay sonra yeni bir soruyla gelecek olurlarsa belki sen de biraz daha fazla "yardımcı" olursun.

Bunlar tabii bizim Ergenekon'a göre çok ince işler. Burada işler "Senin arka pencereden ateş edip komşunu öldüreceğiz! Sakın kimseye söyleme!" şeklinde gelişiyor.

Ama sonuç olarak devlet kendine suç ortağı yaratıyor. Toplum içinden, olağan, sıradan insanları kendine suç ortağı yapıyor. Bu, ille yargılanmayı gerektirecek bir "suç ortaklığı" değil, olması da gerekmiyor. Kendini bir şekilde "o tarafa" angaje hissetmen yeterli, fazlası istenmiyor zaten.

Doğu Avrupa'nın "komünizm"i kırk yıl kadar sürdü ve toplumların üstünden silindir gibi geçti. Onun için de buralarda "lustration" yapma niyetiyle bazı dosyaların kapağını açanlar, içeride yazılı olanları görünce dehşete düşüp hemen kapattılar o kapağı.

Bunun da benzerini yaşadık biz geçmişte. 1909'da İttihatçılar Abdülhamid'i tahttan indirdiklerinde, Yıldız'da, külliyetli miktarda Jurnal geçti ellerine. Kimbilir, Abdülhamid 1908 ile 1909 arasında asıl önemli evrakı yok etmişti belki de. Ama öyle de olsa, sandık sandık Jurnal duruyordu. Önce bunları taramaya giriştiler. Bir zaman sonra vazgeçtiler ve Journaller imha edildi. Tipik Türk tavrı: bilgi tehlikelidir. Gerçeklik, gerçeklik olduğu için önemli veya değerli değildir. Bize yarayıp yaramayacağına bakılmalıdır.

"Yaramak" ne? Neyin "yararlı" olacağına kim karar verir, nasıl karar verir? Bunların net bir cevabı yoktur ve olamaz, ama o anda "yetkili" olanın karar vereceği genel kabul görür. "Honesty is the best policy" bir "ecnebi" dilinde söylenmiş bir sözdür ve bu siyasî kültürde külliye ecnebidir.

O Journaller yakıldığı içindir ki, büyük bir ihtimalle, bazı Jurnal yazarlarını bugün de "hürriyet kahramanı" olarak

hatırlıyoruz. Asaf Tugay'ın görebildikleri ve hatırlayabildikleriyle yazdığı *İbret* çok fazla dişe dokunur bilgi içermiyor. Gene de, Ahmed İhsan, Ahmed Samim, Hüseyin Hilmi Paşa, Süleyman Nazif gibi şaşırtıcı sayılacak adlara rastlanıyor.

Bu söylediklerim *toplumun* suç ortağı haline gelmesinin yarattığı güçlüklerle ilgili. Ama bir de bu işlere katılanların resmî hiyerarşide dikey yükselişi sorunu var ki...

Hâsılı zor iş bu. Konuya devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Suç ortağı” olmak

Murat Belge 10.02.2009

Türkiye gibi bir ülkede, “siyasî temizlik” yapmanın güçlüğünü, olaya toplum ucundan bakarak anlatmaya çalıştım. Bu yönde adım atıldıkça, insan “suçlu” değilse de “suç ortağı” toplum gerçekliğiyle yüzyüze gelecek. Benim için en korkunç gerçeklik de bu.

Ama, aynı olgunun bir de öteki ucu, yani “yetkililer” tarafı var. Dolapları doğrudan doğruya çevirenler, onlara bu dolapları çevirmenin yolunu ve imkânlarını açanlar (“yaptığından benim haberim olmasın” deseler de) ve başları sıkıştığı zaman yeni dolaplar çevirerek yardıma çalışanlar. Bunların hepsinin bulundukları “saygıdeğer” yerlerden alınıp projektör altına getirildiğini düşünün. En başta uluslararası depremlere yol açacak bir skandal! Kimler var, kimler!

Bu nedenlerle, başından beri, soruşturmanın bu noktalara kadar varmasını beklemiyorum. Geçen gün bu tema üstüne yazmaya başlamıştım, sanırım aynı gün Hurşit Tolon tahliye edildi.

Aslında bu olaya da kısa bir parantez açmak gerekiyor: tahliyenin gerekçesi ilginç. “Delil yetersizliği” denmiş. Herkesin aklına aynı soru gelir: yetersizse, şimdiye kadar niçin tuttunuz? “Delil”, aseton falan gibi, kendi kendine uçup kaybolan bir şey mi? Tutuklarken vardı, şimdi yok mu oldu?

Bu “tutuklama” bizim hukukumuzda, hukuk anlayışımızda, başlı başına bir sorundur. “Kaçmak”, “delil karartmak” vb. kuşku varsa uygulanması gerekirken, neredeyse kural olarak tutuklama kararı verilir. Bir çeşit, adliye mekanizmasının, sanığın suçunun sabit olduğu kanaatinin ifadesi gibi bir şeydir. Ama suç sabit görülürse, ceza davanın bitiminde de çekilebilir. Sanıklıkla tutukluluğun birlikte yürümesi zorunlu değil.

Geldiğimiz noktada, şimdiye kadar yapılanların ortaya çıkması şüphesiz çok önemli; Bitlis, Ersever gibi şüpheli ölümlerin de, ateşkeslerin tetiklediği kıyımların da, Mumcu, Hablemitoğlu, Üçok, Aksoy gibi suikastların da, Hizbullah gibi cinayet şebekelerinin de (bunları şöyle bir saydığımızda ortaya “Türkiye tarihi” çıkıyor), bu ezeli gizli yapılanmanın marifeti olduğunu, hiçbir şeyin “rastlantı” olmadığını öğrenmemiz çok önemli. Ama asıl önemlisi bunların artık kesin olarak bitmesi ve bir daha tekrarlanmaması. Yani, bunların toplamı “Türkiye tarihi” ise, Türkiye’nin artık –nihayet- bir başka tarih yaşamaya başlaması. Bu değişimin ucunu gördüğümüzü herhalde söyleyebiliriz. Ama “ucu” demek “hepsi” demek değil. Şu ana kadar gözümüze görünmeyen kısım da etkisizleştirilmiş oldu mu? Bundan çok şüphem var, doğrusu.

Birilerinin yeni dolaplar döndürmek üzere planlar kurduğunu düşünüyorum. Çünkü böyle bir ortamda, bütün hayatını bu gibi entrikalarla geçirmeye alışmış, böyle bir iktidar kullanımını kendi için doğallaştırmış insanların, bundan kolay kolay vazgeçeceklerini aklım almıyor. 367 numarası gibi veya Başsavcının iddianamesi gibi ucubeler yaratmayı başarmış bir yetenekten akla hayale gelmedik yeni trükler de beklenir.

Ama sonuçta büyük sorun bu kumpasları planlayan ve kuranlar değil; kumpasları hevesle bekleyen ve ufuktan görüldüğünde sevinçle, alkışlarla karşılayanlarda düğümleniyor sorun. Olaya bu çerçevede bakmaya başladığımızda, bunun öyle üç tane, beş tane, hattâ on bin tane sorumlusu olduğunu söylemenin de mümkün olmadığını görüyorsunuz. Hastalığı sağlık, fikrî marazı entelektüel pırıltı olarak sunmayı başaran koca bir sistem var; içinden bir kısmımızın geçtiği eğitim sistemi bunun için kurulmuş; ama oradan geçmeyenleri de bir şekilde kapsayan, bütün "ideoloji üreten aygıt"lardan meydana geliyor, büyük sistem. Ne adla anacağımı bilemediğim üç kişi Malatya'da gidip misyoner boğazlıyorsa, o üç kişinin ardında bütün bu sistem var: okulda öğretilen ve öğretileniyle, çizgi romanı ya da TV dizisiyle, siyasî yapılar ve yarattıkları siyasî kültürle, daha neler ve nelerle o büyük sistem var. Bunu görmeye başlayınca, "çete" dediğimiz yapıları oluşturanların da aynı zamanda sistemin "kurbanı" olduğunu anlıyorsunuz. Son analizde işimiz bu sistemle. Bu sistem yürüdükçe, bu ideoloji üretildikçe ve tüketildikçe, bu ülke sağlığa kavuşamaz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şaşmaktan şaşmaya fark var

Murat Belge 13.02.2009

Hayatta "şaşıрма"nın da farklı biçimleri var. Bunların başında hiç bilinmedik bir şeyin öğrenilmesinin yarattığı "şaşkınlık" gelir. Hani, "Vay canına! Böyle miymiş? Hiç aklıma gelmezdi!" gibi sözlerle açığa vurulanı. Ama bir de tersi olabilir: "Hayret! Tam da tahmin ettiğim gibiymiş!" Ersöz-Karamehmet mükâlemesi bende ikinci tepkiyi yarattı.

Bu bilgiler şimdi Ergenekon dolayımıyla kamuya yansıyor. Ama "Ergenekon"dan cinayetler, provokasyonlar, bu çeşit iyiden iyiye kural ve yasadışı eylemler anlıyorsanız, o mükâlemede o tip şeyler pek yok; buna karşılık, bu toplumun olağan yapısı var. "Olağan yapı" olduğu için de hepimiz bunu bir biçimde biliyoruz. Ama aynı zamanda, bir generalle bir holding başkanının konuşmasında bizzat bulunmamışsak, böyle bir konuşmanın nasıl geçeceğini de bilmiyoruz. Onun için, gerçeklikle "tahmin"in birbirini bu kadar tutması "şaşırtıcı" olabiliyor. "Hayat sanatı ne kadar iyi yansıtıyor" diyoruz.

"Olağan yapı" dedim. Bu kavram şu ortamda bana çok önemli görünüyor. Birkaç yazıyı bu konuyu açmaya ayıracağım o nedenle. Dün, bir rastlantıdan ötürü "Susurluk" diye ad koymuştuk; bugün "Ergenekon" diyoruz. "Nereden çıktı?" diye düşününce "Kontr-gerilla" veya "Özel Harp" gibi terimlere ve bunların ardında hayal meyal seçilen karanlık figürlere tosluyoruz. Daha gerilerde bir "T.M.T." anısı belirliyor vb.

Bir de "Gladyo" kelimesi... Bu, doğrudan NATO'ya bağlanıyor. "Bir Komünist işgal durumunda direnişi örgütlemek üzere..." falan filan. Bana en az inandırıcı gelen bu. NATO olmasa ya da biz NATO üyesi olmasaydık, bu toplumda böyle bir yapılanma olmayacak mıydı yani?

Mümkün değil. "Modernleşme" yoluna girer girmez bunun için en güvenilir araç olmak üzere "Teşkilât-ı Mahsusa'yı kurmuş bir toplumda, "dış yardım"a ihtiyaç mı var, bu konuda?

Fenomenin ne olduğunu anlamak için, "derin devlet" gibi deyimler buluyoruz, falan. "Derin" değil, "asıl devlet" demek daha yerinde olur. Çünkü göstermelik "resmî" yüzeyde değil, "gerçeklik"te olanlar, bu yapı içinde belirleniyor, biçimleniyor.

Gene başa dönelim. Nedir, kalın çizgilerle, bu toplumun gelişme kalıbı, kuruluşundan beri?

Toplum içinde bir "modernleşme" talebi vardır, ama buna sahip çıkan bir orta sınıf yoktur. Olduğu kadarıyla orta sınıf (ticaret burjuvazisi vb.) bir "Türk ulus-devleti" kurmak gibi bir ideal sahibi olamazdı, çünkü "Türk" değildi. Böyle bir ulus-devletin orta sınıfı olmaya aday Türkler ise henüz ekonomide böyle bir ağırlığa sahip değildi. Büyük çoğunluk ise bu gibi davalarla ilgisi olmayan köylülerden oluşuyordu. Bütün bunların merkezinde, tek örgütlü güç, uyum içinde davranma yeteneğine en fazla sahip ordu bulunuyordu. 1908'de İkinci Meşrutiyet'e, 1923'te Cumhuriyet'e giden süreci bu ordu yaratmıştı. Ulus-devlet de, böyle, iki aşamalı bir harekât sonucunda kurulabilmişti.

"Kurucu güç", kurduğu nesneye kendi damgasını vurur. Bu kural Türkiye için de geçerli olmuştur. Rejimin merkezinde, ulus-devlet ve modernleşme meşalesini ellerinde tutan az sayıda eğitimli aydının yanında ya da gerisinde örgütlü güç, ordudur, dönüşümün lokomotifi, ordudur. Lokomotifin arkası sıra çekeceği katar, yani toplum ise, zihninde kendine göre şekillendirdiği Müslümanlık'tan başka bir düşünsel birikim olmayan yoksul köylü yığınidir. Biraz "ürpertici" bir alıntı vereyim, 1960'ta yayımlanmış bir kitaptan (bu alıntılar daha sonra iyice çoğalacak): "Kışlalar birer karakter imalathanesidir. Memleketler ise ona iptidai malzeme hazırlayan birer yardımcı müesseseler gibidir."

Neymiş yani? "Toplum" dediğimiz şey bir "ham madde" kaynağı (ama yazar bunu "iptidai" diye nitelemekten özel bir haz almış olabilir). Bu "ham madde" ancak kışlada işlenebilir ve orada gerçekleştirilir. Yani "bir milletin ruhu" kışlada biçimlenir. Kışla esastır, memleket "yardımcı müessese"dir.

Bu alıntıyı yaptığım kitabı, eminim, çok az kişi okumuştur. Kitap pek bilinmez. Buna rağmen, bu satırlarda sergilenen zihniyet, büyük çoğunluk için öyle çok bilinmedik, duyulmadık bir şey değildir (benzer durumlarda "münferit vaka!" şartlı refleksi gösteren bir azınlık dışında). Yani, yazının başında değindiğim "şaşıklık" tiplerinin ikincisine uyar. Böyle bir şeyin düşünülmüş, tasarlanmış olmasına değil de, bu açıklık ve kesinlikle formüllenmiş olmasına şaşarız.

Bu noktadan, "derin" dediğimiz yapıya kaç adım var?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplumu askerleştirme

Murat Belge 14.02.2009

Dünyada orduların modernleşme sürecine girme ve burada değişim geçirmesinde iki önemli aşama vardır. Birincisi, Fransız Devrimi'nden sonra, Fransa'dan başlayarak, ücretli askerliğe dayalı profesyonel ordudan

“herkese askerlik” sistemine geçiştir. Bununla birlikte, subayların tamamen aristokratik sınıftan gelmesi yerine daha “meritokratik” sistemlere geçiş gereği de başgöstermiştir. Prusya bunları hemen yapmış, Britanya Birinci Dünya Savaşı’na kadar ayak sürümüştür.

Dünya Savaşı ise zaten ikinci kritik aşamanın olduğu zamandır. Siper savaşıyla birlikte eski manevra savaşlarının, “meydan muharebeleri”nin çağı kapanmıştır. Ordular, Fransa-Belçika sınırında olduğu gibi, fazla değişmeyen bir cephede kilitlenip kalırken, savaşın sonucunu cephe gerisinde olanlar belirlemeye başlamıştır.

Başta ekonomik üretme ve dayanma gücü, toplumun her alanda kaynakları ve bunları değerlendirme yeteneği, kazananın ve kaybedenin kim olacağını ilân etmiştir.

Birinci aşamada bütün erkek nüfusun askerlik sürecinden geçmesi ve asker olmayı öğrenmesi gerekmiştir. İkinci aşama daha da radikaldir, çünkü “topyekûn savaş” kavramı, “sivil/asker” ayrımını geçersizleştirir ve savaş boyunca bir toplumda olacak her şeyi “savaş yönetimi”nin komutasına verir.

Dün, Türkiye gibi, “modernleşme”sini ekonomik ve politik bir güçlenme ve olgunlaşma gösteren bir sınıfın (bu bir burjuvazi olabilir) değil de, tek örgütlü güç olan Ordu’nun öncülüğünde yapmış veya yapmaya çabalayan toplumlarda “kurucu güc”ün damgasını nasıl vuracağını anlatmış ve kışlaların “milli ruh”un üretildiği imalathane olarak nitelendiği bir alıntı vermiştim. Bu kitabın adı *Millet Morali ve Ordu*, yazarı Kemal Eker. Yazdığı sırada binbaşymış. Bu kitapta, dün verdiğim gibi “değerli” tesbitlerden bol miktarda var. Şu “topyekûn” konusunda şöyle yazıyor: “Memlekette her fert ve teşekkül, bir köy öğretmeninden, en yüksek ilim kürsüsünü işgal eden profesörlere [onlara kumanda etmeye özellikle düşkün olurlar] ... atölyelerde çalışan işçiden, fabrikatörlere... yani (yediden yetmişe kadar), Millî Savunma Hizmetinde yarının silâhlı veya silâhsız bir uzvu olacağını bilmek ve kendini mutlak buna göre hazırlamakla mükellef olduğuna inanmalıdır.”

Tabii böyle alıntı kitapta çok olduğu gibi böyle kitap da çok. Her dönem yazılmış bunlar. 1945’te, bir Kurmay Yüzbaşı olan Muhlis Nadas, *Millî Müdafaa Politikası*’nın başında “...müdafaa politikasından daha üstün hiçbir noktai nazarın mevcut olmayacağını açıkça ifade etmek lâzımdır” diyor. Ve tabii “yüksek bir otoriteye sahip devlet, en uygunudur”. Bunun için de “subay heyeti millet şuurunda bir en iyiler camiası olarak yaşamalıdır”. “En büyük, en eski ve en kuvvetli meslek hiç şüphesiz askerliktir” (*Askerliğin Psikolojisi*, 1933).

Bu gibi kitapların, risalelerin, radyo konuşmalarının vb. sürekli vurguladıkları, herkese kabul ettirmeye çalıştıkları bir nokta, sanıldığının tersine, barışın geçici, savaşın ise sürekli olduğudur. Bunu bu şekilde kabul ettiğimizde, “müdafaa politikası”nın her şeye mutlak önceliği, her şeyin o politikanın (ve onu uygulayanların) komutasına verilmesi tartışılmaz bir olgu haline gelmektedir. Piyade Binbaşı Hikmet Arslanoğlu halkını radyodan uyarır (1956’da): “Dünya kritik bir manzara arz etmektedir, yeryüzünde harb vardır ve harb varolacaktır. Şu halde hazırlık şarttır.” Bir başka Piyade Binbaşı, Enver Öncü, “Savaş bir zarurettir” diyor; dolayısıyla, “millî sanayi kurumları, sefer için daha hazardan itibaren planlanmış olan vazifelerine dönerek geceyi gündüze katmak suretiyle, ordunun isteklerini karşılamaya çalışacaklardır.”

Kemal Eker’e dönelim: “Barış ve durgunluk devirleri, pek kısa bir dinleniş ve hız alış zamanları gibidir.”

Bu “kutsal savaşçılık” karşısında düşmanlar ne yapar? “Başlıca metodlarından biri de milleti askerlikten soğutmaktır... Bunun için sulhün nimetlerinden bahsedecek, millî müdafaa uğruna yapılacak masraflara yazık olduğunu söyleyecektir.” Bu da Kd. Yzb. Refik Soykut’un bir radyo konuşmasından. “İç ve dış düşmanlar”ın hemen tanınması için şaşmaz işaretleri görüyorsunuz: “barış iyidir” demek vb.

Bütün bu ihtiyaçlar Türk milletinin doğuştan asker bir millet olmasını gerektirmiş ve böylece bir ideoloji de aynı kanallardan üretilip yayılmıştır: "Ordu sevgisi bize sadece ecdattan kalan bir sevgi değildir. Herhangi bir sevginin vücut bulmasında nasıl ki hoşla gitme, tabiata uygun olma, isteklere cevap verme vesaire gibi ruhî âmilleri bulunuyorsa, Ordumuza karşı sonsuz bir sevgi ve bağlılık hissine sahip olmamızda da aynı âmilleri mevcuttur." Bu da Refik Soykut'tan.

"Ordusu, bir milleti kendisi olursa, elbette ki hiçbir vicdanda bulanıklık veya hiçbir kafada ufak bir şüphe izi kalmıyacaktır ki, Türk Milleti bir Ordudur..." Bu, emekli general Sadri Karakoyunlu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Görünen köy

Murat Belge 15.02.2009

İki gündür, "topyekûn savaş" kavramının (buna, İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında "jeopolitik" ve "jeostrateji" kavramları da eklenecek) Türkiye'de militarizm düşüncesinin hem meşrulaştırılmasında, hem de yaygınlaştırılmasında (bu zaten birinciyle kısmen örtüşüyor) ne kadar elverişli bir araç olduğunu göstermeye çalıştım. Burada yerimiz ancak birkaç kısa alıntıya yetiyor ama bu konuda üretilmiş metinlerin sayfa sayısı onbinlerle ölçülür.

Az buz bir etkinlik değil. Okullara "Askerlik" diye tanınan dersi "mecburî" olmak üzere koy, orada bu ideolojiyi işle. Bütün erkek nüfusu askerlik hizmeti sırasında "eğit". Radyodan aynı şeyleri anlat... Ama bu kadarını saydığımızda, propagandanın etkisini tam olarak açıklamış olmuyoruz. Söylenen ve yazılan bütün bu edebiyat, toplumda fazla iz bırakmayabilir, dinleyenlerin bir kulağından girip öbüründen çıkabilir –nitekim büyük ölçüde öyle oluyor da. Türkiye'de halkın "resmî" tını taşıyan bütün söylemlere karşı içgüdüsel tavrı –ve savunması– budur: kulağının birini tıkayamadığı için öbürünü açar. Ama, gene de, iz bırakıyor tabii bütün bu akan sözler – hele bir alternatif söz olmayınca.

Ama asıl önemlisi, bu militarist söylemin gerisinde yatan zihniyetin idealize ettiği toplum anlayışının bir kısmını zaten gerçekleştirmiş olması. İşin "kurumsal" kısmı zaten gerçekleşmiş. Sözel, okullara "askerlik" dersi koymaktan söz ettim. Bu böyle olmasa, o ders kalksa, Millî Eğitim müfredatı, bilumum eğitim stratejileri "demilitarize" olacak mı? Hayır, çünkü zaten bütün eğitim bu değerleri merkez almak üzere yapılıyor. Küçük örnekler verdim, "bu böyle olmamalı" diyene, "barış iyidir" diyene, "savaşın değişmez insanlık hali olması gerekmez" diyene, ne gözle bakılacak: "İç düşman", "Beşinci kol", "casus" vb. bütün dünyada "vicdani red" denilen olay nasıl karşılanırken Türkiye'de ne oluyor, o da bunun kanıtı zaten. Ama bu da "kurumsal" yapının sivil kanadına yeterince yerleşmiş. Yargının nasıl davrandığını gördük, medyanın nasıl davrandığını gördük. Bütün bu kurumsal yapı varoldukça, işledikçe, yapılan propaganda isterse tutmasın!

"İş adamı" denilen insan tipini de bütün bu bağlarla bağlamışsan, "Komutan senin işini çözmüştü, ama sen onu kırdın. Şimdi falancayı işe al da gönlü olsun" konuşmaları yapılabilen bir toplumda, o iş adamı isterse içinden başka türlü düşünsün, bu değerlerin hepsine inanıyor"muş gibi yapmak" zorundadır; uymak zorundadır.

Şimdi gelelim "derin devlet"e! "Derin devlet" işte bu! E. A. Poe'nun hikâyesindeki gibi, göz önünde olduğu için

görünmeyen kanıt, olgu. Burnumuzun dibinde olduğu için görmeyip “Herhalde çok derinde” diyoruz, ha babam kazıyor. Derinlerden de bir yığın marifet çıktığı için, “İşte! Bulduk! Bak bir tane daha!” diye diye iniyoruz. Ama derinde bulduklarımız, yüzeyde böyle bir yapı kurulduğu için var. Oysa biz o yüzeydeki yapıyı yadırgamıyoruz, alışmışız ona. Doğal geliyor, çoğunluğa. Bazılarımız ise onsuz yaşayamayacağını çok iyi biliyor.

Her şey güvenlik. Demek ki her şey, her yapı, her birey, güvenliğin güdümünde olmalı. Hangi konuda ne düşünmemiz gerektiğini, bu “güdücü güvenlik” bize söylemeli. Salı günü “Kürt yoktur, dağ Türkü vardır”, çarşamba günü “kökünü kazıyamadık, çünkü ‘etnik’ sorun”, perşembe günü “Kürt sorunu yoktur, Kürt kendisi sorundur.” Bu süreçte bana (“yurttaş” olarak) düşen, bunlara inanmak. Hepsine birden mi? Hayır, her günün kendi gerçekliği var, o gün ona, bu gün buna. Halk masallarında tekerlemesi bile var: “ Çarşamba’dır Çarşamba/ Perşembe’dir Perşembe”...

Güvenlik “üst”. Her şey ona bağımlı. Bunu günde otuz kere hoparlörden bağır ve kurumsal olarak da altyapısını kur. Yargı bunun emrinde olmalı, yoksa maazallah “devlet”... Üniversite, bütün eğitim bunun emrinde olmalı, yoksa maazallah “devlet”... Medya kendisine gelen emre uymalı, yoksa maazallah “devlet”... Bir sendikacı bu emre uyacak “millî” bilince sahip olmalı, yoksa maazallah “devlet”... Parlamento bu kademedede “olsun” denilen şeylerin yasasını çıkarmalı, oylamasını yapmalı, yoksa maazallah “devlet”...

Şu anda seyrettiğimiz sahneler de işte bu yapının, bu “resmî” ideolojinin somut düzeyde tezahürleri.

Ama artık “tezahür” ediyor, çünkü bu toplumu böyle “gütme”nin fizibilitesi hızla tükeniyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erbil dönüşü

Murat Belge 20.02.2009

Abant Platformu’nun Erbil’deki toplantısı belli ki Türkiye’de medya tarafından oldukça iyi izlenmiş, yazılı ve sözlü basında yankı bulmuş. Oraya gidenlerden biri olarak, böyle bir şeyin yapılmış ve gerçekleşmiş olmasından memnunum. Toplantıda birçok konu konuşuldu, ama şu ya da bu konunun şu ya da bu biçimde konuşulmasından önce, böyle bir toplantının yapılıyor ve yapılmış olması önemliydi bence. Türkiye’nin Musul’daki başkonsolosunun bu toplantıya gelmiş olması da önemliydi. Irak’ın dağılması ve bu özerk yönetimin işlemeye başlamasından beri Türkiye’nin bu olguya dostça yaklaşmasının olabilecek en doğru politika olduğunu anlatmaya çalıştım. Erbil toplantısı buna uygundu ve bunun ne kadar önemli olduğunu gösteriyordu.

Henüz bir “politika”dan söz etmek için fazla erken herhalde. Ama bu ziyaret, Türkiye’nin bir kısmının bu yönetime iyi niyetini dile getirmenin bir vesilesi oldu ve resmî düzeyden de, en azından bir engellemeyle karşılaşmadı. Tabii memlekete dönüşte karşılaştığımız manzara, bu işlerin hiç kolay olmadığını gösteren bir tablo gibiydi. Otobüsle özel bir girişe getirildik. Burada, o her zamanki ekranlardan vb. bir kez daha geçerek, eşyalarımızı geçirerek geçmemiz gerekiyordu. Yani, daha epey bir zaman kaybetmemiz. Irak Kürdistanı’ndan, yani terörizmin bağrından geldiğimize göre, işin sıkı tutulması gerekiyordu. Oradayken nelerden geçtiğimiz buradakileri hiç ilgilendirmez. Oraya güven olmaz ki! Bu işler olur ve uzarken saatin altı olması da kimseyi ilgilendirmez. Kürdistan’a giden uykusuzluğa da katlanacak. Nitekim, yalnız biz ve el bagajımız değil, asıl bagaj

da yeniden makinelerden geçirilerek, aranarak, dolayısıyla gecikerek geliyor. Böylece, gerekli vatandaşlık dersini almış, hanyayı konyayı bir kere daha öğrenmiş olarak çıkıyorsun alandan.

Bunlar, oralarda olanlara, olacaklara dostça bakmaya hiçbir şekilde niyeti olmayan bir kesimin hem varlığını, hem de etkisini gösteriyor. Bu, tabii, bilmediğimiz bir şey değil; o kesimin varlığını göstermesinin tek biçimi de değil. Varlar ve daha uzun zaman olacaklar, çünkü olmaları ve tam da bu şekilde olmaları için bunca tedbir alındı, bunca özen gösterildi.

Gelelim Erbil'e. Erbil'e giden uçağa binmek için Dış Hatlar'a gidiyor, yanınızda pasaportunuz, yabancı ülkeye gitme ritüellerini yerine getiriyorsunuz. Ama sonunda geldiğiniz yer sizde öyle fazla bir "yabancı ülke" izlenimi bırakmıyor. Akşam yemekte masanızda duran şişenin "Yeni Rakı" olmasından ibaret değil bu âşinalık. Daha pek çok şey, o şişe gibi tanıdığınız. İnsanlar Türkçe konuşursa değil, konuşmazsa şaşırıyorsunuz.

Bir şey dikkatimi çekti ve düşündüm üzerinde. Birçok yere fidan dikilmişti. Belli ki son bir iki yılın çabaları bunlar. İyi ama birkaç bin yıldır bu insanlar burada oturuyor ve burası onların yurdu. Ama belli ki varolan dünya siyaseti bir yerde yaşamakla o yerin sahibi olmak arasına bir ayırım koyuyor. Hani o manevi tapuya sahip olduğunu hissetmeyince, insan, kendi yaşadığı yeri bile tam sahiplenmeyebiliyor. Ya da belki güvenemiyor, oraya küçük büyük yatırım yapacak güveni kendinde bulamıyor. Ama artık fidanlar dikilmişti. Tabii yalnız fidan dikmekle kalmıyor, bu gelecek hazırlığı (o bana özellikle simgesel göründü), başka birçok şey, bu arada geniş geniş caddeler yapılıyor. Yeni başlayan işlerde, girişimlerde iyimser, umutlu bir hava olur. Erbil'de gezinirken sık sık yüzüme çarptı böyle bir iyimserlik ve umut havası.

Aynı zamanda birtakım işlere yeni başlıyor olmanın sevimli acemiliğini de hissettim sanıyorum. Bin yıldır yapılan işler gene yapılıyor ve burada bir acemilik yok. Sözgeşi, kalabalık çarşılarında geziyoruz ve tabii herkes işini gayet iyi biliyor. Ama "asker" var, "polis" var, birey olarak bu işleri yapan biri değil, örneğin "Irak polisi" olmuş falanca değil de, "Kürt polisi" olmuş falancayı görüyorsunuz. Öyleleri daha yolda, olacaklar. Bu gibi işler hani öyle fazla maharet de gerektirmez; sonuçta belki de sadece bir "duruş" meselesidir. Olduğu zaman da çok sevimli olmaz. Bu gibi işlerde daha menzile varmamışlar, ama oraya doğru gidiyorlar, diyebilirim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zaman kaybı

Murat Belge 21.02.2009

Yerel seçimlere bir aydan biraz fazla zaman kaldı. Ama genel ortama şöyle bir bakınca, "yerel" seçimden çok "genel" seçime uygun düşen bir gerginlik içinde olduğumuzu sanırım herkes kabul edecektir. 2002'den beri durum bu zaten. Bitmeyen tükenmeyen ve gevşemeyen bir gerginlik ortamı içinde yaşıyoruz. 2007'nin genel seçimi, olduğunda, ortaya alabildiğine "net" bir sonuç çıkarmıştı. Ama sanki öyle bir şey olmamış gibi, aynı gerginlik içinde, Mart sonuna hazırlanıyoruz. Bu atmosferde her yıl "genel seçim" yapsak az gelecek.

Söze böyle girince, "genel seçim"i "yerel seçim"den daha önemli olduğunu düşündüğüm sonucu çıkarılabilir. Bu, ancak bir anlamda böyle: ülkede iktidar "genel seçim" sonucuna göre değişir. Biz de, sürekli olarak, ülkede iktidarın değişmesi sorununa kafamızı takmış durumdayız. Oysa "yerel seçim"de de dünya kadar önemli sorun sözkonusudur; bana sorsanız, ülkede iktidarın kim olduğu kadar önemli olabilir bu sorunlar. Ama, "normal"

lkelerde... Biz, "normal" bir ülke değiliz.

Hızla kentleşen bir lke, Türkiye; Edirne'den Kars'a kadar bu genel gidişin etkisinde olmayan bir yeri yok. Böyle bir toplumsal süreç, düşünün, ne kadar karmaşık, girift bir toplumsal fenomen. Nasıl yapmalıyız bu işi, "kent"ten, "kentlileşmek"ten ne anlıyoruz? Hızla artan ve hızla kentlerde yoğunlaşan bir nüfus; bu nüfusun her türden ihtiyaçları, istekleri... Bu ihtiyaçlara karşı bir genel, kapsayıcı politika, bir "kentleşme ilkeleri" demeti; ama aynı zamanda her ayrı yerleşimin, kendi yapısı, geleneği göreneği içinde düşündüğü tedbirler, farklı üsluplar vb.

Böyle şeyler yok. Bunlar tartışılmıyor, konuşulmuyor, konuşulmayacak. Bu gibi sorunların en yoğun, en karmaşık ve en incelikli olması gereken yer İstanbul. Buraya Kemal Kılıçdaroğlu geliyor ve ağzından yalnızca "yolsuzluk" ekseninde dönen lakırdılar dökülüyor. İstanbul'un ulaşıımı hakkında ya da İstanbul'un estetiği hakkında, şnun hakkında, bunun hakkında ne düşünüyorsun, ne gibi dinamikleri harekete geçirmeyi planlıyorsun?.. Bunların bir cevabı yok.

Olmaması da normal, galiba. Bunca yıldır bir çelişkiler ve paradokslar ülkesi olarak yaşıyagelmişiz. Gelip dayandığımız noktada, siyasî rejimimizden daha ciddi, daha canalıcı bir sorunumuz yok. Bu lke daha bebekken bir rejim giydirmişler; o zaman buna "zıbın" falan demişiz. Ama büyümüş, koskocaman bir şey olmuş, kıyafet hâlâ aynı kıyafet; bu çağa gelince buna "zıbın" değil, "deli gömleği" diyorlar. Artık korumuyor, sadece kısıtlamaya yarıyor. Bünye boy attıkça, aynı kıyafeti sürdürmek gitgide daha ağır bir baskı uygulamayı gerektiriyor. "Ergenekon" başlığı altında okuduğumuz bütün o "akıl almaz" olaylar, cinayetler, komplolar vb., bunun için "akıl almaz". Anokronikleştikçe manyaklaşıyor.

Bu yapılanma, toplumun "modernizm"e açılan ucunu da hegemonyası altına almış, burjuvasıyla, brokratiyla, serbest meslek sahibiyle vb. Ve "modernizm"e uzanan ideolojiler de bu yapılanmanın ipoteği altında, büyük ölçüde. Bu ipotekler sonucunda, rneğin, Türkiye'de bir "sol" yok! "Nerede var?" diyebilirsiniz. Evet, solun *hâlâ*, bütün dünyada bir bunalım içinde olduğu doğru. Ama "şaşkınlık", "etkisizlik", "projesizlik" vb. başka, heyet-i umumiyesiyle gidip sağın oturması gereken yere kurulup yerleşmek başka.

Geleneksel iktidar yapısına karşı AKP direndi; olduğu kadar Ergenekon soruşturması o direniş sayesinde ilerleyebildi. Bunlar çok önemli. Gelgelelim, AKP kendi kendisinin "muhafazakâr demokrat" olduğunu ilân etmiş bir parti. Başından beri, en büyük muhafazakârlığın Kemalist kesimin tekelinde olduğu bu ülkede, "AKP tipi muhafazakâr" olmak için bile bir çeşit "devrimcilik" gerektiğini söylemiştim. Bunlar oldu da. Ama artık AKP'nin de imkânlarının sınırlarına geldiği görülüyor.

Onun için bu toplumun geleceğine değil, olsa olsa geçmişine işaret eden kavgalar içindeyiz. oktan bitirilmesi gereken tartışımalara yeni başlıyor, artık kullanılmaması gereken araçları yeniden ve yeniden piyasaya sürüyoruz.

Ama anlaşılan kimse bu durumdan gerçekten şikâyetçi değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Kuzey Irak" ziyaretimiz

Murat Belge 22.02.2009

Bizim Erbil ziyaretinin yankıları, yazılı basında olsun, televizyon kanallarında olsun, hâlâ devam ediyor. Eh, bayağı da kalabalık gidilmişti... bu bile yeterli, izlenimlerin aktarılması, konuşmaların çeşitli açılardan değerlendirilmesi için.

"Kuzey Irak" ve "Kürdistan" konusunu birkaç kişi yazdı ya da konuştu ve zaten en dolaysız çarpıcı konulardan biriydi. Buradan gidenler yıllardır koşullanmış, bulundukları yere "Kuzey Irak"tan başka bir ad vermeye dilleri varmıyor. Oralılar ise Kürdistan'da doğmuş, Kürdistan'da yaşamışlar. İşin tuhafı, Irak'ın hiçbir zaman demokratik olmamış rejimlerinde, Krallık veya Baas Cumhuriyeti, buranın "Kürdistan", burada yaşayanların da "Kürt" olduğunu reddetmek gereğini duymamış. Yani adamlar "Kuzey Iraklı" olmaya alışkın değiller.

Bizim Cumhuriyet'in bu etnisite konularında (ve aslında başka, yakın konularda da) ne kadar "nominalist" olduğunu sık sık yazarım. Ortada bir sorun var ve onu dönüştürmek üzere hiçbir şey yapılmıyor, tersine o sorun tam da o şekilde korunuyorsa, ne yapacaksınız, siz de dönüp dönüp aynı şeyi yazıyorsunuz.

Aklıma yıllar öncesinden bir anı geliyor: Sovyetler Birliği zamanında, dostum Vera Feonova ile Moldova üstüne konuşuyorduk. "Dünyada varolan milletler zenginliğine, SSCB de bir katkıda bulunmak istedi," demişti Vera, "onun için de 'Moldova' diye yeni bir millet yarattı. Yoksa gerçekte, 'Moldovalı' ile 'Romanyalı' arasında herhangi bir fark yoktur."

Onun bu "milletler zenginliği" esprisi hep aklımda kaldı. Aslında bu dünyada bayağı bayağı bir "milletler zenginliği" var –sorun, bu kadar "millet"e yetecek sayıda "devlet" olmaması. Ama reel-politik koşullar kimi zaman da (tabii gene nominal) "millet" sayısını artırmayı gerektiriyor.

İşte, bizim "Kuzey Iraklılar" da sanki böyle. Bu dünyada kuzeyli veya güneyli, doğulu veya batılı, "Iraklı" dediğimiz insanlar var. "Araplar" elbette var. Kürtler de maalesef var. Ama bütün bunların arasında bir de "Kuzey Iraklılar" var.

Bu konuya döneceğim ama bunun aklıma getirdiği bir başka çizgiyi izleyeyim şimdi: milliyetçiliğin aşırısı, "tezahüratçı" sı denince, kendimizle kıyaslayabileceğim bir ülke de Yunanistan. Şüphesiz çok önemli üslûp farkları var aramızda, ama son analizde "Kardak" krizini yaşayan ikimiziz.

Yugoslavya parçalanıp ortaya bir de Makedonya Cumhuriyeti çıkınca buna Yunanistan'ın tepkisi geliyor hatırıma. Adamların ülkelerine "Makedonya" demesi Yunanistan'ı bir şekilde tehdit ediyordu, çünkü Makedonya Yunan'dı. Olanca şirretliğiyle, Yunanistan, yeni cumhuriyetin bu adı uluslararası topluluğa kabul ettirmesine de engel oldu. Ortaya FYROM diye bir nesne çıktı: Former Yugoslav Republic of Macedonia yani Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya! Eh, bu tuhaf memlekette yaşayanlara da "Fironyalı" mı diyeceğiz, "Firomez" mi diyeceğiz, böyle bir şey diyeceğiz. Yani *Wealth of Nations* ya da "milletler zenginliği" bir yeni millet daha kazanmış oldu. Sonuç olarak, "absürd" bir tavır!

Evet, "Kuzey Iraklı" da tam bu bağlam içinde yerini buluyor. Bu "insan tipi", başka insan tiplerine benzemiyor. Örneğin, "Batı Trakyalı Türk" dediğimiz bir insan tipi var; onu üç kelimeli bir tamlamayla adlandırıyoruz. Ne tuhaf rastlantı: birinci kelime yön belirtiyor, ikincisi de coğrafi bölge: "Batı Trakya" ve "Kuzey Irak"! Birincide bir "Türk"ün yaşadığını biliyoruz, ama ikincisinde yaşayanın üçüncü bir adı veya sıfatı yok –o sadece "Kuzey Iraklı"!

"Kuzey Iraklılar", bizim ülkemizde yaşayan birileriyle akraba olabilir mi? Bildiğim kadar oluyorlar. Peki, onlar

onlara ne diyor? "Güneydoğu Türkiyeli" mi? Onların öyle dediğini hiç sanmıyorum, ama deselerdi, Orta Anadolu (yani "Ankaralı") Türkler bundan hoşnut kalabilirdi – "Kürt" denilmediği sürece.

Peki, Bulgaristan, "Güneydoğu Bulgaristanlılar"dan söz etse bunu nasıl karşıladık, burada? Buna benzer bir dönem yaşanmıştı orada aslında ve hiç memnun kalmamıştık.

Ama, başkaları bize ve kendimizle özdeşleştirdiklerimize yaptığında kıyamet kopardığımız uygulamaları başkalarına fütursuzca uygulamak gibi bir alışkanlığımız var. "Bulgaristan" demiştim. Evet, orada Türkler'e Bulgar adı koyuyorlardı, Türk adlarını yasaklıyorlardı. Biz de buradan kıyameti koparıyorduk.

Ve aynı zamanda, Kürt yurttaşlarımızın çocuklarına Kürtçe ad vermesini yasaklıyor, engelliyorduk.

Bulgaristan'da Türkler'e uygulanan zulme karşı çıkan bir aydın muhalefeti şekillendi. Bu muhalefette yer alanlar Bulgaristan'ın Sovyetik bloktan çıkmasında ve sonra AB'ye katılmasında rol oynadılar.

Burada ne oldu, ne oluyor?..

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vergi olayı

Murat Belge 24.02.2009

Seçim-öncesi ortam, herhangi bir zaman da olsa, Doğan Holding'le Maliye arasında başlayan olayı, gündemin başına çıkıp yerleşirdi. Seçim "sath-ı mail"inde iyice önemli görünüyordu.

"Doğan Medya" diye bir genellemeye konuşmak bana çok anlamlı görünmüyor; burada sevdiğim, saydığım, dost olduğum insanlar da çalışıyor, bunun tam tersini söyleyeceklerim (ve benim için aynı şeyi söyleyecekler) de var. Genel "Holding" içinde *Hürriyet* gazetesinin özel bir yeri olduğu da herkesin malumu. Bu gazetenin genel yayın politikasının Türkiye için resmen zararlı olduğunu düşünürüm; bunun da gizlisi saklısı yok.

Ancak bu vergi cezasından hiç hazzetmediğimi söyleme gereğini duyuyorum. Bu konuda kalem oynatan herkes gibi söze girmek zorundayım, ben de: vergi konusundan bir şey anlamam, onun için de bunun haklı veya haksız olduğuna dair bir şey söylemem mümkün değil. Bugün okuduğum gazetelerde Cemil Çiçek'in bir demecini gördüm: "Netice itibariyle ben devletin yaptığı incelemelere itibar etmek, güvenmek mecburiyetindeyim. Bunları yaparken, bir eksiklik varsa, bir hata varsa, yasal gereği neyse yapılır."

Şu son on, yirmi yıl içinde her düzeyde mahkemelerin davranışlarına bakıyorum, Çiçek'in sözünü ettiği "mecburiyeti"ni izini bulamıyorum. Bireylerin de, kurulların da, yaptıklarını gördük, nasıl bir dünya görüşüne sahip olduklarını açığa vuran çeşitli beyanlarını da dinledik. Devletlerin (klasik Marksist teorideki gibi şematik olmasa da) egemenlik aracı olduğunu, kritik noktalarda açık çıkar kaygısıyla davrandıklarını bilirim. Ama bu gibi davranışlarda "devletten devlete fark olduğunu" ve bizimkinin yerinin kimseyi imrendirmeyecek düzeylerde olduğunu da bilirim. Bunları bilince, Çiçek'in sözünü ettiği "mecburiyet" bana iyice yabancı görünüyor.

Sabah'ta Emre Aköz bizzat Başbakan'la konuşmuş. Başbakan, "Biz Maliye'ye 'Dosyaları incelemeye alın' diyemeyiz" diyor. SPK için de "bağımsız kurum" diyor. Evet, kâğıt üstünde bunlar böyle. "367" kararı alan Anayasa Mahkemesi de öyle; Yargıtay Başsavcısı da bağımsız. Ancak bu toplumun tarihine baktığımızda iktidarların her şeyin yanı sıra hukuku da bir araç gibi kullandığı bir yığın örnek görüyoruz. Belleğimiz bu tür anılarla dolu; ama ille "bellek" sorunu değil, halen devam eden neler sayabiliriz kimbilir. Zihnimizden bu kuşkuyla temizleyecek bir güven ortamına gelmedikçe, böyle bir uygulamanın ne kadar çok soru işareti yaratabileceğini tahmin etmek o kadar da zor değil. Karşılıklı körüklemelerle, sonunda hiçbir nesnel uygulama olmadığına inanmak durumuna da gelebiliriz. Bunu, bu ülkenin hukuk-yargı kurumları, ne yazık ki, büyük ölçüde gerçekleştirdiler zaten. "Darbeler iyidir" diye konuşan Danıştay üyelerinden, "367"lerden vb. sonra hangi güvenden söz ediyoruz? Ama "öbür türlü" düşünenler de kendi bulundukları kurumların imkânlarından yararlanarak aynı yöntemlerle karşı-saldırıya geçerse ne olur? Bu da mümkün değil mi?

Böyle bir şey olduğunu ima etmeye çalışmıyorum; herhangi bir kanaat sahibi olamayacağını zaten söyledim. Ama içinde olduğumuz ortam her şeyin abartılmasına, çarpıtılmasına, kötüye kullanılmasına yatkın bir ortam. Bunda zaten yıllardır "disinformation" yapmaktan geri durmayan medyanın herkesten daha fazla sorumluluğu var.

Dünyanın en basit ilkesidir: varlığından şikâyetçi olduğunuz, ahlâk-dışı bir yöntemle mücadele etmek için, kendi haklılığınıza ne kadar inanıyor olursanız olun, aynı yönetime başvurmayın. Anket yapın, herkes Machiavelli'nin ahlâksız biri olduğunu söyleyecektir (adını duymuşlarsa); sebebi? "Amaçlar araçları meşru kılar" demesidir. Sonra herkesin davranış biçimini, kalıbını izleyin, gözleyin. Acı verecek kadar büyük çoğunluk tam da bu şekilde davranacaktır –Machiavelli'ye "ahlâksız" demelerine yol açan şeyi kendileri yaparlar.

Savaşta bile kural var, hukuk var, biliyorsunuz. Ölüm kalım durumu, ötesi yok, gene de belirli sınırların ötesine geçmemek gerekiyor. Oysa biz, maalesef "milletçe", mücadeleyi kuralsız hale getirmenin yolunu aramaya alışmışızdır. Bunu yapa yapa, kuralsızlığı kural haline getirmişizdir. Şimdi bu durum, hepimize birden ciddi zarar verecek boyutlara geldi, elbirliğiyle.

Onun için bu vergi soruşturmasında hiç "şaibe" olmamalı, yani bir "kol bükme" olayıyla karşı karşıya olduğumuz şüphesini yaratacak hiçbir şey olmamalı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zoraki bir açıklama

Murat Belge 27.02.2009

Erbil'de kendi kendime bir "fenalık" geçirdiğimi sanıyordum; meğer kendimi aşan bir şeylere yol açıyormuşum! Orada bulunanlardan bir arkadaş –hem de sahici bir arkadaş, Murat Aksoy-geçirdiğim bu şeyin bir "kalp spazmı" olduğunu duyuran bir haber yazmış bizim *Tarafa*. Bu da tanıdık çevrede anlaşılır bir telâş yaratmış.

13 Şubat gecesi Erbil'e uçtuk. Ertesi gün, öğleden sonra, ben böyle fenalık geçirince birlikte dolaştığımız arkadaşlar beni bir hastaneye götürdüler –çok düzgün, iyi işleyen, pırıl pırıl bir hastane. Doktorlar ne olduğunu anlamak için beni gece de orada tuttular. Sabah son yoklamaları da yaptıktan sonra, ciddi bir durum olmadığına karar vererek taburcu ettiler. Pazar öğleye doğru otelime varır varmaz, "şimdi bu haber yayılır"

endişesiyle eve telefon edip bir şey olmadığını haber verdim. Bu arada, gazetede de, ciddi bir şey olmadığı duyuruldu.

Konu bu. Daha doğrusu, konunun böylece kapandığını sanıyordum. Meğer Murat, bu açıklamayı bir "tekzip" gibi almış, "Ne yani? Ben 'yalan' haber mi yazdım?" diye gazeteden ayrılmaya kalkışmış

Murat'ı ben yıllardır tanırım. Erbil'de iyileşip insan içine çıkınca tabii gene karşılaştık. Ne kadar endişelendiğini hemen anladım –zaten başka türlüünü düşünmezdim. Hani benim başıma bir hastalık gelmiş de Murat bunu abartıyor, büyütüp haber yapıyor, abartmaktan bir şey umuyor!.. Bunların hiçbirisi olacak şey değil. Ne ilişkimiz öyle, ne zaten Murat Aksoy böyle şeyleri aklından geçirecek bir insan.

Burada, gazetecilik denen bu meslekte dakikada bir karşılaşabileceğimiz bir durumla karşı karşıyayız. Duyuluyor ki Murat Belge bir kriz geçiriyor ve "hastaneye kaldırılıyor"... Hastane de tam "hastane" değil, yeni açılan "Kalp Merkezi". Birlikte olanlar, olayı görenler tasalı, kaygılı görünüyorlar. Bir kriz... Ne krizi olabilir ki?

"Tekzip"e kızan Murat Aksoy kendisi de bir "mesaj" yayımlamış. Daha doğrusu, İnternet'te "Abant Toplantıları'nı takip eden bir gazeteci" imzasıyla yayımlanan mesajı ben Murat'ın yayımladığını tahmin ediyorum, çünkü o mesajı başka kimsenin yazamayacağını düşünüyorum.

Şöyle deniyor bu mesajda: "Murat Belge'nin o gün orada şekeri düştü. Kalp spazmından dolayı bir gece hastanede yoğun bakımda kaldı ve bunu herkes gördü."

Şimdi "şeker"İN düşmesi dahil, uykusuzluk, yorgunluk ve sinirlenme gibi etkenlerle bir fenalık geçirdiğim, hastanede kaldığım, tamam. Bunu herkes gördü. Ama zaten "şekeri düşmek"ten "kalp spazmı"na "tek yol" yok. Erbil'deki doktor, ben çıkarken, "kalp spazmı var mı, görmek için seni kontrol altında tuttuk" dedi. "Olmadığı anlaşılıyor. Buna tıpta fibrillation deriz. "Halen elimde olan raporda da bu yazılı: "Sudden attack of dizziness and drowsiness. ECG shows Rapid Atrial fibrillation..."

Türkiye'ye dönünce, hemen iş edinip baktırdım tabii: "Efor testi", "EKO testi" yapıldı. Damarlarda veya kalpte bir arıza, teyakkuza geçirmeyi gerektiren bir şey bulunmadı. Bunların raporları da elimde; doktorlarla da konuştuk.

Zaten Erbil'den gene sabah karanlığı dönmüştük, Salı günü ikideki dersime de, akşam 19.00-22.00 arasındaki MA dersine de gittim. Çarşamba, Perşembe derslerime gittim. "Kalp spazmı" geçirmek bu kadar kolay mı?

"Gazeteciliğin belâsı" anlamına bir şey söylemiştim. Falancanın "yoğun bakımda gece geçirdiğini" biliriz, herkes de bilir, ama iş bunun sebebine gelince, "artial fibrillation" ile "kalp spazmı" arasında epey mesafe var. Onun ne olduğuna da bakmak, bilmiyorsan –ama "haber" de yapmak istiyorsun ve yap tabii, hakkın- sorup öğrenmek gerekiyor.

Tanıyan yığınla insan var, okumuş, bir şekilde öğrenmişler, canları sıkılmış. Gazete, ertesi gün "önemli bir şey yok," diyor. "Yazarımızın sağlığı yerinde" diyor. Bunu öğrenen (yani dostlarım arasında, demek istiyorum), gene rahatlıyor. Derken internette "*Taraf*, Murat Belge'nin hastalığını saklıyor. Bu kötü bir şey" anlamında bir mesaj çıkıyor... Yeniden arayanlar...

Taraf saklamıyor, doğrusunu açıklıyor. Benim de âdetim değildir, hastalığımı saklamak ya da herhangi bir yaptığımı olduğundan başka türlü anlatmak. Ama neyse, sahiden merak eden, iş edinen varsa, yalnız

Erbil'dekilerin raporu değil, buradaki doktorlar da, raporlar da ortada. Buyursun öğrensin, kim öğrenmek istiyorsa.

Benim kuşağım, böyle koca bir sütunu "yok palpitation geçirdim de", "geçirmedi de" diye doldurma kültüründen hoşlanmamış, başka bir "terbiye" ile yetişmiş bir kuşaktı. Ama konu "İnternet'e" de "intikal edince" bu kadar kişisel bir yazı yazmak zorunda kaldım. Şu yaşadığımız dönemin "ethos"u sık sık böyle bir durum yaratıyor ve benim de buna canım sıkılıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tek mi, çift mi?

Murat Belge 28.02.2009

Yunanistan'da NGO işleriyle uğraşan bir arkadaşım vardı. Yugoslavya dağılır ve Makedonya bağımsızlaşırken Yunanistan'da kopan şovenizm fırtınasına karşı bir dernek kurmuşu. Öncelikle Makedonya'nın Makedonya olma hakkına sahip olduğunu savunuyorlardı. Bir zaman sonra bir karşılaşmamızda işlerin nasıl gittiğini sormuştum. "Çok parlak denemez," diye cevap vermişti, "Ama bizim dernekten önce Yunanistan'da 'Makedonya' denince *tek* bir ses çıkıyordu. Şimdi *iki* ses çıkıyor."

Onun bu sözleri zihnime yapışp kaldı. Neden acaba? *Her* konuda tek fikir sahibi bir ülkenin "tebaa"sı, "reaya"sından olduğum için mi acaba? Her yıl, her ay ve her gün, "birlik ve beraberliğe en fazla muhtaç" olduğu zamanı yaşayan bir toplumun üyesi olduğum için mi? Her ne içinse, anlattığım o tarihte, *bir* konuda *iki* ses çıkması fikri hoşuma gitmişti. Belli, hoşuna gitmişti ki hâlâ bu sözü hatırlıyorum.

Gel zaman, git zaman, Türkiye'de bir "dönem"e girdik. Şimdi ne olursa olsun, her konuda *iki fikir* var! Bunların biri, nüansı ne olursa olsun, "Kemalist" fikir; öteki de, gene nüansı ne olursa olsun, "Kemalist *olmayan*" fikir. Birdenbire, Türkiye'de "fikir" o kadar güçlü bir "fikir" haline geldi ki, "olgu" filan da dinlemez oldu. "İki kere iki dört eder!" cümlesi her yerde olduğu gibi Türkiye'de de, oldukça sık ve oldukça "kendinden emin" bir ses tonuyla söylenirdi. Ama, bu bile, bir yere kadar "kendinden emin"di; "emirin demiri kestiği" toplumda, konu "iki kere iki" de olsa, son sözü devlete bırakmakta yarar vardı. Nitekim şimdilerde, bu DNA'mıza işlemiş tutumu en rahat, en cömert, en kompleksiz biçimde kullanan, devletin "yargı" kolu.

Peki, böyle "iki sesli" olmak bizi demokratikleştirdi mi? Bu soruya şöyle can ü gönülden "evet" diye cevap vermek mümkün değil. Bir değil de iki ses çıkmasının, evet, bir noktaya kadar yararı, hem de çok yararı oldu. Çünkü ne olsa "iki", "bir"den iyidir. Hele bizim ülkedeki "bir" ve "tek" karşısında ne olsa iyidir.

Ancak sorun, iştirilir hale gelen bu "iki" sesin, ikisinin de, "tek" olmaktan vazgeçmemesi. Şöyle anlatmaya çalışayım: birisi "ezan" okuyacak, okuyor –imkân bulduğu her yerde ve bulduğu bütün hoparlörlerle. Ötekiyse imkân ve hoparlör bulamıyor, ama bulduğu anda ve yerde "Türkçe ezan" okuyacak. Bunun için hoparlör bulmasa da elinin altında sesini en üst perdeden duyuracağı düzeyler ve âletler var. Ama iki sesin sahibi de, ülkede ses çıkaran her şeyin markasının "Sahibinin Sesi" olması için ölesiye, kıyasıya savaş veriyor. Diyanet'in dağıtacağı kasetle bütün camilerde aynı Cuma vaazının verilmesi, bu idealin en güzel örneği. İki taraf da "iki ses sahibi" de, sadece bunun gerçekleşmesini istiyor –kendi vaazının dinlenmesi koşuluyla.

Dolayısıyla, benim Yunan dostumdan dinlediğim zaman sevindiğim “iki-seslilik”, bizim burada, bir “çok-seslilik” olmadı. Demek bizi “iki” kesmiyor; en azından bir tane daha lâzım.

Rakam yukarıya doğru daha fazla büyüyebilir mi, ne kadar büyür ya da büyümeli, bilemem. Ama, galiba, “demokrasi” dendiğinde, *üçten* aşağısı kurtarmayacak. Tabii “üç” derken, halen varolan “iki”nin bir de üçüncüsünü kastetmiyorum. Yani, onlar gibi, “Ben haklıyım! Ben doğruyım! Ben doğru olduğum için her yaptığım da doğrudur” diyen bir üçüncü sestən söz etmiyorum. Öylesine zaten “üçüncü” demek de bir yanlış numaralandırma olurdu. Şimdiye kadar kendinden başka bir ses işitilmesini engelleyen (hiç değilse kendi alanında veya kendi zamanında) bu “anlayış”ın dışında konuşan, şu bize yaşatılan dünya ya da hayattan başka hayatlar ve dünyaların mümkün olduğunu söyleyen bir *üçüncü* sesi kastediyorum.

Şaka maka değil bu, kelime oyunu falan da değil, bu toplum gerçekten bu “üçüncü” sesi bekliyor. Varolan iki ses arasında geçen kavga, o kavganın niteliği, daha doğrusu “niteliksiz”liği, bunun ne kadar gerekli ve ne kadar gecikmiş olduğunu anlatıyor sanki.

Marx’ın da dediği gibi, toplumlar, doğurmaya hazır oldukları şeyin sancısını çekmeye başlarlar. Türkiye bugün, şunu bunu değil, oldukça “mütevazı” bir bebeği, “demokrasi”yi doğurmaya yaklaşıyor. Bunun için gerekli “üçüncü” sesi çıkarmayı bilen (daha doğrusu, çıkarılan o sesle nelerin söylenmesi gerektiğini bilen) çok kişi var bu toplumda. Ama öylesine bıkmışlar ki... sanki en “olmayan” onlar...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nürnberg’den

Murat Belge 01.03.2009

Bu hafta sonunu da Almanya’da, Nürnberg’de geçiriyorum. İkinci gelişim bu kente. Birincisi, benim kendi açımdan “tarihî” Almanya gezimdeydi: duvarın yıkıldığı günü Berlin’de geçirdikten sonra ertesi sabah da Nürnberg’e gelmişim. Bu gezide, söz konusu kentlerde birer konuşma yapıyordum. Nürnberg’deki konuşmanın dinleyicileri arasında, hatırlıyorum, bir TİKKO’cu vardı. Belli ki iş edinip gelmişti, benim konuşmam bittikten sonra, söz alıp nasıl “revizyonist”, “oportunist” biri olduğumu, insanları nasıl bile isteye kandırıp TİKKO’nun temsil ettiği şanlı sosyalist devrimden başka yöne saptırdığımı anlatmak, açıklamak üzere. “Dün akşam” olan olay, duvarın yıkılmış olması falan, sanırım hiç değiştirmemişti söyleyeceklerini, söylediklerini. Bunlar, zaten benim konuştuklarımla da ilgili değildi.

Bir gece kalıp Stuttgart’a devam ettiğimi hatırlıyorum. Oradaki siyasi ekip ise TKP’liydi ve onlar duvardan fazlasıyla haberdardılar. İki gün önce gitmiş olsam büyük bir ihtimalle epey soğuk biçimde karşılanırdım, ama duvar sonrası beni bir “kâhin”mişim gibi karşıladıklarını hatırlıyorum.

1989-2009... Yirmi yıl geçmiş. Yirmi yılda, dünyada, neler neler değişti... Ve neler neler değişmedi... Tabii *en* başta, *en* değişmeyen, Türkiye olmak üzere.

Neyse, yirmi yıl sonra (der demez aklıma *Üç Silahşorlar*’ın devamı geldi) gene Nürnberg’deyim. Bu sefer beni ve birçoklarını buraya getiren, yirmi yılı da aşkın bir zamandır burada yerleşmiş olan (ve TİKKO’cu vb. *olmayan*) Türkler’in bu yıl on dördüncüsünü yaptıkları film festivali. Seksen darbesiyle birlikte “işçi Türkler” değil de,

“okumuş Türkler” dünyanın dört bucağına dağılmıştı. Örneğin Seattle’a gittiğimde, hiç bilmeden, “12 Eylül’zede” bir TKP’linin işlettiği “café”de bulmuştum kendimi. Ama tabii kalabalıklar Avrupa kentlerinde toplandı. Bir zaman sonra, bazı “kültürel” etkinliklere de giriştiler. Bunların çoğu, son kertede, politize göçmen Türkiyeli toplulukla sınırlı kaldı; ama Nürnberg festivali gibi bir kaç da, bu çerçeveyi aşip yerel halkın da hayatında bir yer etmeyi başardı (örneğin Hollanda’da böyle bir grup tanıyorum).

Akşam, Can Dünder, Zülfü Livaneli, kadim dostum Osman Okkan ve birçok sinemacı, bir Türk lokantasında yemektek. La Rustica adındaki bu lokanta da yukarıda yazdığım betimlemeye uygun, çünkü, evet bir “Türk” lokantası, ama aynı zamanda bir “dünya” lokantası.

Yirmi yıl önceki kısacık ziyaretten fazla bir şey kalmamış, belleğimde. “Eski” kentte biraz gezdirdiklerini hatırlıyorum. Ama şimdi yeniden bakınca şaşırdım doğrusu: bu kadar geniş bir alana yayılıyordu demek, bu “eski” kent! Ve savaşa, bombardımana rağmen (Nürnberg’in savaşta epeyce hırpalandığını da biliyorum) bu kadar çok şey ayakta kalabilmiş –ya da yeniden ayağa kaldırılabilmiş.

“Eski” kent diyorum ya, bu, sadece “kentten eski kısmı” anlamına gelmiyor. Nürnberg gerçekten eski bir kent. Şöyle böyle bin yıllık bir kent burası. Çevrenin (Bavyera’nın) şimdi en büyük merkezi olan Münih’ten daha eski bir yerleşim. Dün, varışla akşam yemeği arasında şöyle bir dolaşma imkânı oldu, ama o kadarcık zamanda ancak genel bir izlenim edinebildik.

Tahmin edeceğiniz gibi, şu yazıyı bitireyim (zaten sonuna geldim), çıkıp dolaşacağım, kentin keşfine devam edeceğim. Nürnberg, emin olun, görmedinizse, bu bakımdan bayağı iştah açıcı bir kent.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dürer’in Nürnberg’i

Murat Belge 03.03.2009

Nürnberg görmeye değer Alman kentlerinden biri. Burada birkaç gün geçirince insan bunu anlıyor. Avrupa’da “eski kent”in en geniş alana yayıldığı yerleşimlerinden biri. İşin biraz şaşırtıcı olan yanı, aynı zamanda, en ağır bombardıman geçirmiş Alman kentlerinden biri olması. Buna rağmen, savaş sonrasında kendini toplamış –ve bayağı iyi toplamış.

Nürnberg’e, başta Hitler, Naziler çok önem verirdi. Müttefiklerin buranın bombalanmasını sıkı tutmalarının nedeni buydu. Ama Nürnberg kendisi önce Naziler’in, sonra da, dolayısıyla, Müttefikler’in bu ilgisini hak ediyor muydu? Bildiğim kadar, durum pek öyle değildi; hattâ gösterdikleri sevginin karşılıksız kaldığını hissederek sinirlenen Naziler de vardı.

Hikâye Kutsal Roma İmparatorluğu günlerine uzanır. O dönemde İmparator seçilenlerin bu kentte taç giymesi geleneği oluşmuştu. Hitler’de Alman tarihi ile ve “Almanlık”la organik bağlar kurmak istediği için bu geleneği yeniden canlandırmaya ve Nürnberg’i Nazi ruhunun merkezi haline getirmeye karar verdi. Parti kongreleri burada yapılmaya başlandı. “Hassa Mimar Baş” Speer’e yüzbinleri “istiab” edecek kongre binaları, stadyum ve tribünler, meydanlar ısmarlandı. Çeşitli filmlerde, belgesellerde gördüğümüz Hitler nutukları, “coşkun kalabalıklar”, Leni Riefenstahl’a yaptırılan propaganda filmleri burada çekilmiştir. Ama savaş ve sonra da yenilgi

bu devasa (faşizm ve şovenizm her zaman "gigantizm" estetiğiyle birlikte gider) binalar ve alanların tamamlanmasına engel oldu. Şimdi, Kongre merkezi olmak üzere inşaatına başlanan bina (Roma'daki Colosseo'nun bir stilizasyonu) Nazizm faciasının sergilendiği bir müzeye dönüşmüş durumda.

İlk gelişimde hiç göremediğim bu yerleri ve eski kenti bu sefer epeyce gezebildim, ayrıca burayı iyi bilen arkadaşlardan da hikâyesini dinledim. Ama belli ki burada çok daha uzun ziyaretleri de idare edecek zengin malzeme var.

Savaş sonrasında ele geçen Naziler'in yargılanması için Nürnberg kentinin seçilmiş olmasında da aynı etkenlerin payı var. Nasyonal-Sosyalizm'i kendi güçlü olduğu yerde teşhir etmeyi düşünmüşler. Ama, yukarıda dediğim gibi, Nürnberg öyle kendiliğinden Nazizm ruhuyla işba haline gelmiş bir kent değil. Bildiğim kadar Naziler'in iktidara gelmesinden önce de bir Sosyal-Demokrat belediye başkanları vardı. Savaştan sonra da liberal ve demokrat bir atmosfere sahip bir kent olarak yaşıyor. Güneyde, Bavyera'da, ama Güney Almanya'nın muhafazakâr havasını burada pek fazla bulamıyorsunuz.

Eski kentin onarımı hikâyesi de ilginç. Tarihte böyle cilveler olur ya: savaş sonrasında kentin mali durumu pek parlak değilmiş. Onun için, sözgelisi Frankfurt veya Düsseldorf gibi kentlerde olduğu gibi, enkazı silip süpürüp tamamen modern bir kent kurmaya girişememişler. Olduğu kadar, eski malzemeyi kullanarak eski halini canlandırmakta karar kılmışlar. Bunu çok iyi yaptıklarını söylemek mümkün sanıyorum: görünüm inandırıcı. Bir de, kırmızıya çalan (bizim Ağrı dolaylarını andırıyor) volkanik bir taşları var.O da bambaşka bir hava veriyor.

Böylece ortaya alımlı, güzel bir kent çıkmış. Bu arada, 19. yüzyıl Avrupa'sının tipik binalarından, garı veya operası da gayet düzgün binalar.

Son olarak bir de buranın Dürer'in kenti olduğunu ekleyeyim. Bu zaten başlı başına bir "şey"!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İmam-hatip

Murat Belge 06.03.2009

Devlet üniversitesinde, YÖK'e yakın mesafede çalışmadığım için olsa gerek, o "canip"te neler olduğunu, neler hazırlandığını bilmiyorum, çünkü bunlar günübirlik varoluşumu değiştirmiyor. Bugünlerde gene imam-hatip okulları ve katsayıları hakkında, ne olduğu pek iyi anlaşılmayan bir şeyler söyleniyor.

Ezelden beri bir "dikotomi" (ikiye bölünmüşlük durumu) üzerine oturan bu toplumda böyle bir "ezeli tahterevali" vardır. Görece sakin zamanlarda bu "dikotomi"nin bir dengesi kurulur: sözün geçen "normal" ortaöğrenim kurumu ile adına "imam-hatip" denilenin birarada bulunması zaten bir zaman böyle bir denge kurulduğunun kanıtıdır. "O zaman" da, 1950 seçimlerinden önce, şimdi Baykal'ın yaptığı gibi "oy çerçevesinde" verilecek sınavda "dinle barışık" görünme ihtiyacı duyan İnönü ve CHP'nin İmam-Hatip Kursları açmasıdır. Böylece adı "tevhid-i tedrisat" olan bir yasayla *ikili* bir sistem kurulmuş oldu: dindarlar için imam-hatip, öyle olmayanlar için de malûm lise! Tabii, "Türk nominalizmi"nin her zamanki işleyişine uygun olarak, "imam-hatip"in de imamla ve hatiple hiçbir ilişkisi yoktu.

Bir toplumun eğitim sisteminde (bütün toplumu içermesi, kapsamı gereken bir sistem) böyle bir "dikotomi" olabilir mi? Olabilir. Tarihimiz ve bugünkü yapımız birçok bakımdan Fransa'ninkileri andırır. Orada devletin seküler eğitim veren liseleri vardır; ama isteyen, çocuğunu –hiç değilse kâğıt üstünde– parayla okutacağı özel Katolik okuluna da gönderebilir.

"Bizde böyle bir şey niçin olamıyor?" Çeşitli nedenler sayılabilir. Ama önemlice biri, çocuğunu "dindar eğitim" alacağı kuruma göndermek isteyen, aynı zamanda, bu eğitimin bedava alınmasından yana olması. "Burası Müslüman ülkesi değil mi? Ne diye çocuğum dini iyi öğrensin diye fazladan para ödeyeyim?" Tabii, onlar açısından, yaşı gelen kızlarının örtünmesi gibi başka sorunlar da var. Ama laikler açısından da, *denetim* önemli. Burası öyle bir ülke ki, Başbakanlığa bağlı ve bünyesinde en kalabalık "devlet memuru" kadrolarından birini barındıran "Diyanet İşleri" yoluyla toplumdaki dinî (tabii yalnız Sünni) gidişatı denetim altında tutmaya biz "Laiklik" diyoruz. Dinî cemaatlerin okul açmasına nasıl göz yumabiliriz?

12 Eylül generalleri, Türkiye'nin bu kendine özgü dengeleri içinde, bir başka uzlaşma bulma çabasında, bütün ortaöğretim düzeninde "din ve ahlâk"ı zorunlu kılmışlardı. Bu tabii insan haklarına, eğitimin modern ve demokratik tanımına ve bu generallerin yaptığı şeyler gibi akıl ve mantığa da aykırı bir uygulamaydı. Ama zaten her yaptıkları böyle olduğu için bunun üstünde durmayalım. Şu noktayı kurcalamak istiyorum: madem bu generaller "mütedeyyin" tabir edilen kitleyi "tavlamak" için böyle bir "taviz" verdi, niçin o kesim İmam-Hatip Liseleri'nden vazgeçip merkeze gelmedi? Bunun mantıklı cevapları olacağı kanısındayım. Baş sorun, devletin iyi niyetine inanmamaktır ki, bunun da yeterince nedeni bulunur.

Ama sorun ortada gene de. Memnun edemiyor, güven uyandıramıyorsan, niçin taviz veriyorsun? Olmaması gereken bir şeyi, olmadığı bir yere niçin getiriyorsun?

Din dersini "tek-tip" (özellikle "tek-tip" duyarım, bunu görür görmez ikna olanlar çıkabilir diye) bir lisede seçmeli hale getirerek dinin azını ve fazlasını isteyen aynı okulda okutmak büsbütün imkân dışı mıdır?

İmam-hatip öğretmenleri ve MEB sorumluları, yemin billah, "seküler" eğitimde verileni İmam-Hatip'te de öğrettiklerini anlatıyorlar. "Normal" (nesi "normal"se) dediğimiz liselerin "din dersi" öğretmenleri zaten her türlü denetim altında. Öyleyse ne oluyor?

"İki ayrı millet" olarak yaşama isteği böylesine mi ağır basıyor bu ülkede? Böyleyse, çare bulmak gerçekten güç.

Ama oralardan, buralardan, engeller atlayarak üniversiteye gelmeyi başarmış olanların, birbirleriyle pekâlâ geçindiğini, arkadaş olabildiğini kendi gözümle gördüm. Her şeyin "tuba ağacı" modeline göre işlemesi gerektiği inancının bir "iman" haline geldiği bu ülkede, bari bunun yukarıdan aşağıya kök salmasına yardımcı olalım, derken, laik ve "ileri", "çağdaş" kesim bunu da engelledi.

Onun için, buyurun "katsayı hesapları"na.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adlandırmalar

Bizanslılar Karadeniz'e "Euxine" adını vermişti. "Yabancı-sever" gibi bir anlamı vardır bu kelimenin. "Konuk-sever", yani! Karadeniz'i biraz bilen (hele güney kıyılarının rüzgâr ve liman durumunu) bunun nasıl bir "yalan" olduğunu hemen anlar. Ama "adlandırma"nın nedeni de buydu. Binlerce yıl önce, "animist" bir doğa anlayışı içinde, kendine büyü ile yol açmaya çalışan insanlar, nesnelere koydukları adlarla o nesnelerin davranışlarını etkilemeye çalışıyorlardı. Nitekim, binyıllar geçti, keşifler yapıldı ve Avrupalılar yeni buldukları dünyanın en eski okyanusuna da "Pacific" adını taktılar: "barışsever"! El insaf! Koskoca Pacific, "pasifik" mi olurmuş!

Ama, dediğim o eski "animist" ve "norminalist" anlayışların 16. yüzyılda, biraz simgeselleşmiş olsa da, devam etmesi normal. Diaz'ın "Fırtınalar Burnu" adını taktığı yere de Portekiz devleti sonradan "Ümit Burnu" adını uygun buldu.

Yani, bir nesneyi, özellikle bir yeri adlandırırken, onun öyle olmasını istemek gibi, çok eski çağlardan kaldığı için hayli ilkel sayılacak bir eğilimimiz var.

Bu eğilim biz Türkler'de, yirminci yüzyıl başında, bir "millî" misyon olarak şahlandı. O tarihlerden beri her işimiz "millî" ya! Biz o sıralarda "millî" olmaya karar vermiştik, ama, aksili, tarih millî değildi. Olmadığını en fazla belli en şeylerden biri de "yer adları"ydı. Bu önemli etkinliği başlatan, aklımda kaldığı kadarıyla, Enver Paşa'dır –yani İttihat ve Terakki ilk adımları atmıştır. Ama Cumhuriyet dönemine geldiğimizde, bunlar "kaz adımı"na dönüşmüştür. Dersim'in Tunceli'ye dönüşmesi, görece "nötr" bir dönüşüm örneği. Tatavla'yı Kurtuluş yapmak, Kırkkilise'den Kırklareli çıkarmak, "Mamuret-ül Aziz" gibi bir tamlamayı ısıtıp çektirerek "Elazık" ve bu fazla "kazık" görününce "Elazığ"a dönüştürmek (ama asla "Harput" dememek) daha çok kıvraklık gerektiriyordu. Zamanla kıvraklık da azalıyor, "Anı"nın "Anı" olması gibi. İnsana, "Nerede o eski ad değiştirmeler!" dedirten bir yetenek kaybı.

Beyoğlu'nda, bir Lövanten ailenin soyadıyla bilinen Glavani sokağını "ses benzerliği" kollayarak "Kallavi"ye çevirdik. Alyon'da herhangi bir benzerlik kollamayıp "Erol Dernek" dedik geçtik. Bu ikisinin adları değiştikten sonra bir "çıkma" ve bir "aralık"ları kalmıştı. Yakınlarda onlar da "millî"leşti.

Yani, birileri adını "mülayim" koyarak bir denizi halim selimleştirirken, biz de tarihimizi ad değiştirerek "millî" hale getirdik.

"Adlandırma", bu örneklerde, *dışımızdaki* nesnelerde bir değişim gerçekleştirmek amacına hizmet ediyor. Bazı "adlandırmalar"daki amaç ise kendimizde bir değişiklik gerçekleştirmek şeklinde tecelli eder.

Örneğin 12 Eylül olmuş. Kimse bu işleri yapmaya yetkili, faraza "Cevizlik" diye bir semtte olduğu için "Cevizlik Lisesi" diye anılan kurumu "Kenan Evren Lisesi" yaptığında, bu değişikliğin yalnız sözügeçen okulla sınırlı kalmayıp kendi bareminde, konumunda da bir değişime tekabül etmesini bekler.

Kenan Evren kendisi "adının geri alınması" karşısında "kendileri taktı, kendileri değiştiriyor" derken haklı tabii. Herhalde kimseye "şu okula benim adımla takın" demedi. Ama necib Türk milletinin yüzyıllar içinde biriktirip incelttiği "tabasbus" alışkanlıkları, bu sonucun alınmasını sağladı. Şimdi de değiştiriyor.

Umarım değişir ama bunun da bir sınırı var. İşte, konuşuyoruz, "Apostol burnuydu, 'Atabol' oldu," diyoruz. Yani bütün bu çabalara rağmen bunların hepsinin de aslı unutulmuyor.

“Apostol burnu” veya “Rumbükü”, doğal olarak bu adla anılmış. Öyle anılmasının –bizdeki değıştirme telâşını gerektirmeyen- tarihî bir “yerinde”liğı var. Bir liseyi “Kenan Evren Lisesi” yapmak böyle değil. O liseyi sonradan “Bilmemne Lisesi” yapmak da, tarihte olmuş bir ayıbı silmeye yetmiyor.

Birbirinin tam karşıtı uçlar, her olguda, birbirinin tam karşıtı kelimeler seçerek konuşur. Buna rağmen bu konuşmaların nesnelerinin oldukça ortak bir imgesi vardır. Kenan Evren’i en “iltifatkâr” kelimelerle de ansak, ondan bir demokrasi anıtı veya akademik parlaklık imgesi çıkarmak mümkün değil. Onun adını şu sayıda okula vermiş ve bunu şu kadar yıl sürdürmüşsek, bu da tarihte yazılı artık. Belki biraz unutulur, büsbütün unutulmaz.

“Ayıp” denen şeyin, “gram” gibi, “metre” gibi bir ölçüsü yok. Ama bu durumda, örneğın “şu kadar yıllık ayıp” gibi, ya da, “şu sayıda liselik ayıp” gibi bir birim çıkarabiliriz.

Bu bir yerde yazılı kalır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uluslararası aktör olarak Türkiye

Murat Belge 08.03.2009

Kendimi bildim bileli Sudan sorun olmuştur. Gene öyle. Bundan birkaç yıl önce bir “çatışma-önleme” programı çerçevesinde Hindistan’a gitmiştim. Sudan’da çatışma-önleme çalışmaları yapmış ve o aşamada başarılı olmuş Kenyalı bir generaller Delhi, Madras, Bombay, dolaşmıştık. Adamcağız ne kadar mutluydu, yaptığı işten, hiç bıkmadan bir daha, bir daha anlatıyordu, görüşmeleri, tedbirleri, uzlaşmaları vb. Şimdi ne diyordur, kimbilir?

Hayatın düzeni budur: burnunuzdan gelir, barışı, anlaşma ve uzlaşmayı geçer akça haline getirinceye kadar (getirebilerseniz eğer); ama biri çıkar, beş dakkada yok eder hepsini.

Sudan’da işler gene kötüleşebileceğı kadar kötüleşti ve Lahey Uluslararası Mahkemesi de bildiğimiz kararı çıkarttı. Bu kararla birlikte, ister istemez, bir olaylar dizisi, zinciri, harekete geçecek: El Beşir şöyle yapacak, böyle yapacak, başkaları bunlara göre davranacak... Umalım ki bu zincir Sudan’ın (Afrika’nın en kocaman ülkesi) çeşitli halklarına huzur getirsin. Ama bütün bunlar, özel bir biçimde, Türkiye’yi de ilgilendiren bir mahiyet aldı.

AKP Türkiye’de bir şeyleri değıştirmese böyle olmazdı. Bu dünyada olan her şeyi bu dünyada yaşayan herkesi bir biçimde –mecburen- ilgilendirir; ama biz bu bilgiyi görmezden gelerek yaşamak üzere tercihimizi yapmıştık. “Allah’ın Sudan’ından bize ne?” Oysa şimdi böyle değil ve bunun değışmiş olması da çok iyi bir şey, olumlu bir gelişme.

Der demez, bu yeni durumun da önceden görmeye alışık olmadığımız yeni sorunlar getireceğini net bir şekilde tespit etmemiz gerekiyor. Tamam, uluslararası düzeyde sorumluluk almayı kabul ediyoruz, buna aday oluyoruz. Demek ki “uluslararası aktör” olacağız, olmak istiyoruz. Bunu neye göre, hangi değerlerle yapacağız?

Böyle bir iş, bugünün dünyasında, *çıkartlarla* değil, *değerlerle* yapılır. Önce, burada anlaşıyor muyuz? Bunu, malûm “ulusal çıkarlar”cılara sormuyorum, onların cevabı değışmedi ve değışmez; AKP’ye, bugün değışen bu

dış politikadan sorumlu olanlara soruyorum. Sanıyorum onlar da bu temel konuda aynı şeyi söyleyecektir: Evet, "değerler"e dayanan bir politika.

O zaman, hangi değerler? Sorun, istek, bir "Müslüman Bandung'u" yaratmak mı? Bunun, iyi kötü, kendi örgütleri, kurumları var; sonuçları da ortada. O yapıyı değiştirmekle sınırlı olsa bile hedefiniz, bunun için oraya, orada henüz kabul görmemiş değerler getirmeniz gerekiyor. Bunlar da, en yalın ifadesiyle, evrensel insan değerleri.

Erdoğan'ın Peres'le kavga başlatmasına benim itirazım yok. O kavgayı evrensel insan değerleri üzerinden yürüttükçe... On Emir, Yahudi inancı. Öyleyse, "öldürmeyeceksin"i Yahudi devletinin başkanına hatırlatmanın anlamı var. Ama Hamas'ın roketleri sorununu da halının altına süpürmeden. Daha önemlisi Hamas'ın ve bütün bir cephenin "İsrail'i yaşatmamak" özlemini tartışmadan, kimseye On Emir hatırlatılmaz. On Emir insanlığın ortak değerler haznesinin bir parçası haline gelmişse, bunun herkese hatırlatılması ve herkesin buna uyması gerek.

Davos sonrası yazmıştım: İsrail'i kınamak iyi ve doğru. Ama kınayanın inkârdan geldiği bir Ermeni kıyımı geçmişti açık yara gibi durmamalı ve kendi Kürt sorununu şiddetin alanından çıkarmış olmalı. Bu kamburlar bizim kamburlarımız. "Bizim" olduğu için bunları bağrına basan kesimin şirretliğini, ilkesizliğini biliyorum. Ama gene de hükümetin bu kamburlar karşısında alageldiği tavırları yeterli bulmuyorum.

Ve şimdi, El Beşir'le kolkola, sağa sola insanlık vaazı verecek halimiz yok.

"Müslüman'dır, bizdendir" denirse fazla ayıp olacağı için, bunun yerine "adam seçilmiş" demek de iş değil. Frenklerin "topal" ya da "kötürüm" dediği mazeretlerden. Köksal Toptan Miloseviç'in de, Tudjman'ın da "seçilmiş" önderler olduğunu herhalde biliyordur. Daha nice "seçilmiş" adam sayabiliriz, bunun klasik örneği, Hitler'i şansölye koltuğuna oturtan 1933 seçimini de atlamadan.

AKP'nin oynamaya aday olduğu "uluslararası aktör" rolüne hiç itirazım yok. İzolasyonizme her zaman karşı oldum. Ama El Beşir'li, Hamas'lı bir politika değil benim düşündüğüm –bu zaten bir "uluslararası rol" olmaz.

Uluslararası alanda "burnunun dikine" bir politika kabul edilemez bir şeydir. Politikanın "iç"i, "dış"ı olmaz, son kertede. Ama elbette "dış politika"nın ağırlığı uzun vadede daha fazladır. Lokomotif orada yokuş aşağı boşanır giderse, bütün katarı da sürer götürür. Bir El Beşir ağırlığı da freni patlatmaya yeter.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yanlış kabullenmenin huzuru

Murat Belge 10.03.2009

"Il n'y a pas d'amour heureux" demişti Aragon. Peki, başka alanlara bakacak olursak, neyin "mutlu olan"ını bulabiliriz? Bir "süreklilik" halinde, hiçbir yerde bulamayız. O halde "yok" mu diyeceğiz? Bence bu da fazla olur. Bir kere bir "amaç", "hedef", "özlem" olarak hep vardır; ama zaman zaman, daha da gerçekleşmiş gibi görünür, dokunacak gibi olursunuz... Sonra uçar, dağılır. Yeniden ardına düşersiniz.

Böyle bir "giriş"e gerek duymam, kendine acınmaya çok düşkün olan "Türk ruhu"nın bu ezeli eğilimine önceden "dur" demek. Çünkü buradan *yakın tarihimizin "mutluluklarla dolu" olmadığı* önermesine geçeceğim. Bunun yalnız bize özgü bir şey olmadığını, bir yolun baştan sona "mutlu" olmasının mümkün olmadığını, geçici mutlulukların bedellerinin ağır olabileceğini önceden söylemek istedim.

Bizim "kader"imizin şu "yakın" kısmı, evrensel ideal haline gelen "ulus-devlet"i dağılan imparatorluktan kalan parçalarlar kurma keyfiyeti üzerinde kurulu olmuştur. Tabii bu olay camdan bir kavanoz içinde cereyan etmedi; adına "dünya tarihi" dediğimiz o insafsız, haşin bağlam içinde biçimlendi –kimsenin kimsenin gözünün yaşına bakmadığı, oyunculardan bazılarının istedikleri zaman da hakem olup kural koyduğu veya karar verdiği bir ortamda. Bu ortamda çevremizdekiler dağılan imparatorluğumuzun bir an önce dağılıp bitmesini istiyordu; çünkü bizim gibi bir yapıya, bu yeni dünyanın mantığında yer yoktu.

Çağın ruhunu biz de kaptık. "Madem ki bu bir 'Darwinian' varkalma mücadelesidir, biz de öyle yaparız" dedik. Yanlış teşhis, abartma vb. olabilir, ama sorun temelde buydu. 1915'te bu olduğu gibi bugün "Kürt sorunu" bağlamında olan da bu.

Pazar günkü yazımda Türkiye'nin "uluslararası aktör" rolüne hazırlanmasından söz ediyordum. O arada "izolasyonizme her zaman karşı oldum" diye bir cümlecik de kurdum. Öyle, ama, bu ülkenin bunca yıldır bu izolasyonda ısrar etmesinin de nedenleri var.

Siyasî seçkinler bir yanda, fikri sorulmayan kitleler bir yanda, varkalmak için başvurduğumuz çarelerin güzel çareler olmadığını bilincindeydik. Ama "hakem"in tarafsızlığına güvenemediğimiz için (güvenecek neden gerçekten yoktu) "Evet, kötü oldu, olmamalıydı" diye basit bir sorumluluk üstlenme eyleminden bile korktuk. Kirpi denilen hayvanın dikenleri son analizde onun dış dünyadan korkusunun ürünüdür. İnsanlar bedenlerinden diken üretmiyor, üretmeleri de gerekmiyor, çünkü sözgelişi "dikenli tel" üretebiliyor. Biz de bu işlevi yerine getirmek üzere "izolasyonist politika" ürettik, ona sarınıp oturduk. Bunca yıldır böyle oturduğumuz için alıştık da buna. Bugün devam eden kavganın önemli bir kısmı bunun sürdürülmesiyle ilgili, hem genel politik, hem bireysel çerçevede –ama bunu "cuma yazısı"na saklayayım.

Yani, özetle, toparlarsak, durum şöyle: bu izolasyondan çıkma kararı doğru bir karar. Ama o kararı verirken oraya niçin girdiğimizi de doğru dürüst incelemeliyiz.

Burada bir de "değişen dünya" etkeni var. Kendimizi izole etme kararını verirken ve sırtımızı NATO'ya dayayarak bu izolasyonu sürdürürken, bütün bu zaman dilimi içinde, dünyada yalın gücün yalın egemenliği de devam ediyordu. Bugün bu yavaş yavaş değişiyor. Sovyetler Birliği Reagan'ın nükleer şemsiyesinden çok insan hakları fecaatinden yıkıldı. Güney Afrika zenci ayaklanması korkusundan çok dünya vicdanından dışlanmayı kaldıramadığı için rejimini değiştirme kararını verdi. Aynı doğrultuda işlemiş başka örnek-olaylar da gösterilebilir ama uzatmayalım.

Bu değişikliğe inanmayanlar var ve olacaktır. Hızı, etkisi elbet tartışılır. Ama olduğuna sevinmemiz gerekiyor, olmasını istememiz gerekiyor. "Güc"e karşı "değer"le karşı çıkmaya, söz söylemeye imkân verir oluyorsa bu dünya, demek ki bu dünyada daha iyiye doğru bir gidiş var. Nihai kararları generaller değil de, diyelim Den Haag'daki yargıçlar verecekse (ve generallere bu kararları uygulamak kalacaksa) gerçekten iyi bir dünyaya doğru gidiyoruz demektir.

Burada izolasyondan çıkıp uluslararası aktör olunacaksa, izolasyona girme nedenlerini iptal eden bir büyük

karar vermek gerek. "Güç" mantığından çıkıp "değerler" mantığına geçmek için bir "özeleştir" şart. Bu toplum artık, "her yaptığım doğrudur" tavrının dayanılmaz geriliminden çıkıp "çok kötü işler yapmışız, yapıyoruz" diyebilmenin rahatlığına kavuşmalıdır. "Il n'y a pas nation heureux".

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa demokrasisi olma yolunda

Murat Belge 13.03.2009

Salı günü Cumhuriyet'le birlikte Türkiye'nin kendine seçtiği izolasyonizm politikası üstüne yazarken, bunun bir kısmını da cumaya bırakmaya karar vermiş, orada söylemişim de.

İzolasyonizm çeşitli bakımlardan "yeni" bir politika değildi aslında, bizim için. Osmanlı zamanında da, en fazla "Batılılaşma" çabası gösterdiğimiz zaman da, öncelikle din farkından ötürü, uzaktık Batı'dan. Ama nedeni yalnız din farkı değil, imparatorluğun verdiği "yukarıdan bakma" alışkanlığı da var. Bu alışkanlık bizi yalnız Batı'dan değil, herkesten ayırıyor, uzaklaştırıyordu. Örneğin Türk'ün yabancı dil öğrenmedeki gönülsüzlüğünü, bu etkene başvurmadan açıklamak zordur.

Dolayısıyla Cumhuriyet bu "tutumu" bir "politika" haline getirme kararını verince, herkes kendini tanıdık zeminde buldu ve bu nedenle karardan memnun kaldı. Herkes derken sahiden "herkes"i mi kastediyorum? Pek değil. Zaten izolasyon içinde yaşayan köylüden söz etmiyorum, örneğin. Nereden fırsat çıkacak da kendini izolasyonun dışında bulacak, köylü?

Ama normal olarak başka milletlerden insanlarla yanyana konumlarda bulunacak insanlardan söz ediyorum. Hem yalnız "yanyana" değil, bir "rekabet" içeren bir konumda da bulunabilir. Bir *sporcu* bunun ilk akla gelecek örneği. Düşünün, ne kadar azdır bunu yapan Türk sporcusu, güreşçi ve bir zaman sonra futbolculardan başka. Bir Olimpiyada Türkiye takımı güreşçileri dışında üç beş sporcuyla giderdi. Atletizm dallarında yıllar yılı dünya rekorlarına, bir de Türkiye rekorlarına bakın, niçin böyle olduğunu anlarsınız.

Üstelik, her şeye rağmen, spor alanı, bizim bu rekabete çıkmaya en fazla hazır olduğumuz alandı, hâlâ da öyle. Sporda, ne olsa, bir "gladyatör" tortusu vardır. Sen tribünde oturup horozlarını dövüştürürsün. Yenildiyse vah vah! Dünyanın sonu değil! Öteki mesleklerden olup da "uluslararası saha"ya, "mindere", "ring"e çıkan çok daha azdır. Dünya çapında şucu Türk, dünya çapında bucu Türk, kaç tane duydunuz şimdiye kadar? Bir bakın, küçücük Macaristan'a: kaç Nobel sahibi çıkmış oradan?

Kültürel alana gelince, o da bilimden düşünceden o kadar daha fazla parlak değil. Kaç Türk sanatçısının resmi, heykeli dünya plastik sanat müzelerine girebilmiş? Dünya orkestraları, kendi özgür seçimleriyle, kaç Türkiyeli bestecinin eserini icra ettiler. Arada Nâzım Hikmet gibi dünyanın "büyük" kabul ettiği edebiyatçılarımız çıkmadı değil (edebiyatçı biraz daha çok sayıda). Onları ya hapiste çürüttük, ya sürgünde ölmelerini sağladık, ya da sürgüne gitmelerine de imkân tanımadan temizledik. Ülkesine bir Nobel ödülü kazandırmış tek Türk, Orhan Pamuk, "vatan topraklarına" ayak basar basmaz, birkaç "koruma"nın refakatinde dolaşıyor. Ne kadar kıvanç verici bir durum memleketimiz için.

Ama, okur-yazar insanların doldurması gereken meslek kademelerini dolduran insanların birçoğu, bu gibi

durumların da katkıda bulunduğu izolasyondan memnun. Böylece onlar bu “rekabet”e girmemiş oluyor. Örneğin otuzlarda şu Almanların gelip üniversitelere kurulması, tam da Darülfünun’dan Üniversite’ye geçen, bu ara epey de safra atıp hafifleyen kurumdaki birtakım yerleşik profesörler için kimbilir ne büyük bir felâket olmuştur.

Avrupa’ya girmiş bir Türkiye! Üstelik, o birlik içinde yaşamaya gitgide alışan bir Türkiye! Birçokları için tasavvur edilemeyecek kadar karanlık bir kâbus olmalı böyle bir düşünce. Evet, üniversite ve akademik hayat için, bir tarafta “YÖK standartları”, öbür tarafta “AB standartları”. Ama bu yalnız üniversitede değil, hayatın her alanında karşımıza çıkacak. Bir zamanların “alaturka/alafranga” ayrımı gibi, her yerde bir “ABS/TSE” itişmesi başlayacak. AB’li gibi yaşamaya, duyup düşünmeye alışan bir Türkiye’de, şu anda medyada şerefli yerlere sahip anlı şanlı gazetecilerimizin kaçta kaçının dikiş tutturabileceğini hesaplayın. Verdikleri dehşetengiz yargılarla bizi hayretlere garkeyleyen yargıçları düşünün AB standartlarına göre işleyen yargı sistemi içinde.

Onun için sorun sadece darbeli muhtıralı “askerî demokrasi”mizi korumak değil Avrupa demokrasisinden ya da sadece demokrasiden. Daha çok kişi var bir şeyler kaybedecek şanından şöhretinden.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darwin

Murat Belge 14.03.2009

Özal’ın eğitim bakanlarından biri, Vehbi Dinçerler; o da, dindar siyasetlerden gelme bir adam. Bakanlığı sırasında ders kitaplarından Darwin’in kaldırıldığını hatırlarım. O zamandan sonra Darwin Türkiye’de ders kitaplarına geri dönebildi mi, onu da bilmiyorum. Dönememişe şaşmam: burası Türkiye!

Bu olay olurken Ali Bulaç’la konuştuğumuzu hatırlıyorum. “sosyalistlerle Müslümanların aydınlarının birbiriyle konuşamaz hale gelmesini sağlamak için vurulacak en isabetli yer” diyordu Ali Bulaç.

Öyledir de. Ben bensem, düşünce tarzım beni ben yaptı. Onun için en vazgeçemeyeceğim şey, düşünce tarzımdır. Hiçbir somut ödül, beni, insanı, bundan feragat ettiremez. Galileo gibi böyle bir şey karşına ölüm-kalım seçmesi olarak getirilir, hayatta kalabilmek için inanmadığın şeyi seçersin. Ama bu bir “hile”dir; onlar sana bunu yaptığı için sen de bu hileye sığınmak zorunda kalmışsındır. Bundan ötürü düşünce tarzını değiştirecek değilsin (Aslında bu çeşit korkunç baskılarla bunların başarıldığı, insanların canavara dönüştürüldüğü olaylar olmuştur. Ama bu karmaşık bir süreç, ayrı hikâye).

“Canım, adamın inancına çok aykırı geliyor herhalde,” demekle geçirilecek bir şey de değil bu. İnancına sığdırması güç geliyorsa bu benim değil, kime güç geliyorsa, onun sorunu. Yıllardır dünyanın çeşitli yerlerinde pek çok insan iskeleti bulundu. Bunlar bugünkü insanın kemik yapısında olmadığı gibi, birbirleriyle de özdeş değil. Ama hepsi de insan, evrimin çeşitli aşamalarında, evrelerinde insanlar. Zaten sorun yalnız insanın evrimi de değil. Bulunan dünya kadar kemik, fosil. Evrim geçirenler, geçirdiği evrim yetmeyip hayattan silinen türler vb. Dinozorlar nerede, örneğin, niye yoklar? Bilimin geliştirdiği bütün yan yöntemler, örneğin bulunan iskeletin üstündeki etin neye benzediğini çıkarmalarını sağlayan yöntemler, yığınla ve yığınla veri, bilgi, şu bu. Bütün bunlar varken biri gelecek, “Bu benim imanımı incitıyor. Bunun konuşulmasını yasak ediyorum” diyecek. Bu kabul edilemez. Sen kendini bu verilerin ürettiği duruma, koşullara uyarlarsın, arkadaş. Dünyada başka

dindarlar bunu yapıyor, “Kitap evren yedi günde yaratıldı diyorsa, bu simgesel bir anlatımdır...” türünden başlangıçlara dayanan argümanlarla kendi pozisyonlarını verilere uyduruyorlar. Sen de bunu yap. Ama *benim* – böyle bir konuda- *sana* uyum göstermemi bekleme, talep etme.

Bir derginin kapağından (dergi de *bilim* dergisi) Darwin’in resmi kaldırılıyorsa, bu, simgesel olarak, Darwin’in düşünce tarzının lânetlenmesi, onun gibi düşünmenin de bu verili toplumda bir suç teşkil edileceğinin gene simgesel olarak ilân edilmesidir. “Simgesel” diyorum; çünkü resmi oradan kaldırtan, henüz bu yasakları gerçekleştirecek güce sahip değil. Ama belki de böyle davranmakla bir yerlere, bu tarzı benimseyenlere, bir işmar çıkıyor; “bana güç ve yetki verin, bunu toptan yasaklayayım” demek istiyordur. İnanmadığım o “takiye” edebiyatına girmek istemiyorum. Ama bu olaylar açıklanmaz, geriye alınmaz ve giderek yok edilmezse, o edebiyatı ciddiye alanlar da doğal olarak çoğalacaktır.

TÜBİTAK’ın başına kim getiriliyor? Bu kavgalara hiç karışmadım. Yeni YÖK Başkanı kim? Bana ne? Varolan yasal yapı buralara birilerini tayin etme işini hükümete bırakmış, şimdiye kadar da bu iş böyle yapılmış. Bunu dava haline getirecek değilim. Ama bu YÖK “Senin asistanının kim olacağına ben karar verir, tayinini çıkarır, yanına gönderirim” diyorsa, bu benim eğitim anlayışıma taban tabana karşıt. Bunun kavgasını sonuna kadar veririm. TÜBİTAK’ın başındaki kişi, “Bu kapağı değiştirmeye kim kalkıştı” sorusunu sormuyor ve o sorunun gerektirdiği işleri yapmıyorsa, onun kavgasını da sonuna kadar veririm. “Kavgası” gene de çok önemli değil. Öyle bir Başkan hakkında kararımı ve “not”umu veririm ki, bu benim için gerçekten önemli.

Bu Türkiye toplumu, toplumun çeşitli kesimleri, bir gün gelip de, gerçekliğin kendi kafalarının içindeki tasarımdan daha büyük, daha önemli, daha belirleyici olduğunu anlayacak mı acaba? Dergi kapağından Darwin’in resmini kaldırmakla “evrim olmamış” bir evren yaratılmayacağını birileri anlarken, “Bu saygıdeğer adamlar hiç öyle kaka işlere karışırlar mı?” demekle, hokus pokus, bütün bu Ergenekon kepezeliğinin de buharlaşmayacağını ötekilerin aklı kesecek mi ve sonra “Olmadı! Olmadı! Yalan! Yalan!” diye tempo tutmakla Ermeni kıyımının silinmeyeceğini görecekler mi?

Neyin gerçek, neyin gerçekdışı olduğuna parlamentoların çıkaracağı Yasalar, Başbakanlar ve Bakanlar’ın verdiği demeçler ve Genelkurmay Başkanları’nın yayımladığı muhtıralarla karar verilemeyeceği, bir gün gelip, anlaşılacak mı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En temel cephe çizgisi

Murat Belge 15.03.2009

Epey uzun bir zamandır bir “cepheleşme” ortamında yaşıyoruz. AKP’nin seçim kazanmasıyla birlikte bu ortama girdik. Dönüp dolaşıp tekrarladığımız gibi, bunca ayrışma, bunca cepheleşme (Vatan Cephesi’ni bildik, Milliyetçi Cephe’leri yaşadık) görmüş geçirmiş bu memlekete böylesine katı, gergin bir bölünme görmemiştik. Demek ki, durumdan memnun ol ya da olma, çok gerçek bir fay hattına oturuyor bu ayırım. Onun ne olduğunu anlamaya çalışıyor ve anlayabildiklerimizi –toparladıkça- yazıyoruz zaten. Anlamaya çalışmaya da, yazmaya da, devam edeceğiz. Bugün bunun *ne olduğu* üstüne değil de, *sonuçlarından biri* üstüne birkaç şey söylemek istiyorum.

“Cepheleşme” dediğimiz olgu, kendi dışında kalan olguları, bunlar ne kadar ciddi olursa olsun, ikinci, üçüncü plana iteler. Böyle bir olay burada oldu, oluyor. 2002 öncesi durumu bir hatırlayın: gerçek bir ayrımı belirtmesinden çok ağız alışkanlığı ve zihin tembelliği nedeniyle “sağ/sol” ayrımı diye adlandırdığımız ayrım vardı gene: “sağ” dediğimiz yerde ANAP, DYP, Refah, (ve sonraki çeşitli adları), MHP vb. yer alıyordu; “sol”da ise DSP, CHP, ÖDP ve çeşitli küçük gruplaşmalar. Ama bunların kendi iç ayrımları daha da fazla gerginlik yaratabiliyordu: özellikle CHP ile DSP ve ANAP ile DYP arasındaki rekabet, kurulduğu siyasî alanın tamamının temsiliyetini kazanma kavgası. Zorunlu olarak, alandaki rakibin toptan tasfiyesini öngören bir mücadeleydi bu. Ama Refah veya MHP gibi, farklı bir alanda kurulmuş bir partinin orada bulunması aynı tarzda bir sorun olarak görülüyordu. Görülmediği içindir ki, Ecevit, ANAP ve MHP ile bir koalisyon kurabiliyordu.

Peki, bir siyasî alanın tek siyasî temsilcisi olmak için böyle kıran kırana bir mücadelenin gereği nedir, diye sorabilirsiniz. Çünkü çok mantıklı bir durum değil. Nedeni de mantıklı değildi, çünkü askerî darbenin sonucuydu, aynı siyasî programın ve aynı seçmenin “sahibi ben olmalıyım” diyen birden fazla partinin varlığı.

Neyse, 2002’de AKP oldukça yeni bir siyasî hareket olarak seçim kazandı ve bütün bu sorunlar siyasî gündemin alt sıralarına doğru yuvarlandılar. İskambil destesi yeniden karıldı. Hani, şöyle bir benzetme yapılabilir mi? Karoyla kupa, maçaıyla sinek arasındaki ayrım ortadan kalktı, her şey “kırmızı” ve “siyah” olarak bölündü. Sanırım bir yere kadar yapabiliriz bu benzetmeyi, ama bir yere kadar. Çünkü herkes “siyah” olmayı ya da “kırmızı” olmayı aynı rahatlıkla benimsemiş değil. Bundan böyle bu kimlikte karar kılmaya razı olma dereceleri de değişebiliyor.

Türkiye’de, ortak yaşantının ürettiği “ortak bilgelik” sözleri vardır. Genellikle pek sevimli değildir bu sözlerin içeriği, çünkü onları üreten ortak yaşantı sevimli değildir. “Bükemediğin eliöp” veya “Köprüyü geçene kadar ‘ayıya’ ‘dayı’ de” veya “Her koyun kendi bacağından asılır” bunlardan bazıları. Bir tanesi de “Böyle gelmiş, böyle gider”. Buna Aziz Nesin tavrı almış ve *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez* adını verdiği bir kitap yazmıştı. Şu anda Türkiye’yi bölen cepheleşme çizgisi buradan geçiyor: “Böyle gelmiş, böyle gitmeli” diyenlerle “Böyle gelmiş ama böyle gitmeyecek” diyenleri birbirinden ayıran çizgi.

Bunları yazarken, aklımda bugünün (cumartesi) *Taraf*’ında yayımlanmış iki yazı: birinde Oya Baydar soruyor: “Bir darbe, bize karşı yapılmışsa kötü, başkalarına karşı yapılmışsa iyi olabilir mi?” ve “Yoksa darbecilik, diktatörlük ve vesayet sol geleneğimizin bir parçası mı?” ikinciden başlarsak, maalesef öyle –ama yalnız “sol geleneğimiz”in değil. Bakın Süleyman Demirel, kendisine karşı yapılmadığı için bir parçası olmakta sakınca görmediği darbenin haklılığını nasıl savunuyor.

Öbür yazı da Gökhan’ınki: bütün bu “Böyle geldik ama bundan sonra nasıl gitsek?” sorunsalında “halk jürisi”nin nasıl fikir beyan ettiğini anlatıyor.

Yukarıdaki soru üzerinde oturdukça bu cepheleşme Türkiye’nin tarihinin en otantik, en can alıcı, en belirleyici sorusu üzerinde oturuyor demektir. “Böyle gitmeyecek” diyenler, şu ortamda, toplumun kendi yönünü demokratik seçimlerle belirleyeceği siyasî zeminin kurulması ve gerçek anlamda kurumlaşmasından yana olanlardır. Yani, bu yönü, devlet seçkinlerinin birtakım müdahalelerle kendi kafalarına göre değiştirme, yeniden belirleme alışkanlığının son bulmasından yanadırlar ve bunun kavgasını vermektedirler.

Oysa bu epey kalın, kaba bir çizgi. “Böyle gitmemeli” de, *nasıl* gitmeli? Bu soru sorulduğunda, kalın çizginin berisinde duran, durmak zorunda olanların arasında bir yığın yeni ayrım çizgisi belirecek. Ama “böyle gitmeli” cephesinin çabaları, mücadelesi buna meydan vermiyor, fırsat tanımıyor. Çünkü bütün olup bitenlere,

günüşiğine dökülenlere rağmen, belirleyici cepheleşme bugün hâlâ her şeyden çok bu fay hattı üstünden çizilebiliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Törensilik merakı

Murat Belge 17.03.2009

Bülent Arınç bir şekilde kurumlaşmış bir siyaset adamı oldu: ağzını açıp söz söyledi mi arkasından uzayıp giden bir tartışma gelmesi artık alıştığımız bir durum oldu. Ona cevap vermeyi görev edinen kurum ve bireyler olduğu bile söylenebilir.

Örneğin bu son olayda o bir şey söylüyor, Genelkurmay sözcüsü cevap veriyor. Arınç darbe yapmak üzere girişim ve etkinlikleri bilinen iki generalin bu tutumunu eleştiriyor. Genelkurmay sözcüsü buna cevap vermek gereğini duyduğuna göre, bu etkinliği onaylıyor olmalı. Ayrıca, Arınç'ın dediğinin doğruluğu veya yanlışlığı üstüne konuşmuyor. "Biz onun bu kurum hakkında düşüncelerini biliriz" anlamında bir şey söylüyor.

Neyse, o tartışmanın bu yanı değil beni asıl ilgilendiren. Bülent Arınç, sanırım aynı konuşmada, olur olmaz her toplantının İstiklâl Marşı ve "saygı duruşu" gibi birtakım törenlerle açılır olmasını eleştirmiş.

Her toplumun bu gibi törenlere ayırdığı vakitler vardır. Böyle törenler hem gerekli görülür, temsil ettikleri şeylerin unutulmaması istenir; hem de fazla sık yapılmaması, böylece insanları bıktırmaması gözetilir. Uzun bir süre içinde, deneye deneye, bir "sıklık ölçüsü" oluşmuştur.

Ama bizim önemli bir "övünme" konumuz, başka kimseye benzememek. Bir Fransız haftada ikiye geçen "Marseilles"den sıkılırsa, bir Türk'e haftada yirmi iki "İstiklâl Marşı" az gelmeli. Bizim her şeyden önce, dünyaya benzemenin iyi mi, kötü mü, ne olduğuna karar vermemiz gerekiyor.

Örneğin birtakım kurumlar, bir Ermeni Kıyımı olmadığını dünyaya kanıtlamak üzere birçok yabancıyı da davet ederek bir konferans yapıyorlar. Umulduğu kadar olmasa da, dışarıdan gelen birkaç kişi oluyor. Toplantı "İstiklâl Marşı" ve "Şehitlere Saygı Duruşu" ile açılıyor. Gelen o yabancılar, bir konferansa böyle başlayan bu milletin nelere kadir olduğuna dair ilginç bir izlenimle işe başlamış oluyor.

Birtakım üniversitelerden davetler alıyorum, konferans, seminer vb. Konu, diyelim, "Divan edebiyatında Doğa" olsun ya da "İstanbul şiiplerinde balık sevgisi"... Bakıyorum, program "İstiklâl Marşı" ve "Şehitlere Saygı Duruşu" ile başlıyor...

Gitmiyorum böyle toplantılara.

Bir de bayrak boyunu büyütme tutkusu başladı. Bu alanda da öncülük Silâhlı Kuvvetler'de. Gene bir "ölçü" sorunu: ola ki biri tuttu, yüz metre karelik bir bayrak dokudu, ona göre direk yaptı, dikti; derken öteki iki yüz metre kareliğini yaptırdı. Ne olacak şimdi? İki yüz metre karelik olanı ötekinden iki kat daha vatanperver mi? Biri de beş yüz metre kareye çıkarsa ne olacak? Atletizm rekorları gibi veya katedrallerin çan kuleleri gibi bayrak yüzölçümü kayıtları mı tutacağız?

Bütün bu abartılar, marifet değil, bir olgunluk işareti kesinlikle değil. Bireysel aşk duygusundan "vatan sevgisi"ne, önemli olan içtenlik ve derinliktir. Duygu teşhiri değildir aslanan, tam tersine, dışavurumdan kaçınarak, bir şeyi içinden yaşamaktır. Bunu beceremeyenler böyle ritüelize törenlerle, nicelik gösterileriyle "Bakın, ben ne kadar milliyetçiyim!" propagandası yaparlar. Bireyselleşme yaşayamamış toplumlarda, sözgelişi, "ağıt yakma" gibi törenler gelenekleşir. Bireyselleşmiş insan bir acı duyacaksa bunu kimseye sezdirmeden kendi kendine yapar.

Ayrıca, yukarıda değindiğim gibi, bunların birey hayatında normal bir "haddi" olur. Yalnız hafta-başı, hafta-sonu "İstiklâl Marşı" yetmez, her sabah olsun, dersiniz, "Aztek mimarisinde pagodanın etkisi" seminerinde Şehitlere Saygı Duruşu yetmez ve her akşam yemeğinden önce de bir saygı duruşunda bulunmaya karar verirseniz, insan psikolojisi bunu kaldırmayacağı için, bir süre sonra hepsinin içini boşaltmış olursunuz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dinlemek ve insan hakkı

Murat Belge 20.03.2009

Son günlerin modası "dile düşmek" değil de, "dinlemeye düşmek". "Takılmak" da deniyor, ama birincisi, eski deyimle kurduğu uyum nedeniyle bana daha hoş geliyor. Çünkü bir kere "dinlemeye düşen" fena halde "dile düşmüş" oluyor.

Memleketteki iki cepheden bir de bu hat üzerinde kuruldu: "Telefon dinlemek, insan haklarına aykırıdır, suçtur!" Yargıtay, bunun nasıl kanıt olamayacağına dair bir karar çıkartmak vb. hep bu cephenin işi. Hukuk, insan hakları, her şey burada kilitlenmiş, buraya sıkışmış durumda. Böyle olmasına da şaşmamalı, çünkü "dinlemeye düşmüş" sözlerin, o sözlerin arkasından beliren ilişkilerin savunulur bir yanı yok. Bu durumda, "dinlemeyin!" diyebiliyorlar sadece.

Telefon dinlemesinin vahim bir insan hakkı ihlâli olduğu konusunda bu ince duyarlılığı gösterenlerin daha önceleri "suç" kabul edilen şey karşısında "devlet"e tanıdıkları etkinlik ve özgürlük alanı son derece genişti. Devlet, suç işlemek üzere örgütlenmiş insanlara işleyecekleri suçları söyletmenin başka bir yolunu bulamıyorsa, bir miktar işkence uygulayarak söyletmesi meşru sayılmalıydı. Cumhuriyet kuruldu kurulalı işkencenin eksik olmaması, ortaya çıkan olayların örtülüp geçiştirilmesi, "yetkili"lerin en fazla "münferit vaka" deyip savuşması başka neyle açıklanır.

Bizim gibilerse telefon pek etmez, edecek olsa karşısında konuştuğu ikinci kişiden çok dinleyen üçüncü kişiyi hesaba katardık. Telefon numaralarını yazılı taşımaktan çekinir, ezberlemeye bakardık. Bunları yapardık yapmasına da, işin bu kısmı gene de şaka gibi bir şeydi. Çünkü asıl ciddi durum, alınıp işkenceye uğramaktı. Asıl dikkat edilecek, tedbir alınacak durum oydu (şimdi darbe planı yapanlar bir başarılı olsa, kendimizi yeniden içinde bulacağımız koşullar bunlar). Kendimizi o noktada bulduğumuzda, şimdi telefon dinlemenin bir insan hakkı ihlâli olduğu konusunda kıyamet edenlerden bir "çıt" sesi gelmeyeceğini de bilirdik çünkü.

Memlekette işler sütlüman olsa, bazı okuryazarlarımızın aniden geliştirdiği bu insan hakkı saygısını daha büyük bir takdirle kabul etmek mümkün olabilirdi. Ancak, çeşitli yazılı bilgi-belge içeriklerine bakınca, insan bu

“darbe”nin direktten döndüğünü görüyor –ama doğrusu, sahiden döndüğüne de pek inanmıyor. Böyle bir ülkede, her an mümkün olan bir şey, darbe. İşin tuhafı, darbeyi yapmak üzere koşuşanlar, “Böyle medyayla darbe olur mu?” diye hayıflanıyorlar. Beğenmiyorlar medyayı, beklediklerini bulamıyorlar! Ne beklediklerini anlamak da hiç kolay değil doğrusu. İşte, bütün bu bilgiler ortalığa dökülürken, “telefon dinlemek insan haklarına aykırıdır” diye çığırarak onlara destek çıkan bir medya var. Daha ne istiyorlar acaba?

Örneğin bir generalin karısı askerî hastanenin doktoruyla konuşup “Şu şu mahkemeler bizden. Onlar tahliye verir. Şu şu mahkemeler ise onlardan” diyorsa bu “bilgi” bizim için önemli değil mi? Bu sohbet sırasında hastane doktorunun “bizim elimizden çıkarsa gene gözaltına alabilirler” demesi, bu memlekette işlerin nasıl yürüdüğü, birtakım ilişkilerin nasıl işlediğinin çok dikkate değer bilgisini gözümüzün önüne sermiyor mu? Yani, bu bilgiyi edindikten sonra söylenecek ilk söz telefon dinlemenin özel hayata karışmak olup olmadığıyla mı ilgili olmalı? Bu söylenenler “özel hayat” mı?

Kıran kırana bir savaş sürüyor. Muharebenin cereyan ettiği yer, medya; çünkü böyle bir savaşın fethetmeyi amaçladığı yer “yurttaş vicdanı”. Buraya giden yol “yurttaş bilinci”nden geçtiği için medya bu kadar önemli. Gözaltına alınan, tutuklanan “general”dir diye koro halinde “masum insanlara zulüm yapılıyor” tarzında tempo tutuyorsanız, soruşturmayı yürüten de pek masum olmadıklarını, kendi ağızlarından çıkan sözleri kamuya duyurarak bir bilgilendirme olmasına çalışacaktır.

Şu olmakta olan iş, görülmekte olan hesap, bu toplumun en can alıcı sorunu üzerinden dönüyor. Keşke daha da fazla bilgi edinebilsek şimdiye kadar olanlar hakkında; kim kime ne demiş, kim kiminle ne yapmış. Bütün bunların nesnesi olmak kaderinden kurtulmamızın tek yolu, bunların nasıl olduğunun bilgisini edinmek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu güvenin kaynağı ne?

Murat Belge 21.03.2009

Dün de değindiğim, günlükler veya telefon konuşmalarından kayda alınan sözler, bilgisayarlardan artezyen kazarak çıkarılan notlar, bu ülkede daha önce görülmemiş, duyulmamış bilgileri ortaya saçıyor. “Görülmemiş” veya “duyulmamış” nitelemesi yanıltıcı olabilir: böyle düşünen ve böyle konuşan kişilerin hep varolduğunu biz de ezelden beri biliyorduk. Ama “tahmini” olarak, en fazla “kulaktan dolma” biliyorduk. Şimdi bunlar bir başka türlü dökülüyor kamunun önüne. “Görülmemiş” olan bu.

Gene dün yazdığım gibi, örneğin 12 Mart’ın ünlü “Sabotaj” davasında, devlet birilerini kendi bildiği yöntemlerle konuşturur, sonra kamuya açıklardı: “Bunlar Opera’yı yakmış, gemiyi batırmış, daha neler neler yapmış, Boğaz Köprüsü’nü de uçurmaya hazırlanıyormuş. Neyse, yakaladık da felâketi önledik.”

Bunlar açıklandığı zaman kimse ağızını açıp bir şey sormaz, bir şey söylemezdi. “Nasıl öğrendin? Nasıl konuşturdun?” faslına kimse girmezdi. Derken iddianameyi yazan aynı savcı bunların doğru olmadığını anlaşıldığını söyleyip herkesin beraatını ister ve dava kapanırdı, ama kimse, gene merak etmezdi. “Neye dayanarak bu sabotajların yapıldığını iddia etmiştin? Ne oldu da fikrini değiştirdin? Bu adamlar bunca aydır buralarda ne yapıyorlardı? Şimdi yanlış olduğunu söylediğin ‘itiraflar’ nasıl alınmıştı onlardan?”

Evet, bunlar da hiç sorulmazdı. “Devlet ne yaptığını bilir. O zaman öyle gerekiyordu, ‘sabotaj’ dedi, şimdi böyle gerekmiş. ‘Kapatın gitsin’ diyor. Hikmetinden sual olmaz.”

Ama şimdi hesap soran sorana. Oysa bu bilgileri –bu sefer işkence yapmadan- elde eden ve kamuya sunan kurum, son analizde, aynı kurum, yani devlet. Ama bu sefer “hikmetinden sual” oluyor. Demek ki sorun yalnız *kimin yaptığı* değil, aynı zamanda *kime yapıldığı*! Bazı şeyler bazı insanlara yapılır, hattâ yapılmalıdır, ama bazı başka kişilere zinhar yapılmamalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti’nde kanun önünde herkes eşittir.

Bugün Alper Görmüş’ün söylediklerine bakmıştım. Çok hak verdiğim bir noktayı vurguluyor. Şu günlerde “flaş konu” darbe ya! Örnek günlükleri veya Balbay notları olarak karşımıza çıkan metinlerde çoğunluğun öncelikle aradığı, doğrudan darbeye ilişkin bilgiler oluyor. Bununla bağlantılı, doğrudan bağlantılı olmayan sözler “ayrıntı” olarak geçilebiliyor.

Oysa bu konuşmaların, sözlerin çoğu, ne diyeyim, sözgelişi İbsen kıvamında gerçekçi- naturalist bir oyunun diyalogları gibi okunabiliyor. İbsen İskandinavya temalarından bıkmış ve “Yahu, şu Türkiye’deki darbeciler ne yapıyor, ne konuşuyor bugünlerde?” demiş olsa, oturup bu diyalogları yazabilirdi.

Şimdi bu metinlerin “kim tarafından” yazıldığı konusunda bir tartışma var ve devam edecek. Şu bilgilenme düzeyinde “o yazmıştır/ bu yazmamıştır” diyecek durumda değilim. Ama kim yazmış –ya da yazmamış- olursa olsun, bu sözleri birilerinin söylediğinden hiçbir şüphem yok.

Bir diyalog için “çok gerçekçi” diyebiliyorsanız, size “âşına” geliyor, zihninizde benzer izlenim veya anılar uyandırıyor olmalı. Ben de, bunlardan bolca uyandırdığı için “Aman! Ne kadar gerçekçi!” diyorum. Ama bütün bu “âşına”lığa rağmen, bunca yıldır alışamadığım ve sindiremediğim bir şey de var: bu “kendine güven”! “Bu iş sopayla olur” diyen o adamın kendine güveninden söz ediyorum. Milyonlarca insanın yanıldığından, ama kendisinin yanılmadığından ve asla yanılmayacağından hiç şüphesi yok. O milyonlarca insanın sopa yemesinin doğruluğu ve haklılığından hiç şüphesi olmadığı gibi, o insanları sopalama hakkının kendisine ait olduğundan büsbütün şüphesi yok.

Nedir bu güveni veren? Olağanüstü bireysel yeteneklere mi sahip böyle konuşan bu adam. Sonra, milyonlarca insanın daha kaç yıl (“on beş” diyenleri var) sopa yiyerek terbiye olacağını ve hangi bireylerin sopa atma hakkına sahip olduğunu (“bu memleketin sahibi vardır”) ayarlayan “işbölümü”nün kaynağı nedir?

Neler başarmış bu adam da, böyle konuşma ayrıcalığını kazanmış? Yoksa onun bir şey başarması gerekmiyor, “mensubu” olduğu kurum mu, bu hakkı veriyor? Öyleyse, bu soruları o kuruma yöneltmemiz gerekiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hükümet-TSK ilişkileri

Bu sabahın *Sabah*'ında, Başbakan Erdoğan'la bir grup *Sabah* yazarının konuşmaları yayınlanmış. Başbakan, Hükümet ile Silâhlı Kuvvetler arasında karşılıklı güvenin oluştuğunu söylüyor.

Bazı başka gazetelerde ise "Işık Evleri" ile ilişkisi olan (demek ki "Fethullahçı") bazı astsubayların komutanları hakkında bazı çarpıtma ve iftiralar içeren birtakım mesajlar yaydığına dair bir haber okudum. Genelkurmay sözcüsü Gürak bununla ilgili bir açıklama yapmış.

İkinciden başlayalım: gazetelerin haberine göre, astsubayların yaptığı, komutanlığın halkı "fişlediğine" dair doğru olmayan ya da en azından içinden bazı kısımlar çıkarılarak çarpıtılmış bir mesaj yayımlamak. Böyle yaparak, halkta, kamuoyunda, Silâhlı Kuvvetler hakkında olumsuz bir düşünce uyandırmaya çalışıyorlar.

Hele Silâhlı Kuvvetler gibi bir örgütlenme içinde herhangi bir şekilde hoşgörülemez bir eylem.

Ama böyle bir eylemin arkaplanı, muhtemel kaynakları hakkında birkaç söz söyleme gereğini duyuyorum. Hayatta "taklit etmek" dediğimiz bir "fiil" var. Bir adamın başlıca kişisel özelliklerinden biri Karadeniz şivesi ile konuşmaksa, siz de bir nedenle onu taklit etmek istiyorsanız, Ege şivesini değil Karadeniz şivesini taklit edersiniz; adam nesiyle ünlüyse, siz de o özelliğinin benzerini yapmaya çalışırsınız.

Bu astsubay "toplumu fişleyin" mealinde bir emri, bir yanlışlık sonucu Internet'e düşmüş havası vererek yaymaya çalışıyorsa, uyguladığı yöntem anlattığım şekilde inandırıcı olabilmeli. Yoksa kimse ciddiye almaz. Peki, nasıl inandırıcı olacak? Böyle davranışların benzerleri geçmişte görülmüşse, işte öyle inandırıcı olur. Peki, görüldü mü? Evet, birçok kere.

Bir tanesi oldukça yakınlarda ortaya çıkmış, üzerine epey de yazılıp çizilmişti. Bazı "ifade", muhtemelen çeviri yanlışlarından ötürü komik tarafları da vardı. Klasik örnek, Amerikan talimnamesindeki "field artillery"nin olması gerektiği gibi "sahra topçusu" olarak değil de, "tarla topçusu" diye çevrilmiş olmasıydı. Bu "fişleme" emrinde de, herhalde "toplum önderleri" kastedilmiş, ama "sosyetik kişiler" in fişlenmesi istenmişti. Böyle yanlışlıklar, bizim ülkede, içinde yer aldığı belgenin ne kadar otantik olduğunu kanıtlar. Bu da öyleydi.

Ama bunların yanısıra daha ne "andiçlarımız" oldu. Kimler geldi, kimler geçti!

Yani astsubay yaptığı işin inandırıcı olmasını bizzat kurumun davranışlarının yarattığı alışkanlığa dayandırmış. Bu durumda "Bu ne biçim iftira!" diye şaşkınlık göstermek çok da yerinde bir tepki değil. Şüphesiz, böyle bir durumda Sözcü'nün "Evet, geçmişte olmuştu, ama..." diye açıklama yapmasını beklemek fazla olur. Ama en azından, durumu kendisinin bildiğini umarız. Hem, şu olayda, amacın "halkı orduya karşı soğutmak" gibi şeyler olduğu söyleniyorsa, kurumun bundan önceki davranışlarının da "soğutucu" etkisinin bilincinde olunması gerekir. "Andiç" vb. bir astsubay işi değildi. Daha "üst"ünü bulması zor kişilerin işiydi bunlar.

Çeşitli kaynaklardan kamuya ulaşan ibretlik "emekli general" konuşmaları gibi. Kendileri, eşleri, dostlarıyla yaptıkları sohbetler, çevrelerindeki kurumlar ve insanlar hakkında yaptıkları değerlendirmeler, onları da, içinden geldikleri kurumu da, kitleler gözünde çok sevimli kılmamıştır, kılmadı.

Bizler de, "kırk satır mı, kırk katır mı?" maili, "Işık Evleri" ile "Karargâh Evleri" arasında sıkışmış bir "alternatifler yelpazesi" ile yaşamak, bununla yetinmek istemiyoruz.

Gelelim birinci habere, yani Hükümet ile Silâhlı Kuvvetler arasında nihayet "karşılıklı güven" denilebilir bir

anlayış ve iletişim ortamının kurulmuş olmasına.

Daha önce de yazmıştım: Kürt sorununun çözümünden AB üyeliğinin koşullarına, Türkiye'nin bütün önemli sorunları karşısında TSK'nın oldukça yerleşik, bir hayli biçimlenmiş, hemen hemen hiç esnemeyen tutumları vardır. Öncesini bir yana bırakalım, en azından seksenlerden bu yana, bu görüş ve tutumlar, Millî Güvenlik Kurulu yoluyla, hükümetlere de kabul ettirilmişti. Eğer bugün üzerinde konuşulan "güven" bu pozisyonlarda oluşmuş bir "fikir birliği"ne dayanıyorsa, bir "AKP hükümeti"nden söz etmek çok anlamlı değil. Bildiğimiz "Türkiye hükümetleri"ne bir yenisi eklendi demektir. Ama basına, oradan topluma yansıyan bazı gelişmeler var ki, bunun böyle olmadığı izlenimini veriyor. Umarız olmadığı doğrudur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şu hafta da geçse

Murat Belge 24.03.2009

Neyse, son haftaya girdik. Seçim-öncesi günlerin atmosferini hep çok sıkıcı bulurum. Dakika başında geçen hoparlörlü minibüsler: ya avaz avaz bağırarak anlaşılmaz şeyler söyleyen biri ya da beter bir müzik parçası. Bangır bangır. Ortalık anlamsız bayraklarla dolu. Bütün bunların zaten sıkıntısı eksilmeyen trafiğe yansımaları vb.

Böyle şeyler elbette katlanılır olur, hatta heyecan verir, ilgi çeker: kampanyanın "içeriği" denilebilecek bir şey olsa. Bu olmayınca yalnız kulak tırmalıyor, rahatsız ediyor. Kampanyada yer alanların pek "bir şey" söyledikleri ve söyleyecek pek bir şeyleri olmadığı anlaşıyor. Önemli olan, o "cılız" şeyi en "gür" sesle bağırarak! Bu da kendi içinde çelişkili bir olay, çünkü "en gür sesi" çıkarma çabası, çok geçmeden, ses kısılmasıyla sonuçlanıyor. Parti-içi hiyerarşilerde kimin nerede durduğunu ses kısıklığı derecesinden anlayabiliyorsunuz.

"Ses" ile "iktidar" özdeşliği, Türkiye toplumunun ortaklaşa bilinç dışında yerleşik bir olgudur. Söylenen sözün tutarlılığını, gerçeklikle ilişkisini, varacağı yeri değerlendirmenin araçları esirgenmiş bir toplum olunca, ölçüt, kimin daha yüksek sesle bağıracağına indirgeniyor.

Şu bölünmüşlükte zaten bir "söz"ün "karşı taraf"ın kulağından içeri girip "beyin" dediğimiz organa erişmesinin ihtimali yok gibi. "Ben bu kentin sorunlarını –ve kazanımlarını–şöyle şöyle teşhis ediyorum. Bu kent için şöyle şöyle bir hedefe ulaşmak için çaba göstermenin doğru olduğunu düşündüğüm için bu sorunlara karşı şöyle çözümler öneriyor ve falan filan davranışlardan şu ve şu nedenlerle kaçınılması gerektiğini (bunlar, öteki partilerin önerileri olabilir) savunuyorum. Bunlar size de anlamlı ve olumlu geliyorsa, beni oyunuzla destekleyin ve birlikte bu hedefleri gerçekleştirelim."

Buna benzer –sakin sesle söylenmiş– bir konuşma işitilmiyor. Süreklilik kazanmış ağır atmosferde zaten yerellik daha baştan geri planda kalmıştı. Nitekim, şu önümüzdeki Pazar'ı geçelim, bunun sonuçları ne olursa olsun, başta CHP, iktidardaki partinin halkın desteğini kaybettiğini iddia edecek ve erken genel seçim taleplerini haykırmaya başlayacaktır. Bu yerel seçimin böyle bir iddiayı sahiden destekleyecek şekilde sonuçlanacağını pek tahmin etmiyorum. Ama bu önemli değil; partilerimiz ve önderleri, somut durum ne olursa olsun, bundan kendilerine "başarı", ötekilere "başarısızlık" dersi çıkarmakta dehşetengiz yöntemler geliştirmişlerdir. Örneğin Deniz Baykal'ın, kendisinin nereye varırsa başarılı sayılacağı konusuna hiç girmeden, AKP'nin ne alamazsa

başarısızlığının kanıtlanacağı üzerine verdiği rakamlar, tam da söylemek istediğim şeyi anlatıyor. Sol eliyle sağ kulağını gösterebileceği gibi, sağına değip yeniden sol kulağına bile dönebilir.

Onun için CHP bu yerel seçime “yolsuzluk/hırsızlık” iddiaları üstüne oturtulmuş bir kampanyayla girdi ve bu konu bu ülkede (o kadar köklü bir geleneğe sahip olmasına rağmen) her zaman son derece ajitatif olduğu için, daha ilk günden, konuyu “en yüksek sesi çıkarma” platformuna oturttu. Ana temanın yanında tabii AKP’nin nasıl Atatürk düşmanı olduğu konusu da işleniyor ama bu zaten CHP’ye oy verecek kitleyi hoş tutmak için, “merak etmeyin, buradayız ve bildiğiniz gibiyiz” demek için –CHP’ye oy vermeyenleri kazanmak için değil.

Her seçimin varolan iktidar için bir “referandum” özelliği vardır. Ancak bu karmaşık ortamda ben haftaya öğreneceğimiz oy oranlarının tam olarak neyi işaret edeceği konusunda pek emin değilim. AKP’nin oyunun düşmesi gibi bir durum olursa, öteki cephe, bunu hemen Ergenekon’a bağlayacak ve halkın bu davayı desteklemediği sonucunu çıkaracaktır (çünkü Türkiye’nin bundan önemli, bundan can alıcı bir sorunu zaten yoktur). Oysa AKP’nin seçime yönelik son aylarda söylediği veya yaptığı birçok şey demokratikleşme yolunda (ondan başkasının adım atmadığı bir ortamda) ondan birkaç belirleyici adım atmasını bekleyen yığınla insanı hayal kırıklığına uğratmış durumda. Eksilmenin nedeni bu da olabilir –tabii, böyle bir toplumda, tersi de geçerli, yani aynı şey artış nedeni de olabilir.

Ama sonuçta, yerellikle, gerçek yerel sorunlarla fazla ilgisi olmayan bir söz düellosu dönemi daha yaşadık; siyaset söylemine entelektüel bir içerik girmesini bir kere daha önlemiş olduk. Hayat bildiğimiz şekilde akıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürdistan mı? Hiç duymadım

Murat Belge 27.03.2009

İçimizden bazıları, Kürt “sorunu” hakkında iyimser yorumlar yapıyor, şimdiye kadar uygulanan politikanın ciddi bir şekilde değişeceğini ve bu dehlizin ucunda belli belirsiz görünmeye başlayan barışa doğru adım adım yaklaşacağımızı –böyle bir süreci mümkün kılan bir zemin oluştuğunu- söylüyorlar. Gerçekten de böyle bir gidişin belirtileri seçilebiliyor. Ama aynı zamanda, iki günden beri, “Cumhurbaşkanı ‘Kürdistan’ dedi mi?” diye bir kıyamet kopuyor. Kimileri –gene içimizden bazıları- bu misyonu yüklenmiş durumda. Tabii en başta CHP ve MHP, fişlerini bu prize takmışlar, pazar günü seçim öncesi buradan şarj oluyorlar.

Sık sık yazmak durumunda kalıyorum, çünkü sık sık gündemi belirleyen konu buna ilişkin oluyor: ulusal “nominalizm” tutkumuz! “Kürdistan” denmez, “cısss!” “Ermenistan” denmez, “cısss!” Kürt ölürse “ölü ele geçer”, Türk ölürse “şehit” olur. Hayatımız bunlarla geçiyor.

Britannica’nın Türkçesi yayımlanırken ben de bunun Danışma Kurulu’ndaydım. 12 Eylül’ün üstünden çok zaman geçmemiş (neredeyse otuz yıl sonra hâlâ fazla uzağında değiliz ya); onun için “Kürt”, “Ermeni” ve bu kategorilerden maddelerde bazı sorunlar çıkabileceğini bekliyoruz. Geliyor da. Derken, daha başta, “B”de (ama, “A”dan beri başımız dertte), “Bayrak”ta, beklenmedik bir şey oldu. Kıbrıs diye bir yer var, bayrağı da var. Bunu yayımladık. Adamın biri mektup döşenmiş; bu bayrakta Kıbrıs adasının haritası vardır ya, onun üstünde “KKTC”yi geri kalandan ayıran sınır çizgisini çizmeliymişiz biz de. Çizmeden bayrağı yayımlamak, “vatana ihanet” oluyormuş, falan. Bu bir “yurttaş”ımızdı, bir “yetkili” değildi, onun için olay mektupla kaldı. O sırada

301'di, 305'ti, "yurttaş"a potansiyelini gerçekleştirme imkânı tanıyan maddelerimiz olmadığı için, olay mahkemeye intikal edemedi (ama edenleri oldu).

Şu vatanperver "vatandaş"ın dünya bilgisini bir düşünün: resmen kabul edilmiş (dünyaca) bir bayrak var. "Bunun üstünde değişiklik yapın" diyor. Biri de "Ben beş köşeli yıldızdan hoşlanmıyorum, altı köşeli seviyorum" dese ve Türkiye Cumhuriyeti bayrağının yıldızını değiştirse, yapılan iş aynı iştir. Bu adam bunu göremiyor, düşünemiyor. Neden? Bir Türkiye yurttaşı olarak böyle düşünmesinin yanlış olduğunu ona söyleme zahmetine giren kimseyle tanışmamış da ondan. Tersine, böyle düşünmesinin *iyi* ve *doğru* olduğunu söylemişler –Türkiye Cumhuriyeti'nin "iyi, doğru ve güzel"i böyle temellere dayanıyor.

"Kürdistan" demeyeceksin, sen demedin diye Kürdistan olmayacak. Bu arada Yunanistan da "Makedonya yoktur" diye bağırarak, tepinecek. Belki aynı adam, Yunanistan'ın bu haline gülecek, bakıp alay edecek. Sonra biri "Kürdistan" diyecek ve adam tepinmeye başlayacak.

Bir vakitler "Kürt" de yoktu, değil mi? O kadar yoktu ki, uluslararası önemli bir marka olan (kendi alanında) *Larousse*, bu ülkeye gelip *Meydan-Larousse* olduğunda, "Kürtler" de, "Ön-Asya'da yaşayan bir Türk-Oğuz boyu oldular." Dünyanın hiçbir yerinde Kürtler Türk değildi ve dünyanın hiçbir yerinde *Larousse* denen ansiklopedi Kürtler'in Türk olduğunu söylemiyordu. Ama burada durum böyleydi, gerçeklik böyleydi. *Larousse* bunu sindirebiliyorsa, eh, bizim *Britannica* "vatan haini" oluyordu.

"Kürdistan", "Kürtler'in yaşadığı yer demek. Ortada bir halk ("kavim", "ulus" ne demeyi tercih ediyorsanız...) varsa, bu halk bir yerde yaşar, mantıken. Bütün Osmanlı tarihi boyunca buraya "Kürdistan" dendi, çünkü burada Kürtler yaşıyordu. Ama şimdi denmiyor, denemiyor. O Kürdistan'ın epey geniş bir bölümü bugünkü Türkiye'nin sınırları içinde ve buraya "Kürdistan", zinhar, denemiyor. Ama Irak'taki kısmına da denemiyor! Orası için "Kürdistan" dedi Cumhurbaşkanı diye, kıyamet kopuyor.

"Yok" dediğimiz Kürtler meğer varmış. Bu dünyada "Kürdistan" adıyla bilinen bir yer olduğu da bir gün gelecek, "öğrenilecek" demiyorum, "hatırlanacak". Çünkü hep vardı. Ama acaba ne zaman?

"Vakit nakit" diye bir laf var; daha kötüsü, bazı sorunlarda "vakit, ceset". Bilmem kaç yıl sonra TV Şeş ve "Bu kadar insan ölmeden bu olamaz mıydı?" diye konuşuyoruz şimdi. Bu olayın "sorun" ve "kıyım olmaktan çıktığı aşamaya varmamıza daha kaç yıl, yani kaç ceset gerekiyor?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Dünyayı nasıl bilirsiniz?"

Murat Belge 28.03.2009

Dün "Kürdistan dedi mi, demedi mi?" patırtısı münasebetiyle "nominalizm" merakımıza bir kere daha değinmiştim. Bugün de bu tema üstüne bir şeyler söylemeye devam edeceğim.

Britanya'da, edebiyat hocası ve Marksist eleştirmen Raymond Williams, *Keywords* adını verdiği bir kitap yazmıştı. Sözlük karşılığı "kilit kelimeler", yani "temel kavramlar" gibi bir anlamı var. Williams bu kitabı bir çeşit sözlük gibi düzenlenmişti; Siyaset ve kültür alanında çokça kullanılan kavramları alıyor, bunların anlamlarını

edinmelerinin tarihî sürecinden başlayarak, sözlük tanımının ötesinde, ulusal ideoloji içinde nasıl bir içerikle kullanıldıklarını inceliyordu.

Bunun benzerini Türkiye için yapma düşüncesi zaman zaman aklıma gelip geçmiştir. Vaktim olmadı, herhalde olmayacak da. Ama biri yapsa ortaya yararlı bir şey çıkabilir.

Yalnız, böyle bir şey bu kavramların Türkiye'deki kullanımı için yapıldığında sonuçların bir hayli şaşırtıcı olacağı daha başından belli. Örneğin bu ülkede adı "Türkiye Komünist Partisi" olan bir parti var ve adı "Türk Solu" olan bir dergi yayımlanıyor. Bunların "ulusal" konulardaki söylemini biraz analiz eden biri, Türkçe denilen dilde "Komünizm" ve "sol" kavramlarına verilen anlamı anlamakta fena halde zorlanırdı. "Bizim memlekette bunun adı başkadır" derdi. Bu "varsayımsal" adama, "Bizde bir de 'İşçi Partisi' vardır" deyip onun söyleminden de birkaç örnek verilse muhtemelen düşüp bayılırdı.

Örneğin, Türkiye'nin kavramsal dünyasında "liberal" ne demektir? "Karısının birtakım adamlarla yatağa girip çıkmasını hoş karşılayan adam" tanımından başlayıp bunun biraz daha siyasileşmiş "yakın anlamlı"larına doğru bir yelpaze çıkacaktır karşımıza. Ama "olumlu" denebilecek herhangi bir yan-anlamı olmayacak ve "liberal"ın görüldüğü yerde vurulmasının vacip olduğu anlaşılacaktır.

"Genosid" kavramıyla sorunumuz var, malûm nedenlerden ötürü. Bunun çaresi ya toptan inkâr, ya da kavramı içinden çıkılmaz biçimde eğip bükmek.

Böyle şeyleri durmadan yapıyoruz zaten. Bunun önemli bir sonucu, böyle şeylerin dünyada bir türlü, Türkiye'de bir başka türlü bilinmesi. Hani musikinin veya yüznumaranın alaturkası ve alafrangasının olduğu bir ülkede doğmuş ve büyümüşük de, *bilginin* alaturkası, alafrangası arasındaki ayrım bu derece vurgulu değildi. Şimdi bu uçurum haline geldi.

Gene zaman zaman değinme gereği doğar, "*bon pour l'orient*" bir deyim vardır: "şark için yeterli". Bizim buralardan Sorbonne'a falan okumaya gönderilen gençlere böyle damgalanan diplomalar verildiği hikâyesi anlatılır hep. "Adam şarktan geliyor. Kafası ancak bu kadarını alır. Daha iyisini zaten beceremez. Verelim şu kâğıdı gitsin. Ama kimse bize 'buna nasıl diploma verdiniz?' diye hesap sormaması için, şu damgayı da basalım."

Bu âdetler kalkmıştı. Uygulanmıyordu. Bunların geçerli olduğu zamanlarda muhtemelen "şark" denen o âlem içinde en ileride olan bizdik. Ama şimdi, Türk okullarında kendisine verilen bilgilerle donanmış bir genç yurttaşımızı şöyle sıkıca bir sınavdan geçirseler, böylesine ancak "Türk'e yeterli" diye diploma verilebileceği sonucuna varıp uygulamayı yeniden başlatabilirler. "Soyadlarını inceleyip Yahudi olanları tesbit edenler veya 'Kürtler'den alışveriş etmeyin' diyenler solcudur" diyen, "soykırım nedir?" diye sorulduğunda "Ermeniler'in Türkler'e yaptığı şey" diye cevap veren biriyle karşılaştığında, ne düşünülebilir ki?

Türk Türk'e oturuyor, başkasıyla konuşmuyor, temas etmiyor olsaydık, bu durum çok fazla arıza çıkarmayabilirdi. Nitekim yıllarca aşağı yukarı öyle yaşadık, pek sorun olmadı. Ama şimdi koşullar değişti, daha da değişiyor. Bu "asude" hayat artık mümkün değil. Şu Ergenekon davasının "eşhas"ı, aslında, o eski ideal günlere dönmemiz için epey çaba harcadı, neredeyse başarıyordu da, ama sonunda olmadı. Onun için, bu dünyayı bütün dünyadan farklı bilmek, sorun olabilir.

Panorama 1453

Murat Belge 29.03.2009

Böyle bir yer olduğunu bilmiyordum: Panorama 1453. İstanbul Büyükşehir Belediyesi bir "İstanbul'un Fethi Müzesi" açmış. Topkapı'da, eski otobüs terminalinin oralarda. Ben yeni öğrendim ama bilen biliyor. Bir yığın otobüs park etmiş, okul çocuklarını getiriyorlar. Bayağı kalabalık içerisi.

Baştan söyleyeyim: bu "İstanbul'un Fethi" kutlamalarına, bunun yarı resmî bir bayram günü haline getirilmesine, bir "ulusal" ya da "dinî-ulusal" kıvanç vesilesi yapılmasına öteden beri karşıyım. Bir toplumun payitahtını başka birilerinden zorla aldığını her yıl hatırlaması ve tabii hatırlatması bana çok çığ bir davranış olarak görünüyor.

Yıllar önce Moskova'ya gittiğimde böyle bir "panoramik" müzeye götürmüşlerdi. Onun konusu Borodino Savaşı'ydı. Şimdi bu, ülkeyi istilâ etmeye gelen Napoléon'a karşı kazanılmış bir savaş. Bir savunma savaşı. Böyle bir olay anılır, kutlanır, doğaldır. Bizim için 30 Ağustos'un kutlanması gibi bir şeydir. Ama, hele bu çağın "adab-ı muaşeret"inde, *fetih* kutlaması, biraz ayıp kaçan bir şey.

Bundan milletçe vazgeçemeyişimizde, Peygamber'in hadisi olduğu söylenen sözlerin de payı olduğunu düşünüyorum. Ben tabii bu konuların uzmanı falan değilim ama o konularda bilgi sahibi bazı tanıdıklarımın bunun gerçekten hadis olmadığını iştmişliğim var. "Psikolojik savaş", "Propaganda" gibi kavramları, Fransızca kelimenin de gösterdiği gibi, yakın zamanlarda tanıdık ve kelime haznemize kattık. Ama bunlar öteden beri vardı. Hangi adla anılırsa anılsın, insanlar hep propaganda yaparlar ve yaptılar. Dolayısıyla bunun da Fatih çağının bir propagandası olma ihtimali akla yakın. Ama bunu birileri kanıtlasa bile bilgi sınırlı kişide kalmaya mahkûm –"galat-ı meşhur" kuralları gereği, çoğunluk "öyle bilme"ye devam eder, etmek de ister.

Buradaki panorama bir kuşatma sahnesi gösteriyor. Bütün bu "trompe l'oeil"lerde olduğu gibi, gökyüzü başarılı. "Gerçeklik" yanılsamasını yaratabiliyor. Resimler bence o kadar başarılı değil. Gökyüzü gibi "nötr" olmadığı, atalarımızın ne güçlü, ne kahraman kişiler olduğunu bize göstermesi gerektiği için, çoğu "hamaset" örneğinde gördüğümüz gibi, ölçü kaçmış. Fazla kalabalık var, ayrıntılarda bir yığın tutarsızlık var (bunlar, yapılan kısa filmde de bolca çıkıyor karşımıza).

Epey önce Miniaturk'e de gitmiştim. Orada, bu topraklar üzerinde, Türk-İslam eseri olmasa da "manzara-i umumiye" içinde bir rol oynadığı düşünülen yapılara da yer verilmesi, sayıları epey az olsa da, olumlu görünmüştü. Orada da, "panorama" şeklinde değil, biraz "kurşun asker" mantığıyla kurulmuş bir savaş sahnesi vardı. Ama bu da Çanakkale Savaşı'ydı; yani, gene bir savunma savaşı. Bu gibi "geçmişî canlandırma" çabalarında hemen hemen her zaman oldukça yüksek dozda bir "*kitsch*" ögesi bulunur. Bunun dozu, Miniaturk'te, çok rahatsız edici boyutlara varmıyor bence; ana Panorama 1453'te, konunun kendi mahiyeti ve ayrıca genel ideolojiye ilişme biçimi, dozu adamakıllı artırıyor.

Panorama'nın kendisi dışında, oraya varıncaya kadar, çeşitli yazı ve resimlerle, tabii öncelikle fetih, ama aynı zamanda Fatih'in dönemi ve kişiliği hakkında bilgi veriliyor. Bir de, az önce değindiğim on dakikalık belgeseli izleyebiliyorsunuz. Bunlarda hamasetin payı, bütün "nesnel kalma" çabalarına rağmen, bir hayli ağır basıyor. Bazı belirleyici konularda ise bilinçli olduğunu sandığım bir sessizlik var.

Örneğin, gene yukarıda değindiğim “hadis” nedeniyle, şehri almanın bir zorunluluk olduğu anlatılmış. Ama buranın “İkinci Roma” olmasından ileri gelen stratejik önemine değinilmemiş. Fatih Mehmed’in kentin fethedilmesinden sonra özellikle Batı’daki yönetimlere gönderdiği mektuplarını “kayser-i iklim-i Rum” diye imzaladığı belirtilmemiş.

Bu gibi örnekler çoğaltılabilir ya, gerek yok. İş zaten bu ayrıntılardan önce şu “başarı açlığı”nın doyurulmasında. Beş yüz elli yıldan fazla zaman geçmiş, artık hazmetsek ve rahatlasak, şu “fütihat” tutkumuzu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

30 mart sabahı

Murat Belge 31.03.2009

Pazartesi sabahı kalemin kâğıdın başına geçip yazı yazmaya hazırlanan kişinin önünde seçimden başka bir konu görmesi imkânsız gibi bir şey. Gelgelelim, bu yazı salı sabahı yayımlanacak ve o zamana kadar da seçim değerlendirmesine ilişkin dişe dokunur her şey söylenmiş olacak. Nitekim pazartesi sabahı bizim *Taraf*’ta yayımlanan değerlendirmeler bence durumu olması gerektiği gibi veriyor.

Sözgelişi, “TRT-Şeş ve beyaz eşya yardımı Kürt seçmene, Başbakan’ın ‘ya sev ya terk et’ mesajlarını ve savaşı bitirecek adımı atmadığını unutturmadı” diye bir cümle var. Evet, ben de aynı cümleyi yazardım. Veya, “Oyu, CHP ve MHP’nin toplamına eşitlenen AKP, on iki ili kaybederek seçmenden net uyarı aldı” cümlesinde karşı çıkılacak veya eklenecek bir şey bulamıyor.

Seçim öncesinde, CHP’den Baykal’ın AKP’ye biçtiği “başarı ölçütü” hakkında ben de, başka birçokları da, bir şeyler yazmış, bunun “absürd” bir iddia olduğunu söylemiştik. Bu sözlerden, Baykal’ın kendi partisinin bir şeyler kazanacağından umudu olmadığı anlaşılıyordu. Aslında, bu bakılırsa, CHP’nin onun umduğundan daha kârlı çıktığı da söylenebilir. Ama sonuç olarak AKP’nin yüzde 39’u, kendisini izleyen iki siyasî partinin oyuna eşit ve bu da ülke genelinde seçmenin iktidar konusundaki tavrını net bir şekilde gösteriyor.

Ama AKP’nin ciddiye alınması gerekli bir oy kaybına uğradığı da kesin. Bunun nedenleri neler olabilir?

Doğudaki oy dağılımından seçmen tutumuna dair sonuçlar çıkarmak oldukça kolay. Başbakan’ın çeşitli sözlerini ve tavırlarını alt alta yazıp bunu oy oranlarıyla karşılaştırınca, seçmenin o tavırlardan hoşnutsuzluğu ortaya çıkıyor ki, bunu yalnız AKP’nin değil, başkalarının da *artık* anlaması iyi olacak. Ayrıca, bu insanların “kalbini” kazanmak istiyorsanız, bunun yolunun çamaşır makinesinden geçmediği de görülüyor.

Ancak Başbakan, “ya sev ya terk et” kabilinden kırıcı sözleri yalnız “etnik” konularda etmedi. Genel olarak *demokrasinin özünü* ilgili çeşitli konularda da benzer söz veya tavırlarını gördük. Bunların seçmen üzerinde etkilerini ölçmek daha zor, çünkü Başbakan’a “demokratik” tepki duyan birinin bu öfkeden ötürü CHP veya MHP’ye oy vermesi çok akıllı bir davranış değil.

Kriz ne kadar etkiledi? Bu da akla gelen sorulardan biri. Ama bu soruya cevap vermekte en zor durumda olan kişi de Başbakan. “Kriz bize teğet değip geçecek” dedikten sonra “kriz yüzünden oy kaybettik” diye sonuç

çıkarmak pek inandırıcı olamaz.

Gazeteler arasında *Sabah* krizin rolünü önemsemiş. Bunun sanayileşmenin daha ileri olduğu bölgeleri etkilediği ve AKP'nin de buralarda oy kaybına uğradığı söyleniyor. Ama kaybı buna bağlamak AKP'nin kendi elinde olmayan nedenlerle kaybettiğini söylemekle eşanlamlı oluyor ki ben bunu çok doğru bulmuyorum. Krizin çok önemli bir şey kaybettirdiğini sanmıyorum.

Öte yandan, Davos'ta yapılmış fütühatın da çok fazla bir şey kazandırmadığı görülüyor.

Türkiye'de deniz kenarı kentler önemlidir. Burada belki şöyle bir ayrım yapmak gerekiyor: üretim ilişkileri konusunda yaptığımız bir ayrımı buraya uygulamak. Bir toplumda bir üretim ilişkisi (sözcüğü "kapitalist" ilişki ya onun falanca özgül biçimi) "yaygın", "egemen" ya da "belirleyici" olabilir. Kimi zaman ve durumda aynı ilişki bu üç sıfatı da taşıyabilir, ama kimi zamanda üç ayrı ilişkiden söz ediyor olabiliriz. İşte Türkiye'de kıyı kentleri genellikle "egemen" veya "yaygın" olanı değil ama "belirleyici" olanı gösterirler.

Bu çerçevede CHP'nin yeniden kıyılarda öne geçme başlaması bana anlamlı geliyor. Sanki şu aşamada, "hayat tarzı" kaygısı burada ön planda rol oynuyor ve "demokrasi" arkadan geliyor. Böyleyse kötü.

MHP'nin Ege'ye giriyor olması, Balıkesir ve Manisa gibi illerden birinci parti olarak çıkması da bu seçimin önümüze koyduğu, değerlendirilmesi gereken bir başka konu.

Hep söylediğimiz, daha da söyleyeceğimiz sözle bitirelim: bu seçimleri, solun olmadığı bir toplumda yapmaya devam ediyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bugün var, yarın yok

Murat Belge 03.04.2009

Seçim sonrası sözlü basın, yazılı basın, herkes birkaç gün önce olan olayı yorumluyor. Geçen gün arabada giderken, radyoda, Bekaroğlu'nun konuşmasına denk düştüm, Can Dündar'ın programında. Bekaroğlu, AKP'yi değerlendiriyor. Kullandığı kelimeler tam olarak hatırimda değil şimdi, ama kabaca, AKP'nin bu toplumda kalıcı bir çizgiyi temsil etmediğini, biraz "konjonktürel" bir biçimde kurulmuş bir parti olduğunu söylüyordu. Can Dündar, ANAP gibi, kendi içinde bir "koalisyon" partisi olup olmadığını soruyordu...

Olabilir. Şimdi, ANAP'ta somutlaşabilen koalisyon yok artık ya da bir tek parti çatısı altında bir daha gerçekleşmesi mümkün değil. Demek ki bir süre rakipsiz iktidar olmuş ANAP uçuştı; yerini AKP aldı.

Ama AKP yalnız ANAP'ın yerini almadı. MSP-RP çizgisinin de yerini aldı. Bekaroğlu'nun "konjonktürel" değil de "kalıcı çizgi" diye tanımlayabileceği çizginin yerini aldı. Demek ki bir "kalıcı çizgi" bir süre silinebiliyor bu ülkede. Niçin? Nasıl?

ANAP tam bir "parti" değildi, bir "koalisyon"du. Onun için de başarısı geçici oldu. Böyle diyebilir miyiz? Sanırım bunu doğrulayacak çok kişi vardır. Peki ama, 12 Eylül'ü izleyen dönemin bu "koalisyon" partisi DP-AP çizgisinin

yerini almamış mıydı? O “çizgi” miydi, o da bir “koalisyon” muydu? “Koalisyon”sa, bu ülkenin tarihinde “koalisyon” olmayan bir parti yok mu?

“Koalisyon” değil “kalıcı çizgi”yse, şimdi, nerede bu çizgi? Şimdi ortada yok. Peki, bu “kalıcı çizgi”yi yok eden, bir “koalisyon” olan ANAP değil mi? Bu nasıl mümkün olabiliyor.

Aynı gün, daha ileri bir saatte, bir başka TV kanalı Adil Gür’ü ağırlıyordu. Bir aralık “merkez sağ” deyimi geçti. Adil Gür, “Biliyorsunuz,” dedi, “Türkiye’de ‘merkez sağ’ diye bir şey yok.”

Vay canına! O da mı yok? Bu memleket ki politikasında “sağ”dan başka bir şey üretmez... Her türlü “sağ”ı var; “merkez sağ”ı mı yok bir tek?

Oysa vardı bir zamanlar, olduğunu sanırdık. Gerçekte yok muydu, yoktu da biz yanlışlıkla mı “var” sanıyorduk? Ama bizi kandırmak için de olsa birileri “merkez sağ” kılığına giriyordu mutlaka. Şimdi neden girmiyorlar, niçin buna gerek kalmadı? Yoksa birileri gelip “merkez sağ”ı da mı ortadan kaldırdı? Neden? Nasıl?

Bu soruları “sağ” için soruyorum habire. Önünden, arkasından, altından, üstünden, habire ve sadece “sağ” çıkaran bu toplumda “merkez sağ” arıyor ve bulamıyoruz. Daha “sol”u aramaya başlamadık...

Evet, ya “sol”? Bu soru çoktan beri var. Soruluyor, “nerede?” diye, cevabı verilemiyor. Hâlâ birileri var: kendilerini göstererek “burada” diye seslenen. Onlar belli ki kendilerini “sol olarak” ciddiye alıyorlar. Ama nedense başka kimse ciddiye almıyor ve böylece “sol nerede” sorusu cevapsız kalıyor.

Onun ne “çizgi”si, ne “koalisyon”u, başarıya benzer bir yere ulaşan herhangi bir şeyi olmamıştı. Ama şimdi “başarısız”ı bile yok. Bir zamanlar onun için de “var” deniyordu, hattâ onu bastırmak için darbeler yapılıyordu... Herhalde bunlar çok başarılı oldu ki şimdi “sol” diye bir şey de görünmüyor.

Peki, ne var bu ülkede?

Herhalde, bütün bu saydıklarımla sıkıntısı olan, onun için de onların ne olması gerektiği gibi olmalarına ne de uzun süreli varolmalarına izin veren başka bir güç var. Daha katıksız ideolojik düzeyde, bu varlık, “milliyetçilik”; çünkü o var, her zaman olmuş, olmadığı bir zaman olmamış. Hem de çeşitli kolları ve uzantılarıyla var: MHP kılığında olduğu gibi CHP kılığında, daha nice nice kılıklarda ama hep var. Yukarıda saydığım, artık “çizgi” mi deriz, “koalisyon” mu deriz, ne diyeceksek, onlar da bu varlıkla uzlaştıkları ve onun onların varlığına izin verdiği ölçüde varlar.

Dolayısıyla “bugün var, yarın yok” denecek bir biçimde varlar. “Yok” oldukları zaman da, niçin “yok” olduklarını merak bile etmiyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Partiler ve çizgiler

Britanya "gelenekler toplumu" olarak tanınır. Orada bir şey başlarsa, hemen bir "gelenek" haline gelir ve neredeyse ilânihaye yaşar da yaşar. Bu üslup siyaset alanı için de geçerlidir. Bakın Tony'lere, yani Muhafazakâr Parti'ye, 18. yüzyıldan beri oradalar. Ama Britanya'da bile bir şeyler değişebiliyor. Tony'lerin rakibi Whig Partisi, sonradan adını değiştirdi, Liberal Parti oldu, sonra ikinci parti olma ayrıcalığını kaybetti, bunu İşçi Parti'sine bırakmak zorunda kaldı; o da, 1906'dan beri devam ediyor. Bunlar Britanya için önemli değişiklikler!

Amerika da, Demokratlar ve Cumhuriyetçiler'le idare ediyor, ta başından beri. Hem de, yalnız partiler devam etmekle kalmıyor, temel özelliklerini koruyarak devam ediyorlar. Örneğin Cumhuriyetçi Parti merkeziyetçilikten hoşlanmaz, vergi toplayan devletten hoşlanmaz, dış politikada "unilateral" davranmaktan yanadır vb. Bu eğilimleri bazen güçlenir, Bush zamanında olduğu gibi, bazen zayıflar, ama sözgelişi Demokrat Parti bir sabah uyanıp "antifederalist" ve "uni lateralist" olmaz. Bu, Cumhuriyetçi ideolojinin bir özelliğidir.

Avrupa'da da bugün varolan partiler yıllardan beri vardır. Onlar kurulduğundan beri dünyada ve onların yaşadığı bölgelerde neler neler değişmiştir. Bunlara cevap verirken o partiler de belirli ölçüler içinde değişmiştir. Ama belirli ölçüler içinde. Sağdaki parti bir sabah uyanıp "Ortanın solundayım" demez; sosyal-demokrat olduğunu iddia eden parti "Şöyle çok sıkı bir milliyetçilik yapayım da faşist partinin oylarını bundan böyle ben alayım" diye düşünmez. Oralarda böyle şeyler pek olmaz.

Burada ise olur. Burada, bunların olması kuraldır. Onun için olduğunda kimse şaşırmaz.

Dünyada genel olarak "aşırn", "radikal" sayılan siyasî çizgiler vardır; siyasî istikrarını koruyan toplumlarda bunlar hep olur, ama hep "marjinal" bir şekilde varolur. Türkiye'de öylelerinin başına ne geleceği hiç belli olmadığı gibi (herhalde "kapatılmış parti" sayısı "kapatılmamış parti" sayısının beş on kere katlıyordur), dünkü yazımda anlattığım gibi, "merkez" partiler de kalıcı olamıyor. Burada istikrara sahip olan sadece Silâhlı Kuvvetler'i görüyoruz. "Eh, iyi; hiç değilse bir tane istikrarlı yapı var" diyebiliriz bu durum karşısında –ama belki de bu "istikrar" öbür taraftaki "istikrarsızlığı" yaratıyor. Dünya ülkelerinin "tarihleri var; Türkiye'nin ise "Silahlı Kuvvetler"i var.

Bu bir alışkanlık haline gelince, değişim de "darbe" mantığına bağlanıyor: Türkiye, 1946'da "çok-partili" parlamenter sistem'e geçtikten sonra, bunun gerektirdiği siyasî-hukukî düzeni de kurmalıydı, ama kurmadı. O zaman 27 Mayıs darbesi ve anayasası geldi. 1980'lere girerken "ithal ikamesi"ne dayalı ekonomik sistemin değişmesi gerekiyordu, ama bu da ancak 12 Eylül darbesinin yarattığı iklimde gerçekleştirilebildi.

Aziz Nesin'e sormuşlardı, "12 Eylül'ün olumlu hiçbir icraatı yok mu?" diye. Düşünmüş, cevap vermişti: "Var, taksilere taksimetre takıldı." Sonra eklemişti: "Ama taksimetre takılsın diye darbe yapılmaz ki!"

Bazı şeyleri "darbesiz" yapmayı öğreneceğimiz bir döneme giriyoruz belki. Bu konuya yarın devam edeceğim. Bugün bir iki başka konuya kısa notlarla değinip bitireyim.

Birincisi Cemil Çiçek ve İğdır. Buna ve ötekilere dair yazan yazdı aslında. Ama bunlar öyle şeyler ki, üzerine yeni bir şey söylemesen bile, ses etmeden duramıyorsun. Ve tabii, Etyen Mahçupyan'ın belirttiği gibi, Cemil Çiçek hükümetin vazgeçemediği ve hâlâ da sözcülük yaptırdığı bir bakan.

Kemer Belediye Başkanı'nın icraatı da ilginç ve hoş. "Soyutlama" falan dinlemediği de anlaşılıyor. Yani, "modern sanat çok kapalı, kitleler anlamıyor" diye hayıflanmak için sebep yok. Pekala anlıyorlar işte. Ama yapan AKP'li olmayınca, fazla yaygara kopmuyor.

Öncelikle Başbakan olmak üzere, AKP'nin bütün hallerini kollayıp açığıny yakalamak gibi bir huyum yok, ama Erdoğan'ın şu son, "boşboğaz bakan" beyanatına –bunun üstüne de yazıldı- takılmadan edemiyorum. Bir hükümette birbirine saygı duyan insanlar, ortak bir anlayış içinde, değerleri paylaşarak iş yaparlar. Onun için "Kapının önüne koyarım" diye bir konuşma, aklın kolay kolay alacağı bir konuşma değildir. Bu sözlerin, "neyi yanlış yaptık?" araştırması zamanında söylenmesi de, "ironi sanatı"nın seçkin örnekleri arasına girecek herhalde.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Reşit toplum

Murat Belge 05.04.2009

Seçimin ortaya çıkardığı, birbiriyle bağlantılı iki motif üstünde durmak istiyorum.

Birincisi, pek çok kişinin de dile getirdiği gibi, bu seçime Genelkurmay'ın demeci, e-muhtıra vb. tehditlerin havada uçuşmadığı bir ortamda girmiş olmamız. Seçim öncesinde, nitelikli bir gelecek tartışması olmadığını belirtmiştim. Bu doğru ama "askerî" bir tehdit olmadığı da doğru. Ya sonuç? AKP oylarında ciddiye alınması gereken bir düşüş var. Genelkurmay'ın, geçen seferki gibi, seçime katılan partilerden birini andıran şekilde işin içinde olması durumunda, oyların kaymasını büyük bir ihtimalle isteyeceği CHP'de ise az da olsa bir yükselme ve toparlanma görülüyor. MHP de kendi kulvarında başarılı sonuçlar elde etti ve MHP'nin de "cihet-i askeriye"de epey sempati topladığı bir sır değil.

Demek ki "cihet-i askeriye" susmayı tercih ettiğinde, kendi istediği sonuçlara da yaklaşabiliyor.

Bu durum çok şaşırtıcı mı?

Türkiye toplumunun kafasız, onursuz, korkak (ve buna benzer daha bir yığın) gibi sıfatlarla anılması gerektiğini düşünüyorsanız, evet, "şaşırtıcı" bulabilirsiniz. Ben öyle düşünenler arasında değilim. Bu toplumun "siyasal bilgiler" alanında iyi bir eğitimden yoksun olduğu, aldığı eğitimin "keşke hiç verilmeseydi" dedirtecek cinsten bir şey olduğunu kabul ederim. Ama bütün bu olumsuzluklara rağmen (ya da onlardan ötürü) kaydadeğer bir "siyasal sağduyu" geliştirdiği kanısındayım. Arızalı serbest seçimler tarihimize, burada alınmış sonuçlara baktığımda, verili koşullarda çıkmış sonuçların her zaman olabileceğin en iyisi olduğunu düşündüğümü de birden fazla kere yazmışımdır. Zaten bu nedenle seçim kurumuna saygım vardır; halkın, toplumun "nihaî hakem" rolü oynamasına güvenirim.

Evet, Temmuz'da yaratılan hava, estirilen fırtınalar, e-muhtıralar toplumu "mazlum demokrasi" çevresinde saf tutmaya itmişti. Her darbe döneminden sonra yapılan ilk seçimde, o darbe zihniyetine en uzak görünen, en net muhalif tavrı alan partinin birinci parti çıkmasıyla aynı çerçevede incelenmesi gereken bir toplumsal reflekstir bu.

Değineceğim ikinci nokta bununla yakından bağlantılı. AKP'yi sevmeyen çevrelerde bir sevinç dalgası görüyorum: "Oyları düştü! Demek düşebiliyor, demek onları seçimle alt etmek mümkün!" O sevincin bilinçaltındaki yazı bu.

Buna da, "Ya ne sanmıştınız?" diyeceğim. Bu toplum, kendisini kurtarma aşkıyla zırt pırt müdahale edenlerin himayesinden kendini kurtarabilse, başka "tehdit"lerden de kendini kurtarır. Oylarıyla iktidara getirdiklerini oylarıyla iktidardan götürdüğü görülmüştür –kurtarıcılarının biraz geciktiği durumlarda.

Ama temel propaganda şu tema üzerine kurulmuştu: Bu toplumda, bütün çabalarımıza rağmen, "din" denince akan sular duruyor. Dini belirli bir ustalıkla kullanabilen bir parti ortaya çıkar ve istediği gibi propaganda yapma, politika yürütme imkânlarını bulursa, iktidara yerleşir, ilelebet gitmez, memlekette şeriat düzenini de kurar.

Bu söylemi inandırıcı bulan, –çünkü kendileri de tamamen aynı mantıkla düşünen- geniş bir kesim var ülkede. "Geniş" dedimse, seçim kazanıp hükümet olacak kadar "geniş" değil elbette; ama seçim kazanıp hükümet olmuş herhangi birini canından bezdirecek kadar geniş.

Türkiye toplumuna bu gözle bakmanın da Türkiye toplumuna bir hakaret olduğunu ve toplumun böyle bir değerlendirmeyi hak etmediğini düşünmüşümdür hep. Tekrar ediyorum, "siyaset" dendiğinde, deneyimleri ve anıları böylesine çarpık çurpuk, böylesine olumsuz olan bir toplumda "yüksek bir siyasî bilinç" aranamaz – aransa da bulunamaz. Ama toplumun "temel içgüdü"leri o aynı deneyimlerle biçimlenmiştir ve dolayısıyla çok yanlış değildir.

Darbeciliğin, ataerkilliğin, kolonizatör seçkinciliğin merkez kadroları, yukarıdaki "argüman"ı kullanarak toplumsal-siyasî seferberlik yarattılar. Aynı şeyi sola karşı, Kürtler'e karşı, başka her şeye karşı da yaparlar ve zaten yapmışlardır. Ama bu, ayrıca incelenmesi gereken nedenlerle, en etkili oldu.

Biraz daha anlayışlı ve saygılı olun bu topluma karşı. Zekâ özürü bir çocuk değil karşınızdaki, bütün 12 Eylül'lerimize rağmen.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medeniyetler İttifakı

Murat Belge 07.04.2009

Amerika'da hiç eksikliği hissedilmeyen muhafazakâr "siyaset bilimci"lerden Samuel Huntington, dünyada barış ihtimalinin zayıf bir ışığı yanar gibi olunca, "medeniyetler çatışması" diye bir tezi ortaya atarak çıkmış, insanlığa, "Korkmayın, barış falan olmaz! Birbirimizi bildiğimiz şekilde kesip doğramak için daha çok gerekçemiz var!" mesajını vermişti. "İnsanlık" da, mesajın böylesine meraklıdır. "Felâket geliyor, yakındır!" dediniz mi, gözler parlar, soluklar tutulur. Böylece ortak tarihimizin Huntington evresine girdik. Zaten varını yoğunu şiddete, çatışmaya bağlamış nice insan var ortalıkta. Onlar da benimsedi Huntington'ın peygamberliğini.

Ama şu sırada, İstanbul'da, "Medeniyetler İttifakı" toplantısı yapılıyor. Çünkü elbette geleceği Huntington gibi görmek istemeyenler de, bu gidişe bir çare arayanlar da, hiç az değil dünyada.

"Medeniyet" ve "kültür" kavramları, ta geçen yüzyılın başlarından beri, "sorunsal" kavramlar olarak, özellikle modernleşme çabasına girmiş toplumların sözlüklerinde önemli bir yer tutar. Alman modernleşmesi, Rus

modernleşmesi, ikisini birbirinden ayırmaya özen göstermiş, bizde de Ziya Gökalp bu yaklaşımın ilk sözcüsü olmuş, ama Gökalp'ın bakışı bu konuda alınan tutumu genel olarak biçimlendirmiştir. Bugün bu ülkede "tabii, Batı medeniyetini almamız gerekir. Ama kendi kültürümüzü korumamız da gerekir" diye konuşmak için Ziya Gökalp'ı okumuş olmak, hattâ adını duymuş olmak gerekmiyor. "İki kere iki dört eder" rahatlığıyla söyleyeceğimiz bir söz.

Doğru mudur, ne kadar doğrudur, bunları tartışmaya girişmeden önce, sabah bizim *Taraf*'ta okuduğum bir haber başlığı üstüne birkaç şey söylemek istiyorum. Pazartesi sabahı *Taraf* Obama'nın "Türkiye'de en sevilen yabancı lider" olduğunu –bir araştırma-anket sonucuna dayanarak- duyurdu. Adı "Türk Solu" olan topluluk "Obama Defol" gösterisi yaptığına göre, böyle olduğu doğrudur. Zaten dünyanın pek çok yerinde de böyle.

Ama benim dediğim bu manşet değil, gerilerde, 10. sayfada yer alan bir şey: "Ona güveniyoruz, ne de olsa göbek adı 'Hüseyin'" diyor bu başlık. Bunun kaynağı *Washington Post*'muş. Bu gazete Türkiye'de çeşitli insanlarla kısa mülakatlar yaparken, böyle diyen biri de olmuş.

Obama'nın şu sıra Türkiye'de bulunmasının "zahiri" nedeni de "Medeniyetler İttifakı" toplantısı. Tabii gelmişken dokunacağı, deşeceği daha yığınla konu vardır, ama resmî gerekçe bu. Obama'nın bu "ittifak" konusunda bir şey söylemesini bekliyoruz.

Ben Obama olsam ve değindiğim başlığı görsem, fena halde moralim bozulur, umutsuzluğa kapılırdım. Çünkü "Medeniyetler" arasında bir "İttifak" olmasını istiyor ve olmamasından ötürü bir rahatsızlık duyuyorsak, bunun birinci nedeni "kimlikler politikası". Biri benden "kimlik politikası"nın ne olduğunu açıklamamı istese, şu "Göbek adı Hüseyin"den daha iyi bir örnek muhtemelen bulamazdım. Fiilî gerçekliğin "İttifak" değil "Çatışma" olmasını en iyi açıklayacak kanıt da gene bu.

"Adı Hüseyin" demek, "O da benden" demenin başka türlü. Ya nasıl "senden" oluyor? Adının "Hüseyin" olmasıyla, yani "kimliği"yle. Hani şu Susurluk kazasında can veren bir Hüseyin Kocadağ vardı... O da benden miydi, göbek adı değil, adı Hüseyin olarak? "Hüseyin Cöntürk kimdi. Ne yaptı" diye sorsalar, bir saat anlatırım, ne iyi insan olduğunu, Türkiye'de sanat-edebiyat eleştirisinin, dolayısıyla edebiyatın gelişmesi için neler yaptığını. Ama adının "Hüseyin" olduğunu ve soyadında da "-türk" kelimesinin bulunduğunu söylemek aklıma gelmez.

Medeniyetlerin ittifakı, bu ilkel sınırlar aşıldığı zaman, insanlar evrensel insan değerleri üstüne konuşmaya başladığı zaman, gerçekleşme evresine girer. Göbek adı "Hüseyin" olan adam Amerika'da, yani *öteki* medeniyetin merkezinde başkan seçilmişse, bu konuda bir umut var demektir. "Hüseyin" olduğu halde "Bu bizden değil" dememiş, seçmişler. Bunun karşılığı "Hüseyin'se bizdendir" mi olmalı?

Ama, umarım ve sanırım, dünyada bu ilkelliğe mahkûm olmayanların –kendini buna mahkûm etmeyenlerin- sayısı da, imkânları da, az değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medeniyetler çatışması

Huntington'ın buluşu olan "medeniyetler çatışması" sözünün bugünün dünyasında varolan çatışmayı ne kadar iyi anlattığı konusunda şüphelerim var. Tarih boyunca sınırlı sayıda medeniyet görüldü ve bunların çoğu bizim yaşadığımız çağa gelmeden çok önce yok olup gitti. Bugün dünyada Batı medeniyetinin yanında, çok uzun geçmişi olan Çin ve Hint medeniyetleri ile çok daha genç olan İslâm medeniyetini sayabiliriz. Bir de, Batı'ya kattıkları orada yaşıyor diye, bu çerçevede, Yunan ve Roma medeniyetlerine, daha doğrusu kalıntılarına, belki değinebiliriz.

Görüle gelmiş medeniyetler arasında yalnız Batı medeniyeti kapitalizm gibi dinamik, kamçılıyıcı bir sistemi ve onun ürünü olan "Sanayi Devrimi" diye andığımız olayı yarattı. Ama bunları bütün dünyaya yaymayı da başardı. Yani, "medeniyetler çatışması" denildiğinde, Batı medeniyetinin dışında bir medeniyetin, onun getirdiği bu üretim düzenini, ona bağlı teknolojiyi vb. hedef alıp, bunları yok etmek üzere "çatıştığını" söylemiyoruz. Böyle bir durum yok. Onunla "çatışan" bir "medeniyet" varsa bile, bu "çatışma" Batı'nın kurup yaydığı zemin üzerinde devam ediyor.

Bu "çatışma" edebiyatı, onun anlattığı fiil, dönüyor dolaşıyor, "İslâm medeniyeti" alanına yerleşiyor. Şimdiye kadar gördüğümüz en çarpıcı "çatışma eylemi" de bugün hâlâ 11 Eylül. Bu olaya baktığımızda, Batı teknolojisinin tam anlamıyla kabullenildiğini, "Bunu sen yarattın ve beni geçtin ama şimdi ben bunu senden iyi ve sana karşı kullanabiliyorum" mesajının verildiğini görüyoruz. Buna ben pek öyle "medeniyet çatışması" olarak bakamıyorum çünkü görünürdeki düşmanlık ve "çatışma"ya rağmen derinde paylaşılan şeyler çok fazla. Bu, ortak bir maddî platform üzerinde bir hegemonya mücadelesi, sonuç olarak ve eğer böyleyse, çok bildik bir şey.

O zaman, "medeniyetler çatışması" gibi bir söz, sanki bir "kamuflej" işlevi görüyor. Medeniyet "özne"leştiriliyor ve çeşitli medeniyetler, özlerinde yatan bir şeyden ötürü, durdurulamaz bir biçimde, "çatışıyorlar". Durum bu kadar çaresiz olunca, bizim de tarafımızı seçmemiz ve "çatışma"yı o tarafın kazanması için (bu herhalde sonunda tek bir "medeniyet" in ayakta kalması demek) varımızı yoğumuzu ortaya koyarak mücadele etmemiz gerekiyor.

Örneğin, bu dünyanın servetini paylaşmanın daha iyi, daha adil bir yolunu bularak çatışmanın koşullarını yok etmemiz ya da en azından yumuşatmamız sözkonusu değil. Dünyada halklar, uluslar arasında dengesizliklerin, "ben haksızlığa uğruyorum" duygusunun ortadan kaldırılması, herhangi bir şeyi değiştirmeyecek... Neden? Çünkü "medeniyetler çatışıyor, çatışır, çatışacak". Yani bütün bu rezaletleri medeniyetler yapıyor.

Oysa, yapıldığını gördüğüm birçok rezaleti tanımlamak için, kendi terminolojimde, "medeniyet" değil de, "medeniyetsizlik" gibi bir nitelemeyi tercih ederdim.

"Medeniyet" dediğimiz, tanımlaması bir hayli zor karmaşık yapı da dahil olmak üzere her türlü toplumsal yapının görece özerk bir işleyişi, kendine özgü kuralları vb. vardır. Ama bütün bu yapılar, "çatışma" eğilimlerinin yanısıra "çatışmama" potansiyellerini de içerirler ve bunlardan hangisinin baskın geleceği biz somut insanlara, bizim seçimlerimize, tercihlerimize bağlıdır. Bir yanda "çatışan medeniyetler", bir yanda eli kolu bağlı olarak çatışmanın sonucunu bekleyen ve seyreden "bizler" bu dünyanın çok gerçekçi bir fotoğrafı olmuyor. Gidip George W. Bush gibi bir adamı başkan seçerseniz, çatışmayı seçiyorsunuz demektir. Bunu yapan da sizsiniz, "medeniyet" falan değil. Gerçekten bir "medeniyet"ten söz edeceksek, bundan ne George W. Bush'un nasibi var, ne de Usama bin Ladin'in –ya da heykel uçuran Taliban'ın.

“Medeniyetler çatışması” diyenler, söz düzeyinde medeniyetlerde eşitmiş gibi dem vuruyorlar ama bundan hepimiz, “saldırgan ve çatışmacı” bir İslâm medeniyeti anlıyoruz; kastedilen de bu. Yukarıda dediğim gibi bu eğilimler ve karşıtları her türlü toplumsal yapıda bulunur ve somut konjonktürlere göre şiddetlenir ya da hafifler. Ama bu bağlamda, kapitalist üretim tarzını ve Sanayi Devrimi’ni dünyaya getiren Batı medeniyetinde de çatışma ögesi mebzul miktarda mevcuttur.

Bu konuya da yarın girelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medeniyet ya da barbarlık

Murat Belge 11.04.2009

İki gündür, “medeniyet” kavramının Huntington’la “kazandığı” yeni çağrışımlar üstüne yazarken, onun “çatışma” fiilini yarı örtük biçimde İslam âlemine havale ettiğine değinmiştim. Benim dünya görüşümde, “medeniyet” gibi son derece karmaşık bir fenomeni “çatışma” gibi basit bir “tek” özelliğe indirgemek, olmaması gereken bir şeydir. Bir medeniyet, “çatışma” da dahil, pek çok özellik barındırır ve belirli somut konjonktürlerde bunlardan bazıları öne çıkar, bazıları geride kalır.

Bu açıdan bakıldığında, Batı medeniyetinin kendisinde, “çatışma” ögesinin öne çıktığı konjonktürler, geride kaldığı konjonktürlerden çok daha fazladır. Çünkü Batı’nın tarihi, Batı Roma’nın çöktüğü ve yerinde o çapta ve güçte bir birliğin bir daha hiç kurulamadığı bir bölgede geçmiştir. Bu durumda bütün krallar birbirleriyle ve aristokraziyle, seküler yönetimler kiliseyle, sonra mezhep mezheple (bu böyle uzar gider) çatışmıştır. Kimi zaman, içerideki çatışma potansiyeli, Haçlı Seferleri’nde olduğu gibi, dışarıya yöneltilmiştir. “Din Savaşları”, “Yüz Yıl Savaşları”, “Yedi Yıl Savaşları”, “Napoléon Savaşları” hep Avrupa tarihinin köşe taşları olmuştur. Kırım Savaşı’nı izleyen barış dönemi yaşanırken Avrupa ülkeleri dünyanın geri kalanını kolonileştirmek suretiyle şiddet kapasitelerini yeniden dışarıya yöneltmiş ve kendi aralarındaki çatışmayı böylece ertelemişlerdir –Birinci Dünya Savaşı’na kadar. Sonrası da malûm. Bir medeniyet hesabına az buz çatışma sabıkası değil bu. Şimdi Batı bütün dünyaya barış öğütüyor ve sorunları şiddete dayanmayan yöntemlerle çözme yolunda teknikler geliştiriyor –ama bunu, bir dünya hegemonyası kurmuş olarak yapıyor. Ayrıca, Bush icraatının gösterdiği gibi, kendi kurallarını kendisinin çiğnemesi de pekâlâ mümkün. Hâlâ!

O hegemonyanın kurulabilmiş olmasının gerisinde de zaten bu yoğun çatışma deneyimi yatıyor. Vura kıra, yaka yıka öğrenmişler hegemonya sanatını.

Ama şimdi Haçlı Seferleri gibi uzak geçmişte kalan şeyleri bırakalım (George Bush hâlâ hatırlasa ve ansa da). Dün, Batı’nın, düşmanlarının da zorunlu olarak kabul ettiği ve içermeye, sahip olmaya çalıştığı teknoloji üstünlüğünü kazanmasına yol açan Sanayi Devrimi’ne değinmiştim. Bu gibi olaylar gene Batı’nın kurduğu kapitalist sistem içinde gerçekleşti. Bu sisteme şöyle bir göz atalım. “Rekabet” kurumuna dayalı bir düzen bu. “Rekabet/tekel” sarkacında gidip geliyor. Bencilliği, kazancı, kazanma hırsını, çıkar kavramını, insan yaradılışının değişmezleri olarak benimsemiş, “bunlar olmasın” diyene düşman kesilen bir zihniyet. Ve son analizde “medeniyet” dediği ve hepimizin de demesini istediği bu, Ama, “çatışma” bu değilse ne? Bundan âlâ çatışma “kültürü” mü olur, çatışma için bundan âlâ “ideolojik temel” mi olur?

Şimdi, "Batı medeniyeti"ne de haksızlık etmeyelim. Başta söylediğime dönüyorum: medeniyet fazlasıyla karmaşık bir fenomen ve hayatta varlığını bildiğimiz her şey orada da var. Hangisinin nasıl ve ne zaman önce çıkacağı tarihin seyri içinde somut konjonktürlerle belirleniyor.

Yani kapitalizm Batı'nın dünyaya empoze ettiği bir sistemse sosyalizmin doğum yeri de Batı. Hümanizm de, faşizm de, Batı icadı. Savaşan da o, barış felsefesi yaratan da. Bu da son derece normal. Ortaya çıkan her şey, karşıtını da, eteğinin dibinde üretir.

Bugün "yaşamak" demek, kaynağı Batı'da olan nesneleri –otomobilden saç kurutma makinesine- kullanmak demek olduğu gibi, "düşünme" eylemine başladığımızda, bunu ne kadar "kendimize göre" yapmaya çalışırsak çalışalım, Batı düşüncesine, başlangıçları Batı düşünce tarihinde olmayan fikir veya fikrî metodolojilere "değmeden" yol almak mümkün değil.

Ama bugün hâlâ bir "medeniyetler çatışması"ndan söz edersek, bu, "Batı medeniyeti ile İslâm medeniyeti" arasında filan olacak bir şey değildir artık. Batı dahil, şimdiye kadar, bütün dünya elele, "ailecek" yarattığımız "hegemonya", "üstünlük", "ele geçirme", "bastırma" ve benzeri eğilimlerin yarattığı kültürle bunun karşıtları, yani "paylaşma", "dayanışma", "karşılıklı anlayış ve empati" ve "konsensus" gibi kavramlar çerçevesinde dile getirdiğimiz ve tanımladığımız değerler arasında bir çatışma olmak zorundadır. "Medeniyet her şeyi içerir" demiştim. Paradoksa bakın ki, karşıtı diye bildiğimiz "barbarlık"ı da içeriyor. Onun için, eski slogan, "sosyalizm ya da barbarlık" hâlâ geçerli.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama

Murat Belge 12.04.2009

Obama geldi söyleyeceklerini söyledi, gitti. Sözlerinin buradaki yankıları –hafifleyerek- sürüyor.

Gidişinin ertesi günü *Hürriyet* "artık hepimiz değişmeliyiz" yollu bir manşet atmıştı. Obama'yı alıntılar gibi, ama aynı zamanda bu sözü destekler gibi yapıyordu. Tuhaf! Bu ülkede değişimi durduran en güçlü yapılardan biridir bu gazete.

Sabah'ta Emre Aköz ise Obama'nın bir "İkinci Cumhuriyetçi" gibi konuştuğunu yazıyordu. Doğru. Obama'nın sözleri, söyledikleri bir Amerikan Cumhurbaşkanı'nın ağzından çıktığı için şaşırtıcı ve çarpıcı gelebilir. Ama bunlar bu ülkede duyulmamış, işitilmemiş sözler değil: Ruhban Okulu'nun açılması, Kürt sorununun barış ve demokrasi çerçevesi içinde çözülmesi, 1915 kıyımının kabul edilmesi, bazılarımızın durmadan söylediği, söylediği için bazı başkalarımızdan sürekli "vatan haini" muamelesine uğradığı sözler. O "bazı başkalarımız" Obama'ya da "katil" falan diye sıfatlar yakıştırdığına göre, bütün bunlarda da şaşacak bir şey yok. Zaten aynı yolun yolcusuyuz.

Amerika Bush dönemini, icraatını yaşadı, o zihniyeti görebileceği kadar gördü. Amerikan milliyetçiliğinin kendine özgü inatlaşmaları sonucu Bush gibi birini ikinci kere seçme ferasetini de gösterdi. Ama herhalde adamakıllı ağız yandığı içindir ki, arkasından, Obama'yı açık farkla seçti. Siyah olması mı daha önemlidir Amerikan seçmeni için, yoksa fikirleri mi, o da ayrı konu ya, sonuçta o fikirleri söyleyen bu esmer tenli adamı

seçti, seçebildi. Bu seçimden önce yazdığım bir yazıda, sonuçların bize hangisinin bir parantez olduğunu göstereceğini söylemiştim: Bill Clinton dönemi mi parantez olarak kalacak, iki Bush arasında? Yoksa Clinton-Obama çizgisi (Kennedy desteğiyle) bir kalıcılık kazanacak ve "Junior" Bush araya sıkışmış bir aykırılık olarak kalacak. Sonuçlar, ikinci seçneğin daha geçerli olduğunu gösterdi. Şimdiki durum bu.

Tarihin, tarihî-toplumsal değişim ve dönüşümün kendine özgü bir ritmi ve temposu var. Çoğumuzun beklentileri karşısında, fazla ağır aksak bir tempo olabilir bu. Bakın, Berlin Duvarı'nın üstünden yirmi yıl geçti. O duvarın yıkılışı Soğuk Savaş'ın sonunu ilân ediyordu –bununla eklemlenmiş daha bir yığın şeyle birlikte. Ama o olaydan sonra yirmi yıl geçmesi gerekti. Obama'nın seçilmesinin simgelediği şeylerin dünyanın güncel gerçekliği haline gelmesine kadar. Ama artık bunlar oluyor. Çeşitli "geri gidişler" olacaktır mutlaka. Başka toplumlar da kendi "Bush"larını çıkaracaktır daha. Ama belli başlı bir dönemeçten geçtik. O dönemeç geçildi artık.

Değişim ve dönüşümün temposu bizim ülkemizde özellikle yavaştır, çünkü bunların önünde ciddi bir tahkimat yapılmıştır. Dönüşümü sağlayacak araç neyse, lokomotif mi, araba mı, arkasına koca koca ağırlıklar bağlanmıştır, hızı kesilsin diye. Hızı kesilsin ve bu ülkenin iktidar yapısı, seçkinleri değişmesin, olduğu gibi kalsın diye.

Ama Türkiye'de de, iç dengeler dış dinamiklerle içiçe geçti ve ağırlık merkezlerinde ciddi değişimler oldu. Dünyaya direnen kesimin yanısıra dünyayla bütünleşmeye hazır kesimler de var, bir kısmı belirli ölçüde bütünleşti bile ve bunların ağırlığı gittikçe artıyor.

Yani, uzun lafın kısısı, Obama da artık "iyi bir rastlantı"dan ibaret değil; o anlamda gelip geçici bir şey değil, Bu dünyanın pek çok yerinden aynı sesler, aynı sözler işitilecek artık. "Ruhban Okulu'nun açılmasıyla devletimiz yıkılmaz; birkaç Yunan yurttaşı gayrimenkul aldı diye Fener Vatikan olmaz. Ermeni Kıyımı meğerse varmış diye kabul ettiğimizde kimse gelip Erzurum'u almaz; önemli olan Türkler ve Kürtler'in özgür iradeleriyle verecekleri 'birlikte yaşama' kararıdır. Sopa ve silâhla birlikte yaşama zemini kurulmaz."

Dünya baştan sona değişecek ve bir yeryüzü cennetinde yaşamaya başlayacağız, demiyorum. Gene her türlü olumsuzluk, saldırganlık ve ikiye bölünme yapılabilecektir. Zorunlu bir "ilerleme"ye de inanmam. Ama, sözcüğü kölelik resmen yasaklanmıştır ve biz bazı tekil durumları "Düpedüz kölelik gibi" diyerek eleştirsek de, bu kurum bir daha geri gelmeyecek şekilde tarihe karışmıştır. Bizim bu toplumda hâlâ –zorla- ayakta tutmaya çalıştığımız birçok şey de aslında tarihe karıştı. Obama ters yönden girip de kendinden başka herkesi deli sanan Laz fıkrasının kahramanına benziyoruz, epeydir, ama gün geçtikçe daha fazla benzeyeceğiz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dehşetengiz yüzde

Murat Belge 14.04.2009

Seçim sonuçlarının yorumlanması faaliyeti devam ediyor. *Milliyet* birkaç gündür Adil Gür'e yorumlatırken, bu sabah (pazartesi) *Taraf*'ta da Neşe Düzel Nabi Yağcı'yla konuşmasında seçim konusuna girmiş. Bu sonuçlar herhalde daha epey süre incelenecektir, çünkü Türkiye'nin "nereye gittiği" gibi olabilecek en önemli soru karşısında, bir tahmin yapabilmek için, elimizin altındaki en güvenilir veriler sonuçta bu rakamlar.

Bu da ilginç bir durum aslında (bir çeşit "ilerleme" olduğunu kanıtladığı bile söylenebilir): çünkü, son analizde, Türkiye'nin darbelerle yol alan bir ülke olup olmamasını oyluyoruz bir anlamda.

Değindiğim mülakatında Nabi Yağcı CHP'nin oylarının artmasından CHP'nin değil, Ergenekon'un sorumlu olduğunu söylüyor ki bu bence de doğru bir tespit. CHP çoktan beridir ülke için bir ufku, planı programı olan bir parti değil; daha da çoktan beridir, "sol"la herhangi bir anlamlı ilişkisi de kalmamıştı. Yani, ona bu gibi düşüncelerle oy vermek mümkün olmaktan çıktı, yalnızca AKP'ye karşı olduğu için oy vermek mümkün. Tabii burada da yollar ikiye ayrılıyor: koyu milliyetçi olduğu için MHP'ye oy verenler, aynı zamanda, "cunta zihniyeti"nin ayakta ve egemen olduğu bir Türkiye'ye de "karşı-oy" vermiş oluyorlar. Demek ki CHP'ye yalnız "Kemalist-darbeperver" bir taban kalıyor.

Bu kesimin oylarının yüzde yirmi beşin hemen altında bir yere kadar varması bana şaşırtıcı gelmiyor. Bu ülke, tarihi boyunca siyaset düzeyinde bu kelimelerle tanımlanabilir bir genel zihniyeti üretti, yaydı, propaganda etti, pekiştirdi. Resmî eğitiminin özü buydu, gayriresmî eğitim aygıtlarında (yani aile içinde, medyada, popüler edebiyatında, çizgi romanında, sinemamızda vb.) sürekli bu anlayışı (tabii çeşitli varyantlarıyla) üretti, pompaladı. Seksenlerden bu yana, bütün eğitim aygıtını bu doğrultuda çalıştırmayı başardı. Bunca çabadan sonra, böyle bir perspektiften bakarsanız, çok da başarılı olduğu söylenemez.

Nabi Yağcı, "Türkiye ulusalcı damarlardan kolay kurtulamayacak. Ben seçim sonuçlarından dehşete düştüm" demiş. Bence, "dehşete" düşecek bir durum yok, benim yukarıdaki akıl yürütmeme göre. Öte yandan, Nabi de haklı ve böyle bir durum bir anlamda var: Sözü edilen "ideolojinin" bir "ideoloji" olarak perişanlığından başka, son bir iki yıl içinde hukuken nereye vardığını bir düşünün. Bir toplumun "Batılılaşma" ideolojisi o toplumun "Batı düşmanlığı" ideolojisine dönüşmüş, bu garip eksen değişimiyle birlikte, el attığı her alanda çelişik, mantıkdışı, giderek akıldışı pozisyonlar almak zorunda kalıyor. Psikoloji alanında "şizoid-paranoyak" diye tanımlanan, alt üst olmuş bir zihnî dünyanın bütün belirtilerini sergiliyor. Bunlar yeterince kötü, ama bir de bombalar, komplolar, cinayetler, kemikler vb. korkunçluklardan oluşan bir ağırlık var orta yerde. Eriştığımız şu saatte bunların "yalan, iftira, düzmece" vb. olduğunu söylemek, cephelerden birinin biraz da zorunlu "savunma hattı". Ama öyle olmadığını herkes biliyor. Öyle olmadığını kabul ederek savunmayı sürdürmek imkânsız olduğu için "bunlar doğru değil, olamaz" çizgisinde kabul ediyorlar çarpışmayı.

Ama sonuç olarak, bunların avukatı Genel Başkan'larıyla CHP'ye yüzde yirmi beşe yaklaşan bir oy desteği çıkması, Nabi Yağcı'nın dediği gibi "dehşet" verir elbette. Toplumda var olan her dört kişiden birinin bu avukatlığı benimsiyor olması, kolay yutulur bir şey değil. Böyle bir toplum da, içinde yaşayana kıvanç vermez.

Bunlara bir diyeceğim yok. Ama ben de diyorum ki, Türk milliyetçiliği ideolojisi başından beri böyle oluştu, insanlara böyle öğretildi; devlet bu tarz bir ideolojinin ilkeleri üzerinde kuruldu, sol ya da liberal, ya da düpedüz demokrat ilkelerle bütün tarihi boyunca çelişti ve çatıştı ama bunlarla ne çelişti, ne çatıştı. Sonunda, maddî koşullar sıkıştınca, bir ölçüde "ideoloji"de kalan "vur, kır, parçala" ilkelerini somut plana aktardı, bunları yapmak için örgütlendi; daha önemlisi, bunları ilelebet yapmasına imkân veren bir konuma ülkeyi de sürüklemek üzere örgütlendi. Yani bu ne yeni başlamış bir şeydir, ne de "mevzî" denebilecek bir şey. Onun için de, bence, dehşetin bilincinde olmak ama dehşete düşmemekle ve ufukta açılan ve içeriye ışık sızdıran şu çatlağın genişlemesi için gerekenleri yapmakla yükümlüyüz.

Son dalga

Murat Belge 17.04.2009

Ergenekon'un son dalgası daha birçok dalga yarattı, yaratmaya devam edeceğe de benzer. Gözaltına alınan, sorgulananların "rütbesi" yükseldikçe, heyecan da artıyor. Bu sefer, rektörlük de yapmış kişiler söz konusu olunca, yankılar da o derece güçlü geldi.

Peşin peşin söyleyeyim: Türkân Saylan'ın evinde arama yapılması olgusunu anlayamadım ve bundan tedirginlik duydum. Bu Türkân hanımın bilinen rahatsızlıktan ötürü duyduğum, biraz "duygusal"lığa da yorulabilecek bir tedirginlik değil. Türkân Saylan sayılan, ama daha çok sevilen bir insandır ve seilmeyi hak eden bir insandır. Bundan öte, "şeriat da darbeye de karşıyım" demiştir. Bu nedenlerle bu ev aramasını doğrusu hoş karşılamadım.

Ancak, bu işler olurken, ortalıkta hatırısayılır bir "Ergenekon dostları" topluluğu olduğunu ve akla mantığa uysa da, uymasa da, her türlü olayı bir propaganda aracı haline getirmekte ustalaştıklarını unutmamak gerek. Türkân hanımın evi arandı ama kendisi gözaltına alınmadı. Türkân hanım darbeye karşı olduğunu söyledi ve kendisini biraz olsun tanıyan biri olarak benim bundan hiç şüphem yok, ama bütün bu cunta/darbe ajitasyonu içinde bayağı önemli ve bayağı merkezî bir rol oynayan bir örgütün başkanı olduğunu da unutmamak gerek. "Ülküdaşlarım" diye nitelediği, darbeye içli dışlı olmuş kişiler hakkında kanıt olabilecek şeyleri, diyelim onun bilgisayarında da aramaları, büsbütün akla aykırı bir ihtimal değil.

Ergenekon'a son derece önem verdiğimi, çünkü Türkiye'nin en büyük, en ciddi sorunlarının burada düğümlendiğini düşündüğümü kimbilir kaç kere yazmışımdır. Yukarıda, "Ergenekon dostları" dediğim topluluğa da değindim. Bu koşullarda, neredeyse "sırat köprüsü"nden geçmeyi andıran bu koşullarda, sorgulamayı, araştırmayı yapanların çok titiz davranmaları, hukukun dışına çıkış sayılabilecek adımlar atmaktan dikkatle kaçınmaları gerekiyor. Türkiye'nin tarihinin hiçbir döneminde bunun bir benzeri olmadı. Dolayısıyla, burada yapılacak herhangi bir yanlışlık, bütün davanın harcanıp gitmesine yol açabilir. İlgili herkesin bu bilinçle ve bu özenle davranmasının çok gerekli olduğuna inanıyorum. Bu çok daha "reel-politik" diyebileceğim açıdan baktığım zaman da Türkân Saylan'a karşı bu davranışı anlaşılır bulmakta zorlanıyorum.

Bu dalgada gözaltına alınan ve sorgulananlar arasında epeyce ÇYDD üyesi olduğunu basından izliyoruz; ama onlardan önce göze çarpanlar akademik kişiler, rektörler, profesörler. Bu ünvanlar, onları taşıyan somut bireylerden bağımsız olarak, toplumda saygıdeğer olarak kabul edilen ünvanlar. Böyle olunca, "Ergenekon dostları" topluluğunun bu gözaltıları daha etkili bir hükümet-karşıtı ajitasyona malzeme yapmak isteyeceği de açıktır. Bundan önceki aşamalarda da, sözgelişi Sabih Kanadoğlu gibi kişiler söz konusu olduğunda, ajitasyonun benzerlerini görmüştük. "Hiç böyle insanlar, böyle işler yapar mı?" mantığına dayalı bir propaganda yapılıyor.

Herhangi bir bireye referans yapmaksızın, sadece soyut düzeyde konuşmak üzere, evet, yapar. Karşı karşıya olduğumuz durumun asıl vahim yanı tam da bu zaten. Medyada çeşitli ayrıntılarını izlediğimiz darbe girişimleri, ardında tam kurumsal destek olmadığı için epey gayriciddi biçimde yürümüş ve zaten gerçekleşmemiş de. Bunun için, önceki örneklerle pek fazla benzemiyor. Ama onlarla aynı başarı düzeyinde yürüse, yani gerçekleşseydi, kollarını açarak onu (yani, "Darbe"yi) kucaklayacak olanlar, "böyle işleri" yakıştıramadığımız bu "kodamanlık" mertebesini dolduran kişiler olacaktı. 12 Eylül'de beş generalin önünden el sıkarak, tebrik sunarak geçen ve dizilen yüksek mahkeme üyeleri ya da kutlama telgrafları çeken üniversite rektörleri gibi.

Yıllardır, "darbe" diyoruz, "derin devlet" diyoruz, "devlet içinde devlet" diyoruz; bu işler "kodamansız" yürür mü? Parlamento içinde, yargı içinde, yüksek bürokrasi içinde, medya içinde, akademi içinde, sendikalar içinde yandaşları olmadan yürür mü? On yılda bir darbe geçiren bir toplumda, darbeciler, bütün bu yapılarda gayriresmî şebekelerini, örgülerini kurmamış olabilirler mi?

Ve zaten facia da burada. Bu zihniyet, bu "seçkin"lerde, memleketin bu "güzide sima"larında cisimleşiyor, somutlaşıyor. Sorun bu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir "kavuşma" üstüne

Murat Belge 18.04.2009

Türkiye, tarihinin çok önemli, çok da kritik bir dönemecinde. Böyle bir zamanda, karşılaştığımız bütün olaylar, en az "ikili" bir karakter kazanıyor: bir yanda geçmişin yükü, bir yanda geleceğin sinyalleri. Olumluluklar, olumsuzluklar iç içe.

İşte, Genelkurmay Başkanı'nın konuşması... O da böyle bir bulamaç. Sonuçta, daha önce benimsenmiş tutumlara göre, kimilerinin pek beğendiği, yere göğe koyamadığı, kimilerininse hiç beğenmediği bir olay ve bir konuşma. Ama bence, dönemin bu ikili karakterini yansıtan bir örnek daha.

Davetliler listesinden başlayalım. Medyada söylenenlerden anlaşıldığına göre, bu liste bir miktar genişletilmiş, daha önce benzeri durumlarda çağrılmayanlar listeye eklenmiş. Eh, şu bizim ülkenin bilinen topografyasında, bu genişlemeye "olumlu" diye bakmak gerekiyor herhalde. Öte yandan, hâlâ bir "liste"den söz ediyoruz. Hâlâ, "orada olmayanlar" sorunu var ve tartışılıyor.

Bu toplantı ve konuşmanın, daveti yapan tarafça önemseddiği belli. Sıradan, "rutin" bir şey değil. Belli ki "yeni" bir şey söylenecek, bu anlaşılсын, önemsensin isteniyor.

Yazılan yorum ve değerlendirmelere bakınca, "en çok önemsenen" konunun "Türkiye halkı" üstüne söylenenler olduğu anlaşılıyor. Niçin önemseniyor? Çünkü Silahlı Kuvvetler'in, "Kürt yoktur, dağ Türkü vardır, karda yürümekten, 'kart kurt' sesinden 'Kürt' olmuştur" *teorisinin* sahibi olan ve yıllarca bununla insanları mahkeme ve mahkûm eden Silâhlı Kuvvetler'in başındaki kişi, "etnik farklılık" kavramını kabul ediyor, bunun yurttaşlık için engel olmadığını söylüyor vb. Bu bir gelişme mi? Evet, kurumun şimdiye kadarki tavrı düşünülürse, "gelişme" olduğu söylenebilir. Öyleyse olumlu.

Altmışlı yıllarda Türkiye İşçi Partisi "Doğu Mitingleri" düzenlenmişti. Doğru hatırlıyorsam o mitinglerde "Türkiye halkları" sloganı telaffuz edilmişti. Başta Silâhlı Kuvvetler, bütün sağ-milliyetçi güçler bundan "bölücülük" kokusu almıştı. Yeni darbeler yaşadık, Doğu bölgeleri bunları her zaman, başka her yerden daha ağır yaşadı. Şimdi 2009; Genelkurmay Başkanı "Türkiye halkı" dedi. Yani bugün de "lar" yok, o çoğul eki hece yok.

Ama "Genelkurmay Başkanı çok olumlu mesajlar verdi" diye yazılıyor.

Genellikle "liste-dışı" tutulanlar yazdı: bir ülkede Genelkurmay Başkanı "konuşma yapacak" diye duyurular

oluyor, davetli listeleri açıklanıyor. İki saatlik bir konuşma dinleniyor. Bilmem kaç televizyon kanalından veriliyor, izleniyor. Ertesi gün bütün medya bunu konuşuyor, tartışıyor.

Ve “demokratikleşme”den söz ediyoruz.

Oysa bu büyük yenilik “Türkiye halkı” (bu da, “dünyada doğrusu budur” diyerek değil, “Atatürk der ki” diyerek söyleniyor) dışında Silâhlı Kuvvetler’in bilinen birçok anti-demokratik pozisyonunu tekrarlıyor Genelkurmay Başkanı.

Bu bağlamda da “yeni” denebilir bir sözü var: Silâhlı Kuvvetler’in “özerk” olmasını istiyor! Bir anlamda “yeni” filan değil, çünkü zaten öyle ve öyle olduğunu bu dünyada bilmeyen yok. Ülkenin “Milli Savunma Bakanlığı”na bağlı olmayan bir ordunun “özerklik” talebinde bulunması, bu fiilî gerçekliğe rağmen, gene de “yeni” sayılabilir, çünkü şimdiye kadar kimse bu terimleri kullanarak böyle bir şey söylemeyi akıl etmemişti.

Madem ki Genelkurmay Başkanı bunu akıl etti ve dile de getirdi, bu açılan yoldan, Türkiye toplumunun Silâhlı Kuvvetler’i karşısında özerk olması gereğini dile getirebilir ve bunun çağdaş medeniyet içindeki gerekçelerini sıralayabiliriz.

Şu Ergenekon fazlı başlalayıldan beri düşündüğüm ve birkaç kere yazdığım bir şey var. Ergenekon ekibi, Türkiye’nin kurumları için bile bir aşırılık arzediyordu. Organizmada yolunu şaşırmış bir hücre gibiydi. Bunun tıptaki terimi kanser. Ve AKP iktidarının genel koşullarında hızla yayılıyordu. Sonuçta, onu bir biçimde üretmiş olan bünye dahi, varolmaya devam etmek için, bunu bir ameliyatla alınması zorunluğunu kabul etti.

Ama bu toplumun hayatında oynadığı “olağandışı” rolü oynamaya devam etmek koşuluyla.

Oysa bu toplum, “normal” bir toplum olacaksa, bu rol mümkün değil. Kırk yıl boyunca “lar” çoğul ekini (tek bir hecel!) telaffuz etmeyi başaramayan bir kurum, lokomotif falan değil, olsa olsa, ayakbağı olur. Ama, bakın, o bile yerinden kıpırdandı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye halkı: bir varmış, bir yokmuş

Murat Belge 19.04.2009

“Türkiye halkı” diye bir “açılım” olmadığı Genelkurmay’ın yeni açıklamasıyla Türk milletine tebliğ edildi. Bu durumda Başbuğ niçin konuşmasında böyle bir paragraf açtı, “Türkiye halkı” demek yerine “Türk halkı” denirse bundan etnik ayrımcılığa bir pay çıkabileceğini ve böyle yapmamak gerektiğini söyledi, onu da anlamak güç. Ama bu gibi durumlarda “neden” aramak, daha doğrusu “nedensellik” aramak fazla akıl kârı bir iş değil. Ordu, işlerin “emir”lerle yapıldığı kurumdur; kendi sevdikleri deyimle “emir, demiri keser”; sosyolojinin olguları hakkında da emirle konuşur gibi konuşma alışkanlığı olunca, “neden”di, “nedensellik”ti, bunlara yer kalmaz.

Dünyanın bütün siyaset bilimcileri biraraya gelse ve bir ilke üstüne anlaşılsa, ama Atatürk “o öyle değildir” dese, ne olur? “Türk milleti” hangi tutumu benimsemekle yükümlüdür?

Sonunda bu konu da geliyor, başka pek çokları gibi, bu toplumun *gerçeklikle ilişki kurma tarzında* düğümleniyor. Bu tarza göre "gerçeklik" gerçekte olan şey değil, bizim olmasını kendimiz için daha faydalı gördüğümüz şeydir.

Neyi faydalı göreceğimiz, belirli bir hiyerarşi içinde belirleneceğine göre, gerçekliğin kendisinde değil ama hiyerarşide bir değişiklik olursa, bizim de gerçeklik hakkında söyleyeceğimiz sözde bir değişiklik olabilir.

Tipik örnek: 12 Eylül sularındayken, Türkiye’de de, dünyada da “Kürt” yoktu. *Larousse* denen evrensel ansiklopedinin yalnız Türkiye’de yayımlanan versiyonunda Kürtler’in Küçük Asya’da yaşayan bir “Türk boyu” olduğu yazılıydı. Biz bu bilgilerle geçinip giderken “bir avuç terörist” Eruh’tan başlayarak bir şiddet eylemi başlatmışlardı ve çok yakında adaletin pençesi onları ezecekti.

Sonra bunlar bir türlü ezilemedi. Türk ordusu, “bir avuç” teröristin defterini düremiyordu nedense. O zaman bir Genelkurmay Başkanı çıktı, “Bunlar İrlanda’daki, Korsika’daki, Bask’taki gibi bir etnik grup. Böyle sorunlar öyle çabuk çabuk çözülüyor” dedi.

Böylece bizim soruna bakışımız, sorun hakkındaki bilgimiz değişti. Yavaş yavaş, “Kürt” demeye de başladık. Derken TRT’de Kanal bile açtık.

Olayın kendisi? Orada bir değişiklik oldu mu? Yoo! Orada vaktiyle neyse, gene o. Kendini “Kürt” sanan ya da kendine “Kürt” diyen birileri var. Biz hernekadar onların bazılarının “Kuzey Iraklı” diye adlandırılan bir insan soyundan (artık “Türkmen boyu” demiyoruz) geldiğini iddia etsek de, bunlar ısrarla “Kürt” olduklarını, bizim burada yaşayan ve “Biz Kürd’üz” diyen insanlarla kardeş olduklarını söylüyorlar. Bunlardan epeyce bir milyon da var, buralarda.

Sorunun “etnik” olduğu Genelkurmay Başkanı’nın ağzından söylendiği için, ikinci (ya da kaçıncıysa kaçınıcı) bir emre kadar bunun böyle olduğunu kabul ediyoruz; dolayısıyla, “Kürt”lerin kendilerine “Kürt” demesine ses çıkarmıyoruz.

Ama bu şimdiki durum daha rahatsız bir durum. Siyah-beyaz durumlar rahattır. “Yoktur” dersin, “yok” olur. Şimdi hem var, hem yok, bir var, bir yok; insanın kafası karışıyor. *Sabah*’ta bir haber, Aytaç Yalman “Kürt var” demiş, yirmi altı tane mi, ne, etnik topluluk var, demiş. O Genelkurmay Başkanı olmadı ama olsun, ta yukarılara çıkmıştı. Hem, bakın, İlker Başbuğ’un konuşmasından sonra medyada esen hava yeni açıklamayla kapatılmasaydı, aramızdan birçokları “Türkiyeli kimliği” filan diye başını alıp gidebilirdi. Oysa şimdi açıklama geldi ve bunun “doğru yol” olmadığı anlaşıldı. Belli olmaz ki, bakarsınız önümüzdeki yıl bir açıklama daha gelir ve bu sefer de işin doğrusunun bu olduğu anlaşılır. Bu gibi durumlara, isterseniz, “gerçekliğin intikamı” deyin.

Ünlü Marksist filozof Althusser epistemoloji sorunlarını incelemiş ve nesnenin tarihi ile nesnenin bilgisinin tarihinin özdeş olamayacağını söylemişti. Yani bir yanda nesne ve onun kendi tarihi var, öbür yanda insanlığın bilgilenme tarihi içinde o nesne hakkında ürettiği bilgi. Ve bunlar özdeş değil.

Bizdeki, anlattığım durum, bunu doğruluyor. Ama buna bir de ekleme yapıyor. “İnsanlık” için durum öyle olabilir ama Türklük için o iki “moment” arasında bir de Genelkurmay’ın “uygun gördüğü” bilgi yer alıyor.

Geleceğin Robotları

Murat Belge 21.04.2009

Bu yakınlarda Ahmet Altan şimdiye kadar fiziksel emekle yapılan birçok işte artık insan emeğinin yerini robotların alacağı bir döneme girmek üzere olduğumuzu anlatan bir yazı yazdı. Bu konu, genel sosyalizm konusu içinde bir alt-başlık olarak beni de bir süreden beri ilgilendiriyor.

Dünyada “sol” olmak demek, “alta düşen”den yana olmak demektir. Tarihin mümkün olduğu kadar geniş bir kısmını kapsamak için bundan daha uygun bir tanım düşünemiyorum. “Alta düşmüş” olmak ille üretim sürecinde yer almayı gerektirmeyebilir; ama çok zaman bu durum geçerlidir. Site devletleri köle emeğinin, feodal sistem serf emeğinin sırtında yükseldi. Kendini “bilimsel” diye niteleyen modern sosyalizm, “proletarya” sınıfının nasıl sömürüldüğünün analizini yaparak (artık-değer sömürüsü) onun yanında yer almakla kalmadı, bu emeğiyle kapitalist düzeni ayakta tutan sınıfın kendi çıkarları doğrultusunda sosyalizmi kuracak sınıf olduğunu anlattı.

Bilindiği gibi işler pek böyle yürümedi. İşçi sınıfının yoğun olduğu yerlerde sınıf kendisinden bekleneni yapmadı; işçi sınıfının hemen hemen hiç olmadığı bazı toplumlarda “sosyalist devrim”ler yapıldı; işçi sınıfı devriminin gerçekleştiği bazı toplumlarda işçi sınıfı yönetimi ele almadı vb.

Ayrıca da, gene bilindiği gibi, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde dünya tarihinin gidişine 1917 devrimiyle damgasını vuran “sosyalizm” yüzyılın son çeyreğinde çöktü. O zamandan beri, hiç değilse *o tür* bir sosyalizmin bugünün dünyasına bir alternatif oluşturduğunu savunmanın çok güçleştiği bir entelektüel ortamda yaşıyoruz.

Şimdi de, “Robotlar gelecek. İşçi sınıfının yaptığı işleri onlar yapacak” deniyor.

Yani, sosyalizmin dayanacağı son destek de mi çöküyor?

Hiç böyle düşünmüyorum.

Bir kere, insanların emek gücüyle yaptığı işleri bundan böyle robotların yapacak olması, buna son derece olumlu görünüyor. Evet, insanların bir şeyler üretmeleri ve onurlarını ürettiklerine dayandırma ahlâkını benimsemeleri güzel, gerekli bir şeydir. Ama “hak etmek”, yalnız fiziksel ter dökerek kazanılacak bir şey olmak zorunda değildir. Yıllarca, varolan koşulları değişmez kabul edip onların üstüne bir değerler sistemi inşa etmeye çalıştığımız için, “elinin nasırı”, “alınının teri” gibi nesneleri, bir durumun simgesi olmanın ötesinde, olanca somutluğuyla yücelttik. Oysa bu sürecin aşağılayıcı bir yanı da vardı elbette. Ama, yere göğe koyamadığımız proletarya ile somut varoluş koşulları hakkında şöyle harbi bir konuşma yapma imkânımız da olmadığı için, ondan sorup öğrenemedik, “ter dökme”nin *gerçek* anlamını. Ya da “ter dökme”nin yüceliğini sosyalist teorisyenlerden öğrenerek bunu kendi yarasına merhem eden işçilerle konuştuğumuz için, ayna bize, “senden güzeli yok” dedi.

Bu emek biçimini artık makinelerin üstlenmesi iyi bir şey, genel insan onurunu yüceltecek bir şey.

Peki, Marx, işçilerin geleceğin dünyasını kuracağını söylüyordu. Niçin? Pazuları kuvvetli diye mi? Hayır, geleceğin pazu kuvvetiyle kurulacağını düşünmek, Marx’a yakıştıracak bir şey değil. İşçi sınıfının nesnel varoluş koşulları ile düşünce ve bilim alanlarında gerçekleştirilen muazzam gelişmenin birleşeceğini umuyordu.

Sömürülen kişi, bu konumundan ötürü, dünyaya ideolojinin yığıdığı perdeleri yırtarak bakabilecek kişiydi. Bunu yaptığı zaman, geleceği kurma imkânını da elde ediyordu.

Bunlar kapitalizmin bir evresinin düşünceleri. Ama arkası böyle gelmedi. Bugün bize "bu işleri yakında robotlar yapacak" dedirten etkenler de çalışmaya başlamıştı aslında. Çalıştıkça, nedense tek-tarafli olarak yücelttiğimiz o "fiziksel emek" temelini de erozyona uğratiyordu. Ufukta robotlar görünmeden çok önceleri de, sosyalistlerin, "emekçi" kavramını ciddi bir şekilde yeniden ele alıp incelemelerini, üretimde kafa ve kol emeklerinin katkı oranlarını ciddiyetle hesaplayıp sonuç çıkarmalarını gerektirecek önemli işaretler ortaya çıkmıştı. Ama bunlar yapılmadı. Bunları gören ve göstermeye çalışanlara en hafifi "revizyonist" olmak üzere, sosyalist silâhhanede duran klişeler atıldı. Şefler, "tabanlarına", "onları dinlemeyin. Onlar revizyonist" dediler.

Bu konuya, "sömürü" ve "istismar" çerçevesinde devam edelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bugünün robotları

Murat Belge 24.04.2009

Tarih boyunca, alışık olduğumuz şekilde, fiziksel insan emeğinin, çok da uzun olması beklenmeyen bir tarihten başlayarak robotlara devredilmesi, "emek" kavramının ortadan kalkması anlamına gelmiyor. "Emek sömürüsü"nün ortadan kalktığını da göstermiyor.

Denebilir ki, insan emeğinin onurunu koruyor. Çünkü, son kertede, makinanın (yani "robot"un) yapabileceği bir işi, hayatını, geçimini kazanmak için yapmak zorunda bırakılmış bir "insan emeği" türünden söz ediyoruz. Fiziksel emek, yüzyıllarca, belki de insanın onurunun bir parçasıydı, çünkü "çalışma"nın bir "değer" olduğunu yok sayamayız. Ama günde bilmem kaç saat aynı yerde aynı vidanın sıkıştırılmasından ibaret bir "çalışma", çalışanı onurlandıran bir şey değildi. Şimdi bunu aşmanın eşiğine geldik.

Bu bir "kurtuluş" sayılsa da, özellikle kısa vadede, pek çok sorun yaratacak. Çünkü, Sanayi Devrimi'nin başında "makina kırıcılığı"na yol açan koşullarda olduğu gibi, geniş çaplı bir işsizleşmeye sebep olacak. Belki bazı "robot kırma" girişimleri bile görürüz.

Çünkü öncelikle üretim alanı, ama aslında bütün dünya düzeni, her türlü "istismar"ın büyük ölçüde "meşru" olduğu tarihî dönemlerde biçimlenmiş kuralların, yapıların yönetiminde ve egemenliğinde. Bunlar, insanlığa refah ve adalet getirmek için değil, birtakım maddi ve manevi ayrıcalık sahiplerine daha çok ve daha güvenli kazanç getirmek üzere oluşturulmuş. Bu ayrıcalıklı kişiler, gruplar, bugün de dünya görüşlerini değiştirmiş değiller. "Robot" kullanmaya karar verdilerse, örneğin, bunu benim mantığım çerçevesinde, "insan onurunun kurtuluşu" olacağı için falan değil, bugünün koşullarında böylesi daha "rantabl" geldiği için yapıyorlar. Değindiğim, "fabrika"ya ve "buhar makinası"na geçişin de vaktiyle "rantabl" çözüm olması gibi.

Zaten bu gibi nedenlerle, sosyalizm bugün belki her zamankinden daha gerekli, diyorum.

19. yüzyılın sonlarına doğru, Rusya'da "serflik" kaldırılmıştı. Kaldırılmıştı ama ne "serbest" kalacak mujiklerin bundan böyle geçimlerini kazanmalarının yolları açılmıştı, ne de eski sistemin sömürüyü görece telafi eden

koruma tedbirleri sürdürülmüştü. Yani, özgürleşme, sefalet getirmişti.

Gene, özünde, aynı durum. Sermaye sahibi işçisine, "Hani, bağırp duruyordun; 'proleterim ben, sömürülüyorum' diyordun. İşte artık ben seni sömürüyorum, git kullan özgürlüğünü" diyecektir.

İnsanların ezici çoğunluğunun ancak emek-gücünü satarak (biç biçimde başkasının hizmetine sunarak) ekmek yediği yüzyıllar yaşadık. Başka türlüünü görmedik, bilmiyoruz. Bir yanda bilimsel teknolojik gelişmelerle birçok tehlikeden kurtularak gitgide çoğalan bir nüfus, bir yanda da gitgide daralan iş imkânları. Ne olacak?

Bugünlerde "robot" kelimesi daha sık ve oldukça kesin biçimde telaffuz edilir oldu; ama özellikle bilgisayar kullanımının yaygınlaşması süreci içinde "işsizlik" gitgide büyüyen bir dünya sorunu ve öncelikle de "mavi-yakalı" dediğimiz emek türünü vuran bir sorun.

Dünyanın "sorun çözme uzmanları" ise bunları değil, sermayenin başını ağrıtan sorunları çözmenin "ilmini" öğrenmiş. Burada zaten bir çözüm yok, sadece, erteleme, dağıtarak yayma, çaktırmadan başkasının bahçesine süpürme gibi, "çözüm"ü ikame eden "cinlikler" var –birileriyle anlaşp para yedirerek radyoaktif atıkları onların bahçesine gömmek gibi.

Siz bu dünyanın sorunlarını –gelişen teknoloji de her gün yeni sorun üretiyor- yalnız sermayeyi kollayarak "çözme"ye kalkarsanız, hiçbir şey çözülmez, çünkü ("neyse ki" mi demeli?) dünya yalnız sermayeden ibaret değil.

Zaten bu gibi nedenlerle, sosyalizm bugün belki her zamankinden daha gerekli, diyorum.

Ama tabii "Luddite", yani "makine-kırıcı" bir sosyalizmden söz etmiyorum. İşsizlik sorununu robot kırarak çözmekten öte görüşü olmayan, aslında bu değişen dünyanın her alanında değişmemeyi savunan bir sosyalizm bunlara çare de üretemez.

Dünden, hattâ evvelsi günden programlanmış "bugünün robotları", yarının, geleceğin robotlarının karşımıza çıkaracağı, çoğunu bugünden görmemiz bile güç, sorunlara karşı ne yapacağını bilemez.

Türkiye'deki bilumum "anti-globalist sol" gibi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Polis devleti"

Murat Belge 25.04.2009

Ergenekon soruşturması belirli bir biçim aldı. Bir kere, hepimiz, "bilmem kaçınıcı dalga" diye konuşmaya alıştık. Gözümüzden ırak bir yerde bu işin savcılarını var; çalışmalarını bir noktaya vardırıp yeni bir dalgayı başlatıyorlar, bizler de aslında bunu bekliyor oluyoruz. Önceden belirlenmiş rollere göre, dalga gelince, bir cephe bunun ne kadar saçma, yanlış, hukuk dışı olduğunu anlatmaya başlıyor. Öbür cephe de, haliyle, yerinde ve doğru ve hukukî olduğunu savunuyor.

Şimdi, birinci cephenin “argüman”ı ikili bir biçimde gelişiyor: 1) “X”in gözaltına alınması yanlıştır; bu işlere karışmış olamaz 2) Zaten bu işin tamamı hukukdışı yöntemle yürütülüyor.

Böyle bir “çatallaşma”nın nedeni de soruşturmanın gelişme biçimine bağlı. Çünkü, “X’in gözaltına alınması yanlıştır” vaveylasının ardından, biraz sonra, X’in çeşitli telefon konuşmaları veya yazılı notları, buna benzer bir şeyler medyanın eline geçiyor, yayımlanıyor. Bunlar yayımlanınca, “O yapmış olamaz” vaveylası hafifliyor, onun yerine ikinci temaya geçiliyor ve “Herkes dinleniyor! Hukuk çiğneniyor! Polis devleti olduk!” teranesi başlıyor. Bunların nüansı çok ve mümkün olan her şey bu ideolojik savaşın malzemesi, ama temelde bu iki stratejik temaya indirgenebiliyor.

Olayın bu mahiyeti edinmiş olması bence başlı başına anlamlı. Çünkü Amerikan sinemasının mahkeme filmlerini andıran bir biçimde, bu davanın savcısı da, avukatı da, “Jüri”yi ikna etmeye çalışıyor. Ama, “Jüri kim?” dersanız, Jüri, son analizde, toplum. Denebilir ki, toplum, hem seyirci, yani edilgen bir konumda, hem de Jüri, çünkü davayla ilgili son ve belirleyici hükmü verecek olan o. “Seyrettim, düşündüm ve suçlamayı doğru buldum” diyecek (ya da doğru bulmadığını söyleyecek). Yaşadığımız tarihin genel biçimini düşünerek, davanın bu mahiyeti almasına baktığımda, topluma biçilen değerın yükseldiğini görüyorum. Bu önemli.

Şüphesiz, “aktör”lerden bazıları, iş buraya gelmeden, yani toplum karar açıklamadan, olayın bitirilmesini istiyor. Bu nasıl olur? Klasik yöntem, ordu müdahale eder, “Bunlar temelden yanlıştır! Böyle bir davanın sürmesini yasak ediyorum!” der ve herkesi susturur, olayı kapatır.

Şimdi, bunun altyapısını oluşturacak mitinglerin, gösterilerin hazırlığı başlıyor.

Benim bu yazıda üstünde durmak istediğim, “ikinci terane” biçimiyle ilgili. Yani, “polis devleti” olmamızla.

İlkin, şimdiye kadar ne olduğumuzu sormak gerek. Şimdiye kadar burası “polis devleti” değildi de, şimdi mi böyle olmaya başladık? Şimdiye kadar “polis devleti” olmadıysa, bunun tek akılcı açıklaması, “asker devleti”, “askerinin devleti” olmaktan, “polis devleti” olmaya sıra gelmemesi olabilir.

Geçenlerde gene değinmiştim: 12 Mart’ın bir “Sabotaj Davası” vardı. Bunun iddianamesine göre, solcular gemi batırmıştı, Atatürk Kültür Merkezi’ni yakmıştı, Boğaz Köprüsü’nü uçurmak üzere de harekete geçmişlerdi ama sıkıyönetim sayesinde bu hainane girişim zamanında durdurulmuştu.

Bu korkunç eylemlerin dayandırıldığı kaynak, o zamanın teknolojisinde, “telefon konuşmaları” değildi (“mobil” olmayan telefonlar o zaman da dinlendiği halde). Sanıklar kendileri itiraf etmişti, bu işleri yaptıklarını ve yapacaklarını. O sanıklardan bazıları ben de tanıdım. Aralarında, aklı dengesi kaybetmiş olanlar da vardı. Kontrgerillada itiraf etmişlerdi bu eylemlerini.

Sonra, ne hikmetse, 12 Mart dönemi biterken, iddianameyi yazan askerî savcının kendisi vazgeçti ve dava düştü.

Ne demek bu? İddia edilenler doğruysa, savcı davadan nasıl vazgeçer? AKM’yi yakmak gibi bir suç cezalandırılmayacak mı? Vazgeçiyorsa, doğru olmadığını kendisi biliyor, demek.

Eski “hukuk devleti”miz böyle bir şeydi. Onun için şimdi “telefonlar dinleniyor” diye çok üzülüyoruz.

Şimdiki durumda, aksi gibi, ortada hesabı verilemeyen ve verilir gibi olmayan pek çok kanıt var. Silâh var. Türkiye'nin yeraltı zenginlikleri arasında bunları da saymak gerekiyor. Mehmed Âkif'in ruhu da, "toprağı sıksan" sadece "şüheda" değil, "LAW silahı", el bombası ve patlayıcı fişkırdığını görerek şad oluyordur (kemik çıkacağını zaten bilirdi merhum). Bilgisayarlardan, son derece ilginç yazılar, bilgiler, hikâyeler çıkıyor. Zaten bunlar çıktığı için, o savunma cephesi gittikçe daralıyor, ama daraldıkça da yoğunlaşıyor tabii. Başta Baykal, gittikçe doz yükseltiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Agora'nın dağılması

Murat Belge 26.04.2009

Yanılmıyorsam, daha doksanlardaydı, "Agora Dağılıyor" başlıklı bir yazı yazmıştım. Agora, malum, eski yunan kentinin çarşı pazar meydanı. Bu kentlerin "özgür ve eşit" yurttaşları, bu meydanlarda bir yandan alışveriş eder, bir yandan da hepsini ilgilendiren konuları konuşur, tartışır. Yani mal alışverişinin yanısıra bilgi ve düşünce alışverişi de olurdu. Bunlar sonuçta kent meclisinin verdiği kararlara dönüşürdü, ama karara varıncaya kadar, böyle bir paylaşma ve akıl yürütme süreci yaşanır.

O yazıyı yazdığım dönemde, Türkiye'de hâlâ bir "agora" vardı. Ama dağılma süreci, bizi bugünlere getiren süreç de başlıyordu. Ahmet Mehmet'i görmez, Ali Veli'yle konuşmaz, Hasan Hüseyin'i dinlemez olma yoluna girmiştik.

Burası bir "camialar" ya da "cemaatler" topluluğu. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu "kompartmanlı" yapısını bugün de aşmış değiliz. Bu düzen Osmanlı'da hoşgörünün ayakta kalmasına ve insanların bir arada yaşama kültürüne alışmasına imkân verdi. Ama çok da gözümüzde büyütmeyle ve hayalimizde olmayan bir cenneti yaratmayalım. Avantajlarının yanısıra ciddi sakıncaları vardı, çünkü bütünü kucaklayan değerler yaratamıyordu. "Bütün"ü kollamak, büyük ölçüde "devlet"e bırakılmış bir işti. Devlet dara düşünce, örneğin Karlofça ve Pasarofça sonrasında her şey ters gitmeye başlayınca, bu "cemaatler-arası" barış ve huzur da sona erdi. Asıl "agora"nın dağılması o zaman başladı ve dağılıncaya kadar da kimse süreci durduramadı.

Cumhuriyet'i kalanlarla kurduk ve modern çağa uygun yeni bir yurttaşlık anlayışıyla yeniden yola çıkmaya karar verdik. Karar verdik de çıkabildik mi? Çıkmak bir yana, bunun için gerçekten ne yapmak gerektiğini çalışıp öğrendik, yaptıklarımızın bunu başarmayı mümkün kılacak yerde imkânsızlaştırdığını anladık, yapılanla yapılması gerekeni karşılaştırarak analiz edebildik mi? Hayır. Bunların hiçbirisi olmadı. Kaba saba, böyle olduğu için de, tökezlediği anda yıldırma ve şiddet başvuran bir "asimilasyonizm" dışında bir yöntemimiz olmadı. Gayrimüslimleri burada tutmak diye bir niyetimiz zaten yoktu. Duramadılar, gittiler. Ama kalanlara da, yani Kürtler'e öteki etnik topluluklara, Aleviler'e daha sonra, çeşitli ideolojik yaklaşımlarla, onları benimseyen insanlara, hepsinin üzerinde birlikte durabileceği bir ortak zemin kurulamadı, sunulamadı.

Ortak zemin, adı üstünde, "ortak"tır, öyle olmalıdır, ancak öyle olursa bir anlamı olur. Biri Kürt, biri Türk; biri Sünni, biri Alevi. Yani, farklılıkları var. O "ortak" zeminin dayanaklarını bunlardan birinin özelliklerine indirger, ötekilere de, "Sizi siz yapan özelliklerinizden vazgeçin, onları terk edin, ve 'ortak' zemine gelin, katılın" dersenez, bununla bir yere varamazsınız. Bu "ortak" olmak falan değildir zaten.

İnsanların doğuştan özelliklerini silemeyeceğimize ve kendileri için seçtikleri (düşünsel vb.) kimlikle de oynayamayacağımıza göre, bu "ortak zemin"ın özellikleri, insanlarda değil, "zemin"de olan özelliklerdir. Örneğin "zemin" kendisi "Türk" veya "Müslüman" vb. olmaz. Zemin "demokratik" olur, "laik" olur, hoşgörü ve insan haklarına dayalı olur vb. Ama bu saydıklarımın uydurmalarına değil, sahicilerine sahip olur. O zaman, bu "ortak zemin"ın özellikleri üzerinde barındırdığı insanlara da geçmeye başlar. Türkler Türk olmayı, Müslümanlar laikliğe saygı duymayı ve –en önemlisi- güvenmeyi öğrenir.

Başka bir söyleşiyile, dünyanın ekonomik mucizesi olmayan (hiç değilse şimdilik) bu ülkede, insanlara servet dağıtarak burada tutmak mümkün değil, ama demokrasiyi yaşatarak, dolayısıyla onun türevleri olan insan haklarını, insan onurunu ayakta tutarak, toplumu oluşturan bireylere "Burası yaşanacak bir yer. Burada yaşamayı ben seviyorum" dedirtmek mümkündür.

Bunlar yapılmadığı, "ulusal birlik" konusunda en coşkulu güçler kendi anlayışlarını kimselere kabul ettiremediği (ama zorlamaktan da vazgeçmediği) için, agora dağıldı. Bugün parti başkanları 23 Nisan'da karşı karşıya geliyor ve selâmlaşmıyor. "Niye böyle oluyor" sorusu sorulduğunda, hepsi parmağıyla birbirini gösterecektir.

Ama birleştirici *olmayan* o zemini *yaratanlar* onlar değil o zemin yıllardır yaratılıyor, en azından 27 Mayıs idamlarından beri.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama ve Erdoğan

Murat Belge 28.04.2009

2009'un 24 Nisan'ı önceki yıllardan farklı olacak endişesi vardı, ama Obama'nın gelişinden sonra ihtimal zayıflamıştı. Nitekim, farklı olmadı. Ama nedense, hükümet, daha doğrusu Başbakan nezdinde, tepkiye yol açtığı görülüyor.

Amerikan Başkanları'nın 24 Nisan'da ne söyleyeceği, "genosid" kelimesini telaffuz edip etmeyeceği, epey yıldan beri neredeyse kurumlaştı. Şimdiye kadar Türkiye "g" harfi ile başlayan o meşum kelimenin ağza alınmasını önleyebilme başarısını gösterdi. Bunun karşılığı da, Amerikan Başkanları'nın bu olayı anarken o "g"li kelimenin içeriğini olduğu gibi tanımlamaları, ama kelimenin kendisini söylememeleri oldu. Daha önce de yazmıştım, bu 24 Nisan ritüelinde Amerikan Başkanı'nın böyle bir olayın olduğuna veya olmadığına inanması diye bir soru yok. Başta o zamanın İstanbul'daki elçisinin söyledikleri, olaya tanıklık etmiş çok sayıda Amerikalı din adamlarının, öğretmenlerinin vb. ilettiği bilgilerden sonra, dünyanın başka yerlerinde de olduğu gibi, "oldu mu, olmadı mı" sorusu söz konusu değil. Olduğunu adıyla söyleyerek Türkiye'yi *gücendirmek* politik olarak akılcı mı, değil mi? Soru bu.

Nitekim Obama'ya burada soruldu. O da bu konuda düşüncelerinin değişmediğini açıkça söyledi. Düşüncesinin ne olduğunu da, gene açıkça söylemişti. Ama Türkiye'nin Ermenistan'la ilişkilerinde olumlu bir değişim başlıyor gibiyken, buna müdahale etmekten uzak durup, iki tarafın sorunu aşmak üzere adım atmalarını gözlemlemeyi tercih ettiğini söyledi. Sonra da söylediğini yaptı. "Büyük felâket" demesi Amerika'da yaşayan diasporayı hiç mutlu etmedi. Çünkü, dediğim gibi, bunun "büyük felâket" olduğunu bilmeyen ve söylemeyen bir Amerikan yok; bunun bir de Ermenice söylenmesi diasporayı doydurmuyor. Buna rağmen,

Obama da "g"li kelimenin telaffuzunu bir yıl daha erteledi.

Onun için Başbakan'ımızın hiddetine bir anlam veremedim. Bu ülkenin milliyetçilerini biliyoruz. Onlar inkâr politikasını devam ettirecek, Obama gibi önderlerin sözlerini de, Türkiye'de yabancı düşmanlığını körüklemek için kullanacaklar. Dolayısıyla onların gösterdikleri tepkilerin şaşırtıcı bir yanı yok. Başbakan'ın ve partisinin bu konudaki tutumunun biraz daha farklı olduğunu düşündüğüm için bu tepkiye anlam veremedim.

Ne demesini bekliyordu, Obama'nın? "Ben yanılmışım. Meğer böyle bir kıyım olmamış. Türkiye'ye gittiğimde Cumhurbaşkanı, Başbakan bana anlattılar: 1915'te Ermeniler Türkler'e kıyım uygulamış, yüz binlerce Türk'ü öldürmüşler..." 24 Nisan'da Obama'nın bunları söylemesini mi bekliyordu?

Ya da, "O zaman ne olduysa oldu. Amerikan politikası bunun söylenmemesini gerektiriyor" demesiyle yetinir miydi, Başbakan'ımız? İyi de, Obama bütün siyasi varlığını "doğru söyleyen politika" üzerine kurmaya çalışıyor. Bugüne kadar sunduğu imge bu, bütün dünyada sevilen bir kişi olmasının sırrı burada. Bundan vazgeçmeyeceği de açık.

Bu "hiddet" gösterileri, "okşama" edebiyatı, Başbakan'ın yardan da, serden de vazgeçmeme isteğinin sonucu değilse (Azerbaycan'ın, Aliyev'in tavrı, Türkiye'deki milliyetçi cephenin tahrikatı vb.), "kabul edilemez tarih yorumu" gibi sözler, burada yansıyan tavır, epey vahim. "İlgisiz ülkeler durumdan vazife çıkartmaktan vazgeçsin" sözü, bayağı endişe verici bir zihin yapısının işareti. "İlgisiz ülke" falan yok artık, şu yaşadığımız dünyada. Bu zihin yapısının yapacağı işler, Obama'nın umduğu ve beklediği olumlu gelişmenin gerçekleşme şansının da bir hayli düşük olduğu anlamına gelebilir.

Türkiye'nin geleneksel izolasyonist dış politikası bana çok sevimsiz ve tabii acınası derecede edilgin gelirdi. Dünyayı ilgilendiren en önemli konularda tarafsız kalmaya çalışırsın, ona karışmazsın, buna karışmazsın. Batı ittifakının dışına düşmemeye özen gösterirsin bir tek... Onun için Cezayir aleyhine bile oy kullanırsın...

AKP'nin bu kısırlıktan çıkma çabaları, dolayısıyla, olumlu görünmüştü. Ama biz bu eda ve tavırla uluslararası podyumlarda boy göstermeye hazırlanıyorsak, eyvah ki eyvah.

İç politikada, Deniz Baykal misali endazesiz ve sorumsuz politikacılarla laf yarıştırmaya benzemez bu iş. Çeşitli nedenlerle bolca eksiği, aksağı olan bir imgeyi bir de bu kabadayılıklarla büsbütün sevimsizleştirmenin hiç âlemi yok.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk tipi izolasyon

Murat Belge 01.05.2009

Türkiye'nin kendine özgü bir izolasyonist politikası vardı ve bu büyük ölçüde Soğuk Savaş yıllarında biçimlenmiş, kendi ölçüleri içinde bir tür "mükemmeliyet"e bile erişmişti. "Kısmî" bir izolasyonizmdi bu. "Kısmî"si olacak bir şey pek değil, ama Soğuk Savaş'ın genel koşulları böyle bir varoluşa imkân tanıyordu.

Tepemizde Sovyetler Birliği ve oradan yayılan "komünizm tehlikesi" bizi siyasi-askeri müttefik aramaya itiyordu.

Kırkların sonunda kurulan NATO bizim bu sorunumuzun ideal çözümü gibi görünüyordu. Nitekim kurucu ülkeler bu "tehlike"nin "Kuzey Atlantik"le sınırlı olmadığına karar verince, 1952'de, Yunanistan'ın ve bizim de ittifaka girmemize kapı açtılar. 50 seçimini İnönü ve CHP kazansaydı, nihai imzayı onlar atacaktı.

Böylece, siyasî-askerî bir "pakt" içinde yer aldık. Bu, tipik bir "izolasyonizm" uygulaması değil.

Ve tabii ekonomi var. 30'ların başından itibaren Türkiye devletçiliği (hem de "altıncı ok" olarak) seçmişti ve böyle bir ekonomik düzen, doğal olarak, dışa kapalıydı (seçilmesinin nedeni buydu). Ama buna rağmen Türkiye "sosyalist" olmaya karar vermemişti. Hattâ denebilir ki (özellikle Mustafa Kemal'in sağlığında) bu devletçilik Türkiye'nin bir olgunlaşma sürecinden sonra kendi kapitalizmini kurması için kaçınılmaz görünen, içinden geçilmesi ama sonra terk edilmesi gereken bir evreydi. Yani bu devletçilik bir burjuva sınıfının oluşmasına engel olmak üzere kurulmamıştı. Oluşan bu burjuva sınıfı, kendi yapısı gereği, dünya ekonomisiyle ilişki kurmaktan sakınmayacaktı. Bizim "devletçi ekonomi" devam ettikçe, ideolojik karşıtlık ne olursa olsun, sosyalist ülkelerle ekonomik ilişki kurmaktan geri durmuyorduk. Bunun, İskenderun Demir-Çelik ya da Seydişehir Alüminyum gibi büyük çapta örnekleri vardır, ama barajdı, şuydu, buydu, yığınla da küçük çapta örneği bulunur.

Yani, ekonomik düzeyde de tam izolasyonizm uygulamadık. Ama "ideoloji" düzeyine geldiğimizde, kültürel gümrük duvarlarımızı da en azından ekonomik gümrük duvarlarımız kadar yüksek tutmayı başarabildik. Bu büyük başarı sayesinde, bugün bir yanda dünya gerçekleri var, bir yanda da o gerçeklerin "Türk" çesi.

Genel eğitim sisteminin yetersizliği, bu izolasyonizmin temellerinden biri, önemli bir tanesi. Okuma-yazma öğrettiklerimizi aynı zamanda okumaktan nefret edecek gibi yetiştirdiğimiz için, kitleleri "yabancı etkiler"den korumuş oluyoruz. Okuttuklarımızı, örneğin üniversite mezunu ettiklerimizi, bu mertebeye gelinceye kadar, sıkı sıkı uyarıyoruz, "Türk gibi" düşünmezlerse "vatan haini" olacaklarına (ve bunun gerektirdiği muameleyi göreceklere) inandırıyoruz. Böylece, "okumuş"ları da "tehlike" olmaktan çıkarıyoruz.

Bunları başarmak için, "halkımız"ın köklü bir alışkanlığından, "yabancı düşmanlığı"ndan yararlanıyoruz. Ama, yukarıda söylediğim gibi, izolasyon, "Türk tipi izolasyon", her şeye rağmen "kısmî". Bedeni ancak kısmen örtabilen bir örtü, bir şal vb. gibi bir şey: alt kısımları örtmeye çalışınca üst taraflar açılıyor, sonuçta şu toplumu tam olarak "fikir-geçirmez" ("su-geçirmez saat" gibi) bir halde getiremiyoruz.

Devlet bunun "yukarıdan aşağıya" yöntemleri hep denedi, ama ta başarı elde edemedi. Düşünün, bundan on, on beş yıl önce toplumun AB üyeliği fikrine desteğini. Aradan geçen zamanda Sarkozy'ler, Merkel'ler de ellerinden geldikince çalıştılar, ama asıl içeride, "ulusalcılık" falan diye, "AB üyeliği iyi olabilir" demeyi yeni bir "hiyanet-i vataniye" derecesine indirgedik. Onun için de, anket market yapıldığında, insanlar, "ne olur, ne olmaz" öyle dik durup "Ben AB'den yanayım" demiyorlar. Ama "resmî" değil "gerçek" görüşlerini söyleseler, çoğunluğun bugün de AB'ye katılmaktan yana olduğu görülür.

Özellikle "Ermeni sorunu" gibi, dünyanın bir türlü ve yalnız Türkiye'nin bir başka türlü bildiği bir konuyu alet ederek, örneğin Obama gibi, bu sorun karşısında alınabilecek en dostane tavrı almış saygıdeğer bir önderle, "okşama" üstüne kavga başlatmak, toplumda dozu herhalde hafif görünen bir "yabancı düşmanlığı" havası yaratmaya yarar. Böylece, "aşağıdan yukarıya", "demokratik" biçimde işleyen bir "zenofobi" sahibi oluruz.

Ama bunun AKP ve Erdoğan için en uygun, en akılcı politika olduğunu hiç sanmıyorum.

1 Mayıs ama Taksim’de

Murat Belge 02.05.2009

1 Mayıs’ın “bahar” falan değil de, “emek” kutlaması olarak resmî tatil haline getirilmesi de, AKP hükümetine kalan işlerden biri oldu.

Şimdi ben bu yazıyı yazarken, televizyon kanalları da Taksim’den “naklen yayın” yapıyor, çok kimsenin zihnini kurcalayan “arbede çıkacak mı” sorusuna cevap vermek üzere. İnsanların korktuğu türden büyük bir “arbede” yok ama hiçbir şey yok da denemez. Yıllar içinde oluşan “1 Mayıs sporu”nun koşuşmalı kaçışmalı, coplu gaz bombalı örnekleri yan sokaklarda gene cereyan ediyor.

Sabah’ta Salim Uslu’nun bu konuda söylediklerini okudum. “1 Mayıs bahar, böcek, çiçek bayramı falan değil, evrensel tanımıyla birlik ve dayanışma günüdür” dedikten sonra “1 Mayıs artık Türkiye’de ulusal stres günü olmaktan çıkartılmalıdır” diye eklemiş. Bu ülkede yaşayan büyük çoğunluk herhalde bu sözlerin arkasında durmaya hazırdır.

Ama her durumda ortalık karıştırmaya hazır bir “küçük azınlık” da eksik değil ve anlaşılıyor ki bugün de iş başında.

1977’den beri bu ülkede “1 Mayıs’ı kutlamak”tan çok, “1 Mayıs’ı Taksim’de kutlamak” önem kazandı. Bunun niçin böyle olduğu, “1977’den beri” nitelemesiyle açıklanıyor. O yıllarda toplumda “sol”un büyüyen bir varlığı kendini gösteriyordu ve o dönemde “durumdan vazife çıkarmak”la yükümlü kişiler bu gidişi durdurmak üzere komplolar planlıyor ve uyguluyordu. 1977’de 1 Mayıs’a vurulan büyük darbe, bununla o gelişmeye düşürülen koyu gölge, bu plan ve uygulamaların önemli bir adımını oluşturdu. Başarılı olmadığı da söylenmez.

O günle aramızda 12 Eylül darbesi, DİSK’in kapatılması, yöneticilerinin yıllarca hapiste tutulması ve yargılanması gibi olaylar yer alıyor. O günkü DİSK’ten bugünkü DİSK’e geliş de, bu “Ergenekon”un başarı hanesine yazılacak önemli konulardan biri.

12 Eylül Türkiye tarihinin belirleyici bir dönemeci. Dünya tarihinde ise 1989’un sonunda Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla başlayan süreç, son derece keskin bir ayraç işlevi gördü, tarihi ikiye ayırdı. Bunun ertesinde (daha önce başlamış olan eğilimlerin de hızlanmasıyla) bilinen biçimleriyle sol büyük bir erozyona uğradı. Bu durum bugün de devam ediyor.

Yeni koşullarda, eski kamplaşmada “sol”da yer aldığını düşündüğümüz çeşitli kişiler ya da hareketlerin hızla “sağ”a kaydığını gördük. Paris’te kural olarak Komünist Parti’yi destekleyen proleter varoşlarında Le Pen’in oyları yükseldi; Sırbistan faşizmi, eski Komünist Parti yöneticilerinin elinde yeşerdi vb.

Bütün bu çarpıcı gelişmelerden sonra oturup neyin ne olduğunu yeniden düşünmemiz gerekiyor. Körü körüne bellenecek değnekler aslında hiçbir zaman olmamalıydı, ama oldu, uğranan yenilgide bunlar da rollerini oynadılar. Ama bütün bu olaylardan sonra geline nokta, böyle şeylere bir daha izin vermeyecek bir bilince erişmek gerekiyor.

Onun için, şu özgül durumda, "1 Mayıs'ı ille Taksim'de kutlayacağım" ısrarı da akılcı bir politika olmaktan çıkıyor. Evet, bunu yasaklayan hükümetler, örneğin Polis'in kendini kutlamasını Taksim'de yapmasını desteklediler –provokasyon yaparcasına. Ya da belki bilerek provokasyon yapıyorlardı. Ama böyle de olsa, bununla mücadelenin yolu bu değildir. Zaten konu da 1 Mayıs'tan 1 Mayıs'a, kamuoyu aydınlatılmadan, hazırlanmadan gündeme gelecek bir konu değildir. Bu genç toplumda kaç kişi 1977'yi biliyor da, bu ısrarın nedenini anlasın?

Türkiye bugün tarihinin en belirleyici demokrasi mücadelesini veriyor. DİSK gibi bir kuruluş, bu mücadelenin mi, yoksa onun sabote edilmesi çabasının mı içinde olacağına karar vermek durumunda, öncelikle. 1977'nin hesabı kimden sorulacak? Şimdi yargılanan şebekenin o zamanki elemanlarına ulaşmak istiyorsanız, onların bugünkü temsilcileriyle ittifak karamazsınız. Kuruyorsanız, tercihiniz buysa, demokrasiden, sosyalizmden söz etmeye hakkınız kalmamıştır.

28 Şubat sürecinde sendikal konfederasyonlara da bir rol verildi ve bu rol oynandı, beklenen katkı verildi. Şimdi bunun çok daha tehlikeli tekrarı sahneye konuyor, gerçekleşmesi için de, açıkça görüldüğü gibi, "arbede" gerek, "çatışma" gerek, "huzursuzluk" gerek.

Tercih sizin.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Geçiş toplumu Türkiye"

Murat Belge 03.05.2009

"Söylenen" mi önemli, "yapılan" mı? Soruyla bu soruş biçimiyle karşılaşanların çoğunun "yapılan" diye cevap vereceğini tahmin ediyorum. Ben de öyle düşünürüm. Hele "söylenen" ile "yapılan" arasındaki mesafenin açılmasını gerektiren durumlarda, insanların söylediklerini hiç yapmamaları veya tersine, yaptıklarını hiç söylememeleri mümkündür.

Bu tuhaf girizgâhın gerekçesi, Genelkurmay Başkanı'nın "İletişim" toplantısı. Burada, söylenenle yapılanın arasının açıldığı örnekler de var; açılmadığı örnekler de. Hangisine öncelik vermek durumundayız?

Örneğin Başbuğ birkaç kere "hukuk"a, "hukukî süreç"e "saygılı" olduklarını belirtiyor. Ama konuşma devam ettikçe, bu "saygı"nın en belirgin yanının, Ergenekon davasına "Ergenekon davası" dememek olduğu sonucunu çıkarıyoruz. Davaların dosya numarası olurmuş vb. Mahkeme de zaten "özel isim"le anılmaması gerektiğine dair karar çıkarmış...

Sonra, özel adı olmayan bu dava hakkında birtakım "değerlendirmeler" yapmaya başlıyor. "Değerlendirme" demek "hüküm" demektir. "Gizli tanık kimdir, ne kadar güvenilir?" diye başlıyor. Güvenilemeyeceği sonucuna varıyor. Demek şu ana kadar boşa kürek çekilmiş, önümüze serilen bilgiler de yanlışmış.

Bu olay, "Ben sokakta yürürken şu iki kişinin yumruklaştığını gördüm" diye tanıklık edilecek bir olay değil. En yetkili konumlarda oturmuş kişilerin kumpaslarını çözmeye çalışıyoruz. Kaldı ki, işte, emekli Genelkurmay Başkanı'na da gidiyor, tanık olarak ifadesini alıyorlar, bunun yapılabildiği durumlarda. Hilmi Özkök de mi

“güvenilmez gizli tanık”?

“Ses kayıtları yasal değil” diye kestirip atıyor İlker Başbuğ. “...legal, kanunî yollarla mı alınmış,” diye sorup “Hayır” diye cevabını veriyor. “O ses bantları gerçekten doğru mu,” diye sorup “Hayır” diye onun da cevabını veriyor. Biliyor, demek ki, bu güvenle konuştuğuna göre. Ayrıca, toplumda olup bitenleri de biliyor: “Türkiye artık her sabah ‘Acaba kimin ses bandıyla karşılaşacağız?’ dediği bir ortama geldi.” Bunu diyenler, evet, var; darbeciler, Ergenekoncular, onlarla ideolojik yakınlığı olanlar, bu düzenin verdiği imkânlarla “ayrıcalıklı seçkin” zümresine girmiş olanlar vb. Ama ben olsam “Türkiye” demekte tereddüt ederdim. Çünkü bunu onaylayarak izleyen ve daha fazla kirli ilişkinin günışığına çıkmasını bekleyen insanların sayısı daha fazla.

Şimdi, “söylenen” faslında, “Biz hukuk sürecine, mahkemeye saygılıyız” sözleri yer alıyor. “Yapılan” ise, şu ikinci kategorideki konuşmalarla o süreci geçersiz ilân etmek. Bunlar tamamen karşıt, çelişen tavırlar. Hangisini belirleyici sayacağız?

Yukarıda saydığım, “Ergenekon dostları” diyeceğimiz grubun bütün propaganda, karşı-propaganda teknolojisini döküyor ortaya, İlker Başbuğ.

Ama bir başka etken de var. Eleştirdiği bu süreci durdurmak üzere, Silâhlı Kuvvetler’in şimdiye kadar hepimizde alışkanlık yaratan yöntemlerini kullanarak bir şey yapmıyor. Bütün bu retoriğin arasında “demokrasiye bağlıyız, darbeci barındırmayız” diye dört kelimelik bir cümle geçiyor ki, burada “söylenen” ile “yapılan”ın birbirine yaklaştığını sanıyorum. Bunu, geçmiş ve hattâ bütünyle bugünü anlatan bir önermeden çok, geleceğe yönelik bir niyeti ortaya koyan bir önerme olarak anlıyorum. Hayatımızın büyük bir kısmı “darbe günleri” içinde geçti. Kimdi bu darbeleri yapanlar, bu topluma bu günleri yaşatanlar? Ayrıca, şimdi tartışmakta olduğumuz en yeni süreçte de, TSK “darbeci yaşatmadı” diyecek bir olay görmüyorum. Yaşı gelince emekliye ayırmak, “darbeci barındırmamak” demek olmamalı.

Türkiye sanırım nihayet bir “geçiş” sürecine girdi. Bu laf hep söylenirdi: “Türkiye bir geçiş toplumudur.” Bakar bakar, nereden nereye geçtiğimizi anlayamazdım. Şimdi, “darbe yapmayan” bir ordu, bir “geçiş” sinyalini verdiği gibi, bu durum, bunca yıldır niçin bir “geçemeyiş” yaşandığını da açıklıyor. Ve bir geçiş başlıyor.

Bu algılanan, sindirilen, özümlenen bir olgu haline geldikçe, en başta “Ergenekon dostları” kesimin halini tavrını revize etmeye başlayacağını, ses tonunu bağırmaktan konuşmaya geçecek şekilde ayarlayacağını umuyorum. Bunun kadar önemlisi, kimsenin, “biz kazandık” kurumlanmalarına girmemesi. Serinkanlı ve iyimser bir diyalog havasını oluşturabilirsek, bu toplumun önü açıktır. Ama bunu başaramazsak, daha çok çekeceğimiz var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye’de “Utopya”

Murat Belge 05.05.2009

Bu ders yılının birinci sömestresinde, MA dersimdeki grupla birlikte, Türk edebiyatında yazılmış utopyaları gözden geçirdik. Bir “tür” olarak tam da edebiyatın içinde oturmaz utopya; “olan”ı değil de, “olursa iyi olur” diye inanılanı anlatmaya kalkışan edebiyatın, yani “tezli/taraflı” edebiyatın taşıdığı bütün sakıncaları

yüklenmeye hazırdır. Öte yandan, “daha iyi bir dünya”nın ne olduğuna ve nasıl oluşturulacağına dair düşünceleriyle hem siyasete ve siyasî sosyolojiye, hem de siyaset felsefesine çok yakındır tabii. İlginçse, “edebî/estetik” özelliklerinden ötürü değil, bu “düşünsel” yapısıyla ilginçtir.

Utopya, Türk edebiyatında hiç işlenmemiş bir tür değil –bu konularla yakından ilgilenmeyenler “ha deyince” örnekleri hemen hatırlayamasa dahi. Hatırlanmamaları, edebiyat olarak zayıflıklarından çok utopya olarak zayıflıklarından ileri geliyor diye düşünüyorum.

En erken örnekler olarak sunabileceğimiz ikisi, Halide Edib’in *Yeni Turan*’ı ile Müfide Tek’in *Aydemir*’i, adlarının da hemen akla getirdiği gibi, “Turancı” utopyalar. Bu özellikleriyle, türün önemli bir ögesi, tanımının bir parçası olan “evrensellik” iddiasını daha ilk adımda terketmiş oluyorlar. “Demek ki bunlar insanlık için değil, Türkler için yazılmış” diyorsunuz. Bu zaten Türk milliyetçi düşüncesinin önemli sorunlarından biri. Kendimizi başka herkesten ayırma ihtiyacı o kadar güçlü ki, sonunda, “Türk başka, dünya başka” noktasına geliniyor ve asıl kötüsü, bu noktaya gelmek bir sorun gibi görülüyor, tersine memnuniyet veriyor.

Gelgelelim, sözkonusu “Turan” utopyalarının bize önerdiği “hayat tarzı”na biraz daha dikkatli baktığımızda, bunların da “ana akım” utopyalardan ayrılmadığını görüyoruz. Nedir, “ana akım utopya” dediğim şey?

“Kalkınma utopyası”. Yakup Kadri’nin *Ankara*’sının ünlü üçüncü bölümü olsun, Ali Kemal’in *Fetret*’i olsun, ya da *Takma Ayak Hasan Çavuş* ve *Tek Çarık Yüzbaşı* gibi otuzların yarı propagandist kitapları veya Şevket Süreyya’nın *Toprak Uyanırsa*’sı olsun (bu, altmışların kitabı), bu kitapların hepsi bize, kendi anlayışlarına göre bir “kalkınmış, kalkınan Türkiye” resmi çizer.

Bu tip kitapların utopya “tür”üyle uyuşmadığı nokta da zaten budur: utopyayı “utopya” yapan, yaşadığımız dünyada varolmayan, eşitlikçi insan *ilişkileri* tasarlamaktır. Oysa bu kitaplarda, “temiz sokaklar” veya “pırıldayan vitrin camları” gibi öğelerin, bolca yumurtlayan tavuklar ve süt veren şişman ineklerin “idealler sınırı”nı çizdiğini görürüz.

Ama, yukarıda dediğim gibi, Adivar ile Tek’in “Turancı” utopyaları da, “kimlik”le ilgili fasıllarını bir yana bırakıp, o “kimlik”ten yapması beklenen çerçevesinde incelendiğinde, olayın aynı kapıya çıktığını görüyoruz.

Burada, buna rağmen, bir paradoks eksik değil: “Türk” olmak, “Turan” ırkından olmak gibi, “biz”i böyle olmayanlardan epey keskin bir çizgiyle ayıran özellik olmasına rağmen, özlenen “kalkınma” biçimi bilinmeyen değil, bilinen bir biçim, yani Batı dünyasının uyguladığı biçim olduğu ölçüde, bu noktada geri kalan “insanlık”la buluşuyoruz. Bunları böylece soyutlayıp birlikte ele aldığımızda, Ziya Gökalp’in üçlü tanımının pek de uzağına gitmediğimizi görüyoruz: doğuştan Türk ve Müslüman’ız ve böyle doğduğumuz için mutluyuz; medeniyet tercihimiz çerçevesindeyse “Batılı”yız.

Böyle olunca, fiilen bulunduğumuz nokta ile bulunmak istediğimiz nokta arasındaki mesafe adamakıllı kısalıyor. Üstelik de, *niteliğe* ilişkin bir “mesafe” olmaktan çıkıyor, büyük ölçüde “gayrı safi millî hasıla”ya bağlı bir şey haline geliyor. Ha “utopya”, ha “kalkınma planı”.

Utopyanın çok ahım şahım bir şey olmadığı söylenebilir. “Donmuş” özelliği ve “kuralcı/normatif” karakterinden ötürü eleştirilmesi de gerekir, bence. Ama bütün bunlara rağmen, hiç utopya üretemeyen bir toplum olmanın da düşündürücü yanları var.

Mardin vahşeti

Murat Belge 08.05.2009

Mardin'deki köy düğünü cinayeti ("cinayet" yeterli kelime mi? Değil galiba), bilumum haber bültenlerinin tepesine yerleşti. Yerleşmeyecek gibi de değil. Bu olay, belli ki, çeşitli "Ergenekon" ya da "PKK" şiddeti örnekleri arasında çırpınan Türkiye'de, *doğrudan doğruya* "politik" olmayan bir kıyım. Taşıdığı "ilgi çekme" potansiyelinin kaynağı "politik" değil. Ama gene de ilginç, çünkü korkunç emsallerinin üstünde ve ötesinde korkunç.

Bu olay olmadan önce aldığım notlarıma bakıyordum, yazmaya başlamadan az önce. Haftanın dört günü, üstelik "aktüalite"ye kendimi çok da bağlı saymadan yazdığım için, en çok zorlandığım alan, bu dört günde yazacak konuyu seçmek oluyor. Dolayısıyla böyle notlar alıyorum; aklıma geldikçe bir kenara bir düşünce, bir izlenim karalıyorum. İşte bir hafta kadar önce bu çeşit notlarımı yazdığım kâğıda şimdi bakınca şöyle cümlecikler gördüm: "Ne biçim katiller ve suçlular yetiştiren bir toplum bu? Gecekondusu yıkılacak diye çocuğunu keseceğini söyleyen adam ya da Urfa'da adam öldüren tipler [bu sonuncusunu unutmuşum bile]... Bunların medyada 'darbe yemiş', yani sempati duymamız gereken kişiler olarak sunulması başlı başına ilginç. 'Zavallı adam çocuğunu öldürecek hale gelmiş' diyeceğiz. Sonra gene linç girişimleri. Bazen bir günde üç dört linç haberi oluyor..."

Demek ki, bir anlamda, "hazırlıklı" imişim, Mardin'den gelen habere. Ama bir yandan da değilmişim ki, herkes gibi ben de dehşet içinde kaldım. Nedir bu "dehşet"e yol açan, hepimizde? *Nicelik!* Bir cinayete hazırım, hazırız. Ama bir vuruşta 44 kişi olunca, buna hiçbirimiz hazır değiliz. Böylesini "kan davası" veya "töre" gibi biz kentlilere yarı-mistik gelen birtakım kavramlara sığdırması bile zor. Kırk dört kişi, çoluk çocuk, dile kolay.

Oysa, düşünürseniz, dünyanın genel gidişi hep böyle olmuştur. Sayılar hep büyür, hem katlanarak büyür. Kötülük hele, hep katlanarak büyür. Napoléon Savaşları Avrupa'yı yıllarca sarstı, ama Birinci Dünya Savaşı'na kıyasla çok az adam öldü; Birinci Dünya Savaşı'nda ölen insan sayısı o zamanın havsalasına sığmıyordu ama İkinci Dünya Savaşı'nın yanında solda sıfır kalıyordu.

Veba salgını "Kara Ölüm"de, 1347-48 arasında, Avrupa nüfusunun üçte biri öldü. Müthiş bir oran. Ama "mutlak sayı" olarak baktığımızda, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen İspanyol gribi daha fazla adam götürdü.

Uzatmayayım. Demek istediğim, özetle, siz bir cinayete elverişli bir zeminin varlığından uzun boylu tedirgin değilseniz ve buna karşı tedbir almıyorsanız, kırk dört kişi gittiğinde de durumu fazla yadırgamamak durumundasınız. Sivas-Kayseri maçında necip Türk milleti kırklara çıkabiliyorsa ya da vatan kurtarıcıları 1977'nin 1 Mayıs'ında kırklara yaklaştıysa, bir düğünde de bu kadar telefata verilebilir.

"İnsan hayatının değeri" diye bir kavramımız var mı bizim? Gerçekten incelediğimizde, kurcaladığımızda bu konuyu, olmadığını görüyoruz. Biraz "var" gibi görüldüğü durumlarda "bizim" yakınımız olan "insanlar"ın hayatları bir değer taşıyabiliyor. "Düşman"sa, yüzünü, binini birden telef etmek bir sakınca değil, özlenen bir başarı. Öte yandan, "Keşke bir oğlum daha olsaydı, onu da vatana, devlete şehit vereydim" diye konuşan (konuşturulan) "anne"lerin olduğu ideal annelerin "Sütüm sana helâl olmaz saldırmazsan düşmana" diye konuştuğu bir toplumda, "bizden" olan insanların hayatlarının "değeri" nereye kadar?

Mardin'deki olayın, "korucu silâhı" falan gibi bağlantılarla bazı "siyasî" ilgileri kurulabilir. Bunları pek önemsemiyorum. Ama bu toplumda insanların yetişme biçimleri, alınıp verilen "değerler", empoze edilen "ideolojik tutumlar" düşünüldüğünde, bu tip olaylarla genel düzen arasında gelişigüzel ilişkiler değil, basbayağı *nedensel ilişkiler* olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Koruculuk

Murat Belge 09.05.2009

"Korucu" konusu öteden beri tatsız bir sorundu. Hiç olmaması gereken bir şeydi. Bu ülkede olagelen daha pek çok şey gibi. Şimdi, Mardin'deki feci kıyım dolayısıyla koruculuk "kurumu" hakkında bir tartışma başladı.

Osmanlı zamanlarında itibaren, devlet, topluma bir tür "düşman" gözüyle bakmıştır. Osmanlılar açısından bu çok anlaşılır bir şeydir. Bir kere, fethettiği topraklarda, kendinden olmayan halkları yöneterek (vergiye bağlayarak vb.) yaşamak zorunda olan bir devlet, elbette öncelikle nerede ne huzursuzluk olduğunu kollayacak, kimi kime karşı kullanacağını düşünecek, toplumu böyle bir nesne gibi görecektir. Genel olarak bu bakış, yalnız Osmanlılar'a özgü bir şey de değildi. "Toplumsal sözleşme" anlayışı zihinlerde kökleşinceye kadar, her yerde, "devlet/tebaa" ikilisine göre oluşmuş bir "yönetim felsefesi" egemendi.

Yani, bu zihniyet Osmanlı'da normaldi. Ama Cumhuriyet'e bu zihniyetle geçmek anormal oluyordu. "Yurttaş" kavramı geliştikten, "devlet" denilen kurumun o "yurttaş"a hizmet vermekle yükümlü olduğu anlayışı yaygınlaştıktan, devletin, yurttaşların gönüllü rızası ile ayakta durabileceği kabul edildikten sonra, "hak yok vazife vardır" teranesiyle iş gören devlet, ancak anakronik bir devlet olabilirdi. Ama Cumhuriyet devleti, tam da böyle bir devlettir.

"Koruculuk" da temelleri Osmanlılar zamanında edinilmiş bilgilere dayanan bir kurumdur. Osmanlı'nın geniş topraklarında Kürdistan vardı ve Kürtler tebaanın kısmen özerk bir parçasıydı. Aşiret düzeni içinde yaşıyorlardı ve aşiretler arasındaki ilişkiler her zaman dostane değildi. Her aşiretin devlete karşı alacağı tavır da bu ilişkileri göre değişirdi. Devlet onları gözlem altında tutar ve hangi zamanda kimden ne hizmet alacağını bilirdi.

Cumhuriyet devleti de bu "know-how"ı Osmanlı'dan devraldı. Kendi mantığına uygun biçimde, "gizli raporlar" haline getirip istifledi. Vakta ki PKK silâhlı mücadele başlattı ve bunun kolay kolay bastırılmayacağı anlaşıldı (Özal zamanı), olası çözümün bir parçası olarak "korucu" kurumu önerisi ortaya atıldı. Pragmatist Özal, bunun önünü arkasını uzun boylu düşünmeden hemen benimsedi. Kimlerin "korucu" yazılacağı zaten o eski raporlardan belliydi.

Sonuçta, "arkaik", "modern-öncesi" bir yapıdan söz ediyoruz. Bu anlayışın temelinde, "iti ite kıldırma" yöntemi yatar ki, deyim kaba bir deyimdir, ama işin mantığını çok iyi özetler. Bu, "arkaik" olduğu kadar "çirkin" anlayışla, *modern* dünyanın sorunlarını çözemezsiniz. Mardin'deki facia, anlayışın da, yöntemin de, niteliğini ve sınırlarını ortaya koydu.

Buyurun, efendiler. İşte sizin "çözüm"ünüz, işte sonuçları.

Birilerini “korucu” yaparken, yani onları yetkilendirir ve silâhlandırırken, bu yetkilerini ve bu silâhlarını nasıl kullanacaklarını düşündünüz mü? Kötüye kullanılması ihtimali, sizin bile gözünüzden kaçmayacak kadar güçlü bir ihtimaldi. Ama aklınıza gelmediği için değil, önem vermediğiniz için yürüyüp gittiniz. Mantık “iti ite kırdırmak” olunca, yetki kötüye kullanılmış, ille de kırılması gerekmeyen bazı ekstra itler kırılmış, bunlar önemli sorunlar değildi nasıl olsa.

TSK’nın, Emniyet’in, “özel tim”in yanında bir de bilmem kaç bin korucu. Sorun devam ediyor, yıllardır. Nasıl oluyor da devam edebiliyor? Çünkü, bunu da açıkça söyleyelim, Kürt yurttaşlarımız PKK’dan devletlerinin istediği gibi nefret etmiyor. Hattâ, daha da açık söyleyelim, destek dahi veriyor. Bunca yıllık savaştan sonra, Genelkurmay Başkanı, varolana yeni kadroların katılmasını önlemenin yollarını düşünmenin gerekli olduğunu söylüyor.

Diyelim ki sorun çözüldü (çünkü değişik bir anlayış benimsenebilse çözülebilir bir sorun), barış ve huzur sağlandı. Kürtler’le Kürtler arasındaki sorun da otomatikman çözülecek mi? Kan davasının hâlâ canlı bir konu olduğu Güneydoğu’da, insanlar, bir zamanlar şunu şunu yapmış “korucular”a nasıl bakacak, onlar hakkında ne duyacak, ne düşünecek?

Ama Kürtler’le Türkler arasında “kan davası” ortamı yaratmaktan dahi çekinmeyen, bunu “çözüm” gibi görüp üstüne benzin döken zihniyet, böyle şeyleri dert etmeyecektir, tabii.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karayılan’ın sözleri

Murat Belge 10.05.2009

32. gün programında Yaşar Büyükanıt’ın kabul edilmesini kendim görmedim, ama *Taraf* bu görüşmenin tam metnini verince okudum tabii. Bu sabah da, Hasan Cemal’in *Milliyet*’teki çarpıcı “Karayılan” mülakatı karşısında Büyükanıt’ın kısa değerlendirmesini gördüm.

Genelkurmay Büyükanıt’ın sözlerine ve bu sözlerin bir kısmına pek iyi gözle bakmadı herhalde ki hemen ardından “kendi görüşleridir” diye bir açıklama geldi. Bu başlı başına ilginç bir konu: bir kurumun, orada çalışan insanlardan bağımsız görüşleri olabilir mi? Orada çalışırken (hattâ, en üst kademesinde yer alırken) bir türlü görüş sahibi olunur, sonra emekliye ayrılınca görüş değiştirilir mi? Türkiye’de TSK ve Genelkurmay’ın oynadığı oldukça kendine özgü rol böyle tuhaf sorular da üretiyor; ama bugün yazmak istediğim konu başka.

Karayılan’ın Hasan Cemal’e söyledikleri, bu konuyu belirli bir ilgiyle izleyenler için çok yeni değildi. Benzer sözler zaman zaman Öcalan canibinden de işitiliyor. Ama herhalde “barış” kavramının gazetecilik mesleğinde fazla bir “sansasyon” değeri yok ki, böyle sözler manşetlere filan tırmanamıyor. Onun için Hasan Cemal’in Murat Karayılan’la yaptığı mülakat da, bunun *Milliyet*’te yayımlanmış olması da, son derece önemli bir olaydı.

Dolayısıyla Büyükanıt’ın bu tutum karşısında göstereceği tepki de önemli. Hernekadar Genelkurmay bu gibi durumlarda kural olarak “kendi görüşleridir” tavrını benimsese de, son analizde Büyükanıt yakın zamana kadar o kurumun başkanıydı ve onun düşüncesinin en azından kısmen “temsili” bir özelliği olmalıdır. Büyükanıt’ın gösterdiği tepki, Karayılan’ın tavrını önemsememek yönünde oldu.

Geçen gün Ahmet Altan bu konuda bir analiz yapmış ve belirli verilerden gidince, PKK ile bu çatışmanın bitmesine TSK içinde bazı kesimlerin pek istekli olmayabileceği sonucunu çıkarmıştı. Ayrıca, ülke sınırları içinde silâhlı insan varsa, TSK'ya "onlara ilişmeyin" demenin hukuk çerçevesinde tutarlı olmayacağını söylüyordu.

Evet, ama Karayılan da yerel seçimleri örnek gösteriyor, yeni bir "ateşkes" dönemi önerirken. Bu da yanlış değil.

Neydi olay? TSK'nın hükümetle ve AKP ile ne gibi sorunları olursa olsun, konu güneydoğu olunca, AKP'nin DTP'yi sollamasını istediği belli. Seçim öncesindeki günlerde çatışmalar, PKK'ya yönelik operasyonlar vb. AKP'ye oy vermeyi düşünenleri bundan vazgeçirebilirdi. Onun için de bu gibi etkinliklere ara verildi.

Yani, şu amaçla, bu amaçla, her neyse, ama sonuçta *ara verilebiliyor*. O halde, barışa doğru adım atmak üzere de aynı şey yapılabilir.

Böyle durumlarda böyle konular kamusal ortamda tartışılmaya başlandığında, Silâhlı Kuvvetler gibi bir kurumun cevap vermesi, açıklama yapması normal değildir. Ama "silâhların susması" diye betimlediğimiz duruma gelinebilirse, bunun da sadece bir "dinlenme" dönemi olmaması gerekir ve bu ortamda bir barış anlaşmasına gidecek yolu açmak için birilerinin devreye girmesi, çalışması gerekir. Bunlar, Karayılan'ın birkaç alternatif olarak tanımladığı kimseler olabilir veya hattâ ülke dışından birileri de olabilir. Ama sonuç olarak bunlar olmalıdır, yoksa ateşkes gibi bir durumun da anlamı kalmaz.

Büyükanıt'ın Karayılan'ı önemsemez bir tonla konuşmasına şaşırmadım. Ama, "âyinesi iştir kişinin" derken sıraladığı koşullar ilginç: "PKK üç şeyden vazgeçemez" diyor; "biri genel af, iki Kürtçe eğitim, üç Kürt kimliğinin Anayasal güvenceye kavuşması..." PKK da zaten bunları istediğini açıklıyor ve baktığınız zaman bunların kötü ya da gereksiz şeyler olduğunu söylemek mümkün değil (zaten Büyükanıt da epey nötr bir tavırla sıralamış). Yani, "bunların olmasını engellemek" gibi bir kararlılıkta, bunca insanı hayatından etmiş bir çatışmayı sürdürmek herhalde akıl kârı bir davranış olamaz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Empedokles

Murat Belge 12.05.2009

Türkiye'nin 2000'lerin başından bugünlere içine girdiği (ve içinden çıkmaya pek de niyetli görünmediği) ruh halini düşünüyorum. Örneğin, ellilerde de, DP ve CHP kahveleri ayrılmıştı –köylerde bile. Sonra sol gelecek oldu, onu ortadan kaldırmak için yapılanların haddi hesabı yok. Yetmişler de "iç savaş" ortamında geçti. "Milliyetçi Cephe" kuruldu. Darbe sonrasında PKK eylemleriyle iç savaş ortamının bir de bu türüsüne girdik. Ama sanki şu son dönemin kutuplaşması bunların hepsini aştı gibi geliyor bana. İnternet vb., acaba insanlar eskisine göre daha mı fazla kendilerini ifade etme imkânı buluyor da, ondan mı atmosferdeki nefret oranı bu kadar artıyor? Yoksa, asıl büyük kavga, eskiden yakın görülen, öyle kabul edilen kesimler içinde sürdürdüğü için mi insan bu izlenimi ediniyor?

Sanki hiçbir sorun bu din konusu gibi fanatik bir "bölücü" rolü oynamadı. Bunda, bence, bazı önemli yan-etkenlerin payı var. Onların hep birden harekete geçmesiyle oluşan özel bir konjonktürde bu karşılıklı nefret

böylesine elle tutulur bir varlık haline geldi.

Bu ortamda aklıma Empedokles geldi. Ta İÖ beşinci yüzyılda, Sicilya'da yaşayan, Sokrat-öncesi Yunan filozofu.

"Ne ilgisi var? Bu da nereden çıktı?" diyebilirsiniz. Dersiniz ben de hak veririm zaten. 2500 yıl önce yaşamış, ne dediğini çok da iyi bilmediğimiz bir filozof bugün bize ne söyleyebilir?

Empedokles'in (bildiğimiz) felsefesi zaten bayağı efsane havalıdır. Ama böyle efsane havalı ideolojiler daha kolayca bir "mesel" karakteri kazanır ve değişik dönemlerin değişik konjonktürlerine uygulanabilirler.

Empedokles, antik dünyanın ve ortaçağın "dört unsur" teorisine kafayı takmış bir filozoftu. Ona göre varlığın temelinde hava, su, ateş ve toprak vardı. Hiçbir şey yoktan varolmaz ve aynı şekilde hiçbir şey yok olmaz. Ama bunlar, her şey, birbirine dönüşür.

"Meselsi" dediğim özellik bu noktada ortaya çıkıyor: Bu sürekli dönüşmeyi, bu hareketi, oluşumu yaratan nedir? Empedokles'e göre bu, "Sevgi" ile "Kavga"dır ("philia" ve "neikos"). "Döngüsel bir süreçtir bu. Sevgi başlangıçta evreni (varlığı) yaratır, sonra Nefret gelip onu Kaos'a dönüştürür. Ya da, dört unsuru Sevgi birleştirir, Nefret onları ayırıştırır. Bir döngü içinde bu aşamalar birbirini izler. "Neikos" (kavga) ilk yaratılıştaki birliği bozmuş, unsurları ayırmıştır, ama bunlar gene birbirine değişen oranlarda karışmaya devam etmektedir.

Yani, sonuç olarak, birçok başka örneğini de bildiğimiz "ikici" düşünce tarzının örneklerinden biridir Empedokles'in bize anlattığı. Zerdüştçülük, Maniheizm de, Çin'in "yin" ve "yang" anlayışı da bu kategoriye girer. Tabii "diyalektik" dediğimiz tarz da bunun pek uzağında değildir.

Tarihin bu aşamasında kalkıp dünyanın siyasetini "Sevgi" gibi kategorilerle çözmeye (hattâ "anlamaya") çalışmak saçma bir uğraş gibi görülebilir. Ama felsefenin "kategori"leri hep böyledir. "Sevgi" gibi gündelik dilsel kullanımın yığınla çağrışımını yüklenmiş bir kelimedenden vazgeçip diyalektiğin "antitez"i gibi duygusal çağrışımlardan görece uzak bir kategori kullandığınızda, daha "somut", daha "elle tutulur" bir şey söylemiş olmuyorsunuz. Felsefe, bilimle yer değiştirebilir, onun yerine geçebilir bir nesne değildir; ama bilime "hedef", dolayısıyla "yol" gösterebilir. O zaman onun "sevgi" gibi yuvarlak ve kaygan kelimelerle dile getirdiği şeyin hayattaki maddî karşılığının kavramlarını bulmak ve birbirine bağlamak, işin bilime düşen tarafı olur.

Şimdi biz Türkiye'de, hayatın mantığını, tarzını ve temposunu "Neikos"un, yani "Nefret"in belirlediği bir dönem yaşıyoruz. Dünyaya, insanlara, kızarak ve yalnız kızarak bakıyoruz. "Anlama" denen şeyi çoktan devreden çıkardık; "dinleme" bile fazla geliyor.

Ama bunun bir sonu yok. Bir iç savaşa daha bile gidilse, bunun sonunda bir "askerî zafer" olur, ama bir tarafın öbür tarafı A'dan Z'ye kendi istediği kılığa sokması mümkün olmaz.

Böyle bir gerilimin "kazanan"ı da olmaz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çirkin bir saldırı

Murat Belge 15.05.2009

Habertürk denilen gazetede yayımlanan bir "Türk Haberi" üstüne, Murat Bardakçı'nın "ad vermeden" bana saldırdığını öğrendim ve saldırısını da okudum. Bu "yazı" İnternet'te yayımlanmış, gazete de "Peki Bardakçı'nın sözünü ettiği 'tekneli irşad turları' düzenleyen 'üstad' kimdi? Açıklıyoruz. *Taraf* gazetesi yazarı, Bilgi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Başkanı Prof. Dr. Murat Belge!" diyerek merakları gidermiş.

Evet, takdim bu. Üslûp –gazeteninki- bu!

Baştan başlayalım: Murat Bardakçı'nın saldırı nedeni ne? Bir "arkadaşı", benim Boğaz gezilerinden birine katılmış, "turdan hatırında kalan tek bilginin, Esmâ Sultan'ın sonu kanlı biten çapkınlık hikâyeleri olduğunu" söylemiş. Bardakçı şöyle aktarıyor: "Ortaköy'deki yalının sahibesinden bahsederken 'gençlere düşküncü, kahvelerde topladığı gençleri saraya getirir, onlarla uzun uzun seks yapar, posaları çıktığında da çuvala koyup denize attırırdı' demiş."

İddia bu (başlıca iddia). Şimdi, bu hikâyeyi anlatan Nahit Sırrı Örik'tir. İşin kötüsü o bunları ciddi ciddi inanarak anlatır ve sonunda "algömlük ortaya çıktı" gibi deyimlerle Sultan'ın bu sırlarının gizli kalamadığını belirtir.

Ben tabii bu saçma hikâyelere hiç inanmadım. Epey bir yıl önce bunlarla hafifçe dalga geçen bir yazı da yayımladım. Boğaz turlarında, vakit bulup bu hikâyeleri sığdırabilirsem, "hakkında böyle söylentiler çıkarmışlardı" dedikten sonra, bunların muhtemelen Ortadoğu kültüründe yetişmiş erkeklerin bilinçaltındaki "iktidar sahibi kadın" korkusunun dile gelmesi olduğunu söylerim. Ayrıca, benzerlerinin *Bin Bir Gece Masalları*'nda bulunduğunu, 19. yüzyılda İstanbul'un halk edebiyatının popüler hikâyelerinden "Hançerli Hanım" hikâyelerinde de bunlarla örtüşen motifler olduğunu eklerim. Bunu hiçbir zaman inanılası bir hikâye olarak anlatmadım.

Murat Bardakçı'nın "arkadaşı", zaten kendisi söylemiş, "turdan hatırında" başka bir şey kalmadığını. Murat Bardakçı'nın "arkadaşı" olduğuna göre, bunda şaşılacak bir şey de yok. Ama bu "arkadaş"ın aktarımına güvenip kaleme sarılmadan önce, Murat Bardakçı, bilginin doğruluğunu sağlamaya biraz daha özen gösterebilirdi. Bu gezilere, normal olarak, bir seferinde yüzün üstünde insan katılıyor. Onların arasında yukarıda aktardığım sözleri hatırlayanların sayısının bir hayli yüksek olduğunu sanıyorum.

Esmâ sultan üstüne, yaşadığı zamanlarda çıkmış bu efsanelere elbette ki inanmam da, bunlara inanmanın (örneğin Nahit Sırrı'nın yaptığı gibi) Murat Bardakçı'nın sunduğu tarzda bir "cinayet" olduğunu da düşünmüyorum. Bunun Messalina'larla falan da hiçbir ilgisi yok. Osmanlı Prensesi'ne bunları atfetmek Murat Bardakçı'nın "kudsiyet" duygularını zedeleyebilir, ama ben bu ülkede yaşayan okur-yazarların (veya okumaz-yazmazların) birinci görevinin Osmanlı hanedanına ve uzantılarına finoluk yapmak olduğu kanısında değilim.

Şurada ne demek istiyor Bardakçı? "Böyle bir iş, üstelik, John Freely ile Hillary Sumner-Boyd'un Scrolling ["Strolling" olacak doğrusu] Through İstanbul'una özenerek bir İstanbul Gezi Rehberi yaratmaktan daha vahimdir." Bu kitap var diye başkası yazılmayacak mı? Böyle kural mı var? "Özenmek" ne demek? Benim önsözde şu cümle var: "Kitap, Sumner-Boyd'la Freely'nin *STI*'u tarzında, gezerken ve gezmek için kullanılacak bir rehber biçiminde yazıldı. Onların bu öncü kitabının bana hem kolaylık, hem de büyük güçlük çıkardığını söylemeliyim. *STI* herkes gibi benim için de son derece yararlı bir bilgi kaynağı. Ama bu konuda bu kadar iyi bir kitap yazılmışken, ikinci bir kitap yazmak çok güçleşiyor. Sorun ille onu aşmak gibi iddialı bir şey değil; ama yargıları değerlendirmeleri, hattâ esprileri bana da o kadar uygun ki, aynı sözleri tekrarlamaktan kendimi

alıkoymak için bayağı zorlanmam gerekti ve tam başarılı olamadım buna rağmen.”

Ya şu ne? Azabthane’yi “işkence mekânı” sanmışım (bu noktada bir başkasından söz etmeye karar vermediyse, bunu da benim yaptığım anlaşıyor). Bunun kadar zırva bir yanlışı nerede söylediğimi bir zahmet gösterebilir Bardakçı.

Eminönü’nden Yavuz Selim’e bina sayma işini, Galata turlarını bitirdiğimiz Galata kulesinden yıllarca yaptım (İstanbul’un asıl yedi tepesini göstererek). Bu turlara katılmış binlerce kişiden bunu da öğrenebilir, isterse. Bu adamcağız, bu basit şeyleri bildiği için mi bu kadar benzersiz bir allame olduğuna inanıyor?

Hiçbir aslı esası olmayan bir şeyler yazarak, böyle çirkin bir saldırı başlatma “hak”kını ve “cesaret”ini nerede buluyor acaba?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Devam” yazısı

Murat Belge 16.05.2009

Dün yazdığım konuya bugün de devam edeceğim. Murat Bardakçı, bir “arkadaş”ından dinlediği yalan yanlış bir “haber” üstüne, oturup benim hakkımda bir yazı döşeniyor. Gazetesi de o yazıda sözü geçen kişinin Murat Belge olduğunu açıklayıp konuyu genişletiyor, reklamını yapıyor vb.

Bardakçı’nın yazısı şöyle başlıyor: “Hazret entelektüel, yazar, filolog, tarihçi, barışçı, solcu, kültür adamı, yayıncı, profesör ve İstanbul uzmanı...”

“Bitmediiii... Edebiyatçı, taş plak ustası, filozof, yakışıklı, aktivist, bilmem neredeki yurttaşlar derneğinin feşmekânı, İstanbul uzmanı, vesaire, vesaire, vesaire...”

Şimdi bu saydıklarından bazılarını ben de kendimi anlatmak için söylerim: İletişim Yayınları’nı kurduğuma göre, “yayıncı” sayılırım; övünülmeyecek kadar yakın zamanda resmen bu “ünvan” verildiğine göre, demek ki, evet, “profesör”üm; kendimi “solcu” olarak tanımlarım ve “barış”a gerçekten önem veririm ve bu amaçlar için akla yakın “aktivizm” kanalları varsa bunlara girmekten kaçınmam. Yazı durmadan yazdığımı, bunlar yayımlandığına, hatta birileri benden habire “yazı” istediğine göre, herhalde “yazar”ım da, üstüne üstlük. “Üstad falan değilim ama epeyce taş plak toplamışlığım vardır (neyse bunun kusuru). Harikulade mizahî üslûbuyla tanımladığı derneği kurdum, bir şeyleri de oldum. Haa, evet, “edebiyatçı” olduğumu da düşünürüm.

Öteki sıfatlara gelince, onları ben kendim için pek kullanmam. Örneğin, mezun olduğum bölümün resmî olmayan adı “İngiliz filolojisi” olarak geçer ama ben kendimi “filolog” saymam; tarihe ilgim çoktur ama bu konuda kalem oynattığımda, “Ben kariyerden tarihçi değilim” uyarısında bulunurum. “Entelektüel”, “kültür adamı” olup olmadığımı son analizde toplum karar verir. İki kere söylediğine göre en fazla sinirlendiğini tahmin ettiğim “İstanbul uzman”lığı da böyle bir şey. Akli başında biri kalkıp da “Ben İstanbul uzmanıyım” diye

konuşmaz. Ayrıca, "Ben şöyle bir iş yapayım" diyerek kendim de başlatmadım bu işi. Öneri geldi, yaptım. Arz talebi değil, talep arzı belirledi.

Bardakçı'nın saymayı unuttuğu, ama benim bir miktar değer verdiğim birkaç başka işim de var: çevirmen olmak, "kıyı kaptanı" olmak gibi.

Peki, bu sayılan listede, "ayıp" olan bir şey var mı? Sanmıyorum. Herhalde Murat Bardakçı da bu işlerin ayıp olduğunu söylemiyor. Benim bunları hak etmediğimi söylüyor olmalı.

Herhangi bir yerde veya zamanda "Ben bu sıfatların sahibiyim" diye bir beyanatta bulunmadım. Başkaları, benim için böyle şeyler sıraladığında, "abartmayın" derim; ama böyle işlere bir biçimde bulaşmış olmaktan ileri gelen bir mahcubiyetim yok, olması gerektiğini de düşünmüyorum. "Hak etmediğimi" iddia eden kişi, niçin hak etmediğimi açıklamalı, açıklayacak bazı kanıtlara da sahip olmalı. Oturup böyle bir yazı döşendiğine göre, herhalde en güvendiği kanıtlarını orada ortaya koydu. Ben de, dün, "ortaya koyduğu" şeylerin ne kadar çürük çarık olduğunu söyledim.

Böyle bir yazı yazan adamın "bir dayanağı olmalı" diyorum da, bu bir "ilke", sonuç olarak. Dürüst olmakla, hattâ "onurlu" olmakla ilgili bir şey. Murat Bardakçı'yı yazdıklarından, şöyle böyle, bilirim. Onun böyle bir yazı yazmasının ardında, "kanıt"tı, "dayanak"tı, böyle şeylerin sözkonusu bile olmadığını anlayabiliyorum. Kişisel bir nefretten başka hiçbir şey yok orada. Bunun da bir çaresi, panzehiri filan bulunamaz. Bilemeyeceğim, akıl erdiremeyeceğim birtakım kişisel süreçlerle "doldu ve taşıtı", anlaşılan.

Geçen gün, Türkiye'deki öncelikle siyasî bölünme ve kamplaşmadan, bunun yarattığı akıl ve mantık dışı nefret ortamından söz ediyordum. Murat Bardakçı bu "siyaset"i kısmen içindedir; örneğin Talat Paşa'nın defterini yayımlamaktan kendini alıkoyamaz, ama bununla "Ermeni iddialarının çürütüldüğü"nü de söyler ve içinden, harbî ve hasbî fikri olarak, Ermeni Kıyımı'nın doğru ve gerekli olduğuna inanır vb. ama bu saldırısında, *onun* motivasyonu sanırım "siyasî" değil, öncelikle kişisel. Ama, o "siyasî nefret" atmosferinden destek alıyor.

Gazetesinin sorunu pek öyle değil gibi. Onların bana saldırımları, benim sözcüsü gibi görüldüğüm bazı değerleri geçersizleştirmek için olsa gerek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tetikçinin tetikçisinin tetikçisi

Murat Belge 17.05.2009

Bizim yayın hayatımızda öteden beri âdettir, birileri birilerine saldırır. Söylenen sözün, suçlamanın doğru olup olmadığı, sıradan okur tarafından pek de bilinmez. Onun için bu çatışmalar, biraz "horoz dövüşü" havasında seyredilir. Zaten kimin kimi tuttuğu da başından beri büyük ölçüde bellidir. Yani, bu "horoz dövüşü" sırasında birilerinin fikir değiştirdiği de görülmez.

Böyle düşündüğüm için normal olarak bu gibi saldırılara karşılık verme gereğini duymam. Birçok zamanda, o saldıran kişiyle polemige girmenin de anlamsız olduğunu düşünürüm. Murat Bardakçı'ya cevap verdim, çünkü burada, bir düzeyde, basit bir olgu çarpıtması söz konusu. "Şöyle demiş" diyor; "Hayır, öyle değil, böyle dedim."

Dün yazdığım gibi, bunlarla Murat Bardakçı gibi birinin nefretini, düşmanlığını dindirmek mümkün değil. Yukarıda söylediğime benzer bir durum olmadıkça, adını anmamayı da tercih ederim.

Yalnız, burada bir "ikinci düzey" daha var gibi geliyor bana. Bardakçı, kişisel nefretiyle, gazetesinin, *Habertürk*'ün, daha "nesnel" amacının tetikçisi olmuş sanki. İlk yazısını yazıyor, herkes kimin kastedildiğini çok merak ediyor! Gazete, bir gazetecilik görev duygusuyla bu merakı gidermek üzere bana neredeyse bir tam sayfa ayırarak kendi rolünü yerine getiriyor! Ama bu da yetmiyor, bu arada Emre Kongar'ın bir kitabı çıkmış ve içinde benim hakkımda söylenmiş hakaretimiz sayılabilir sözler var. Gazete hemen bunları da yayımlıyor. Arkasının nasıl geleceğini bilemem ama bir kampanyanın devam etmesi şaşırtıcı olmaz. Çünkü herhalde *Habertürk*'ün kendisi de daha iri kıyım başka birilerinin "tetikçi"liğini yapıyor (bunu yapmakta ehliyetini kanıtlamış bir kadro söz konusu). Başka yayın organlarında başka bireylerin yapmakta olduklarıyla biraraya getirilebilir şeyler bunlar. Son analizde, hepsi bu ülkede cereyan etmekte olan ana kavganın parçaları.

Gazete "nesnel" görünümü verilmiş bir "tercüme-i hal" ile beni okurlarına tanıtıyor. Örneğin, "Soros fonlarından destek alan Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin uluslararası başkanlığını yaptı" diye bir cümle. Bu "cenah"ın Soros'a da, benzeri her şeye de nasıl baktığı malum. Bu herhalde, böyle bir kuruluştaki "uluslararası başkan" olan birinin ne kadar adi biri olduğunu kanıtlamak için faydalı bulundu. Değerlendirme farkı son zamanlarda bu derece büyüdü bu ülkede. Örneğin o sayfadaki küçük resimde Hrant'ın fotoğrafının yanında duruyorum. Bu ya Agos'a başsağlığına gittiğim gün ya da cenaze yürüyüşünde çekilmiş. Elbette Hrant'ın resmiyle yan yana olmak bana ancak şeref verir, ama gazetenin bunu henüz parlamamış bir Ogün Samast'a yol göstermek için uygun gördüğünü bilsem, buna şaşmazdım.

Bu tip gazeteler benimle ilgili yayın yaptığında, burada en şaşmaz şahsiyet Zsa Zsa Gabor'dur. Dolayısıyla tabii o da var sayfada. Şu cümle de çok tipik: "... Zafer gazetesinin başyazarlığını da yapan Burhan Belge en çok yaptığı bir evlilikle adından söz ettirdi"! Burhan Belge, beğenilir, beğenilmez, çok yazmış, bu ülkenin fikir hayatında rol oynamış bir insandı. Bunlara değil de Gaabor'la evlenmiş olmasına önem veriliyorsa, bu onun suçu değil, böyle sansasyonlardan başka şeye ilgi duyamayan medya mensuplarının tercihidir.

Gazete hayatımdan birçok ayrıntı aktarmış, ama hepsi çok doğru değil. Örneğin "... Hale Soygazi ile 10 yılı aşkın bir süredir birlikte yaşıyor" diye bir cümle kullanılmış. Böyle şeylere de pek önem vermem ama, Hale'yle evli olduğumuza göre "birlikte yaşıyor" fiili de doğru bir izlenim vermiyor.

Bunu izleyen Emre Kongar haberi hakkında herhangi bir şey söylemeye niyetim yok. Bu, tam da, yazının başında anlattığım duruma benzer bir olay. Cahilmişim, Marksizm'i bilmezmişim vb. ne diyeyim ki bunlara? Ha, bir tek şu "olgu"yu düzeltebilirim: Herhangi bir dönemde Emre Kongar'ın "demokrat" olduğunu düşünmedim.

Evet, dediğim gibi, kampanyanın arkası gelebilir. Zaten başka sinyaller de var. Mekanizmanın nasıl çalıştığını görmek ilginç aslında.

Statüko

Murat Belge 19.05.2009

Türkiye bir "statükolar" toplumdur. Statükonun değişmesi kadar korkutucu bir olay tasavvur edilemez. Böyle olunca, "hayat" dediğimiz ipe sapa gelmez süreç de statüko falan dinlemeden akıp gittiği için, sorunlar birikiyor, biriktiği yerde büyüyor, kangrenleşiyor. Ama bütün bunlar olurken, statüko değişmiyor.

Örneğin, Kürt dili üstünde bir yasak var. Herhalde bir tarihte milliyetçi ideolojinin güçlenmesinde dilin de önemli bir rol oynadığı üzerine yazıldı, konuşuldu. Kürtler'i özümleme ve Türk'leştirme politikası da hep varolduğuna göre, daha çok dolaylı tedbirlerle Kürtçe'nin unutturulmasına çalışıldı. "Dil" ile "ulusallık" arasında çok-yönlü ve önemli bir bağlantı olduğu doğrudur. Ama dili yasaklamakla milliyetçiliğin yükselmesini önleyemezsiniz. Tam tersine, yasaklayarak, milliyetçiliğin yükselmesini körüklersiniz. Nitekim, olan da bu.

Şu dönemde bir "TRT Şeş" çıktı ortaya ve aslında büyük bir rahatlama yarattı. Ama tabii bugün de bunu böyle görmeyen ya da görmek istemeyenler, böyle bir yenilikten derin endişe duyanlar, başlatılan bu işten derhal geri dönülmesini isteyenler eksik değil. Oysa gerçekten mesafe almak isteniyorsa, bu ilk adıma yenilerini eklemek, Kürtçe'nin kullanım alanını genişletmek, bunu kısıtlayan yasal mevzuatı değiştirmek, dilin incelenmesini ve geliştirilmesini kolaylaştıracak akademik kurumlara imkân hazırlamak gerekiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Bağımsız Yargı"

Murat Belge 22.05.2009

Bir süreden beri, şu dönemde Yargı erkinin oynamaya başladığı rol üzerinde bir şeyler yazıyoruz, çünkü olaylar bizi bu konuda yazmaya zorluyor. Bu rol Yargı erkinde *verildi* mi? Yoksa Yargı bunu gönüllü olarak *üstlendi* mi? Resmî düzeyde bunların ikisi de mümkün değil. Bütün "Erk" in şöyle ya da böyle davranması düşünülemez. Ama AKP'yi yok etme mücadelesin yarattığı patırtı içinde Yargı Erki içinde yer alan bazı (ama bir hayli fazla sayıda) bireylerin kendilerini bu mücadelede etkin bir rol oynamakla yükümlü saydıkları anlaşıyor.

Şimdi şu Cumhurbaşkanı'nı yargılama konusunda hüküm veren mahkeme ve yargıca bir göz atarak başlayalım. Siyasetle, hukukla öyle fazla içli dışlı olmaya gerek yok. Cumhurbaşkanı hangi durumlarda yargılanır, bunun bir tanımı var ve biliniyor. Herhalde herkesten önce bir yargıcın bilmesi gerekir. Ama yargıç böyle bir karar veriyor.

Sonra okuyoruz ki bir anlayış çerçevesinde "muvazzaf" bir davranış gösteren, bunu birden fazla kararında belli eden, Ergenekon soruşturmasında da adı geçen bir yargıç sözkonusu. Kemal Kerişsiz gibi birinin takdirine ve öpücüğüne nail olmuş bir yargıçtan söz ediliyor.

Bunlar olurken bir Danıştay yargıcı bir konuşma yapıyor. Burada anafikir Danıştay'a saldıran adamın bir "dinci

fanatik" olduğu ve sözgelişı Başbakan'ın sözlerinden esinlenerek bu saldırıyı ve bu cinayeti gerçekleştirdiği.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Ant"

Murat Belge 23.05.2009

Sabah'ta Engin Ardıç'ın "ant" üstüne yazısını okudum (22 mayıs, cuma). Önceki gün de radyodan şöyle bir kulağıma çalınmıştı. Evet, her türlü sorunumuzun yanında, bir de böyle bir "ant" sorunumuz vardır. Engin Ardıç'ın yazısında söylediği şeylere katılıyorum, o bağlamda bunlara eklenecek fazla bir şey de yok.

Herkese "Türk'üm" diye bağırarak, başta Kürt, etnik olarak Türk olmayan çocuklara eziyet etmenin tersliği ortada. Ama Ardıç'ın da dediği gibi, bu "ant"tan vazgeçmenin birinci nedeni bu olmamalı. "Varlığım Türk varlığına armağan olsun" diye bağırarak, Türk kökenli olanlar içinde ayıp. Doğrudan doğruya, "ırkçı" ve "faşist" olduğu için kaldırılmalı.

Ama, tartışmayı duyunca ve yazıyı okuyunca, bunun yaratacağı yeni gürültüyü düşündüm öncelikle: AKP'den birileri çıkıp da "Bu ant kaldırılmalıdır" diyecek olursa kopacak kıyameti! "Atatürk düşmanlığı" hemen gündemin başına yerleşecektir; ama aynı zamanda "Türk ulusu"na karşı bir girişim olduğu da söylenecektir. Her alanda taban tabana karşıt değerlerle yaşıyor olmamızın bir örneği daha. "Türk ulusunu küçültücü" davranış olarak ben bu "ant"ın her sabah çığlık çığlığa okunmasından, okutulmasından daha çarpıcı bir davranış düşünemiyorum.

Sonuç olarak, bu da bir simge, başka birçokları gibi. Türkiye, sürekli simgeler üzerinde çatışan, kavga eden bir toplumdur. Ama simge hakkında da olsa, kavganın kendisi olabileceği kadar gerçektir ve somuttur. Kavga, Türkiye'nin şimdiye kadar olduğu gibi yaşamaya, daha doğrusu "yaşatılmaya" devam edip etmeyeceğinin kavgasıdır.

Bu nedenle, gene Engin Ardıç'ın sözkonusu ettiğim yazısında söylediği gibi, "normal" bir toplum olmaya karar vermemizle ilgili bir sorundur bu.

Sözgelişı, Amerika Birleşik Devletleri'ni bu dediğim "normal toplum"un örneği sayabilir miyiz? Sayarsak, orada ne oluyor, ne yapıyorlar, bir bakalım. Öğrenciler ellerini yüreklerinin üstüne koyar ve "I pledge allegiance to the flag and to the nation for which it stands" (aklımda böyle kalmış) derler. Yani, "Bayrağa ve onun temsil ettiği ulusa bağlılığımı ("sadakatimi" de olabilir) beyan ederim." Doğrulukla eğrilikle, küçüklerle büyüklerle ilgili bir şey geçmez, hepsi budur. Sonra da bir dua okular ki bu bize çok "anormal" gelirdi herhalde.

Peki, bu bizimkini andıran, böyle şangır şungur faşizan bir "ant" var mı, varsa nerede var? Bu sorunun cevabını ben bilmiyorum. Ama varsa, bulunduğu yerin pek örnek alınacak bir toplum olmayacağını tahmin edebiliyorum.

Türkiye'de okula giden herkes, otuzlardan bu yana, öğretmeninin teşvikiyle göğsünü kabartarak ve sesini yükselterek bu sözleri haykırdı. Türkiye Cumhuriyet'i yurttaş olmayı öğrenmenin belli başlı yollarından biriydi,

bu kelimeleri bu üslûpla haykırmak. Küçüklerine eziyet edenler de, anasını babasını doğrayanlar da haykırdı bunu, hiç çalışmayan ve durmadan yalan söyleyenler de, birilerine göre “vatan haini” olanlar da. Zaten bu tür şatafatlı ve teferruatlı söylevlerin başlıca sakıncası budur. Normal insan psikolojisi, rutin haline getirilmiş sözleri, jestleri vb. ciddiye alamaz, önemseyemez. Kalıbın gereği yerine getirerek, göreneğe uyar. Tamamen mekanik bir şeydir bu. Ezberlenmiş bir kalıptır.

Ama, tabii, bu gibi “törenleri” üzerinde düşünmeden, sorgulamadan, itiraz etmeden yerine getiren bireylerden oluşan bir toplum, belirli özelliklerle donanmış, donatılmış bir toplum demektir. Burada, bu “törenler” sorgulanmadığı gibi, başka hiçbir şey de sorgulanmaz –en başta otorite sorgulanmaz.

“Böyle devam edecek miyiz, değişecek miyiz” sorusunun ya da biraz değişik biçimde söyleyecek olursak “normal bir toplum olacak mıyız” sorusunun özünde bu yatıyor zaten.

Aşırı şoven bir ideolojiyi sorgusuz kabul eden insanlar olma sürecinin sayısız kurumları arasında bir tanesi ve sadece bir simge, “ant” denilen bu beyanat. Ötekiler oldukça ondan vazgeçmenin fazla bir anlamı yok. Ama demokratikleşmeye karar vermiş ve bunun için adım atmaya başlamış bir toplumda elbette ki bir anlamı veya bir yeri yok.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs'ın tekrarı

Murat Belge 24.05.2009

Geçen gün Yargı hakkında (bir kere daha) yazarken söylediğim yöneliş her gün yeni örneklerle besleniyor. CHP'nin TRT'ye karşı dava kazanması nasıl bir şeydir? Ama asıl, yargıcın çarşafı kadının davasına bakmaması nasıl bir şeydir? Neyse, niyetim bu olguların çetelesini tutmak değil, bu yazıda. Ama esaslı bir çetelenin tutulması da gerekiyor –AKP iktidarı öncesinden başlayarak.

Bu gidişat bana 27 Mayıs öncesi durumun yeniden biçimlendirilmesi yolunda bir seferberlik olduğu izlenimini veriyor. Anlatayım: asker, sabırsız üyelerinin sürekli ajitasyonu sonucu ortaya atıldı, demeçler, muhtıralar derken, tuhaf bir noktaya geldi. O gidişin sonu “darbe” olmalı, gibi bir manzara çıktı. Ama sabırsız değil, sabırlı üyeler ağır bastı ve darbe olmadı. Böylesi de kimilerinin gözünde bir “prestij kaybı”na yol açtı (her zaman “darbe-yapar” bir ordu görmek isteyenlerin gözünde). TSK'nın şimdiki komuta kademesi “AKP iktidarı öncesi statüko”ya dönmek istiyor.

Ama darbe furyası başladı bir kere. Onu durdurmak da çok zor.

Ellilerde CHP muhalefetin dozunu giderek yükseltmişti. Bir demokrasi ve hoşgörü kültürü yaratamamış Türkiye’de DP de ancak daha fazla sertleşmekle bu muhalefeti etkisizleştireceğine inanıyordu. İktidar da, muhalefet de, tek-partinin tepe kadrolarındandı. Başka türlü siyaset bilmiyorlardı (Bayar’ın “tenkil” felsefesi vb.)

Sertleşme, çok kolay, hukuk dışına çıkmayı getirir. DP bunu sık sık yapıyordu. Yargı ise, bürokrasinin her dalında olduğu gibi, CHP okulunda yetişmişti.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeraltı Suları akıyor

Murat Belge 26.05.2009

Geçtiğimiz hafta sonu, Ermeniler’le Türkler’in Karanlık geçmişi, geçmişi hatırlamanın ve hatırlamayı reddetmenin yolları ve stratejileri üstüne bir toplantı vardı. İstanbul’daydı. Halka açıktı. Kendi başına kalabalıktı; ilgili bir izleyici topluluğu vardır. Ama, katılımcılardan biriyle konuştuğumuz gibi, bundan birkaç yıl önce, büyük gerilimler sonrasında ve arasında gerçekleşen Ermeni toplantısından ne kadar farklı bir atmosfer! Sadece bandocubaşı Kemal Keriñsiz’in ortalıkta olmaması değil herhalde, bu sükûneti yaratan... O toplantının yapılmış, yapılabilmiş olması, gerçekten bir “tabu”yu yıktı, bir “put”u kırdı. Zaten onun için, bu olmasın diye, öylesine çabalıyorlardı, hep birden, Keriñli ve Keriñsiz’leriyle, emekli generalleriyle, hükümet içindeki adamlarıyla.

Ayrıca, o toplantı sükûnet içinde geçti diye, bundan böyle sükûnetin hâkim olacağını düşünmek de çok yanıltıcı olur. Bütün olgunlaşmamış, olgunlaşmadan yaş alan toplumlar gibi Türkiye’de de pek çok şey son analizde “saman alevi”dir ve ancak bir “tutuşturan” olduğunda samanlar alev alır. Ama samanlar hep oradadır. Bugün “komünizm” yapan Tan gazetesini yıkıp dökmek için tutuşturursunuz, yarın Ata’mızın Selanik’teki evi bombalandı diye, derken Ermeni Kıyımı konuşuluyor veya irtica laikliği çığnıyor diye. Adamların şu sıra başka işleri olmasa bu dediğim toplantıyı da altüst etmek üzere örgütlenir ve eyleme geçerlerdi. Gene de, bir şeyler değişiyor, değişebiliyor.

Yaşadığımız şu son yirmi, otuz yıllık dönem bana, Türkiye’nin “yeraltı suları” dönemi gibi görünüyor. 1980’de 12 Eylül, bu toplumu kulağından tutup otuzlara geri götürme ve orada sağlam bir direğe bağlama girişimiydi. “12 Eylül Anayasası” dediğimiz metin, işte o bağlama çabasıydı. Girişimin bu kısmı oldukça başarılı oldu: işte biz, işte Anayasa! Girişimin yılları, zamanı ve hayatın temeli olan değişimi durdurma çabası aynı derecede başarılı olmadı. “T.C. vatandaşı” olmayan “Zaman” ve “Değişim” Kenan Evren’in emirlerini dinlemediler ve akıp giden yıllar içinde Türkiye bile bu ikilinin etkilerini hissetti.

Değişim bastırdıkça, “Değişime Direniş” de büyüyor ve güçleniyor. Koca Ergenekon örgütlenmesi bu rüzgârı arkasına aldı bunun yarattığı manevi kargaşayı örgütledi. Ama o da takatinin, potansiyelinin sonuna ulaştı. Şüphesiz, daha çok tekme atacak, debelenecek gücü ve imkânı var. Bu toplumun demokrasiye, rasyonalizme, olgunlaşmaya, medeniyete doğru yol alışını geciktirecek şeyleri hâlâ yapabilir, ama durduramaz.

Çünkü dediğim o “yeraltı suları” var. Dâhiyane bir mekanizma kurar, suyu da, bir süre, yokuş yukarı akıtırınız. Ama sadece bir süre ve sadece bazı yerlerde. Uzun vadede, sizden güçlü Yerçekimi Yasası vardır ve su da uzun vadede onun kuralına uyar. Başta değindiğim Ermeni Kıyımı konusu bu anlattığım genel durumun bir yığın örneği arasında sadece bir tanesi. Orada da, kurdukları barajlar yıkıldı, suların önü açıldı. Ama resmî ve gayriresmî (özellikle bu ikincisi) imkânlarıyla insanları korkuttukları, korku salan mekanizmaları hâlâ ayakta tutabildikleri için, neyin ne olduğunu öğrenenler, şimdilik, öğrenmekle yetiniyor ve bunları yüksek sesle söylemiyorlar. Bu yeni kuşakların asıl öğrendiği, A konusunda gerçeğin şöyle, B konusunda gerçeğin böyle olmasından önce, bu düzenin ve onun adında konuşanların yalancı olduğu ve her zaman, her durumda yalan

söylediği. Öyle ki, onların bir şeyin olmadığını söylemesi, o şeyin gerçekte olduğunun en sağlam kanıtı.

Bu toplumun geleceğinin başlıca belirleyicisi, “yeraltı suları” metaforuyla anlatmaya çalıştığım bu süreç. Bu süreç işliyor, işleyecek. Ama direniş de sürüyor ve gerçek “aydınlanma”nın önünü hâlâ tıkayabiliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs üstüne bir kitap

Murat Belge 29.05.2009

Kimbilir ne zaman bir sahafta görüp aldığım ve bir türlü kapağını açamadığım bir kitabı nihayet okuyabildim. Kitabın tam adı “Hürriyet için 27 Mayıs 1960 Devrimi”; kapakta bunun “Hürriyet İçin” kısmı daha büyük yazılmış. Altında, “Yazan: Kurmay Binbaşı Avni Ekvli, Harp Okulu Üçüncü Tabur Kumandanı” yazısını okuyorsunuz. Herhalde kendisi bastırılmış, çünkü bir yayınevi adı görünmüyor. Tarih ise 1960. Yani 27 Mayıs’tan birkaç ay sonra yazılmış ve basılmış bir kitap.

Okurken sürekli gözüme çarpan bir nokta, 1960’ın ve tabii 27 Mayıs’ın yakın tarihimizde oynadığı “ayraç” rolüydü. Bundan önceki siyasî bilinçlilikte tuhaf bir naiflik, bir çocuksuluk var. Darbeden birkaç ay sonra yazılmış bu kitapta da dediğim naif nitelik kendini hemen belli ediyor.

Niçin böyle acaba? Çok-partili bir siyaset hayatı yaşanmadığı için mi? Ama elli-altmış arasında, hem de epey ateşli bir çok-partili parlamentarizm deneyiminden geçildi.

Niçin böyle acaba? Çok-partili bir siyaset hayatı yaşanmadığı için mi? Ama elli-altmış arasında, hem de epey ateşli bir çok-partili parlamentarizm deneyiminden geçildi.

Yoksa, ülkede bir “sol” olmamasından mı? Belki. Ama bir “sol” olduğunu düşündüğümüz yıllarda da bu “sol”, iki geleneksel gücün üzerinden politika yaptığı bir “piyon”dan öte bir varlık sahibi olamamıştı.

Nedenini açıklayamayacağım; ama böyle bir “büyümemişlik” bu dönemin siyasî “literatür”ünde hep hissedilir.

Kurmay Binbaşı Avni Ekvli, tahmin edileceği gibi, 27 Mayıs’ın ateşli bir taraftarı. Bu konulara pek girmiyor ama Harbokulu’nda “tabur kumandanı” olması da herhalde bu eğiliminin sonucu olsa gerek, çünkü kendisinin de anlattığı gibi Harbokulu 27 Mayıs’çıların başlıca silâhiydi ve burada “kafadar” subayların görev yapıyor olması önemliydi.

Ekvli’de yoğun ve şiddetli bir Demokrat Parti nefreti görüyoruz. Zaten bunun hiçbir gizlisi saklısı yok: “... molla Celâl ve onun maşası manyak Menderes...” gibi cümleciklerle sık sık karşılaşıyoruz.

Kitapta ağırlıkla 27 Mayıs’ın gerçekleştirilmesi anlatılıyor ve bunun için doğal olarak DP iktidarının son bir iki yılı daha yoğun bir biçimde ele alınıyor. Bu birkaç yılın iktidara karşı (ordu içinde) duyulan nefreti büyük

boyutlara vardırđı anlatılıyor: “İşte bu ve buna mümasil binlerce hadiseler memuru, öğretmeni ve subayı tamamen huzursuz yapmıştı. Ayrıca maaşların azlığından doğan malî imkânsızlıklar bu zümrenin belini iyice bükmişti” (s.52; “maaş” konusunun böylece çtlatılması da dediğim o naifliğin örneklerinden).

“Subaylar, bu gidişatı çok yakinen takip ediyorlardı. İşin vehametini anlamışlardı. Artık öyle bir durum olmuştu ki, ne herhangi bir subay ve ne de herhangi bir kimse subaylar meclisinde sabıkları methetmek cesaretini gösteremiyordu. Çünkü, derhal sert bir lisanla karşılanıyordu. İşte, böyle bir duygudan doğan fikir ahengi ordu içinde kuruluvermişti [bir şeyler hatırlatıyor mu bu sözler?]. Kayseri hadiselerinde bu iş fiilen kendini gösterdi. Nihayet, son olaylar subayları bir araya getirdi, gurup gurup sabıkları yok etme çarelerini aramağa ve ‘Nasıl yapmalı?’ ‘Nasıl yaparız?’ suallerine cevap vermeğe koyuldular” (s.157-58).

Yani, DP’nin Meclis’te bir “Tahkikat Komisyonu” kurma gereğini duyduğu ortamı anlatıyor.

DP iktidarının son yıllarında hükümetin hazımsız ve baskıcı uygulamalarından, Kayseri Uşak olaylarından vb. ben de çok rahatsızdım. Ancak Elevli, bu son yılları vurgularken, aslında işin DP’nin iktidar olduğu güne uzandığını da saklayamıyor. Yani, konu hükümetin giderek demokrasiden uzaklaşması konusu değil. CHP, yani devlet iktidarını kesintiye uğratması.

Celal Bayar’ın İnönü’ye minnet borcu var. “Zira 1950 seçimlerini kaybettiğinde, o devrin generalleri işe müdahale teklifinde bulunmuşlardı, fakat İsmet Paşa buna rıza göstermemiş...” (s.63). Yani, bu seçimi kazanmış partinin ne yapacağı hakkında hiçbir bilgi yokken de, durum böyle.

Bakın: “Nihayi kaynaşmalar çok mükemmel bir teşkilâtlanma ile hepimizin bildiği ve bu inkılabın pırlantası olan *Milli Birlik Komitesini* meydana getirdi. İlerde isimlerini açıklayacağım *Hürriyetperver*, vatansever ve her türlü tehlikeleri göze alan bu asil ve güzide subaylar, günler, haftalar, aylar ve hattâ senelerce çalıştılar, plânlar hazırladılar ve gelecekle ilgili ağır mes’uliyetlerini de teferruatıyla plânladılar.”

Yarın da Elevli’nin kitabına devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs notları

Murat Belge 30.05.2009

Kurmay Binbaşı Avni Elevli’nin 27 Mayıs üstüne kitabını okumaya devam ediyorum. Sözkonusu ideolojinin sürekliliğini gösteren birçok örnek insanın karşısına çıkıyor. Binbaşı, dünkü alıntılarımdan birinde “memur-öğretmen-subay” birliğinden söz ediyordu. Bunlara, zaman zaman, “basın”ı da ekliyor. 27 Mayıs tam bir basın özgürlüğü getirmiş. “Fakat en önemli safhalarda onlar, bize sormadan ve bizde *Komite*’nin kararını almadan ve kendilerine bildirmeden hiçbir şey yazmadılar. Üstelik her an verilecek vazifeleri ifaya hazır olduklarını, her hizmeti zevkle yapacaklarını bildirdiler. Onlar bizim hem karagün ve hem de iyi gün dostumuzdular” (s.44; imlâ yanlışlarını olduğu gibi alıyorum).

"Bir gün resmî bir husus için bir gazete yazıhanesine gitmiştim. Beni gören biri '*Dikkat, Türk ordusu geliyor*' diye bağırması ve diğer arkadaşlarını o odaya toplayarak bana tanıştırmıştı. Onlar bu meşru ve haklı davamızda kendilerine düşen hizmetleri tam olarak ifa ettiler.

"Gençliği hazırlayan ve galeyana getiren onların çalışması, yazıları değil mi? Gençliği ateşleyen ve alevleyen onların kalemleri değil mi idi?"

Bu satırlar bugün de insana fazla şaşırtıcı gelmiyor, çünkü 12 Eylül'den beri bunu kural haline getirdik zaten. AKP iktidarı ise ittifakı pekiştirdi. Tek şaşırtıcı olan, durumun bu açık ifadelerle dile getirilmesi ("naiflik" dediğim hep böyle şeyler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs potları

Murat Belge 31.05.2009

Kurmay Binbaşı'nın Demokratlar'a nefretinin derecesi ürkütücü. Yoğunluğunun yanısıra, her türlü ırkçı önyargıyla da dolu olması ayrıca düşündürücü (çünkü aldığı eğitimin niteliği hakkında bazı şeyleri açığa çıkarıyor). Celal Bayar; "Şu harzi, ben komiteciyim diyen bunak. Şu komiteci bozuntusu" (s.63). "Kanı bozuk Namık Gedik... şerefsiz, dinsiz ve imansız öldün.

"Dinle şimdi, etrafında at sinekleri dolaşan, dağ dikenleri biten" (s.75)... Kim olursa olsun, insanlar hakkında böyle şeyler söyleyen birinden korkulur. "Zaten *Menderes* içimizde yaşayan bir *Rus*'tu, etrafı da öyle" (s.95)!.. "Bunu fark eden *Zeki Şahin* damarlarındaki karışık *Bulgar* kanı ile *Siddik Sami Beyin* üzerine taarruz etti" (s.91)... "fare suratlı Adnan Menderes" (s.88)... "Sen bir iki uşak bulabilirsin belki, amma o kadar. Onların da kanı şüphelidir. Git birkaç batın geriye karışmış kanı bulurusun" (s.74). DP milletvekili Hristaki Yoannidis vesilesiyle "... memleketimizi Hristaki'nin bağlı olduğu milletin istilâ ordularına karşı müdafaa eden... İsmet Paşa" deme fırsatını da buluyor (s.71).

"Fakat şurası muhakkak ki, sizi ipe çekecek cellatların faaliyetlerini yine böyle onbinlerce vatandaş seyre gelecek" (s.119). Elevli, idamların bir adada yapılmasına ve yurttaşlarımızın bu güzel temaşadan yoksun kalmasına üzülmüş olmalı. Hattâ "Cellat" kullanılmasına da. "Belki bir gün vatan haini damgasını yiyen bu Yassıada sakinlerinin birkaçının ipini çekmek nasip olursa en büyük huzur ve sükûna kavuşacağım" (s.71).

Demokrat Parti'den ve önderlerinden böylesine nefret etmek için çeşitli "Vatanî" gerekçeler buluyor. "İstibdat" falan gibi... Ancak bu nefretin maddî temellerinin de olduğu anlaşılıyor: "Fakat sabıklar memlekette millî duyguları, millî heyecanları, şeref, namus ve ahlâk mefhumlarını kaldırmak için ellerinden geldiği kadar çalıştılar. Böylece muazzam bir para, eğlence, lüks ve sefahat hırsı yanında memlekette büyük bir zümrenin [bu herhalde bürokrasidir] sefalet içinde yaşamasına sebebiyet verdiler" (s.155). "Siyah havyar"lar, "viski"ler de (s.96) söz konusu ediliyor. Bunlar da çok tipik, çok alışık olduğumuz küçük bürokrat hasetleridir.

Binbaşı'nın önyargıları cinsel alanda da kendini gösteriyor doğal olarak. Menderes'in aşk hayatına birkaç

gönderme yapmaktan kendini alamıyor. "İkisi opera artisti idi, kardeştiler, sarıya boyarlardı saçlarını. Menderes'in çok iyi arkadaşları imiş. Tabii kadınlık babında. Hani bunlara metres mi ne derler? İşte öyle bir şey! Bu kadınlar, aman yarabbi nasıl anlatayım..." (s.79). Ne olduğu anlaşılamayan imalar: "O maarif vekili ki hey!.. Hilton'da hanımı kalırdı!.." (s.69).

Yunan Başbakanı gelecek... "Dostluk perdesi altında, sabıkların gelecek şahıslarla bir damar ve kan karışması varmış hissini..." (s.69) diye cümleler kuruluyor. Aşağı ırklar unutulmuyor: "... Afrika yamyamları veya muhtelif filimlerde gördüğümüz beyaz düşmanı kızıl derili taarruzları..." (s.103).

Ankara Koleji'nden fazla katılan olmamış, çünkü "...bütün kolejlerde olduğu gibi burada da tedris sistemi ve programları icabı millî duyguların aşılmasına pek önem verilmiyordu" (s.102). Verilmeyince, zavallı çocuklar "... nihayet idam sehpasına ve damarlarından akmayan, akmiyacak olan pis kanı ile Türk topraklarına da gidecek" (Menderes bu; s.91) gibi soylu millî duygulardan yoksun kalıyorlar.

Bu nefret, bütün hamasî edebiyatın yanından ara sıra beliren "cahil Türk milleti"ne karşı da kendini gösteriyor. Komite Meclis'e gidip yemin ederken, Parlamento da ideal kadrosuna kavuşmuş oluyor: "İmzasını zor atan yoktu burada" (s.197).

Avni Elevli dilimize başka eserler de kazandırmış ama bunları ele geçirip okuyamadım. Bunlardan birinin uzunca bir adı var. Şöyle: Türkiye İşçi Partisi Programı ile Anayasaya aykırıdır-Kurulmak İstenen Yeni Düzen Korkunçtur.

Bu başlık, 27 Mayıs kitabında sergilenen " ilerencilik" sevdasının sınırlarını da açıklıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Futbol fanatizmi

Murat Belge 02.06.2009

Baktım, Mehmet Barlas bu sabah "Bir futbol takımını fanatiklik düzeyinde tutanları anlarım" cümlesiyle başlayan bir yazı yazmış. Bu cümleyi yazan ben olsam, cümlenin yüklemi de "anlamam" olurdu. Çünkü sahiden anlayamıyorum bunu. Daha genel bir çerçevede bakınca, "fanatizm" denen tavır, üslûp, hayatta en hoşlanmadığım şeydir. Böyle olmasına rağmen, "anlamadığımı" söyleyemem. "Fanatik dindar", "fanatik milliyetçi" vb. Bunlar var, oluyor; çünkü bu gibi ideolojiler ya da inançlar zaten taraftarlarından böyle bir bağlılık talep ediyorlar.

Futbol ya da genel olarak spor talep etmiyor mu? Hayır, şüphesiz o da ediyor. Aslında, o tür ideolojilerin yarattığı bağlanma kalıplarını alıp kullanıyor. O düzeyde tanınmış bir bağlanma biçimini, "falanca takıma bağlanacaksın" diye farklı bir alana uyarlıyor. Söz gelişi, milliyetçiliğin terminolojisi, kelime hazinesi vb. olmasa, bir taraftar da kanının siyah-beyaz ya da sarı-lacivert aktığını söylemeyi akıl edemezdi. Ama orta yerde böyle özenle kurulup büyütölmüş bir model olunca, ondan malzeme ödünç almak da kolaylaşıyor.

Kolaylaşıyor da şu "ödünç almak" durumundan ötürü sporda bu çeşit fanatizm bana anlaşılmaz görünüyor. İki gün önce bu yılın şampiyonunun Beşiktaş olduğu anlaşıldı. Zaten bazılarıımıza böyle futbol yazısı yazdıran olay da bu şampiyonluk ya. İki de birde sevinç gösterisine çıkmış taraftarların yarattığı trafik tıkanmalarına takılıp

araba içinde of pof ettikçe, futbol kendini benim hayatımın da parçası haline getirmeyi başarıyor. Neyse, şampiyonluk sonrası gazetelerde okuyorum ki, Mustafa Denizli, böylece, üç büyük takımı da şampiyon yapmayı başarmış.

İşte, asıl “anlaşılmaz” bulduğum durum. Diyelim ki ben Beşiktaş taraftarıyım. Mustafa Denizli’ye de bayılıyorum, “Onun gibi teknik direktör yok” diyorum, tezahürat yapıyorum, falan. Derken ertesi yıl bir de bakıyoruz Mustafa Denizli Galatasaray’ı çalıştırmaya başlamış. Şimdi ben zihnimde nereye oturtacağım onu?

Aynı şey tabii oyuncular için de geçerli. Bir kulüpte parlayan, onun asları arasına giren futbolcu kulüp değiştiren, hele eskisinin ciddi rakibi olan bir kulübe (Galatasaray-Fenerbahçe ilişkisi gibi) geçince ne oluyor? Okuyoruz, görüyoruz. Eski takımının taraftarı nefret ediyor, hakkında kötü tezahürat yapıyor, falan.

Yaşım küçükken ve futbola ilgim doğal olarak daha fazlayken ben de bu “bağlılık” konusunu ciddiye alırdım ve takımını bırakan oyuncuya bir çeşit “vatan haini” gözüyle bakardım. Bizim futbol tarihinin “flaş transfer”lerinden biriydi (erken biri), Kadri Galatasaray’ı bırakıp Karagümrük’e geçince ne kadar şaşırdığımı hatırlarım, örneğin.

Oysa bu iş –olması gerektiği gibi- *profesyonel* bir işse, elbette Mustafa Denizli veya takım değiştiren oyuncular gibi davranmak gerekir. “Ne için geçtin” sorusunun en doğal cevabı da “Para için” olmalıdır.

Ama öyle olunca “fanatik taraftar” olmayı anlayamıyorum. Spor amatör kaldıkça, tamam; semtimin, hattâ kentimin takımını tutmayı da bir yere kadar anlıyorum. Ama bu yıl tapındığım futbolcu ya da teknik adamdan önümüzdeki yıl başka takıma geçti diye nefret etmeyi ya da bunun tersini, yani “şu x ne çamur oyuncu” falan diye söz ettiğim oyuncuyu bu yıl “bizde oynuyor” diye başımın üstünde taşımayı anlamıyorum.

Yalnız, şu da var: “fanatizm” son analizde “insana özgü” bir tavır, bir üslûp. Bazı insanlar bunu kendi hayatlarında “ideolojik fanatizm” olmaktan çıkarıp bir futbol takımı fanatizm halinde yumuşatmayı başarabiliyor, yani futbolda böyle olmakla hayatlarının başka alanlarını rahatlatabiliyorlarsa, eh, bu da iyi bir şey. Böylesine sözüm yok.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bugün Liberalizm

Murat Belge 09.06.2009

Biraz ani, biraz hazırlıksız bir biçimde hafta sonuna doğru kendimi Budapeşte’de buldum. “Neo- Liberalizmden sonra Liberalizm” başlığını taşıyan kapalı bir toplantıda bulunmak üzere... Doğrusu dünyada liberalizm tarihinin bu aşamasında olanları yakından izlediğim söylenemez; onun için, bu konuda aktaracağım “derin gözlemler”im de yok. Toplantıda bu nedenle benim kimseye faydam olmadı ama toplantının bana faydası oldu. Birçok şey öğrendim, birçok yeni düşünce imkânı karşıma çıktı.

Bunları yarın, öbür gün veya daha sonra anlatırım. Şimdi aklımda Türkiye bağlamında ortaya çıkan bir kontrast var. On, on beş kişilik bir gruptuk ve çoğunluk akademik dünyada bir ayağı olanlardan oluşsa da, gazeteci ve aktivistler de bulunuyordu. Bu insanlarla liberalizm ya da herhangi bir konuyu tartışmakla burada benzer bir şeyi –şu son on yıllık dönemde- tartışmak arasındaki farkın derinliği insanı irkiltiyor. Düşünün, söze “entel-liboş” diye başlayacaksınız, klasik liboşizm ile neo-liboşizm arasında bir fark olmadığını –veya olduğunu- tartışacaksınız. Budapeşte’de Soros’un kurduğu Orta Avrupa Üniversitesi’nde çalışan ciddi bilim adamlarına “Soros çocuğu” olmanın ne gibi anlamlar taşıdığını anlatacaksınız.

Ortak oturumlarda böyle özgül konulara girilmediği için ben de bunlardan söz etmedim. Ama kahvaltıda, yemekte, Türkiye’de neler olduğunu soranlara bu gibi şeyleri de biraz anlattım. Yüzlerindeki şaşkınlık ifadesi görülmeye değerdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir anket üstüne

Murat Belge 12.06.2009

İki haftaya yakın oluyor (31 mayısta), *Milliyet*, Yılmaz Esmer denetiminde yapılmış bir anketin sonuçlarını yayımladı. Bu sonuçlara bakarak gazetenin seçtiği başlık “Hoşgörü Çok Uzakta” idi. Ayrıntıları gördükçe, başka bir değerlendirme yapmak pek mümkün olamıyordu.

Politikanın son derece gergin olduğu günlerde yaşıyoruz. Böyle bir ortamda, insanların nasıl komşu istedikleri ya da istemedikleri gibi konular “asıl büyük sorunlar”dan kopuk gibi görünebilir. Oysa öyle değil. İnsanlar böyle komşu istedikleri ya da istemedikleri için sorunlar da böyle.

Soru ve cevapların istatistiklerine bakınca insan dehşete de kapılabilir. Ama değişik konularda verilmiş cevapları karşılaştırarak okuduğunuzda, burada yansıyan zihniyet yapısının pek fazla bir sistematik içermediğini görebiliyorsunuz. Örneğin, “hangisi birinci sırada” sorusuna, “laiklik” diye cevap verenler yüzde on altıda; ama kadının evi dışında başını örtmesinin “kesin yanlış” olduğuna inananlar yüzde onda kalıyor. Demokrasi için “birinci sırada” diyenler yüzde on üç, ama “Demokrasi karşıtı girişimler ve düşünceler Türkiye için ciddi bir tehdit oluşturuyor mu” sorusuna “büyük tehdit” diyenler yüzde kırk bire, “bir ölçüde tehdit” diyenler de yüzde kırka varıyor.

Bu şaşırtıcı bir durum değil, çünkü halkımızın nedensellik, sistemli olmak gibi düşünsel disiplinle kurduğu ilişkilerin bir hayli zayıf olduğu, yeni bir bilgi değil. Ama aynı zamanda, “bunlar sistematik değil” diyerek avunmak da saçma olur. Faşizan bir toplumsal zihniyetin ille de “sistematik” olması gerekmiyor. Bu tarz bir savrukluk, yeterince tehlikeli, çünkü her çeşit olumsuz etkilenmeye açık bir yapı olduğunu ortaya koyuyor.

Şu yaşadığımız günlerde din konusu çok önemli, gündemin birinci maddesi o. “Mahalle baskısı” anketleri vb. bir yandan bu çeşit önyargıların, hoşgörüsüzlük örneklerinin altını çizerken, bir yandan da bunlarla iktidardaki parti arasında örtük ya da belirtik bağlantılar, alışverişler kuruyor. Bu son anketle de aynı eğilimi hemen hissediyorsunuz.

İlişkiyi ben böyle kurmuyorum. İnsanların yüzde altmış ikisi "Benim için din birinci sırada gelir" diyorsa, AKP'nin iktidarda olması bunun *nedeni* değil, bunun *sonucu*. Aynı şey bütün açık hoşgörüsüzlük örnekleri için de geçerli. Bunlar önce bu toplumda var; bu toplumda hep olduğu için bütün siyasî partilerde ve bu arada AKP'de de var.

"Toplumda niçin hep vardı ve hâlâ var" sorusuna geliyoruz. Bunun bir kısmı, bu toplumun bireylerinin, bu toplumun yaşadığı "modernizasyon" sürecinin mahiyetine duyduğu tepkiyle açıklanır. Bu son derece geniş bir konu; bu yazı kapsamında oraya girmeyeyim. Ama bu önyargıların, yansıyan çarpık değerlerin büyük bir kısmı da bu toplumda insanlara verilen resmî ve gayriresmî eğitimin sonucu. Okuyunca irkildiğimiz cevapları verenlerin okul yüzü görmemiş ümmî kişiler olduğunu varsaymak gibi bir kolaylığımız olamaz herhalde. "Mektep medrese" görmüş insanlar bu cevapları verebiliyorsa, bunları ya "mektep medrese"de böyle öğreniyorlar ya da "mektep medrese"de öğretilenler, bu çarpık değerleri silecek kadar güçlü olamıyor. Bunların ikisinin de geçerli ve işlemekte olduğunu tahmin ediyor, tahminden öte, görüyorum.

"Amerika Türkiye'yi bölmeyi hedefliyor mu" sorusuna yüzde seksen altı "evet" diyorsa (yüzde 39'u "kesinlikle hedefliyor" demiş), bu "bilgi" nereden çıkıyor? "Okuyamamış adam" cevabı mı bu, yoksa Türkiye'de "okutma"nın amacı cevabın böyle verilmesini sağlamak mı?

Son bir soru: bu toplumun zihnî yapısı buysa, "AB bizi istemez" diye AB düşmanlığı yapmanın anlamı ne?

İlk işimiz ne olmalı? Bu yapıyı değiştirmek üzere kolları sahiden sıvamak mı, yoksa Avrupa'ya sövmek mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yüksek öğrenim sorunları

Murat Belge 13.06.2009

Taraf'ın bu sabahki (cuma sabahı) manşetine konu olan yeni "askerî harekât planı", hep olduğu gibi gene insanın kanını donduran bir zihniyeti sergiliyor. Bu zihniyet, Ahmet Altan'ın da söylediği gibi bu ülkenin bir numaralı sorunu olmaya devam ediyor ve o değişmedikçe bu toplumun rahat nefes alma imkânı olamayacak.

Ama şimdilik bunu bir yana bırakıp (nasıl olsa iki günde bir yeniden oraya yönelmeyi gerektiren gelişmeler oluyor) bir süredir aklımı meşgul eden başka konulara girmek istiyorum. Geçen gün Budapeşte'de konuştuklarımıza değinmiştim, o konular da aklımda. Ama bugün gene bizim kemikleşmiş sorunlarımızdan YÖK üstüne birkaç şey söylemek istiyorum.

AKP iktidarının birinci döneminde, en belli başlı siyasî rakiplerinden biri YÖK'tü. Kimi rektörlerin ilişkilerinin Ergenekon'a kadar uzandığına dair "kuvvetli sinyaller" vardı vb. Şimdi AKP'nin tayin ettiği bir başkanı ve onun oluşturduğu yeni bir ekip var işbaşında.

Ama temel zihniyette beklenen değişimin olmadığı görülüyor. Bu konuda beni ilgilendiren YÖK'ün başında

hangi ekibin olduğu ya da YÖK'ün başında bulunan ekibin siyasî ilişkilerinin ne olduğu değil, bu ülkenin yüksek öğrenim kurumlarını nasıl, ne gibi ilkeler doğrultusunda yönlendirecekleri konusu. Buradan baktığımda, beklediğim ("AKP'den beklediğim" anlamında değil, "olması gereken") zihniyet değişiminin gerçekleşmediğini görüyorum. Şu anda, öncelikle iki veri, böyle bir önermede bulunmama yol açıyor.

Birincisi Sabancı Üniversitesi'yle ilgili olay. Bu Üniversite on küsur yıldır amaçlarını daha iyi gerçekleştirmesi için uygun gördüğü bir sistemi uygulayarak çalışıyor. Aldığı sonuçlardan hoşnut ki sistemini değiştirmeyi düşünmüyor. Şimdi YÖK buna müdahale ediyor, "Böyle yapamazsın" diyor ve sonuç olarak başka bir sistemi dikte ediyor.

Üstelik YÖK Başkanı, "Bu aslında iyi bir sistemdir" diyor! Öyleyse sorun ne? Başka yerlerde "mühendis" olmaya yetmeyen bir puanla burada mühendis olabiliyormuş falan filan...

İkinci konu bölümlerin, fakültelerin yeni eleman almalarını gene merkezî ve bir hayli karışık bir sisteme bağlayarak denetim altına alma çabası. Bir bölüm başkanının Ayşe'yle mi, Fatma'yla mı çalışacağına YÖK gibi bir kurum karar veremez.

Bunlar ikisi de YÖK'ün kuruluş amacına uygun tasarruflar; ne var ki, bugüne kadar gelen giden ve bu amaca sadakatle hizmet eden başkanların bile yapmadığı şeyler. Amaca uygun, çünkü "merkezîleştirme" temel mantığına dayanıyorlar. YÖK totaliter bir zihniyetin ürünü olan bir yasa ve bir kurum olarak ortaya çıktı. "Düşünce" ile ilgili her şeyi mümkün olduğu kadar merkezîleştirmek, bütün totaliter sistemlerin kendilerini yapmaya mecbur saydıkları bir şeydir. YÖK her şeyden önce bu nedenle yanılttı, üniversiteye karşı bir "hakaret" niteliğinde bir uygulamaydı ve bunun için –bu toplum düşünce alanında mesafe almak istiyorsa- mutlaka değişmesi, iptal edilmesi gerekiyordu. Oysa bugün AKP'nin tayiniyle başlayan yeni süreç, merkezîleşmeyi daha da ileri götürmeye çalışıyor.

YÖK'ün şimdiki yöneticileri dahil pek çok kişi, Türkiye'de yüksek öğrenimde reform gerektiği gibi düz ve genel bir cümlemin altına imza atabilir. Gereken reformun *ne olduğu ve hangi yöntemle* gerçekleştirileceği konularına girer girmez, bu uyum son bulur. Ama "son bulursa başımıza ne gelir?" demeden bunu tartışmalıyız.

"Merkezîleştirme" burada en temel ilke veya uygulamalardan biri. Özgür ve üretken bir öğretim varolan merkeziyetçiliği koruyarak ya da katmerlendirerek mi sağlanır, bunun tersine, özerkliği güçlendirerek mi?

Bugün varolan (YÖK'ün sonucu olarak) alabildiğini yozlaşmış yapıda özerkleştirmenin ne gibi sorunlar yaratacağını biliyorum ve bunları tartışmaya devam edeceğim. Ama en önemli sorun, varmak istediğimiz hedefle bunun için uyguladığımız yöntemin ilkesel uyumudur. Özgürlüğün merkeziyetçilikle sağlandığını kimse söylemesin bana.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Üniversiteye merkeziyetçi çözüm?

Murat Belge 14.06.2009

YÖK, üniversitelerin öğrencilerini rejimin çizdiği ideolojik sınırların dışına çıkmayacak, kendilerine verileni sorgulamadan kabul edecek şekilde yetiştirmelerini sağlamak amacıyla kuruldu ve bunu büyük ölçüde yerine getirdi. O zaman, cuntacı generallerin baş derdi solla idi. Üniversiteyi soldan temizlemek için her şeyi yaparken birtakım yerlerde akademik unvanların dincilerin eline geçmesini o kadar fazla ciddiye almadılar. Ağırlık nasıl olsa milliyetçilerin (Kemalist-devletçi de olabilir, daha MHP eğilimli de) elindeydi.

AKP seçim kazanınca, bu yeniden düzenlenmiş üniversitenin profesörlerinin yalnızca yukarıdaki hizmeti yerine getirmekle yetinmeyip hükümete karşı çeşitli militan eylemlere girmesi de gerekti. Bunu, doğrusu, başarıyla yerine getirdiler ve işlerinin ehli olduğunu kanıtladılar. Bu ikincisi ayrı konu.

Bir toplumun üniversitelerinin bilgilendirme ve düşünme özgürlüğü önünde olabilecek engellerle mücadele etmekten vazgeçip bizzat kendisinin engel dikmesi ve siyasî otoritenin (bu Türkiye’de hiçbir zaman “hükümet” değil, “devlet”tir) onaylamadığı alanlarda bilgi arayışını yasaklaması, üniversitelerin intiharı demektir. Bu, oldu. 12 Eylül öncesinin üniversitelerinde birçok bilimsel vaha bulunabiliyordu. Bunlar adamakıllı azaldı; özel vakıf üniversitelerinin kurulmasına kadar, büsbütün yok olmalarına ramak kalmıştı.

Niteliksizlik niteliği kovar. Bizim üniversitelerimizde öteden beri çantasını taşıtmak üzere asistan alan profesörlerin ve benzerlerinin hikâyeleri anlatılmıştır. Kendinden bilgili, zeki, yani kendinden daha nitelikli olduğunu kestirdiği birini yanına asistan alacak kişilerin sayıca fazla kalabalık olmayacağı basit bir mantık önermesidir. Nitelik üstüne kurulu bir yerde böyle şeyler sorun olmaz, çünkü herkes kendi değerini bilir, başkasından işkillenmek için sebep yoktur. Ama aslında bulunmaması gereken bir yerde ve bir mevkide olduğunun farkında olan kişinin antenleri alabildiğine açılır. Neye karşı? O buna çeşitli adlar bulacaktır. “Tehlikeli düşünceleri var” diyebilir; “İstediğim kadar yurtsever bulmadım” türünden bir şeyler söyleyebilir. Ama asıl korktuğu şey, “nitelik”tir.

Ortalamanın dayanışması müthiş bir şeydir. El birliğiyle sağlanır ve su sızdırmaz.

Türkiye’de YÖK kuruldu, bütün sonuçlarıyla yaşandı. Türkiye’de bununla aynı zamanda taşra üniversiteleri hızla çoğaldı. “Öğretim” denen etkinlikten beton bina, sınıf odası, sıra ve tebeşir anlayan hükümetler bu anlayışlarına uygun “üniversiteler” kurdular. Bunu bilmeyen yoktur aslında, ama söylenmesi tedirginlik yaratır.

Dün, merkeziyetçilik aleyhinde yazıyordum. “Böyle kurulmuş yerler merkezî denetimden özerk kalırsa, niteliksizliği yeniden üreteceğini sen kendin söylemiyor musun?” diyebilirsiniz bana. Evet, öyle. Ama ademimerkeziyet ilkesini gene de savunuyorum, çünkü yanlış yöntemle –uzun vadede– doğru sonuç alınmayacağını biliyorum.

Kaldı ki, biz bu noktaya, olabilecek en merkeziyetçi işleyişle geldik. Bugün, yarın, öbür gün, merkeze bütün bu yetkileri veren bir sistemin, kendi “nitelik” anlayışıyla iş yapacak birilerine daha da beter bir niteliksizleşmenin kapılarını açmayacağını herhangi bir garantisi var mı?

Böylesine bozulmuş bir düzenin kolay ve çabuk düzelmesi beklenemez. “Nitelik yokluğu”ndan söz ediyoruz, ama bizim için çok büyük niceliklerin “var” olduğu bir ortamda bundan söz ediyoruz.

Uzun vadede bu işin çözümü gene topluma bakar. Demirel, “Dinar bandosu da çalar, ama o kadar iyi çalamaz” demişti, bir vesileyle. Bir kere, demek ki, Dinar bandosu ile Londra Filarmoni’nin çaldığını ayıracak kulak

sahipleri gerek. Üniversite mezunu kendine iş arayacak, iş bulacak biri. Ama mühendis, ama işletmeci, ama doktor vb. Bir kere işvereni, müşterisi, toplumla yüzyüze gelişinin "özne"leri kimlerse, ilkin onlar dinleyecek ve anlayacak, bandodan mı, orkestradan mı geldiğini. Onlar aslında bu diploma üretme kurumları hakkında da fikir sahibi olacaklar –şimdiden öyle değillerse. Yalnız "merkezî onay"a değil, biraz da toplumun sağduyusuna güvenelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Her şeyi yalnız ben bilirim

Murat Belge 16.06.2009

Kenan Evren kentetinin ısmarladığı ve yaptırttığı Anayasa, öncelikle Millî Güvenlik Kurulu yoluyla, ama onun yanısıra başka maddeleriyle, Türk Silâhlı Kuvvetleri'ni Türkiye siyasetinin nihaî otorite mercii haline getirdi. O dönemde geçirilen ve bugün hâlâ yürürlükte olan pek çok yasa da aynı amaca yönelikti ve TSK'nın bu konumunu pekiştiriyordu.

Bu konum, TSK'nın istemediği bir şey değildi. Öyle olsa, 1960 ve 1971 darbeleri yapılmazdı. TSK, başından beri, her şeyi kendisinin en iyi bildiği inancını davranışının temeli haline getirmiştir. Devletin "batılılaşma" ideolojisini, bunu egemen kılacak eğitim tarzını ordudan başlatması, böyle bir inanç için zemin hazırlamıştı. O günden bu güne, "her şeyi bilen" bir ordu ve "bir türlü öğrenemeyen" toplum ikilemi, gittikçe "dogma"laşan bu inancın iki dayanağı olarak zihinlere sokuldu ve yaşatıldı. Ordu sürekli bu inançla davranırken, "Biz adam olmayız" tarzı bir kompleks de topluma, yani sivillere empoze edildi, birçok insan da bunu benimsedi. "Bize dediği dedik bir adam lâzım", "bize eli sopalı adam lâzım" türünden "felsefe"leri kanıksamışızdır. Bu "felsefe", topluma önder olarak "akıllı" ve "bilgili" birinin değil, dediğini yaptıran bir "otorite"nin gerekli olduğunu aşılır. Bu, zaten, sözgelişi, "Kenan Evren neydi" sorusunun cevabıdır. Toplum bu "felsefe"yi, bu bakış açısını sindirmek üzere eğitildiği içindir ki bir Kenan Evren fenomeni *mümkün* olabilmiştir. Ama, tabii, sorun "bir" Kenan Evren'den ibaret değildir. Generaller, emekli olunca daha çok konuşmaya başlıyor. Muvazzaflık döneminin resmî ve anonim "emirname" üslûbunun dışına çıkıp daha kişisel sözler söylüyor. O zaman, bu "her şeyi herkesten iyi bilen" kişilerin entelektüel dünyalarını daha yakından tanımış oluyoruz.

Evren kentetinin TSK'yı ülke politikasının başlıca aktörü haline getiren "yasal" düzenlemeleri "melez" bir sistem yarattı. Bir "askerî diktatörlük" rejiminin temel mantığına dayanan bir düzene, parlamenter cumhuriyetlere özgü bazı kurumlar ve bazı prosedürler eklendi. Ama parlamentarizm, demokratik içeriği ne kadar boşaltılmış olursa olsun, evrensel bir sistemdir ve sağlam, tutarlı bir mantığı vardır. Seçim kurumu "seçilmiş" insanlara, seçilmeyenlere nasip olmayan birtakım imkânlar verir. Örneğin Özal bunlardan yararlanmasını bildiği için askerî vesayetten görece özerk kalmayı da başarmıştı.

Kısacası, kendi isteğine de uygun biçimde ayağını siyasetin merkezine atan TSK asıl mesleğinin gerektirdiği kurallara hiç uygun olmayan bir varoluş tarzına geçiş yapmış oldu. Bu varoluş tarzı onu siyasî partilerle ortak bir zemine oturtuyordu. Siyasî partinin görüşleri vardır, toplumu bu görüşler doğrultusunda yönetir ve yönlendirir; toplumdan aldığı destekle orantılı olarak topluma biçim verir. Bu saydıklarım TSK'nın da yapmak

istediği, büyük ölçüde yaptığı şeyler. Ama TSK bunları yapmak için seçime girmiyor, kitleleri ikna etmek gibi bir kaygısı da yok. Geleneksel-kurumsal yapısına uygun olarak, "ikna" fiiliyle ilgilenmiyor, doğru olduğunu kesinlikle bildiği şeyleri buyuruyor.

Ama, her şeye rağmen, bu koşullar onu da belirli durumlarda bir siyasî parti gibi davranmaya zorluyor. Bir kere, demeçler, basın toplantıları, derken "e-muhtıra" vb. yollarla, durmadan konuşuyor. Söylenen her söz tartışmaya açıktır; insan gördüğünü, işittiğini değerlendirir. Bu da, orduların pek sevdiği "mesafe"yi ve "dokunulmaz"lığı zedeler. Siz kalkıp Habermas'tan referans gösterirseniz birisi de çıkar, Habermas'ın onu o anlamda söylemediğini anlatır. Yani kendinizi bir teorik-akademik ortamda bulursunuz.

Şu dönemde olanlar bu temel üzerinde oluyor. Gün ışığına son çıkan belge, "hükmetme" tutkusunun gücünün, kalıcılığının, pervasızlığının bir yeni kanıtı. "Ben bilirim, benden başkası bilemez" tutumunun da yeni bir göstergesi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Liberalizm ve demokrasi

Murat Belge 19.06.2009

Budapeşte'de "Neo-Liberalizmden sonra Liberalizm" toplantısına katıldığımı yazmıştım, sonra araya başka konular ve girdi ve o konu orada kaldı. Oysa bazı okurlardan da onunla ilgili sorular gelmişti. Demek ki en azından bazı çevrelerde ilgi ya da merak uyandıran bir konu

Türkiye'de "sol" ve "liberal" kavramları pek öyle yanyana gelmez. Bunun başlıca nedeni "sol"un "devletçilik" olarak anlaşılmasıdır. Yalnız sosyalistler değil, liberal olduğunu söyleyenler de bunu böyle kabul eder. O zaman da kavramlar daha baştan birbirlerini dışlamış olur.

Oysa böyle olmak zorunda değildir. İlk olarak Aydın Güven Gürkan'la giriştiğimiz "demokratik oluşum" hareketinde, olmasını tasarladığımız partiye "davet edilecek" grupların başında "sol liberaller"i saymıştık ve dediğim nedenlerle bu kategori eleştirilmiş, tepki çekmişti: "Sol liberal de neymiş?"

Bir başka çetrefil nokta da "liberalizm" ile "kapitalizm" arasında kurulan bir tür zorunlu ilişkidir. İngiltere'deki İç Savaş'ın ardından John Locke, daha sonra Hume gibi filozoflar "siyasî liberal" düşünce tarzının temellerini atarken, bugün bildiğimiz, tanıdığımız anlamda bir kapitalizm dünyada yoktu. Bugün "liberalizm" başlığı altında tartıştığımız konuları o erken liberallerin tasavvur etmesi bile imkânsızdı. Öte yandan, siyasî liberalizm felsefesi oluşmadan sosyalizmin bir sistematik düşünce haline gelmesi de pek düşünölemeyecek bir şeydir. Arada çok önemli ortaklıklar hep vardı, bugün de Goran Therborn öteden beri tanıdığım İsveçli bir Marksist'tir (ama şimdi Cambridge'de ders veriyor). Peşte'deki toplantıda o da vardı. Özellikle Amerikalı liberallerin epey kararlı ve epey tek-yanlı liberalizm övgüleri karşısında o da eleştirel olmaya karar verdi. "Demokrasi"den tutturdu: liberalizmin örneğin köle kullanan bir düzenle de pekala uzlaşabildiğini, George Washington'ın, Bağımsızlık Savaşı öncesinde, İngilizler'in köle sahibi Amerikalılar'a müdahalesi en temel bir insan hakkının

("mülk sahibi" olma) çiğnenmesi olarak kınadığını anlattı. "Kadın hakları" diye bir şeyin liberalizmin umurunda olmadığını söyledi. Bunlar doğru tabii. Bu örneği o vermedi ama, Fransız Devrimi'nin başında "İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi" yayımlandıktan sonra, "Kadın Yurttaşın Hakları" üstün bir beyanname yayımlayan Olympe de Gouges'un palas pandiras gilyotine gönderilmesi örneği verilebilir "kadınlar" hakkında.

Gelgelelim, Amerikalı liberallerden biri de eleştiriyi çok hafif bir demagoji dozu taşıyan bir cevapla nötralize etti. "Bu doğru, ama," dedi, "bu 'demokratik' hakları demokrasi bile her zaman gözetmemiştir." Atina'da köle vardı, kadın hakkı falan da yoktu!

Şimdi, bu da doğru. "Hafif demagoji" dediğim, Atina'nın çok eski bir zamandan bir örnek olmasından ötürü. Engels'in, köle sistemine dayandığı için Yunan demokrasisini reddedenlere verdiği cevaba katılıyorum: her çağı, kendi genel insanlık normları çerçevesinde değerlendirmek ve yargılamak gerekir. Atina'yı köle kullandı diye mahkûm ediyorsak, niçin aya uzay aracı göndermediklerini de sorgulayabiliriz demektir.

İdeolojiler her zaman bir "öteki" yaratma eğilimindedir. Zaman dünyada bir "ilerleme" ve bir iyileşme sağlayacaksa, bunun en önemli getirisi "öteki"lerin "öteki" olmaktan çıkarılmasıdır. Atina demokrasisi veya 18. yüzyıl liberalizmi, Afrika'dan getirilmiş kölelerin "öteki" olmaması gerektiğini savunacak olgunluk düzeyine gelmemişlerdi. Gelmeleri de sanırım pek mümkün değildi. Bu ülkede bugün yaşadığımız siyasî kavgalara, toplumun bir kesinimim öbür kesimlerini "öteki"leştirme yeteneğine, bunun içerdiği şiddet ve nefret dozuna bir bakın.

Evet, bu "liberalizm" ve "sosyalizm" konusunu kurcalamaya devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyalizm ve piyasa

Murat Belge 20.06.2009

Sosyalist ve liberal (öncelikle ekonomiye yönelik) anlayışların *en uzlaşmaz* noktasının "piyasa" konusu olduğu, yaygın bir inançtır. Belirli bir sosyalizm anlayışında ısrar ediyorsanız, bu inancın doğru olduğunu da söyleyebiliriz –ama yalnız o belirli anlayışta. Örneğin Avrupa'da sosyal-demokrasinin böyle takıntıları kalmamıştır. Sosyalizmin piyasayla hiçbir şekilde uyuşmayacağı görüşü bize Sovyet sosyalizmden ve onun Gosplan uygulamasından kalmış bir şeydir.

Bu uygulamanın, hele kuruluşun erken aşamalarında hem zorunlu, hem de faydalı olduğu savunulabilir. Yoksul ve geri kalmış, savaşta iyice tükenmiş ve imkânlarını tüketmiş bir toplumu mümkün olan en hızlı tempoda toparlamak, yeniden ayağa kaldırmak, kendini savunabilir duruma getirmek gerekiyor. Bütün kaynakları hesaplayabilecek ve gerekli alanlara yöneltecek bir sistem kurmalısınız. Buda doğal olarak ciddi bir *merkezileştirme* gerektirir.

Ama toplum yeniden ayağa kalkınca, özellikle kitlesel tüketim alanında, piyasayı reddeden bir merkezi

planlamaya gerek kalmaz –kalmamalı da. Rekabet yok, piyasa yok, Merkezî Plan bu yıl yalnız dört renkte ve aynı kupa göre dikilmiş erkek pantolonu üretilmesine karar verdi!

Bütün mekanizmaların düğmesi, dümeni vb. elinizde olduğu için bunu yapabilirsiniz. Ama bazı şeylerin, örneğin insan zevkinin düğmesine siz basamıyorsunuz. Siz her yıl yalnız dört renkte erkek pantolonu ürettikçe, toplumun ortaklaşa bilincinde sözgelişi bluejean mitolojik özellikler edinir ve bir gün gelir, insanlar bluejean giyme imkânını sizin sosyalizminize tercih ettiklerini gösterirler.

Özellikle bireysel düzeyde tüketim alanının nesnelerinde, her türlü yaratıcılığa imkân tanıyan bir özgürlük ortamı olabilmelidir. Bir topluma, ne biçim olursa olsun, üniforma giydirmek, yapılabilecek en sağlıksız iştir. Toplumun tüketim özgürlüğünün seçmelerini kullanacağı yer de “piyasa”dır.

Bu “piyasa”, liberalizmin en hararetle savunduğu kurumlardan biri olmakla birlikte, liberal utopyanın katıksız piyasası da somut tarihte pek gerçekleşmemiştir. Adam Smith’in hangi ciddiyet derecesiyle gönderme yaptığını aslında bilmediğimiz “gizli el”, adına da uygun biçimde, henüz kimse tarafından görülmedi. İşler sıkışınca müdahale edilmeyen piyasa da görülmedi. Çünkü sosyalizmin de, liberalizmin de, kâğıt üstünde kurulmuş soyut ve katıksız modelleri, “hayat” dediğimiz kaotik karmaşa içinde o biçimleriyle cisimleşemiyor, bu ideale yaklaştıkları ölçüde somut insanlara mutsuzluk veriyorlar.

Sonuç olarak, sosyalizmin piyasayı reddetmek zorunda olduğu görüşünü yanlış buluyorum. Sıkça yaptığımız bir şey var: somut bir konjonktürün ürettiği somut bir ihtiyaca çözüm bulmak üzere, bir uygulama yapılmış. Siz o uygulamayı, onun bir aşaması olduğu genel amaçtan ve ayrıca öyle biçimlenmesine yol açan düşünsel metodolojiden koparak mutlaklaştırıyorsunuz; çok kestirme giderek söylersek, örneğin “piyasanın yokluğu” sizin için sosyalizmin kendisiyle eşanlamlı hale geliyor. Frenklerin ağaçlardan ormanı görememek dediği, Osmanlı’da “zarf” ile “mazruf” deyimlerinin anlattığı, hep bu eğilimdir ve “dogmatizm” dediğimiz hastalığın temeli de budur.

İktisadın, ama yalnız onun değil, pek çok toplumsal alışverişin, arz ile talebin, üretim ile tüketimin, mümkün olduğu kadar serbest biçimde karşı karşıya gelmesinin olası yerlerinden (belirli ölçüde denenmiş ve tanınmış yerlerinden) biri olan “piyasa” genelinde sosyalist olan bir ekonomik sistem içinde eklemlenebilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karma formlar aşaması

Murat Belge 21.06.2009

Dünkü yazımda değindiğim bir noktayı bugün açmak istiyorum. Sosyalizm ya da liberalizm gibi “sistem”lerin, kâğıt üstünde bir model olarak ortaya çıktığında “saf” olabildiğini, ama somut hayatta bu “safiyet”i korumanın pek de kolay olmadığını ileri sürmüştüm.

Örneğin Marx’ın *Kapital*’de analiz ettiği nesne, bu “saf kapitalizm”dir; bir anlamda her yerde olan, bir anlamda

hiçbir yerde olamayan, "saf haliyle kapitalist üretim tarzı". Onun için kendisi de, somut örneklerini İngiltere'den verdiğini, çünkü en gelişkin kapitalizmin bu ülkede olduğunu söyler.

Bu böyledir çünkü her toplum bir yandan geri kalan dünya ile pek çok şey paylaşır, bir yandan da kendi özgür tarihi nedeniyle benzersizdir. "İngiltere ve Fransa feodalizmden kapitalizme geçmiştir" diye bir cümle kurduğumuzda, doğru, yani ampirik olarak doğrulanabilir bir cümle söylemiş oluruz. Ama bu ikisinin (ki bir hayli benzer özellikleri vardır) feodalizmi de farklıdır, geçtikleri kapitalizm de, geçiş biçimleri de. Her toplumun, vardığı her aşamanın, yalnız o topluma özgü bir *önce'si* vardır.

"X ülkesi kapitalist bir ülkedir" dersiniz. Öyledir, ama aynı zamanda, kendi *önce'sinden* kalma, başka üretim tarzlarına ait üretim ilişkilerini de, kendi kapitalizmiyle, kendine özgü bir biçimde eklemlenmiştir.

Sovyet tarihini iyi kötü biliyoruz. Bunun büyük kısmı, kâğıt üstündeki soyut "sosyalizm" modelini, Çarlık Rusya'sından devralınan somut topluma uygulama, orada yerleştirme çabasıyla geçti. Sosyalizme uygunluğu, yatkinliği açısından değil, bu zorlu süreç içinde topluma rahat nefes aldırma ölçütüne göre söylüyorum, *en başarılı* dönem, NEP'in yürürlükte olduğu dönemdi; yani, topluma, "kapitalistleşin, zenginleşin" denilen dönem. Bunu demekle, kapitalizmin insana doğal geldiğini, sosyalizmin zorlama olduğunu söylemek istemiyorum. Rusya "sosyo-ekonomik formasyonu"nun o günkü aşamasında, bunlardan birine toplumun hazır olduğunu, ötekine henüz hazır bulunmadığını söylüyorum. Nitekim NEP'i izleyen "kolektivizasyon" da en kanlı, en acılı dönem oldu.

"Geri kalmış" Rusya'da böyle. İleri gitmiş *kapitalist* Amerika'da ise, kapitalizmin uygulamasının en başarılı olduğu dönem (ya da dönemlerden biri) *New Deal* dönemidir; yani, Amerikan kapitalizminin kendi ölçüleri içinde sosyalizme en fazla yaklaştığı, benzediği yıllar.

Şu yaşadığımız dönemin ilginç bir özelliğine dikkatinizi çekeyim. Siyasete ilişkin söylemimizde (yalnız "siyaset"te değil, çok daha geniş) en fazla kullandığımız kelimeler, en sık kullandığımız kelimeler, aslında "kelime" de değil, iki tane "önek" (prefix): "post" ile "neo"! Bunun bir anlamı olmalı. Yoksa Fukuyama haklı mı? Sahiden tarih bitti de, biz eski "Jigsaw puzzle"ları bozup bozup yeni bileşimler mi yapıyoruz?

Hayır. Tarih bitmedi ve bitmez. Ama 19. yüzyıl anlamında, "doğru"luğunun "sağlama"sını kendi içinde taşıyan "grand" ideolojiler dönemi bitti.

"Conservative", muhafazakârdır, muhafaza eder, "yeni" denilen şeylerden fazla hazzetmez vb. Amerika'da "neo-con"lar çıktı ki klasik kalıplarımıza göre bu zaten bir "anomali" (bir de buradaki "muhafazakârlık" biçimlerini düşünün, ne kadar aykırı, ne kadar şaşırtıcı). Ama Bush döneminin kapanmasıyla, bu "neo-con" saltanatı da, en azından bir süreliğine ortadan kalktı. Şimdi, Obama'ya "neo-dem" falan gibi bir sıfat icat edemezsek, "post-neo-con" gibi bir dönem adı icat etmek zorunda kalacağız ki, içinden çıkılır gibi değil.

Kısa sürede karmaşık deneyimlerden geçerek geldik bu günlere. Tarih, bizim kurduğumuz ve "daim" kılmak istediğimiz "sistem"lere çok iyi davranmadı. Ama onları büsbütün silip atmadı da. Atmadığı için, "neo" ile "post" arasında gidip geliyoruz.

Yukarıda da söyledim, bunun bize anlattığı bir şey olmalı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran

Murat Belge 23.06.2009

İran'daki gelişmeler çok önemli görünüyor.

Benim İran'a gitmişliğim yoktur. Çeşitli nedenlerle yakından tanıdığım bir toplum değildir. İranlı tanıdığım olmadı değil, ama bunlar hep birbirine benzeyen ve aslında İran'ı temsil etmediklerini Humeyni "devrimi" ile anladığım insanlardı. Bugün de İran benim için büyük ölçüde "kapalı kutu" diyebileceğim bir ülke görünümünde.

Ama seçimi izleyen olaylar, genel siyaset bilgilerimiz çerçevesinde belirli bir yere oturuyor ve bir şeyler gösteriyor. Belli ki artık İran, seçim öncesine kadar bildiğimiz İran değil. Bir şeyler yerinden oynadı, bir şeyler değişti. Bundan sonra bu ülkede neler olacağını tahmin etmek, özellikle benim için zor. Ama "seçim-öncesi İran" olarak devam edemeyeceğini söylersek yanılmayacağımızı tahmin edebiliyorum.

Tuhaf bir benzetme yapayım: Ahmedinecad'ı George Bush'a benzetiyorum. Herhalde ikisi de bunun söylenmesini kendine hakaret sayar. Ben de zaten "zıt kardeşler" tipi bir benzeşmeye işaret ediyorum. Bu iki tip, bence, kendi toplumlarının "en olumsuz" diyebileceğim özelliklerinin birer toplamı ve temsilcisi. Tabii İran ile ABD bambaşka ülkeler olduğu için bu özellikler de bambaşka.

Amerikan toplumu Bush'un iki dönemlik başkanlığını seyrederken biraz da aynada kendini seyreder gibi oldu. Böyle olmamak gerektiğini gördü ve anladı. Sanırım Ahmedinecad da benzer bir şekilde İran halkına Ahmedinecad'lığın açmazlarını gösterdi.

Her ikisi de, bu kötü özelliklerin toplamı, ama aynı zamanda bunların abartılı bir temsili, karikatürüydüler. Onların bu hali, bir başkasının onlar hakkında yapacağı eleştiriden çok daha etkili bir biçimde kusurlarını ortaya koyuyordu.

Amerikan halkı Obama'yı seçerek Bush'un damgasını vurduğu dönemden keskin bir dönüş yaptı. "Kötü özellik" dediğim şeyler, Bush örneğindeki inatçılık, tek-yanlılık, "ahlâk" adı altında kaskatı bir haşinlik, hoşgörüsüzlük gibi şeyler, son analizde Amerikan "evangelism"i, bu toplumda kötü olan özelliklerdir ve Obama seçildi diye bunlar uçup gitmez. Ama geriye çekilir, seslerini kısarlar. O kadar fazla insanı etkileyemezler. Obama(lar) başarılı olduğu ölçüde bunlar da bu izolasyondan kolay kolay çıkamazlar.

Ahmedinecad da İran'ı kendisinde toplanan ve temsil olunan özelliklerden usandırmış gibi görünüyor. Tabii dogmatizm, dinden kuvvet alan bir kör inat burada da sözkonusu. Kendi gibi olmayana kin ve nefret, hoşuna gitmeyen gerçekliğe saygısızlık burada da sözkonusu. Bush, "El Kaide bağlantısı var, nükleer silâh var" diye Irak'a giriyor; Ahmedinecad "Yahudi kıyımı olmadı" diye iddialaşıyor.

İran'ın "necat" bulması Ahmedinecad'dan ve onunla birlikte giden her şeyden kurtulmasına bağlı. Şu anda

patlak veren protesto dalgası, seçimde gönülsüzce ona oy vermiş olanların bundan sonraki siyasî davranışlarını da değiştirebilir diye düşünüyorum. İran'ın akşamdan sabaha dönüşüm geçirip seküler bir toplum olarak uyanmasını bekleyemeyiz, ama bundan böyle karşımıza çıkacak somut siyasî olaylar ayetullahlar cephesinde de çatlama yaratacaktır. Kısa vadede Hameney ve Ahmedinecad gibi kişilikler, Basîç haydutluğuyla birlikte, duruma egemen olabilir –ne olsa, fiziksel güç, şimdilik onların elinde. Bu gerilim bir iç savaşa da yol açabilir. Dediğim gibi, İran'ı iyi tanımadığım için, bu ihtimalin ne kadar kuvvetli olduğunu bilemem, ama en azından böyle bir ihtimal de var. Uzun vadedeyse, molla rejiminin sermayesini tükettiğini, bir gelecek vaat edemez duruma geldiğini düşünüyorum. Ayrıca, İran toplumunun tarihî dinamiklerinin, böyle bir rejimle ilelebet barışık yaşamasına izin veremeyeceğine de inanıyorum.

Umarım bu talihsiz halk, büyük acılara garkolmadan ve daha büyük kargaşalıklara sürüklenmeden, medenî dünya ve demokratik değerlerle buluşmanın yolunu kendine açar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Egemen ideolojimiz

Murat Belge 26.06.2009

Genelkurmay askerî savcılığı kendisinden bekleneni yaptı. İçine girdiğimiz ve çıkamadığımız ve daha uzun zaman da çıkamayacağımız anlaşılan siyasî çekişme ortamında herkes kendinden bekleneni yapıyor zaten. Görünürdeki bütün ayrıntı kargaşasına rağmen aslında düz, yalın bir durumdayız. Bütün entrikalar eski düzeni sürdürmek iradesini egemen kılmak için. Eylem planı yapan da, bunu kapatmaya çalışan savcılık da, "Yokmuş! Yalanmış! Sahteymiş!" diye çığırın medya da, "Sahteymiş! Şimdi onların canına okuyun! Ne duruyorsunuz?" diye tepinen muhalefet lideri de, bu ülkede yıllar önce seçilmiş biçilmiş rolleri oynuyor.

Geçen gün Atatürk'e hakaret etti diye *öğretmenin* mahkemeye gönderdiği on beşine gelmemiş öğrenci konuşulurken, Ahmet Altan, bir ideoloji ve onun temsil ettiği kurumların *gülünç* hale gelmesinden daha beter bir akıbet olamayacağını söylüyordu. Bu doğru; bu toplumun iktidar ideolojisi Kemalizm'in bu duruma düşmüş olduğu da doğru. Her gün, her gün bir yeni halka eklenen olaylar dizisi, artık bu ideolojiyle, bu yakıtla bu toplumu götürmenin mümkün olmadığını kanıtlıyor. İnsanlar 367'ye mi inanıyor, "kapatma davası"nın kanıtlarına veya bununla ilgili kararın "adalet"ine mi inanıyor, şu son eylem belgesinin sahte olduğuna mı inanıyor? Hayır, hiçbirine inanmıyor. Ve tabii bunları onaylamak üzere yazı yazan, tv kanallarında konuşanlar, Cumhuriyet mitingi düzenleyenler de bunlara inanmıyor. İnanırları için değil, o kampın adamları oldukları için öyle yazıyor, öyle konuşuyorlar. Demek ki bu ideolojinin ayakta tutulması, artık, ancak "disinformation"la, "misinformation"la yürümek zorunda. Ama bu "dis-" ve "mis-information" her gün daha saydamlaşıyor. Goebbels'in propagandası da yalana dolana dayanıyordu ama daha inandırıcıydı. Bunun inandırıcılığı falan yok.

Dediğim gibi her gün yeni bir olay, bu ideolojiden bir parça daha koparıp götürüyor. Örneğin, şu Belçika'da olan işe bakın. Başlıbağlı genç bir Türk kadını Brüksel'de Meclis'e girdi, yeminini de etti, şimdi orada çalışmaya başlayacak.

Tabii hemen bu çarpıcı kontrastın çarpıcı olmadığı üzerine bir takım "inandırıcı" formülasyonlar yapılacaktır. "Belçika'da bir Türk kadınının başı bağlı olarak Meclis'e girmesi, oranın Hristiyan halkını etkileyemez, başkalarına bir teşvik veya propaganda olmaz. Onun için, sözgelişi Belçika Silahlı Kuvvetleri'nin bu başörtülü kadın karşısında sessiz kalması normaldir" denecektir.

Ama bu açıklama da, bir Türk kadınının Belçika'da başını örterek Meclis'e girerken bunun halkın neredeyse tamamının Müslüman olduğu Türkiye'de yapamaması çelişkisini yutulur hale getirmeye yetmeyecektir. Her gün büyüyen, bize ve egemen ve resmî ideolojimize özgü çelişkiler, paradokslar, cevapsız kalan sorular ve apaçık ihlaller yığınının bu da eklenecektir.

Ayrıca, bizim benzerimiz Avrupa'da da var. O kadar da yalnız değiliz. Bakın, aslan gibi Fransa'ya, Sarkozy'ye. Daha birkaç gün önce "Ülkemizde 'burka' görmek istemiyoruz" diye celallenmişti. Hani "burka" bu kadının başının örtüsünden biraz daha abartılı bir şey, ama olsun, adamın meramı da belli. Türkiye istediği kadar "türban savaşı" versin, adamın Türkiye'ye karşı tutumu da belli. Ama bizim bu ideolojimizin, bizim bu kadromuzun Avrupa'daki "muadili" o! Sarkozy'lerle frekans tutturabiliyor, uyum kurabiliyoruz, Türkiye'nin Avrupalı olması konusuna gelinceye kadar. Oraya gelince, bu frekans da birdenbire kesiliveriyor.

Ama bu "kesilme"nin nedeni Sarkozy ve benzerlerinin düşünsel tutarsızlığı değil, tersine, tutarlılığı. Onlar, Avrupa sağıının bilinen yol haritaları içinde yönlerini tutturmuş gidiyorlar. Adam "burka istemem" derken de, "Türkiye istemem" derken de aynı şeyi söylüyor. Ne söylediği belli olmayan biziz. "Atatürkçülük" adı altında Batı düşmanlığı yapabiliyorsak, meşrebimiz bu anlamda bayağı geniş, manevra alanımız sonsuz demektir. Her pozisyonu savunabiliriz ve zaten öyle yapıyoruz da.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir çağrı bir cevap

Murat Belge 27.06.2009

Günlerdir tartıştığımız bir "belge" var ortada. Herhalde çok önemli ki, ardında bir yığın karanlık ilişki yatıyor ki, günlerdir tartışıyoruz. Bunun ne olduğunu, ne anlamlar içerebileceğini benim oturup *Taraf* okuruna bir daha anlatmam gerekiyor.

Bu tür hayatî belgeleri, üzerinde saptırıcı bir kuru gürültü koparmak suretiyle boğuntuya getirmek, yeni bulunmuş ve hâlen başarıyla uygulanan taktik.

Askerî savcılık, "aslı yok" dedi, konuyu kapatıp küllendirmek üzerine adımı attı.

Başbakan ise bunun bu kadar basit olmadığını ifade eden sözler söyledi; bu belgenin ardında yatan karanlık ilişkilerin çözülüp aydınlığa kavuşturulması için hem Genelkurmay'ın, hem de muhalefetin, olaya gerekli sorumlulukla eğilmesi çağrısında bulundu.

Başbakan'ın konuşma üslûbu, birçok durumda, insanı çağırmaktan çok iten bir ton edinebiliyor. Bu sefer öyle değildi. Sesini yükseltmeden, makul bir sözü makul bir tarzda söyledi.

Bunun, bu "darbecilik" konusunun, Türkiye'nin en önemli sorunu olduğunu ve şu anda ortaya çıkan durumun, herkes gerektiği gibi *demokrasiden yana* tavır alırsa, ülkenin geleceğine büyük bir ferahlık getirecek şekilde çözülebileceğini söylemiş oldu.

Genelkurmay'ın bu çağrıya cevabının ne olduğunu bugün az sonra göreceğiz. Ben bu yazıyı onu beklemeden yazıyorum, çünkü bugün beni ilgilendiren konu Genelkurmay'ın değil, Deniz Baykal ve CHP'nin takındığı tavır Bunun ne olduğunu görmek, anlamak için herhangi bir basın toplantısı beklemek gerekmiyor, çünkü zaten çoktan belli.

Baykal, kendisi için gerekli olanı askerî savcılıktan almış durumda. "Ya belge, ya komplo" demişti olayın başladığı anda ve savcılığın ona "İşte, komploymuş" demesine imkân verecek pası vermesini, topu dikmesini bekliyordu. Hepimiz bekliyorduk. Beklenen oldu.

Yani, hükümetten gelen çağrıya Baykal'ın tavrı bu: Işığa çıkan bu belgeyi "komplodur" çıgışmaları arasında boğuntuya getirmek. "Bu ne anlama geliyor" diye sorarsak, Baykal, "askerî darbenin her an mümkün olduğu Türkiye"nin devamını istiyor. Devam etmesi için cansiperane çırpınıyor.

Bunu, "Sosyalist Enternasyonal" üyesi bir partinin Genel Başkan'ı olarak yapıyor.

Yani bu davranışını yurtdışında kınayacaklar var, herhalde yurtiçinde de kınayacaklar var. Buna karşılık da Baykal ve çevresindeki kurmayları, tedbir almışlar: "12 Eylül yargılansın!"

Bu sabah Mehmet Barlas bunu en uygun fıkrayla anlatmıştı: Laz ile Yargıç fıkrası. Yargıç "Bırak Trabzon'u, İstanbul'a gel" deyince, "İstanbul'a geleyim de beni mahkûm et, değil mi!" der. Baykal da şimdiki kumpası örtmek için 30 yıl öncesine dönerek, aklınca, celâdet arz ediyor. Bunca yıldır sessiz sedasız oturduktan sonra... Hayranlık verici bir demokratik girişim!

Deniz Baykal'ın bu davranışları şaşırtıcı değil. Cumhuriyet Halk Partisi gibi bir siyasî örgütün başı olarak yapması da şaşırtıcı değil. Çünkü zaten o parti, bu düzenin kurucusu. Epeydir süren, "solculuk yapma" komedyasından sonra, Deniz Baykal bu partiye ne olduğunu, gerçek kimliğini hatırlattı ve parti (ya da partiden geri kalanlar) bunu hemen benimseyip "tarihî" rollerini oynamaya girişti. Şimdi, kendi sularında, bildikleri sularda yüzüyorlar.

Başa dönecek olursak, Başbakan, kritik bir anda önemli bir çağrıda bulundu: "Bu toplumun yüzünü, şu anda, demokrasi yönüne çevirebiliriz. Gelin, siz de buna el verin" dedi.

Bu sahiden mümkün ve bu belge gibi bir olayın yarattığı dalga üstünden gerçekleşmesi, başka yollara göre daha barışçı, daha denetimli ve sakin bir biçimde mümkün olabilirdi.

Baykal ve CHP buna "hayır" dediler. Yanlış anladıkları, eksik gördükleri için mi? Hayır. Her şeyi bilerek ve görerek. Nihai tercihleri, aslında nihai kimlikleri bu olduğu için.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Durum devam ediyor”

Murat Belge 28.06.2009

Mahut “belge” gibi her “yeni” olayın ortaya çıkmasıyla birlikte bir “velvele” kopuyor, “yeni” bir “münazara” başlamış gibi oluyor. Oysa sorun çok “eski” –yalnız Cumhuriyet’in kuruluşuna değil, daha da öncesine uzanıyor. “velvele” içinde alınan “pozisyonlar” ve söylenen sözler de aynı. Ben de bu “belge” tartışmalarında bu “rollerin önceden belirlenmişliği”ni vurgulamaya çalışıyorum.

Onun için dün, Başbuğ’un basın toplantısında ne diyeceğini merak etmeden –ve beklemeden- Baykal ve CHP’nin rollerini nasıl oynadıklarını yazdım. Sonra Başbuğ konuştu, yanında otuz kadar generalle, TSK’nın “birlik ve beraberlik” görüntüsü çizildi: Söz de, görüntü de, çok aşınaydı, DNA’mıza işlemiş şeylerdi.

Şuraya kadar söylediklerime bakarak, “Demek ki bu ülkede hiçbir şey değişmiyor” diyebilirsiniz. Hayır, o kadar da değil. Hiçbir şeyin değişmemesini isteyenlerle değişmesini isteyenler arasında bayağı kıran kırana denecek bir çekişme hüküm sürüyor. Değişime karşı olanların başlıca müttefiki “geçmiş”: “böyle gelmiş, böyle gitmeli”... Gitmezse mahvoluruz. Geçmişin her zaman, her toplumda bir ağırlığı vardır. (ürkütücü bir “inertia”nın ağırlığı); değişimden yana olanlar ise “gelecek”ten destek alıyor.

Oldukça denk kuvvetler arasında geçen bu çekişmeyi çok kere “halat çekme” müsabakası mecazıyla anlatmaya çalıştım. Yapısı gereği ağır aksak ilerleyen bir mücadele tipi bu. Ama “statik” değil; azar azar da olsa, bir hareket, bir değişim var.

Örneğin, neler oluyor, nasıl “cereyan” ediyor?

Başbuğ, Genelkurmay Başkanı, kaşlarını çatarak, kelimeleri heceleyip cümleleri tekrarlayarak konuşuyor. TSK’nın demokrasiye bağlılığına da değiniyor. Tabii yanında otuz general, böyle bir açıklama yapıyor olma görüntüsü, burada demokrasi falan olmadığını en açık kanıtı.

Sonra ne oluyor? Hemen sonra çeşitli TV kanallarında bu konuşma yorumlanıyor ve birçoğunda aynı zamanda eleştiriliyor. Ertesi gün gazeteler yayımlanıyor ve birçok yazar Başbuğ’un çelişkilerine, açıklamalarındaki boşluklara dikkat çekiyor.

İşte, bunlar yeni. Bunlar olmazdı.

Başbakan, Brüksel’den, duruma müdahil oluyor. “Soruşturma devam edecek. Biz arkasındayız. Demokrasinin çiğnenmesine seyirci kalamayız” diyor. Böyle konuşan bir Genelkurmay Başkanı’ndan sonra bunları söyleyen bir Başbakan olmazdı.

Ergenekon savcıları da albayı ve başkalarını sorguya çağırdıklarını açıklıyorlar. Böyle savcı da olmazdı.

Taraf diye bir gazete var ortada. Böyle bir gazete de hiç olmamıştı.

Demek ki bu ağır aksak “halat çekme müsabakası” süresinde bazı çok önemli yenilikler olmaya başlamış.

Biri yazmıştı, “Ergenekon’u yazma kararının mı, yazmama kararının mı doğru olduğunu zaman gösterecek” diye. Böyle bir şeyi telaffuz etmek, konuyla ilgili verilmiş ciddi bir karar, benimsenmiş ciddi bir tavır olduğunu yeterince gösteriyor. Nitekim bu kişinin gazetesi hemen “kâğıt parçası” edebiyatına sarıldı. Bunun benzerini daha kimbilir kaç kere tekrarlayacak. Ama Ergenekon’la ilgili bir takım haberler, bazı gelişmelerin bilgileri, o cenahta da gazetelerin sayfalarına sızmaya başladı. Demek ki bütün çabalara, bütün bu belirlenmiş rol dağılımına rağmen, bir şeyler değişiyor.

Dün değinmiştim, şu somut ortamda “12 Eylül yargılansın” diye ortaya çıkmak, gündemi saptırmaktan, önümüzdeki 12 Eylül’ü kurtarmak için geçmiş 12 Eylül’ü feda etmekten başka bir anlam içermiyor. Ama tabii o geçmiş 12 Eylül’ün de bir sahibi (aslında çok sahibi) var. Netekim Evren “intihar ederim” diye beyanatını patlattı. Bu söz de hemen eleştiri çarklarının içine girdi ve gerektiği şekilde değerlendirilmesine başlandı. Ama bence Evren’in bir başka sözü daha önemli: “yanlış emri yerine getirmek de suçtur” diyor Evren, ve “beni yargılayıp suçlu çıkarırsanız bütün ordu birlikte suç işlemiş sayılırız” diye tamamlıyor. Yani? “Bütün ordu”yu direnişe çağırıyor.

İçgüdü bu, refleks bu. “Demokrasi kültürü” bu. Halat çok ağır aksak kırırdanıyor diye şaşacak bir şey var mı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Ajan” kavgası

Murat Belge 30.06.2009

Murat Karayalçın yuvaya, yani CHP’ye dönünce, “solun CHP dışında toparlanma yerlerinden biri” olması amacıyla kurulan SHP’de Hüseyin Ergün başkan seçilmişti. Bunun üstüne Neşe Düzel onunla bir mülakat yaptı ve bu konuşmada Hüseyin Ergün “ortodoks” solla pek uyuşmayan sözler söyledi. Bunun yanı sıra, bir vakitler Yusuf Küpeli’nin kendisine anlattığını söylediği bir tesbitle de gazeteye çıktı. Küpeli’nin hemen yalanladığı bu hikâyeye göre Küpeli Çayan’a, “Bizim çevremizde çok ajan dolaşıyor” mealinde bir uyarıda bulunmuş; Çayan da “Bu bizim güçlü bir hareket olduğumuzun kanıtı” demiş.

Bununla ilgili küçük bir kıyamet koptu. Anlatılan doğrudur, yanlıştır, bunu ben bilemem. Ama Çayan’ın söylediği söylenen cümle, tek başına, yanlış değil. Elbette ki bir devrimci hareket, ne kadar güçlü görünürse, devlet de onu çökertmek için o kadar tedbir alacak. Bundan daha normal ne olabilir ki?

Hüseyin Ergün bundan ötesini söylememişti; yani, “THKP-C hareketi bir ajan hareketidir” filan dememişti. Ama kopan kıyamet, böyle demiş gibi koparılan bir kıyametti. Halen de bu şekilde devam ediyor.

Bugünlerde Türkiye'nin son derece ciddi bir kabuk, yapı, rejim, ne dersiniz, "kimlik" değiştirme eşiğine olduğunu, Ergenekon'un buna direnci temsil ettiğini, Ergenekon'u savunanların da aslında Türkiye'nin bu eski kimliği içinde kalmasını isteyenler olduğunu yazıp duruyoruz. Türkiye'de bu "muhafazakâr" tutumda olanlar, öncelikle, çeşitli renkleriyle "sol"da olduklarını iddia edenler. Deniz Baykal ve partisi bu bakımdan bir fenomen, ama Marksist solda yer almış çeşitli hareketlerin de, geçmişten gelen yapıyı korumak konusunda ondan aşağı kalır yanları yok. Herhalde düşmanlarının değişmesini istemiyorlar, diye düşünüyorum. Bu çerçevede bakınca, Hüseyin Ergün'e yönelen bu saldırının da, "ajanlık" sorunundan çok, geleceğin "sol"uyla ilgili olarak söylediği "ortodoksi dışı" sözler olması ihtimali ağırlık kazanıyor.

THKP-C hareketinin "provokasyon" olduğuna dair en net iddialar, o sırada (yani 1972'de, örgütün aşağı yukarı bütünüyle yakalandığı dönemde) en tepede olan kadro tarafından dile getirilmişti. "Bütün geçmişimiz bir provokasyondur" denilmişti. Mahkemede, "sorgu"da, bu doğrultuda konuşmalar yapılmıştı. Ayrıca, daha önce başlamış olan "Mahirci/Yusufçu" ayrımı da bu yeni değerlendirmede fazla rol oynamamış, iki tarafın da tepesinde bulunanlar bu "provokasyon" teorisini benimsemiş, cansiperane savunmuştu.

Ben o tarihlerde bu "provokasyon teorisi"ni ciddiye almamıştım. Bugün de almıyorum. "Ciddiye almamak" bu ülkede sosyalizmin tarihine eleştirisiz bakmak değil. Böyle bir şey düşünülemez. Ama yapılmış yanlışları bir "provokasyon"a bağlamak ciddiye alınacak bir açıklama tarzı değil.

Şimdi şu konuya geleyim: Mahir Çayan yakalandıktan sonra, önce Elrom'u İlyas Aydın'ın öldürdüğünü söyledi. Daha sonra Hava Yüzbaşı İlyas Aydın'ın ajan olduğunu söyledi. Bu iddia, THKP-C içindeki (ve dışındaki) kadrolar tarafından ciddiye alındı, kabul edildi. Daha sonra bir tarihte, bir örgütün İlyas Aydın'ı Filistin'de ele geçirdiğini, ajan olduğunu itiraf ettirdiğini ve sonra da öldürdüğünü işittik. Bütün bu "kulaktan kulağa" ortamında gelen "bilgi"ler gibi, bunlar da ne anlama geliyor, bilmiyorum. Nedir, doğruluk derecesi? Ama herhalde öldürüldüğü kesin olmalı.

Ben o zaman İlyas Aydın'ın ajan olduğuna da ihtimal vermemiş ve inanmamıştım. Şimdi de aynı şekilde düşünüyorum.

Onun için Hüseyin Ergün'ün sözleri üstüne bu kıyametin kopmasına şaşıyorum. İlyas Aydın ajan idiyse, bu hareketin en etkili adamlarından biri haline geldiyse, örgütün "en çarpıcı" kabul edilen eylemini gerçekleştiren kişiye, "harekette ajan varmış" anlamına gelen bir söze gösterilen bu tepki ne anlama geliyor?

Dediğim gibi ben bu adamın ajan olduğunu sanmıyorum. Ama bildiğim kadar şu sırada Ergün'e itiraz edenler, İlyas Aydın'ın ajanlığını da kabul edenler.

O zaman ne demek oluyor bu tepki?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gündüz ışığında karartma zordur

Murat Belge 03.07.2009

Mahut "belge" konusu yeni boyutlar kazanarak ve bence sarpa sararak devam ediyor. Son gelişmeler, tutuklanma ve sonra serbest bırakılma, "sarpa sarma"nın çarpıcı örnekleri. Türkiye'deki siyasi (geleneksel) yapılanmanın, "demokratikleşme"nin, daha pek çok şeyin kaderi, bu olayın seyrine sıkı sıkı bağlanmış durumda.

Belgenin ortaya çıkmasıyla birlikte, "cihat-i askeriye"nin, otomatik tepkisi, konuyu askerlik kurumu içinde kapatmak, "sivil mahkeme"ye giden yolları tıkamak, sözkonusu albayın sivil savcıya ifade vermesini önlemek olmuştu. Sonraki adımlar, önceki adımların niçin atıldığının cevabı gibi. Ama olay önemli bir olay; dolayısıyla "örtmek" yolunda yapılanlar, olanı daha da büyütmüş oluyor. Neredeyse, "Türkiye denen ülke nasıl bir ülkedir" adında "alegorik" bir oyun sahneye konuyor ve içeride, dışarıda, herkes tarafından seyrediliyor.

Askerî Savcılık, bu oyun içinde kendi rolünün gereğini yerine getiren albaya "Şu imzayı niçin böyle attın?" gibi basit sorular sormuyor ve belgenin Genelkurmay'dan çıkmadığına karar veriyor. Daha önce "Doğru çıkmazsa ne yapacağımızı görürsünüz" diyen Genelkurmay Başkanı bunun üzerine generallerini topluyor ve otuz iki kere "kâğıt parçası" dediği basın toplantısını yapıyor.

Genel çerçevede, bütün deneyimlerimle, bu toplantıda söyleneceklerle hazırlıklı olmama rağmen, "hiç şaşırmadım" diyemem. Genelkurmay Başkanı'nın bu "alegori"ye kendini bu kadar bağlamasına şaşırdım.

Görece ikincil konulardan başlayalım: dünyada askerî yargının nasıl işlediğine dair sözde "örnek" diye bir şeyler söylüyorsun; hem de, birilerine "cahil" falan yollu hakaretler ederek bunları söylüyorsun. Bu memlekette "Öyle değil, böyle" diyecek kimse çıkmayacak mı? "Paşa bilmez ama dediği dediktir" fıkrası ilelebet geçerli mi olacak bu ülkede?

O general topluluğu bu ülkede nasıl karşılanacak? Ama daha önemlisi, *dünyada* nasıl karşılanacak, nasıl anlamlandırılacak?

Tabii asıl sorun, bu kargaşayı doğuran sorun, bu belge. Onunla ilgili bu derece kesin bir tavır alınması da benim için şaşırtıcı oldu. Daha temkinli bir tutum beklerdim. Ama "kâğıt parçası" retoriği, birkaç aşama sonra, "Sivil mahkeme bunun doğru olup olmadığına bakmamalıdır! Bu 'sahteciliği' kimin yaptığını araştırmalıdır" noktasına gelince, evet, doğrusu şaştım, çünkü bu dereceye varan bir "reddiye", aslında çok ciddi bir "kabul" anlamı edinmeye başlıyor. Bütün o "36 general" dekoru falan da bu temel anlam çerçevesinde anlam kazanıyor.

O zaman mahkemenin albayı tutuklaması, mahkemeye bir üye ekleme kararı, bu üyeyle yeniden toplanan mahkemenin bu sefer tahliye kararına varması, bu doksan yıllık senaryoyu tanımlaması zor bir "vuzuh", bir aydınlık içinde, olması gerektiği ve beklendiği şeklinde adım adım devam ettiriyor.

Bunun sonu nereye varır, bilemiyorum. Baykal ve CHP'si, herhalde ne beklenmesi gerektiğini biliyorlar ki, hem Cumhurbaşkanı'nın "ikna edilmesi" durumuna anlamlı imalarda bulunup hem de MGK bildirisinden mutlu olamadıklarını beyan ediyorlar.

Sonu nereye varır, bilemiyorum amma, şimdiye kadarki kısmının ne anlama geldiği, neyin nasıl yorumlanması gerektiği son derece açık. Genelkurmay Başkanı'nın ve çevresindeki generallerin bunu artık anlamaları gerekiyor. Birtakım kelimeleri heceleyerek söylediğiniz zaman, insanlar gözlerinin önünde cereyan eden bu

olaya orada olmayan anlamlar vermeyecekler. Ne olduğunu insanlar görüyor, anlıyor. Süregiden ve sonunun ne olacağı cidden de belli olmayan bu cepheleşmede, kendisinin niçin o değil de bu cephede bulunduğunu bilmeyen pek az kişi var.

Bunlar öyle olaylar ki, birtakım mekanizmaların nasıl işlediğini örtmek için yaptıklarınız, nasıl işlediğini çok daha aydınlık bir biçimde ortaya seriyor. Çünkü olan olmuş, gerçekliğin projektörleri, ışıldakları yanmış; siz sahnede bir abajuru söndürmek için neler yapıyor, nelere başvuruyorsunuz, neleri kırıp döküyorsunuz, bunlar, o büyük ışıldakların ışığında herkes tarafından seyrediliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Diyalog” ne demek?

Murat Belge 04.07.2009

Türkiye gibi bir toplumda, “siyasî başarı” denen şeyin bir güreş ya da boks maçının sonucuna benzemediği, benzemeyeceği kanısındayım. Yani iki güreşçiden biri ötekini sırtını yere değdirecek ya da bir boksör öbürünü devirip ona kadar saydıracak, falan, burada bunlar geçerli olmaz gibi geliyor bana.

Buna benzer anlar yaşanabilir, ama kavga bitmez. Kavganın bitmesi için tarafların kavganın bitmesi gereğine ikna olmaları gerekiyor! Bu “ikna olma” durumu da, maçın bir galibi olduğunun ilan edilmemesi koşuluna bağlı.

Başka kelimelerle söyleyecek olursak, burada sorun bir “savaş kazanmak” değildir. Sorun “uzlaşmak”tır.

Bu da çok zor tabii. Çünkü bu ülkede birine “uzlaş” demek, küfür etmek gibi bir şey. “Niye böyle?” diye sormayın. Yıllardır insanlara verilen terbiye bu, eğitim bu. Elbette böyle olacak. Onun için, “İnsanlar fikirlerini değiştirsin. Bunu anlayacak olgunluğa gelsin” diye beklemek de olmaz. Bunun somut adımları atılacak, süreç başlayacak ki, öyle bir olgunluk da gelsin. Yoksa ebediyete kadar bekleriz.

Ayrıca, “uzlaşmak” mümkün mü? Bir taraf “Türkiye demokratik olmalıdır” diyor, öbür taraf “Türkiye asla demokratik olmayacaktır” diyorsa, uzlaşmak da mümkün değil. Böyle belirlenen iki taraf ancak kendi iradesini gerçekleştirmek üzere baskı yapabilir. Bu da zaten hâlihazırdaki durum. Onun için burası Özbekistan ya da Kuzey Kore değil, Myanmar değil, ama Kanada veya Hollanda hiç değil.

Böyle uç tavrılarla “uzlaşma” olmaz. Aslında bu ülkede “Türkiye asla demokratik olmayacaktır” diyenler var. Ama onların çoğu bile bunu açıkça söyleyemiyor, çünkü açıkça söylenecek bir söz değil. Bu demokrasi karşıtı cephede yer alanların birçoğu da zaten öyle düşündüğü için orada değil. Kendilerine göre tanımladıkları bir “demokrasi”yi korumak için oradalar.

Böyle olunca tarafların çok keskin karşıtlıklar oluşturmaları gerekmiyor. Böyle olunca, orta yerde durup konuları tartışmak en azından teorik olarak mümkün ya da bunun gerçek bir potansiyeli olduğu söylenebilir.

Yetmiş milyonluk toplumda her türlü insan bulunur. Böylesine dogmatik yetiştirilmiş bir toplumda “uzlaşma” kelimesini işitince fenalık geçirenler de elbette bulunacaktır, hem de büyük rakamlarla. Onlar bulunacaktır da, önemli olan, onların “karar verici” olmamasıdır.

Bu noktada “üslûp” dediğimiz şey çok önemli. Söze yanlış üslûpla başlıyorsanız, bunun arkasını doğru getirmek mümkün değil. Dolayısıyla, söze başlarken, seçtiğiniz üslûpla, hangi sonuca varmak istediğinizi de ilân etmiş oluyorsunuz.

Bu ülkede, bu ülkenin tarihinin bu aşamasında, kimse kimseye bir şeyi dikte edemez, dikte ederek kabul ettiremez. Öyleyse konuşma üslûbunuz da “dikte etme” fiilini kesinlikle akla getirmeyecek bir üslûp olmalı. “Kodu mu oturtmalı” diyen insanların kaderine biçim verdiği bir toplum olmayı istemiyorsak, bunun birinci şartı bu.

Tabii kaba kuvvete başvurarak, “dikte etme” ortamını da yaratırsınız. Daha önce oldu. Kaç darbeden, kaç baskı ortamından geçtik. Ama şimdi “12 Eylül yargılansın” deniyor –laf ola dense de, denmiş oluyor ve 12 Eylül’ün sahibi de “intihar ederim” diye tepki gösteriyor. Bütün bu darbelerle, baskılarla, sıkıyönetimlerle, kimse bu topluma kendi istediği biçimi veremedi. Onun için değil mi zaten, o kesimin sıkıntısı?

Bu bir “diyalog” olacaksa, burada kimsenin kimse karşısında “alttan alma” gibi bir yükümlülüğü düşünülemez. Her konuda olduğu gibi belli ki bu konuda da “rivayet muhtelif” –sanki askerler çok temkinli, soğukkanlı konuşuyor da “bazı siviller” hınç alır gibi “revanşizm” yapıyormuş, falan. Oysa ortada böyle bir durum yok, kelime heceleme, “alt çizme”ler, “tekrar etme”lerle süslenmiş bir konuşma üslûbu var. Akreditasyonlar, apolet gösterileri, bilinen bu tavırlar tabii ki ve bol miktarda var. Bu üslûpla söylenenler de, “Neyi inceleyeceğinizi size ben söylerim” tarzında, her kelimesinden demokrasi ve hukuk fıskıran sözler.

Ama bunları yapana karşı “revanşizm” yapıldığını yazabilenler olduğuna göre, bütün bu “yukarıdan konuşma” alışkanlığının kolay kolay terkedilmesini bekleyemeyiz herhalde.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Çok-hukuklu” olmak

Murat Belge 05.07.2009

Bir tarihlerde, Türkiye’de İslâmcılar, “çok-hukukluluk” diye adlandırılan bir uygulama lehine yazıp çizmeye başlamışlardı. Neydi bu? Peygamber’in Medine’yi ele geçirmesinden sonra, orada yaşayan Gayrimüslim’lerle imzaladığı “Medine Vesikası”na referans yapıyor ve “Herkes kendi dinî inançlarının çerçevesini çizdiği hukuk anlayışı içinde yaşamalı” diyorlardı. Bir kentte yaşarken herkesi bağlayacak kurallar olabilir, olmalı; ama her cemaatin bir de iç hukuku vardır. Buna da karışmamalı.

“Medine Vesikası”nın yürürlüğe girdiği tarihte, böyle bir anlaşma şüphesiz demokratik, medeni ve ileri bir

anlayışın ürünüydü. Ama yirminci, yirmi birinci yüzyılın koşullarında böyle bir şey olabilir mi?

Konu inançsa, ibadetse, bugünün “medeni” ve “demokratik” ülkeleri zaten engel çıkarmaz. Ama iş genel kuralların çiğnendiği durumlara gelince, formel hukukun çalıştığı, “suç”un ve “ceza”nın tanımladığı “vaka”lara gelince, “çok-hukukluluk” diye bir şey olamaz.

O tarihlerde henüz Patrik olmamış Mesrop Mutaşyan’la bir yerde karşılaşp konuştuğumuzu hatırlıyorum. Henüz AKP falan yok. Mutaşyan, “Peki ama, iyi anlayamadım” diyordu. “Bizim Patrikhane’nin bodrumunda hapishane açıp Ermeni suçluları orada mı tutacağım. Buna aklım ermez. Bu işleri devlet yapsın. Benim uğraşacağım yığınla manevi iş var.”

Evet, tastamam öyle. Bu nedenle bu çağda böyle bir şeyin olamayacağını konuşuyorduk. Zaten bazı “İslamcı aydınlar” bunu yazdı çizdi ama ne zamanında Refah, ne de o zamandan beri AKP bu fikirden bir öneri falan çıkarmaya kalkıştı. Herhalde “yönetim” denen mekanizmaya yaklaştıkça, böyle şeylerin imkânsızlığı da daha iyi görünüyor.

Ama belki de “imkânsız” değildir. Belki de çok iyidir. Çünkü biz aslında bu “çok-hukukluluk” içinde yaşıyoruz, ta başından beri, ve böyle yaşamaya devam etmekte kararlıyız. Ama bizde bu “Yahudiler şöyle inanır, Muhacirun böyle der” üzerinden gitmiyor; ezelî “asker/sivil” ekseninde yürüyor.

Nedir bu günlerin birkaç büyük kavgasından biri? “Askerlik görevinin yerine getirilmesiyle ilgili sayılamayacak bir suç işlediği iddia edilen” asker-kişilerin de normal mahkemede yargılanmasını –nihayet- kurallaştıran yasa maddesi. “Hayır, olamaz” diyor, bir yandan Anayasa Mahkemesi, bir yandan CHP.

Neden olamaz? Belli değil. Daha doğrusu, başka birçok gibi, *belli*, ama açıklanması doğru olmaz, çünkü hiçbir hukuka filan sığmaz, sahiden açıklanırsa.

Bir yandan bir “Avrupa” teranemiz var. Ondan ölümüne nefret edenler de aynı şekilde, akıllarından asıl geçirdiklerini söylemiyor, başka bir takım gerekçeler geveliyorlar. Bu “Avrupa”nın bize dediği, bizden talep ettiği şeylerden biri, sistematik bir biçimde askere ayrıcalık tanıyan hukukun ortadan kaldırılması. Ama, işte, buyurun: bunun en normal, en olması gereken, en olmazsa olmaz koşulu, bu ikibaşlı hukukun ortadan kaldırılması. Ama “bunu yapalım” deyince kıyamet kopuyor.

Dünyanın başka ülkelerinde “Savunma Bakanlığı” adı verilen bakanlıklar vardır ve askerî komuta oraya bağlıdır. Burada böyle değildir. Niye değildir? İşte, öyle. Genelkurmay Savunma Bakanlığı’na bağlanırsa “politize” edilirmiş! Başbakanlığa bağlı olunca edilemiyor mu? Nedir fark?

Anlaşılan Türkiye’de Silâhlı Kuvvetler dünyanın başka yerindeki Silâhlı Kuvvetler’den farklı. Her yerde Savunma Bakanlığı’na bağlı olunabiliyor, burada olunamıyor. Her yerde normal mahkeme neyse bir subay da (askerî disiplin konuları dışında) orada yargılanıyor; burada yargılanamıyor.

Burada bir asker, bir sivilin seviyesine inemiyor. Arada çok ciddi bir seviye farkı var.

Onun için bir “sivil”in yapması suç sayılan eylemleri bir asker yapıyor, suç olmuyor. Son örneğini Şemdinli’de gördük.

Peki, bütün bunlar dünyadaki uygulamalara uymuyor, anladık. Uymaması da gerekiyormuş, onu da anladık, çünkü biz bize benzemişiz. Eyvallah, ya "Sınıfsız, imtiyazsız kaynaşmış bir kitleyiz"e uyuyor mu?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biz bu işi böyle öğrenmiştik

Murat Belge 07.07.2009

Geçtiğimiz cuma *Taraf*'ın manşeti temmuzun ikinci yarısında başlayacak yeni Ergenekon Davası'nın iddianamesinde altmış "faili meçhul" cinayet dosyasının yer aldığını bildiriyordu.

Bunun "altmış"la kalmadığı, kalmayacağı apaçık, ama öte yandan, bu kadarının iddianameye girebilmiş olması da önemli. Çünkü bizim memlekette bir "memleket" meselesi vardır ki, "vatan için" dedikten sonra aklına geleni yaparsın, kimse gelip "Niye yaptın?" diye sormaz. Hattâ bir gafil soracak olursa, "Vatan için yaptığım iş için benden hesap soruyor" diye bir kıyamet koparırsınız ki, sorduğuna soracağına pişman edersiniz.

Her zaman vardır bu. Ne yazık ki, Türkiye'ye özgü "modernizasyon"un hamuruna katılmıştı bu şiddet. İttihat ve Terakki suikastlarla iktidara geldi: birinci seferinde Şemsi Paşa'yı, ikinci seferinde Nazım Paşa'yı vurarak. İktidara suikastla gelip de geldikten sonra parti bundan vazgeçmedi: Hasan Fehmi, Ahmed Samim vb... İttihat ve Terakki olarak son eylemi de İzmir suikast teşebbüsü oldu. Bu süre içinde "Vatan için her şey yapılır" anlayışını epey sağlam bir biçimde yerleştirdiler. Yapılmayacak şeyleri de yaptılar zaten.

Cumhuriyet'in kuruluşu, İzmir suikastı girişiminin sonuçları, bu alışkanlığı ortadan kaldırılabildi. Çünkü Mustafa Kemal hiçbir zaman kendine bu ekip içinde yer bulamamış, dışlanmıştı. Dönemin siyaset yapma anlayışı ve üslûbunun ortak noktaları da vardı olmasına ama Mustafa Kemal İttihatçılar'a itirazını, muhalefetini "legalist" bir temele oturtmaya çalışmış, kurulan yeni devletin "keyfi" olmayan prosedürlerle işlemesine dikkat etmiştir. Tabii bir yere kadar... Çünkü Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'da toplananların büyük çoğunluğu da İttihatçı kadrolardan geliyordu. Ali Çetinkaya'dan Recep Peker'e, Şükrü Kaya'ya, birçok önemli yerde onlar vardı. Ve tabii egemen "vatan için her şey mubah" ideolojisinin etkileri herkese uzanıyordu. İsmet İnönü Mustafa Kemal'den çok daha "legalist" de sayılabilir, ama Varlık Vergisi'ni çıkarmak gibi olmadık bir işi yapmak da ona düştü.

O zamandan bu zamana, günde beş vakit Atatürk nutukları atsak da, zaten yeterince uzaklaşamadığımız o noktadan adımları gerisin geri atıp, İttihat ve Terakki milliyetçiliğine döndük. Bunu kutsayanlar, tutarsızlık yaptıklarının pek de farkında olmadılar. Zaten bir uyaran da olmadı.

Zaten bu alanda ikinci büyük aşama 12 Eylül'dür. İttihat ve Terakki'nin hiç değilse bir mazereti vardı: bu eylemlerin çoğunu yaparken iktidarda değildi ve yaptığını kelleyi koltuğa alarak yapıyordu. 12 Eylül, böyle davranma hakkını, zaten "devlet görevlisi" olanlara tanıdı, "devletlû" olanlara verdi. Diyarbakır hapishanesine git, "vatan için", akla hayale gelmedik işkence icat et; Kürt köylerine git, insanlara bok yedir! Helâl olsun sana, bu vatanın mert ve vatanperver çocuğu!

Vatanın bölünmesi senin sayende engellenecek!

Hepimiz biliyoruz ki böyle böyle, ipin ucu kaçtı. Vatan kurtaran devlet görevlileri bir yandan, kendi hayatlarını kurtaran "itirafçılar" öbür yandan, birbirlerine gaz vere vere, bu yaptıklarıyla başları göğe ere ere, insanlara duman attırdılar, yığınla insanın canını aldılar.

Tabii şimdi bunların hiç değilse bir kısmının hesabının soruluyor olması, bu işlere karışmış olanlarda çok özgül bir ruh hali yaratıyor. Bu sadece "benden de hesap soracaklar mı?" sıkıntısı değil; bir zaman kahramanlık olarak alkışlanan (madalya ile ödüllendirilen) eylemlerin birden bire suça dönüşmesinin yarattığı daha derin bir kaygı. Peki, şimdi bu birdenbire "suç" oldu, "cinayet" oldu, yaparken "urun şahbazlarım! Koman yiğitlerim!" diye tempo tutanlar ne yapacak?

Şimdi bu ülkenin birçok yerinde, gözle görülmez kuytulara, birileri bu soruları soruyor, bu sorunlarla –ve birbirleriyle- boğuşuyor. Hâlâ birileri, "memleket yönetimi" denince, bundan başka "metodoloji" düşünemiyor. Daha hikâyenin başında kendi sırtımıza yığdığımız travmalardan kurtulamamışken, yenilerini yüklenmeye ve sürekli yüklenmek üzere ısrar etmeye, diretmeye, başka türlüünü dinlememeye devam ediyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Şarap" provokasyonu

Murat Belge 14.07.2009

Bu yazın tekne tatiline çıktığım için geçen haftanın yazılarını yazamadım. Gökova'yı beklediğimden daha iyi buldum. Gürültü daha azalmış gibi, son seferden bu yana yerden bitmiş tatil köyü sakaleti de sanki hız kaybetmiş. Kimbilir, belki de rastlantısal izlenimler bunlar.

Memlekete ve normal, günlük hayata dönünce, dönmüş olduğumu, Topkapı'da İdil Biret konseri dolayısıyla idrak ettim. Hayatımızda bundan normal bir şey olabilir mi? Böyle bir konser olacak da *Vakit* mi bunu o ince üslûbuyla yazmayacak? *Vakit* yazacak da, Alperenler mi kayıtsız kalacak? Onlar bu eylemi yapacak da, BBP mi "Yanlış oldu, kınıyoruz" diyecek? Hayır, tabii bu "soru işaretli" şeyler olmayacak, olmuş olanlar olacak. Yanlarında başka, "garnitür" mahiyetinde başka tavırlar, demeçlerle, bunların medyaya yansıma biçimiyle.

Bu münasebetle Topkapı'nın birinci avlusunun "kutsal mekân" olduğunu öğrendik. Buranın herkese açık bir kamusal alan olduğunu Topkapı üstüne her elkitabında okuyabilirsiniz. "Kutsal"la hiçbir ilgisi yoktur. Günde 24 saat *Kuran* okunan "Kutsal Emanetler" dairesine yakınlığı kastediliyorsa, siyasetiniz gereği saygı duyma pozu yaptığınız Osmanlı padişahları kendi şaraplarını onun ta dibinde içiyorlardı. Bugünkü, gereğinde içki veren Konyalı lokantası da, o daireye birinci avlunun olduğundan daha yakındır.

Düzenleyicilerden Erdoğan'ın tepkisi de hoş; İdil Biret için "Dünyada bilinen üç Türk'ten biridir" diyor. Ee? Biri de Orhan Pamuk. Onu hiç yaşatmazlardı. Merkez medyamız da, "Vah vah! Ama hak etmişti" derdi.

Dünya bir Türk'ü Alperen Ocakları Başkanı olduğu zaman bilmez. İdil Biret, Orhan Pamuk, Yaşar Kemal, Nâzım Hikmet olduğu zaman bilir. Bu eylemi yapanların bu gibi insanlara derin düşmanlığının nedeni de kısmen budur zaten. "Biz bize benzeriz" ciliğin dinî versiyonu, milliyetçi versiyonu, aslında fark etmiyor; ama Türkiye'nin şu ortamında işe yarıyor: Danıştay cinayetinde olduğu ve birilerinin kullanabilmek için hâlâ debelendiği, ama Dink, Santoro, Malatya cinayetlerinde de görüldüğü gibi, milliyetçi kuklacılar dinci katilleri harekete geçiriyor ve bunu AKP'ye karşı kullanıyor. BBP ve Alperenler de bu yolçatının tam ortasında durdukları için, ilk onların kapısı çalınıyor.

Buradan "tatil"e döneyim. Alanlarda THY'nin "Business", "CIP" vb. salonları var. Dünyanın her yerinde, buralarda, bedava içki içilir. Bizim memlekette içilmiyor. İç hat seferlerinde, uzun boylu yemek verilmiyor, ama içki hiç verilmiyor. Bu olabilir mi? Olabilir. Son analizde bir ekonomik politika da sayılabilir. Ama sen ikram etmiyorsan, isteyen parasını ödeyerek içebilmeli (asıl o zaman "ekonomik politika" olur). Böyle değil! İçki yok!

Ne demek bu? Niçin böyle?

İç hat seferlerinde, "business" kısmında oturuyorsanız, içki geliyor. Dış seferlerde nerede oturursanız oturun, parayla filan da değil, "ikram" olarak, içkiniz veriliyor.

Bugünün dünyasında iş yapmak istiyorsanız, başka türlü zaten mümkün değil. Arap ülkelerinin başları stilize biçimde bağlı hostesleri de istediğimiz içkiyi getiriyor. O halde nedir bu bizdeki eklektisizm? "Koşullar böyle olduğuna göre ne kurtarırsak kârdır" diye mi bakılıyor; ya da, "Şöyle bir ucundan başlayım, inşallah arkasını getirir, her yerde keseriz" mi deniyor?

Hava Yolları'ndan söz ediyorum. Ama konu onunla sınırlı değil. İslâmcı kesimin denetim altında tutabildiği bir ton yerde buna benzer uygulamaların arkası kesilmiyor. Bunların çoğu, kendini birilerine göstermek isteyen küçük yerel yöneticilerin icraatı olabilir. Ama birbirlerine eklenerek "yekûn" tutuyor ve "trend" yaratıyor. "Takiye yapıyorlar" propagandasının hâlâ etkili olabilmesinde bunların payı elbette var.

Sonunda ilkesel bir tutarlılığı da olmayan bu gibi basit taktiklerde siz ısrar eder ve kendinizi bu garip atmosferin dışına çıkarmak üzere ciddi adım atmazsanız, faşistlerin adam vurmasının ya da konser basmasının sorumluluğundan da kolay kolay kurtulamazsınız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Uzlaşma"

Murat Belge 17.07.2009

Tatile gittiğim sırada "uzlaşma" kavramı üstüne bir şeyler söyleniyordu. Ben de yazmak istiyordum ama imkân olmadı. Nasıl olsa böyle konuların vakti geçmiyor, iki gün sonra yeniden gündeme gelir.

Sorunun temelinde, Türkiye'yi yöneten ve yönetenlere çeşitli hizmetler verenlerin, dünya ile, yani demokratik dünya ile bütünleşmeme inadı yatıyor. "Bizim koşullarımız farklı" ısrarı. Neyse bu koşul farkı, sonunda bize "kimseye benzememe" hakkı veriyor. Ama bir yandan da, bazı şeylerin içinde olmak istiyoruz. Örneğin soğuk savaş yıllarında "Hür Dünya" diye popüler bir kavram vardı. Biz de ille "Hür Dünya"da olacaktık. Peki ama, işte anayasan, işte yasaların, işte yazısız teamüllerin... Neren "hür" senin?

Ama, bir zamanların "Bon pour l'orient" diplomalarında olduğu gibi, biz de "hür pour l'orient" bir durumdaydık. Farklı koşullarımız böyle gerektiriyordu.

Bu da olabilir, herkesin koşulu aynı olmaz. Peki, şu koşullarını değiştirmek, başkalarınınkine benzer koşullar edinmek için herhangi bir çaba gösteriyor musun? "Evet, evet" diyor ve hiçbir çaba göstermiyorduk. Göstermediğimiz, buna hiç yanaşmadığımız bugün cereyan edenlerden de besbelli. Örneğin burada askerler normal mahkemede yargılanamaz, çünkü bizim koşullarımız farklı. Bugün farklı, yarın da farklı kalacak.

O zaman ne oluyor? Tabii birçok şey oluyor da, bugün üstünde durmak istediğim konu, terminolojiyle ilgili. Bu durum sonucunda, birtakım kelimelerin, kavramların dünyada bir anlamı var; Türkiye'de başka bir anlamı var.

Şu son olaya bakalım, akıldışı karakteriyle herkesi bir şeyler söylemeye zorlayan İdil Biret Konseri'ne tepki hikâyesine. Dünyanın "medenî" diye bilinen kesimlerinde orada tekbirlerle namaz kılma olayına "vandalizm" denir (daha ağırları da denir ya, bu kadarla bırakalım). Ama ilgili partinin sözcülerinin ağzında bunun adı "demokratik tepki" oluyor.

Buna "demokratik tepki" diyeceksek, dünyayla anlaşmamıza imkân var mı? Zaten anlayamıyoruz.

Bu uzun girizgâhtan sonra nihayet "uzlaşma" kavramına gelebileceğim. Söylemek istediğim sanırım yeterince anlaşıldı. Bütün siyaset terminolojisi gibi bu kelimenin de buranın siyaset kültürü içinde ciddi anlam kaybına – daha doğrusu, "çarpıtma"sına- uğradığını söylüyorum.

Hep yazarım, gene tekrar edeyim: Siyasette "uzlaşma" benim için önemli ve olumludur. "Konsensus"un yolu buradan geçer. Ama Türkiye'de anlaşıldığı –anlatılmak istendiği- şekilde bir "uzlaşma"yı ciddiye almak mümkün değil.

Bir "toplama-bölme uzlaşması" diyeyim buna. "Sende dokuz var, bende bir. Toplarsak on eder. Uzlaştığımıza göre, ikiye bölünce beşer beşer paylaşıyoruz. Haydi uzlaşalım." Mantık bu.

Diyelim ki tartıştığımız konu, idam cezasının kaldırılması. "Kaldıralım, ama bazı durumlarda kaldırmayalım, dursun." Bunu dediğin zaman "kaldırmış" olmuyorsun. "Hangi durumda devam edeceğin" üzerine pazarlık ediyorsun. Bunu yapmakla "idam" konusunda "uzlaşmış", bir "konsensus"a varmış olmuyorsun.

"Biraz hamile" fıkrası gibi bir şey bu.

Felsefeye, epistemolojiye, bilim felsefesine girip gerçekliğin saptanmasına ne kadar güç olduğuna dair bir yığın argüman çıkarabiliriz. Gerçekliğin her zaman "ak" ve "kara"dan ibaret olmadığına, çok zaman "gri"lerden oluştuğuna dair klişeyi tekrarlayabiliriz. Bunun "klişe" olması, doğru olmadığını göstermez. Ama, "hayatta siyah ya da beyaz yoktur. Her şey gridir" anlamına da gelmez. Varolan durum "mugalata"yı onsuz edilmez bir araç haline getirmese, neyin beyaz, neyin siyah olduğuna dair tartışmamız da gerekmeyecekti. Ama 367 formülünü

bulan ve bundan duyduğu kıvançla yeni hedeflere hamle eden bir Yargı'nın adalet dağıttığı bir toplumda, gerçekten de, siyah ya da beyaz bulunmaz; yalnız onlar değil, yeşil, kırmızı, mavi, sarı da bulunmaz. Yalnız gri olur. Külrengi olanı, kurşunî olanı. Tabii bir de haki.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Işık ve balçık

Murat Belge 18.07.2009

Hâkimler ve Savcılar YÜKSEK Kurulu eyleme geçti. Şimdi bekliyoruz, Van savcısının başına gelenlerin Ergenekon'u soruşturan savcılarının da başına gelip gelmeyeceğini; bir süreden beri yargı kurumlarının birbiriyle yarış edercesine verdikleri hukuku katleden kararların devam edip etmeyeceğini.

Yargı içinde bu "yüksek" sıfatının kullanıldığı düzeylerde bu hukuk çiğneme potansiyeli de yükseliyor. Sıradan mahkemelerin de göz yaşartıcı "hukukî" kararlar verdiği oluyor, ama "yüksek"lik arttıkça, kararın bu türlü kural haline geliyor. İşte, Anayasa Mahkemesi'nden yükseği yok; "367"den daha çarpıcısı da yok. Sonu "tay"la biten hukuk kurumlarımızın başkanları çeşitli konularda ağızlarını açtıkça, hukuk adına dehşet içinde kalıyoruz.

Bu "yargı mensupları" (ve devlet mekanizmasının içinde başka makamları dolduranlardan bir kısmı; özellikle "yüksek" olanları) bir "toplum" olduğunu hesaba katmadan hareket ettikleri izlenimini veriyorlar. Bu çok şaşırtıcı bir durum değil, çünkü benimsedikleri ideoloji onlara toplumu ciddiye almamaları gerektiğini söylüyor. "İdeal" olarak bağırılmasına bastıkları her şey "topluma rağmen" yapılacak. Onlar açısından "devlet" ve kurumları var. Yasa, hukuk, her şey, adalet falan, "devlet"in hizmetinde. Yasaları bilmekle yükümlü oldukları için, neresinden nasıl delineceğini de biliyorlar. (Kanadoğlu misali). Şimdi de "devlet"i ya da onun adına davrandığını söyleyenlerden bazılarını soruşturma ve yargılama küstahlığında (aynı zamanda "ihaneti"nde) bulunmuş savcılarını abra kadabrayla bir yerlere uçurmaya karar vermiş oldukları anlaşılıyor. Başarırlarsa, bu yaptıkları işin adı da "Yargı Bağımsızlığı" olacak.

Ne'den bağımsız? Hukuk'tan.

Ama artık bir toplum var. Bu toplumun gücü ne, yetkisi ne, yaptırımı ne, henüz belli değil. Zaten bu soruların cevaplarının ne olacağı, sürmekte olan kavganın sonuçlanma biçimine göre belirlenecek. "Seçim" falan gibi fazlasıyla genel "araç"lar var elinde ve orada söyleyeceğini söyledi. Ama HSYK gibi bir kurum Ergenekon savcılarını meçhul bir yöne doğru uçurduğunda buna hemen tepki gösterecek bir aracı var mı, yok mu, orası belirsiz.

Orası belirsiz olsa da, artık bir toplum var. Otuz yıl öncesinin Türkiye'si değil artık burası. Toplum otuz yıl önce de bürokratlarının yaptığına bayılmıyordu, ama seyretmek ve "fesüphanallah" demekten başka yapacağı bir şey yoktu. Seçim zamanında gidip o yapılanları orada cezalandırmak dışında.

Şimdi böyle değil. Sorun da, zaten artık böyle olmaması. Bürokrat, hele bağlı olduğu kurul "yüksek"se, o

yükseltiden çevreyi pek iyi göremediği için, bu değişen toplumun farkına varamadığı gibi, “değişim”in kendisini de, “tarih”i de iyi seçemiyor ve zamanı geri almaya çalışıyor.

Bileğimizde taşıdığımız saatlerin böyle bir zembereği vardır, onu çekerek saati ileri de alırız, geri de alırız. Ama o bizim kendi saatimizdir, onu ileri, geri almakla, evrenin, dünyanın, hayatın nesnel zamanını değiştiremeyiz. Değişen, ama bürokratların değiştiğini hâlâ anlayamadıkları şey bu. Evrenin, dünyanın, hayatın değil ama Türkiye’nin zamanı onların –başkomutanları kimse onun- bileğinde taşıdığı saatin zimbirtısına bağlıydı eskiden. Şimdi öyle değil. Bu ülkede de bürokrasinin kol saatiyle değil, dünyanın nesnel ve kapsayıcı zamanıyla yatıp kalkmak isteyen, böyle yapmaya kararlı kimselerin sayısı gittikçe artıyor.

Bu insanlar, bundan böyle, sadece seyirci olmayacaklar. Adına “bürokrasi” denen rejisörün kafasına göre kurduğu her türlü senaryoyla yetinmeyecekler. “Hayır, bu olmadı” diyecekler, “Bunu beğenmedim” diyecekler, hattâ, biliyor musunuz, “Bunun böyle olmasına izin vermeyeceğim” bile diyecekler; bunları demenin araçlarını bulacaklar.

Orada bu potansiyel büyüdükçe ve somutlaştıkça, bu gidişi durdurmak için işlenmesi zorunlu hale gelen “suçlar” da büyüyor. Sıvamanız gereken ışık ne kadar büyürse, elinizin altında bulundurmanız gereken balçık miktarı da o kadar büyümek zorunda.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kısa Türkiye Tarihi

Murat Belge 19.07.2009

Türkiye’de “kurulu düzen” belirli bir “toplum algısı” üstüne inşa edilmişti. Eğitimli seçkinler, eğitimsiz köylülerden oluşan toplumu yönetecek ve “muasır medeniyet seviyesi”ne yükseltecekti. Bu genel tasarım pozitivizm ideolojisine dayanıyordu. “Aklın yolu bir” olduğuna göre, siyasî çoğulculuk diye bir şeye de gerek yoktu. Olsa olsa, herkesin benimsediği kabul edilen hedefe erişmek için uygulanacak ekonomik yöntem gibi konularda görüş ayrılığı çıkabilirdi. Atatürk kendisi bu gibi durumları düşünerek Serbest Fırka deneyimini başlattı. Ama, “herkesin benimsediği kabul edilen” şeyin de herkesçe benimsenmediğinin ortaya çıkması ihtimali karşısında, birkaç ay sonra Serbest Fırka kapandı.

İkinci Dünya Savaşı, Nazizm ve Faşizm’in yenilgisi, demokrasinin zaferi vb. Türkiye’de dünyada esen demokrasi rüzgârına olumlu cevap vermek zorunda kalınca, “çok-partili parlamenter rejim”e geçmek kaçınılmaz oldu. Ama bu, Cumhuriyet’in “kurucu ideolojisi”yle, o ideolojiye temel oluşturan “toplum algısı” ile uyuşmuyordu. Bugünlerde olanlarla kıyaslarsanız, Celâl Bayar’ın, Adnan Menderes’in, Fuat Köprülü’nün kurduğu bir partinin, ülkeyi, “Kemalist hedef”ten ne kadar saptıracağı sorusu epey absürd görünebilir. Ama o yıllardaki CHP muhalefeti burada absürd bir şey bulmuyordu. O tarihte de irtica geliyor ve laiklik elden gidiyordu. Çok-partili parlamentarizm ancak on yıl devam edebildi.

Bu ilk darbeden bu güne geçirdiğimiz bunca yıl bütün toplum tek bir temel uğraş çerçevesinde didinmiş ve

debelenmiştir: “Eğitimli seçkinler”in (buna “yüksek bürokrasi”de diyebilirsiniz) rakipsiz iktidarını birden fazla partiye yer veren bir rejimle birlikte sürdürmek. On yılda bir birbirini izleyen darbelerin altta yatan anlamı budur. “Bize özgü demokrasi” türünden, hem “demokrasi”nin adını elden bırakmayan, hem de demokrasiyle ilgisi olmayan siyaset “felsefe”lerinin anlamı da budur.

Bunları birbiriyle bağdaştırmak çok zordu. Aslında mümkün de değildi. Ama, 12 Eylül anayasasıyla son şeklini alan bu tuhaf koalisyonun ayakta durabilmesini sağlayan bir önemli etken vardı: toplumun hazırlıksızlığı.

Altmış-seksen arası Türk siyasetine solun girişi, başlangıçta bir umut yaratmış, bir dönüşüm imkânı olduğunu vaat etmiş, ama daha sonra da kendi kendini yok etmişti. “Hazırlıksızlık” dediğim genel ruh hali içinde bu hayal kırıklığının da önemli bir yeri var. Çok kimse, 12 Eylül darbesinin solu yok ettiğini düşünür. Bu doğru değildir. Sol, “devrimci” kollarıyla olsun, “sosyal-demokrat” etiketini seçen kollarıyla olsun, 12 Eylül öncesinde kendi kendini yok etmişti.

Dolayısıyla “bürokratik vesayet” rejimine meydan okuyacak bir güç, toplumun içinden çıkmakta zorlandı. Gene de, Özal iktidarıyla geçen yıllarda Türkiye’nin yapısını uzun vadede değiştirecek birçok adım atılabildi. Şimdi bunların sonuçlarını yaşıyoruz, yaşamaya başlıyoruz.

1945’ten sonra olduğu gibi, bugün de, bir “uluslararası konjonktür” konusu var. Bu konjonktür “bürokratik vesayet” rejimine uygun (hayırhah) bir zemin yaratmıyor. Tam tersine.

Ülke içinde iki önemli süreç var: birincisi, Türkiye’nin kapitalizminin yaygınlaşması ve derinleşmesi. Tekelci devlet kapitalizminin has bahçede yetiştirilmiş devletine itaatkâr işadamlarının çevresinde aşağıdan yukarıya serpilmiş geniş bir “burjuvazi” var artık. Bunların hiç değilse bir kısmı “Meğer bize ‘egemen sınıf’ denirmiş” demeye başladı.

İkincisi de bilgisayarın dünyada kurduğu, koca Sovyetik sistemi de silip götüren hegemonya. Bu, Türkiye’de de (çeşitli yasaklamalara vb. rağmen) insanların bilgiye ulaşma imkânını yaratıyor. Şu anda bu imkânın nasıl kullanıldığı ayrı konu. Milliyetçi direniş şahlanmış durumda. Ama bu miadını doldurmuş bir zihniyetin direnişi!

Miadını doldurduğu içindir ki, direnişi, çok zaman, “kriminel” yöntemlere başvurmak zorunda kalıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vazife

Murat Belge 21.07.2009

Ergenekon davamız sürüp giderken, “laf lafı açıyor” deyimindeki gibi, “suç suçu açtı”. Bunların hepsi “iddia” şu anda, tabii, ama medyaya sızan kırıntılardan bakıp değerlendirerek, aralarında kaba bir ayırım yapmak mümkün: 1) ülkedeki çeşitli siyasî eğilimleri manipüle ederek yönetimi ele geçirmeye yönelik örgütlenme ve eylemler; 2) PKK’nın başını çektiği Kürt direnişini bastırmaya yönelik örgütlenme ve eylemler.

Hayatta "sınıflandırma" dediğimiz şey, her zaman bir "soyutlama"dır. Soyut planda ayırabildiğimiz şeyler, somut gerçeklikte o kadar kolay ayrılmaz. Yukarıdaki şu basit, iki maddelik sınıflandırma bile somutta netliğini kaybediyor, çünkü anlaşılan o ki dediğim iki ayrı görünen eylemlerin aktörleri büyük ölçüde aynı adamlar ya da birbirleriyle çeşitli bağlantıları var.

Böyle olduğu için de, soruşturma yürüten savcılar karşlarına çıkan bu karmaşık malzemenin *hepsine birden* el atmak zorunda kalıyor.

Bunun şöyle bir ilginç sonucu var. Anlatmaya çalışayım: Gözünüzün önüne, diyelim orta yaşlı, "ortalama" bir Türk vatandaşı getirin. 12 Eylül'ü ta içinden yaşamış olmasın ama hiç değilse hatırlayacak yaşta olsun. Bu ülkenin siyaset gelenekleriyle ciddi bir hesaplaşma yaşamış olmasın ama ortalama Türk sinisizminden kopuk da olmasın. Kısacası, her bakımdan "ortalama", dolayısıyla da "temsili" olsun.

Bu adama gidip anlatsanız, deseniz ki, "Din ve şeriat korkusunu kaşıyıp Kemalist militanlığı ayaklandırmak için, Kemalist bir yargıcı dinci bilinen birine öldürttüler. Bunun doğuracağı kargaşa ve protesto ortamında yönetime el koyacak bir fırsat oluşabileceğini düşünüyorlardı" falan filan...

Bu "ortalama" vatandaşın "Vay canına! Olmaz böyle şey, birader!" deme ihtimali yüksektir. En azından, "Yahu, oynamasınlar memleketin huzuruyla! Baksana, borsa düşüyor!" diyebilir. "Ecnebilere çok ayıp oluyor" diyen bile çıkabilir.

Ama bu aynı vatandaş(lar)a, "Almışlar on iki Kürd'ü, kurşuna dizmişler. Sonra da bilmem nere yolunda gömmüşler" dersanız, gene büyük bir ihtimalle, "Ee, bu işler böyledir. Onlar bilir kimi ne yapacaklarını. Bize karışmak düşmez" yollu bir cevap alırsınız.

Geçen gün Yıldırım'ın yazdığı, kimilerine intihar ettiren, devlet kadroları arasında "asıl Ergenekon"dan fazla telâş uyandıran, medyada bazılarının (bilinçli Ergenekon militanlarını demiyorum) devlet koruyucusu kesilmesine yol açan da bu.

Yani "zaten ortada "gayri nizamî" bir durum var; vatan-millet-devlet kaygısı, bölünme korkusu göklere vurmuş; pis iştir, şudur budur ama böyle zamanda işin pisine, temizine bakılmaz; sonuç almak için gereken neyse yapılır" gibi sözlerle özetleyeceğimiz bir savunma. Bir "meşrulaştırma".

Bana en vahim geleni de bu "meşruiyet", zaten.

Yıldırım, "Bunlar canavar mı, görevini yapan memurlar mı" diye soruyordu. Ben hiçbir zaman *onların* canavar olduğunu düşünmedim (aralarında böyle şeyleri özel bir zevk alarak yapanlar olabilir, o ayrı, bu da "evrensel" bir "insanlık durumu"dur ne yazık ki). Ama inandırıldıkları, onlara aşılana "ideoloji"nin *canavarca* olduğunu hep düşündüm.

Bu toplumun "en önemli düşünür"lerinden biri olduğunu ağız birliğiyle haykırdığımız, ayrıca da "şiiir" yazan, yani "şair" olduğunu haykırdığımız biri "gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım" demiş. Bunu diyeli yüzyıl kadar bir zaman geçmiş. Bu süre içinde, o sözün kapsamına giren yığınla olay olmuş.

Ama biz bunu "problematize" etmemişiz. Adam "Bu sabah hava güneşli" demiş gibi bir tavır almışız bu söze

karşı. Eğer hayatımızın en derin ahlâk felsefesi haline getirmemişsek.

“Vazife”nin içeriği şu ya da bu. Orası önemli değil. Önemli olan senin gözlerini kapaman ve onu yapman.

“Git, Muş’ta gördüğün Ermeniler’i kes” olabilir o içerik. Ya da, “Bir Ermeni kıyımı olmamıştır. Onlar bizi doğramıştır, diye bağır” da olabilir. O gün gözünü kapayıp onu yapanlar olduğu gibi bugün de gözünü kapayıp bunu yapanlar eksik değil.

“Ergenekon” var, yok. Moral varlığımızın bu girintilerinde neler olduğuna bakma cesaretini gösterebilecek miyiz? Ne zaman?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Etik” yokluğu

Murat Belge 24.07.2009

“Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım” ideolojisinden söz ediyordum geçen gün. Haldun Taner, Gökalp’ın bu dizesini bir oyununun adı yapmış, orada İttihat ve Terakki’yi de, genel olarak bu ideolojiyi de mizahî bir biçimde eleştirmişti. Bu sözün başka bir eleştirisini ben hatırlamıyorum. Belki tek tük, orada burada bir şeyler söylenmiştir, ama dişe dokunur bir eleştiri bilmiyorum. Örneğin Hilmi Ziya *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*’nde Gökalp üstüne uzun uzun yazmış, ama bu sözlerini ele almamıştır. Doğrudan Ziya Gökalp üstüne kitabında da böyle bir eleştiri hatırlamıyorum.

Aslında sorun Gökalp’ın söylediği üç beş söz değil. Bizim düşünce geleneğimizde ciddi bir “etik” vurgusunun zaten olmaması gibi bir sorun var. Ya son derece sığ ve görenekçi bir “ahlakçılık” biçimiyle karşılaşıyoruz, Ahmed Midhat Efendi ve benzerlerinde gördüğümüz gibi, ya da –belki buna tepki olarak- bir çeşit “amoralizm”i benimsemiş ideolojiler.

Örneğin Mizancı Murad, Namık Kemal’in *Vatan*’ını eleştirir. İslâm Bey, Zekiye’nin balkonuna çıkıyormuş, İslâm ahlâkında böyle şey nasıl olur, erkek kadının balkonuna çıkar mı, birbiriyle tanışmamış erkekle kadın böyle konuşabilir miymiş? “Ahlâkçı” denen yaklaşımlar genellikle böyle şeyler.

Baha Tevfik tarzı, bir tür “materyalizm” çerçevesinde ahlâkî toplumsal göreneklerin ürünü, gerçek bir evrenselliği olmayan bir şey gibi kabul eden düşünce tarzları bizde çok yaygınlaşmamıştır. Zaten onun için Baha Tevfik uzun zaman tek başına atipik bir düşünür olarak kalmıştır. Daha sonra, Marksizm bir moda haline gelirken, “ahlâk bir üst yapı kurumudur” diyerek, onu da “yanlış-bilinç” hanesine göndermek kolayca benimsenen bir tutum haline gelmiştir.

Bu aslında daha genel bir “politik ahlâk” anlayışının yeni bir uzantısı, bir “varyant”ı oluyor, denebilir. Marksizm’den önce ve ondan çok daha yaygın bir biçimde entelektüel hayata egemen olan ideoloji, milliyetçi ideolojidir. Bu ideoloji de, Türkiye’de aldığı biçimlerle, “ahlâk” adı altında ele alınacak her şeyi “millî çıkar”

başlığının altına göndermiştir. Birey, yaptığı her şeyi “millî çıkar” için yapmalıdır; ve aynı zamanda, “millî çıkar” için her şeyi yapmaya hazır olmalıdır. Nitekim, Gökalp’in ünlü dizesi de zaten bu felsefeyi özetlemekte, yapılacak “vazife”nin muhtemelen göz kapattırarak mahiyette bir şey olduğuna, bizi hazırlamaya çalışmakta, uyarısını yapmaktadır. Birey bu “vazife”yi yapmaya her an hazır olmalıdır da, “vazife”nin ne olacağının genel ilkesi de “Sosyal-Darwinizm” çerçevesinde belirlenecektir. Yani, “herkesin herkesle savaşı” bu dünyanın ezeli ve ebedî, hiçbir zaman değişmeyecek varoluş koşuludur. İnsanlık, “millet” denilen kollara bölünmüştür ve bu kurallar bu toplumlar için de geçerlidir. Yok olmamak için, ötekileri yok etmek zorundayız.

“Öyle değil, olmamalı. İnsan aslında iyidir” falan demeyeceksiniz. Vatan hainliğinin anası bu sulu gözlü, ayağı yere basmayan hümanizmdir. Her türlü sapık, zararlı düşünce, örneğin Komünizm, hümanizmin bahçesinde doğmuş ve yetişmiştir.

O tarihlerde bütün dünyada bu gibi “düşünce”leri savunan, yayan birçok kişi vardı. Dolayısıyla bunların söylenmesi fazla yadırgatıcı gelmiyordu. Otuzlarda dünyada yükselen faşist ideoloji de bu temaları daha da vahşileştirerek tekrarlıyor, bununla prim de yapıyordu. Mussolini’nin, Hitler’in büyülediği Cumhuriyet aydınlarımızı bir düşünün.

Ama faşizm battı, o zamandan bu zamana dünyada birçok şey değişti. Böyle konuşmak gene tarihe karışmış falan değil, hele burada bol miktarda var, göğsünü gere gene bunları söyleyenler. Gene de, bu terminoloji “ana-akım” olmaktan çıktı; böyle konuşanı görünce, “Haa, demek ki falancalardan” diyor insanlar, bunu bir ölçüde marjinalize ediyorlar.

Gerçekten öyle yapıyorlar mı? Yapsalar, bugün bütün bu açık, kapalı, yarı açık, yarı kapalı Ergenekon savunmaları olmazdı. Aynı temel dünya görüşü olduğu yerde duruyor; değerlendirme tarzında değişen bir şey yok. Ama bütün bunları az çok farklı kelimelerle konuşmayı öğrenmişiz.

Onun için yüzyıllardır yapmadığımız “etik” tartışması bugün de koca bir boşluk olarak duruyor, manevi-entelektüel hayatımızın orta yerinde. O boşluk öyle durdukça, devam edegelen ilkesizliğin de sonu olmayacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Etik soyutlaması: görelilik

Murat Belge 25.07.2009

Dün “etik”ten söz ederken, bence “şematik” Marksizm’de bunun bir “üstyapı kurumu” olarak görüldüğünü söylemiştim. Bu pek de gazete makalesi çerçevesinde gerekli ayrıntıyla ele alınıp tüketilecek basit bir konu değil. Ama kendine uygun kapsamda ve uygun bir ciddiyette tartışılmasını teşvik etmek de, başlangıçta, gazete makalelerinin üstlenmesi gereken bir şey olabilir

Ne demek “üstyapı kurumu”? Öncelikle, toplumsal yapıya göre değişen, “görece” bir şey olduğu anlamına geliyor. Böyleyse, daha örtük biçimde, “fazla önemli” olmadığı anlamına da gelir. Bir toplumun ne olduğunu

oradan bakarak anlayamayız, çünkü kendisi bir "epifenomen", yani *başka bir şeyin "yansı"sıdır*. O başka şey de toplumun temel düzenini belirleyen üretici güçler/ üretim ilişkileri dengesidir.

Peki, bunu böylece kabul edelim: bir yanda asıl *maddî temel* var, toplumdaki *her* şeyin nihaî biçimini veriyor. "Etik" dediğimiz alan da bunun bir yansıması. Şu halde o maddî ilişkilerde değişim olursa, "etik" de değişecek; yani "görece". Ama öyle ya da böyle, hep bir "etik" var orada, değil mi? Niye var? Kendi gerçek temeli olmadığı, başka bir şeyleri (büyük bir ihtimalle çarpıtarak) yansıttığı halde, niye var? Herhalde insanların ona ihtiyacı olduğu için. Demek ki, "görelî" ya da değil, bir "etik" gerekiyor insanlara.

Ama "görelî" mi? Bunu da tartışmak gerek. Yıllar önce bir yazıda kullandığım bir örneğe yeniden başvurayım. Diyelim ki bir halk masalında, bir toprak sahibi var (adı isterseniz "ağa" olsun, isterseniz "lord" veya "daimyo" vb.). Ona belirli vergiler veya hizmetler sunmakla yükümlü köylüler de var. Köylülerden biri, sözgelisi sunmakla yükümlü olduğu şu kadar kilo buğdayı beyinden kaçırıp saklıyor. Bey numarayı yutabilir ama tabii hepimizin ne yaptığını gözleyen bir yüce göz var. O bu hileyi görüyor ve vergi kaçırان köylüyü "çarparak", diyelim eşek kılığına sokarak cezalandırıyor.

Bu masal, çok saydam bir biçimde, feodal beyin uygun gördüğü "etik" adına konuşan bir masal değil mi? Öyle. Besbelli. Şimdi, "üstyapıdır" derken kastedilen de aşağı yukarı bu. Kendisi tarihî, dolayısıyla değişime açık bir üretim tarzı, kendi işleyişini garanti altına almak için böyle bir "etik" yaratıyor. Ayrıca, o "etiği" herkese kabul ettirmek için böyle bir masal (edebiyat) biçimi de yaratıyor. Bunlar hepsi o üretim tarzı değiştikçe değişir.

Ama zaten değişiyor veya daha doğrusu karşıtlarıyla birlikte varoluyor. Çünkü anlattığım masalla aynı zamanda şöyle bir masal da anlatılıyordu: çok aç gözlü bir toprak beyi varmış. İlle de vergisini eksiksiz istemiş. Bir köylü hasta çocuğuna bakmak için vergisinin bir kısmını saklamak istemiş ama bey işi anlamış, hem iki kat vergi almış, hem köylüyü kırbaçlatmış... ama o deminki yüce güç işe karışıp bu sefer bu açgözlü beyi aç bir eşek kılığına sokarak cezalandırmış.

Şimdi, o da, bu da, aynı zamanda "dolaşım"dadır, çünkü zaten *aynı soruna* iki farklı bakışı temsil ediyorlar. Ama dinleyen, yani "tüketen", muhtemelen aynı insan değildir. Böylece "etik"in "görece" olduğunu bir kere daha kanıtladık mı? Üstelik aynı üretim tarzı içinde tamamen farklı anlayışlar olabiliyor.

Şimdi, bir "masal somutluğu" içinde anlatılan bu hikâyelerin "mesaj"ını biraz daha soyut ve genelleşici bir dille formüleştirmeye çalışalım: "Bir anlaşma ile birisine vermeyi kabul ettiğin şey, senin elinde olduğu halde, kendi kendine onu vermekten vazgeçmen ve saklaman doğru bir hareket değildir." Yani bunu "toprak beyi", "köylü", aralarındaki sınıf farkı ve eşitsizlik vb. somut ve özgül ayrıntılarından arıttığında, taş devrinde de, şimdi de, doğru bulduğunu onaylayacağı bir ilkeye varmış olmuyor musun?

Ama o somut ayrıntılar hep var, onlarsız hayat olmuyor! Tabii, öyle. Ama o "ilke", onların olmadığı anlamına gelmiyor zaten. Hemen öbür masala bakıp "Bir şey senin hakkın olsa da, onu vermek karşındaki insana yıkım getirecekse, bunu isteme, ısrar etme..." yollu, kendi içinde başka açılımlar da taşıyan bir formülasyon kurarsın. Onu da, o soyutlama düzeyinde, kendi başına ele aldığı anda, pek o kadar da "görece" olmayan, taş devrinde de, bugün de doğru bulacağın bir ilkeye varırsın. Ve zaten "etik" bu gibi yüzlerce önermenin *birbiriyle tutarlı olarak*, bir anda oluşturduğu manzumedir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öyle olsaydı...

Murat Belge 26.07.2009

AKP şamatasının tek nedeni laikliğin zedelenmesi kaygısı olsaydı...

Sürüp giden bu kavgayı yadırgamazdım. Aşağı yukarı şöyle bir çerçevede bakardım olanlara: Cumhuriyet'in kurucu ideolojisi hatırısayılır bir İslâm fobisi içeriyordu, çünkü kendi idealist-pozitivist dünya görüşü çerçevesinde Osmanlı'nın geri kalmışlığını ve yıkım döneminin bütün sorunlarını İslâm'dan biliyordu. Kendisi katı milliyetçi olduğu için, pek çok yerde zorunlu olarak yaşanan "din/milliyet" çelişkisini de şiddetle hissediyordu. Onun için kurduğu düzende dinî yapıyı bir yandan geriye iterlerken bir yandan da sıkı denetim altında tutacak bir dizi tedbir düşündü, bunun maddî kurumlarını da kurdu.

"Şöyle bir çerçevede bakardım" diyorum; bu dediklerim doğru, bunlar böyle olmasına böyle, ama durumun *tamamını* açıklamıyor.

Konunun öbür ucundan devam edelim: aradan yıllar geçti, toplumla birlikte İslâmcılık akımı da belirli dönüşümler geçirdi ve bunun son *başarılı* siyasî ifadesinin sentezi olan Adalet ve Kalkınma Partisi seçime girdi, seçimi kazandı, iktidar oldu. Yani, zaten olmuş olan, bildiğimiz hikâye.

Şimdi bu parti, kendi ideolojisi gereği, İslâmcı bir politika izlemez mi? İzler. Peki, ben bundan hoşnut kalır mıyım? Hem evet, hem hayır. Çünkü 1) Kurucu partinin Cumhuriyet'in kuruluşunda yaptığı toplum teşhisini yanlış buluyorum, aldığı tedbirleri beğenmiyorum; 2) O zamandan beri geçen sürede gerçekleşen birçok değişimin sonucunda, o zaman için kabul edilebilir bazı tedbirlerin de anakronik kaldığını düşünüyorum...

Ama düzenin sekülerizmi değil de İslâm'ı güçlendirecek şekilde değiştirilmesi projesine elbette ki yandaş olamam. Bu tür karşı-tedbirleri destekleyemem.

Şöyle bir örnek vereyim: bugün devam edegelen akıldışı başörtüsü yasaklarına karşıyım. Ama kadınların ebediyen başlarını, oralarını buralarını örterek (bu bir "din kuralı" olduğu için böyle yaparak) yaşamalarından yana değilim. Bunun eşitliğe, kadın özgürlüğüne aykırı olduğunu düşünüyorum. Bunları tartışmak da isterim. Ama bir yandan insanların inançları doğrultusunda yaşamaları yasakla engellenirken, ilk işim bu tartışmayı açmak olamaz. Önce "yasak" sorununun çözülmesi gerekiyor.

Evet, devam edelim: AKP, toplumda din kurumunu kendi istediği biçimde güçlendirecek, takviye edecek politikalar güderdi. Şimdi de, bu kargaşa içinde, elinden geldiği kadar güttüğü gibi. O zaman, toplumun böyle düşünmeyen ve özellikle de günlük yaşayışını İslâm'ın kurallarına bağlamaktan kaçınan kesimi bu uygulamalara karşı çıkardı. Bugün de çıktığı gibi.

Peki, bunlar hep zaten olduğuna göre, niye "olsaydı", "yapsaydı", "etseydi" diye konuşuyorum?

Çünkü asıl olan bu değil. Birileri sorunun bundan ibaret olduğunu düşünerek bunlara karşı mücadele verirken, birileri de bu ortamdan yararlanarak Türkiye’yi Avrupa ve dolayısıyla demokrasi rotasından saptırmaya ve “kurucu ideoloji”yi ve onun yarattığı “müesses nizam”ı ebedileştirmeye çalışıyor.

Daha AKP yokken, ama siyasî İslâm yükselirken, “Marksist” olarak bilinen bir tanıdığım “Bunlara karşı ben Kenan Evren’in yanındayım” demişti. Bugün, onun dediği şey gerçekleşiyor, gerçekleşti.

Türkiye’yi ezel-ebed demokrasinin dışında var etme azmiyle yaşayanların adresi Ergenekon. Bu tabii onların “oturduğu ev” gibi bir adres değil, çünkü onlar yalnız o somut ilişkilerden ibaret bir Ergenekon örgütüne veya bir Silivri Cezaevi’ne sığmayacak kadar kalabalıklar. Fiilî adresleri bu devletin çeşitli saygıdeğer “daire”leri ya da bu toplumun medyadan, sendikadan, akademyaya kadar kurumları. Onun için Ergenekon onların “posta kutusu” adresi olabilir ancak.

Yani devam eden kavga, sekülerizm üstüne değil, iktidar üstüne. AKP’nin hükümet olmasıyla sınırlı değil, Türkiye’nin ne olacağına karar vermekle ilgili.

Bunu “anlamamak” sorunu yok, “anlamak istememek” sorunu var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sınıf ve Etik

Murat Belge 28.07.2009

“Etik” konusunun Halil Berktaş’ın ilgisini çekmesine sevindim. Son yazısının sonuna eklediği konuları, örneğin Marksistler’in “bilimsel” olma iddiasıyla etiği de gereksiz görmeye başlamaları gibi konuları ele alırsa çok iyi olur.

Ben bugün bununla dolaylı bir şekilde bağlantılı bir konuya girmek istiyorum. Bu da “sosyalizm/proletarya” ilişkisini içeriyor. Bir zamanlar bu “kopmaz” kabul edilen bir “bağ”dı. Şimdi, her ikisi de ciddi bir erozyona uğramış durumda olduğuna göre, bu ilişki nasıl bir biçim aldı?

Koşullar ne kadar değişmiş olursa olsun, işçi sınıfının sorunlarıyla ilgilenmeyen bir sosyalizm herhalde düşünülemez. Ama ilginin temeli ne, ne üzerinden kuruluyor?

Sorun ekonomik sorun olarak algılanıyor, bir “sömürü” sorunu olarak konuyorsa, bu elbette yanlış değil. Bu sorun var ve düzeltilmesi de gerekiyor. Ama konuyu böyle sınırladığımız zaman Marksizm’in en temel önermelerinden de uzaklaşıyoruz demektir, çünkü Marx’a göre proletarya yalnız “sömürülen sınıf” değildir; aynı zamanda geleceğin dünyasını kuracak olan sınıftır. Burada bir çelişki yakalamak mümkün, çünkü “sömürülmek” bir “yoksunluk” anlatıyor; geleceği kurmak ise büyük ve özel bir yeteneğe işaret ediyor. Bunların ikisi aynı anda, aynı öznedede var olabilir mi?

Marx bunu bir çelişki, daha doğrusu aşılmaz bir ikilem olarak görmemişti –yalnız, öne sürdüğü bir koşul vardı. Bu da, işçi sınıfının bilinçlenmesiyle ilgili bir koşuldur. Yani, ekonomide maddî yapının ona yüklediği “yoksunluk”, “siyasî bilinç” düzeyinde yapılacak bir hamleyle aşılabılır ve o zaman proletarya sınıfsız ve sömürsüz bir dünyanın kurulmasının önünü açmış olurdu. Dolayısıyla bu “yoksunluk/yetenek” birlikteliği, bir “çelişki” de olsa, Marx’ın diyalektik düşüncesinde üretken bir çelişkiydi. İşçi sınıfı kendisi sömürüldüğü için “sömürü”nün yok edilmesinin en sağlam garantisi oluyordu.

Bugün bu ilişkiye bu gözle bakabiliyor muyuz? Başka türlü soracak olursak, bugünün dünyasının koşulları bize geleceği böyle tasarlayacak veriler sunuyor mu?

Marx öleli yüz yıldan fazla zaman geçti. Bu süre içinde bazı ülkelerde Marksist sosyalist anlayışlar devrim yaptı, iktidar oldu vb. Ama bunların olmadığı yerlerde de işçi sınıfı partileri kuruldu, ekonomik ve politik sosyalizm mücadelesi her yerde devam etti. Buna rağmen, Marx’ın tasarladığı gibi bir gelişme olmadı. Bugün, o noktadan, Marx’ın hayatta olduğu günlerde olduğumuzdan daha uzağız. Kurulmuş sosyalizmleri eleştirebiliriz, eleştiriyoruz da. Ama “işçi sınıfı”nın iktidarından, “diktatorya”sından söz edilen bu deneyimlerde de, işçi sınıfının Marx’ın beklentilerini doğrulayan bir bilinçlenme sürecine girdiğini veya Lenin’in dediği gibi ahçıların ülkeyi yönetmeye aday olduğunu görmedik.

İşçilerle, sömürüldükleri ve yoksul oldukları için ilgilenmekle, yepyeni bir tarih yaratma eyleminin öznesi oldukları için ilgilenmek arasında dünya kadar fark var. Birincisi, abartıldığında, Marx’ın en fazla nefret ettiği bir “ahlâkçılığa” kadar varır: bir “hayırseverlik” biçimi olur. İkincisinin abartılmış şekilleriyse Halil’in de değindiği “bilinç” eğiliminin etkilerini taşır. Proletarya, “teleolojik” tarihin, kendini “şaşmaz akış”ını gerçekleştirmek ve geleceğin sınıfsız toplumunu kurmak üzere seçtiği “nesnel” güçtür. Tabii böyle bir bilimciliğin herhangi bir “idealizm”den nasıl ayrıldığı, ayrı bir soru.

Böyle bir “özne” var mı, olabilir mi? “Var” diyeceksek hangi temelde göstereceğiz bu “varlığı”? “Yok” diyorsak, neye dayanarak öyle diyoruz?

Devamı da var, tabii. “Yoktur” dediysek, bu, “sosyalizm de olamaz” gibi bir sonucu içerir mi? Böyle bir “taşıyıcı özne”si olmayan bir sosyalizm düşünülemez mi? Yoksa, öyle bir “özne” fikrinden vazgeçmek bizi çok daha materyalist bir zemine getirir mi?

Bunları düşünür, cevaplamaya çalışırken, sosyalizm içinde “etik” nedir, nerede durur, nasıl etkiler yaratır, bunları da düşünme fırsatı bulabiliriz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Bize özgü” çözüm

Murat Belge 31.07.2009

Bir süredir Türkiye’de Kürt sorunu söz konusu edildiğinde genellikle ılımlı, yatıştırıcı sözler söyleniyor; birçok kişi, “çözüm”ün mümkün, hattâ muhtemelen bir hayli yaklaşmış olduğunu ileri sürüyor. Bu konuda öncelikle MHP’den “müfrit” denecek sesler yükseliyor; CHP de fazla açık vermeden neresinden, nasıl baltalayacağını planlarını yapıyor. Bu ikisi olmadan olmaz zaten. Bunca yıllık Türk faşizmi böylesine kolay buharlaşacak değil.

Epeydir bu konuda birşey söylemekten uzak durdum, çünkü altmış küsur yıllık bir TC yurttaşı olarak bu ülkede herhangi bir konuda iyimserliğe kapılmaktan korkarım. Böyle olumlu havalara bakar, “Aman, oluyor galiba” dersiniz; bir iki olay patlar, medya ve siyasiler (bunların birarada gidenleri) ağız değiştirir; hiçbir şey olmamış gibi olursunuz.

Herkes gibi ben de umutla seyrediyorum olanları, ama onlarla arama mesafe koyarak. İçişleri Bakanı dün vaat ettiği açıklamayı yaptı. Açıklama genel olarak olumlu karşılandı. İyi. Bakan, ayrıca, herkesi de bu sürece katkıda bulunmaya çağırdı ki başlangıç aşamasında bu da iyi bir şey. Elbette, “demokratik” çözümden yana olan herkes çorbada tuzu olsun ister; bizler için bu yalnız Kürt sorununun değil, Türkiye’nin bütün sorunlarının çözümünün şifresi: demokrasi.

Şu aşamada, Bakan’ın, bu çözümün “bize özgü” bir çözüm olması dileğinin aklıma getirdiği bir ölçüde eleştirel birkaç söz söylemek istiyorum. Bunlar hem bilinen şeyler, hem de o kadar iyi bilinmeyen şeyler: şöyle ki, elbette her toplumun kendi özgül tarihi vardır ve dolayısıyla sorunları da o özgül tarihî akışın hızına, yoğunluğuna, kıvrımlarına göre biçimlenmiştir. Bu çerçevede baktığımızda hiçbir toplum bir başka topluma tıpatıp benzemez. Böyle olduğu için de, “X” ülkesinde bu sorun böyle çözülmüştür, deyip, onu olduğu gibi kopya etmek yetmez.

Ama aynı zamanda bunu abartmamak gerekir. Yukarıda toplumlar için söylediğimizin benzerini insan bireyleri ve orada oluşacak patolojiler için de tekrarlayabiliriz. Nitekim, “hastalık yok, hasta var” diye bir söz söylenmiştir. Tamam, öyle, ama bunun da sınırı var. Bugünün bilgileri çerçevesinde, sıtma tedavisinde kinin kullanılır; sıtmaya tutulan Ahmet de olsa, Mehmet de olsa, genel bünyeyi de düşünerek bir tedavi uygularsınız, ama bu, ne bileyim, bir kortizon tedavisi olmaz.

Biz Kürt sorununu çözmek için, şu son dediğime benzer “tedaviler” uyguladık. Memleketin birinde bir etnik topluluğun üyeleri, “Biz bu düzende bizi mutlu edecek şekilde bir ‘tanınma’ görmüyoruz, bu da bizi tedirgin ediyor” diyecek olsalar, bu sorunun adı (ve “tedavi”si) üç aşağı beş yukarı bellidir. Bunu diyenlerin karşısına “Ne mutlu bilmemneyim diyene” yazıları yazmak, egemen etnisitenin bayrağını agrandize edip dağa taş boyamak şeklinde tecelli eden bir “terapi” ile çıkarsanız, sıtmayı kortizonla, kanseri aspirinle, romatizmayı kemoterapiyle iyileştirmeye çalışan bir doktordan farkınız kalmaz. Biz bütün bunları yaptık, sonuçları da ortada.

Beşir Atalay’ın böyle şeyler kastetmediğini, “bize özgü”den kastının dağlardaki Türk bayrağını iki kat daha büyütme olmadığını biliyorum. Ama başkalarına benzemekten de bir “fobia” ölçülerinde korkmamalı. Başkalarına benzemekten bu kadar ısrarla kaçan bir toplum sonunda “birşeye benzemez” bir toplum olur. “Biz bize benzeriz”in başka her konuda kavga eden insanların anlaşılabildikleri tek ortak zemin olması düşüncesi de doğrusu bana korku veriyor.

Hem biliyor musunuz, bu “kimseye benzememek” kaygısı da yalnız bize özgü, “kimseye benzemeyen” bir kaygı değildir. Yakın tarihe bakıldığında, kimseye benzemediğini iddia eden birçok toplum örneği göze çarpacaktır. Kimlerdir böyle yapanlar?

Buna şimdilik cevap vermeyeyim de ağzımızın tadı bozulmasın.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Göcek'te koruma tedbirleri

Murat Belge 01.08.2009

Bugünkü (31 temmuz) *Milliyet*'te, Göcek'te öncelikle "günübirlik" tabir edilen teknelerle yapılan "turizm"e getirilen bazı kısıtlamalar ve bu işin içinde olup bununla geçinenlerin de bu kısıtlamalara karşı tepkileri üzerine bir haber okudum. Medyanın en ciddi çalışan organlarında bile bu gibi haberler gerçekten bilgilendirici olamıyor. Örneğin bu haberde "günübirlikçiler" adına konuştuğu söylenen Kooperatif Başkanı Burhan Orhan, "Beş [bu da "boş" diye çıkmış] yere tur düzenliyoruz, dördüne girişimiz yasaklandı" demiş; sayıyor, Yassıcalar, Tersane, Kurşunlu, Hamam ve Sarsala... Öte yandan TEMA temsilcisi Okyay Tirli "Tekneler yüzünden Gemile elden gitti" diyor ve Ölü Deniz için de yakınıyor. Orası Fethiye'nin doğusu ve hattâ körfez dışında sayılacak yerler. Tirli, körfezin batısındaki (ve içindeki) yerleri sayıyor. Karar veren, 26 maddelik "Göcek Körfezi ile Göcek - Dalaman Koylarının Koruma ve Kullanma Usul ve Esasları" yönetmeliğini çıkaran, Orman Bakanlığı'na bağlı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı. Bu "genel" adına rağmen, sahi niye Gemile yok? Ama belki bu uygulama, bilemeyeceğim birtakım nedenlerle, yalnız körfezin içiyle ya da batısındaki koylarla sınırlı tutuldu. Bunları haberi yapanların sorup öğrenip haberi de bu bilgilerle yapmaları gerekirdi.

Bu tür tatilden zevk alan ve bunu yapanlar, "günübirlik tur ve teknesi"nin ne olduğunu çok iyi bilirler. Ama gazete, benim de yıllardır tanıdığım avukat Ergin Cinmen'e bu uygulama hakkında soru sormuş. Soruyu nasıl formüllendirerek sormuş, bilemiyorum ama Cinmen'in cevabı tuhafıma gitti: "Avukat Ergin Cinmen, özel yatlar ve günübirlik gezi tekneleri arasında farklı uygulamaya gidilmesinin Anayasa'ya aykırı olacağını, tekne sahiplerinin idare mahkemesine başvurabileceğini söyledi."

Şimdi, farklı uygulama nereden kaynaklanıyor? Koyun başında, elinde düdükle bir adam, "Sen 'günübirlik'sin, bu koya giremezsin" mi diyor? Yoksa, birinci sayfada değinilip ana haberde ortalıkta görünmeyen, ama asıl önemli konu, gazetenin söyleyişiyle "atık sular için depolama tankı olmayan gemiler" olgusu mu söz konusu. Gerçekten, "pis su tankı" dediğimiz tertipten yoksun tekneler mi bu günübirlikçiler, üstüne üstlük? Ve bu ayrıma önem vermek mi, Anayasa'ya aykırı olan? Bunun Cinmen'e bu şekilde sorulduğunu sanmıyorum.

Birçok yerde, ülkede, doğanın korunması, buradakiyle kıyaslanamayacak bir zapturapt içinde yürütülüyor. Çünkü Doğa bir tane... Gitti gider... Bir ülkenin, bölgenin ahalisi, bunu anlamamakta ne kadar inat ediyorsa, orada "koruma tedbirleri" de o kadar katı olmak durumunda. Bizim ülkemiz de ne yazık ki "inat edenler" arasında. Bunu her yerde, her yerin arasında Akdeniz koylarının tabanlarında yatan, yüzen çöplerden anlamak çok kolay. İki günde bir çıkan yangınlardan, insanların "mangal sefası" yaparken çevreye ne kadar dikkat edebildiklerini anlamak mümkün.

Ama yalnız yangın, yalnız çöple olmuyor tahribat. Bu günübirlik teknelerin "müzik" yayını, daha iki gün

öncesine kadar, dağı taşı inletirdi. Bir yerlerde hâlâ öyle olduğunu duyuyorum, ama bazı yerlerde yasak oldu, görece sakinleştik.

Böyle turlara katılan yabancıların, o dinlediğim müziğin çalınmasını talep ettiğini sanmıyorum. Bu, "günübirlik işletmeleri"nin sunduğu bir hizmet. Ve tabii öncelikle "yerli turist"lerin tükettiği bir hizmet. Göbek atarken, avaz avaz bağırırken, en fazla su sıçratmak üzere çömlekleme denize atlarken vb.

Sonuç olarak, Cinmen'e dedirtilen, "özel yatlar" ve "günübirlik tekneler" değil, sorun; denizin ve doğanın tadını çevreyi kirletmeden ve rahatsız etmeden çıkarma kültürünü edinmiş olanlar ve olmayanlar arasında bir sorun. "Günübirlikçiler" bu ikinci kategorinin bu şekilde kalmasının garantisi olmaktan vazgeçip birinci kategoriye yönelirlerse (ve bu arada masrafa girip "pis bu tankı" edinilirse –çünkü haberden edinmedikleri sonucu çıkıyor) o zaman zaten sorun kalmaz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununun çözümüne doğru

Murat Belge 02.08.2009

Bir yanda "Kürt Sorunu" diye bir "başlık"! İki kelimelik bir şey. Ama bir düşünün o iki kelimenin arkasında kaç milyon insanın, kaç yıllık derdi yatıyor!

Öbür yanda da "çözüm" diye bir kelime...

Bir şeyler yapacağız, o milyonlarca insanın kimbilir kaç yıldır "sorun" diye yaşadığı şeyler uçup gidecek!

Olur mu? Olur!

Tarih boyunca insanların "X sorunu", "Y sorunu", "Z sorunu" diye adlandırdığı karmaşalar, *çözülecek* kıvama gelince, böyle çözüldüler.

Ona bakarsanız, "Bu dünyada çözülmüş tek bir sorun var mı" sorusu meşru bir sorudur.

"Sorun", tanımı gereği, kendini çarparak çoğaltan bir şeydir. Bir sorun, her bireysel bilinçlilikte, kendini yeniden-üretir –o bireysel bilinçliliğin uzanımı içinde.

Dolayısıyla "sorunun çözümü" dediğimiz şey, o sorunu "olmamış" hale getirmez.

Bu ülkede birileri çıkıp "Kürtler'den alışveriş etmeyin" dediler. "Kürd'ün kendisi sorundur" dediler. "Çözmek için ne yapacağınızı zamanı gelince biz size söyleyeceğiz" dediler.

Kürtler de bu sözlerden haberdar. O halde onlar zihinlerinde nasıl yeniden üretiyorlar bu ülkedeki Kürt

sorununu?

Bunları yazarlar da aramızda dolaşıyor, belki hâlâ yazıyor da. Öyleyken, “Kürt Sorunu” nasıl bitecek?

Sorun çözülmez. “Çözüm” dediğimiz şey, onunla bizim aramızda bir “modus vivendi”, bir “birlikte yaşama” düzeni kurulmasıdır. Karşılıklı, “Şunlar şunlar var, ama bunlar bunlar da var. Onun için ben ‘şunlar’ı değil ‘bunlar’ı öne çıkararak seninle aynı mekânda yaşamaya devam ediyorum,” diyebilmektir. Tabii bundan sonra da, bunu “yeniden diyebilme”nin, sonra yeniden diyebilmenin zeminini hazırlamaktır.

Bunlar kolay işler değil.

Belki kolay olmadığı için başımızdaki birileri bu yolu seçmedi. “Sıkırım kurşunu. Atarım içeri. Çıkaramaz sesini” dedi. Ne ona ses çıkarttı, ne başkasına. Kendi sesinin yankılarını, sıktığı kurşunun yankılarını dinleye dinleye yürüdü. Arada bir, “attığı yer”den gelen iniltileri de işitmiş olabilir.

Ama bu da kolay bir yol değildi.

Kolay olmamak bir yana, mümkün olan bir yol da değildi.

Sorunun başlangıcını, bence yanlış biçimde, Eruh’taki kurşuna bağlıyorlar. O “sorun”un başlangıcı değil, sizin müdahalenize gelen son tepkinin başlangıcı. Ama, iyi, onu kabul edelim. Kaç yıl oldu sizin bu “çözüm” uygulamanızdan bu yana?

Bu yılların dökümüne şimdilik hiç girmeyeyim.

Şimdi, bunca yıl sonra, o “modus vivendi”yi bulmak için gidilmesi gerekli yolun başına, yeniden, sendeleye sendeleye geldik. Bu yolu yürümek kolay değil, ama “çözüm” dediğiniz şey de başka hiçbir yerde değil. Burada.

Şimdiye kadar onlardan sonra, şimdi bu yola girmek bile zor. Girmesi sözkonusu olanların her birinin ardında vagon dolusu öfke, kin birikmiş. Elinde sermaye “kin”, “barış” yoluna nasıl gireceksin?

Zaten bunun için, ateşin üstüne barutla gidilmeyeceği gibi, sorunun üstüne de ateşle gidilmez.

İyi, gittiler. Olanları “olmamış” yapamayız. Bugün yeni bir gün ya da “yeni bir gün” olabilir.

Ne yaparsak “yeni bir gün” olabilir?

Bunun tek çıkarı, birbirimizi dinlemek ve anlamak.

“Şunu dersin tanımam, bunu dersin konuşmam”... Bunlar çok iyi bildiğimiz şeyler. Bütün dünyada, bir şeyi tıkmak isteyenler, bunları söyler.

Birbirimizi dinlememiz, birbirimizi saymamız gerekiyor. “Sevmemiz” falan demiyorum, o çok güç. Ama şu aşamada, birbirimizi adam yerine koymamız gerekiyor. Bu kadar “aşağı” bir hedefi bile becersek, yeni yollar açılabilir.

Kendi aramızda konuşup sonucu, yani "çözüm"ü, dikte etmeyeceğiz. O "kendi aramızda konuşmak" faslı muhtemelen kaçınılmazdır. Ama bilelim ki "çözüm" dediğimiz ve dolayısıyla iyice "mistik"leştirdiğimiz o şey, bizim kendi aramızda konuşarak erişeceğimiz bir şey değildir. Bunu böyle görüyor, böyle anlıyorsak, ebediyen vazgeçelim o "çözüm" den.

Üzerinde "karşılıklı anlaşma"ya varmadığımız bir şeye "çözüm" denebilir mi? "Karşılıklı anlaşma"nın "karşılıklı konuşmak"tan başka bir yolu olabilir mi?

Pankreasçılar, ringe çıkarken kendilerinin ne kadar güçlü, müthiş ve korkulası olduğunu anlatmak için jestler yaparlar. Hem o jestleri yapmak, hem de "çözüm" konuşması yapmak, nasıl bir şeydir?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokratik çözüm süreci

Murat Belge 07.08.2009

Geçtiğimiz hafta sonunda, Doğubeyazıt'ta yapılan "Ahmed-i Hani" festivaline gittim. Oradan dönüşte (yani Van'a dönerken) gölün çevresini dolaştığımız için salı gününün yazısını yetiştiremedim. Van-Doğubeyazıt arasını geçmişliğim var, ama Muradiye'deki etkileyici şelâlenin batısına geçip Erciş, Ahlat, Adilcevaz taraflarını görmemiştim. Aynı şekilde Bitlis'e de hiç yolum düşmemişti. Bu sefer buraları da görüp –bayağı güzel yerler, bütün bakımsızlığıma rağmen- Tatvan üstünden Van'a döndük.

Doğubeyazıt'taki festivali düzenleyen Belediye'ydi. Sanırım üç günlük bir programdı bu ve ben ikinci gün düzenlenen panelde konuşmak üzere çağırılmışım. Panel, "Kürt Sorununda Demokratik Çözüm" başlığını taşıyordu. Yani, tam bu günlerin, hepimizin zihnini çelen konusu. Paneli değil de, genel izlenimlerimi anlatayım.

Yıllardan beri sonuçsuz sürüp giden ve binlerce insanın ölümüne yol açan bu silâhlı mücadelenin sona ermesi ve sorunların konuşarak ve uzlaşarak çözülme imkânının açılması, burada –yani bütün bölgede- yaşayan Kürt halkı çok olumlu etkilemiş. Bunu gözden kaçırmak mümkün değil. Doğubeyazıt'ta veya Van'da, önceden tanıdığım ya da yeni tanıştığım herkes, "Merhaba" dedikten sonra, "Yahu, ne dersin? Bu süreç devam eder mi? Bundan olumlu sonuç çıkar mı?" sorusuyla konuyu açıyor. Zaten bu "soru"dan, herkesin olaya belirli bir ihtiyatla baktığı ve toyca bir erken beklentiye girmedeği anlaşılıyor.

Bu ihtiyatın çeşitli nedenleri var ve çoğu zaman aynı kişi bu "çeşitli nedenler"in hepsini birden kafasında taşıyor. Bunlardan biri, böyle bir işi bu hükümetin başarabileceğine tam güvenememek. Başbakanı Diyarbakır'da yalnız bırakmak gibi "parlak" politikaların sorumluluğu Kürt tarafında olmakla birlikte, hükümetin (ve bazı üyelerinin) de bu güveni azaltacak sözleri, davranışları olduğu oldukça açık.

Ama asıl korkulan, savaşın sürmesinden yana olan güçlerin yapabileceği provokasyonlar. Söz buraya gelince, birçok insanın yalnızca "Ergenekon" tipi örgütlerin yapacağı provokasyonlardan korkmadığı anlaşılıyor. Kürt tarafında da bu savaş kendi varoluşunun en uygun ortamı olarak gören ve barışa doğru her yönelişi

baltalamaya hazır insanlar olduğunu biliyor, onların yapabileceklerinden de bir o kadar korkuyorlar.

Kürdistan bölgelerinde en sıradan, gündelik olaylarda da bir politizasyon var. Onun için bu festival de, ne bileyim, sözgelişi Foça'da, Erdek'te yapılacak bir festivalden, bu anlamda farklıydı. Gençler çoğunlukta, diri ve dikkatli bir topluluk gördüm. Toplu hareket ettiklerinde duygusallık, coşku dozu bir hayli yüksek olduğu için provokasyona açık olabilirler düşüncesini akla getiriyorlar. Ama gene de egemen hava bu değil.

Şöyle söyleyeyim: "barış süreci"ne girilmesi ihtimali belli ki büyük çoğunluğu sevindiriyor, onlara sevinçli bir heyecan veriyor; ancak bu, "Aman bize barış verin de ne yaparsanız yapın" havasında bir ruh hali değil, bunun tam karşıt ucunda. Bu insanlar, birçok –bence haklı- taleple yaşıyorlar. "Barış süreci" gibi bir formülü, bu taleplerin karşılanmasının doğru ve olumlu *biçimi* olarak gördükleri için dediğim o sevinçli heyecanı hissediyorlar. Ama bu *biçimi*, taleplerinin *karşılığı* olarak görmüyorlar. O talepler var ve talepler ciddi.

Bu sürecin *başladığını* artık söyleyebiliriz. Ama "başlamak", bitirmek demek değildir –hele Türkiye'de. "Sonuç almak" için, bu sürece derinden düşman güçlerin arasından yol alabilmek için, bazı şeylerin yapılması, bazı şeylerinse *yapılmaması* gerekiyor. Bu kritik anlar ya da dönemeçlerde yanlış işler yapmak, süreci bilinmez bir tarihe kadar ertelemek, hattâ büsbütün kesmek sonucunu da verebilir.

Epey bir süre hep bu konuların çevresinde kalem oynatacağımız anlaşıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zorluklar / kolaylıklar

Murat Belge 08.08.2009

Türkiye'nin Kürt sorunu, dünyadaki bütün etnik temelli ve çatışma aşamasına varmış (varmış da geçmiş) sorunlar gibi, çözümü de kolay olmayan bir sorun. Bir kere ortaya çıktıktan sonra bunca zaman geçmesine rağmen "bir çözüm" yolunda ciddi adım atılmaması, kendi başına, sorunu ağırlaştıran bir etken.

Bütün bunlara karşılık, önümüzde olası bir çözüm yolunda yararlanabilecek bazı kolaylıklar da var. Van'da ve Doğubeyazıt'ta arkadaşlarla konuşurken, yıllar önceki (o zaman yazdığım) bir anı geldi aklıma: Londra'da döşeli bir evde kiracı kalırken, kitap raflarından otuzlarda basılmış bir yemek kitabı çekip sayfalarını karıştırmıştım. Kitabın başında, kadın yazar, çeşitli tanınmış ulusal mutfaklar hakkında bilgi veriyordu: örneğin, "Almanlar ördek ve kazı çok pişirir. Fırın yemekleri yapar" diyordu; "ördek ve kaz kış mevsiminde yağlandıkları için daha lezzetli olur" vb.

Sonra, Hint mutfağına geçiyor, baharattan söz ediyor; derken, insanı şaşkınlık içinde bırakan şu saptamalar geliyor: "Evinizde Hintli aşçı veya uşak çalıştırıyorsanız dikkatli olmalısınız" diyor yazar. "Çünkü genellikle hırsız olurlar. Hele yemek alışverişini onlara yaptırıyorsanız, hesapları dikkatle denetlemelisiniz." Böyle devam edip gidiyor: Hintli'nin hırsız olacağı "bilgi"sini, örneklerle kazların kışın yağlandıklarını söylediği tonda veriyor bize. Böyle bir doğal olgu.

Bana çok korkunç görünmüştü, bu sözlerin içerdiği "ırkçılık"tan çok söylenişindeki rahatlık, olağanlık. "Sıradan faşizm" denen o günlük hayata sindirilmiş üstü örtük şiddet, nefret, düşmanlık.

İşte, Türkiye'de, genel çizgileri içinde Kürt sorununa baktığım zaman, kabarmış öfkeler, birikmiş hınçlar görüyorum, ama bu soğukkanlı ve alabildiğine yerleşik aşağılamayı görmüyorum.

Oraya doğru bir gidiş yok mu? Var elbette. Birileri, "sol" kelimesini kullanarak, "Kürtler'den alışveriş yapmayın" demedi mi? Bundan da yıllar önce İzmir'de kadınlar arasında "Kürt gündelikçi tutmayın, Kürt manava gitmeyin" propagandası yapıldığını işitmiyor muyduk? Bu gibi olguların da ciddi bir birikimi oldu o günlerden bu günlere; Kürtler'den "Kürt" oldukları için nefret etmemiz gerektiğini söyleyenler de çoğaldı.

Bir yandan ölenler... "Şehit" edebiyatının bütün tahripkâr potansiyelini hiç korkmadan, zevkle kaşıyanlar...

Bunu da çok eskiden söylemiştim... Bunca yıl sonra daha da şaşırtıcı ve anlamlı hale gelmiş bir olgu olduğunu vurgulayarak tekrarlıyorum: halklar arasında şiddet yok, veya varsa da ancak asgaride. Olduğunu bildiğimiz – ama bilmediklerimiz kimbilir ne kadar- ya anlık feveranlar sonucu ya da etnik konu başka şeylerin bahanesi oluyor. Sözgelisi adam Kürtler'in yaptığı işe talip, gidip "Konuşurken duydum, bunlar PKK'lı" diye ihbar ediyor.

İngiliz yemek kitabının kadın yazarı okurundan hiçbir tepki beklememenin rahatlığıyla söylüyor, içinden geçirdiğini. O tarihlerde, birinin kendisine "Sen ne diyorsun kadın?" diyebileceğini aklından geçirmiyor. O kadar "paylaşılan" bir şey. Oysa burada, bütün bu olumsuz gelişmelere rağmen, faşizmin sesi hâlâ "düşman olma"ya davet ediyor. Alışveriş yapanlar hâlâ çoğunlukta ki, davet etme gereğini duyuyor.

Bizlerin bu ülkede aldığı eğitimin içeriği ve niteliği düşünülürse, bu eğitimle kimseyi sevmememiz, herkesi düşman görmeyi ilke edinmemiz gerektiği anlaşılır. Yalnız okulda verilen, ders kitaplarından gelen "eğitim"i kastetmiyorum. En genel kapsamında "ideoloji üretimi ve aktarımı"nı anlatıyorum. Buna rağmen, bu toplumda yaşayan Türk ya da Kürt insanların çoğunun sistem açısından "fire" sayılması gerektiğini, çünkü sistemin insanların zihnine istediği gibi egemen olamadığını görüyorum.

Bu, "sorunların çözülebilirliği" konusundaki iyimserliğimin altyapısını oluşturuyor. Sıradan insanın sağduyusu!.. Elimizde bu "sermaye" olmayabilirdi.

Yarın, bu sorulardan bazılarına değinirim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununun "yazılı" sınavı

Murat Belge 09.08.2009

Türkler’le Kürtler’in birbirlerine karşı ruh halleri konusuna girmiştım. Arada köklenmiş bir nefret bulunmadığını ve bunun da, bir barış ve anlaşma olacaksa, büyük bir avantaj yarattığını söylüyordum. En korkulası durum, “nefret”, “düşmanlık”, “aşağılama” gibi tutumların anonim ve denetim dışı bir biçimde işlemeye başlamasıdır. Türkiye’de buraya gelmeyeceğimizin bir garantisi olmadığı gibi, bunun hiç başlamadığını da söyleyemeyiz. Ama şu adım atmaya çalıştığımız ortamda, bazı basit değişikliklerin kendi boylarını aşan olumlu etkileri olabilir. Bunları yapmak da kolaydır, çünkü bunlar yukarıda dediğim gibi “anonim” ya da “kendiliğinden” çalışan mekanizmaların ürünü değil.

Ben kendim sözlü ve yazılı olarak birkaç kere değindim, ama başkaları da üzerinde durdu: “Mustafa Muğlalı Kışlası” anlatmak istediğim şeyin en iyi örneği. Kimdir, ne olmuştur, bu hikâyelere hiç girmeyelim; bilmeyen kalmadı, kaldıysa da zaten bilmek istemediği içindir.

Olabilecek en saldırgan tavır alıştır bu: “hukuk, vicdan, şu bu, mahkeme kararı falan bizi hiç ilgilendirmiyor; bizim gözümüzde o adam bir kahramandır. Biz de onun gibi gözümüzü kırpmadan, kanun filan dinlemeden, gebertiriz sizi. Ayağınızı denk alın!”

Bu ülkenin bir Kürt yurttaşı, Özalp’ın oralardan geçerken kışla binasının üstünde koskocaman harflerle yazılmış o adı görünce, yukarıda yazdığım mesajdan farklı bir anlam çıkarabilir mi?

Peki, bu mesaj insanda nasıl psikolojik süreçler yaratır? Okuyan adam, yazan adama dostluk duygularıyla bağlanır mı? Hak mı verir ona? “Ben de Muğlalı’yı bağırma basmalıyım” mı der?

Bu soruların cevabı besbelli. Peki, o halde, bu adın verilmesi, adı verenin daha genel amaçlarına hizmet ediyor mu? “Ediyor, onun için o ad orada kalmalı” diyorsanız, bu dehşet verici bir itiraf olabilir ancak. Bundan sonra konuşacak bir şey kalmaz.

Sözünü ettiğimiz sorun, böyle “tedbir”lerle bu noktaya taşınmış, büyütülmüş bir sorun. Bu “tedbir” hiç olmamalıydı. Onun için bugün ortadan kaldırılması, kaldırarak açısından, bir “teslimiyet”, bir “geri adım” filan değil. Vaktiyle birinin yaptığı, o zaman düzeltmesi gerekenlerin düzeltmediği, onun için yıllardır koca bir toplumu için için zehirleyen bir “yanlışlık” o!

Ama tabii yalnız ondan ibaret değil “yanlışlık”. Bu sadece en çarpıcı, en fazla göz çıkarıcı olanı. Kürtler’in yoğun olarak yaşadığı her yerde dağa taşla yazılmış yazılar, “Ne mutlu”lar, “Vatan bölünmez”ler, her biri ciddi (ve sürekli) bir provokasyon kaynağı.

Bu sloganların içeriğinden önce, genel ve soyut düzeyde, oraya buraya böyle sloganlar yazma âdetinin kendisinden birkaç kelime ile kelâm edelim: medenî, kültürlü, olgun toplumlarda böyle şeyler görmezsiniz, çünkü oralarda kimse kimseye neyi nasıl düşünmesi gerektiğini söyleme küstahlığını göstermez. Böyle sloganlar, sağ ya da “sol”, diktatörlüklerde görülür. Çünkü ancak diktatörlüklerde yönetimler, halkı güdülecek cahil bir sürü gibi görür ve halkına karşı böyle davranır.

Türkiye’de bizim böyle bir merakımız var ve fırsat bulduğumuz yer ve zamanda, Kıbrıs’taki o ucube bayrakta olduğu gibi, bu merakımızı ortaya koyuyor, ilân ediyoruz. Daha Kürt sorununa, Kıbrıs sorununa vb. gelmeden önce, bu kendisi bir sorun. Bunları yaparak, dünyaya bu ülkeyle, bu toplumla, bu halkla ilgili bir mesaj veriyorsunuz. Sizin sandığının tam tersini gerçekleştiren bir mesaj oluyor bu. Kimseyi inandırmıyor, kimsede saygı uyandırmıyor. “Demek ki bunlar böyle insanlar! Vah vah!” Alacağınız en olumlu tepki bu.

Bir milleti büyütmeyen, yazının "büyük"lüğüyle ters orantılı olarak küçülten, olgunluktan uzaklaştıran, ayrıca da doğrudan doğruya kinli nefretli tepkiler uyandırmak açısından birebir olan bu uygulamalardan vazgeçmenin zamanı geldi ve geçiyor. Böyle yöntemler ve "demokratik çözüm" bir arada varolabilir şeyler değildir.

Yani, karar vermek gerekiyor. Hangisi?

Şimdiye kadar bu sloganlı yöntemle gittik zaten. Sonuç?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uzlaşalım da, kiminle?

Murat Belge 11.08.2009

Geçenlerde şu "uzlaşma" kavramı üstüne birkaç söz söyleme gereğini duymuştum; hemen bugünlerde, "Kürt açılımı" vesilesiyle konu yeniden gündeme geldi. Neymiş? Hükümet Meclis'teki iki muhalefet partisiyle "uzlaşma"ya varmadıkça, Kürt sorununu çözecek adımlar atamazmış.

Olağanüstü bir "kelime kirletme", "kavram çarpıtma" yeteneğimiz var: kavram, şu durumda, "uzlaşma", ama kelimesi başka türlü de seçilebilir, ne bileyim "konsensus" vb. denebilir, orası o kadar önemli sayılmaz. Ama çıkış noktamız, "uzlaşma" denen şeyin çok önemli olduğu, onsuz adım atılamayacağı. Sorun, üzerinde bu şekilde iyi kötü anlaştığımız bir kavramın nasıl çarpıtılacağı...

"Uzlaşmanız gerekiyor" denen iki partinin böyle bir şey yapmaya niyeti yok. "12 kötü adam" edebiyatıyla, "Siz Kandil'le görüştünüz" edebiyatıyla gidiyorlar. "Gelsin, ayağımı öpsün, bazı yaptıklarını belki affederim" havasında. Sorunu çözmek üzere, önce bu adamlarla uzlaşmak gerekiyormuş! Bu adamların bu tavrıyla uzlaşmaya karar verdiğinizde zaten sorunu çözmemeye kararı veriyorsunuz.

Ama aslında iş bundan ibaret de değil, çünkü sözkonusu iki partiden biri zaten hükümetle herhangi bir konuda aynı görüşü benimsememekte kararlı, bunu parti politikası haline getirmiş. Getirmiş, çünkü gördüğü soruna parlamenter rejimin normal kuralları dışında bir çözüm bulunmasından yana. Bu özgül konuda da söyledikleri ortada. Bugüne kadar söylenerek bunun çözümsüz bir sorun haline gelmesine katkıda bulunmuş ne varsa, onları ve sadece onları söylüyor. Şimdi bu Hükümet'le bu kan davasını sürdürebilmek için, Türk parlamentarizminin "Maskeli Balo"suna katılabilmek üzere girdiği "Sosyal-demokrat" kılığındayken söylediklerini de unutabiliyor.

"Gidin, onunla uzlaşın" dedikleri bu. Ama bu değerli tavsiyede bulunanlar, Baykal'a bir tavsiyede bulunmuyor. Onun Hükümet'le, kendine taktığı sıfatla veya nesnel gerçeklikle uzlaşmak gibi bir yükümlülüğü yok. Ona, "Sen ne yapıyorsun, ne diyorsun, efendi?" diye sorulmayacak; ama Hükümet'e, "Onunla uzlaşmazsan olmaz" denecek.

Peki, nerede, hangi konuda bu "uzlaşma"? Kürt sorununun çözümünde. Hükümet ne yapıyor? Kürtler'le konuşmaya başlıyor.

Ama, bu mantığa göre, Kürtler'le anlaşmak için Kürtler'le konuşmaya gerek yok. Kürtler'le konuştuğun anda "Sen Kandil'le konuştun! Sen İmralı'yla konuştun!" diye yaygara koparan adamla konuşacaksın.

Buradan, bunları söyleyen adamın kafasındaki "çözüm modeli"ni de anlıyoruz. Biz Türkler, seçilmişimiz ve atanmışımızla, kendi aramızda oturup anlaşacağız. "Bu Kürtler'e ne verelim, ne kadar verelim?" Kendi aramızda konuşup "uzlaş"tıktan sonra, vardığımız sonucu Kürtler'e tebliğ edeceğiz: "Şu kadar verdik" diyeceğiz, keyfimiz çok yerindeyse "Haydi, haydi iyisin gene" de diyebiliriz. "Çözüm"den anlaşılan anlaşılıyor ki bu: içinde Kürt olmayan bir "Kürt sorunu çözümü".

Ama bu böyle *naif* bir akıl yürütme olgusu, bir *safdililik* örneği falan değil. İdeolojik mücadelenin bilinen kalıpları içinde, kelimeleri, kavramları çarpıtıp "düşman"ı köşeye sıkıştırma çabası. "Uzlaşma"nın genel kabul görmüş olumlu içeriğini, hiçbir yeri olmayan bir bağlama doğru çekistireceksiniz; sonra, "Bakın işte! 'Uzlaşma'dan nasıl kaçıyorlar!" diye vaveyla koparacaksınız.

"Yeni buluş" değil bunlar. "Özgün" falan değil. Zaten bu ayak oyunu kalıplarıyla siyaset yapmak ya da "fikir serdetmek" gösterisine çıkanlarda "özgünlük" aramanın bir anlamı yok.

Bin yıllık Osmanlıca deyim: "Suret-i haktan görünmek". "Uzlaşma gereği", "bağımsız yargı", şu bu... Yıllar içinde, demokratik mücadele ve gelişmenin gerçek bağlamlarında saygıdeğerlik kazanmış kavramları al, içini istediğin gibi boşalt, istediğin yabancı maddeyle doldur, medya savaşının kargaşasında, kartopu gibi, rakibine fırlat.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Ucu-açık-müzakere" süreci

Murat Belge 14.08.2009

CHP'nin son durumda Hükümet'le hır çıkarma bahanesi, şimdilik, "Kürt açılımı" denilen şeyin *içeriğinin* belli olmaması. CHP için birinci görev Hükümet'le kavgalı olmak ve bu kavgayı vesile yapıp ortamı germek. Kavganın somut nedeni çok önemli değil. Onun için yarın öbür gün bu "içeriği belirsiz" gerekçesi unutulabilir, yerine başkası konar ve gerilim devam ettirilir.

Gene de, bu "içerik" konusu önemli. Benim buna bakışım, tahmin edileceği gibi, CHP'ninkinin tam karşıtı. İçeriğin büyük ölçüde belirsiz olmasını kaçınılmaz bir durum olarak görüyorum. Yaklaşık otuz kadar ayaklanma, başkaldırma ile kendini ifade etmiş bir huzursuzluktan söz ediyoruz ki bunların, şimdi elan içinde olduğumuz sonuncusu yirmi beş yıldır devam ediyor. Bunlar öncekilerde Kürtler başkaldırmış, kalkan başlar bastırılmış, sorun yaratan koşullar değişmemiş, değiştirilmemiş.

"Kürt isyanı" dediğimiz "kronik olay"da durulma, çok-partili rejime geçişle gerçekleşir. Bu, başlı başına anlamlı

bir durum. Demek ki Türk parlamentarizminin yarattığı sınırlı imkânlar bile Kürtler'in duydukları sıkıntılarda bir ferahlamaya yol açabilmiş; Kürt talepleri çeşitli partilerde temsil imkânına kavuşunca "isyan", sıkıntıyı dile getirmenin zorunu yolu olmaktan çıkmış.

Çok-partili rejim süresince Kürt sorununun aldığı biçimlere başka bir yazıda değinmek üzere, ben gene "açılım"ın "içeriği" konusuna döneyim: çok uzun bir süreç ve kabarık bir birikimden söz ediyoruz. Bu da, öyle üç maddelik, beş maddelik bir "çözüm formülü" kurmayı zorlaştırıyor. Zaten bence bir "çözüm" olacaksa bu, "A formülü"nde, "B formülü"nde değil, "müzakere süreci"nde olur. Dolayısıyla, CHP'nin "içerik" diye tutturduğu türden formülasyonlar, aslında "ucu açık" olması gereken bu süreci tıkamaya yarar.

Bir süre önce, Birleşik Krallık adına İrlanda sorunu üstüne müzakere yürüten uzmanlardan birinin bizim basına da yansımış bir sözünü hatırlıyorum. Bu uzman, böyle bir müzakere sürecinde en önemli olayın, karşı tarafa saygılı davranmak ve güven vermek olduğunu söylüyordu. Benim söylemek istediğim tam da bu. Güven olmadan barış olmaz. Bunca kötü anıdan sonra da, öyle iki gün içinde insanlar birbirine güvenmez. Onun için, uzun sürecek ve sürekli arıza çıkaracak bir süreçten söz ettiğimizi baştan bilelim. Bu arızaların sorunu "diyalog-dışı" kanallara çekmesini engelleyecek olan da o temel güvenin kurulabilmiş olmasıdır.

Bugünlerde konuyla ilgili yazılarımda, her şeye rağmen bazı önemli avantajlarımız olduğunu söylüyordum: iki halk arasında köklü ve yaygın bir düşmanlık, nefret duygusu olmaması gibi. Gene bugünlerde Başbakan'ın konuşması, tasavvur ettiğim olumlu duygusal zeminin oluşmasına katkıda bulunacak çeşitten bir konuşmaydı. Nitekim, hemen ardından (Kürtler'den) gelen tepkiler de olumluydu.

CHP ile MHP'nin tepkileri de beklendiği gibiydi. Aslında bu iki partinin tavırları, kendileri ile sınırlıysa ve daha geniş bir planın gerektirdiği rol bölüşmesinin sonucu değilse, bu "açılım" sürecinde olumlu bir işlev bile görebilir. Çünkü "açılım", "müzakere", "diyalog" gibi, "uzlaşma" veya "konsensus" gibi kelimelerle anlattığımız bir "çözüm tarzı"nın dışında kalan "tarz"ların ne kadar korkunç olduğunun göstergesi halinde devam edeceklerdir –edecekleri anlaşılıyor. Tabii bu toplumun her düzeyinde, her sorununda *demokrasinin* payının büyümesi, bu iki partiyi –ve benzerlerini, çünkü sırada onlar da bekliyor- marjinalize edecektir. Bu iki olay arasında doğru orantı vardır.

Dolayısıyla, CHP'nin "içeriği belli değil" cazgırlığını ciddiye almak gerekmiyor. Konuşmaya ve konuşarak anlaşmaya karar verilmişse, talep edilen "belirlenmiş içerik" bununla çelişen bir şey. Öncelikler olacaktır, bunların başında da çatışmanın durdurulması gelecektir. Ama geri kalan konularda iki taraf da esnek olmayı bilmelidir. Siyasî olgunluğun ölçütü de budur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barış mı riskli, savaş mı?

Murat Belge 15.08.2009

Herhangi bir sorunu “çözme” konumunda olan kişi, bu “çözüm”ün yöntemi olarak “şiddet”i, şiddet içeren herhangi bir tedbiri seçiyorsa, ciddi bir risk alıyor demektir. Ya uyguladığın şiddet sorunu umduğun şekilde çözmeyip azdırırsa? Şiddetin şiddeti üreteceği bilinmeyen bir şey değil. Senin “tedbir”in böyle sürekli kendini yeniden-üreten bir karşılıklı şiddet furyasına yol açarsa, durmadan insanlar ölür, durmadan kaynaklar şiddete harcanırsa, ne yaparsın? Bunu nasıl durdurursun?

Bunlar hepsi çok geçerli sorunlar olduğu için, “şiddet” yöntemini seçmek, seçen açısından, ciddi risk almak anlamını içerir. Gel gör ki Türkiye’de bu böyle değildir. Hattâ, tersine, burada şiddeti seçmemek risk almak demektir.

Şöyle böyle yirmi beş yıl önce, PKK Eruh’ta ateş açtığında buna ateşle cevap vermekten başka bir “çare” düşünmek kimsenin aklına gelmemişti. Gelmemesine kimse de şaşırmamıştı.

Tabii PKK’nın Eruh’ta ateş açması durup dururken olmuş bir şey değildi. Darbe olmuştu, politize olduğu bilinen Kürtler hapse atılmış ve “Diyarbakır cezaevi” adı altında tanıdığımız facia dizisi başlamıştı. Ayrıca, köyler basılıyor, “gözdağı verme” politikası uyarınca akıl almaz eza uygulanıyordu.

Tabii bunların da öncesi vardı ama uzatmayalım. Sayabildiğim ya da sayamadığım bu işlerden, uygulamalardan sorumlu olanlara “neden böyle yaptın?” diye sormadık. Şimdi şimdi, yığınla adam öldürttüğü ortaya çıkmış birtakım “sorumlu”lar yargılanıyor diye kıyamet kopuyor. Devlet, bütün bunları yapma yetkisini elinde bulunduran ve gerekli gördüğünde bu yetkiyi kullanan devlet olarak kalabilmek için, bütün dalları, kollarıyla direnç gösteriyor, mücadele ediyor.

Cumhuriyet tarihinde ilk olay Şeyh Sait isyanıdır. Çeşitli tanıkların anılarında, bunun hikâyesi şöyle anlatılır. Akşam Çankaya’da briç oynanmaktadır. Yaverler Atatürk’e bir telgraf getirir. Zamanın Başbakanı Fethi Okyar bir başka masada briç oynamaktadır. Bir isyan hareketi başladığını bildiren telgrafı Okyar’a göstermelerini söyler Atatürk. Okyar telgrafı okur, ama fazla telâşa kapılmaz, oyuna devam eder. “Şimdi bakın” der Atatürk ve bu sefer telgrafı gene bir başka masada oynayan İnönü’ye göndertir. İnönü kâğıdı okuyunca oyunu keser, ayaklanır, Atatürk’ün yanına gelir...

Bu anının neyi göstermek için anlatıldığı çok açık! Fethi Okyar yeterince ciddi bir “devlet adamı” değil, ama İnönü öyle!

Nitekim kısa bir süre sonra İnönü Başbakan olur. Ondan sonra Takrir-i Sükûn kanunu, Terakkiperver Fırkası’nın ve çeşitli gazetelerin kapatılması, İstiklal Mahkemeleri, idamlar vb. Bunlar da “ciddi ve sorumlu devlet adamı” olmanın gerekli koşulları, ayrıntıları.

Kültür bu olunca, bu ülkede neyin risk almak, neyin işi riske bırakmamak olduğu da anlaşılır. Okyar işi muhtemelen sabaha bırakmakla kendisini riske sokmuş ve nitekim kibarca “azlulunmuş”tur; İnönü risk almamış ve ülkeyi 1925-29 arasının karanlık zindanına dönüştürmüştür.

Şimdi de bir hükümet, “Kürt sorununu barış içinde ve demokrasiyle çözelim” diyor. “Ciddi devlet adamı” olmanın geleneksel kursunu görmüş siyasiler, yazarlar, bürokratlar veriştirip duruyor tabii. Onların yaşadığı dünyada barış içinde ve demokrasiyle sorun çözmek diye bir şey yok. Bunun da bir zararını görmemişler şimdiye kadar. Kitleler zarar görmüş, binlerce insan hayatını ya da başka şeylerini kaybetmiş olabilirler, ama onlar bir şey kaybetmemiş, üstelik itibar kazanmışlar.

Ama hükümet risk alıyor, kendini ciddi riske sokuyor, "barış ve demokrasi" diyerek.

Şimdi birileri ellerini ovuşturarak seyredecek ve girişimin bir yerde tökezlemesini, başarısızlığa uğramasını bekleyecek, bir yandan da o anın etkisini arttırmak için söylenecek, havayı bozmaya çalışacaklar. "Bebek katili" diyecekler, "Bebek katiliyle pazarlık yapanlar" diyecekler, bir yandan da bebekler ölmeye devam edecek.

Tabii bir yandan da, bu "barış ve demokrasi" girişiminin asıl mutahaplarının öneriyi nasıl karşılayacağını merak ediyorum, merak etmemiz gerekiyor. Oradan gelecek tepki, örneğin olmayacak taleplerle işi yokuşa sürme durumu, bu tarafta ellerini ovuşturanların en fazla mutluluk duyacağı durumdur. Bu gibi sorunlarda, böyle "düşman kardeşler" in davranışlarında şaşırtıcı bir mantık ortaklığı görürsünüz.

Bütün bu gibi kötü ihtimallere rağmen, sonuç olarak, iyimserim, çünkü iyimser öldürcek koşullar da var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müzakerenin mantığı

Murat Belge 16.08.2009

Polonyalı, yazar ve gazeteci bir arkadaşım vardır, adı Konstanti, kısaltıp Kostek deriz. Çok temiz, çok da akıllıdır. Yıllar önce babası Ankara'da büyükelçi olduğu için Türkiye'yi de bayağı iyi tanır.

1993'te Ankara'da Helsinki Yurttaşlar Meclisi'nin büyük uluslararası toplantısını yaptığımızda Kostek de gelmişti. Toplantının bitiminde katılan bazı Kürtler'le kendi aramızda son bir özel toplantı yapmıştık –bir özel sohbet toplantısı. Orada Kostek bir ansını anlatmıştı.

Kostek Dayanışma (Solidarnoş) örgütünde çalışmıştı. Askerî darbeye rağmen devlet bu muhalefet karşısında çaresiz kalmış ve bir çeşit görüşmeyi kabul etmişti. Ama tabii koşulları vardı (devletlerin her zaman koşulları olur): bu görüşmelerin yapıldığı açıklanmayacaktı, görüşenler arasında Dayanışma'dan adam bulunduğu hiç açıklanmayacaktı vb. Buralarda anlaşmaya varılıyor ve görüşme başlıyor.

Başlıyor, devam da ediyor. Gidişattan iki taraf da memnun. Ama uzuyor da tabii. Anlaşmak kolay bir şey değil. Sonunda önemli sayılacak birçok noktada uzlaşıyorlar. Topluma açıklanacak protokol de hazırlanıyor: imzalanacak! "Ama" diyor hükümet tarafı, "Solidarnoş falan yok! Hatırlıyorsunuz ya, öyle anlaşmıştık."

"Peki" diyor berikiler. "Peki" de, şimdi ne olacak? Uzunca bir sessizlikten sonra Solidarnoş'tan biri, "İyi güzel, yoldaşlar, ama" diyor, "Siz bu kadar zamandır kiminle konuşuyordunuz? Ve protokolde 'Solidarnoş' değilse kimin imzası bulunacak?"

Gene bir sessizlik oluyor, sonra herkes gülüyor, hükümet ve Solidarnoş protokolü imzalıyorlar.

Bunu “mutasavver müzakere” sürecinin bir “alegori”si olarak anlatmadım. Ama bu hikâyenin genel anlamda ders çıkarılacak yanları var.

“Devlet”, “hükümet” gibi resmî kurumlarla Solidarnoş gibi “legal” bile olmayan örgütler arasında askerlerin “asimetrik” demekten hoşlandığı tipinkine benzer bir ilişki vardır. Hükümet temsilcisi çok bakımdan avantajlı konumda. O kalkacak “Solidarnoş denmeyecek” diyecek, sen de “Yok! İlle de denecek!” diyeceksin. O görüşme başlamaz. Daha bir yığın ayrıntıda da avantajlar o taraftadır. “Öyleyse hiç görüşmemeli” diye düşünebilir insan. Ama bu da doğru değil. Bir kere “görüşelim” demişse resmî taraf, bu da senin avantajın işte!

Solidarnoş, ETA, IRA vb... Hükümetler, devletler böyle öznelere görüşmek istemez ve çok zaman görüşmezler. “Hayır, ille görüşeceksin” diyorsan, demekte kararlıysan, sen zaten mücadeleyi kazanmışsın, şartlarını dikte edecek konumdasın. O zaman buyur, gitsin.

Ama sahiden orada mısın? Hayır, değilsin. Olmadığını da biliyorsun.

O zaman esneyeceksin.

Bu gibi süreçlerde bazen küçük şeyler, büyük şeylerden daha fazla önem kazanır. Çünkü görüşen tarafların hepsinin önemli olduğu noktada uyuşmak çok daha zordur. Davayı ille burada kazanmak için ısrar edilirse, sonsuz bir sürece girilebilir. Oysa tarafların fazlaca önem vermediği birkaç küçük noktada anlaşırırsanız, burada varılan anlaşmanın kurallarına uyarak güven duygusu vererseniz, hem zamanın boşa geçmemesini sağlamış olursunuz, hem de “büyük” konunun çözümü için ortamı yumuşatmış, adım atmış olursunuz. O büyük şeyler, böyle küçük dayanaklar üstünde durur.

Bu “büyük” şeyler her zaman değilse de çok zaman “simgesel” şeylerdir. Simge de ister istemez soyuttur. Böyle bir süreçte önemli olan, sıradan insanların kendi günlük hayatlarında olumlu sonuçlarını hissedebileceği somut adımların atılmasıdır. Anlaşmaya vardık, “A”yı olduğu yerden kaldırdık, “B”nin yanına koyduk. Orada durmasına iki taraf da dikkat ediyor ve bu değişiklik herkesi rahatlattı. İyi, o aman “C”yi de kaldırıp “D”nin yanın yerleştirmeyi konuşmaya başlayabiliriz. Böyle birkaç somut işi rahatlık yaratacak şekilde işletmeyi başardıkça, soyut simgeler üstünde tartışmaya geçebiliriz. Birlikte iş yapabildiğimizi, birbirimize güvenilebildiğimizi gördüğümüz ve “madik” yeme korkumuzu atlatabildiğimiz ölçüde, sorunların soyutunu da, somutunu da konuşma işini kolaylaştırırız.

Yani sonuçta arabayı atların önüne getirip koymaktan sakınmak, bu işin en önemli kısmı. Bunun için de uzun boylu ilim bilim yutmuş olmak gerekmiyor. Bir “sağduyu” meselesi bu. Sağduyu ve iyi niyetten başka, özel bir donanım gerektirmiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öcalan da konuştu

DTP’de, daha doğrusu genel olarak Kürt “sivil” siyasetinde “şahin” rolüne çıkmak için Apo’dan, daha doğrusu Apo kavramından destek almak, o doğrultuda konuşuyor gibi görünmek gerekiyordu. Şimdi Abdullah Öcalan birçok önemli konuda eriştiği görüşlerini oldukça net bir şekilde ilettiler. Bu açıklamaları medyada yansıdığı kadarıyla okuyunca, aynı anda hem “Öcalan’cı”, hem de “şahin” olmanın, imkânsızlaşmasa da, çok zor bir hale geldiğini gördüm. Çünkü en başta Öcalan kendisi böyle bir rolü benimsemiyor.

Aslında epey bir süredir benimsemediği hissediliyordu. Ama belki mesajını ulaştırmanın genel güçlüklerinden ötürü, her şey yerli yerine oturmuyordu. Bu sefer söylediklerinde, yalnız, “tek devlet, federasyon iyi değildir” gibi pratik politikayla, politik taleplerle doğrudan doğruya ilgili ve içiçe geçmiş alanlarda değil, onları kuşatan ve belirleyen daha genel konularda da bir “demokratikleşme” göze çarpıyor. Örneğin Öcalan Avrupa hakkında ve Türkiye’nin Avrupa Birliği ile bütünleşmesi süreci hakkında genel olarak olumsuz sözler söylüyor. Oysa şimdi, *Taraf*’ın yaptığı özet çerçevesinde, “Benim çözümüm yeni bir yaklaşım, Avrupa modeline yakın” demiş.

Bu arada, gene *Taraf*’ta, Murat Karayılan’ın *Le Monde* muhabirine mülâkat verdiğini gördüm. Belli ki o da birkaç kere Avrupa’nın sözünü etmiş, “Avrupa demokrasi standartları benimsenirse” bu iş olur demiş. “Bu nedenle biz AB üyeliğini destekliyoruz” diye eklemiş. Herhalde kendisinin bunları söylemesiyle Öcalan’ın İmralı’dan düşüncelerini bildirmesi arasında bir “zamanlama” olmasını gözetiyordu.

Abdullah Öcalan Türkiye’ye getirildikten sonra, Avrupa’yı reddetme tavrından başka, genel olarak “Atatürkçü” denecek (yani, son zamanlarda yeniden formüllenen bir “Atatürkçülük” ideolojisinin sahiplerine hoş görünecek) klişelerle konuşuyordu. Şimdi, yeni başlayan sürecin “Cumhuriyet’in kurulması kadar derin sonuçları” olacağını söylerken, bu tavrını dengeliyor. “1920’lerde yapılması gereken şimdi yapılacak” demesi de önemli. Bunlar gelip “sivil toplum” konusuna bağlanıyor. Dolayısıyla, önemli kavramsal değişimler olduğunu söylemek herhalde yanlış değil. Bunlar, hayatının herhangi bir döneminde, Abdullah Öcalan’ın ağzından çıkmasına alışık olduğumuz sözler değildi.

Türkiye’de kamuoyunun oluşmasında, biçimlenmesinde payı olan birçok kişinin ağzından çıkan sözler değil – hâlâ değil. Onlara göre, durumun açıklaması, beş kelimede, “Öcalan da İkinci Cumhuriyetçi oldu” cümlesiyle yapılabilir. Bu da pek yanlış bir saptama olmaz sanki.

Bunun sözkonusu zevat açısından “memnuniyet verici” bir durum olduğunu düşünüyorum. Çünkü onlar, haklı olarak, bu “İkinci Cumhuriyet” adlandırmasının temelinde yatan “demokrasi” olgusunun bütün kötülüklerin anası olduğu kanısındalar. Abdullah Öcalan gibi bir “düşman”ın, muhtemelen bir “yanlışlık” sonucu, orada değil de başka bir yerde, üstelik kendilerine daha yakın duran bir “teorik mevzide” bulunmasından hoşlanmazlardı. Şimdi oldu, “demokratikleşme”, “sivil toplum”, “Avrupa Birliği” derken, en büyük teorik düşmanlarının en büyük pratik düşmanlarından birinin ağzından çıktığını işittikçe ferahlıyorlardı.

Türkiye’de asıl “muhalif düşünce” budur. Kurulu düzenin, kendisinin değişeceğini kabul etmedikçe, hiçbir zaman kabul edemeyeceği düşünce budur. Bunu kabul edemez, çünkü bunun kabulü bu toplumun devletiyle kendisi arasındaki ilişkinin, devletin bu toplumu “gütmek” için kendi kurumları (TSK ve Yargı gibi resmî kurumların yanı sıra Medya, Akademi, Siyasi Partiler gibi “yarı resmî” kurumların) arasında kurduğu işbölümü ve hiyerarşinin değişmesini, bu korkunç fikri, kabul etmesi demektir.

Bu devlet, kendisini bu korkunç akıbetten korumak için gene kendi içinde kurulan Ergenekon gibi bir örgütlenmeyi gülücükle, anlayışla kabul eder, ama *Taraf* gibi bir gazeteyi kabul edemez.

Ama şimdi bu alanların hepsinde büyük sarsıntılar oluyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Tutarlılık” mı dediniz?

Murat Belge 21.08.2009

Kısa bir tatil yapmak üzere İstanbul’dan ayrıldım, ama kimi zaman olduğu gibi “medeniyetten kopuk” bir tatil değil bu. Ayağım karada, üstelik günlük gazetelerin geldiği, dahası *Taraf*’ın bile geldiği bir karadayım.

Onun için sabah sabah gazeteleri ve hatta *Taraf*’ı okudum. Ahmet Altan’ın yazısının başlığı “Tutarlılık”. “Belki ben eski kafalıyım ama hâlâ insanların konuşmalarında bir tutarlılık olsun isterim” cümlesiyle başlamış. Bu cümlenin ima ettikleri benim de “ezeli” konularımdan biridir. Eğitiminde, düşünsel formasyonunda “Kartezyen” bir disiplinden nasibi olmayan “memleketim insanları”nın başlıca özgürlüklerinin, “tutarlılık” karşısında özgürlük olduğunu düşünürüm.

Ahmet Altan bu ülkede “Kürt” konusu açılınca yapılan çeşitli tutarsızlıklar arasında en “temel” olanlardan birini işliyordu: PKK’yı yok sayarken var saymak, yasadışı ilân ederken Kürt halkının meşru sözcüsü ve temsilcisi gibi görmek vb. Evet, öyle... tastamam öyle...

Sonra Mithat Sancar’ın “Nihaî çözüm” yazısını okudum. Bu iki kelimeyi yanyana görünce insanın aklına otomatikman Naziler ve Yahudi sorunu geliyor: Naziler’in Yahudi sorununu bütün Yahudiler’i imha ederek “çözme” tasarıları. Mithat Sancar da buna değinmiş, ama asıl konusu, bu yazıdan, Mümtaz Soysal’ın partisinin internet sitesinde yazdığını öğrendiğim “Kesin çözüm” başlıklı yazıydı.

Mithat Sancar bu “çözüm”ün ne olduğunu özetlemiş, alıntı da vermişti. Benim bunları tekrarlamama gerek yok.

Mümtaz Soysal benim çok sevdiğim ve saydığım bir insandır. Benim ona böyle bir gözle bakışım, benzer görüşler paylaştığımız (ya da paylaştığımızı sandığım) bir zamanda biçimlenmişti. Sonra, gene benim değerlendirmeme göre, Mümtaz Soysal değişmeye başladı. Bu değişim, Mithat Sancar’ın belirttiği noktaya varmış, sonunda: sorun çıkaran Kürtler’i ülkeden kovup Irak’taki Türkmenler’i alacaktı.

Benim uzaktan ve öznel yorumuma göre Mümtaz Soysal’daki bu değişim kısmen onun Kıbrıs davasına sahip çıkmasıyla başladı. Kısmen de, belki, Amnesty International’da çalışmasıyla. Bu iki konumda da, Türkiye’ye yapılan birtakım haksızlıkları düzeltmeye çalıştığını tahmin ediyorum. Batılılar’ın Türkiye’ye karşı önyargılı davranacakları da, elbette, olmayacak bir şey değildir. Böyle insanlardan (Batı’da da) bol miktarda vardır ve zaten hemen hemen her konuda böyle davranırlar.

Böyle yanlışlarla mücadele etmek de, elbette, gereklidir. Ama bunları düzeltirken milliyetçi olmak “gerekli” değildir.

“Milliyetçi” ideoloji, her zaman, bir çatışma “potansiyel”i içerir. Çünkü kaçınılmaz bir şekilde, insan toplulukları arasındaki ilişkiyi Darwin’in biyolojik âlem için söylediği biçimde kavrar. Konjonktüre göre, bu “hegemonik” vurgu öne çıkabilir ya da her konjonktürde bunu öne çıkaran ve çıkarmayan milliyetçiler birarada varolabilir. Ama bu vurgu, düşüncenin temelinde vardır ve dolayısıyla bir saldırganlık vb. biçimde tezahür etmesi normaldir.

Benim milliyetçi düşünceyle ne entelektüel planda ne de duygusal âlemde barışık olmamamın temel nedeni de budur.

Mithat Sancar’ın yazısına bakıp Mümtaz Soysal’ın söylediklerini görünce, doğrusu hem şaşırdım, hem şaşırmadım. Tanıdığım ve yıllardır değer verdiğim insanın bunları da söyleyecek noktaya varmasına şaşırdım. Ama “düşünsel tutarlılık” açısından bakınca, daha “savunmacı bir milliyetçilik” olarak başlayan bir eğilimin bu noktaya varmasına şaşırmadım. Çünkü böyledir ve böyle olduğu için “ezen ulus”un haksız milliyetçiliği ile “ezilen ulus”un mazlum ve “haklı” milliyetçiliği gibi ayrımları ciddiye alamam.

Sonuç olarak, “memleketim insanı”nın hep eleştiregeldiğim “düşünsel tutarsızlığı”na, ilk kez, olumlu bir gözle baktığımı hissettim. Demek ki bazı durumlarda tutarsız olmak tutarlı olmaktan daha umut verici bir durum olabiliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Tutarlılık” mı dediniz?

Murat Belge 21.08.2009

Kısa bir tatil yapmak üzere İstanbul’dan ayrıldım, ama kimi zaman olduğu gibi “medeniyetten kopuk” bir tatil değil bu. Ayağım karada, üstelik günlük gazetelerin geldiği, dahası *Taraf*’ın bile geldiği bir karadayım.

Onun için sabah sabah gazeteleri ve hatta *Taraf*’ı okudum. Ahmet Altan’ın yazısının başlığı “Tutarlılık”. “Belki ben eski kafalıyım ama hâlâ insanların konuşmalarında bir tutarlılık olsun isterim” cümlesiyle başlamış. Bu cümlenin ima ettikleri benim de “ezeli” konularımdan biridir. Eğitiminde, düşünsel formasyonunda “Kartezyen” bir disiplinden nasibi olmayan “memleketim insanları”nın başlıca özgürlüklerinin, “tutarlılık” karşısında özgürlük olduğunu düşünürüm.

Ahmet Altan bu ülkede “Kürt” konusu açılınca yapılan çeşitli tutarsızlıklar arasında en “temel” olanlardan birini işliyordu: PKK’yı yok sayarken var saymak, yasadışı ilân ederken Kürt halkının meşru sözcüsü ve temsilcisi gibi görmek vb. Evet, öyle... tastamam öyle...

Sonra Mithat Sancar’ın “Nihaî çözüm” yazısını okudum. Bu iki kelimeyi yanyana görünce insanın aklına otomatikman Naziler ve Yahudi sorunu geliyor: Naziler’in Yahudi sorununu bütün Yahudiler’i imha ederek “çözme” tasarıları. Mithat Sancar da buna değinmiş, ama asıl konusu, bu yazıdan, Mümtaz Soysal’ın partisinin

internet sitesinde yazdığını öğrendiğim “Kesin çözüm” başlıklı yazıydı.

Mithat Sancar bu “çözüm”ün ne olduğunu özetlemiş, alıntı da vermişti. Benim bunları tekrarlamama gerek yok.

Mümtaz Soysal benim çok sevdiğim ve saydığım bir insandır. Benim ona böyle bir gözle bakışım, benzer görüşler paylaştığımız (ya da paylaştığımızı sandığım) bir zamanda biçimlenmişti. Sonra, gene benim değerlendirmeme göre, Mümtaz Soysal değişmeye başladı. Bu değişim, Mithat Sancar’ın belirttiği noktaya varmış, sonunda: sorun çıkaran Kürtler’i ülkeden kovup Irak’taki Türkmenler’i alacaktınız.

Benim uzaktan ve öznel yorumuma göre Mümtaz Soysal’daki bu değişim kısmen onun Kıbrıs davasına sahip çıkmasıyla başladı. Kısmen de, belki, Amnesty International’da çalışmasıyla. Bu iki konumda da, Türkiye’ye yapılan birtakım haksızlıkları düzeltmeye çalıştığını tahmin ediyorum. Batılılar’ın Türkiye’ye karşı önyargılı davranacakları da, elbette, olmayacak bir şey değildir. Böyle insanlardan (Batı’da da) bol miktarda vardır ve zaten hemen hemen her konuda böyle davranırlar.

Böyle yanlışlarla mücadele etmek de, elbette, gereklidir. Ama bunları düzeltirken milliyetçi olmak “gerekli” değildir.

“Milliyetçi” ideoloji, her zaman, bir çatışma “potansiyel”i içerir. Çünkü kaçınılmaz bir şekilde, insan toplulukları arasındaki ilişkiyi Darwin’in biyolojik âlem için söylediği biçimde kavrar. Konjonktüre göre, bu “hegemonik” vurgu öne çıkabilir ya da her konjonktürde bunu öne çıkaran ve çıkarmayan milliyetçiler birarada varolabilir. Ama bu vurgu, düşüncenin temelinde vardır ve dolayısıyla bir saldırganlık vb. biçimde tezahür etmesi normaldir.

Benim milliyetçi düşünceyle ne entelektüel planda ne de duygusal âlemde barışık olmamamın temel nedeni de budur.

Mithat Sancar’ın yazısına bakıp Mümtaz Soysal’ın söylediklerini görünce, doğrusu hem şaşırdım, hem şaşırmadım. Tanıdığım ve yıllardır değer verdiğim insanın bunları da söyleyecek noktaya varmasına şaşırdım. Ama “düşünsel tutarlılık” açısından bakınca, daha “savunmacı bir milliyetçilik” olarak başlayan bir eğilimin bu noktaya varmasına şaşırmadım. Çünkü böyledir ve böyle olduğu için “ezen ulus”un haksız milliyetçiliği ile “ezilen ulus”un mazlum ve “haklı” milliyetçiliği gibi ayrımları ciddiye alamam.

Sonuç olarak, “memleketim insanı”nın hep eleştiregeldiğim “düşünsel tutarsızlığı”na, ilk kez, olumlu bir gözle baktığımı hissettim. Demek ki bazı durumlarda tutarsız olmak tutarlı olmaktan daha umut verici bir durum olabiliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerilim politikası

Murat Belge 22.08.2009

Ergenekon soruşturma ve kovuşturmasının erken aşamalarında idik. Yanılmıyorsam orgenerallerin sorgulanıp tutuklandığı sıralar. Deniz Baykal'ın da kendini "Ergenekon avukatlığı"na tayin ettiği günler...

Darbe geleneği içinde yetişmiş. 12 Eylül'ün bağısladığı büyük "hükmetme" yetki ve imkânlarına alışmış, "PKK ile savaşıyoruz" gerekçesiyle her türlü yasadışı eylemi "meşru müdafaa" gibi sunma kolaylığına alışmış bir kesim, devlet içinde yarı-devletlû bir çete kurmuş... Soğuk Savaş'ı izleyen, başta Amerika, bütün dünyanın bu yasadışı alışkanlıklardan arınmaya çalıştığı bir dönemde bu adamlar yatıp kalkıp kendi kafalarındaki düzeni egemen kılmaya çalışıyor... Ama onlar gibi düşünmeyenler, tersine, bu yapılanmanın yarattığı tehlikeleri endişeyle gözlemleyen ve artık bunlara son verilmesi gerektiğine inananlar da var. Onlar da devlet içinde.

Böyle bir ortamda Deniz Baykal "Ergenekon'un avukatıyım" diyor. O günden bugüne tutarlı bir biçimde sürdürüyor, gönüllü olarak benimsediği görevini.

CHP'nin oyla iktidar kazanamayacağı belli bir şey. Böyle olunca Baykal'ın "28 Şubat" benzeri olağandışı kesintilere bel bağlaması anlaşılır bir tavır olabilir. Ayrıca, CHP'nin tarihine sahip bir partinin, özellikle de askerî bürokrasinin dümen suyundan ayrılmama politikası izlemesi, öyle şaşırtıcı bir şey değil, çok normal.

Ama Silâhlı Kuvvetler'in bir bütün olarak darbe yapma kararlılığında olmadığı, en üst düzeyde birilerinin yukarıda değindiğim türden bir temizliği onayladığı da belli değil mi? Deniz Baykal'ın bulunduğu mevkide bulunan bir politikacının bunu "tahmin etmesi" değil, bilmesi gerektiği de belli değil mi? Öyleyse, bu "avukatlık", TSK-CHP ezeli ittifakının gerektirdiği bir geleneksel tavır mı, yoksa bu oyunda belirli bir yerde bulunmayı seçmiş birileriyle bilinçli bir işbirliği mi?

Bu kuşkumu yazmıştım o günlerde.

Derken "demokratik açılım" sözü telaffuz edildi ve Baykal gene köpürdü.

Bu gibi durumlarda kendin inanmasan da, kalabalıklara inandırıcı gelebilecek bir gerekçe, "hır çıkarma vesilesi" yaratmakta fayda vardır. Baykal ve CHP bunu bulmakta bile başarılı değiller. Nitekim Zülfü Livaneli ve Tarhan Erdem, hiç "AKP dostu" olmamalarına rağmen, CHP oyunbozanlığını teşhir eden açıklamalar yaptılar.

Derken MGK toplandı. Şimdi, bizim ülkenin siyaset ortamında, hükümetin böyle bir projeyle ortaya çıktığını, ama TSK üst kademesinin de bu çeşit bir girişime karşı olduğunu, bu toplantının böyle bir atmosferde yapıldığını bir düşünün. Şanlı medyamızın önde gelen temsilcileri kimbilir hangi kelimeleri bulur, seçerlerdi, sivillerin askerlerden zılgıt (ve belki dayak) yediğini anlatmak için.

Ama bu toplantıdan, bu girişime "destek" çıktı. Onun için manşet "boy"larında olağandışı bir şey yok. Oysa bu da büyük boy manşeti pekâlâ hak eden bir haber.

Neyse, bugün konum medya ve manşetleri değil, CHP ve Baykal'ı.

Evet, MGK'dan böyle bir karar çıktığına göre Deniz Baykal bu seferinde de TSK tavrına uzak düştü.

Bu bir "önünü görememe" durumu mu? Deniz Baykal'ın kafasında bir "TSK imgesi" var. Yıllar içinde oluşmuş bu imgeye göre, belirli bir davranış bekliyor, ona göre davranıyor; ama meğerse TSK değişmiş, onun için habire

ıska geçiyor...

Böyle mi açıklanır bu durum?

Sanmıyorum. Bu kadar naiflik fazla.

Baykal herhalde başka türlü bir komuta kademesinin özlemini çekiyor ve davranışlarını onların "gelişine" göre ayarlıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mondros!

Murat Belge 23.08.2009

İki muhalif parti olarak CHP ile MHP birçok zaman benzer tavırlar alabiliyor. Şimdi "Demokratik Açılım" ve "Kürt Sorunu" karşısında da böyle bir durum gözlemliyoruz. Şüphesiz "muhalif" olmak, sosyalist ve faşist partilerin ortak tavır almasına yetecek bir şey değildir –ya da olmamalıdır. Ama zaten CHP için "sosyalist", sosyal-demokrat" demek için de herhangi bir neden yok. CHP bugünkü yönetimiyle aşırı Türk milliyetçiliği çizgisine oturduğu için, kendini bu çizginin asıl sahibi gibi gören MHP ile aynı kulvarda koşuyor ve zaman zaman ondan daha keskin görünmesine yol açan jestler yapıyor.

Dün Deniz Baykal'ın nereden ne umduğu için böyle davrandığı konusunda kafa yorarken, TSK içindeki şahinlerin sözcülüğünü yapma ihtimali üstünde durmuştum. MGK'da bu "demokratik açılım" karşısında benimsenen olumlayıcı tavır, CHP'nin bu günlerde gösterdiği hırçınlıklarla örtüşmüyor; ama Devlet Bahçeli ve MHP dün bu MGK tavrına karşı kesin bir protesto çektiler. Bu davranışın medyada da bir şaşkınlık yarattığı, hissedilebiliyor. Kimse, Türkiye'de bir siyasi partinin Silahlı Kuvvetler'e kafa tutmasına alışık değil –hele böyle "Mondros"lu falan bir dille. MHP görüşlerini benimseyen bir partinin askerle ilişkisinin çok daha yakın olması da, herkesin alışık olduğu ve beklediği bir şeydir.

Bana pek öyle şaşırtıcı gelmedi, çünkü uzun süreden beri MHP'nin "ordudan bağımsız" bir siyaset yaptığını düşünüyorum. Aynı ocaktan çıkmış bazı bireyler belli ki başka tavırdadır. Onlar, ordudaki şahinlerin bir darbe daha yaparak Türkiye'deki her türlü demokratik açılımı kesin bir şekilde kapatması için gerekli ortamı yaratmak üzere çabalyorlar. Anladığım kadarıyla Devlet Bahçeli ve çevresindeki ekip, böyle bir olayın kendilerini fuzulî bir hale getireceğini görüyorlar. Böyle görmeleri de doğal, ortada 12 Eylül deneyimi gibi bir örnek var.

Bahçeli veya partisinin Türkiye'de adı "demokratik" olacak herhangi bir şeye sempatisi olduğunu sanmıyorum; bunun bir belirtisini de görmedim. Ama, "aşağıdan yukarıya" bir süreç konusunda bir kararları ve bir ısrarları olduğu anlaşılıyor. Onun için, "bir miktar demokrasi olabilir" dediği anda TSK'ya da karşı çıkıyor ve hattâ bu alanda iyice "rakipsiz" kalmış oluyorlar.

Şimdiye kadar birçok gerginlik aşamasında MHP'nin CHP'den daha "sorumlu" davranıyor gibi görünmesinin

nedeni de bu: MHP TSK'yı veya onun içinden bir ekibi iktidara getirmek üzere bir siyaset gütmüyor.

Bir dönemde oylarını ikinci parti olacak bir yere kadar yükseltmiş olmak, bu siyasete bir "inandırıcılık" kazandırıyor. Bahçeli, Türkiye'de düzenden yana güçlerin güvenini kazanma gereğini de iyi değerlendirdiği için, yetmişlerin Ülkü Ocakları başıbozukluğundan da kaçındı.

Sonuçta MHP gibi bir partinin seçimlerde ötekilerin önüne geçmesi, milliyetçilik dalgasının yükselmesine doğrudan doğruya bağlıdır. MHP, Ecevit'le koalisyon ortağı olduğu görece sakin dönemden bugüne kadar, bugünkü doruklara varan milliyetçi dalgalanmayı kendisi yaratmadı. Bunun için ulusalcılardan, Kemalistler'den (ADD'ler, ÇYDD'ler vb.), ve son kertede TSK'dan yararlandı. Çünkü darbe için ortam hazırlama çabaları, MHP iktidarı gibi bir olay için de ortam hazırlamış oluyor.

Şu noktaya gelindiğinde, Kürt sorununun bu şekilde devam etmesinin yaratacağı yeni çalkantılı ortamda, kendi lehine gelişmeler olacağını düşünüyor ki Bahçeli, "Mondros"unu da esirgemeyen bir söylem kurarak işe başlıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Marjinalden merkeze faşizmin yolculuğu

Murat Belge 25.08.2009

Bugünkü (24 ağustos, pazartesi) yazısında Mehmet Barlas CHP'nin durumunu başlıkta özetlemiş: "Sosyal Demokrasi mi Nasyonel Sosyalizm mi bu?" Birçoğumuzun, birincinin tamamen konu dışı, ikincininse bazı rötuşlarla geçerli olduğundan fazla bir şüphemiz kalmadı.

Böyle olmasının hem daha uzun vadeli diyeceğimiz "tarihi" nedenleri, hem de şu son on, on beş yıllık dönemden kaynaklanan daha "kısa vadeli" nedenleri var.

Bunların birincisi hakkında şimdiye kadar sık sık yazdım, ama kısaca tekrar edeyim: devletin kurucusu, milliyetçi bir parti... Kurulan devletin de "demokrasi"yle bir ilgisi yok. "Sosyal"le var mı? Bu devletin hüküm sürdüğü toplumda "Sosyal-demokrasi" yasak, "sosyalizm" bir yana, "sınıf" desen kendini hapiste buluyorsun. Öyle bir sistem kurulmuş ki, bir ilin valisi aynı zamanda partinin o ildeki il başkanı!

Sonra bir gün bu partinin başındaki adam "ortanın solundayım" diyor ve parti de ülkenin "Sosyal-demokrat" partisi oluyor.

Ne kadar olabilir?

Ciddi bir özeleştiri yapsa, gene zor ama, belki bir ihtimal, zamanla... Ama böyle bir şey yapmıyor, tersine, bütün geçmişe sahip çıkıyor.

Sonuç da bu.

Şimdi gelemim daha kısa vadeli değişimlere.

Mehmet Barlas, değindiğim yazsına. Almanya'nın Nazileşme sürecine değinmiş, gördüğü bir Nazizm belgeselinden söz etmiş.

Hitler, her meydan toplantısında elini kolunu sallayarak, bağırıp çağırarak, liberalleri, sosyalistleri, komünistleri ve kısacası kendisi gibi düşünmeyen her kesimi ihanetle suçluyor.

"Bütün bu söylemlerini de *Devlet*'i iç ve dış düşmanlardan korumak gerekçesine dayıyor."

Çok tanıdık gelen şeyler. Ama bunu bizzat CHP yaratmadı. CHP daha çok sayıda ideo-politik aktörün elbirliğiyle bunu yaratma sürecinde kendine düşen rolü oynadı ve "araziye uydu"; bu onun (tarihî nedenlerle) en kolay benimseyebileceği tavidir.

12 Eylül'ü yaşadık, yeri göğü Atatürk'le "yüz yaş"la vb. donattık. İktidarda önce Refah (dolayısıyla 28 Şubat), sonra AKP... Sonuç çok parlak olmamış.

Ama bize milliyetçilik gerek, hem de kuvvetlisi, çünkü Kürt sorunu var, 12 Eylül'le ortaya "insan hakları" diye bir terane çıkmış, demokrasi isteyenler var, ama Soğuk Savaş bittiği için bunları her zamanki gibi tepeleyemiyorsun.

Bu "kritik" dönemlerde "kritik kararlar" verme yetkisinin nihai sahibi TSK "milliyetçilik yapısın" kararını verdi. Memleket için neyin iyi, yararlı ve gerekli olduğunu en iyi TSK'nın bileceğine inanan, inanmasa bile bu yolda davranmaktan imtina etmeyen bir medyamız vardır. Onlar tam gaz dayandılar bu yeni programı işletmeye.

Bu arada "Atatürkçülük" bütün "milli kahraman"ları, hattâ Atatürk'le hiçbir zaman arası olmamışları da kucaklayacak rötuşlara uğratıldı. "Türk"ün "Hürriyet-i Ebediye"sinde Talât ile Enver'in bulunması yadırganmadı da, bunu yadırgayanlar çok yadırgandı.

Genelkurmay Başkanları herhangi bir eleştiri karşısında "Boğaz'a bakıp viski içenler" diye anti-entelektüel ve anti-liberal yayının emrini medyadaki amigolarına tebliğ ettiler.

Mehmet Barlas haklı bir şaşkınlıkla, "Ancak marjinal akımların seslendirebileceği söylemler, kendilerini kitle partileri olarak sunan kuruluşların sloganları oluveriyor" diye yazmış.

Oysa yıllardır olan tam da bu: faşist ideolojiyi "ana-akım" haline getirmek.

Dr. Frankenstein hikâyesi, klasik durum. Türkiye'deki gibi bir düşünsel formasyona mahkûm edilmiş bir toplumda "milliyetçilik" gibi bir ideolojiyle, hem de bu pervasızlıkla oynayacaksınız. Bir süre sonra, kendi elinle yarattığınız canavar sizin denetiminden çıkar, kendi dinamiğiyle yaşamaya ve davranmaya başlar.

"Mondros da devlet kararıyla olmuştur" derler.

Sorunu yirmi beş yıl önce “barış ve demokrasi içinde” çözmek sözkonusu olsaydı, Mondros’tan dem vurmak daha zor olurdu. Ama tabii o zaman da “barış ve demokrasi” diyenler Boğaz’a bakıp viski içen liberallerdi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Türk adaletine güvenin”

Murat Belge 28.08.2009

Sabahki gazetelere göz gezdirdiğimde, 30 Ağustos sonrasının rutin askerî törenlerinden birinde, Genelkurmay Başkanı’nın “PKK”lılara bir çağrıda bulunduğu haberini gördüm. Çeşitli bakımlardan ilginç göründü.

Bir gazetede anlatıldığına göre, resepsiyonda “asker-sivil erkân” biraradayken, Başbakan Erdoğan “Ben gidiyorum” diyor. İlker Başbuğ birkaç söz söylemek istediğini belirterek biraz beklemesini talep ediyor. Erdoğan da bekliyor tabii. Sonra Başbuğ Başbakan’ın koluna girerek açıklamasını yapıyor.

Açıklamanın içeriğine girmeden, bu ayrıntılar da bana ilginç göründü. Gazetenin bunları hikâye etme tarzından, toplantıda “dostane” bir hava estiği, esmekten öte, kamuya bu izlenimin iletilmesi istendiği anlaşılıyor. Baykal’ın, özellikle de Bahçeli’nin saldırılarından sonra, “Kürt sorununa yaklaşım” konusunda Hükümet ile Genelkurmay arasında, en azından “bir kavga” olmadığı mesajı veriliyor.

Herhalde “kavga” yok. Herhalde konu kamuya aktarılmadan önce bu iki kurum bu konuda bir tür anlaşmaya varmıştı.

Ama, “anlaşmak” durumunda olan iki kurumdan biri TSK olunca, belli ki bazı kaçınılmaz durumlar ortaya çıkıyor. Nedir Başbuğ’un çağrısı, ona bir bakalım? On dört “PKK”lı teslim olmuş. Mahkeme onunu hemen bırakmış. Kalan dört kişinin ikisi tutuklu, ikisi tutuksuz yargılanacakmış. Başbuğ bunları anlattıktan sonra yapıyor çağrısını: “Türk adaletine güvenin” diyor. Bu üç kelimelik cümle üstüne, bu çağrının bir muhatabı olsam, “ne düşünürdüm?” diye düşünüyorum. Sanki, genç yaşımda PKK’ya üye, sempatizan, ne oldumsa, buna yol açan şeylerden çoğu bu üç kelime içine sığdırılmış gibi: bir kere “Türkler” ve onların bir “adaleti” var. Ben ise “Kürt”üm, yani “onlardan” biri değilim ve zaten yaşadığımız sorunun temeli bu. Şimdi yetkili bir Türk bana, “Korkma, gel. Ben adaletli davranırım” diyor.

Aslında, bu ne demek? Adalet bir yandan soyut bir kavram ama bir yandan da koca bir “prosedür”. Şu somut durumda bir Ceza Kanunu var, yığınla maddeden oluşuyor. O maddeleri bana uygulayacak bir mahkeme var, yargıcıyla, savcısıyla vb.

Peki, şimdi bana ne vaat edildi? “Teslim” olacağım. O sevimsiz kelime. Bütün sevimsiz çağrışımlarıyla. Sonra? Sonra bana “adalet” uygulanacak. Örnek de şu 14 kişi. Yani, “saliverilen 10 kişi arasında olabilirsin” mi dendi? Tutuklu iki kişiden biri mi olacağım? “Adaletli” davranılacak, hâlen de öyle davranılıyorsa, serbest bırakılan on kişinin zaten hiçbir suçu olmamalı. Oysa ben PKK ile ilişki kurmuş biri olmalıyım, bu çağrının muhatabı olacaksam. O halde?

Yoksa, "bir miktar suçlu olsan da yumuşak davranacağız, göz yumacağız" anlamına mı geliyor, söylenen söz, "Türk adaleti" hakkında?

Bundan daha belirsiz bir durum olamaz. Böyle bir "Türk adaletine güvenin" çağrısının gerçek anlamı, "Bizim merhametimize güvenin" gibi bir şey oluyor. Bu da şu an bir biçimde başa çıkılması gereken psikolojiyle hiç mi hiç uyuşmayacak bir üslûp.

İronik olan, eğer yanılmıyorsam, bunların iyi niyetle söylenmiş olması. Ama, belirli bir kültür, bir başka belirli kültürle uyuşmıyor ya da bu kadar oluyor.

Tabii bütün bunların, Baykal ve Bahçeli'nin ve onlarla aynı frekansta ses çıkarmakta kararlı daha birçok birey ya da odağın arkaplanını oluşturduğu bir ortamda cereyan ettiğini unutmamak gerek. Bu sözlerin havada uçuştığı bir ortamda, TSK gibi bir kurum adına konuşanlar, buna karşı ne kadar dirençli olabilirler? Kaldı ki, o uçuşan sözlerin oluşmasında herkesten çok onların payı var.

Baykal, Bahçeli, onların az arkasında duran ve teker teker yüz çizgileri çok net görünmeyen koro, böyle böyle, genel gidişe kendi ağırlıklarını koymaya başlıyorlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Esprit de Corps

Murat Belge 29.08.2009

Şu son "pim" hikâyesi son derece önemli. Onunla aynı zamanda bir de "mayın" hikâyesi ortaya çıktı. Bugün Emre Aköz'ün yazdığına göre, bu mayının patlaması ve altı askerin ölmesi üstüne Başbakan, Ahmet Türk'le randevusunu iptal etmiş. Demek ki, "pim"li hikâyeye göre, daha belirleyici siyasî sonuçları da olmuş. Şimdi iki yüksek rütbeli subay arasında geçen bir telefon konuşması çıkıyor. Biri, "bu bizim koyduğumuz mayın" diyor, öteki "olur böyle şeyler" yolu cevap veriyor (tabii bu konuşmanın dinlenmesi insan haklarına aykırı).

"Pim" olayından sonra "bunun gibi kaç olay var?" mealinde soru önergeleri vb. gündeme geldi. Gelecek elbette. Çünkü böyle sorgulamaların gündeme gelmesinin günü geldi.

Türkiye toplumu, böyle konularda "gerçekler açıklansın" talebiyle yetkililere baskı yapmayı kendine alışkanlık, gelenek haline getirmiş bir toplum değildir. Söylenene inanmamayı öğrenmiştir; ama "doğrusunu söyleyin" diye ısrar edemez, çünkü korkutulmuştur. Zaten böyle durumlarda "kaza oldu" veya "PKK patlattı" diye yalan söylemeyi alışkanlık haline getirenler de toplumun bu pısırlıklığına güvenerek söylüyorlar yalanlarını.

Ama artık fazla oldu. Dünya değişirken Türkiye de değişti. Yalan söylendiğinde "bu bir yalandır" diyenler peyda oldu. Onlar peyda olunca, söylenenin yalan olduğunu bilenlerin bu bilgilerini başkalarıyla paylaşma isteğinin önü açıldı. Bunlar hepsi çok önemli gelişmeler. "Gelişme" dediğimiz olay, bir "rastlantı" değildir (öyle olsa,

“gelişme” demezdik); bir nedenselliğe, bir determinizme dayanır. Onun için birilerinin “zart zurt” demesiyle önlenemez. Bu toplum artık bu geleneksel kalıplar içinde yaşamak istemiyor, çünkü öyle yaşamamanın imkânlarını kendisi yarattı.

Bir “kurum kültürü”, asıl kafamı kurcalayan konu. Kurumlar birçok bakımdan canlı organizmalar gibi davranırlar. Kendi içlerinde olanın üstünü örtmek ve dünyaya karşı “uyumlu bir bütün” görünümü sunmak eğilimindedirler. İçinde bulundukları toplumda genel anlamda “güven” sorunu varsa, onların bu “korunma” içgüdüğü de güçlenir. Tabii kurum bulunduğu ortamda, yani toplumda, başkaları arasında ne kadar güçlüyse, bu şekilde “korunma” eyleminde de o kadar başarılı olur.

Türkiye’de Silahlı Kuvvetler’e bu çerçevede baktığımızda, şu bir paragrafta söylenen her şeyin geçerli olduğu görülür. Yakın dönemde, birbiri ardından kamunun gözü önüne saçılmaya başlayan yığınla olay da bu söylenenlerin zengin örnekleriyle dolu. Bu yazının başında andığım” pim” ve “mayın” olayları da gözönüne en son çıkan hayli çarpıcı örnek ya da kanıtlar.

Bu sabahın (28 Ağustos, Cuma) *Taraf*’ına konuşan emekli tabip albay TSK içindeki bu tavrından rahatsız olan tek kişi değil herhalde. Ama egemen tavır bu olduğu için, bu “egemen tavır”, en başta, kendi sorgulanmasını yasakladığı ve bireyler açısından tehlikeli hale getirdiği için, özellikle de emeklilikten önce, bu konuda aykırı bir ses çıkaran pek rastlanmıyor.

İyi de, bu “dışa karşı korunma”, amacının karşıtı olan sonuçlar da üretir. Bombanın pimini çekip erin eline tutuşturan teğmen, bu davranışıyla (bunun “mânâ ve ehemmiyeti”ni ayrıca, uzun uzun konuşmak gerek), gene “biyolojik analogi”den gideceksek, bünyedeki kanser hücresi gibi bir etki yaratmış oluyor. Siz bir “dayanışma” anlayışıyla böyle bir olay olduğunu, ortada böyle bir davranmayı marifet sanan biri olduğunu saklamaya çalışırsanız, kanser olduğunu doktordan saklamaya çalışan birine benzersiniz. Bu da, herhalde, epey abes bir durumdur –maksat intihar değilse!

Ayrıca, dışınızdaki herkes ille sizin düşmanınız değildir. Eleştiri ille yıkmak için yapılmaz.

Böyle davranan teğmenler, aylardır haberlerini görebildiğimiz albaylar, yarbaylar, Jandarma Komutanları’nın vb. fink attığı bir organ, bu sefer daha büyük organizmanın, yani toplumun “kanseri organ”ı haline gelir. Gelince de, o toplum ölür.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pim çeken sistem

Murat Belge 30.08.2009

Elinize pimi çekilmiş el bombasını tutuşturuyorlar, “Dur orada!” diyorlar. Şöyle bir düşünün, ne hale gelirsiniz. Hele o “pim-çekerek” teğmenle aynı safta olmuştanız, bu ekzersisi daha iyi yapmaya çalışın; belki empati kurmak yönünde bir adım atarsınız.

O çocuk o bombayı elinden atsa (hemen sipere kapaklanarak) muhtemelen hayatı kurtulacak. Ama ne biçim korkutulduysa, "Sen nasıl ordu malı bombayı boşuna harcarsın!" suçlamasıyla karşılaşmaktan, atamıyor.

Gazeteler "kırk beş dakika" diyor. Kırk beş dakika adam yok ortada. Ama bir mesafeden durumu izliyor, elinde bombayla bu çocuğun çırpınmasını seyrediyor. Evet, şöyle bir hayal edin, o çocuğun yerinde olduğunuzu, içinizden neler geçeceğini...

Sonra herhalde bir biçimde parmağı gevşediği için, bu azaptan kurtuluyor. Yanına üç kişi daha alıp gidiyor.

Bunu yapan, "pim"i çeken kişi bir "canavar" mı? İzlediğim mesafeden bir şey söylememe imkân yok. Ama hiç canavar filan olmayabilir. Bugünlerde karşılaştığımız birçok olayla ilgili olarak bende ilkin bu tepki oluşuyor. Hayır, bu olaylarda "aktör" konumunda olan "Ahmet", "Mehmet" değil canavar olan. Bugüne kadar özenle yarattığımız sistem, değerler skalası, düşünme biçimi canavar. O sistem, bu bireylere canavarlık yaptırıyor. O sistem, kimsenin kendi dışına adım atmasına izin vermiyor.

Bu çocukcağız o bombayı elinde patlatmasaydı (hani beş dakika sonra pim takılsaydı, ne bileyim) o teğmen bu anısını kıvançla torunlarına anlatabilirdi. Sistem o günlere de devam etse, "Verdim eline bombayı... Sonra bir daha nöbette uyumadı" diye anlatırdı. Sistem aynen devam ediyorsa kimse de çıkıp "Böyle şey yapılır mı? Ya patlasaydı?" demezdi. Hayır, sistem bize bu durumda, "Ne yaman subaymış, yahu! Keşke ben de onun yanında askerlik öğrenseymişim" demeyi öğretiyor.

Bir yanda, insandan, "insan hayatı" kavramından arındırılmış, özellikle ve özenle arındırılmış bir soyut kavramlar hiyerarşisi var. "Vatan- millet-devlet" üçlüsü, "vatan savunması", "kutsal vatan borcu", "disiplin", böyle uzayıp gidiyor. Bu kavramsal silsile-i meratip içinde en kutsal olmayan şey "insan hayatı". O kavramların yanında, hemen buruşturup çöp sepetine atacağımız, atarken de hiç aldırış etmeyeceğimiz şey bu.

Çünkü savaş hayatın merkeziyse, insanlar ölecek. Ölmenin ne kadar iyi bir şey olduğunu insanların yüreğine, beynine kazımamız gerekiyor.

Teğmen de bu değer sisteminin dışına çıkmış değil. Nöbetin kutsallığını, ordunun verdiği silâhı kaybetmenin şerefsizliğini anlatıyor, öğretiyor. Belli ki inançlı bir vatanperver.

Yani, "değerler" in silsile-i meratibi içinde baktığınızda teğmene söyleyecek fazla bir şey yok. Ama, "savaş korkunçtur", "insan canı hiçbir şey uğruna feda edilemez" diye konuşan hümanist, barışsever, ne bileyim, demokrat bir teğmen olsaydı, söyleyecek çok fazla şey olurdu. "En güzide kurumumuz içinde böyle sulu gözlü safsatalara kapılacak adamalara yer yok" diye başladık.

"Değerler hiyerarşisi"nin yanında, onunla bağlantılı, bir de kurumsal hiyerarşi var, teğmenin kollaması ve kendini uydurması gereken. Orada ne oldu?

Tutuklanmış teğmen. Demek ki dört ölümle birlikte bu "pimli talim" muhtemel bir suç olarak görünmüş, o hiyerarşiye. Görünmüş de, bunu topluma açıklayan yok. Bir şekilde sızıp haber oluncaya kadar hiyerarşinin başlıca işi, olanı toplumdan saklamak. Zaten Genelkurmay Başkanı'nın bayram kutlama cevabı da kurumsal hiyerarşinin olaya nasıl baktığını gösteriyor.

Bu çocukcağız ölme de, bir başka üste gidip “teğmen bana şöyle şöyle yaptı” diye şikâyetçi olsaydı, “kurumsal hiyerarşi”nin tepkisi ne olurdu acaba?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Görünmeyen yaralar

Murat Belge 01.09.2009

“Pimi çekilmiş bomba” olayının verdiği dehşetten ötürü, birkaç gün öncesinin cinayet haberini az kalsın unutuyordum. Hani beş kişiyi mi, altı kişiyi mi öldüren “savaş gazisi”ni.

Kürt sorunuyla ilgili “barışçı” ve “demokratik” bir çözümün hâlâ mümkün olup olmadığını, mümkünse nasıl bir yol izlemek gerektiğini konuştuğumuz bugünlerde, “şu kadar cana mal olan...” diye hiçbiri çok da güvenilir olmayan çeşitli rakamlar sayıyoruz. “Güvenilir” değil, çünkü bu işin doğru dürüst envanterini tutmuyoruz. “Tutmuyoruz”, çünkü bu kadar yüksek bedel ödendiğinin (can olarak da, maddi kaynak olarak da) bilinmesini istemiyoruz. Türkiye zaten pek çok şeyin bilinmesi istenmeyen bir ülke. Bir şeylerin bilinmesi burada suçtur.

Evet, ölen çok insan var. Kurtuluş Savaşı kayıplarını geçtiği söyleniyor (herhalde Kürtlerin zayıyatını saymadan söylüyorlar bunu). Ve pek çok yaralanmış, sakat kalmış insan var. Bu tür bir propagandaya ihtiyaç duyulduğu zamanlarda onları da anıyoruz. Tekerlekli sandalyelerde insanları, örneğin, şöyle bir gösteriyoruz.

Ama bir de kolu bacağı kopmadan yaralananlar var; bedeninde yara izi kalmaksızın yaralananlar. İşte şu geçenlerde karısını, karısının akrabalarını sıraya dizip öldüren “gazi” gibi yaralılar.

Bu sürecin daha erken yıllarında, “özel tim” falan gibi, ayaküstü uydurulmuş formüllerle devşirip savaş bölgesinde yaşayan yurttaşlarımızın üstüne saldırdığımız, ruh sağlığı zaten bozuk veya bozulmaya her an teşne adamlar ortalıkta fink atarken, öldürdükleri “terörist”lerin kulağını, burnunu kesip “yadigâr” yaptıklarını, yanlarında taşıdıklarını, izinde eşlerine dostlarına gösterdiklerini işitirdik.

Böyle bir “yaralanma”dan söz ediyorum. Bu insanlar bugün de aramızda yaşıyor –öldürdüğü adamın kulağını kesip günlerce, aylarca cebinde taşımış bir kişinin nasıl bir “kişiliği” olabilir, ne dersiniz?

O da birilerini sıraya sokup kurşunlayıncaya kadar, onun varlığından haberimiz olmayacaktır bizim. Ama bu adam karısını öldürmeden önce neler yapıyorduydu (hamileyken dövdüğünü anlattılar), ötekiler de yakın çevrelerindeki insanlara benzer şekilde davranıyordur. Başka türlü davranacaklarını aklınız alıyor mu?

Bunlar Türkiye’de olan, Mali’de ya da Peru’da olan şeyler değil; savaş olan, şiddete saygı gösterilen her yerde olan şeyler. Bunlar savaş denen olgunun kaçınılmaz sonuçları.

Geçenlerde, Amerika’da, şimdi 66 yaşında olan emekli teğmen William Calley, kamuya açık şekilde özür diledi. “Kim olduğunu mu soracaksınız?” “My Lai Kıyımı”ndan ötürü ceza alan tek kişidir, Calley. “Öldürülen

Vietnamlılar için ve aileleri için, bu işe karışan Amerikalı askerler ve onların aileleri için pişmanlık duyuyorum” dedi, Georgia’nın Greater Columbus kentindeki Kiwanis Kulübü’nde yaptığı konuşmada.

My Lai, başına ateş edilen Vietnamlı fotoğrafıyla, dünyanın, Vietnam’daki Amerikan varlığına bakışını değiştiren olay olmuştu. Onun için de Amerikan hükümetinin ve tabii Pentagon’un bilinmesini hiç istemeyeceği bir olaydı (devletlerin, “bilinmesi istenmeyen” böyle çok olayı vardır, “pim çeken teğmen” kategorisinde). Ama Seymour Hersh adında cin bir gazeteci olayı öğrenmiş, araştırmış ve dünyaya duyurmuştu. Herhalde Pentagon’da o sıralar Hersh’ü bir “vatan haini” olarak gören birçok general vardı. Böyleleri de her yerde, her zaman olur.

Öyleleri, Calley gibilerine de “görevini yapan kahraman” gözüyle bakarlar. Nitekim bunlarda da vardı orada, o zaman. Mahkeme teğmeni müebbet hapse mahkûm etti (bu da ilginç aslında. Bizim standartlarımızla bir kıyaslayın). Ama onu savunan da çoktu, medyada, miting meydanlarında vb. Şarkısı bile bestelendi (Amerikan ADD’leri Amerikan Türüt’leri –bizim için bilinmeyecek şeyler değil yani). Böylece Amerikan büyüklerinden Nixon cezasını ev hapsine çevirdi. Konforlu bir evde üç yıl geçirdikten sonra bu da bitti.

O zamandan beri konuşmayan Calley şimdi “Pişmanlık duyuyorum” diyerek sessizliğini bozdu. Bizde bir “gazi” bunu diyecek olsa, onu da medyaya yansıtmadan sustururlar.

O zaman Hersh’e mülakat veren Amerikalı bir anne, “Ben onlara iyi bir çocuk vermiştim; onlar bana bir katil iade ettiler” diye konuşmuştu. Bunun söylenebildiği bir kültür, her şeye rağmen, değer verilmesi gereken bir kültürdür.

Not: Calley olayı hakkında bilgileri *Herald Tribune*’da yayımlanan yazıdan aldım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Görünmeyen yaralar

Murat Belge 01.09.2009

“Pimi çekilmiş bomba” olayının verdiği dehşetten ötürü, birkaç gün öncesinin cinayet haberini az kalsın unutuyordum. Hani beş kişiyi mi, altı kişiyi mi öldüren “savaş gazisi”ni.

Kürt sorunuyla ilgili “barışçı” ve “demokratik” bir çözümün hâlâ mümkün olup olmadığını, mümkünse nasıl bir yol izlemek gerektiğini konuştuğumuz bugünlerde, “şu kadar cana mal olan...” diye hiçbirisi çok da güvenilir olmayan çeşitli rakamlar sayıyoruz. “Güvenilir” değil, çünkü bu işin doğru dürüst envanterini tutmuyoruz. “Tutmuyoruz”, çünkü bu kadar yüksek bedel ödendiğinin (can olarak da, maddi kaynak olarak da) bilinmesini istemiyoruz. Türkiye zaten pek çok şeyin bilinmesi istenmeyen bir ülke. Bir şeylerin bilinmesi burada suçtur.

Evet, ölen çok insan var. Kurtuluş Savaşı kayıplarını geçtiği söyleniyor (herhalde Kürtlerin zayıyatını saymadan söylüyorlar bunu). Ve pek çok yaralanmış, sakat kalmış insan var. Bu tür bir propagandaya ihtiyaç duyulduğu zamanlarda onları da anıyoruz. Tekerlekli sandalyelerde insanları, örneğin, şöyle bir gösteriyoruz.

Ama bir de kolu bacağı kopmadan yaralananlar var; bedeninde yara izi kalmaksızın yaralananlar. İşte şu geçenlerde karısını, karısının akrabalarını sıraya dizip öldüren “gazi” gibi yaralılar.

Bu sürecin daha erken yıllarında, “özel tim” falan gibi, ayaküstü uydurulmuş formüllerle devşirip savaş bölgesinde yaşayan yurttaşlarımızın üstüne saldıığımız, ruh sağlığı zaten bozuk veya bozulmaya her an teşne adamlar ortalıkta fink atarken, öldürdükleri “terörist”lerin kulağını, burnunu kesip “yadigâr” yaptıklarını, yanlarında taşıdıklarını, izinde eşlerine dostlarına gösterdiklerini işitirdik.

Böyle bir “yaralanma”dan söz ediyorum. Bu insanlar bugün de aramızda yaşıyor –öldürdüğü adamın kulağını kesip günlerce, aylarca cebinde taşımış bir kişinin nasıl bir “kişiliği” olabilir, ne dersiniz?

O da birilerini sıraya sokup kurşunlayıncaya kadar, onun varlığından haberimiz olmayacaktır bizim. Ama bu adam karısını öldürmeden önce neler yapıyorduydu (hamileyken dövdüğünü anlattılar), ötekiler de yakın çevrelerindeki insanlara benzer şekilde davranıyordur. Başka türlü davranacaklarını aklınız alıyor mu?

Bunlar Türkiye’de olan, Mali’de ya da Peru’da olan şeyler değil; savaş olan, şiddete saygı gösterilen her yerde olan şeyler. Bunlar savaş denen olgunun kaçınılmaz sonuçları.

Geçenlerde, Amerika’da, şimdi 66 yaşında olan emekli teğmen William Calley, kamuya açık şekilde özür diledi. “Kim olduğumu mu soracaksınız?” “My Lai Kıyımı”ndan ötürü ceza alan tek kişidir, Calley. “Öldürülen Vietnamlılar için ve aileleri için, bu işe karışan Amerikalı askerler ve onların aileleri için pişmanlık duyuyorum” dedi, Georgia’nın Greater Columbus kentindeki Kiwanis Kulübü’nde yaptığı konuşmada.

My Lai, başına ateş edilen Vietnamlı fotoğrafıyla, dünyanın, Vietnam’daki Amerikan varlığına bakışını değiştiren olay olmuştu. Onun için de Amerikan hükümetinin ve tabii Pentagon’un bilinmesini hiç istemeyeceği bir olaydı (devletlerin, “bilinmesi istenmeyen” böyle çok olayı vardır, “pim çeken teğmen” kategorisinde). Ama Seymour Hersh adında cin bir gazeteci olayı öğrenmiş, araştırmış ve dünyaya duyurmuştu. Herhalde Pentagon’da o sıralar Hersh’ü bir “vatan haini” olarak gören birçok general vardı. Böyleleri de her yerde, her zaman olur.

Öyleleri, Calley gibilerine de “görevini yapan kahraman” gözüyle bakarlar. Nitekim bunlarda da vardı orada, o zaman. Mahkeme teğmeni müebbet hapse mahkûm etti (bu da ilginç aslında. Bizim standartlarımızla bir kıyaslayın). Ama onu savunan da çoktu, medyada, miting meydanlarında vb. Şarkısı bile bestelendi (Amerikan ADD’leri Amerikan Türot’leri –bizim için bilinmeyecek şeyler değil yani). Böylece Amerikan büyüklerinden Nixon cezasını ev hapsine çevirdi. Konforlu bir evde üç yıl geçirdikten sonra bu da bitti.

O zamandan beri konuşmayan Calley şimdi “Pişmanlık duyuyorum” diyerek sessizliğini bozdu. Bizde bir “gazi” bunu diyecek olsa, onu da medyaya yansıtmadan sustururlar.

O zaman Hersh’e mülakat veren Amerikalı bir anne, “Ben onlara iyi bir çocuk vermiştim; onlar bana bir katil iade ettiler” diye konuşmuştu. Bunun söylenebildiği bir kültür, her şeye rağmen, değer verilmesi gereken bir kültürdür.

Not: Calley olayı hakkında bilgileri *Herald Tribune*’da yayımlanan yazıdan aldım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yabancı düşmandır

Murat Belge 04.09.2009

Hükümet Kürt sorununda "demokratik açılım" politikasını topluma sunduğu aşamada, bunun sonucunda erişilmesi umulan çözümün tamamen "bize özgü" olacağını, "yabancı"lardan esinlenilmeyeceğini ilân etme gereğini duymuş, o aşamada ben de bu tutumu eleştirmiştım. Bir: nedir bu "yabancı" korkusu? İki: dünya bizim yaşadığımız sorunun benzerini yaşayıp çözümler üretmedi mi? Üç: biz bu çözüm yöntemlerinden yararlanamaz mıyız? Dört: biz "türsel" olarak geri kalan insanlıktan farklı mıyızdır?

Daha böyle soru sıralayabiliriz. Hükümet böyle bir açıklama yapmayı gerekli görmese, böyle konulara hiç girmese, muhalefetin tavrı farklı olur muydu. Olmayacağından hiç şüphem yok. Yok, çünkü muhalefetin iki partisi tam da dördüncü sorudaki gibi, biz Türklerin "türsel" olarak geri kalan insanlıktan farklı olduğu çizgisi üzerinden siyaset yapıyor. Onlar gene "yabancı planları", "Amerika'dan, Avrupa'dan emir aldılar" diye döküleceklerdi ortalığa.

Ama hükümetin ilk "teminat" olarak bunu açıklaması, onların da bunu temelde çok farklı algılamadıklarının, dolayısıyla bunun bir "yumuşak karın" olabileceğinin sinyali olarak görülmüş, böyle değerlendirilmiş olabilir.

Muhalefetin ve arkalarında duran ulusalcı-milliyetçi kesimin yarattığı havada, geri kalan dünyada olumlu izlenim yaratan bir davranışta, girişimde bulunmak, Türklüğe ihanet etmekle eşanlamlı.

Nitekim, bu sabah gazeteler bu gelişmelerin AB çevrelerini sevindirdiğini, onların olumlu izlenimlerinin Türkiye gelişme raporuna yansıtacağını yazıyor. Tamam, işte, MHP ve CHP açısından hükümetin ihanetinin yeterli kanıtı ortaya çıktı demektir.

Böyle bir yabancı düşmanlığı, bazı istisnai ülkeler dışında, aleni bir ilkelik olarak görülür, mahkûm edilir. Burada, bir partinin kendine ("oy" değilse de) siyaset sahnesinde yandaş kazanmak için kullandığı bir araç oluyor.

Bu edebiyatın Avrupa Birliği'ne katılmaya aday bir ülkede yapılıyor olması ise büsbütün şaşırtıcı. MHP ve CHP, son analizde, bu katılma sürecini baltalamak için çok çaba ve emek vermiş partiler. Ama bunu çok açık yapmak da bu ülkede çoğunluğa şirin görünmediği için dillerini yer yer tutmuş, daha önemlisi, AB için yapılmış çeşitli mevzuat değişikliklerinin altına imza atmış partiler.

O halde bu yaptıkları bir "demagoji" olmalı, diye düşünüyorsunuz. Evet, şüphesiz öyle. Ve öyle olması yeterince endişe veren bir durum. Öncelikle, böyle bir "demagoji"nin toplumda *söküyor* olması endişe verici. "Milliyetçilik canavarı"nı fütursuzca besleme tavrını göstermesiyle endişe verici.

Ama daha da "endişe verici" olan, bence, bunun büsbütün bir "demagoji" olmaması. Kısım de, dünyayı gerçekten böyle görüyor, böyle anlamlandırıyor oldukları için bu teraneyi tutturuyorlar. O noktada, karşılıklı

boğazlaştıkları hükümet de geliyor (Erdoğan'ın en fazla gazap saçtığı konu) ve bu genel "yabancı düşmanlığı"nın tam da hangi irtifadan geçtiğini çıkaramadığımız "asgarî müşterek"inde onlarla buluşuyor –"çözüm yüzde yüz 'yerli' olacak" gibi bir tuhaf retorikle. Bu "asgarî müşterek" sonunda o partinin, bu partinin değil, Türkiye'nin asgarî müştereki olabilir.

Öyle mi acaba? Gerçekten öyleyse, şu "Avrupa" lafını da, defterini de, kapatalım gitsin. Bu zihniyetle ne uğraşıyoruz biz bu gibi konularla. Türk'ün Türk'ten başka dostu yokken, ne işimiz var, "el kapıları"nda?

Ama bunun Türkiye halkının çoğunluğunun "harbî" inancı olduğunu sanmıyorum. Bu, Türkiye'de insanlara –her düzeyde- verilen *ideolojinin* çok "aslı" bir ögesi. Halkın da, çoğunluğunun, bu ideolojiyi eleştirmesi, hattâ ne olduğu üstüne düşünmesi, onu anlaması, istenmemiş, teşvik edilmemiş, tersine yasaklanmış. Onun için, makinenin "resmî" düşmesine basınca otomatikman bu edebiyat dökülüyor.

Tabii bu da "iki Türkiye" konusuna bağlanıyor. Ama onu başka yazıya bırakalım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bölücü dil

Murat Belge 05.09.2009

Mithat Sancar dünkü (yani 3 eylül, perşembe) yazısında, "Lisan Bizi Nasıl Böler" sorusunu soruyordu.

Çok bilinen bir olgudur: ulusal dil, ulusallık bilincinin önemli bir parçasıdır. Birçok ülkenin ulusallaşma tarihinde, ilk tartışmalar "dil" ekseninde yürütülmüştür. Türkiye'de böyle olmuş, Selanik'te yayımlanan *Genç Kalemler* dergisi öncelikle "Yeni Lisan" üstüne yazılarıyla dikkat çekmiştir. Bir tarihte İskandinavlar kendi aralarında bir "uluslaşma" başlatınca, Danca, İsveççe, Norveççe diye üç ayrı dil de yaratmışlardır. Oysa bunlar daha öncesinde aynı ortak İskandinav dilinin yerel lehçeleriydi. Şimdi Sırpça, Hırvatça ve Boşnakça hızla farklı diller olmaya gidiyor.

Dil ve ulusallık arasında nasıl sıkı bağlar bulunduğu dair daha bir yığın örnek sayabiliriz. Diyorum ya, "çok bilinen bir olgu". Zaten, başımıza gelenlerin birçoğu da bunun "bilinen bir olgu" olmasından ileri geliyor.

İnsanlar oldum olası ve çok çeşitli nedenlerle içiçe yaşadıkları için, bu dünyanın birçok yöresinde, bölgesinde çok sayıda azınlıklar var. "Çoğunluk" olan, dolayısıyla sözkonusu toplumsal birimde bir egemenlik kurmuş kesim, kendinden farklı kökenden gelenlerin, bu köken nedeniyle sorun çıkarmasını, hak talep etmesini ya da ayrılmaya kalkmasını istemiyor. Bu alanla ilgili deneyimler birikimine bakınca, bu gibi kıpırdanmaların içinde, başında, temelinde vb., bir "ulusal dil" konusu olduğunu görüyor. Bu durumda, o dil konusunun öne çıkarılmasını, o dilin gelişmesini pek istemiyor.

Türkiye'de, özellikle Kürt dili sözkonusu edildiğinde olan da bu. Onun için, bir zamanların egemen politikası uyarınca Kürtlerin "dağ Türkü" olduğunu iddia ederken Kürtçenin de Türkik bir dil olduğunu kanıtlamaya

çalışıyorduk. Kimileriye bundan vazgeçmiş, Kürtçenin yeterli bir dil olmadığını, olamayacağını kanıtlama çabalarına kendini vermişti.

Uzatmayalım, yani doğrudan doğruya dil üzerinden giden bir tartışma, orada mevzilenme, siperlenme çabası hep vardı. Daha da olacaktır.

İyi, güzel, “ulusal dil”, zamanla başka “ulusal talepler”in biçimlenmesine yol açan zemberek olabilir. Ama, tabii, “ulusal talepler” onsuz da olabilir. Örneğin İskoçlar dil veya lehçelerini kendileri unutmuşlar; bir “İskoçça” sorunu yok dünyada. Ama bir İskoç milliyetçiliği ve gitgide güçlenen İskoç ayrılıkçılığı var.

Bir yerde, bir etnik topluluk, azınlık olarak yaşıyor, bir dili var ama yerel bir lehçe gibi kullanılıyor, o topluluğun okuması yazması olanları da egemen çoğunluğun dilini konuşuyor. Bu “varsayımsal” durumda, siz, egemen çoğunluğun “devlet adamı” olarak, sözkonusu varsayımsal azınlık topluluğunda bir “ulusal dil” bilincinin uyanmasını önleyecek bazı tedbirler alabilirsiniz. “Önleyecek” tedbir aslında mümkün değil, hele bugünün dünyasında –en fazla, “geciktirecek” tedbir alabilirsiniz.

Bu tedbirlerin dolaylı, kültürel, şiddet içermeyen uygulamalar mı, yoksa “yasak” gibi, şiddet içeren gayrımedenî uygulamalar mı olduğu, biraz farklı konu. Bunlar, başlaması mukadder olan çatışma ve mücadelenin mahiyetini belirleyecektir.

Türkiye’deki durum 19. yüzyılda belki bir miktar uyuyordu, yukarıda özetlediğim “varsayımsal” duruma. Kürtçe, bir “ulusal Kürt dili”nin varlığı, Kürt halkı için de sonradan kazanacağı anlamları kazanmamıştı. Dil konusu, ulusallaşma ideolojisinin etkisinde politize olmamıştı.

Şimdi böyle değil. Nicedir böyle değil. Kürtler, Kürt olduklarını haber aldılar, biliyorlar. Bazı farklı Lehçeleri olsa da, Kürtlere özgü bir dil olduğunu da öğrendiler. Özellikle Cumhuriyet tarihi boyunca aramızda geçen çeşitli olaylardan, bizim, kendimize özgü “çözüm” yöntemimizden ötürü, bundan böyle bunları unutmalarına da imkân yok.

Gelelim, yazının başındaki, Mithat Sancar’ın sorduğu soruya: “Lisan bizi nasıl böler?”

İşte, böyle böler. Dilini yasaklarsan, “yok” dersen, “var ama çok ilkel” diye aşağılarsan, “yazdırtmam, okutmam, konuşturmam” diye tutturursan, dil, böler. Hem de en çaresiz, en kesin, en geri dönülmez biçimde.

Karar sizin.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müzakerede muhatap sorunları

Murat Belge 06.09.2009

DTP'liler Öcalan'ın ve PKK'nın bir şekilde muhatap alınmasından yana olduklarını gösteren demeçler veriyorlar. Bunu söylemeyen pek kalmadı.

Süreci izlerken, "Acaba bir plan mı var?" dedirten bir durum... Ama öyle bildik komplo teorilerinden söz etmiyorum. DTP'liler şöyle böyle konuşurken, arada bir İmralı'dan bir ses duyuluyor ve bu ses DTP'lilerin söylediklerinden daha makul sözler söylüyor. İlkın Öcalan'ın asıl muhatap olması gerektiği söylenirken o kendisi, "Sorun burada değil" demişti. Şimdi "Kürtler ayrılmayı düşünür, ha!" sözüne karşılık "Ne dediğini bilmiyor" tepkisi geldi. Onun için, diyorum, acaba DTP'liler Türkiye tarafındakilere Öcalan'ı kabul ettirmek için mi bu söylemleri seçiyorlar?..

Bunca yıl sürmüş bir silâhlı çatışmadan sonra, o çatışmanın önderiyle müzakere masasına oturan devlet, hükümet pek bilmiyorum, hatırıma gelmiyor. Gerçi bir Türkler, "kimseye benzememek" gibi bir ideale sahibizdir, ama bu "benzemezliği" bu yönde kullanmaya da yanaşmayız.

Dolayısıyla şu şimdiki ortamda Öcalan'la, PKK ile oturup görüşmesini bekleyemeyiz. Böyle bir davranış, dünya siyasî tarihinde yıllardır biçimlenmiş teamüllere aykırı (Britanya IRA ile, İspanya ETA ile müzakereye oturuyor mu?); ama bir de bugünkü Türkiye'nin somut ortamını, burada nasıl siyaset yapıldığını düşünün. Birleşik Krallık'ta veya İspanya'da büyük ölçüde silâhlı hareketi temsil eden sivillerle hükümet görüşürken, bu ülkelerin Baykalları veya Bahçelileri veya birçok organıyla hâlâ ayakta olan Ergenekon örgütleri yok. Ama bunlar burada var ve daha "bismillah" demeden söyledikleri şeyler ortada.

Bu ortamda ısrarla bu talebi dile getiren DTP hakkında, ister istemez, hangi sorunun çözümünü istedikleri sorusu akla geliyor: Kürt sorununu mu çözmek istiyorlar, Abdullah Öcalan sorununu mu?

"İkisi de aynı şey" diye cevap veriyorlarsa, bu doğru bir cevap olamaz. Burada, son analizde, yetmiş milyonluk nüfusu olan bir ülkenin bundan böyle nasıl yaşayacağı, kendine nasıl bir gelecek kuracağı sorusunu tartışıyoruz –daha doğrusu, başlayabilirsek, tartışmaya başlayacağız.

Kürtlerin arasında çok sayıda insanın hem Öcalan'a, hem de canını, her şeyini hiçe sayarak Kürt davasını kendi bildiği yolda savunmaya girişen PKK örgütüne olumlu gözle baktığını biliyorum –hepimiz biliyoruz. Kimileri tam bir bağlanma havası içinde; geçen günkü TV programında söylendiği şekilde, Öcalan'ı önder kabul ediyor. Kimileri belki böyle bir bağlılık içinde değil, ama bir tür minnet duygusuyla bakıyor. Öyle, böyle, çok önemli değil. Bence böyle olması kötü bir şey de değil.

Ama bütün bunların, sözgelişi, "müzakere masasının bir ucunda Öcalan otursun" tarzında formüllenen bir "siyasî talep" haline gelmesi, hattâ "bu olmadıkça anlaşma da olmaz" şeklinde bir tehdide uzanması, bu "demokratik çözüm" girişimini daha başlamadan bitirir.

İstenen bu mu? Bu olduğunu hiç sanmıyorum. Ama birtakım duygusal tutumlara kendinizi angaje ettinizse, istenmeyen şeyler, sonuçta, gerçekleşen şeyler olur.

Şu ana kadar izlediklerimden, Öcalan'ın kendisinin böyle bir talebi olmadığını görüyorum.

"Talebi yok" ne demek? Medyanın bildirdiğine göre iki defter doldurmuş, ama bunlar henüz avukatlarına verilmemiş vb. Elbette onun bu süreç hakkında söyleyeceği yığınla söz var ve elbette bunların gerekli yere ulaşması için elinden geleni yapacak. Ortada bir "söz" varsa, o söz ne yapar eder, ulaşması gereken yere ulaşır.

İki deftere "devlet el koydu" deniyor. Devlet de herhalde bu defterleri ciltletip arşive kaldırtmakla geçirmiyor zamanını.

Dünyanın her yerinde bu gibi süreçlerin kalıpları, kuralları, teamülleri vardır. Yanılmıyorsam (yanılabiliirim elbet) Öcalan da bunların farkında ve yapılacağıın bu kalıplar içinde yapılmasına bir itirazı yok. O zaman bu aslında "simgesel" düzeyi zorlamak, anlamlı ve "çözümünden yana" bir politika gibi görünmüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tintin ve ırkçılık

Murat Belge 08.09.2009

Geçenlerde gene Tintin'in ırkçılığı gündeme gelmişti, bir gazetede gözüme ilişti.

"Band dessinée" denen tarza bir iptilam yoktur, ama bunun klasiği kabul ettiğim üç tanesini, Tintin'le birlikte Asterix'i ve Lucky Luke'u (bizde nedense Red Kid oldu) severim doğrusu. Bu üçünün hemen hemen her hikâyesini okumuşumdur.

"Hergé", Georges Remi'nin "meslekî" adıydı. Yirminci yüzyıl başında doğmuş biri olarak öbür iki çizgi-romancıdan daha yaşıldır. Bunu, Tintin'in dünyasının çok daha naif olmasında da görebiliriz.

Hergé'nin "ırkçılığı" tartışması çıktığında, kural olarak ilk serüvenlerden biri olan *Tintin Kongo'da* sözkonusu edilir. Belçika'nın bu eski sömürgesi bağımsız olduğunda, bu serüvenden ötürü hükümetinin Hergé'ye hakaret ve tazminat davası açtığını da hayal meyal hatırlıyorum. Galiba bir sonuç çıkmamıştı.

Kongoluların bu girişimi "aşırı tepki" miydi? Olabilir, ama öyle olsa da, Hergé'nin hikâyesi ırkçılıktan "münezzeh" bir hikâye değildi. O hikâyesi olmadığı gibi, başka hikâyelerinde de bazı ufak tefek ırkçı izler görürsünüz.

Madem böyle, niçin olumlu ve övücü sözler söyleyebiliyorum, Hergé ve kahramanı Tintin hakkında?

Şundan: Hergé, kendisi oturup da ırkçı teoriler üreten bir adam değil. Bir "popüler sanatçı"nın galiba sahip olmak zorunda olduğu bir özellik, bir ayna gibi, eserine bakan topluma kendi imgesini göstermek. Popüler sanata gerekli olan kitlesel ilgi herhalde bu şekilde kuruluyor. Aynada yansıyan o imgede ırkçılık da varsa var. O tarihlerde herkes Afrikalılara o gözle baktığı içindir ki Hergé de o bakıştan kendine mizah çıkarıyor. Yani ırkçılık yok değil, ama bu düşünülmüş, sindirilmiş bir ırkçılık değil, naif, havadan kapılan, kitlesel düşünce ve tavırlarda "mündemiç" bir ırkçılık. Üçüncü serüveni bu sefer Amerika kıtasına alır. Orada da bol miktarda ırkçılık belirtisi görürsünüz. Ama en beteri, pek fazla insanın görmediği bilmediği ilk serüvendir. Bu, Sovyetler Birliği'nde geçer ve Batı dünyasında o tarihlerde komünizm hakkında yaşıatılan hangi önyargı, paranoya, temelsiz düşmanlık varsa, hepsini yansıtır.

Hergé sonraları özellikle bu ilk üç episottan ötürü mahcup olmuş ve “çağın önyargıları”ndan etkilendiğini kendi ağzıyla da söylemiştir. Ama daha sonraki hikâyelerinde de, sözgelişi, Yahudi olması ihtimali kuvvetli bir “kötü adam” görünüp kaybolabilir. Çizdiği dünyanın neredeyse tamamen bir “erkek dünyası” olması da düşündürücüdür (Asterix ve Lucky Luke da öyle. Çizgi-romana özgü bir özellik mi acaba?).

Kitlesel düşüncenin, daha doğrusu kitlesel düşüncesizliğin en temel ögesi: “biz/ötekiler” dikotomisi bu alanda da egemen. Bu hikâyelerin alıcıları Batı toplumlarında yaşayan insanlar. Tintin’in hemen hemen her serüveninde, Kongo’dan Arnavutluk’a ve Çin’den Peru’ya değişebilen “ötekiler”le karşılaşırız. Bunlar hakkında bazı kanılarımız var. Kanılarımız muhtemelen hiç sağlam olmayan, kimisi düpedüz yalan olan birtakım düşünsel kalıplara, kırıntılara dayanıyor. Ama günlük hayatımızı yaşarken, bizi bunları yeniden gözden geçirmeye ve değiştirmeye zorlayan olgularla pek fazla karşılaşmıyoruz. Dolayısıyla bu, “bilgi” olduğunu sandığımız önyargılarımızla yaşamaya devam ediyor, geçinip gidiyoruz. Hergé, Çin’de *Mavi Lotus*’u yazmaya hazırlanırken bir Çinli ile tanışmış, adam da onu Çin’le ilgili çeşitli yalan dolan izlenime karşı bir miktar korumuş. Ama nereye kadar? Büsbütün korumuş olsa zaten ortaya bu hikâye çıkamaz. “Çin” denince, “Hind” denince, Batılı adam, ifadesiz suratının ve çekik gözlerinin ardında binbir entrika düşünen birini ya da başı sarıklı, bedeni çıplak, ama bir yerinde bir hançer saklayan, sinsî suratlı esmer birini görmek istiyor. Hergé’nin alıcısı da işte bu adam.

Ama şimdi Tintin, serüveni okuyup “Yahu, burada pekâlâ ‘ırkçı’ denecek motifler var” diyebiliyorsak, bu iyiye alâmet! Demek ki toplumca değişmişiz. 1930’da, 1940’ta, 1950’de “ırkçı” olduğunu aklımızdan geçirmeyeceğimiz şeyleri şimdi farklı bir gözle görmeye başladık demek ki.

Aristoteles de şimdi yaşasa köleliği lanetlerdi. Ama yaşadığı sırada hiç yadırgamamıştı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Olaylar ve bilinçlilik

Murat Belge 11.09.2009

Türkiye şu yıllarda kendi tarihi açısından “olağandışı” demek gereken badirelerden geçiyor. Bu “günlerde”, doğa da böyle bir olağandışılığı tescil etmek ister gibi, kendisi olağanın dışına çıkan (“taşan”) işler yapmaya başladı sanki. Gerçekten, bu ülkede, bu kentte, böyle yağmur görmemişim.

“Seksen yıldır yağmadı” diyorlar. Herhalde doğrudur. Peki, seksen yıl önce yağdığında ne olmuştu, ne olmuş olabilir?

Mutlaka gene bir yığın derme çatma bina yıkılmış, birileri sele kapılıp ölmüştü. Ama seksen yıl önce buralarda böyle yoğun bir “yapılaşma” olmadığına göre, insanlar dere yataklarına ev yapmadığına göre, herhalde *bu* manzaralar da görülmemişti. “TIR” diye bir şey olmadığına göre, birbirinin üstüne sürüklenmiş kamyonların dehşet verici manzarası da sözkonusu olmamıştır.

Asıl söylemek istediğim bu zaten. Ortada ciddi boyutlarda, adına "gelişme" denmesi gereken bir süreç ve onun ürünleri var; ama bütün bu süreç adına "gelişmemişlik" denmesi gereken çarpık çurpuk bir zeminde gerçekleşiyor.

Onun için, diyelim bu "sel" gibi, olağanın dışında boyutlara varan bir olay (bir "doğa olayı") bu "gelişmemişlik içinde gelişme" çelişik sürecinin bütün açmazlarını suratımıza şamar gibi çarpıyor.

Bir de, bütün bu sürecin bilinçlerde yansması konusu var. Bu yansıma, süreç kadar (en azından) önemli.

Çünkü "gerçeklik", onu algılayan varsa anlamlıdır. Bir kaya devrilir, ses çıkarır; ses, havaya yayılan dalgalar demektir; bunların çarpıp bizim "ses" dediğimiz şekle gireceği bir kulak zarı yoksa, nesnel olarak varolan o "ses", öznel olarak yok demektir. Bu sel de, seksen yıl önce, "Allah'ın işi/ takdir-i ilâhi" gibi tepkilerle algılanırdı. Bugün "Niye tedbir alınmadı?" "Niye dere ıslah edilmedi?" "Niye meteorolojiye kulak verilmedi?" gibi tepkilere yol açıyor. Bence o binalar, caddeler, TIR parkları vb. bir yana, asıl "gelişme" denecek şey, bu toplumun gitgide bu soruları sormaya hazır hale gelmesidir. Asıl büyük çelişki de gene bu noktada ortaya çıkıyor: derenin ıslahını ihmal eden "yönetici zihniyeti" ile bunları sorgulamaya başlayan "kitleseel bilinç" arasında bu. O bilinç yokken, her türlü afet, doğal olanı, toplumsal olanı, çarpacak kulak zarı bulamayan ses dalgası gibi, uzaya doğru yayılıp gidiyordu. Şimdi böyle değil.

Ama bu sel mecazını şöyle de formüllendirebilir, genelleeyebiliriz: belirli geleneklerini, zihniyet ve teamüllerini şekillendirmiş ve "Artık olduk, böyle devam edelim" diyen Türkiye ile (ıslahı ihmal eden yönetim alışkanlığı) "Ne hakla ihmal edersin?" diye kafa tutan, dolayısıyla "Bu hiçbir şeye benzemiyor, artık değişmeliyiz" diyen Türkiye karşı karşıya duruyor. Bu, yalnız sel vb. değil, Ergenekon konusu, Kürt ya da Ermeni sorunu, her şeyiyle Türkiye'nin geçirdiği "olağandışı" dönemin en kısa özeti.

Bütün toplumu kapsayan, kuşatan "temel sorunsal" olduğu için bu kavganın tarafları da bir tahtirevallinin iki ucunda oturanlar gibi açık ve net bir şekilde birbirlerinden ayrılmış değiller; kavganın nesnesi olan bütün öğeler değişik oranlarda herkeste bulunduğu gibi kimin hangi uçta oturacağı da gününe göre değişebiliyor.

Şimdi selin yol açtığı yıkım gözümüzün önünde uzanırken (bugünlerde bir benzerinin daha yaşanmayacağı dileğiyle) "daha kuru topraklar" da beliren bir başka olay da birçoğumuzun dikkatini çekiyor: bu da Doğan Yayın'a Maliye tarafından biçilen ceza. İki olay arasında hiçbir ilgi, hiçbir bağlantı bulunmadığı söylenebilir elbette. Zaten yok. Ama, olayları, olguları algılayan toplumsal bilinçlilikten, buradaki değişimlerden de söz ettim ya. İşte o algılama işleminde bunlar yan yana gelir pekâlâ.

Sele karşı "Niye tedbir alınmadı?" demesini istiyoruz o toplumsal bilinçliliğin; Ergenekon söz konusu olduğunda "Sonuna kadar gidilsin ve bu iş, bir daha tekrarlanmayacak biçimde kazınsın" iradesinin o bilinçte oluşmasını umuyoruz; Kürt sorunu çerçevesinde, "Bu konu barış içinde ve demokratik yöntemle çözülsün" nihaî kararının oradan gelmesini zorunlu görüyoruz. Bu astronomik vergi cezası ortaya çıktığında o bilinç "Bu ne yahu? Ne oluyoruz?" diye sormazsa, öteki soruları sorabilir, öteki taleplerde bulunabilir mi?

Adalet, vicdan, bilinç vb.

Murat Belge 12.09.2009

Kendi hesabıma şu sıralarda sık sık döndüğüm bir tema var: Cumhuriyet'in kuruluşunda bu ülkenin *siyasetinde* bir rol üstlenmesi için herhangi bir ciddi proje üretilmemiş olsa da, o zamandan bu zamana böyle bir şeyi üstlenmeye başlayan kitleler –bu toplumun büyük çoğunluğu.

Bunu ben sık sık yazıyorum ama, bakıyorum, benden başkaları da sık sık yazıyor. Nedeni de açık: tarihî evrenin düğümlendiği sorun bu.

Tarih boyunca bunun adımları oldu, bizim "yukarıdan aşağıya modernleşme" modelimizin matrisleri içinde. İsterseniz ilk adım olarak Cumhuriyet'in kendisini alalım: tanrısal bir meşruiyetle yöneten hanedanın yerine kurulan bir cumhuriyet rejimi. Demokrasiye doğru büyük bir adım; ama bu bir "tek-parti cumhuriyeti"... Orada kalıyor. Bir minik deney, Serbest Fırka, yönetenlerde hemen demokrasi korkusu yaratıyor ve perde kapanıyor. Ama sonra savaş, demokrasi ve 1946'da "çok-parti", 1950'de "seçimle iktidar değişimi".

Bundan sonra, şimdi yarım yüzyılı geride bırakan büyük "halat çekme müsabakası"... Seçim hükümetleri / darbe hükümetleri devranı.

1950'de oylarıyla iktidarı deviren "halk", bir "siyasî aktör" olmuş muydu? Hem "evet", hem "hayır". Eline böyle bir nihaî imkân verilmişti. Günün birinde, "Ya sen ne düşünüyorsun" diye soracakları tutmuş, o da düşündüğünü söylemişti. Bununla ne kadar "siyasî aktör" olunursa, o kadar öyleydi. Üstelik, ikide bir birileri geliyor ve onun dediğini geçersiz sayıyordu.

Bu "yukarıdan aşağıya model"de, yukarıdan açılan alanın aşağıdan doldurulması zaman alıyor, ama sonunda bir şeyler oluyor. Bütün bu yıllarda Türkiye'de halkın davranışını, anne-babasından gizli gizli okuyup çalışan ve kendi istediği kariyeri yapmaya hazırlanan genç insan anlatılarına benzetebiliriz. Bir yanda babası, "dediğimden çıkmayacaksın!" diye emir üstüne emir yağıdırıyor; öbür yanda, tam öyle de değil ama, "anası" diyelim, çünkü daha yumuşak, siyasî partisi... Ama bu ikinci otorite, ona ne kadar "aslansın kaplansın" dese de, kendini yetiştirmeye çalışan bu gence, "otoriter baba"dan fazla yardımcı olamıyor. "Bana oy ver" diyor, "karşılığında biraz azıt! Tepin! Kurtlarını dök! Ama sonra gene edebini topla, otur!"

Yani bu gencin o ya da bu vesayetten kurtulması kolay değil, zaten kimsenin böyle bir planı, programı yok.

Ama "hayat" var, zaman akıyor, dünya değişiyor, her şey değişiyor.

Dün bunlara değiniyordum gene. Resmî toplumun resmî kabuğunun altında birçok şey oldu ve şimdi bu kabuk yer yer yarılmaya, alttaki değişim üste vurmaya başladı.

Bir basit örnek: güneyde oğlunu kaybeden bir annenin, "Daha beş tane olaydı, onlar da şehit düşeydi" demek yerine, "Bitirin bu anlamsız ölüm selini" deme imkânının da olduğu bilinir ve anlaşılırsa, gün geçtikçe daha çok insan burada durmayı birincisine tercih edecektir.

Ama bu süreç artık "dengeli" olmalı. Artık ilkeleri gereken ciddiyetle benimsemeli ve "az gelişmiş bilinç"i kaçınılmaz zaafı "çifte standart"tan vazgeçmeliyiz.

Bir anda "bilinç" coşup "çok-gelişmiş" olmayacak. "Çifte-standart" diye bir imkân varsa birileri sonuna kadar bundan yararlanmaya çalışacak. Demokratik toplumda mücadelenin yöntemi "hasmı" yok etmek değil, toplumun değerler skalasında marjinalize etmektir. Somut, gerçek tarihte olmuş bunca şeyden sonra, Nazizm'in hayaletinin hâlâ birilerine ideal olmasını engelleyebiliyor musunuz?

Bu "uzun sürmüş alacakaranlık"ta demokratik değerlerden yana olanlar, gerçekten demokratik değerlerin yanında olmalı, A takımının demokrasisinin ya da B takımının değerlerinin yanında değil. O zaman, o değerler çerçevesinde, bu toplumun fena halde ihtiyaç duyduğu, gönüllü konsensusa bağlı uzlaşma ve anlaşma temeli kurulur. Uzlaşma ise, bugün Amberin Zaman'ın yazısında görüp irkildiğim "tasfiye listeleri"ni büyük tehdit karşılığında öbür tarafa kabul ettirmek değildir.

Çok sahici bir şekilde uyanmaya başlayan, anlamlı bir geleceğin en sağlam garantisi olan toplumsal bilinci temiz tutmak, toplumda bunca yıldır var edemediğimiz "adalet" duygusunu orada kurup gerçekleştirmek, en önemli işimiz olmalı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Kart-Kurt teorisi'nin tarihçesi

Murat Belge 13.09.2009

12 Eylül günlerinde Kenan Evren'in basın danışmanlığını yapan Ali Baransel *Bıçak Sirtında* adıyla döneme ilişkin anılarını yayımlamış. Kitabı görmedim de, *Sabah*'ta hakkında çıkan habere bakarak yazıyorum bunları. Şöyle bir alıntı yapılmış: "Evren bana, 'halk huzurunda Kürtler için "kart kurt" söylemediğini' anlattı. Dolayısıyla nasıl böyle bir yakıştırma yapıldığını anlamadığını söyledi.

Bunun için "Evren söyledi" diyen var mı, bilmiyorum. Evren'in Genelkurmay Başkanı olarak yıllarca başında olduğu Silahlı Kuvvetler'den çıkmış olduğu söylendi. Evren kendisi, "ben 'halkın huzurunda' böyle şey söylemedim" diyorsa, lakırdının zıvalığını o dahi anlıyor demektir. Anladığına göre, bunun, başında bulunduğu kurumun "resmî ideolojisi" haline gelmesine engel olsaydı.

O kurumda, buna "inanan" değil, ama bir "politika" olarak bunu ileri sürmenin "yararına" inananlar hep olmuştur. 1974'te (yani Ecevit'in 1973 seçim zaferinden sonra) hapisten çıktığımda talihini CHP'de denemeye karar vermiş bir emekli (istihbaratçı) albayla tanışmıştım. Cevdet Sunay'ı eleştirmişti. Bir ABD askerî kuruluşla görüşmeler sırasında Kürt konusu açılmış da, Sunay, "Kürt yoktur" dememiş. Cevdet Sunay'ı eleştirecek elli bin kadar konu bulurdum da, böylesi aklıma gelmezdi.

Bu albay "Kürt yoktur" deme stratejisinin isabetine inanıyordu ama "Kart Kurt" teorisi henüz icat olunmamıştı. 12 Eylül yıllarında, eski bir öğrencim, yedek subaylığını, Kuleli'de İngilizce öğretmenini olarak yapıyordu. "Kart Kurt teorisi"ni ilk ondan öğrendim. Karda kart kurt sesi ve "Dağ Türk'ü" olgusunun Kuleli'de verilen konferansta anlatıldığını anlatmıştı. O her zamanki "ikinci bir emre kadar gerçeklik budur. İnanılacak... İnan!" havası ve

edasıyla.

O günlerden bugünlere çok şey değiştiği için (inanması zor, ama, sahiden değişen şeyler de var) bugün Kenan Evren gibi kurum da "Biz böyle bir şey söylemedik" diyebilir –"halkın huzurunda" ya da neredeyse orada.

Elimde, teorik olarak elimde olmaması gereken bir şey var: KKK'lığı Yayınları'ndan, 1982 tarihli (K.K.K. Ankara Basımevi), başlığı *Türkiye'de Yıkıcı ve Bölücü Akımlar* olan bir kitap. "Elimde olmaması gereken" olduğunu gene bu kitaptan öğreniyorum, çünkü "Hizmete Özel" deniyor ve "Hizmete Özel'in anlamı da kitabın içinde açıklanıyor: "Bu kitabın gizlilik derecesi HİZMETE ÖZEL'dir. HİZMETE ÖZEL gizlilik derecesinin anlamı ise; bu gibi kitap ve dokümanların hizmetin sürdürüldüğü çevrenin dışına çıkarılmamasına ve ilgili olmayan şahıslara verilmemesine azami dikkat gösterilmesini gerektirmektedir.

"Askerî personelin bu hususa özel itina göstermesi gerekir.

"Aksi davranışın, kanuni kavuşturmanın şumulüne gireceği bilinmelidir."

Ama böyle konularda gereğince dikkatli olmayanlar da hep oluyor demek ki, çünkü bu kitabı sahafta bulup aldım. "Kanuni kovuşturma" nedeniyle şimdi belirtmeyeceğim bir ad da yazılı içinde. O tarihte "P. Alb." imiş. Belki de ölmüştür de ailesi sahafa vermiştir.

Bu kitabın 43. ve 44. sayfaları:

"Ülkemizde her alanda bölücülük yapılmaktadır. [!?] Ancak bunlardan en etkili olanı, KÜRTÇÜLÜK alanında yapılan bölücülüktür. Acaba gerçekten Kürt diye ayrı bir ırk [nedense büyük harfle] var mıdır? KÜRT sözü nereden gelmektedir?

"KÜRT:

"Dağların yüksek kısımlarında, tepelerde yaz ve kış aylarında erimeyen karlar vardır. Bu karların üzeri, güneş açınca hafif eriyerek buzlaşır, camsı parlak ve sert bir tabaka ile kaplanır. Üst kısmı sert, altı yumuşak kardır.

"Bu karın üzerinde yürüyünce, ayağın bastığı yer içeriye çöker ve Kart-Kürt diye bir ses çıkarır. İşte bu sese izafeten sıkışmış kara-yatkın kara Kürt kar veya Kürtün denmektedir.

"Bu gün hâlâ Anadolunun bir çok yerinde ve Azerbaycanda fırtına ve rüzgârın sürükleyip getirdiği ve çukur yerlere doldurduğu sıkışmış kara Kurtuk-Kürtük veya Kürtün denmektedir.

"Yüksek yaylalarda ve karlı bölgelerde yaşayan TÜRK'lere Kürdak'lar denmiştir."

Böyle gidiyor. Gördüğümüz gibi bayağı ayrıntılı. Yalnız, sözkonusu seslere "fonem" denir ve "fon" ya da "fonem" ayakla değil, ağızla çıkarılır. Dünyada "dilbilim" diye bir şey var ve bu "bilim"i bilenler var. Ama herhalde bu satırları yazan Türk subayından iyi bilecek değildir "dilbilimciler".

İkincisi, 1982'den 2009'a 27 yıl geçmiş. Bugün TSK'nın başında olanlar da bu "hizmete özel" kitaptan edinmiş olmalılar. Buna bir itirazı olan duyulmadı ve o kurumda zaten itiraz olmaz.

Ama bize –veya "bana" diyeyim- "bunlara inanacaksın, ikinci bir emre kadar" demeye kimin hakkı olabilir?

Bu soru beni bugünlerin tartışılan "Güçlü Ordu" konusuna getiriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Güçlü ordu... Zayıf toplum"

Murat Belge 15.09.2009

Silahlı Kuvvetler'in 30 Ağustos'ta toplumun önüne çıkmak için tasarlayıp düşündüğü slogandı: "Güçlü ordu", Türkiye'nin önüne çıkarılmıştı.

Şaka olarak tekrarladığımız "Önce Mülkiye, sonra Türkiye" sloganı vardır. Mülkiyeliler sahiden bu sloganı telaffuz ettiği için değil, kendilerini fazlasıyla önemsemelerini hicvetmek için yapılmış bir şakadır. Ama bazı kurumların şakası yok.

Şimdi, ilk söylenecek şey, bunun her düzeyde, her anlamda yanlış bir söz olması, çok yanlış bir zihniyeti yansıtıyor olması. Bu bakımdan da, bir kurumun, oturup, düşünüp taşınıp böyle bir sloganla ortaya çıkması vahim.

Bunun tarihteki klasik örneklerini hatırlatayım hemen. Avrupa'nın Ortaçağ'dan Yeniçağ'a geçişinde coğrafi keşifler çok önemli bir yer tutar. Keşiflerde de Portekiz ile İspanya'nın öncü rolü olmuştur. Portekiz'de, bir prens ,Henrique o Navegador (yani, Denizci Henri), kendini bu işe adanmış, okullar açmış, kurumlar kurmuş, keşifler tarihinin bütün şanslı basamaklarında, dönemeçlerinde adını okuduğumuz Diaz, da Gama, Magellan, Cabral gibi kaptanların yetişmesini sağlamıştır.

Bu işi bir "prens" yapıyorsa, bu da devletin olayda payının bir karinesi sayılabilir. Ama tabii sorun yalnızca bir "eğitim", denizci "yetiştirme" sorunu değildi. Gemileri yapan, donatan devletti. Keşfedilen yerle kurulan ilişkiyi (Hindistan gibi yerlerde varolan otorite ile anlaşma ve diplomatik ilişki, Amerika'da kolonizasyon) yönlendiren hep devletti. Aynı mantık İspanya'da da egemendi. Colombo'nun, Batı'ya giderek Doğu'yu keşfetme fikrini İspanya Kralı'na kabul ettirmesi gerekiyordu. Pizarro, Cortez gibi "kâşiflere", "kâşif" değil de "Conquistadore", yani "fatih" sıfatı takılmıştı, çünkü onlar keşfettikleri yeri aynı zamanda İspanya adına "fethediyor", sonra da Kral'ın "vali"si olarak orayı İspanya adına yönetiyorlardı.

İlk kâşifler, yani Portekiz ve İspanya'nın bu "devlet" görevlileri, Avrupa'yı keşiflere sevkeden birinci motivasyon, yani "değerli maden" bulmak bakımından, en şanslı çıkanlardı. Zaten belirli yerlerde, bu işi yüzyıllardır yapmış bir medeniyeti yıkıp yerle bir ederek ve hazinesine el koyarak, en zahmetsiz tarafında altın ve gümüş toplamışlardı. Ama aynı zamanda, Potosi gümüş madenleri gibi, hâlâ tüketilememiş kaynaklara da sahip olmuşlardı. Yıllarca ve yıllarca, Amerika'dan İspanya ile Portekiz'e, bu ülkelerin devletlerine, altın, gümüş, mücevher taşındı.

Sonuç? Portekiz, biz üye olmazsak AB'nin en yoksul üyesi. İspanya yeni toparlandı. 17. yüzyıldan bu yana,

“güçlü devlet” olmaktan çıktı. “Niye,” diye sorarsanız, “güçlü devlet” olmayı kafasına koyup bu uğurda her şeyi yaptığı için.

İngiltere’de, Hollanda’da aynı işleri devlet değil, toplum içinden çıkan özel bireyler yaptı. Zamanla şirketler kuruldu, şirketler büyüyüp tekelleşti vb. Hindistan 18. yüzyıl sonlarında Britanya’nın sömürgesi olduysa, bu öncelikle “devlet”in değil, “East India Company”nin kararıydı.

16. yüzyılda Avrupa’nın batısında olanlara çağdaş benzer bulmak istiyorsak, petrol zengini Arap ülkelerine bakabiliriz. Doğal bir servete el koyarak zengin olan, ama bunu her bakımdan, öncelikle de zihnî alanda bir toplumsal gelişmenin lokomotifi haline getiremeyen ülkeler. Bir “mirasyedi ekonomisi”.

“Güçlü devlet/zayıf toplum” formülünün başka türlü sonuç verdiği tarihte görülmemiştir. Ama toplum güçlüyse o her zaman “güçlü devlet” kurmuş, dolayısıyla gereğinde “güçlü ordu”ya da sahip olmuştur. Ama dikkat ederseniz, “sahip olmak” fiilinin öznesi bile hemen yer değiştiriyor, bu konuyu, bu ilişkiyi konuşurken; “güçlü toplum”, “güçlü ordu”ya sahip oluyor.

Vaktiyle Mirabeau söylemişti, Prusya için: “Prusya, ordusu olan bir millet değildir, milleti olan bir ordudur” demişti. Bu, bazılarımız için düşünülebilecek en büyük ideal, erişilebilecek en büyük menzil.

Ama o Prusya, sonra da o Almanya, ancak bugün, yani milletin ordusundan güçlü olduğu ve ordusunu denetlediği toplum olunca, rahatın ve mutluluğun yüzünü gördü.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vatan sevme üslûbu

Murat Belge 18.09.2009

Türkler çok ölçsüz insanlar mı? Hiç ölçü bilmiyorlar mı? En azından bazı davranışlarına baktığınızda, öyle gibi görünüyorlar.

Örneğin bugün Emre Aköz’ün yazısına bakıyorum, galiba kadın olan bir TC yurttaşının bir gazeteciyi “erken cumhuriyet dönemi” için “diktatörlük” dediği gerekçesiyle savcılığa şikâyet etmiş. Bunu diyen o gazeteci her kimse gitmiş, ifade vermiş, falan.

Gazeteci öyle düşünmüyormuş, düşünmediğini de anlatmış; ama sonra devam etmiş: “velev ki düşünsem...” demiş.

Evet, velev ki düşündü... düşünüyor... ne olacak?

Ben tabii merak ettim, doğrusu, “erken cumhuriyet”in “diktatörlük” olduğunu düşünmüyorsa, ne düşünüyor?

Bizim bütün tarihimizde başka şey ne kadar var? “Tek-parti” sıfatıyla andığımız bir rejim “diktatörlük” değilse,

ne olabilir? Komünistler de iktidara geldikleri yerde "tek-parti rejimi" kurardı; ama adını da "proletarya diktatörlüğü" koyarlardı.

Kimse bu "muhibir hanım", böyle bir şikâyetle savcıya koşma hakkını buluyor kendinde (savcı da işlem başlatabiliyor). İlk satırda "ölçü" bilmemekten söz etmiştim. Bunun örneği mi bu davranış?

Hayır, bu kanıda değilim. Türkler pekâlâ ölçü biliyorlar. Sorun ölçü bilmemek değil. Sözkonusu sorun, "millî bir sorun" olduğunda, hiçbir ölçünün geçerli olamayacağını kanıtlama çabası. Bu, ölçüyü *bilerek* çiğnemek demek.

Avukat Kemal Keriñsiz bir süreden beri tedavülden kalktı. Bu şahıs, çeşitli insanlar hakkında ünlü 301. maddeden davalar açtırmasıyla tanınmıştı (ve yanında duygularını paylaşan a) avukat arkadaşları ile b) dava açtıklarına küfür ve tehdit haykıran ülküdaşları vardı).

Hrant'tı, Şafak'tı, derken, hızını alamamış, Joost Lagendijk'a da dava açma girişiminde bulunmuş, bundan da hızını alamayınca Orhan Pamuk'a ödül verdiler diye Nobel Jürisi'ni mahkemeye vermeye kalkışmıştı.

Bunlar da "ölçüsüz" davranışlar. Ama Kemal Keriñsiz ve saz arkadaşlar bilmiyor mu, Nobel Jürisi'ne bu nedenle Türkiye'de bile dava açmanın mümkün olmadığını? Türkiye'de bile bunun mümkün olmadığını Keriñsiz bile bilir, pekâlâ bilir. Ama bunları yapar. Niçin yapar? Çünkü bu memlekette bizim vatanımızı sevmemizin "ölçüsüz" olması gerekir. Örneğin her normal insanın vatanına saygısının simgesi olan bayrak, bizim memleketimizde, başka yerlerde olduğunun üç beş katı boyutlarda olmalıdır. Şu cümleyi yazmış olmak da birilerini savcıya koşturmalı: "Vay! Adam bayraklarımızın küçültülmesi gerektiğini ima ediyor. Bu, vatana ihanettir, yargılansın!"

Burada, sakın bir sesle, "Yahu, ben bu memleketi bayağı seviyorum, biliyor musun?" demek, vatana ihanettir. Bu cümlelerin söylemek iddiasında veya sadece isteğinde bulunduğu şeyi söylemek gibi bir kaygınız varsa yerlerde yuvarlanıp gırtlığınızın olanca gücüyle "Türkiye'm! Seni seviyorum!" diye bağıracaksınız, bir yerlerinizi kanatıp bayrak boyayıp Genelkurmay Başkanı'na göndereceksiniz (ve durup dururken adamı gözyaşlarına boğacaksınız) veya şimdi benim aklıma gelmeyen, ama bunlara benzer bir şeyler yapacaksınız. Vatanınızı, akıl ve mantıkla pek ilgisi olmayan bir performans halinde seveceksiniz –daha doğrusu, sevginizi bir performans yoluyla dile getireceksiniz.

Bu, "ölçü bilmemek" değil. Tam tersine, "ölçü"nün ne olduğunu gayet iyi bileceksiniz ki onu nerede, nasıl sollayacağınıza da karar vereceksiniz: "Benim vatan aşkım öylesine yoğun, öylesine coşkun, öylesine taşkın ki, 'vatan' denince ben bu hallere giriyorum!.."

Coşkunluklar, taşkınlıklar... bunlar her zaman "kamu"ya açık şeylerdir. Vatanımızı sessizce, kendi kendimize sevemeyiz, çünkü bunu her an *başkalarına* kanıtlamakla yükümlüyüzdür. Bir adama, vatanını sevmek için, iki metre kare değil de ille en az yirmi iki metre kare bez gerekmesi, bu dünyada büyük çoğunluğa garip gelebilir. Ne gam! Biz zaten kendimizden başka hiç kimseye benzemeyiz.

"Ölçü"den lafa başladıydık. Yo, hayır, bilmemekten değil. Bile bile.

Alfabe savaşları

Murat Belge 19.09.2009

İletişim araçlarının böylesine geliştiği bir çağda, bu dünyada siyasî mücadele yapmak, büyük ölçüde "halkla ilişkiler" mantığına uymak, ondan esinlenmek, gibi bir "teknoloji" gerektiriyor. Türkiye'nin bu döneminde de bunlar geçerli, ama varolan konjonktür, siyasî mücadelenin yüzde elliden fazlasının bir "disinformation" teknolojisi içinde yürümesine yol açıyor.

Olan olaylar var; oldurulan olaylar veya uydurulan olaylar var. Olan ve oldurulan her şey, tam gaz yürüyen iktidar mücadelesinde "mühimmat" olarak kullanılıyor.

"Demokratik Açılım"... Bugünlerin bir numaralı odağı bu ve herhalde böyle olmaya daha uzun süre devam edecek. Şimdi bunun içinden "disinformation" yapacağız demek ki.

Bu toplumda Kürt ve Türkler arasında iki taraf tarafından kabul edilebilir bir *modus vivendi* ("yaşama" ya da "varolma" tarzı) kurulabilmesi için asgarî koşul Kürt dilinin önce varlığının kabul edilmesi. Sonra bunun öğrenme/öğretme özgürlüğünün tanınması vb.

Hal böyle olunca, biri, muhtemelen görevli olarak oturduğu masa başında, "alfabe değişecekmiş" türünden bir haber uydurabilir. Kürtlerin bu konuda söyledikleri de böyle bir "haber"e inandırıcılık çerçevesi sağlayabilir. Bu şekilde, toplumu üç beş gün, olmayan bir sorunla meşgul edebilirsiniz; zaten varolan öfkeleri kabartır, ortam kızıştırırsınız; zaten yeterince mantıksız yürüyen bu mücadelede mantığı daha da geri plana itersiniz; hasılı birçok faydalı iş yapmış olursunuz.

Sorun nedir? Diyelim bir Kürt arkadaşımızın adı "v" değil de "w" simgesiyle daha iyi gösteriliyor. O da, dolayısıyla, adının böyle yazılmasını istiyor, örneğin "Welat" olarak yazabilmeliyim, diyor.

Epey zamandır, Türkçe olmayan adları veya kelimeleri geldiği dilin imlasiyla yazmaya alıştık. Alışmamız zor olmuştur, çünkü biz dünyada her şeyin bizim bildiğimiz gibi olmasını talep etmekte herkesin ilerisinde bir milletiz. Ama buna rağmen artık "Şekispiyer" demeyip adamın adını "Shakespeare" diye yazmaya başladık.

"Welat"ın istediği de bu. Onun adını "Welat" diye yazdığımız için, "tawuk", "kawun", "duwar" falan yazmamızı, öyle telaffuz etmemizi isteyen yok. "George Washington" yazabiliyorsak, adamı ille de "Vaşington" yapmıyorsak, bu da olabilmeli.

Ama kentin adını "Vaşington" yapıyorsanız, yani kendi ulusal dilimizin telaffuzuna uydurarak söylüyorsanız, bence bu olabilir. Kent adı, kişi adına benzemez. "Pağii" demiyoruz; "Landın" değil, "Londra" diyoruz; kimsenin "Maskva" diye bir ses çıkardığı yok. Ama dikkat ederseniz bunlar çok önemli merkezler, adı çok sık geçen yerler; telaffuzun yerleştirilmesinin nedeni de bu. "Brunswick" diye bir yerden söz ederken "Şunu 'Brunsvik' yapalım" diye düşünmüyoruz.

Yani, sorun "q", "w" ile "x" ise bunları zaten gereğinde kullanıyoruz; bunlar zaten bizim kullanmayı kabul ettiğimiz Latin alfabesinde vardı ("w" yoktu, asıl Latince'de, o da yeni ihtiyaç üzerine girdi, onun için de adı

“çifte vav” oldu).

Bugünlerde “alfabeye yeni harf sokacaklarmış” diye kıyamet edenler, sanki bu Latin alfabesi “ezel”den beri “Türk’ün babasının öz malı” imiş de üç yeni harf girince alfabe “Türk” olmaktan çıkacakmış gibi bir hava yaratmaya çalışıyorlar. Biz bir tarihte bir alfabe bütünüyle bırakıp başka bir alfabe bütünüyle almıştık. Alfabeler keyfî simge sistemleridir, değmez bu patırtıya.

Farslar (sonra da Türkler) Arap alfabesini alırken, orada olmayıp kendilerinden olan “ç” ve “p” gibi sesleri karşılamak için “b”nin, “c”nin altına tek değil üç nokta koymuş, sorunu böyle çözmüşlerdi.

Olağandır böyle şeyler.

Ama, sürüp giden iktidar savaşına “mühimmat” gerekiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alfabeye devam

Murat Belge 20.09.2009

Dün alfabeden, birtakım “harf”lerden tutturmuştum, bugün de o konudan devam edeyim. “W” veya “q” gibi karakterleri zaten bir biçimde kullandığımızı, onun için de şimdi bazı Kürt adlarının bunlar kullanılarak yazılmasının “millî” varlığımıza bir zarar getirmeyeceğini söylüyordum (bu cumartesi sabahı Salih Memecan’ın “www” karikatürü pek hoştu, örneğin). Öte yandan, imlânın standartlaşması da önemlidir, herkes her şeyi aklına estiği gibi yazamaz.

Türkiye’de bizler her konuda olduğu gibi burada da nedeni kolay anlaşılmayacak bir şekilde muhafazakârız. Bu yeni harf tartışması, dün de söylediğim gibi, süregiden iktidar mücadelesinde taze barut olarak kullanıldı, kullanılıyor. Ama, epey bir zaman önce, epey farklı bir konu karşısında, gene muhafazakâr tavırla karşılaşmıştık. Sovyetler’in dağılmasıyla birlikte Azerbaycan alfabe Kiril’den Latin’e çevirmeye karar vermişti. Ama tabii el altında matbaa, şu bu yoktu ve bunların elde edilmesi zaman alacaktı. Bu süre içinde kitaplarını Türkiye’de bastırmayı düşündüler. Ama bizim alfabede olmayan bazı harflere ihtiyaçları vardı; bunlardan biri gene “q” idi. Ama ayrıca “ë” ile simgelenen açık “e” istiyorlardı, falan. Biz bunları kendi alfabemize katmayı reddettik.

Şimdi bu “q” konusu (“ince” k) ilginç. Arapçada bu iki “k” sesi farklı ve “fonem” işlevi kazanıyor. Yani “anlam ayırma” işlevine sahipler. Türkçede Arapçadan gelme bir çok kelime olduğu için aynı durum bizde de ortaya çıkıyor. En belirgin örnek, Arap alfabesindeki harf adlarına göre, “kaf” ile yazılan “kar” ve “kef” ile “kâr”. Yeni, Latin kökenli alfabemize bilmediğim bir nedenle Arapçadaki “kef”i ya da Frenk dillerindeki “q” simgesini almamaya karar vermişiz. O zaman da izleyen (genellikle “a” oluyor bu) harfin üstüne bir şapka koyuyoruz.

Hattâ, zamanında, ileri derecede Türkçüler, “q” şeklinde telaffuz edilmesi gerektiği için, “Kemal”den vazgeçmişler, atalarına “Kamal”, atalarının ideolojisinde de “Kamalizm” demeye başlamışlardı. Bu “kamal” işi

tutmadı, harf olarak değilse de ses olarak "q" kazandı.

Bir söylenti de, bizzat Atatürk'ün, "q" harfinin biçimini beğenmediği için yeni alfabeye koydurmadığı hakkındadır (kendi adını ilgilendirdiği için buna özel bir dikkatle baktığı vb.). Bu söylentinin doğru olduğunu sanmıyorum.

İşin hoş taraflarından biri, "k" harfinin asıl Latin alfabesinde olmaması. Asıl Latin alfabesinde "q" vardır, ama "k" yoktur. Bunu ekleyenler Germanik kavimlerdir. "Karl", "Konrad" gibi adları olduğu için onlara bu sesi gösterecek bir simge gerekiyordu. Zaten onların "runik" alfabelerinde (tam bugünkü biçiminde olmayan) bir "k" vardı.

Her neyse, biz bugünkü alfabemize "k" simgesini, Arapçadaki "kaf"ın karşılığı olarak koyduk. Bunun için de bu harfi "ka" sesiyle karşılıyoruz. Dediğim gibi, "kef" sesini almadık, onun için "kü" veya "ke" veya "ki" dediğimiz bir harfimiz yok.

Şimdi devamlı PKK sorunu çıkıyor. Kürt dostlarımız bunun "pekeke" diye telaffuz edilmesini istiyor. Erdoğan'ın da "akape" değil, "akparti" istemesi gibi. Öyle söylenmeyince de kızıyorlar –Kürt dostlarımız ve Erdoğan.

Alfabe de bir de "h" böyledir –Arap alfabesindeki üç "h", yani "ha", "hı" ve "he" den birincisinin yerine bunu aldığımız için "ha" diyoruz. Onun için "cehape" ya da "mehape" demek gerekiyor "cehepe" değil.

Bazı "orta yolcular", Kürt dostlarımızı kızdırmamak için, "pekeka" demeye başlamışlar.

Yazının başında, bağnaz olunmaz ama "keyfi" de olunmaz derken kastettiğim bu. Kimi öyle, kimi böyle olmaz. Yeşilde gidiliyor, kırmızıda duruluyor, kimseye "ben kırmızıyı böyle yorumluyorum" deme hakkı verilmiyorsa, bu da sonuçta ondan farklı bir durum değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sokaklarda insanlar...

Murat Belge 22.09.2009

Bayramda ve Ramazan'ın da bir kısmında, sağa sola yürüdüm İstanbul'da; biraz yürümüş olmak için, biraz maddî yapıda değişenlere, biraz da insan manzaralarına bakmak için. Örneğin Eyüp içlerinde dolaştım. Burada bir din yoğunluğu görüyorsunuz Ramazan boyunca. İftar için hazırlanmış yüzlerce masa, hazırlayanlar, saatin gelmesini bekleyenler, yollara, kaldırımlara yaygılarını sermiş oturanlar... Bir süre önce gene yazmıştım, şu 21. yüzyıla Türkiye kadar "dinle haşır neşir" giren toplum olduğunu düşünmediğimi. Bunu, derine giden bir "dindarlık" anlamında da söylemiyorum. Ama din, en genel "referans sistemi", "anlamlandırma sistemi". Ne yapıyorsanız, buna din içinde bir ad bulmalısınız.

Bayram'da, her yerde, gruplar halinde gezen genç (bazen daha çocukluktan tam çıkmamış) erkekler

görüyorsunuz. Akran grupları. Bunlarda, bu sefer "ladinî" değerler ön planda. "Nedir o değerler?" dersiniz, kabadayılık, maçoluk, böyle gidiyor; daha doğrusu, pek bir yere gittiği de yok –nereye kadar gider ki bunlar?

Anadolu'nun çeşitli yörelerinin şivelerini duyuyorsunuz. "Hemşerilik" eski kadar güçlü mü, "toplumsallaşma"nın temeli mi hâlâ, bilemiyorum. Zayıflasa da, devam ediyordur. Ancak bu delikanlılar, şöyle sekiz dokuz kelimelik "uzun" bir cümle kurmayı başardıklarında, sekizin dokuzun beşi küfür oluyor. Böyle, tatlı tatlı sohbet ederek dolaşıyorlar.

Bütün "büyük görünme" çabalarına rağmen, çocuksulukları, üstelik "ana kuzusu" olarak çocuksulukları çok belli. Seyretmesi hazin bir "kötü" olma çabası. "Ben ulan, ben var ya..." Bu, kendi ürettikleri değil, ama "rol modeli" olarak onlara sunulan bir şey. Tabii somut hayatlarında vahşice bireycileşmelerini teşvik eden neler vardır. Birlikte gezmeleri de, birbirleriyle sahiden bir şeyler paylaşıyor olmaktan çok, bir savunma refleksi gibi. "Dışa karşı" bir şey –ama, tabii, yalnız kalmak da böyle yetişmiş insanlar için en katlanılmaz durum. Bizde, Osmanlı'dan başlayıp bugünlere kesintisiz gelmiş en sağlam gelenektir; bir yere, bir "kapı"ya, "intisab" edeceksin. Şimdiki koşullarda bu "kapı", ideal yer, varolan çeşitli mafyalardan biri. Bu garip maço kültürün sorgulanmadığı, tersine yüceltildiği, en rahat yer, orası. Böyle yetişmiş insanların bütün topluma karşı duyması doğal olan *yurtçuluğun* birtakım amaçlarla içiçe geçebildiği ve gene bir insanî ihtiyaç olan *dayanışmanın* da grup mantığı içinde kurulduğu yer.

Adamın biri, uçakta, "Ne bakıyorsun?" diyerek kavga çıkıyor, yumruk kıyamet. Sabahki gazetelerde böyle bir haber. Ne olacak? Hiçbir şey olmayacak, kavgayı çıkaran kendi çevresinde biraz daha nam kazanacak.

Bir başka haber, bayram kutlamak üzere gene tabancayla ateş edilmesi ve bir çocuğun ciddi bir şekilde yaralanması. Bu zaten bitmek tükenmek bilmeyen bir süreç. Epey zamandır "maganda kurşunu, cinayeti, rezaleti" diye adı kondu. Kondu da, magandaların herhalde bundan haberi olmadı, Medya bu absürd durumlarda ne derse desin, insanlara tabancalarını ateşleme doğrultusunda "Haydi! Haydi!" diyen dürtüler daha güçlü.

Niye böyle? Herhalde gene o maço kültürden. Ama onun temelini sorgulamaya hazır mıyız? Bu toplumda "öldürme" fiilini şu ya da bu biçimde bir "erdem", bir değer olarak gösteren kültürün temellerine bakmayı kabul edecek miyiz? Bayram günü İstanbul sokaklarında küfür ede ede serseri mayın gibi dolaşan, iki bira içtikten sonra ne halt edeceği belli olmayan on yedi, on sekiz yaşındaki çocukları suçlu ilân etmek kolay. Ne yapalım, bu toplumda böyle "hasta", "sapık" insanlar çıkabiliyor. Hem zaten bunlar her toplumda çıkıyor.

Ama "barış" ve "demokrasi" dendiği anda kıyamet koparan zihniyetin bu "maganda" fiilleriyle karşılıklı bağlarını incelemeye hazır değiliz. Çünkü "o bize lâzım", aslında.

"Yırtıcı bireycilik"ten söz ediyorum. Kendine her şeyi hak gören ama başkasının hiçbir hakkına saygı duymayan o korkunç bireycilik. Bu Garipoğlu cinayeti ve yığınla benzeri, bu kültürün bir çeşit teşvik görmediği, başka türlü değerlerle yetişmiş bir toplumda işlenebilir miydi?

Evet, kanibal doktor Hannibal, Amerikalı. Ama o dünyalarda öyle kişilere "psikopat" deniyor. Burada, "normal insanlar"ın yaptıklarından söz ediyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargı ve Hukuk

Murat Belge 25.09.2009

12 Eylül takviyeli Cumhuriyet rejimi, AKP ve onun temsil ettiği "irtica" ile mücadelenin öncüsü olma rolünü, bir süreden beri, Yargı'ya verdi. Tabii, hiçbir kurum tam homojen bir yapıda olamayacağı için, "Yargı'ya verdi" demek de biraz aldatıcı olabilir. Yargı'da çalışan birçok kişinin böyle bir göreve talip olduğunu söylemek herhalde daha doğru bir durum tarifi olur. Türkiye'nin *ancien régime*'ini korumak için askerler darbe yapmayınca iş Yargı'nın başına düşüyor. Onun için de, Yargı'da kimin nerede duracağına belirli sınırlar içinde siyasetin müdahale etme girişimi büyük tepkiler yaratıyor.

"Yargı" demek, Türkiye'de bile, "hukuk" kavramını akla getiriyor, ondan bağımsız düşünülemiyor. Hani, bir bağlantı olması gerekiyor, ikisinin arasında.

İşte, tam da bu ortamda, Yargı kendini olabilecek herhangi bir denetimden kurtarma savaşı verirken bir yandan, bir yandan da Yargıtay Ceza Daireleri Kurulu da bir karar veriyor! Bunun haberini ilkin *Milliyet*'te gördüm (gazetenin tavrı açıkça eleştirmektir) dün de *Taraf*'ta Yasemin Çongar yazıyordu.

Yani, konu güncel, ne olduğu biliniyor, o hikâyeyi uzatmanın bir gereği yok. Söylenmesi gerekenlerin hemen hemen hepsi de söylendi zaten. Şimdi ben de tahmin ediyorum ki Yargıtay'ın bu "kolektif" kararı, Türkiye içindeki yargı sürecinin sonuna ulaşıldığı ve sonuç da bu olduğu için, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürülecektir. Orada da, bu kararın "hukuki" olmadığı yolunda bir karar çıkacağını tahmin ediyorum.

Yargıtay bunu ilk kez yapmıyor. "Devletimiz", biliyorsunuz, zaman zaman zora gelir. Sık sık tekrarlanan bu gibi durumlarda, her nedense, kendi yaptığı yasalara sığamaz. Bir darbe olur, "gözaltı süresi" iki haftaya çıkarılır. "Bu kadar da olur mu?" diye söylenirken siz, öteki darbeye bir aya çıkarırlar. Onlara kalsa, üç ay gözaltı, pekâlâ olur.

Ama asıl darbesiz zamanlarda Yargı değerini kanıtlama fırsatı bulur. Yargıtay'ın bunun gibi toplu kararları üstelik "içtihat" sayıldığı için devlet istediği baskı tedbirlerini bu kanaldan yasalaştırır ve Türkiye'de yasalaşan bir şeyin "yasal" olup olmadığına kimse bakmaz.

Darbe yapan generallerin, elinin altında her türlü imkânı her an bulundurmak isteyen polisin uzun boylu bir "yasallık" tasası olmamasını anlıyorum. Dünyanın birçok yerinde böyledir zaten. Ama Yargı'nın da onlarla her yerde durmasını, "devlet sorunu varsa hukuk falan anlamam" diye konuşabilen yargıçlar olmasını, böyle konuşan yargıçların halen yargıçlık yapmaya devam ediyor olmasını anlamak o kadar kolay değil; kabul etmek ise mümkün değil.

Şimdi, Yargıtay'ın şu son kararı da, Çiller'in ünlü "kurşun atan, kurşun yiyen" edebiyatından hiç farklı değil. Ama bu o sözleri oportunist ve demagog bir politikacı olarak söylüyordu; bu kararı verenler nasıl veriyorlar, onu anlaması da kolay değil. Onu anlamayı görece kolaylaştıran bazı şeyler varsa, bunlar da, özellikle yüksek yargı organlarının bu evrede gösterdiği davranışlar, verdiği bazı kararlar, 367'ler falan. Yargıtay Başkanlığı'na gelmiş

biri, “biz o kadar demokrat olamadık” gibi bir gerekçeyle hukuka uygun olmayan bir şeyi savunabiliyorsa, zaten pek fazla şaşacak, anlayacak, anlamayacak şey kalmamış demektir.

Daha doğrusu, “anlamak” fiilinin nesnesi artık “hukuk” değil. Devlet, 12 Eylül’ü izleyen yıllarda, pervasız davranan asker ve sivil memurlarca temsil edildi ve kendi savunma refleksleriyle, kendini savunduğuna inandığı bu kişilere “Yürüyün ya kullarım!” dedi. Onlar da yürüdü!

Şimdiki içgüdü, yürürken yığınla çam devirmiş bu adamları korumak. Çünkü onların ne diyeceği belli: “Bana sen emir vermedin mi? Şimdi nasıl beni satar, ortalıkta yapayalnız bırakırsın?”

Karar verecek ciddi bir durum. Onlara sahip çıkmak “ağalığını” göstereceksen, kararın buysa, memlekette “ağalık” rejimi sürer. Başbuğ’un Mardin’de söylediği gibi yalnız doğu değil bunun acısını çeken. Bu ülkenin tepesinde ezelden beridir bir çeşit “ağalık” çökmüş oturuyor. O öyle oturdukça, bu toplum da herhangi bir yere varamıyor. Tamam mı, devam mı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhbiristan ideali

Murat Belge 26.09.2009

Birkaç yıl önce, Hollanda’ya gidişlerimden birinde, oradaki Af Örgütü’nde (Amnesty) çalışan bir hanımla tanışmıştım. Sohbet ederken, İstanbul’daki Adlî Tıp’ın başında kritik davalarda korkunç raporlar veren bir kadından söz etmişti. O zamanlar benim böyle bir şeyden haberim yoktu, böylece haberdar oldum. Ama önemli ayrıntıları şimdi öğrenmeye başladık. Pınar Selek’in bilmem kaç yılını hapiste geçirmesini sağlayan rapor hikâyesini de öğrenmiş olduk.

Sıkıyönetim komutanının önünde “Emir ve görüşlerinize hazırım, komutanım” diye bağırarak tekmil veren kadın rektörlerin hikâyelerini de o sahnelerle tanık olan arkadaşlardan dinlediğim için bu Adlî Tıp profesörüne de çok fazla şaşırmamıştım. Adlî Tıp, bütün diktatoryal ülkelerde, mafioso iktidarlara yönetilen toplumlarda canalıcı kurumlardan biri olduğu için, başında “güvenilir” elemanlar bulunmasına özen gösterilir. Bu hanımın da, şimdi medya yoluyla ortalığa dökülen “Ordu Adlî Tıp’ı kaybetmemeli” sözü bu keyfiyeti aydınlattığı gibi nasıl bir ülkede, nasıl bir hukukla yaşadığımızı da çok iyi açıklıyor.

Nasıl bir ülkede, nasıl bir hukukla yaşadığımızı biliyoruz, elbette, bunca yıllık hayatımızda asıl bunun ilmini yaptık. Buna rağmen, olduğunı bildiğimiz kirli ilişkilerin somut ayrıntıları ortaya çıkınca, gene şaşırmaktan kendimizi alamıyoruz. Adı “Adlî Tıp” olan bir kurumun başında, unvanı “Profesör” olan biri var ve “Ordu Adlî Tıp’ı kaybetmemeli” diyerek başında bulunduğu kurumun işlevini tanımlıyor.

12 Eylül’ün ilk yıllarında kızım ilkokula giderken öğretmeni çağırmış, “Sen benim ajanım olacaksın” diyerek bahçede, şurada burada arkadaşlarının konuştuklarını kendisine haber vermesini tembihlemişti. Sen o kutsal devletini sadece ve sadece bir “güvenlik devleti” olarak görür ve tanır, memurlarına ve bütün yurttaşlarına da

bu devleti ayakta tutmaktan başka bir varoluş nedenleri olmadığını söyleyen bir ideoloji empoze edersen, işte bütün bunlar normal olur, bunları yapmak "vazife" olur. Hani Ziya Gökalp'in dahi, yapılırken gözleri kapatmak zorunluğunun farkına vardığı o "vazife"! Böylece A'dan Z'ye, yediden yetmişe, gereğinde ajan, gereğinde cellat, gereğinde her şey olan insanlardan, "sayın muhbir vatandaş"lardan örölü bir toplum çıkar ortaya.

Bu ideal topluma tarihte en fazla otuzların ve kırkların Almanya'sı ile Japonya'sı yaklaşmıştı. Faşist İtalya ile Stalin'in ve Beria'nın Sovyet Rusya'sı bile idealin epey uzağında kalmışlardı. İnsanlarımız yeterince sistematik olmayı bir türlü başaramadığı için mi, yoksa mizacen böyle işlere yatkın olmadıkları için mi, kesin bir şey söylemeyeceğim, ama sonuçta Türkiye Almanya'dan çok İtalya'ya yakın. Kitleler düzeyine inildiğinde, öyle sıkı, tutarlı, kararlı bir faşizm görmüyorsunuz. Herhalde kitlesel düzeydeki bu "zaaf"ımızı telafi etmek için, seçkinlerimiz, örneğin yukarıda andığım türden profesörlerimiz, canla başla çalışıyorlar; onlar bayağı tutarlı ve kararlı. Türk'ün "beyaz" olanı, kara gömleği daha bir yakıştırıyor kendine.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

G-20 Toplantısı

Murat Belge 27.09.2009

G-20, G-şu, G-bu, pek önemsemiğim olgular değildir. Ama bu son toplantıları birdenbire dikkatimi çekti.

Toplantının yapıldığı yer, Pittsburgh kenti, bu bağlamda bir simge işlevi kazanıyor sanki. Pittsburgh, Amerika'da çelik üretiminin merkeziydi. Bir zamanlar, sanayi denince, dolayısıyla "kalkınma", "gelişme" denince, akla her şeyden önce demir-çelik sanayii gelirdi. Şu halde, Pittsburgh, Amerikan kapitalizminin "kalbi" gibi bir yer olmalıydı. Hiç yolum düşmeyen bu kentin ne kadar çirkin ve beter bir sanayi merkezi olduğunu çok dinlemiş ve okumuştum.

Ama bu yeni dünyamızda, demir-çelik üretimi o çok önemli konumunu kaybetti. Değişimden Pittsburgh da payını aldı; yığınla işyeri kapanırken yığınla insan da işsiz kaldı.

Böyle bir sanayi merkezi, doğal olarak, işçi hareketinin içinde de merkezî bir role sahip olmalıydı, mantıken. Pittsburgh, evet, öyleydi. AFL, yani Amerikan İşçi Federasyonu burada kuruldu. Sosyalist Meaney devlet tarafından ajanlaştırılıp AFL-CIO'yu da CIA-tipi bir sendikalizmin uluslararası örgütü haline getirinceye kadar, Amerika'da güçlü, mücadeleci, radikal bir sendikal hareket vardı. Pittsburgh bunun da merkeziydi.

Ken Loach İngiltere'nin çöken sınaî kentlerinde, özellikle Sheffield gibi yerlerde geçen acı insanî durumlar üstüne çok güzel ve sarsıcı filmler yapar. Pittsburgh'un da (adı, İngiliz Başbakanı, yaşlı Pitt'ten geliyor) benzer bir durumda olduğunu tahmin ediyorum. Bu dünyada biten, kaybolan şeylerin bir "yadigâr"ı olarak yaşamak, epey hüznü bir varoluş biçimi.

Dolayısıyla da başlıca konusu kapitalizmin son buhranı olan bir uluslararası toplantının (G-20) burada yapılmış olmasını simgesel bir durum olarak yorumluyorum.

Anlaşılan, bu tip toplantılarda artık iyice kanıksadığımız çeşitten protesto gösterileri de eksik olmamış. Ama sanki bu da daha çok "eski dünya"yı hatırlatan bir şey.

Gene de, ilkin başlıca konunun kriz olması, ikincisi de, belki, ev sahibi ABD başkanının sözgelişi Bush değil de, Obama olması bu toplantıya değişik bir hava verdi gibi geldi bana. Konunun kriz olması, bu "mağrur" zenginlerin epeydir yapmadıkları bir biçimde, "ofansif" değil "defansif" bir konuma düşmelerine ve sözlerine öyle bir noktadan başlamalarına yol açıyor. Tartışma buradan başlayınca, "vardığımız kararlarla krizin dünyaya yayılmasını önledik" yollu iyimser "kurtuluş" beyanlarında bulunmakla birlikte, dünyadaki ekonomik eşitsizliklerin dengelenmesi gibi konulara da giriyorlar. "Günaydın" denebilir, ama her şeye rağmen, her "uyanış" olumlu karşılanmalı. Bir de, daha dolaysız pratiğe yönelik, IMF'nin yapısının değişmesi ve dünya yüzünde daha "temsili" bir karakter kazanması gibi kararlar da verebiliyorlar.

Buralarda, Obama'nın kimliğinde taşıdığı simgelerin payı da olabilir diye düşünüyorum. Bizdeki "ulusalcı" ve "Cumhuriyetçi"ler gibi tabii Amerika'nın da Cumhuriyetçiler'i, aslan "Neo-Con"ları, Obama'nın taşıdığı bu simgelerin gerçeklik haline gelmesini önlemek üzere cansiperane bir savaş veriyor, direniyorlar. Bizde olduğu gibi orada da, böyle ideolojik pozisyonların yabana atılmayacak bir tabanı var. Obama'nın "Eski hataları artık tolere edemeyiz" gibi sözleri bu muhalefetin sinirini adamakıllı bozacağını tahmin edebiliriz –gene, tıpkı bizde de olduğu ve olacağı gibi.

Bu krizin "kapitalizmin sonu" falan gibi anlamlar içerdiğini hiç düşünmemiştim. Ama bir "uyarı" zili çaldığından şüphe yok. Daha "sorumlu" olmak gerektiği, gene Obama'nın söyledikleri arasında. Ama "sorumlu" olmak, aklievvel CEO'ların karşılıksız çek vermesini önlemekle sınırlı bir şey olmamalı. Hepimiz aynı dünyada yaşıyoruz ve ne bu dünyaya, ne de birbirimize iyi bakıyoruz. Daha "dayanışmacı" bir "ethus"a yönelmeli ve bunun kurumlarını kurmalıyız. Şimdi sorunu kapının önüne getiren ekonomi oldu, ama bu dediğimin nihaî çözümü "dünya devleti"ne giden yolun taşlarını döşemeye ciddiyetle başlamaktır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devr-i sabık

Murat Belge 29.09.2009

Sezin Öney dünkü (pazartesi) yazısında, "lustration" konusunu açıyordu. Bizim siyasî jargonda buna en yakın kavram "devr-i sabık yaratmak"tır. İktidardan uzaklaşmış ("düşmüş" de diyebilirsiniz) bir eski yönetimi, yeni yönetim, iktidardayken işlediği iddia edilen suçlardan ötürü yargılsa, bizde buna "devr-i sabık yaratmak" denir. DP zaman zaman CHP'yi "yaparız ha" diyerek tehdit etmişti; ama tabii Yassıada yargılamasının tamamı bir "lustration" ya da "devr-i sabık" örneği idi.

Sezin, benim bir eski yazıma da değindiği bu yazısında, Türkiye'nin feraha çıkmasında bu yöntemin işe yarayabileceği görüşünü savunuyor. En belirgin olarak uygulandığı, sosyalizm-sonrası Doğu Avrupa toplumlarından örnekler veriyor. Bunun bazı sakıncaları ("intikam aracı" haline gelmesi gibi) olabileceğini de

hatırlatıyor, ama son analizde, Türkiye’de “gerçek arınma” için bunun gerekli olduğunu savunuyor.

Konuya teorik bir düzeyde baktığımda ben de bunun iyi bir şey olduğunu, “yargı önünde *adilce* hesaplaşmanın” yararını görüyorum. Ama teoriden Türkiye’nin pratiğine, yani somut koşullarına yöneldiğimizde, yığınla sorun ve güçlük gözümü almaya başlıyor.

Burada en önemli sorun, bence, bir aşamada “suç” sayılan ve yargı önüne getirilen olaylardan birçoğunun, belki kendileri değil, ama olmalarına yol açan ideolojinin, toplumda hatırısayılır bir kitle tarafından “meşru”, “doğru”, “iyi” vb. yargılarla benimseniyor olması. Bu durum, Doğu Avrupa’nın eski Sosyalist ülkelerinde de sorun çıkarmıştı. Örneğin, kim yargılayacak? Somut hayat akışı içinde, bakarsınız yargılanan olayın yargıçları, bir zaman önce o değer yargılarını benimseyen, onların sözcülüğünü yapan kişiler de olabilir.

“Lustration” uygulamasından başka, Güney Afrika’nın uyguladığı yöntemler de ilginç ve anlamlı. Böylesine dikenli geçmişli olan bütün toplumların o geçmişten arınmak için birtakım “yüzleşme” yöntemleri bulması, geliştirmesi gerekiyor. Ne yazık ki biz de bu gibi toplumlarla aynı kategorideyiz. Dolayısıyla aynı ihtiyaç bizim karşımızda da duruyor. Ama sanırım her toplum, bu ihtiyacın giderilmesinin yollarını kendi tarihinin oluşturduğu yaşantısal çerçeve içinde biçimlendirmek durumundadır. Varolan örneklerden esinlenilir, ders çıkarılır, ama onlar olduğu gibi alınmaz (bunları genel olarak söylüyorum, Sezin’le tartışmak üzere falan değil).

Bizim iktidar mücadelelerimize kan ve komplonun karışması, bir bakışla, altmış darbesinden sonradır: yeni ideoloji sosyalizme karşı, Komünizmle Mücadele ve İlim Yayma dernekleri adına, Düzce’den bindirilmiş kıta getirerek saldırılar (henüz “taş ve sopa” aşamasında), derken Vedat’ın, Taylan’ın, Battal’ın öldürülmeleri, derken Kanlı Pazar; 12 Mart; onu izleyen dönemde kışkırtılan komünist-ülkücü çatışması, ona temel sağlayan Sünni/Alevi gerilimi, 1 Mayıs Kıyımı gibi korkunç komplolar. Hayatımızın akışını çizen ve aynı zamanda kahreden, mahveden bu kanlı koridor. Bu iğrenç sürecin “kurtuluş”unu simgelediği iddia edilen 12 Eylül! Ve oradan bugünlere uzanan yol: JİTEM’ler, Susurluk’lar, Ergenekon’lar.

Ama bu “kriminal” tarihin öncesinde bir barış cennetinde mi yaşıyorduk? Bütün bunlar, “Cumhuriyet’i korumak ve kollamak” üzere, bunu yaptığına –sanırım sahiden- inanan bir yığın kişi tarafından yapılmadı mı?

Ama bunları Cumhuriyet mi icat etti? Öncesi neydi? İttihat ve Terakki ya da Teşkilât-ı Mahsusa neydi?

Tabii bütün bunların eşsiz bir “şanlı tarih” oluşturduğunu söyleyen ve bu ülkede eğitim gören insanlara bunun böyle olduğunu öğretenler var. Bunu gerçekleştirmek üzere yetiştirilmiş binlerce öğretmen var. Bu boyutlara varan bir gerçeklik karşısında, kimden neyin hesabı sorulabilir?

Üstelik şu anda da kıran kırana bir mücadele içindeyiz: değişecek ve demokrasiyle yaşamaya başlayacak mıyız, yoksa bu kirli devletimizle bildik hayatımızı yaşamaya devam edecek miyiz?

İkincisini tartışmanın bir anlamı yok. Birinciye gerçekleştirmek istiyorsak, onu mümkün kılmanın araçlarını tartışmalıyız.

Hanedan

Murat Belge 02.10.2009

Çeşitli bakımlardan türünün "son"u olan Şehzade'nin ölümünden sonra bazı yazarlar bu konunun evveliyatıyla ilgili görüşlerini yazdılar. Cenaze töreninin öncesinde bazılarımızın zihninde bazı çekinmeler olmadığı söylenemez: akla gelmedik herhangi bir şeyin siyasette "düşman" tarafı açmaza düşürecek bir silah gibi kullanıldığı bu ortamda, bu törenle birlikte, başımıza bir de "hanedan sorunu" alır mıyız, Osmanlı yönetimine dönüş krizi de çıkar mı, AKP hanedanı geri getirme planları yapıyor mu vb?

Cenazede hernekadar İsmailağa cemaati, cüppeleri ve sarıklarıyla boy gösterdiyse de, korkulan kötülükler olmadı. Türkiye Cumhuriyeti'ni tehdit eden bir "hanedan tehlikesi" olmadığına karar verdik. Daha doğrusu, bu işlerin Türkiye'de "olma biçimi"ni gözönüne alarak, böyle bir tehlike olmasına gerek görmediğimiz için böyle bir tehdit de oluşmadı.

Birinci Dünya Savaşı, arkaik "teritorial" imparatorlukların sonunu getiren bir tarihî olaydı. Ama bu imparatorlukların zaten sonu gelmişti. Yorulmuş, bitap düşmüşlerdi. Tabii bir hanedanın tahtını bırakıp gitmesi kolay bir şey değildir. "Sultan" olarak yapacağı kalmamış bir insanın Sultan *olmayarak* yapacağı daha da az olabilir. Bu toplumun herhangi bir yeniliği yapmakta nasıl ayak sürüdüğü mâlûm. O şeyi yapmayı düşünmek, sonra bir daha düşünmek, sonra tartışmak, sonunda bir karar vermek, ama kararı vermekle yapmak arasında alabildiğine vakit geçirmek, başlamak, ara vermek, bir süre ertelemek...

Mustafa Kemal'in bunları bekleyecek vakti de, sabrı da, yoktu. Onun için hanedanın burada kalmaya devam etmesi pek öyle olabilecek bir şey değildi ve zaten olmadı.

İnsan, tarihte "olmuş"ları düşünürken, "olmamış"ları da aklından geçirmeden edemez. Bu çerçevede, Cumhuriyet'in başında varolan Hilâfet kurumunun devam etmesi durumunda neler olabileceği de çok kişinin aklını kurcalamış bir sorudur.

Çünkü şöyle bir paradoks var: Cumhuriyet'i kuran ve başına geçen Mustafa Kemal'in topluma sunduğu proje, bir Batılılaşma projesi. "Batılı (gibi) olacağız" diyor. "Bunu çabucak öğrenin ve yapın." Bu arada sürülen aile ise toplumun en ileri derecede Batılılaşmış ailesiydi.

Hanedanın kendi paradoksu, "imparatorluk yönetme"nin potansiyel adayı olan Şehzadelerin genellikle son derece eğitimsiz ve cahil olması, buna karşılık kız çocukların çok iyi öğrenim görmesiydi. Yabancı dil bilirler, yabancı dilde kitap okurlar, piyano veya başka bir Batılı saz çalmayı –çok zaman neredeyse "virtüöz" denecek derecede- öğrenirlerdi.

Ama sonuç olarak hepsi, toplumda başka hiçbir kesimle kıyaslanamayacak kadar iyi eğitimliydi ve soyut bilgi düzeyinin ötesinde "hayat tarzı" olarak da Batılıydılar.

Halife Abdülmecid, yaşadığı süre içinde muhtemelen en parlak Türk ressamı ya da en parlak üç beş kişiden biriydi. Yaptıkları arasında bir çeşit "nü" bile vardı.

“Olmamış”ları akıldan geçirmek derken bunları düşünüyorum. Hayal edelim ki Cumhuriyet kuruldu; Mustafa Kemal Cumhurbaşkanı oldu; Abdülmecid’in Halife’liği de devam etti (buna Terakkiperver Fırka da muhtemelen en ideal çözüm gözüyle bakardı). Bu son derece muhafazakâr ve ancak geleneği içinde “otorite” olarak kabul ettiği insanların sözüne güvenen toplumda Batılılaşmayı sindirmek daha kolay olmaz mıydı? Resim yapan bir Halife’nin halka yobazlık tavsiye edeceğini hiç sanmıyorum.

Ama olamazdı bu ve zaten sonuçta olmadı. Bunun için de kimse suçlanamaz. Temel sorun “meşruiyet” sorunuydu; altı yüz yıllık hanedanın yönetimine son veriyorsunuz; ama hanedandan biri, “Halife” sıfatıyla, hâlâ ortalıkta. Ve gene aynı “muhafazakâr” toplum. Halife’nin, bir zamanın Padişah’ının yetkilerini de yeniden ele geçirme hırsına kapılmayacağını bir garantisi vardı.

Yani, evet, olamazdı. Olamazdı ama, bu da, “yazık oldu” dememize engel değil. O zamandan bu zamana, bu toplumun değişik kesimlerinin artık nihayet birbirleriyle barışmasına zemin sağlayacak birçok gelişme oldu.

Ama hâlâ gözümüz orada değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk’üm, doğruyum...

Murat Belge 03.10.2009

Avrupa Konseyi’nin İnsan Hakları Komiseri olan (sınıırım Almanya’dan) Thomas Hammarberg’in “Ne mutlu Türk’üm diyene” sözünü ayrımcı olarak nitelediği raporun haberi Türkiye medyasına da yansıdı ve epeyce yankı yarattı.

“Her şeyimize karışıyorlar”; “bunlara kendimizi beğendiremeyiz zaten”; “asıl onlar ayrımcılık yapıyor”... Tepkiler böyle biçimler alıyor.

Biz bu “vecize”ye ve daha birçok benzerine alışmışız. Aynı doğrultuda simgelere de öyle. Bu kadar alışık olduğumuz, dolayısıyla son derece normal saydığımız bir şeye bir “ecnebi” bir kulp takınca bazılarımız buna fena halde sinirleniyor. Bunu kararlı ve bilinçli bir düşmanlığın belirtisi olarak yorumluyor. Daha doğru bir formülasyonla anlatmak gerekirse, halk dünyayı böyle görmek üzere eğitilmiş ve bayağı geniş kitlelerde bu eğitim başarılı olmuş. O zaman, çeşitli nedenlerle Avrupa’dan ve evrensel demokrasiden hoşlanmayanlar, bu hazır zemini bu tip bir ajitasyonla etki altına alıyorlar.

Oysa, evet, “Ne mutlu Türk’üm diyene”, ayrımcılık yapan bir sözdür elbette. Azıcık nesnel bir bakışla bakan bunu kolaylıkla tesbit edebilir. Böyle olduğunu söylemek için “Türk düşmanı” falan olması da gerekmez.

İlkokul çocuklarının Allah’ın günü avaz avaza bağırduğu “Türk’üm, doğruyum, çalışkanım...” teranesini Reşit Galip yazmıştı. Başka şeyler bir yana, Birinci Türk Tarih Kongresi’nin tutanaklarını bir karıştırın; orada Reşit Galip’in “Türklük” üstüne söylediklerine de göz gezdirin: “dorikosefal”den, “brakisefal”den geçilmez. Zeki Velidi ile Orta

Asya'nın kuruyan iç denizi üstüne uzun tartışmalara girer.

Ama ilkokulun bu "and"ının ırkçı-şoven bir ideoloji aşılacak üzere hazırlanmış bir metin olduğunu anlamak için Reşit Galip'in bu tür "eser"lerini incelemek de gerekmiyor. Bu metnin ne olduğu, ne yapmak istediği apaçık.

Böyle bir andı okumak, kendisini "Türk" olarak tanımlayan biri için oldukça ağır bir eziyet olmalı. Bu durumlarda hep birileri çıkıp "Türk" kelimesinin etnik olmadığını, genel olarak bu ülkede yaşayan herkesi kapsadığını anlatır. Ama her türlü günlük, genel, sıradan, normal bağlamda "Türk"ün kim ve ne olduğu anlatıldığında, Kürt, Arap, Ermeni, Yahudi vb. kökenli birinin orada kendine bir yer bulması da mümkün değildir. Bulgaristan'da "soydaş"larımız vardır (Yunanistan'da olduğu gibi). Ama Irak'ta "Kuzey Iraklı" adıyla anılan birileri yaşar.

Sorun, bizim kendimiz için normalleştirdiğimiz, olağanlaştırdığımız bu tür söz, slogan ve simgelerin bayağı yer tutması, bayağı kalabalık olması. Türkiye'nin "toplum mühendisleri" bütün ülkeyi bunlarla döşemiş. Gazete alıyorsun, "Türkiye Türkler'indir" diye okumaya başlıyorsun. Sabah okula başlarken "Türk'üm, doğruyum" diye bağırıyorsun. Sağın bayrak, solun bayrak, hangisi daha büyük olacak yarışında. Maça gidiyorsun, olmadık pankartlar. Böyle uzuyor gidiyor.

Şimdi, bu kılık kıyafette, dünya içine çıkmak mümkün değil. Oturduğun yerde oturur, kimseye ilişmezsen (ki ilişmeden de pek duramayız), sana da ilişmeyebilirler. Ama "Avrupa'ya gideceğim", "Dünya siyasetinde rol oynayacağım" türünden iddiaların olaksa bu ilkel ve saldırgan milliyetçilikten vazgeçmen, bunun ait olduğu çağdan uzaklaşman gerekiyor.

Bunu yapmak için de bu kurmaca-düzmece dünyayı yıkıp baştan kurmak zorundayız. "Bon pour l'orient" da değil, "Bon pour Turquie seulement" tarihten, gerçeklik algısından, vecizelerden, sloganlardan kopmak zorundayız.

O zaman, kötü bir kâbustan uyanmış gibi, önce biraz şaşkın, sonra gitgide ferahlayarak, rahatlayarak, normal insanlar haline geliriz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Türk evi" ve çeşitli masallar

Murat Belge 04.10.2009

Carel Bertram bir Amerikalı. Kitabının önsözünden, Berkeley'yi bitirdikten sonra UCLA'ya geçtiğini ve orada lisans-üstü çalışması sırasında mimarî, şehircilik gibi konulara yöneldiğini öğreniyorum. Türkiye'ye ilgi duymaya başlamış, buraya gelmiş, araştırmış ve sözünü ettiğim kitabı ortaya çıkarmış: *Imagining the Turkish House* ("Türk Evini Tahayyül Etmek"), University of Texas, Press, 2008. Yani çok yeni bir kitap.

"Imagine" kelimesi (hayal etmek, tahayyül etmek vb.) Benedict Anderson'ın ulus-devletleri nitelenmek için kullandığı *Imagined Communities* kitap adından sonra özel bir anlam kazandı. Sık sık bu bağlamda tekrarlanıyor ve hep istenen, özlenen bir kimlik, aidiyet, bir geçmiş kurgusunu anlatıyor. Carel Bertram'ın anlattığı "Türk Evi" de böyle bir şey.

Çünkü gerçekte "Türk Evi" diye bir şey yok. Bu "terim"le anlatılan yapı tipi Osmanlı tarihi içinde oluşmuş; Osmanlı zihin dünyasında "Türk" şimdiki gibi önemli bir kavram olmadığı gibi, somut gerçeklik düzeyinde de, Osmanlı toplumunu meydana getiren etnik, dinî, kültürel (vb.) karmaşa, bu toplumun kültürel ürünlerinin de karakterini belirliyor.

Nedir bizim "Türk Evi" dediğimiz? Örneğin Safranbolu'da, Kula'da, Eğin'de oldukça yoğun bir şekilde bugüne kalabilmiş evler, değil mi? Saydığım bu üç yerin ikisinde Rum, üçüncüsünde Ermeniler yoğun. Ama zaten imparatorluğun ("imparatorluk" denen şeyin tanımı gereği) her yeri böyleydi. Rum, Ermeni değilse Süryani, Arap vb, yani Türk olmayan, ama Osmanlı olan kesimler, halklar, onların her türlü etkileri. Bu toplulukların Türkler gelmeden çok önceleri de bu topraklarda oturduğunu biliyoruz (tabii "biz", Sümer ve Hitit kılığına girerek hepsinden önce buraya gelmiş ve "Türk evi" inşa etmeye başlamış olabiliriz).

II. Meşrutiyet'te "Türkçülük" akımı başgösterdi ve "Osmanlı" olmak gitgide sorunsallaşan bir durum haline geldi. II. Mahmud'la, Tanzimat'la başlayan Pan-Otomanizm sökmemişti, imparatorluk dağılıyor, fırsatını yakalayan gidiyordu. Böylece "Türk" ile "Osmanlı"nın ilişkisini açıklamak çetrefilleşti. Ta başta, "Türk" olmasa, "Osmanlı" olmazdı; öyleyse Osmanlı'nın sahibi Türk'tü, ama "Ben Osmanlı'yım" deyince, bunun içine bir yığın "Türk-olmayan" öge giriyordu. Bu "Türk-olmayan" ögelerin hemen hemen hepsiyle de kavga halindeydik.

Carel Bertram bu sürecin bir aşamasında Hamdullah Suphi'nin nasıl "Osmanlı evi" denen yapıya "Türk evi" dediğini, bunun nasıl o zihin bulanıklığını yaşayan insanlara çekici ve "sorun çözücü" olduğunu anlatıyor. Aslında gene harcında payımız olan, dolayısıyla *bizim* mirasımız olan bu evi, bu sefer kısmen değiştirmek gereğini duyduğumuz kimliğimize uydurmak üzere "yeniden temellük" ediyoruz. Böylece gerçeklik kendisi değilse de, "kavram"ı, "Türk olmayan" bütün ögelerinden arındırılıyor, "Osmanlı" dönüşüp "Türk" oluyor, "ev" de yalnız bizim oluyor. Hani, gerçeklik düzeyinde sık sık görülen "miras davaları"na benzer bir gidişat.

Şimdi bunları dün yazdığım yazıda söylediklerime bağlayayım. Dün, "Ne mutlu Türk'üm diyene" ve "Türk'üm, doğruyum" gibi sloganlardan yola çıkmıştım. Bir kâbus haline gelmiş bir imparatorluk yapısından, "homojen" olması çok istenen, ama geçmişi nedeniyle öyle olamayan bir ulus-devlete geçiliyor. Bu sloganlar da, bütün "fiktif-mitik" tarih kurguları da böyle zorlu bir durumun psikolojisinin getirdiği, o zamanın ihtiyaçlarına cevap vermek üzere kurgulanmış formüller.

Bu, "anlaşılır" bir durum; ama "anlamak", ille de "kabul etmek", hele hele ilelebet öyle yaşamaya razı olmak demek değildir. Bunun için, "değişmesi ve gerçekliğe uygun hale getirilmesi gereken daha çok şeyimiz var" diyorum. Bunların değişmesini "sıraya koyma"nın da ne anlamı var, ne de imkânı. "On yıl daha Etrüskler Türk olmaya devam etsin; Ermeni sorunun hafiflettiğimizde yeniden bakarız" tarzında politikalar olamaz. Bu "fiktif uluslaşma" miti işte (zaten kendi elimizle yok ettiğimiz) evimizden yediğimize, içtiğimize, her yere yayılmış, her şeyi kaplamış. Niye böyle oldu, bunu da tartışmak gerekiyor, ama bu masal dünyasından gerçeklik dünyasına geçmek durumundayız, toplum olarak, tıpkı, belirli bir yaşa gelince masal değil de roman okumak ihtiyacı duyan bireyler gibi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Papandreu

Murat Belge 06.10.2009

Yunanistan'daki seçimde bu sonuçların alınacağını doğrusu hiç tahmin etmiyordum. Papandreu'nun başında bulunduğu PASOK'un iktidardaki yıpranmış Yeni Demokrasi'nin önüne geçeceğini tahmin edebiliyordum. Yunan halkı Yeni Demokrasi'nin temsil ettiği tipte bir "sağ"ı pek sevmez. Ama böyle açık fark beklemiyordum. Onun için şaşırdım, aynı zamanda sevindim de.

"O tip sağ" dedim, çünkü ban göre PASOK da, geleneği içinde ele alındığında, soldan çok sağda tanımlanabilecek bir partidir. Ama aynı zamanda bir çeşit "populist solculuk" çizgisini de elden bırakmaz. Konu "milliyetçilik" olunca, Yunanistan'da kimse bunu bırakmaz –Komünistler dahil. Nitekim bir "sosyalist" partinin adının "Pan-Helen" olabilmesi de, bildiğim kadarıyla yalnız Yunanistan'da mümkün olan bir durumdur.

Gene de, ihtiyatlı konuşalım, abartmayalım. Ne olsa Akdenizliyiz; burada neyin en olduğu kesin değildir, hiçbir şey sıkı sıkıya tanımlı değildir ya da başka yerlerde yapılmış tanımlara uymaz. Önümüzde taptaze "Türkiye solu" örneği varken... Miloşević ve Sırp "solculuğu" varken...

PASOK'la genel Yunan mizacı arasında bir uyum olduğunu düşünürüm hep. CHP gibi, içinden çıktığı bünyeye aykırı ("içinden" çıktığı zaten tartışmalı ya) bir örgüt değildir. Avrupa ülkelerinde an başarılı "sol" partilerden biri olmasının sırrı da bence buradadır. Tabii PASOK, son analizde, şöyle ya da böyle, ama bir "sosyalist parti" olarak kurulmuştu (1974'te, Andreas Papandreu tarafından); ceberut tek-partiyken bir sabah aynada kendine bakıp "meğer ben ortanın solundaymışım" dememişti.

"Şaşırdım" ve "sevindim" diyorum, çünkü Yorgo Papandreu, babasına çok benzemiyor. PASOK'un "solculuk" üslubu, Yunan halkının "mizacı"na yatkın; ama Yorgo Papandreu'da bu üslubun ve bu mizacın çok köklü bir parçası olan "popülizm"den yok ya da olduğu kadarı, Yunanistan'da siyaset yapıyor olmanın ona empoze ettiği bir kaçınılmazlıktan ileri geliyor. Partisi de, Yorgo'nun karşısına bir rakip çıkaramıyor, ama aynı zamanda onu tam olarak içine sindiremiyordu. Sanki annesinin Amerikalı oluşu, oğul Papandreu'da "tam Yunan" olmayan, öyle sayılmayan birtakım özellikler yaratmıştı. Mavi boncuk dağıtmıyor, demagoji yapmıyor, halk dalkavukluğuna taviz vermiyor –Yunan değil de "İsveç solcusu" gibi bir adam. Bu çok yanlış bir tesbit değil zaten. Yorgo Papandreu, Yunanistan'da ve Yunan solunda, uluslararası ölçü ve standartları temsil eden bir kişi. Bir süreden beri Sosyalist Enternasyonal'in başkanı olması da boşuna değil.

Dışişleri Bakanlığı sırasında, Türkiye ile ilişkide, Yunanistan için devrim sayılacak bir dönüşüm yaratmıştı. Tabii bunda o zamanın başbakanı Simitis'in de payı vardı ama politikayı yürüten Yorgo Papandreu'ydu. Her yerde ve her durumda Türkiye'ye karşı tavır alan Yunanistan yerine, "Avrupa Birliği içinde bir Türkiye"yi savunan bir Yunanistan'ın, Yunanistan için daha akılcı ve faydalı olacağı düşüncesini onlar ürettiler ve büyük ölçüde kabul ettirmeyi, yerleştirmeyi de başardılar. Örneğin Karamanlis ve Yeni Demokrasi bu politikadan öyle fazla bir sapma göstermedi.

Böylece Papandreu ve Yunanistan, Türkiye'deki, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılmasını ne pahasına olursa olsun engellemeye çalışan sağ ya da "sol" kökenli demokrasi düşmanlarıyla aynı safa düşmemiş oldu. Papandreu'nun şimdi başbakan olarak bu politikayı genel çizgileriyle sürdürmesi beklenir.

Bu seçim sonucunu, Yunan halkının, seçmenin Papandreu'da "tipik Yunan" olmayan, çünkü "uluslararası" olanı yadırgama durumundan çıkmasının işareti olarak yorumluyor ve asıl bunun için kazanmasına seviniyorum. PASOK'a bu değerleri içeren bir karakter kazandırmak, Yunanistan'da başbakanlık yapmaktan bile daha güç, daha fazla ustalık gerektiren bir iş olabilir.

Türk milliyetçiliği ve onun kaçınılmaz sonucu "Türk taşralılığı" akıllara seza bir şeydir, ama Yunan milliyetçiliği ve Yunan taşralılığı, Yunan "kimseye benzemezliği" de ondan aşağı kalır nesneler değildir.

Bunları düşünerek Yorgo Papandreu'ya yürekten başarılar diliyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Yeni' Anayasa

Murat Belge 09.10.2009

"Demokratik Açılım" kelimeleriyle telaffuz edilen süreç şu ana kadar somut bir biçim olmamış olsa da, insanların umut ve beklentilerini ayakta tutmaya devam ediyor. Yalnız Kürt sorununda değil, hiç eksikliğini duymadığımız bütün sorunlarımızda benzer bir çözüm yönteminin benimsenmesi yolunda güçlü bir irade olduğuna işaret eden birçok belirti görülebiliyor.

Tabii aynı zamanda mümkün olan her şeyi anlamsız bir şiddet gösterisine dönüştürme fırsatı olarak değerlendirilen öteki irade de görev başında olmaya devam ediyor. O cephede yeni bir şey yok.

Bu tartışmaların ya da didişmelerin bir aşamasında "Demokratik Açılım" çerçevesinde bir Anayasa değişikliği düşüncesi olmadığı söylendi. Yanılmıyorsam hem Başbakan, hem de İçişleri Bakanı, bunu dile getirdiler. Ama bu da başlayan süreç hakkında bir tereddüt yarattı: 1982 Anayasası'nda değişiklik olmadan, Kürt sorununda ya da herhangi bir sorunda, bir "çözüm" düşünebilir miyiz? Anayasa'nın kendisi, her sorunla olası çözümü arasına girip oturmuş, başlı başına sorun. O çözülmeden neyi çözeceksin?

Daha önce de yazmıştım: Kürt sorununda barışçı bir çözüme doğru yol almak istiyorsak, atılması son derece kolay bazı adımlar var. Kaç kere söyledim, belli ki daha da kaç kere söyleyeceğim: Mustafa Muğlalı Kışlası'nın adını değiştirmek gibi bir adım bütün basitliğine, kolaylığına rağmen, dünya kadar ilerleme sağlar. Üstelik bu yalnız Kürt sorunuyla ilgili bir karar değildir. Bu toplumu ve kurumlarını Topal Osmanlar, Yahya Kaptanlar, Mustafa Muğlalılar gibi "millî" kahramanlara sahip bir toplum olmaktan kurtaracak bir sürecin başlangıcıdır. Onun için de pek çok sorunun çözüm anahtarı, böyle bir yaklaşımın içindedir. Ama nedense, bunun kadar anlatılması zor bir durum yok.

Hükümetin “Anayasa değişikliği olmayacak” sözünü ben bu işin nihai çözümüne ilişkin bir değerlendirme olarak yorumlamıyorum. Çünkü böyle bir şey zaten mümkün değil. Bu herhalde bir zamanlama sorunuyla ilgili. “Anayasa değişikliği” gibi, Meclis’te kıyametler kopmasına yol açacak (bugünkü Meclis yapısında) işlerden Anayasa Mahkemesi’nin “taş koyma” mantığını harekete geçirecek prosedürlerden önce, Mete Tunçay’ın deyimiyle “yapılabileceği yapmak” bence de en mantıklı, en akılcı yaklaşım. “Anayasa değişikliği” gibi bir şey, zaten, kâğıt üstünde yapılacak bazı değişikliklerden ibaret bir şey değildir. Bu bir “konsensus” sorunudur, öncelikle; sonra da, bir “sindirme” sorudur. Bugün şöyle bir durup çevremize baktığımızda, görünen (kendini gösteren) Türkiye’nin ne birincisine, ne de ikincisine hazır olduğunu söylemek mümkün.

Ama bunu söylemek, “Anayasa değişikliğinden vazgeçelim” demek değil. Hattâ, “Anayasa değişikliğini konuşmayı erteleyelim” demek de değil. Çünkü tam da bu nedenlerle, değişiklik üstüne *konuşmaya, tartışmaya* hiç vakit geçirmeden, hemen şimdi başlamamız gerekiyor. Bundan bilmem kaç yıl önce yapıp bitmiş olması gereken bir şeyden söz ediyoruz çünkü –hattâ, zaten olmaması gereken bir şeyin düzeltilmesinden söz ediyoruz. “12 Eylül Anayasası” gibi, akla zarar, bir deli gömleğiyle bunca yıl yaşamayı kabul etmiş, içine sindirmiş bir toplum olarak.

Ve gene bilmemiz, anlamamız gerekiyor ki, şu anda önümüzde duran yakıcı sorun, en önemli sorun, Kürt sorunu olmakla birlikte, irili ufaklı, şöyle diyele böylesiyle, her türlü sorunumuzu çözmemiz için *bu* Anayasa’yı değiştirmek durumundayız.

Çünkü bu Anayasa bizim “sorun çözme yeteneğine sahip bir özne” olmamıza engel, her şeyden önce. Bu Anayasa bize, “Sen davranışlarından sorumlu, ergin bir kişi değilsin. Sen ancak bir vasiğin güdümü altında yaşayabilirsin. Haddini bil ve ona göre davran” diyor.

Ve biz 1982’den beri bu Anayasa’yla, bu koşullarda yaşıyoruz. Bu kadar “itaat” artık herhalde yeter.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi ‘ruh’u korumalı

Murat Belge 10.10.2009

“Anayasa Mahkemesi” dediğimiz türden kuruluşların dünyadaki ilk örneği Amerika’nın “Supreme Court”udur. Dünyanın “en eski” diyebileceğimiz anayasası da zaten Amerika’nın. Çok dikkatli, çok iyi yazılmış bir anayasa olduğu için bunca yıl sonra hâlâ geçerli, hâlâ sorunlara yeterli cevap verebiliyor. “Supreme Court” için bulduğu formül de çok iyi, çünkü bu mahkemeye “Anayasa’yı koruma (“muhafaza” etme de diyebiliriz) değil, Amerikan demokrasisinin ruhunu koruma görevi veriyor. Dolayısıyla ucu bizimki gibi sımsıkı kapalı değil, ucu açık bir metin bu, ucu açık bir anlayışın ifadesi.

Türkiye’de pratiğin bize öğrettiği kalıp şöyle bir şey: TSK yönetime el koyup anayasa yapar; böylece Cumhuriyet’i koruma ve kollama görevini yerine getirmiş olur; bundan sonra, ülkenin yargıçları, o anayasayı korur ve kollarlar –TSK yenisini yapana kadar.

Ne var ki, son yıllarda bu kalıpta bazı ufak tefek farklılıklar görülmeye başlandı. Epeydir, "darbemtrak" şeyler olsa da, şöyle dört dörtlük, yeni anayasası da içinde darbeler olmuyor. Bu arada, zaman zaman, son anayasanın (ya da son deli gömleğinin) orasında burasında açılan deliklerden biraz hava dolaşımı oluyor. Bir yandan toplum olgunlaşıyor, demokrasi talepleri artıyor. Bu yeni koşullarda, yüksek yargı organlarımız Amerika'daki Supreme Court'un anayasada tanımlanmış görevini hatırlatan davranışlarda bulunmaya başladılar. Tabii arada önemlice bir fark yok değil. "Amerikan demokrasisinin ruhunu korumak" demiştik. Burada bizim öyle "ruhu" korunacak bir demokrasimiz hiç olmadı. Burada "korunacak" bir "ruh" varsa, bu, olsa olsa, anlı şanlı Türk "otoriteryanizmi" olabilir. Yargı organlarımız da zaten aynen bunu yapıyorlar. Anayasa Mahkeme'miz, çeşitli kararlarıyla, ama öncelikle 367 kararıyla, dünya hukuk tarihinde kendine seçkin bir yer edindi. Yargıtay'a daha fazla iş düşüyor; ama Yargıtay, hiç üşenmeden, yorgunluk belirtisi göstermeden, kahramanca çalışıyor ve Türk otoriter siyaset felsefesinin "ruhu"nu, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin darbe yapmasına gerek bırakmayacak şekilde, sonuna kadar, koruyor. Bu uğurda içtihat yapmak gerekiyorsa onu da yapıyor. 301'le ilgili, herkese dava açma hakkı tanıyan son kararıyla olsun, Ergenekon savcılarına dava açmanın yolunu açan son kararıyla olsun, bu "ruh" koruma yolunun yılmaz yolcusu olduğunu bir kere daha kanıtladı.

Biz şimdi pek de kalabalık sayılmayacak bir grup insan, Ankara'dayız; "Anayasa değişikliği"nden çok "Yeni Anayasa" denecek bir çalışmaya başlamak üzere, bir "ilk" toplantı yapmaya hazırlanıyoruz. "Yeni" dediğimiz bu Anayasa'nın ne gibi özellikleri olması gerektiğini düşündüğümüz sorulacak olursa, bu tabii böyle "mekanik" bir biçimde geçirilecek konu değil ama, şimdi yürürlükte olan anayasada bulunan şeylere yer vermeyen, yürürlükte olan anayasada bulunmayan şeylere de yer veren bir anayasa düşünüldüğünü söylemek, herhalde çok yanlış olmaz.

Türkiye böyle: ideolojik makasın uçları gitgide açılıyor. Birileri şu içinde bulunduğumuz vesayet rejiminden çıkmanın yolları nelerdir, bu yolar nasıl açılır, diye düşünürken, başka birileri de "Bu vesayet yetmiyor; daha başka ne gibi tedbirler alsak da vesayetin katmerlisini devam ettirsek?" diye kafa yoruyor.

"Yeni Anayasa" elbette her şeyin çözümü olamaz; ayrıca, bugünden yarına erişilebilir bir hedef de değildir. Ama ortada "Türkiye'nin demokratikleşmesi" gibi bir proje varsa –ki, her şeye rağmen, var- onun gerçekleşme noktası da "yeni", "sivil" ve "demokratik" bir anayasanın yazılması ve pratik alanda kazanılmış hakların hukukî garantisi olarak bu ülkenin semalarına gerilmesidir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ankara'da Anayasa toplantısından

Murat Belge 11.10.2009

Bugünün gazetesinde çıkan yazıda belirttiğim gibi, şimdi Ankara'da, "Yeni Bir Anayasa" veya "Sivil ve Demokratik Anayasa" üstünde konuşmak üzere toplandık, konuşuyoruz.

"Yeni Anayasa'yı ben, Türkiye'nin demokratikleşmesinin olmazsa olmaz koşulu olarak görüyorum. Ama bu, yani

belirli niteliklere sahip böyle bir metnin ortaya çıkmasını, sürecin başında değil de sonlarında erişilecek ve belki de hattâ sonuçlandıracak bir menzil gibi düşünüyorum.

Demek istediğim şu: öyle bir metinde yazılı olarak ilkeler, ancak, bir ülkenin yurttaşlarının zihninde köklendiğinde anlamlı ilkeler haline gelir. Yurttaşların benimsemediği anayasal ilkeler, "kâğıt üstünde" kalmaya mahkûmdur. Anayasa, demokratik bir Anayasa, elbette ki *gereklidir*, ama toplumda karşılık bulamamışsa, *yeterli* olamaz.

Bugün bu "Yeni Anayasa" konusunu, şüphesiz *her şey* için, ama özellikle Kürt sorunu bağlamı içinde konuşuyoruz. Tekrarlamaya gerek yok, bu sorunun çözümü için de "Yeni Anayasa" nihaî merci olacaktır. Gelgelelim, bu konu çerçevesinde, tasarlayabildiğimiz en ileri demokratik ilkeleri içeren bir "Yeni Anayasa" yazdığımızda, bu sorunun çevresinde oluşmuş birikimle ilgili bir değişim yaratmamış durumdaysak, o demokratik ilkelerle nereye kadar gidebiliriz? "Hiçbir yere gidemeyiz" demek istemem, çünkü gidilebilir. Ama o birikimin sıradan insan yüreğinde ve vicdanında yarattığı olumsuzluğu, bir kâğıtta yazılı cümlelerle gideremeyiz. Onu gidermeden, birlikte yaşamının gerektirdiği sıradan insan yüreği ve vicdanında gitgide sönen sıcaklığı yaratmadan, bu sorunu –hiçbir sorunu- çözemeyiz.

Dolayısıyla, "Yeni Anayasa" için çalışalım. Konuşalım ve tartışalım. Mümkün olduğu kadar fazla yurttaşı bu demokratik ilkelerin yanında durmaya ikna etmek için çalışalım, uğraşalım. Ama aynı zamanda, incinmiş, yıkılmış, tahribata uğramış duyguları onarmaya çalışalım.

Böyle bir şey, bir "hükümet işi" değildir. Daha doğrusu, "hükümet" gibi kocaman yapılar, üzerinde bu sürecin oluşacağı zemini yaratabilir ve yaratmalıdır da. Şüphesiz bu konu son derece önemlidir. Ama, "duygu onarımı" diye bir şeyden söz edeceksek, böyle bir eylem mümkünse, bu hükümetin, devletin, bu türden büyük battal yapıların altından kalkabileceği bir iş değildir. Bu tip bir iş, "sivil toplum"un işidir.

Yani, bu tür "işbölümü"nden söz ediyorum. Yapılması gereken iş büyük bir iş, zor bir iş. Onun için herkesin bu süreçte bir pay alması, sorumluluk yüklenmesi ve herkesin yapmayı en iyi bildiği şeyi yaparak katkıda bulunması gerekir.

Bu toplumda yaşayan Kürt yurttaşlarımız derin ve gün geçtikçe derinleşen bir yalnızlığa itildi. Özellikle de son birkaç yıl içinde, Türk milliyetçiliğinin açıktan açığa "Kürt düşmanlığı" yapan kolları seslerini yükseltmeye başladı. Tamam, her ülkede faşistler olabilir, vardır, o bakımdan onların bu düşman söylemine çok fazla aldırış etmeyebiliriz. Bu değil de, "sıradan" dediğimiz, "normal yurttaş" dediğimiz insanların tavırları, yaklaşımları çok önemli. Onun için "biz Kürtlerle birlikte yaşamaya devam etmek istiyoruz, çünkü biz Kürtleri seviyoruz" demeye hazır olan kişilerin, bu duygularını Kürt yurttaşlara doğrudan doğruya iletmesi gerekiyor. Bu sorunun nötr bir "arazi" sorunu olmadığını, bir insan sorunu olduğunu kavrayan ve bunu her yerde savunmaya hazır insanların ortaya çıkması ve bunu anlatan sesi egemen ses haline getirmesi gerekiyor.

Burada, "ahlakî" düzeyde, en önemli öge, *içtenlik*. Bu birlikteliğin sürdürülmesi, içi boş bir retorik üzerine oturtulamaz. "Kardeşlik" ve "retorik" birarada kolay kolay barınacak şeyler değildir.

Onun için, Kürtleri saran bu izolasyonu, bu izolasyonun gözle görülmez elle tutulmaz duvarlarını yıkmamız gerekiyor. Burada varolan bütün sivil toplum örgütleri, en önemli yükü omuzlayabilir. Her yerde, her durumda "aşağıdan aşağıya" ilkesini savunuyoruz; ama *kardeşliğin* yukarıdan aşağıya kurulmuşu dünya tarihinde daha görülmedi.

Yani, iş çok –“Yeni Anayasa”yı da unutmaya gelmez bu arada.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öneş'in sözleri

Murat Belge 13.10.2009

Dünkü *Taraf*'ta Neşe Düzel'le Cevat Öneş'in Kürt sorunu ve PKK üstüne konuşmalarını dikkatle okudum. Cevat Öneş'in bulunduğu konum ve bu konumdayken yaptığı yorum ve değerlendirmeler “dikkat”i haliyle çekiyor. Bu konuşmada da birçok önemli tesbitte bulunuyor.

Bugünlerde birçok kişi Ankara’da toplanmış, öncelikle Kürt sorunu çerçevesinde anlamlı olacak bir Anayasa değişikliği konusunu konuşuyorduk. Yani konu zaten sürekli gündemde ve kalmaya da devam edecek.

Konuşmayı dediğim gibi dikkatle okudum ve genel olarak katıldım ama doğrusu bizim *Taraf*’ın konuşma metninden çekip manşete aldığı sözlerden pek memnun kalmadım. Örneğin “... PKK’nın silâhlı mücadeleyi devam ettirme şansı yoktur” gibi bir söz... Memnun kalmama nedenim, bunun provokatif yanı. Ben PKK yöneticilerinden biri olsam, böyle bir sözden haberdar olduğumda, “Hele bir eylem yapayım da, ‘şansı yoktur’ diyenler görsünler” diye düşünebilirim.

Uzun vadede Öneş'in değerlendirmesinin doğru olduğu kanısındayım. Ama bunu dayandıracağımız kanıt, Irak’ın, Suriye’nin, Rusya’nın vb. PKK’ya yardımcı olmamasından ibaret değildir diye düşünüyorum. Bu toplumda, Kürtler ve Türkler arasında barışçı çözümden yana olanların seslerini yükseltmeleri de, savaşın sürmesini güçleştirecek başlıca etken olacaktır.

Silahlı çatışmalar, olaya taraf olan, doğrudan doğruya olayın içinde olan insanları çatışmaya bağlar. Bu, bilinen bir şey. Kürt sorunu söz konusu olduğunda, iki tarafta da kendini bu duruma angaje etmiş kişiler olduğunu biliyoruz ve bu şaşılacak bir şey değil. İlle maddî çıkar olması da gerekmiyor; şu ya da bu nedenle, bu çatışmanın devam etmesinin yararlı olduğuna inananlar hep vardır. “Demokratik açılım” sözü telaffuz edildiğinden bu yana oluşan iyimser atmosferde, iki taraftaki bu kafada kişilerin, bu sürecin olgunlaşmasına meydan vermemek için ne yapabileceklerini harıl harıl düşünmeye başladıklarından şüphem yok. Onun için, barışçı çözüm isteyenlerin, “maçın galibi”ni ilân etmelerine hiç gerek yok.

Öneş'in dediği gibi, konjonktür, iç ve dış koşullar, bu silâhlı çatışmanın sürmesine değil, bir an önce demokratik bir çözüme kavuşmasına prim veren bir ortam yaratıyor. Bu böyleyse, uzun vadede böyle bir çözüme ulaşmanın engellenemeyeceğini düşünebiliriz. Ama olay zaten uzadıkça uzadı. Uzadıkça, onarımı hiç de kolay olmayan kırılmalar yarattı. Üstelik, “iş inada binerse”, bu inadı sonsuza kadar sürdürmeye kararlı yeterince kişi var aramızda.

Bunun için öyle “çok” kişi olması zaten gerekmiyor. Vurmak, kırmak kolaydır. Bunu kafasına takmış birkaç kişi

biraraya gelip binlerce, milyonlarca insanın hayatını yıllarca zehir edecek ortamı yaratabilirler. Ama "barış" dendi mi, o, aynı derecede kolay değildir. Aynı binlerce insanın titiz çabalarıyla elde edilebilir.

Şu anda, çok kritik bir dönemeçteyiz ve barıştan yana koşullar olduğu gibi bunun karşıtı olan etkenler de eksik değil ve dengeler yerine tam oturmuş sayılmaz. Öneş, Ergenekon'a iki kere değinmiş: birincisinde, "... Ergenekon sürecinde de ortaya çıktı ki, Kürt meselesi Türkiye'ye çok büyük kayıplar verdirdi ve devleti çürüttü" diyor; ikincisindeyse, "Kurumsal yapılardaki Ergenekon bağlantılarının temizlenmesinde gösterilen kararlılık sonucunda eski imkânlarına sahip değiller" derken ve bu son paragraftaki bütün cümlelerde, "özne"nin kim olduğu belli değil. Bu esrarengiz "onlar"ın sahiden de büsbütün temizlendiğine hiç inanmıyorum. Uzun vadede bitmiş olsalar da, Öneş'in dediği gibi darbe şansı yoksa da, can çekişirken daha epey can yakabileceklerini düşünüyor ve bundan korkuyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öneş'in sözleri

Murat Belge 13.10.2009

Dünkü *Taraf*'ta Neşe Düzel'le Cevat Öneş'in Kürt sorunu ve PKK üstüne konuşmalarını dikkatle okudum. Cevat Öneş'in bulunduğu konum ve bu konumdayken yaptığı yorum ve değerlendirmeler "dikkat"i haliyle çekiyor. Bu konuşmada da birçok önemli tesbitte bulunuyor.

Bugünlerde birçok kişi Ankara'da toplanmış, öncelikle Kürt sorunu çerçevesinde anlamlı olacak bir Anayasa değişikliği konusunu konuşuyorduk. Yani konu zaten sürekli gündemde ve kalmaya da devam edecek.

Konuşmayı dediğim gibi dikkatle okudum ve genel olarak katıldım ama doğrusu bizim *Taraf*'ın konuşma metninden çekip manşete aldığı sözlerden pek memnun kalmadım. Örneğin "... PKK'nın silâhlı mücadeleyi devam ettirme şansı yoktur" gibi bir söz... Memnun kalmama nedenim, bunun provokatif yanı. Ben PKK yöneticilerinden biri olsam, böyle bir sözden haberdar olduğumda, "Hele bir eylem yapayım da, 'şansı yoktur' diyenler görsünler" diye düşünebilirim.

Uzun vadede Öneş'in değerlendirmesinin doğru olduğu kanısındayım. Ama bunu dayandıracığımız kanıt, Irak'ın, Suriye'nin, Rusya'nın vb. PKK'ya yardımcı olmamasından ibaret değildir diye düşünüyorum. Bu toplumda, Kürtler ve Türkler arasında barışçı çözümden yana olanların seslerini yükseltmeleri de, savaşın sürmesini güçleştirecek başlıca etken olacaktır.

Silahlı çatışmalar, olaya taraf olan, doğrudan doğruya olayın içinde olan insanları çatışmaya bağlar. Bu, bilinen bir şey. Kürt sorunu sözkonusu olduğunda, iki tarafta da kendini bu duruma angaje etmiş kişiler olduğunu biliyoruz ve bu şaşılası bir şey değil. İlle maddî çıkar olması da gerekmiyor; şu ya da bu nedenle, bu çatışmanın devam etmesinin yararlı olduğuna inananlar hep vardır. "Demokratik açılım" sözü telaffuz edildiğinden bu yana oluşan iyimser atmosferde, iki taraftaki bu kafada kişilerin, bu sürecin olgunlaşmasına meydan vermemek için ne yapabileceklerini harıl harıl düşünmeye başladıklarından şüphem yok. Onun için, barışçı çözüm

isteyenlerin, "maçın galibi"ni ilân etmelerine hiç gerek yok.

Öneş'in dediği gibi, konjonktür, iç ve dış koşullar, bu silâhlı çatışmanın sürmesine değil, bir an önce demokratik bir çözüme kavuşmasına prim veren bir ortam yaratıyor. Bu böyleyse, uzun vadede böyle bir çözüme ulaşmanın engellenemeyeceğini düşünebiliriz. Ama olay zaten uzadıkça uzadı. Uzadıkça, onarımı hiç de kolay olmayan kırılmalar yarattı. Üstelik, "iş inada binerse", bu inadı sonsuza kadar sürdürmeye kararlı yeterince kişi var aramızda.

Bunun için öyle "çok" kişi olması zaten gerekmiyor. Vurmak, kırmak kolaydır. Bunu kafasına takmış birkaç kişi biraraya gelip binlerce, milyonlarca insanın hayatını yıllarca zehir edecek ortamı yaratabilirler. Ama "barış" dendi mi, o, aynı derecede kolay değildir. Aynı binlerce insanın titiz çabalarıyla elde edilebilir.

Şu anda, çok kritik bir dönemeçteyiz ve barıştan yana koşullar olduğu gibi bunun karşıtı olan etkenler de eksik değil ve dengeler yerine tam oturmuş sayılmaz. Öneş, Ergenekon'a iki kere değinmiş: birincisinde, "... Ergenekon sürecinde de ortaya çıktı ki, Kürt meselesi Türkiye'ye çok büyük kayıplar verdirdi ve devleti çürüttü" diyor; ikincisindeyse, "Kurumsal yapılarıdaki Ergenekon bağlantılarının temizlenmesinde gösterilen kararlılık sonucunda eski imkânlarına sahip değiller" derken ve bu son paragraftaki bütün cümlelerde, "özne"nin kim olduğu belli değil. Bu esrarengiz "onlar"ın sahiden de büsbütün temizlendiğine hiç inanmıyorum. Uzun vadede bitmiş olsalar da, Öneş'in dediği gibi darbe şansı yoksa da, can çekişirken daha epey can yakabileceklerini düşünüyor ve bundan korkuyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Her yer düşman'

Murat Belge 16.10.2009

Türkiye öncelikle uluslararası sorunlarıyla (ama yalnız onlarla değil) ve bunlara yönelik politikalarıyla kendi kendini çözümsüzlükte kilitlemiş bir ülkedir. Bakın Kıbrıs sorununa: dünyada, Birleşmiş Milletler askerleriyle vb., bunun kadar uzun süre çözümsüz kalmış bir sorun pek yok (karşımızda bizim kadar başarılı Kıbrıs Rum camiası olduğuna göre, bir bu kadar süre sonra da durum değişmeyebilir). Ermeni sorunu son şeklini 1915'te almıştı; o zamandan beri kaydadeğer bir değişim gözlenmiyor. Kürt sorunu da ondan aşağı kalmaz; son, PKK'lı kısmı 30 yılı geçti.

Bazı toplumlar böyle. Bazıları da değil. Örneğin İskandinavya'da Baltık Denizi'nde bir "Aland Adaları" sorunu vardır. Kendi başına bayağı ciddidir; bir sorun ne kadar olabilirse, o kadar sorundur –İsveç ile Finlandiya. Ancak, bu adalardan ötürü İsveç tanklarının Finlandiya sınırını geçtiği ya da Finlandiya jetlerinin Göteborg üzerinde uçtuğu görülmemiştir. 1921'de, 1947'de, 1951'de yapılan anlaşmalarla, kâğıt üstünde epey karmaşık görünen, ama yerküresi üstünde tıkr tıkr yürüyen bir sisteme kavuşmuştur. Dünyada çok kişi Aland Adaları'nı duymamıştır bile.

Bizse bir zamanların Güney Afrika'sı, Afganistan'ı, Pakistan'ı türünden, kategorisinden ülkeler arasındayız. İç

işimiz, dış işimiz birbirine karışmış, neye dokunsak içinden çıkılmaz bir soruna çevirmişiz, kendimizi kendimize kilitlemiş, oturuyoruz.

Dediğim gibi, böyle bir "kategori" olduğuna göre, demek ki yalnız değiliz. Dünyada bize benzeyen başka ülkeler de var. Öyle bir "siyasî kültür", böyle bir "siyasî kültür"... Sorun, bana göre, bunun birinden çıkıp öbürüne geçmek. "Soru çözmez" kültürden, "sorun çözer" kültüre geçmek. Bana göre öyle ama bunu istemeyenler de var aramızda. Böyle yaşamaya alıştıkları için belki. Bir kısmı ise bundan nemalandığı için.

Ama çoğunluğun böyle yaşamaktan, böyle yaşamaya devam etmekten, böyle yaşamayı "ebediyete" doğru uzatmaktan yana olduğunu sanmıyorum. Çoğunluğun bütün bunlardan bıktığını sanıyorum.

Sandığım bu şey doğruysa, bir kültürü terk edip başkasına geçmek için ciddi bir talep var demektir. Böyle bir iş nerede, nasıl yapılır, kim yapar? Şüphesiz ki öncelikle siyasî bir iştir bu ve siyasî önderlerin yol göstermesi, yol açmasıyla yapılır.

Siyasî önderler...

Kim onlar?

Çevreme baktığımda, pek öylesini göremiyorum. Bunda "önderlik", kitleleri bu kilitlenmişlik içinde tutma sanatı olarak anlaşılıyor. Buradan alıp başka yere götürmek, istenen bir şey olmadığı gibi, bunu istemenin de "vatana ihanet" türünden bir kategoriye girdiği inancı yaygın.

Oysa bir toplumun bu kilitlenmişlik duygusuyla, bunun getirdiği yalnızlık ve çaresizlik ruh haliyle yaşaması, son derece sağlıklı bir durum. Sürdürülmesi istenilir bir durum olamaz. Böyle bir psikoloji içinde yaşayıp ruh sağlığını korumak da imkânsız.

Ama, işte, bu noktada, "siyasî önder" olarak ortalıkta boy gösterenlerin "önderlik"le "ön" kavramıyla bir ilişkileri yok. Bunlar olsa olsa "artçı" olabilirler. "Hayat böyledir" diye bu marazî konumu, bu manevi-entelektüel izolasyonizmi kabul ettirdikleri kitlelerin *kuyruğuna takılmış* durumdalar.

"Bu ruh halinden çekeceğimiz kadar çektik. Yeter artık. Değişmemiz gerekiyor, değişmemizin vakti çoktan geldi" diyen bir hükümet var şimdi. Burada her şeyin tersi geçerli olduğu için, "Değişelim" diyen hükümet, "Değişilmeyecek" diye tepinen de muhalefet.

Karşılıklı işleyen etkiler. Kitleler "Her yer düşman" diyeceğim. Bir süre sonra kitlelerden yankı gelecek: "Her yer düşman!" O zaman yanımdakilere dönüp "Bak, ne diyorlar: her yer düşman" diyeceğim.

Ve böyle gidecek.

Muhalefet üslûbu

Murat Belge 18.10.2009

AKP'nin iktidara gelmesinden bu yana, "muhalıfet" partileri, yani CHP ile MHP, ama MHP'den çok CHP, AKP'nin her dediğinin tersini söylemek, her yaptığına karşı çıkmak üstüne kurulu bir politika izlediler, halen de izliyorlar. Bu, Türkiye'de pek alışık olmadığımız bir şey değil. Burada "muhalıfet", genellikle, böyle yapar ve bununla bir "varlık" kazanır.

"Muhalıfet" demek, parti, örgüt demek olmalı. Niye böyle basit bir şeyle yetinirler? Yetinirler, çünkü, bir dostumun lakonik aforizmasıyla, "Türk söylemez, söylenir." Sürekli bir hoşnutsuzluk vardır, halkımız günlük hayatını her konuda söylenerek geçirir. Olması gerekenin ne olduğu hakkında bir şey söylemez. Çünkü bir şey "söylemek", ortaya iyi kötü sistemi olan bir düşünce koymak demektir. Bu ise hiç kolay bir şey değildir. Ama "söylenmek" sistem gerektirmez. Söylenirsin, olur. Herkes de baş sallar, onaylar, hak verir. Çünkü o "herkes" söylenmeye başladığında gene aynı anlayışla karşılanmayı bekler.

"Muhalıfet" de bunu yaparak "frekans yakalar". Aynı toplumsal nedenlerle, "sistematik" konuşmak, onlara fazla bir şey sağlamaz, bir fayda getirmez.

Gelgelelim, şu son sekiz dokuz yıl içinde, söylenmekten söylemeye geçmediğimiz halde, söylenmenin gerilimi alabildiğine arttı. Normal zamanda, "Baraj yaptık diyorlar, ama habire elektrik kesiliyor" derdiniz; daha "sistematik" eğilimliyseniz, "Baraj yapıyorlar, ama barajlar dolacak! Sonra ne olacak?" yollu derin sorular sorabilirdiniz. Ama bu yeni gerilim ortamında "Vatan hainleri elektriğı kesti!" ya da "Amerika'dan emir alarak baraj yapanlar! Bunu sizin yanınıza koymayacağız!" şeklinde eklemeler yapmak gerekiyor. Böyle bir döneme girdik.

Bu yeni alanda çeşitli harikalar gördük. "Ana" muhalıfet partisi, Kemalizm'in "son savunma hattı" olma görevini üstlenen yüksek yargıyla birlikte, 367'lere ve daha nice benzerlerine kendini bağıtladı. 367 bir yana, Ergenekon'a da herkesten fazla, herkesin önünde bağıtlandı. Bütün bu eylemlerinde, doğrusu MHP'nin fersah fersah ilerisine geçti.

Anlaşılan öğretici de oldu, çünkü şu "Kürt açılımı" sözü ortaya çıkalı, Bahçeli'nin de Baykal'ı taklit etmeye başladığı söylenebilir. Olur, tabii. Önümüzdeki seçimden sonra kurmak istedikleri koalisyona şimdiden ısınma alıştırmaları yapıyor olabilirler.

Yalnız, son günlerde, bir şey daha belirgin, daha çarpıcı biçimde kendini gösteriyor. Bugünlerde pek çok kişinin de yazdığı gibi, komşu ülkelerle şimdiye kadar benzeri görülmemiş dostane yakınlaşmalar oluyor. Hernekadar o da "komşu" olsa da pek o kategoriye koyamadığımız Ermenistan ile, Bahçeli ile diasporayı eşit derecede hiddetlendirdiğı anlaşılan protokoller imzalıyoruz; üstüne üstlük, Kürt "sorunu"nun barışçı ve demokratik çözümünü hakkında bir söylem başlıyor (1 Mayıs'ın kutlanabilmesi gibi konulara da şöyle bir değinip geçelim).

Bu ne demek? Bunlar ne anlama geliyor? Kim, ne hadle, bu ülkeye böyle şeyler yaptırtabilir ya da düşündürebilir?

"Barış", "sulh", bunlar bir takım duvarlara, Atatürk resmi altına asacağımız yazılardır. Ama kimse bize bunları ciddiye alıp hayatımızı bu kelimelere göre düzenlememizi söylemedi. "Türk'ün Türk'ten başka dostu yok!" İşte

bu, hayatımızı düzenlememizde bize yol gösterecek "ilke".

Şimdi, bu koşullarda, muhalefetin, özellikle CHP'de cisimleşen muhalefetin, kendini adapte etmesi gereken durum şu: belli ki hükümet her alanda "barışçı" çözüm deneyecek. Muhalefet etmek, şimdiye kadarki tanımıyla, yapılane karşı çıkmak demek olduğuna göre, anlaşılan şimdi "barış"a karşı çıkmak gerekiyor. Bu da kolay değil. "Bu sizinki sahte barış!" denecek. "Gel de 'barış'ı kamera önünde anlat! Zamanı gelince gösteririz!" denecek. Yani, "Biz 'barış'a değil, bu adamlara karşıyız" havası verilmeye çalışılacak.

Bunların olması, nihayet olması, çok iyi, çok sevindirici. Ama bunların yıllar önce olması gerekirdi. Türkiye, zaman kaybetme uzmanı olduğu için, ancak şimdi "sorun"lara karşı "demokratik" süreçler koyabiliyor. Niçin bu kadar geç kalındığını merak ediyorsanız, Baykal ile Bahçeli'ye bakın.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zaman kaybetme ustası

Murat Belge 20.10.2009

Otuz küsur PKK'lının bugün Türkiye'ye dönmesini bekliyoruz. Ben bu satırları yazarken onlar gelmiş olabilir. *Taraf*, hükümetin, gelenlerin birkaç saat içinde serbest bırakılacağını güvencesini verdiğini yazıyordu. Bunun gerçekten böyle olduğunu tabii ki umuyor ama aynı zamanda tahmin ediyorum. Onları bildiğimiz Türk usulü yaka paça derdest ettikten sonra barışın ayağını basacak yer bulamayacağını herkes bilir.

Böyle bir olayın nihayet olabilmesine (devamının geleceği umuduyla) sevinmemek mümkün değil. Bir yandan da, şimdiye kadar niçin olmadığına şaşmadan edemiyorum. Niçin bu kadar yılı böylesine rahatlıkla heba ettik?

"Zaman" insana verilmiş en önemli, en değerli şey; ama sanki bir armağan gibi verilmiş değil; daha çok, bir "emanet" gibi ya da haltâ bir "sınav" gibi. "Al sana 'zaman'! Bakalım bunu nasıl kullanacaksın!"

Tek tek bireyler gibi, toplumlar için de geçerli bu sınama. Ama bunun bir "sınama" olduğunu hepimiz anlamıyoruz. Tepe tepe kullanılmak üzere verilmiş bir armağan olduğu inancı ağır basıyor. Bu inançla, "hele şimdilik dursun, ileride düşünerüz" diye diye, kendimizin ve herkesin o son derece değerli zamanını boşuna harcıyoruz.

Ama Türkiye'de sorun sadece bir "tembellik" de değil elbette. İşte, şimdi de, bazılarımız PKK'lıların geri gelmesinin bir bayram havası yaratacağını, yaratması gerektiğini düşünürken, kimileri dış gıcırdatıyor; bazılarımız Ermenistan'la imzalanan kâğıda sevinir, bunun arkasının gelmesini beklerken, birileri yeriniyor. Birileri, bu işleri başlatan hükümetin bir yerde ayağının sürçmesini bekliyor –bunu, hükümetin üstüne atılıp onu parçalamanın ve işleri yeniden eski çözümsüzlük durumuna getirmenin fırsatı yapmak umuduyla.

Bir yanda bu çözümsüz, dünyayla kavgalı, kendisiyle kavgalı varoluş biçimini hayatın kuralı olarak kavrayanlar var; bir yanda da bürokratik "erteleme" alışkanlığıyla yetişmiş, biçimlenmiş olanlar. Birinciler, ikincileri kolayca

etkiliyor. Siz bir soruna bakıp “Şu işi düzeltmenin bir yolunu bulmalı” diye düşünmeye başladınız mı?.. Hemen o “birileri” ortaya atılıyor, “Sakın oraya elini sürme! Altında kalırsın! Bütün sorumluluk sende olur!” diye bağırıp çağırmaya ve çözüm için adım atmanın doğuracağı sayısız sakıncaları anlatmaya başlıyor. Bu olunca, o çekingen zihniyet ve onun yarattığı kolektif sorumsuzluk ortamının aktörleri elini ayağını oynatmaktan vazgeçiyor.

12 Eylül’den beri, bu iki insan tipinin her şeyi belirleyebildiği bir iklimde yaşamaktayız. Her şeyi bu iki insan tipi belirliyor çünkü başta 1982 Anayasası, bütün bir yasal düzen, bunu gerçekleştirmek üzere kurulmuş.

Hükümetin yedi yıldır yaptıklarını düşünün. Bunların pek çoğu, uzun süre önce yapılması gereken şeylerdi. Yapılan işi küçümsemek için söylemiyorum; böyle bir muhafazakârlık ortamında bunların nihayet yapılması son derece önemli ve son derece olumlu. Ama çoktan yapılması gereken, yapılabilir olan ve yapılması ile büyük yararlar sağlanan işlerdi. Hâlâ, dört yanımızı böyle sorunlar kuşatıyor.

Ve hâlâ “yaptırmama” mücadelesi sürüyor.

Bir toplum maddî, mânevî birtakım kazanımlar sağlamışsa, bunun üzerine bir muhafazakârlık kurabilir. Bugün birçok Avrupa ülkesinin böyle bir havada yaşadığını görebiliyoruz. Belki çok onaylanır bir şey değil, ama anlaşılır bir şey.

İyi ama, elini dokundurduğu her şeyi bir soruna çevirip sonra da bu sorunlar üstünde oturmanın muhafazakarlığını yaratmaya çalışmak akıl kârı bir davranış mıdır?

Zaman kaybetme (ve onun içerdiği, can kaybı, kaynak kaybı, ahlâk kaybı vb.) uzmanı Türkiye de, bu uzmanlığından yavaş yavaş uzaklaşmaya başlıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Azerbaycan

Murat Belge 23.10.2009

Azerbaycan, muhalefet tarafından, Türkiye’nin Ermenistan’la barışma yönünde adım atmasına engel olacak tıkaç olarak kullanılıyor. Ama tabii ki bu tek-tarafli bir ilişki değil; Azerbaycan’da bazı kişilerin hesaplarına uygun düşebiliyor bu tavrı.

Azerbaycan’a birkaç kere gitmişliğim var. Bu gidişlerde tanıdığım ve sevdiğim insanlar var. Yalnız, ne hikmetse, benim sevdiklerimi Azerbaycan pek fazla sevmiyor (ya da hiç sevmiyor). Aslında, “ne hikmetse” diyecek bir durum değil. Burada da beni ve sevdiğim arkadaşlarımı devlet sevmez; milliyetçiler sevmez; CHP’liler sevmez vb. Ayrıca, kalp kalbe karşıdır.

İlk gidişim, Karabağ için savaşın henüz devam ettiği dönemdeydi. Karabağ’ın kendisi, Ermenilerin çoğunlukta

olduğu bir yer. Ama orayı ele geçirmek için Ermenistan'ın uyguladığı politikayı o zaman yanlış bulmuştum, bugün de aynı şekilde düşünüyorum. Hocalı kıyımının vb. savunulabilir yanı yok.

Biz de, Uluslararası Helsinki örgütünden bir grup, barış için bir arabuluculuk misyonuyla gitmiştik oraya. Azerbaycan Helsinki'den Arzu, büyük bir cesaretle, bizimle aynı otobüste, savaş halindeki Ermenistan'a geçmişti. Yolculuğun sonunda Ermenistan'dan Vigen bunu "Yuri Gagarin'den sonra en büyük olay" diye nitelemişti.

Azerbaycan'ın Kazak "rayon"undan Ermenistan'da İcevan'a geçeceğiz; bunun olabilmesi için iki taraf arasında görüşmeler saatler sürüyor (oysa hükümetler haberli, geçiş onaylı vb.) İlerilerden top sesleri geliyor. Oysa burası asıl savaş hattı değil, onun uzağında.

Beklerken bir Azeri köylü yaklaşıyor yanımıza. Türkçe konuşup anlaşıyoruz tabii. Niye geldik, ne bekliyoruz?..

Biraz düşünüp "Hep sizin kabahat" diyor. "Ne kabahat? Niçin?" "1915'te" diyor, "bunların hepsini kesip bitirecektiniz. Bitirmediniz, böyle oldu."

Adamla dostluk ederken bu sözler midemi bulandırıyor. Kesiyorum konuşmayı, otobüse binip oturuyorum.

Gidip geldikçe, böyle konuşan çok adam olduğunu öğrendim. Bir gidişimde, askerî kılıkta, Ankara'daki ülkücü davasında ağır ceza yemiş biriyle tanıştım. Ahbaplık kurdu. Orada para biriktirip iş başlatmak istediğini söyledi. Biraz biriktirmiş, ama yetmezmiş. "Daha birkaç yıl Ermeni toprağı çiğnemem gerek" dedi. Daha sonra bizim Ergenekon tipi örgütlerin Azerbaycan'da fink attıklarını öğrendim. Derken darbe teşebbüsü, başka olaylar...

Azerbaycan'ın siyasî seçkinler tabakasının henüz "kabile", "aile" çerçevesinden bir modern toplum aşamasına sıçrayamadığını gözledim. Örneğin kurulan hükümet bir feodal birim gibi kuruluyor; her bakan, çevresine yakınlarını topluyor. Siyasette "fikir" pek önemli değil; çıkar birlikleri kuruluyor, bozuluyor, yeniden kuruluyor.

Aradan bu kadar zaman geçtiği halde, Sovyet rejimi zamanında o rejimle içli dışlı olmuş, çıkarını oraya bağlamış birileri hâlâ var. Hani bir ara onların bazılarının da darbe girişimleri filan olmuştu. Böyleleri, "Sovyet" sözünün ortadan kalktığı bugünün dünyasında Rusya taraftarları olacaktır.

Şimdi Azerbaycan ile Türkiye arasında Ermenistan konusu yüzünden başgösteren gerginlikte böyle kesimlerin payı olabilir mi? Bildiğim bir şey yok, ama "olmaz" da diyemem, pekâlâ olabilir.

Azerbaycan ile Ermenistan arasında Karabağ sorunu çikalı ve şu günkü –bence haksız– dengeye oturalı kaç yıl geçti. "Türklük"te geçen zamanı umursamamak gibi özellik var herhalde. Azerbaycan bu süre içinde ne askerî ne de diplomatik alanda anlamlı bir adım attı. Bizim bu süre içinde Ermenistan'la diplomatik ilişki kurmamamız ya da sınırı açmamamız, durumu herhangi bir şekilde değiştirmedir.

Ama zaten bizim Ermenilerle ilişkimiz –ya da sorunumuz– Karabağ'la başlamıyor. Bizim Ermenistan'la çözmemiz gereken, Karabağ'la ilgisiz bambaşka sorunlarımız var. Bunlar bizimle Ermenistan arasında ama aynı zamanda dünyanın belleğine, gündemine, ilgi alanına girmiş sorunlar. Bunların çözülmesi için atılması gereken adımlara Azerbaycan ambargo koyamaz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Show' yapmak

Murat Belge 24.10.2009

Otuz küsur PKK'lı Habur kapısından içeri girdi ve millî ve milliyetçi cephe, siyasî ve medyatik sözcüleriyle "show yapıyorlar" yaygarasını kopardı.

Bütün bu "karşılama" sürecinde bir doz "gösteri", birkaç doz "gösteriş" olacağını, daha bu olay olmadan önce, tahmin edebiliyordum. Şimdi de, böyle bir şey olmadığını iddia edecek değilim. Ya ne yapmaları bekleniyordu? Kimseye haber vermeden gece sabaha karşı sürünerek mi gelecekler, savcının karşısına çıktıklarında "Ben ettim, sen eyleme" deyip secdeye mi varacaklardı?

Pişman olduklarını söylememişler. Hattâ, pişman *olmadıklarını* söylemişler!

Şu anda dağın birinde olan PKK'lılar ya da şu ana kadar bu dava uğrunda canını veren binlerce, kendi özgür iradesiyle ve düşüncesiyle yaptığı işten "pişman" olsaydı, zaten bu savaş bunca yıl sürmezdi.

Bugünün gündeminde yazılı olan madde "barış". "Pişmanlık" değil, "teslim olmak" değil. "Barış" dediğimiz şey de, geçen gün de yazdığım gibi, "yenen"le "yenilen" arasında olan bir şey değildir. O durumda, yenen yenilene koşullarını dikte eder. Buna nezaket olsun diye "barış" diyenler olabilir, ama sadece "nezaket olsun" diye.

Bu savaş bunca yıl sürdükten sonra, binlerce ölü, binlerce sakat, milyarlarca lira ve trilyonlarca acıdan oluşan bir bilanço edindik. Ama "yenen" olmadı; "yenen" olmadığı için "yenilen" de olmadı. Onun için bugün "barış yapma" çabasını başlattık –umarım sonuca varırız.

Bu kadar yıl sürmüş olan bu mücadele, bu karşılıklı kıyım, hiçbir zaman bir "yenen" ve bir "yenilen" üretmeyecek. Konuşan, "show yapıyorlar" diye bağırان zevat bunun ne kadar farkında, bilmiyorum.

Bu zevatın istediği olmuş, otuz küsur adam süklüm püklüm gelmiş olsa, binlerce Kürt bu manzaradan sonuna kadar gocunurdu. İçlerinden birçoğu, "PKK da bu işi beceremedi. Bir araya gelelim, daha sert, daha etkili bir örgüt kuralım" derdi. Bir otuz beş yıl daha geçip onlara da "Pes ettim! Pişman oldum!" demeyi başardığınızda, onları sollayan başkaları çıkardı. Başkaları çıkar.

Ama "başım dik, onurumla oynayan yok" diyebilen, durumu böyle olduğuna inanan Kürt, aslında herhangi bir insan, barış yapmaya da hazır olur, olabilir.

Bu karşılamanın şimdi böyle bir saldırı hedefi haline getirilen coşkusunun içinde, uzaktan görülen "barış"ın verdiği büyük sevinç var. Buna bakıp da bundan çıkaracağımız sonuç bu olmalı ve bundan hepimiz sevinç duymalıyız. Binlerce Kürt yurttaşımız "barış" ihtimalini (onu kendilerinde cisimleştirmiş otuz küsur insanın kişiliğinde) böyle bir *sevinçle* karşılıyorsa, demek ki Kürt-Türk beraberliğinin güvenilir bir zemini var, dolayısıyla "istikbali var" demeliyiz.

Şimdi "show yapıyorlar" diyen, "pişman olduklarını söylemediler" diye sorun çıkaran, yani bugün kendini bu kelimelerle ifade eden zihniyet, oldum olası bu zihniyet olduğu için bunca yıl süren ve bunca cana mal olan bir çatışma yaşandı.

Her çatışma gibi bunun da iki tarafı vardı. Karşılıklı nedenleri vardı. Yasa zoruyla "terörist" diyerek bu olguyu ortadan kaldıramazsınız. Sizin "terörist" dediğiniz insanın yanında milyonlarca onun gibi insan saf tutuyorsa, kullandığınız terminolojinin isabeti hakkında bir kere daha düşünseniz iyi olur.

Sizin tutumunuz, zihniyetiniz de bu kanlı çatışmanın iki ucundan birini oluşturuyor. "Pişman olsunlar" diye tempo tutan siz şahinler, şahinlerin sözcüleri, bu kanlı bilanço karşısında sizin de pişman olmanızı gerektirecek çok şey var.

Şu anda yapmakta olduğunuz "show"dan başlayarak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Pişmanlık'

Murat Belge 25.10.2009

1972-1974 arasını cezaevinde, tutuklu geçirmişt看. 12 Mart dönemi... O yıllarda, Silivri'de, babamdan bana miras kalmış büyücek bir arazi vardı. Hapiste, doğal olarak, vergisini ödeyememişt看. Borç büyümüş, üstüne de ceza eklenmişti. Ben çıktıktan biraz sonra, şansıma, bir vergi "affı" çıktı. Devletimiz bu kelimeye çok düşkün: "pişman"lık dilekçesi yazarak başvuracaksın, o zaman cezalar "affediliyor", başta vermen gerekeni veriyorsun, sonunda bir şekilde kazançlı çıkıyorsun. Devletin toplayabildiği kadar para toplamak için başvurduğu bir çare, besbelli. Öyle ama, "af"tı, "pişmanlık"tı, bu babalanmalar da eksik değil.

Bu dilekçeyi nasıl sıkılarak imzaladığımı hâlâ hatırlarım. Olup biten, bir vergi borcu, o kadar. Siyasî bir tarafı yok, entelektüel bir tarafı yok. Gene de, bu "pişmanlık" lafı canımı sıkmişti. Yahu, hapisteydim, ödeyemedim! Hepsi bu! "Pişmanlık" nereden çıktı, ne ilgisi var?

Bu hapisane hayatının bitişı de aslında aynı yaşantı kategorisine giriyor. Biz içerideyken 1973 seçimi oldu. Beklenmedik biçimde Ecevit ve CHP birinci parti olarak çıktı; bir süre sonra CHP-MSP koalisyon hükümeti işe başladı. Ecevit'in gündeminde "siyasî af" ön sıralardaydı; MSP de "evet" diyecek gibiydi. Şimdi Baykal'la Bahçeli'nin oynadığı rolü o tarihte Demirel üstlenmişti. İlk hedefi, MSP'nin muhafazakârlarını "komünistlerin affı"na karşı ajite ederek koalisyonu parçalamaktı. Bunu kısmen başardı; son anda MSP'nin o kanadı karşı oy verdi. Af çıkmadı.

Ama hükümet düşmedi. Ecevit bunu sineye çekti. Ne zaman ki adı "Kıbrıs fatihi"ne çıktı, o zaman sudan sebeplerle koalisyonu bozdu; ama seçime de gidemedi. "Milliyetçi Cephe" hükümeti kuruldu vb.

Neyse, anlatmak istediğim bu değil. Bütün bu tartışmalar olurken, "af" kelimesinden ne kadar sıkıldığımı

hatırlıyorum. Bu tutukluluk işinde “teknik” anlamda “suçlu” idim ben. THKP-C’ye girip üye falan olmamıştım, ama bilerek yardım ediyor, elimden geleni yapıyordum. Çünkü ortada bir askerî yönetim vardı ve solu yok etmek üzere her türlü baskıyı uyguluyordu. “Meşru” olmayan, asıl “suç işleyen” onlardı.

Yani, kim kimi “af” ediyor? Neden “af” ediyor? Ben kimseden özür dilemedim ki. Meclis’teki değindiğim oylamaya kadar, bu kavga sürüp giderken “Ne yapsam?” diye düşünüyordum. “Ben ‘af’ edilmeyi kabul etmiyorum” desem ne olacak? Karga tulumba içeri aldıkları gibi bu sefer de karga tulumba dışarı atarlar. Bunu bile bile öyle “jest” yaparsan, birileri de gelip “Amma *show* yaptın, ha” dese, ne cevap vereceksin?

Derken oylama oldu. 146’ya af için oy veren MSP’liler sıra 141’e gelince Demirel’in kurduğu manevi baskıya dayanamadılar. Parti çatladı, af yattı, falan filan.

Bundan bir ay kadar sonra tahliye edildim. Benim madde 141/5, yani beş yıldan on iki yıla. Bunun tabanı olan iki küsur yılı doldurduğum için zorunlu olarak tahliye etti. Ben çıktıktan sonra Anayasa Mahkemesi oylamada biçim kusuru buldu ve metazori affı ilân etti. “O zaman ilericiymiş” falan diye yorumlar yapacak değilim. O zamanın devlet politikası böyle gerektiriyordu. Anayasa Mahkemesi her zamanki rolünü yerine getirerek devletin istediğini yaptı.

Böylece ben de “af” edilmiş oldum. Süreç böyle dallanıp budaklanıp karmaşık bir hale gelince ben de “affedildiğim” için fazla sıkıntı duymadım. Ama “bayıldım” da diyemeyeceğim. Evet, gene aynı soru: “Kim kimi affediyor? Ne hakla affediyor?”

Burada “devlet” böyle bir varlık. Bu çeşit kelimeleri seviyor, bayılıyor, çünkü bütün derdi hiyerarşi; kim altta, kim üstte? Üstteki ancak “affeder”, alttaki ancak “affolunur” vb. Devletin hoşlanmadığı bir şey yapmışsan hemen “pişman” olmalısın. Olmazsan da, yüksek sesle, “pişmanım” diye bağırmalısın. Burnun sürtülmeli. Haddini bilmelisin. Sayıyla hizaya gelmelisin.

Yoksa devlet seni “affetmez”.

Şu son günlerde konuşulanları, konuşma tarzını izlerken geçmişten bu anılar tazelendi zihnimde.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Türk sorunu’

Murat Belge 27.10.2009

“Kürt sorunu”nu “demokratik açılım”la çözme girişimi geçici olduğunu sandığım bir kesintiye uğradı. Ama bu kesinti, bizi bu toplumun bütün sorunlarının temeli olan noktaya getirmiş oldu; “Türk sorunu”!

“Demokratik açılım”da adım atılmadan da önce Baykal ve Bahçeli vaziyet almışlardı. Adına “demokratik” dendiğine göre, ne olacaksa ona karşı çıkmakla yükümlüydüler. Karşı çıkmanın da bir gerekçesi olmalıydı. Ne

olabilir? Gene, "demokratik" sıfatı yardıma yetiştiriyor: "demokratik"se PKK'nın istediği şeydir; ayrıca, tabii, Amerikan emperyalizminin istediği şeydir vb. Böylece, onlar "veryansın"a başladılar.

Bu ülkede, bu ülkeye özgü faşizmin devamını isteyen, buna kaderini bağlamış, azımsanmayacak sayıda insan var: "Türk sorunu"nun sahipleri. Böyle bir kesim olmasa bu faşizm bu kadar uzun zamandır sürdüğüne göre, elbette kendine bir taban yaratacaktı. Karşılıklı etkiler.

Baykal ile Bahçeli'den "veryansın" gelince onlar da hazırlığa giriştiler. Duruma bakılacak, "Türk"leri ajite edecek ögeler tesbit olunacak, onları öne çıkaran karşı-atak başlatılacak.

Silâhlı Kuvvetler şu konjonktürde "tavşana kaç, taziye tut" konumunda. Yüz yüze konuşulduğunda, "Bu açılım yapılmasın" diyemiyorlar. Derlerse, "Sizin çözüm öneriniz ne" diye sorulacak. Bunun bir cevabı olsa yirmi beş yıldır mesafe alınırdı. "Çözüm, çözümsüzlüktür" mü diyecekler? Onun için, "Yapın da görelim. Biz engel çıkarmıyoruz" diyorlar. Ve tabii ki hükümetin ayak sürçmesini, tepesine binmeyi kolaylaştıracak yanlışlar yapmasını bekliyorlar.

Kürt tarafı ise bu gibi etkenleri hiçe sayarak provokatif bir karşılama eylemine giriyor –demeyeceğim. Demeyeceğim, çünkü öyle olduğunu düşünmüyorum.

Bunda bir parantez açayım ve "Kürt tarafı"nda herkesin çok akli başında, barıştan yana, uyumlu ve ılımlı olduğuna inanmadığımı, inanmak bir yana, böyle olmadığını bildiğimi söyleyeyim. Yalnız, bu niye böyle, onu da bir düşünmek gerek. Yukarıda saydığım nitelemelere uymayan Kürt sayısı bir hayli yükseldiyse, bunun nedeni Türkiye Cumhuriyeti'nin bunca yıldır gösterdiği inat ve inadını sürdürürken uyguladığı muameledir. Ne ekersen onu biçersin.

Yani bu yazıda veya bundan sonra yazacağım yazılarda Kürtlerden yana, onlardan gelen sorumsuzlukları fazla öne çıkarmayan bir dil kullanacaksam, nedeni bu. Türkiye Cumhuriyeti her konuda olduğu gibi burada da yukarıdan bir tavır takınıyor. Takınacak tabii: devlet onda, silah onda, çoğunluk onda, medya onda. İyi, bu kadar "büyük"sen, karşındaki insanı anlayışla karşılamak da senin o "büyük"lüğünün zorunlu parçasıdır.

Ama şu anda, anlayışsızlık doğrudan doğruya devletten gelmiyor; devletin bunca zamandır eğittiği, örgütlediği ve kışkırttığı toplumdan geliyor. Baykal'ın "millet durdurdu" demesinin de gösterdiği gibi, başta yığınla "şehit yakını" örgütü, *toplum* öne sürülecek. Baykal ve Bahçeli ve bir süre sonra muhtemelen TSK, toplum adına, onun tepkisine cevaben devreye girecek.

Bu itirazlardaki "Teslim olmadılar! Pişman olmadılar! Özür dilemediler!" teraneleri, Kürtlerin karşılama töreninin bir provokasyon filan değil, zorunlu bir davranış biçimi olduğunu gösterdi. "Barış" dendi, "barış"! Adam "Ben yenildim, affınıza sığınmaya geliyorum" demiyor; "Barışmaya geliyorum" diyor.

Çocukları ölmüş insanların infialini anlamalıymışız. Evet, bence de öyle, anlamalıyız. Ama nereye kadar? Bu "infial"in barışa ebediyen engel olmasına kadar mı?

Ve şu nokta: "Savaş!" diye bağırıldığında sesini çıkarmayan, çocuğunu bir savaşa göndermeyi sorgusuz kabul eden biri "Barış" dendiğinde kendini sokağa atıp gösteri yapmaya başlıyorsa, işte, "Türk sorunu" denen şey budur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir şeyin sonuna geldik

Murat Belge 01.11.2009

"Islak imzalı" belge ortaya çıktı çikalı oluşan atmosfer herhangi bir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşını serseme çevirmeye yetecek kadar yeni, ilginç, çarpıcı, alışılmadık vb...

"Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü" olsa, "alışılmadık" maddesinde yazılı bütün sıfatları alıp buraya dizebilirim.

Şimdi, kimileri, yanıldığını beyan edip özür dilerken, yanılmamış, dolayısıyla özür dilemesine gerek olmayanlar da akli başında yorum ve değerlendirmelerini yapmaya devam ediyorlar. Benim yazı günüm gelinceye kadar, kalemimin ucuna gelen birçok söz söylenmiş oldu.

Ve zaten durumun kendisi fazla söz gerektirmiyor galiba. "Hani 'kâğıt parçası' diyordun! Ne oldu?" tarzında, üstte kalmış olmanın rahatlığıyla nisbet yapmak, hoşlandığım bir şey değil. Yorum yapmaya gelince, dediğim gibi, her şey yeterince açık. Yorumla ihtiyaç kalmadan herkes anlayacağını anlıyor. Bir de anlamayanlar var, tabii. Ama onlar da sonuna kadar anlamamakta kararlı. Bilmedikleri için değil, herkesten daha iyi bildikleri için. Buyurun, Deniz Baykal'a anlatın, yorumlayın...

Bir şeyin sonuna geldik. Bu da söylendi söylenmesine, ama gene de bunu vurgulamak istiyorum. Adımız Cumhuriyet olalı beri ya da daha doğrusu İttihat ve Terakki darbesiyle Meşrutiyet ilân edeli beri süren, ordusunun güdümündeki toplum olma durumu şu son altı aylık süre içinde bitti.

Bunu "film bitti" ya da "roman bitti" der gibi demiyorum. "Son gülen iyi güler" diye bir söz vardır; ama gerçekte, tarihte, "son" gülmek diye bir şey yoktur.

Gavras'ın Z filmi geliyor aklıma (nedense, sık sık gelir). Savcı, polis şeflerini en aşağıdan başlayarak rütbe sırasıyla tek tek sorgular. Sorgunun sonunda tutuklandıklarını bildirir. Onlar, öfke içinde, kapıdan çıkar giderler vb. İnsanın yüzü güler, içi ısınır. Filmin böyle biteceğini sanırken perdede birtakım yazılar belirir: bu olaydan birkaç gün sonra albaylar darbe yapmıştır, olanları açığa çıkaran gazeteci ölmüştür, bu polis şeflerini tutuklayan savcı tutuklanmıştır, falan filan. Film, öyle değil, böyle biter.

Buna göre, "son gülen", albaylardır, polis şefleridir vb. Ama film orada ve öyle bitse de, tarihin orada bitmediğini biliyoruz. Yedi yıl, belki az zaman değil (her şey "görece" –bir Türkiyeli için, "saniye" gibi bir şey aslında). Ama yedi yıl sonra albaylar, generaller, kuyruklarına teneke bağlanarak gittiler. Yunanistan şimdi son derece demokratik bir ülke haline geldi. Ancak ağır paranoyadan muzdarip biri gece rüyasında darbe olduğunu görebilir.

Konumuza dönecek olursak, Z filminin sonu gibi şeyler şu andan sonra Türkiye'de olabilir. Bayağı zayıf bir

ihtimal, ama olabilir. Söylemek istediğim, buna rağmen, bu sultanın *tarihen* bitmiş olduğudur.

1571’de Sokollu, İnebahtı’dan sonra, Kapudan Paşa’ya övünüyordu, “yelkenlerini atlastan, halatlarını ibrişimden yaparız” diyerek. Yapardı da. Nitekim yaptı. Devlet-i âliyye daha yıllarca gemi yaptı, gemi indirdi. Ama Osmanlı’nın Akdeniz egemenliği bitmişti. *Tarihen* bitmişti. Türkiye’de bugün ordu sultasının bittiği gibi.

Belge ortaya çıktı, rezaletin saklanır yanı kalmadı, onun için bitmedi. Zaten bitmişti; yaşanan bu dünyada yeri, anlamı, varolma gücü, inandırıcılığı, hiçbir şeyi kalmamıştı. Zaten belge ve rezalet onun için ortaya çıktı.

Hamiş: Bu yazıyı Almanya’dan yazıyorum. Birkaç gün buradayım. Yazı aksayabilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Almanya dönüşü

Murat Belge 06.11.2009

Geçen hafta sonunda Almanya’ya gitmiştim, Almanya’da Essen’e. Gitme nedeni bu kentte Türkiye’den bazı arkadaşların bir süreden beri düzenlemekte olduğu bir kitap fuarıydı. Orada konuşmak üzere davet edilmiştim. Gene davetli olan Mehmet Altan dönüşünde (o benden önce döndü) fuar üstüne yazmıştı. Ben de yeniden o konuya girmeden biraz farklı bir temayı işlemek istiyorum: Almanya’da –veya genel olarak Avrupa’da, yurtdışında- Türkler teması.

İlk “göçmen işçi”lerimizi, “gast arbeiter”larımızı Almanya’ya göndermemizden bu yana, neredeyse elli yıl geçti. Bundan sonra sayıları milyonların üstünde yoksul Türk, başta gene Almanya, ama birçok Avrupa ülkesine gitti. Zaman içinde birçoğu geri döndü, oralarda biriktirdiği paralarla kendine bir iş kurdu, şimdi burada yaşıyor ve herhalde eşine dostuna “Avrupa anıları”nı anlatıyor. Ama bugün de bu ülkelerde yaşamaya devam eden Türklerin sayıları birkaç milyonu buluyor; bunların önemli bir kısmı artık orada yerleşmiş durumda, dönmeye niyeti yok.

Bu ilişkide başından beri birtakım tuhaflıklar var. Sözgelişi, orada yaşamaya karar vermiş Türkiyelilerle konuştuğumuzda, bulundukları yere herhangi bir “sevgi bağı” ile bağlı olmadıklarını anlıyorsunuz. Gelirlerinden memnunlar, evlerinden memnunlar vb. Ama orayı, insanlarını sevmiyorlar, o insanlarla ilişki kurmuyorlar. Sonuçta herkesin tanıdığı, arkadaşına ihtiyacı vardır; bu ihtiyacı, sanırım kendileri gibi orada yerleşmiş “memleketli”lerle gideriyorlar. Tabii orada doğan, “ikinci, üçüncü kuşak” denilen gençlerin durumu biraz farklı. Ama genel olarak bakıldığında onların da kendi aralarında arkadaş grupları oluşturduğunu görüyorsunuz.

Gidilen ilk ülke Almanya’ydı; en kalabalık olunan ülke bugün de Almanya. Bunun, bu durumun böyle olmasında payı olabilir mi?

Bence, olabilir. Şu kırk küsur yıl içinde Almanya çok değişti, dışa açıldı. Ama hatırısayılır niceliklerde Almanya

hâlâ çok kapalı, çok dışlayıcı. Onların bu tavrı Türkleri de içedönük olmaya itiyor.

12 Eylül darbesi binlerce Türkiye yurttaşının siyasî mülteci olarak kendini Avrupa ülkelerine atmasına yol açtı. Bu siyasî dalgayla oralara gidenler, teorik olarak, önceki işçilerden çok farklı olmalıydı. Ama öyle miydiler? Yoksa Türklere özgü içedönüklük onlarda da var mıydı?

Sanırım vardı. Ama aralarından, koşullar değişince, buranın koyu ve derin bir biçimde zenofobik atmosferinden çıkınca, bu izolasyon pelerini sırtından atmaya hazır bireyler de seçilmeye başladı.

Şu bir yıl içinde iki kere Almanya'ya gittim: ikincisi Essen kitap fuarı, birincisiyse Nürnberg'de gene Türklerin düzenlediği film festivali dolayımıydı. Bunları düzenleyenler, siyasî göçmen olmuşlar mıydı, bilmiyorum, pek sanmıyorum; işçi olmadıkları kesin. Ama aydın kesimden geldikleri de belli. Yaptıkları işi tam başarıyla yapıyorlar. Böyle olunca, yapılan iş Almanların da ilgisini çekiyor. Dışlayıcı olmayan ve çeşitli nedenlerle Türkiye'ye, Türkiye'nin sorunlarına ilgi duymaya başlamış Almanlar da bu toplantıların gedikli müşterileri arasına girmişler. Bunun örneklerini Avrupa'nın başka ülkelerinde, örneğin Hollanda'da görmüştüm.

Belki çok sık olmuyor, belki olabileceği kadar yaygın değil (çünkü artık Avrupa'nın her yerinde Türkiye'den gelmiş topluluklar yaşıyor); ama bu tür olaylar Avrupa'da yaşayan yabancıların ve özellikle Türkiye'den giderek orada yerleşenlerin varoluş koşullarında bir şeylerin değişmeye başladığının görece erken sinyalleri olabilir. Bir tür "kültürel" etkinlik var: diyelim Köln'de Türkiye'den bir grup toplanıyor ve bir "halk dansları topluluğu" kuruyor, uygun durumlarda gösteri de yapıyor. Böyle "folklorik" ilgileri olan Almanlar böyle gösterileri kaçırmıyor dahi olabilir, ama birçokları için fazla çekici değil bu. Ama bir de "uluslararası" boyutları olan ya da bunları hemen kazanabilecek "kültürel" etkinlikler var: örneğini verdiğim iki "olay" gibi. Bunların çoğalması, yalnız buradan değil, birçok yerden zengin Avrupa ülkelerine akmış insanların bu toprağa ayak basmaları, o ülkelerin insanların hayatına da yeni bir enerji getirebilir, yeni bir soluk üfleyebilir.

"AB Genişlemesi"nin bir kanalı da bu olmalı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşündürücü bir boşluk

Murat Belge 07.11.2009

"Demokratik Açılım"ın ilk somut adımı, Habur'dan gelen grup, karşılıklı iki manevra sonucu, açılımı kapatmış gibi oldu. Gerçekten kapattığını düşünmüyorum; "karşılıklı iki manevra" dedim ya, sorun orada.

Kürt tarafı, bu insanların buraya *barış* için geldiğini, pişman veya teslim olmaya gelmediğini kanıtlamakta kararlıydı. Buna ben de hak veriyorum. Toplanan kalabalığın gösterdiği coşkunun da temelde *barış* perspektifinin açılmış olmasından duyulan sevinçten kaynaklandığına inanıyorum. Onların bundan sevinç duymasından hepimiz sevinç duymalıyız.

Ama bir de “muhalefet” var, ikinci “manevra”nın sahibi. Muhalefette oldukları için *barışa* da muhalefet etmeleri gereken bu iki parti, girişimi durdurmak üzere bu sevinç gösterisini kullanabileceklerini hissedip derhal buraya yöneldiler. Bugüne kadar Orta, Batı ve Kuzey Anadolu’da yaratılan Kürt düşmanlığı zemininden hemen cevap aldılar ve girişimi durdurmayı başardılar. Şimdi, 10 Kasım’ı durdurmanın hazırlıklarını, planlarını yapıyorlar.

Başta dediğim gibi, gerçekten durdurduklarını düşünmüyorum; durdurabileceklerine de inanmıyorum. Hükümetin geri adam atar gibi görünmesi de bu bağlamda fazla önemli değil, ama hükümetin mücadele yöntemi konusunu bundan sonra yazacağım yazılara bırakayım. Bugün, şu yukarıdaki satırlarda özetlemeye çalıştığım durumda gözüme çarpan bir “zaaf” a değinmek istiyorum.

“İki manevra” dedim. Aslında, konuya daha ayrıntılı bakacak olursak, “manevra” sayısı daha yükselir. Barışı baltalamak isteyen Türkler olduğu gibi Kürtler de var. Şu anda itiraz etmeyen, ama sonunda gene kendi bağımsız yolunu çizmeye kararlı TSK var vb.

“Zaaf” dediğim, bütün bunların *olması* değil, çünkü bunların olması doğal. Sorun olanda değil, *olmayanda*. “Manevra” diyorum, çünkü ortada görülen aktörler parti veya başka cinsten *siyasî* birimler. Toplum yok ortada, ne Türkleri, ne Kürtleriyle. Ortada görülenler, siyasî birimlerin planladığı ve yürüttüğü “manevra”nın piyonları olarak oradalar. O birimlerden bağımsız bir toplum görünmüyor. Toplum, başarıyla “seyirci” konumuna itilmiş, meydan, üzerinde futbol maçı oynanacak alan misali, siyasî birimlerin hazırladıkları manevraları birbirlerine çekmesi için boşaltılmış ve temizlenmiş.

Oysa “*barış*” diyorsak ve bu kelimenin içerdiklerini doğru anlıyorsak, o meydanda “cirit takımları” değil, birbirine çiçek götüren Türk ve Kürt yurttaşlar olmalıydı.

Onların yokluğu, bu tablonun başlıca “zaaf”ı.

Onların yokluğunda sonuç, bu kaşarlanmış kan siyaseti simsarlarının birbirlerine manevra çekmekte gösterecekleri başarıya göre biçimlenecek demektir.

Peki, bu yurttaşların meydanda değil de tribünde bulunmasının nedeni, onların bu sürece, sürecin sonucuna kayıtsız olmaları mı? Böyle bir şeyin mümkün olabileceğine inanamıyorum. Bir toplum, kendi bağrında yaşanan bu kanlı sürece kayıtsız kalabilir mi? Bunun sürdürülmesinden yana olabilir mi?

Öyle düşünen, öyle tavır alan “birileri” olabilir, nitekim var. Ama bunların çoğu zaten işi buraya getiren “siyasî birimler” içinde yer almış durumdalar. Bu gibi eğilimlerin toplum içinde kalmış temsilcilerinin adamaklı azınlıkta olduğu kanısındayım.

Sorun toplumun olaya karşı “kayıtsız” olması değil; sorun toplumun kendisini hiçbir zaman, hiçbir olayda bir “aktör” olarak görmemesinde, görmemeye alıştırılmasında yatıyor. “Ben ne yapabilirim ki?”

“Şunu, şunu ve şunu yapabilirsin” diyenler olmayınca, bu soru doğal olarak cevapsız kalıyor.

Oysa bir topluma barış, gökten paraşütle süzülerek inmez. Barış, barış için harcanan somut çabaların, emeklerin üzerine oturur. Son analizde, insanların içlerinde taşıdıkları iyi duygular, sevgi ve dostluk duyguları üzerine oturur. Ama bunun kendiliğinden oluvereceğine inanamayız –hele kanlı siyaset simsarlarının her gün yeni bir manevra planıyla meydana atıldığı bir ortamda.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'nin yöntemi

Murat Belge 08.11.2009

AKP'nin bazı davranışları, birçok kişide, bir partinin belirlenmiş bir politikası olmadığı izlenimini yaratıyor. Örneğin "yeni bir anayasa" diyorlar, taslak hazırlatıyorlar. Hükümet oldukları günden başlayan bir muhalefet vaveylası ile karşılaşınca bu konuyu kapatıyor, başka bir konuya geçiyorlar.

Neden böyle? Gerçekten bir kararları, bir takvimleri yok mu?

Bunun bir plansızlık, programsızlık sonucu olduğu kanısında değilim. Öte yandan, Türkiye'nin sorunlarının genel karakterinin de böyle bir siyasî davranışın biçimlenmesini etkilediğini düşünüyorum. Şu ikinci önermeden başlayayım.

Türkiye'nin durumunu tek cümleyle özetlemek üzere şunu söyleyebilirim: değişen dünya koşullarının Türkiye'yi de değişime zorlaması, ta baştan alarak, bizi buraya getiren bütün etkileri, etkenleri yeniden değerlendirme, bütün geçmişimizle yüzleşme gereğini doğuruyor.

Dolayısıyla bütün sorunlar içiçe, birbirine bağlı. Son analizde, iki zihniyet birbiriyle çatışıyor. Mücadele sokakta, meydanda, kırdada, dağda değil, oralarda görülen kısımları var ama asıl mücadele zihinlerde geçiyor. Eskiye olduğu gibi devam ettirmek isteyenler var; bunların hepsinin değişmesi ve kendi gerçek kurumlarına dayanarak yaşayacak bir demokrasinin hayat bulmasını isteyenler var. Bu durumda bir sorunu öbürlerinden izole ederek çözüp "sırada ne var?" diye bakmak mümkün değil. "Sıra" yok, her şey birbirine bağlı. Hepsini birden göğüslemenin sonucu da, yukarıda anlattığım gibi, "iki adım ileri, bir adım geri" diye özetlenebilecek bir hareket tarzını ve tempoyu kaçınılmaz kılıyor.

Bu benim için çok uzak bir durum ya da yöntem değil, çünkü son analizde Gramsci'nin formüllendirmeye çalıştığı "siper savaşı" tanımının içinde kalıyor. AKP, statükoyu koruyan güçlerle Gramsci'nin metaforik terminolojisinde "manevra savaşı" diye adlandırdığı yüzleşmeciliğe çatışma içine girmekten kaçınıyor. Bir çatışmaya girmektense geri adım atıyor, ama bu da söylediğinden vazgeçtiği anlamına gelmiyor. Kendi belirlediği bir zamanlama içinde (böyle çok taraflı bir mücadele ortamında zamanlama ne kadar belirlenebilirse) o konuyu yeniden gündeme getiriyor. Muhalefet, bir önceki hamlede yaratabileceği en büyük vaveylayı yarattığı için ve aradan geçen sürede insanlar sözkonusu sorun üstüne daha serinkanlı düşünme imkânı buldukları için, bu sefer kopan vaveyla o kadar da büyük olmuyor.

Gramsci böyle bir mücadele yöntemini demokratik dünyada Komünizm için önermişti. Yani çok geniş kapsamlı ve çok derine inecek bir toplumsal dönüşüm için. Dünya tarihinde bunun bir örneğini görmüş değiliz. Tabii ne Türkiye için, ne de AKP için, böyle bir durum söz konusu; ama Türkiye'nin bir "askerî cumhuriyet" olmaktan çıkıp, demokrasinin evrensel kurumlarının aksamadan işlediği bir toplum haline gelmesi, ondan daha dar

kapsamlı ve daha sığ bir toplumsal dönüşümle olacak bir şey değil. Olmadığını, direnişin niteliğinden de anlıyoruz.

“Müesses nizam”, kendi içindeki, aslında hep bir hayli yapay olan “sağ/sol” ayrımlarını bir yana bırakarak, “müesses nizam” olarak, güçlü bir savunma içgüdüleriyle savaşıyor, direniyor. Değişimi, dönüşümü durdurmaya çalışıyor. Çünkü değişimin kendi varoluş tarzını değiştireceğini ve kendisinin de farklı varoluş koşullarında bir şey olma, bir şey yapma, özellikle de şimdiye kadar yaptığı gibi hükmetme zeminini ortadan kaldıracağını çok iyi biliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Misafir davetli mi, davetsiz mi

Murat Belge 10.11.2009

Şu Sudanlı adamın sonunda buraya gelmemesi, gelmemesinin sağlanması iyi oldu tabii, ama bunun yanında olanlar ve söylenenlerle sanki gelmesiyle gelmemesi arasındaki fark asgariye indi.

Gelecek idiye bunun Türkiye’nin davetiyle değil, İslâm Konferansı Örgütü toplantısı nedeniyle olduğu anlaşılıyor. İyi. Bari davet etmemişiz. Ama Konferans’a davet edilmesini istemediğimizi usulüyle belirtebilirdik ve şu şimdiki yarı skandal gelişmeler (AB’nin ve ABD’nin itirazları; ama bir o kadar vahimi, bizim gevelediklerimiz) hiç olmayabilirdi.

Adam aranıyor, Uluslararası Ceza Mahkemesi hakkında tutuklama kararı vermiş, bunun ötesi var mı?

Adamın bizden istediği, belli, kendisine bir tür yataklık etmemiz. Onun hakkında bir uluslararası kurumun böyle bir kararı olacak. Ama o, bunu takmadan sağda solda dolaşacak. Nasıl olacak da takmayacak? Böyle kurumları takmayan birtakım ülkeler, hükümetler sayesinde. Bunlardan biri olmaya mı adayız biz?

Herhalde öyleyiz, çünkü neredeyse oluyordu bu iş.

Neden böyle?

Başbakan bazı şeyler söyledi. Kendisi Darfur’a gitmiş, bir soykırım manzarasıyla karşılaşmamış. Darfur’la Gazze aynı şey değilmiş vb.

Darfur’da nereye bakacağını, kimden bilgi soracağını ne kadar biliyordu, Başbakan? Yıllar yılı insanlar Sovyetik ülkelere gittiler, gezdirildiler, zihinlerinde “yeryüzünde cennet” görüntüleriyle döndüler. Bu kadar naif bir açıklama olabilir mi?

Ve tabii Müslümanlık vurgusu. Müslüman adam soykırım yapmazmış, falan. Bunu da ciddiye alıp cevap yazmak gereksiz.

Bunun tabii iyi bir "İslâm-içi politika" olduğunu söylemek de mümkün değil. Bugün Müslüman dünyanın en büyük sorunu, eğitim, rejim ve daha bir yığın olumsuz etken nedeniyle böyle bir "ilkellik" konumuna mahkûm edilmiş olması. Bu dünyada önderlik etmek isteyen atacağı ilk adım bu gibi ilkelliklerin kırılması yönünde olmalı.

Bir de ikinci gerekçe söyleniyor: petrol. "Müslüman yapmaz", "Darfur'da öyle şey görmedim" gibi sözlerin sağladığı bir "dekorasyon" ardında çıkar paylaşmak... Bunun, AKP düşmanı cephede bile taraftarı çıkardı (AKP'yi bitirmek her amacın üstünde olmasa), çünkü çağımızın, günümüzün "abrakadabra" sözü, "çıkart"! "Çıkart" deyince, akan sular duruyor –hele "ulusal çıkart" deyince, duran sular akıyor.

Ama bütün bunların tartışılıyor olması zaten abesle iştigal. Uluslararası Mahkeme var, bu Mahkeme'nin bir kararı var. "Bence Beşir soykırım yapmadı" demek, ne demek? "Bence" ne demek? Bu bir "kanaat" meselesi mi? Adamın ne yaptığına referandumla mı karar vereceğiz? Bu bir "hukuk anlayışı" mı, yoksa bir "hukuksuzluk savunusu" mu? İlker Başbuğ'un yanına apolet toplayıp "kâğıt parçası" demeci vermesinden çok farklı bir anlayış gösteriyor mu, Erdoğan'ın Darfur'u gezip de soykırım izi görmemesi. Elde rakamlar var. Nasıl olmuş bu işler?

Üstüne üstlük, AB'den itiraz gelince "Onlar ne karışır!" ayakları bana iyice vahim göründü. Yıllardır, milliyetçilerin, ulusalcıların vb. "işçilerimize müdahale" demagogilerine karşı AB gibi bir birliğin neleri içerdiğini anlattık. Demek ki şimdi de aynı şeyleri "AB hedefinde aynı kararlılıkla mesafe alma" sözü veren hükümete anlatmamız gerekiyor.

"Bölgesel güç" olmak, bölgenin politik açmazlarında olumlu rol üstlenmek gibi hedeflerle de bağdaşmaz böyle tavırlar. Sadece, bütün ilkelerle ilkesel ilişki kurmayı başaran bir ülkeye gönüllü olarak verilir o roller, bölgesel ali kıran baş kesen değil de, vicdan temsilcisi ve sözcüsü olacaksın.

Şu yapılan ve söylenenlerde ilkeli bir tutum var mı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ata-put

Murat Belge 13.11.2009

CHP, kendisiyle yarışıyor. Hitap edeceği yer, yaptıklarından sonuç almayı umduğu yer, "kitle isterisi" olduğu için, kendisi ancak "isteri" (hysteria) gibi kelimelerle anlatılabilir bir davranış içinde. Kadrosunda bu üslubu başarıyla üretebilen değerli elemanlar da var. Böylece, temsil ettikleri her şeyin trajikomik sonunu da ilân ederek, devam edip gidiyorlar.

Değişim, barış umuduyla savaşmak üzere hazırladıkları meclis stratejisi Atatürk'ü de içermek durumunda kaldı. Böylece vatanperverliklerine atamperverlik de ekleme imkânı buldular. Aynı zamanda, "Atatürkçülük"

konusunu da gündemin ön sıralarına taşımış oldular. Şu günlerde bakıyorum, birçok yazar, "Atatürk sevgisi böyle mi olmalı?" teması üstüne bir şeyler yazmaya başladı. Bunun arkasının geleceğini sanıyorum, ayrıca gelmesi de iyi olur. Çünkü yılların sorunu bu. "10 Kasım'da Kürt açılımı konuşulur mu?" başlıklı absürd tartışma hiç olmasaydı da, tartışılacak yeterince absürdite zaten vardı.

CHP ta başından beri Atatürk'ün böyle anlaşılmasında, bütün bu akılsız ve zevksiz tapınmada pay sahibiydi. Şimdi de, bunca yıldır onun eğitiminden geçerek değerlendirme yeteneğinden yoksun kalmış kesime başvuruyor, pankartlarıyla, her şeyiyle, orada bir ajitasyon yaratmaya çalışıyor.

Atatürk'ü böyle sevmeyi, onu böyle anlamayı ve böyle sevmeyi tercih eden, Türkiye Cumhuriyeti toplumu değildir. Bunu o icat etmemiştir, bu ona öğretilmiştir. Öğreten kim?

Biz, öğrendiklerimizi tabii öğretmenlerden öğreniriz. Ama böyle, "Ata'mızı nasıl seveceğiz, nasıl anacağız?" türü önemli konular ortaya çıktığında, bunun yolunun öğretmenlere de öğretilmesi gerekir. Bu işin yapılacağı yer tabii Milli Eğitim Bakanlığı'dır, ama Bakanlık da böyle önemli işleri başkalarından öğrenir. 12 Eylül boyunca, Atatürk'ün nasıl sevilleceği, nasıl anılacağı, Atatürk'ün ne sevdiği, ne sevmediği, hepimize askerî yönetim tarafından bir kere daha öğretildi. YÖK'ü kurduğu zaman oraya general atamayı unutmayan Türk idarî dehası, bu ritüelleri de hangi kurumlar içinde oluşturacağını bilir elbet.

Şu haliyle Atatürk kimin işine yarıyor? Şimdilerde herkesin sormaya başladığı, "Bu nasıl sevgi? Bu nasıl saygı? Atatürk bir put mudur? İlâh mıdır?" yollu sorulara bir cevap bulmak istiyorsak, herhalde önce bu soruyu sormalıyız: kimin işine yarıyor?

Bir put gibi tapacağımız, yaptığını, yapmadığını, söylediğini, söylemediğini zinhar tartışmayacağımız bir Atatürk var. O bize bazı emirler, direktifler vermiş. Bunların da doğruluğu, yanlışlığı tartışma dışı. Tartışmadan o direktiflere uymamız gerekiyor.

Zaten uyulmadığı zaman, daha doğrusu uyulmadığı iddia edildiği zaman, Silâhlı Kuvvetler darbe yapmış. Ben bu ülkede, "Atatürk ilkelerinden uzaklaşıldığı için" yapılmamış bir darbe bilmiyorum. Yapılan darbelerin hepsinin değişmez gerekçesi ya da gerekçelerinin birinci maddesi, Atatürk ilkelerine ihanet edilmesi.

Bu darbelere uğrayanlar, Atatürk ilkelerine ihanet etmediklerini söylüyorlar. Ama öyle anlaşılıyor ki onların ne söylediği zaten önemli değil. Atatürk ilkelerine neyin uygun, neyin uygunsuz olduğunu bilmek ve buna karar vermek de Silâhlı Kuvvetler'in işi. Onların yetki alanında olan bir şey.

Açıkça söyleyecek olursak, Atatürk, bu ülkede Silâhlı Kuvvetler'in darbe yapmasının meşrutiyet aracı, daha da genel olarak, Silâhlı Kuvvetler'in şu son günlerde ortalığa saçıldığı ve saçılmakta olduğu biçimde varolmasının gerekçesi, haklı çıkarması, onaylayıcısı, vb.

Yani, kimin böyle bir Atatürk istediğinin cevabı bu.

Kişi kültü

Murat Belge 14.11.2009

Lise son sınıfı okurken edebiyat hocamız Tahir Alangu'ydu. Çok yararlandığım ve sevdiğim bir insandı. O yıl bize Atatürk hakkında bir kompozisyon yazdırmıştı. Meğer işin içinde iş varmış. "10 Kasım'da bunu törende okuyacaksın" dedi.

Atatürk'e birtakım biçimsel saygı gösterilerinde bulunup bir ayin havası yarattığımızı, ama onun dünyada neleri temsil ettiğini anlamaya çalışmadığımızı yazmıştım. O yaşında, Yakup Kadri, Şevket Süreyya ve bu gibi kişilerin sohbetlerinden, Atatürk'ün anti-emperyalist düşüncesi hakkında, şimdi katılmadığım birçok değerlendirme dinlemiştim. "Anlamaya çalışmamak"tan kastım buydu.

Neyse, tören oldu, ben de bu yazıyı okudum, sonra sınıflara çıktık. O saatte bizim sosyoloji dersimiz vardı. Sosyoloji öğretmenimiz olan hanım, "Murat, yazını çok beğendim. Ama niçin oturarak okudun?" dedi.

Doğru dürüst bir cevap veremediğimi hatırlıyorum, çünkü nutkum tutulmuştu. O yazının büyük kısmı Atatürk'e "saygı" adına yaptığımız törenlerin içtenliksizliği, kofluğu, gülünçlüğü üstüneydi. Kadın bana bunu "beğendiğini" söylüyor, sonra da niçin ayakta konuşmadığımı soruyordu. Buna ne cevap verilir?

Aradan neredeyse elli yıl geçti. "Aynı" noktada mıyız, yoksa daha da gerilerde mi? Korkarım daha da gerilerde, birkaç nedenle. Birincisi, o zaman böyle bağlamlarda bulunacak kişi sayısı çok daha azdı. Bunlar, o dönemin seçkinleriydi. Sayılar arttıkça (yani kırsal kesimden insanlar kentlere aktıkça) her zaman olduğu gibi nitelik düştü. Bu, bence, aslında olumlu bir sürecin yüzeydeki olumsuzluğudur ve geçicidir. İkincisi daha önemli. Tarihin bu aşamasında "Atatürkçülük" ve özellikle bu sözünü ettiğimiz türden ideolojilerin çağı artık doldu. Meclis'te ellerinde "Ata'm izindeyiz" yollu pankartlarla oturanların gülünçlüğü ve "Dersim'de anaların ağlaması" konuşmasını yapan hatibin korkunçluğu bu yok oluşun "trajikomik" karakterini bizlere sunuyor.

Bildiğimiz bu kalıplar içinde yoğrulup biçimlendirilmiş Atatürkçülük, dün yazdığım gibi, en genel anlamıyla, bu ülkenin iktidar yapısının ihtiyacına verilmiş bir cevaptı. "Kişilik kültü" dediğimiz şey, dünya tarihinde otuzlarda başlamıştı. Hitler ve Mussolini devrilince, onlar çapında faşist önder kalmadı. Kült, komünist dünyada devam etti.

Bunu orada başlatan Stalin, ilkin, kendini değil Lenin'i, "ölmüş önder"i yüceltti ve kült haline getirdi. Bunun başlangıcında, *Leninizm'in İlkeleri* adını verdiği kitabı yazdı. Böylece ortaya bir "Leninizm" çıkmış oldu. Teorinin babaları, Marx ile Engels'in yanına bir de Lenin resmi eklendi. Böylece Lenin'e "saygı" gösteriliyordu ama Stalin aynı zamanda dördüncü portrenin yolunu hazırlıyordu.

"İlkeler"i tesbit eden, sınıflandıran, yazan da kendisi olduğuna göre, yorumlama hakkını, bir "tekeli" olarak, eline geçirmişti. Ne yaparsan, söylersen "Leninizm'in İlkeleri"ne uyar, ne uymaz, bunu en iyi bilen Stalin olduğu da tartışılmaz bir olguydu artık.

Lenin heykelleri, Sovyetler Birliği'nde her uygun noktada yükselmeye başladı. Benim o ülkeyi ziyaret ettiğim dönemde, evlenen çiftlerin, nikâh dairesinden çıkınca, bizdeki gibi çiçekle süslenmiş otomobilleriyle, kasabanın Lenin heykeli etrafında bir tur atıp zıfah mahalline oradan gittiklerini öğrenmiştim.

Her Lenin heykeli aslında Stalin'in iktidarını pekiştiriyordu –onun “halife”si olarak. Ama bir yandan da, Stalin heykelleri belirmeye başladı.

“Önder” olan kişiler, zor kişiliklerdir. İnatçı, sert, tavizsiz vb. olurlar, önder olmak için öyle olmaları gerekir. Ama ölünce uysallaşırlar –hele “sağ olsa şöyle derdi, böyle yapardı” diyecek bir yorumcuları varsa. O yorumcuya itiraz edecek halleri yoktur. Burada tek sorun, “yorumcu”nun yorumculuğunu bütün topluma kabul ettirmesidir. O da, yeni heykel diktikçe, “meşru yorumcu” olduğunu kanıtlar. Var ettiği her heykele karşılık, yığınla adamı yok etme hakkını kazanır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Görünen köy hikâyesi

Murat Belge 15.11.2009

Erol Katırcıoğlu soruyor: “... kendini solda gören ve demokrat olduğunu düşünen CHP’liler Baykal’ın sergilediği bu ‘orta oyunu’nu daha ne kadar izleyecekler.” Ben bilemiyorum, böyle CHP’li kaldı mı? Kaldıysa, herhalde bu terminolojide (“solda”, “demokrat” vb.) geçen kavramların hiçbirini bilmeyen, dolayısıyla da ne düşündüğü önemli olmayan birileridir bunlar.

Baykal ile ekibinin partiyi yeniden ele geçirmelerinden bu yana, bilinen “particilik/ klikçilik” becerilerinin yanına 12 Eylül mevzuatının getirdiği kolaylıkları da ekleyerek, kendilerine sorun çıkaracak kimseyi orada bırakmadıklarından bir şüphem yok. Partiye üye olmayıp seçimde oy verenlerin de, kime oy verdiklerini bilerek böyle yaptıklarından fazla şüphem kalmadı. “Bilmemek” artık herhalde mümkün değil.

Şimdi, şu günlerde Onur Öymen’in “Dersimli” konuşması üstüne yazılıyor, çiziliyor. Doğrusu, evet, çarpıcıydı bu sözler. Ben de bir iki kere değinmeden edemedim. Bugünlerin olaylarını daha yakından izleyen gazeteciler, Deniz Baykal’ın dahi bundan pek hoşnut kalmadığını yazdılar, ben de onların yalancısıyım: “Şık olmadı” mı demiş, “Hoş olmadı” mı, bir şey demiş işte.

İşte bu, yalnız CHP’nin değil, bu toplumun genel hali, böyle bir şey. Baykal, Dışişleri’nden gelme Onur Öymen’in yanında bir çeşit “siyaset kurdu” sayılır. Hem zaten, “kurt” olmaya gerek yok, o benzetmeyi yapan, o sözleri söyleyen kişinin ciddi bir pot kırdığını anlamak için. Nitekim şimdi Aleviler herkesten önde protesto ediyor Öymen’i. Kendilerine bu şekilde dokununca nihayet anlar gibi oldular demek, bunca zamandır hiç şaşmadan arkasında durdukları CHP’nin ne olduğunu.

Onur Öymen, bu CHP’nin önde gelen, ileri gelen ve sık sık ileri giden sözcüsü. Şimdiye kadar kimbilir kaç önemli sorun çıktığında biz onun düşüncelerini dinledik. Biz de dinledik, CHP de. Ve zaten o düşünceleri CHP adına söylüyordu. Peki, bütün bu sözleri ona söyleten mantık, “Dersim’deki analar”ı söyleten mantıktan çok mu farklıydı? Mümkün mü, olabilir mi böyle bir şey? Elbette olamaz: adam aynı adam, Büyükelçi olarak Türkiye hakkında söylenenlere cevap verirken, CHP’nin –tabii bilerek ve onaylayarak verdiği rolde- memleket meseleleri hakkında görüş beyan ederken, aynı adam.

Yani Onur Öymen Dersim’de ağlayan ya da hayatta kalmadığı için ağlayamayan anneler hakkında o konuşmasında belirttiği şekilde düşünsün; bu olay karşısında tavrı bu olsun. Ama bunu söylemesin, yüksek sesle dile getirmesin, kamuya açıklamasın. Böylece biz onu ciddiye almaya, hattâ bağrımıza basmaya devam edelim. O zaman bütün bu söyledikleri “şık” da olur, “hoş” da olur.

Gene Erol Katırcıoğlu’nun sorusuna dönüyorum şimdi. İtirazımı geri alıyorum. Burası demek öyle bir toplum ki, birtakım çok göz çıkaran sözler söylenmedikçe, her şey geçebiliyor. Hani, nasıl söylesem, Hitler koluna “swastika” takip gezme, biz adamın Nazi olduğunu anlayamayacağız. İçerik önemli değil de, “simge” önemli.

Adam şunu, şunu ve şunu söylüyor. “Yahu, bunları biraraya getirdiğine göre, *bunu* da söyler” diyemiyoruz biz. Ancak o kendisi *bunu* da söylüyor, o zaman ayaklanıyoruz, “Bak, bak! *Bunu* söyledi!” diye haykırıyoruz.

Faşist olmana kimsenin itirazı yok, hattâ böylelikle “makbul” adam sırasına giriyorsun. Yeter ki “patavatsız faşist” olma.

“Halkı tan’eylemek nemiz/ Cümle küstahlık bizdedir”... Yani, sonuç olarak, cümle kafa karışıklığı bizde. Bu mantığa sahip olan ve sahip olduğunu hiç saklamayan biri, istediğimiz bağlama göre, gâh “ciddi devlet adamı” olarak analiz yapıyor, gâh “Sosyal-demokrat Parti’nin sözcüsü olarak konuşuyor, Çanakkale’nin arkasına Dersim’i takip asıl meramı olan “Analar ağlamıştır, gene ağlayacaktır, çünkü biz adamın anasını ağlatırız” sözünü ağzından çıkarıncaya kadar, biz bu zat-ı muhteremde herhangi bir tuhafılık olduğunu farkedemiyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Görünen köy hikâyesi

Murat Belge 15.11.2009

Erol Katırcıoğlu soruyor: “... kendini solda gören ve demokrat olduğunu düşünen CHP’liler Baykal’ın sergilediği bu ‘orta oyunu’nu daha ne kadar izleyecekler.” Ben bilemiyorum, böyle CHP’li kaldı mı? Kaldıysa, herhalde bu terminolojide (“solda”, “demokrat” vb.) geçen kavramların hiçbirini bilmeyen, dolayısıyla da ne düşündüğü önemli olmayan birileridir bunlar.

Baykal ile ekibinin partiyi yeniden ele geçirmelerinden bu yana, bilinen “particilik/ klikçilik” becerilerinin yanına 12 Eylül mevzuatının getirdiği kolaylıkları da ekleyerek, kendilerine sorun çıkaracak kimseyi orada bırakmadıklarından bir şüphem yok. Partiye üye olmayıp seçimde oy verenlerin de, kime oy verdiklerini bilerek böyle yaptıklarından fazla şüphem kalmadı. “Bilmemek” artık herhalde mümkün değil.

Şimdi, şu günlerde Onur Öymen’in “Dersimli” konuşması üstüne yazılıyor, çiziliyor. Doğrusu, evet, çarpıcıydı bu sözler. Ben de bir iki kere değinmeden edemedim. Bugünlerin olaylarını daha yakından izleyen gazeteciler, Deniz Baykal’ın dahi bundan pek hoşnut kalmadığını yazdılar, ben de onların yalancısıyım: “Şık olmadı” mı demiş, “Hoş olmadı” mı, bir şey demiş işte.

İşte bu, yalnız CHP'nin değil, bu toplumun genel hali, böyle bir şey. Baykal, Dışışleri'nden gelme Onur Öymen'in yanında bir çeşit "siyaset kurdu" sayılır. Hem zaten, "kurt" olmaya gerek yok, o benzetmeyi yapan, o sözleri söyleyen kişinin ciddi bir pot kırdığını anlamak için. Nitekim şimdi Aleviler herkesten önde protesto ediyor Öymen'i. Kendilerine bu şekilde dokununca nihayet anlar gibi oldular demek, bunca zamandır hiç şaşmadan arkasında durdukları CHP'nin ne olduğunu.

Onur Öymen, bu CHP'nin önde gelen, ileri gelen ve sık sık ileri giden sözcüsü. Şimdiye kadar kimbilir kaç önemli sorun çıktığında biz onun düşüncelerini dinledik. Biz de dinledik, CHP de. Ve zaten o düşünceleri CHP adına söylüyordu. Peki, bütün bu sözleri ona söyleten mantık, "Dersim'deki analar"ı söyleten mantıktan çok mu farklıydı? Mümkün mü, olabilir mi böyle bir şey? Elbette olamaz: adam aynı adam, Büyükelçi olarak Türkiye hakkında söylenenlere cevap verirken, CHP'nin –tabii bilerek ve onaylayarak verdiği rolde- memleket meseleleri hakkında görüş beyan ederken, aynı adam.

Yani Onur Öymen Dersim'de ağlayan ya da hayatta kalmadığı için ağlayamayan anneler hakkında o konuşmasında belirttiği şekilde düşünsün; bu olay karşısında tavrı bu olsun. Ama bunu söylemesin, yüksek sesle dile getirmesin, kamuya açıklamasın. Böylece biz onu ciddiye almaya, hattâ bağrımıza basmaya devam edelim. O zaman bütün bu söyledikleri "şık" da olur, "hoş" da olur.

Gene Erol Katırcıoğlu'nun sorusuna dönüyorum şimdi. İtirazımı geri alıyorum. Burası demek öyle bir toplum ki, birtakım çok göz çıkaran sözler söylenmedikçe, her şey geçebiliyor. Hani, nasıl söylesem, Hitler koluna "swastika" takıp gezmesi, biz adamın Nazi olduğunu anlayamayacağız. İçerik önemli değil de, "simge" önemli.

Adam şunu, şunu ve şunu söylüyor. "Yahu, bunları biraraya getirdiğine göre, *bunu* da söyler" diyemiyoruz biz. Ancak o kendisi *bunu* da söylüyor, o zaman ayaklanıyoruz, "Bak, bak! *Bunu* söyledi!" diye haykırıyoruz.

Faşist olmana kimsenin itirazı yok, hattâ böylelikle "makbul" adam sırasına giriyorsun. Yeter ki "patavatsız faşist" olma.

"Halkı tan'eylemek nemiz/ Cümle küstahlık bizdedir"... Yani, sonuç olarak, cümle kafa karışıklığı bizde. Bu mantığa sahip olan ve sahip olduğunu hiç saklamayan biri, istediğimiz bağlama göre, gâh "ciddi devlet adamı" olarak analiz yapıyor, gâh "Sosyal-demokrat Parti'nin sözcüsü olarak konuşuyor, Çanakkale'nin arkasına Dersim'i takip asıl meramı olan "Analar ağlamıştır, gene ağlayacaktır, çünkü biz adamın anasını ağlatırız" sözünü ağzından çıkarıncaya kadar, biz bu zat-ı muhteremde herhangi bir tuhafılık olduğunu farkedemiyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni Duvarlar

Murat Belge 17.11.2009

Berlin Duvarı'nın yıkılışının yirminci yıldönümünü bir hafta kadar önce yâdettik. Çok önemli bir olaydı ve çok "hayırlı" bir olaydı. Bu olayla solda açılan boşluk hâlâ duruyor orada. Başka yerlerde belki bizdeki kadar beter değil, ama sorun her yerde geçerli. Bu yıkımla birlikte solun "olmazsa olmaz" kabul ettiği işçi sınıfı tabanında da kritik değişim üstüste geldiği için, toparlanmak da bayağı güç oluyor.

Bugün solun değil, sağın üstünde durmak istiyorum. Şu günlerde *Herald Tribune*'de okuduğum bir yazı, Avrupa sağ hakkında aklımdan geçirdiğim şeyleri yeniden dürtüklendi. Peter Andreas, Brown Üniversitesi'nde hocaymış ve ABD-Meksika sınırında olanları inceliyormuş; ama belli ki Avrupa sınırlarında olanları da gözden kaçırmıyor. Ben de onun bu kısa yazısından bilmediğim bazı ilginç ayrıntılar öğrendim. Örneğin, şu ne kadar hoş bir bilgi: Bugün Federal Almanya'da "sınır polisi"nin sayısı öncekinin üç katına çıkmış ve bu yeni kadroların çoğu eski Doğu ("Demokratik" demeliydim) Almanya sınır bekçilerinden oluşuyormuş. Herkese en iyi bildiği işi vermek iyi bir istihdam politikası, tabii. Eh, ufak bir fark var: bunlar eskiden insanların dışarı çıkmasını önlerdi, şimdi içeriye girmesini önlüyorlar. Ama oradan oraya geçiş o kadar da zor olmamalı, iki kursta öğrenirler.

Polonya'nın da böyle binlerce sınır bekçisini işe aldığını yine Andreas'ın yazısından öğrendim. Bu da onların AB'ye girmelerinin bedeli. Madem kabul ettik, şimdi kapıyı kolla, sakın kimseyi içeri sokma.

Çekoslovakya AB kapısında sıra beklemeye başladığında onlar da aynı şeyleri yapmışlardı. Bizim Helsinki'nin merkezi orada olduğu için sık sık gidiyor ve sınırda her seferinde tatsız bir durumla karşılaşırıyordum. Bir seferinde "Türk olduğum için bunları yapıyorsunuz" dedim polise. İtiraz etti; "Yoo" dedi, "Suriyeli, İranlı, herkes". "İyi ya," dedim, "Doğudan gelen aşağılık insanlar". Pot kırdığını anlayıp sustu.

Yani Avrupa Birliği'nin bu yeni ve "ikinci sınıf" mensupları, Birlik kapıcılığı (Yunan mitolojisinde Hades'i bekleyen üç-başlı Cerberus coşkusuyla) yapmayı kabullendi ve yerine getirdiler.

Avrupa böyle surlar, duvarlar arkasına çekilerek, nesini koruyor, nesini kaçırıyor? Benim Tanıl Bora'dan duyduğum adlandırmayla, "refah şovenizmi" yapıyor. Savcılığın, ırkçılığın vb. içeriği değişebilir: "Ben ırkım nedeniyle üstünüm" demekten vazgeçip (vazgeçirilip), "Ben, kültürüm nedeniyle üstünüm" demeye başlayabilirsiniz; ya da, belki daha da gerçekçi bir pozisyona zıplayıp, "Ben, zenginliğim nedeniyle üstünüm" demeyi seçebilirsiniz. Söylediğiniz söz değişse de, övündüğünüz şey değişse de, temel davranış kalıbınız değişmez. Tepeden bakar, kapınızı bacanızı kapar, selâmı sabahı keser, yani hep aynı şeyleri yaparsınız. Bugünün Merkelleri, Sarkozyleri, sırada bekleyen ötekileri, bunu yapıyorlar.

Ve böylece, Avrupa'yı Avrupa yapmış değerlerle çelişiyor, kendi varoluş koşullarına meydan okuyorlar. Berlin Duvarı'ndan bu yana dünyada solun kaybolmuş olması da onlar için elverişli bir ortam yaratıyor. Refah veya değer veya düşünce, hiçbir şeyi *paylaşmakla* yükümlü saymıyorlar kendilerini.

Bu daha bir süre böyle gidecek herhalde. En azından, dünyada yeni bir sol oluşuncaya, bu sol Avrupa'da sesini daha iyi duyurmaya, Avrupa'nın vicdanına daha iyi sözcülük etmeye başlayıncaya kadar. O zamana kadar, bu ikinci sınıf sağcılar elle tutulur ya da tutulmaz (dikenli tel ya da vize gibi) duvarıyla hayatımızı karartma imkânlarını kullanmaya devam edecek.

Geçmiş/Gelecek, Cemaat/Toplum

Murat Belge 20.11.2009

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan artakalan malzemeyle kuruldu. Daha kurulurken, o malzemenin bir kısmını istemediğini de beyan etti: Rumları, Ermenileri, kısacası, gayrı Müslimleri. Lozan'da, bu istenmeyen, ama dayatma zoru katlanılan "azınlıklar"ı tanımlayan ölçüt dindi. Ama Hilafet de kaldırılınca, Müslümanları birarada tutması beklenen bağın ne olduğu konusunda bir belirsizlik oluştu. Diyanet İşleri mi? Herhalde değil. Nitekim hemen Şeyh Sait ayaklanması başladı.

Şöyle bir genel hatırlatma olmak üzere böyle kısa kısa değiniyorum bir şeylere, ama bunları tartışmak değil istediğim. "Birlik" kavramı üstünde durmak istiyorum.

Bir imparatorluktan kalan malzemeyle "ulus-devlet" kurmak çok zor bir iştir, bir "ulusal birlik" atmosferi yaratmak çok zordur, bunu anlatmak istiyorum.

İmparatorluk'tan kalan nüfus çok-parçalıdır, heterojendir. Yapısal olarak böyle olmanın ötesinde, bunu zihnen de sindirmiş, daha doğrusu, bunun dışında bir ideolojik formasyonla tanışmamıştır. Ne demektir bu? Toplumun, cemaatlerden, "topluluk"lardan oluştuğu demektir: biraraya gelince bir "toplum" çıkaramayan "topluluklar" paradoksu.

Her türlü "zorluk", işte bu yapının ürünüdür. Böyle bir yapıda, sadece şu dinden, falanca mezhepten, ya da filanca etnik kökenden olanlar "cemaat" yaratmaz; yerellik de bir "cemaat" kaynağıdır. "Sivaslılar" da, "Tokatlılar" da, "Yozgatlılar" da, birer cemaattir. Sonra, "cemaat-içi cemaat" de olabilir: Kürt ama Alevi ya da tersinden bakın, Alevi ama Kürt cemaat de vardır.

Türkiye'de, tevarüs edilen miras gereği, bunların hepsi var.

Çok heterojen bir nüfus yaşıyor. Bu "heterojenlik", egemen etnisitenin, yani Türk kesimin, "bu nüfusla nasıl birlik kurulur" sorusuyla her karşılaşmasında fenalık, baygınlık geçirmesine yol açıyor. Oysa durum çok daha kötü olabilirdi, "bölünme" paranoyasını besleyecek daha ciddi etkenler de olabilirdi. 19. yüzyılda Osmanlı toplumunun talihsizliği 20 ve 21. yüzyıllarda Türkiye Cumhuriyeti için bir "şans" yarattı. Bugün burada Arnavut, Boşnak ve başka Rumeli halklarından, Çerkes boylarından, Gürcülerden insanlar yaşıyor. Bunlar Osmanlı'nın uzak topraklarında yaşarken, oraların başka toplulukların eline geçmesi üstüne buraya göçmüş insanlar: Onun için de, pre-modern dünyanın en büyük koşullanmalarından biri olan *toprak* konusu, onların bu "yeni vatan"la kurdukları ilişkide bir rol oynamıyor. Değişik sınırlarımız olsaydı, sözgelişi, eski Kürdistan'ın en geniş kısmının Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalması gibi Arnavutluk denen ülkenin üçte ikisi burada kalmış olsa, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir "Arnavutluk sorunu" da olurdu –bir "Çerkes sorunu", bir "Gürcü sorunu" da olabileceği gibi.

Zaten bu sınırlar içinde yaşayan Araplar ya da Lazlar gibi Müslüman toplulukların da buna benzer bir "toprak" sorunları hiç olmamıştı, bugün de yok.

Ama Kürtlerin var, dolayısıyla bir "Kürt sorunu" var.

Bu böyle olduğu için Cumhuriyet Muhafızları'mız Kürtlere tarih boyunca gönöl rahatıyla bakamadılar, gene bakamıyorlar. Aslında hiç kimseye gönöl rahatıyla bakamadılar ama o ayrı hikâye.

O, kendilerinde ileri gelen bir şey –"Muhafız" olmalarından.

Atatürk, Cumhuriyet'in "birlik" içinde yaşamasına temel hazırlamak üzere, pek çok yeni ulus-devlette olduğu gibi, yüzünü geçmişe döndü ve yanında yardımcılılarıyla, harıl harıl, ulus-devlete "ulusal" bir tarih hazırlamaya başladı. Oysa bu işi çözecek anahtar tarih değildi.

Tarih olsa olsa, sorunu dallandırır, budaklandırır. Kuruyan denizler veya yol gösteren kurtlar, Kürtleri ilgilendirmiyordu. O anlatılan yerlerden gelmemişlerdi, geldiklerine inanmaları için de bir neden yoktu. Yeni Kağanlar, Hakanlar icat ettikçe onları yabancılaştırıyorduk.

Tarihle böyle ilgilenmek cemaat yapısını pekiştirir, cemaatten topluma giden yolların kapılarını kapatır. Böyle bir "cemaatler" toplamını bir "toplum" yapmanın yolu "tarih"te değildir. Tarihe yöneldikçe cemaatlerin arasına duvar örersiniz. Bakacak yer, *gelecektir*. Ulusal birlik, gelecek perspektifi içinde kurulabilir. Geleceğe yönelmek için atacağımız adımları da "demokratik anayasal" zeminde atabiliriz ancak.

Bunun imkânları, her şeye rağmen, bugün de var Türkiye'nin potansiyelleri arasında. Altyapısıyla, çoğulcu bir toplumda gerekli olacak birçok şeye sahip. Cemaatten topluma geçebilir ve geçtiği zaman bugün sorun gibi görünen pek çok şey sorun olmaktan çıkar. Ama bu kapının anahtarı Kemalist cemaatin elinde değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşkenceden dinlemeye

Murat Belge 21.11.2009

Taraf eline geçen bilgileri yayımlıyor. Yayımladığı için de, bilgiler *Taraf'a* geliyor. Türkiye'nin bugününde böyle bir ilişki, böyle bir kanal olması, her şeyden daha önemli.

Önemli, tarihi değiştiren olaylar olurken, herkes bunların farkına varmaz. Ahmet Altan sorup duruyor: "Adamlar içindeki çocuk ziyaretçilerle denizaltıyı uçurma hazırlığı yapıyormuş! Bunu yazıyoruz, haber veriyoruz! Bir kişi çıkıp da ne olmuş diye sormuyor! Bu nasıl iştir?"

Ahmet Altan'ın sormasını beklediği insanlar "telefon dinlemesi" dışında herhangi bir işle ilgilenemiyor. Protesto yürüyüşü yapacaklarsa, "dinleme" için yapacaklar. Çünkü bağlı oldukları ve sonuna kadar savunacakları cephenin cürümleri öncelikle "dinleme" yoluyla deşifre edildi. "Birinci vazife"leri, bunu kesmek, yani olguların su yüzüne çıkmasını –ne yapıp edip- engellemek.

Geçmişimizde polis telefon dinlerdi. Bunu bilmeyen de yoktu. Ama kimse itiraz etmezdi. Gülüp geçmeye bakardık, çünkü başka türlü bir Türkiye olacağını hayal edemezdik. Tabii o yıllarda telefon da ilkeldi,

dinlemenin yolu yordamı da. Dolayısıyla polis, bilgi edinmenin klasik ve güvenilir yöntemini yürürlüğe koymaktan hiçbir zaman vazgeçmezdi. Bu yöntem de, malûm işkence idi.

Şimdilerde “dinleme” karşısında kıyamet koparan zevatin o zamanlardaki ataları –ve çok zaman kendileri- bunu tevil edecek argümanlar geliştirmişlerdi. “Bir örgüt düşünün, devleti yıkmaya çalışıyor. Kendine düşman örgütle ilgili bilgilere ulaşmak için, devlet, yakaladığı örgüt elemanlarına biraz işkence yapıyorsa, buna karşı çıkılmamalıdır. Anlayış gösterilmelidir.”

İşkenceye anlayış gösterenler, bugün, bir “önleyici tedbir” olmak üzere telefon dinlemesine tahammül edemiyorlar. Ortaya çıkan şeyler, bir müzeye gelen okul çocuklarının gezdikleri denizaltıyla birlikte havaya uçması gibi ihtimalleri içeriyor. Kimbilir, bu çocukların havaya uçması devletin –devlet içinde çalışan birilerinin- “koruma” tedbiri olduğu için mi acaba, bunu protesto etmek, “protesto etmek” bir yana, merak etmek, bu insanların aklına gelmiyor?

“Eskiden insanları yaka paça bağlayıp falaka çeker, elektrik verirlerdi. Şimdi telefonlarını dinliyorlar. Gördünüz mü? Memleket nasıl ilerledi.” Böyle bir mantık, bu kesimin “Batılılaşma” anlayışına falan, genel ideolojisine çok daha yakın. Ama işkence eden ve edilen, telefonu dinleyen ve dinlenen rol değiştirmese böyle olurdu. Anlı şanlı devlet seçkininin telefonu dinlendiğinde, kıyamet kopuyor. Normal, sonuçta bir sınıf savaşı bu; Türkiye tarihi içinde kendi mantığına göre oluşmuş ve biçimlenmiş sınıfların kıyasıya mücadelesi. Eski elitin ölüm kalım savaşı.

Türk milliyetçi ideolojisinin en az ilişkide olduğu şey, “gerçeklik”tir. Beğenmediğimiz gerçekliğin gerçekdışı olduğunu ilân eder, kendimize daha şirin bir gerçeklik (daha sevimli bir tarih) imal ederiz. Şimdi, şu yeni konjonktürde de, imzanın “ıslak” olması, bir denizaltıda, müzede, patlayıcı madde bulunması, sonra bu malzemenin tamamen keyfi bir biçimde imha edilmesi, sonra da onun oraya şeytanî bir planın parçası olmak üzere konduğu bilgisinin ortaya çıkması, bizim bilinmesini istediğimiz “gerçeklik” olmadığı için, tamamen ihmal edilebilir, olmamış gibi yapabiliriz. Nitekim yapıyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Modernleşme, ama...

Murat Belge 22.11.2009

Bu dünyada “Türk modernleşmesi” adıyla anabileceğimiz, tamamen “nev’i şahsına münhasır” bir modernleşme biçimi varsa, bunun temel özelliğinin bir algılama yanlısına dayandığını söylemek mümkündür. Neye benzetsem? Diyelim ki, biri, bir resme bakarak heykel yapıyor. Ama yandan çekilmiş bir resme baktığı için, heykel tek bacaklı oluyor. Hegelci ikilemeden gidecek olursak, “politik toplum” (Devlet) bacağı var, ama “sivil toplum” bacağı yok. Ortaya böyle bir heykel çıkıyor.

Çünkü devlet, olaya, bakmaya bildiği tek açıdan, yani kendi açısından bakıyor. Buna göre, merkezîleştirme önemli, çok önemli, zaten daha önemli bir şey yok. Birilerini yönetecek kişiyi merkezden belirleyecek, o birileri

arasında asayiş merkezden gönderilen "başka birileri" sağlayacak; buradan vergiler toplanacak ve merkeze gönderilecek; ayrıca, orada birileri uygun yaşa basınca merkezin emrinde askerlik yapacak, buna benzer daha bir yığın yeni durum, yeni yükümlülük...

Bunlar yanlış şeyler mi, olmaması gereken şeyler mi? Hayır, değil. Bunlar, belirli bir toplumsal örgütlenmeyi gerçekleştirme aşamasına gelmişseniz, olmazsa olmaz şeyler. Elbette ki herhangi bir modernleşme gelişimi bunları da içine almak durumunda.

Sorun, modernleşmenin *öbür* bacağının olmamasında. Bunlar, evet, gerekli. Ama öyleyse demokratikleşme de gerekli. Vergi veren, askerlik yapan bu adamların bunlara karşılık bazı kazanımları olmalı –istediklerini seçmek ve seçtikleri kişilerin ancak kendi iradeleriyle işbaşından uzaklaşacağının garantisini beklemek gibi. Saygı görmek gibi. İyi bir eğitim almak gibi. "Bu bacağa" ilişkin listeyi de uzattıkça uzatabiliriz. Ama "modern toplum" dediğimiz şey böyle oluşur, böyle gerçekleşir.

Bu "bacak"ların ikisi de aynı anda, aynı gürbüzlülle serpilmezse, "modernleşme" olmaz; cemaat yapıları olduğu gibi kalır. Merkezî devlet, yurttaş yaratamamış olur. "yurttaş" olmadığı için, siyaset, devletle ("merkez"le de diyebiliriz) cemaat önderleri arasında cereyan eder. "Cemaat" demek, siyasette, "oy deposu" demektir. Çünkü bu çeşit siyasette (bunun tek partilisinde olduğu gibi, ufak tefek rötuşlarla çok partilisinde de) cemaati oluşturan bireylerle (bunlara ne kadar "birey" denebilirse) fazla işiniz olmaz; işiniz, bunun "bekçisi"yledir. Onu tavladığınızda, depo dolusu oy gelir.

Özellikle Doğu illerimizde seçimlerde bunun örneklerini görürüz: falan ağa, filan şih, seçime partisiz, "bağımsız" katılır ve ne kadar oy varsa alır götürür.

Ama yalnız "ağalık / şihlik"la mı sınırlı bu durum? Örneğin şu günlerde CHP ile onların başlıca "oy deposu" olan ve nedense bundan bir rahatsızlık duyduğu izlenimi vermeyen Aleviler arasında bir anlaşmazlık çıktığını gözlemliyoruz. Acaba bu olay, Alevilerin kendi bireysel tercihleri üstüne düşünmeye başlamalarını hızlandıracak bir olay olabildi mi, yoksa yeniden cemaat olarak bir yeni temsilciye dönerek mi sorunlarını çözmeye çalışacaklar?

Sonuçta Türkiye, adı şöyle ya da böyle olsun, bir "cemaatler toplamı" olmaktan kolay kolay çıkamayacak. Çünkü devlet-toplum ilişkisi ve bunun içinde yer aldığı tuhaf "modernleşme" süreci, insanları devletin yaptıkları karşısında kendilerini savunmaya itiyor. Bu, II. Mahmud zamanında da böyle, Cumhuriyet'in kuruluşunda da. Kendilerini savunmanın "modern" toplum içinde olağanlaşmış kurum ya da mekanizmalarını devlet topluma vermiyor, sıkı sıkı saklıyor. O zaman toplum, bildiği, geleneksel kurum veya yapılara sarılarak kendini savunmaya çalışıyor: hemşehri yapısıyla, İslâm kültürüyle, Müslüman dayanışmasıyla vb.

Onun için de bu, "nev'i şahsına münhasır" bir modernleşme; daha doğrusu, modernleşemeyen bir modernleşme.

Böyle devlet, böyle toplum

Murat Belge 24.11.2009

“Demokratik Açılım” girişimi, şimdiye kadar üstü örtülü duran bir gerçekliği görünür kılmaya başladı. Bunu şöyle özetlemeye çalışayım: Güneydoğu’daki savaşın “resmî” tarafları Türkiye Cumhuriyeti devleti ile PKK idi. Yıllardır bu ana çizgileriyle böyle devam etti. Türkiye toplumunda kitlelerin pek çok konuda meydana “resmî” güce bırakmak ve kendisine edilgen seyirci rolünü seçmek gibi kökleşmiş bir alışkanlığı olduğunu biliriz. Bu konuda da durum genel olarak böyleydi ama durum herkesi bir yerinden yakaladığı için halkın da olaylara büsbütün kayıtsız kalması düşünülemezdi. Başka hiçbir şey olmasa, hayatını kaybedenlerin yarattığı etki yeter. Dolayısıyla, gerilim, azar azar da olsa, topluma yayılma eğilimi gösteriyordu. Bu yayılmanın orada burada patlak veren sonuçlarının büyük çoğunluğundan haberimiz olmadığı kanısındayım. Çünkü bunlar medyaya yansımıyor ya da medya bunları yansıtmak istemiyordu. Ancak çok yakınınızda bu olay geçmişse, siz de bundan haberdar oluyordunuz. Örneğin Ege’de bir köyde yazlık sahibi olmak isteyenler usta duvarcı ararken, Bitlis’ten gelmiş Kürtler de iş almaya çalışıyor. Bunun üstüne onları rakip görenler (Egeliler) gidip Jandarmaya bu adamların PKK’lı olduğunu, aralarındaki konuşmalardan bu sonucu çıkardıklarını anlatıyorlar. Adamlara sopa çekiliyor, orada barınamıyorlar, duvarcılık rekabeti bitiyor. İhbarı yapanın derdi “çıkart”; “vatan-millet” meselesiyle uzun boylu ilgisi yok. Ama bu işler genellikle böyledir. Genel, kamusal sorunla herkes kendi özel çıkarı vb. kanalıyla ilişki kurar, soruna o noktadan eklemlenir.

Ama şu da var: bu gerilimin sürüp gittiği bunca yıl boyunca Türkiye’de onunla ilgili tek bir ses çıktı. Böyle bir çatışmanın bu kadar uzayıp gittiği ortamda, en azından iki farklı bakış açısı olmalı. Ama bizim siyasî kültürümüz “bir” rakamını çok sever, “iki”den hoşlanmaz. Onun için ikinci bir sesin mümkün olduğunu, ancak belirli bir bilince varmış olanlar düşündüler. Bu bilince varanlarsa zaten devletin gözünde “makbul” değildi. Sonuç olarak, toplum, milyonlar, devletten, devlet medyası yoluyla yayılan tamamen tek-yanlı propagandayı dinledi, bununla doldu ve bilendikçe bilendi.

“Bölünme” korkusu yaşayan bir toplumun yöneticileri, sınır ötesi bir düşman için kullanacakları propagandist dili, zaman için barışıp anlaşarak birlikte yaşamaya devam etmeyi umdukları “yurttaşları” için kullanırlar mı? Kullanırlarsa ne olur? İşte, resimde görülen şey olur. En son İzmir’de olan, ama son zamanlarda her gün, her yerde tekrarlanan nefret ve düşmanlık gösterilerinden biri. İzmir ahalisinin bir kısmı, AKP ve “İslâmcı Türkiye” korkularıyla milliyetçilik kampına koşmuştu. Ardından Kürt sorunu ön plana çıkınca, seçtiği kampın dili ve mantığıyla bununla da mücadele ediyor. Ama Kürt göçü burada yoğun olduğu için (geldiklerine kızıp niçin geldiklerini merak etmemek gibi bir “ilerici” ve “çağdaş” tavrı) başka yerlerden önce İzmir’de “Kürt kadını gündeliğe çağırmanın”, “Kürt manavdan alışveriş etmeyin” kampanyaları başlamıştı.

Yani, şimdi her şeyden sorumlu görünen “resmiyet” düzeyinde, farklı bakışla gelen hükümet, “gelin, barışalım” deyince, malûm ideolojinin etkili olduğu yerlerde savaş naraları “sivil” toplumdan yükselmeye başladı. Böyle olması, bu ülkede insanlara verdiğimiz eğitimin niteliğiyle sıkı sıkıya bağlı. Savaşmayı bilen ama barışmayı bilmeyen ve beceremeyen bir toplum yaratmışız.

Bu durumu genelleştirmek ve bütün toplumun böyle duyup böyle düşündüğünü söylemek doğru değil. Ama devletin insanların beyninin içine nüfuz etmesini kolaylaştıran iki temel kurum var: birincisi eğitim aygıtı, ikincisi de medya. Bunların ikisi de özellikle 12 Eylül’den bu yana uhdelere tevdi edilen yüce “millî görev”i olduğu gibi kabul ettiler ve canla başla yerine getirmekteler.

Sonuçlar da ortada. Bu olayların aktörleri eğitimsiz “cahil” yığınlar değil. Böyle olmak üzere eğitilenler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güncel tarih

Murat Belge 27.11.2009

Yeni bir olay eski bir duruma ışık tuttukça, ben de bu görüşümü yeniden yazarım: *Türkiye’de tarih günceldir*. Diyelim ki bir haftalık derginin editörüyüm. Kapak konusunu seçeceğiz. İki gün önce cereyan etmiş çarpıcı bir olay var elimizde; ama bu sırada, 1977’nin 1 Mayıs faciasıyla ilgili, gizli kalmış bir bilgi geçmiş elimize... Hangisini kapak yapmalı? Ben karar veriyorsam 1977’yi seçerim. Hem de, “Bu daha güncel bir konu” diyerek.

Böyle akıldışı bir durum nasıl mümkün oluyor? Oluyor, tarihi bir sır. Tarih, “bilinmezlik bulutu”yla örtülü. Bazı olgular düpedüz yok edilmiş, onun için soran eden de yok. Bazıları yok edilemediği için (birileri habire hatırlattığı için) tahrif edilmiş. Ermeni Kırımı gibi. Sonuç olarak, bütün dünya bu çeşit olguyu bir biçimde biliyor, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı (yalnız o) başka bir biçimde biliyor. Bunun tuhaf ve kuşku uyandıracak bir durum olup olmadığı sorulunca, onun da cevabı hazır: bütün dünya bize düşman!

Bunların doğal sonucu olarak, tarih hep güncel. Çünkü her zaman merak konusu. Ama son zamanlarda merakın arttığını da söyleyebiliriz. Türkiye, bir süreden beri Askerî Cumhuriyet’in giydirdiği korseye (ya da “deli gömleği” diyelim) sığmamaya başladı. Bu aslında *yekpare* bir süreç, ama her gün bir başka “veçhe”siyle karşımızda cisimleşiyor: bir gün “ıslak imzalı kâğıt parçası”nı görüyoruz; bir gün tuhaf bir “Yüksek Yargı” kararı karşımıza dikiliyor; günün birinde de Onur Öymen Dersim’i konuşuyor.

Merak yıllardır biriktiği için, tepki de büyük olabiliyor. Örneğin ben Onur Öymen’in mahut sözlerinin bu kadar yankı uyandırmasına şaşıyorum. Ama, demek ki, “Kürt isyanları varmış” falan gibi genellemeler arasında, bunların hangisinin nasıl olduğunu kimse merak etmeden, öylece geçip gidiyormuş. Şimdi, dediğim bu “merak uyanması” çağında birdenbire böyle önem kazandı.

Türkiye’nin böylece kendi “Aydınlanma Çağı”na girdiğini söyleyebiliriz belki; çünkü ancak şu dönemde kendimiz hakkında “aydınlanıyoruz”. Eskiden de, ta başından beri, bunları bilenler vardı. Ama ancak şimdi “bilginin toplumsallaşması” gibi bir sürece girdik.

Bu da, yeni bir fenomeni yaratmadı ama daha belirgin bir biçimde ortaya çıkardı. Bu şekilde kendilerine ulaşan bilgi karşısında kitlelerin gösterdiği tepkide belirginleşen ayrışmayı kastediyorum. Bir kesim art arda gelen bu bilgileri şaşkınlıktan şaşkınlığa düşerek karşılıyor; “dünyadan haberimiz yokmuş” diyor; dolayısıyla o “dünya” hakkındaki düşüncelerini değiştirmeye başlıyor. Bu, bence, takınılacak en sağlıklı tavır ve böyle yapanlar hiç de az değil. Uzun vadede belirleyici olacak tutum da bu zaten.

Bu sevimsiz “bilgi”lerin tepemize yağmur gibi yağmaya başlaması, kimilerinde “inkârcı”lığı perçinleyen bir etki

yaratıyor. Böyle tepki gösterenlerin çoğu “kötü insan” olduğu için değil, aslında “iyi insan” olduğu için bu tutumu benimsiyor. Gerçeklik onlara dayanılmaz geliyor, “demek ki o olay bu şekilde olmuş” dedikleri anda her şeylerinin yıkılacağına inanıyor, “Hayır, hayır, olmamıştır” a sığınıyorlar.

Tipik bir “erkek okulu” yaşantısıdır. Büyük oğlanlar küçüklere cinsel eylemi anlatırlar. Leylekle geldiğine inanan küçükler “Benim annemle babam öyle şey yapmaz” diye ağlar!

Ama bir de üçüncü kesim var: “Yapmadık, ama yapmışsak iyi yapmışız” diyenler bunlar. Bunlar da aslında hep vardı. 12 Eylül eğitimi ve medyasıyla sayıları iyice arttı. Burada bilinçli bir kararlılık görüyorsunuz. Birileri denizaltı patlatınca bunlar da gerekli tepkiyi gösterecek; zaten birinin varlığı öbürünün varlığının temeli. Kalabalık olabildikleri yerlerde (farklı mekanizmalarla Trabzon’da veya İzmir’de örneğin) “kitle eylemi”ne de çıkabiliyorlar. Çıktıklarında “Olmamıştır. İnanmam”cıları da yanlarına çekebiliyorlar.

Bunlar, geçiş döneminin yeni (ideolojik) cemaatleri.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Meteorolojik’ yazı

Murat Belge 28.11.2009

Şu dünyanın kendine göre rüzgârları var. Örneğin Berlin duvarının yıkılmasının ardından Soğuk Savaş’ın bitmesi, önemli bir iklim değişikliğine işaret eden bir dönüm noktası olmuştu. Özellikle bizim için önemli bir olaydı, çünkü Türkiye Cumhuriyeti o ortamdan soluk almaya koşullamıştı kendini. O zamandan beri nefes darlığı çekiyor, damar sertliği çekiyor vb.

Doğada da öyledir: rüzgâr habire aynı yönden aynı yöne esecek diye bir kural yok. Akşam olur, hava kalır, güzel güzel yatarken bir solugan başlar, ortalığı birbirine katar. Amerika’da küçük Bush’un iktidara gelmesi de böyle bir olaydı: etki-tepki bu. Hem, koca Amerika; Soğuk Savaş bitti diye oradaki bütün saldırganlık kaynakları kuruyacak değil.

Şimdi, Obama’yla, yeniden durulduk, yeniden barışın, demokrasinin dilini konuşmaya başladık. Dünyanın son ulus-devleti olan ülkeden yeni soluganlar esmez diye bir kural yok. Obama’nın ikinci seçimi alıp alamayacağı da kritik soru. Her şey bir yana, sırtında Afganistan ve Irak var. O bunlarla uğraşırken Neo-Con’lar Amerikan ırkçılığıyla yeniden rezonans kurabilecekler mi?

Ama şimdilik, daha bir, iki yıl, barış sularındayız. Bu da, Türkiye’nin *ancien régime*’ini (eski rejim, yani bildiğimiz “askerî cumhuriyet”) tehdit ediyor.

“Rüzgâr” demiştim. Siyasî olaylarda rüzgârın bir yönden esmesini andıran bir yan, gerçekten var. Bakın, tam da bu günlerde, dünyada pek sık rastlanmayan bir olay oldu: Almanya’da Genelmuray Başkanı’nın istifası.

Adam belli ki yanlış bir iş yapmış. Kendisi bu işten kendini "suçlu" görmeyebilir, bir "sapma"dan falan da dem vurabilir, ama "sorumlu" olduğunu reddedemez. "Sorumlu değilim" demek daha büyük kabahat. Onun için hemen istifasını veriyor.

Dün Yasemin Çongar böyle bir olayla bizim buradaki durumumuz arasında yapılması gerekli bütün kıyaslamaları yapmıştı: adamın haberi veren gazeteyi suçlayıp parmak sallamadan istifa edip gitmesini vb. Bunları tekrarlamaya gerek bırakmadı.

Şimdi, Alman Genelkurmay Başkanı'nın bu istifasıyla Almanya büyük bir sarsıntı geçirecek mi? Ne olacak orada? Hiçbir şey olmayacak. Yerine başka biri Genelkurmay Başkanı olacak, işler bilindiği gibi yürüyecek, olay bir iki hafta içinde unutulacak, adam muhtemelen bahçesinde çiçek sulayacak vb. Ayrıca, belli ki bir yerde yanlış yapmışsa dahi sonra doğrusunu yaptığı için bir saldırıya da uğramayacak.

Birileri de şimdi diyecek ki, "Orası Almanya! Orada Hristiyan şeriatı getirmeye çalışan parti yok [Ama Hristiyan partiler var]! Bölücüler yok! Almanya düşmanları, Büyük Friederich düşmanları yok! Orada böyle işler olur, düzen de bozulmaz!"

Bunu bugün belirli bir "inandırıcılık" dozuyla söyleyebilirsiniz ama şunun şurasında militarizm son derece Alman bir ideolojidir, doğum yeri de öncelikle Prusya'dır. Ludendorff'un, Hindenburg'un har vurup harman savurduğu bir Almanya'da gazetenin biri kalsın da, Genelkurmay Başkanı'nın yanlış iş yaptığını söylesin! Yanlış da, yüz iki yüz Afgan sivilin ölmesi gibi "önemsiz" bir şey olsun!

Bu ülkede askere tanınan ayrıcalıklı davranma imkânlarının hepsi Almanya'da da yaşamıştı. O kadar tek başımıza değiliz. Bizim yaptığımız yanlışları yapan başkaları da hep var; sorun, başkalarının yaptığı doğruları yapmaya yanaşmamamızda.

Almanya, şöyle ya da böyle, ama son kertede kendi çabasıyla buraya geldi. Buraya gelmeyi başardığı için Genelkurmay Başkanı gidince kimsenin kılı kıpırdamaz. O gidince düzen çökseydi, zaten Almanya hiçbir yere gelmiş olmazdı.

İşte dünya, işte biz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplumlaşamayan toplum

Murat Belge 29.11.2009

Şu sıralar "cemaat"ın direnci yüzünden "toplumlaşmamış toplum olarak Türkiye" konusuna takmış durumdayım. Buna bir süre daha devam edeceğim, çünkü temayı işleyerek bazı önemli sonuçlara gidilebileceği kanısındayım.

Cemaatin "direnci" dedim; sorunun tamamı bu "direnc"te değil, çünkü bizim "modernleşme" biçimimiz de aslında o yapıdan sıyrılmayı hedeflemiyor. Ama önce "direnc" oluşturan "geleneksel" yapıya bakalım.

Biz Cumhuriyet'e "İmparatorluk"tan geldik. Birkaç yüzyıldan beri her tarafı ayrı gıcırdayan, çivisi çıkmış bir imparatorluktu bu ve zaten kendisi de, Tanzimat'la, kendi kabuğundan çıkma çabasını başlatmıştı. Ama sonuç olarak, bir imparatorluktu.

İmparatorluk, tanımı gereği, bir "cemaatler toplamı"dır. Çünkü önünü açık gören bir topluluk büyümüş, genişlemiş, çevreyi –yani kendinden olmayanları- egemenliği altına almıştır. Böyle bir çok-parçalı yapıyı birarada tutmanın yolu, merkezî devletin, temel sözleşmelerini, bu cemaatlerin yönetici seçkinleriyle gerçekleştirmesidir. Seçkinler cemaatlerini, devlet de seçkinleri yönlendirir, işler yürür. Devletle, seçkin dolayımı olmaksızın, cemaat arasında doğrudan ilişki asgarî düzeydedir. Çok zaman, suç işleyenin cezasını bile merkezî devlet değil, cemaat seçkinlerinin kurduğu mekanizma verir.

Pre-kapitalist "territorial" imparatorluk yapısı özetle böyle bir şeydir. Ta Perslerden vb. bu yana, yüzyıllar içinde, "deneme-yanılma-düzeltilme" süreçleriyle, uyumlu ve akılcı olmuştur.

Tarihte "değişim" diye bir şey daha var. Bu bir kere ortaya çıkıp eski dünyayı kendine göre değiştirmeye başlayınca, önceki düzenin "normal" öğeleri "anormal" görünmeye başlıyor. 19. yüzyıldan itibaren, sınıî kapitalizm, onun zorunlu üstyapısı "ulus-devlet", bunlar ve çeşitli ideolojiler (pragmatizm vb.) biraraya gelip "modernleşme"yi gündeme geçirince, anlattığım bu yapı "anormal" oldu, "anakronik" oldu. "Modern" devlet, cemaatleri dağıtmaya, cemaat kabuklarından sıyrılan "toplumun" üyeleriyle doğrudan ilişkiler kurmaya başladı: askerlik hizmetinden vergiye, eğitimden miras hukukuna, nikâh kurallarına, yani "özel hayat" dediğimiz alanlara kadar.

Ama, bunlar *her yerde* mi böyle oldu? Hayır. "Modernleşme" dediğimiz itkinin güçlü olduğu ve geçmişin, geleceğin yapılarını kolayca devirip geçtiği birkaç yerde böyle oldu: Britanya'da, Amerika'da, Belçika'da, ancak kısmen Fransa'da. Bu hızlı gelişme ve değişme biçimi, saydıklarımın en yakınındaki toplumlarda bile korku ve endişe yarattı –örneğin Almanya'da, tabii ki Rusya'da.

Almanya'da saptanan terminolojiyle, *gesellschaft* (toplum; "society") olma korkusunun ağır bastığı, *gemeinschaft* (cemaat; "community") olarak yaşama ideolojisinin direnebildiği yerlerde, hem liberal kapitalizme, hem de o sıralarda hâlâ bir utopya olan sosyalizme, bu ikisinin önerdiği değişim tarzı ve değişim ideolojisine karşı "korporatizm" dediğimiz bir "üçüncü yol" önerisi biçimlendi. Bunun ilk çabalarının da geleneksel yapısından vazgeçemeyen Fransa'da görülmesi bir rastlantı değildir.

Türkiye'nin yapısı (imparatorluk ya da cumhuriyet olarak) değişimin hızlısına yatkın değildi. Bunun ne liberalini, ne de sosyalistini sindirebilirdik, ideolojik yapımız büsbütün uygunsuzdu.

Onun için, cemaat örgütlenmesi zaten geleneksel toplumun aslî bir parçası olarak oradaydı ve varkalmak için direniyordu; ama "modernist" akım da onu bir engel engel olarak görmüyor, yaşatmak istiyordu.

Bu cemaat yapısı, tarihî süreç içinde, ister istemez, kılıktan kılığa girdi, çok değişti. Ama bugün, 21. yüzyılın ilk onyılına tamamlarken, genel yapısıyla hâlâ ayakta.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Modern' cemaatler

Murat Belge 01.12.2009

Cumhuriyet atılımının Türkiye'ye ne kadar gerçek anlamda modernleşme getirdiği konusunu tartışıyorduk. Bu, tabii, "modern"den ne anlaşıldığına da bağlı. Son günlerde, İzmir'de DTP konvoyu dolayımında, "modern" kabul edilen kıyafetle Kürtlere taş atan prototip öne çıktı ve çok kişinin dikkatini çekti. Öyle bir anlayışa göre "modern" olmanın ölçüsü uyguladığın "dekolte" modelindedir.

Ben bu dizide cemaatten topluma geçişi temel ölçüt olarak kabul ediyorum. Burada belirtilecek şey, öncelikle, ezici çoğunluğu köylü olan halk tabakalarına bu anlamda bir eşik atlatmayı sağlayamamak başarısızlığında değildir. Bu, belki, daha baştan karar verilmiş, onaylanmış bir başarısızlıktır. Asıl önemlisi, *eğitilen kentli nüfusun* modernleşmesinde karşılaşılan başarısızlıktır. Bu önemlidir, çünkü burada niyet, girişim, yatırım, hepsi vardır, ama sonuç da bellidir. Bu da, aksaklığın toplumda değil, projenin kendisinde olduğunu kanıtlar.

Cumhuriyet öncesinin Osmanlı *intelligentsia'sı* da Batı Avrupa tipi bir (liberal) modernleşme ve "toplumlaşma"dan korkmuştu. Bu tip korkularını "fert yok" diye dile getiren Ziya Gökalp, mıknaatla çekilmiş gibi, kendini korporatizmin yanında bulmuştu. Kara Kemal sermayedar olmasını umduğu "meslekleri" örgütleyip bir kapitalizm biçimi başlatmak için ter döküyordu, ama bu, "solidarist kapitalizm" olacaktı. Sermayedar, ona "Sen sermayedar ol! Sermayeyi sen bulamazsan ben veririm!" diyen devletle kolkola girecek, kazancıyla devleti destekleyecek, bir yandan da kendi hemcinsleriyle "komünal" bir kardeşlik içinde yaşayacaktı. Memduh Şevket de Kara Kemal'in yetiştirmesiydi. Onun bir "yatay Türkiye" utopyası vardı. Üç kattan yüksek bina bulunmayan bir ülke! Orta halli eşit insanlar ülkesi!

Ta o zamanlardan başlayarak, bu çeşit "anti-kapitalist" fobileri bir solculuk biçimi olarak yorumlayanlar da olmuştur. Faşizmin sosyo-ekonomik programı olan (Mussolini en ileri somut örneğini verdi) korporatizmle sosyalizmi birbirinden ayıramayan bir "sol" anlayış, tarihin şimdiki aşamasında "Ergenekoncu" olduysa, şaşacak önemli bir durum yok.

Cumhuriyet, ilk "liberal kapitalizm" girişimlerini, daha çok da maddî imkânsızlık, sermaye birikimi olmaması gibi nedenlerle, süreklileştiremedi. Dünya buhranı da bastırınca, devletçilikten başka "feasible" yol kalmadı. Bu da, zaten köşeleri tutmuş olan korporatist kadroların zihniyetine en uygun yöntemdi.

İstanbul değil, ama Ankara'ya gidin, "Polis Evi", "Öğretmen Evi", "Hâkim Evi", olanca korporatist yapılarıyla, oradadır. Türkiye'nin yazlıklarla dolu kıyı bölgelerine giden, devletle çalışan herkesin, çeşit çeşit mühendis, valilerin, maliyecilerin sitelerini görürsünüz. Tabii Silâhlı Kuvvetler kadar, herkesten kopuk ve uzak, yalnızca kendi aralarında yaşamayı başarmış bir meslek dalı daha yoktur. Ama askerler bütün dünyada da biraz böyledir.

Bunlar, sonuçta, "modern" dediğimiz "meslekler", yani toplumun geleneksel cemaatleri değil. Tabii onların yaşayabilenleri de bir yandan yaşamaya devam ediyor. Gayrimüslim dinî cemaat pek bir şey bırakmadık Allah'a

şükür, Varlık Vergisi, 6 Eylül falan derken, ama kalanlar cemaatler halinde yaşıyor. Tabii “dinî cemaat” deyince en büyük topak grup Aleviler. Onlardan ayrıca söz etmem gerekiyor. Yarı gizli tarikatler hep vardı, şimdi de varlar ve biraz daha günışığına çıkıyorlar. Ama toplumsal örgütlenmenin temel modeli bu pre-kapitalist cemaat modeli olduğu için, “modern” dediğimiz hayatın zemin hazırladığı biraraya geliş örneklerinde de genel “cemaat zihniyeti” ağır basıyor. İnternet, şu bu, bunlar insanları cemaatten alıp bireyselleşmeye, farklılaşmaya çekeceğine, o zihniyetle buralara girip çıkan insanlar o yerleri yeni cemaatlerin lokallerine çeviriyorlar.

Ama artık bu cemaat duvarları da alabildiğine inceldi, inceldikçe saydamlaştı. Çünkü herkesi durduğu yerde durdurmayı temel alan “CHP modernleşme projesi”ne rağmen, toplum gelişti ve farklılaştı. Onun için, o saydam duvarların da sonu iyice yaklaştı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cemaat ve Yargı

Murat Belge 04.12.2009

Türkiye’de cemaat yapılarının direnişi üstüne düşünürken gözüm Suriye’ye kayıyor. Osmanlı’nın zengin cemaatler yapısının eskisine yakın biçimde hayatta kaldığı bölgelerden biridir Suriye. Tabii toplumsal doku, politik yapılanmayı da doğrudan ve dolaylı belirler. Hafız Esad Ortadoğu’da en uzun süre iktidar koltuğunu korumuş siyasî önderlerden biridir. Neydi ona bu uzun cumhur sultanlığı yapma imkânını veren? Suriye’nin Alevi cemaatiydi.

Türkiye’de Hatay’da tanıdığımız Nusayrîler; Suriye’nin Hatay’a yakın bölümlerinde, örneğin Lazkiye’de bayağı bir yoğunluk oluştururlar. Ama genel nüfus içinde oranları yüzde on ikiyi geçmez. Hafız Esad bu kökenden geliyordu.

Suriye henüz bağımsız olamamış, bir Fransız mandası altında Osmanlı’dan ayrılmışken, Fransızlar burada kolonyalizmin klasikleşmiş bir taktiğini uyguladılar ve kurdukları Suriye ordusunun subay kadrolarında ülkenin çeşitli azınlık gruplarına öncelik verdiler: Aleviler (Nusayrîler), Dürzîler, İsmailîler ve Kürtler, Suriye ordusunda, Suriye toplumunda olduğundan daha avantajlı bir yer edindiler. Bu durum Suriye Fransız mandasından çıkıp bağımsız bir cumhuriyet olduğu zaman da devam etti ama bu yeni dönemde bazı değişimlere uğradı. Nusayrîler dışında kalan azınlık grupları ordu içindeki nüfuzlarını sırayla kaybettiler. Örneğin ileri gelen Dürzî subaylar, Selim Hatum ve arkadaşları, 1967’de idam edildiler. Onlar, 1966’daki, Nusayrî subayların öncülüğünde gerçekleştirilen 1966 darbesine karşı direniş içindeydiler. Hatumi yenilip aradan çıkarken, onun ve kadrolarının yerini otomatikman Nusayrî subaylara aldı. O tarihte bu da muhtemelen “otomatikman”, o yerleri alabilecekler o kesimden geldiği için, böyle olmuştu. Ama sonraki yıllarda ordudaki Nusayrî hegemonyasına bakan biri bunun da geleceğe yönelik bir plan ya da bir komplonun parçası olduğunu düşünebilir.

Çünkü bundan sonra ordu Dürzîlerden başka Kürt, İsmailî vb. subaylardan arınırken, Nusayrî subaylar adım adım ilerledi ve Suriye ordusuna egemen oldular. Genel olarak baktığımızda, bütün kadro içinde, Sünnîler

çoğunlukta idi ve bunun böyle olması, ülke nüfusunun oranları düşünüldüğünde, normaldi. Sorun, Sünnî subayların İsrail sınırına, Türkiye sınırına vb. yollanması ve Nusayrî komutasındaki askerî birliklerin Şam çevresinde bulunmasıydı. Bunlar Suriye ordusunun en seçkin birlikleriydi. Ama asıl işleri –ve asil işleri- Esad'ı korumaktı.

Bu oldukça basit manivela yıllar yılı Esad'ı iktidarda tutmaya yetti. Şimdi de oğlunu orada tutuyor.

Bir zamandan beri Müslüman ve İslâmcı azınlık bu duruma çatıyor, bununla mücadele ediyor. Nasıl ediyor? "İslâm'la ilgisi olmayan Alevi (belki "Kızılbaş" da diyorlardır) bir azınlık tepemizde! Kalkın ey ehl-i müslimin!" Yani en bayağısından bir Alevi düşmanlığı yapıyorlar. Nusayrîlerin ise, bu propaganda biçimini iştiden önce, Ortadoğu'da dinî azınlık olmakla ilgili, pek hoş olmayan anıları olsa gerek (Türkiye'deki Aleviler gibi). Dolayısıyla, bugün elde tutmaya devam ettikleri saldırgan pozisyonu aslında savunma amacıyla tuttukları da söylenebilir.

İroni, Suriye'de bugün varolan dengelerde, siyasî İslâm cenahından gelen "Aleviler bizi yönetiyor! Ne olacak halimiz?" çılgınlığının, orduda Nusayrîlerin etkisini arttırmaya yaraması. Bu da siyasî dengenin böylesi işte!

Ve buyurun size "cemaat politikası".

Türkiye'de bunun benzeri var mı? Alevi cemaatin Kemalizm'le ilişkisi belli. Onur Öymen'in kahramanca çıkışı dahi bunu henüz bütünüyle değiştiremez, çünkü cemaat önderlerinin kararları belli.

Ama TSK içinde Suriye'dekine benzer bir Alevi örgütlenmesi var mı? TSK her haliyle kapalı kutu. Birileri, birtakım gözlemler yapıp bu yolu açmış olabilir. Ama bunun olduğunu sanmıyorum.

Yüksek Yargı'daki durum var. Alevilik orada örgütlü: kimi düşman, kimi dost olarak gördüğü de kendi açısından açık seçik ortada. Kararları da bunu gösteriyor.

Biz aramızda konuşuyoruz, "Yüksek Yargı" diye. Oysa orada cemaat ilişkileri geçerli.

Ve modernleşen Türkiye'den söz ediyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cemaat ve Yargı

Murat Belge 04.12.2009

Türkiye'de cemaat yapılarının direnişi üstüne düşünürken gözüm Suriye'ye kayıyor. Osmanlı'nın zengin cemaatler yapısının eskisine yakın biçimde hayatta kaldığı bölgelerden biridir Suriye. Tabii toplumsal doku, politik yapılanmayı da doğrudan ve dolaylı belirler. Hafız Esad Ortadoğu'da en uzun süre iktidar koltuğunu korumuş siyasî önderlerden biridir. Neydi ona bu uzun cumhur sultanlığı yapma imkânını veren? Suriye'nin

Alevi cemaatiydi.

Türkiye’de Hatay’da tanıdığımız Nusayrîler; Suriye’nin Hatay’a yakın bölümlerinde, örneğin Lazkiye’de bayağı bir yoğunluk oluştururlar. Ama genel nüfus içinde oranları yüzde on ikiyi geçmez. Hafız Esad bu kökenden geliyordu.

Suriye henüz bağımsız olamamış, bir Fransız mandası altında Osmanlı’dan ayrılmışken, Fransızlar burada kolonyalizmin klasikleşmiş bir taktiğini uyguladılar ve kurdukları Suriye ordusunun subay kadrolarında ülkenin çeşitli azınlık gruplarına öncelik verdiler: Aleviler (Nusayrîler), Dürzîler, İsmailîler ve Kürtler, Suriye ordusunda, Suriye toplumunda olduğundan daha avantajlı bir yer edindiler. Bu durum Suriye Fransız mandasından çıkıp bağımsız bir cumhuriyet olduğu zaman da devam etti ama bu yeni dönemde bazı değişimlere uğradı. Nusayrîler dışında kalan azınlık grupları ordu içindeki nüfuzlarını sırayla kaybettiler. Örneğin ileri gelen Dürzî subaylar, Selim Hatum ve arkadaşları, 1967’de idam edildiler. Onlar, 1966’daki, Nusayrî subayların öncülüğünde gerçekleştirilen 1966 darbesine karşı direniş içindeydiler. Hatumi yenilip aradan çıkarken, onun ve kadrolarının yerini otomatikman Nusayrî subayları aldı. O tarihte bu da muhtemelen “otomatikman”, o yerleri alabilecekler o kesimden geldiği için, böyle olmuştu. Ama sonraki yıllarda ordudaki Nusayrî hegemonyasına bakan biri bunun da geleceğe yönelik bir plan ya da bir komplonun parçası olduğunu düşünebilir.

Çünkü bundan sonra ordu Dürzîlerden başka Kürt, İsmailî vb. subaylardan arınırken, Nusayrî subaylar adım adım ilerledi ve Suriye ordusuna egemen oldular. Genel olarak baktığımızda, bütün kadro içinde, Sünnîler çoğunlukta ve bunun böyle olması, ülke nüfusunun oranları düşünüldüğünde, normaldi. Sorun, Sünnî subayların İsrail sınırına, Türkiye sınırına vb. yollanması ve Nusayrî komutasındaki askerî birliklerin Şam çevresinde bulunmasıydı. Bunlar Suriye ordusunun en seçkin birlikleriydi. Ama asıl işleri –ve asil işleri- Esad’ı korumaktı.

Bu oldukça basit manivela yıllar yılı Esad’ı iktidarda tutmaya yetti. Şimdi de oğlunu orada tutuyor.

Bir zamandan beri Müslüman ve İslâmcı azınlık bu duruma çatıyor, bununla mücadele ediyor. Nasıl ediyor? “İslâm’la ilgisi olmayan Alevi (belki “Kızılbaş” da diyorlardır) bir azınlık tepemizde! Kalkın ey ehl-i müslimin!” Yani en bayağısından bir Alevi düşmanlığı yapıyorlar. Nusayrîlerin ise, bu propaganda biçimini iştmeden önce, Ortadoğu’da dinî azınlık olmakla ilgili, pek hoş olmayan anıları olsa gerek (Türkiye’deki Aleviler gibi). Dolayısıyla, bugün elde tutmaya devam ettikleri saldırgan pozisyonu aslında savunma amacıyla tuttukları da söylenebilir.

İroni, Suriye’de bugün varolan dengelerde, siyasî İslâm cenahından gelen “Aleviler bizi yönetiyor! Ne olacak halimiz?” çılgınlıklarının, orduda Nusayrîlerin etkisini arttırmaya yaraması. Bu da siyasî dengenin böylesi işte!

Ve buyurun size “cemaat politikası”.

Türkiye’de bunun benzeri var mı? Alevi cemaatin Kemalizm’le ilişkisi belli. Onur Öymen’in kahramanca çıkışı dahi bunu henüz bütünüyle değiştiremez, çünkü cemaat önderlerinin kararları belli.

Ama TSK içinde Suriye’dekine benzer bir Alevi örgütlenmesi var mı? TSK her haliyle kapalı kutu. Birileri, birtakım gözlemler yapıp bu yolu açmış olabilir. Ama bunun olduğunu sanmıyorum.

Yüksek Yargı'daki durum var. Alevilik orada örgütlü: kimi düşman, kimi dost olarak gördüğü de kendi açısından açık seçik ortada. Kararları da bunu gösteriyor.

Biz aramızda konuşuyoruz, "Yüksek Yargı" diye. Oysa orada cemaat ilişkileri geçerli.

Ve modernleşen Türkiye'den söz ediyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Modern cemaatler

Murat Belge 05.12.2009

Kaç gündür "cemaat" üstüne yazıp duruyorum. Yazdıklarım da, bunun geçmişten kalma ve "geçmişe ait" olması gereken bir yapı olduğu açıkça söylenmese de belirtik bir vurgu olarak bulunuyordu. Şimdi bir de öbür tarafından bakabiliriz konuya, "değişiklik olsun" diye.

"Cemaat" kavramının içerdiği "yakın ilişki" türü, modern toplumda yok olup gidiyor, buharlaşıyor mu? Hayır, hattâ tersine, belki bir "ihtiyaç" olarak kendini daha fazla hissettiriyor. Niceliklerin büyümesi (başta nüfus artışı) ve inanılmaz bir etkililik derecesine ulaşan iletişim imkânları, modern insanı, hiçbir şekilde tanımadığı milyonlarca başka insanla ilişki içine sokuyor. Bunun için de, o eski, bildik insan ilişkisi biçimi, birçok kişinin burnunda tütmeğe başlıyor.

Ama tabii bu ihtiyacı karşılayanın da, "modern" sayılan yolları, yöntemleri var. Örneğin, "... Mezunları Derneği" bunlardan biri. Böyle bir "derneşme" biçiminde, insanları birbirine bağlayan şey, aile ya da klan (aşiret), bir kent ya da yöre (hemşerilik) veya bir inanç da (mezhep ya da tarikat) değil. Herkesin gittiği okul, yaşantı ortaklığını sağlıyor. Tabii "sınıf arkadaşları"nız, sizinle aynı zamanlarda o kurumda bulunmuş insanlar, daha yakın çevrenizi oluşturuyor; ama böyle bir birlik içinde, sizden öncekileri, sizden sonrakileri de görüp tanımak, onlarla da (bu sefer "mizaç ortaklığı" gibi daha insanî bir etken dolayımıyla) ilişki kurma imkânımız var.

Ya da "roteryen"lik, "Lion's Clup" falan filan gibi, "yarı-modern", daha doğrusu, aslında, köken bakımından "pre-modern" olup da, bazı nedenlerle modern toplum yapısı içinde başka yapılarla bağdaşır duruma getirilen, "masonik" tınlı dernek biçimleri görüyoruz. Bunların da "meslek"le ilgili yanları olabiliyor, genellikle "birlikte çıkar kollama" gibi, eski-yeni her toplumda ihtiyaç duyulan işlevler üstlenebiliyorlar. Ama bunlarda da, modern toplumun, *gesellschaft*'ın anonim, bireysellik-dışı ilişkilerinden çıkıyorsunuz.

Kulüpler, benzer bir işlev yükleniyor. Oralarda, toplumsal konumunuz, içinde bulunduğunuz gelir dilimi gibi etkenler daha belirleyici. Ama "Briç Kulübü" gibi bir yerdeyseniz, ayrıca, hayatta yapmaktan hoşlandığınız bir şey, bir "boş vakit" doldurma alışkanlığı, sizi bu işe alışmış başka insanlarla bir araya getiriyor.

"Bir araya getirmek"... Anahtar kavram bu zaten. Modern toplum sizi öyle pek fazla "bir araya" getirmiyor: "İş yeri" gibi kişiliksiz, sadece ve göz çıkarırcasına "işlevsel" bir mekânda topluyor toplamasına... burada da

başkalarıyla bir ilişki başlatma, kurma imkânı var. Şu ya da bu nedenle, iyice "çaresiz"seniz, burası tek umudunuz da olabilir. Ama "işyeri", normal olarak, bir an önce işinizi bitirip uzaklaşmayı düşündüğünüz yerdir. "Kendi hayatınıza dönmek" üzere uzaklaşırsınız işyerinizden.

Yani, modern hayatın kaçınılmaz uzantıları, örneğin, kentlerin saydam olmayan dokusu (duvarın arkasında ne olduğunu bilmezsiniz) ve insan ilişkilerinin anonimliği (sabah evden çıkarken takılmış günlük maskenin ardında hangi duyguların geçtiğini bilemezsiniz) gibi büyük ve yerinden oynatılamayan yapılar karşısında, "sen" diyebileceğimiz bir insanla tanışmak, ciddi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkıyor. Hattâ, diyebiliriz ki, pre-modern hayatın normal örgütlenme biçim olan "cemaat", modern toplumda bir "ihtiyaç" haline gelir. Bekli de bu nedenle, bu yapı modern toplumda da belirli bir "hayatiyet", bir "varkalma enerjisi" gösterebilmektedir.

Gene de, modernleşmenin kaçınılmaz sonuçlarına karşılık bir sığınak olmak üzere "cemaat" aramakla, bağlı olduğunuz cemaatle birlikte, modernleşmeyi kendinize değdirmemek üzere yaşamak arasında, çok önemli, belirleyici farklılıklar var. Türkiye toplumu, bugünlerde, bu iki uç arasında, ortalarda bir yerde. Ayakları bir yönde giderken aklı başka yerde, diyebiliriz.

Bakalım ne olacak...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cemaat sırrı

Murat Belge 06.12.2009

Bugünkü yazıyla bu "cemaat" faslını kapatayım artık. Yakın tarihimizin bir başka paradoksuna değinmek istiyorum bugün: modernleşme çabasının habire "pre-modern" denilecek yapılar üretmesine. Bu garabet, büyük ölçüde, imparatorluk yapısından "ulus-devlet"e geçmenin uyumsuzluğundan kaynaklanıyor.

19. yüzyıl bütün dünyanın "ulus-devletleşme" çağı olduğu için, Osmanlı devletinin de öncelikli "teyakkuza" geçtiği durum, imparatorluk bünyesi içinden birilerinin topraklarını alıp gitmesi olmuştur. Olanca "teyakkuza", tedbire rağmen, 1820'lerde Yunanistan'dan başlayarak, bu durum habire tekrarlanmıştır: Sırlar, Bulgarlar, Arnavutlar vb. Tekrarlanmadığı durum varsa, bu da, 1915 gibi, kan ve ateşle bastırıldığı için vardır. Dolayısıyla bütün bu süreç, yaralı bereli, baştan aşağı arızalı bir süreçtir.

Bir yandan toprak giderken, bir yandan da insan geliyordu: giden topraklardan sürülen göçmenler. Bu sorun karşısında da Osmanlı devleti içgüdülerine göre özel bir "iskân politikası" uyguladı ve gelenleri belirli bir yerde belirgin bir çoğunluk oluşturmamaya çalışarak yerleştirdi. Kürtlerin arasında Çerkesler, Boşnakların yanında Gürcüler vb. Böyle bir yerleşme biçiminde, herkesin kendi içine dönük topluluklar oluşturması kaçınılmazdı. Çok zaman, insanlar birbirini tanımadığı, yanında yaşayan insanların âdetlerini bilmediği için, gerginlikler yükselebiliyor, düşmanlığa da dönüşebiliyordu. Sözgelisi bazı Çerkes kabilelerinde at çalmak, "rüşünü ispatlamak" gibi bir şeydir. Hırsızlık değil, saygıdeğerliğin kanıtlanmasıdır. Ama atı çalınan komşu köylü bunu bilmiyorsa (ve zaten bilmiyordur) normal bir hırsızlık durumunda nasıl davranacaksa öyle davranacaktır. Bunun

gibi kimbilir kaç olay olmuştur.

Böyle bir iskân politikası uyguladığı için devleti suçlamak haksızlık olabilir, çünkü bu “akıl” o çağın genel akli ve herkes gibi devletin de bir “savunma içgüdü” olması normal. Bu daha çok modernleşme çabasının zorunlu olarak arasında, içinde cereyan ettiği koşulların, genel bağlamın uygunsuz ve elverişsiz olmasından kaynaklanan bir durum. Ama arada 1915 gibi hiç de masum olmayan örnekler eksik değil. Bunların çoğu “Osmanlı” tarihi içinde yer almakla birlikte, Cumhuriyet’e devrolanları da var –başta Kürtler, örneğin, bu sıralar sıkça anmaya başladığımız Dersim felâketi gibi korkunç olaylar. Padişahlık’tan Cumhuriyet’e geçmekle devletin içgüdüleri, dolayısıyla tepkileri ve davranışları da, değişmiyor. Sonuçta, oradan buraya, bir hayli kirli bir yoldan geçerek geliyoruz. Bu da, ister istemez, inkâra yol açıyor. Zar, pratik hayattan, tarihyazımına taşınıyor. İnsanların gerçeklikle kurduğu ilişkiye taşınıyor. “Öyle değil, böyle inanacaksın” diyoruz. “Öyle diyenlere sakın inanma, seni kandırıyorlar” diyoruz. Böyle uzayıp gidiyor.

Dolayısıyla, zaten türlü biçimlerde oluşan cemaatlerin yapısına “sır” da karışıyor. Bu arızalı tarihî süreçte falan cemaatin uğradığı kötü muamele o cemaatin bilincine yazılıyor, kaçınılmaz bir biçimde, o topluluğun kimliğinin belirleyici bir parçası haline geliyor.

Cumhuriyet, “ulus-devletleşme” sürecinde herkesi asimile ederek benzetmeye çalıştığı “Sünni-Müslüman-Türk” kesimle de din ve laiklik nedeniyle kavgalı duruma düşünce ortada devletle mahkemelik olmamış kimse kalmıyor.

Ama bu, bir “sır” çerçevesinde örgütlenmiş cemaatler yapısı, kendi içinde, arasında bir yeni haberleşme sistemi de yaratamıyor. Herkesin “sırrı” kendine... Dersim gibi bir felâket uzun zaman çoğunluktaki Kürtleri de fazla ilgilendirmiyor, çünkü orada harcanan Kürtler Alevi’ydi; aynı zamanda, çoğunluktaki Alevileri de fazla ilgilendirmiyor, çünkü orada temizlenenler Kürt’tü...

Böyle tuhaf bir yapı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Minare ve kılıf

Murat Belge 11.12.2009

İsviçre’nin “minare” kararında öyle fazla şaşırtıcı bir şey yok. “İsviçrelilik” biraz böyle bir şey: kaderini başka insanların kaderinden ayırmak (izolasyonizm); özellikle de kimsenin derdinin “bizim üstümüze” sıçramasına meydan vermemek. Kimseye kötülük etmemek –ama iyilik de etmemek.

Gelgelelim, bunlar ve benzeri tavırlar, gitgide, bütün Avrupa’nın birbiri ardısıra birçok olayda benimsediği tavırlar haline geliyor; yani Avrupa genel olarak “İsviçre’leşiyor”. Böyleyse, bu ciddi bir durum. Avrupa’nın öncelikle küçük, iddiasız toplumları –Hollanda, Danimarka vb.- böyle bir “Aman, bana değmesin, bulaşmasın” tavrı takınmaya başladı. Özellikle kendi ülkelerinde yaşayan yabancılar sözkonusu olduğu zaman bu tavrın

hemen suyüzüne çıktığını görüyoruz. Şu İsviçre örneğinde de, "minare istemem" diyenlere sorsanız, minare hakkında, üzerinde üç dakika kadar düşünerek üretilmiş bir fikri olduğunu hiç sanmıyorum. Suriye veya Türkiye'de istediğimiz kadar minare yükseltme hakkımızı da savunurlardı çoğu. Ama konu minarenin İsviçre'de yapılmasına gelince, orada bir dakika duracaksın. Her şeyin bir haddi var.

Şimdi işin burası böyle de, bundan şikâyet etmeye bizim ne kadar hakkımız var, bu da ayrı soru...

İlkin, minare dediğimiz yapının varlığı ya da yokluğu ibadetin kendisiyle doğrudan doğruya ilgili bir şey değil tabii –ibadetin saatinin geldiğini bildirmek için bulunmuş bir kolaylık ve bunun çevresinde oluşmuş bir gelenek söz konusu. Yaşadığımız dünyada, ibadet saatinin geldiğini bildirmenin –çoğu çok daha pratik- yığınla yöntemi geliştirilebilir. Benim hatırladığıma göre, Londra'da ilk camiye Araplar yaptırmıştı (herhalde başkaları da yapılmıştır o zamandan beri). Yeri de Regent's Park'tı. Ama Londra'da otoriteler günde beş kere ezan okunmasının kentlerine iyi gideceğini düşünmüyorlardı. "Ezan yok" dediler; "ama, minarede ışık yakıp söndürerek saatin geldiğini haber verebilirsiniz –isterseniz." Araplar dinin bu gibi pratik alanlarında bizden çok daha az muhafazakâr olabiliyorlar. Bu öneriyi kabul ettiler. Hattâ bunun bir sonucu, zengin Arapların (zaten Londra'da başka türüsü pek yok) minaredeki ışığı görebilmek için, Regent's Park çevresinde ev almaya başlamaları, böylece o yöredeki kira ve emlak fiyatlarını göklere sıçratmaları olmuştu.

Ama sorun bu değil. Başka arkadaşların yazdığını tekrarlayacağım ama söylemeden edemiyorum. İsviçre'nin dar kafalılığına, yabancı düşmanlığına, şusuna busuna lanet yağdıracak, biz miyiz? Biz bu "pozisyon"da durup konuşmayı hak ediyor muyuz? "Çanına ot tıkamak" ya da "Bugün pazar, gâvurlar azar" gibi latif deyimlerin mucidi bir millet olarak mı hak ediyoruz? Şu yakında bir anket yapıldıydı hani? Necip Türk milletinin nasıl komşular istediği, daha doğrusu nasıl komşular istemediğine dair düşüncelerini beyan ettiği bir anketti. Sonuçlar bir hayli göz yaşartıcıydı.

Kimi "millî", kimi "ulusal", aralarında ufak tefek nüanslar bulunan hatırısayılır sayıda koronun çağırdığı zenofobik türkülerin de büyük yardımı ve katkısıyla, dünyada kendinden başkasına hiçbir sempati duymayan bir toplum haline geldik. "Türkün Türkten başka dostu yok" gibi, ancak bir ideolojinin ileri derecelerine varmış bireylerin ağızına yakışacak bir söz, burada şimdi "ortak bilgi", "sağduyu", sıradan bir söz. Bunu söyleyene değil, inanmayana "deli" gözüyle bakıyorlar; bakmayı öğrendiler.

Ama bu sevgisizliği, bu nefreti üretecek kaynakları bir kere harekete geçirirseniz, bu üretimi "yabancı" falan diye nereye kadar denetlersiniz? Denetleniyor, çünkü zaten öyle bir niyet yok. Bu sevgisizlik, bu nefret bize Amerika'da, Almanya'da, İsviçre'de oturan insanlar için değil, burada oturanlar için gerekli. Birbirimizi tepelememiz için gerekli.

Minare yaptırmıyor diye İsviçreliye kızıp bu münasebetle bütün Avrupa'ya kin kusarken başı örtülü kızı üniversiteye sokmama, imam-hatipliye hiçbir yere sokmama kavgasını da gevşetmeye gelmez. Her cephede dövüşeceğiz ve zaten her yer bir cephe.

Kürt konusunda "barış" dendi, fücceten gideyazdık. Neyse, elbirliğiyle, barış tehlikesini yavaş yavaş atlatıyoruz galiba.

Son provokasyondan sonra

Murat Belge 12.12.2009

"Demokratik açılım" diye bir şey telaffuz edildiği anda, bunun ima ettiği sürecin nihayet başlıyor olması karşısında bazılarımız büyük sevinç duyarken, aynı anda, aynı derecede büyük bir endişeye de kapıldı. Savaşa, silâha, öldürmeye karşılıklı bunca yatırım yapılmış bir toplumda, "barış" ve "demokrasi" gibi kavramlar bomba etkisi yapıyor. Yıllardır süren bir durumdan söz ediyoruz. Birçok insan için bu artık bir hayat tarzı haline gelmiş. Yirmi beş yıldır bir "sinemaya gitmek" gibi sıradan bir eylemde bulunmamış insanlar var ortalıkta.

Dolayısıyla bu sürecin tehlikelerle dolu olduğu ve başlar başlamaz onu sabote edecek çeşitli provokatörlerin de harekete geçeceği belliydi. Öyle olduğu yazıldı da. Ayrıca, Baykal'la Bahçeli'nin anında takındıkları tavır, onların da aynı şeyi beklediğini ve beklenenlerin olması durumunda başka türlü fazla etkili olamadıkları bu ortamda hükümeti alaşağı edecek fırsatlar çıkmasını umduğunu gösteriyordu.

Gelen "gerilla" grubunun karşılanma biçiminde bence ciddi bir sorun yoktu, ama hır çıkmasını isteyenlerin eline imkân vereceği belliydi. Öyle de oldu. Ama, tabii, asıl provokasyon Tokat'ta patladı. Bu işin zorluklarını ne kadar doğru tahmin etmiş olursak olalım, *somut* zorluk ortaya çıkınca gene ağzımız açık kalıyor.

Tokat'ta bu olay olunca, geçmişteki yığınla benzerini hatırlayarak, bunun PKK dışından bir gücün planladığı bir provokasyon olması ihtimaline değinenler oldu. Şimdi PKK olayı üstlendikten sonra da, bu ihtimal büsbütün ortadan kalkmış değil çünkü bu gibi durum ve olaylarda kimin kimi nasıl kullandığı belli olmuyor. Ama sorun bu değil bence. "Kullanılsa" bile, kendini –bu şekilde– kullandırmaya razı olan kişilerin varlığı, önemli olan. "Gidip yapmaya" hazır birileri bulundukça, "git yap" demeyi akıl edenler de her zaman bulunur. PKK'nın da, "Biz söylememiştik, ama yapanlar bizden" demesi yeterince anlamlı. Yapanlar sizden ve yaptıktan sonra siz onlarla, onlar sizinle olmaya devam ediyorsa, bu da durumu yeterince aydınlık bir hale getiriyor.

Sonuç olarak, hükümet bunu göze aldı ve bu yönde adım(lar) attı. Şunca adımdan sonra kendimizi bulduğumuz bu noktada, "Bu iş zormuş. Vazgeçtim" demesi herkesten önce kendini bitirir. Ama, provokasyonların şimdiye kadarkilerle sınırlı kalmayacağını da temin edebilirim sizlere. Şimdiye kadarkiler, PKK'nın nerede durduğunu, bundan sonra nerede duracağını gösteriyor. Bu, yola çıkarken, hükümetin hesaba katmadığı veya yeteri ağırlıkla hesaba katmadığı bir etken idiye (ki, öyle olduğunu pek sanmıyorum), şimdi bu yanlış düzeltmenin de vaktidir. "Kürt sorununun demokratik ve barışçı çözümü" sözünden herkes ne anlıyorsa, bir şeyler anlıyor ve anladığına göre kendine bir yol tutuyor. Ama PKK'nın bu sözlerle dostane bir ilişkisi olmadığı görülüyor. Hesap yaparken, bu tavrın değişmeyeceğini varsaymak, barışçı girişim beklemekten daha gerçekçi olacaktır.

Ama böyle bir durum, PKK ile bu ülkede yaşayan Kürt nüfus arasında bir yolçatına gelindiğinin sinyali de olabilir. Böyle bir şey ilk kez oluyor. PKK'nın başvurduğu yöntemler, kullandığı araçlar ne olursa olsun, süreci izleyen Kürt halkı bu tahterevallinin bir ucunda bükülmeyen, esnemeyen bir Türk devleti görüyordu. Ayrıca, hayli tanıdık bir "görüntü"ydü bu. Böyle olunca, PKK yöntemlerini benimsemese bile, "Ne yapınlar?" diyebiliyor, bu yöntemlere bir açıklama bulabiliyordu. Ama şimdi bu beklenmedik yol açılmış, tam açılmasa da aralanmış durumda. Aralanmanın tam açılmaya vardırılması için, şimdi hep birden yüklenmemiz gerekiyor o kapıya. İşte tam bu anda asıl yüklenmesi gereken aktör tam tersine aralanan kapıyı tam kapatmak için

davranıyor.

Bu kavga boyunca, iradesini, düşüncesini, her şeyini PKK'nın ellerine teslim etmiş bir kesim oluştu. Ben bunun gene de bir azınlık olduğu kanısındayım. Bakalım Kürt halkının çoğunluğu ağırlığını kapıyı açmaktan mı, yoksa kapatmaktan mı yana koyacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beklenen karar

Murat Belge 13.12.2009

Anayasa Mahkemesi'nin kararının böyle olacağını bekliyordum, onun için kulağımla işittiğim zaman hiç şaşkınlık geçirmedi. Bu Mahkeme, Türkiye'nin Devlet Partisi'nin Yargı Kolu'nun en önemli organı olduğunu uzun süredir sergilemekteydi. "Demokratik Açılım" gibi bir politika karşısında Devlet Partisi'nin alacağı tavrın *bu* tavrı olmasında da beklenmedik bir şey yok.

Değişen dünya koşulları (sıcaklığın yokluğunda en ideal varoluş biçimi olan Soğuk Savaş'ın bitmesi), Türkiye'nin de değişen iç yapısı gibi etkenler sonucunda AKP'nin iktidar olmak üzere iki seçim kazanması, Devlet Partisi'ni iyice zora soktu. "Ebedî statüko" anlayışı üstüne oturan, bütün zihnini bu ideale göre ayarlayan bir yapı için bu kadar *değişim* tahammül edilir şey değil. Onun için şimdi bu güçler, kendi koydukları kuralları bozarak, kendi verdikleri kararlara karşı çıkarak, cansiperane mücadele ediyorlar.

Onun için şu dönemde Yargı'nın son analizde "millî irade" denmesi gereken her türlü eğilime karşı davranışları günlük bir olay haline geldi. Bir gün Danıştay, ertesi gün Yargıtay, öteki gün Anayasa Mahkemesi, bu çeşitten yeni bir olayın kahramanı olarak ortaya çıkıyor. Ama bu hep böyleydi. 1974 yılında ünlü "Af" kanunu savaşını hatırlıyorum, örneğin. Ecevit'in gerisine düşmüş olmayı hazmedemeyen Süleyman Demirel sonunda Milliyetçi Cephe'ye varacak olan politikayı başlatmak, yani sağa biraraya getirmek için "Komünistleri affediyorlar" sloganına sarılmayı uygun bulmuştu. Bir yandan da Ecevit'in MSP ile kurduğu koalisyonu yıkmaya, en azından çatlatmaya çalışıyordu.

Manevra başarılı oldu ve oylamanın bu kısmından sonra MSP'nin bir bölümü karşı tarafa geçti. Af tam olarak çıkamadı. Konu gene Anayasa Mahkemesi'nin önüne geldi ve Anayasa Mahkemesi, bir "usul hatası" bularak oylama sonucunu geçersiz saydı. Bu öyle bir karardı ki, af kanunu çıkmış oluyordu.

O sırada Devlet Parti'sinin ağırlıklı kesimi böyle bir af çıkmasından yanaydı (ne de olsa, darbe ortamı yaratılsın diye, "affedilen" o solculara "Yürü, ya kulum!" demiş olan da Devlet Partisi'nin kendisiydi). Bunun için de, Meclis'te çok net bir biçimde tecelli etmiş olan iradeyi çiğnemekte tereddüt etmedi.

Ben de bu karardan doğrudan doğruya yararlanmış olanlardan biriyim. Ama ben yararlandım diye Anayasa Mahkemesi'nin o kararının "hukukî" olduğunu savunacak değilim.

Bireyler gelir, bireyler gider; kurumlarsa o kadar kolay değişmez; özellikle de kendilerini var eden koşullara (bunlar da belirli yapıları, belirli kurumları içerebilir) bağlı kalırlar. Türkiye'nin Anayasa Mahkemesi, 27 Mayıs darbesinin var ettiği kurumdur. Anayasa'da tanımlanan görevi de, varolan anayasayı (bunu hangi –sonuncu- darbe yapmış olursa olsun) korumaktır. Her zaman, gereğinde kendi kurallarını da bozarak, kendini var eden kuruma karşı borcuna sadık kalmıştır.

12 Eylül'de beş cuntacı general önünde kuyruğa girmiş beklerken, sıraları geldiğinde bel kırıp el sıkarken gördüğümüz heyet, tabii, o tarih diliminde bu görevde bulunan bireylerden oluşuyordu. Aslında, onların şahsında, kurumun kendisi, cuntacı generalleri kutluyordu.

Kurum bir karar daha verdi, bir parti daha kapattı. Bu kararın "yasallığı"nı tartışmaya niyetim yok. Türkiye'de siyasetle ilgili yasalar "hukukî" değildir. Onun için muhtemelen "kitapta yeri" vardır.

Böylece Tokat'ta cinayet işleyen PKK ile Devlet Partisi aynı noktada buluştular. İkisi de taretlerini "Demokrasi ve Barışçı Çözüm" girişimine çevirmiş durumda. Kürtlerin içinde "dağa inananlar" bu karardan sonra dağa daha çok inanacaklar. Demokrasiye inananlar, neye güvenip de demokrasiye inandıklarını açıklamakta daha fazla güçlük çekecekler. İki tarafta da, "savaşa devam!" narası atanlar bu noktada davayı kazanmış durumda.

En kısa özetiiyle bunu "hükümetin uyguladığı politikayı devletin engellemesi"nin örneği olarak betimleyebiliriz. Türkiye'de çok sık rastlanan, ama dünyada fazla örneği olmayan bir durum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk standartlar enstitüsü

Murat Belge 15.12.2009

DTP'nin kapatılması olayı üstüne söylenen bir yığın söz arasında, AİHM'nin Batasuna kararına bakılmış olmasının da söylenmesi, birtakım yeni yorumlara yol açtı. Bazı iddialara göre bu fikri Cemil Çiçek vermiş, herhalde kendine yakın gördüğü üyelere. Ama bu sabah Taha Akyol'da –Haşım Kılıç'la görüşmüş olarak- böyle bir şey olmadığını yazıyor. Çiçek söylemese de, Mahkeme üyeleri herhalde o karardan haberdar olmuşlardır; ama bu da öyle bir telkin veya destek olmadığının kanıtı değildir herhalde.

Neyse, beni orası ilgilendirmiyor. Beni ilgilendiren, dünyada olup biten şeylere Türkiye'de referans verme üslubu. Haşım Kılıç, bir gazetenin sorusu üstüne AİHM'nin Batasuna kararına değindiğini söylüyor. Yani, o kendisi böyle "uluslararası" bir emsal üstüne konuşmamış, sorulunca söylemiş. Bu zaten başlı başına bir "Türk" tavrı. "Biz 'yabancı' örneklerden etkilenmiyoruz"!

Ama, tabii, aslında etkileniriz. Etkilenir ve biçimine getirip "emsal" de getiririz. "Biz yaptık, ama, bakın başkaları da yapıyor" demek bir güven verir.

Peki, başkaları ne yapsın? Önemli konu bu. Başkaları ne yapıyor, nasıl yapıyor?

Geçtiğimiz pazar günü, bir televizyon programındaydık, Levent Köker de vardı. Levent, Avrupa’da böyle bir parti kapatma olayının olup olmayacağı, olursa nasıl olacağı noktasından girdi konuya. Bir kere, bir partiyi kapatmak gibi bir konuya bilmem nere savcısı karar vermiyor, Avrupa ülkelerinde. Parlamento karar veriyor. İkincisi, ancak “şiddet” övgüsü, propagandası vb. bir kapatma gerekçesi olabiliyor. Buradaki “ülkesiyle bölünmez bütünlüğü” üstüne laf etmekle parti marti kapatılmıyor.

Bizim buradaki alışkanlığa göre, “iktidar partisi” dediğin şeyden bir tane olur. Gene bu “ecnebi” takımı, böyle “demokrasi” diye, “parti” diye icat çıkarmışlar da o yüzden... Yoksa devlet vardır, devletin ordusu vardır, onlar ülkeyi *idare eder*, bu işler böyle yürür; ama bu icatlar yüzünden “politika” diye bir şey çıkmış, “idare”nin yerini almış, ayaklar baş olmaya kalkıyor, bir saçmalaktır gidiyor; üstelik bizi de bu saçmalığa uymak zorunda bırakmışlar.

Bu duruma uymak için (12 Eylül’ün Sunalp partisi gibi) bir tane iktidar partisi kurarsın; yanına da birkaç tane muhalefet partisi. Böylece o pek beğendikleri (yani, “ecnebi”lerin) “çok-partili düzen” kurulmuş olur. Bir de bu iktidar partisine ne yapması gerektiğini söylersin Milli Güvenlik Kurulu’nda, “uymakla yükümlü” oldukları “tavsiye”lerini. Onlar yaparlar, olur biter.

Gene de, tedbirli olmak gerek. Bu sivillerin ne halt edeceği belli olmaz, başı boş bırakmaya da gelmez. Bakarsın “muhalefet ol!” diye kurduğun parti iktidar partisi olmaya kalkmış. Hattâ, o kadarı da olmayabilir; diyelim ki “sahici” muhalefet partisi olmaya kalkışmış. İşte böyle nahoş vakalarla ilgilenmek üzere –Anayasa’yla- bir savcı görevlendireceksin ki, bu tür serkeşlikler başgösterdiğinde dava açsın, anarşiyi önlesin. Savcılara açmak, mahkemeye de kapatmak için gerekli mevzuatı yazıp vereceksin ellerine. Böylece işler gereği gibi yürüyecek “çok-parti-düzen” içinde.

Hernekadar “biz bize benzeriz” dedik ve bunun çok iyi bir şey olduğunu da anlattıkça da, belli olmaz, “Başkaları bu işleri böyle yapmıyor” diye çıkıntılık edenler de çıkabilir. Sivillerden her türlü çıkıntı çıkar. Onun için de, yeri ve sırası geldikçe, “Bak Batasuna’yı da kapattılar” diyerek, dış dünyadan örnek vereceksin. Vereceksin ki, bir tek kendisinin cehennemde yaşadığına inanmasın.

Nihat Erim de, 12 Mart’ta “bol gelen” Anayasa’yı daraltma eylemine geçtiğinde, radyoda (o zaman daha televizyon yoktu) konuşur, bütün dünya anayasalarından örnek getirirdi: “Bakın Japonya’da şöyle asıyor, Almanya’da böyle kesiyorlar” diye. Sonunda, demokratik anayasaların en anti-demokratik maddelerinin antolojisi mahiyetinde bir anayasamız oldu, mahkemesi de var, dünyada kimseden farkımız kalmadı. Uluslararasılaşmayı böyle sağladık.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gaste ve gazete

Murat Belge 18.12.2009

Geçen akşam Can Dündar'ın programında işittim: akşam okuldan eve dönerken otomobilin radyosunda Can Dündar ertesi günün "Gaste"sini hazırlıyordu ve manşete çıkardığı haber, Dolapdere'de, gösteri yapan Kürtlerin üstüne "kurusıki" denilen silâhlarıyla ateş eden adamlar hakkındaydı. Adam, "500 lira verdiler" diyerek anlatıyordu. Bu para karşılığında ne iş istense yapacağını ekleyerek. Sesinden, pek hırslı bir şey olmadığı anlaşılıyordu da, bu işlerde maşa olarak kullanılan bir adamın allame olmasını, hitabetinin gücüyle tanınmasını bekleyemeyiz herhalde.

Sonra "ertesi gün" geldi. Her zaman baktığım gazetelere baktım. Bunların arasında Can Dündar'ın çıkardığı "Gaste" yok. Gaste'nin manşete çektiği haber belli ki ötekilere o kadar ilginç ya da o kadar önemli görünmemiştir ki bunu hiç birinde göremedim. Bizim *Tarafta* bununla yakından ilgili bir haber manşete çıkarılmıştı. Bu da, Muş'ta kalabalığa ateş edip iki kişiyi öldüren adamın "korucu" olduğunu bildiriyordu ki bunun devamı bugün de geldi. Daha önce duymadığım, bilmediğim bir şey, koruculuk kurumu içinde daha da "hassa", Jandarmaya bağlı bir koruculuk biçimi varmış (bir zaman önce ihdas edilmiş) ve bu adam da o adamda o teşkilâtlanmış. Daha neler göreceğiz!

Ve daha neler görmeyeceğiz! Bunları, bildik gazetelerimizde, "mainstream" medyamızda görmedim (belki benim bakmadıklarım da vardır, fazla genellemeyeyim). Oysa ihmal edilir mahiyette bir şeyler olduğunu düşünemiyorum. Ama bunun yanı sıra, "500 lira verdiler, ateş ettim" diyen adamın mahkemece serbest bırakıldığını da öğrenince, şaşkınlığım büsbütün büyüdü. "Neler görmeyeceğiz" dediklerim bunlar.

Bu memlekette insan bazen bir rüyada dolaştığı sanısına kapılıyor. Uyuyor muyum ben, uyanık mıyım? Bu sahiden oldu mu? Yani, adam, "verdiler, sıktım" dedi, yargıç da "peki evlâdım, haydi git, yolun açık olsun" dedi mi? Ya da ben uyanık olmasına uyanığım ama bildiğim hiçbir şey doğru değil –bu mu sorun?

Müzede, denizaltıda çıkan patlayıcıları gıpta edilecek bir sükûnetle geçiştirdik. Arkasından yazısı geldi, nasıl, kime patlatılacağına dair. Durum iyice korkunçlaşmasına rağmen, sükûnetimizi bozmamaya devam ettik. Ayrıca, bunların itibar edilecek haberler olmadığını da yazdık, söyledik. Evet, bunu söyleyenin şimdiye kadar hangi haberleri itibar edilir bulunduğunu düşünürsek, böyle olması normal. Yanında bir "andıç" falan olmadığına göre...

Ama bu sokak olayları, şu anda ne kadar "küçük çaplı" görünürse görünsün, geçiştirilir cinsten şeyler değil. Burada bir karar var: şimdiye kadar vermeye cesaret edemedikleri – çünkü gerçekten fazlasıyla cesaret isteyen- "iş sokağa dökme" kararı. "Mainstream" medya, şu koşullarda hükümeti devirmek gibi ulvî bir amaçla da olsa, "bu koşullarda halk kendi inisiyatifini kullanmaya karar verdi" diyerek, Türklerle Kürtlerin sokaklarda birbirlerini kurşunlamasına çanak tutmaya dahi razı mı? İş oraya kadar geldi mi? Sonra da, "Bütün bunlar 'Demokratik Açılım' yüzünden böyle oldu" diyecek, her sorunun cevabını vermiş mi olacaklar? Haydi, böylece, sokaklarda, meydanlarda kan gövdeyi götürünce, özlenen, hasretle beklenen darbe de gerçekleşti, ortalık hep bu durumlarda olduğu gibi sütliman oldu, sonra ne yapacaksınız? O cuntanız, şimdiye kadarki bütün cuntaların parlak dehasıyla, sokakta birbirini kurşunlayan Türkler ve Kürtler karşısında çözüm üretecek mi? 12 Eylül Cuntası'nın ürettiği ve hâlâ içinden nasıl çıkacağımızı bilemediğimiz o harikulade "çözüm"lerden mi olacak bu da?

Bu sorulara da, nasıl olsa, o "cunta"nın vereceği bir cevap vardır. Size düşmez cevap vermek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genelkurmay Başkanı

Murat Belge 19.12.2009

Genelkurmay Başkanı çok uzun sayılmayacak bir ara verdikten sonra yeniden kamuoyuna demeç vermeye başlıyor. Demeçlerinin teması baştan belli: medyada Silâhlı Kuvvetler hakkında eleştirel haber veya değerlendirmelerin yer alması

Evet, öyle oluyor. Öyle olduğunu belki de "cin şişeden çıktı" deyiimiyle anlatmak yerinde olur. Çünkü bu deyim, cinin şişeye geri dönmeyeceğini de ima eder. Görebildiğim kadarıyla, başlayan bu eleştirinin, daha doğrusu "eleştirelliğin" de duracağı yok –Bir askerî darbe olmadıkça.

Duracağı yok, çünkü Türkiye bir "kışla" olmaktan çıkıp bir "toplum" olmaya başlıyor. "Toplum" olabilmeyi başarmış insan topluluklarında *tabu* olmaz; dolayısıyla "tabu konu", "tabu kişi", "tabu kurum" da olmaz. Birilerinin pek sevdiği terimle "çağdaş" olmanın belirleyici ölçütü, tam da budur: hiç bir kurumun eleştiriye karşı bağışık olmaması...

Ama bu temel kurala eşlik eden başka etkenler var. Bunların başında, değindiğim bu "dönüş"ün, serbestleşmenin "gecikmiş"liği geliyor. En azından cumhuriyet kuruldu kurulalı, eleştiriden en az nasibini almış kurum ordudur. Bunun böyle olmasını sağlayan çeşitli yasalar vardır, ama yasadan daha etkilisi, gayri resmî, yazısız kurallardır. Bu konuda ağız açmanın insanın başına ne gibi belâlar getireceğini hepimiz bir şekilde –ya da bin bir şekilde öğreniriz. Dolayısıyla, şimdi, tarihin şu evresinde, bir yana doğru çekildikçe çekilmiş, uzadıkça uzamış bir lastiğin birdenbire boşalmasını, serbest kalmasını andıran bir durum var: bunca yıldır susturulmanın birikimi.

Tabii bir de ordunun kendisi, ordunun davranışları, davranış tarzı sözkonusu. Bu ülkede ne varsa, ne olmuşsa, içinden asker çıkıyor. Kuruluşun askerîliği yetmemiş, çok-partili düzene geçildiği andan itibaren, "askerî darbe" siyasî takvimde şaşmaz bir yer edinmiş: dört yılda bir şubatın 29 gün olması gibi bir şey, Türkiye'de askerî darbe...

Tarihin her santimetre karesinde askeriye'nin izi var; ama bu yüzyıllık yapıya baktığınızda, bir "sanat şaheseri" görmüyorsunuz. Hukuk, adalet, şu bu, bunlar en fazla "adı var, kendi yok" kavramlar. Yapması gerekeni yapmayan, yapmaması gerekeni inatla yapan kurumlar. Son olarak da, yaralı bereli, ta içinden örselenmiş bir toplum. Bu manzarayı, askerin manzaraya katkısından bağımsız bir şekilde görmek mümkün değil. Üstelik, öyle olmuş bitmiş bir "manzara"ya bakmıyoruz; her an yeni bir şey eklenen bir manzara bu –sözgelişi Genelkurmay Başkanı'nın Trabzon'da ve bir savaş gemisinde yaptığı son konuşma gibi.

Burada özetlediğim tarihin şu şimdiki evresine İlker Başbuğ'un denk gelmiş olması, kendisi açısından bir "talihsizlik" gibi görülebilir. Kendinden önceki genelkurmay başkanlarının yüksek sesle söylenmesine şahit olmadıkları sözleri o işitiyor. Ama bu da öznel bir yorum ve seçim konusu. Bir başka birey bunu "talihlilik" olarak da görebilirdi. Toplumun nihayet sahiden toplum olduğu, ordusunu da normal bir toplumun ordusu

olmaya davet ettiği bir aşamada görev yapıyor olmaktan mutlu olacak biri de olabilirdi. Ama şimdiye kadar gördüğümüz İlker Başbuğ böyle bir varoluştan mutluluk duyacak biri olmadığını yeterince açık biçimde gösterdi. Şu an başında bulunduğu kurum alışık olduğu şekilde varolmaya devam etsin diye toplumun da kendi kurumlarını sorgulayacak olgunluğa ulaşmamış bir toplum halinde kalmasını tercih ediyor. Bu belli.

Ama bu, olacak şey değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

DTP'nin son kararı

Murat Belge 20.12.2009

Bugün de Genelkurmay Başkanı'nın Trabzon'daki konuşması üstünde duracaktım, çünkü üstünde eleştirerek durmayı gerekli kılan sözler söylemiş. Ama bu arada bir de DTP'nin istifa *etmeme* kararı çıktı. Bugün (cumartesi) Nabi Yağcı da bu aynı "üstüste" gelişi konu etmiş, "akşam yazdığını sabah çöpe atıyorsun" diyor.

Evet, DTP istifa etmemeye karar verdi ve iyi de etti. Gelgelelim, bunun "gerekçesi" epey tuhaftı: Öcalan'ın İmralı'dan gelen tavsiyesine kulak vererek bu noktaya geldiklerini açıkladılar.

Anayasa Mahkemesi, DTP hakkında, bu "sine-i millete dönme" kararının da nedeni olan kapatma kararını verirken, DTP'nin kendini PKK'dan ayırmadığını, araya mesafe koymadığını da gerekçesinin önemli bir kısmı yapıyordu. DTP, "İmralı'dan gelen tavsiye üstüne devam etmeye karar verdik" demekle, Anayasa Mahkemesi'nin bu gerekçesinin haklı olduğunu kendisi beyan etmiş oldu. Şüphesiz DTP veya herhangi bir topluluk veya birey, gene herhangi birinin bir sözünden etkilenebilir ve bunu açıklayabilir de. Şu durumdan, Öcalan'ın DTP'ye belirli bir hiyerarşi içinde talimat verdiğini hukuken kanıtlayamazsınız; yani bunun bir "örgütsel ilişki" olduğunu ispat edemezsiniz. Ama beyan da ortada. Öyle "formel" bir ilişki yoksa da, DTP'li milletvekillerinin varmış gibi davrandığını, gönüllü olarak böyle yapmayı üstlendiklerini görüyoruz.

Bu açıklama herhalde bir yanlışlık ya da bir dalgınlık sonucu olarak çıkmadı. Herhalde bilinçli bir davranıştı. Bir amacı vardı. Nedir o amaç?

Bunun aslında bir gizlisi saklısı yok. DTP, kendinden önce, bu ülkede yaşayan Kürtleri siyaseten temsil etme iddiasıyla kurulan bütün partiler gibi, "Biz önemli değiliz. Sorunun asıl sahibi PKK'dır [veya Öcalan'dır]" diyordu. Söz konusu bütün partiler son analizde bu nedenle kapatıldılar, ama her zaman bunu açık açık söylediler –şu son seferki "açıklık" derecesine gelmeseler de.

DTP'nin Meclis'te çalışmaya devam etme kararı, bu ülkede, demokratik değerlerden yana olan çoğunluğu memnun etti. Çünkü böyle olmamasının, zaten varolan "yüksek gerilim"e ekleyeceği daha bir yığın gerilim olduğu belliydi. Şimdi, "İmralı'nın tavsiyesi üzerine" demekle iki şey yapılmış oluyor: birincisi, yukarıda söylediğim, zaten bilinen şey, yani sorunun asıl sahibinin İmralı'da olduğu (Bu "asıl sahip" konusu ve sorunun doğru cevabının PKK mı, yoksa Abdullah Öcalan mı olduğu ayrı bir konu ve onu ayrıca ele alacağım). Ama

ikincisi, şimdi, bu somut durumda, İmralı'daki asıl sahibin "ılımlılık", "ölçü" öneriyor olması durumu. Yani, "Oradan, sizin sandığınız gibi, yalnızca savaş emri gelmez; barış mesajının geleceği yer de orasıdır" deniyor bizlere.

Bu da, ayrıca değerlendirilecek bir durum. Abdullah Öcalan, başlamasında büyük pay sahibi olduğu bu kanlı mücadelenin bitmesinde de rol alabilir. Alırsa, buna "kötü" demek de akıl kârı bir iş değildir.

Ama DTP adına bu son eylem, yan bir "PKK'yı tanıyın" (ya da "Öcalan'ı tanıyın") çağrısı daha yapılması, sonuçta genel sorunun çözülmesini kolaylaştıran bir eylem olmuyor, çünkü bu dünyada böyle bir koşulu kabul edecek devlet, hükümet, pek fazla bulunmaz.

Barışmaya zaten niyetli olmayan bir devlet ya da bir hükümet, "Benden bunu talep ediyorlar; ben bunu kabul edemem" dediğinde, *bu* kararından ötürü itirazla karşılaşmaz. Barışmaya niyetli olanı da, "Yok, bu kadarı fazla" diyebilir. Hele, AKP hükümeti gibi, kendisini çiğ çiğ yemeye hazır hasımlarla çevrili bir hükümet...

"Sine-i millet" eğilimine en başta Kürt sivil örgütleri itiraz etmişti. DTP'li milletvekillerinin onların değil de, İmralı'nın "tavsiye"sine uyması, her şeyden önce, Kürt siyasî hareketinin demokratik içeriği açısından, iyi olmadı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asker-sivil ilişkisi değişmeden...

Murat Belge 22.12.2009

Türkiye'de askerî kesimin ülke politikasıyla ilişkisi ve genel hukukî yapı içinde yer alma biçimi, "demokratik" olduğunu bütün dünyanın teslim ettiği ülkelerin kuralları ve düzenlemelerine uydurulmadıkça, bu ülkede "demokrasi" olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır. İç Hizmet Talimatnamesi'nin "koruma ve kollama" maddesine dayanarak darbe yapılıyor, anayasa değiştiriliyorsa, evet, saçma ama, demek ki o maddenin de değiştirilmesi gerekiyor. Ama aynı zamanda Genelkurmay'ın Savunma Bakanlığı'na bağlanması gerekiyor, "askerî yargı" konularının baştanbaşa yeniden düzenlenmesi, sıkıyönetim vb. konuların yeniden düzenlenmesi, askerlik mesleğine OYAK gibi kurumlar yoluyla tanınan toplumsal ve ekonomik ayrıcalıkların ortadan kaldırılması ve buna benzer yığınla değişiklik gerekiyor.

Bunlar genellikle yasaları ilgilendiren, o anlamda "elle tutulur" değişiklikler. Daha zoru ve daha önemli, bunlar kadar dahi "elle tutulur" olmayan zihnî alışkanlık ve teamüllerin unutulması, yani tarihe karışması. İşte gene – tabii Reşadiye gibi bir olay ve onun çağrıştırdığı her şeyden sonra- Genelkurmay Başkanı, şehirlerden Trabzon'u ve mekânlardan savaş gemisini seçmiş olarak, kılık seçimini de bunlara uydurmuş olarak, bu toplumun askerî olmayan bütün kurumlarına tehditkâr bir üslûpla yol yordam öğretmeye kalkışıyor. Ama resmî düzeyde kimse "Ne yapıyorsun?" demiyor. Çünkü o "elle tutulmaz" teamüller ona bunları yapacak bir koruyucu zırh sağlıyor. O, general; o, Genelkurmay Başkanı; demek ki o yapabilir.

Genelkurmay Başkanı'nı rahatsız ettiği anlaşılan "ordunun yıpratılması" durumuna, üstünde üniforma taşıyan ve taşımış olan kişilerden başka yol açan kimse yok. Bırakın ortaya çıkan korkunç planları, faşizan raporları, garip ilişkileri, yani açıkça "suç" içeren kanıtları. Sıra sıra oturan emekli generallerle "erke dönengeci" miydi, neydi, bu müthiş buluşu, müjdeleme sahnesini hangi sivil hayal edebilir ve ordunun itibarını düşürmek üzere planlayabilirdi? Ya da hangi sivil, bu sefer üniformalı sırası sıra general arasında "bu bir kâğıt parçası" diye konuşup iki gün sonra o kâğıt parçasını yutturmak üzere bir "olaylar dizisi" tasarlayabilirdi?

Şimdi, bu ilişkiler değişecekse, buna bağlı olarak pek çok başka şeyin de değişmesi gerekiyor. Başta şu: hukukî yapı içinde bu yeri tutmanın, bu rolü oynamanın ezeli ve ebedî, bir hak olduğunu inancı üstüne kurulu ideolojinin ve böyle bir ideolojinin yol açtığı davranışların değişmesi gerekiyor. Yani, omzundaki yıldızların sayısına güvenen birinin, çıkıp bu ülkenin okumuş yazmış, akademisine, yazarına, gazetecisine "Şöyle yapmalısınız, böyle yapmalısınız" demek, savcısına, yargıcına kime güvenip kime danışacaklarını bildirme hakkına sahip olmadığını nihayet anlaması gerekiyor. Ne bu hakla, ne de bu ehliyeteye sahip olduğunu artık anlamalı.

Geçen gün de yazdığım gibi, bu iş bu noktaya geldi. Ya darbe yapacak "silbaştan", 1932'nin restorasyonuna girecekler ya da Türkiye demokrasiye doğru adım adım ilerleyecek. Darbe yapılacak olursa, o darbe, en çok yapanın tepesinde patlayacaktır. Bizim gibiler öyle bir olaydan sağ çıkmaz, bunu da çok iyi anlıyorum. Ama bu yaşımdan sonra benim hesabım tarihle, yaşanan hayatla değil. "Tarih" denince de, oraya arkadaşlarımla ben nasıl geçerim, İlker Başbuğ ve arkadaşları nasıl geçer, bunu da çok iyi biliyorum.

Tabii bir de Türkiye'nin normalleşmesi sürecinde, bunun ne olduğunu, niçin olduğunu anlayan ve buna yardımcı olan üniformalılar olabilirdi. Böyleleri, bugün, en azından şu komuta kademelerinde, henüz yoklar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Demokratik çözüm' süreci

Murat Belge 25.12.2009

Zamanında yapılmamış bir işin (masayı toplamak, gardırobu düzenlemek gibi bir yığın iş) bir süre sonra insanın başına ne kadar büyük çapta bir gaile çıkardığını bilmek için hayata derin bir "vukuf" kazanmaya gerek yok. Her dilde, en "haricinden" atasözleri bu basit doğruyu tekrarlar: bugünün işini yarına bırakma!

Hükümet, Kürt sorunu için, "barışçı" ve "demokratik" bir çözüm bulmak kararında olduğunu açıkladı. Bu niyet, hiç de şaşırtıcı olmayan yoğun muhalefet dalgalarıyla karşılaştı.

Niçin "şaşırtıcı" değil? Şundan ötürü: bugünkü krizimizde "muhalefet" denilen yerde duranların bütün varlık biçimleri, bu hükümeti, onun içinden geldiği partiyi, onları üretmiş olan toplumsal kesimleri, ne yapıp yapıp iktidardan uzaklaştırmak. Ama, "ne yapıp yapıp"... Falan konuya, filan konuya şöyle bakmak, böyle bakmak diye bir sorun yok. Bir tek sorun var: iktidar o konuda ne dedi? Bir tek çözüm var: iktidarın dediğinin karşısını söyleyerek sonuna kadar dayatmak. Onun için, iktidar "Kürt sorununu barışçı biçimde çözelim" demişse, bunu

diyerek kendini bir tutuma bağlamışsa, şimdiye kadar bu konuda ne düşündünüzse düşündünüz, şimdi "Bu iş olmaz!" diye bir kıyamet koparacaksınız. Mideniz o kadarını kaldırıyorsa (ki birçoklarının midesinin bayağı çok şey kaldırdığı görülüyor), "Bu soruna 'barışçı' perspektiften yaklaşmak zaten baştan yanlıştır" diyeceksiniz. Yok, hala Kürt sempatisi bulurum diye bir umudunuz varsa, "Bu iş böyle olmaz" diyeceksiniz. Sonuçta, bunların hepsini bir şekilde içeren karışık şeyler söyleyeceksiniz. Hatta karışık olması daha da iyi, çünkü karışıklığın içinden çıkmak daha zor.

Böylece, atılan her adımda, "Olmaz! Yanlış! Böyle olmaz!" korusu çığırşacak. Arka planda, baslar, "İhanet bu! İhanet bu!" diye aynı teraneyi tutturacak.

Kürt sorunun çözülmesi, bırakın "çözülme"yi, bir nebze olsun ferahlaması önemli değil. Önemli olan, hükümetin iyi gitmesi, iktidarın devrilmesi. Bu bir kere –ve bir biçimde- sağlandıktan sonra, gerisi Allah kerim. Hükümeti götürme sorununu bir çözelim, bundan böyle çözemeyeceğimiz sorun yoktur.

İyi de, şu, hükümetin "barış içinde çözüm" dediği sorun nedir? Bu, bugünkü haliyle yirmibeş yıldır devam eden ve yirmi beş yıl boyunca o "çözüm" dediğimiz yere yaklaşıcağına oradan uzaklaşan, gün geçtikçe dallanın, budaklanan, karmaşıklaşan bir şey. "Yirmi beş yıl" derken zaten oldukça keyfi bir belirleme yapıyoruz, sorunun sadece "son yirmi beş yıllık" biçimini kabul ederek konuşuyoruz. Oysa herkesin bildiği, bilmek istemese de bildiği gibi, sorun çok daha eski.

Eğer bakış açısı "barış ve demokrasi" ise, anlatmaya çalıştığım bu son derece uzun süreç içinde, burada iz bırakan her şey, bu iki kavramın karşıtı mahiyetinde şeyler olmuş. Örneğin, şimdi boşaltılan Diyarbakır Cezaevi'nin "müze" olmasını isteyenler var: niye "müze" olacak? Orada ne sergilenecek? Türk-Kürt kardeşliği mi? Hayır! Türklerin Kürtlere uyguladığı zulmün 80'li yıllar kesimi sergilenecek.

Şu ana kadar, Türkiye'de, bu sorunun üstüne sadece sorunu büyütecek şeyler eklendi, yığıldı. Ama bu "muhalefet", gelip gelip "Niye süreç yavaşladı? Tabii yavaşlar, zaten yanlış girdiniz. Bunun çıkışı yok. İşte durdunuz. Niye durdunuz?" diyor ve diyecek.

Bu aynı zevat, son yirmi beş yıldır bu işi bu hale getirenlere bir gün gidip de, "Yirmi beş yıldır niçin bu işi çözmediniz" diye sordu mu? Bunu bir kerecik olsun yaptı mı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yirmi beş yılın birikimi

Murat Belge 26.12.2009

Dünkü yazımda, hükümetin "demokratik açılım" uygulamasının daha üçüncü, beşinci gününde gösterilen sabırsızlığa değiniyordum. "Durdu. Yavaşladı" tesbitleri gırla gidiyor. Ama bunlar "tesbit"ten çok, söyleyenlerin, kendi isteklerini açığa vurması niteliğinde.

Tabii bir yandan da dünkü genif çaplı tutuklamalar misali olaylar, gerçekten her türlü "açılım"ı kapatacak gibi; buysa niyet, oldukça başarılı.

"Açılım"dan iki günde sonuç bekleyenlerin, yirmi beş yıldı, bir gün "sınır-ötesi" harekt yaparak, bir gün köy, başka gün orman yakarak, derken bilmem ne kanunu çıkararak, olayı bugünlere kadar getirenlere, "Ne sonuç aldınız. Neyi başardınız" diye sormayı akıllarının ucundan geçirmediğini de söylemiştim. Bu saydığım türden örnekler de "sonuç almak" zere, "teröre son vermek" zere yapılmıştı. Hangi "sonuç" alındı, neye "son" verildi?

Beklenenler, amaçlananlar değil, ama bu yirmi beş yılın (ncekini unutmuş gibi yapıyoruz) rettiği sonuçlar var elbette. Bugün *Taraf*'taki bir yazıda okuduğum şu cümlelerin anlattığı türden sonuçlar: "Biz son kuşağız, bizden sonra gelenler duygusal kopuş içinde. Ruhi bakımdan kopmuş durumdalar." Evet, *bu* sonuç alındı. Bu uygulamalardan, başka *hangi* sonuç alınabilirdi?

Bu cümlelerin anlattığı durumu ben kendi deneyimlerimde sık sık hissediyorum. Bunun "kuşak"la ilgili bir yanı da kesinlikle var. Doğduğu günden beri bunu gören, bunu yaşayan, oturduğu kentte nereye gitse "Ne mutlu Türküm diyene" yazılarını, altında, yanında oralarda bir yerde duran tankla birlikte gören, Türk bayrağını kendi burnuna sokulmuş bir "tehdit" olarak algılayan gençler, yirmili yaşlarına yeni yeni girenler, başka ne düşünseler, ne gibi duygular besleselerdi? Başka türlü düşünmelerinin imkanı verilmiş miydi ellerine?

Onun için ben bu "açılım"da, kravatlı, takım elbiseli adamların kendi aralarında görüşmelerde bulunduktan sonra üretecekleri, bir kğıda yazacakları yazılara, atacakları imzalara pek fazla güvenmiyorum. Sonunda, zerinde Anayasa'nın yazılı olduğu kğıda da, "Türkler ve Kürtler bu Cumhuriyeti kuran uluslardır" diye bir cümle yazılabilir; ama bir Kürt uzaktan beni gördüğünde "İşte bir Türk" diye düşünüyorsa, o kğıtlarla ve o yazılarla varacağımız yer kalmamıştır. Bir "açılım" olacaksa, elbette o yazılar, o cümleler de önemli, ama "bir yere vardığımız"ın nihaî kanıtı, insanların duygularıdır, dolayısıyla "açılım"ın asıl yapması gereken de, bu *duygusal* onarımdır.

Böyle düşündüğüm, öteden beri böyle duygusal/sezgisel algılar aldığım için, "Açılım"ın başından beri de bunu söylüyorum: bu asıl önemli olan alanda hla büyük bir boşluk var. Daha hla, Türkler ve Kürtler, birbirimize "baş sağlığı"na gitmeye başlamadık. Birlikte bir skk dikmedik ve yıkılmış bir duvarı birlikte onarmadık. Bir "Açılım" başlatmak, hükümetin işi olarak kabul edilebilir; en azından, bu fikre düşman bir hükümetin varlığında, böyle bir ortam yaratmak zordur (şimdiye kadar öyleydi); ama bu bir kere kabul edildikten, iln edildikten sonra, "açılan" o yoldan yalnız hükümetin gitmesini beklemek abes oluyor. "Barışması" gerekenler, hükümet değil, politikacılar da değil, toplumun, halkın barışması gerekiyor.

Bu son yirmi beş yıldan sonra orada böyle bir şeye yanaşmak istemeyenlerin varlığından da haberdarız.

Yirmi beş yıldı bu olumsuz birikimi yapanlar, şimdi gelip, "Hani, ne oldu. 'Açılım' dediniz de, neyi açtınız" diye soruyorlar. "Demokrasi" diyenlerin tökezlemesini bekliyorlar, bunu dört gözle bekliyorlar. "Demokrasi diyenler"ın tkezlemesinin eninde sonunda "demokrasi"nin tkezlemesi anlamına geldiğini bilmiyor olamazlar herhalde.

Ama zaten yirmi beş yıldı bunlar olurken ağızlarını açıp ciddi bir eleştiride bulunmamış, kimseyi uyarmamışlardı. Uyarmak ve eleştirmek için "demokratik açılım" diyen birilerinin ortaya çıkmasını beklemişler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tuhaf bir ülke

Murat Belge 27.12.2009

Geçtiğimiz hafta, Bülent Arınç'ın evi çevresinde dolaşan subaylar olayıyla, bunların orada oturan bir başka subayı izlemekle görevli olduğuna dair Genelkurmay açıklamasıyla, yeni bir "sansasyon" ortamına girdik. Bu durumlarda hep olduğu gibi, bunların hiçbir anlamı olmadığına dair yazılar da yazıldı. Ne olduğuna dair hiçbir bilgim olmadığına göre, bir yargıda bulunmama da imkân yok. Ama kâğıt yutmaya çalışan bir adam, eğer bu anlatılan doğru ise, herhalde epey ilginç, mutlaka araştırılması gereken bir işin içindedir diye düşünmemek elde değil.

Bu arada, Leyla İpekçi'nin, Yıldırım Oğur'un, bu ülkenin geçmişinde yaşanan benzer olayları hatırlatan yazıları çıktı. Benim de aklımdan sık sık geçirdiğim bir tema bu. İnsan saymaya kalksa başa çıkamaz, ne çok kan, ne çok cinayet! Tek tek vurulanlar, öldürülenler, ayrıca da kıyımlar, Maraş'ta, Sivas'ta, Çorum'da yığınla insanın canını alan olaylar. Bunların neredeyse hiçbirinin sorumlusu da yok ortada. Yargılananların kimisi beraat etmiş, kimi durumlarda dava kaydadeğer bir sonuç alınmadan düşmüş, ama birçoğunda zaten kimin yaptığı belli de değil.

Böyle bir geçmişse sahip olmamız, bu şimdiki savunma çabalarını iyice tuhaflandırıyor. Herhangi bir olayda, hele bir subay hakkında bir şüphe uyanmışsa, anında bunun saçma olduğunu beyan etmeye hazır bir koro var. İşte şu son olayda da Deniz Baykal'ın hemen ortaya atılıp "inandırıcı değil" demesi gibi. Peki, bu şimdiki olaylarda suçlananların suçlanması inandırıcı değil, ikide birde intihar edenler, bir şeyden sorumlu oldukları için değil, suçlanmak ağırlarına gittiği için intihar ediyorlar. Peki, şu tarihimizi karartan, daha doğrusu kızartan bunca olayı kim tetikledi, bunca insanı kim öldürdü?

Bu olaylar olurken şimdiki gibi çalışan bir polis örgütü olsaydı ve olaylar olurken, hattâ, gene şimdiki gibi, olmadan önce, sivil ya da üniformalı, sorumluların yakasına yapışsaydı, gene böyle kıyamet koparılacak, "İftira! İftira!" feryatları yükselecek miydi?

Ama belki de biz "sorumlusu belli olmayan", öteki deyimle "faili meçhul" cinayetlere alıştık; hatta alışmaktan öte, iptila kesbettik. Siyasî cinayet dediğin şey, "faili meçhul" olan bir şeydir. Şu dönemde failin "malûm" olmasına sinirleniyoruz herhalde.

Örneğin o denizaltıdaki patlayıcıyı kimsenin bulmaması, görmemesi, ihbar etmemesi gerekiyordu. Sonra bir gün, müze gezmeye gelmiş okul çocukları denizaltının içindeyken patlayıcı patlayacaktı. Bilmem kaç ölü! Neye uğradığımızı şaşırarak, "böyle cinayet olur mu!" diye dövünecektik. O mühimmatı oraya kim koydu, kim patlattı, hiçbir fikrimiz olmayacaktı. Bizler ağızımız açık bakınırken, kim neyi nasıl planlamışsa, onlar bu durumdan kendi istedikleri sonucu çıkaracak, hedeflerine varacak ya da yaklaşacaklardı.

Ve herhalde hayatın böyle devam etmesi, bu düzenin bozulmaması gerekiyordu.

Doğrusu, epey bir şey önlendi. Bildiklerimizin yanı sıra bilmediklerimiz de olduğunu sanıyorum. Ama bu işin bittiğini söylemek de mümkün değil. Kazılıp çıkarılan tonla silâh var ama, daha kazılamayan, çıkarılamayan kaç ton olduğunu bilmiyoruz. Bazı cinayet planları ele geçti, ama şurada burada, daha kaç kişi için –henüz ele geçmemiş- plan yapıldığını bilmiyoruz.

Bunlar ortaya çıktıkça da, “telefonlar dinleniyor” diye kızıyoruz.

Gerçekten çok tuhaf bir ülke bu Türkiye.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tuhaf bir ülke

Murat Belge 27.12.2009

Geçtiğimiz hafta, Bülent Arınç'ın evi çevresinde dolaşan subaylar olayıyla, bunların orada oturan bir başka subayı izlemekle görevli olduğuna dair Genelkurmay açıklamasıyla, yeni bir “sansasyon” ortamına girdik. Bu durumlarda hep olduğu gibi, bunların hiçbir anlamı olmadığına dair yazılar da yazıldı. Ne olduğuna dair hiçbir bilgim olmadığına göre, bir yargıda bulunmama da imkân yok. Ama kâğıt yutmaya çalışan bir adam, eğer bu anlatılan doğru ise, herhalde epey ilginç, mutlaka araştırılması gereken bir işin içindedir diye düşünmemek elde değil.

Bu arada, Leyla İpekçi'nin, Yıldırım Oğur'un, bu ülkenin geçmişinde yaşanan benzer olayları hatırlatan yazıları çıktı. Benim de aklımdan sık sık geçirdiğim bir tema bu. İnsan saymaya kalksa başa çıkamaz, ne çok kan, ne çok cinayet! Tek tek vurulanlar, öldürülenler, ayrıca da kıyımlar, Maraş'ta, Sivas'ta, Çorum'da yığınla insanın canını alan olaylar. Bunların neredeyse hiçbirinin sorumlusu da yok ortada. Yargılananların kimisi beraat etmiş, kimi durumlarda dava kaydadeğer bir sonuç alınmadan düşmüş, ama birçoğunda zaten kimin yaptığı belli de değil.

Böyle bir geçmişse sahip olmamız, bu şimdiki savunma çabalarını iyice tuhaflaştırıyor. Herhangi bir olayda, hele bir subay hakkında bir şüphe uyanmışsa, anında bunun saçma olduğunu beyan etmeye hazır bir koro var. İşte şu son olayda da Deniz Baykal'ın hemen ortaya atılıp “inandırıcı değil” demesi gibi. Peki, bu şimdiki olaylarda suçlananların suçlanması inandırıcı değil, ikide birde intihar edenler, bir şeyden sorumlu oldukları için değil, suçlanmak ağırlarına gittiği için intihar ediyorlar. Peki, şu tarihimizi karartan, daha doğrusu kızartan bunca olayı kim tetikledi, bunca insanı kim öldürdü?

Bu olaylar olurken şimdiki gibi çalışan bir polis örgütü olsaydı ve olaylar olurken, hattâ, gene şimdiki gibi, olmadan önce, sivil ya da üniformalı, sorumluların yakasına yapışsaydı, gene böyle kıyamet koparılacak, “İftira! İftira!” feryatları yükselecek miydi?

Ama belki de biz “sorumlusu belli olmayan”, öteki deyimle “faili meçhul” cinayetlere alıştık; hatta alışmaktan öte, iptila kesbettik. Siyasî cinayet dediğin şey, “faili meçhul” olan bir şeydir. Şu dönemde failin “malûm”

olmasına sinirleniyoruz herhalde.

Örneğin o denizaltıdaki patlayıcıyı kimsenin bulmaması, görmemesi, ihbar etmemesi gerekiyordu. Sonra bir gün, müze gezmeye gelmiş okul çocukları denizaltının içindeyken patlayıcı patlayacaktı. Bilmem kaç ölü! Neye uğradığımızı şaşırarak, "böyle cinayet olur mu!" diye dövünecektik. O mühimmatı oraya kim koydu, kim patlattı, hiçbir fikrimiz olmayacaktı. Bizler ağzımız açık bakınırken, kim neyi nasıl planlamışsa, onlar bu durumdan kendi istedikleri sonucu çıkaracak, hedeflerine varacak ya da yaklaşacaklardı.

Ve herhalde hayatın böyle devam etmesi, bu düzenin bozulmaması gerekiyordu.

Doğrusu, epey bir şey önlendi. Bildiklerimizin yanı sıra bilmediklerimiz de olduğunu sanıyorum. Ama bu işin bittiğini söylemek de mümkün değil. Kazılıp çıkarılan tonla silâh var ama, daha kazılamayan, çıkarılamayan kaç ton olduğunu bilmiyoruz. Bazı cinayet planları ele geçti, ama şurada burada, daha kaç kişi için –henüz ele geçmemiş- plan yapıldığını bilmiyoruz.

Bunlar ortaya çıktıkça da, "telefonlar dinleniyor" diye kızıyoruz.

Gerçekten çok tuhaf bir ülke bu Türkiye.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fener tehdidi

Murat Belge 29.12.2009

"Kozmik oda" aramaları başlamadan az önce, Fener Patriği Bartholomeos'un "çarmıh" benzetmesi gündemin başına geçip oturmuştu. Onun bu çarmıh göndermesine karşı Davutoğlu'nun söyledikleri de konuşuluyordu.

Davutoğlu'nun söyledikleri herhalde Ahmet Davutoğlu'nun söylediklerinden önce Türkiye'nin Dışışleri Bakanı'nın sözleriydi. Ahmet Davutoğlu, Ahmet Davutoğlu olarak konuşsa, söyledikleri bunlar olmazdı diye düşünüyorum.

Hele, "bizim çarmıha germe geleneğimiz yoktur" anlamına gelecek cümle!.. Bu, Patrik'in "eza ediliyor" anlamına gelen sözüne iyi bir cevap olmadığı gibi, üstünde düşünmeye başladığımızda, Dışışleri Bakanı'nın fazla düşündürmek istemeyeceği şeyler de dökülebilir ortalığa. Kezban Hatemi söyledi: "Beş Patrik asmışız" dedi; ben beşini de hatırlamıyorum ama Gregorios'un hikâyesi malum. Üstelik, Mora'da başkaldırmayı başlatan önderlerin "hain" gözüyle baktığı adamı paldır küldür asmışız. Astığımız gibi, faşistlerimiz bugün dahi "O kapıyı neden açmıyorsunuz?" diye bağırarak kadar kendilerini hak sahibi sayabiliyor.

Bir de, o cümlede, "biz çarmıha germe gibi insanlık dışı işkenceler yapan bir millet değiliz" iması var gibi geldi bana. Var idiyse, bu da vahim. Hiçbir insan topluluğunun öteki insan topluluklarından daha iyi (ya da daha kötü), daha soylu (ya da daha soysuz) olduğuna inananlardan değilim. İnsanlara iyiliği de, kötülüğü de yaptırın

nedenler vardır. Bazı insan toplulukları zorbalıkla varolmayı gelenek haline getirmiş olabilirler; ama böyle topluluklarda da kendilerini böyle davranışların dışında tutanlar bulunur vb. Biz "çarmıha germeyiz" ama sözgelişi kaziğe oturturuz. Adamın omuzlarını, kaba etlerimi delip dört mum geçirir, çapraz bir çarmıha bağlayıp deve üstünde sokak sokak gezdirebiliriz (bakın Reşat Ekrem'in zamanında *Cumhuriyet* için hazırladığı eklere, bu hikâyeleri ayrıntılarıyla okursunuz).

Bu arada, dünyada milliyetçilik çağı başladıktan sonra, Fener Patrikhanesi'nin Türkler aleyhine kumpas kurduğu, burayı Elenizm'in başkenti yapmak için uğraştığı, kendini bu gibi ideallere adanmış kişilerin Patrik olduğu da doğrudur. Bunların olmadığını kimse iddia edemez. Ama bugünün dünyasında bunları aştık; kimsenin böyle şeyler düşünmediği bir dünyayı perçinlemeye çalıştığımız bir çağda yaşıyoruz. Bir zamanlar gerçek olmuş şeyleri aradan yüz yıl, iki yüz yıl geçtikten sonra hâlâ geçerli şeyler gibi görmeye ve bunun üzerinden politika kurmaya, en hafif deyimle, "paranoya" diyoruz.

Fener Patrikhanesi'nin Vatikan olmaya falan niyeti yok; niyeti olsa da böyle bir şeyi gerçekleştirmenin imkânı yok. Onun için, iki Yunan yurttaşı Fener'de ev aldı diye "Burası Vatikan oluyor, oldu" yollu gürültü koparmakla, olsa olsa, gülünç oluyoruz.

Geçen akşam, inançları ve düşünceleriyle "İslâmcı kesimden" diye tanınan, ama bence nesnel değerlendirme yeteneğine sahip iki arkadaşla konuşuyorduk. Çarşamba'da İsmail Ağa cemaatinin varlığının bu "Fener fobisi"ne dayandığını söylediler. "Siluet" kavramını, her şeyi altüst eden o İmam-Hatip okulunun varlığını (böyle bir şeye izin verilebilmesi) da buna bağladılar. Doğrusu hiç aklıma gelmemişti. Ama düşününce, hiç de mantıksız olmadığını gördüm.

Tam bu ülkenin (daha doğrusu onu derin bir siyasî dehayla yöneten kadroların) üslûbuna uygun bir "çare". Bir yandan "laiklik" kıyameti kopar, bir yandan Fener'e bunu yap...

Yani, sonuç olarak, yalnız gülünç olmakla da kalmıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir 'iftira' hikâyesi

Murat Belge 01.01.2010

Kişisel olarak beni de ilgilendiren bir olay var ki başlamasından bu yana epey zaman geçti. Can Ataklı adında biri, neredeyse bir yıl önce, 7 Ocak 2009'da bir yazı yayımladı. Yazının başlığı "Bu Paralar Niçin Alındı?" Bu yazar, yazısına bir "liste"den söz ederek başlıyor: "Bu liste 'Ermenilerden özür dileme kampanyasına' katılan bazı kişilerin Avrupa Birliği fonlarından çok ciddi paralar aldıklarını ileri sürüyordu."

Sözkonusu "yazar"ı ve gazetesini hiç okumadığım için bundan epey sonra haberim oldu. Ermenilerden özür dilemem için Avrupalıların bana da para verdiğini böylece öğrendim. O sırada, adı geçen başkaları bu "yazar"ı mahkemeye veriyordu, ben de onlara katıldım.

Yazıdaki iddia baştan sona bir kepezelikti ama bundan öte ilginç özellikleri vardı: Burada Ahmet İnsel, Şerafettin Elçi, Halil Berktaş, Adalet Ağaoğlu ve ben, Helsinki Yurttaşlar Derneği üyesi olarak anılıyorduk ve her birimizin "107.414" euro aldığımız söyleniyordu. Adı geçen başkalarının yanında başka rakamlar yazılıydı, ama HYD'li olunca sabitlenmiş bir "fiyat" olduğu anlaşıyordu. Demek ki AB, parayı hizmete göre değil, örgüte göre dağıtıyor. Aklınızda olsun, "Ben HYD'den geliyorum, şu bizim hesabı kapatalım" diye gittiğinizde, elinize 107.414'lük bir euro destesi tutuşturacaklar.

Mahkeme faslını bundan sonra, uzun uzun anlatacağım. Şimdilik "yazar"la ilgili kısmı tamamlayayım.

Bu "köşe yazarı", bir dernekte çalışanların o dernekten para almadığını öğrenmeden "köşe yazarı" olmuş. Olabilir, öğrenmeden yazar olanlar da vardır ülkemizde, öğrenip böyle yazanlar da. Yazdığı yazıda, sanki bu çirkefi izlemek zorunluğumuz varmış gibi, Internet'te mesaj dolaştığından ve kendisinin de açıklama beklediğini ilân etmiş olmasından sonra, bir cevap almadığını, onun için de "sorma hakkı olduğunu" söylüyor.

Gazeteciliğin en temel kurallarındandır: kimse bu adamı okumak ya da Internet'teki ayakdaşlarını izlemek zorunda değil. Adalet Ağaoğlu hakkında bir "gazeteci" böyle bir şey yazmaya kalkışmadan önce (Adalet Ağaoğlu ya da hiçbirimiz erişilmez değiliz) bir telefon edip sorar. Bu gazeteciliğin TCK'ya geçmemiş yazısız kurallarındandır ve "yazar" bilmiyorsa, çalıştığı gazetenin "sorumlu" kişinin bilmesi gerekir. Ama o da, "yazarı" da, bu kadar zırva ve temelsiz bir iddiayı, böyle iki soru-iki cevaptan sonra, yayımlayacak bir temel kalmayacağını bilirler. Onların "değer" verdikleri "bilgi" bu zaten; gazetecilik yapmayı, *böyle* biliyorlar.

Bir derneğin üyelerinin aynı para tutarını aldığı bu "simetrik" bilginin kaynağını merak ettim tabii. Dernek'te bunun cevabını biliyorlardı. O günlerde, çeşitli "ulusalcı" topluluklardan biri Taksim'de, Beyoğlu girişinde bu ad ve rakamların yazılı olduğu bir bildiği dağıtmış ("yazar"ın kendisinin de söylediği gibi, ayrıca Internet'ten saldırıya geçmişler).

Ama bunun da evveliyatı var. Adı "Dikbaş" mı, ne, biri oturup bir kitap yazmış. Bunu da görmedim ya, işte şu sıralar çokça benzeri olan "ifşaat" ve "araştırma" metinlerinden, sivil toplum örgütlerinin (devlet tarafından kurdurulmuş olmayanların) nereden para aldığını açıklayan bir "kitap"! Aynı adlar ve aynı "107.414 euro" rakamı burada da geçiyormuş. Can Ataklı için yeterince inandırıcı kaynak.

Peki, ama bu "414"ü de değişmeyen sayı neyin nesi? O da şöyle: Dernekler Kanunu değişmezden önce İstanbul'daki Dernekler Masası'nda (yani Emniyet'te) çalışan, MHP-ülkücü çizgisinde olduğunu tahmin ettiğim birileri vardı. Durmadan bir taciz politikası uyguluyorlardı. Kanun değişince biz de kendilerini usulünce sepetlemeye başladık. Bir gün geldiler ve AB'den aldığımız proje paralarının dökümünü talep ettiler. Değişen kanuna rağmen bunu isteme yetkileri var. İki proje için o yıl, AB, istediğimizin üçte ikisi kadar destekte bulunmuştu. Bu ikisini topladığınız zaman 107.414 euro ediyor. Yani rakamın çıktığı yer bu. Derneğin en az bir yıl süreyle üstünde çalışacağı iki projenin toplam masraflarının parası, çeşitli yalan dolan yazılarından sonra, Can Ataklı'nın yazısında her dernek üyesinin doğrudan cebine giren bir tutar olarak arz-ı endam ediyor. Oturup bunları yazabiliyor.

Türkiye medyasında her zaman Can Ataklılar bulunur. Bunu yadırgamadığım gibi, önemsemiyorum da. Ama bu anlattığım hikâyenin bir de "yargı" ayağı var ki, o önemli. Yarın da onu anlatmaya başlayayım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir yargıç ve bir hüküm

Murat Belge 02.01.2010

Can Ataklı'nın dünkü yazıda anlattığım saldırısından sonra, o saldırıya uğrayan dört, beş kişi, yayımlanan bu yazının düzeltilmesi için noter kanalıyla gazeteye başvurdular. Avukatım Haluk İnanıcı önce derneklere verilen fonların dernek üyeleri tarafından alınmadığı basit kuralını hatırlatıyor, "köşe yazarı"nın eline geçen bilgiyi doğrulamak üzere hiçbir zahmete girmediğini ve bunun meslek ahlâkına uymadığını belirtiyordu. "Köşe yazarı"nın tonu ve üslûbu AB veya herhangi bir –özellikle "yabancı"- kuruluştan fon almanın bir çeşit "hıyanet-i vataniye" olduğunu ima ettiği için, mevzuatta bunun suç olmadığını söylüyordu. Aynı şekilde "liberal" olmak hakkında, bu üslûbun "küçümseyici" edasına değiniyordu. Gazete, tabii, kılını kıpırdatmadı.

Bunun üstüne 19.1.2009 tarihinde düzeltmenin yayımlanmasını sağlaması için İstanbul Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesi'ne başvuruldu. Ataklı'nın cümlesi: "Türk yazınının en usta kalemlerinden Murat Belge de (Helsinki Yurttaşlar Derneği) AB'den 107.414 euro para almış. Liberallik adı altında AKP'nin tüm politikalarına destek olduğunu hissettiğim Belge'nin bu parayla ne yaptığını çok merak ediyorum." Başvuruda bu parayı benim almadığımı belirtildikten sonra, önceki, noter kanalıyla gazeteye gönderilen metindeki noktalar tekrar ediliyordu.

29.1.2009 tarihinde İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi, bu "tekzip" talebiyle ilgili kararını verdi (Yargıç Cavit Marancı imzasıyla). Karar şöyle: "'Ermenilerden özür dileme kampanyası' başlatanların arasında yer alan, tekzip talebinde bulunanların; kimilerine göre; Türk milletinin geçmişini ve tarihini ağır bir sorumluluk altına sokacak ve yine Türk milleti ile Türk devletini uluslararası sahade belkide ileride hukuken sorumlu tutmaya ve sanki bir suç işlemiş olup, bundan pişmanlık duyup ikrar eden konumuna düşürecek bu masum gibi gözükten kampanya; fikir ve düşünce özgürlüğü kapsamında ve ahlâken de erdemli bir davranış gibi sunulsa ve böyle olduğu kabul edilse bile;

"Aynı görüşü paylaşmayanların; tarihsel ve düşünsel açıdan direnç göstermelerinin de fikir ve inanç özgürlüğü kapsamında kaldığı kuşkusuzdur.

"Bu nedenle, yazar tarafından kaleme alınan sözü geçen yazının tamamen; fikir ve düşünce özgürlüğü ile bunun doğal bir yansıma biçimi olan basın özgürlüğü sınırları çerçevesinde kaldığı;

"AB fonlarından para alınmasının belli usullere göre yapılması durumunda zaten suç olarak değerlendirilmediği hususu tekzip talebinde bulunanların düzeltme metnine aldıkları yazılarından da anlaşılmıştır."

Yargıç bunları söyleyerek talebimizi reddediyor, yani bu düzeltmenin yayımlanmasına bir gerek olmadığını söylemiş oluyor.

"Ermenilerden özür dileme" konusu "köşe yazarı" için önemli olabilir. Herhalde öyle ki bu nedenle eline kalemini alıp sağa sola iftiralar atabiliyor. Bu kararı veren yargıç için de öyle olabilir; herhalde öyle ki kararın

başındaki o tuhaf sözleri yazdırabilmiş. Ama bu davanın konusu o değil. "Köşe yazarı", hangi nedenle kızmışsa kızmış, birileri hakkında yalan söylüyor. O birileri de bu yalanın yayımlandığı gazetede yalan hakkında bir tekzip yayımlanmasını talep ediyor. Konu bu.

Yargıç, bu yalanın yazılmasını ve yayımlanmasını, kendi deyimiyle, "fikir ve düşünce özgürlüğü" olarak görüyor.

Avukatlarım şunu sordu: "Bir gazeteci ortaya çıkıp bir yargıç için, 'Üyesi olduğu Tango Sevenler Derneği'ni ya da YARSAV'ı kullanarak Avrupa Birliği'nden 107.414 Euro para almış, bakalım bu parayla ne yapmış...' dese ve gerçekte, böyle bir para alınmamış olsa, bu durumda yargıç 'Hayır ben AB'den böyle bir para almadım' deme hakkına sahip olmayacak mıdır? Tekzip talebimiz bu kadar basit, sadedir."

Aynı yargıç, "...öfkeli ve saygısız tabirler kullanarak, konuyu şahsileştiren..." tarzı, "şahsileştirmeyen" tabirler kullanarak itirazı reddetti.

Ama hikâye daha bitmedi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dönen çarkın mahiyeti

Murat Belge 03.01.2010

Evet, bir "tekzip"i yayımlatamadık. Biri çıkmış, "107.414 euro almış" diye yazıyor. Verdiği bu "bilgi"nin kaynağını, bu dizinin ilk yazısında anlattım. Ama sizin, "Hayır, almadım" demeye hakkınız yok. Gazete bunu yapıyor, Yargı da gazetenin yanında yer alıyor.

Dün anlattığım biçimde, Sulh Ceza Mahkemesi, başvurunun neyin başvurusu olduğunu dahi anlamazlıktan gelip Ermeni konusunda "masum gözüken", "devleti... hukuken sorumlu tutma" tarzı imalar içeren bir kararla, "Para aldı" iddiasının "düşünce özgürlüğü" olduğu hükmünü verince, biz de, Türkiye Cumhuriyeti "hukuk" sisteminin tanıdığı imkânlar çerçevesinde yapabileceklerimizi yaptık. Aynı mahkemeye itirazımız aynı yargıç tarafından reddedilince Asliye Ceza Mahkemesi'ne başvurduk.

İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargıç Sevim Efendiler 5.2.2009 tarihinde kararını verdi: "Basın Hürriyeti kapsamında, toplumu bilgilendirme ve kamuoyu oluşturmaya yönelik, eleştiri mahiyetinde bir yazı olduğu, fikir ve düşünce özgürlüğü çerçevesinde haber değeri bulunduğu ve İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nce verilmiş olan, 29/01/2009 tarih ve 2009/100 Müt. sayılı kararı, usul ve yasaya uygun olduğundan VAKİ İTİRAZIN REDDİNE..."

Bununla, "mahkeme" çerçevesinde yapılabileceklerin sonuna gelmiş olduk. Gelince de, son çare olarak, Adalet Bakanlığı'na başvurduk. Olayı bir daha özetledik. "Köşe yazarı"nın sözlerinin yanısıra yargıç kararlarını da alıntılarla sunduk. "Sayın Mahkeme, bir tekzip kararı değil, sanki bir basın tazminatı/ceza davasında karar veriyormuş gibi 'basın özgürlüğü'nden bahsetmiştir. Halbuki tekzip davası bir basın ceza veya tazminat davası

değildir... Örneğin tekzip talebimizde, köşe yazarı müvekkillerimiz hakkında çirkin bir iddiada bulunmuş ancak bunun delilini göstermemiştir. Çünkü iddia edildiği gibi bir olay yoktur delil de... O halde haberin gerçek dışı olduğunu iddia eden müvekkillerimizin 'tekzip talebinin yayınlanması isteği' ve kamuoyunu doğru bilgilendirme hakkı hiçbir gerekçe ile ortadan kaldırılamaz," dendi.

Burada bir parantez açayım: Türkiye'de "hukuk" devletin sevdiklerini ödüllendirme, ama daha çok sevmediklerinin cezalandırılma aracı olarak görüldüğü (şu basit olayda da her şeyin ne kadar keyfi biçimde kullanılabildiği anlaşılıyor) için, özellikle "tazminat talebi" gibi konulardan kaçınmıştık. Çünkü, yargıç, hakarete uğrayan kişinin "devletin sevmedikleri" arasında olduğuna kanaat getirmişse, hakaret ne olursa olsun, "düşünce özgürlüğü" kapsamına giriyor. Nelerin buraya giremediğini de izliyoruz, gayet iyi biliyoruz. Ama bu davada, bırakın tazminatı, bir yalanlama hakkımız olduğunu bile kabul ettiremedik.

Kabul ettiremedik; Adalet Bakanlığı'na da. Bildiğim kadarıyla Bakanlık da önceki yargıç kararlarını onayladı. Geriye başka bir hukukî başvuru mercii kaldı mı? Böyle bir konuda AİHM devreye girer mi, bunları bilmiyorum. Tıkandığımız noktada, bunu kamuoyuna açıklama gereğini duydum. Kişisel bir olaydan söz ettiğimi düşünmüyorum. Sonuçta "miniskül" bir olay olsa da, polisin "Dernekler Masası"ndan başlayıp, şu cepheleşme ortamında "muvazzaf araştırmacılar"ın eline geçmesi, oradan "ulusalcı-sivil" birilerine ulaşması, derken anlı şanlı medyamızın köşelerinden topluma duyurulması ve bütün bu süreçte Yargı mekanizmasının –basit bir tekzip yayımlamasına dahi razı olmayarak- kol kanat girmesi, nasıl bir ortamda yaşandığını gösteriyor. Bu cepheleşmede kimin hangi araçlarla savaş verdiğini de gösteriyor.

Saydığım bütün kademelerde olanları, "lahavle" çekerek de olsa, sükûnetle seyretmek mümkün. Çarkın bütünü içinde, "köşe yazarı"na düşen işlevin basitliği de ortada. Ama işin içine Yargı karışınca, olayın mahiyeti değişiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hint milliyetçiliği üstüne

Murat Belge 05.01.2010

Epeydir devam eden, zaman zaman da sözünü ettiğim bir kitap çalışmam var, militarizm, "ulus-devlet"in militarist bir ideolojiyle inşa edildiği örnekler üstüne. 2010 bitmeden bitireceğimi umuyorum.

Almanya, Japonya ve Türkiye'nin "modernleşme" süreçlerine bu çerçevede bakarken, onlarla aynı bölgede ve benzer koşullarda olup da "militarist" bir yöntem uygulamamış veya uygulasa da başarılı olamamış ülkelere de göz atıyorum. Almanya'ya karşı İtalya, Japonya'ya karşı Hindistan gibi. Şu sıra Hindistan üstüne okumamı yoğunlaştırdım, yazmaya da başladım.

Bu okumalara girişmeden önceki bir yanlış anlamanın üstünde durmak istiyorum bugün.

Hindistan'ın "modernleşmesi" aslında Britanya tarafından sömürgeleştirilmesiyle başladı. Hint milliyetçileri

bunu kabul etmek istemezler, doğal olarak. Ama bağımsızlık mücadelesi, kurulan yeni devlet, şüphesiz, Hint modernleşmesinin kendi ayakları üstünde durduğu ve olağanüstü kişilikli bir tavır sergilediği süreçlerdir.

“Yanlış anlamam” dediğim şey, bu süreçte Gandhi ve Nehru gibi önderlere biçtiğim rolle ilgili. Tarihe maddeci açıdan bakmaya çalışanların ortak bir ön kabulü, nesnel toplumsal determinizmi vurgulamak, bireylerin rolünü de abartmaktan kaçınmaktır. Ben de bu çerçevede, Hindistan bağımsızlık hareketinin başarısını, çok önem verdiğim, “şiddet dışı” mücadele yöntemini, Gandhi’nin özel başarısı değil de, Hindistan’ın genel ideolojik iklimine uyan, onun için de başarılı olan bir yöntem olarak değerlendirirdim. Buda, Hindistan’dan çıkmış; bir canlının canının alınmaması için “etyemez” olmuş bir yığın mezhep, din anlayışı, sözgelişi Caynacılık, buraya özgü dinler. Böyle bir toplumda, Gandhi’nin benimsediği “*satyagraha*”, “*ahimsa*” gibi ilkeler, zaten toplumun binlerce yıllık geleneğinde yer ettiği için yankı bulacak, yerine oturacaktır, diye düşünüyordum. Bu bağımsızlık hareketi dünya tarihinde tekildi, çünkü Hindistan tekildi vb.

Buna karşıt eğilimler, yorum seçenekleri de olduğunu hiç bilmiyor değildim. Örneğin, bu toplumun en büyük saygıyla okuduğu, bellediği *Bhagavad Gita*’da Krişna, Arjuna’ya, hayatta şiddetin çok zaman kaçınılmaz olduğunu anlattığı bölüm bu bakımdan anlamlıdır.

Ama zaten içinde karşıtlık ve çelişki barındırmayan bir ideoloji olmayacağı için, işin bu tarafını fazla önemsememiştim. Milyarlık toplumda Budizm’in, Caynacılığın ne kadar küçük oranlarda kaldığını da bilmiyordum.

İyi de, bu “barışsever” toplumda Gandhi’nin kendisi bir siyasî suikast sonucunda hayatını kaybetti. Soyadı Gandhi olan iki başbakan, ana-oğul, İndira ile Raciv, gene suikastla yok edildi.

Toplumdaki kitle kıyımlarını, “Ayrılık” zamanında veya daha yakınlarda Amritsar’da, Güncerat’ta vb. olanları, Keşmir, Pencap, Cammu’nun bitmeyen şiddetini şimdilik bırakalım.

Evet, okudukça görüyorum ki, Hinduizm, daha doğrusu modern milliyetçilerin ondan ürettikleri “Hindutva”, dünyanın bilinen milliyetçilik biçimlerinden farklı değildir, içerdiği şiddet dozu da onlardan aşağı kalmamaktadır.

Öyleyse, Gandhi’nin sağlığında bu akımın öylesine marjinal ve etkisiz kalması, Hinduizm’in içkin barışseverliğinin sonucu değil, Gandhi’nin olağanüstü kişiliğinin başarısı olmalı.

Onun ölümünden sonra, Nehru’nun “dine saygısızlık” izleri taşımayan sekülerizminin de ne kadar önemli olduğunu şimdi daha iyi anlamaya başladım.

Acıklı olan, o aşamada öylesine “marjinalize” edilebilen Hint milliyetçiliğinin adım adım, karış karış, mevzi kazanarak, Kongre’yi kendine benzetmesi ve gelip Hindistan politika düzeyinin merkezine oturması.

Bir toplumun bir atılım arifesinde böyle bir milliyetçiliği teşvik eden dinamikler çalışıyor olmalı. Bu da apayrı – ve önemli- bir konu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişen stratejiler

"Sarıkoz", "Ayışığı" şu bu. 12 Eylül'ün verdiği iktidar imkânlarında her durumda hâkim-i mutlak olduğunu hissetmenin büyüüne kapılmış birtakım subaylar yeniden bir "darbe" yapmanın bir zorunluk haline geldiğine inandılar. Çünkü hayat durmuyor, toplum hiç durmuyor, dizginler gene ellerinden kaymaya başlıyordu. Bu ülkede değişim zehrinin panzehiri darbedir. Darbe yapar, hayatı yeniden dışarı bırakacak yasal tadilatı yapar ve iktidarının kaldığı yerden devamını sağlarsın.

Ama bu darbe olamadı. Şimdiye kadar her darbeyi birlikte yapanlar (bu da aslında çok doğru veya geçerli değil), bu sefer birliğe varamadılar. "Neden"ine bakınca, "iç" ve "dış" kavramlarına fazla ağırlık tanımak istemiyorum (bunu da başka bir yazıda açıklamaya çalışırım), ama en azından "teşebbüs sahipleri"nin öznel bilincinde "dışsal" sayılacak etkenlerin daha fazla yer tuttuğu kanısındayım. Soğuk Savaş sonrasının koşullarında, o dönemin "Hür Dünya"sı, bu dönemde bir darbenin ne maddî, ne de manevî yükünü omuzlanmaya niyetli. "Yaparsan, kendi bileceğin iştir, sonuçlarıyla da kendi başına yüzleşirsin" tarzında özetlenebilecek bir tavırları olduğunu düşünüyorum (Bush zamanı ABD'si bile böyleydi. Şimdi daha da başka).

"İlle de darbe" diyen kesim, bunun üstüne, daha ciddi bir kargaşalık ortamı yaratmaya yöneldi. Bu ortamın iki yönlü bir ikna edici işlevi olacaktı. Bir yandan, "Darbeye kalkışırsanız bizden destek beklemeyin" diyen dış dünyaya, durumun vahim, şu halde bir darbeyle düzeni yeniden berkitmenin kaçınılmaz olduğunu kanıtlamak için gerekliydi. Bir yandan da, darbe için olmazsa olmaz, ama bu işe gönülsüz olan komutanların vb. ikna edilmesi için gerekliydi.

Böyle bir ortamın oluşması, sokağı da işin içine katmayı gerektiriyordu. Cumhuriyet tarihinin başından beri, mümkün olan her biçimde yapılmış "milliyetçilik yatırımı"nı şimdi "aktive ederek", her boydan ve her soydan arbedeler yaratarak, bir ucu Ogün Samast / Yasin Hayal, öbür ucu Cumhuriyet Mitingi vb. olan bir iç savaş "arife"si sahnesini canlandırarak, "vatan elden gidiyor" inancını yaymak. Bu sürecin ilk adımlarından biri Danıştay cinayeti idi, ama adam ele geçince, silâh da elde patlamış oldu. Bu falsolu başlangıç Ergenekon tutuklamalarına da yol açtı.

Peki, şimdi ne oluyor? Gerilim ortadan kalkmış değil, ortamı çomaklayanlar etkinliklerinden vazgeçmiş değil. Ama gene bazı değişiklikler var, tabii. Düzeni olduğu gibi koruma uğraşında bir rol değişimi oldu ve cepheleşmenin o tarafında duran bireylerle Yargı kurumları askerin yerini aldı. Toplumu ajite edecek "yakıcı sorun" ilk evredeki "irtica tehlikesi"nden, onu da elden bırakmaksızın, "Kürt tehdidi"ne doğru kaydı.

Geleneksel devlet yapımız, "Sen niye böylesin" diye sorulduğunda, "Çözumsuz sorunlarım, amansız düşmanlarım var. Onun için böyle oldum" cevabını verir. Bu onun "varlık nedeni" olduğu için, "çözüm" kelimesi onun için çok korkuludur. Buz ısıya nasıl bakarsa, o da "çözüm"den öyle korkar. Şu dönemde de strateji her türlü "çözüm" ihtimalinin önünü tıkayarak olduğu gibi olmakta ne kadar haklı olduğunu kanıtlamak.

Ama, anladığım kadar, şimdiki stratejinin hedefi "darbe" değil. Ona en yakın olanı, "sıkıyönetim", "OHAL". Eskiden sıkıyönetim iyi geliyordu, çünkü birlikler darbe için gerekli yere geliyor, son hamle kolaylaşıyordu. Bu sefer amaç "darbe" değil, dediğim gibi. Hükümet oturduğu yerde oturacak ve oturarak yıpranacak. Hiçbir söylediğini yapmamış bir hükümet olarak seçime girecek. Şimdiden kaybetmeye başlamıştı. O zamana kadar iyice kaybetmesi sağlanacak. Böylece iktidarı hayırlısıyla bir CHP-MHP (ya da MHP-CHP) koalisyonuna devretmek mümkün olacak; vatan kurtulacak. Yapılan her şey de geri alınacak tabii.

İşin tuhafı, AKP de planı destekler gibi davranıyor.

Ulus-devlet ve yurttaşları

Murat Belge 09.01.2010

“Ulus-devlet” adıyla bildiğimiz toplumsal örgütlenme biçimini Amerikan devrimi ve anayasasına, hattâ, bütün istisnai yapılarına rağmen, İngiliz İç Savaşı ve sonuçlarına bağlayabiliriz. Ama, daha “doğuştan olgun” örnek olarak Fransız devriminden yola çıkabiliriz. Bu örnekte “ulus-devlet” ve onun sınırları içinde yaşayan yurttaşları vardır.

Saydığım bu üç örnek ulus-devlet kuruluşunun ilk ve demokratik (*en* demokratik) örnekleridir. “Demokratik” kuruluş örnekleri bundan sonra da görülmesine görüldü, ama öyle olmayanların yanında azınlıkta kaldı.

“Demokratik” olmanın türlü türlü biçimi, kuralı, tarzı var elbette. Ben bu yazıda bunun en basit, en temel biçimine değinmek istiyorum: Kurulan devletin yurttaşlarıyla ilişkisi.

Bu konuya girer girmez yaptığımız bir sınıflandırma vardır: “Fransız tipi yurttaşlık”tan ya da “Alman tipi yurttaşlık”tan söz ederiz. Birincinin kuralı, adı “Fransa” olan ülkede yaşamakla ilgilidir. Dolayısıyla da, genel olarak “anayasal” terimiyle kategorize edilen bir yurttaşlık biçimidir. Alman tipi ise “kan” bağına ilişkindir. O nedenle, Polonya’dan biri gelip “Benim büyükannemin büyükbabasının soyunda Alman vardı, adı da Hermann’dı” derse, Almanya onu yurttaşlığa alır. Ama Kastamonu’dan giden Himmet in Almanya’da doğan oğlu Hikmet’e ve onun da gene Almanya’da doğan oğlu Servet’e yurttaşlık “hakkı” tanımaz –ya da, yakın zamana kadar, tanımıyordu.

Şimdi, bu iki farklı ele alış biçiminin “hangisi daha demokratik” diye sorulduğunda, cevap baştan belli. Alman tipi “kan bağı” yurttaşlığı elbette “demokratik” bir ölçü olamaz. Bu, teorik düzeyde şaşırtıcı değil, çünkü Almanya’nın “ulus-devlet” kurma biçiminin içinde, “İşte, bakın, şurası demokratik” diyeceğiniz herhangi bir şey yoktur ya da çok azdır. Pratik düzeyde veya somut tarih içinde baktığınızda da, bu ülkede “kan” kavramı çerçevesinde neler olduğu, neler yapıldığı, zaten bellidir.

Fransa, yaşadığı büyük Devrim dolayısıyla uzun süre Avrupa’da ve dünyada ciddi bir siyasî çekim merkezi oldu. Pek çok ülke, başta anayasa, kurumlarını biçimlendirirken Fransa’yı model aldı. Biz de bu çeşit ülkeler arasındayız. O son derece katı “devlet” anlayışımızda da Fransız etkisi büyüktür.

Dolayısıyla “devlet-yurttaş” ilişkisinde de, Fransa’nın yolundan gittik. Ama nasıl “yolundan gittik”?

Neredeyse her konuda yaptığımız gibi, kâğıt üstünde ve gerçekte yaptığımız iş konusunda tam bir karşıtlık oluşturarak gittik.

“Fransız tipi” devlet, etnik kökenleri ne olursa olsun, bütün yurttaşlarına eşit mesafede duran devlettir. Bizim anayasalar tarihimize bakalım, bunun karşıtı yönde bir eğilim belki hissedersiniz, ama sonuçta, bugün bile, Fransız modeli egemendir.

Ya gerçekte? “Gerçek” deyince işler değişir. Ta işin başından beri, “kâğıt üstündeki” değil de insanların “zihnindeki” model, Alman modelidir. Yani, temeli “etnik” olan modeldir. Yıkılan bir “mülti-etnik”

imparatorluktan doğan ve bunu kaybedilmiş bir savaş sonrasında uluslararası bir konferansla hukukî teminata bağlayan bir “ulus-devlet” olarak, *Hürriyet* gazetesi gibi rahatlıkla “Türkiye Türklerindir” diyemedik. Ama şu ikide birde askerlerin gelip değiştirdiği, gerçek anlamda sadece bir “talimatname” olan “Anayasa”da değil de, gönlümüzde taşıdığımız “Türkün Amentüsü”nde, her zaman *Hürriyet*’in sloganına inandık.

Onun için, “eğitim” adı altında sadece ve sadece bunu almış ve kabul etmiş “necip” Türk milleti, bu ayrımın da (kâğıt üstünde ve gönülde olanın ayrımı) farkına varamadan, bugün yaşadığı “millî trauma”ları yaşıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kandırmak üzere

Murat Belge 10.01.2010

“Eğitilmiş bir toplum” ne demektir? Herhalde okumayı yazmayı öğrenmiş bir toplum demek değildir. “Okuma-yazma” dediğimiz o çok temel beceri olmadan, modern dünyada “eğitim” zaten mümkün bile değil. Ama “eğitilmiş” olmak, bu temel beceriyi elde ettikten sonra (günümüzün “ileri” dediğimiz toplumlarında, zamanında bu beceriyi kazandırmak için kurulmuş “ilkokul”lara gelmeden önce, çocuklar bunları öğreniyor) insanların sözkonusu beceriyle, *ne* okuduklarına ve mümkünse, *ne* yazdıklarına bağlı.

Dün, “anayasa”, “devlet”, “yurttaş” gibi kavramlar çerçevesinde dolaşan bazı şeyler yazmıştım. Türkiye’de “vatan-millet” kavramlarıyla başlayan konularda insanların nasıl davrandıklarına baktığımız zaman, gördüğümüz tavırlar, “doğru-yanlış” ya da “liberal-milliyetçi” gibi sıfatlar uygulamadan önce, düpedüz “bilgisizlik” kategorisine giriyor. Bir toplum ki Anayasa’ında yazılı olan “yurttaşlık” tanımının geçerli olduğuna inanmıyor (ya da zaten onu bilmiyor, hayatında hiç ilgilenmemiş); ama bir gazetesinin bir slogan olarak kullandığı (başka bir ülkeden kopya edilmiş) sözü –bilmese de- benimsiyor, davranışlarını o doğrultuda kuruyor. Sözü gelişi, Anayasa’ya göre, Türk ile Kürt eşit yurttaşlar... Ama galiba bu eşitlik yalnızca Anayasa’da geçerli ve Anayasa’nın o maddesi de ülkede geçerli değil.

Böyle olunca, sorun, yurttaşlarımızın “eğitim”iyle, bir şeyleri bilmesi ya da bilmemesiyle sınırlı bir sorun olmaktan çıkıyor. Herkesin bildiği ve uyguladığı bir şey var, son analizde; ama o şey, Anayasa’da veya onun dışında “resmiyet” düzeyinde yazılı olan şey değil –yazılı *olmayan* şey. Böyle olduğu için biri çıkıp “Kürt sorunu yoktur; sorun Kürt’ün kendisidir” diyebiliyor. Nedir, Kürt’ün sorun olması? Türk olmaması. Bugün laf diye bunu bulan ya da kasabasında Roman yaşatmayan zihniyet, geçmişte, daha farklı “Türk-olmayan” sorunlarıyla uğraşırken, Mahmut Esat’ın ağzından, “Bu memlekette Türk olmayan da yaşayabilir, ama ancak Türk’ün uşağı olarak yaşayabilir” diyordu. Diyebiliyordu. Bu Mahmut Esat’a Anayasa sorulsa, o tarihlerde daha da “gayrı”-etnik olan Anayasa’yı benimsediğini herhalde söylerdi. Peki, nasıl olabiliyor böyle bir şey?

Bilgisiz mi bu adam veya bu adamlar?

Demin de söyledim: bence “bilgisiz” değil. Tam tersine, hangi bilginin onlar için doğru bilgi olduğunu iyice öğrenmiş adamlar bunlar. Dünyada rezil olmamak için bazı şeyleri söyleyeceksin ve yanında yabancılar olduğu

sürece, söylediğine inanıyormuş gibi yapacaksın. Ama “biz bize” kaldığımız anda, “İnsan haklarına inanıyorum” mu demiştin, “Schubert’in piyano müziğini beğeniyorum” mu demiştin, bu mavalları bir yana bırakıp geçek kimliğinle ortaya çıkacaksın. Hattâ, “Nasıl kandırdım kerizleri!” de diyebilirsin.

“Kerizleri kandırmak”... Bu psikolojinin anahtarı galiba burada. “Biz” varız, bir de “biz-olmayan”lar var. “Keriz” dediklerimiz onlar, “biz-olmayan”lar. Ama kör talih ve daha bir yığın haksızlık sonucu, bu “keriz”lerin suyuna gitmek, kendimizi onlara beğendirmek zorundayız. Bunu ille de Lausanne gibi uluslararası sözleşmelerle değil, Anayasa gibi TC dolaşımında belgelerle de yapmak zorundayız, çünkü gitgide globalleşen bir dünyada yaşıyoruz. Onun için Anayasa’nın bir yerine “Türkiye Cumhuriyeti demokratik bir hukuk devletidir” yollu bir cümle yazıyoruz. Ama gerçeklik düzeyinde işimiz olduğunda, “Türkiye Türklerindir”.

Yani, daha başından, “kandırmaca” üstüne kurulmuş bir hayat, bir düzen.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakkari Hatırası I

Murat Belge 15.01.2010

“Türkiye boydan boya...” demek üzere “Edirne’den...” diye başlayan cümleler vardır. Böyle başlayan yol çok zaman Kars’a gider; ama kimi zaman, ülkenin –ve dünyanın- öbür ucu gibi gördüğümüz Hakkari’ye de gider. Geçen hafta sonu ben de hayatımda ilk kez Hakkari’ye gittim. İki buçuk günüm zorunlu olarak çok yoğun geçtiği için salı gününün yazısını da yazamadım.

İlk sefer gittiğiniz herhangi bir yer sizi sürprizlerle karşılayabilir, şaşırtabilir. Hakkari’de karşılaştığım insanlar, durumlar beni bu biçimde şaşırtmadı, çünkü yıllardır, orayı öncelikle koşullandıran sorunun, sorunlar yumağının içindeyiz. Ama insanın bir “bilgi” olarak aklının bir köşesine koyduğu bir şeyin kendisiyle yüzyüze gelmesi vardır ya... Bu bir “şaşırtma” değil, belki tam tersine, bir “netleştirme”dir. “Ha, demek bu işin aslı buymuş” dersiniz kendi kendinize. İşte böyle bir deneyim oldu.

Şimdi bunun üstüne yazmak istiyorum ve bu işi bir günde bitiremeyeceğimi tahmin ediyorum.

Hakkari’nin ülkenin en dağlık bölgesinde, gene yüksek dağlarla çevrili bir çanakta –ama inişi yokuşu bol bir çanak bu- kurulu bir kent olduğunu, hattâ bu dağlardan ötürü güneşin erken battığı bir kent olduğunun söylendiğini bilirim. Dağlar gerçekten etkileyici. Cilo’nun sivri doruğu kentin sokaklarından görünüyor (dört bin metre kadar). Daha yakında Sümbül dağı var. Alpler sistemine bağlı, “genç” dağlar bunlar: onun için de “dikbaşı”lar, Hakkari’nin gençleri gibi.

Asıl onlardan söz edeceğim ama ansiklopedi maddesi yazar gibi, önce maddî yapıdan gidelim; coğrafyadan şimdi kentin fiziksel yapısına geçelim.

“Kentin yapısı” üstüne söylenecek fazla söz olmadığı da belirtilebilir, çünkü Türkiye’de, yoğunluk Türk olsun,

Kürt olsun, “modern” dönemde yaptığımız bir tane kent var. Samsun’a gitsek, Van’a gitsek, Manisa’ya ya da Bolu’ya gitsek, “yeni şehir” dendi mi, aynı kentteyiz. Betonarme apartmanlar, oldukça çirkin, eşit derecede zevksiz; bulunduğu kentin zenginliğine göre, bunları sıra sıra dikmek için harcanan para miktarı değişebiliyor.

Gene de Hakkari’nin özel bir durumu olduğunu söyleyebiliriz. Görülen bu yüksek yapıların hemen hemen hepsi son on, on beş yıl içinde yapılmış. Tabii bir yandan da –iki adım mesafede- çok daha “gecekondu” tipi konutlar eksik değil. Bunların hepsi köy boşaltma politikasının dolaylı ve dolaysız sonuçları.

Bir ana cadde... Türkiye’de “ana cadde”lere ne ad verilirse bunun da öyle bir adı var: Cumhuriyet ya da öyle bir şey; ama mizah yeteneği hiç tükenmeyen yerli halk “Mecburiyet Caddesi” diye tanıyor burayı.

Merkeze uzak, yoksul, taşra vb. Ama olduğu kadar bu caddelerde Fuji’sinden adı “-cell”te biten markalara, “Levi’s”dan Collezione’ye, bu uluslararası adları da görüyorsunuz. Tıpkı, “dünyanın taşrası” olmakta ısrar eden Türkiye’nin başka yerlerinde de aynı markaları gördüğünüz gibi. Yani yalnız buraya özgü bankaların, benzincilerin vb. tabelalarıyla değil, bu uluslararası markalarla da sağlanan bir “standardizasyon”un sinyallerini görüyorsunuz. Neye niyet, neye kismet! Kurucuların zihnindeki “birlik” hayalleri işlemedi, tersine yalnız “bölünme” getirdi. Ortaklığı ise, beğenilmeyen kapitalizm yarattı. İsyan halindeki Hakkari’yi bunun karşıtı isyan içinde olan Edirne’ye ve bunların ikisini Viyana’ya, Berlin’e, Lyon’a vb. bağlayan şey bu “kapitalizm”.

Ama Hakkari’de yaşayanların önemli bir kesimi şu saydığım yerlere ya da nesnelere bağlı olduklarını hissetmeden, hissettikleri olduğunda da reddederek yaşıyorlar.

“Bağlı” olduklarını hissettikleri şeyler var elbette. Bunların neler olduğunu yazdığım da birilerinin kaşları çatılacak, sinirleri yerinden oynayacak. Ama yazacağım, çünkü gerçek bu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakkari Hatırası II

Murat Belge 16.01.2010

Hakkari’de pazar sabahı “Mecburiyet Caddesi”ni adımlamaya başladım. Zaten çok da adımlayacak yer yok. Bir iki “internet kafe” geçip Atatürk heykeline geldiğimde, iki taraftaki kaldırımlarda duran gençler gördüm. Öyle duruyorlar. Pek konuştukları bile yok. “Herhalde pazar günü böyle geçiyor” diye düşündüm; ama sonra oralı arkadaşlara sorunca, “Yoo, her gün öyledir” dediler; “İşsizlik...” Dün de yazdığım gibi, köyler boşaltılınca, başka yere gidemeyen buraya göçmüş. O “başka yerler” de bundan farklı değil zaten.

Yanlış başlamış bir iş her adımında bir başka yanlışlık biçimine bürünerek devam eder. Kürtlere hak tanımak değil de, tanımamak üzere sürece girdiniz “Bir avuç eşkiya” dediğiniz insanlar habire çoğaldı. Onlarla “mücadele” diye ormanları yaktınız (saklanamamışlar diye); derken köyleri yaktınız (dağdakilere yardım edemesinler diye). Dağdakiler gene dağda; köydekiler şimdi kentlerde, anlattığım koşullarda yaşıyorlar. Ama daha tam anlatmadım. O pazar günü dostlar bana kenti gezdirdiler. Burası öyle “tarihî eserler”le dolu bir yer de

değil. Bir eski (18. yüzyıl başından) medrese var. Bir de, gezmesi “yasak” olan kaleler. Eski konut da görmüyorsunuz. Sokaklarda asfalt yok, çoğu sokak çamur içinde.

Bu sokakların üstüne taşlar yığılmış: bir tür barikat. Sizden az önce bir araba geçmişse, inip taşları kenara itmişler, onların açtığı yerden siz de geçiyorsunuz. Geçen olmamışsa, siz inip yolu açma işini yapıyorsunuz.

Niye böyle? Bunun “akılcı” bir cevabı yok. Çocuklar bunu yapıyor. Yapmakla kimi engellemiş oluyorlar? Öyle oradan oraya “bindirilmiş kıta” kaydırıldığı yok. Olsa zaten bu taşlarla ne kadar engel olursunuz? Sonuçta arabası olan Hakkari halkına sorun çıkarıyorlar. Orada burada, yakında uzakta, kümelenmiş duran çocuklar görüyorsunuz. Bunların yaşları, “Mecburiyet Caddesi”nde duran gençlerden çok daha küçük; on üçe, on iki, on bire, ona ya da dokuza iniyor.

Günlük spor, polis taşlamak. İntifada’dan esinlenmiş bir “sağlıklı yaşam” programı. Cumhuriyet’in başında, öncelikle devlet memurları, herkesin sabahları zorunlu spor yapması için yasa çıkarılmıştı, hâlâ da kâğıt üstünde yürürlükte olabilir (sağlam kafa sağlam vücutta bulunur). Tabii hemen hemen hiç uygulanamadı. Ama burada bu “sportif faaliyet” her gün birkaç kere tekrarlanıyor.

Şimdi bazıları, “E, demek çocuklara verilen ağır cezaların haklı bir temeli varmış” diyecektir. Zaten bu hârika pedagoji bilgimizle gelmedik mi bugünlere? “Suç ve Ceza”dan ibaret dünyamızla? Bastıkça on iki yaşında çocuklara on yılı, yirmi yılı, yerlerine daha fazlası geliyor. Gelmesini garanti altına almış durumdayız.

Düşünüyorum, en masum şekliyle, kendi çocukluğumuzu, oyunlarımızı. Kızılderili ve kovboy olduğumuza kendimizi inandırmamız gerekirdi, birbirimizle boğuşmamız için. Bu çocukların “inandırma” sorunu da yok, çünkü zaten durum bu. Bizler taş atarken bir yaramazlık yaptığımızı bilerek atardık. Bu çocuklar “en soylu” duygularla atıyor. Taşı atmak, isabet ettirmek, kaçmak, hız, çeviklik, düşmanı atlatma yeteneği vb. Hem oyun, hem gerçeklik.

Bunları da yapardık. Ben Modalıyım: “Küçük Moda ile Büyük Moda” çocukları birbirini taşlardı. Burada ayırım “Küçük/Büyük Hakkari” değil –biraz daha gerçek!

Biz Moda’da öyle bir şiddetle büyüdükse (çünkü, bilmem kaçınıcı sefer söylüyorum, kültürümüzde var, “iyi savaşı” olalım diye), buradakiler “evcilik” mi oynayacak? Hayatını bununla dolduran çocuk muhtemelen annesine, babasına soruyor, “Biz niye buradayız?” diye. “Hani gelip köyümüzü yakmışlardı ya, yavrum (belki üstüne, “babamı dövmüşlerdi, amcamı yerlerde sürüklemişlerdi” türünden ayrıntılar da eklenir), işte ondan ötürü buradayız.”

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakkari Hatırası III

Murat Belge 17.01.2010

Hakkari sokaklarında arabayla dolaşırken, birkaç kere yola yığılmış taşların arasından geçtik. Ama benim konuşmamı yapacağım yere yöneldiğimizde, durmak ve başka yoldan gitmek zorunda kaldık. Çünkü bu sefer taşların başında yüzünü örtmüş çocuklar da vardı, birkaç öbek taş yığılmıştı, en başta da lastikler yakılmıştı. Herhalde birkaç dakikaya kadar polis gelip biber gazı atacaktı.

Hakkari’de günlük hayat!..

Türkler ve Kürtler: Nereden Nereye adını verdiğim, seksenlerden itibaren yazdığım yazıları (arkaplanını da anlatarak) biraraya getirdiğim kitabımı 1995’te yayımlamıştım. Bunun içinde Türkleri olduğu gibi Kürtleri de kızdıran bölümler olduğu için, en az okunmuş kitabımdır. 1993’te bir grup insan, bir “izleme komitesi” olarak, Nevroz için Diyarbakır, Cizre, Silopi’ye gitmiştik. Dediğim kitabın 177. sayfasında Cizre izlenimlerimi anlatmıştım: “Meydanda yığınla insan vardı. Bu insanlar, bildiğimiz dünya şehirlerinin meydanlarındaki insanlar gibi bir yerden bir yere gitmiyor, hattâ çoğu ayakta da durmuyordu; oturuyorlardı... örneğin bir adam – herhalde son beş saattir- çömelip oturduğu yerden kalkıyor, geriniyor, iki adım ileride aynı şekilde çömelip oturmuş dört beş adamın yanına yeniden çömeliyordu. İşsizlik! Nüfusu elli bine çıkmış bu kasabada işi olan fazla adam yoktu.

“...Bu arada bir çocuk peyda oldu. Sekiz yaş sularında olduğunu tahmin ettim. Yanımıza geldi, biraz dinledi, sonra sıçrayıp iki bacağını açtı... ‘Abi, ben teröristim’ dedi. Unutamadığım ‘Cizre imgeleri’nden biridir o çocuk.

“Onun sevdiklerine ‘medya’da öyle deniyordu. O da benimsemişti bunu. ‘Terörist’, ‘PKK’lı ya da Kürt... Çok fazla fark kalmamıştı aralarında, Cizre’de. Sekiz yaşındaki çocuğun üzerinde devletimizin başarısını gözümle gördüm.”

Hakkari’de bir kere daha gördüm. Çoğalmışlardı. Yüzlerini poşuyla sarmışlardı. Eylem halindeydiler. Mahalle aralarında oynarken gördüklerimizin oyunları da savaşı andırıyordu. Ve şimdi her fırsatta “Biji Serok Apo” diye bağırıyorlardı.

Cizre’deki çocuktan onlara uzanan –gerçeklikte olduğu gibi akıl ve mantık düzeyinde de uzanan- düz, virajsız, dolaysız bir çizgi var. Onun için, olsa olsa bir tek şeye şaşılabilirsiniz: epey uzun sürdüğüne.

Bu olayların başlangıç tarihi olarak Eruh’daki silâhlı olay gösterilir. O olaydan sonra birçok benzeri daha yaşandı. “Kürt” demenin de yasak olduğu o yıllarda bu “bir avuç eşkıya”nın çok yakında temizleneceğini işite işite bugünlere geldik. Tutulan yol, seçilen yöntem, takınılan tavır bu olunca, buraya gelineceği o günden de belliydi. Bu olayda da, gerçeklikte olduğu gibi, akıl ve mantık düzeyinde ve toplum bilgisi düzeyinde o nokta ile bugünkü nokta arasında uzanan düz bir çizgi vardır. Bu basit bir “nedensellik” çizgisi, sürecidir. Şunu yapıyorsanız, sonucu da böyle olacaktır. Sosyoloji ve psikoloji bunu söyler, tarih bunu anlatır, siyaset “bilimi” de böyle buyurur. Ama siz bunların, yani sosyoloji ve psikolojinin, antropolojinin, tarihyazımı ile siyaset bilimi disiplinlerinin gösterdiği derslerin “yönetim” diye anladığınız işe karıştırılmasına karşı iseniz, dahası, bu disiplinlerden edinilen derslere dayanarak söz söylemenin bir çeşit “hıyanet-i vataniye” olduğu kanıdaysanız, o zaman bu düz ve dolaysız nedensellik çizgisini, yolunu, kendi elinizle kurar, inşa edersiniz.

Hakkari’de yanan lastiklerin yanından yolumuzu değiştirip konuşmaların olacağı yere gittik. Salon altı yüz kişi almış. Ayakta, tika basa, herhalde sekiz yüz kişi vardı.

Konuşma faslı bitince, sonuna kadar kalan ve başka sorular da sormak isteyenlerle –çoğu genç, üniversite

çağında- yandaki salona geçtik. Orada biri, "Hocam, biz taş atmayalım da ne yapalım" diye sordu. Ona taş atmak dışında yapılabilecek başka şeylerin mutlaka bulunacağını anlatmaya çalıştım, ama sizlere soruyu tekrar edeyim: "Taş atmasınlar da, ne yapsınlar?"

Daha biraz devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakkari'nin sonu

Murat Belge 19.01.2010

Victor Serge Belçika'da doğmuş bir Rus devrimcidir. Gene devrimci olan ailesi, Çar Aleksandr'ın öldürülmesinden sonra polisin Rusya'da estirdiği terörden kaçarak Belçika'ya sığınmıştı. Serge Türkiye'de, Ant Yayınları'ndan çıkan, tam adını şimdi hatırlamadığım, ama polisin eline geçen yeraltı militanına sorgu sırasında nasıl davranması gerektiğini anlatan bir kitabıyla tanındı. O sıralar herkes böyle bir deneyimden geçmeye hazırlandığı için bunu okumayan kalmamıştı. Bir faydası oldu mu, bilemem.

Ben daha sonra anılarını okudum ve çok değerli buldum. Serge, Belçika'da, daha çocuk yaşta, anarşist olduğunu anlatır. Balinanın karnında olma metaforunu kullandığını hatırlıyorum. Yaşama koşullarının ona ve arkadaşlarına bu psikozu verdiğini söyler. Varoluş koşulları onları dövüşmeye iter. Ne var ki, amacı tanımlanmış, hedefi belirlenmiş bir dövüş değildir bu. Sonunda kazanılacak bir şey de yoktur. Kısırlanmışlıkları içinde, sadece dövüşürler; bununla bir yere varmayı akıllarından geçirmezler.

Hakkari'de gençleri ve ayrıca çocukları görünce, Serge'in bu gençlik anıları aklıma geldi. Gördüklerimin bana ilkin bunu hatırlatması çok doğaldı, olması gerektiği gibiydi. Brüksel balinasıyla, Hakkari balinası çok farklı olabilir, ama sen bir gemide veya sandalda değil de balinanın karnındaysan, hangi balina olduğu çok fazla fark etmiyor.

Bu "balina" metaforunu ben de Yılmaz Güney'in dünyaya bakışını yorumlamak için kullanmıştım. Ama en ünlü kullanımı Orwell'inkidir.

"Biz taş atmayalım da ne yapalım" diye soruyordu bana, Hakkari'deki genç. Anlatmaya çalıştığım psikozun en iyi açıklaması bu sorudur herhalde. Taş atmasının dünyanın gidişini değiştirecek bir sonucu olmayacağını o genç biliyor; böyle bir beklentisi yok. Bir şey yapması gerekiyor, yapmadan da duramaz. Dünyanın gidişini değiştirmek için değil, kendine kendini kabul edilir kılmak için atıyor taşı.

Yazar, söyleriz, "Çocukları anlamalıyız. Çocuklara 'çocuk muamelesi' çekmek doğru değildir. Onlarla büyük adamla konuşur gibi konuşmalıyız" falan filan.

Türk adalet sistemi, bu pedagojik bilgeliklerden çıkara çıkara, çocuklara yirmişer, otuzar yıl hapis cezası verme dersini çıkardı ve böylece çocuklarla "büyük adam" ilişkisi kurduk.

Yetmişlerde doğan Kürtler şimdi kırklı yaşlarına giriyorlar. Seksenlerde doğanlar otuzlarına girerken onların bazılarıyla hâlâ konuşabiliyoruz. "Tevellüt tarihi" bugünlere yaklaştıkça, konuşma imkânları da azalıyor. "Tartışma" ya da "diyalog kurma" gibi şeylerden söz etmiyorum, en basit, en yalın haliyle "konuşmak" diyorum. Yaşı küçük olanlarla konuşamamak, söylenen sözlerden aynı şeyi anlamamakla ilgili bir durum.

Hakkari'de arabamızın önünü kesen, yüzünü poşusuyla örtmüş on üç, on dört yaşındaki çocuğu düşünüyorum. Başka koşullar altında onunla karşı karşıya gelsek, ne konuşabilirdik, bunu düşünmeye çalışıyorum, ama aklıma bir şey gelmiyor.

Aynı kelimeleri kullanabiliriz, ama o kelimelere aynı anlamları veriyor olamayız. "Dünya" kelimesinden ne anlıyoruz, sık sık lafını ettiğim "taş" onda ve bende hangi çağrışımları harekete geçirecek, "hayat" ne demek?

Ama sorun yalnızca bu "semantik" tıkanıklık sorunu da değil. "Dinlemek" isteyecek mi? Arabayı kullanan Halit ona Kürtçe bir şey söylediği zaman onu dinlemiyor. Ben Türkçe adını sorsam adam yerine koyup cevap verir mi ya da "Şu bardağı şu masanın üstüne koyuversene" desem benim isteğim üstüne bu zahmete katlanır mı? Pek sanmıyorum. Bugün sözünü dinleyeceği ve yerine getireceği tek kişi (anası babası falan da hiç değil) Abdullah Öcalan'dır. Ama yarın onu da dinler mi, hiç emin değilim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hindistan ve Türkiye

Murat Belge 22.01.2010

Geçenlerde Hindistan üstüne okumayı hızlandırdığımı yazmıştım. Okudukça, aramızda önceden hiç üstüne düşünmediğim benzerliklerin de olduğunu görüyorum –düşünmediğim, çünkü yeterince farkında olmadığım. Sonuç olarak, farklarımız da çok anlamlı, benzerliklerimiz de.

Ama son analizde iş gelip modernleşmede seçilen mücadele yöntemine dayanıyor.

Geçen gün yazdığım o yazıda, Hinduizm'in barışseverliğine nedense fazlaca inanmış olma yanılsıma değinmiştim. "Gandhi böyle harika bir mücadele götürebildi, çünkü toplumun ideolojik formasyonunda bunun temelleri vardı" diyordum. Şimdi, olayın hiç de böyle olmadığını, dolayısıyla Gandhi'nin başarısının ciddiye alınması gereken olağanüstü bir başarı olduğunu görebiliyorum.

Aloysius adında bir Hintli yazarın "Ulus olmadan Ulusalcılık" adlı kitabını görece yeni bitirdim. Alın size bir benzerlik daha: öyle doğru dürüst bir "ulus" henüz yoksa, sizin benimsediğiniz "ulusalcılık" da onunla ters orantılı biçimde vahşileşebiliyor, saldırganlaşabiliyor. Birinci durumda, hayat üslûbunu, ölçülerini seçmiş, yerleştirmiş toplumun rahatlatıcı denetimini görüyoruz. Ama ikincide bu yok, "ulus"unu bulamadan "ulusalci" olmuş adamın aculluğunu, telâşını dengeleyecek bir yapı da yok.

Neyse, Aloysius (Hintli'den çok "Germanik" kökenli adını Latinleştirmiş bir Ortaçağ filozofu izlenimi veriyor) ulusalcılık sorunsalını Ernst Gellner'den aldığı bir argümana dayandırıyor: Gellner, "Ulusalcılık" demiş, "kültür ile siyaset arasındaki bir örtüşmeye dayanır". Aloysius, bir koloni olarak modernleşmeye giren (yani "ulus-devlet" olma mücadelesi veren) Hindistan'da, Gellner'in bu saptamasın şöyle yorumluyor: Hindistan'ın Büyük Britanya'ya karşı mücadelesinde, hedef, siyasî egemenliği şöyle ya da böyle Britanya'nın elinden almaktır. Bunun niçin böyle olması gerektiği de çok açıktı: yabancı egemenliği. Burada Hint kültürü egemen, burada yaşayan insanlar o kültürle yaşıyor. Ama siyasî egemenlik Britanya'da! Böyle bir şey olmamalı.

Yani, kültürün "sahibi" kimse, siyasî egemenliğin sahibi de o olmalı.

Diyelim ki bu ilke bir biçimde işledi, Britanya "Özür dilerim, benim burada işim yokmuş" dedi ve gitti (nitekim, sonunda biraz böyle oldu). Geride "kültür" de kaldı "siyaset" de. Ama nasıl bir ilişki içinde? Kültüre sahip herkes böylece siyasetin de efendisi oldu mu?

Hayır, olmadı. Britanya'ya karşı "Hindistan kültürü" diyen Hint üst sınıfları, Britanya'dan kurtulunca, siyasî iktidarı yalnız kendi ellerinde tutmak istediler (Bu, Aloysius'un tezi). Örneğin "kast" sisteminin kaldırılmasını istemediler, çünkü kast da bir Hindu geleneğiydi ve dolayısıyla sahip çıkılması gereken bir şeydi.

Türkiye de, Hindistan da, emperyalizmin büyük ölçüde biçimlendirdiği bir dünyada "ulusalcı" ve "modernleşmeci" olmayı seçtiler. Fark çok ama burası ortak. İkisi de büyük ölçüde "pre-kapitalist" toplumlardı ve yapılarında birçok pre-kapitalist öge barındırıyorlardı. Siyasî egemenliği hiç değilse hukuk düzeyinde paylaşan eşit yurttaşlardan oluşmuş toplumlar değillerdi. Dolayısıyla, "modernleşme", her şeyden önce burada, bu pre-kapitalist çarpıklığın düzeltilmesiyle başlamalıydı.

Toplumların kâğıt üstündeki "yapısı" ile gerçek-somut olarak gerçekliği arasında büyük sapma olabiliyor. Hindistan'da geleneksel kastlar var ki, Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş. Ama Hindistan'da Hindu ulusalcılarına kulak asılmadı ve kast sistemi resmen kaldırıldı. 1947'de kurulan Hindistan ulus-devleti o zamandan beri iktidarını serbest seçimle belirliyor. Türkiye 1923'te kurduğu ulus-devletini 1950'ye kadar tek-parti rejimiyle götürdü ve bugün, 2010'da, birbiri ardına "darbe planları" ile karşılaşılıyor. Kast sisteminin yanından geçmiş bir toplumun "Beyaz Türk"leri, karşılarındaki halkı "dokunulmaz"dan da aşağı bir şey olarak görüyor.

"Seçkin" kültürü bu, Türkiye'de.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evrensel 'Balyoz'

Murat Belge 23.01.2010

"Balyoz" vurma hazırlıkları ortalığı kaplamışken benim de Hindistan'dan dem vurmam biraz tuhaf görünmüş olabilir. Ama değil, çünkü o bağlamda söylediklerimden, gene buraya, bu toplumun ideolojik koşullanmalarına gelmek niyetindeyim. Ayrıca, bu "Balyoz" hikâyesi kendisi yeterince açık, kendi yorumunu kendi yapıyor: Ama onun nasıl bir zihniyetin ürünü olduğunu incelemek için de çerçeveyi geniş tutmanın yararlı olacağını düşünüyorum.

Hindistan'daki –gitgide güçlenen- Hindu milliyetçiliğinin bugün hâlâ “kast sistemi”ni savunuyor olabilmesi ilginç. Ama böyle bir geçmişi olmayan Türkiye'nin seçkinlerinin topluma bu kadar yukarıdan bakabilmesi daha da ilginç.

Bu anlayış aklıma Avrupa feodalizminin bir temel özelliğini getiriyor. Hani o feodalitede köylü (serf) toprağa bağlıdır, toprakla birlikte alınır satılır ya... İşte o özellik. “Balyoz” planları yapabilen zihniyet açısından da durum bundan pek farklı değil. Görev, aslı görev, “vatan”ı korumak. Vatan da, son analizde, bir arazi, bir toprak. Üzerinde, adına “millet” denen, oldukça kalabalık bir insan topluluğu yaşıyor. İşte bu topluluğa karşı ikili bir tavrımız var: bir yandan, çok soylu, her türlü iyiliği hak eden bir topluluk bu –ama, “toplu” olduğu, büyük harfle “Millet” diyebileceğimiz sürece. Uzaktan bakarak tapındığımız bu kalabalığa yaklaşıp tek tek insanların şeklini şemailini seçmeye başladığımızda, iş değişiyor. “Ahmet, gel buraya! Mehmet şurada dur!” dediğimizde kutsallık uçuyor, dağılıyor. Karşımızda ter kokulu, kılıksız, saç sakalı uygunsuz, başıboş bırakıldığında “hiza ve istikametleri” hemen bozulan bir yığın kalıyor. Bütün bu bireyler, o “Vatan” ve o “Millet” uğruna, gözden çıkarılabilir.

“Balyoz”la aynı sıralarda, şu Dağlica'daki askerlerle ilgili bir mahkeme kararı çıktı: ölmekten korkulmaması, ama esir düşülmekten korkulması gerektiğini söylüyordu o karar. Bu da aynı ideolojik koşullanmanın ürünü: bireyin hayatının gözden çıkarılabilirliği. Yeter ki, o hayatın karşısında, büyük harflerle yazdığımız bir soyut kavram yer alsın.

Hayatı her zaman bir “savaş” olarak gören, kazanmakla kaybetmek arasında başka bir durum olabileceğini kabul etmeyen bir bakış,

somut insanları, soyut varlıkların korunması için telef edilebilir ve çok zaman telef edilmesi zorunlu araçlar gibi görür. Tabii o araçların da bunu benimsemek üzere eğitilmeleri gerekir. Bunu için, telef olmanın ne kadar yüce bir şan ve şeref olduğu anlatılır. Anlattıkça, anlatan da, anlatılan da, bu yüceliğe inanır ve bu inanç, telef etmek gibi ne olsa acılı bir kadere biraz lezzet katar, acıları biraz giderir.

Kutsal soyutlamalar uğruna somut canları feda etmek... En geçerli değer olarak bunu benimsemişseniz (ve dünyanın büyük kısmı hâlen de bunu benimsiyor), hangi durumda, kimleri, nasıl feda edeceğiniz, biraz “ayrıntı” derecesine iner. Savaşta bir birliğe makineli tüfek ateşine karşı ilerleme emrini verebiliyorsanız, kendinizi buna hazırlamışsanız, Fatih camiinde bomba patlama planını da yapabilirsiniz. Bunu özellikle kolay yaparsınız çünkü orada telef olacaklar zaten sizin sevdikleriniz arasında değil; size sayıyla verilmiş olmayan paryalar onlar. Onlar kolay da, işi sağlam tutmak için, bir uçağınızdan, bir pilotunuzdan da vazgeçebilirsiniz. Nasılsa –kim vursa- “şehit” olacak, öyle anılacak o pilot. Daha yüksek merteye yok ki. Bunu da “gözden çıkarmak”tan çok “ödüllendirmek” gibi görebilirsiniz.

Yeter ki bütün bunların o büyük harfle yazdığınız soyut ve yüce kavramlar uğruna böyle olduğuna kendinizi inandırın.

O soyut ve yüce değerleri tartışmaya başladığımızda, falan yıl falan kışlada hazırlanan bir darbe planı ortamından çıkıp dünyanın ve insanlığın ezeli bir sorunundan, berbat bir koşullanmadan söz etmeye başlıyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

1923 zindeliği

Murat Belge 24.01.2010

Ne biçim bir "savaş oyunu", "plan semineri", "tatbikat planı" ise, yeni hükümet kuran, varolan AKP hükümetini işbaşından uzaklaştıran, ne hikmetse cami bombalama timleri belirleyen (bunlar da açıklandı) bu plan şüphesiz ilginç olduğu kadar korkunç ayrıntılarla dolu. Öyle bir "oyun" ki, gerçeklik yanılsaması sağlamak için (her oyun aslında gerçekliği taklit eder ya) iki yüz bin kişi stadyumlarda toplanıyor, bazı gazeteciler şaka olsun diye gözaltına alınıyor (ve herhalde etkiyi güçlendirmek için, bu işte görevli timlere "evlerinden alın ama buraya kadar getirmeyin" diye tembih edilecektir). Gene de, bu gibi ilginç ve korkunç somut ayrıntılardan çok, bunları üreten zihniyetin karakteri bana anlamlı geliyor.

Örneğin şöyle bir hedef:

"Devlet ve kamu erkinde, en üst kademededen en alt kademeye kadar bütün kadroların temizlenmesi ve 1923 zindeliğine ulaşılması esas alınacak."

Yani Cumhuriyet'in kuruluş yılına dönüyoruz, çünkü o yılın zindeliğini özlüyoruz, onu kaybetmiş olmamıza hayıflanıyoruz. Bunu söylemenin bir başka biçimi, o zamandan bu zamana geçen seksen yedi yılın boşuna yaşanmış olduğudur. Bu seksen yedi yılda yaptığımız hiçbir şey, kaybolan o "zindelik" karşısında bir değer taşımıyor.

Peki, bunun doğru olduğunu hiç tartışmadan kabul ettik. Seksen yedi yılı sildik ve kendimizi o zindelik ortamında bulduk. Şimdi ne olacak? Ne yapacağız?

Biz ne yaparsak yapalım, bizden bağımsız işleyen, yani *geçen* zaman var. Yani seksen yedi yılı silmemize rağmen, aradan bir seksen yedi yıl daha geçecek ve bizim gibi "zindelik" meraklısı olmayan toplumlar 2070 yılını yaşarken biz de bir kere daha 2010 (daha doğrusu 2003) yılına gireceğiz. Nasıl gireceğiz?

Anlaşılan "zinde" ruhumuzu koruyarak girmek birinci öncelik. Tamam, burasını anladık da, nasıl olacak bu? Üstelik o 1923'te hiç birimizin taş çatlasa tırnağı olamayacağı Atatürk vardı ve daha 15 yıl olmaya devam etti. Buna rağmen, bir şeyler rayından çıktı ki, şimdi bu istenmeyen, hattâ nefret edilen noktaya geldik.

Demek ki, plana göre kendimizi 1923 zindeliği ortamında bulduğumuzda, 1923'te yapılmayan bazı şeyleri yapmamız gerekiyor (tecrübenin kazandırdığı bilgelikle). Örneğin 1924'te Hilafet'i ilga etmiş ve hanedanı ülkeden sürmüştük. Bu sefer işi daha sıkı tutmalı, ağzından "Halife" lafı çıkanı olduğu gibi, kafasından "Halife" lafını geçirdiğinden kuşkulandığımız herkesi de oracıkta tepelemeliyiz. Bugünkü çerçevede de bu AKP'ye oy vermiş herkesi kapsar. Benim gibi oy vermeyip de başka türlü arka çıkanları haydi haydi kapsar.

Yani epey kanlı bir başlangıç olmak zorunda bu ikinci 1923. Olsun varsın. İkciler genellikle öyle olur. Üstelik, dün değindiğim kutsal soyutlamaların karşısında insan hayatının sözü olmaz. Ama daha ciddi bir ilke sorunu var. Büyük Atatürk böyle yapmadığı halde biz yapıyoruz. Öyleyse onun yolundan sapıyor muyuz? Bu, toplumun yarısının boğazlanmasından daha ciddi bir soru.

"Şimdi sağ olsa o da öyle yapardı" diyerek işin içinden çıkabiliriz belki. Ne de olsa, O'nun ne yapacağını yorumlama yetkisi de bizim elimizde. Çünkü O'nun Halife'si biziz.

Bütün bunlar, bana, ilk 1923'ten *bu* 2010'a gelişin başka türlü bir seksen yedi yılı olabileceği konusunda inandırıcı bir senaryo gibi görünmüyor. Tarihte pek çok şey olduğu gibi olmuştur, çünkü başka türlü olması

mümkün değildi. Yani bu orgeneralin saati geri alma girişiminden seksen yedi yıl sonra başka bir orgeneral de zindelik kaybından şikâyetçi olabilir. Biz zaten gerçek tarihimizde de, 1960'ta, 1971'de, 1980'de, saati geri almamış mıydık?

Asıl şaşırtıcı olan, bu "laik" zihniyetin, Müslümanların "asr-ı saadet" kavramıyla ne kadar uyumlu bir biçimde örtüştüğü. Birilerine göre Hazreti Muhammed'in sağlığında her şey iyiydi ve ideal o zamana dönmektir; birilerine göre de her şey Atatürk'ün sağlığında iyiydi ve o zamana dönmek bizim idealimiz olmalıdır. Özel adlar değişik ve cümleyi de biraz farklı kurdum, ama mantık aynı mantık.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Güven' kavramı

Murat Belge 26.01.2010

Bu sabahın *Taraf*'ında Neşe Düzel'in sonuçları genellikle isabetli çıkan anketleriyle tanınan Adil Gür'le gene bu anketlerde saptanan çeşitli "yüzdelere" üstüne konuşmalarını okudum. Burada geçen konulardan biri, ünlü "Orduya güven" oranıydı. Türk milleti her zaman, her kurumdan önce ordusuna güvenir ve yapılan her ankette bunu belirtir ya... Ergenekon'dan beri bu güven azalmaya başlamış, hele Arınç'a suikast girişimi ihtimalinden sonra yüzde altmışlara kadar inmiş.

Gene bu sabahın gazetesinde daha küçük bir başka haber vardı: Anayasa Mahkemesi'nin "Sivil Mahkeme / Askerî Mahkeme" konusundaki son kararından sonra, görülmekte olan davalardaki "gizli tanıklar" arasında bir şüphe doğmuş!

"Güvenme" kavramına geleceğim. Bir kişinin veya bir kurumun belirli durumlarda nasıl davranacağını doğru tahmin etmek de "güvenme"nin bir çeşididir. Burada, o davranışın "iyi" ya da "kötü" olması gibi bir değer yargısından söz etmiyorum. "X şöyle yapar; Y böyle der" türünden bir şey. O çerçevede, bu "gizli tanık" denen kişiler de "Askerî Mahkeme" konusunda bir tavır göstermiş oluyorlar. Zaten ucu TSK'ya değdiği için yüksek derecede "netameli" sözler söylemek durumundalar. Bunun için gene "yüksek derece" güvenlik tedbirleri alınmış ve herhalde bayağı güçlkle –bu tedbirler gösterilerek, garanti verilerek- ikna edilmişler tanıklıkta bulunmaya. Şimdi bu dava Askerî Mahkeme'ye aktarıldığında, bütün bu tedbirlerin ve verilen garantilerin boşa çıkacağını görüyorlar. Demek ki "Askerî Mahkeme" denen kurum hakkında bir fikirleri var. Bu şüpheleri çok yersiz mi acaba?

Bu şüpheleri bence hiç yersiz değil de, artarda gelen şu bilmem kaçınıcı mahkeme kararından sonra (mahkemenin hangisi olduğu da artık fark etmiyor) "şüphelenmeyecek yer" kaldı mı, ona bakmak gerek. Öyle görünüyor ki, bütünüyle yargı, şu "en güvendiğimiz kurum" hanesinde Silahlı Kuvvetler'in önüne geçmeye aday.

Ama bu pek doğru bir saptama değil. Şu bakımdan değil ki hiç de küçümsenmeyecek bir siyasî deneyim birikimine sahip olan "Türk milleti" zaten bu soruyla karşılaşp ne cevap vermesi gerektiğini –bayağı kısa bir süre içinde- hesaplarken, aslında onu zihninde "tercüme" ediyor: "En güvendiğim kurum" herkesin, bu kültürde, "özel hayat"ına giren bir konu sayılır; böyle sorulara doğru cevap verilmez. "En çok güvendiğimi söylemem gereken kurum hangisi?" Tercüme işleminden sonra zihinde beliren asıl soru bu. Ama buna başka tercüme biçimleri de ekleyebilirsiniz. "Kimi söylemezsem başım derde girer?" "En korktuğum kurum hangisi?"

vb. "Yargı" bu soruların doğal cevabı değil.

Onun için bu "güven" oylamasında (oylamalarında) bilinen cevabın yüzde 60'lara inmiş olması, anlaşılması istenen anlamda bir "güven" azalmasından çok, bir "korku azalması"na da tekabül ediyor. Bunu kendi hesabıma böyle yorumluyorum ve umarım yanılmıyorumdur. Çünkü bu soruyla ve cevapla medyada sürekli burnumuza sokulan "güven", o istenen güven olsa, bilumum "muhtıra"lar ve "esme"ler "savurma"lardan sonra AKP oylarının neredeyse yüzde 50'ye yükselmesini neyle açıklayacaksınız? Türkiye'de ta 1946'da "çok-partili" düzene geçtik ve bunun en önemli, hiç akıldan çıkarmamak gereken başarısı, oyun *gizli* kalacağına "güven"meyi sağlamak oldu. Zaten onun için 12 Eylül yönetimi "mavi pusula" ve "şeffaf zarf" gibi yöntemlerle bu en temel kurumu bile tahrip etmeye yöneldi.

Kenan Evren'in ne demek istediği konusunda hiçbir şüphe bırakmayan konuşmasından sonra niçin bu halk gitti ve onun "hedef gösterdiği" adamı açık arayla iktidara taşıdı?

12 Mart yıllarından sonra niçin bu halk yıllardır oy verdiği Süleyman Demirel'den vazgeçip "darbe konusunda bu partinin Genel Sekreteri olarak kalmam" diyen Ecevit'in partisin (serbest seçimlerde kazandığı görülmemiş CHP'yi) sandıkta birinci parti haline getirdi?

Niçin 27 Mayıs'ı izleyen ilk seçimde, Demokrat Parti'nin devamı olduğunu iddia eden iki partinin oy oranı herkesin çok önündeydi?

Bu sorular, dolaylı ya da dolaysız, niçin "1923 zindeliği" arayanlar olduğu konusuyla da bağlantılı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Balyoz ve Genelkurmay

Murat Belge 29.01.2010

Şu son "Balyoz" skandalıyla birlikte Genelkurmay Başkanı'nın durduğu yerde durmanın ne kadar zor olduğunu söyleyip İlker Başbuğ için dertlenenlerin de sayısı arttı. Gerçekten de öyle.

Gene birçok yazar, Başbuğ'un bir yandan "Seçimle gelen seçimle gitmeli" diyerek demokratik rejimi öne çıkarır ve darbe olmayacağını taahhüt ederken, bir yandan da başında bulunduğu kurumda yer alanları yatıştırmak üzere farklı sözler söylediğini dile getiriyor.

Bu da öyledir herhalde. Ne kadar doğru olduğunu ölçme imkânım yok. Ama doğrusu bu ikinci kategoriye giren sözler çok tuhafıma gidiyor ve amacı ne olursa olsun böyle sözlerin söyleniyor olmasını demokrasi açısından bir hayli zararlı görüyorum. Örneğin, bu "sabır" edebiyatı ne anlama geliyor? Bu olay ve bundan önceki olaylar yığını karşısında insanlar düşündüklerini yazıyor ve söylüyor. Memlekette mahkeme, savcı, yargıç açığı var ve o kurumda Silâhlı Kuvvetler'in yanında yer almaya kararlı olanların, öyle olmayanlardan çok daha kalabalık olduğunu her gün görüyoruz. Yapılan eleştiride bir "suç" varsa, onlar gereğini yapacaktır. Yoksa,

Silâhlı Kuvvetler hakkında konuşulduğunda, var olan yasalarda belirlenmemiş, tanımlanmamış başka kurallar mı söz konusu oluyor?

Ve sabırları tükenince ne yapacaklar? Darbe mi yapacaklar –savcı, yargıç ve mahkemelerin varlığı yetmiyorsa? O zaman bu “Ordu darbe yapmaz ama kızarsa ordu darbe yapar” gibi tuhaf, kendisiyle çelişen bir beyanat mı oluyor, öyle mi anlamamız gerekiyor?

“Geçmişte bazı şeyler olmuştur.” İyi ya. Zaten bu olan şeyleri konuşuyoruz biz de. Ne kadar süreyle konuşacağımıza, ne diyeceğimize, ne demeyeceğimize Genelkurmay mı karar verecek?

Çok kişinin söylenmesi gerekeni söylediği bir konu: “Silâhlı Kuvvetler yıpranmasın”! Kim yıpratıyor? Dolar basacağını beyan eden General mi, Erke Dönergeci imal edip bunu ilân eden Generaller grubu mu, günlük yazan ya da Günlük'lere konu olan Generaller ve Amiraller mi, Kafes yazarları mı, “ıslak imza” sahipleri mi, “Balyoz” plancıları mı, kim, yıpratın? Yoksa söylediklerinin yüzde bilmem kaç yanlış çıkan bir Genelkurmay Başkanı mı?

Bu nasıl bir kurumdur ki yıpranmaması, ancak hakkında ağız açılmamasıyla sağlanabilir? Eleştirildiği anda da, yukarıdakinden çok daha uzun bir “açıklar” listesi ortaya çıkar? Bu durumda şu “yıpratma/yıpranma” kelimelerinin anlamlarını kimin yeniden, daha dikkatli bir şekilde düşünmesi gerekiyor?

Çıkan belgelerde yok camiye bomba, yok uçak düşürülmesi, bir şeyler yazılı. “Bunlar doğru değil” diyenler var, belli ki diyenlerden biri de Genelkurmay Başkanı. Ama neyin başkanı olursa olsun, kuru kuruya “Bunlar doğru değil” demekle olmuyor. Olmadığını kanıtlamak gerek. Doğru olmayan bu şeylerin doğru olduğu saklanamayan öbür şeylerin arasına nasıl girdiğini açıklamak gerek. Orada durup “vicdansız” lafını telaffuz ederken de, bir düşünmek gerek, kim vicdansız, böyle planlar yapan mı, “böyle planlar yapılmış” diyen mi? Bütün bu tuhafıkların açıklaması (ve yapılan bilmem kaç “resmî” açıklamayla ne zamandan beri devam ediyor tuhafıklar) kurumun “rahatlatılması ve sakinleştirilmesi” ise, bu da gene endişe verici bir durum değil mi? Bunlarla rahatlayacak bir kurum sizce sağlıklı bir şey mi?

Ortaya çıkan bu belgelerde, Genelkurmay Başkanı'na “vicdansız” sözünü söyleten o cami planlarında adıyla sanıyla görevlendirildiği görülen kişiler var. Var mı, yok mu? Böyle kişiler var mı, kim bilebilir onların adlarını, numaralarını vb? Kim yazabilir bunları?

Genelkurmay Başkanı önce bunları mı merak etmeli, yoksa “Bunları kim sızdırıyor” sorusunu mu sormalı? Bir kişi ceza aldı müjdesi sahiden bir “müjde” mi? Kim, niçin? Böyle bir provokasyon planını açıklamış, onun için mi ceza almış o kişi?

Bu son değindiğim konuya büsbütün akıl erdiremiyorum. “Tümünü suçlamak” diyor. “Tümünü” suçlayan yok. Ama suç önünde böyle kol kanat gerdikten sonra, gerçekten, ne düşünmemizi bekliyorlar?

Cin ve şişe

Murat Belge 30.01.2010

Dünyada, geri dönülemeyecek durumlar vardır, tüpten çıkan diş macununun bir daha o tüpe sokulamaması gibi. Çeşitli dillerde bu durumu anlatan deyimler de oluşmuştur: "saati bir daha geri alamazsın" denir, "cin bir kere şişeden çıktı" denir, böyle çok söz vardır.

Türkiye'de böyle deyimlerin anlattığı bir durumu yaşamaktayız, bir süreden, aslında epey bir süreden beri. "Epey bir süre" diyorum, çünkü bugün "Kafes'le, "Balyoz"la önümüzde açılan korkunç manzara daha doksanlarda, Susurluk kasabası yakınlarında aralanmıştı. Hattâ belki, şimdi art arda dizilen çeşitli iddianamelerde yer alan konularla ilgili ifade veren subaylar, o kazayı izleyen "Bir Dakika Karanlık" eyleminde evlerinde ışık yakıp söndürüyorlardı (eylem birdenbire Erbakan karşıtı bir anlam kazanınca).

"Geri dönülmezlik" önemli. Çünkü "geri döndürme" yolunda çabalar var. Bunun büyük bir kısmı yargı eliyle yapılacak şeylerdir. Hangi mahkemenin yetkili olacağı tartışması o işin bir kısmını oluşturuyor. Şemdinli mahkemesinde, o savcının misli pek görülmemiş bir "abrakadabra" ile uçurulmasında, bir başka yöntemin uygulanmasını görmüştük. Daha da kimbilir ne "dâhiyane" formüller bulunur. Tabii medya mensupları arasında da çeşitli boylarda ve evsafa minarelere kılıf dikmekte ustalaşmış ve uzmanlaşmış yazarlar, yazı işleri yetkilileri var. Onların hizmetleri de hafife alınamaz.

Ama cin şişeden çıktı. Bunun nasıl bir süreç olduğunu görmek için de dönüp bir kere daha Susurluk kamyonuna bakmakta yarar var. O zaman ne kadar şaşırmıştık, oysa o kamyonun araladığı perdeden bakınca gördüklerimiz, şimdi gördüklerimiz yanında ne kadar azdı.

Onun için şimdi yeniden darbe yapılırsa, Anayasa'nın daha bin beteri yazılsa, bütün bu Sarıkızlardan Balyozlardan söz etmek, böyle şeyler olduğuna inanmak, "Şemdinli" adını telaffuz etmek kanunla yasaklansa, görülen bu şeyleri kimse unutmayacak. Sonra bir gün o düzen, o kanunlar, o yasaklar –tıpkı Berlin Duvarı gibi- çöküp gittiğinde, herkes kaldığı yerden konuşmaya başlayacak: "denizaltıdaki patlayıcıyı getiren hangisiydi?" "367 formülünü bulan bir savcı vardı hani, neydi adı?" falan diye devam edeceğiz. Toplum devam edecek.

Çok tuhaf bir tarihimiz var bizim –buna "tarih" denebilirse. Bir anlamda, tarih "tarih" olamıyor, yani "geride bırakılan bir şey" olamıyor. Öncelikle ne olduğunu bilmediğimiz için "geride" bırakamıyoruz. Ayrıca da, habire tekrarlandığı için. Dolayısıyla bütün bu yıllarla birlikte yaşamaya devam ediyoruz, hayatımızın her günü. Ağca'yı kimin nasıl kaçırdığını öğrenemedik, 16 Mart'ta üniversitenin önünde o bombanın nasıl patladığını öğrenemedik. 1 Mayıs'ta olanların içyüzünü bilmiyoruz. Abdullah Çatlı'nın kazada öldüğünü biliyoruz ama ölünceye kadar neler yaptığını bilmiyoruz. Herhalde yalnız bu somut ölüm, cinayet olayları değil böyle bir esrar perdesi arkasında gözden irak yatan şeyler. Ölüm ve cinayet kadar yalın ve çarpıcı olmadığı için aynı şekilde dikkatimizi çekmeyen, hattâ normal görünen, kimbilir ne çok esrar, entrika, kumpas var.

"Modernleşme" soyutlamasının geçerli olduğu andan itibaren başlıyor bu süreç Başka bir açıdan baktığımızda da, sanki "iki tarih"imiz var. Biri aydınlık, biri karanlık. Ama aydınlık olanında gözümüzle görebildiğimiz her şeyin aslında ötekinde tasarlandığını, oradan tezgâhlandığını, artık anlamaya başlıyoruz.

Onun için de bu süreci durdurmanın, şişeden çıkan cini gerisin geri şişesine tıkmanın imkânı kalmıyor. Bu toplum, bu uzun sürmüş rüyadan (isterseniz "kâbus" deyin) artık uyandı. Belki daha epey bir süre bu acayip

tarihin nedenselliklerini çözmekte, taşları yerli yerine koymakta güçlük çekecek. Ama bundan böyle masal dinlemeyecek, martaval yutmayacak ve ne olduğunu gün geçtikçe daha iyi anlayacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplum biyologları

Murat Belge 31.01.2010

Fantastik bir film geliyor aklıma: *Doktor Moreau'nun Adası*. H.G. Wells'in bir romanından uyarlanmıştı bu. Romanı okumadıydım ama filmini görmüştüm, yıllar önce. Kötü bir film olduğunu hatırlıyorum. İnandırıcı ya da sürükleyici değildi. Ama kendi durumumuzu o filme benzetmekte bir sakınca yok, çünkü bizim içinde yer aldığımız filmin güzel olduğunu, bir şaheser olduğunu da kimse iddia edemez.

Bir deli doktor vardır o adada. Frankenstein'dan beri hep olduğu gibi. İnsanlarla hayvanları birbirlerine aşılayarak, ne insan-ne hayvan canavarlar yaratır. Biz de öyleyiz, o tür yaratıklarız.

Çünkü, en başta, bir "yaratma" çabasının ürünleriyiz: "bir millet yaratma" çabasının. Tarihimiz gibi bizim de olduğumuz şey olmamızı istemeyen bir irade var tepemizde. "Hayır, öyle olamazsın" diyor, durmadan, "Benim istediğim gibi olacaksın!" Onun istediği gibi olmak için sabahları "Türk'üm, doğrucuyum..." diye bağırıyoruz; "Selâm ver!" komutuyla selâmlar veriyoruz. "İnan" diyor inanıyoruz, "Ona inanma!" diyor ona inanmıyoruz, "Ona böyle inan!" diye emrediyor, öyle inanıyoruz. Hiçbir yaptığımıza inanmıyoruz, sonunda, ve inandığımız hiçbir şeyi yapamıyoruz.

Biyologsa bu iradenin sahibi, iyi bir biyolog değil; heykeltıraşa, iyi bir heykeltıraş değil. İddiasına göre, bizi Atatürk gibi yapmaya çalışıyor –en azından Atatürk'ün bakınca beğeneceği bir şeylere benzetmek istiyor. Ama biz Atatürk'e de benzemiyoruz, başka bir şeye de benzemiyoruz. Bunun için de ayrıca kızıyor bize. "Niye bir şeye benzemiyorsunuz? Siz adam olmazsınız!" diye bağırıyor. Oysa, işte, onun yaptığı şekilsiz yaratıklarız biz. 1926'da yaptığı yargıç Kel Ali, 2006'da yaptığı Kanadoğlu. İşte, gazeteciler ortada. İşte, profesörler. Yüksek öğretim sistemimizi "intihal" sanığı olan kişiye kurdurmuşuz; en yüksek yargı organlarımızdan biri de o kitapta "intihal" olmadığı, çünkü zaten kitabın bilimsel iddiası olmadığı hakkında hüküm vermiş. "Asmayalım da besleyelim mi?" diye konuşan birini Cumhurbaşkanı yapmışız ki Doktor Moreaularımızdan birisi zaten bizzat kendisi. Yani o, kafasında ideal yurttaşın kim olduğuna karar veriyor, sonra da bizi o kalıba benzetmeye çalışıyor.

Çünkü onun ve takımının, dünyada her şeyi herkesten iyi bildiklerinden hiçbir şüpheleri yok.

Ama toplum artık böyle düşünmüyor. Zaten hiçbir zaman böyle düşünmemişti ama düşünmediğini söylemeye cesaret de edememişti. Şimdi cesaret ediyor, söylüyor.

Dün ne kadar tuhaf bir tarihimiz olduğunu yazıyordum. James Joyce, *Ulysses*'te, Stephen'a tarihin uyanmaya çalıştığı bir kâbus olduğunu söyletir. Stephen o benzetmeyi bizimki gibi bir tarih için değil, sahici, normal,

genel tarih için söyler. Bir de bizimki gibi bir şeyin içine doğsa, kimbilir ne söylemek ihtiyacını duyardı.

Bizim tarihimiz, sahici, ama "normal" değil. Çünkü sürekli ellenen, itilip kakılan, ikide birde müdahaleye uğrayan bir tarih. İlkın, olurken müdahaleye uğruyor. Zaman ve mekân içinde değışse de, insanların normal, yasal vb. saydığı davranışlar vardır. Örneğın savaş hoş bir şey değildir, ama normaldir. Bir de genelgeçer normlara göre "suç" sayılan davranışlar. Örneğın, müze gezen çocukları patlayıcıyla havaya uçurmak bu ikinci sınıfa girer, "suç" olduğu kadar "anormal"dir de.

İşte bizim tarihimiz bu kategoriden olaylarla, davranışlarla dolu, olurken böyle olduruluyor. Onun için "anormal".

Ama bir de "olduktan sonra"sı var. Böyle "oldurulmuş" bir şey sevimli bir şey olamayacağı için, olup bittikten sonra öyle olup bitmediğine dair bir hikâye yazma işi devreye giriyor. Ermeni Kıyımı yok, olmadı; Dersim Kıyımı da olmadı; 6-7 Eylül de olmadı... Böyle uzayıp gidiyor. "Olmadı" diyerek örtemeyecek hale gelince, "mücbir sebep" icat etmeye başlıyorsun. İlle sen haklı olacaksın, yaptığın her şeyi doğru yapmış olacaksın falan. Dolayısıyla bir de böyle bir süreçte çarpıtılıyor tarih, yamrı yumru bir şey oluyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tatil sonrası

Murat Belge 12.02.2010

Küçük bir tatil yarattım kendime. Okulun semestre tatilinin son, şubat ayının ise ilk haftasında, Boston'a gittim. Ta 1960'ta, öğrenci mübadelesi programı içinde Amerika'ya gittiğimde, Massachusetts'te, Boston'un kırk mil kadar kuzeyinde bir kasabada kalmıştım. Onun için, "büyük bir Batı kenti" olarak ilk gördüğüm yerdir Boston. Elli yıl geçmiş üzerinden. Böyle olunca, benim 1960 izlenimlerimden de geriye bir şey kalmamış. Arada birkaç kere daha gitmiş olmasam, büsbütün yabancısı olduğum bir kente gitmiş gibi olabilirim.

Ve tabii neyin ne kadar değışmiş olduğunu anlayamıyor insan, o eski halini hatırlamayınca. Öte yandan, Boston gibi durmuş oturmuş Batı kentleri bizim burada görmeye alışık olduğumuz biçimde, günden güne değışmiyor. Hiç değilse, değışmemiş birçok şey olduğu için, değışmemiş gibi görünüyorlar. Kırmızı tuğla binalarıyla Boston da öyle.

Oysa tabii her şey gibi onlar da değışiyor. İşte Filene's... Hayatımda gördüğüm ilk hazır giyim "supermarket"i. Bilmem kaç kat, her tür giyim kuşam. Yanında da "Basement", yani bodrumu var. Burada, çok daha ucuz, defolu ya da satılamamış mal bulunur. Arada bayağı iyi şeylere de rastlarsınız. Herkesin arada bir gidip yokladığı saygıdeğer bir kurumdur "Filene's Basement"... "Şimdiki zaman"da bitirdim cümleyi ama bu son gidişimde Filene'in yerinde yeller esiyordu. Mağaza değil, bütün bina gitmiş. Kent merkezinde, herhalde son derece pahalı bir yerde. Kimbilir kaç katlı bir kule dikerler buraya.

Boston'un ve o yörenin kışı da kıştır bayağı. Kuzeyden Labrador soğuk su akıntısı gelir ve buraları enikonu

soğuttur. Bu sefer nasılsa fazla kar yoktu, ama soğuk gene aynıydı. Zaten burada, diyelim aralık ayında yağan kar, nisanda falan erirse erir (derdi Evliya Çelebi, yolu oralara düşmüş olsa). Sabah ısı sıfırın altında iki veya üç gibi bir şeyse, herkes seviniyor, “Bugün hava güzel” diye.

Böyle uzaklara gittiğimde, hayatın normal akışına kapıldığım ölçüde Türkiye’den ve sorunlarından uzaklaşıyorum. Gerçi orada da Türkiye’de olanlar hakkında konuşma yapmaktan veya buradan tanıdığım birçok insanla Türkiye üstüne laflamaktan geri durmadım. Ama sabah gazeteye bakmak, akşam televizyonda haberlere kulak vermek olmayınca, durum değişiyor. Galiba böyle bir zaman geçirmeye ihtiyacım da var, onun için ben de durumu değiştirmeye çalışmıyorum.

Böyle bir hafta geçirip döndüm. Döndüğümün akşamı, NTV’de, Oğuz Haksever bir şeyler anlatıyor: “*Jet lag* mi oldum? Kulağım doğru mu algılıyor?”

Bir yerde bir gösteri varmış; polis dağıtmaya gitmiş; gösteri yapanlardan biri bir polisin parmağını ısırarak koparmış!

Isırarak parmağını koparmış...

Ne oluyoruz yahu?

Nasıl iştir bu, nasıl bir nefrettir, nasıl bir azimdir?

Polisten mi nefret bu? “Polislik” çok sevilen bir meslek değildir, dünyanın hiçbir yerinde. Herhangi birinin mümkün olan birçok nedenden ötürü polise gıcık olması anormal bir şey değil. Ama nefreti adamın parmağını ısırarak koparma (sonra, kopan parçayı ağzından zor almışlar) derecesine vardırabilen bir kişi, bir polisin, bir jandarmanın, bir gardiyanın epey kötü davranışlarını sollamış, hepsini geride bırakmış olmuyor mu?

Ne oluyor bize? Bu topluma?

Biz buraya nasıl geldik?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Moralden morale fark var

Murat Belge 13.02.2010

Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ bir gazeteye son ayların gelişmeleriyle ilgili bir demeç vererek bu gelişmeleri değerlendirmiş. Orgeneral’in bunlardan çıkardığı en büyük sonuç, epey bir süredir zaten tekrarladığı gibi, Silâhlı Kuvvetler’in yıpranması (ya da onun söyleyişiyle “yıpratılması”) ve “moral”inin bozulmasıyla ilgili. Ertuğrul Özkök, onun sözünü kendi yazısına başlık yaparak “Yeter artık yahu” demiş.

Zaten gazetenin birinci sayfasında da Deniz Kuvvetleri Komutanı'nın demeci var. O da, "Millele Şikâyet Ediyorum" başlığı ile verilmiş. Komutan hemen Habur'dan gelen, "Teröristler" ile kendi kuvvetlerinin gözaltına alınan mensupları arasında bir "kontrast" yapmayı seçmiş.

Onun bir de şöyle tesbiti var: "Morali bozulan personel teknolojiyle yüzen gemiyi yüzdüremez..." Benim bildiğim savaş bayağı zor iştir ve biraz ya da epey fazla "manevî dayanıklılık" gerektirir.

Her neyse, nedir bu "moral bozan" durum. "Artık yeten" şey nedir?

Elimizde, en çok şeyin adı olan, en çok şey açıklayan kelime, "Ergenekon"! Komutanlar, artık o davanın durmasını, yok olmasını ya da Şemdinli olayında yargılananlar için şimdi askerî mahkemenin verdiği kararın verilmesini mi istiyorlar, bilemiyorum. Bu civarda bir şey istedikleri belli.

Onlar bunu isterken, bazı insanlar da Ankara'da, Meclis'i, Meclis'te İnsan Hakları Komisyonu'nu ziyaret ediyor. Onları tanıyoruz, ama daha çok kaybettikleri eşleri, babaları, kardeşlerinin adlarıyla tanıyoruz: çeşitli "faili meçhul" siyasî cinayetlerde hayatlarını kaybetmiş yakınlarının adları hâlâ aklımızda. Ama şu birkaç gün içinde Ankara'da gördüklerimiz, tarihten bildiğimiz ve hatırladıklarımız arasından çok küçük bir oranı temsil ediyor. Koca bir kalabalık var orada, Taylanlar, Battallarla başlayan... Ya da, onlarla mı başlayan? Yoksa Hasan Fehmi, Ahmet Samim vb. ile mi başlatmalı?

Bu ülkede daha yirmi yaşına girmeden bir başbakan ile iki bakanın asıldığını gördüm. Bir iki yıl sonra iki subay asıldı. Onlar darbe girişimlerinde başarılı olsalardı, tahmin ediyorum, asacaklarının listesi hayli kabarık çıkacaktı. O sırada TİP kurulmuş, bir gündem yaratmaya başlamıştı. O zamandan beri siyasî cinayetten gözümüzü açamadık.

Bunlar olurken, bunların yanı sıra, Abdi İpekçi cinayeti gibi olağanüstü bir cinayetin sanığı sıkıyönetim askerî hapishanesinden çıkıp giderken (su yüzüne, Roma'da Papa öldürme girişimiyle çıkmak üzere) herhangi bir komutan çıkıp personelinin moralinin bozulduğuna dair bir şey söylemedi. Şimdiki gidişata bakınca anlaşılıyor ki, o gün gazetelerde birileri çıkıp "O adam askerî hapishaneden nasıl kaçır" diye sorsa, Silahlı Kuvvetler'in morali bozulmuş. Kaçırınca bozulmayan moral, "Nasıl kaçır" diye sorunca bozulmuş. Ama o zaman herhangi birine böyle soru sordurmeyen bir düzen, sıkıyönetim rejimi vardı –yani "ideal" durumda yaşıyorduk ve her şey iyiydi. Mantıkî sonuç, şimdi de herkesi sustursak, işler gene yoluna girer; morali düzelen "personel" gemiyi yüzdürmeye yeniden başlar.

İşin tuhafı, ben de, ömrümü dolduran bu siyasî cinayetlerden, darbelerden, çözülemeyen kumpaslardan, kesilmeyen şiddetten, hukuku hukuksuzluğun pragmatik âleti haline getiren anlayıştan çok şikayetçiydim. Hâlâ da öyleyim. Öyleyim ama şu son beş, on yıllık dönem içinde bir şeyler değişmeye başladı. "Bu ne. Kim yaptı. Nasıl yaptı" türünden sorularımızın bazıları cevaplarını bulur gibi oluyor. Oldukça, benim "moral"im de düzeliyor.

Belli ki, toplumda değişik kesimlerin değişik "moral kaynakları" var ve bunlar klasik tahterevalliye benzetilebilir bir denge içinde, oldukça diyalektik bir biçimde varoluyorlar.

28 Şubat başlangıç mı, son mu

Murat Belge 14.02.2010

Doksanlı yıllarda Refah Partisi'nin oy desteğinde bir yükselme oldu ve bu süreç sonunda bu partiyi iktidar ortağı durumuna da getirdi. İşler henüz bu aşamaya gelmemişken, aramızdan birileri, "Bu adamlar iktidar olacaksa, ben onlara karşı Kenan Evren'le dahi ittifak kurarım" türünden cümleler telaffuz etmeye başlamışlardı. Refah iktidarı sonunda 28 Şubat müdahalesini getirince, bu cümle de bir şekilde pekiştirilmiş oldu. Cumhuriyet kuruldu kurulalı, önümüzde çizilen bir tablo vardır: bir tarafta "yobazlar", "gericiler" ki, ortak paydaları dindir; bir tarafta da "Aydınlanma". Bu ikincisi "Batılılık" kelimesiyle de, "modernleşme" gibi kavramlarla da anılabilir, ama asıl karşılığı "Atatürkçülük"tür. "Sosyalizm" gibi akımlar da o ana akımın türevi gibi görülür ve çok zaman "Ben sosyalistim" diyenler de böyle görülmeye itiraz etmemiştir.

Dolayısıyla 28 Şubat, "ilerici güçler"in "irtica"yı iktidardan alaşağı etmesi olarak gösterildi, birçokları tarafından da öyle görüldü. Bu "ilerici güçler"in başında Silahlı Kuvvetler vardı. Güven Erkaya'nın bulduğu deyimle "silâhsız kuvvetler" (burada da hem işçi, hem de işveren örgütleri koalisyon halindeydi) ortamı hazırlamış, TSK da son noktayı koymuş, Erbakan istifasını verip gitmişti.

Bu olay, birçokları arasında, ülkenin yıllanmış cuntacılarına büyük bir heyecan verdi. Onlar, altmışlardan (aslında daha da öncesi ya) bu yana, "ilericilik" timsali bir "ordu"dan söz etmiş, ama 1971'de ve 1980'de bu ordu bildiğimiz darbeleri yapıp bildiğimiz davranışları sergilemiş, kendisi hakkında bu propagandaları yapanları da esirgememişti. Ama şimdi, 28 Şubat harekâtıyla, kendini bulduğunu ve "ilerici cephe"de yerini yeniden aldığını gösteriyordu. Bu koşullarda kalındığı yerden cuntacılığa devam edilebilir ve "Ne yapıyorsun" diye soranlara da "Ordu değişti" denebilirdi.

Öyle de yapıldı. Zaten "gericilik" bir türlü boş durmuyordu. RP bilmem kaç kere kapatılmış, adını değiştirip açılmıştı ama daha sinsî, daha takiyeci birileri de yeni bir parti kurdular ve ötekini sollayıp yeniden iktidar oldular.

AKP'nin bu başarısı, klasik cuntacıların yanında daha kalabalık bir "Beyaz Türk" kesimin toplanmasına yol açtı. Orada önemli bir boşluğu dolduran varlık da, seçim kazanarak iktidara gelmesinin gitgide imkânsızlaştığını anlayan geleneksel "Beyaz Türk" partisiydi. Öte yandan, "derin devlet" adıyla anageldiğimiz yapılanma, Avrupa Birliği gibi gelişmelerle geleneksel ve tartışılmaz iktidarını kesin olarak kaybedeceğini fark etmiş ve harekete geçmişti.

Burada yer alan herkesin üzerinde durduğu ortak payda, Silâhlı Kuvvetler'in yapacağı "darbe"ydi. "Siyasî Parti" ve yandaşları, kendilerine düşen görevin o darbe için gerekli gerginliği yaratmak olduğunu yorumladılar. 1960 öncesinde benimsedikleri stratejiyi benimsediler. Ama "Ergenekon" adını alan "derin devlet" kesimi, bunun yeterli olmayacağını daha iyi görüyor, bir "sokak faşizmi" yaratmak, gerginliği siyasî cinayetlerle, linçlerle, büyük gösterilerle son haddine ulaştırmak istiyordu. Çünkü bu kesim, ayağını bastığı yerin verdiği imkânlarla, Silâhlı Kuvvetler'in bir darbe gerçekleştirme hazırlığı içinde olmadığını anlıyor, bunu herkesin "başka çare kalmamıştı" diyerek karşılayacağı bir zorunluluk haline getirmeye çalışıyordu.

Bütün bu çabalar sonucunda Silâhlı Kuvvetler darbe yapmış değil ve olağandışı zorlamalarla karşılaşmadıkça

böyle bir eyleme girişmeyeceği de anlaşılıyor.

Ama bu yıllar boyunca, onu darbeye zorlamak için yapılan ajitasyon, bunlara karşılık TSK'nın başındakilerin yayımlamak gereğini duydukları "bildiriler", "muhtıralar" vb, kendi tepkilerini doğurmaktan geri durmadı. Bu saatten sonra, böyle bir tepki, "Lütfen darbe yapmayınız" gibi kelimelerle dile gelecek değildi. Dünya değişti, daha da değişecek; Türkiye değişti, daha da değişecek. Dolayısıyla, bunca yılın hesabı da ortaya dökülecek. Bunları göremeyen ve anlayamayan, eski dünyada yaşamaya devam ettiğimizi sananların müdahaleleri, sözleri, bu tartışmayı harlandiran benzin gibi bir etki yaratıyor. Hilmi Özkök'ü izleyen Genelkurmay Başkanları da bunu yapanların arasında.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Nefes' üstüne

Murat Belge 16.02.2010

Nefes filmini DVD'den seyrettim. Yönetmen Levent Semerci'nin adını ilke kez bu film vesilesiyle işitmiş oldum. Üzerine konuşulanları çok yakından izleyebildiğimi söyleyemem, ama o tartışmaların bıraktığı genel izlenim, filmin çok lehinde bir izlenim olmamıştı. Türkiye'nin, Cumhuriyet olarak hayatına başladığından beri yakasını bırakmayan Kürt sorununa sanat ve edebiyatın şu aşamada nasıl yaklaştığını merak ediyordum, onun için seyretmek de istiyordum. İyi oldu.

Bir kere, "iyi çekilmiş" bir film. İçeriği ne olursa olsun. Çekim koşullarının hiç kolay olmadığını da zaten kendisi bir şekilde anlatıyor. Böyle konuları işleyen bir filmde, elde edilmek istenen etkinin yükünün büyük kısmı, filmde geçecek simgelere vb. bırakılabilir. Başka bir söyleyişle, içerik çalışırken estetik dalga geçme fırsatı bulur. *Nefes* bana böyle gelmedi. Burada yapılan işin "sanatsal" bir iş olduğu, film boyunca unutulmamış.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşlarıyız. Böyle bir konuyu filme alma eyleminin girebileceği biçimler hakkında bayağı fikrimiz var. Bunun nasıl ölçüsüz bir haklı gösterme, ululama, ajitasyon yaratma vesilesine dönüştürülebileceğini sayısız örnekleriyle biliyoruz. *Nefes*'in bu örneklerle ilgisi yok. Filme o örneklerden bir tane daha görmek niyetiyle gidenler büyük bir hayal kırıklığına uğramış olmalı. Öyleleri, sonuna kadar dayanabildilerse, konu hakkında zihinlerinde birikmiş şeylerden epey farklı bir izlenimle çıkmış da olabilirler.

Ama, tabii, *bu* filmin bildiğimiz o filmlere benzememesi, bunun iyi bir film olduğunu –kendi başına –göstermez. Onlar o kadar kötü, o kadar düşük ki.

Filmin bir hayli *nesnel* olduğunu, ama *tarafsız* olmadığını söyleyebilirim. Son analizde, olaya bakmaya karar verdiğin *taraf*, sonucun "tarafsız" olmayacağını söylüyor. "Ölüm haberi" subayın ölüm haberi olarak onun eşine tebliğ ediliyorsa, elbette ki gözümüzün önünde acı çeken o insana sempati duyacağız –aynı şey karakoldaki bütün askerler için de geçerli. Kürtlere gelince, *konuşma*'sını işittiğimiz tek Kürt, "Doktor". Onun konuşmasının da yeterince nesnel biçimde verildiğini düşünüyorum. "Benim halkımı kendi yurdunda sürgün ettiniz" gibi sözlerinin herkesçe değerlendirilmesi gerekiyor. Öteki, yaralanarak tutsak düşen, biri kadın biri erkek iki Kürt

de hiçbir aşığılama tekniğine başvurulmaksızın, gene “nesnel” bir biçimde resmedilmiş.

Bu çerçevede bir “tarafılık” sözkonusu olsa da, filmin asıl kaygısının, bu işte kimin ne kadar haklı olduğunu araştırmaktan önce, savaşın ne olduğunu, savaşın insanlara neler yaptırdığını araştırmak ve sorgulamak olduğu kanısına vardım. Bir kere buna karar verilmiş, bu kapı açılmış, başka bütün kapılar da kapatılmışsa, insanlara da o Komando Yüzbaşı gibi “ol” komutu veriliyor. Her insan davranışının bir gerekçesi vardır. Öldürülen arkadaşını unutamadığı için yaralı tutsağı eziyet etmek isteyen –ve bunu yapan- ya da her şeye rağmen genel insan etiğinden ayrılmayan... Bunlar bireylere, bireylerin kendilerini içinde bulduğu koşullarla başa çıkabilme yeteneklerine, dolayısıyla bütün eğitimlerine, formasyonlarına bağlı şeyler.

Amerika’da Vietnam Savaşı karşısında toplumun aldığı tavırlar süreç içinde çok değişmişti –gene “olumlu/olumsuz” denebilecek her türlü tezahürüyle. Cumhuriyetçi Başkan adayı Goldwater, işi atom bombasıyla çözelim diyordu; ABD seçimlerinin en düşük oranlarından birinde kalmıştı ama partisinin böyle bir adamı Başkanlık yarışına sokması ve milyonlarla seçmenin böyle bir adama oy vermesi yeterince korkunçtu. Bunun eşi bugün Türkiye’de de var.

Ama asıl eğilim, egemen eğilim, ayrıca askerlik sisteminin değişmesine de yol açan eğilim, genel olarak barıştan yana işleyen eğilimdi. Toplumdaki bu eğilim özellikle sinemadan çok etkilendi. Türkiye’de şimdiye kadar buna benzer bir rol oynayacak yalnız Uğur Yücel’in filmini biliyordum. *Nefes* ondan çok farklı, bütün özellikleriyle, ama son analizde bu da terazinin o kefesine konacak bir ağırlıktır sanıyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni krizimiz

Murat Belge 19.02.2010

Son Erzincan-Erzurum kilitlenmesi ve kriziyle Türkiye bir kez daha fırtınalı sulara, pusulasız bir halde girdi. Olanlar hakkında hukuk *içinden* bir açıklama bulmak hiç kolay değil. Hemen bazı teknik terimler piyasaya dökülüyor: tutuklama kararı verilen savcının ne yaptığı iddia ediliyor? “Kişisel” mi, “görev”le mi ilgili vb?.. Bunlara cevap vermek için “hukukçu olmak gerekir” diyebiliriz. Olabilir, ama hukukçu olmak “yeterli” mi? Anayasa Mahkemesi’nin “367” kararını verdiği bir ülkede “hukukî” kelimesinin anlamı ne? Bu “367” kendi başına birçok şeyi açıklıyor, ama istendiğinde “Yüksek” Yargı’nın elinde hukukun ne hale geldiğinin epey uzun bir listesini çıkarabiliriz. Zaten Yargı “yükseldikçe” kararları da tuhaflaşıyor.

“Hukukçu” olmanın fazla bir anlamı kalmamasının başlıca nedeni ortalıkta, yürürlükte olan kavganın hukukla fazla bir ilgisi olmaması. “Hukuk”, dönmekte olan işlerin “kılıf”ı. Bir tür “political correctness” sonucu “hukuk” kelimesini kullanıyoruz. Oysa gerçeklik düzeyinde olan şey, bildiğimiz “iktidar kavgası”. Bunun sonucunu belirleyecek olan da “hak”, “hukuk” değil, bildiğimiz “iktidar kavgaları”nda hep olduğu gibi, “güç”, kimin daha “güçlü” olduğu.

Böyle alıştık, böyle gidiyoruz: her hafta gibi bir tempoyla, önümüze bu türden bir sorun getirip koyuyorlar. Her

işi bırakıp büyük bir hararetle o konuyu, o sorunu tartışıyoruz. Sanki iş o sorunun içinde başlayıp o sorunla bitiyormuş gibi. Oysa öyle değil, bütün bu sorunlar birkaç yıldır süren bir kıran kırana mücadelenin birbirine eklemlenen parçaları. Zaten mücadelenin cereyan tarzı da bunun böyle olduğunu gösteriyor.

Eskiden, "önemli" sayılan konular gündeme geldiğinde, "tek sesli" bir Türkiye vardı. Siyasete "çok-partili" olmayı sokmak, o önemli konularda bu durumu değiştirmede. "Tek-parti", "tek ses" ... bunlar demokrasinin işareti sayılmaz. Onun için "çok-sesli" olma özlemini yaşıttık. Derken bu yıllara geldik: "çok-sesli" olmayı hâlâ başarmış sayılmayız, ama "iki-sesli" olduk. Sekiz yıldır "iki-sesli" bir toplum olarak varoluyoruz. Bir siyah, bir de beyaz var. Daha doğrusu, var mı, ondan çok emin değilim, ama "Ben beyazım, sen siyahsın" diyen iki kesim var.

Biz seyircilerin bakışları bu iki kesimden hangisinin hangi durumda doğru söylediğini kolay kolay çözemiyor. Örneğin şimdi, Yargı Aygıtı içindeki iki taraftan biri, öbürünü, tarikatlara kafasını takıp gittiği için mi cezalandırıyor, yoksa işin içinde henüz bize açıklanmayan başka şeyler mi var? İkisi de olabilir, iki durumda da olan şeye şaşımam. Çünkü zaten "şaşıma" yetimiz fena halde erozyona uğradı.

Ama diyelim ki, tarikatı taciz etmekten farklı ve "ciddi" şeyler çıktı. Kavganın gidişi açısından bunun da pek bir şey değiştireceğini sanmıyorum. Çünkü o tarafı savunan koro bu durumda da "Söylenenler yalan. Ciddi değil. Islak değil" türünden sözlerle kavgaya devam edecek. Önemli olan "doğru" bir şey söylemek değil, ne söylüyorsan onu mümkün olduğu kadar yüksek sesle söylemek.

Bu gidişin iyi bir gidiş olmadığını söyleyen çok. Ama gidiş devam ediyor.

Nerede, nasıl sonuçlanacağına dair bir tahminde bulunmak imkânsız. Bir bilen, gören var mı, bilmiyorum. Umarım vardır ama galiba yok.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk perdesinin arkası

Murat Belge 20.02.2010

Günlerdir, pek çoğumuz, üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri yazıyoruz: hukuk üzerinden bir kavga yürüyor gibi bir "görüntü"nin ardında, hukukun yalnız bir araç, daha doğrusu bir "silâh" olarak kullanıldığı bir *iktidar kavgası*, olanca şiddetiyle hüküm sürüyor.

Bu kavganın içeriği de, tarafları da, bir gün Erzinan savcısını, öteki gün imzanın sahilliğini, daha başka bir gün telefon dinlemesini tartışmamızdan, bunlar üzerine kavgaya tutuşmamızdan çok önce belirlenmiş. Kavgayı yürüten tarafların, şu ya da bu olay ortaya çıktığında, neye "evet", neye "hayır", neye "beyaz", neye "siyah" diyecekleri baştan belli. Tartışılan konu neyse, orada hukukun gösterdiği yön değil, tarafları ilgilendiren: "biz hangi tarafı tutmalıyız?" Bu da, dediğim gibi, zaten baştan belli.

Ama, hukuku ters çevirmek, “yetki gaspı” ve benzeri konularda kim ne yapıyor diye soracak olursanız, hukuku en çok hukuk kurumlarının çeşitli mevkilerinde oturanların çiğnediği de ortada. Şu son olayda da HSYK’nın savcının yetkisini elinden alma yetkisinin olmadığı ortada. O halde, “Destekliyoruz! Arkasındayız!” diye kıyamet eden, “en yüksek” Yargı temsilcisi Yargıtay ile Danıştay’ın *hukukla ilişkisi* nedir?

Zaten bütün bu kavganın uzun-vadeli, dolaylı sonucu, hukuk düşüncesiyle hiçbir zaman sağlıklı bir ilişki kuramamış olan bu toplumun hukuku kavrayışının çarpıklığına katkıda bulunması, bu çarpıklığın daha uzun ömürlü olmasına yardım etmesi olacak.

Onun için de, Abdullah Gül’ün söylediği gibi, hukuk kurumlarının yapısında ve işleyişinde reform zorunlu. Ama bunu yapmak, söylemek gibi kolay değil. Şimdi kavga eden –öyle böyle değil, boğaz boğaza- “reform yapalım” deyince imana mı gelecek?

Hayır. Bu da, son kertede, “gücü gücü yetene” mantığına dayanacak.

Evet, Türkiye’nin en geniş kapsamlı, ama aynı zamanda en dar cepheli sorunu bu. “Geniş”, çünkü Cumhuriyet’in kuruluşundan beri (aslında ondan da önce, “modernleşme”nin başlamasından beri) yaptığımız her şeyi belirleyen “siyaset üslûbu, anlayışı”nın değişmesiyle ilgili, bu değişimin ta kendisi. Aynı zamanda “dar”, çünkü şöyle bir paragrafta özetleniyor.

Onun için, “mücadele” diye görece daha “kibar”ını mı söyleyeceğiz, “kavga” ya da “boğazlaşma” diye daha gerçekçi olanını mı, bu sürecin içindeki “şu olay”, “bu olgu” diye tekil durumlar karşısında fikir yürütmek, tavır almak, pek akıl kârı değil. Olayın bütünü hakkında kararımızı vermek, durmak istediğimiz yeri seçmek gerekiyor. Şu orada burada yazılı “hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir” sözünü bir tabelada iş olsun diye yazılmış kof bir slogan olmaktan çıkarıp bu toplumun varoluş tarzını belirleyen ilke haline getirecek miyiz? (Ama o söz de o kapsamıyla demokrasinin tam bir garantisi değil, çünkü “plebisiter faşizm”e ciddi bir kapı açıyor.)

Bence önemli bir nokta, kavga sürerken, ülkede bir “sol siyaset” bulunmaması. Tutuklanan savcının, Ergenekon entrikalarına karışmış olduğu iddiası doğru olabilir; ama bu, onu tutuklatanların, aynı zamanda tarikatlara tavrını cezalandırmak istediği ihtimalini ortadan kaldırmaz. Ülke siyaseti içinde ayağı yere basan örgütlü bir sol olsa, bir kere nerede ne olduğunu çok daha iyi biliriz; ikincisi ona göre her durumda “olması gereken”den yana tavır alırız (yani, anladığım anlamda bir “sol” olduğunda).

Bu olmayınca, sonuçları beni ne kadar ilgilendirirse ilgilendirsın, aslında içinde bulunmadığım bir kavgayı izlemek durumundayım. Ahval buysa, burada neyi, niçin desteklediğim zaten elli yıldır belli.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seyir ve ibret ve kıssa

Sürüp giden kavganın üslûbundan şikâyetçiyiz. Ben de özellikle son iki gündür yazıyorum, devamlı hukukî birtakım konular üstüne kavga etmekle birlikte bu konuşma biçiminin ne hukuka bir faydası ne de hukukla bir ilişkisi var. Sadece şu: 2007 seçimine kadar tuhaf tuhaf demeçleri, "muhtıra"larıyla, böyle işlere hevesli generallerin götürdüğü kavga sonuna gelip dayandı. Şöyle dayandı ki, bütün söylenenden sonra, sıra artık o söylenenlerin içinde yarı saklı duran şeyi yapmaya gelmişti: yani darbeyi. Ama darbe yapılamıyordu. Seçimden sonra iyice yapılamaz hale geldi. Böyle olunca da, kavgayı Yargı devraldı –Yargı içinde o bildik zihniyete sahip olanlar. Bu zaten epey bir süredir, ama yavaş yavaş hızlanarak geliyordu. "367" ile bir doruk yapmıştı. Ama belli ki öyle bir iki dorukla yetinecek hali yok. Yargı, her düzeyde, hukuku çiğnemeyi göze alarak, alıştığı birtakım "devlet pozisyonlarını" çeşitli "düşman"lara karşı korumaya çalışıyor. Sürekli hukuka ilişkin bir konudan söz etmek zorunda kalmamızın nedeni bu. İşte Ermeni Konferansı'nı durduran İdare Mahkemesi kararı, işte Keringşiz ve arkadaşlarının bütün 301 başvurularını geçerli bulan savcılar, işte Hrant Dink'in Türklüğe hakaret ettiğini saptayan, şimdi de Pınar Selek'in bomba atmış olması gerektiğini savunan Yargıtay kararları, bu mahkemelerin yetkili kişilerinin devam eden siyasî konular karşısında aldıkları tavır, örneğin Danıştay'a saldırı olunca çıkardıkları seslerle işin içyüzü anlaşılınca çıkarmadıkları sesler arasındaki anlamlı fark, işte kapatma kararları, işte "367", işte...

Evet, sürüp giden kavganın üslûbundan şikâyetçiyiz; hukuk kavramına Yargı organlarının gösterdiği tavırdan da şikâyetçiyiz. Özellikle, akıl ve mantıktan yoksun taraf tutma tutkusundan şikâyetçiyiz. Ama toplumda çoğunluk bu durumda mı? Çoğunluk bu akıl ve mantıktan yoksun "batıyoruz" çığırtkanlığını paylaşıyor mu?

Hayır. Gördüğüm kadarıyla böyle bir şey yok. Danıştay, YÖK bir "katsayı uygulaması" getirirken ağzını açmıyor, ama aynı YÖK (yani adamlar değil ama kurum aynı) "katsayı şöyle olsun" dediği zaman böyle davranıyorsa, bu, insanların gözünden falan kaçmıyor. Yargıtay, bir süre önce rüşvet alan yargıç için "Ben bakamam, siz bakın" diye dosyayı kendisine yollayan yargıca, "Hayır. Sen bakacaksın. 'Kişisel' suçtur" diye dosyayı geri veriyor, ama şimdi HSYK böyle davranıyor, Yargıtay Başkanı da onu destekliyorsa, bunun nasıl bir şey olduğunu o koroda yer almayan herkes görüyor, anlıyor. Değerlendiriyor da. Ve, sonuç olarak, o koro herkesi kapsamıyor; istendiği kadar kalabalık değil, olamıyor.

Daha başka şeyler de göze çarpıyor. Bir gün "göze çarpıyor", ertesi gün biraz daha rahat seçilir oluyor. Derken tastabak ortaya çıkıyor. Göze çarparken "Yanlış görüyorsunuz! Orada bir şey yok! Optik hata!" diye tempo tutanlar yavaş yavaş seslerini alçaltıyor, sonra büsbütün kesiyorlar. Bir süre sonra, başlangıçta o şekilde bağırdıkları konuyu bir daha açmamaya özen gösteriyorlar. "Yanılmışız" diyenler bile çıktı.

Örneğin bir Üçüncü Ordu konusu "göze çarpmaya" başladı. HSYK'nın cansiperane müdahalelerine rağmen ya da tam da ondan ötürü göze çarpmaya başladı. "Boru"ların, "kâğıt parçaları"nın iyi seçilir hale gelmesi gibi bu da daha iyi seçilir hale gelebilir, niye olmasın?

Ama önemli olan, bu ülkenin halkının bunu artık görüyor, seyrediyor olması. İki filmi birden seyreden bir seyirciye döndük. Bir film, diyelim son on yılımızın hikâyesini anlatıyor; ama öyle bir şekilde anlatıyor ki, otuz, kırk, elli yıl önce, hattâ biz doğmadan önce olanları, olan ve bize bu hayatı yaşatan koşulları, etkenleri anlatıyor. Birini seyrettikçe ötekini daha iyi anlıyoruz.

Evet, süregiden hukuk savaşının savaşçıları, toplum bunları seyrediyor ve seyrettiğini anlıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bize benzeyenler, bizim benzediklerimiz

Murat Belge 23.02.2010

Ergenekon davası başlamadan önce doruğa vuran, şimdilerdeyse aynı enerjiyi bulmaktan bir hayli uzak kalan milliyetçi gösterileri hatırlıyorum. Bu "coşku"yu oralara pompalayanların pompaları ellerinden alındıkça, kalabalıklar tenhalaşıyor, "coşku" da kalmıyor.

Bu gibi gösteriler zaman zaman belirli bir yerde patlak verebiliyordu. Kürt sorunu, ona bağlı olarak 1) Askere gidiş ve 2) Şehit cenazeleri, bu gibi feveranlara imkân veren ortamı oluşturunuyordu. Hatırladığım tırmanışlardan, "crescendo"lardan biri de Öcalan'ın İtalya ziyaretinin protesto edilmesi idi. İtalyanlar onu yakalayıp bize vermediği için İtalya'yı protesto etmiştik: buna, İtalya'dan ithal (olduğu söylenen) domatesleri sokağa döküp üstünde tepinmek gibi özgün varyete unsurları da eklemiştik. Hattâ adamın birinin de İtalyan malı otomobilini yaktığı söylenmişti.

Bunlar bana ve bazılarımıza göre, "çocukça" bile denemeyecek, yüz kızartıcı davranışlar. Kimilerine göre de insanın göğsünü kabartan yurtseverlik tepkileri. Öyle ya da böyle, yalnız bize özgü değil. Kalabalıklar, tarih boyunca, böyle davranışlar sergilemek üzere uyarılmış, kışkırtılmış, sonuç da alınmıştır.

Şu ara bir tanıdığın verdiği, I. Dünya Savaşı'nın sonuçlarının belirlendiği Versailles anlaşmalarını anlatan hem öğretici, hem eğlenceli bir kitap okuyorum. Margaret Macmillan adında biri yazmış, adı "Dünyayı Değiştiren Altı Ay".

Orada, bu görüşmeler sırasında İtalya'da olanları anlatan bölümü okuyunca, içimden güldüm. Bizim o dediğim Öcalan günlerinde İtalya'ya yaptıklarımızı o tarihlerde İtalyanlar başkalarına karşı yapmış.

Evet, bu tarihlerde Yugoslavya kuruluyordu (adı "Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı" olacaktı) ve İtalya onun kurulamaması için elinden geleni yapıyordu. Dalmaçya kıyılarını kendi almak için de, elinden geleni ardına koymuyordu. Bugün adı Rijeka olan, o zaman İtalyancada Fiume olarak bilinen İstria'daki, Slovenya'daki kenti ele geçirmek ise, "millî manya" halini almıştı. Tirol'ü Arnavutluk'u, Oniki Ada'yı ve Anadolu'nun Ege-Akdeniz bölgesini –her nedense- İtalya'nın alması gerekiyordu. Bu gibi amaçlar uğruna, İtalyan halkı, özellikle de milliyetçi gençliği, her Allah'ın günü gösteri halindeydi.

Şu sıralar bizim için olduğu gibi, o zaman da "İtalya'nın İtalyan'dan başka dostu yok"tu. Paris görüşmelerinin bir tek amacı vardı: İtalya'nın hakettiklerini İtalyanlardan esirgemek. Onun için Wilson'un adı verilmiş caddede onun adının üstüne "Corso Fiume" yazıyorlardı. Fiume onlara bırakılmadığı için Paris'teki İtalyan delegasyonu görüşmeleri protesto ederek "yurda" dönmüştü. Büyük hatip D'Annunzio Wilson için "at suratlı" diyerek nutuk atıyor, "Hırvatlaştırılmış Quaker" diyor, otuz iki dişinin de takma olduğunu iddia ediyordu. İtalyan basını Wilson'un Yugoslavya'dan rüşvet aldığı ya da öteki ihtimale göre Yugoslav bir metres edindiği kanısındaydı.

Milliyetçi İtalyan medyası bunları yazmakta sakınca görmüyordu. Fiume’de İtalyan sürüler, birkaç Fransız askerini linç ettiler.

Bir süre sonra Orlando hükümeti düşüp Nitti hükümeti onun yerini aldığında bu histeri de biraz duruldu. İtalya dış politikada birkaç akılcı adım attı. Ama bu sırada D’Annunzio işi azıtıp Fiume’yi İtalya adına “fethetti”.

Bu, ne demek? Orada zaten İtalyan askerî birliği vardı ve D’Annunzio yanında bir iki yüz militanla sökün ettiğinde ona kimse ilişmemiş, o da vilayet balkonundan nutuklar atmıştı.

Yani, sonuç olarak, herkes herkese benziyor. Benziyor da, bunlar 1920’lerde oldu. İtalyan toplumunu yeniden o günlere döndürmek zordur gibi geliyor bana. Özellikle de, aradan geçen Mussolini ve faşizm döneminden sonra zordur. Mussolini D’Annunzio’dan epey şey öğrendi: ajitasyon, propaganda, teatrallik vb. konularda. Roma’ya yürüyüşte de, sonra Fiume’yi sahiden işgal ederken de, dersini iyi öğrendiğini kanıtladı.

Evet, İtalya’daki bu gösteriler, bu milliyetçilik coşkusu, faşizmin gelişini haber veriyordu. Genellikle böyledir zaten.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Gerginlik’

Murat Belge 26.02.2010

“Gerginlik artıyor... Tansiyon yükseliyor...”

Tabii bunları ve durmadan bunları söylemek de “artma”ya, “yükselme”ye yardımcı oluyor.

Bizim ölçülerimize göre “çok sayıda” emekli ya da muvazzaf subay ifadeye çağrılıyor; bizim ölçülerimize göre “çok sayıda” tutuklanan oluyor; bizim ölçülerimize göre “çok sayıda” yüksek rütbeli var... “Bizim ölçülerimize” göre böyle olduğu için “gerginlik artıyor”.

İyi de, bilmem kaç tanesi planlanan bu darbelerden bir tanesi gerçekleşecek olsaydı ne olacaktı? Bildiğim kadarıyla bu “darbe” dediğimiz eylemleri teğmenler, üsteğmenler yapmıyor. “Kuvvet komutanı”, “ordu komutanı” dediklerimiz yerlerinde oturup seyretmiyor. “Emir kumanda zinciri içinde” diyorlar, kendileri. O “zincir”de yeriniz ne kadar yukarıdaysa, yapılan işte sorumluluğunuz da o kadar fazla.

Yani, sözkonusu “eylem”in kendi yapısı ve kuralları içinde bakıldığında, ne gözüaltına alınanların sayısının çokluğu, ne de rütbelerinin yüksekliği, bir şaşkınlık ya da bir itiraz nedeni olacak şeyler. Şaşkınlık ya da itiraz “bizim ölçülerimiz göre” bu olayın başından sonuna kadar kuraldışı olmasından ileri geliyor. Darbe yapma ayrıcalığını tanıdığımız “eşhas” bunlar, rütbeleri değil. Bu rütbeye yükselmiş subaylar darbe yapar, sonra biraz daha daraltılmış anayasa yapar, hangi kurallar içinde yaşayacağımızı belirler, kaç santimetre içinde soluk alacağımıza, ne diyeceğimize, ne demeyeceğimize karar verirler, biz de gazetemizde köşemizde yazarız “Falan

Paşa buyurdu ki..." "Filan Paşa dedi ki..."

Bu düzen, hem de böyle kalabalık biçimde tersine dönünce hemen "gerginlik artıyor" ve "huzur bozuluyor". Herhangi bir meslek grubu içinden kırk dokuz ya da yetmiş dokuz kişi gözaltına alınsa yadırgamayız, "gerginlik" filan olmaz. Burada oluyor işte. Başka yerde değil de burada olması, zaten, bu yapıda bir tuhafılık olduğunun göstergesi.

Ve zaten, "gerilim artışı"nın sonucu ne olabilir? Biraz başka türlü sorarsak "toplanan orgeneraller" ne yapabilirler? Gene aynı eylem değil mi? Gene "darbe" değil mi?

Evet, bir hayli değişmiş Türkiye koşullarında "İstifa ederlerse ne olur" diye bir soru da var. Bizim için bu da epey "yeni" bir soru, "yeni" bir ihtimal. Ama o da "ters çevrilmiş darbe" gibi bir şey değil mi?

Öyle. Toplum içinde, tanımlanmış bir prosedürün işlemlerinden –kurum olarak- rahatsızsınız ve dolayısıyla bunu durdurmak üzere –gene kurum olarak- bir eylemde bulunuyorsunuz. Bu, aynı zamanda, askerlikte hiç hoş görünmeyen, hiçbir zaman imkân verilmeyen, "toplu davranış" kategorisinin tam içinde olan bir şey.

"Yapılmamış darbe" suç olur mu diye yeni bir "medya sporu" başladı bu arada. Bir mantığa göre, olmamalı herhalde. Kendi tarihini de, ülkesinin tarihini de şu kadar darbeye doldurmuş bir kurumun üyeleri, boş vakitlerini olası darbeler konuşarak geçiriyorsa, bunda yadırganacak ne var? Hattâ, savaşmadığı zamanı avlanarak geçiren Ortaçağ şövalyesi gibi, mesleğinin gereğini yerine getirdiği de söylenebilir.

Ama bir başka mantığa göre de, darbenin kendisi, gerçekleşsin veya gerçekleşmesin planlanması, konuşulması ve koskoca bir toplumun tepesinde Damokles'in kılıcı gibi sarkıtılması, suçtur. Şu anda ifadeye çağrılan subaylar sorumlu mudur, değil midir, sorumluyorsa neden sorumludur, bu işler sonuçlanıncaya kadar bunları ben bilemem, kimse de bilemez. Ama nasıl bir geçmişten bugüne geldiğimizi hepimiz biliyoruz. Bu subaylar, generaller, kendileri hiçbir şey yapmamış olabilirler; ama şimdiye kadar yargılanması sözkonusu bile edilmemiş bilmem kaç darbe var, onların gerisinde.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir faşiste hayatın oyunu

Murat Belge 27.02.2010

PARİS -

Dünyada bazen bir olayın olacağı tutuyor, öyle bir şey oluyor ki onunu açık ve net bir biçimde ortaya koyduğu durumu, o konuda yirmi tane kitap yazsanız anlatamazsınız.

Bunları Paris'ten yazıyorum. Bu seferki, gazete yazılarımı yetiştirebildiğim boş vakitlere imkân veren bir yolculuk oldu. Uçakta gelirken gene *Herald Tribune* okuyordum (sevdiğim bir gazetedir); orada, şu yukarıdaki satırları yazdıran haberi gördüm.

Polonya'da, Pawel adından bir adam. Şimdi 33 yaşında. Demek ki seksenlerde doğmuş. Bir zamanlar kamyon şoförlüğü yaparmış. Bayağı genç yaşta, faşizmi benimsemiş. Girdiği "dazlak" grubundan kendi yaşlarında ve kendi kafasında bir genç kızla evlenmiş. "Dazlak" olarak, tabii, "anti-Semitizm" tarafı ağır basıyor. Aslında Polonya'da "anti-Semit" olmak için galiba dazlak olmak falan gerekmiyor; normal bir "Polonyalı" olmak yeterli. İkinci Dünya Savaşı'na kadar Polonya'da Yahudi nüfus üç milyonun üstündeymiş. Naziler bunun yüzde doksandan fazlasını yok etmişler. Ama sağ kalanları da Polonya halkı kovalamaya başlayınca onların çoğu başka yerlere göçmüş; göçemeyen birçoğu da kimliğini gizleyerek yaşamının yolunu bulmuş.

Bizim hikâye de buna bağlı zaten. İlk Pawel'in dazlak karısı, Paulina, soyunda Yahudi olduğu endişesine kapılmış. Durumu öğrenmek için bu işlerle uğraşan bir kuruma gidip başvurmuş (herhalde Halacoğlu'nun Polonyalı muadili birileri varmış). Başvuru sonucunda, yalnız kendi soyunda değil, kocası Pawel'de de Yahudilik olduğunu öğrenmiş.

Bunu öğrenince beyninden vurulmuşa dönen Pawel koyu Katolik bildiği annesiyle babasının yakasına yapışmış. Bu durumda onlar da dökülmüş, anlatmışlar. Anneannesini bir manastırda rahibeler saklayarak kurtarmış, savaş yıllarında. Büyükbabası da Yahudi (yani "baba tarafı"). Onlar savaş çıktığında sekiz kardeşmiş, çoğu da o yıllarda kaybolup gitmiş.

Pawel bunları öğrendiğinde 22 yaşındaymış. İyice sersemleşmiş bir halde olsa da, içinden bir şeyin, bir gücün, ona Yahudi olmayı öğrenmesi gerektiğini söylediğini anlatıyor. Anlaşılan "radikal" denecek bir mizacı var Pawel'in, çünkü Yahudi olmuş, ama Yahudi'nin de, zülüfüyle, sakalıyla, şapkasıyla, tam ortodoksu olmuş. Herhalde "anti-Semitizm" yaparak geçirdiği yılların kefaretinin de ödemek istedi.

Annesiyle babası ondan etkilenip dönüşüm geçirmemişler. Geçen yıl babası ölünce Katolik mezarlığına gömülmüş; annesi arada bir oğluyla gelininin evine uğrayıp Şabat mumları yakıyormuş.

Pawel ile karısı böylece değişmişler ama eski arkadaşları değişmemiş. Onlar, anti-Semitizm'e devam. Böyle bir tavır alış, hepsinde, seksenlerden sonra, Jaruzelski askerî yönetimi altında devam eden Komünist rejime tepkilerinin sonucu. Aslında o rejim de tuhaf ve çelişik. Çünkü bir yandan, boş ve kof bir retorik olarak, "insanlığın uluslararası kardeşliği" edebiyatı devam ediyor; ama bir yandan da, yani gerçeklik düzeyinde, rejim kendisi de anti-Semit.

Ama, işte, Pawel'in aralarından ayrıldığı dazlak topluluğu, Polonya'daki bütün değişime rağmen –ve kendi gruplarında yaşanan bu tuhaf ve ilginç olaya rağmen- tutumunda ısrarlı. Yanlarında Yahudi düşmanlığı yapan adamın günün birinde Yahudi çıkması gibi bir olay, bu tür aidiyetlerin, bunlar üstüne kurulu ideolojilerin ne kadar absürd, ne kadar çürük çarık şeyler olduğunu göstermeye yetmiyor.

Polonya'da son zamanlarda birçok insanın sandık odasından Yahudi neneler ve dedeler çıkmaya başlamış – doğal olarak, orada da, "dede"den çok "nene". Bundan beş yıl önce Varşova'da bütün Yahudi cemaat toplu toplu 250 aileye kadar inmişmiş. Ama şimdi bu sayı yeniden 600'e çıkmış. Kimse dünyanın başka bir yerinden kalkıp Polonya'ya göçmediğine göre, bu artış, yeni keşfedilen eski kökenlerle ilgili. Burada da, böyle bir durum vardır hep ve son zamanlarda varlığından yeni haberdar olunan Ermeni büyükanne sayısında ciddi artış var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fransızlar ve biz

Murat Belge 28.02.2010

PARİS -

Paris'e geldiğimi dün yazmıştım. Bir toplantıya çağrıldığım için geldim. Bugünlerde bütün toplantılar Kürt sorununu tartışmak için toplanıyor galiba. Ya da ben başka türlüsüne gitmiyorum.

Fransa biraz ya da "biraz"dan fazla tuhafıma gitmeye başladı. Bunun bir nedeni, bize benzemesi; daha doğrusu, bizim ona benziyor olmamız. Bunun normal, doğal bir yanı var: Osmanlı batılılaşması başladığında ve hattâ Türkiye Cumhuriyeti batılılaşması olarak devam ettiğinde, Fransa hâlâ dünyaya "model" olan batılı ülkelerden biri, belki de birincisiydi. Yabancı dil öğrenmek isteyen öncelikle Fransızca öğrenirdi; Paris'in kendisini de, kavramını da, kimse yere göğe koyamazdı. Entelektüel hayatın, sanatın, önemli ne varsa onun başkenti burasıydı. Böyle olunca, biz de, Batı'yı Fransa'dan öğrenerek işe başladık.

Ama başlayınca baktık ve gördük ki, uygun yerden başlamışız. Bizim bir numaralı kaygımız "devlet"! Ne yapıyor olursak olalım, önce "devlet ne olacak" diye düşünürüz. Eh, aslında Fransızlar da öyle. Louis rivayete göre "devlet benim" demiş; 1789'da devletle öteki Louis'yi birbirinden ayırmışlar, ama devletin kendisine ilişmemişler. Tam tersine, Devrimciler, devleti, topluma biçim vermenin başlıca aracı olarak görmüşler; Louis'lerden arındırılmış devleti güçlendirmek için akıllarına gelen her şeyi yapmışlar.

Onun için aramızda üslup birliği var. Bugün de, "laiklik" gibi konularda, başını örtmek falan gibi, ona ilişkin sorunlar sözkonusu olduğunda, Avrupa'da ve genel olarak Batı'da, bize en yakın tavırlar alan ülke Fransa. Gerçi başörtüsünü yüksek öğrenim düzeyinde yasaklamak gibi aşırı uygulamalar yok (biz olduğuna dair yalanlar söylesek de); ama bizim birçok konuda onları örnek aldığımız gibi, bu konuda bizi örnek almak isteyecek Fransız entelektüelleri vardır mutlaka.

Bütün bu yakınlaşmalara rağmen, Fransızlar bizden hoşlanmamaya karar verdiler. Buna ne zaman karar verdiklerini bilemiyorum. Eskiden çok belli etmezlerdi ama Sarkozy ile bu tavır tavana vurdu. Onun bunu "popülizm" diye yaptığı söyleniyor. Bu doğru ise tavır da önceden beri vardı.

Buraya bir gelişimde, konumuz Türkiye'nin AB'ye girmesiydi. Dinleyicilerden biri, sıra sorulara gelince, Asya'daki "soydaş"larımızı sormuştu: Türkiye AB'ye girerse, Kırgızlar, Kazaklar, Özbekler vb. bizim üzerimizden Avrupa'ya –tabii öncelikle Fransa'ya- akın ederler mi? Soyda "akıncılık" var tabii. Böyle olursa, kaç milyon Türk Avrupa'ya girmiş olur?

O zaman doğrusu şaşırmıştım bu akıl yürütmeye. "İleriyi görmek" denen yeteneğin bu kadar gelişmiş insanı şaşırtıyor.

Bu sefer konu Kürtlerdi; ama konuşmacılardan biri bu anlattığımın tersi bir hikâye –ama varılan sonuç aynı- ile gene beni şaşırtmayı başardı. Bu sefer durum şöyle: Türkiye'de şu kadar milyon, Türkiye dışında da şu kadar

milyon Kürt yaşıyor (diyelim on altı milyon). Türkiye AB'ye girecek olursa, bunların on altı milyonu da Avrupalı olacak. Ama İran, Irak gibi ülkelerin AB'ye girmesi hayal bile edilemeyeceğine göre, ötekiler dışarıda kalacak. Yani bu "argüman", Kürtlere bir çağrıydı: kardeşlerimizi dışarıda bırakmayın! Ama sonuç aynıydı: Türkiye AB'ye girmesin.

Aynı oturumda konuşan başka Fransızlar da, Türkiye'nin, şu andaki hükümetinin, niçin Avrupalı olmadığı ve olamayacağı konusunda dahiyane akıllar yürütüldü.

Bunları dinleyince bütün bu akılları Sarkozy'nin yaratamayacağına aklım kesti. Herhalde bu tavır öteden beri vardı ki, şimdi nereye dokunsan birbirinden parlak gerekçelerle konuşuyor Fransızlar ve Türkiye'nin niçin Avrupa'da işi olmayacağını anlatıyorlar. Yazık... Oysa biz onları ne kadar sevmiştik...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermeni Tasarısı

Murat Belge 06.03.2010

Türklerin "ata sporları"ndan dem vurunca akla hemen "karakucak" veya "yağlı güreş" gibi (zeytinyağı sürünerek güreşmek bir eski Yunan geleneğidir tabii) kavramlar gelir.

Görece yakın zamanlarda bunlara Amerika Meclisi'nde 'Ermeni Soykırım Tasarısı'nın geçmesini engelleme" sporu da eklenmişti. Bunun için de "sürünmek" fiiliyle ifade edilecek çeşitli egzersizler yapılıyor ve son anda tasarı engelleniyordu.

Denebilir ki bu sporun heyecanı, "ne kadar son anda " engellenmesine bağlıydı. Ama 2010 yılında, başka spor dallarında "kıl payı" veya "burun farkı" gibi deyimlerle anlatılan bir dar ara ile Tasarı geçti. Dolayısıyla bu spor dalının da sonu geldi herhalde.

Hariciyecilerimiz, Amerika'daki dernekçilerimiz, lobicilerimiz, bundan sonra tenis, badminton ve hattâ lakros gibi dalları deneyebilirler. Bu arada aynı lobileri karıştı uçtan yaparak ömür geçirmiş Ermeniler de kendilerini birdenbire bir boşlukta bulabilirler.

Onlar için de kolay değil, yıllarını adadıkları bir uğraş, bitiveriyor. Tabii bu sonuç onlar açısından "başarı", "happy end" vb, ama ne olsa, bir uğraşın sona ermesi bir boşluk duygusu yaratır. Sabahın gazeteleri ABD elçimizin geri çağrıldığını bildiriyordu. Bugün ne olduysa, aklım hep "sportif" benzetmelerle çalışıyor.

Bu "jest" de bana "artistik buz pateni"nin "zorunlu hareketler" kavramını hatırlattı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İhsan Doğramacı

Murat Belge 07.03.2010

İhsan Doğramacı, günahı ve sevabıyla, bir dönemi temsil eden bir kişiliktir. "Dönem" derken, şu sıralar çoğumuzun sık sık değindiği "kuruluş" yıllarını kastediyorum: Türkiye'de toplam nüfusun henüz yirmi milyon altında olduğu, bunu büyük kısmının kırsal bölgelerde yaşadığı, kentli seçkinlerin, dünya görüşleri ne olursa olsun, birbirini yakından tanıdığı dönem. Doğramacı'nın kuşağı, aşağı yukarı, Cumhuriyet'le yaşıttır; dolayısıyla, formasyonlarını Cumhuriyet'in ideolojik koşulları içinde edinmişlerdir.

"Günah ve savaş" da bu koşulların doğrudan ürünüdür. Dönemin bütün dezavantajları, dönemin kuşaklarına da geçer. Bunun da bir sonucu olarak, yirmilerin çocukları, kırkların gençleri, altmışların orta yaşlıları olarak, başlangıçtaki "klik" havası içinde yaşlanırlar. Aralarına fazla yeni adam katılmamıştır. Gene birbirlerini yakından tanırlar. Onun için de seksenlere dayanıp yüksek öğretimin militarizasyonuna ihtiyaç duyulunca, ihtiyacı duyan, bunun ısmarlanacağı en uygun kişinin Doğramacı olduğunu da bilir. O da hiç gecikmeden, aranan formülle ortaya çıkar.

"YÖK'ün mimarı", evet, Doğramacı'dır; ama seksenlerin YÖK'ü denince aklımızdan geçen pek çok tatsızlığın doğrudan sorumlusu Doğramacı değildir. 1402 gibi yasalarla insanları kesen biçen, o değil, başka bir doğramacıdır. İhsan Doğramacı sadece "militarist merkezîyetçi" sistemi kurmaktan sorumludur; sistemin nasıl çalıştırılacağı işin pratisyenlerinin elindedir. Onun için Teziç'li Sezer YÖK'ünden şimdiki YÖK'e geçilebilmiştir. Yüksek öğretimin bu şekilde merkezîleştirilmesinin nasıl bir felâket olduğu, Türkiye'nin henüz genel olarak düşünemediği bir şey, çünkü "merkezîleştirme" dışında bir değer bilmiyor, tanımıyor.

Doğramacı uzun ömrü boyunca öğrendiği her şeyi Türkiye Cumhuriyeti'nden öğrenmedi. Zeki, uyanık bir adam olarak, başka türlü olguları da kavradı. Bunları, örneğin Bilkent gibi, kendisi için kurduğu bir kurumda uyguladı; ama devletin veya Kenan Evren'in kendisinden böyle bir şey istemeyeceğini çok iyi bilirdi. Siparişe göre iş yapan bir "zenaatkâr" olduğu için, ülkesine YÖK'ü armağan etti.

Bu kişinin adı anılınca, beni en az YÖK kadar Benjamin Spock da ilgilendirir. Gene ilk paragrafta özetlemeye çalıştığım "genç" Cumhuriyet geliyor aklıma. Dil bilen kaç kişi var? Bunların kaçta kaçını Benjamin Spock adında bir doktordan ve onun kitabından haberdar olabilir? Alıntı nedir, çalıntı nedir? Bunun cevabını Yargıtay'da bugün veremiyorsak, Doğramacı'nın iyimserliğini aşırı bulmak mümkün müdür? Sonradan başına böyle işler açacağını sezebilmiş olsa elbette öyle davranmazdı Doğramacı. Ama bu kadar sonrasını göremedi. Tıpkı, ürünü olduğu Cumhuriyet'in de göremediği, hâlâ göremediği, zorla gözüne sokulunca da şaşkınlıktan şaşkınlığa düştüğü gibi.

Doğramacı bu kitaptan ötürü sıkışınca, benim bu söylediklerimi içeren bir açıklama yapmak ve özür dilemek gibi bir yol izlemedi. Gene, ürünü olduğu Cumhuriyet'in klasik savunma yöntemine sarıldı. "Yalandır, iftiradır" dedi. Avukat tuttu. Konu, kendi başına ele alındığında, öyle "avukatlık" bir iş değildi. Avukattan çok "çevirmen" eliyle halledilecek bir işti. Ama Türkiye'de her şey "mahkemelik" olur ve çözüm "resmî" bir "devlet kararı" biçiminde tecelli eder.

Bu da öyle oldu. Yargıtay kitabın çalıntı olmadığına karar verdi! Bunun gerekçelerinden biri de, kitabın bilimsel olmamasıymış. Yani Charles Dickens'ın bir romanını çevirip "David" yerine "Davut" falan yazıp kendi adıyla yayımlayabilirim. Evet, bu Cumhuriyet seçkinleri (ki bir zamandan beri bir "gerontokrasi" karakterine büründüler) kendi dışlarına karşı kendi aralarında dayanışmacıdır. Devlet, kendisine YÖK yapmış adamına el sürdürmez. "Aramızda onca yıllık hukuk var" derler ya, "hukuk"un asıl anlamı da budur bu ülkede.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir tuhaf şiddet

Murat Belge 12.03.2010

İki günde, üç günde bir, iğrenç bir cinayet daha

ekleniyor cinayetler zincirine. Bir süre önce “Garipoğlu”, “Münevver” haberleriyle ülke çalkalanıyordu. Bir insanın işkenceyle öldürüldüğü, ölürken orasının burasının kesildiği, korkunç bir olay. Bir insan bir insana ne kadar kızabilir? Ne kadar kızarsa kızsın, böyle bir şeyi nasıl yapabilir?

Ve yakaland

ıktan sonraki soğukkanlılığı, bütün ailenin. Şimdi kendilerini en hafif tarafından kurtarmaya “konsantre” olmuş halleri.

Derken adam

ın biri, bir kadın öğretmene tecavüz etmeye kalktı. Ne olduysa oldu, beceremedi. Söylendiğine göre o da bu öğretmeni işkenceyle, eziyet ede ede öldürdü. Ünlü fıkrada olduğu gibi “cinsel eylem” ve “cinayet” aşağı yukarı aynı şey olmalı bu adamın zihninde -bu adamın ve pek çok benzerinin.

Arkas

ından, gene bir kadın öğretmeni, ders verdiği sınıfa girerek öldüren adam... Bunda da şiddet dozu ötekilerin gerisinde kalmıyor. Tabancayla vuruyor, ölmüyor mu kurbanı, neyse, bıçakla boğazını da kesiyor. Akan kan gözünü doyurmuştur herhalde. Bu marifeti yirmi çocuğun gözü önünde yapıyor. O yaşta bir çocukken böyle bir olayı, böyle bir manzarayı seyrettiğimi düşünüyorum, ister istemez, midem bulanıyor. Ama midem şimdi bulanıyor; o yaşta çok başka şeyler de olurdu mutlaka. Adam, bir kadını kan revan içinde öldürüyor, ama aynı zamanda yirmi çocuğa hayatları boyunca unutamayacakları bir travma yaşıyor, kimbilir kaç tanesini ruhen sakat bırakıyor!

Bu sayd

ıklarımın üçünde de kurban bir kadın. Böyle olması bu adamlara fazladan bir şevk veriyor herhalde.

Ama bu adamlar

ın tek sorunu “kadınlara karşı şiddet” olmasa gerek. Kadın erkek, insan hayvan, büyük küçük ayırmaksızın önlerine geleni kesip doğrama yolunda aynı azimle çalışacaklarını düşünüyorum.

Bu nas

ıl oluyor, nasıl oldu? Bu kadar nefreti bu insanlar nereden buluyor, nasıl biriktiriyor?

Ald

ığımız gerçek eğitim, aileden olsun, medyadan veya okuldan olsun, benimsediğimiz türden eğitim, şiddete dayalı ve insan hayatına değer vermemeyi içeriyor. “Ben” ve “biz” var bir yanda, öbür yanda “öteki”. Ona karşı yapabildiğin her şeyi yapmak mubah. Yakalandığında “suç” olabiliyor, ama suç olması “mubah” olmasına engel değil.

Anlatt

ığım olayların benzerleri başka yerlerde olmuyor mu? Oluyor elbette. Oluyor ve her an olabilir. Ama özellikle sınıfa girip önce tabanca, sonra bıçakla, on yaşına girmemiş çocuklar önünde insan öldüren kişinin öyle herkeste

bulunmayacak birtakım özelliklere sahip olduğunu düşünmez misiniz?

Diyarbak

ır maçındaki taşlamaların (bunu, memlekete dönünce okuyup, resimlerine bakarak, öğrendim) olabildiği bir ülkede bunlar da olur. “Nefret birikimi” böyle bir şey. O taşları atanların zihninde tek bir düşünce “onlar bize yaptı”... Bu, kendi yaptığını da haklı çıkarıyor.

İyi de, nereye gider bu? Bu memlekette yaşayan T

ürkler Diyarbakır’daki Kürtlerden daha mı hırslı? Bundan böyle Diyarbakır’ın maç yapmaya gideceği her yerde Bursa’nın intikamını almaya yeminli Türkler bulunmaz mı?

Yoksa çö

züm bu mu?

Bireysel cinayetlerde gö

rdüğümüz vahşetin bu siyasî ve ayrıca genel olarak toplumsal şiddetten bağımsız olduğunu düşünemiyorum. 12 Eylül, sözde “terör-bastırma” edebiyatıyla, bu ülkenin toprağına ideolojisinin şiddet tohumlarını -yalnız “ideoloji” değil, pratiğini de- ekerek gitti. Şimdi bütün geçmişin, ama özellikle karanlık 12 Eylül günlerinin hasadını hayatın her alanında biçiyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sıra İsveç’te

Murat Belge 13.03.2010

Amerikan Temsilciler Meclisi’nin komisyonundan Ermeni tasarısı geçince bir yazı yazıp bunu Türkiye Cumhuriyeti’nin bu konuda şimdiye kadar aldığı tavırda ciddi bir değişiklik yapmak için bir fırsat gibi değerlendirmek gerektiğini söylemiştim. Yazıyı yazarken dediğim şeyin olmasını beklemiyordum. Nitekim olmadı.

“Bir fırsat gibi değerlendirmek” ve politikayı değiştirmek... Bunun için gösterdiğim nedenlerden biri (sadece “biri” tabii) şuydu: “...Amerika’nın bunu resmen kabul etmesinin, kendi ağırlığının yanı sıra, şimdiye kadar tavır almayı geciktirmiş bir yığın ülkeyi sarsalaması ve adeta ‘göreve çağırması’dır sanıyorum.”

Nitekim bir iki gün sonra İsveç parlamentosu da bir tasarı geçirdi. Devamını bekleyeceğiz.

Bu işin parlamentolara kalması başından beri bana absürd görünür. İyi de, ne yapsın bu ülkeler? Bunu yapmalarının nedeni de biziz. Bu esnemez inkâr politikası karşısında, onlar da, “Bu olmuştur. Olduğunu biliyoruz” demek için bu yönetimi seçmek durumunda kaldılar. Türkiye’ye savaş ilân edip bunu da “mütareke koşulu” mu yapsalardı?

Evet, şimdi bu aşamadayız. Değindiğim o yazıda “zorunlu hareketler” diye nitelediğim şeyleri yapmaya başladık. “Artistik Buz Pateni”nde parende atıyorsun, “piruet” yapıyorsun, falan. Bu piste çıkınca, “Elçi’yi geri çağırma” denen “zorunlu hareket” var. Sonra, anlaşılan, “serbest hareketler”e geçiyorsun. O zaman ne yapıyorsun? Bir kere, Elçi’yi geri gönderiyorsun...

Göndermeyip ne olacak? ABD ile diplomatik ilişkilerimizi kesecek miyiz? Bunun iyi olacağını, doğru olduğunu söyleyecek birileri de çıkar bu toplumdan, bugünkü haliyle. Hattâ söyleyecekler arasında birkaç (emekli) general de bulunabilir. Özellikle o kesimden öfkeli çok, Amerika'ya, darbe yapma özgürlüklerini kullanmalarına destek vermediği için. Onların arasından Rusya, Çin ve İran'la yakınlaşmamızı salık veren bile çıkmıştı. Yeter ki Avrupa'dan uzak duralım ve zinhar demokratikleşmeyelim.

Evet, Amerika ile diplomatik ilişkilerimizi kesince ne olacak? Dünden beri, İsveç'le de kesmemiz gerek. Ama bu kadar değil ki. Çoğu Avrupalı, daha bir alay ülke var, benzer şekilde, "Evet, bu oldu" anlamında karar çıkarmış. Daha fazlası da, dediğim gibi, yolda. Hepsile kesecek miyiz ilişkilerimizi? O zaman herhalde Kuzey Kore'den beter bir duruma geliriz dünyada.

Safiyetle bir şey soracağım: hükümetimiz, tarihçilerden bir komisyon kurulmasını ve bu konuyu araştırmasını öneriyordu, bir çözüm önerisi olmak üzere. Bunların tarihî abesliğini falan bir yana bırakıyoruz –bu, "çıkacak sonucu kabul edeceğiz" demek değil midir? Peki, ya o komisyon bugün ABD Temsilciler Meclisi ya da İsveç Parlamentosu'nda görülen sonuca paralel bir yargıya varırsa ne olacak?

Komisyonadaki Türk tarihçileri "geri çağıracağız" herhalde. Üstelik, devlet ve hükümetler bu tavrı sürdürdükçe, o komisyona girmiş "Türk tarihçiler" kimler olacak, neyi savunacak vb?..

Gelgelelim, hükümet (bu ya da başkası) şunu düşünüyor, bunu düşünüyor, memlekette bu demagoji, bu çığırtkanlık, bu sorumsuz ajitasyon sürüp giderken, "Arkadaşlar, bu politikayı değiştirmeliyiz" demeye kim cesaret eder? Yani, birilerinden "oy almak" durumunda olan kim bunu söylemeyi göze alır?

Yani, demokrasi ve medeniyet, yalnız niceliklerle çözülecek bir şey de değil. Aynı zamanda bir "eğitim düzeyi" sorunu. Ama o düzeyin bir türlü oradan yukarı çıkmasını kimin engellediği de ortada.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerilim ticareti

Murat Belge 14.03.2010

Deniz Baykal bugünlerde küçük bir rötuş yaptı, politikasında; ya da bana öyle geliyor. Birçok yazar, siyasî yorumcu, Baykal'ın bu dönemde tutturduğu politika ile seçim meçim kazanamayacağını yazdı. Bu, oldukça yaygın bir yargı. Tekrarlanması, CHP içinde gidişattan tedirgin olanları telaşlandırmaya yarayabilir, ama Baykal'ı etkilemesi bana çok zor görünüyor.

Çünkü bu zaten Baykal açısından bir "haber değeri" taşımıyor. "CHP seçim kazanamaz" mış! Bir de kazana mıydı? Bunu söyleyenler, "Böyle yapmazsa kazanır"ı ima ediyorlar. Muhtemelen Ecevit'in CHP ile seçim kazandığını düşünüyor, onun için böyle bir ihtimale prim veriyorlar.

Bu doğru tabii. Üstelik Ecevit de sosyal-demokrat, yani sosyalist bir kişi değildi; devletçilik ya da milliyetçilik bakımından memlekette hiçbir CHP'liden geri kalmazdı. Buna rağmen ve CHP'nin başında, seçim kazanabildi.

Bence o özel bir konjonktördü. "Solculuk" adına, oldukça kaotik bir kıpırtı vardı, bunun kaotik olması da kaçınılmazdı o günlerin entelektüel atmosferinde. Bu kıpırtı askerî darbeyle durdurulmuşken, Ecevit darbeyle işbirliğine girmeyi reddetmiş, bu nedenle de istifa etmiş, yani elindeki mevkii bırakıp gitmişti (çok alışılmış bir eylem biçimi sayılmaz buralarda). Bunları yapan adama, bu toplum, ilk seçimde en yüksek oy oranını armağan etti –hem de herkesin onu "solcu" sandığı bir ortamda.

Ama Halk Partisi bununla da fazla değişmedi, çünkü onu "Halk Partisi" yapan toplumsal tabaka değişmemiştir ve değişmemekte direnecekti.

Daha sonra neler neler oldu: 12 Eylül, SHP, SODEP vb. Bütün bu dalgalar gelip geçtikten sonra, Halk Partisi, 1990'larda olması beklenenden çok 1930'larda varolana yaklaşıp olarak, yapısını korumuş durumda, siyasî yelpazemizde yerini koruyor.

Sanırım Baykal da bunları çok iyi anlıyor ve değerlendiriyor. Buradan başka bir şey çıkmayacağının farkında. Kendi elinde olanları da, kendisi kadar, biz de biliyoruz. Tarık Buğra'nın Edebalı'sından "Anadolu sosyalizmi"nin "temel ilkeleri"ni süzüşünü birlikte seyretmiştik. Bunlarla gelebildiği yer, şu olamayan darbeye ortam hazırlamak için koparılan kıyametin partiyi getirdiği yerin yanında, hiçbir şey değil. Ama bütün bu gerilim de, CHP'yi oyla iktidar yapacak oranlara ulaştırmıyor.

Onun için aklının bir yerinde hâlâ "halk", "oy" falan gibi nosyonlar taşıdığı kuşkusunu uyandıran Kılıçdaroğlu'nu azarlayıp (şu önderlik karşısında ondan dahi medet umanlar da çıkabilir üstelik) bu gibi "demokrasi" etiketli öteberiye kapıları kapatıyor. Ama Dursun Çiçek'in imzasının sahilliğinin iyi incelenmesini istiyor. Başbuğ hakkında ağzını açıyor, şimdiye kadar açmadığı gibi. "Boru"dan ve "kâğıt parçası"ndan dem vuran Başbuğ karşısında Baykal'ın bir şikâyeti, rahatsızlığı olmamıştı. Ama şimdi var, çünkü sanırım Başbuğ ile hükümet arasında bir "anlaşma", bir "detant", bir "modus vivendi" olduğundan şüpheleniyor. Bu olursa, maazallah, gerginlik azalır. O zaman Baykal ve CHP ne yapabilir?

Hiçbir şey yapamaz. Onun için ya darbe olmalı, AKP böylece iktidardan uzaklaşmalı. Bu, CHP'ye kapı açar, kendiliğinden. Ya da, hiç değilse, TSK'nın başında "Bu adam alimallah darbeyi de yapar" diyeceğimiz bir adam bulunmalı. Sonunda darbeyi o da yapamasa bile, bir darbe-öncesi durum süreklilik kazanır, Baykal da böylece kendini ve partisini besleyecek ortama kavuşur.

Yakınlarda seçim yapılacak. 2007'deki gerilim AKP'yi neredeyse yüzde 50'ye getirdi ama CHP de gerilemedi. CHP'nin toplumda bir "varlık" olması, böyle bir gerginlik atmosferinin varlığına bağlı.

Yani Deniz Baykal tarihî partisinin tarihî kısıtlamalarının yeterince farkında. Bundan kendisini sorumlu tutmasına da gerek yok, kaç yıllık parti bu. Baykal, varolan koşullar ve imkânlar çerçevesinde, sanırım kendisini eleştirenlerden daha gerçekçi düşünüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medya sırları açılıyor

Murat Belge 16.03.2010

Ergun Babahan'ın Neşe Düzel'le konuşması devam ediyor, ama dün yayımlanan kısımdan sonra tamamlanmasını beklemeden ben de bu konuda birkaç şey söyleyeyim diye düşündüm. Medya-ordu ilişkileri hem bütün toplum açısından son derece önemli, hem de bizim gibi medyanın içinde (tamamen ya da kısmen) olanlar açısından, son derece ilginç.

Bu çarpık ilişki, tarihimizde çok gerilere uzanır. Militarist modernleşme biçiminin kaçınılmaz kıldığı "her şey vatan için" anlayışı burada da kendini göstermiştir.

Son dönemde, yargıç ağzından çıktığı aktarılan "sözkonusu olan devlet çıkarıysa, gerisi teferruattır" sözü (ve çeşitli versiyonları) bir medya mensubunun ideolojisini de pekâlâ yansıtabilir ve bir yargıca yakışmadığı gibi işi

medyada doğru bilgi üretmek olan birinin ağzına da yakışmaz.

Medyanın içinde yeri olanlar için bu konunun dedikodu değeri, herkesin izleyip gördüğü gibi, bir hayli yüksek. Bu konu medyaya düştü düşeli, kim nerede, tutuklanan medya mensupları listesinde mi, kokteyl davet listesinde mi, ortalık birbirine girdi. Tabii bir kesimin birinci işi, ortaya böyle bir bilgi düşünce, onu geçersizleştirmek üzere yazmak. "Ben o tarihte bilinmezdim, ünlü değildim. Benim adım orada nasıl olabilir" diye soranlar oldu. İkinci adım tabii "Bu böyle olduğuna göre, bu da külliye yalandır" demek.

"Yalan" olması hepimizin çıkarına tabii; hani, stadyumuna gidecek olanların da işine gelir.

Ortam böyleyken, Ergun Babahan kalkmış, "Şu işler şöyle olurdu, bu işler böyle olurdu" diye bir şeyler anlatıyor.

Asker birilerine birileri hakkında talimat verirmiş, o birinci birileri ikinci birilerinin toplumdaki prestijini hak ile yeksan etmek üzere yazılar döşenirmiş... Zaman zaman, "böyle şeyler oluyor" deyip, bu sefer de "paranoyak" olmakla suçlandığımız işler.

Kişiler aynı kişiler, ne hikmetse! Onun için, "mesleğin içinden" bakıldığında, ortada yeni bir şey yok da diyebilirsiniz. Evet, aramızda iyi kötü bilinen durumlar bunlar; ama toplumun bunlardan haberdar olmaması gerekiyor. Onun için bunlar anlatılmamalıydı; Neşe Düzel sormamalıydı; Ergun Babahan cevap vermemeliydi.

Bakın, bazı meslek mensupları nasıl sıkı sıkı "yen içinde" tutuyorlar olup bitenleri (gerçi orada da "sızma"lar oluyor ya).

Şimdi ne olacak, bu medya dedikodularının arkası önü nasıl alınacak?

Gırgır bir yana, medya bu konularda gırtlığına kadar pisliğe batmıştı, temizlenmesi gerekiyordu; başka mesleklerle kıyaslandığında, bu işlerin böyle gittiğinin bilgisinin ilkin burada patlaması da doğaldı. Medya, bir tür "vatan kurtarıcılığı"nın sonuçlarını görüp bunun dışına çıkmaya karar verince (bu kararı bütün medyanın vermesi gerekmiyor. Ama "Ben bunu yapacağım" diyen bir gazetenin çıkması çok şeyin değişmesine yetiyor) böyle bir şeyin devamının geleceği de tahmin edilebilirdi.

Ayrıca, sorun yalnız "medyada temizlik" değil elbette. Toplumun, topluca temizlenmesi gerekiyor.

Ama kirletmeyi yaratan koşullar buhar olup havaya karışmadı. O koşulların da, ürünlerinin de, savaşan silahşorları hâlen ortada. Onun için, öyle çok düz bir arınma, yıkanma, paklanma süreci olmayacak bu.

Bakalım Ergun daha neler anlatacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şecaat arzında arızalar

Murat Belge 20.03.2010

Tayyip Erdoğan'ın kaçak çalışan Ermenileri kapıdışı etmek hakkında söylediği sözler için El Pais "kaba bir tepki" demiş. O söylem karşısında kullanılabilecek pek çok sıfat var (hiçbiri sevimli olmayan), ama, evet, belki hepsinden önce bu "kaba" sıfatı yerine oturuyor.

Bugünkü (cuma) Taraf 'ı okuyorum. İlk iki sayfada Amberin, Yasemin ve ben bu konuyu ele almışız; sonra Alper Görmüş geliyor; Etyen bu "kovma" söylemini enine boyuna analiz ediyor;

Taner Akçam, önceki güzel yazısını bu sefer Amerikan Kongresi'nde "soykırım" kelimesine karşı verdiğimiz kahramanca savaş üstüne yazısıyla devam ettirmiş (bu gazete "yandaş" ya, onun için herkes Erdoğan'a böyle yandaş yandaş yazılar yazmış). Nilüfer başka konuda yazmış ama buna da değiniyor.

Saydığım bu yazılarda ve başkalarında ele alınan bir tema var: bugün Erdoğan, dün ve yarın başkaları, Ermeni konusu, özellikle 1915 odaklı olarak açıldığında, "Türkiye adına" yaptıkları konuşmalarda, "kaba"nın da ötesine geçen, düpedüz "vahşi" denmesi gereken bir üslûp tutturuyorlar. Bunların görünürdeki amacı bildiğimiz inkâr politikasını sürdürmek olmalı.

Ama bu üslûp tutturulunca, söylemin hiçbir inandırıcılığı kalmıyor. Çünkü böyle bir üslûbun gerisinde, ancak, "O gün gerekiyordu, yaptık; bugün gerekirse gene yaparız" tutumu yatıyor olabilir. Böyle düşünenler bu toplumda kaçta kaçlık bir oran tutar, bilemiyorum, ama pek azımsanır bir oran değil gibi görünüyor. Kaldı ki, oran küçük de olsa, böyle bir tutumun varlığı, telaffuz edilebilir olması, yeterince vahim. Böyle bir şey var, üstelik yaygın, çünkü tepeden, yani devletten destek görüyor: eğitim aygıtı kanalıyla, belirli yargı kararlarıyla, devletçi medyanın, iletişim araçlarının yayınıyla vb. Bunlar işi iyiden iyiye vahimleştiriyor.

Konu sokağa indikçe, Ermeni konusunun çözümü Yasin Hayallere, Ogün Samastlara havale edildikçe, bayrakla resim çektiren, bu adamlar için şarkı besteleyen kişilere geldikçe, manzara adamakıllı ürkücü bir hale geliyor. Ama belli ki o "tepedekiler" bu manzaradan tedirgin değil. Oluşturmak ve yaymak, toplumun tamamına benimsetmek istedikleri milliyetçilik tarzı anlaşılan bu. Ama bu tarz, bu üslûp, bu toplumun ve herhangi bir toplumun, kolay kolay üzerinden atamayacağı bir ilkellege, bir vahşete mahkûm edilmesi demek.

Ve "kaba"lığa... El Pais 'in Başbakan'ın konuşması karşısında söylemek gereğini duyduğu o değerlendirme, bu gibi sorunlar sözkonusu olduğunda, Başbakanlık görevini üstlenmiş bir yurttaşımızın da sokakta geçerli "değer yargıları"ndan pek fazla uzaklaşmadığını gösteriyor. Bu belki Tayyip Erdoğan'ın popüler bir politikacı olabilmesini de kısmen açıklayabilecek bir durumdur. Ama aynı zamanda ve aynı nedenle tehlikeli bir durumdur. "Popülist" siyasî önderler biliriz: onların "halkın nabzını" iyi tuttuğu vb. söylenir. Ama öyle durumlarda bir "bilinçli yönlendirme, kullanma" keyfiyeti vardır. Oysa burada doğal bir "nabızlar uyuşması" var. Toplumsal ortak payda, "O gün yaptık, gene yaparız" dolaylarında bir yerlerde kuruluyorsa, bu uyuşma tehlikeli görünüyor.

Erdoğan ve AKP iktidarı birçok olumlu iş yaptı; bugün de, biçimlendirilen "anayasa değişikliği" önerileri ve başka şeylerle bu olumlu icraatı sürdürüyor; ama bu tür "faul"lerin sayısı da artmaya başladı. Başbakan kaçak Ermenileri kapıdışarı etmekten söz etti. Hemen arkasından Çanakkale törenlerinde ipe sapa gelmez yeni sözler savurdu. Oysa bu memlekette "hamaset"in sahipleri var. Bu sahipliği onların elinden almaya çalışmakla olsa olsa bu toplumu "çıkışı olmayan hamaset"e mahkûm edersiniz. Bu toplumun ihtiyacı ise, her şeyden önce, düşüncesini bilgiye ve mantığa oturtmayı öğrenmek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan

Murat Belge 21.03.2010

Başbakan bugünlerde yeniden yedi düvelle kavgaya girdi. Bir cephede Çanakkale'ye çıkarma yapanlarla dövüşüyor, öbür cephede 1915'te kıyılanlarla ve ayrıca bu işin kötü bir iş olduğunu söyleyenlerle. Bir bakıma, hâlâ Birinci Dünya Savaşı ortamında yaşıyoruz. Yaşamamız da normal, çünkü o yılların sorunlarını aşmak için gerekeni yapmadık. Başbakan'ın bugünkü kavgalarını da aşmamak üzere.

Bizim gibileri hedef alan "Türkiye'nin avukatı ol!" sözü ciddi endişe verici bir yaklaşım sergiliyor. Dünyada doğru olarak ne görüyorsam, onu savunurum. Neyi, hangi doğruyu savunacağımı da Tayyip Erdoğan'dan öğrenecek değilim.

Çanakkale konuşmalarında tarih nosyonundan uzak veya tarihte olanları Milli Eğitim Bakanlığı ruhsatlı ders kitaplarından öğrenmiş bir adam gibi konuştu. Bizden özür dilemesi gerekenler (Çanakkale'ye saldırdıkları için) bize iftira ediyormuş (Ermenileri öldürdük diye).

Birinci Dünya Savaşı'ndan söz ediyoruz. Britanya-Fransa-Rusya üçlü itilafı Almanya ile savaşta Akdeniz'de Alman savaş gemilerini kısıtıyorlar. Alman gemileri Çanakkale Boğazı'nın ağzına kadar kaçıyor. 10 Ağustos 1914'te boğazdan geçme izni vererek bu gemileri kurtarıyoruz (Enver'in oldukça karakuşî emriyle). Durumu kurtarmak için de "satın aldık" diyoruz. Alman denizciler kafalarına fes geçirip Osmanlı oluyor. Ama Osmanlı'dan fikir almadan, 29-30 ekimde, başta Odessa, çeşitli Rus kıyılarını topa tutuyorlar. Osmanlı Rusya'ya savaş falan açmış değil. Yani bu, küçük çapta ve erken bir Pearl Harbor. Başbakan'ın bizim gibilerden avukatlık yapmamızı istediği olayın başlangıcı böyle. Bombardımandan sonra, 1 kasımda Rusya, 5 kasımda Britanya ve Fransa, Osmanlı'ya savaş ilan eder. Ne yapsalardı? Çiçek mi gönderselerdi?

İtilaf Kuvvetleri'nin Çanakkale'ye ilk saldırısı 19 Şubat 1915'tedir. Savaş, Batı Cephesi'nde, siperlerde kilitlenmiştir. Bu durumu aşmak için (Churchill'in planıyla) doğuda "manevra savaşı" başlatmaya karar vermişlerdir. Çanakkale'ye saldırmalarında savaş hukukunu çiğneyen hiçbir şey yoktur. Onun için, hangi nedenle bizden özür dilemeleri gerektiğini anlamış değilim. Başbakan, Viyana'ya iki kere sefer yaptığımız için Avusturya'dan özür dilemeyi, ayrıca Budapeşte, Belgrad, Sofya vb. bütün bunlar için özür dilemeyi düşünüyor mu?

Ermeni Kıyımı konusunda düşündüklerimi bir kere daha anlatmama gerek yok da, konuşmanın o kısmında da izlemekte zorlandığım bir mantık var: Çanakkale'de savaşıyoruz 1915'te; "Böyle bir dönemde Türkiye'yi soykırım ile değerlendirmek ve yargılamak isteyenler öncelikle bunu bilmelidirler, bugünü anlamalıdır. Türkiye bugün tüm dünyada barış ve adalet için..." vb.

Birinci kısımda ne diyor? "Çanakkale'de işimiz vardı, başka yerde kıyım yapamazdık" mı demek istiyor? Yoksa, "zor zamanda böyle işler yapsak da üstünde durmaya değmez" anlamında, gene o "arkamızdan vurdular" edebiyatı mı? O durumda, Sivas'ın, Tokat'ın, İzmit'in Ermenilerine ne oldu?

Ya aynı cümle içinde "bugün"e geçişin mantığını nasıl anlamalıyız? Bugün öyle davranıyor olmamız, 1914-18 arasında olanların olmadığını mı kanıtlar? "Biz şimdi iyi yoldayız. Bizi taciz etmeyin." Bunu mu söylüyor Başbakan? İyi de, bugün ne olduğunu tartışan yok, ama bütün dünya "geçmişinizle yüzleşin" diyor. Bunu doğru yapmadan "bugün"ü doğru kurmanın da imkânı yok. Olmadığı, Türkiye'nin "bugün" devam eden sorunlarından, dün cereyan etmiş sorunlarından (Sivas, Çorum, Maraş kıyımları, Kürt sorunu ve Diyarbakır hapishanesi, 1 Mayıs ve daha neler, neler –sonunda da Ergenekon), ayrıca da Başbakan'ın çeşitli konuşmalarından, özellikle şu yeni, Ermeniler konulu sözlerinden belli.

Başbakan Erdoğan'ın, söylediğini düşünerek söylemek üzere, kendine çekidüzen vermesinin zamanı geldi. Önce bunu algılaması, sonra da bilgi ve mantığa dayanarak konuşmak için çaba göstermesi gerekiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Referandum

Murat Belge 23.03.2010

Bu sabah bir ara televizyona baktığımda AKP'nin "anayasa değişikliği" önerilerinin açıklandığını gördüm. Bu arada, madde sayısı da yirmi altıya çıkmış. Bizde de Amerika gibi kısa anayasa kültürü olsa, yirmi altı madde rahat rahat anayasanın tamamı da olabilirdi.

Bunu geçirecek sayının parlamento içinde bulunabileceğini tahmin etmiyorum. AKP'nin kendi sayısının yetmediği belli. BDP'den destek alabilir ama galiba bu da yetmiyor. CHP ile MHP'nin olumlu davranmasıysa mümkün değil. Özellikle CHP, hükümetin tavrı neyse onun tam karşıtı tavrı almaktan başka bir politika düşünmüş, oluşturmuş değil. Dolayısıyla, "ilahi adalet'in de yardımıyla, şimdi 12 Eylül Anayasası'nın değiştirilmesine karşı çıkacak; sonuç olarak demokratik ve makul olan AKP önerilerine savaş açacak.

Dolayısıyla da bu önerileri sonuçlandırmak ve anayasa değişikliğini gerçekleştirmek referanduma kalacak gibi görünüyor. Peki, referandum bunu sağlar mı?

Referandumdan olumlu sonuç alınması, yarıdan fazla olumlu oya bağlı. AKP'nin şimdiye kadar aldığı en yüksek oy oranı da böyle bir noktaya varmadı. Ayrıca, 2007 seçimlerinden bu yana bu oyların düşüşe geçtiğini gösteren birçok belirti var. Tabii referandum gibi bir oylama, partilerin oy oranlarına indirgenemez, öyle düz bir ilişki kurulamaz, ama ne olsa, biri öbürü hakkında (yani seçim, referandum hakkında) bir fikir verir. Bu çerçevede bakınca, anayasa değişikliğinin referandumda onaylanması ihtimalinin oldukça düşük kaldığını düşünüyorum.

Daha doğrusu, bunun Türkiye seçmeni açısından bir "olgunluk sınavı" gibi bir şey olduğu görüşündeyim. Medenî dünyanın muhtemelen en kötü anayasasının geçerli olduğu bir ülkede yaşıyoruz. AKP'den gelen değişiklik önerileri, yukarıda söylediğim gibi, makul ve demokratik. Türkiye'yi Avrupa Birliği standartlarına yaklaştıracak nitelikte bir paket. Gerek askerî, gerek sivil (HSYK düzenlemesi gibi) bürokrasi konusunda yapılması zaten gereken şeyler öneriliyor.

Ama referandumda oy verecekler bunları düşünerek mi oy verecekler? Bu toplumda bugün yaşanana had safhada gerilim ve cepheleşme ortamında, sorunlara, konulara bu gözle bakılmıyor. "Bu hükümet bunu istiyor..." Öyleyse, "bu", her neyse, kötü olmalı. Kötü olduğuna göre, ne yapıp edip engel olmalı. Özellikle CHP canibinde "düşünce" denen şey bununla sınırlı. Ama, öte yandan, partinin davranış mantığı oradaki "seçmen"in mantığı olmak zorunda değil.

Bu anayasa yapıldığından beri herkesin eleştirdiği bir şey oldu. Halkın kulağının bu eleştirilerle dolu olması şaşırtıcı bir durum değil. Aynı zamanda, neredeyse otuz yılımızı da bu anayasa ile geçirdik. Çoğunluğun bu durumdan çok rahatsız olmuş gibi bir hali görünmüyor. Onun için bir tahminde bulmak zor. "Bu anayasa, bu yüzkarası, mutlaka değişmeli; ben de bunun değiştirilmesinde pay sahibi olmalıyım" diyecek mi insanlar, ne kadarı, kaçta kaç, bunu diyecek?

AKP'nin iyi yaptığını kötü yaptığından ayırdetmek isteyenlerin oranı nerelerde?

2007 seçiminde TSK'nın, Genelkurmay'ın demokrasiyi katletmeye yönelik davranışları normal koşullarda AKP'ye oy vermeyi düşünmeyecek birçok insanı ona oy vermek üzere sandık başına koşturmuş olmalıdır. Bu, bilinçli ve olgun bir davranıştı. Ama şimdi bu anayasa değişikliği ortamında böyle siyah-beyaz denebilecek bir karşıtlık yok; yani doğrudan doğruya demokrasiyi tehdit eden bir durum yok. Onun için de olası referandumun sonuçları hakkında bir tahminde bulunmakta zorlanıyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mutabakat' masalı

Anayasal değişiklik önerilerinin neler olduğunu ayrıntılarıyla değilse de genel çizgileriyle öğrendik. Olması gerekli olan şeyler. "Yeterli olmasa da gerekli" dediklerinden. İlgili tarafların bu konuda görüşleri de olumlu. Örneğin AP raportörü bunların iyi öneriler olduğunu söylemiş (yalnız ben *Taraf*'tan başka gazetelerde bu haberi görmedim. Eh, onların işi önerilerin kötü olduğunu göstermek olduğuna göre, böylesi normal sayılmalı). Bu değişikliklerin gerçekleşmesinin Türkiye'yi hukuk alanında dünya standartlarına daha fazla yaklaştıracığı, hukuk konularına kafa yoran herkesin kabul edeceği bir durum.

Muhafazakâr cephe, öncelikle medyacaları yoluyla, bu girişimi mümkün olan her noktada eleştirmek, karalamak üzere paçalarını sıvadı. Söylenenlerden biri "mutabakat". Şu dönemde olduğu gibi, terimlerin, kavramların anlamını kaybettiği bir dönem yaşamadık. Şimdiye kadar, genel cehaletten, bu terimleri, kavramları yanlış öğrenip yanlış kullandığımız için bir ideolojik kargaşa içinde yaşırdık. Bu dönemin özelliği bunların yanlışlıkla değil, kasten çarpıtılması, saptırılması.

"Mutabakat", evet, siyasî kültürde önemli ve olumlu bir anlayışın adıdır. Kâğıt üstünde bakıldığında, her zaman, olması olmamasına tercih edilecek bir şeydir. Ama mutlak bir tanımı da yoktur. Ayrıca dünyada her durum, hele şu andaki Türkiye'de varolan somut durum, öyle kâğıt üstünde yazılı durumlara benzemiyor.

CHP'nin üzerinde anlaştığı siyaset, "mutabakat"ın olmamasını birinci koşul haline getiren bir siyaset. MHP onun kadar "ne olursa olsun, her konuda mutabakatı reddedeceğiz" demiyor belki, ama çoğu somut durumda onun tavrı da ötekinden farklı olmuyor. Yüksek Yargı adına konuşanların tutumları da belli. Yeniden saymaya gerek olmayan bir yığın konuda bu tutumlarının sonuçlarını biliyoruz.

Bu koşullarda, kiminle mutabakat, nasıl mutabakat? "A" konusunda mutabakat, "B" konusunda mutabakat elde etmek üzere görüşme başlatmadan önce, "herhangi bir konuda bir mutabakat sağlanmasını önleyeceğiz. Siyasetimizi bu temel üstüne oturtacağız" diyen (bunu dediğini zaten hiç saklamayan) birileriyle nasıl mutabakat olacak?

"Efendim, anayasa gibi bir konuda mutabakat olmadan olmaz" diye suret-i haktan görünüp tavsiyede bulunan insanlar, yazarlar, bir zahmet, bunun nasıl olacağına dair birkaç ipucu da verseler iyi olurdu. "10 Derste Deniz Baykal'la Mutabakat Sağlamak" kitabını bir yazan olsa, satış rekorları kırar, köşeyi de dönerdi ama bu kitap henüz yazılamadı.

Bu aynı zevat, AKP'ye yönelttikleri eleştirilerin birazını CHP ve MHP'ye yöneltseler, "Şu maddelerle ilgili bu 'istemezük' tavrınız son analizde ülkeye zarar veriyor" deseler, daha "demokratik" bir tavır almış olmazlar mıydı? Onların bu "mutabakat reddiyesi" normal ve demokratik; onlar bu tavrı sürdürünce "O halde referanduma gider ve toplumdan onay isterim" demek anormal ve anti-demokratik.

Aslında AKP'nin derdi Yargı'yla ilgili iki üç maddeymiş, gerisi paketi sevimli göstermek için konmuş garnitürmüş... Evet, öyle tabii. Ya nasıl olaydı?

"Yargı bağımsızlığı" kavramını Türkiye gibi anlayan ve uygulayan kaç ülke gösterebilirler, demokratik dünyada? Şu anda zaten haddinden fazla bağımsız davranan ve bağımsızlığı "hukuktan bağımsızlık" olarak yorumlayan çeşitli mahkeme kararlarının benzerlerini demokratik dünyanın neresinde bulabilirler?

AKP'nin önerdiği değişiklikler Türkiye'yi Avrupa Birliği'nin normlarına yaklaştırmaya hedefini de içeriyor. Muhalefet, öncelikle CHP ve Yüksek Yargı, canla başla, Türkiye'yi Avrupa'nın uzağında tutmaya çalışıyor.

Bu neye benzetilebilir

Murat Belge 28.03.2010

Bürokratik "müesses nizam"ın ve yaşaması için orada bir kovukta yerleşmiş olmanın zorunlu olduğuna inanmış taraftarlarının AKP'ye karşı aldıkları tavırlara baktıkça şaşımaktan kendimi alamıyorum. "Bu ne şiddet bu ne celal?" diyorum ister istemez. Taa başından beri, "ne yaman" seferberliktir bu!

Bunu neye benzetebiliriz ya da ne olsa bunun gibi olurdu, diye düşünüyorum bazen. Olacak bir şey değil, tamamen bir fantezi olarak söylüyorum da, söz gelişi 1968 sonrasında veya yetmişlerin bir evresinde Türkiye'de bir komünist rejimin iktidara gelmesi mümkün olsa, herhalde ancak ona benzetebilirdik.

Nitekim, şimdi AKP iktidarına karşı harekete geçirilen mekanizmalardan biri, yani "Ergenekon" namıyla tanıdığımız örgütlenme de bu "tehlike"ye karşı yaratılmamış mıydı? Birkaç taktik revizyonla, aynı mekanizma, vatani AKP'den kurtarmak üzere devreye sokulmadı mı?

"Komünizmin iktidara gelmesi" diyorum; bu bir fantezi tabii, fantezi olmasına; ama nasıl olduğunu da bir düşünmeli: yabancı bir işgal sonucu mu, halkın çoğunluğunun tercihiyle mi? Bunun benim için, benim gibi düşünenler için bir anlamı ve önemi var ama bizim "müesses nizam" kadroları için ya da Soğuk Savaş'ın Amerika'sı için çok fazla farketmezdi. Örneğin İtalya'da komünizm kurulacak olsa, bunu herhalde Sovyetler Birliği'nden yola çıkacak Kızıl Ordu yapmayacaktı. İtalya'nın kendi güçlü komünist hareketi, Parti'si vb. vardı. Ama Gladio örgütü ne türlü olursa olsun, komünizmi alaşağı etmek için kurulmuştu. Kimsenin "bunun böyle olmasını halk istediğine göre ilişmeyelim" demeye niyeti yoktu. Bizim memlekette de, öyle veya böyle olması, "müesses nizam" açısından bir şey fark ettirmezdi. Hem zaten, burada her şey, toplumun tercihi ve onayıyla gelecek bir sol rejimi durdurmak üzere planlandı ve örgütlendi.

Bunun çok fark etmemesinin başlıca nedeni, "müesses nizam" açısından asıl önemli soru'nun kimin iktidar olacağından önce kendisinin iktidardan uzaklaştırılmasıdır. Bu uzaklaştırma işi, halkın isteğiyle mi oldu, halk durumdan hoşnut mu, yoksa durum böyle değil mi, bunlar son analizde "taktik"le ilişkili olarak bir önem kazanabilir ancak, ama aslen ikincil sorulardır.

Herhangi bir şekilde komünist bir rejim kurulsaydı, CHP ile MHP, medya, bürokrasi, yani asker ve sivil kollarıyla devlet kolları, şimdiki gibi çalışırlardı, bunu yıkmak için.

Ama bu şimdi olanı öyle görmeleri için nedenleri de var. Bu hükümetin temsil ettiği kitlelerin ülkedeki iktidarın belirlenmesi hakkında herhangi bir etkisinin olması planlanmamıştı. Onlar, büyüklerinin haklarında iyi şeyler söyleyeceği ("bizim halk aslında çok vefalıdır, gayretlidir" vb.) iyilik etmek üzere dernekler kuracağı (Çocuk Esirgeme Kurumu, Fukaraperverler Cemiyeti vb.), her zaman adam olmayı öğreteceği (yakaladığı ölçüde okulda, askere geldiği zaman, her türlü iletişim aracıyla vb.), öğretmezse sıkılıp söyleneceği ("Bu millet adam olmaz"), her zaman şekil verilmesi gereken, balmumu gibi bir kalabalık, bir kitleydi.

Türkiye'nin feodal denebilecek bir geçmişi yok. Onun için çeşitli Avrupa toplumlarında gördüğümüz ayrıntılı ve derin sınıf farklarının burada olmaması gerekir, mantıken. Ama gerçek durum bu "teori"ye pek uymuyor galiba. Avrupa'daki, aristokrasi ve serf aşamasından başlayıp yapılaşan, tarih içinde "burjuva" ve "proleter" kutuplaşması çerçevesinde yeniden biçimlenen sınıflaşma farkları hâlâ da yok belki. Ama "devletlû" ile "reaya" arasındaki uçurum bunlardan aşağı kalmıyor. Avrupa'nın sınıf farkları bir yana, Hindistan'daki kastları da aratmıyor.

Ne olsa bu toplum, köleliği lağvetmek zorunda kalınca, "besleme", "ahretlik", "evlatlık", geleneğini başlatma ferasetini göstermeyi başarmış bir toplum.

Yukarıda söylediklerimi bir daha düşününce, mücadele edilen komünist bir rejim dahi olsa, ona duyulacak nefretin şimdiki hükümete ve temsil ettiklerine duyulan nefret kadar keskin ve yakıcı olamayacağı aklıma geliyor. Bu şimdiki "ayaklar baş oldu" öfkesinin varlığını hissetmemek mümkün değil.

Bu haddini bilmez adamlar şimdi anayasa değiştirmeye, askerleri sivil mahkemede yargılayacak değişiklikler yapmaya, daha da ne naneler yemeye hazırlanıyorlar. Dikleniyorlar. Dil bir karış.

Bugünlere de mi kalacaktık?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yolculuğun Dayanılmaz Ağırılığı

Murat Belge 30.03.2010

BOSTON - Amerika'ya doğru bir geziye çıkacağımı söylemiştim. Çıktım, şimdi de Boston'dayım. Biraz uzunca sürececek bir "sefer" sayılır, on günü bulacak ve geçecek. Ama anca okyanus aşır buralara gelince daha az kalmaya değmiyor.

Dünyada bir yerden bir yere gitmek bir yandan böylesine kolaylaşırken (ulaşım hızı olağanüstü arttı) bir yandan da bu kadar güçleşti (güvenlik tedbirleri yüzünden). Boston'dan, birkaç gün sonra, New Orleans'e geçeceğim, ama şimdiden düşündükçe kasvet basıyor. Aktarmalı olmak zorunda bu uçuş. Anlaşılan Boston İç Savaş'tan bu yana New Orleans ile barışmamış, doğrudan oraya uçuş yok. Gerçi bu "iç hatlar" seferleri –teorik olarak- Amerika'ya dışarıdan gelişi gibi derin güvenlik tedbirleri gerektirmeyebilir, ama bu aslında "teorik olarak" böyle. Geçen gelişlerimin birinde (tabii 11 Eylül sonrası) bunun "pratikte" nasıl bir felâket olabileceğini görmüştüm. Çünkü zaten bilet bilgisi olarak bu yola İstanbul'dan (İslâmcı teröristlerin kaynadığı uzak bir kent) çıktığını görüyorlar. Görünce de tedbirini alıyorlar.

Bütün dünya Amerika'yı İslâm teröründen korumakla yükümlü olduğu için, buraya varmak üzere nereden yola çıkarsanız çıkın, üç aşağı beş yukarı sıkıcı –boğucu- süreçlerden geçiyorsunuz. Ayakkabı giy çıkar, kemer çöz bağla, aptal aptal sorulara cevap ver, illet bir şey.

Ama, Amerika daha aşırı olsa da, "uçak kaçırma" gibi olaylara karşı tedbir almayan yok, almayı düşünmemek ya da bu konuda gevşek davranmak da mümkün değil. Bu eylem türünü ilk icat eden kimdi, çoktan unuttum (ilk örneğinde de pek öyle "hayran" kalmadığımı hatırlıyorum; daha baştan, bir yığın ilgisiz insanın böyle bir olayla karşı karşıya bırakılmasından hoşlanmamıştım); kimse, hepimizin canına okudu. Sonuç olarak insanlar bir yerden bir yere gidecek. Böyle bir şey başına gelebilir diye kimse gitmekten vazgeçip evinde oturmuyor. Ama düşünün gereksiz yorgunluğu, çabayı, tatsızlığı, masrafı vb. Uçakla seyahat bir eziyet haline geldi.

İşin bu kısmı "terör" dediğimiz eylem yüzünden böyle de, buna ek olarak bir de şu "ulus-devletler" in kim giriyor, kim çıkıyor, istenmeyen adam girmesin, bunları denetleme terörü var. Bu sefer New York üzerinden geldik. Pasaporta geldik ki, Allah Allah! Dünyada kalabilmiş bütün boa yılanlarını birbirine bağlasan bu uzunlukta bir kuyruk etmez. "Neden geldin?" Bakın, en rasyonel soru bu işte! "Bunun nasıl bir rezalet olduğunu bile bile ne halt etmeye geldin?" "Haklısınız, memur bey. Bir cahillik ettik işte."

Sonra da işin gümrüğü var, tabii.

New York'ta bir de taksi kuyruğu var, ondan sonra.

Özetle, eziyetin kuyruklu.

İnsan, eziyete adapte oluyor, bütün canlılar gibi. Onun için biz de bu işlere adapte olduk, "normal" bir hayatın gerekleriymiş gibi, yadırgamadan, üzerinde düşünmeden, bunlara uya uya yaşıyoruz.

"Ne zaman döneceksin?" Parmaklarını bastır, başparmak, sol el... vb. Bunların içindeyken, "Şu seferi de tamamlayayım, bir daha paydos" diye içinden geçiriyor insan. Ama aradan zaman geçince eziyetin keskinliği köreliyor, bir kere daha bu banttan geçmeyi kabul edebilir kıvama geliyorsun.

Tabii tahmin edebiliyoruz ki, biz ayakkabı çıkarıp giyerken falan, uzak bir yerlerde birileri oturmuş bütün bu tedbirlerden sıyrılmanın yollarını düşünüyor ve planlıyor. "Uçağı kaçırmak için gerekli silâh nasıl gizlice sokulur?" ya da "fedainin uçağı düşürmesi için gerekli patlayıcı nasıl sokulur?" Onlar bunları düşünüp uyguladıkça güvenlik görevlileri de karşı tedbir düşünüp uygulayacak; bu karşılıklı düşüncelerin sonucu bizlere şimdikilere ek birkaç perende daha attırmak olacak. Ama kimse kendine düşen rolü oynamaktan geri kalmayacak, kimse yaptığından vazgeçmeyecek.

Boston-Cincinatti, Cincinatti-New Orleans, New Orleans-New York, New York-İstanbul.

Sonra sen sağ, ben selâmet.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Amerikan sağı

Murat Belge 02.04.2010

Amerika'da şu sıralarda "günün konusu" Obama'nın Başkan olalı beri Congress'ten geçirmeye çalıştığı sağlık yasası. Bu tasarı Cumhuriyetçiler'in şiddetli muhalefetiyle karşılaştı ve epey sürüncemede kaldı. Bir aralık, Obama'ya oy vermiş olanları da "boşuna mı oy verdik? Bu adam niye bu kadar edilgin?" diye sinirlendirecek şekilde bir hareketsizlik evresinden geçildikten sonra, nihayet tasarı yasallaştı, onaylandı falan filan.

Dünyada "Cumhuriyet" kavramına bir şeyler oldu, oluyor. Türkiye'de "Cumhuriyet Halk Partisi" ne hallere geldi, görüyoruz. Belki tarihinin en beter dönemini yaşıyor. Burada da Cumhuriyetçiler bir âlem. George Bush gibi bir adama iki dönem Başkanlık yaptıran dalga biraz gücünü, Amerikan toplumunda çoğunluk için inandırıcılığını kaybetmiş olsa da, şiddetinden bir şey kaybetmiş değil. Hattâ, bu iki etkenin ters orantılı olduğu da söylenebilir. Toplumda güç kaybettikçe, sağcılıklarının dozunu arttırıyorlar.

Bu sağlık yasası da sözkonusu tavırlarını açıkça su yüzüne çıkaran bir "vesile" oldu. Yasa, belli, maddî durumu parlak olmayan kesimin yardımına koşmak üzere hazırlanmış. Ama Neo-con ya da neyse ne, Cumhuriyetçiler açısından böyle bir şey yapmak, komünizm oluyor.

"Dünyada komünizm buharlaştı gitti" diye hayıflananelardan biriyseniz, işte size teselli: Amerika'da komünizm iktidarda. Cumhuriyetçiler'e sorarsanız, Obama, Castro'yu taklit ediyor.

Bunun tam bir demagoji olduğunu, eminim, Cumhuriyetçi politikacılar da biliyordur. (CHP'nin de bile bile demagoji yapması gibi). Ama bilmek, onları bu dille konuşmaktan vazgeçirmiyor. Tutturdular, yasa tasarısını "kürtaj"a indirgediler. Amerikan sağının güçlü bir kürtaj alerjisi var ya... Yoksul kesime sağlık sorunlarıyla ilgili

yardımcı olmak üzere hazırlanan yasa, devletin herkesten zaten haksız şekilde topladığı vergilerin, kürtaj için kullanılması biçimine sokuldu. "Bizim sırtımızdan kürtaj olacaklar!"

Bu demagojiyi etkisiz kılmak için Obama yasaya böyle bir madde (bu program kürtaj için kullanılamaz) eklemek zorunda kaldı.

Kavgaların asıl ortaya çıkardığı, Cumhuriyetçiler'in (özellikle Neo-con kesim) "yoksullara" duyduğu derin nefret ve aşağılama. Onlara göre yoksulluk "toplumsal" bir şey değil, "ahlâkî" bir şey. Belirli toplumsal politikaların yarattığı bir sonuç değil, ahlâkî bir seçimin sonucu. Birileri, "ben yoksul olacağım" diye karar veriyor; kararın sonucunda işsiz kalıyor (yoksa herkese iş imkânı var!), asalak oluyor, topluma, çalışkan ve dürüst insanlardan oluşan topluma bir yük oluyor.

Asıl paradoks da, Cumhuriyetçi demagojiyi en kolay yutan ve avaz avaz yeniden üreten kesimin genellikle yoksullardan oluşuyor olması. Bu aynı kesim kendileri için düşünülmüş sağlık yardımı yasasına da karşı çıkıyor.

Şu dönemde Amerikan toplumuna kazandırılmış önemli bir ödül de Sara Palin oldu. Son seçim kampanyası, bu değerli kişiliği, Alaska valiliği gibi marjinal sayılacak bir görevden kurtarıp Amerikan siyasî hayatının merkezine yerleştirdi. O zamandan beri sürekli "ortalıkta". Ortalama Amerikalının bilgi olmayan bilgilerine dayalı fikir olmayan fikirlerini saç savura konuşuyor ve azımsanmayacak nicelikte kişilerin duygularına "tercüman oluyor". Bütün dünyada sağın, faşizan sağın en şaşmaz ve en sağlam silâhı olan anti-entelektüalizm Palin'e çok yakışıyor, çünkü hiçbir yapmacığa meydan bırakmıyor. Olduğu gibi olunca, bugünkü Amerikan sağ seçmeninin sözcüsü oluveriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

New Orleans

Murat Belge 03.04.2010

Amerika'ya –kıtaya değil, Birleşik Devletler'e- kimbilir kaçınıcı gelişim. Bu ziyaretin bir kısmını New Orleans'ta geçiriyorum. İlk olarak geliyorum bu kente. Merak ettiğim, görmek istediğim yer de burasıydı zaten. Örneğin Los Angeles'i hiç görmedim, ama görmesen de olur. Bu koca ülkenin birçok yerini, kentleri için değil, doğa için görmek isterdim. Kimi yerde çölleri, kimi yerinde ormanlarını...

Güney'e de hiç gelmemiştim. West Virginia'nın ya da Washington D.C'nin güneyine. Ama New Orleans'a gelmek, pek öyle güneye gelmek gibi bir şey olmasa gerek. New Orleans kendi başına bir fenomen olmalı.

Havaalanından kente gelirken palmyeler dikkatimi çekti. Onlar ve adlarını bilmediğim bazı başka ağaçlar, benim bildiğim Amerika'dan başka bir yere –hiç değilse iklimi bakımından farklı- geldiğini haber verir gibiydi.

Fransızların kurduğu kent (French Quarter) hakkında bir şeyler duyarım, öteden beri: "Asıl eski New Orleans orasıdır" falan filan. Benim otel de o bölgenin içinde. Ama bir yandan da, buranın çok turistikleştiğini, dolayısıyla ticarileşeceğini vb. söylerler. Korktuğum gibi çıkmadı. Evet, "turistik", sonuç olarak; ama *bu* kentte bu terimin anlamı biraz değişik sanki.

Benim için ilk "değişim şoku" buraya kuzeyden, Boston'dan gelmemden ötürü oldu. "Başka kente", "başka ülke"ye değil, "başka iklim"e gelmiş olmanın da kendine özgü bir duygusu oluyor. En başta, üstümdeki giyim eşyaları burada birdenbire anlamsızlaşıyor. Hayat "açık hava" anlayışına göre kurulmuş.

Bu "kolonyal" kentlerde evlerin ikinci katları balkonlu olur (Cape Town da böyleydi; Hindistan'da da görmüştüm); bunlar kaldırımın üstüne taşar ve ahşap ya da madeni direkler üstüne oturur. Pancurlarıyla Fransız pencereleri, evlerin cephelerini süsleyen yığınla dekoratif öge... Hafif, çocuksu, özel bir estetik. Bu eski evlerin çoğu şimdi lokanta veya bar olmuş. O balkonlar da lokantanın parçası. Böyle bir balkonda yemek yemek de New Orleans hayatının bir özelliği haline gelmiş.

Bütün bunlar, vaktiyle Fransızların kurduğu bir kentin, o ilk kuruluş evresinden kalmış *fiziksel* özellikler. Ama New Orleans bir "Fransız kenti" mi? Bence değil. Bir kentin elle tutulur, fiziksel özellikleri şüphesiz çok önemli. Ama nihai karakterini veren nihai özellikler öyle elle tutulur şeyler değil. Biliyoruz ki bu kent aynı zamanda cazın doğduğu, "blues"un "jazz"e dönüştüğü yerdir. Başta Armstrong, cazın efsanevi isimlerinin bir New Orleans dönemi olmuştur. Yani o güzel Fransız havasına, Fransız ruhuyla hiç de ilişkisi olmayan Amerikan zencileri kendi havalarını katmışlardır.

İnsanın, dünyanın başka yerlerinde pek karşılaşmayacağı, ama benim burada yarım gün içinde sık sık karşılaştığım bir şey var: tanımadığın insanlar sana gülümsüyor, hattâ selam veriyor. Sokakta yürürken biriyle (erkek veya kadın, fark etmiyor) tesadüfen gözgöze gelersen, o kişi sana gülümsüyor, selâm veriyor. Çok hoş bir şey bu. Hoş bir "barışık olma" durumu.

Onun için, buranın "turistik" olma durumu farklı, diyorum. Dediğim gülümsemenin turizmle ilgisi yok zaten. New Orleans'ın genel ruh halini yansıtan bir alışkanlık. Ama bu "genel üslûp" kentin "turistik" olan faaliyetlerine de damgasını vurmuş. Sokaklar bir şeyler çalan, şarkı söyleyen ya da dans eden, çoğu siyah, "performans"çılarla dolu. Lüks otelin yanında randevuevi, her şey içice. Ama bütün bunlar, "turistik" dediğimiz başka yerlerdeki gibi, insanın öncelikle ve sadece cüzdanına yönelik biçimde olmuyor. Bir "hayat tarzı" olarak böyle.

İyi ki gelmişim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni dünyada hangi yer

Murat Belge 09.04.2010

Şu son Amerika seferim, benim genellikle hafta sonlarıyla sınırlı kalan dış gezilerime kıyasla epey uzun geçti sayılır; on iki gün dışarıda kaldım. New York'tan uçağa binerken, bu on iki günlük süre içinde ilk kez yeniden Türkiye gazeteleriyle karşılaştım. Böylece, hâkimlerin "Ergenekon sanıkları" üzerinden, olmasını istedikleri Türkiye için nasıl bir mücadeleye girdiklerini, bu arada İstanbul Başsavcısı'nın Ergenekon savcıları hakkında – gene aynı çerçeveye giren- nasıl bir tasarrufta bulunduğunu öğrenmiş oldum.

Bu mücadeleler ve anayasa üzerinde devam edegelen mücadeleler: değişim, Türkiye'nin birinci sorunu. Bugünün dünyası, kendi içinde bizimki gibi bir "askerî demokrasi" kabul etmiyor. Ama "dünya" derken, bildiğimiz coğrafi dünyayı kastetmiyorum. Fiziksel dünyanın bazı yerlerinde, bölgelerinde, böyle rejimlerle yaşayan ülkeler var hâlâ. Kuzey Kore ya da Myanmar (eski adıyla "Burma" veya "Birmanya") Soğuk Savaş sırasında karşıt kamplarda yer alan iki ülke olarak görülürdü: biri komünist, biri koyu sağcı ve militarist iki ülke olduklarını söyledik; Kore Çin'le sınırdış olduğu için Sovyetler Birliği onu kendine düşman etmek istemez, ABD ise arada bir kaş çatıp "böyle de olmaz ki" ağızları yapsa dahi Myanmar'ı destesiz bırakmazdı.

Şimdi bu iki ülkeyi yeni bölümlenme içinde aynı safta görüyoruz. Aralarındaki farklar önemli olmaktan çıktı. Çünkü şimdi birinci derecede önemli ve belirleyici ayırım çizgisi, demokratik olmakla olmamak arasından

geçiyor. Daha genişleterek söyleyecek olursak, toplumun, kendini ilgilendiren sorunlarda doğrudan karar vermesine imkân sağlayan, insan haklarını gerçekten kollayan, "hukukun üstünlüğü"nü olması gerektiği gibi toplumun işleyişinin temel ilkesi haline getiren rejimlerle böyle olmayanlar arasında çekiliyor çizgi. Tabii o çizgiye yakın bölgelerde, çizginin iki yanında da, gri bölgeler çoğalıyor.

Bizim bugünkü kavgalarımız da, temelde bu noktada odaklanıyor. Statükonun değişmesine karşı direnenler, son analizde, adı neyse, isterseniz "anti-demokratik rejimler" kümesi deyin, isterseniz "ikinci küme" deyin, orada kalmanın mücadelesini veriyorlar. Türkiye demin andığım Kuzey Kore (veya "Güney" desek, o da olur) ya da Myanmar gibi ülkelerin çok ilerisinde olduğu için, hem orada durup hem de başka yerlerde olduğunu hayal etmek mümkün. Ama sonuçta oradasınız, "oranın iyisi"siniz. Ayırıcı çizgiye yakın durmanız, çizginin öbür yanında durma olgusunu değiştirmiyor

Mücadelenin aldığı biçimler de ilginç: bir düzenin "sahipleri", kendi kurdukları düzenin "bekçisi" oldukları için, "yasal" görünme avantajına da sahip olurlar. Ama toplumsal dönüşümleri harekete geçiren dinamikleri durduramaz hale gelince, "yasal" ile "meşru" arasında hep olagelmiş ayrım suyuüzüne vurmaya başlar. "Bekçi", kendi koyduğu "yasa"ları kendi çiğnemek zorunda kalır. O zaman, bu "yasal"lığın ne kadar "gayrimeşru" olduğu iyice sırtmaya başlar. Türkiye'de bugünlerde olan da bu. Bunun özellikle Yargı organlarında görünür hale gelmesi de aynı determinizmin sonucu ve tabii çok anlamlı bir gösterge. Yargı'nın temsilcileri, kendi yaptıkları yasaları da çiğneyerek, bu yasaların gerçek nedenini, neyi korumak üzere yapılmış olduklarını da ortaya koyuyorlar. Savcılık mesleğinin "silsile-i meratib"inin falan basamağında duran bir savcı, buna göre "ast"ı sayılacak savcıyı "çok sayıda generali kovuşturduğu" gerekçesiyle görevden alıyorsa (ki bir zaman önce gene aynı koşullarda bir başka savcıyı "abrakadabra" ile uçurdular), bu gerilimler, savcılar arasında, korunması gereken şeyin ne olduğu konusunda ciddi bir anlaşmazlık yaşandığını anlatıyor. Ama aynı kavga, savcıların koruma ya da korumama niyetinde olduğu generaller arasında da yaşanmakta. Tabii bütün bunların içinde olan medyada da yaşanmakta. Toplumun en önemli, en belirleyici davasının bu kesimlerde ve her kesimde kıran kırana yaşanması hem doğal, hem de, geçici engellemeler olsa bile, uzun vadede bu gidişin durdurulamayacağını sinyallerini de vermiş oluyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Solunu göremeyen bir 'sol'

Murat Belge 10.04.2010

Berlin Duvarı'nın yıkılışından bu yana, dünya koşullarının ciddi biçimde değiştiğini, daha da değişeceğini, Türkiye'nin koyu "ulus-devlet" anlayışıyla buna ayak uydurmaya ideolojik bakımdan hazır olmadığını, onun için de uyarlanma sorunları yaşayacağını yazıp duruyorum. Bunlar, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından daha önce savunduğum pozisyonlardan ayrıışmıyor, tersine onları –değişen maddi ortamda- pekiştiriyordu.

Böyle bir bakış açısının, Türkiye'yi yönetmekte olan kadrolar tarafından benimsenmesine imkân yoktu. Onlar, dünyayı böyle görmemek, olaylardan bu sonuçları çıkarmamak üzere programlanmışlardı; hâlen de öyleler. Buna "hak vermek" mümkün değil, ama niçin böyle davranmak zorunda olduklarını anlamak kolay. "İktidarını korumak" gibi, anlaşılır bir uğraşın içindeler.

Aynı şekilde "anlaşılır" olmayan şey, Türkiye'de "sol"un davranışı. "Sol" derken bunun içinde kendini "sosyal-demokrat" olarak tanımlayanları çok fazla düşünmüyorum. Çünkü Türkiye'de bu kavram, başka birçok siyasî kavram gibi vahim anlam kaymalarına uğratılmış bir kavramdır. Bugünkü CHP'ye baktığınızda, ne demek istediğimi görüyorsunuz; ama ille "bugünkü"ne bakmak gerekmiyor, bu hep böyleydi. Türkiye'de kendine göre

bir “komünizm” vardı; ama bir “sosyal demokrasi” yoktu, çünkü “sosyal demokrasi”, özellikle Dünya Savaşı sonrası koşullarında, bir “yeraltı hareketi” olarak varolamazdı. Daha önce de sık sık yazdığım gibi, onu “yer üstünde” var etmeyen güç, CHP’nin ta kendisiydi. Sonra günün birinde (altmışlarda, Türkiye İşçi Partisi siyaset yaparken) “millî şef”in “ortanın solundayım” diye bir beyanat vermesiyle bu partinin ne kadar “sosyal-demokrat” olacağı aslında o günden belliydi. O zamandan beri binlerce günübirlık olay, kavga, çatışma yaşandı. Ama genel gidişte hiçbir zaman ciddiye alınacak bir yön değışikliğı görünmedi.

Onun için, kavramı ne olduğunu bilerek kullanan az sayıda birey dışında, CHP’yi ve Ecevit’in DSP’sini içine alan bir “sol”dan söz etmiyorum. Bunlar, Türk milliyetçiliğinin aktığı ana yatak üstünde kurulmuş partilerdir. Kendilerini baştan “sağ” olarak tanımlayan partilerden farkları, *toplum’a* değil, *devlet’e* bakışlarındadır.

Bunlara nasıl olsa gene sık sık değineceğiz, fazla uzatmadan “Marksist sol”a geleyim. Marksizm’in de dünya çapında krizi ortada, bu da son derece sorunlu bir konu. Yalnız, şu somut bağlamda, tek bir çerçevede, bunun “Türk milliyetçiliğı”nin gözlüğünden bakma zorunluluğuna karşı bir “kurtuluş” imkânı sunması çerçevesinde, önemli bir fırsat sağlayabileceğini vurgulamak istiyorum. Kendi içindeki bir yığın kargaşalığa rağmen bunu sağlayabilirdi; yer yer ve/veya zaman zaman, sağlamış gibi de göründü. Ama daha başından, bu imkânı mayınlayan eğilimler de içerdi: en başta, “millî” demokratik devrim ideolojisiyle.

Kısa zaman içinde “MDD”nin “TİP”i teslim alması, Türk milliyetçiliğinin Türkiye’de sosyalizmin önünü tıkaması süreci olarak okunabilir. 12 Mart’a böyle gelindi ve o dönemin “Marksist” solu, kısmen bilerek isteyerek, kısmen farkında olmaksızın, egemen güçler arasındaki iktidar çatışmasında “cunta” yöntemi sahiplerinin “âleti” konumuna düştüler. İzleyen hapisane döneminde bunun bir gizlisi saklısı kalmadı.

Bunlar, kaçınılmaz “çocukluk hastalıkları” olarak görülüp kabul edilebilir. Ama bugünkü durumun, tavırların, kabul edilir bir yanı artık yok.

Türkiye’yi değışmeye iten yapısal zorlamaları anlamak ve oralarda toplumun önünü açmak imkânını sol kendi kararıyla reddedince, o nesnel zorunluk toplumdaki başka siyasî eğilimleri “buzkıran” olmaya çağırdı. “Sol” ise şimdi “kırılmama” savaşı veren “buz”un takviye kuvvetleri arasında kendine yer arıyor. 1971’deki durumdan fazla farklı değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyalizm ve milliyetçilik

Murat Belge 11.04.2010

Geçtiğimiz cuma günü yayımlanan yazımda bugünün dünyasında varolan ülkeler arasında asıl belirleyici çizginin “sosyalist olanlar/kapitalist olanlar” gibi bir yerden değil, “demokratik” olanlar ve olmayanlar arasından geçtiğini söylemiştim. Son otuz yıllık tarih içinde, Soğuk Savaş’ın iki kutbundan biri çöktüyse, çöküşünün başlıca nedeni buydu. Sovyet sistemi nükleer silâh üretmeyi de, uzayda gezinecek füze üretmeyi de başardı; ama demokrasi üretmeyi başaramadı.

Bizim buradaki sosyalistlerimizin birçoğı, demokrasiyi, bir “burjuva icadı” olduğu gerekçesiyle küçümsediler – son otuz yıllık dünya tarihi de onlara farklı bir gerçeklik göstermedi. Bugün hâlâ düşmanlar “demokrasi” kavramına.

Değindiğim o yazıda, Kuzey Kore ve Myanmar gibi iki ülkenin bugünkü ölçüler çerçevesinde *aynı* kampta görüleceğini söylemiştim. Karşılaştırmayı ülkeler değil de kişiler ve dünya görüşleri üstüne yaptığımızda

önümüze çıkan durumlar da bundan çok farklı değil. Anlatmaya çalıştığım şeyin tek örneği hiç değil ama sanırım en iyi örneği Milošević'tir. Milošević on sekiz yaşında (1963'te) Yugoslavya Komünist Partisi'ne girdi; 1987'de Sırbistan Komünistler Birliği'nin başkanlığına yükseldi. O yıllarda Yugoslavya'da serbest piyasayı güçlendirecek reformlar yapılması tartışılıyordu; Milošević bunlara karşı çıkarak klasik devletçiliği savundu. Komünizm'in her türlü merkezîyetçi-baskıcı yöntemini savundu ve uyguladı. Özerk bölgelerin özerkliğini kısıtladı, çok-partililiğe imkân tanımadı. Seksenlerin sonlarında ve doksanların başlarında bunlar komünizmin normal davranışlarıydı, yadırganmıyordu. Böyle bir anlayışı eleştirenler vardı, vardı ama, "bu komünizm değildir" diyen de yoktu.

Peki, bugün ne diyeceğiz, nereye koyacağız Milošević'i? Kosova'nın Sırbistan'ın ayrılmaz parçası olduğunu söylediği nutkundan başlayarak, Sırp milliyetçiliğini bildiğimiz yere getirişinden, Bosna felâketini başlatmasından (aslında bütün Yugoslavya'yı dağıtmasından) sonra, "Komünist önder Milošević" olarak mı anacağız onu, yoksa "Milliyetçi önder Milošević" olarak mı? Soruya net bir cevap vermek aslında zor. Kendisi, bildiğim kadar, sonuna kadar kendini komünist olarak görmekten vazgeçmedi.

Milošević'in öyle mi, böyle mi olduğuna karar vermek kolay değilse, aynı zorluk ülkeler hakkında karar vermek için de geçerli. Buyurun, söyleyin, Çin'de ne oluyor? Mao zamanında da Çin Komünist Partisi vardı, bugün de o var. O zaman ne yapıyordu, şimdi ne yapıyor? Aslında Mao zamanında, yani tek bir dönemde yaptıkları arasında da müthiş farklılıklar olabiliyordu. Ama tutarlı bir şekilde yapmadığı bir iş var: demokrasi. Bu ilkeye başından sonuna riayet ediyor.

Değindiğim şu konuları bugünlerde Halil Berktaş daha yakından ve daha büyük bir enerjiyle araştırıyor. Komünizmle milliyetçilik arasındaki bu "rahat geçiş" nerede, nasıl kurulur, kuruldu? Pratikte, somut tarihte bunu bulmak belki daha kolay. Ama teoride durum nedir?

Böyle karmaşık süreçlere "tek neden"e dayanan açıklama getirmek doğru değildir. Başka birçok etken arasında bunun da yeri olacağı kaydıyla, bir etkeni vurgulamak istiyorum: Marx, hep bilindiği ve söylendiği gibi, ileri derecede gelişmiş sınıfl toplumunda kurulacak sosyalizm üzerinde yoğunlaşmıştı. Ama somut tarihte gerçekleşen sosyalizmin örnekleri geri kalmış toplumlarda ortaya çıktı. Bu durumda (eldeki örneklerin hepsinde aydınlarla köylü yığınları arasında kurulan ittifakın topluma önyak olarak iktidarı –olmayan ya da gelişmemiş bir "proletarya" adına- ele geçirmesi söz konusu), sosyalizm, "sermaye birikimi olmayan toplumda millî kalkınma"nın adı mı oluyor?

Geçişin bu kadar kolay olmasında bunun da mı bir payı var?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünya edebiyatı disiplinine doğru

Murat Belge 13.04.2010

Türkiye'de zaman zaman unuttur gibi olsam da, sonuçta, edebiyatçıyım. "Yaratıcı" dediklerinden olmayı hiç düşünmedim. Edebiyat üstüne düşünmeyi seçtim –edebiyat tarihçiliğini, edebiyat eleştirmenliğini vb. Uzaktan tanıyan çok kişi, üniversitede edebiyat okuduğumu öğrenince şaşırır- toplumsal bilime ya da siyasete daha yakın bir daldan geldiğimi düşünürler.

İngiliz Edebiyatı bölümünden mezun oldum. Ama o yıllarımda da, asıl çalışmamın bu dalda olmayacağını hissediyordum. O edebiyatı kendi toprağında didik didik incelemişler. Birinci sınıf yazarları bitirip ikinci sınıflara

geçmiş, onları da tüketmişler. Dergi koleksiyonlarını devirmişler. Bizim burada yapmadığımız, yapamadığımız her şeyi yapmışlar.

Mehmet Kaplan milliyetçi, sağcı bir hocaydı, ama edebiyatla ciddi bir ilişkisi vardı. Türkolojilerde edebiyatı incelemenin yöntemlerinin zayıf kaldığını söyler ve "filoloji" bölümlerinin bu inceleme yöntemlerini tanıtmak bakımından faydalı olacağına inanırdı. Örneğin, bizim bölümden Berna Moran tam da bunu yapmıştı: önce eleştiri yöntemleri üstüne Türkiye'de bugün de eşi olmayan bir kitap yazmış, sonra da benimsediği yöntemlerle Türkiye'de yazılan romanı incelemişti.

Sonuç olarak ben de böyle bir yol izlediğimi düşünürüm. Üniversiteye ikinci kere başlayınca (Bilgi Üniversitesi'nde) "Karşılaştırmalı Edebiyat" bölümünü kurdum.

Bu kavram ta 19. yüzyılın son yıllarına kadar uzanır. 19. yüzyıl "ulus-devletler" çağı. Bu toplumsal örgütlenme tarzı bir kere eğitimin önceleri görülmemiş derecede yaygınlaştırılmasını ve bu yaygınlık içinde standartlaştırılmasını gerektiriyor. Çünkü sorun, yeni "ulus-devlet" in yeni "ulusal yurttaş" ını yetiştirmek, eğitmek. Böyle bir misyon içinde "ulusal edebiyat" a çok önemli bir rol düşünüyor.

Gelgelelim, "ulus-devlet", Batı dünyasının evrim çizgisinde belirli koşulların biraraya gelmesinin ürettiği toplumsal örgütlenme biçimi –bunun ne "tek", ne de "nihaî" modeli. Dolayısıyla, hele bugünlerde, tarihî-maddî dayanaklarını kaybediyor, çünkü dünya gitgide daha "dünyalı", daha uluslararası bir yapılanmaya, bir "dünya federasyonu" na doğru yer alıyor.

Doktorlar, gazeteciler, mesleklerinin "sınır tanımadığını" anlamaya başlayınca bu adı taşıyan uluslararası örgütler kurdular. Edebiyatçılığı bir "ulusal misyon" olarak üzerlerine kuşanmayan sahici edebiyatçılar da, ta 19. yüzyılın sonlarından, sanat ve edebiyatın "sınır tanımadığını" anlamaya başlamışlardı. "Karşılaştırmalı Edebiyat" diye bir disiplinin ortaya çıkması da bu anlayışın sonucuydu.

Ama gene de, "Avrupa" ya da "Batı" merkezli bir bakışın ürünüydü. "Ulusal sınır" ı aşmaya karar vermişler, bu sefer de "dilsel sınır" la karşılaşmışlardı. Geleneksel üniversitelerin hâlâ öğrencilerine Latince bilmeyi şart koştuğu yıllarda dilini bilmediğin bir edebiyatı nasıl incellersin? Ayrıca, bir insan kaç dil bilebilir?

Böylece, "İngiliz ve İspanyol", "Fransız ve Alman" gibi, ulusal edebiyatı bir başka Avrupa edebiyatıyla karşılaştıran bölümler kuruldu. İyi de, *Don Kişot* yalnız –ve İspanyol" u inceleyen ülkeleri değil, her yeri etkilemişti. Shakespeare yalnız İngiltere'nin ürünü sayılabilir mi?

Şimdilerde, "Dünya Edebiyatı" kavramı geliyor. Karşılaştırmalı Edebiyat'ın yerini almaya aday yeni bir disiplinin temelleri atılıyor. Kazuo İşiguro Japonya'da, Salman Rushdie Hindistan'da doğmuş. İkisi de İngilizce yazıyor. Bir Japon Kazuo'yu, Bir Hintli Salman'ı, "İngiliz edebiyatı" içinden mi okumalı? Yani dünya kendisi çok değişti, eski kalıplara sığmıyor. Kalıplar hızla eskiyor.

Ben de şu ara New Orleans'te, bu değişimlere ayak uydurmaya çalışan Karşılaştırmalı Edebiyatçılar'ın iki bin kişilik konferansında bulunuyorum.

Amerika'dayken gönderdiğimi sanıp gönderemediğim yazı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmet Türk'e yumruk atılmasını onaylıyor musunuz? Bu soruyu *Taraf* gazetesinde sorunca, "evet, onaylıyorum" diyen birilerinin çıkmasını pek fazla beklemeyiz herhalde –"düşmanın gazetesi ne yazıyor, öğrenelim" diyerek okuyanların dışında.

Onlar ve onlar gibi düşünenler "evet, onaylıyoruz" diye cevap verirlerse, dürüst davranmış olurlar. Ama çoğu, böyle düşünmekle birlikte, bunu açıkça söylemeyecektir. "Ne demek? Hiç onaylanır mı? Kınıyoruz" diye konuşacak, ama bir yandan da, birilerinin bütün Ahmet Türkleri yumruklaması için gerekli kumpasları kuracaktır. Çünkü onlara göre zaten politika yapmak yumruk atmaktır, her türlü sorunun çözümü de yumruktur.

Şu son yumruğu atan da, boş vakitlerinde "Şu Ahmet Türk'e bir yumruk geçirsem" diye düşünen bir adam herhalde değildir. Bunun fikrini de, kendini de seven çok gerçi bizim memlekette, ama kuvveden fiile geçirmek gene de bir cesaret gerektiriyor. Onun için de yukarıdan birileri göz kırpmadıkça, işleyen mekanizma içinde birileri "Haydi aslanım yürü! Senin de kendini ispat etme zamanın geldi, göster kendini," demedikçe, o tip insanlar kolay kolay harekete geçmez. Çetin Altan'ın sık sık hatırlattığı gibi, burası düello değil, pusu kahramanlığının yaygın ve yerleşik olduğu bir kültürdür.

Bunun böyle olduğunu Hrant Dink cinayetinde, Malatya kıyımında gördük (yakın zamanda gördüklerimiz). Kimin kiminle birlikte kime karşı komplo hazırladığının iyice belirsizleştiği bir evreyi yaşıyoruz. Sanırım, bu kargaşada, çeşitli tutuklamalar vb. sonucunda "kahraman vatan evlatları"nın bir miktar "başsız kalma"sının da payı vardır. Ama belli ki bu koşullarda dahi böyle eylemlerin talimatını veren, ipini çeken, düğmesine basan – her neyse- birileri bulunuyor.

Bu sabahki haber teftiş için Samsun'a gönderilenlerin güvenlikte tedbirsizlik olduğunu tesbit ettikleri ve Emniyet Müdürü'nün merkeze alındığı yolundaydı. Bu "tedbirsizlik" de bir plan işi midir ya da merkeze alma simgesel bir jest midir bilmeme imkân yok, ama bunca örnekten sonra bu gizli tedbirsizliklere şaşırarak halimiz kalmadı.

Evet, bu kadar laftan sonra, yeniden, Ahmet Türk'e yumruk atılmasını onaylıyor musunuz? Cevap "evet"se, bu başka birçok şeyi içeriyor: ne hedef bildiğimiz, tanıdığımız Ahmet Türk'le sınırlı, ne de "tedbir" yumruktan ibaret, demektir bu. Demek ki ilke, düstur, yöntem, "kaba kuvvet". Sorun ne olursa olsun, çözüm burada!

Dolayısıyla bu konuda (ve her konuda) 12 Eylül yönetimi ne düşündüyse, o zamandan beri gelen giden hükümetler ne düşündüyse, siz de onu düşünüyorsunuz. Onlar bu düşünceleriyle ne sonuç aldıysa siz de onu alacaksınız demektir. Hayırlı olsun. Yumruğu hem de Ahmet Türk'e attığınıza göre, akılla, mantıkla, barışla, güzellikle herhangi bir işi çözmekte yoksunuz siz.

Onaylayan kesimdeyseniz, içinizden "hak etmişti, aranmıştı" gibi bir şeyler geçiriyorsanız, aslında yapacağınız fazla bir şey yok. Zaten genel gidiş sizin onayladığınız yönde. Her şeyin istediğiniz biçimde gelişme ihtimali zaten ağır basıyor.

Ama onaylamıyorsanız, o zaman yapacağınız şeyler olmalı. Bunların ne olduğunu ilk bakışta göremeyebiliriz. Görmesi kolay değil. Ama görmek zorundayız. "İki yumrukta olur. Sallandırırısın iki tanesini, çözülür" diyenlere meydanı bırakmamak için görmek, söylemek ve yapmak zorundayız.

Yüz barış eylemcisinin bir yıl çalışıp üst üste koymayı başardığı tuğlaları, bir savaşsever gelir, on dakikada yıkar. Onun için akıllı olmak, cesur olmak, yaratıcı olmak zorundayız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Füzyon'

Murat Belge 17.04.2010

Yakında gittiğim Amerika yolculuğu sırasında dikkatimi çeken bir ayrıntıyı yazmaya karar vermiştim. Bir ilândı bu, New York'ta yayımlanan bir çeşit kent rehberinde yer almıştı. "Chinese style Japanese food" verdiğini duyuran bir lokanta ilânı. Hoppala! Yani, Japon yemeği yapıyor, Japon lokantası. Ama Japon yemeğini Çin tarzında yapıyor... Ne demek bu? Çin'de mi böyle bir tarz oluşmuş, yoksa Japonya'da mı böyle bir moda çıkmış?

Herhalde ikisi de değil. Böyle bir şeyin çıktığı yer olsa olsa Amerika veya daha genel olarak Batı dünyası olabilir. Bu dünyada iki tarzı da bilen ve sevenler vardır. Belli ki adamın birinin aklına da böyle bir "yaklaşma" gerçekleştirip bununla para kazanma fikri gelmiştir.

Böyle bir şeyin adı çoktan konmuş durumda: "fusion" deniyor. Yani, birbirinden farklı şeylerin birarada eritilerek kaynaştırılması, birleştirilmesi. Özellikle de yemek alanında, lokantacılık işinde bu yaklaşımla sık sık karşılaşyoruz. Bazı durumlarda böyle bir kaynaşmanın gerçek hayatta yeri oluyor; örneğin, "Çin-Karaib" mutfağı diye bir şeyle karşılaşıyorsunuz, çünkü fi tarihinde Çin'den birtakım insanlar Karaib Adaları'na göçmüş, yerleşmiş, zamanla ortaya böyle bir mutfak çıkmış. Ama ille böyle bir temel, böyle bir "gelenek" olması da gerekmiyor. Akli kesen biri "İspanyol-Japon" füzyonunun mucidi olabilir. Tabii böyle iki adet mutfak bulup onları birleştirmek de bir kural falan değil. Bütün dünya mutfaklarını birleştirmeye niyet ederseniz, kimse sizi durduramaz. Buyurun, birleştirin. Becerdiniz mi, beceremediniz mi, gelen müşteri sayısından belli olur.

"Yemek" alanı belki öne çıkıyor, göze çarpıyor ama, bu dünyada "füzyon" diyeceğimiz şeyler yalnız yemekle sınırlı değil. Her alanda oluyor buna benzer yaklaşımlar.

Çünkü dünya küçüldü; ulaşım alabildiğine arttı, bununla birlikte iletişimin her türlü, her yeri kapladı. Eski dünyada, bırakın "Çin-Karaib Mutfağı" gibi bir kavram, sıradan bir Çinli Karaib, sıradan bir Karaibli Çin diye bir yerin dünyada varoluğunu bilmezdi. (Avrupalı birinin Karaib'de bir yere ayak basmasının tarihi 1492 değil mi?) O koşullarda elbette her gelenek anlaşılır sınırlar çerçevesinde yayılabilirdi. "Karaib" bir yana, Çin'de Kanton'da ne yendiğini Pekin'de yaşayan Çinli de -normal koşullarda- bilmezdi. Ne yemeğini, ne şarkısını, ne gelenek ve göreneklerini... Konuştuğu lehçeyi bile anlamak zordu.

Böyle bir dünyada "ulusal" mı diyeceksiniz, "bölgesel" mi, birbirinden ayrı kültürlerin oluşması normaldi. Her kültürün birinci referansı, kendisi, kendi geçmişi. Onun için hayatın akışına egemen olan şey "gelenek"ti. Annenden babandan ne görmüş, öğrenmişsen, sen de onu, aynı şekilde yapacaksın. "Bildiyinden şaşma" diye deyim var. Bu "bildiğin", büyüklerinin sana öğrettiği şey. Ondan azıcık saparsan yandın, mahvoldun.

Ama bu "bilinen" dünyanın içine yeni bir öge katıldığında, insan kullanabileceği yeni bir nesneyle tanıştığında, onu yadsıyan, yok sayan bir tavır takınmamıştır. Bunu yapanlar olmuştur; ama davayı onlar kazanamamıştır. Bizim buralara tütün ve kahve geldiği zaman bunları kullanmanın günah olduğunu söyleyenler de hemen çıktı. "Gâvur icadı", "günah" vb... Sonuçlar ortada. Domates de Amerika'dan geldi (patates veya tütün gibi); domates kullanmayan bir Türk mutfağı düşünebilir misiniz? Demek ki "füzyon" aslında her zaman vardı. Ama maddî "tanıma" imkânlarıyla sınırlıydı.

Şimdi bu imkânlar kendileri neredeyse “sınırsız” hale geldiler. Her şey her yerde biliniyor, her yerde var. Bunların karıştırılarak kullanılmasına, kendilerinden gelen fazla bir engel yok. Evet, baklavanın üstüne “tabasco” damlatmanızı tavsiye etmem, ama Urfa biberiyle yemenizi de tavsiye etmem. Doğrudan tatla ilgili sınırlar, “olur”lar, “olmaz”lar var; ama kuzu kuşbaşı ile kavurma yaparken “asla soya sosu kullanma” demek için bir neden yok. Öte yandan, “ille değiştireceksin, ille karıştıracaksın” diye de kural yok.

Dünya değişti, değişmeye devam ediyor. Tabii bundan haberdar olmayanlar da, haberdar edilmeyi istemeyenler de eksik değil. Yukarıda söylediğim gibi, “füzyon” dediğimiz şey öyle yemek falan gibi birkaç alanla sınırlı kalmıyor. Bütün hayatımız “füzyon”a tâbi ve çok “kökenci, özcü” olanımız da hayatının her alanında onun sonuçlarını yaşıyor.

Geleceğin dünyası böyle kurulacak –içine doğru akan büyüün kültür derelerini birleştirerek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nükleer silâhlanma konusu

Murat Belge 18.04.2010

Nükleer savaş bir zamanların korkulu rüyasıydı. Yetmişlerde, bu korku, dünyada sivil toplumun siyasete doğrudan müdahale etmesine de kapı açmıştı. Yüz binlerce insan nükleer silâhlanmayı kınamak üzere meydanları doldurabiliyordu. “Her musibet”in bir de yarar sağlayabileceği söylenir ya.. Nükleer musibeti de böyle canlı bir bilinçliliğin oluşmasına katkıda bulunmuştu.

Derken Berlin Duvarı, Soğuk Savaş’ın sonu vb. O anti-nükleer gösterilerin bu gelişmelerde de dolaylı payı oldu. Batı’nın anti-nükleer hareketlerinin Doğu’daki rejim muhalifleriyle kurduğu ittifaklar gibi. O savaşa “Soğuk” denmesinin nedeni de, son analizde, depolarda yatan nükleer silâhlardı zaten.

Bu yeni dönemde öyle pek sık “nükleer” kelimesi kullanmıyoruz. Yüz binler sokağa dökülüp gösteri yapmıyor. Yani dünyanın geleceğinde artık böyle bir tehdit ortadan kalktı mı?

“Nükleer” kelimesi eskisi kadar sık telaffuz edilmese de, hiç edilmiyor değil. En çok da İran bağlamında işitiyoruz kelimeyi. Bu da zaten yeni durumu en iyi özetleyen bir şey: nükleer silâh kullanma potansiyeli dünyanın “başa güreşen” büyük devletlerinden orta boy ülkelere doğru kaydı, kayıyor. Bugünün dünyasında Rusya ya da Çin gibi, bir zamanlar Batı’nın düşman bellediği, tehdit saydığı ülkelere böyle bir atak beklenmiyor. O çapta bir nükleer savaş ihtimali kalmayınca, Batı’nın nükleer silâh sahibi büyük güçlerinin de bunları kullanmaları için bir neden kalmıyor.

Ama bu büyük güçlerin nükleer silâh üretmekteki, zaten çok fazla sürmeyen tekelleri de sona erdi. Onların dışına kaydı bu iş. Gittikçe de daha fazla kayabilir. Çünkü son analizde bir “teknoloji” sorunu bu. Bütün masrafına, güçlüklerine rağmen, kafasına koymuş biri, halkını aç bırakmak pahasına da olsa, uzmanını buluyor, parasını bastırıyor, nükleer silâhı da yapıyor.

Soğuk Savaş bitiminde bu gibi gelişmeler sezilebiliyordu. Saddam’ın Kuveyt’e saldırması bir sinyaldi. Bilinen dünya düzeni bozulur ve yeni dengeler aranırken, “Fırsat bu fırsat. Arada ben de bir şey kapıvereyim” diyen bir “devlet adamı” çıkmıştı. Oğul Bush, tipik bir “mücrim” olan Saddam’ı işlemediği bir “cürüm”den, yani nükleer silâh üretmekten mahkûm etti.

Bu dönemde daha iyi tanıştığımız Saddam ya da Miloşeviç gibi "önderler"... Ve nükleer silâhlar... Bu, Soğuk Savaş döneminden daha ciddi bir tehdit gibi duruyor. Hindistan ve Pakistan ve nükleer silâh, düşünün...

Onun için Obama'nın girişi olumlu ve önemli. Ama Obama çerçevesinde konuştuğumuz ve konuşacağımız başka birçok şey gibi bunun da "akıbeti" meçhul".

Çünkü Amerika'da da bazı bakımlardan Türkiye'dekini andıran bir genel durum var. Daha iki gün öncesine kadar, Amerikan sağının en gözü dönmüş kadroları iktidardaydı. Bunlar iktidarda değil ama oradalar, Amerika'dalar, Amerikan kamuoyunda her zaman bir etkileri var. Burada AKP gibi bir partinin iktidar sahibi olmasını sindiremeyen ciddi bir kesim olduğu gibi, orada da Beyaz Ev'de bir zencinin oturduğu olgusunu ne yapacağını bilemiyor bunlar. Geçenlerde, yeni Amerikan değerlerinden Palin, Obama ile Castro arasında benzerlikler bulmakla meşguldü.

Ama bu ideolojik patırtıların yanısıra Obama *Congress*'e de egemen değil. Burada Yargı'nın üstlendiği işlevi orada *Congress* üstleniyor ve değişimi engelliyor.

Hele "nükleer" gibi bir alanda değişim! "Amerika'nın güvenliğini tehlikeye atıyor!" Hemen bunu söyleyecekler, zaten söylüyorlar.

Obama'nın yaptığı jest, sonunda bir jest belki, ama gene de önemli. Bu anlaşmayı imzalayan ve nükleer silâhlanmaya girmeyen bir ülke, Amerika'ya saldırırsa, hattâ kimyasal silâhlarla dahi saldırırsa, nükleer silâhla cevap verilmeyeceğini açıklıyor. Ama bu yeni pozisyonun son formülasyon biçimi Palin gibilerini susturmaya yetmeyeceği gibi, Amerikan solunu da mutlu etmiyor, eksik görünüyor.

Sonuç olarak Obama'nın işi zor. İş zor da, bu iş önemli. Biz böyle uluslararası sorunlara fazla önem vermeyiz. Ne olsa, kamusal alanda başına örtü bağlamak ya da bağlamamak gibi çok daha ciddi işlerimiz var. Ama "nükleer" hikâyesi de o kadar sabun köpüğü sayılmaz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şovenizm hattı

Murat Belge 20.04.2010

Dünkü *Taraf*'ta (pazartesisinki) Neşe Düzel haftalık konuşmasını BDP'den Nuri Yaman'la yapmıştı. Nuri Yaman şimdi milletvekili ama uzun süre İçişleri Bakanlığı'nda çalışmış biri. Bu nedenle polisin, jandarmanın yapısını, iç işleyişini iyi biliyor. Bu konuşmasında da birçok ilginç ve önemli bilgi vermiş.

"Samsun-Trabzon hattını Ergenekon kurdu" diyor, örneğin ve Veli Küçük'ün Giresun'da Jandarma Bölge Komutanı olduğu sıradaki etkinliğini anlatıyor.

Bu "hat" ilgilendiriyor beni. Buralara birilerinin bir çeşit yatırım yaptığı belli oluyor. Yoksa, Nuri Yaman'ın da işaret ettiği gibi, rahip Santoro'nun öldürülmesinden Hrant cinayetine, linç girişimlerinden bu son yumruk olayına, bu kadar olay burada yoğunlaşmazdı. Epey bir yıl önce, bir grup milliyetçinin tehditleri yüzünden Mehmet Ali Talat'ın Trabzon'a sokulmadığını hatırlıyorum.

Yatırım yapılmış olmasına yapılmıştır mutlaka, ama bu bölgenin kendisinin de herhalde böyle bir potansiyeli vardı. Nedendir bu, bir "Türklüğünü kanıtlama" çabası mıdır, neye dayanır? Kurtuluş Savaşı'na bakıyoruz, bu sefer de karşımıza on altı kişilik Mustafa Suphi grubunun öldürülmesi çıkıyor; bunun sorumlusu Yahya kâhyanın savaş yıllarında da Ermeni öldürmekle meşgul olduğunu öğreniyoruz. Bir süre sonra da Yahya

öldürülmüştür ve bunun da nasıl, kimler tarafından yapıldığı belli değildir. Ama Kâzım Karabekir, bu işi Giresun'daki Topal Osman'ın adamlarının yaptığını iddia etmiştir. "Topal Osman kimdir?" dediğinizde aşağı yukarı aynı hikâye karşınıza çıkmaktadır: savaş sırasında Ermeni öldürmüş, savaştan sonra, hele Pontus devleti söylentileri ortaya çıkınca, Karadeniz Rumlarına karşı kıyım yürütmüştür. (Faliş Rıfki *Çankaya*'da nasıl bir katil olduğunu anlatır). En son milletvekili Ali Şükrü'yü öldürdükten sonra öldürülmüştür. Tabii onun ölümüyle birlikte birçok sır da toprağın altına gömülmüş oldu. Heykeli hâlâ Giresun'da duruyor, ama birtakım korkunç övgülerin yazılı olduğu kaidesi nihayet değiştirildi. Nuri Yaman'ın bölgedeki faaliyetini anlattığı Veli Küçük de Topal Osman'ın hayranları arasındaydı (kaidenin kaldırılmasına çok üzülen Emin Çölaşan'la birlikte).

Yani Karadeniz'in özellikle doğusunda böyle bir damar uzun zamandan beri var. Buna bütün ora halkına yaymak elbette doğru değil, ama böyle bir damarın olduğunu görmezden gelmek de doğru değil. Son yıllarda Kürt bölgesine, yani sıcak çatışma ortamına, buradan daha çok insanın gönderilip gönderilmediğini de doğrusu merak ediyorum.

Bu durum, son derece rahatsızlık verici bir durum. Şu günlerde yaşadığımız aşırı gerginlik ortamı ilânihaye böyle gitmez, gidemez. İnsanoğlu sürekli bu dozda bir gerilimle yaşayamayacağına göre, bu da bir gün durulacaktır; hattâ galiba durulmaya başladı da. Ergenekon işi varacağına varacak, ulusalcılık da görece daha makul bir yerlere gerileyecektir. Ama sanırım bütün bunlar olduktan sonra da Nuri Yaman'ın "Samsun-Trabzon hattı" dediği bölgede bir burukluk, bir acılık kalacaktır. Rahatsızlık verecek olan da işte bu durum. "Kambur" mu diyeceğiz, ne diyeceğiz. Olan olduktan sonra geriye kalan iz, görüntü. "Bunlar oldu"yu hep hatırlatacak olan bir "yadigâr".

Çok ciddi, hem derin hem de yaygın bir arınma gerekiyor bu topluma. Böylesine sorumsuzca rayından çıkarılmış, beyni yıkanmış bir toplum... Cinayetle beslenmiş, "diğer" diye eline her türlü silah tutuşturulmuş, cinayetlere itilmiş bir toplum... Konuşmayan, dinlemeyen, düşünmeyen, yalnız vurmasını bilen bir toplum...

Bunu yaratan mekanizmalar hâlâ çalışıyor. Onların bir an önce durdurulması gerek. Ama onları durdurmak da kendi başına yeterli değil. Şimdiye kadar verdikleri zararı gidermenin de yollarını bulmamız gerekiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişince neler değişebilir

Murat Belge 23.04.2010

Gene bir tuhaf durumdayız: "değişim" üstüne birçok şey söyleniyor, örnekler de verilerek, nelerin değişebileceği anlatılıyor. Bir yandan, daha küçük çapta bir değişimin, bazı anayasa değişikliklerinin Meclis'ten geçmesi sözkonusu ve bu kadar da olsa bir değişimi kesinlikle durdurmak üzere kurulmuş kararlı bir koalisyon var. Kararlı ve aynı zamanda "geniş". "Kalabalık" olduğu için "geniş" demiyorum; oldukça uzak uçları biraraya getirmesi bakımından öyle. Ama buna da alıştık zaten, bütün bu süre içinde.

Anayasa'nın üç beş maddesini değiştirmek konusunda kıran kırana savaş sürerken Başbakan bir de "başkanlık sistemi"ne geçiş konusunu açtı. Ardından da askerlikle ilgili ("bedelli" veya başka yöntemler) bazı değişiklikler olabileceğine işaret eden sözler söyledi.

Genel olarak "değişim"den söz edilirken, bunun ufuklarını genişletecek konuların gündeme getirilmesine benim bir itirazım olmaz, ilke düzeyinde. İlke düzeyinde iyi, olguları en geniş bağlam içinde tartışalım; ama pratik düzeyinde bunun "olacağı" ne, orası pek belli değil. Anayasa Mahkemesi, HSYK sorunları konuşulmasın diye "şehitler" konusunu gündeme getirmek gibi, "Türk hamaset kültürü"nü en klasik örneklerinin taktik

olarak uygulandığı ve gündemi derdest edebildiği bir ortamda, “değişim ufku”, “değişen Türkiye” vb. kime neyi ifade ediyor?

Aslında, mutlaka, bu toplumu meydana getiren büyük çoğunluğa çok şey ifade ediyor. İçlerinden bir kısmı bunun hiç bilincinde olmasa da.

Türkiye’de “değişim” denince, bunun en zor olduğu alanlardan biri, Başbakan’ın bazı önemli değişikliklerin olabileceğini ima ettiği askerlik alanıdır. Cumhuriyet’in, yeni rejimin başlıca kurucu gücü olan ordu, bu işi bir yurttaşlık eğitimi, kendini de bu eğitimin doğru verilmesinden sorumlu kurum olarak görür. “Eğitim”den kasıt ne? Hattâ Cumhuriyet öncesinden de başlayarak, modernleştirilen subay kadro, eğitimi bir “ümme”in bir “millet”e dönüştürülmesi süreci gibi tanımlamıştır. Bununla kastedilen şey, sözgelişi tarih, coğrafya öğrenmek değil, tarih, coğrafya da dahil olmak üzere her şeyi, Türk milletinin uygun bir parçası olarak öğrenmektir. Süreç bir “millet oluşturma” (nation-building) sürecidir. Bunun içinde özellikle askerlik, bu kurulmakta olan devlet yapısında herkesin yerinin neresi olduğunu, yapının gerçek hiyerarşisinin nasıl oluştuğunu, bir başka söyleyişle, kimin verdiği komutun “geçiş önceliği” olduğunu topluma ve toplumu meydana getiren (gerçek ya da potansiyel “aile reisi” olan) erkek bireylere öğretmen, belletmenin pratiğidir. Uygulandığı bu şekilde “askerlik”, yani “sivil”lere yaptırılan askerlik, savaş çıkarsa ne yapacaklarından önce, normal barış halinde hangi itaat ve hangi sadakat mekanizmaları içinde yaşayacaklarını öğretir ve bunun için vardır.

Bu işlev bugün de pek fazla değişmemiş, ayrıca, bu işlevin ne kadar önemli ve zorunlu olduğuna dair her yüksek komuta kademesindeki kanaat hiçbir şekilde değişmemiş olduğu için, Başbakan’ın o merciler önünde “şöyle askerlik”, “böyle askerlik” projelerini ikna edici bir biçimde ortaya atması bana pek muhtemel görünmüyor.

Onun için, tahmin ederim, uzun vadeli bir perspektif içinde, bugün kavgası edilen dozda değişimin ötesinde ne gibi değişimler tahayyül edilebileceğini işaret etmek istiyor.

Bu toplumda “değişim” sözü telaffuz edildiği anda kimlerin onun yanında, kimlerin ona karşı saf tutacağı belli oldu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçeklik söylenmez, ağızdan kaçırılır

Murat Belge 24.04.2010

Türkiye’de modernleşme çok badireli, netameli bir süreçtir, sorunsuz olduğu alan yok gibidir. Ama bana bunların içinde en sorunlusu, belki hayatta kendi kariyerimin de kuralları gereği, gerçeklikle ilişki kurma biçimi gibi görünür. Her aşamada, olmasını istediğimiz şeyle gerçekte olan şey arasındaki ikilem karşımıza dikilir ve biz hâlâ şaşmaz bir biçimde, olmasını istediğimiz şeyi seçmekteyiz. Gerçek gerçeklikle resmî gerçekliğin arası, dünyanın pek az yerinde, Türkiye’de olduğu kadar açılıyordur.

Bu resmî gerçekliğin kale gibi durduğu ve cansiperane korunduğu bu ortamda, bizler, ancak ağızımızdan laf kaçırdığımız zaman “doğru” konuşmuş oluyoruz.

Bu durum aslında Freud’un “lapsus” teorisine uyuyor. Çünkü Freud’a göre de biz yanlış yaptığımızda aslında yanlış yapmayız. “Yanlış” dediğimiz şeyi bize bilinçdışımız yaptırır. Bilinçdışımız, aklımızda olan ama birtakım nedenlerle yüksek sesle söylemekten kaçındığımız şeyleri bir “dil sürçmesi” biçiminde dışavurdurur. Freud’a göre bu bir “sürçme”den çok, aklından geçirdiğini ağızdan kaçırma durumudur. Hoş, Freud “bilinç”,

“bilinçdişı” falan, bunları zaten bana göre bir hayli abarttığı için, “sürçme”nin benzer bir mekanizmanın işlemeyle olduğunu düşünür.

Son zamanlarda çok moda oldu: biri bir şey söylüyor, birileri alınıyor, kızıyor vb. İki gün sonra o ilk konuşan “Yanlış anlaşıldım” açıklaması yapıyor. Yukarıdaki akıl yürütme çerçevesinde baktığınızda, gerçekte bir “yanlış anlatma/anlaşılma” durumu yok. Adam o “anlaşılan şey”i söylemeden söylemiş oluyor.

Gerçeklikle ilişkimizin sorunsal karakterini en iyi yansıtan konulardan biri, Ermeni Kıyımı’dır. Şimdi, özellikle de bu sorun içinde ABD’nin oynadığı rol bağlamında, “soykırım” dedi/demedi, “söylettik/söyletmedik” kıvranmalarında, aslında her şeyi “ağzımızdan kaçırıyoruz”. Bunun bir “oldu mu/olmadı mı” sorunu değil, telaffuz edilmesini önlemeyi “başardık mı/başaramadık mı” sorunu olduğu besbelli.

Çeşitli, biçimlerini, örneklerini düşünebiliriz, bu “Allah söyletti” türünden sürçmelerin. Onur Öymen’in Dersim’i bunların arasında bir “klasik” olmaya aday, örneğin.

Geçmişten hoş bir örnek, gazetelerin “Halk plajlara hücum edince vatandaş denize giremedi” başlığıdır. Bu başlık o günün bakış tarzını, o tarzın ardındaki ideolojik yapılanmayı, sayfalar, ciltler dolusu analiz yazısının erişemeyeceği bir netlikle ve inanılmaz bir “veciz”likle ortaya koyuyordu. Gazeteci “ağzından kaçırmasa” kim anlatabilirdi bu ideolojiyi bu kadar güzel?

Tabii “o günün” nitelemesini “bugün artık kalmadı” diye anlamamak gerek. Bugün yeri göğü kaplayan kavga gene aynı kavga. Bu sefer, üstelik, yalnız plajlara değil, her yere hücum etmiş durumdalar. “Vatandaş”ın da artık sabrı tükendi.

Bir de “Musevi Menuhin”in Türkiye’ye gelmesi başlığını atan gece sekreteri hikâyesi vardır. Adam iyi niyetli, ırkçı değil, Yehudi Menuhin’in “Yehudi”sini görünce pek hoşlanmamış, böyle söylenirse hakaret gibi duracağından korkmuş. “Musevi” o kadar kötü değil, ne olsa Kitab’ı var falan.

Bu adam da, “Yahudi sözünün kendi kafasında, tanıdığı arkadaşlarının, yurttaşlarının kafasında ne gibi çağrışımlar uyandırdığını “ağzından kaçırması” olmuyor mu?

Geçenlerde sabah haberleri yapan programda, Başbakan’ın bu “bedelli” işini Başbuğ’la konuşacağını bildirmesini eleştiren gazeteci de, bunun konuşulup anlaşmaya varılmadan söylenmesini boşboğazlık gibi değerlendirirken, mealen, “yüzbinlerce kişi bunu duyunca, ‘belki kaçırım, kurtulurum’ diye aklından geçirmez mi?” diyordu.

Bu da bir “lapsus” sayılır herhalde.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Danıştay cinayeti

Murat Belge 25.04.2010

Danıştay cinayetiyle ilgili son haberin epey “şaşırtıcı” olduğunu söyleyebiliriz. Ama, ne bakımdan? Bu “silinme” olayının olması değil, bana şaşırtıcı gelen; silindiğinin bir kurum tarafından açıklanması.

Üstüne konuştuğumuz, “Acaba şöyle mi, böyle mi?” tartışması yaptığımız bir dolu olay var. Bunların hepsiyle ilgili, bu nitelikte bilgiler olduğundan hiç şüphem yok. Ama şu somut durumda TÜBİTAK’tan gelen açıklamanın bir benzerini yapacak kişi ya da kurum ortaya çıkmıyor. “Normal” davranış, konuyu örtbas eden yargıcınki.

Evet, bütün bu olaylarda, Hrant'ın öldürülmesinde, Santoro'nun veya misyonerlerin öldürülmesinde, işin içyüzüne dair bir bilgi belirir belirmez, açmaya başlayan bir çiçeği çiğner gibi bir resmî ayak gelip eziyor onu. Ama, gene bütün bu olaylarda, sanırım Danıştay cinayetinin özel bir yeri var. "Ucundan dönmüşüz" diye bir deyim vardır. Sanırım bunu kullanmak için, bunca çarpıcı olay arasında Danıştay cinayeti en uygun olanı. Burada ciddi bir plan ve uygulanması için ciddi bir hazırlık olduğu görülüyor.

"Roller paylaşılmış" denebilir mi? Fiilen bu yolda bir işbölümü yapılmış olmasa da, aslında roller daha hiçbir olay yokken, çok önceden paylaşılmış olduğu için, cinayet planını hazırlayanlar bu olay karşısında kimin ne diyeceğini, nasıl tepki vereceğini çok doğru tahmin edebiliyor, onların da planın istedikleri gibi yürütmesine katkı sağlayacağını hesaplıyorlardı. Cumhurbaşkanı'nın konuşması, Danıştay yargıcının "Allahüekber" diye bağırma iddiası, geniş planın ne kadar iyi işlediğini kanıtıyor.

Olayın kendisini planlayacak ve gerçekleştireceksin. Adam gelecek, bir yargıcı vuracak ve gidecek. Burada ikinci aşama başlıyor. Olayın içine serpiştirilmiş ipuçlarını, "işaret levhaları"nı alıp yorumlamak ve kamuoyuna inandırıcı bir senaryo sunmak... "İşte, yeterince ciddiye almadığınız 'irtica' bunu yaptı" demek.

Bununla birlikte, olayın hemen arkasından, gene kamuoyuna "kitle tepkisi" olarak sunulacak protestolar, gösteriler vb. gerekiyor. Nitekim, o günlerin olaylarını hatırladığımızda, birkaç gazeteyi bulup açıp seyri izlediğimizde herhalde çok ilginç ve anlamlı şeylerle karşılaşacağız. Kim ne yazmış? Hangi olay hangi kelimelerle anlatılmış? Hükümetin, bakanların protesto edildiği cenaze törenlerin vb. bu gözle yeniden bakıldığında herhalde yeni ipuçları da verecektir.

Hesapta hiç olmayan olgu, "katilin yakalanması" gerçekleştiği halde, sanırım o koşullarda yeterli bir haberleşme de sağlanamadığı için, paylaşılan roller yerine getirildi, herkes yapması gerekeni yaptı. Yani, cinayet "irtica"ya havale edildi ve "irtica" kitlesel gösterilerle lânetlendi.

"Katilin yakalanması" keyfiyeti olmasaydı, işin üçüncü aşamasına da gelecektik, hep birlikte. Bu, iktidarın el değiştirmesi olacaktı. Bunun nasıl olacağına dair bizler ancak tahmin yürütebiliriz: 28 Şubat'taki gibi "gitmezseniz geliyoruz" mealinde bir muhtıra mı yayımlanacaktı? Biz ancak tahmin yürütebiliriz ama cinayeti planlayanlar mutlaka bu aşamada ne olacağını da planlamışlardı. Burada, bu noktada bir takım şalterleri açacaklar, kapayacaklar, her neyse, herhalde onlar da belliydi, seçilmişti vb.

Gel gör ki, adam yakalandı, birkaç gün içinde örgütsel geçmişi, eşi dostu, kiminle telefonda konuştuğu, sökülüverdi.

Birkaç gündür Ahmet Altan da bunu yazıyor. Buradaki örgütlenme hepsi arasında en ciddi olanı gibi görünüyor. OYAK'tı, Orduevi'ydi, tanığı susturmaktı, mahkemenin kayıtsızlığıydı, bunlar hepsi biraraya geliyor ve ortaya çok ilginç bir resim çıkıyor.

Ve insanın "kader"e inanası geliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermeni konusu ve Dışişleri

Murat Belge 27.04.2010

Nisan ayı gelince "Ermeni" konusunda söz, tartışma, kavga, her şey yoğunlaşır. Ayrıca bu yoğunlaşma yıldan yıla daha da koyuluyor. Çünkü Ermeni tarafında (aslında arada da birçok "taraf" bulunuyor) bunun bir sonuca

varması beklentisi artık son noktalarına varmış, sabır kalmamış. Soğuk Savaş sonrası ortamda onların ısrarını durduran nesnel engellerin pek çoğu da ortadan kalkmış. Türkiye'nin içten içe değişse de dıştan hâlâ "yekpare" görünen direncinden başka bir engel yok gibi. Bu kadar basınca, bir iki yıl içinde herhalde bir şeyler kopacak, boşanacak, bir şeyler olacak, ama, bakalım nasıl...

Türkiye'de Dışışleri'nde ne zamandan beri bunun böyle gitmeyeceğini görenler vardı. Kâmuran Gürün'ün yazdığı ve Ermeni kayıp sayısını üç yüz, dört yüz binlere çıkaran kitabını ben böyle değerlendiririm: Gelecekte bir uzlaşma noktasına doğru Türkiye hariciyesinin attığı "gayrıresmî" bir adım. O zamandan beri, erken dönemlerin olayı toptan reddettiğimiz katı tavrından da bir miktar uzaklaştık. "Kıyım filan olmadı, yalandır" demiyoruz da, "Bazı kötü şeyler olduysa sebebi vardır, şundan ötürü olmuştur" tarzında bir söylem tutturuyoruz. Bunları bizim "yetkililer"e dikte eden, Ermeniler değil, genel uluslararası konjonktür. Bir savunma yap ki, savunulacak bir yeri olsun.

Bu arada, resmî düzeyde değil, toplumsal düzeyde, bazı önemli değişiklikler oluyor. Herkesin "Ermeni Konferansı" diye hatırladığı toplantıdan bu yana yıllar geçti. Geçen bu yıllarda, onu ileriye taşıyan "önemli bir olay olmadı. "Önemli olay" derken, hani medyaya yansıyan, "Şöyle şöyle bir olay oldu" diye haberi yapılacak türde bir şeyden söz ediyorum. Bir "özür" metni imzalandı, o kadar.

Ama "tarih" biraz böyle olur. Bir olay (örneğin, "Ermeni Konferansı") olur ve bir süre tek başına durur. Ama bu süre içinde etkileri topluma yayılmaktadır. İnsanlar, yakınlarıyla bunu konuşur, üstüne düşünür; o olay hakkında okunacak, öğrenecek bir şeyler varsa öğrenir. Bu konuda, biraz uzmanlaşmış insan için ta başından beri yeterince yazılı kanıt vardı, ama bunlar yaygın biçimde bilinmiyordu. Şimdi Türkiye'de bu süreç başladı. Başladı ve bu yıl 24 Nisan'da Taksim'deki anmayla medyaya haber olarak yansıyacak bir biçim aldı. Onu protesto eden gruplar çıktı tabii, daha da çıkacak hep. Ama belirleyici olan o değil.

Bu ortamda Dışışleri'nin Amerika ve Obama'ya karşı takındığı tavra anlam vermekte zorlanıyorum doğrusu. Birçok alanda desteklenmesi gerektiğini düşündüğüm adımlar atan Dışışleri burada niçin bu muhafazakâr politikayı benimsemek gereğini duyuyor? Obama'nın sözlerini "bilimsel olmadığı" gibi bir gerekçeyle kınayınca, Dışışleri yeniden Elekdağ zihniyetini ve stratejisini benimsemiş oluyor. Kaldı ki, Obama, o korkulan kelimeyi de telaffuz etmemiş. Tarihî olayın üstüne "hukukî" yargı vermemiş. Bundan sonraki Amerikan Cumhurbaşkanları'nın bunun gerisine gitmelerini mi bekliyoruz? Böyle bir şey olması için dünya güçler dengesinde Türkiye'nin pazarlık gücünü arttıran bazı değişimler olması gerekiyor. Diyelim ki oldu: bütün dünyanın bu olay hakkında bir bilgisi ve kanısı var, 1915'ten bu yana oluşmuş bir şey. Onu ne yapacağız, daha doğrusu, ne yapacaksınız?

Dışışleri bugün de Dışışleri'nin yıllardan beri kazdığı ve saklandığı çukurdan çıkamıyor mu? Oysa böyle bir konuda dünyadaki ve çok daha önemlisi, Türkiye'deki, gelişme eğilimlerini doğru tesbit edip gidişe ayak uydurması gerekirdi, beklenirdi.

Aldığı tavırlarda Dışışleri BBP'yi memnun etmeyi tercih eder gibi davranıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fred Halliday

Murat Belge 30.04.2010

Fred Halliday öldü. Türkiye'de de onu tanıyanlar az değildir. Bilgi Üniversitesi'nde konuşmaya geldiği günü hatırlıyorum. Kuştepe'deki büyük salon bayağı dolmuştu. Şu ilk cümleyi ilk benden duyup yüreği sızlayacak

epey insan olduğunu tahmin ediyorum.

Yaşadığımız şu dönemde tıbbî tahminlerle meteorolojik tahminler eskisine kıyasla çok daha yüksek bir “doğru çıkma” oranı tutturmaya başladı. Fred’in hastalığıyla ilgili haberi ortak arkadaşımız Anthony’dan almıştım. Birkaç ay önce, “Doktorlar birkaç aylık ömrü kaldığını söylüyorlar” demişti. “Ameliyat edilemeyecek bir kanser” demişti.

Öldüğünün haberini de gene bir ortak arkadaşımız olan Umut Özkırmımlı’dan aldım. Umut Fred’in öğrencisi, sonra arkadaşı olmuştu ve her zaman onu (bana göre çok daha fazla) yakından izlemişti. Telefonda kemoterapiye çok iyi cevap verdiğini ve bu nedenle dostlarının sevinip umuda kapıldığını, ama tam da bu iyimserleşme ruh hali yayılırken birdenbire öldüğünü anlattı. Düşününce, o iyimser dönemden haberdar olmadığımı sevindim. Öylesine katlanmak daha da zor oluyor.

Fred’i tanıyan herkes onu severdi. Fred kendisi, sevilmek için herhangi bir şey yapmazdı. Onun kendi olması, bunun için yeterliydi.

Bir “teorisyen” değildi. Çağdaş siyasetle ilgiliydi. Dünyanın gündemini oluşturan maddelerin sıralanmasına göre, Fred Halliday bir gün Etiyopya üstüne bir yazı, ardından Yemen üstüne bir kitap, Afganistan üstüne bir makale döktürebilir, bir yandan Yugoslavya’da olanlar hakkında son derece aydınlatıcı bir konferans verebilirdi. Böyle insanlar vardır aslında. Vardır da, sonuç olarak, ilgi alanlarının “geniş”lemesiyle orantılı biçimde, yaklaşımları da “sığ”laşır. Fred’in alanı alabildiğine geniş, bilgisi alabildiğine derindi. Hayatımda onun kadar çok şey bilen az insan gördüm.

Böyle güncellik izleyen, yüzüne baktığınızda tuhaf bir ışıltı gördüğünüz bir insan, herkesin yardımına koşan, pratik işlere son derece yatkın bir insan, biraz da “gamsız” olur diye düşünebilirsiniz. Ama bu dışadönük, mücadeleci, eylem adamı Fred son derece derin depresyonlara da girdi. Birkbeck’te Sami Zubeide’nin düzenlediği rutin toplantılardan birinde hatırlıyorum Fred’i. Londra’da olduğumu öğrenince Sami beni de Türkiye’de olanları anlatmaya çağırmıştı. Fred de geldi. Depresyonda olduğunu (bu ilkti) bana da söylemişlerdi, biliyordum. Ama görünce şaşkırmaktan kendimi alamadım. Fred ve o ifade!

Bunlar gelip geçici nöbetler olarak devam etti. Bu sıralarda, gene ortak dostlardan, hayatının gidişatıyla ilgili önemli kararlar verdiğini öğreniyordum. Bunlardan biri de, ders verdiği London School of Economics, ama ona varana kadar İngiltere’nin ve Londra’nın kendisini bırakıp Barselona’ya yerleşme kararıydı.

Bu dönemde önce bir Madrid’de karşılaştık. Beni gene Anthony uyarmıştı. “Fred orada olacak, ama çok şişmanladı, dikkat et, tanıyamayabilirsin.”

Tanıdım. Gerçekten çok şişmanlamıştı. Ama ışıltı oradaydı. Işıltıdan tanıdım. Yusuvarlak duran karnını sıvazladım, “Bu ne, Fred?” dedim. “Mutluluk kavis, Murat, mutluluk kavis” dedi.

Son kez Barcelona’da gördüm. Umut ve Ayhan Aktar’la birlikteydik. Fred bizi çağırmıştı. Mutluluk devam ediyordu –kavis de.

Ama o kavisin yüreğine doğru içinde, Fred, kişisel ve evrensel, ne dertler, ne acılar, ne sorgular sakladı, biriktirdi, bunları hiç bilemeyeceğiz. Dünyanın bir yerinde olduğunu bilip bundan mutluluk duyduğum arkadaşım Fred artık dünyanın herhangi bir yerinde yok, ama *c’est la vie*.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

1 Mayıs

Murat Belge 01.05.2010

Bu toplum geçmişinde 1 Mayıs'ı yaşayamadı, dersem, çok da yanlış bir şey söylemiş olmam. Tek-parti dönemi, Demokrat Parti dönemi 1 Mayıs başlıca "cıs"lardan biriydi. Memlekette komünizm falan yoktu ama "tehlikesi" fena halde vardı. Onun için de "solcu" olarak bilinenler nisan sonlarında gözaltına alınır, mayısın başlarında salınırdı. Devlet 1 Mayıs'ı resmî tatil haline getirmişti (devletimiz çok tedbirlidir) ama adı "Bahar Bayramı"ydı. Her şeyin bir dünyadaki oluşu, tanımı, kavramı vb. vardır, bir de Türkiye'deki... Bu da, dediğim bu kuralı meydana getiren sayısız örneklerden bir tanesi. Bunların hepsi birarada, ortaya "Türk demokrasisi" çıkıyor.

Sonraki yıllarda bu "Türk demokrasisi"nin yürürlüğe konduğu evresine geçtiğimizde, yetmişli yıllarda, Taksim'de kalabalıklar halinde kutladığımız 1 Mayıs'a da gelebildik. Solun kendi içindeki kavgalar, kamplaşmalar bir yandan, solun her türlüünü ezmek ve yok etmek üzere eşinen sağ güçlerin varlığı öbür yandan, bu 1 Mayısların gerilim dozu bir hayli yüksekti.

Otuz beş yıl kadar oluyor, DİSK'in öncülüğünde Taksim'de böyle büyük kalabalıkla kutlanacak ilk 1 Mayıs'a hazırlanıyoruz. O sıralarda ben İsmail Cem'in çıkardığı Politika gazetesinde "köşe yazarlığı"na başlamışım. Bazı sosyalist arkadaşlar gelip beni buldu ve belirli bir mesaj iletmek üzere bir yazı yazmamı istedi. Bu kutlamanın yapılması ve devamlılığı çok önemli, o halde katılacak bütün sosyalist, devrimci gruplar sorumlu davranmalı, "provokatif" denebilecek eylemlerden dikkatle sakınmalı. Aynı fikirde olduğum için ben de böyle bir yazı yazmıştım.

Ama 1 Mayıslarımız 1977'ye kadar sürebildi. Bunun bir tertip olduğu, o zamanın Ergenekoncuları kimlerse onlar tarafından uygulandığı besbellidir. Ama kimse onlar, bizim kendi aramızdaki akıldışı düşmanlıklardan yararlanarak yaptılar yaptıklarını.

Ve o zamandan beri 1 Mayıs'la Taksim'i aynı cümle içinde biraraya getirmek mümkün olmadı.

1 Mayıs'ın bir belâ olduğu, herkesin rahatını kaçırdığı yolundaki anonim propaganda da etkili bir biçimde işledi. 1977 de buna tuz biber ekti ve Bahar Bayramı, "Ulusal Korku Günü" haline geldi.

Yarın, bunca yıldan sonra, Taksim tabusu kalkmış olacak. Biz burada bu çeşit sorunlarla boğuşurken dünyada yaşanan değişimler sonucunda, 1 Mayıs da eski günlerin 1 Mayıs'ı olmaktan çıktı aslında. Ama bunun farkında değilmiş gibi yapıyoruz, hep birlikte. Bu ayrı konu. Sonuç olarak yarın Taksim'de olacağız ve ben bundan otuz beş yıl önce yaptığım gibi bu yazıyı provokasyonlara karşı bir uyarıyla bitirmek gereğini duyuyorum. Bunca yıl sonra 1 Mayıs'ın yeniden Taksim'de kutlanabilmesi kararını veren, gene, AKP hükümeti. Böylece yarın Taksim'e gideceklerin arasında çok sayıda yeminli AKP düşmanı bulunması da Türkiye'ye özgü paradokslardan biri. Bunların arasında ya da aslolarak bunların dışında kavgaya-sever, asker-sever, ulusalcı-milliyetçi çeşitli oluşumlar, her şey gibi bunu da AKP'ye zarar verecek bir olaya dönüştürmek için ellerinden geleni yapacaklardır.

Sonuç olarak, kavgaya ve şiddete doyamayan bir toplum bu. Şiddeti ve kavgayı besleyen yığınla kaynak var. Genel eğitim sistemimiz de aynı şekilde bunlarla dolu. 1 Mayıs bir "zarif gülücükler günü" değildir elbette, ama gözü kör bir yakma yıkma günü de değildir. Bu günü böyle bir imgeyle toplumun bilinçaltına çakmak isteyenlere bu fırsatın verilmemesi, bu nedenlerle son derece önemlidir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Marksist politika

Halil Berktaş bir süredir Marksist teörinin *politika* alanındaki boşluğunu önüne sorun olarak koydu (benzer konular arasında), bunu siyasî davranış alanına uzanan sonuçlarıyla birlikte analiz ediyor. Teşhisi doğrudur; zaman içinde bir Marksist siyaset pratiği oluşmuştur, ama bunun teorisi hâlâ yoktur.

Niçin böyle?

En genel cevap şu: Marx böyle bir teori yapmadı da ondan. Niye yapmadı? Önemli olan yorumlamak (anlamak) değil, dönüştürmektir, diyen adam neden dönüştürmenin en vazgeçilmez aracı olan politikanın teorisi üstüne çalışmadı?

Buna benim cevabım, "altyapı", yani "ekonomik temel" olarak gördüğü ekonomi alanındaki çalışmasını bitiremedi de, ondan. Her araştırma böyledir zaten. Siz o alanda derine indikçe karşınıza yeni katmanlar çıkar, "Şuna da bakayım, bunu da inceleyeyim" dedikçe oraya gömölürsünüz.

"Vakti olmadı" diye bir "açıklama" öne sürmemin nedeni Marx'ın üç ince kitaptan oluşan *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* adlı kitabıdır. III. Napoléon'un 1848 ayaklanmasından sonra Cumhurbaşkanı olarak yönetimi ele geçirip iki yıl sonra şanlı amcası gibi kendini İmparator ilân etmesi Marx'a çok ilginç görünmüştü. Onun için oturup bunun nasıl olduğunu inceledi (zaten yakından izlemiştir). Ve ortaya müthiş bir kitap çıktı. Marx burada sınıflar ve sınıfların kendilerini siyaset pratiğine ilâştirmeleri üstüne olağanüstü bir inceleme yapmıştır. Son analizde bu inceleme, bir başka Marksist'in sevdiği formülasyonla bir "somut durumun somut analizi"dir; yani doğrudan doğruya bir "politika teorisi" kitabı değildir. Ama "Ben Marksist'im" diyen birinin içinden birçok genelleme bulup çıkarabileceği bir kaynaktır. Nitekim, Batı Marksizmi içinde bunu yapanlar hep oldu. Yetmişlerde *Birikim*'i çıkarırken "Kapitalist Devlet Sorunu" üstüne tartışmaların önemlilerini aktarmış, kendimiz de bir ucundan katılmıştık. Burada tartışanların başlıca kaynakları 18. *Brumaire*'di. Buna benzer daha başka birçok örnek de verilebilir.

Ancak, Halil Berktaş'ın özetlediği gibi, dünya görüşünüzün dörtle üçünü proletaryanın burjuvaziye karşı (başarıyla) yapacağı Devrim kaplamışsa, somut tarihi, somut politikayı, bu gibi genelleme ve soyutlamaların arasında geçen (büyük ölçüde kâğıt üstünde geçen), "çelişkiler", "antagonizmler" vb. biçimlerde algılar ve başka türlü algılamazsanız, bundan bir "teori" çıkaramazsınız. Bulunduğunuz yerde, silâh arkadaşlarınızla birlikte, sürekli *politika*'nın içindesinizdir Ama *asıl* politika, yukarıda üç beş kelimeyle özetlediğim, sınıfın sınıfsal çelişkilerin antagonizmasıyla öbür sınıfa karşı yapacağı "Devrim" ise, sizin içinde bulunduğunuz somut durum her zaman kuraldışıdır, istisnaidir, konjonktürelidir vb. Nitekim, Rusya'daki 1917 Devrimi bile, Marx'ın öngördüğü ileri kapitalizm içinden çıkmadığı için, o sıraladığım sıfatlarla anılmıştır. Onun yanında Çin'de olan, onların yanında Küba'da olan daha da kuraldışı, daha da beklenmedik işlerdir. Zaten Lenin de, teoriden özür diler gibi, hafif mahcup, "en zayıf halka" diyerek bu duruma bir açıklama getirmiştir.

Marx hayatında "Ben 'Marksist' değilim" demiştir. Ama bizler "Marksist"iz. Onun için, bir yandan habire "usta"yı yorumlarız ama hiçbir zaman doğru yorumladığımızdan emin olamayız. Biri kalkıp "O öyle değil, böyle yorumlanmalıdır" dediğinde ne olacak. Ben ne kadar otoriteysem, o da o kadar otorite ve bunun tersi. Asıl otorite ise bu konuda bir şey söylememiş: "Bu, budur" dememiş. "Gerçeklik ve benim yaptığım teşhis ve Usta'nın dediği" diye devam eden bir formülle yaşıyorsak, dünyada değişim de hiç durmadığına göre, her geçen gün Usta'nın görmediği, bilmediği, dolayısıyla hakkında bir şey söyleyemeyeceği bir dünyaya, hayat biçimine giriyoruz demektir. Buna karşılık, en çok güvendiğimiz analitik araçlar, Usta'nın vaktiyle söylemiş oldukları. Hayat ne kadar değişmiş olursa olsun, Usta'nın söyledikleri bu şimdiki durumu da bir yerinden açıklıyordur: Bu arada Gramsci diye biri çıkmış, Laclan veya Berlinguer diye birileri çıkmış, bir şeyler söylemiş, kulağasma!

Bir bomba atarsın, siyasî eylem olur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Temel Kavramlar

Murat Belge 04.05.2010

Geçen gün 1 Mayıs üstüne yazarken, Türkiye’de bundan habersiz yaşadığımıza değinmiştim. Yıllarca, 1 Mayıs resmî tatil günü oldu, ama adı “Bahar Bayramı”ydı. Bir şey bütün dünyada bir biçimde bilinir, tanınır, algılanır, Türkiye’de bir başka biçimde. İşçi dayanışması gününün bir çeşit hıdrelleze çevrilmesi bunun sadece bir örneği.

Örnek çok. Aynı şeyleri “demokrasi” için söyleyemez miyiz? Bizim burada “demokrasi” diye yaşadığımız şeyleri Amerika’da, İngiltere’de, aynı isim altında kabul ettirebilir misiniz insanlara?

Hiçbir şeyden vazgeçmeyeceksin, ama onu bir biçimde kendine benzeteceksin. Hayatın her alanında olabilir bu. Örneğin, “konyak” diye bir içki var. Bunu da istiyorsun. Ama ulus-devletin çeşitli politikaları gereği, Courvoisier veya Remy Martin falan ithal edemiyorsun, bunu kendine yasaklamışsın. Şu halde, kendi konyağını kendin yapıyorsun. Bu sefer de Fransa’nın yasağı var: Cognac bu içkinin yapıldığı yörenin adı ve bu adı başka kimse kullanamaz. Bu durumda dâhiyane bir buluşla yaptığın içkinin adını “kanyak” koyuyorsun. Böylece dünya cognac içerken sen kanyak içiyorsun, ama cognac içtiğine inanıyorsun.

Bu örnek bir belirli düzeyden, alandan oldu. Buna hiç benzemeyen bir alana bakalım: Ermeni Kıyımı denince dünya ne biliyor, ne anlıyor? “İyi” bir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının ne bilmesi bekleniyor, talep ediliyor?

Çok örnek (farklı alanlardan örnek) düşünmek ve saymak mümkün ama ben kendi öncelikli ilgi alanlarımdan ötürü bunların siyaset kültürüne ilişkin olanlarına daha çok önem veriyorum. Siyaset konuşulacaksa, birtakım kavramlar kullanmadan konuşmak ya da düşünmek mümkün değil. Peki, bu kavramların içini nasıl dolduruyoruz? “Komünist” denince sıradan insan, sıradan T.C. yurttaşı ne anlıyor, “liberal” denince ne anlıyor? “Bonapartizm” falan gibi, daha sofistike denebilecek, özel tanım gerektiren kavramları hiç düşünmüyorum bu bağlamda; en “harcîlem”, herkesin bir biçimde bildiği ve kullandığı kavramları kastediyorum.

Britanya’da Raymond Williams bu konuyla daha farklı bir biçimde ilgilenmiş, çalışmasının sonunda da *Keywords* adlı bir kitap yayımlamıştı. “Keywords”, “Temel Kavramlar” diye de çevrilebilir. Williams da bunlarda tesbit ettiği bazı semantik kaymalardan tedirgindi, onun için kavramların ilk oluştuğu bağlamla, etimolojileriyle, hangi koşullarda yeni çağrışımlar yüklendikleriyle ilgilenmişti. Bu gibi semantik kaymalar olacak elbette, ama Avrupa’da bu oluyorsa, bütün o kavramlardan meydana gelen bir siyasî-tarihî kültürün anayurdunda oluyor. Bizim durumumuz bundan epeyce farklı. Çünkü daha baştan bir “tercüme” sorunu var. Kavram zaten daha baştan “kaymış” olarak giriyor siyasetin Türkçe kelime haznesine.

Bütün vaktimi buna ayıracak değilim, öyle bir imkânım da yok. Ama hiç değilse zaman zaman bu konu üstünde durmayı istiyorum. İlk akla gelecek örneklerden biriyle, diyelim, “entelektüel” denince bir İtalyanın, bir İsveçlinin anladığı şey ve bizim burada “aydın” denince sokaktaki adamın anladığı şey aynı mıdır, birbirine benzer mi, benzemez mi, biri öbürünün yerini tutar mı, tutmaz mı? “Anlam” dediğimiz şey, sonuçta, son derece kaypak, ele avuca sığmaz bir şey; onun için de bu gibi konular tartışmaya açık. Ama “anlam” da yoksa, elimizde hiçbir şey yok demektir.

Onun için arada bir bu genel başlık altına girecek küçük egzersizler yapmayı düşünüyorum.

Anarşi ve Anarşizm

Murat Belge 07.05.2010

Kavramların, özellikle siyasî kavramların bu ülkede aslıyla bir ilgisi olmayan anlamlarda kullanılmasından söz etmiştim. Ara sıra bunlar hakkında yazacağımı da söylemiştim. "Anarşi" ve "Anarşizm"den başlayayım diye düşündüm. Tabii böyle bir terim ya da kavram, yalnız burada değil, birçok yerde oldukça kötü bir imge yaratıyor. Bunun başlıca nedeni de bir tür siyasî Anarşizm'in işlediği siyasî cinayetlerle kendi namını lekelemesi.

Oysa "Anarşizm" dendiğinde ille bu cinayetleri düşünmemiz, anlamamız gerekmiyor. Kelime, Yunancada, "Yok-yönetim" gibi bir anlama sahip. "Monarşi" tek kişinin yönetimi, "oligarşi" bir grubun yönetimiye, "anarşi" de yönetim ve yönetici olmaması demek. Bu, kelimenin ille de politik olması gerekmeyen kullanımında anladığımız gibi "kargaşalık" ve "kaos"un övgüsü falan değil. Tersine, asıl huzurun, herkesi mutlu edecek düzenin, "yöneticiler" olmayan bir ortamda mümkün olacağını söylüyor. Bu soyutlama düzeyinde buna ben de katılırım. Bu zaten yalnız Anarşizm'in değil, Marksist Komünizm'in de ideal toplumunu anlatır. Marksizm, Anarşizm'i, şu aşamada devlet ve yönetimi reddettiği ve yok etmeyi tasarladığı için kınar. Bunun ancak ciddi bir olgunlaşma sonunda varılacak bir aşama olduğuna inanır.

Ben de öyle düşünürüm. Ama bugün Anarşizm'i benimseyen birçok insan var ki onlar da öyle düşünüyorlar. Bir sabah kalkıp "Haydi, yönetimi yok ettik" diyebilirsek her şeyin düzeleceğine inanacak kadar naif pek insan kalmadı dünyada –bunca deneyimden sonra!

Anarşizm'in "devletsizlik", "iktidar kötüdür" gibi önermelerini naif bulabiliriz; ama başından beri Anarşizm'le itişerek gelişen Marksizm'in "devlet teorisi" ve "pratiği" daha parlak sonuçlar vermedi. Hele geç Sovyet dönemlerinin "Biz devleti güçlendirerek eriteceğiz" teorisi çok kötü fosladı.

Bizim ülkenin egemen ideolojisinde Anarşizm'e iyi gözle bakmak hiçbir zaman mümkün olmadı. Anarşizm istediği hedefe suikastla varmayı hiç düşünmesin ve uygulamasın, tam devletsiz düzene erişmek için uzun bir olgunlaşma süreci gerektiğini istediği kadar söylesin, Türk egemen ideolojisi Anarşizm'i ancak bir kaşık suda boğar –çünkü "Devlet"in kötü bir şey olduğunu söylüyor. İşte size "sapık ideoloji"!

Sempatik bulması için hiçbir neden yoktu ama bu kadar nefret etmesi için de fazla neden yoktu, çünkü Cumhuriyet devletinin kuruluş yıllarında Anarşizm etkili bir siyasî hareket olmaktan çıkmıştı.

Ama bizim devlet yetmişlerin devrimci-Komünist hareketini "Anarşizm" adıyla yeniden vaftiz ederek aslında Anarşizm'e geç kalmış bir selâm sarkıttı –mı? Hatırladığım kadarıyla, dünyada olduğu gibi bizde de kimse Anarşizm'den söz etmezken 12 Mart yönetimi durup dururken –başkasına değil de- Anarşizm'e savaş açtı. Belirli bir dikkat ve tutarlılık içinde sürekli "Anarşi", "anarşistler" ve "şehir eşkıyası" yaftaları kullanıldı. Sanırım bütün bu dikkat, "Komünistler" dememek içindi. O tarihte hangi "psikolojik savaş" albayının öğretileri geçerliydi, bilemiyorum, ama TRT ve basın bu terminolojiye uymakta verilen talimatın dışına çıkmamaya mutlak özen göstermişti.

Bugünün siyaset dünyasında Anarşizm hiç yok değil, ama bir hayli marjinalleşmiş görünüyor. Dünyayı suikastla, siyasî cinayetle düzelterek inanan Anarşizm kolu bu işlerin olduğu tarihlerde de azınlıktaydı, şimdiyse hiç kalmadı, ama sıradan insan bilinci ve belleği, "Anarşizm" denince gene yalnız bunları hatırlıyor, biliyor. Öte yandan, çeşitli –daha sofistike- muhalif akımlar, örneğin Marksizm, Anarşizm'in bazı ilkelerini zaten kendi bünyesine katmıştı. Ama "iktidarda Marksizm", Anarşizm'le bağdaşamadı. Daha sonraları, Yeşiller'in de Anarşist

siyasî kültüründen bazı öğeleri aldığını gördük. Anlaşılan Anarşizm, daha en azından bir süre, kendi dışında siyasî çizgilere cephanelik sunacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fidan edebiyatı

Murat Belge 08.05.2010

6 Mayıs, malûm, Deniz-Yusuf-Hüseyin'in idam edildikleri gündü. İki gündür bakıyorum, dinliyorum, bir "üç fidan" edebiyatıdır gidiyor. Televizyon kanalları, gazeteler bu "acı olay"ı anıp duruyorlar. Allah Allah!

"Üç Fidan " benzetmesini yapan da Nihat Behram'dır, ama ona da bir anma borcu düşünmeden buluşunu bol bol kullandılar. Oysa Nihat'ın başı da yakın zamana kadar devletiyle dertteydi. Yurttaşlıktan çıkarılmıştı. Kitaplarının yayımlanması yasaktı ve saire ve saire...

Bugün (yani cuma) bizim gazetede baktım Cemil Ertem benim duygularıma tercüman olmuş. Aslında üç beş cümlede içimden geçenlerin en önemlilerini söylemiş, ama ben de iyice dolmuşum herhalde, "gene de bunu yazayım" dedim. Bu yeni "fidanist"ler, bir zamanların "anarşistler" edebiyatını ballandıranlar ya da onların yolunu izleyenler değil mi?

Ama şimdi "milliyetçilik" ya da ondan farkının ne olduğunu anlamadığım "ulusalcılık" revaçta. Eh, bu asılan gençler de, doğrusu "ulusalcı"ydılar ve emperyalizme karşı mücadele etmiş, onun için de asılmışlardı. Dolayısıyla şimdi onları hayırla yâd etmenin zamanıdır.

Cemil Ertem "Denizleri askerler astı" diyor, "yani 12 Mart faşizmi" diye de ekliyor. Anmayan yoktu deyip istisnayı da söylüyor: "Bir tek Genelkurmay eksikti." Sahiden, tam da öyleydi. "Denizleri anmanın askerî faşizme karşı çıkmadan olamayacağını göremeyecek kadar kör değil bu çevreler şüphesiz. Ama yalancı ve alçaklar" demiş Cemil Ertem. Ben de tam bunları düşünmüştüm bu "üç fidan" ağıtlarını görünce.

Eğer bir süre önce, asılmamış, bugün yaşıyor olsalar, bu gençlerin de "ulusalcı" cepheye katılıp katılmayacağı tartışılmıştı. Bu gibi "tarihî spekülasyonlar"dan hiç sonuç alınamaz; buna rağmen çok merak gıcıklayıcı yanları olduğu için bir türlü de vazgeçemeyiz böyle sorular sormaktan. Sonunda varacağımız yer, bir "kanaat"ten başka bir şey değildir. "Bence"den daha sağlam bir kanıt bulamayız. Üstelik insanoğlunun öyle çok da mantıklı, şaşmaz bir mantikî tutarlılık içinde davranan bir yaratık olmadığını biliyoruz.

"Bence" bu arkadaşlarımız yaşasalar bugün "ulusalcı" olmazlardı diyerek ben de gireyim spekülasyon oyununa. Altmışlarda, ufukta önceleri hiç görülmemiş bir atlı olarak "Sosyalizm" belirdiğinde, bu arkadaşlar, bu ülkedeki herkes gibi, milliyetçiydiler. Sosyalizmin anlattıkları onlara yakın göründü ki, bu yeni söylemin erken sözcüleri arasına girdiler. Ama insan dediğin öyle üç günde, beş günde değişemez. Bir şeyken başka bir şey oluyorsan (hele, Türkiye'de böylesine "tabu" olmuş bir şeye dönüşüyorsan), bunun niçin ve nasıl olduğunu yalnız eşe dosta değil, kendine de açıklayabilmelisin. Onun için Denizler ve daha pek çoklarımız, milliyetçilik günlerimizden kalan birçok şeyi sosyalist olduğumuz döneme de taşıdık. Bu, kendi kolayımıza geldi, çünkü kitleye hitap ederken de kolaylık sağlıyordu. Ama bu insanların büyük çoğunluğu, egemen düzenin değişmesi gerektiğine içtenlikle inanmıştı. Deniz Gezmiş gibi biri, bugün yaşıyor ve olayları izliyor olsa, "ulusalcılık" denek şeyin nasıl varolan düzeni ayakta tutmak için işleyen bir ideoloji olduğunu hemen görebilirdi –diye düşünüyorum. Ötesi, dedim ya, spekülasyon.

Bunu konuşmak için bol bol “eğer”, “bence”, “olsaydı” vb. kelime kullanmak gerekiyor. Ama “onları kim idam etti” sorusuna cevap vermek için böyle belirsizlik belirten kelimelere gerek yok. Zaten o cenahta değişen bir şey de yok.

Onun için, şimdi, geçen bunca zamandan sonra, “üç fidan” edebiyatı yapmak gerekli, faydalı vb. görünüyorsa, buyurun yapın o edebiyattan. Ama onu yapacaksanız bazı başka konularda da başka türlü konuşmanız gerekecek.

Hani, “tutarlı olmak” gibi bir kaygınız varsa tabii...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tırmanan gerginlikler

Murat Belge 09.05.2010

Hükümet çalıştı ve anayasa değişikliği paketini bir tek fireyle Meclis’ten geçirmeyi başardı. Bütün sürecin en kolay kısmıydı bu, ama en kolay kısmında bile kavga dövüş eksik olmadı, kemikler kırıldı, küfürler edildi vb.

Gerginliğin azalmasına pek fazla ihtimal veremiyorum. Olsa olsa artar. CHP, daha ellilerde, Demokrat Parti’ye muhalefet ederken de temel metodolojisi gerilimin dozunu alabildiğine arttırmak olmuştu. Deniz Baykal’ın parti yönetimini ele geçirmek için bitmek bilmez (önce Ecevit’le, o vazgeçip başka parti kurunca Erdal İnönü ile) mücadelelerinde uyguladığı başlıca metodoloji de gerilim oldu. Şimdi Baykal aslında ilk seferdir parti-içi iktidarla değil de ülkedeki iktidarla boğuşuyor. Bu mücadelede de başvuracağı başka çare, yol yordam düşünceğini sanmıyorum.

Ama sorun yalnızca ana muhalefetin başka bir yöntemle sahip olması/olmaması değil. Sanırım şu koşullarda, yani bir AKP iktidarında, böyle bir taktik, “sonuç almak” bakımından oldukça etkili bir taktiktir. Çünkü, görüldüğü kadarıyla, AKP karşısında biraraya gelen muhalefet, bu muhalefet cephesinin çeşitli ögeleri, bu partiden ve hükümetinden kurtulmaya çalışmakla birlikte, bunu toplumla birlikte yapmak, toplumu bunun doğruluğuna inandırmak gibi amaçlar taşıyorlar. Kısacası, toplumla bir alışverişleri yok. Bu bir “zinde kuvvetler” projesi. AKP’nin derhal alaşağı edilmesinin gerekliliğine ikna edilmesi gerekenler de onlar, “zinde kuvvetler”. Hani, 27 Mayıs’tan bu yana, bu toplum pek fazla mesafe alamamış, diye mi yorumlamak gerekiyor, yoksa toplum yol aldı da “zindeler” mi aynı noktada çakılmış, bunu zaman gösterecek.

Şimdi bir süre Anayasa Mahkemesi gerilimi yaşayacağımız anlaşılıyor. “Son savunma hattı” askeriyeden yargıya geçtiğinden beri başrolde Anayasa Mahkemesi’nin görüldüğü temsillere alıştık zaten. Bu Kurum’un şimdiye kadarki performansı (bunu yalnız AKP iktidarı sırasındaki kararlarıyla sınırlı olarak söylemiyorum) bundan sonraki evrelerde kendisinden ne beklenebileceği konusunda epey fikir veriyor.

Dolayısıyla, daha referanduma filan gidilmeden, gene kendisine verilmemiş bir yetkiyi üstlenerek, “değişmez madde” falan diye yorumlar yaparak, paketi iptal edeceğini tahmin ediyorum. Ucunda kendisinin de olduğu bu sürecin yürümesine imkân tanımları herhalde çok daha şaşırtıcı bir davranış olurdu.

Böylece, nereye varmış olacağız?

Bütün toplumu hop oturtup hop kaldıracak bu gibi gelişmeler olurken resmî ve gayriresmî muhalefet de boş oturacak değil elbette. Onlar da gerilim dozunu yükseltecek çeşitli yollara başvuracaklar.

Bu da yeni bir "kapatma davası"na yol açar mı, bilemem. "Kör gözüm parmağına" ama şu koşullarda zaten daha ince, daha "usulüne uygun" yöntemler bulunamıyor. Onun için, her geçen gün, "gücü gücüne yetene" ortamına biraz daha yaklaşıyoruz. Bunun böyle olmasında zaten "Yüksek" Yargı, herkesten fazla pay sahibi.

Türkiye kadar, dış dünyayı da ikna etmek gerekiyor bu partinin kapatılmasının, önderlerinin yasaklanmasının vb. birer hukuk gereği olduğuna. Bu da imkânsız gibi bir şey. Geçer akçe bir yanı olduğuna inanılsa, geçen sefer yapıldı. Ama ardı arası kesilmeyen, kanlı bir kargaşa ortamı yaratılabilirse, daha inandırıcı bir müdahale gerekçesi de bulunulabilir.

Onun için gene "ilginç günler" bekliyor bizi, çok da uzun olmayan bir vadede.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

BDP ve sorular

Murat Belge 11.05.2010

Bugünlerde siyaset konusunda en çok konuşulan konu BDP'nin anayasa değişikliği karşısında aldığı genel tavır, ama özel olarak da, "parti kapatma" konusundaki tavrıyla bunun sonuçları oldu. Türkiye bir "paradokslar, çelişkiler, sürprizler" toplumdur, bunu hepimiz biliriz; gene de, sürprizler karşısında edindiğimiz başışıklığı sarsan olaylar olabiliyor: en sık kapatılan partinin bu davranışı göstermiş olması bence pratik bir anlamda değil ama simgesel olarak son derece ilginçti.

"Pratik bir anlamda değil" diyorum, çünkü geçen gün de yazdığım gibi, paket Cumhurbaşkanı onayı aşamasından geçer geçmez CHP soluğu Anayasa Mahkemesi'nin kapısında alacak. Son birkaç yıllık davranışlarını izlediğimiz Mahkeme'nin ne var ne yoksa iptal edeceğini kuvvetle tahmin ediyorum. Bu nedenle –yani sonuç bu olaksa- paketin içinde parti kapatmayla ilgili bir maddenin bulunması ya da bulunmaması bir şey farketmez, diye düşünüyorum.

Ama simgesel anlamı şüphesiz çok önemli. Olayı gören herkes burada "irrasyonel" bir durum olduğunu telсим ediyor. Ama politikada hep olduğu gibi, her mantıksızlığın bir mantığı vardır. Bu da öyle olmalı.

Bu sabah *Taraf*'ta Selahattin Kaya'nın Neşe Düzel'e söylediklerini okuyunca, bu "mantık" biraz daha netleşti. Kaya, bir düzeyde, "devlet istedi mi, nasıl olsa kapatır partiyi" demiş oluyor ya da BDP'nin böyle düşüneceğini söylüyor. Bu, iki şekilde de doğru ve aslında bu ülkede hukukun "gerçeklik düzeyinde" nasıl kavrandığını açıklıyor. "Siyasi hedef" karşısında hukuk bir anlam taşımaz... Çıkarılacak ders bu. Ülkenin hukuk kurumları şimdiye kadar ki kararları ve davranışlarıyla, çıkarılacak bundan başka ders olmadığını yeterli açıklıkla gösterdiler. BDP de dersini almış, diyebiliriz.

Ama bir de BDP'nin bu ya da herhangi bir kararı nasıl verdiği sorusu var ortada. Selahattin Kaya ona da kısmen cevap veriyor. "Kürt siyaseti" genel kavramın içinde yer alan bazı mercilerin bir konuda ne düşündüğü, BDP'nin ne düşündüğünden daha önemli. Belirleyici olan da o zaten. Bunun böyle olduğunun kanıtları, örnekleri çoğaldıkça, BDP'nin herhangi bir olay karşısında bir şey düşünmesi bile fuzulî bir eylem sayılabilir, çünkü o düşünce ne olursa olsun, karar başka yerden tebliğ edilecek. Bu durum, "legal siyaset" denen platformda duran BDP için (kendisinden önceki bütün Kürt partileri için olduğu gibi) tedirgin bir konum yaratıyor elbette. Ona bu gözle bakmak isteyenlerin de güvenini sarsıyor. Ama bu zaten baştan kabul edilmiş bir konumlanma.

Gene yakın geçmişte, benzer bir kriz durumunda, DTP (hangi adı söyleyeceğimize karar vermek de bayağı zor) "sine-i millet"e dönme kararının eşiğine gelmişti. Bu karardan niçin ve nasıl vazgeçildiğini hepimiz hatırlıyor

olmalıyız. Öyle bir karar, şüphesiz, "Biz bu Parlamento'yu bir çözüm platformu olarak görmüyoruz, öyle kabul etmiyoruz" anlamına da gelecekti. Ama Abdullah Öcalan "parlamentoyu bırakamayın" dedi; onlar da bırakmadılar.

Aradan fazla bir zaman geçmedi, bu anayasa değişikliği paketini ciddiye almama ve desteklememe kararı geldi. Bu, gene öteki, Parlamento'nun kendisini ve genel olarak parlamenter süreçleri, bunların sonuçlarını ciddiye almayan zihniyetin mantığına uygun bir davranıştı. Bu arada bir de "orta yoğunlukta savaş" sözü yayıldı. Niye bir gün öyle, bir gün böyle? Olsa olsa, bu süre içinde beklenen bir şeylerin olmamasına bağlanabilir bu durum.

Ancak, şu "aynı anda birkaç platformda olma" durumu (ki bu, kolaylıkla, "hiçbir platformda olmama"ya dönüşebilir) içinde bulunduğumuz dönemde Kürt halk kitlelerinin umut ve beklentilerine uymuyor, onlarla örtüşmüyor. Bu bana anlamlı bir dönemeç, bir yol ayrımı noktası gibi görünüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En büyük şaşkınlık

Murat Belge 14.05.2010

Kaç yıldır tanıdığımız, ister istemez davranışlarını gözlemlediğimiz, ister istemez hakkında değerlendirmeler yaptığımız biridir Deniz Baykal. Böyle birinin artık "şaşırtıcı" olmaması gerekir diye düşünüyor insan. Ama şu birkaç gün içinde Deniz Baykal beni iki kere şaşırttı. Birincisi başlangıçta kahramanı olduğu durumla şaşırttı. Bunun hakkında fazla bir şey söylemek gerekmiyor. Bu şaşkınlıkla bekler ve ortaya nasıl bir görünümle, mesajla çıkacağı üzerine küçük spekülasyonlar yaparken, olanlardan hükümeti suçlayarak çıkınca ikinci büyük şaşkınlığı yaşadım. Birinci davranış beklemediğim bir şeydi; ikincisi için aynı şeyi söyleyemem, çünkü bunca yıldır izlediğim bu kişi her durumda üste çıkan, gerçekliği, olguları istediği gibi değiştiren, çarpıtan, yok eden biridir. Buna rağmen ikinci davranışın bende yarattığı şaşkınlık daha da büyük oldu. Herhalde "bu kadar olmaz" kategorisine giren bir şey. Nitelik değil, nicelik şaşırtıcı!

Deniz Baykal söylüyor, büyük bir koro da tekrar ediyor: "komplo"! Nedir bu "komplo"nun mahiyeti? Benim bu kelimeden anladığım, bir insanın yapmadığı bir şeyi yapmış gibi gösterecek bir tuzak kurulmasıdır (bu tabii Türkçe sözlüklerde genellikle karşımıza çıkan tanım değil. O çok daha basit. Herhangi bir "tuzak" için "komplo" deniyor. Bu da, dünyada bir türlü bilinen bir şeyin burada bambaşka biçimde tanınması üstüne söylediklerimle aynı kapıya çıkıyor). Deniz Baykal'ın gizlice filminin alınması kötüdür, ayıptır vb. Ama bu kötülüğü yapanlar, bu ayıbı işleyenler Deniz Baykal'ı zorla alıp o ilişkiye mi sokmuşlar ya da fotomontaj tipi çarpıtmalarla olmayan bir şeyi olmuş gibi mi göstermişler? "Komplo"dan ben bunları anlarım.

Deniz Baykal düştüğü zor durumdan kurtulmak için düşünüp taşınıp bu yolu seçmiş, anlaşılan. Tabii gözü olan bunu görüyor. Bir sinemada, düştüğü bataktan kurtulmak için birini oraya itip üstüne basarak dışarı tırmanan birini seyreder gibi seyrediyoruz. "Bu kadarı pes" diyerek.

Bu sahneyi seyretmenin verdiği şaşkınlık büyük olmasına büyük de, olayın CHP'li figüranlarının davranışları şaşkınlığın en büyüğünü yarattı. Olaydan haberim var ama ayrıntılarını pek bilmiyor bir durumda, bir bekleme odasında televizyon haberlerine bakıyorum. Oğuz Haksever çeşitli muhabirlerle konuşuyor, bilgi alıyor. Arkaplanda ise Baykal konuşuyor, her zamanki öfkeli ifadesiyle; CHP'liler ağlıyor! "Herhalde" diyorum içimden, "adam iyice firaklı bir veda konuşması yapıyor ki, herkes iki göz iki çeşme..."

Ama sonra konuşmayı dinledim. Hiç de öyle firaklı, duygulu bir konuşma değil. Gene kavga, gene suçlama, gene saldırı. Böyle bir kasette yer almış kaç siyâsî önder vardır, bilemiyorum. "Bu ben değilim" falan da demiyor, istifa ediyor. Ama suçluyor. Ve CHP'liler ağlıyorlar. Neye ağlıyorlar? Filmin çekilmiş olmasına mı, yayına konmuş olmasına mı, neye?

Belli ki Deniz Baykal'ın istifa etmesiyle boşalan CHP Genel Başkanlığı koltuğuna oturması en muhtemel aday Deniz Baykal. Bu olayın başından beri en sık rastladığım yorum, bu işin ardında, genel olarak Baykal kafasında olup da, Baykal'ın bu işi gereği gibi yapmadığını düşünenler var. Bu yorum doğruysa, Deniz Baykal attığı adımda (bir taşla üç beş kuş) onlara da kendi vazgeçilmezliğini anlatıyor olmalı: "Bakın, şu durumda bile hükümete çamur atmanın fırsatını yarattım. Benden iyisini mi bulacaksınız?" "Kumpas"ı böyle düşünenler kurmuş olsa da, bana, Deniz Baykal isterse, üç vakit içinde o makama geri döner gibi geliyor. "Yaratmadıysa" bile kendi suretinde "yeniden biçimlendirdiği" partisinin başına geçer.

Onun için de bu şaşırtıcılıklarla dolu olay karşısında en büyük şaşkınlığımı CHP'lilere.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Dışlama' sorunu

Murat Belge 15.05.2010

Şu günlerde Rusya ile pek sıkı fıkı bir hallerdeyiz. Nazar değmesin. Hani, emekli General Tuncer Kılınç'ın daha emekli olmazdan önce dile getirdiği Rusya ile dostluk özlemini sonunda generalin hiç de hoşnut olmadığını tahmin ettiğim AKP hükümeti gerçekleştiriyor gibi. Tabii arada ciddi bir nüans var –buna nüans denebilirse: general, Avrupa ile selâmı sabahı keserek Rusya'nın ve İran'ın kapısını çalmamızı istiyordu. Bu hükümet projenin bir kısmını yapıyor ama öbür (asıl önemli olan) kısmını yapmaya hiç değilse niyeti yok gibi.

Rusya'dan daldım lafa ama bugün yazmak istediğim konu Rusya değil. Çeşitli konularda varılan anlaşma noktaları kabarık bir imza listesiyle taçlanınca Abdullah Gül'ün yaptığı konuşma üstüne birkaç şey söylemek istiyorum. Cumhurbaşkanının konuşma metni elimde yok, ama söyledikleri aklımda. Benim dikkatimi çeken tarafı Filistin sorunu ve Hamas'la ilgiliydi. Abdullah Gül, bu sorunun başlıca taraflarından biri olan Hamas'la resmen görüşmemizi eleştirenleri eleştirerek herhangi bir sorunun çözümü için bütün taraflarla görüşmenin zorunlu olduğunu vurguladı. Bu, benim de genel olarak katıldığım bir ilkedir. Abdullah Gül, bu gibi durumlarda bir taraf görüşme dışında tutulursa, bunun doğrudan doğruya barış sürecinin kendisine zarar vereceğini; dışlanan tarafın süreci baltalayabileceğini söyledi. Dediğim gibi bunlar benim de katıldığım noktalar.

Freud bir metninde "kompleks" kavramıyla ilgili bir metafor kullanır: bir tiyatrodaki seyirci olarak oturduğumuzu düşünelim. Seyircilerden biri yüksek sesle konuşuyor, herkesi rahatsız ediyor. "Sus" diyorlar, susmuyor. Sonunda yaka paça dışarı atıyorlar. Ama sorun bitmiyor, büyüyor. Çünkü çıkartılan adam dışarıda iyice azıtıyor, kapıları yumrukluyor vb... Diyor ki Freud, bu durumda o kişiyi dışarı atmak doğru davranış değildir. Onunla oturup konuşmalısınız: nedir onu sıkan, tedirgin eden? Bunları gidermek için neler yapılabilir? Anamlı bir konuşma ortamı yaratabilirsek, kendini "olay" haline getiren bu arkadaş, sorunlarını diyalog bağlamında dile getirmeye –ve çözmeye– ikna edebiliriz. Sorunu (onun sorununu) anladığımız ve kendi içimizde de hissettiğimiz ölçüde, ona yardımcı da olabiliriz.

Bu noktaya gelebilmişsek, hep birlikte yeniden salona girer ve yarım kalan oyunu seyredebiliriz.

İmdi, Abdullah Gül bu temel ilkeleri Filistin sorunu ve Hamas bağlamında söylemişti. Filistin sorunu bu dünyadaki tek sorun değil, sorunsuz dünya olmaz zaten. Her sorun özgül ve tarihidir; yani, belirli bir

zaman/mekânda, özgül bir ortamın özgül koşullarında doğmuş ve onlar tarafından biçimlendirilmiştir. Bu çerçevede baktığımızda dünyada hiçbir sorun bir başkasının kopyası değildir. Ama bunu söylediğimiz anda, buna, her sorunda birçok ortak özellik bulunduğunu da eklememiz gerekiyor. Sorun zaten “özgül” olanla “genel” ya da “ortak” olanın dengesini zihnimizde doğru kurabilmek.

Türkiye’nin de sorunu, sorunları var. Bunlar Filistin sorunuyla özdeş değil; ama onunla ortak olan birçok örüntüyü burada da gözlemleyebiliyoruz.

Ne demek istediğimi, nereye varmak istediğimi anlamayan yoktur sanırım. Ama bu yazının “istiab haddi” bu kadar. Yarınki yazıda meramımı anlatmaya çalışayım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Görüşmek ya da Dövüşmek

Murat Belge 16.05.2010

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün “ Hamas’la görüşme” üstüne söylediklerine değinmiştim dün. Gül, bir sonunu çözmeye çalışırken, dikenli bir sorundan barışa doğru yol almaya çalışırken, o sorunun bir yerinde yer alan herkesle konuşmak gerektiğini söylüyordu. Bunu ben de doğru buluyorum. Elbette öyle olmalı

Ama bütün sorunlar somut ve özgül siyasî konjonktürler içinde varolur, orada biçimlenirler. Bu özgül konjonktürlerin birçok etkeni, belirleyici ögesi, değişik bağlamlar yaratır ve çok zaman, genellikle “devlet” konumunda, “siyasî otorite” konumunda bulunan güç, kendisine karşı mücadele, savaş veren güçle bir “görüşme” başlatmaya yanaşmaz. Onu yasadışı, meşruiyet dışı görmektedir; görüşme, “meşru ” saymak anlamına gelecektir vb... Bu tavır her durumda “onaylanır” olmayabilir, ama en azından “anlaşılır” bir tavidir.

Abdullah Gül’ün verdiği Hamas örneğinde de sorunun doğrudan tarafı olmayan Türkiye’nin Hamas’la görüşmesi sözkonusuydu. Muhatap kabul etmeyen İsrail de “Onlarla nasıl konuşursunuz?” çıkışmalarında bulunuyordu.

Yani, Türkiye’nin PKK karşısında takındığı resmî tavrın tastamam eşi değilse de (bu zaten olamaz) onun çok benzeri. Türkiye de PKK’yı muhatap saymama tavrında ısrarlı ve bu “husumet”ini paylaşmayan herkese karşı da son derece öfkeli. Dolayısıyla bu iki tavrın bu şekilde biçimlenmesinde bir tutarsızlık var.

Bir devletin resmî düzeyde böyle tavır almasını çok fazla tartışmıyorum, ama diyalogun her türlüşünü durdurma ve tıkama tavrını çok yanlış buluyorum. Dünyada böyle sorun çok, ama İsrail dahil, “arka koridor diplomasisi” denen türden bir etkinliğin olmadığı bir yer, bildiğim kadarıyla, Türkiye dışında yok.

Bunun ilkesel düzeyde doğru olduğunu da düşünmüyorum, ama önce pratikten başlayayım. Karşınızdaki gruba, örgütü, her neyse onu, “muhatap” saymıyorsunuz. Yani o grupla birlikte, temsil ettiğini söylediği sorunu da kabul etmiyor ya da en azından o grubun ortaya koyduğu şekli kabul etmiyorsunuz. O halde, “polisye” denecek tedbir ve uygulamalarla, bir “arıza” olarak gördüğünüz bu pürüzü çözmeyi planlıyorsunuz. İyi, buyurun çözün öyleyse...

Yirmi beş yıl sonra, otuz yıl sonra, otuz beş yıl sonra, her neyse, bu basit “arıza” hâlâ giderilememişse, savurulan bunca insan hayatı ve kaynaktan sonra hâlâ aynı noktadaysanız, başlangıçtaki “arıza” teşhisinizde bir yanlışlık olmalı. Bir “arıza” değil, köklü ve ciddi bir sorunla karşı karşıyasınız. Şu halde, başlangıçtaki o teşhisinize bağlı olarak kurduğunuz stratejinin tamamını yeniden gözden geçirmenizde yarar var.

"İlkesel" dediğim düzeyde bakıldığında da, "bastırma/tenkil" mantığına dayanan bir yöntemle "görüşme/ anlaşma/ uzlaşma"yı öne çıkaran bir yöntem arasında bir tercih yapacaksak, elbette ikinciye seçmemiz doğru olur.

Çeşitli nedenlerle (sorunun büyüklüğünü başlangıçta kavrayamamıştınız; kısa sürede "arıza"nın giderilebileceğine inanmıştınız ya da buna benzer başka etmenler) bu işe "reddetme/ tanımama" tavrıyla başladınız. Şimdi bu tavrı değiştirmekte zorlanıyorsunuz, istemiyorsunuz. Dünyada böyle durumların da örneği var, ayrıca başarılı olmuş örnekler de var. Diplomasıyı "arka koridor"da götürmenin yöntemleri bulunmuş, geliştirilmiş.

Ama Türkiye'de bu gibi sorunları konuşmaya başlayınca karşımıza hep Frankenstein modeli çıkar: bir canavar yaratmak ve sonra o canavarla başa çıkamamak. Kendi işimize yarayacak araçları kendi elimizle kırmak vb... Burada da aynı engellerle karşı karşıyayız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP

Murat Belge 21.05.2010

Şu günlerde CHP'de olanlar üstüne yazan pek çok kişi partinin Baykal'ı terketme hızının şaşırtıcılığını vurguluyor. Benim de dikkatimi öncelikle çeken bir durum bu. İki gün önce birileri "İlle Baykal, ille sol" diye hiç anlamadığım bir slogan haykırarak evinin önünde açlık grevi yapıyordu. Ben de doğrusu inanıyordum Baykal'ın âlâyı vâla ile Başkanlığa döneceğine.

Şimdiki manzara bunun böyle olmayacağını, Kılıçdaroğlu'nun önünün açıldığını gösteriyor. Bu iyi mi olur, kötü mü olur, ne olur, nasıl olur, uzun hikâye. Şüphesiz çok önemli ve daha uzun zaman bunları konuşacağız. Bugün bir başka nokta üstünde durmak istiyorum.

Deniz Baykal daha önce de, barajın altında kaldığı için istifa etmiş, o kenarda oturur görünürken kadrosu partide gerekli çalışmaları yapmış, böylece, ilk fırsatta, bıraktığı yere dönmüştü. Bu kadro sayesinde parti içinde bu sultayı her zaman sürdürdü. Benim vurgulamak istediğim de bu. Böyle bir mekanizma kurabilmiş olmak şüphesiz Baykal'ın ve ekibinin bir anlamda başarısını gösteriyor. Ama 12 Eylül yasalarının siyasî partilerin işleyişini düzenleyen kısmının da bu başarıda azımsanmayacak bir payı var. Böyle bir ekibin bu şekilde çalışması için gerekli araçları 12 Eylül yasaları sağlamış.

Böyle olup Deniz Baykal, kasetini koltuğunun altına alarak muhtemelen taktik gereği istifa ettiğinde, "ben şöyle biraz daha istifa edip geleyim" dediğinde, 81 il başkanından 77'si "Aman, gelme" diyor. "Biz seni çok severiz. Başımızın üstünde yerin var. Ama gelme." Bu insanlar "il başkanlığı" denen işi yapmaktalar. Herhalde bulundukları illerde hem partili arkadaşlarının, hem "seçmen" olduğu varsayımıyla ilişki kurdukları insanların, hem de daha uzaktakilerin şu olaya karşı nasıl tavrı aldığının farkında olan, kendileri de bunlara göre tavır alan kişiler bunlar –"politikacı" demek bu demek değil mi? Öyleyse ne kendilerinin ne de bir alışverişleri olduğunu varsaydığımız yığınla insanın bir büyük üzüntüsü var, Deniz Baykal'ın koltuğunu bırakmış olmasından.

İyi ama bu kaset çıkana kadar hiçbirimiz böyle bir şey, böyle bir durum beklemiyorduk. Deniz Baykal'ın bulunduğu o yerden gideceği yoktu; partisinin de oraya bir başkasını getirmek yolunda herhangi bir çalışması yoktu. "Çalışması yoktu" ama bu doğrultuda ciddi bir istek olduğu anlaşılıyor. Öyle ki, bir fırsat ortaya çıkar çıkmaz, giden adamın en yakın çalışma arkadaşlarından başlayan "zincirleme tepkiler" sonucu, böyle bir durumla karşılaşıyoruz.

Bundan, bu “değişmez önder” sultanından bir hayli zorlama ile sağlanan bir şey olduğu sonucu çıkmıyor mu? Yani, öyle bir “parti yapısı” armağan etmiş ki bize 12 Eylül, bütün bir örgüt içinden “Şu Başkan gitse” diyor, ama bunu yalnız içinden diyebiliyor. 81 il başkanının 77’sinin iradesi “Siz artık bir kenara çekilseniz de biz de bazı başka politikalar uygulasak” demeye yetmiyor. Bu toplumda her şey yukarıdan aşağıya işleyecek, öyle karar verilmiş bir kere. Yukarıda oturan adam, “Ben biraz daha burada oturacağım” demişse, yanında iki üç Öymen, bir iki Arıtman ve Özyürek bulundurması yetiyor. Geri kalanı çıt çıkarmıyor.

Bu koşullarda orada oturana söyleyecek fazla bir şey bulamıyorum. Tamam, 12 Eylül, “yasa” adı altında bazı cendereler imal etmiş. Adam partinin başına gelmişse, devletle iyi geçinmeyi öğrenerek gelmiştir (bunu da yasayla garanti altına almışlardır): öyleyse tabandaki zırtapozun değil, onun dediği olacak –bu böyle belirlenmiş. Ama ben gene de bu kadar az zırtapoz üreten tabana şaşmaktan kendimi alamıyorum.

Ya da bu kaseti üretenler! Ne kadar iyi tanıyormuş, iyi biliyorlarmış kiminle iş yaptıklarını, nasıl yaptırılacağını! Bu kadar başarılı bir “operasyon” olabilir. Bir haftada işi bağladılar, bitti. Böyle bir ortamda, gel de kumpas planı yapma...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Liberal, liberalizm

Murat Belge 22.05.2010

Uluslararası terminolojide yer alan kavramlar Türkiye’ye ve Türkçeye girince nasıl deformasyona uğruyor? Bu da son günlerde değindiğim konulardan biri. Geçen gün “Anarşizm”i yazmıştım, bugün de “liberalizm”i yazayım, dedim. Değindiğim “deformasyon”un en fazla geçerli olduğu kavram bu olabilir.

Çünkü Türkiye’de “liberal” aşağı yukarı bir küfür kelimesi gibi kullanılıyor, öyle anlaşılabilir. Dünyada biri birine “liberal” diyesi olur; hem adamdan hoşlanmıyordur, hem kavramın anlattığı şeylerden hoşlanmıyordur. Ama, bunlara rağmen, hani “eşşoğlu eşek demeyeyim de ‘liberal’ diyeyim” mantığıyla söylemez bunu. “Liberal” diyorsan bir adama, o ciddi bir adamdır. Beğenirsin, katılırsın ya da bunları yapmazsın, ama adama saygı duyarsın.

Burada “liberal” özellikle saygı duyulmayacak biridir. Sokaktaki adam bu terimden ne anlıyor diye soracak olursanız, bunun karşılığı, aşağı yukarı, karısının birtakım adamlarla yatıp kalkmasına ses çıkarmayan adam gibi bir şeydir. Eskiden, Frenkçe lafın kuralını da bilmedikleri için, “liberte adam” gibi olmadık kelimeler de kullanırlardı.

Liberalin siyasî tanımı bizde yok gibi bir şeydir, bilinmez. Daha çok ekonomik anlamda kullanılır. Bu da, “kapitalizm taraftarı” anlamına gelir. Şimdi, evet, dünyada kapitalizme düşman bir “liberal” bulmak zordur ama öbür yandan kapitalizm var, “kapitalizm” var. Doğal olarak Türkiye’deki “liberal”, Türkiye’deki “kapitalizm”den yana biri oluyor. Üstelik bu genellikle böyle, Türkiye’de “Ben liberalim” diye ortalıkta dolaşan kişi, bizim kapitalizm adına yaptığımız dalaveralardan yana olan, çok zaman sadece “yana” değil, aynı zamanda o dalaveraların bizzat içinde olan kişi anlamına geliyor. Türkiye’de, “Şu bizim ekonomi biraz daha az devletçi, biraz daha çok özel teşebbüs olsun” diyen kişi “liberal”! Bunun tersini söyleyenin de sosyalist olması gibi!

Locke-Hume-Kant çizgisi ki araya başka önemli düşünürler de katılabilir, sözkonusu bile değil. Ama zaten bizim kültürümüzde “düşünür”ün yeri ne? Ben düşünürü ne yapayım, düşünür Türkiye’nin ne olacağını düşünmedikten sonra?

“Liboş” lafını Uğur Mumcu çıkardı, diye hatırlıyorum. Hem kendi düşünce tarzına uygundu, hem de genel olarak Türkiye’nin “liberal”den ne anladığına. Bu ikincisinin önemli bir hazırlığı, Kemalizm içinde vardı –hem de, daha “Kemalizm” diye formüle edinmeden önce.

Özellikle iki dünya savaşı arası dönem, dünyada liberalizm düşmanlığının doruğa vurduğu dönemdir. Birinci savaşın sonuna doğru Rusya’da Komünist Devrim olmuştur ve bunu yapanlar doğal olarak –en azından “ekonomik”- liberalizme düşmandır. Ama savaşın ardından önce İtalya’da, sonra Almanya’da (ve sırasıyla çeşitli Doğu Avrupa ülkelerinde ya da en batıdaki İberya Yarımadası’nda) faşist rejimler kurulmuştur. Bunlar “ekonomik” değil ama “siyasî liberalizm”e ciddi biçimde düşmandır. Ve daha “Kemalizm” adı yokken, bir süre sonra bu ideolojiyi yaratacak olanlar, yirmilerin birinci yarısında, yeminli liberalizm düşmanlarıdır. Yunus Nadi bunların başında gelenlerden biridir, Mahmud Esad Bozkurt bir başkası. Şükrü Kaya, Recep Peker, Reşit Galib, Falih Rıfkı ve daha birçokları aynı görüştedir. Komünizme düşman oldukları kadar ya da ondan da fazla bir kinle liberalizme düşmandırlar. Falih Rıfkı, “Roma-Berlin-Moskova” aksında liberalizmin nasıl perişan edildiğini ve edileceğini anlatır.

Uğur Mumcu’nun “liboş” ideolojisi de herhalde bu köklere dayanır. Onu Çölaşan gibileri devam ettirmiş ve buluşunu “entel-liboş”a çevirmişlerdir (faşizmin her yerde ve her zaman değişmez ögesi olan anti-entelektüel tavrı). Bu edebiyat şimdi de Ertuğrul Özkök gibilerinin sütunlarında, “liberal-demokrat” geçinen yazarların asıl “faşistler” olduğu biçimini alarak, devam etmektedir.

Bu “liberal” konusu, öyle tek makalede bitecek gibi görünmüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kılıçdaroğlu

Murat Belge 23.05.2010

Deniz Baykal kendisine ideal bir kurultay hazırlamıştı, sanıyorum. Karşısında herhangi bir rakip olmaksızın, hükümete karşı sert ve gergin, uzun konuşmalar yapıp, alkış tufanı arasında genel başkan seçilip yoluna devam edecekti. Şimdi bu “dikensiz” ortamda Kılıçdaroğlu başkan seçilecek. Bu geçiş herhalde bir miktar “diken” yaratacaktır, ne olsa. Ama çok ciddi bir gerginlik çıkmasını beklemiyorum.

Çünkü herkes durumdan memnun görünüyor. “Herkes” derken, böyle ortamlarda ses çıkarma imkânına sahip olanlardan söz ediyorum, sesiz sedasız duran ve gönlündekini ancak seçimlerde açığa vuran geniş halk tabakalarını kastetmiyorum. Medya genellikle memnun, işin tuhafı partinin kendisi de memnun.

Peki, ne olacak? Kılıçdaroğlu neyi değiştirecek? Bir “rüzgâr” edebiyatı başladı, gidiyor. Nedir bu rüzgâr? Kemal Kılıçdaroğlu aynı zamanda “Rüzgârın Oğlu” mu? Nereden nereye doğru esiyor?

Çevresindekilere bakarak düşünelim. Bugüne kadar Deniz Baykal’ın yanında durup CHP’nin kolektif fotoğrafını meydana getiren kim varsa, bir iki eksiğiyle (bunlar Onur Öymen, Canan Arıman, Mustafa Özyürek gibi önemli şahsiyetler olsa da) şimdi Kılıçdaroğlu’nun yanında yerini almış. Kemal Kılıçdaroğlu yanında Şükrü Elekdağ’la Ermeni konusuna, Necla Arat’la Kemalist ideolojiye, Kemal Anadol’la siyaset üslûbuna bakışı mı değiştirecek, neyi değiştirecek?

Bir de, asıl “rüzgâr”a bakalım. Türkiye’yi değiştirmesi beklenen muazzam ama hayalî rüzgâra değil de, Kılıçdaroğlu’yu bulunduğu yerden CHP’nin genel başkanlığına üfören küçük ama gerçek rüzgâra. Bunu eleştirenlerin gündeminde CHP’nin uzun vadeli ve mucizevî başarıları yok, AKP’nin iktidardan düşürülmesi var.

Onu buraya getiren bu “rüzgâr”ın CHP’nin şimdiye kadarki ideolojisiyle bir sorunu olmadığı gibi, o ideolojinin asıl sahibi olduğu da söylenebilir.

Bir de Kemal Kılıçdaroğlu’nun kendisine bakalım. Onun bugüne kadarki davranışlarından geleceğe ilişkin ne çıkarabiliriz? Bazı yolsuzluk iddiaları ve dosya üzerinden incelemelerle gündeme gelmişti. Bu bir “teknokrat” haberi verebilir ama sürükleyici bir siyasî önderin “müjde”sini içermez. Bir Alevi olarak Dersim hakkında söylemesi çok doğal olan sözlerden de pek doğal olmayan bir çabuklukla vazgeçti. Deniz Baykan’ı karakterize eden aşırı gerilim simsarlığı gibi işlere girmeyeceğini tahmin edebiliriz, ama bunun ötesinde herhangi bir değişiklik olmasını beklemiyorum, beklemek için bir neden göremiyorum.

Bugünlerde uluslararası siyaset terminolojisinde belirli bir anlamda kullanılan kavramların Türkiye’de nasıl anlam kaymasına uğradığı konusuna takmıştım. Böyle bir iki yazı da yazdım. Kılıçdaroğlu olayını görünce, yalnız kavramları değil, bazı özel adları, kişileri de bu incelemeye katmak gerekeceğini düşünmeye başladım. “Gandi Kemal” aşağı, “Gandi Kemal” yukarı! Etmeyin eylemeyin, hangi Gandi? Her şeyin bir haddi var (aynı mantık içinde Türk’ün Gandisi de herhalde “kılıçdar” olmalı).

Bu arada Kılıçdaroğlu’nun da bazı kavramlarla sorunu olabileceği görülüyor. CHP’de Baykal’ı kutsayarak zararsızlaştırma gibi bir çaba görülüyor. Geçen gün Mehmet Barlas’ın yazdığı gibi yaşarken mumyalayıp bir mozoleye yerleştirecekler. Kemal Bey ise Çankaya’nın Baykal’a yakışacağını söyledi.

Ben mi unutkanım, iki gün önceki olayı unutuyorum. Baykal bir kaset hikâyesinden ötürü, bununla Genel Başkanlık yapmak olamayacağı için istifa etmedi miydi? Onun CHP Başkanı olmasını engelleyen bu şey Cumhurbaşkanı olmasına engel teşkil etmiyor mu? (Yok eğer o işin aslı yoksa Kılıçdaroğlu niçin aday?)

Ama bu da tipik CHP’lilik işte: başı bağlı kadın girmesin diye kıyamet koparıp laik kaseti oraya göndermek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biraz daha ‘liberalizm’

Murat Belge 25.05.2010

Geçen hafta bir parça değinebildiğim “liberal” kavramını biraz daha açsam iyi olacak. Latince kökenli olan bu kavram Batı dillerinde aynı kökten başka kavramlarla bir küme oluşturuyor; örneğin “özgürlük” anlamındaki “liberté” ile; ve “kurtuluş” anlamındaki “libération” ile. Sanırım bu anlamsal komşuluklar Batı dillerinde “liberal” için bizdekine oranla daha fazla koruma sağlıyor, çünkü “liberal”e küfür ederlerken burada, aynı zamanda “özgürlük” ve “kurtuluş”a da küfür ettiklerinin farkında olmuyorlar. Zaten adı da “frenk” olduğunu ilân eden bu kavrama sallıyorlar gidiyor.

Latince “liberalis” aslında “özgür insan” demek –bizdeki “serbest” gibi (yalnız, “ser-best”in de “başı bağlı” demek olduğunu unutmamalı. Etimoloji bazen çok açıklayıcı oluyor). Bu önceleri “dışsal” bağlardan (kölelik, tutsaklık vb.) serbestliği anlatırken zamanla içsel kısıtlamalardan (önyargı, görenek, bağnazlık vb.) özgürleşmeyi de içerir hale gelmiş. “Liberal” bugünkü İngilizcede ayrıca “cömert” anlamını da taşır.

Bunun gibi bir de “libertine” kelimesi var. Başlangıçta bu “azatlı” anlamına geliyor (Latince). Zamanla, din konusunda serbest düşünceli olma anlamını kazanıyor. 16. yüzyıla gelindiğinde, “kafasına göre takılan”, “bildiği gibi yapan” çağrışımlarını ediniyor. Ama yüzyıl sonunda bunlar; “cinsel ahlâka uymayan”, cinsel alanda kural tanımayan şeklinde daha dar ve özgül bir anlama sıkışıyor. Bugün İngilizcede “libertine” denince anlaşılan budur. Bu herhalde kavramın bizim burada aldığı biçimleri daha fazla andırıyor.

Ama "liberal" ve "liberalizm"in "tukaka" olması büsbütün bize özgü bir durum değil. Türkiye'nin birinci kararı "anti-liberal" kuşağı böyle olmayı önce Mussolini'den (biraz da, sonradan, Hitler'den) öğrenmişti. Şimdiki "ulusalcılar" da onlardan (Mahmut Esat, Yunus Nadi, Recep Peker, İncedayı, Şükrü Kaya vb.) öğreniyor. İki dünya savaşı arasındaki dönemde siyasî ve ekonomik liberalizme şiddetle düşman olmak çok modaydı. Bunu hazırlayan bir çizgi sosyalizm, özellikle de onun Marksist koluydu. Çünkü bir öğreti olarak "liberalizm" "toplumsal"a karşı "bireysel"i öne çıkarır, kapitalizmin ideolojisini (ve tabii savunmasını) yapar vb. Bu çerçevede sosyalizmin liberalizmle kavgasının olması çok doğaldır. Öte yandan, ABD'nin siyaset ortamında kelimenin çağrışımları da, kendisi de bir hayli değişir ve "solcu" anlamını alır.

Öteki "liberalizm düşmanı" çizgi tabii faşizm-nazizm çizgisiydi. Onlar da bunun kapitalizmle ilgili kısmından pek hoşnut sayılmazlardı (çok daha "müdahaleci" bir anlayışları olduğu için) ama asıl nefretleri siyasî liberalizme yönelikti: özgür düşünce, farklılığa karşı hoşgörülü tavır vb. Bunları derin bir toplumsal hastalık gibi görüyorlardı. Bu bakımdan Komünizm gibi "her görüldüğü yerde" ezilmesi gereken bir sapkınlık bile bir anlamda "mazur"du, çünkü onun da ortaya çıkmasına izin veren, liberalizm olmuştu. Bu düşünsel tutumların hepsi Türkiye'de de taraftarlarını bulmuş ve genel olarak benimsenmiştir. Tarihî seyri çerçevesinde baktığımızda, bütün bunların da kaynağı son analizde "Batı"dır ama moda orada aşınır ve yavaş yavaş sahneden çekilirken burada bu anlayış kalıcı olmuş ve son zamanlarda iyiden iyiye dirilmiş, diriltirmiştir. İki savaş arasının anti-liberal ortamını biçimlendiren, yukarıda değindiğim iki çizgi de enerjisini yitirdi. Çoğu sosyalist için bugünün temel sorunu liberalizmle mücadele olmaktan çıktı. Faşizm ise tabii hâlâ var, ama o yıllardaki gücüne ve etkisine sahip değil. Oysa Türkiye'de bunlar böyle bir dönüşüm geçirmeksizin varlar ve liberalizmle dövüşmekten özel bir enerji kazanıyorlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasetin üslûbu

Murat Belge 28.05.2010

Siyaset yapma üslûbu bir yana, şu bizim siyasî konuşma yapma üslûbumuz da bir tuhaf. Söylenecek şeyi olabilecek en koyu perdede söylemekten ileri gelen bir "tuhafılık" bu. Biz kendimiz yaşarken muhtemelen öyle bir gerilim dozu içinde yaşamıyoruz. Vücut ısımız normal, tansiyonumuz normal, kalp atışlarımız normal; ama bu normallik içinde siyasî bir konuşmaya girdiğimiz anda, saydığım bütün o fizyolojik özellikler kırmızı alarm bölgesine geçmiş gibi oluyor.

Bir şey için "iyi olmuş" demekle yetinemiyoruz. Olmuşların en iyisi olmak zorunda. Ama siyaset yaparken, siyasî konuşma yaparken, "iyi olandan çok –ve daha sık- "kötü" olandan söz ederiz. Aynı şey onun için de söz konusu: o da, olmuşların en kötüsü olmalı. Akla hayale sığmayacak kadar kötü, sakıncalı, zararlı vb. Bunu yapmak için insan ne olmalı?

Şimdi biri böyle bir söylem tutturdu, gidiyor; siyasette biri bir şey söyleyince biri de cevap verir –işin kuralı böyle. Bu abartılı suçlamayla karşılaşan kişi, aynı üslûpla, ama yerme dozunu biraz daha yükselterek cevap verecek... Birinci taraf durumu yeniden açıklayacak... İkinci taraf buna da hak ettiği cevabı yapıştıracak...

Hani, tartışılan konu falan binanın bahçesine havuz yapmak gibi sıradan, basit bir konu olabilir. Ama bu taraflar dediğim gibi "düşüncelerini dile getirince", bir tarafa göre o havuzu öyle yapmak ancak vatan hainliğiyle açıklanır; ötekine göre de dünyada eşi bulunmayan bu havuz hakkında bu dille konuşan kişi hiyanet-i vataniyeden mahkûm edilmelidir.

Ne yazık ki memleketimizde tartışılan konular öyle bahçeye havuz yapmak gibi şeyler değil.

Epey daha dallı budaklı, gerilimi zaten yeterince yüksek konular.

“Tartışma” mı diyeceğiz, “kavga” mı, her neyse, bu dille birbirlerini yerin dibine sokanlar, aynı işi yapa yapa, bu pratiğe alışıyordır. Suratları kızarak, boyun damarları şişerek bağırıp çağırdıktan sonra, konuşma faslı biter bitmez normal yaşayışa dönebiliyorlardır. Ama bir de onları dinleyenler var –dinleyen ve söyleyene inananlar. Onların yatışması aynı derecede kolay olmuyordu.

Onun için de bu toplumda düşmanlık duygusunun sonu gelemez. Karşı tarafa, daha doğrusu kendini içinde tanımladıklarından başka herkese kötü gözle, şüpheyile bakan, güvenmeyen, kavgaların her yeni alevlenişinde yeniden ortaya çıkan öfkelenme etkenlerini yıllardan beri büyüyen birikimin üstüne ekleyen insanlardan, onların oluşturduğu kümelerden meydana gelmiş bir toplumdur bu. Burada düşmanlıklar dostlukların önünde koşar. Konjonktüre göre de değişebilir düşmanın kimliği. Bir gün Fenerbahçeliler, bir gün Kayserililer, bir gün Aleviler, bir gün ateistler iblis –ve ortadan yok edilmesi gereken düşman- olabilir. Düşman değişebilir de, ona karşı biçimlendirilen söylem ve yöntem pek fazla değişmez. Söylem, “şiddet” içerir. “Yöntem” dediğim şey de zaten o şiddeti uygulamaya koyma anlamını taşır. Alevi hakkında –ya da Sünni hakkında, önemli olan düşmanın kim olduğu değil- öyle bir söylem oluşturmuşsunuzdur ki, o söylemin mantıkî sonucu zaten o kişi ya da o grubun ortadan kaldırılmasıdır.

Gerilimi, çatışması, belirli dozlarda düşmanlıkları olmayan toplum yoktur aslında. Öyle bir ideali savunduğumu da düşünmeyin. Ama çözümün ötekini yok etmekte olduğuna böylesine inanan ve bunu yapmaya bu kadar hevesli insanlardan oluşan toplum pek yok –medenî dünyada.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Ezmek’

Murat Belge 29.05.2010

Siyaset söylemimizin nasıl yüksek dozda şiddet içerdiğini yazmıştım dün. Buna bir örnek olarak, Atatürk’e atfedilen bir “vecize” üstünde durabilirim: ünlü “Komünizm her görüldüğü yerde ezilmelidir” sözü.

Altmışlarda, sosyalizm Türkiye’de hızlı bir yayılma göstermeye başladığında, akla gelecek gelmeyecek her köşe bucağa bu lakırdıyı yazarlardı.

Bilenler sözün sahibinin Atatürk olmadığını söylerlerdi. Ben Şevket Süreyya’dan bunu kırklı yıllarda icat ettiklerini, M.H. Egeli adında birinin bir ayna tekniğiyle Atatürk’ün imzasını taklit ettiğini anlatmıştı. Bütün bir tarihyazımını sahtekârlık üstüne inşa etmekte bir sakınca görmediğimize göre muhtemelen bu da doğrudur. Ama şu bağlamda kimin söylediği, Atatürk’ün söyleyip söylemediği ikincil bir konu. Söylemiş de olabilir.

Önemli olan, sözün içeriği. “Ezmek” diye fiil kullanılıyor burada. Birini ya da bir şeyi “şiddet” uygulamadan “ezmek” herhalde mümkün değil. Yani, bu sözün şiddet içermediği herhalde iddia edilemez. “Komünizm” ile “Komünistler”in böyle bir bağlamda birbirinden ayrılabilceğini de düşüneyiz. Soyut “Komünizm”i ezerken, kaçınılmaz olarak, bazı –ya da bütün- somut “Komünistler” de bir şekilde ezilecek.

Tabii kimse Komünizm’i sevmek ya da ona sempati duymak zorunda değil. Zararlı bulursunuz, mücadele etme gereği duyarsınız. Bunlar hepsi son derece doğal. Ama bütün bunların “ezme” biçimini alması gerekli mi ya da

doğal mı? “Komünizm kötü bir şeydir” demek, “Komünizm insanlığa mutluluk değil, mutsuzluk getirecek bir sistemdir” demek yetmez mi?

Komünizm, evet, insanların içinde yaşayacağı bir sistem, bir düzen olarak önerilmiştir. Ama aynı zamanda bir değerler ve ilkeler bütünüdür. Aynı zamanda çok sofistike bir düşünce yöntemine dayanmaktadır. Bu sözün olur olmaz her yere yazıldığı, kazıldığı yıllarda dünyada Sovyetler Birliği, Komünist Çin, başka birçok ülke vardı, milyonlarca insan bu ülkelerde yaşadığı gibi düşünce yönetiminin de milyonlarca taraftarı vardı. “Her görüldüğü yerde ezilmelidir” diye bir direktiften ne anlayacağız? Bu ülkelere savaş mı açmalıyız? Bu milyonlarca insanı da “ezmeli” miyiz?

Dağa taşta böyle sloganlar, “vecize”ler yazmak da, ironik bir durum, ama, o yıllarda bizden başka bir de Komünist ülkelerde yapılan bir şeydi.

Fransa’da, Amerika’da varolan düzenden yana insanlar Komünizm fikrine ve uygulamasına bizden daha dostane bir gözle bakmıyorlardı. Ama onlar oraya buraya böyle sloganlar yazmıyorlardı. Herhalde böyle bir yöntemi fazlasıyla ilkel bulup kendilerine yakıştıramadıkları için yazmıyorlardı. Medeni ülkelerde kamusal alanlarda “Sağdan gidin”, “Çimene basmayın” tarzında “talimat” mahiyetinde sözler yazılmış olabilir ama “Komünizmi ezin” diye bir levha falan görmezsiniz.

Biz, daha o laf ortalarda yokken de başlamıştık, Komünizmi ve Komünistleri ezmeye. Buna rağmen, toplumsal yapının bazı özellikleri nedeniyle, bu faaliyetimizi örneğin Endonezya’nın başarı çizgisine kadar getiremedik. Bir gecede iki yüz elli bin insanı kesip doğrayamadık (belki, kısmen, o kadar fazla sayıda Komünist de bulamadığımız için). Yani bu slogan, bizden iyi Endonezya’ya uydu, orada tam karşılığını buldu.

Dünya ne düşünüyor Endonezya’nın bu parlak başarısı hakkında? O gün ne düşünmüştü, bugün ne düşünüyor? CIA gibi örgütler o işlerin olmasına katkıda bile bulunmuştur, o ayrı hikâye, ama Batı’nın medeni kamuoyu açısından böyle bir olay o gün de “vahşet”ti, bugün de sadece bir “vahşet”tir.

Bizim siyasî kültürümüz ise yalnız “Komünizmi ezin” sözünden değil, bunun gibi şiddet dolu daha binlerce sözden ve somut örnekten oluşuyor. Bunların doğrudan doğruya siyasî olması da gerekmiyor. “Dayak cennetten çıkma” gibi aforizmalarla örülen, çocuğun okuluna “eti senin, kemiği benim” diye gönderildiği bir yerde yaşıyoruz. Genel kültür bu. Genel kültür böyle olunca Komünizmi de gördüğün yerde ezersin, millî kahramanına da bu tür ilkel sözler söyletirsın.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son 27 Mayıs’ın ardından

Murat Belge 30.05.2010

Düzenin solun önüne attığı yemlerden biridir 27 Mayıs, diye başlasak mı söze? “Kemalist Devrim” kavramı, Komintern tarafından onaylanmış bir kavramdı. Daha ne olsun? Komintern onaylıysa elbette SBKP onaylıdır. Bunlar biraraya gelmiş, Türkiye’nin Komünistlerine, “Bu devrim iyidir, onu destekleyin ve ilerletin. Bir işçi sınıfı bile olmayan sizinki gibi bir ülkede bundan iyisini bulamazsınız” demişler. Bizim Komünistler de bunu almış, kabul etmişler.

Gidişata bu gözle bakınca, 1950’de Demokrat Parti’nin CHP’ye karşı seçim kazanmasını ne şekilde okumalı? Birincisi “devrim” olduğuna göre, bu da “karşı-devrim” olmalı, mantıken. Nitekim o yılların Komünistlerinin büyük çoğunluğu tam da bu değerlendirmeyi benimsedi. CHP o sırada bir iki sosyalist partiyi (Esat Adil’inki,

Şefik Hüsnü'nünki) kapattı, ama bu uygulama Komünistlerin CHP'yi DP'ye tercih etmelerine engel olmadı. Zaten konu bu konu olunca, DP'nin tavrı da CHP'ninkinden farklı değildi.

Yıllar sonra, altmışlarda, yetmişlerde de, bu eski solun 1950'ye bakışı değişmemişti. İktidar değişikliğinin halkın ezici oy çokluğu sonucu olması bu "solcu"ların "karşı-devrim" değerlendirmesini değiştirmiyordu. Her yerde olduğu gibi, "aldatılan halk kitleleri"ydi sözkonusu olan. Bu durumda, halka oy vererek iktidar değiştirme hakkının tanınmış olması da anlamlı bir şey değildi.

Böyle olunca, 27 Mayıs, otomatikman, olumlu bir anlam kazanır: "karşı-devrim"i durdurmuş, iktidarı yeniden "devrimciler"e vermiştir. Daha doğrusu, bu işler kâğıt üstünde, kelimelere yüklenen anlamlardan çıkan mantığa göre böyle *olmalıdır* –yoksa iktidarı ele geçirenlerin pek öyle "devrimci"ye benzer bir halleri yoktur. Ama, konuya "Kemalist Devrim" diye giriş yapınca, arkası ister istemez böyle geliyor.

Yıllar yılı bu hikâye bu şekilde devam etti. 27 Mayıs'a karşı çıkan DP'liler ve onların "kuyruk"larıydı. Bu da doğaldı zaten. Solda da 27 Mayıs'a eleştirel bakan üç beş kişi vardı ama bunlar marjinal kişilerdi; herhangi bir konuda söylediklerini dinlemek için bir neden yoktu.

27 Mayıs olduğu içindir ki bir on yıl daha bekledikten sonra 12 Mart olabildi. Aslında "beklemek" fiili çok doğru değil, çünkü arada başka girişimler de oldu (Aydemir olayları), gene, 12 Eylül de, 27 Mayıs'ın açtığı yoldan geldi. Bu ikisine "ilerici" diyen çıkamadı tabii. Birincisine, "Ah, 9 Mart olsaydı" diye hayıflanalar oldu ama "ilerici" bir 12 Mart'tan söz edilemedi. Gelgelelim, bunlarla 27 Mayıs arasında da bağlantı kurulmadı. Tam tersine, güzelim "politik devrim"den sonra, herhalde CIA ve Amerikan emperyalizminin müdahaleleri sonucunda, 1960'a kadar devrimci olan Türk ordusu karşı-devrim safına çekilmişti.

Zaten 12 Eylül değil mi, 27 Mayıs'ı "millî bayram" olmaktan çıkaran ve yaptığı "ilerici" anayasayı da toptan ortadan kaldıran? Belli ki o da "karşı-devrim".

Bu yıl 27 Mayıs'ı "anma" biçimlerinde ciddi bir yol ayrımına geldiğimiz epey belirgin bir şekilde, epey net bir şekilde yüze vurdu (bunun geçen yıldan başladığı da söylenebilir).

Bu son yıllarda 27 Mayıs'ı darbeler şeceresinin ilk adımı olarak mahkûm eden çoğu genç insanlara Demokrat Parti-Adalet Partisi çizgisinde insanlar gözüyle bakmak da pek mümkün değil (herkese her şeyi söyleyebilen, bunu politika haline getiren gözü dönmüş kişiler var da, ben akıl ve izandan büsbütün kopmamış olanları kastediyorum).

Tabii o cenahtan birileri de 27 Mayıs kutlaması yapmak üzere toplanıp harekete geçiyor. Bu da olacak. Ama bu iki karşıt eğilimden birine "yükselen" diyoruz. Ötekine ne deneceği fazla önemli değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son 27 Mayıs'ın ardından

Murat Belge 31.05.2010

Düzenin solun önüne attığı yemlerden biridir 27 Mayıs, diye başlasak mı söze? "Kemalist Devrim" kavramı, Komintern tarafından onaylanmış bir kavramdı. Daha ne olsun? Komintern onaylıysa elbette SBKP onaylıdır. Bunlar biraraya gelmiş, Türkiye'nin Komünistlerine, "Bu devrim iyidir, onu destekleyin ve ilerletin. Bir işçi sınıfı bile olmayan sizinki gibi bir ülkede bundan iyisini bulamazsınız" demişler. Bizim Komünistler de bunu almış, kabul etmişler.

Gidişata bu gözle bakınca, 1950’de Demokrat Parti’nin CHP’ye karşı seçim kazanmasını ne şekilde okumalı? Birincisi “devrim” olduğuna göre, bu da “karşı-devrim” olmalı, mantıken. Nitekim o yılların Komünistlerinin büyük çoğunluğu tam da bu değerlendirmeyi benimsedi. CHP o sırada bir iki sosyalist partiyi (Esat Adil’inki, Şefik Hüsnü’nünki) kapattı, ama bu uygulama Komünistlerin CHP’yi DP’ye tercih etmelerine engel olmadı. Zaten konu bu konu olunca, DP’nin tavrı da CHP’ninkinden farklı değildi.

Yıllar sonra, altmışlarda, yetmişlerde de, bu eski solun 1950’ye bakışı değişmemişti. İktidar değişikliğinin halkın ezici oy çokluğu sonucu olması bu “solcu”ların “karşı-devrim” değerlendirmesini değiştirmiyordu. Her yerde olduğu gibi, “aldatılan halk kitleleri”ydi sözkonusu olan. Bu durumda, halka oy vererek iktidar değiştirme hakkının tanınmış olması da anlamlı bir şey değildi.

Böyle olunca, 27 Mayıs, otomatikman, olumlu bir anlam kazanır: “karşı-devrim”i durdurmuş, iktidarı yeniden “devrimciler”e vermiştir. Daha doğrusu, bu işler kâğıt üstünde, kelimelere yüklenen anlamlardan çıkan mantığa göre böyle olmalıdır –yoksa iktidarı ele geçirenlerin pek öyle “devrimci”ye benzer bir halleri yoktur. Ama, konuya “Kemalist Devrim” diye giriş yapınca, arkası ister istemez böyle geliyor.

Yıllar yılı bu hikâye bu şekilde devam etti. 27 Mayıs’a karşı çıkan DP’liler ve onların “kuyrukları”ydı. Bu da doğaldı zaten. Solda da 27 Mayıs’a eleştirel bakan üç beş kişi vardı ama bunlar marjinal kişilerdi; herhangi bir konuda söylediklerini dinlemek için bir neden yoktu.

27 Mayıs olduğu içindir ki bir on yıl daha bekledikten sonra 12 Mart olabildi. Aslında “beklemek” fiili çok doğru değil, çünkü arada başka girişimler de oldu (Aydemir olayları), gene, 12 Eylül de, 27 Mayıs’ın açtığı yoldan geldi. Bu ikisine “ilerici” diyen çıkmadı tabii. Birincisine, “Ah, 9 Mart olsaydı” diye hayıflanalar oldu ama “ilerici” bir 12 Mart’tan söz edilemedi. Gelgelelim, bunlarla 27 Mayıs arasında da bağlantı kurulmadı. Tam tersine, güzelim “politik devrim”den sonra, herhalde CIA ve Amerikan emperyalizminin müdahaleleri sonucunda, 1960’a kadar devrimci olan Türk ordusu karşı-devrim safına çekilmişti.

Zaten 12 Eylül değil mi, 27 Mayıs’ı “millî bayram” olmaktan çıkaran ve yaptığı “ilerici” anayasayı da toptan ortadan kaldıran? Belli ki o da “karşı-devrim”.

Bu yıl 27 Mayıs’ı “anma” biçimlerinde ciddi bir yol ayrımına geldiğimiz epey belirgin bir şekilde, epey net bir şekilde yüze vurdu (bunun geçen yıldan başladığı da söylenebilir).

Bu son yıllarda 27 Mayıs’ı darbeler şeceresinin ilk adımı olarak mahkûm eden çoğu genç insanlara Demokrat Parti-Adalet Partisi çizgisinde insanlar gözüyle bakmak da pek mümkün değil (herkese her şeyi söyleyebilen, bunu politika haline getiren gözü dönmüş kişiler var da, ben akıl ve izandan büsbütün kopmamış olanları kastediyorum).

Tabii o cenahtan birileri de 27 Mayıs kutlaması yapmak üzere toplanıp harekete geçiyor. Bu da olacak. Ama bu iki karşıt eğilimden birine “yükselen” diyoruz. Ötekine ne deneceği fazla önemli değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununda yeni tırmanmalar

Murat Belge 01.06.2010

Kürt sorunu günden güne sarpa sarmaya başladı. Şu günlerde saldırılar çoğalıyor, tabii hayatını kaybedenlerin sayısı da çoğalıyor. Böyle olunca, nefretin, intikam duygusunun azalacağı olamaz herhalde. Daha fazla, daha

fazla “şiddet” diyenler de çoğalacak ve meydanı boş bulacaktır.

Bu çeşit gelişmenin kimseye bir hayrı dokunacağını düşünemiyorum, ama Kürtler arasında da gitgide aklını böyle bir “yöntem”e yatıranlar olduğunu hissediyorum ve arada bir kulağıma çalınıyor. “Madem öyle...” diye başlayan bir akıl yürütme oluşuyor sanki. “Güzellikle olmuyorsa böyle olur...” mantığı. Böyle ne olacak belli değil tabii. Uzun vadede ancak “ayrılık” sonucunu getirecek bir süreç başlatır. Ama o “ayrılık” da kimbilir nelere, kaç cana, ne tür eziyetlere mal olacaktır.

Çünkü bu topraklarda yeşeregelmiş kültürde bu çeşit ögeler yok gibi, çok cılız. Amerika Vietnam’da savaştıkça ve asker kaybettikçe, ölen ya da yaralananların ailelerinin baskıları da arttıkça arttı. Sonunda bu gelişme savaşın kendisinden daha önemli oldu. Türkiye’de bugüne kadar böyle bir şey gördük mü? Belki son zamanlarda, yukarıdan aşağıya resmî şovenizmin biraz seyrelmesiyle birkaç kişi “hainleri” değil de savaşı ve şiddeti suçlayan birkaç şey söyledi ama “müesses nizam”, kendi çocuğu ölmüş kişiyi de “savaş bitsin” diye mücadele verenlerin üstüne saldırtabiliyor. Eleştirel her türlü sesin kısılacağı bir ortam yaratmak bu toplumda hiç de zor bir şey değil.

Sözünü ettiğim “şahinler”, şüphesiz bunun böyle olduğunu bilmiyor değiller. Biliyor ve buna rağmen “savaş” diyorlar. “Burnunu sürte sürte hanyayı konyayı öğrenme rüyaları kuruyorlar. Onlar birilerinin burnunu sürterken çok daha kalabalık ve güçlü olan o birileri de “burun sürme” süreçlerini başlatmazlar mı? Onlar da tartışılmaz – ve tartıştırmayacakları- bir “haklılık” duygusu içinde şiddetin zaten zor zaptedilen kapaklarını ardına kadar açmazlar mı? Açarlar.

Şahinler (iki tarafta) bunları biliyorlar. Ama bu kişiler bir halkın kaderi üstüne karar verme hakkına ve yetkisine sahip olduklarına inanıyorlar. Onlar için, kelimeler, değindikleri gerçeklikten çok daha önemli. Örneğin, “Özgürlük, uğruna kan dökülerek kazanılır” gibi bir söz, beş kelimeden oluşan bir cümle. Bunun gerçeklikteki karşılığı sözgelişi elli bin can mı, yüz bin can mı, hangi acılar, hangi eziyetler, o ayrı bir konu.

Dolayısıyla, kendini böyle düşünmeye, böyle konuşmaya alıştırmış olanları bundan vazgeçmeye ikna etmek çok zor, muhtemelen imkânsız bir şey. “Bunu denememeli” demiyorum, çünkü bir kere ilke olarak denenmemiş hiçbir şey olmamalı. Ama daha pratik düzeyde de, eli silâhlı birileri oldukça, eli silâhlı birileri olmasını teşvik eden, bunun propagandasını yapan birileri oldukça, barış da sağlanamaz. Ama iki tarafta da, aklını başında tutmayı başaran kişilerin (ben bunların hâlâ çoğunlukta olduğuna da inanıyorum) daha etken ve daha etkili davranmaları gerekiyor. “Ne yapayım, benim elimden bir şey gelmez” deyip oturacak bir ortam değil bu ortam. İki tarafta da Şahinler’in ideolojik hegemonya kurması, sonunda milyonlarca insanın yıllarca mutsuzluk içinde kıvrınmasına yol açacak iklimi hazırlıyor. Ama Şahinler’in bu hegemonyayı kurabiliyor olmasında, kaderleri hakkında karar verdikleri insanların “Hayır, ben senin bu kararına katılmıyorum” dememelerinin de azımsanmayacak bir payı var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail

Murat Belge 04.06.2010

Yıllar önce, dünya sorunları üstüne yazarken, İsrail ile Güney Afrika’yı aynı kategoriye koyduğumu hatırlıyorum. Özel nedenlerle, özel koşullarda, “göçmen” bir topluluğun yerliler üzerinde baskıcı bir yönetim biçimi oluşturarak kurdukları bir “cumhuriyet” biçimi. Bu rejimin varlığı, yerli topluma göz açtırmamaktan geçiyor. Yerli toplumun güçsüzlüğü bunu uzatma imkânını veriyor.

Ama değişen dünya kamuoyuna böyle bir rejimin meşruiyetini kabul ettirmek de gün geçtikçe güçleşiyor. Benzerlik burada da devam ediyor: dünya kamuoyunun tepkisi, ülke içinde devam eden mücadelenin kendisi kadar belirleyici olmaya başlıyor. Belki daha da önemli ve etkili, çünkü sözkonusu göçmen topluluk, o yerli halkı ezmeye hakkı olduğuna kendini inandırmış. Böyle bir ifte standartla yaşamaya da alışmış. Ama dünyada karşılaştığı tepkilerle sarsılıyor.

Bu hayat tarzı içinde daha uzun süre yaşayan genellikle Hollanda’dan gelenlerden oluşan beyaz azınlık Güney Afrika’da daha erken pes etti. Şimdi normalleşiyor.

Ama İsrail pes etmedi. Pes etmek bir yana, bunun tam karşıtı yönde, gitgide şahinleşerek, yoluna devam ediyor; etmekte ne kadar kararlı olduğunu sergileme üzerine oturan bir politika izliyor, böyle düşünen kadroları iktidara getiriyor. Bu yönde bir radikalleşmeyi üreten mekanizmalar toplumda harıl harıl işliyor.

Böyle bir politikanın başarı şansı var mı? Fizibilitesi var mı? Bence yok. Ama sözünü ettiğim kadrolara göre bundan başka bir politika düşünülemez.

İsrail’in şu son yaptığı da, şimdiye kadar yaptıklarının yüksek bir oranı da, savunulamaz, haklı gösterilemez şeyler. Ama burada önemli bir nokta var ki gözden kaçırılmaması gerekiyor. Bu, İsrail’in kendisiyle değil, daha çok İsrail’e karşı güçlerle ilgili bir şey: bugün İsrail’e karşı oluşmuş cephenin içinde, İsrail’e hayat hakkı tanımayan hatırısayılır bir kesim yer alıyor. Böyle düşünenler, buna “düşünen” değil de “hisseden” demek daha doğru olacaktır, Güney Afrika’da ve çevre ülkelerin siyah halklarında da vardı. Böyle bir rejimin böyle bir baskı uyguladığı her yerde de olur bu. Öyle olmasının nedenlerini anlayabiliriz, ama anlamak başka, onaylamak başka. Nefret üstünden, düşmanlık üstünden hayat kurulmaz.

Nitekim Güney Afrika’da düşmanlığın kısır döngüsünü başta Nelson Mandela kırdı. O, bu ülkede tasavvur edilecek geleceğin, siyahlarla beyazların birarada yaşayacağı bir gelecek olması gerektiğini söyledi ve siyahların buna uyacağıının teminatını verdi. İnandırıcı oldu ve Güney Afrika’da hayat bu ilkeler üzerinden devam ediyor.

İsrail’in belirli politik davranışlarını onaylamayan çok kişi var; bu davranış üslubu değişmediği için gittikçe de çoğalacaklarını tahmin edebiliriz. Ama bu insanlar İsrail’in yok olması gerektiğine inanmıyor, İsrail’in varolma hakkını savunuyor. Bunlardan biri de benim. İsrail’in kuruluş biçimi yanlışlarla dolu olabilir. İkinci Dünya Savaşı kâbusundan uyanan dünya yapılan korkunç işleri telafi etmenin şaşkınlığı içinde yeni yanlışlar yaparak İsrail’e yol verdi. Her zamanki “Batılı duyarsızlığı” ile, kimin sırtından ne yaptığına dikkat bile etmeksizin.

Ama bugün 2010 yılındayız. Bugün “özüm” dediğimiz şey, ancak ve ancak, kimsenin varolma hakkının yok sayılmadığı bir formül olabilir.

Bugüne kadar, dünya siyaset tarihinde, bir durumun üstüste tekrarlandığını gördük: esnemeyen kırılır. “Taviz veremeyiz, vermeyeceğiz” türünden retoriklerle sürdürülen “esnemezlik politikaları”, koşullara göre değişen vadelerde oluşan birikimler sonucu, bir noktada çatır çatır çatırdamaya başlar ve ondan sonra da bu sonucu durdurmak mümkün olmaktan çıkar. İsrail şimdi (Güney Afrika gibi “pes etmemiş” olarak) bu sürecin bir noktasında. Davranışını değiştirmezse bu sonuç da değişmez. Bunu söylüyorum, oysa bu benim istediğim sonuç değil. Hiç değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anti-semitizm

Dün, İsrail'in "savunulamaz" davranış biçiminden söz ediyordum. "Komplikasyon"ları olan bir konu bu. Çünkü bir yandan İsrail'in hukukdışı davranışlarından söz ederken, bilmem kaç yüzyıllık Yahudi sorununun dışında durmaya da imkân yok. İşin kötüsü, İsrail kendisi de bu sorunun varlığını kendi siyaseti için kullanıyor, çünkü böylece kendi davranışlarını eleştiren herkese "anti-semitizm yapıyor" diyerek temize çıkma taktiği uyguluyor. Bu genel olarak İsrail'in ve Siyonizm'in demagojisi, ama şu yaşadığımız dünyada bunun boş bir iddia olduğunu söyleyebilir misiniz?

Yeni yaşadığımız Gazze olayında, gemileri doldurarak oraya giden Türkiye yurttaşları arasında, bir insanlık dramına karşı çıkanlarla Yahudilerin eziyet ettiği Müslümanların yardımına koşanlar arasındaki *gerçek* orantı neydi? Böyle bir olaya katılıyorsanız, karşınızdaki gücün bakış açısını gerçekçi bir şekilde değerlendirir, ölümü de göze alırsınız. Ama bu "şehit olmaya gitmek" demek değildir. O gemilerde, öyle gidenler ve böyle gidenlerin oranı *gerçekte* neydi?

Konsoloslüğün önünde, elçiliğin önünde, hele İsrail'in o gemilere saldırısı gibi bir olaydan sonra, protesto gösterisi yapmak normal, meşru, anlaşılır bir davranıştır. Ama bu protestonun "La ilahe illallah" diye bağırma biçimini alması Gazze'nin ablukasına hangi gerçeklerle karşı çıkıldığı anlamına geliyor. İsrail kendisi böyle yapıyor, bu tür duyguları seferber ediyor olabilir (bence öyle yapıyor ve ben de onun için sonuna kadar kınıyorum), ama böyle bağırınca siz de bu işi bir "din savaşı" çerçevesine çekmiyor musunuz? En azından oraya çekilmesinin kapısını açmıyor musunuz?

Bu olayın başlamasından bu yana, gemilerin oraya gitmesine sessiz destek veren "anti-semitizm" denecek bir şey yapmadı. Sanıyorum –umuyorum- pratik düzeyde de tedbirli davranıyordur. Gene bir Hristiyan din adamının öldürülmesinin şoku altında kaldığımız şu günlerde bir de Türkiye'nin Yahudi yurttaşlarının hakarete ya da saldırıya uğramasına şahit olmak dayanılmaz bir durum olurdu. Onun için, Aman Dikkat! O gün bende oralardaydım, protestocuları gördüm (Levent'te, Taksim'de): benim gördüklerim herhangi bir aşırılık yapmayan, doğru düzgün insanlardı. Ama bu ülkede büyük kalabalıkların karıştığı işler sözkonusu olduğunda, kimin ne yapacağı, *ne yapabileceği*, o kadar da belli değildir. Çünkü sonuç olarak bu ülkenin halkı çok kötü eğitilmiş bir halk.

AKP son analizde Selâmet-Refah vb. çizgisinden gelen bir parti. Bu ise, özellikle bu konuda, hiç güven verici bir referans değil, çünkü o çizgide, başta Erbakan, tedirgin edici bir anti-semitist damar vardır. Ama AKP, bugüne kadar, İsrail'e karşı eleştirel tavrını haklı bir eleştirelilik zemininden anti-semitist bir zemine kaydıracak bir şey yapmadı ve söylemedi. Bu alandaki tavrıyla da Selâmet-Refah çizgisinden farkını ortaya koydu. Şüphesiz, Türkiye'nin başka konulardaki "resmî" çizgisinden kendini yeterince, gereğince ayırmaksızın İsrail'e karşı takındığı eleştirel tavır bazı önemli soru işaretleri yaratıyor ve bu soruların sorulması, tartışılması gerekiyor. Ama bu şimdilik farklı bir konu. Benim şu güncel durumda ön planda yer alan kaygım, İsrail'e duyulan haklı öfkenin birtakım sorumsuz kişiler eliyle, bu ülkenin Yahudi yurttaşlarını tedirgin edecek eylemlere dönüşmesi tehlikesi.

Dediğim gibi, olmayacak bir şey değil bu. Tersine, zaten sık sık olan bir şey. Olmasının nedeni de, genel eğitimin kötülüğü. "Genel" derken, yalnız "okul"u değil, bütün ideolojik araçların püskürdüğü ideolojiyi ve özellikle de aileden gelen eğitimi kastediyorum. Yarın da buna devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kötü eğitim

Dünkü yazıyı "kötü eğitim"den söz ederek bitirmiştım. Bunu söylerken, fizik-kimyanın ya da tarih-edebiyatın kötü öğretildiğini öncelikle kastetmiyorum. Aslında o da öyle ve dolayısıyla bunun niçin böyle olduğunu, düzeltmek için ne yapmak gerektiğini de ele almak gerekiyor. Ama bu bağlamda daha çok "değerler" üstüne eğitimden söz ediyorum. O nedenle, "bilgi verme"ye dayalı "formel eğitim"den çok, örneğin "aile-içi eğitim" gibi şeyleri düşünüyorum.

Zaman zaman bu alanlarda anketler yapılır. Sonuçlar her seferinde acıklıdır. Hani, "kiminle komşu olmak istemezsiniz" gibi sorular... Görülür ki halkımız pek kimseyle komşu olmak istemiyordur. Tabii bu çeşit anketlerde "Komünistler"den "ateist"lere, "ecnebi"lerden "eşcinsel"lere, önyargılı olmanın neredeyse ulusal görev gibi kabul edildiği kategorilerin adı geçer. Ama insanların somut ve gerçek hayatlarında bu kategorilere girmeyen komşularıyla ilişkilerine bakınca, kimsenin kimseyle iyi geçinmek niyetinde olmadığı kolayca anlaşılır.

Nedendir bu? Bence, daha evde verilen, aşılana ideolojide bunun temelleri atılır. Analar, babalar çocuklarına herkese karşı anlayışlı, saygılı olmalarını da öğütüyor olabilirler: ama bunu çok genel, resmî, yasak savma ağzıyla söylemeleri ihtimali çok yüksektir. Asıl öğüt, asıl tavsiye, asıl "terbiye", kimseye inanmamak, kimseye bir şey kaptırmamak üzerinedir. Ayrıca, yalnız "tavsiye" değil, çocuk, ebeveyninin çevreleriyle ilişkilerine bakarak da aynı sonucu çıkarabilir, aynı "hayat dersi"ni kapabilir. Çünkü zaten büyük çoğunluğun gerçek değerleri böyle biçimleniyor.

Büyük bir ihtimalle bu güvensiz ve bencil bakışın temelleri evde, ev-içi "eğitim"le atılıyor, ama zaten başka yerlerde de bu bakış pekiştiriliyor, doğrulanıyordur: günlük olaylarda, okulda vb.

"Kimseye güvenme"! Bu toplumun en yaygın tutumu budur, sanıyorum. Dolayısıyla bu yalnız bir "eğitim" sorunu da olamaz; yani, birine "yanlış bilgi" vermekle olacak bir şey değil. Genel hayatta bu uyarıyı haklı çıkaran birçok özellik bulunmalı ki, bir ideolojik tutum bu kadar yaygınlaşabilsin.

Bu güvensizliğin ekonomideki sonucu, kimsenin kimseyle ortak iş yapamaması şeklinde ortaya çıkıyor. Bu yeterince kötü bir durum. Bir toplum ki birinci özelliği toplumsallığı reddetmek.

İkinci tamamlayıcı ideolojik öge, "öteki" olarak gördüğümüz kişiye yöneltmekte sakınca görmediğimiz düşmanlık dozu. "Hain", "gâvur", şu, bu. Öyle bir kategoriye yerleştirmesi de alabildiğine kolay, yerleştirdikten sonra "yok etme" kararına –ve fiiline- yönelmesi de. "İnsan hayatı" denen şeye verilen "değer"in azlığı da son derece önemli bir etken, bir ideolojik öge. Bu, özellikle "vatan-millet" edebiyatı yoluyla, her yurttaşta mümkün olan en erken yaştan başlayarak şırıngalanıyor. "Vatan" üstünde yaşayacağımız (hele "keyif çatarak" yaşayacağımız) bir yerden önce "uğrunda öleceğimiz" bir yer. Bu, herhalde "asker millet" olarak benimsememiz gereken birinci ilke.

Ama insanoğlu böyle şeyleri ne kadar benimsemiş görünse, benimsediğine kendi dahi inansa bile, kendini feda etmeye hazır olması o kadar kolay bir şey değildir. Önce "öteki"ni yok etmek çok daha akıl kârı. *Benim* hayatım bu kadar kolay vazgeçilecek bir şeyse, "öteki"nin hayatının esamisi okunmamalı.

Bu köklü şiddetin tezahürlerini her gün görüyoruz. Yakın tarihte bizimki gibi siyasî cinayet bolluğu içinde yüzen bir yer var mı? "Kıyım"ların bu sıklıkla tekrarlandığı başka bir ülke var mı, *medeni dünyada*? Siyaset dilimiz buna göre biçimlenmiş, "kaleminden kan damlıyor" gibi deyimler bu ülkenin dilinden türemiş.

2010'dayız ve bu durumu, bu alışkanlıkları düzeltmek için hâlâ ciddi bir şey yapmıyoruz, düşünmüyoruz da. Erken Cumhuriyet'in "Türk ölmez, Türk öldürür" hamasetinden kopmuş değiliz; o operetleri bugün sahneye koymasak da, ağızımızı açınca ağızımızdan dökülen sözler gene aynı.

'Kozmopolitizm'

Murat Belge 08.06.2010

"Kozmopolit", kökleri bakımından Yunanca olması gereken bir kelimedir, ama Yunancada olmayan bir kelimedir. Bu da, aslında, taşıdığı anlama uygun bir durumdur. Yunanca "evren" anlamına gelen "kozmos" kelimesiyle "birlik", "topluluk" anlamına gelen "polis" kelimelerinin birbirlerine çatılmasından oluşmuştur. İngilizcede ilk kullanılışını Oxford Sözlüğü (OED) 1614 olarak gösteriyor. İlk kullanımının İngilizcede olduğunu tahmin ediyorum, ama emin değilim –baktığım sözlüklerden de bir sonuç çıkaramadım. Fransızcada, "metropolis" kelimesinin arkasından, onun bir tür karşıtı olmak üzere türetilmiş olması da mümkündür.

Ama kelimenin (kavramın) Yunanistan'da türetilmediği kesindir. 19. yüzyıldan itibaren daha sık kullanılan bir kelime olmuştur.

Verilen anlamlar bakımından, milliyetçi ideolojilerin hoşlanmadığı bir kavramdır bu. Türkiye'deki milliyetçilik için böyle, ama başka ülkelerde de bundan pek farklı değil. "Kozmopolit", tek ülkeye ait olmayan, ulusal sınırlamalardan azade, dünya vatandaşı, dünyanın her yerinde aynı rahatlıkta yaşayan, ulusal önyargıları olmayan kişi gibi anlamlar taşıyor; dolayısıyla Türkiye'de de, başka her yerde de, milliyetçi dünya görüşüne uymayan, uymamak bir yana, ona son derece aykırı, ters gelen değerler içeriyor. Bu bakımdan Türkiye'nin ötekilerden farkı, "semantik" bir fark sayılmaz; sadece, burada milliyetçi dünya görüşü belletilmemiş, dünyaya, insanlara ve olaylara o anlayışın dışında bakabilen kişi çok az olduğu için, belki "niceliksel" bir fark olduğu söylenebilir.

Gene de, hele böyle bir biçimde "frenkçe" kökenli kelimeleri yanlış bilmekte epey iddialı olduğumuz için, "kozmpolit"i de yanlış bilen ve yanlış kullananlar çıkıyor. Örneğin yakın bir zamanda "İstanbul artık çok kozmpolit oldu" diyen, sonra kendisine şaşkın şaşkın bakanlara, "Baksanıza, Sivas'tan, Afyon'dan, Siirt'ten, her yerden insan doldu buraya" diye sözüne "açıklık getiren" kişilere de rastlayabiliyorsunuz.

Bizim geçmişimiz "kozmpolit" kavramını iyi bilmemizi gerektiriyor. Çünkü bunun bir "olgu" olduğu bir hayat biçimi burada yaşanmıştı.

Philip Mansel henüz Romanya diye bir ülke kurulmamışken Eflak ve Boğdan gibi yarı özerk bölgelere vali (hospodar) tayin edilen adamların durumunu anlatır. Bunlar, Kantemir'den sonra, uzun süre Fener-Rum ailelerinden seçilmiş kişilerdir. Önce padişah huzuruna çıkıp etek öperler, hil'at verilir vb. Sonra Patrikhane'ye gider, Patrik'in elini öperler. Sonra da yollara düşüp bugünkü Romanya'ya vali olarak gelirler. Yani, son analizde, kimin adına çalışmaktadırlar, sadakatleri kimedir?

19. yüzyılda da benzer durumlar devam etti. Taksim'de bilirsiniz, "Zapyon Kız Lisesi" var, Rum cemaatinin. Adı "Zapyon", çünkü Zappas adında Rum zengini yaptırmış. Atina'da da, eski Kral Sarayı olan Parlamento'nun yanında Zapyon Parkı, bahçesi var. Aynı zengin adam, bir İstanbullu olarak burada bir mektep, Yunanistan'ın başkentinde de bir park yaptırabiliyor, "hayır" işi olmak üzere. Başkaları da böyle: başta Zarifi, bütün zenginler, bankerler. Bugün dünyada Yahudiler de biraz böyledir, nerede yaşıyor olsalar, bir yandan İsraili gibi olurlar. Bu tip bir "çoğul-sadaket" veya bağlılık durumunu, bir milliyetçinin anlaması çok zor, bunu beğenmesiyse imkânsız. Ama örnek verdiğim durumlar, asıl konu olan "kozmpolitizm" açısından da doğru örnek sayılmayabilir, çünkü bir değil de iki ya da üç mercie bağlılık, bir "çoğullaşma" sayılır, ama "dünyalı" olmak anlamına da gelmez.

Milliyetçilik çağında “kozmpolitizm”, olsa olsa bazı entelektüellerin benimseyebileceği, biraz da “eksantrik” ve hattâ “züppe” sayılacak bir tavidir. Şimdilerde, yeniden olağanlaşıyor, hayat küreselleştikçe.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünya politikasında Türkiye

Murat Belge 11.06.2010

Türkiye şu sıralarda, Gazze’ye yönelen gemi olayıyla daha da belirginleşmiş bir biçimde, uluslararası siyaset sahnesinde alışılmadık bir rol oynuyor. Bu gemi olayı yeterince önemli olduğu kadar çarpıcı da. Ama İran’la girişilen görüşmelerin de ondan aşağı kalan bir yanı yok. Türkiye ile Brezilya (bu iki adı yan yana görmek yeterince şaşırtıcı), İran’la İran’ın uluslararası bir sorununa çözüm bulmak üzere görüşmeye girişiyor ve –şu anda kabul görmese de– bir çözüm yolu üretiyor! Bunlar bizim hiç alışık olmadığımız türden olaylar.

Avrupa’nın kapısında kabul edilmeyi bekleyen (kabul etme yetkisi de Sarkozy ve Merkel gibilerinin elinde!) ve Amerika’nın dediğini yapan bir Türkiye olarak bilinen yolda devam etmek varken, böyle işlere kalkışan bir Türkiye olmaya karar vermek...

Buna muhalefet edenler çıkacak elbette. Ama o düzeyde işler şöyle yürüyor: sorun, bu hükümetin her yaptığına muhalefet etmek ve onu olduğu yerden paldır küldür indirmek. AB’ye girme politikası mı öne çıkıyor? “Rusya ve İran’la yakınlaşmalıyız” diyeceksiniz. Bu şimdiki olaylar mı oluyor? “Amerika’dan ve İsrail’den nasıl uzaklaşırız?” diyeceksiniz. Bunları derken sizin bir yerde durmanız, sözünüzün buna göre bir tutarlılığı olup olmadığını ölçmeniz gerekmiyor, önemli de değil. Hükümetin yaptığı (her yaptığı) iş hakkında halkın zihninde bir kuşku uyandıracaksınız, önemli olan bu.

Şu günlerde olup bitenler hakkında benim bu gibi endişelerim yok. İran’ı “yaptırım” yöntemiyle dışlamak, izole etmek değil, barışçı müzakere ve anlaşma yoluyla dünyanın içine daha fazla çekmek bence doğru politika . İsrail’le, İsrail’in bugünkü politikalarına eleştirel yaklaşmak ve tavır almak da bence “Batı’ya karşı” olmak falan değil. Tersine, Batı’nın kendisinin unutmuş gibi davrandığı, ilkesel Batı demokrasisinin gerekli kıldığı davranış biçimi. Batı’nın da bir an önce, İsrail’i ne yaparsa yapsın destekleme tavrını yeniden gözden geçirmesi gerekiyor. Kurallara uymayı reddeden ve öğrenmeyen bir İsrail’le Ortadoğu’da barış sağlamak mümkün değil.

Türkiye’nin uluslararası siyaset sahnesine böyle bir rol oynamak üzere çıkma kararına benim bir itirazım yok, ama bu rol, belirli yükümlülükler de getirir ve gerektirir. Bunlar da şimdiden düşünülmeli, yapılması gerekenlerin yerine getirilmesi için tedbirler alınmalıdır.

Temel ilke bence şu: uluslararası arenaya çıkıyorsak; orada neyin geçerli, neyin geçersiz olduğu hakkında fikrimiz sağlam olmalı. “Sağlam” derken, buna kendimiz inanmalıyız demek istemiyorum. Kendimizi inandırmak çok kolaydır ama önemli olan dünyayı inandırmak. Bunun da olmazsa olmaz iki koşulu var. Birincisi, elbette, sözkonusu olay neyse orada doğru yanda durmak, doğru değeri savunmak, bunun doğru olduğunu dünyaya göstermek. Örneğin ben şu gemi olayında İsrail’den izin almak ya da almamak konusunda başlayan tartışmayı çok belirleyici bulmuyorum. İkisi de bir “sivil toplum kuruluşu”nun davranış mantığı içinde yer alabilir. Ama “la ilahe illallah” naralarının “sivil toplum kuruluşu” mantığındaki yeri konusunda hiç emin değilim.

İkincil koşul, yapılan eylemden bağımsız ve daha önemli: herhangi bir durum karşısında şu ya da bu çizgiyi savunurken, o aynı alanda kendi sicilinin temiz olması gereğinden söz ediyorum. “Burada söylediğin şey doğru olabilir ama bunu söylemek sana mı kaldı? Sen önce git, kendi evinde falan filan işleri temizle, sonra gel

konuş" diyebilirler. Birilerine bunları söyletecek açıkların varsa, gerçekten de, önce onların halledilmesi gerekiyor.

Devam edeceğiz tabii.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Temiz sicil gereği

Murat Belge 12.06.2010

Uluslararası politikada daha fazla söz ve inisiyatif sahibi olmak istiyorsanız, kendi siciliniz hakkında daha titiz olmalısınız. Bu cümle aslında ilkesel bakımdan yanlış bir cümle. İç politikada kaldığınız, uluslararası sorunlardan uzak durduğunuzda, sicilinizin kirli olmasında sakınca yok mu? Elbette var. İlkesel düzeyde elbette fark etmiyor.

Ama pratik düzeyde baktığımızda, bizim kendi toplumumuzun ideolojik yapılanmasında, sicilin "kiri" olarak görülmesi gereken şeyler hiç de öyle görünmüyor, hattâ "meziyet" bile sayılıyor.

Örneğin, Davos sonrasında da yazdığımı hatırlıyorum, Erdoğan'ın Perez'e çıkışı için, o çerçeve içinde söylenecek fazla bir şey yok. Ama sonuçta "platform" mu, "podyum" mu, ne diyecekseniz, uluslararası. Böyle olunca, İsrail'in ya da başka birinin kalkıp "Arkanda koskoca 1915 dururken, sana bu sözleri söyleme hakkını ne veriyor" diye sorsa, ne cevap verilir? "Biz tarihçiler komisyon kursun, olayı araştırsın dedik. Daha ne yapalım?" diye cevap verdiğimizde, bununla kimi tatmin edeceksiniz? Bu saatten sonra "komisyon kurulsun" demenin bir top çevirme biçimi olduğunu dünyada kimseden saklayamazsınız. Ama memlekette bunu da fazla bulabilenler çıkabilir, "Ne diye komisyon kurulacakmış? Bizim sicilimiz tertemizdir" diyebilirler. Bu iki âlem birbirinden tamamen ayrı; biri öbürü için bir ölçü değil.

"Sicil" sorunundan başka, "insandan yana müdahale", "barış için müdahale" gibi ilkesel düzeyin önemli kavramları çerçevesinde politika oluşturacaksak, teşhislerimizde, suçlama ya da savunmalarımızda, nesnel ve tarafsız olmaya da özen göstermeliyiz. Şu günlerde Hamas'ın terörist olup olmadığı, Başbakan'ın tavır almasına bağlı olarak çokça tartışılıyor, tartışılması da boşuna değil. "Terörizm" kavramı gözümde gitgide koflaşan bir kavrama dönüşüyor, çünkü aslında nesnel bir gerçekliği anlatan bir kavram olmaktan çıktı, bir sorunda taraf olmuş bir öznenin hasmını suçlu göstermesinin "sihirli kelimesi" haline geldi. Önemli olan, bununla suçlanan öznenin kendi varoluş ve mücadele anlayışında ve pratiğinde şiddete ne derece yer verdiği. Filistinliler, davaya genel gözle bakınca, bence birçok bakımdan haklılar. Ama böyle olmaları, onlar adına davrandığını söyleyen bir Filistinlinin sözgelişi bir kahveye bomba atıp beş, on Yahudi'yi öldürmesini meşrulaştıramaz.

Bu sorunlar çerçevesinde Hamas'ı hem şiddetten hem de İslâm'ın zaferi adına bir din savaşı vermekten "arındırmak" o kadar kolay değil. "Ben böyle görüyorum, böyle düşünüyorum" demekle bitecek bir şey değil bu.

Sonra Filistin'de olsun, İran'da olsun, Hamas'tan veya Ahmedinejad türü bir İslâm'dan şikâyetçi olan yığınla insan var. Bunlar daha "sekülerist" oldukları veya daha "demokrat" oldukları için, daha "sosyalist" oldukları için, buna benzer birçok nedenle yönetimlerine muhalifler. Dış politikada "insandan yana" tavır alarak politika yapmak gibi bir niyetimiz varsa, en az Ahmedinejad'ın hakkı kadar onların da varolma ve yönetimleriyle mücadele etme haklarını savunmamız gerekiyor.

Ve tabii, gene sicil sorunu, burada da " Hamas bence 'terörist' değildir. Halkın desteğini alıyor" vb. İyi, PKK ne, Kürt sorunu ne, BDP ne? Bütün bu zor koşullarda, dünyada benzeri olmayan baraj sistemleriyle, Meclis'te grup kurabilmiş BDP kimin desteğiyle girmiş oraya?

Daha hâlâ çocukları hapisten çıkarmanın yolunu bulamamışken insandan yana tavır alma konusunda – dünyada- ne kadar inandırıcı olabilirsiniz?

İç dengeler bu merkezde olunca, bütün bu işler kolay değil, bunu biliyoruz elbette. Ama zaten Türkiye gibi bir yerde devletlû kastına ters düşerek hükümet etmenin kolay bir şey olduğunu kimse söylemedi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değiştirilmesi teklif dahi edilemeyenler

Murat Belge 13.06.2010

Malum anayasa değişikliği paketi hakkında, malum Anayasa Mahkemesi'nin nasıl bir karara varacağı konusundaki malum tartışmada, biz, bürokratik vesayet rejimine karşı liberal demokratik kuralların yerleşmesini savunanlar, sanki maça bir sıfır yenik başlıyoruz diye düşünüyorum.

Anayasa Mahkemesi, Parlamento'dan gelen anayasa değişikliklerini "esastan mı, şekilden mi" inceler? "Şekilden" inceleyeceği gene anayasada yazılı maddeden belli. Ama Türkiye'de "hukuk bilmek", yasaların arkasından dolaşıp hukuku çiğneyecek açıkları bilmek anlamına gelir. Bunları bilenler, zaten yasalar ve anayasalar yapılırken bir biçimde o işin içinde oldukları için, bu boşlukları da iyi bilirler. Böylece, "değiştirilmesi teklif edilemez" teranesiyle Anayasa Mahkemesi yakın geçmişte "esas"a da girdi, "367" de dedi, her türlü hukuksuzluk gereğini yerine getirdi. Şimdi bu yeni durumda da aynı şeyleri yapacağından fazla bir şüphem yok.

Ama, şu pakette, "değiştirilmesi teklif edilemeyecek" şey nedir? Kritik konunun ne olduğunu hepimiz biliyoruz: kritik konu HSYK ve Anayasa Mahkemesi'nin kendisinin oluşum biçimi, prosedürü; yani, bu kurumlarda yer alanlar kaç kişi olacak, oraya gelmelerine kim karar verecek, kim seçecek vb. Bu işleri şimdiye kadar oldukça yalın bir "ko-optatif" sistem içinde yürütüyorlardı. Bir "ocak" üyeleri (yargıç ve savcılar) "ocak"larının hangi dalında arkadaşlarından hangilerinin olacağına kendileri karar veriyorlardı. Buna "ocak" ya da "meslek"ten başka, inanç-kültür ortaklığı gibi etkenler veya bakanlık yapmış ağabeylerin yol göstermeleri de eşlik edebiliyordu. Hükümet bu "ko-optatif" sistemde, nihaî analizde "seçilmişlik" ilkesi lehinde bir değişiklik yapmak istiyor: sorun, özetle, bu.

Efendim, bu, "kuvvetler ayrılığı" ilkesine aykırıymış. Onun için Anayasa Mahkemesi burada "şekil" diye konuya girip "esas"tan karar verebilirmiş. Çünkü "kuvvetler ayrılığı"na aykırı bir uygulama "değiştirilmesi teklif edilemez" o kurallar kategorisine girermiş.

Tartışmanın bütünü sözkonusu olduğunda, bu "şekil/esas" ekseninde doğru ya da yeterli görmediğim şeyler var, hem ilkesel düzeyde, hem de tarihî anayasal süreç içinde. Ama şimdi o ayrı bir konu. "Kuvvetler Ayrılığı" ilkesinin HSYK veya Anayasa Mahkemesi'nin *üyelerinin* nasıl seçileceği konusunda bir bağlantısı elbette vardır ama bu seçilmenin her yerde geçerli tek bir yöntemi yoktur. Yani, bu üyeler, şöyle değil de böyle seçilecek, dendiği zaman, "Kuvvetler Ayrılığı" ilkesi ortadan kalkmış olmaz. Dediğim gibi, bunun "tek bir yöntemi" yoktur ama evrensel diyebileceğimiz bir ilkesi vardır: o da, bu gibi kurulların kişilerinin seçiminde "ko-optasyon"dan mümkün olduğu kadar kaçınmaktır. "Büsbütün" demiyorum, bunu başka yazıda tartışırız, ama sorun, kurum

("ocak") içinden gelen eğilimle "seçilmişlerin iradesi" arasında (bu, "bir alanın uzmanlarının bilgileriyle toplumun talepleri arasında" demenin başka şekli) en verimli dengeyi bulma sorunudur.

Konu daha önce tartışılırken dünyadaki başka örnekler gösterildi, sayıldı. Ağır basan uygulama, burada Anayasa Mahkemesi'nin ve bürokratik vesayet taraftarı cephenin karşı çıktığı türden. Çünkü olması gerekenler, burada, şimdiye kadar uygulanan bu kurallar düzenlenirken bozulmuş! O zaman Türkiye, dünyada belirli bir içerikle bilinen ilkelerin adını alıp bunların içini kendi bildiği, kendi istediği gibi doldurmuş. Onun için de bunlar AB'nin değişim talepleri arasında.

Yani, sonuç olarak, vesayetin "değiştirilmesi teklif dahi edilemez" dediği şeyler, bu mevzuatın dünyadaki uygulamasına uydurulmasından ibaret.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuki ve Yasal

Murat Belge 15.06.2010

"Hukuk", Arapça bir kelime. "Hak" kelimesinin çoğulu. Arapçada kelimelerin birbirinden türeme biçimleri bizim Türkçenin mantığına uymadığı için, aralarında ilişki olup olmadığını da her zaman görmeyebiliriz. Onun için olsa gerek, Azeri Türkçesinde, "İnsan hugukları" der ve böylece iki kere çoğul yapmış olurlar.

Bu kavramın bir de "öz" Türkçesi var mı? "Yasallık" diye bir şey var. Bu da "yasa" kelimesinden geliyor, yani "hukuki"den çok "kanuni" kavramına yakın. "Yasa"nın etimolojisini iyi bilmiyorum; hangi kaynaktan ne zaman alınıp yeni Türkçe dolaşıma girdiğini vb... Herhalde Cumhuriyet'in "dil devrimi" yıllarındadır. Moğolcada olduğunu, "yasağ" biçimini de aldığını, Cengiz Han'ın "yasağ"ları olduğunu ise biliyoruz. Türkçede "yasak" kelimesi yaşamış, bununla "yasa" arasında yakın bir ilişki olduğu da besbelli.

İki kelimeye, "hukuk"a ve "yasa"ya, yalnız etimoloji düzeyinde bakmak, modernleşen Türkiye'de bu sorunun mahiyetini anlamak için yeterince ipucu veriyor. Bir yanda "hak", öbür yanda "yasak". Bu denge, Cumhuriyet'in hukuk tarihini de anlatıyor.

Cumhuriyet rejimini kuran iradenin özünde bir Batılılaşma/modernleşme projesi vardı. Ama bu, "kurucu kadro"nın zihninde olan ve büyük ölçüde orada kalan, oradan topluma yayılmayan bir şeydi. Zaten "kadro" diyorum; Cumhuriyet tarihinin en önemli fikir hareketlerinden birinin yayın organı olan dergi de bu adı taşır. Çünkü bu, Cumhuriyet yapısının önemli bir özelliğini ortaya koyar.

Değişim ve dönüşümün önünde, arkasında "kitleler" olmayınca, seçkin kadronun elinde "yasa"dan başka bir değiştirici araç kalmaz. "X yapılırsa iyi olur" diye bir düşünce üretmeyi başarmışsanız, "X yapılınsın" diye yasa çıkarırsanız, nasıl yapılacağını orada tanımlarsınız, devlet bürokrasisinin buna uygun dallarını da yapılması için harekete geçirirsiniz.

"Kadro" ile "kitle" arasındaki bu kopukluk, "X yapılınsın" tipi "yasa"nın yanında, en az onun kadar ağırlıklı olmak üzere, bir de "Y yapılmasın" tipi yasa çıkarmanızı gerektirir. Bu, tabii, "yasak" kavramına da çok yakındır. Bununla, seçkin kadro, kendi yaşama tarzını garanti altına alır ("cahil" kitlelere karşı). Zaman geçtikçe, rejim ve kadroları yoruldukça değişim ve dönüşümün ne kadar zor işler olduğu anlaşıldıkça, "X yapılınsın" kategorisine giren yasalar azalır. "Y yapılmasın" tipi yasalar ise çoğalır.

Cumhuriyet'in kuruluşunun üstünden seksen yıldan fazla zaman geçti, ama bugün de "hukuk" ile "yasallık" arasındaki mesafe kapanmadı. En önemli hukuki/yasal tartışmalarımızın eksenini hâlâ bu eksen. Şimdi bu çatışmalar daha da sert geçiyor. Buyurun size "baş örtme" kavgası... Bir kadın dininin kendisine başını örtmesini emrettiğine inanıyorsa, inancına göre davranabilmelidir. Yani bu bir "hak"tır: bireyin, inancı doğrultusunda hayatını düzenleme hakkı. Ama bunun karşısına "yasak" çıkmıştır. Bu "hak"ın kullanımının "toplum" için kötü olduğuna inanan zihniyetin "kolektif yasağı". Ama o zihniyet, geçen bu seksen küsur yılda, bu hakkı talep edenle yüzyüze, yanyana gelerek, bunun yanlış olduğuna, kötü olduğuna (neyse, buna ilişkin kendi düşünceleri) onu ikna edememiştir. Ona nüfuz edememiştir. Bu iletişim kopukluğundan hep kötü niyetli birilerini (softalar, oy avcısı politikacılar vb.) sorumlu tutmuştur ama kendisinin de istifini bozduğu, bir zahmete girdiği görülmemiştir.

Onun içi bugün de bir yanda "hukuk", bir yanda "yasa". "Yasa" denen şey, "hukuk"a uygun değil. Tersine, "hukuk", "yasa yoluyla ilga edilmiş" durumda. Bugün de bu kavga'nın tam ortasındayız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açılım / Kapanım

Murat Belge 19.06.2010

Dağdan inip Türkiye'ye gelen PKK'lıların tutuklanmasıyla "demokratik açılım" kapanmış oldu. Ama "kapanmış oldu" sözü de çok anlamlı bir söz değil. "Zaten çoktan kapanmıştı" diyebiliriz; "zaten hiç açılmamıştı" da diyebiliriz.

Bu ülkenin bu en büyük, en öncelikli sorunu karşısında en zayıf, en cılız çözüm önerisinin "demokratik" kavramını içeren önerme olması acıklı bir durum. Ama Türkiye'nin siyasî kültürünün genel karakterini düşündüğümüz zaman, anlaşılmayacak bir şey de değil. "Demokratik açılım yaptık" dediği zaman da, "devam ediyor, devam edecek" dediği zaman da, yoktu böyle bir şey. Galiba "açılım" sözünün telaffuz edilmesiyle gerçekleşen tek olay, şimdi tutuklanan insanların sınırdan içeri girmesiydi. Ve zaten bu olay olunca, "açılım" da bitmişti.

Bu değerlendirmeyi yapmak, başından beri bu söze, onun ima ettiklerine şiddetle karşı çıkanlara hak vermek demek değil. Muhalefet edenlerin bir kısmı zaten "demokratikleşme"nin herhangi bir biçiminden hoşlanmadıkları için öyle tavır alıyorlardı. Onlar için söylenecek bir şey yok. Ben daha çok BDP'yi ve onun ardında yer alanları kastediyorum. "Biz daha ilk gün ne olacağını anlamıştık. Onun için karşı çıktık. Şimdi de bizim dediğimiz doğrulanıyor" diyeceklerdir. Bunu demek, şu koşullarda, birçok kişiye inandırıcı da gelecektir. Ama bu doğru değil. Özellikle onların söyleneni söylendiği gibi kabul etmesi, yani bu evrede "demokratik" çözüme doğru adım atması, her şeyi farklılaştırabilirdi.

"Demokratik" denir denmez PKK'nın eylemlerini hızlandırması üstüne bir şey söylemek gerekmiyor. Böylece, ne istediklerini, neden yana olduklarını belli ettiler. Bunun da çok şaşırtıcı bir yanı yoktu. Daha önce ileri gelen bazı PKK yöneticilerinin verdikleri demeçlere bakıldığında, bir "çark etme" durumu görülmekle birlikte, bu da çok anlaşılabilir bir şey sayılmazdı. Adı "örgüt" olan hiçbir topluluk, kendisini silmeye yönelik bir girişimi desteklemez. Akla, mantığa aykırı bir davranıştır bu. PKK adına karar verenler de, "açılım" edebiyatının gerisinde bu niyetin yattığını düşündüler, ona göre tavır aldılar.

Yanılıyorlar mıydı? Bence hayır. Bence hükümetin girişiminde böyle tanımlanabilir bir niyet gerçekten vardı ve girişiminin asıl zayıflığı da buydu.

Bu sorun karşısında, ayrıntılarda farklılaşan bir "Türk milliyetçi bakışı" var. "Cihet-i askeriye" de deseniz, AKP'li hükümet de deseniz, ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, bu noktada benzeşmeye başlıyorlar: PKK'yı bir çeşit "arıza" gibi görme kararlılığından söz ediyorum. PKK tam böyle değil biraz farklı olabilirdi veya onun yerinde bambaşka bir örgüt olabilirdi. Bunlar mümkün, ama bunlar bu örgütü ya da o örgütü bir "arıza" yapmıyor. Böyle bakınca, böyle görünce, siz aslında PKK'yı değil, Kürt sorununu "yapay" bir şey olarak görüyorsunuz. Oysa o sorun yapay mapay değil, koskocaman, ciddi bir sorun. PKK'da bu soruna karşı Kürt halkının gösterdiği bir tepki biçimi. PKK yıllardır varsa sorun daha da uzun zamandır varolduğu için var; onun cisimleştirdiği tepki Kürt halkına büsbütün kabul edilmez gelmediği için var.

Yani PKK'yı, estetik ameliyatla bir et beni vb. gibi oradan kesip alamazsınız.

Bu, hükümetin politikasının içinde oldukça belirgin bir biçimde duruyordu. Onun için de politika canlanamadı. Konu bu kadar lafla özetlenecek konu değil ve zaten tartışmaya devam edeceğiz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yanılta imserlik

Murat Belge 20.06.2010

Çok zaman, bir konuda "iyimserlik" yaratmak, o sorunun gidişatı bakımından daha sakıncalı olur –yarattığınız iyimserliğin arkasını getiremezseniz. Kürt sorununun bugün geldiği noktayı düşünerek söylüyorum bunu. Ve tabii öncelikle hükümetin davranış tarzıyla ilgili olarak söylüyorum.

Büyük tepkilere sebep olan "dönüş" töreninden sonra çok sayıda insanın gözaltına alınması, tutuklanması "Demokratik Açılım" sözünün arkasından olumlu gelişmeler olmasını uman, olmasını isteyen insanlarda büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştı. Bu da, görüldüğü gibi, bir "hükümet tasarrufu" mu? Yoksa, başka birçok olay gibi, birilerinin birilerine yaptığı provokatif amaçlı bir oldubitti mi? Bir hükümet niçin bir şey söyleyip tersini yapar?

Bunlar yeterince düşündürücü şeylerdi ama bu son tutuklamalar her türlü sınırı aştı. Adamları bir şekilde gelmeye ikna et, sonra da tutuklayıp at içeri... Bunun bir açıklaması olamaz herhalde. Bu davranışı gösteren her kimse, onun da "inandırıcı", "güvenilir" vb. olması beklenemez.

KCK tutuklamaları, son analizde, dün bir parça üstünde durduğum psikolojiyle açıklanabilir: "Kürtlere barış ve demokrasi vaat ettikten sonra onları bu 'bölücü' siyasî kadroların güdümünden çıkarabilir ve kendi yörüngeme oturtabilirim." Bu mantığın sakat olduğunu da yazmıştım dün. Ama bu, sonuç olarak, kendine göre bir "mantık" içeriyor. Son olay böyle de değil. O ancak "bu iş bitti" mantığını içerebilir.

Bunların açıklamasını yapabiliyorsa hükümet yapsın, çünkü sonuçları ne olacaksa, herkesten önce hükümeti ilgilendirecek.

Ama, hükümet şimdilik bir yana, biz bu olaylar dizisinde toplum olarak da, pek iyi bir sınav vermedik, veremedik gibi geliyor bana.

Birçok etken o ilk "dönüş" sahnesinde düğümleniyor: "gerilla kılığında" gelmişler, zafer işareti yapmışlar, kahraman gibi karşılanmışlar vb. Bunlar üstüne Türk tarafının koparmadığı kıyamet kalmadı.

O zaman da yazmıştım: adamların sürünerek gelmesini mi bekliyorduk? Bu fazlasıyla uzamış sorunu, herkesin onuruna, gururuna saygı göstererek çözebiliriz. Başka türlü bir şey "çözüm" olmaz.

Bunlar o kıyameti koparanlar açısından da bilinmeyecek şeyler değildi. Ama o orkestranın birinci sorunu AKP'yi bitirmek. Kürt sorunu gibi bir konu da, hemen, AKP'yi yıpratmak için yeni bir strateji haline geldi. Nasıl, öneri AKP'den geliyor diye, anayasa değişikliğine de "hayır" demeye hazır olanlar varsa, burada da hükümeti acizleştirmek, sonra "işte, hiçbir şey yapmıyorlar" demek, parlak bir imkân gibi göründü. Sağdan çıkacak malzeme çok, "eşkiyayla anlaşıyorlar" vb., ama soldan da çakılır "verdikleri sözü tutmuyorlar" diye.

Ama bence bu kıyamet, sorunun çözümsüzlüğe doğru evrilmesinde hükümetin sarsaklıklarından daha kötü etkiler yarattı: "bu insanlar, biraz Kürtlerin nasıl davranmasını bekliyor? 'Barış' kelimesinden ne anlıyorlar? Bizim ne biçim insanlar olmamızı talep ediyorlar?"

Onun için diyorum, hükümet filan bir yana, toplum olarak biz bu sınavda iyi not almadık. Bilinen sloganların çığırkanlığını yapanlar gene meydana boş buldu, gene olaya kendi damgasını vurdu.

Ama Kürtlerle Türkler arasına bir duvar daha dikildi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi yerine Demagoji

Murat Belge 22.06.2010

Türkiye'nin bütün ciddi sorunları birbirine bağlı ve hepsinin de yakın tarihle nedensellik ilişkileri var. Ama bunların arasında, "Kürt sorunu" diye iki kelimeyle adlandırdığımız sorun, kendi doğası gereği, hepsinden daha belirleyici, daha ağırlıklı olma özelliğini koruyor. Son aylarda bu sorunun kapsadığı alan içinde olup bitenler kısa vade açısından da, uzun vade açısından da, "hayra alâmet" değil.

"Yakın vade" açısından, değindiğim "sorular yumağı"nda, bu gidişat Türkiye Cumhuriyeti'nin geleneksel "bürokratik vesayet" düzenini yeniden güçlendirdiği, canlanmasına ciddi katkıda bulunduğu için endişe veriyor. "Uzak vade" dediğimizdeyse, "vesayet" sorununu, "demokrasi" ve "rejim" sorunlarını da çözmüş bir Türkiye'de çözülmemiş bir "Kürt sorunu"nun devam edeceğinin sinyalini verdiği için kaygı yaratıyor.

Bu sorunun çözümü çerçevesinde, birçoklarımızın da inandığı şey, yani bunun ancak demokrasi içinde ve demokrasiyle mümkün olduğu görüşü, benim de içtenlikle katıldığım bir görüş. Ama bu da "uzun vade" için böyle. "Kısa vade" için, şimdiki somut konjonktür bağlamında, "demokrasi"yi bir handikap gibi görmek de mümkün. Böyle olmasının nedeni "demokrasi"nin kendisinden ileri gelen bir şey değil; nedeni, daha başından beri, "demokrasi" ile "demagoji" arasında gerekli ayrımı yapmamış, yapamamış olmamız. Medyanın, eğitim sisteminin, siyaset kadrolarının elbirliğiyle yarattığı ideolojik ortam, böyle bir sorunun çözümü için atılması gerekli –isterseniz "yararlı", hattâ "yararlı olması düşünülebilecek" deyin- adımları baştan eliyor.

Bu sabah (21 haziran) *Tarafa*ta Neşe Düzel'in Cevat Öneş'le konuşmasını okuyorum. Öneş bir süreden beri şahsen tanıdığım ama bunun öncesinden beri görüşlerine önem verdiğim bir kişi. Bu konuşmada şu cümleleri söylüyor: "... Öcalan, sorunun çözümünde önemini koruyor"; "Bu sürecin sağlıklı yürütülebilmesi için Öcalan ve Kandil dâhil herkesle görüşülebilir." Ekliyor: "Çünkü biz barıştan bahsediyoruz."

Ben de aynı görüşteyim. Ama, yukarıda kısa bir dökümünü yaptığım güçler böyle bir konu açılır açılmaz "Bebek katili" gibi sadece ajitasyon yapmaya yönelik bir söylemi devreye sokuyorlar.

Durmadan ve her konuda referans gösterilen Atatürk, Kürtler konusunda, bugün muhtemelen "suç" sayılacak şeyler de söylemiştir. Bugünün "ulusalcı"ları o sözlerin benzerlerini söyleyenlere en aşırı biçimlerde saldırıyor.

Ama Atatürk, o kritik noktalarda o sözleri söyleyebildiği (yani bugünün diliyle "taviz verdiği", "uzlaştığı") için başarıya ulaştı.

Bugün, "demagoji"nin büyük ölçüde egemen kılındığı bu toplumda, kimsenin kendiliğinden çizilmiş sınırlar dışına çıkan bir söz söylemeye, bir yön göstermeye cesareti yok. Çünkü el birliğiyle yarattığımız ideoloji, "çözumsuzluğun ideolojisi"... "Vur, parçala, ez, çökert..." böyle bir şey. Bununla Kürt sorunu da çözülmez, hiçbir sorun da çözülmez, bunları söyleyen olarak siz kendiniz kalırsınız ortada ve herkes ("dış"tan bakabilen herkes) asıl sorunun siz olduğunuzu görür. Ama bunca yıldır, o dilin dışına çıkmamanın "hıyanet-i vataniye" olacağını belletmişler topluma. Belletenler de zaten o söylemle varlar; sahip oldukları mevkilere o söylemlerle sahip olmuşlar. Bunu çok iyi biliyorlar.

Cevat Öneş, bir yandan gerçekçi tesbitler yaparken bugünkü durum ve gelinen yer hakkında, bir yandan da, geleceğe ilişkin iyimser yorumlar telaffuz ediyor. Bunlar üstüne de sonraki yazılarda tartışmaya devam edelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir alemin düşündürdükleri

Murat Belge 25.06.2010

Geçenlerde Ayasofya-Sultanahmet taraflarında işim vardı, oralarda dolanırken nedense şimdiye kadar dikkat etmediğim bir ayrıntı gözüme çarptı: Aya İrini'nin kubbesinin tepesinde bir alem duruyordu. Epey parlak, sarı bir alem. Daha önceleri parlamıyor muydu da dikkat etmemiştim, anlayamadım.

Yadırgadım, çünkü burada olduğu gibi "hilâl" biçimi verilmiş alem dinî binalara konulur. İslâmî bir simgedir.

Aya İrini ise bir kilise. Tarihi boyunca camiye çevrilmemiş bir bina. Şimdi yanılmıyorsa Kültür Bakanlığı'na bağlandı ve bazen sergi yeri, daha çok da konser salonu olarak kullanılıyor çünkü akustığı iyi. Bütün bunların dinî bir simge olan "alem"i gerektirmesi söz konusu değil.

Fatih Mehmed eski akropolis alanını saray için uygun görüp Topkapı'yı yaptırmaya başlayınca, Bizans'ın önemli kiliselerinden biri olan Aya İrini bu yeni sarayın bahçe alanı içinde kaldı. Bu nedenle camiye çevrildi. Aslında bu da başlı başına ilginç bir konu. Kentteki kiliselerin hemen hemen tamamını camiye çeviren Osmanlı padişahları, kendilerine en yakın yerde duran bu kiliseyi neden camiye çevirmediler, buna gerek görmediler?

En başta, ihtiyaçları yoktu da ondan. Padişah'ın törenle namaza gitmesi, "Cuma Selâmlığı" diye bildiğimiz merasimdir. Cuma namazını tebayla birlikte kılması, ta Osman Gazi zamanından yerleşmiş bir gelenektir. Bu, tabii, kalabalık bir olaydı ve kural olarak Aya Sofya'da yapılırdı. Böyle bir merasim olmayınca, Padişah, saray içinde ayrıca bir camiye ihtiyaç duymamıştı. Namaz kılmak isteyince, nerede olsa kılardı. Saraydaki küçük camiler, Padişah'ın değil, saray personelinin ibadet ihtiyaçları için yapılmıştır.

Bu durumda, öyle boş boş duran kilise, saray muhafızlarının cephaneliği gibi kullanılmaya başladı. Yeniçeriler, bostancılar vb. silâhlarını burada tutuyorlardı. Zaten o nedenle, 19. yüzyılda, hanedan Dolmabahçe'ye taşınmış ve Topkapı boş kalmışken, Fethi Ahmed Paşa kilisede Yeniçerilerden kalan zırhları, silâhları gördü ve bunlarla bir müze açma fikrini üretti. Olabilecek yerlere yazıp toplayabildiği bütün eski silâhları topladı. Aya İrini'yi bir müze olarak donatıp açtı. Yani, bugün Harbiye'de bildiğimiz "Askerî Müze"nin başlangıcı budur ve zaten Türkiye'nin ilk müzesidir. III. Ahmed zamanında adı "Darülesliha" iken "Müze-i Hümayun"a dönmüştür.

Yani, gene "alem"le filan ilgisi olmayan bir geçmiş. Ancak, ben bu alemin yeni bir fenomen olmadığı kanısındayım. Gördüğüm parlak alem yeni olabilir, bilmiyorum, ama daha önce de tepesinde öyle bir şeyin bulunduğu eski resimlerinden anlaşılıyor. Bu biraz şaşırtıcı gelmiyor değil, çünkü Osmanlı çağlarında böyle görgüsüzlükler pek yapılmazdı. Bizim çağımızda ise son derece yaygınlaştı. Ama belli ki Aya İrini'de bu tuhaflık eskiden beri sürüyor.

Kiliselerin camileştirilmesi, bunun yapıldığı sıralarda, ne bir böbürlenme, ne de bir aşağılamaydı. Kitaba inanan insanların ibadethanesini son vahyî dinin camisi haline getirmek, aşağılama değil, bir iltifat gibi yorumlanmalıdır. Aya İrini, böyle somut bir ihtiyaç olmayınca (Müslüman halka cami temin etme) böyle bir şey yapılmadığını da gösteriyor. Tabii bugünün ölçüleri içinde böyle bir dönüştürme de insanlara biraz ters geliyor, bir "fütühatçılık" tavrı gibi görünüyor (bunun o zamanda hiç olmadığını söyleyemeyiz herhalde). Öyle olunca, hiç cami olmamış bir binanın tepesindeki alem bana gereksiz ve görgüsüz göründü.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TÜSİAD toplantısı

Murat Belge 26.06.2010

Çetin Altan'ın çok yerinde bulduğum ayrımı, "önemli" adam mısın, "değerli" adam mısın, bizim siyasî kültürümüzün temel direği olmaya devam ediyor. "Değerli" takımındansan, senin lafını kimse dinlemez. Bütün militarist kültürlerde böyledir: Goethe, Beethoven iyidir, ama dediğini yapmak için değil, "Alman ırkının çıkardığı dahiler" diye övünmek için. Böyleleri bizde zaten pek yok. "Önemli" olmanın ölçüsü ise yakın zamanlara kadar "rütbe" idi. Genel hiyerarşide nerede duruyorsun? Kimin plaka numarası kaç, kim kimin arkasından yürüyecek, o nedenle bunlar bizim kültürümüzün çok önemli parçaları.

Şimdiki iktidarın da kendine göre hiyerarşisi vardır mutlaka, ama orada önemli bir belirleyici de "Müslüman" olmak, "Bizden mi?" meselesi önemli mesele olmalı.

Yakın zamanlarda "para" da önem kazanmaya başladı. "Hep öyle değil miydi" diye sorabilirsiniz. Bir düzeyde ve hayatın belirli alanlarında öyleydi tabii, ama resmî skalada paranın ve para sahibinin, yani "işadamları"nın yeri çok gerilerdeydi. Marx burjuvazi için "egemen sınıf" demişti ama biz Marx'ı zaten hiç dinlemediğimiz için onun bu saptamasına da kulak asmamıştık. Hâlâ da, bizim buralarda, burjuvazinin öyle "egemen" olduğu falan yok. Ama eskiye göre statüleri bir hayli yükseldi; bunun böyle devam edeceğini de tahmin edebiliyorum.

Dolayısıyla, sabah gazeteye bakıp TÜSİAD toplantısında konuşulanları görünce, bugünlerde eksikliğini fena halde hissettiğim iyimserlik biraz kırırdanıyor içimde. Bu söylenen sözler, hükümete yönelen eleştiriler de dâhil, akılcı ve gerçekçi şeyler.

Sedat Aloğlu diye, benim pek tanımadığım, ama bir dönem DYP'den milletvekili olduğunu öğrendiğim biri, çok önemli sözler söylüyor: "1) Çözüm aşamasında İmralı'nın görüşmelere katılması. 2) Anayasa'ya 'bu ülkeyi Türkler ve Kürtler kurdu' maddesinin eklenmesi tartışmaları. 3) Bölgesel özerklik." Bunlar muhtemelen en cesur ve çarpıcı sözler ama özellikle *Milliyet*'ten izleyebildiğim başka konuşmacılar da son derece akli başında öneriler getirmiş. Bunlarla baştan sona hemfikir olmak gerekmiyor; nitekim, örneğin Aloğlu da "yapılsın" diye değil "tartışılın" diye sıralıyor önerilerini. Evet, hepsi tartışılmalı, neyin *yapılabileceği* bu tartışmalardan çıkmalı.

İşadamları dünyaya "çıkar" açısından bakmayı temel alışkanlık haline getirmiş kişileridir. "Çıkar" denince de, kendilerinin, gruplarının çıkarları önde gelir. Bunlar hep bildiğimiz, sıradan şeyler. Ama aynı zamanda, bu insanlar bulundukları ülkenin geleceğine en ciddi yatırımı yapmış olan kişilerdir. Birtakım hamasî gerekçelerle o

geleceği herkes için karartacak işler yapılıyorsa, herkesten önce işadamlarının antenlerinin harekete geçmesi de doğaldır. Bakın, *Milliyet*'te Murat Sabuncu'nun aktardığına göre Kayserili ve hükümete yakın diye tanınan bir işadamı İsrail'le işleri olduğunu söylüyor ve "Bu ülke ile ilişkiler onarılmalı. Buna TÜSİAD öncülük yapsın" diyor. Bu, neredeyse İsrail'e savaş ilân edecek bir hava yaratanların tavırlarından çok daha akılcı bir yaklaşım değil mi? O ülkeyle iş ilişkisi olması olayın bütününe daha serinkanlı bakabilmesini sağlıyor.

Bu toplantıda söylenenlerden biri de şu: "Demokratik Açılım'a sivil toplum örgütleri olarak bizler sahip çıkmalıyız. Bunun için yol haritasını bizler hazırlayalım." Evet, olması gereken bu. Hem de *asıl* olması gereken bu. "Demokrasi", "barış", içi boş kelime olarak değil, somut hedef olarak, herkesten önce sivil toplumun derdi, sorunudur. Zaten öteden beri bu alanda ve her alanda bunu savunan sivil toplumdur. "Demokratik Açılım" ibaresini hükümet kullandı diye proje onun projesi olmadı (nitekim eli yanınca da bırakıverdi). Konunun asıl sahibi olarak sivil toplum bu hedeflere yönelik çalışmalara girmeli, bu arada tabii TÜSİAD da elinden geleni yapmalı, bu enerjiyi ve bu cesareti göstermeli. Bir avuç savaş çığırtkanına teslim olacak kadar zayıf değiliz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sivil çözüm için

Murat Belge 27.06.2010

Sivil toplum örgütlerinin yapılacak pek çok çeşit iş arasından, yapılarına en uygun olanı, en iyi şekilde yapabileceklerini seçerek çalışmaları akıl kâıdır. Birbirlerinin ayağına basmaktan kaçınmaları gerekir.

Bu çatışmayla ilgili olarak, ama yalnız bu çatışma da değil, genel olarak Türkiye'nin sorunları karşısında, birbirinden ayrı durmaya alışmış, hattâ birbirini düşman gibi de görmüş kesimlerin birbirlerine yaklaşmayı ve bazı işleri birlikte yapmayı öğrenmeleri bence en canalcı konu. Şu âna kadar bunu yapanlar oldu. Ekopolitik bunların başında geliyor. Bu sivil toplum örgütü görebildiğim kadarıyla "mütedeyyin" dediğimiz bireylerden oluşuyor, ama demokrasiden ve barıştan yana olan her görüşten insanla birlikte çalışmaya açıklar ve zaten böyle yapıyorlar. Örneğin geçenlerde Ahmet Türk'ün yumruklanması olayından sonra, Ekopolitik'ten insanlar yanlarında Musa Serdar Çelebi de olmak üzere "geçmiş olsun" ziyaretinde bulundular. Bu gibi biraraya gelişlerin, dayanışma jestlerinin, kötü eylem karşısında ortak tavır almanın çok önemli ve çok olumlu olduğuna inanıyorum. Herhalde çok kişi de aynı şekilde düşünüyor. Geçmişte bunun örnekleri hiç olmadı değil; oldu, ama az oldu.

Ekopolitik, dediğim gibi, bu yolda çalışmaya devam edecek. Ama bu çalışma tarzı her yerde hemen başlatılabilir bir şey. Herhangi bir biçimde merkezileştirilmesi, hiyerarşikleşmesi de gerekmiyor. İllerde, ilçelerde, her yerde, dediğim gibi, bazı ortak değerlerde buluşmayı ve oturup konuşmayı beceren insanların bulunduğu her yerde olabilir. "Merkezileşme" gereği yok dedim ama zamanla bu ayrı ayrı birimler birbiriyle koordine biçimde çalışacakları bir yapı da oluşturabilirler. Böyle bir sürecin aşağıdan yukarıya işlemesi, "federasyonlaşma" biçimini alması zaten çok daha sağlıklı olur.

Not: Dün TÜSİAD'daki konuşmaları ne kadar olumlu bulduğumu yazıyordum. Bu sabah böyle düşünmekte haklı olduğum kanıtlandı, çünkü CHP'nin Hakkı Süha'sı çok kızmış öyle konuşanlara, "Bu söylem bir PKK söylemidir" demiş. Böyle konuşulursa ülkenin bölüneceğini de eklemiş.

CHP, tabii, "sol" parti. O bakımdan da, TÜSİAD'la kavgaya girmesi doğal.

Bir zamanlar Türkeş de Sakıp Sabancı'yı azarlamıştı, "işadamlığını bil, otur aşağı" edasıyla. Hitler'in SA'ları da, "Nasyonal Sosyalist" olarak, kimbilir ne Hakkı Süha eleştirileri yapmışlardı Alman burjuvalarının liberal

olanlarına.

Dün TÜSİAD'da konuşulnlardan da şevk alarak, "Demokratik Açılım"a sivil toplumun sahip çıkması gereği üstüne birkaç şey yazmıştım. Bugün de o noktadan devam etmek istiyorum. Zaten bu söz telaffuz edildiğinden beri bu zihniyetin ve bu tavrın asıl sahibinin sivil toplum olduğunu savunuyorum.

Öteden beri iddia ettiğim bir şeydir. Bu çatışma durumlarında devlet-hükümet gibi bir iri kıyım siyasî birimler barış yolunda adım atmadıkça barış sağlanamaz. Ama aynı zamanda, yalnız onların attığı adımlar yeterli değildir. Çünkü çatışma soyut bir şey değildir; bireyler düzeyinde, bireyler arasında yürür ve bireylere zarar verir. Bu içe işlemiş yaraların sağaltılması ince iştir. Bunun altından gene bireyler –örgütlü ya da örgütsüz- kalkabilir.

Tabii "belediye" gibi, saydığım bu kademeler (devlet ve STK) arasında yer alan yapılar da çatışmanın önlenmesinde, durdurulmasında, maddi ve manevi onarımda çok önemli roller oynama imkânlarına sahiptir.

Çeşitli sivil toplum örgütleri şimdiye kadar bu çatışma çerçevesinde kendilerine düşeni yerine getirmek için emek verdiler. Kürt tarafının uğradığı eziyeti dile getirmeyi ödev bilenleri düzen güçleri tarafından "bölücü" ve PKK'nın sivil yandaşı olmakla suçlandılar, her türlü kovuşturmayla da uğradılar; Akın Birdal gibi ölümden dönenler de oldu. Bu baskılara rağmen bu mücadeleyi sürdürecektir potansiyel var bu toplumda –ama karşıt potansiyel de azımsanacak gibi değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biraz futbol

Murat Belge 29.06.2010

Birçoğumuz gibi ben de fırsat buldukça Güney Afrika'daki Dünya Kupası'nı izliyorum. Ama, "fırsat buldukça"... Hasan Cemal gibi kalkıp oralara gidecek halim yok. Dün akşam seyrettiğim iki maçtan sonra bir de yazı yazma gereğini duydum; yani Almanya-İngiltere ve Arjantin- Meksika maçları. Tahmin olunacağı üzere, bana bunu yazdıran şey futbolun kendisi değil (onu yazamam zaten), "hakem hataları". Bu iki maçı seyrettikten sonra, "Ne olacak bu futbolun hali" diye düşünmeye başladım.

Almanya sonunda maçı 4-1'e getirince bizim spiker, İngiltere'nin hokus pokusla yok edilen golünün önemini kaybettiğini, çünkü zaten Almanya'nın üstün oynadığını söyledi. Hiç paylaşmıyorum bu görüşü. Bunlar pekâlâ denk takımlar ve golleri sayılsa "dört çeken" taraf pekâlâ İngiltere de olabilirdi. 2-0 geriye düşmüşken farkı bire indirince İngiltere çok belirgin bir şekilde canlandı ve birkaç dakika sonra da ikinci gole ve beraberliğe erişti – ve erişemedi. Bütün sporlarda, her etkenden daha etkin, "moral" dediğimiz bir şey var. Gol sayılsa bu "moral"in o takımı nereye götüreceği belli olmazdı. Nitekim, ikinci devrenin başında da oyunu baskın götürdü İngiltere. Birinci devrede, durum 2-2 olsa, Lampard'ın direkte patlayan şutu da hayalkırıklığı değil, teşvik olurdu.

Bu maç bitti, Arjantin-Meksika derken, al sana bir olmayacak hakem hatası daha. Bu iki takımı karşılaştıınca aradaki güç farkı daha belirgin. Gene de, Meksika hiç öyle boş bir takım değil ve futbolda "sürpriz" dediğimiz şey "kural"dan daha sık karşımıza çıkar. Ama burada da ofsayt gol, Meksika'nın moralini sildi götürdü. Gecikmeyen ikinci gol, bu moral bozulmasının doğrudan ürünüydü. Burada da, "Arjantin farklı kazandı, demek ki hak etmişti" denebilir ve denecektir. Ama bana hiç de öyle görünmüyor.

"Hakem hatası" elbette olur. Olur da, bu bir "Dünya Kupası" ve hatalar hem çok ayan beyan, hem de sonuçları çok belirleyici. Ne yapmalı bu durumda, benim derdim bu! Hakemin sertifikasını elinden almak gibi "cezaî"

tedbirler anlamlı değil. Adamlar bilerek isteyerek yapmıyor ki. "Hakem"siz ma yapamazsın, hata yapmayan "bionik hakem" de imal edemezsin.

Ama, işte, televizyon var, gelişkin bir teknoloji var. Bunun imkânları, böyle durumlara meydan vermemek üzere kullanılmaz mı? şu son durumda, biz Türkiye'deki seyirciler, İngilizler'in golünün sayılmamasından beş on dakika sonra televizyondaki "re-play"de topun çizginin içine vurduğunu gördük. Hakemler, bunu ancak devre arasında görebilmişlerdir –grdlerse.

Böyle, olup biteni ekranda seyreden bir ayrı "hakem heyeti" olamaz mı? Onlar özellikle böyle kritik durumlarda, sahadaki hakemlerle bağlantı kurup (zaten kulaklarında o aletlerden var) "top içeri vurdu" mesajını gönderemezler mi? Bence bunlar olabilir ve olmalı. şu seyrettiğimiz çeşitten felaketlere son vermeli.

Hasan, Arjantin'i tutacakmış. Türkiye'de çok kişinin aynı şekilde davranacağını tahmin ediyorum. Bense Arjantin karşısında kim varsa onu tutarım. Çünkü iki "Dünya şampiyonluğu"nu nasıl hileyle kazandığını kendim gözlemledim. 1978'de Peru'yu 6-0 yenip Brezilya'yı averajla geçerek ellediğini hatırlıyorum. O zamanki Arjantin'in kahramanı Kempes'ti. Ama bence asıl kahraman takımdaki falanca değil, iktidardaki faşist cuntaydı. 1986'da ise Maradona'nın elle attığı gol (el Tanrı'nın mıydı, Maradona'nın mıydı hâlâ tartışılıyor) daha iyi hatırlanır.

Bu kupada da Arjantin, vuvuzela eşliğinde, şampiyon olabilir. Nasıl olsa benim istediğim olmuyor zaten. Ama ben hep Arjantin'in karşısındaki takımdanım, çünkü sevmiyorum hile hurdayı; hakemlere yutturulan biçimini, özellikle.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir belediye başkanı

Murat Belge 02.07.2010

Rize Belediye Başkanı'nın demecine şaşmamak elde değil. Bunu, adamın "taaddüd- zevcat" zlemi bağlamında söylemiyorum; kendisi de söylüyor ya, asıl muradı "Kürt sorunu"na bir çözüm getirmekmiş, ama medya (tabii, "medya") sözlerini "montajlayarak" bu kılığa sokmuş... İşte, bununla ilgili "şaşmamak elde değil" diyorum. Yani, Osmanlı döneminde ("taaddüd- zevcat varken) olanları bir yana bırakalım, şeyh Sait isyanından, Ağrı'dan, Dersim'den bu yana devam edegelmiş ve PKK ile birlikte yirmi beş yıldır belimizi büken etnik- ekonomik- kültürel- toplumsal- politik bir sorun var ortada ve Rize Belediye Başkanı olan kişi ikinci bir kadınla evlenmekle bu sorunun çözüleceğini söylüyor!

Söylenen her saçma söz üstüne yazı yazmaya kalkışacak olursak, bu ortamda, vay halimize! Ama bu "zm nerisi" karşısında sessiz durabilmek de zor.

şunu düşünüyorum ben: bir insan her konuda ortalama , "makul" denecek sözler söyleyerek, "makul" denecek bir hayat tarzı içinde geçinip giderken, birdenbire, durup dururken, özgül bir konuda olmadık bir zırva lakırdı etmez, öyle bir iş yapmaz; normal değildir böylesi. Yani bu sayın belediye başkanı "Kürt sorunu"nun nasıl çözüleceğine dair parlak fikrini kamuoyuna aıklayıncaya kadar, başka konularda da görüşlerini kamuoyuyla paylaşmış olmalıdır, diye düşünüyorum. Ve gene, bu görüşler, nitelik bakımından, "taaddüd- zevcat" konusundaki "fikir"den fazla farklı olamaz, diye tahmin ediyorum.

O zaman, ister istemez, şu noktaya geliyoruz: bu somut durumda sözünü ettiğimiz kişi, bir ilde, dolayısıyla binlerce kişiden oy alarak seçilmiş biri. Bu, nasıl oluyor?

Şimdi ben bu belediye başkanının adını sanını ilk kez bu olay dolayısıyla öğreniyorum; ne der, ne yapar, hiçbir fikrim yok. Sadece, en "tutarsız" diyeceğimiz insanda da bir tutarlılık olması gerektiği gibi (örneğin "tutarsızlıkta tutarlılık" gibi) basit bir psikolojik bilgiye dayanarak, bu "hısmılık/ hasımlık" fikrine benzer fikirleri savunagelmış olması gerektiğini düşünüyorum. Ama bu fikirleriyle o binlerce oy almış.

Asıl vahim olan nokta burası gibi geliyor bana. Buralarda, bir biçimde paylaşılan şeyler var. Konumuz, "taaddüd-ü zevcat" ise –ki, herhalde aslında konu bu- bunu paylaşılanlar var toplumda. "Demek ki şeriatın yana olanlar var" diye, bir kesimi paniğe uğratmakla sınırlı bir şey söyleyemiyorum. İşin "şeriat" kısmı izole edildikten sonra, bu adamın, "kadın" denen yaratığı, siyasi bir sorunu çözmek üzere bir araç ("ikinci eş" vb, ama bir nesne, bir araç) gibi görmesi, toplumda çok daha geniş bir kesimin de öfkesini uyandırmayacaktır. Asıl o "daha geniş kesim" in bu kayıtsızlığı vahim görünüyor.

Nitekim, "şeriat"la, "gericilik"le ilgisi olmayan ne sözler söylenebiliyor, ne öneriler yapılabiliyor bugün –bu belediye başkanının "absurd" önerileri gibi tepki toplamaksızın. Devlet Bahçeli'nin (buna bir biçimde Önder Aytaç da katılıyor, anlaşılan) Öcalan'ı idam etme önerisinden başlayabiliriz. Bu herhalde Öcalan'la sınırlı kalacak bir öneri de değil. Bir kere "idam" uygulamasına son verdikten sonra bunu geri getiren ülke olduğunu sanmıyorum (Thatcher bir hamle etmiş ama Muhafazakâr Parti oylarıyla kaybetmişti). Yoksa daha iyi. Türkiye bir "ilk"i daha başarmış olur.

Ama bu arada Kılıçdaroğlu'yu unutmamalı, "çömelmememe" sözü verdiğini. Bu "trajikomik" sözler söylenebiliyor, bu öneriler önerilebiliyor, niçin? *Oy kazanmak için!* Kılıçdaroğlu, bu toplumdan daha çok oy kazanabilmek için Gediktepe'de ayakta duracak!

Böyle şeylere değer –ve "oy"- veren bir toplumda yaşıyorsak, bu sizce vahim bir durum değil mi? "Çok kötü eğitilmiş bir toplum" derken hep bunu kastediyorum. Ama ben, şurada yazdığım kadar karamsar da değilim bu toplum hakkında. Evet, *verilen eğitim* bu; ama toplumun büyük kısmı eğitim diye, değer ve etik diye, bunu almamakta direniyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarafsız medya

Murat Belge 03.07.2010

Dün Rize Belediye Başkanı'nın, kendi ipe sapa gelmez sözlerinden sonra "medya"ya kabahat bulmasına kısaca değinmiştim. Bu bir alışkanlık haline geldi. Pek çok kişi, ileri geri konuşuyor. Sonra tepki gelince ya "yanlış anlaşıldım" diyor ya da "medya çarpıttı" diye bir açıklama buluyor. Bunların bir kısmının zaten bu şekilde tasarlandığını düşünmeye başladım: yani hem söylediğin olmadık sözü söyleyeceksin, hem de "aslında ben başka şey söylemişim" deyip sıyrılacaksın.

Ama medyanın kendisi de birilerinin böyle bir mazerete sığınmasını mümkün kılacak bir davranış sergiliyor. Çalıştığı yayın organının ideolojik-politik tercihlerine göre, havada uçuşan siyasî sözleri kendine göre eğip büken bir medyanın olmadığını herhalde iddia edemeyiz. Medyamızın böyle konularda sicili hiç temiz değildir.

Hele "ulusal çıkar"la ilgili konular gündeme gelmişse, Türk medyası aslan kesilir. Geçen gün *Hürriyet*'te bir "voleybol" haberi gördüm, gelin birlikte gözden geçirelim. "Voleybol" diye hafife almayın, sporun her dalı şovenizm yapmaya yatkın; siz bunu yapmaya teşneyseniz, en rahat çalışacağınız alan spor.

Haberin başlığı şöyle: “Yunan Provokasyonu.” Spor sayfasında böyle bir başlık... İnsan merak ediyor, neyin nesi diye. “Spot” da şöyle: “Sahaya atılan *yabancı cisimler nedeniyle iki kez duran* Avrupa Ligi voleybol maçında Türkiye, Yunanistan’ı 3-1 yendi.” Bu başlığı ve bu spotu okuyunca edindiğim izlenim maçın Yunanistan’da olduğu ve seyircinin edepsizliğine rağmen bizim çocukların kazandığı yolundaydı. Yalnız küçük bir kuşku, her nedense bu maçların Türkiye’de olduğuna dair bir yarım-bilgi kırıntısı vardı zihnimde. Bunu kesinleştirmek için bütün haberi okudum, ama nerede yapıldığı konusunda, “Ankara’da TVF Başkent Salonu’ndaki maç” bilgisini alınca, aklımda kalanın doğru olduğu anlaşıldı.

İyi, anlaşıldı da, burada oynanan maçta Yunanistan nasıl bir “provokasyon” yapmış olabilir? Bir ara başlık var haberde: “Çekiliriz tehdidi.” Evet, “provokasyon” burada olmalı.

Ama şunları okuyoruz: “Karşılaşmanın ilk seti oynanırken tribünden atılan yabancı bir madde nedeniyle maç durdu”! “Provokasyon” olduğuna göre, herhalde bir Yunan ajan tribüne çıkıp “yabancı madde” atmış olmalı. Derken, “Yunanistan Milli Takım Antrenörü Gordon Mayforth, sahaya atılan maddeyi alarak maçın gözlemcisine götürdü ve rapora yazılmasını talep etti.” Vay terbiyesiz herif vay! Adı da Anglo-Sakson olduğunu ele veriyor; değişmeyen hikâye, komplonun içinde İngiliz veya Amerikan parmağı!

Ama hikâye bitmiyor: “3. sette sahaya bir kere daha yabancı madde atılınca, oyun yine durdu. Maçın Belçikalı gözlemcisi [Belçika da komplonun içinde], Yunanlılar’ın itirazı sonrasında CEV’ i telefonla aradı. Daha sonra TVF yetkililerine aynı olayın bir daha yaşanması halinde maçı tatil edeceğini söyledi.” Görüyor musunuz, “provokasyon” nerelere varıyor? Korkunç. Ama iş bununla da kalmıyor, arkası var: “Bu sırada başhakem Kovacevic’in [Slavlar da işin içine karıştı] talebiyle yabancı maddelerin atıldığı tribünde yer alanlar dışarı çıkarıldı.”

İşte, “Türk” seyircilere reva görülen muamele bu. İyi ama olay Türkiye’de cereyan ediyor; bütün bunlar, birbiri ardına, nasıl olabiliyor? Ve gene anlaşılan, tribün boşalınca, “yabancı madde” artık gelmiyor (o madde “yabancı” olduğuna göre, aynı zamanda “ecnebi”dir, bizimle bir ilgisi olamaz).

Ben gene de tam olarak anlayamıyorum, bu koşullarda Yunan takımının nasıl “provokasyon” yaptığını. Ama yaptıklarından en ufak bir şüphe duymamak da gerekiyor, çünkü “Voleybol Federasyonu Başkanı Erol Ünal Karabıyık, rakip takımın antrenörü ve oyuncularının provokatör bir tutum sergilediğini öne sürdü.” Bu zat “Türk” olduğuna göre (ki adından belli, öyle) söylediği de yüzde yüz doğru olmalı.

Bunların (yani “ecnebi”lerin) işi gücü budur zaten. Şu Yunan takımının yaptığı gibi durduk yerde bizi çileden çıkarırlar. Provokasyonlarının hak ettiği cevabı biz onlara verince de, “Kıyım yaptılar” falan diye iftira ederler.

Ama *Hürriyet* elinden geleni yapmış bu iftira çamurunun bize bulaşmasını önlemek için.

Maçı da kazanmışız. Helâl olsun.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Korunması gereken ‘ruh’

Murat Belge 04.07.2010

Yüksek olan, olmayan, genel olarak Yargı Aparatı, hükümetle mücadelede öncülük etme kararında ısrarlı görünüyor. Tabii koca Aparat’ın içinde bunun tersi fikir ve eğilimde olanlar da var. Bunun sonucu Yargı’nın hukuktan gitgide kopması ve uzaklaşması oluyor.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa Değişikliği Paketi gibi önemli kararlar vermenin arifesinde, kapalı yerlerde sigara içmeyi yasaklayan yasa hakkında da "esastan görüşme" kararı vermiş. Anlaşılan Mahkeme AKP'ye karşı düzeni koruyabilmek için her konuyu "esastan" görüşmeye kararlı. Haydi hayırlısı.

Oysa bunun böyle olamayacağını açık ve net bir biçimde belirten hüküm var. Anayasa Mahkemesi buna rağmen, zorlandıkça her şeyi çiğneyerek, böyle kararlar veriyor, verebiliyor.

Öyle bir "hüküm"e neden gerek görülmüş? Niçin, Anayasa Mahkemesi'nin Meclis'ten geçmiş yasaları yalnız biçim açısından denetleyebileceğine karar verilmiş? Çünkü böyle olmaması, Yargı'nın kendini Yasama yerine koymasına yol açar. Bugün olan da bu zaten. Anayasa Mahkemesi, "Bu olur; bu olmaz; bunun şurasını şöyle değiştirirsen olur" diyerek, Yasama'nın, dolayısıyla halk iradesinin üstünde bir erk olarak, ülkenin yasaları üzerinde karar tekeli kiskançlıkla koruyor. Yakında, değişiklik paketi dolayısıyla, bu *de facto* ayrıcalığın ürettiği ciddi sakıncaların bazı yeni örnekleriyle daha tanışacağız.

Bu böyle, ama, yasal ve anayasal değişimi yalnızca biçim yönünden ele alabilen bir Anayasa Mahkemesi düşüncesi de bana çok doyurucu gelmiyor. İşlevi imza saymakla, prosedür bekçiliği yapmakla sınırlı bir kurula "Anayasa Mahkemesi" gibi bir ad da fazla.

Dünyada ilk "Anayasa Mahkemesi" Amerika'nın *Supreme Court* 'udur. Amerikan Anayasası, bu mahkemenin görevini "Amerikan demokrasisinin ruhunu korumak" olarak tanımlamıştır. 1770'lerde Amerikalılar bu anayasayı yaptıklarında, dünyada bunun bir benzeri yoktu ve gerçekten demokratikti. Şimdi, yaklaşık 250 yıl sonra, hâlâ dünyanın en demokratik anayasalarından biri. Buna rağmen, o anayasayı yapanlar, geçen zaman içinde dünyada demokrasinin derinleşebileceğini, yaptıkları anayasaya sığmayabileceğini düşünecek kadar açık fikirliydiler. Her zaman "en demokratik" kalmak istedikleri için de varolan hükümlerle ilerleyen demokrasi ve kurumları arasında uyumsuzluk olmamasını, anayasanın çağdaş demokrasiden geride kalmamasını gözetme görevini *Supreme Court* 'a verdiler.

Bu, bizdeki durumun tersidir. Burada Anayasa Mahkemesi "demokrasinin ruhu" filan değil, varolan anayasayı korumakla yükümlü. Varolan anayasa ise toplumla demokrasi arasına giren en büyük engel. Bunu ve Cumhuriyet döneminin bütün anayasalarını son analizde ordu yaptı. Ordunun yaptığı bu anayasada Meclis'in gerçekleştirmek istediği değişikliğe engel olmakla, Anayasa Mahkemesi, gayri resmî düzeyde, "Bu toplumda anayasa yapma yetkisi sadece Silahlı Kuvvetler'e verilmiştir" diye tercüme edilecek bir hüküm vermiş olacak. "Bize de, onların yaptığını korumak düşmektedir" diye devam edebilirler.

Yani, sonuçta onlar da "bir ruh" koruyorlar. Bu, "demokrasinin ruhu" değil, tam tersine, demokrasiye yaşama şansı tanımayan "bürokratik otorite"nin ruhu.

Niçin böyle davrandıklarını anlamak çok kolay, ama yaptıklarını onaylamak mümkün değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Silâhlıların savaşı / Kelimelerin savaşı

Murat Belge 06.07.2010

Cemal Süreya *Göçebe* kitabına bu adı veren şiirinde, zaten hep yaptığı gibi, dehşet iki dize düşürür: "Jandarma daima nesirde kalacaktır / Eşkiyalar silâhlarını çapraz astıkça türkülerine." Bu yalnızca "iyi mısra kurmak" değil, "pırıltılı laf söylemek" değil; aynı zamanda hayatın akışı hakkında sağlam bir gözlem ve doğru bir değerlendirme. Bu dünyanın bilinen tarihinde, bunun büyük bir kısmında, "düzen güçleri" üstüne "romans"

kurmak imkânsız değilse de çok güçtür. Çünkü bütün bir insanlığın “kurulu düzen” üstüne ortaklaşa deneyim birikimi olumlu değildir. Onun için, “düzene karşı çıkan” (bunun tabii bin bir çeşidi var) “romans”ı da alır götürür.

Bu uzunca girişten sonra sözü Türkiye’de süregiden çatışmaya getireceğim. “Çatışma”nın sonu yok. En gerçek düzeyde, silâhlarını çekmiş iki tarafın birbirlerini bu araç yoluyla dize getirme çabalarını görüyorsunuz. Ama mücadele onunla sınırlı kalmıyor; bu çatışmayı hem aynı toplum içinde yaşayıp doğrudan ona taraf olanlara, hem de dünya kamuoyuna şöyle ya da böyle tanıtmak sözkonusu. Bu, “nesnel” ya da hele “tarafsız” bir çaba değil, tam tersine, baştan aşağı “propagandist” bir çaba. Böyle olduğu için, “dil” düzeyi de son derece önemli. Maddî savaş ortamında nasıl silahlar birbirini susturmaya, karşıdakini *vurarak* üstün gelmeye çalışıyorsa, ideolojik mücadele düzeyinde de kelimeler aynı şekilde çarpışıyor, üstün gelmeye çalışıyor. Kelimeler, önceden belirlenmiş anlamlarla yüklü. Bunlar aynı zamanda bir değer yargısı içeriyor ve siz kendi kelimelerinizi dünyaya kabul ettirdiğiniz, dünyayı da kendi kelimelerinizle konuşturmayı başardığınız ölçüde, maddî çatışma düzeyinde süregiden süreçte de avantaj kazanıyorsunuz.

Bu çatışmada resmî taraf açısından bakıldığında, dağa çıkmış insanları “PKK militanları” diye tanımlarsanız, sizden bekleneni yapmamış olabilirsiniz, ama çok şiddetli itirazla da karşılaşmazsınız. Sizden asıl beklenen “Teröristler”, “PKK’lı teröristler” gibi bir kalıp kullanmanızdır. Ama ezkaza yanılıp da “Gerillalar” dersiniz, bütün şimşekleri üstünüze çekersiniz. Tabii konuya öbür cephenin görüş açısından baktığınızda, bunun simetrik karşıtı geçerlidir; doğru konuşmak istiyorsanız, “Gerilla” diyeceksiniz.

Gelgelelim, bu karşıtlıkta bir dengesizlik yok değil. “Gerilla” son analizde, “teknik” bir terimdir. Bir silâhlı mücadele türünün, yönteminin ve bunu yapan kişinin adıdır. “Savaş” anlamına gelen “guerra” (İspanyolca) kelimesinden türetilmiştir. Uzakta bir merkezin güdümünde olmadan kendi savaşını yürüten küçük grupların düzensiz mücadele biçimini anlatır. 19. yüzyıl başından beri bu anlamda kullanılmaktadır ve askerî terminolojide de anlamı budur. Bu tanımın içinde geçen, “düzensiz” başta (“gayrinizami”) öteki bütün kelimelerin de askerî terminolojide verilmiş daha kesinlikli tanımları vardır. Ama “nizamî” denecek bir savaş içinde de kısmî bir gerilla savaşına yer verilebilir. Yani bu, mücadelenin yöntemini tanımlayan “nesnel” bir terimdir.

Ama eşkıya silâhını çapraz astığı için bu “nesnel” kelime “tarafsız” olamıyor. Tarihte çok zaman haksızlığa uğrayan taraf bu yönetime başvurduğu için, üzerinde olumlu bir anlam birikimi olmuş. Onun için “resmî” taraf bu terimin kullanılmasından mutlu olamıyor, ille de “terörist” denerek bu adamların yaptığı işin kötü olarak baştan mahkûm edilmesini istiyor. “Resmî” taraf, bunu kendi saflarına büyük ölçüde kabul ettirmiş durumda. Medya zaten son derece dikkatli. Arada bir densizin biri çıkıp PKK’lı için “gerilla” derse bunun da bir tür “itfaiye örgütü” kurulmuş ve çalışır durumda.

Ve tabii bu “kritik” konumda olan tek kelime “gerilla” değil; iki tarafın da fetiş haline getirdiği yığınla kelime var. Gerçekten de, kimin hangi kelimeleri seçtiğine bakarak, çatışmada nerede durduğunu anlamak mümkün. Gene de, bu siyasî tavırlar yüzünden kelimeleri çarpıtmanın yanlış ve gereksiz bir şey olduğunu düşünüyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hükümete karşı Devlet

Murat Belge 09.07.2010

Siyasî tarihimizin epey sıcak geçen 1969 yılında önemli olaylardan biri İmran Öktem'in cenaze töreni ve bunu izleyen yürüyüşü. 1966'da Yargıtay Başkanı olan Öktem dine ve özellikle Nurcu kesime yönelik sözleriyle muhafazakârları çok kızdırmış bir Kemalist bürokrattı. 1969 mayısında ölünce, cenazesinde, namazını kıldırmaı önlemeye çalışan dinci gruplar olay çıkardı; İsmet İnönü "Namazı kılınmadan gitmem" dedi, bir tuğgeneral İnönü'yü korumak üzere tabancasını çekti vb.

Bu olaylı cenaze "ilerici" cepheyi harekete geçirdi. 27 Mayıs'ın erken bitmesini sindirememiş hatırısayılır kesimler vardı. 1968'de Avrupa'da başlayan üniversite eylemleri bu kesimlere izlenecek strateji hakkında fikir veriyordu. Bu bağlamda, hükümeti irticanın koruyucusu ilân ederek onun üstüne yürümek akla uygun görünüyordu (zaten sürekli yapılan buydu: "Ordu-gençlik el ele; Millî Cephe'de" sloganı en sık haykırtılan slogandı).

Cenazeden birkaç gün sonrası için bir İmran Öktem yürüyüşü düzenlendi. Yargıçlar, profesörler cüppeleriyle katıldılar. Bu da simgesel bir jestti; yeni dönemde Danıştay cinayetinde benzerini, tekrarını yaşadık. Vuran adam yakalanmasa, Ergenekon bağlantıları çıkarılmasa, o iş de hükümetin üstünde kalacak, böyle bir hükümetin askerî darbe ile düşürülmesi girişimi daha bir haklılık kazanacaktı.

1970'de, bir kaza sonucu ölen Kuseyri'nin de sağcı militanlar tarafından öldürüldüğü "bilgi"sini yayıp gene cüppeli, yargıçlı, profesörlü yürüyüş yapılmıştı. Hep aynı terane. Fazla özgün düşünmeye alışık bir toplum olmadığımız anlaşılıyor.

İmran Öktem olayına döneyim. O sıralarda ben iki yıllık TİP üyesiyim, çünkü Doğan Avcıoğlu'nun ortaya attığı "cunta yoluyla sosyalizm" stratejisine karşıyım. İstanbul'da, partide, böyle düşünen küçük bir grup oluşturuyoruz, ama siyasî bir grup gibi görmüyoruz kendimizi, entelektüel ortaklığımız var. İdris Küçükömer'in kitabı bu pozisyonun en derli toplu, ama aynı zamanda abartılı bir formülasyonunu veriyor.

Öktem yürüyüşü üstüne dostum Murat Sarıca, "Devlet, hükümete karşı yürüdü" demişti.

Evet, cüppeler özellikle bunun simgesiydi. Ama biraz düşününce, bunun ilk olmadığı ayan beyan görünüyordu. İlk olsa, 27 Mayıs'ın kendisi neydi ki?

Ama 27 Mayıs neydi?

27 Mayıs, bir bakıma, 14 Mayıs'ın intikamıydı. Yani Demokrat Parti'yi iktidara getiren 14 Mayıs seçimlerinin. Bürokrasi, elinde olmayan etkenler yüzünden elden çıkardığı iktidarı yeniden eline (tekeline) geçirmek üzere eyleme geçmeden, topu topu on yıl sabredebilmiş, 1960'da verdiği geri almıştı.

Ama bu geri alış, o cephede bulunanların birçoğunu tatmin etmeyecek kadar kısa sürmüş, yeniden partili, seçimli düzene dönüşmüştü. Altmışlar, siyaseti, bu çabuk dönüşten hoşnut olmayanların belirlediği yıllardır. "14'ler" bunun için sürgün edildi; Silahlı Kuvvetler Birliği bunun için kuruldu; Talat Aydemir bunun için iki kere daha darbe yapmaya girişti; Gürler-Batur darbe ittifakı bunun için olabildi. Türkiye'nin "Marksist" solu da bu ortamda, sırtını bürokratik cepheye dayayarak boy atmayı seçti. Sözü dinlenen "eski Komünistler" "komünist strateji" diye bunu önerdi. Ama böyle bir gençlik hareketi darbe için plan yapanlara da gerekliydi, çünkü darbeye ortam hazırlayacak enerjik bir güce ihtiyaçları vardı.

"Hükümete karşı Devlet" temasına daha birkaç yazı çerçevesinde devam etmek istiyorum. Bu, öyle bir dizi için bir "girizgâh" mahiyetinde bir yazı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Atanmış/seçilmiş' uyuşmazlığı

Murat Belge 10.07.2010

Devletle hükümet arasında, Türkiye'ye özgü gerilim, neyin nesidir, neye dayanır? Montesquieu'nün ve burjuva demokrasisinin "kuvvetler ayrılığı" ilkesinin çok ileri, radikal bir yorumunun mu sonucudur, böyle bir gerilim?

Değil elbette. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu zihniyeti bunun tam tersi bir siyaset anlayışına dayanıyordu: kuvvetlerin birliği (Birinci Meclis'te Mustafa Kemal'in bu konuda söyledikleri biliniyor, onlara bu yazıda değinmeyeceğim). Anlayış, "kuvvetlerin birliği" noktasından yola çıktığı için, bunların arasında bir mesafe olabileceği dahi pek akla gelmemişti. Hükümeti oluşturanlarla devlet personelinin oluşturanları aynı iradeye uymak ve onun gerçekleştirilmesini sağlamakla yükümlüyü. Yargı da öyle ayrı bir "erk" falan değildi. Önemli bir siyasî yargılama yapmak gerektiğinde, Meclis, tek-parti meclisi, kendi içinden bir İstiklâl Mahkemesi çıkarıyordu. Bütün bu kurumlar, o aynı iradenin gereklerini uyum içinde yerine getirmek üzere kurulmuş, bir "işbölümü" mantığına göre işleyen yapıları. Bir zaman sonra olması gereken bir şey daha oldu ve Parti de bu yapılarla özdeşleşti. CHP il başkanı aynı zamanda ilin valisi olabiliyordu. İstanbul gibi kritik yerlerde belediye başkanının ve valinin aynı "tayinli" kişi olması da bu genel mantığın sonuçlarından biridir.

Ne oldu da bu uyum bozuldu? Niçin, bu yapılar, birbirinin "yankı"sı ve "yansı"sı olmaktan çıktı?

Çok-partili rejime geçiş uyumu bozdu. Hiç hesapta olan bir şey değildi bu. İkinci Dünya Savaşı, faşizm ve nazizm, onlara karşı demokrasinin savaştan zaferle çıkması, Birleşmiş Milletler... Bunlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin içsel evrimiyle ilgili konular değildi. Ama bunlar belirleyici oldu ve "çok-partili düzen"e geçildi.

"Kurucu irade", o zamandan beri kendini toplayabilmiş değil. Böylece, birdenbire, babadan kalma "kooptasyon" yöntemi devreden çıktı. "Yukarıdan ayıklama"nın yerini "aşağıdan seçim" aldı. Bu, pek sevilen "ayaklar baş oldu" deyiminin biraz daha "bilimsel" biçimi oluyor. "Aşağı" denen o yer, suret-i katiyede güvenilmemesi gereken kitlenin, "avam"ın durduğu yerdir. Bu serüvenin başından beri, "tavan" ile "taban"ın alanları belirlenmiş, sınırlar çizilmiş, telörgüler çekilmişti. Toplumun temel ayracı "yönetenler" ile "yönetilenler" arasındaydı. Ayraç ise Batı toplumlarında olduğu gibi "sınıfsal temel"e dayanmıyordu. İdeolojikti, onun için son analizde eğitime dayanıyordu: devlet ideolojisini kapmak, sindirmek ve onu harfi harfine uygulamak. Eğitim, bireyi bilgiye ve akla (raison) değil, hikmet-i devlete (raison d'état) götürmenin aracıydı.

İşte bu güzelim düzen bozuldu, "demokrasi" diye, "Birleşmiş Milletler" diye, bize gerekmeyen, pekâlâ onlarsız yapabileceğimiz safsatalar yüzünden. Bu yüzden, seçilmişlerle atanmışlar arasındaki bitmeyen (hâlâ bitmeyen) kavga başladı; bu yüzden, onar yıllık dönemlere ayrılmış darbeler sürecine girdik; anayasal yeniden-düzenlemelerin temelinde yatan da hep buydu. Yapılmak istenen şey "eşyanın tabiatı"na aykırı olduğu için bu dikişler bir türlü tutmuyordu; onun için sonunda 12 Eylül geldi ve topluma çuvaldızla dikilmiş bir tuvalet giydirdi. Giydirmekle kalmadı, "kimse gelip bozmasın" diye yanında nöbete durdu. Böylece doğaya, tarihe, akla aykırı bir düzen bu toplumun tepesinde bir kâbus gibi durdukça durdu. Durabildi, çünkü yeterince güçlü bekçileri vardı. Havas avamı gütmeye devam etti.

Toplum bu, ne yapsın, yüzde yüz denetleyemiyorsun. İşte; şimdi gene çatırdıyor düzen. Üstelik, bir darbe daha yapacak ne enerji, ne de konjonktür kalmış gibi –görünüşte!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kemalizm ve Demokrasi

Son iki günkü yazılarımda, "Cumhuriyet'in kuruluş projesi"nde, görünebilir bir gelecekte "yöneten/yönetilen" ayrımını ortadan kaldırmaya yönelik bir tasarımı olmadığını göstermeye alıştımd. Bunun böyle olduğunu iki günlük gazete yazısı çerçevesinde kanıtlamak mümkün değil. Ama son yıllarda bu ülkede yapılmış pek çok ciddi bilimsel araştırma zaten aynı sonuca varıyor. Ben de zaten "zgn" bir tez icat etmiyorum, ortaya çıkmış olanı vurgulamaya, netleştirmeye çalışıyorum.

Bu "proje"nin siyasi düzeyde böyle bir tasarımı yoktu. Onunla aynı paralelde ve tutarlı bir biçimde, ekonomik-toplumsal düzeyde, bir "sanayileşme/kentleşme" tasarımı da yoktu. "Bunu istemiyordu" demek abartılı olur. Fevzi akmak veya Memduh şevket gibi, bundan korkan veya istemeyen bireyler olabilir, yönetici kadroların arasında (genel mantık, o kadrolar arasında her türlü düşünceye sahip bireyler bulunmasına imkn tanıyordu): ama bu bir "devlet politikası" değildi. Öte yandan, "sanayileşmiş/kentleşmiş" bir topluma nasıl varılacağına dair başı sonu belli bir "program" yoktu. Ta kırklarda, bir kesimin hl göklere çıkardığı Köy Enstitüleri böyle bir "program" haline geliyorsa, devletin, devlet seçkinlerinin, köylüyü köyünde tutma eğiliminin bayağı güçlü bir eğilim olduğu da kendiliğinden ortaya çıkar.

Ehliyetini kendi ko-optatif erevesi içinde belirlemiş (bugünkü yargı yapısında olduğu gibi), buna kendini inandırmış seçkin kadroların bilgece ve tartışılmaz kararlarıyla (sanayileşmeyecek, kentlileşmeyecek ama...) ağdaşlaşacak bir köylü toplumu. Böyle bir projenin herhangi bir yerinde "demokrasi" bulmak, demokrasiye ayağını basacak bir yer bulmak mümkün olamaz.

Bu anlattığım proje, son analizde, Kemalizm'in özetidir. Dolayısıyla CHP'nin malum okları arasında demokrasiye de bir tane ayrılmamasının nedeni ortadadır.

"Kemalizm demokratik değildir, çünkü tepeden aşağı reform yolunu benimsemiştir" ya da "Kemalizm demokratik değildir, çünkü Atatürk kimseyi konuşturmamıştır" gibi açıklamalara gelmeden önce, bu çıkış noktasında sorunun sınırları çizilebilir. Tasarımın kendi içinde, "demokrasi"nin soluk alacağı ya da ayağını basacağı bir yer yoktur. Bu temayı başka yazılarda geliştirmeyi, amayı düşünüyorum ama kısaca değineyim; büyük projelerle yola çıkan ve kitleleri srkleleyen önderlerin kişisel hayatlarında "demokrat" olabildiğine çok ender rastlarız. Onun için biyografik ayrıntılar değil, projenin analizinden çıkan temel kavrayış ve gelecek "vizyonu"nun ögeleri önemlidir.

Türkiye'nin nihayet gelip dayandığı şu belirleyici yol ayrımında önce şu sorunda bir "zihin açıklığı"na varmak gerekiyor; demokrasi mi istiyoruz, Atatürk m? Bu ülkede bir "general söylemi" var: "Büyük Atatürk'ün bize göstermiş olduğu yoldan hiç sapmadan..." vb, vb. Evet, o yoldan devam ettiğinizde, varacağınız yer demokrasi olamayacaktır, geeeğiniz yerlerde de demokrasiye rastgelme ihtimali yoktur. "Ata", kökü buna imkn tanı mıyor, "ataerkil" deseniz de, hatta Frenkçe "atavizm" deseniz de, "Atatürkçü" deseniz de.

"Atatürkçülük" şimdiye kadar olduğundan farklı biçimlerde yorumlanabilir mi? Bu, ayrı konu. Bir kere, o farklı yorumu kim yapacak, kime dinletecek, nasıl dinletecek? Bunun pratikte etkili mercii TSK. TSK'nın yorumu niye böyle, niçin başka bir yoruma iyi gözle bakamaz, izin veremez? Bunlar da aynı köke bağlı, ama kendi içinde dallanıp budaklanan, uzun uzun incelenmesi gereken konular. Sonraki yazılarda bu alanlarda düşündüklerimi yazmaya devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi muhite geldik

Murat Belge 13.07.2010

Son günlerde ilgi toplayan ya da medyamızın ilgi toplamasını istediği bir olay, Başbakan'ın, muhalefetteki partilerle, bu partilerin başkanlarıyla, Anayasa değişikliği paketi ana konu olmak üzere, bir dizi görüşme yapması. "Şöyle çağırırsa gitmem" veya "Özür dilerse giderim" türünden alışlageldik bayağılıkların da tabii ki eksik kalmadığı bir süreç böylece başladı. Bunun sonunda hiçbir şey olacağı yok, olmayacağını görmemek de mümkün değil. Ama herhalde bize konu lazım ve şimdilik bununla idare ediyoruz.

Dün bazı gazetelerde Başbakan'ın BDP'den bir randevu talebinde bulunmadığını okudum. Doğruysa, gene son derece yanlış bir karar. Bu görüşme hikâyesinden "olumlu" bir sonuç çıkmayacağını biliyorum, ama, "olumsuzluk" denince, o her taşın altından başını gösterebiliyor. Şimdi bu hikâye de, hiçbir şey *yapmayacak*, ama bir şeyleri *yıkma*ya devam edecek, onun için malzeme sağlayacak.

Öte yandan, Anayasa değişikliği konusunda, BDP'nin davranışına baştan sona akıl erdirmenin çok zor olduğunu da unutmamak gerek. Başbakan'ın "onlarla görüşmem" tavrını kabul edilebilir kılabilecek tek etken BDP'nin bu davranışı. Nitekim, tavrı ve üslûbuyla, tek kelimeyle "korkunç" denecek bir noktaya gelen MHP'den görüşme istenmemiş. "İstenmemiş" demek durumu çok iyi anlatmıyor aslında: istenecek olsa bunun çeşitli hakaretlerle reddedileceğine dair kimsenin zihninde soru işareti bırakmamıştı Bahçeli. Randevu talebinde bulunmak bu toplumda "sersemlik" olarak değerlendirilirdi.

Bu arada, Parlamento'da grubu olmayan partilere talebin gittiğini de okuyoruz. Buna bir itirazım yok, ama o zaman BDP'yi dışlamak büsbütün anlamsızlaşıyor. Şimdiye kadar söyledikleri ve yaptıklarıyla, CHP mi daha olumlu yaklaşıyor konuya, BDP'den?

Biraz "reel-politik" terminolojisiyle konuşayım; benim kendi mantığım buna göre kuruluyor olmasa da, bu siyasi kültürde öylesi geçer akça.

Hani insana baygınlık getiren "Millî birlik ve beraberliğe en fazla ihtiyaç duyulan bugünlerde..." söylemimiz vardır. Dardan dara itilen Kürtlerde bu "ihtiyaç" duyulmayacak mı? Duyulacak ve duyuluyor. Aslında, şu içinde bulunduğumuz konjonktürde PKK'nın bir numaralı yardımcısı da bu ruh hali. AKP'li olmak istemeyen Kürtler, Açılım'ın da bir parçası olduğu barış perspektifinin getireceği imkânlar varsa, bunların kullanılmasından yanalar. Ama aynı zamanda "Kürt cephesi"nde bir yarık açıldığı izleniminin oluşmasını istemiyorlar. Buna ben de hak veriyorum, çünkü Türk tarafı, bugün dahi, sorunu çözmek için atılması gereken ve ne olduğu da yeterince bilinen adımları atmak yerine, karşıda belirecek zaaflardan –sorunu çözmemek için- nasıl yararlanacağına kafa yoruyor. Öncelikli düşüncesi hâlâ burada.

Ama bağınaz bir milliyetçiliğin görme engellisi olduğu için habire yanlış yapıyor ve istemediği sonuçlar alıyor.

Şu son olayda da, BDP'yle görüşmemek, Kürt cephesinde "birlik ve beraberliği" pekiştirmekten başka sonuç vermez.

"Bunlar böyle. Bunların hiçbir girişimine güvenilmez" diyen Kürtler (bunlar da var ve sayıları habire artıyor bu parlak politikalar yüzünden) gene haklı çıkacaklar. Oysa yapılması gereken, "Kürt birlik ve beraberliği"nin "bu iş savaşıyla olur" diyenlerin değil, "Çözüm barış ve demokrasidedir" diyenlerin ağırlık merkezini oluşturacağı bir platformda kurulmasını sağlamaya katkıda bulunmaktır.

AKP, sekiz yıldır, bir yandan statüko güçleriyle boğuşuyor, bir yandan da aynı güçlerle bir uzlaşma bulmaya çalışıyor. "Uzlaşma" aramasın demiyorum, her zaman uzlaşmayı savunurum –ama hangi zeminde gerçekleştiği önemli. Şovenizmin hazırladığı zeminde uzlaşacaksınız, bunun adı "uzlaşma" olmaz. Bunun başka bir adı vardır.

'Epigon' olgusu

Murat Belge 16.07.2010

Troçki'nin Stalin'le ve onun "epigon"larıyla ilgili saptamalarını hatırlıyorum: "Epigon", bize Yunan mitolojisinden kalmış bir kavramdır. "Tebai'ye karşı yedi kişi" efsanesine dayanır ve önemli birinin (sanatçı olabilir, filozof olabilir) *ikinci sınıf* izleyicisi anlamına gelir. Troçki, Stalin'in kitlesel kıyım ve tasfiyelerinden sonra çevresinde kalan ve onun sözünden çıkmayan kadroları kastediyor bu terimle.

Ben de Türkiye'de "Atatürkçü" kadroları düşündüğüm zaman bu "epigon" terimi aklıma gelir. Atatürkçüler açısından, bu tanımda yer alan "ikinci sınıf" nitelemesi fazla önem taşımaz; çünkü onlar kendileri zaten her şeyde Atatürk'ün eşsizliğini vurgulamayı, söze buradan başlamayı seçmişlerdir. Atatürk'le Hasan Âli Yücel fıkrası bu tavrı en iyi yansıtan hikâyedir. Atatürk, "Sıfır nedir" diye sorar, Hasan Âli "Sizin karşınızda ben" diye cevap verir.

Bunun düşük düzey bir "dalkavukluk" olduğunu düşünmüyorum. Şimdi giremeyeceğimiz çeşitli nedenlerle, Atatürk'ün çevresinde içtenlikle böyle düşünen, daha doğrusu böyle hisseden bir çevre vardı. Onların, önderlerine besledikleri sevgi ve saygının bu niteliği, sonraki yılların ayınsı törenlerine dönüştü zaten.

Bir bireyin, saygı duyduğu kişi karşısında kendini "ben bir sıfırım" diye ya da herhangi bir şekilde tanımlaması, sonuçta, o bireyin bileceği bir şeydir. Ama bu bütün bir topluma verilen mesaj ise, bütün bir topluma "Siz hiçbir şeysiniz; o ise her şeydir; ona erişmeniz, yaklaşmanız sözkonusu değildir; bunu aklınızın ucundan geçirmeyin" anlamına gelecek bir tapınma geleneği sunuluyorsa, bunun olduğu toplumda ciddi bir bozukluk, bir patoloji var demektir. Nitekim var.

Troçki'nin saptamasında bir başka temayı hatırlamak iyi olur. Onun Stalin hakkında düşüncelerinin ne kadar olumsuz olduğunu belirtmek gerekmez. Buna rağmen "epigon"larını onun kendisinden daha da zararlı bulur. Der ki, epigonlar, putlaştırdıkları kişide gerçekten bulunan bir şeyi alır, onu daha da abartarak benimserler. Örneğin, ne olabilir Stalin'in böyle bir özelliği? Çok yumuşatarak, "Her şeyin en doğrusuna ben karar veririm" tavrı olduğunu söyleyebiliriz. Şimdi, epigonlar, "büyük önder"in yokluğunda (örneğin ölümünden sonra), onun bu özelliğini bir kurumda somutlaştırmak isteyeceklerdir. O sağlığında nasıl her şeyin en doğrusunu biliyor ve ona göre karar veriyorsa, şimdi bir kurul onun yerini alacak ve aynı işi yapacaktır. Zaten Stalin kendisi, *Leninizm'in İlkeleri* diye bir kitap yazmakla pratiği başlatmıştı. Bütün bir Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği "büyük önder" (belki bunu büyük harfle yazmak daha doğru olur) Lenin'in ilkelerini Stalin'den öğrendiğine göre, ondan büyük bir "yaşayan" bilgelik kaynağı olamazdı.

Dünyada göregeldiğimiz komünizm uygulamalarında "lider kültü" denen bu uygulamayı durmadan seyrettik. Mao daha da fenomenal bir düzeye çıktı. Bugün hâlâ, Castro, küçük Küba'ya büyük geliyor. Kore'de "hanedan" oluştu. Ama, bütün bu durumlarda, "epigon"lar açısından, "ölü önder" "yaşayan önder"den daha faydalı, daha kullanışlı bir varlıktır. Yaşamadığı için, hayattan hiçbir zaman eksik olmayan "kapis" olgusundan kurtulmuştur, ayağı kaymaz, dili sürçmez, uykusu gelmez vb. Yaşarken "kült" olanların ölümleri her zaman türlü türlü anarşi, kargaşalık getirir.

Bugün Türkiye'de Atatürk'ün epigonları ne yapıyor? Bir yandan, "en hakikî mürşit ilimdir" gibi sözlerini tekrarlayarak, Türk Aydınlanması'ndan dem vurarak, "özgür ve eleştirel düşünce"yi ondan getirmeye çalışıyorlar. Ama aynı zamanda, ondan farklı düşünmeyi yasaklıyor, suç ilân ediyor, "ebediyen" gibi kelimelerle

örölü bir retorikle düşünce âlemini tıkamaya çalışıyorlar. Bu tapınmanın çarpıcı bir örneği de şu "Atatürk'ün gölgesi" olayı. O gölgenin düştüğü yerde askerî tören yapılıyor vb.

Buyurun size "bilimsel düşünce".

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu ilkeler kimin için

Murat Belge 17.07.2010

Türkiye Cumhuriyeti, tekrarlamaya gerek yok, katastrofik bir süreç sonucunda "ulus-devlet" konumuna erişmiş, bu sürecin izlerini de bugüne kadar taşımaya devam etmiş bir toplum. Bunun sonucunda, baskıcı bir rejim ve baskıcı bir ideoloji oluşmuş, bunlar birbirlerini ayakta tutuyor, yerine göre biri öbürünü besliyor, destekliyor.

Althusser'in ikilisi: bir yanda devletin baskı aygıtları (yani, asker, polis, yargı), öbür yanda ideolojik aygıtları (yani eğitim sistemi, medya vb.), birbiriyle sıkı işbirliği içinde çalışıyor. Bütün bu yapılanma içinde "kurucu güç" son kertede ordu olduğu için son karar mercii de orası. Resmî ideolojiyi, yani Atatürkçülüğü öğretmek, yaymak, perçinlemek vb. "ideolojik" aygıtların, öncelikle de "eğitim sistemi"nin işi (onlara da "eğitim *ordusu*" denmesi Türkiye'ye özgü metaforlardandır). Ama bunun içeriği ne olacak, nasıl olacak, nasıl öğretilecek, buna benzer bütün önemli stratejik konularda ordunun kararları belirleyici olacaktır. Zaten bu nedenle, varlık nedenini veya biçimini kamufle etmeyi fazla gerekli görmeyen 12 Eylül yönetimi eğitim aygıtına da üniformalı personelini yerleştirmekten geri durmadı.

Sistem, şöyle bir akıl yürütmeye dayanıyor (basitleştirerek anlatırsak): Türkiye Cumhuriyeti, çok zor koşullarda kuruldu. Atatürk gibi, dünyada eşi görülmemiş bir önder olmasa, zaten kurulamazdı. Kuruldu, ama tehlikeler savuşturulamadı. "Tehlike" ikiye ayrılır: 1) Dış; 2) İç. Herkes bize düşmandır, bugün değil gibi görünüyorsa yarın öyle olabilir. İkincisi, "yabancı ideolojiler" de bize düşmandır (Marksizm ve her türlü sosyalizm, liberalizm, hatta "demokrasi"). "İç" düşman denince ilkin zor bela kurtulduğumuz yobazları aklımıza getirmeliyiz. Bizi geriliğe mahkûm eden ve koca bir imparatorluğu elimizden kaçırmamıza sebep olan gerici ideolojiyi düşünmeliyiz.

İsmet İnönü'nün Kurtuluş Savaşı sırasında yanındaki genç subaylara söylediği gibi, "Millet de düşmanınızdır."

Şimdi, bu "ahval ve şerait" altında, bu ülke, ancak ve ancak Atatürk ilkelerinin gösterdiği doğrultuda ve o ilkelerin ışığında yönetilirse, kendisini her yandan saran badirelerden kurtulabilir. Türk Silâhlı Kuvvetleri işte bunun garantisidir. Bu özel koşullardan ötürü Türkiye "dış" tehlikeden çok "iç" tehlikeden korkmalıdır. Atatürkçü ideolojiyi herkesten iyi bilen, tarih boyunca oluşan dış konjonktürleri her zaman herkesten iyi okuyan Silâhlı Kuvvetler ülkeyi bütün bu tehlikelere karşı korumaya karardır. İçeride, bilerek veya bilmeyerek bir "gaflet ve dalâlet" uykusuna dalmış bulunanları da izleyecek ve cezalandıracaktır. Özellikle 1960'tan bu yana zaten bunları yapmaktadır. Bu uğurda dört kez milletin seçtiği hükümetleri iş başından uzaklaştırmıştır. Yarım kalmış teşebbüsleri (Aydemir) veya istendiği gibi sonuç vermemiş teşebbüsleri (Nisan muhtırası, Sarıkız vb.) olmuştur vb.

Yukarıda özetlediğim ideolojik yaklaşımın bütün öğeleriyle kabulü, bunlara dayalı düzenin aksamadan devamı için olmazsa olmaz koşuldur. Bunun için de baskı ya da ideolojinin bütün aygıtları bütün toplumun dünyayı böyle görmesini ve bunlara inanmasını sağlamak üzere seferber edilmiştir. Büyük ölçüde başarı elde edildiğini de söyleyebiliriz.

Ne var ki son dönemde bunlar da sarsılmaya başladı. Bu da, düzen güçleri arasında büyük paniğe yol açtı.

Örneğin, Avrupa Birliği içinde bir ülke olmak... Bu, Soğuk Savaş koşullarında NATO içinde olmaya benzemiyor, çünkü her türlü paranoyayı besleyen savaş için değil, barış için, refah üretmek ve paylaşmak için kurulmuş bir uluslararası birlik. O yapıda refah üretmek ve refahı paylaşmak için ebediyen Atatürk ilkelerinin ışığında yaşamak da gerekmiyor.

Bu ilkelerin, vatan ile milletin selâmeti için değil de Silâhlı Kuvvetler'in tartışılmaz egemenliği için gerekli olduğunu toplum sezinlemeye başlarsa ne olur?

Dönem, bu sorunun cevabını aradığı dönem.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdeolojiler ve esneklik

Murat Belge 18.07.2010

İdeolojiler, elle tutulmaz bir malzemeden, "düşüncelerden" mamul sistemler oldukları için, esnek, değişime açık sistemlerdir. Ama, belki aynı nedenle, son derece katı ve değişmez kurallar bütünlüğü şeklinde de yorumlanabilirler.

Yakup Kadri, herhalde, Atatürk'ün nasıl biri olduğu, nasıl düşündüğü hakkında sözü ciddiye alınması gereken biridir. Hem yakını, hem tapınma derecesinde hayranıdır. Şunları anlatır: "O sırada ukalalık edip demişim ki: 'Paşam, bu her bakımdan bir Inkılap Partisi'dir. Inkılap Partisi ise bir ideolojiye, bir doktrine dayanmaksızın yürüyemez. Yüzüne bir masumun yüzüne bakar gibi bakmış ve gülümseyerek 'O zaman dona kalırız' demişti."

Ama yıllardır, sıfatı "Genelkurmay Başkanı" olan birilerinin Atatürk inkılapları ve ilkelerinden bir santim sapma olamayacağını, buna izin verilmeyeceğini anlattığı bir ülkenin yurttaşlarıyız. İşte, başta söylediğim paradoks: hem esnek, hem katıdır ideoloji. Adamın kendi söylediğini alır, hiç söylenmemiş hale getirirsiniz; yani esnetirsiniz. Ama bununla da yeni bir dogma yaratmış, vidaları sıkılmış olursunuz.

Onun için, bugün "Atatürkçülük" diye bize sunulan şey, ne idüğü belirsiz bir şeydir. Ama bir güç bu ideolojiyi, kendi, "darbe yapma" ayrıcalığının meşrulaştırma aracı olarak kullanmaya karar vermişse, o gücün bu ideolojiye "demokratik" bir yorum getirmesi akla uygun bir şey değildir. Dolayısıyla, "bu ideoloji budur, ancak bu şekilde – benim buyurduğum şekilde- anlaşılacaktır: başka türlü anlaşılacağını iddia eden vatan hainidir" deme gücünü elinde tutan ne söylenmesini istiyorsa, ideoloji de onu söyleyecektir. Kaldı ki, Atatürkçülük içinde "demokrasi" bulma çabasına girecek bir araştırmacının da çalışmaları sonucunda elinde fazla bir malzemeye gelmesinin epey zayıf bir ihtimal olduğunu peşinen söyleyebiliriz.

"Altı ok" var, değil mi? Önce Parti'nin "umde"leri; derken Anayasa umdeleri oluyorlar. Aralarında "devletçilik" diye bir tane var. Demek ki bu da iki santim sapma gösteremeyeceğimiz bir Atatürk ilkesiydi. Peki, şimdi nerede? Kalmadı gibi bir şey, çünkü kapitalizmin bugünkü gereklerine uymuyor. Katı Kemalistler arasında çekişmeye yol açıyor. Hâlâ "devletçi" olanlar var, ama azınlıklar.

Oklardan, adı "inkılapçılık" olanı nerede? Kemalizm bugün bu toplumun fiilen en muhafazakâr ideolojisi. Yani Atatürkçüler, Atatürk'ün, Yakup Kadri anekdotunda anlattığı korkusunu zaten gerçekleştirmiş durumdalar.

Bu ideoloji, her zaman pragmatik bir ideolojidydi. Gerçekten de Atatürk kendisi, bunu bir "öğreti" (doktrin) haline getirmedi. Ama, her şeye rağmen, Atatürkçülük bir "Batılılaşmacılık" değilse, nedir? Bunca yıldır öyleydi,

ama şimdi, Atatürkçüler'in elinde, "Batı düşmanlığı"nın ideolojisine dönüştürüldü. Şimdi hem AKP'yi boğmaya, yok etmeye çalışacaksınız; hem de Avrupa Birliği'ni karalayacaksınız.

Kimi Atatürkçüler –örneğin İlhan Selçuk- yetmişlerden, seksenlerden bu yana bu ideolojiyi bir "bloksuzluk" ideolojisi, "tarafsız dış politika" öğretisi olarak yorumlamaya çalışıyorlardı. Olabilir, o ideoloji böyle bir yoruma açıktır. Ama söz konusu olan şey "bloksuzluk"sa, neden NATO'nun içindeyiz? Avrupa Birliği denince fenalık geçiren Atatürkçüler, niçin NATO denince neşvünema buluyorlardı? Avrupa Birliği'ni reddetmekten yana general neden Rusya ve İran'ı alternatif müttefikler olarak önermek gereğini duyuyordu –sorun "bloksuz" durmaksa?

Sonuç olarak ortada bir "ideoloji" yok; böyle bir şey dünyada da yok. Ya da "var", diyelim. Nedir olan? Bu toplumda belirli bir asker-sivil zümrenin zaten sahip olduğu ayrıcalıkları elinde tutmaya devam etmesini meşrulaştıran bir formül var. Bu ayrıcalıkların değişen bir toplumda böyle devam etmesi imkânsız olduğuna göre, ya ayrıcalıklardan vazgeçilecek, ya toplumsal değişimden.

Önümüzdeki Anayasa paketi oylaması da söylenen bütün farklı sözlere, gösterilen çeşitli gerekçelere rağmen, sonunda bu soruna bağlı; bu sorunun büründüğü çok çeşitli biçimlerden bir tanesi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tatil

Murat Belge 20.07.2010

Evet, "tatil"! Yaz mevsimi, bütün dünyada "tatil" kavramıyla aşağı yukarı özdeş oldu. Ben hayatımın epey bir kısmını öğrenci ve öğretmen olarak geçirdiğim için "yaz tatili" kavramına da epey alışkınım. Bizim bu meslekte, "yaz" dendi mi, "tatil" de başlar. Ama... sahiden başlar mı? Bir anlamda evet, bir anlamda hayır.

"Deliye her gün bayram" diye bir laf vardır. Kendimi bu kategoriye giren biri olarak düşünürüm. Çünkü, "iş" diye yaptığım şeyler zaten yapmaktan en fazla zevk aldığım şeyler: okumak, yazmak, yazmadığım zamanlarda konuşmak. Dolayısıyla biri bana "çalışmayı bırak! Tatil başladı!" dese, ne yapacağım? Herhalde gene bunları yapacağım. Nitekim, öyle oluyor.

Tamam, her şey o kadar da tıpatıp aynı olmayabilir. Örneğin, bir hafta içinde şu kadar saat dersin durması, elbette ki önemli bir fark! O dersi vermek demek, falan saatte falan yerde olmak demek vb. Bunlar kesiliyor, daha doğrusu bunlar "tatil ediliyor". Peki, ne oluyor bunlar tatil edilince? Bunlardan ötürü yapılamayan asıl önemli "iş"lerin zamanı geliyor. Örneğin, başlanmış da bitirilememiş kitapların yazılmasının tamamlanması.

"Tatil", bütün dünyada "yaz"la özdeşleşti. Bunun bir nedeni, çoğunluğun "iş/çalışma" olarak bellediği etkinliğin sıcak havada yapılmasının zorluğu ise, ikincisi de, bu sıcak havanın insana başka şeyler yapma imkânlarını sunması. Bunun da başında deniz kenarına gitmek, denize girmek geliyor. Sonuç olarak, ondokuzuncu yüzyıldan bu yana yapmaya başladığımız bir şey bu. O da, dünyanın belirli bir kısmında.

Bir şeyi "tatil etmek", onu "durdurmak" demek. Ama belli ki hepimiz, bir işi ("çalışma" dediğimiz işi) durdurunca, onun yerine başka bir şeyi koyuyoruz –yüzüyoruz veya dağlara tırmanıp kayak yapıyoruz. Bunları kendi iyiliğimiz için yaptığımıza inanıyoruz. Onun için de belki normal "mesai"ye verdiğimiz enerjiden fazlasını vererek, kendimizi bayağı yorarak yapıyoruz bunları.

“Tatil etmek”, “durdurmak” demektir, demiştim. Başka bir konuya atlayayım. Osmanlı atalarımız Batılılaşma kararını verince, Batılı hayatın o zamana kadar bilmedikleri pratiklerini, kurumlarını öğrenmeye başladılar. Aslında “tatil” kavramının kendisi de bunların arasında. Yaz gelince Boğaz’a, Ada’ya, Moda’ya taşınmak, 19. yüzyıla kadar kimsenin böyle bir anlam vererek yaptığı bir iş değildi. Ama ben şimdi başka bir “tatil” biçiminden söz edeceğim: “tatil-i eşgal”. “Eşgal” ya da “meşgale”, yani bir “uğraş, iş”. Bunu “durduruyor”sunuz. Bu, “grev” dediğimiz olay, Batı’da biçimlenmiş, orası için olağanlaşmış bir davranış, aslında ciddi bir eylem.

Herhalde o nedenle, bunların ilk görüldüğü yer olan İngiltere’de (çünkü ilk “sanayileşen” o) bu eyleme “strike” adı verilmiş. Bu da, “vurmak” demek. Hem öyle, “bit” gibi, yumuşak mı, sert mi olduğu belli olmayan bir şekilde vurmak değil, sert olanından. Bu adı işçiler mi bulmuş, işverenler mi, bilmiyorum, bilindiğini de sanmıyorum. Tabii durum belli: işçiler bulduysa, “daha da kuvvetli vuralım” duyguları içinde bulmuşlardır; işverenler ise yapılan işin daha da zararlı olduğunu vurgulamak istemişlerdir. Her iki durumda da sonuç çok fazla değişmiyor: “Strike” bu, şakası makası yok.

Bununla kıyaslayınca “tatil-i eşgal” epey yumuşak kalıyor: yaptığın işi durduruyorsun, o kadar.

İnsan hayatında “adlandırma” önemlidir. Düşünürseniz, *Kitab-ı Mukaddes* nominalizmle başlar: Yahveh “Ol” dedikçe evren oluşur. Altıncı gün bütün hayvanlar Adem’in önünden geçer, o da onları adlandırır. Adları konuncaya kadar tamamlanmış sayılmazlar. Sonra yedinci gün gelir, yani “tatil”.

Kavram, “yaz tatili”, “deniz kenarı” vb. biçimini 19. yüzyılda aldı demiştim ama işte Tevrat’tan beri bir “tatil” konusu var insanların gündeminde. Ama Yahudilerin Sabat’ı da herhalde dünyanın en zorlu tatilidir. Çünkü o da “iş” ile “eğlence”yi ayırmaz; “iş yapma” deyince, insan keyfi için de bir şey yapamaz hale gelir. Odanın ışığını bile açamaz vb.

Evet, “adlandırma” derken uzaklaştık gene. “Tatil-i eşgal” diyordum... “Strike”, etkin bir kavram, vuruyorsunuz; oysa bu edilgin, sadece, yaptığınız işi bırakıyorsunuz. Herhalde adını böyle koymakla, kastettiğimiz eylemi de ehlileştirmeyi, uslu ve uysal bir davranış haline getirmeyi umuyorsunuz. Koca bir okyanusun adını “Pasifik” koyunca onun da uysallaşıp başınıza fırtına çıkarmaktan vazgeçmesini umduğunuz gibi.

“Tatil” deyim de, tatil kavramı üstüne böyle gevezelikler yaparak kendimi tatilde hissediyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Otuz yılın değişimi

Murat Belge 23.07.2010

1990'lara yeni girmiştik. Ben henüz İletişim Yayınevi'nin başındaydım. Postadan düzenli olarak bir “şey” gelmeye başladı. “Şey” diyorum, çünkü bu “matbu” bir yayın değildi. Ama “mektup” da değildi. Yazı makinesiyle yazılmış, önlü arkalı iki ya da üç sayfa, ama her hafta arkası gelen, kimin yazdığı belli olmayan bir tür “yayın”. Bir imza vardı: “YES”. Ama bu “YES”in açılımı “Yurtsever Esenlik Savaşçıları” idi. Yazan kimse “Esenlik” adını özel adı gibi benimsediği izlenimini veriyordu. Ve bu “Esenlik”, zaman zaman, “Tanrı” ile eş anlamlı olabiliyordu. Yani kimse bu kişi, kendinde bir “uluhiyet” vehmediyordu.

Yani, “delinin biri” diyebilirsiniz. Deyip geçebilir, ikinci üçüncü seferinde tanımaya başladığınız zarfı açmadan çöpe atabilirsiniz. Belki normal bu, ama ben böyle yapmadım. Tersine, biriktirdim.

Niye? İlginç bulmuştum da ondan.

Siyasî metinlerdi bunlar. "Esenlik", Türkiye'yi kurtaracak kişiydi. Her şeye yakında el koyacaktı ("Tanrı'nın yardımıyla" diyeceğim ama zaman zaman kendisi Tanrı oluyordu). Böylelikle, önce Türkiye ve sonra dünya kurtulacaktı.

"İlginç" dediğim, bu zırvalar değil. Metinler tamamen faşist, faşizan bir zihnin ürünüydü, ama bu, yetmişlerden bildiğimiz, tabii çok daha önceden oluşmuş, geleneksel Türk faşizmi değildi; Orta Anadolu, Kırşehir-Çankırı mahreçli "ülkücü militan" ideolojisi değildi. Çok daha kentli bir faşizmdi ve bir yığın siyasî tema arasında İstanbul'a Anadolu'dan göç, bu "yazar"ın en çok önem verdiği sorunlardan biriydi.

Yani, kısacası, Türk faşizminin geçtiği, geçmesi gereken aşamalardan birini yansıtıyordu, bu sayfalara yayılan zihniyet.

Bunca yıldan sonra, şimdi yeniden bakıyorum bu metinlere: daha o sırada tasarlamıştım, aradan bir süre geçirip yeniden bakmayı. O sırada tasarlamıştım ama bunun bu kadar "isabet" kaydedeceği doğrusu aklıma gelmemişti. Bu metinlerde okuduğum zihniyet, tanrısallık iddiası gibi doğrudan patolojik öğeleri bir kenara bıraktığınızda, bugün yaygın olan ve "normal" sayılan milliyetçiliğin ya da ulusalcılığın bütün öğelerini içeriyor. Yani, hiç lafı eğiþ bükmeden, doksan başında "delilik" denecek şey bugün Türkiye'de yalnız "normal" değil, bazı çevrelerde ayrıca "ideal" haline geldi. Bunu "başardı"lar.

Geleneksel Türk faşizmi, Kemalizm'in dışında oluşmuş, bundan öte, Kemalizm'le birçok sorunu olan bir faşizmdi (MHP hâlâ böyle; BBP daha da böyle). Oysa Esenlik, sonuna kadar Kemalist. Altı Ok'a da bağlı. Memleketin başına geçecek olan Esenlik, ülkeyi yeniden Atatürk'ün sağlığına döndürecek, ona bağlı olduklarını söyleyerek yerine geçen ve ona ihanet edenlerin yarattığı sapmadan sonra, doğru yörüngemizi yeniden bulmuş olacağız. Böyle dediğine göre, İnönü'ye de düşman olmasını bekleyebilirsiniz, ama değil. Ona bakışı daha hoşgörölü, Bayar'a da Menderes kadar kızmıyor, ama Demirel veya Erdal İnönü dendiğinden etmediği küfür kalmıyor.

Türkiye'de Kemalizm çıkışlı faşizan yaklaşımlar Müslümanlık kavgalı olmak durumundadır. Aslında Mussolini, Hitler tipi "safkan" faşist ideolojiler de böyle oldukça seküler köklere uzanır, bu "seküler" karakterleriyle sıradan "muhafazakâr" anlayıştan farklılaşırlar. Bizim Esenlik, milliyetçiliğinin yanı sıra önemli bir mukaddesatçılığa yer veriyor. Ama bunun İslâmiyet'le ilgisini kurmak imkânsız gibi bir şey. Öyle olduğu zaten kendine talep ettiği tanrısallıktan belli. Ama iş bununla kalmıyor. Epey kendine özgü bir "Tanrı" anlayışı var hazretin. Bunları yazmak, alıntılar yapmak benim gibi bir ateiste son derece çirkin geliyor ama son analizde sosyolojik bir çerçevede oturan bir patolojiyi incelediğimiz için, bütün arazları da ele almamız gerekiyor.

Defilelere kızıyor. Mankenlerin fuhuş yaptığını iddia ediyor. Hem de karılarına şalvar giydiren "hanzo"larla. Bu arada, modacıların kendilerini "kreatör" diye tanıtmalarına kızıyor. Ancak Allah "kreatör" olabilirmiş. Buraya kadar tanıdık bir İslâm içinde geliyoruz, ama burada zurna zırt diyor: "Yüce Yaradan bir gün onların 'kreasyon'larına s... tepelerine i... zaman, çok iyi anlayacaklar kiminle sidik yarıştırmaya kalktıklarını!"

"Kendine özgü 'Tanrı' anlayışı" dedim. Böyle olması gerektiğini de savunuyor zaten. Beckenbauer, "Kiliseye gitmiyorum, çünkü Tanrı benim içimde" demiş. Esenlik bunu çok beğeniyor. "Laiklik"ten söz ederken bunu örnek veriyor.

Bu konuya devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Patolojiden İdeal'e

Murat Belge 24.07.2010

"YES" imzasıyla ("Yurtsever Esenlik Savaşçıları") sağa sola mektup yollayarak geleceğini ilan eden "Esenlik"i anlatmaya girişmiştim. Bu mektupların birinci faslı "Esenlikçi Görüş"ün Temel İlkeleri adıyla tamamlanınca, "Gerekçeli Esenlik Anayasası"nı postalamaya başlıyor. Bu ikinci fasılda, birinciyle ilgili bir böbürlenme görüyoruz: 'Esenlik için kimileri 'Yeni bir Peygamber' diyor, kimileri Hz. Muhammed'in (kimileri de Atatürk'ün) ruhuymuş!' diyor. Mehdi olduğuna inananlar..."

Peki, neymiş bu "kurtarıcı" ideoloji? Örneğin, "Hiçbir dine bağlı olmadan da Tanrı'ya bağlı olmak..." "Devletçi" ve tabii "milliyetçi" olmak. Başta AB ve ABD, bütün dünyaya düşman olmak. "Demokrasi" ile "Cumhuriyet"in aynı anlama geldiği gerçeğini kavramak! "Elitist", "korporatist" olmak. Komünizme, insan haklarına düşman olmak. Erkek egemenliğinden yana olmak, kesin Kürt düşmanı olmak. Bu liste böyle uzar gider ve hepsini (sevdikleri ve sevmedikleri) yan yana konunca, "çağdaş Türk faşisti"nin zihniyet haritası ortaya çıkar. Ancak, bunlara bir de karakterle ilgili tavırları, huyları, yani "düşünce"nin kendisinden çok, *altyapısını* oluşturan öğeleri de eklemek gerekiyor.

Örneğin *küfürbazlık* gibi bir huy, bir alışkanlık. Dün verdiğim örnekte bunun epey aşırısı vardı, ama postalanan metinler, baştan aşağı küfürle dolu. Küfürler, ayrıca, ağır bir cinsellikle yüklü. O cinselliğin içinde eşcinselliğin, ama tabii saldırgan ve aşağılamaya dönük bir eşcinselliğin de ciddi bir dozu var. Bunlar sık sık "iğrençlik" sınırlarından geçiyor.

Sözgelisi, PKK'lı teröristlerden söz ediyor: "...hainleri patır patır kucağımıza dökeceğiz. Sonra da 'Öyle gösterilmez, böyle gösterilir!' diyerek önümüzü açvereceğiz. Yalnız 'göstermek'le kalmayıp tümünün nasiplerini kesivereceğiz bu dünyadan; leşlerini de akbabalarla sırtlanlara, çakallara bırakacağız..." Böyle dünya kadar bölüm var. Bunlar gerçekten mide bulandırıcı. Günümüzün şehir popundan sürekli beslenen bir dil. Belli ki medyayı dikkatle izliyor ve bu gibi ayrıntılara karşı özellikle duyarlı. Rahmi Turan'ın çıkardığı *Meydan* adında gazete –ben bunu hiç hatırlamıyorum, herhalde o zamanlarda da okumadığım bir gazeteydi- bu "pop" dilin kaynakları hakkında fikir veriyor. Tabii, bu "tanrısal" kişiliğin entelektüel düzeyi hakkında da.

Bu arada, en sevdiği, beğendiği gazeteci ya da "köşe yazarı"nın da Emin Çölaşan olduğu anlaşılıyor.

"Ulus-devlet" hakkında bir "izdivaç" metaforu ile açıkladığı "ilginç" fikirleri, metaforun mahiyetinden ötürü, yalnız "devlet" değil, "kadın-erkek" ilişkileri üstüne "görüş"lerini de ortaya koyuyor.

Başka pek çok kimse de böyle bir benzetme yapmış (örneğin Ernst Gellner'i hatırlıyorum), kural olarak "devlet" erkek, "millet" de kadın rolünde görülmüştür. Esenlik, ilişkiyi böyle kurunca, burada kimin sözünün geçeceği de baştan belli oluyor. Devlet, kendi deyimiyle "atanmışlar"dan oluşuyor ve son söz onların hakkı. "Millet" düzeyinde "seçilmiş"lik var. Arada anlaşmazlık çıkarsa, tabii erkeğin, yani devletin dediği oluyor. "Kadın bu durumu içine sindiremiyorsa (ve kendi sözünü geçirebileceği, egemenliği altına alabileceği, yatakta çoğunlukla üstte olabileceği –başka- bir erkekle yeni bir evlilik kurabileceğinden eminse) boşanmayı isteyebilir." "Ailede koca Tanrı'yı (devleti, iktidarı), karı da halkı (muhalefeti) temsil eder."

Derken bu karı-koca metaforunu daha da ilerilere taşımaya kalkışıyor: "Ulusal birliği öngören TC devletini Tanrı'nın onayıyla kuran Atatürk ulusal sınırlar içindeki *halkın ilk nikâhlı kocası*dır. O (bedenen) öldükten sonra halk O'nun anısına saygı duyup O'nun yolunda gideceği yerde nikâhsız kocalarla metres hayatı sürmeye başlamıştır. İşte, O'ndan sonraki nikâhsız yedi kocası: İ. İnönü, Menderes, Demirel, Ecevit, Erbakan, Türkeş, Özal..."

Böyle dengesiz bir kişinin her sözünde belirli dozda bir abartı, bir aşırılık olması doğal. Bunları da metinlerde kesintisiz biçimde görüyoruz. Ama zaten şu dönemin "milliyetçi"si de bunu abartılı ve aşırı bir üslûpla ortaya

koymak durumunda. "Bayrak Mitingi"nde kendi vatandaşına bayrak sallamak şeklinde tecelli eden bir milliyetçilik başka türlü olamazdı, herhalde.

Bu arada Esenlik hazretlerinin "bayrak sevgisi" konusunda da bugünlerin davranışlarına öncülük ettiğini ekleyeyim.

Henüz bitiremedim Esenlik hikâyesini.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son kertede "Esenlik"

Murat Belge 25.07.2010

Bu tatilin yazılarını esenlik ile tamamlayayım. Bu "eser"i yazan kişi hakkında hiçbir fikrim yok tabii, ama arada sırada döküp saçtığı "kişisel" ayrıntılara bakınca, emekli öğretmen olduğu izlenimini ediniyorum. Dilbilgisi-edebiyat öğretmeni olabilir. Bu da, günümüzün "faşist" tipolojisine uygun, çünkü "çağdaş" faşist, seksen öncesinde olduğu gibi "ümmî" değil, iyi kötü eğitim almış ve aslında o eğitimle olduğu şeyi olmuş bir kişi – Türk eğitim sisteminin başarılı ürünü yani!

Bu, "cehalet"ten kurtulduğu anlamına gelmiyor: örneğin, Müslüman bir Hırvat ya da Hristiyan bir Boşnak olduğunu sanabiliyor; ama Türk standartları çerçevesinde cehaletin bu dozunu "eğitilmişlik" ölçütü saymak mümkün.

Müstakbel kurtarıcımız "Esenlik", eşitliğe inanmıyor. Bizler, "Türk" olarak ve öyle olduğumuz için "yüce"yiz, herkesten üstünüz ve iyi olan her şeyi hak ediyoruz. Ama bu, çevrede "Türk"ten gayrı birileri olduğu ölçüde geçerli. "Biz bize", yani "Türk Türk'e" kaldığımız anda, kendi aramızdaki hiyerarşik ölçütler çalışmaya başlıyor ve bunlar bayağı katı kurallara bağlanmış. "Ayakların baş olması" bu dünya görüşünün önde gelen korkulu rüyası.

Bunların yazıldığı tarihte ne AKP var, ne olabileceğini tasarlama imkânı. Ama bu bakışın bugünkü "elitizm"e ne kadar uygun ve yatkın olduğu da ortada.

"Esenlik", kendi "elitizm"ini Doğa ile temellendiriyor. "Büyük balık küçük balığı yer"! Bu derin olguya karşı çıkabilir misiniz? Kolaysa çıkın! Demek ki dünyanın düzeni böyle kurulmuş. Bu düzenin temelinde de, "güç" yatıyor.

Bu aslında, bizdeki "seksen-öncesi" faşizm gibi, "popülizm" yapma gereğini duyan ve daha çok SA tipi bir tabanı ilgilendiren faşist varyantları dışında, bu dünya görüşünün asal öğelerinden biridir: "Büyük balık küçük balığı yer"... Bu beş kelimelik cümle, hayatın, varoluşun tek mil esrarını çözmeye yeter.

"Kürt nefreti", kurtarıcımız "Esenlik"ın tanımlayıcı özelliklerinden biri. "Kürtçe konuşmakta direnmek size neye mal olur, biliyor musunuz? Türkiye'nin her yerinde dolaşabilme, yerleşebilme, iş tutabilme hakkınız elinizden alınır. İlinizin ya da bölgenizin dışına çıkabilmeniz 'vize'ye bağlanır. Son 40-50 yılda iç göçle Batı'ya gelip yerleşen ne kadar Kürt varsa tümünün kıçlarına birer tekme vurulur ve 'hadi bakalım' denir, 'ner'den geldiyseniz oraya .iktirin gidin! (siz) Kürtçe mi konuşacaksınız, hak mak mı arayacaksınız; gidin kendi yörenize, bölgenizde konuşun, arayın! Size iyilik miyilik yaramıyor..." Bu "görüş", biraz daha "nötr" denebilir kelimelerle, ciddi bir görüş olarak, bazıları şimdi hayatta olmayan ciddi yazarlarımız, profesörlerimiz, diplomatlarımız tarafından da dile getirilmiyor mu –günümüzde? Yani "Esenlik"ın gerçekten de toplumun hatırısayılır bir kesiminin duygu ve düşüncelerine tercüman olma yeteneği hayranlık uyandıracak derecelere yükseliyor.

Değindiğim “güç” teorisi çerçevesinde, “Esenlik” ve bizler, Kürtlere bunlara söyleme hakkını bu toprakları “fethetmiş” olmaktan alıyoruz. Yalnız Kürt değil, fethettiğimiz bu topraklarda yaşayan herkes... “Onların Türk yönetimini, kültürünü, uygarlığını benimsemekten başka bir seçenekleri var mıydı?” Elbette yoktu.

Bu “yüce” ve “soylu” ve “güçlü” millet (ama “Esenlik” öyle “ırk” gibi çağı geçmiş kavramlara yüklemiyor faşizmini. “Dil ve kültür” diyor) bugün lâıık olduğı yerde değil. O kadar ki, “Esenlik” gelmiş ve onu kurtaracak olmasa, ne yapacağı belli değil. Bu niçin böyle oldu, nasıl böyle oldu?

Dünkü yazıda kısmen vardı: milletin meşru kocası olan Atatürk’ten sonra gelenler her şeyi saptırdılar (bundan da “piç doğurma” metaforuyla söz ediyor “Esenlik”). Daha kesin bir terminoloji içinde anlatmak gerekirse, “O’nun sağlığında Türk ulusunun başı dik, alını açtı, kendine güveni tamdı. O’nun önderliğinde kendi yazgımızı kendimiz belirlerken [“Esenlik”in ayrıca “öz Türkçe”ci olduğunu umarım şimdiye kadar anlamışsınızdır], bugün demokrasi sürecinin bizi getirdiğı noktaya bakın.”

Böylece, asıl suçluyu tesbit ediyoruz: Demokrasi.

Bugünkü “yüksek rütbeli bürokrasi”mizin alerji duyduğu “demokrasi” gibi kavramlara o günlerden başlayarak sinir olmuş “Esenlik”. Örneğin, “Ne demek ‘sivil cumhuriyet’?” diye öfkeleniyor. “İnsan hakları” gibi şeylerden hiç hoşlanmıyor.

“Siyasi partiler değişik dünya görüşlerini savunarak hükümet olup ülkeyi yönetebilirler ama devletin temel ilkelerini değiştirmeye kalktılar mı ulusal silâhlı güçleri onlara ‘Durun bakalım! Hükümeti kurup yönetimi ele aldıysanız bu aklınıza eseni yapabilirsiniz demek değildir!’ deyiverirler.”

İşte size özet olarak “Esenlik”.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milli Mücadele anıları

Murat Belge 27.07.2010

Kenarda köşede, unutulup kalmış kitaplara özel bir merakım olduğunu zaman zaman yazar, örnek de veririm. Bunları yazarlar genel olarak tanınmamış, önemli fikirleri veya entelektüel birikimleri olmayan kişilerdir. Ama bu özellikleriyle dönemlerinin ortalamasını daha iyi temsil ederler.

İşte böyle bir kitap daha. Yazarı Fuat Erpi, yayımlanma tarihi 1972. Kitabın adı *Millî Mücadele Günlerinde*; yazar kendini “Müdafaa-i Hukuk Nazilli Heyeti Merkeziyesinde Bodrum Murahhası” olarak tanıtıyor.

Kurtuluş Savaşı üstüne böyle çok kitap vardır. Bunlar bize yerel ilişkiler, tartışmalar hakkında oldukça iyi fikir verir, çünkü yazarların çoğı oldukça “naif”tir; sansürsüz, içtenlikle bildiklerini, yaşadıklarını anlatırlar.

Fuat Erpi’nin kitabında da “kahramanlık” denecek fazla bir şey yok. Ege’de zaman zaman Yörük Ali’nin, daha çok da Demirci Efe’nin sözü geçen bölgelerde bulunmuş. Refet Bele de o yıllarda buralarda bulunduğu için onunla alışverişı olmuş, Celâl Bayar’dan (Galip Hoca) dolaylı biçimde haberi olmuş. Onun hayat alanı içinde Yunan ordusuna karşı mücadeleden çok Türklerin kendi aralarındaki kavgalar öne çıkıyor. Örneğin yukarıda adı geçen iki Efe’nin kanlı bıçaklı olduklarını öğreniyoruz. Ama ikisinin de adamları, gene bizim halka eziyet etmekte birleşiyorlar: “Heyeti merkeziye ilk zamanlarda yalnız cephenin değil, efelerin ve onlara bağlı zeybek kızanlarının da her türlü ihtiyaç ve işlerini temin etmek zorunda kalmıştı. Bu hâl ise büyük külfet ve

masraflara sebep oluyordu. Efelerin börek, baklava ve buna benzer isteklerinin önüne geçmek mümkün olmuyordu.”

Bunun pek öyle disipline gelir bir “güç” olmadığı belli (ve “Kuvva-i Seyyare” dediğimiz kesim hakkında bir fikir veriyor). Yunan ordusu Aydın’da yenilgiye uğratılmış: “Fakat ne yazık ki sınırları fena halde bozulan halk ve zeybekler düşmanı takip edecekleri yerde onların bıraktıkları erzak vesaireyi talan etmekle vakit geçirmiş ve düşmanın tekrar toplanıp ilerlemesine meydan vermişlerdir.”

Refet Bele, kimi zaman, Fransız ve İtalyan subaylarıyla özel görüşmeler yapıyor: “Bu konuşmaların daha ziyade silâh ve cephane ile ilgili olduğunu tahmin ederdik.”

Yani bize yardımcı oluyorlar. Ama “resmî” tarih, bütün dünya âlemlerle savaşmış ve zafer kazandığımız inancını yerleştirmeye kararlı olduğu için olayların bu yanını özenle saklar. “Refet Bey bu seyahatlerinden birinde elde ettiği bir cebel topunu Danışmantlı İsmail Efe’nin savunduğu Gâvur Gediği mevziine yerleştirmişti. Fakat az zaman sonra Yunanlıların önemsiz bir keşif taarruzu sonunda zeybekler bu topu Yunanlılara terk ederek çekilmişler.”

Efeler iyice ipe sapa gelmez adamlar (çok şaşırtıcı değil): Çallı Dede Efe “Sarayköy’e gidecek treni kendisini Kaklık’a götürmesi için bekletiyormuş”!.. Bunu Demirci Efe’ye şikâyet ediyorlar, o da kızıyor, ama iş işten geçmiş: “... Çallı trene binerek hareket ettirmiş. Yol boyunca telgraf direklerine nişan alarak [fincanlara ateş edip parçalıyor!] birçok fincanı kırdıktan sonra treni Kaklık’a kadar devam ettirmiş.”

Bunu gene de olgunlaşmamış, ama eli silâhlı bir cahil köylünün densizliği olarak yorumlamak mümkün. Ama bunlardan biri olan Sökeli Ali’nin kardeşi içip olay çıkarıyor; Yüzbaşı Fikri Bey de vurup öldürüyor. Fikri Bey’i tutuklayıp mahkemeye çıkarıyorlar. Ne hikmetse adamı Sökeli Ali’nin intikamından koruyamıyorlar. “... her gece Sökeli’nin dayanılmaz işkencelerine maruz kalır. O kadar ki gece yarılarında o semitten geçenler Fikri Bey’in çektiği ıstıraplara ve inlemelere dayanamaz olurlar... Nihayet bir sabah... Fikri Bey’i... Üçkuyular mevkiine götürür ve orada vücudunu parça parça ederek bir dere kenarına atar.”

Yörük Ali’nin egemen olduğu yerde şeriat kurallarını uyguladığını, içkiyi yasaklayıp herkesi döve döve namaza götürdüğünü de okuyoruz bu kitapta.

Daha da çok ayrıntı var.

Sonuç olarak, bir “kahramanlık destanı” değil, yaşanan. Eğitimsiz, dengesiz insanların çoğunluk oluşturduğu her yerde görülebilir, o anlamda “insanî” bir melodram.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

35. madde kahramanlığı

Kemal Kılıçdaroğlu ve CHP pek "enerjik" bir görünüş sunuyor. Normal, şu andaki konjonktüre göre darbe yapılamıyor. Yargı darbelerinin de derecesi var. Bu koşullarda AKP'yi seçimle devirme planları kuraldır (bir CHP – MHP koalisyonu). Kılıçdaroğlu da bu mucizeyi gerçekleştirecek enerjik önder olmaya tayin edildi.

Bu gayretle, "12 Eylülcü görünmeden 12 Eylül kurumlarını koruma" misyonu içinde, ilk sarıldığı "koz"lardan biri 35. madde oldu.

İkincisi de Yaşar Büyükanıt ve ünlü Muhtıra. Bu da göz yaşartıcı, kahramanca bir çıkıştı. Bundan başlayalım: Belli ki CHP'nin TSK ideolojisinde güçlü bir "muvazzaflık" bilinci var. Bir adam rütbesiyle bir işin başındaysa, yani "görevli" ise, CHP onu sadece alkışlayabiliyor. Muhtarının verilmesi sırasında Büyükanıt'a yaptığı gibi. Bu da normal, muvazzaf muvazzafın halinden anlıyor. Ama "vazife" sona erip örneğin Büyükanıt gibi biri "emekli" olunca saygıya ve alkışa gerek kalmıyor. Saygıyla alkış yeni muvazzafların hizmetine sunarken, emeklileri de topa tutabilirsiniz, Kılıçdaroğlu'nun Büyükanıt'a yaptığı gibi.

Türkiye toplumu "komplo" üretmekte ustalaşmıştır. Her öküzün altından birkaç buzağı, hatta sığa veya tay da çıkabilir. Ama böyle bir rekabet ortamında da Kemal Kılıçdaroğlu herkese parmak ısırtan bir komplo teorisiyle gündeme sıçrayabildi (zaten pire gibi bugünlerde). Meğer Büyükanıt AKP'ye seçim kazandırmak için o Muhtıra işine girişmiş! CHP'nin iktidar olmasını önleyecek bundan daha şeytani bir plan bulamamış herhalde. Ama bir süre önce de Kenan Evren, Özal'ın kazanmasını çok istediği için, benzer bir konuşma yapmış, hiç beğenmediği Turgut Sunalp'ın yolunu kesmişti.

Çünkü generallerimiz çok iyi biliyor; onlar ne derse, bu ahali gider, tersini yapar.

Bu gerçekliği CHP de yeni anlıyor. Zamanında anlasa, o Muhtıra ertesinde zil takıp oynamazdı.

"35. madde" daha da güzel. "İç Hizmet Talimatnamesi" denen o metinde öyle bir madde olduğu için darbe yapıyorlarmış meğer. Bunu Talat Aydemir o zaman akıl etse, "35. maddenin bana verdiği yetkiyi kullanarak..." diye savunurdu kendini. Ama hep, Türk'ün akıllı sonradan geliyor.

Kılıçdaroğlu ve arkadaşları, böylece bütün darbeleri "aklamış" oldular. Baksanıza, meğer maddesi varmış. Maddesi olduğu için darbe yapmak suç olmuyormuş; ama şimdi onu kaldıracağız ya da değiştireceğiz, askerler de artık darbe yapamayacak – ya da CHP'nin uygun gördüğü yöntemler çerçevesinde yapacak.

Sol, "maddeci"dir. Bu da "madde" olmanın CHP ve Kılıçdaroğlu üslubu herhalde.

Bu arada, söze "kaldırılım" diye başlayıp çark etme durumu da var. Eh, ne olsa, yapının başında bazı "muvazzaflar" bulunacak. Onların da beğenmedikleri sivil hükümetleri geldikleri yere göndermek üzere bazı "medeni darbe" usulleri olmalı ellerinin altında. 35. maddede değişiklik yapmak, bizim "sol literatür"de "revizyonizm" diye de suçlanabilir. Ama o kadarına CHP çoktan alışıktır.

Evet, Kılıçdaroğlu ve CHP çok faal, çok enerjik. 12 Eylül'e kadar da böyle devam edecekler herhalde. Ama bu enerjide mantıklı bir tutarlılık, akılcı bir yöneliş benzeri şeyler görünmüyor. Önüne gelene, ardını düşünmeden tutunarak, yapışarak, bir "hayır" atmosferi yaratma çabası ki, bir siyasi parti davranışından çok, dilimizde "kafası kesilmiş tavuk" deyimiyle anlattığımız davranışa yakın.

Bu yöntemin, kitle psikolojisinde ne kadar etkili olduğunu birlikte izleyeceğiz, göreceğiz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şura'ya Giderken

Yüksek Askerî Şura toplantısına gidilirken, hakkında tutuklama kararı çıkmış subayların terfi edip edemeyeceği, böyle bir konunun bu toplantıda ele alınıp alınamayacağı tartışılıyor. Memleketteki bütün "tartışmalar" gibi bir tartışma. Öyle mi, böyle mi, hangisi doğru diye bir tartışma değil bu. "Kimin işine hangisi yarar?" tartışması ve aynı zamanda "Kimin gücü yeter?" tartışması. Yani, sonuç olarak, bir "tartışma" değil, ya da, kelimeyi nereden türettiğimize bakarsak, tam tersine bir "tartışma" çünkü sorunun çözümü kimin daha doğru söylediğine bağlı değil, kimin daha ağır çektiğine bağlı.

Dünkü *Taraf*'ta bu "terfi" konusunun yasadaki yeri yazılmıştı. 11. sayfada, "65. madde terfi olmaz diyor" başlıklı bir ara haber vardı. O haberde ya da açıklamada yazılı olan şey de zaten yasada yazılı olan şeydi, yani bilinen ya da bilinmesi gereken şey. Örneğin şöyle sözler, "Tutuklu bulunan ya da tahliye edilmekle beraber kovuşturma veya duruşması devam eden... terfileri ve kademe ilerlemeleri yapılmaz..." Ama bunları niye anlatıyorum ki? Çünkü anlatmak istediğim, bu gibi yasa maddelerinin v.b. hiçbir önemi olmadığı. Ha öyle yazmış, ha böyle yazmış. Biz ne yapmak istiyoruz? Bunun için neyi nasıl eğip bükebiliriz? Sorun burada. Burada olduğu bizzat Anayasa Mahkemesi kararlarıyla gerekçesi yazılı olmayan ve olmayacak kararlarıyla -saptanmış durumda. Daha hangi hukuk arayacağız bu toplumda, o kararlardan sonra?

Bu tutuklama kararları yeni çıktı, değil mi? Yani, Yüksek Askerî Şura (YAŞ) toplantısının başlamasından çok kısa bir süre önce?

Evveliyat var tabii. Bir general emeklisinin karısının dinlemeye düşen telefon konuşmasında söylediği gibi falan numaralı mahkeme "onlardan", ama filan numaralı "bizden yana" karar veriyor. Bu hukuk ve adalet düzeni içinde çeşitli mahkemeler çeşitli kararlar verdiler, söz konusu adamları bir tutukladılar, bir serbest bıraktılar. Bütün bunlar da bu ülkede yaşayan insanların hem hukuka, hem de hukukun kurumlarına güvenini, inancını bir arttırdı, bir arttırdı.

Derken bu toptan tutuklama kararı geldi. Bunun 30 Ağustos'la YAŞ' la, terfi konusuyla ilgili olmadığını düşünmek için çok saf olmak gerek. Peki, şimdi ne oluyor? Öbür cephe de, bu kararın bu insanları terfi etmesini önlemesini önlemek için elinden geleni yapıyor. Bu zaten sağlanmış gibiydi. YAŞ'ta verilecek terfiler, söz konusu insanları daha da etkili konumlara getirecek veya en azından tepelerinde yoğunlaşan şüphe bulutlarını dağıtmaya yarayacaktı.

Burada "hukuk" diye bir şeyden söz etmek güçleşiyor. Hukuk, kimin "haklı" olduğunu aramaktan vazgeçmiş bu ülkede. Kimin "güçlü" olması gerektiğine karar vermekle meşgul. Hukukun kaybolduğu bir zeminde, "sıkıcı bir zorunluluk" olarak "hukukî formül" üstünden bir mücadele sürüyor.

Silahlı Kuvvetler çok da "hukukî formül" gözetiyor mu, bilemeyeceğim. Madde belli, her şey belli, ama, medyadan izlediğime göre, *dayatıyor*. Türkiye'de Silâhlı Kuvvetler'in "tanım"ı budur: "her dediği doğru olan kurum." Birçok şey tartışılabilir ama TSK'nın nihaî kararı tartışılmaz. Bu da, Türkiye Cumhuriyeti'nin "yazıya aktarılmış" temel yasaklarından biri. Şimdi de Türk Silâhlı Kuvvetleri, o şunu yapmış, bu şöyle etmiş, onlarla hiç ilgilenmiyor. Söz konusu kişiler suçlu mudur, değil midir, bunun da hiçbir önemi yok, suç işlediyse de bizim adamımız olarak işlemiştir_o halde size ne!

Sorun, toplumun, sivil toplumun, TSK'dan hesap sorma ve maazallah, TSK üyelerini yaptıkları işlerden ötürü cezalandırma arayışına girmesini engellemek.

Böyle yapmak istemekte ne kadar haklı olduklarını şu son yarıyıl bir yığın örnekle gösterdi (öncesini şimdilik boş verelim). Galiba şu Dörtüol olayı da gösterecek -sahiden üstüne gidilebilirse.

TSK'da herkesin bu işlerle içli dışlı olduğunu düşünmüyorum. Kurumun sorunu tam da bu değil. Kurum ucunda provokasyonlar, cinayetler, şunlar bunlar olsun ya da olmasın, kurumun sorgulanmaması ilkesini savunuyor. Ama bunu kabul ettirdiğiniz anda, bütün o provokasyonlar, cinayetler ve daha ne isterseniz, bunlar hepsi olacak.

Çünkü birçok dokunulmazlık duvarı tam da bunları üretecek ortamın oluşmasını sağlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genel olarak vesayet

Murat Belge 06.08.2010

Yüksek Askeri Şûra, terfi edenler, edemeyenler, emekli olanlar konuları herhalde Ağustos boyunca gündemde kalacak. Şu ilk günlerin lırsız çarpışmalarının bir karara bağlanmasından sonra muhtemelen daha "düşük yoğunluk" düzenine geçeriz. Ama konu bitmez kolay kolay.

Benzerleri daha önce yaşanmadı değil. Demirel'in Esener'i öne çıkarmak istemesi üç orgeneralin emekli olup sıradan yeri olmayan Kenan Evren'in Genelkurmay Başkanlığı'na gelmesiyle sonuçlanmıştı. Ama o yılların gerilimleri şimdiki yanlarında solda sıfır kalırdı. Sonunda Evren'in oraya gelmesi Demirel'in de çok işine yaramadı. Eh, tarih böyledir, kimsenin dilediğini yapmaz. Bize düşen, tarihin ne yapmak istediğini doğru anlamak ve davranışlarımızı ona göre ayarlamaktır.

Bana öyle geliyor ki bugünlerde tarih Türkiye'nin bildik yapısını artık değiştirmesi gerektiğini düşünüyor. "Eşitsiz gelişme"nin egemen olduğu bu dünyada ülkeler siyasi rejimlerine göre kabaca ikiye ayrılıyor. Böyle genellemeler her zaman yanıltıcı olabilir. Çünkü her toplumun dinamikleri, yapılanmaları kendi özel renklerini taşır ve aslında benzersizdir. Gene de, baktığımız düzeye göre, benzeyen, ortaklaşan noktalar bulup bunlara göre sınıflamalar yapabiliriz, yapmamız gerekli de olur.

Dünyada pek çok ülke, "modernleşme" girişimlerinde, Batı dünyasında "klasik" diyebileceğimiz "demokratik-parlamenter" çizgiyi izlemedi, çünkü öyle bir gelişme örüntüsünün yürürlüğe koyacak toplumsal güçlerden yoksundu. Bazı Latin Amerika ülkelerinde bu işe bir çeşit önderlik etmek oligarşilere bile düştü. Öte yandan, bazı Batılı toplumlar da (Almanya, İtalya, İspanya, Portekiz) aynı nedenlerle, "klasik" denen yoldan gidemediler. Almanya'da bu öncülüğü toplumun en gerici kesimi olarak görebileceğimiz Prusyalı feodaller üstlendi. Türkiye de ancak ordusuyla modernizme adım atabiliyordu.

Toplumlar kendi benzersiz iç yapılarıyla kendi benzersiz notalarını çiziyorlar. Ama aynı zamanda, onları hem içten, hem de dıştan belirleyen bir dünya, bir uluslar arası konjonktür var. Örneğin, İspanya'yı düşünün. Otuzların sonunda iç savaşı kazanmış Caudillo Franco toplumun üstüne koyu bir kâbus olarak çöktü, yaşadıkça yaşadı, neredeyse kırk yıl sonra, 1978'de öldü.

Ne oldu bu süre içinde, nasıl oldu, oralara giremeyeceğim, zaten çok iyi bilmiyorum. Asıl söylemek istediğim, şu paradoksal durum: Franco rejimi altında bile, İspanya toplumu, o yıllar boyunca yüzeye çıkamayan bir zihniyet değişikliği üretebildi ve Franco faşizminden (ya da Bonapartizminden) demokrasiye yönelebildi. Densiz bir albay mı, yarbay mı, Franco'cu bir subayın akıldışı parlamento baskınından başka önemli bir karşı-hareket de görülmedi. Demek ki toplumlarda bazı "yer altı suları" akıyor, en baskıcı rejimlerde bile demokrasi kültürü böylece yeşerebiliyor. Bu tür birikimler ille de bir patlamayla su yüzüne çıkmayabiliyor. Daha Franco hayattayken bir şeyler olsa, ahali ayaklansa, "yeter" dese hoş olurdu herhalde. Franco gözü açık devrilse, devrilmeyi yaşasa (Pinochet'nin kısmen yaşadığı gibi), insanın içi ısınırdı. Ama öyle olmadı. Olmasa da, koca bir

toplumun özgürlüğe ulaşmasından söz ediyoruz. Önemli olan bu. Diktatörden öç almak bunun yanında fazla bir anlam taşımıyor.

Sanırım Türkiye’de o yer altı suları aktı, bir şeyleri kimse uzun boylu farkına varmadan değiştirdi, yeniden biçimlendirdi. Bu ülkede har vurup harman savurmaya alışmış birileri şimdi bakıyor, hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını görüyor ve dehşete kapılıyorlar.

Burada muhafazakârlığın çok köklü temelleri var. Bunları toptan yolmak kolay değil. İşimi daha uzayacak da uzayacak. Buna rağmen, bunun uzun vadede saptırılacak bir yol olmadığı kanısındayım. Yeteri kadar süre biz bize benzedik, artık demokratik dünyaya benzemenin vakti geldi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeniden ‘Seçim/kooptasyon’ konusu

Murat Belge 07.08.2010

Her toplumun, kuruluş koşulları ve biçimi, kurucuların özellikleri gibi etkenlerden ileri gelen özgül ve benzersiz bir tarihi vardır. Hedefler, kaygılar vardır. Genellikler bir mücadele öteki mücadeleleri de hegemonyası altında tutar, onları kendi mantığına göre biçimlendirir. Örneğin Amerikan tarihine baktığımızda “merkez-çevre” geriliminin her zaman başat olduğunu görürsünüz: hangi konulara kim karar verecek? Britanya tarihinde, 17. yüzyıldaki İç Savaş aristokrasi ile burjuvazi arasındaki gerilimden doğmuş, sonraki tarih hep bu gerilimi uzlaşmaya yöneltme uğraşısıyla geçmiştir. Bu da, son analizde, hangi kararların kimin vereceği sorunudur.

Türkiye “sorun” açısından zengin bir toplum, say sayabildiğin kadar. Ama “sorunlar hiyerarşisi”nin tepesinde, burada da, kimin neye karar verebileceği sorunu yer alıyor. Ötekiler hepsi ona göre oluşmuş, biçimlenmiş ve sıralanmış. Bizde bu, özellikle de 1950 seçimlerinden bu yana, “atanmışlar mı/ seçilmişler mi” sorusu çerçevesinde formüllenebilir. Başka bir söyleyişle , “kooptasyon mu/ seçim mi?” diyebiliriz.

Birincisi *yukarıdan* yapılan bir işlemdir. “Yukarıda” olanlar, “aşağıda” olanların hangilerinin “yukarı”ya alınmasının doğru ve yerinde olacağına karar verirler.

İkincisi, *aşağıdan yukarıya* işleyen bir sistemdir. Kimin yukarıya çıkmasının doğru olduğuna aşağıdakiler karar verir ve “yukarı” çıkmasını istediklerini seçerler. Ya da “doğrudan demokrasi” hâlâ yürürlükte olmadığına göre, kendileri için seçim yapmasını istediklerini seçerler.

Her iki yönetimin de kullanım yeri vardır, gereği ve yararı vardır. Bütün kurumlar içinde “ilerleme”, “yükselme” büyük ölçüde kooptatif olmak durumundadır. Ama kurumun kendi dışındaki hayatı belirleme imkânı kazandığı mertebelere kimin geleceği sözkonusu olduğunda, “seçim” ilkesinin devreye girmesi gerekir ve demokratik toplumlarda öyle olur. Daha doğrusu, *demokrasi* dediğimiz rejimin iyi ve verimli çalışması, başka çeşitli öğelerin yanı sıra, “seçim” ilkesiyle “kooptasyon” ilkesinin dengesinin doğru kurulmasına da bağlıdır.

Bu genel ilkelerden Türkiye’nin somut tarihine gelip bir göz attığımızda, burada kooptasyonun olağanın ötesine geçen bir işlevi ve alanı olduğu hemen görülür. En başında, “Bu ülke 1923’te kuruldu” diyor ve “ilk seçim 1946’da yapıldı” diye ekliyorsak, “kooptasyon”un 23 yıllık bir önceliği ve ayrıcalığı olduğunu da belirtmiş oluyoruz. Ama devam ediyor “1950’de iktidar seçimle değişti, 1960’ta darbe oldu” diyorsak, bu olgusal cümleyle seçim ve kooptasyon arasındaki yapısal soruna da parmak basmış oluyoruz. Ama cümleler bitmek bilmiyor, “1971’de muhtıralı bir darbe, 1980’de parlamento tatil etmeli bir darbe daha yapıldı” diye devam ediyorsa, bu yapısal sorunun bir türlü çözülemediğini anlıyoruz. Son olarak da, kendimiz cümle kurmaktan

vazgeçip, "İşte bu da 1980 darbesinin uygun bulduğu anayasa" diyerek mahut metni masaya koyduğumuzda, bu ülkede kooptasyonun şanlı tarihi hakkında söylenecek son sözü de söylemiş oluyoruz.

Hükümet şu günlerde "terfilerle" uğraşıyor. Bir süre önce Yüksek Yargı'nın nasıl şekilleneceği sorunuyla uğraştı; araya YAŞ girdi; o bittiğinde "referandum"la yeniden Yüksek Yargı konusu gündeme gelecek. Ama "Yüksek Yargı", "YAŞ" bir yana, Türkiye'de bir "kooptasyon-seçim" çekişmesi yaşanıyor. Hangisi egemen olacak? Kim, neye karar verecek?

Bu sorunun *demokrasi* içindeki cevabının ne olduğunu herkes biliyor. Ama cevabın *demokrasi* içinde *verilmesini* herkes istemiyor. Kavga bu.

Bu arada Kılıçdaroğlu "teamüllere karışmamalı" derken, bu toplumda "kooptasyon"un "seçim"e ilelebet egemen olması gereğine inancını dile getirmiş oluyor.

Buna da şaşmamalı. Kılıçdaroğlu da bulunduğu yere kooptasyonla gelmedi mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kooptasyon'un bitişi

Murat Belge 08.08.2010

Bir iki gündür işlediğim bu "seçim/kooptasyon" konusu tabii büsbütün Türkiye'ye özgü bir sorun değil. Bütün çağdaş toplumlarda bunun izlerini bulmak mümkündür, çünkü sonuçta bir konuma kimin nasıl geleceği, bu iki yöntemden birine göre belirlenmek durumundadır. Dünkü yazıda söylediğim gibi çağdaş demokrasi, bu iki yöntemden hangisinin nerede ve nereye kadar geçerli olacağının doğru dengesini bulmaya bağlıdır.

Türkiye bu bakımdan da belirli bir paradoksallık, çelişiklik gösteren bir ülke. Demokratik geleneğin yeterince köklü olmamasından dolayı ne kadar şikâyet edersek edelim, sonuçta 1870'lerde ilk meclisi çalışmış bir ülkeyiz. Evet, bir yıl bile çalışmadı; evet, seçme/seçilme yöntemleri hiç de demokratik değildi vb. Ama o yıllarda meclisi olmadığı gibi meclisin fikrinin de olmadığı bir yığın toplum vardı; seçme/seçilme hiçbir yerde demokratik değildi... gibi cevaplar da verebiliriz.

Şu bizim yaşadığımız bölge, Avrupa, demokrasinin beşiğidir, en klişe anlatımıyla. Dolayısıyla, burada olmak, olanlara bazı şeyleri daha erken tanımak ve hatta denemek imkânını tanımıştır -bunun bütün paradoksal sonuçlarıyla. Örneğin, dediğim gibi, 1870'lerde bir meclisin kurulması, bütün dünya ölçeğinde düşündüğümüzde, bayağı erken bir tarih. Ama bugün, 2010'da onun "egemen"liğini tartışıyor olmamız da madalyonun öbür yüzü.

Yani bu işlere yeni giriyor falan değiliz. Hiç yabana atılmayacak bir demokrasi mücadelesi tarihimiz var. Ama, aynı zamanda, bazı en temel konuları hâlâ çözememişiz ve hâlâ onların kavgasını veriyoruz. Üstelik, bu "gerilik" yasayla empoze edilmediği halde.

Bu durum başlı başına ilginç, Şu son günlerin Şûra gerilimleri üstüne söylenenler bu açıdan bir hayli ilginç. Aslında prosedür net. Terfi sözkonusu olduğunda Genelkurmay Başkanı öneriyor, Savunma Bakanı "inha" ediyor (hani şu protokolümüzde yeri generalimizden sonra gelen), Başbakan uygun buluyor. Cumhurbaşkanı onaylıyor. İyi ya. Yani yetki hükümette.

Gene bu günlerde gündeme gelen, Kara Kuvvetleri dışından birinin Genelkurmay Başkanı olabilmesi konusu. Bunun da yasal bir engeli yok.

Ve tabii "teamül" kavramı. Yasada engel olmayabilir ama "teamül" başka.

Ne demek bu?

Yasa yaparken, hele anayasa yaparken, kimse "çağdaş demokrasi"nin çok uzağında olmak istemez. "Yasa"nın kendine göre bir mantığı, bir üslûbu vardır. Anayasasında seçimle gelip seçimle gittiği kabul edilmiş bir toplumda, "Genelkurmay Başkanı önerir. Genelkurmay Başkanı'nın önerdiğini Başbakan ve Cumhurbaşkanı onaylamakla yükümlüdür" diye bir yasa maddesi yazamazsınız. Son Anayasa'yı dikte etmekte olan Genelkurmay Başkanı o maddenin o şekilde yazılmasını isteyebilir, öyle yazılması için ısrar da edebilir; ama, muhtemelen memleketin bir hukuk fakültesinin Anayasa Kürsüsü'nden olan başdanışmanı, kulağına, "Öyle yazarsak ele güne rezil oluruz, Paşa'm" diye fısıldar ve sonuçta öyle yazılmaz.

İşte, "teamül", burada devreye girer. "Yasa öyle, ama 'teamül' böyle. Biz bu durumlarda 'teamül'e bakarız."

Böyle diye diye işi götürürsünüz. Toplumun ideoloji üreten kurumlarını denetleyebiliyorsanız, oralardan bu "teamül"ünüze bir meşrulaştırma sağlayabiliyorsanız, bütün dünya bir türlü giderken sizin memleketinizde bunun tersinin olduğu gizlemeyi bu iş arkadaşınızla birlikte gizleyebiliyorsanız, olur bu.

Ama bu imkânların sonuna geldinizse, kazın ayağı değişir. Türkiye de şimdi kazın ayağının değiştiği noktada.

Birkaç gündür söylediğim gibi, "kooptasyondan seçime" diye özetlenecek bir süreci izliyoruz. Bu "demokrasi" için epey "ilkel" bir aşama. Varolan demokrasiler birkaç yüzyıl önce bunun ilk adımlarını atarak "demokrasi" oldular.

Dediğim o deneyimler, o birikim, "kooptatif-otoriter" sistemden çıkışın, "plebisiter faşizm"e evrilmesini durdurmaya yetecek mi? Önemli sorun bu.

Ben, kendi bilgi ve deneyimlerim çerçevesinde yeteceğine inanıyorum. Ama bunu yapmak isteyenler olacaktır ondan da şüphem yok. Ancak, demokrasi mücadeleyle elde edilen bir şeydir, amcamızın, dayımızın yılbaşı armağanı değildir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kesinlik ve şüphe dengesi

Murat Belge 10.08.2010

Nabi Yağcı bu sabah (9 Ağustos) yayımlanan yazısında çok yerinde bir analogi yapıyor ve "askerî vesayet"ten hiç rahatsız olmayıp da "sivil diktatörlük"ten korkanların (bu, "demokrasi" korkusunun kılıfına uydurulmuş ifadesi) zihin yapıları ile kartezyen metodoloji arasında bir ortaklık kuruyor. Bu bir "esprî" tabii...

Descartes "Her şeyden şüphelen" ilkesini getiren filozoflardandır ama "yöntemsel şüphe" kavramını geliştirir. Buna gelmeden önce, şüphe duyulamıyordu. En genel önermeden başlamak gerekir. "Cogito ergo sum" bu gereğin sonucudur. Descartes, sonraki bazı yorumcularının ileri sürdüğü gibi, bu cümlesiyle kendini ya da "birey", gerçekliğin sınıandığı son kerte olarak kabul etmiş değildir. "Ben", düşünebiliyorsam, bu Tanrı evreni böyle yarattığı içindir.

Evet, Nabi Yağcı'nın dediği gibi, bizim "Vesayetçi"ler, tartışılmaz doğru olarak Türk Silahlı Kuvvetleri'nin varlığını temel alıyorlar. Her şeyin en doğrusunu kurum olarak onun bileceğini kabul ediyorlar (kimilerine göre bunun

nedeni TSK'nın Atatürk'ün izinden sapmamış tek kurum olması). Onun toplumla ve her şeyle bu ilişki içinde sonsuz varlığının mutlak gerekliliğini savunuyorlar.

Başka her şeyden de şüphe ediyorlar. Onları de böyle bir kartezyen döngü işte.

Yeni Genelkurmay Başkanı'mız da, Kuvvet Komutanlığı'na geldiği sıralarda konuşurken postmodernizmin Atatürkçü ideolojiyi zayıf düşürmek için oluşturulmuş sapık bir ideoloji olduğuna inandığını gösteren sözler söylemişti. İş buralara vardığına göre, Türkiye içinde kimbilir ne komplolar dönüyor olmalı. Onun için uyanık bir Kemalist (ve subay) her şeyden şüphelenmeli. Sadece Atatürkçü düşüncenin doğruluğundan ve TSK'nın kararlarının isabetinden kesinlikle şüphelenmemeli. Bunu yapmak, "hiyanet-i vataniye" demektir.

Onlar bu "dikotomi"yi, bundan bir tedirginlik duymaksızın yaşıyorlar, yaşayabiliyorlar. Ama, gene Nabi Yağcı'nın hatırlattığı gibi, bununla nasıl bir ideoloji, nasıl bir dünya görüşü çıkıyor, biçimleniyor?

Her ideoloji, kendi varsayılmış "saflığını" korumaya çalışır. Onun için, "ortodoks" gibi kavramlarımız var. Ama her ideoloji, aynı zamanda, çevresiyle sürekli bir alışveriş içinde olmak ve bünyesine bazı yeni öğeler kabul etmek zorundadır. Türkiye'de bugün varolduğu şekilde Atatürkçülük, "has ve saf" bir Atatürkçülük olduğunu savunuyor. Ama son analizde Atatürkçülük kendisi devletçi bir milliyetçilik ideolojisi. Bakıyorsunuz bugünün milliyetçisi, "Enver Paşacı/Talat Paşacı" oluveriyor. Bunların Kemalizm ya da Kemal'in kendisiyle ilgisi ne? Somut politika ve orada yer alan çeşitli bireylerin takındıkları tavırlar çerçevesinde bakıldığı zaman, düşmanlıktan başka bir şey yok. Sakarya Savaşı sürerken Enver niçin Gürcistan'daydı? Türkler savaşı kazanınca niçin kalkıp Tacikistan'a gitti? Daha önce de yazmıştım. Gelip tekrar işlerin başına geçebilmek için Musatafa Kemal'in bu savaşta yenilmesini bekliyordu da ondan.

Ama bugünün Atatürkçü'sü İttihat ve Terakki'yi de bağrına basmaya hazır.

Bir "Batılılaşmacılık" değilse, nedir Kemalizm? Varolan eğri büğrü hukuku da altüst ederek başörtüsünü yasaklıyoruz, filan. Ama aynı zamanda Batı'dan ve özellikle Avrupa'dan nefret etmek zorundayız - ulusal görev olarak.

Bunlar hepsi bir arada "bugünün Atatürkçülüğü" oluyor.

12 Eylül zulmünün (öncekileri şimdilik anmayalım) yaşandığı bir toplumda "demokrasi" için Anayasa değişikliğine "hayır" demek de bu yeni ideolojide normal karşılanıyor.

Hiçbir vakit, ideoloji, en genel anlamıyla "bizim bilgi ve düşüncelerimiz" nesnel gerçekliği olduğu gibi kavramaz. Gene de, bazı ideolojiler, kendi içsel sorunlarıyla, gerçeklikle çelişki içine girebilir, hattâ gerçeklikle kavgaya tutuşabilirler. Gene, ideolojiler hiçbir zaman yüzde yüz iç tutarlılığa sahip olmazlar; ama tutarsızlığın da sınırları vardır. Bireysel düzlemde söylediğimiz "şizoid" olma durumu, yani "bölünme", ideolojilerde de olabilir. Bunun arkası da böylece gelir.

Nitekim geliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununda son durum

Taraf'tan başka yerde görmüyorum ama bizim gazete muhtemel bir ateşkesin kokusunu almış gibi yayın yapıyor. Umarım doğru kokudur. "Demokratik Açılım" dendiğinden beri sorun "demokrasi"den önce her türlü "Provokasyon"a açılım şeklini almıştı (bu da öyle çok şaşkınlık uyandıracak bir durum değil, düşününce). Dolayısıyla iyiden iyiye sarpa sarpa hususunda ciddi kaygı veriyordu.

Şöyle bir durum var: PKK'nın bir tarafını oluşturduğu bu çatışma kendi halinde gitmekteydi. Böyle süreçlerde insanlar bir rutin içinde yaptıklarını yapmaya devam eder, sürecin kendisi fazla yalpalamaz, işler yürür (askerî deyimle, "durum devam ediyor"dur). Ama "Demokratik Açılım" sözü birdenbire bu rutinin değişeceğini, en azından değiştirmek yolunda bir irade oluştuğunu ima etti. Öyle olunca, bütün ilgili taraflar bir silkinir, bütün enerjilerini toplarlar. "Demokratik" kelimesi bir "müzakere" haberine işaret ediyor olabilir. "O halde ben nerede duruyorum; nerede durursam daha fazla avantaja sahip olurum?" vb. Böyle olunca, işlerin kızıışması da normaldir. Bu "kızıışma", gerçekten de, çözüme yaklaşıyor olmanın getirdiği kızıışma olabilir -bir alevin, sönmeden önce, harlanması gibi. Ama bu da öyle kendi başına bırakılacak bir şey değildir. "Çözüm", ancak çözmeye niyetli ve aynı zamanda bununla başa çıkacak yetenekte birileri varsa gerçekleşir. Böyleleri yoksa, harlanan ateşin içine yeni dallar atılır, alev büyür, büsbütün başa çıkılmaz bir durumda buluruz kendimizi.

Bu şimdiki durumda, kilitlenen güçlerin yarattığı toplam resme baktığımda, ikinci ihtimalin pekâlâ güçlü olduğunu görüyorum. Bir "barış" oluşturmak, her zaman, kavgayı başlatmaktan daha zordur. Hele dünyanın bu ikliminde yeşermiş siyasî kültürde. Bırakın PKK'yı, şu "düzen-içi", "legal" partilerin birbirlerine hitap ettikleri dile bakın... Sövmek, aşağılamak, köprü atmak, üste çıkmak ne kadar kolay. Sadece "kolay" değil, ne kadar da "keyif verici" bir uğraş! Resmen bir iptila!

Birkaç kişi aslında belki geçikmiş olan uyarıyı yaptı: konuşarak anlaşma umudu taşıyan son kuşaklar! Bizden sonra gelenlerin böyle bir dili yok!

Bu uyarının bu tarafta bizim tarafta daha iyi kavranması gerekiyor. Ama "bizim" tarafta zaten "konuşma" ve "anlaşma" kavramlarına değer vermeyen bir kesim var. Onların gözünde insanlık ikiye ayrılıyor: emir verenler ve emri yerine getirenler. Bu iki kesim arasında bundan öte bir iletişime zaten gerek yok; zaten bazı budalalar iletişime önem verdiği için bu durumlara düştük.

Ama tabii, gene "bizim" tarafta, bunun ne demek olduğunu anlayan ve bu kaygıyı yaşayanlar var. Üstelik bunlar "müesses nizam" içinde yeri olanlar. Oradan bakabildikleri için de durumun ne kadar vahim olduğunu daha net görüyor ve dolayısıyla daha çok kaygı duyuyorlar.

Ancak, şu yapılanmada, şimdiye kadarki süreçte hiç hatırlamadığım kadar bir manevra alanını Kürt tarafı kazanmış durumda. Yani bu işi olumluya ya da olumsuzla götürme konusunda asıl inisiyatif orada gibi görünüyor.

Şu anda orada verilecek ve uygulamaya konacak kararlar, sürecin öyle ya da böyle yürümesinde ve bilmem kaç yıl daha koruyacağı şekli almasında birinci derecede etkili olacak.

Konu, birtakım komşu konularla da iç içe geçmiş, gözlemciyi pek de mutlu etmeyen bir karmaşaya dönüşmüş durumda. Örneğin "Referandum" da işin içinde şimdi, "Referandum", BDP'nin tavrı, bunun referandumun yapıldığı gün olacılara etkisi vb. Bütün bu konularda şimdiye kadar takınılmış tavırlara baktığımda doğrusu pek fazla iyimser olamıyorum. BDP'nin zihnini AKP kaplıyor, kendisinin onunla rekabeti kaplıyor. İnanması zor bir siyasî miyopluk (astigmat da dahil) içinde görünüyorlar. AKP ise esnek olunacak yerde kaskatı olmayı tercih ediyor.

Ama sorun -bu kadarı yeterince önemli olduğu halde- yalnız BDP ile AKP arasında bir sorun değil tabii.

Yarın bu konuya devam edelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Devletle çözelim” formülü

Murat Belge 14.08.2010

Bundan bir süre önce, Kürt sorununda varılan son evreye PKK’nın ne gibi kavramlarla baktığına ilişkin bazı yorumlar okumuştum. Aklıma da yatmıştı. Bugün biraz bu konular üstünde durmak istiyorum.

Kürt sorununun Kürt cephesinde mücadelenin içinde etkin bir biçimde yer alan üç “parça” var. Bunlardan biri PKK’nın kendisi, yani silahlı ve “dağda” diye referans yaptığımız kesim. İkincisi bugünkü adıyla BDP, yani sivil siyasetin içindeki kesim. Üçüncüsüyse bir “kesim” değil, tek başına Abdullah Öcalan. Sivil siyasetin içindeki BDP “Ben onlarla özdeş değilim” diyor, ama varolan siyasî yapıda bir örgüt olarak ayakta durmak için zaten bunu söylemek zorunda. Kendini ötekilerden ayrı bir yerde tanımlamak anlamında bundan öte bir çabası yok. Tersine, İmralı’dan gelen mesaja göre davrandığını kanıtlayacak hareketlerde bulundu.

Abdullah Öcalan, öyle sanıyorum ki, PKK hareketini başlattığı günden beri Türkiye Cumhuriyeti devletinin temsilcileriyle, Kürt halkının temsilcisi ve sözcüsü sıfatıyla bir masaya oturduğunu düşünmüştür. Bu sahne, sanırım, “hareketin başarısı” sahnesidir. Türkiye’nin eline bir “tutsak” olarak geçmesi, bir “suçlu” olarak yargılanması ve şu anda bir “mahkûm” olarak bir hapisanede tutuluyor olması bu tarihî hedefi elbette bozdu, zedeledi, ama büsbütün ortadan kaldırmadı. Çünkü Öcalan’ın bu şekilde yakalanması örgütün silinmesine yol açmadı. Ayrıca, örgüt de Öcalan’ın bundan böyle hareketin önderi olamayacağına dair bir açıklamada bulunmadı; tersine, “önderlik” sözünü kullanmaya devam etti.

Buradaki nihai belirleyici de, görebildiğim kadarıyla, Kürtlerin Öcalan’ın bu rolünü benimsemeleri, onu böyle görmek istemeleri.

Öyle anlaşılıyor ki Öcalan bundan bir süre önce Cumhuriyet devletinin bu işi nihayet bir çözüme ulaştırmak istediğine dair sinyal aldı. İmralı Adası’nda bu işlerin nasıl yürüdüğünü bilmemize imkân yok. Böyle bir “sinyal” sahiden verildi mi, yoksa Öcalan genel durumu böyle yorumlamasına yol açan bir psikoloji mi içindedir, bunları tahmin etmemize de imkân yok.

Türkiye’de “devlet-hükümet” ayrımının en keskin biçimde yaşandığı dönemdeyiz ve bunun bir gizlisi saklısı kalmadı. “Devlet bana selâm verdi” diye bir izlenim ediniyorsan hükümet selâmı sabahı kesmiştir ya da tersi geçerlidir. Gerçi elbette devlet içinde bu işi demokratik ve barışçı bir çözüm dışında sona erdirmenin mümkün olmadığını görenler var, ama bugünün koşullarında onlar duruma egemen değil.

Her neyse, sanırım Abdullah Öcalan “ateşkes”, “barış”, “uzlaşma”, konu ne olursa, bunları “devlet” dediğimiz o esrarengiz özneye konuşmanın mümkün olduğuna, bunun zamanının geldiğine inandı. Bunu otomatikman izleyecek ikinci düşünce, “O halde hükümeti dışlayalım” olmalı.

Ondan geldiğini sandığım bu düşünce dağ cephesinde de, ova cephesinde de olumlu karşılandı. Silaha kaderini bağlamış kadrolar, kısa bir süre sonra, "barış" kelimesinden içgüdüsel bir korku duymaya başladılar. "Barış olursa ben ne olurum?" Sivil siyaset yapmak üzere alana çıkmış BDP de AKP'ye bakınca, "Bu adamlar bizim altımızı oymaya çalışıyor" diyorlar. Haksız da değiller. AKP tam bunu yapmaya çalışıyor.

Yani sözün kısası, "demokratik Açılım" denir denmez, bu sanki bir savaş borusuymuş gibi, herkes kendi, "barışçı – olmayan" programını yürürlüğe koydu. Oysa varını yoğunu bu kirli savaşın devamına adanmış kadrolar, iki tarafta da, zaten vardı.

Kendi hesabıma, "Devlet" dediğimiz o esrarengiz öznenin savaşı bitirmek konusunda bir planı olduğu kanısında değilim. Bunca yıldan sonra söyleyecek fazla sözü kalmadı, o kadar. Onun için, en başından, "Devlet işi çözmeye kararlı. Onunla anlaşalım" teşhisinin yanlış bir teşhis olduğunu düşünüyorum. Yanlış teşhisle başlayınca da doğru hedefe varmak mümkün olmaz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barışın yolu yordamı

Murat Belge 15.08.2010

Demokratik Açılım"... Bu iki kelimenin özetlediği niyet, toplumda yaşayan herkesin zihninde bir biçimde var olan amorf bir özlem olmaktan çıkarak, bir "politika" haline nasıl geldi? Tamam, bir yığın eksiği gediği vardı, ama hükümetin adlandırdığı ve böylece telaffuz ettiği bir şey, bir "politika" olur.

O iki kelimenin telaffuz edilmesine giden süreç Hasan Cemal'in bir PKK yetkilisiyle yaptığı mülâkatla başladı, diyebiliriz. Bu PKK yetkilisi, o mülâkatta bir "barış" ihtimali, imkânı olduğunu belirtmişti. Belli ki, PKK içinde de, bunca yıldan sonra silahları bir kenara koyarak sorunları görüşme, konuşma yoluyla çözmenin mümkün ve doğru olduğunu düşünme eğilimi biçimlenmişti.

O eğilimin hangi somut olaylar ve gelişmeler sonucunda oluştuğuna dair hiçbir bilgim yok tabii. Taraflar arasında bazı temaslar da olmuş olabilir.

Dediğim o tarihte, böyle bir gelişmeye kapı aralayan PKK, daha sonra ne yaptı?

Vaat eder gibi görüldüğü şeyin tam tersini yaptı. Ne zamandır, hemen hemen her gün bir baskın, saldırı, mayın vb. haberi alıyoruz.

Peki, ne demekti bu, niçin böyle olmuştu?

Bence bu "PKK zaten böyledir. Eşkıyanın sözüne güvenilmez" vb. beylik açıklamalarla geçirilecek bir şey değil. Böyle demekle, bu davranışların ardında derin bir felsefe olduğunu falan anlatmak istiyor değilim. Öyle bir şey yok, ama silahlı mücadeleye koşullanmış bir örgütün refleksleri var. Bu da önemli, bu işi bitirmek istiyorsak, çünkü böyle örgütlerde bu tip "refleksler", "derin felsefeler"den çok daha etkilidir. Önemli bir dönüm noktası, "dönüş" yapan gruba düzenlenen "karşılama töreni"ne "Türk milliyetçiliği"nin tepkisi oldu. Bunu bildik eliplerin provoke ettiğinden, büyüttüğünden şüphem yok. Buna rağmen ben de tedirgin oldum o tepkiden. Bir Kürt olup da buna bakınca, "Bu adamlarla barış marış olmaz" diye düşünmek şaşılacak bir şey değil.

Ama daha belirleyici olduğunu sandığım etken, AKP'nin genel tavrıydı. KCK tutuklamaları gibi, sonuçta kimin düğmeye basmasıyla yürürlüğe girdiğini bilmediğim olayları değil de, orada ve başka somut olaylarda kendini gösteren bir zihniyetten, bir yaklaşımdan söz ediyorum. Türkiye'de "otorite" konumuna gelip yerleşenler, yani o yerin daimi sahibi devlet ve TSK ile geçici konuğu hükümetler, yani siyasi partiler, PKK'yı bir "arıza", rastlantılar sonucunda ortaya çıkmış bir "fazlalık" gibi görmekten kendilerini alamıyorlar. Böyle mücadelelerin yarattığı diplomatik kalıplar böyle bir tavır alışı normalleştirebilir; ayrıca, başından beri PKK'nın mücadele yöntemlerinde eleştirilecek, mahkûm edilecek çok şey var. Ama PKK bir "arıza" değil; şu kadar yıldır şu şu şu şekillerde yaşanan bir Kürt sorununun ortaya çıkardığı, o anlamda "organik" bir oluşum (böyle olmasa bu kadar yıldır nasıl duruyor?): "Olması gereken tek oluşum bu mu" diye sorabilirsiniz. Bence de, öyle değil; nitekim başkaları da var. Ama en etkili bu. Bunun da bir nedenselliği olmalı. Varsa, o nedenselliği de anlamalı.

Dolayısıyla, "demokratik açılım yapıyoruz. Artık PKK'nın, BDP'nin -yani Kürt halkının önemli bir kesiminin kendini özdeşlediği ya da kendi temsilcisi olarak benimsediği her varlık- hükmü kalmadı. Sorun çözerken onları da tasfiye ediyoruz" diye özetlenecek bir davranış gösterdiğimizde, dediğim o "refleksler"i de harekete geçirirsiniz. "Organizasyon" kelimesinin "organizma"dan türetilmiş olması bir rastlantı değil. Canlı organizmaların nasıl hayatta kalma refleksleri varsa, örgütlerin de öyle. "Demokratik Açılım" lafının "Demokratik" kısmı, biraz da, Kürt halkını temsil etme iddiasıyla ortaya çıkmış örgütlere bakışımızı ilgilendiriyor. "Kürtler'e üç beş 'demokratik hak' tanıyalım, örgüt de kendiliğinden uçup gitsin" anlayışla barışa varılamıyor.

Tam da bugünlerde Tutu'nun Erdoğan'a "Mandela olma" önerisinin haberi çıktı. Ahmet Altan da bunun üstüne "iki Mandela lâzım" yazısını yazdı. İki Mandela biraz aşırı talep, bence. Ama Güney Afrika'da De Klerk ve Mandela vardı. Bunlar, sözkonusu iki kesimin "birlikte yaşama zorunluluğu"na inanmış temsilcileriydi. Bunun "zorunlu" olduğuna inanarak, bunu mümkün kılacak düzenin temellerini attılar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hasankeyf

Murat Belge 17.08.2010

Hasankeyf'te son durumda ne oluyor, bilmiyorum. Dünyada pek bir eşi olmayan bu yeri ne yapacağız? Bırakacak mıyız, suların altında, "sualtı turizmi"ne mi terk edeceğiz? Öyle olmayacaksa, onu örterek barajın yapılmasından beklediklerimiz ne olacak?

Türkiye'de bizler, bugünlerde, en çok Hasankeyf dolayısıyla bu soruyu soracağız, en azından bir süre daha. Ama ne burada, ne de dünyada, sorunun çevresinde dönendiği tek nesne Hasankeyf değil. Bu çağımızın genel bir sorunu ve Hasankeyf yüzlercesi arasında bir tane örnek.

"Çağın sorunu" çünkü Sanayi Devrimi'nden bu yana teknolojinin gücünü dünyanın gidişini etkileyebilecek derecelerde büyüttük. Buna ek olarak da yeryüzünü ve nimetlerini paylaşmak üzere yaşayan insan nüfusunu daha önceleri pek hayal edilemeyecek yerlere getirdik. Bunun devamı da gelecek tabii. şimdi hava kirliliği, motorlu trafiğin bu kirlilikteki payı gibi konulardan söz ediyoruz da, Çin'de insan başına otomobil oranı ABD'deki gibi olunca ne yapacağız? Buna benzer sorular, sorular...

Bundan iki yüzyıl önce ne Hasankeyf'i su altında bırakacak çapta bir baraj yapmayı planlayabilirdik, ne de öyle bir barajın varlığına ihtiyaç duyardık. Ama şimdi bunların hepsi "vaka-i adide."

Böyle durumlarda verilecek kararı biçimlendirmekte en fazla imkân siyasetçilerin elinde kalıyor. Özellikle de sanat-kültür-estetik v.b konularda fazla bir duyarlılık göstermeyen toplumlarda o kesimin etkileme alanı

büsbütün artıyor. Türkiye de bu dediğim tipte ülkelerden biri hâlâ, ne yazık ki!

Siyasetçi hayata birtakım istatistiklerden bakan biridir, genellikle. Onun için önemli olan, nicelikleridir. "Kaç kişi oy verecek?" En büyük kalabalığı en kısa yoldan hoşnut etmenin yolu nedir?

Barajın kazandıracağı sulama imkânları, yaratacağı tarımsal potansiyel, iş alanı, ayrıca elektrik v.b... Elbette ki siyaset adamı önce bunları düşünecek. Ama yalnız siyaset adamı değil, iktisatçı da, işadamı da, daha bir sürü kişi de bunları düşünecek. Ve tabii, açılacak o imkânları bizzat ve bilfiil kullanacak ve bunlardan çok somut bir biçimde yararlanacak insanlar bunları düşünecek.

Bunun da hafife alınır bir hali yok. Zaten onun için iş ciddi. "Ne olacak canım" diye geçiştirecek bir durum, sorunun iki tarafında da, görünmüyor. Hasankeyf'ten ve onun yığınla benzerinden vazgeçivermek de hiç kolay değil.

Geçenlerde Yenikapı'daki arkeolojik kazı alanına yeniden gittim. Burası bana "mucize" gibi görünüyor, çünkü kendi memleketinin tarihinde arkeolojik eser çıktı diye ekonomik yatırıma sekte vurulmasının örneğini görmemiştim. İlk gidişimde yanılmıyorsa, sekiz tekne bulunmuştu liman kazısında; bu gidişimde sayı otuz sekize çıkmıştı. Tabaka tabaka kazılıyor, insan ve hayvan kemiği de çıkıyor, testi ve başka eşya parçaları muazzam miktarda. İstanbul'un tarihi bizim sandığımızdan birkaç bin yıl gerilere gitti.

Ama o metro işi tamamlandığında buralardan geçen yolcuların kaç düşünecek, İstanbul tarihinin hangi İ.Ö binyılda başladığını? Onu mu düşünecekler, yoksa varmak istedikleri durağa kaç dakika kaldığını mı?

Binyılları düşünmeseler de, insanlar, kendilerini zorlamadan, rahatsız etmeden korunan, restore edilen tarihten mutlu oluyorlar. Belirli koşullarda onunla karşılaşınca. Şu anda Hasankeyf'i bilmeyen ya da akıbetiyle ilgilenmeyen sıradan yurttaş bir gün yolu oralara düşecek olursa "Ne güzelmış" diyor, kendince tadını çıkarıyor, bu olağandışı yerle bire bir temasa geçiyor. Bu da hayatın bir parçası.

Onun için de, Yalnız Türkiye'de değil, bütün dünyada bu uçları uzlaştırmamanın yolları üstüne kafa yormalı, çözümler üretmeliyiz. Elbette insanları rahat yaşatmak çok önemli ve bunu hepimiz istiyoruz. Ama Hasankeyf'leri ve daha nicelerini gözden çıkarmadan, feda etmeden bunu yapmanın yollarını bulmalıyız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öğretmenlik hikâyesi

Murat Belge 20.08.2010

Daha önce de yazdığım bir konu bu, pek çok konu gibi. Bir işin doğru olmadığını, doğru yapılmadığını yazıyorsunuz, hiçbir şey olmuyor, hiçbir şey değişmiyor, gene yazıyorsunuz, gene değişmiyor. Böyle uzayıp gidiyor. İnsanın aklına "ömür törpüsü", "sabır taşı" gibi deyimleri getire getire.

Bilgi Üniversitesi son zamanların modeline uygun, İngilizce eğitim yapan bir üniversite. Ben de burada Karşılaştırılmalı Edebiyat Bölümü'ndeyim, bölümün başındayım. Öğrencilerimizi, giriş sınav'ının dil puanına göre alıyoruz, çünkü yeterli İngilizce bilmeyenlere dil öğretmek gibi yaptığımız işe aykırı bir yük yüklenmek istemiyoruz. Türkiye koşullarında öğrencinin ikinci bir yabancı dil bilmesi çok ender rastlanan bir durum olduğu için, biz de İngiliz- Amerikan edebiyatını temel alarak Batı edebiyatı öğretiyoruz.

Niye anlatıyorum bunları? Bizim bölümün mezunları İngilizce öğretmeni olamıyor da ondan. İngiliz edebiyatı, filolojisi vb, adı her neyse, bu yabancı edebiyatların öğretildiği bölümlerden mezun olanlar lisede o dilin

öğretmeni olabilirler. Otomatikman olmaz bu: eskiden, örneğin bizim Edebiyat Fakültesi'nde, Pedagoji bölümünün verdiği bir "Eğitim Sertifikası" vardı. Bu derse girer, sınavını geçince de öğretmen olma hakkını kazanırdın. O sınavı geçemediği için o hakkı kazanamamış kimselere pek rastlamazdı. Şimdi bunu biraz değiştirdiler, "Formasyon" deniyor, gene bir öğretmenlik kursu görüyorsun, o şekilde "öğretmenlik" hakkını elde ediyorsun. Gel gör ki, bizim mezunlarımıza bu "formasyon" dersine girme hakkı tanınmıyor.

Yazıldı çizildi. Epey bir yıl önce ben gene böyle yazı yazıp duyurdum. O zamanki bakan görüp ilgilendi (başta engel YÖK'ten geliyor sanmıştım ama hayır, Milli Eğitim Bakanlığı imiş engelleyen). Düzeltmesi için talimat vereceğini de söyledi. Düzelen, değişen bir şey olmadı- pardon, bakan değişti.

Nedendir bu? Bilmiyorum. Bakanlıkla yazışmalarımızda, bir tarihte bize gelen bir mektupta İngilizce öğretmenine ihtiyaç olmadığı bile söylenmişti. Bunun doğru olmadığını biliyorum. Ama resmî kâğıtta böyle yazılıydı.

Yıllardır gidiyor böyle. Diyelim ki bürokrasi böyledir, her şeyi fazlasıyla kalıplı düşünür. "Karşılaştırmalı Edebiyat" bölümü denince burada bir "dil"in adı geçmiş olmuyor. Zaten, bildiğim, izleyebildiğim kadar, bir "Karşılaştırmalı Edebiyat" bölümü de Eskişehir'de var. Onlar Almanca temelinden gidiyorlar. Onların da öğretmen olma, daha doğrusu öğretmenlik için "formasyon" dersi alma hakları yok.

Evet, "Karşılaştırmalı Edebiyat" sözü akla otomatikman bir dil getirmiyor. Öyle kabul edelim. Ama, "vaziyet böyledir" diye bir açıklama yapılıncaya kadar durum da aydınlığa kavuşur diye düşünüyor insan değil mi? Hani gerekiyorsa, "doğru söylüyorlar mı?" diye bir araştırma dahi yapılabilir. Sınır, bakar, mezunlarımız İngilizce biliyor mu diye. Durum anlaşılır. Hayır, anlaşılmıyor. Bunların hiçbirisi olmuyor, neyin nesi olduğunu bilmediğin bir "kanun maddesi"nin numarası yazılıyor (içeriği, sözü falan da verilmiyor, sadece bir numara) buna göre isteğiniz kabul edilmiştir' deniyor. Hepsi bu. Dediğim gibi, bunların birinde İngilizce öğretmeni açığı olmadığı da bildirilmişti.

Bu cevabın da insanın merakını giderecek bir yanı olmadığı için, başka çare yok, "spekülasyon" yapıyorsunuz. "Bakanlık bizden hoşlanmıyor, bölümü sevimsizleştirmek için yetki kullanıp olur olmaz taş koyuyor." Kaçınılmaz olarak bir açıklama tarzı bu. Veya belki de Bakanlık bünyesi içinde yabancı dil öğretmenleri lobisi ağırlık koyup yeni rakipler çıkmasının önünü kesmeye çalışıyor. Veya Eğitim Yüksek Okulları mezunlarından gelen benzer bir engelleme var. Filolojilere v.b. eskiden tanınmış hakları geri alamıyorlar, ama yeni "rakipleri" eliyorlar.

Her neyse, olan işin akla mantığa sığar bir yanı yok.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öğretmenliğin yılan hikâyesi

Murat Belge 21.08.2010

Dün başladığım konuya, Karşılaştırmalı Edebiyat bölümünden mezun olmuş birinin İngilizce (ya da herhangi bir yabancı dil) öğretmeni olmasını engelleyen mevzuat garabeti konusuna devam edeyim. Bu 'garabet' mi garabet bir mevzuat çünkü İngilizce eğitim yapan bir kurumdan gelen, sözgelişi bir matematik veya fizik, kimya mezununun İngilizce öğretmeni olabildiğini öğreniyorum.

Bilgi'de bizim bölümden sonra, Koç Üniversitesi'nde bir "Karşılaştırmalı Edebiyat" bölümü daha açıldı. İyi, şöyle böyle yüz yılı aşan bir süre sonra Türkiye'de de "Karşılaştırmalı Edebiyat" kavramına bir ilgi uyandı demek ki. Yüz yıllık gecikme bizim için o kadar önemli sayılmaz. "Milli Edebiyat"tan çıkış yüz yıllla kalsa gene iyi.

Şimdi, Koç Üniversitesi'ndeki bu bölümü başlatanlar bu öğretmenlik sorununu da haber alıp ona göre tedbir düşünmüş olabilirler. Çünkü bu bölümün adı, daha baştan, "İngilizce Dili ve Karşılaştırmalı Edebiyat" olarak kondu.

Bu adla, bu koşullarda, bildiğim kadarıyla, buranın mezunları öğretmen olabilir, olamaz, böyle sorunlar da çıkmadı.

Biz de bölümde düşündük, Bakanlık inadı karşısında çaresizlik içinde, "Biz de böyle davranalım" dedik. Yani "adımızı bu şekilde değiştirelim" diye karar verdik. Ama burası Türkiye... Bir bölüm kalkıp da "Benim adım... olsun" diyebilir mi, ya da bir üniversite bölümünün adını değiştirebilir mi, "büyüğü" ne sormadan? Değiştiremez. "Büyüğü" kim? Tabii YÖK.

Yazdık YÖK'e. Bir zaman sonra cevap geldi. "Kabul edilmemiştir" diye! İyi mi?

Niçin kabul edilmez? Bir neden düşünebiliyor musunuz? Ben düşünemiyorum. Niçin Koç Üniversite'sinde olan (yani kabul edilmiş olan) bir ad Bilgi Üniversitesi'nde olmaz? Ad değiştirmek yasak mıdır? Hiç ad değiştiren bölüm görülmemiş midir Türkiye'nin üniversite tarihinde?

Böylece Milli Eğitim Bakanlığı'nın yanında YÖK de safını aldı.

Bundan önce YÖK'e MA ve doktora başlatmak için başvurmuştuk. MA vermemizi lütfen kabul ettiler. Doktorayı kabul etmediler. "Hele MA verin de görelim" mealinde bir cevap verdiler. Bizim bölümde üç profesör var. Doktora hakkı olan kaç bölümde böyle bir kadro vardır, bilemiyorum. Ama işte bunlar, eğitim ve öğretimimizi düzenleyen kurumlar.

Geçenlerde eski mezunlarımızdan biri geldi. Nasılsa sızmış, sertifikasını almış, birkaç yıl İngilizce öğretmenliği yapmış. Olur böyle vakalar, bürokrasi yakalar. Şimdi durdurmuşlar. Çalıştığı okul kendisinden memnun. Orada sorun yok. Ama sorun var. Sorun, bu arkadaşın Karşılaştırmalı Edebiyat mezunu olması. Ora mezunu olduğuna göre formasyon dersine giremez, formasyon dersine girmezse öğretmen olamaz. Ama olmuş, yapmış. Yoo, hayır, o sayılmaz. Jandarma üsteğmeni olsa falan ilçede rica ederiz, İngilizce öğretmenliği yapar, ama Karşılaştırmalı Edebiyat okumuşsa yapamaz.

Bu ara bir okur mektubu aldım. Bakanlık, bu formasyon dersine girmek için bir not ortalaması koymuş. Bu, herhalde, öğretmen düzeyini yükseltmek için alınmış bir tedbir ve bu anlamda olumlu. Ama mektubu gönderen okurumun da belirttiği gibi bu karardan önce mezun olanların elinde yapabilecek bir şey bırakmadığı için onlara haksızlık oluyor. "Makable şamil" bütün uygulamalarda bu sorun ortaya çıkar.

Şöyle diyor bu okur: "Malûmunuzdur ki hâlâ yurdumuzun birçok yerinde ve özellikle doğu-güneydoğu bölgelerinde bırakın formasyonu olmayan fen-edebiyat mezununu; eğitim ve öğretimle alakası olmayan mühendislik, iibf vb. birçok fakülte mezunu vekil öğretmenlik (ücretli) statüsünde okullarımızda ders veriyor..."

Evet, biliriz, böyledir.

Ama Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve YÖK'ün tavırları, tutumları da böyledir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir 'müzik gecesi'

Bugünlerde gene bir gezideyim, Ermenistan'da, Erivan'da. Bizim Helsinki Derneği'nin Ermenistan koluyla Ortadoğu'nun son gelişmelerini konuşmak üzere geldik, Halil Berktaş'la birlikte.

Dün akşam toplantı bitince Halil'le baş başa kaldık. Otelden de salık verdikleri, biraz ilerimizdeki bir lokantaya gittik. Bu lokantanın adı, Türkçe söylersek, "Bizim Köy" olur, Mahmut Makal'ın ünlü kitabı gibi.

Girer girmez insan bu ada uygun yerde olduğunu görüyor. Her yerde halılar, kilimler ve her türlü "folklorik" nesne duruyor. Küçük bir yer, ucunda boydan boya birleştirilmiş masalarla kalabalık bir grup oturuyor. Bizi bu ana mekâna açılan daha küçük bir odaya oturtular.

İsabet oldu da öyle oturtular. Geldiğimizde vakit biraz geç olmuştu. Derken bir müzik başladı. Oturduğumuz yerden pek bir şey göremiyoruz ama ses her yere yayılıyor. Bir tenor, epey yüksek perdeden, gene "folklorik" bir şarkı söylüyor. Yanında zurnayı çok andıran bir âletle bir de dümbelek var.

İki üç şarkı söyleyip ara verdi. Ama o değindiğim kalabalık masa ara vermedi. Herhalde bu faslın başlamasını bekliyorlardı. Tenora eşlik ederek başlamışlardı; tenor susunca onlar devam etti. Derken, bir iki şarkı sonra, söyledikleri şey bir şarkı olmaktan çıkıp bir marş haline geldi. Bunun sonrası da böyle geldi. Tenor kendi programı çerçevesinde söylüyor, onlar da refakat ediyor. Tenor susuyor, onlar gene söylüyor.

Masa kadınlı erkekli, ama kadın sesi işitmiyoruz. Söyleyenler hep erkek. Hiç susmadıklarına göre, belli, sohbeti filan bırakmışlar.

Biz Halil'le, "Yahu, bunlar Taşnak marşları olsa gerek" dedik. Sonuç olarak, bizim de kendi kültürümüzden alışık olduğumuz "maço" jestlerle, herkes çıkarabildiği en yüksek sesi çıkararak, söylüyor, sürüp gidiyor, ama sürdükçe müzikten başka bir şey, bir çeşit âyin oluyor. Böyledir, söylenen şeyin bir kutsallığı varsa, siz onu güzelleştirmeye çalışmazsınız; ona ne kadar bağlı olduğunuzu belli etmeye çalışırsınız. Onun için sanat, "kutsal"ın bittiği yerde başlar.

Milliyetçilik, bir düzeyde, hep aynıdır, aynı kalıplarla işler vb. Ama bir de "küçük millet milliyetçiliği" var. Burada genellikle endişe dozu yüksektir ve bu da abartılı bir dışavuruma yol açar.

Neyse, bu iş böyle sürüp giderken başka bir şey dikkatimizi çekmeye başladı: bu ezgilerin çoğunu biz tanıyoruz, Türkiye'de söylenen şarkılar olarak tanıyoruz. Örneğin Türkiye'de "Sağdan sola, Soldan sağa/ Salla bayrağı düşman üstüne" diye, özellikle de milliyetçilerin pek sevdiği, yarı marş yarı şarkı bir şey vardır. Örneğin onu söylüyorlar, şevkle coşarak.

Genel çizgileriyle biliriz, bu yörede birçok ezginin ortak olduğunu. Bu da hemen "sahiplik" sorununu gündeme getirir. "Sizin mi? Bizim mi? Kimin?" Arada zaten başka sorunlar varsa bu da hemen yeni bir kavga konusu haline gelir. Örneğin "Sarı Gelin" böyle değil mi?

Arada, ünlü "mehter" marşlarından biri bile çıktı. Ama bize "mehter" diye dinletilen o parçalar zaten mehter kendisi tarihe karıştıktan sonra yazılmış, "Mızıka-i Hümayun"a davet edilen, çoğu İtalyan şefler tarafından.

Böyle değil de, "geleneksel" dediğimiz şarkıların bile, kime "ait" olduğu, çok zaman bir muammadır. Çünkü bu çeşit "sözlü" sanatta, her icracı kendinden bir şey katar.

Anlattığım bu "Bizim Köy" lokantası Sayat Nova Caddesi üstünde, Sayat Nova "aşug" denilen, Ermeni kökenli bir "ozan". 18. yüzyılda yaşamış. Şiirlerinin çoğunu Azerice yazmış (ya da söylemiş): sonra Ermenice olanlar, en sonda da Gürcüce olanlar geliyor. Mezarı da Tiflis'teki Ermeni kilisesinde.

Bu da aynı kültürel içiçeliğin bir başka yorumu, diyelim.

Kimseye bayrak sallamayan çeşidi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diaspora ve 'Tapınak Bekçileri'

Murat Belge 24.08.2010

Erivan'da geçirdiğimiz 'müzikli' geceyi yazmıştım, sıcağı sıcağına, ertesi sabah. Daha sonra buradaki dostlarla da biraz konuştuk. Onlar, bu 'müziği' kesintisizleştirmekte baş rolü oynayan o 'uzun masa' müşterilerinin muhtemelen 'anavatani ziyaret eden' diaspora üyeleri olduğunu söylediler. Evet, akla yakın... Buranın yerlileri biraraya gelip öyle kocaman bir masayı dolduracak şekilde lokantaya gitmez herhalde. Ama zaten grup haliyle gelmiş birileri, böylece otelden çıkıp lokantaya gider.

Bizim otelde de var böyle gruplar. Örneğin, yirmi kadar, kadınlı erkekli, İtalyanca konuşan bu grup. Ama belli ki bunlar İtalya'daki Ermeni diasporasından. Lokantadaki grup Suriye, İran veya Lübnan'dan gelmiş de olabilir. Çünkü bu Ortadoğulu Ermeniler daha militan milliyetçi oluyor. O Daşnak havalı marşlar falan onların 'repertuar'ına daha yatkın.

Ermeni halkı böyle parçalanmış bir halk. Aslında çok eski zamanlardan beri böyle. Osmanlı'nın parlak zamanlarında, Lvov'da kendini bayağı belli eden, etkili bir Ermeni nüfusu yaşıyor. Çoğu tüccar. Osmanlı Budin'inde Ermeni tüccar görmek herhalde çok alışıldık bir manzaraydı. Hindistan'da bir Ermeni edebiyatı bile oluşmuştu. Ama yirminci yüzyılın başında olanlardan sonra, Ermenilerin Marsilya ve Los Angeles'e gitmesi de olağanlaştı. Sanırım bugün Ermenistan dışında yaşayan Ermeni nüfus, içinde yaşayanlarından daha fazla.

Ve çok daha zengin. Çünkü gidenler, elbette epey sıkıntı çekmişler gittikleri yerde, ama zaman geçtikçe, Ermeni milletine özgü o olağanüstü beceriklilik ve uyarlanma yeteneğiyle, kendilerine iş kurmuş, başarı kazanmışlar. 'Anavatan'da kalanlar ise Sovyetler Birliği'nin paradokslarla dolu süreci içinde, çok farklı bir hayat yaşamışlar.

Şimdi, bu yeni koşullarla, diasporanın üyeleri anavatani görmeye geliyor. Epey bir zaman geçti, bazıları bu yolculuğu birkaç kere, bazıları daha sık yapmış olabilir. Yeni gelenler de olabilir. Ama belli ki 'uyumsuzluk' kelimesiyle anlatabilecek şeyler de var bu ilişkinin içinde.

"Diaspora" hakkında Türkiye'de birçok kötü şey yazıldı, söylendi. Bunlar popüler düzeyde anlaşıldığında, "Diaspora olmasa Ermenilerle aramızda sorun kalmayacak" şeklinde de sonuçlar çıkarılabiliyor. Oysa elbette ki bu doğru değil. Kıyımdan doğrudan nasibini alanlar Diaspora'dan; aldıkları için için oradalar. Elbette daha öfkeli olacaklar. Ama burada yaşayan Ermenilerin böyle bir sorunu olmadığı düşünülemez. Ayrıca, Diaspora'yı meydana getiren bireyler de hepimiz gibi insanlar, öyle ifrit, zebani, gulyabani filan değil.

Anavatana maddî yardımda bulunuyorlar. Onsuz buranın yaşaması zor. Böyle turistik ziyaretle de desteklemiş oluyorlar. Ama onlar, normal olarak, Amerika'da, Fransa'da, Almanya'da yaşayanlar insanlar... Onlara, burada olmayan bir statü kazandırıyor bu. Severe geliyor, kimlik tazeliyor, burada tanıdıklarından manevi besin alıyorlar. Ama kaçınılmaz bir şekilde, birçoklarının gözünde buralılar, "Tapınak bekçileri" gibi bir konumda. Burada yaşayacak, anları diri tutacak, aynı zamanda Ermeni olmanın acı hikâyesini onlar temsil edecekler. Ötekiler ise gelecek, lokantada Daşnak marşları söyleyecek, enerji olacak, sonra yaşadıkları memlekete dönüp oranın hayatını yaşamaya devam edecekler. İtalya'da, Almanya'da muhtemelen fazla marş söylemeyecekler- onları hala biliyor ve söylüyor olmak, buradakilere yapılmış bir jest aslında.

“Biz hala Ermeni’yiz, bunu unutmadık” demenin bir biçimi. Ama aynı zamanda “Sakın siz de unutmayın. Ata mirasına iyi bakın. Bozulmasına izin vermeyin” demenin de bir biçimi.

Ermeniler yeniliğe açıktır, dışa açıktır. Çevreye uyar, herkesle iyi geçinir... Ama 1915 bir kaza gibi. Yalnız onların yapmayı bildiği bir şey. İçine girip herkesten farklı olmayı bildikleri şey.

Herkesin artık içinden çıkması gereken kozaları var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Referandum öncesinde

Murat Belge 27.08.2010

Referandum tarihi yaklaşırken, sinir gerginliğinin dozu da artıyor gibi görünüyor bana. Konuşulan dilin kelimelerinin habire duygu yüklenmesine, suçlamaların havalarda uçuşmasına, konuşma tonunun küfürleşmeye yaklaşmasına bakarak bu sonuca varıyorum. Hiçbir zaman hoşlandığım bir atmosfer değildir bu. Öfkenin akla ve mantığa egemen olduğu ortamları her zaman çok tehlikeli bulurum.

Ayrıca bu tür “tırmanma”lar, kendilerini harekete geçiren nedenler ortadan kalktıktan sonra da tam olarak ilk başladıkları çizgiye çekilmezler. Bu kadar karşılıklı sövgüden sonra, insanların bir konuyu böyle bir evre yaşanmamış gibi konuşup tartışmaları, haydi “imkânsız” demeyelim ama, çok zordur, zorlaşır. Bu da hiç iyi bir şey değildir.

Konu “referandum” olmaktan çıktı, zaten. Merkezinde Kemalizm’in yer aldığı cephe hükümete duyduğu nefreti her durumda getirip en ön safa koyduğu için, koymaktan kendini alamadığı için, burada da o grup için “anayasa”, “madde”, şu bu değil, AKP’nin ana sorun ve bütün sorun olduğu anlaşıyor.

Bu bana göre “yanlış”, “anlaşılmaz” vb. bir tutum. Öyle de, böyle bir tutum var, çeşitli köklü dayanaklar üstünde oturuyor, sahibi. Böyle olduğunu kabul edince de, fazla söyleyecek bir şey kalmıyor. En azından, “referandum da nasıl oy kullanmalı” gibi bir soru, böyle bir tutumun yanında anlamını kaybediyor, çünkü AKP’nin içinde bulunduğu her durumda nasıl davranılacağı belli. Bu durumda AKP’nin “öyle” (yani o kesimin tanımladığı gibi) olup olmadığını tartışmak daha mantıklı. Bunun da herhangi bir karşılıklı anlaşmayla sonuçlanmayacağını biliyorum, ama hiç değilse daha “gerçek” bir tartışma olur.

Dolayısıyla da, “referandum”u “referandum” olarak kabul ediyormuş gibi görünerek “hayır” demeyi ya da “boykot” etmeyi savunmak bana daha mantıksız geliyor. Mantıksız olduğu gibi, bir “içtenliği” de yok. Bu tür “argüman”lara sarılanlar belki kısmen kendilerini de ikna etmeye çalışıyorlardır –böyle bir “inanarak davranma” ihtiyacı duyanları. Böylelerinin olduğundan da şüphe etmiyorum. Ama bu bana, daha çok, kendi inanmaksızın suret-i haktan görünme ve bir başkasını böyle davranmaya ikna etme çabası gibi geliyor. Böyleyse, bunun da Kemalist ana gövdenin o akıldışı nefretinden ayrılan bir yanı kalmıyor –sadece, onu “kamufle etme” eğilimini de birlikte taşımış oluyor. Yani, şu somut konu karşısında, “hayır” demeyen, ama hiçbir şekilde “evet” diyemeyeceğini hissettiği için sonunda “boykot” deyip ruhunun safiyetini koruyanlar, bence, baştan ve açıkça “hayır” diyenlere ekleniyorlar. Eklenerek başlar, zamanla eklemlenir de herhalde.

Böylece, AKP’nin kendisi, “ona karşı alınması gereken tavır” sorunu, tarihle benzerini hiç görmediğimiz ayrıç olma özelliğini korumuş oluyor. Karşısında “Komünist” görünce soğukkanlılığını çok fazla bozmayan Kemalist, AKP’li görünce ifrit kesiliyor. “Demek ki o ikisi biraraya gelebiliyormuş” demeyin. Çünkü o Komünist de bize, buraya özgü bir “Komünist”; o da bir “egemen sınıf Komünisti”. Onun için böyle bir ittifak mümkün olabiliyor.

Bu durum bana aynı sorunsal içinde yer alan bir başka ilginç durumu hatırlatıyor: şu mahut "başörtüsü" konusunu. Başını örtmüş bir öğrenci kız geldiğinde, zinhar yasak, bir kamu kurumu olan kutsal üniversite çatısının altında başını örtmüş olarak dolaşması. Ama aynı kutsal çatı altında odacılık yapan kadıncağız başını örtüyor. Kimsenin kılı kıpırdamıyor. Demek ki ortada sınıfsal bir durum var.

AKP'nin de sorunu "iktidar konumu"nu işgal ediyor olması, daha doğrusu, böyle referanduma anayasa değişikliği önerisi sunabilecek konuma gelmesi. Böyle olunca derhal haddinin bildirilmesi gerekiyor. Bunun çeşitli yollarından biri de "boykot".

Referandum önemli bir konu, tabii. Onun için ben de birkaç gün bu konuyu işleyeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Neyin 'boykot'u

Murat Belge 28.08.2010

Referandumda alınacak tavır konusunda bir şey söylemeden önce referandum "moment"ine nasıl geldiğimize kısaca bir göz atma gereği duyuyorum.

AKP'nin anayasa konusunda biraz kararsız bir tavrı vardı. Değiştirmenin zorunlu olduğunu herhalde kabul ediyor, ama bunun prosedürü konusunda bir çizgi tutturamıyordu. Özbudun ekibine taslak hazırlatıp sonra da bununla ilgili bir şey yapmaması gibi durumları hatırlıyorum.

Ama HSYK ve Anayasa Mahkemesi, ama ayrıca bütün Yüksek Yargı organlarının davranışları AKP'yi daha çabuk hareket etmeye sevketti. Bugün, referanduma sunulan değişiklikler paketinin temelinde bu ihtiyacın yattığının farkındayız. Sanırım AKP, "referandum" zorunlu olunca, paketi daha "sevimli" kılmak için, normal koşullarda kimsenin, özellikle de ilerici ve demokrat kesimden kimsenin itiraz etmeyeceği başka değişiklikleri ekledi.

Ama "normal koşullarda" yaşamıyoruz ve itiraz edildi.

Dün de yazdığım gibi, AKP'den gelecek her şeye "hayır" demeye hazır bir kesim var memlekette. Bunlar, normal olarak, bu "referandum savaşları" ortamında "hayırcı" dediğimiz kesimi meydana getiriyorlar. Niçin "hayır" dediklerini açıklamak için, önerinin AKP'den gelmiş olmasından başka bir gerekçe bulmalarına zaten gerek yok. Kendileri böyle bir ihtiyaç duymadığı gibi kimse de onların böyle bir şey yapmasını beklemiyor.

Ama bu arada BDP de ayaklandı ve "evet" ile "hayır" dışında bir de "boykot" tavrı olabileceğini gösterdi. BDP'nin bu tavrı almasının akla yakın bir gerekçesi var mı? Bence yok. Öncelikle şu nedenle yok: bu pakete "evet" oyu çıkması sonucunda gerçekleşecek olan şeylerin hepsi bu ülkede yaşayan Kürt yurttaşların işine yarayacak şeyler. Öyle ise, "Kürtlerin partisi" olan BDP niçin bunlara karşı çıkıyor? Bence hak verilmeyecek, ama anlaşılır bir nedenle: "bize danışılmadı" diyorlar ve bence bunda haklılar. Ama asıl sorun örgütsel manevralarla ilgili ve son analizde BDP ile AKP'nin Kürt bölgesindeki nüfuz rekabetine bağlanıyor. Bütün bu konu da, BDP'nin nihaî otorite diye bellediği yerden gelecek talimata bağlı zaten.

Solda olduğu kabul edilen bir kesim ise, "Bu paket yetersiz. Anayasa'nın tamamı değişmeli. O halde 'boykot'" diye özetlenebilecek bir "pozisyon" yarattı. BDP'nin boykotuna hak vermiyorum, ama ancak uzaktan işaret edebildiğim geniş arkaplandaki olgular nedeniyle "anlaşılır" buluyorum. Bu ikinci tür "boykot"u ise "anlaşılır" da bulmuyorum. Yani, ileri sürülen gerekçeye, ileri sürenlerin kendilerinin de inandıkları kanısında değilim. Yani onların bu "boykot" kararı, koyu "hayırcı"ların utangaç bir desteği mahiyetinde.

Yukarıda anlatmaya çalıştığım gibi (ne zamandır birçoğumuzun anlattığı gibi), Yüksek Yargı, değişiklik talebinin AKP'den geliyor olmasını kullanarak, AKP karşıtı gözü kararmış bir cephenin varlığından destek alarak, 12 Eylül rejimiyle takviye görmüş militarist Türkiye Cumhuriyeti düzenini korumaya, ayakta tutmaya çalışıyor. Zaten bu paketin ortaya çıkmasının bir numaralı nedeni, onların "367"lerle, "esastan müdahale"li, "istenmeyen savcı için hokus pokus"lu, direnişinin kırılması ihtiyacı. Yani, onların değişimi tıkamalarına bir son verme gereği (bunun bizi AB standartlarına yaklaştırması falan da ayrıca geçerli tabii). Boykot ya da "hayır"la o tıkaçın varlığını ve devamını onaylayacaksınız; sonra da "anayasanın tamamı değişmeli. Onun için boykot ediyoruz" diyeceksiniz. Bunun ciddiye alınır bir tarafı yok.

"Meğerse ben Kemalist'mişim, bunu yeni anladım" deseler, tamam, olay hepimiz için daha "anlaşılır" olacak. Çok yadırganacak bir durum da değil, bu toplumda bu tavrın özellikle eğitim görmüş (ve belirli bir çevreden gelen) birilerinin DNA'larına, "gen"lerine yerleşmiş olması.

Hem de "tebdil kıyafet" falan olmadan, birbirimizi daha iyi, daha dürüstçe tanımış oluruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bolu üstünden Ankara

Murat Belge 29.08.2010

12 Mart'a giden günlerde adı "Türkiye Halk Kurtuluş..." diye başlayan irili ufaklı çeşitli örgütler vardı ve bunların hepsi ordu içinde çeşitli cuntalarla ilişkiler kurmuştu. Sanırım bu gibi ilişkiler açısından en yoksul olanı, asıl "cuntacı" olan Doğan Avcioğlu idi. Onun yüksek rütbeyle emekli olmuş birkaç subayla yakın ilişkisi vardı ama o zamanın "rahatsız genç subaylar"ı daha militan örgütlerle içiçeydi.

Böyle şeyler olabiliyordu çünkü ordunun en tepelerinde birileri kısa süreli 27 Mayıs dönemine doymamışlardı. Ülkede yapılması gereken şeyler yapılmadan iktidarın yoz sivillere devredildiğini düşünüyorlardı. Önlerindeki örnek 27 Mayıs olduğu için bunun tekrarlanmasına çalışıyorlardı. Vatanperver gençlik yoz iktidara başkaldıracak, yoz iktidar gençliğin üzerine polisi sürecek, bazılarını öldürecek, kahraman ordu müdahale edip kardeş kanı (iş bu aşamaya gelince nedense "kardeş" olunur) dökülmesini önleyecekti.

Tek sorun, bu dönemde "vatanperver gençlik"ın sosyalist olmasıydı. "Rahatsız"lık çeken "genç subaylar"ın çoğu da kendilerinin Marksist olduğunu düşünmeye başlamışlardı. Bu pürüzler, "dokuz" ve "on iki" Mart şeklinde cisimleşen bakış ve değerlendirme farklılıklarını gündeme getirdi.

Bu sıralarda, sol jargonda, bir "Bolu-Ankara" metaforu çıktı ve sonraki hapisane döneminde de devam etti. Ne demekti bu? Marksist biri, Ankara gitmek üzere, yola çıkıyordu. Herhalde Ankara iktidarla özdeş görüldüğü için, nihai menzil Ankara'ydı. Ama bu Marksist'in yanında (o asker ya da sivil olabilir) bir de Kemalist "yol arkadaşı" bulunuyordu (bu kişi kural olarak askerdi).

Bu iki kişi birçok konuda anlaşıyor olsa da, her konuda uyuşmayacakları tahmin ediliyordu. Ne olsa, biri Marksist (ve hattâ Leninist), öteki ise sadece Kemalist'ti. Dolayısıyla, metafora göre, yol arkadaşlığı Bolu'ya kadar sürecekti. Bolu'ya varıldığında Kemalist kendi yolunun sonuna gelmiş olacak, ama dünyayı kurtarmakla yükümlü Marksist Bolu'da kalmayıp Ankara'ya doğru yola devam edecekti.

Bu "Bolu-Ankara" güzergâhı, Marksistlerin metaforuydu. Öbür taraf bir metafor yapacak olsa, onlar, gidilecek yer neresiyse, Marksist yol arkadaşının sırtına binerek gitmeyi anlatan bir benzetmeye ihtiyaç duyarlardı. Gelinecek yere gelince de Marksist arkadaşın elinin ayağının bağlanıp bir yere tıklılması gerekecekti.

Beklenen darbe olmadı, çünkü ordu içinde birileri bunu sakıncalı, tehlikeli buldu. Rütbeleri, olayı bir yerde durdurmaya ya da yönünü değiştirmeye yetiyordu. 15-16 Haziran'ın işçi gösterileri onlara böyle oyunlar oynamanın riskli olabileceğini düşündürmüştü. "Beklenen" değilse de, tadilâta uğrayan "darbe", sonunda oldu. Olunca, Marksist arkadaş muhtemel Kemalist metafordaki durumda buldu kendini; yani eli ayağı bağlanarak bir yere tıkdı. Herhalde Bolu'ya daha gelinmemişti, çünkü kendini Marksist sanmaya başlayan üniformalı yol arkadaşı da aynı durumdaydı. Ama işin daha yukarı rütbelere tırmanması her zaman olduğu gibi önlendi. Devlet bir zaman sonra gene parlamento iradesini çiğneyerek "af" çıkardı. Yolunu şaşırmış olanlara da "şefaath" gösterdi (devletimiz icabında "müşfik"tir), sulh olundu.

Bu geçmişî hatırlatma gereğini neden duydum? Şundan: bu serüvende yer almış olanların çoğu bugün de "sol" olarak tanımlanan alanda bir şeyler yapıyorlar. Son günlerde başlıca işleri referandumu boykot etmek, boykot edeceklerin sayısını çoğaltmak.

Referandumdan beklenen ne? Türkiye'yi demokrasiye biraz daha yaklaştırması. "Uzaklaştırır" diyen yok zaten. "Yeterli değil" diye itiraz ediliyor. Ama bu nedenle, "ben oy vermeyeceğim. Evimden çıkmayacağım" deniyor.

Kemalist darbeciyle Bolu'ya yolculuk yapmakta bir sakınca görmeyenler, sivil iktidarın 12 Eylül Anayasası'nda ciddi gedik açacak değişikliğini onaylamak üzere mahallelerindeki sandığa gitmeyi çok görüyorlar.

Bu da, kimin kiminle akraba olduğunu çok net bir biçimde gösteren bir tablo.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kısa bir Kıbrıs ziyareti

Murat Belge 31.08.2010

Bu hafta sonu Kuzey Kıbrıs'taydım. Hep duyarım, Lefkoşa'da bir Işık Kitabevi vardır. Kıbrıs'taki demokrat-sol duraklardan biridir. Onların düzenlediği kitap fuarında konuşmak üzere davet edilmiştim.

Yeşilköy'den "dış hatlar" tarafından, pasaport kontrolünden geçerek yola çıktıktan sonra geldiğim yerde gene Türkçe konuşuluyor olması, gene Türkçe yazılar olması bana şaşırtıcı ve ilginç geldi. İlk kez geliyorum buraya, onun için taze bir yaşantı. Sözgeleşî Azerbaycan'a gitmek gibi değil. Orada, başka bir yere gelmiş olma duygusu gayet kuvvetlidir. Oysa burada, Türkiye'de bir alanda uçaktan inmiş olmak duygusu ağır basıyor. Girişteki pasaport kontrolü de olmasa, iyice öyle bir havaya girebilir insan. Hem zaten pasaportsuz gelmek de mümkün, yalnızca kimlikle.

Girne'de kaldım. Ama Lefkoşa'ya ve Magosa'ya da gittim. Bütün yolculuk topu topu iki gün sürünce her şey çok sıkışık oldu. Yollarda epey zaman geçti. Ama iyi oldu. Tabii, Akdeniz'de bir ada olarak, Kıbrıs'ın doğal güzelliğı fazla. Denizi de var, dağları da. Bizim gibi Akdenizliler için çok da tanıdık görüntüler. Bunların yanısıra tarihten kalmış yapılar da hem güzel, hem çok ilginç. Ama tabii yakın zamanda yaptıklarımız burada yaptıklarımızdan hiç farklı değil, bir felâket.

Eski Lefkoşa kale içindeymiş, bunun büyük kısmı da şimdi kenti ayıran çizginin bizim tarafında kalmış. Burada oldukça çok sayıda eskiden kalmış bina görüyorsunuz. Eskiden de buralar Türklerin daha yoğun yaşadığı mahallelermiş. Onun için binalar Yunan mimarisinin örnekleri değil. Birçoğu bizim Millî Mimarî tarzını andıran bir biçimde. Tabii daha eskileri de var –Büyük Han gibi. Gelgelelim, örneğın bu son andığım han, genel yapısıyla kervansaray özelliklerine sahip olduğu halde, bizim burada, Anadolu'da veya İstanbul'da gördüklerimize de tam olarak benzemiyor. Osmanlı mimarisinin kendi belirgin tarzı var, ama yerel özellikleri de

reddetmiyor. Örneğin Bükreş'te de han görüyorsunuz. "İşte bildiğimiz han" diyebilirsiniz. Ama öyle tam da bildiğimiz han değil sonuç olarak, yalnız orada görülen bir han.

Kıbrıs "sorunu", dünyanın en uzun zamandır çözülmemiş sorunu olarak bilinir. Bunun öyle kaydadeğer bir değişiklik olmaksızın sürüp gitmesi iki tarafta da bir kanıksama duygusu yaratmış. İnsanlar yıllardan beri doğru çözümün ne olması gerektiğini konuşmuş ve tartışmış ve böyle yaşamaya alışmışlar. "Şu içinde olduğumuz durum doğru bir durum değil. Şöyle şöyle olmalı..." *Olmalı* da, fiilen *olmakta olan* ne? Yatıyorsun, kalkıyorsun, yiyor içiyorsun ve ne olması gerektiğini tartışıyorsun. Demek ki hayat sonuç olarak böyle bir şey. "Doğru" olan da ebediyen tartışılan ve ebediyen gerçekleşmeyen bir şey.

Bir de gerçekleşecek olsa! Ne zahmet, ne zahmet! Her şey baştan aşağıya değişecek. Yıllardır alıştığımız bu hayat altüst olacak. Başımıza ("benim başıma") ne geleceği belli değil.

Bu ruh hali Türk tarafında zaten "devlet politikası"; bir strateji. Ama bundan on yıl önce öbür tarafa da bir kere gitmişliğim var. Orada da bunun topluma sinmekte olduğunu hissetmiştim. Bu kadar zamandır bir konuyu sadece konuşunca gerçekliğin tamamı "konuşma" düzeyindeymiş gibi oluyor. Yıllardır, "A durumu, B durumuna dönüşmelidir" demişsin ve niçin böyle olması gerektiğini, niçin başka türlüünün kabul edilemez olduğunu anlatmışsın. Şimdi, çözüm gelsin diye, A durumunun B değil de C durumuna dönüşmesine nasıl razı olursun? Böyle olacağına, ne A, ne B, ne de C olan şu şimdiki reel durumda oturur ve A durumunun B durumuna dönüşmesinin niçin zorunlu olduğunu bin dereden su getirerek anlatmaya devam edersin.

Onun için, statükonun adı konmadan ve itiraf edilmeden bir süreklilik kazanacağı inancı geldi bana, Kıbrıs'ın kuzeyini de görünce. "Bu iyi bir şey mi" diye sorarsanız, "Evet, iyi" demekte zorlanırım. Ama iyisi, kötüsü, böyle bir gidiş var gibi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Politik' olmak

Murat Belge 04.09.2010

Bizim Türkiye'nin solcularında bir "boykot" tutkusu vardır. Seçim veya referandum gibi, halkın oyuyla sonuç belirleyiciliği bir durum ortaya çıktı mı, ortalama solcu, bu oylamayı boykot etmesini haklı kılacak bir gerekçe aramaya başlar. Son referandum ortamı, önerinin AKP'den geliyor olması, tabiri caizse, "ilâç gibi geldi" bu boykot-şinas mizaca.

Bu yapılanmanın çeşitli nedenleri olduğunu düşünüyorum. Biri, zaten ucu görünmeyen bir "marjinallik" ve "etkisizlik" psikozu olabilir. Çünkü TİP'in Meclis'e 15 milletvekili soktuğu 1965'ten daha büyük bir "seçim zaferimiz" yok; ama bu da, çok elverişli bir özel yasanın yardımıyla ulaşılmış yüzde üç küsurluk bir şey. Hepsi bu.

Ama daha etkili olduğunu düşündüğüm başka bir psikolojik tutum, bir "temiz kalma" ihtiyacı olabilir. Bu, yukarıda anlattığım "marjinallik" duygusuna da bağlanan bir şey. İşte, şu şimdiki "referandum" ortamı. 12 Eylül Anayasası'nda bir gedik açılması sözkonusu. Bir solcu buna itiraz edemez, "normal ahvalde". Ama bu işi yapandan da hoşlanmıyor ve yapılan işte bir takım eksiklikler veya sakıncalı gelişme ihtimalleri görüyor. Kılıçdaroğlu'nun sözünü ettiği "faşist rejime gidiş" gibi hezeyanları bir kenara bırakalım, ama oylanacak pakette kaygı verecek bazı şeyler olduğu yalan değil. Ama bunlar paketin olumlu yanlarının yanında hafif kalıyor.

Şu son cümle, bir bakıma tartışılan konunun da özeti gibi. Çünkü orada bir "ehven-i şer" mantığı yatıyor.

Birçok solcu, içtenlikle, buna karşı, buna bulaşmak istemiyor. Bir bireyin böyle tavır almasına elbette kimse karışamaz. "Bireysel" bir şeye karışamayacağı için, öncelikle, ama ben kendim, 12 Eylül Anayasası'na "hayır" demek üzere gittiğim 1982 referandumdan bu yana, seçim kurumuna inandığım ve saygı duyduğum halde, kaç seçime gidebildim, oy kullanabildim? Sembolik olduğunu bile bile ÖDP'ye oy verdiğim veya zaman Kürt partisine oy verdiğim bir iki seçim dışında?..

Bu ülkenin, gene özellikle 12 Eylül sonrasının siyaset ortamında, insanın elinin oy vermeye gitmemesini anlıyorum. Dediğim gibi, bunu "bireysel" bir düzeyde tartışmam da. Ama bu tutum "doğru politik eylem biçimi" olarak sunulduğu zaman iş değişiyor. İtirazım da buna.

Bir kere "genel" olarak "seçim boykotu" tavrını uygun ve doğru bulmam. Ama, yukarıda söylediğim gibi, Türkiye'nin koşulları insanı isyan ettirebilir. Örneğin benim kendi başıma "boykot" ettiğim 1983 seçimi: tamam, Sunalp'ın partisi düşünülemez; ama Calp'ın partisine mi oy vereceğim? Ona vereceğime Özal'a oy vermeyi tercih ederdim –tepemde silâhlı adamlar "Oy vereceksin" diye duruyor olsalardı.

Ama şu içinde bulunduğumuz ortam, "genel olarak" bazı ilkelerden veya stratejilerden söz edebileceğimiz bir ortam değil. Türkiye ciddi bir sosyo-politik değişim süreci içinde. Asker-sivil bürokratik- Bonapartist seçkinler kastının sultasından kendini kurtarmak üzere harekete geçmiş bir toplum var burada ve tünelin ucundan artık ışık görünüyor. Bir "desperado" eylemine geçmek durumunda değiliz. Değişim başladı, yürüyor. Bunun korunması gerek –özenle.

Demokrasiden yana olan herkes bu yürüyüşün devamından da sorumludur. Çünkü bunun durması, kıyamet gibi cana mal olacağı gibi, Türkiye'nin bir on yirmi yıl daha kaybetmesine yol açar.

Tekrar ediyorum, "bireysel" durgulara, "vicdanî" kararlara kimsenin bir diyeceği olamaz. Ama her gramın etkili olacağı ve sonuç üreteceği böylesine hassas bir mücadele ortamında "edilgen bir tarafsızlığı" insanlara "doğru politika" diye empoze etmenin kabul edilir, onaylanır bir yanı yoktur.

Devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünce ve eylem

Murat Belge 05.09.2010

Dün, "politik davranma" üstüne bir şeyler söylüyordum. "Politik" davranışta bulunmak, "sonuç almak üzere davranmak" demektir. Bir referandumda oy vermek, önerilen şeye karşı "evet" ya da "hayır" demek de, bunun mümkün olan en basit, en "elemanter" biçimlerinden biridir.

"Düşünce" ve "eylem"... En basit de olsa, böyle bir konumda olmak, bizi bu "düşünce ve eylem" ikilisinin uçsuz bucaksız alanının önüne getirir, bırakır. "Düşünce", Batı dillerinin çoğundaki etimolojisiyle, "ideal"le yakından bağlantılı. "İdeal" de, zaten, bildiğimiz, binlerce yıllık deneyimle öğrendiğimiz gibi, "düşünce dünyası"nda mümkün olabilen bir şey. Ama buradan şu somut dünyamıza adım attığımızda Platon'un uzun uzun anlattığı, ideal formların bozulduğu, çarpıldığı bir dünyaya gelmiş gibi oluruz.

Başka bir dünya olmadığına göre, bir şeyler yapmaya niyetimiz varsa, burada yapacağız. Bundan daha iyi bir dünya (bu, yerine göre, bir mahalle, bir kent, bir bölge bir ülke ya da gerçekten dünyanın bütünü olabilir ve zaten hepsi birbirine bağlıdır) olabileceğini düşünüyorsak, o daha iyi dünyaya erişmek için bu her zaman-

önceden-verili somut dünyadan, önceden-verili ideolojileri, önyargılarıyla varolan somut insanlardan işe başlayacağız.

“Siyaset yapmak”, bu anlatmaya çalıştığım şeylerin “özet-adı”. İnsanların toplumu, yani kendi aralarındaki “toplumsal ilişkiler”i değiştirmek için yaptıkları şeye “siyaset/politika” denir.

Dün de söylediğim gibi, Türkiye’de kendini “sosyalist” olarak tanımlayan çok sayıda insanın, “politik davranış” gerektiren bir durum karşısında neredeyse otomatik biçimde aldığı tavır, o durumun getirdiği seçeneklerin ikisini de reddetmek oluyor.

“Bunlar ikisi de yanlış, eksik, kötü” vb. Olabilir. Ama bu reddetmenin altında mı, ardında mı, bir yerlerinde, “Bu yanlıştır. Ben bunu böyle değil, şöyle yaparım” düşüncesi bulunmalıdır. Bu da, “yapmak” denen şeyle ilintilidir. “Öyleyse yap.”

Ama böyle düşünenlerin böyle bir gücü yok. Demek ki, ebediyen, ikisini de kabul edemedikleri iki uçla karşı karşıya kalacaklar. İkisi de kabul edilmez olduğuna göre reddedecekler, “boykot” edecekler. Ama iş bununla kalmıyor. Reddettikçe, bir şey yapacak bir konuma gelmeyi de reddetmiş olacaklar. Yani bu bir kısır döngü haline gelecek.

Gelecek ama, bir yandan da, her şeyin bir politik sonucu olduğunu da biliyoruz –eylemsiz kalmanın da. Bu noktada “ben” ne yaparsam yapayım, bu ülkede 12 eylül pazar günü bir referandum yapılacak. İnsanlar sandıklarına gidecek, oylarını verecek, sonra bu oylar sayılacak, ortaya bir sonuç çıkacak, “şu kadar ‘evet’, bu kadar ‘hayır’ çıktı” diyecekler. Bu, sayılar, bu referandumun sonucu olacak.

“Sayısal sonucu.” Ama, tabii, sayısal sonucun da siyasî sonuçları olacak. “Ben”, sandığı boykot etmekle, aslında bir “evet”in eksik çıkmasını sağladım. Bütün benzer “ben”ler biraraya geldiğinde, 12 Eylül Anayasası’nın bir kısmının şimdi değişmesini sağlayacak ve geri kalanının da değişmesine kapı açacak bir değişikliğin yeterli kabul oyu almamasında bir rol oynayacaklar demektir.

Bu öneri AKP’den geldiği ve “biz” AKP’yi sevmediğimiz için bunu yapacağız ve böylece “12 Eylül Anayasası”nı onaylamış, en azından, AKP karşısında “ehven-i şer” olduğunu beyan etmiş olacağız.

Gerçeklik dünyasında “politik davranma”nın her zaman bir “açık vermek” anlamına geleceğini söylemiştim. Ama şu durum, “davranmama” davranışının da bir “temiz kalma” garantisi olmadığını gösteriyor sanırım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Como ve İtalya

Murat Belge 07.09.2010

Türkiye referandum öncesinin son haftasına girerken biz de İtalya’dayız –ama oy kullanmaya yetişecek şekilde.

Güney Avrupa, bir miktar da “Akdenizli” olmak nedeniyle, Türkiye’nin kendisine, ayrıca Türkiye’nin bir Avrupa Birliği üyesi olma projesine önem veriyor, bu üyeliği destekliyor. Ama böyle bir desteğin yanısıra, ülkeyi daha yakından tanımaya da çalışıyor.

Bu durum son zamanlarda yolumun sık sık İtalya’ya düşmesine yol açtı. Doğrusu bundan hiç şikâyetim yok, çünkü İtalya benim en sevdiğim, içinde bulunmaktan en fazla keyif aldığım ülkelerden biridir.

Son yolculuk bizi (Türkiye’den bir grup yazar, sinemacı vb.) Como kentine getirdi. Daha önce Como Gölü’nün bir kısmını görmüştüm, ama Como kentini ilk kez görüyorum. Geçen sefer kaldığım o çok sevimli Bellagio köyüne bu sefer bir günlük gezinti programıyla uğradık.

Como’nun kilisesi, teknik olarak “kilise” değil, “katedral”. Bu, şimdi ufarak bir kasaba olan bu yerleşimin bir zamanlar önemli bir yer olduğunu gösteriyor –en azından, bir “bölge merkezi”. Gerçekten de öyleymiş, çünkü İtalya’dan Kuzey Avrupa’ya gitmek için Alp Dağları’nda geçit bulup aşmak gerekiyor. Bu nokta da bu açıdan kolaylık sağlıyor, bir geçit yeri oluyor. Onun için ta Roma zamanından başlayarak böyle bir işlev görmüş. Ama modern zamanlara yaklaştıkça, bu işlev giderek önemini yitirmiş. Bu yeni durumda, Como’nun yardımına, güzelliği yetişmiş. Avrupa’da yeni yeni başlayan turizm içinde önem kazanmış bu sefer de.

Laz fıkrasının tersine, bu güzellik “geçici” değil, basbayağı “kalıcı”. Bugün de Como’yu görmek insana iyi geliyor: genç Alp Dağları’nın sivri tepeleri arasında oluşmuş bir göl. Böyle olduğu için dünyanın en derin gölleri arasında yeri var. Denizden iki yüz metre kadar yüksek ama derinliğinin dört yüz metreye indiği noktaları var. Her yer yemyeşil, her türlü bitki yetişiyor. Dağlar aynı zamanda korunak sağladığı için Akdeniz bitkileri –zeytin, turunçgil vb.- dahi burada boy atabiliyor. Ama bazı yerlerde de kuzeyin ya da Alplerin bitkileri var. Bu güzel doğanın içine İtalyan mimarlığı o her zaman güzel, zarif yapılarını kondurmuş. D’Este’lerin villası, Visconti’lerin villası, Erba’ların villası... böylece uzanıp gidiyor. Her biri çok güzel bahçeler içinde.

Gölde yüzmek, esrarengiz anaforslar nedeniyle, tehlikeli sayılıyor ve tavsiye edilmiyor. Yerleşimin yoğunlaştığı yörelerde epey bir kirlenme olduğu da görülüyor. Ama 19. yüzyılda zaten yüzmek o kadar “olmazsa olmaz” kabul edilmediği için, bu kıyılarda birçok otel yapılmış, açılmış. Bazıları (örneğin bizim kaldığımız “Palace Hotel” ya da “Metropole”) bayağı büyük. Belirli aileler için belirli bir mevsimde Como’da kalmak bir aile geleneği haline gelmiş. Buna hâlâ devam edenler de varmış.

Böyle yerlerde kaçınılmaz bir hüznün de insana kendini hissettirir. Belirli bir standartta hizmet veren otelde kalmak, belirli bir gelir standardı gerektiriyor. İnsanlar da normal olarak o standarda ancak belirli bir yaşa gelince erişebiliyorlar. Böyle olunca Como gibi güzel yerler bir “yaşlılar cenneti” haline geliyor. Hayatın ta içinde yer alan bir adaletsizliğin sonucu. İmkânı bulanlar işin tadını çıkama gücünü hızla kaybetmekte; işin tadını rahatça çıkarabilecekler ise o imkânı bulamamakta.

Bugün Como dediğim gibi küçük –ve sevimli- bir kasabacık. Ama böyle minik bir yerde, Türkiye’nin sinemasına, edebiyatına karşı (tabii siyasetine) bana şaşırtıcı gelen bir ilgi gördüm. Paneller bayağı doluydu. İnsanlar saatler boyu süren (kalabalık konuşmacılar...) bu panelleri sonuna kadar izliyordu.

Oradaki toplantıyı bitirdik, şimdi bu yörenin en büyük –ve en az İtalyan- kenti olan Milano’dayız. Bir iki gün de burada dolanıp, sonra, referanduma yetiyecek şekilde, “yurda avdet edeceğiz”.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sivil darbe!

Murat Belge 10.09.2010

AKP’ye karşı kesim, Türkiye’nin gerçekten “en muhafazakâr” kesimi olmasına rağmen, hükümete karşı yeni slogan üretmekte bayağı “yaratıcı” olabiliyor. Bunda cin fikirli medyanın da önemli bir payı var: hem bu sloganları bulmakta, hem de, tabii, yaymakta. Bir ara “Malezya” lakırdısı vardı; derken “mahalle baskısı” çıktı. Şimdilerde “sivil darbe” gibi daha da yaratıcı buluşlar kulaklarımıza çalınıyor. “Sivil general”, “sivil cunta” vb, yol açık.

AKP iktidara geleli, sekiz yıl geçti. Bunlar ne ağırkanlı şeriatçılar ki, hiç de kısa sayılmayacak bu sekiz yıl içinde şeriatı kurma yolunda "ciddi" denebilecek bir adım atmadılar. Onun için bu "Malezya"lar falan pek fazla inandırıcı olamıyor. Ama Türkiye'de bir kesim, "olgu"larla yaşamayı ve düşünmeyi iyiden iyiye terketmiş durumda. Onların zihninde, AKP'nin Türkiye'de yapmayı planladığına kendilerini inandırmış oldukları bir senaryo var. AKP gerçeklik düzeyinde buna ne kadar aykırı davranırsa davranırsın, onlar bu senaryodan vazgeçmiyor. Duruma biraz daha dikkatli bakılırsa, "senaryo"nun aslında AKP için değil, kendileri için yazıldığı net bir biçimde görülebilir. Çünkü Ahmet, Mehmet, Hasan, Hüseyin biraraya geliyorlar, anayasa değişikliğine "hayır" demekte anlaşıyorlar; neden "hayır"? Çünkü AKP bu değişiklikleri referandumdan geçirerek, "sivil darbe" yapacak; bunu önlüyorlar.

Ama bu görüntünün arkasında ne var? Normal koşullarda savunulması fazlasıyla "ayıp kaçacak" bir Anayasa var yürürlükte. "Aman, bu değişmesin" demek, diyene çok şey kaybettirir (Halk Partili filan olup da, zaten sahip olmadığı şeyleri "kaybetmesi" de sakınca yaratmayanlar dışında kalanları söylüyorum). Şimdi, "sivil darbe"yi önleme "mazeret"i, 12 Eylül Anayasası'nın yanında yer almayı da "mazur" gösteriyor. O halde "senaryo" kimin için? "AKP öyle olduğu için (varsayımı) biz de böyleyiz" demeye imkân veriyorsa, kimin için olduğu da çok belli.

"Sivil darbe" diye bir şey olabilir mi? Olmaz. Bu da dünya siyaset bilimi terminolojisine Türkiye'nin –tabii *Hürriyet* gibi yayın organlarının- özgün katkılarından biri. Ama, faşizan/otoriter eğilimli sivil partiler, hareketler olmaz mı? Olur, elbette. Öyle hareketler de, genel olarak, "plebisiter" dediğimiz bir yöntem uygular. Yani kendi istedikleri baskıcı uygulamaları halkoylamalarında çoğunluğa onaylatır ve böylece çoğunluğun iradesi kılığına sokarlar.

Dolayısıyla şimdi "AKP bir plebisiter diktatörlük kurmayı planlıyor mu" sorusunu sorabiliriz. Varolan koşullarda bence bu anlamlı bir soru sayılmaz, çünkü tartışma konusu olan pakette bu kuşkuyu uyandıracak bir şey yok. Tersine, demokrasi yönüne ağırlık koyan değişiklikler öngörülmüş. Ama soyut düzeyde, teorik olarak, böyle bir soru sorulabilir.

Bu da upuzun bir tartışmayı "başlatır" diyeceğim ama bu tartışma çoktan başladı ve devam edip duruyor. Bana, "AKP öyle bir niyete sahip mi / AKP, referandumu başarıyla geçerse böyle bir yöntemi genelleştirerek benimser mi" gibi sorulardan önce bir "ilke" sorunu önemli görünüyor. Bugünün dünyasında siyaset partilerin ve onların kurmayı başardığı hükümetlerin işidir; asker-sivil bürokrasilerin işi değildir. Türkiye bugün ama aslında nicedir, bu önemli dönüşümü gerçekleştirmenin eşiğindedir ve bu eşik hâlâ kesin bir biçimde aşılmamıştır.

Muhafazakâr/ baskıcı/ otoriter vb. partiler "parlamentar demokrasi" dediğimiz içinde varolabilir, varolur, ona aykırı bir yabancı madde değildirler. Asker-sivil bürokratik hegemonya ise öyledir. Bu sistemin içinde yeri yoktur.

Otoriter partilerin sistemde yeri varsa onlarla mücadelenin yolları da sistemin parçasıdır. Plebisiter otoriteryen eğilimlere karşı demokrasi içinde mücadele verilir ve bu mücadele kazanılır. Bu mücadele sivil güçlerle yürütülürse bu demokrasinin zaferi demektir. Asker-sivil bürokratik hegemonya ise sadece "vesayet"i'nin kısırdöngüsünü yaratır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Dananın kuyruğu'

Murat Belge 11.09.2010

Pazar günü, daha doğrusu *akşamı*, “dananın kuyruğu” kopmuş olacak. Bu deyimini fazla düşünmeden birçok durum için kullanırız ama dananın kuyruğunun kopması, hiç değilse dana açısından, müthiş sancılı bir süreç olmalı. Onun için, bir şeyin sonucunun belli olacağı herhangi –sıradan- bir durumda değil, sonuçların gerçekten çok önemli ve belirleyici olduğu durumlarda kullanılmalı bu deyim. Bu bakımdan, 12 Eylül (o uğursuz 12 Eylül’den otuz yıl sonraki 12 Eylül) bu deyime uygun düşen bir olgu.

Peki, kopması beklenen bu kuyruk neleri içeriyor ve hangi gövdeden kopacak?

Ortada bir “evet”, bir de “hayır” ihtimali olduğuna göre, iki kuyruk ve iki beden olmalı... Herkes, normal olarak, “öbür dana”nın kuyruğu kopsun istiyor.

Uzun zamandan beri Türkiye’nin baş sorunu (yetmişlerin gözde jargonunda “baş çelişki”) “değişim” alanında hiç gevşemeden sürüp giden *gerilim*. Avrupa Birliği’ne katılmanın (ya da katılmamanın) daha büyük bir hararetle tartışıldığı günlerde de aslında değişme/değişmeme sorunsalının içinde kavga ediyorduk; şimdi, evet/hayır sorunsalının içindeyken de aynı gerilimi yaşamaya devam ediyoruz. Ama bunların başlangıcını da o otuz yıl önceki 12 Eylül’e taşıyabiliriz.

Tabii, tarihte her şey, bir önceki, beş önceki, on önceki uğraklara taşınabilir. Gidelim, Cumhuriyet’in kurulduğu yıllara... O zaman da sorunlar yumağı genelgeçer ideolojide bir “değişim sorunu” olarak görünüyordu.

Ama burada bir ironi ve paradoks var: o zaman “Biz değişeceğiz ve Batılı olacağız” diyenler şimdi Batı’nın en büyük düşmanları. Bugünün Anayasa geriliminde “hayır” diyenlerin çekirdeğini oluşturan grup ve tabakalar daha önce hüküm süren Avrupa Birliği geriliminde, “Avrupa şart mıdır? Rusya ve İran olmaz mı?” diyenlerdir. Bu çekirdek grubun ideolojisinde “toplumsal dönüşüm” 1920’lerde başlıyor, 1938’de, haydi bilemedin 1950’de bitiyor. 1938 Asr-ı Saadet’in sonuysa, 1950’de Dört Halife Devrinin sonu ve İslam tarihinde olmamış bir şeyin, “Hariciler’in iktidarı”nın başlangıcı.

12 Eylül, 1980 yılının sonlarına doğru, Türkiye’yi yakasından tutup yeniden 1930’lara getirme harekâtıydı. On yıla kalmadan dünya sarsılacak ve bambaşka bir düzene girecekti ama burada 12 Eylül’ü gerçekleştiren güç, her zamanki “ileri görüşlülüğü” ile, otuzlarda edindiği ideolojiyi, koca bir toplumu hapsedtiği zindan duvarı haline getirdi. “Ordulaşmış millet” adında bir askerî tatbikat yapıldığını hatırlarım. Ama bu, daha çok, 12 Eylül’ün toplum ütopyasını, toplumsal idealini en iyi özetleyen iki kelimeydi.

Sorunsalın terimlerini bir taraf bu tarzda biçimlendirirse, karşı kutup da ister istemez buna uyum gösterecektir. Onun için bugün, Avrupa Birliği çatışmalarında geçerek anayasa değişikliği savaşına erişen bu gerilimin taraflarını “Ordulaşan Millet/Ordulaşmayan Millet” olarak da adlandırabilirsiniz. 1980’den bu yana devam eden gerilim bununla ilgili ve iki güne kadar kopacak kuyruk da bu sorunları kapsıyor. Soru, ordulaşan kesimin mi, yoksa ordulaşmaya direnen kesimin mi kuyruğunun kopacağı. Hangisi olursa olsun, koptuğu yerde ciddi bir can acısı hissedileceği besbelli.

Gelgelelim, yetmiş milyon nüfusu bulmuş, dinamik bir toplumdan söz ediyoruz. Bu toplum olsun, onun da içinde yer aldığı uluslararası konjonktür olsun, ardında bir militarizm/ bürokratism/ Bonapartizm kuyruğu sürükleyerek dolaşma durumuna fazla hayat hakkı tanımayacaktır.

Yeni dünyaya ayak uydurmakta, Türkiye’nin Myanmar’dan daha çabuk ve daha etkili davranacağını, bunu gerçekleştirecek maddî imkânlarla sahip olduğunu sanıyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Basketbol

Murat Belge 12.09.2010

Sonucunu bu akşam öğreneceğimiz referandum hakkında söyleyeceğimi söylediğim için bugün de o konuya herhangi bir biçimde ilişmek istemiyorum. Akşama alınacak bu sonucun Türkiye'nin genel gidişini değiştireceğini de sanmıyorum. Bir şeyler hızlanır ya da bir şeyler yavaşlar ve bunlar da hiç şüphesiz önemlidir. Ama ana doğrultunun uzun boylu değişeceği kanısında değilim çünkü onu toplumun uzun vadeli eğilimleri belirliyor.

Onun için gene bu akşam sonuçların belli olacağı başka bir konuya geçeyim: basketbol şampiyonasına. Şimdi bu yazı pazar sabahı yayımlanabilsin diye benim onu cumartesi yazmam gerek ve cumartesi sabahı, pazar akşamı için çok önemli "ön-sonuç" da belli değil. Yani henüz Türkiye Sırbistan maçını oynamadı, onun için bu akşam birincilik maçına kimlerin çıkacağını bilmiyoruz. Ancak, şimdiye kadarki performansla bakarsak, Türkiye'nin Sırbistan'ı yenerek o aşamaya gelmesi bir sürpriz olmaz. Ortada sahiden iyi oynayan ve oynadığı maçları hak ederek kazanan bir takım var.

Türkiye'nin basketbolda böyle genel kabul gören bir ilerleme sağlamış olması doğrusu hoşuma gidiyor. Kendi hayatımda en ciddi şekilde yaptığım sporun basketbol olması bunda mutlaka bir rol oynuyordur. Öte yandan, basketbol başarısının Türkiye toplumunda başka her türlü düzeyde olanlarla, görülenlerle de uyumlu bir fenomen olduğu kanısındayım.

Basketbol dünyada futbol gibi popüler, kitlesel bir spor değil. Amerika gibi bu bakımdan istisnai sayılacak toplumlar dışında olacağını da hiç sanmıyorum. Ayrıca çok incelikleri olan ve oyuncudan çok değişik hüneler talep eden bir oyun. Seyircinin de bilerek seyretmesini talep ediyor, bu nitelikleriyle. Onun için, futbola göre, her zaman biraz daha "elit" bir yanı olacak. Bu nedenlerle Türkiye'nin artık basketbolda adını duyurmaya başlamasını önemsiyorum.

Her zaman iyi basketbolcularımız olmuştur. Bu normaldir, olur. Ama o bir avuç basketbolcu, bir "ulusal takım"ın şu şimdiki performansı göstermesine yetmez. Burada nicelik de çok önemli. Çok sayıda iyi oynayan insan olarak ki, onların içinden böyle bir takımı seçmek mümkün olsun. Yalnız, kendisiyle sınırlı bir basketbol "dünyası" da yetmez bunun için. Toplumda genel bir gelişme gerek.

Bu gelişme var ki, bunlar oluyor. Ama her şey pespembe değil, hayatta. Gelişmenin yanında gelişmeme de var. Örneğin ne zaman Türkiye takımının ulusal maçını Türk anlatıcıdan dinlesem bu "hakem taraf tutuyor" saplantısının içinde bulurum kendimi. "Spiker" olarak oraya çıkmış kişi, kendini zaten sokmamalı yaptığı işin içine. Ama burada öyle olmuyor. Maçta ne olduğunu söylemeden hakemin neyi görmediğini, neyi çalmadığını iş edinmiş kişiler oluyor. Üstelik çok zaman kendi söyledikleri önyargılı ve yanlış. İyi bir maç seyretmenin keyfini kaçırıyorlar.

Sporun her türlü, basketbol gibi görece "elit" olanı dâhil, insanların şiddetle karışık içgüdülerini, dürtülerini, görece meşru biçimde dile getirebildikleri alan oluyor. Hani, eğitim düzeyi görece yüksek bir ülkede savaş çığırtkanlığı ayıplanabiliyor da, spor amigoluğunu hoş görmek daha kolay. Ayrıca bütün dünyada, "başarı" kavramı, insanı başarıdan nefret ettirecek kadar şiddet ve vahşet dolu bir hale getirildi, hangi alanda olursa olsun.

Basketbol takımlarımız bir süreden beri "istikrarlı" bir iyileşme gösteriyor. Bu da, "iyi oyun"dan çok "oyunda başarı" bekleyen –buna göre eğitilmiş– kitleyi bu oyuna çekiyor. Ama "başarı"yı "iyi oyun"un önüne çekmek sonunda o başarıyı da ortadan kaldırır. Ben bu süreçte en çok oyuncuların kendilerinin bunu anlayacağına ve bunun gereğini yerine getireceğine inanıyorum.

13 eylül izlenimleri

Murat Belge 14.09.2010

Referandum net bir sonuç vererek tamamlandı. Sonucu değerlendirenlerin büyük çoğunluğu, "evet"lerin fazla çıkmasını tahmin ettiklerini, ama farkın buralara varacağını beklemediklerini söylüyorlar. Ben de, doğrusu "bekliyordum" diyemem, ama *istiyordum*; hem böyle yüzde 58 değil, yüzde 60 veya daha fazlasını istiyordum.

Çünkü "muhalafet cephesi"nin olayı bir "AKP'ye güvenoyu" sorununa indirgemek üzere bütün çabalarına rağmen, ben başından sonuna kadar "12 Eylül Anayasası" hakkında bir referandum yapıldığını düşündüm. Oylanan "12 Eylül Anayasası" ise, bu oran bana düşük geliyor. Hangi koşullarda o referandumda oy verdiğimiz malum (Kılıçdaroğlu, o anayasaya el sürülmemesi için bunca çalıştıktan sonra, bu referandumun "baskı altında" yapıldığını da söyleyebildi): ama sonuç olarak "12 Eylül Anayasası" diye tanıdığımız o korkunç "yasakname" yüzde doksanın üstünde bir oyla kabul edildi. Aradan neredeyse otuz yıl geçtikten sonra –yani bu kadar "denenmişlik"ten sonra- bu yasaknamenin korunmasından yana hâlâ yüzde kırkın üstünde oy çıkması, Türkiye toplumu adına çok da göğüs kabartacak bir durum gibi görünmüyor bana.

Ama elbette ki bu konu bu kadar yalınkat bir konu değil. Yani değişiklik paketine "hayır" diyenlerin önemli bir kısmı aslında "12 Eylül Anayasası"nı benimsemekten çok AKP iktidarına "hayır" diyordu. Oylamayı boykot edenler ise o anayasanın kötülüğü konusunda daha da kararlıydılar, kendi sözlerine bakılırsa, ama aynı AKP düşmanlığı "12 Eylül Anayasası"nı koruyan bir tavır almalarına engel olamadı. Böylece, bu yasaknameyi reddeden oy oranın olabileceğinden bir hayli daha düşük çıkmasına katkıda bulundular. Kutlamak gerek. Yüzde doksanla "peki" dediğimiz şeye yüzde altmışı bulmayan bir "artık yeter" reddiyesinde bulunabildik böylece. Demokrasiden yana olanlar buna seviniyor ve elbette sevinecek, ama Kenan Evren'in de ahır ömründe sevinmesi için nedenler var: "bu toplumu otuz yıl götüren, hâlâ da ayrılmakta zorlandıkları bir iş yapmışım" diyebilir.

Başbakan Erdoğan yeni bir anayasa hazırlanması gerektiğini ve bunun için çalışmaların başlayacağını beyan etti. Ergun Özbudun'la arkadaşlarının hazırladığı taslağın serüveni hâlâ belleğimizde olduğu için bu gibi beyanlatları belirli bir "felsefi şüphe payı" bırakarak dinlememiz gerekiyor. Umarız bu sefer bu laf havada kalmaz.

Muhalefetin iki odağı CHP ile MHP'nin, bugünkü yapılarını korudukları sürece, böyle bir girişime, daha önce olduğundan daha fazla yardımcı olacakları yönünde hiçbir beklentim yok. Zaten bu partilerin başında bulunan iki kişi, referandum üstüne taze değerlendirmelerinde, olan olaydan bir ders çıkardıklarına dair bir ipucu vermediler. Kılıçdaroğlu artık alıştığımız fikrî ve fiilî pejmürdeliği içinde muhtemelen kendisinin de inanmadığı bir şeyler söyledi. Bahçeli daha "*doğru*" falan değil ama daha "*ilginç*"ti, çünkü sonuca saygı göstermek gerektiğini belirttikten sonra toplumu açıkça tehdit etti. Ne demeye geliyor bu? Halkın yüzde elli sekizinin kararıyla "karanlık yol"a mı girmiş olduk ve bizi bu tehlikelerden Bahçeli mi kurtaracak?

Yani o cenahta, belli ki, eski hamam eski tas. Ama alınan bu sonuç, partilerin kendisinde bir "heyelân" yaratır, taban, "Bu iş bu zihniyetle olmaz" der, onu bilemem. Ama ben sözkonusu "taban"larda da böyle bir zihniyet olduğunu sanmıyorum. CHP bu bakımdan anlamlı bir gösterge. Baykal'ın getirdiği çukurdan çıkmak üzere Kılıçdaroğlu'nun önderliğini seçmiş bir parti, bundan böyle olacakların, yani referandumdan sonra bir de seçimde alınacak sonuçların ardından, en "rasyonel" çözüm olarak olsa olsa Baykal'ı geri getirebilir.

Demek ki her şeye rağmen değişim ve dönüşüm gıdım gıdım ilerleyecek. Çünkü direnç kuvvetli.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Bölünmüş toplum'

Murat Belge 17.09.2010

Referandum sonrasında dünya basınında yazılanları kendim izlemeye fırsat bulamıyorum, ama bizim gazetelerde yayımlanan özetin özeti değerlendirmelere bakıyorum. Referandumdan çıkan sonucun Türkiye'yi demokrasiye yaklaştırdığından fazla şüphesi olan yok gibi (ama Avrupalı ve Amerikalı Kemalistler hep vardır ve Türkiye'nin Batı ittifakını terk etmeye hazırlandığı şüphesi "baki" kalacaktır.). Dün Yasemin Çongar'ın da yer verdiği daha kapsamlı değerlendirmeler de çıkan sonucu kutlar mahiyette.

Bu değerlendirmelerin bazılarında, bir olumsuzluk sinyali olarak, "bölünmüş toplum" diye formüllenen bir olguya değiniliyor. Evet, bu da var tabii. Oy dağılımı haritalarında çok net görünüyor. Bu haritalar Türkiye Cumhuriyeti tarihinin "görsel-alegorik" anlatımları ve özetleri gibi. Batılılaşmanın Türkiye'ye batıdan gelerek (denizasırlı yöntemlerle) girdiğini, ama fazlaca giremeyip kıyılarda kaldığını gösteriyorlar.

Bir düzeyde sınırlayıp baktığımızda, Çanakkale çıkartmasını andırıyor, Türkiye çapında uygulanmış haliyle. Batılılık gelmiş ve bir çıkartma yapmış. Ama meydanı boş bulamamış. O zaman çıktığı dar kıyı şeridinde siper kazıp menzilenmiş. Şimdilik, olduğu yerde duruyor. "Vazgeçtim" deyip gitmiyor, ilerlemek için ciddi ve sonuç alıcı bir girişimde de bulunmuyor.

"Peki, bunun sonu da Çanakkale gibi mi gelecek" sorusu kaçınılmaz oluyor, bu durumda? Sonunda Anadolu bu çıkartma girişimini büsbütün boşa çıkaracak, kıyılara ayak basmış bu "yabancı unsurları" büsbütün sepetleyecek mi? Başka türlü –günümüz jargonuyla- söylersek, herkesin başını örtecek, oruç tutmayanı cezalandıracak, içkiyi yasak edecek mi?

Benzetmeyi bu noktaya getirince söylem gene abesleşiyor. "Abesle iştiğal" Türkiye'nin sevdiği bir meşguliyet biçimi olmakla birlikte, yıllardır bu oyunu zevkle oynamamıza rağmen, şu noktada artık bakışımızı değiştirmekte yarar var. Onun için de belki "bakmak" ve "görmek" için kullandığımız "âlet takımı"nda (yani "kavramsal çerçeve"de) bir değişiklik yapma zamanı geldi. En başta, son on beş yirmi yıldır bu toplumda olanlara tersine dönmüş bir Çanakkale metaforundan bakmayı bırakalım. "Bu memleketin asıl sahipleri" sorunsalının dışına çıkalım. Böyle bir şey yok, herkes buranın sahibi.

"Bölünmüş toplum" gibi bir niteleme, içinde kaygı barındıran bir söz. Türkiye'nin "farklılaşmış toplum" olduğu elbette söylenebilir; ama bunun ille bir "bölünme" olması gerekir mi? "Farklılaşmış" olmak, temelde, olumsuz değil, olumlu bir şeydir, bir potansiyelin sinyalidir. Konu, sorun ne olursa olsun, birkaç istisna durumu saymazsak, yüzde 48 / yüzde 52 gibi bir ayrışma, monolitik bir hegemonya kurulmadığının ve muhtemelen kurulamayacağını kanıtı olarak da yorumlanabilir. Bu da, "çoğulcu" bir yapının bu toplumun temelinde nesnel olarak hazır bulunduğunu gösteren bir şey.

Sık sık söylediğim paradoksla yeniden karşılaşıyoruz: nesnel yapısında çoğulculuğun (plüralizm) dayanaklarına sahip olan, ama öznel formasyonunda, yani ideolojisinde bunu bir tehdit olarak algılayan, ama biri öbürüne bir türlü tam egemen olamadığı için, gene "çoğul" olarak varolan çeşitli "monist" fikriyatların çarpıştığı bir toplum var burada. Sorun, bu "monist" ideolojilerin, enerjilerini, birbirlerini nasıl yok edeceklerini düşünmeye değil, birbirleriyle birlikte nasıl varolacaklarını düşünmeye yönlendirmeye karar vermeleri.

Bunu yaptıklarında, bildiklerinden, sandıklarından çok daha fazla (olumlu ve olumsuz) ortak değer ve zemin paylaştıklarının da bilincine varacaklar.

Çok zengin bir alan aslında bu alan. "Beyaz Türk / Siyah Türk" ayrımı gerçek bir ayrım, ama ideolojide. Nesnel maddi temelde değil. Oradaki gerçek ayrım bildik, "banal" bir ayrım: "iktidar" sorunu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'İki Millet'

Murat Belge 18.09.2010

Referandum sonuçları bizi şimdi de 'bölünmüş toplum' teşhisinin önüne getirdiğine göre, daha bir süre bu teşhisin isabetini tartışacağız. Zararı yok, böyle böyle, kendimizi daha iyi tanımaya başlıyoruz. Bu önemli, çünkü çoğumuz, şimdiye kadar, birilerinin bir yerlerde imal edip elimize tutuşturduğu bir kimliği üstümüze geçirip dolaşıyorduk.

Türkiye cumhuriyeti adına tescil edilmiş topraklar üstünde iki ayrı millet olarak yaşadığımızı yıllardır söylerim. Bunu şöyle bir örnekle anlatmaya çalışayım. Bildiğimiz gibi, uzun zamandan beri, ilkin Mustafa Kemal Ağaoğlu'nun 'İstanbul kültür gezileri' adı altında başlattığı 'şehrimizi tanıyalım' adıyla da betimleyeceğimiz gezileri yaparım. Şöyle olağan bir sahneyi gözünüzün önüne getirin: otobüsümüz, sözgelişi, Silivrikapı yakınlarında duruyor, içinden kadınlı erkekli yirmi beş, otuz kişi iniyor. Bunlar, 'şehirlerini tanımaya gelmiş', çoğu orta yaşlı sayılır, eski ya da yeni İstanbullular. İnince ne oluyor? Mahallenin çocukları bir koşu gelip bu grubun çevresini sarıyor ve 'Hello! Gudbay!' diye bağırıyorlar.

Sahne bu.

Peki, ne anlatıyor bu sahne? Doğrusu, çok şey anlatıyor. Bir kere, bu çocukların bizden aldığı ilk izlenim, 'ecnebi' olduğumuz. Onun için bizimle 'ecnebice' konuşuyorlar. Yalnızca bu olgu yeterince açıklayıcı değil mi?

Bu dediğim şey, anlattığım sahne, Sümela'nın eteklerinde veya Gökmedrese'nin kapısında değil, İstanbul'da yer alıyor.

Niye bizi 'ecnebi' sanıyorlar? Herhalde öncelikle giyim kuşamdan ötürü. Bunlar toplumsal kodlar; çocuk da olsa, bakar bakmaz anlıyor, bu gelenler onun annesi, babası gibi birileri değil. Başka türden birileri bunlar.

Onlar bize böyle bakıyorlar. Ne yapsın, eğitimsiz halkımızın cahil çocuğu! Peki, biz onlara nasıl bakıyoruz? Çok benimseyerek mi? Yoo. Ben buradayım, o da iki adım ötemde; ama aramızda gözle görülmez, elle tutulmaz bir duvar var ki, elle tutulan ve gözle görülen şeylerden çok daha katı, çok daha aşılmaz. Bu, öncelikle 'sınıf farkı' dediğimiz şey bence. Ama bu, Türkiye'de, Türkiye'nin yaşamış olduğu hayli özel tarih nedeniyle, sınıftan önce bir 'kültür' farkı olarak ortaya çıkıyor –neredeyse bir 'etnik kültür farkı' olarak. Öyle olmasa, 'Hello! Gudbay!'ın anlamı kalmazdı.

Dediğim o özel tarihten ötürü (Batılılaşma vb.), ayrım 'çifte kavrulmuş' cinsinden. Aş aşabilirsen.

Gelgelelim, anlattığım bu ayrımın iki ucunda duran bu insanlardan birinin 'otantik', ötekininse 'yapay' olduğu kanısında değilim ve çok sık şahit olduğum bu sahneyi çizerken böyle bir şeyi ima etmeye çalışmıyorum. Bu ayrımın kendisi bu toplumun ve tarihinin en otantik ve kendine özgü ürünü. Bu topraklarda yaşayan herkesin yaşantılarının kaynağı bu.

Ama bu bir ayrım, aynı zamanda.

Çocukların 'ecnebice' yapmayı uygun gördüğü 'hoşamedî' de simgesel sanki: 'Hello Gudbay!' 'Merhaba' bitmeden sıra 'veda' ya geliyor.

Şimdi bizim bu ülkede yapmamız gereken, bu ikisinin arasında birbirimize söyleyeceğimiz, söyleyebileceğimiz, söylememiz gereken veya söylemekten zevk alacağımız sözleri çoğaltmak. 'Merhaba' ile 'Hoşça kal' tören sözleri, klişeler olarak kalmalı. Ağırılık, bu ikisi arasında konuşulanlara kaydırılmalı. O konuşulan da, ayrımın burasında duranın sırasında durana verdiği 'komut' olmamalı.

Bu, toplumda yaşayan herkesin misyonu olmak zorunda değil, zaten olamaz. Ama bundan böyle bir Türkiye solu kurulacaksa, onu, bu durumu anlayanlar kuracak –çizginin **iki** yanından gelerek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişim...

Murat Belge 19.09.2010

"Kurmak" fiili, az sayıda kökten çok sayıda kavram türetmeye çalıştığımız Türkçede, "kuram"dan "kural"a ve "kurum"a, birçok yeni kelimenin başına geçti. Ama kelimenin eskiden beri geçerli olan kullanımları da hâlâ var. Örneğin "kurulu oyuncak" gibi. Saat kurar gibi, bu tip oyuncakları da kurarsınız. Mekaniktir bunlar, mekanizmaları bozulup işlemez hale gelinceye kadar, hep aynı işi yaparlar. Trampet çalan asker hep trampet çalar, sıçrayan kurbağa hep sıçrar... Asker sıçramaya kurbağa da trampet çalmaya başlamaz.

Bizim ülkede siyasetin aktörleri de biraz böyledir. Alışılmış sözleri, davranışları vardır, hep bunları tekrarlarlar. Biri Akın Birdal'a kafa atmışsa, aynı adam birazdan "Vatan bölünmez" yollu bir slogan bağıracaktır; Deniz Baykal "Bu durumda kurultay yapılmalı" diyecektir; solun belirli kesimleri "boykot çağrısı"nda bulunacaktır vb.

Bu ezberlenmiş kalıplar, doğru veya yanlış, sonuçta bir gerçeklik karşısında, onun etkileri altında biçimleniyor. Örneğin bir tarihte Doğan Avcıoğlu "Parlamento-dışı-muhalefet" diye bir kavramı ve ondan kaynaklanan bir strateji önerisini ortaya atıyor. O bunu yaparken daha ağır Marksist birileri Türkiye'de kapitalizmin "montaj ve ambalaj"ın ötesine geçmediğini parlamenter sistemin de "Filipin demokrasisi"nden ibaret olduğunu söylüyorlar.

Bunların, söylendikleri zamanın gerçekliğini de yansıtmadıkları ortada. Onların "ambalaj"dan söz ettiği dönemde "ithal ikamesi sanayileşme" sürecine girilmiş, "yüksek ücret" politikası ile iç pazar güçlendiriliyor vb.

Gene de, bu "teorik" tesbitler bir gerçeklikten kaynaklanıyor. Türkiye'nin 1960 darbesi ile iyice açığa çıkmış olan ikili iktidar yapısı. İkinci bir darbe yapmak isteyenler var, onların bunu yapmasını isteyen ve bundan kendileri için hayır umanlar var v.b... Onun için "parlamento-dışı muhalefet". Ve o zamandan başlayarak, bu tip bir solun kromozomlarına yerleştirilen "seçim antipatisi". Ülkede iktidarı değiştiren 1950 seçimi "teori"ye göre "karşı-devrim" olduğuna göre, herhangi bir seçimden herhangi bir iyilik beklemek "devrimci"ye yakışmaz.

Bunlar bence gerçekliğin doğru analizinden çıkarılmış sonuçlar değil. Ama ne olursa olsun, o gerçekliğin ürettiği tavırlar.

Oysa şimdi bu gerçekliğin kendisi değişiyor, değişmeye başladı. Bir kere bu geleneksel "ikili iktidar"ın nesnel temeli kalmadı. Kalmaması, Türkiye'nin değişmesinden önce (bu da gerçekliğin bir parçası olmakla birlikte), dünyanın değişmesinin, özetle Soğuk Savaş ortamının sona ermesinin getirdiği bir sonuç. Ama bütün bu yıllar

boyunca Türkiye'nin kendisi de az buz dönüşüm geçirmedi. Altmışlarda "komprador kapitalizmi" gibi içi boş bir kalıp taraftar bulabiliyordu. Yıllardır kimse bu kelimeyi telaffuz etmiyor.

Ama bu tür "sol"un davranışları hâlâ o eski gerçeklikte yapılmış "kurulma" çerçevesinin dışına çıkamıyor. Neyse, büsbütün "yaratıcılık"tan yoksun değil ki, "hayır" demiş yüzde kırkın "sol" olduğunu da ilân edebildi.

Bu "sol"un, "hayır" demişler arasında bulunan "yeni müttefikleri" dolayısıyla kutlanması gerekir. Tesbit aslında çok yanlış da değil. Bildikleri o eski Türkiye'de yaşamaya devam etme kararlılığındaki kesimler yer alıyor o yüzden kırkın içinde. "Sürekli faşizm", "yapısal faşizm" gibi "teorik" formülasyonlarla yıllarını geçirenler, bir düzeyde ne kadar "diyalektik" derlerse desinler, dünyayı birtakım "statik" kalıplar içinde kavramaya alışmış demektir. O zaman bu olup bitenlerde şaşılacak bir şey kalmıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boston ve 'Dünya Edebiyatı'

Murat Belge 01.10.2010

Gazete ve yazı çerçevesinde, önceden planlanmamış bir tatil yaptım. Bir toplantı için Boston'a gitmem gerekiyordu; böyle uzun, saatler süren bir yol yaptıktan sonra, kendimi yalnız o toplantıyla sınırlayıp, ilk seferin üstünden üç gün geçmeden dönüş yoluna düşmek, zor ve anlamsız geliyor.

1960'ta AFS öğrenci mübadelesi programıyla bir yılığına Amerika'ya gittiğimde Massachusetts'te bir kasabada kalmıştım. Onun için, yurtdışında, bir "dünya kenti" olarak gördüğüm ve az buçuk da olsa tanıdığım kent Boston'dur. Son zamanlarda çeşitli vesilelerle Boston'a gidişlerim sıklaştı ve artık oldukça iyi tanımaya başladım.

"Uzak yer"e gitmek, yön kuzeye veya güneye doğru değilse, "zaman" açısından uzaklaşmak oluyor. Boston'la bizim aramızda yedi saat fark var. Bu da benim yazı yazmamı güçleştiren etken oluyor. Buradayken bir yazıyı yazıp bitirdiğim saat, oradan göndermek sözkonusu olunca, bayağı geç bir saat oluyor. Günün daha ileri saatlerinde de başka işlerim, toplantı, randevu, bir sürü şey çıkıyor, yazamıyorum.

Neyse, beni oraya götüren konuya geleyim, çünkü ilginç olan bu zaten. Bundan birkaç yıl önce çoğu Amerika'dan gelen bir grup edebiyat profesörüyle bizim Bilgi Üniversitesi'nde bir seminer yapmıştık; konu, "Dünya Edebiyatı" idi. Şimdi, laf arasında, "dünya edebiyatı" der, birtakım "kanaatler serdeder" geçeriz de, bunu böyle büyük harfle yazmaya başlayınca iş değişiyor; çünkü oldukça yeni olduğunu söyleyebileceğimiz bir "disiplin"den söz etmeye başlamış oluyoruz.

Bunun ardında upuzun, dallı budaklı bir tarih var. Kısaca özetlemeye çalışayım. Edebiyatın, edebiyat tarihinin, daha da önceki terminolojiye göre "filoloji"nin yüksek öğrenimde bir "disiplin" haline gelmesi ondokuzuncu yüzyılın başında milliyetçi ideoloji(ler)in doğuşuyla yakından ilgilidir. "Millet" olmak için gerekli "millî dil" ancak "millî edebiyat"la birarada anlamını kazanıyordu. Bu çağ; bütün Avrupa "milletleri"nin kendi "millî eğitim sistemleri"ni kurdukları, ilk ve orta öğrenim süreleri boyunca, varolan bir yığın yerel lehçe arasından uygun görüp seçtikleri lehçeyi "millî dil" olarak öğrettikleri, bellettikleri çağdır. Bu "millî dil"ın en ince, en dolgun kullanım örnekleri de "millî edebiyat" içinde bulunuyordu.

Yani, edebiyatın bir "disiplin" olarak gelişmesi "millet oluşturma" etkinliğiyle içiçe geçmiş bir süreçtir. Bu anlayış, başta Türkiye, pek çok yerde hâlâ başat anlayış durumunda. Böyle bir anlayışın egemen olması, bu işlevi yerine getiren bölümlerin, kurumların da birer muhafazakârlik yuvasına dönüşmesini teşvik eder.

Uygulamanın sürdüğü her yerde genel durum da budur. Tabii her toplumun kendine göre farklılaşan “muhafazakârlık” anlayışları olabilir, olur. Ama sonuçta “edebiyat” ve “tarih” bölümleri, çok zaman elele, kolkola, önüne “millî” sıfatını taktığımız her şeyin zenginleştirilmesi, derinleştirilmesi ve en önemlisi, öğrencilere belletilmesi etkinliğinde çalışırlar.

Genel durum böyle de, bir yerde bir “edebiyat” bölümü varsa, oraya bazı “edebiyatçılar”ın sızması da imkân dâhiline girer. Daha baskıcı –muhafazakâr toplumlarda bunun önlenmesi görece kolaydır, ama her zaman edebiyatı edebiyat olarak sevenlerle edebiyatı “millet yaratma” sürecinin kullanışlı bir aracı olarak görenler arasında bir gerilim olmuştur.

Uzatmayayım, “Dünya Edebiyatı” tamlamasının böyle büyük harfle yazılarak ortaya atılması, değişen dünyanın gündeme getirdiği bir yenilik. “Yeni bir dünya”nın kurulmakta olduğunun birçok benzeri arasında bir başka –ve ilginç- işareti.

Yakın zamanlarda “Sınır-Tanımayan-Gazeteciler” veya “Sınır-Tanımayan-Hekimler” gibi örgütlenmelerin doğduğunu görmüştük. “Edebiyat”ın da “sınır tanımak” konusunda aslında hiçbir yükümlülüğünün olmadığını daha iyi anlayacağımız bir sürece giriyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sürekliliğin huzuru

Murat Belge 02.10.2010

Uzun ya da kısa bir süre Türkiye dışında bulunduktan sonra buraya döndüğümde, “buranın burası olduğunu” anlatan, yani kendini hatırlatan bir şeylerle karşılaşsınız. Trenle döndüğüm bir sefer polisler “müşteri kapma”ya çalışan bir hamalı yakalayıp bağırta bağırta dövmüşlerdi ve böylece “vatan topraklarına” ayak bastığının bilincine daha yoğun bir biçimde varmamamı sağlamışlardı.

Şimdi böyle sahnelerle pek karşılaşmıyor insan. Demek ki burada da bazı şeyler olumlu yönde değişebiliyor. Ama “değişim” zaten karmaşık bir şey. En zor değişen şey de “zihniyet”...

Sabah gazetelere bakınca, MHP’nin Ani’de namaz kılma izni aldığını görüyorum. Buyurun size bir “değişmeme” örneği; değişmeye ayak diremenin örneği.

Ermeniler Ahtamar’da ayin yapmış. Madem onlar bunu yapmış, günümüzün koşullarında gidip Ermenistan’ı fethedemediğimiz (biz ederiz eyvallah da, koşullar izin vermiyor), Eçmiadzin’in kiliselerinde namaz kılamadığımız için, biz de gidip Ani’de bu işi yapacağız.

Yapılan iş, “namaz kılmak”tan ibaret: bir dünya dininin en temel ibadet biçimi. Bunun kendisinde bir “şiddet”, bir “saldırganlık” yok. “İslâm” zaten “teslim” ile aynı kökten. Secdeye vararak, kendinizi Rabbinize “teslim” ettiğinizi gösteriyorsunuz.

Ama *bu* konunun yan anlamları bu kadar basit değil. Ermenilerin Ahtamar’da âyin yapmaları diye özetlediğimiz olay uzun (1915’in çok öncesinden başlayan) bir sürecin bu taraftaki ucunda küçük bir olay. Ama o uzun tarih hakkında bir söz söylüyor. Yıllardır 1915’in üstünü örtmekle uğraşmış bir devlet geleneğinde, buna aykırı, dostluktan yana atılmış küçük bir adım, bir “jest”... Ani’de namaz kılmak da buna karşı atılmış bir adım, bir “karşı-jest”. Aslında yalnız hükümetin verdiği bu izni protesto etmiş olmakla kalmıyor, 1915’i sadece inkâr da etmiyor, onu onaylıyor ve “gene yaparız” diyor.

Bu karakteriyle, lafın başında söylediğim, “değişmeme” direncinin de örneği. Tabii bu somut ve özgül tavır bütün Türkiye’nin tavrı değil. Ama MHP de buraya uzaydan inmiş bir parti değil. Buranın bir ürünü. Demek ki bu tavrın da burada alıcısı çok. En azından, öyle olduğu beklentisiyle bu “namaz” eylemi başlatılmış.

Derken gazetenin baş sayfasının yüzeyinde bir “CHP” haberine rastlıyorsunuz: askerliğin “tek-tip” uygulanmasına karşı çıktığı anlaşılan hükümete karşı çıkan CHP, “eşitlik” ilkesini savunmak için, “dağdaki çobanla benim oyum aynı mı?” sözünü söyleyen Aysun Kayacı’ya sahip çıkıyor. Doğrudan bir “sahiplenme” olmadığını söyleyebilirsiniz, çünkü, “madem askerlikte eşitlik istemiyorsunuz, niçin Aysun Kayacı’yı suçladınız?” diye formüllemiş, dolaylı bir söz. Ama askerlik uygulamasının eşit olması ya da olmaması üstüne bir tartışmada, böyle saçma bir sözü hatırlamanın ve de hatırlatmanın ne gereği var, ne anlamı var? Bu da herhalde, ünlü ve unutulmaz “My Lai fotoğrafı” gibi, bir gerçeğin simgesi haline gelmiş, “Kürtlere taş atan göbeği açık İzmirli kız” a ve onun benzerlerine, İzmir’den oy almış CHP’nin göz kırpması üslûbu. Dolayısıyla, Ani’de namaz kılma biçimini alan geleneksel faşizme karşı Türkiye’nin şortlu ve çağdaş faşizmine çakılmış bir selâm. “Çağdaş”, ama bu da eski, köklü bir akımı bu toplumun. Çankaya balolarından, 19 Mayıs kıyafetlerinden gelen bir kavganın şimdiki evresi ve CHP de dağdaki çoban konusunda Aysun Hanım’dan çok farklı bir yerde durmadığını, bununla ve daha pek çok jestiyle göstermiş oluyor.

Öte yanda, Hanefi Avcı olayı, o da bir başka sefalet... Ne olduğu belirsiz, karman çorman bir olay, onun için bir şey söylemek zor, bütün bu olaylar gibi, ama sonunda Avcı’nın haklılığını kanıtlamaya yarayacak bir davranış.

Yani, memleket, beş on gün önce bıraktığım gibi, “burası burasıdır” La Palisse gerçeğinin ispatı olarak duruyor. Dünyanın hâlâ bildiğimiz dünya olarak devam etmesi, huzur veren bir düşüncedir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bizim dernek

Murat Belge 03.10.2010

Helsinki Yurttaşlar Derneği’nin kuruluşunun yirminci yıldönümü geldi. Yirmi yıl! Dile kolay. Yirmi yıl önce, böyle bir sonbahar mevsiminde, Berlin Duvarı’nın yıkılmasının ertesinde, Prag’da biraraya gelmiş ve Helsinki Citizens Assembly adını verdiğimiz bu sivil toplum örgütünü kurmuştuk. Ama Prag’daki bu buluşmayı düzenleyenlerin önemli bir kısmı seksenli yılların büyük kısmını birarada çalışarak geçirmişlerdi. Batı ülkelerinde yaşayanlar bu yılları nükleer silahlanmaya karşı ve barıştan yana olmanın mücadelesi içinde doldurmuşlardı. Avrupa’nın doğusundakiler ise ülkelerinin baskıcı “sosyalist” rejimleriyle uğraşıyorlardı. Çeşitli olaylar, uzaktan bakınca birbirinden bir hayli farklı görünen (ama görüldüğü kadar da farklı olmayan) bu mücadelelerin kadroları arasında sağlam ilişkiler kurulmasını sağlamıştı.

Şimdi, biraz da ani verilmiş bir kararla, yirminci yıldönümünü burada, İstanbul’da kutluyoruz. Burada ilginç bir durum söz konusu: HCA kurulurken başlıca amacı Avrupa’nın birliği aşağıdan yukarıya, yani sivil toplum düzeyinde kurmaktı. Bu amaç, bugün, hem gerçekleşti, hem de gerçekleşmedi. Ne anlama geliyor bu paradoks? Şöyle: Avrupa Birliği’ne katılmak gibi hem de resmî düzeyde tanımlanabilir bir biçimi olan bu amaç aşağı yukarı bütün kıtayı kapsayacak şekilde gerçekleşti. Sırbistan gibi (ve tabii Türkiye!) birkaç ülke dışında herkes artık Avrupalı. İsviçre veya Norveç gibi, istemediği için Avrupa Birliği’nin dışında duranlar var, ama onların “Avrupalı” olup olmadığını tartışmak kimsenin aklından geçmez.

Öte yandan, ne Avrupa’da, ne de Avrupa Birliği’nde, “aşağıdan yukarıya” işleyen süreçlerin egemenliğinden söz etmek mümkün. Bundan söz etmek mümkün olmadığı gibi, “bürokratlaşma” ve “teknokratlaşma”nın endişe

verecek derecelerde ilerlediği gün gibi aşikâr. Egemen eğilim de bunların habire tırmanması. Onlar tırmanırken “sivil toplum”un da dünyaya pek umut verici mesajlar vermediğini görüyoruz. Siyasi sağ, neredeyse bütün Avrupa’da, “altın çağ”ını yaşıyor. Şimdiye kadar liberal, demokrat havasıyla hayranlık uyandırmış Hollanda ya da Danimarka gibi ülkelerde yeni bir ırkçılık anlayışı almış başını gidiyor.

Yani, sonuç olarak, 1990’da bizi biraraya getiren “aşağıdan yukarıya Avrupa” kurulamadı. Ama ortada bir “Avrupa” var. Bu, Avrupa’nın doğusunu yıllarca perişan etmiş “reel-sosyalizm”i hatırlatıyor; “reel-Avrupa” bu işte.

Ama bu “reel-Avrupa”nın varlığı, bizim Helsinki örgütünün özellikle kıtanın batısındaki ülkelerde sönmesine yol açtı. İnsan hakları ve onunla ilgili konulara gündeminin başında yer veren bir örgüt, başı dertte olan toplumlarda her zaman bir “ihtiyaç” olduğu için, doğuda kalan ülkelerde hâlâ ayakta duruyor.

Dolayısıyla bu “yirminci yıl kutlaması”, epey uzun bir zamandır pek görmez olduğum insanlarla yeniden biraraya gelme imkânını yarattı. Bu da beni çok sevindirdi, ama gördüğüm kadarıyla, onları da sevindirdi. Zaten bu kadar kısa zamanda toparlanıp buraya gelmeleri de öyle bir ruh halinin geçerli olduğunu gösteriyor.

İster istemez, bu örgütte oldukça yoğun bir biçimde çalıştığım yılları hatırlıyorum ve o yılları bugünle kıyaslıyorum. Hani ünlü fıkra formatının “iyi haber/ kötü haber” klişesi vardır ya, ben bu toplantılarda sürekli bir “kötü haber” simgesi gibiydim. Kürt sorunu olsun, laik-Müslüman çatışması olsun, buraya özgü başka konular olsun, bir türlü “Şöyle bir olumlu gelişme oldu” haberini götüremezdim.

Ama bugün durum böyle değil. Türkiye’de olan değişim, kötüye değil, iyiye giden bir değişim. Toparlayıcı bir bakışla bakıldığında, alınan mesafe de şaşırtıcı.

Öte yandan, Avrupa’nın kendisi yukarıda kısaca değindiğim gibi, “kötü haberci” olma rolünü fena halde benimsedi. Bu “rol değişimi” önemli ve daha uzun analizleri gerektiriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değiştirilmesi teklif edilemez...

Murat Belge 05.10.2010

Yakında, Boston’da olduğum süre içinde, Türkiye üstüne bir konuşmayı dinlemeye gittim. Harvard’da akademik olarak çalışan Türklerin başlattığı böyle bir program var. Harvard’ın her konuda bitmez tükenmez seminerleri, toplantıları, konferansları arasında, onlar da, yanılmıyorsam ayda bir kere birisini Türkiye’de olanlar hakkında konuşmaya davet ediyorlar. 2010 yılının başlarında ben de çağırılmışım. Bu gidişimde de böyle bir toplantı olduğunu öğrenince kalkıp gittim. Konferanslar zaten ilginç oluyor da, bunu ayrıca bir buluşma fırsatına dönüştürmek de mümkün. Çünkü Türkiyeliler bu toplantıları izliyor. Nitekim öyle de oldu, bazı eski dostlarla karşılaştım.

Konuşmacı, bu sıralarda yıldızının parlamakta olduğunu öğrendiğim genç bir hukukçu. Şu anda gene yollardayım ve notlarım yanımda değil ama adının Feldman olduğunu hatırlıyorum. Konusu yeni yapılan referandum ve bundan sonra olması muhtemel anayasa değişikliği. Yani, genel olarak, Türkiye’nin “12 Eylül Anayasası” diye bildiğimiz o felâketten kendisini kurtarması konusuydu.

Referandum hakkında söyledikleri, bizler için yeni ya da şaşırtıcı falan değil. Türkiye’de referandumunda olumlu oy kullanan ya da yurtdışında olayı izleyenlerin dediği gibi, yapılan değişikliklerin yapılmış olması çok

iyi. Ama "12 Eylül Anayasası" gibi dört başı mamur bir facia sözkonusu olduğuna göre, yeterli değil. Tabii olumlu bir nokta, yapılan değişikliğin, bundan sonra yapılacak değişikliklerin önünü kesmek üzere konmuş bazı somut engellerin yok edilmesine imkân sağlıyor olması.

Bunlar, dediğim gibi, yurtdışında Türkiye'yle ilgilenen Avrupalı veya Amerikalı büyük çoğunluğun paylaştığı yargılar. Bunlara "hayır" demeyi veya "evet dememe"yi öneren yurttaşlarımızın mantığını onlar da anlayabilmiş değiller. Her şeyi bir kenara bırakıp yalnız AKP'nin yolunu kesmede yoğunlaşmanın gerekli olduğu kanısında değiller.

O nedenle biraz bilinenin tekrarı gibi olan konuşmada ve onu izleyen soru-cevap kısmında daha çok öne çıkan konu 1982 Anayasası'nın "değiştirilemez maddeler" kavramıydı. Bir "anayasa hukukçusu"nun böyle bir şeyi anlaması çok da zor. Çünkü o adamın öğrendiği disiplinin temel kurallarına göre, anayasaları insanlar yapar; anayasalar, belirli koşullarda bir toplumun içsel mutabakatlarını yansıtır. Bütün bunlar da, ister istemez, anayasaların değiştirilebilir metinler olduğu anlamına gelir.

"Değiştirilemez hükümler" tanrısallık katına özgü şeylerdir. Onun için de bir anayasa hukukçusunun alanı dışındadır. Anayasa hukukçusu, sözgelisi "Katolik Kilisesinin Dogmaları"nı tartışmaz.

Normal insanların konuşurken "dogma", "dogmatizm" gibi kavramlara verdiği anlam, bunların, o Kilise Otoritesi dışında nasıl algılandığını da ortaya koyuyor. Kimsenin "Sen dogmatiksin" cümlesini bir iltifat olarak kabul etmesi mümkün değil artık. Hattâ Papa'nın da.

"Anayasa hukukçusu"nun alanından, öğrendiği disiplinin temel kurallarından söz ettim de, tabii bir yandan da dünya bildiğimiz dünya, bildiğimiz dünyada Papalar da var, generaller de. Her anayasa aynı değil. Mutabakat yansıtanı olduğu gibi dayatma yansıtanı da istendiği kadar az sayılmaz. Onun için konuşmacımız "Değiştirilemez madde hiç iştirilmemiş bir şey değildir" dedi. Böylece Türkiye "iştirilmemiş değil ama seyrek rastlanan"lar listesine girdi. Soranlar oldu, bunun üstüne: "Değiştirilmesi teklif edilemez madde" sözkonusu olduğunda durum nedir?

Konuşmacı, doğrusu bana kendisinin de pek duymadığını itiraf etti. Bu bizi eşine iyice ender rastlanan bir kategoriye sokuyor.

Harvard ortamında bunlar belirli bir tebessüm eşliğinde konuşuluyor. Tabii bunda da şaşılacak bir şey yok. Ne yapsın, ne desin ki adamlar?

Bir ülke, Genelkurmay Başkanı'nın devlet başkanlığında kendine böyle bir anayasa yapmışsa ya da birilerinin bu anayasayı yapmasına razı olmuşsa ya da otuz yıldır o anayasayla yaşamışsa ya da onun değiştirilmemesi için akla hayale gelmedik "demokratik-sosyalist" itirazlar üretebilmişse, dünya âlem ne yapsın?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tunceli ve 'Munzur Barajı'!

Murat Belge 08.10.2010

Ekim ayının başında iki üç günlüğüne Tunceli'ye gittim. Bu hafta Tunceli Üniversitesi'nin düzenlediği, oldukça yoğun paneller programı olan bir sempozyum yapıyordu.

Benim ilk gidişim Tunceli'ye, yani Dersim'e. Yalnız Tunceli değil, Türkiye'nin o bölgesi benim en az bildiğim, daha doğrusu hiç gidip görmediğim bölgesi. Tunceli'nin çevresindeki iller, kuzeyden başlayıp saat yönünde

gidersek Erzincan, Bingöl (ve onun doğusunda Muş), Elazığ ve Malatya, onun güneyinde de Adıyaman, bugüne kadar ayak basmadığım iller.

Tunceli'nin bu saydıklarımın ortasında yer almakla birlikte birçok bakımdan onlara benzemeyen bir yer olduğunu biliyordum. Gidip görünce de başka türlü düşünmemi gerektirecek bir şeyle karşılaşmadım. Tunceli, bildiğimiz Anadolu "gelenekselliği"nin pek revaçta olmadığı bir (küçük) kent. Bunun başlıca iki göstergesi var: birincisi kadınların kılığı, kıyafeti; ikincisi de içki içilen yerlerin varlığı. Bu iki düzeyde Tunceli nitelikçe Türkiye'nin batılı kentlerinden farklı bir yer değil.

Dağ, tepe, güzel doğa biçimleri yaratır. Tunceli de böyle tepe yamaçlarında kurulmuş, inişi yokuşu bol olan bir kent. Bu aynı zamanda güzel manzaraların da, o manzaraları seyredecek yerlerin de bol olduğu anlamına geliyor. Bu "dağ", "tepe" manzaralarına ek olarak bir de akarsular var: doğu yönünden gelen Pülümür'le batı yönünden gelen Munzur burada birleşiyor; kent, bu birleşmenin yarattığı üçgenin içinde kalıyor. Bizim günlerimizi geçirdiğimiz yükseltelerin dibinde, Munzur Nehri'ni ve vadisini görüyorduk. O günlerde çokça yağış geldiği için su bulanıklaşmış. Normal halinde masmavi görünürmüştü (dediler).

Bu yazıda asıl anlatmak istediğim şey de bu vadi zaten. Çünkü burada bir baraj kurma projesi sözkonusu; hattâ bir kısım işine başlanmış sayılır. Ama kente ayak bastığımız anda, bu projenin bura halkı tarafından desteklenmediğini görüyorsunuz.

Boş kaldığım günde, Munzur Çayı'nın yeryüzüne çıktığı, "Gözeler" adıyla bilinen noktaya gittik. Oraya varıncaya kadar oldukça uzun süre derin bir kanyondan geçiliyor ve aşağıda Munzur köpürerek hızla akıyor. Kanyonun iki yanı genellikle duvar gibi dümdüz yükseliyor. Gözeler'de suyun aynı yerde birçok gözden fışkırdığını görüyorsunuz. Çok eski, çok ilginç biçimler almış ceviz ağaçları, söğütler var burada. Görünüşün yanısıra bir de yoğun ses, çağlıdayan suyun kesintisiz uğultusu. Bu suyun nihai kaynağı şüphesiz çevredeki dağların karı. Onun için şu sonbahar ayları, karların eridiği, dolayısıyla suyun en çok azaldığı mevsimmiş. Buna rağmen, bu kadar sulak bir yeri insan kolay kolay göremez. Bu vadi 1971'de Milli Park yapılmış.

Burada baraj kurulması fikrine akıl erdiremedim. Hasankeyf'e de akıl erdiremediğim gibi. Dünyada eşi benzeri bulunmayacak yerler bunlar. Buraları sıradan, sıkıcı bir baraj gölüne çevirecek kararı, talimatı nasıl verebilirler, aklım almıyor. Hem oralılardan dinlediğim, hem de kendim tahmin ettiğim, böyle bir barajın ekonomik bakımdan da öyle aman aman bir getirisi olmayacağı yönünde.

"Siyasetçi" denen insan cinsinin dünyaya bakışında uzun zamandır "ekonomi" kavramının çok ağır basan bir yeri var. Bu kavram ayrıca "enerji", "istihdam", "üretim" gibi alt-başlıklara bölünüyor. Şüphesiz bunlar hepsi çok önemli, ama dünyanın bütünü değil. "Ekonomi"nin bu rakipsiz ağırlığına karşılık "estetik" gibi bir kavram ve onun "tarih", "doğa" gibi alt-başlıkları fazlasıyla hafif kalıyor. Ama dünyayı ve doğayı bir ekonomik işletme gibi gören bu mühendis ya da girişimci zihniyetinde "verimlilik" kavramının "güzellik" kavramıyla dengelenmesi gerekiyor. "Üretim", "istihdam" ve benzerleri çok önemli; ama onları düzene koyup insanlara rahat yaşayacak bir gelir düzeyi sağladığınızda, o insanlar ellerindeki imkânlarla ne yapacaklar? Gidip görecekleri bir Munzur Vadisi, şaşkınlığa düşecekleri bir Hasankeyf, hayran kalacakları bir Boğaziçi artık yoksa?

Bu, "iyi bir hayat" denebilecek bir şeyin *araçlarını* çoğaltırken *amaçlarını* yok etmek anlamına geliyor.

Ben öyle her projeye "hayır" deme taraftarı bir yapıda değilimdir. Bunun doğru bir muhalefet biçimi olduğuna da hiç inanmam. Ama Munzur Vadisi'nin baraja dönüştürülmesi gibi bir projeye ancak "hayır" diyebilirim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dinleme

Murat Belge 09.10.2010

Bir türlü bitmeyen siper savaşının Hanefi Avcı aşamasındayız şimdi, oraya yoğunlaştık. Karşılıklı başlatılan hamleler arasında, Avcı'nın ofisinde birtakım telefon dinleme kayıtlarının bulunduğu ve bunlarla ilgili olarak "mağdur" sıfatıyla Mehmet Ali Birand'a başvurulduğu haberi çıktı.

Hanefi Avcı'nın tutuklanması olayının "hinterlandı"nda yer alan başka olaylar üstüne daha bir şeyler yazmamız gerekecek herhalde. Ama şimdilik konuyu bu kaset sorunuyla sınırlandırayım. Avcı'ya gelinceye kadar kimbilir kaç kere "kaset" ve "dinleme" hikâyeleri dinledik. Bu, özellikle Ergenekon konusuna hayırhah tavır takınan kesimin bu olayı hem gerçekdışı, hem de yasadışı ilan etmek için öne çıkardığı bir konu. Ama ikide birde (şimdi Avcı konusunda olduğu gibi) öbür kesim de kendilerinden birinin bu yasadışı izlemenin hedefi olduğunu birtakım kanıtlarla ortaya koyuyor.

Kim haklı? Bence, iki taraf da haklı. Yani iki taraf da dinleyebildiğini dinliyor ve "düşman hakkında" kanıt topluyor. Konu, son analizde, modern teknolojiye bu işin son derece kolaylaşmasına bağlı.

Hayatını bu ülkede "sosyalist" olarak geçirmiş biriyim ben ve "telefon dinleme"nin olağan sayılmadığı bir zaman bilmiyorum. Bu işi yapmanın böylesine kolaylaşmadığı yıllarda da, polis, dinlenmesinin gerekli olduğuna inandığı kişilerin telefonlarını dinlerdi. Tabii bu bilginin yarattığı paranoyalar hepimizde vardı. Konuşurken telefonda birtakım çatırtılar, çıtırtılar işittiğimizde, bunun iyi saatte olsunlardan geldiğini düşünürdük. Kimileri sinirlenir, küfür ederdi: "Beni dinleyen o. ç.! Senin ...nı, ...ını..." diye düz giderdi. Ben hiç rastlamadım ama bazen cevap geldiği söylenirdi. Örneğin, "Ne küfrediyorsun, ulan? Biz de emir kuluyuz, vazife yapıyoruz!" diye. Bunlar büyük ihtimalle şişirme şeylerdi. Ama sonuçta bir "telefon dinlemesi" olgusu ve buna dayanan bir "kültür", bir "mitoloji" vardı. Polis de zaman zaman, "Abartıyorlar. Elimizde ancak şu kadar telefon dinleyecek teknik imkân var" yollu açıklamalar yapardı. Eh, rutin halde dinlenecek o kadar "diplomatik" telefon falan... Devlet biz solculara kaç cihaz ayırabilecek, bu yoksul devlet? Ama böyle argümanlara rağmen hepimiz dinlendiğimizden emindik (biraz da, kendinizi adam yerine koyabilmek için, öyle inanmak gerekiyordu).

Durum buysa, tedbiri de basitti: demek ki birtakım şeylerin telefonda konuşulmaması gerekiyordu. Ben hâlâ bu alışkanlığı taşıyım, telefonda uzun konuşamam. Saklayacağım şey ne? Bazı arkadaşlarımla bombaları nereye koyacağımıza dair sohbet etmek gibi âdetlerimiz yok; ama özel hayatın parçası olan bir yığın şey var, bunları da bir yabancıнын dinlemesi hoş bir şey değil.

Daha yakın zamanlarda bu "dinleme teknolojisi"nin geliştiği haberlerini alıyorduk. Evde, odanın bir yerine yerleştirilen "böcek" hikâyesini anlatıyorlardı. Bunu taktıktan sonra, şu kadar mesafede park etmiş bir otomobilden her şeyi dinliyorlar vb...

Ve tabii karşı tedbirler. Evinde konuşurken de tetikte olacaksın. Tam "yerin kulağı var" dedikleri durum. Musluğu açık tutanlar ve musikiyi açık tutanlar vardı. Elinde madeni para şıkırdatarak konuşanlar vardı. Daha neler neler...

Sonunda teknoloji gümbür gümbür gelip yerleşti. Şimdi herkes "kaset sahibi"... Görüntülüsü de var, yalnız "audio" olanı der. "Kasete almak" da, "alınmak" da, modern teknoloji sayesinde, "elit" bir iş olmaktan çıktı, "demokratize" oldu. Bundan böyle, bu imkânın var olduğu ve istendiği zaman kullanıldığı bir dünyada yaşayacağız, yaşamaya başladık bile.

Hanefi Avcı ile konuya girmiştik. Onunla ilgili bir de "işkence" konusu var, malûm; Avcı da kendini mazur göstermek için "O tarihlerde birini sorgulamanın başka yöntemi yoktu" diyor. Elhak, doğru!

Onun için belki bu "dinleme teknolojisi"ni şükranla karşılamak gerektiğini de düşünebiliriz. "Anlat, ulan, ne konuştunuz?" ve pata küte... Belki bunun da bir zevki var; anlatmamayı becerebilmek, konuşmadan çıkmak, falan. Oysa şimdi adamın elinde kaset, sizin hatırlayıp da anlatacağınızdan daha iyi biliyor.

Bunun iyiliği, ülkemizin insan hakkı ihlalleri, işkence alt başlığı altında, azalıyor. "Savaş" duruldukça, "haberleşme ihlalleri" de azalabilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hem o, hem de o

Murat Belge 10.10.2010

Hanefi Avcı konusu bu sabah da, gazetelerde, çıktı karşıma. Bu sefer de Fatih Altaylı çağırılmış, on beş yıl öncesinin konuşma bantları dinletilmiş. O, Mehmet Ali Birand'dan farklı olarak, Avcı hakkında şikâyetçi olacakmış.

Bakalım, başka şeyler (yeni kasetler vb.) çıkacak mı bu hikâyenin devamında... Ben Hanefi Avcı'nın davranışlarında çok fazla gelen bir tutarsızlık görmüyorum, her şeye rağmen. Çünkü bir vakit işkence işlerine de karıştığı için özür dilerken, o tarihlerde birini sorgulamanın bundan başka yöntemi olmadığını söylemişti (dün de vurgulamıştım bunu). Belli ki bu donanımsızlıktan hoşnut değil. Dolayısıyla, imkânları zenginleştiren yeni araçlar, örneğin daha etkili dinleme cihazları çıkınca, o da hemen bu alana geçmiş, kayıtlarını yapıp bir kenara koymuş.

Öte yandan, istemeden âlet olduğu işkence durumlarında belli ki ne yaptıysa devlet için yapmış. Burada da değişen bir şey yok; aynı tutarlı çizgi devam ediyor. "Simon" adını kullanmayı uygun gördüğü kitabında da devleti devlet düşmanlarına karşı koruma azmini görüyoruz. Referandum öncesinde yayımlanması yetiştirilen bu eserde Hrant Dink davasında olanca gerçekliğin ortaya çıkmış olduğunu, çıkacak gizli bilgi kalmadığını söylüyor. Danıştay cinayetinin Ergenekon davasıyla birleştirilmesi için hiçbir neden olmadığını iddia ediyor. "Hizmet" dediğin böyle olur. Bu "hizmet"i çeşitli alanlarda birçok örneğiyle gayet iyi tanıyoruz artık.

Gelgelelim, şu âna kadar topluma ulaşmış bilgiler çerçevesinde Hanefi Avcı'nın tutuklanmış olmasını yerinde bulduğumu da söyleyemem. Bu, zaten başlı başına ayrı bir konu ve çok uzun bir "evveliyat"ı var: Türkiye'de "tutukluluk", büyük ölçüde yalnız Türkiye'ye özgü anlamlar taşıyor. Kanunda, "delil karartma", "kaçma" gibi şeyler sayılmış olsa da, o, işin "teori"si ve her işte olduğu gibi burada da, "işin pratiği" var.

Ama, dediğim gibi, "tutuklama", ayrıca ele alınması gerekli, kendine göre özellikleri olan bir konu. Onu tartışmayı başka bir yazıya bırakıp Hanefi Avcı konusuna dönelim.

Avcı'nın "Devrimci Karargâh"la ilişkisine dair iddialar hakkında bir şey söyleyecek durumda değilim. Ama bu işlerin, ilişkilerin içine kırk yıllık dostum Mahir Sayın'ın karıştırıldığını görünce doğrusu irkildim. Bize ulaşan (ulaştırılan) bilgilere o pencereden bakınca da, ipe sapa gelmeyecek birtakım şeyler daha gördüm.

Buna daha fazla girmeyeyim ama böyle durumlar insanın zihninde, genel gidişatla ilgili, olumsuz izlenimler yaratıyor. Ne kadar gergin bir ortamda yaşadığımızı biliyoruz; "her şey normal" rolü oynasak da, bu "her şey"in kıran kırana bir mücadeleyi kamufle ettiğini de anlıyoruz. Ama burada demokrasiden ve hukuktan yana

mücadele verdiğini iddia eden taraf (bunu herkes "iddia" eder de, neyin ne olduğu çok belli), aslında böyle yapmadığı, herhangi bir iktidar mücadelesinde kullanılacak araçları kullandığı izlenimini yaratmamak konusunda çok titiz olmalı. Bunun en sağlam yolu da, demokrasinin ve hukukun gerektirdiklerini içtenlikle ve özenle yerine getirmektir. Hanefi Avcı ya da her kimse onun hakkında bir soruşturmaya giriyor, elinizde onun tutuklanmasını gerektirecek bilgiler olduğunu ileri sürüyorsanız, iddialarınızda burada, gözlemlenen açıklar olmamalı. O açıkların varlığı, doğru iddiaların da sağlamlığı hakkında kuşkular yaratır. Ama bu zincirleme işleyen bir süreç zaten: gene bile Hanefi Avcı davası ya da herhangi birinin davası, önceden başlamışlara, bu arada tabii ki Ergenekon'a, bağlanacaktır. Herkes zihninde bu bağlantıları kuracaktır. Bu zincirin herhangi bir halkasındaki sürçme, hele bir "komplo" izlenimi uyandıran durum, gerçekte öyle olmasa dahi, zincirin öbür halkaları hakkında da soru işaretleri uyandıracaktır.

Oysa gerçeklik düzeyinde "akla kara" yok. Avcı hakkında A ile B doğru olabilir, ama C ile D olmayabilir. Birinin doğruluğu öbürünün de doğru olduğunu kanıtlamaz; her birinin ayrı ayrı kanıtlanması gerekir. Mahir Sayın'ın da bu iddia edilen işlerle ilgisi olmadığını söylemesi çok inandırıcı, ama dünya ve Türkiye hakkında kurduğu teoriler hiç öyle değil.

Önemli olan, "hem o, hem o" çoğulluğunu içine sığdıran bir zihne sahip olmak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kusturica hakkında

Murat Belge 12.10.2010

Şu Kusturica ve protesto hikâyesinden hoşlanmadığımı söyleyerek gireyim söze. Ama bunu söyler söylemez, konunun tamamı hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığımı da eklemem gerekiyor.

Kusturica benim beğendiğim bir yönetmen. Bosna'daki arbede devam ederken, hiç beğenmediğim bazı sözler söylediği haberini almıştım. Ama daha sonra da, Kusturica kendisi böyle şeyler söylediğini yalanladı. Ben de, belki sanat adına ve aynı zamanda Kusturica'nın sanatçılığı hakkında "olumlu önyargılı" olduğum için, uzun boylu bir araştırmaya girmeden, onun bu beyanını kabul etmeye karar verdim. Zaten, o "uzun boylu araştırma"ya nasıl girerdim, orada ne bulurdum, bunları da iyi bilmiyorum doğrusu. Bosna'da bir savaş oldu, binlerce insanın öldüğü bir savaş. Böyle bir ortamda neler söylenir, neler uydurulur, dehşet bir şeydir. Biz henüz bir savaş içinde değiliz, ama şu gerilim ortamında kimin hangi sözüne güvenilir, siz de görüyorsunuz. İnternet'te herkesin herkes hakkında ürettiği tonlarca yalan...

Ama bildiğim bazı şeyler var. Örneğin Misha Glenny, bütün bu patırtılar arasında olup bitenleri en iyi aktaran gazetecilerden biridir. O da, kötü, sahiden kötü bir laf etmişti. Sırlardan bilinen kanlı bir bombalamadan sonra bunun bir Boşnak provokasyonu da olabileceği ihtimali bulunduğunu söylemişti. Bence bu şüphesi yersizdi, dolayısıyla insanı kızdırdı –bir Boşnak'ı haydi haydi kızdırdı. İyi de, bu olaydan sonra Misha hakkında Boşnaklardan dinlediğim şeylerin ucu bucağı kalmadı. Akıl almaz şeyler... Onun için, böyle ortamlarda birilerinin kızdıkları birileri hakkında söylediklerine ne gibi ihtiyat payları bırakmak gerektiğini biraz biliyorum.

Aynı zamanda, Kusturica'nın Yugoslavya'dan yana biri olduğunu da biliyorum. Kendisinin de dediği gibi, yarı Boşnak veya tam Boşnak'tı, ama bütün bu halkların birarada Yugoslavya'yı oluşturduğunu görüyor ve Yugoslavya'ya o tek tek halklardan fazla değer veriyordu. Doğrusu, o ülkede ben yaşamış olsam, ben de öyle yapardım. Ama o halkların hepsi, Boşnaklar da, kendilerini Yugoslavya'nın üstüne koydular. Sonuçlar da ortada.

Daha Yugoslavya yokken, "Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı"nın sonunda ve II. Dünya Savaşı sırasında, Nazi işgalinde, Naziler'le sıkı işbirliğine girenler yalnız Hırvatlar ve Ustaşe değil, aynı zamanda çok sayıda Boşnak'tı (tabii onların da *hepsi* değil). Son kıyamet koptuğunda, manyak gibi davranan Sırpların belleğinde bunlar da vardı. İnsanlar doğuştan manyak olmaz zaten, olmak durumunda kalırlar.

Hep anlattığım bir "eski Yugoslavya" hikâyesi vardır: doksanların başında, savaşa doğru giderken, Krajina'da olaylar patlak verdi, on bir kişi öldü. BM aceleyle bölgeye komisyonlar gönderdi, olayları öğrenmek için. Bir kasabaya giden komisyon oradaki ölü sayısını sorarak işe başlıyor. "Kırk dokuz" diyorlar. Komisyon telâşlanıyor, "Daha dün, toplamı on bir kişiydi! Nasıl oldu" diye soruyorlar. "Ha siz dünü mü sormuştunuz? Dün bir kişi. Kırk sekizi kırk bir yılından..."

Böyledir bu işler, kolay kolay unutulmaz. Hele unutturulmaya çalışılırsa hiç unutulmaz. Türkiye'de yaptıklarımızın unutulmadığı ve unutulmayacağı gibi.

Yugoslavya'da asıl kızılca kıyamet Bosna-Hersek'in referandumla ayrılma kararı alması üstüne koptu. Bu bir "referandum" muydu –yoksa "nüfus sayımı" mı? Bence ikincisi. Çünkü Boşnakların ne oy vereceği, Sırp ve Hırvatların ne oy vereceği baştan belliydi. "Bireysel" görüş falan sözkonusu değildi. Herkes, bağlı olduğu – etnik-dinî grubun verdiği oyu verdi- Kusturica gibi aykırı bireyler dışında, diyelim. O oy verdi mi, bilmiyorum.

Daha sonra Kusturica "doğal afet"ten söz etti. Başta söylediğim gibi, sözlerinin tam içeriğini izleyemedim. Metafor bence yanlış değil ve yalnız Yugoslavya'da o tarihlerde olanları değil, benzer durumlarda dünyanın her yerinde mekanizmalar böyle işler: birikmiş öfkeler, kinler zincirinden boşanır ve vahşeti yerinde tutan baraj kapakları açılır.

Ama Kusturica bu Sırp vahşetinin sırtını çokça sıvazlamadı mı? Bence, evet, öyle yaptı. Din değiştirmek gibi, bana anlamlı gelmeyen jestler! Bence öyle de, nelerin ona öyle yaptırdığını o kadar iyi bilmiyorum.

Şimdi bu festival çerçevesinde bu tavırları alanlar, protesto edenler, protesto edenleri protesto edenler, benden iyi biliyorlar mı? Onu da pek sanmıyorum.

Türkiye'de siyaset yapmak için Kusturica'dan ne çıkarabiliriz? Böyle başlamasa da, bizim genel yapı bu olduğu için, oraya doğru gidecek, belli.

Yerim doldu ama söylemek istediklerim, söylemeyi gerekli bulduklarım bitmedi. Demek devam edeceğiz.

Ama son yazıdan tekrarla, "Hem o, hem o" diyebilen bir zihin yapısı, önemli olan. "Ne o, ne o" değil, "Ya o, ya o" da değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kusturica'nın devamı

Murat Belge 15.10.2010

Salı günü yayımlanan yazıda Kusturica'ya uygulanan protesto veya boykot davranışlarını pek de doğru bulmadığımı belirtmiştim. Ama bugün, konuya başka açılardan bakmaya çalışacağım.

Bir kere, "sanatçıya saygı" önemli; önemli ama, sanatçı dediğin kişi "Hindistan'ın kutsal ineği" değil. Sanatçı protesto edilmeyi hak eden bir iş yapmışsa, o zaman elbette protesto edilir. Bence Kusturica böyle işler yapmıştır. Bunların motivasyonu vb. ayrıca düşünülür, araştırılır, ama olmamış gibi davranılmaz. Onun için ben

işin başındaki, Semih Kaplanoğlu'nun filmini çekmesi jestini gayet normal karşılıyorum. Kusturica ne kadar sanatçıysa Kaplanoğlu da o kadar sanatçı. "Bu sözleri söylemiş, bu tavırları almış adamla aynı festivalde bir işbölümü içinde bulunmak istemiyorum" diyorsa, bu onun hakkıdır, der.

Ertuğrul Günay'ın gitmemesi bence farklı bir olay. Burada da *kategorik* bir şey söyleyecek değilim: "Bakandır. Gitmelidir," gibi. Bakan da insandır, değerleri vardır, görüşleri vardır, doğal olarak hoşgörüsünün sınırları vardır. Ama zaten "bakan" deyince başka türlü bir varoluş düzeyine geçiyoruz. Faşist bir ülkenin Kültür Bakanı kalkar, ziyarete gelir. O adam (ya da kendi ülkende falanca siyaset adamı), Kusturica'dan besbeter olabilir. Ama bilmem kaç yerinden birtakım kurallara bağlısın, gel de adamı "protesto" et!

Kaldı ki, Kusturica Karaciç'in veya Milošević'in kendisi değil. Onlara yağcılık etme pespayeliğinde bulunmuş biri; ama aynı zamanda yaptığı filmlerle de ortaya bir değer koymuş biri. Bunların hepsini birarada değerlendirmek gerektiğini düşünüyorum.

Bu tabii ki, bayağı geniş bir konu: bir sanatçı, hayatında, özellikle de siyasî görüşler alanında, fena halde çuvallanmış olabilir. Ezra Pound, klasik örnek! Ne düşüneceğiz Ezra Pound hakkında? Céline hakkında ne düşüneceğiz? D'Annunzio'nun kitabından Viscanti *L'Innocente*'yi yapınca o da faşist oldu mu? Melville'in *Benito Cereno*'sunu ırkçı-faşist bir metin olarak okuyabiliriz (başka türlü nasıl okunur, bilmiyorum): o halde nasıl niteleyeceğiz *Moby Dick*'in yazarını?

Onun için "Kültür Bakanı" konumunda olan kişinin bu gibi durumlarda daha temkinli davranması beklenir, diyeceğim; diyeceğim ama, hemen aynı anda, bu sefer sanatla falan ilgisi olmayan başka düşünceler üşüşüyor kafama.

Antalyalı CHP, düzenlediği bu festivalde, Ertuğrul Günay için nasıl bir "karşılama" planlıyordu acaba?

Yıllar önce, Bosna'da felâket fiilen devam ederken, CHP'li- Kemalist- Sosyalist karışımından biriyle tartışmamızı hatırlıyorum: ona göre; Boşnaklar dinci- Müslüman- gericilerdi; Sırplar ise ilerici- sosyalistler. Dolayısıyla onların tarafında olmak ve Boşnakların tepelenmesine sevinmek gerekiyordu. Antalya'da Kusturica'yı davet edenlerin benzer düşünceleri olup olmadığını doğrusu merak ediyorum. Onların arasında da, Kusturica'yı, sırf bir "sinema adamı" olduğu için değil de biraz farklı nedenlerle akıl edenler çıkarsa hiç şaşırırmam.

"İşte, Kusturica gitti, şimdi gelsin" diyenlerin akıllarından neler geçirdiğini tahmin etmek daha kolay.

Kusturica bu muameleyle karşılaşınca, "Ermeni Kıyımı ne oluyor?" dedi. Diyecek elbette. Tarihte kendi marifetlerinin hesabını verememiş bir ülkede, özellikle de resmî bir görevde, bu gibi jestler yaparken dikkatli olmak gerekiyor.

Burada da Semih Kaplanoğlu rahat. Ermenilerden özür bildirisini ilk imzalayanlardan biri olduğunu söyledi. Bu, Kusturica'nın sicilinde olmayan bir şey.

Ama Ertuğrul Günay durumunda öyle olmadı. Günay bunun Türk milletine hakaret ve iftira olduğunu söyleyerek Kusturica'yı ve ondan özür dileyen CHP'lileri suçlayarak puan almayı tercih etti. Bu da, doğrusu, hiç iyi olmadı.

Hem bakın, böyle düşündüğüne göre, Ertuğrul Günay bu noktada kavgalaştıkları CHP'lilerle aynı görüşte olabilir. İşte bir barışma fırsatı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP neyi arıyor

Murat Belge 16.10.2010

Halk Partisi gene bir tuhaf; yeni genel başkanı iyice tuhaf. Halka sundukları son gösteri, bir gün söylediğini ertesi gün yalanlamak oyunu üstüne kurulu.

Bunu şaka olsun diye yapmadıkları kanısındayım ("şaka" olsa bayağı başarılı sayılabilirlerdi –bir "siyaset parodisi" filan yapıyor olsalardı). Neden, partinin kararsızlığında ve yeni başkanın yerine oturamamışlığında aransa gerek.

Kılıçdaroğlu, partisini yeniden "oy olarak iktidar olma"yı düşünen bir parti haline getirmeyi tasarlıyor, anladığım kadarıyla. Oysa Deniz Baykal, 2002'de AKP iktidara gelince 28 Şubat tezgâhının tekrarlanacağına hükmetmiş ve partiyi iktidara böyle bir yoldan gelecek parti kılığına sokmuştu. 28 Şubat'ta Ordu Erbakan'ı iktidardan sepetlediğinde, böyle bir şey olacağı beklenmediği ya da bilinmediği için CHP veya öteki partiler bu şekilde açılacak bir iktidar yolunda yürümenin hazırlığını yapmamışlardı. Ama 2002 seçimlerinden sonra Baykal hem yapılacak darbenin zeminini hazırlamak hem de alaşağı edilecek hükümet partisinin en şaşmaz antitezinin kendi partisi olduğunu kanıtlamak üzere, ortamı alabildiğine germek üzere hiçbir fırsatı kaçırmadı, olmayan fırsatları da yarattı.

Bu perspektif, "halk" etkenini hesap dışı bırakıyordu. Darbe umudu doğmazdan önceki günlerde Deniz Baykal popülizmden fayda bekleyen bir Başkan'dı. "Sosyal-Demokrat" partisini Tarık Buğra'nın Edebalisi'nin teorik görüşleri doğrultusunda "Anadolu solculuğu" yapacak derecelere de getirmişti. Ama 28 Şubat ve arkasından 2002, Baykal'ın popülizmi derhal terk edip tam karşı cepheye demir atmasına yol açtı. "Anadolu solu" ile sonraki "başörtüsü" politikaları biri öbürünü izleyecek cinsten, "tutarlı" politikaları değil.

Galiba Baykal, somut konjonktürün ötesinde başında bulunduğu partinin halktan aldığı oylarla iktidara gelebileceğine dair inancını da kaybetmişti. Onun için yarı-askerî bir yönetimin (MGK sultasında) "sivil stepne"si olmak, gerçekçi bir yol gibi görünüyordu.

2002, 2007 ve son referandum, CHP'nin Türkiye toplumundan oy alma potansiyellerinin sınırlarını anlamak için öyle çok zeki bir kişi olmaya gerek yok. Öyleyse ne yapmalı? "Başka çare yok" diyerek gökten ikinci "28 Şubat"ın inmesini mi beklemeli (bunu yapan çok aslında. Onun için de gerilim bitemiyor)? Yoksa bundan en başta askerlerin umut kestiğini anlayıp partiyi "seçimlerde" daha iyi sonuç alacak bir yola mı sokmalı?

Sanırım Kılıçdaroğlu bu ikincisinin zorunlu olduğunu anlayan CHP'lilerden. Ama CHP'nin bütünü bunu ne anlamış ne de sindirmiş durumda. Her politikanın ona uygun bir kadrosu olur. Deniz Baykal "yeni 28 Şubat" stratejisini yürürlüğe koyduğunda, buna uygun kişileri de topladı veya ön plana çıkardı: Onur Öymen, Canan Arıman, Kemal Anadol, Nur Sertel, Necla Arat bu politikanın gerçekten de son derece uygun kadrosuydu. Ama "uygunluk" bu beş-altı kişiyle sınırlı değil elbette; neredeyse bütün parti böyle. Bunların bir kısmı, anladığım kadarıyla, Kemal Kılıçdaroğlu'nun başkanlığını olmuş bitmiş bir şey gibi görmüyorlar. Deniz Baykal'ın oradan uzaklaşmış olması da bitmiş bir olgu değil (herhalde Baykal'ın zihninde hiç değil). Bu durumda Kılıçdaroğlu bir gün seçim düzenine uyacağını düşündüğü bir söz söylüyor, ertesi gün partisinde ayağının kaymasını bekleyenleri nötralize etmek üzere tersini beyan ediyor. Böyle gidiyor.

Böyle gidiyor da, bundan iyisi olsa, Kılıçdaroğlu'nun elini ayağını tutan kalmasa, onun ve bu partinin "sol" olacağını düşünenler sanırım hâlâ var.

Türkiye’de solun olmaması en çok konuşulan konulardan biri ve sol kavramına hiçbir sempati duymayanlar bile bundan ötürü bir çeşit hayıflanır hale geldi.

CHP’nin bir gün gelip de “sol” olmasını beklemek, CHP’den çok “sol” hakkında bir yanılgıya işaret ediyor.

Ama, öyle ya da böyle, kendi olmadığı solu başkasının öldürmesi önünde de engel olarak duruyor
CHP –hâlâ!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdris Küçükömer’i hatırlayan kim var

Murat Belge 17.10.2010

AKP’nin 2002’de seçim kazanarak iktidar olmasından bu yana geçen sekiz yıl içinde Türkiye, tarihinin en ilginç dönemini yaşadı. Aynı zamanda en zorlu, kavgalı, gergin dönemi diyebiliriz. Ama biraz düşününce, bunlardan birinin öbürünü kaçınılmaz kıldığı da anlaşılıyor. Çinliler boşuna akıl etmemişler, “İnşallah ilginç zamanlarda yaşarsın” diye bedduaada bulunmayı.

Ama bugün bu ilginç olaylar üstünde durmak değil niyetim. Yıllar önce bize böyle şeyler olabileceğini söyleyen bir adam vardı: İdris Küçükömer. Onun hakkında birkaç şey söylemek istiyorum.

Düzenin Yabancılaşması, 1969’da yayımlandı. Bundan birkaç yıl önce Asya üretim tarzı Türkiye’de tartışma konusu haline gelmişti. Bunu tartışan az sayıda Marksist aydın arasında İdris Küçükömer de vardı. Kemal Tahir bu kavramla yeniden yola çıkıp Osmanlı devletinin “kerim devlet” olduğu sonucuna varırken İdris Küçükömer tam karşıt yönde ilerlemiş ve bu ülkenin, toplumun, en büyük engelinin “devlet sınıfları” diyebileceğimiz askerî bürokrasi (Osmanlı’daki anlamıyla) olduğunu tesbit etmişti.

“Türkiye’de sağ soldur, sol da sağdır” diye özetlenecek (tabii her özette olduğu gibi aynı zamanda yamulacak tezi, o zaman herkese en azından abartılı, genellikle de “eksantrik” görünmüştü. “Hayalî Küçük Ömer” diye dalga geçen nüktedanlar da vardı (Karagöz oynatan son kişi; Hayalî Küçük Ali’den benzetmeyle). O tarihlerin havasında bu aldırmaılığı anlamak bir yere kadar mümkündür. Marksist solun bir kısmı darbe yapacak “Sol Kemalist Subaylar”ın isteğine uygun zemin yaratma çabasındaydı. Daha “legalist” mizaçta olanlar ise İsmet İnönü’nün “ortanın solundayız” beyanatından beri yürekleri tıp tıp ederek (bir ara TİP TİP ettiği halde) CHP’nin sola doğru savlet etmesini bekliyorlardı. Böyle hesapların yapıldığı bir yerde yerleşik yargıları altüst edecek şekilde, “Kemalizm sağ bir ideolojidir” diye bir görüşle ortaya çıkınca, bu görüşe alıcı bulmak kolay değildi. En fazla ciddiye alınacağı yer gene de TİP’ti ama bu dönemde Çekoslovakya TİP’i birbirine katmıştı.

Yani, evet, özet olarak Küçükömer’in o zaman yaygın bir umursamazlıkla karşılaşmasının anlaşılır (ama onaylamaz) nedenleri vardı. Ama bunu izleyen yıllarda da olaylar İdris’in dediklerini çürütmedi. 12 Mart’la başlayarak, 12 Eylül’le devam ederek, doğruladı bunları. Marksist solun “sol cunta” hayalini tamamen terketmesi gibi bazı gelişmeler de görüldü.

Ama tabii 2002 sonrası gelişmeler bambaşkaydı. İdris bildiğimiz teorisyen olmasa, George Orwell tarzı bir romancı olsa ve tezini *Düzenin Yabancılaşması* gibi bir kitapta değil de, 2007 gibi bir romanda anlatmaya karar verse, herhalde bu ülkenin 2002-2010 arasındaki yıllarını yazardı.

Böyle olduğu halde, ne zamandır, bakıyorum, bekliyorum, bir Allah'ın kulu çıkıp da İdris Küçükömer'in adını anmıyor (yoksa anıyor da ben mi kaçıyorum, görmüyorum?). Bu da tuhaf, doğrusu.

Şimdi, solda olduğunu iddia eden ve referandumdan sonra bu ülkede solun yüzde 42'de olduğu tesbitini yapan bir kesim var ki, bu iddiayla aslında İdris Küçükömer'in tezini doğruluyor, Türkiye'de bu kelimelerin kullanıldığı semantik alanda sağın sol, solunsa sağ olduğunu kendi terminolojileri içinde dile getirmiş oluyorlar. Bu kadarına da eyvallah.

Evet, nedendir acaba? İdris Küçükömer hakkında bu sessizliğin bütün bu olaylar arasında devam ediyor olmasının nedenleri nelerdir? Şu demin verdiğim örnek herhalde hiç olmazsa bir kısmını açıklıyordur. 12 Mart'ta Sol Kemalistlerle darbe yapacak kesim, bu tasarımının ana çizgilerinden bugün de vazgeçmiş değil.

Müslümanlar niye anmıyor acaba Küçükömer'i? Anarlarsa, dolaylı bir biçimde "biz solcuyuz" demiş olmaktan mı korkuyorlar?

Dediğim gibi, ne zamandır olaylara bakıp İdris'i hatırlıyorum. "Bakalım, başka kim hatırlayacak" diye bekliyorum. Ses seda çıkmıyor. Derken bu sabah *Birikim*'in son sayısını elime aldım. Kerem Ünüvar, İdris hakkında bir yazı yazmış. O zaman ben de şu yazdıklarımı yazmaya karar verdim

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye: Büyük Bekleme Odası

Murat Belge 19.10.2010

Diyarbakır'dayım. Böyle ikide birde "şuradayım", "buradayım" diye yazılar gönderiyorum, bıkmış da olabilirsiniz. Ama bu sefer Diyarbakır'da olma nedenim biraz farklı. Normal gezi değil bu.

Biliyorsunuz, bu sabah, yani 18 ekim pazartesi sabahı, bu kentin KCK davası başlıyordu –başladı da, galiba. O ilk duruşmada bulunmak üzere geldim ben de. Bu bir dayanışma jestiydi. Benim sanık "mahallinde" bulunduğum bazı duruşmalara bazı insanlar dayanışma amacıyla gelmişlerdi. Ben de şimdi kimbilir ne zamandan beri KCK tutuklusu olan (ya da "tutuksuz"u olan) Kürt arkadaşlarımla dayanışma için buraya geldim.

Şu anda saat on iki olmak üzere. Otelin lobisinde bu yazıyı yazmaya başladım. Çünkü içeri alınmadık. Saat dokuza yirmi kala mı ne, mahkemenin olacağı binaya gelmiştik. Ama içeri alınmayacağım haberini on beş dakika kadar önce aldım. Yani üç saat kadar orada bekledikten sonra. Tabii bu bilgi, ta başından beri, bizi oraya almayanların sahip olduğu bir bilgiydi. Ama söylemediler. Çünkü onlar için önemli olan bizim o üç saati orada bekleyerek geçirmemizdi.

Bizlerse böyle olacağını bilmiyorduk ama kuvvetle tahmin ediyorduk. Dolayısıyla içeri alınmayacağımızı onlar resmen tebliğ edene kadar orada bekledik.

Çünkü bizim için önemli olan da, bugün burada beklediğimizin, şimdiye kadar demokrasi için yıllarca beklediğimiz gibi, bundan sonra da bekleyeceğimizin bilinmesi ve somut olarak kanıtlanmasıydı. "Beklemek" kelimesini çeşitli çağrışımları ve yan-anlamlarıyla, hep birden kullandığımı uzun uzun açıklamam herhalde gerekmiyor. Biz Türkler ve demokrasi meraklıları bütün bu anlamlarda beklemeyi iyi biliriz.

Başka bildik nesneler, durumlar, manzaralarla birlikte. Örneğin "Türk adaleti" denir denmez gözümün önüne gelen basık gri koridorlar. Havasızlık. Polisler ve "polis tavırları". Eski zamanlara kıyasla daha iyi eğitim aldıkları

için bizden nefret ettiklerini bizi dövmeden de hissettirebilen polisler. "Bağımsız Türk yargısı"nın kimse bir söz söylemeden hissedilebilen görkemi. Bunları gördük be yaşadık –bir kere daha.

Birçok yabancı vardı. Onlar için bu manzara, bu görüntüler, muhtemelen çok âşına değildi. Herhalde çoğu hayatında ilk kez böyle bir olay görüyordu. Ama bilgilenmek her zaman iyi bir şeydir. Onlar da Türk adaleti hakkında bir fikir edinmiş oldular.

KCK davası hakkında, bunun içeriği hakkında, bugün bir şey yazmak, söylemek istemiyorum. Herhalde bundan sonra yeterince fırsat olacak.

Türkiye büyük bir bekleme odasıdır. Bekleme sıkıntısını biraz olsun geçiştirmek için, masada duran dergi ve gazeteleri okumadan karıştırarak, belki böyle yazılara da ciddiye almadan bakarak (tabii bu yazının yayımlandığı gazete bekleme odasında bulunmaz) vakit geçirir ve bekleriz –kimimiz doktorun çağırmasını, kimimiz demokrasinin gelmesini, kimimiz Godot'yu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir dakika daha...

Murat Belge 22.10.2010

Diyarbakır'da mahkeme koridoru kepezeliğini yaşadktan sonra yazdığım yazıda Türkiye için "bekleme odası" benzetmesini kullanmıştım (bugün de Nabi değinmiş bunlara). Bu, bilmemekten veya bir durum karşısında çaresiz kalmaktan ileri gelen bir "bekleme" değil. Bile bile, bir politika olarak "beklemek"ten, daha doğrusu "bekletmek"ten söz ediyorum. Diyarbakır'daki KCK davası bunu açıklamak için yeterli.

Şu kadar sayıda insan, şu kadar zamandır hapiste. Şu kadar aydır da bunların yargılanacağı mahkeme salonu hazırlanıyor. Doksan değil de iki yüz doksan kişinin sığacağı bir salon yapmak herhalde TC'nin maddî imkânlarını aşan bir proje değildir.

Böyle bir davayı izlemek için, "sanık yakınları" dışında bir yığın gazeteci ve "demokrasi militanı"nın (yerli ve yabancı) oraya geleceği bilinmiyor, tahmin edilemiyor mu? Edilemediği için mi bu boyda bosta salon seçilmiş?

Hayır. Bilindiği ve tahmin edildiği için seçilmiş. "Sizin ne haddinize, gelip de 'bağımsız Türk yargısı'nın ellerine tevdi edilmiş davayı izlemeye kalkmak? Siz kim oluyorsunuz? İşte biz size böyle yaparız." Verilen cevap bu. Anlayış bu.

Yani, oraya saat dokuz olmadan gelmiş ve saat on ikiyi geçene kadar o basık yerde bekletilmişsek, bu, gelen kalabalık karşısında ne yapılacağı bilinemediği için böyle olmuyor. Bilindiği ve bu gelenlere üç saatlik bir eziyet uygun görüldüğü için böyle oluyor. Nabi beklediğini ve girdiğini söylüyor; ama o girince bir sanık yakını girememiş. Bir odaya girebilecek insan sayısının bir hesabı var sonunda.

Pekâlâ, insanlar bir daha gelmesin, sanıklarla dayanışma göstermesin diye bunları yaptınız. Daha da neler yaparsınız.

Ama şunu bilin: bu memlekette bu Kürt sorununun bir çözümü olacaksa, o çözüm "bekletme"den geçmiyor. "Bekletme"nin size kazandırdığı, daha doğrusu kazandığınızı sandığınız şey "vakit" falan değildir; çünkü geçen o "vakit" sorunu küçültmüyor, büyütüyor; siz sadece yapılması gereken şeyi yapmamış oluyorsunuz. Yani, en yapılmaması gereken şeyi yapıyorsunuz. "Bekletmek" de bir eylem ve herhangi bir eylem gibi sonuçları var. Siz

bakmadığınız zaman Beyazıt Kulesi ortadan kaybolmuyor, durduğu yerde duruyor. Sadece siz onu görmemiş oluyorsunuz.

Ama bu sorun Beyazıt Kulesi gibi durduğu yerde duran bir sorun da değil. Bu, açık ve işleyen bir yara gibi. Yani, o sizin, bakmadığınız (Yani "beklet"tiğiniz) süre içinde biraz daha kötüye gitmiş oluyor.

Ben içeri girmekten vazgeçince ve yeniden sokağa çıkınca, her türlü zırhlı araç içinde polis ve jandarma yığınlarıyla karşılaştım. Biz içerde beklerken onların da sayısı artmıştı. Bir süre sonra protesto gösterileri başladı. Öyle dallı budaklı çatışma olayları çıkmadı.

Halk da olayı izlemek üzere toplanıyordu. Cadde boyunca kahvelerin alçak hasır taburelerine oturmuş sessiz sessiz olayı izleyen çok sayıda insan vardı. Bunları sanki herhangi bir günde mahallenin kahvesine gelip oturmuş insanlar sanabilirdiniz. Pek bir şeyle ilgilenmediklerini düşünebilirdiniz. Bildiğiniz, halktan adamlar...

Ama öyle değildi. Her şeyle yakından ilgili, her şeyden tamamen haberdardılar.

Yöre halkının bunca yıldır takındığı, geliştirdiği, üstüne uydurduğu tavır bu; ilgisiz *görünmek*.

Ama o görünüşün ardındaki "haksızlığa uğramışlık" duygusunu ve bunun getirdiği öfkeyi göremiyorsanız durum iyice vahim demektir.

Bu öfke "bekletilmez". Bunu geçirmek, karşılıklı anlayışı yeniden kurmak için bir dakika daha geçirmemek gerekiyor.

İşitiyor musunuz?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt politikası

Murat Belge 23.10.2010

"KCK operasyonu" denen ve nihayet mahkemesi başlayan bu olayın bazı karanlık yönleri var gibi. Daha doğrusu, her köşeden bir provokasyonun fırlamasına alıştığımız bir ortamda yaşamaya alıştığımız için, çevremizdeki olaylara içinden provokasyon çıkmasını bekleyerek bakmayı da bir "huy" haline getirdik.

"Açılım" edebiyatı yapılırken bu "KCK operasyonu"nun yapılmış olması, bende bu şüpheyi uyandıran. Öte yandan, "Türkiye'de Siyaset" denince, tutarsızlığın ucu bucağı görünmüyor. İşte CHP ve Kılıçdaroğlu ve başörtüsü... Ancak, hükümetten de, "Bunu biz yapmadık ki" tarzında mırıldanmalar da işitilmişti.

Hani, "böyle bir ihtimal de olabilir" diye, bir "tedbir" olarak söylüyorum bunu. Ama olayların gidişine bakınca, hükümetin de bu olanlardan ciddi bir şikâyeti olmadığı görülüyor. "Proje"yi yapan başkaları da olsa, hükümet almış kabul etmiş, onaylamış olduğu izlenimini veriyor.

O zaman, önemle söylemek istediğim bir şey var: bu sorunu, bir çeşit "İyi Kürt / Kötü Kürt" ayrımı yaparak, kötülerini "bertaraf" edip iyilere inisiyatif açarak, *çözemezsiniz!*

Bunca yıldır süren, son aşamasında da PKK öncülüğünde yürütülen bu davanın bu noktasında, Kürt tarafının Türk tarafına güveni kalmadı denebilir. Bu güvensizlik iki düzeyde büyüyor:

1) Halk düzeyinde, şüphesiz bazı çevrelerin katkılarıyla, ama aynı zamanda –ve daha kötüsü- kendiliğinden süreçlerle, gitgide büyüyen bir “Kürt düşmanlığı” var. Bu, sayısız gündelik olaylarla Kürt yurttaşlarımızın zihnine nakşoluyor. Böylesine umursamaz ve kendinden emin bir “empati yoksunluğu” sergileyen insanlarla nasıl “birarada” yaşayacaklar?

2) Ama bir de “devlet” düzeyinde, “resmî” düzeyde güvensizlik var. Şimdiye kadar sıra sıra başbakanlar çıkıp Kürtlere, “Hah, nihayet iyi bir şey söylendi” dedirten demeçler verdikten sonra, hiç öyle bir şey söylememiş gibi, üniformalı veya üniformasız şahinlere ayak uydurup bilinen politikaları devam ettirdiler.

Gene aynı şeyler oluyor. KCK bir yandan, Başbakan’ın konuşması öbür yandan, her şey, duyulan güvensizliği pekiştirmek üzere.

Ama asıl konu, bütün bu tarihten sonra, Kürtlerin kendi aralarında görüş veya değerlendirme farkları ne olursa olsun, onlara göre “dışarıdan” gelecek her şeye karşı omuz omuza durma refleksini geliştirmeleri. “Refleks” terimini özellikle seçtim, çünkü “refleks” beyine değil omuriliğe bağlı, bilinçdışı bir tepkidir. Biz Kürtlere böyle durmayı öğrettik, bunca yıl içinde.

Onun için, “Evet, aramızdaki kötü Kürtleri ayıklıyorlar” demelerini beklemeyin. Gidip Amerika’yla, Irak’la ya da bilmem kimle PKK’ya karşı askerî harekât planlar ya da birlikte harekât sözü almaya çalışırken de, buradaki Kürtler, “Devlet teröristlere karşı tedbir alıyor” falan demiyor. Kendileri PKK’lı olduğu için değil; öyle olmadığını bildiğim bu kadar insan, bu kadar arkadaşım var. Ama Türkiye’nin gösterdiği tavırlar bunlar olunca, PKK’lı olmak ya da olmamak fark etmiyor.

Hükümet açısından muhtemelen İslâm, bizi Kürtlerle birbirimize bağlayacak ortak değer gibi görünüyordur. Olabilir. Dindar Kürt çok. Ama Kürt nüfus içinde dine dayalı gerekçelerle hareket etmeyen, sekülerleşmiş, azımsanmayacak sayıda insan var. Onlarla bir bağ arıyorsanız, o zaman bu ortaklığı dinden giderek değil, ancak demokrasi temeli üstüne kurabilirsiniz. Onlarla bağ kurmadığınız sürece de bu iş bitmez. PKK dindar Kürtlere dayanarak doğmadı ve bugünlere onların desteğiyle gelmedi. Şimdi, başlangıçta “Korucu” olmayı seçmiş aşiretlerin vb. dahi “Artık PKK ile bu çatışmayı keselim” demeye başladığı bir evredeyiz.

Hani şöyle bir durum hayal edin: hükümet gidiyor Kürt halkına, “Biz baktık, tesbit ettik, sizin ellerinizde, ayaklarınızda bazı parmaklar kötü; hattâ bir kolunuz, bir bacağınız da öyle olabilir. Şimdi biz onları kesivereceğiz, sizin iyiliğiniz için. Siz de çok rahat edeceksiniz” diyor.

Kimsin sen? Neye baktın, neyi gördün? Hangi ehliyetle? Üstelik, senin gibi çok “cerrah” görmüş bu konuştuğun adam; epey bir yerini de kaptırmış.

Ama hiç rahat edememiş.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasetçiye neden güvensin

Murat Belge 24.10.2010

Dün, Türk kesimin gerek resmî, gerekse gayri resmî (yani “sivil”) kesimlerinin Kürt sorunu karşısında aldığı tavırların, gene sivil ya da politize (ya da dağda, “militarize”) Kürtlere güven vermekten uzak olduğunu yazmıştım. Bunu biraz somutlaştırayım.

Sistematik bir sergileme yapmıyorum; aklıma gelen birkaç örnekle söylemek istediğim şeyi aydınlatmak istiyorum.

Süleyman Demirel'in aslında kamuya değil, gazetecilere söylediği "Kürt realitesini tanıyoruz" sözü, Türk kökenli politikacıların sorunu sorun olarak gördüğüne dair verilmiş mesajların erkence olanlarından biridir. Bu söz hemen manşetlere taşındı, "Kürt realitesi" sözü sık sık söylenir oldu. Bu alanda çözüm bekleyenlere biraz umut verdi. Ama başka bir şey de olmadı.

Bir "realite"yi görmek, tanımak, anlamak ne demektir? Onu kendisini çevreleyen sorunlarla birlikte kavramak değil midir? "Sorun" gördüğünüz yerde ne yaparsınız? Onu yaratan etkenleri gidermek üzere bazı adımlar atmak gerekmez mi? Bunlar yapılmadı. O zaman, "Kürt realitesini tanımak", "Bu memlekette Kürtler adıyla birileri yaşıyor" demenin ötesinde bir içerik kazanmadı. Eh, "Kürt yoktur! Karda yürürken..." edebiyatının yanına koyarsanız, belki bu "realite tanıma" işi biraz daha "ilerici"! Ama bunun da kaybedilen eşiği bulmanın ötesinde bir anlamı yok, kimseye bir faydası da yok.

Demirel'in kendisinin bu sözün ötesine adım atmamak konusunda bir gerekçesi vardı: "Silahlar susmadan reform yapılmaz" diyordu. Bu benim doğru bulduğum bir gerekçe değil; ama bu dünyada pek çok insanın bu yaklaşımı haklı bulacağını da biliyorum.

Bunun mantığı, "Birileri bana silah çekti diye onların istediği yönde bir şeyler yaparsam, bir yasadışı çeteye teslim olduğumu düşünürler. Onun için bir şey yapmam." Bu da Türkiye'nin genel politikasına uygun: bir şey yapmamak, beklemek.

Oysa ortada sahiden sorun olan bir şey varsa, böyle bir "inatlaşma" tavrına girmektense, onu çözmek için harekete geçmek daha doğrudur. Bir ülkede iktidar, yaptığını niye yaptığını, niye bir şantajı boyun eğmediğini açıklayacak her türlü araca sahiptir. Onun için "önce silahlar sussun" edebiyatının içi boştur. Kaldı ki, silah varken de, yokken de, her zaman bir "arka koridor politikası" mümkündür –sorunu çözme iradesi varsa. Öyle bir irade olmadığı içindir ki Türkiye'de bürokrasi ve politik aygıt el ele o çeşit politikayı bir "suç" haline getirmişlerdir.

Neyse, zaman geçti, TC devletinin adresine içinden Abdullah Öcalan çıkan bir paket geldi. Silahlar da sustu.

O sırada Süleyman Demirel iktidarda değildi. Onun için, "İşte, silahlar susmuşken niye bir şey yapmadın" diye soramayız. Ama bu soruyu "Türk siyaset eliti"ne sorabiliriz, sormalıyız.

"Sevgili yurttaşlarım! Bildiğiniz koşullarda, 'silahlı bir çete' ile 'düşük yoğunluklu savaş' içindeyken bir 'reform' çabasına giremedik. Ama şimdi, bu kişinin yargılanma sürecinden ve onun arkada bıraktığı örgütünün davranışlarından bağımsız olarak, bizim de 'sorun' olarak gördüğümüz şu ve şu uygulamalara son vereceğiz."

O zaman bunlar söylenemez miydi? "Bu işleri karakolda, mahkemede değil, kendi aramızda, dostça, tartışarak çözelim. Bir komisyon kuralım. Makul bir süre içinde şikâyetleri, talepleri tesbit edelim. Sonra da bunları uygulamaya koymak üzere gerekli mekanizmaları çalıştıralım" denemez miydi? Denmiş olsa, şimdi olduğumuzdan daha iyi bir yerde olmaz mıydık?

O paketi Amerikalılar niçin TC devletinin eline teslim etti?

Ama TC devletinin Amerika'ya kulak asması yakışık almaz. Hiçbir şey yapmadan, "uzak bir gelecek vadesi" içinde bile bir "reform" konuşmasına girmeden, oturduk. "Apo gitti, kavga bitti."

Tabii ki bitmedi. Bütün bu süreç Kürtlere ne gösterdi? "Bunlar bizim hayat koşullarımızı düzeltmek için kollarını kıpırdatmayacaklar. Belki de bizim bu ülkede işimiz yok. Her hal-ü kârda, biz ancak silahlı bir güç olduğumuz

zaman ciddiye alınıyoruz. O halde, devam...”

Büyüklerimiz, ezkaza benzer koşullarda, “soydaş”larına başka bir hareket tarzı tavsiye ederler mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorunu ve askerler

Murat Belge 26.10.2010

Kürt sorununun barış ve demokrasi kuralları çerçevesi içinde çözülmesinde, sivil siyaset adamlarının mı, yoksa TSK’nın yüksek komuta kademesinin mi, daha olumsuz bir rol oynadığı bugün hâlâ iyi bilmediğimiz bir konu. Özellikle de Doğan Güreş veya Kıvrıkoğlu gibi Genelkurmay Başkanları’nın işbaşında bulunduğu dönemlerde bu tür “şahin”liğin o cenahtan gelmiş olması akla yakındır. Ancak, konuya uzun vadeli baktığımızda, sivillerin askerlere havale ettiği ya da havale etmiş gibi görüldüğü bir sorun var ve bu sorun yirmi beş yılı geçen bir süredir çözülmediği gibi habire de büyüyor. Eğer bu “havale” görüntüsü doğruysa başarısızlık da askerin sırtında olmuş oluyor.

Yazının başında kullandığım “barış ve demokrasi kuralları” kendi başına bir sorun. Kürt sorunu TSK ve ona yakın çevrelerde çok eskiden beri bir “asayiş sorunu” olarak algılanmıştır. Dolayısıyla “çözüm”ü de, asayiş bozan “suçlu”ların “güvenlik güçleri” tarafından etkisizleştirilip “adalet”e teslim edilmesi yoluyla gerçekleşecektir.

Seksenlerde “bir avuç çapulcu” edebiyatıyla başladı bu iş. Bir aşamada, o zamanın Genelkurmay Başkanı’nın demeciyle bu edebiyat bitirildi. “Bir avuç çapulcu”dan ibaretse, neden bir türlü sonuç alınamıyor? Koskoca Türk ordusu, 12 Eylül’ü de yapmış, elinden her şey gelir, niçin bu “bir avuç çapulcu”yu, bu “çete”yi ortadan kaldıramıyor? Bu soruların sorulması önlenemez hale gelince, o Genelkurmay Başkanı, “Bitmiyor, çünkü bu bir etnik sorun” dedi ve işin ne kadar zor bir iş olduğunu kanıtlamak için IRA’yı, ETA’yı ve Fransa’nın başını ağrıtan Korsika’yı gösterdi. Oysa bu tarihe kadar bize “Kürt” diye bir insan olmadığı anlatılmıştı. Bunun karda yürümekten ileri gelen bir yanlışlık olduğu söylenmişti. Meğer Kürt varmış ve biz de ETA ya da IRA ile mücadele eden ülkelerle aynı durumdaymışız.

“Kürt” var mı, yok mu, hâlâ bulanık bir konu. Örneğin “Kuzey Iraklı” diye birileri var. Kuzey Irak’a gidince bu adda kimseye rastlamıyorsunuz, daha çok Kürtlerle karşılaşıyorsunuz, ama bizim TV kanallarının resmî haber bültenlerinde hâlâ Kuzey Iraklı birileri görünebiliyor.

Evet, sorunun “sorumluluğu” konusuna gelmiştim. Bu “sorumluluk” sonucu, 12 Eylül’le birlikte “hayal âlemi”ne intikal eden Kürtler, birdenbire “etnik sorun” olarak yeniden “gerçeklik dünyası”na geri gelmişlerdi. Bu yakınlarda AKP hükümeti “demokratik açılım” ilân edince, başta Bahçeli ve MHP, “sivil” siyasetin ağır bombardımanına muhatap oldu, buna CHP de katıldı; ama cihet-i askeriyeden benzer bir salvo gelmedi.

Gelmesi ne demek olurdu? Şu olurdu: Hükümet “demokratik” deyince “öyle olmaz” diye müdahale edecek, onu bunu yaptırtmayacak, hattâ belki hükümet olarak da işbaşında bırakmayacaksınız, ama iş sorunun “çözümü”ne gelince, bugüne kadar ne yapmışsan üç aşağı beş yukarı, gene onu yapacaksınız, bunların da sonucu zaten belli. Bir değil de beş “sınır-ötesi-operasyon” yapacaktın da sivil hükümet mi engel oldu? Hayır, o kadar yapabildin. Zaten yapabileceğin ne vardiysa yaptın, sonuçlar da ortada.

Yani, “Ben böyle yapacağım bu işi” diye ortaya atılan birinin bileğinden yakalayıp söylediğini yaptırmamak, engel olmak, akıl kârı değildi. Bu tam bir “laissez faire” politikası zamanıydı. “Laissez faire”in arkası, “Yapsın da boyunun ölçüsünü alsın” şeklinde düşünülmüş müdür, onu zaman gösterecek.

Ama sonuç olarak, varmak istediğim nokta, şu anda "sivillerin önünü kapayan askerler" diye bir durum yok. Belki başından beri yoktu da işin içinden çıkamayan sivil politikacılar olduğunu söylüyor ya da "varmış gibi" yapıyorlardı; orasını bilemem. Ama şimdi böyle bir şey yok, görünmüyor.

Bu durumda, geçen gün yazdığım politikacılara kalmış gibi görünüyor meydan. Onların da bu meydanda şimdiye kadar iyi bir sınav vermediklerini söylemişim.

"Politikacı" denince, onun da son kertede hesap vermesi gereken –normal durumda- seçmendir; yani toplumdur. "Toplum" deyince de bu zincirin son halkasına geliyoruz: Kürt sorunu karşısında, Türkiye toplumu nasıl bir tavır alıyor? Orada durum ne? Buna da cuma günü devam edelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taş atanlarla kurşun atanlar

Murat Belge 29.10.2010

"Taş atan çocuklar" diye yeni bir toplumsal kategori üretmiştik (kesin "mucit" biz değiliz aslında, "intifada" ile başlamıştı bu). Ürettik, sonra bu işi yapan çocuklara yağdırdığımız tasavvuru zorlayan hapis cezalarıyla vicdan yaralayan bir durum yarattık. O durum yaratılınca, "Şimdi bunu düzeltecek bir şeyler yapmalıyız" diye düşünmeye başladık ve "yaş" kategorisine bağlı bir ceza indirimine gittik. Bununla "taş atan çocuklar" sorununu çözdüğümüze de inanır hale geliyorduk ki, çıkardığımız bu yasayla örneğin Ogün Samast'a kolaylık sağladığımızın bilincine vardık. Samast'ın ardından başka katillere de benzer iyilikte bulunmuş olabileceğimiz keyfiyeti ortaya çıktı. Şimdi şaşkınız. Tartışıyoruz.

Bu tuhaf sürecin erken bir aşamasında, sonraki aşamalarda neler olabileceğini gören ve ona göre tedbir alanlar mı var? Yani bilinçli bir "komple" mu var işin içinde? Bu çok akıl alır bir şey değil. Ama gidişat da böyle düşünmeyi haklı çıkaracak öğelerle dolu.

Bu yasaları Meclis çıkarıyor –2002'den beri Meclis'te çoğunluk olan AKP çıkarıyor yani. AKP'nin kadroları "görece tecrübesiz" mi, nedir, niçin bir yasa bir başka alanda pürüz çıkarıyor?

Böyle bir soru sorarken aklımda 301. Madde var. Orada da doğru olmayan bir şeylerin düzeltilmesi çabası vardı: yasal mevzuatımızı "Avrupa normları"na uyduruyorduk, onun için de Ceza Kanunu'nun değişmesi gerekiyordu. Değişti Kanun... ve "301. Madde sorunu" diye, daha önce bilmediğimiz bir sorunla tanıştık. Hükümet benzer maddelerin Avrupa ülkelerinde de olduğunu öne sürerek çıkardığı kanunu savunurken, Avrupa ülkelerinden olup da bizimle ilgilenen herkes "Ne olacak bu rezalet" diye soruyordu.

301'den açılan davalar, duruşmalardaki olaylar, faşist gösteriler, saldırılar epey bir zaman gündemin başına oturdu. "Onlarda da var" diye iddia ettiğimiz ülkelerin tarihinde bunlara benzer hiçbir olay yaşanmamıştı.

Sonunda bu 301 konusu, bence hukuki olmayan bir "trük"le çözüldü ya da çözüldü gibi oldu: şikâyetin davaya dönüşmesi Bakanlık onayına bağlandı. Yani hukukun işleyişi "siyasi otorite"ye bağlanmış oldu. "Otorite" şimdilik böyle münasip görüyor, yarın bakalım nasıl münasip görür?

Yani, diyorum, AKP bu işlerde biraz yeni sayılır, iktidarda on yılını bile doldurmadı, acaba bunlar tecrübesizlikten mi böyle oluyor. Kaş yapmak için hazırlanan bir yasa, beklenmedik bir noktada göz çıkartıyor. Yoksa, bunun tam tersi mi? Yani ortalıkta ciddi bir "tecrübe" ve ciddi bir "irade" mi dolaşıyor?

Gene "komplo"ya gitti zihnim. Ama herkesin sabah akşam komplo teorisi ürettiği bir ortamda, ayrıca, sadece "teorisi"ni değil, muhtemelen kendisini de ürettiği bir ortamda, insan böyle ihtimalleri düşünmeden edemiyor. Deminki örneği bir düşünün: bizim yasalarımızda 301 diye bir şey yoktu, böyle bir deneyimimiz olmamıştı. Ama yeni yasada bu madde görünür görünmez, bir grup avukat, savcı savcı dolaşıp dava açtırmaya başladı. Üstelik, tabii eskiden de, bizde bolca bulunan "kutsallık"larımızı koruma altına alan maddelerimiz vardı ama bunların ne olduğu belliydi (yani "Türklük" gibi ne idüğü belirsiz bir şey değildi) ve ayrıca "hakaret" gibi tanımlanabilir bir eylemi varsayıyordu ("aşağılamak" falan gibi nereye çeksen gidecek bir şey değildi).

Dolayısıyla, yakın tarihin bu somut olgularını düşününce, bu işlerin içinde "bityeniği" denecek bir şeylerin olması ihtimali, büsbütün "ihtimal-dışı" olmaktan çıkıyor.

Taş atan bir çocukla taammüden adam öldüren (henüz ergenlik yaşına gelmemiş) biri arasında anlamlı ve inandırıcı bir ayırım yapmak, buna göre bir tanım getirmek, hukuk açısından, yasama tekniği çerçevesinde çok mu zor? Bunlar benim bildiğim, anladığım konular değil ama "hukuk" denen şeyin bu kadar çaresiz ve bu kadar beceriksiz olabileceğini mantığım almıyor.

Ey AKP! Kimlerdir sizin bu konularda uzmanlarınız? Şu çok ciddi gaflardan sonra, onların yanısıra başkalarının da "yasa yazma" konusunda daha uyanık davranacak şekilde yetişmesine, deneyim kazanmasına imkân tanısanız iyi olmaz mı?

Bunlar öyle yabana atılır, görmezden gelinir yanlışlıklar değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya halk!..

Murat Belge 29.10.2010

İzmir'de Kürtlere taş atan göbeği açık kız fotoğrafı Türkiye'de bir süredir başlamış, halen devam eden, gelecekte de en az bir süre devam edeceğini beklememiz gereken bir gerçekliğin imgesi olarak belleğimize yerleşti. İçinizden öyle geliyorsa, "Cumhuriyet kızı" diyebilirsiniz ona. Mehmet Baydur'un bu adı taşıyan oyununda genç kadın bir sandalye üstünde ayağa dikilip "Ben Cumhuriyet kızıyım" diye haykırdığında bunun bir ironi olduğunu anlamayan seyirciler uzun uzun alkışlıyorlar ve böylece ironi başka türlü bir anlam kazanıyordu. O genç Cumhuriyet kızımızı da alkışlayacak çoktur.

İşte o kız ve onun benzerleri, bu ülkede yaşayan Kürtler açısından sanırım nihaî hayalkırıklığını teşkil ediyorlar. Bu, sivil ve askeriyle "resmî" düzeyin anlayışsızlığı, sertliği, baskıcılığı vb. değil, kendini "Türk" olarak tanımlayan kesimin, yani halkın da aynı tavırları paylaştığının sergilenmesi olarak çıkıyor ortaya. Yani bizim Kürtlere, "İşte, gelin, huzur içinde birarada yaşayın" diye davet ettiğimiz "kucak" burası.

Bütün gizlilik kapaklılıklara rağmen, örneğin 12 Eylül'ün bu insanlara yaşattığı dehşet, özellikle de Diyarbakır Cezaevi, yavaş yavaş toplumsal bilinçlilik alanına giriyor. Orada yapılanlar, köylerde yapılanlar, artık anlatılıyor; her türlü itirafçı, yığınla insanın nasıl yok edildiğini anlatmaya başlıyor. O "kart kurt" hikâyeleriyle nasıl "Kürt yoktur" dendiğini, şimdi bu inkâra şu ya da bu biçimde suç ortağı olmuş olanlar bile "ne rezaletti o günler" havasında hatırlıyorlar. Bütün bunlar varken, o fotoğrafta cisimleşen zihniyet ve onun sahipleri, bir an durup, bunları şöyle bir zihinlerinden geçirip, "Vah vah! Ne oldu, ne yaptılar size?" demiyorlar. Suratlarını nefretle kasıp taş atıyorlar.

Onların bu yaptığının bir “rasyonalitesi” var mı, bunu tartışmanın fazla bir faydası olmadığını sanıyorum. Bir “rasyonalite” olsa bile, bu, o taş atanların, “Kürtlerden alışveriş etmeyin” diye ajitasyon yapanların, Öcalan idam edilsin diye imza toplayanların zihninde olan, orada aranacak bir şey değil. Onlara bunu yaptırımlara sormak gerek, bunun bir rasyonalitesi olup olmadığını, varsa bunun ne olduğunu. Bu tür milliyetçiliği mümkün olan her kanaldan topluma boca edenlere: “Bununla nereye varacağınızı sanıyorsunuz?”

Ama bütün bu tavırlar Kürtlere ne söylüyor, orada nasıl bir etki yaratıyor, nasıl bir izlenim bırakıyor?

Bunları gününbirlik yaşamak zorunda olan bir Kürt, diyelim ki İzmir’de yaşayan bir Kürt, bu manzara karşısında ne der? Ne düşünür? Örneğin, “Şurada, şu taş atan kızla birlikte, ne güzel yaşayıp gidiyordum. Şu Doğu’daki hemcinslerimin eylemleri yüzünden bütün rahatım kaçtı. Hay Allah cezalarını versin,” diye mi düşünecektir? Bunu düşündürtmeyi mi istiyoruz, bu mu amaç? Bu başarılıdı, diyelim, böyle düşünen bir insan makbul bir insan olabilir mi? Öyle birine saygı duyabilir misiniz?

Böyle davranan bir “Türk” toplumu, eğer birazcık akli çalışıyorsa, bunun sonucunda bu ülkede yaşayan Kürtlerin kendinden nefret etmesine şaşmamalıdır. Nitekim bu oluyor, yavaş yavaş oluyor. Adım adım, olabileceğin en kötüsüne, bu düşmanlık duygularının *halkların arasına* girmesi aşamasına yaklaşıyoruz. Üstelik, şu kadar yıldır devam eden bu kanlı kavgada, her şeye rağmen, birkaç gün öncesine kadar buraya gelmemiştik. Ama şimdi geliyoruz ve halkların buraya gelmesi için gerekli adımları Türk tarafı atıyor.

Elbette bütününü değil. Elbette bunun karşıtını yapanlar var. Ama bu mekanizmalar bilinçli olarak çalışmaya bir başladılar mı, bunun arkası gelir. İnsanoğlunun yapısında düşmanlık tohumu ekmek dostluğu yeşertmekten her zaman kat kat daha kolaydır.

Ve halklar arasına giren soğukluğun devası, panzehiri yoktur. Bunu, şimdiye kadar “bölücülük” çıgılları atanlar, adım adım gerçekleştiriyorlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taş atanlarla kurşun atanlar

Murat Belge 30.10.2010

“Taş atan çocuklar” diye yeni bir toplumsal kategori üretmiştik (kesin “mucit” biz değiliz aslında, “intifada” ile başlamıştı bu). Ürettik, sonra bu işi yapan çocuklara yağırdığımız tasavvuru zorlayan hapis cezalarıyla vicdan yaralayan bir durum yarattık. O durum yaratılınca, “Şimdi bunu düzeltecek bir şeyler yapmalıyız” diye düşünmeye başladık ve “yaş” kategorisine bağlı bir ceza indirimine gittik. Bununla “taş atan çocuklar” sorununu çözdüğümüze de inanır hale geliyorduk ki, çıkardığımız bu yasayla örneğin Ogün Samast’a kolaylık sağladığımızın bilincine vardık. Samast’ın ardından başka katillere de benzer iyilikte bulunmuş olabileceğimiz keyfiyeti ortaya çıktı. Şimdi şaşkınız. Tartışıyoruz.

Bu tuhaf sürecin erken bir aşamasında, sonraki aşamalarda neler olabileceğini gören ve ona göre tedbir alanlar mı var? Yani bilinçli bir “komplo” mu var işin içinde? Bu çok akıl alır bir şey değil. Ama gidişat da böyle düşünmeyi haklı çıkaracak öğelerle dolu.

Bu yasaları Meclis çıkarıyor –2002’den beri Meclis’te çoğunluk olan AKP çıkarıyor yani. AKP’nin kadroları “görece tecrübesiz” mi, nedir, niçin bir yasa bir başka alanda pürüz çıkarıyor?

Böyle bir soru sorarken aklımda 301. Madde var. Orada da doğru olmayan bir şeylerin düzeltilmesi çabası vardı: yasal mevzuatımızı "Avrupa normları"na uyduruyorduk, onun için de Ceza Kanunu'nun değişmesi gerekiyordu. Değişti Kanun... ve "301. Madde sorunu" diye, daha önce bilmediğimiz bir sorunla tanıştık. Hükümet benzer maddelerin Avrupa ülkelerinde de olduğunu öne sürerek çıkardığı kanunu savunurken, Avrupa ülkelerinden olup da bizimle ilgilenen herkes "Ne olacak bu rezalet" diye soruyordu.

301'den açılan davalar, duruşmalardaki olaylar, faşist gösteriler, saldırılar epey bir zaman gündemin başına oturdu. "Onlarda da var" diye iddia ettiğimiz ülkelerin tarihinde bunlara benzer hiçbir olay yaşanmamıştı.

Sonunda bu 301 konusu, bence hukuki olmayan bir "trük"le çözüldü ya da çözüldü gibi oldu: şikâyetin davaya dönüşmesi Bakanlık onayına bağlandı. Yani hukukun işleyişi "siyasi otorite"ye bağlanmış oldu. "Otorite" şimdilik böyle münasip görüyor, yarın bakalım nasıl münasip görür?

Yani, diyorum, AKP bu işlerde biraz yeni sayılır, iktidarda on yılını bile doldurmadı, acaba bunlar tecrübesizlikten mi böyle oluyor. Kaş yapmak için hazırlanan bir yasa, beklenmedik bir noktada göz çıkartıyor. Yoksa, bunun tam tersi mi? Yani ortalıkta ciddi bir "tecrübe" ve ciddi bir "irade" mi dolaşıyor?

Gene "komplo"ya gitti zihnim. Ama herkesin sabah akşam komplo teorisi ürettiği bir ortamda, ayrıca, sadece "teorisi"ni değil, muhtemelen kendisini de ürettiği bir ortamda, insan böyle ihtimalleri düşünmeden edemiyor. Deminki örneği bir düşünün: bizim yasalarımızda 301 diye bir şey yoktu, böyle bir deneyimimiz olmamıştı. Ama yeni yasada bu madde görünür görünmez, bir grup avukat, savcı savcı dolaşıp dava açtırmaya başladı. Üstelik, tabii eskiden de, bizde bolca bulunan "kutsallık"larımızı koruma altına alan maddelerimiz vardı ama bunların ne olduğu belliydi (yani "Türklük" gibi ne idüğü belirsiz bir şey değildi) ve ayrıca "hakaret" gibi tanımlanabilir bir eylemi varsayıyordu ("aşağılamak" falan gibi nereye çeksen gidecek bir şey değildi).

Dolayısıyla, yakın tarihin bu somut olgularını düşününce, bu işlerin içinde "bityeniği" denecek bir şeylerin olması ihtimali, büsbütün "ihtimal-dışı" olmaktan çıkıyor.

Taş atan bir çocukla taammüden adam öldüren (henüz ergenlik yaşına gelmemiş) biri arasında anlamlı ve inandırıcı bir ayırım yapmak, buna göre bir tanım getirmek, hukuk açısından, yasama tekniği çerçevesinde çok mu zor? Bunlar benim bildiğim, anladığım konular değil ama "hukuk" denen şeyin bu kadar çaresiz ve bu kadar beceriksiz olabileceğini mantığım almıyor.

Ey AKP! Kimlerdir sizin bu konularda uzmanlarınız? Şu çok ciddi gaflardan sonra, onların yanısıra başkalarının da "yasa yazma" konusunda daha uyanık davranacak şekilde yetişmesine, deneyim kazanmasına imkân tanısanız iyi olmaz mı?

Bunlar öyle yabana atılır, görmezden gelinir yanlışlıklar değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merasim kültürü

"Anmak" insani bir ihtiyaçtır. Temelinde "mevsimlerin dönüşü" olması çok muhtemeldir, çünkü dünyanın her yerinde "Nevruz", "Hıdrellez" gibi "Bahar Ayinleri" vardır. Bunlar, her yıl tekrarlanan günler veya dönemler olduğu için, bir yandan da "hayatın devam"ını simgeler.

Yakın zamanlara gelirken, sevinmek ya da üzülmek için "anmak" gereğini duyduğumuz şeyler değişti. Hele milliyetçilik çağında, her millet kendi tarihinin belirleyici saydığı olaylarını anıyor. Ama bunu yaparken, "anma" fiilinin geçmişten kalma birçok ögesini de muhafaza ediyor, edebiliyor.

Diyelim Fransızlar, Bastille'in yakılışı demek olan 14 Temmuz'u kutlarlar, anarlar. Bu anma 14 Temmuz 1790'da, 14 Temmuz 1919'da, 14 Temmuz 1946'da ve 14 Temmuz 2010'da aynı kutlama olabilir mi? Yani, insanlarda aynı duyguları uyandırabilir mi? Bir Fransız politikacı, diyelim Danton veya Marat'ın 14 Temmuz 1791'de girdiği ruh halini, bırakın yeniden yaşamak, tasavvur edebilir mi?

Çok zor. Olaylar kendileri ne kadar önemli olurlarsa olsunlar, zamanaşımına uğramalarından kaçınılamaz. "İnsan psikolojisi" diye bir şey var.

Onun için, tarihimizin ya da geleneğimizin bu türden olaylarına önem veriyor, bunların "ilelebet" toplumda bir duygu ortaklığı yaratmasını istiyoruz, "anma" olayına bir neşe, şenlik katmanız gerekir. Fransız milleti, 14 Temmuz'u sokaklarda sabaha kadar içerek, gülererek, şarkı söyleyerek, dans ederek kutluyor. Bunları yaparken birçoklarının zihninde Bastille'e giren Paris "sansculotte"lerinin anısı ya da imgesinin canlandığını sanmıyorum –hatta onların yerine başka türden "culotte" imgeleri gelip gidebilir. Ama sonuç olarak bu, Devrim'in başladığı gündür, Fransa'nın Fransa olma yolunda büyük bir adım attığı gündür vb. Ve sonuç olarak kutlanan budur. İşin paradoksu, kutlarken, neyi kutladığını ne kadar unutursan, kutlama o kadar şenlikli olur.

Bu betimlemeye çalıştığım anlayış bizlerin anlayışına uygun değil, yakın da değil. Biz belki sporcunun zeki olanını, "entertainer"ın güler yüzlü, hatta düpedüz "sulu" olanını seviyor olabiliriz ama "merasim" dendi mi, merasimin çatık kaşlı olanından yanayızdır. Bu bakımdan bizim anmamızda vesilenin kutlama mı, yas mı olduğu da fazla fark etmez. Anmak üzere bizim yapacağımız "jestler" üç aşağı beş yukarı aynıdır.

Böyle olduğu için bu "resmî" ve "millî" anma günlerinin ancak adı "bayram"dır. Büyük çoğunluğu –resmî törenlerde yer almak zorunda olmayanları– asıl ilgilendiren yanı da tatil olup olmadığıdır. Oysa bu aynı toplum, geleneksel bayramlarını, Şeker ve Kurban Bayramlarını kendine göre kutlamanın yollarını bulmuştur. Bunlar çok mu şenlikli? Belki değil. Gene zorluklar var: Bayram'da kimlere gitmek zorundayız? Ne şeker alalım? vb. Zorunluluklar da sıkıcılık yaratır. Ama, geniş kitle çerçevesinde bu iki bayram ötekilerin hiçbir zaman olmadığı kadar otantiktir, sahicidir.

Biz de Avrupa'ya ayak uydurarak 19. yüzyılda başlayıp gelenek icat etmeye başladık. Bu icatlarımızdan biri "Muayede"dir. Dolmabahçe Sarayı'nın en büyük salonu bunun için yapılmış (Topkapı'da bir "muadil"i yok). Şüphesiz her merasim, onu planlayanın nihai beklentisini bir şekilde yansıtır. Seçtiğimiz tören biçiminde siz bir yerde oturuyor ve önünüzden askerler yürüyorsa, demek her şeyden önceki beklentiniz güçlü bir orduya sahip olduğunuzu görmek, bu konuda güven tazelemektir. Osmanlı'nın muayedesindeyse, toplumun padişahına sadakati törenleştirilmişti. Padişah bir noktada durur; yanında "saçak" denen ve devleti, daha doğrusu "devletlû"yu temsil eden amblemi tutarak biri durur. Toplumun temsilcileri kuyruk olur, padişaha temenna edip saçağı da öperek ağır ağır geçerler. Resm-i geçit gibi bu da bir "teftiş"tir aslında, ama askerden çok sivil toplumun teftiştten geçmesidir.

Çankaya'daki resepsiyona televizyonda bakarken alsında bugünkü törensiliğin de bu geçmişe ne kadar bağlı olduğunu düşündüm. Cumhurbaşkanı Padişah gibi yarı-kutsal, yarı-tanrı bir varlık olmadığı için bugünkü törende ona dokunuyor, elini sıkıyorsunuz. Ama olayın ağırlığı burada yoğunlaşıyor. Cumhurbaşkanı'nın

“toplumun temsilcileri” olarak seçip davet ettikleri sırayla geliyor, el sıkıyor, geçiyorlar. Geçtikten sonra olanlar, salonda gördükleri, konuştukları aynı ağırlığı taşıyor.

Özellikle bu son resepsiyonun “ gelme/gelmeme” konuları ve bunların zorunlu olarak bağlandığı “başörtüsü davası” bu yazıya sığmadı. Onu da salı günü işleyelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kabak tadı

Murat Belge 02.11.2010

Törenlerin sıkıcılığından söz ediyordum. Her yerde öyledir de, burada iyice öyledir. Formalite ve formalizm, töreni tamamen ruhsuzlaştırır, birtakım ezberlenmiş jestlerin, klişelerin tekrarına indirger.

Belki bu sıkıcılığı yok etmek için, cihet-i askeriye, yeni bir tören eğlencesi icat etti. Şimdi, bütün toplum, “resepsiyona gidecekler mi, gitmeyecekler mi” sorusuna kilitleniyor. Medyamız da haberin bu türüsüne düşkün. Gerçekte hiçbir ciddi içeriği olmayan bir konuda türlü türlü yorum, ince hesap, gırla gidiyor.

Genelkurmay da kurmaylık becerilerinin önemli bir kısmını bu alana yığmış gibi görünüyor. Herhalde günler öncesinden başlayarak, dakikaları, saniyeleri de hesaplayarak, “resepsiyona gitmeme” planları yapıyorlar.

Medya da bunları deşifre ediyor, ne anlama geldiğini bize tercüme ediyor. Onun da töreni var; heyecanlı bir sesle, yarı bağırarak konuşacaksın, ayrı cümleyi kelimelerin sırasını değiştirerek birkaç kere söyleyeceksin, bir “maç spikeri”nin “nefes nefese”lik temposunu yakalayacaksın.

Ama bu iş artık kabak tadı verdi. Her yıl, her yıl, “gidecekler mi, gitmeyecekler mi?” “Alternatif resepsiyon var mı? Kaçta başlıyor?” ve buna benzer konuların ısıtılıp önümüze sürülmesi bıktırdı iyice. Durum gülünç, ama güldürmüyor bile.

Bir iş böyle yılan hikâyesine dönüp uzadıkça uzarsa, aslında her insan etkinliğinde bir miktar bulunan “absürdite” gitgide ortaya çıkar ve başka, o kadar absürd olmayan öğeleri de bastırır, bir tek kendisi boy göstermeye başlar. Bu başörtüsü işi epeydir bu kanala girdi; buna en fazla meraklı olanlar, bu absürditeyi de en fazla sergileyenler oluyor. “Kral çıplak” esprisi gibi, şu ortamda, onun kritik bir ânında birisi çıkıp “Aa! Bu durum komik!” dese, belki herkes gülmeye başlayacak ve “kriz” falan diyerek üzerinde uzun uzun, ciddi ciddi konuştuğumuz şeyin aslında saçma sapan bir konu olduğunu anlayacağız. Ama o noktaya bir türlü gelemiyoruz ya da bunun “komik” olduğunu söyleyen kimse çıkmıyor.

Oysa, örneğin CHP’nin ve Genel Başkanları’nın durumuna bakın... Kılıçdaroğlu’nun bu kepezelikten sonra da Başbakan için “Karısını ve kızını ikna edememiş” diyerek bu işten sıyrılma çabasına ve bu manevrasının dâhiyane derinliğine bakın. Bir partinin şu hallere gelişine bakın...

Ama bakılamıyor. Daha doğrusu, önerdiğim şekilde, *mizahtan* bakılamıyor. Kılıçdaroğlu’yu bir sosyal-demokrat partinin başındaki adam gibi görmeye çalışırsanız (ve öyle olduğu söyleniyor) durum trajik. Oysa parti başkanı rolüne çıkmış bir Groucho Marx gibi seyredecek olursanız, son derece başarılı. Ama örneğin Tayyip Erdoğan kaşlarını çatarak, yüzünü gererek, sesini yükselterek cevap verme gereğini duyuyor, belli ki. O zaman ne mizah kalıyor, ne bir şey!

“Başörtüsünü simge haline getirdiler!” Kim getirdi? Bunun üstüne bu kadar kuru gürültü kopararak, bütün bir toplumun işini gücünü bununla kilitleyerek, bunu bir anayasal sorun haline getirerek o küçük bez parçasından

bu "büyük" sorunu yaratmayı kim başardı? Her kimse, bu saçma bir şey olduğu için, bütün bu gürültü bir "sorun- olmayan- sorun" üstüne koparıldığı için, bu kof direniş de sönümlenecek, üniversite mi, resepsiyon mu, oralarda başörtüsü olacak.

O zaman ne olacak, ne diyeceğiz. "Laiklik", bozguna mı uğramış olacak? "İrtica" zafer mi kazanacak?

Bana göre böyle sonuçlarla ilgisi yok bunun, ama şimdiye kadar bu patırtıyı koparmış olanlar dediğim sonucu çıkarmalı. Ama yalnız ne "zafer"dir, ne "hezimet"tir, bundan ibaret değil topluma empoze edilen kavram kargaşası. "Kamu alanı" diye hiçbir yerde benzerini bulamayacağınız bir saçmalıkla yıllar geçirdik. Şimdi gel de anlat işin doğrusunu, "kamu alanı" ne demektir? "Kamu" nedir, "devlet" nedir?

"İçtihat kapısı kapandı" diye bir deyim vardır. Bir tarihte o "kapı" kapanmış ve İslâm'da "yenilik" konuşulamaz olmuş. Bunun tartışılır bir temeli var; Gazalî, İbn Rüşd tartışması falan.

Ama öyle görünüyor ki Kemalizm dininde öyle bir kapı zaten hiç yapılmamış. Sonradan değil, baştan kapalı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Halk Partisi

Murat Belge 05.11.2010

Halk Partililer birbirlerine girdiler. Daha da girecekleri, bu olayın kolay kolay durulmayacağı belli oluyor.

Bu öyle beklenmedik bir şey değildi. Partinin kendi iç gelişmelerinin çizgisine bakınca, Deniz Baykal'ın başına gelenlerden sonra yeni yeni sarsıntıların geleceğini tahmin etmek pek güç sayılmazdı. Kaldı ki bu "iç" gelişmeler Türkiye'de gerçekleşen bazı yapısal değişimlerin bu partiye yansımalarının sonucuydu. Dolayısıyla arkasının gelmesi normaldi.

Ama, siyaset hayatında bir şeyler olacağını tahmin eder, beklersiniz. Beklersiniz de, o şeylerin nasıl biçim alacağını, hangi zamanda, nasıl patlak vereceğini bilemezsiniz. Bu da öyle oldu. Kısa bir süre sonra birbirlerini tasfiye etmek üzere harekete geçecek taraflar bir gün önce "aramızda hiçbir ayrılık yoktur" diye demeç veriyorlardı. Bu da hep böyle olur. Onun için de politikacının hiçbir sözüne güvenmemek ve inanmamak, herkesin çok da düşünmeden benimsediği bir kural haline gelir.

Şimdi, iki cephenin belirlendiğini, biçimlendiğini görüyoruz. Bu konum seçmelerde herhalde önemli bir değişiklik olmaz. Kılıçdaroğlu'nun yanında, örgüt içinden ve çalışmasından gelen Gürsel Tekin görünüyor. Onun açıkladığı listede adı geçmeyenler, herhalde Önder Sav safında olacaktır. Onur Öymen ve ilâh...

AKP'ye karşı muhalefet edenler ve bazıları sırf bu nedenle ve CHP'yi muhalefet edenler arasında en şanslı gördükleri için onu destekleyenler Baykal'ın uzaklaşmasına üzülmemiş, Kılıçdaroğlu'nun gelmesine sevinmişlerdi. Bunu açıklayacak neden olarak, Baykal'ın denenmiş olmasından başka bir şey göremiyorum. Bu desteğin sürdüğünü ve daha bir süre devam edeceğini de tahmin ediyorum (Kılıçdaroğlu da denenip "bununla da olmuyor" deninceye kadar). Parti içindeki durumu tam bilemiyorum. Orada da Kılıçdaroğlu ile hamle yapmayı umanlar muhtemelen çoğunluktadır, ama bunca yıl partiyi avucunun içinde tutmuş Önder Sav'ın kurduğu şebekeyi de yabana atmamak gerekir herhalde.

Bu iki ekibe baktığım zaman, Önder Sav'ın yanında toplananların Türkiye'de daha sağlam bir yeri olduğunu düşünüyorum. Çünkü daha ilk günün söz düellolarında da belli olduğu gibi onlar muhafazakâr CHP'li. Atatürkçü, laik vb. Bildiğimiz bütün özellikler orada. Bunun "sağlam bir yeri" var derken, seçim kazanacaklarını

folan elbette dūřūnmūyorum; ōyle bir ihtimal sōzkonusu deēil. Ama burası Tūrkiye burada elbette bōyle bir Kemalist odak olacak.

Kılıçdaroēlu'nun neyi temsil ettiēini, edebileceēini bilemiyorum. "İlimli Kemalizm" mi? Ama memlekette bunun ilımlısına ihtiyaç yok. Kılıçdaroēlu'nun "sol" bir çizgi tutturması da sōzkonusu deēil (Genel Sekreteri Sūheyl Batum olan bir "sol parti")! Ōyleyse ne? Neyi temsil edecek?

Ola ki, sahici bir solun oluşmasını ōnlemek bu memlekette hâlâ bir ihtiyaçtır ve bu işlevi yerine getirmek hayırlı bir "vatan vazifesi" olarak gōrūlmektedir. O zaman Kılıçdaroēlu'na bir misyon bulmuş oluruz.

Başta dediēim gibi, CHP'de olanlar, Tūrkiye'de olanlardan baēımsız şeyler deēil. "Kiřisel" çekişmeler folan da deēil. Bunlar aslında bu toplumda Kemalizm'in geldiēi yerin ortaya çıkardıēı sancılar.

Daha ōnce de yazmıştım: 2002'de AKP iktidara gelince Deniz Baykal yeni bir 28 řubat'a doēru gittiēimizi tahmin etti ve buna gōre bir hesap yaptı. Kılıçdaroēlu 53 yıldır CHP'nin iktidar olamadıēını sōylūyor. Bunu tabii Deniz Baykal da bilir. Ama Tūrkiye'de "iktidar olmak" ille de seçmen ve seçim yoluyla olmak zorunda deēil. Yeni bir "kol bükme" operasyonuyla AKP iktidardan indirilince, CHP'ye de yol ačilırdı.

Ama olmadı. Deniz Baykal'ın bel baēladıkları onun beklediēi şeyi yapmadılar ya da yapamadılar.

Ūstelik, duruma bakınca, o "řey"in bundan bōyle kolay kolay yapılamayacaēı da gōrūlūyor. CHP de, başkaları da, "iktidar" olacaklarsa, seçim kazanmak zorundalar.

Kılıçdaroēlu'nu partinin genel başkanlıēına getiren rūzgâr, bu zorunluēun estirdiēi rūzgârdı. CHP şimdi bu yol ayırımında. "Seçim kazanmak" gibi bir derdi varsa, kitlelerin gōzünde kendisini sevimsizleştiren politikasını terketmesi gerekiyor. Ama bunları terketmek de ōteki kesime zor geliyor. Seçim kazanılmayıversin, Atatürk ilkelerinin bekçiliēini yapmaktan daha mı ōnemli?

Ōnder Sav'ın "yeni" kelimesini kullandıēı için Kılıçdaroēlu'na ne kadar kızdıēı, ama bunu aynı zamanda, başlayan mūcadelede koz olarak kullanmaya hazırlandıēı gōrūlūyor. O da bir başkalarına teminat veriyor, "Korkmayın, biz deēiřmeyiz. Tūrbana gōz yummayız, resepsiyona gitmez, Anayasa Mahkemesi'ne gideriz" diyor.

Bakalım bu çalkantı içinde Deniz Baykal ne yapacak? "Partinin bana ihtiyaçı var" demesinin zamanı yaklaşıyor gibi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv baēlantısı)

Kemalizm yorumları

Murat Belge 06.11.2010

CHP'nin içine girdiēi deēiřim sūreci herhalde bazı adların deēiřmesinden ibaret kalmayacaktır. Ama bazılarının umduēu gibi CHP'nin "sosyalist" bir parti olması gibi bir sonuç da üretmeyecektir. Ne var ki, bunun bōyle olduēunu iddia edecekler çıkacaktır, çünkü ōyleleri CHP'nin gerçek sola karşı bir dalgakıran işlevi gōrmesini ister.

Kemalizm deēil ama Kemalistler arasında gōrūř ayrılıkları būyūdū. Hayat bōyle bir řey zaten. En monolitik, en esnemez ideolojiler bile deēiřen kořullar karřısında deēiřmeye zorlanıyor. Aslında Kemalizm bōyle katı kurallara dayalı bir ōēreti de deēildi. Atatürk'ün kendisi de, "doktrin yaparsak donarız" diyebiliyordu. Ama

öğretiler yalnız kendi içerdikleri dogmalar yüzünden donmaz; dogmatik kafalı taraftarlar “öğreti dondurmak”ta daha etkili olurlar.

Kemalizm de sonuç olarak ünlü “altıok”la özetlenebilecek, ama olan oklardan çok olmayan iki okla açıklanacak bir öğretilerdir. Olmayan iki “ok”tan birincisi “Batılılaşmak”tır ki, hepsinin nihai anlamını o tayin eder; ikincisiyse “demokrasi”dir ve onun eksikliği, projenin ne gibi yöntemlerle gerçekleştirileceğini anlatmaktadır.

1980’lerde, Kenan Evren ve arkadaşlarının elinde, Batıcılığın ideolojisi olan Kemalizm bir Batı düşmanlığı ideolojisine dönüştü. Yani Kemalistler (çünkü Evren ve arkadaşlarının Kemalist olmadığı herhalde iddia edilemez) Kemalizm’i olduğunun tam tersine döndürmeyi başardılar. Bu dönüştürmenin temel nedeni de “altı ok” arasında bulunmayan “demokrasi”ydi. 12 Eylül yıllarında Batı bizi eleştiriyordu. Eleştiri nedeni Evren rejiminin demokrasinin üstünde tepinmesiydi. “Bunu onaylamamız mümkün değil” diyorlardı. “Asmayalım da besleyelim mi?” türünde cümleler kurarak konuşan bir adamın rejimini elbette onaylayamazlardı.

Bu söz düellosu devam ettikçe, yaptıklarının memleket için en iyisi olduğundan şüphesi olmayan Evren ve onun gibi düşünen Türk milliyetçileri (Yani Atatürkçüler) altı ok arasında sözü geçmeyen “Batı”yı defterlerinden iyice sildiler. Onlar zaten Batı’ya hınçla karışık bir hayranlık duymuşlar ve Batı’yı yenebilecek güç kazanmak için Batılı olma ihtiyacını duymuşlardı. (Meici rejiminde Japonya gibi). Bu işler olurken, Ata’larının kitabında “demokrasi” yazmamasının hikmetini de daha iyi anlamışlardı. Örneğin 27 Mayıs Kemalistleri için “demokrasi” kelimesinin çağrışımları iyiydi hâlâ, istenir şeyler anlatıyordu. Daha sonrakiler (tabii biraz da Türkiye’de demokrasinin ne şekillere girdiğini görerek) bu bakış tarzını radikal bir biçimde değiştirdiler.

Dün CHP’de bu kavgaların kişisel olmadığını, Türkiye’nin geçirdiği değişimin (ve değişimin değişmez yol arkadaşı olan “sancılar”ın) ürünü olduğunu yazmıştım. Türkiye bugün yeniden, ama tarihinde hiç olmamış bir “yeni birikim”le, demokratikleşme sürecinin eşğine gelip dayanmış, hattâ yanılmıyorsa eşğin ilerisine geçen birkaç adım daha atmış durumda. Bunu istemeyen ve gidişi durdurmaya çalışanların sayısı da, etkileme gücü de habire azalıyor. Bu bakımdan CHP’de birkaç gündür olanlar anlatmaya çalıştığım sürecin laboratuvar deneyi gibi bir şey. Bakın, Önder Sav’ın “durdurma” çabaları nesnel koşullar karşısında pek sonuç vermiyor, mahkeme listeyi onaylarken kurultay isteyenler imzalarını geri çekmeye başlıyor vb. Bu, Türkiye’nin genel sürecinin daha küçük ölçekte bir “demo”su gibi.

Ama bunun çerçevesi konusunda gerçekçi olmak gerek. Bu itişme, Kemalizm’i içinde hiçbir zaman “demokrasi”ye yer olmayacak, bilenlerin bilmeyenleri yönetmesi için yapılmış bir ideoloji olarak benimseyenlerle “değişen dünyada şunun içine biraz da demokrasi koymamızın bir sakıncası olmaz” diyenler arasında bir mücadele. Buradan “sol” adına bir şey çıkması mümkün değil.

Gerekli de değil. İçinde “demokrasi”ye yer olmayan “merkez” partiden içinde “demokrasi”ye bir miktar yer olan “merkez” partiye geçiş de az şey değil. Bu ülkede “merkez”in de değişmeye başlamasının işareti.

Bunun bir “imkân” aşamasının ötesine geçip “gerçek” olması, Türkiye’nin şu dönemde her şeyden fazla ihtiyaç duyduğu “toplumsal uzlaşma” için de bir fırsat yaratırsa ne âlâ!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP ve Labour Party

Murat Belge 07.11.2010

Halk Partisi'nde ne zaman büyücek sarsıntılar olur, birileri bu partinin sallaşmasını beklemeye başlar. Sanırım bunun ilk olayı İsmet İnönü'nün "ortanın solu" ilânıydı. Bundan Türkiye İşçi Partisi pek mutlu olmamış, tersine, sosyalizmin yayılmasını engellemek üzere hesaplanmış bir manevra olduğu yorumunu yapmıştı. Ama, örneğin doğan Avcıoğlu ve Yön çevresi, artık onlardan ayrılmaya başlayan Milli Demokratik Devrim kadroları çok sevinmişti.

İnönü, sonuç olarak, ılımlı bir değerlendirme yapmıştı. "Ortanın solunda" demek o günlerin Türkiye'si için radikal çağrışımlar yaratabilir belki, ama doğrusu pek de önemli bir şey değildir. İnönü de bunu söylüyordu, aslında "bizden bu kadar" diyordu, ama "daha çok sol" isteyenler bundan kendi istedikleri sonuçları çıkardılar.

Şimdi 2010'dayız. Şöyle elli yıl geçmiş. CHP nerede? Ortanın solunda mı, neresinde?

Üstelik arada bir Ecevit dönemi yaşandı. Bunu da hâlâ çok "sol" bir dönem sayanlar var, partinin içinde ve yakınında. Sanırım o dönemin, 1973 ile 1977 seçimlerinin şimdilerde göklere çıkarılmasının nedeni seçimden en yüksek oy oranıyla çıkma başarısıdır. CHP'nin "sosyalist" olması değildir. Zaten öyle bir şey olmadı. "Toprak işleyenin, su kullananın" gibi sloganlar burjuva devrimlerinin buluşları ve hedefleridir. Ama Türkiye gibi Bonapartist ordusunun ve az gelişmiş faşizan burjuvazisinin sultanında yaşayan bir toplumda çok tehlikeli bir komünizm gibi algılanabiliyordu. Neyse, bunları uzatmayayım. Bütün bu gelişler gidişler oldu. 12 Eylül'den sonra "Sosyal-Demokrat" adıyla kurulan parti (Ecevit, Marx bulaştığı için bu adı da sevmeyen bir "solcu" ydu) sonra yeniden Cumhuriyet Halk Partisi adını kullanma imkânına kavuşunca bir an beklemeden bu eski kimliğini kuşandı ve, işte, bugün buradayız.

Öyleyse nedir bu CHP'den "solluk" bekleme tutkusu? Dün de biraz değinmiştim. Birilerine bu kadar yetiyor, "sol" demelerine, çünkü gerçek bir sola tahammülleri yok. Şimdi Kılıçdaroğlu'nun "Gandi" veya "Ecevit" olduğunu ilan etmekle bundan öte bir sol arayışının önünü kesmeye çalışıyorlar.

Peki, "solcu"lara ne oluyor? "Hayırcı"ları, "yüzde 42 sol" diyenleri falan kastetmiyorum. Onlarla ilgisi olmayan ama hâlâ CHP'nin "sola açılması"ndan olumlu bir şeyler bekleyen çok kişi var. Onlar ne umuyor?

İnönü "ortanın solu" dediğinde sosyalizm fiziksel şiddet saldırılarına uğruyordu. Devlet, her türlü solu yasadışı görmekte kararlıydı. Koskoca İnönü kalkıp da koskoca CHP'nin bir biçimde "sol" olduğunu söylerse bu bir şemsiye, bir paratoner olabilirdi. Tabii o zaman da, konunun öbür yüzüne, İnönü'nün koruması altında olmaktan sıkıntı duymayan, "ordu-gençlik el ele" diye bağırarak bir solun toplumu ikna etmek ve güvenini kazanmakta ne ölçüde başarılı olacağına bakmak gerekirdi. Tabii hiç bakılmadı. Hâlâ da bakılmıyor.

Ama bence asıl sorun, solun tembelliği. CHP'de çekici gelen, yılanmış örgütünün varlığı. Bir modelde Birleşik Krallık'taki Labour Party. Orada hep o partinin daha solunda yer alanların da varlığı sözkonusu olmuştur: kimi zaman açıkça, davet edilerek, kimi zaman da "sızarak".

Ama Labour Party "sosyal-demokrat" bir partidir. Bunun zamana göre sağ ve sol politikalarını uyguluyor olabilir ama yeri bellidir, oradan sapmaz. Wilson gibi biri *Kapital*'i okumadığını bir çeşit övünme için söyleyebilir ama "sosyal-demokraside Marx'ın tortusu vardır, onun için bu adı kullanmayalım" diyeni henüz görölmemiştir.

Sosyal-demokrat olduğu için, yani bir ordu partisi, bürokrat partisi vb. olmadığı için, seçmen oyuyla iktidar olma yolu kapalı değildir Labour'a; –CHP'ye olduğu gibi. Birçok kritik noktada, muhafazakâr Britanya'da, iktidar olmuştur.

Wilson ile Blair, ama başka zaman da Benn veya Michael Foot, şimdi Miliband, evet, bazen daha sağ, bazen daha sol; ama hiçbir zaman Arıtmán, Öymen, Elekdağ vb. değil.

'Deniz' üstüne

Murat Belge 09.11.2010

Yazı tamamlandıktan sonra, kasım ayının başında, bir "deniz kıyısı" tatiline gelebildik –buna "tatil" denirse. Deniz her zamanki gibi güzel, ama rüzgâr da dünden beri gitgide şiddetleniyor. Akdeniz'de rüzgâr güneyden esiyorsa durum pek parlak olmaz. Bu da böyle; bakalım yağmur yarına kadar bekleyebilecek mi, yoksa bugünden başlayacak mı?

Bu koşullarda denizle fazla senli benli bir ilişki kuramadan, ancak seyrediyorum. Seyrederken aklımdan bir şeyler geçiyor: "Edebiyatta Deniz", "Sanatta Deniz" gibi... Bu sütunda böyle konularda yazmak âdetim olmasa da, şu ara zihnim bunlarla dolu.

Musikide "deniz" deyince, Debussy, "La Meri", elde bir. Debussy'nin ayrıca "Sirenler"i de vardır, belli ki deniz onu da çok çekmiş. Resimdeyse çok sık rastlarız. Géricault'nun "Sal"ı, Turner'ın Venedik'te gün batımları ve tabii neredeyse başka konusu olmayan Ayvazovski. Denizin fırtınalı hali de çok ressamın aklını çelmiştir.

Edebiyatın iyisinde de, kötüsünde de, denizle sık sık karşılaşırız. Santimentalist Pierre Loti'de deniz hep bir "dekor"dur; sakın halini de anlatsa, fırtınalı halini de, onun denizi sanki denizin kendisi değil, birinin bir tiyatro dekoru olarak yaptığı bir deniz panosudur. Ama Joseph Conrad gibi bir yazarda, örneğin Lord Jim'de, insanın karakterinin oluşmasında pay sahibi büyük bir ahlâkî güç kılığına girer. Melville'in de baş kahramanın deniz olduğunu söyleyebiliriz herhalde.

Bizim edebiyatı, denizle bir şekilde haşır neşir olmuş Türkiyeli yazarları düşünüyorum. Çok yok sanki. Kendimizi Osmanlı'nın devamı olarak tanımlıyorsak, 1200'lerin sonlarından beri buradayız, ama hâlâ denizle yakın bir ilişki kurduk sayılmaz. Gemicilikle ilgili terimleri önce Yunancadan, sonra İtalyancadan almışız: apiko, alarga, siya, alabanda vb... Derken Sanayi Devrimi olmuş, bunlar gücü, demirden gemi vb. Bizim terminoloji de İngilizceye dönmüş: "islimbot" (ya da Fransızcadan "vapur"), "tornistan" gibi.

Balık adlarının da hepsini Yunancadan almışız. Adı Türkçe olan "kılıç"la "kalkan"dan başka pek örnek yok.

Yaman Koray, Cevat Şakir, Sait Faik... Şu otelin terasında oturur ve köpüren denizi seyrederken aklıma bu üç yazar geliyor. Yaman Koray'ı pek tanımam ben, yıllar önce bir romanını okumuştum, hepsi o kadar. Aklımda kalan, onun da denizi genel olarak bir "macera romanı yazarı" gözüyle gördüğü.

Cevat Şakir'le Sait Faik'i düşünürken aklıma bir şey geldi. Bu iki yazar mizaç olarak, akla gelecek başka bakımlardan, birbirlerine pek benzememekle birlikte, başı ortak noktaları da yok değildir. Deniz tutkusu, ama denizin hayatlarında gördüğü işlev, bayağı benzer.

İkisi de üst sınıftan, ikisi de alt sınıflarla birlikte, onlara yakın yaşamayı tercih etmişler –farklı koşullarda, farklı nedenlerden dolayı olsa da.

"Sınıf" konusu çetin bir konudur. Öyle "niyet"le filan aşılmaz. "Üst"teki için bir türlü "alt"taki için bir başka türlü zordur. "İdeolojik" olarak aştığınızı düşünmeniz daha kolaydır; ama gündelik hayatın her ânında ve evresinde karşınıza çıkar. Andığım iki yazarın durumunda olduğu gibi, kendi sınıfınızdan uzaklaşıp yoksulların yanında varolmayı tercih ettiğimizde, o yoksullar "Sen bizden biri değilsin"i hatırlatmaktan bir an vazgeçmezler. Ama

bu kararı vermiş olan kişi de, aslında, "sınıfını reddetmiş" olmanın manevi hazzını, "yüce davranış"ların kazandırdığı üstünlüğü kolay kolay unutamaz, onlar da bundan vazgeçemezler.

İşte deniz, bu iki yazar için, belki hayatın başka alanlarında başarısız olan bir "eşitleme"nin gerçekleştirilebildiği yer olarak anlam kazanıyor. Benim şimdi yaptığım gibi seyretmek pek öyle değil, ama denizde *çalışmak*, eşitleştirici bir şeydir. Zaten Sait Faik de, Cevat Şakir de, denizin zorluğunu, uğraşını, zahmetini yaşamayı (ve başkalarıyla bunu paylaşmayı) seçmişlerdir. Hemingway'nin *İhtiyar Adam*'da klasikleştirdiği ve epikleştirdiği temadır onlarınki de. Ama onlar bu epik boğuşmayı, ihtiyar adam gibi yalnız başına verilecek bir sınav olarak değil, başkalarıyla birlikte girilecek ve girince eşitlenecek bir "ortak çaba" olarak görmeyi tercih ederler.

Tabii denizle ilgilenen edebiyatçılar arasında Yaşar Kemal'i de saymak gerekiyor. Ama onun konumu, bu temaya gelişi, bu iki yazara da, başkalarına da benzemiyor, oldukça "kendine özgü" bir durum. Onu da ayrıca incelemek gerek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Din baskısı

Murat Belge 12.11.2010

İlkokul çocuklarının başlarını örtmeleri diye bir konu çıktı şimdi de. "Böyle de konu mu olurmuş?" deyip geçecek durum yok. Burası Türkiye, burada her "konu" bir "sorun" olur. Nitekim belli ki "Örter tabii, iyi de olur" diyecek yığınla insan var. Bunlar şimdiden uç vermeye başladı.

İstanbul'da, bildiğimiz semtlerde normal hayatımızı yaşamaya devam ederken, mütedeyyin olmakla tanınmış bir siyasî partinin iktidarda olduğunu hatırlatan durumlarla karşılaşmıyoruz. Ama o bildik çevrelerden uzaklaşınca bazı belirtiler göze çarpmaya başlıyor.

İçki konusu en belirgin gösterge sayılabilir. Ankara'nın doğusuna geçince, Tunceli gibi istisnai yerler dışında, içki içerek yemek yiyecek bir yer bulmak güçleşiyor. Kimi kentlerde böyle bir yer resmen yok; kent dışında, bilmem ne müdürlüğünün bahçesi ya da bir otelin (o da bilmem kaç yıldızlı olacak) lokantasından başka yer olmadığını söylüyorlar.

Bunun bir hükümet politikası olduğunu sanmıyorum, böyle bir şeye ihtimal vermek de istemiyorum. Ama daha ne bu hükümet, ne de bu parti varken Türkiye'de böyle bir eğilim, bir "dindarlaşma" eğilimi başgöstermişti. Ramazan'da Kumkapı'da meyhaneye gidersin, bir de bakarsın, kapalı! İçkili lokanta Ramazan'da "içkisiz lokanta" olur... bunlar İstanbul'da olanlar ve artık alıştık zaten böyle şeylere. Süreç daha eski ve birtakım derine inen dinamikleri vardır mutlaka. Egemen düzene karşı en etkili ve yaygın muhalefetin dinî ideolojiye yakın olması gibi dolaylı siyasî nedenler de düşünülebilir. Ama bir süreden beri, dediğim gibi "mütedeyyin olmakla tanınmış" bir partinin iktidarı da bu gibi eğilimleri hızlandırıyor veya yaygınlaştırıyor olabilir. Bunu özünde "dinî" olan bir tutumdan çok, bizde bir hayli yaygın olan "konformizm" alışkanlığına bağlamak daha doğru olur sanıyorum. "Konformizm", yani çevreye uyum gösterme eğilimi. Gecikmiş ve zaten arızalı kentleşme, köylü toplumunun devam eden alışkanlıkları bu "konformizm" tutumunu besler. İnsanlar farklı olmaktan, farklılıklarıyla görünmekten, yani aslında "birey" olmaktan çekinirler. Tabii yalnız kırsallığın üstyapısının inatçılığı değil, baskıcı siyaset de bu tutumun yaygınlığına katkıda bulunur.

Tabii bu şimdiki somut durumda, "yukarıdan" gelen bir baskıdan çok "aşağıdan" gelenini, Şerif Mardin'in "mahalle baskısı" dediği türden baskıyı görmek ve onunla mücadele etmek, gerekli. Ama bunu da bu

hükümetin yapmasını bekleyemeyiz.

Karar mekanizmalarının daha alt birimlerine indikçe, bütün bu “dindarca hayat” alanlarına ufak tefek, bazen de “büyük” müdahalelerin çoğaldığı kanısındayım. Bu biraz “eşyanın tabiatı” olarak böyledir. Çok zaman, bu gibi müdahalelerde bulunanlar kendileri gerçekten dindar oldukları için de yapmıyorlardır bunları. Göze girmek, yükselmek gibi kaygıları vardır. Öyle bir şey mümkün olsa da ateistler iktidara gelse, böyleleri hemen ateizmin de hizmetine koşarlar, orada da kraldan fazla kralcı olurlar. Nitekim, dinî ideolojinin zapturapt altına alınmasının gerekli görüldüğü dönemlerde bunlar hep olmuştur. Bir konjonktürde “Ben yedi yaşında kızımın başını örttürdüm” diyen herif-i nâ-şerif, bir başka konjonktürde “başını örtün diye kızına baskı yapıyor” diyerek komşusunu ihbar edebilir.

Bunları şimdi din bağlamında konuşuyoruz, öyle konuşmak da gerekiyor, çünkü bugünün dinamiklerinde devam edegelen bu dindarlaşıma sürecinin payı var ve böyle sürececek olursa bunun da kendine özgü bir baskı sistemi yaratacağını görmezden gelemeyiz. Ama bunun yalnız dinle ilgili, yalnız bir kesime özgü bir şey olmadığını da bilmek gerekiyor. Yukarıda, “konformizm” derken, bunun bizim kendi yarattığımız “pedagoji” sisteminin bir parçası olduğunu söylemek istiyordum. Böyle bir erken temel atıldıktan sonra, çocuk büyüdükçe, rastlantılara da uyarak, şu görüşü, bu görüşü benimseyebilir, ama görüş ne olursa olsun, benimseme biçimi dinî inancın üslûbunu taşıyacaktır (laiklik ya da Kemalizm dini mensuplarında olduğu gibi): “cemaat”ın öbür üyeleriyle ilişkisinde de mahallenin baskısını her an hissedecektir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Özgürlüğün tanımı’

Murat Belge 13.11.2010

Referandumdan bu yana, bizim ülkede varolagelen ayrımlara 58’ler ve 42’ler de eklendi. Bunlar, şüphesiz, önemli bir ayrımı temsil eden sayılar; ama aynı zamanda, öyle çok homojen iki topluluğu temsil ettikleri de söylenemez. Çünkü ne de olsa, bir referandum sonucundan söz ediyoruz: falan ve filan anayasa maddesi değişikliklerine “evet” diyenler ve “hayır” diyenler. Türkiye’de çok kişi siyasi partilerle de “kişisel” ilişki kurar. Bu referandum da, kimbilir kaç milyon kişi “Bizimkiler benden X oyu vermemi bekliyor” diyerek ve hangi maddenin nasıl değiştiğini bilmeden ve zaten işin burasına önem vermeden gidip oy kullanmıştır. Bu ülkede her partinin bu tip taraftarları vardır. Bütün bu etkenler daha da heterojen kümelenmeler yaratıyor.

Dün de değindiğim gayri resmî yasakları, “mahalle baskısı” türünden olguları düşünüyorum. Bugün yarın ‘içki yasaklansın’ ya da ‘ilkokulda tesettür serbest kalsın’ gibi konularda da referandum yapmaya kalkışırsak ne sonuç alınır, tam bilemiyorum, ama son referandumda “hayır” diyenlerden bazılarının bunlara “evet” diyeceğini, “evet” demiş olanların bir kısmının da şiddetle karşı çıkacağını tahmin edebiliyorum.

Tabii böyle içeriği olan bir referandum yapılmaz. Yapıldığında böyle bir rejime “plebisiter faşizm” adını verebiliriz. Muhafazakâr bir iktidar, muhafazakârlığın toplumda yaygın olduğunu bilerek, böyle talepleri bir referandumda çoğunluğa onaylatabilir, böylece uygulamasına “demokratik” görünüm kazandırmış olur. Böyle böyle, recmederek insan öldürmeyi de, el kol kesmeyi de “demokratik” hale getirirsiniz.

Ben Türkiye’de böyle şeyler olacağını düşünenlerden değilim. AKP iktidar olalı, “takiye” feryatları, “gizli gündem” iddiaları aralıksız devam etti. Sekiz yıl geçti. “Takiye”nin somut bir örneğini gösteren olmadı. Ya yok böyle bir program ya da o kadar başarılı bir biçimde gizli ki göremiyoruz. Ama bu kadar gizli bir şeriat devleti nasıl kurulacak, onu da anlamak zor.

Bu sekiz yıllık iktidar süresince, böyle iddiaların tam tersi denecek gelişmeler oldu. Örneğin bir tarihte “Nevizade’yi kapatacaklar” feryatları göğe yükselirken Nevizade kapanmadığı gibi İstanbul tarihi boyunca görülmemiş biçimde bir “açık hava kenti” oldu.

Ama, burada da “eşitsiz gelişme”. Heterojen bir toplum ve burada her birim kendi başlangıç koşullarına, ilke ve kurallarına göre yolundan yürüyor, yani karşıt yönlerde ilerleyen birçok eğilim birarada –ama birbirlerine mesafeli- varolabiliyor. Dün de yazdığım gibi, İstanbul bir “açık hava kenti” oluyor ama birçok kentte son içkili yerler de kapanıyor.

Bunlardan dolayı hükümetin, hükümeti kuran parti üyelerinin, seçilmiş belediyelerinin vs. daha dikkatli davranmaları gerektiğini düşünüyorum. Özellikle de Başbakan... Başbakan’ın müteaddiyin olduğunu, İslâm’ın kurallarına uygun yaşadığını biliyoruz hepimiz. Ama üzüm suyu içeceğimize (tabii belirli bir kıvama gelmiş üzüm suyu) üzümü yememizin bizim için daha iyi olacağını anlatmaya başlaması iyi olmuyor. Özellikle de, gene dün sözünü ettiğim, bizde hiç eksik olmayan işgüzarlar, her iktidarın militanlığını yapmaya teşne olanlar açısından.

Ben kendi hesabıma sosyalizmin insan mutluluğu için en iyi, en düzgün sistem olduğuna inanırım ve başkalarını da buna ikna etmek için elimden geleni yaparım. Bunu kendime hak olarak görüyorsam, bir İslamcının da benzer bir etkinliği İslam adına göstermesine bir itirazım yok. Ama zorlama olmamalı; hele iktidar imkânlarını kullanarak insanları belirli davranış biçimlerine yönlendirme çabası hiç olmamalı.

Bunu herkesten önce, şu, bu, hangi inanç, hangi “izm” ise, onun sahipleri böyle anlamalı diye düşünüyorum. Çünkü bir ilkeler sistemini kendi aklıyla değil, başkasının zoruyla kabul edenler, o sistem için “faydalı” kişiler olmazlar.

Doğu Avrupa sosyalizmi böyle bir düzen kurmuştu. Zorlamaya dayanıyordu. Nasıl çöktüğünü hepimiz seyrettik. Üstelik, o bir zamanların (o şekilde) sosyalist olmuş toplumlarında nasıl bir insan malzemesi oluştuğunu da seyrettik, gördük.

İran’a ben gitmedim, ama giden çok sayıda tanıdığım var. İçkinin çok yaygın olduğunu, evlerde bile üretildiğini anlatıyorlar. Ama resmen yasak!

İşte bu “resmen yasak” toplumları, farklı ideolojilerde de olabilir, ama sonuçta aynı şeyi, yani aynı *ikiyüzlülüğü* üretiyorlar. Biz de bir “resmî ideoloji” toplumu olduğumuz için bu anlatmaya çalıştığım durumun yabancıları değiliz.

“Zarf” görece kolay değişir de, “mazruf”u değiştirmek zordur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2010 sonunda din ve laiklik

Murat Belge 14.11.2010

2000 yılına girerken, “yirmi birinci yüzyıla” ya da “ikinci binyıla”, biz Türkler kadar “din”le haşır neşir olmaya devam eden bir toplum olmadığını yazdığımı hatırlıyorum. Bu yüzyılın ya da bu binyılın birinci on yılını da kapatıyoruz ve “durum devam ediyor”.

Geride bıraktığımız yüzyılda böyle bir fenomenin gözlemlendiğini ileri süren yazar ve düşünürler olmuştu. Şöyle açıklıyorlardı olayı: 18. yüzyılda Aydınlanma, doğayı bilimlerin açıklaması üstüne Avrupa’nın düşünce

yapısını belirlemiş. 19. yüzyılda bilimle teknolojinin birleşmesiyle Sanayi Devrimi başlamış, bu gelişmeler Batı'da hayatın ve düşüncenin sekülerleşmesine yol açmıştı. Ama bütün bu teknik imkânlarla ve bu "özgürleşmiş akıl"la insanların yaptıkları, örneğin iki korkunç dünya savaşı, atom bombası ve onu izleyen yeni silahlar, Nazizm ve işlediği insanlık suçları, doğanın kirletilmesi (listeyi alabildiğine uzatabilirsiniz) birçok insanın bu "insani başarılar"dan nefret edip yeniden dine dönmelerine, sarılmalarına sebep olmuştu.

Tabii hayatın bilinmezlerinde ve ölümün şaşmazlığında, her çağda insanı böyle bir arayışa, umuda yönelten özellikler var.

Yukarıda özetlediğim tarihi biz Türkiye'de doğrudan doğruya yaşamadık aslında. Bazı sonuçları bizi dolaylı olarak etkiledi. Güçlü olmak için teknoloji sahibi olmak istedik. O zaman o teknolojiyi üreten düşünceyle şöyle bir tanışır gibi olduk. Hiçbir zaman zihnimizi sekülerleştirmedik. Dolayısıyla "laiklik" de bu topraklarda bağnaz bir din kılıfına girdi.

Yani burada din hiçbir zaman gitmedi ki şimdi *geri geldiğini* söyleyelim. Hiçbir zaman seküler olmadık ki şimdi seküler düşünce tarzından *vazgeçmiş* olalım.

Bu böyle olmakla birlikte, dinin ne olduğu ya da olması gerektiği, nasıl yaşanması, neyi belirlemesi gerektiği üzerine kavga da hiç bitmedi. Dinin geleneksel kutsallıklarına karşı "modernizm" in kutsallığı olarak anlaşılan "milliyetçilik" kutsallıkları yerleştirilmek istendi. Ama bu girişim hiçbir zaman toplumun tamamını ikna etmedi. "Atatürkçülük" olarak belletilen milliyetçilik hiçbir zaman toplumun tamamını biçimlendirmede.

Bugün 13 kasım, cumartesi... *Sabah* gazetesinde Nazlı Ilıcak yazısına şöyle bir başlık koymuş: "Atatürk'ü neden hâlâ tartışıyoruz?" Sonra kısaca "Cumhuriyet'i koruma ve kollama" gibi uygulamalara değiniyor. Uğruna on yılda bir darbe yapılan "Atatürk ilkeleri"nin CHP'nin altı oku olduğunu söylüyor, bunların çeşitli Anayasalara nasıl ve ne zaman girdiğini özetliyor ve şu sonuca, son cümleye ulaşıyor: "İşte Atatürk'ü, bu siyasi taassup gölgeliyor ve hâlâ sert tartışmaların konusu yapıyor."

Ben de bu saptamaya katılıyorum. Ama bunun yukarıda bir çizgisini özetlemeye çalıştığım "laiklik" kavgasının bütününü içerdiğini düşünüyorum. Bu toplumun bütün Cumhuriyet tarihi boyunca, bir *tartışma* olmadı. Bir "çekişme" oldu. Ve kimse, rakibi ortadan kaldıracak "çekme gücü"nü bulamadı. Cumhuriyet'in bir tarihi var, ama bu çekişmenin sanki bir tarihi yok, çünkü tarih "değişim" demektir, oysa burada neredeyse bir değişiklik olmuyor. Ellilerde Atatürk'ü korumak üzere kanun çıkaranlar altmışta "Atatürk ilkeleri"ne ihanet ettikleri için bir darbeye devriliyorlar ve bazıları idam ediliyor. Ama bu ihanetin arkası bir türlü kesilmiyor. Atatürkçü kesim sürekli "irtica"ya taviz verildiğini iddia ederken darbelerin de sonu gelmiyor. Dünya değiştiği için (Soğuk Savaş bitiyor, falan filan) darbe yapmanın üslubunu değiştirebiliyor, örneğin araya bir de "post-modern" darbe sıkıştırabiliyoruz, ama darbe yapmayı zorunlu kılan koşulları bir türlü ortadan kaldıramıyoruz. Bugün de ilkokul çağında kızların örtünmelerinin gerekip gerekmediğinden daha "heyecanlı" bir sorunumuz, bir "tartışma" konumuz yok.

Doksan yıl sonra bu Cumhuriyet hâlâ böyle ağır tehdit altındaysa, bunun nedeni ne olabilir? Acaba bu Cumhuriyet'in kendisinde her koşulda kendini yeniden üretmeyi başaran bir kusur olmasın? Bunca darbe, bunca idam, bunca kanun, bunca eğitim, and, şu bu, hâlâ bu "kötü niyetli" kişiler temizlenemiyor, hâlâ tehdit devam ediyorsa, bunu nasıl açıklayacağız? Yoksa bütün toplum mu suçlu?

O zaman da uğraşmaya değmez

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nihat Sargın'ın düşündürdükleri

Murat Belge 19.11.2010

Nihat Sargın önem verdiğim bir insandı. Sosyalizme “teorik” bir katkıda bulunduğu için değil, çünkü yoktu öyle bir katkısı. Bir teori adamı değildi, ayakları hep “pratik”teydi. Ama bu, “teoriye aklı ermezdi” gibi yargının kibarca söylenmesi değil. Tanıdığım Nihat Sargın'ın aklı her şeye ererdi. “Pratik”te durmayı o kendisi seçmişti, kendine bunu uygun görmüştü. Burada yararlı olacağını aklı kesmişti.

“Yararlı olmak.” Sanırım Nihat Sargın'ın hayatında bu kavramın çok önemli bir yeri oldu –belirleyici bir yeri. Onu çok önemli bulmam da bununla ilgili bir şey. Komünizm tarihinin belirli bir insan tipinin benim tanıdığım en olumlu temsilcisiydi. Aslında bu “insan tipi” günümüzde hayırla anılan bir tip değildir. “Aparatçık” sözü, böyle insanları aşağılamak için uydurulmuştur. Bu da komünizmin dikkat edersek çok sık rastladığımız paradokslarından biridir: örgütün önemini, değerini, olmazsa olmazlığını sonuna kadar yüceltmek... Ama “örgüt adamı” nı da bu “aparatçık” kelimesine yüklenen çağrışımlarla küçümsemek. Aslında bu iki iş, çok zaman, *aynı öznenin* yaptığı iki iş değil. Birini bir tip (örgütü mutlaklaştıran), öbürünü öbür tip (teoriyi yücelten) yapıyor. Çünkü çok zaman birinci tip “parti disiplini”, “örgütsel birlik” falan gibi birtakım kurallar adına ikinciyi rahatsız ediyor. Tabii “rahatsız etme”nin somut anlamı, hangi tarihte hangi partide olduğuna göre değişebiliyor. Gulaglara da gider, idama da, sadece partiden atılmakla da kalabilir.

Ben bu “aparatçık” kavramının da basit, tek-tip bir şey olduğu kanısında değilim. Komünist Parti'ye gerek yok, dünyanın her yerinde gönüllü emir kulları bulursunuz; bunlar o anda geçerli olan normlara göre kendilerinden talep edilen her türlü kirli işi gözlerini kırpmadan yerine getirirler. Nihat Sargın kesinlikle böyle bir kişi değildi. Yani, birincisi, “kendine sağlayacağı çıkar” diye bir şey yoktu hayatında; ikincisi, sevmediği bir şey yapmak zorunda kalsa bunu ucuz mazeretlerle vicdanına yutturacak bir adam da değildi. Bu işin kademeleri vardır: 1) İnsanlığı komünizmin kurtuluşa kavuşturacağına ikna olursun; 2) Komünizmin ancak sıkı örgütlü mücadeleyle başarıya ulaşacağını görürsün; 3) Böylece örgütün düzgün çalışmasına kendini adarsın. Şematize ederek anlatıyorum tabii, ama kabaca böyle bir süreçtir bu.

“Yararlı olmak”tan sonra bir de “adamak” fiilini kullandım; yakın kavramlar ve ikisi de Nihat Sargın için geçerli. Hayatının total bir adanma hayatı olduğunu düşünüyorum.

Sovyetler'in Çekoslovakya işgalinden sonra Mehmet Ali Aybar açmış ağzını, gözünü yummuştu, “Sovyet sosyalizmi”ne karşı. Partinin başka ileri gelenleri de başlangıçta buna ayak uydurmuştu, ama pek öyle içtenlikle, inanarak değil. Çünkü onlar Sovyetler Birliği'ne bir başka biçimde bağlıydılar. Öte yandan, Türkiye gibi bir toplumda, böyle bir işgali savunmanın, hatta sessiz kalmanın parti için ne demek olduğunu anlamayacak insanlar değildiler elbette.

Benim çok kuvvetli tahminim o ki, onların bu sessiz tereddüdünü sesli bir parti-içi muhalefete dönüştüren Nihat Sargın oldu. Böylece girilen yeni evrede işgal karşısında ayrılan kanatlar bir daha biraraya gelemedi, TİP bölündü ve hareket bitti.

Nihat'ı bunlara sebep olan kişi olarak görüyorsam, ondan hiç de iyi bir dille söz etmemem gerekir. Ben hiçbir zaman o kalıplar içinde komünist olmadım.

Ama burada bir eylemi onaylamak veya onaylamamaktan değil, bir insanın bağışlanması, kişiliğini, iç tutarlılığını konuşuyoruz. Bunlar sözkonusu olduğunda benim Nihat Sargın'a söyleyeceğim fazla bir şey yok.

"Aparatçık" dedim, ama, hangi "aparat"ın "çık"ı? Nihat Sargın'ın içinde "gözlerini dünyaya ikinci kere açtığı" aparat, TKP'ydi. TİP'in Genel Sekreterliği'ni yaparken de bunun pek fazla farklılaştığını sanmıyorum.

Sonuç olarak, hem bir komünist tipin, hem de Türkiye'nin bir "Sosyalistler Kuşağı"nın, yanılmıyorsam son örneklerinden ve temsilcilerinden biriydi Nihat Sargın. Başta "önem verirdim" dedim. Sonda ekleyeyim: değer de verirdim.

Bu konuyu kolay kapatamayacağız gibi bir his var içimde.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geçmiş/gelecek

Murat Belge 20.11.2010

CHP gene gündemde! "CHP, sol bir parti olabilir, olacak mı?" Bu "çok" önemli soru karşısında, baktım, bizim gazetede bile görüşler "muhtelif". Ben öteden beri bu konuda Yıldırım Oğur ve Melih Altınok doğrultusunda düşünürüm; ama Ahmet Altan bizlerden daha iyimser. Bu sabahki yazısında, niyet etmezse bile "ileri" sonuçlar veren bir yeri olduğunu söylüyor ki, bu, katılmanız dahi incelenmesi gerekli bir iddia.

CHP'nin "sol" bir "rol" üstlenip üstlenemeyeceği sorusunun yeniden gündeme gelmesi, BDP genel başkanının seçim ittifakı çıkartmasına CHP'den olumlu bir cevap gelmesiyle gerçekleşti. Ardından, Selahattin Demirtaş'ın Türkiye'nin temel kafa karışıklığını devam ettiren "sol cephe" sıralaması geldi. Burada, CHP ve BDP'nin yanında, ÖDP ve EMEP gibi parti adları da geçiyor. Yani geçirdiğimiz referandumun "hayır"cı ve "boykot"çu özneleri. Bu adımı atan Demirtaş, *Birgün* gazetesinin attığı mantiken tutarlı adımı da atıp MHP'yi de katmalıydı, "sol cephe"nin içine; TKP'yi de, "Türk Solu" çevresini, Perinçek'i de katmalıydı. Ama bazı şeyler bu adımı atmasına engel oluyor, anlaşılan. O "bazı şeyler" belki de Türkiye'deki "Kürtlük olgusu"nu kuşatan "nesnel ve gerçek durum"dur.

BDP'deki bu bakış açısının kaynaklarından birinin Abdullah Öcalan'ın düşüncesi olduğu daha çok "karine" yoluyla çıkarsanabiliyor. Ben o cihetten gelen mesajları doğrudan izlemiyorum, ama sağda solda uçuşan sözlerden Öcalan'ın bu iş çözülecekse, sorunu yaratanla, yani devletle çözmekten yana olduğunu çıkarıyorum. Bu, bir genelleme olarak alındığında, mantıksız bir düşünce değil. Türkiye'de Kürt varlığının ta başından itibaren bir sorun olarak algılanması ve toplum biçimlendirilmesinde, bunun çeşitli aşamalarında verilmiş kararların "Kürt sorunu" gözetilerek verilmesi öncelikle bu geleneksel "devlet bakışı"nın ürünüdür. Böyle olduğuna göre, bu devletin onaylamayacağı bir anlaşma veya uzlaşma daha baştan "hükümsüz" olur. Onun için de, şimdiye kadar birbirini muhatap saymayan iki tarafın *çözüm için* asıl kendilerinin muhatap olduğunu anlamaları ve bunu böyle kabul etmeleri gerekir.

Dediğim gibi, bu çerçeve içinde bakmak "mantıksız" değil, ama bence yeterli de değil. "Yeterli" değil, çünkü "çerçeve" bu değil. Demirtaş, gerçek kaynak oysa Öcalan, yalnız "Kürtler" açısından bakarak konuşuyorsa, bu anlaşılır bir şey olabilir ama durumun bütününe açıklamaz. Türkiye, tarihi boyunca, dokunduğu her şeyi, yalnız Kürtleri değil etnisiteyi, yalnız Sünniliği veya Aleviliği değil dini, "sorun" haline getire getire, kendisini kendi için en büyük sorun haline getirmiş bir toplumdur. Bugünkü sorunu da bu eski "kendi" olmaktan çıkmak ve *normalleştirmektir*. Bunun yolu da "demokrasi"dir. Bu çıkış "sağ" bir rota mı izleyecek, daha "sol" bir rotaya oturabilir mi, bunlar da önemli konular ve elbette onlar üzerinde konuşacağız, konuşmaktan öte eylemde bulunacağız. Ama gidilen yolun kendisi "demokratik" olmak zorunda. Bu, senin, benim, berikinin tanımlayacağı

bir “demokrasi” ile özdeş olmayabilir –öyle tanımlanabilecek bir demokrasi yok zaten. Ama temel çizgileri, temel karakteri var, Türkiye’nin bugünkü gidişini de o belirliyor.

Bu toplumda, başta Kürt konusu, her şey bu sihirbazın, bu Cumhuriyet Devleti’nin belirleyici varlığı altında biçimlenmiş. Şimdi onun içinde dahi, onun varlık biçiminin artık değişmesi gerektiğine inananlar var –ama inanmayanlar, inanmamaktan öte, değişimi durdurmak için her şeyi yapanlar da var. “Anlaşma” ve “uzlaşma” olacaksa onlarla değil, *onlara rağmen* olacak. Bunun yolu da onları izole etmek, yalnızlaştırmak ve güçsüzleştirmek. 2010 sonlarının ve önümüzdeki yılların Türkiye Cumhuriyeti’nde bu artık mümkün, çünkü genel koşullar bu zemini yaratıyor.

CHP’nin yalpalamaları da bu nesnel sürecin zoruyla oluyor. Bir şey olmak istiyor (“Atatürk’ün kurduğu parti”): ama bugünün anlayışları çerçevesinde bunu olduğunda, sözgelişi, “seçim kazanan parti” olamayacağını anlıyor. “Anlıyor” demek sanırım fazla, en fazla “seziyor”. “Seçim kazanan” olma yolunda adım atmaya kalktığında “Atatürk’ün kurduğu” kısmına önem verenler ayaklanıyor. Sonuçta, “parti” olmak mümkün olmaktan çıkıyor.

Yani CHP bu toplumu bu badireden çıkarmaya aday bir güç, bir özne falan değil, badirenin kendisi ve tarihin değişimden ötürü de çaresiz kalmış, fırtınada kaptansız bir gemi gibi bir şey.

Seçme, geçmişle gelecek arasında.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk’ün sesi

Murat Belge 21.11.2010

“Atatürk’ün sesi” diye bir yeni konumuz oldu. Aslında çok yeni sayılmaz. Epeyden beri, boyu, sesi, kahvesinin şekeri konuşulur. “Ses” konusu gene komik bir biçimde gündeme geldi, şimdi arka plana kaymaya başlar, ama bir süre sonra yeni bir komik biçim alarak önümüze çıkar. Hiçbir şey olmasa gerçek ses kayıtlarıyla radyoda, TV’de onun ağzından konuşan spikerlerin o “heybet” dolu sesleri arasındaki fark insanların dikkatini çekmeye devam eder.

“Ses”e yeniden gelmek üzere konuya biraz daha ciddi yerlerinden bakalım. İki örgüt var Türkiye’de, ikisinin de çok sayıda üyesi olduğunu sanıyorum. Biri ADD, yani “Atatürkçü Düşünce Derneği”, öbürü de ÇYDD, yani “Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği”. Birinciden, şimdiye kadar, “Atatürkçü Düşünce”nin ne olduğuna dair herhangi bir açıklama görmedim. Görmeme zaten imkân yok, çünkü böyle bir şey yok. Hepimiz düşünüyoruz, düşünmek zorundayız, zeki olanımız, daha zeki olanımız var (tabii tersi de var), bilgili olanımız, az ama, var. Ama şu saydıklarım, herhangi birimizi “Dünya Düşünce Tarihi” içinde bir “yer” sahibi yapmaya yetmiyor. Orada, diyelim Spinoza’nın yeri var, yeri olmasının nedenleri de var; Berkeley, Hume, Kant, Fichte vb. “Atatürkçü Düşünce”nin bir epistemolojisi var mıdır, bir ontolojisi var mıdır, varsa nedir? Beğenirsiniz, doğru bulur ya da bulmazsınız, Marksizm’in epistemolojisi vardır, toplum ve tarih tanımı vardır, bir ahlâk felsefesi vardır, bir hedefi vardır, bunun için bir pratik anlayışı vardır. “Atatürkçülük” için bunların herhangi birinin bir izini gösterebilir mi kimse? “Olgular” düzeyinde, zaten yok öyle biri.

Atatürk’ü filozoflar arasına katmak haksızlık olabilir. Bir Hegel veya bir Descartes’la bir komutan ve devlet adamını, felsefesinin olgunluğu düzeyinde karşılaştırmak haksızlık olabilir. İyi de “böyle yapalım” diye tutturan ben değilim. Ama birileri böyle dernekler kuruyor. “Onun düşüncesinden bir milimetre sapamayız diye” yeri göğü inletiyorsa, “Nedir bu düşünce?” diye soracağız elbette. Soracaksak, “düşünmek” denen disiplinin zorunlu

yapıları içinde soracağız: “Atatürk ne düşünürdü?” deyip “En hakikî mürşit ilimdir” derdi diye cevap vermek, olmaz bu.

Filozoflarla karşılaştırmayalım, kendi gibi siyaset adamlarıyla karşılaştıralım öyleyse. Britanya’da Churchill’i seven çoktur, bu ülkenin tarihinde önemli roller de oynamıştır. Ama orada bir milim sapılmaması gereken bir “Churchill’ci Düşünce Derneği”, İtalya’da “Cavour’cu Düşünce Derneği”, Amerika’da “Abraham Lincoln’cu Düşünce Derneği” bulamayacağınız gibi. Dünya siyaset bilimi terminolojisinde “Churchillism”, “Bismarckism” gibi kelimeler geçebilir zaman zaman. Ancak, anlattıkları gerçeklik olumsuzdur, özenilecek bir şey değildir.

Böyle bir derneğin varlığı, bizatihi, bu toplumun siyasi (ve başka) bakımdan yeterince olgunlaşmadığının bir işaretidir.

İkinci dernek, ÇYDD. Şimdi burada sanki biraz daha yaklaşabiliriz “Atatürkçü Düşünce”nin ne olduğuna. “Çağdaş” bizde “modern” anlamında kullanılıyor. Demek ki bu dernek Modern Hayat, Modernleşme denen girişimi destekliyor. “Modernleşme” dediğimiz şey ise önceleri “Batılılaşma” dediğimiz şeyin (daha bir P.C. içinde) “tercümesi” gibi.

Bence de Atatürkçülük, “Cemiyet-i Akvam” içinde bir ülkenin, Türkiye’nin Batılılaşmasını (“modernleşme”sini) baş hedef olarak seçmiş, bütünüyle *pragmatist* bir programdır. (“program” bile orada olmayan bir “sistemizm”i ima edebilir). Bence bir “modernleşme” de değildi, ama şimdilik oraya girmeyelim.

Ama bugün, “Atatürkçüler”e, bu iki dernekte de etkin olan bazı Kemalistler’e baktığımızda “Batı düşmanı” olduklarını görüyoruz. Ajitasyonları aslında AKP’nin seçim kazanmasından önce başladı ve hedefleri Türkiye’nin AB bütünleşmesinin önlenmesiydi. Yıllarca, ordu kanalı başta olmak üzere, AB üyeliğinin bizim için vahim sakıncalarını anlattılar. “İran ve Rusya” bile dediler.

Yani Atatürkçülük, bir “düşünce biçimi” olarak tanımlamakta ısrar ediyorsak tek tutacağımız yeri olan “Batılılaşma”dan kopartıldı –Atatürkçüler’in eliyle. Peki, “Batılı” olmayan bir “modernleşme” nedir, nerede bulunur, İran’da ve Rusya’da mı? Nasıl bir “çağdaşlık”tır?

Bu, bir “ideoloji”de bir kriz. A hedefini gerçekleştirmek üzere kurulmuş bir “ideoloji”yi A hedefinin düşmanı ilân ediyor ve aynı zamanda ondan bir milimetre sapılmaması gerektiğini haykırıyorsunuz.

İdeoloji bu hale gelince, “sahibinin sesi” önem kazanıyor. Boyu ne kadardı, gözleri nasıl bakardı, falan filan.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bandung’dan bu yana

Murat Belge 23.11.2010

Bandung Konferansı, Endonezya’nın Bandung kentinde, 1955’te toplandı. Yirmi dokuz ülke toplantıya doğrudan katılmıştı ama bunların arasında, Endonezya’dan başka, Çin ve Hindistan da bulunduğu için, dünya nüfusunun yarısından fazlasını temsil ediyorlardı. Türkiye bu Konferans’ta “gözlemci” olarak bulundu. Bandung’dan çıkan egemen ses “bloksuz ve bağlantısız” olmaktan yanaydı. Türkiye ise “Batı Bloku”nun iyi olduğu kanısındaydı. Onun için de soğuk duruyordu. Tabii soğukluk karşılıklıydı.

Bandung, “Bandung” olarak önemli bir sonuç getirmedi; bir süre sonra katılımcılar arasında anlaşmazlıklar başgösterdi. Bir daha da toplanamadı zaten. Ama önemli bir dolaylı sonucu oldu: Üçüncü Dünya hareketinin başlangıcı sayabiliriz onu. Kapitalist ve Sosyalist Blokların dışında kalmayı tercih eden ve kendine uygun bir

gelişme/kalkınma yöntemi arayan ülkeler arasında oldukça gerçek bir birlikti bu. Bağlayıcı kuralları filan yoktu. Ama o yıllarda, yani altmışların sonlarından Soğuk Savaş'ın bitimine dünya politikası içinde önemli bir varlık, bir olguydu. Baş çekenler gene Çin, Hindistan, Yugoslavya gibi ülkelerdi.

Türkiye buraya da katılmadı. Marksist solun bir kesimi, özellikle Çin Halk Cumhuriyeti'nin politikalarına yakınlık duyanlar, "bir Üçüncü Dünya ülkesi olarak Türkiye" kavramını kullanmak ve yaymaktan yanaydılar. "Sosyalizm" denince bundan "anti-emperyalist savaş" anlayan Marksist fraksiyonların çoğu SSCB'den fazla hazzetmiyor, onun için "İkinci Dünya"ya katılma özlemi duymuyorlardı. "Birinci"den de olamayacağımıza göre yerimiz nesnel olarak "Üçüncü"deydi. Zaten, besbelli, emperyalizm tarafından sömürülüyorduk.

Sol bunları düşünürken egemen kesim ve Kemalistler oralı değildi. Gene ellilerde, Birleşmiş Milletler'de, Menderes hükümetinin temsilcisi kurtuluş savaşı veren Cezayir'e karşı Fransa'nın yanında oy vermiş, o tarihte buna Kemalist CHP'de karşı çıkmamıştı. Ama altmışlarda 27 Mayıs'ı elden kaçmış fırsat olarak değerlendiren Kemalistler bunu tekrarlayıp bu sefer elden bırakmayacakları bir iktidar için Marksist solla taktik bir ittifak kurmaya karar verince, onlardan da bu anti-emperyalist söylemleri tekrarlayanlar çıktı. Kemalizm'in "anti-emperyalizm" olduğunu söyleyen (*Kadro*'culuğun devamı denebilir) Sol-Kemalistler yan yana geldi.

Üçüncü Dünya bana fazla bir şey söylememiştir. Bir sosyalist olarak "Birinci" diye bilinen dünyanın varoluş biçimine elbette karşı dururken bunu bir Sovyet uyduluğuna yaklaştırmamak gereğine inanırım. Ama "Üçüncü Dünya" çıkışı, bir şey olmaktan çok bir şey olamama ideolojisi, kendini olumlu değil de olumsuz belirleme gibi tezahür ediyor. "İkisi de değilim!" Peki, nesin? Son derece heterojen bir "ülkeler topluluğu" olmak dışında.

Bu ideolojinin, "O da değilim, bu da değilim" demenin dışında bir "yapıştırıcısı" olmadığı 1989'da anlaşıldı. Soğuk Savaş'ın bitimi mahut "iki"-kutupluluğu bitirince, "Üçüncü" de kendiliğinden ortadan kalktı. Bir zamanlar bu "Üçüncü Dünya"yı oluşturmuş ülkeler oldukları yerde duruyor; epeycesı *olduğu gibi* duruyor. Ama kimsenin "Üçüncü Dünya" diye siyasî oluşumdan söz ettiği yok. Tabii bu arada *olduğu gibi durmayanlar* da var. En başta Çin. O yıllarda ister istemez "Üçüncü Dünya" içinde ele alınan, çoğu Güney Amerika kıtasındaki ülkeler, Brezilya, Arjantin, Şili, Uruguay ve Meksika, Afrika'da Güney Afrika, Asya'da Hindistan ve tabii Türkiye, "Birinci" ve "İkinci" değiller ama, "Üçüncü" de değiller. Belki şimdi bir "Dördüncü Dünya"dan söz etmemiz gerekiyordu.

Söyleyeceğim şu; bir zamanlar ciddi bir olguyken Üçüncü Dünya kavramına kulak asmayan, yüz vermeyen milliyetçiler (Marksist-olmayan köklerden gelen milliyetçi-ulusalcılar başta, ama o kökenden gelenler de eksik değil), şimdi neredeyse artık olmayan Üçüncü Dünyacılığı, Çin Mao'yu tamamen terk ettikten sonra "Üç Dünya Teorisi"ni yeniden diriltme mücadelesine gerdiler. Dediğim bütün bu gelişmelerden sonra, ama aynı zamanda, Atatürk'ün "muasır medeniyet seviyesi"ne ulaşma sloganının gerçekleşme ânına en fazla yaklaştığı anda.

Bir ideoloji, ünlü fıkradaki, otobana ters yönden girmiş adamla aynı konuma gelmişse, artık bu dünyada herhangi bir gerçek soruya cevap veremiyor demektir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Üç general'

Murat Belge 26.11.2010

Kasım ayını tamamlarken, gazetelerin, TV kanallarının "bomba" ve benzeri sıfatlarla andıkları "general" haberi gündeme düştü. İspanya İç Savaş'ının bugün de hatırlanan en ünlü şarkısının (marşının) adı geldi aklıma "Los Quattros Generales" ("Dört General"). Bizim Türkiye folklorunda da bundan böyle bir "Los Tres Generales" şarkısı olabilir.

“Bomba”, çağrışımları “infilâk”, “titreşim” şu bu. Oysa bizi milletçe bu kadar titreten bu eylemi mümkün kılan yasa, bin dokuz yüz bilmem kaçtan beri varmış. Bu iki bakan biraraya gelip bir kâğıdı imzalayınca böyle bir şey olabilirmiş. Ama dediğim o meçhul tarihten beri böyle bir olay bu ülkede vuku bulmadığı için, “tarih” de, “yasa” da, yasanın “maddesi” de hepimizce “meçhul” imiş. Tarihte ilk kez bu madde işletiliyormuş.

Madde bizce işletilmemiş, ama dün akşam göz attığım televizyon programlarında bunun bilindiğini, özellikle emekli subaylar (yargıç sınıfı başta olmak üzere) tarafından pekâlâ bilindiğini gördüm. Ayrıca, gene belirtildiği üzere, Genelkurmay’dan da bununla ilgili herhangi bir tepki gelmemişti.

Tabii tepki CHP’den geldi. Kemal Anadol’u “İşte bu da ‘sivil’ darbe” derken gördüm ekranda. Şaşıracak, yadırgayacak bir şey yok CHP’nin bunu yapması gerekiyor; CHP’nin bunu yapması için açılacak ağızlardan birinin Kemal Anadol’un ki olması mutlaka gerekiyor. Yıllarca CHP’nin “backbencher”ı, partinin ılımlı çizgisinin ötesinde, “sıkı solcu”su Kemal Anadol bugün cihet-i askeriye’nin Türkiye’nin siyasi hayatındaki geleneksel hegemonyasının, sultanının eksilmemesi için elinden gelen her şeyi yapması gerekiyor.

Şu ortamda benim gördüğüm resim o ki, değişen dünyada bu yeni konjonktürde, “askerî darbe” denen geleneğin bir yeri kalmadı. Birileri çok istiyor, yerinde duramıyorsa, elbette yapılabilir bir darbe. Ama yapmasından daha zoru, yapılan darbeyi, onun getirdiği rejimi sürdürmek. Gene gördüğüm resimde Türkiye’nin Silahlı Kuvvetleri’nin bunu anladığı ve buna göre davrandığı izlenimini ediniyorum. Ama galiba CHP bunu henüz anlamadı ve ondan da önemlisi, buna razı olamadı. Bu, yalnız önceki, şimdiki, olacaksa yarınki yönetimiyle falan değil, yani yönetim kademelerinin siyasî seçimleriyle ilgili olarak değil, geçenlerde Alper’in yazdığı gibi, *tabanıyla* böyle.

Askerlerin toplumun tamamını yönetmeye alıştıkları ülkelerde, örneğin Franco’nun İspanya’sında, gün gelir, bu rejimin değişmesi gerekir. Sorun, o ülkenin kendine özgü diktatörlüğünden kurtulup dünyanın “normal” ülkeleri arasına katılması sorunudur. Buna toplum karar vermiştir, dünya konjonktürü bunu onaylamıştır vb. Ama o ülkenin askerleri arasında bunu anlamayan, kabul etmeyen, sindiremeyen bireyleri bulunabilir, bulunur da. Bu üç generale işten el çektirilmesi gibi bir olay, yönetme otoritesinin kime ait olduğunu, buna karşı koymaya çalışanlara ve aynı zamanda topluma ilân edilmesiyle ilgili bir olay, bir konudur.

Yunanistan’da Andreas Papanandreu bir gün çok sayıda yüksek rütbeli subayın Yunan Ordusu ile ilişkisini kesmişti. 1967 cuntasının artıkları böyle temizlenmişti. İspanya sivil demokrasiye dönerken “Meclis basan yarbay” olayıyla tanıştı, ama daha sonra İspanyol ordusunda da ciddi bir temizlik yapıldı ve İspanya böylece demokrasisini garanti altına aldı.

Türkiye’de de Silâhlı Kuvvetler’in geçmişini, geleceğini, alışkanlarını biliyoruz. Şimdi bu değişiyor.

Burada bir anlaşma, uzlaşma, bir konsensus var mı? CHP gibi örgütleri kastetmiyorum, ordunun kendisini söylüyorum. Bu soru ve cevabı çok önemli.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Naipaul davası

Murat Belge 27.11.2010

İstanbul’un bu yıl “kültür başkenti” olması çerçevesinde planlanmış etkinliklerden biri, “Avrupalı Yazarlar Parlamentosu”, dün sabah (yani 25 kasım, perşembe günü) toplandı. Bu etkinlik bugün ve yarın da devam edecek, bir sonuç bildirisiyle cumartesi günü sona erecek.

Dün bu toplantı oldu ama, basına da yansıdığı ve bir ölçüde tartışıldığı gibi, bir "olay"la başlamış oldu: Naipaul, hakkında yazılan ve söylenenlerden sonra bu toplantıya katılmamaya, Türkiye'ye gelmemeye karar verdi. "Sonuç bildirisi", şu bu, ama bu toplantıya damgasını vuracak şey, bu olay olacaktır.

Naipaul'a karşı Türkiye'de bu kampanyayı başlatan Hilmi Yavuz oldu. Gerekçesi, Karaib adalarından Trinidad'da doğan, ama köken bakımından Hintli olan Naipaul'un Müslümanlara ve Müslümanlığa hakaret etmiş olmasıydı.

Naipaul bundan birkaç ay önce buradaydı, İstanbul'daydı. Herhangi bir sorun olmadan kalacağı kadar kaldı, gitti. Hilmi Yavuz bundan önce de onu (ve başkalarını) hedef alan yazılar yazmıştı ama belli ki bunlar yazarın o gelişinde etkili olmadı.

Ama bu sefer oldu. Bazıları toplantıya katılmayacaklarını, bazıları da katılacaklarını açıkladılar ("katılacağını" açıklamak da ortada bir sorun olduğunun işareti zaten). Bu gibi olaylardan beslenmeye alışık olan medyamız da bunu duyurabileceği kadar duyurdu. Hilmi Yavuz, yaptığı işin sadece bir "bilgilendirme ve uyarı" olduğunu söyleyip toplantıya katılacaklara "Naipaul'la aynı masada nasıl oturacaklarını" da sormayı ihmal etmedi.

Bir toplantı... Adı, "Yazarlar Parlamentosu" ... İş "yazmak" olan yazarların "konuşmaları" için düzenlenmiş bir toplantı... Ve bir yazar, bir başka yazarın kendisi hakkında başlattığı "boykot kampanyası" nedeniyle bu toplantıya katılmıyor...

Oldukça kısa bir süre içinde bu Türkiye açısından ikinci olay. Birincisi Kusturica ile ilgiliydi. Orada da aynı tavrı takınmıştım. Bir yazarın, bir sanatçının birinci işi, ne biliyor, ne hissediyorsa, bunu sanatının kuralları içinde başkalarına iletme. "Şunu söyleyebilirsin, bunu söyleyemezsin" diye bir kural düşünülemez.

Sanatçı iletmek istediğini iletmekte sonsuz özgürse, biz hepimiz de onun ilettiği şeyi eleştirmekte sonsuz özgürüz. Ama bunun "yaptırım"ı buraya kadar: eleştirmek. Başkalarını bir yazarı boykot etmeye çağırmak, "aynı masada oturmak" üstüne tartışma açmak bu sınırı aşıyor. Türkiye'de, Madımakların ve daha neler nelerin olduğu bu ülkede, bir adam için "dinimize sövdü" diye bir kampanya açmanın nerelere varacağını herkes tahmin edebilir.

Naipaul'u ben hiç tanımiyorum. Yazdıklarını okumadım, polemik konusu olan sözlerinin ne olduğunu da bilmiyorum, daha doğrusu, bu olaydan ötürü, kulaktan dolma öğrendim, kendim okumadım. Gene aynı şekilde, "namazında niyazında" diye tanımlanan bir Müslüman hanımla evli olduğunu söylediler. Anlaşılan bu hanım, dindar olsa da, dini hakkında Hilmi Yavuz kadar duyarlı değil. Çeşitli nedenlerle Naipaul'un düşünce dünyasını beğenmeyen, onu eleştiren birçok insan olduğunu da gene bu süreç içinde öğrendim. Okumuş olsam, ben de bu eleştirel görüşleri paylaşıyor olabilirdim.

Ama bütün bunlar, Naipaul ya da herhangi bir yazar, bir sanatçı hakkında "onun olduğu yerde ben olmam" tavrı takınmama yol açmaz. Daha önce de yazdığım gibi, benim benzer konularda adını örnek vereceğim Ezra Pound ile Céline var. Daha eskilerden de "Benito Cereno"yu yazmış Melville'i söyleyebilirim. Hiçbiriyle "aynı masa" gibi kavramlar aklıma gelmezdi, öyle bir "masa"ya ben de çağırılmışsam, bundan gurur duyardım; ama ileri sürdükleri fikirlerle de sonuna kadar dövüşürdüm.

Dolayısıyla, üstelik adı da "Yazarlar Parlamentosu" olan bir toplantıda böyle bir olay olması, toplantının böyle başlaması kötü oldu, ayıp oldu.

Türkiye açısından da ayrıca kötü oldu. Türkiye'nin halkı, bazı seçkinlerinin kendilerine yakıştırabildiği yasakçılık, hoşgörüsüzlük imgesini çok da hak etmiyor doğrusu.

Bir anlaşmaya doğru

Murat Belge 28.11.2010

AKP'nin seçim kazanarak iktidar olmasından beri süren bir savaş var. Hatta bunun daha önce, 28 Şubat öncesinde, Erbakan'ın Refah Partisi'ne açılmış savaşın devamı olduğu da söylenebilir. Ama onun başlamasıyla bitmesi arasında uzun bir zaman geçmedi; oysa bu şimdiki sekiz yıldır sürüyor ve ötekine pek fazla benzemiyor.

İşin aslına bakarsak ya da davanın köküne dönersek bu kavganın Cumhuriyet'in kuruluşunda başladığını söylemek de mümkün. Çünkü bu, kuruluşla birlikte başlayan "vesayet" kurumuyla ilgili bir mücadele. 1923'te Silahlı Kuvvetler Türkiye Cumhuriyeti'ni kuruyor ve bunu Türk milletine armağan ediyordu. Ama bu tarihte "millet" henüz çocuktu, rüştünü ispat etmemişti. Onun için, Avrupa'daki "çocuk krallar" gibi ona da bir naip gerekiyordu.

O gün bu gündür bu millet bir türlü rüştünü ispatlayamadı; onun için naibin sık sık işe karışması, sapan rotayı yeniden gerekli yöne ayar etmesi, saptırmaktan sorumlu görülenleri cezalandırması gerekti. Bütün bu durumlarda, naibin dediğiyle çocuk kralın dediği birbirine uymuyor, kral naibe ikna olmuyordu. Ama elinden bir şey gelmiyordu. Naibin güçlü, değişmez kanıları vardı; ayrıca da, dediği dedikti.

Şimdi işler ciddi bir biçimde değişmiş gibi görünüyor. Bu süregiden mücadele bu toplumun hangi ilkeler, hangi ölçüler içinde hayatına devam edeceği üstüne bir mücadele. Halkın seçtiği (şu sekiz yıl içinde bütün olup bitenlerden sonra halkın bu insanları seçtiği konusunda bir şüphe kalmış olabilir mi?) yönetimi devletin bir kolu (askerî kolu) yakalayıp bir kenara itebilir mi? Bunun olabileceği varsayımı üzerine bir "demokrasi" kurulabilir mi?

Bunun olamayacağı nihayet anlaşılıyor gibi görünüyor. Asıl önemlisi, "bu yanlış ama var olan koşullarda buna göz yumabiliriz" mantığının gereksizleşmesi oldu. Bir iktidarı kaybeden, elinden kaçırın kim olursa olsun, bu olaydan mutlu değildir. Silahlı Kuvvetler'in de hiç memnun olmadığını gösteren tonla örnek, bir yığın olay var. Ama bunun alternatifinin askerî müdahale olamayacağı sanki her gün biraz daha iyi anlaşılıyor.

Yani, pek çok bakımdan, "yeni" bir durumla karşı karşıyayız. Bunu hep birlikte anlamamız ve sindirmemiz, ama aynı zamanda, bu yeni durumda yaşamaya devam etmemizi sağlayacak yeni kurallar, yöntemler bulmamız gerekiyor. Bu ise, üzerinde anlaşmaya varılmış bir "sözleşme" olduğu ölçüde anlamlı, yararlı ve güvenilir olacaktır. Başka bir söyleyişle, galibin mağluba dikte ettiği bir "şartname"den filan söz etmiyoruz. Öyle şeyler, sahiden "galipler" ve "mağluplar"dan söz edebileceğimiz savaş sonralarında bile olmadı, işleyemedi.

Örneğin Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasında "şartname" mantığı egemendi. Ne oldu, şöyle yirmi yıl sonra dünya yeniden birbirine girdi ve duruluncaya kadar birincinin kat kat beterini yaşaması gerekti. Bu dersle ikinci bitirince, "şartname" dayatmak yerine, "Bu işin içinden elbirliğiyle nasıl çıkarız?" mantığını getirdi. Marshall Planı ve daha birçok başka şey.

Ama ilkesiz de değil. "Şunu yapmak için, şununla ve şununla şurada..." Dayatma değil ikna, empoze etme değil uzlaşma... İkinci Dünya Savaşı'nı bitirme biçimi, birincininkinden bin kere daha başarılı olmuştur.

Türkiye'de yaşanan tarih de ciddi olaylarla dolu, ama bir "savaş" da değil. Bu tarihte "yeni bir sayfa açma" aşamasına geldiğimizi herkesin görebildiğini sanıyorum. Ama "nasıl açacağız?", "kim çevirecek?", "o sayfada ne

yazacak?" gibi soruların kavgası da hâlâ devam ediyor. Bunu artık bitirmeliyiz. Bunun bir "galibi" olmaması gerektiği gibi, bir "mutlak haklısı" da yok. Sonuç olarak hepimiz, hep birlikte bu toplumda yaşayacağız. Ötekilerden daha fazla hak sahibi olan da yok. Birbirimizin görüşüne, inancına, ama aynı zamanda hayat tarzına saygı duymayı ve bu saygıyı kurumsaltırmayı öğrenmemiz gerekiyor. Yaklaşan seçimden sonra, bu kadar sözünü ettiğimiz "Anayasa değişikliği" ortamında bu "Büyük Anlaşma"nın temel taşlarını döşeyebilmeliyiz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Durmayan nüfus hareketi

Murat Belge 03.12.2010

Geçen gün *Radikal*'de Oral Çalışlar'ın gene aynı gazetede yazan Binnaz Toprak'a cevabını ya da eleştirisini okudum. Çok kısa bir özetle, Binnaz Toprak taşra kentlerinde "laik Müslüman" bir hayat tarzı varken şimdi bunun yok olduğunu söylüyor (bunu "gerçek Müslüman" diye överek). Oral Çalışlar ise kasabaların her zaman muhafazakâr olduğunu ileri sürüyor ve insanların inançlarına "gerçek" ya da "uydurma" gibi değer yargıları vererek müdahale etmenin doğru olmadığını vurguluyor. Ben genel olarak Oral'a katılıyorum ama söylemek istediğim şey, başka bir konu.

Taşra hayatında "modern hayat tarzı" başlığı altında sayacağınız bazı öğelerin kaybolduğu doğru. Bunların birçoğunda dine ilişkin bir tını da hemen bulabilirsiniz. Falan yıl gidip içkinizi içerek yemek yediğiniz, beğendiğiniz bir lokantaya, yakınlarda bir daha gittiyseniz, artık içki verilmediğini görürsünüz örneğin. Bu, çok yaygın ve önemli. Ama biraz daha sorar, konuşursanız, sözgelişi, o falan yılında burada üç sinemanın çalıştığını, şimdi kalmadığını (ya da buna benzer bir şeyi) duyarsınız. Bu doğrudan "din baskısı"na bağlanacak bir şey değil.

Türkiye yıllardır büyük bir toplumsal dönüşüm süreci içinde yaşıyor. Olup biten her şeyin belirleyicisi bu dönüşüm. Bazılarımızın çok şikâyetçi olduğu dinî ideolojinin kendisi de bunun içinde.

Varsayımsal bir durum düşünelim: bir tanıdığım bana çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği, diyelim Iğdır'ı anlatıyor. Yukarıda söylediğim gibi, "İki sinema vardı, şimdi kapandı, kalmadı" diyor.

Bunu bana nerede anlatıyor? İstanbul'da. Kendisi, şu kadar yıldır, İstanbullu olmuş. Böylece o iki sinemanın bir müşterisi Iğdır'dan eksilmiş. Ama eksilen yalnız o mu? Iğdır'da vaktiyle o sinemalara gidenlerin neredeyse hepsi, İstanbul'a, Ankara'ya, daha büyük merkezlere göçmüş, orali olmuşlar. Büyük bir ihtimalle o iki sinemanın sahipleri de bunların arasında.

Böylece Iğdır boşalmış, bir "hayalet şehir" mi olmuş? Hayır. Bugün nüfus herhalde o falan yılda olduğundan daha kalabalıktır. Peki, kim bunlar? Bunların önemli bir kısmı kırsal bölgeden, çevre köylerden kalkıp Iğdır'a yerleşen aileler. Tabii bir de başka bir yere göçüp orada yerleşme imkânı bulamayan, muhtemelen daha yoksul Iğdırlılar.

Bu şekilde somutlaştırmaya çalışarak anlattığım hikâyeye, kolay bulunur istatistiklerde karşımıza "rakam" olarak çıkar. 1948'de, 1958'de, 1970'te, 2005'te, Türkiye'de köyde yaşayan nüfus neydi, kentte yaşayan nüfus ne kadardı? Şu an elimin altında yok böyle istatistikler ama bunlar bilinen şeyler.

Taşra, bütün dünyada muhafazakârlılıyla bilinir. Bir Balzac romanı okuduğunuz zaman, başta dinî bütün farklara rağmen, Fransa'daki ve buradaki taşra kentinde nelerin birbirine çok benzediğini görürsünüz.

Türkiye’de son elli yıldır durmayan, durulmayan bir nüfus dolaşımı var. Bunun yurtdışına gideni azaldı, yurtiçinde, kırdan kente doğru olanı da azalıyor, ama durmadı.

Bu da, ilk bakışta, şu şikâyet veya hayıflanma konusu olan manzarayı yaratıyor: “İğdır’da iki sinema vardı, kapandı”; “İkbal’de ne güzel rakı içerdik, şimdi içki yok” vb. Yok, çünkü o kentlerin şimdiki sakinleri buraya bambaşka alışkanlıklarla (hani, “lifestyle” dediğimiz) ve bambaşka kaygılarla geldi. Yerleşecek, tutunacak, iş bulacak, iş kuracak vb.

“Kaygılar”... Kendini alışık olmadığı bir ortamda, zeminde bulmak kaygı yaratır. Bilmediğin şey karşısında duyduğun kaygı seni bildik bir şeyin vereceği rahatlığı aramaya iter.

Yani, denetleyemediğin ve ucunu iyice göremediğin bir değişimin içinde, öncelikle “muhafazakâr tepki” verirsin.

Aslında bu “yeni gelenler” de böylece bir değişim-dönüşüm sürecine girdiler. Ama daha işin başındalar. Kentlileşmek, zaman alan bir şey.

Bütün bunların “gerçek Müslüman”lık gibi şeylerle bir ilgisi yok. Bazı “kötü niyetli kişiler” (yani “yobazlar”) sinsi sinsi iş çevirdiği için olmuyor bunlar. Bunlar olduğu için, büyük bir toplumsal dönüşümün yapısal öğeleri olarak bunlar olduğu için, birileri de, hep olacağı gibi, bundan yararlanmanın yollarını arıyor, buluyor.

Lokomotif, arkadan iterek de götürebilir katarı, önden çekerek de. Ama lokomotif lokomotiftir, vagon da vagondur. Hangisi “neden”, hangisi “sonuç”, bunları birbirine karıştırmamalı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sızıntıdan medet umanlar

Murat Belge 04.12.2010

Mâlûm “sızıntı”dan henüz (bu “henüz”ü ihmal etmemeli herhalde) dişe dokunur bir şey çıkmadığı değerlendirmemi koruyorum; konuyu ele alanların çoğu da öyle düşünüyor galiba. Bundan sonra, ne çıkar, bilemem, hep birlikte göreceğiz, ama çıkan “bilgi”den çok; “çıkış” biçimi ilginç ya da önemli. Gene de, bunun öyle yeni çığır açan bir olay olduğunu düşüncem gelmiyor. Bu oldu diye dünya bilinen diplomasi pratiğini değiştirmeye niyetlenmeden önce kriptolarına ulaşmanın önünü kesecek tedbirler almayı düşünecektir. Öte yandan, bütün bu teknolojik gelişmenin, *uzun vadede* farklı bir dünyanın olabileceğini haber verdiği de doğru. “Bilgisayar” dediğimiz bu âlet, şimdiki aşamada, hükümetlerin, devletlerin son derece ağır blokuna karşı bireyi, bireyleri güçlendiren etkiler üretti. Bu, izlenmesi ve işlenmesi gereken bir çizgi.

Ben bugün WikiLeaks’in kendisinden değil, burada yarattığı bir sonuçtan söz edeceğim: Başbakan’ın İsviçre hesapları ve Kılıçdaroğlu davranışından. Bu “banka” iddiasının sahibi şimdilik Edelman gibi görünüyor, ama onun iddiasının bir kaynağı var mı, varsa nedir, bunları henüz bilmiyoruz, kolay kolay da öğrenemeyiz herhalde. Ne var ki, Edelman’ın kendisi hakkında fikrimiz var. Ben şahsen iki kere yüz yüze geldiğimizi hatırlıyorum: birinde sivil toplum temsilcileriyle tanışmak, ikincisinde gene kalabalık bir gruba Bush’un Ortadoğu Projesi hakkında bilgi vermek istemişti (“bilgi vermek”ten çok “iyidir, destekleyin” demek). Neo-Con tutumlara angaje bir kişi olduğunu biliyoruz. Buraya gelmeden önce öyleydi, ayrıldıktan sonra da o ekip içinde çalışmaya devam etti.

Neo-Con'ların dünya görüşünü de yeterince biliyoruz. Türkiye'yi kendi askerleri olarak gördükleri için askerın Türkiye'de güçlü olmasını isterler. Amerika'da "askerî darbe" özleyebildiklerine göre Türkiye'de böyle bir şeyi pekâlâ destekleyebilirler vb. Ayrıca, AKP hükümetine (yani aslında bu partinin kendisine) hiçbir sempatileri yoktur.

Ama Edelman'ın bu "İsviçre bankaları" iddiası en büyük etkiyi Kılıçdaroğlu'nda yarattı.

Türkiye "seçim ortamı"na girdi. Bu belki fazla bir şey değıştirmiyor, yani bu ülkenin bir partisi, öbürü aleyhinde kullanacağını düşündüğü bir şey buldu mu, "seçim ortamı" olup olmadığına aldırmadan onun üstüne atlar. Ama "seçim", ne olsa, her şeyin olduğundan biraz daha keskinleştiğı bir atmosfer yaratıyor.

Böylece, Kılıçdaroğlu da bu iddianın üstüne atlıyor ve "olmadığını kanıtlasın" yollu taleplerde bulunuyor.

"Bizde siyaset böyledir, tabii yapacak" türünden açıklamalar bana pek inandırıcı görünmüyor. Özellikle de, AKP'nin öteki rakipleri böyle davranmayınca. MHP hakkında ne tür bir sempati beslediğimi tahmin edersiniz; ama MHP "Biz birbirimizi Amerikalı diplomatların yazışmalarından öğrenecek değiliz" diyebiliyor. Bunu, yabancı düşmanı politikasına bağlı kalmak için yapıyordur, şudur budur, çok önemli değil, buna tenezzül etmiyor. Ayrıca, CHP "yabancı düşmanı" değil mi?

Ama Kılıçdaroğlu'nun "tenezzül etme, etmeme" tercihleri yok. "Bunu elime alayım mı, almayayım mı?" diye bir değerlendirmesi yok. Gördüğü "koz"un üstüne atlamasına engel olacak bir akıl süzgeci belli ki yok.

Beni bundan da fazla olumsuz etkileyen olay, Kılıçdaroğlu'nun hasta olan genç kadını ziyarete gitmesi olmuştu; TV'den de seyretmişim o ziyaretin görüntülerini. Herkes pek bir memnun kalmıştı bundan. Bense bu "siyasî reklam"dan ta içinden tedirgin olmuşum. Bir kongrede Deniz Baykal'ın dumanlar arasında bir merdivenden inerek gelmesi mizanseninden farkı pek yoktu –tabii bu komikti, Kılıçdaroğlu'nun ziyareti komik değildi.

Çevremiz, Kılıçdaroğlu'nun başında bulunduğu CHP'den mucizeler bekleyen arkadaşlarla dolu.

Kılıçdaroğlu ve onun çevresinde derneşen CHP'liler ise ne yapabilecekleri konusunda yeterince fikir veriyorlar.

Onların verdiği almaya, sonra da bu aldığınıza "sol" demeye razıysanız, mesele yok. "Alan razı, veren razı" deyimiyle anlatılan durumlardan biri.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gene Naipaul dolayımıyla...

Murat Belge 05.12.2010

Bir süredir yavaş yavaş oluşan bir zincir var, son baklası geçen hafta Naipaul olayıyla takıldı. Çok genelleştirmiyorum, her türlü sansür uygulamasının bu "zincir"de toplamaya çalışmıyorum –örneğin Nazilerin "kitap yakma" ritüellerini bu bağlamda düşünmüyorum. Benim dikkat ettiğim çizgi "İslam'a hakaret" gerekçesiyle başlatılan protesto olaylarından meydana geliyor ve ilk halkayı da Humeyni'nin Salman Rushdie için çıkardığı idam fermanı oluşturuyor.

Bir "iktisat" metaforu olarak kullanacağım: "aynî ödeme" (*payment in kind*). Bir yazarın "yazdığı" bir şeyden ötürü bir şey *ödemesi* gerektiğine inanıyorsak, biz de bunu ona onun kullandığı araçla bildiririz. Gene bugünlerde tartışılan başka ama benzer konuda olduğu gibi: Orhan Miroğlu'nun *düşüncesini* beğenmeyen bir PKK'lı, "seni öldürürüz" diyor. Yani, "düşünce"ye karşı "kurşun".

Türkiye gibi bir ülkede, Hrant Dink ve Misyonerler davaları hâlâ devam eden bir ülkede, "Naipaul konuşurken kalkıp salonu terk edin" önerisinde bulunmak, "barışsever" bir öneride bulunmak değildir. Bunu ülkenin gündemine getirmek için uğraşıyorsun, getiriyorsun, olayın toplantı salonunda kapalı kalacağına nasıl inanabiliyorsun? Bunca olayda, eli domatesli, yumurtalı adamlar görmedik mi (elinde daha beteri olanlarını da)? Bir yazar böyle şeyler olabileceğini düşünerek niye kalsın gelsin?

Ayrıca, o konuşurken kalkıp çıkmak da benim demokrasi anlayışıma uymuyor. Ne demek bu? Açıkça, "Ben seni dinlemem" demek. Dinlemeyeceğini baştan bir "dogma" olarak ortaya koyuyorsun, bununla bir "eleştirel tavır" mı sergilemiş oluyorsun?

Düşüncelerine şiddetle karşı olduğum dünya kadar yazar var dünyada, kimi yaşıyor, çoğu ölmüş. Fırsat çıksa, Ezra Pound'u, T.S. Eliot'ı boykot mu edecektim? *Chanson de Roland* yazarını bulup ruhunu düelloya mı çağırmalıyım?

Bir de teknik ayrıntı: "Sömürge aydını" diye bir laf ediliyor. Anladığım kadarıyla, Naipaul'u protesto etmemek, "sömürge aydını" olmakmış. Trinidad'da doğmuş Hintli için bu söyleyebilirsin –ayrıca "züppe", "anti-hümanist", birçok şey diyebilirsin. Ama bir Türk yazarının Naipaul'ü Edward Said'in "Efendi'si (Master) gibi görmesi için hiçbir neden yok.

Bu ülkede yaşayan Müslümanlara karşı "Sömürge Valisi" tavrıyla bakan birilerinden söz edilebilir belki. Ama yalnız "bu ülkede yaşayan Müslümanlar" değil; Rum-Yunan kökenliler hakkında yazarlarımızın neler söylediği üstüne Herkül Milas koca kitap yazdı. Ben bunun Ermenilerle ilgili olan bir benzerini umarım bir yıl içinde yayımlayacağım. Bu gibi çalışmalar yapan çeşitli arkadaşlarımız var. Bunlarla da ilgilenmek, kendi evimizi temiz tutmak bakımından, yararlı olabilirdi.

Neyse, bunları şimdilik bırakıp olayın uluslararası ortamda nasıl görüldüğüne bakalım. Batı'da "İslamofobi" denen bir tavrın gitgide yaygınlaştığı doğru. Bunun da sayısız kaynağı var; öyle Naipaul'ü boykot ederek bu duyguyu yayan binlerce odakla başa çıkamazsınız.

Bununla mücadele etmek de gerekli. Ama böyle bir mücadelenin yöntemi, boykot, kuru protesto, "Ben seni dinlemem" gösterisi yapmak değildir. Dediğim zinciri oluşturan baklalardan biri Danimarka'daki karikatür olayıydı, örneğin. Ben bunların birkaçını görebildim: bir "eleştiri" kavramıyla herhangi bir ilgileri yoktu. Doğrudan doğruya aşağılamak için yapılmış, düşmanlık dolu bir şeylerdi. İyi ama, bunun serinkanlılıkla, mantıkla, anlatılması gerekiyor. Sonuç olarak, belirli bir konjonktür içinde bu "İslamofobi" havasına giren Batılılar, Danimarkalılar vb, çeşitli tikel nedenlerle bu gidişe kapılmış olabilirler, ama bizim kullandığımız "insan hakları", "inanç özgürlüğü", "hümanizm" ve daha yığınla kavram o Batı'nın tarihi içinde oluşmuş; o değerlerle karşı karşıya o karikatürlerin ne anlam taşıdığını (iyice bağnazlaşmamış) bir Batılıya anlatabilirsiniz. Ama, "o karikatürü yapan parçalarını"dan öte anlam taşımayan bir saldırıya kalktığınızda sonuçta karikatürü yapan adamı haklı çıkarmış olursunuz.

Bu, sık sık olmaya başladı, Humeyni'den bu yana. Bu eylem biçimi "İslam'ın savunması" değil, düpedüz, İslam'ın küçültülmesi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Polis şiddeti

AKP'nin iktidara tırmandığı 2002 seçim başarısından hemen sonra "takiye" kavramı piyasaya sürülmüştü: "Bakmayın şimdi ne söylediğine bunların, gizli gündemleri var. Adım adım gerçekleştirecekler." Aradan sekiz yıl geçti, gündem hâlâ büyük ölçüde "gizli". Ama bu süre içinde "slogan kayması" da oldu. Başlangıçta iddia "şeriat"tı. "Gizli gündem" bunun üstüne kuruluydu. Derken "sivil darbe" kavramı ve ona ilişkin yeni bir terminoloji oluşturuldu. Buna göre, AKP kurumları teker teker etkisizleştirerek "sivil diktatörlük" kurmaya çalışıyordu.

Aslında "şeriat" kavramından "diktatörlük" kavramına böyle bir geçiş yaptığınızda, sözünüzü daha "inandırıcı" kılmanız mümkün olur. Çünkü bu toplumun geçmişi, dolayısıyla kurumları ve ideolojisi "diktotaryal" öğelerle tika basa doludur. Onun için "gizli gündem" iddianıza "ampirik kanıt" bulmanız, göstermeniz kolaylaşır.

Şu günlerde, Başbakan'ı protesto etmek isteyen öğrencilere polisin gösterdiği tepki, örneğin. Baktığım bütün haber organlarında nasıl bir vahşet sergilendiğini görmek mümkün. Ve *Radikal*'in kapakta belirttiği gibi, o vahşetin futbol vahşeti yapanlardan esirgendiğini de görmek mümkün.

Bu ülkede "polis vahşeti" daha ilk kuruluş günlerine (aslında daha da öncesine) giden bir "saygıdeğer gelenek" olabilir. Bu, hükümetlerden çok "devlet"in varlığını tebaya ilân etme biçimidir. Ama aynı zamanda, "iadeli taahhütlü" (postayla ilgili böyle terimleri bilen kaldı mı?) bir karakteri vardır. Bayağı kısa zamanda, olduğu sırada işbaşında bulunan hükümetin adresine geri gelir.

Gençlik yıllarımda, o zaman yeni kurulan (DP'yi yaralayan "atlı polis"ten sonra) "toplum polisi"nin faaliyet biçimini çok iyi hatırlarım. "Fruko" dediğimiz bu adamlarla çok meydanlarda, sokaklarda karşılaşmışlığımız vardır.

"Polis sert davrandı", "Polis sertliğe başvurdu" vb. Olabilir; konjonktür, o olaydaki "âmir"in tutumu, şu bu. Eğer bir emirle "sert" davranıyorsa, bir başka emirle de "ılımlı" davranır. Ama benim o yıllarda sezdiğim, kendi ideolojileri gereği öyle davrandıklarıydı. Yani, "Kızıl Komünist"lere karşı Müslüman-Türk millet ve devlet hizmetinde yurtseverlerdi onlar, kendi gözlerinde.

İşte bu olmaz. Devletin güvenlik gücü, kendi yurttaşları karşısında böyle ideolojilerle davranamaz. Davranırsa ne olur? İşte, benim hatırladığım 1960 yılından beri biz ne olduysak, o olur. Şiddetin ve nefretin egemen olduğu bir ortamda, vura kıra yaşarız.

Bir süreden beri gazetelere ya da televizyondaki görüntülere baktığımda, şimdilerde kılığı da, adı da ("Robokop" mu deniyor, ne?) değişmiş, ama aynı işi yapan bu adamlarda, o aynı "ideoloji"yle davranma kalıplarını görüyorum. "Vay, sen benim aslan gibi başbakanıma hakaret etmeye mi geldin? Bak nasıl gösteririm ben sana!"

Öte yandan, bütün bu yıllar içinde genel olarak polis örgütlenmesine baktığımda, bu dediklerine tamamen karşıt yönde birçok gelişme veya eğilimi de görüyorum. Çeşitli vesilelerle, çeşitli rütbelerden Emniyet mensuplarıyla tanışıyorum, konuşuyorum. Çoğu son derece medeni insanlar. Eğitimleri eski muadilleriyle kıyaslanır gibi değil.

Demek ki her yerde olduğu gibi burada da "eski" ile "yeni" arasında uyumsuzluk, gerilim, hattâ "çatışma" var. Bir yığın kolu dalı olması gereken bu kurumda bir yörede yer alanların eğitimi vb. öteki yöredekiyle hiç örtüşmeyebiliyor.

Ama bu "militanca" davranış, karşısında üç tane üniversite öğrencisinin protesto eylemini görünce "vatan kurtaran aslan" havasına girme alışkanlığı, olacak bir şey değil. Birilerinin bu şekilde davranmayı kendine hak gören bu adamlara neyin ne olduğunu göstermesi gerekiyor.

"Göz var, iz'an var" diye bir deyim kullanırdık eskiden. "İz'an", yani "akıl", "anlayış". Bir süredir, bu toplum "göz yok, iz'an yok" demeyi gerektiren davranışlar sergiliyor. Bunun nihai nedenini de biliyoruz ve yazıyoruz. Ama "iz'an"a ihtiyaçları olanlar, kendileri "iz'an"ı elden bırakmamalı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs arifesinde

Murat Belge 10.12.2010

Geçen salı genel stratejide bir değişiklik olduğuna kısaca değinmiştim: "Ne yapıp yapıp AKP'yi alaşağı etmeliyiz, çünkü *şeriat getirecekler*" söylemi tavsadı, çünkü bir türlü getirmiyorlar onu; şimdi, "Ne yapıp yapıp AKP'yi alaşağı etmeliyiz, çünkü *sivil dikta getirecekler*"e döndü. "Sivil darbe" ve benzeri içsel mantıktan yoksun lakırdılar bunun garnitürü.

Tabii iş "AKP'yi alaşağı etmek"le bitmeyecek. Bununla birlikte AB hedefi, demokrasi vb. de "alaşağı" edilip geleneksel rejimimizle yola devam edeceğiz.

Türkiye'de çok anlaşılır nedenlerle "hayal gücü" fazla gelişkin değildir. Geçmiş modeller yeni koşullara uydurulup uydurulup piyasaya sürülür.

Şu andaki model de 27 Mayıs! Yurtsever, biraz heyecanı aşırı gelse de iyi niyetinden şüphe edilemez gençlik, gerici iktidara karşı isyanını dile getiriyor. Gericici iktidar, artık "atlı" değil, mekanize polisleriyle saldırıyor ve gaddarca vuruyor, parçalıyor. Bu koşullarda, bu acı durumun devamına eyvallah diyemeyen Ordu müdahale ediyor ve kardeş kanı dökülmesini engelliyor.

Yeniden, elli yıl sonra, "zinde kuvvetler" hikâyesine dönüyoruz. Bu, o zaman oldu. Sonra, altmışlar boyunca, bir daha olması için uğraşıldı. Bir türlü "bir daha" olamadı ve bütün bu itiş kakıştan, siyasi iktidarla öğrenci gençliği çatıştırıp darbe yapma çabalarından, *12 Mart* çıktı.

Ama atılan zokanın her şeye rağmen alıcısı vardı: Deniz'lerin asılması için coşkuyla el kaldıran AP'li zevat. Böyle davranmakla, kendilerine de, ama ondan önce demokrasi yolunda emekleyen bu topluma neler kaybettirdiklerini hâlâ anlamamış olan o zevat!

Kuruluşun ceberut bürokratik diktasına karşı, muhafazakârlık fışkıran toplumda plebisiter parlamentarizmi "demokrasi" sanan o zihniyet!..

Neyse, bu ülkenin tarihinde, sağlı sollu, "kaçan fırsat" listesi tutmaya kalkarsak, bayağı uzun rulolar edinmemiz gerekiyor.

Bunca yıl sonra yeniden "Zinde Kuvvetler" ve yeniden bir "27 Mayıs". Acıklı bir durum, tabii. Acıklı olmasına acıklı da, "dramatik bir senaryo" yazmak için (böyle senaryolar ister istemez "dramatik" olur) *iki taraf* gerek. Bu *iki taraf* çatışacak, bundan *drama* çıkacak. Yani, "Yürüyün evlâtlarım, vatan için yürüyün" dediklerin bir yanda; onların gerisinde, "Urun şahbazlarım, hiçbirini komayın" dediğin aşamada harekete geçecekler de hazır, bekliyorlar. Ama bunlar hepsi *aynı* taraflar!..

Ha! Bakıyoruz, öbür taraf da hazır. Rolünü öğrenmiş. Öğrenmesi gerektiği gibi değil, gerekmediği gibi öğrenmiş. "Benim polisim haklıdır" diyor, provanın şimdiye kadar bize seyrettirilen kısmında. Oysa iki gün önce o görüntüleri de seyretmiştik. Örneğin, *tekme atan* polisleri! Polis tekme atmaz. Polis derdest edip etkisizleştirebildiği birine yere yatırmışken yaradana sığınıp cop savurmaz. Polis bu anlamda, tutkuları,

inançları, buna benzer bir şeyleri olan, bir *taraf* değildir. Polis, “şunlar bir şey yapsa da ‘Ya Allah’ deyip girişsem” diye durduğu yerde eşinmez. Polis anonim, duygusuz ve düşüncesiz bir makinedir o kadar.

Tabii şimdi “AKP üniversiteye sivil polis soktu, onun için yumurta atıyoruz” diyenler ve bunu diyenleri yüceltenler olacak. 12 Eylül’ün “öğretim” denen etkinlikte Polis’i öğrenciden ya da öğretim üyesinden daha *aslı* bir öge haline getiren uygulamasını unutacak ve bugüne kadar çıt çıkarmamışken şimdi aslan kesilecek. Bütün bunlar olacak.

Bütün bunlar olur, efendiler. Burada ciddi savaş var. Her türlü silâhı meşru sayan birileri var.

“Her türlü silâhı meşru sayan” bir siyasi hasım karşısında en sağlam “karşı-silâh”, *meşruiyettir*. Ama meşruiyet, “Polis görevini yaptı”, “Dekan niçin yumurtalara göz yumdu?” gibi savunma taktiklerine sarılmak değildir. “Vahşet” yapılmışsa, bunun adı “yasa” falan değil, “vahşet”tir.

Kaldı ki, burada sonunda demokrasi olacaksa, demokrasiye kontra davrananları *imha etmekle* değil, demokrasinin, onların zihnindeki idealden daha iyi, daha güzel bir şey olduğunu örnekleriyle kanıtlayarak olacak.

O demokrasinin alamet-i farikası “robokop” değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih ve ‘tekerrür’

Murat Belge 11.12.2010

Tarih, planlanamaz. Bu çok iyi bir şey. Ama bu, dünyada, tarihi planlamaya çalışan kimselerin bulunmadığı anlamına da gelmez. Tersine, dünya, tam da bunu yapmaya çalışan insanlarla doludur. Ama ne olur? Onlar planlarını uygulamaya uğraşır, planı olmayan büyük kitleler de olayların gelişine göre spontane eylemlerini yapar, sonra, kimsenin beklemediği ve planlamadığı bir sonuç ortaya çıkar.

“Olay” veya “sonuç” dediğim şeye mümkün olduğu kadar geniş bir çerçevede bakmak istiyorum. Örneğin, dün değindiğim 27 Mayıs... Bunun hiç planlanmamış olduğu söylenebilir mi? Hayır, söylenemez (ama aynı zamanda “içine plan karışmayan” sosyo-politik olay zaten yoktur). Ama planlayanlar, planladıkları sonuç gerçekleştikten sonra (yani DP iktidarı bir askerî darbeyle devrildikten sonra) olacakları, örneğin ülkeye paldır küldür ve aynı zamanda abur cubur bir “sosyalizm” geleceğini hiç düşünmüşler miydi? Düşünmemişlerdi, ama öyle oldu. Böylece, plancılar, planladıkları sonuçtan farklı bir yerde buldular kendilerini. Bulunca, eldeki yeni imkânlarla (yani bu yeni toplumsal güçlerle) işe koyulup yeni bir 27 Mayıs üretmeye çalıştılar. Ama sonuç 12 Mart oldu.

Uzatmayayım, bu iş böyle sürer gider. Aslında tarih hem tekerrür eder, hem de, nihai olarak, *tekerrür etmez*.

Peki, bu paradoks ne demek?

Doğa bilimlerinden başlayalım: fizikçiler demiş ki su yüz derecede kaynar; ama eklemişler; deniz seviyesi basıncında. Bu işlemi ne zaman yapsan bu sonucu alıyorsun. İyi de, kaç tane “etken” var burada? “Su” var, ısıнын “derece”si var, bir de “basınc” var. Çok karmaşık bir şey değil, topu topu üç dört etken, hep aynı sonuç. Ama sosyo-politik olay dedin mi, binlerle ya da milyonlarla birey. Hepsinin ayrı düşüncesi, amacı, üslubu, motivasyonu –say babam say. Böyle olunca sonuç hiçbir zaman aynı çıkmıyor, çıkmaz.

Ama dediğim gibi, çıkmaması, bunu bir türlü anlamayan birilerinin durmadan “plan” yapmasını, “komplo” kurmasını engellemiyor. Ayrıca, *benzer koşullar* varsa, durum ne kadar karmaşık olursa olsun, alınan sonuçların bazıları da *benzer* çıkacaktır.

Birileri yeni bir 27 Mayıs planlıyorsa, bunun başarıya yaklaşması, her şeyden önce iktidarda olanların tutumuna bağlıdır. Rakibiniz –“hasmınız”, “düşmanınız”, her neyse- sizi analiz etmiş, davranışlarınızın kalıbını çıkarmışsa, sizden kendi istediği tepkileri, sonuçları ortaya çıkaracak olayları, eylemleri devreye sokar. Gereğinde legalite çizgisinin hafifçe dışına da kayabilir. Çünkü sizin bu durumda medeniyet çizgisinin epey bir derece dışına taşıacağını hesaplamıştır; buna güvenir. Olay olup bittiğinde onun “hafif” kayması göze batmaz, ama sizin yaptıklarınız batar. O zaman, “İşte, görüyorsunuz” demekten başka yapması gereken bir şey yoktur.

“Milletim görüyor” demek ampirik olarak doğrulanabilir, ama bu “görme”nin politik bir güce dönüşmesi ayrı bir konudur. Millet, 27 Mayıs’ı da onaylamıyordu, ama 27 Mayıs oldu, ses çıkmadı.

Burhan Kuzu, “Artık darbe filan olmaz. Boşuna bunun için ortalığı karıştırmaya çalışmayın” diyor. Umarım haklıdır. Hani, basıncı ya da ısıyı tutturamayınca suyu kaynatamadığınız gibi, belirleyici aktör alışılmış davranış biçimini birtakım nedenlerle değiştirmek durumunda kalmışsa, sizin bütün çabalarınıza rağmen, vereceği “replik” farklı olacaktır. Ona, “Bundan böyle Hamlet’i oynayacaksın” demişlerse, siz istediğiniz kadar “Önümde gördüğüm bu şey bir hançer mi” diye sorun, o size “Olmak ya da olmamak” diye cevap verecektir.

Ama asıl sorun, bundan böyle, bir tarafın öbür tarafın numarasını fos çıkarması değil. Sorun bugüne kadar bir türlü gürbüzleşememiş “demokrasi kültürü”nün artık yeşertilmesi. Sakın bir tavırla, ağırbaşlı bir dille konuşmak ne taviz verme anlamına gelir, ne yanlışla uzlaşma anlamına. Şiddeti, kınayacaksınız, kendi adamlarınızın uyguladığı şiddeti savunamazsınız. O zaman bu bir “tartışma” olmaktan çıkar, ilkeler “nesnel” olmaktan çıkar, bitmez tükenmez bir karşılıklı suçlamaya girilir.

27 Mayıs arifesinde bu da aynen böyleydi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

’68 üstüne

Murat Belge 12.12.2010

Sonunda “yumurta”nın hesabını ’68’lilere çıkardı Burhan Kuzu. Bunca yıl sonra, böyle bir olayda, onları “anmak” nereden aklına geldi bilemiyorum. İlginç tabii.

Burhan Kuzu’nun bu sözüne, bu yakıştırmasına “külliye yanlışı” diyerek itiraz etmek bence doğru değil. Ama bütünüyle hak vermek de mümkün değil.

1968’e ben kendi hesabıma çok önem veririm. Türkiye’den de çok, dünyada üstlendiği anlama önem veririm. Dünya Savaşı sonrasında, girilen “Soğuk Savaş” ortamında, kurulan yeni dünya düzeninde, genç insanların kendilerine sunulan hayattan hoşnut olmadıklarını herhangi bir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya koydukları olaydı bu. “Yeni bir dünya” talebiydi. Belki talep ettiği “yeni”likle uyumlu bir biçimde, politik anlamda da “yeni” bir örüntü gösterdi. Klasik, alışıldık anlamda, “iktidar” a uzanmaya çalışan bir hareket değildi. “Biz buradayız, varız” diyordu; “yerimizde gözünüz yok, ama buradayız”. Toplumsal dönüşüme, muhalefet yaparak katkıda bulunmanın mümkün olduğunu gösteriyordu. “Gösteriyordu” diyebiliyorum, çünkü 1968 gerçekten dünyada bir değişim başlattı. “1968 öncesi/sonrası” diye konuşmamıza yol açan bir farklılaşma

yaratabildi. Bugün artık alıştığımız, hep varmış gibi görmeye başladığımız birçok şey dünyanın gündemine '68'de girdi.

Türkiye'ye geldiğimizde gene bu aynı şeyleri gözlemliyor muyuz? Buna kesin bir olumlu cevap vermek mümkün değil. Öncelikle, Türkiye'de siyasi "öğrenci" hareketi 1968'den önce başlamıştı; kendi adına bir "iktidar" hedefi olmamakla birlikte, var olan bir iktidar mücadelesi içinde yer alıyordu. Dünyadaki bu öğrenci hareketi Türkiye'deki öğrenci hareketini de doğrudan doğruya desteklemiş oldu, ama onun bu dediğim yönlenişini değiştirmede. Bu çerçeve içinde Burhan Kuzu'nun sözlerinin haklılık payını teslim etmek gerekir. 12 Mart öncesindeki öğrenci hareketinin önemli bir bölümünün son analizde bir askerî darbeye ("sol" bir karakter taşıyacağı umulan) zemin hazırlama amacıyla davrandığı inkâr edilemez.

Böyle olması, Türkiye'deki '68 gençliğinin kendi buluşu sonucu değildi. Bu gençlerin "feyz almak" için baktıkları daha yaşlı kuşağın "sosyalist" olarak tanınan aydınlarının onlara gösterdiği yöndü bu.

'68 dünyada genç kuşaklara "yeni bir dünya"nın mümkün olduğunu gösterdi, demiştim. Türkiye'de bir bakıma bunun tersi oldu, çünkü hareket büyük ölçüde "bilinen" hedeflere yöneldi. Çünkü, değiştiğim o kuşağın "yol gösteren" kişilikleri temelde uluslararası olan bu hareketi ulusallaştırdılar.

Gelgelelim, bütün bu hareketlenme içinde yer almış binlerce insan sonuçta, bu genel karakterin dışında kalmadılar. Tam da '68'e uygun bir biçimde, siyaset düzeyinde değil, toplumsal hayatın bütününde, iş hayatlarında vurguladığım bu "yeni" anlayışı temsil ettiler, çevrelerine yaydılar, çocuklarına ve daha genç kuşaklara aktardılar.

Burhan Kuzu'nun bu konuyu açması üstüne bir televizyon kanalı da benim düşüncemi sormuştu. Orada, çok kısa özetlediğim bu durumun bir "sosyalist" olduğum için beni üzdüğünü söylemiştim. "Daha iyi, çok daha iyi olabilirdi." Son analizde gene de o dönüştürücü özelliğin işlerini yerine getirdiğini kabul etmekle birlikte, Türkiye'nin '68'inde "kaçan fırsat" diye değerlendirecek birçok şey var. "Kaçtı" da, nereye gitti? Tarihte hiçbir şey buharlaşıp gitmiyor. Oradan kaçan, bugünün "ulusalcı" hareketlerinde ortaya çıkıyor. Ama buna karşı gelen eleştirinin en sağlamı ve en sağlıklı da '68'i kaçırmayan '68'lilerden geliyor. Bu da, gerçekliğin, Burhan Kuzu'nun görmek istemediği kısmı olsa gerek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Göç sosyolojisi

Murat Belge 14.12.2010

Geçenlerde Oral Çalışlar ile Binnaz Toprak arasında geçen bir tartışmaya "hariçten gazel" mahiyetinde ben de katılmış ve sürekli "göç"ün bazı sonuçları üstüne birkaç şey söylemiştim. Bunun üstüne epey olumlu tepki de aldım.

"Göç üstüne" ya da herhangi bir olgu üstüne söylenecek sözden önce daha genel, "metodoloji'ye ilişkin bir şeyi tekrar edeyim. İleri derecede politize (ama içi de oldukça kof) bir ortam yaratıldığı için, gördüğümüz her olayı da bir şekilde siyasete bağlıyoruz. Oysa bunları önce "sosyolojik" düzeyde anlamaya çalışsak, niçin, nasıl oluyor, buna baksak, belki bu kof siyasi gerilimi de daha anlaşılır kılacak şekilde yumuşatabiliriz.

Türkiye hızla değişiyor. Radyonun kırklarda, televizyonun yetmişlerde yaygınlaştığı bir toplum bu. Tarım toplumundan sanayi toplumuna, köylü toplumundan bir çeşit şehirli toplumuna çok kısa sürelerde dönüşüyor –ve aynı zamanda dönüşemiyor. Onun için, hayatını sıkıştırılmış bir biçimde yaşıyor ve çeşitli tarihî dönemlerin

olgularıyla hep birarada karşılaşıyor. "Shopping Mall" ve "kan davası" ya da "namus cinayeti", *i-pod* ve tarikat, her şey birarada, iç içe. Örneğin, hiçbir zaman "refah toplumu" olmamış burası; ama şimdi "tüketim toplumu" – bunun yarattığı bütün talep ve özlemlerle.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Silâhlanmış Millet

Murat Belge 17.12.2010

Bir zamanlar bir Goltz Paşa'mız vardı, Colmar Freiherr von der Goltz. Ordumuzu düzeltelim diye Almanya'nın bize armağan ettiği bu feldmareşal'in *Das Volk in Waffen* adında bir kitabı vardı ve çevrildiği ilk üç dilden biri Türkçedir; Almandada 1883'te, Türkiye'deyse bir yıl sonra yayımlanmıştır. *Millet-i Müsellaha* adıyla yani "Silâhlanmış Millet".

Belli ki Goltz'dan ve fikirlerinden çok hoşlanmışız. Hoşlanmışız ama bu "silâhlı millet" kavramı bizim için bir yenilik sayılmazdı. Biz belki "millet" olmakta geciktik ama "müsellaha" olmakta hiçbir gecikmemiz yoktur.

Halen de böyle gidiyoruz. Düğün, sünnet düğünü, futbol galibiyeti, ne olduğu çok farketmez, sarılırız silâhlarımıza, sıkırız. Arada birkaç insan da vurur, öldürürüz. İstatistiklerde bunun da yeri vardır, sanırım, kanserden yılda şu kadar, veremden şu kadar, sevinç gösterisi olarak silâh atmaktan da şu kadar...

Epey dünya gezdim sayılır. Sokakta yürürken balonlara falan tüfekte ateş etme sporunu başka yerde görmedim. Bir işe ya da bir arkadaşla buluşmaya, herhangi bir yere giderken, "şöyle üç beş el ateş edeyim de öyle gideyim" denen toplumlar muhtemelen vardır da ben rastlayamadım.

Medyadan öğrendiğimize göre "millet"i olduğundan daha "müsellah" hale getirecek yasalar hazırlanıyormuş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İçinden birleşemeyen 'bütün'

Murat Belge 18.12.2010

Van Havaalanı'nda uçağınızın kalkış saatini beklerken "TK... Kayseri-Van uçağı alanımıza inmiştir" diye bir anons duyduunuz mu hiç? Ben duymadım. Çünkü bildiğim kadarıyla, öyle bir uçak yok. Peki, kimse Kayseri'den Van'a gitmiyor mu? Mutlaka giden vardır, ama sayısı azdır, bir uçağı dolduracak kadar değildir. Onun için önce Ankara'ya giderseniz, orada ülkenin başka yerlerinden Van'a gitmek isteyen, ama aynı nedenle Ankara'dan aktarma yaparak gitmesi gerekenleri beklersiniz; böylece uçağı doldurur, yola çıkarsınız.

İstanbul'dan ve Ankara'dan her yere "doğrudan" gidebilirsiniz, Van'a da, Kars'a da, Milas'a da vb. Ama bu ikisi dışında böyle bir imkân olduğuna ben şahit olmadım. Örneğin, üçüncü büyük kent, ama, İzmir-Elazığ, İzmir-Malatya uçağı diye bir şey var mı? Bildiğim kadar, yok; ama memleket her gün değişiyor, belki artık vardır da, benim haberim olmamıştır. Şimdi varsa da, yakın zamana kadar olmadığını biliyorum.

Amerika’da epey dolanmışımdır; yüzölçümü bakımından bizim Türkiye’yle kıyaslanmaz. Orada yalnız bir kere böyle “aktarmalı” gitmem gerekmişti. Boston’dan New Orleans’e gidiyordum, St. Louis’de aktarma oldu. Bunun nedeni Boston’dan New Orleans’e doğrudan sefer olmaması değildi. Şimdi hatırlamıyorum ama, ya saati, ya parası, öyle bir nedenle St. Louis üstünden uçtum. Ayrıca, hatırlıyorum, bunun bir alternatifi de Boston-Houston- New Orleans’di.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genelkurmay aslında ne diyor

Murat Belge 19.12.2010

Genelkurmay gene konuştu. Neymiş? “Türk Silahlı Kuvvetleri, ulus-devlet, üniter devlet ve laik devletin korunmasında her zaman taraf olmuş ve olmaya devam edecektir.”

Devletin ne tip bir devlet olacağına, o ülkede yaşayan yurttaşlar karar verir. “Karar vermek”, bir tartışmanın sonucunda olabilecek bir şeydir; “tartışmak” diye bir etkinlik olacaksa, “tartışma özgürlüğü” de olmalıdır. Genelkurmay şimdi ortaya atılıp devletin nasıl bir devlet olacağı konusunda “taraf” olduğunu söylüyorsa, bunun asıl anlamı, bu “tartışma”dan ve doğrudan doğruya “tartışma özgürlüğü”nden rahatsız olmasıdır.

Selâhattin Demirtaş’ın *kimseyi* beklemeden “iki dil” uygulamasına geçileceğini açıklamasını “provokatif” bulabilirsiniz. Öyle diyorsanız, ben de Türkiye’nin her konuda sergilediği “ipe un serme” yeteneğinin ne kadar gelişkin olduğunu belirtiyim. “Tartışma özgürlüğü” dediğim şey, “Bir konuyu ebediyen tartışır gibi yapma ve hiç sonuçlandırmama özgürlüğü” değildir.

Genelkurmay, devletin ne olacağına yurttaşın karar verdiği değil, yurttaşın ne olması gerektiğine devletin karar verdiği bir siyaset kültürüyle yetiştirdiği (ve bunu şimdiye kadar her fırsatta yaptığı) için, “tartışma”yı kesmek üzere böyle sesler çıkarmasının meşru olduğuna inanıyor. Ve bu sesleri, tam da, Kürt milletvekilleri AB elçileriyle konuşurken çıkarmanın yararlı olacağını düşünüyor. AB elçileri bu “iki dil kullanımı” konusunda elbette şok geçirmeyecekler, çünkü benzer bütün durumlarda (Britanya, Belçika, Fransa, İspanya, İtalya, Danimarka, Finlandiya, İsviçre) böyle bir uygulama var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bildiri mercileri

Murat Belge 21.12.2010

Genelkurmay’ın Kürtçe kullanımı üstüne bir bildiri yayımlaması, öncelikle bu ülkede “devlet yönetimi”ne ilişkin yol yordamın ne olduğuna ilişkin sorular getiriyor aklı. Ülkede bir tartışma devam ediyor, malûm, Kürtler Kürt dili üstünden yasakların kalkmasını istiyorlar. Tartışma devam ediyor ama ortada olmuş bitmiş bir şey yok, varılmış bir karar yok.

Bir karara varılacaksa, onun yeri parlamento, Büyük Millet Meclisi.

Herhangi bir konuda bir karar verilecekse, bunun çeşitli "istişarî" organları da kurulmuş ve işliyor olmalı. Nitekim böyle konular için oluşturulmuş bir Millî Güvenlik Kurulu var. Benim bildiğim Genelkurmay Başkanı'nın Başbakan'la görüşebileceği belirlenmiş günler, saatler var. Bilmediğim kimbilir neler var. Ve her an, "Şu sorunu konuşmak ihtiyacını duyuyorum" demek mümkün.

Genelkurmay'ın bu konu veya herhangi bir konu, sorun hakkında bir kaygısı olabilir elbette. 1982 Anayasası parlamentoyu ve hükümeti devletin danışmanı haline getirecek her türlü tedbiri almıştı. Bu kaygılar iletilir, tartışılır –ama son karar merciinin neresi olduğunu Genelkurmay'ın bilmesi gerekir.

Galiba bildiği için, bu istişare mekanizmalarını kullanmış ya da kullanmamış olarak bildiri yayımlıyor. Bu, "Onlar ne derse desin benim görüşüm farklı" demek oluyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtler ve talepler

Murat Belge 24.12.2010

Nedense 12 Mart döneminde Nihat Erim'in anayasa değişikliğiyle ilgili radyo konuşmalarını hatırladım. O zaman devletin ve cihet-i askeriyenin sorunu, 27 Mayıs'ta fazla cömertçe verildiğine inandıkları hak ve özgürlükleri geri almaktı. Nihat Erim akşamları çeşitli ülkelerin anayasalarından maddeler okurdu. Maksat, bize reva görülen kısıtlamaların başka ülkelerde yürürlükte olduğunu kanıtlamaktı.

İyi de, her ülkenin anayasasının ortaya çıkışının, biçimlenişinin, özgül bir tarihi vardır. Bir şeyleri kısırkken bir şeyleri serbest bırakır. Tersini de yapar. Ama siz 12 Mart darbesi gözü ve zihniyetiyle bütün anayasalara "nereden ne kaparım?" diye bakarsanız, hepsinin en kısıtlayıcı maddelerini biraraya getiren bir "antoloji" çıkarabilirsiniz. Buna karşılık hiçbir serbestlik alanı da bırakmazsınız.

Bunları bana düşündüren, şu son günlerin, "Kürt talepleri" diye adlandırabileceğimiz istekleri oldu. Tabii yukarıda anlattığımın tam tersi yönde işleyen bir mantığın ürünü bu talepler; kısıtlama değil, tam bir serbestleştirme yönünde. Bana Erim'i hatırlatan özellik, onların da bütün anayasalar ve uygulamalardaki serbestlik tanıyan ne varsa onları yan yana getirip "işte bunları talep ediyoruz" demeleri.

Bu, kendi başına kötü bir şey değil. Ben de kendi hesabıma "Keşke olsa" derim. Ama 2010 yılını bitirmekteyiz ve bunlar olmadığı gibi "anadilde eğitim" biraz daha yaygın tartışılır olunca.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ulusal Bayrak' davası

Murat Belge 25.12.2010

Medyaya yansıyan, DTK çerçevesinde saptanmış Kürt taleplerinden bir tanesi de resmen tanınan bir "Kürt bayrağı" olması. Çünkü yazımda buna değinmek istediğimi söylemiştim. "Bayrak" konusu, bu ülkede,

milliyetçilikle ilgili her ayrıntıda olduğu gibi, abartıla abartıla akılcılıktan uzaklaştırılmış bir kavram. Zaten her türlü simge ile çok tuhaf ilişkisi olan bir toplum bu.

Böyle olduğu için Kürtlerin *bir de bayrak talep etmiş olmalarının* çok ateşli tepkilere yol açacağını tahmin ediyorum. Başta MHP (ama arkasında hemen CHP ve hattâ "suikast" terminolojisiyle AKP) şimdiden bu talepler üzerinden bir cadı kazanı kaynatmak üzere faaliyete geçmiş durumda. Cephanelerinin önemli bir kısmını bu "bayrak" konusunun oluşturacağını tahmin ediyorum.

Tabii bu, gerçek düzeyde baktığınızda, "olmayan" bir şey, "olmayacak" bir şey değil. Burada konuya değinenler, "Galatasaray bayrağı, Fenerbahçe bayrağı var" diyorlar ya da "Karayolları bayrağı" gibi şeylerden söz ediyorlar. Bunların bir kısmı "bayrak"tan çok "flama" denecek şeyler ki, Fransız Devrimi öncesinde zaten "bayrak" kavramı bilinmezdi, flama da tanıtıcı olduğu için işlevsel bir şey olarak vardı. Ama yaşadığımız ulus-devletler çağında ve bildiğimiz "bayrak" anlamını kazanmış bayraklar da geçerlidir. En başta Britanya'da.

Biz kendi siyasi kültürümüzün tuhaflıklarından ötürü Britanya'ya Britanya demekte zorlanır, "İngiltere" deriz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ekopolitik çalışmaları

Murat Belge 26.12.2010

Son birkaç gündür DTK'dan medyaya yansıyan talepler üstüne yazarken, bu arada benim de bir başka "talepname" ile dolaylı ilişkim olduğuna dair çıkan haberi atlardım. Kurtuluş Tayiz önce bizim *Taraf*'ta yazmıştı, Ekopolitik'in Cumhurbaşkanı'na ilettiği talepleri, sonra da *Sabah*'ta bunu izleyen bir haber çıktı. Bu yazılarda söylenenler yanlış değil ama tam doğru da değil, çünkü ("eksen" değil ama) bir odak kayması var gibi.

Ekopolitik adındaki sivil örgütle "Kürt Açılımı"nın başlangıcında, Beşir Atalay'ın Ankara'da yaptığı toplantıda tanıştık, o zamandan beri zamanımın elverdiği ölçüde toplantılarına katılıyorum, çünkü çalışma tarzını onaylıyorum. Bu toplantıların bir kısmı da Vamık Volkan'ın Türkiye'ye uğradığı günlerde yapılıyor.

İlke şu; bir sorunun içinde, yanında yöresinde olanlar, herhangi bir şekilde kendisini o sorunla bağlantılı sayanlar, biraraya gelerek o sorun üstünde konuşabilmeli. Çünkü silahı bir kenara koyup konuyu tartışmaya başlamak, barışa doğru atılacak adımların belki en önemlisi, en belirleyici olanıdır. İnsanlar, birbirlerini tanımadan birbirleriyle konuşmadan, birbirlerini tanıyamaz, tanımazsa karşısındakini anlayamaz, onun ruh haliyle "empati" kuramaz.

Ekopolitik'te bunun yapan, bu işlerin başlangıcından bugüne kadar oturup konuşan, birbirini tanımış ve birbirine alışmış bir ekip var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir 'Hatırat' üstüne

Murat Belge 28.12.2010

Zamanı “rasyonel” biçimde kullanabilmek için okuyacağım kitapları da bir sıraya koyuyorum ve sırayı belirleyen de, genellikle yazdığım şeyler oluyor. Ama ara sıra o sıranın içinde yeri olmayan bir şeyler okuyup “kaçamak yap”tığım da oluyor. Bugünlerde buna hem uyan, hem de tam uymayan bir şey okudum: *Fuat Balkan’ın Hatıraları*. “İlk Türk Komitacısı” diye tanıtılmış (Arma Yayınları, 1998; *Yakın Tarih*’te 1962-3’te tefrika olunmuş).

Bu “ilk Türk komitacısı” Beşiktaş’ın kurucusu olarak tanıtılıyor, mebusluk yaptığı söyleniyor. Görevi, Kurtuluş Savaşı sırasında Batı Trakya’da gerilla yapıp Yunanistan’ın birliklerini orada oyalamakmış.

“Hatıralar”ın ilk paragrafında yazar ünlü “Reval” görüşmesinden söz ediyor: “1908’de Alman İmparatoru Wilhelm ile Rus Çarı Nikola Baltık kıyılarında ‘Reval’de buluşup...” Rus Çarı iyi, tamam da, buluştuğu İngiliz Kralı Edward’dı.

Üçüncü paragrafta “...Balkanlarda ilk komitacı ayaklanması ‘Etnika Eterya’ cemiyetinin kurulması...” cümlecigi var ki, bu da yanlış, ama Türk düşünce hayatının “kes/yapıştır” geleneği üstünden gittiği için artık “galat-ı meşhur”: bu örgüt 1894’te Girit’le Enosis amacıyla kurulmuştur ve hep 1814’te kurulan “Philiki Hetaireia” ile karıştırılır. Ama “ilk komitacı” bari, doğru bilseydi. Derken bir yer geliyor, şu cümleyle karşılaşıyoruz: “...Makedonya bölgesinde Pomak tabir edilen hakikî Türklerden...” (s. 148). Pomaklar, “hakikî Türk” falan değil, Müslüman olmuş Bulgarlardır (Makedonya’da Torbeşler gibi).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Temizlik merakı

Murat Belge 31.12.2010

Bugünlerde medyaya “düşen” bir haberden öğrendiğimize göre, bazı kelimeler ve deyimler ahlâken “sakıncalı” oldukları için sözlüklerden ayıklanacakmış. Bunların arasında “bükemediğin eliöp” gibi, ikiyüzlülük önerdiği için sakıncalı olanlar olduğu gibi, “eksik etek” veya “kaşık düşmanı” gibi kadınları aşağılayan deyimler de olacakmış.

Bu da bize özgü bir P.C. demek ki. Şu Batılılaşma belâsı çıktı çıkalkı her şeyin bir “ala franga”sı ile bir de “ala turka”sı var, “yüznumara”nın bile (“yüz numara” da zeten “cent numaro” sanılmış “sans numaro”nun alaturkası). Böylece, bir de “alaturka political correctness” sahibi olacağız.

Ben bunun “ala franga” olanından da hazzetmem. Yıllar önce, Amerika’da almış yürümekte olan P.C. hakkında bir yazı yazmıştım. Orada bunun hoşlanmasak da değiştiremediğimiz *gerçeklik* karşısında, o gerçekliği anlatmak için kullandığımız kelimeleri değiştirmek anlamına geldiğini söylemiştim.

Örneğin yaşadığınız toplumun zencileri aşağılamak gibi köklü bir alışkanlığı var. Bunu benimsemiş kişileri bundan bir türlü vazgeçiremiyorsunuz. O zaman “zenci” kelimesini kullanmamaya başlıyorsunuz, yerine başka kelime koyuyorsunuz: “negro” oluyor “black”, derken “colored” giriyor devreye, derken “colored people” oluyor “people of color”.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Tek mi çift mi

Murat Belge 01.01.2011

2010'un son MGK toplantısından çıkan "monist" bildiri her zaman olduğu gibi medyanın desteğiyle karşılandı. "Tek" kelimesinin bu ülkenin bir kesiminde yarattığı bir tür coşku var. "Tek bayrak, tek dil" falan denince bir sevinçtir gidiyor. Böyle olunca, bu düzene muhalefet etme iddiasında olanlar da kendi "tek"leriyle ortaya çıkıyor "tek yol"un şu, bu olduğunu söylüyorlar.

XIV. Louis de "loi, roi, foi"nin, yani "yasa, kral ve inanç"ın "tek" olduğunu dile getirmişti. Onun üstüne Fransız Devrimi oldu.

MGK bildirisinde bu "tek"lerin vurgulanması şaşırtıcı değildi. Ama BDP başkanının çıkıp bu "Başbakan'ın, Cumhurbaşkanı'nın görüşüdür, askere mal edilemez" demesi şaşırtıcıydı. Belli ki BDP kesin kararlı, hoşlanmadığı ne varsa hükümete, AKP'ye havale edecek.

Oysa Abdullah Gül'ün Diyarbakır gezisinin hiç de o bildiri havasında başlamadığı anlaşılıyor. Bu da, Demirtaş'ın iddialarını iyice havada bırakıyor.

MGK, bildirisinde, "tek dil" demiş oldu. Dedi ya, bu konuyu tartışan Kürtler de "iki resmî dil olsun" dememişlerdi. "Resmî dil Türkçedir, böyle de kalsın" diyorlar ve ekliyorlardı. "Ama Kürtçe bizim anadilimiz. Anadili öğrenme ve kullanma hakkı da olmalı." Dolayısıyla bildiri bu tartışmaya veya bu talebe verilmiş bir cevap değil.

"Bayrak" konusu bana çok ciddi, önemli görünen bir konu değil; ama orada da, "Türkiye *iki bayraklı* bir ülke olsun" diye bir talep yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni ağza eski taam

Murat Belge 02.01.2011

Bugün ayın biri, yani yeni yılın ilk günü. Yılın geri kalan günlerinin de bu birinci güne benzemesi durumunda, olağanüstü güzel bir kış geçireceğiz demektir. Hava güneşli, aydınlık, duru. Bir gece önceki "yılbaşını iyi geçirme" çabalarının yorgunluğu üstüne, "terapi" gibi bir hava. Ama geniş çerçeve içinde bakıldığında bunun anlamı ne, böyle havalar "global ısınma"ların, birtakım büyük felâketlerin habercisi olabilir mi? O ayrı konu.

"Yeni yıl"... Bir yılın "yeni" olması, tabii, bazı kâğıtlar üstünde yazılı rakamların "yeni" olmasından ibaret değil; 2010 yerine 2011 yazınca hayat değişmiyor. Ancak biz Türkiye'de şu son on yıldır, diyelim, gerçekten "yeni" şeylerin olabildiği bir hayat yaşamaya başlamıştık. Umarım bu süreç 2011 yılında da kesintiye uğramadan devam eder.

Nedir bizim için "yeni" olan? Ne olursa *yeni* olur? Tabii en temel özelliğimizin, hayatımızın koşullarını dikte eden "askerî vesayet"in, ordusu tarafından güdülen bir toplum oluşumuzun değişmesidir bizim için "yenilik".

On yıldır değişmekte olan da bu aslında.

Ama “eski” yılın son günlerinde bir MGK bildirisi yayımlandı. İnsana “tıpkı eski günlerdeki gibi” dedirten bir dil, üslup ve cümleler. Oysa ben 2002’den beri devam eden güçler dengesinde bazı değişimler olmasını bekliyordum (o bildiriye rağmen gene bekliyorum da): ama o cümleleri görünce “eski hamam, eski tas” havasına giriyorsunuz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dokunulmazlık varsa suç da olur

Murat Belge 04.01.2011

Başka gazetelerde bu haber var mıydı, ben görmedim, ama bu sabahın (yani 3 ocak, pazartesi) *Milliyet*’inde vardı: sigara kaçakçılığına karışmış subaylar. Rütbe tuğgenerale kadar çıkıyor. Rütbenin yükselmesi, tabii, olayın çarpıcılığını katlıyor; demek ki bu gibi işlere girebilen, bunu kendine yakıştıran insanlar, bu rütbelere kadar çıkabiliyor. Böyle düşünüyor insan –otomatikman.

Şimdi bu olayda bu iddia kanıtlanır, kanıtlanmaz, bilemem. Yalnız, bu ilk değil, tek değil. Son birkaç yılda içinde subaylar bulunan kaç tane suç örgütü çıktı, sayısını unuttum.

Siyasetten söz etmiyoruz: Doğu’da “vatan, millet” uğruna Kürt öldürenlerden, darbe planı yapanlardan, darbeye uygun ortam hazırlığı yapanlardan söz etmiyoruz.

12 Eylül’ü izleyen günlerde, *Yeni Gündem*’i çıkarırken, Oğuz Aral bazen bana uğrardı; yayınevinde laflamaya başlar, sonra bir yere gider, devam ederdik. “En çok suç işleyen meslek: Polisler” diye bir manşet vardı aklında. Bunun böyle olduğundan şüphesi yoktu da, öyle bir manşetin de bin bir türlü sakıncasının bilincindeydi tabii. Böyle bir durum olmasını ikimiz de 12 Eylül’e ve askerî rejime bağlıyorduk. 12 Eylül bir “Polis Devleti” kurmuştu. Polislik mesleğine, polis olmadan önce bir ideolojik birlik içinde yer alan kadrolar alınmıştı.

Şu “...Devleti” tamlamasının başına hangi grubu koyarsanız, “Polis” mi, “Asker” mi ya da “Akademik” mi, “Yargıç” mı, bilin ki o devlette en fazla suç işleyenler, o grubun üyeleri olacaktır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt taleplerinde yeni fasıl

Murat Belge 07.01.2011

Geçtiğimiz iki haftayı her şeyden çok “Kürt talepleri” diye daraltarak özetlediğim talepler listesini tartışarak geçirdik. Ben öyle, başkası başka türlü, “daraltarak” özetledik ama, “bunlar kimin talebi?” “Kim ne istiyor?” diye daha yakından bakınca, bunun öyle basit bir liste olmadığı hemen anlaşıyordu.

Nitekim Baskın Oran (elle tutulur bir veriye dayanmadan ileri geri konuşmaktan hoşlanmaz) BDP’nin “talep”

diye sıraladıklarıyla DTK toplantısından çıkanları yan yana koyarak inceledi. Daha çarpıcı talepler bu ikincisinden geliyordu.

Buna devam edeceğim, ama, bu noktada azıcık duralayıp bir iki konuyu konuşalım.

Bu ülkede kimin nasıl düşündüğü, her olay karşısında ne gibi mekanizmaların harekete geçtiği bilinmeyen bir şey değil. Böylece oluşan cephelerde tavrını çoktan almış, bundan sonra taş çatlasa bu tavrını değiştirmeyecek odaklar olduğu gibi, olayları izleyerek bir karar verme ihtiyacında olan çok daha büyük bir kalabalık da var. Kürt politikasının şu ortamda yapması gereken en önemli iş, önyargılı olmasa da kaygılı, demokrasinin işlemlerini isteyen ama kandırılmaktan korkan bu kesimleri ikna etmek, yatıştırmak. Bu da, o "talepname"de sıralanan taleplerle olacak bir şey değil.

Bizler, hiç kalabalık olmayan, Kürt sorununun çözümü olacaksa, bunun demokrasinin evrensel ilkeleri, ama aynı zamanda *kuralları* içinde olması gerektiğine inanan kişiler, Kürtlerden gelen şu ya da bu söze veya davranışa, cümlelerin başında belirttiğim mantık içinde bir eleştiri yöneltecek olursak, ardından bir salvo ile karşılaşırız. Ne "gizli milliyetçilik" kalıyor ne "devletle işbirliği" –ama bir yandan da bir "devlet kayırmacılığı", yani bu son dönemin anti-AKP politikası.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tutukluluğun süresi

Murat Belge 08.01.2011

Ne zamandır şu "tutukluluk süresi" konusu zihnimi kurcalıyordu, ama hukukçu olmadığım, bunun yasal çerçevesinden yeterince haberdar olmadığım, yazacağım şey sonunda bir "bana öyle geliyor ki..." yazısı olur diye korktuğum için, erteliyordum. Derken gümbür gümbür gelip gündemi doldurdu, şu Hizbullah tahliyeleriyle.

Bu sıralar bu konu konuşulunca Ergenekon yargılaması nedeniyle ve o bağlamda tartışılıyordu. İki yıla yakın zamandır (belki daha uzun da var) tutuklu olanları işitiyorum ve bu durum da beni tedirgin ediyordu.

Çünkü bizim ülkede "tutuklama"nın aşağı yukarı cezanın kendisi –ya da "parçası"- gibi uygulandığını bilirim. Bunu doğru bulmam. Hukukî biçime aykırı olduğu gibi yargılamayı yapan kurulun da peşin yargılı olduğunu düşündüren bir uygulama.

Kendi sıkıyönetim tutukluluğum 26 ay sürdü. Bunun şöyle böyle bir yılı boyunca yargılama başlamamıştı, iddianame hazırlanıyordu. Üç yüz küsur kişilik dava olunca, bunlar da uzuyor, tabii. Bu yirmi altı ay boyunca "tahliye dilekçesi/talebi" denen şeyi de ezberlemiştim. Kaçmayacağının besbelli olduğunu söylüyorsun, "delil karartma" için artık bir imkân kalmadığını belirtiyorsun, "bakmakla yükümlü olduğun" aileden söz ediyorsun ve "mağduriyeti"ne son verilmesini "arz ve talep" ediyorsun (insanlar bu tuhaf fiili askerlikle ilgili metinlerde birarada yaparlar). Ve bunlar kadar alışığın ve kanıksadığın sonuç, "tahliye taleplerinin reddine" olarak geliyor ve "ritüel" tamamlanıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kürt taleplerinde yeni fasıl

Murat Belge 09.01.2011

Düzeltilme

7 ocak cuma günü yayımlanan "Kürt taleplerine yeni fasıl" başlıklı yazım, gazeteye **fakslarken** sayfa sırasını karıştırdığım için bozuk bir şekilde çıktı. Sırayı karıştıran, dolayısıyla özür dilemesi gereken, benim. Şimdi bunu doğru sırasıyla bir kere daha yayımlıyorum.

Geçtiğimiz iki haftayı her şeyden çok "Kürt talepleri" diye daraltarak özetlediğim talepler listesini tartışarak geçirdik. Ben öyle, başkası başka türlü, "daraltarak" özetledik ama, "bunlar kimin talebi?" "Kim ne istiyor?" diye daha yakından bakınca, bunun öyle basit bir liste olmadığı hemen anlaşılıyordu.

Nitekim Baskın Oran (elle tutulur bir veriye dayanmadan ileri geri konuşmaktan hoşlanmaz) BDP'nin "talep" diye sıraladıklarıyla DTK toplantısından çıkanları yan yana koyarak inceledi. Daha çarpıcı talepler bu ikincisinden geliyordu.

Buna devam edeceğim, ama, bu noktada azıcık duralayıp bir iki konuyu konuşalım.

Bu ülkede kimin nasıl düşündüğü, her olay karşısında ne gibi mekanizmaların harekete geçtiği bilinmeyen bir şey değil. Böylece oluşan cephelerde tavrını çoktan almış, bundan sonra taş çatlasa bu tavrını değiştirmeyecek odaklar olduğu gibi, olayları izleyerek bir karar verme ihtiyacında olan çok daha büyük bir kalabalık da var. Kürt politikasının şu ortamda yapması gereken en önemli iş, önyargılı olmasa da kaygılı, demokrasinin işlemlerini isteyen ama kandırılmaktan korkan bu kesimleri ikna etmek, yatıştırmak. Bu da, o "talepname"de sıralanan taleplerle olacak bir şey değil.

Bizler, hiç kalabalık olmayan, Kürt sorununun çözümü olacaksa, bunun demokrasinin evrensel ilkeleri, ama aynı zamanda *kuralları* içinde olması gerektiğine inanan kişiler, Kürtlerden gelen şu ya da bu söze veya davranışa, cümlelerin başında belirttiğim mantık içinde bir eleştiri yöneltecek olursak, ardından bir salvo ile karşılaşıyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Yasakistan

Murat Belge 11.01.2011

Bir tuhaf ülke olduk; henüz hızımızı da alamadık herhalde. Bir "yasaklar diyarı" olmak üzere, hiçbir fırsatı kaçırmadan gidiyoruz. Bir gün Naipaul, ertesi gün Süleyman, bunları yaptıkça kendimize de bir imge, bir suret, bir kimlik inşa ederek, yasaklayarak, telin ederek yürüyoruz yolumuzda.

"Aynı hamurdan yoğrulma" bir toplum olduğumuz hem bu ortak "yasakçı" zihniyetten, hem de, daha önemlisi, yasakçılık yapma üslûbunun ortaklığından anlaşılıyor. Ama ne hikmetse, bu ortak hamura rağmen, kendi

aramızda da savaş halindeyiz, kan davalarımız bitmiyor. Herhalde, en büyük anlaşmazlık, *neyi* yasaklayacağımız konusunda ortaya çıkıyor. Orada bir anlaşsak, gerisi çok rahat gelebilir: Atatürk filmini mi, Kanunî Süleyman filmini mi yasaklayacağız?

Zaten epey kalabalık bir "koruma kanunları" kadromuz var. Özal "Türk parası"nı bunların arasından çıkarmış ama, "semavi dinler"i dâhil etmişti. Başta Atatürk, çeşitli kurum ve kişilikler kanunla koruma altında (Atatürk için kanun çıkarmanın da Demokrat Parti iktidarı olduğu kalmış aklımda ama emin değilim). Şimdi Osmanlı padişahlarını da eklemeli listeye. Hem, ne zamandır 301'i işletmez olduk. Saadet Partililer veya BBP'liler gösteri yapacak yerde niçin dayanmıyorlar savcının kapısına, "Türklük aşağılandı, duygularımız rencide oldu" diye.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Porno I

Murat Belge 14.01.2011

Bizim memlekette birtakım ciddi konuların tartışılması acaba niçin bu kadar "süflî" olmak zoruna?

Bilgi Üniversitesi ve "porno" olayından söz ediyorum.

Bu olayın mahut filmi ve "tez kavramı" ve buna ilişkin konular üstüne söylenecek epey söz var ve zaten bunları da söyleyeceğim ama önce bu "porno" kavramının içinde tartışıldığı *bağlam* üstüne biraz kelâm etmek istiyorum.

"Tez"i yapmayı aklına koyan genç, bununla Türkiye'de ve "akademi"de ve muhtemelen Bilgi Üniversitesi'nde "özgürlüğün sınırları"nı ölçmek istediğini söylemiş. Onun bunu söylemesi memleketin medya erbabına çok doğru görünmüş olmalı ki, bu olay hemen "Ermeni Konferansı"nın, "Kürt Konferansı"nın yanına konarak değerlendirildi. Hemen "liberal" kavramı ("ruh çağırır" gibi) işin içine atıldı.

Bir üniversitenin sinema bölümünde "porno" üstüne belirli akademik koşullara uygun bir araştırma yapılmasının elbette mümkün olduğunu düşünürüm (ama bunun ayrıntılarına daha sonra gireceğim). Ama buraya gelmeden önce, "Ermeni Konferansı" ile "porno film" konusunu aynı matris içinde değerlendirmeye bu kadar teşne olanlara şaşıtım belirteyim. Evet, "özgürlük" diye bir kelime var dilimizde, ama bu kelime her kullanıldığı bağlamda aynı anlamı taşımaz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Porno –II

Murat Belge 15.01.2011

Önce, "porno"nun *ne* olduğu sorusuyla başlayalım. Buna verilen teknik-hukukî cevaplar bana yeterince açıklayıcı gelmiyor. Hemen "ölçülebilir", "maddî" ögelere sarılıyorlar. "Organ görünüyor mu?" "Penetrasyon" görünüyor mu? Buna göre "soft" ya da "hard" ya da sadece "erotik" vb.

Organlar gerçek hayatla var, penetrasyon da var; bunlardan oluşuyor cinsellik. Bu da en önemli gerçekliklerimizden biri. "En önemli"lerden olduğu için zaten, tartışması da çok "hararetli".

Benim açımdan "porno" olan, organ ya da penetrasyon değil. Bunlar hepsi hâzır ve nâzır olabilir, ama ortaya çıkan "porno" olmaz. "Porno" organda falan değil, bu öğelerin kullanım tarzında olan bir şey. Muhtemelen her zaman, her yerde *aynı* şey de değil. Ama, çok zaman, ucunda maddî kazanç imkânı görünen, insanların cinsellik üstüne yığdıkları önyargıları, durduruları (inhibition), sansürleri gıcıklayan, cinselliği katıksızlığıyla abartan, insanî birçok özelliğinden soyutlayan... diye gider böyle. Son ibareden devamla "insansızlaştırılmış cinsellik" diyelim.

Ama sonuç olarak bunlar hepsi öznel teşhisler, öznel yargılar. "İnsansızlaştırılmış" mı, değil mi? Bu çok ince bir derece farkı olabilir, sana göre öyle, bana göre böyle. Ayrıca, "insansızlaştırılmış" dedim; öyle olmasa ne olacak? Madem hayatta "yabancılaşma"dan söz edip duruyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakkâri'den, Van'dan...

Murat Belge 18.01.2011

Geçen hafta sonu, benim için olağanlaşmaya başlayan Doğu gezilerinden birinde, Hakkâri ve Van'daydım. Pazarın yazısı da bu kentlerin birinden ötekine geçiş ve toplantı gibi olaylar sırasında yazılamadı.

Van'a gitmişliğim çok da, Hakkâri'ye ikinci gidişim. Birincisi yaklaşık bir yıl önceydi. Uzun bir zaman sayılmaz; nitekim önemli bir değişiklikle karşılaştığımı da söyleyemem. Öte yandan, "değişen bir şey yok" demek de yanlış olur.

Gidişimizin çerçevesini hazırlayan, bugünlerde medyada adı sıkça geçmeye başlayan Ekopolitik'ti. Bu iki kentte –sıkışık zaman içinde– sivil toplum örgütleri ve temsilcileriyle tanışıp konuşmak, genel gidiş hakkında onların ne düşündüğünü dinleyerek öğrenmek, ama öncelikle de bu kentlerde birer panelde konuşmak üzere gidiyorduk.

Panellerin birincisi Hakkâri'deydi. Özelliği olan da asıl odu. "Özelliği" dediğim asıl öge, burada kürsüye çıkıp konuşacak dört kişiden birinin Musa Serdar Çelebi olmasıydı –öbür üçü, Cengiz Çandar, Cengiz Kapmaz ve ben. Yetmişlerin ülkücü hareketinin en tanınmış önderlerinden olan Çelebi'nin radikal düşünceli ve öfkeli gençleriyle namılı Hakkâri'de dolu bir salonda insanlara hitap ediyor olması, başlı başına şaşırtıcı bir durum! Hattâ, isterseniz, hitap ettikten sonra oradan sağ salim ayrılmasının daha da şaşırtıcı olduğu yolunda bir "nükte" ekleyebilirsiniz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dördüncü yıldönümü

Murat Belge 21.01.2011

Dün Hrant Dink, öldürülmesinden dört yıl sonra, öldürüldüğü yerde, anıldı. Bizlerden bu yöntemlerle koparılan arkadaşlarımız için yapabileceğimiz bundan başka pek bir şey yok. Arkalarından yürüyüş yapacağız, anma töreni yapacağız, "adalet" bekleyeceğiz...

Hrant için, "gerçek katiller"in bulunmasının onu huzura kavuşturacağını yazanlar oldu. Hrant "huzur" bulacaksa, *kendi* katilleri ortaya çıkarıldı diye değil, bu toplumu bunca yıldır kana boğan çetenin bazı kilit önemde "mücrim"leri ortaya çıktı diye huzur bulacak, onun için buna sevinecek bir insandı.

Yıllar ve yıllardan beri devam eden bir cinayet furiasının içindeyiz. Sayılara, istatistiğe meraklı birileri oturup çalışsa da, "siyasî cinayet" denen bu olayın, 1908'den başlayarak, günde kaç kişi oranında yürüdüğüünün hesabını yapsa: Bu kategori içinde hayatını kaybedenlerin bazıları kepçelerle kazılan topraklara atılmış, onları arayıp soracak cesareti bulmak da zor.

Söz bu "anonim maktul"lerden açılınca, o yıl bizi görece farklı bir "etkinlik biçimi"ne götürüyor. Bunu ayrıca birkaç yazıda ele almayı ve bugünlerde çokça konuşan ve konuşulan Arif Doğan gibi kişilerin durumuna bakmayı düşünüyorum. Hrant'a suikast ve daha nicelerine suikast başka bir kategoriye giriyor. Aslında "kategori"de çok ya...

"Yıllardan beri devam eden.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pınar Selek davası

Murat Belge 22.01.2011

"Yılın hikâyesi"ne döndürmeyi başardığımız "yargılama süreci" örneklerinden biri de Pınar Selek davası. İzleyebildiğim kadarıyla bu davanın bu derece uzamasının başlıca nedeni Yargıtay'ın Pınar Selek'in ağır bir cezası alması konusunda gösterdiği ısrar. "Ağır" dediğim, "müebbet"ten aşağı bir şey değil. Herhangi bir insana, "Sana müebbet veriyorum" diyecek bir yargıcın, o kişinin o suçu işlediğine yüzde yüz güvenmesi gerekir diye düşünüyorum. Ama Pınar Selek davasında yüklenen suçun sanık tarafından işlendiği yargısını çürüten, sorgulayan, kuşku kılan birçok etken var.

AKP'nin seçim kazanarak iktidara gelmesi üstüne "medya" falan gibi kolay harekete geçirilir kurumlardan hemen sonra Silâhlı Kuvvetler direnişe geçti. Ama bu çok etkili bir direniş olamadı. Hukuken böyle bir zemin bulunamayacağı için, ama öncelikle bütün bu "Ergenekon"lar, "Balyoz"lar ortamında, ağır bir prestij erozyonu yaşandığı için (nihaî çare olan "darbe" için de uluslararası konjonktür uygun değil). Böylece "vatan kurtaran kahraman" rolünü oynamak Yargı'ya düştü. Bugün Yargı, gırtlığına kadar, bu ülkede devam eden sınıf savaşına batmış durumda. Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve birçok tekil mahkeme hukuka, yasaya değil, siyasi tavırlara bakarak karar veriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Sağı solu belli olmayan' toplum

Murat Belge 23.01.2011

12 Eylül darbesi 1980’de gerçekleşti. Hizmet, imkân, nimet bakımından *talebin* gitgide yükseldiği, “arz”ın ise yerinde saydığı, nüfusu alabildiğine genç bir toplumda, devletin gelecekte olabileceklerden duyduğu endişe, “büyüklerinin sözünden çıkmayan” bir halk edinme özlemi, bu müdahalenin temel amacıydı. Endişe geleceğe yönelikti ama müdahaleyi yapan “mediokr” generallerin zihninde “iyi bir toplum” imgesi Kemalist “asr-ı saadet”ten başka bir şey değildi –yani, otuzların Türkiye’si. Dolayısıyla takvimin elli yıl geriye alınması gerekiyordu. Aldılar.

Başlıca kaygıları, görünüşte, Komünizm’di. Komünizm’in kendi kendine göçmesi, bizim bu darbeden sonra, on yıl bile sürmedi. Müthiş bir ileri görüşlölük! Üstelik, şimdilerde ülkede “Komünist” adıyla gezinenler 12 Eylül ruhuna herkesten fazla sahip çıkmakta!

Soğuk Savaş bitti, dünyada önemli değişimler oldu, sivil toplum ve demokrasi değerler skalasında tepelere tırmanırken “ulus-devlet” çağının kapandığı da anlaşıldı. Dünyada bunlar olurken biz yeniden 1930’dan yola çıkıyorduk. Kurulan bu yeni dünyayı hiç anlamayan, bu değişim için hiçbir hazırlığı olmayan bir toplum...

Ama “toplum” demeyeyim. Belki toplumun da bir hazırlığı yoktu ama toplum, sezgileriyle, içgüdüleriyle, kendine özgü birtakım yetileriyle değişimi anladı ve ayak uydurdu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayat tarzı’ çekişmesi

Murat Belge 25.01.2011

“Hayat tarzı” kavramı, başından beri vardı, ama, şimdilerde daha sık ve daha “içerikli” kullanılır oldu. Süregitmekte olan kavganın temelinin bu kavramın anlattığı şey olduğu, yüzde yüz değilse de, epey yüksek bir yüzdeyle doğru.

“A Partisi” diyor ki, “petrole dayalı enerji bizim için kötüdür, nükleere geçmemiz gerekir.” “B Partisi” başka telden alıyor: “hidrolikten vazgeçemeyiz” diyor ve nedenlerini sayıyor. Ben bir yurttaşım, hangisine oy vermeliyim? Şu anda bu söyledikleri önemli değil benim için, bu konular önemli değil çünkü. Benim gözüm başka yerde.

“A Partisi”, “Yunanistan’la ilişkilerimizi düzelteceğiz, bunun için Kıbrıs’taki pürüzleri ortadan kaldıracamız. Bu bizim için bir öncelik” diyor; “B Partisi”, “Yunanistan Türkiye’nin ezeli düşmanıdır. Kıbrıs’ta uzlaşma düşünülemez” diyor. Ben, seçimde oy vermeye hazırlanan bir yurttaşım, hangi pozisyonu onaylıyorum? Vallahi, bunlar beni ilgilendirmiyor, uzun boylu. Başka bir ortamda olsak, ilgilendirirdi, ama şimdi... Bu partilerden birinin içkiyi yasak edeceği, kadınların başını örteceği, miras hukukunu kadınlar aleyhine değiştireceği vb. söyleniyor. Bunlar sözkonusuyken Yunanistan’la ilişkimiz beni ilgilendirmiyor. O konuya soyut olarak baksam, dostluk politikasını tercih ederdim. Ama kadınların başını örtecek parti o konuda politikasının böyle olduğunu açıklıyormuş. Öyleyse ben ötekine oy veriyorum:

Aşağı yukarı böyle bir noktadayız.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Batılı hayat tarzı'

Murat Belge 28.01.2011

Son yazımda işlediğim konu "hayat tarzı" idi. Kavganın daha klasik anlamda siyasî konularda değil, görece "siyaset-dışı" kabul edilen "hayat tarzı" üstünde koptuğunu söylüyordum. Feministlerin gündeme getirdiği, "kişisel politiktir" yorumuna girmeden söylüyorum. Elbette, sonuçta politika herşeyi etkilediği için herşey de politiktir. Ama "derece"ler vardır; sabah kalktığımda tıraş olmamla protesto mitingine gitmem aynı biçimde politik değildir. Biz şimdi mitinge gitmenin değil, tıraş olmanın politikliği üzerinden politik oluyoruz.

Bu hayat tarzı, başından beri, Batı'dan alınmış bir hayat tarzı olduğu için aynı zamanda bir kavga konusu. Hani, "tıraş olmak" dedim. Bunu ve bazı başka şeyleri yapmak üzere gittiğiniz yerin bu ülkede "alaturka"sı ve "alafranga"sı var (bu ayrımı da, nedense, İtalyanca anlatmaya karar vermişiz). Buyurun size "hayat tarzı".

Şimdi, epey uzun zamandır kentli ve eğitilmiş, dolayısıyla da egemen olan hayat tarzı, "Batılı" olmalı. Bu bir Cumhuriyet fenomeni değildir. Bir Osmanlı uygulamasıdır. Bunu vurgulamak bana önemli görünüyor, çünkü şu günkü kavgada iki tarafta saf tutanlar hayat tarzını Cumhuriyet'le başlatmaya eğilimli görünüyorlar.

"Cumhuriyet" dendiği anda tabii işin içine Atatürk giriyor ve gece yatarken gecelik mi giyilecek, pijama mı (bu da Urdu, yani sonuçta "Türkik" bir dilden alınma bir kelime), ona göre tartışıyoruz –Atatürk'ün kendisinin ne giydiğini bilmeden.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişim ve 'trauma'

Murat Belge 29.01.2011

Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı ile en fazla iç içe yaşamış Müslüman devleti olduğunu yazmıştım dün. Bunun bir sonucu da, nüfusunun yarısından fazlası Müslüman-olmayan bir Müslüman devlet olmasıydı. Şimdi, dünyanın ve kendimizin "milliyetçilik çağı"nda, "Bizans düşmanı" bir düşünce iklimi yaratmayı da başardık. Oysa din gibi çok önemli bir ögeyi hesap dışı bırakarak bakarsak, Bizans'ın asıl varisi biz miyiz, Yunanistan mı, bence epey tartışılacak konudur.

Cumhuriyet'te Kemalizm, bir "Tanzimat eleştirisi" ile birlikte Batılılaşma akımını hızlandırmaya çalıştı. "Eleştiri", Tanzimat girişiminin fazla gönülsüz, ağır aksak olduğu iddiasının çevresinde toparlanıyordu. Bir kere, bu doğru mu?

"Değişim", normal olarak, kimsenin yaşamak istemediği, ama bir yandan da zorunlu olan bir şeydir. Hele bir toplumu değiştirmeye zorlayan dinamikler o toplumun kendi içinden gelmiyorsa, işin güçlüğü katlanarak artar. Bizim yaşadığımız deneyim bu türdendir. Batı'nın egemen olduğu dünyada, onun gibi olmayı öğrenmeden varolmanın, varkalmanın imkânsızlığını gören atalarımız, yani Osmanlı erkânının bir kısmı, bu kararı verdi – hepimiz adına. Ama bu kendi tanımı gereği zor işi biraz daha yutulur hale getirmek için bir şeyler yaptı.

Mecelle bu anlatmak istediğim tarzın belki en iyi örneği. Cevdet Paşa oturdu, uzun uzun çalışarak, Müslüman bir topluma, Müslüman olmaktan çıktığı duygusunu vermeyecek, ama Batı hukukunun bazı temel kurallarını da kurumsallaştıracak bir “medenî kanun” hazırladı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçmeyi öğrenmek

Murat Belge 30.01.2011

İsmet İnönü, İkinci Dünya Savaşı’nın sonunda, dünyanın havasını koklamış, faşist-nazist rejimlerin çöküşünün toz dumanı arasında özgürlük ve demokrasinin sevinçli haykırışını işitmiş, kararını vermişti. Yirmi küsur yıldır devam eden “tek-parti rejimi”ni çok-partili parlamenter demokrasiye çevirecekti. Çok güçlü olduğu için (“parti-içi demokrasi” kavramı duyulmamış bir şey olduğu için) etkili bir muhalefetle karşılaşmadan düşündüğünü yaptı ve bununla Türkiye bir ayağını demokrasiye atabildi.

Bilindiği gibi, o ayağın başına gelmedik kalmadı. Ama Türkiye tuhaf bir şekilde bir ayağını orada tutmaya kararlı görünüyordu. Herşeye rağmen, oradan büsbütün kopmamak üzere direndi.

İnönü bu işi yaparken, partisinin üyelerine danışsa, çoğunluğun ona bunun gereğinden fazla erken olduğunu söyleyeceğinden fazla şüphem yok. Sanırım İnönü’nün de yoktu ve onun için sormadı. Sorsa, on beş yıl önce kendisinin Serbest Fırka hakkında Atatürk’e söylediklerinin yankılarını dinlemiş olurdu:

“Bu halk daha demokrasi, serbest seçim gibi şeylere hazır değil; henüz yeterli bilinci kazandıramadık. Üstelik softalığın başını kesinlikle ezemedik. Bunlar gene hacıların, hocaların lafına inanır; ne yapacakları belli olmaz.”

Bunları dinlerdi.

“Peki, ne kadar beklemek gerek” diye sorsa, çok iyimser bir Halk Partili belki “En az on yıl” derdi.

Beklese, olur muydu, dersiniz? Halkımız olgunlaşmış olur muydu? Yoksa o günün iyimser Halk Parti’si çıkıp, “Çok erken Paşa’m.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arap Dünyası

Murat Belge 01.02.2011

Tunus’taki, Mısır’daki ve bazı başka Arap ülkelerindeki genel başkaldırı hareketlerinin önemli olduğu görülüyor. Siyasî-tarihî olaylar için “önemli” kelimesini, sözkonusu olayın alışılmış akışı değiştiren bir olay olması durumunda kullanırım. Şimdi gördüğümüz bu başkaldırının ne sonuç vereceğini, nereye varacağını bilmiyorum, ama akışın yönünü, temposunu değiştirecekleri belli. “Sonuç” deyince, öyle yakın zamanda

varılacak menziller de düşünmemeli. Bir “yola çıkış” âni gözlemlemekteyiz şimdi; yolun uzunluğu, yönü vb. henüz belli değil.

Madrid’de birkaç yıl önceki bir toplantıda (uluslararası terör ve Müslüman kökenli terörle ilgiliydi) Mısır’dan genç bir kadınla tanışmıştım. Başı bağılıydı ve Müslüman Kardeşler’den olduğu belliydi. Zeki, kişilikli bir kadındı. Bir iki gün önce, TV’de, Kahire sokaklarında yumruğunu sallayarak yürüdüğünü gördüm. Tunus’a Gannuşi geldi; onu da gene yıllar önce Kopenhag’da, İslâm üstüne bir konferansta tanımıştım. “İlimli fundamentalist” denen, ne olduğu pek anlaşılmayan biri. Humeyni’nin Salman için fetvasının kabul edilemez bir şey olduğunu söylemeye dili varmamıştı. Şu anda Mısır sarsılırken orada halk arasında belki de tek örgütlü varlığın Müslüman Kardeşler olduğunu biliyoruz. Şimdi gölgedeler, ama olaylar geliştikçe onlar da ön plana geleceklerdir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arap âleminde Mısır’ın yeri

Murat Belge 04.02.2011

Mubarak teslim falan olmadı. Bir kere general olmuş kişi, her duruma önce general gözüyle bakar. O da karşılaştığı bu benzersiz durumda nasıl bir manevra yaparak üstte kalacağını hesapladı ve zaman kazanmaya karar verdi. Mısır halkına “Bakın, bu işi uzatırsanız kaos doğar” diyordu; uluslararası kamuoyuna ise “İşleri düzene koymadan gidersem Müslüman Kardeşler gelir; buna razı mısınız” diye soruyordu (“retorik sonu” dediklerinden). Amerika anlaşılan bunu yemedi (başkaları da) ve “Şimdi git” diye ısrar ediyor. İçerdeyse dediği kaosu çıkaracak birlikleri harekete geçirdi.

Sanki işi çözmek iyiden iyiye orduya kaldı gibi görünüyor. Öğrenci kızın taşıdığı döviz aynı zamanda “siyasî yorumu”u da içeriyor: “Sen seksenini geçtin, ben otuzuma gelmedim. Zaman benden yana!”

Bakalım bunu ordu da anlayacak mı?

Ama Mubarak işin kansız çözülme noktasına gelmesi için yapabileceğini yaptı. Bu adamlar dilbilgisi kategorileri içinde “iktidar” ismiyle “bırakma” fiilini birarada kullanamıyorlar. Bütün Ortadoğu’da geçerli bu alışkanlık.

Mısır’a önem veriyorum, çünkü bütün Arap dünyası Mısır’a önem verir. O, dünyanın en kalabalık, herşeye rağmen en zengin ve gelişkin birkaç ülkesinden biridir. Ama Necib-Nasır darbesini ellilerde gerçekleştirerek, siyasî bir rol üstlenmişti. Kendi sınırları içinde.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anayasa değişikliği (1)

Murat Belge 05.02.2011

Anayasa tartışmasına girmemize daha epey zaman var: Seçim olacak, onun sonuçlarına göre AKP tasarladığı prosedürlerden birini yürürlüğe sokacak –ya da sokmayacak. Ama daha şimdiden, “Biz biliriz, biz karar veririz” izlenimi bırakan bir tavırları var, hiç değilse bazılarının.

Konu açılacak olduğunda da, “başkanlık sistemi” gibi bir şeyler konuşuyoruz. Böyle bir şey çeşitli nedenlerle ilginç ve önemli olabilir, ama Türkiye’de “anayasa” dendiğinde benim ilgimi öncelikle çeken konu o değil. Ne demek istediğimi, bir iki temayı açarak anlatmaya çalışacağım.

Birincisi, “82 Anayasası” dediğimiz mahut metin hakkında. Bu ana yasakname yürürlüğe girdiğinden beri (aslında daha hazırlanmaya başlamasından beri) bir eleştiri nesnesi oldu. Yapan ve yaptıranlardan başka beğeneni duymadım. Bir süre (hazırlık sırasında) AP’liler gidişattan çok şikâyetçi değillerdi, çünkü 27 Mayıs’ın onları çok rahatsız eden Anayasası’na karşılık bunda Yürütme’nin önünü açan bir karakter görmüşlerdi; özgürleştiren değil, özgürlük kısıtlayan bir Anayasa’ydı (tabii bu da iyiydi). Ama “geçici maddeler” belli olunca. AP’liler de “böyle şey olmaz” diye ayaklanmışlardı.

Dolayısıyla denebilir ki 82 Anayasası bizim memlekette ender görülür bir şey yaptı: geniş bir konsensus yarattı. Normal olarak düşüncesi uyuşmayacak kesimler, fiilen toplumda herkes, “Bu çok kötü bir Anayasa” dedi. Yaptıranlar bile, bunu “demokratik”tir filan diye savunmadılar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anayasa (2)

Murat Belge 06.02.2011

Dünkü yazımı, “Bunca yıldır değiştirilemeyen bu Anayasa, şimdi ne oluyor da değişiyor” mealinde bir soruyla bitirmiştim. Bunun cevabına da, ancak konuyu baştan alarak cevap verebilirim.

Dünyada anayasalar, içinden doğdukları toplumun temel sorunlarını ve bunlara bulunmuş çözümleri yansıtır. Fransa’nın da bizim gibi çoktur Anayasa’sı (bir türlü yerine oturamayan bir toplum olduğu için): ama temel eğilimin “idari merkeziyetçilik” yoluyla aristokrasi/ruhban hegemonyasını engellemek olduğunu anlarsınız. Amerika federalizmle yerel özerklik tutkusunun dengesini, yazısız anayasasıyla Britanya aristokrasisi ile burjuvazisi arasındaki temel uzlaşmayı kurmaya çalışır.

Bizim erken Anayasa (1876) Padişah’ın sınırsız iktidarına kimin, nasıl ortak olacağını bir formüle bağlıyordu. Daha sonrakiler (82 de dâhil) toplumun içinde oluşmuş bir konsensusu yansıtmaz. Bunlar hepsi de “yönetenin, topluma, nasıl yöneteceğini tebliğ ettiği” metinlerdir. Toplumun seçimle işbaşına getirdiklerini devletin nasıl denetleyeceğini, nerede durduracağını tebliğ eden metinlerdir. Dolayısıyla, “seçilmiş”le “atanmış”ın dengesini kurmaya çalışırlar. Bu metinlerin içinde “ahali”nin yeri yoktur. “Ahali”, ancak dolaylı olarak, onu yöneteceklerin kendi aralarındaki yetki paylaşmasının edilgin nesnesi olarak anayasada yer alırsa alır.

Şimdi değişiyor olmasının açıklaması da burada. AKP iktidarı onuncu yılına yaklaşıyor ve bu süre içinde geleneksel bürokratik vesayet önemli ölçüde geriletildi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Elmalarla armutlar hikâyesi

Murat Belge 11.02.2011

Herald Tribune'de bir yazı: "Kahire yol haritasını Ankara'da bulabilir" anlamında bir başlığı var. Tunus'tan itibaren sık sık gündeme gelen konu: Türkiye'nin Ortadoğu'da bir "rol modeli" olma ihtimali. Şu dönemde ortaya atılıyor, ama fazla işlenmeden öylece bırakılıyor.

Landon Thomas Jr. imzasını taşıyan bu makalede Soner Çağaptay'dan alıntılar var: "Türkiye'de İslâmcı partilerin görece ılımlılığının nedeni askerlerdir" demiş.

Bu, doğru bir tesbit mi? Yani, AKP'yi kendi başına bıraksan "ille de şeriatı getireceğim" diye tutturur, ama ordunun varlığı, onu böyle aşırı girişimlerden alıkoyan bir fren oluyor... Öyle mi? Belki bu kadar aşırı ya da radikal değil, ama bu görüşün büsbütün yanlış olduğu da söylenemez, sanırım. Ama sorun bu görüşün; doğru veya yanlış olmasından çok, görüş doğruysa, bu *durumun* iyi olup olmadığı.

Yani, birinin yapabileceği yanlış önlemenin yolu getirip önüne ona düşman bir başkasını koymak mıdır?

Başka kelimelerle söyleyecek olursak, toplumu çeşitli aşırılıklardan koruyacak "durdurucu tedbirler", "frenler" vb. "içsel" mi olmalıdır, "dışsal" mı? Aktör A'nın karşısına Aktör B'yi koyacağız, Aktör B, Aktör A'ya, "Bunu yapamazsın, çünkü ben sana bunu yaptırtmam" mı diyecek? Yoksa Aktör A da, Aktör B de, farklı düşünen, ama ne yapılır, ne yapılmaz, bu konuda akla yakın bir fikri olan ve bunun kararını kendi veren "Aktörler" olsa, hepimiz için daha iyi olmaz mı?

"Aktör A", "Aktör B" dediğim zaman bunları biraz fazla yuvarladım ve eşitledim ayrıca.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakemsiz, koruyucusuz demokrasi

Murat Belge 12.02.2011

Dünkü yazıda, çeşitli partilerin ideolojilerini ülkenin ordusuna bakarak ayarlama gereğini duymalarının, demokrasi açısından, ne anlama geldiğini sorguluyordum. Böyle şeylerin ölçüsü partinin kendi içinde olmalı, bir "fren" gerekiyorsa ona da parti kendisi basmalı. Bütün bu ölçüler de partinin toplumla ilişkisi içinde biçimlenmeli bence. Bir yerde demokrasi varsa, orada bir de "demokrasi bekçisi" kurum olmaz; tersine, böyle bir kurumun olduğu yerde, uzun boylu inceleyip araştırmaya gerek kalmadan, demokrasinin olmadığını, olamadığını anlarsınız. Çünkü demokrasi son kertede "ötekinin hakkını" içselleştirmek demektir. Bunu partiler kendileri yapamıyor ve bir "hakem" e ihtiyaç duyuyorsa, orada işlerin iyi yürümediği sonucunu çıkarabilirsiniz ve yanılmazsınız.

Dün bunları da aklımdan geçirirken aklımın bir kenarında içkiyle ilgili şu yeni düzenleme vardı ve bugün onu ele almayı tasarlıyordum. Sabah, *Taraf*'ta, Alper Görmüş'ün sütununda hoş bir sürprizle karşılaştım. *Yeni Safak* okumuyorum, onun için Hayrettin Karaman'ın bu yasayla ilgili yazısından haberim olmadı; Görmüş'ün sözünü

ettiği “Evet... ama takipteyiz”den ise hiç haberim yoktu. Onların Hayrettin Karaman’a müdahalesini çok sevimli buldum. Ayrıca, iki gündür anlatmaya çalıştığım konuyla da yakından ilgili olduğunu düşündüm.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır’dan iyi haber

Murat Belge 13.02.2011

Tam, yakın zamanda sonuç almaktan –ya da, istenen sonucu almaktan- umut kesmeye başlarken sonuç geldi, yani Mubarak gitti.

Mısır politikasının mekanizmalarının ne olduğunu bilmek gibi bir iddiam yok; Ortadoğu uzmanı hiç değilim. Onun için bu olaylara bakışım da “amatörce”. Ama Mubarak’ın bu gidişinde belirleyici rolü Mısır ordusunun oynadığı kanısındayım. Adam sonbahara kadar yerinde oturup “sorumlu bir devlet adamı” olarak ülkeyi yeni geleceğine hazırlayacağını ilân ettikten sonra, sanırım ordu iki çekim merkezi arasında kaldı: biri yılların Mubarak’ı ve kurulmuş bütün iktidar ağları, öbürü de onun gitmesinden daha fazla hiçbir şey istemeyen milyonlarca Mısırlı. Bu ikincisi Mısır’ın siyasî tarihinde *yeni* bir şey.

Ama daha olayların ilk günlerinde Mısır ordusunun “halka karşı silâh kullanılmayacağı” konusunda teminat vermesi, orduda bu kararın bir süre öncesinden bir tartışma konusu olduğunu gösterdi. Dedim ya, Mısır’ı “içerden” bilmiyorum: Mubarak’ın yerine veliaht bırakan bir diktatör olması mı orduyu ona karşı olumsuz tavır almaya itti; yoksa başka şeyler, örneğin milyonlarca insanı sokaklara döken birikim mi? O birikimi Mubarak bir başına yapmadı, yapamazdı. Ellilerden beri Mısır’ı ordusu yönetiyor ve şu tarihe gelindiğinde bu kurumun bu ayrıcalığından vazgeçmiş olacağına fazla bir ihtimal veremiyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır’dan yayılacaklar: İsrail

Murat Belge 15.02.2011

Mısır’daki değişim, öncelikle Tunus’un haykırışına gelen yankı gibiydi. Yemen gibi uzak köşe bucaktan da aynı yankı geliyordu. Mısır’ın sesi daha büyük, bayağı büyüktür. Onun için bu yankıların çoğalmasını bekliyorum.

Çıkılan her “yolculuk”, son kertede, bir “risk göğüslemek” demektir. “Demokrasi”ye doğru yola çıkma kararı veren bu Arap ülkelerinin sırt çantalarında öyle çok miktarda “demokratik deneyim” yok; bu da bazı sorunlar çıkartabilir. Öte yandan, “anti-demokrasi”den bol bol var. Bunu da bir “deneyim” biçimi olarak küçümsememeli. Şu anda, aranan, ardına düşülen şeyin ne olduğu pek fazla bilinmiyor, ama *ne olmadığı* çok iyi biliniyor. Şimdi halkların bu bilgiyle önlerine konma ihtimali yüksek sahte-çözümlere, *ersatz*, “sentetik” demokrasi formüllerine direnmeyi becermeleri gerekiyor.

Zaman alabilir mi süreç? Alabilir. “Alabilir”den öte, mutlaka alacaktır. Bu kadar kolay idiyse, neden bu kadar beklendi? Yalnız Mısır’dan söz etmiyorum, bütün dünyada? Hâlâ?

Ama bugün yalnız Mısır'dan, yalnız Arap veya İslâm âleminde de söz etmek istiyorum. Bunların bulunduğu coğrafyada ikisinden de olmayanlar var. Örneğin İsrail. Bu olanlar orayı etkiler mi, nasıl etkiler?

Tarih, bilinmeyene doğru uzanan (uzandığını iddia eden) patikalarla dolu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye ile İran arasında Mısır

Murat Belge 18.02.2011

"Ortadoğu" dediğimizde insanın aklına ilkin çok sayıda Arap ülkesi geliyor. Onun için de "Ortadoğu" ile "Arap" neredeyse örtüşen, biri söylenince akla öbürünü getiren adlar. Oysa tabii burada varolan ve etkili olan başka birçok millet, hep birarada, karmaşık ve "kompoze", Ortadoğu gerçekliğini meydana getiriyor. Bu arada, gene "Arap" olmayan iki toplum, Türkiye ile İran, genel Ortadoğu dünyasında iki kutbun temsilcisi olarak ortaya çıkıyor. Bu "kutup" tanımında *din* birinci derecede belirleyici. İran, malum, bu çağda olabilecek bir "Şer'î İslâm" modeli sunuyor. Bölgedeki nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan İslâm adına, "Bizim gibi olun" diyor. Bu çağrı, gene malum nedenlerle, ilk ağızda bu Müslüman nüfusun Şii kesimine çekici geliyordur. Ama böyle mezhep ayrımlarının üstüne çıkıp İslâm dünyasına bir bütün olarak bakmaya çalışanlar için çekici olan şüphesiz "Şii" değil, "İslâm" olması.

İran Ortadoğu'ya ve geri kalan Müslüman dünyaya "Bizim gibi olun" demeyi, hem de ısrarla sürdürüyor sürdürmesine. Ama otuz küsur yılı bulan bu "şer'iat" tanımına uygun bir "yeryüzü cenneti" yaratmış değil ve İran'da mutlu edemediği insan sayısı çok, üstelik gün geçtikçe çoğalıyor.

Özellikle "tek-parti" yıllarında Türkiye bunun tam karşıtıydı. Yönetim, rejim düzeyinde İslâm'ı terketmiş, kendine göre bir "laiklik" anlayışı içinde bir millet-devlet formasyonu oluşturmaya çalışıyordu (burada "din"e verilen rol veya işlev, millî devletin hizmetinde çalışmaktı).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çeşitlilik ve tekdüzelik

Murat Belge 19.02.2011

Perdeyi Tunus'ta açmamızdan bu yana Ortadoğu'da birbiri ardı sıra dizilen protesto gösterileri gözümün önünde ilginç bir örüntü yaratmaya başladı. Dün Arap ülkeleri üstüne söz ederken bunun şematik ve zorlama olduğunu bile bile bir yanda Baasçı rejimlerle bir yanda da görünüşte daha geleneksel Krallıklar, Emaretler vb. demiştim. Oysa yelpaze bundan çok daha geniş. Mısır ile Suriye yelpazenin "Baas" ucuna en yakın duran iki ülke gibi. Zaten aralarında Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin başarısız ortaklığı da vardı. Şimdi huzursuzluk yaşayan ülkeler arasına Libya da girdi. Sünusî hanedanına karşı askerî darbe ile başlayan Libya serüveninin de Baas deneyimlerine benzer yanları vardı, ama orada Kaddafi figürü herşeye baskındı –o nedenle de Libya

benzersizdi. Doğrusu çok beklemediğim bir biçimde orası da karıştı ("Teşbihte hata olmaz", ben Libya'yı bir zamanın "Doğu Avrupa Sosyalizmi" kalıbı içinde ayrıksı duran Çavuşesku örneğine benzetirim).

Tunus'a da "Baas" diyemeyiz herhalde. Burgiba "Arap Batılılaşması"nın en eski örneklerinden biriydi. Tunus rejimini, biraz zorlayarak, Magreb koşullarına uyarlanmış bir Kemalizm esinlenmesi olarak da betimleyebilirsiniz. Burgiba'dan Ben Ali'ye geçiş Tunus rejiminin bu temel karakterini değiştirmemişti.

Yemen hakkında ağzını açmayayım, hele yakın zamanlarda Yemen'de ne oluyor, ne bitiyor, hiç bilmiyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kılıçdaroğlu fenomeni

Murat Belge 20.02.2011

Kılıçdaroğlu'nun sakarlıkları oluyor: Yürüyen merdivene tersinden girmesi ya da CHP kongresinde yolunu şaşırmaması ya da seçmen listesine yazılmayı unutması gibi. Bunlar bana, Kılıçdaroğlu'nun en sevimli halleri gibi görünüyor. Kimilerinin yaptığı gibi bundan adamın kendisini ve temsil ettiği şeylerin beceriksizliğine, işlemeziğine vb. dair sonuçlar çıkarmak ya da ima etmek hoşuma gitmiyor. Gel gör ki, bunların bazıları "sembolik" bir anlam kazanıyor, sanki bir "ilâhi adalet" iki ayrı düzeyde olan iki ayrı şeyi biraraya getirmiş ve "bu, budur" demiş gibi bir durum var.

Baştan başlayalım: AKP darbeyle gönderilemediği için seçime umut bağlamak zorunda olan birileri, ellerinin altında başkası olmadığı için CHP'ye dönmek gereğini duydular. Ama başında Deniz Baykal'la CHP bu umudun boşuna olduğunu ilân ediyordu. Bir süre önce yerel seçimde Kemal Kılıçdaroğlu adında bir adam, pek de anlaşılabilir bir şekilde, CHP'nin ne zamandır yaratamadığı bir kıpırtı yaratır gibi olmuştu. Acaba buradan bir çıkış yolu bulunur muydu?

Herhalde birileri "Şöyle bir deneyelim" dedi ki bildiğimiz olaylar oldu ve Kemal Kılıçdaroğlu kendini Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı odasında ve masasında oturur buldu.

CHP'nin geçmişinde göz yaşartıcı seçim zaferleri yoktur. Her zaman "kemikleşmiş" sıfatıyla betimlenen "tarafkarları" vardır (aynı addaki gazetenin böyle "okurları" olduğu gibi).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Vatan için' ahlâkı

Murat Belge 22.02.2011

Balyoz davasının gidişatı, Türkiye gibi bir toplumda, "niteliksel/niceliksel" şoklar yaratıyor: "Niteliksel", çünkü herkesin zihninde belirli bir "dokunulmazlık" çağrışımı yaratan rütbede insanlar tutuklanıyor; "niceliksel", çünkü sayıları epey fazla. Ayrıca, bir kısmı hâlen görevde, emekli de değil.

Onlar tutuklanınca ne oluyor? TSK'nın şimdiki komuta kademesi, gazetede gördüğüm fotoğrafa göre kılıçlarını da kuşanıp, hapishanede tutuklananları ziyarete gidiyor. Bu da bir "jest"!

Ahmet Altan yazıyor: "Ezkaza bu generaller zimmet suçundan içeri alınsa, gene böyle bir ziyaret gerçekleşir miydi? Elcevap: Hayır! Neden? Çünkü o "yüzkızartıcı" suç. Ya bu? Bu öyle değil. Bu, hattâ, "alınağartıcı" davranış. Sonuca varıyor: darbe yapmak bu ülkede "suç" sayılmıyor.

Ben de bu muhakemeye hak veriyorum. Ama bu olayın bütünü çok önemsiyorum. Türkiye'nin bundan böyle dünyanın "hangi liginde" oynayacağı da, bence, bu konuya, bu soruya, *ne* cevap vereceğine ve *nasıl* cevap vereceğine bağlı.

Bir zaman önce Tansu Çiller'e başbakanlık yaptırıyorlardı. O sırada Susurluk patlak verip Çatlılar Patlılar ortalığa dökülünce "Devlet için kurşun atan da, kurşun yiyen de..." diye bir edebiyat yapma girişiminde bulunmuştu. Tansu Çiller herhangi bir konuyu "ayağa düşürmek" için birebirdir, bu da zaten böyle bir konuydu. Ama, işte, bu da aynı kapiya çıkıyor: "Devlet için..." dediniz mi, "Bu vatan için..." diye lafa başladınız mı, arkasından ne geldiği önemli değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Amaçlar ve araçlar hikâyesi

Murat Belge 25.02.2011

Bizim tarihimizde erken örneklerden biri Talât Paşa'dır: Ermeni Kıyımı'nı yaparken zaman zaman kötüleşir, morali bozulur, ama hep "tarih" in onu haklı çıkaracağına güvenir, bunu söyler. Bu aslında Makyavelizm'in temel ilkesidir: "Amaçlar araçları haklı gösterir." Yıllardır türlü biçimlerde uygulanmış, teorik düzeyde de pek fazla sorgulanmamıştır.

Tabii epey bir zamandır kullanılan aracın varılan amacı belirlediğini biliyoruz ve söylüyoruz. Ama bunun böyle olduğunu herkese kabul ettirmek kolay bir şey değil. Kimisi zaten bile bile Makyavelizm'in yanında duruyor.

Türk milliyetçiliği doğuşundan anti-hümanist olduğu için, genel eylem alanında, taktik olarak böyle bir seçim yapmakta fazla bir içsel-vicdanî güçlük çekmiyor.

Ama sonuç olarak her yerde, her topluluk içinde, her "cephe"de, öyle olan imanlar, böyle olan insanlar bulunur. Bu tip bir Makyavelizm'i öyle öğretildiği, öyle inandırıldığı için benimseyenler de vardır mutlaka.

Örneğin bir aralık bazı subaylar üst üste intihar etmişlerdi. Geçenlerde de Arif Doğan birtakım itirafçıları suçladı bu intiharlardan bazıları için. Bu olayların içyüzü hakkında herhangi bir bilgim yok, ama böyle şeyler olabileceği insanın aklını ister istemez kurcalıyor. Olması çok normal çünkü.

"Şunu yap, bunu yap" demişler; yapmışsınız. Muhtemelen zorlanarak; muhtemelen küçük çapta bir kural bozarak başlamışsınız, sonra, zamanla işi büyütmüşsünüz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İktidar / muhalefet

Murat Belge 26.02.2011

Konuları tartışmamızın daha temelinde birtakım tersliklerle söze başlıyoruz: “İktidar / muhalefet”, örneğin. Bu ülkede kim “İktidar”, AKP mi? Hayır! O sadece “hükümet”, hâlâ. Şimdiye kadar gördüklerimizin en zorlusu, umarım böyle devam eder de; ama “İktidar” değil, yani “kudret” değil daha –bir şeylere “hükmediyor” olsa da.

Bu konuştuğumuz durum Türkiye’nin fazla benzeri bulunmayan bir özelliğidir; onun için üstünkörü bir bilgiyle burada olanları anlamaya çalışan yabancıları da şaşırtır. Gene de, öyle eşi benzeri görülmemiş bir özellik değildir. Hitler’e kadar Almanya böyleydi. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar Japonya böyleydi. Modern devleti orta sınıfın değil devletin, devletin de tabii asker kanadının kurduğu örneklerde devlet ile hükümet arasındaki ilişkide böyle bir terslik anormal değildir. Normal burjuva toplumlarında devlet sınıfsal iktidarın hizmete sokacağı görece (tabii “görece”) “nötr” kurumdur. Ama dediğim biçimde kurulmuş modern devletler hükümetleri kendi hizmetkârları olarak görme eğilimindedir. “Hizmet etme” biçimini beğenmedikleri hükümetleri oradan indirirler de.

Türkiye böyle yapılanmış ülkelerden biri. Yıllarca bunun sıkıntısını çektikten sonra şimdi bu yapıdan kendini kurtarma aşamasına gelebildi. Ne yazık ki, uzun uzun açıklanması gereken nedenlerden ötürü, bunu olması gerektiği gibi “demokratik-sol” bir siyasî hareketle yapamadı; çünkü Türkiye’de kendilerini böyle sıfatlarla tanımlayan siyasî gruplaşmalar aslında devletin ve onun askerî kanadının bu hegemonik konumundan rahatsız değillerdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İllegal Devlet

Murat Belge 27.02.2011

Yayımlanalı epey zaman geçti ama yılını not almamışım, Kıbrıs “Kuva-i Milliye”si T.M.T. başlığıyla bir kitap çıktı. Kitabı yazan İsmail Tansu aynı zamanda bu örgütün kurucusu, albaylıktan emekli bir subay. Böyle işlere, olaylara karışanlar da zaman zaman anılarını yazıp yayımlama ihtiyacını duyarlar. Tabii, yapılan işin maliyeti gereği, “Yayımlanabilir” kısım sınırlı olabilir, hatta öyle olması kuraldır, diyebiliriz. Gene de, kapalı duran bir perdenin birazı kaldırılmış olur, az da olsa bir şeyler görebiliriz. Ben daha okuyorum da, görebildiğim bir şeyler var şimdiden.

Bunları okumamın aklıma getirdiği birkaç nokta oldu, onları bir an önce belirtmek için kitabı bitirmeden bunları yazıyorum. 6 Eylül’ün yıldönümünde İstanbul’da o olayla ilgili fotoğraf sergisi açılmış (Fahri Çoker’in arşivinden miydi? Öyle bir şeydi), bazı paneller de yapılmıştı. O günlerde gene ulusalcı/milliyetçi birileri ortalıkta kol geziyordu; sergiyi basıp fotoğraflara saldırmışlardı vb. Bu arada bizim üniversitede bir panel düzenlenmişti; bu ekip oraya da gelmiş, müdahale ediyor, paneli durdurmaya çalışıyordu.

Biri de benim lafımı keserek ‘Devlet böyle şeyler yapmaz’ diye bağırıyordu.

Şimdi, İsmail Tansu, şöyle diyor: “Gerçek şu ki Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Kıbrıs Adası’nın tamamının eski sahibine iade edilmemesi halinde, hiç olmazsa onun bir bölümünde 17’nci Özgür ve Egemen Türk Devleti’nin

kurulmasını hedef almış ve bu ideali gerçekleştirmek için ilk etapta Silâhlı Kuvvetleri'ne T.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siirt'ten notlar

Murat Belge 01.03.2011

Şu günlerde Siirt'teyim; gene bir Ekopolitik toplantısı dolayısıyla geldim, yani Kürt sorunu konusunda barışçı çözüm için neler yapılabileceğini konuşmak üzere. Siirt'e daha önce hiç yolum düşmemişti. Henüz bir şey gördüğüm de söylenemez. Bakalım, yarın biraz gezebileceğiz herhalde.

Son altı aydır, bir yıldır, Diyarbakır, Van, Doğubayazıt, Tunceli, Hakkâri, Batman, şimdi de Siirt, buralara gelip gidiyorum. Nerede olduğum fazla önemli değil, çünkü konular aynı, söylenenler arasında da fazla farklılık yok. Belirli "pozisyonlar" var, "PKK'ya bakışı nasıl?" ve hemen "AKP'ye bakışı nasıl"? gibi birkaç temel konudan bunları çıkarıyorsunuz. "Pekaka" mı dedi, "Pekeke" mi dedi, bu bile, kişinin nerede durduğunu anlamaya karine oluşturabiliyor. Ama, öyle çok fazla sayıda "pozisyon" olmaması, sorunların basit, kolay çözülür olduğu anlamına da gelmiyor.

Ayrıca, buralarda, Kürt sorununu Kürtlerle konuşuyoruz –tamamen değil ama ağırlıklı. Gün geçtikçe, "Kürt sorununu Türklerle konuşmak" daha güç bir hale geliyor. Örneğin Trakya'nın bir kentinde, örneğin Karadeniz'in bir kentinde...

Böylece, işin ne kadar zor olduğunu, zorlaştırıldığını anlıyorsunuz. "Silâhlar susmalı" diyoruz. Gittikçe daha artan sayıda insan bunu söylüyor ve tabii en önemli sorun bu. Silâhlar susmadı ki insanlar konuşmaya başlayabilsin. İnsanlar konuşmadan barış sözü etmenin bir anlamı yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Zafer' !

Murat Belge 04.03.2011

Necmettin Erbakan'ın ölümü üstüne Genelkurmay bir bildiri yayımladı. Bildiride, Erbakan'ın hizmetlerinin saygıyla anılacağı yolunda sözler yer aldı.

Bu, bence, *medeni* bir davranıştı. Erbakan yıllarca Türkiye siyasetinin içinde bulunmuş, belirli bir oranın üstünde oy kazanan (ama malûm nedenlerle ad değiştirmek zorunda kalan) bir partinin başkanı olarak çalışmış, çeşitli hükümet görevlerinde yer almış, hattâ bir zaman Başbakanlık yapmış bir kişiydi. Siz onu ve temsil ettiklerini beğenin, beğenmeyin, hele siz de bu ülkenin "resmî" yapısı içindeki kurumlardan birisiyseniz, asgarî bir medeniyet düzeyinde böyle bir davranış gösterirsiniz.

TSK da bunu yapmış.

Tabii hepimizin bildiği, hatırladığı bir "28 Şubat" olayı var. Bu da, yakın tarihimizin bilinen bir olayı.

Bazı yayın organlarında “Ordu özür diledi” anlamına gelecek sözler söylenmiş.

Düşünüyorum, “Ahmet Bey”le aramızda bir “ihtilaf” vardı. Bu nedenle birbirimizi hırpalamıştık, ileri geri konuşmuştuk. Ben bu konuda haklı olduğumu düşünüyordum; Ahmet Bey ne düşünüyordu, bilmiyorum, ama o da kendisi haklı imiş gibi davranıyordu. Derken, ne olduysa oldu, Ahmet Bey bana geldi, “gönül alıcı” birkaç söz söyledi...

Bu durumda ben ne yapmalıyım? Ne yapabilirim?

Koşup gazeteye ilân mı veririm? “Ey Ahali! Ahmet Bey benden özür diledi!” diye?

Ne yapacağım, tabii, bundan böyle Ahmet Bey’le nasıl bir ilişki sürdürmek istediğime bağlıdır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Benmerkezcilik’

Murat Belge 05.03.2011

Sezin Öney, “İrkçı Değilim Ama” kitabından yola çıkarak, bu toplumun ideolojik arızalarından birini (bu epey köklü bir arızadır) değiştir. Hrant’ı öldürdükten sonra da “Türkiye’ye sıkılan kurşun” diyebilme rahatlığının altında yatan bilinçdışı ırkçılığı.

Bu son derece köklü, alışılmış, doğallaştırılmış, içselleştirilmiş bir şey ki, herhangi bir konuya biraz olsun derinlemesine bakma disiplini edinmemiş kimselerin göğüslerini gere gere “Bizde ırkçılık yoktur” diye konuşmalarına imkân veriyor. Biri kalkıp “Çocuklarımız Ermeni’yi vurdu, iyi oldu” diye yazsa, buna “ırkçı” diyecekler (buna yakın ya da aynen böylesini yazanlar, söyleyenler de var, aslında). “Bu bize zarar verdi” diye yazana ise ırkçılık filan kondurulamıyor. O, herhalde, “analitik” düşünmeyi bilen biri, bir insanın öldürülmesinin korkunçluğuyla ilgilenmese de, neyin *bize* zarar vereceğinin hesabını çok “*rasyonel*” bir biçimde yapıyor. Daha ne istiyoruz?

Bu köklü tavra aslında ben de “ırkçılık” demiyorum; çünkü ırkçılık bile bundan daha “sistematik” bir temele oturmak, yalan yanlış birtakım tezlere sahip olmak durumunda. Burada ben derin ve onulmaz bir “benmerkezcilik” görüyorum. Yani, kendimden başka herkesi küçümseme, aşağılama, yok sayma tavrının içselleşmesi, kemikleşmesi. Bu, çoktan kaybedilmiş bir imparatorluğun bir türlü kaybedilemeyen bir alışkanlığı. Herşeyin merkezinde *biz* varız –biz, “efendiler”.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son gözaltılar

Murat Belge 06.03.2011

Dün başladığım temaya bugün de devam edecektim (galiba gene edeceğim): ama bu “gözaltına alınan gazeteciler” konusu herşeyin merkezine kurulup oturdu. Olması son derece tatsız, sevimsiz bir olay; ama

mademki oldu, öyleyse “merkeze kurulup oturması” iyi ve doğru. Türkiye’nin demokratik reflekslerinin eskisiyle kıyaslanamayacak kadar hızlandığını göstermesi de ayrıca iyi.

Gördüğüm kadar, bu tepki öncelikle iki kişiyle ilgili: Nedim Şener ve Ahmet Şık. Ben bu iki kişi arasında Ahmet Şık’ı şahsen tanıyorum. Ertuğrul Mavioğlu ile yazdıkları *Kırk Katır Kırk Satır* da şurada duruyor. Ahmet Şık “Ergenekoncu” olarak gözaltına alınabiliyorsa, ben de alınabilirim demektir.

Doğrusu, bütün bu “safahat” hakkında, bu tür yorum yapacak kadar bilgim yok. Ancak, herkes kadar, “kanaat” edinebiliyorum. Örneğin iki gazetecinin daha çok sözü geçiyor, Tuncay Özkan ile Mustafa Balbay; onların benim hakkında olduğunu tahmin ettiğim “sempati”den fazlasını benim onlar hakkında duymam için bir neden yok. Ama iki yıl gibi bir süredir tutuklu olduklarını biliyorum ve bu bana fazla geliyor. Bunun “fazla” gelmesi sonuçta bu ülkede “tutuklama” denen olayın algılanmasıyla ilgili bir sorun. Burada da ciddi bir bozukluk olduğu kanısındayım.

Ama şimdi sözünü ettiğimiz konu bundan, bunlardan çok farklı bir şey.

Evet, görevi ve misyonu, üyesi olduğu cephenin düşmanları hakkında iftira hazırlamak, bunun için “olgu çarpıtmak”, sonra da bunları yaymak olan biri, birileri karakolluk olmuşsa, “basın özgürlüğü çiğneniyor!” diye ayaklara fırlayacak halim yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İçki konusu

Murat Belge 08.03.2011

Doksanlarda Konya’ya gitmiştim. Türkiye’de “muhafazakârlığın kalesi” diye bilinir. O sırada Refah Partililer Büyükşehir Belediyesi’ni kazanmışlardı zaten. Benim, daha eskilerden tanıdığım biri, o sıralarda SHP miydi, CHP olmuş muydu, orasını hatırlayamıyorum ama, İl Yönetim Kurulu üyelerinden biriydi. Kentte içki içerek yemek yiyecek yer yokmuş, daha doğrusu, kalmamış. Meram’da iki yer varmış. Onlardan birine gittiydik.

O zamandan beri Konya’ya yolum düşmedi; ama Meram’daki yerlerin de kapandığını öğrendim.

Bir zamanlar bu konuda istisna olan Konya şimdi genel kuralı temsil etmeye başladı. Son yıllarda yolun en çok Doğu illerine düşüyor. Burada bu gayri resmî içki yasağının nasıl günden güne yayıldığını kendi gözümle görüyorum.

İçki içenler azalıyor da mı böyle oluyor? Kesin bilgim yok, ama sanırım böyle değil. İçen gene içiyor, ama göstermeden, gizli gizli. Belki bu da çok doğru değildir, çünkü küçük yerlerde kimin bakkaldan ne aldığını herkes bir şekilde biliyordur. Ama gözlemleyebildiğim kadar, Doğu’da insanlar artık evlerinde içiyorlar. Batman, Siirt, Hakkâri, Urfa benim bu yakınlarda gördüğüm yerler. Kimisinde yalnız otelde var; kimisinde otelde de yok; kimisinde zaten otel yok.

Orada öyle de, burada nasıl? Doğrusu, buranın nasıl olduğunu bilmek çok daha zor, çünkü koskocaman bir kent ve kentte özel hayat saydam değildir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Geleceğin Yönetimi' konusu

Murat Belge 11.03.2011

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın birçok yerinde "Ulusal Kurtuluş Savaşı" genel başlığı altında toparlayabileceğimiz mücadele örneği gördük. Bunlardan bazıları Vietnam'da, Cezayir'de olduğu gibi, dünyanın zengin emperyalist ülkelerine karşı veriliyordu. Bazıları, bir devlet bayrağı altında toplanmış birden fazla etnisitenin bulunduğu yerde, bir ayrılık savaşı olarak ortaya çıkıyordu.

Bunun ayrıntılarını başka yerde konuşuruz da, ben şimdi özgül, tek bir konuyu biraz açmak istiyorum. Uzun süre bu gibi mücadelelere, daha başından (farkında olmadan) bir tavır alarak bakmaya alıştık. Genel insan ahlâkının kendiliğinden tavır, böyle şiddetli, kanlı kavga ortamlarında "zayıftan yana" olmaktır. Onun için otomatikman "başkaldıran" tarafa sempati duyar, öbür tarafı, devleti, güçlüyü, aynı zamanda "suçlu" görürdük.

Komik bir örneği var bunun. Bangladeş 1971'de kuruldu. O zamana kadar "Doğu Pakistan"dı. Hindistan'ın bağımsızlığında Müslüman olduğu için "Pakistan" olmuştu, ama önemli etnik farkları vardı ve bu durumdan hoşnut değildi. Ayrılık kararını verince, burada o zamanın "Maocu" hareketi, yukarıda anlattığım otomatik tepkiyi göstermiş ve *Aydınlık*'ta Bangladeş'in bağımsızlığını kutlamıştı.

Oysa Çin'in Hindistan'la derdi vardı; o nedenle Pakistan'la dostluk kurmuştu. Bangladeş'in ayrılması (ki, Pakistan bunu şiddetle bastırmaya girişince Hindistan da müdahale etmiş, duruma fiilen taraf olmuştu) tabii Pakistan'ı üzmüştü.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geleceğin 'Devleti' gençliğinden tanınır

Murat Belge 12.03.2011

Dünkü yazımda, öncelikle etnik bir temel üzerinde kurulan ve bir halkın "ulusal-demokratik haklar"ı adına mücadele veren örgütler hakkında birkaç şey söylemiştim. Şimdi, bu "hak" mücadelesi veren örgütlerin, yapılan işin mahiyeti gereği, bir yandan da "geleceğin yönetimi" olma mücadelesi içinde bulunduğu anlaşılmamasının görece geç kaldığını anlatmıştım. Bunları anlatmakla nereye varmak istediğimi, okuyanlar, ben ad vermeden de anlamışlardır, diye tahmin ediyorum.

Tehdit edilen Kürt aydınları konusu bir süredir gündemde. Ama bu türünün ilk örneği değil. Kısa bir zaman önce Orhan Miroğlu, ondan önce Ümit Fırat, böyle uzayıp giden bir liste var. Bu arada, örneğin işyerine fiilen zarar verilen işadamı var, daha birçok şey var. Daha da öncelere gittiğimizde, öldürülmüş birçok insan var! Sözünün eri!

Referandum öncesinde, referandumdan ayrı bir konuda bir şeyler konuşmak üzere Güneydoğu'da bir ildeydim. Çeşitli sivil ya da yarı sivil örgütlerin temsilcileriyle sohbet ediyorduk. Anayasa değişikliğinin Kürtler için iyi olacağını ve dolayısıyla oylamada akılcı yolun "evet" demek olduğunu düşünenler çoğunluktaydı. Ama bu

düşündüklerini dile getirmekte son derece çekingen, son derece ihtiyatlıydılar. Neden öylelerdi? “Neden”i var mı, besbelli. Örgüt öbür türlü tavır almış...

Şimdi bu “örgüt”e “geleceğin yönetimi” gözüyle bakmaya başlayınca (başlamamız gerekiyor) ne görüyoruz? Herşey son derece açık. Şu anda, bin bir türlü yoksunluk ve sıkıntı içinde, her an her türlü tehlikeyle karşı karşıya bir örgüt bu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasetin geldiği yer

Murat Belge 13.03.2011

Şu son numara, Kılıçdaroğlu ile Bayraktar (ikisi de Osmanlı ordu düzeninden kalma adlara sahip) arasında geçen görüşme, memleketin özeti gibi bir şey oldu. İçinde her şey var ve zaman geçtikçe yeni eklenmeler olacak gibi görünüyor. Hanım o görüşmenin tutanaklarını da tutmuş (yani, kendi deyimiyle, “etik olmadığı”nı bilerek, herhalde “vatan aşkıyla”, teybe almış). Ama bizler bu olayın olduğunu ilkin aynı hanımın YARSAV eski başkanıyla konuşmasından öğrendik. “Büyük balık”, “küçük balık” derken, herkesin aklı gitti; birileri de zaten başka yere bakmazdı ya, ben asıl bu “mükâleme”yi ilginç buldum. Bütün bu işlerin ortasında, konuşmalardan her şeye aşına olduğu anlaşılan bu Yargıç ne yapıyor? Niçin hemen ona haber veriliyor?

Bu kişi yalnızca bir “Yargıç” değil, bir süredir devam edegelen Yürütme/Yargı çekişmesinde etkin rol oynayan bir “siyaset adamı” aynı zamanda. AKP’ye karşı militanca mücadele eden biri. Gazeteci Hanım’ın kullandığı deyimler, sohbet dili, aralarında bir tür “hukuk”un varlığını işaret ediyor.

Kılıçdaroğlu kendisine yapılan öneri (ve onun bundan edinmesi beklenen kazanç) her ne idiye, “git, kendi imkanlarınla yap” demekle herhalde böyle bir olaydan, kumpastan sıyrılıp çıkmış olmuyor. Ama bu noktada Kılıçdaroğlu’nun kendisi bana fazla önemli görünmüyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sudan’dan

Murat Belge 15.03.2011

Epeydir Türkiye dışına yolum düşmezken bu hafta kendimi Sudan’da buldum. Henüz Hartum’dayız, ama bir aksilik çıkmazsa akşama Darfur’a hareket edeceğiz. Orada daha çok vakit geçireceğiz, Darfur’un sorunlarını öğrenmeye çalışarak.

Sudan yüzölçümü bakımından Afrika kıtasının en büyük ülkesidir. Dünyanın da en büyük ülkelerinden biri. İlginç bir ülke. Önemli bir ülke. Sorunlu bir ülke.

İlginç olmasının çeşitli nedenleri var: Tarihi, en eskiye giden, en eski insan topluluklarının yaşadığı bilinen bir bölgede. Mısır medeniyeti ile birçok ilişkisi olmuş. Roma İmparatorluğu zamanında olsun, yakın tarihlere kadar

Osmanlı devletinde olsun, siyah köle ticaretinin ana kaynağı, Sudan'ın bir bölgesi olan Nubia olmuş.

Coğrafi bakımdan da ilginç, çünkü "iki Nil", yani Uganda taraflarından gelen Mavi Nil ile Victoria Gölü'nden çıkıp gelen Beyaz Nil, bu ülkede, başkent Hartum'un yakınlarında birleşip Nil oluyor, Mısır'a giriyor, Mısır'ı boydan boya geçip İskenderiye'nin oralarda ünlü deltasını yaparak Akdeniz'e dökülüyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sudan'ın düşündürdükleri

Murat Belge 18.03.2011

Türk Hava Yolları şimdi her gün Hartum'a (Sudan) sefer yapıyor. Demek ki, giden gelen sayısı kabarık. Bu seferlerin zamanları alışılmışın dışında; giderken, gece dokuzu gece yola çıkıp gece yarısından sonra (bir buçuk sularında) varıyor, dönüşte, gecenin üç buçuğunda kalkan uçakla sabah karanlığı İstanbul'a geliyorsunuz. İş adamları için düşünülmüş saatler olmalı. Hatta orada oturan biri sabah gelip işini tamamlayıp gece Sudan'a dönebilir. Ama sonuçta yorucu. Ben şimdi bu yorucu yolculuktan geri dönmüş, toparlanmaya çalışır durumdayım.

Evet, Sudan... "Sivil toplum" örgütlenmesi, çatışmalara karşı barışçıl yaklaşımlar gibi alanlarda görece somut etkinliğim olmasına oldu, ama bu gibi genel sorunların Afrika kıtasındaki tezahürlerine ("indifa" mı desem?) böyle bir bağıtlanma içinde bakmadım. Bu kıtaya daha önceki gidişlerimde de oranın sorunları üzerine "uzmanlaşma" denebilir bir biçimde gözlem yapmadım veya bilgi edinmedim. Bu Sudan ziyaretimiz böyle amaçlara daha yakındı. Daveti, Sudan'daki, Sudan'ın sorunlu bölgelerinden Darfur'daki (daha kesin adres, Güney Darfur'da Nyala kenti) "Kimse Yok Mu?" örgütü, bu ziyareti örgütleyense buradaki Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'ydı. Bunların her ikisi de Fethullah Gülen'e yakınlıklarıyla tanınan örgütlerdir. Sudan'ın başkenti Hartum'da gene "Gülen'in okulları" olarak tanınan okullardan biri var.

Bu bir "gezi" değil, kısa ve (dolayısıyla) yoğun bir çalışma programıydı. Sudanlı "kamuoyu yönlendiricileri", sivil toplum örgütlerinin sözcüleri yanında Türkiye'den gelen iş adamları ya da Büyükelçi ile görüştük.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sudan'da modernleşmenin soruları

Murat Belge 20.03.2011

Kabileden ulus-devlete uzun bir yol var. Sudan'ın geleneksel toplumsal yapısı büyük ölçüde kabile örgütlenmesine dayanıyor. Bu konuda ilkyazımda söylediğim gibi, Sudan'ın Magrib ve Sahra-altı Afrika arasındaki ilginç yeri ve "kavşak" özelliği birçok kabileyi burada birleştirmiş. Nüfusun yarıya yakını ırken ve kültürel bakımlardan Arap sayılmalı. Ama "Nilotik" denilenler de % 25'in altında değil. Bunlar ve geri kalan dörtte bir kabile örgütlenmesinin çok ötesine geçmemiş. Arapların da epeycesini aynı yapıda yer alabiliyor.

“Modernleşme” genel olarak ortak yapı gösteren ve zaten kendi dışına da standartlaştırıcı etki yapan bir hareket, bir dinamiktir. Ama dünya yüzeyinde büyük bir farklılıklar haritasıyla, bir “yamalı bohça”yla karşı karşıya gelir. Türkiye dahil (buranın gelişme düzeyi kıyaslanamayacak derecelerde daha yüksek olduğu halde) birçok “Üçüncü Dünya” toplumunda, gelenekselden moderne, cemaattan topluma, frenkçesiyle gemeinschaft’tan gesellschaft’a geçişin bilinçsiz aracı, taşı, mafya olabilir, sık sık olur. Sudan’da da bunun yer yer gerçekleştiğini söylediler. Genellikle, elde olan çok kıt kaynakların paylaşımı böyle mafioso yöntemler gerektiriyor. Merkezî otoriteyi temsil edenlerle yerel toplulukların geleneksel önderleri kabile ayrımlarını aşan işbirliği ilişkilerine geçiyor. Tarihi ters tarafından yaşamak ve öğrenmek denebilir buna.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir Afrika Örgütü Kuralım

Murat Belge 22.03.2011

Sudan’da, Darfur’da, ziyaret ettiklerimizden biri “İnsani İlişkiler Bakanı” idi. Yoksulluktan, hastalıklardan v.b. konuşuyorduk. Bu gibi şeyler için Afrika çapında örgütlü bir dayanışma olup olmadığını sordum. “Hiçbir şey yok” dedi.

Bir zamanlar OAU diye bir örgüt vardı, belki hâlâ vardır. “Organization of African Unity”, yani “Afrika Birliği Örgütü”. Bu örgüt erken altmışlarda kurulmuştu. Afrika’da bağımsızlaşmanın son derece yoğunlaştığı bir evrede, ufukta, Afrika için “parlak bir gelecek” serabının görüldüğü bir zamanda. Bu zamanın ruhuna uygun biçimde, *siyasî amaçları* olan bir örgüttü; Afrika ülkeleri arasında siyasî bir koordinasyon kurmak işlevini yüklenmek için oluşturulmuştu.

Böyle bir şey yapabildi mi, kurabildi mi, bilmiyorum, duymadım. Polisario’yu savunduğu, belki savunmayıp da sadece tanıdığı için Fas’ın uluslararası örgütten ayrıldığını hatırlıyorum (Granada’da bir toplantıda, kapıda oturup bizi bekleyen bir Polisario “delege”si anlatmıştı). Hâlâ var mı, varsa merkezi nerede (eskiden ya Kenya ya da Etyopya’daydı diye kalmış aklımda), onu da bilmiyorum.

O erken altmışların havası çoktan hava civa oldu. Birçok Afrika ülkesinin birbirleriyle ya da kendi ülke-içi nüfuslarıyla ilişkileri “Fas-Polisario” ilişkileri kıvamında. Birine “merhaba” dediğimizde, öbürü selâmı sabahı kesiyor. Önceki yazılarda söylediğim gibi, en başta kuzey-güney, yani Arap Afrika ile Sahra-altı siyah Afrika ayrımıyla başlıyoruz; ama attığımız her adım, genellikle kabilelerden geçerek, karşımıza yeni yeni ayrımlar getiriyor. Tamamen denetim dışı bölgeler var. Buralarda egemen gücün devlet mi, yoksa haydut mu olduğu belli değil; zaten bugün bunlardan biri olan, yarın öbür tarafa geçmiş olabilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Libya olgusu

Murat Belge 25.03.2011

Başbakan'ın "Libya halkına silâh doğrultmayız" demesinin anlamını çözebilmiş değilim. Gazetelere bakınca, benim gibi daha birçok kişinin de çözemediğini görüyorum. Kaddafi'nin, bir kısmını da yurtdışından kiraladığı silâhlı adamları mı "Libya halkı"; yoksa bu adamların öldürmek üzere yola çıktığı "artık yeter" diyen Libyalılar mı?

Libya olgusu bence önemli. Çünkü dünyanın geleceğiyle ilgili düşündüklerimle örtüştü.

Bir "enternasyonalist" ve bir "federalist"im; yani insanlığın, somut tarih içinde çeşitli topluluklar arasına koyduğu farklılıkları, ortadan kaldırmadan, bir "düşmanlık" ve "rekabet" vesilesi olmaktan çıkardığı, yeryüzünü "insanların ülkesi"ne çevirdiği, tek bir yönetim ya da koordinasyon aygıtı içinde işlerini gördüğü bir geleceğe değer veriyorum.

19. yüzyılda böyle bir gelecek düşünmek zordu herhalde (düşünen –Marx gibi –birkaç kişi çıksa da). Şimdiyse bu artık zor değil, hatta oraya gidileceğinin birtakım belirtileri bile görülebiliyor. İşte böyle bir bağlarında Libya olayı bana önemli göründü.

Zaman hızlandı.

1989'un sonunda Berlin Duvarı'nın göçmesini, "iki-kutuplu dünya"nın sonu olarak adlandırmıştık. Onunla neredeyse eşanlı, "globalizasyon" dediğimiz, adı önceden konmuş ama kendisi henüz belirtik bir dünya olgusu olarak ortaya çıkmamış olan süreç yeni döneme damgasını vurmaya başlayan varlık haline geldi.

Hemen o günlerde Irak, Kuveyt'i işgal etmeye kalkıştı. Saddam'ın bu girişimi, son analizde, bu yeni dönemin bir değerlendirmesine, ama yanlış bir değerlendirmesine dayanıyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Libya girdabı

Murat Belge 26.03.2011

Libya'da Kaddafi'nin karşı harekete başlamasıyla Birleşmiş Milletler de çabuk davrandı ve onun sivil halkı ezmeye yönelik girişimini kuvvet kullanarak durdurma kararını verdi. Bundan sonra Fransa'nın ya da Sarkozy'nin birdenbire sahneye fırladığını ve eyleme geçtiğini görüyoruz.

Niye böyle?

Doğru hatırlıyorsan Sarkozy Paris'te bir öğrenci başkaldırma hareketini aşırı zor kullanarak bastırmasıyla adını dünyaya duyurmuş bir politikacıdır. Belki böyle durumlarda içinden özel bir enerji taşımakta, kendini tutamamaktadır. Ama başka birçok medya kanalında söylendiği gibi, kendini ve Fransa'yı "esas oğlan" konumuna getirme isteğinin, bu "tutmayın beni ruh halinden daha etkili olduğunu da düşünebiliriz.

Ancak, Libya için kararın alınmasıyla uygulanması arasında geçen zaman, böyle durumlarda alışık olduğumuzdan epey daha kısa sürdü. Yalnız Fransa'nın aculluğundan ötürü mü, yoksa genel bir aculluk mu sözkonusu. Galiba ikincisi.

Peki, niçin böyle?

Gene pek çoğumuzun yazdığı “petrol”, “çıkart” konuları pekâlâ bu sorunun cevabı olabilir. Dünyanın çeşitli yerlerinde benzer olaylar oluyor, hâlen olmakta. Niçin oralarda masum halkı diktatörlerden korumak üzere böyle vicdanî bir kalkışma görülmüyor da, “Kaddafi” denince bir koşuşmadır başlıyor? Evet, bir tuhafılık olduğu belli.

Yalnız, bu “çıkart”a dayalı inandırıcı açıklamanın yanı sıra durumun özelliğinin ve Kaddafi’nin bilinen kişiliğinin de kamçılıyıcı bir rolü olabileceğini, olmasının normal olduğunu gözden kaçırmamak gerekir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anlaşılmaz işler, iyi saatte olsunlar

Murat Belge 27.03.2011

Türkiye’de bazı şeylerin yan yana gelmesi, gelenler için iyi olmuyor. Bunların arasında, klasik hikâyelerden biri, “polis” ile “kitap”tır. “Kitap aramaları”nda ortaya çıkan pek çok “cehalet” hikâyesi anlatılır: “Larus’u götürmek, falan.

Bir “Kitap Fuarı” oluyordu, gene polis bastı, arama yaptı. “Yahu, ne oluyor?” denince, o sıra başbakan olan Süleyman Demirel “Kitapta suç olmaz diyemezsiniz” yollu bir tevilde bulundu. Yani bu liste böyle uzar gider.

Geçtiğimiz günlerde bu talihsiz buluşmalardan bir tane daha yaşandı. Yankıları devam ediyor. Sanırım devam edecek de. Olayın sırf kendi başına taşıdığı önemden öte, bir de ülkenin en önemli, en elektrikli, yıldırımli şimşekli davasıyla ilintili olması öyle gerektiriyor.

Bu işe akıl erdiremediğimi bir kere daha belirteyim: böyle bir şeyi Ergenekon’un bütününü çürütmek için fırsat gibi gören ve kullanmaya çalışanların söylediklerini şimdilik bir yana bırakalım. Bu sabah baktığım yazılarda, örneğin Nazlı Ilıcak, Taraf’ta Emre Uslu, Sabah’ta bir iki gündür Emre Aköz işin içinde iş olduğu -veya olabileceği- uyarısında bulunuyorlar. Sözkonusu esrarengiz kitap da bir biçimde Ergenekon içinde yer alıyor, birileri (onlar da “Ergenekoncu” olsa gerek) Ahmet Şık’a “Şöyle yaz; şunu söyle” diye telkinde bulunuyor, polis de bu “telkin merkezi”nin ardında, onu ortaya çıkarmak için gidip Radikal’i ya da İthaki Yayınevi’ni basıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değiştirilemez madde

Murat Belge 29.03.2011

Yolumun Amerika’ya düştüğü bir zamanda, Boston’da, Harvard’da Türkiye ve anayasa üzerine bir konferansa gitmiştim. Anayasa hukuku uzmanı olan konuşmacı, dünya anayasalarında “değiştirilemez madde”lere rastlanabildiğini söylemişti. Ama “değiştirilmesi teklif edilemez” maddeyi o da işitmemişti.

Bilindiği gibi, bu işitilmedik şeyden, bizde var.

Ama şimdi bunlar da tartışma konusu.

TÜSİAD'ın talebi üstüne hazırlanan anayasa taslağında bu "değiştirilmesi teklif edilemez" maddelerin değiştirilmiş olması, bu bir "haber" olalı beri, tartışma gündeminin başına tırmanıp oturdu. Bu sabah okuduğum gazetelerde TÜSİAD'ın "bizim böyle bir değişiklik önerimiz yok" dediğini, buna, "taslağı yazarların kişisel görüşüdür" diye bir ekleme yapıldığını gördüm.

Şimdi, bu taslağı yazarların da, sözgelişi "başkent bundan böyle Kayseri'ye taşınısın" falan gibi "kişisel görüşleri" olduğunu sanmıyorum. Onların sorunu, anladığım kadarıyla, bir anayasada "değiştirilemez madde" denilen bir şeyin bulunup bulunmayacağına dair ilke üstüne odaklanıyor.

Bana göre de böyle bir "madde" olmamalı, çünkü böyle bir "dünya görüşü" olmamalı.

Bir "anayasa"yı kim yapar? O anayasanın geçerli olacağı ülkede yaşayan insanlar yapar. Bunların arasında metni hazırlayacak, yazacak uzmanlar bulunur; böyle konularla ilgilenen yurttaşların yanısıra hiç ilgilenmeyenler de bulunur; sonunda büyük bir ihtimalle bir "referandum" yapılır; orada "evet" diyenler, "hayır" diyenler ve hiçbir şey demeyenler çıkar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yol fırtınalı

Murat Belge 01.04.2011

Değişim sancılıyla sarsılan Türkiye'de, çevremizde olanlardan neyi nereye oturtmamız gerektiğine her gün yeniden karar vererek, zigzaglı yolumuza devam ediyoruz. Bu kargaşalık bence bütün seksen sonrası yılları kaplıyor, ama kaosu arttığı ya da durulur gibi olduğu anlar var. AKP'nin iktidar olmasından bu yana geçen dönem de çok özel bir dönem oldu, olmaya devam ediyor.

Bozuk, delik deşik bir arazide yol almaya çalışan bir otobüste ya da fırtınada yol almaya çalışan bir teknede gider gibiyiz. Sallantı, yolcuları birbirlerinin üstüne düşürüyor ya da birbirinden uzağa atıyor. Kolay değil, koskoca bir toplumun değişmesi, bunu zorlayan ya da bunu durdurmaya çalışanların çatışan iradeleri, eylemleriyle, sürekli bir yalpa halindeyiz. Dıştaki dalganın yanı sıra içerideki tepişme de artırıyor sallantıyı.

Bu ortam, aynı tekne içinde yol alan kişilerin karşılıklı ilişkilerini de sürekli değiştiriyor. Son zamanlarda, insanların en sık konuştukları konulardan biri de bu oldu. Bir zamandır karşılaşmadığın bir tanıdığınla bir yerde yüz yüze gelince, önce ihtiyatla bir "keşif"te bulunmaya çalışıyorsun; kimlerden olmuş? Benim sık sık başıma geliyor, "görüşmeyeli neler olmuş" demek durumunda kalmam. Bu da hep 'Ionesco'yu ve gergedan'ı aklıma getiriyor. Ama aslında kimsenin sahiden "gergedan" olduğu yok; biz, hepimiz, bizim gibi düşünmeyen biriyle karşılaşıncı, onu "gergedan" gibi görmeye başlıyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yukarı mı? Aşağı mı? İleri mi?

Murat Belge 02.04.2011

Savcı Zekeriya Öz'ün başka bir göreve verilmesine başlattığı çeşitli spekülasyonlar herhalde sürüp gidecek, en azından seçim sonrasına kadar. Bunun "rutin" bir değişiklik olmadığı besbelli de, ne kadar kapsamlı bir tasarının sonucu olduğu belli değil. Yani, şu ana kadar olmuş şeylere karşı düşünülmüş bir teğdbir mi (kamuoyunda tepkilere yol açan tutuklama, arama kararları v.b.), yoksa davanın bundan sonra izlemesi istenilen yola ilişkin bir şey mi?

Bu ikincisi, hemen, "Bu iş burada kapanıyor mu?" sorusuna bağlanıyor. Nitekim daha şimdiden birkaç kişi bu endişeyi dile getirdi; hattâ bunu kesin bir olgu yerine koyarak konuşmaya başlayanlar bile var.

Ancak, Zekeriya Öz'le ilgili böyle bir uygulama olmadan önce de, bazılarımızda böyle bir endişe uyanmaya başlamıştı. Koskocaman bir yapı olduğundan şüphe edemeyeceğimiz bu "derin devlet" şebekesinin karardaki kıyıdaki, fazla bir ağırlığı olmayan elemanlarına doğru genişliyor, ama yukarı tırmanamıyor, diyenlerimiz vardı. Nedim Şener ve Ahmet Şık'ın tutuklanmalarından sonra, işin büsbütün "Ergenekon" rayından çıkıp başka hesaplaşmaların rotasına girdiği kuşkusu da uyandı. Ben hâlâ böyle düşünenler arasındayım.

Yıllar önce yazdığım bir anıyı bir kere daha yazayım: Selimiye'de tutukluyken (1974'e girmiştik galiba, sıkıyönetim kalkmıştı) bir gece kovuşta kitap okurken, o zamanların "Bomba Davası" sanıklarından bir Emniyetçi gelip yanıma oturdu, ertesi sabah gidecekleri duruşma için akıl danıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Uzlaşma" üstüne

Murat Belge 03.04.2011

Sık sık söylediğimiz gibi "uzlaşma" Türkiye'nin siyasi kültüründe "itibarsız" bir davranış olarak algılanır. Çünkü iyi olan, "bize yakışan", "dikte etmek"tir, şöyle olacak, böyle olacak, itiraz istemem, kırarım ağzını burnunu.

Uzlaşma aslında teori düzeyinde değil, pratik düzeyde olacak bir şey. Sözgelisi ben "demokrasi iyi bir şeydir" diyorum ve bunu "demokrasi kötü bir şeydir" diyen biriyle tartışıyorum. Nasıl uzlaşacağız? Ya birimizden biri ötekinin dediğine ikna olur, dolayısıyla bakışını değiştirir, ya da ikna olmaz. Ama "demokrasi hem iyi, hem de kötü bir şeydir" diye bir uzlaşma olabileceğini sanmıyorum (dünyada her şeyin olumlu ve olumsuz sonuçları, uzantıları olur, onu demek istemiyorum).

Ama "uygulama" üstüne tartışabilir, pazarlık edebilir, sonunda "uzlaşma"ya da varabiliriz. Ben zihnimde tasarladığım "ideal demokratik ilkeler"den bazılarını, falan filan somut nedenler ve engeller yüzünden, şimdilik uygulamaya koymamaya ikna edilebilirim. Bu, o "ilkeler"in olmadığı, iyi olmadığı anlamına gelmez. Onları savunmaya ve bir an önce uygulamalarının iyi olacağını söylemeye devam ederim.

Türkiye'de insanlar "uzlaşma" kavramını işitince otomatikman suratlarını buruşturuyorlar, çünkü bunu "teslim olmak" olarak anlıyorlar. Tabii hayatı ya "teslim olmak" ya da "teslim olmak"tan ibaret bir etkinlik gibi açıklayan bir dünya görüşüyle yetişmişseniz, başka türlü düşünmeniz zor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merkezî Sınav

Murat Belge 05.04.2011

İki gün önce de Ahmet Altan üniversiteye giriş sınavının prosedürü üstüne yazıyordu. Bu ÖSYM geçen yıldan beri “**şaibeli**” hale geldi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin “**şaibeli kurumlar**” listesine girdi. O liste zaten epey kalabalıktır. Yaklaşık bir milyon insanın geleceğini ilgilendiren bir şüphe daha yaratmış olduk.

Benim liseden mezun olup üniversite sınavına girmenin tarihi 1962’dir. “**Tarih**” değil de “**tarih-öncesi**” olmaya doğru gidiyor. O zaman bu “**merkezî**” sınav yoktu. Belki de ondan önceki son yılı. “**Son**” değilse bile ona yakındı; bir iki yıl içinde “**merkezî**”ye geçildi; kapılarda biriken insan sayısı çoğaldıkça bu “**merkezî sınav**” dallandı, budaklandı; formalitesi, bürokrasisi arttıkça arttı. Şimdi devlet içinde küçük bir devlet olacak gibi büyüdü, şişti.

Ve son iki yıldır ciddi “**yolsuzluk**” şüpheleri ortaya çıktı.

1962’de her Fakülte (örneğin Hukuk Fakültesi, İktisat Fakültesi) ya da her Bölüm (örneğin Edebiyat Fakültesi içinde Felsefe, Alman Filolojisi ya da Antropoloji Bölümü) kendi giriş sınavını. (soru formunu) kendi hazırlar, sınavları kendi okur ve sonuçlandırır.

Bu, en iyi sistem miydi? “**En iyi**” diye bir saptama yapmak zaten imkânsızdır da, bence çok iyi değildi, ama şimdikinden iyiydi. Tabii böyle bir yargıdan sonra “**neye göre**” sorusunu da cevaplandırmak gerek ya, o da uzun iş.

Bence böyle sınavlar her zaman iyi bir değerlendirme için yetersizdir. Onun için “**çok iyi değildi**” diyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçim öncesi son muştalar

Murat Belge 08.04.2011

AKP’nin girmeye hazırlandığı üçüncü seçime az kaldı. Bu da, muhalefet cephesini umutlandırıyor. Muhalefet partileri, kendileri bu süre içinde bir şey yapmış da kitleler nezdinde “daha popüler” olmuş değiller. Sadece zamana, “zamanın yıpratıcılığı” kuralına güveniyorlar. Bu, büsbütün boş bir umut değil. Zaman gerçekten yıpratır; bir şey yapma konumunda olan, mutlaka bazı yanlışlar da yapar. Bakalım, AKP’nin “amortisman” durumu nedir, hazıranda ortaya çıkacak.

Muhalefet şu anda bu “yıpranma birikimi”ni büyütme için bulabildiği her açıktan yüklenme durumunda. Giriş Sınavı ve “Şifre” konusu da tam bu sırada “Hızır gibi” yardıma yetişti. Bazı arkadaşlar, “Niye bu kadar milyon insanın huzurunu kaçıyorsunuz” diye soran yazılar yazıyor. Oysa cevap zaten sorunun içinde. O kadar milyon “ajite edilebilir durumda” insan bulmuşsun, tam seçim öncesi, kaçırır mısın bu fırsatı?

Öte yandan, “kadrolaşmak”, “hâkim olmak”, “sindirmek” gibi çeşitli terimlerle anlattığınız özelemler, tutkular ve eğilimler bu ülkede kolay kolay bastırılabilir duygular değildir. Onun için olayı çok iyi ve içinden bilmedikçe kimse için “kefil” olamam. “İşgüzarlık” dedikleri aslında bu mu ki?

Taha Akyol, “kurumlara en az güvenen” toplumlardan biri olduğumuzu söylüyor. Bunun doğru olduğundan şüphem yok. Ama niye böyle? Bu ülkede kurumlar hep doğru çalıştı, bütün kurumların sözcüleri dürüst konuştu; ama bizim halkımız nedense çok şüpheli, onun için mi böyle oluyor? Doğuştan mı paranoyağız, yoksa paranoyak olmayı yaşadıkça mı öğreniyoruz?

Bu ülkede, “resmî otorite”nin her dediğini kabul eden bir insan tipi düşünün.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Değer’ diye verilen

Murat Belge 09.04.2011

Adama her şeyden önce belletmişsin: “Vatanperver olmak iyidir. Milliyetçi olmak daha da iyidir. Ne yap yap, milliyetçi ol!” Hayatı boyunca beyninden içeri akıttığın her şeyle bu dersi vermişsin. O da bunu benimsemiş.

Ama bununla yetinmemişsen “Milliyetçi ol” dedikten sonra, “işte, milliyetçilik budur” diye bir bitmez tükenmez seminer daha vermişsin, vermeye devam ediyorsun. “Şu konuya şöyle bakacaksın, bunu böyle bileceksin, berikini şu türlü düşüneceksin, gerekince de bu türlü davranacaksın.”

Üç günlük eğitim programından söz etmiyorum. Daha ufukta “Cumhuriyet” görünmezken başlamış bir şey bu. Bu derece köklü olunca, kuşaktan kuşağa, “kitabî bilgi” falan değil, neredeyse DNA ile geçiyor, aktarılıyor. Bir adam Yakup Cemil adını duymadan da Yakup Cemil gibi davranabiliyor.

Üç adamdan, beş adamdan da söz etmiyorum. Bütün bir toplum bu, bunları okuyarak ya da dinleyerek doğmuş, yaşamış. Doğru diye bunları bellemiş. Kendisi uymasa, başka işler yapsa da, bunların “en doğru ilkeler” olduğunu tartışmamış, öyle olmayabileceğinden bir kuşku duymamış; kuşku duyan kimseyle tanışıp konuşmamış. Öyleleriyle zinhar konuşmamasını tembihlemişler zaten.

Böyle yetişmiş, yetiştirilmiş bir toplumun içinde daha “seçme” olanları da var, tabii. Herkes “vatan”ı koruyacak da, o “seçme” olanların bütün işi gücü “vatan” korumak. Ve bütün bu eğitimin en korkunçlaştığı nokta da, “vatan için her şeyi yapabilirsin” dersi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Suç’ mu ‘kahramanlık’ mı?

Murat Belge 10.04.2011

İngilizce’de “lustration”, sözlük anlamı olarak, bir nesneyi genellikle bir törenle yıkayıp arıtmak demek, ama aslında bizim “devr-i sabık” dediğimiz şeyle aynı anlama geliyor.

Siyasette sık sık olur: Biri bir “yolsuzluk” yapar; kimi zaman (veya çoğu zaman) “akçalı” dedikleri işlerden bir yolsuzluktur; kimi zaman, göreneksel ahlâka uymayan bir fiildir. Olay ortaya çıkar, sorumlusu genellikle istifa eder, zaman geçtikçe unutulur.

Bunlar bireysel olaylardır ve çapları fazla genişlemez. Tabii, bizim geçmişimizdeki “Harp zenginleri” olayları gibi, enikonu bir “hükümet politikası” haline gelen kolektif yolsuzluklar da zaman zaman görülebilir. Burada olay yaygındır, suçu işleyenlerin sayısı kabarıktır, ama yapılan iş sonuç olarak bildiğimiz yolsuzluktur.

Bir “rejim”e ilişkin “devr-i sabık” veya “lustration” deyince iş karışır ve büyür. Çünkü burada koskocaman bir toplumu azımsanmayacak bir süre yönetmiş, bu bakımdan olup biten her şeyden sorumlu bir kadro ve daha önemlisi, bir “zihniyet” sözkonusudur. Bu durumlarda “akçalı” yolsuzluk olabilir ama o marjinaldir. Önemli suç zihindedir, eylemedir vb.

Otuzlu ve kırklı yıllarda Almanya’da yaşayan insanların Yahudi komşuları, tanıdıkları evlerinden alınıp götürülüyor, giden bir daha geri gelmiyordu. Hangi kampta nasıl yok edildiklerini gazete yazmıyor veya radyo söylemiyordu ama başlarına hayırlı bir iş gelmediği belliydi. Kimse sesini çıkarmadı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barişın Mantığı

Murat Belge 12.04.2011

Geçtiğimiz hafta sonunda Bariş Girişimi’nin Bilgi Üniversitesi’nde düzenlediği iki günlük toplantı oldu. (8-9 Nisan günlerinde). Bariş girişimi, 2001’de Amerika’nın Afganistan’a askerî harekât başlatması üstüne, çeşitli aydınların biraraya gelmesiyle oluşan, bir örgütten çok adının anlattığı gibi bir “girişim”dir. Ve gene adının anlattığı gibi, “barış”ı sorun eder, dünyada ve Türkiye’de “barış” için çalışır. Bu toplantı da Türkiye’de Kürt sorununun barışçı yöntemler ve yaklaşımlarla çözümü hedefine odaklanmıştı.

Cuma günü, sabah başka işim olduğu için ancak öğleden sonra bu toplantıya gidebildim. Gittiğimde, herkes, kaçırdığım açılış kısmında İshak Alaton’un yaptığı konuşmayı anlatıyordu. O akşam TV kanallarında ve ertesi gün gazetelerde bu konuşmadan söz edildi.

İshak Alaton mantıklı bir şey söylemişti: “Eğer barışa katkıda bulunacaksa,” diyordu özetle, “Öcalan’ın hapis cezası ev hapsine çevrilebilinmelidir.”

Bunun yanı sıra, bir de “referandum” önerisi yapıyor. Kürtler’e Türkiye’den ayrılmak isteyip istemediklerini sormanın doğru olacağını söylüyordu.

Bence bu da çok mantıklı. Ama bizim memlekette bir şey “mantıklı” ise “makbul” değildir. “Makbul olmamak” bir yana, çok zaman “menfur” ve “melun”dur.

Çünkü “mantık”, hangi temel bakış açısına göre “mantıklı” olduğu sorusunu getiriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Altmışlarda sosyalizmle tanışmamız

Murat Belge 15.04.2011

Dün bir arkadaşla altmışlı yılları konuşuyorduk; sosyalizmde ilk olarak yaygın bir şekilde konuşulduğu, intelicensiya özerinde yoğun bir entelektüel hegemonya kurduğu yıllar.

Bütün Cumhuriyet tarihi boyunca yasaklanmış ve baskı altında tutulmuş sosyalizm 27 Mayıs'ı izleyen dönemde, konjonktürde, birdenbire gündeme düşmüş, gecikmesinin acısını çıkarmak istercesine entelektüel hayata egemen olmuştu. Karşıtını yaratmasına yaratıyordu: İlim yayma Cemiyeti Komünizmle Mücadele Dernekleri v.b. Ama okur-yazar çevrelerde durum böyle değildi. Buralarda TİP'e oy vermemek (1965 seçimleri) onun yerine CHP'ye yönelmek, düpedüz "ayıp" sayılıyordu.

Ancak bir zaman sonra bu sosyalizm kendi içinde bölünüp parçalanmaya başladı.

"Emperyalizm" bu bölünmeye rağmen herkesin iyi kötü anlaştığı bir konuydu. Ne olsa, Türkiyeli sosyalist oraya milliyetçilikten geliyordu, onun için de "Emperyalizm" kavramı önemliydi. Ama emperyalizmin Türkiye'deki varlığının ve gücünün derecesi tartışılabilirdi. Gitgide güçlenen MDD (Yani "Milli Demokratik Devrim" cephesi) "Tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye diye bir sloganı yaygınlaştırmaktaydı.

Türkiye'de kapitalizm ve burjuva sınıfının gelişmişliği konusunda "Solun teşhisleri, tesbitleri bir alem di. "Ambalaj ve montaj" sanayii vardı. Ne demek bu? Yani, Türkiye'de "Kapitalist" dediğimiz adam hiçbir şey üretiliyor. Yurt dışından ithal ettiği parçaları burada "monte" ederek üretmiş gibi yapıyor, sonrada bunu "ambalaj"layıp satıyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Neo-İncili Çavuş

Murat Belge 16.04.2011

Başbakan'ımız Tayyip Erdoğan işinin gücünün arasında, fırsat buldukça, Türkiyeli olmayanlara da hayat ve siyaset dersleri veriyor. medyadan son olarak Strasbourg'da Avrupa Konseyi'nin Parlamentosu'nda bu aydınlatıcı konuşmalarından birini yaptığını öğreniyoruz.

Bu sayede bizim medya çok sevdiği "sert" kelimesini bol bol kullanma fırsatı buldu: "sert mesajlar", "sert yanıt", "sert çıkış" vb. Bu "sert"lik genellikle genellikle genellikmaydan hükümete doğru gelirdi ama şimdi avrupalıların terbiye edilmesine sıra gelmiş anlaşılan.

Bu konuşma tarzını, üslûbunu beğenmek ya da onaylamak mümkün görünmüyor. Bu üslûpla söylenmiş sözlerin birçoğunda şu ya da bu nedenle "yanlış" denecek birçok şey bulmak, göstermek mümkün. Ama öylelerine gelmeden önce üslûpta bir terslik var. ("ters" de zaten "sert" in anagramı)

Örneğin şu "Falan soruna Fransız olmak" deyimi. Bunun bir Fransız'a söylenmesinin "şık"lığı. Dünyada pek çok "millet" için başka milletler buna benzer deyimler, yakıştırmalar üretmiştir. Hele Türkler için üretilenlerin sayısı hiç de az değildir. Aynı şekilde başka birileri de "Bizim dilimizde böyle güzel bir söz vardır" diye lafa girip bunlardan bazılarını tekrarlırsa, herhalde başbakanın pek hoşuna gitmezdi.

Özellikle aşağılayıcı bir söz değil, "Fransız kalmak"... "Yabancı kalmak", "Her şeyi anlamamak" demek. Neden "Fransız"? Muhtemelen biz fazla yabancı tanımadığımız ve aynı zamanda epey Fransız tanıdığımız için dilimizin

ucuna o gelmiş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKPM’de celadet

Murat Belge 17.04.2011

Dün, Başbakan’ın Avrupa Konseyi Parlamento’sundaki konuşmasının üslubunu eleştiriyordum. Bugün içeriği üstünde durmak istiyorum.

Örneğin “yüzde on baraj” konusu. “Bunu benim partim yapsaydı” diyor. Malum “Senin partin yaptı” diyen yok. Ama 2002’den beri bu eşi bilinmedik ani demokratik uygulamayı ortadan kaldırmak, kaldıracak değişikliği yapmak o partinin elinde, ama bunu yazmıyor (örneğin referanduma bunu koymuyor). Demek ki bunun gibi 12 Eylül yadigârlarının bazıları AKP’nin işine geliyorsa, bunlarla yaşamaya devam etmekte sakınca yok.

Ama daha önemlisi Başbakan’ın “bunu size soracak değiliz” demesi. Buda öncelikle “çirkin üslup çerçevesinde önemli-hiçbir gereği olmayan bir meydan okuma. Ama içeriği de yanlış. Avrupa Birliği’nde olmanın anlamı, bu gibi siyasi durum ve uygulamalarda bir standartlaşma içine girmek demektir. Bu da aslında böyle bir ulus-aşırı birliğin en olumlu kazanımıdır. Ama Erdoğan, klasik “içişlerimize karışmayın” zihniyetinden uzaklaşmadığını sergiledi.

AKP’nin AB karşısında olumlu tavrı, başından beri, “AKP düşmanı” cephede bir takiye olarak yorumlandı. Ben bu görüşe katılmadım ama AB gibi bir yapının sağlayacağı demokratik teminata duyulan ihtiyacı bu tavırdan bir payı olduğunu hep düşündüm. Özellikle Erdoğan yapısında bir kişinin Avrupa karşısında belirli mesafeleri olması çok normal. Türkiye’nin üyeliği sürecinde bizzat yüz yüze geldiği durumların da hayli olumsuz etkileri olacağı belli.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya ‘İsviçreli kalmak’?

Murat Belge 19.04.2011

Başbakan, seçim hedeflerini açıklarken, “lider ülke” dedi. Bunu demesini yadırgamadım, şaşırmadım da. O iki kelimeyle, başka kelimelerle, bunu söyleyecekti, zaten hep söylüyordu. Ayrıca, söyleyen yalnız o değil; bunu söylemeyen yok ki, bu ülkede.

Ancak, “Bizim etimiz ne, budumuz ne?” anlayışı da yaygın ve köklü olduğu için, birçokları “geçmişte büyüttük” anısıyla avunur, ille geleceğin efendisi olma hayallerini –içinden geçirse de- açığa vurmazdı. Başbakan bunları söylerken, Türkiye gerçekten de bazı avantajlara sahip. Onun için böyle bir konuşma komik olmuyor –hattâ korkutucu olabiliyor.

Bunları söylerken, ancak çok küçük bir azınlığın hak vereceği bir tutumu dile getirdiğimi biliyorum. “Lider ülke” olmak büyük çoğunluğa son derece çekici gelecek bir hedef. Hattâ buna karşı çıkılmasını “vatan-millet düşmanlığı” sayacak, böyle konuşanı derhal linç etmeye hazır yığınlar da yetiştirdik şu son yıllarda. Biz yetiştirdik ya, dünyanın birçok yerinde de bulunur böyleleri –eksikliği çekilmez.

Ama dünyada böyle hayallerle ilişkisi olmadan yaşayan çok insan da var sonuç olarak. Örneğin İsviçre’de “lider ülke” olma heveslisi çok insan bulunacağını sanmıyorum –veya Kanada’da. Bundan ötürü çok mutsuz olduklarını da sanmıyorum.

Peki, niçin bazıları öyle, bazıları da böyle? Bunun herhalde birçok farklı nedeni sayılabilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir varta atlattık –mı?

Murat Belge 22.04.2011

Yargıtay ve Danıştay’dan gelen üyeleriyle Yüksek Seçim Kurulu, ülkemize, toplumumuza bir yeni heyecan daha yaşattı. Şimdilik bir ölüyle kapatmışız gibi duruyor ama burası Türkiye, hiç belli olmaz.

Bu ülkede bazı işlerin, olayların oluş biçimi öylesine tuhaf ki, uzaktan bakarak, ne kadar iyi izlemeye çalışırsanız çalışın, nasıl olduğunu anlamanız mümkün olamıyor. Anlamak için sizin de işin içinde olmanız ve olayın seyrini adım adım izlemeniz, söylenen her şeyi kendi kulağınızla işitmeniz gerekiyor.

İşte şu son olay: Sırrı Sakık, “Bütün ayrıntıları konuştum,” diyor. Ama herhangi bir uyarı almamış, “Şurası eksik” diyen olmamış. Peki, bu nasıl oluyor? Bu kurul, önceden gizli bir oturum yaptı, “Sakık’a bir şey belli etmeyelim” diye karar mı verdi? Olayın gidişatına göre buna benzer bir şey olmalı –yani, işin bir mantığa oturabilmesi için öyle olmalı. Ama orada değilsiniz, bir şey bilmiyorsunuz, onun için bir şey söyleyemezsiniz de.

Peki, bu kurul bunu yaptı. Ortalık birbirine girdi. Girmeyip de ne olacaktı? Vetoyu yiyenlerden biri, “Evde ütüler kalmıştı, bari gidip onu bitireyim” diyecek, öbürü “Ben de gidip balık tutmayı aklımdan geçiriyordum” diyecek, “Haydi, görüşürüz” deyip kendi yollarına mı yürüyeceklerdi? Ortalığın birbirine gireceği belliydi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Leyla Zana’ya Nobel

Murat Belge 23.04.2011

*Taraf*ta dün (22 nisan, cuma) yayımlanan *WikiLeaks* belgelerinde öğreniyoruz ki, 2003 yılında, yeni iktidar olmuş AKP, Leyla Zana’ya (ve belki hapishaneye birlikte girdiği arkadaşlarına) Nobel Barış Ödülü verilmesi korkusu atlatmış. Türkiye’nin buna benzer korkuları hep vardır.

Belki böyle bir bağlantı kurmak çok doğru değil, ama bunu okuyunca zihnimde hemen bir çağrışım oluştu, onun için buna da değinmek istedim. “Doğrudan bağlantı” kurulamasa da sonuçta çok uzak bir şey değil.

Ziya Gökalp'ın bir yazısında işlediği bir konudan söz ediyorum. 1911-12 arasında Selanik'te yayımlanan *Genç Kalemler* dergisi bana çok ilginç görünür, çünkü o zamandan bu zamana gelişerek devam eden bir çeşit Türk milliyetçiliğinin (tam faşist değilse de yüksek dozda "faşizan" bir milliyetçilik) bütün temel, belirleyici tutum ve yaklaşımlarının o dergide biçimlenmeye başladığını görebiliyorum. Gökalp'ın şimdi andığım yazısı da orada çıkmış, "Kaya Alp" takma adıyla (orada böyle çeşitli takma adlarla yazılar yazmış ve sonradan benimsediği soyadı da böyle ortaya çıkmış). Bu yazısında Dostoyevski'den söz ediyor. Dostoyevski'nin bir "Türk düşmanı" olduğunu tesbit ettikten sonra, kendisini bu yazara ilişkin başka hiçbir şeyin ilgilendirmedini söylüyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Edebiyat sevgisi

Murat Belge 29.04.2011

"Mazohist" bir tarafım mı var, neyse. Türk milliyetçi ideolojisinin ürünü olan bir yığın kitap, makale okudum, hâlâ da okuyorum. Bunların hepsi önemli de değil. Gene de okuyorum, bu ideolojinin yaygınlığını ve bu nedenle etkililiğini görebilmek için. Dolayısıyla dünya kadar tekrarlar karşılaşıyorum, çünkü bütün bu "yazarlar" habire birbirlerini tekrar ediyorlar.

Kadri Yaman adında birinin *Yurt Müdafasında Türk Gençliği* adında bir kitabını yeni bitirdim. Kapakta bu yazarın "Kültür Bakanlığı Millî Seferberlik Direktörü" olduğu belirtilmiş. Yıl 1938.

Bir bölüm başlığı: "Savaş bir Zarurettir". Dediğim türden tekrarlar için bir örnek.. Şu cümle: "... ve hattâ savaşın birçok bakımdan faydalı olduğu düşüncelerine göre de, ebedî bir barış aramak ve beklemek bir hayal ve boş bir dilek olmuştur." Bunlar, birçok subayın yazılarında ya da radyo konuşmalarında neredeyse kelimesi kelimesine tekrarlanır.

Ama bu kitapta benim beynimi tırmalayan şey bunlar değil de, yazarın edebiyat üstüne söyledikleri oldu. Bunun bağlamı, "yabancı düşmanlığı". Bölüm, CHP'nin o zamanki programından bir alıntıyla başlıyor. "Eğitim, her türlü hurafe, yad ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, ulusal ve yurtçu olmalıdır." Sonra şöyle bir cümle geliyor: "Zehirli ve yabancı telkinler; gizli ve çeşitli yollardan gelerek Atatürk rejimine aykırı bir cereyan uyandırmak ve Türkün yüksek ölkü etrafındaki millî birliğini bozmak isteyebilir."

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Edebiyat ve teyakkuz gereği

Murat Belge 30.04.2011

Dün, 1938'de basılmış bir kitaptan söz ediyordum. O tarihte Türkiye'de bir "Kültür Bakanlığı" olduğunu bilmiyordum ama bu kitabın yazarının Kültür Bakanlığı'nda çalıştığı söyleniyordu. Neredeydi bu Bakanlık, kaç çalışanı vardı, hiç bilmiyorum.

“Yurt müdafaası” üzerine olan bu kitabın yazarı, gençlik açısından ya da genel olarak toplum açısından edebiyatın tehlikeleri üstünde duruyordu. Edebiyatın arz ettiği tehdit veya tehlike.

Böyle konulara kafa yormuş, edebiyatın nasıl sinsi bir düşman olabileceğini incelemiş birine Kültür Bakanlığı gibi kurumda yer ve görev vermek, ne kadar isabetli bir seçim. Bu kurumun bütün çalışanlarının, “güzel sanatlar” denen o karışık alanda, hangi sanat dalında ne tür tahribat yapılabileceğini inceleyerek uzmanlaşmış kişiler olmasını umuyor ve temenni ediyor insan. Müziğin tehlikeleri, sinemanın tuzakları, tiyatronun hainane emelleri vb... Kolay değil, bunca düşmanla baş etmek.

1938 bana göre erkence bir tarih, bizzat yaşamadığım için gözümde canlandırmakta biraz güçlük çektiğim bir dönem. Ama, “devletin devamlılığı” diye bir terim vardır. Bu terim, ufak sayılır bir anlam kaydırmasıyla, bu bağlama uyarlanabilir. Benim 1965’te, 1975’te, 1985’te, 1995’te, 2005’te yaptıklarını gördüğüm, ömrüm yeterse 2015’de de göreceğim devlet, işte 1938’de de bunları yapıyormuş. Burada devletin hayranlık verici bir devamlılığı var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Formalizm

Murat Belge 01.05.2011

Sayın Bakan’ım

Sayın Vali’m

Sayın Belediye Başkanı’m

Sayın Jandarma Komutanı’m

Sayın Mal Müdürü’m

Ve sevgili davetliler,

Bu toplantıyı düzenleyen ve bana da burada düşüncelerimi ifade etmeme imkân sağlayan Kurumu’nun sayın yöneticilerime içten teşekkürlerimi ve başarı dileklerimi sunarak...

Gibi saçma sapan girizgâhlara ne kadar alışmışız, değil mi?

Niye böyle bu?

Galiba en belirleyici neden Osmanlı geleneğinden gelmemiz. Osmanlı’nın “vakit” derdi yoktu. Hayatın temposu ağırdı, bir yere yetişmek gerekmezdi, geç kalsan fark etmezdi. Onun için “Efendim, sabah-ı şerifler hayırlı olsun” demekten kimse sıkılmazdı.

Diller arasında bir “hece meselesi” olabiliyor. Bazıları “tek hece” ideale eğilim gösteriyor. İngilizce gibi. “Thank you” iki hece; ama “thanks” diyerek tek heceye indirmek de mümkün. Bizde “teşekkür ederim”... tam altı hece. Bizim bu “teşekkür” kavramını ve kelimesini aldığımız Araplar bile “şükran” deyip iki hecede işi bitiriyorlar. Onun için biz de bir zaman “mersi” dedik. “Merci” de ne olsa Orta Asya’daki iç deniz kuruduktan sonra Galya’ya doğru göçmüş atalarımızın bir boyunun teşekkür etme biçimiydi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

-

Murat Belge 03.05.2011

Yazarımız seyahatte olduğundan bugünkü yazısını yayımlayamıyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Prag

Murat Belge 07.05.2011

Epey bir yıldan sonra yolum yeniden Prag'a düştü. On yılı geçmiş olmalı.

Tarih Türklerle Çekleri çok fazla yüz yüze getirmemiştir. Prag'ın ünlü Karl Köprüsü'nde yer alan heykellerden biri, burma bıyıklı, göbekli, sarıklı ve yatağanlı bir "Osmanlı"yı resmeder. O heykelin oraya dikildiği tarihte de aramızda fazla bir temas olmamıştı ama Avusturya İmparatorluğu'nu oluşturan unsurlar arasında yer alan Çekler, uzaktan, doğu yönünden, böyle bir tehlikenin yaklaştığına dair uyarılmış olmalı. Heykel de herhalde bunu anlatıyor.

Çeklerin korktuğu çıkmadı; Osmanlılar iki kere Viyana'ya kadar gelip geri döndü, daha kuzeyine de geçemedi.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar. Bundan sonra Türkler sarıklarını çözmüş ve yatağanlarını evde bırakmış ve "gast-arbeiter" kılığına girmiş olarak, Viyana bir yana, Berlin şehrinin Kreuzberg kariyesini dahi ele geçirdiler. Bu yeni akının devamından korkan Avrupalılar var. Osmanlıların önden Akıncılar'ı göndermesi gibi, ilk ağızda bu "gast-arbeiter"ları üstlerine saldıgımızı, arkadan hep birlikte gelip Paris'i, Amsterdam'ı işgal edeceğimizi düşünüyorlar. Hele Paris'te Mösyö Sarkozi adında bir Macar var ki dedesinden, nenesinden Budin Paşası üstüne masallar dinleyerek yetişmiş, o iyice telâşta.

Çekler de Türkiye'deki yeni hareketlenmeleri merak etmeye başlamışlar. Benim bu yeni gidişimin vesilesi de bu merak oldu. Dışişleri'nin de yardımıyla (ve Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir binada), Türkiye üstüne bir toplantı yaptık: neler oluyor, hükümet neyi başardı, neyi başaramadı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bin Ladin

Murat Belge 08.05.2011

Usame bin Ladin'in ölümünü Prag'a gitmek üzere havaalanındayken gördüm. Orada olduğum sürece olayın ardından medyada söylenenleri izlemedim. Onun için şimdi söylenmiş şeyleri tekrar edebilirim.

Adamın saklandığı yeri keşfetmelerinin çok yeni bir olay olduğunu sanmıyorum. Herhalde Pakistan da Amerikan servisleri de biliyordu; ama Amerika'nın ne yapacağına karar vermesi zaman almış olmalıdır.

Dünyada artık bir bin Ladin olmaması neyi değiştirir? Bence çok bir şey değiştirmez. Bu tip hareketlerde önder konumunda olan kişilerin "vazgeçilmez" oldukları evre, hareketin ilk oluşma aşamasıdır. O aşamada belirli bir kişilik, düşünceleriyle, ama daha çok da inancı ve kararlılığıyla, insanları biraraya getirmekte, onları bir yöne doğru yönlendirmekte, başka kimsenin oynayamayacağı bir rol oynar. Hareket başladıktan sonra o kendi yapısını oluşturur, kendi kurallarını şekillendirir. Kendi yapısına uygun kadrolar da yetiştirir.

El Kaide zaten özellikle bu tarzda çalışmak üzere kurulmuş bir örgüttü. O yapı içinde eylem yapmak isteyeceklerin merkezle kuracağı –kurabilirse- ilişkinin zayıf olması öngörülmüştü. Tasarlanan eylem uygun görülmüşse merkez bazı şeyleri koordine edebilir, bazı lojistik yardımlar da bulunabilir, ama asıl yük eylemi yapacakların sırtında olmalıydı. Bu, güvenlik açısından gerekli görülmüştü ama eylemcilerin işlerini iyi yaparak daha büyük olaylara hazırlanmalarının sınavı gibi de işlev görüyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçim öncesi Kürt politikası

Murat Belge 10.05.2011

Kastamonu saldırısı uğursuz bir gidişin habercisi oldu herhalde. Tam anlamıyla bir suikast girişimi değildi muhtemelen, ama "bir mücadele yöntemi" ve biçiminin işaretiydi.

Epey bir zamandır devam etmekte olan bir BDP tavrına da paralel olduğu söylenebilir. BDP uzun zamandır AKP'yi "baş düşman" ilân etmiş durumda.

Bunun niçin böyle olduğuna dair, gene aynı süre içinde tekrar edilegelen ve kökünün İmralı'da olduğu söylenen bir açıklama var. Buna göre, "Kürt sorunu" diye bellediğimiz sorun son analizde Cumhuriyet devletinın biçimlendirdiği bir sorundur; ancak son dönemde Cumhuriyet devleti kansız, barışçı bir çözüm ihtimaline daha olumlu gözle bakmaya başlamıştır; bir müzakereye hazır olduğuna dair belirtiler göstermiştir. Bu durumda, "hükümet" gibi, son analizde "arızî" sayılacak bir yapıyı bir kenara bırakıp sorunu asıl sahibiyle çözmek en doğru yoldur.

Bu açıklamanın olgusal olarak isabetli olduğu kanısında değilim. Ama mantıken de doğru olmadığını düşünüyorum. İlkesel olarak ise zaten yanlış.

Sonuncudan başlayayım: Kürt sorunu ya da böyle etnik temeli olan, yani şu ya da bu şekilde "heterojen" bir yapının ürünü olarak ortaya çıkmış herhangi bir sorun hakkında "çözüm" diye bir kavramdan söz edeceksek, bunun nihaî mercii o heterojenliğin kaynağı olan insan topluluklarıdır, yani *halk*'tır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hükümetin 'MHP siyaseti'

Murat Belge 13.05.2011

Başbakan MHP'yi baraj altında bırakmak istiyor; bunu herkes yazıyor, söylüyor, herhalde doğrudur. Peki, bunu niçin istiyor? Gene bunu yazan ve söyleyenlerin yorumlarına göre, Meclis'te rahatça yeni anayasa yapacak bir çoğunluk sağlamak içinmiş bu.

Her konunun olduğu gibi bunun da bir hesabı kitabı olmalı. Ama bu sabah Mahmut Övür'ün yazdıklarına bakınca, bu hesabın o dediğim hesaba uymayabileceğine işaret eden bir başka "hesap" da gördüm. Neyse, hesap benim işim değil, aklım ermez. Bu konuya başka tarafından bakayım.

"MHP'yi barajın altına itme projesi," diyelim, bu soyutlukta baktığımda, böyle bir projeyi onaylayabilirim. Çünkü ben küçük yaştan beri milliyetçi ideolojiden hazzetmedim, hele "Türk milliyetçiliği" olarak her gün karşıma çıkarılan şeyden her zaman rahatsız oldum. Bu "Türk milliyetçiliği" bir yandan tek bir ideoloji, bir yandan başka bazı ideolojilerle karışarak küçük farklılıklar gösteren biçimler alabiliyor; örneğin MHP ile BBP arasında ve onlarla *Ortadoğu* gazetesi arasında görece farklı nüanslar seçilebiliyor. Hepsine bir bütün olarak bakmak da mümkün tabii.

Başka birçok ülkede "aşırı" diye nitelenecek bir milliyetçilik biçiminin Türkiye'de "ana akım" olduğunu görüyoruz. Bunu şimdi geçerken belirtiyim, ama bunun niçin ve nasıl böyle olduğunu başka yazılarda ele alacağım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bağırtnan milliyetçilik

Murat Belge 14.05.2011

Osmanlı yapısı içinde en geç oluşan "milliyetçilik"lerden biri Türk milliyetçiliği idi. Rusya Türkleri'nin katkıları olmasa, daha da gecikebilirdi, çünkü yüzyılların "Osmanlılık" bilinciyle, anlayışıyla hesaplaşmak zorundaydı.

Yaklaşık aynı tarihlerde, Avusturya'da, Habsburg İmparatorluğu'nda, Almanlar benzer bir durumdaydılar. Burada Türkler, orada Almanlar, için için biliyorlardı ki, yaşadıkları çok-uluslu imparatorluğun asıl sahibi kendileridir. Bu durumda "biz Türkler" ya da "biz Almanlar" diye olur olmaz çıkış yapmak, başkalarına da kendi kimliklerini hatırlatacağı ve başka birçok sürtüşmeye de yol açacağı için, bundan kaçınıyorlardı.

Oysa Rusya Türkleri, öncelikle Tatarlar ve Azeriler, Rusya'da yayılan Pan-Slavizm milliyetçiliğinden (haklı olarak) korkuyorlardı. Onlar bu Slav imparatorluğunun sahibi falan değil, baskı altında bir parçasıydılar. Onun için de, Pan-Slavizm'e Pan-Türkizm'le cevap vermek, onlar için gerçekçi bir politikaydı. Oralardan buraya gelip sığınanlar burada yaptıkları yayınla, yazılarıyla, bunu bir kesim Osmanlı-Türk intelicensiyasının kafasına sokmayı da başardı. Ayakta durmakta zorlanan Osmanlı toplumunun Türk ve Müslüman (ama öncelikle Türk, çünkü sözgelişi Araplar ve Arnavutlar da kendi etnik dertlerine düşmüşlerdi) intelicensiyası bir "kurtuluş formülü" peşindeydi. Neye tutunmalı? Neyi öne çıkarmalı? Hangi araçlarla mücadele etmeli? Dışarıdan kuşatanlara karşı ne yapacağız? İçerideki bu atıl toplumu hangi sloganlar, hangi hedeflerle seferber edeceğiz? Üstelik bunları uzun uzun düşünecek vakit kalmadığı da hissediliyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uluslararası Jandarma'mız

Murat Belge 15.05.2011

Amerika'nın bin Ladin konusunda davranışına ne demeli? Geçen gün gene bunun üstüne yazıyordum. Bizim asker-medya diliyle söyleyecek olursak, "ölü ele geçirme"nin nedeni bence adamın açıklayabileceklerinden kurtulma isteği idi. Bunun yanı sıra başka şeyler de olabilirdi: mahkeme edilecek, mahkeme boyunca "İslâm fanatizmi"ni ayaklandıracak bir ajitasyon yapacak, kahramanlaşacak, falan filan. Aklıma gelmeyen başka etkenler de vardır.

Ben nerede ve kim olursa olsun "ölü ele geçirme" ya da nerede ve kim olursa olsun sağ ele geçirdiğini öldürme (yani, idam) pratiklerine karşıyım. Türkiye'de sık sık olur. Birini bir evde, çoğu zaman yalnız kısıtırlar ve öldürürler. Neden? Koca bir devlet, bir evde tek başına kısırdığı bir adamı, birkaç gün bekleyerek, "sağ ele geçir"emez mi? Şart mı öldürmek.

Şimdi bu durumda Amerika da çok benzer bir biçimde hareket etti. Bir din adamı, "En korkunç teröristin dahi mahkeme adımı hakkı olmalıdır" diyordu geçen gün. Çok doğru... Bu dünyada yasallıktan, meşruiyetten, barıştan, bütün bu gibi kural ve değerlerden yana olduğunu iddia edenler, "şöyle olursa asarım, böyle durumda vururum" diye mantıklar kurmaktan vazgeçmelidir. "Ölüm" ile "çözüm"ün özdeş olmadığını göstermek istiyorlarsa. Her iyi şey gibi bu da vakit alabilir, alır; ama başka türlü oraya varılmaz.

Sonra da adamın cesedini denize atmak... Böyle bir davranış tabii ki "dinî inançlar" alanına da giriyor. Toprak, mezar, cenaze töreni, bir yığın şey var. Bunları hiç sayarak adamı uçakla götürüp denize atacaksınız (öteki okyanusta muazzam paralar harcayarak düşen Air France'ın enkazından ceset çıkarmaya çalışırken).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa

Murat Belge 17.05.2011

Konu ciddi bir şekilde açılalı beri, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olma hedefini ciddiye almasından ve bu hedefe varmak için gerekenleri yapmasından yana oldum. Avrupa'nın yaşlanmışlığının, birçok alandaki yorgunluğunun farkındaydım, böyle tavır alırken. Ama, pek sevmediğim o klişeyle, "birinci ligi" olduğunun da farkındaydım. O birlikte üye olmak nehir kaptanlığından açık deniz kaptanlığına geçiş gibi bir şey olacaktı.

Dünyada hiçbir şey sorunsuz değil. AB'ye varmış ve üye olmayı başarmış olmak da sorunların sonu demek değil. Türkiye'nin birçok sorunu devam edeceği gibi. Birlik kendisi de ister istemez her üyesinin göğüslemek zorunda kalacağı sorunlar üretecek. Ama, kendini dünyadan izole etmiş bir Türkiye'nin medeni dünyada anakronikleşmiş birtakım sorunlarla boğuşması başka, öteki Avrupa ülkeleriyle birlikte, o çerçevede oluşmuş entelektüel ortamda birtakım global sorunlara çözüm bulmak üzere kafa yorması başka.

Geçin gün gene değinmişim, bir "dünya federasyonu" utopyama (buna artık "utopya" da denemez aslında, oraya varmak çok uzun zaman gerektirse dahi). Avrupa Birliği gibi bir uluslar karması oluşumu, oraya varma yolunda, bütün dünyaya örnek olacak bir girişimdir. Bu birliğe önem ve aynı zamanda değer vermemin bir başka nedeni de hep buydu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçim kampanyası

Murat Belge 20.05.2011

2011'ini seçim kampanyası, bildiğim, hatırladığım bütün seçim kampanyalarından daha düzeysiz bir üslupla başladı, başladığı gibi de devam ediyor.

"Belagat" söz konusu olduğunda (ki, bir seçim kampanyasında elbette söz konusu olacak) muhalefet her zaman daha avantajlıdır; çünkü eleştiri daha kolaydır ve kitlelerin hoşnutsuz olduğu şeyler genellikle hoşnut olduklarından daha fazladır. Tabii iktidarların da, "belagat" dışında avantajları olur- başta "iktidar olmak."

Bu kampanyada ise muhalefetin belagati falan yok. Bahçeli yalnızca bağırıyor. Konuşmasının ne kadar güçlü olduğunun ölçüsü sesinin kısılması. Öte yandan, MHP zaten malum kasetleriyle tuhaf bir durumda. Bir yandan "barajı geçecek mi, geçemeyecek mi?" Spekülasyonlarının konusu olduğu için, küme düşme/düşmeme noktasında bir futbol takımını andırıyor.

Ama son zamanlarda hep olduğu gibi MHP'yi CHP aşıyor. "Yeni soluk" getiren, partiyi "canlandıran" Kemal Kılıçdaroğlu'nun bu kampanyada iki davranışı, kendisi ve partisi hakkında fikir verecek şekilde simgeleşiyor bence.

Birincisi şu Bakan'ın yeğeni için piston istemesi hikâyesi. Bunu bir başkasının yazdığı haberi bu sabahın gazetelerinde. Yazan adam şimdilik "dalga geçmek için yazdım" demiş. Kiminle dalga geçmek istedi acaba? Kılıçdaroğlu'yla mı? Ne diyecek şimdi Kılıçdaroğlu? Nasıl tevil edecek? Kendisine "sazan" falan dendi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hükümet düalist politikası

Murat Belge 21.05.2011

Güneydoğuda içyüzünü çok iyi göremediğimiz, ama ölümü kesintisizleştiren olaylar oluyor. İşin içinde birtakım provokasyonlar var mı; anlaması kolay değil.

Bu tip olayların anlaşılması zaten kolay değildir, ama şu yaşadığımız günlerde, Türkiye'de bu gelişmeleri anlamanın asıl zorluğu, bizzat "hükümet politikası"nın niteliğinden ileri geliyor.

Bir zaman önce "demokratik açılım" dendi, bir kısmımız buna sevindik. İki gün sonra "KCK Operasyonu" dediler, yığınla adamı içeri kapattılar, şaşırp kaldık.

Bu bir “çelişki” mi, yoksa “politika” mı böyle?

Görebildiğim kadarıyla, politika böyle. Daha önce de değinmiştim; böyle bir politikayı kuran öznenin zihninde bir ayrım var: Kürtler ikiye ayrılır: a) İyi Kürtler; b) Kötü Kürtler. Durum böyle olduğuna göre, iyi Kürtler’e şeker verirsın, kötü Kürtler’i döversin zamanla, “kalan Kürtler” bizden olur.

Şimdi, adı “demokratik açılım” ya da neyse ne, bir politika var ve politikanın sahibi de, doğal olarak hükümet. Ama politika böyle ayrı yönlerde gitmeye hazır iki ayak üstünde duruyor. O zaman böyle bir düğüme bir provokasyon çubuğu sokmak isteyen de işi kolaylaşıyor.

Öteden beri, Kürt sorununa böyle bir açıdan bakmanın yanlış olduğunu söylerim. Bu sorunun evveliyatını şimdilik bir yana bırakalım, 12 Eylül’den, yani PKK’nın bir aktör haline gelmesinden beri olanlara bakalım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Bir Söz Söyle”

Murat Belge 22.05.2011

Bu sabahki **Taraf**’ta Öcalan’ın bir “deklarasyon”unu okuyoruz. Erdoğan’a çağrıda bulunan, neredeyse doğrudan ona hitap eden bir deklarasyon: **Taraf**’ın muhtemel rötuşuyla bu çağrının meali şu: “Bir Söz Söyle Savaşı Bitireyim”.

Altını okuyunca, öyle çok dehşetli bir “söz” talep edilmediği görülüyor: “Demokratik anayasayla çözüm geliştireceğiz” diyecek ve “Kürtleri sürece dahil ederek sorunu çözeceklerine dair bir açıklama” yapacak.

Yeni ve demokratik bir anayasa yapılacaksa, başka türlü düşünülemezdi herhalde.

Ancak, gene **Taraf**’ın birinci sayfasında, bunun biraz aşağısında, daha küçük puntuyla, “O Sözü Söylemedi” başlığını görüyoruz. “Söylemedi” deniyor, ama, onun da altında, “İnkâr siyaseti ve asimilasyon bitti” dediği ve 2005’teki “Kürt Sorunu Benim Sorunumdur” çizgisine döndüğü yazılmış.

Öteki gazetelerde, en azından görünür yerlerinde, Öcalan’ın çağrısı yok; dolayısıyla, bu konuşmalar bir çağrı ve bir cevap şeklinde sunulmamış. Oysa böyle bir durum, ister istemez var: belki Öcalan bunun böyle olmasını istediği için.

Şimdi, şu özetlediğim durumu analiz etmeye çalışayım.

Öcalan avukatları yoluyla kamuya duyurduğu bu çağrısıyla (beklentisiyle) konuyu, yani nihaî talebi, toplumun bilgisine sunuyor. Bir süredir, “Devlet Öcalan’la görüşüyor” bilgisi dolaşımdaydı, ama görüşülenin ne olduğu çok belli değildi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih ve Genelkurmay!

Murat Belge 24.05.2011

Genelkurmay Başkanı'nın durduk yerde tarihyazımı konusunda kim olduğu belirsiz birilerini suçlayarak beyanatta bulunması tuhaf bir şey değil mi? Onun bu davranışı üstüne *Taraf*'tan başka bir yerde tepki gösteren oldu mu, bilmiyorum. Medyamızın bir kısmının gözünde, Genelkurmay Başkanları'na sadece alkışlayarak tepki verilir. Biri kalkıp "tarih şöyledir, tarih böyledir" diye konuştuğu zaman da bu durum değişmez. En fazla, hiç tepki göstermeyerek geçiştirmeye çalışırsınız.

Dünyada bunun benzeri var mı, diye düşününce, karşınıza pek bir örnek çıkmaz. Demokratik, medeni dünyada böyle bir şey tasavvur edilemez. Bu dünyada, işi "tarihçilik" olan insanlar vardır, araştırır, bulduklarını yazarlar. Tabii kendi ideolojileri olacak, tarihin milliyetçi, solcu vb. yorumlarını yapacaklardır. Onların yaptığı işi değerlendirmenin de "tarihçilik" mesleğinin kendi içinden gelen ölçütleri vardır. Sonuç olarak, ne Genelkurmay Başkanı'nın aklından geçer bu adamların işine karışmak, ne Başbakan'ın, ne de başka kimsenin.

Ama siz varolmak için ille de bir "resmî tarih"e ihtiyaç duyan toplumların birinde (çünkü dünyada böyle toplumlar da var) yaşıyorsanız, orada böyle durumlarla karşılaşsınız. Kim karışır "tarihçi"nin işine? Tabii, "resmî tarih"i yapan kimse o karışır. Onun için, Türkiye'de bu sesleri çıkaranın Genelkurmay Başkanı olması normaldir ("post-modernizm" üstüne de bazı görüşler serdeden bir generaldir kendisi ve muhtemelen post-modernizmi millî güvenlik açısından değerlendirmeyi akıl etmiş tek kişidir).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arap dünyasının düşündürdükleri

Murat Belge 27.05.2011

Arap dünyasını boydan boya saran ve sarsan protestolar, çoğumuzda iyimser beklentiler yarattı. Aşağıdan yukarıya sesini yükselten kitlesel hoşnutsuzluk, bu ülkelerin bazılarında yıllanmış otoriter rejimleri ve o rejimlerle özdeşleşmiş otokratları devirdi. Bazılarında ise (Suriye ve Libya başta olmak üzere) çatışan güçler arasında bir denge var. İktidar iktidarlığından kolay kolay vazgeçmiyor.

Kendi hesabıma, bu olayların yarattığı "iyimser beklentiler"den vazgeçmiş değilim; ama bunların yakın vadede gerçekleşmesine bel bağlamanın safdillik alanına gireceğini düşünüyorum. Daha şimdiden, bir şeyler ters gitmeye başladı.

Bu "ters gitme", sözkonusu ülkelerin farklı tarihlerine, bu tarihler içinde şekillenmiş farklı sorun birikimlerine göre değişiyor; ama örneğin Mısır'daki kilise yakma örneğine bakın! Nasır'ın iktidarı ele geçirdiği günden başlayan, Sedat'tan, Mübarek'ten geçen bir otokratik rejim sona eriyor ve bazı Mısırlılar gidip bir Kopt Kilisesini ateşe veriyorlar. Onların gözünde bu kiliseden daha "mel'un" bir düşman yokmuş meğer! Herkesin gözünü yaşartan, Tahrir Meydanı'nı dolduran yığınlar arasında bu vatanperver kundakçılar da vardı herhalde. Ama, Tahrir Meydanı'nda toplanan yığınların sadece "özgürlük" parolasıyla harekete geçeceğini ummak nasıl bir aşırı iyimserlikse, kilise kundaklayanların da o yığınların çoğunluğunun duygularını dile getirdiğini düşünmek bir o kadar yanlış. Gene de, Mübarek'in gidişinden sonra, dünyanın dikkatini yeniden Mısır'a çeken çarpıcı eylem bu kilise kundaklama olayı oluyorsa, işler o kadar pembe değil demektir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Bu nasıl bir keşmekeş

Murat Belge 28.05.2011

Epey bir zamandır, BDP'nin uyguladığı politikaların, bunların arasında öncelikle AKP'yi "baş düşman" ilân etme politikasının düpedüz akıldışı olduğu kanısındayım, öyle olduğumu zaman zaman yazıyorum da.

En yeni olay Hakkâri örneği. Başbakan gitti, ahali kepenk kapattı, mitingine de kimse gelmedi. Kılıçdaroğlu gitti, Başbakan'dan fazla adam topladığı izlenimini verecek kadar ahali meydanda durup dediğine kulak veriyormuş gibi yaptı.

Yani, yalnız AKP'ye düşmanlık belirtmek değil, onun düşmanlarına ufak tefek dostluk kıyakları çekmek de var işin içinde.

Bana "akıldışı" geldiğini söyledim. Bugünlerde, bunun pek öyle "öznel" bir izlenim olmadığını kanıtlayan bir şeyler oluyor.

Örneğin, Deniz Baykal konuşmuş. Ne demiş Deniz Baykal? Kesinti falan öncesi bıraktığı yerden toparlamış konuyu, koyu bir Türk milliyetçiliği perspektifi içinden Erdoğan'a ve AKP'ye yüklenmiş: Başbakan kepenk kapatmaya öfkeli ya, Baykal durumu açıklıyor: "Habur'dan âlây-ı vâlâ ile sen getirdin!" (*Hürriyet*'in seçtiği başlık bu.)

Bakıyoruz habere, ne kabahatler işlemiş Tayyip Erdoğan? Şunları görüyoruz: "... o değil miydi onların ayağına çadır mahkemesi götüren, aklayıp paklayan. 'Pişmansınız değil mi?' diye sorulduğunda 'Hayır pişman değiliz. Bizi buraya Apo gönderdi. Mektubunu getirdik' diye meydan okuyan insanları otobüsün üstüne çıkarıp davulla zurnayla kahraman gibi ülkeye alan o değil mi?.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP'nin 'herkesi yakala'ması

Murat Belge 31.05.2011

Bu sabah (yani "dün sabah") Neşe Düzel'in Ayşen Uysal'la yaptığı ilginç mülâkat vardı bizim gazetede. Konu, CHP, CHP'deki "değişim" denen şeyin ne olduğunu anlama çabası. Ayşen Uysal'ın bu konuda epey kafa yorduğu ve epey bilgi sahibi de olduğu anlaşılıyor. İngilizce "catch-all" kavramını kullanmış ve özellikle bu seçimde, Kemal Kılıçdaroğlu önderliğinde partinin, bu deyimın Türkçeye çevirisiyle "herkesi yakala partisi" haline geldiğini söylüyor. Kılıçdaroğlu'nun dillere destan pozisyon değiştirmelerini de buna bağlıyor.

Böyle bir özellik, uzun vadede, ne anlama gelir? "Herkesi yakala" gibi bir kavram, siyasette, benim için yeni bir kavram. "Sandık odası" benzeri anlamları olduğunu bilirim de, "siyasî" bir betimleme olarak ilk kez bu mülâkatta görüyorum. Ama üzerine biraz düşününce, o kadar da "yeni" bir şey olmadığı sonucuna vardım. Bizim başka bir adla bildiğimiz bir şeye değişik bir ad takılmış. "Hangi adla tanırdın" diye sorarsanız, "oportunizm" derim. O, kötüleyici bir ad. Böyle söyleyince "olumlayıcı" oluyor. Ama "fiil" kendisi pek

değişmiyor sanırım. Haberal'ı, Aygün'ü vb. aday gösterip "Kürtlere demokrasi" sloganları atmanın başka bir anlamı olabilir mi?

Ben, başından beri, CHP'den "sol" bir davranış bir yana, "demokratik" bir tavır da beklememiş bir kişiyim. "Başından beri" dediysem, dün, önceki gün değil, İnönü "Ortanın solundayım" dediği gün de bunun doğru olduğuna ve bundan sol adına hayırlı bir sonuç çıkacağına inanmamıştım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Potsdam'dan

Murat Belge 03.06.2011

Türkiye seçime yaklaşırken ben de birkaç günlüğüne Türkiye'den uzaklaştım. Ben yola çıkarken Hopa'da adam öldüğü, bir başkasının ağır yaralandığı haberini okuyordum. Nedir, nedendir, Türkiye'de "siyaset" denince böyle bir şey anlamak gerekir? Ortalık kan revan içinde kalmadıkça siyaset siyaset olmaz? Birileri bununla AKP'ye oy kaybettireceğini umuyor herhalde.

Ben şimdi Potsdam'dayım, Berlin'e aşağı yukarı bir saatlik bir mesafede. "Toplumsal bellek" konusunun tartışılacağı bir toplantıda bulunmak üzere çağırıldım. Bakalım, dünyada neler oluyor bu konuda.

İkinci gelişim Potsdam'a. Birincisinde, böyle kalmak üzere değil, güneybirlik gelmiştim. Prusya Krallığı'nın en önemli sarayı burada. Yaptıran o mu, şimdi hatırlamıyorum ama Alman tarihinin en şanlı figürlerinden II. Friedrich (Büyük) epeyce zamanını bu sarayda geçirmişti. Sarayın adı Fransızca. "Sanssouci" – "tasasız" gibi bir anlamı var bunun. Alman Kralı Friedrich'in sarayının adının Fransızca olması genel atmosfere uygun bir durum; çünkü Friedrich kendisi de neredeyse yalnız Fransızca konuşurdu. "Almancayı yalnız atlarımla konuşuyorum" demesiyle ünlüdür.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasetin perişanlığı

Murat Belge 10.06.2011

1980'deki 12 Eylül müdahalesinin Türkiye'ye empoze ettiği siyasî yapılanma çerçevesinde, herhangi bir seçimde oy kullanamaz hale gelmiştim. Anayasa referandumuna "Hayır" demek, eski siyaset adamlarının haklarının geri verilmesi referandumuna "Evet" ("mavi") demek için gitmiştim. Referandumdan referanduma oy sandığına gider gibi olmuştum ama bir iki kere de kazanmayacağını herkesin bildiği partilere oy vermek üzere yollandım: "Bu ülkede bu insanlar da var" bilgisine katkıda bulunmak için.

2000'li yıllardaysa, 12 Eylül müdahalesinin atmosferinden çıkmaya başladık. Bu alanda son derece önemli gelişmeler yaşadık. Hesapça, demokrasiye, normalleşmeye doğru birçok belirleyici adım attık.

Şimdi, seçim gününe iki üç gün kala, içimde, günlerdir gözümüzün önünde kampanya yapmış olan partilerden birine "oy vermek" için hiçbir istek duymuyorum. Bu kadar hakaret etmeye dayalı bir kampanya, doğrusu, hatırlamıyorum. Bellek yanıltıcı bir şey, anılar eskidikçe soluyor, birçok sivrilikler unutuluyor; gene de, bu kadar beteri olmamıştı gibi geliyor bana. Türkiye’de bir seçim kampanyası olacak da, bütün partiler meydanlarda akılcı, düzeyli konuşmalarla program açıklayacaklar, falan filan... Bunun imkânı olmadığını biliriz. Ama bir seçim kampanyasında, benim gibilerin umutlanarak değil ama ilgiyle dinlediği bir ya da birkaç odak olurdu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çirkin’ kazandırır

Murat Belge 11.06.2011

Bu sabah (10 haziran, cuma) çıkan yazımı dün yazarken, her gün daha beter bir tırmanmayla devam eden seçim kampanyasının bıkkınlığı üstümdeydi. Bu öyle bir kampanya ki, burada söylenenler "seçim sonrası icraat"ının karşısına, temizlenmesi gereken ekstra bir yığın olarak çıkacak. Bunu söylemeye çalışmışım. Bu sabah gazetelere bakınca, bunun bana özel bir düşünce olmadığını, birçok farklı görüşte kişinin bu duygu ya da önsezide buluştuğunu gördüm.

Modern dünya karşımıza "kitle" kavramını ve olgusunu getiriyor. Hepimiz aslında onun bir parçasıyız, ama çoğumuzun "ona hitap etmek" şeklinde tanımlanabilecek bir işi de var: Politikacı olarak, yazar, gazeteci olarak, reklamcı ve daha pek çok şey olarak, "kitle" denen o "amorf" kalabalığı bir "özne" gibi tasarlayıp ona bir şeyler anlatmamız gerekiyor. Bunu yapmaya başladığımız anda da, o "kitle" hakkında yaptığımız değerlendirme, verdiğimiz yargı işin içine giriyor ve bu iletişimin üslûbunu belirliyor. Çok sık rastladığımız bir durum, biçilen değerlerin bir hayli düşük, dolayısıyla seçilen üslûbun da mümkün olduğu kadar müptezel olması.

"Niye böyle konuşuyorsun" diye sorunca, "Popüler olmak budur 'Kitle' ile böyle konuşacaksınız," diyorlar, bilgiç bilgiç. "Seviyesine inmek" gibi deyimler hep bu bakışın ve bu iletişim biçiminin ürünleri.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Vatan' kavramı

Murat Belge 12.06.2011

Bütün bu kuru gürültünün çıkardığı tablonun ne olduğunu akşama anlarız. Tablonun ne çıkaracağını da önümüzdeki günlerde anlayacağız. Gene öncelikle Tayyip Erdoğan'ın seçmeyi seçtiği siyasî çizgi nedeniyle Kürt sorununun iyiden iyiye sarpa saracağı belli, ama nasıl olsa bundan sonraki günlerin ikisinden birinde onu yazıyor olacağız.

Tablo ne çıkarsa çıksın ve ayrıca seçim olmasından falan da bağımsız olarak, tarihin şu aşamasında, Türkiye'nin bir kavram üzerinde "vatanperverlik" kavramının tanımı üzerinde ciddi bir anlaşmaya varması gerekiyor. Bu

olduğunda bu toplumun siyasî hayatı yavaş yavaş normalleşme yoluna girecek, olmazsa da her çeşit belâ başımızdan eksik olmayacaktır.

“Vatanperverlik” denen şey, bir bireyin (şüphesiz bir grup içinde davranan bir birey) “vatan için yapıyorum” dedikten sonra her şeyi yapabilmesi demek değildir. Bütün bir dünya tarihinin sonunda şekillenmiş ahlâkî değerler ve hukukî ilkeler, kurallar var. “Vatan” ya da çok sevdiğiniz şey neyse, onun uğruna yapacağınız eylemlerle bunlarla gelişemez.

Şu günlerde (Ayhan Çarkın itirafları sürecinde) gene birtakım “faili meçhul” ölüm olayları konuşuluyor, örneğin. “Örneğin”... Ve bunun örnekleri kolay kolay bitmeyecek. Bu insanlar niçin öldürüldü? Kim öldürdü? Fevkalade “vatanperver” birileri “vatan” için öldürdü.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kazançlar ve kayıplar

Murat Belge 14.06.2011

Böylece bir seçim daha yaşadık. Bu seçimin ilginç bir özelliği var: herkes bir şey kazandı! En azından, “Ben de şunu kazanmış durumdayım” diye anlatacağı bir hikâyesi var.

Ama, gerçekten de, *herkesin* kazandığı bir seçim olabilir mi? Bence, hayır, olamaz. O halde, kazanmış görünenler de aslında kaybetmiş olabilir ya da kaybettikleri bazı şeyler olabilir. Bakalım, herhalde kimin ne kaybettiğini ya da kaybedebileceğini önümüzdeki günlerde göreceğiz:

İktidar partisinin bir şey kaybettiğini iddia etmek zor. Girdiği üçüncü seçimde zaten yüksek olan oy sayısını ve oranını biraz daha arttırmak her babayığide nasip olacak bir şey değil ve zaten bu ülkede ilk defa böyle bir şey oluyor. Bununla AKP şimdiye kadar yaptıklarını da, bundan böyle yapacaklarını da topluma “ibra” ettirmiş oluyor.

Bu artan oy sayısı ve oranıyla Meclis’e soktuğu milletvekili sayısının azalması da Türkiye’ye özgü hoşluklardan biri deyip geçeceğiz herhalde. Son analizde, “yüksek baraj” siyasetine bağlı bir durum. Eh, bu baraja AKP’nin görünürde itirazı olmadığına göre, bu sonuç da kabulü olmalı. Bence de kötü değil, çünkü çok kazananın gönlünden geçmemesi imkânsız mutlakiyet heveslerini denetlemeye yarıyor.

Birçokları gibi ben de BDP’nin bağımsızlar politikasının tartışılmaz bir zafer kazandığı kanısındayım. Meclis’e 36 milletvekili sokmuş olmak, spektaküler bir başarı. Ancak bunun bir oy artışının değil, eldeki imkânların daha akılcı ve ustalıkla bir planlama sonucu böyle olduğunu akıldan çıkarmamak, yapılacak değerlendirmede mutlaka bunu da hesaba katmak gerekiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni anayasa

Murat Belge 17.06.2011

Seçim kampanyası sırasında “yeni anayasa” konusu sürekli olarak gündemde tutuldu. Başbakan’ın milliyetçi söylemi de son analizde buna bağlandı; ama o söylem MHP’yi baraj altına itmeye yetmedi. Derken, bu seçimin “balkon” konuşmasında da anayasa konusu dile getirildi. Bütün bunlardan sonra, “Demek ki bu konu ciddi” demek durumunda kalıyoruz.

O kadar uzun süre oldu ki, tepemizde “Kenan Evren’in 12 Eylül Anayasası” gibi bir kara bulut olmadan yaşamanın ne anlama gelebileceğini de düşünmez olmuştuk. İnsanoğlu, her şeye alışıyor!

Pekâlâ, AKP nihayet bu anayasayı değiştirmek istiyor. Sandalye sayısı da tek başına bunu yapmaya yetmiyor. Ne olacak? Meclis’te birileriyle ortak karara varıp yapmasından başka yol görünmüyor. Kiminle, nasıl?

Aslında, birilerini partisinden istifa ettirip AKP’ye çekerek de yapması mümkün, ama böyle bir şey olacağını sanmıyorum. Öyleyse, bulabildiği anlaşma zemininde, kiminle anlaşabiliyorsa...

Bu da, “sorun” demek.

Bizde siyaset anlaşmak değil, anlaşmamak üstüne kurulur. AKP’nin iktidar olduğu yıllarda bu gelenek değişmedi, şiddetlenerek devam etti. Şu konjonktürde de değişeceğini sanmıyorum. MHP doğrudan doğruya anayasa konusunda olumsuz sesler çıkarmaya başladı; tavrını belirledi sayılır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir ‘tarihî’ durum daha

Murat Belge 18.06.2011

Bizim memlekette, varolan siyasi parti veya çizgilerin hangi ikisi yan yana gelse, bunu bir “büyük barışma” olarak görebiliriz. CHP’yi düşünün: adını pek de fazla değiştirmeden (SHP günleri dışında) bugünlere gelmiş, en eski parti. Başlıca rakibi Demokrat Parti ve sonra onu izleyenler (AP, biraz tartışmalı biçimde ANAP, derken DYP vb.).

1973 seçiminden sonra Ecevit’in başında olduğu CHP, Erbakan’ın başında olduğu MSP ise koalisyon kurmuştu. O yıllarda memlekette şimdi tanıdığımızdan çok farklı bir Mümtaz Soysal vardı. O bunu, “tarihî” bir “yanılgı”yı düzelterek “tarihî fırsat” olarak değerlendirmişti.

Ama o koalisyon uzun ömürlü olamadı. Af oylamasında Demirel MSP’yi böldü, yarısının karşı oy vermesini sağladı. Buna rağmen Ecevit koalisyonu bozmadı; ama Kıbrıs çıkarmasından sonra, “tek başına iktidar” umudu belirince bozdu.

Biz birtakım kavramların önüne “tarihî” sıfatını koymaktan hoşlanırsınız, çünkü tarihimiz iyice kavgalı gürültülüdür. Kavganın, gürültünün epeyce kısmı da adını andığımız bu partilerin hanesine yazılıdır. Onun için ikisi barışır gibi olsa sevinir ve hemen “tarihî barışma” gibi adlar bularak olayı kutlarız. Ne var ki, o “barışma”yı mümkün kılan koşullar genellikle kısa vadelidir, geçicidir; dolayısıyla barışma uzun sürmez; sürmemesi, kavganın da eskisini aratır derecede kızışmasına yol açar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Konsensus ve Nonsensus

Murat Belge 19.06.2011

"Yeni anayasa" ihtimaline olumlu bakmayan bir kesim var. Bu "kesim" kelimesi hep olduğu gibi, "heterojen" bir topluluğu anlatıyor. "Kesim" içinde bir "kısım" aslında 1982 Anayasası'ndan memnun. Bunların çoğu bürokrasi içinde ve o Anayasa'nın bürokrasiye tanıdığı ayrıcalıkların devamından yana. Bunda anlaşılmayacak bir şey yok.

Bir başka kısmın bütün davranışları AKP'nin yolunu tıkamaya kilitlenmiş. Bunlar başka herhangi bir şey göremiyor, düşünemiyorlar. Şu üçüncü seçimden sonra da onların duruşunda bir değişiklik yok.

Belki onlarla birlikte davranan ya da davranır gibi görünen bir grubun AKP'nin niyetleri karşısında hâlâ ayakta duran korku ve endişeleri var. Ama, örneğin "Başkanlık sistemi" gibi önemli bir değişiklik önerisi ortaya atılıyor, savunuluyorsa bundan endişe duymayı bir "paranoya" gibi göremem. Bu elbette akli başında bir endişe konusu olabilir.

Her neyse, muhtemelen başka güdülerle hareket edenler de vardır bu cephe içinde; ancak böyle bir cephe var. Olduğuna göre, insanlar kendi aralarında kurabildikleri konsensus çerçevesinde "yeni anayasa" projesini engellemeye çalışacaklar.

"Konsensus" dedim... Herhalde bu başlayacak tartışmanın önemli kavramlarından biri "konsensus" olacak; o ve akraba kavramlar, "mutabakat", "uzlaşma" filan sık sık telaffuz edilecek.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ortanın Solu'nun icadı

Murat Belge 21.06.2011

Neşe Düzel bu "Pazartesi Konuşması"nı kadim dostum Hüseyin Ergün'le yapmış. Konuşmanın büyük kısmı "sol"la ilgili. Dünya solu ve dünya solunun dünya sorunlarına bakışı da sözkonusu ediliyor ama ağırlık Türkiye'nin solunda; daha doğrusu, "olamayan" solunda. Hüseyin bu konuları iyi bilir ve benim anlayışıma göre doğru bir perspektiften değerlendirir. Bu konuşmada da öyle.

Hatırlayanların birer ikişer aramızdan eksildiği, altmışlı yıllardan, CHP'nin günün birinde "sol" olmasından başlıyorlar söze. Şu günlerde gene bütün medyamız CHP'nin ne kadar ve nasıl "sol" olduğu konusunu tartışmakta zaten. İçinde "CHP" adı geçmeyen bir "sol" tartışması merkez medyada yasak gibi bir şey. "Kader" gibi bir şey bu, bizim için.

İnönü, 27 Mayıs sonrasında, "nisbî" temsil sistemine (bu, DP iktidarı yıllarında CHP'nin başlıca taleplerinden biriydi ve şüphesiz doğru bir talepti) bir de "millî bakiye" uzantısı eklemiş ve böylece yüzde 3 olan Türkiye İşçi Partisi'nin Meclis'e 15 milletvekili sokmasına imkân hazırlamıştı. 1965 seçiminde TİP'in bu başarısı, bu yolu ona açan İnönü'yü korkuttu mu, ne olduysa, Türkçedeki "Bu sabah sol tarafından kalkmış" deyimini akla getirecek biçimde, "Ortanın solundayız" diye bir beyanatta bulundu. O gün bu gündür CHP "sol" bir parti oldu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son 'Kriz'imiz

Murat Belge 24.06.2011

Şu anda Hatip Dicle'nin Meclis'e girmesi ya da girmemesi üstüne kopan gürültünün kopacağı, daha seçim öncesinden belliydi. Tam böyle mi olurdu, başka bir sorun mu çıkardı, bilinmez, ama bir gürültü kopacaktı. Çünkü bu seçim AKP'den başka herkes tutuklu birilerini listelerine aldı, onları cezaevinden "halkoyuyla" çıkarma taktiğini seçti. BDP tabii ki KCK tutuklamalarına kurban gidenler için yapacaktı bunu, CHP de (ve MHP) Ergenekon için. Dolayısıyla, Ahmet değilse Mehmet, bu karışıklıklar olacaktı, nitekim Hatip Dicle dışında da oluyor.

Bu seçimin bu özelliği başlı başına ele alınıp incelenmesi gereken bir konu bence. Türkiye de kitlelerin yargıya nasıl baktığına ipucu veriyor.

Böyle olacağını seçimi kazanacağı belli olan AKP düşündü mü, olması durumunda nasıl davranacağına dair bir hazırlık yaptı mı, bilmiyorum. Tabii onun da geçmişinde, hem de başkası değil, Genel Başkanı'ndan ötürü, benzer olaylar var.

Bütün bu "yasa"ları, karman çorman maddeleri, usulleri hiç bilmiyorum, anlamam da imkânsız. Mutlaka YSK'nın böyle davranmasına cevaz veren maddeler, cümleler var orada.

Ama bence sorun öncelikle hukukî bir sorun değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çinekop sorunu

Murat Belge 25.06.2011

Böylesine "çatışma"ya dayalı, onunla belirlenen ve ondan beslenen bir siyaset platformu herhalde yalnız beni değil, birçoğunuzu yoruyor ve usandırıyor.

Onun için ben de bugün siyaset dışında dertler üstüne yazmaya karar verdim. Nasıl olsa dert çok ("hemdert" herhalde var): sadece alan değiştirmiş oluruz.

Bir yılı geçiyor; üniversitede birkaç kişi benimle görüşmeye geldi. Görüşme konusu "çinekop'tu. O zaman da böyle bir şeyler yazmış mıydım, şimdi hatırlamıyorum, ama yaptıkları işi çok hayırlı bulmuştum.

Biz bu topraklara, malûm, sonradan gelmişiz. Biz geldiğimizde, buranın yerlileri, buranın köşe bucağını, *fauna'sını*, *flora'sını* çoktan tanımış, öğrenmiş, ayrıca adlandırmış da. Biz de onlardan almışız bu adları, her sonradan gelenin yaptığı gibi. Amerika'ya gidenler de rakuna "raccoon" demeyi, koyota "coyote" demeyi Kızılderililerden öğrenmişler.

Buranın asıl balıkçıları Yunanlar. Onlar da bu adlandırma işinde bir tuhaf. Aynı balığın küçüğü "çinekop", büyüyünce "lüfer" oluyor, imkân bulup biraz daha büyürse "kofana" demeye başlıyoruz. Balık aynı balık da bu adların hiçbir dilsel akrabalığı yok.

İngilizler örneğin, kefale de, barbunyaya da "mullet" deyip geçiyor. Bizim burada "barbunya" ve "tekir" gibi iki kategorimiz olmasına karşın. Onlarsa birine "gri", öbürüne "kırmızı" diyorlar, iki kırmızıyı ancak Latinceyi (bilimsel adını) devreye sokarak ayırabilirler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mevzuat ve seçmen

Murat Belge 26.06.2011

Bu seçimde AKP'den başka herkes "tutuklu" konumunda birilerini aday gösterdi, bunlardan bazılarını da seçtirdi. Şimdi bunun "artçı kavga"larını izliyoruz ve herhalde daha bir süre izlemeye devam edeceğiz.

Peki, bu olayı soyutlayıp "özü nedir?" diye baktığımızda, karşımıza ne çıkıyor?

Bir yanda "Yargı" var, birilerini tutuklamış, suçlamış, bırakmıyor dışarı, yargılıyor. Bunun ardında yasalar, teamüller, "hukuk" demeye dilim varmıyor ama, bütün bir yasal sistem var.

Partilerin bu durumdaki insanları aday göstermeleri –ve seçtirmeleri– ise, bu yasal sistemle seçmen iradesini karşı karşıya getirmek. Mümkünse, "seçmen iradesi"nin daha fazla ağır basması gerektiğini göstermek, kanıtlamak...

Bu da bana anlamlı ve önemli geliyor. Hattâ, en ilginç olan yanı, seçmeni adam yerine koymama geleneksel tavrının bugünkü siyasî temsilcilerinin dahi, sorunlarını çözmek için bu yolu seçmesi. Öyle yapmak durumunda kalıyorlar, çünkü bu tarihî bir determinizm.

Tabii orta yerde somut bir sistem, onun dikte ettiği bir prosedür vb. Burada, BDP'nin gösterdiği adayların, yani seçime bağımsız katılan adayların kazananları, bence, bu "halk iradesi"nin daha açık, daha yalın simgeleri. Belirli bir oy oranı alacağını hesaplayan bir parti, o hesaba göre garantili görünen yere, şu ya da bu kişiyi aday olarak koyuyorsa, ahali de kişiden çok partiye göre oy verdiğine göre, o kişinin kazanması da bir "rutin" oluyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs hikâyeleri

Murat Belge 01.07.2011

Salının yazısını kaçırdım, çünkü kısa bir ziyaret için Kıbrıs'a gidiyordum. Bir gece kalabildim, bir toplantıya katılıp döndüm. Bu, ilginç bir toplantıydı.

Son günlerde "su yüzüne" çıkan bir sorunu konuşmak üzere Ekopolitik'in düzenlediği bir toplantıydı. Ekopolitik'in hep yapmaya çalıştığı ve yapa yapa da yapmasını öğrendiği, değişik bakış açıları, değişik dünya görüşleri olan kişileri biraraya getirip tartışma konusu olan sorunu birarada ve birbirleriyle "yumruklaşmadan" konuşacakları bir ortamı hazırlamaktı amaç. Bir gece kalıp dönmem gerektiği için toplantı bitmeden ayrıldım; nasıl bittiğini de henüz kimseyle konuşup öğrenemedim. Ama ayrılıncaya kadar ilgiyle izlediğim, birçok şey öğrenip birçok şey de düşündüğüm bir toplantı oldu. Bu düşündüğüm şeyleri, belki birkaç gün, yazmak istiyorum.

Ben de toplantının sırasını izleyeyim. Yıllar öncesinden adını bildiğimiz, Kıbrıs Türk kesiminde Dışişleri Bakanlığı yapmış Kenan Atakol vardı katılımcıların arasında. Başka bir yerde işi olduğu için ilk sözü o aldı ve konuyu açtı.

Kenan Atakol, Rauf Denктаş'ın yakını, dolayısıyla Kıbrıs'ı Türkiye olmaksızın düşünemeyen biridir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ın işi kolay değil

Murat Belge 02.07.2011

Türkiye'den Kıbrıs'a pasaport yerine nüfus kâğıdı göstererek gitme imkânı açıldığından beri suç oranları yükselmiş. İlk akla gelen çare, "gelen"in kim olduğunu daha iyi araştırmak, adres sormak, para sormak vb. Bence bunlar iyi çözüm değil; ama akla aykırı değil, uygulayanlar var...

Peki, "Kıbrıslı polis" dediğimiz adam kim? Yüzde 7'si Türkiye'den giden Türklermiş! Olabilir, bu da sorun değil. Kimden emir alıyorlar? Kıbrıslılardan gelen cevaba göre, orada mevzilenmiş Türk kolordusunun komutanından alıyorlarmış!

Yani KKTC'nin bir İçişleri Bakanı var, ama polisi o yönetmiyor! Bu konuyu kurcalayınca, Kıbrıs'ta zaten hükümetin filan bir emir vermediğini, bu gibi yetkilerin Kolordu Komutanı ya da Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs Büyükelçiliği'nin elinde olduğu söyleniyor.

Şimdi böyle bir durum, böyle bir "yapılanma", başlı başına ciddi bir huzursuzluk, hoşnutsuzluk, şikâyet konusu olmaz mı?

Nitekim oluyor.

Konu nicedir "şişeden çıktı". Bizim oraya yollanıp toplantı yapmamızın nedeni bu. Zaten sokakta yürürken, bir yerde otururken, bu konu bir şekilde açılıyor.

Beni hava alanına götüren şoför (iyi bir adam) Türkiye'denmiş. Yol boyunca bu konuları anlattı. O da Kıbrıslı Türklere kızıyor. "Bizim buraya gelip paraları Kıbrıs dışına çıkardığımızı söylüyorlar, şikâyet ediyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi Kıbrıs sorusu

Murat Belge 03.07.2011

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Kıbrıs'ta da, bir şeyin "sorun" olarak görülmesi, öyle adlandırılması, o konunun "evveliyatı"na olduğu kadar, insanların geleceklerini nasıl gördüklerine de bağlanır. Şöyle bir örnek vereyim: sesim kısılmış, çünkü üşütmüşüm. İlaç alırım, soğuğa çıkmam, geçer. Ama şarkıcıysam, iki gün sonra konserim varsa, bu soğuk algınlığı ve bu ses kısılması ciddi bir sorun haline gelir.

"Kıbrıs'ın geleceği nedir, ne olmalıdır?" Bu soruya verilen başlıca iki cevap var. Dünyanın en uzun sürmüş siyasi kilitlenmelerinden biri üstüne konuşuyoruz. Türkiye'de hâlen egemen gibi görünen bakış açısı çerçevesinde, bu adanın iki halkının yeniden birleşip ortak bir Kıbrıs için ortak bir çabada bulunması bir hayaldir, artık olamayacak bir şeydir. Belki daha bir süre diplomatik nedenlerle top çevrilir, ama sonunda bu ada ikiye ayrılır. Bizi ilgilendiren kısım, bu durumda, Türkiye Cumhuriyeti'ne katılma kararı vermeli. Hatay'dan bilmem kaç yıl sonra "anavatan" katılan yeni "vilayet" olmalıdır.

Ama ikinci bir cevap da yok değil. Bu birincinin "hayal" dediği yolun "mümkün" olduğu öncülüne dayanıyor. Bütün bu yıllardan sonra bu iki halk yeniden tek bir Kıbrıs'ta varolmanın koşulları üstünde anlaşılabilir. Bu mümkündür, çünkü bu iki topluluk için Avrupa Birliği demektir ve AB de yeterince çekici bir hedeftir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Askerî sorun' Kıbrıs

Murat Belge 05.07.2011

Bir haftayı Kıbrıs izlenimlerimi yazarak geçirdim ama gene konuyu bitiremedim. Küçük yer olsa da sorunları birikmiş ve büyümüş.

1974'te Türkiye'nin müdahalesinden sonra bu adanın Türk kesiminin aldığı biçimde, gelmiş geçmiş bir yığın hükümetin uzun boylu bir etkisi yoktur. Müdahale ile birlikte Kıbrıs Türkiye'nin "askerî sorun"u haline gelmiş, bütün belirleyici kararları "cihet-i askeriye" vermiştir. Hükümetler bunların gereğini yerine getirmiş, kendileri alternatif bir Kıbrıs projesi, tasarımı, kavrayışı geliştirmemişlerdir.

Birtakım emekli generaller TV kanallarında programa çıkar ve Kıbrıs'ta niçin TSK'nın otuz bin, kırk bin askerle varolması gerektiğini açıklarlar. "Kilit kavram", bir Nazi icadı olan "Jeopolitik"tir. Peki biz 1974'te çıkartma yaparken dünyaya bunun "Jeopolitik" bir girişim olduğunu söylemiş miydik? Yoksa, orada kurulu düzeni bozan ve kısa zamanda kana bulan EOKA'cı Sampson'un darbesinden ötürü adadaki "soydaş"larımızın can ve mal güvenliğinden endişeye düştüğümüzü mü söylemiştik?

Aramızda bu endişeyi yaşamış olanlar mutlaka vardı. Ama belli ki bazılarımız, özellikle de bu terimlerle düşünmeye koşullanmış olan askerî kanat, "Aman, bulunmaz fırsat çıktı! Haydi adaya!" tavrı içindeydi. Biz dünyaya "endişe" dedik, resmî düzeyde, ama dünya bu "Jeopolitik" dürtünün de farkındaydı –bugün de gayet iyi farkında.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Zorunlu bir cevap

Murat Belge 08.07.2011

Radikal'de yayımlanan (4 temmuz) mülakatımda söylediğim bir söze karşılık Sırrı Süreyya Önder'in gene gazetede yayımlanan (5 temmuz) yazısı benim önümüzdeki birkaç günümü dolduracak herhalde. Benim cümlem şu: "Yetmez ama evetçiler ölen adamların ölümünden sorumludur" diyen Sırrı'ya arkadaşım olduğu halde oy verecek halim kalmamıştı."

Sırrı, yazısında belirttiği gibi, telefonla aradı ve böyle bir şey söylemediğini belirtip nereden çıkardığımı sordu. Doğrusu, ben de bunun kaynağını hatırlayamadım. Benim açımdan asıl sorun, onun da böyle konuşanlarla aynı paralelde davranmasıydı. Referanduma giden süreçte Sırrı bu konuya ve onunla ilişkilendirilen başka konulara dair birçok yazı yazmış ve birkaç tartışmaya da katılmıştı: Rasim Ozan Kütahyalı ile, Roni Margulies'le. Sanırım buralarda söylediklerinden benim zihnimde kalan "toplam" bir izlenim bu. Ama şimdi de bakıyorum, 'ölenlerden onlar sorumludur' dediği bir yazısı yok. Şu halde benim aklımda yer eden şey yanlış. Yanlış bir şey söylemişsen, önce özür dilemek gerekir. Ben de önce bunu yapıyorum.

Ama, tartışılan sorunun kendisi ve tartışılma biçimi o kadar basit değil. Sırrı, ta 7 ocakta, "Sağdıç'ın Emeği" başlıklı bir yazı yayımlamıştı. Orada, referandumu desteklemekten yana sosyalistlere "sağdıç" diyordu. Yani bu insanlar, AKP'nin yardakçısı veya yerine göre "akıl hocası"ydı. Kendi cümlesi şöyle: "Ne acıdır ki egemenlerin gerdeğine sağdıçlık ettiniz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt Politikası / Kürtlerin Politikası

Murat Belge 09.07.2011

"Konuşmak"la "yazmak" arasındaki fark. Biri oldukça hesaplı, ölçülü, öbürü oldukça hesapsız, kendiliğinden. *Radikal*'deki kendi mülakatıma bakınca, "Kürtlere önü ilikli politika" diye kendi ettiğim sözün hiç kastetmediğim yerlere çekilebilir bir söz olduğunu görmüştüm. Sırrı telefonda bu konuyu da açtı. Bunun "Kürtler saygılı olmalı" anlamında olmadığını söyledim. Buna rağmen, o yoruma dayalı cümleler yazmaktan vazgeçmemiş.

Aslında o yazının kendinde de belli ama benim bu konuda özellikle son dönemde yazdığım birçok yazının ana fikri bu: Kürtler bu ülkenin onurlu yurttaşlarıdır. Onlarla, üstünde yaşadıkları topraktan vazgeçemediğimiz için değil, kendilerini sevdiğimiz için, birlikte yaşamak isteriz. "Birlikte yaşamak" isteğimiz, bu sevgi temelinde olduğu zaman meşrudur. Ayraç olarak PKK'yı alıp "İyi Kürtler/ Kötü Kürtler" diye ayırım yapmaktan vazgeçin. En apolitik ya da fikren PKK'ya en uzak Kürt de, Kürtler için canını veren insanların hakkında kötü konuşmaz. Bu bir erdemdir. "Onurlu" olmanın da göstergesidir. "Boynu eğik"le değil, "başı dik"le dost olmak isterim.

Aynı kelimelerle olmayabilir, ama bunlar özellikle şu son dönemde Kürt sorunu üstüne yazarken vurguladığım şeyler. Çünkü Türk tarafında olaya hiç böyle bakmayan çok sayıda insan olduğunu görüyorum. "Hâlâ ne istiyorlar?" diye konuşanlar. "Hak" söz konusu olduğunda bunu "verme" yetkisine sahip olduğu varsayımı

üstünden konuşanlar vb.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Komplo teorisi'

Murat Belge 10.07.2011

Sırrı Süreyya'nın benimle ilgili yazısında sözünü ettiği konulardan biri de seçim kampanyası sırasında Hopa'da olanlara değindiğim yazıydı. Kısa bir yurtdışı gezisine giderken, buradaki "siyaset yapma" biçimlerini ne kadar bıktırıcı bulduğumu belirtmek için yazdığım birkaç satırlık bir şeydi bu. Nedense, söylemek istediğim şeyle hiçbir ilgisi olmayan yorumlara –ve saldırılara– uğramıştı. Sırrı da aynı doğrultuda bir şeyler söylüyordu.

Benim söylemek istediğim birinci söz "insan hayatı"yla ilgili. Yıllardan beri görüyorum ki sahiden sahip olduğumuz tek şey *hayatımızdır* ve bana göre bunun bir ikincisi yoktur. Dolayısıyla bu hayatın kendi "normal" sayılacak sonuna varamadan bir insanın elinden alınmasını olabilecek en kötü şey olarak görüyorum. Türkiye'de bir seçim kampanyası var ve bir kasabada bununla ilgili birtakım olaylar çıkıyor ve bir adam ölüyor... Evet, insanlar belirli durumlarda kendi iradeleriyle de ölmeyi seçebilir vb., vb. Bu gibi olayların bir "gözlemci"si konumunda benim tepkim, koşullar ne kadar farklı olsa da, çok fazla değişmez: yeri doldurulamayacak bir kayıp verildiğini hissedirim, çünkü her insan bireyi böyle bir şeydir.

Gelelim kampanyaya, *genel* konuya. Bu ülkede yaklaşık on yıldır çok sert bir çatışma ortamında yaşadığımız herhalde kimsenin meçhulü değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Komplo' üstüne

Murat Belge 12.07.2011

Siyaset düzeyinde olan biten her olaya "komplo", "provokasyon", "planlanmış bir olay" gözüyle bakmak, yıllardan beri, hiç hazzetmediğim, inanmadığım ve eleştirdiğim bir alışkanlıktır. Ama aynı zamanda çok köklü bir alışkanlıktır.

Bunun temelinde, insan eylemi dediğimiz şeyin etkili (ya da, en azından, "özerk") olduğuna inanmayan bir dünya görüşünün yattığını düşünüyorum. Böyle bir dünya görüşü çerçevesinde, örneğin, "kitleler, sınıflar tarihin motoru" olamaz. Onlar zaman zaman bir şeyler yapar gerçi, ama mutlaka bir "yaptıran" vardır.

Yani, "sınıf savaşı tarihin motorudur" gibi bir tarih anlayışı ile komplocu bir anlayış, mantıken, birbirini dışlar. Ama ne gariptir ki çok zaman "Ben Marksist'im" diyen birinin olur olmaz her olayın altında bir komplo aradığını görürüz.

Peki, bu büsbütün yanlış bir inanç mı? Tarihin oluşmasında çeşitli komploların rolü yok mu? Buna da kestirmeden "hayır" demek kolay değil. Kolay değil, çünkü başlıca işi komplo kurmak ve uygulamak olan yalnız

bireyler değil, koca koca örgütler, kurumlar var.

Zaten, bir insanın bütün bir dünya görüşü böyle her olayda bir "bit yeniği", bir "gizli plan" arama anlayışına dayanıyorsa, çok zaman, o insanın yaşadığı toplumda böyle çalışan etkili örgütler vardır. Onlar olduğu için o insan ya da insanlar, bildikleri tarih içinde birtakım kumpaslarla açıklanmayacak olay bulmakta zorlanırlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kitle eylemi

Murat Belge 15.07.2011

Tarihi bir "komplolar dizisi" olarak algılayan (ve örnekleri bir hayli yaygın olan) dünya görüşü üstüne yazmıştım. Bunun karşıtı bir görüş de var, ama "karşıtı" olsa da, aynı insan bunların ikisini birden barındırabiliyor zihninde. Şunu kastediyorum: önüne "kitle eylemi" etiketini ilıstirebileceğimiz her şeyi yüceltmek. Günümüzün Türkiye'sinde bu ikincisi de epey yaygın bir biçimde yapılıyor.

Bizim toplum, tarihinin "AKP'li dönem"ine 2002'de girdi. Bir süre sonra "Bayrak Mitingleri"ni gördük. Bunlar "kitle eylemi"nin örnekleriydi. Toplanan kalabalıklar etkileyiciydi ve aramızda birçoklarını etkiledi de. "İşte, kitleler tarih yapıyor" dedirtti bazılarıımıza.

Ama böyle olmadı. Bu mitinglerden az sonra seçim oldu ve mitinglerin hedefi olan iktidarın oy oranını çok ciddi bir şekilde arttırdığı görüldü. Bu oyları toplayan parti "tarih yapma"ya devam etti.

Milyonların yaşadığı modern toplumlarda, böyle kalabalık gösteriler dahi aldatıcı olabiliyor demek ki. Binlerce insanın bu gibi gösterilerde etkin bir biçimde bulunmasının elbette ki bir anlamı var. Elbette ki küçümsenecek bir şey değil. Ama dünya da, 1830'ların, 1848'in vb. dünyası değil artık. Başka türlü mekanizmalar işliyor

Daha önemli konu, kitlelerin kalabalık biçimde sokağa, meydanlara dökülmesi, özellikle bu "modern" dünyada, sandığımız kadar kendiliğinden bir olay olmuyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tan-1968 çizgisi

Murat Belge 16.07.2011

Cumhuriyet'in "kuruluş" esprisi içinde kavram olarak da, olgu olarak da, "gençlik" önemli bir yer tutar. "Yenilik" yapmak üzere yola çıkmış toplumlarda bu tür bir "gençler" vurgusu hep vardır. Bir "devrim" yapılmıştır ve onu korumak, yani "devrim muhafızı" olmak, gençlere düşen bir iştir. Türkiye'de "gençlik" (ki, şöyle on yılda bir değişmek durumundadır), kendisine verilen bu "görev"i genel olarak kabul etmiş, ona göre davranmıştır.

Son günlerin tartışmaları sırasında "Tan gençliği" diye bir deyim kullandım. Bu olayda devlet, gençlikten, sola ve onunla birlikte anılması gereken başka kavramlara, örneğin demokrasiye, örneğin hukuk devletine izin vermeyeceğini göstermesini istemişti. Bunları istemeyen, öncelikle devletin kendisiydi. Ama gösteriyi devletin

yapması “şık” olmazdı. Bu “solcu nifak yuvası” gazeteye karşı vatanperver gençliğin “kendiliğinden” tepkisini göstermesi çok daha iyi olurdu. Böylece, CHP’den, birçok yılını da “Sosyal-Demokrat” bir CHP yaratmak üzere geçirmiş aparatçık Alaeddin Tiritöğlü “gençliğin kendiliğinden tepkisi”ni *örgütlemek* üzere kollarını sıvadı ve işe girişti. Böylece “gençlik” Tan matbaasını bastı, makineleri paramparça ederek, komünizme karşı öfkesini ve nefretini sergiledi, muhtemel rejim düşmanlarına ayaklarını denk almazlarsa başlarına neler gelebileceğini gösterdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Altmışlardan bugünlere

Murat Belge 17.07.2011

1965 seçimlerini Adalet Partisi kesin bir zaferle kazandıktan sonra, öğrenci gençlik arasında sosyalizm hızla yayılmaya başlamıştı. 1960 öncesinde büyük kısmı CHP eğilimli olan üniversite gençliği artık sosyalizme yöneliyor ve Halk Partisi’nin bu kesim içinde kayda değer bir etkisi kalmıyordu.

1967’den başlayarak, bu “sosyalist” gençler arasında TİP/MDD ayrımı önem kazandı ve ibre MDD’den yana kaydı. 1968 bunu kesinleştirdi. Gençlik eylemlerinin en yoğun olduğu dönemdi bu. Dev-Genç, MDD hareketinin gençlik örgütü olarak doğdu ve çok etkili oldu.

“Etkili olma”nın, eylem yapan gençlerin kendilerinden bağımsız, onların dışında koşulları ve nedenleri vardı. 27 Mayıs, birçok subaya göre, iktidarı sivil siyasîlere geri vermekte fazla acele davranmıştı. Zaten bu nedenle, başını Talât Aydemir’in çektiği iki başarısız darbe girişimi olmuştu. Gene bunun için, Silahlı Kuvvetler Birliği diye, dünyada benzeri olmayan, yasada yeri olmayan, *de facto* bir örgüt şekillenmişti. Bugünlerde olduğu gibi Kemalist sivil bürokrasi, gene başta Yargı, AP’li hükümetlere direniyordu (bu yakınlarda olduğu kadar güçlü değildi ama direniyordu). Böyle bir iktidar mücadelesinin şekillendirdiği bir arazi üstünde geçiyordu gençlik eylemleri.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir yol ayrımı görünüyor gibi

Murat Belge 19.07.2011

Kürt sorunu düzelme göstermeden sürüp gittikçe ve sürerken Aynur Doğan’ın yuhalanması ve sahneye bir şeyler atılması gibi olaylar da tekrarlandıkça, Türkiye’nin başında bir “Kürt sorunu”ndan çok bir “Türk sorunu” olduğu fikrine aklım yatıyordu. Bu fikrimi bugün de değiştirmiş değilim. Değiştirecek bir şey de olmadı. Anladığım kadarıyla İç Anadolu’nun yiğidoları filan değil, İKSV’nin mutat müşterileri, “Biz kimseden aşağı kalmayız faşistlikte” demişler ve kalmadıklarını kanıtlamışlar.

O fikrimi değiştirmedim, ama bakıyorum son günlerde olanlara ve Kürtler’in “Kürt sorunu”nun da büyümeye başladığını görüyorum. Son günlerde birden yeniden kabaran ölüm listeleri ve bununla birlikte, öyle

planlanmış izlenimi veren bir "özerklik" ilânı. Benim yazma günüm gelinceye kadar herkes yazdı bunları, tekrarlamama gerek yok. PKK'nın son derece açık bir "savaşa devam" tavrı aldığı, alanların muhtemelen bütün içinde bir kesim olduğu, bu kesimin gereğinden Öcalan'la köprüleri atmakta artık sakınca görmediği bu söylenen ve benim de katıldığım şeyler.

Hep söyleriz, bu toplum, çok fazla homojen olmayan (çünkü karmaşık yapılı bir imparatorluktan gelen) bir toplumdur ve değişik gruplardan oluşur. Böyle bir yapıda "düşünce" dediğimiz şey fazla bir ağırlık kazanamadığı için insanlar dostlarını ve düşmanlarını doğuştan edindikleri etnik ve dinî ayırım çizgileri üstünden giderek tesbit etmeye çalışırlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öcalan konuştu...

Murat Belge 22.07.2011

Seçimden bu yana içine girdiğimiz oldukça engebeli süreçte PKK'nın Abdullah Öcalan'ı tasfiye etmek istediğine dair bazı kuşkular dile getirildi. Bu, endişeye de yol açan bir şüpheydi, çünkü genel kanı Öcalan'ın barışçı bir çözüme daha yakın bir yerde durduğu doğrultusunda. Şu günlerde bulunduğum tatil yerinde elime geçen yayınlar arasında Cengiz Çandar'ın bu düşünce tarzına karşı "uyarı" içeren yazısını okudum.

Ben de Öcalan ile örgüt arasında böyle "tasfiye" gibi kavramları akla getirecek bir ayrışma olduğu kanısında değilim. Ayrışma, olduğu kadar, örgüt dışından olayları izleyen ve kanlı çatışmaların bir an önce bitmesinden yana olanlarla sözü edilen "barışçı çözüm"e ancak silâhlı örgütün varlığı sayesinde ulaşılabileceğine inananlar arasında.

Ama işin o yanını şimdilik bir yana bırakalım, çünkü nasıl olsa o konu üstünde durmamız gerekecek. Ben bu son durumda gözlemlediğim başka bir konu üstüne birkaç söz söylemek istiyorum: "başka konu" dediğim, aslında yukarıda değindiğim "endişe", yani PKK'nın Öcalan'ı İmralı'da hücrelerine gömüp savaşı devam ettirmesi, barışçı çözümden yana olan Öcalan'ın sesinin böylece kısılması tehlikesi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bazı iyileşmeler

Murat Belge 23.07.2011

Kürt sorununda bir sonuca varmanın henüz çok uzağındayız, ama zaman içinde iyileşen, düzelen bazı şeyler de yok değil. Bu iyileşmelerden biri devlet ya da hükümetten birilerinin Abdullah Öcalan'la bir şeyler konuşuyor olması. Bu görüşmelerin biçimi, içeriği ne olursa olsun, sırf yapılıyor olması da bir ilerlemedir. Ama en az bunun kadar önemli bir şey, bir süreden beri böyle görüşmeler yapıldığı bilinmesine rağmen bununla ilgili bir kıyamet kopmaması. Kıyamet kopmadığı gibi, oldukça geniş bir kesimde "Acaba ne demiş?" diye bir açıklama bekleme alışkanlığı bile oluştu.

Ben bunları toplumun büyük çoğunluğunun aslında bir barış atmosferine susadığına, zaman geçtikçe bunun nasıl gerçekleşebileceğinin koşullarını daha iyi anladığına yoruyorum.

Türkiye’de yetki sahibi mercilerin, sahip oldukları o yetkiyle uyuşmayan, olgunluktan uzak bir tutumları vardır. Bir devletin, ülkesindeki silâhlı başkaldırıma hareketini düşman gibi görmesi ve bastırmak için birçok çareye başvurması şaşılacak bir şey değil. O hareketin önderinden nefret etmesi de normal.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güvenilir zemin yaratmak

Murat Belge 24.07.2011

Cengiz Çandar’ın hazırladığı Kürt sorunu analizi her bakımdan önemli ve aydınlatıcıydı. Ancak, bana en anlamlı gelen kısmı adı verilmeyen bir Türk devlet yetkilisinin Öcalan’la yapılmış görüşmeleri değerlendirmesiydi. Metin şimdi elimin altında değil, ama bu yetkili devletin buradaki yaklaşımının “araçsal” olduğunu, Öcalan’ın da bunu anladığını ve buna göre davrandığını söylüyordu.

“Tam barışa yaklaşmışken şu Silvan olayı neyin nesi? Bunlar kendi önderlerine de mi kontra gidiyor?” tarzında birçok yorum okuduk şu son günlerde. Kürtler arasında farklı görüşler var ve bunlar artıyor, artacak. Ama ayrımlar bu denin noktada değil. Eylem yeteneği kalmamış ya da bir nedenle eylemden vazgeçmiş bir PKK ile karşılaşsak, Abdullah Öcalan kendisine “araçsal” bir tutumla yaklaşan yetkililerle ne konuşacak? Ya da “araçsal” yaklaşan o yetkililer Öcalan’a “yaklaşma” gereği duymaya devam edecek mi?

Bu ülkede devlet ve o devletin verdiği eğitimi almış ve içselleştirmiş toplumsal kesimler içinde “demokrasi” kavramının yer tuttuğu hiçbir konuda güven vermiyor. İşte dağdan bir grup adam kalktı geldi; buradaki yakınları da onları sevinçle karşıladı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Neo-faşizm’ açıklıyor mu

Murat Belge 26.07.2011

Norveç’teki son olaydan sonra, bu gibi olayları ve onları destekleyen ideolojik hareketi “neo-faşizm” adıyla adlandırmanın isabetli olup olmadığını düşünmeye başladım. Bu “neo-” öneki bana çok zaman şüpheli görünür zaten. Şimdi olanı eskisinden ayırmak için gerekli görülmüşse, pekâlâ; ama belki de aradaki fark bir tek bu “neo-” öneğine bırakılamayacak kadar derin.

Öte yatan, hangi kavrama yakından baksak, benzer tanımlama sorunları yaşarız. Çünkü biz hayatta olanları kavramak için birtakım genellemeler yapmak zorundayız; oysa tarihî olaylar genellemelere tam da sığamayacak kadar tekil ve benzersiz. Onun için genellemelerin “yaklaşık” olduğunu baştan kabul etmek gerekiyor.

Başına “neo-” önekini taktığımız (başka birçok şey gibi) “faşizm”, bildiğimiz klasik örneklerle göre çok daha bireysel ve “popüler kültür”den etkilenmiş görünüyor bana. Bunlar, son analizde, modern dünyanın yarattığı “yer şekilleri” –herkesi bir ölçüde etkiliyor.

Belli ki Norveç’teki adam “spektaküler suç” üstüne (muhtemelen adını öyle koymaksızın) epey kafa yormuş. Bunu yaparken, baş düşmanının da etkisinde kalmış olmalı: Çünkü Bin Ladin’in New York saldırısı kadar “spektaküler” suç daha işlenmedi. Eylemin “medyatik” olması bir zorunluluk haline geldi herhalde, bu da “modern” hayatın bir gereği.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öcalan’ın otoritesi

Murat Belge 29.07.2011

Silvan olayından bu yana, Abdullah Öcalan’ın PKK üzerindeki otoritesi bir tartışma konusu haline geldi. Kendi hesabıma, o zamandan beri yazdığım yazılarda hep bu konuya bir yerinden değindiğimi fark ettim. Benim bu konuda düşüneceğim ve söyleyeceğim şeyler, “enformasyon” dediğimiz çeşitten bir bilgiye dayanmıyor. Kürtler arasında bu gibi konularda daha fazla bilgi sahibi olan çevrelerle de, Türkler arasında konu üstüne istihbarî bilgi üreten çevrelerle de ilgim yok. Onun için uzaktan gözlemlere dayalı tahminî yorumlarda bulunabiliyorum.

Böyle olunca da, “yorumda bulunma”nın bir gereği olup olmadığını kendime soruyorum. Soruyorum da, sonunda, “olduğu” kanısına varıyorum. Nedeni, bize “enformasyon” olarak verilen şeylerin de çok zaman birbiriyle çelişmesi; ayrıca içinde “yorum” ya da “yönlendirme amacı” gibi şeylerden yeterince arınmamış olması. Oysa genel konu bu toplum açısından en önemli konu; “genel konu” içinde bu soru gene son derece önemli. Dolayısıyla hepimiz bu konuları kendimizce en nesnel ve doğru biçimde tartıp kendi sonuçlarımıza ulaşmak istiyoruz. Her şeyden önce, ne olup bittiğini, nerede durduğumuzu anlama ihtiyacı.

Evet, Öcalan PKK üzerinde belirleyici bir etkiye, otoriteye sahip mi, değil mi? Varolan koşullarda –görünen o ki– bunun “Evet/ hayır” türünden basit bir cevabı yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerilla ve intifada

Murat Belge 30.07.2011

Abdullah Öcalan’ın özellikle de Güneydoğu’da yaşamaya devam eden Kürtler üzerinde son derece güçlü bir etkisi olduğunu dün yazmıştım. Öcalan’ın PKK’yı denetleme otoritesini elinde hâlâ bulundurup bulundurmadığını tartıştığımız bugünlerde, örgütün de (veya içindeki fraksiyonların) bu popülariteye bakarak kararını vereceği kanısındayım.

“Örgüt” dediğimiz insanlar topluluğu, doğal olarak ve tanım gereği, ne amaçla kurulmuşsa herkesten fazla o için içindedir. İşin içinde olan insanların karşısına çıkan olaylar hakkındaki değerlendirmeleri de belirli bir mesafeden bakanlara kıyasla daha derinlemesine, daha kapsamlı olur. Hesaba katılması gereken etken sayısı birdenbire katlanarak artar.

Abdullah Öcalan örgütünün fiilen başında bulunduğu süre boyunca tam bir “hâkim-i mutlak” olarak PKK’yı yönetti. O zaman da arkasında bir “halk desteği” vardı; ama asıl gücünü örgüt tabanından alıyordu. Böyle örgütsel biçimlenmelerde hiyerarşide yukarıda bulunanlar arasında gidişata çeşitli nedenlerle (çok zaman kişisel nedenlerle) muhalif olanlar daha fazladır.

Bu özgül durumu bildiğimden değil, genel örgüt sosyolojisini çalıştığım için, tahmin ederim ki Öcalan’ın yakalandığı ve Türkiye’ye teslim edildiği anda, PKK içinde, onun yerini almak isteyecek birçok yönetici vardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Önemli’ ve ‘sıradan’

Murat Belge 31.07.2011

Hafta içinde biri benden belirli bir konuda bibliyografya sormuştu... Ben de numaramı verip “Evde bakarım. Hafta sonu bir telefon edip sor” demiştim. Az önce telefon etti, konuştuk. Bir yandan gazeteleri okuyorum, bugün ne yazacağımı düşünüyorum. Gazetelerde de tıka basa Genelkurmay haberleri, yazıları...

Şu olayın bir benzeri bundan on yıl önce olsaydı... diye düşündüm birden! O kişi bu sabah bana telefon edecek, bibliyografya soracak... Ben o telefonu açacak bir durumda olacağım... Sakin sakin, bir liste okuyacağım... “Benim bugün randevum kaçtaydı?” diye aklımdan geçireceğim, “Sonra da Balık Pazarı’na uğrayayım da...” diye plan yapacağım... Bir kere zaten sokağa çıkmak yasaklanmış olur, randevu mandevu düşünmeye mahal kalmazdı. Başkaca da kimbilir neler olmuş olurdu. Dört beş gün öncesinden Ankaralı arkadaşlar arar, “Bu gece sabaha kadar Genelkurmay’da ışıklar sönmemiş” diye haber verirdi.

1980’den beri, askerin bir darbeyle gelmesi ihtimali karşısında tek güvencemiz, 1980’den beri askerin zaten gitmemiş olmasıydı.

İşleyen sürecin öyle “yağ gibi akan” bir süreç olduğunu söylemek mümkün değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kinesis / Stasis

Murat Belge 02.08.2011

İnsanlık tarihinde çok önemli şeyler olurken doğa istifini bozmaz, kendi düzenini bildiği gibi devam ettirir. Fransa’da kitleler Bastille’i zapteder veya Lenin Finlandiya Garı’nda trenden inerken ya da Enola Gay’den atom bombası Hiroşima’ya düşerken güneş aynı saatte doğup aynı saatte battı, rüzgâr esti, ağustosböcekleri öttü

vb. Yalnız bunlara bakan insanlar, bir yerlerde dünyanın gidişini değiştirecek olaylar olduğundan habersiz, hayatlarının bir olağan gününü daha yaşadılar.

Bir süredir Türkiye’de varolan ve hareket eden bir süreç de, istifa eden bir süreç de istifa eden generallerle birlikte, geri dönülmez bir aşamasına erişmiş oldu. Hayat, hiç böyle bir olay olmamış gibi devam ettikçe, bu “geri dönülmezlik” de perçinleniyor.

Bunun farkında olmayanlar vardır tabii. Ama zaman aktıkça, şöyle ya da böyle, farkına varacak, davranışlarını buna göre duruma uyduracaklardır. Bir biçimde farkında olan, ama bundan hiç hoşnut olmayanlar da var. Bunların bir kısmı, bu değişim yüzünden bir şeyler, önemli bir şeyler kaybetmek durumunda olanlar; dolayısıyla niçin hoşnut olmadıklarını anlamak kolay. Bir kısmıysa bundan ötürü, *nesnel olarak*, bir şey kaybetmiyor, gene de hoşnutsuz. Onları anlamak o kadar kolay değil.

“Devrimci”ler var, örneğin. Bunlar 12 Mart’ın da, 12 Eylül’ün de, ağır sillelerini yemişler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlet ve ‘değişim’

Murat Belge 05.08.2011

Yetmişlerde, Avrupa’da Marksizm hâlâ çok canlı bir düşünce damarıydı. Fransa’da Paulantzas’tan Balibar’a, İngiltere’de Williams’tan Anderson’a, İtalya’da Magri’den Colletti’ye, parlak düşünürler, entelektüel dünyada Marksizm’in prestijini tepelerde tutuyorlardı. Ama bir yandan da, kendi aralarında tartışma halindeydiler. Bir yandan, bu düşünsel özgünlüğü boğmak için elinden geleni ardına koymayan “resmî Marksist ortodoksi” ile, bir yandan Hegel gibi Marksizm’in kaynağı olduğu varsayılan düşünürlerin etkileriyle boğuşuyorlardı. Otuzlarda hapiste ölen Gramsci yeniden keşfedilmişti: Avrupa’da olabilecek sosyalizmde onun teorik payı hararetle tartışılıyordu. Bütün bunların bir parçası olarak “devlet” sorunu da gündemdeydi; “kapitalist devlet” nasıl bir şeydir, nasıl işler, onunla nasıl mücadele edilir vb.

Biz de *Birikim* dergisinde ve yayınevinde bunları yayımlamıştık. O tartışmalara katılanlardan Ernesto Laclau’nun (uzun süredir İngiltere’de yaşıyor) devletin bir “özne” veya “nesne”den çok, bir “ilişkiler yumağı” olduğunu söylediğini hatırlıyorum.

Ne demek bu? Tabii birçok şey demek; ama öncelikle, ona da “değişmez”, sadece bir tek işlevle tamamlanacak bir araç gözüyle bakmaktan vazgeçmeliyiz, demek.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni ‘ekonomi-politik’

Murat Belge 06.08.2011

Türkiye Cumhuriyeti'nin ancak 21. yüzyıla girildiğinde bir "kapitalist devlet"e kavuşmak imkânını bulduğunu yazıyordum dün. Bunun yolunu açan siyasî güç, AKP oldu. Bu, içinde bir paradoks taşıyan bir önerme, çünkü bu partinin önder kadroları arasında, pek çok pre-kapitalist öge barındıran bir ideolojinin egemen olduğu herhalde fazla tartışma götürmez.

Ancak Türkiye, bunca yıllık tarihinde, "post-kapitalist" denebilir herhangi bir ideoloji üretemediği için, bu duruma fazla şaşmamak gerek.

Yolu açan siyasî güç AKP'dir, dedik. AKP'nin oyu, son seçimde, yüzde 50'yi buldu. Bu oranda oy alan bir parti, toplumun bütün kesimlerinden yüksek oy alıyor demektir; ama bu, böyle bir partinin bir "sınıf aidiyeti" yoktur anlamına gelmez. Demokrasilerde her parti, bütün sınıflardan oy alabilir, alır da. Ama hepsinin de son kertede bir sınıf temeli vardır; programına sözcülük ettiği (ve başka sınıfların üyelerini geçerliliğine ikna ettiği) bir sınıf ya da "sınıf fonksiyonu" vardır. AKP'nin temeli, çeşitli adlarla andığımız, "aslan, kaplan" dediğimiz taşra burjuvazisi.

Dolayısıyla AKP iktidarı. "Laik-Müslüman" ideolojik kavgası dış görünümünün ardında, yalnız bu burjuvazi kesimi (ve programına ikna ettiği öteki toplumsal-sınıfsal-ideolojik kesimler) ile geleneksel bürokratik statüko arasındaki kıyasıya mücadele değil, aynı zamanda; gene aynı burjuva kesiminin geleneksel büyük burjuvaziye karşı verdiği mücadele de yatıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Askerî demokrasinin sol cenahı

Murat Belge 07.08.2011

Türkiye'de asker-sivil ilişkilerinin zorlu bir süreçten geçtikten sonra bugün gelmiş olduğu aşamayı –ve bütün bu değişimi– ne azımsamalı, ne de gözümüzde olmayacak derecelerde büyötmeliyiz. Bir kere, "normalleşme" diyebileceğimiz bu sürecin nihaî noktasına henüz gelmedik ve, örneğin, Genelkurmay Savunma Bakanlığı'na bağlanmadan, OYAK denen tuhaf yapı düzeltilmeden, buna benzer birçok tadilat (yılların ayrıcalık birikimi üzerine) yapılmadan bu normalleşme de tamamlanmaz. Ama bundan daha önemli olan, askerin zaten olmaması gereken alanlardan çekilirken bırakacağı boşluğun nasıl bir yapıyla doldurulacağıdır. Dün yazdığım gibi, muhafazakâr bir burjuva sınıfına dayanan ve zaten muhafazakâr olduğunu beyan eden bir siyasî partinin iktidarında yaşıyoruz. Seçmenin bu iktidardan bir hayli hoşnut olduğu görülüyor. Bu gibi etkenler önümüzdeki dönemde, en azından kısa vadede, gerçekleştirebileceğimiz demokratikleşmenin sınırlarını da sanırım gösteriyor.

"Almanya'da Hristiyan Demokratlar katılımcı demokrasinin kurumlarını kurma işini savsakladılar" ya da "Britanya'da Thatcher hükümeti işçi sınıfının taleplerine kulak vermedi" türünden cümleler kurmayı anlamlı bulur musunuz? Bunları söylemek sahiden bir şey söylemek midir? Adam muhafazakârsa ne diye demokrasiyi genişletmeye ya da işçi sınıfıyla diyalog kurmaya çalışsın? Bunları yapmak gibi bir niyeti varsa neden muhafazakâr olsun?

Türkiye'de en büyük sorun çağdaş dünyada demokrasinin ne olması gerektiğine, demokratik imkânların ne olduğu ve nasıl çoğaltılabileceğine kafa yormuş bir "sol" olmaması.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir 'eylem' anısı

Murat Belge 09.08.2011

Yetmişlerin sonunda Londra'da uzunca bir süre kalmıştım. Çok merkezî bir yerde, Covent Garden'da Long Acre caddesi üstünde koca bir bloktaki binalar yıkılmış, yerine planlanan şey yapılamamış, arsa boş kalmış, böyle olunca da mahalleli bu bayağı geniş alanı bir parka dönüştürmüştü. Ne var ki, benim geldiğim sıralarda burası yeniden satılmıştı ve bir banka arsada kendi merkez binasını inşa etmeye hazırlanıyordu. Londra çevrecileri de bunu durdurmak üzere eyleme geçmişlerdi.

Kaldığım sürece bu eylem devam etti, ben de, bir Avrupa ülkesinde "siyasî eylem" nasıl yapılıyor, bu somut örnek üzerinden gözlem yapma imkânı buldum.

İşin başına, boş bulunan arsanın parka dönüştürülmesine gelelim. Mahalleli oraya gidip piknik yapmakla yetinmemiş, sahiden parka dönüştürmüştü: kazıp bir gölcük yapmış, ördek, kuğu getirmiş, türlü türlü ağaç ve çiçek yetiştirmişlerdir. Londra gibi bir şehirde evlerinde bulamadıkları toprağı burada buldukları için, çok kişi haftanın belirli günlerinde buraya gelip bu gibi işlerde çalışmıştı.

Eylemin bir kısmı da bitkilerle ilgiliydi. Çiçekleri özenle saksılara aldılar; saksıları mahallenin yaşlı insanların evlerine götürüp armağan ettiler. Böylece hem o çiçeklerin yaşamaya devam etmesini, hem de olayın daha çok bilinmesini ve izlenmesini sağladılar –yaşlılara çiçek götürmenin çeşitli insancıl anlamlarının yanı sıra.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

35. Madde hikâyesi

Murat Belge 12.08.2011

İç Hizmet Talimatnamesi'nin 35. maddesinin değiştirilmesini, böylece, Silâhlı Kuvvetler'in rejime müdahale etmesinin ve hükümet devirmesinin hukukî dayanağının ortadan kaldırılmasını öneriyorlar, tartışılıyor, tartışıyoruz. Bu, bana epey komik gelen bir bakış tarzı. Maddeyi kaldırırlarsa kaldırırsınlar, ona bir diyeceğim yok, "yerinde kalsın" diye ısrar edeceğim de yok. Ama böyle bir maddenin böyle bir şeye "cevaz verdiği"ni "zımnen" kabul etmek de çok saçma bir şey olmak durumunda. Bunu kabul edince, TSK'nın şimdiye kadar gerçekleştirdiği bütün darbelerde *yasal davranmış* olduğunu da kabul ediyorsunuz.

Bildiğim kadarıyla başlangıçta bu sadece "nizamname" statüsünde bir şeydi. 1960'ta, ilk darbeden sonra adı "Kanun" oldu, yani rütbesi büyüdü. Ama ne kadar büyürse büyüsün, bir "talimatname" maddesine dayanarak hükümet devirmenin ve anayasa değiştirmenin tuhaflığı ortadan kalkmış oldu.

Talimat, kanun, tüzük vb... Böyle herhangi bir maddenin herhangi bir zamanda varolmadığını düşünelim. 27 Mayıs darbesi gerçekleşmeyecek miydi? Sonraki "modern" ve "post-modern" darbeler yapılamayacak mıydı?

Çatır çatır yapılacaktı tabii. Çünkü öyle bir “madde” olsun ya da olmasın, ordunun darbe yapacak gücü, yapacağı darbenin dayanacağı yer vardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul ve ‘açık hava’

Murat Belge 13.08.2011

Sokağa çıkarılan masalarla ilgili tartışmada, olması gerektiği gibi, Beyoğlu merkezde yer alıyor. “Olması gerektiği gibi” diyorum, çünkü 1) Eğlence hayatının merkezi burası, nabız burada atıyor; 2) Dolayısıyla “sokakta masa yoğunluğu”nun en ileri derecelere vardığı yer; 3) Ve bunun da işaret ettiği gibi, uygulama başlamadan önce en fazla “iç mekân” a tıklan yer de burasıydı.

Şimdi iş, oturan adamın önünden masayı alıp götürme raddesine gelince, ben de ne olduğunu anlayamadım. Hemen, bir “refleks” olarak yapılacak yorum, bu davranışı Müslümanlar’ın içki düşmanlığına bağlamak. İyi de, insanların sokaklara yayılması belediyelerin Müslüman başkanların eline geçmesiyle birlikte başlayan ve gelişen bir süreç. Yani bir “perhiz” ve “lahana turşusu” durumu söz konusu.

Beyoğlu Belediye Başkanı, daha Refah Partisi’nden, Nusret Bayraktar adında biriydi. O tarihlerde Nevizade Sokağı’nda sokağa masa çıkarma kavgası başladı. Belediye bunu durdurmaya kalkışınca gene o klasik yorum yapıldı: İslâmcı gerici içki içilmesini önlemeye çalışıyor! Bu yorum yapıldı, yorumun gerektirdiği kavga da başladı, ama ne oldu, nasıl olduysa, kavga uzun sürmedi, masalar sokaklara adamakıllı yayıldı ve o gün bu gündür yağmur çamurdan başka kimse Nevizade’yi içeri sokamadı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

“Hayat Tarzı”

Murat Belge 14.08.2011

AKP’nin iktidarda bulunduğu süre uzadıkça, olaylar çoğalıp biriktikçe, ondan hoşlanmayan kesimin muhalefet etme biçimleri de çeşitleniyor. Toplumda türlü türlü fikrî odak olduğu için, AKP’nin de “asıl şundan ötürü” çok kötü olduğuna dair çeşitli iddialar var. Bir meşrebe göre bu “emperyalizmin maşası” olmasına bağlanırken bir başka meşrep ehli de AKP’nin “Batı Düşman”, dolayısıyla “çağdaşlığa düşman” olduğunu söyleyebilir. TSK ile süregiden mücadele bu muhalefetin- bencegerçek temeli. Ama bunu böyle ifade etmenin de güçlükleri var. “Şanlı ordumuza neler yapıyorlar!” diye sesinizi yükselttiğinizde, “Evet! Evet! Kahrolsunlar!” diye hemen bağırırmaya hazır bir kitle var. Ama toplumun bütünü düşünüldüğünde, bu itirazla “popüler” bir hareket başlatmak mümkün değil. Bunu o kesimde gayet iyi biliyor, görüyor.

Dolayısıyla “muhalefet”, bu gibi doğrudan doğruya siyasî gerilimle ilgili sorunlar veya sloganlar çevresinde biçimlenemiyor. Ekonomik konularda şimdiye kadar hükümete çullanacak bir durum olmadı. Bir kesimin dört gözle beklediği büyük ekonomik felâketlere duçar olmadık. “Teğet geçer” tesbitinin yapıldığı günlerde

yazılanlara yeniden bir bakın. Onları yazanların epey mahcub olması gerekiyor, ama bizim memlekette “hicab” duygusunun nedreti vardır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Türk’üm’ demek

Murat Belge 16.08.2011

Namık Kemal Zeybek, bir süredir Demokrat Parti Genel Başkanı. Bugünkü (pazartesi) *Hürriyet* onun İzmir’de, partisinin düzenlediği iftar yemeğinde konuşurken söylediği bazı sözleri haber yapmış. Başlık, “Türk’üm demeye çekinir olduk”. Zeybek’in böyle bir derdi olduğunu hiç sanmıyorum. Zaten bu özet haberde vurgulanan, onun ve başka Türkler’in “Türk’üm” dememesi değil. Başbakan’ın dememesi: “... Zeybek, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın bir kez bile ‘Türk’üm’ demediğini iddia ederek...” Zeybek, bu “endişe verici” gidişin sonunda “Türkiye Cumhuriyeti” yerine “Anadolu Cumhuriyeti” deme aşamasına geleceğini de söylüyor.

Ona varmadan, “çekinir olduk” aşamasına geldiğimizden de emin değilim, çünkü bunun kavgası ülkede bütün şiddetiyle sürüyor. Ancak böyle bir durum yalnızca bize özgü bir durum değildir. Ben de bunu hatırlatmak için bu yazıyı yazıyorum.

Avusturya’nın Habsburg hanedanının Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nu düşünüyorum. Bunun adında yalnız iki etnik topluluk (hattâ o da tartışmalı) adı geçiyor, ama kendisinde, ikiden çok daha fazla topluluk yaşıyordu: Çek, Slovak, Leh, Ukraynalı, Rutenyalı, Sloven, Sırp, Boşnak, Hırvat, Romen, İtalyan, vardı, Macarlar’dan başka. Ama hanedandan bakınca bu bir Alman İmparatorluğu idi. Ancak “Avusturya” bir etnik topluluk adı değildir, “Doğu Devleti” anlamına gelir (Österreich).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kriz!

Murat Belge 19.08.2011

Bugünlerde sosyalizm konusunda daha fazla yazmak istiyorum. Bu, yalnız içimden gelen, “ne hikmetse!” denecek bir şey değil sanki. Yaşadığımız nesnel hayatın bu ihtiyacı, şu son on, yirmi yıldır olmadığı gibi, önümüze koyduğunu düşünüyorum– buna seviniyorum da.

Kapitalizmin yeni bir krizinin içindeyiz. Şüphesiz bu da, dediğim ihtiyacın ortaya çıkmasına yol açan etkenlerden biri. Ben gene de bu “kriz” edebiyatına pek fazla kapılmamaktan yanayım. İlkel olarak geçerli olması gereken şu: sosyalizm hayatımızı düzene koyan bir düşünce ve aynı zamanda davranış sistemi olacaksa, bu, “kapitalizm işi beceremedi” diye değil, sosyalizm zaten iyi ve doğru bir sistem olduğu için böyle olmalıdır.

Böyle olmasını istiyorsak, o zaman, “sıfırdan başlayarak” da denebilir, konuşacağımız, tartışacağımız çok şey var. Çünkü, bugünün konjonktüründe “Bakın, kapitalizmle olmuyor; olunca da böyle oluyor” demektedir ve haklıyız; ama şundan üç beş gün önce de çatır çatır çöken sosyalist-komünist “sistem” vardı. Ben dünyanın

geleceğinin sosyalizm olduğu inancını koruyanlardanım. Ama sosyalist bir dünyaya (çok ilerilerde bir tarihte) *en son* katılacak toplumların, şimdiye kadar "sosyalist" dediğimiz toplumlarda yaşayanlar olacağını da kuvvetle tahmin ediyor, hattâ biliyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alaturka sosyalizm savunucusu olarak ben!

Murat Belge 20.08.2011

Bugünlerde hakkımda kötü bir şey söylemek modası çıktı nedense. Bunu, söylemediğim bir söz üstüne yapmak da işin kuralı halinde. Eh, ben de bir başkasının sözünü Sırrı Önder'e mal ettiğime göre "ilahi adalet" çalışıyor diyelim. Yalnız benim mal ettiğim sözle onun kendi söyledikleri arasında fazla bir mesafe yok. Bana izafe edilenler ise benim söylediğimin tam tersi oluyor.

Geçenlerde Türkiye'de "sosyalizmin yerlileşmesi" üstüne yazdığım yazıyla ilgili, Aytek Soner Alpan adında biri tam bunu yapıyor. O yazıdan çıkardığı sonuç, benim sosyalizmi Türkiye'de "yerlileştirmek" için, onu burada varolan, "yerli" sayılan bir ideolojiye bir şekilde yamamak istemem. Bunu kanıtlamak için kullandığım bir kelimeye, "monte" etme kavramına dört elle sarılmış. Bu öyle bir sarılma ki, Türkçede bunu ancak "mal bulmuş Mağribî" deyimini canlandırabilir: "Bu nedenle mekanik bir çağrışım yaptığı için kulak tırmalayan 'monte' sözcüğü bu tartışmanın genel gündeme geliş biçimi ve amacı düşünüldüğünde aslında tam da aranan sözcüktür. Çünkü bu tartışmalarda sosyalizmin doğruculuk, Kemalizm ya da dine (ya da İslamcılık) 'montesi' yerlileşmenin anahtarı olarak sunuluyor. Böyle bir bakış açısına göre sosyalizme hem fikrî düzlemde hem de bir siyasî proje olarak ancak bu ilişkilendirmeler içinden ulaşılabilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdeolojinin ögeleri

Murat Belge 21.08.2011

Dün, sosyalizm gibi bir düşünce sisteminin, düşünsel yöntemin kendisinden ileri gelmeyen, bir çeşit politik pragmatizmin "yararlı" gösterdiği gerekçelerle "tadilat"a uğratılmasının yanlış, onaylanamaz bir şey olduğunu yazmıştım (Alpan Bey, benim bunu önerdiğimi yazmıştı). Bugün, ilk bakışta bununla çelişir gibi gözükebilecek birkaç şeye daha değineceğim.

Şöyle buyurmuş A.S. Alpan: "Durum böyle olunca sosyalizm ulusal çerçevedeki hegemonik ideolojiler ve toplumsal yapılar karşısında montaja müsait dağınık ve bir kısmı gözden çıkarılabilir '*lego parçaları*' haline geliyor."

Tamam, pragmatizm adına sisteme müdahale edilemez. Ama A.S. Alpan, eklemlenmeyen, yekpare teoriler veya ideolojiler olduğunu mu sanıyor? Nerede bulmuş bunları?

Örneğin; Marksizm var. “Bölünmez bir bütün.” O kendi başına bölünmez bir bütün ama ortada benim gibi bazı densizler veya hainler var; bunlar, o bütünün bazı “lego parçalarını” yerinden söküp bu beyin deyimiyle, ne olduğunu bilmediğim “doğruculuk” veya Kemalizm veya dinden alınmış bazı başka “lego parçaları”nı oraya monte etmeye, vidalamaya çalışıyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir ‘üslûp’ sorunu

Murat Belge 23.08.2011

Türkiye’nin Kürt sorunu olsun, dünyadaki Kürt sorunu olsun, çözümü için büyük zorluklar göğüslemek ve çetin dönemeçlerden geçmek gerektiğini ta ne zamandır söylüyoruz. O “ta ne zamandan” beri de çözüme yarayacak hiçbir şey yapılmayıp sorunu derinleştirecek hiçbir şey de ihmal edilmediği için, güçlükleri büyüte büyüte bugünlere geldik.

Yani, çözüme yaklaşır gibi olduğumuzu hissettiğimiz anda birdenbire her şey tepetaklak olunca, bundan bu kadar etkilenmemiz gerekmezdi, biraz daha hazırlıklı olmalıydık, demek istiyorum.

Seçim “sath-ı maili”ne girdiğimizde öncelikle Başbakan’ın gerdiği ortam seçimin ardından iyice kana bulandı. Böyle oldu, ama şiddet ibresinin böyle birdenbire ve hızla yukarı fırlamasının nedeni, başlıca nedeni, “barışçı çözüm” dediğimiz o aşamaya sahiden yaklaşmamızdır. Bugünün *nesnel* gerçekliği de aslında budur, bu yaklaşmadır. Ama bir de dönüp “öznel” koşullara bakın!.. Allah vermesin! Tabii tarih, bu öznel ve nesnel koşulların birdenbire dolanarak oluşturduğu bir şey. Bunların biri üzerine basılan zemini –bir halı gibi– barışçıl çözümün uzağına doğru çekmeye çabalıyorsa, buna iyi kötü gücü de elveriyorsa, eh, çeker. Hele “bunların biri” değil, ikisi de aynı şeyi yapıyorsa, o zaman daha kolay olur çekmesi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

–

Murat Belge 26.08.2011

Yazarımız seyahatte olduğundan bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yalancılar alayı

Murat Belge 02.09.2011

Bir haftalık bir tatile çıkmıştım. Dönüşte bir arkadaş Serdar Turgut'un hakkımda kötüleyici bir yazı yazdığını aktardı. Serdar Turgut her şeyi söyleyebilen biridir, onun için söylediği şeyin ciddiye alınması gerekmez. Gene de bir baktım, internette. Benim bir sözüm üstüne böyle bir yazı yazdığını gördüm. İyi de, öyle bir şey söylediğimi ben hatırlamıyorum ve söyleyeceğim bir söze de benzemiyor. Orada bir internet adresi vermiş, "gazeteciler.com" gibi bir şey.

O sitede "Kaybetti" diye bir köşe olduğunu gördüm. Ben de bu sözü söylediğim için kaybetmişim. Söz de, "Böyle bir devletle yaşamaktansa dağda çarpışan Kürt'le yaşamayı tercih ederim" mealinde bir şey.

Devletten şikâyetlerim neyse yazıyorum zaten de, bu işler böyle oluyor diye dağa çıkmayı hiç aklımdan geçirmemişim. "Neyin nesiymiş bu? Nerede söylemişim? Ne zaman söylemişim?"

Derken anlaşıldı ki Hilâl Kaplan'la TV Net'te yaptığımız konuşmada söylemişim. Bu sitede benim ağzımdan "Dağdaki Kürtlerle yaşamak isterim" diye bir söz söylenmiş. Altında, "spot" gibi bir yerde, biraz farklı kelimelerle tekrarlanıyor: "... Murat Belge, tercihini dağdaki Kürtlerden yana kullandı".

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düş kırıklığına uğratmayan yazar

Murat Belge 03.09.2011

Türkiye bir süredir, ama ancak bazı "sektör"leriyle, bir "normalleşme" sürecine girdi. "Normal" olmak bizim için çok "normal" bir şey olmadığı için, bu yolda atılan adımlar da "haber değeri" taşıyor. Örneğin, "Genelkurmay Başkanı Cumhurbaşkanını selâmladı" gibi önemli bir haber okuyabiliyoruz.

Gene de, gazeteci dediğin bu normallik halinden çok hoşlanmaz, çünkü yazacak şeyler azalır. Türkiye'de bu azalmaya karşı bir çare benim hakkımda kötü bir şey yazmak oldu, son günlerde. Kervana –şimdilik– son katılan da Ertuğrul Özkök oldu. Onu "en çok düş kırıklığına uğratan yazar" benmişim. Bunu ben Ertuğrul Özkök için söyleyemeyeceğim: o beni hiç düş kırıklığına uğratmadı, hiç şaşırtmadı da. Bu son saldırısı da beklemediğim bir şey değildi. Daha açık söyleyeyim: beklediğim bir şeydi.

Şimdi, onda bu düş kırıklığına yaratan şeyler üzerine birkaç söz söyleyeyim. Dün de, bu "cephenin" çarpıtma tekniği üstüne yazmak gereğini duymuştum. Durumlar değişmeyince söylenen sözler de ister istemez "tekrar" oluyor.

Ertuğrul Özkök, Ergenekon davasının uzaması, duruşmanın geç başlaması, daha birçok bağlantılı konu hakkında yazan biri, bunları yazanlardan biri. Benimse bu gibi hukukî yanlışları, tarafgir davranışları *meşrulaştırma* çabasında olduğumu, "Geçmişte bunlar bize de yapılmıştı" diye özetlediği intikamcı bir tavır aldığımı yazıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özkök'vâri özeleştirir

Murat Belge 04.09.2011

Işık Koşaner'in medyaya da düşen "kapalı oda konuşmaları"nda söylediği sözler, yayılacağını bilmeden yaptığı itiraflar Ergenekon Cephesi'nin zaten inandırıcı olmayan savunmasını iyice çökertti. Bu konuyu kendi çerçevesi içinde uzun uzun incelemek gerekiyor, ama ben bugün Ertuğrul Özkök'ün bu olay üstüne yazmak zorunda kaldığı "Duygusal Ricat" yazısı üstünde durmak istiyorum.

Özkök, ordusunu ne kadar sevdiğini anlatarak başlıyor. Buna göre "askerî darbelerle karşı" olmuş hep. Ama "Türk ordusunun yüreğindeki yeri hep" başka olmuş –darbeleri yapan başka bir yerin ordusuymuş gibi. Böylece bugünlere gelmişiz ve şimdi "Ne yazık ki, Türk ordusu artık gözümde eski Türk ordusu değil." Bunu hep birlikte bu noktaya getirmişiz: "bazı askerler... içerden"; "Başka bazıları ise dışarıdan; onlar bilinçli, yüzde yüz bilinçli darbelerle.."

Yani bu ikinciler kötü niyetli insanlar. "Bilinçli darbelerle" Türk ordusunu yıpratıyorlar.

Niye böyle yapıyorlar acaba?

Akla gelecek ilk cevap "vatan haini oldukları için" türünden bir şey oluyor. Özkök de cümlelerini öyle bir anlam çıkacak şekilde kuruyor.

Yani, askerler bilerek veya bilmeyerek yanlış işler yapmış olabilirler. Ama bu "dışarıdan" olanlar zaten ve baştan kötü niyetliler

Yani, doğru olan, Ertuğrul Özkök gibi yapmak. Göre göre, bile bile, doğruyu gizlemek, yanlış öne sürmek.

Peki, Sonuç?

Sonuç, şimdilik (Özkök her an fikrini değiştirebilir tabii) hüsrana!

İlkin "Cengiz Çandar ve Mehmet Ali Birand'la ilgili andıç olayında" bir sarsıntı geçirmiş Özkök.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ertuğrul Özkök ve 'İçindekiler'

Murat Belge 06.09.2011

Söylenen her söze birilerinin karşı çıkmasından daha doğal bir şey olamaz. Karşı çıkan olur, sen de söylediğinde ısrarlıysan, savunmaya devam edersin vb. Gelgelelim, şu son günlerde ben söylediğimi savunmak durumunda değilim. "Ben onu söylemedim" mücadelesi vermekteyim. Bu da bir tuhaf durum.

Ertuğrul Özkök'ü düş kırıklığına uğratmış olmak da sorun değil. İnsan memnun bile olur. Ama düş kırıklığının "gerekçelerini" sayıyor, bakıyorum bunlar benim söylediklerim değil, söylediklerimin kasıtlı çarpıtılmış biçimleri. O zaman da, "Hayır, öyle değil, böyle" diye bu çarpıtmayı düzeltmek zorunlu hale geliyor.

Kendisini düş kırıklığına uğrattığını halkına duyurduğu yazısında Ertuğrul Özkök en çok kendisine hakaret ettiğini de yazmış, olabilir. Ne var ki Ertuğrul Özkök kendisine derin ve bitmeyen bir aşkla bağlı biridir. Diyelim "zebanî" diye bir kavram var ve bu kavramın çağrışımları pek hoş değil. Ertuğrul Özkök herhangi bir nedenle "Ben bir zebanîyim" diye karar verecek olursa, zebanîlik onun bir sıfatı haline gelince, Ertuğrul Özkök'ün

gözünde “zebani” dünyanın en sevimli yaratığı olur, “beni gidi zebani beni” diye sever onu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

Dünya değişirken

Murat Belge 09.09.2011

Şu günlerde dünyada ilginç gelişmeler yaşanıyor sanırım. Umarım ben bunları zihnimde abartıp kendi kendime gelin güvey olmuyorumdur. Solun borusunun ötmediği bir dünyada yaşadığımız için (şöyle böyle otuz yıla yaklaşan bir süredir diyebilirim), bu gelişmeler de neredeyse fark edilmiyor.

Ortadoğu yerinden yekindi ve önemli bir şeyleri de yerinden oynattı. Başlayan sürecin nereye varacağını kestirmek zor, ama statükonun yeniden kurulması da mümkün değil. Öte yandan, Ortadoğu’da olanlara Batı dünyasına eşlik edenler de var: Britanya, İspanya hattâ Güney Amerika.

Bir yandan da ekonomik kriz ve onun yarattığı irili ufaklı patlamalar... Başta Yunanistan.

Bunların arasında bağlantılar, etkileşimler bulunabilir, kurulabilir mi, şimdilik bilemiyorum. Ama 1968’i andıran bir biçimde, varolan durumdan genel bir bıkkınlık olduğu söylenebilir gibi geliyor.

“Kriz”, bizim solun ezeli ve ebedi beklentisi ve (kaçınılmaz olarak) “sakız”ıdır. Bu son kriz karşısında buna benzer bir tavra girmek istemiyorum. Kapitalizmin krizleri hep olmuştur, gelecekte de mutlaka olacaktır. Şimdiye kadarki krizlerden çıkmıştır, gene çıkması şaşırtıcı olmayacaktır. Sosyalizm kapitalizmin gerçekten rakibi olacaksa, onun krize girmesini beklemekle olacak bir şey değil bu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

Sosyalist partiler ve kapitalizm

Murat Belge 10.09.2011

“Sosyalist Parti” deyince, insanın aklına ilkin Batı dünyasından tanıdığımız partiler geliyor, çünkü bunların dünya tarihinde oynadığı rol daha ağır basıyor. Gelgelelim, yakın dönemde “ne gibi bir rol oynuyorlar?” diye baktığımızda, söyleyecek fazla bir söz bulamıyorum. Rol mol oynadıkları yok sanki.

Örneğin, işte, bir kriz var orta yerde, süreceği de belli. Bununla ilgili yorum yapan, kehanette bulunan kişi çok. Ama, sözgelişi, halen varolduğunu bildiğimiz Sosyalist Enternasyonal bu konuyla ilgili bir şey söyledi mi? Söylediyse ne söyledi? Aranızda bunu duyan, bilen var mı?

Bazı sosyalistler irili ufaklı bir kriz göründü mü, “Kapitalizmin sonu göründü!” diye konuşurlar. Bu da bana çok yanlış görünür, ama bunu bir başka yazıda, daha ayrıntılı bir biçimde anlatmaya çalışayım. Sonuçta, “Kapitalizmin sonu göründü” demek de, doğru veya yanlış, bir yorum ve bir değerlendirme. Ama Sosyalist Enternasyonal’dan bu kadar bir söz de kulağıma çalınmış değil. Fısıldayarak söylediler de onun için kulağıma

çalınmadıysa bu da mazeret sayılmaz: böyle bir durumda Sosyalist Enternasyonal'in sözleri gümbür gümbür yankılanmalı.

Niye böyle oluyor? Bence, sosyalist partiler kapitalist sistemle öylesine içli dışlı oldular ki, böyle bir kriz çıktığında, herhangi bir liberal ya da muhafazakâr parti gibi onlar da öncelikle sistemi nasıl kurtaracaklarını düşünmeye başlıyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Marksist politika teorisi

Murat Belge 11.09.2011

Dünkü yazımda Marksistler arasında bir hayli yaygın olan "kriz avcılığı" diye adlandırdığım tavrıdan söz ediyordum. Bu aslında, kökleri derinlere ulaşan bir tavır ve genel Marksist teoride bunu böyle yapan özellikler var.

Marx, Hegel'den aldığı "çelişki" kavramını hayatın tamamını açıklayan bir olgu olarak işledi. Önünde duran en önemli teorik nesne olan kapitalizmi incelerken de bu kavramı işin içine sokmaması mümkün değildi. Marx, kapitalizmin kendi içinde barındırdığı çelişkilerin onun kendi mezar kazıcısı olduğunu düşündü ve yazdı. Onun bu yaklaşımının yanlış olduğunu söyleyebilir miyiz? Şu anda, epey üst noktalarda bir "soyutlama düzeyi"nde konuşuyoruz ve bu soyutluk derecesinde Marx'ın bu tesbitinin doğru olduğunu düşünüyorum. Nitekim somut tarih içindeki olgulara baktığımızda, Marx'ın bu tesbitini olumlayan veya pekiştiren çok fazla örnek görüyoruz. "Laissez faire" gibi kapitalizme özgü bir ideolojinin kapitalist tekelleşme eğilimi ile yan yana varolabilmesinden başlayıp pek çok çelişki sayabiliriz.

Ancak, gene somut tarihe baktığımızda, oradaki somut akışın Marx'ın bu tesbitlerine pek fazla uymadığını da görüyoruz. Bunlar hep söylenen, dolayısıyla bildiğimiz ve birkaç kere olsun tartıştığımız konular.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilim ve utopya

Murat Belge 13.09.2011

Engels *Utopik Sosyalizm* ve *Bilimsel Sosyalizm* adını verdiği kitabını 1880'de yayınladı. Bu tarihte Marx henüz hayattaydı. Ama zaten her ikisi de yazdıkları her şeyi birbirleriyle uzun uzun konuşmuş oluyorlardı.

Söz konusu kitaba birçok açıdan bakılabilir. Başladığım bu "dizi" çerçevesinde iki noktayı vurgulamak istiyorum. Birincisi bu "bilimsellik" vurgusuyla, sosyalizme neredeyse "ontolojik" bir karakter yüklemesi; Türkçedeki deyimile, "eşyanın tabiatı gereği", dünya sosyalist olacaktır. Bilim de zaten bunu saptamak üzere vardır. Ölümünden sonra yayımlanan *Doğanın Diyalektiği* bu yaklaşımı iyice perçinler. Engels'in bir "determinizm" çerçevesinde yaptığı bu formülasyon bütün konulara çok daha yüzeysel bakan "taraf"ların elinde tam bir teolojiye dönüştürüldü: "tarihin zorunlu akışı", "şaşmaz akışı" falan derken, pazar günü üzerinde

durduğum, “kendi içsel çelişkilerinin kazdığı mezara görülmeye mahkûm kapitalizm” anlayışı iyice köklendi. Bu da iyi olmadı.

Marksizm’in genel “literatür”ünde böyle bir “kendiliğindenci” anlayışa yer veren birçok söz vardır, ama bunun karşıtı da vardır. Örneğin, tarihin “dinamo”su nedir? *Manifesto*’da söylendiği gibi “sınıf mücadelesi” midir motor; yoksa, yayımlanmayan *Grundrisse*’de söylendiği gibi “üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişki” midir? Birinciye seçerseniz daha “voluntarist”, ikinciye seçerseniz daha “determinist” ve dolayısıyla “kendiliğindenci” bir zeminde duruyorsunuz demektir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant günü

Murat Belge 16.09.2011

Hrant’ı bir an unutamadığım için hatırlatacak bir uyarıya da ihtiyacım yok. Benim gibi çok insan olduğunu biliyorum. Ama bunun karşıtı da sözkonusu. Memlekette birileri de “Hâlâ unutulmadı mı bu?” diye tedirgin. Onun için de, bu karıştılığın muharebe meydanı olan mahkeme, iki eğilimin gelip çatıştığı (ama bir “mahkeme merasimi” çerçevesinde) yer oldu.

Türkiye’de birçok davanın sürüncemede bırakılarak unutturulduğunu biliriz. İnsan belleğinin sınırları var. Bu dava o sınırları zorlayacak ve unutkanlığı davet edecek kadar uzatıldı. Ama unutulmuyor. Bunda, bu cinayetin hedef aldığı şeylerin tarihî öneminin elbette ki yeri var. Ama belki ondan da önce Hrant Dink’in kişiliğinin payı var.

Unutturulmuş gibi görünen nice olay şimdi yeniden gündemde, araştırılıyor, sırayla gerçek günyüzüne çıkıyor. Hrant Dink cinayetinde de böyle olacak. Üstelik o “geçici unutma” olmadan varacağız oraya.

Unutmayanların unutturmaya çalışanlara deklarasyonunu ben de bana verilen sütunda yayımlıyorum. Altına imzamı da ekleyerek...

Sayın Başbakan,

Arkadaşımız Hrant Dink’i öldürdüler.

Beşinci yılına yaklaşan adalet arayışımız kadük kalmıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Antagonist çelişki’

Murat Belge 17.09.2011

Hangi tarihte ya da hangi metinde, hatırlamıyorum, ama Lenin'in "çelişki ile antagonizm aynı şey değildir" dediği aklımda kalmış. Bunu daha sonra SSCB'de sosyalist toplumda sınıflar arasında antagonizm kalamadığını kanıtlamak için birtakım tartışmalarda ileri sürmüşlerdi, oradan hatırlıyorum. Daha sonra, "çelişki" kavramı üstüne en önemli yazılardan birini yazan Mao da aynı şeyi savunmuştu. Bunlar şimdi "Kayıp Zamanın Ardında" solgun anılar gibi bir yerde duruyor.

Bu tür uyarılara rağmen, ortalama Marksist militanın zihninde, burjuvazi ile proletarya arasında, Türkçede geçmiş yıllarda "uzlaşmaz" deyimini kullanarak anlattıkları bir tür çelişki vardır. Bu, mantıken böyledir. O çelişki, nasıl uzlaşabilir ki? Antagonist olmayıp da ne olabilir?

"Mantık" düzeyinde gerçekten öyle. Birinin kazancı öbürünün kazancını önleyen iki sınıf; çıkarları birbirinin karşıtı, çelişiyor. O halde bu çelişki uzlaşamaz. Çözümü, "diyalektik" terminolojisiyle söyleyeceksek, ancak "devrim" olabilir.

Türkiye'de de, "Tek yol devrim" gibi, "Kurtuluşa kadar savaş" gibi sloganlar bu zihnî altyapının ürünüdür. Diyalektik ilişki bu şekilde kurulduğuna göre, çelişkinin kendisi uzlaşamayacağına göre, sosyalistlerin taviz vermeksizin bunun üstüne varması ve çelişkiyi mantıkî sonucuna götürmesi gerekir. Ayrıca, çeşitli Avrupa ülkelerinde Komünistler'in Sosyal-demokrat'lara öfkesinin nedeni de budur: işçi sınıfını yapması mukadder olan devrimi yapmaktan alıkoyuyor ve burjuvaziye tanınan zamanı uzatıp duruyorlar!

Mantıken doğru olan, yani doğru görünen şeyler her zaman "tarihen doğru" olmayabilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bunların hangisi doğru

Murat Belge 18.09.2011

Masa başına geçiyoruz, eldeki verilerle kurduğumuz "kapitalist toplum" modeline bir daha bakıyoruz: her şey, devrimin "zorunlu" olduğunu gösteriyor –"tarihî zorunluk"! Pencereyi açıp dışarı, gerçek "tarih"in yaşanmakta olduğu yere, hayata bakıyoruz. Orada bir devrim hazırlığı görünmüyor. Niye böyle?

Kapitalizmin kendi eliyle yaratacağı "mezar kazıcıları" nerede? Yoksa kapitalizm başına gelecekleri sezip onları yaratmaktan mı vazgeçti? Yoo, işte, oradalar, işte proletarya. Ama belli ki proletarya dalga geçiyor! Bu durumun sorumlusu o! Yapması gerekeni yapmıyor.

Teoride kullanılan sıfatlarla bezenmiş proletaryanın "dalgacı" olduğunu söylemek yakışıksız kaçacağı için, çeşitli Marksist teorisyenler bu "gecikme" (öyle diyelim) konusunda daha kibar formülasyonlar buldular. Hegelci-Marksist çizgi bu türden kavramlar bulmakta daha bir ustalaşmıştır: Lukacs'ın *Tarih ve Sınıf Bilinci*'nde geliştirdiği bazı nosyonları bu alana yönelterek "gerçek" ve "potansiyel" gibi ayrımlara giden oldu. Burada "gerçek" çok olumlu bir anlama sahip değil; kapitalist toplumun verdiği, ama geçerli olan bilinçlilik düzeyini anlatıyor. Bu düzeyde bir bilinçlilik proletaryanın, kendisinin kapitalizmin mezarını kazmak üzere dünyaya geldiğini ona anlatmıyor, anlatmaya yetmiyor. Öte yandan, proletarya, bunu anlama "*potansiyel*"ine elbette sahip.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Görev olarak darbe

Murat Belge 20.09.2011

Bir zamandır sosyalizm ve Marksizm'in bir bakıma eski sorunları üstüne yazarken, Türkiye'nin "yeni sorunları"nı ihmal ettim. Bugün, sosyalizm konusuna kısa bir ara verip böyle bir olgu üstüne birkaç düşüncemi yazmak istiyorum. 7 eylül cumartesi günü Hasan Cemal daha önce emekli Amiral Atilla Kıyat'ın bir TV programında söyledikleri üstüne, daha doğrusu onun söylediklerini aktaran bir yazı yayımladı. Ben de rastlantıyla, arabada giderken Kıyat'ın bu konuşmasını dinlemiş ve çok önemli bulmuştum. Bundan birkaç gün önce de, Mehmet Baransu'nun *Tarafa*ta, tutuklu subayların aileleriyle evlerinde görüşmesini anlattığı yazı ilgimi çekmişti. Yani, son analizde, bu ülkede Silâhlı Kuvvetler'in siyaset içinde yeri, sivil toplumla ve onun siyasi temsilcileriyle, toplumda varolan ideolojilerle ilişkileri sorununa, bütün bunların *geleceği* sorununa gelmek istiyorum.

Şu sırada devam eden yargılama bu sorunu keskinleştiriyor. Ama elbette sorun yargılamadan önce de vardı ve bu sorun varken Türkiye'nin çağdaş dünyanın saygıdeğer bir parçası olması da mümkün değildi.

Yıllar önce Almanya'da Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılmasının tartışıldığı bir toplantıdaydım. Yaşlıca bir Alman gazeteci, "Lafı dolandırmayalım" dedi, "bu 'askerî demokrasi'nizle devam ederek, dünyanın neresinde yer alacağınızı sanıyorsunuz?"

Bu askerî demokrasi bugün hâlâ bu toplumda çok kişi ve kurumu rahatsız etmiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Devrimin öznesi işçi sınıfı

Murat Belge 23.09.2011

Bu yakınarda yazdığım bir yazıda, Marx'ın niçin işçi sınıfını, proletaryayı, devrimin öznesi ya da "devrimci özne" olarak gördüğü sorusuna cevap aramıştım. Saint-Simon, Proudhon gibi sol düşünürler de işçi sınıfını projelerinin merkezine yerleştiriyorlardı. Ama onların bu konuda çıkış noktası işçi sınıfının bu düzen içinde mahkûm edildikleri yoksulluktu, sefaletti. Bunu Marx da görüyordu, *Kapital*'de uzun uzun anlatmıştı. Engels de bu konuda kitap yazmıştı. Ama Marx ile Engels için sorun sömürülmek ve sefil olmaktan ibaret değildi. Sefalet çeken insanların isyan etmesi, ayaklanması çok sık görülmüştür. Ama dünyanın gidişini değiştirecek bir durum da pek yaratmamıştır. Marx ile Engels ise gözlerini kurulacak yeni dünyaya dikmişlerdi. Bu yeni dünyayı proletaryanın kurabileceğine inanmışlardı. Onlar işçi sınıfını "kurtarılacak bir nesne" olarak değil, kendisi "kurtarıcı özne" olabilecek sınıf olarak görüyorlardı.

Düzen kapitalizm olunca, hele olaylara eleştirel bir gözle bakanlar açısından işçi sınıfı elbette –öyle ya da böyle– önem kazanacaktı. Zaten ilk sendikalar ya da chartism gibi siyasî amaçlı hareketler oldukça kendiliğinden bir biçimde oluşmaya başlamıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Proletarya ve geleceğin dünyası

Murat Belge 24.09.2011

Marx'ın proletaryayı devrimin öznesi olarak görmesi çok isabetsiz, gerçekdışı bir tesbit miydi? Evet ve hayır. Tesbit doğrulanmadığına göre, hesaba katılmamış ögeler, etkenler vardı en azından. Ama niçin Marx gibi akıllı bir adam bunun mümkün olduğunu düşündü? Düşünebildi çünkü *üretim* dediğimiz, Marksist düşüncenin en temel kavramlarından birine adını veren eylemin büyük bir kısmını işçi sınıfı fiilen yapıyordu. Manchester'daki bilmen ne fabrikasının sahibi Mr. bilmem kimi alıp götürsek, bundan üretim sürecine uzun boylu zarar gelmezdi. Üretilen mal kime, kaçtan satılacak, hammadde nereden kaça alınacak vb... Sermayedar bunları düşünen, ayarlayan adamdı ama bunlar son analizde üretimin kendisiyle ilgili işler değildi. Üretimi, makinelerinin başında, işçiler yapıyordu. Bunu, sermaye ve sermayedar olmadan devam ettirmek mümkündü.

Gene de Marx'ın, bir koşul koyduğunu hatırlıyorum. Şimdi kaynağı aklımda değil ama Marx işçi sınıfının "felsefe" ile *buluşmasından* söz etmişti. Bu, kol emeğinin sahibi olan bu sınıfın kafa emeğiyle de bir ilişki kurması anlamına gelir.

Bunun, pek çok "komünist sanat" eserinde karşımıza çıkan kolları pazılı ama kafaları küçük işçiler anlamına geldiği kanısında değilim.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bugünkü ortamda sosyalizm

Murat Belge 25.09.2011

Dünyada proletaryanın geleceği kuracak, bunun imkânlarına sahip sınıf görünümü vermediğini söylerken, bundan böyle sosyalizminin işçi sınıfıyla selâmı sabahı kesmesini salık vermiyorum. İşçi sınıfının kendisi ile genel sosyalist ideoloji arasındaki tarihî bağ bugün de var olmaya devam ediyor. Ama bu ilişkinin nasıl bir ilişki olduğunu yeniden düşünmeliyiz. Bu dizinin başında, "antagonizm" üstüne söylediklerimle de biraraya getirerek, zaten "geleceği kuracak sınıf" gibi, bu özlemi *tek* bir öznenin malı olarak görmenin yanlışlığını savunuyorum. En eski tarihte, en net biçimde Gramsci'nin gördüğü ve "blok" kavramıyla anlattığı mücadele yöntemi, bana bugün için de geçerli görünüyor.

Bu bakışla bakıldığında, "tarihî bir zorunluluk" olarak bir "devrim" yok. "Devrim"den anladığımız da (bu konuda henüz bir şey yazmadım yenilerde) ellerine tüfek, tabanca geçirmiş işçi ve yoksulların sokaklara barikat kurarak "siyasî iktidar"ı ele geçirmesi olmamalı. "Siyasî iktidar" her türlü el değiştirebilir, ama hiçbir devrim de olmaz. Devrim, son analizde, maddî hayatın üretimi ve yeniden üretiminde gerçekleşecek olan dönüşümdür ve tabii her türlü "dönüşüm" de değildir.

Bu mantıktan devamla, sosyalizm ya da komünizm de, üretim araçlarının mülkiyetinin devletin eline geçmesi demek değildir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunanistan

Murat Belge 27.09.2011

Son ekonomik krizin etkisi galiba her yerden çok Yunanistan'ı etkiledi. Orada bu kadar sert olmasının nedeniyse Yunanistan'ın ekonomik yapısının zayıflığıydı. Bu aslında bilinmeyen bir şey değildi. Yani ülkenin bu krize göz göre göre yuvarlandığı da söylenebilir.

İktisatçı olmadığım için bu ekonomik yapı zayıflığını iyi anlatmama imkân yok. Zaten kalkışmayacağım onu yapmaya. Daha genel birkaç şey söylemek istiyorum –eleştirel birkaç şey.

“Bilinen şey”, Yunanistan'ın AB'den gelen paraları da kötü kullanarak, bir bakıma “karşılıksız” denebilecek bir refah ve bolluk içinde yaşıyor olmasıydı. Hani neydi, bahçesi olmayan kurumun bahçıvan kadrosu mu vardı, öyle bir olgu aktarılıyordu. Bu kendi başına önemli bir şey olmasa da genel tarzı simgelediği için anlamlı. Kriz dünya ölçeğinde varolan yapıları sarsmaya başlayınca, en kötü çatırtı sesleri de Yunanistan'dan işitildi.

Yunan halkının bu duruma ve sonuçlarına tepki verişinde bana tuhaf ve itici gelen özellikler var, çünkü yaptıkları gösterilerden vb. çıkarabildiğim anlam, her şeyin eskisi gibi sürmesini istedikleri yolunda. Oysa bu hem mümkün değil, hem de zaten istenecek bir şey değil.

Ama Yunanistan'da bu tavır oldukça yaygındır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunanistan ve Avrupa

Murat Belge 30.09.2011

Yetmişlerde “Albaylar Cuntası”ndan kendini kurtaran Yunanistan parlamenter demokrasinin bir hayli “popülist” bir biçimini uygulamaya başladı; bir süre sonra da Avrupa Birliği'ne katıldı (Ecevit'in Türkiye'yi bu “akıbet”ten koruduğu zamanda). Avrupa Birliği'nin getirdiği yeni imkânları kendi gelenek ve alışkanlıkları içinde kullandı. Derken bugünlere, bu krize geldik.

Yunanistan'ın bu alışkanlıkları herkesin bildiği bir “sır”dı. Bu “herkes”in içinde Avrupa Birliği de var. İşler iyi giderken, yani görünürde bir kriz yokken, kimse Yunanistan'ı uyarmadı, “Bu iş böyle yapılmamalı” demedi. “Euro”ya geçmeden önce alınması gerekli tedbirleri tartışmadı. Avrupa bunları, bizim gibi, orada olmak isteyip de olamayan –ya da “oldurulmayan”– ülkelere yapar (gerçi son büyük “genişleme” ile gelenlere de ne ölçüde yaptığı pek belli değil). Bir kere duvarın öbür yanına kapağı attın mı, pek karışan kalmaz.

Bu durum, Avrupa Birliği gibi bir “birliğin” tarihî süreç içindeki yerini gösteriyor. Başlangıç noktamız, malûm, “ulus-devlet”. AB içinde, teorik olarak, “ulus-aşırı” bir yapı içindeyiz; ama pratikte “ulus-devlet” alışkanlıkları ağır basıyor. Hani bu “ulus-devlet”lerin “egemenlik”leri, “iç işleri” falan var ya, Türkiye'deki milliyetçilerin retoriğinde

olduğu kadar olmasa dahi, Avrupa'nın bilinçaltında da bunların hâlâ yeri var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorunu ve reform gereği

Murat Belge 01.10.2011

12 Eylül'ü izleyen, Özal'ın başbakan olduğu dönemde eski siyasî önderlerin siyasete dönebilme hakkının tanınması için referandum yapılmış (ne referandum konusu ama) ve onlar için bu yol açılmıştı. Bir zaman sonra Demirel açılan bu yoldan ilerleyerek bir kere daha başbakan oldu. 12 Eylül yıllarında Demirel "askerî darbe" konusunu enine boyuna incelemişti ama "etnik sorun" yaşayan toplumlarda ne yapıldığı konusunda dersini çalışmamıştı –zaten o tarihlerde fazla çalışacak ders birikmemişti. Bizler gene "Artık Kürtler konusunda reform yapılınsın" diye yayın yaparken, Demirel bildiği "devlet adamlığı" sağduyusundan "silâhlar konuşurken reform olmaz" diye bir "vecize" çıkardı ("mealen" böyle bir şey söyledi).

Ne demekti bu? Şu demekti: PKK diye sahiden "kaka" bir "terörist" örgüt var. Bunlar silâhlı eylem yaparken biz hükümet (ya da devlet) olarak Kürt yurttaşlara, şimdiye kadar tanımaktan kaçındığımız bazı haklar tanırsak, Kürt yurttaşlarımız bunun PKK'nın verdiği mücadelenin sonucu olduğuna inanır. İnanınca da bu PKK'ya bağlanır, onu saymaya başlar, önderliğini kabul eder. Onun için, bu silâhlı mücadele devam ederken zinhar "Kürt hakkı" falan tanımıyoruz, tanımamalıyız.

Katıl, katılma, bir mantık! Peki, sonra ne oldu? Sonra, Öcalan "yakalandı"; daha doğrusu, Amerikalılar Öcalan'ı ele geçirip Türk devletine teslim ettiler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

–

Murat Belge 02.10.2011

Yazarımız seyahatte olduğundan bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir seminer sonrası

Murat Belge 04.10.2011

Pazar günü yazımı gönderemedim ve bildik "yazarımız seyahatte olduğu için..." ibaresi gazetede çıktı. Evet, Almanya'da Kiel'deydim. Şimdiye kadar yolum düşmemişti Kiel'e. Hamburg'da kalmışlığım, Lübeck'e

uğramışlığım var ama onların yakınındaki, kanalıyla ünlü Kiel'i görmemiştim. Kuzey Denizi ile Baltık Denizi'ni bağlayan bu kanal 1887-95 arasında yapılmış; yani Korinthos'tan ve Panama'dan çok daha önce. Neredeyse 100 kilometrelik bir su yolu.

Alman Deniz Kuvvetleri'nin başlıca üssü olduğu için İkinci Dünya Savaşı'nda ağır bombardıman geçirmiş, sonrasında da eski görkemli günlerine dönmemiş, küçük bir kent, Kiel.

Neyse, Kiel'i anlatmak değil niyetim. Buraya gitme nedenim, Birinci Dünya Savaşı'nın Çağdaş Türkiye'deki anıları, hatırlanış biçimi üstüne bir seminere çağrılmış olmamdı. Hamburg Üniversitesi ile Kiel'deki Christian Albert Üniversitesi'nin birlikte düzenledikleri, bir buçuk günlük bir seminerdi. İlk konuşmayı yapmak da bana düşmüştü. Savaştan hemen önce yayımlanan *Genç Kalemler* dergisini "referans noktası" olarak ele alıp o sıralarda yeşeren Türk milliyetçi ideolojisinin özellikleri ve savaşların bu ideoloji üzerindeki biçimlendirici etkisi üzerinde duran bir konuşma yaptım.

Hep söylediğim şeydir: zor koşullarda kurulan ulus-devletin kuruluş tarihi (ve ondan önceki dönemler) öyle herkesin yüzünü ağartan ya da içini ısıtan anılarla dolu olmayabilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilgisayar

Murat Belge 08.10.2011

Daha kendisi olmayıp da lafının çokça geçmeye başladığı yıllarda, henüz "computer" adı da yokken, "elektronik beyin" diye bilirdik. "Yapıyorlarmış", "yapmışlar" diye, "miş-li" geçmiş kipinde cümleler kurardık. Pek sevdiğim *Hoş Memo*'da (*Li'l Abner*) Al Capp bir "elektronik beyin" hikâyesi yaratmıştı. Beyin yapıyorlar, ama yanlışlıkla kadın kişiliği veriyorlar. Ayakları da olan bu beyin (dört köşe, madeni bir kutu, kısa boylu bir buzdolabını andırır bir şey, ama düğmeleri falan bir insan yüzünü de uzaktan andırıyor) dolaşa dolaşa bizimkilerin yaşadığı Köpekköy'e (Dogtown) de geliyor. Memo'yu görünce hemen ona âşık oluyor. Memo'nun kucağına bacak bacak üstüne atıp oturduğu ve boynuna sarıldığı kare hâlâ gözümün önündedir. Hikâyenin olaylarını unutmuşum ama çeşitli entrikalardan sonra "beyin" bir uçurumdan düşüp bozulur, durur. O zaman Memo'nun karısı Gülpembe (Daisy Mae) bozulan makineyi bir şekilde onarıp çamaşır makinesine dönüştürür ve öylece (bilimin Köpekköy'e gelmiş en yeni harikası olarak) kullanır.

Bu, ellilerin hikâyesi. İnsan ömründe bayağı uzun zaman sayılır ama dünya tarihinde göz açıp kapamak gibi bir şey. Altmışlarda üniversite öğrencisi olduğumda, özellikle de bizim bölümün bilim ve teknoloji meraklısı dilbilimci Özcan Başkan'la sık sık konuşurduk, bu alanda olanları, daha çok daha olması beklenenleri.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nobel, İzmir vb.

Murat Belge 09.10.2011

Bu yılın Nobel Edebiyat Ödülü'nü kimin kazandığını dün öğrendik. Hiç tanımadığım biri.

Ama tanımam gereken biri olduğunu hemen anladım, çünkü elime hangi gazeteyi alsam, İzmir üstüne bir şiir yazmış olduğu söyleniyordu. Şiirin Türkçesi de veriliyordu, bazılarında (çünkü zaten bu kitabı burada da yayımlanmış).

Bir yazar (şair vb.) Nobel Ödülü almış, o yazarın Türkiye'yle şu ya da bu biçimde ilgili bir eseri varmış... Bu, medya için elbette ilginç, mutlaka haberleştirilmesi gereken bir şey. O kişinin bu ödülü aldığını duyurmak ama İzmir üstüne şiirinden söz etmemek kabul edilir bir durum değil.

Ne var ki Türkiye'de son zamanlarda herhangi bir şeyle, ancak bizimle ilgisi varsa ilgilenmek gibi bir alışkanlık edindik. Bu durumda da, bazı gazetelerimiz için bu adamın İzmir hakkında şiir yazmış olmaktan başka bir özelliği yok neredeyse.

Neredeyse, Nobel almasının nedeni de o şiir olacak. Önümüzdeki yıl da, "Yeşil Bursa" şiiri yazmış bir Filipinliye Nobel Ödülü verilebilir.

Bu şairi hiç tanımadığımı söylemiştim. Buna ayrıca geleceğim. Ama iki kitabının Türkiye'de yayımlandığını da okuyorum. Demek ki bu ülkede dünyada edebiyatı, şiiri ilgiyle ve dikkatle izleyenler var. Onların "bu şair hakkında şiir yazmış" diyerek değil, "bu adam iyi bir şair" diyerek kitaplarını çevirdiğini de kuvvetle tahmin ediyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sarkozy, Ermeni konusu ve Atsız

Murat Belge 11.10.2011

Sarkozy'nin Erivan'daki çıkışıyla Ermeni kıyımı konusu yeniden bir alevlenir gibi oldu. Bunun böyle devam edip gideceği besbelli. 2015'e fazla bir zaman yok. Sarkozy susunca başkası konuşacak.

Hükümetin, Dışişleri Bakanı'nın Sarkozy'ye cevap yetiştirme çabası ile söylediklerini doğru bulmadım. Fransa'nın "sömürgeci tarihi"ni sözkonusu edip "Sen kendine bak" demek, 1915'ten yakayı sıyrmanın yolu değil. Kaldı ki ne kadar allayıp pullamaya çalışsanız, yüzlerce yıllık bir Osmanlı işgali de var, "Çele Çule"lerini vb. yaratmış.

Resmî tepkiler bir yana, bir de alıştığımız, "aşağıdan yukarıya" tepki biçimi var: genellikle MHP ve BBP tabanının yer aldığı gösteriler, protestolar. Bunlarla ne söylenmek isteniyor? "Biz Türkler iyi insanlarız. Kıyım, soykırım yapmayız. Söyleneler iftiradır"... Bu mu söyleniyor? Politik önder olmadıysa da o cephenin "büyük fikir adamı" olarak bellediği Nihal Atsız ne diyor bu konuda? "Kürt sorunu" dolayısıyla şunları söylüyor: "Kürtler, mevcut nisbetindeki akıllarını başlarına derleyerek yabancı kışkırtılara oyuncak olmakta devam ve Kürt devleti hayali ardında koşarlarsa nasipleri yer yüzünden kazanmak olacaktır. Türk ırkı oluk gibi kanı ve sayısız emeği pahasına yurt edindiği Türkiye'ye göz dikenleri ne yapabileceğini göstermiş 1915'te Ermenileri, 1922'de Rumları bir ülkede yok etmiştir" (Atsız, *Makaleler III*, İstanbul, 1992, s.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

İşlemeyen iletişim kanalları

Murat Belge 14.10.2011

Memlekette “kadın öldürme” hobisinin bu sıralarda dayanılmaz derecelere vardığı, sanırım üzerinde çok kişinin fikir birliğine vardığı ender konularımızdan biri. Bir merak hususu var tabii: eskiden de bu kadar olurdu da, biz mi haberdar olmazdık? Yoksa sahiden sayılar arttı mı? Ben bunların ikisinin de doğru olduğu kanısındayım. Aynı nedenlere ya da toplumsal dinamiklere bağlanabilir şekilde: 1) eskiden haber bile olmayan, farkına varılmadan geçip giden cinayet –ya da genel erkek şiddeti– olayları şimdi oldukça ayrıntılı biçimde duyuruluyor, duyuluyor; ve 2) sayıda artış da var. “Birbirine bağlanabilir” olduğu nokta da “kadın-erkek” eşitliği konusunda bir miktar mesafe alınmış olması. Birçok adamı şaşırtan, yıldırان, kızdıran bir gelişme bu. Şaşma, yılma, kızmanın yol açtığı davranış da, bunlara yol açan kadını öldürmek. Ama bir adamın bir kadını öldürmesi (babası, kocası, kardeşi her neyiye osu olarak) artık normal sıradan sözünü etmeye değmez bir olay olmadığı, *olmadığı* için de, bunların hemen hemen hepsi medyaya yansıyor ve böylece öğreniyoruz –vahşetin derecesini.

Olayın kendisi üstüne söylenecek çok şey var; bunlar söyleniyor ve daha uzun zaman söylenecek. Korkarım bu âdet de daha uzun zaman devam edecek.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye’de ‘kadın’ ve ‘derin erkek’

Murat Belge 15.10.2011

“Kadına şiddet” üstüne yazmaya başlarken, *Taraf*’ta, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın internet adresinde kadın dövmenin faydaları üstüne öğretici yazılar bulunduğu haberi yayımlanmıştı. Bu sabah bu yazıya başlarken de, gene *Taraf*’ta, o yararlı öykülerin kaldırıldığını okuyorum.

Başında bir kadın bakan bulunan Bakanlık, İnternet’ten başka kitaplar da yayınlıyor. *Sorunlu Aileler* ve *Aile Rehberi* gibi, ve bu rehberlerde bir kocanın karısını dayaktan geçirmesini haklı sayılacak nedenleri açıklanıyor. Bu bir “keşmekeş” örneği, her şeyden önce. Kimin mersine, kimin tersine gittiği belli değil. Hükümet, bir düzeyde, birtakım yasalar çıkararak bu şiddete bir set çekmeye çalışıyor. Hükümetten başkasının tayin edemeyeceği alt düzeyde birileri de kadının haddini bildirmeye çalışıyor. Bu, evet, bir kargaşa, ama aynı zamanda Türkiye’nin nerede ve nasıl debelendiğini saptayan bir fotoğraf.

Gene bu sabah, gene *Taraf*’ta Tuncer Köseoğlu bu şiddet konusunda yazıyor. Sanırım olayın teşhisinde aynı noktadayız: Türkiye’de kadın-erkek eşitliği gereğini nesnel koşullar zorluyor ve birbirini izleyen bu cinayet haberleri de memleketin bir kısım erkeklerinin böyle bir süreci nasıl karşıladıklarını bize gösteriyor. “Dönüşüm” denen olay zorludur, onu kaçınılmaz kılan koşullara karşılık güçlü direnç odakları da bulunur. Bir düzeyde, “Ergenekon”, “Balyoz” vb.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Takiye zamanı

Murat Belge 16.10.2011

2002’de AKP seçim kazanıp hükümet kuralı beri memlekette “takiye” kavramı tartışmaların ön sırasına gelip oturdu. Daha önce, Erbakan’la özdeşleşmiş çeşitli İslâmcı partilerin gündemde olduğu sıralarda bu kavramın fazla sözü edilmezdi, çünkü Erbakan’ın işi “takiye”ye bırakan bir hali yoktu. AKP bu tip bir “İslâmcılık” yapmaktan uzak durunca, onu yıkmaya kararlı güçler de “takiye” edebiyatını başlattılar.

O zaman da yazdığım gibi, böylece, biraz “absürd” görünen bir eleştiri ortamı şekillendi. AKP’nin yaptığı değil de, daha çok “yapacağı” eleştiriliyordu. Ama “yapacağı” söylenen şeyleri sahiden yapacağının bir kanıtı da yoktu.

Peki, büsbütün “absürd” mü böyle bir tartışma? Hayır, büsbütün absürd değil. Şöyle ya da böyle *radikal* ilkeleri, ideolojisi olan bir parti, serbest seçimlerin mümkün olduğu bir ortamda, fikirlerinin sivriliğiyle seçmenleri ürkütmekten kaçınır. Bir Komünist, hiçbir özel mülkiyet kısıntısı kalmamış bir dünyanın en iyi dünya olduğu düşüncesini besleyebilir, ama bunu seçim kampanyasının sloganı haline getirmek istemeyebilir. Bir kere iktidar olduktan sonra daha ılımlı reformlarla başlamayı, toplumu radikal fikirlerine zaman içinde alıştırmayı tercih edebilir. İslâmcı bir partinin de benzer bir muhakeme kurması şaşırtıcı bir şey değildir.

Kendi hesabıma, AKP’nin de bir bakıma “takiye” sayılabilir bazı “koz”larını elinde tutup masaya koymamasını bekliyordum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Yeni vergiler üstüne

Murat Belge 18.10.2011

Yeni konan vergiler, bekleneceği gibi, yaygın biçimde konuşuluyor. “Muhalefet” bunları da bilinen muhalefet biçimiyle eklemledi. Bu da normal.

İçki ve sigara bütün dünyada en kolay vergilendirilebilir kalemlerdir. Böyle olmasının temel nedeni, kullanımı zorunlu olmayan, keyif almak için tüketilen nesneler olmaları. İçkiyi haram sayan Müslümanlar bir yana, böyle bir sorunu olamayan Hristiyanlar ve başkaları açısından da bu genel anlayış geçerli. Biz “müskirat-ı muzır” demişiz, yani “zararlı içkiler”; belirli bir dozdan fazlasının zararlı olduğu da dünyanın kabul ettiği bir olgu. Böyle olunca, topladığı verginin hacmini büyütme isteyen hükümetler her şeyden önce bunlara dayarlar zammı.

İşin inceliklerini bilmem ama söylerlerdi. Örneğin bir şişe bilmem ne içkisini on dolara mı alıyorsun, bunun yedi sekizi “vergi”dir, derlerdi. Tam oran nerede seyrediyor, bilmiyorum, ama yüksek olduğu kesin.

Vergilendirme tekniği bakımından da sakıncası yok. Herksin kullanmak zorunda olduğu bir şeye vergi koyup her türlü gelir diliminden insanları aynı haraca tabi tutmuyorsun; kim kullanıyorsa ceremesini o çekiyor. Şu son vergi paketindeki “lüks” otomobil falan da aynı kategoriye giriyor.

Sonuç olarak, sigarayı –mecburen– bıraksa da içkiyi sıkı sıkı tutmaya devam eden biri olarak benim bu zamlarla sorunum yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Silâh ve barış

Murat Belge 21.10.2011

PKK'nın son saldırısıyla ortalık yeniden kan revan içinde kaldı. "Barış" üstüne konuşmaya başlamışken olayların birdenbire böyle bir rotaya sapmış –saptırılmış– olması, en azından PKK tarafında bu "barışçı çözüm" hedefinden hoşlanmayan birileri olduğunu gösteriyor herhalde. Kavganın "Türk tarafı" şimdiye kadar hiç olmadığı derecede barışçı çözüm yoluna çıkmaya hazır görünürken bu "şiddet ve celâl"e başka türlü bir anlam vermek zor. Bu "çözüm"e her zamankinden fazla yaklaşmış gibi görünürken her şey, şimdi de herhalde –ve kısacık bir zaman içinde– en uzağına savrulduk.

Karayılan'ın uzun uzun yazdığı mektupla da bu olanları birarada düşünmek zor.

Şöyle bir akıl yürütmek mümkün mü: medyada olaylara anlam vermeye çalışanların yazdıkları arasında, PKK'nın imkânlarının sonuna geldiğini söyleyenler de var; acaba PKK böyle bir şeyin söz konusu olmadığını kanıtlamaya çalışıyor olabilir mi? "Ben her zamanki kadar, hattâ daha da fazla güçlüyüm. Şimdi yaptıklarımı şimdiye kadar yapmadıysam, gücüm yetmediği için değil, düşmanlığı daha da ilerilere götürmemek için yapmadım. Ama siz bana "aciz bir düşman" muamelesi uygulamakta ısrarlı bir tavır takınır, böyle bir politika uygularsanız, ben de size çok yanıldığınızı gösteririm."

Şu sıralar "yeni anayasa" konusu genel gündemin en ön sırasında.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kaddafi

Murat Belge 23.10.2011

Muammer Kaddafi'nin başına kötü bir şey geldiği için üzülebileceğim, kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi. Bu adam Libya'da darbe yapıp idareyi ele aldığı anda, bizlerde Üçüncü Dünyacılık'la içiçe geçmiş bir solculuk atmosferi içinde yaşırdık. Adam da "anti-emperyalizm" olarak yorumlanan laflar ediyordu. O zaman da zerre kadar sempati duymamıştım. Ciddiye alınacak bir siyasî figür olarak da görmemişim.

Sonra, yıllar yılı ele geçirdiği iktidarın üstünde oturdu. "Sansasyonel" denecek bir yığın davranışı oldu, ama bütün bu süre içinde ciddi sayılacak bir şey de yapmadı. Bir vodvil diktatörü olarak, küçük ve yoksul bir ülkede, tepe tepe hüküm sürdü.

Yıkılış biçimi de genel üslûbuna uygundu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gene bir yolculuk

Murat Belge 28.10.2011

LJUBLJANA/ Birkaç gündür gene yurtdışındayım: Slovenya’da, Ljubljana’da. Bu kente ilk kez geliyorum. Şu birkaç günlük deneyimin sonunda, doğrusu, herkese tavsiye ederim. Küçük bir kent (zaten Slovenya’nın tamamı iki milyonluk bir toplum). Küçük olmasına rağmen, “taşra” diyemezsiniz. Herhangi bir Avrupa kentinde bulacağınız şeyler burada da var.

Her yer tenha. Kent merkezi olduğu söylenen yere gidiyorsunuz, gene kimseler yok. Eski kentin olduğu pek çok yer trafiğe kapatılmış, yaya yolu haline getirilmiş. Tabii bu da kentin sakin, sessiz havasına katkıda bulunuyor. Çok sayıda kitapçı olması hemen dikkat çekiyor. Yeraltı sistemi, otobüs, belli ki bir trafik sorunu yok.

Eski kentin mimarisi güzel. Yugoslavya’nın birçok yerine, daha Yugoslavya’yken ya da öyle olmaktan çıktığında, gitmişliğim vardır. Ljubljana ile Zagreb’e ise transit geçmek dışında hiç yolum geçmemişti. Bu ikisinde Avusturya havasının egemen olduğunu görenler söyledi. Zagreb’e hâlâ gitmişliğim yok. Buraya gelmeden önce bir arkadaşla konuşuyorduk, “Avusturya’yı andırıyormuş” deyince ben, “Evet, ama Viyana değil. Avusturya’nın küçük kentleri” dedi. Haklıymış. Viyana, tabii, emperyal başkent. Burası öyle iddialı bir yer değil, galiba hiç olmamış.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sol esintiler

Murat Belge 01.11.2011

Not: “Ljubljana’dan cumartesi günü gönderdiğim yazı yerine ulaşmamış. Bunu ancak bugüne yetiştirebildim.”

LJUBLJANA- Ljubljana’da katıldığım toplantıdan söz etmiştim, ama daha çok kentle ilgili izlenimlerimi anlatmıştım. Bugün biraz da toplantıyla ilgili şeyler söyleyeyim.

Pek çok ülkeden insan çağırmışlar. Baltık ülkelerinden de, İrlanda’dan da, Malta’dan ve Portekiz’den de konuşmacılar var. Tabii Balkan ülkelerinden gelenler çoğunlukta. Epey uzun süren, günde üç oturum yapılan bir toplantı olduğu için katılımcı sayısı da bir hayli yüksek.

Toplantının başlıca özelliklerinden biri Avrupa Birliği’ne, teorisi ve pratiğiyle, eleştirel yaklaşması. Örneğin benim bulunduğum panelde İsveç’ten gelen bir aktivist hem İsveç’in, hem de Avrupa Birliği’nin “militarist” karakterini öyle bir anlattı ki, bizim AB düşmanı generaller bu konuşmayı dinlese birliğin bizim için çok uygun bir yer olduğuna ikna olabilirlerdi.

Buradan, katılımcıların "sol" karakterine geçeyim. "Arap Baharı" ve onu dünya çapında izleyen protesto hareketleri (burada, Ljubljana'da da bir eylem devam etmekte) konuşanların sık sık göndermede bulunduğu bir konu. Avrupa'nın çeşitli sorunlarının tartışması arasında bu hareketlerin dünyanın geleceği çerçevesinde nasıl bir anlam taşıdığı sorusu da ele alınıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni tutuklamalar

Murat Belge 04.11.2011

Uzunca süren bir Ljubljana ziyaretinde fırsat bulduğum aralarda yazdığım gibi epey yoğun bir seminere katılırken, yeni KCK girişiminin haberini de aldık. Tanıdığım insanlar, Ragıp Zarakolu, Büşra Ersanlı ve Ayşe Berktaş, gözaltına alınanlar arasındaydı. Buraya geldiğimde tutuklandılar.

Bir parantez: Yasemin, artık iyice çoğalan bu durumlarda, söze "tanıdığım..." diye başlamakta hoşlanmadığını yazmış. Okuyunca ona hak verdim, ama ben bu konularda o kadar nesnel duramıyorum. Tanıdıklarımın böyle paldır küldür içeri alınmasından duyduğum rahatsızlık, ister istemez daha fazla. Bu, "Onlar suçlu olmaz! Öbürleri olabilir" diye düşünmemden ileri gelmiyor elbette. Tersine, onlar tutuklandıysa, *öbürlerinin* tutuklanmasının üstüne de ânında bir kara gölge düşüyor.

Örneğin Diyarbakır'dan, İnsan Hakları Derneği Başkanı, Muharrem Elbey... İtalya'da, Rimini'de tanışmıştık. Bu adam Kürt davasını benimsemiş, kucaklamış biri. Ondan hiç şüphem yok. Ama biz bu barışı kiminle ve nasıl kuracağız –öyle bir niyetimiz varsa? Kürt davasını benimsemeyen ve kucaklamayanlarla mı? Muharrem insanda hemen sevgi uyandıran bir kişi. Konuşulur bir kişi. Konuşulur kişileri hapse atarak varılacak bir yer ben görmüyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'KCK soruşturması'

Murat Belge 05.11.2011

Dünkü *Hürriyet*'te (4 kasım, cuma), Taha Akyol'un "KCK Soruşturması" başlıklı yazısını okudum. Akyol bu soruşturmayı haklı bulduğunu ve onayladığını söylüyor, ama yazısının sonunda o da Büşra Ersanlı veya Ragıp Zarakolu gibi aydınların tutuklanmasının anlamsızlığını belirterek bu konudaki eleştiricilere katılıyor.

Şöyle bir cümlesi var: "'Darbe Hazırlığı' ile suçlanan Ergenekon ve Balyoz hakkındaki soruşturmaları, tutuklamaları alkışlayacaksınız... 'Ayaklanma ve öz savunmaya dayalı gerilla savaşları'nın totaliter örgütlenmesi olan KCK soruşturmasına demokrasi adına karşı çıkacaksınız. Olmaz bu..."

Taha Akyol KCK'nın "demokratik" olmadığını vurgulamış. Bu kavramın evrensel içeriğini bilenler (yani "Demokratik Halk Cumhuriyeti" gibi lafların ne anlama geldiğini bilenler) açısından bu konuda bir tereddüt olduğunu sanıyorum. Ama bu şekilde konduğunda bu yeterince "hukukî" bir açıklama değil. Bir örgütün

“demokratik *olmamayı*” seçmesi de son analizde demokrasiye bağlanabilir. Fransız Komünist Partisi hem legal bir partidir, hem de “hücre” yöntemine göre örgütlenir. KCK, tabii, demokratik olup olmaması bir yana, bu ülkenin “yasallık” konusunda geçerli kıldığı kurallara uymayan bir örgüt. O çerçevede adli-polisiye bir soruşturmaya uğramasında yadırganacak bir şey yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

Organ nakli

Murat Belge 06.11.2011

Perihan *Taraf*'ta ilk “kadrolu-nizamî” yazısını yayımladı. Bunun “üç” rakam üstünden esoterik yorumunu da yaptı. “Herrr ilk yazı gibi karışık oldu. Toparlayacağız yavaş yavaş” demiş. Perihan hem toparlar, hem karıştırır. Bu ilk yazıda üzerinden sektiği konular arasında en ağırlıklı olanının “Kemalist Tek Parti Rejimi” olduğu izlenimini edindim. Çünkü “Ergenekon” olsun, “organ hırsızlığı” olsun, değindiği öteki temalar bu temel sorunun garnitürü gibiydi –ya da ben bu izlenimi edinmek istedim, çünkü kendi kafamda öncelikle bu konu var.

Bu sabah (cumartesi) Emre Aköz’ün yazısına bakıyorum *Sabah*’ta. Meclis’te geçmiş bir olayı onun bu yazısından öğreniyorum. Bir Kürt milletvekili Cumhuriyet rejiminin kuruluşundan beri Kürtler’i asimile etmek için çalıştığını, İslâmcılar’ı da dışladığını söylüyor. Bir CHP’li ayaklara fırlayıp hadise çıkarıyor. Şöyle bir cümle söylediği aktarılmış: “Vatandaş olarak kimliğine saygı duyarım ama Cumhuriyet’e laf söyletmem”!

Emre Aköz, yazısının ilerisinde “Hakikaten hiç kitap okumuyor mu bu 6 *Okçular*? Bin kere yazıldı çizildi Aydoğan’ın söyledikleri” demiş; “Hadi diyelim kitap okumuyorlar... Çevrelerine de mi bakmıyorlar?”

12 Eylül yıllarında “Türkiye’de Kürt vardır” sözünü telaffuz etmek, adli kovuşturma ve yargılama konusu haline getirilmişti. Bunu, CHP’nin Meclis’e getirdiği adam bilmiyor mu, duymamış mı? Herhalde biliyor. Peki, “asimilasyon” ne demek, onun ne anlama geldiğini biliyor mu? Nasıl “asimile edersin” bir halkı –önce “öyle bir halk zaten yoktur”dan başlamaz mısın? “Sen Kürt’sün, ama vazgeç bundan, gel Türk ol” mu dersin, yoksa “Burada Kürt diye bir şey yoktur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

Hanioğlu’nu okuyor musunuz?

Murat Belge 08.11.2011

Bir zamandan beri, Şükrü Hanioğlu, pazar günleri, *Sabah* gazetesinde yazı yayımlıyor. Şimdiye kadar kimsenin bu yazılara değinip bir şey söylediğini görmedim ama tabii ben görmemiş olabilirim, çünkü her şeyi okuma iddiasında değilim. Oysa bu yazılar, üzerine çok şey söylenmesini hak eden yazılar. Bilgi dolu, serinkanlı, hem cesur hem de sağduyulu yazılar.

Öteden beri savunduğum bir tezim vardır: Hanioğlu, o tezimin doğrulaması gibi yazıyor. Türkiye’de en *güncel* konunun tarih olduğunu söyler dururum. Çünkü biz, “modernleşme” dediğimiz sürece adım attığımızdan beri, 1) yığınla olmadık iş yapmış, suç işlemişizdir; ve 2) bunları gizlemek için de tarihyazımını çarpık çurpuk bir hale getirmişizdir. Sonuç olarak Türkiye’nin tarihi bir “karanlık sırlar” tarihi olmuştur: 24 Nisan 1915’te ne oldu, 1 Mayıs 1977’de ne oldu... “Ne oldu?” “Kim yaptı?”larla dolu bir tarih. Sicilinde Kennedy’ler, M.L. King’ler vb. bulunan Amerika bile bu konuda yarışamaz, boy ölçüşemez.

Bu durumlarda ne olduğunu ortaya çıkarmayıp tersine her türlü imkânı kullanarak üstünü örttüğümüz için, popüler hayal gücünün icadı “hortlak” bizim hayatımızda çok geçerli. Hamlet’in bir tek babası hortlamıştı, uğradığı haksızlık düzeltilmediği için. Burada onun gibi zincir şakırdatarak gezinen hortlaklardan dört beş Madame Tussaud açabilirsiniz –ama bizimkiler öyle uslu uslu durdukları yerde duramazlar, hortlak kuralları gereği gezinirler karanlık koridorlarda.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orhan Ulutin’in ölümü üzerine

Murat Belge 11.11.2011

Bir haftayı geçti herhalde, gazetede Profesör Orhan Ulutin’in ölüm ilânına rastladım. Orhan Ulutin Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nin profesörlerinden biriydi; ben de bir sağlık sorunu nedeniyle onunla tanışmıştım. Uzun boylu bir alışveriş olmadı aramızda ama çok doğru düzgün bir bilim adamıyla karşı karşıya olduğumu anlamama yetti.

Tanıştığımız bu sıralarda dünya Hematoloji “Derneği” mi, “Birliği” mi, bir kongresi, olağan toplantısı oluyordu diye kalmış aklımda –belki de İstanbul’da. Ulutin de bu uluslararası kuruluşun başkanıydı. Bu tabii kendi başına önemli bir olgu. Ama yanılmıyorsam Ulutin’den önce de Muzaffer Aksoy aynı kuruluşun başkanlığını yapmıştı. “Başkanlık” öyle önüne gelene verilecek bir mevki değildir, belli ki bu insanlar başarılarıyla dünya çapında tanınmışlar. Peki, niye “hematoloji”?

Bu soruyu Orhan Bey’e sormuştum o zaman. “Üniversitede ‘hematoloji’ bölümünü Frank kurmuştu” dedi. “Biz orada, onun yanında yetiştik.”

Evet, Erich Frank. 1957’de öldüğünde cenazesine büyük bir kalabalık geldiğini hayal meyal hatırlıyordum. Genç kuşaklar muhtemelen adını bile duymamıştır ama benim genç olduğum altmışlarda Frank adı sık sık geçerdi. 1933’te Hitler iktidara tırmanmayı başarınca bir Yahudi olan Frank da, başka birçok Yahudi, demokrat ve sosyalist gibi yollara düştü, kader onu buraya yönlendirdi. 1934’te İstanbul Üniversitesi’nin Tıp Fakültesi’nde İç Hastalıkları Kliniği’nin başına geçti. “Laboratuvarı, kan tahlilini getirdi,” diye anlattı Orhan Bey. “Bizim doktorların laubali ‘muayene’ yöntemine karşılık bilimsel analizi getirdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geldiğimiz dönemeç

Murat Belge 12.11.2011

Türkiye, tarihinin hayli tatsız, ama son derece de ilginç bir dönemecini yaşıyor. Aşağı yukarı 21. yüzyıla girişimizden bu yana birbirine eklenerek süregiden süreçler var.

Bunlardan birincisi, henüz Cumhuriyet bile kurulmadan önce başlamış, ama Cumhuriyet'te güçlenerek devam etmiş olan "askerî vesayet" sürecidir. Bu oldukça uzun süre içinde Ordu varlığının görece geri çekildiği ya da militarist bir sulta olarak her yeri kapladığı evreler olmuştur. Öyle görünüyor ki 12 Eylül bu ikinci "tarz-ı siyaset" in son hamlesiydi ve Cumhuriyet'in bütün kurumlarına askeri dâhil ederek Ordu'nun her konuda son sözü söyleme yetki ve ayrıcalığını elinde tuttuğu bir düzeni ebedileştirme amacını güdüyordu. Ancak bu, dünyanın gelişme doğrultusuna ve biçimine tamamen ters düşen bir düzendi ve istendiği gibi kalıcı olmasına imkân yoktu.

12 Eylül rejiminin "düşman" bellediği ve imha etmek üzere saldırıya geçtiği birden fazla hedef vardı. Ancak, yalnız sol üzerinde, komünizm üzerinde elle tutulur bir başarı kazanabildi (bunda da kendi maharetinden çok komünizmin uluslararası konjonktür içinde çöküşü bu "başarıyı" sağladı). Kürt ayrılıkçılığı, tehdidini en üst noktaya tırmandırdı. Son "tehdit" İslâmcı-şeriatçı harekete de uzun-vadede sonuçları ortaya çıkacak bir enerji armağan etti.

Bu enerjinin kuvveden fiile çıkışını AKP'nin 2002 seçim başarısı ve hükümet kurmasıyla başlayan süreçte günbegün gözlemledik.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'nin asıl gücü

Murat Belge 13.11.2011

Dünkü yazımda söylediklerime, bazı noktaları vurgulayarak, devam etmek istiyorum. Daha önce de, bizim topluma özgü "iki tarz-ı siyaset" üstüne yazmıştım. Batı âlemi dışında kalıp da gecikerek modernleşme sorunuyla yüz yüze kalan birçok toplumda, bu iki kutup ve bu gerilim görülmüş, yaşanmıştır. "Burjuva demokrasisi" adıyla tanıdığımız rejimi ayakta tutacak kadar güçlü bir "burjuva"nın olmadığı toplumlarda, kalkınma ve "aydınlanma" (bunlar hep iç içe geçer) küçük bir Jakoben-seçkinler zümresinin elinde kalır. Pre-kapitalist toplumsal yapılar ve ideolojiler içinden palazlanan yeni burjuvazi de bulduğu gerici ideolojik öğelerle kendine bir siyaset seçer.

Bizdekinden daha net örnek Hindistan'dır. Aslında "daha net" denebilir mi, emin değilim. Bazı bakımlardan öyle, ama bazı bakımlardan değil. Ancak, orada Congress, olabilecek en demokrat Jakobenizm'i temsil etmiştir, diyelim. Canata ise milliyetçi-muhafazakâr, Hindu şovenizmi yaparak oy toplayan ikinci parti.

Tabii, Congress'in sekülerizmi CHP'ninki gibi "takviye edilmiş Fransız laisizmi" olmadığı için, Congress, hâkim-i mutlak olmasa da, seçim kazanarak iktidara gelme imkânını elinde tutuyor. CHP'nin ve Türk tipi laisizmin hiçbir zaman böyle bir imkânı olmadı.

Hindistan'da bir tür lüsünü, Türkiye'de bir başka tür lüsünü, bazı Arap ülkelerinde arada kalan biçimlerini gördüğümüz, aslında bildiğimiz ve tanıdığımız bir tahterevallî bu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrat mı, diktatör mü?

Murat Belge 15.11.2011

Türkiye'nin bu döneminde, önünde açık bir yol görmek istiyorsa, Atatürk'ü ve Atatürkçülük'ü şimdiye kadar yapmadığı önem ve ciddiyetle değerlendirmesi, bu bağlam içinde kendi geçmişini ve kurumlarının değerlendirilmesi gerekir. Bunu söyleyip duruyorum. AKP gibi bir "fenomen"den yılan, onu bir an önce Türkiye tarihinden silip atmak isteyenlerin de bunu yapması gerekiyor, eğer o tarihin akışını sahiden silmek istiyorlarsa. Çünkü yıldıkları İslâmcılık da Atatürkçülük kalıbı içinde bugünkü biçimini almıştır.

Ama bu toplumda her tartışma bir "abes batağı"na çekilerek yapılır. Bu tartışma, eleştiri, değerlendirme aslında başladı. Ama başlar başlamaz bir "absürdite"ye dönüşmeye hazır. Hani Rusya, uçsuz bucaksız topraklara sahip olduğu için Napoléon'un ya da Hitler'in ordularını içerilere çekmiş çekmiş, sonra da üstüne abanıp yok etmiştir ya; bizim de en "uçsuz bucaksız" hazinemiz, "abes"lik. Onun için böyle istemediğimiz bir tartışma çıkınca, çıkmasını önleyemeyince, ama "abes abisimiz"e çekiyoruz ki, tez vakitte anlamsızlaşsın, gidişatı bozmasın, insanların aklını sahiden çelmesin.

Şu sıralarda bir "Atatürk demokrat mıydı, diktatör müydü?" tartışması, aslında çoktan beri zaman zaman tartışılır gibi yapılan bu anlamsız ikilem, yeni icat edilmiş gibi tekrardan sürülüyor piyasaya.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplum ve 'ata'sı

Murat Belge 18.11.2011

Hayden White önemli bir tarih teorisyeni ve aynı zamanda bir edebiyat tarihçisi ve eleştirmendir. En önemli kitabının *Metahistory* (1973) olduğu söylenebilir.

Geçenlerde bir yazısını okuyordum. Kendilerine yeni bir kimlik seçmek zorunda kalmış toplumlardan söz ediyordu. Bu yeni zamanlarda çok sayıda toplumun başına gelmiş bir durum. White, bu durumda toplumun kendine bir "ata" seçmesinin gerekeceğini söylemiş ("ancestor").

Bağlantı hemen kuruluyor tabii. "Türkiye Cumhuriyeti" kurulmuş. Eski "Osmanlı" kimliğini yaşatmanın imkânı kalmamış. Yani, yeni bir kimlik, dolayısıyla yeni bir "ata" gerek. Türkiye'nin bu seçmeyi yapmanın eşiğine geldiği anda, Mustafa Kemal de çıkaracağı yasa arifesinde kendine bir soyadı seçmek durumunda. Beğenip seçtiği (daha doğrusu "ürettiği") soyadı, Hayden White'ın anlattığı durumun özeti gibi: Atatürk. Yani "Ey millet, senin atan 'Türk'tür" diyor. Bu aynı zamanda "senin atan benim" anlamına geliyor.

On dokuzuncu yüzyılın başından beri bu kimlik kargaşasını yaşıyoruz. Bizim "ata"mız kim olabilir, kim olmalı?

Bireysel hayatta, yetişkin biri veya bir çift, evlât edinecek bir çocuk arayabilir. İş “toplum” düzeyine gelince, arayan, o çocuğun muadili olan toplumdur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kendine bir ‘ata’ beğen

Murat Belge 19.11.2011

Atatürk’ün bizim için seçtiği “ata” üstüne yazmıştım: 1930’da yayımlanan *Türk Tarihinin Ana Hatları* bu “ata”nın kim (kimler) olması gerektiği hakkında iyi bir fikir verir. Bunun “Methal”i de, bir yıl sonra, 1931’de basıldı. Kitap yalnız 100 nüsha olarak basılmıştı; “Methal” ise 30.000 adet. Kitapta ve “Methal”de, “Büyük Reis” olarak anılan Atatürk’ten şu alıntı görülür: “Ey Türk milleti! Sen yalnız karamanlık ve cengâverlikte değil, fikirde ve medeniyette de insanlığın şerefisin. Tarih, kurduğun medeniyetlerin sena ve şitayişlerle doludur... Hafızasında binlerce ve binlerce yılın hatırasını taşıyan tarih, medeniyet safında lâyük olduğun mevkii sana parmağıle gösteriyor. Oraya yürü ve yüksel! Bu, senin için hem bir hak, hem de bir vazifedir!”

Burada Türk ırkının medeniyet kurma yeteneğinin vurgulandığını görüyoruz. Zaten kitabın büyük kısmı Türkler’in kurduğu iddia edilen medeniyetleri sayıp döküyor. Ekler, Sümerler’den başka Mısır (“...Mısır deltasına yerleşerek ilk Mısır medeniyetini kuranların Türkler olduğu anlaşılır”), Ege, yani Girit, hem de Helen (“Adalardenizi medeniyetinin ilk sahipleri İçeri Asya’dan gelmiş *Türklerdir*”), Roma (“Hülasa şudur: Etrüskler, Türsenler, Türkalar Ege adalarında, Anadolu da kadimdenberi oturmuş olan kavmlerdir. Bunlara Akalar, Ekeler, Etiler denildiğini biliyoruz”), ama ayrıca İran medeniyeti (“Avestanın lisanında İran ve İranlı tabirleri, Turan, turanlı mukabilinde kullanılmıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dönüşürken kimlik

Murat Belge 20.11.2011

Değişme, dönüşme zorunluğuyla karşılaşmış bir toplum, bir medeniyet âleminden çıkıp başka bir medeniyet âlemine katılma kararına varmış bir ülke, bir “kimlik sorunu” yaşar. Bunu yaşamasında şaşılacak bir şey yoktur. Bunun bir “kural” olduğu bile söylenebilir.

Böyle bir zorunlukla karşılaşmış ülkelerin sayısı da hiç az değildir. “Az” bir yana, bununla karşılaşmayan bir toplum olduğunu sanmıyorum. Bunun böyle evrensel, herkesi kapsayan bir durum olmasının nihaî nedeni de, buhar gücünü kullanma yolunu bularak sanayileşmeyi başlatan Batı’dır. Dünyanın bir yerinde böyle bir olay patlayınca, dünyanın geri kalanı, istese de istemese de, gönüllü ya da gönülsüz, yönünü böylece açılan bu yola dönmek ve bu yoldan yürümek zorunda kalmıştır. Bu evrensel süreç sanayi devrimiyle başladı, bugün hâlâ devam ediyor.

Bunun cefasını biz de hâlâ çekiyoruz. Oysa dünyada bu yola en erken giren toplumlardan biriyiz. Rusya öyle. Bu kadere karşı Pan-Slavizm diye bir ideoloji icat etmişlerdi. O ideoloji bizim de benzer bir ruh hali içinde Pan-Türkizm'i icat etmemize (Rusya Türkleri'nin öncülüğünde) yol açmıştı. Yani, "her yiğidin farklı yoğurt yemesi" olduğu gibi her toplumun da kendini Batı'dan yayılan hayat tarzına uydurması farklı (ama aynı zamanda "benzer") biçimler almıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

—

Murat Belge 22.11.2011

Yazarımız seyahatte olduğundan bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Britanya dönüşü izlenimler

Murat Belge 26.11.2011

Cumhurbaşkanı'nın Birleşik Krallık resmî ziyaretinde bana da bir pay düştü. Böylece pazar günü yola düşüp Londra'ya vardık ve dün (yani cuma) geç vakitte "memlekete" döndüm. Giden bütün bu heyet içinde benim varlığım olaya ne kazandırdı, bilemeyeceğim, ama bana bazı önemli şeyler kazandırdı. Başka türlü görme, yaşama imkânı bulamayacağım, Buckingham'da, Guildhall'da akşam yemeği gibi olaylar. Böyle yerlere girmek (sızmak) ancak böyle özel davetlerde mümkün olabilecek bir şey. Bu arada, Nelson'ın vurulup öldüğü gemiyi gezme imkânı da bulundu ki gene böyle bir gezi olmadan yapabileceğim bir iş değildi.

Doğrusu, "frak giymek" de böyle bir davet dışında işleyeceğim bir "fiil" değildi, nitekim hiç işlememiştim; ama bu öbür saydıklarım gibi değil –hiç olmasa da olurdu.

Bunlar işin bir yanı. Bu geziyi hatırlamamda önemli bir yer tutacak başka bir cephesinin üstünde durmak istiyorum şimdi.

Bu dediğim, biten Birleşik Krallık vizemi gezi münasebetiyle yenilemek üzere başvurmamla birlikte başlayan sevimsiz bürokratik süreç.

Evet, yalnız Birleşik Krallık değil, aşağı yukarı bütün Avrupa, dışarıdan adam gelmesini istenmeyen bir olay olarak algılıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gelenekçi toplum

Murat Belge 27.11.2011

Buckingham'daki akşam yemeğinin azıcık öncesinde, büyük salonlardan birinde, aperatiflerimizi içiyoruz. Ev sahiplerimizden biri beni gözüne kestirdi, geldi. Herhalde "adamlarla konuşun, sohbet açın. Kendi başlarına bırakmayın" diye bir kültür oluşmuş (bu da bir *gelenek* haline gelmiştir şimdiye kadar). Dereden tepeden konuştuk. Hoş bir adam. Subaymış, görece yeni emekli olmuş. Göğsünde bir sıra nişan, madalya var. Şimdi ise Kraliçe'nin yolculuklarından sorumluymuş –her türlü "yolculuk". Ya da, "yolculuk araçları" mı demeli? Çünkü Kraliçe'nin atları da, helikopterleri de, bu adamın görev alanı içindeymiş.

Onun verdiği bu bilgi zihnimde "gelenek" dediğimiz o kocaman alanla ilgili bir kapı açtı: atlar ve helikopterler! Birleşik Krallık gibi bir ülke söz konusu olunca, bunların ikisinin herhangi bir nedenle aynı başlık altında ele alınması bir "garabet" olmuyor. Bizim program, karşılama biraz farklı biçimde düzenlenseydi, Kraliçe bir noktaya helikopterle gelip orada atlı arabasına binebilir ve Abdullah Gül'ü o arabayla helikopter pistine götürebilirdi.

Gelenek, "hayatı muhafaza" etmenin aracı. Bilebildiğimiz en eski bir tarihten başlayarak, ne olmuşsa, onu olduğu gibi tutmak... Yapılmışı tekrarlamak... Oysa biliyoruz ki geri dönüşü olmayan bir zaman içinde yaşıyoruz ve her şey değişiyor. Zaten belki de değişimin bu amansızlığına karşı bir tutamak olarak "gelenek"ten yardım istiyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Niye sosyalist olduk

Murat Belge 29.11.2011

Geçtiğimiz haftasonu (26 cumartesi) Halil Berktaş, "Solun Hayal Perdesi" başlığıyla bir yazı yayımladı. Burada, "Giden sosyalizmin şakası veya karikatürü değil, ta kendisiydi. Bir daha başka bir sosyalizm olmayacak" diyor. Böyle dediği için benden farklı düşündüğünü de belirtiyor.

Bu, tabii, benim de kafamı kurcalayan bir sorun ve yukarıdaki cümleler Halil'in biraz duygusal bir ânını tesbit etmiyor, bir kalıcı yargı olarak biçimleniyorsa, evet, galiba farklı düşünüyoruz. Ama, bu cümlelerin ima ettiği türden bir büyük ayırım olduğu kanısında da değilim.

Şöyle bir noktadan gireyim konuya: Sosyalizm Marksist-Leninist sıfatıyla yürüyen kolunun iktidardaki performansı, bu düşünce tarzının gerçekten de geri gelemeyecek biçimde tarih sahnesini terkettiği görüşünde itiraz edeceğim bir şey yok. Ama bundan önemlisi, iktidardaki Marksizm-Leninizm'in bu kötü performansının teorik temelleri Marksist teori içinde yok değildir. Bunları konuşmaya devam edeceğiz.

Şunu sorayım: bizler, bu kötü performansta ortaya çıkan şeyleri beğendiğimiz için mi Komünist olduk? Ne bileyim, Stalin'in 1930'lardaki "Komünistler'i hain ilân ederek tasfiye" programı mı, Ukrayna'da kıtlık yaratma politikasını mı özlemlerimize yatkın bulduk ve "Komünist olayım da ben de âlemin canına okuyayım" diyerek mi tavrımızı seçtik? Çin'i destekleyenlerimiz, "Günü gelsin de ÇKP Çin'de kapitalizmi canla başla kursun" diye mi destekledi? Kim Il-sung hanedanı fikri mi hoşumuza gitti ya da "gözlük takan 'entel-liboş' olur, hepsini naylon torbada boğalım" felsefesine mi katıldık?

Bunların hepsi mide bulandırıcı şeylerdi –bunlar ve daha niceleri.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Tarihçilere bırakalım’

Murat Belge 02.12.2011

Bugünlerde Dersim Kıyımı kendisi ya da üzerinden yürüyen siyasî kavga sık sık gündemde. Bu münasebetle “... tarihçilere bırakalım...” klişesi de yeniden dolaşıma girdi. Bu derin felsefenin başı, Ermeni Kıyımı’na bağlıdır. Orada sıkıştıkça, ipe un sermek için, birileri bu formülü buldu: “Tarihçiler araştırсын. Ölçsün biçsin. Toplasın çıkarsın (yani, biraz matematikçilere de bırakabiliriz). Değerlendirsın. Sonra sonuçları açıklasın.” Oysa şimdiye kadar kimbilir kaç “tarihçi” bunları zaten yaptı. Sanki dün olmuş bir olay, daha kimsenin haberi olmamış, kimse incelememiş... Tarihçilere bırakıyoruz. İyi. Ben de yukarıda özetledim, bu işin nasıl olacağını. Ama “sonuçları açıklasın” aşamasına geldik, diyelim, ve o tarihçi dedi ki, “olay şöyle şöyledir”... Ne olacak? Tarihçi X’in vardığı sonuçlardan memnun kalmayan birileri olacak. O zaman onlar diyecek ki, “X zaten falan taraftandır, onun sözüne güvenilmez. Bakın Y incelemeye başladı. Ona bıraktık.” Bunun sonu ne olacak? Aynı şey olacak. Aynı şey zaten yıllardır oluyor. Yani bu durumda “Tarihçilere bırakalım” demenin gerçek anlamı, “Bunu sonsuz bir tartışma sürecine çevirelim ve hiçbir zaman bir sonuca ulaşmayalım” demekle eşanlamlı.

Olanın fiziksel gerçekliği bir yanda; yani, kaç kişi öldü? Kim öldürdü, nasıl öldürdü? Yöntem ne? Araçlar ne?

Ama bir yandan da elle tutulmaz tarafı var işin. Bakın, “Dersim” deniyor, Halk Partililer hemen hazır: “O zamanın koşulları öyle gerektiriyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medyada misyon

Murat Belge 03.12.2011

Alper Görmüş’ün yazısını okuyorum, cuma sabahı. Basınıımızdaki “gönüllü dezenformasyon” üstüne yazıyor. Her zamanki dikkatli, düşünceli üslûbuyla, bunun bizim basın hayatımızda ne kadar köklü bir maraz olduğunu anlatıyor.Kendisini bir “taraf”ın içinde gören gazeteci, verdiği bilginin doğruluğundan, yanlışlığından önce, bunun bu şekilde sunulmasının kendi “tarafı için” faydasını ve zararını düşünüyor. Yani “fayda”, “doğru”nun önüne geçen bir kavram.

Biz Alper Görmüş’le Bilgi Üniversitesi’nde tanıştık.O zaman, küçük bir ekip, “Medyakronik”i çıkarırlardı. Bunun da amacı Türk basın hayatının, gazetecilik pratiğinin bu hastalıklı yanlarını somut olgular yoluyla sergilemekti. Ve o pratiğın içinde bulunan (hâlen de bulunan) birilerinin nefretini kazanmışlardı.

Dünyada başka örnekleri yok değil; medya siyasette çok güçlü bir araç, onun için de suiistimale açık. Ama, işlevi “bilgi vermek” olan medyanın kendisi hakkında “bilgi verme”nin de bir kariyer olabildiği ülke azdır, diye

düşünüyorum. Belki benim bilgi eksikliğimdendir. Ama sonuç olarak, "Medya Bugün Hangi Yalanları Söyledi" adıyla bir günlük gazete yayımlayıp sayfalarını da her gün rahatça doldurabilirsiniz bu toplumda.

Bunun böyle olmasının uzun bir tarihi, ama aynı zamanda bir de "kısa tarih"i var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukukta misyon

Murat Belge 04.12.2011

Türkiye’de modernleşme hareketi aşağıdan gelen bir hareket olmadığı gibi, aşağıdan pek olumlu cevap da almamıştı. Konuşulduğu, anlaşıldığı hiç söylenemez. Öte yandan, bunun mutlaka başlatılması gereğine inanan bir avuç seçkin zaten böyle bir şeye gerek (ve muhtemelen imkân) görmüyordu. Ahali bu hareketin öznesi değil, ancak nesnesi olabilirdi.

Cumhuriyet’in “Halkevleri” türünden girişimleri bu temel “aşağısı/yukarısı” yapılanmasında gedik açmaya yetmedi. Bu genel koşullarda “dönüşüm” hareketinin *öznesi* öncelikle bürokrasi, başlıca aracı da “hukuk” oldu. Toplumun dönüşmesi için “yasa” çıkarıldı, yasa uygulandı.

Dün, böyle bir “misyon” toplumunda, “medya” kurumunun nasıl özel bir işlevle donandığına değinmiştim. Bugün de “hukuk” alanında olanlara bakmak istiyorum. Benzer bir anlam ya da “görev tanımı” kayması da burada yaşandı –yaşanması zorunluydu.

Hukuk, aslında bu dönüşüm sorunlarının ön plana geçmesinden çok önce, devletin toplumu denetim altında tutmasının aracıdır. Ancak, Osmanlı toplumunun çok-parçalılığına (“çoğulcu” denilemez) uygun bir biçimde, hukuk da tamamen çok-parçalıydı). Bir yanda, “millet sistemi” çerçevesinde, varolan bütün cemaatlerin iç işlerinde uyduğu ve uyguladıkları hukukları vardı. Bir yanda, Müslümanlar’ın “kadı”nın yetkisine bırakılmış “medenî hukuk” vardı (yani, bugün “medenî hukuk” diye ayırdığımız alanda, daha çok eşit “yurttaşlar” arasında kuralları, prosedürleri belirleyen hukuk): hepsinin üstünde, devletin bütün tebaaya uyguladığı, gereğinde “karakuş”leşebilen hukuk yer alıyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Misyon toplumu

Murat Belge 06.12.2011

Bir Anadolu kentinde bir panelde, çeşitli konular arasında, Ermeni Kıyımı da konuşuluyor. O tarihte sorunlar da, insanlar da, şimdilerde olduğu kadar kızışmamış. Kıyım konuşmasına rağmen, kavga olmuyor. Sonra akşam yemeği. O kentten bir dinleyici (bir işadamı) soruyor: “Ermeni Kıyımı olduğunu kabul edelim, edelim ama, bunun Türkiye’ye ne faydası olacak?”

Son bir iki gündür bu “fayda” kaygısının özellikle medyada ve hukukta yol açtığı tahribat üstünde durmuştum. Gene “fayda”... Nasıl bir “fayda” bekliyor bu işadamlar? Kıyım olduğunu kabul edince ne olacak? Balıklar mı çoğalacak, meyveler mi büyüyecek? Fabrikalar daha iyi çalışacak mı? Yoksa Türkiye’ye büyük bir ödül mü verecekler?

Bilginin doğrusunu aramanın, bulunca ondan korkmanın, eleştirel, önyargısız bir zihne sahip olmanın, her durumda nesnel gerçeklikten yana olmanın, şu yukarıda saydığım çeşitten ölçülebilir, sayılabilir, tartılabilir “fayda”ları yok. Aslında onlardan çok daha faydalı, çünkü olgun ve gelişkin bir insanın yetişmesinin yolunu açıyor. O insan yetişince bütün ölçülebilir, sayılabilir, tartılabilir “nimet”lere kavuşmak kolaylaşıyor. Bu nimetlere bizden önce ve bizden daha büyük miktarda kavuşanlar, önce bunları üretecek zihni yetilerin önündeki her türlü engeli kaldırmışlardı.

Bu demirin nasıl dövuüdüğü alan eğitimdir. A’dan Z’ye eğitim. Bu alanda, öncelikle bu alanda, bilgi üretilir ve sunulur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kılıçdaroğlu ve ‘bedelli askerlik’

Murat Belge 09.12.2011

Kemal Kılıçdaroğlu’nun kırıdığı potlar herhalde bini aştı. Halk Partisi’ne seçim kazandıracak, yani Halk Partisi’ni seçim kazanacak ölçüde popülerleştirecek adam olarak ortaya çıktı. Mizah, bir şeyi sevimlileştirmek için uygun bir araç olabilir. Ama kendisi mizah konusu olmak, siyasette popülerleşmenin –ve seçim kazanmanın– öyle pek tavsiye edilir bir yöntemi olmasa gerek.

Bu kategoriye konacak pek çok sözü ve davranışı biriken Kılıçdaroğlu geçenlerde “mizah” sınıflamasına da hiç girmeyecek bir çıkışla gündemde göründü. Bu sefer “çıkış vesilesi”, “bedelli askerlik” konusuydu. Kılıçdaroğlu, kendi oğlunun “bedelli” olmayacağını, tam askerlik yapacağını bildirdi.

Halk Partisi ile Silâhlı Kuvvetler arasındaki ilişki hepimizce bilinen bir şey. Atatürk ve İnönü’nün Cumhurbaşkanı oldukları dönemde, bu iki kişi Ordu’nun en güvendiği ve saydığı iki kişi olduğu için, “Ordu hükümete tabidir” görüntüsü korunabiliyordu. Ama bunun dışında, Ordu kimseye “tabi” filan olmadı ve “herkes bana tabi olacaktır” pozisyonunu hiçbir zaman elden bırakmadı. Böyle olmakla birlikte, CHP’nin Ordu’ya böylesine sadakat arz ettiği bir dönem de yaşanmadı. AKP iktidarının başından beri, CHP, yeni bir “28 Şubat” bekliyor, her şeyini öylesine bunun üstüne kurmuş ki, değişen koşullara, her şeye rağmen, duruşunu değiştiremiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyalist Enternasyonal ve CHP

Murat Belge 10.12.2011

Dün Kılıçdaroğlu'nun oğluna bedelli askerlik yaptırmama kahramanlığı üstüne yazmıştım. Bunun temelinde CHP'nin zaten her türlü hısımlık, akrabalık (maddî ve mânevi) bağıyla bağlı olduğu Silâhlı Kuvvetler'le frekans birliği içinde olduğunu bir kere daha vurgulama isteğinin yattığına inandığımı söylemiştim.

Bunun şimdiki kapsamında belirgin bir söz ortaya çıkmadı ama "vicdanî ret" üzerinde daha geniş çerçeveye yayılan bir tartışma başladığında, Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve Genel Başkanı'nın bu konuda da aleyhte bir tavır benimsemeleri beni şaşırtmaz. Silâhlı Kuvvetler'in bu fikirden hoşlanmadığı ortada. CHP'ninse, Silâhlı Kuvvetler'in net bir tavır aldığı herhangi bir konuda ona ters düşen bir tavır alması düşünülemez.

Ancak bu konuların Türkiye'nin iç politikasının çeşitli yansımaları olmaktan öte, bir de uluslararası uzantıları var. Bir siyasî parti "vicdanî ret" gibi tutumun kurumlaşmasına karşı olabilir; gene, "bedelli askerlik" gibi bir uygulamayı beğenmeyen bir siyasî parti görülebilir. Mutlaka böyle birkaç tane bulunur dünyada. Ama bunları benimsemiş bir parti (CHP'nin benimsediği daha bir yığın şeyi şimdilik konuya karıştırmayalım) Sosyalist Enternasyonal içinde bulunabilir mi?

Buna, "Eh, ne olacak? O da olabilir," diye cevap vermek pek mümkün görünmüyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tam oturan anayasa

Murat Belge 11.12.2011

Cemil Çiçek hazırlanması "mutasavver" yeni anayasamız hakkında konuşmuş ve "Anayasa vücudumuza uygun olmalı" demiş.

"Anayasa" lafı edilir edilmez bundan bir "elbise" metaforu çerçevesinde söz etmek, muhtemelen çok eskilere uzanan bir alışkanlıktır, çünkü oldukça kolay bir çağrışıma dayanıyor. Ama benim "hatırlama" sınırlarım içinde bunu yangınlaştıran, Kenan Evren oldu. 1961 Anayasası'ndan söz ederken "bol gelme" deyimini bol bol kullandı. Bir de "delme/ deldirme" edebiyatı başlattığını hatırlıyorum. Bizde medya böyle klişeleştirmeye yatkın deyimlere bayıldığı için metafor hemen tuttu, yangınlaştırıldı, işte hâlâ kullanılıyor.

Anayasa, üstümüze giyeceğimiz bir şey. "Yapma"mız sözkonusu olduğuna göre, herhalde "hazır giyim" değil, terziye yaptırılacak bir şey.

Cemil Çiçek de klişenin bütün imkânlarını kullanarak 1961 Anayasası'nın bol geldiğini, 1982 Anayasası'nın ise dar geldiğini belirtmiş. Eh, bu durumda, bize "tam gelecek" bir elbise, pardon, anayasa gerek; akl-ı selim bunu gösteriyor.

"Teşbihte hata olmaz" diye bir laf vardır, ne anlama geldiğini bir türlü anlayamadım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Projesiz dünya

Murat Belge 13.12.2011

Geçenlerde öylesine düşünürken aklıma yetmişlerin birinci yarısında yayımlanmasından sorumlu olduğum *Birikim* dergisi geldi –daha doğrusu, orada hep düşünüp zaman zaman da yazıya döktüğümüz bir konu.

İnsanlık radyo gibi, televizyon gibi güçlü, önemli teknolojik imkânlar yaratmış... Bir merkez, milyonlarca insana yayın yapıyor, bilgi veriyor, sanat eseri sunuyor vb. Bu teknoloji yaratılmışsa, bunların alıcısı olanın da kendinde olanların *vericisi* olmasını sağlayacak düzenlemeleri yapmak o kadar güç bir şey değil. Bunun olmamasının nedeni teknolojinin kendi içindeki bir imkânsızlık değil, varolan sosyo-politik ilişkiler çerçevesinde bunun *istenen bir şey olmaması*. Bu dünyanın alıştığımız hiyerarşik yapısı “verici bir merkez” ile “alıcı bir çevre” mantığı üstüne kurulmuş, bunun bozulmasını, değişmesini istemiyor.

Ama bilmem ne eğlence programı ya da benzer bir “bayağılık” oldu mu, “bize mesaj yollayın” diyebiliyorlar, yığınla mesaj da geliyor (sözünü ettiğim yıllarda bunlar da pek olmazdı).

O zamandan beri, internet, şu bu, belli belirsiz sezdiğimiz, ama pek tanımlayamadığımız, herkesin her tartışmaya katılabildiği ve sesini bir biçimde duyurabildiği bir ortamın oluşmasına biraz daha yaklaşmış durumdayız.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şehir ve ‘koruma’

Murat Belge 16.12.2011

Seksenlere kadar Haliç kıyıları perişandı, berbattı. Osmanlı zamanında yanlış bir karar vermiş, burayı sanayie açmıştı. Yanlış ama o yıllarda aşağı yukarı herkesin paylaştığı bir yanlış. Su yolu, ham madde getirmek için, mamul madde götürmek için, en ucuz, en pratik yol. Pisliği de verirsın suya, su temizler! Bu mantıkla biz Haliç’i mahvederken Avrupalılar da Ren’i, Tuna’yı ve bütün nehirleri mahvediyordu.

Seksenli yıllarda ANAP iktidar, Dalan da Belediye Başkanı oldu. Dalan, Haliç’in güney kıyısına greyderleriyle bir ucundan girdi, öbür ucundan çıktı. Bir uçta Regie’nin sigara fabrikası duruyordu: Yabancı sermaye! Şimdi Kadir Has Üniversitesi, hâlâ duruyor. Öbür ucunda Feshane, Devlet Sektörü! O da hâlâ duruyor. Arası “özel teşebbüs”tü! Kaotik, derme çatma, çerden çöpten... Bu toplumdaki sermaye birikiminin fotoğrafı. Onun için greyderler fazla zahmet çekmedi.

Önceki planlarda öngörülmüş bir şeydi, buranın o “sanayi” denen mezbelelikten temizlenip yeşil alan yapılması (Tarlabası’nın geniş bir cadde haline getirilmesi gibi o da aslında D.Ö. olup –yani Dalan Öncesi– ancak onun zamanında gerçekleştirilmiş bir şeydi). Buna, *genel planda*, itirazım yok, ama bazı özel itirazlarım var. Gene “genel planda”, üstünde bir şeyler dikili bir yerden, orada yaşanmış hayatın izleri olan dikili şeyleri ortadan kaldırıp onun yerine çim dikmeyi, olabilecek en iyi hayal gücü ürünü olarak değerlendiremiyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyalizm tartışmasına devam

Murat Belge 17.12.2011

Halil Berktaş'la başlayan tartışmamız devam edecek herhalde. Daha önce de değinmiştim: bu bir "haklı olduğunu kanıtlama" tartışması değil. Ne tartışılan konu buna yatkın, ne de tartışan kişilerin yapısı. Bu nedenle "seyirlik" bir şey de yapmıyoruz; "seyir" değil, "katılım" gerek.

Ben, Halil'in sosyalizm (öncelikle Marksizm- Leninizm kolu, ama son kertede bütün kollarıyla sosyalizm) üstüne başlattığı "hesaplaşma"ya "İyi de, biz başlangıçta niçin sosyalist olduk" sorusuyla bir yerinden girmiştim. Halil de sosyalizmin yalnız bir "niyet" konusu, "hayatta iyi şeyler olsun" temennisi olmadığını, bugüne bugün son derece somut bir pratik bulunduğunu, bunun tarihî olduğunu söyleyerek cevap verdi. O da haklı. Bütün bunlar var (başka şeyler de söyledi ama "argüman"ının merkezinde yer alan buydu). Ancak ben gene o soruyu tekrarlamaktan vazgeçmiyorum, çünkü ben epey eski bir tarihten başlayarak bu "seçim" sorununu (yani sosyalist olmak ya da olmamak) bir "etik" sorunu olarak gördüm. Yalnızca "etik" değil elbette, ama onun içinde önemli bir rol oynadığı bir "seçim" bu. Burada değil ama muhtemelen bir sonraki yazıda bunu açarım.

Bugün Halil Berktaş'a konuyu yalnız sosyalizm içinde tartışmakla daraltacağımız uyarısında bulunacağım. Bu aslında çok genel bir konu; en kestirme biçimiyle, olabilecek en genel kapsamda, gerçeklik ile ideoloji arasındaki mesafeye bakarak tanımlayabiliriz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Epistemoloji' ve 'Etik'

Murat Belge 18.12.2011

Amerikan edebiyatında Kayıp Kuşak (Lost Generation) diye tanınan Faulkner, Fitzgerald, Hemingway, Wolfe, Cummings gibi yazarların ön plana çıktığı dönemde Edmund Wilson da bu kuşağın eleştirmeni olarak tanınmıştı. Amerika'nın hele o yıllarında solculuk yazarlar, özellikle de eleştirmenler ("New Criticism"ın formalist yazarları) arasında hiç rağbette değildi. Ama Wilson sola açık bir yazardı. Bizim burada alışık olduğumuz ve herkesten talep ettiğimiz biçimde, her cümlesine Marx'tan dip notu düşen, "Ortodoks" ve "bağıtlı" (committed) bir yazar değildi, ama sola sevgisi vardı.

To the Finland Station adında kocaman bir kitap yazmıştı. Finlandiya İstasyonu, Petersburg'da, Finlandiya yönünden gelen trenlerin garı. Lenin de onu Almanya'dan getiren ünlü (ve tartışmalı) treninden burada, bu istasyonda inerek 1917 Devrimi'ne katılmıştı. Ben bu kitabı altmışların başında okumuş, çok da yararlanmışım. Sonra kitap ne olduysa oldu, kayboldu, bir yerlerde kaldı, şimdi bakınca bulamıyorum.

Michelet'nin Fransız Devrimi'nin oluşumunu anlatan devasa tarih kitabının bir değerlendirmesiyle başlar; oradan Marx'a geçer; Lenin'in hayatını da özetler ve Troçki ile son bulur.

Bunu daha sonra Can Yücel *Lenin Petrograd'da* başlığını vererek Türkçeye çevirdi. O yıllarda "Petrograd" demek bizim kulağımızda daha "devrimci" bir tını bırakıyordu. Oysa Bolşevikler kendiler, bu Panslavist adlandırmadansa, enternasyonalist olan Petersburg'u tercih etmişlerdi –"Leningrad" deyinceye kadar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Christopher Hitchens

Murat Belge 20.12.2011

Önce *Taraf*'ta, sonra *Radikal*'de okudum haberi: Christopher Hitchens ölmüş. Ardından *Herald Tribune*'da daha uzun bir yazıya ("obituary") rastladım.

Yaşı ilerledikçe insanın, "amiral battı" oynar gibi, tanıdıkları sağda solda isabet alıyor. Buradaki, değişik derecelerde yakın olduğum tanıdıkların böyle birer ikişer öbür tarafa göçmelerine, çaresiz, epey alıştım da, başka ülkelerden aydığım bu tür haberler hâlâ şok gibi geliyor. Paul Hirst bunların erken bir örneğiydi. Derken Fred Halliday, en yakın arkadaş olduğum oydu. Şimdi de Chris. Onunla ilişkim daha azdı; son yıllarında çoğumuzu çok kızdıran şeyler de yapmıştı. Ama bir "karakter"di. Üzülmemek elde değil.

1980 gibi bir tarihte tanışmıştık diye hatırlıyorum. Bir akşam *New Left*'in ofisine çağırmışlardı: İran'da "devrim"i yaşamış biri olanları anlatacak diye. Christopher da oradaydı, dinleyenler arasında. Anlatan da sonra, yakınlarda, buraya gelip ders veren Abbas Veli idi.

İkinci sefer Oxford'da karşılaşmıştık. Yazdı, havalar sıcaktı, onun için birinin bahçesindeydik. Christopher Kıbrıslı karısı Eleni Meleagrou ile geldi, ama henüz evlenmemişlerdi. Zaten evlilikleri çok uzun sürmemiş –sürmese de, iki çocuk yapmaya yetmiş.

Derken, seksenlerin ikinci yarısında, onun yolu İstanbul'a düştü. Telefon etti, buluştuk. Bir gün İstanbul'u bayağı köşe bucak gezdirdiğimi hatırlıyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilim ve ideoloji

Murat Belge 23.12.2011

Halil Berktaş'la tartışmaktayız, biliyorsunuz. Konumuz genel olarak sosyalizm, özel olarak onun Marksist kolu. Bununla devam edilir mi, edilmez mi?

Ben birkaç yazıdır, ağırlık noktası "Niçin sosyalist olduk. Niçin sosyalist olunur" sorusunda odaklanan yazılar yazdım. Burada bilerek oyalandım, söyleyeceğimi söyleyeyim, öyle ilerleyeyim diye. Halil ise "Bu bir tarihî pratiktir, bu pratik üstüne tartışıyoruz. Bu genel ahlâkî (daha iyi, adil vb. dünya) lafları bırak, pratiğe gel. Ne oldu?" diyor. Biraz da sabırsızlanıyor. Merak etme, geleceğim oraya. Gelmemek için top çevirmek değil yaptığım. Ama şuranın işini bitirelim de öyle yürüyelim.

Bundan birkaç yıl önce birlikte konuşurken Halil Berktaş'ın bana söylediği bir şeyi ben şimdi Halil Berktaş'a söyleyeceğim. "İyi bir tarihçi Marksist olmak zorundadır," demişti Halil Berktaş. "Öyle olduğunun bilincinde olabilir ya da olmayabilir. Bilincinde olmak önemli değil. Ama Marksist olmak zorundadır."

Ne demek istiyordu? Tarihyazımı dediğimiz disipline Marx'ın katkısının önemine gönderme yapıyordu. En "kaba" Marksizm, "altyapının belirleyiciliği"ni vurgulayacaktır. Ee, bugün ele alınan dönemin ekonomik koşullarını, daha kapsayıcı deyimle maddî koşullarını dikkate almaya bir tarihyazımı düşünebilir miyiz? Ama tabii Marx'ın alana katkısı bu kadar yalınkat bir şey de değil, çok daha karmaşık bir analizin araçlarıyla dolu bir metodoloji veriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fransa ve biz

Murat Belge 24.12.2011

Beklenen oldu, Fransa'da bizi kızdıran ve zaten bizi kızdırmak üzere yapılmış yasa Meclis'ten geçti; bir süre sonra, büyük bir ihtimalle, bir beklenen daha olacak ve aynı yasa Senato'dan da geçecek. Bu ilk aşama üstüne Türkiye'nin yaptıklarının ikinci aşamayı durduracağı kanısında değilim. Bu işler hiç belli olmaz, "büyük konuşmamalı", ama onların yerinde ben olsam bu davranışlar karşısında özellikle o yasayı geçirirdim.

Bu davranışlar için "klasik" demek mümkün, hep alışıklık kesbettiğimiz şeyler: Elçi'yi geri çekmek, görüşmeleri, ilişkileri kesmek vb. Ama bu seferkinde sanki özel bir "hınç" var. Sanırım bu Fransa'nın ve özellikle Sarkozy'nin başından beri Türkiye'ye karşı takındığı olumsuz tavır karşısında oluşmuş bir şey. Hükümetin ve tabii Başbakan'ın Avrupa Birliği ile karşı karşıya gelmelerinden birikmiş bir "öfke hali" hissediliyor.

Ama nereye kadar ve etkisi ne? Türkiye'nin Başbakan'ının ağzından ilân ettiği bu tedbirlerden ötürü Fransa'nın bir krize gireceğini sanmıyorum. Kurumlar yıkılmayacak, kahveler, lokantalar kapanmayacak, metro çalışmaya devam edecek.

Öte yandan, bu tarz bir "ilişki kesme"nin Türkiye'de zarara uğratacağı birileri de herhalde olacaktır. "Sokaktaki adam" dediğimiz o anonim şahsiyet bir iki gün bağırıp çağırdıktan sonra böyle bir olay olduğunu bile unutacaktır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu da yapıldı

Murat Belge 25.12.2011

Dün akşam birkaç yakın arkadaşıyla yemek yiyorduk. Başbakan Erdoğan'ın Kanunî'nin François'ya mektubunu okuduğunu orada öğrendim. Kötü oldum. Gerçekten kötü oldum.

Öğrenme biçimim de ilginçti. Olayın lafı açıldı. Ben, Türkiye'nin yasaya gösterdiği tepkilerin bildiğim kadarına yeterince tepkili olduğum, bunları çocukça, utanılası davranışlar olarak gördüğüm için, abartılı bir eleştiri olmak üzere, "Sarkozy'nin küçük adı François değil mi" diye sordum. "Öyle olsa, 'sen ki Françoise'sun' diye cevap verilir" dedim. "Tamam," dediler, "Başbakan o mektubu televizyonda okudu." İçimden çığlıklar atmak geldi. Atmışımdır da. Büyük utanç duydum.

O mektup oldum olası beni kötü etmiştir. İlkokul kitabında görüp okuduğum zaman da aynı ruh haline girdiğimi hatırlarım. Evden ve aileden aldığım terbiye olsun, okuduğum şeylerden (çoğu çocuk edebiyatı tabii) böyle bir tavra "kibir" dendiğini, "kibir" in kötü bir şey olduğunu öğrenmiştim. Daha bir dizi öğrenilen, öğrendiğim şey gibi: "yalan söylemek kötüdür", "kötü bir şey yapıp özür dilememek kötüdür", "burnunu karıştırmak kötüdür", "soğa tükürmek kötüdür", "senden zayıf birine kabadayılık etmek kötüdür" vb. Bunları insan çocukken öğrenirken, genel olarak, benim yukarıda yazdığım tanımlayıcı cümleler olarak öğrenmez genellikle.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kuzey Kore'nin önderi kim olacak

Murat Belge 27.12.2011

Koreliler ağlıyor. Televizyonun özelliği, son derece geniş bir "çekilmiş filmler" yelpazesinden her türlü montaj yapabilme imkânı. Ekranda, önderlerine ağlayan Korelilere bakıyoruz; sonra önderin sağlığındaki görüntüleri geliyor: bir yanda ağlayanlar, bir yanda ağlanan... önce bir "kontrast" düşünüyor insan. Ama, baktıkça, kontrast hafifliyor. Ortak bir temel var: sahtelik!

Kim İl-sung sağken, gazetelerde adı öyle "Kim İl-sung" diye geçmezdi. "Sevilen ve sayılan önder" sıfat tamlamasının adının önüne konması gerekirdi. Bu, yeni kaybettiğimize, "Ağlanan önder" denebilir.

Kuzey Kore sayesinde Komünizm ile "hanedan" kavramlarının da yan yana gelebileceğini, birbirine eklenilebileceğini öğrenmiştik. Şimdi üçüncü kuşağa geldik.

Hanedan üyelerinin kişisel karizmaları pörsüdükçe "ağlama" yasalarının takviye edilerek güçlendirilmesi gerekecek. Bunun da bir diyalektiği vardır.

Namık Çınar, görececek gözün gördüğünü yazmış, bu sabah (pazartesi) okuduğum yazısında. Birtakım ülkelerde geçerli olan Önder'e tapınma âyinlerini... Ve tabii sözü Türkiye'deki Atatürk âyinlerine bağlıyor. Bir umudu var, anlıyorum; Kore'de çekilen bu görüntülere bakınca, birilerinin, "Yahu, bize de bunları yaptırıyorlar" diyerek ayması. Çünkü Kore'nin bu ağlama sahneleri, seyreden insanda, sadece gülme refleksi üretiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Marksizm: utopik/bilimsel konusu

Murat Belge 30.12.2011

Şimdi gelelim, niçin “sosyalist” olmak gibi sorulardan, “sosyalizm”in kendisine. “Sosyalizm” geniş bir kavram, içinde çeşitli mezhepler, tarikatlar barındırıyor. Ama bizim üzerine tartıştığımız asıl konu, Marksizm.

Benim Marksizm’le bir değil, birçok sorunum oldu. Ama benim ölçülerime göre, bunlar kendimi “Marksist” olarak tanımlamamı engellemedi. Çünkü Marx’ın kendisinin de “Ben Marksist değilim” dediğini erken bir yaşta, bir yerlerden okumuştum. Bu, tabii, Marx’ın, “Canım, ne düşünürsen düşün” dediği anlamına gelmiyordu, ben de öyle anlamamıştım zaten. Bir düşünür, “düşünür” sıfatıyla anmak gerektiğini düşündüğünüz kişi, kendi düşüncesinin doğruluğu konusunda düpedüz bağnazdır, öyle olmak zorundadır. Bu onun “Benim düşündüğümünden başkası doğru olamaz” demesini gerektirmez ve gerektirmemelidir –Marx’ın “Ben Marksist değilim” demesi, bu kapıyı *açık* tuttuğunu gösterir. Ama, “Ben, şöyle şöyle düşündüm ve şu sonuçlara vardım” diyorsanız, karşınıza çıkarılan düşünce de bunların her düzeydeki geçerliliğini çürütemiyorsa, kendi düşüncenizi aslanlar gibi savunursunuz.

Marx bunu hep yaptı. Yalnız Marx’ın kendisi değil, kurucusu olduğu Marksizm de hep polemiklerle ilerledi, zenginleşti. “Polemik” dediğimiz tarz, en gerçek, en doğru olana ulaşmanın en iyi yolu mudur, bilemem, öyle olduğunu pek iddia da edemem.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Totalite-Totaliter ilişkisi

Murat Belge 31.12.2011

Marksizm bir on dokuzuncu yüzyıl teorisidir. Biz şimdi Marksizm’in “uygulanmalı” rejimlerinin çökmüş olduğunu gören “eski” Marksistler olarak –Halil Berktaş ve daha birçok arkadaşımız– “uygulanmamış” bir Marksizm’den hayır kalmış mıdır, kalmamış mıdır, onu tartışıyoruz.

Bence, “bir on dokuzuncu yüzyıl teorisi”nin yirmi birinci yüzyılda –velev ki başında olsun– tartışılıyor olabilmesi, başlı başına, o teori adına bir olumlu puan.

Marx’ın da, Engels’in de, mektupları bana ilginç gelir. Şu nedenle: yayımlayarak dünyaya sundukları düşüncelerinin “yanlış anlaşılma”larını mektuplarında düzeltmeye çalışırlar. İkisi de, ekonomik indirgemeciliğe karşı itirazlarını (“altyapı belirler dedikse o kadar da demedik” feryatları) mektuplarında dile getirirler. Engels, çok önemli bulduğum (bütün eksikliğine rağmen) “paralelkenar” benzetmesini bir mektubunda yazar. Sosyalist-Marksist romanlar, edebî eserler yazdığını düşünen dostlarını gene mektuplarında büyük bir nezaketle “böyle yapmayın” diye uyarırlar. Ama “mektup” insanın daha sere serpe yazdığı bir şey; onun için, bazı kişilik özellikleri de, yazdıkları başka şeylerden çok mektuplarında görülür.

Marx’ı ben, elinde balta, hiç balta girmemiş bir ormanda, kese biçer ilerleyen bir adam gibi gözümün önüne getiririm. Görüşü engelleyen engebeyi, öte beriyi devirmek, ufku açmaktır onun işi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yanlış düzeltmenin araçları

Murat Belge 01.01.2012

Halil Berktaş, Marksist sosyalizmin tarihî seyri içinde ve özellikle iktidar konumunda "icraat"ına bakarak, bugün bu ad, bu bayrak altında anlamlı bir hareket kurulamayacağını söylüyor. Ben kendi hesabıma bu konuda kararsızım; daha doğrusu, öyle olmadığını düşünüyorum; ama Halil Berktaş'ın işaret ettiği noktaların ne kadar ciddi olduğunu da biliyorum. Bununla hesaplaşmamış bir sosyalizmin dünya için gerekli olduğunu da düşünmüyorum.

Örneğin şunu da biliyorum: bu sosyalizm türünün fiilen yaşandığı ülkelerin insanları, bugün, dünyada sosyalizme en uzak insanlardır. Bütün bu ülkelerde, KP iktidarlara ayaktaiken şöyle ya da böyle işleri tıkırında olanlar, bugün de vardır ve eski rejimin özlemini çekiyorlardır. Ama bunlar sonuçta bir avuç insandır ve çoğunluğun onların özlemini çekmesi tasavvur edilecek bir şey değildir. Bu rejimlerin çeşitli alanlarda iyi kötü kurduğu "sosyal" karakterde kurumlar bile, kitlelerin "o günler"e özlem duymasına yol açmıyor. Bunları belirli bir kesinlikle, güvenle söylüyorum, çünkü o ülkelere sık sık gittim, bir yığın insan tanıdım, onlarla ilişkilerim sürüyor –yani bunun böyle olduğunu biliyorum.

Bunun böyle olması epey anlamlı bir şey değil mi? "Abartmayın. Birkaç küçük kaza olmuş olabilir. Ama sizin yaşadığınız hayat olabilecek en iyi hayattır" yollu tavsiyelerde bulunabilir misiniz bu insanlara.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eski ile yeninin arasında

Murat Belge 03.01.2012

İnsan yaşlandıkça "yeni yıl" klîşesinin "yeni" kısmı gitgide ironik birtakım çağrışımlar ediniyor. Hayatta "yeni" denecek pek bir şeyler olmadığı gibi, bütün bu "yeni"ler insana kendisinin epey eskidiğini hatırlatıyor.

Bu "yeni" yıla girerken, Uludere faciasının gölgesi altında kaldık. Hani, "hiç umutlanmayın, 31 aralık'tan 1 ocak'a geçersiniz, ama bu hayatınızda yeni bir dönem başlayacak demek değildir" der gibi, "eskinin uyarısı" gibi bir şeydi bu.

Belki de o kadar değil. Belki de değişen bir şeyler var. Olmuş olayın saçmalığı, kabul edilemezliği bunları zorluyor olsa da, daha önceleri benzerini görmediğimiz bir şeyler var. Hükümet bir süre "ham-hum" etse de sonunda –fazla da uzatmadan– olanı olduğu gibi kabul ediyor ve özür dilemeye hazırlanır gibi jestler yapıyor.

Tabii, işin ucunda ölüm gibi nihaî, tersinmez bir olay olunca, "özür" insana şaka gibi geliyor. Adamı öldür, sonra "pardon" de!..

Ama şimdiye kadar kaç bin kişi özürsüz öldü. Bunu çok iyi bilen bir halkız biz.

Genelkurmay, yılbaşında "eğlence" anlamına gelecek bütün etkinliklerini iptal etti. Bu da bana anlamlı geldi. Böylesine de alışık değildik, Türk Ordusu ne yaparsa doğru yapar diye bilirdik.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

İslâmî siyasetin evreleri

Murat Belge 06.01.2012

“Türkiye’de Müslümanlar” –diye söze başlamak yanıltıcı olabilir, çünkü neredeyse tamamı Müslüman olan bir toplumdan söz ediyoruz. İslâm’ı özel, kişisel bir dinî inanç ve ibadet biçiminin ötesinde bir düşünce ve davranış rehberi olarak görenler, diyeyim. Bu insanlar bu toplumda habire itilip kakıldıklarını hissettiler. Bir yanılığ mıydı böyle hissetmeleri? Değildi bence. Cumhuriyet’in yapılanması, laik seçkinler ve dindar kitle ayrımı üzerine kurulmuştu. İdeolojik olduğu kadar (onunla aynı zamanda) sınıfsal ayrımlar, bu kesimlerin birinden ötekine geçmeyi aşağı yukarı imkânsız hale getiriyordu.

Ayrımın en çabuk elle tutulur sonuçlarından biri, “İslâmcı” denen kesime bir “mağduriyet” duygusu vermesi oldu.

Mağduriyet duygusuyla yaşamak iyi bir şey, hoş bir şey değildir. Ama, biliyor musunuz, bazı rahatlatıcı yanları vardır. Önemli kararların verildiği odaya sizi almıyorlar. Dolayısıyla gidişatın yönü, biçimi üstünde bir etkiniz yok, ama olanlardan ötürü sorumluluğunuz da yok.

Bir tarafta *siz* varsınız. Bu oldukça “ak ve kara” ayrımın bir yanında *siz* duruyor ve kendinizi *biz* diye tanımlıyorsunuz. Öbür uçta duranlar da, otomatikman, *onlar*. İpler, *onlar*’ın elinde. İşlerin gidişatından memnun değilsiniz; ama bunları yapanlar, *onlar*.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyalizm ve ‘insanlığın ortak değerleri’

Murat Belge 07.01.2012

Halil Berktaş’la tartışmamız, son yazdığımıza baktığımda, zaten bildiğim şeyi doğruladı: yani, aramızdaki mesafenin çok açık olmadığını. “İyi bir tarihçi, bilmeden de olsa Marksizm’den etkilenmiş olmalıdır” yollu sözünü hatırlatmıştım (ben gayet iyi hatırlıyorum): o da, “Ne zaman söylemişim? Sarhoş muydum?” falan dedikten sonra, geçen gün, bunun ne anlama gelebileceğini yazmış. Evet, ben de zaten onları anlamıştım, o gün konuşurken söylediği o sözden. Marx, tarihyazımına, tarihin analizine, ondan önce orada bulunmayan yeni kavramlar, yeni ufuklar getirdi. Hiçbir şey yapmadıysa, “belirleme” sorusunu bilimsel ciddiyetle ortaya koydu. Tarihçilik bugün de, “ne oldu?”dan çok, “nasıl oluyor?”a cevap aramak değil midir?

Bir noktada hâlâ frekans tutturamıyoruz sanki: ben bu tartışmaya “Biz niye sosyalist olduk” sorusunu sorarak katılmıştım. Halil, “Şunun şunun için” diye saydığım, elbette ki çok genel hedefleri “insanlığın ortak hedefleri” diye tanımlıyor. “Sosyalizm somut, tarihî bir pratiktir. Bugün yok olmaya mahkûm olan budur” diyor.

O pratiğin orasını burasını çekiştirmeye başladığımızda gene söylemimiz ortaklaşmaya gidiyor. Şimdilik bunu gene biraz sonraya bırakalım da, şunu sorayım: Bu saydıkların, eşit ve özgür toplum, sömürüden arındırılmış dünya vb., insanlığın ortak hedefleridir, diyorsun Halil; iyi de, biz sosyalist olurken, bizden önceki bir yüzyılda, bugün hâlâ onları benimseyen, benimsemeyi aptallık, iflah olmaz ve ayağı yere basmaz bir idealizm sayan,

dahası, bunları insanlık için zararlı bulup yok edilmesi için mücadele eden kişiler yok muydu? Bunlar zaten dünyanın genel gidişine egemen olan adamlar –sınıflar– değil miydi? Hâlâ öyle değiller mi? Bizler, onların egemeni ve dolayısıyla sözcüsü olduğu dünyada saydığım o değerleri sosyalizmi benimsemiş, işe o değerlerle başlamış olduğu için sosyalist olmaya karar vermedik mi?

Faşizmden, o tür aşırı seçkin ideolojilerden söz etmiyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Düzeltmek’ ne demek?

Murat Belge 08.01.2012

Bugün (pazara yayımlanmak üzere) yazmayı düşündüğüm konu, bir rastlantı, Halil Berktaş’ın bugün (cumartesi) çıkan yazısına tastamam denk düştü. Bunu benim ilk yazışım değil, birden fazla kere de işlemiştim. Bunu hatırlıyorum ama nerede, ne zaman, unutmuşum. Ama tartışmanın bu aşamasında, tekrar da olsa, bu konuya girmek gerekiyor.

“İlelebet mi” diye sormuş ya, Halil Berktaş. Sorunsal işte o sorunsal. Buna “evet” diye cevap veriyorsanız, bu size “Marksist” unvanını bir kokart gibi takıp taşıma hakkını verebilir; ama gerçeklikle ilişkinizi kesmeniz koşuluyla. “Marksizm’iniz”in böyle bir Marksizm olmasını istiyorsanız, o da sizin bileceğiniz bir şey.

Yanılmıyorsam yetmişlerdeydi. Bir gün telefonla konuşmaktan öte bir kişisel ilişkim olmayan, ama yazılarını izleyip pek beğendiğim Gareth Stedman Jones dönemin parlak Marksist teori dergisi *New Left Review*’da bir makale yayımladı. “Geçmiş gün” derler ya... Bunlar hep flu belleğimde. Arayıp bulmam da çok vakit alır.

Konu “içsel” ve “dışsal” *rektifikasyon*’du. Bunu “düzeltme”, “ıslah”, “onarım” olarak alabilirsiniz. Jones, tabii, “revizyon” da diyebilirdi. Ama öyle dese bunun nasıl karşılanacağını tahmin edebilirsiniz. Onun yol açacağı salvodan kaçınmak için böyle “az müstamel” bir kavram bulmak gerekiyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Althusser ve ‘arı Marksizm’

Murat Belge 10.01.2012

Louis Althusser’le (yani düşünce tarzıyla) tanışmam altmışların son iki yılında oldu. 1969’da İngiltere’ye gittiğimde kitaplarını (önce Fransızca) bulup okumaya başladım. İlk okuduğum *Lire le Capital*’di. Çok etkileyici buldum. Ondan habersizken kafamı kurcalamaya başlamış pek çok soruya onda doyurucu cevaplar bulduğumu hissediyordum.

Ama bir zaman sonra bakışım değişmeye başladı. Şimdi, bir yanlışlık olmasın: ondan etkilendiğim için memnunum ve bu etki belirli alanlarda bugün de fazla değişmeden sürüyor. “Değişme” ile anlatmak istediğim

şeyin önemli bir kısmı Marksizm üstüne yazdığım son bir iki yazıda ele aldığım, “içeride düzeltme/ dışarıdan düzeltme” gibi konularla yakından ilgili.

Althusser’in yaptığına, Marksizm’in yeni bir yorumu denebilir herhalde –başka ne denebilir? Ama bunu biraz tuhaf bir üslûpla yapıyordu. “Böyle yorumluyorum” demiyor, “Açıkça gördüğünüz gibi, işte böyle,” diyordu. Onun yorumu, kimsenin yorumu değil de, Marx’ın “aşikâ” sözüyümü, hep orada öylece durup duruyormuş, ama sersemliğimizden mi, her nedense biz bunu bir türlü anlayamıyormuşuz gibi.

Niye böyle yapıyor? diye düşünmeye başlayınca, tamam, her tartışmada böyle bir tavır alınır, polemik gereği, ama bunda ayrıca bir bit yeniği olduğunu gördüm. “Benim yorumum bu” dediği anda, Marksistler adama “Sen kim oluyorsun” diye sorarlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Program’ konusuna ‘Giriş’

Murat Belge 13.01.2012

Halil Berktaş dün (11 ocak çarşamba) *programımı* açıklamaya davet etti. Bu noktaya geleceğimi söylemiştim, ama sabredememiş anlaşılan: “temiz ve bozulmamış sosyalizm programın nedir” diye soruyor.

Ama bugün de (12 ocak perşembe) bir yazısı yayımlandı Halil’in ve burada benim işimi kolaylaştıran bazı önemli şeyler söylüyor.

Şöyle: “teorik bakımdan *sosyalizme özgü* sayabileceğim... unsur var mı” diye sormuştu –haklı olarak. Bugünse böyle şeylerin dünyada iyiden iyiye azaldığını anlatmış. Yerinde bir örnek, şimdi geçmişte kalmış belli başlı sanat akımlarını sayıyor, “fauvizm”, “futurizm” vb; “Her biri yepyeni bir vizyon getirmek iddiasındaydı” diyor; “doğru” sanatın kendisi olduğunu öne sürüyor, hattâ bu doğrultuda manifestolar yayınlıyordu.”

“Fakat zamanla ne oldu? Bu ‘akım’ veya ‘grup’ veya ‘ekol’ler dönemi genel olarak kapandı; dar mezhepçilik yerine belirgin bir geniş meşreplilik, bir enternasyonal stil hâkim oldu (‘Mutfak’lar da ayrıken, malûm, şimdi yemek alanında bile bir ‘füzyon’ *cuisine*: doğdu).”

Evet, ben de bu program konusuna başlayabilmek için, önce bu minvalde bir girizgâh yapmaya karar vermiştim. Sabah baktım ki Halil benim aklıma gelenlerden daha iyi (siyaset dışı alanlardan olması özellikle iyi) örneklerle sorunu anlatmış. “Sosyalizme özgü” demek onun için bayağı güçleşmişti. Dünyanın sorunları üç aşağı beş yukarı aynı; alınan tedbirlerde öyle. Onun için, “Devrim yapacağım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Program (1)

Murat Belge 14.01.2012

Bu “program” konusunu ciddiye alıyorum, onun için de Halil Berktaş’ın benden beklediği cevabın daha geniş bir çerçevesini çiziyorum. O, bir parti programında, yalnız sosyalist düşüncenin ürünü ve yalnızca sosyalist bir partinin hedefi olarak ne bulunabileceğini soruyor. Ama bence bu doğru bir soruş biçimi değil, çünkü fazla soyut.

Her toplumda, “burjuva demokratik” dediğimiz kategoriden olup da, o toplumun burjuva demokratik düzeninin bir türlü çözemediği sorunlar vardır, örneğin. Bunları, daha demokrat olduğunu varsaydığımız sosyalizm, programına almak zorundadır. Bizim eski TİP’in programında bir “toprak reformu” vaadi vardı ki tam bu sınıfa girer (ama ciddi bir toprak tekelleşmesi sorunu olmadığı için çok anlamlı bir vaat değildi –o ayrı konu): aynı programda bir de “kafa emeği/ kol emeği” ayrımını kaldırma vaadi vardı. Bu, sosyalizmin sorun ettiği, dolayısıyla çözüm üretmeye çalıştığı, başka türden sorundur.

Ama, aynı nedenlerle, çözümü uzun vadeyi gerektiren bir sorundur. Hani, programda olmasa bile olur, çünkü sırası kimbilir ne zaman gelecektir, ne şekilde gelecektir.

Yani, sosyalist programda ister istemez birçok “demokratik” mahiyetli sorun, hedef, öneri vb. olacaktır. Bunların “demokratik” mahiyetli olması sosyalistlerin onlara “üvey evlât” gibi bakmasını gerektirmez.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

–

Murat Belge 15.01.2012

Yazarımız seyahatte olduğundan bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yönetime katılım

Murat Belge 17.01.2012

Sosyalist ve komünist partiler, yirminci yüzyılın büyük bir kısmında, Sovyetler Birliği deneyimini kendi gelecek tasarımlarının merkezine oturtular. İktidarda olmayı başaranlar bunları hemen uygulamaya koydu. Başaramayanlar ise başardıklarında yapacakları işin bu olduğunu ilân ettiler.

Şimdi bunları kimse vaat etmez (vaat edenler gene olabilir, ama kimseyi ikna edemezler). Bir deneyim yaşanmış ve beklenen sonucu vermediği ayan beyan ortaya çıkmışsa, aynı deneyime bir kere daha kalkışmaya kimseyi ikna edemezsiniz. Ama belki bundan daha önemlisi, geçen bütün bu süre içinde dünyanın da yığınla değişimden geçmesidir. “Mülksüzleştirilenler mülksüzleştirilmelidir” sloganının güvenle söylendiği çağdaki mülkiyet durumuyla şimdiki aynı mı?

Benim düşünebildiğim “sosyalizm programı” mülkiyetin toplumsallaştırılmasından önce “karar mekanizmalarının toplumsallaştırılması”nın mekanizmalarını kurmaya yönelir. Burada “toplumsallaştırma”dan

kastım, “alışan” kesimin yapılan işle ilgili kararlarda giderek daha fazla söz sahibi olmasını sağlamak. Bunun çok yetersiz bir deneyimi eski Yugoslavya’da yaşanmıştı. Bugün o deneyimden “nasıl yapmalı?” diye yararlanmak mümkün değil; ancak, “nasıl yapmamalı?” diye bakarak ders çıkarılabilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

Program II

Murat Belge 20.01.2012

Konuyu “program” kavramı üstünden tartışıyor olmamızda bile anakronik bir taraf var. Çünkü yaşadığımız dünyanın hızı ile “program” kavramının ister istemez içerdiği süreklilik birbiriyle çelişiyor. Bugünün siyasetinde (her türlü “parti” için) programdan çok “proje” geçerli. Bir sosyalist parti de, “bagajında projeler bulunan” demeyeyim, ama sorunlarla karşılaştıkça hızla proje üretme yeteneğine sahip bir yapı olmalı.

Bunu derken, biraz farklılaşmış biçimde yeniden “program” kavramına dönüyorum. Program, bence, işte bu “proje”lerin yönünü, işleyiş biçimini belirleyecek genel hedefleri içermeli, onların bütünlüğünü oluşturmalı. şöyle bir benzetme yapıyorum: parti ve programı, diyelim ki “tahlisiye” işlevini yüklenmiş bir gemi; ama bu geminin eylem yerine gelindiğinde hızlı hareket edecek “tahlisiye botları” var –bunlar da benim “proje” dediğim şeyler. Gerekli donanım, çeşitli araç-gereç, ana gemide. Botlar, o an yaptıkları işe göre bunların hangisi gerekiyorsa onları alıp yola çıkıyor. Bu araç-gereç de, kullananların davranışları da, temel hedefle uyumlu.

şimdi somut bir konuya geleyim: işsizlik. Bu, uluslararası bir sorun. Günün teknolojik imknlarının yarattığı bir sorun. Sanayi Devrimi’nde de makineler insan emeğinin yerini almıştı; onun için de Luddite hareketi gibi “tepkisel” direnişler oluşmuştu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

Her şey beklendiği gibi

Murat Belge 21.01.2012

Hrant’ın davasının üç aşağı beş yukarı böyle sonuçlanması beklenmedik bir şey değildi. Ama bir şeyi “tahmin etmek” başka, tahmin ettiğin şeyin “mahkeme ilmı” olarak karşına dikilmesi başka.

şu son yıllarda bu ülkede yaşamaya alışık olmadığımız epey bir şey yaşamıştık. Galiba topluca yorgun düştük ki, şimdi yaşamaya alışık olduğumuz şeyleri yeniden yaşamaya döndük.

Hrant Dink davasında bu kararı verenlerin davranışı şaşırtmadı. Bu karar verilince Ertuğrul zkk’n yazdığı yazı da şaşırtmadı. Herkes “kamu vicdanı rahatsız” diyormuş. Böylece muazzam bir “kanaat cephesi” oluşuyormuş. Bu durumda kimse çıkıp şu basit soruyu soramıyormuş: “Adaletin, kamuoyu vicdanını rahatlatmak gibi bir görevi var mıdır?” Bununsa tek bir cevabı varmış: “yoktur”!

Kimsenin sormadığı bu “basit” soruları sormak, Ertuğrul Özkök’ün uzmanlık alanına girer. Fazlaca analitik düşünce alışkanlığı geliştirmemiş bir toplumda, göze ya da kulağa mantıklı gibi görünecek formülasyonlar yaparak kafa karıştırmak, olguları bulandırmak. Son analizde, kendi cephesindeki birilerinin eline –ya da ağzına– mühimmat vermek.

Bir yargı kararının toplumda tepki uyandırması gibi bir olay karşısında, sorulacak “basit” soru bu mudur? Biz bu yargıçları, “bize niçin şeker, lokum tutmadılar?” diye mi eleştiriyoruz?

Toplumda bir kesim, tekrarlamaya gerek olmayan nedenlerle, bu yargılama karşısında duyarlı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Program III

Murat Belge 21.01.2012

Bununla şu “program” yazılarımı bitireyim diye düşünüyorum. Sonradan, yeni ipuçları, temalar ortaya çıkarsa, gene yazılır da, şimdilik yeter artık.

Önce bir not: “Sosyalizm” adına yapacağınız, hazırlayacağınız bir programda, “patent”i başkalarına ait maddeler bulunması da şart. Örneğin, genel olarak “çevrecilik” bir sosyalizm icadı olmadığı gibi, sosyalistlerin en fazla günah işlediği bir alan. Bu da ta Marx’a gider: “İnsanın Doğa’ya karşı mücadelesi” vb. Ama bugün içinde çevrecilikten esinlenmiş maddeler bulunmayan bir sosyalizm programı olacağını düşünemiyorum. Veya, kürkü için hayvan öldürmeye (bu da “hayvan hakları” sivil hareketinden gelen bir şey) sınır getirmeyen bir “sosyalizm” programını...

Biz burada, dünyanın bu bölgesinde, insanın devletin hizmetinde görülüp kabul edildiği bir siyasî kültür ve bir sistem içinde doğduk, orada yaşıyoruz. Onun için de demokrasi için yazan çizen arkadaşlarımız “yurttaş devletin değil, devlet yurttaşın hizmetinde olmalıdır” sözlerini sık sık tekrarlıyor. Genellikle “Batılı” dediğimiz, “ileri” sıfatıyla anmamızı kapitalizme erken geçebilmelerine borçlu olan toplumlar bireyle devlet arasındaki bu tür sorunları aşmış görünüyorlar (“aşmışlar” demedim: “aşmış görünüyorlar”). Ama oralarda da ekonomi yurttaşların değil, yurttaşlar (insanlar, kitleler, “emekçiler”) ekonominin hizmetinde.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant turnusolü

Murat Belge 24.01.2012

Hrant’ın davasının birinci aşaması beş yıl sonra malûm kararla bitince, hepimiz, onun öldürülüşünün ertesi günündeki duyarlılığımıza döndük. Hrant’ı tanımış, onunla arkadaşlık etmiş olanlarımız için zaten zamanın bu olayı küllendirmesi diye bir şey sözkonusu değildi. Zaten hep o günkü vuruculuğuyla yaşıyorduk bu pis cinayeti.

O günlerde yürüdük İstanbul'da; o günlerde o türkücülerin "Ogün"lü "Yasin"li şarkıları piyasaya çıktı –malûm bayraklı resimle birlikte.

Bu olay, yetmiş milyonluk bu toplumun içinde yaşattığı iyilikleri de, olanca ufuneti de ortaya dökerek diye düşündüğümü hatırlıyorum. Yazdım mıydı bunu, orasını hatırlayamıyorum; şimdi, olaydan beş yıl sonra, durum aynen devam ediyor. Edecek tabii, toplum bu, öyle üç günde, beş günde değişecek bir şey değil.

Hrant, tabii, çok güçlü bir kişilikti; karşısında "nötr" tavır alması güç bir insandı. Tanıyıp da sevmeyen olduğunu pek sanmıyorum, çünkü kendisi insanlara önce sevgiyle bakan biriydi. Ama belirli önyargılar çerçevesinden onu görenlerin de sıkı bir nefret duymaları kaçınılmazdı.

Şimdi, bugün öğreniyorum ki, TV kanalının birinde, bir sözümona komedi programında, kız oğlana "Amma da Hrant'sın sen," diyor; oğlan da kıza, "Evet, Hrant'ım, çok rahatım" diye cevap veriyor! Bu latif şakayı da Hrant'ın öldürüldüğü güne rastlatmak fırsatını kaçırmıyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Varşova'dan

Murat Belge 27.01.2012

Bir yolculuktayım gene. Bu, ama, benim için önemli, çünkü Varşova'dayım ve Polonya'ya ilk gelişim bu oluyor. Dün kenti biraz gezdim, biraz fikir edindim. Varşova, Dünya Harbi'ni en ağır zarar ziyanla kapatmış kentlerden biri. Almanlar, ne var ne yok, imha etmiş (Varşova Ayaklanması'nı cezalandırırken): Sovyet Kızıl Ordu'su da, nehrin (Vistula) öbür kıyısında beklemiş, "Yıksınlar hele, sonra biz gireriz" diye. Polonyalılar, hangisine daha çok kızacaklarını bilemiyor. Ama "Rus" deyince, bir Polonyalıyı zaptetmek zordur. Değindiğim olayın öncesinde de, sonrasında da, hesap kabarıktır.

Şimdi, görünüşte eski duran birçok bina, özellikle kent merkezindekiler, 1944'te yıkılmış ve sonra yeniden yapılmış. Bunu bilmeden gezdiğinizde, bunların eski yapılar olduğunu kolayca düşünebilirsiniz.

Polonya, çok dindardır: Ortodoks Rusya ile Protestan Prusya arasına sıkışmış, en çok da bundan ötürü Katolik olmuş, dolayısıyla etnik kimliği ile dinî kimliği iç içe geçmiş bir toplum. Bir köylü toplumdur, üstüne üstlük. Yaşadığı bir hayli talihsiz tarihten sonra, adının altına "Polonya Polonyalılarıdır" yazan bir gazeteleri var mı, bilmiyorum, ama epeyce içe kapalıdırlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Polonya dönüşüne doğru

Murat Belge 31.01.2012

Polonya'daki konferansımız bitti. Bitince, "gelmişken bir de Krakov'u göreyim," dedim. "Bir daha buralara yolum düşer mi, düşmez mi? Bunca yıldır düşmemişti zaten." Böylece, bu kenti de biraz olsun gördüm. Şimdi

Varşova'ya dönmek için trene binmeden önce biraz vaktim var, onun için yazıya oturdum.

Almanlar Polonya'ya girerken, Krakov yollarının üstünde değilmiş. Çekilirken de herhalde bombalayıp yok etmeye vakit bulamadılar, aceleleri vardı. Sonuç olarak kent uzun boylu zarar ziyan görmeden kalmış. Onun için de Polonya'nın en görülesi kenti olarak duruyor. Bir Ortaçağ kenti. Bir zamanların başkenti. Bu yörelerin ilk üniversite kenti. Eh, bunlar birarada, ilginç bir kent yapmaya yetiyor.

Kent merkezi, sahiden de kentin merkezinde, hâlâ. "Rynek" dedikleri alışveriş merkezi. Ortaçağ kentleri pek böyle olmaz ama burası daha ilk kuruluşunda geometrisi yerinde bir kent. Dediğim geniş meydan bir kare biçiminde. Onu kuşatan sokaklar da birbirini dik açılarla kesen ve düz uzanan sokaklar. Meydanın orta yerinde ilk yapılan çarşı binası yıkılmış, Rönesans döneminde bir yenisini yapmışlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Modern gladyatörlerimiz

Murat Belge 03.02.2012

Her salı günü siyasî parti liderlerinin kendi siyasî podyumlarına çıkıp kendilerini seyre gelen taraftarlarını mutlu edecek, içlerini ısıtacak sözler söylemeleri, bir gelenek haline geldi. Bir şeyin "gelenek haline gelmesi", onun doğallaşmasıdır, "ezelden beri böyle" olduğunun sanılması ve hattâ, daha kötüsü, bundan başka türlü olamayacağı inancının yerleşmesidir. Alıştık, içimizden bazılarının salı gününü "iple çekmeye" başladığından şüphem yok.

Oysa ne kadar doğallıktan uzak şeyler bu "grup toplantıları". Bir kere denebilir ki, bu ülkede "lider-partili" ilişkisinin temelini sergilemekle "açık yürekli" bir işlev görüyor. Evet, açık yürekliliğinden şüphem yok. 12 Eylül'ün her ne alan olursa olsun, "tek adam" karar versin, genel mantığının çerçevesinde, lider her salı günü "adamları"na o hafta ne söyleyeceklerini, neyi nasıl düşüneceklerini bildiriyor. Kurgulu oyuncaklar, âletler gibi kuruluyor partililer ve bir hafta boyunca ellerini kollarını sallayarak, tehditkâr sesler çıkararak öylece dolaşıyorlar. Hafta biterken onlar da ağırlaşıyor; ama salı günü her şey yeniden başlıyor: yeni barut, yeni cephan.

12 Eylül'ün istediği, onunla muhatap olanların da gönülden razı olduğu şeylerden biri buydu. Şimdi "12 Eylül anayasasını değiştirip kurtulalım" diyenlerin pek de kurtulmak istemediği, tersine tadını çıkardığı temel pratiklerden biri.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dindar gençlik yetiştirmek

Murat Belge 04.02.2012

Başbakan konuşmayı seviyor. "Bu beni ilgilendirmez" dediği bir konu da yok, görünüşe bakılırsa. Olabilir. Şimdiye kadar, söylenmesi gerekli ve doğru, pek çok söz söyledi. Ancak, son seçimlere yaklaşırken herkesin

dikkatini çeken bir üslûp farklılaşmasına girdi. Bu devam ediyor ve bundan böyle devam edeceği izlenimini veriyor.

Şu birkaç gün içinde, “vahim sözler söyleme” zincirinin en vahim örneğini verdi: dün değindiğim “salı atışmaları” çerçevesinde Kılıçdaroğlu’nun kurusıkı suçlamasına cevap yetiştirirken, “dindar kuşaklar” yetiştirmeye kararlı olduklarını söyledi. Bu bir polemik içinde dozu kaçmış bir söz müdür, yoksa “ağzından kaçmış” söz müdür, yorumlamasına girişemeyeceğim. Ama her hâlükârda son derece vahim bir sözdür.

Öyle gençlik ya da böyle gençlik yetiştirmek hükümetlerin işi değildir. Daha doğrusu, demokratik dünyada herhangi bir hükümet kendine böyle bir hedef koyamaz, koymaz da zaten. “Laiklik” konusuna hiç girmeyeyim, onun herhangi bir yorumuna uymaz böyle bir “hedef”; ama bu konu Türkiye’de zaten her yana çekilip içeriksizleştirildiği için onu bir kenara (şimdilik) bırakıp doğrudan doğruya *demokrasi* kavramından gideyim.

Bir başbakan, hükümeti, partisi vb. “dindar” olabilir elbette. Dindarlığıyla tanınan bir hükümet, halktan aldığı onayla, ülkeyi yönetebilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasî ‘vakum’

Murat Belge 05.02.2012

Dünkü ve bugünkü gazetelere baktığımda, Başbakan’ın “dindar gençlik yetiştirmek” üstüne söylediği sözlerin yaygın bir itiraz ve eleştiriyle karşılandığını görüyorum. Böyle olması da gerekirdi. Mehmet Barlas, bunun bir polemik’in bir aşamasında söylenmiş bir söz olduğunu yazıyor, ama söz, neyin ne aşamasında olursa olsun, söylenecek bir söz değil. “Öyleyse neden söyledi” sorusunun cevabını da bugün Hasan Cemal’in verdiği kanısındayım. Ama Mehmet Barlas da “hemen her konuda düşünce açıklamasının gerekli olduğunu düşünen ve polemik sürecine girildiğinde de genellikle öfkelenen” diyerek aynı noktaya parmak basmış. Bu sanırım hepimizin, yani Başbakan’ın başında bulunduğu siyasî kampın içinde olmayan herkesin ortak düşüncesi.

Dün de söylediğim gibi, Başbakan son seçim öncesinde bir yola girdi, o yolda devam ediyor. Öcalan’ı asmak üstüne söylediklerinden, Kars’taki ucubeden, şimdiki Auster babalanmalarından önemlisi (bunlar hepsi ne kadar önemli olursa olsun) kendine duyduğu güven gibi görünüyor bana. Bu herhalde son iki yılda biçimlenmiş bir şey olamaz; hep vardı ama örtüktü, şimdi açığa çıkıyor. Şimdi açığa çıkmasında somut siyasî gelişmelerin payı olmalı.

Başbakan geçen gün gitgide daha az yaptığı bir şey yaptı: şaka yaptı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hitabeler ve ezberler

Murat Belge 07.02.2012

Başbakan'ın "dindar nesil" projesi karşısında bazı arkadaşlar bunu başaramayacağını söyleyerek onu uyardılar. Doğrudur. "Toplum" dediğimiz şeyin iyi taraflarından biri "mühendis"e yüz vermemesidir.

Ama bu, bir hükümetin bu gibi plan ve projelerle yola çıkmasının ciddi sorunlar çıkarmayacağı anlamına gelmez. Sorun çıkar, vakit kaybedilir, her şer olur. Başbakan'ın bu çıkışının, yalnız bu kadarının da ne gibi dertlere yol açacağını henüz bilemiyoruz.

Böyle girişimler neden tutmaz?

Sanırım şöyle bir mekanizma işliyor toplumlarda. İnsanlar her zaman varolan durum karşısında bir hoşnutsuzluk duyarlar. Çünkü her zaman, olduklarından daha iyi bir durumda olmak isterler. Bu da aslında iyi bir şeydir, topluma dinamizm kazandıran bir şeydir. Tabii somut durumun gösterdiği derecelere göre bu hoşnutsuzluğun dozu da azalır veya çoğalır. Bir insan, diyelim on beş derecede de "üşüdüm" diyebilir, ama bu, eksi beşteki üşümeyle bir değildir.

"Varolan durum" diyorum. Sıradan insan, o durumu, her türlü özelliğiyle, tek bir bütün olarak görme eğilimindedir. Bunun öyle açıklanabilir bir mantığı da yoktur. Evinde yangın çıkmasını ya da kentinde deprem olmasını 19 Mayıs'ta kız öğrencilerin şort giymesiyle açıklayabilir. Bu gibi bağlantıların ne kadar mantıksız olabileceğinin ölçüsü de, genel eğitim düzeyiyle, böyle şeylerle ilişkilidir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Bitmeyen kavga'

Murat Belge 10.02.2012

Ortalık gene toz duman. Kimin nerede durduğu belli değil. Daha doğrusu, memlekette duracak iki (belki iki buçuk) yer var da, oralarda hangi zamanda kimin durduğu belli değil. Yeteneksiz bir John le Carré'nin yazdığı bir tarihi yaşamak zorundayız.

"İki yer"den kastım şu : biri çok belirli, tanımlı, "eski devlet yapısı". "Biz bu memleketi sokakta bulmadık" lafını pek seven, sık sık tekrar eden adamlarıdır bunlar; gerçekten de, ellerinde, avuçlarında gördükleri bu memleketi elden çıkarmamak için her şeyi yapmaya hazırlar. Tehlike de burada, bu "hazır" olmada. Çünkü "memleket", onların bildiği "memleket" olmaktan çıktı artık. Dolayısıyla onların oyuncağı olmaktan da çıkacak. Ama "toplum" kavramıyla, onu "gütmek" dışında ilişki kurmadıkları için, bunu anlayamıyorlar. Kendi "irade"lerinin karşısında, onlarınki gibi bir başka "irade" olduğunu sanıyorlar. Bu "düşman irade"yi yok etmek için yapmayacakları yok. Ama onu yok etmeye çalışırken topluma onarılamayacak zararlar vereceklerini hâlâ anlamış değiller. En azından, bunu anlamayacak kadar gözünü karartmış olanlar var aralarında.

İkinci yeri tanımlamak daha güç. Bir genelleme yapıp "Bu düzeni değiştirmek isteyenler" diyelim. Ortaklık bu değiştirme isteğinde; ama ondan sonrası karışık : ne yapmak üzere, nasıl değiştirmek, düzenin nesini değiştirmek?

Onun için "belki iki buçuk" diyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Taksim'e yeni biçim

Murat Belge 11.02.2012

Bugünlerde basında bir miktar yer bulan bir konu Taksim Meydanı'na verilmesi düşünülen yeni biçim.

İlkin şunu söyleyeyim : sabah eline gazeteyi alıp oturduğun kentle ilgili, "şöyle şöyle olacak" diye bir haber okumak beni tedirgin ediyor. Bunun yolu yordamı nedir, nasıl olur, bilemem ama (daha doğrusu, bu bir "katılımcı demokrasi" alt başlığı olarak, bizim sosyalizm "programı" tartışmaları kapsamına giriyor), bir şehrin hemşehrileri o şehir üstüne varılacak kararlarda söz sahibi olmalı, onları söz sahibi yapacak katılım yöntemleri de bulunmalı.

Üstelik, İstanbul gibi bir kentten ve onun başlıca merkezi olan Taksim'den söz ediyoruz.

Gazetede bazı temsili resimlerle birlikte tasarı hakkında da kırık dökük birkaç şey okuduk. En önemli konu, Taksim'in trafiğe kapanması. Kentin "başlıca merkezi" olduğu için, bunun yolu, otomobil trafiğini de yeraltına indirmek. Bu planlanıyormuş. Bir de, eski Taksim Kışlası eski yerinde yeniden yapılacak ve içi de bir kültür merkezi olacak biçimde düzenlenecekmiş.

Bu bilgilenme düzeyinde söylenecek fazla bir şey olmaz. Sorun da bu zaten. Kimlerdir, kaç kişidir bilemem, ama sınırlı sayıda, sıfatı "uzman" olan birileri İstanbul'un geleceği üstüne konuşup karar veriyor, biz İstanbullular da sadece bu kararın sonuçlarını yaşamakla yükümlüüz.

Yukarıda saydıklarımın bana en somut ve anlaşılır görüneni Taksim Kışlası oldu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Değişim ve süreklilik

Murat Belge 12.02.2012

"Değişim" ve "Süreklilik"... insan hayatının iki temel ihtiyacı. Ama ikisi birbiriyle çelişiyor. "Hangisinden yana tavır alacağız" diye bir soru anlamsız, çünkü bu soyut düzeyde bunun bir cevabı yok. Tabii peşin ve dogmatik tavırlar benimsemek kolay, "Ben her değişimi desteklerim" ya da "Ben her değişime karşı çıkarım", ikisi de, hem yanlış, hem zaten mümkün değil. Her değişimden yana olanların son derece muhafazakâr olabildiğini, muhafazakâr cephede olanların da -iyi veya kötü- yığınla değişimin aracısı olduğunu gösteren yığınla örnek var tarihte. Bizim tarihimizde belki daha da fazlası var.

"Süreklilik" insanın psikolojik olarak kendini güvende hissetmesinin temel koşullarından biri. Her şeyin her an değişmekte olduğu bir dünyada yaşayamayız. Bir ayda aklımızı kaybederiz. Düşünün, her sabah gözünüzü açtığınızda pencerede başka perde var. Duvara astığınız resim gitmiş, yerine başkası gelmiş. Çay yapmaya mutfağa gidiyorsunuz, ocak değişmiş, ocağın yeri değişmiş. Sevdiğiniz çayın yerine yenisi gelmiş. Kâbus! Çıldırırsınız. "Ben ben miyim? Benim babamın adı neydi? Yok, yahu, o Hüseyin'in babası değil miydi?" falan...

Ama “değişim”de bir zorunluluk. Kimi zaman, bir şeyleri, eskiden yaptığınız gibi yapamazsınız. Niye? Koşullar değişmiştir, imkânlar, araçlar değişmiştir. Bodrum’dan Beyrut’a yelkenle gidebilir misiniz? Gidebilirsiniz tabii.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Katılım ne demek

Murat Belge 14.02.2012

Bu yakınlarda, daha çok da Başbakan’ın ağzından, Türkiye’de “ileri demokrasi”ye ya geçtiğimiz ya da geçmek üzere olduğumuza dair sözler işitiyoruz.

İşleyen bir *katılım* mekanizması oluşturmamış bir sisteme “ileri” demokrasi denemez, belki hattâ “demokrasi” bile denemez. Peki, Türkiye böyle bir mekanizma oluşturmuş mu?

Hayır.

Birkaç gündür konuştuğumuz, tartıştığımız şu “yeni Taksim” projesi oluşturmadığının kanıtı.

Biraz dilsel bir yapılanmanın yarattığı bir paradoks bu ya, “katılım” kavramından anlaşılması gereken şey, “katılanlar”ın değil, “katılmayanlar”ın dikkate alınmasıdır.

Yani düşünüp taşınıp “Taksim’de araba trafiğini yeraldına indireyim” ya da “ Şu yıkılmış topçu kışlasını yeniden yapayım” diye bir sonuca varmışsan, buna “katılım” sağlamak, “Evet, efendim. İsabet buyurdunuz, efendim. Çok iyi olur, efendim” diyenlerle görüşmek ve “İşte, onlar da bana katıldı” demek değildir. Bu fikirlerimize katılmayan, “Öyle bir şey olmaz. Olmamalı”, diyenlerle konuşmak ve tartışmaktır.

Taksim, aslında “çok-merkezli” olduğunu söyleyebileceğimiz İstanbul kentinin en önemli merkezi haline gelmiştir. Cumhuriyet dönemi boyunca böyle olmuştur. Şimdi siz burayla ilgili bir proje geliştiriyorsunuz; buranın “üstünü altına getirecek” mahiyette bir proje! Bunu kime danıştınız, kiminle konuştunuz, tartıştınız? Böyle bir girişimden, daha girişim yok, yalnız düşüncesi varken, Taksim çevresinde evi ya da işi olanların haberi olmalıydı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MİT (1)

Murat Belge 17.02.2012

Başlığı “MİT” olan bir yazı yazdığım için kendi kendime ziyadesiyle hayret etmekteyim. Açılımı “Massachussetts Institute of Technology” değil de, “Millî İstihbarat Teşkilâtı” olan MİT üstüne yazı yazacak ne biliyorum ki ben? Ama şu son günlerin olayları bindirdi ve MİT’i yeniden ön plana çıkardı. Tabii “bilmek” apayrı bir şey de, bir TC yurttaşı olarak, elbette ki bu ikinci MİT üstüne söyleyebileceğim çok daha fazla şey var, bunun farkına vardım.

Gençliğimizde konuşurken MİT lafı geçerse, üstümüzden soğuk bir rüzgâr geçmiş gibi olurduk. Korkutucuydu. Örneğin polisi önemsemezdik. Kötüydü, şuydu buydu, ama MİT gibi değildi. MİT insana her şeyi yapabilirdi. Öldürürdü isterse; cesedini de yok ederdi; isterse nüfustaki kaydını da yok ederdi. Yani hiç yaşamamış, doğmamış olabilirdin. MİT her şeyi yapardı.

“Devlet! Devlet!” diye konuşup duruyoruz. “Şunu da yapmış! Bunu da yapmış!” Eskiden bunları “Devlet” yapmazdı. MİT yapardı.

Ne tuhaf, son zamanlarda MİT’in adını anmaz olmuştuk. Hiç yoktu ortalarda. Sonra ortaya çıkınca da, o bizim zihnimize yerleşmiş imgeye pek uymayan bir biçimde çıktı.

Ne olmuştu?

Bunu adı “İstihbarat Teşkilâtı”! Bu teşkilâtların bir “entelektüel” yanı, düzeyi, işlevi vb. vardır. Taraflıdır, şudur budur da, dünyada neyin ne olduğunu kavraması, değerlendirmesi, ona göre davranması gerekir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MİT (2)

Murat Belge 18.02.2012

Rejim “tek-partili”yken MİT’in işleri kolaydı; “çok-partili” olunca güçleşti. Ama, asıl, 1960 darbesinden sonra güçleşti. Darbeyle gidenler yeni parti kurup iktidara gelmişti; birinci darbeye doyamamış olanlar bir yenisine zemin hazırlamaya çalışıyordu; üstüne üstlük, “sosyalizm” diye bir şey çıkmış, bu kargaşalıkta herkesin çektiirdiği bir yeni araç haline gelmişti. Bunlar böyle olunca, MİT de, eskisi gibi “bir tane MİT” olmaktan çıktı. Çünkü iktidara gelen kendi MİT’ini kuruyordu. MİT tabii ağırlıkla Kemalist bir örgüttü, ama içinde, örneğin, Cevdet Sunay’a bağlı bir MİT, onun yanında, Faruk Gürler’e bağlı bir MİT, derken AP’yi veya CHP’yi tutan MİT’ler... Böyle gidiyordu.

Ülkede sürüp giden çatışma, çaresiz biçimde, bu örgütün içine yansımıştı, olduğu gibi. İşte, “çok-partili” dedikleri o saçma rejimin açmazı. “Memleket” dedin mi, bir yanda “devlet” olur, bir yanda “reaya” –adına isterseniz “vatandaş”, “yurttaş” da diyebilirsiniz. Fikir tektir, uygulayacak örgüt tektir. “Demokratik tartışma” vardır tabii: “Bu yasağı salı günü mü getirelim, çarşamba günü mü?” “Ata’nın büstünü sağdaki kapıdan mı içeri alalım soldaki kapıdan mı?” Bunları istediğiniz gibi tartışırsınız, serbestiyet vardır.

Ama “çok-parti” deyince her şey birbirine girer. MİT’in içinde bile “birlik, beraberlik” kalmaz.

Bu ülkede siyaset hep kahredici, hep çok sert olmuştur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MİT ve ‘komplo’

Murat Belge 19.02.2012

12 Eylül'ün monist askerî diktatörlüğü, tarihin kuralları gereği gevşemeye başlayınca ve bu gevşeme süreci devam ettikçe, rejimin giydirdiği "tek-tip" kıyafetin deliklerinden, yırtıklarından, eski Türkiye'nin renkleri de görünmeye başladı. Doksanlar ciddi bir keşmekeş içinde geçti. Bu keşmekeşte MİT eski MİT değildi : adının ortasındaki "İ"nin anlattığı "istihbarat" işini yapan –ve birbiriyle rekabet içinde yapan– başka örgütler vardı. Bir kere, dün kısaca değindiğim JİTEM her taşın altından çıkıyordu. Emniyet ise bu işlevi kendi tekeline almaya çalışıyordu. (Orakoğlu itişmelerini hatırlayın) ve zaten bundan vazgeçmedi.

Böyle bir rekabetin başlaması, burada yer alan örgütlerin kendi içlerinde homojenleşmesi gibi bir sonuç da üretmedi üstelik. Doksanlardan beri Türkiye'de "kendi içinde homojen" diye niteleyebileceğimiz örgüt veya kurum kalmadı.

AKP iktidarı döneminde MİT adı yeniden işitilir oldu. Ama eskisinden epey farklı bir biçimde.

Örneğin Cevat Öneş çıktı, Kürt sorunu –ve çözüm yöntemi– üstüne konuştu. Söylediği şeyler, çoğumuzun zihnindeki "MİT" imgesiyle bağdaşan şeyler değildi.

Daha sonra da "MİT" adı genellikle böyle bir ideolojik-politik bağlamda karşımıza çıktı ve "PKK ile görüşmeler" derken şu şimdiki kriz ortamına geldik.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çok eskilerden bir anı

Murat Belge 21.02.2012

Yeni asistan olduğum günlerdi; üniversitede, Filoloji'de hocam olan Tatyana-Berna Moran çiftiyle aynı apartmanda oturuyoruz, her bakımdan çok yakınız. Berna Bey bir gün bir şey anlattı bana.

Kasım Küfrevi vardı, yanılmıyorsa Karslı bir Kürt, bir aşiretin ileri gelenlerinden, milletvekili seçilirdi. Bizim Edebiyat Fakültesi'nde okumuş, belki Berna Bey'le yakınlıkları oradan kalmaydı.

Kürt sorununu konuşuyorduk –bunun "sorun" olmadığı bir zaman yok, en az "Vaka-i Hayriye"den beri. Berna Bey, Küfrevi'nin kendisine söylediği bir şeyi aktardı. Küfrevi, Atatürk'le başlayan yarım parlamentarizmin modellerinden biri: yani, Kürtler arasında saygın, ama Cumhuriyet devletinin de güvendiği biri olacak. Dolayısıyla, ağa-şeyh hanedanlarından birinden gelecek. Böyle bir adamın sadakat duygusunun ibresi son kertede nereye kayar? Bilinmez tabii. Ama devlet gözünü üstünden eksik etmez, açığını kollar.

Çok-partili rejime geçilince Küfrevi de Demokrat Parti'ye geçmişti. Zaten 27 Mayıs'tan sonra onun da başı derde girmişti : silâh kaçaklığı yaptığını söylediler, filan. Uzatıyorum, o günlerin genel atmosferini hatırlatmak için.

Hikâye şu : Kasım Küfrevi'nin (daha ellilerde) MİT içinden tanıdıkları varmış, bazı çok bilinmeyen konuları aralarında konuşturlarmış, sohbet havasında. Bu adamlardan biri Küfrevi'ye Kürt milliyetçiliğinin yayıldığını, bunun bir süre sonra bir Kürt siyasetine dönüşme potansiyeli içerdiğini, buradan ileride bir "ayrılıkçı Kürt ulusal hareketi"nin doğabileceğini anlatmış.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyalist Program konusuna devam

Murat Belge 24.02.2012

Aradan biraz zaman geçmiş olarak, gene "Sosyalist Parti Programı" konusuna dönmek istiyorum. Şimdi yazacağım konuyu sona saklamıştım. Ama araya başka konular girdi. Türkiye'de hep girer! Ben de sürekli bu "program"la uğraşmak istemiyorum. Neyse, "komplo" üzerinden devam etmeden önce şu konuyu bitireyim.

Daha önce yazdığım gibi, "eşitsiz gelişme" dediğimiz olgudan ötürü, her toplumun, Marksist terminolojide "demokratik" başlığı altında sıralanan sorunları olur. Örneğin Türkiye'de, yapılmış Ermeni Kiyımı'nı kabul etmek ve bunun için özür dilemek vb. sosyalizmle ilgili bir şey değildir, bir demokrasi gereğidir. Ama bu hâlâ yapılmıyor, çünkü demokrat olduğunu söyleyenler de demokrat değil. Kürtçenin özgürleşmesinin de sosyalizmle ilgisi yok, ama bildiğiniz gibi o da bir türlü olamıyor.

Yani, her ülkenin kendi tarihî geçmişine göre birikmiş bu tip sorunları o ülkenin "sosyalist parti"sinin önüne de çıkar ve programında yer alır. Bizim Halil Berktaş'la sosyalizm tartışmamızda ben bunlara değindim. Ama onun asıl sorduğu bu değildi; "sosyalizm" içinde nelerle bir program yapılabileceğini soruyordu.

Ben de bugün ve belki daha bir iki gün bununla uğraşacağım –hem de, tam Halil'in dediği gibi. Yani, tam "sosyalist sorunsal" içinden konuşarak.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alfa'dan Epsilon'a

Murat Belge 25.02.2012

Dünyanın geleceğine ilişkin "öngörü" yapanlar, utopyalar ya da distopyalar arasında, en çok 1984'e göndermede bulunurlar (belki benim öznel yanılgımdır ama hep bunlara rastlıyorum). Orwell'in bu kitabını yazarken çıkış noktası "siyasî ideolojik totalitarizm"di. Yeterince ciddi bir konuydu bu. 1984'te dünya Orwell'in anlattığı biçime girmemişti, *bütünüyle*; ama onun işaret ettiği şeylerden bazıları olmuştu. Hâlen de var hayatımızda.

Ben Orwell değil de, Huxley'nin distopyasına uzanmak istiyorum: *Cesur Yeni Dünya*. Çünkü bugün geldiğimiz dünyada, o kitapta öngörülmüş bazı şeylerin daha fazla geçerli olduğu kanısındayım.

Huxley Doğu bilimlerindeki gelişmeleri de izleyen bir yazardı. Zaten yakın akrabası Julian Huxley de bu alanda önemli bir bilim adamıydı.

Yıllar önce okuduğum bu kitaptan bir sahne hep aklımdadır (tabii ayrıntılar kimbilir ne kadar karışmıştır) : geleceğin bir fabrikasında, bir tezgâhta, otuz kadar kızıl saçlı ve çilli adam bir iş üzerinde çalışır. Niye bunlar böyle bir-örnek adamlar? Çünkü aynı "sperm"den üretilmişler. Derken dünyanın yeni sınıflarını öğreniriz : Alfa'lardan Epsilon'lara, beş sınıf oluşmuştur. Alfa'lar yöneticilerdir ve hepsi "dâhi"dir; "Epsilon"larda insan zekâsı olmasına gerek yok"tur. Bu yeni tip "insan üretimi"nde anneye babaya da gerek kalmamıştır. Tohumları

alıp gerisini laboratuarlarda hallederler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdeolojik hegemonya

Murat Belge 26.02.2012

Kapitalizmin hegemonyasını kurması, kapitalizmin uzun zamandır yerleşik olduğu ülkelerde, artık “zor”dan çok “ikna” mekanizmalarıyla yürüyor; bunu çoktandır biliyoruz. Bu son, “neo-liberal” dönem de “ideolojik” rıza gerektiriyor. Onun için, toplumun düşünce tarzını biçimlendirmeye özel bir önem veriyor. Bana her rejimde en korkunç görünen şey insan zihnine yapılan müdahalelerdir. Bu, “reel-sosyalizm” uygulamalarında kabul edilemez bir şeydi. Türkiye gibi ülkelerde hâlâ öyle (Kemalist-milliyetçi ideoloji). Ama “neo-liberalizm”in dogmatizmi de aslında bunlardan aşağıya kalmıyor.

Dediğim bu düzey, aynı zamanda, bu hegemonyayla mücadele edilmesi gereken düzey. “Üretim ilişkilerinin bugünkü biçimlenişi, insan gelişmesinin önüne set çekiyor” dedim; bunun sonucu, bir sonraki adımı, “Onun için birleşelim ve devrim yapalım. Üstüne de bir ‘proletarya diktatörlüğü’ kuralım” demek değil. Sorun geliyor, “ekonomi insan için mi, yoksa insan ekonomi için mi?” noktasına dayanıyor. Ama zaten tarih boyunca böyle ikilemlerle karşılaştık. Bunlar bazen dayatılıyordu, çok zaman gerçek temelleri de vardı, hayatın içinde. Pek çoğunda, çözümün insan feda ederek bulunacağına inandık ya da inandırıldık.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hocalı Mitingi

Murat Belge 28.02.2012

İrkçıların Hocalı’yı bahane ederek yaptıkları mitingi bana göre en iyi biçimde izleyen ve değerlendiren, *Radikal* olmuştu. Bunun Hocalı’da ölenler için duyulan acının sonucu olmayıp, “düşman” belledikleri herkese nefretlerini dışa vurmak için bir vesile olduğunu, bu tür milliyetçilik yapanların, protesto ettikleri karşı tarafın katilleriyle özdeş olduğunu, Hocalı’dan önce bir de Sumgayt olduğunu pek güzel anlatmışlardı, *Radikal*’in yazarları. Bunlara ekleyeceğim bir şey yok.

Ben daha çok bu mitingde –böyle bir mitingde– “İçişleri Bakanı” sıfatını taşıyan bir kişinin bulunması üstünde durmak istiyorum. Bunun benzerini hatırlamıyorum, yakın tarihimizde.

Bir İçişleri Bakanı herhalde Başbakan’ından habersiz böyle bir şey yapamaz. Dolayısıyla, bu mitingin arkasında, çok da örtülü olmayan bir hükümet desteği vardı, demek herhalde çok yanlış olmaz. Bakın, Bekaroğlu da gitmiş mitinge; çünkü o da Hocalı’da yapılan kıyıma tepki duyuyor. Ama dövizleri görmüş, haykırılan sloganları işitmiş, “Burası bana göre bir yer değil” deyip gitmiş. Ama İçişleri Bakanı orada, konuşuyor, konuşurken söyledikleri, üslûp falan, Bekaroğlu’nu oradan uzaklaştıran genel havanın dışında değil. O dövizlere bakarak, o haykırıları dinleyerek orada bulunmak bu adama herhangi bir sıkıntı vermiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Münferit'e ermek

Murat Belge 02.03.2012

Başbakan, bu son seçim sonrası evrede, kendi "olgunluk" dönemine girdiğini söylemişti. Bense o seçimden önce başlayan tezahürlere baktıkça, bunun *neyin* olgunluğu olduğunu anlayamıyordum. Benim "olgunluk" diye anladığım şeyle bir ilgisi yoktu bu davranışların. Ama geçen gün Başbakan Hocalı mitingindeki pankartlar ve sloganlar üstüne bir kelâm etme gereğini duymuş ve bunların "münferit" olduğunu söylemiş. Bunu duyunca anladım *neyin* olgunluğu olduğunu. Elhak doğru. Kastedilen o olgunluksa, evet, o mertebeye varılmış.

Bu ülkede her türlü ıllıklık ve iğrençlik yapılır. "Devlet adamlığı", her zaman, bu yapılanın "münferit" olduğunu söylemektir. En çok "ışkence" alanında ıştırıldık bunu. Olmadık ışkence görmüş birini ya da birilerini gösterirsin, ışkenceden ölmüş adam olgusu anlatırsın, cevap değişmez ve her daim hazırdır : "Münferit bir vaka. Evet, maalesef böyle münferit vakalar oluyor."

Nerede olmuş, münferit vaka? Karakolda, devlete ait bir yerde, örneğin Kontr-gerillada, değil mi? ışkenceyi neyle yapmışlar? Eliyle saçını mı çekmiş, ne yapmış? Falakaya yatırmış, elektrik vermiş. Ee, bu biraz âlet edevat ister, kim bu âlet edevatın sahibi? Köşedeki bakkaldan ödünç mü alıyor falakayı? Mahallelinin elektrikçi ustasını çağırıp, "Şuna iki buçuk liralık cereyan ver" mi diyor? Hayır, âlet edevat da devletin.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geçmişî deşmek

Murat Belge 03.03.2012

Birkaç gündür dilime doladığım "Hocalı Mitingi"ni düzenleyenler (bunu finanse edenler arasında hükümetle ilişkili kaynaklar çıksa hiç şaşırmmam) işlerini biliyorlar. O meydanda boy gösterenler arasında anket yapsan, kaç bu olayı biliyordur, kaç Hocalı'nın nerede olduğunu biliyordur, kaç Karabağ sorununun ne olduğunu biliyordur? Ama "Ermeni Yalanı" falan deyince, meydanı dolduracak kadar adamı oraya getirebiliyorlar. Fotoğraflarda görülen az buz bir kalabalık değil.

Bu kalabalık böyle sloganlarla her zaman toplanabildi, bugün de toplanıyor. 6 Eylül'de de, olayı düzenleyenlerin, bir "kitlesellik" sorunu yoktu. İlkın, önceden konuşularak örgütlenmiş kişilerle başlatılmıştı olay, ama birkaç saate kadar, duyan gelmişti. Bunun sonunda elde edilecek somut ganimet de vardı tabii.

Amiralis ayakkabıcı mağazası vardı Beyoğlu'nda. Bu olaydan bir iki hafta sonra yolum düşmüştü. Geniş mağazanın ortasına tahta bir kerevet yapıp kondurmuşlar, üstüne eski, yırtık, patlak ayakkabılar yığılmışlardı. Mağazayı basıp raflardan, kutulardan ayakkabıları alıp giyenlerin geride bıraktıkları eski ayakkabıları... Herhalde "Ya Taksim ya ölüm!" ya da "Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır!" sloganlarını haykırırken ayaklarına giydikleri şeylerin daha bir pırıltılı görünmesini istemişlerdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ordusunun toplumu

Murat Belge 04.03.2012

12 Eylül Türkiye toplumunun yaşadığı en korkunç dönemdi. Bir yandan, "Büyük Tehlike", yani "Komünizm", eziliyordu. Her şeyin tepesinde oturan ve her şeyi herkesten daha iyi bilen beş general, yeni başlamış onyılın (seksenlerin) sonuna gelirken komünizmin dünyada yıkılacağından habersiz, her türlü şiddet ve vahşet yöntemini uygulayarak komünizmin köklerini kurutmaya çalışıyorlardı.

Televizyonda ve radyoda, haber programlarında veya her türlü programda, "bismillah" der gibi, "12 Eylül'ün sağladığı huzur ve güven ortamında" diye bir klişe oluşmuştu. Evet, her "Allah'ın günü" bir şeylerin patladığı, bir yerlerin tarandığı, şu kadar ölü, şu kadar yaralı haberlerinin söylendiği, adı konmamış bir "iç savaş" ortamında yaşıyorduk, dört beş yıldır. 12 Eylül bizi bundan "kurtarmış", böylece "huzur ve güven" sağlamıştı. Yiyip içip şükretmemiz gerekiyordu. Netekim öyle yaptık.

Bu "iç savaş" ortamı nasıl yaratılmıştı, falan filan, o konulara hiç girmeyeyim. Eldeki iki buçuk bilgi kırıntısıyla burada bir şeyler iddia etmek, yeni bir "komplo teorisi" yaratmak olur. "Komplo yoktu" demek de imkânsız, ama varsa da, ne vardı, bilmiyoruz. Onu bilmiyoruz ama, bu "huzur ve güven ortamı" nasıl sağlanmıştı, neyin üstünde oturuyordu, onları biliyoruz. Hattâ, tek tek bilmeden, salı günü şöyle, perşembe günü böyle olmuş demeden biliyoruz, biliyorduk.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ömer Seyfeddin

Murat Belge 06.03.2012

Geçenlerde, Ömer Seyfeddin'in bir kitabına bir önsöz yazmam istendi. Yazdım. Bu münasebetle bir kere daha düşünmüş oldum, Ömer Seyfeddin üstüne. Aslında, şu yıllarda Türkiye'de yaşanan hayat bana pek unutturmuyor Ömer Seyfeddin'i.

Önsözü yazarken de kafamı kurcalayan konulardan biri, buydu, Ömer Seyfeddin'in gösterdiği dayanma gücünün kaynağıydı. Yazar ta 1920'de (epey genç yaşta) ölmüş. Ama yaşitları, çağdaşları arasında bugün de en çok okunanlardan biri. Neden?

İşte, birkaç gündür bir şeyler yazdığım (başka birçoklarının da yazdığı) şu Hocalı Mitingi oldu, örneğin. Orada, Ömer Seyfeddin'in ruhu herhalde vardı, yaşasa kendi de olurdu.. Türkiye'nin erken milliyetçilerinden olan Ömer Seyfeddin'in milliyetçi oluş tarzı bugün de devam eden "Türk Milliyetçiliği" üslûbu ile güzelce örtüşüyor, çünkü zaten bu "Türk Milliyetçiliği"ni biçimlendiren etkenlerden biri, bizzat Ömer Seyfeddin.

Ömer Seyfeddin edebiyat ortamına Selanik'te yayımlanan *Genç Kalemler* dergisiyle girer, orada adını duyurur. O ve az sayıda arkadaşı, dediğim bu milliyetçilik akımının bugün de süregiden rengini vermeyi başarırlar. Epey şaşırtıcı bir başarıdır bu. Ömer Seyfeddin önceleri Türkçe üstüne, dilde sadeleşme üstüne yazdığı yazılarla dikkat çeker.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zamanaşımı

Murat Belge 09.03.2012

Siyasî tarihimize baktığımızda, "suç"tan başka fazla bir şey göremiyoruz. "Yolsuzluk"tan falan söz etmiyorum. O da suç ve ondan da geçilmiyor ; ama ben insan hayatına karşı işlenmiş suçlardan söz ediyorum. Bunları işleyenler, resmî iktidarlara karşı şiddetle mücadele etmeye karar vermiş örgütler değil ; evet, öylelerinden de bolca var siyasî tarihimizde, ama onlar hiçbir zaman o "resmî" iktidarlar kadar etkili olmamış. Tek tek öldürülmüş yığınla insan, Abdi İpekçi'den Ümit Doğanay'a ; veya kalabalıklar halinde öldürülen insanlar, 1 Mayıs, Maraş, Sivas ; "isyan bastırıyoruz" diye yapılan kıyımlar, işte Dersim, daha niceleri. Geri planda hâlâ hepsinin tepesinden bakan 1915...

Bunların gerisinde "resmî" dediğimiz güçler varsa, bu güçler perde arkasında girdikleri bin türlü kirli ilişkinin ortaya çıkmasını istemeyecek elbette ; asıl kararların verildiği karanlık odakları gizlemek için, "ötme" tehlikesi olan "maşa"larını da koruyacak –ya da onları da öldürüp susturacak.

Böyle yapmaya gücü yetiyor, çünkü adı üstünde, "resmî iktidar", sorunlarını böyle yollardan çözmeye alışmış, bunu gelenek haline getirmiş bir "siyaset ocağı". Yıllar geçiyor, dönemler değişiyor, kuşaklar gidip geliyor, ama bu ocak kendini olduğu gibi yeniden-üretiyor ve zamana dayanıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Adalet Çağrımız Var' girişimi

Murat Belge 10.03.2012

Adının önüne "İslâmcı Aydın" sıfatı kondurulan bir grup insanın Hrant Dink davasıyla ilgili bir bildiri imzalayarak yayımladığını ancak bugün öğrenebildim. Cengiz Çandar'ın *Radikal*'deki yazısında imzalayanların listesini gördüm. İçlerinden bazıları benim de tanıdığım kişiler ve onların böyle bir şey yapmaları şaşırtıcı değil, kendilerinden beklenen bir eylem. Ben Cengiz'in verdiği listede otuz iki kişi saydım. "İslâmcı" kesimden çok daha fazla sayıda insanın böyle bir "girişim"in içinde bulunacağından şüphem yok. Ama her "girişim"in bir "başlatıcı" grubu olur. Cengiz Çandar gibi ben de bunu çok önemli, çok olumlu buluyor ve kutluyorum.

"İslâmcı" sıfatı telaffuz edildiğinde bundan *tek* bir şey anlayanlardan değilim. Bu sözü söylediğimizde, dünyada olsun, Türkiye'de olsun, sonunda milyonlarca insandan oluşan kitlelerden söz ediyoruz. "İdeolojiler", homojen olmayı sever. Sever de, bunu bir türlü başaramaz, çünkü insan akli durmaz, hayatta atılan her adım, o adımı

şöyle ya da böyle atmanın daha doğru (örneğin, benimsenen ilkelere daha uygun) olacağına dair bir tartışmayı başlatma potansiyelini taşır. Her ideoloji, dinî ideolojiler de dâhil, yorumlanarak varolmak zorundadır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni 'Otuz Yıl Savaşı'

Murat Belge 11.03.2012

Şu günlerde, Abant'ta "Platform"un geleneksel toplantısında gene Anayasa konusu konuşuluyor. Açılış konuşmalarına Cemil Çiçek'i çağırmışlar. Cemil Çiçek, Meclis Başkanı olarak, anayasa değişikliği konusunun tam ortasında yer alıyor. Abant'ta da bunu konuşmuş ve "Ya şimdi yaparız ya da bir 30 yıl daha 'sen engel oldun' diye birbirimizi suçlarız" demiş.

Doğru. Bana da ikincisi çıkacak gibi geliyor. Bu ülkede "siyaset yapmak" bütün toplumun işine yarayacak, hareketini serbest bırakacak bir yol açmak değil de, "karşı taraf"ın yolunu kapatmak olarak anlaşıldığı için, "Sen engel oldun" tartışmasını ebediyen uzatmak varolan siyasî kadroların işine bile gelir. Konuşacak konu çıkmış olur. Tarihte "Otuz Yıl Savaşları" var ne olsa.

Ama, "bütün toplumun işine yarayacak" diye bir laf ettim... Bu nedir acaba, böyle bir şey var mı? Nesnel olarak elbette vardır. En kestirmeden söylersek, demokrasiyi sağlamlaştıracak her tedbir herkes için iyidir, herkesin işine yarar. Ama bu toplumda böyle şeyleri daha fazla düşünen, iş edinen, çünkü politize olmuş insanlar, öyle bir biçimde politize olmuşlar ki, öznel olarak, böyle bir şeye kimse inanmıyor. Benim için iyi olan onun için kötü olmalı ; onun için iyiyse benim için mutlaka kötüdür vb.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güzel Yurduma Senkronik Bakış

Murat Belge 13.03.2012

Aklımda başka konular gezinirken, sabah sabah, *Sabah* gazetesine baktım. Birinci sayfada verilen haberlerin "yan yana" geliş biçimleri dikkatimi çekti. Aslında ille de *bugüne* özgü bir şey değil bu, her gün bir benzerini görüyoruzdur, ama nedense bu sabahki çarpıcı göründü.

Sağ üst köşeden başlayayım: "Parmak Isırttık" diye bir başlık! Nasıl yapmışız bunu? "Dünya Salon Atletizm Şampiyonası"ndaki örgütlenme başarımızla ısırtmışız. "172 ülkenin federasyonlarının" başkanları Erdoğan'a teşekkür etmiş, falan. Aslında bu da bir tuhaf ya! Amerika'da bir yarışmaya katılan sporcular sonrasında Obama'ya teşekkür telgrafı çekiyor mu?.. Hiç duymadım.

Evet, sağ üst köşede bu haber. Sol üst köşede ise (bu iki köşe birbirine bitişik) "Şantiyede Çehennem" başlıklı bir haber görüyoruz. Başlığın altında "kırmızı yuvarlak" içine alınmış, "11 ölü" sayısı. Ya bu ne? Esenyurt'ta gece işçilerin kaldığı şantiyede yangın çıkmış, on bir kişi çadırdan yanmış.

Şimdi bir ülkede, aynı günde, bu iki haberin yan yana çıkmasında bir tuhaflık yok mu sizce?

Ama anlatacağım bundan ibaret değil. Bu iki haberin altında *Sabah*'ın kendi logosu, "Türkiye'nin en iyi gazetesi" yazısı filan, bildiğimiz şeyler. Onun hemen altında asıl manşet, siyasî haber: "Kurşun Gibi Delen Sorular" diyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

A'dan Z'ye

Murat Belge 16.03.2012

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda toplumu "A'dan Z'ye değiştirmek" gibi bir misyon vardı, "proje" vardı. Ancak, az sayıda okumuş yazmış bir çevrenin bildiği anladığı –ve onayladığı– bir projeydi bu. Değişmesi öngörülenler ise projeden genellikle habersizdi. Bu durum, daha ilk adımda, sürecin "etkin" ve "edilgen" katılımcılarını ayırdı, belirledi, sınıflandırdı. İş, "devlet eliyle" yürütülecekti, belliydi. O halde, işi yürütecek kadroya her türlü "hareket serbestisi" sağlamak gerekiyordu.

Yirmilerin kalan kısmı, otuzların neredeyse tamamı böyle geçti. Araya koca bir Dünya Savaşı girdi. Türkiye bu savaşa katılmasa da yıpratıcı, durdurucu etkilerinden kaçınamadı. Bu sırada İnönü, Refik Saydam'ı Başbakan yaptı (1939). Durumu gözden geçiren Saydam, topluma ilk hitabında, "İşler A'dan Z'ye bozuk" dedi. Bu iki "A'dan Z'ye" arasında çok uzun bir zaman geçtiği söylenemez. Ama ikisinin dile getirdiği psikolojiler arasında uçurumlar vardır. İçinde toplumun olmadığı, olamadığı "değişim projesi" kısa zamanda enerjisini kaybetmişti. 1950'de gerçekleşen "iktidar devri" Saydam'ın bu durumu ilân ettiği anda yapılabilse, belki daha iyi olurdu. Ama o tarihte devredecek kimse de yoktu –devretmeye niyetli kimse de olmadığı gibi.

Toplumu "A'dan Z'ye değiştirmek"ten yavaş yavaş umudu kesen bürokrasi, bu durumda, kendini korumaya almaya başladı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplumu dönüştürmek...

Murat Belge 17.03.2012

Dün, toplumu "A'dan Z'ye" dönüştürme projesinden söz ediyordum. Yani, Türkiye'nin geçmişini özetleyen "toplum mühendisliği" projesinden. Bu projenin mimarı, dinamosu, akıllı, enerjisi, Mustafa Kemal'di. Çevresi ona bakarak heyecanlanıyor, ona ayak uydurmaya çalışıyordu, ama onun ne yeteneklerine, ne de azmine yakın olabiliyorlardı. Zaten bu nedenle, 1) O ölünce iş tavsadı ve 2) bütün çevresi onu tek ve erişilmez bir yarı-tanrı mertebesine çıkardı.

Kendi hesabıma, "toplum mühendisliği" denen tutumdan hoşlanmam, bunun olumlu sonuç vereceğine inanmam. Onun için projenin tamamlanmamış olması benim açımdan "üzülecek" bir şey değil. Mustafa Kemal

daha otuz yıl yaşasa ve aynı azimle başladığı işi devam ettirse, bunun sonucunda varılacak yerin daha iyi bir yer olacağını da düşünmüyorum. Ama tabii Kemalistler hiç bu kanıda değiller.

“Toplum mühendisliği” dedik. Bu iki kelimeyi bu bağlam içinde ve daha yakından bakarak analiz edelim. Bir kişi (veya hareket, parti, her neyse) “bir topluma biçim vermek” gibi bir işe girişiyorsa, her şeyden önce, “toplum” denen nesnenin nasıl bir şey olduğu hakkında doğru düzgün bir fikir sahibi olması beklenir. Dönüştürmeye çalıştığın toplum nasıl bir toplum? Temel dinamikleri nelerdir? Ayrıca, bir toplumu “dönüştürmek” ne demektir? Araçları nelerdir? Bu hedefe göre yapacağın eylemlerin “yan etkileri” nelerdir, nasıl sonuç verir? Ayrıca da, dönüştürme işleminin sonunda varmayı tasarladığın yer neresi? Oraya varmak niçin gerekli ve istenir? Şu anda sorun olarak gördüğün şeylerin panzehirinin orada bulunacağından emin misin, neye dayanarak eminsin?

“Marksizm” dediğimiz teori de, son analizde, bir “toplum mühendisliği” içerir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Müdahale’nin biçimleri

Murat Belge 18.03.2012

Toplumda her zaman müdahale edilmesi gereken durumlar olur. Başka türlüşünü düşünemeyiz. Ve insanlar, tabii elinde bir yetki bulunduranlar, doğru ya da yanlış, müdahale ederler.

Ama bu müdahalenin bir üslûbu, bir yöntemi, hedefi vb. olur. Birkaç örnek üstüne konuşalım. Roma İmparatoru Büyük Konstantin Milano Fermanı ile bütün Roma’nın Hristiyan olmasının yolunu açmıştı (313’te). Bundan âlâ “müdahale” mi olur? Sonuçları hâlâ “yaşanan tarih”. Ama Konstantin bunu nasıl yaptı? Milano Fermanı’nda “Herkes Hristiyan olacak” mı dedi? Aklımız öyle işlediği için çok kişi öyle yaptığını sanır, oysa öyle değildir; Konstantin sadece Hristiyan olmanın serbest olduğunu söylemiştir; “İsteyen olabilir” demiştir. Kısa zamanda görülmüştür ki, meğer neredeyse herkes istiyormuş.

“Herkes Hristiyan olacaktır” demek bir müdahale biçimi; “İsteyen Hristiyan olabilir” demek de bir müdahale biçimi. Ama aralarında çok önemli fark da var. Herhalde ikincisinin çok daha demokratik olduğu iddiasına itiraz eden çıkmaz.

Bunun daha “demokratik” olmasının ölçüsü ne? Birçok şey sayılabilir. Ben bu tartışmanın bağlamı içinde bir noktayı vurgulamak istiyorum: müdahale eden, burada, müdahale ettiği insanlara *güveniyor*. Bu son derece önemli.

Konstantin, Milano Fermanı’nı çıkarmadan önce, kendisi Hristiyan olmuştu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MHP’leşme süreci

Murat Belge 20.03.2012

Bugün Mehmet Baransu “AK Parti’nin 2014 Planı” başlıklı bir yazı yazmış. Sonuna doğru, “2014 çalışmaları şimdiden başlamış gibi görünüyor” demiş. Eh, zamanıdır yani. 2014’e bir şey kalmadı. Bunun epeydir başladığını, ama oldukça kapalı bir biçimde yürütüldüğünü tahmin ediyorum. Tabii birden fazla “plan” olması da çok kuvvetli bir ihtimal.

Geçenlerde AKP’nin anayasa çalışmalarıyla ilgilenen kurmaylarından “başkanlık sistemi” arayışından vazgeçildiği açıklamasını işitince doğrusu bir şaşkınlık geçirdim. Çünkü çok sayıda belirsizliğin arasında en fazla kesin görünen şeyin, Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı seçilmesi olduğunu düşünüyorum. Bu böyleyse, oraya yetkisiz ya da yeterince yetkili olmadan gitmek istemesi ihtimalinin pek zayıf olduğu kanısındayım. O halde niye bu sistemden vazgeçildi? “Muhalefet buna yanaşmıyor” diye açıklama yapıldı. Tamam da, muhalefet neye yanaşıyor? “Anayasa değişikliği” somutlaşıp daha elle tutulur hale geldikçe, şimdi pek gözönünde olmayan bir yığın anlaşmazlık çıkacaktır. AKP iktidarı ele geçirdiğinden beri CHP’nin tek politikası onun her yaptığına karşı çıkmak oldu. Bu, Baykal’dan Kılıçdaroğlu’na geçişte de değişmiş değil. Ufukta başka bir “CHP politikası” görünmüyor. MHP’nin durumu da bundan çok farklı sayılmaz.

“Acaba”, diyorum, istenen anayasa değişikliğini bu Meclis’e değil de, bir başka Meclis’e yaptırmak gibi bir plan olabilir mi? Yani, bu şimdiki çalışmalarda alınacağı kadar mesafe alınıp sonunda iş benim tahmin ettiğim gibi çalışmalara varınca, “görüyorsunuz, ey ahali! Yaptırmıyorlar” dedikten sonra, bir erken seçime gitmek ve yeni bir anayasayı oylayarak onaylamaya, bu olmazsa (çünkü bu sahiden kolay elde edilir bir çoğunluk değil), hiç değilse taslağı referanduma götürmeye yetecek bir orana varmayı ummak mı planlanıyor? İlk seçimde AKP’ye oy vereceğini söyleyenlerin oranı daha da artmış gibi görünüyor, ama bu anketçi şirketlerin sözüne ne kadar güvenilir, o da ayrı konu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Yüksek öğrenim’ üstüne çeşitlemeler

Murat Belge 23.03.2012

Benim benimsediğim, adına “akademik” dediğimiz değerlere göre, dünyada yüksek öğrenim gitgide bozuluyor. Türkiye’deyse zaten hiçbir zaman iyi değildi. Tabii birinin “bozulma” dediği gidiş, bir başkasına göre “olması gereken” olabilir. Ayrıca, bütün bu “global” etkiler olayı bir yere doğru itelediğine –ya da çekelediğine göre– burada derin bir determinizm işliyor olmalı. Bana, benim gibilere sevimsiz görünen süreçlerin bir kaçınılmazlığı, hattâ belki bir “meziyeti” olmalı.

En genel düzeyde baktığımda, öğrenme sürecinin uzadığını görüyorum. Bu kötü değil, aslında iyi bir şey. Eskiden “B.A.” dediğimiz bu mezuniyet belgesinin bir önemi, bir ağırlığı vardı. Bir işe başvurup üstünde B.A. yazan diplomanızı sunduğunuzda, bunu ciddiye alırlardı. Tabii “Nereden” diye sorulurdu; nereden alınmış olduğu da önemliydi. Ama şimdi o “önemli yerler” de eskisi kadar önemli olmaktan çıktı. “B.A.”nın yanında bir de “M.A.” göstermek gerekiyor. Bazı yerler, bazı işler içinse, “doktora”dan aşağısının bir kıymet-i harbiyesi yok. Tabii bunların başında akademik kariyer geliyor.

Şu çevremizde yaşayan hayvanlar doğurunca, yavru aynı gün ayakları üstünde durmayı öğrenip hayatına başlıyor. Bizim ayağa kalkmamız bir yıllık iş. Tay, bilemedin bir saatte tay oluyor, at olmaya başlıyor. Bizim insan olmayı öğrenmemiz uzadıkça uzuyor. En başta *dil* öğrenilecek ki insan olasın.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öğrenen/ Öğreten

Murat Belge 24.03.2012

Yüksek öğrenim konusuna dün öğrencilerden bakarak girdim. Oradan bakarak, çünkü "öğrenim" dediğimiz bütün sürecin içinde en önemli öge öğrencidir. Gitgide daha fazla sayıda insanın öğrenim kurumlarında gitgide daha uzun zaman geçirdiğini söylüyordum. Bu herhalde geleceğin insanların bilgiyle şimdiden hayal edemeyeceğimiz derecelerde hasır neşir olacağının bir işareti. *İyimser* bir gelecek yorumculuğu yapmak isteyince durumu böyle görüyorum. Ama "gerçekçi bir şimdiki zaman yorumculuğu" yapmaya kalkışınca, bilgilenmede gitgide bir yüzeyselleşmenin egemenlik kurduğunu görmeden edemiyorum. Bugün bu sürecin "öğretici" yanına bir bakayım.

Ben edebiyatçıyım. İyice genişletirsek, "humanities"den "toplumsal bilimler"e doğru açılan bir alanda duran biriyim. Dolayısıyla daha yakından izlediğim ve bildiğim alan burası.

Öğrenci düzeyinde sözünü ettiğim "yüzeyselleşme"nin burada da hüküm sürdüğünü görüyorum. Zaten başka türlü olabilir mi? "Öğrenim" dendiğinde, bu ikisi, bir bütünlük oluşturuyor. O deyim nereden, nasıl türemiş, bilemiyorum ama, bu ikilinin "altı kaval, üstü şişhane" olmasına imkân yok. Her ikisi birbirini karşılıklı belirler ve ortaya dengeli bir karışım çıkar.

Ve tabii, bir süreç varsa iki ucu kapsayacağı gibi, o sürece yol açan etkenler de ortak olmalı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akademi işletmesi

Murat Belge 25.03.2012

Akademik hayatta "nicelikler" konuşmaya başlayalı beri (çok daha fazla sayıda üniversite, kampus vb, çok daha fazla sayıda öğrenci, çok daha fazla sayıda hoca), "mass society" hükümleri burada da işlemeye başladı. "İşleme" belki durumu anlatmak için doğru fiildir. Çünkü şimdilerde üniversiteler "işletme" olmuş durumda.

Büyük nicelikleri ancak genel kurallar ve yasalarla "sevk ve idare" edebilirsiniz. Genel kurallar ve yasalar, mecburdur, başka türlü olmaz, "ortalama"ya, "standart" olana meylederler. "Ortalama", "nitelik" için en ölümcül şeydir. Ancak çeşitli "ortalama"ların arasında plan-dışı oluşmuş yarı ve çatlaklardan yeşerir nitelik. Kötülükten, yoksunluktan çıkabilir; "ortalama"dan çıkamaz.

Niceliklerin belirleyici olduğu yüksek öğretim kurumlarına "işletme" girdikçe, sakat bir dünya görüşünün taşıyıcısı olan terminolojisiyle ("performans", "rantabilite", "rasyonalite" –tabii kendi özel tanımlarıyla) buralara egemen oldukça, akademik hayatın olmazsa olmazı "nitelik" kendine kaçacak delik arıyor. Aramak zorunda çünkü bu yeni hegemon, işletme, onu görürse kılığını beğenmeyebilir, havasından hoşlanmayabilir, örneğin bir

“Rotary Club” a bir “talk” vermeye giderse “performance” ının parlak olmayacağından endişelenebilir. Kısacası, nitelik, İşletme’nin gözüne ilişmemeye dikkat etmelidir.

Bu yeni gidişat başlayalı beri, akademik hayatta, İşletme’nin dışında, bir yeni karakter daha zuhur etmiştir; Performans.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akademya işletme olurken

Murat Belge 27.03.2012

Dünyanın altını üstüne getirmekte Amerikalılar gibisi yok. Birkaç gündür Amerikan “işletme” (“business”) mantığının yüksek öğretime nasıl girdiğini kendi görebildiğim biçimleriyle anlatmaya çalışıyorum. Bunu başlatan, benzeri daha birçok şeyi de başlattığı gibi, Amerikan kapitalizmi. Amerikan kapitalizmi, geçen yüzyılın sonunda, hayatta ne var ne yoksa, bunlara “para” açısından bakmanın “ayıp” denecek bir yanı olmadığını keşfetti. Sosyalizme karşı nihai zaferini kazandığına inandığı bu dönemde...

Evet, dünyada her şeyin maddi karşılığı vardır, çünkü olmalıdır. Bir doktor hasta tedavi ediyorsa, maddi karşılığı olmalıdır. Bu olmazsa, bir zaman sonra doktor olmaz –ya insanlar “karşılığı yok” diyerek doktor olmaktan vazgeçtikleri için ya da “varsın olmasın, ben gene yaparım” diyenler bir zaman sonra acından öldüğü için.

Bu böyle de, bir hastaneye CEO tayin edilip “ben buraya nasıl daha fazla kazandırırım?” gözüyle bakmaya başlarsanız, bir süre sonra hastane tuhaflaşır.

Tuhaflaşıyor ve tuhaflaştı. Doksanlardan bu yana dünya habire böyle tuhaflaşıyor. Hastanenin mali başarısından sorumlusanız, insanları nasıl iyileştireceğinizi düşünmekten hemen vazgeçer, size gelen hastalardan daha fazla parayı nasıl alacağınızı düşünmeye başlarsınız. Belki önce “ziyaretçiye izin vereyim, para keseyim” dersiniz; “şık bir kantin işleteyim, oradan keseyim” dersiniz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Reklamda Hitler

Murat Belge 30.03.2012

Bugünlerin çokça konuşulan bir olayı şu “Hitlerli” şampuan reklamı oldu. Okuduklarıma göre bu harikulade “Hitler” fikri öyle birdenbire ortaya çıkmamış. Üreten firma, başka hoşluklar yapa yapa, adım adım gelmiş bu mertebeye. Zaten söz konusu reklamda da tek arıza Hitler değil. Kadınlar ve erkekler üstüne edebiyat da yeterince mide bulandırıcı.

Bununla üst üste geldi, çakıştı, Devlet Bahçeli’nin “Şehit” edebiyatı –tabii *Sözcü* falan, “Yurttan Sesler” korusu tam kadro katıldı. Böyle güzel bir uyum oluşmuşken, reklamcı firma, “Musevi toplumu”nun incinmiş –ve korkmuş– olmasından ötürü, etkinliğini durdurdu. Böyle olaylarda hemen tartışma başlar : önceden akıllarına

gelmeyen bir şeyi farkedip mi durdurdular, yoksa plan zaten buraya kadar mıydı? Dikkat çekmek, akılda kalmak vb, vb?

Hitler'i reklamda kullanmak (hem de şampuan inceliği), ama bunun "Musevi toplumu"nu rencide edeceğini akıl etmemek, olacak bir şey değil. Bunu yapan da bilir, yaptıran da. Tartışmanın bir anlamı yok.

Hitler ile Bahçeli böylece çakiştılar ama aralarında önemsiz olduğunu söyleyemeyeceğim bir farklılık var bence. Devlet Bahçeli bu toplumda yıllardır bildiğimiz bir prototipin epeyce de çağını doldurmuş bir temsilcisi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Reklamın kökenleri

Murat Belge 31.03.2012

Adam şampuanının çok iyi olduğunu Hitler'e söyletince, bunun yankıları Amerika'ya da ulaştı. Bunun için de bazı arkadaşlarımız reklamcıya ayrıca kızdı. "Bizi dünyaya rezil etti" diye. Evet, bu "Hitler" buluşu uluslararası tepki yaratmaya yatkın. New York'ta, Chicago'da Türkiye'yi hatırlaması için bir neden olmaksızın normal hayatını yaşayan biri, böyle bir olayı haber aldığı zaman, "Bunlar ne biçim insanlar!" diye bir düşünecek.

Bir süre önce *Kavgam* kitabının Türkiye'de yüksek satış yaptığı da basında açıklanmış, sayılar verilmişti. Bu reklamcı da Hitler'in "güvenilir kaynak" olduğuna güveniyor ki şampuanı övmek için onun otoritesine başvuruyor. Bu olgu, herhalde reklamın kendisinden çok daha önemli –ve vahim.

Peki, sorun yalnız Hitler mi? Gençliğin *Kavgam* okuması mı?

Mustafa Muğlalı Kışlası'nın adı daha yeni değişti. Kimdi bu adam? Haklarında (oldukça kuvvetli) "kaçakçılık şüphesi" bulunan 33 Türkiye Cumhuriyeti yurttaş Kürt'ü kurşunlatarak öldüren subaydı. Bunu CHP'nin "tek-parti" döneminde yapmış, sonra DP iktidarında yargılanmış ve mahkûm olmuştu. Hapisteyken ölmüştü.

Son analizde Kürtler'in eşit yurttaşlık talebinden kaynaklanan bir silâhlı çatışma devam ederken bazı Türk subayları bu adamın adını bir kışlaya verdiler. Amaç açık : "Siz böyle yaparsanız biz size Muğlalı'nın yaptığını yaparız.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dörtler, beşler, artılar, eksiler

Murat Belge 01.04.2012

Eğitimle ilgili kanun yumruklaşmalar arasında Meclis'ten geçmiş, yürürlüğe bu yıl girecekmiş. İlk sözü edilmesinden bu yana, üzerinde kopan kavga gürültüden, bu kanunun ne getirip ne götürdüğünü anlayamadım. Görebildiğim kadarıyla, muhalefet edenler, yani CHP ve genel Kemalist kamp, ilk dört yıldan sonra imam-hatip okullarına yeniden yol açılacağını düşünüyor ve asıl bunun için karşı çıkıyorlar. AKP'nin iktidara gelmesinden bu yana, bu cephenin davranış biçimi "hükümetin her yaptığına karşı çıkmak" dışında bir

içerik taşımıyor; bu da aynı mantık içinde bir davranış olabilir. Ama aynı zamanda biliyoruz ki iktidar da aynı mantıkla –yani imam-hatiplerin ihyasına takılmış bir mantıkla– hareket ediyor olabilir. Bu da pekâlâ mümkün ve muhtemel. Başbakan’ın “28 Şubat’ın son kalıntısı”ndan söz etmesi de ihtimali güçlendiriyor.

Türkiye’de eğitim sorunu bir dipsiz kuyudur. O kuyunun içinde yok yoktur. Onun için, böyle “dört-artı-dört” filan gibi formüller bana fazla anlamlı gelmiyor. Bu alanda bazı temel sorunlar toptan değişmedikçe, hangi formül uygulanırsa uygulansın, olumlu bir sonuç çıkmayacağını görebiliyorum. Sözünü ettiğimiz bu alanda, bir zamanlar olması gerektiği gibi yürümüş de sonradan bozulmuş bir şeyler yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Eğitim Reformu’

Murat Belge 03.04.2012

Osmanlı’nın son demlerinde eğitim konusunda ciddi bir “ikileşme” başgösterdi. Devletçe benimsenen Batılılaşma politikası, kendi eğitim modelini gerektiriyordu. Geleneksel eğitimin buraya doğru evrilmesi mümkün değildi. Toplumun genel yapısı, zihniyeti düşünüldüğünde hemen ya da bütünüyle terkedilmesi de zor görünüyordu.

Bu onyıllar boyunca ikileşme yalnız eğitimde değil, toplumsal hayatın ve kurumların hepsinde geçerliydi. “Yerli/yabancı”, “eski/yeni”, “Doğulu/Batılı” veya “alaturka/alafranga” karşıtlığı Osmanlı, sonra da Türkiye toplumunun birinci özelliği olmuştu. Batı tarzında çalışan –daha doğrusu, “çalışmaya çalışan”– okulların yayılması için en fazla çaba harcayan da Abdülhamid olmuştur.

Cumhuriyet bu ikileşmeyi sona erdirmeye ve yeni hayatın dinamiğini bu ikiliklerin bir (Batılı) yanında toplamaya kararlıydı. Tevhid-i tedrisat konusu 1924’te çıktı. Bununla Şeriye ve Evkaf Vekâleti’nin uhdesinde olan bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlandı. Medreseler kapatıldı. Din dersi kaldırıldı. Ama aynı zamanda, çeşitli Avrupa ülkelerinin burada açtığı okullarla azınlık okullarına da el atıldı. Türkçe dersler okutmaları zorunluğa getirildi. “Türk müdür” zorunluğa eklendi.

Böylece, ikileşmenin sonu gelmiş gibi göründü. Yirmiler boyunca ilk imam-hatip okulları da açıldı. Ama bunlar “sahici imam-hatip okulu” olarak tasarlanmıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12 Eylül duruşması

Murat Belge 06.04.2012

12 Eylül davası başladı. Kendi hesabıma, kendi ömrümde böyle bir olaya tanıklık edeceğimi düşünmemiştim. Bunu aslında somut bir davanın başlaması, somut birilerinin sanık yerinde durup yargılanması anlamında değil, en geniş anlamında söylüyorum : yani darbenin kendisinden çok o kişilere o darbeyi yaptıran zihniyetin

yargılanabilmesini kastediyorum. Kendilerinde bunu yapma hakkı görmelerine imkân veren o zihniyeti ; ve yaptıktan sonraki korkunç icraatlarını gözlerini kırpmadan uygulatan o kendinden emin zihniyeti.

Bunların yargılandığını ömrüm süresinde göreceğimi aklıma getirmiyordum. Ama getirmemekte galiba fazla yanılmamışım. Çünkü o dediklerim pek öyle yargılanmıyor, bugün de. Bir kere, toplam içinde bayağı bir azınlık halinde kalsalar da, hiç azımsanmayacak sayıda savunucusu var o zihniyetin. Başta medya, ortam onlarla dolu. Arkasında koskoca Kemalist-milliyetçi ideoloji var. Şimdi gidip mahkemenin önünde gösteri yapanların birçoğu, o "altyapı" sözkonusu olduğunda, derhal onun çığırtkanlığını yapmaya başlar. O sözkonusu olduğunda, bugün onları yargıya kadar getiren iradenin ne yapacağı da son derece şüpheli : işte Ermeni konusu, işte Denктаş'ın cenazesi, daha da neler neler...

Çünkü, bu belki o ideolojinin "başarısı"dır, muhalifleri de onun temel varsayımlarını kabul ediyorlar. İşte, Türk "Marksizm"inin "tek yol"culuk kalıpları, işte Kürt-Kemalizmi denebilecek anlayışın sahipleri.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni Kürt siyaseti

Murat Belge 07.04.2012

Bir süre önce hükümetin Kürt sorununu ve çatışmayı sona erdirmek için benimsediğı yeni strateji medyada yayımlandı, biliyorsunuz. Yayımlanan, tahmin ediyorum, özetin özeti bir şeydir, ama genel tutum hakkında bir fikir verir. Bana "fikir" verdiği kadar, akla yakın bulmadım, ama konuyu yeterince bilmediğim için dilimi tuttum, bekledim.

Geçen gün Başbakan alışıldık çocuk azarlama edasıyla BDP'ye bir şeyler söyledi. Malum açıklamada, PKK veya Öcalan'ın değil BDP'nin muhatap alınacağı söylenmişti. "Muhatap almak"tan kasıt buysa, işimiz var.

"Muhatap almak" her şeyden önce muhatabınla eşit düzeyde konuşmak demektir. Kapının önünde muhatabınla el sıkışma pozunda medyaya fotoğraf çektirdin; sonra onlar girdi, kapıyı kapatıp baş başa masaya oturdun; o zaman "Bak, arkadaş, şöyle şöyle davranıyorsun, öyle yapınca iş yürümüyor" de, ne söyleyeceksen söyle. Mutlaka söyle, çünkü böyle pürüzlerde nerede durulduğu bilinmeyince işler gerçekten yürümüyor.

Ama bu konuşmaları daha kapı kapanıp içeri girmeden, medyanın önünde yapıyorsan, gerçek "muhatap" o el sıkıştığın kişi olamaz. Sen medya yoluyla bambaşka bir kitleye hitap ediyorsun, "İşte muhatabım" dediğın kişiyi de buna alet ediyorsun demektir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hic Salta!

Murat Belge 08.04.2012

Bu sabahın (yani cumartesi) gazetelerinde Selahattin Demirtaş'ın Başbakan'ın çağrısına cevabı yayımlanıyor. Başbakan'ın çağrısı koşulluydu : "Şöyle şöyle yapacak *iseniz* konuşalım"! Cevap da koşullu : "Samimi *isen* konuşalım." Bir de eki vardı : "BDP ile ilgili görüşünü toptan değiştirsin." Bunların hepsi, iki gün sonra konuşmayı kesmenin ve kesildiği için karşı tarafı suçlamanın tedbirleri. Belli ki taraflar stratejilerini konuşarak sonuç almaktan çok kesintiye mazeret bulmak üstüne kuruyorlar.

Başbakan BDP için kullandığı dili değiştirse gerçekten iyi olur. Çünkü bu dil, konuşarak anlaşmayı uman birinin dili değil. Bütün görüşlerini değiştirmeye gelince, bu Başbakan'dan çok BDP'nin elinde. Çünkü o görüşler BDP'nin şimdiye kadar sergilediği davranışlarla biçimlendi. Bu davranışlar da barışa ya da anlaşmaya katkıda bulunacak mahiyette şeyler değildi. Yalnız Başbakan değil, hepimizin, Kürt tarafının istediği şeyin barış olduğuna ikna *edilmemiz* gerekiyor.

Dünkü yazımı bitirdiğim noktaya döneyim : olayın bugün geldiği noktada, bir hükümetin Kürtler'in partisine "PKK ile bütün ilişkisini kes, gel benim yanımda dur" çağrısında bulunmasının anlamı olmadığı gibi, böyle bir şeyin faydası da yok. O ilişkinin olması, olmamasından daha yararlı. Bunun böyle olmaması için, çok daha önceden, Kürt sorununun demokratik siyaset platformunda serbestçe tartışılmasının imkânını yaratmalıydık.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

KCK, Büşra, Ragıp...

Murat Belge 10.04.2012

İki gazetecinin, Ahmet Şık ile Nedim Şener'in tutuklanması, son derece önemli bir davanın üstüne gölge düşürmüştü. Bir yıl gibi bir süre içeride kaldıktan sonra tahliye oldular. Ama o gölge orada durmaya devam ediyor.

KCK'nın aynı derecede önemli olduğunu söylemeyeceğim. Silivri'de yargılanan, "legalite" dışına çıkmış devlet; öteki Kürtler'in hakları için mücadelesi çerçevesinde kurulmuş bir şey. Doğrudur, eğridir, ama suç işleyen devletle kıyaslanabilir bir nesne değildir. "Demokratik açılım" diye bir girişimin telaffuz edilmesiyle KCK tutuklamalarının yoğunlaşması da bir tuhaf "rastlantı".

Şimdi burada da, Büşra Ersanlı ile Ragıp Zarakolu'nun tutuklanmaları olayı var. Bu iki tanınmış kişinin tutuklanması, ister istemez, ön plana çıkıyor. Ne olmuş, ne yapmışlar da tutuklanmışlar? Tutuklanmayı gerektirecek bir şey yapmayacaklarını ben şahsen biliyorum, çünkü ikisini de yıllardır tanıyorum.

Derken "iddianame" ortaya çıkıyor, böylece polisin neden ötürü bu iki kişinin davranışlarından hazzetmediği anlaşılacak. Ben, tabii, basına yansıdığı kadar biliyorum, iddianameyi. Ama bu kişilerin tutuklanması herkesin ilgisini çeken bir olay olduğu için, orada ne varsa basına yansıyacağını düşünüyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Muhafazakâr Sanat'

Murat Belge 13.04.2012

“Siyaset”in kendisinden de, kavramından da, lafından da gına geldiği bir anda *Sabah*’ta Emre Aköz “muhafazakâr sanat” (edebiyat) diye bir konu açtı. O da bu kavramı Mustafa İsen’in bir yazısından almış. Neyse, evveliyatı çok önemli değil; soru, önce bir tanımlama sorunu, “bu nedir?” ama ikincisi de, “böyle bir şey olur mu?”

Ben ikinciden gireyim konuya. “Muhafazakâr sanat olur mu” kelimeleriyle sorulmuş bir soruya benim vereceğim cevap “Hayır, olmaz” olacaktır.

Edebiyatı alalım. Edebiyat dille, kelimelerle yapılan bir sanat. Chomsky’den beri biliyoruz ki, söylenmiş her söz *yeni* bir sözdür. “Güneşin altında söylenmiş yeni bir şey yoktur” bilgeliğine göre koşullandığımız için, bu önerme bize ters görünebilir ilkin; ama düşününce, öyle olduğunu anlarız. Burada tamamen semantik (anlam) içinde kalarak konuşuyorum: diyelim ki bir şiir yazdınız ve son dizenizde “gidelim serv ü revanım, yürü Sadabad’e” dediniz. Yani, Nedim’in ünlü dizesini kelimesi kelimesine kullandınız. Kullandınız ama, bunu iki bin bilmem kaçta, şöyle yazılmış bir şiirde, falanca etkiyi yaratmak için yaptınız. Bunlarla, Nedim’in yaptığı iş arasında hiçbir benzerlik, ortaklık yok. Tek bir dizeyi bırakın, Nedim’in o şiirini aynen, kendi adınıza yayımlayın, onu gene değiştirmiş olursunuz, çünkü bambaşka bir bağlamdasınız.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

28 Şubat anıları

Murat Belge 14.04.2012

28 Şubat darbecilerinin sorgulanması haberlerinin çıktığı gün, Ahmet Altan da vesayetin her türlüüne karşı çıkılması gerektiğini anlatan bir yazı yazmış. Tayyip Erdoğan otoriterleşiyor diye Ordu’nun darbe yapma “yetki”sini mi savunacağız, diye soruyor.

Bu bana 28 Şubat sürecinin bazı olgularını hatırlattı. Örneğin, bir bildiri hatırlıyorum: altında imzacı olarak beş kuruluş görünen bir bildiri. Türk-iş ve DİSK’in bulunduğunu hatırlıyorum. Ama işveren, işadamlı örgütleri de vardı, sanırım beşin biri de TUSİAD’dı.

“Refahyol” diye adlandırılan hükümete karşı yaylım ateşi açılmıştı. Medya neredeyse bütünüyle tetiğe basanların safındaydı. Ama bu patırtının ortasında Silâhlı Kuvvetler’in de bir aktör olarak yer aldığı görülüyordu. Bir amiral, “Bu sefer de silâhsız kuvvetler yapsın” demişti ama, silâhsız kuvvetler Silâhlı Kuvvetler olmadan olamıyordu.

O bildiriden sonra bir yazı yazdığımı hatırlıyorum. Hangi gazetede çıktığı bile aklımda değil ama genel içeriği aklımda. İşte, en önemli emek ve sermaye örgütleri hükümete karşı olduğunu ilân ediyor, diyordum, bundan âlâ muhalefet mi olur? Böyle bir muhalefet karşısında bir hükümet ne kadar dayanabilir?

Yani, sivil bir muhalefet cephesini kurmuşsunuz, artık askeri işin içine sokmayın, diyordum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbelerin muhtasar tarihçesi

Murat Belge 15.04.2012

27 Mayıs'ı "kardeşkanı dökülmemesi" için yapmışlardı. Tabii başka ulvi gerçekler de olduğu zaman içinde anlaşılacaktı, ama herkesin ağzını kapayan gerekçe buydu. Tabii kardeşkanı dökülmesini önlemek üzere darbe yapmak için önce biraz kardeşkanı dökülmesi gerekiyordu. Bunun için epey uğraştılar (o tarihte zevk için "kardeşkanı" dökmek sonradan olduğu gibi modalaşmamıştı), ama yalnız Turan Emeksiz vardı elde. O günlerin yayınlarına bakarsanız, bu sayıyı yükseltmek için epey çalıştıklarını görürsünüz. O günlerde başına saksı düşenleri de "27 Mayıs şehidi" ilân ediyorlardı. Başta *Cumhuriyet*, sivilsavar ve askersever basın Et-Balık Kurumu'nun makinelerinde "kıyma" haline getirilmiş üniversite öğrencilerinden söz ediyordu.

12 Mart'ı artan "anarşi olayları"nı bastırma gerekçesiyle yaptılar. Gerçekliğin tamamına bakılırsa, bu "anarşi olayları"nı yaratan gençliği ellerindeki bütün imkânları kullanarak kışkırtan ve destekleyenler onlardı, onların araçlarıydı. Şimdi hayatta değil, Kabibay, Solmazer ve geri kalan şirket üyeleri, onun için 12 Mart'ın perde arkası hakkında bilgi –somut belge– bulmak zor.

Ama bir "Beyin Kabinesi" kurdurdular. Bu, amaçlarının yalnız "anarşiyi durdurmak" değil, kendi faşizan yöntemleriyle "hızlı kalkınma" türünden bir şey sağlamak olduğunu gösteriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu dünyadaki hukuk

Murat Belge 17.04.2012

"Hukuk" kavramı karşısında insan bazen çaresiz kalıyor! Ne demek yani? Bu da nereden çıktı? diyebilirsiniz.

Şu demek: hukukun her ne kadar genel, hattâ "evrensel" denecek ilkeleri olsa da, hukuk son analizde *pratik* bir şey. Dünyayı anlamaya yönelik bir şey (yani bir "teori") değil ; günlük hayatımızı düzenlemek için ihtiyaç duyduğumuz ve biçimlendirdiğimiz bir şey. Ayrıca, kurduğumuz düzeni korumaya yönelik, yani "savunma" işleri ağır basan bir pratik. Bu nedenle, somut hayatla iç içe; somutlaşmamış bir şey, hukukun konusu, nesnesi olamaz.

Hukukun en önemli nesnelerinden biri olan "suç", işlenmeden önce, suç değildir (en azından, işlemek üzere hazırlıklara girişmeden önce).

Şu örneği verirsem ne demek istediğimi belki daha iyi anlatabilirim : İsa diyor ki, fiilen zina yapmana gerek yok, bir insana bu gözle baktınsa zina yaptın demektir.

Şimdi bu anlayışın hukukla ilgisi yok. Zaten İsa da o niyetle söylüyor ya, bu ancak öbür dünyadaki "hukukun" konusu olabilir : çünkü orada, zihnimizin içindeki her şey de "görünür" hale gelecek, Ayşe'ye, Fatma'ya, Meliha'ya "hangi göz"le hangi gözle baktığının kaydı kuydu orada tutulmuş olacak. Orada bir avukat filan da olmayacak, "dekolte giymişti, hafifletici sebep" demeye. Gereği yerine getirilecek.

Sonuçta, biz insanlar, oraya gidinceye kadar, böyle bir saydamlaştırma mekanizması kurmamız mümkün olmadığı içindir ki, "hukuk"u icat etmek durumunda kalmışız.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir açıklama

Murat Belge 20.04.2012

Bu konuda yazılı bir açıklama yapmamın gerekli olduğuna kara verdim. Hikâye şu:

Birkaç yıl önce tanıdığım bir gazeteci hanım benimle mülâkat yapıyor. Konu, yanılmıyorsam, o sıralar epey taze olan Ergenekon tutuklamaları ya da o minval üzere bir şeyler. Bu konuşma herhangi bir yazılı kâğıt üstünde değil, "İnternet ortamı" denen yerde yayımlanacak.

Resimlerini gördüğüm Veli Küçük'ü, yetmişlerde, "Kontr-Gerilla" denen yerde gördüğüm birine fena halde benzetiyorum. Ama ne kadar "fena halde" benzetirsen benzet, aradan bunca yıl geçmiş, insanlar değişir, ayrıca insanlar birbirine benzer, "oydu" demeye imkân yoktur. Mülâkatı yapanla önceden tanışıklığımız olmasa gene söylemezdim, ama sohbet gibi konuşurken bu şüphemi de söyledim. Tabii hiç emin olmadığımı ekleyerek.

Birkaç gün sonra Yasemin Çongar aradı. İnternet'in neresiyse bunu görmüş, konuşmak istemiş. Onun anlatışından anladım ki, bunu yayımlarken, Veli Küçük'ün bana işkence yapanlardan biri olduğunu söylemişim gibi yapmışlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tiyatrodan

Murat Belge 21.04.2012

Belediye'nin elinde bulunan Şehir Tiyatrosu'nda bir süredir bir sorun çıktı ve şimdi bu tiyatroları bugüne kadar ayakta tutmuş kişilerin artarda istifa ettiklerini görüyoruz. Nasıl bir süreç bu? Basit. Tiyatroların ne yapacağına tiyatrolar değil, Belediye karar verecek. Uzun boylu ayrıntıya girmeye gerek yok. Anlamı bu.

Pek izlediğim bir konu değil, ama bir süredir muhafazakâr çevrelerden, sahnelenen oyunların "müstehcen" olduğuna dair şikâyetler geldiği söyleniyor. Müdahalenin ilk ağızda göze çarpan gerekçesi bu olsa gerek, çünkü yeni yönetmeliğe "toplumun genel etik değerleri" gibi, "nötr" görünüşlü ibareler konmuş.

Peki, böyle bir değişiklik onaylanır mı? Bunun tek kelimelik cevabı var: HAYIR

Şehir Tiyatrosu gibi tekil bir kurum değil, en genel planda benim kişisel tavrım, bir işin, o işte çalışanların kararlarıyla yürütülmesi ilkesidir. Bunun medyada, üniversitelerde ve daha sonra da iş alanında yer alan kurumlarda uygulanmaya konmasından yanayım : "Çalışanların yönetime katılması." Birçok alanda bu hayli yeni bir durum olacağından, başlangıçta "acul" davranmamak gerektiğini, sindirerek yol alınmasının doğru

olacağını düşünüyorum. Kafa emeğinin ön planda geldiği kurumlarda bunu daha kolay olabileceğini tahmin edebiliriz.

Nitekim Şehir Tiyatrolarında ta ne zamandır bir denge kurulmuştu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Mücadele', ama 'imha' değil

Murat Belge 22.04.2012

Öncesine şimdilik girmeyelim, ama Cumhuriyet'ten bu yana, belki "toplum mühendisliği" teriminin en kapsamlı biçimde anlattığı bir etkinlik içindeyiz. Bunun temeli, toplumda birilerinin, ötekilere, "Öyle değil, böyle olun" demesi ; bu hafif kaçtı, "Öyle değil, böyle olacaksınız" demesi ve demekle kalmayıp öyle oldurmak için her türlü yasal, yönetsel, kültürel tedbiri alması olarak anlaşılabilir ve böyle özetlenebilir. Bunu kabul eden ve "öyle olan" oldu, ama etmeyen ve olmayan daha çoktu. Niye daha çoktu? Çünkü insan muhafazakârdır, bildiği, alıştığı şekilde yaşamak ister. Ama yalnız bu değil : aynı zamanda insan birilerinden emir alarak davranmaya gelemeyen, bu gibi otoriter tavırlara tepki duyar. İş inada binince de, onun niçin yapılacağı, berikinin niçin yapılmayacağı unutulur –yani bunların görece iyiliği olumluluğu vb. *tartışılmaz* olur. Olay bir simgeler çatışmasına dönüşür ve bundan çıksa çıksa bir kör dövüşü çıkar.

Bizim Cumhuriyet tarihimiz üç beş kelimeyle özetlediğim bu cepheleşmenin örnekleriyle doludur. Öyle ki, "tarihimiz budur" desem yeridir.

Olaya "sayısal" çerçevede baktığımızda, burada "talimat" veren, "Batılılaşılacaaak... Batılılaş!" diyen kesim, sonunda bir azınlıktır. Bir orduda subay kadrosu nasıl bir azınlıksa, "Baticı kesim" de bir azınlıktır, ama orduda subaylara verilen rolü toplumda oynamayı hak ettiğine (içtenlikle) inanmış bir kesimdir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tepeden inme/ aşağıdan sürme

Murat Belge 24.04.2012

Şehir Tiyatrosu'ndaki olay patlak verdiğiinden beri, Ahmet Altan'la birbirine çok yakın düşen yazılar yazdığımı gördüm. Daha da epey yazacağımız anlaşılıyor. Ahmet ikinci yazısında kasaba duyarlılığından söz etmişti. Çok doğru. AKP'nin "mütedeyyin ahlâk" diye topluma empoze etmeye çalışacağı ahlâkın önemli bir kısmı aslında everensel "kasaba/taşra" ahlâkının ürettiği şeylerdir ve bunlar ezelden taşralı Türkiye toplumunun en yaygın değerleridir. Kırk yıl önce komünizm modayken gene kasabalı devrimciler, sözgelişi ODTÜ gibi bir yerde el ele gezenlere bunu yasaklıyor ve "bacı" kültürünü biçimlendiriyorlardı. Böyle yapmakla komünist bir ahlâk oluşturdıklarından şüpheleri yoktu, ama yaptıkları, gerçekte, kasaba anlayışını "devrimcilik" kanalından büyük kente taşımaktı. Bundan sonra da benzer şeyler olacak, ama tabii bu koşullarda işin çapı çok daha fazla büyüyecek.

“Şehir Tiyatrosu” dedim ; yani İstanbul’da, mülkiyeti, işletmesi aslında Belediye’ye verilmiş olan (bunun resmî-hukukî ayrıntılarını bilmiyorum, ama sonunda tiyatro belediyenin malı) bir Tiyatro. Dünyada benzerlerine sık rastlanır mı, onu da çok iyi bilmiyorum. Bizim bağlamda bunu genel “batılılaşma/medenileşme” çabamızın bir parçası olduğu açık. Tiyatro bu hedefin olmazsa olmaz kurumlarından biri, dolayısıyla bizim de tiyatrolarımız olmalı, “kitleler” gidip seyretmeli.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İmza Günü

Murat Belge 28.04.2012

Bayağı uzun bir zaman oldu, “imza günü” denen bir uygulama var. Bizim ülkede “Birinci Geleneksel Bilmemne Festivali” yapılabildiğine göre, bu artık haydi haydi “geleneksel” oldu sayılır.

Yanlış hatırlamıyorsam Türkiye’de bu âdeti Aziz Nesin başlatmıştı. Daha önceleri başka yerlerde var mıydı? Şimdi var mı? Bunları bilmiyorum. Olabilir tabii.

Aziz Nesin veya başkası, kimin aklına geldiyse, neydi amacı, niçin böyle bir “tören” icat olundu? Daha çok kitap satılması için, tabii. Memlekette yeterince kitap alınmadığından, okunmadığından yakını dururuz. İşte, yazar gelmiş oturmuş, kitabını satın alan kişinin elindeki nüshaya bir imza çakıyor. Böylece o okurun elinde, evinde, rafında, falanca yazardan imzalı bir kitap bulunuyor. Sonra o kitabı, o nüshayı ne yapıyor, bilemiyorum. Herkesin mizacına kalmış bir şey. Arada sırada raftan indirip o sayfaya bir daha mı bakıyordu? Evine eş dost geldikçe, “Bakın bende ne var” diye açıp onlara mı gösteriyordu? İmza günleri çoğaldığına göre “imzalı kitap” koleksiyonu mu yapıyordu?

Ama belli ki bir değeri var : “kullanım değeri” mi, “mübadele değeri” mi? Bu konuda bir Marksist analiz dahi atırabiliriz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Temiz toplum

Murat Belge 29.04.2012

Hükümetin Afyon’a vali tayin ettiği kişi, “Burada içki içmek yasaktır” anlamına gelecek bir uygulama başlatmış. Başlatır. İlkın Başbakan böyle bir konuda en harbi duygularını dile getirmişti. Geçenlerde bir bakan da içkiyle mücadele etme gereğini belirtmişti. Türkiye’de zaten yemek yerken yanında bir içki içebileceğiniz yer bulamadığınız bir yığın “il merkezi” var. Afyon zaten yarı yarıya böyleydi. Eh, şaşacak önemli bir şey yok demek ki.

Şaşacak bir şey olmadığını birkaç gün önce ben kendim yazmıştım. Tayyip Erdoğan, toplumun hayat tarzına müdahale etme zamanının geldiğine karar verdi. O bu kararlılığını sürdürdükçe, bilumum “Afyon valileri” de ellerinden geleni yapacaklar.

Tayyip Erdoğan, "hayat tarzı"yla birlikte sanata, estetiğe de karışacak, yön verecek. "Ben bunlara yön vermeye acaba ehil miyim?" diye düşünceğini, ehliyetinden şüphe edeceğini sanmıyorum. O zaten olabilecek en "yüce otorite" adına düşünüyor, karar veriyor. Şimdiye kadar, bunca taşlı topraklı siyaset yolunda ayağı takılmadan ilerlediğine göre böyle bir ülkede, "otorite" de onu kolluyor demektir.

Kars'a gitti, heykele "ucube" dedi. Heykel toz oldu gitti. Bu davranışın Budha heykeli yıkan Taliban davranışından farkı neydi? Haksızlık etmeyelim : "heykelse zaten günahdır, yıkılmalıdır" diyen zihniyetle "bu çirkin bir heykel olduğu için yıkılsın" diyen zihniyet arasında bir fark vardır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplumun öncüsü sol

Murat Belge 01.05.2012

"Bizde sol siyaset var mı" diye soruyordu geçenlerde Erol Katırcıoğlu. Yazısını "var" diyerek de bitiremiyordu.

Ortaya böyle bir soru atılmışken, söylenecek söz çok fazla. Ben bir çizgiyi tutturup birkaç şey üzerine hatırlatmalar yapmak istiyorum.

"Sol siyaset" olması için önce "sol analiz" olmalı. Bu hiç olmadı ki "sol siyaset" olsun.

Şuradan başlayalım: "sol siyaset" dediğimiz şeyin birtakım önemli handikapları vardır, çünkü insanları eyleme çağırır, "düzen değişikliği" gibi, altından kalkması kolay olmayan hedefler koyar; en ikna edici davet olan "çıkar kollamak"tan çok "dayanışma", "empati" gibi, insanî değerlere gönderme yapar. Muhafazakâr politikacı, "Her şey olduğu gibi kalsın, hepimiz için çok iyi olacak. Yeter ki bana oy verin, ben size istediğiniz hayatı yaşatacağım" der. Bundan âlâsı olur mu? Taş atıp kolun yorulmadan, istediklerine kavuşacağını vaat ediyor adam! Daha ne isteyebilirsin?

Sol siyasetin başarılı olmasının tek bir yolu yok elbette. Toplumdan topluma koşullar değişir, mücadele biçimleri değişir. Ama her yerde, her zaman önemini koruyan bir şey vardır: yukarıda değindiğim, "sol analiz" yeteneği. Sol, topluma toplumun işitmek istediğini söylemekle yükümlü değildir. Çok zaman, istenmeyeni söylemek zorundadır, çünkü "doğrusu" odur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Komprador'ların Türkiye'si

Murat Belge 04.05.2012

1 mayısta yayımlanan yazımda, Sovyetler Birliği için için göçerken burada sosyalistlerin hiç değilse bir kesiminin orayı dünyaya model diye gösterdiğini yazmıştım. Gerçi o tarihlerde CIA bile bu göçüğün farkında değildi, ama "model göstermek" başka konu.

Ne de olsa başka bir ülke... diyebiliriz belki. İyi, o zaman kendi ülkemizi ne kadar iyi tanıdığımızın, Türkiye üstüne söylediklerimizin birkaç örneğine bakalım.

Türkiye’de “legal” bir sosyalizm, ancak 1960’larda mümkün olabildi (başına gelenlere burada girişmeyeceğim). Bu gecikmenin yarattığı merak vardı. Özellikle okumuş kesimde sosyalizmin prestiji hayli yüksekti. *Yön* dergisini okumayan yoktu. Sol, ülkenin gündemini biçimlendiriyordu.

Yön’de ve bir zaman sonra oradan ayrılıp kendi yayını (*Türk Solu*) kuran, bir süre sonra Milli Demokratik Devrim sloganı çevresinde toplanacak harekette, bir Türkiye analizi egemen oldu. Türkiye’de “komprador kapitalizmi” vardı, buna göre. Neymiş “komprador”? Hong Kong, Singapur gibi limanlarda Batı’dan gelecek ticaret gemilerinin yolunu gözleyen, mal satmaya çalışan simsar. Yani, emperyalizmin ekonomik acentesi, “ajanı”. Ekonomimiz tamamen dışa bağımlıydı ve emperyalizm bizi sömürüyordu. Cumhuriyet’in başında devletçilik sayesinde üç beş iş becermiştik ama 1950 Karşı-Devrimi’nden sonra ahval yeniden bozulmuştu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyalistlere göre Türkiye’nin Yapısı

Murat Belge 05.05.2012

Türkiye sosyalistlerinin Türkiye halkına sunduğu analizlerin, programların vb. niteliği üstüne konuşmaya başlamıştım. Gerçi şu günlerde “güncel” konu bol: “1 Mayıs’ı kim yaptı?” mı istersiniz, “Tiyatroyu kim yıktı?” mı?.. Konu bol. Onlara da ileriki günlerde gelmek üzere, ben gene bu konuya devam edeyim bugün. Bu konu, ister istemez, bir süreden beri aralıklarla tartıştığımız “sosyalizm” konusuna da bağlı zaten. “Türkiye’de sosyalizm”, her ne kadar kendine özgü ve benzeri pek bulunmayan özelliklerle bezenmiş olsa da, “dünyada sosyalizm”den büsbütün kopuk değildi. Çünkü zaten bir yerde hoşuna giden bir model bulup onu taklit etmek üzerine kuruluydu.

12 Eylül toplumun üzerinden bir silindir inceliğiyle geçerken en çok solu ezmeye önem verdi. Sonunda ezdi de. Ama sol bundan önce halkın gözünde altmışlardaki “çekim”, “merak”, “saygı”, nesi varsa, zaten tüketmişti. Bunu da kendi eliyle yapmıştı. Sonra zaten 1989, Berlin Duvarı, onu izleyen çöküntü geldi. Bu da, 12 Eylül’ün ne kadar anlamsız bir girişim olduğunu gösterir (halka kendini açıklama gerekçesiyle söylüyorum; yoksa, seksenlerde otuzları diriltmek çerçevesinde anlamlıydı). 12 Eylül hiç olmasa, o zamanın sayısı elliye varan –belki de geçen– grupları o zamanki ideolojilerini acaba ne yapırlardı?

Örneğin Maocu denen grupları düşünüyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

1 Mayıs

Murat Belge 08.05.2012

1977'nin 1 Mayıs'ı özellikle bizim gazetede ciddi sarsıntılara yol açtı. Türkçede deyim vardır, "Papaza kızıp oruç bozmak" derler; Halil'e kızıp *Taraf*'tan ayrılmak bana, doğrusu, aşırı bir tavır gibi geliyor ve bu öfkenin durulmasını, "gidiyoruz" diyenlerin geri gelmesini temenni ediyorum.

1977'de olanların ne olduğuna dair yorum yapmakta benim ayağım çok sağlam yere basmıyor diyebilirim, çünkü malûm olay başlamadan yarım saat kadar önce meydandan ayrılmıştık. Ama böyle olaylarda, "olay yeri"nde olanlar da bütünsel bir görüş elde edemezler. İlk silâhların patladığı noktada olsaydım, ateş edenleri görüp tanısaydım bile, işin içinde tam olarak ne olduğunu anlayamazdım ki.

Şöyle bir ayrıntı biliyorum: Tatyana Moran, bu işlerden habersiz, kendi gibi yaşlı bir hanıma, şimdiki The Marmara, o zamanın Intercontinental Otel'i'nin lobisinde randevu vermiş. Oturup çay içecekler, sabahleyin. Gelmişler ki, çayhane boş, daha doğrusu normal müşteri yok, ama birtakım adamlar bir şeyler yapıyor. Yaptıkları, birtakım kameralar yerleştirmek –bundan da "kriminal" bir hazırlık yok. Bizimkiler yaştan yırtmış; bir de belki yabancı şivelerinden. Müşteri kabul edilmiyormuş, ama, muhtemelen MIT'çi adamlar, "Tamam, canım, bir çay içip gitsinler" demiş, onlar da oturup bir çay içmiş, gitmişler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Görmediklerimiz

Murat Belge 11.05.2012

Geçen akşam eski bir sosyalist arkadaşım ile konuşuyorduk. "Geçen akşam" dedimse, 24 Nisan'ın akşamıydı. Yani bir grup insan Taksim'de Ermeni Kıyımı'nı saygıyla anmıştı; bir grup insan da onları lânetlemek üzere Taksim'e gelmişti. Kıyım'ı ananlar genellikle sosyalistti; onları lânetleyenler de sosyalist oldukları iddiasındaydı.

Bunları konuşuyorduk. Benim aklım 2015'te, malûm nedenlerle. O zaman çok daha ciddi faşist saldırılar olmasını bekliyorum. Hükümetin de öldürülenlere saygı gösterenlerin değil, saygı gösterenleri tepelemek üzere harekete geçenlerin yanında olacağını tahmin ediyorum.

Arkadaşım, "Biz, '68 kuşağı," dedi. "Bizim bu anmalarda söyleyeceğimiz bir şey yok ve olmamalı. Böyle bir anmaya katılacaksak, oraya gidip başımızı öne eğip durmalıyız ve hiçbir şey söylememeliyiz."

"Neden" diye sorduk, birkaçımız. Tam ne demek istediğini anlamamıştık. "Bizim bundan ve benzeri olaylardan haberimiz mi olmuştu?" diye açıkladı o. "Bu toplumda gayrimüslimlere ne yapıldığını merak edip öğrendik mi? Bunların yapılmaması gerektiğini, bir kere ağzımızı açıp söyledik mi? Bu saatten sonra ne hakla gidip de ahkâm keseriz?"

"Benim haberim vardı, merak da etmişim," demek geldi içimden.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Korkut Boratav'ın yazısı

Murat Belge 12.05.2012

Türkiye’de belirli pozisyonlarda duran Marksist sosyalistlerin birçok önemli konuda ülkenin gerçekleriyle örtüşmeyen teorik tesbitlerde bulunduğunu ileri sürdüğüm birkaç yazı yazmıştım. Korkut Boratav bu dediklerime karşı bir yazı yayımlamış *Birgün* gazetesinde. *Birgün* izlediğim bir gazete olmadığı için haberim olmamıştı. Bir arkadaşım haber verdi, “Murat Belge’ye Yanıt” başlığını taşıyan yazıyı da gönderdi.

Okudum, ama hangi dediğime nasıl “yanıt” olduğunu anlamadım. Çünkü oldukça kısa bir yazıda çok genel bir biçimde kapitalizmin yirminci yüzyılda geçtiği bazı evreleri anlatıyor ve kapitalizmin emperyalizmle iç içe geçmişliğini vurguluyor. Bu dediklerinde benim özellikle karşı çıktığım şeyler yok zaten. Sözünü ettiğim yazılarımda ben daha özgül konulara girmiştim.

“Feodalizm” kavramını hatırlatayım, çünkü Korkut Boratav’ın kendisinin de bu kavramla ilginç bir ilişkisi olmuştu o yıllarda. MDD hareketi ve *Yön*’le başlayan, sonraki yıllarda da bazı sol grupların (genellikle Mao çizgisinde olanlar) sürdürdüğü çizgide Türkiye “feodal” bir toplumdur. “MDD”nin “D”lerinden biri olan “Demokratik” nitelemesinin teorik-stratejik “esbab-ı mucibe”si de buydu : “feodal” yapıya karşı “demokratik devrim” yapılacaktır.

O sıralarda Korkut Boratav da Türkiye’ye “feodal toplum” yaklaşımıyla bakmanın doğru *olmadığını* açıklayan bir makale kaleme aldı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Deniz Gezmiş ve arkadaşları’ konusu

Murat Belge 13.05.2012

Korkut Boratav’ın bana cevap olduğu başlığını taşıyan yazısının son iki paragrafı şöyle: “Bu saptamalar, önceki dönemde; örneğin Türkiye’nin kırk yıl öncesinde emperyalizmin hegemonik ilişkilerinin ve kapitalist sömürünün var olmadığı anlamına gelmez. İnsanlık tarihinin eşitlik, adalet, özgürlük ve sınıfsız bir toplum için süregelen yüzlerce yıllık özlemini hayata geçirme savaşı, 19. yüzyılda sosyalistler, komünistler tarafından devralınmıştır. Onlar için kapitalizme ve onun çağdaş biçimi olan emperyalizme karşı mücadele daima, her dönemde, hem dün, hem de bugün öncelik taşımıştır.

“Türkiye’de de Deniz Gezmiş ve arkadaşları bu devrimci geleneği bu iki boyutuyla, eksiksiz olarak temsil ettiler. Tam kırk yıl önce hayatlarını bu nedenle yitirdiler.”

İlkin şunu söyleyeyim: “Deniz Gezmiş ve arkadaşları” denince akla gelen, çoğu ölmüş, bazıları bugün de hayatta olan insanları çok sevmişimdir, bugün de severim. Altmışların, yetmişlerin günlük politikası içinde, sıcak siyasî ortamda, karşıt kamplarda yer alıyorduk. Siyaset, aramızdaki gerilimi zaman zaman büyütebiliyordu. Buna rağmen, ben o arkadaşları hep çok içten, dürüst buldum. İzledikleri çizgi bence çok yanlıştı ama bundan onları sorumlu tutmadım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sinan Cemgil

Murat Belge 15.05.2012

Ankara’da, ODTÜ’de başlayıp Türkiye’de her yere yayılmış bir âdet vardır: konuştuğun kişiye “hocam” diye hitap etmek. Böyle yapan birçok genç insana rastlıyorum. Öyle tahmin ederim ki çoğu bunu başlatanın Sinan Cemgil olduğunu bilmiyordur.

Sinan Cemgil’le aynı yaşta olduğumuzu sanıyorum, çünkü aynı yıl İstanbul’da, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümüne girdik. Ama Sinan ayrıca ODTÜ sınavına da girmiş, onu kazanınca bizim Filoloji’ye gelmedi. 1967’de TİP’e üye oldum, bir süre sonra da İstanbul İl Örgütü’nde Bilim Kurulu’na seçildim. Orada, Sinan’ın annesi ve babası, Nazife Hanım’la Adnan Bey de vardı. Birlikte çalıştık. Sinan hep uzaklardaydı.

Neydi bu “hocam” hikâyesi? Sinan, sınıf farkı ve üstünlük içermeyen bir hitap biçimi peşindeydi. “Hocam” dendiğinde, böyle hitap edilen kişiye, “Sen benden iyi bilirsin” gibi bir anlam çağrıştırarak, bir üstünlük tanımış oluyordun. Bunu ona tanımış olmak, Sinan’ın hoşuna giden bir şeydi. Sorun, kendi üstünlüğünü ima eden sözler, tavırlardı. Sinan’ın “hocam” dedikleri hocalar değildi. Odacıya da, arkadaşına da, otobüs biletiçisine de “hocam” derdi o. Sanırım bununla yapmak istediği şey anlaşıldığı ve benimsendiği için “hocamcılık” yaygınlaştı. Bugün de devam ediyor.

Sinan Cemgil, bir “aktivist”ti; her zaman “elem”den yanaydı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Haziran dönüm noktasıydı

Murat Belge 19.05.2012

Hepsi, yirmi yaşlarından otuzlarına geçmeden öldürüldüler. Genç ölen insanın imgesi de genç kalıyor. Şimdi çocuklarımmış gibi hissediyorum, düşündükçe, öyle ya da böyle öldürülen o insanları.

Hep birlikte, altmışlarda sosyalist olmuştuk. Yirmilerimizdeydik ve hayatımız boyunca sosyalizmin bize söylediği türden söz, söylem duymuşluğumuz yoktu. Bu teori, dünyadaki her şeyi açıklıyordu. Çok güvendik, teorisine de, pratiğine de.

Benim için bu tarihe bakış, düşünme yöntemi, zaten içinde olmadığım Kemalizm’den kurtulmanın sağlam ve güvenilir aracını sunuyordu. Ama benimle birlikte sosyalist olmuş birçok insan Kemalizm’den genel olarak memnundu; “kurtulmak” fiilini kullanmak da akıllarına gelmezdi. Sosyalistler (ilkin “Yöncüler”) “Gardrob Atatürkçülüğü” diyorlardı. Demek Atatürkçü olmanın bir “gardrob” yanı vardı –ki buna maruz kalmamış “Türk” düşünülemezdi... Ama, deyim böyle kurulduğuna göre, demek ki bir de “gardrob” dışında olanı vardı. Bu, ne olabilirdi? Altmışlardan itibaren birçok insan, bunun “sosyalizm” olabileceğine, hattâ olduğuna inandı. Sosyalizm belki Kemalizm’in eksiğini giderecek, açığını kapayacak bir şeydi. Ya da belki Kemalizm sosyalizmi Türkiye’ye sokacak bir şeydi.

“Hayır, efendiler, böyle bir şey söz konusu değildir” diyen yoktu. Daha 67’de başlayan bölünmede, “Atatürk” adı, “Milli Demokratik Devrim” denen mahallede daha sık duyuluyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Solun silâhtan başka çaresi' vardı!

Murat Belge 20.05.2012

Türkiye gibi "siyaset" ile "ölüm" kelimelerinin neredeyse eşanlamli sayıldığı bir toplumda, bireylerin silâh edinmek istemesi, siyasî grupların silâhlanması pek öyle yadırganacak bir şey değildir. "Müdafaa-i nefis" konumunda bırakılmış bir insanı (ya da insanları) silâh kullandı diye suçlayamayız.

Ama *Taraf'a* mülâkat veren Celâlettin Can "Solun silâhtan başka çaresi yoktu" derken bu söylediklerini aşan bir silâh savunması yapmış oluyor.

Sol, altmışların sonlarından başlayarak, gittikçe silâhlandı. Başlangıçta bu, gençliğin bu gibi şeylere duyduğu ilgi ve merakla karışık olarak, bir "kendini-koruma" ihtiyacının sonucuydu. Ancak zamanla, "silâhlı mücadele" kavramının içeriği doldukça doldu; sosyalizmin gerçek mücadele biçiminin bu olduğu görüşü ağırlık kazandı. Silâh, sosyalizmi iktidara getirecek araç olarak görüldü.

Bu sürecin kararını, sol, kendi verdiğini düşünüyor olabilir. Ama öyle olmadı. Türkiye'nin malûm güçleri, solu silâhlandırmak için birçok yol yaptılar, kapı açtılar. Sol bu kapılardan geçti ve bu yollardan yürüdü.

Türkiye'de, Osmanlı'dan başlayarak, *raison d'état* böyle çalışır. Ortada haklı bir dava, düzeltilmesi gereken bir sorun, bir durum vardır. Devlet, durumu düzeltmek için kolunu kıpırdatmaz. Sorunu yaşayanlar sabırsızlanır, sinirlenir, durumu düzeltmek üzere herhangi bir şey yapılacağından umudu keser. Umudu kesince, kendisi harekete geçer.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Böyle bir 19 Mayıs

Murat Belge 22.05.2012

"Yeni tip" bir 19 Mayıs geçirdik. 19 Mayıs'ın "yeni" olmasına karşılık, Kemalist-milliyetçiler "eski" davranış biçimleriyle tepki verdiler. "Saygı duruşu" yok diye sinir krizi geçirmek, bir anda, elindeki çiçek demetini kırbaç türünden bir âlet sanmak gibi davranışlarla, olay çıkarmak üzere ellerinden geleni yapmakla, bir süredir devam eden bu cinnetin yeni örneklerini verdiler. Çok şaşılmalı bir durum değil. O kesimin yoluna böyle devam edeceği de çoktan beridir belli.

Şimdiye kadar kaç kere yazmışımdır; bir daha tekrar edeyim. 19 Mayıs günü, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nın başlangıç tarihi olarak kabul ediliyor ve onun için de "bayram" oluyor, kutlanıyor. Yani, Mustafa Kemal Atatürk Samsun'a "ayak basıyor" ve Kurtuluş savaşı başlıyor. Böyle mi, olay?

Böyle değil.

Bir toplumun bir “kurtuluş savaşı”na hazırlanmasının evreleri olarak görülecek çok sayıda irili ufaklı olay ve girişim var aslında. Toplum bu enerjiyi ve bu eğilimi üretemese zaten herhangi birinin herhangi bir yere “ayağını basmasıyla” bir mücadele, bir direniş başlamazdı. Başlayamaz.

Bu irili ufaklı girişimlerden biri Erzurum Kongresi’dir. Pek “ufak” da sayılmayacak bir olaydır –yani, örneğin Amerika’nın 1774’teki “Continental Congress”i gibi olmayabilir; ama 56 delegenin (çeşitli Doğu illerinden geliyorlardı) katıldığı bir toplantıydı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

29 Mayıs

Murat Belge 25.05.2012

Bir gazetede görüp okuyup “Aa, ne iyi” dediğiniz şeyler, seyrek de olsa, arada sırada oluyor. Örneğin, bu sabah *Radikal*’de gördüğüm haber: 29 Mayıs’ta İstanbul’u fethettiğimizi kutlamayacakmışız!

1953, bu şanlı olayın beş yüzüncü yıldönümüydü. İktidarda Demokrat Parti vardı. Benim hatırladığım ilk o yıl bu şanlı olay debdebeyle kutlandı. Mehter takımı coşmuş, köslerini gümbürdetirken Yeniçeriler, Sipahiler bir koşu kopardılar, Ulubatlı Hasan surlara tırmandı. Bir kere daha fethettik kenti.

Böylece âdet oldu. Her yıl yeniden fethetmeye başladık. İstanbul’u fethetmeye doyamıyorduk. Kutlamaya yeni öğeler eklemekten de geri durmadık: Karadan çekdiri yürütmek gibi. Kitsch dallandı budaklandı. Ayağında mokasenli Yeniçeriler, ne ararsan var.

19 Mayıs’ın Kurtuluş Savaşı’nın başlangıcı olarak kutlanmasına itirazlarımı yirmi kere yazdıysam, bu “İstanbul’un fethi” kutlamasının münasebetsizliğini de elli kere yazmışımdır. İnsan o âna kadar başkasının diye kabul edilen bir şeyi o başkasından zorla aldığını kaç yıl kutlayabilir. Beş yüzüncü yıldönümü, haydi, sırf o rakamdan ötürü, “özel”dir, diyelim, bir tören yapalım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öğretmen/ öğrenci

Murat Belge 26.05.2012

Geçen gün aklıma “öğretmen/ öğrenci” ikilisinin ilişkisi takıldı. Bu sıfatları taşıyan kişilerin arasındaki ilişkiyi kastetmiyorum; sadece “dilsel” düzeyde, iki “kelime” arasındaki ilişkiden söz ediyorum.

Türkiye’de dil denince tarihte “Dil Devrimi” denilen olay var. Türkçe *müdahaleye uğramış* bir dil, bugün konuştuğumuz dil bu müdahalenin pek çok izini taşıyor. Dediğim “öğretmen/ öğrenci” ikilisi de, “öz Türkçe uzmanları”nın masa başında “türettikleri” kelimelerden, yani “tilcik” ya da “sözcük”lerden.

“Öğretmen”, çok sorunlu görünmüyor bana. Türkçe’de “öğretme” fiili var, uydurma falan değil. “-men” sonekinin Türkçe’deki yeri tartışılır ama, İngilizce “teacher”da olduğu gibi, “öğreten”, “öğretici” gibi kelime

olması normal.

“Öğrenci” ise sorunlu görünüyor. Kelime bize işi “öğrenmek” olan bir insanı düşündürüyor. “Ee, ne var bunda? Ya ne olacaktı?” diyebilirsiniz. “Öğrencinin işi öğrenmek değil mi?” Bu, tabii, yalnız öğrencinin değil, hepimizin işi bir süresi de yok: kayd-ı hayat şartıyla. Aynı zamanda, pek yapılmayan bir iş olduğunu da söyleyebiliriz.

Neyse, gelelim “öğrencinin işi”ne. Onun işi, evet, “öğrenmek”, öncelikle bu. Ama aynı zamanda öğrendiği şey üstünde kafa yormak, düşünmek olmalı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İçtenlikle konuşan bakan

Murat Belge 27.05.2012

Bugünlerde gazetelere bakınca, en “rağbette” konunun İçişleri Bakanı olduğu görülüyor. Geçen gün Kurtuluş Tayiz’in yazısının başlığında, bu zatın, AKP’nin bilinçaltı olduğu söyleniyordu ki, bence doğru bir saptamaydı bu. Şüphesiz, o cephe içinden birçok kişi “Ne münasebet! Benim öyle bir bilinçaltım yok!” diyebilir, kızabilir de. Ama bireyleri değil, genel ideolojik tabakaları konuşuyoruz. Türkiye’de herkesin bilinçaltından kurtulması gerekiyor, çünkü hepimizin ortak bilinçdışı kirli. Bunu yapabilenler var, yapamayanlar var; yola çıkmış olanlar var, çıkmayan ve çıkmayı düşünmeyenler var.

Ama Kurtuluş Tayiz’in saptamasıyla böyle bir “ayna”nın ortaya konmuş olmasının bir faydası bile olduğunu düşünebiliriz. Bu aynanın öncelikle o kesime gösterecekleri önemli. Nitekim Bakan’ın eski üslûbuyla söylediği yeni sözler partisi içinde de “Bu kadar olmaz” tepkisi uyandırmışa benziyor. Hüseyin Çelik’in sözleri de yenir yutulur cinsten değil ve herhalde tamamen kişisel de değil. Ama belli ki Başbakan kendisi böyle bir Bakan’ın varlığından sağmayı düşündüğü yaranın tamamını henüz elde etmemiş. Dolayısıyla “durum devam edecek”.

Bugün *Taraf*’ta Demiray’ın anlattıkları da ilginç: kahvede adam kalkıyor, “Bu millet onu seviyor” diye bağırıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İçtenliğin sonu yok

Murat Belge 29.05.2012

Geçen gün ben de İçişleri Bakanı’nın açık sözlülüğü karşısında duyduğum takdiri dile getirdim; İçişleri Bakanı’nın konuşmaları, bugünlerin popüler bir yazma konusu. Birileri, böyle konuşan birinin Bakan olarak sağda solda dolaşmasının bir skandal olduğu kanısında. Dolayısıyla, görevden alınmasını bekliyorlar. Peki, kim alacak görevden? Ancak Başbakan alabilir.

Başbakan’ın, İçişleri Bakanlığı için yaptığı seçmeden memnun görüldüğünü de yazmıştım. Ayrıca, bugünlerde Başbakan kendisi de toplumu konuşarak aydınlatmak konusunda çok etkin görünüyor. Onun söylediklerine

bakılırsa, Başbakan İçişleri Bakanı'nı ancak "kıskançlık" gibi bir nedenle görevden alabilir. "Benden rol alıyor. Benim söyleyeceklerimi benden önce söylemeye çalışıyor" gibi gerekçeler bulabilir.

Başbakan, bir süredir, genel siyasî sorunların yanı sıra, insanların "özel hayat alanı" içinde olduğu kabul edilen konulara da el (ve dil) atmaya başladı. "Sezaryen"den dem vuruyor, "kürtaj" konusunda Sarah Palin'le ortak bir turneye çıkabileceği izlenimini veriyor. Bildiğim kadarıyla, "kürtaj" konusunda görüşlerini açıklamış ilk Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı kendisi oluyor. "İçki" ve "genel ahlâk", "dindar olmanın erdemleri" gibi kavramlarda da eğitici-öğretici açıklamalarda bulunmuştu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ne getirir, ne götürür

Murat Belge 01.06.2012

Başbakan'ın garip ve anlaşılması zor bir ruh hâli içinde olduğu sanırım gerçekten çok sayıda insanın dikkatini çekiyor, çünkü pek çok kişi bu konuda bir şeyler yazıyor ve her bulunduğum yerde bu konu konuşuluyor. Durumun siyasî yorumunu yapanların yanı sıra çeşitli "psikiyatrik" açıklamalar sunanlar da eksik değil.

Öyle ya da böyle, yaklaşan "Cumhurbaşkanı kim olacak?" noktasının bu davranışlarda önemli bir payı olması ihtimali yüksek herhalde. Başbakan, "herkesin başbakanı" olacağına dair teminat vermişti, bir konuşmasında. Bu söz yerine gelmedi. Böyle bir öfkeyle konuşmaktan kaçınmayan birinin bunu yerine getirmesi de zaten beklenemezdi. Cumhurbaşkanlığı, başbakanlığa göre, çok daha "herkesin" olunması gereken bir yer. Onun için, bütün bu şiddet ve celâlin bir cumhurbaşkanlığı hazırlığı sürecinde sergilenmesi iyiden iyiye şaşırtıcı.

"Başbakan, niye öyle yapıyor" sorusu üstüne yorumların çokluğundan ve çeşitliliğinden söz ederek başladım. Bu davranışların *etkisi* üstüne de yorumlar çok ve çeşitli. Bunlar iktidardaki partiye bir şeyler kazandırıyor mu, kaybettiriyor mu? Bunların ikisinin de olmakta olduğunu savunanlar var. Bence her ikisi de geçerli, ikisi de oluyor. Ama *neyin* kazanıldığı, *neyin* ise kaybedildiği önemli.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtaj

Murat Belge 02.06.2012

Böyle bir talep mi vardı toplumda? "Önüne gelen kürtaj yaptırıyor. Biz bundan çok rahatsızız. Buna engel olunsun" yolunda tabandan gelme yoğun bir istekle mi karşı karşıyaydık?

Ya da bilmediğimiz, adı sözgelişi "AKP'ye oy veregelmiş mütedeyyin vatandaşlar birliği" gibi bir şey olan bir sivil toplum kuruluşu vardı da, Başbakan'dan randevu isteyip, "Bakın, Sayın Başbakan, bu kaçınıcı seferdir size oy verdik. İnandık ki takiye yapıyor, şeriatı kurmak için uygun zamanı bekliyorsunuz. Ama bu kaçınıcı bahar ve siz şeriat yolunda henüz ciddi bir adım atmadınız. Bundan böyle sizden desteğimizi çekiyoruz" dediler

("şeklinde konuştular"). Toplum tabanında böyle ciddi hareketlenmeler mi oluyor? Böyle olaylar mı sıkıştıyor Başbakan'ı da, son zamanlardaki "çıkış"larını yapmak gereğini duyuyor?

Böyle bir şey olduğu kanısında değilim. Hayat tarzında "şeriata uygunluk" arayan, bu uygunluğu bütün topluma da yaymak isteyen, oranı yüzde onu geçmese de ona yaklaşan bir kesim bence vardır bu toplumda. Millî Nizam- Selâmet- Saadet çizgisine baktığımızda, böyle bir çekirdeğin varlığını görürüz (bu kesimin AKP'ye ciddi oy verdiğini de hiç sanmıyorum).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büyük nüfus rüyası

Murat Belge 03.06.2012

Başbakan gündemi değiştirmeyi başardı. Nereye baksam "kürtaj" konuşuluyor. Ama Başbakan'ın istediği gibi mi konuşuluyor... Orası pek öyle değil galiba. Başbakan şimdi buna da sinirlenecek ve "hain olmanın on yolu" risalesine yeni yöntemler ekleyecektir.

Dün ben de bu konuya girip düşüncemi yazmıştım ama buna ilişkin bir temayı da bugüne bırakmıştım. "Kürtaj" tartışması, son analizde "hayat"la ilgili olduğu için, elbette etik bir boyutu var. Ama Başbakan'ı öncelikle ilgilendiren şeyin bu boyut olduğu kanısında değilim. Onun için, yazıma şöyle bir cümle sıkıştırmıştım: "Daha derinde bunun bir milliyetçi projenin (çoğalalım arkadaşlar) bir ögesi olduğu kanısındayım. Onu şimdilik karıştırmayalım, 'dinî' diyelim."

"Dinî" kısmına dün bir ölçüde baktıktan sonra, bugün bu "milliyetçi proje" faslına gelebiliriz. Başbakan epey bir zamandan beri, kürtajın ahlâkî sancıları gibi konular açmadan, *nüfus* üstüne bir şeyler söylüyordu. Her ailenin üç çocuk yapması gerektiğini beyan ettiği zaman da bir miktar tepki yaratmıştı. Geçenlerde başka bir ülkeyi ziyarete gittiğinde onlara da başka bir reçete sundu. Yani belli ki Başbakan bu dünyada daha fazla sayıda "Türk" görmek istiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kadın ve 'görev'

Murat Belge 05.06.2012

Şu "kürtaj" konusu açıldığından beri, bunu protesto edenler "beden" kavramını öne çıkarıyorlar. Bunun elbette "beden"le ilgisi var ama konu yalnızca "fiziksel" terimler içine sıkıştırılacak bir konu değil. Bir kadının doğurmak istememesinin çocuk bakmak yerine vaktini şu ya da bu biçimde kullanmak istemesinin bin bir çeşidi, gerekçesi olabilir. Ve tabii ki kararını kendisi verecektir.

Yirminci yüzyıla yaklaşırken modernleşme savunucuları, "ileri" bir talep olarak, "kadınlara eğitim"i talep ediyorlardı. Neden gerekliydi bu. Çünkü kadınlar "anne" oluyor ve çocukların eğitiminde en belirleyici rolleri üstleniyorlardı. Anne "cahil"se, çocuğun da kötü yetişeceği belliydi. O halde, çözüm önce anneyi eğitmekti.

Bu memlekette “birilerini eğitmek” denince, bundan ne anlaşılacağı, çok yazılmış çizilmiş bir konu. Kısacası, “Sütüm sana helâl olmaz saldırmazsan düşmana” demesini (Mozart’ın müziği üstüne) bilen annelerin sayısını arttırmak diye özetleyebiliriz bu “anne eğitimi”ni.

Ama eğitimin içeriğine de gelmeden, niçin gerekli ya da yararlı olduğunun açıklanmasına bakmak yeterli.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ulema ve Diyanet

Murat Belge 08.06.2012

Başbakan, iktidarının erkence bir evresinde, dine ilişkin bir konu tartışıldığında, “ulemaya bir sormalı” demişti. Hatırlıyorum, epey bir kıyamet kopmuştu: “Vay, işte şeriatı getirecek. ‘Ulema’ çıkardı başımızla!” vb.

O zaman pek telâşa kapılmadığımı hatırlıyorum. “Takiye yapıyorlar” teranesinin dorukta olduğu bir dönemdi. Ama konu, aklımda yanlış kalmadıysa, daha “kişisel” denebilecek sorunlara ilişkindi. Bir kadın (ya da erkek) kürtaj yapma konusunda dinî bilgisine güvendiği birine danışmak isteyebilir. Dindar bir insan için bu çok anlaşılır, çok doğal bir şeydir. Güvendiği o kişi ya da kişiler için “ulema” da denebilir. Başbakan’ın uzun vadede böyle “ulemalı” falan bir düzen kurmak isteyeceğini de zaten muhtemel görüyordum.

Gelgelelim, konu “yasa çıkarmak” olduğunda, “Bir de ulemaya başvuralım” dediğinizde, iş değişir. “Yasa”, bir “danışma” konusu değil. Herkesin uymak zorunda olduğu bir düzenleme getiriyorsunuz, bunun için de “ulema”ya başvuruyorsunuz. “Ulema”, yani “din bilginleri”... Bu, yekten *laiklik* ilkesini çiğnemek demektir. Laiklik bu toplumun Anayasa’sında yer alan bir ilke olduğuna göre, Anayasa’nın kendisini de çiğnemek demektir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ateistten vicdan dersi

Murat Belge 10.06.2012

Kendim okumadım ama okuduğum bir yazıda rastladım. İşlâmi kesimden biri, “vicdanı ateistlerden mi öğreneceğiz?” anlamında bir şeyler yazmış.

Kimin neyi kimden öğreneceği baştan belli değildir. Ola ki, evet, vicdanı bir ateistten öğrenmek durumunda kalabilirsin.

Ama vicdan gibi tanımlaması kolay olmayan konulara geçmeden önce kavraması daha kolay bir şeyi öğrenmekte yarar var. Adamın biri ateist olmuşsa, “şu inanç yükünden kurtulayım da, istediğim gibi kötölük yapayım” diye düşündüğu için olmamıştır. Uzun uzun düşünmüş, gerçeklikle boğuşmuş, akklı ve mantığı böyle gösterdiği için ateist olmaya karar vermiştir. Vermesi onu rahatlatmamış, özellikle rahatını kaçırmıştır. Dinî inancı olanlara, saydıkları otorite “şu iyidir, şu da kötüdür” diyor, onlar da genellikle bunları böyle benimliyor. “Ben ateistim” diyen kişi kendi etik sistemini de, gene düşünerek, taşınarak, kendisi kurmak zorunda.

Onun için, "vicdanı ateistten mi öğreneceğiz" sorusu pek doğru bir soru değil. "Ateist" dediğin kişi bayağı uzun uzun kafa yormuş olabilir bu konularda.

"Ateist olduğuna göre demek ki ahlâksızdır" kolaycılığı ile düşünmeye düşündüğünü sanmaya alışmış bir kişinin ise, ateistmiş, dindarmış, herhangi birinden herhangi bir şey öğrenmesinin epey güç olduğunu söyleyebilirim.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Fiziksel' ve 'kimyasal'

Murat Belge 12.06.2012

9 haziranın gazetesinde Başbakan'ın kürtajla ilgili tavrına karşı iki kadının tepkisini okuduk. Bunlardan biri AKP'nin kurucularından biri olan Fatma Bostan Ünsal'dı; öteki de şu anda milletvekili olan Nursuna Memecan.

Fatma Bostan Ünsal, Müslüman geleneği içinden gelen biri. Başını örtüyor, herhalde biraz da bu nedenle milletvekili olmak için bir talebi yok. "On iki yıldır partideyim, hiçbir şekilde bunu tartışmadık" demiş; "Madem 'cinayet', dikkate almış olmamız gerekirdi, almadık."

Onun bu çıkışı son derece önemli ve umarım tek kişilik bir "performans" olarak kalmaz (kalmayacağının çok işareti var aslında). Ama bugün bu konu üstünden gitmek niyetinde değilim. Nursuna Memecan'ın temsil ettiği kesim üstünde durmak istiyorum.

Nursuna Memecan, Müslüman geleneğin içinden biri değil. AKP'nin milletvekili olduğunu bilmeseler, Kemalist kadınlar ona bakıp bir kusur bulamazlar. Böyle olunca, bu kürtaj konusuna tepki duyması da doğaldır, denebilir.

Bugünkü gazetede ise Halûk Özdalga'nın bu karşı çıkışa katıldığının haberini okudum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Paris'ten

Murat Belge 15.06.2012

Birkaç gündür Paris'teyim; Türk edebiyatı üzerine bir seminerde bulunmak üzere geldim. İki üç yıldır da yolum düşmemişti buraya.

Haziranın ortasında ben geldim Paris'e ama henüz yaz gelmemiş. Yazdan geçtim ilkbaharın da pek uğramadığı izlenimini ediniyor insan. Sabah kurşuni ve soğuk bir havayla uyanıyoruz gece de kurşuni ve soğuk bir havada uyuyoruz. Yüksek (görece yüksek) bulutlar, sınıksı bir saf örerek güneşle aramızda kurulabilecek olası her ilişkiyi kesiyorlar. Daha alçaktan seyredenleri ise, sık sık, yağmur olup tepemize iniyorlar. Dün böyle iki kere esaslı bir biçimde ıslandım; bakalım bugün ne olacak...

Fransa'nın Sarkozy'den kurtuluşunun birinci aydönümündeyiz ve önümüzdeki pazar Parlamento için seçimlerin ikinci turu olacağı için kurtulunduğu hâlâ yüzde yüz kesinleşmiş değil. Bunun münasebetiyle daha neşeli bir Paris'e geleceğimi... "bekleyerek" değil ama "umarak" gelmişim. Ama pek öyle bir şeyle karşılaşmadım. Seçim olduğunu, bir Başkan'ın gidip başka bir Başkan'ın geldiğini insana hatırlatan herhangi bir işaret yok. Sabah otelde kahvaltı ederken televizyona göz atıyorum. Ne olsa, daha bir seçim turu var, onun için siyaset haberi de veriyorlar (bu sabah "akıl karıştıran 'tweet'" haberi vardı ama izleyemeden kalktım).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Paris estetiği

Murat Belge 16.06.2012

Dün yazımda Paris havasının bizlere hoş-amedî ya da hüsn-ü kabul göstermemesinden yakınarak başlamıştım söze. Bitirip sokağa çıktığımda "hattâ" güneşli bile denebilir bir hava gördüm. Ama, akşama, sen misin güneş diyen! Sağanak berbat bastırdı. Bundan beş on dakika önce Chatelet'de, Au père tranquille'de bir yere oturmuş dinleniyordum: onun için Paris halkının önümde oraya buraya koşuşmasını "pederane" ve "tranquil" bir pozda seyrettim.

Bugün düzelecek diyorlar, bakalım göreceğiz.

Gerçekten çok güzel bir şehir bu Paris. Ben gitgide kabaran Fransız sağcılığına ve milliyetçiliğine kızdığım için zaman zaman hem Fransa hem Paris hakkında olumsuz şeyler söylüyorum. Bundan bir yüzyıl önce bu kentin dünyanın kültürel ve entelektüel hayatında oynadığı rolü oynamanın çok uzağında olduğu da doğru. Ama hâlâ dünyanın en güzel şehirlerinden biri olduğu da doğru.

Bir yerden bir yere yetişme derdi olmayınca insan ayrıntılara dikkat ederek gezebiliyor. Örneğin bu kentte bu kadar çok binanın bir yerine mimarın adını yazdığına dikkat etmemiştim. Bunu bir kere farkederek bakmaya başlayınca, evet, görüyorsunuz ki neredeyse her binada böyle bir "imza" var. Ama binalar da gerçekten imzalanacak gibi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünyanın uluslararasılaşması

Murat Belge 17.06.2012

Paris'te dolanırken insanın yolu kendiliğinden Café Luxembourg'a düşer. Geçen gün ben de girip oturdum, bir şeyler okuyorum, bir şeyler yazıyorum. Sağımda bir adamla bir kadın oturuyorlar. Kulağıma Almanca çalındı. Soluma Amerikalı bir çift geldi. Almanlar gitti, iki çocuklu bir çift geldi onların yerine. Çocuklardan biri küçük, pusette, ağlıyor. Babası İngilizce özür diledi benden, "rahatsız ediyoruz" diye. Onlarla arama gene İngilizce konuşan bir çift geldi. Derken bu iki çift arasında sohbet başladı. Çocuklar Moskova'dan gelmişler; ötekiler Avustralyalı'ymış.

Dün akşam Pied de Cochon'daydım. Biraz erkence gittiğim için başlangıçta ortalık tenhaydı, ama hızla doldu. Yanımda bir yaşlı karı koca, Baltık ülkelerinden. Karşımdaki masada Polonyalılar oturuyor. Telefonlaştılar, Paris'te oturan tanıdıkları da geldi. Solumda genç, Çinli bir çift, Çinli'ye de uygun biçimde, lokantanın ün yaptığı domuz paçasından yiyor. Sağda, ileride, üç Uzak Asyalı daha nereli olduklarını çıkaramadım.

Garsonlar Fransız. Onlar da her zaman Fransız olmuyor tabii, ama bu anlattığım iki yerde Fransız'dı, Yani garsonlar olmasa, Fransa'nın başkentinde olduğumu unutabilirim.

Sonuçta, bu dediğim yalnız Paris'e özgü bir durum değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erivan 'çat'ında

Murat Belge 19.06.2012

" Çat orada, çat burada, çat kapı arkasında" diye bir deyim, bir tekerleme vardır. Benim hayatım da bazen bu tekerlemeyle uyum gösterir. En son Paris izlenimlerimi yazıyordum. Cumartesi akşamı "yurda dönüş" yaptım! Ama dönüş fazla uzun sürmedi; ertesi gün gene yolculuk; şimdi Erivan'dayım. İstanbul-Erivan yolculuğu Türkiye-Ermenistan ilişkisinin tuhaflıklarını yansıttığı için, otelime ancak bura saatiyle saat dörde doğru ulaştım. Yani, henüz anlatacak "Ermenistan izlenimlerim" oluşmadı. Onun için ben gene Fransa'yı anlatayım.

Paris'te geçen son akşam, bizim UNESCO temsilciliğinin Kleber'de, Trocadero'daki yerinde resepsiyona geldik. Metro istasyonunda bir yığın polis, biraz tuhaf bir hava. Böyle değişik havaların nedeninin futbol olabileceği nedense hiç aklıma gelmez. Oysa benim yerimde Hasan Cemal ya da Cengiz Çandar olsa hemen anlatırlardı. Evet, Fransa-Ukrayna maçı oynanıyor; bizim baktığımız meydandan Eiffel'e doğru, medya dilinde "dev ekran" dedikleri nesnelerden bir tane kurmuşlar. Millet maç seyrediyor.

Duruma şöyle bir göz atıp resepsiyonumuza gittik. Asıl hikâye çıkışta.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermenistan dönüşü

Murat Belge 23.06.2012

Ermenistan'dan hayatımda gördüğüm en "açık farklı" rötarla kalktık: gece on birde kalkacak uçağın sabah yedide kalkması ne demek? Böyle durumlarda hiç uyuyamam, üstelik.

Neyse, "başıma gelenler" yazısı yazmaya niyetim yok; Ermenistan'a son gidişlerimde buranın hep biraz daha toparlanmış, eksikliğini gediğini kapatmaya başlamış olduğunu görüyorum. Görünce de seviniyorum, çünkü Ermeni halkını sevdiğimin bir gizlisi saklısı yok. Düzelen çok şey var ama bunun sınırları da bir yere kadar. Sorun çok, yoksulluk hâlâ derin ve yaygın. İşletecek fazla bir doğal zenginlik de görünmüyor. Bu seferde biraz olsun Erivan'dan çıkıp kırlara göz atma imkânım oldu. Bu ayırım da epeyce çarpıcı.

Aramızda gidiş-gelişin koşulları kötü: haftada iki sefer, olmadık saatler bana çatan bu rötar da öyle görülmemiş bir şey değil herhalde.

Ermeni konusu da, Türkiye açısından, "çözüm bekleyen sorunlar" sepetinde sıra bekliyor. Ama sepet tıka basa dolu olduğu için o "sıra" sık sık gelmiyor; geldiğinde, iki üç laftan sonra gene yerine konup unutuluyor unutturacak yığınla sorun var zaten.

AKP'nin öncekilerden önemli bir farkı, pek çok böyle bekleyen konuya el atması oldu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermeni sorununda 'çözüm' değil 'ilerleme'

Murat Belge 24.06.2012

Ermenistan'da ve Ermenilerin de gelip bir cemaat halinde yaşadıkları diaspora mekânlarında, Türkiye sözkonusu olduğunda, ortaya belli başlı iki tavır çıkıyor ve bunlar gitgide netleşiyor. Birincisi, bildiğimiz, son analizde "intikamcı" diyebileceğimiz tavır. Benim bunu ayıplayacak, kınayacak halim yok. Olan faciadan sonra, *facia* bir yana, üstüne bir de şu kadar yıllık "inkâr politikası" oturduktan sonra, bu insanlara "öyle yapmayın böyle yapın" diyemem. Bu tavrın dediğim çevrelerde bir hayli daha yaygın olduğunu da tahmin ediyorum.

Ama zaman içinde güçlenen bir ikinci tavır olduğu gözden kaçırılmamalı. Bunu benimseyenlerin olayın kendisi hakkında bilgileri ve duyguları ötekilerinkilerden farklı değil. Ama onlar bu korkunç olaydan ötürü kendisine "Türk" denebilir herkesin derhal cehennemin en dibine atılması ve ebediyen cezalandırılması peşinde değiller. Geçmişinde leke bulunmayan toplulukların varolmadığı bu dünyada (tabii lekelerin büyüklüğü arasında da fark var), eski çatışmaların, zulümlerin ve düşmanlıkların anlaşılarak, konuşarak çözüleceğine, geçmişte olanlara rağmen onların üzerine yeni dostluklar kurulabileceğine, buna benzer şeylere inanıyor ve böyle olmasını istiyorlar benzer bütün sorunlarda olduğu gibi bu sorunda da.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriye ve Ortadoğu

Murat Belge 26.06.2012

Suriye ile aramızdaki gerginlik gitgide yoğunlaştı ve uçak düşürmeye kadar da uzandı. Ama bu gerginlik elbette yalnız Türkiye ile Suriye arasında değil. Dünyanın bir kısmı Esed ailesinin yönetimi altında bir Suriye'den hiç hoşnut değil ve bu durumun bir an önce değişmesini istiyor. Bu konuda, Suriye'deki iç çatışma başladı başlayalı, bizim üzerimizde de bir baskı oluştuğu hissedilebiliyordu. "Ne bekliyorsunuz?" diyorlardı sanki.

Tabii bu gelişmelerle birlikte Suriye'nin adı Rusya ve İran'la birlikte anılır oldu. Yani dünya yeniden cepheleşmeyi başardı. Türkiye'nin "bekleme"sinin bir nedeni de bu olabilir. Öyle veya böyle, uçağın düşürülmesini izleyen temkinli tutum isabetli. Ne yapılacaksa, uluslararası hukukun kuralları içinde yapılmalı ve dünya kamuoyunun bilincinde soru işareti yaratacak davranışlardan sonuna kadar sakınılmalı.

Uçağın düşürülmesiyle sonuçlanan olaylar dizisinin buradaki açıklamasına bakıldığında, Türkiye'nin de kabul ettiği bir "sınır" ihlâli durumuna rağmen, bir "kaçınılmazlık" atmosferi, yani o uçağı ne yapıp edip vurma zorunluluğı gibi şey de görünmüyor. O zaman, sanki Suriye belâ arıyor gibi bir izlenim ediniyor insan. İçeride bütün bu kıyamet sürüp giderken, herhangi bir ciddi tehdit içermeyen bir Türk uçağını düşürmenin anlamı ne? İçerideki sorunu, bir "dış sorunla" perdeleme çabası mı, ne oluyor? Ne gibi düşüncelere dayandığını çıkaramıyorum; hattâ bir "düşünce"ye *dayandığı* kesin değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Okuma hakkında

Murat Belge 29.06.2012

Batı ülkelerinde gidip gelmiş insanlardan hep dinleriz: "Metrolarda herkes okuyor. Ne okudukları önemli değil, çok zaman çerden çöpten şeyler oluyor. Ama okuyorlar. Bir durakta biner binmez, oturarak ya da ayakta, bir kitap açıyor, indikleri durağa kadar okuyorlar."

Doğrudur. Yıllar önce British Council'ın başında bir Mr. Williamson vardı. Londra'nın uzakça bir banliyösünde otururken, metro ile gidiş gelişlerinde Gibbon'ın binlerce sayfalık Roma tarihini okuduğunu anlatmıştı. Demek böyle okunması gerekli ama hacimli kitaplar içinde uygun bir araç, metro.

Türkiye'de bunun benzeri hiçbir şey göremeyiz. Metroya en kolay benzetilecek vapur var, çünkü insanlar otobüste oldukları gibi üst üste değil; kara taşıtları gibi sallanıp sarsılmıyor, filan. Ama vapurda da, olsa olsa gazete okuyan görürsünüz. Kitap okuyan çok enderdir.

Çalışan insanlar görürüm habire. Şofördür, dükkânda çalışıyordur, doğrudan mesai harcadığı zamanlar arasında, gereğinde bayağı uzayabilen, "mesai yapılmayan" süreler olur. Bu sürelerde de, kimse okumaz ya uyur (özellikle şoförler) ya da çevresine bakınarak oturur.

Böyle oturup *düşünüyor* mu acaba? Herkesin aklından ne geçiyor bilmenin imkânı yok ama şu anlatmaya çalıştığım insanlar o sırada sahiden "düşünüyor" olsa dünya düşünce tarihinin birkaç katı bir malzemenin Türkiye'de üretilmesi gerekirdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

KCK Operasyonu

Murat Belge 30.06.2012

Türkiye'nin "kadim" Kürt sorununu yalnız PKK'nın çıkışına bağlı olarak alsanız, gene de çok uzamış bir süreçle karşı karşıyayız. Temelde bir "silâhlı çatışma" olmakla birlikte, her an herkes silâhla çatışmıyor. "Düşük yoğunluklu", her neyse, bunun da tanımı, terimi vb. var. Bir yandan hayat bir biçimde devam ediyor. Dağda askerlerle PKK'lılar telsizle konuşuyor, küfürleşiyor, tehditleşiyor, kimbilir, arada bir belki de şakalaşıyordur. İnsan bu.

Doğu illerinde herkes herkesi tanıyor; hele bu kadar uzamış bir süreç içinde, elbette biliyor, falanca kiminle görüşür, kiminle haberleşir, ne düşünür vb.

Aslında hem bilinen, hem de, anlatmaya kalkınca anlatması zor bir durumu anlatmak, o durumun resmini çizmek istiyorum. Anlatması zor, çünkü gerçekliğin resmî tanımı böyle değil. Orada "teröristler" var, "yardakçıları" var, "bizden" olanlar var, falan filan. Oysa resmî olmayan gerçeklik böyle kategorilerle anlatılacak bir şey değil. Orada her şey iç içe geçmiş.

Bizimki gibi uzamış da uzamış bir sorun Kuzey İrlanda'ydı. Uzunlaştıkça orada da benzer bir atmosfer oluştu. Bir fıkra üretmişlerdi. İki IRA militanı, köprü'nün altına mayın döşemiş, belirli bir saatte üstünden geçecek İngiliz devriye kamyonunu uzaktan kumandayla uçurmak üzere pusuya yatmış, bekliyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akademik Marksizm

Murat Belge 01.07.2012

Bir süre önce sosyalizm üstüne bir tartışmaya girmiştik ama epeydir onu bir kenara bıraktık. Hayat durmuyor, bugün Suriye, yarın İran, akıp gidiyor. Bu akış arasında bizim sosyalizm bir türlü "güncel" olamıyor —bir kere düştü ya gündemden, kolay kolay geri gelemiyor.

Evde kâğıtlarımı düzene koymaya çalışırken o günlerden bir yazı başlangıcı buldum, başlamışım, sonra herhalde daha sıcak bir iş olmuş, öylece bırakmışım. Bu, altmışlar ve yetmişlerdeki "akademik Marksizm" konusundaydı. Bugün ona devam edeyim diye düşündüm.

Perry Anderson'ın "Batı Marksizmi" üstüne kitabında pek güzel anlattığı gibi, özellikle Stalinist hegemonyanın kurulmasından sonra "devlet Marksizmi" akıl ve fikirle yollarını ayırmaya başlamıştı. Politik düzeyde yaptıklarına akıl erdirmek zordu (Hitler'le pakt imzalamaktan Komintern'i lağvetmeye kadar): ama düşünce düzeyinde müdahaleleri de ayrı felâketti (sanatta Jdanov, bilimde Lysenko!). Ama bunların herhangi birini tartışmak da yasaktı.

"İyi ya, sosyalizm böylece kendini bitirmiş" diyebilirsiniz. Biraz da öyle, doğrusu. Ama bu "dediğim dedik" tavrı sosyalizmin bir "içsel zorunluğu" olmaktan çok, evrensel bir insanî zaaf.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sudan

Murat Belge 06.07.2012

Hükümetimiz... Ama yazıya bu kelime ile başlamak galiba çok doğru değil...

"Başbakanımız" diyelim... Sudan'la yakın olmaya acaba niçin bu kadar önem veriyor? Taraf salı günü bu konuya epey yer ayırmıştı.

Sudan'ın kendisi mi bu "muhabbet"ın kaynağı?

Yüzölçümü bakımından Sudan, Afrika kıtasının en büyük ülkesi. İki buçuk milyon kilometrekareyi aşan bir alanı kaplıyor. Ama bu "büyüklük" ülkenin başka düzeylerinde kendini göstermiyor. Bayağı yoksul bir toplum.

Doğal kaynak olarak Sudan kayda değer bir zenginliğe sahip değil. Bir miktar petrol üretiyor ama sadece bir miktar. Ekonomisinde ezici ağırlık tarım sektöründe. Hayvancılığın payı büyük ama yalnız "ekonomi"de değil, bir takım siyasi gerilim ve çatışmaların altında da hayvancılık ile ilgili sorunlar yatıyor.

Uzun lafın kisası, Sudan ekonomisi öyle göz kamaştıran potansiyellere sahip değil. Çok zaman, çetrefil siyasi ittifakların kurulmasında böyle ekonomik çıkar hesaplarının payı bulunur ama Sudan'da böyle bir potansiyel göremiyorum.

Ekonomisinin zayıflığına karşılık, siyasi bakımdan bir hayli sorunlu bir ülke Sudan. Afrika toplumlarının pek çoğunda olduğu gibi burada da homojen bir nüfus yok ve bu durum çeşitli çatışmalara yol açabiliyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sol bölünmeyi sever

Murat Belge 07.07.2012

Evet, sol bölünmekten hoşlanıyor ve önüne çıkan bütün fırsatları yeni bir bölünme vesilesi olarak değerlendirmeye devam ediyor. AKP ile Kemalizm (ve çeşitli kurumları) arasında geçen mücadele bu fırsatların en zengin imkânlar sunan örneği olmuştu. Tabii şu son on, on beş yıldan söz ediyorum. Şimdilerde, altmışlar ve yetmişlerde hangi gerekçelerle ayrışıp birbirimize silâh çektiğimizi dahi unutmuş olabiliriz. Gerekçeler, hele böyle değişen bir dünyada, görece daha kolay unutulabiliyor (Sovyetler Birliği'ne "sosyal emperyalist" demek ya da dememek, şimdi ne kadar "canalıcı" bir sorun?), ama birbirimize çektiğimiz silâhı ya da ettiğimiz küfürü unutmak o kadar kolay değil.

"Kanlı 1 Mayıs'ın sorumlusu bizdik" dendi, bizim gazete zayıat verdi. Onun da tartışması yalan yanlış bilgiler ve çoğu hazır kalıplara oturan "tahmin"ler üzerinden bir süre devam edip durdu. Tartışma başlamadan önce sahip olduğumuz bilgiye dişe dokunur bir yeni bilgi eklediğimizi sanmıyorum. Bazı tavırlar daha belirginleşti, o kadar.

Şimdi sanırım daha ciddi –sahiden bugünün Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli sorunu– bir sorun karşısında yeni bölünmelerin eşiğindeyiz: Kürt sorunu. "Bu kaç yılın sorunu değil mi? Yeni bir şey mi?" diye sorabilirsiniz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yapay ve gerçek

Murat Belge 08.07.2012

Leyla Zana, "Bu sorunu Başbakan Erdoğan çözebilir" diyerek Türkiye'nin Kürt sorununun PKK'lı sürecinde yeni bir sayfa açtı. Şu sırada Kürt halkı adına hareket eden örgütlerden gelen olumsuz tepkiler "açılan bir sayfa" olmadığını söylüyor, ama bence o sayfa açıldı, çünkü bunun yalnız Leyla Zana'nın düşüncesi olmadığını, bunun doğru olduğunu diyemsek de, doğru çıkmasını isteyen binlerce Kürt yurttaş bulunacağını sanıyorum. Bugünkü gazetede Kemal Burkay da aynı doğrultuda bir saptamada bulunmuş.

Bu arada Karayılan'dan gelen bir uyarı var: Dünkü (Cuma) Taraf 'ta Murat Karayılan Zana'yı eleştiriyor, Tayip Erdoğan'dan böyle bir davranış beklemenin gerçekçi olmadığını söylüyor ama bir açık kapı bırakmayı da ihmal etmiyordu: "Elbette ki, bu devletin ve hükümetin başındaki Erdoğan, Kürt sorununu isterse çözebilir ancak çözmesi için bir karar vermesi gerekiyor."

Karayılan bunun da "demokratik çoğulcu bir anlayışta" karar kılmak olduğunu söyleyerek sözünü tamamlıyor. Onun bu saptamasının doğru olduğu kanısındayım.

Tabii işler bu kadar basit değil. AKP'nin iktidara gelmesini izleyen on yılda Erdoğan (aslında öncesinden başlayarak) en vurdumduymaz adamı bir paranoyak haline getirecek bir yığın badireden geçti.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP ve "Dört İdeoloji"!

Murat Belge 10.07.2012

Sabah *Milliyet*'te ufacık bir haber dikkatimi çekti: Halk Partisi'nin (On Birinci) Kadın Kurultayı yapılmış; gazete spotu olayı şöyle özetlemiş: "CHP,

yeni parti programında 4 farklı ideolojiye ait renkleri bir araya getirme kararı aldı. Yeni programda 'sosyal demokrat', 'sosyal liberal', 'sosyalist' ve 'Atatürkçü' renkler bulunacak. Program, 10 gün sonra yapılacak 34. Olağan Kurultay'a sunulacak Parti Meclisi raporunda yer alacak."

Böyle bir "haber" insana biraz "şaka" gibi geliyor. Ama CHP zaten ciddiyetiyle şakacı olan bir parti. Haberin kendisine bakınca, bunu başında Sencer Ayata'nın bulunduğu bir "yeni parti programı yazma" kurulunun ürettiği görüş olduğu anlaşılıyor. Demek ki ciddi.

Dünyanın bir süredir içinde bulunduğu konjonktüre

bakıldığında, birbirine karşıt sayılagelmiş bazı görüşleri yakınlaştırmak yolunda çabalar olduğu görülüyor. Bunların başında da sosyal-demokrasi (ya da sosyalizm) ile liberalizm geliyor. Bu da yadırganası bir şey değil, çünkü bu gibi ideolojiler birbirlerinin eksik bıraktıklarını tamamlayabiliyor. Dahası, aralarında bazılarının görmek istemediği akrabalıklar, ortaklıklar zaten var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karşıtların birliği!

Murat Belge 13.07.2012

John Steinbeck'in, alışılmış üslûbuna çok da uymayan bir hicviyesi vardır: Türkçeye de vaktiyle çevrilen (Rasih Güran'ın çevirisi) IV. Peppin'in Kısa Saltanatı'dır bu kitabın adı. Karloman soyundan Peppin'lerin sonuncusu Fransa'da, 20. yüzyılın ortasında, yeniden kral olur.

Uzun süredir yeni baskısı yapılmayan bir kitap, çünkü hedef aldığı konu unutuldu gitti. Dünya savaşının bitiminden de Gaulle'ün Cumhurbaşkanı olmasına kadar geçen sürede Fransa sürekli siyasi kriz içinde yaşıyordu. Koalisyonlar kuruluyor, iki gün sonra yıkılıyor, bir türlü istikrar kurulamıyordu. "Fransa'da hükümet buhranı" ibaresi, "Ağustos ayında ısı yükseliyor" demek gibi bir şeydi.

Steinbeck bunu alaya alır ve olmadık parti adları icat eder; ayrıca bütün bu partilerin (özellikle de solun) sonsuz iç bölünme ve hizipleşme eğilimlerini hicveder.

Geçen gün Halk Partisi'nin "eğilim birleştirme" yolundaki çalışmalarını okuyunca ister istemez aklıma Steinbeck'in kitabı geldi. Bu vesileyle o kitabı hatırladım ama şu günlerde, şu son on yıllık sürede, Türkiye siyaset hayatında o kitabı akla getirecek çok şey var.

Çünkü bu ülkede bütün modernleşme devlet inisiyatifinde yukarıdan aşağıya ve ordunun dolaylı ve dolaysız varlığının gölgesinde yürümüş ve dolayısıyla, "uluslararası" olarak tanınan bütün siyasî çizgiler Türkiye'de bu temel belirlemeye kendilerini adapte etmek zorunda kalmışlardır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aleviler ve Diyanet

Murat Belge 14.07.2012

Yeniçeri Ocağı lağvedildikten sonra, Süleymaniye'nin ardındaki Ağakapusu, yani Yeniçeri Ağası'nın evi ve çalışma yeri olan mekân, Şeyhülislam'a verildi. Şeyhülisamlık bir biçimde lağvedilince (yani "Diyanet işleri" adı verilerek yeni başkente taşınınca) bu mekân İstanbul Müftülüğü oldu. Halen de öyle.

Küçük bir "değişim" hikâyesi. Belli ki buranın Şeyhülislam makamı ve makamı olduğu zamanda, binanın bulunduğu sokağa "Fetva Yokuşu" adı verilmiş. Belli ki ulak, kapıda fetvanın çıkmasını bekliyor; çıkar çıkmaz kağıdı kaptığı gibi, Bab-ı Ali'ye doğru bir koşu koparıyor.

Şimdi Şeyhülisamlık yok, "fetva" da bir kurumsal belge olarak yok. Ama sokak gene Fetva Yokuşu. Demek bu da küçük bir "değişmeme" hikâyesi.

Ama asıl değişmezlik, sokağın adının sadece simgeleyebildiği köklü alışkanlık, fetva kavramının kendisinde.

İşte son fetva: "Alevi olduğuna göre demek ki Müslüman'sın; Müslümanlar camide ibadet eder; demek ki senin ibadet yerin de camidir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kinetik ve statik

Murat Belge 15.07.2012

Kemalist kesimden birileri, AKP'nin son durumundan epeyce memnun görünüyor. AKP'nin belirgin bir biçimde ve hoyrat bir tavırla dümeni "sağ"a kırmış olması, onlara da "Biz haklıydık" deme fırsatı tanıyor -öyle düşünüyorlar, dünyayı öyle anlıyorlar.

AKP ya da PKA ya da adı neyse, bir parti var. Benimle aynı fikirde değil. "O halde benim düşmanım" mı? Öyle mi olmalı? Olmamalı, ama böyle kabul etmek daha rahat, daha rahat bir pozisyon. "Bu parti şimdi bazı iyi işler yapıyor olabilir" diyeceksin; "ama biraz bekle, kötü şeyler yapmaya başlayacak. Çünkü özünde yanlış, sağcı, kötü..." her neyse. Dolayısıyla, onun her yaptığına karşı çıkarsak -ve kendin bir şey yapmadan, yalnız onun "kötü" olduğunu söyleyerek- bekliyorsun. Bu duruş da, onunla aranda hiçbir diyalog olmamasını garanti altına alıyor. Böylece, fiilen hiçbir şey yapmamak biçiminde bir siyasi eylem biçimi yaratmış oluyoruz. Kolay olan da bu zaten.

Peki, senden olmayan herkes "kötü" mü ve öylesiyle iş yapılmaz mı? Yani, Stalin'in berbat sonuçlara yol açan "sınıfa karşı sınıf" politikası, Sosyal-Demokrasi'ye "baş düşman" muamelesi yapması, tekrarlanabilir bir politika mı?

70'lere girerken, "Marksist" olma iddiasında hareketler, Kemalist-cuntacı hareketle gayet sıkı fıkı bir işbirliğine girebiliyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vaka-i Efesiye

Murat Belge 17.07.2012

Olay benim de çalıştığım Bilgi Üniversitesi'nde geçti. Orada geçti ama Taraf muhabiri telefonla arayıp "böyle böyle bir olay var" diye anlatıncaya kadar ne böyle bir festivalin olduğundan haberim vardı ne de olmaması için girişilen çabaların. Öğrenince, doğrusu, çok kızdım. Şimdi, akşamın gerçekten de içkisiz geçtiğini -geçştirildiğini- okuyunca, daha da kızdım. Bunun basit bir olay olduğu kanısında değilim. Arkasının geleceği belli olan bir süreç başlıyor, daha doğrusu başlatılıyor. Din adına, bir toplumda yaşayan herkesin hakkına karışma, müdahale etme hakkı olduğunu, bunu bir "hak ve ödev" olduğu anlayışını yerleştirme süreci bu.

Eyüp semti Eyyub el-Ensari'nin adını taşır. Müslümanların yarı kutsal saydığı bir semttir; İstanbul halkının gözünde, sanki gayri resmi bir hac yeri gibi bir önemi vardır. Bunlar, İslami teoloji açısından da "folklorik" sayılacak şeyler olabilir. Olsun. "Folklorik" olması bir açıdan daha da önemli görme gerekçesi; çünkü ardından yığınların duygusal desteği olduğu anlamına geliyor.

Ama bütün bunlar, o yakınlarda kurulu bir üniversitenin bahçesinde yapılan (birkaç yılda bir) bir festivalde içki içilmesini yasaklamaya kalkışmayı haklı ya da anlaşılır kılmıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Toplum ve fizik

Murat Belge 20.07.2012

Toplumsal olayların incelenmesi, toplumsal bilim, son kertede doğa bilimlerinin temel varsayımlarına göre biçimlenmiştir. Ancak, insanın bulunduğu her yerde "bilinç", "irade" v.b. etkenlerde bulunduğu için, toplumsal bir olayı incelemek, sözgelişi "yerçekimi"ni incelemekten farklıdır. Doğa olaylarını incelerken ulaştığımız kesinliğe, insan bilimlerinde hiçbir şekilde ulaşamayız.

Buna rağmen, bazı özel durumlarda, toplumlar ve topluluklar da cansız maddeyi andıran bir "hesabilik" içinde davranabilirler. Sanırım biz şimdi Türkiye'de böyle bir durumdayız. En azından Cumhuriyet'in kurulmasıyla başlamış bir "modernleşme" projesinin baskısı altında yaşamış bir kesim, şimdi toplumun dizginlerini eline almış, "güç bende" diyor, kendi idealize ettiği hayat tarzını bütün topluma kabul ettirmek üzere hareke geçmiş durumda.

Onun var olduğunu söylediği baskı gerçekten o boyutlarda mıydı? Var olmasının haklı ya da anlaşılır nedenleri var mıydı? Bunlar ayrıca tartışılması gereken konular. Ama tartışılması, incelenmesi nesnellikle ilgili. Benim şu anda konuştuğum şey ise bir "öznellik" sorunu. Gerçekte ne olduğu konusu değil bu; toplumsal bir kesimin ne hissettiği. Din çevresinde yapılandırılmış bir hayat tarzına alışmış, nihai kaynağı din olan değerlere göre düzenlenmiş bir geleneksellik içinde var olmuş insanlar, Cumhuriyet'in adını "laiklik" koyduğu yeni bir hayat tarzını "kanun kuvvetiyle" empoze etmesinden son derece rahatsız olmuş, fiili çaresizliğiyle eşorantılı tepki biriktirmiş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset ve mizaç

Murat Belge 21.07.2012

"İnsan mizacı" denen şey, her işe karıştığı gibi, siyasette de bir biçimde varolur. Siyaset içinde hareket eden kişilerin hareket tarzlarını etkiler.

Bir hareketin, bir partinin "önderi" durumunda olanların epey "şişkin" denecek bir "ego"ya sahip olmaları normaldir. Kendilerine güvenleri vardır, dünyayı değiştirmeye girişecek bir cesaretleri vardır vb. Bunlarda bir eksiklik yoktur ama "tevazu" denince orada bir eksiklik ihtimali daha yüksektir. Ama bugün "önder" değil de, "taban"a daha yakın siyasî "kadro"larda mizaç konusuna göz atmak istiyorum.

Hiç önder olmayacağını bilen ve zaten böyle bir hevesi de olmayan "sıra adamları", örneğin. Bunlar genellikle siyasî örgütlerin orta kademelerini oluştururlar. İl başkanı, ilçe başkanı, belki belediye başkanı olurlar. Bunlardan ilerisinde fazla gözleri yoktur, çünkü zaten kendilerinden üstün olduğunu baştan kabul ettikleri birilerine yaslanarak varolurlar.

Gerçek anlamda yaratıcı oldukları söylenemez. Bir "politika oluşturmak" gibi büyük çaplı işlere girişecek yetenekleri yoktur niyetleri de yoktur. Ama "büyük"lerinin ürettiği politikaların sürdürülmesi için canla başla

çalışırlar. Varolan genel politikanın ayrıntılarında hattâ “yaratıcı” da olabilirler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlet ve adalet

Murat Belge 22.07.2012

*Taraf*ta Gürbüz Özaltnlı cumartesi günkü (21 temmuz) yazısında, geçmiş dönemlerde “Türk Adaleti”nin sağa ve sola nasıl bir adalet uyguladığını anlattı. Onun asıl işlediği tema “cezada eşitlik”ti. Bana, bir süredir “şu konuyu bir yazsam” diye aklımdan geçirdiğimi tarihî olayı hatırlattı yazısı.

12 Mart. Muhtıra. Geniş tutuklamalar. Sıkıyönetim. Sıkıyönetim mahkemeleri.

Rejim, düzene başkaldırmış gençleri idam ederek toplumu hizaya getirmeye daha baştan karar vermişti. “Sallandıracaksın üçünü, beşini. Bak bir daha yaparlar mı.” O tarihte bizi yönetmek üzere darbe yapanların zihninde bu derin felsefeden başka herhangi bir düşünce kırıntısı yoktu. Gürbüz Özaltnlı, “... tek bir insana kurşun sıkmamış üç genci ‘devleti yıkacaklardı’ diye utanmadan öldürdüklerini, devletin bu cinayeti gözümüzün içine baka baka işlediğini unutmış değiliz” diyor o yazıda. Kurşun sıksın sıkmasın, insanları başkaldırmaya çağırtmıştı o üç genç ve arkadaşları. Onun için de öldürülmeleri gerekiyordu. Böylece “ibret” olacak, başkaları, “Bu işin sonu ölüm” diyecek ve böyle serkeşlik etmeyecekti.

Bu kararı veren öncelikle sivil sağ siyasetçiler değil, üniformalılardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değiştirirken değişmek

Murat Belge 24.07.2012

Yapılacak her işin bir “erbab”ı vardır. Balkonun demirini onarmak için marangoz çağırmazsınız. O işi şöyle böyle yapacak adam da istemezsiniz; gerçekten, “erbabı” diyecek, kendini kanıtlamış birini ararsınız.

“Zenaat” deyince böyle de, siyaset de bir “zenaat”. Siyasetin içinde türlü türlü çizgi tutturmak mümkün. Koşullar öyle gerektirdi, çizginin birini değiştireceksiniz. Bir zaman sonra, bu yeni çizgiyi uygulayacak kadroyu da değiştirmenin daha iyi olacağı sonucuna varmanız kuvvetle muhtemeldir. Uygun adamları bulursunuz; çok zaman onlar kendileri de kendilerini belli eder, o işi o yöntemle yapmaya aday olurlar.

AKP seçim kazanmayı ilkin 2002’de başardı. “Başarı”, bir siyasî partiyi “çekici” kılacak en önemli etkidir. O zamana kadar “senden” olmayanlar, kanıtlanmış “başarı”yı görünce yanına sokulmaya başlarlar. AKP durumunda da böyle oldu. Tabii bu sokulanlar, yüz seksen derece karşıt görüşten kalkıp oraya gelmezler pek. Görüşlerini değiştirmedikleri için gelmezler, “amma da döndü” dedirtmemek için gelmezler vb. Türkiye’de MHP böyle bir partidir. Kendisi hep vardır, uzun boylu değişmeden durur; ama içinden belirli bireyler, sivri yanları törpülendikçe, başka çizgilere yanaşırlar. Örneğin Adalet Partisi’nin böyle MHP’lilere göre açılmış bir

kontenjanı hep olmuştu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cami ve mimarlık

Murat Belge 27.07.2012

Bir süreden beri bir "cami" konusu gündemde; daha doğrusu "camiler" gündemde. Bir yanda "muhayyel ve mutasavver" aşamada olan Çamlıca Camii, bir yanda o "mutasavver" olmaktan çıkarsa neye benzeyeceğine dair ipucu veren bitmiş Ataşehir Camii; hattâ şimdilerde Arap Camii de ne olduysa devreye girdi.

Ataşehir'deki cami hakkında epey yazılıp çizildi (ve konuşuldu), onun için şimdi benim söyleyeceklerim de "tekrar" kategorisine girecek. Ama ben de bunları söylemeden edemeyeceğim. Konu, eldeki maddî imkânlar, malzeme vb. ile bunları insanın nasıl kullandığı, bundan nasıl sonuçlar çıkardığı. Türkiye'de "cami" dediğimizde aklımıza hemen Mimar Sinan adı geliyor çünkü bizim kendi kültürümüz içinde "en güzel" olarak bellediğimiz camilerin mimarı o.

Sinan o görkemli ve güzel camilerini taşla inşa etti. Taşla ve harçla. Elindeki maddî imkân, kullandığı teknoloji buydu. O imkânlar ve o teknolojiyle yaptıkları, mühendislik açısından son derece başarılı, estetik açısından da harikaydı.

Yıllar önce Konya'da "İslâmcı" denecek bir arkadaşla tanışmıştım. Şu şimdi yazdığım konu açıldı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arap Camii

Murat Belge 28.07.2012

Galata'daki Arap Camii bugünlerde bir onarımdan geçti. Herhâlde o sırada duvarlarında bazı freskler bulundu (çünkü onarım öncesinde öyle bir şey görmemiştim). Bunların üzeri hemen badana edilmiş olmalı. Şimdi bunun tartışması oluyor. Fresklerin ille de kireç altında mı kaybedilmesi gerekiyor? Örneğin, perde gibi bir şey yetmez miydi?

Bunlar konuşulurken biri de çıktı, İstanbul'un eski camii olduğunu söyledi. Oysa bizim "Arap Camii" adıyla tanıdığımız bina, 14.yüzyıl başında Galata'ya yerleşen Cenovalılar'ın katedral kiliseleriydi. Fetihden bir süre sonra camiye çevrilmiş, bu nedenlerle burada yaşamaya devam eden Katolik cemaate de kilise yapacak başka bir yer verilmişti. Bugün Kuledibi'ndeki Pietro e Paolo kilisesinin bunun devamı olduğu düşünülür.

Bu bilgi bana Semavi Eyice'nin yazılarından geliyor (örneğin, R.E. Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi*'ne yazdığı "Arap Camii" maddesi. Bu konularda Semavi Eyice'nin bilgisinin sağlamlığına güvenirim.

Ancak, böyle bir bilgi olmasaydı da, bu yapıya bakınca, bunun bir "cami" olmadığını anlamak öyle zor bir şey değil. Bir çan kulesi olduğu besbelli dört köşe (şerefesi falan olmayan) bir kulenin tepesine sivri, bir külâh

oturtarak onu "minare"ye çevirmişler. Her tarafıyla "Ben cami değilim!" diye haykıran bir bina.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Santralistanbul

Murat Belge 29.07.2012

Bilgi Üniversitesi'nin Santral kampusu Türkiye'de de, dünyada da, fazla benzeri olmayan bir yerdir. Osmanlı çağının en rağbette iki mesire yerinden biri, Küçüksu ile Göksu derelerinin arasında oluşmuş Küçüksu Çayırı ("Asya'nın Tatlı Suları"), öbürü de gene iki dere, Kâğıthane ile Alibeyköy arasında oluşmuş bu çaydı ("Avrupa'nın Tatlı Suları"). Buralarda sabahlara kadar ("tabesabah") yenir, içilir ve meşk edilirdi. Ama "benzeri olmayan" derken öncelikle bu "mesire" ortamını kastetmiyorum. 20. yüzyılın başında memleketin ilk elektrik santrali da burada kurulunca o eski Sâdabad atmosferinin son kırıntıları da yok olmuştu. Şimdi, umarız, bu derelerden gene su akmaya başlar; yeşillikler çoğalır; bütün bu havza yeniden çiçeklenir.

Bilgi'nin bu kampusu kurması böyle bir çiçeklenmenin erken adımlarından biri oldu. Santral onarılıp müzeye dönüştürülünce İstanbul'un ilginç mekânları arasına katıldı. Yanına eklenen binalarda "modern sanat" ve "popüler kültür" müzeleri ya da sergi mekânları açılabilse, kitaplık düzenlenebilse çok daha etkileyici bir yer olabilirdi. Gene de güzel ve güzelleşecek. Geleni gideni de hayli kalabalık.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Pis işler' elemanı

Murat Belge 31.07.2012

Napoléon Rusya seferinden kolu kanadı kırılmış bir hâlde döndüğünde Avrupa devletleri onu derdest edip İtalya açıklarında Elba Adası'na sürmüşlerdi.

Ama Bonaparte bu adada fazla oyalanmadı. Fransa'da havanın kendi lehinde olduğunu akli kesince yola çıktı. Paris'e döndü; Kral zaten kaçmıştı. Ama Britanya ile Prusya da harekete geçmişti. Şansı yaver gitse, Napoléon Waterloo'da kazanabilirdi de. Bundan sonra yeniden uzun ömürlü bir rejim kurabileceğini sanmıyorum, ama o gün onu hafife almak pek mümkün değildi.

Bu nedenle, ikinci sürgününde, dünyanın bir bucağındaki St. Helena Adası'na yolladılar. Başına da zebani gibi davranacak bir İngiliz subay diktiler. Bu adamın, yenik "İmparator"a epey eza ettiği, son yıllarında burnundan getirdiği anlatılır. Bu "son yıllar" çok da uzamadı ve Napoléon kanserden öldü.

Tepesinde gardiyanlık yapan o subayın, bu önemli hizmetini tamamladıktan sonra terfi etmesi ve başka önemli görevlere gelmesi beklenirken hiç böyle bir şey olmamış. Adam olduğu gibi kalmış. O zamanlar Britanya'da Başbakan, Pitt. Biri merak edip sormuş, "O adamı nite terfi ettirmediniz? St. Helena'da başarılı değil miydi?" diye.

Pitt, “Biliyorsunuz, tuvalet kâğıdı çok lüzumlu, yararlı bir eşyadır” demiş; “ama kullandıktan sonra atarsınız”.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnat

Murat Belge 03.08.2012

Yaklaşık bir haftadır *Taraf*’ın deştiği “işkenceci polis” olayı, Türkiye’nin bir fotoğrafı gibi: pek çok şeyi ortaya seren bir “enstantane”!

“Enstantane”nin bir bölümünde medya yer alıyor. Yakın bir zamana kadar AKP iktidarının ayağını sürçeceği âni kollayan, yakalayamazsa da yakalamış gibi yapan medya kesimi bu olaydan haberdar olmamış. Başlı başına aydınlatıcı bir durum.

Ama medyaya gelinceye kadar, anlaşılıyor ki Türkiye Cumhuriyeti devleti de haberdar olmamış. Adamın başında olduğu ekibin eylemlerinden ötürü AİHM’de Türkiye iki kere mahkûm olmuş, devlet oralı değil.

Devletin içinde, başlıca işi istihbarat toplamak olan İçişleri Bakanlığı da haberdar olmamış.

Tabii ki herkes her şeyden haberdar. Türkiye’de böyle olaylar hemen bir “inat konusu” haline gelir. “Böyle olay” derken neyi kastediyorum? İktidarın muhalefetle karşılaşan, genellikle bir bireyle ilgili tasarruflarını kastediyorum. Aklımdaki en çarpıcı örneklerden biri Silâhlı Kuvvetler’in bir kışlaya Mustafa Muğlalı’nın adını vermesi ve sonra yıllarca o adı değiştirmeme inadı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Balık

Murat Belge 04.08.2012

Bir süredir Edremit Körfezi içinde bir tatil yerindeydim, bu sabah tatil bitiyor, dönüyoruz. Burada komşumuz, balığa çıkan bir arkadaş edinmiştik. Birlikte, birkaç sefer, ağ atmaya ve toplamaya çıktık. Az buz ağ değil 1500 metre. Bu işlerle uğraştığım zamanlarda da, 400 metreden fazla ağım olmamıştı hiç. Özlemişim. Onun için epey keyif aldım.

Keyif aldım almasına, ama bir yandan da balığın bu belirgin azalmasına canım sıkıldı. Yıldızı, salyangozu, yengeci, çağanozu, tutulan birkaç balığa gelip musallat olduğu için, yakalanan balığın bir kısmını da yenebilir olmaktan çıkıyor. Hele tekir, barbunya gibi daha nazlı balıkların canına okuyorlar. Sonunda 1500 metre ağ çekip topu topu iki kilo kadar balıkla yetinebiliyorsun. Metrelerce ağ tertemiz gelebiliyor.

Yıllardır, gittiğim kıyı kasabalarında, balıkçı kahvelerinde, bu hikâyeleri dinlerim: eskiden nasıldı, şimdi ne oldu... “Elli metre ağ atardık, çekmekten yorulurduk...” Böyle böyle başlanır söze, laf uzarsa, birisi ikisi nasıl dinamik attığını ve neler topladığını da anlatır. Böylece anlaşılır ki bu “tükenme” hikâyesinde herkesin kendi çapında bir payı, sorumluluğu var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ortadoğu ve Kürtler

Murat Belge 05.08.2012

Ortadoğu, Ortadoğu'ya yakışır biçimde, iyice karıştı. Buranın genel siyasî geleneği ve kültürü, diktatörlükle mücadele edenlerin kendilerinin demokrasiden nasiplenmiş, demokratik değerleri sindirmiş olmalarını gerektirmiyor. Onun için, birkaç ülkede birkaç diktatörün devrilmesi bundan böyle o ülkede demokrasinin egemen olacağı anlamına gelmiyor. Bunun nasıl bir mekanizma olduğunu anlamak için öyle çok uzaklara bakmak da gerekmiyor. Türkiye'de Tayyip Erdoğan'ın geçirdiği değişime bakmak da yeterli.

Suriye'de olanlarında bu durumu bir yeni örnek olduğu anlaşılıyor. Muhaliflerin vahşeti, Esed hanedanının varoluş biçimini meşrulaştırmıyor elbette. Ama o hanedanın vahşeti de muhaliflerinin böyle davranmasını haklı kılmıyor. Bu büyük altüst oluşlar, silâhlı mücadelelere dayalı arbedeler kural olarak böyle, başka türlüünü görmedik. İnsanların içindeki iyiliği çıkaran değil, en vahşi içgüdülerini harekete geçiren ortamlar.

Benim asıl değinmek istediğim konu, Kürtler konusu. "Suriye" dendiğinde ilk akla gelecek konulardan biri Kürtler olmazdı Türkiye, İran ve Irak'a benzemezdi bu bakımdan.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyalizmin doğrusu, eğrisi...

Murat Belge 07.08.2012

Halil Berktaş şimdi Olimpiyad'a kilitlendi, ama o birkaç cephede birden savaşmayı becerir nasıl olsa. Çünkü *Tarafa*ta Ahmet Faruk Keçeli'nin bizim "sosyalizm tartışması" üstüne yazısını okurken aklıma gelen birkaç şeyi yazmak istedim. Keçeli haklı olarak sosyalizmin her topluma uyacak bir reçetesi olmadığını söylüyor.

Belki çok önemli bir konu değil ama sonunda önemli bir yerlere bağlanıyor: doksanlarda göçen bir sosyalizm uygulamasını eleştirirken, bilinçaltımızdaki bir tür "idealizasyon"dan hareket edebileceğimizi düşündüm. Keçeli'nin "Yine kavga, suç, şiddet vs. olacak. Ama bu devletin ezilenden yana olması; hem toplumsal katmanları hem de bireyleri hukuk önünde eşit olarak görmesi gerektiğini gözardı edemeyiz" sözleri bunu düşünmeme yol açtı.

Şunu demek istiyorum: her şeyin başı olan Sovyet sistemini "yanlış yaptığı" için değil, öncelikle yanlış yapıp sosyalizmi gitmesi gereken yoldan saptırdığı için değil, doğrusu yanlış ve her şeyi tartışmayı yasak ettiği için eleştirmeliyiz. Bu, son analizde, bir vurgu nüansı. Ama sanırım önemli.

Birincisi, aslında "ideal" olan bir şeyi "gerçek" saymak oluyor. Hattâ, denebilir ki, "kitabî" düzeyde bildiğimiz bir şeyi "yani, sosyalizmi, "bilimsel" dediğimiz sosyalizmi) zihnimizde öyle bir yüceltiyoruz ki, gerçekte olanın bu idealden (ama bunu hep "gerçekleştirilecek ideal" olarak görmüşüz) farkını kavradığımız zaman, belki bu

farklılık “kafamıza dank ettiği zaman” demek daha doğru olur, büyük bir hayal kırıklığına uğruyoruz ve bir “aldatılmışlık” duygusuna kapılıyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Belçika izlenimleri

Murat Belge 17.08.2012

Biraz ani biçimde bir iş çıktı, kendimi bir haftalığına Belçika’da buldum. Öyle her günü dolduracak bir iş olmadığı için sağda solda gezecek fırsat da çıktı. “Belçika” denince Brüksel’den önce benim aklıma Ghent, Antwerp ve Brugge gelir. Bu üçünü ikinci sefer ziyaret etme imkânı oldu.

Avrupa’nın küçük devletlerinden Belçika, epey yakınlarda, 1830’da kuruldu. Bu yıllar Avrupa’da sanayi devriminin hızlandığı yıllardır. Belçika, kömürün zengin olduğu bir bölgede kuruldu. Kuzey Fransa’da Kuzey İngiltere’ye uzanan, doğusunda Almanya’nın Ruhr bölgesini de kapsayan bir havzadır bu. Dolayısıyla Belçika da, bu sanayileşme sürecinde, siyasî boyunu aşan bir rol oynadı.

Belçika, malûm, Valon-Flaman nüfuslar temeline oturan bir ülkedir. Dediğim o kömür, Charleroi, Liège gibi, Valonlar’ın yoğun olduğu bölgelerde çıkarılıyordu. Onun için bu bölgeler hızla zenginleşti. O yıllarda Valon nüfus da daha kalabalıktı.

“Flaman” dediklerimiz Hollanda kökenlidir, dilleri de Hollanda’da konuşulan dilin çok yakın bir lehçesidir (“Flamenk” adı artık pek kullanılmıyor, ama o yakınlığı işaret eden bir kelimeydi). Belçika’nın Flamanlar’ını Hollanda’nın halkından ayıran şey dindir. Hollanda ağırlıkta Protestan’dır; Flamanlar ise Katolik. 19.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Bocalama Devri’

Murat Belge 18.08.2012

Ahmet Altan soruyor: “Ekonomi bu kadar iyi giderken, siyaset niçin bu kadar berbat?” Sonra kişiselleştiriyor: “Ekonominin başında Ali Babacan, Mehmet Şimşek varken içişleri Naim Şahin’e nasıl bırakılır?”

Sorular doğru, şaşkınlık haklı. Ama zaten tam da bu konu, Türkiye’nin temel sorunu.

O sorun belki şöyle de formüllenebilir ve özetlenebilir: tarihinde demokrasi deneyimi olmayan, bunu ancak “kitabı” denebilecek yollardan ve yarım yamalak öğrenebilen bir toplumun, kendini demokratikleşen bir dünyaya uyarlama çabasında bocalamaları.

Bu aslında hiç de özgün, benzersiz bir durum değil. Kimse anasından “demokrat” doğmadığına göre, herkes bunu el yordamıyla ve tabii bocalayarak öğrendi. Dolayısıyla burada “onlar” ve “bizler” arasında *özel* bir farklılık değil, bir “zamanlama” farkı söz konusu.

Ama tarih, her toplumun aynı dönüşümlerden geçerek ilerlediği, başı ve sonu önceden saptanmış bir "koridor" değil. "Biz daha geç başladık, demek ki faraza on beş yıla kadar oraya varmış oluruz" diyecek bir durum yok. Varolan yapı seni bambaşka yönlerle de sürükleyebilir.

"Nereden başladık" sorusuna karşılık, "Büyük ölçüde kapitalizm-öncesi, sanayi-öncesi, tarımsal bir mülti-etnik imparatorluk yapısı" diye cevap vermek, çok kısa ve şematik olsa da, herhalde yanlış değildir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İmparatorluk kaybetmek

Murat Belge 19.08.2012

"İmparatorluk" kaybetmek, kaybetme konumunda olan için, zor bir keyfiyettir. Bunun galiba bir istisnası olmadı. Örneğin Britanya yeni tip bir imparatorluk ("deniz aşırı" diyebiliriz) kaybetti. Özellikle İngiliz sağı hâlâ bunun altından kalkamadı. Bireylerin zihinlerindeki, psikolojilerindeki etkilerin bir "dünya siyaseti olayı" haline gelmesinin örneği Falkland/ Malvinas savaşıydı. Herhalde dünya tarihinin sayılı absürd savaşlarından biridir bu. Sonunda "hayırlı" bir işe yaradı: Arjantin yenilince askerî diktatörlük yıkıldı. Ama bu "hayır", o savaşın anlamlı bir savaş olduğunu göstermiyor. Savaşı kazanarak diktatörlüğü yıkan "Büyük Britanya"nın zaten böyle bir amacı da yoktu ve "Büyük Britanya"nın şanlı Başbakan'ı Margaret Thatcher büyük bir ihtimalle o diktatörlüğü doğru buluyor ve destekliyordu "Büyük Britanya'nın toprağı"na göz dikinceye kadar. Thatcher, küstah Arjantin'e, Britanya'nın hâlâ "Büyük" olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu (tabii Arjantin yoluyla dünyaya da). "Birleşik Krallık mı, Büyük Britanya mı?" Thatcher bu soruya "Rule Britannia" diyerek cevap verdi. Birleşik Krallık'ın bilmem kaç bin mil uzağındaki, yüzölçümü toplam on iki bin kilometrekareyi nüfusu toplam iki bin beş yüzü (ama buna ek iki bin kadar Britanyalı asker ve memur var) geçmeyen, koyun nüfusu ise 700.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şirket dağılırken

Murat Belge 21.08.2012

Pazar gününün yazısında "imparatorluk kaybetme"nin güçlükleri temasına girerken, İngiltere ile Avusturya örneklerine değinmiştim. Kendi durumumuzun, Avusturya'ya daha çok benzediğini de söylemiştim. Avusturya'daki Alman aydınların durumunu, Robert Musil *Niteliksiz Adam* romanında çok güzel özetler. Çek, Çek ulusunun erdemlerini, Macar, Macar ulusunun kahramanlığını bağıra çağıra anlatır; imparatorluk içinde Slovenler Sloven haklarını, Romenler Romen haklarını gene yüksek sesle savunur. Bir tek Almanlar, "Biz Almanlar..." diyerek ortaya çıkmaz, çıkamazlar. Çünkü içten içe bilirler ki aslında onlar "imparatorluğun" sahibidirler ve bu "imparatorluğun" devamı da onların böyle yapmamasına bağlıdır. Çükü bunu yaptıkları anda zaten heyheyleneşmiş olan ötekilerin ayağına iyice basmış olacaktırlar. "Ne yani? Sen üstünsün, ben de senin at uşağı mıyım? Tamam, bu iş burada bitti!"

Avusturya'nın Almanlar'ı sussalar da, konuşsalar da, iş bitmişti. Çünkü dünya çoktan "milliyetler, ulus/devletler çağı"na girmişti. Bu imparatorluk da her imparatorluk gibi çok-ulusluydu; özelliği, bu ulusların oldukça toprak biçimde, kendi bölgelerinde yaşıyor olmasıydı (tek istisna sayılabilecek Macarlar vardı). Onun için, araziyi ayırmak görece kolay oldu. Buna Almanlar da itiraz etmediler, çünkü sözgelişi X bölgesi gittiye, orada zaten memurlar dışında yaşayan Alman yoktu; orası Hırvat ya da Sırp, İtalyan (bunun da istisnası İtalya'da Tirol bölgesi).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toprak fetişizmi

Murat Belge 24.08.2012

"Kaybolan imparatorluk" konusuna bugün de Avusturya'dan devam edeyim (Türkiye ile bir kontrastı vurgulamak için). İmparatorluk varken iyidir falan da, omurga çatırdamaya başlayınca yani öteki halklar homurdanmaya başlayınca ayakta tutması yorucu olur. Takvimler 1918'i gösterirken, Avusturya'nın Almanlar'ı da galiba yorulmuşlardı, peşleri sıra bir imparatorluk cesedi sürükleyerek dolaşmaktan.

İş, yeni sınırları belirlemeye gelince, bu Almanlar, "Tamam da, Budapeşte'yi vermeyiz" demediler. "Oranın kilisesinin açılışını bizim Fransız yapmıştı, o kadar hakkımız var," demediler. Çünkü biliyorlardı ki orası Macar'dır; kendileri de Macarlar'a dalkavukluk yapmaktan, yani birarada yaşamayı sürdürmeye ikna etmeye çabalamaktan bıkmışlardı. Prag için de, Zagreb için de, hepsi için de aynı tutumu gösterdiler. "Al toprağını da git, sen sağ ben selâmet" dediler.

Bu tema üzerine ilk yazımda söylediğim gibi, eskiden Avusturya Almanları'nın bu davranışını çok medenî bulurdum. Gene buluyorum. Ama dünyanın hiçbir yerinde bir toplum tornadan çıkmıyor. Her yerde türlü türlü insan var. İmparatorluk kaybını içine sindiremeyenler de olacak elbette; çünkü, dile kolay, güç, nüfuz kaybı, şan şöhret kaybı demek bu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Yaban' dolayımında 'avam/havas'

Murat Belge 25.08.2012

Yakup Kadri'nin *Yaban*'ı "imparatorluk kaybetmek" durumunda kalmış bir toplumda, bu duruma *avamın* ve *havasın* tepkilerinin farklılığını iyi anlatan bir romandır. Ancak bu "iyi anlatma", yazarın bu karmaşık "sosyo-politiko-psikolojik" karmaşayı enine boyuna analiz etmesinin sonucu değildir. Kendisi seçkinler katında yaşanan depremin bir kurbanı olarak, duygularını bir eleştiri süzgecinden geçirmeden ortaya koyduğu için, bunun getirdiği "otantisite"den ötürü "iyi bir anlatım"dır. "Havas"ın, kendi acılarını ya da özlemlerini paylaşmayan "avam"a duyduğu öfke de kitabın her satırında kendini belli eder.

Yaban, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı konjonktürünün ötesinde, onu aşacak biçimde, bu "havas/avam" ayrımını

içtenlikle deşen bir roman olduğu için Türk edebiyatında tartışılmaz bir yer edindi. Sonuçta, 2000'lerde AKP'nin iktidar olmasıyla başlayan kıran kırana mücadele de *Yaban* yazılmış hikâyenin birçok ögesini taşıyor. Aslında tabii her toplumda seçkinler, intelicensiya ile geniş halk kitleleri arasında bu türden farklar olacaktır, vardır; her şeye rağmen, ortaklıklar da olacaktır. Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu gibi, pre-kapitalist bir tarımsal imparatorluk artığı, eğitimsiz köylülerden oluşan bir toplumda ayrılıkların büyümesi, ortaklıkların azalması, yadırganacak bir durum değildir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Husumette ortaklık

Murat Belge 26.08.2012

Osmanlı İmparatorluğu'nun son kertede sahibi Türkler'di; dolayısıyla mirasçısı da Türkler oldu. "Osmanlı İmparatorluğu'ndan geriye ne kaldı" diye sorulduğunda, bunun cevabı Bulgaristan veya Arnavutluk, Lübnan veya Irak olmuyor; "Türkiye Cumhuriyeti" oluyor". "Mühti-etnik imparatorluktan ulus-devlete" diyoruz, ama o mühtietnik yapı da ortadan kalkmış değil. "Ben Türk'üm" diyen herkesin soyağacında Türk olmayan birileri de vardır.

Bu, tabii, daha çok kentlerde böyledir. Kırsal kesimde çapraz evlilik çok ender rastlanan bir şeydir. Bu da ilginç, biraz da paradoksal bir durum yaratıyor. "Ulus-devlet" ideolojisini ve gerektirdiği değerleri daha kolay kavrayan, benimseyen kesim, kentli ve okuma yazma imkânları daha geniş olan kesim; ve aynı zamanda etnik melezleşmenin daha çok görüldüğü kesim. Ama "Türklük" ideolojisi de daha güçlü (batı bölgelerinde kent küçük burjuvazileri arasında epeydir gördüğümüz gibi).

Kırsal kesim hâlâ büyük ölçüde geleneksel ideolojiyle yaşadığı için etnisite konusunda duyarlılık da çok hassas değil. "Dinî aidiyet" çok daha belirleyici.

Gelgelelim, yıllar yılı, bu tolumun başında bir "Kürt sorunu" gelip çöreklenmiş durumda ve buna kayıtsız kalan herhangi bir kişi bulmak zor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fransa'da 'tarih' dersi

Murat Belge 28.08.2012

Fransa'da Hollande'ın Ermeni konusuyla ilgili olarak verdiği karar ve açtığı kapı, Türkiye'nin keyfini iyice kaçırmış olmalı. Bundan önceki "yasa-merkezli" süreç bana çok anlamlı gelmiyordu; tarihte bir olayın olmuş olması ya da olmamış olması bir parlamentoyu nasıl ilgilendirir? Bunun olduğunu veya olmadığını söyleyen nasıl bir yasa, vaktiyle bizim sigara paketleri üstünde yazılı olan, sigara içmenin bilme kaç sayılı Bakanlar Kurulu kararınca sağlığa zararlı olduğu sözünden ne kadar farklıdır?

Ben bir Ermeni kıyımı olduğunu “sanan” filan değil, bilen biriyim (1453’te Osmanlılar’ın İstanbul’u, 1492’de İspanyollar’ın Granada’yı aldığını, Napoléon’un 1821’de öldüğünü bildiğim gibi). Ama bunu bilmemi sağlayan genel bilgilerim, bilgi edinmenin metodolojisi ve buna benzer şeylerle gene bilirim ki, “bilgi”nin önüne “bu böyledir” diye değişmeyecek bir şey konamaz. Felsefede tümdengelimden yana olanlar, tümevarımcılara, “Evet, bugüne kadar hep güneş doğmuştur; ama bu, yarın da doğacağını kanıtı, ispatı değildir” derler. Yasa çıkarıp “Güneş her gün doğacaktır” demek bu nedenle yanlıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasî kriz

Murat Belge 31.08.2012

Adı sık sık değişse de başında Necmettin Erbakan’ın bulunması keyfiyeti hiç değişmeyen parti, tarihi boyunca, AKP’nin ulaştığı oy oranlarına yaklaşılamadı. Bunu 2002’de ilk AKP zaferinden sonra da yazmıştım. Erbakan tipi bir dinî muhafazakârlığın sınırları üç aşağı beş yukarı belli oluyordu. AKP zaten bunları aşarak kurulmuştu ve oy sınırlarını da aştığı görünüyordu. Bunu, Türkiye’de halkın “şeriatçı” vb. adlarla nitelediğimiz türden bir İslâmcılık anlayışını benimsemediğinin “askerî-bürokratik” değil, doğrudan doğruya “toplumsal” güvencesi gibi gördüğümü yazmıştım o zamanlar.

Bugün (perşembe) *Taraf* AKP ile CHP’nin yeni anketlere göre gerileme içinde olduğunu manşetleştirmiş. AKP için “sekiz puanlık” bir gerilemeden söz ediyor. Anketi yapan kuruluşun adı Andy-Ar imiş (bildiğim bir kuruluş değil, çünkü zaten tanıdığım bir alan değil): referandumda ve son seçimlerde doğru tahminde bulunmuş.

Andy-Ar’ı bilmiyorum ama gene Müslüman eğilimli bazı araştırma şirketlerinin kamuoyu yoklama etkinliklerinden haberim olmuştu. Onlar da aynı kapıya çıkıyordu. Erdoğan’ın 2011 seçimlerinin başında benimsediği ve bugün de devam ettirdiği yeni politika oy kaybettirmeye başladı, ve bu süreç de böyle devam edecek.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Devrim Tarihi’ dersi

Murat Belge 01.09.2012

Sabah gazetenin birinci sayfasında haber: YÖK, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersini kaldırmayı düşünüyor. Düşünmeye başlamış olması iyi de, şimdi tabii kıyamet kopar. O kıyametin sonunda varılacak nokta ne olur, bilemem.

Bizim gazete “YÖK, kendisi gibi bir 12 Eylül 1980 darbesi ürünü olan” demiş, bu ders için. Öyle mi? 12 Eylül’ün bu konuda “yeni” bir uygulama getirdiğini hatırlıyorum ben de; ama bu dersi icat eden o değildi, çünkü altmışlarda, benim öğrencilik yıllarımda, “Devrim Tarihi” diye herkes için zorunlu bir ders vardı. Kimse gitmez, izlemezdi, belki “devam” da gerekmezdi, ama sınava girilirdi.

Bir kereliğine gittiğimi hatırlıyorum. Herhalde öğrenci karnesine imza almak için böyle bir kere orada “görünmek” zorunluluğu konmuştu. Merkezde, Hukuk Fakültesi’nin büyük amfilerinden biri; amfi büyük ama dinleyen pek kimse yok. Yirmi otuz öğrenci dinliyor. Kürsüde, oturarak konuşan yaşlı bir hoca. Oldukça doğru düzgün bir şeyler anlatıyor. Ne anlattığını çoktan unuttum ama “büsbütün içeriksiz, saçma sapan bir ders değilmiş” diye düşündüğümü hatırlıyorum. Sonra öğrendim ki bu hoca Ömer Lütfü Barkan’mış.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdeopatoloji

Murat Belge 02.09.2012

Dün, “Atatürk İlkeleri ve İnkılâpları” dersinin kaldırılması ihtimali üstüne yazarken, “şimdi tabii kıyamet kopar” demiştim. En baştan, YÖK kendisi “Böyle bir şey yok” açıklamasında bulunduğu göre (oysa Tuğba Tekerek bugün haberi nasıl aldığını açıklıyor), kıyameti henüz kopmadan önleme çabası, insanın aklına geliyor. Gene bugünküTarafta gördüğüm üç beş “tweet” örneği de, bunun tartışması olacaksa, nasıl bir düzeyde olacağını işaret ediyor, bir fikir veriyor.

Sovyetik toplumların eğitim programlarında üniversite dâhil her düzeyde “Marksist Dünya Görüşü”nün belletilmesini amaçlayan dersler vardı. Ne kadar başarılı olduklarını bugün herhalde daha iyi görüyoruz. Bir şeyi “ders” hâline getirirseniz, her bağlamda, işin varacağı yer burasıdır. Burada da bu “Devrim” dersi, Sovyetik toplumların benzer dersleriyle aynı ilgi, merak, coşku ile ve teorik derinlik düzeyinde izleniyor; çocuklarımız aydınlanıyor.

İşkenceyle, o tür siyasi baskı mekanizmalarıyla ömür boyu mücadele ettik de, herhalde “düşünce”yi en değerli insanî özellik olarak gördüğüm için, zihne yapılan müdahaleler bedene yapılandan da korkunç görünür. Bizim eğitim sistemimiz de, ilk basamağından sonuncusuna, sadece ve sadece bundan ibarettir. Kırk yılda bir, kendi beynini bu deterjanla yıkanmaktan kurtarmış, onun için de dersini adam gibi veren öğretmenlere rastladığımız olur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargıda ‘değişim’

Murat Belge 04.09.2012

Yargıcın biri, sanıkların yemin etme biçimi değiştirmiş: “Allah’ım, namusum ve şerefim üstüne yemin ederim” dedirtmiş. Benim bildiğim bütün dünyada bunlar “formel” şeylerdir, onun bunun keyfine göre farklı farklı yemin biçimleri uygulanamaz. Bunun Türkiye’de başka türlü olabileceğine aklım ermiyor. Her şeyi birtakım “tek-tip”lere bağlamış bir toplum, mahkemede yemin etme biçimini yargıcın tercihiyle bırakmaz.

Bu, belli ki “dindar” bir yargıç. “Mahkemede yemin” gibi ciddiyeti, ağırlığı olan bir fiilin sırf “seküler” formüllere bırakılmasını doğru bulmuyor. Dünyada onun uygun bulduğu biçimlerin yürürlükte olduğu toplumlar da var;

olmasa dahi, öyle düşünüyor olabilir. Ama bunun belirli bir süreç içinde değişmesi gerekir, sonuç olarak. "Ben yaptım, oldu" anlayışı hiçbir yerde geçerli değildir de, hukuk yapılanmasında hiçbir yeri olamaz.

Yargıcın bu davranışı hem şaşırtıcı, hem de o kadar şaşırtıcı değil. Yani, olaya "hukuk" kavramını, evrensel anlamlarıyla anlayarak bakıyorsanız, şaşırtıcı; ama "Türkiye'de hukuk" gibi daha özgül bir noktadan bakıyorsanız, şaşırmaya pek de gerek yok. Bu ülkede hukukun o "evrensel" anlamları hiçbir zaman ciddiye alınmadı. Hak, hukuk, yasa, mahkeme bu toplumda soyut bir kavram olan "adalet"le değil, somut bir olgu olan "devlet"le özdeşlendi, onun hizmetinde çalıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ulusal Put/ Ulusal Kahraman'

Murat Belge 07.09.2012

Yıllar önce Ankara'da "Atatürkçülük" üstüne bir panele çağırılmışım. "Soru-cevap" kısmında yaşlı bir emekli subay söz aldı, "Ana rahmindeki bebeğin beynine Atatürkçülüğü yerleştirmeliyiz" dedi.

Niye böyle bir zorunluluğumuz var?

İkincisi, bu iyi bir şey mi?

Zaten yıllardır yapılıyor, sonuçları da ortada.

Uluslar, "ulusal kahraman" isterler. Bu dünyada Türkiye Cumhuriyeti diye bir ülke varsa, onun Mustafa Kemal Atatürk'ü en başta gelen "ulusal kahraman"ı olarak benimsemesi son derece doğaldır. Ama bizim bu ülkede yıllardır yaptığımız, böyle bir çerçeveyi aşıyor. Çeşitli durumlarda, "putlaştırma" gibi kelimelerle anlatılan şeyi yapıyoruz. Bizim yaptığımızı başka bir ülkede yaptıkları zaman, bunun tuhaflığını ya da komikliğini görüyoruz. Örneğin Kuzey Kore'de "Başkan" ölünce, akasından sahneye çıkan herkesin ağlaması gerekiyor. Ağlamayan tasfiye oluyor. Biz de bunu haber yapıyor, gülüyoruz.

Ya da Berlin Duvarı'ndan sonra o acayip "sosyalizm"den kurtulan toplumlar eğitim sistemlerinden Marksizm'i çıkardılar diye biz burada seviniyoruz. Ama şimdilerde "Atatürk ilke ve inkılâpları" dersi üzerine kriz geçirenler de var.

Yani, sonuçta "Burası Türkiye" ideolojisine geliyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsan hayatının değeri

Murat Belge 08.09.2012

Bayağı karanlık günlerden geçiyoruz. "PKK terörü" başlığı altında sıraladığımız, çeşitli olaylar, özelliği ölüm getirmesi. "Şehit cenazesi" artık toplumun günlük olaylarından biri hâline geldi, ama bunu bir milliyetçi

ajitasyon fırsatına dönüştürmekten vazgeçmeyen bir kesim de olduğu için, bir milliyetçi nümayiş olmaktan çıkamıyor. Tabii öbür tarafta da sessiz sedasız gömülen PKK'lılar.

PKK şimdi stratejisini askerî alanda üstünlüğünü kanıtlama üzerine temellendirdiği için bu durumun tırmanarak devam etmesini beklemeliyiz sanıyorum.

Bu devam ederken, sözgelişi, Afyon'daki patlama oluyor. Şimdi bu ne? Bu toplumun tarihi açıklanmamış sırlarla dolu olduğu, bu sırların birçoğu aslında "devlet suçu" kategorisine girdiği için, "kaza oldu" mealinde bir açıklama kimseye inandırıcı gelmiyor. "Mutlaka işin içinde başka iş var. Saklıyorlar." Sahiden öyle mi, saklıyorlar mı, bilmeme imkân yok. Ama bir toplumda bu algılama ve sonuç çıkarma tarzının "doğal refleks" hâline gelmesi yeterince ürkütücü bir durum değil mi? Ayrıca, bu tarihi yaşamış bir toplumun başka türlü bir refleks geliştirmesi mümkün mü?

Bunlar olurken, bu toplumun iç işleriyle, politikasıyla ilgili olmayan, kurbanları da zaten bu ülkenin yurttaşları olmayan bir kaza daha patlak veriyor ve Yunanistan'a tekneyle kapağı atmaya çalışan yüzün üstünde insandan altmış küsuru boğulup ölüyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçekten de yılmıyorlar

Murat Belge 09.09.2012

1984'ten beri süregiden çatışmada 40.000 kadar insanın ölmüş olmasından söz ediyoruz. 12 Eylül öncesinde, 1975-80 arasında da ölü sayısı olarak beş bin gibi rakamlar telaffuz ediyorduk. 12 Eylül bunu bitirmişti, başlıca övünme ve oluşunu haklı gösterme gerekçesi de buydu. Evet, o kavgayı bitirdi 12 Eylül sonrakini başlatmak üzere.

Nasıl bir şey bu?

Bir toplum "veba" değil "trafik" değil, şu değil bu değil, tabanca tüfekli bu kadar adam öldürür mü? Tabanca tüfeğin de sadece "siyasî" olanından söz ediyoruz. Bir de "adi" dediğimiz cinayetler var. Onu saymıyoruz şimdilik.

Raunda gibi korkunç olaylar oluyor dünyada. Orada, sıkıştırılmış bir süre içinde, vahşet doruğa tırmanıyor ve sayılar "astronomik" denecek yerlere yükseliyor. Evet, korkunç. Ama, böyle üç beş günlük kıyımlar genellikle bir "toplumsal cinnet" karakteri gösterir, sonra birdenbire sönerler.

Biz burada neredeyse yarım yüzyıldır birbirimizi vuruyoruz, öldürüyoruz. Şimdi bunun çoğunu Kürt-Türk çatışması içinde başarıyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Boğaz'a bakarak' teranesi

Murat Belge 11.09.2012

Bir zamanlar özel bir "Salı tarifesı" vardı. Meclis'te partiler grup toplantılarını yapar, birbirleri hakkında söylenmedik laf bırakmazlar, medya da bu lafları allar, pullar, manşetten yayımlardı. Böylece gerilim artar, sınırlar iyice gerilirdi. Başbakan herhalde bu gerilimden özel bir zevk alıyor ki, bunu bir "Salı programı" olmaktan çıkardı, günlük pratik hâline getirdi. Ağzını her açışında birileriyle kavga ediyor ya da sadece kavga etmek üzere ağzını açıyor.

"Ne" dediği kadar "nasıl" dediği de önemli, tabii. "Üslûb-u beyan", malûm...

Bu sabahın gazetesinde, lafı gene "alçaklık"tan açarak, Afyon'daki kaza ve o bağlamda Genel Kurmay üstüne söylediklerini gördük. Başbakan, çok özgün bir dil kullanmış, "Boğaz'a karşı keyif çatarken, televizyonlarının karşısında, çerezlerini alkollü içkileri ile yudumlarırken..." demiş.

Genel Kurmay Başkanları da aynı şeyi söylerdi; söylemeyen yoktu zaten. "Boğaz'a karşı içki içenler" edebiyatı değişmez de, bunu söyleyenin meşrebine ya da hayal gücüne göre, kimileri viski, kimileri de rakı içiyor olurdu. Başbakan "alkollü" diyerek daha kapsayıcı bir ifade kullanmış; bir de, önceden söylendiğini hatırlamadığım "çerez" ögesini katarak "özgünlük" dozunu yükseltmiş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Köşe yazarlığı

Murat Belge 14.09.2012

"Köşe yazarlığı" denen iş, sanırım epey "bize özgü" bir iş. İlk "köşeciler" de, gazete sahipleri... Cumhuriyet'in erken yıllarında, "Yunus Nadi bugün ne demiş?" diye merak ediyorsanız, *Cumhuriyet* gazetesini alacaksınız; "Fali Rıfkı bu işe ne diyor?" diye merak ediyorsanız *Dünya*'ya, "Ahmet Emin bunu eleştirmiştir" diye umuyorsanız *Vatan*'a bakacaksınız. Bunlardan hangisi ile görüşleriniz aşağı yukarı hep denk geliyorsa, onun gazetesinin okuru olacaksınız... Hepsini topladığınızda ortaya büyük bir sayı çıkmıyor. O sayı da, zaten, "siyasî seçkinler" dediğimiz kesimin toplamını veriyor.

Şimdi buna göre değişmiş şeyler çok ama üç aşağı beş yukarı devam eden özellikler de hâlâ var. "Köşe yazarı" bence devam eden alışkanlıklar arasında sayılır.

"Eski alışkanlık" sayılır, çünkü bunca değişen etken arasında o mekanizmanın çalışması değişmedi, değişemedi. Bugün de, bir adam, kanaatlerini yazıyor...

Bunu değiştirmenin yolu, bir "ekip çalışması" oluşturmak olabilirdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hollanda'da seçim

Murat Belge 15.09.2012

Hollanda, benim epey kabarıp sayılacak yurtdışı gezilerimde “ayak bastığım” ilk yabancı ülkedir. 1960’ta bir yıl kalmak üzere Amerika’ya giderken buradan uçakla Amsterdam’a gitmiş, oradan Rotterdam’a geçmiş ve gemiyle yola çıkmıştım.

Ama Hollanda’nın “sevdiğim ülkeler” arasında yer almasının nedeni bu kişisel anı değil elbette. Nedeni, Hollanda’nın kendisi. Seksenlerden başlayarak epey sıkça gittiğim bu ülkede her zaman bir rahatlık, bir özgürlük havası solumuşumdur. Bir de, tanıştığım Hollandalılar, tabii. Hepsi de, ne kadar doğru dürüst insanlardır! Akıllıdırlar, bilgilidirler, ama bence daha da önemlisi, demokratik, insancıl bir dünyanın oluşması için hiçbir şey esirgemeyen kişilerdir.

Bir süredir bu güzel ülkenin tepesine “Avrupa sağcılığı” bir kâbus gibi gelip çökmüştü. Faşist zihniyetin kendi dünya görüşü, kendine göre “değer”leri vardır: hiyerarşik toplum, güce tapınma, şiddet vb. Ama bu dünya görüşünü kitlelere yaymak ve kabul ettirmek için, kitlelerin zihninde varolan kaygı, korku, endişelerden yararlanır; onları kaşıyarak işe başlar. Bugünlerde Avrupa kıtasında en genel kaygı yoksul ülkelerden gelen kesintisiz göç, “yabancı”lar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye’de liberalizm

Murat Belge 16.09.2012

Cumartesi sabahı Taraf ‘ta Gürbüz Özaltın’ın Türkiye’de “liberal” kavramının kullanımı üstüne aklı başında yazısını okuyunca, ben de bu konuda birkaç söz etmek isteğini duydum.

Malûm, bu kavram Türkiye’de bir “küfür kelimesi” hâline geldi, getirildi. Yanlış hatırlamıyorsam Uğur Mumcu “liboş” lafını icat ederek çığırını açmıştı. Bir zaman sonra Emin Çölaşan gibileri “entel-liboş” bileşimini buldu, epey bir zaman bununla idare edildi. Sonunda, kastedilen şey, yani liberalizmin kendisi, bu yaratıcı süslemeler olmadan da küfür olarak anlaşılır hâle geldiği için, artık “liberal” demek bir “eksiklik” olmuyor, herkes anlayacağını anlıyor. Eskiden, Sovyetik Blok’ta da bu kavramın çağrışımları bu çerçeveye girerdi. Bugünün dünyasında “liberal” kavramının böyle kullanıldığı bir toplum olduğunu sanmıyorum –belki İran da öyledir.

Anlattığım bu gelişmeler yeni, ama liberalizm düşmanlığı Türkiye için yeni bir şey değil. Bir “siyasî öğreti” üzerinden siyasî polemik yapmaya başlamamızın fazla uzun bir tarihi yok: İttihat-Terakki içinden başlayıp sonra onun dışına çıkan “adem-i merkeziyet ve teşebbüs-ü şahsî” tartışmasını bir ilk olarak alabiliriz. Ne demektir bu, diye sorarsanız, bu, “liberalizm”in tanımı gibi bir şeydir. Bilindiği gibi, İttihatçı çoğunluk (yani, “merkeziyetçi devletçiler”) tarafından şiddetle mahkûm edilmiş ve fırka dışına sürülmüştür.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye’de liberalizm (2)

Murat Belge 18.09.2012

İttihat ve Terakki gibi bir partinin genel olarak liberal anlayışa, bu arada “adem-i merkeziyet” gibi yöntemlere karşı olması, temelden karşı olması, “eşyanın tabiatı” türünden, çok beklenir bir şeydir. Ama bu parti, aynı zamanda, bir sınıf hareketinin ortaya çıkardığı bir siyasî örgüttür. Onu var eden sınıf hareketinin temelinde de “zengin olalım! Biz de zengin olalım” felsefesi yatıyordu. Bu “felsefe”nin önemli bir kısmı, “gayri Müslim burjuvanın yerine Türk-Müslüman bir burjuvazi” yaratma hedefini güdüyordu.

Böyle olunca, “siyasî” değil ama “ekonomik liberalizm” o kadar ciddi bir düşman sayılmamalıydı. Gerçi “hâl-i hazır”da ekonomi de liberalizm falan kaldıracak durumda değildi; ama bir “Türk müteşebbisler” sınıfı oluştuktan sonra, “Türk kapitalizmi” birtakım liberal uygulamalara da girebilirdi.

Bu yılların adı akıllarda kalmış iki iktisat hocası vardır: Sakızlı Ohannes ile Mikail Portakalyan. Bunlar her ikisi de, “laissez-faire”ci, liberal ekonomi taraftarı adamlardı, ama o dönemin İttihatçılar’ı onlara “entel-liboş” diyerek saldırmayı akıl etmemişti. Ayrıca, “ekonomi” denen ve ancak sihirbazların içinden çıkabildiği o esrarengiz işle uğraşmayı da Cavit Bey’e bırakmışlardı ve Cavit Bey de “liberal”di. Sonunda onu asmayı da başardık ama bunun hiç değilse resmî gerekçesi “liberal” olması değildi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye’de liberalizm (3)

Murat Belge 21.09.2012

Türkiye’de “liberal” kavramının bir tür “ahlâk düşkülüğü” anlatan bir kelime hâline gelmesinde devletçi Kemalistlerin yanı sıra sosyalistlerin de payı oldu. Cümleye “Türkiye’de” diye başladım: bu tabii her yerde benzeri görüşmüş bir durumdur, çünkü Marx Marksizm’i herkesten önce liberalizmle mücadele ederek biçimlendirmiştir. O da iki nedenle öyle yapmak zorundaydı: 1) Marksizm’in (Lenin’de tesbit ettiği) ayaklarından biri İngiliz ekonomi-politiğindeydi (yani iktisadî liberalizmin kurucuları Smith, Ricardo vb.): 2) karşısında en ciddi “rakip” ideoloji liberalizmdi. Onun için Marksist “literatür”ün önemli bir kısmı liberal düşünce sistematliğini çürütmek için yazılmıştır ve “polemik” yanı da ağır basar.

Ama her yerde görülen bu fenomen Türkiye sosyalizminde tamamen “vülgarize” edilmiştir (başka pek çok şey gibi). Çünkü Türkiye Marksizm’in kendisini Kemalizm’in ya da genel Türk milliyetçiliğinin teorik ve aynı zamanda pratik etkilerinden uzak bir yerde inşa etmemiş, edememiştir. “Demokratik Devrim” gibi laflar etmiş, ancak bundan “askerî darbe” anlamıştır. “Demokratik” aşamasını askerî darbeye tamamlayıp oradan da “Proletarya diktatörlüğü”ne geçmeyi uman bir siyasî ideolojinin “liberal” değerlerle herhangi bir alışverişi olamaz elbette.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Carillo ölmüş!

Murat Belge 22.09.2012

Santiago Carillo'nun öldüğünü (97 yaşında) bu sabah Hadi Uluengin'in yazısından öğrendim. Avro-komünizmin bir kahramanı Berlinguer, ikincisi de Carillo'ydu. Hadi'nin de dediği gibi, Marchais de oralarda geziniyordu, ama metazori; ruhen Stalin'den hiç kopmadı. Zaten hep söylerim: Sovyetler Birliği'nde bir "Stalin nedreti" başgösterse, Fransız Komünist Partisi enternasyonalist dayanışma içinde şöyle on, yirmi Stalin bulup gönderebilirdi.

Carillo, yetmişlerin o ilginç üçlüsünün son temsilcisi olarak aramızdan ayrıldı, demek ki. Gelgelelim, yıllardır, Yarbay'ın teşebbüsünden beri, Carillo'nun ağzından çıkma ya da Carillo hakkında söylenmiş bir söz yok aklımda. Bu, kısmen, adamın yaşlanmasının sonucu olabilir. Doksanını bulan insanlar —genellikle— "dünyayı sarsan" sözler bulup söyleyemezler. Gene de, daha önemli kısmı, Avro-komünizmin yavaş yavaş siyaset arenasından silinmesiydi.

Niye silindi? Bu kadarlık barutu mu vardı? Kitlelerin uzun vadede yüz vermeyeceği kof bir ideoloji miydi?

Bence şöyle oldu: Avrupa'nın üç önemli Komünist Partisi'nin bu "Avro" önekiyle Sovyet nüfuzunu reddetmesi, onlar için çok önemli bir gelişmeydi. Üçü de, katı Moskovacı tutumlarıyla kendi topraklarında habire alan kaybettiklerinin farkına varmıştı. Oysa İkinci Dünya Savaşı ve Nazi işgali sırasında, Direniş'te (Fransa ve İtalya'da) Komünistler en önde dövüştüğü için Savaş'ın bitiminde Komünizm'in prestiji yüksekti.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupalı'sıyla, Asyalı'sıyla

Murat Belge 23.09.2012

Carillo'nun ölümü haberi üzerine ben de Avrolu ve Avrosuz Komünizm'in "eski defterler"ini karıştırmaya başladım. Aslında bu Avrokomünizm akımının öncüsü İtalyan Komünist Partisi'dir. Fransa'da Sovyet- Nazi Paktı'nı anlayan Thorez'ler, Waldeck Rochet'lerle yürüyen Komünist Parti'ye karşılık İtalya'da Togliatti vardı. O da resmî düzeyde Gramsci'nin üstünü örtmekle meşgul olsa da, partisinin Komünist Parti'lerin en demokratik olanı yapmayı başarmıştı. Zaten, dün değindiğim, KP'lerin 1945-1975 arası oy erozyonunun en az etkilediği parti de Togliatti'nin İKP'siydi. Daha sonra, Berlinguer ile, KP İtalya'nın en yüksek oy alan partisi hâline de geldi.

Çünkü Berlinguer kendi örgütünün geçmişinde bir kaya gibi Gramsci'ye dönmüş, ondan ders çıkarmakla meşguldü. İtalya'da ne yapması, nasıl davranması gereğini Sovyet "Bilim İşçileri"nden, örneğin Suslov'dan öğrenmeye ihtiyacı yoktu. Dolayısıyla da, Marksist teori İtalyan Komünist Partisi'nin ellerinde (hiç değilse bir kısmının ellerinde) yaratıcı bir anahtar hâline gelebildi. Bu durum, Fransa ve İspanya'daki kardeş partiler için pek fazla sözkonusu değildi. Onlar ancak bazı olaylara itiraz ederek Moskova'dan bağımsız bir tavır alabiliyorlardı: Macaristan'ın ya da Çekoslovakya'nın işgalini onaylamayarak, örneğin.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahkeme kararları ertesinde

Murat Belge 25.09.2012

Balyoz kararları açıklandı ve tabii gündemin en üst basamağına yerleşti. Türkiye'nin "askerî vesayet" tarihi benim en fazla "derûn"umda hissettiğim sorundur. Tarafsız ve hattâ kayıtsız kalamayacağım bir konu. Ama bu son evreyle birlikte elim kaleme gitmedi. Niye gitmediğini, bugün *Taraf*'ta Demiray'ın yazısını okuyunca daha iyi anladım.

Demiray'ın hem kendi ruh hâlinin açıklaması, hem de nesnel olayı değerlendirmesi, şu paragrafında yer alıyor. Daha dün yayımlanmış yazısından alıntı yapmak çok anlamlı olmayabilir ama benim ruh hâlimi de bir ayna gibi yansıtıyor. Hem de benim yazacağımdan daha iyi yazılmış: "Bakın ben, ordunun içinde AKP hükümetini yıkmak için oluşmuş bir cuntanın varlığından, yani bir darbe teşebbüsünden zerre kadar kuşku duymuyorum. Fakat aynı zamanda darbenin adil bir şekilde yargılanmadığından da kuşkum yok, maalesef."

Sonra bir iki somut olguya değinmiş; örneğin, yapılan "tatbikat" toplantısına gelmediği hâlde hüküm giyenler var; var da, gelen herkese "suçlu" denebilir mi? "Hükümeti devirmek için toplantı yapıyoruz, sen de gel" demiyorlar ki. Subay bu, "tatbikat" için toplantı oluyorsa gidecek. Gitti de, ne olduğunu gördü de, niye ihbar etmedi? Falan filan.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Neşet Ertaş

Murat Belge 28.09.2012

Neşet Ertaş'ı ilk dinleyişim 1960'lardadır. O tarihlerde çoğumuzda "türkü" merakı vardı. "45'lik" denen, bir yüzü normal olarak bir şarkı alan ufak plaklar çıkardı. Sirkeci taraflarında bunların satıldığı bir dükkân keşfetmiştik. Ali Ekber Çiçek, Ayşe Şan, çeşitli Türk ve Kürt halk türkücülerinin 45'liklerini alırdım. O yıllarda Kürtler henüz bir "Türk boyu" olmamışlardı ve "Kürtçe" diye bilinen bir dil konuşuyorlardı. Neşet Ertaş o sıralarda yanılmıyorsa "Köprüden geçti gelin" türküsüyle tanınmış ve hemen ün yapmıştı. Ben de tiryakileri arasına girdim.

Ondan önce babasının, Muharrem Ertaş'ın birkaç türküsünü dinlemiştim. Çok daha tiz bir sesi, iyice geleneksel bir söyleyişi vardı. Ruhi Su'dan bildiğim bir Dadaloğlu türküsünü ondan dinlemek bana bayağı çarpıcı gelmişti. Ertaş ailesinden öte, "bozlak" tarzını seviyordum: Çekiç Ali'yi, Keskinli Hacı Taşan'ı. Ertaş'lar da, Çekiç Ali de Kırşehirliydi. "Orta Anadolu" denince aklıma ilkin bu insanlar, onların sesi gelir. Onların sesi ve söyleyişi zaten Orta Anadolu'yu özetler.

Aldığım Neşet'lerden biri, "Dünya Malıyan", kapağında fotoğrafıyla çıkmıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hamasetin kısırdöngüsü

Murat Belge 29.09.2012

Geçenlerde, benim kaçırdığım, izlemediğim bir programda, bir konuşmacı, şakayla karışık, "Ancak bir diktatör bu sorunu çözebilir" demiş. "Sorun", Kürt sorunu. Şakayla karışık, ama epey ciddi aslında.

Bir kere, bunu her yere uygulayabilirsiniz: Kıbrıs sorunu bundan çok farklı mı? Ermeni Kıyımı'nın kabul edilmesi ne kadar farklı? Daha birçok konu sayabiliriz. Bir toplum ki bir yığın çözülmemiş sorun biriktirmiş; her birinin çözümü için de bir "diktatör" gerekiyor!

Ama, sorunların maliyetini biraz inceleyince, hepsinin bu hâle gelmesinde çeşitli diktatörlerin zengin katkıları görülüyor.

Şu son hafta içinde, hükümetten birkaç kişi ve Başbakan, Oslo sürecinin yeniden başlayabileceğini ima ettiler ya da söylediler. İşte, Bahçeli'den gelen tepki.

Bahçeli'den bu tepkinin gelmesine alıştık zaten. Ama Kılıçdaroğlu da her zamanki gibi bir tuhaf. Bir yandan kendi partisinden Haluk Koç'un beyanatını düzeltmeye çalışırken bir yandan kendisi gerilim tırmandıracak bir dil kullanıyor: "Ülkesinin çıkarını korumayana hain denir" diye bir lakırdı etmenin ne anlamı var?

Neyse, Kılıçdaroğlu'nun kendisiyle çelişen davranışlarda bulunması da alışılmamış bir şey değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçeklikle ilişki

Murat Belge 30.09.2012

Batı'yı sevin ya da sevmeyin, dünya tarihinin biçimlenmesinde oynadığı birinci dereceden belirleyici rolü yoksayamazsınız. Nicelikten baktığınızda, belki bir kıta bile sayılmaması gereken (tarih başka türlü gelişse zaten sayılmazdı) küçücük Avrupa bütün dünyanın yönünü, gidişini belirlemiştir.

Çünkü güçlüdür. Uzun zaman insanlar "Batı" dendiğinde bundan "güç" anladılar. Komodor Perry Japonya'ya gidip "Bu izolasyonu bitirin. Yoksa sizi topa tutacağım" dediğinde Japonlar izolasyonu kaldırdılar, çünkü Perry'nin toplarına karşı yapacakları bir şey yoktu —bundan neredeyse yüz yıl sonra tepelerinde patlayan atom bombalarında da olduğu gibi.

Batı güçlüydü. Ama bu, zaman içinde, elde edilmiş bir güçlülüktü. Batı, A, B ve C olduğu için güçlüydü. Nedir bu A, B ve C? İşte, Rönesans'ı, Keşifler'i, birçok şeyi sayabilirsiniz. Doğa bilimlerinin gelişmesini mutlaka saymanız gerekiyor. Bu gibi süreçleri izleyen Aydınlanma, ihmal edilemez. Derken Sanayi Devrimi...

Yani, o fiziksel gücün ardında yatan, elle tutulmaz bir şeyler, "manevi" dediğimiz ya da "entelektüel" dediğimiz türden şeyler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kongre

Murat Belge 02.10.2012

AKP'nin dün yapılan kongresi yaklaşırken, ülkenin AKP'li olmayan kesimlerinde de heyecan başgösterdi gibi oldu. Bunun nedeni, sanırım, ortaya atılan bazı yeni adlarla Başbakan'ın ağzından çıkan bazı eski sözlerdi (yani, bir süredir hiç söylemez olduğu şeyler). Ama kongre olup bittikten sonra, herhangi bir beklentiye gerek olmadığı daha iyi anlaşılmıştır sanırım. Seçim kampanyasından başlayarak, Başbakan'ın benimsediği pozisyonları beğenirsiniz, beğenmezsiniz, ama bunların nedenleri vardır. Genel bir politikanın parçasıdır. Dolayısıyla, yolda çıkacak her dönemde bunların değişmesi beklenemez. Ben kendi hesabıma, bundan böyle değişmeyeceği kanısındayım "dönemeç" ne olursa olsun.

Kongre sonrasında *Taraf*'ın manşeti "Türk-İslam minifestosu" diyordu ki, olay, üç kelimedede bundan daha iyi özetlenemezdi herhalde.

Eski "balkon konuşmaları"nı andıran "hayat tarzına karışmayız" sözleri edilmiş, örneğin. "Yüzde doksan dokuzla iktidar olsak, o yüzde birin hakkını koruruz" teminatı da verilmiş. Ancak, var olan koşullarda ben bu sözlerin söylenmesini, söylenmemesinden daha tehlikeli buldum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'İnsanlık nedir?'

Murat Belge 12.10.2012

Geçen hafta, haftasonunu da kapsayacak şekilde, Almanya'daydım. Programım epey yoğun olduğu için yazı gönderemedim. Oradayken, Diyarbakır Emniyet Müdürü'nün konuşmasından haberim oldu. Buraya geldiğimden beri de konuşmanın uyandırdığı tepkileri izlemekteyim. Bu arada parti başkanları da "Salı konuşması" âyinlerini icra ettiler ve tabii buna değindiler.

Bana basit bir olay gibi görünmedi bu. Bir süreden beri Türkiye'nin yaşamakta olduğu en derin çatışmanın yeni ve çok net bir tezahürü. "Bir süreden beri" derken öncelikle son on yılı kastediyorum, ama o son on yıl da en az bir yüzyılın devamı ya da sonucu.

Emniyet Müdürü'nün olay yaratan sözleri, Emniyet Müdürleri'nin ağzından çıkmasına alışık olduğumuz sözlerden epey farklıydı. Herhalde siyasî kültürümüze de yabancıydı ki siyasî partilerin başkanları protestosuz geçmek istemediler. Böylece "iktidar" ve "muhalafet", Emniyet Müdürü'nün görüşünü ("görüş"ten çok "duygu" belki) kınamakta birleştiler.

Neydi, kınanan bu sözler? Neye ilişkindi?

Recep Güven, okullarda "hümanist metin/söylem" örneği olarak okutulabilecek bir şey söyledi. Bu çatışmanın ortasında, bir Emniyet Müdürü olarak düşman bellemesi ve savaşması gereken kişileri, resmî söylem onları "terörist", "haydut", "hain" ve benzeri sıfatlarla yaftalasa da, öncelikle *insan* olarak gördüğünü ve onlar için üzüntü duyduğunu söyledi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdeolojiler üstüne notlar

Murat Belge 13.10.2012

Dinî ideoloji ve millî ideoloji... Bunlar iki "kapalı" ideolojilerdir. Onları *kapatan*, *kapalı* kılan şey de, getirdikleri çok güçlü "biz" kavramıdır; bu "kimlik" sorunudur. *Dışlayıcı* bir "biz"dir bu. "İçlediği"ni mutlak "değer"le donatır; "dışladığı"nı, "ötekileştirdiği"ni ise hiçleştirir. "Öteki" ile "düşman" arasındaki mesafe son derece kısadır. "Öteki", hemen "nesne"ye dönüşebilir, hemen "insansızlaşabilir". Onu "öteki" ilân eden "biz"e, onun üzerinde her türlü tasarruf *hakkı* doğar. Duruma göre ona ister işkence yapar, ister öldürürsünüz. Bunun için vicdan azabı duymanız gerekmez.

"Kapalı" demek, doğal olarak, "statik" demektir. Dolayısıyla, her "ideoloji", bir tür "değişmezlik" arar. Ne var ki, gerçeklik sürekli bir değişim/dönüşüm içindedir. İdeoloji, gerçekliği bize "anlaşılır" kılmak için var: "gerçeklik şöyle şöyle; dolayısıyla sen şöyle şöyle davran" der bize. Ama durmadan değişen bir şeyi bir değişmezlik çerçevesi içinde kalarak açıklamak, kendi içinde çelişki ve son kertede imkânsız bir çaba. Bu nedenle bütün ideolojiler, "kapalı" kalma yolunda bütün direnişlerine rağmen, bir yandan da değişime açıktırlar. Bunun yolu yordamı da "eklemlenme" dediğimiz fenomendir. İdeolojiler birbirlerinden birtakım öğeler alabilirler ve alırlar.

Yazıya "dinî ideoloji ve millî ideoloji" diyerek başladım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hümanist kültür

Murat Belge 14.10.2012

Dün ideolojiden, "Türk-İslâm Sentezi"nden dem vurmuştum. Bugün de oradan devam edeceğim.

Erdoğan hükümeti 2002'de "İslâm -Batı Sentezi" denebilir bir pozisyona daha yakın durarak işe başlamıştı. 2002'den bu yana, yurt içinde ve dışında AKP'ye karşı alınan düşmanca tavırların dökümünü yapmak, AKP'nin ve Erdoğan'ın bugün geldikleri yeri anlamak için yararlı olabilir. Ama bu sanırım başka bir yazının konusu. Nasıl geldiğini değil, nereye geldiğini konuşmak istiyorum, bu yazıda.

Dünkü yazıda Erdoğan'ın da topluma (ve "karşı cephe"ye) bir çeşit Türk-İslâm Sentezi" sunduğunu söyleyerek yazıyı bitirmiştım. Aslında 2002'den beri devam eden gerginliği gidermeye de yumuşatacak bir "barış çubuğu"nun gerekliliğine, yararına, ben de inanıyorum. Ama üzerinde uzlaşılacak bu nokta, "Türk-İslâm Sentezi" veya onun biraz daha yeni bir yorumu olamaz. Çünkü, "gelin, bu noktada buluşalım" demek, "gelin, aramızdaki kavgayı bitirelim de, birlikte, başkalarını pataklamaya çıkalım" demekle eşanlamlı. Şu anda Erdoğan'ın benimsediği ve dört bir yöne çevirerek kullandığı üslûp bir kavga üslûbu. Gerek "Türk", gerekse "İslâm" başlığı altında biçimlenebilir bir kimliğin en *dışlayıcı* olanını temsil eden bir üslûpla konuşuyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa Birliği

Murat Belge 16.10.2012

Türkiye'nin AKP öncesi dönemlerinde en sık tartıştığımız konulardan biri, muhtemelen birincisi, Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkiydi. O zamanlar Türkiye "irtica" tehlikesiyle karşı karşıya değildi henüz. Ama AB'ye de dost gözle bakmazdı o günlerin "laik" siyaset ve devlet adamları. AB'ye en ciddi muhalefet Silâhlı Kuvvetler'den gelirdi. Bu, daha çok emekli generaller ağzından dile getirilirdi ama zaman zaman muvazzaf generaller de, Tuncer Kılınç gibi, karoya katılır ve Avrupa yerine Rusya ile İran'a yaklaşmanın daha doğru olacağını söylerlerdi.

AKP çok kişiyi şaşırtan bir tavırla açıkça "AB'ye üyelik" taraftarı bir politikayla işe başladı. Bu politika AB tarafından da bazı önemli adımların atılmasını sağladı. Ama burada AB'ye girme fikrinden nefret edenler olduğu gibi orada da Türkiye'nin AB'ye girmesine tahammül edemeyecekler vardı. Kıbrıs iki tarafa da yardımcı oldu. Avrupa sağı Sarkozy gibiler çevresinde toplanıp direnişini takviye etti. Erdoğan hükümeti de başlangıçtaki enerjisini kaybetti.

Görünen o ki Tayyip Erdoğan dışında bir AKP yok; Tayyip Erdoğan'ın onaylamadığı bir söz, bir görüş çıkamıyor oradan. Tayyip Erdoğan'ın ise sevdikleri ve sevmedikleri, güvendikleri ve güvenmedikleri var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa menzili

Murat Belge 19.10.2012

18. yüzyılın başından beri Türkler Batı karşısında komplekslidir. Çünkü 17. yüzyılın son yılında Karlofça'yı imzalamak zorunda kalmış, 1718'de de Pasarofça'ya mahkûm olmuşlardır. Bu iki olay "Biz bu adamlarla galiba başa çıkamayacağız" düşüncesinin bünyede yer etmesine yol açmıştır. "Bizden daha zenginler. Bizden daha güçlüler."

Aradan geçen yıllar ve yüzyıllar da bu düşüncelerin değişmesini gerektirecek değişimler getirmedi.

Lâle Devri'nde Fransa'ya sefir göndermiştik: Yirmisekiz Mehmed Çelebi'yi. Bu bir "ilk"ti; o zamana kadar Osmanlı elçi göndermez, elçi kabul ederdi. Bunun, büyüklüğün şanından olduğuna inanırdı. Avusturya Kralı'nın Padişahın değil de Sadrazamın dengi olduğunu antlaşmaya yazdırmak, çok önemliydi. Kanunî'nin Fransa Kralı'na yazdığı mektuptaki böbürlenme, çok önemliydi. Karlofça ve Pasarofça bu kibiri silip götürdü. Ondan sonra da yığınla gurur kırıcı antlaşma imzalandı Küçük Kaynarca gibi.

Böbürlenecek gücümüzü kaybettiğimize çok üzüldük, karalar bağladık. Oysa o böbürlenme zaten iyi bir şey değildi. Yanlıştı. Böbürlenmek, hamlıktır. Kendin olgunluk gösterip o huyu bir kenara bırakmazsan, bıraktıracak biri er geç çıkar zaten.

Ama biz çok üzülüyoruz. Hâlâ çok üzülüyoruz. Hâlâ çok üzüldüğümüz için de Sarkozy'nin bazı münasebetsiz laflarından sonra Başbakan Süleyman'ın "Firençesko'ya Mektubu"nu okumaya başlıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şişli-Sarıyer maçı

Murat Belge 20.10.2012

Siyasî gündem kendi kanalında, alışık olduğumuz temposuyla akıyor. Salı âyinlerinde parti başkanları “gerilim yükseltme” konuşmalarını yapıyor, “şimdi beni alkışlayın” anlamına gelen ses modülasyonlarını yapıyorlar. Bir yandan Kürt sorununun nasıl çözüleceği ya da nasıl çözülmeyeceği konusunda “fikir” yazıları yazılıyor, “bilgileri” sızıyor vb.

Bu arada, dün (perşembe) gece, bunlarla tam olarak aynı kategoriye girmeyen, ama büsbütün ayrı kategoride olduğunu da söyleyemeyeceğimiz bir olay olmuş: Meclis, İstanbul’un “Maslak” adıyla bilinen bölgesini Şişli ilçesi belediyesinin elinden alıp Sarıyer ilçesi belediyesine bağlayıvermiş. Daha doğrusu, bu şekilde yasalaşması için gerekli ilk adım atılmış. Nasıl olmuş bu? TBMM İçişleri Komisyonu’na AKP’liler tarafından bu doğrultuda bir önerge verilmiş; “kim vermiş?” okuduğum gazetelerde bunun cevabı yok. Ama verilmiş ve perşembe gecesi yapılan toplantıda Komisyon’dan geçmiş. Biliniyor muydu, hazırlığı var mıydı, yoksa aniden gökten mi indi, bunları da bilmiyorum.

Gazeteler çeşitli sayılar veriyor. Çeşitli yorumlar yapıyor. Bunların arasında, CHP’den İstanbul milletvekili Celâl Dinçer şunları söylemiş: “Ayazağa Maslak İstanbul’un en değerli bölgesi, İstanbul’un Manhattan’ı olarak tanımlanıyor. AKP orayı ele geçirmek istiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ezidîler

Murat Belge 23.10.2012

Başbakan Erdoğan, son seçimler öncesinde benimsediği yeni siyasî çizgisinde doludizgin gidiyor. En son da Zerdüşt ve Ezidîlik üstüne düşündüklerinin söyleyiverdi. Başbakan’ın, başkalarının düşüncelerine öyle fazla saygısı olmadığı görülebiliyor. Ama kendi düşüncelerine saygısı sonsuz. Kendisi öyle düşünüyorsa, “yanılmış olabilir miyim?”, “Acaba doğru biliyor muyum?”, “Ayıp olur mu? benzeri, kendini denetleme anlamına gelecek tedbirler düşünmüyor ve ağzına geleni söylüyor.

Zerdüşt’ün (Zoroaster, Zarathustra) İ.Ö. yedinci yüzyılda yaşamış bir “peygamber” olduğu kabul edilir. Dolayısıyla, İslâm’ın biçimlenmeye başladığı yıllarda ortaya çıkan Yezidîlik’ten (daha doğrusu Ezidîlik) çok daha eskidir. Ama aralarında bir ilişki olması ihtimali bir hayli yüksektir. Çoğunluklar tarafından “sapkınlık” (heretik) sayılan dinî inançlar büyük ölçüde “yeraltı”nda yaşamaya devam ettiği için, bunlar hakkında edinebildiğimiz bilgiler de kopuk sapık oluyor.

Zerdüşt dini, doğduğu İran’da yaşayamadı, örneğin. 10. yüzyıl dolaylarında Zerdüşt’e inananlar Hindistan’a göçtüler. O yıllarda henüz Bombay kenti kurulmamıştı; ama kurulduktan sonra orası bu insanlar için bir çekim

merkezi hâline geldi. "Parsî" adı verilen bu halkın şimdi hemen tamamı Bombay'da yaşıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gene Maslak

Murat Belge 24.10.2012

Cumartesi günü başladığım "Maslak" konusuna bugün de devam edeyim, çünkü o günkü yazıya sığdıramadığım bir şeyler kaldı.

İlkin şu: "belediye sınırları"yla ilgili bir sorundan söz ediyoruz. "Belediye" deyince, belediye başkanları karşımıza önemli bir etken olarak çıkar: kişilikleri, imgeleri, üslûpları vb. Şimdi, bu sınır değişikliğiyle, Mustafa Sarıgül'ün elinden bir şey alınıyor. Yukarıda saydığım özellikler çerçevesinde Mustafa Sarıgül benim onayladığım, herhangi bir şekilde yakınlık duyduğum birisi değil. Tam tersine. Ama bu yapılanın bir *haksızlık* olduğu kanısındayım.

Tabii orta yerde bir "haksızlık" varsa, bunun "mağdur"u öncelikle, geçici bir başkan olan Sarıgül değil, orada yaşayan, çalışan insanlar. AKP bu olayda da, bir alışkanlık hâline getirdiği davranış biçimini sergilemekten geri durmadı. Orada evi, işyeri olan binlerce insan bir sabah uyandı ve gece vakti bir belediyeden bir başkasına geçtiğini öğrendi. Topluma ilişkin tasarrufunu topluma danışma ihtiyacı duymadan yürürlüğe koyan bu saygısız tavır, bu dönemde, bir "kural" hâline geliyor. Daha da olacağı anlaşıyor artan bir "keyfilik" dozuyla.

Sarıgül'e ya da başkanı olduğu bölgeye "haksızlık" dedim. Oysa Sarıyer Belediye Başkanı Şükrü Genç de "Hak yerini buldu," diyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tekrar tekrar okumak

Murat Belge 26.10.2012

İstanbul'da bir üniversitede doktora yapan bir öğrencinin doktora jürisine girdim. Doktoranın konusu, belirli bir dönemde yazılmış romanlarda Türkiye'nin sosyalist siyasetinin yansımaları. Böylece zamanında okumuş olduğum romanları yeniden gözden geçirmem gerekiyor ya da tezdeki alıntılar bana çoktan unuttuğum bir şeyleri hatırlatıyor.

Bu durum benim hayatımda bir sorundur ya, edebiyatla ilgili herkesin de sorunu olduğunu sanıyorum. İnsanın okuduğu kitapları hatırlamasının sınırları var. Tabii bellek gücü de insandan insana değişen bir şey. Ama sonuç olarak, hepimiz, okuduklarımızın büyük bir kısmını unutuyoruz.

Okumaya çok meraklı bir çocuktum. Ortaokul çağımda *Madam Bovary*'yi, *Goriot Baba*'yı, *Suç ve Ceza*'yı ve daha birçok dünya klasiğini okumuştum. Yani bu büyük eserleri okumam çok gerilerde kaldı. Zaman geçtikçe

insan unutupyor. *Eugenie Grandet*'den, *Nana*'dan ne hatırlıyorum şimdi? Hiçbir şey hatırlamıyorum. Eugenie'nin babası cimriydi... Sonuçta, Woody Allen'in "Olay Rusya'da geçiyor" esprisinden çok da farklı bir durum değil.

Nedir bunun çaresi? Tekrar tekrar okumak mı? Bu da çok zor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul izlenimleri

Murat Belge 27.10.2012

Bir süreden beri, ne olduysa, rastlantılar üst üste bindi, ben habire birilerine İstanbul gezdiriyorum. İsveçli bir grupta bitirdik, şimdi bir üniversite grubuna (NYU) gezdiriyorum. Daha da devam edecek. Neyse, benim bundan bir şikâyetim yok. Bu kenti seviyorum ve gezdirmekten de bıkmıyorum. Böyle durumlar vesile oluyor, kentle aram açılmıyor; bu kadar hızla değişen bir kentte, ipin ucunu bıraktınız mı, her şey tanınmayacak bir kılığa girebilir.

Son yıllarda İstanbul'da değişim kötüye doğrudan çok iyiye doğru oluyor. Eskiden bir şeylerin habire yok olmasına alıştık. "O da mı gitmiş? Bunu da mı yıkmışlar?" diye diye dolaşırdık. Şimdi bu, büyük ölçüde, tersine döndü. Örneğin, Bayram'ın birinci günü, NYU grubunu gezdireceğim; erken gitmişim, vakti geçirmek için Cağaloğlu, Nuruosmaniye taraflarını biraz adımladım (ne zamandır hiç yolum düşmez oldu buralara; bir zamanlar her günüm orada geçerken). Baktım, yıllardır yıkık durduğunu görmeye alıştığım Hadım Hasan Paşa Medresesi onarılmış. İlginç, farklı bir binadır, altı dükkân, üstü medrese, benzeri pek yoktur. Asimetrik bir yapıdır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih parkı olarak Sultanahmet

Murat Belge 28.10.2012

Dün, Sultanahmet bölgesi üstüne biraz gevezelik etmiştim. Burası, kent Doğu Roma'nın başkenti olmak üzere kurulurken, en önemli yapıların toplandığı alan olmuştu. En başta, imparatorluk sarayı buradaydı. Bu saray, olağanüstü geniş bir alanı da kaplıyordu. İkinci büyük bina Hipodrom'du. Aya Sofya da burada olunca kentin ve imparatorluğun siyasî, sosyal merkezi burada biçimlenmiş oluyordu.

Osmanlılar bu eserlere karşı düşmanca bir tavır almadılar. Tersine, ellerinden geldiği kadar korudular. Aya Sofya'yı, başlıca gelenek olan Cuma selâmlığının sürekli mekânı yapacak ölçüde benimsediler. Büyük Saray'ı 1204'te kenti işgal eden Latinler berbat etmişti. Fatih'in gelip bu perişan hâli görünce Sadi'den örümceklerin, baykuşların barınağı hâline gelen saray üstüne beyit okuması ünlü hikâyedir. Osmanlılar zaten Roma'nın iki başkentinden birini fethetmiş olmaktan ötürü gurur duyuyorlardı. Onun için de, Roma'dan ne kadar çok şey kalmış olsa, o kadar iyiydi.

Osmanlılar Roma'yı fethetti, ama tahrip etmedi. Bilinçli tahrip daha sonra başlar.

93 Harbi'nden beri Türkler/Osmanlılar, "düvel-i muazzama"nın kendilerini buradan sürüp atmaya kararlı olduklarına dair bir inanç geliştirdiler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açlık grevi

Murat Belge 30.10.2012

Bu yazıyı yazdığım gün pazartesi, yani Cumhuriyet'in kuruluşunun 89. yıldönümü. Gazetelerde, yıllardır görmeye alışık olduklarımızdan farklı olmayan "Cumhuriyet Bayramı klişeleri"! Aynı zamanda, gene gazete haberine göre 40 ilin hapisanelerinde 680 kişinin katıldığı açlık grevi, 48. gününe girmiş.

89. yıldönümünde bazı yurttaşlarının birtakım nedenlerle ölüm orucuna yattığı bir Cumhuriyet... "Something is rotten in the state of Denmark."

"Açlık grevi" benim her zaman tedirgin ikircikli olduğum bir "eylem" biçimidir. Bunu dünya çapında etkili bir siyasî eylem hâline getiren Gandhi'nin kariyerini izlemeye "tevellüdüm müsait" değildi. Nâzım Hikmet için de öyle. Altı yedi yaşında, Nâzım'dan haberim bile yoktu. İrlanda'yı izleyebilecek ve fikir edinebilecek yaştayım. Derken eylem Türkiye'nin belki gene bir "dünya rekoru" sahibi olmasına yol açacak derecede sık başvuru olan davranışı hâline geldi özellikle 1980 darbesinden sonra.

Bir "köşe yazarı" olarak, şimdi sürmekte olan açlık grevi hakkında ne söyleyebilirim. "Köşe yazarı" olarak ya da olmayarak, "insan hayatı" kadar değer verdiğim bir şey yok. Dolayısıyla, bu son olay için de benim içimden doğal olarak fışkıran tavır, bunun durması, insanların ölmemesi ve *aynı zamanda* insanların sakat kalmaması.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açlık grevleri

Murat Belge 02.11.2012

Geçen gün açlık grevleri üstüne yazarken, Gandhi'ye kısaca değinmiştim. Gandhi, tabii, kimseye "açlık grevi yap" diye talimat vermez, gerekli olduğuna inandığı zaman kendisi yapardı. Ayrıca, kendi yandaşlarının eylemlerinden hoşnut olmadığı zaman, onlara karşı da greve başlardı. Bütün dünyanın önem verdiği bir kişi olduğu için, sözgelişi İngiliz yönetimi de telâşa kapılır ve uzlaşma yolu arardı.

"Büyük Britanya devleti, böyle can verme şantajlarına kulak asmaz" diye konuşmazdı, sömürge valileri, yöneticileri.

Bir iş, ayağa düşmeyegörsün. Dünyanın en ciddi olayı da hemen etkisizleşiverir.

Zamanla, açlık grevi de böyle bir olay hâline geldi, çünkü çok yapıldı. Dünyanın çeşitli yerlerinde örneklerinin gördük; ama şu son yıllarda sanırım Türkiye'deki kadar sık yapılmadı bu. Özellikle hapisanelerdeki Dev-Sol

tutuklu ve mahkûmlarının sık sık başvurduğu bir eylemdi ve bir seferinde cidden yüksek sayıda ölümlerle sonuçlanmıştı.

Haklı nedenlerle bu eyleme girildiği inancını yaratmak bir yana, niçin girildiği dahi çok anlaşılmamıştı. Anlaşıldığı kadarıyla, birçok kişi, "Yahu, bunun için bu eylem yapılır mı?" demiş, akıl erdirememişti.

Bir yandan da böyle ciddi olmayan, yani ölümcül sonuca varmayan çok sayıda açlık grevi görüldü.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasi rasyonalizm

Murat Belge 03.11.2012

İnsanın, başka hiçbir canlıya nasip olmamış bir "akıl"a sahip olduğunu bellemişizdir. Eh, büyük ölçüde doğrudur da. Yaptığı her işi, "akıl"la yapan bu yaratık, öyleyse siyaseti de "akıl"a dayandıracaktır, dayandırmalıdır "akıl" öyle gerektirir.

Oysa gerçek durum hiç de böyle değil. Somut tarih, "doğru" karar ve uygulamalardan değil, yanlışlıklardan oluşuyor. Sözgelisi, iki tane "Dünya Savaşı" yaşandı. İkisinin de çıkmasında birinci derecede sorumluluk, Almanya'nın üstündeydi. İkisi de Almanya'nın yenilgisiyle sonuçlandı. O hâlde Almanya "akıl"lı kararlar mı vermişti? Listeyi uzatın, uzar gider.

Bu girizgâhtan sonra Türkiye'ye geleyim: Cumhuriyet Bayramı ve Cumhuriyet Halk Partisi hikâyesine...

"Aydınlık" grubu, her zamanki siyaset anlayışıyla, bir "provokasyon" hazırlıyor. "Seferberlik" falan... Bu provokasyonun birinci müşterisi CHP. CHP, Cumhuriyet'in huzurunda başı örtülü kadınların da görüneceğini istihbar ettiği töreni boykot etme kararından yeterince mutlu olamamış; "Aydınlık" grubunun ilân ettiği seferberliğe de katılmaya karar veriyor.

Şu sıralar "Aydınlık" siyasetinin tek bir amacı ve stratejisi var: bir askerî darbe ile siyasi iktidarı, AKP'yi devirmek. Bu darbeyi hem hazırlamak, yani ordu içinde mümkün olan her türlü ajit-prop işini yapmak, aynı zamanda da toplumu darbeye hazırlamak, yani, "darbe iyi değildir ama başka çare bırakmadılar ki" dedirtecek bir ortam yaratmak, onların işi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya BDP

Murat Belge 04.11.2012

Dün siyasette rasyonalizm üstüne yazarken, "eldeki mevcut" içinden yalnız AKP ile CHP'ye değinmiştim. O da, ağırlıklı, son Cumhuriyet Bayramı'nın olayları vesilesiyle. Ama "irrasyonel siyaset" diye bir başlık açıldığında, her ikisinin de anlatacak daha çok davranışı var. Neyse, bu son Bayram'da, görülüyor ki kendi amaçları ve

genel üslûbu çerçevesinde “rasyonel” bir yol çizebilen bir tek “Aydınlık/İşçi Partisi” var ve o grup AKP ile CHP’ye istediği davranışları yaptırabiliyor.

Peki, BDP nasıl? O rasyonel davranabiliyor mu? Gene “amaçları çerçevesinde” dersek, belki o ölçüler içinde “rasyonel”. Örneğin, bir rastlantı sonucu dağda bayırda bir “gerilla” grubuyla yüz yüze gelince, şarılışmak, dünyada kabul gören birçok kurala göre irrasyonel sayılabilir; ama BDP açısından pek değil. Çünkü BDP zaten genel Kürt Siyasî Hareketi içinde bir parça ve nihaî kararların verildiği yer de değil. Onun başlıca görevi bu memlekette yaşayan Kürtler’in PKK’yı kendi sözcüleri ve temsilcileri olarak kabul ettiklerini, ona bağlı olduklarını kanıtlamak. Böyle olunca, o sarılışma sahnesi de “rasyonel”, çünkü amaca uygun.

Ama “Kürt Siyasî Hareketi”nin kendisi ne kadar “rasyonel” sorusu da sorulabilir tabii.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa’nın Türk önyargısı

Murat Belge 06.11.2012

Bu ayın *Milliyet Kitap Eki*’ne Metin Gülbay’ın yaptığı röportajlarla oluşturduğu *Türk’ün Türk’ten Başka Dostu Yok* adlı kitabı için bir tanıtma yazısı yazdım. O yazıda kökeni olan ama ayrıntısına girmediğim bir ucu da bugün, burada işlemek geldi aklıma. Dünyada dostumuz olmadığını, bize, bu durumdan özel bir kıvanç duyarak bildirenler, bir zamandan beri bunu özellikle Avrupa için kullanıyorlar ve kullanmaya devam edecekler. Bir zamanlar canla başla tartıştığımız Avrupa Birliği, bence bazı Avrupa ülkelerinin olumsuz tavırlarından ötürü, buna bağlı olarak da AKP hükümetinin misillemesinden ötürü, bugün iyice küllenmiş bir proje. Ama bir şey olur da yeniden alevlenirse, kimlerin bu “dostu yok” teranesiyle ortaya atılacağını biliyoruz.

Konu yalnız ABD’den de ibaret değil. Hükümetimiz “bölgesel güç” veya “dünya çapında güç” gibi sıfatlar kullanmaktan pek bir hoşlanıyor. Onun her dediğiyle kavga eden muhalefet de, bu temanın kendisine ses çıkarmıyor. Peki, dünyada “saygıdeğer bir siyasî varlık nasıl olunur?”

Avrupa (ve geri kalan dünya) bizi nasıl tanıdı? Sırp isyanını kellelerden kule yaparak (“Çele Çuk”) bastırdığımız zamanlara kadar geri gitmek niyetinde değilim. Onlar gaddarlığın norm olduğu çağlar.

Modern çağa 19.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İttihatçılar ve Batı

Murat Belge 09.11.2012

1908’de İttihat ve Terakki’nin harekete geçmesiyle Abdülhamid’in pes etmesi ve meşrutiyeti ilânı Batı dünyasında büyük sevinçle karşılandı. Bu olayda muhalefetin ciddi payı olduğu için durum I. Meşrutiyet’te

olduğu gibi bir “şike” ve “kandırmaca” tonu taşıyordu. Avrupa’da Albülhamid’e sempati duyan yoktu. Yanılmıyorsam “Kızıl Sultan” deyi mi de önce orada dolaşıma girmiştir.

Ancak bu sevinç hiçbir yerde fazla uzun sürmedi. İttihatçı zihniyet çok geçmeden kendini ortaya koydu. Memleket içinde de, dışında da, II. Meşrutiyet’in demokrasi ve onunla birlikte anılan birtakım şeylerle herhangi bir ilgisi olmadığı anlaşıldı. Ama yıllar birbirini izledikçe, bu on yıllık fatura kabardıkça kabardı. Dümeninde İttihat ve Terakki’nin durduğu Osmanlı devleti, Batı’nın ya da liberal Batı’nın gözünde bir “korsan” ya da “haydut” devlet kılığına büründü. Adana’da binlerce Ermeni’nin öldürölmesi, Ege’den komitacılık yöntemleriyle toprak sahibi Rumlar’ın kaçırlması... derken... 1915...

Liberal Batı, 19. yüzyılın son yıllarında gene binlerce Ermeni’nin öldürölmesine göz yumduğu, göz yummaktan öte, bu kıyımı kuvvetli bir ihtimalle teşvik ettiği için, Abdülhamid’e çok kötü gözle bakıyordu. Ama onu tahtından indiren “Hürriyet Kahramanları” cinayette, kıyımda, yasadışı uygulamalar ve baskılarda Abdülhamid’in masum bir çocuk gibi görünmesine yol açmışlardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kiminle komşu olmak istersiniz

Murat Belge 10.11.2012

Savaş bitti, demokrasi kazandı. Türkiye, demokratik olduğunu dünyaya kanıtlamak üzere, çok-partili parlamenter düzene geçti İnönü’nün kararıyla. 1950’de Demokrat Parti iktidar oldu. 1960’ta askerî darbe yapıldı ve bürokratik-vesayetçi düzen elden çıkardığı iktidarı geri aldı İnönü’nün rızasıyla.

Böylece Türkiye “darbeler dönemi”ne girdi. Gerçekten bütün darbeleri Amerika destekledi, Avrupa tarafsız kaldı. Parlamenter sistem, bütün demokratik eksikliklerine rağmen, toplumda iktidar mücadelesine imkân tanıdı. İktidar (devlet) ile toplum arasında cereyan eden bu mücadele, gittikçe, toplumun güç kazanması yönünde etki yaptı.

Dışarıdan Türkiye’yi seyreden bir kişi bu süre içinde nelere tanık oldu?

Tabii en başta darbelere tanık oldu. 12 Mart ve 12 Eylül’de, “medenî” dünyada artık rağbet görmeyen “işkence” kurumunun nasıl harıl harıl çalıştığını, istemese de, görmek ve bilmek zorunda kaldı. “Bu ülkede bu işler böyle yürüyor” dedi, uzun boylu karışmadı. Onayladı mı? Hayır, onaylamadı.

Tabii, “kesintisiz” denebilecek bir siyasî suikastlar dizisine tanık oldu. Soldan vurulanlar, sağdan vurulanlar birbirini izledi. Normal, alışıldık ölçüler içinde siyasete bakan insanların gözünde anlaşılması zor bir süreçti bu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk’ün demokratlığı

Murat Belge 11.11.2012

Epey zaman; yıllarla ifade edilecek bir zaman oldu, "televizyon" denen âletten mümkün olabildiği kadar uzak duruyorum. Çünkü her zaman, sinirimi beynime çıkaran bir şeyle karşılaşabiliyorum orada. Bunlar çok zaman siyasî; siyaset adamlarının sözleri veya jestleri olarak çıkıyor ortaya; ama siyaset dışı olaylar da olabiliyor. Benim gibi, haftanın dört günü bir gazetede yazı yazan birinin televizyon izlemekten kaçması tuhaf bir şey ama, ne yapayım, böyle...

Ama dün akşam, Mehmet Ali Birand'ın programına, muhtemelen ortasından bir yerinde, rastlayınca "Şunu bir seyredeyim" dedim. Onur Öymen, Mehmet Altan, Mustafa Armağan, "Kemalizim" diye yazılmış Kemalizm'in ölüp ölmediğini tartışıyorlar...

Tartışırken konu içinde yeni "alt-başlıklar" çıkıyor doğal olarak. Örneğin, "Mustafa Kemal demokrat mıydı, diktatör müydü?" konusu. Kendimi bildim bileli bu konu konuşulur. Atatürk tabusunun daha güçlü olduğu eski yıllarda bu gibi programlar Atatürk'ün bir diktatör olmadığı sonucuna varılarak bitirilirdi. Ama ne hikmetse herhalde cevap herkesi ikna etmediği için konu bir süre sonra yeniden ele alınır, yeniden aynı sözler söylenir ve aynı sonuca varılırdı...

Şimdilerde Atatürk'ün diktatör olduğunu söyleyenler çoğaldı. Örneğin dün akşamki programda Onur Öymen azınlıktaydı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Grevde iki ay

Murat Belge 13.11.2012

Açlık grevi iki ayı da geçti. Biteceğine, sürecin içinde olan insanlar üzerinde kalıcı hasar bırakmadan biteceğine dair bir belirti bugüne kadar görülmedi. Ortamı yumuşatmayı amaçlayan birkaç cılız girişim oldu, ama başta Başbakan, durumu değiştirme imkânına sahip olanlardan gelen, bunun tam tersi yönde: inatlaşmayı teşvik ediyor, öfke dozunu yükseltiyor.

"Açlık grevi" benim onayladığım bir eylem biçimi değil; şu an izlemekte olduğumuz eylemle ilgili de çeşitli tedirginliklerim var; ama birçok insanın göz göre göre ölüme terkedilmesini seyretmek korkunç bir şey. Bu seferinde, sadece "terketmek" de değil sanki. "Haydi, ölü de görelim bakalım" diyenler var bu seferinde. Başbakan da, çeşitli "beyanat"larıyla, bu kümenin içinde yer alıyor. Çevresinde hiç kimse, onunkinden farklı olarak yorumlanabilir bir söz söyleyemediği için, memlekette olan her şey zaten Başbakan'la geri kalan her şey arasında geçiyor.

Böylece iş bir inatlaşma yarışına dönüşüyor. Kulağımıza çalınanlar doğruysa, hükümet, bir sanığın mahkemede kendini anadilinde savunmasına imkân veren bir yasa çıkartmaya hazırlanıyormuş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Hayat hakkı'

Murat Belge 16.11.2012

Başbakan bir süredir hiç fırsat kaçırmıyor, "beyanat"ını kapacak araçlar ya da gazeteciler karşısında ağzını açtı mı, idam cezasının meziyetleri üstüne birkaç cümle kurmadan kapatmıyor. Bizim yakın tarihimizde "en yoğun idam" gözlemlenmiş dönem Kenan Evren'in 12 Eylül dönemidir. Anlaşılan o ki Başbakan bir "12 Eylül nostaljisi" yaşamaya başladı.

Bir süreden beri Başbakan ülkenin siyasî gündeminde olmayan birtakım konuları (adeta yakasından tutup çekerek) "gündem maddesi" hâline getirmekle meşgul. "İdam" konusuna girmeden önce de, bir ara, aklını "kürtaj"a yoruyordu. Başka konulara da takmış olabilir ama bana bu ikisi ilginç geliyor. Çünkü bunlar ikisi de, farklı biçimlerde de olsa, son analizde "insan hayatı" kavramına ilişkin konular.

Bu da bana anlamlı geliyor, çünkü Başbakan kendisine bu yeni çizgisini beğendiğinden beri, "hayat tarzı" konusu ön plana çıktı; ve her gün, adım adım, biraz daha öne çıkıyor.

Başbakan niçin "kürtaj"a karşı? Çünkü bir zaman sonra doğacak, "insan" olacak bir "rüşeym"i yok ediyorsunuz, onun insan olarak yaşamasına, kendine "hayat" bulmasına engel oluyorsunuz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hamurabi Abimizin kuralı

Murat Belge 17.11.2012

Dünkü yazımda, Başbakan'ın "rüşeym"e duyduğu şefkat ile yaşamakta olan insanı öldürmek veya ölmesine rıza göstermekte sergilediği aldrışsızlık arasındaki kontrastı ele alıyordum. Bir açıdan (yani "insan hayatının kutsallığı" açısı) bakıldığında "Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?" dedirtecek bir kontrast. Ama başka bir açıdan bakıldığında tutarlı görünebilir. Bu "başka aç" da İslâmî ideolojidir.

Kur'an'da "idam"ın yeri vardır. O nedenle, Türkiye'de İslâmcılar Ahmet'in, Mehmet'in idam edilmesine karşı çıkabilirler, ama bir ilke olarak idamın kaldırılmasını savunmaktan kaçınırlar. Bu ülkede laik düşünceli olanlarla bütün sorunların çözümlerini İslâm'da arayanların ortak yerlerde buluşmalarını engelleyen çeşitli etkenlerden biri de budur.

Ne diyor Başbakan? Biri birine zarar vermiş, örneğin onu öldürmüşse, "üçüncü taraf" olarak benim o zarar veren kişiyi bağışlama hakkım yoktur. Bu hak, zarar görmüş kişinin yakınlarına aittir. Kurulan mantık bu. Zaten aşağı yukarı bu kelimelerle kendisi de bunları dile getirdi.

Şimdilerde AKP'de, parti ileri gelenleri arasında, yeni bir "etkinlik biçimi" çıktı: Başbakan'ın, dünyada insan medeniyetinin vardığı noktalara uyuşmayan, genel vicdanı açıkça çiğneyen sözlerini tevil etme etkinliğinden söz ediyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdamın kalkmasının gerekçeleri

Murat Belge 18.11.2012

İnsan öldürmek, hoşgörülemez bir şeydir. "İdam" dediğimiz şey, "devletin taammüden insan öldürmesi" demektir. Bunun geçerli olabilmesi için devletin âleti, edevatıyla, tüzükleri ve teamülleriyle, personeliyle bunu yapmaya hazır olması, gerekir. "Kara Ali, şu adamı boğ da getir, kafasını şurada sergileyelim" demekle olan bir şey değildir. Kendini "devlet" diye tanımlayan bir örgütlenme, tarihin *bu çağında*, üzerine "adam öldürmek" gibi bir görev alamaz.

İdamın yasak olmasının ciddî, ilkesel gerekçesi budur. Siz şu bu, bir yığın ayrıntı göstererek devlete öldürme hakkı tanırsanız, "öldürme" fiiliyle mücadelede yaya kalırsınız.

Bir de, sonuçta, gene ilkesel, psikolojik bir gerekçe var: ta, Caryl Chessman zamanından (yani ellilerden) beri tartışılan bir konu: insanoğlu değişir! Yani siz, X'i, 1990'da yaptığı bir işten ötürü altı yıl yargıladınız ve 1996'da idam ettinizse, aslında, o işi yapan adamı idam etmediniz. O adamın değişmiş olabileceğini, kendi yaptığı işe şimdi bambaşka bir gözle baktığını hiçbir şekilde hesaba katmadınız.

Sosyoloji de var, işin içinde, psikolojiyle karışık: "bireysel" düşünce veya eylemlerimizin sandığımız kadar "bireysel" olmadığını anlatıyor bize. Toplumsal ideoloji, "birey" dediğimiz o kişinin içinde yetiştirdiği ortam, koşullar, bir yığın etken.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriye sınırında

Murat Belge 20.11.2012

Hafta sonu Antakya'daydım. Suriye'deki savaşın kamplar gibi somut, elle tutulur sonuçlarıyla karşılaşmadım, ama bu olayların sınırın Türkiye tarafında yaşayanlar üstünde yarattığı etkileri bir ölçüde görebildim.

Bizim şimdi "komşu" dediğimiz ülkelerde bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu yayılıyordu. Derken kozmopolit imparatorluk bitti ve onun yayıldığı alanda ulus-devletler oluştu. Ama özellikle sınır bölgelerinde insanlar iç içe yaşar. Masa başında, harita üstünde bir çizer, "Sınır buradan geçsin" der ve bunun üzerinde anlaşmaya varabilirsiniz. Ama siz o çizgiyi çizdiniz diye orada yaşayan insanlar da hemen "hizaya" gelmez. Onun için, çevremizde yer alan bütün ulus-devletlerin halklarıyla dinleri ya da etnik kökenleriyle bağlı insanlar, Türkiye sınırları içinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşları olarak yaşamaya devam ediyor.

Böyle olunca, o ülkelerde geçen olaylar, özellikle de kargaşalıklar, çatışmalar bu insanları hemen etkiliyor. Kuzeyde, Gürcüler ile Abhazlar birbirine girdiğinde, buradaki Gürcüler ve Abhazlar da dikkatlerini oraya yoğunlaştırmışlardı. Ama oradaki durum burada bir çatışmaya yol açmamıştı en azından kaydadeğer bir çatışmaya.

Doğal olarak, şimdi Suriye'de öncelikle Alevi-Süni çatışması biçimlerine bürünen iç savaş da buradaki insanları etkiliyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vakıflı köyü

Murat Belge 23.11.2012

Salı gününün yazısında, geçen hafta sonunu Hatay'da geçirdiğimi yazmıştım. Oradaki toplantı dışında kalan boş vakitte sağa sola giderken, Vakıflı köyüne de uğradık. Bundan önce de bir kerelik gitmişliğim var bu köye. Bu sefer de kahvede oturduk, gelen gidenle biraz lafladık.

Şu günlerde yeni bazı "büyükşehir" belediyeleri kuran bazı yasa konusu var. Eş dost konuşmalarından öğrendiğime göre büyükşehir olacakların arasında Antakya da varmış. Herhalde Antakyalıları sevindirecek bir uygulamadır (ama pek emin değilim Defne tarafı ne olacak falan diye tartışmalar da oluyor).

Antakya'nın büyükşehir olması Vakıflı köyünde sevinçten çok endişe yaratmış sanıyorum ya da bizim o gün kahvede karşılaşıp konuştuğumuz kimselerde bu ruh hâli hâkimdi.

Sorun şu: yasa böyle geçtiğinde, Vakıflı kendi başına bir köy birimi olmaktan çıkacak ve Antakya'nın bir mahallesi olacak, dediler. Böyle olunca da, köyle ilgili kararlar Antakya'da verilecek. Bu, ortaya bambaşka bir Vakıflı çıkması sonucunu doğurabilir...

Nedir o "bambaşka Vakıflı"? Herhalde Türkiye'nin genelinde olandan çok da farklı bir şey değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beraat ile müebbet ikilemi

Murat Belge 24.11.2012

Pınar Selek davasına yeniden başlanacakmış. Yargıtay öyle uygun bulmuş (Yargıtay zaten hep öyle uygun buluyor): bu sefer yerel mahkeme de Yargıtay'ın uygun bulduğuna uymaya karar vermiş. Bu dava 1998'de başlamıştı; şimdi 2012'nin sonundayız. Bu galiba üçüncü yargılama oluyor.

Devam etmekte olan dava üstüne görüş belirtmek suç sayılır. Sayılır da, tabii, belirtene göre yorum değişebilir. Örneğin Genelkurmay Başkanı, "Tanırım, iyi çocuktur" dediğinde yapılacak şeyle, bizim gibi sıradan fanilerin böyle bir davranışı karşısında yapılacak şey ciddi bir biçimde farklılaşabilir. Hukukun üstünlüğü gereği, yasa herkesin karşısında eşittir de herkes yasa karşısında eşit olmayabilir.

Şimdi, 14. yılında üçüncü yargılama aşamasına gelmiş bir dava hakkında "bir tür" görüş belirtmek meşru olabilmeli. Çünkü gidişata bakıldığında, bitmesini beklersek ebediyen görüş belirtememe riski de var.

Benim diyeceğim, zaten, bu davada yüce Türk adaletinin doğru kullanılmış, yanlış kullanılmış olmasıyla ilgili değil. Bütün dünyada, yerel mahkemelerin kararlarının usulüne gerektiği gibi uygun olup olmadığını denetleyen üst mahkemelerin vazgeçilmez olduğu düşünülmüş, kabul edilmiş, böyle mahkemeler her yargı

sisteminin parçası olmuştur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeniden, idam konusu

Murat Belge 25.11.2012

Britanya bir eski imparatorluk olarak (adı da "Büyük Britanya"dır) kendi dışındaki dünyaya benzemeye çalışmaz pek. Hani, herkes sağdan gitse de, onlar soldan gider ya. O çetrefil ölçülerini bile ağlaya ağlaya terkettiler: üç "foot" bir "yard" eder; 12 "penny" bir "shilling", 20 "shilling" de bir "pound" falan.

Ama dünyanın gidişine uyup idam cezasını kaldırdılar. Bunun kaldırıldığı başka ülkelerde de görüldüğü gibi, suçlar artmadı, kan gövdeyi götürmedi, kıyamet kopmadı. Gene de, Margaret Thatcher bu uygulamayı geri getirmeye kalkıştı. Gerekçelerinden biri, birkaç olayda, suçluların polis vurmalarıydı. Thatcher'ın girişimi sonuç vermedi, çünkü en başta kendi partisi (yani, "Muhafazakâr" adıyla bilinen parti) onun bu girişimini benimsemedi. Thatcher konuyu referanduma götürmek istedi. Götürebilse, büyük bir ihtimalle bu cezayı geri getirmek isteyen bir çoğunluk çıkardı. Ama partisi buna meydan vermedi, girişimi parlamento içinde bitirdi.

Kendisi anti-demokratik olan birçok kural, uygulama, şu bu, çoğunluk tarafından desteklenebilir; ama çoğunluk destekledi diye "demokratik" olmaz. 1982 Anayasa'mız, yüzde doksanın üstünde kabul oyu olduğu için demokratik bir anayasa olmadı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şimdi de 'Muhteşem Yüzyıl'

Murat Belge 27.11.2012

Bir hayli uzayan ve daha çok uzayacağı anlaşılan bir zincir oluşuyor, Başbakan'ın özellikle 2010'dan bu yana sözlerinden... Bunlar, bir düzeyde, çok şaşırtıcı. Bir gün bakıyoruz, "Yargıya talimat verdik" yollu bir şey söylemiş, örneğin. Türkiye'de bir başbakanın kendisiyle yargı arasındaki ilişkiyi bu kavramsal çerçevede görmesi çok şaşırtıcı olmayabilir, ama bunu bu açıklıkla söylemesi şaşırtıcı. Kürtaj yasaklama isteğinin üstüne idamı geri getirme retoriğini başlatıyor. "Bahtsız Bedevi"den "ucube heykel"e uzanan zengin bir repertuar. Dün itibarıyla, bunlara "Muhteşem Yüzyıl" da katıldı.

"Muhteşem Yüzyıl" hakkında "belgesel" diyerek başlamış, sonra bunun bir "dizi" olduğunu hatırlamış; ama belli ki zihninde daha ağır basan tür, "belgesel", çünkü bu dizinin, kendi anladığı türden "tarihî olgu"ları anlatmasını beklediği anlaşıyor.

"Patrona şikâyet" ediyor (ve kınıyor): daha önce de gazeteci şikâyet ettiği gibi. Ama bununla yetinmeyip "yargı"yı da uyarıyor (daha önce talimat verdiği gibi).

Düşünüyorum, yargı ne yapabilir böyle bir konuda? “İhbar”a yol açan nesne, bir televizyon dizisi. Üstelik gösterime girerken, ekrana çıkan bir yazıda, gerçekleri anlatmak gibi bir amacı olmadığını, tarihten esinlendiğini belirtiyor (daha önceki benzer şoven saldırılardan ötürü bunu belirtmeye gerek duymuşlar ki, bu zaten başlı başına acıklı bir durum).

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

‘Değerler’ savaşı

Murat Belge 01.12.2012

Başbakan Erdoğan’ın Türkiye’nin siyasî rejimini “başkanlık sistemi” diye bilinen sisteme dönüştürmek istediği yazılıyor, söyleniyor ve böyle bir şey olmadığına dair Başbakan’ın kendisinden de gelen hiçbir işaret yok. Demek ki öyle.

Bunun çalışması sürüyor. Olur mu, olmaz mı, bilemem. Biraz zor görünüyor.

Bir yandan da Başbakan epey geniş bir yelpazeye yayılan görüşlerini açıklıyor. İdam derken kürtaj, kürtaj derken dizi, okul üniforması, tıksırıncaya kadar içenler, ucu bucağı belirsiz bir monolog hâlinde. Durmadan, her ağzını açışta, birilerini azarlıyor, yanlış bilenlere işin doğrusunun ne olduğunu bildiriyor, bir hışmınan geliyor ama geçmiyor. Her sözüyle gerginlik, kutuplaşma yaratıyor.

İnsanlar doğal olarak merak ediyor: niçin böyle yapıyor? “Böyle yaptığı” oldukça kesin. 2002-2010 arasında yapmadığı bir şeyi yapmakta, Başbakan. Burada genel bir ortaklaşma var. Ama, “niçin yapıyor” sorusu sorulunca, yorumlar muhtelif. Bana en aykırı gelen yorum, “demokratik bir şey yapacak, onun için anti-demokratik konuşuyor” yorumu. Bu, bazı özgül konularda kısmen doğru olabilir. Örneğin BDP’lilere dokunulmazlık kaldırma fezlekeleri işleme konurken Kandil’dekilere bir “ara çözüm” önerisi gibi şeyler, bu yoruma bir miktar inandırıcılık katıyor. Ama Başbakan’ın kürtaj veya *Muhteşem Yüzyıl* dizisi üstüne konuşurken herhangi bir politik manevra içinde davrandığı kanısında değilim.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: [taraf.com.tr](#), [web.archive.org](#) (arşiv bağlantısı)

Bir ‘ombudsman’ımız oldu

Murat Belge 02.12.2012

Türkiye gerçekten tuhaf bir ülke. Sanki bir gizli, esrarengiz el var burada, yapılacak iyi şeyleri engelliyor, çarpıtıyor, yolunu değiştiriyor ve sonunda o “iyi şey”i iyi bir şey olmaktan çıkarıyor.

Buyurun bakın şu “ombudsman” olayının seyrine!

Kelime, bildiğim kadar, İsveççeden geliyor. Eski bir İskandinav uygulamasının adı. Eski ama sürekliliği olan ve modern dünyanın yapılanmalarına bir biçimde eklenilen bir uygulama. Kabaca, devlet ile yurttaşlar arasında çıkan anlaşmazlıklarda bir tür hakem rolü oynayan kişiye “ombudsman” deniyor.

Yani, bizim geleneklerimizde hiçbir benzeri olmayan bir pratiği anlatıyor. Bizim geleneklerimizde devletle yurttaş arasında çıkacak anlaşmazlığı ombudsman falan değil, sopa çözer.

Ama Türkiye’de, özellikle 12 Eylül sonrasında (ve ona tepki olarak) sivilleşme, sivil toplum, NGO gibi kavramlar tartışılır hâle geldiğinde, tartışmanın bir ucundan “ombudsman” pratiğinin de sözü edildi. Böyle durumlarda hep olduğu gibi, sözü edildi de edildi, ama sözünden kendisine gelinemedi.

Nihayet AKP iktidarında Türkiye bunu sistemine bir olgu ve bir kurum olarak katacak yasayı çıkarabildi. Yasa çıktı ve bu ülkede ilk “ombudsman” olacak kişi tayin edildi.

Ve ânında tartışma, hoşnutsuzluk başladı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Ecel’ burada işsiz kalır

Murat Belge 04.12.2012

Nasıl bir ülke burası?

Bin tane farklı cevap verilebilir böyle bir soruya; biri de doğru olabilir. “Ülke” diyorsak, elbet karmaşık olacak. Onun için belki soruya daha tanımlı bir biçim vermek gerek. Nasıl “nasıl” yani?

Bu ülkenin “ölüm”le nasıl bir ilişkisi var diye sorayım o hâlde.

Örneğin birileri gitmiş Silivri’de toprak kazıyor, kemik buluyor, hırka buluyor. Niye oradalar? Çünkü bir eski polis, öldürdükleri bir sosyalist genci oralara gömdüklerini söylemişti, ama o zaman yapılan kazılarda bir şey bulunamamıştı.

Uğur Mumcu’nun dul eşi kitap yayımlıyor, eşinin öldürölmesinden sonra kendisiyle konuşulanları anlatıyor; bir yığın şüphe uyandıracak sözler, ipuçları. Ama bir şey yapılmamış, üstü örtölmiş.

Uğur Mumcu’nun öldürölmesi denince Aksoy, Üçok, Dursun, Emeç... böyle bir dizi benzer cinayet akla gelir... Kışlalı, Hablemitoğlu diye devam eder.

Tabii 1977’nin 1 Mayıs’ı bir başka olaydır. Başka bir cinayet üslûbu sahneye konmuştur orada. Bugün de orada ne olduğuna dair net bir bilgimiz veya fikrimiz yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih tutkusu

Murat Belge 07.12.2012

Muhteşem Yüzyıl hikâyesi bir “absürd tiyatro” oyunu gibi başladı; şimdi bir “absürd soap-opera” kılığına girmeye başladı.

Her şeyin doğrusunu bilen Başbakan bu dizi karşısındaki hoşnutsuzluğunu dile getirir ve savcılar görevi çağırırken, kendi görüşlerini paylaşan savcı bulursa (ki tabii hemen bulunur) bile, o savcının diziye dava açacak madde bulamayacağını herhalde gözden kaçırmıştı.

Onun için biz de bunu kendi aramızda tartışırken Şanar Yurdatapan 301'in devreye sokulabileceğini hatırlattı. Burası Türkiye ve şirazesinden çıktığına dair kuvvetli belirtiler veren bir iktidar var. Yani "her şey mümkün" denecek bir ortam. Gene de, 301'in buralara çekistirilebileceğine ihtimal vermemiştim.

Anlaşılan AKP'nin İstanbul milletvekili Oktay Saral da eldeki yasal-hukukî cephanenin yetersiz olduğuna karar vermiş, oturup hemen bir yasa yazmış, ne demeli, "retrospektif 301" olabilir mi, böyle bir önergeyi Meclis'e sunacakmış. Ne varmış bu yeni yasada? Şu varmış: "Toplumun millî değerleri kabul edilen tarihî olayları ve şahsiyetleri küçük düşüren, aşağılayan, çarpıtan veya olduğundan farklı şekilde gösteren nitelikte yayın olamaz."

Taraf'a bakıyorum: bu yasa haberinin altında başka bir haber: RTÜK, *The Simpsons*'dan ötürü, CNBC-e'ye para cezası vermiş! Simpson'lar bizi pek tanımaz, etmez, "Türklüğe hakaret" etmeleri zor. Nitekim etmemişler. Hristiyanlık çerçevesi içinde biraz mizah yapmışlar. Ama RTÜK bunu da kaçırmamış.

Öyle bir yasa çıkarsa arkasını RTÜK'ün nasıl getireceğine dair bir ipucu oluyor böylece.

"Aşağılamak" falan bir yere kadar anlaşılır şeyler. Yaşıyor ya da ölmüş, "millî" ya da değil, kimse hakkında "aşağılayıcı" söz söylemek hoş bir şey değil. "Çarpıtan" derken, hele hele "farklı şekilde gösteren" derken iş değişiyor. Her şeyin doğrusunu bilen Başbakan mı bilecek, neyin nasıl "çarpıtıldığı"nı ya da "farklı şekilde gösterildiği"ni? Başbakan bu gibi konuları nasıl bildiğini, nasıl değerlendirdiğini gösterdi. Süleyman'ın 30 yıl at üstünde sefere gittiğini anlattı. Demek Kanunî Sultan Süleyman denince, adamı at üstünde göstereceksin. Öyle göstermezsen, "farklı şekilde göstermiş" oluyorsun. Hattâ "çarpıtıyor"sun. Yani bu adam Harem'de vakit geçirmiyor mu? "Harem" denen yer niçin var? Kışları ne yapıyor?

Bu padişahlarımız bizim, iyidirler hoşturlar. Birçoğu pek kahramandır. Gidip gidip toprak fethetmişlerdir. Ama bugünkü ölçülere çok uymayan alışkanlıkları, eylemleri de vardır. 30 yıl at üstünde dolaşan Süleyman attan indiği ender dakikalarının birkaçında oğluyla aynı çadırdıydı kendi emriyle adamları oğlunu boğarken. Şimdi ne olacak, dizi oraya geldiğinde? Başbakan gene öfkelenecek mi? "O işin aslı öyle değil!" falan diyerek "bunun doğrusu budur" diye anlatacak mı bizlere, bundan böyle ne bilmek, ne düşünmek zorunda olduğumuzu?

Sonra birçok padişahımızın ki aralarında gene at sırtında gezmeyi sevenler de var cinsel alışkanlıkları bugünlerin resmî ölçülerine pek uymaz. Bunu zaten kendileri örneğin, Fatih Mehmed gibi şiirlerinde yazmışlardır; başka kanıtlar da vardır. Ezkaza biri bundan söz edecek olsa ne yapacaksınız, yasalarınızla?

Herhangi bir sanatçı, herhangi bir "tarihî" kişi hakkında, kendine göre bir yorum yapabilir. Bu böyle olmasa, bazı AKP'lilerin tasarladığı türden yasalar olsa, Shakespeare oyunlarının çoğunu yazamadı.

Ama herhalde AKP kodamanlarının dünya görüşünde, Shakespeare'in yazamamış olması önemli değil. Mehmet Âkif ve Necip Fazıl yazabiliyorsa, sorun yok.

Evet, gitgide "akıldışı" bir mahiyet ediniyor, Başbakan'ın ve partisinde onu benimseyenlerin davranışları.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilgi ve yorum

Murat Belge 08.12.2012

Başbakan, başlattığı acayip tarih tartışmasını kendisi noktaladı. Sözlerinde dile gelen anlayış karşısında dehşete düşen bizler, "Bakın, bu sakat yolu açarsanız, sonra şöyle olur, böyle olur," diyorduk; Başbakan, "sonra"yı beklemedi, ne olacağını kendisi gösterdi.

"At üstünde yirmi bin fersah" söyleminin biraz tatsız bir militarizm ululamasına gittiğini mi farkettiler, ne olduysa, "kitap"a, "ilim irfan"a doğru çark etme ihtiyacını duydu herhalde ve "Bizanslı hanımlar"ın Fatih Mehmed'i karşılamaları hakkında bir masal uydurdu. Dünyâ gazetelerde bunun ne olduğu anlatıldı, benim de aynı şeyleri tekrar etmeme gerek kalmadı.

Ama bir noktanın iyice vurgulanması gerekiyor: Başbakan'ın çıkışı, başlangıçta, tarihin yorumlanması ile ilgiliydi. Kanunî Süleyman'ın "at üstünde" geçen yılları hakkında mı ya da o yıllarda attan indiği zaman yaptıkları hakkında mı, bir dizi çekmeye, malûm, yönetmen, yapımcı, şirket, senarist, bildiğimiz şekilde karar verirler. Kimsenin de "Onu değil, bunu yap," deme hakkı yoktur. Harem entrikasından hoşlanmıyor, sefer hikâyesi görmek istiyorsanız, buna hakkınız var; gördüğünüz dizi size bunu vermiyorsa, düğmeye basma hakkınız da var. Ama "Benim istediğimi yapacaksın" demeye hakkınız yok.

İmdi, Başbakan lafı "Bizanslı hanımlar"a getirince, bu olay, tarihin yorumu üstüne bir (yanlış) tartışma olmaktan çıktı; düpedüz bir "yanlış bilgi" sorunu hâline geldi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kader

Murat Belge 09.12.2012

Her Allah'ın günü yeni bir kavga konusu icat etmekte büyük maharet sahibi bir toplumuz. Aynı zamanda, olaylara belirli bir genelleme düzeyinde baktığımızda, hiçbir yenilik yaratamayan bir toplumuz. Maharet, eski temel kalıpları yeni adlara, kişi ve olaylara uyarlamamızda. Böylece, yeni bir "kavga" görünümü içinde eski kavgayı sürdürüp duruyoruz. Bunların kökü de "modernleşme" sürecimize uzanıyor. O süreci götürmek için uygulanmış berbat metodoloji ve onun da egemen kıldığı ideolojik kalıplar bugün hâlâ egemen, hâlâ belirleyici.

Muhteşem Yüzyıl bugünlerin büyük kavgası. Bir yorum var: diyorlar ki Başbakan bir yerde sıkışınca yapay gündem yaratıyor, dikkati başka yere çekmek için. Belki öyle bir niyeti vardır, ama bunu kendi düşündüğü çerçeveden çıkararak yaptığı, o çerçeve de bu toplumun genel ideolojik yapısının ürünü olduğu için, sonuçta "yapay" olmuyor.

Nitekim, Başbakan bu dizi hakkında hiçbir sanatsal ya da kültürel zemine oturmayan sözler söyler söylemez, partisinden biri elinde yeni bir yasa taslağıyla zuhur ediyor. Görüyoruz onu da televizyonda, açık unutulmuş bir demagoji musluğu hâlinde, konuşuyor. Sözlerinin hiçbir nesnel karşılığı yok; ama zaten bu sözleri o mu söylüyor, yoksa bunlar Türk milletinin Jung'un deyişiyle ortaklaşa bilinçdışının aşuresi mi?.. Muhtemelen ikincisi.

"Olduğundan farklı göstermek".

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Innovation alla turca

Murat Belge 11.12.2012

“Türkiye İnovasyon Haftası” adı verilmiş bir etkinlik olduğundan bir şekilde haberim olmuştu ama gazetede mi okudum, yoksa *mail* geldi de oradan mı “mülâki” oldum, şimdi hatırlamıyorum. Kulağıma çok inandırıcı gelmemişti, bu kelimelerin yan yana gelişi, “İnovasyon” kelimesiyle “Türkiye” sıfatı, “canavar hamsi” ya da “müşfik kobra” falan gibi, biri öbürünü niteler bir ilişki içinde görmeye alışık olmadığımız bir kombinezon.

Frenk dillerinde “innovation” olumlu bir anlam taşıyan ve “yaratıcılık” çağrıştıran bir “yenilik” anlamına gelir. Bizim Osmanlıcadaki “bid’at”ın karşısı gibi. Çünkü “bid’at” da “yenilik” demektir ama gereksiz, münasebetsiz bir yeniliktir. Onun için, “Başımıza bid’at mı çıkarıyorsun?” gibi cümlelerde kullanılır. Daha özgül anlamı, dinde, Peygamber’in ölümünden sonra yapılmak istenen nev-zuhur bir yenileme anlamına gelir. Bütün bunlar, “innovation”u kullanan Batı toplumları ile “bid’at”ı kullanan Doğu toplumları arasındaki “muhafazakârlık”, “yenilik”, “değişim” gibi konularda meydana çıkan farklılığı özetler gibidir.

Neyse, sadede gelelim: Türkiye İhracatçılar Birliği böyle bir hafta düzenlemeye, bu “inovasyon”ların sergileneceği bir sergi açmaya karar vermiş. Olmuş bitmiş bile bu işler. Meğer Başbakan’ın son *Muhteşem Yüzyıl* gürlemesinin mekânı da bu sergiymiş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ertuğrul Özkök ve ‘darbe’ konusu

Murat Belge 14.12.2012

Vatan gazetesinden, daha önce tanıdığım Mine Şenocaklı bir mülâkat talebinde bulunmuş, ben de kabul etmişim. Yayımlanan mülâkatın bir bölümü Ertuğrul Özkök’ün bazı itirazlarını harekete geçirmiş. Bunlar, bir “darbe” ihtimali üstüne söylediklerimle ilgili.

Önce şunu söyleyeyim: daha önce de bir başka mülâkatta bana darbe ihtimali sorulmuş, ben de bunun zayıf bir ihtimal olduğunu, ama büsbütün imkânsız olmadığını belirtmişim. Bu mülâkat yayımlandıktan sonra da Ahmet Kekeç nâm yazar, benim darbe savunduğumu ve istediğimi yazmıştı. Bu adama, bu iddiası üstüne cevap vermeye gerek görmemişim. Ama, işte, birileri bir şeyler yazıyor, onları okuyan ve başka pek bir şey okumayan birileri de dünyayı onlardan öğreniyor. Mine Şenocaklı’ya cevap verirken zihnimde bunun çağrışımı da oluştu. Ertuğrul Özkök’ün “ince istihza” dediği, “Bunu da tabii kimseyi korkutmak için demiyorum. Kendim korktuğum için söylüyorum” cümlelerinin nedeni budur. “Sağ kalmayacaklar arasında ben de olurum” demişim diye hatırlıyorum. Yani, Ahmet Kekeç’in beklediğimi, olmasını umduğumu söylediği darbe hakkındaki değerlendirmem bu. Beni sağ bırakmayacağını tahmin ettiğim bir darbeyi dört gözle beklediğimi yazabilecek kadar gözü dönmüş olan bu kalemşora da, epey gecikmeli olarak, bu cevabı vermiş olayım.

Şimdi gelelim, Ertuğrul Özkök'e. Ertuğrul Özkök, eksik olmasın, beni rahatlatmak ve bu "ölüm korkusu"ndan kurtarmak istemiş. "Müsterih olun," diyor; "Bu ülkede bir daha darbe olmaz".

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Desperado Darbe üstüne

Murat Belge 15.12.2012

Ertuğrul Özkök, eksik olmasın, bana ne kadar çok saygısı olduğunu yazmış. Ama ardından, "nekrofil bir ego" sahibi olmam ihtimalinden ve "bel altı vuruş" yaparak "Ergenekon'daki son mütalaayı" savcıdan önce benim vermemden söz ediyor.

Benim sözünü ettiğim, "bu ihtimal hâlâ var" dediğim ve "desperado darbe" diye nitelediğim şeyi şu anda Silivri'de tutuklu bulunan kişiler yapmayacak herhalde. Yalnız, öyle bir darbe olacak olursa, "Silivri'de yapılan haksızlığı önlemek" de onun gerekçelerinden biri olacaktır.

"Bel altı vuruş" falan benim bildiğim işler değil. Bu ülkede onların uzmanları var. "Zamanlama", "mizanpaj" şu bu, bu gibi tekniklerle olay çarpıtmayı, dikkat çekmeyi, hedef göstermeyi çok iyi öğrenmiş, yıllar yılı yayın yönetmenliği yaparak kendini yetiştirmiş kişiler var.

Ertuğrul Özkök bana çeşitli darbelerden artakaldığımı hatırlatıyor: "12 Mart'ta hayatta kaldınız. Evet, 12 Eylül'de mazlum oldunuz. Ama Allah'a şükür hayattasınız," diyor. Herhalde benim de şükran duymamı, "Adamlar beni öldürmedi" diye hayır duası etmemi bekliyor.

O dönemlerde Ertuğrul Özkök'ün şefi olduğu korolar "Vatan haini liberal aydınlar" ilahisini söyleyerek çeşitli Ogün Samast'lara, Yasin Hayal'lere hedef gösterme tekniğini henüz geliştirmemişlerdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'de 'Sınıf'

Murat Belge 05.02.2013

"İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz" diyor ünlü marşımız. *Bizim* bu marşımızın ezgisi Jean-Jacques Rousseau'nun bir operasından apartılmıştır; bu dizenin kendisi değilse de "ana fikri" ise gene doğum yeri Avrupa olan "korporatizm"den. Bu haliyle ülkenin genel kültürel üretiminin çok uzağında bir yerde değil, tam içindedir.

Onuncu Yıl'ın dizesi olarak Cumhuriyet'in ve Kemalizm'in simge-sloganlarından biri olmakla birlikte aslında ondan eskidir. Bu düşünceyi bize Batı'dan taşıyan Ziya Gökalp'tir ve İttihad ve Terakki'nin dünya görüşünü de gayet iyi temsil eder.

Ama Gökalp'in Batı'dan getirdiği bu eldiven Osmanlı'nın eline bu kadar iyi uyduysa, demek bu yapıda böyle bir özellik vardı. Bunu da Ziya Gökalp kendisi yaratmadı; orada buldu. Sonra da bulduğuna sevindiği bu yapıyı Batı'dan aldığı bir formüle sarıp sarmalayarak bir "ilke" haline getirdi.

Durum buysa, bu sözde bir "doğru payı" olması gerekmez mi? Tamamen kurmaca bir durum anlatıyorsa, bütün bu "uygun gelme"ler niye?

Kaldı ki, koskoca Komintern de bize hep bunu söylemedi mi? "Sizin ne bir burjuvaziniz var, ne de bir proletaryanız. İyi bir şans eseri başınıza emperyalizmden uzak durmak isteyen bir önder geçmiş. Onun kıymetini bilin, destekleyin onu."

Komintern'in bize ezcümle söylediği bu değil mi?

Evet, ortada kaydadeğer bir kapital de yok, kapitalist de, kapitalizm de.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sınıf ideolojileri

Murat Belge 09.02.2013

"Sınıf" konusuna girmiştım geçen gün; gene oradan devam etmek istiyorum. Türkiye'de hep tartışılmıştır: "Bizde Batı'daki gibi sınıflar yoktur!" Ve dediğim yazının başında alıntıladığım slogan: "Sınıfsız imtiyazsız kaynaşmış bir kitleyiz." Bu tartışma daha ilerilere de gider, "Marksizm Türkiye için geçerli değildir" durağından geçerek "Batı'da oluşturulmuş hiçbir formül Türkiye'ye uymaz" noktasına da gelebilir.

Yani, bu terimlerle başlayan bu tartışma siyasî sağın hem bir polemik silâhı, hem de, aynı zamanda, kendini inandırma ve rahatlatma aracıdır.

Bunda bir gerçeklik payı var: kapitalizmi biz icat değil, ithal ettik. "Sınıf" deyince, sözgelişi İngiltere'deki proletarya (ya da burjuvazi) elbette olmayacak burada. Üç beş kuşaktır işçi olan, bunun kültürünü, hayat tarzını da üretmiş işçiler yok burada. Dolayısıyla, öyle bir "işçi sınıfı"nı varsayan sol siyasetler de pek başarılı olmuyor diyebiliriz, ama Türkiye'de bu tür fazla sol siyaset de olmadı. Buraya tekrar geleceğim.

Sosyolog arkadaşım Ferhunde Türkiye'de "besleme" ya da "ahretlik" denen "kurum"u incelemişti. 19. yüzyılın sonunda, Britanya'nın çabalarıyla, dünyada köle ticareti yasaklandı. Mark Twain, Osmanlı toplumunun bu yasağa nasıl direndiğini, kendi mizahî diliyle anlatır. Ama uzun zaman direnmek mümkün olmadı. İnsanlık tarihinin bu karanlık sayfası artık dolmuştu, kapanması gerekiyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşçi sınıfı

Murat Belge 10.02.2013

Türkiye'de Marksizm'den yola çıkan siyasî hareketlerin proletarya ile ciddi bir bağ kurmadığını söylemiştim. Gerekli anlar ve durumlarda sınıfa, ideolojisine vb. saygılar sunulur, alınacak kararların Türk ve dünya proletaryası için hayırlı ve uğurlu olması temenni edilir, sonra asıl işe geçilirdi.

Bunları, doğrusu, Türkiye'nin sosyalistlerini suçlamak için söylemiyorum —öncelikle. Toplumsal yapının belirleyici koşulları sözkonusuydu. Türkiye'nin kendi ideolojik koşulları sözkonusuydu. Değindiğim o yıllarda böyle bir şey kimsenin zihnini pek kurcalamıyordu, ama, bugün durup dünyaya göz attığımızda, işçi sınıfının yeni bir dünyayı kurması için gerekli zihnî ya da bedenî enerjiye rastlamıyoruz. Bu bakımdan, bizdeki sosyalist akımların hattâ geleceği doğru okuduğu şakasını dahi yapabiliriz.

Ama bunun böyle olması, ciddi bir sorunun belirtisiydi. Bu da, Türkiye'de sosyalistlerin kitlelerle, sıradan insanlarla ilişki kurmaktaki başarısızlıkları sorunudur. İşçiler her yerde, her toplumda, çeşitli küçük burjuva tabakalardan, özellikle de köylülerden daha kolay ilişki kurulabilecek kişilerdir; sınıf olarak da, tek tek bireyler olarak da. Onlarla diyalog, iletişim kanalları kuramamış bir sol siyasî hareketin, durup, "Ben ne yapıyorum?" diye bir düşünmesi gerekir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Antagonist çelişki'

Murat Belge 12.02.2013

"Antagonizma" kavramı üstüne yazacağımı söylemiştim. Bugün bunu tamamlayıp şu sıralar bizim gündemimizde olan sorunlara geleyim.

Altmışlardan 1980'in eylül ayına kadar Türkiye'nin entelektüel hayatında Marksizm'in önemli bir yeri vardı. "Baş çelişki", "temel çelişki", "diyalektik", "antagonizma" gibi kavramlar bütün söylemlerde bolca geçerdi. Bunlardan "antagonizma", "düşmanlık" diye çevrilebilir belki. Marksistler'in kendi aralarındaki tartışmalarında daha sık başvurulan bir kavramdı; sosyalist mücadelenin *yöntemiyle* ilişkiliydi: "Devrim mi? Reform mu?" tartışması..

Kısaca, şöyle bir mantık: burjuva ile proletarya iki karşıt sınıftır ve çıkarları birbirinin karşıtıdır. Dolayısıyla bu ikisi arasındaki çelişki "antagonist" çelişkidir. Öyleyse bunu gidermek, ertelemek, yumuşatmak mümkün değildir. Yani, *devrim zorunludur*.

"Devrim"den anlaşılansa, temelinde silâhlı bir mücadeleyle egemen sınıfları devirmek ve siyasî iktidarı işçi sınıfı adına onların elinden almaktır.

Şimdi, sözkonusu iki sınıfın arasında çelişki şüphesiz vardır, ama toplumsal formasyon yalnız bu iki sınıftan oluşmadığına göre, o ilişki ya da çelişki formasyon içindeki toplam ilişki ve çelişkilerle birlikte belirlenecektir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Büyük Barış'

Murat Belge 16.02.2013

Başbakan'ın Saygun ziyareti tahmin edileceği gibi ilgi uyandırdı. Darbecilikten yargılanan ya da bu yargılananları destekleyen kesimde şu an için kaydadeğer bir değişiklik yaratmazken bu yargılamanın haklılığını ve gerekliliğini savunan kesimde de kaygıya yol açtı.

İlk tepkiler "Başbakan askerler ve Kemalistler'le bir uzlaşma arıyor" şeklini aldı. Hemen ardından, "Kürt sorununa çözüm gelecekse, bir 'af' da gelmeli; öyleyse bu da aynı sürecin öbür yüzünü kapsayan tedbir olabilir," dendi. Bugün (cuma) Alper Görmüş'ün yazısında, "Büyük Barış" kavramının okuyorum.

Başbakan'ın neyi niçin yaptığını yorumlayacak konumda değilim. Ancak, yukarıda kısaca özetlediğim yorumları makul buluyorum.

Durum buysa, yani bu yönde bir hazırlık varsa, bunu nasıl "yorumlayacağız" değil de değerlendireceğiz? Tabii, kendi adıma konuşuyorum.

En geniş çerçevede baktığımda ben de "Büyük Barış"tan yanayım. Bu toplumun yakın tarihi uzlaşmaz kan davalarıyla dolu. Toplumun yarısının oyuyla başbakan olmuş birini paldır küldür asarsanız, olacağı bu; "kan davası" bir mecaz olmaktan çıkıp fillî gerçeklik hâline geliyor. Buralardan başlayan (tabii bundan önce de bir yığın benzer yarılma olayı yaşanmış ya, şimdilik onları geçelim) bu kamplaşma, sonraki dönemelerde yeni, "kin ve intikam" hamleleri yüklenerek sürüp gidiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Devr-i Sabık' konusu

Murat Belge 17.02.2013

"Suç" dediğimiz şeyi tanımlamak her zaman kolay değildir. Basit bir örnek vereyim: Hindistan'da yüzlerce yıl, üst sınıflardan bir adam ölünce, dul kalan bir karısı varsa, kocasının cesediyle birlikte onu da yakarak öldürdüler. Ünlü hikâyedir: İngiliz vali bu pratiği yasaklayınca Brahmanlar başına üşüşmüş, "Nasıl yasaklarsınız? Bu bizim geleneğimiz!" diye. Vali, "Evet, geleneklere biz de saygılıyızdır," demiş. "Bizde de bunu yapanları asmak gelenektir."

Yani, bir "edim"in kendisinin "suç" olup olmadığına bakacağız elbette, ama o "edim"i işleyen kişinin içinde yaşadığı toplumun o "edim"e ne gözle baktığına da dikkat etmemiz gerekiyor. Toplum "edim"i suç olarak görmüyorsa, zaten edim gelenekleşmiş demektir. Böyle olunca, toplumun kendi içinden, bunun bir "suç" oldu yargısını üretmesi güçtür. Verdiğim örnekte, bu kadınları böylece öldürmenin "suç" olduğunu söyleyen kişi, "sömürge valisi"! "Kökü dışarıda!"nın dik âlâsı...

Gelelim kendi konumumuza. Bu memlekette "darbe yapmak" bir "suç" mu, gerçekten? Özellikle 27 Mayıs'tan sonra bu iş öylece şekillendi ki, üstündeki komutanlardan izin almadan girişir ve beceremezsen, suç olabiliyor; o zaman, Talat Aydemir gibi, asıyorlar adamı. Ama elli küsur yılda üçü gerçekleşmiş, bir kısmı yarım darbe, bir sürüsü gerçekleşmemiş darbe geçiren bir toplumda, herhalde asker olup da darbe yapmak ya da darbeye karışmak, yapmamak ve karışmamaktan daha "normal" bir davranış.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uçabilecek miyiz

Murat Belge 19.02.2013

Bu savaş bir bitse, diyordu Güler Sabancı, geçen gün, "uçarız". Doğru, Türkiye'nin ekonomisi epey bir zamandır uçmaya başlamıştı zaten. Her şeye rağmen kanatlanmaya başlamıştı. Ama bu her şeyin arasında özellikle bu savaş, uçmaya çalışan bir martının ayağına bağlanmış ip gibiydi. Ayağından yere bağlı martı, uçuşuna uçuyordu da, ancak aynı yerde daireler çizerek uçabiliyordu. Bugün de durum bu.

Bunca yıldır, verimsiz ve sonuçsuz bir iç savaşa kaç tanker dolusu parayı yakıt olarak boca ettik acaba?

Söze ekonomiden girdik, onun için "para" çerçevesinde konuşuyorum. Elbette öncelikle bedeli hiçbir parayla ölçülemeyecek insan hayatı kaybı var.

28 Nisan'la 27 Mayıs arası, 1960'ta, öğrenci protestoları devam ederken, Celal Bayar'ın "tenkil, tenkil" demesi bilinir, anlatılır. Yangına körükle gittiği için de suçlanır. Doğru mudur, böyle yaptığı, ateşe benzin döktüğü? Bence doğrudur. Sonuçları da zaten ortada.

Ne hikmetse, bu olayda çözümü "şiddetle bastırmak"ta gören Celâl Bayar'ı suçlu bulan kesimler, Kürt sorununu şiddet ve yıldırımla çözmeyi aklına koyan TSK'yı eleştirmeyi akıl edemediler. Hâlâ da edemiyorlar.

Celâl Bayar ve genel olarak Demokrat Parti'nin, başkaldıran bu öğrencileri Halk Partisi'nin kışkırttığına inanıyorlardı Büyük ölçüde haklıydılar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP'den 'sol' çıkarmak

Murat Belge 23.02.2013

Bizim gazete sosyal-demokrasi ve CHP üzerine "anket" gibi bir şey yapıyor. Madem böyle bir şey yapılıyor, ben de iki çift laf edeyim, dedim.

Daha önce söylediğim bir şeyi tekrar ederek gireyim söze: asıl soru, CHP'nin sosyal-demokrat olma umudu var mı, yok mu? Bana göre, cevap yalın ve kesin: yok!

Ama bunu bir de gerisi var: aynı zamanda, sosyal-demokrasi *olmamasının* teminatıdır, CHP.

Tarihî açıdan bakıldığında böyledir. Niçin ta 1920'den başlayan bir Türkiye Komünist Partisi oldu da, Türkiye Sosyalist Partisi olmadı? İkisini de yasaklayan CHP idi; Komünistler "biz yeraltında da olsa çalışırız" dedikleri için partilerini kurdular; sosyalistler için böyle bir şey sözkonusu değildi, dolayısıyla bir sosyalist parti kurulmadı.

Sonra bir gün geldi, İnönü, "Ortanın solundayız" dedi. Ne zaman ve niçin? Yıllardır yasaklanan sosyalizm altmışlarda nihayet örgütlenebilmişti ve ülkede gündem belirleyebiliyordu. Entelektüel düzeyde, fiziksel

varlığının ve gücünün çok ötesinde etkiliydi. İnönü, bunu önünü kesmek için “sol” kelimesini kullanmıştı. Yani, gene, “solun tıkacı” olma işlevini sürdürüyordu.

Ama onun bu beyanatı ortalığı birbirine kattı. Bir yandan, kendi partisi içinde, bu “düzmece” solluğa bile tahammülü olmayan kadroları çileden çıkardı (bu sözün arkası gelecek olursa parti yönetiminin başka kadroların eline geçeceğini haklı olarak düşünenler, Feyzioğlu vb.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ekrem Eylisli üzerine

Murat Belge 24.02.2013

Bir zaman önce bizim derdimizdi. Bitmedi, geçmedi ama, biraz hafifledi. Zamanın geçmesi böyle bir şey: yumuşatıyor, hafifletiyor.

Orhan Pamuk’tan söz ediyorum. Orhan bugün *Taraf*’ta yazmaya başladı. İyi de oldu. Ama benim yukarıda değindiğim olay onun Alman dergisine mülâkat vermesinden sonra burada başlayan fırtına. “Vay efendim, sen nasıl ‘Ermeni öldürdük’ dersin! Haydi dersin de, bunu nasıl ‘ecnebi’ye söylersin?” Böyle başlayan kıyamet, tabii medyanın amirallerinin de gerekli yönlendirmeleri yapmalarıyla, 301’den dava açmalara, mahkeme çevresinde türlü taşkınlık yapmalara uzandı. Bir süreden beri Orhan’ın adı Nobel’le birlikte anılır olmuştu. Bu da hemen devreye sokuldu: “Nobel almak için öyle konuşuyor” dediler. Üstüne üstlük, aldı da Nobel’i. O günü neredeyse ulusal yas günü ilân edecektik.

“Bayrak yarışı”nı andırır bir durum oldu. Bayrak şimdi Azerbaycan’ın elinde. Ne olmuş? Ekrem Eylisli adında, adını duyurmayı başarmış bir Azeri yazar, romanında Ermeniler’den iyi bir dille söz etmiş, bununla kalmayıp Azeriler’in birtakım Ermeniler’i öldürme sahneleri çizmiş. Vurun kahpeye!

Bir Azeri yetkili paralelliği kurmakta hiç gecikmedi. Orhan Pamuk “Nobel” için böyle konuşmuş, ama vatanını kaybetmiş, belli ki şimdi Eylisli de Nobel almak istiyormuş. Orhan Pamuk’un vatan kaybettiği falan yok. O sözleri söylemese de onu sevmeye, anlamaya yapıları müsait olmayan birtakım milliyetçi ve ulusalcıların nefret nesnesi olmak, vatanını kaybetmek demek değildir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lümpen-nasyonalizm

Murat Belge 26.02.2013

Geçen gün Bekir Ağırdır, Türkiye’de milliyetçiliğin yayılıp artmadığını yazıyordu. Artmıyor, olan milliyetçilik lümpenleşiyor, diyordu. Önemli bir tesbit. Ama yalnız milliyetçilik mi böyle? Ülkede lümpenleşmeyen bir alan olduğunu sanmıyorum. Bunu bir yakınma olarak söylemiyorum; bence bir sağlık alâmeti.

Türkiye toplumunda iki hareket var, öteden beri. Birincisi, somut, fiziksel bir hareket: yani köylerden kentlere,

geri kalmış yörelerden daha zengin yörelere göçme ve yerleşme süreci. Her yerde olur bu. Onun için de “Üçüncü Dünya” ülkelerinin başkentleri ve metropoller, La Paz’dan Delhi’ye, aşırı derecelerde kalabalıklaşıyor. Bizde de “modernleşme” ile bu hareket başladı ve hızlanarak devam etti. “Lümpenleşme” adını verdiğimiz değişimin bununla çok yakın ilişkisi var. Ama şu son birkaç yıl içinde bu hareket durulmaya başlıyor. İstanbul’a göç eskisi gibi her yıl artmaz oldu. Daha önemlisi, genel nüfus artışı eski hızını kaybetmeye başladı (Başbakan’ı telâşlandıracak ölçüde).

İkinci “hareket” dediğim şey böyle somut ve fiziksel bir süreç değil, daha içsel, manevi bir süreç: “Ülkenin düşünsel iklimine dâhil olmak” diyebilirim, bir yerlere gitmeden, oturduğunuz yerde geçirebileceğiniz dönüşüm. Şüphesiz öteki göç, sözgelişi Muş’tan kalkıp İzmir’e ya da Kastamonu’dan kalkıp İstanbul’a gelmek süreci hızlandırır. Ama şimdi Muş’ta veya Kastamonu’da otururken de o genel “düşünsel iklim”in uzantıları, serpintileri ayağınıza geliyor, çünkü iletişim araçları merkezden çevreye doğru genişleyen dalgalar yayabiliyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Lumpenlik’lik üstüne

Murat Belge 02.03.2013

Birkaç günlüğüne İngiltere’ye giderken, hafta sonu başladığım “lumpen”lik konusunda da birkaç şey söyleyeyim. Öncelikle, Almanca’dan türeyen bu kelimeyi ben “ü” harfiyle yazmam (dizgiciye mesaj geçen haftaki “lümpen” diye çıkmış): “lumpen”, bizim “yırtık pırtık” deyimine denk düşen bir kelimedir; alt-sınıf olan proletaryanın da altında bir sefalet düzeyinde yaşayan adam demektir. Zaman içinde, “düzenli bir işi bulunmayan”, ama gereğinde ücret düşürmek için proletaryaya karşı kullanılabilen (çünkü “yedek-işçi-ordusu” bunlardan oluşuyor) kişi anlamını da edinmiştir.

Türkiye’de çağrışımları bunları içeriyor, ama gene de biraz farklı. “İstihdam”, “gelir düzeyi” gibi daha sosyo-ekonomik ölçütlerden çok, “kültürel/ideolojik” ölçütler belirliyor, kime “lumpen” diyeceğimizi. Bu da, ister istemez, ezeli “Batılılaşma” harekâtımızın yarattığı sınıf/tabaka ayrımlarına uzanıyor. Örneğin, Müslüm Gürses dinleyip kendinden geçen birini, işi olsun ya da olmasın, orasına bakmadan “lumpen” kategorisine sokabiliriz. Öte yandan, “düzenli iş” sahibi olmayan büyük bir yığın olduğu için, “Ne iş olsa yaparım, abi” demekle maruf koca kitleleri de lumpen-proletarya içinde sayarız.

Hani Fanon, Cezayir savaşında sınıf analizi yaparken, sömürgelerde lumpen-proletaryanın da anti-emperyalist cepheye yeri olabileceğini söylüyordu ya, onun gördüğü “Cezayir lumpen-proletaryası” da bizim burada gördüklerimize bayağı benziyordu yani, aynı “lumpen proletarya” kelimesi telaffuz edildiğinde, Marx’ın gözünde canlanacak resme pek benzemeyen bir kesimin adıydı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Elit’lik üstüne

Murat Belge 03.03.2013

Birbirini izleyen bu yazılar "lumpenleşme" tesbitinden başlamıştı. "Lumpenleşme", bugün de var mı Türkiye'de? Bence var ve daha epey zaman devam edecek. Ama "lumpenleşme" kendi "altın çağ"ını yaşadı, duruldu, bir süredir inişe geçti.

"Lumpen" kavramının karşısı "elit"... Peki, Türkiye'de "elit" ne durumda?

Böyle nitelemelerin toplumdaki yerini ölçmek çok zor bir iştir. Çok "nesnel" de olamaz. Herkesin "elit" kavramından anladığı farklı.

Kendi anladıklarım çerçevesinde Türkiye'de "elit" bir kesimin durumunun çok parlak olduğu kanısında değilim ("durum" derken, basit bir şeyi, "varolma"yı kastediyorum): ama çok "perişan" olduğunu da düşünmüyorum. Dediğim gibi, ölçümü, sayımı son derece zor; ama bir "cesur tahmin" olarak, yarım milyondan belki de iki milyona kadar yükselebilecek, dünyanın neresine gitse, iş bulabilecek ve üstlendiği işi başarıyla yapacak "Türkiye yurttaşı" olduğunu sanıyorum. Belki daha çok tekniğin, teknolojinin ağır bastığı alanlarda ama yalnız oralarda da değil. Tamam, Orhan Pamuk Nobel aldı ve bu anlatmaya çalıştığım durum için iyi bir gösterge. Ama Orhan Pamuk Türkiye'nin "tek iyi yazarı" değil. Hâlen sağ ve yakınlarda ölmüş birçok iyi Türk yazarı var. İyi ressam var. İlhan Koman gibi heykeltci, ama Gazi Yaşargil gibi cerrah ya da Ahmet Ertegun gibi müzik uzmanı var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barişin dili

Murat Belge 09.03.2013

"Savaşmak kolaydır, barişmak zor." Bunu yıllardır söyleriz, Başbakan da söylemeye başladı. Bariş için çalışma yıllar sürer, taş üstüne taş koyarak milim milim ilerlersiniz. Bir kişi çıkar, bir münasebetsiz sözle yılların emeğini yerle bir eder.

"Bariş süreci" burada ikinci kere ilân olundu. Birincisi başlar gibi olmuş, ama gerçekten başlayamadan kesintiye uğramıştı. O günlerde, kesinti olsa da, bu sözleri telaffuz etmeye başlamanın olumlu bir şey olduğunu, çünkü bir kere söylendikten sonra kolay kolay unutulamayacağını, sürecin geri alınamayacağını yazmıştım. Herhalde öyle oldu ki, bu "ikinci" perde de açıldı. Gelgelelim, genel durum, öyle bariş gülücükleriyle dolu değil.

"Savaşmak kolay, barişmak zordur" sözünün ne kadar doğru olduğunu kanıtlamak istercesine, bütün " taraflar" birbirlerine hışımla laf geçirmekle meşguller. "Bariş süreci"ni başlatan Başbakan da, bu tutumun uzağında değil. Elbette Bahçeli ile Kılıçdaroğlu'nun üslûbuna erişmek mümkün değil ama şöyle bir ortamda dahi Başbakan'ın gerilimi çözmeye yönelik bir tavır aldığını görmüyoruz. Oysa bu gerilim kendisi başlı başına bir provokasyon. Provokasyonun da neyi provoke edeceği belli.

"Gerilimi çözmek", "gerilimi yumuşatmak" türünden sözler söylerken, Kılıçdaroğlu ve partisini, Devlet Bahçeli ve partisini, ortada iyi bir iş olduğuna, onlar da sükûnet içinde davranırsa, sonuca, çözüme daha rahat, daha hızlı gidileceğine *ikna etmekten* söz etmiyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Millî’ ikilem

Murat Belge 10.03.2013

Bir konferans için İngiltere’ye gitmiştim. Biraz yoğun geçtiği için burada ne olduğunu pek izleyemedim. Döndüğümde, *Milliyet*’te tam gittiğim gün okuduğum İmralı görüşmesi notlarının başlattığı patirtinin içine düştüm. Bu memlekette birtakım olaylar, durumlar, sanki ebedî gibi. Üç aşağı beş yukarı “aynı” diyebileceğiniz olaylar oluyor; insanlar aynı kalıplarla, konuyu son bıraktıkları yerden alıp, aynı pozisyonlarda, aynı şeyleri söylüyorlar.

Bu notların yayımlanması üstüne Başbakan’ın gösterdiği hiddet ve kullandığı öfke dili doğal olarak tepki çekti. Herkes yazıyor ve özellikle bizim *Taraf*’ta çok doğru düzgün değerlendirmeler yayımlandı. Onlara ekleyecek, farklı bir sözüm olduğunu pek sanmıyorum ama bu konu karşısında “onlar söyledi” diye ses etmemek de olmayacak galiba.

“Millî” çıkar kavramından “millî” yayıncılık kavramına gelmişiz. İçine doğduğumuz “millî terör”ün gidişi, normal. “Millî” sözünün açmayacağı kapı yoktur.

Bu konunun “ilkesel” yanında, bizim gibiler de, otuz, yirmi, on yıl önce ne dedikse onu diyoruz. Çünkü o dediğimizden vazgeçmemizin doğru olacağını gösteren herhangi bir somut olayla karşılaşmadık. Gazetecilik mesleğinde tek ölçüt, *doğru bilgi* vermektir. Yedi kelimelik bir cümle etti bu. Bence yeterli.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milliyetçi/ Ulusalıcı

Murat Belge 14.03.2013

Kendilerini “milliyetçi” veya “ulusalıcı” olarak tanımlayanlar, onlara sorulsa, çok farklı platformlarda durmaktadırlar. Gerçekten de, aralarında, önemli olabilecek farklılıklar vardır: Batı’nın ya da geleneklerin, özellikle dinin değerlendirilmesi gibi konularda. Ama, “millet” ya da “ulus” olarak adlandırdıkları toplumsal örgütlenmenin temel özellikleri konusuna gelince, farklılıktan çok ortaklıklar öne çıkmaktadır. CHP ile MHP’nin Kürt sorunu (ve o dolayım içinde AKP) karşısında aldıkları tavırların birbirine göz kırpmıyor olmasının nedeni budur.

Türkiye, öyle görünüyor, tarihinin en canalcı evresini yaşıyor. Bu, kısaca, büyük bir yapı değişimi demek. Belirli bir anlayışla, belirli hedeflere göre yukarıdan aşağıya kurulmuş ve biçimlendirilmiş bir toplum sözkonusu; bu yapı, *şimdi*, şu konjonktürde, ne dünyanın oluşturduğu yeni siyasî modellere uyuyor, ne de bu verili yapısıyla kendini yeniden-üretmesi ve sorunlarını çözmesi mümkün. Dolayısıyla, değişmek zorunda. Bu değişimin mimarı da aşağıdan yukarıya işleyen dinamikler olacak. Bunun sonucu çok kısa evrede olumlu olabilir de, olmayabilir de. Ben, olacağını sanmıyorum. Uzun vadede ortaya normal, geri kalan dünyayla çelişmeyen ve “çatışmayan” bir Türkiye çıkacaktır. Bunu kuvvetle muhtemel görüyorum. Ama kısa vadede aşılması gerekli çok badire var.

“Badire”yi oluşturan etkenler arasında, çatırdayan o eski yapının ürünü ve sahibi, TSK’dan MHP ve CHP’ye uzanan kurumlar ve bu toplumun tarihine özgü “Cumhuriyet” ideolojisi (öncelikle “ulusalcılık” dediğimiz

zihniyet, ama "milliyetçilik" de işin içinde) belki en önemli toplumsal ağırlığı meydana getiriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset!

Murat Belge 16.03.2013

Siyaset, çok zaman, sık sık, *net tavır* almayı gerekli kılan bir etkinliktir. Somut bir durumla karşılaşırsınız: diyelim ki, bu durum karşısında "A", "B" ve "C" tavrılarını benimsemek mümkündür. Tabii, hangisini benimseyeceğimiz de, uzun vadede varmak istediğimiz yere bağlıdır. Hiçbir sorun, böyle bir geniş bağlamdan soyutlanarak, tek başına anlaşılamaz, ele alınamaz. Dediğim bu "A", "B" ve "C" alternatifleri, *gerçekte*, birbirlerini eleyen, yok eden şeyler değildir. Hepsi yanyana varolabilir ve zaten varolmaya devam ederler. Ama, "siyaset yapan bizler", kendi eylem programımızı çizmek zorundayızdır. Onu çizmiş ve sözgelişi "C"de karar kılmışsak, orada yoğunlaşmamız gerekir. Bu durum da, bizi, sanki "A" ve "B" yokmuş gibi davranmaya iter, itebilir.

Bir somut konjonktürde, olası siyasetleri düşündük, uzun vadeli hesaplarımız çerçevesinde, "faşizme karşı halk cephesi" yolunu uygun bulduk. Demek ki, bazı noktalarda daha yakın, bazı noktalarda daha uzak olduğumuz bazı "yol arkadaşları" ile birlikte ilerleyeceğiz. O "yol arkadaşı"nın hiç hazzetmediğimiz bazı inançları ya da davranışları olabilir. Durup durup bunları dile getirmekten sakınmamız gerek; yoksa ne "yol" kalır, ne "arkadaşlık".

Derken, vaktiyle Stalin önderliğinde olduğu gibi, "sosyal- demokrasi"nin uzun vadede en tehlikeli düşmanımız olduğuna kanaat getirdik.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Uzlaşma'yı 'dikte' etmek

Murat Belge 17.03.2013

Bu sabah (Cumartesi, 16 Mart), baktım, Halil Berktaş'ın yazısında adım geçiyor, "Marksizm eleştirisi, devrim anlayışı" vb. bağlamında. İyi, tartışılması "gerekli"den öte, "zorunlu" konular; adımın geçmesi de "davetiye" gibi bir şey. Bu ilk yazıda katılmadığım birkaç şey olduğunu gördüm: Katıldığım şeyler de var. Bugün onlardan bir tema kaparak kendi işlemek istediğim temaya gireyim.

"Bu iş devrim olmadan olmayacak galiba..." Bu bir düşünce; somut koşulların da zamanında doğruladığı bir düşünce. "Kapitalist egemen sınıf, bir devrimle yıkılmadıkça, sosyalizme doğru adım atılmasına izin vermeyecek..."

Dün yazdığım yazının mantığı içinde, pratik durumun analizinden çıkarılan pratik sonuç. Ama bunu hemen alıp *her* durumdan çıkarsanması gereken "*ezeli ilke*" hâline getirenler olur, olmuştur, hâlen vardır. Hani, "Ben sosyalizme 'sosyalizm' demem, o 'sosyalizm' devrimle gelmemişse" sendromu. Bunun, ülkemizde epeyce bir temsilcisi var.

“Devrim”den genellikle anlaşılan da, “silâhlı” bir eylem, bir ayaklanma. Yani bir tür savaş.

Tarihten izlediğimiz kadarıyla, savaşın genellikle bir “kazanan”ı oluyor (her zaman değil tabii, “ortada kalmış” gibi görünen savaşlar da var). Bu durumda, “kazanan”, “kaybeden”e, “şöyle şöyle olacak” diye, deyim yerindeyse, *dikte ediyor*, kendi isteklerini.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Halk Partisi

Murat Belge 19.03.2013

Halk Partisi’nde “Yenilikçi” adıyla anılan grubun ısrarlı talebi üzerine yapılan Parti Meclisi toplantısı, bizim gazetenin dediğine göre kimseyi mutlu etmeyen bir bildiri üreterek sonuçlandı. *Taraf*’ın spotuna göre “Yenilikçiler” bu bildiri “bağlayıcı” olmadığı için hayal kırıklığına uğramış, “Ulusalcılar” ise zayıf ve hafif bulmuşlar. Sonuçta da “herkes rahatsız”mış.

İnsanoğlu *beklenmedik* bir şeyle karşılaşmaktan huzursuzlanır. Şu karmaşık hayatta, “A böyledir, B şöyledir” diye bazı düzenlilikler bellemiş ve bellediğimiz ölçüde rahatlamışken, “A şöyle, B böyle” olunca, ihanete uğramış gibi hissederiz kendimizi. Bu çerçevede, CHP’den çıkan bildiri, CHP içinde herkesi rahatsız etse de, (iddiaya göre), ben kendi adıma herhangi bir rahatsızlık hissetmedim, çünkü benim bildiğim dünya bir kere daha doğrulanmış oluyordu. Parti Meclisi toplantısından “demokratik” diye nitelenebilecek bir bildiri (ya da herhangi bir sonuç) çıksaydı, “Neyi eksik biliyordum? Neyi yanlış düşünmüştüm?” diye bir düşünsel çabaya girmem gerekecekti. Bu bildiri ise, “Bugün çarşamba” ya da “Ayın bilmem kaç” gibi, takvime bakmakla göreceğim bir bilgiyi tekrarlamış oldu.

Halk Partisi, malûm, memleketimizin “Sosyal-demokrat” partisi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Amsterdam

Murat Belge 26.03.2013

Amsterdam’dayım. Geçen gün ayak basar basmaz, ne kadar uzun zamandır bu kente yolumun düşmediğinin farkına vardım. Hollanda’ya son birkaç gelişimde burada kalmamıştım; onun için, her şey “aşına” idi, ama şehirde neyin nerede olduğunu büyük ölçüde unutmuştum.

Sonuçta küçücük bir şehirdir burası. Dolayısıyla yeniden hatırlaması fazla zaman almadı.

Hollanda’yı severim; Amsterdam’ı özellikle severim. Niye özellikle? Sanırım, “uluslararası” karakterinden ötürü. Den Hague’dan Utrecht’e, öteki Hollanda kentlerinde, Hollanda’nın sunduğu sevimlilikleri görüyorum; burada, Hollanda’dan başka bir de “dünya” var. Avrupa kıtasında Londra ile Paris, bu ikisi, birer dünya kenti. Berlin

yeniden öyle olmakta. Roma da belki öyle, ama "İtalyan"lığı fazlasıyla ağır basıyor. Oysa Amsterdam, bence, bir rastlantı sonucu Hollanda'da kurulmuş bir dünya kenti.

Yukarı Ortaçağ'dan beri bu kıtanın, kıtanın kuzeyinin belli başlı limanlarından biri. Tabii bu her zaman bir kenti bütün bir dünyaya açan bir etken. Hansalar Birliği'nin önde gelen üyelerinden biri olmuş Amsterdam daha "Hollanda" diye bir yer yokken. Bu yörenin kentlerinin hepsinin böyle bir özelliği vardır. Hollanda, bir "ülke" hâline, bir "özgür belediyeler konfederasyonu" olarak gelmiştir.

Yurtdışında birkaç gün kalmak, en önemli ihtiyacımızı "lokanta" dediğimiz kurumda gidermeyi gerektiriyor. Burada kaldığım şu birkaç gün içinde bir yemeği de Hollanda lokantasında yemiş oldum: bu Hollanda lokantasının özelliği Hollanda yemeği vermemesiydi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şu görünen durumda...

Murat Belge 30.03.2013

Birkaç gün öncesine kadar genel olarak "Kürt sorunu" başlığı altında sözünü ettiğimiz olayları birkaç günden beri "Barış süreci" başlığı altında ele almaya başladık. Bu, çok önemli bir değişim; yıllardan beri bu ülkede görülmüş en önemli değişme. Şu âna kadar gözlenen biçimiyle devam eder, edebilirse, sonuçları da birçok farklı düzeyde çok önemli olacaktır.

Konu bu kadar önemli olunca, normal ahvalde, insan durmadan konu üstüne yazmak ister. Oysa benim bir türlü elim gitmiyor yazmaya. Nedeni "korku", herhalde. Yıllanmış bir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olarak "iyi şeyler" olacağına inanamamaya şartlanmışım. Adına "sorun" denen herhangi bir şeyin çözüldüğünü de görmedim. Bu konuya verdiğim önem ölçüsünde duyduğum korku da büyük. Bir yandan, bunu da bir "AKP sorunu" olarak görmekten kendini alıkoyamayanların varlığından haberdarım. Onlar açısından bu konu AKP iktidarını yıpratmanın yeni bir aracı olduğu ölçüde önemli ve bu amaçla kullanılması gerekiyor. Nitekim öyle yapıyorlar.

Öte yandan, sürecin gidişinde endişe duyulacak şeyler de yok değil. Ama bunları eleştirir ya da oralara dikkat çekerken Ergenekon-dostu cepheye yaklaşmak da istemiyor insan. Aslında "yaklaşmak", "öyle görünmek" falan bir yana, işin bozulmasına iki dirhemlik de olsa katkıda bulunma düşüncesi çok korkutucu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hasan Cemal

Murat Belge 31.03.2013

Hasan Cemal'in sorumluluğu, Derya Sazak'a göre, yazdığı yazıdaymış. Peki, ondan önceki "anlaşma" neydi? Hasan Cemal'e belirli bir süre yazmama "ceza"sı verilmişti! Başbakan'ı kızdırmış; Başbakan'ın kızgınlığı geçene kadar sus, kendini gösterme! Hani okullarda yaramazlık eden çocuğa "git odanın köşesine, orada tek ayak

üstünde dur" derler ya, onun gibi bir şey. "Çözüm" ya da "anlaşma" bu. Arkasında bütün bu bildiğimiz kariyer olan Hasan Cemal bu "çözüm"le başka ne yapabiliirdi? Gidip tek ayak üstünde durması mı bekleniyordu.

Dün yazdım, "Kürt sorusunda barış süreci" diye tanımladığımız bir ortamdayız. Sesimizi kısmış, umutla seyrediyoruz olanları. Ama son analizde o "süreç"le de ilişkilendirilecek bir biçimde, bir yandan da böyle olaylar oluyor.

Hasan'ın bu olayda doğrudan muhatabı, kendi gazetesinde bu gibi kararları verme yetkisini elinde tutanlar. Onların bu olay çerçevesinde davranışları, bu ülkede medyanın ne kadar "kolay kırılır, yaralanır" olduğu bilgisini bir kere daha pekiştiriyor. Bu da, *yeni* karşılaştığımız bir durum değil.

Ama, o yetkileri ellerinde tutanların yetkilerini bu şekilde kullanmasına yol açan zincirleme gidişatla, olayı başlatan, Başbakan'ın tavrı ve sözleri. Bunun da "yeni bir şey" olmadığını söylemek mümkün, daha doğrusu, evet, öyle.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişim ve tarih

Murat Belge 02.04.2013

Bir kitap okumaya başladım: Batı dünyasından, ağırlıklı Avrupa'da cinselliğin tarihi üstüne. Daha başlarındayım ya, okudukça, sık sık Türkiye'yi hatırlatıyor.

Çünkü şimdiye kadar okuduğum bölümlerde, daha çok 17. yüzyıla odaklanmış olarak, toplumun cinsel ahlâkını düzeltmek üzere alınan yasal tedbirler anlatılıyor. Tabii 17. yüzyılın yasal tedbirine, bugünkü anlayışla "yasal" demek zor. Bizde de deyimi vardır, "karakuşî" derler, yaklaşımları öyle: "Bu adamla kadın evli değil, ama ikisi aynı odada oturmuş konuşuyorlardı; demek ki zina yapmaya hazırlanıyorlardı." Böyle bir "açıklama", baskın yapmaya, basılan çifti yakapaça mahkemeye götürmeye cevaz veriyor. Oralarda 17. yüzyılda sık sık oluyormuş böyle şeyler. Belki aynı zamana bizde olduğundan daha bile sık... Ama bir yüzyıl sonra durulmuş, azalmaya başlamış, sonunda da durmuş. Burada ise durulur gibi oldu, 20. yüzyılı bitirirken, ama bugün dahi durmadı.

17. yüzyıl, Avrupa'da Katolik-Protestan çatışmasının en yoğun yaşandığı yüzyıl. Bu konularda Protestanlar Katolikler'den çok daha fanatik. Nitekim, nerede güçlenirlerse orada varolan yasaları falan da değiştirerek anormal bir baskı kuruyorlar. Buna tabii yavaş yavaş kalabalıklaşmaya başlayan Amerika da dâhil.

Her fırsatta "azalar arttırılsın!" diye ortaya çıkıyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir toplantı üstüne

Murat Belge 06.04.2013

Bence bir terminoloji yanlışlığı sonucunda adı “Âkil Adamlar” konan kurulun ilk toplantısını dün akşam (Perşembe, 4 Nisan) yaptık. Bunu bilmeyen yok, çünkü o yanlışlık (“Âkil Adamlar”) sonucunda bu konu “Türkiye gündemi”nin birinci maddesi hâline geldi. En iyi bildiğimiz iş kişiler ve kişilikler üzerinden laf üretmek olduğu için, burada her türlü “sansasyon” potansiyeli var.

“Âkil Adamlar” adı (“Wise Men” vb.) öncelikle “arabuluculuk” etmek üzere biraraya gelmiş/getirilmiş kurullara verilen addır. Bunlar, bir ülke içinde veya ülkeler arasında çıkan çatışmalarda, taraflar birbirleriyle görüşmekte birtakım zorluklarla karşılaşıyorsa, onların taleplerini öğrenmek ve öteki tarafa aktarmak için çalışırlar. Bugün Türkiye’de “Kürt sorunu” dediğimiz olayda böyle bir durum yok. Bir “arka koridor diplomasisi” zaten nicedir yürürlükte. Bunun için —en azından şimdiki konjonktürde— bir “Âkil Adamlar” kuruluna ihtiyaç duyulmuyor.

Başbakan dün akşamki konuşmasının bir bölümünde şunları söyledi: “Ben isterdim ki... bir siyasetçi olarak ben sadece yol açsaydım... o yoldan bilim insanları ilerleseydi, mütefekkirler, münevverler ilerleseydi; gönül insanları, kanaat önderleri, aydınlar, sanatçılar ilerleseydi...”

Bu, benim yıllardır düşündüğüm ve elimden geldiğince yapmaya çalıştığım şeylerin özeti gibi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Olayın gidişatı

Murat Belge 07.04.2013

Yakın geçmişte “Demokratik Açılım” adıyla anılan bir yeni politika ilân edilmişti. Bu da, “Kürt sorunu”yla ilgili bir politikaydı. Toplumun belirli kesimlerinde bir sevinç havası estirmişti. Bugün “Barış Süreci” denince taş kesilen çevreler doğal olarak buna da hemen karşı çıktılar, karalamaya giriştiler. O günlerde BDP de hiç hoşnut görünmüyordu bu “Demokratik Açılım”dan.

Oysa toplumda ezici çoğunluk barış istiyordu. Bu ülkede yaşayan Kürt nüfusun bayağı büyük kısmı için bağımsız bir Kürdistan kurmak üzere Türkiye’den ayrılmak, mutlaka erişilmesi gereken bir hedef değildi. Erişildiğinde rahat ve huzur sağlayacak bir şey olmadığı da belliydi. Bu böyleyse, sürüp giden müzmin savaş da anlamlı olmaktan çıkıyordu. Varılan noktada, demokratik siyasî mücadeleyle elde edilebilecek kazanımlar, silâhlı mücadelenin getirdiklerinden daha çekici görünüyordu.

Durumu böyle değerlendirdiğim için bu “Demokratik Açılım” evresinden çok memnun kalmıştım. Birkaç yazımda, bunun önemli bir kapı açtığı anlamına gelecek şeyler yazmıştım. Birtakım aksilikler (ya da belki kaçınılmaz kazalar) yüzünden, açılan bu kapı kapansa da, kapanmanın kalıcı olmayacağını, bir aşamada biriken enerjilerin gene bu doğrultuda yoğunlaşacağını savunmuştum.

Kapı kapandı. Gerekçe, “Habur’dan geliş üslûbu”ydu. Savaşın (ama ona bağlı olarak olanca eski düzenin *ancien régime*’in) devamından yana olanların geçici bir zaferiydi bu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Derin belirleyiciler

Murat Belge 09.04.2013

“Barış Süreci”, faşist bonobartist milliyetçi kesimin ağır ideolojik bombardımanı (ve zaman zaman muhtemel silâhlı saldırıları) altında, kendi kanalında akacaktır. Bunun güçlü toplumsal dinamikleri olduğunu, ulusal olduğu kadar uluslararası konjonktürün de olayı o yöne kanaliz ettiğini düşünüyorum.

Bu “süreç”le gerçekleşme yoluna girecek “barış”ın yeni bir anayasaya yansımaları, orada cisimleşmesi gerekiyor. Bu nasıl olacak? Bugün 8 nisan; bildiğim kadar yeni bir anayasa metni üstünde şimdiye kadar dişe dokunur bir sonuç almadan çalışan komisyonun başkanı Cemil Çiçek bugünden sonra ne olacağına dair bir açıklama yapacak.

Ama bunun, “bir şey çıkmadı, çıkamayacak” açıklaması olacağını hepimiz tahmin ediyoruz. MHP’nin de, CHP’nin de, ne yapacağı besbelli.

O zaman, malûm, BDP’li formül ve referandum ihtimaline geliyoruz.

Daha birkaç zaman öncesine kadar böyle bir yakınlaşma olası görünmüyordu. BDP AKP’ye Erdoğan da BDP’ye, veritirip duruyordu. Bu veritirme sürecinde kimin “haklı” olduğuna karar vermek zordu. Bu, her zaman zordur; “ilk taşı kim attı?” diye başlar ve “ama ondan önce de o.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diyarbakır

Murat Belge 13.04.2013

Bizim bu “âkil”lik görevi benim için dün akşamdan başladığı için bu sabah Diyarbakır’dayım. Tuhaf bir durum: yazacak başka bir konu düşünemiyorum; ama henüz yazacak bir şey de olmadı. Gece geç vakit geldim, şimdi saat sekiz bile değil.

Bizim bölgemizden, yani Güneydoğu’dan, bazı arkadaşlar bu kuruldandan (kurullardan) beklediklerini yazmışlar, önerilerde bulunmuşlar

Öteden beri “barış” dediğiniz bu sürecin psikolojik yanı üstünde duruyorum: olup bitmiş bütün bu olaylardan sonra, insanların paramparça olan duygu dünyaları nasıl onarılır? Bana hem zor, hem de zorunlu görünen şey bu.

Bölgeden arkadaşların bize ulaştırdığı iletilerde öncelikle siyasî talepler, öneriler var. Ama bu dediğim türden talepler de araya girmiş. Örneğin bunlardan birinde şunlar sıralanmış:

“... çalışma yapılacak bölgelerde köy köy, kasaba kasaba dolaşılmalı, evlere misafir olunmalı, camilerde namazlara katılmalı, kahvehanelere gidilmeli, esnafa uğranmalı, taziyelere katılmalı, düğünlere gidilmeli. Gidilen yerlerdeki yaşlı itibarlı kişiler, kanaat önderleri, şeyhler, dedeler, medreseler, tekkeler, cemevleri ziyaret edilmeli.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diyarbakır'da 'barışın' adı

Murat Belge 16.04.2013

Diyarbakır'a gittik geldik. Oradaki görüşme temposu çok yoğun olduğu için cumartesi günü yazı da yazamadım. Bunun için bir çare düşünmem gerekiyor, çünkü bundan böyle haftanın yarısını güney-doğu illerinde bu görüşmelerle geçirmem gerekecek hazirana kadar.

Bu ilk gidişin bazı izlenimlerini paylaşayım. Diyarbakır'a gitmeyeli epey olmuş. Son gidişlerimden biri KCK davaları içindi. Mahkeme salonuna izleyici girmesin diye alınmadık polisiye tedbir kalmamıştı; hava son derece gergindi vb. Bunları o zaman da yazmıştım.

Bekleneceği gibi şimdi hava böyle değil. "Barış"ın yalnız sözü bile elle tutulur bir rahatlama getiriyor. Ama, tabii, yalnız "söz" de değil. Epeydir çatışma olmadığı için "ölüm" haberi de alınmadığı söyleniyor. Ama bu, daha çok batı bölgelerinde, barışın iyiliğini "endişeli Türkler"e anlatmak için söylenen bir söz. Kürt halkını rahatsız eden pek çok durum, en başta daha yığınla "KCK tutuklusu" bulunması, bunların başında geliyor.

Bizim grup bölge ziyaretlerini Diyarbakır'dan başlattı. Bunu izleyen haftalarda ikişer ili ziyaret edeceğiz. Bu gidişlerde yerel toplumu temsil eden parti ve STK temsilcileriyle görüşmeye, doğal olarak, öncelik tanıyoruz. Ama partiler sonuç olarak "resmî organlar", buralarda STK'lar da o yönde evrilmiş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fazıl Say davası

Murat Belge 20.04.2013

Benim yazı yazma günüm gelinceye kadar Fazıl Say'a verilen on aylık ceza da çeşitli cephelerden ele alınarak tartışıldı. Bu tartışmalarda bir "dünyaca ünlü..." damarı sık sık kendini hissettirdi. Şu günlerde Londra'daki kitap fuarında Türkiye'nin "odak ülke" olması da rol oynadı. Olay doğal olarak orada da duyulduğu, ciddiye alındığı ve konuşmaya çağrılan Türkiyeli yazarlara da sorulduğu için, "turistlere ayıp oluyor" çağrışımı yapan bu "gene dünyaya rezil olduk" söylemi de öne çıktı.

İşin bu "dünyaca ünlü..." kısmı bana çok geçerli gelmiyor. Bunu fazla vurgularsak, bir alanda belirli bir başarıya ulaşmış olan kimselerin suç işlemeye hak kazandıklarını söyleme noktasına varırız. Bu da savunulacak bir konum değil elbette.

Önemli olan, Fazıl Say'ın "suç" işleyip işlemediği. Bana göre, hayır, ortada işlenmiş bir suç yok. Sorun da bu: Fazıl Say'ın bir "tweet"te yazdığı şeyleri "suç" kategorisine sokmak.

Fazıl Say'ın, Türkiye'deki birçok şeyle birlikte, AKP iktidarından hoşlanmadığı besbelli. Sözkonusu "tweet"te ateist olmaktan ne kadar kıvanç duyduğunu dile getiriyor. Bir ateist olarak İslâm'ı da çok sevmediğini tahmin

edebiliriz. Onun bu özellikleri birçok kişiyi sinirlendiriyor olabilir. Ama bu da, yazdığı şeylerin hukuken suç olduğu, olacağı anlamına gelmez. Fazıl Say belirli kesimleri sinirlendirecek şeyler söylemekten de hoşlanıyor olabilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Kürt Sorunu'nda bir 'alt-başlık'

Murat Belge 21.04.2013

Bizim "heyet", ikinci güney-doğu ziyaretini idrak etmekte. Bu seferinde Mardin'de başlayıp Cizre üstünden Şırnak'a geldik. Programın içinde bir bölüm de Korucular'la bir görüşme içeriyor.

Yıllar önce bir Kürt dostumla sorunları konuşuyorduk, geleceği konuşuyorduk. Bir ara, "Peki, Korucular ne olacak?" demişti. Bunu hiç düşünmemiştim, şaşırdım. O devam etti: "Şu anda on bin gerilla varsa, Korucu olmuş otuz bin kişi var. Diyelim ki, bu sorun bir uzlaşmaya doğru evrildi; şimdi bu Kürt özgürlüğü için mücadele edenlerle Korucular'ın arasındaki ilişkiler ne olacak?"

Evet, öyle. "Kürt halkının arasına kolay kolay giderilemeyecek bir ayrılık soktu. Bakalım bunun arkası nasıl gelecek," dedi o dostum.

Hatırlıyorum, bu "Koruculuk kurumu" Turgut Özal'ın başbakanlığı günlerinde ortaya çıkmıştı. Ana fikrin Turgut Özal'ın fikri olduğunu hiç sanmıyorum. Bu herhalde Silâhlı Kuvvetler'in o tarihlerde yetkili kişilerinin tavsiye ve talebiydi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Süreç' ve 'Dil'

Murat Belge 23.04.2013

Güney-doğu illerinde ikinci haftamızı doldurarak döndük. Bu, daha epey süre, böyle devam edecek. Bahçeli ile İşçi Partisi'nin pişirmeye çalıştıkları provokasyon, izlediğim kadarıyla, çalıştıkları yerlerde de pek fazla tutmuyor; birkaç tekil olayın ötesine geçemiyor. Geneldeyse, "Barış Süreci" olsun ve devam etsin isteyenlerin oranı yükseliyor. Bizim gidip geldiğimiz bölgedeyse, o provokasyonların hiçbir etkisi yok. Şimdiye kadar sadece iki kişinin "Siz de nereden çıktınız?" havasında bir şeyler söylediğini işittim. Onların da sorunu bizimle değildi; yıllardır devam eden baskı, burada bazı insanları, Fırat'ın batısından gelecek hiçbir şeyin hayırlı olmayacağına inandırmış.

Bu inanç aslında epey yaygın, diyebilirim. "Niye yaygın" diye soracak, hele kimseyi suçlayacak durumda değilim. Zaten nedenini çok iyi biliyorum.

Geçen günlerin birinde, Ahmet Türk'ün "barışın dilini" konuşmak üstüne bazı uyarıları yayımlandı. Çok doğru bulduğum uyarılardı bunlar. Devamlı karşındaki muhataba "Ben sana inanmıyorum, güvenmiyorum. Zaten seni

hiç sevmiyorum” diyerek bir “barış diyalogu” kurmak ya da sürdürmek mümkün değil. Bir barış konuşmasının ve herhangi bir çatışmanın, uyuşmazlığın en az *iki* tarafı vardır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtler ve talepler

Murat Belge 27.04.2013

Son bir ay içinde olduğu gibi, güney-doğuya sık sık gitmeye, orada kalabalık insan gruplarıyla konuşmaya başlamadan önce de, irili ufaklı, uzun ya da kısa vadeli birçok talep arasında, özellikle üç tanesinin stratejik önem taşıdığının farkına varıyordum. Kürt sorunu bir barışçı çözüme ulaşacaksa, bu taleplerin o çözümde önemli bir payı olacaktır. Son bir ayın gidiş gelişlerinden sonra da, gündemin başında bunların yer aldığını gözlemliyorum. Üçü farklı kaynaklardan doğuyor, çözümlerine ilişkin güçlükler de farklı düzeylerde. Ancak sonuçta her şey gelip “eşit yurttaşlık” maddesinde toplanıyor. Sorunun kaynağı bu; çözüm de ancak burada olabilir.

Bunun “protokol”e ilişkin bir yanı var; sonuçta insanın gününbirlik yaşarken bu eşitliği hissetmesi önemli. Ama oraya varabilmek için de, birtakım metinlerde birtakım maddelerin yazılması, formülasyonlar yapılması gerekiyor. Bunlar bir bakıma “soyut” şeyler denebilir, ama çok önemli, simgelerle yaşayan, aklını simgelere takmış bir toplumda (bu toplumun karşı karşıya gelmiş iki kesiminde) herkesi mutlu edecek yeni simgesel formüller bulmak da zor.

Örneğin Kürtler ne zamandır “Kurtuluş Savaşı’nı birlikte kazandık; biz de ‘kurucu ulus’uz; bu Anayasa’da böylece belirtilmeli” diyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yerel özerklik sorunu

Murat Belge 28.04.2013

Dünkü yazıma sığdıramadığım, üçüncü ve yanılmıyorsam en önemli Kürt talebi, “yerel yönetim” genel başlığı altında yer alıyor ama bu başlığın ima ettiklerinin epey ötesine geçiyor.

Bu “sorun alanı” yalnız Kürtler için değil, Türkiye’nin tamam için son derece önemli. Türkiye Cumhuriyeti’nin başlıca, belirleyici özelliği, “merkeziyetçi”liğidir. “Yukarıdan aşağıya” oluşturulmuş bir “modernleştirme/uluslaştırma” sürecinden söz ediyoruz. Böyle bir girişimin aracı, “merkeziyetçilik”ten başka bir şey olamaz. Bir “aydınlar kadrosu”, “devlet” denen mekanizmayı (Osmanlı’dan kalana kendi katkılarını ekleyerek oluşturduğu bir mekanizma) çalıştırarak, bir biçimde varolan halkı bir başka biçime sokmaya girişmiştir. Ne yapılması gerektiğini o halka danışma gereği de duymamaktadır.

Bu yapı, bazı zorunlu esneme işlemlerinden geçerek, ama köklü bir değişim de görmeksizin, bugünlere kadar varlığını korudu. Topluma çok zarar verdi, çünkü her zaman “yerel inisiyatifi” boğan bir işlev gördü. Ama

Kürtler'in yoğun yaşadıkları topraklarda ve özellikle 12 Eylül darbesinden sonra yol açtığı felaketler daha yoğun oldu. Bu koyu merkezîyetçiliğin "dediğim dedik"liğine bir de etnik farklılık eklenince, üstelik, doğuya tayini çıkan memur oraya "birtakım yarı vahşi adamların sebepsiz isyanını bastırmak" gibi bir amaçla gitmeye başlayınca, Kürt milliyetçiliğinin en aşırı tezlerini doğrulayan ve pekiştiren bir durum yaratıldı: "sömürge yönetimi" diye bildiğimiz koşulları elbirliğiyle yarattık.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Maksimalizm

Murat Belge 30.04.2013

"Barışçı Çözüm" sürecinde, inşallah olmaz ya, bir tıkanıklık olursa, bunda ezeli huyumuz olan "maksimalizm"ın payı olması ihtimali bir hayli yüksektir.

İki tarafta da "keskin"ler var. İki tarafta da, şimdiden, "Ne verdin, ne aldın?" soruşturmaları başladı. Bu soru sorulduğu anda, arkasının nasıl geleceği de belli. "Alınan"ı az, "verilen"i çok bulmak üzere soruluyor soru. Bunun yan terminolojisi de hazır; örneğin, "müzakere" denmeyecek, "pazarlık" denecek; "anlaşma" denmeyecek, "taviz" denecek vb.

Ve istenenler karşısında elde edilenlerin çok az kaldığı sonucuna varılacak. "Bu kadarlık şey için değmezdi" denecek; bunun anlamı da açık: "silâhlara veda"ya veda! Savaşa devam!

Dediğim gibi, bu düşünce tarzı iki tarafta da var. Politizasyon derecesi yükseldikçe, maksimalizm payı da yükseliyor genellikle.

Çünkü aslında soruları görüşerek, konuşarak çözme geleneği burada kurulmamış. "Burada" dereken genel olarak Ortadoğu ya da Doğu'yu kastediyorum; ama özel olarak Türkiye'yi kastediyorum. Çünkü burada yüzyıllarca hüküm sürmüş bir imparatorluk var; dolayısıyla "emperyal" alışkanlıklar var.

"Emperyal" düzenin yarattığı siyasî gelenek ve siyasî kültür "güç" temeli üstüne kurulur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

1 Mayıs

Murat Belge 04.05.2013

Tuhaf bir "1 Mayıs" daha yaşandı, İstanbul'da. Geçen yılın düğün bayram havasında geçen kutlamasından sonra, belki de "düğün bayram havası" bünyemize uymadığı için, bu yılı gene taşa, copa, biber gazına adadık baktık, dünya hâlâ bizim bildiğimiz dünyaymış.

"Türk" olmanın bir özelliği olsa gerek, "Hayır" demek "Evet" demekten rahat geliyor. Bir şeye "Hayır" dersek, "Olmaz", "Yasak" dersek, daha doğru davrandığımıza inanıyoruz. Dolayısıyla, yüznumara kapısında, "Onu bırak, öbürünü al" diyen ibrikçi fıkrası, "ulusal kültür"ü iyi temsil ediyor.

Taksim, evet, kazılıyor. Buna rağmen, bu 1 Mayıs'ta oraya gelecek kalabalığı sığdıracak yer bol bol var. Ama, tabii, belirli bir kesimin içinde, bir yerlerde, 1 Mayıs'ın Taksim'de kutlanmasına karşı bir alerji oluşmuş. Eh, çukur da kazıldığına göre, işte gerekçe!

Öte yandan, "ille de Taksim!" diye dayatanlar açısından da, çukur bir "gerekçe" olabilirdi. Taksim'in bugünkü hâliyle, kimse onlara "Niçin ısrar etmediniz?" diye sormazdı. Ama ısrar ettiler. Bu, 1 Mayıs'ın kutlanmasından çok, AKP'ye muhalefet etmenin çizilmiş stratejisinin gereği idi.

Bu stratejinin özü, her fırsatta gerilim, mümkünse fiziksel çatışma çıkarmak. AKP 2002'de hükümet kurduğundan beri uygulanıyor, ama gerçek tarihi çok daha eskilere dayanıyor 27 Mayıs'ı hazırlayan 27 Nisan'a kadar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taraf

Murat Belge 05.05.2013

Ahmet Altan ile Yasemin Çongar ikilisi, *Taraf*ı, Taraf yapan ikiliydi. Tabii onlarla birlikte çalışan, birçok meziyet sahibi, çoğu gençlerden oluşmuş bir ekip vardı. Gazetenin somut mekânına pek sık gidip gelmeyen biri olarak benim izlenimim, burada, bu çalışmada, ciddi bir uyum, herkesin doğruluğuna inandığı bir işi yapıyor olmasından ileri gelen bir ortak sevinç ve keyif olduğu yönündeydi.

Hep bildiğimiz gibi, gazetenin çıkışı Türkiye siyasî tarihinin çok özel bir evresine denk geldi. Gazetenin toparlayabildiği maddi imkânlar epey derme çatmaydı ama o özel evrenin yarattığı rüzgâr yelkenlerimizi şişirmeye yetti; gazete, demokratikleşme dinamiğinin önünde, ona yol açarak ilerledi. Çok önemli işler başarıldı.

Derken, ne olduysa oldu, o ikili ayrıldı. Benim *Taraf*'ta yazmaya başlamam Yasemin'le Ahmet'in beni yazmaya çağırmaları üstüne olmuştu. Evinden yazısını postalayan biri olarak gazetenin içişleri hakkında hiç fikrim yoktu. Ama bana "gel" demiş olanlar gidince, "Herhalde ben de gitmeliyim," dedim, yazılarımı kestim. Böyle sarsıcı bir olayla gazetenin bildiğim çizgisinin değişeceğinden kuşkulandığımı da söylemeliyim. Markar'la telefonda konuştuk: böyle bir şey olmayacağına inandığını söyledi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir anketin sonuçları

Murat Belge 07.05.2013

Bu sabah (yani pazartesi) gazetelere göz gezdirirken *Sabah*'ın manşeti dikkatimi çekti: AKP, Konda'ya bir anket ısmarlamış, "Barışçı Çözüm Süreci" üstüne. Gazete bu araştırmanın sonuçlarını yayımlıyor. Benim bildiğim Konda ciddi bir kuruluştur, ısmarlayanın nabzına göre sonuç vermez; yani güvenilir verilerle karşı karşıyayız.

Bunlar benim gibi düşünenleri çok mutlu edecek rakamlar. Sorular, anladığım kadar, "nüanslı" denebilecek şekilde sorulmuş. Hani, "bu süreci destekliyor musun?" diye değil de, "Bir sorun 30 yıldır çözülemediyse herkesin sorumluluk alması gerekir" cümlesine katılıyor musun, katılmıyor musun? şeklinde. Buna, "Evet, doğru" diyenlerin oranı yüzde 90'ın biraz üstüne çıkıyormuş.

Süreç yeni açıklandığında, toplumdan gelen görünür destek yüzde 50'nin üstündeydi ama yüzde 60'ı da tam bulmuyordu. İki ihtimal var: ya o zaman herkes aklındakini olduğu gibi söylememişti ya da o zamandan beri destekleyenlerin oranı yükseldi. Belirli paylar içinde bunların ikisinin de doğru olduğunu düşünüyorum. Türkiye, bireylerin dahi "resmî görüş sahibi" olduğu bir toplumdur. Bazı durumlarda devletle, bazı durumlarda da çoğunlukla aynı görüşte değilsen başın derde girebilir. Onun için günün birinde adamın biri, elinde birtakım kâğıtlar, "Barışçı Süreç" hakkında ne düşündüğünü sorarsa, ne olur ne olmaz, şöyle "ihtiyatlı" bir cevap verirsin. Baktın ki "Destekliyorum" dedin diye seni içeri atmıyorlar, yavaş yavaş dilin çözülebilir.

Ama başka türlü de mümkün. Bizim gerçekçi "Andımız" aslında "Türk'üm, kuşkuluyum" diye başlamalıydı. Birileri çıkmış, "Barış Süreci" demiş; laf iyi de, bakalım işin içinde ne var? Baktın ki bir belâ çıkmadan yolunda yordamında gidiyor, "İyi işte! Ben de destekliyorum" diyebilirsin.

Ben de umarım ki belâlar çıkmaz ya da çıkacak belâlar savuşturulamaz boyutlara erişmez; böylece, toplum, sindirerek, "konsensus"a dayalı bir barış ve bu çözüm fikrine alışır, ısınır. Bizim toplumda böyle bir yaklaşımın fazla bir birikimi olmadı şimdiye kadar.

Konda'nın bu anketteki sonuçları arasında bir tanesi bana özellikle önemli geldi. Söz şu: "Her türlü milliyetçilikten uzak durulmalı." "Doğru. Uzak durulmalı" diyenlerin oranı yüzde 65,3! Andığım bütün o "resmî görüş"lerle filan bunu diyebilenlerin bu orana varabilmeleri gerçekten göz yaşartıcı!

Bunlar hem şaşırtıcı, hem de aslında o kadar şaşırtıcı değil. Ben her zaman, Türkiye toplumunun sağduyulu, sevecen, uyanık bir toplum olduğunu düşünmüşümdür. "Serbest seçim" tarihinde alınmış sonuçların da böyle olduğunu kanıtladığına inanmışımdır. Tabii bu dediklerimi dünyadaki bütün toplumlara da genelleştirebilirim. İnsanoğlu, bütün münasebetsizliklerine rağmen (ki bunların da sonu olmadığı unutmamalı), son kertede sağduyuludur, vicdanlıdır vb. Ama çok yerde ve çok zaman kitleler kötü eğitilmiştir, kötü güdülmüştür, kötülüğe koşullandırılmıştır. Bizim Türkiye toplumu özellikle böyledir. Böyle olduğu, çok kötü eğitildiği, kafasına berbat değerler sokulduğu (en azından, "sokmaya çalışıldığı") hâlde, içindekini dile getirme fırsatı bulduğu zaman, içindeki o "ortak insan iyiliği"ni açığa çıkarmayı bilmiştir. Onun için, "Halkı tan eylemek nemiz?/ Cümle küstahlık bizdedir" dizeleri çok önemli bir doğruyu anlatıyor. Bunu Türkiye'nin "elitler"inin sabah akşam kendine tekrarlamasında yarar var.

Sahi, şu "barış süreci"ne köstek olmak için didinen ya da ağızına geleni söyleyen siyasî partiler ne yapacak şu Konda sonuçları karşısında?

Buna da başka bir yazıda kafa yoralım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sol Parti olsaydı

Murat Belge 11.05.2013

AKP'nin "Barışçı Çözüm Süreci" girişimi muhalefetin ağır muhalefetiyle karşı karşıya. Bu olay karşısında CHP-MHP ittifakı gün geçtikçe güçleniyor. BDP ise "zoraki" bir "destekçi" görünümü çiziyor. AKP'den hiç

hazzetmediği belli; ama “Barış Sürecini” açmış bir AKP’yi desteklemek zorunda...

Bu koşullarda MHP’nin benimsediği tutum ya da sergilediği davranış beni fazla ilgilendirmiyor: bundan çok farklı bir tavır takınmaları herhalde zaten mümkün değildi. MHP için “tavır” değil de, “tavır”ın ardındaki şiddet dozu önemliydi. Arkalarında daha büyük bir gücün varlığını hissetseler bu dozu daha yukarılara tırmandırabilirlerdi. Öte yandan, kendi tabanlarında bile, “Çözüm” kelimesi bir miktar olumlu tepki alıyor olmalı.

Üç aşağı beş yukarı aynı şeyler CHP için de söylenebilir. Bunu, CHP’nin “olduğu şey” çerçevesinde böyle düşünüyorum. Ama bir de, CHP’nin “olduğunu söylediği şey” var: yani, “sosyal-demokrat parti”. Bu ikincisinin herhangi bir geçerliliği olsaydı, CHP’nin şimdiki davranış biçiminin de bir nedeni ya da açıklaması olmazdı.

“Olduğu şey”le “olduğunu söylediği şey” arasındaki bu fark, Kılıçdaroğlu’nun başlangıçta açtığını söylediği “kredi” ile o kredinin şimdi aldığı biçim arasındaki farkı da açıklıyor (bu “kredi açma” sözüne o aşamada verilen cevabı da çok yadırgamıştım doğrusu, ama burası Türkiye ve burada işler böyle oluyor. Kredinin kendisi de şimdi o cevabın uygun düştüğü yere geldi). CHP’nin “olduğu şey”, sımsıkı bir biçimde, “olup olacağı” şeyi belirliyor.

Solda olan bir parti, “sosyal-demokrat” sıfatını taşımaya hazır olan bir parti, adı “Barış Süreci” olan bir girişime daha baştan, argo deyimle “kafadan” karşı olmazdı elbette. Aslında, böyle bir süreci başlatan, o (olmayan) parti olmalıydı. Ama, gene elbette, sürecin gidişi üstüne eleştirileri olabilirdi. Ne gibi eleştiriler?

AKP, kendisinin de ilân ettiği gibi, son analizde “muhafazakâr” bir parti. Muhafazakâr olduğunu kabul ettiğimiz bir tabanı var. Bu sürecin gelişmesine muhafazakâr müdahalelerde bulunabilir; tabanının daha kolay onaylayacağını varsaydığı tavırlar alabilir (ve bunlar muhtemelen olacak zaten). İşte o olmayan sosyal-demokrat parti böyle durumlarda, dönemeçlerde, *daha fazla demokrasi* ve *daha az tabu* talebiyle müdahale edebilirdi. Şimdi CHP bunun tam tersini yerine getirmekle meşgul.

BDP’nin de bu şekilde özetlenecek bir davranış göstermesi gerekiyor. Ama BDP ne de olsa bir Kürt partisi (ya da “toplumda böyle bir kimlikle tanınıyor” diyelim). Yani, zaten, “çatışma”nın bir tarafı. “Kürt partisi” deyip çıkamayacağın sol bir partinin *barıştan yana*, demokrasiyi genişletmekten yana bir tavır alması sürecin tamamını çok daha sağlam bir zemine oturturdu. Benzer durumlarda, kendilerini “muhafazakâr” olarak tanımlayanları barışa ikna etmek en büyük güçlüktür; burada barış girişimi onlardan geliyor ve “sol” olduğunu iddia edenler engel çıkarmaya çalışıyor!

Kürt sorununun bunca yıldan sonra barışçı çözüm rayına oturması, Türkiye için olabilecek en olumlu yolu ve imkânları açıyor. Yani bu konuda böyle tavır almak, yalnızca “sol” partinin işi değil; “sol değerler” böyle gerektirdiği için değil, Türkiye’nin “kara bahtı”nın ağarma aşamasına geçebilmesi için zorunlu bu süreç. Ama CHP açısından bakıldığında Türkiye’de AKP’nin iktidardan devrilmesinden (“uzaklaşmak” falan değil, onlar kesmiyor, *devrilmesi* gerek) daha önemli bir sorun yok.

Aslında, AKP’nin varlığında ya da yokluğunda, CHP varacağı yere varmış durumda. Dünyanın bugünkü nesnel koşullarından ileri gelen bir durum bu. CHP gibi bir parti, eski dünyanın genel koşullarıyla bağdaşabiliyordu. Şimdi bağdaşamıyor. Onun için, nerede bir “yenileşme” eğilimi görse, kendi hayatını tehlikede sayıp hamle ediyor. O yeniliği tıkamaya çalışıyor. Türkiye’nin “ulusal ve ulusalcı tıkaç”ı hâline geldi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İzmir'den

Murat Belge 12.05.2013

Ne kadar uzun zamandır İzmir'e gelmemişim diye düşündüm İzmir'de. Geçen yıl bir gece otelde kalıp gitmiştim; bu sefer de pek farklı olmadı aslında. Bir sempozyum bağlamında Bornova'da (Ege Üniversitesi) kalıp dönüyorum. Ama Kordon boyunca biraz dolaşma fırsatı da buldum.

Bu yakınlarda MHP burada miting yaptı, hükümetin Kürt sorununa "barışçı çözüm" bulma girişimini protesto etmek üzere. Bayağı uzun bir zamandır İzmir'de bir "Kürt alerjisi"nin sözü ediliyor. Herhalde MHP'nin miting için burayı seçmesinde bunun da payı var. Gene son zamanlarda konuşulan bir konu, bu Kürt "barışı" lafı çıkılı, MHP'nin CHP'den oy kapmaya başlaması. İzmir bir süreden beri daha çok CHP'ye oy verdiğine göre, herhalde bunu da düşünmüş olmalılar.

Daha öncelerde ise ünlü "Bayrak Mitingi" olmuştu. AKP iktidar olalı beri, İzmir "TC laisizmi"nin başkenti konumuna yerleşti.

Sözün kısası, ulusalcılığın da, milliyetçiliğin de kendine taban bulduğu bir yer haline geldi İzmir.

Dün, dediğim gibi, Kordon boyunca dolaşırken, bu dediklerime pek de uymayan bir biçimde, selâm veren insanlarla karşılaştım. Basında yazıyorsan, arada bir televizyonda görünüyorsan, birilerinin tanınması doğaldır. Özellikle Doğu illerine gittiğim zaman böyle tanıyanlar çoğalır ya da, örneğin, Antakya gibi kentlerde. Ama şu İzmir'de geçirdiğim bir günde aldığım selâm gibisine doğrusu hiç rastlamamıştım. Yanımda arkadaşım da vardı, yani "şahidim var", uydurmuyorum. Şimdi, biri beni selâm verecek kadar tanıyorsa, ulusalcı ya da milliyetçi olmadığımı da biliyordur.

Böyle bir olaya bakıp bundan bir genelleme çıkarılmayacağını ben de biliyorum elbette. Çıkarmıyorum da zaten. Bu rastlantıları, söylemek istediğim şeye girizgâh yapmak istedim.

"MHP mitingi oldu", "Bayrak mitingi oldu" deyip İzmir'i gözden çıkarmak yanlış bir tutum. Söylemek istediğim bu. İzmir Türkiye'nin "önemli" bir yeri, üçüncü kent, şu bu... Ama aynı zamanda incelikleri olan, son derece medeni bir kent. Her büyük kent gibi karmaşık, içinde çeşitlilik barındırıyor. Ama sonuç olarak o çeşitliliği yaratan parçalardan *bir tanesinin* egemen olduğu bir yer değil. Burada her sorum medeni bir biçimde konuşulabilir, tartışılabilir.

Bir zamanlar, siyaset analizlerinde, İzmir özel bir önem taşırdı. "İzmir'in oyunu olan, Türkiye'de iktidar olur" denirdi. Böyle bir yargıya varılmasında, sanırım, kırkların sonunda ve ellilerde İzmir'in (genel olarak da Ege'nin) Demokrat Parti'ye verdiği desteğin payı vardı. Bu destek altmışlarda, bu sefer Adalet Partisi'nin bayrağı altında da devam etti.

O "sağ" partiler artık yok. İzmir oyları da bu yeni durumda "sağ"ın bugünkü devamı olan (tabii, kimilerine göre) AKP'ye değil, CHP'ye teveccüh etmiş durumda. Bu da bana pek şaşırtıcı gelmiyor, çünkü bugün statükonun en şaşmaz siyasî temsilcisi CHP.

Peki, İzmir "statükocu" mu? Bence değil. Ama İzmir, belirli bir hayat tarzına, bir yaşama üslûbuna sıkı sıkı bağlı bir kent. Bu, sonuç olarak, benim de, benim gibilerin de bağlı olduğu hayat tarzı. İzmir bunu kaybetmek istemiyor. İstememekte de haklı. Bunun, "statüko" gibi bir kavramla da ilgisi yok. İzmir'in "muhafaza" etmeye çalıştığı şey, muhafaza etmeye değer bir şey.

Yeni ahlâk yasakları

Murat Belge 14.05.2013

"Barışçı çözüm" yoluna mayın döşenmesini bekliyorduk ama patlayan ve çok sayıda insanın canını alan bu bombaların o sorunla doğrudan ilgili olmadığı anlaşılıyor. Sorunumuz bol nasıl olsa. İçeride yeterince vardı, şimdi bunlara Suriye gibileri "dışarıda" denir mi? eklendi.

Bu konularda "Suriye'den bize ne?" yollu "izolasyon" önerenlerden değilim. Dünyada ne olursa, bizi de ilgilendiriyor. Beşr Esed gibi birinin diktatörlüğünü de "Sessizce seyredelim, arkadaşlar" diyerek sindirmeyi doğru bulmuyorum. Bununla birlikte, aldığımız siyâsî tavrın, "Sünnî/ Şîî" ayrımı gibi konulara yeterince mesafeli olup olmadığından emin değilim.

Yeterince bilgi sahibi de olmadığım bu konuya girmek değil niyetim. Yeterince bilgi sahibi olduğumu düşündüğüm "içki yasası" üstüne birkaç şey söylemek istiyorum.

Dünyanın her yerinde "Yeşilaycı" dediğimiz insanlardan var. Bunların içki düşmanı olması dinî inançlarına bağlı olmak zorunda değil. Bazılarının kendi hayatlarında yaşadıkları türlü kişisel traumaları olabilir: eve içkili gelip her türlü olay yaratan, herkese şiddet uygulayan "aile babaları" hikâyelerinin sonu yok tabii, Yeşilaycılar'ın, yasa çıkarma yetkisi de yok.

Hani, Esed'in diktatörlüğüne karşı olmak için yeterli neden var, bu tür içki içenlere karşı olmak için de olduğu gibi. Ama birinin yerinde Şîî desteğiyle oturuyor olması ve öbürünün yaptığıının *Kuran* içkiyi yasak ettiği için kötü olması gibi bir durum da yok.

Çok sınırlı sayıda bazı durumlar dışında, "yasaklama" içeren herhangi bir tedbirin isabetine inanmam. Bu sayede soyut bir "kanaat" sorunu değil; yararlı olmuş bir yasaklama politikası görmediğim gibi, zararlı olmuşunu da çok gördüm.

Ama hükümet, özellikle de bu son analizde kişisel hayatı ilgilendiren konulara gerisinden din kokusu gelen ahlâkî müdahalelerde bulunmaya gitgide merak sarıyor. 2002'den beri dile gelen "Takiye yapıyorlar. Elleri güçlendikçe daha ileri gidecekler, Şeriatı getirecekler," söylentilerini de doğrulayan bir politika bu.

Hazırlanan yasanın şimdilik basına yansımış hükümlerine bakıldığında, bir "görünürlük" ölçütü, edebiyatının gırla gittiği anlaşılıyor. Açıkta, görünür şekilde içilmeyecekmiş, içki şişesi görüntüsü görülmeyecekmiş, buna benzer bir hayli akıldışı şeyler. Yani örneğin bir lokantanın yazlık bahçesi olamayacak demek ki. Uzatmayalım, ama bu gibi "tedbir"lerle başlayan bir yasaklama programı şimdiden hayal edemeyeceğimiz dünya kadar saçma sapan sorun çıkarır.

Ve hiçbir işe yaramaz. Bir işe yarayacağını sananların sandığı yararı da sağlamaz, demek istiyorum.

Bu "görünme" keyfiyeti ilginç ve anlamlı. Göreneksel ahlâkçılar, dünyanın her yerinde, hangi dinî ya da seküler inançtan gelirlerse gelsinler, "görünüş"e pek önem verirler. Devekusu hikâyesine pek güleriz ama bu "görünüş" olgusunun ondan önemli bir farkı yok. Sonucu, yapılacak iş neyse içki içmek olduğu gibi fuhuş veya kumar gibi yasaların da kapsamına giren şeyler olabilir, eşcinsellik gibi toplumsal önyargılar çerçevesinde hoşgörülme-yen ilişkiler olabilir, toplumun *resmen* onaylamadığı her şey olabilir o işin *gizli gizli* yapılmasıdır.

İran’da şeriat var, tabii içki yasağı da var; dolayısıyla kaçak içki de var. Bir yığın başka örnek sayabiliriz. Bir işin *gizli gizli* yapılmasını zorunlu kılan bir ortam yaratıyorsanız, toplumu *ikiyüzlü* olmaya teşvik eden bir ortam yaratıyorsunuz, demektir.

Biri içip olay çıkarmış, biri içip kaza yapmış, biri içip adam öldürmüş... Bunlar var tabii, hem de çok. Ama asıl sebep onlara içkinin bunları yaptırmaması değil (içki kimseye kendi içinde olmayan bir şey yaptırmaz), zaten varolan ikiyüzlülük ortamında bu insanların içkiyi “adabıyla” öğrenmemeleri asıl sebep.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu sefer de Gaziantep’ten

Murat Belge 18.05.2013

Rüyamda veya uyanık hayatımda, “şefaath” demeye çalışırken dilim dolanıp “seyahat” demedim Evliya Çelebi’nin başına geldiği gibi. Demediğim halde, demiş kadar oldum. Geçen hafta “İzmir’den” diye yazmıştım, bu yazıyı ise Gaziantep’ten yazmaktayım. Biz Türkler özellikle “gezgin” olmakla tanınmayız. Onun için ben kendimi Evliya Çelebi kategorisine giren “Türkiyeli seyyah”lardan sayıyorum. Son durumda da, “âkil” sıfatıyla dolaşmaktayım. Bu sıfatı bir türlü kendime yakıştırıp kuşanamadım ya, belki “nâkil” olabilirim.

Gaziantep’e yanılmıyorsam beşinci gelişim. Türkiye’de, öteden beri, birden fazla gittiğim her yerde ilkin “Ne kadar değişmiş!” tepkisi gösteririm. İlk olarak yetmişlerde geldiğim Gaziantep tam da bu duyguya uyan bir yer. Sanırım özellikle doksanlardan bu yana bu kent, Anadolu’nun bazı başka kentleri gibi, ciddi bir gelişme temposu yakaladı. Bu bakımdan Gaziantep Türkiye’nin bir süreden beri içinden geçmekte olduğu büyük toplumsal değişimin temsilî kentlerinden, merkezlerinden biri oldu.

Bu değişim çeşitli adlarla anılıyor, “Anadolu kaplanları” gibi; ben de bunu öncelikle Türkiye’nin “buluş çağı”nı sonuna erdirip “reşit/ ergen” olma aşamasına varması süreci olarak görüyorum. Cumhuriyet’in kurucu ideolojisi, belki kaçınılmaz olarak, ama aşırı derecede “patriyarkal” bir ideolojydi. Bu da, kurulan yeni sosyo-politik yapının aşırı derecede “merkeziyetçi” olmasına yol açtı.

Bu “merkeziyetçi” tutumun öncelikli amacı, yeni “devlet”e “sadık” yurttaş yetiştirmekti. Ama bu “ideolojik” ve “politik” amaç, doğal olarak, o alanlarla sınırlı kalmadı; toplumsal yapının her köşe bucağında ve her düzeyde etkileri yayıldı. Bu etki ya da sonuçlardan biri, ülkedeki kentlerin, “teşbih” yerindeyse, Ankara’ya (ve Ankara’nın izin verdiği ölçüde İstanbul’a) bağlı “uydu-kentler” haline gelmesi oldu.

Ama Cumhuriyet’le birlikte, Cumhuriyet’i kuranların zihnindeki ideolojik dünyayı da aşan bir süreç başlamış oldu. O sürecin devamıyla birlikte, kurucu ideolojinin hedefinde olmayan sonuçlar da ortaya çıktı. Yani, devlet harı harıl devlete bağlı bir burjuvazi oluşturmaya, biçimlendirmeye çalışırken (“tekelci devlet kapitalizmi” dediğimiz yöntemle), kendi kısıt imkânlarıyla uğraşıp kendi işini kuranlar da oldu. Bunlar, “olmak”la kalmayıp büyüdüler, işlerini büyüttüler, dallandırıp budaklandırıdılar. Kolay değildi işleri ve büyük ölçüde yeraltından akan bu suların birden yeryüzüne çıkması, gözle görülür, elle tutulur hale gelmesi, bir hayli zaman aldı. Ama şimdi o aşamaya geldik. Bu tür bir süreç ve gelişmenin daha belirgin olarak gözlemlendiği yerlerden biri’de Gaziantep.

Cumhuriyet elbette *yeni* bir kuruluşu; ama *yeniliğine* özellikle vurgu yapıyordu. Osmanlı geçmişiyle bağını koparmaya, böyle bir bağ hiç yokmuş gibi davranmaya özen gösteriyordu.

Gel gör ki, geçmişle bağları koparmak kolay değildir "kolay" bir yana, belki *mümkün* de değildir. Yüzyıllar boyunca oluşmuş, çevresiyle iş yapmış, bu arada kendine de bir kültür yaratmış kentler (yöre, bölge, her neyse) değişen koşullarda eski konumlarından uzaklaşırsalar da, kendilerini daha rahat toparlayabilecek potansiyellere sahip olurlar.

Gaziantep işte o kentlerden biri.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Urfa'nın Gümrük Hanı

Murat Belge 21.05.2013

"İnsan düşüncesi" bana her zaman son derece ilginç, "büyüleyici" denecek derecede ilginç gelmiştir. Bununla sadece bana göre "doğru muhakeme"ye, "sağlam akıl yürütme"ye, "kapsamlı nedensellik"e, buna benzer şeylere dayanan "düşünce"yi kastetmiyorum. Bunların hiçbirine dayanmayan, hepsine aykırı giden düşüncüyü de ilginç buluyorum hattâ belki daha da ilginç buluyorum.

Geçen hafta Antep, Adıyaman, Urfa, gene dolanıyorduk, malûm işimizi görmek üzere. Urfa'da, "Gidip Gümrük Hanı'nda oturalım, orada oturanlarla sohbet edelim," dedik. Dediğimizi de yaptık. Dağıldık, herkes bir başka masa beğenip oturdu. Benim oturduğum yerde pek öyle siyaset konuşmaya hevesli insanlar yoktu. Derken epey yaşlı görünen bir adam peyda oldu. "Benimle roportaj yapar mısın" diye sordu. Anladım ki o bana soru sormayacak, benim ona sormamı istiyor. "Gel, buyur," dedim. Geldi. "Makina hazır mı" diye sordu. Oturanlardan biri, "O dinler. Sen anlat," dedi. Bundan çok mutlu olmasa da anlatmaya başladı.

Bir tür vaızla karşı karşıya olduğumuz anlaşıldı. Allah kâinatı yaratmış. Ortasına da bir güneş koymuş. Biz insanları da yaratmış. Nasıl yaratmış? Hazreti Âdem'i yaratarak... Bundan artık belli ki "hepimiz kardeşiz" noktasına gideceğiz. Nitekim gittik. Nasıl "O benim güneşimdir, sana parlamaz" diyemiyorsak, herhangi bir ırk için "üstünlük" de talep etmemeliyiz.

İyi, buna bir diyecek yok. Bu noktaya varmak için başvurulmuş "kanıt"larla tam olarak hemfikir olmasak da, varılan noktaya itiraz etmek için bir neden yok.

Ama arkadeş burada bırakmadı. Sesini epey yükselterek (umumî menfaat açısından, herhalde), bunları birkaç kere anlattıktan sonra, "Sizi buraya gönderene de söyle," diyerek konuyu başka bir noktaya getirdi: "Yüzde elli oyu varmış. Varsa kendisi yapsın barışı. Sizi niye gönderiyor?"

Bu durumda yanımda oturan beni kulağıma, "Kılıçdaroğlu'ndan yanadır, onun için böyle konuşuyor," diye fısıldadı.

E, şimdi gel de şaşıрма! Bütün bu dinî argümanlar... Hattâ, olayı açıklamak üzere, "Biz *Kur'an-ı Kerim*'in dediği yoldan çıktık, onun için böyle oldu," diye, "şeriata davet" diyebileceğimiz akıl yürütmeler... Üstüne de, "laik" partinin taraftarlığı! İşte böyle şeyler, bana çok ilginç gelen!

Oturanlardan biri, "Canım, o kadar kolay mı?" diye ılımlı bir itirazda bulunacak oldu. Ama bizim arkadeş itiraz kabul etmiyor. Büsbütün bağırımaya başladı. Hakaret falan. Bu sefer itirazda bulunan da kızdı. "Barış sürecinin 'âkil' temsilcisi" Murat Belge'nin Gümrük Hanı'nda oturduğu masada resmen savaş çıktı. Derken bir adam daha çıktı; o da yüksek sesle hükümeti ve Başbakan'ı övmeye başladı. "Biz onun yanındayız! Bizi kimse oradan ayıramaz!" falan...

Bizim Hazreti Âdem’ci elindeki bastonla itiraz eden adamın üstüne yürüyor, avaz avaz. “Psikolojisi biraz bozuktur onun” diye bana durumu açıklıyor, yanımda oturanlar. Neyse, bu arada gitme vakti gelmiş, toparlandık gittik.

“Kur’an-ı Kerim’in dediği yoldan çıktık, onun için böyle oldu” argümanı ile CHP taraftarlığı birarada nasıl yürütülür?

Bu, sonunda gelip “mantikî tutarlılık” noktasına dayanan bir soru. Ama sevgili halkımızın çok ciddiye aldığı bir nokta değil aslında. Benim sevmediğim bir adam AKP’li olmuş (babasını da sevmezdim, o da zaten Demokrat’tı), bu durumda tabii ben de öteki partiden olacağım. Bunun tamamen tersi de olabilirdi. O adam CHP’li olsa ben hemen AKP’ye geçerdim.

O argüman, bu argüman... Ama aynı zamanda olup biten şeylerden “haberdar olmak”la “haberdar olmamak”ın da özel bir karışımı.

“Tutarlı” olacaksın da ne olacak? Böylesi daha eğlenceli.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enternasyonal yollarında CHP

Murat Belge 25.05.2013

Kemal Kılıçdaroğlu’nun “Sosyalist Enternasyonal” seferi ve zaferi, bütün komikliğine rağmen, aynı zamanda ciddi bir olay. Komikliğine bakıp hafife almamalı.

Ben kendi hesabıma, Halk Partisi’nden “sol” bir parti çıkacağına hiçbir zaman inanmadım. Bir zamanlar Avrupa üniversitelerinden üstünde “bon pour l’orient” yazan diplomalar almış Türkiyeli öğrenciler misali, “geri kalmış bir Ortadoğu ülkesinde bu kadar” diyen bir “sosyal-demokratlık” beratı da daha icat olunmadı.

Ama CHP’nin ille “sol” bir parti olması da şart değildi. Merkez-sol bir Cumhuriyetçi parti olarak da şu anda oynamakta olduğu rolden çok daha olumlu bir rolle yer alabilirdi siyasette. Hindistan’da Congress Party’nin de sola yanaşmasının sınırı vardır (kurucu, ataerkil partiler çerçevesinde Congress’i anıyorum): ama o parti hiçbir zaman bu derece anti-demokratik bir misyonla hareket etmemiş, Hindistan sağıyla da hiç bu kadar “pozisyon paylaş”mamıştır.

Gelgelelim, Türkiye’de CHP’nin daha sol bir çizgiye gelebileceğine inananlar hâlâ var ve korkarım olmaya devam edecekler. Bu varoluş biçimiyle CHP kendisi sol olmamakla kalmıyor, bir sol olmasını önlemeyi de başarıyor. Tabii bu başarı onun hesabına mı, yoksa “solcu”ların tembellik hesabına mı yazılmalı, onu ayrıca tartışmak gerek.

Şimdi, dünyadaki ılımlı solun uluslararası örgütü, pek çok konuda kapitalizmin yedek lastiği olmayı sineye çekmiş sosyal-demokrat partilerin egemen olduğu örgüt, Sosyalist Enternasyonal, CHP’ye yutması kolay olmayan bir tavır gösterdi. Göstermesin de ne yapsın?

Onların gösterdiği bu tavırdan önce, Kılıçdaroğlu’nun gösterdiği şeye bir göz atmakta yarar var. Memleket içinde, burada bazı temelleri bulunan kötü bir “muhalefet etme” anlayışıyla, her lafı döndürüp dolaştırıp “Castagenam est delandum” mudur, nedir, onun gibi “AKP yok edilmelidir” ibaresiyle noktalayabilirsiniz. Ama Sosyalist Enternasyonal’de konuşurken bu numaraları yapmanın bir anlamı yok. Oradaki insanlar bütün dünyayla birlikte Türkiye’de olup bitenleri yakından izliyor, biliyorlar. Üstelik, bu izledikleri olayları

değerlendirmek için başvurdukları teorik araçlar CHP'nin ya da Kılıçdaroğlu'nun kırık dökük sloganlarına benzemiyor.

Gidip orada o lafları söylemek, nereye gittiğini de, gittiği yerde kimin bulunduğunu da bilmeyen birinin yapacağı iş.

Sosyalist Enternasyonal içinde ta ne zamandan beri CHP'yi oradan ihraç etmekten yana bireyler ve gruplar var. Baykal'ın önderliğiyle kazanılmış bir mertebeydi bu, Kılıçdaroğlu ile de devam ediyor. Bunu biliyorum, çünkü böyle düşünenlerin bazıları benim de dostum. Şu ana kadar böyle bir işin yapılmamasının nedeni, CHP'de bir olumluluk keşfedilmesi değil. "Türkiye'de zaten 'sol' yok" diyorlar. "CHP'yi de ihraç edersek kimseyle temasımız kalmayacak."

Hattâ bir ara, bu itiraza karşı, "O halde AKP'yi davet edelim" diyenler bile olmuştu. Buna doğrusu ben de he diyememiştim. "CHP'yi 'sol' olmadığı için ihraç etmeniz hakkınızdır, bunu yapabilirsiniz. Ama onun yerine sol olmayan birini üye yapamazsınız. AKP hiçbir zaman 'sol' olduğunu söylemedi, söylemeyecektir; ve zaten değildir. Bu doğru bir davranış olmaz," demiştim. Zaten büyük çoğunluğun böyle düşündüğünden eminim.

Kılıçdaroğlu ve partisi herhalde bu eğilimlerden de hiç haberdar değil ki, gidip orada bu densiz konuşmaları yapabiliyorlar. Sonra da istiskalin daniskasıyla karşılaşıyorlar. Nezaketen "sağlık gerekçesi" gibi bir şey söylenmişken sonra da onun da doğru olmadığını ilân eden bir açıklama daha geliyor.

Kılıçdaroğlu bu parlak seferden dönüp masa yumrukluyor. Ne kadar acıklı bir manzara! Adamı da çıkıp Enternasyonal'dekileri sahte Sosyal-Demokrat olmakla suçluyor.

Örgütün adı "Enternasyonal". CHP'nin ne biçim bir parti olduğunun "enternasyonal" açıklaması, adlandırması da işte bu. Bu memleket içinde "nasyonal sosyalist"i "sosyalist" diye yutturmak âlâ mümkün olabiliyor (alıcısı iyice azalsa da). Ama uluslararası mercie gelince işler öyle yürümüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Aklın yolu bir' mi

Murat Belge 26.05.2013

Öteden beri dikkatimi çeken bir özellik, şu "Barış Süreci" çerçevesinde dinlediğim konuşmalarla birlikte zihnimde daha bir belirginleşti. Politikayı düşünmemiz, politikayı kavramamızla ilgili bir özellik bu. Anlatılması biraz zor olabilir ama anlatmaya çalışacağım.

Herhangi bir kavramı ele alabiliriz. Diyelim, "demokrasi". Okumuşuz, konuşmuşuz üstüne, zihnimizde iyi kötü bir tanımı var. Bu aslında bizim o kavrama verdiğimiz tanım yani öznel bir şey. Ama benzer düşünen insanlar, benzer bir eğitim almışlardır; zaten onun için benzer düşünmektedirler. Benzer kitaplar ya da aynı kitapları okumuşlardır. Bu durumda olan insanların zihninde kavramların tanımları da doğal olarak benzeşir.

Böyle olunca, birkaç kişiyle konuşup mutabık kalınca, herkesin de böyle düşündüğü sonucuna varıyoruz.

Öyle ya; "demokrasi" demiştik yukarıda, "demokrasi"nin kırk tane tanımı olacak değil.

O hepimizin bildiği bir tane "demokrasi" ama onun önünde ya da ona karşı ya da ona ilişkin, herkesin eylemi değil. Ben şöyle şöyle davranıyorum; bakıyorum falanca böyle böyle davranmakta...

Nedir bunun açıklaması? Niçin böyle.

Ben, tabii, kendi davranışımın doğru davranış olduğu kanısındayım. "Demokrasi"nin, işte tanım, tanımını yaptık; işte "değeri", onu da tesbit ettik. Ben de bunlara göre, işte dediğim gibi davranıyorum. Peki, o niçin benim gibi davranmıyor?

"Kötü niyetli" de ondan! Benim gibi o da doğrusunu *biliyor* ama doğrusunu *yapmıyor*. O halde, "kötü niyetli" olmak dışında bir açıklaması olamaz bunun. O açıklamanın da açıklamasını fazla zahmet çekmeden buluruz: ya ajandır, ya para alıyordur, ya kalben faşisttir... böyle bir şeydir.

Oysa muhtemelen bunların hiçbiri değildir. Sadece, farklı düşünüyor, farklı kavriyordur. Biri vardır, zorla morla, nasıl olursa olsun, yönetimi ele geçirip kadınların başlarını bağlamasını yasaklarsa, bunun adının "demokratik devrim" olacağına inanır (tabii bir dizi başka uygulamayla birlikte): bir başkası, "demokrasi"nin isteyenin istediği şekilde giyinme özgürlüğü olduğu düşünür. Daha bir başkası da demokrasinin herkesin başını bağlamasıyla geleceğine inanmış olabilir. "Değer" konusu da böyle. Örneğin bu sonuncu arkadaş kadınlara başlarını örttürmenin, gereğinde zorlamanın gereğine inanır, "demokrasi olmazsa olmasın," diyebilir.

Yani "demokrasi"nin ne tanımında, ne de verdiğimiz değerde anlaşıyoruzdur. Onun kültürel ve teorik beslenme kaynakları bizim bellediklerimizden farklıdır.

"Kâr" diye bir kelime var. Ahmet'e soruyorsun, diyor ki "Adam kolunu sıvamış, üretmiş, riske girmiş. Tabii sonunda bir kazancı olacak. 'Kâr' bu kazancın adı." Mehmet'e soruyorsun, "Marx baba anlatmış," diyor, "Kâr, işçinin ödenmemiş emeğidir."

Hangi tanım gerçekliği daha doğru anlatıyor, tartışırız, tartışıyoruz, tartışacağız. Birbirimizi ikna etmeye de çalışacağız. Ama, Ahmet tıpkı Mehmet gibi bilip kendi çıkarı öyle gerektirdiği için öbür türlü konuşuyor olmak zorunda değil. Artık-değer teorisi diye bir şeyi hiç işitmemiş olabilir; işitmiş, öğrenmiş, ama öyle düşünmeye akli yatmamış olabilir, başka birçok şey de olabilir. Yani "ajan" olması ya da öyle konuşmak için bir yerlerden para alıyor olması şart değil.

"Diyalog" dediğimiz şey bunun için gerekli. Hepimizin bildiği birse, "diyalog"a gerek yok. Birbirimizi ikna etmemize de gerek yok. En fazla "pazarlık" edilir.

Ama adama "ajan" demekle, diyalog imkânını da, gereğini de, ortadan kaldırılıyorsunuz. Dolayısıyla, "apolitikleşmek" için birebir bir tavır bu. "Ajan"sa ya da "para alıyor"sa, ancak daha fazla para verip benim hizmetime girmesini sağlayabilirim. Aramızda başka bir anlaşma aracı yoktur.

Dolayısıyla "politika" yoktur. Tabii "Böyle aşağılık adamı hizmetime almak istemem" de diyebilirsiniz. Bu durumda onu yok etmekten başka çare kalmamıştır. Bu da gene "politika" değildir.

Böyle bir anlayışla, daha ilk adımda, çoğulcu düşüncenin de dışına düşeriz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Duvar gibi sağır

Murat Belge 28.05.2013

Bizim "âkil insan"lık çalışmasının başlangıçta belirtilen sonuna geldik. Uzatılmasına gerek görülmezse son raporumuzu sunup bu işi noktalayacağız.

Benim payıma güney-doğu bölgesi düşmüştü. Burası zaten yıllardır epey sık gidip geldiğim ve insanlarını oldukça iyi tanıdığım bir bölge. Ayrıca, "memleketi bölüyorsunuz" diyen insanların çoğunlukta olmadığı bir bölge. O bakımdan belki burada çalışmak başka yerlerden daha kolay olmuştur. Ama buranın da ciddi bir zorluğu vardı hâlâ var: insan acılarıyla yüz yüze gelmek. Bunca yıllık çatışmanın geçtiği bölge; adım başında acıyla karşılaşıyorsunuz.

Roboski'ye gitmek, örneğin. Yakınlarını kaybetmiş o kadınların acılarını çaresiz bir şekilde görmek, seyretmek...

Roboski bu acılar zincirine yeni eklenmiş bir halka. Ama bu bölgenin her ağacının, taşının, çalısının anlatacağı bir başka hikâye var. On yıl önce, on beş yıl önce, yirmi yıl önce olanlar. Ölen, yaralanan insanlarla da bitmiyor; yanan köyler, yanan ormanlar...

Gidip gelirken yazdığım yazılardan birinde "korucular" konusuna değinmiştim. Devlet orada hangi insanlar arasında husumet şu bu olduğunu öteden beri çok iyi bilir. Bunlara göre bazı insanları "korucu" yaparak yeni husumet tohumları ekmek, kapanması zor yaralar açılmasına sebep olmak... Orada barış nasıl sağlanacak?

İlkin Diyarbakır'a gitmiştik. Orada bir arkadaş elime bir dosya verdi. Bu arkadaşın adı Ercan Önen. Sorunu, ailesinden üç kişinin (annesi, babası, ağabeyi) bir gecede öldürülmesi. Bu olay 1993'te Mardin'de olmuş; yani yirmi yıllık bir olay. Yirmi yıldır üstü örtülmüş kapatılmış.

"Annesi, babası, ağabeyi" diyorum. Bunu böyle söylüyoruz, yazıyoruz, kâğıt üstünde bir satır etmiyor; hepsi 19 harfe sığıyor. Ama Ercan Önen'in duygularını anlamaya çalışırsak, içinden geçenlerin benzerini kendi içimizden geçirmeye çalışırsak, dibi olmayan bir acı birikimiyle karşılaşırız. İşte bu böyle bunlarla dolu.

Burada davacı tarafın söylediği, bu işi "korucu"ların yaptığı. Baba, ölmeden önce, son nefesinde, "falancalar" vurdu, diyebilmiş. Sağ kalan kardeşler dava açmış. "Fail" olduğu iddia edilenler lehine tanıklar çıkmış. "Olay sırasında birlikte nöbet tutuyorduk" tarzında "tanık ifadeleri" var. Çeşitli mahkemeler olayı yaratanların "terör örgütü" olduğuna karar vermiş.

Sağ kalan kardeşleri buna ikna etmek mümkün değil. Ama yalnız onları değil; dava Türkiye'de bekleneceği şekilde kapatılınca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gitmişler. Tabii o mahkemenin bu cinayeti kimin işlediğini ortaya çıkarmasının imkânı yok. Onlar, Türkiye'deki mahkemenin kararının yeterli soruşturma ve kanıta dayanmadığına karar vermişler tabii, bu mahkemenin Türk üyesinin muhalefet şerhiyle...

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi böyle karar veriyor da ne oluyor?

Tabii hiçbir şey olmuyor. Burası kapı gibi yerli yerinde duruyor. Jandarma rapor vermiş: olayı "terör örgütü PKK'nın" yaptığı ve olay hakkında hiçbir ipucu bulunmadığı aynı cümle içinde söyleniyor. Sonra verilen her karar da aslında bunu tekrarlamak ve pekiştirmekten başka bir şey yapmıyor.

Elimdeki dosyayı bizim grubumuz içindeki hukukçulara devredeceğim tabii, ama şu iki satırı da yazmadan edemedim.

Güney-doğuya her gittiğinizde, konuştuğunuz herkesten buna benzer hikâyeler dinliyorsunuz. Onlar çaresiz, siz çaresizsiniz.

Ve Ege'de, Marmara'da soruyor vatandaşlarımız, "Bu Kürtler ne istiyor?" diye.

Gerçekten, ne istiyor bu adamlar? Dertleri ne?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni Salvo

Murat Belge 01.06.2013

Hükümet, birkaç gün içinde ortalığı allak bullak etmeyi başardı. Taksim'deki çatışmanın boyutları ne genel üslûbu kabul edilir gibi değil. Köprü'nün adının tartışması, kendisinin tartışılmasının önüne geçmiş oldu. Bunların gerisinde ne gibi anlamsız itişmelere yol açacağını şimdiden yeterince kestiremediğimiz içki düzenlemesi kapı gibi duruyor zaten. Bunlar birbirinden uzak ve farklı sorunlar değil. Başlıca ortak noktaları ise, onları böyle birer "sorun" olarak karşımıza diken zihniyet. Dolayısıyla asıl anlamı "içki yasağı" demek olan yasa kadar, "iki ayyaşın çıkardığı kanun" lakırdısı da önemli. Yeni köprü'nün adının Yavuz Sultan Selim olması kadar, "İstanbul'un fethinin 560. yıldönümü kutlamaları"nın mahiyeti de önemli. Yavuz Sultan Selim ve ağaç sökmek, içki yasağı ve alışveriş merkezi, mehter takımı ve biber gazı, Fatih Sultan Mehmed ve eklektik mimarisiyle Topçu Kışlası, son analizde aynı zihnî dünyanın ürettiği bir resim oluşturuyorlar. O dünyada birbirlerini tamamlayabiliyorlar, aralarında (başkalarını anlamakta zorlayan) bir uyum da kurabiliyorlar. Tabii "Başkanlık sistemi" de bu resmin, bu uyumun çok uzağında değil. Uzağında olmadığı gibi belki temelinde yatıyor, resmin nihaî anlamını da o veriyor.

Sözgelişi bir ay kadar önce, Türkiye'de çok başka türlü bir hava vardı. Bütün gündemlerin bütün maddelerinin üzerinde, "Barış Süreci" dediğimiz başlık yer alıyordu. Topluma bir iyimserlik ışığı, bir yumuşama, esneme kazandıran bir başlıktı o.

Bir de şimdiki duruma bakın. Başta Taksim olmak üzere, yeni bir savaş atmosferine girdik.

Toplumsal tepkiler olur, olması yalnız normal değil, ayrıca sağlıklıdır. Yöneticiler bu tepkiler karşısında bunu bir inatlaşma, cedelleşme vesilesi haline getirirlerse, bu yoldan hayırlı bir sonuca varılmaz.

"Barış Süreci"nin yarattığı yumuşamaya, iyimserliğe değindim. Türkiye'deki cepheleşme hepimizin malûmu; öyle bir havadan söz ederken, bundan hiç hazzetmeyen, dış gıcırdatan ve fırsat bekleyen birilerinin varlığını unutmuyorum. Ama etkisizdiler. Barış söylemi egemendi.

Ya şimdi?

Hükümet kendi eliyle, kavga çıkmasını isteyenlerin önüne, kendi başlarına hayal edemeyecekleri kavga nedenleri ve fırsatları sundu. Yaptığı ve yapmayı planladığı işlerin kendi doğruluğu, yanlışlığı bir yana (hiçbirinin doğru olduğunu düşünmüyorum), "politika yapmak" çerçevesinde ne kadar "rasyonel" bu davranış? "Raison d'état" bu mu?

Başbakan, bütün Türkiye'yi ilgilendiren yapısal- tarihî sorunlarla mücadele etti. Bunları, bu ülkede demokrasinin kurulmasını isteyen herkes destekledi. Bunlar olurken, bu adımları atan kişi ve kişilerle dünya görüşlerinin nereden nereye kadar uyumlu olduğunu kurcalamadık.

Şimdi Başbakan kendi projelerini yürürlüğe koyma aşamasına geçmiş gibi görünüyor. Bu projelerin "memleket için hayırlı" olduğuna inanıyordur herhalde. Ama bunlar "demokrasi", "özerkleşme" ve benzerleriyle türdeş konular değil. Olmadığı gibi, en genel düzeyde, "günlük hayat", "yaşama üslûbu" gibi alanlarda, bu ülkede yaşayan insanların azımsanmayacak sayıda bir kesimini somut bir biçimde rahatsız eden uygulamalar getiriyor. Bunlara "evet" demek mümkün değil. "Gelir geçer" gözüyle bakmak da mümkün değil. Türkiye, olacaksa, şimdi demokratik olacak. Bunun genel ilkeleri var, kuralları var. Demokrasi, Tayyip Erdoğan'a tahsis edilmiş bir otobüs değil.

Başbakan hızla gündeme getirdiği bu uygulamalarla, bu söylemle, bu tavırla, aynı otobüste yolculuk etmek istemediğinin işaretlerini veriyor. Olabilir, elbette böylesini tercih edebilir.

Ama ben kendi hesabıma, "Jakoben vesayet"ten kurtulmayı, "plebisiter diktatörlük"e geçiş olarak değerlendirmiyorum. Bu otobüsler, benim varmak istediğim duraktan (ya da güzergâhtan) geçmiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taksim

Murat Belge 02.06.2013

Arbede başladı. Vali, Belediye Başkanı masaya dizilip "iyi niyetli" çevrecileri kandıran "provokatörler"den dem vurdular. Onların varlığını biliyoruz. Türkiye'nin ancien régime'inin devamı için (ve yalnız onun için) önlerine çıkacak her fırsatı sonuna kadar kullanmak üzere her fırsatı kullanacaklarından hiç şüphemiz yok. Ama, efendiler, hiçbir provokatör bu toplumu germekte sizler kadar başarılı olamaz.

İnandırıcı değilsiniz. Şu "Taksim projesi" başladı başlayalı, uyguladığınız programa en uygun düşecek ad "yangından mal kaçırma projesi" olabilir. Dün gene "kaldırım düzenlemesi"nden söz ediyorsunuz. Ortasında üç buçuk cılız çalı olan kışla maketini yapan ben miyim, biz miyiz? Bu arbede ortamında olayı biraz daha yumuşatma eğiliminde olanlar, maalesef, bu "saptırma" işinde daha etkin oluyorlar. Herhangi bir yumuşatma kaygısı olduğunu sanmadığım Başbakan ise açık açık söylüyor: "Kışla yapacağız ama tabii bu zamanda o bina kışla olmaz, alışveriş merkezi olacak" diyor. Ama sonra Belediye Başkanı ya da falanca bakan çıkıp "AVM yapılmayacak" diye demeç veriyor. Kime, hanginize inanacağız? Aslında bu soru muhtemelen yersiz, çünkü şimdiye kadar kimin sözünün yerine geldiğinin yeterince örneğini gördük. Zaten "yapılmayacak" diyenler de, yarın öbür gün büsbütün yalancı çıkarmak için olsa gerek, "Bu, bugünün işi değil. Onu sonra konuşuruz..." yollu laflarla, bir "şimdilik" hesabı açıyorlar. İyi de, bunun seçilen taktik olmadığına niçin inanalım? "Onun kararı daha verilmedi... Gereğinde o kurulun kararı da değişir... Biz şimdilik kaldırım genişletiyoruz" gibi müphem beyanlarla, bir "ürkütmeden gitme" taktiğinin seçildiği, daha doğrusu böyle bir taktikle mesafe almayı tercih edenlerin var olduğu anlaşılıyor. Ama Başbakan bunu seçenlerin arasında değil. Onun ilerlemek için hangi yöntemi seçtiği sorusunun cevabını sanırım şu birkaç günden beri polisler verdi.

Konunun ortaya çıkmasından beri (ve bence konu, "konu" olarak ortaya çıkmadan önce de vardı ilgili zevatın zihninde) "projeyi halktan saklama" çabası ve kararlılığı egemen. Yaşadığımız dünyanın yaşadığımız çağında kent sorunları, kentin bugünü ve geleceğiyle ilgili projeler, özellikle ve öncelikle de, kentin *estetikliğiyle* ilgili konular, mümkün olan en geniş çerçeve içinde tartışılarak karara bağlanmalıdır. Bu yapılmadı, bundan öcü görmüş gibi kaçıldı. Bugün hâlâ, "Daha o karara zaman var" türünden oyalama taktikleriyle olayın üzerindeki esrar perdesi korunuyor. *Nedir projeniz?* Her İstanbullunun hayatının bir kısmını mutlaka geçirdiği Taksim (bütün Tünel- Harbiye) ekseni hakkında hiç kimseye bir şey danışmadan (kendi "yeminli danışman"larınızdan başka) kararlar verme ve şu üslûpla uygulama yetkisini kimden, nereden alıyorsunuz? Size verilen oyun bu yetkiyi de verdiğine inanıyorsanız, demokrasinin "d"sini anlamamışsınız demektir. Ama galiba sorun anlamamak değil, önem vermemek.

Şimdiye kadar AKP'nin her yaptığına "kafadan" karşı çıkmış kesimler var. Öylelerini Taksim konusunda veya Anayasa konusunda ikna etme çabasının "abesle iştigal" demek olduğunu ben de biliyorum. Ama yaptığınız işleri çeşitli düzeylerde eleştiriyle karşılayan *herkesi* aynı sepete atma telâş, o "herkes"ten önce AKP'nin zararına olacaktır, oluyordaki da.

"Benim takım/ senin takım" diye, absürd gelenekleşmiş kalıplardan çıkmanın, sorunları akıl ve mantık ve bilgi ve popüler talep temeli üzerinde, konsensusa dayalı anlaşmalarla çözmenin yolları bu toplumda da vardır. Fazla denenmiş olmasa da, olduğuna inanıyorum. Bunları artık genel yöntem haline getirecek olgunlaşma düzeyine en fazla yaklaştığımız bir konjonktürde, birtakım kişisel inatlaşmalarla, bu fırsatı göz göre göre heba ediyorsunuz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yavuz ve Aleviler

Murat Belge 04.06.2013

"Terör Örgütü", "Teröristbaşı" vb. klişelerden örülü bir dille konuşmaya alışmışken, "barış süreci" adıyla tanınan yeni bir "yol-yordam"ın önünün açılması, Türkiye için önemli bir fırsatın doğabileceğini gösteriyordu. Ama "toplumsal dönüşüm" galiba tahminlerimizin ötesinde güç bir olgu. "Yeni Türkiye" derken kendimizi "en eski" Türkiye'nin ortasında bulduk.

Taksim'den Türkiye'ye yayılan direnişi daha çok konuşacağız. Aslında bu da bir başka "başlangıç" olma potansiyelini taşıyor. Ama birileri "hijack" etmezse...

Bugün, kısa bir sürede önümüze küfeden dökmüşler gibi yığılan yeni gündem maddeleri üstüne yazmak istiyorum. Örneğin yeni köprü'nün adı ve onun yürürlüğe soktuğu dinamikler. Bu kadim dinamikler "Gezi Parkı" kavgasına benzemiyor. Onun kadar "patlayıcı" değil, ama çok daha "sessiz ve derinden". Çok daha eski yaralara hiç de hayırlı olmayan bir biçimde müdahale ediyor.

Dolayısıyla, köprüye bu adı verme kararına karşı Alevi kesimin gösterdiği tepkiyi haklı buluyorum. Türkiye'de yaşayan bir Alevi "Yavuz Sultan Selim" adını duyduğu an, içine güzel duygular doğmaz, ruhunda güller açmaz. Bir zaman önce kendisiyle aynı inançları taşıyan ve bu inançları taşıdığı için katledilen otuz, kırk bin insanı hatırlar. O köprüden geçmesi gerekecekse, her geçişinde bunu hatırlayacaktır. Ama yalnız beş yüz yıl önce olmuş bir olayın anısıyla sınırlı kalmayacaktır bu. Çünkü zaten konu bir Çaldıran seferinden ibaret değildir. Arkası gelmiştir. Onun için de Alevi kesim yüzlerce yıldır hayatını güvensizlik ve endişe içinde geçirmiştir. Alevi kişiliğinin bir parçası haline gelmiştir bu endişe.

O köprüden geçerken bir Alevi'nin düşündükleri bu *tarihle* de sınırlı kalmayacaktır. Muhtemelen düşünecektir: "İki bin bilmem kaç yılındayız; bu köprü yeni yapıldı; buna bu adı verdiler; bununla bana bir şey mi söylüyorlar? Örneğin, 'gene yaparız, ha!' mı demek istiyorlar? Bu kıyımı yapmış bir kişinin adını böyle gözümüze sokmak, masum bir davranış olabilir mi?"

Bir Alevi'nin bu olgu karşısında bunları düşünmesi, akla gelmeyecek bir şey mi? Aslında, düşünmeyeceğini düşünebilir miyiz?

Türkiye'de yaşayan, hele burada siyaset yapan, dolayısıyla insanların nabzını tutan kişilerin, ekiplerin, partilerin bu konular hakkında bilgisi olmadığını aklımızdan geçiremeyiz.

O halde?

O halde yukarıda anlattığım Alevi'nin zihninde kurduğu denklem doğru bir denklem.

Öncelikli sorun, hükümet açısından, sanırım Osmanlı tarihinin rehabilitasyonu. Bir unutturma politikası olduğuna bence haklı olarak inanıyor ve bunu düzeltmeye çalışıyorlar. "Türk Büyükleri" dendi mi, Osmanlı

atalarımızın hakkını verelim, diyorlar.

Yavuz da, önemli işler yapmış bir padişah. AKP'nin pek sevdiği "emperyal" gözlükle baktığınızda, Mısır'ın fethi ile devlete 19. yüzyıla kadar devam edecek büyük bir gelir kaynağı kazandırmış adam.

Ama sorun bundan ibaret değil, çünkü o defterde Alevi Kiyımı da yazılı ve bu ülkede milyonlarla Alevi yaşıyor ve aklı yetileri yerinde, bellekleri taze.

"Barış Süreci" demişken, bu toplumun geçmişinde fazla görülmeyen bir siyaset kültürü ve üslûbuna imkân tanımaya hazırlanırken, haydi şu klişeyi de kullanayım, iki kıtayı birbirine bağlayan bir köprü yaparken, o köprü'nün adıyla bu toplumun iki aslî ögesinin arasını açmanın anlamı nedir? Hikmeti nedir? İsim mi kalmadı?

Yavuz Sultan Selim, Osmanlı toplumuna kalıcı bir biçim vermiş bir padişaktır. Bu, yalnız "Alevi sorunu" çerçevesini içererek onu aşan, daha geniş kapsamlı bir konu. Bu adı vermekte karara varmış olanlar bunları ne kadar enine boyuna düşündüler, bilemiyorum. Aynı zamanda, muhalefet edenlerin bazılarının da bu tarihî gelişmeler hakkında yeterli bilgisi olduğunu sanmıyorum.

Onun için, en az bir yazıda daha, bu konu üstünde durmak istiyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yavuz Sultan Selim

Murat Belge 08.06.2013

Salı günkü yazıda "Yavuz Sultan Selim" köprüsünden söz edip konuyu biraz daha açacağımı söylemişim. O zamandan beri yer yerinden oynadı ve Taksim Gezi Parkı eylemleri bütün gündemleri altüst etti. Gene de, önce söylediğimi yapıp Yavuz Sultan Selim faslını kapatayım. Taksim'i daha çok konuşacağız.

Yavuz, Mısır'ı imparatorluğa katan padişah olarak önemli bir iş yapmıştır, çünkü Mısır büyük ve sürekli bir gelir demektir. Dolayısıyla Mısır'ın fethi Osmanlı devleti için faydalı oldu.

Ancak Türkiye'de yaşayan Aleviler Yavuz Selim'in anısından hazzetmezler. İran'a sefere giderken otuz kırk bin Alevi'yi öldürttüğüne göre, başka türlü duygular beslemeleri herhalde beklenemezdi. Bunu bile bile köprüye onun adını vermenin çok yanlış bir şey olduğunu yazmışım. Bunu tekrarlamama gerek yok.

Yavuz'un padişah olduğu (babasıyla ve kardeşleriyle zorlu ve kanlı bir mücadeleden sonra) dönemde, 16. yüzyılın ilk onyılında, Şah İsmail Özbek Hanı Şeybanî'yi öldürerek İran'da şahlığını ilân etmiş, Safevi hanedanının kurucusu olmuştu. İsmail'in babası Haydar Akkoyunlu Yakub'la çarpışırken ölmüş, oğlu da uzun zaman Şiiler arasında saklanıp yetişmişti. İran'da egemen olduğu yerlerde Şii inancını resmî din haline getirdi. Uzun süredir iki yakasını biraraya getiremeyen İran'da istikrarı kurdu.

Güçlenen İran'ın gözünü batısına dikmesi, coğrafi konumunun doğal sonucuydu. Batıya bakınca göreceği de Osmanlı İmparatorluğu'ydu. Müslüman bir İmparatorluk! Resmen Sünni olsa da, topraklarında çok sayıda Alevi yaşıyor. Genel olarak, militan Sünni dedirtecek bir yapısı da yok. İsmail, bu koşullarda psikolojik ve ideolojik bir hamle ile başlamayı tercih etmişti. Yavuz da, özellikle Trabzon'da Sancak Beyi- Şehzade olarak bulunduğu sıralarda İsmail'in propaganda girişimlerini gözlemlemiş, hattâ yeterince enerjik bir tepki göstermediği için babasına (II. Bayezid) da içermişti. 1511'de Teke'de Şahkulu isyanı başladı (ve bastırıldı): ertesi yıl da Selim padişah olmayı başardı.

Böylece, bu iki komşu, iki Müslüman devlet, Şii- Sünni mezhep ayrılığı üzerinden kendilerini yeniden- kurdular. Osmanlı toplumu böylece, Selim zamanında daha koyu bir Sünnilik uygulamasına geçti. Bu, kuruluş yıllarının, erken genişleme yıllarının özelliği değildi. O dönemlerde, tersine, din bakımından devlet de, toplum da, çok daha esnekti. Yeniçeriler'in Bektaşî olması, çok iyi bilinen bir olgudur. Bu esneklik aslında Hristiyan halklar arasında kurulmuş imparatorluğun daha kolay yayılmasına da katkıda bulunuyordu.

Anadolu'da öncelikle Alevilere Şii propagandası yapan Şah İsmail'e karşı ("Hatayi" mahlasıyla yazan bir Türk şairidir aynı zamanda) Yavuz Selim de sert bir Sünnilik'le karşı koyma kararını verdi.

Burada sorun Sünni/Şii ayrımında hangisinin daha esnek, daha "özgürleştirici" olduğu konusu değildir. Sonuçta her ikisi de, "devletin resmî ideolojisi" olarak ele alıp uygulandığı için, ikisi de aynı derecede baskıcı olacaktır. Baskıcı olmanın yanısıra, "resmî" bir ideolojinin varlığı, monolitik (yekpare) bir ideolojik- entelektüel dünyanın kurulması demektir. Osmanlı'nın erken dönemlerinin çok önemli özelliği olan "ideolojik heterodoksi" böylece, hızla, bir ortodoksiye dönüştü. I. Selim'in bu koşullarda bu ortodoksinin temellerini atması bu toplumun geleceği bakımından pek de yararlı olmadı.

Bu gibi sorunlar, şüphesiz, çok farklı yorumlara açıktır. Değişik perspektiflerden bakanların değerlendirmeleri de çok değişik olacaktır. Benim gözümde bir kişiyi olumsuz hale getiren özellikler bir başkası için onun en önemli meziyetleri olabilir. Bunları kesin bir sonucu bağlamak da mümkün olamaz.

Dolayısıyla, bu "adlandırma" politikalarından vazgeçmek, en doğru yöntemdir. "Adlandırma"yı, "Ben seni böyle yaşatacağım" der gibi, bir baskı politikası getirmemek gerekir.

Yavuz Selim'i çok beğenebilirsiniz. Ama Alevi öldürmenin yanısıra, kardeşleri Ahmed'le Korkut'u öldüren, babasını büyük bir ihtimalle zehirlemiş, daha beş şehzadeyi, kardeşlerinin çocuklarını öldürmüş bir padişahı söz ediyoruz. "O zamanlar öyleydi," denebilir, bunun tartışması da yapılır. Ama *bu zamanlar* da böyle. Köprünün, caddenin, meydanın bu adlarla anılmasını gerektiren herhangi bir şey yok.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni bir Türkiye

Murat Belge 09.06.2013

Dün bazı gelişmeler oldu; Taksim'de büyüyen olayın bir kazaya belâya uğramadan, medeni bir sonuca ulaşmasının imkânları doğdu.

İlgili herkes biliyordur ama bir kere daha söyleyeyim: bu olayın başından beri benim kesin yerim, Parkı ve ağaçlarını koruyanların bulunduğu yerdir. Hükümetin tavrını hoşgörülebilir, savunulabilir bir tavır olarak görmedim. Söylemiyle tırmandıran da oydu, tırmandırdıktan sonra gösterdiği tepkiyle neredeyse içinden çıkılmaz bir durum yaratan da.

Cemal Süreya'nın pek sevdiğim iki dizesini hatırlatayım ("Çapulcu" lafına karşılık):

Jandarma her zaman nesirde kalacaktır

Eşkıyalar silâhlarını çapraz astıkça türkülerine

Bu olayda polis fena halde sınıfta kaldı yalnız "nesirde" değil. Ama bunu da talimatları verenler düşünsün öncelikle.

Dün (Cuma) gece olduğunda hâlâ şunu söylüyordum: bu olay geldi bu noktaya dayandı; şimdi, bu noktaya vardktan sonra medeni ve barışıl bir anlaşma ortamına adım atılabilirse, Türkiye en olumlu anlamlarıyla yepyeni bir Türkiye olur.

Değindiğim o gelişmeler olmadan önce, Başbakan'ın daha Tunus'tayken kullandığı dille, memlekete dönüşündeki karşılanma havasıyla, o adımın atılabilmesi bir hayli zor görünüyordu. Atılamazsa nasıl bir sürece gireceğimiz sorusunun cevabı da bir hayli karanlıktı. Ama şimdi öyle bir adım atıldı ve arkasını getirme potansiyelinin de varolduğuna inanıyorum.

Bu olay üstüne daha çok yazacağız, konuşacağız. Analiz yapacağız.

Çünkü siyaset üstüne konuşurken hesaba katmadığımız, o çerçevede zaten varlığından uzun boylu haberdar olmadığımız bir toplumsal olgu, bu olayla birlikte ortaya çıktı. Ortaya çıkmakla kalmadı; olayın dinamosu oldu, varolan, egemen olmaya, olayı kendince bir yerlere kanallize etmeye çalışan çeşitli öznelere rağmen, olaya kendi rengini verdi. Üstelik, kanallize etmeye çalışan öteki öznelere kendi iddialarına göre büyük bir "siyasî deneyim birikimi" vardı ve bu yeni zuhur etmiş kesimin bu anlamda hiçbir hazırlığı yoktu. Buna rağmen, olaya onların üslûbu damgasını vurdu. Bu, bir bakıma, "siyaset böyle yapılır"ın ilânıydı.

"Gençler"den söz ediyoruz tabii. "Gençlik" ve "olgunluk", hemen hemen her zaman birbirinin karşıtı iki kavram olarak anlaşılır. Bu olayda biz hem genç, hem olgun binlerce insanın varlığını gözlemledik.

Hükümetin de, "çapulcu" söyleminden vazgeçmesi, olayın bu yeni ve birçokları için tamamen beklenmedik yanını görmesi, CHP'yle, Ergenekon'la vb. gölge boksu yapmaktan vazgeçmesi gerekiyordu. Bugün itibariyle durum, bu doğrultuda bir kavrayışın oluştuğunu işaret ediyor. Umarım böyle devam eder.

Hükümetin, Başbakan'ın belledikleri (bellemek zorunda bırakıldıkları için) "olağan şüphelileri" bu olayda yok muydu? Yüzbinlerce insanı seferber eden bir hareketlenme içinde herkes kendine bir yer bulur. Elbette onlar da vardı. Ama şimdi onların arasında toplumu anlamaya niyetli kişiler varsa, onlar da bu "yeni kitle"yi düşünüyor. Onların ne kadar uzağında olduklarına ve bir ortak dil tutturamadıklarına hayıflanıyor. Onlara "Bu işi siz yaptınız" demek, hiç hak etmedikleri bir iltifattır.

Şimdi, bu "yeni Türkiye"nin "hayır" dediğini görerek öğrendikten sonra, nelere "evet" dediğini de öğrenmek gerekiyor. Bu toplumun şimdiye kadar birbirine alabildiğine yabancılaşmış kesimlerinin birbirleriyle konuşmayı öğrenmeye başlaması gerekiyor. Bunun imkânları da var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yıktım perdeyi eyledim viran...

Murat Belge 11.06.2013

Tayyip Erdoğan yurtdışındayken Abdullah Gül ile Bülent Arınç'ın gösteriler karşısında benimsedikleri ılımlı tutum, Türkiye'de demokrasinin köklerinin tutmaya başladığını gösteriyordu. Döndüğü günkü davranışlarıyla, Başbakan'ın da bu gelişmeye saygı göstermeye niyetli olduğu izlenimini edinmiştim. Dünkü performansıyla, bunun söz konusu olmadığını kanıtladı. "Yangına körükle gitmek" deyiminin ne demek olduğunu bol bol sergiledi.

Taksim'de, parkı ve ağaçlarını korumak için başlayan ve bildiğimiz boyutlara erişen hareket, kendi sınırları içinde haklı bir harekettir. AVM'si olsun ya da olmasın, "Topçu Kışlası" fikri iyi bir fikir değildir.

Ama sözkonusu hareket “Gezi Parkı” sorununun sınırları içinde kalan bir hareket değil. En kısa özetıyla, Tayyip Erdoğan’ın “başbakanlık yapma” üslûbuna karşı uyanan tepkinin sonucu. Bu, Gezi Parkı tartışmasıyla ortaya çıkmadı; başından beri, daha doğrusu Erdoğan topluma “Şöyle ol, böyle yap” diye direktifler vermeye başladıktan sonra oluşan bir birikimden söz ediyoruz.

Bunun bir dökümünü çıkarmamız iyi olur. Muhtemelen kürtaajla ilgili itirazları ve herkese kaç çocuk sahibi olmaları gerektiğini söylemesi, erken örnekler arasındadır. Bir heykeli (yani işinin ehli bir sanatçının elinden çıkmış bir sanat ürününü) “ucube” diye niteleyip paldır küldür yıkması da aynı kategoriye girer.

İstanbul başka Akdeniz kentleri gibi bir “açık hava kenti” olmaya başlamıştı. Ama Beyoğlu’ndan başlayan bir “masa- sandalye toplama” harekâtıyla yeniden büyük ölçüde “iç mekân” a tıkıldı. Burada Başbakan adı pek geçmediyse de herkesin zihninde, böyle şeylere huşunetle bakan, asık yüzlü bir adam imgesi var.

Nitekim bu yakınlarda orada burada parlayıp sönerek devam eden bu sürecin arkası geldi ve Tayyip Erdoğan kendine özgü “alkolik” tanımlarıyla, her şeyin doğrusunu bilen adam edasıyla ve diliyle, yeniden sahneye çıktı.

Hayatın her köşe bucağında Tayyip Erdoğan’ı görmeye başlamıştık. Gece yatarken yatağın başında belirse ve “Dişini fırçaladın mı” diye sorsa pek de yadırgamayacak hale gelmiştik. Hayatın her köşesinde zuhur ettiği gibi otoritenin her basamağında da o yer alıyordu. İşte, şu son olay: Taksim meydanında ne olacağına dair son söz Başbakan’ın. Şu halde İstanbul Belediye Başkanı aslında fuzulî bir kişi. İş, Başbakan’ın İstanbul’la ilgili projelerini yerine getirmek. Başbakan ile Belediye Başkanı arasında böyle bir ilişki kurulunca, Belediye Başkanı ile belde halkı arasındaki ilişkinin hiçbir anlamı ya da gereği kalmıyor.

“Sizin üniversitenizde içki içiliyormuş” diye rektöre telefon eden de bizzat Başbakan.

“Yerinden yönetim” kavramını anlaşılan böyle yorumluyor.

Her neyse, bu “one-man-show” sonunda yüz bin kişiyi sokağa döktü. “Parkımı elimden alma” kısmı var bunun elbette. Ama temelde “Hayatıma burnunu sokma” protestosu geçerli. Ve hiç şüphesiz, bir “üslûp” sorunu sözkonusu. O mütehakkim, her şeyin doğrusunu bilen, kırıcı duruş ve o monoton, hamasî, lirik bir şiir okusa insanda askerî marş dinlediği izlenimini bırakan ses. Bunlar, Taksim’de sabahlayan o gençlerin hayatta en sevmedikleri, en dayanamadıkları şeyler.

Şimdi, iş bu noktaya varmışken, Tayyip Erdoğan da bütün bunlara yol açan üslûbunu birkaç doz büyüterek, damarlarını şişirip sesini çatlatarak sürdürüyor ve olayı bununla, bu şekilde bastıracağını umuyor.

Yedi düvelle kavgalı Tayyip Erdoğan’ın vazgeçemeyeceği anlaşılan bu üslûbunun doğurabileceği sonuçları iyi düşünmek gerekiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gecikmiş '68 mi

Murat Belge 15.06.2013

“Taksim”, bildiğiniz üzere, “bölmek”ten gelir. Taksim’deki “maskem”, suyun çeşitli yönlerde gitmek üzere bölündüğü yerdir. Son iki haftadır Taksim, bence, Cumhuriyet tarihinin bölündüğü yer oldu: “Taksim’den Önce/ Taksim’den Sonra”.

Bizim *Taraf*'ta Hadi Uluengin başlattı: "Taksim'deki hareketle '68 arasında ortak özellikler var mı" tartışması. Bence de var.

Ama önce şu "Türkiye baharı" konusuna bir değineyim. Burada birçok kişi bunun yersiz bir benzetme olduğuna değindi. Ben de aynı görüşteyim. Buradaki medyanın özgünlük yoksunluğundan, klişe papağanlığından şikâyetçiyizdir. Ama dünya medyasında da aynı sorunlar yaşanıyor. "Medya" değil, zaten her alanda, bir *sığlaşma* eğilimi var. Biri "Arap Baharı" dedi, laf hemen tuttu. şimdi, "Müslüman bir ülkede toplumsal hareket olursa buna 'bahar' denir" diye özetlenebilecek bir "meslek bilgisi" oluştu.

Burada şimdi olmakta olanı Mısır'la, Libya'yla, Tunus'la vb. karşılaştırmaktan çok, 1968'le karşılaştırmak, bana daha anlamlı geliyor. Bunun bir "kurumlanma" yanı olabilir: "Burada demokrasi var, bilmem kaç yıllık Kaddafi ile, Mübarek ile kıyaslanamayız" türünden. Ama, "1968" diyoruz. Takvim de 2013'ü gösteriyor. Demek ki, o kadar "kurumlanacak" bir durum da yok.

"1968'de de burası hareketlenmişti" diyebilirsiniz. Hareketlenmişti, 27 Mayıs'ı tekrar etmek, askerî yönetimi geri getirmek için. Evet, bu, sonuç olarak sosyalizmin yolunu açacak çare olarak görülmüş, çünkü öyle gösterilmişti. O bakımdan, hareketin içinde olan gençler, Türkiye'de hiç olmamış bir şeyi amaçlıyorlardı. Ama "sosyalizm" deyince de, gidip Stalin'i "keşfetmeleri" fazla zaman almamıştı.

Batı'da 68 gençliği bütün bunları daha iyi biliyordu. Stalin'in kurduğu düzende "kurtuluş" aramayacak dünya ve tarih bilgisine sahipti. Denenmiş ve olmamış formüllerin peşinde değildi. Utopikti ve utopik olduğu için mahcup değildi.

Taksim'deki gençlik de, 2013'te, böyle. Tabii, bir kısmını, ama bu olaya damgasını vurmuş, karakterini kazandırmış kısmını kastediyorum. Molotov kokteyli atan, mide bulandırıcı küfürler etmeyi siyaset yapmak sanan kesimi kastetmiyorum. Tabii bu "kastettiğim" kesim için "masum" sıfatını da kullanmıyorum.

Bu "kesim" üstüne daha çok yazacağız. Örneğin ben yarın başlayacağım. Ama bugün "iktidar"dan söze başlayarak 68 benzetmeleri konusunu işlemek istiyorum.

68, Paris'te, de Gaulle'e karşı bir hareket değildi; "eski" ve "bıkkınlık vermiş" değerlere, üslûplara karşıydı. Ama o sırada de Gaulle iktidardaydı ve "eski" ve "bıkkınlık vermiş" her şeyin temsilcisiydi.

Saygıdeğer bir geçmişi vardı. Son olarak da, Fransa'yı Salan ve başka generallerin tasarladığı faşist askerî darbeden kurtarmıştı. O generallerin bilinen yöntemlerle sürdürdüğu Cezayir savaşını da bitirmiş, Fransa'nın "medeni" bir toplum olarak prestijini devam ettirebilmesi için, Fransız kolonyalizminin bu önemli parçasından vazgeçme kararını verebilmişti.

Evet, saygıdeğerdi.

Bugün Hadi'nin yazdığı gibi, Fransa'da 68 gençlik hareketinin tepkisi gelmekte gecikmedi. Fransa devrimler ülkesidir ama müthiş güçlü bir sağı vardır. De Gaulle hemen seçime gitti, bu sağ sayesinde önemli bir "sandık zaferi" kazandı. Ama bu son zaferiydi.

Azlettiği Pompidou, ondan sonra Cumhurbaşkanı seçilecekti. De Gaulle, girdiği referandumu kaybetti. Böylece, 1968 Haziran'ındaki seçim zaferinin üstünden bir yıl geçmeden, 8 Nisan 1969'da, istifa etti. İstifa edecek geniş görüşe ve kişiliğe sahip bir adamdı de Gaulle. Bence, uğradığı gönöl kırıklığını hak etmemiş bir devlet adamıydı.

Ama, tarih böyle. Onun da bir bildiği var.

Yeni bir özne

Murat Belge 16.06.2013

Gelelim, Gezi Parkı Direnişi'nin asıl öznesine, yani "aslî fail"e. Türkiye'de "siyaset" denen yerlerde görmediğimiz, ayrıca, bir gün göreceğimizi de düşünmediğimiz bir "özne"ydi. "Özneydi" diye "geçmiş zaman kipi"nde cümle kuruyorum ama özne "şimdiki zaman"da ve "geniş zaman"da ve tahminime göre "gelecek zaman"da varolan bir özne.

Direnışe gerçekten çok sayıda kişi katıldı. Dolayısıyla, "vaka mahalli"nde bulunan, yalnız *bu* özne değildi. Yıllardır tanıdığımız birileri de vardı orada. Ama onlar bu olayın sahibi olamadılar. Alışık oldukları biçimde kaçırıp kendi evlerine götüremediler.

Türkiye'de insanlar, her yerde olduğu gibi, hayat hakkında ilk bilgilerini aileden alırlar. Her yerde böyledir, genel olarak, ama burada daha özgöl olan, ilk "ciddi hayat bilgileri"nin "baba dayağı" biçimine bürünmüş olmasıdır. Memlekette bunun pek bir istisnası olmazdı. Belirli kesimlerde bugün de durum değişmiş değil.

Yetmişlerde, 12 Mart şokuyla birlikte, genellikle sol kesimden çoğı o şoku bir şekilde bizzat yaşamış kişiler bir "pedagoji" nosyonu edindiler. Çocuklarıyla geleneksel ilişkinin dışında, daha insanî ve daha demokratik bir ilişki kurmak istediler. Zamanla yaygınlaştı bu tavır; bir "kentli kültür"ün parçası haline geldi.

Gezi Parkı direnişinde gördüğümüz gençlerin, yani olaya kendi kişiliğinin damgasını vurmuş gençlerin çoğı doksanlarda dünyaya gelmiş, yirmili yaşlarında insanlar. Bilgisayar, onların doğduğu dünyanın yerleşikleşmiş bir kurumu. Kişiliklerini kazanmak için, biz önceki kuşaklardan gelenler gibi, aile içinde başkaldırmak zorunda kalmamışlar kalsalar bile, "dayak" gibi şeylere değil, anne- babanın "koruyucu şefkati"ne başkaldırmışlar.

Direnış eylemi başından sonuna mizahla yürüdü. İnce ve kentli bir mizahtı bu. "Ezelim" diye bağırان adamların ilkelliğine de kendileri ilkelleşmeden, incelikle, mizahla cevap verdiler. Başlarına musallat olan o "eski tip eylemci"lerin çirkin küfürlerini silmeye çalıştılar.

Bildiğimiz ve çok zaman ağzımızın suyu akararak telaffuz ettiğimiz "örgütlü" kategorisine hiç girmemişlerdi. O tür bir "örgütlülük" özlemi çeken kesimlerin hemen "bireyci" diye damgaladığı bir varolma üslupları vardı. Ama Direniş başlar başlamaz, herhangi bir "merkez"den talimat almaksızın, gerekli her türlü dayanışmayı spontane bir biçimde kurdu ve uyguladılar. Kolay değil, onca insanın, onca gün, meydanda, parkta gecelemesi, sabahlaması.

"Siyasî eylem" dediğimiz şeyin bende uyandırdığı bir "eksiklik duygusu" vardır. "Nedir?" diye düşündüğümde, galiba, "siyasî olması" demem gerekiyor. "Siyasî" dediğimiz şeyi başka şeylerden ayıran bir özellik var sanki. Sonra, "siyasî eylem" bir noktada bitiyor ve "normal hayat" kaldığı yerden devam ediyor yeni bir "siyasî eylem"e kadar.

Bu gençlerin bu davranışında ben başka bir nitelik gördüm. Gezi Parkı Direnişi, şüphesiz, "siyasî" idi. Ama bu eylemi yapanlar bizim bu ülkede alıştığımız gibi siyasî olmadılar. Her zamanki davranışları, davranış tarzlarıyla gelip siyaset yaptılar. Onun için, biliyorum ki, şimdi gittiklerinde gene (gereken dozda ve gerektiği yerde) siyasî olacaklar. Siyaseti normalleştirdiler, insanileştirdiler, raftan indirip hayatın içine soktular.

Tuhaf, ilginç bir güven duygusu veriyor insana. Şimdiye kadar, bunca yıldır, hiç hissetmediğim bir güven.

Ateşle oynamak

Murat Belge 18.06.2013

Son zamanlarda, Başbakan Erdoğan'ı düşündüğümde, zihnimde bir hışım, hızlı adımlarla yürüyen bir adam resmi canlanıyor. Adam hızla yürüyor, arkasında ise bir yığın başka adam, ellerinde süpürgeler, faraşlar, önden gidenin kırıp döktüklerini süpürerek gidiyorlar.

Ama onlar da yetişemez oldu, önde gidenin ne hızına, ne de hışmına.

Böyle bir "asabiyet" derecesi, düzgün düşünmeye yer ve imkân bırakmaz. Başbakan'ın söylemi de, zaten bunu doğruluyor. Gitgide, bir "komplo dünyası" ile dövüşmeye başladı. "Komplo"ya inanmak, "dinî itikat" gibi bir şeydir. Tanımı gereği kanıtlanamayacak öznelerden, eylemlerden ve planlardan söz edersin. Sana inanmaya hazır bir "hâzırûn" varsa, onları inandırırsın. Böylece, hep birlikte, olmayan bir dünyada olmayan düşmanlarla dövüşe girilir. Son derece tehlikeli bir gidiştir.

Nitekim, olan oldu. Bundan bir ay önce Türkiye neredeydi? Neleri konuşuyor ve nereye varmayı hedefliyordu? Şimdi nerede? "Faiz lobisi", "Reuter ajansı", "Yahudi parmağı" gibi olmadık senaryolarla, olduğumuz o yere iki hafta içinde geldik. Görülmemiş bir şey bu.

Ve şimdi Başbakan, bu düşmanlarını, arkasına aldığı kalabalıklarla kokutmaya çalışıyor. İç savaşa kadar yolu olan bir güzergâh açıyor böylece.

"Kürt sorununa barışçı çözüm" derken, "Acaba iç savaş çıkar mı?" diye konuşmaya başladık.

Oradan buraya savrulmanın elle tutulur, gözle görülür tek nedeni de "Taksim Topçu Kışlası yapacağım" inadı. Geri kalanına, yok "faiz lobisi"ne, yok "İsrail komplosu"na inanmak isteyen inansın.

Ama, tabii, böyle bir tepki doğduysa, bunu da yalnızca Topçu Kışlası'na bağlayamayız. Bu şiddette bir patlamayla ortaya çıkan bu tepkinin ardında da uzun bir zamandır oluşan bir birikim var.

O birikime baktığımızda, burada da "alkolik"li, "ayyaş"lı bir dil, insanların özel hayatına karışma konusunda denetlenemeyen bir istek, kendi gibi olmayan hakkında konuşurken zaptedilemeyen bir hakaret etme eğilimi gibi şeyler görüyoruz. Bunlar Topçu Kışlası'nı falan aşıyor: toptan topa tutulmuş bir toplum çıkıyor karşımıza.

Yurt içinde, yurt dışında, Avrupa'yı, Amerika'yı, basın ajansını, televizyon kanalını düşman ilân eden bir zihniyet... Bu zihniyet, aylardan beri, "hazırlanan oyunlar"dan haberdar olduğunu iddia etmekten de geri kalmıyor. "Aramıza sızmış gizli ajanlar" diye Erasmus öğrencilerini, bilmem nereli gazetecileri vb. yakalayıp sergileyen bu zihniyet, aylardır haberdar olduğu bu "oyun"lara karşı ne tedbiri aldı? Aylardır haberdar olduğu için mi "Topçu Kışlası'nı yapacağım, AVM de yapacağım, AKM'yi de yıkacağım" diye konuşma üslubunu tercih etti? "Oyun" hazırlayanlar gerilim çıkarmayı planlıyordu da, bu plana karşı çözüm "kontr-gerilim" çıkarmak mıydı?

Herhalde öyleydi. İşte Gezi Parkı örneği. Parkı dolduranların önemli kesimi bu eyleme bu noktada ara verme kararına varmış, çadırını flamasını toplarken, *Blitzkrieg* ruhu içinde polisi saldırtmanın başka türlü bir yorumu olabilir mi?

Şu kadar gün devam edegelmiş bir olayda kaç saat "kazanılmış" oldu? Neler "kaybedildi"?

Düşünce Özgürlüğü Konferansı

Murat Belge 23.06.2013

Avrupa Birliği ve bazı başka kuruluşların bir arada düzenlediği, Avrupa Birliği'ne girmemiş ama girmek isteyen Güney- Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan, düşünce ve basın özgürlüğü konusunda bir konferansa katılmak üzere Brüksel'deyim.

"Avrupa Birliği'ne girmemiş ama girmek isteyen" dedim. Bu tanım Sırbistan ile Bosna'yı ve Montenegro'yu, Kosova'yı ve Arnavutluk'u kapsıyor. Bu ülkelerin yurttaşlarının çoğunluğu AB'ye girmek istiyor. Biz de çağırılmış durumdayız, ama AB'ye "girmek isteyenler" arasında olup olmadığımızdan emin değilim. Gezi protestolarına kadar, girmek istediğimizi söylüyor, ama istiyormuş gibi davranmıyorduk. Şimdi Başbakan'ın konuşmalarına bakılırsa, Avrupa Birliği de Başbakan'ın ve dolayısıyla Türkiye'nin düşmanları arasına girmiş.

Başbakan'ın öfkesi dinmek bilmiyor; öfkelenedikleri de bitmek bilmiyor. Avrupa'sı, Amerika'sı, iç düşmanı, dış düşmanı, "faiz lobisi", hepsi sıradan geçti. Hepsinin haddi bildirildi. Bu münasebetle AB ile kalan bağlarımızı da koparırsak, hiç şaşmamak gerek.

Nitekim, Başbakan, AB'den, AB Parlamentosu'ndan gelen açıklamayı "*tanımadığını*" da söyledi.

Bir "kulüb"e üye olmak üzere başvurduktan sonra "ben sizi tanımıyorum" demek, üyeliği gerçekleştirmenin en iyi yöntemi olmasa gerek. Ama Gezi Parkı eylemleriyle birlikte girdiği yeni ruh hali içinde, Başbakan, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmamasının daha doğru olduğuna karar vermiş olabilir.

Ama, tabii, bu konuda karar verecek başkaları da bulunuyor. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olması fikrinden hiç hoşlanmayan Avrupalılar olduğunu biliyoruz. Hele Türkiye onların zihinlerinde canlandırdığı "Türk" ve "Türkiye" imgelerine uygun bir biçimde davranmaya başlayınca, "İşte, biz demedik mi? Bunlar böyledir" diye ortaya çıkıyorlar. Şimdi olan da bu, tastamam böyle. Türk polisinin vazifeşinaslığı "Benim polisim" diye konuşmaktan özel bir zevk aldığı anlaşılan Başbakan Erdoğan'ın gözlerini yaşartabilir ama, başkaları açısından, ille göz yaşaracaksa, bu yaşarmanın nedenleri başka.

Şu ara Merkel'in partisi (herhalde seçim hazırlığının bir parçası olarak) Türkiye'yi bir Avrupa Birliği üyesi olarak görmediğini açıkça ilân etme yolunda. Alman Hristiyan Demokratları'nın bu tutumu benimsemesi herhalde Türkiye'nin Başbakanı'nı huzursuz etmeyecek, tersine, rahatlatacaktır. Bir yandan, üyeliğin gerektirdiği can sıkıcı "demokratikleşme" yükümlülüklerinden kurtaracak, bir yandan da, Başbakan'ın yeni siyasî yaklaşımının önemli bir ögesi haline getirdiği "zenofoby"nın dayanağı olacaktır.

Burada, Brüksel'de, gelişimizin ikinci gününe rastlayan "Speak Up" ("Konuş" ya da "Sesini Yükselt") toplantısında Türkiye üzerinde en çok konuşulan ülkeydi. Protestolar herkesin ilgisini toplamıştı. Sürecin bütünü içinde Başbakan'ın gerilimi tırmandıran dili ve emrindeki güvenlik güçlerinin duruma müdahale etme üslupları ayrıca ilgi toplamıştı. Sonuç, Türkiye açısından, iç açıcı değildi. Son oturumda konuşan Adalet Bakanlığı Müsteşarı'nın söyledikleri de bu havayı değiştirmeye yetmedi.

Yukarıda saydığım öteki ülkelerinde "entegrasyon süreci"nde karşılaştığı bazı zorluklar var. Ama, hiçbirinde bizdeki gibi bir direniş yok. Buna rağmen, Türkiye'nin demokratikleşme potansiyelinin (ve aynı zamanda, demokratikleşmeye karşı direncin) hepsindekinden daha fazla olduğu kanısındayım.

Bir istifaname

Murat Belge 25.06.2013

Önemli olaylar, toplumların tarihlerini oluşturan kronolojilere bir "Milat" gibi girer. "Önce/ Sonra" diye ikiye ayırırlar. Gezi Direnişi, bütün öğeleriyle değil, ama oraya damgasını vuran ve karakterini veren öğeleriyle böyle bir olay oldu.

Bu olay karşısında hükümetin son derece kötü bir sınav verdiği kanısındayım.

Bu "Milat" gününe kadar pek çoğumuz gibi benim de bir numaralı sorunum "Barışçı Çözüm Süreci"ydi. Bu çerçevede, "Âkil İnsanlar" adıyla anılan gruba çağırılmış ve katılmıştım. Her şey, umduğumdan daha iyi yürüyor, devam ediyordu. Bu "süreç" ve bu "direniş" beklenmedik bir biçimde kesişti ve ortaya bambaşka bir manzara çıktı.

Çıktığından beri onu konuşuyor, onu yazıyoruz ve bu durum daha uzun zaman böyle devam edecektir. Bugün Taksim'i, Gezi'yi nasıl değerlendirdiğimi anlatmak istemiyorum. Bu durumun, ikilemin bende yarattığı bölünmeyi anlatmak istiyorum. Bunu anlatmak, ister istemez "kişisel" olacak. Bundan genellikle hoşlanmam ama şu anda başka çare yok.

Gezi olayı patlak vermeden önce, Âkil İnsanlar bölgelerinde yapmayı planladıkları gezileri yapmış, tamamlamış, toplayabildikleri bilgileri toplamışlardı. Ben de, vaktimin izin verdiği ölçülerde bu gezilere, görüşmelere katıldım. Nihai raporun yazılması aşamasında Gezi Parkı'nda olaylar başladı. Herkesin ittifakla söylediği gibi, kolayca uzlaşmaya varılabilecek konu, gereksiz ve anlamsız bir polis şiddetiyle karşılaştı ve bugüne geldik. Aynı şaşkınlıkla, Başbakan'ın gerilim körüklemesini seyredivorum.

"Barış" dediğimiz nesne, bir "iklim", bir "atmosfer" gerektirir. Oysa yedi düvele harp ilân etmiş, toplumun bir yarısını öbür yarının üstüne sürme tehdidinde bulunan bir "iktidar"la karşı karşıyayız. "Gezi başka, süreç başka" diyemeyiz. Toplumda her şey iç içedir. Bunu kanıtlayacak örnek mi gerek? İşte, Başbakan'ın "terörist başı" terminolojisiyle bir kesim eylemciyi köşeye sıkıştırma girişimleri. Ben Güneydoğu bölgesine her gidişimde insanların bu "nefret dili, hakaret dili"nden kurtulma dileklerini dinledim. Orada insanlar, takkeli, sakallı, müminler de dâhil, "Sayın Abdullah Öcalan" diye konuşmayı ilke edinmişler. "Terör" kavramını, "terörist" kavramını reddediyorlar.

Bu bir tek örnek nasıl bir fikrî "türbülans" içinde olduğumuzu açıklamaya yeter.

Barış yapacaksak, "Sayın Abdullah Öcalan" demekten vazgeçmeyen Kürtlerle yapacağız Suriye'deki Müslüman Kardeşler veya Filipinler'de Huk'la değil.

Başbakan'ın Gezi Direnişi'nin tamamını içermek üzere söylediği sözler, seçtiği adlandırmalar, kullandığı dil, bana da, "kişisel bir hakaret" olarak geliyor ve isabet ediyor.

Yarın (26 Haziran, Çarşamba), Başbakan "Âkil İnsanlar"ı toplantıya çağırdı. Bu yazıyı, sözkonusu toplantıya gidemeyeceğimi söylemek ve neden gidemeyeceğimi açıklamak için yazdım.

Gezi olayları hiç olmamış, dediğim o hakaretler hiç yokmuş gibi gidip "Siirt'te şöyle oldu, Urfa'da böyle oldu" diye konuşmayı anlamsız olduğu kadar imkânsız buluyorum. Ama belirli bir amaç ve programla başlamış bir

toplantıda, “Şimdi onu bırakın da bunu konuşalım” demek de olacak bir şey gibi görünmüyor geri kalan 60 kişinin duygu ve düşüncelerini bilmiyorum.

Başbakan, “süreç devam edecek” sözünü de söyledi. Umarım devam eder, umarım başarıyla devam eder. Umarım, “Bu ikisi bir arada yürümez” demekle ben yanıliyorumdur.

Ama, benden buraya kadar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ezelî yarık

Murat Belge 29.06.2013

AKP iktidarının başlarında laikçi kesim “takiye” kelimesini diline dolamıştı. Bu adamların “gizli gündem”i vardı. Memleketi şeriatla götüreceklerdi! Kim ne derse desin, böyle bir niyet olmadığını istediği kadar anlatsın, durum değişmiyordu.

Öteden beri birbirinden kopuk yaşayan iki kesim bulunur bu toplumda. Birbirinden kopuk yaşamak, birbirini tanımamak demektir. Ötekini tanımayınca ve zaten ona şüpheyle baktığın için hakkında söylenenlere de inanman kolaylaşır. Laikçi kesimin bu konuda klişesi “Bunlar adamı kör testereyle keser” kelimeleriyle ifade edilirdi. Dindar kesimin de onlar için kendi klişeleri eksik değildi.

Yıllar boyunca oluşmuş bu birikimin üstüne AKP’nin tek başına iktidarı gerçekleşince (üstelik laik kesim 28 Şubat’la Erbakan’dan kurtulmanın tadını tam çıkaramadan), amansız bir psikolojik savaş başladı. Tekrarlamaya gerek yok, bütün darbe girişimlerini, provokasyon planlarını. Ama şu önemli: toplum gitgide önem kazanıyor ve “darbe” gitgide itibar kaybediyor olmalıydı ki “propaganda”ya öncelik verililiyordu.

Bu “propaganda” faaliyetinde “doğru söylemek” diye bir kaygı yoktu.

Geldik bugüne...

Ne olmuş Gezi eyleminde?

Eylemciler camiye girip içki içmişler.

AKP’yi destekleyen medya bunu anlatıyor; ama daha ciddisi, Başbakan da bunu anlatıyor. Mitinglerin “coşku yaratma” motifi haline getirdi bu hikâyeyi. “Kim bu eylemi yapanlar? Bunlar, camide içki içen adamlardır!”

İddianın dayanağının bir fotoğraftan ibaret olduğu anlaşıldı. Fotoğraf incelenince sözkonusu ezik büzük teneke kutunun bira olmadığı da görüldü. Daha önemlisi, caminin bir müezzini var, olayın tanığı da o. “Böyle bir şey görmedim” diyor.

Ama bunlar Başbakan’ın tavrını değiştirmesine yol açmıyor. O gene eline geçirdiği mikrofona “Bunlar camide içki içen adamlardır!” diye bağırmaya devam ediyor. Kadir İnanır’a açıkladığı şekilde, “halkla” konuşurken böyle şeyler söylemesi gerektiği anlaşıyor.

Bir de “üstüne işenen” kadın anlatılıyor. İğrenç, mide bulandırıcı bir eylem. Olduysa. Ancak şimdiye kadar bunun da somut bir kanıtı çıkmadı. Bir şey diyemeyeceğim.

İddiayı ortaya attıktan sonra, iddianın kanıtını üretmek gibi bir yol da seçilebilir. Teknolojik imkânlar da hazır nasıl olsa.

Başbakan, bu hikâyeleri anlatarak, birçok insana olur olmaz gerekçelerle yüklenerek, kendisine muhalefet edenleri mütedeyyin kitlenin gözünde şeytanlaştırarak, bu toplumun bu ezeli bölünmesine katkıda bulunuyor. Bunca yılın bunca yanlış birikimiyle, bu iki kesim arasında açılmış çukuru derinleştirmeye çalışıyor.

Bütün bu Gezi sürecinin, üreteceği uzun vadeli sonuçlar çerçevesinde, bana en olumsuz görünen yanı bu oldu. Bunun öyle rastlantılara bağlı bir durum olduğuna da pek inanasım gelmiyor. Başbakan, anladığım kadar, bu ayrımın böylece sürmesinden yana. Ayrım ortadan kalkacaksa, onun "vatandaş" dediği kesimin "millet" dediği kesime biat etmesiyle kalkacak. "Herkes benim dediğimi demeye başlarsa, barış olur," diye özetlenebilecek bir anlayış ve bir tutum bu. Bu anlayış ve bu tutumla, toplumun hangi kesimleri arasında "barış" kurulur, bilemeyeceğim.

"İslâm" ve "teslim", biliyoruz, aynı kökten türer ama bugünün dünyasında, "Bana teslim olun da barışalım" felsefesinin fazla alıcısı çıkacağını sanmıyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Oyuna gelmek'

Murat Belge 30.06.2013

Başbakan, "Samimi eylemciler oyuna alet oldu," demiş. Oysa ortada oyun moyun yok. Klasik "komplo" mantığı içinde bir şeyleri bir şeylere bağlamak, örneğin başka ülkelerden öğrencileri yakalayıp bunları "casus" diye teşhir etmek gibi komikliklerden başka bir şey yok ortada. Büyük bir ihtimalle "interest group" lafının yanlış tercümesinden kaynaklanan esrareniz bir "faiz lobisi"nin de ne olduğu, kimlerden teşekkül ettiği belli değil. Bu ülkede en çok kazananlar bankalar olmuş; onlar mı lobi? Onlarsa, on bir yıllık AKP iktidarında buraya gelmişler...

Varsa kanıt, çıksın ortaya. Bu kuru sıkı lakırdılar, nişan almadan atışlarla bir yere varılmaz.

Evet, Türkiye'de büyük bir olay oldu. Evet, orada kesilen az sayıda ağaçla bu olayın büyüklüğü arasında da bir orantısızlık var gibi görünüyor. Öyle görüldüğü için yok "faiz lobisi", yok "uluslararası komplo" gibi hayalî heyûlalar icat etmeye kalkarsanız, bunu yapan Başbakan'ın kendisi olabileceği gibi ne pahasına olursa olsun onu ve yaptıklarını savunmak zorunda olduğunu sananlar da olabilir, olmuş olaya tamamen yanlış bir teşhis koyarsınız, sonra da bu yanlışınızın üstüne yenilerini ekleye ekleye devam edersiniz.

Bu olayları "provoke eden" biri varsa, o biri bizzat Başbakan'dır. Belirli bir kültür içinde, belirli değerlerle yaşayan insanların bu değerlerine ve genel yaşama üslûplarına müdahale ederek onları provoke etmiştir. Bunun önemlice parçası sözeldir, bir konuşma üslûbunun sonucudur. "Bu ülkede isteyen içkisini içiyor. Kimse de buna karıştırmayacaktır" diyebilirsiniz. "İsteyen tıksırincaya kadar içiyor" demeyi seçtiğinizde başka bir şey söylüyorsunuz. O iki cümle artık aynı anlama gelmiyor. Bu "tıksırma" işini daha önce konuştuğumuzda bazı AKP'li dostlarım, "Onun için özür diledi," demişlerdi. Nasıl diledi bilmiyorum; Başbakan, pek öyle özür dileme yeteneğini geliştirmiş biri izlenimini bırakmıyor. Ama bu yeni evrede, "İki kadeh içen alkoliktir", "İki ayyaşın yaptığı yasa" diyerek herhangi bir şey dilemediğini kanıtladı.

Tabii bunun ardında bildiğimiz liste var: kürtajdan "dindar nesil" yetiştirmeye, "ucube"den "AVM'li kışla"ya!

Ama bu sözel saldırılar somut edime de dönüşüyor, fırsat çıktıkça. Rektöre bizzat telefon edip "Orada içki mi satılıyor" diye soran vazifeşinas bir Başbakan'ımız var. Kanunlar çıkıyor bir yandan ya da ona gerek kalmadan kaldırımda masa toplanıyor. Mütehakkim bir eda, otoriter bir duruş, "Her şeyin en doğrusunu ben bilirim" tavrı... Gezi'de eyleme çıkanların değerleri var, dünya görüşleri var, bu arada bellekleri de var. Bu birikimi hep birlikte yaşayarak edindik.

Ve Topçu Kışlası inadıyla karşılaştık. Sabah karanlığı polis terörü, çadır yakma vb. Birçoğumuzun ayakları Taksim'e doğru yürümeye başladı. O aşamada her şey düzeltilebilirdi: zaten Gül, Arınç, Topbaş yumuşatma çabasına girmişlerdi. Ama Başbakan Tunus'tan ateşlenmiş bir havan olarak Gezi'nin ortasına düşmekten geri kalmadı. Bundan sonra her sözüyle insanları kışkırttığı gibi, "destan yazan" polislerine verdiği sertlik talimatlarıyla da gerilimi artırdı. Burada artırdığı gerilimlere kendi mitinglerini toplayarak cevap vermeye girişti.

Yapılmaması gereken ne varsa yaptı Başbakan. Sakinleşip de "Ben ne yaptım?" diye bakınca, görünen manzara iç açıcı ya da kıvanç verici değil. Onun için de şimdi bize "dış mihrak" gerek, "bira kutusu" gerek. Böyle şeyler gerek.

"Yanlış yaptım. Yanlış yaptık" demek kolay değildir, biliyoruz. Ama bari yanlış yolda yürümek üzere inat etmeyin.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset kenetler de...

Murat Belge 02.07.2013

Sayıların yüz binleri bulduğu büyük toplaşmalar, kalkışmalar, bu tür kitlesel eylemler, birtakım "bilinçli ajanlar"ın "bilinçli planları" ile açıklanamaz. Böyle olaylar, uzun süreli birikimlerin sonucu olarak patlak verir. O tür birikimleri ise hiçbir "faiz lobisi", "muhalefet partisi" vb. hazırlayamaz, şekillendiremez.

Mısır'daki bugün dahi durulmamış olaylar dizisini planlamış bir özne gösterebilir misiniz? 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasını CIA mi planlamıştı? Tienanmen'e o kalabalığı getiren CIA miydi?

Her iktidar, kendisine karşı girilmiş bir protesto hareketini böyle "komplo" iddialarıyla açıklama eğilimine girer. Çünkü bunu yapmazsa, "kabahat bende" demek zorunda kalacaktır. Deyim de malum, "kabahati gelin etmişler..."

1789'da XVI. Louis ile Marie Antoinette, muhtemelen, akşam Versailles'da yemek yerken, "Mirabeau da şöyle şöyle demiş, o adamları azdırmış" ya da "Bütün bunlar o Lafayette'in başının altından çıkıyor," diye konuşmuşlardır. Siz bugün Fransız Devrimi'ni böyle hikâyelerle anlatmaya, açıklamaya çalışırsanız, dünya âleme alay konusu olursunuz.

Gezi'de sabah saldırısı, çadır yakma vb., bir birikimi bir patlama aşamasına taşıdı. O anda gösterecek akli başında, anlayışlı bir tavır o patlamayı en azından ertelerdi; gene akli başında, anlayışlı bir politika bunu izlerse, o birikim patlamadan gevşeyebilirdi de. Ama Başbakan Erdoğan bunun tersini yaptı. Genel gidiş içinde, bir yığın olumlu işaret görebildiğimiz toplumu, "Çözüm Süreci" gibi uğraşlardan alıp bu noktaya getirdi. Buna akıl sır erdirmek mümkün değil.

Onun bu zart zurt tavrı ile olaylar büyür büyümek, Erdoğan kendisine karşı ulusal ve uluslararası komplolardan söz etmeye başladı. Yani aslında çok bilinen, çok kullanılmış, onun için değeri, ya da inandırıcılığı kalmamış bir

taktiği seçti. Hâlâ da olayı oradan zorluyor.

Yöntem inandırıcı değil, ama inanmak isteyen var hem de çok. Neden?

Çünkü Tayyip Erdoğan'ın başarısı da çok. Bunları yıllardır yazıyoruz, anlatıyoruz. Başta askerî vesayet, Türkiye'nin elini kolunu bağlayan, toplumun "mütedeyyin" dediğimiz kesimini sürekli bir aşağılanma psikozu içinde yaşatan resmî ve gayriresmî kuralları yıktı. Bu çerçevede, Gezi'de başkaldıran gençlerin de bu özgürlükçü tavırlarında 2002'den beri yaşadığımız ortamın etkisi, payı olduğunu söyleyebiliriz. Ama Başbakan bunu da görmek istemiyor.

Her neyse, "mütedeyyin" kesim, Erdoğan'ı bu başarılarıyla tanıyor ve çok seviyor. Dolayısıyla, doğal bir refleksle, onun çevresinde kenetleniyor. Önderlerinin getirdiği açıklamaya inanmak istiyorlar; ama aynı zamanda, özellikle Türkiye'nin tarihinde, hele şu on bir yıllık AKP iktidarı döneminde, bu açıklamayı inanılır kılan dünya kadar olay var. Böylece, Gezi direnişinin asıl dinamiklerini görmeyi reddetme eğilimi üstünde yükselen bir cephe oluşuyor.

Gezi direnişini başlatan dinamiklerle başladıktan sonra gelip ona eklenen ve olayı kendi bildiği kanala çekmeye çalışan (ve aslında bunu başaramayan) dinamikler birbirinden çok farklı. İktidarın bunu görememesi, en çok kendisine zarar. Çünkü gerçekliği ıskalayan, hatta birtakım hedefler gereği kasten ıskalayan bir politika, öncelikle o politikanın sahibine, hayır getirmez.

Bu, uzun vadede, çok sakıncalı bir yoldur. Siyaset, mahiyeti gereği, sert kutuplaşmalar ve kenetlenmeler yaratan bir pratiktir. Türkiye'de olduğu gibi, her halükârda, ne yaparsanız yapın, sizi aşağı etmek, deyim yerindeyse "çiğ çiğ yemek" için eşinen bir kesimin olduğu yerde, "itidalini muhafaza etmek" kolay bir şey değildir. Ama "edemediğimiz" zaman, aslında oyuna gelmiş olursunuz, çünkü artık kumandası elinizde olmayan bir sürecin içindesiniz. Asıl "provokasyon ortamı" da bu.

Onun için, "militan"lığın yanında akıl ve ölçüye yer tanımak zorunlu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır'a bakarak

Murat Belge 06.07.2013

"Taksim'de olanlara 'Arap Baharı'ndan esinlenip 'Türkiye Baharı' demeyin," diye uyarıyorduk, daha çok da yabancı gazetecileri. "Bunlar çok benzer şeyler değil."

Önceki gün Mısır'da olandan sonra "Arap Baharı"nın ne kadar bahar olduğu sorusu gündeme düştü. Mevsimlerin gidişine dair binyıllardır bellediğimiz kalıplar vardır: ilkbahardan sonra yaz gelir. Ama Mısır'a bakınca, bahardan gerisin geri, kışa dönüldüğü söylenebilir.

Mısır Ordusu topluma bir yıllık bir teneffüs süresi mi tanımişti acaba? Yani şimdi Mısır'ın normaline mi dönmüş oluyor? Görülen o hava değişimi, "bahar" değil de "pastırma yazı" mıydı?

Her neyse, biz insanların mevsimleri, hele siyasî mevsimler, doğanın mevsimlerine benzemiyorlar. Bizim mevsimlerde böyle geri dönüşler, benzeri görülmemiş olaylar değil. "Restorasyon" gibi ya da "karşı-devrim" gibi terimler de oluşturmuşuz bunları betimlemek için.

Ordunun müdahalesinin sertlik derecesini buradan bakarak ölçmek zor. "Geri dönüş"ün derecesi de böyle. Darbeyi yapan generalin yanında oturan "zevat" bunun fazla radikal bir müdahale olmayacağına işaret ediyor olabilir olmayabilir de. Henüz hiçbir şey netleşmedi, kolay kolay da netleşmez. Ama belli, Mısır'ın daha çekeceği var.

Mısır'ın daha çekeceği olduğunu tahmin ediyor ve bundan üzüntü duyuyorum, ama orada olanla buradaki durum arasında birtakım paralellikler kurulmasından da endişe ediyorum.

Burada bir kesim var ki, olaydan itibaren, "Darısı başımıza!" diye dua etmeye başlamıştır. Ama dua etmenin ötesinde, böyle olmasına katkıda bulunmak için ellerinden geleni yapacaklardır.

Daha önce de birkaç kere yazdığım gibi, son on yılda yaşananlardan sonra "Türkiye'de artık darbe olmaz" diye çok kesin bir şey söyleyemiyorum, ama kolayca olabilecek bir şey gibi de görmüyorum. "Mümkün olabilir ama muhtemel değil" diyeyim.

Ve elbette, kesinlikle, "İstenir" değil. Bunun tartışılır bir yanı yok.

Eski düzene dönmek isteyenler, bir azınlık olarak, varoluyor ve herhalde uzun süre de varolacaklardır Türkiye'de. Bunların bir kısmı hayat pratiğini o eski düzenin verdiği imkânlar çerçevesinde kurmuş insanlardır; yani o düzenin sürmesinde doğrudan doğruya çıkarları vardır. Belki daha çok sayıda insan ise, başta eğitim aygıtlarının sunduğu eğitimin niteliği, ama ideoloji üreten bütün aygıtların çabalarıyla, zihnen bu düzene bağlılar.

Mısır'daki olayın burada bu yaz başında başlamış olan iklim değişikliğini tırmandırma ihtimali yüksek. Gezi olaylarına karşı "Bu bir uluslararası komplodur" diye bir savunma hattı kurulmuşken, Mısır'ın "emperyalizmin İslâm'ı halkın desteğiyle eriştiği yerlerden sökme ve sürme oyununun öbür parçası" olarak değerlendirilmesi doğaldır.

Bu da zaten başlı başına gerilim üretecek bir yaklaşım ya da tavır. Seküler ve mütedeyyin kesimlerin arasında açılmaya başlayan mesafeyi iyiden iyiye artıracak bir potansiyel var burada. Oysa asıl yapılması gereken, o mesafeyi azaltarak demokrasiyi korumak, yaymak, derinleştirmek.

Demokrasiye, demokrasiyi sindirerek ulaşabiliriz. Machiavelli, "amaçlar araçları meşrulaştırır" demişti. O sözün isabeti o zamandan beri tartışılıyor. "Makyavelizm" teriminin kötü çağrışımları da her şeyden çok o önermeden ötürü şekillendi. Bugün bu "bilge"liğe değer vermiyoruz, çünkü araçların amaçları değiştirdiğini biliyoruz, yığınla acı deneyim yaşayarak öğrendik.

Darbenin çözüm olduğu bir durum ve darbenin kuracağı bir demokrasi olamaz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Mısır' diyorum, 'Türkiye' anla

Murat Belge 07.07.2013

Öyle anlaşılıyor ki Mısır'da olanları ve olacakları burada oluyormuş ve olması bekleniyor, isteniyormuş gibi tartışacağız. Yakınımızda bir ülkede ne oluyor, buna belirli bir mesafeden, serinkanlılıkla bakıp sonuçlar çıkarabiliriz. Ama herhalde böyle olmayacak, çünkü konu şimdiden bir "iç" sorun haline geldi.

Çünkü olayın merkezinde bir "darbe" yatıyor. Mısır'daki darbeyi tartışırken aslında Türkiye'deki "darbe"yi

tartışıyor olacağız.

Ve biz daha 27 Mayıs üstünde toplumun (böyle konuları tartışan kesimlerin, diyelim) çoğunluğunun düşünce birliğini sağlayabilmiş değiliz.

12 Mart ve 12 Eylül Türkiye'nin solunu birinci düşman ilân etti, ona göre davrandı. Onun için, "Ben sosyalistim" diyenler "12 Mart aslında iyiydi" veya "12 Eylül iyi oldu" diyemiyorlar. Ama 27 Mayıs'a gelince iş değişiyor. "27 Mayıs iyi bir darbedir" diyecek çok kişi yaşıyor bu ülkede.

"İyi darbe", şüphesiz, biroksimoron.

Böyle olmayacak iki kelimeyi yanyana getirebiliyoruz, çünkü temelde "faydacı" bir anlayışımız var. Bir olay olduysa, öncelikle, "benim için faydalı oldu mu?" Olayın ne olduğu bundan sonra geliyor.

Dolayısıyla, benim istediğim şeyler açısından bakarak, "iyi" darbeler ve "kötü" darbeler var.

Tabii böyle bir "faydacı"lığın "fayda" kavramına ne kadar uygun olduğunu ayrıca tartışmak gerekir, ama şimdi oralara gitmeliyim.

Bu gözle bakıldığında, Mısır'da Mursi'den memnun olmayanlar şimdi nasıl sevinç gösterisi yapabiliyorsa, Türkiye'de de benzer bir olayın olmasını isteyenler var ve olacak olursa alkış tutacakları da besbelli. O zaman, kötü 12 Mart ve 12 Eylül'e karşılık iki tane de iyi darbemiz olacak.

Şüphesiz, her darbe aynı değil ve şüphesiz bir darbe olmuşsa onun olduğu bir konjonktür ve koşullar var. Bu da, madalyonun öbür yüzü.

Bu toplumda alışık olduğumuz kestirmeci, basit indirgeyici akıl yürütme tarzlarından ötürü, hükümetten yana olanlar, hükümete herhangi bir eleştiri yapacak olana "darbeci" diyecekler. Mısır'daki olayla konu bu biçimi almadan önce de bunu yapıyorlardı. Örneğin ben de "darbeci" oluvermiştim. Şimdi bu sanırım "alıp yürüyecek".

Böyle bir düğümlemede sanırım ilkin bir ilke sıralaması yapmak durumunda kalıyoruz ve kalacağız. "Sıralama" denince ben ilkin "darbeye karşı tavır" demek istiyorum. Uluslararası siyasî değerler çerçevesinde, ama ayrıca da Türkiye'nin özgül tarihî seyri çerçevesinde, "askerî darbe" şeklinde tanımlanacak her olaya karşıyım: Mısır'da da olsa, Türkiye'de de olsa, başka yerde de olsa, askerî darbenin kabul edilemez, onaylanamaz bir eylem olduğunu söylüyorum. "Sonuçları o kadar da kötü olmadı/ olmayabilir", "Varolan koşullarda mecbur kaldılar" falan gibi geçiştirmelerle hiçbir darbe mazur gösterilemez.

Sıralamada bunu elimizdeki listenin tepesine koyduktan sonra, "darbeci" suçlamasını bir "siyasî şantaj" aracı haline getirmek isteyenlerin de, bu ucuz polemikten vazgeçmeleri gerekir. Eleştirilecek bir şey varsa, eleştirilecektir.

Dün de söylediğim gibi, Mısır gibi, o ölçüde zor durumda değiliz. Öte yandan, "sorunsuz" bir demokratik geleneğe sahip olmadığımız da açık. Burada siyasî marifet, demokrasiden yana olan kesimlerin arasına ideolojik mesafe koymak değil, tersine, olan mesafeleri demokrasi temelinde azaltmaktır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbe

Murat Belge 09.07.2013

Gene bir tuhaf "terminoloji" tartışması çıkıyor galiba: Mısır'da olana ne diyeceğiz?

Müslümanlık karşısında hep şaşkın kalan Batı, anlaşıyor ki, Mursi'nin İslâmcı yönetiminin devrilmesinden çok da gocunmuş değil. Dün Beyaz Ev'den de açıklama gelmiş: "biz taraf tutmuyoruz" anlamında bir tutum açıklaması.

Oysa, "Bu olan neydi?" diye uzun uzun kafa yoracak bir şey yok. Olan bu şeye "darbe" derler. "Darbe" denen şeyin de, sözlükte, olumlu bir tanımı olmaması gerekir.

Mısır'da olanları tartışmak için, tartışmaya başlamak için, "bismillah" der gibi, söze bunları söyleyerek girmek gerekir.

Ama, tabii, girdikten sonra söylenecekler de var.

Mısır'da, ilk kıpırtılar başlayalı beri, son temsilcisi Mubarek olan *ancien régime*'e karşı muhalefetin iki başlı olduğu anlaşılmıştı. Birini özetlemek daha kolaydı, çünkü daha homojendi. İslâmi niteliği ağır basıyordu, içinde İhvan'ın belirleyici bir konumu olduğu görülüyordu. Öbürü ise daha heterojendi: genel olarak daha batı tipi bir rejime, o tür demokrasiye özlem duydukları anlaşılıyordu; aralarında gayri Müslimler vardı vb.

İş seçim aşamasına varınca, bu iki grubun yarışmasının, atletizmde "göğüs farkı" benzeri sözlerle anlatılan bir yarış ve kazanış sınıfına girdiği anlaşıldı.

Ama seçimin kazanını Mursi, böyle göğüs farkıyla kazanmış biri gibi davranmadı. Şüphesiz bu önerme sonsuza kadar da tartışılabilir; onun için, en azından öyle algılandığını söyleyeyim. Ancak, söz konusu seçim sonuçlarına, sayılara, oranlara baktığımızda, Mursi'nin karşısındaki muhalefetin bir hayli kitlesel olduğunu görüyoruz. Olaya "darbe" demekten kaçınanların yaslandığı başlıca dayanak bu.

Önceki bir iki yazımda belirttiğim gibi, dünya tarihinin şu aşamasında, birtakım etkenlerden dolayı Türkiye'de Mısır'ı tartışmak, Türkiye'nin kendisini tartışmakla nerdeyse eşanlı. Bu çerçevede, üç beş gün önce burada da yaşadığımız gibi, etkin muhalefet, sandıkta belirlenen sayısal çoğunluğun geçersiz sayılmasına yol açmamalıdır. "Gezi" adıyla anmaya başladığımız protesto hareketini, daha doğrusu ona hepimizin bildiği karakteri kazandıran kesimin ("doksan kuşağı" vb.) oynadığı rolü sonuna kadar onaylıyor ve destekliyorum. Buna karşılık hükümetin ve özellikle Başbakan'ın takınmayı tercih ettiği tavrı da temelinden yanlış ve ayrıca çok sakıncalı buluyorum.

Ama bu böyledir diye Türkiye'de bir darbenin meşru zemininin doğduğunu söyleyemem. Yanlış davranan bir siyasî partiyle, siyasî iktidarla mücadele etmenin siyasî yolları vardır (Gezi eylemleri de zaten tam budur). Darbe böyle bir şey değildir.

Mısır'da ordu 1950'lerden beri iktidarda; dolayısıyla, bugün Mısır'da olan her şeyde ordunun sorumluluğu var. Sonucun parlak olmadığı da belli (bunlar hepsi Türkiye için de geçerli). Sonra da bu parlak siciliyle ordu

müdahale edip “vatanı kurtarıyor”!

Bu “vatan kurtarma” eylemi Mısır’ın demokratik bir siyasî kültür oluşturma çabasını, girişimini, yıllarca ve yıllarca sekteye uğratmış olabilir. Tarihin nasıl, hangi yollardan geçerek ilerleyeceğini önceden bilmek, imkânsız gibi bir şey. Tersi de olabilir, bakarsınız kısaltabilir de.

Ama “kısaltması”, kitlelerin demokrasi hattında kenetlenmesiyle olacak bir şeydir. Bu da, darbe yapan orduyu alkışlamakla olmaz.

Mursi’ye muhalefet edenler, hiç değilse onların anlamlı nicelikte bir kesimi, bu darbeden sonra, “Bizim istediğimiz bu değil. Biz, siz darbe yapın diye inmedik sokağa” diyebilselerdi, o “kısaltma” daha kolay olurdu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçeklikten korkulmaz

Murat Belge 13.07.2013

Mayıs ayına kadar Türkiye bu dünyanın normal bir ülkesiydi. Bazı sorunları vardı, aksayan işler vardı, ama bunların olmadığı ülke mi var dünyada? Ayrıca, birçok alanda, yakınındaki (doğusunda veya batısında), karşılaştırılabilir ülkelerden daha başarılı bir yol izliyordu.

Mayıs’tan Haziran’a geçerken bu durum sert bir biçimde değişti. “Ne oldu? Nasıl oldu?” diye soruşturmaya, araştırmaya başladığımızda bu değişimi yaratan Gezi protestosunun kendine özgü bir birikimi olduğunu görüyoruz; gene de, beklenmedik, onun için şaşırtıcı bir olaydı ve hâlâ çok iyi anlaşılmayan özellikleri var.

Mayıs’ta “günlük güneşlik”, Haziran’da “toz duman içinde” bir ülke! Birçok kişi bunu “iyiden kötüye” doğru bir gelişme olarak değerlendirecektir. Ayrıca, “kötü” diye sınıflandıracağımız olaylar Temmuz’da da devam ediyor, herhalde Ağustos’ta, Eylül’de de devam edecek.

Ben *gerçeklik* dediğimiz şeyin, “kötü” olabileceğini hiç düşünmedim “iyi” olduğunu da düşünmediğim gibi. Hamlet’in dediği gibi, hayatta “iyi, kötü” yok; bizim düşünmemiz yaratıyor bu ayrımı. Gerçeklik, sadece gerçekliktir.

“İyi, kötü” gibi ahlâkî çağrışımları da olan bir dille konuşmak değil, ama gerçekliğin *ne olduğunu* anlamaya çalışmak... Buna her zaman çok önem vermişimdir “anlama kapasitemiz ve imkânlarımız” çerçevesinde, her zaman anlayamadığımız bir şeyler olacağını bilerek. Bu çerçevede, gerçekliğin kendisi için “iyi/kötü” demem ama gerçekliğin ortaya çıkmasının “iyi” olduğuna inanırım. Ortaya çıkan gerçeklik bizlerin ortaya çıkmasını *istediğimiz* gerçeklik olmayabilir. Ama gerçekliğin ne olduğunu görmeyerek, hattâ görmeyi reddederek yapılacak her hesap, plan, girişim başarısız kalmaya mahkûmdur.

Dolayısıyla Gezi protestosundan ben bu anlamda da memnunum. Başta söylediğim şekilde, Mayıs’ta gördüğümüz Türkiye, Haziran’da baştan aşağıya değiştiğine göre, Haziran’da yeterli netlikte görmediğimiz şeyler varmış. Yani, gerçekliğin önemli bir kısmı gözönünde değilmiş.

Söyle söyleyeyim: Mayıs sonuna kadar Türkiye’de *yeni* olan şey AKP idi. Gerçekten “yeni” miydi? Muhtemelen değildi; ama karşısında yer alan partiler o kadar eskiydi ki, AKP yepyeni görünüyordu.

Gezi ile birlikte AKP yeni olmaktan çıktı, “eskiler” listesine girdi.

“AKP” derken, aslında, daha çok varolan yönetimi, önderliği kastediyorum. AKP aslında çok eski ve köklü bir ideolojik ve siyasî eğilimin, hareketin bugünün Türkiye’sinde aldığı biçimin adı. Bu son halka, önderliğiyle, öncü kadrolarıyla, bir önceki halkaya oranla “yeni”ydi. Eski kadroların zihninde yer almayan kavramlarla geliyordu. Yeni bir dille geliyordu. Uzun uzun anlatmaya gerek yok. Erbakan Avrupa Birliği’ne ne gözle bakar, hakkında hangi kelimelerle konuşurdu? AKP nasıl davrandı?

“Ama şimdi AKP de Erbakan gibi konuşuyor” diyebilirsiniz. Derseniz haklı olursunuz.

Buna dayanarak, “Zaten AKP hep böyleydi, şimdi aslına döndü” dersiniz, buna katılmam. Bir kere, bu tür “özcü” düşünce yöntemlerini benimsemem. Bu konuda, daha birçok konuda, AKP halkası, İslâmcı ideoloji-siyaset eğiliminde otantik bir dönüşümü temsil ediyordu. Gezi Protestosu, bu halkanın önderlik düzeyinin demokrasi ve modern dünya anlayışının sınırlarını gözler önüne sermiş oldu.

Bunun zamanı geliyordu zaten. İşaretler de nicedir belirmişti. Birikmiş enerji, bu zaman diliminde ve bu biçimde patladı. Patlayınca, bazı örtüler açılıp saçılıverdi; gözönünde olmayan bazı şeyler görünür oldu.

Yani, iyi oldu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gezi’den süzülen

Murat Belge 14.07.2013

Gezi Protestosu’nun sağladığı işlerden birinin, AKP’nin bugünkü yönetim kadrosunun, demokratik değerleri benimsemek ve özümsemek bakımından sınırlarını ortaya çıkarmak olduğunu yazmıştım dün. Bu “sınırlar”, bugünün koşullarında, Başbakan’da başlıyor ve Başbakan’da bitiyor. Partisinde, demokrasi kültürünü ondan daha ileri derecede benimsemiş olanlar varsa bile (olduğu kanısındayım), bu koşullarda onun arkasında saf tutmak zorunda kalıyorlar.

Bir süreden beri, AKP’nin, demokrasinin “plebisiter/ çoğunlukçu” bir tanımında takılıp kalmış olduğunu yazıyorum. Bu “bir süreden beri”, aslında, epey bir süreden beri, çünkü daha 12 Eylül günlerinde, yani henüz AKP yokken, Türkiye’de demokrasi kavramı ve pratiğinin Jakobenizm’den türetilme bir “otoriter/ elitist” anlayış ile “plebisiter/ popülist/ otoriter” bir anlayış arasında sıkıştığını yazmaktaydım. Bu, tabii, “keyfe bağlı” bir şey değil; tarihî bir yapılanmanın sonucu, yani “yapısal” bir şey.

Modernleşme süreci boyunca egemen yönetim biçimi “elitist- otoriter” olduğu için, çok- partili sisteme geçişten sonra, buna tepki gösteren ve popüler ideolojiye, iradeye yakın duran parti, seçim kazanan parti oldu. Demokrat Parti, Adalet Partisi, ardından ANAP bunlar hep seçimi kaybeden “elitist- otoriter” kesimin iktidarı yeniden ele geçirmek üzere gerçekleştirdiği darbelerle kapanan ve ad değiştirerek yeniden açılan partiler. Ama onların da “demokrasi”den anladığı, büyük ölçüde, oldukça kaba bir “çoğunlukçuluk”tan ibaret kaldı.

Haksızlık etmeyeyim: böyle olaylarla geçen bir tarihte, bu çizgide de, demokrasinin çoğunluk iradesiyle birlikte azınlıkların geri alınamaz haklarının korunması olduğunu daha iyi kavrayanlar oldu. Örneğin Demirel bunu Menderes’ten, Özal da Demirel’den daha iyi anlamıştı.

Tayyip Erdoğan’ın ve AKP’nin düşünce dünyalarında Osmanlı mirasının payı büyük. Dolayısıyla, o dünyada “çoğunluk” fikri aynı zamanda “Müslüman ümmet” kavramının izlerini de taşıyor. “Azınlık hakları”ndan söz

açtığınızda (ki bugünlerde sık sık açılıyor) özellikle Erdoğan'ın bundan anladığı şey'in Osmanlı düzeninde zimmîlere lûtfedilen haklardan çok farklı olmadığı anlaşılıyor.

Yani, şu 2013 yılında da, "elitist- otoriter" çizgi (azınlık) ile "plebisiter- otoriter" çizgi tahterevallisinden kurtulabilmiş değiliz. Bu da, kaçınılmaz biçimde, demokrasi tartışmasını kısırlaştırıyor. Bu iki uçtan birini, yalnız o uç varmış ve mutlak bir değermiş gibi savunmak, kimseyi bir yere götürmez, hele demokrasinin kendisini hiç götürmez.

Evet, Gezi Protestosu'nun AKP'nin bugünkü bakışının sınırlılıklarını sergilediği için yararlı olduğunu yazmıştım.

Ama bu olayın gösterdiği asıl önemli gelişme, Protesto'nun bir numaralı "özne"si, "Doksan kuşağı" denen yeni gençlikti. Anlatmaya çalıştığım tahterevalliyi "elitist/ popülist" makasını onlar aşmış durumda. Dolayısıyla o ikilemi nihayet geride bırakma potansiyeline onlar sahip. Şu anda bu gençlik Paris Komünü'nü yaratan proletarya veya yirmilerde Torino'daki proletarya gibi, geleceği işaret eden bir azınlık durumunda. Çelişki de bu zaten: geleceğin habercisi olabilir, ama henüz azınlık. "Egemen" değil, "yaygın" da değil, ama "belirleyici" olabilir.

Şu anda Erdoğan'ın başlattığı, azınlığı çoğunluğa kırdırma tuzağına düşmemeleri gerekiyor, öncelikle.

Bence Protesto başaracağını başardı; şimdi durup düşünmek, olanı analiz etmek ve anlamak zamanı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orada olmak

Murat Belge 16.07.2013

Türkiye'nin yakın tarihinde, üç önemli kitlesel eylem olduğunu düşünüyorum: bunlar, ciddi bir kitlesel destek ve katılım sağlamış olmaları çerçevesinde "başarılı" olarak nitelenebilir eylemler. Birincisi "Aydınlık için Bir Dakika Karanlık". İkincisi Hrant Dink'in öldürülmesinin ardından gelen büyük yürüyüş. Üçüncüsü ise Gezi Protestosu.

Bunlar hakkında "başarılı" diye, "pragmatizm" kokan bir sıfat kullanıyorum, çünkü ister istemez, bir eylem, sağladığı katılımı tamamlanır. Katılım yüksekse, demek ki bu eylem kitleleri şu veya bu nedenle, ama yakından ilgilendiren bir soruna yöneltmiştir. Bu bakımdan "doğru" ve "başarılı"dır.

Türkiye toplumunun kayıtsız, sessiz, duyarsız vb. olduğunu söylemek bir ağız alışkanlığı haline geldi. Geldiyse, bunun da nedenleri olmalı. Bu da, "orantısız güç" felsefesine bağlı bir durum. Kendisine itiraz edildiğini gördüğü anda olağanüstü bir şekilde saldırıya geçen bir devletin kitleleri yıldırması olmasında fazla şaşılacak bir şey yok. Ama sözünü ettiğim bu üç olay, durumun değişmekte olduğunu da gösteriyor. Ama "tepkinsiz toplum" kalıbı, çoğumuzun zihninde iyice yer etmiş. Bunun da kendine göre bazı sonuçları oluyor.

"Aydınlık için Bir Dakika Karanlık" eylemi, iyi düşünülmüş, katılmak isteyenleri de zorlamayan, etkili bir eylemdi. Böyle olduğu için onu uzatmak isteyenler oldu. Daha sonra, çeşitli olaylarda, onu tekrarlamak isteyenler de oldu. Birkaç kere tekrarlandı. Ama bunların hiçbiri, ilk eylemin yanına yaklaşamadı.

Yaklaşamazdı. Bu bir kuraldır. Bir kere olur. Herakleitos'un nehri gibi, aynı eylemin içine de, iki kere giremezsiniz.

Çünkü burada bir birikim sözkonusudur. Hrant Dink öldürüldüğü zaman, bunu yapanın Ogün Samast falan değil, yıllardan beri bu devletin ve toplumun da bir bölümünün kromozomlarına, DNA'sına sinmiş bir zihniyet olduğunun herkes farkındaydı.

Ve tabii o zihniyetin son kurbanı, çok kişinin tanıdığı, insan olarak sevdiği, çabasına saygı duyduğu bir insandı. Olayı öğrenen herkeste "orada olmak" ihtiyacı doğdu.

Önemli olan bu zaten: "orada olmak"! Bu ihtiyaç kimsenin talimatıyla ortaya çıkmaz. "Yer" bildirmek dışında, davet de gerektirmez. İnsan, şuna buna bağlı değil, kendisine karşı bir görevi yerine getirmek üzere, kalkar ve "orada" olur.

Tayyip Erdoğan hayatımızı kendi ölçülerine ve normlarına uydurma çabasında ipin ucunu kaçırınca, gene aynı duygu oluştu. Hem bu sefer, "orada olma"nın azımsanmaz riskleri vardı. Buna rağmen insanlar dalga dalga, gittikçe artan niceliklerle Taksim'e aktılar ve orada oldular.

Tabii "insan psikolojisi" diye bir şey var. Bir tepkinin boşalması, bir duygusal yoğunluğun gevşemesi vb. Gezi Protestosu bu açılardan kendi miadını doldurdu. Öbür taraftan, İstanbul hayatını durduran etkileriyle "sokaktaki adam"da uyandırdığı tepkiler de, sınırına dayandı.

"Bir Dakika Karanlık" eylemi gibi, bunu da artık zorlamamak gerek. Yoksa şimdiye kadar yarattığı olumlu sonuçlar, etkiler, olumsuzla dönüşmeye başlar ve eylem kendi başarısını kendi eliyle bozar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arendt ve 'kötülük'

Murat Belge 20.07.2013

Yaz tatilinde Tony Judt'un bir kitabını okuyorum. Tony Judt benim bu yakınlarda keşfettiğim (ölümünden hemen sonra), çok bilgili ve çok akıllı başında bir tarihçi. ALS denen beter hastalığa uğrayıp ellerini kullanamaz hale gelince, öğrencisi ve dostu Timothy Snyder birlikte, konuşarak bir kitap yapmayı önermiş. Yapmışlar. Sanırım Judt'un son işi bu kitap: adı da, *Yirminci Yüzyılı Düşünmek*.

Tony Judt bir Yahudi'dir. Ailesinin birçok üyesi Doğu Avrupa ülkelerinden. Kendisi de dünyanın o bölgesinde epey zaman geçirmiş; Çekçe de öğrenmiş. Doğum yeri İngiltere; Amerika yurttaşı; Fransa'da çok bulunmuş ve çalışmış. Yani birçok bakımdan "gezgin", uluslararası Yahudi tipine uygun. Ve bu tipe uyan daha birçok Yahudi gibi, Yahudilik bilincini hayatının merkezine yerleştirmeyen bir aydın.

Snyder sorularını sormaya, bu çok-kimlikli adamın Yahudi kimliğinden başlıyor. Bu genel alanda konuşurlarken, söz Hannah Arendt'e geliyor. Arendt de Yahudi, tabii. Judt'tan epey önce doğduğu için, canını Hitler'den zor belâ kurtarabilmiş Yahudiler'den Yahudi sorunlarıyla muhtemelen Judt'tan daha fazla ilgilenmiştir. Eichmann üstüne yazdıkları da çok ünlüdür: *Eichmann in Jerusalem* ve "banality of evil" sözü. Gelgelelim, Arendt de öncelikle uluslararası bir aydındır.

Arendt'in birçok Yahudi'yi kızdıran bir sözü, "Holocaust"a yalnızca Almanlar ve Yahudiler arasında geçmiş bir olay olarak bakmamayı önermesidir. Yani, olayın birçok benzeri olduğunu, onun için daha genel bir planda bakmanın daha yararlı (açıklayıcı) olacağını anlatmaya çalışıyor. Uğradıkları zulmün benzersiz olduğuna inanan (ki elbette buna hakları var) Yahudiler bu "olağanlaştırma"ya kızıyorlar. Arendt'in sözü, üstelik, Alman suçunu da hafifletecek nitelikte. Bu herhalde daha da fazla öfke yaratıyor.

Oysa aslında Holocaust hafifletilemez, yutulup geçilemez; ama Arendt de haklı. Çünkü tarih boyunca insanlar birbirlerini kitle halinde imha etmişler. Bugünlere yaklaştıkça “gelişen teknoloji” olgusu da işin içine karışıyor ve bu “kitle”nin niceliği alabildiğine artıyor. Ama bu olgunun “Almanlık”la doğrudan ilgisi yok.

Her zaman olan ya da “durup dururken” olan bir şey değil elbette; yoksa dünyada insan kalmazdı. Ama olağandışı bir biçimde gerçekleşmesi, gerçekleştirenlerin de olağandışı, ucube, canavar vb. olmalarını gerektirmiyor. Şüphesiz, yapılan iş *canavarca* ve bunu yapmak için insanların (belirli bir koşullanma alanı içinde bulunan bazı insanların) “canavarlaşma”sı gerekir. Ama “canavarlaşma” ile “canavar doğma” aynı şey değildir. İkincisinde canavarlık bir “öz” meselesi. Birincide, “laşma” ekinin anlattığı bir süreç var; bu da belirli koşullara bağlı. Naziler’in yaptığını lânetlerken *Sion Protokolleri* yalanını uyduranları unutabilir miyiz?

Hannah Arendt’in uyarısını olgusal ve yöntemsel düzeyde doğru bulmanın yanısıra, pratik bakımdan da yararlı olduğunu düşünüyorum. Son analizde birtakım “canavar”ların (Hitler vb.) eylemlerine indirgenebilir “korku hikâyeleri”nden söz ettiğimize inandığımız sürece, kendimizin böyle kötülüklerden bağışık olduğumuza da kolayca inanırız.

Oysa, evet, Arendt’in dediği gibi, kötülük banaldır. “Şerir”, “şer” eylemini bıraktığı anda, sıradan biri olur: aklî yetenekleri fazla gelişmemiş, göreneklerle kuşatılmış, otorite önünde ezik, kompleksli bir kişi...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Bağzı Kişiler Kahrolsun’

Murat Belge 21.07.2013

Dün, Tony Judt’un kitabından yola çıkarak “Holocaust”un Arendt tarafından değerlendirmesine değinmiştim. Buradan da, böyle korkunç işler yapabilen insanların aslında son derece sıradan kişiler olduğu konusuna gelmiştik.

Tony Judt 1948 doğumlu. Yani Savaş’tan, “Holocaust”tan sonra doğmuş. Doğduğu yer, İngiltere. Yani, “Holocaust”u gerçekleştiren Nazi Almanya ile savaşmış ve onu yenen ittifak içinde yer almış olan ülke. Savaşı kazanan Britanya bundan sonra şaşırtıcı sayılacak bir iş daha yapmış, savaşın kahramanı Churchill’i evine göndererek İşçi Partisi’ni ve Atlee’yi iktidara getirmiş.

Judt okumakta olduğum kitabında anılarını da dile getiriyor. İlkokuldan sonra Emanuel adında bir okula girmiş o yılların iyi bir devlet okulu. İyi niyetli ama pedagoji bilgisi kıt bir öğretmen, bir gün, Tony Judt’un parlak bir ödevini överek, “Yahudi milleti”nin ne kadar akıllı olduğu üzerine bir “diskur” geçmiş. Judt, bu şekilde, sınıf arkadaşlarının bir kısmının “kalıcı” nefretini üzerine çektiğini anlatıyor.

Yukarıda söylediklerimi tekrar ediyorum: Naziler’e karşı savaşmış ve onları yenmiş Britanya’dan söz ediyoruz. Nazizm’in hiçbir zaman (İşçi Partisi’nden kopan Oswald Mosley’nin partisinin ötesinde) bir başarı şansının olmadığı Britanya bu. Judt’un gittiği okulda bin kadar öğrenci okuyor; aralarında Yahudi sayısı belki onu bulmuyor. Bu konularda pek gelişkin bir duyarlılığı olmayan Tony Judt’u rahatsız edecek ölçüde anti-semitizm burada geçerli. Judt, kendisine düşmanlık gösteren (sadece Yahudi olduğu için) okul arkadaşlarının bu tavrı ailelerinden aldıklarını tahmin ettiğini söylüyor. Altmışlara kadar Britanya’da bayağı güçlü bir anti-semitizm bulunduğunu da anlatıyor.

O zaman düşünelim: Birinci Dünya Savaşı’ndan Britanya yenik çıksaydı, bir canlandırma mantığı üstüne kurulu bir “anlaşma” imzalamak zorunda kalsaydı, yirmilerde Almanya’nın yaşadığı ölçüde bir enflasyon yaşasaydı ve

tabii bütün bunların Yahudiler'in işi olduğunu anlatan bir demagog politikacıyla tanışsaydı ne olurdu? Almanlar'ın yaptığıının bir benzerini onlar da yapmazlar mıydı?

Britanya bunları yaşamadı; kendi "Nazi"si Oswald Mosley'ye hiç yüz vermedi. Ama Savaş başlayıncaya kadar, hattâ başladıktan sonra da, Hitler'in gerekli adam, Almanya'nınsa müttefik seçilecek ülke olduğuna inanan Britanyalılar vardı genellikle, saygıdeğer aristokrasi içinden (Kazuo İşiguro'nun *Remains of the Day*'de anlattığı gibi).

Demek ki, işler başka türlü yürüse ve Britanya yenilse, bir İngiliz "Vichy"si kuracak kadrolar hazırdı.

Judt böyle spekülasyonlara girmiyor. Genç yaşında İsrail'e gidip kibutz'larda çalıştığını anlatıyor. İsrail'le Judt aynı yaşta: tevellüt 1948. Bu kibutz'larla, Yahudiler'in bir Ortadoğu tarımsal sosyalizmi kuracaklarına dair bir "efsane" dolaşımında. Derken Judt kız arkadaşıyla (o da Yahudi) yeniden İsrail'e gidiyor. Yıllardan 1967, mevsimlerden ilkbahar. "Altı gün Savaşı"na altı gün bile yok.

Savaş başlıyor, Judt orduya gönüllü yazılıyor. Ama onu cepheye göndermiyor, bir geri hizmete veriyorlar ne olsa, İsrailli Yahudi değil, ne kadar güvenirsin?

Bu geri hizmeti sırasında Judt İsrail'in kendi çalıştığı "kibutz"lardan ibaret olmadığını öğreniyor. Kendisi bunu şöyle anlatıyor: "İlk olarak, kelimenin her anlamında şovenist olan İsrailliler tanıdım: ırkçılık sınırına gelip dayanacak ölçülerde Arap düşmanı; nerede mümkünse Arap öldürmek fikrinden hiçbir şekilde rahatsız olmayan adamlar; Şam'a kadar gidip Araplar'ın canına okumalarına izin verilmediği için yakınıp duran adamlar; 'Holocaust Varisleri' dedikleri, yani İsrail dışında yaşayan, İsrail'de doğmuş yeni Yahudiler'in değerini anlamayan Yahudiler'i küçümseyen adamlar."

Böylece, daha yirmisine gelmeden, Judt'un Zionizm'i sona eriyor.

Eriyor da, Holocaust üzerinden otuz yıl geçmemişken bu zihniyetle donanmış adamlardan söz ediyoruz.

Yani, Holocaust yalnız Almanlar ve Yahudiler arasında geçmiş bir olay mı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Katolik/ Komünist

Murat Belge 23.07.2013

Tatile giderken yanıma aldığım kitaplardan birinin de Tony Judt'un *Yirminci Yüzyılı Düşünmek*'i olduğunu yazmıştım. Baştan sona çok ilginç bir diyalog olarak devam eden bu kitabı okurken daha önce de aklımdan geçen birçok şeyi yeniden düşünme fırsatı buldum. Daha önce düşünmediğim ya da burada konuşan iki adamın açtığı perspektiflerden bakmadığım konular da çıktı karşıma. Yani, sonuç olarak epey yararlandım.

Yirminci Yüzyılı Düşünmek demişler adına. Kitabın bayağı geniş bir bölümü sol düşünce üstüne. Zaten Judt hayatının sonuna kadar sosyal- demokrasiyi savunmuş bir kişi. Ama Marksizm üstüne de az kafa yormamış. O alanda da söylediği birçok ilginç söz var. Ben bu yakınlarda sosyalizm üstüne daha önce yazdığım çok sayıda yazıyı toplayıp yenilerini de yazarak bir kitap yapma hazırlığındayım. Onun için böyle şeyler okumak zihin açıcı oluyor.

Kitapta karşıma çıkan, öyle çok derinlemesine işlenmemiş, ama ilginç bir saptama, Avrupa'da komünizmin güney, sosyal- demokrasinin ise kuzey ülkelerinde daha başarılı görüşüydü. İtalya, kıtada en güçlü Komünist Parti'nin bulunduğu ülkeydi. İspanya'da Franco silindir gibi geçmese, Komünist Parti çok daha güçlü olabilirdi ve faşist dönem boyunca sosyalistlerden çok daha etkindi. Aynı şeyi Portekiz için de tekrarlayabiliriz. Fransa'da Komünist Parti yakın zamana kadar çok etkili olmuştur.

Britanya'da ve İskandinavya'da ve Almanya'da (ayrıca Belçika'da, Hollanda'da) ise komünistler hiçbir zaman etkili bir kitle partisi haline gelemediler. Ama sosyal- demokrasi hep güçlü, İskandinavya'da uzun zaman değişmez iktidar oldu.

Niçin?

Judt, "Katolik/ Protestan" ayrımına dikkat çekiyor. Olabilir mi?

En azından, açıklayıcı etmenlerden biri olabilir, diye düşündüm.

"Komünist Parti", "Sosyal- Demokrat Parti'ye" kıyasla, çok daha otoriter ve disiplinli bir örgüt yapısına sahip olmalı. Öyle olmuş. Hiyerarşisi daha güçlü. "İdeolojik birlik" gibi konular, bu yapıda çok daha fazla ciddiye alınıyor; "parti görüşü" dışına çıkan düşünce beyan edenlere uygulanan muamele çok daha sert. "Özeleştir" kurumu çok zaman Engizisyon'dan farksız bir biçimde çalıştırılıyor.

Bunlar hepsi de, çok daha "cemaatçi" bir yapısı olan Katolik dünya görüşüne, kurumsallaşma biçimine o kadar da uzak olmayan şeyler. Çocukluğunda Papa'nın ve bütün Kilise hiyerarşisinin otoritesine saygı duymayı öğrenerek büyüyen bir insan, belirli bir yaşa ulaşıp Komünist olmak gibi radikal bir değişim geçirse bile, düşünsel dünyasının altyapısını oluşturan bu gibi alışkanlıkların etkisi sürer; sürme ihtimali daha fazladır.

Örgütlü kilisenin bir fazlalık olduğunu söyleyen Luther'in temellerini attığı Protestanlık doğal olarak bireyselliği daha ağır basan bir insan tipinin biçimlenmesine katkıda bulunmuştur. Bu insan tipinin de Komünist Parti disiplinine kendini uydurması kolay değildir.

Bu çerçevede , örneğin Türkiye gibi, ne Katolik, ne Protestan olan toplumlara baktığımızda ne görüyoruz?

Gene, daha "cemaatçi", daha "otoriter", "hiyerarşik"ten de öte, "tek adam iradesi"ne bağlı oluşumlar görüyoruz. Ama bu oluşumlar "Komünist/ Sosyalist" ayrımında ortaya çıkıyor değil. İşte AKP, işte Türkiye sağının bütün tarihi. Zaten bu yapılanma, bu zihniyetle, gerçek anlamda bir "sol" çıkamamış durumda.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açıklanması gereken bir nokta

Murat Belge 27.07.2013

Başbakan ve onu izlemeye kararlı kesimleriyle AKP bundan böyle bağlı kalacakları rotayı seçmiş gibi görünüyorlar. Bu rotanın bizim bildiğimiz demokrasiyle fazlaca ilgisi yok. Böyle olunca, bizler de, o bildiğimiz demokrasinin ilkeleri ve değerleri açısından, gene bildiğimiz bu rotanın eksiklerini, yanlışlarını, açmazlarını eleştirmeye devam edeceğiz demektir.

Zihnimde biriken birçok şey var, özellikle Gezi olaylarının patlak vermesinden bu yana, Başbakan'ın ve yakın çevresinin aldıkları çeşitli tavırlar üstüne. Ama bunları yazmaya başlamazdan önce açıklanması gereken bir

nokta var: AKP'ye başından beri ölesiye düşman olan bazı çevreler, benim gibi bunun tersini yapmış olanlara, şimdi, "Nasılmış? Biz haklı değil miymişiz? Şimdi dediğimize geldiniz mi?" yollu sataşmalarda bulunuyorlar.

Hayır. Böyle değil. Kimsenin "dediğine" gelmedik; aslında herhangi bir yere de gelmedik. Başından beri nerede idiysek, bugün de oradayız. "Orası" dediğim yer, "demokratik değerler dünyası".

Bize böyle diyenler de böyle, aynı yerde duruyorlar. Ama onların durduğu yer, kendilerini sabitledikleri yer, demokratik değil, anti-demokratik değerlerin dünyası. Ordu'nun siyasette geleneksel rolünü sürdürmesinden yana olan, "Ordu göreve" gibi sloganlarla coşanlar, siyasetin sadece "yukarıdan aşağıya" işlemesinden yana olanlar vb., vb.

Bu iki "duran" cephenin yanında bir de hareket halinde olan kesim vardı: AKP. Benim onlara bunca yıl koşullu destek vermemin temel gerekçesi de buydu: hareket halinde olmaları.

Gelgelelim, bu hareket bir süreden beri ("durdu" demeyeyim, ama), *yönünü* değiştirdi. "Vesayet" olgusuyla ve onun çeşitli kolları, uzantılarıyla mücadele halindeyken, teknenin burnu "demokratikleşme" yönüne çevrilmişti. Şimdi öyle değil. Tam nereye dönük olduğu da belli değil, çünkü bir yalpalama halinde. Ama durulup oturduğu zaman demokratikleşme değil, otoriterleşme yönünde seyretmeye kararlı olduğu anlaşıldı.

Yani ben ve benim gibiler, biz değişmedik. Onun için de, öteki cephenin söylediği gibi bir yerden kalkıp bir yere gelmedik. Değişen, Başbakan ve onu izleyen kitle. Başbakan zihniyetini değiştirmedikçe, kitlesi onu sakinleştirecek yerde gerilim avcılığı yapmasını alkışladıkça, aramızdaki mesafe de gitgide açılacak gibi görünüyor. Bu iyi bir şey değil. Bence ilk on yıl bayağı iyi geçmiş, çok önemli işler başarılmıştı. Üstelik, demokrasinin elle tutulur olmaya başladığı mıntakalara gelmemize daha hâlâ epey mesafe var. Onun için "yazık oldu" diyebiliriz, ama oldu. Olduran da, "demokrasi" diyenler değil.

Şimdi, o kesimde aramızdaki mesafenin büyümesi, öbür kesimle aramızdaki mesafenin küçülmesi, kısalması anlamına gelmiyor. Bunu özellikle belirtmek istiyorum.

"Öbür kesim" derken, şimdiye kadar orada görünmüş veya yer almış herkesi kastetmiyorum. AKP iktidarını çok haklı nedenlerle eleştirenler var, AKP'nin demokratik potansiyeline inanmayanlar var... Koskoca toplumda ne kadar birey varsa bir o kadar nüans olur. Normal.

"Kararlı" kesimi kastediyorum. Daha AKP kurulmamışken, o "kararlı"ların önderleri, "Ha, bakın, iktidara bunlar gelecekse, ben Kenan Evren'in yanındayım," demeye başlamışlardı. Erbakan, Erdoğan... Onlar için önemli olan "bunlar"ın kim veya ne olması değil, haklarında oluşturulmuş "irtica" halesinin, Silâhlı Kuvvetler'in bilinen yerini bir kere daha sağlamlaştırması yolunda kullanılmasıydı. Daha böyle bir "iktidar" yokken, Ordu'nun bu iktidarı devirmesinin meşruiyetini sağlama çalışmaları başlamıştı.

Tabii bu tavrın da koyusu, açığı, çeşitli nüansları var. Ama demokrasi, o nüansların hiçbirisiyle yan yana gelemmez, hiçbirisiyle aynı mantık içinde düşünemez, konuşamaz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Demokrasi en arkadan gelir'

Murat Belge 28.07.2013

Assos'dan yazdığım yazılarda Judt'un kitabından temalar almıştım. Bunlardan en önemli gördüğümü dönüğe sakladım. Konuşmalarının bir yerinde Judt, "Demokrasi en son gelir," gibi bir söz söylüyor. Ne demek şimdi,

bu? Nasıl en son gelir? Nereden gelir?

Judt, işin çok bilincinde olmadan demokrasiyi icat etmiş ülkelerden —Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri gibi— söz etmiyor. Bir zaman sonra onların icat ettiği bu sistemi alıp uygulamak isteyenleri anlatıyor. Bunun içine çeşitli üçüncü dünya ülkeleri de girebilir (hattâ ABD de girebilir belki). “İlk gelen anayasallıktır,” diyor, “hukuk devletidir, kuvvetler ayrılığıdır.”

“Eh, ne yani, demokrasi bunlar değil mi zaten?” diyebilirsiniz. Ama Judt ona başka bir içerik veriyor. Yönetime katılım gibi, çok daha geniş bir demokrasiden söz ediyor. “Son gelen” bu.

Abdülaziz zamanında Osmanlı intelligentsia’sını düşünün. “Anayasa” diyor başka bir şey —resmen ve fiilen— demiyorlardı. Anayasa için darbe yaptılar ve nihayet anayasa geldi. Demokrasi filan yoktu tabii, en “başlangıç” biçimleriyle bile. Ama Abdülhamid’e bu kadarı da çok fazla göründü. Meşrutiyet bir yıl bile dayanamadı.

II. Meşrutiyet ikinci bir darbeyle gelebildi. Kuvvetler ayrılığından henüz kimsenin haberi yoktu. Meşrutiyet’i getiren İttihat ve Terakki’den “hukuk devleti” kurmasını bekleyebilir miyiz? Zaten öyle bir şey kurmadı İttihat ve Terakki; Enver, “Teşkilât-ı Mahsusa”yı kurdu.

1920’lerde Atatürk Meclis kürsüsünden (Rousseau ile Montesquieu’yu birbirine karıştırarak), “Bu adam deli mi? Hiç Kuvvetler birbirinden ayrılır mı?” diye bağırıyordu.

1961’de gördüğümüz “demokratik anayasa” da bir askerî darbenin sonucuydu.

Geliş biçimi bu olunca, gelenlerden de fazla hayır çıkmıyor. Gene de, bu tarihe kadar, darbe yapanlar kendi öznel dünyalarında “demokrasi için” bir darbe yapmayı düşünebiliyorlar, bunun nasıl bir çelişki olduğunun farkına varmıyorlardı. Ama tabii böyle gelmiş anayasa, toplumun önünde bir “demokratikleşme” yolu açmıyordu.

Sonraki darbeler, açıkça, demokratikleşmenin önünü kesmek üzere yapıldı. 12 Mart’ta Nihat Erim (bütün “müesses nizam” güçlerinin desteğiyle) 27 Mayıs Anayasası’nın yanlışlıkla demokratikleşmeye kapı aralayan maddelerini kırdı, duvar ördü; 12 Eylül bunu da yetersiz buldu.

Böylece, demokratikleşmesi anayasa ile engellenmiş bir toplum olduk. Ama bundan herhalde şikâyetçi değildik ki, hâlâ o anayasayla oturuyoruz.

Derken AKP hükümet kurdu, “iktidar olma” mücadelesine girişti. Bu sefer sürecin sırası değişmiş gibi göründü —bir süre! Demokratik mücadelenin kazanılması sonucunda anayasanın da değiştirilmesi.

Ama böyle olmadı. AKP ve Erdoğan, geleneksel askerî vesayet rejimine ve geleneğine karşı, demokrasinin “çoğunluk iradesi”ne saygı demek olduğunu savundular. Alanda, bu mücadeleyi kazandılar; en azından görünüşte, “askerî vesayet”e dönüş ihtimali iyice zayıflamış durumda.

Peki, demokrasi ne durumda? AKP’nin demokrasi girişimi bu noktada amacına erişti ve durdu. Başbakan kaba saba bir çoğulculuğun ötesine geçmeyen bir söylemi her gün tekrarlıyor. Öylesine bir kaba sabalık ki, söylemi (ve bir ölçüde “eylem”) fiziksel şiddet tehdidine kadar varabiliyor. Onun söylemediğini topladığı kalabalıklar haykırıyor— böyle bir işbölümü.

Oysa Judt'un da sözünü ettiği ve bizim bildiğimiz demokrasi çoğunluk iradesine saygı gösterilmesi moment'inde son bulmuyor, o noktada başlıyor: çoğunluk iradesi nereye kadar kural koyar, nereye kadar azınlıkların hayatlarına müdahale edebilir? Siyasî iktidarların, devletlerin sayısız uygulama kanallarına karşılık, aşağıdan yukarıya işleyecek kanallar genişletilebilir? Yönetme değil, yönetişme ne demektir? Nasıl kurumsallaştırılır?

Yani, Erdoğan'ın defterinde de, demokrasi en son sırada.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi neden geç kalır

Murat Belge 30.07.2013

Demokrasi, son analizde, son kertede, bir "hayat biçimi"dir. Bu nedenle, "arkadan gelir". Dünyanın erken Cumhuriyet örneklerinden biri olan Amerika'nın tarihi bu bakımdan klasik bir örnek sayılabilir. 1774'te Philadelphia'da toplanan Birinci Kıta Kongresi'nin, "demokrasi" hakkında bilgisi, görüşü, o tarihlerde yazılmış çizilmiş, uygulanmadığı için hayli spekülatif, genellemelerden ibaretti. Ama kesin bildikleri şeyler de vardı: dinî inançlarını özgürce, devlet müdahalesinden bağımsız yaşayabilmek için yurtlarını bırakıp bu "Yeni Dünya"ya gelmişlerdi. Şimdi de, din tarafından pek bir sıkıştırılan olmadığı halde, "Anavatan" (Büyük Britanya) "vergi" diye sıkıştırıyor, kolonisini ekonomik yoldan sağlamak için yasalar çıkarıyordu. Amerikalar bunlara "Dayanılmaz (Intolerable) Yasalar" adını takmıştı. Kongre, "sivil direniş" kararı alarak dağıldı; ardından Bağımsızlık Savaşı aşamasına gelindi.

Bağımsızlık kazanılınca, "Biz şimdi kendimizi nasıl yöneteceğiz" sorusu müthiş bir ağırlık kazandı. Bu aşamada, "Aramızdan Kral seçelim" diyen bile çıktı. Ama tabii bu koşullarda hem doğal, hem de mantıkî çözüm, "Cumhuriyet"ti. Emir verecek Kral olmayınca, herkesin uyması gereken kurallar sistemi oluşturmak gerekiyordu; bütün yasaların ruhen uymak zorunda olduğu bir "Anayasa".

Bunu epey uzun süren çalışmalarla yaptılar. Ve çok iyi yaptılar. O zamandan beri bu Anayasa'yı değiştirmek zorunda kalmadılar hayatın getirdiği yeni konjonktürler karşısında bazı "Ek"ler (Amendments) eklemek dışında.

Amerikan Anayasası'nın büyük bir başarıyla düzene bağladığı ilk sorun, "Kuvvetler Ayrılığı"dır. "Kim ne yapabilir; kim ne yapamaz?" Bir şeyler yoldan sapacak olursa, nasıl müdahale edilir? İlk tasarım iyiydi; tarihî gelişme de taşların yerine daha iyi oturmasını sağladı. Örneğin *Congress*'in çift-meclisli olması başta bir çaresizlik sonucuydu: her devlet (eşit olduğuna göre) eşit temsilci mi yollasın, yoksa (kimi büyük, kimi küçük olduğuna göre) nisbî temsil mi olsun? Karar veremedikleri için ikisini de kurdular. Zamanla biri daha çok dünya işlerine, öbürü daha çok yerel işlere bakar oldu.

Cumhuriyet'te Kral değil Anayasa olduğuna göre, Kral, hukuktur. Kuralların, yasaların saat gibi işlemesi gerekir. Bu da, "hukuk devleti" demektir.

Yani, geçen gün Judt'tan alıntıladığım gibi, Amerika'ya Anayasa, Kuvvetler Ayrılığı, Hukuk Devleti geldi. Bunların sağladığı siyasî- hukukî- kurumsal çerçeve içinde, "demokrasi" de, *yaşanan* bir şey olmaya başladı.

O zaman “başladı” ise, bugün de “sonuna varmış” olmalı. Öyle mi? Doğrusu, “evet” demeye dilim varmıyor. Amerikan demokrasi tarihinin *parlak* tarafının özetini sundum yukarıda. Ama bunun karşıtı da var. Onun için, demokrasinin Amerika’ya hâlâ tam olarak gelmediğini söyleyebilirim.

Yani, orada bile...

Bizim burada, durum çok daha kötü.

Yalnızca bir küçük nüansı vurgulayacağım.

Amerikan Anayasası’ndan bu yana, anayasa siyasetin olmazsa olmaz kuralı haline geldi. En beter diktatörlerin de birer anayasası vardı, gene var. Çok zaman, boksörlerin antrenman yaparken yumrukladıkları torbaları andıran bir işlevleri oluyor.

Dolayısıyla bizim de bir anayasal mücadeleler tarihimiz var (1860’lardan bu yana): habire değişen anayasalarımız dahi var.

“Küçük Nüans” dediğim şey şu: Amerika’da soru, “Biz şimdi Britanya’dan kopmuş olarak kendimizi nasıl yöneteceğiz?” diye biçimlenmişti.

Burada sorunun aldığı biçim şudur: “Biz sizi nasıl yöneteceğiz?”

Üstelik bu aynı zamanda bir “tutulmamış sözler” tarihidir, çünkü yönetmesi zorlaştıkça şiddetin dozu artar, o dozda şiddeti de “madde” olarak anayasaya yazamazsınız.

“Başkanlık Sistemi”nin altında yatan asıl felsefe ne? “Ben sizi nasıl yöneteceğim?”den farklı bir şey mi?

Demokrasinin *yaşanmasına* daha çok var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İslâm ve Demokrasi

Murat Belge 06.08.2013

Arap dünyası, bir süreden beri, geri kalan dünyayı şaşırttı; hâlen de şaşırtmaya devam ediyor. Demokrasi isteyenlerin meydanlarda (veya başka yerlerde) toplamayı başardığı büyük kalabalıklar, baskıcı (yıllanmış) yönetimlerine karşı seferber etmeyi başardığı kitleler, dünyayı şaşırttı; çünkü kimse bu toplumlarda bu tür dinamiklerin işlediğinden haberdar değildi, çünkü kimse bunu beklemiyordu ve böyle bir beklentiye göre bir gözlemde bulunmuyordu.

Yaklaşık bir yıl sonra şu şimdiki noktaya geldik. Tunus’ta seküler siyaset adamları öldürülürken Mısır’da ordu darbe yapıp “dinci” iktidarı deviriyor ve bunu izleyen kanlı olaylar. Suriye’de diktatör zaten hiç devrilmedi ve habire mesafe kazanıyor vb.

Sonuç: dünya gene şaşkın!

Geçen yıl niye şaşırmıştı? Demokratik bir çıkış beklemediği için. İyi ya, geçen yıl boyunca olanlar, demokratik güçlerin yeterince güçlü olmadığını gösterdi. O halde neye şaşıyoruz? Neye şaşıryorsunuz?

Batı'nın şaşkınlığının birinci nedeni İslâm. Arap dünyasında olanların Batı'yı ilgilendirmesini gerektiren pek çok ekonomik ve stratejik neden var. Ama bunların yanısıra bir de İslâm var. O olunca, Batı neyi destekleyeceğini, ne yapacağını bilemez hale geliyor. Onun için de, "şaşkınlık" dediğim ruh hali, şu olaya, bu olaya özgü bir şey değil, kalıcı bir ruh hali.

Bunun tarihî belirleyicileri elbette var: Batı'nın bugün de Haçlı Seferleri sırasında olduğu gibi İslâm'ı "düşman" olarak tanımlamasından çok, kendinden başka herhangi birini tanıma ve anlama hususundaki beceriksizliğinden kaynaklanıyor bu tavır. Yalnızca "anlamama" da değil; güçlü bir "adam yerine koymama" eğilimi de hemen hissediliyor.

Ama İslâm (ve Arap) dünyasından fıskırmış çeşitli hareketlerin, ideolojik- siyasi tavırların Batı'nın bu içedönük tavrında rol oynamadığını iddia edemeyiz. Humeyni'nin Rushdie "fetva"sı, bu alanda çok önemli bir olaydı; El Kaide ve "İkiz Kuleler", çok daha önemli, çok daha uzun vadede belirleyici bir olaydı. Daha küçük çapta yığınla olay listeye eklenebilir. Şu "Bahar" sürecinde düşmanın ciğerini, yüreğini iyen adam imgesi dünyada ne kadar "sempati" uyandırabilir.

Burada Batı için (aslında Demokrasi için) gerçekten ciddi bir sorun var: her türlü izolasyonun perde perde ortadan kalktığı, globalleşmiş bir dünyada yaşıyoruz. Herhangi bir yerde olan bir olay için "Bana ne" demek mümkün değil, akıl kârı da değil.

Demokratik Dünya Arap Dünyası'nda demokrasinin yaygınlaşmasından ve köklenmesinden mutlu olur mu? Olur. Buna bir katkıda bulunmak ister mi? İster.

İyi, güzel de, bu dünyanın tarihî gelişme koşulları içinde, uluslararası demokrasinin felsefesini kavramış ve değerlerini benimsemiş güçler, kavruk kalmış. Yok değiller, ama duruma egemen olacak kadar güçlü de değiller.

Batı, kendini "İslâmcı" diye tanımlayan güçlerin, yaklaşık bir yıl önceki ayaklanmalarla oluşan boşluğu doldurmasından korkuyor. Korkmasının anlaşılır yanları var, ama bunun sonucu, sözgelişi, darbe yapan Mısır ordusunu desteklemek mi olmalı?

Hayır. Bu, özellikle uzun vadede, sadece yanlış değil, çok da zararlı bir politika.

Bir toplumun demokratikleşmesi uzun zaman alan, içinde türlü zorluk taşıyan bir süreç. Acele sonuç beklememek gerek. Demokrasiye en fazla yaklaşmış olana koşullu destek vermek ve sabırlı ve anlayışlı olmak gibi politikalar oluşturmak gerek. Bu "en fazla yaklaşmış" olanı tepkici bir radikalizme iten gelişmelere destek olmamak gerek.

En önemlisi, bu ülkelerde, toplumlarda yaşayan ve mücadele veren insanların gözünde, X'in ya da Y'nin müttefiki olduğun değil, her zaman ve içtenlikle Demokratik Değerler'in yanında yer aldığın inancını ve güvenini vermek verecek şekilde davranmak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gezi ertesinde düşünceler

Murat Belge 10.08.2013

Gezi direnişinin Türkiye'nin geleceği açısından çok önemli bir işaret olduğuna dair inancımı, belirli koşullarla, korumaya devam ediyorum. Bilindiği gibi, çok-parçalı bir eylemdi bu; kolayca bir araya gelemeyecek toplumsal

varlıkları da bir araya getirdi. Bu varlıklar içinde, beni ilgilendiren, bu ülkenin geleceğine bir damga vurabileceğini düşündüğüm, özellikle "mizah" yetenekleriyle öne çıkan kesim. Aynı yeteneği Çarşı grubu da sergiledi. "Anti-kapitalist Müslümanlar" gene çok önemli bir katkıda bulundular daha doğrusu, kendileri bir katkıydı. Bunları, Türkiye'nin geleceğinin henüz silik ve flu bir fotoğrafı olarak görüyorum.

"Türkiye" diyorum, ama olayın uluslararası bir boyutu da var. Başbakan ve çevresindeki ekip gibi bir "uluslararası" olaydan söz etmiyorum tabii. Bir süreden beri gelen "anti-globalizasyon" gösterileri, Wall Street direnişi, İspanya'nın öfkeleri vb., aslında oldukça farklı karakter gösteren bir dizi protesto hareketi var. Bunların tamamını, 1968'e de benzetiyorum.

Niçin benzettiğimi açıklayayım. 1945'te İkinci Dünya Savaşı bitmiş, aşağı yukarı 1950'de "demokrasinin zaferi" kutlamaları da sona ermiş, Soğuk Savaş ortalığı kaplamıştı. 1968'de önce Batılı kapitalist toplumlarda gençlik ayaklandı. Ortada öyle net bir mesaj yoktu: "Kurduğunuz dünya bizi mutlu etmiyor"dan başka. Bu dalgalanma hemen Doğu Avrupa'nın "sosyalist" ülkelerine sıçradı bir zaman sonra da belirli Üçüncü Dünya ülkelerine. Demek ki, kurulan dünyadan kimse mutlu değildi. Onun yerine *ne* istendiğine dair herhangi bir formülasyon yoktu, ama ne olacaksa, bu konuda "müesses nizam"dan bir beklenti olmadığı belliydi.

Özellikle Batı "uyarı"yı bir şekilde aldı. Programsız protesto evrimsel bir süreç içinde bu toplumlarda önemli bir değişim yarattı. Arada bir yığın güdük fantezi de görüldü ama hayat değişti.

Doğu Bloku değişmeyi reddetti: en net tepkisini de Çekoslovak olayında ortaya koydu: müesses nizam olduğu gibi devam edecek. Etti. Esnemeyince çatladı. 1989'da yirmi yıl sonra duvar göçtü.

Bununla, Soğuk Savaş'la yeryüzünde egemenlik kuran Soğuk Savaş bitti. Tamamen bitti mi? Hayır. Eski *siyasî* rekabetler bugün de sürüyor. Ama 1917-89 arasında, bir yanda statüko, öbür yanda insanlığa eşî görülmemiş mutluluk getireceği vaat edilen bir yeni düzen arasında mücadele oluyordu. Yeni düzen vaadi bütün bu süre içinde sürekli bir erozyona uğradı. Sonunda, Kasım 1989, statükonun zaferini ilân etti; çekişen ideolojilerin yarattığı *iki-kutuplu dünya* sona erdi. Rusya ve Çin, bugün, harıl harıl, "kapitalist gelişme" yolunda çalışıyorlar. Dünyanın "İdeoloji Üretim Aygıtları" bu durumu büyük bir sevinçle karşıladı. "Tarihin sonu" ilân edildi. Globalizasyonu bağrımıza bastık.

Ama dünya bir süredir gene huzursuz. Gördüğümüz protestolar farklı gerekçelere dayanıyor çünkü yaşanan tarihler farklı. 1968'de böyle değil miydi? Böyledi. "Kurduğunuz dünya bizi mutlu etmiyor" mesajı ise gene orada, gene ortak. "İşte, rekabet de kalktı ortadan; sosyalizm mi; kapitalizm mi diye kimse tartışmıyor. Ama yaptıklarınız insanlara mutluluk getirmiyor."

Yukarıda, inancımı korumaya belirli koşullarla devam ettiğimi söylemiştim. Gezi büyük ölçüde "spontane"ydi; öyle olması da iyiydi. Gücü oradan geliyordu. Ama şimdi çok da farkında olmadan bunu gerçekleştirmiş olanların gerçekleştirdikleri şeyin bilincine varmaları gerekiyor. Spontane hareket olur ve sonra buharlaşır. Bilincine varıp da "örgütlenmek" benzeri girişimlerden söz etmiyorum bu aşamada. "Eyleme devam" falan hiç demiyorum. Ama bir bilinci açık, uyanık tutmak ve yaratıcı olmak gerek. Olay, bunların mümkün olduğunun işaretlerini verdi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nemesis

"Nemesis", kadim Yunan mitolojisinden bildiğimiz bir kavram: "tanrısal intikam" demek. Nemesis bir tanrıça olarak bilinir; Okeanus'un kızıdır. Ama soyutla somut arasında bir yerde durur, çünkü adından anlaşılan işlevi yerine getirmek, onu soyutlaştırır.

"Göze göz, dişe diş" ilkesinin geçerli olduğu bir dünyada, "tanrısal intikam" aynı zamanda "adalet" gibi de anlaşıyordu. O zamandan bu zamana, "adalet" bu yaygın "göze göz" anlayışının uzantısı olmaktan çıktı, çok daha karmaşık, çok daha "sofistike" bir kavram haline geldi.

Peki, her yerde böyle oldu mu?

Hayır. Dünya böyledir. Bir zaman üzerinde iman edilmiş kavramlar veya uygulamalar, kolay kolay unutulmaz, üzerinden yıllar ve çağlar geçtikten sonra bile belirli zihinlerde (hattâ bazen kurumlarda) yaşamaya devam ederler.

Günümüzde Türkiye'de "Nemesis" yaşamaya devam ediyor. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın şahsında. Ama belki yalnız onun şahsında değil. Her işin daha örgütlü yürümek zorunda olduğu çağımızda, Türk Nemesis'i de bir "takım çalışması" ile işliyor sanırım: danışmanlar, polis amirleri, savcılar ve benzerlerinden oluşan bir "Millî Nemesis" örgütü var günümüzde.

Başbakan Tayyip Erdoğan şu Gezi olayına çok kızdı. Bunu zaten hiç de saklamadı; her fırsatta öfkesini dile getirdi. Dolayısıyla "Millî Nemesis Teşkilâtı" çalışmalarını devam ettiriyor. Tayyip Erdoğan'da cisimleşen "tanrısal intikam"ın tecelli etmesi için, birkaç gün önce, polisimiz bir "narkotik girişim"e geçti, birçok tanınmış kişiyi topladı. Bu kişilerin ortak noktası, "tanınmış" olmalarının dışında, Gezi eylemlerini desteklemiş olmalarıydı. Böylece, Başbakan'ın mümin taraftarları, bu Gezi işine bulaşmış olanların nasıl bir "ahlâki sukut" içinde olduğunu görecekti.

Koç firması denetime uğradı. Gezi olayları sırasında bazı eylemcilerin Divan Oteli'ne kaçtıkları, Otel müstahdeminin de onların elini kolunu bağlayıp paket halinde güvenlik güçlerimizin eline teslim edecek yerde, normal insan gibi karşılayıp, hattâ belki de parası karşılığında çay, kahve ikram ettiği anlaşılmıştı. Neyin nesi, kimin malı bu Divan Oteli? Koç ailesinin, değil mi? O halde, dayan denetimi. Koç ailesi hanyayı konyayı öğrensın, Başbakan'ı kızdıran adamlara iyi muamele etmenin bedeli nedir, anlasın.

Koç'lar gılgılı işler mi yapıyor? Yapıyorsa, buna evvelsi gün başlamamışlardır. Erdoğan'ın iktidarının on birinci yılına kadar, Divan Oteli'nin eylemci ağırlamasına kadar bir denetleme gereği demek ki doğmamıştı.

"Nemesis"ın bugünün "adalet" kavramından farklı olmasının birinci nedeni, *kişisel* olmasıdır.

Başbakan'ın gazabı çok zaman *kişisel* bir hedefe yöneliyor. Bunun epey fazla örneğini gördük, şimdiye kadar. Aydın Doğan uygulamaları erken örneklerdendi. Ama o zamandan beri bunların arası uzamadı, kısaldı. Kimi zaman (Cüneyt Özdemir örneğinde olduğu gibi) "*bu adamı nasıl tutuyorsunuz?*" yollu kişisel hedefler göstermekten de kaçınmadı. Ama birçok durumda, belki onun özel bir talimatı olmadan da, Millî Nemesis Teşkilâtı patronun duygularını tahmin ederek, gerekli temasları yapmış, "*Şunu, şunları atın, yoksa...*" demiş olabilir.

Böylece, tarihin bu aşamasında, "Nemesis" ilkesinin bir kere daha geçer akçe olduğu bir döneme girdik.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon'a 'Kuşbakışı'

Murat Belge 13.08.2013

Ergenekon davasının hükümleri üstüne tartışma sürüyor. Sürecektir. "Ergenekon davası" dediğimiz şey, son analizde "iktidar mücadelesi" diye nitelenecek bir şeyin, oldukça özel koşullarda mahkemede görülür bir "dava"ya dönüşmüş şekliydi.

O iktidar mücadelesi de herhangi bir ülkede iki belli başlı taraf arasında, örneğin Britanya'da Muhafazakâr ve İşçi Partiler, Amerika'da Demokrat ve Cumhuriyetçi Partiler arasında görmeye alışık olduğumuz cinsten bir iktidar mücadelesi değildir. Şimdi saydığım bu partilerin mücadelesinin sonuçları seçimde belli olur. Seçimden biri ya da öbürü kazanarak çıkar, kimse de itiraz etmez...

Oysa burada, daha siyasetin *yöntemi* üstüne bir anlaşılmaya varmış değildik. Taraflardan birinin sürekli uygulamaya soktuğu yöntem darbeydi. Türkiye, Ordu'nun "emir-kumanda zinciri" içinde darbe yapmasının fiilen meşru olduğu bir ülkeydi. Ordu, kendi adamlarının "emir-kumanda zinciri" dışında darbe yapmasına izin vermiyordu (kendi bütünlüğünü korumak için): "emir-kumanda" öyle karar verdiyse, zaten darbeyi durduracak herhangi bir güç yoktu.

Böyle olmasının tarihî nedenleri vardı. O bakımdan anlaşılır bir şeydi. Ama kabul edilebilir bir şey değildi. Demokrasiyi birtakım değerleri olan, o değerleri ayakta tutmak için birtakım ilkeler ve kurumsal yöntemler, teamüller geliştirmiş bir bütünlük olarak kavırıyorsanız, böyle bir yapılanmayı bir "demokrasi" olarak nitelemek mümkün değildi. Öte yandan, periyodik darbe yöntemleri bir "azınlık" iktidarı olmakla birlikte, toplumsal bir tabanları olmadığı da söylenemezdi.

Sonuç olarak, Silivri'de yargılanan bu. Adı, işi, yaşı, cinsi şu olan, bu olan falan sayıda insan yargılandı. Ama bu insanlar, anlattığım bu sistemin içinde ya da yanında yer alan, bunun böyle devam etmesini isteyen kimselerdi. Devam etmesi için kendilerine düşeni yerine getirmiş kimselerdi. Dolayısıyla orada asıl yargılanan, bir düşünce biçimi ve onun çevresinde kümelenmiş çeşitli pratiklerdi.

Geldiğimiz noktada, bana göre asıl tartışmamız gereken şey, o zihniyeti yeterince yargılayabildik mi? Bu bir. İkincisi, bu zihniyeti ayakta tutabilmek için türlü somut "iş"ler üstlenmiş, dolayısıyla suç işlemiş herkesi, yargılamak bir yana, deşifre edebildik mi? Hayır, bunların ikisini de yapamadık.

Bunların ikisini yapamadıysa, ortada, dediğim gibi, adı sanı şu bu olan, belirli sayıda somut insan, bu kocaman olayın tamamının hesabını vermek üzere yargılandı demektir. Bu zaten daha ilk adımda bir adaletsizlik sayılabilir. Örneğin orada İlker Başbuğ var: Türkiye tarihinin yargıya çıkarılmış (üstelik de müebbet hapse mahkûm edilmiş) ilk ve tek Genelkurmay Başkanı. Peki, İlker Başbuğ gibi düşünmeyen, onun benimsediği değerleri benimsemiş olmayan kaç "Genelkurmay Başkanı" sayabilirsiniz bu tarihte?

Yalnız "Genelkurmay Başkanı" falan değil, bütün bir "ocak" bu düşünceleri ve bu değerleri paylaşırsa, dediğim ikili yapı nasıl yaşardı bu ülkede?

Silivri'deki kararları eleştiren koro gibi, hüküm giymiş kişilerin "aslında masum" olduğunu düşünmüyorum. Tabii tek tek durumları bilemem, bunun "önemsiz" olduğunu da söyleyemem. Ama bu olaya, sözgelişi çapı sanık sayısı sınırlı bir "hukuk davası"ndan önce bir toplumun kendi tarihinin çok önemli kumburlarıyla hesaplaşması çerçevesinde bakmaktan kendimi alamıyorum. O zaman da, malûm klişeyle, buzdağının göze görünür ucundaki birkaç fenomenle uğraşmış olmanın ötesine geçemediğimiz kanısına varıyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Batı ve 'çifte- standart' konusu

Murat Belge 17.08.2013

Başbakan'ın Gezi sonrasında takındığı genel tavrın bir kısmı da "Batı'ya veristirme" biçimini aldı. O sık sık bu şekilde ağzını açmaya başlayınca, bütün taraftarları da "eteklerindeki taşı" dökmeye başladılar. Örneğin Mehmet Şimşek... İktisattan anlamadığımı hep söylerim ya, anladığım kadarıyla, işini başarıyla yapan, mesleğini iyi bilen bir kişi. Siyasî konulara da pek girmezdi. Ateist Dawkins'in İslâm dünyasında Nobel alan kişi sayısının azlığı üstüne söylediği bence bir "uyarı" mahiyetinde sözlere hemen cevap veriyor ve " Batı'nın Büyük Oyunu" diye bir şeyden söz ediyor.

Nedir bu? İslâm dünyasında olanları ve olamayanları hep "Batı" mı yapıyor, düzenliyor? Ya Müslümanlar ne yapıyor? Bu "Oyun" ne zaman planlanmış? Kim planlamış? Hangi olaylarda bu "Oyun"un izlerini tesbit ediyoruz. Örneğin birileri gidip Humeyni'yi "Salman Rushdie'yi öldürün" demeye mi ikna etmiş? Yoksa bu tamamen gayrımedeni fetvayı vermeyi Humeyni kendi mi düşünmüş? Ve Mehmet Şimşek (ve arkadaşları) ne düşünüyorlar bu fetva hakkında? "Humeyni haklıydı" diyorlar mı? Diyorsalarsa bunu "Batı'nın Büyük Oyunu" mu onlara dedirtiyor?

Dün de Başbakan'ın oğlunun Mısır dolayısıyla Batı'yı suçlaması basına yansımıştı.

Batı'nın Mısır karşısında takındığı tavır bir "çifte- standart" örneğiye ki, bence öyle Batı'nın bu çifte-standartlılığının bizim işimize geldiği durumlar da vardır. Fırsat bulduğumuza inandığımız anda bir araba laf ediyoruz, ama işin bu yanını da düşünsek fena olmaz.

Humeyni'siyle, Beşir'iyle, Usame'siyle öne çıkan bir "İslâmcı" kesimi kendi ölçüleri içinde taşıyan Batı, Mısır'da veya Suriye'de "muhalif güç" diye (kimileri ciğer, yürek yiyen) birtakım fanatik Müslümanlar görünce, "Dur bakalım, acaba 'statüko' bundan daha iyi miydi?" diye düşüncelere dalıyor. Bu tavrı, son kertede, yanlış bulabilir, eleştirebilirsiniz. Ama büsbütün "akıldışı" olduğunu iddia edemezsiniz.

Şu anda Başkan olan Obama, Amerika'nın genel teamüllerine uyararak, "Bu darbe karşısında ihtiyatlı olalım," diyordur, ama sokaklarda binleri geçen insan katledildi diye sevincinden zil takıp oynamıyordur. Karısıyla, çocuğuyla konuşurken, "Bunlar ne vahşi adamlar! Bu ne rezalet!" dediğini kuvvetle tahmin ediyorum.

Aynı "dış politika gerekleri" mantığıyla, aynı Obama, Ermeni Kıyımı konusunda da "çifte- standartlı" davranıyor. Madalyonun öbür yüzü derken bunu kastediyorum. Obama, Kıyım'ın gerçekliği hakkında bir şüphesi olmadığını yeterince açık, gösterdi (bütün Amerikan Başkanları gibi). Ama *Congress*'ten yasa çıkarma gibi girişimlere de destek çıkmadı? Neden? Neden olacak? Bir yanda yetmiş küsur milyonluk Türkiye, NATO üyesi, eski müttefik, şu bu. Öbür yanda küçücük Ermenistan... Yani, "çifte- standart"ın dik âlâsı. Kime yarıyor? Türkiye'ye!

Batı'nın tarih boyunca yapmadığı rezalet kalmamıştır. Ama bir de öbür Batı vardır ki bu rezaletleri ondan daha iyi eleştiren de henüz çıkmamıştır. Onun için, "Batı" diye, ortada tek bir özne varmış gibi konuşmaktan sakının. Çünkü bu doğru değil.

Ermeni Kıyımı" dedik. Feci bir olay, ama tek değil. Yunan Bağımsızlık Savaşı'nda, Sırp ayaklanmalarında olanlar, örneğin "Çele- Çüle", Bulgar ayaklanmasının Gladstone'u çıldırtan bastırılma biçimi vb., bunlar da tarihin bir parçası. Bunlara dayalı, bunlardan oluşturulmuş bir "Türk" ister misiniz? İstemeseniz de, o "Türk" var, dünyada dolaşımda. O kötü imgeyi silmenin yolu da onun karşısına benzer biçimde monte edilmiş bir "Batı" çıkarmak değil; gerçekçi olmak, doğrucu olmak, nesnel olmak, hakşinas olmak.

Dünyanın selâmeti, karşılıklı kurulmuş gramofonların sesini yükseltmekten geçmiyor. Gramofonları susturup insanların birbirleriyle konuşmalarını sağlamaktan geçiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genel yabancı düşmanlığı

Murat Belge 18.08.2013

Dün özellikle AKP saflarında görülen Batı düşmanlığından söz etmiştim. Ancak bu eğilim ya da ruh hali, yalnız AKP'ye özgü bir şey değil. Her halde MHP'nin "Batı dostu" olduğunu iddia edemeyiz. En şaşırtıcı olan da, tarihimizin en kararlı, en radikal "Batılılaşmacı" ideolojisi olan Kemalizm'in bugün tam bir Batı düşmanlığı noktasına varmış olmasıdır.

Yani eğilim son derece genel. Şu halde dar anlamda bir "Batı düşmanlığı"ndan çok "zenofobik ulusalcılık"tan söz edebiliriz; çünkü siyaset alanında şu çizginin, bu eğilimin "Batı düşmanı" olması, onların aynı zamanda "Doğu dostu" ya da "Üçüncü Dünya" dostu vb. olmaları anlamını içermiyor. Dünyanın o kısımları dünyanın gidişini Batı ölçülerinde biçimlendirmediklerine göre şimdilik oralarla ilgilenmiyoruz. Yoksa, Nihat Atsız'ın vasiyeti, Türkiye'de, özellikle de "politize Türkiye'de", altını pek çok kişinin imzalayacağı bir listedir.

Bugünkü "Nasyonal Sosyalizm" aşamasına gelmeden, sosyalistler henüz sosyalistken, "emperyalizm" edebiyatından geçilmezdi. Ama emperyalizmin gadrine uğramış hangi ülkenin sorunlarını biliyorduk, halkını tanıyorduk? Anti-emperyalist savaş veren birileri lehine slogan atmaktan öte bir bilgimiz veya bir ilgimiz var mıydı?

Türkiye'deki, "Batı" değil, genel olarak "yabancı" düşmanlığı, gerçek anlamda bir "anti-emperyalist" duyarlılığın ürünü olan bir şey değildir. Çünkü Türkiye, öncelikle "Osmanlı" geçmişiyse, kendisi bir imparatorluktu. İlk imparatorluk olmak için, sonra da imparatorluğu korumak için yaptığımız şeyler var. Bunları reddetmek, kınamak bir yana, tanımak için bile bir adım atmış değiliz.

Bu, özellikle Osmanlıcılığın en kararlı savunucusu AKP ve onun önderi Tayyip Erdoğan için geçerli. Sadece yeni yapılacak köprüye "Yavuz Sultan Selim" adını koymak için sergiledikleri inada bakın (kendi yurttaşlarının önemli bir kısmını incitmek pahasına ve Alevi Kırımı gibi tarihî olguları da reddederek, yeni tarih yazacak), bu tek-yanlı tutkuyu yeterince görürsünüz. Bu tutkusuyla Erdoğan, Kanuni Süleyman'ı oynayan oyuncuyu, dizi boyunca atından indirmemekte kararlı görünüyor.

Bütün bu öğelerle örülmüş bir bilinçlilik, bir dünya görüşünden bakıp, "Emperyalist Batı" sloganları çıkırmak, inandırıcı olmuyor. Bu, emperyalizmle mücadele etmek değil, "Benim emperyalizmime neden engel oldunuz?" kavgası.

Bu da, tarihimiz boyunca, her alanda karşımıza çıkan bir ideoloji, bir tavır. Artık aşılması gereken, ilkel ve saldırgan, anakronik bir ideoloji. Ama hâlâ sürüyor, çünkü bu alanın çarklarını işletmekten vazgeçmeyen güçler var. Şimdi AKP de net bir biçimde bu alanda yerini aldı.

"Şimdi" mi aldı? Bu elbette bir anda ortaya çıkmış bir tutum değil, bütün toplumdaki kökleri AKP'nin durduğu alanda da vardı. Ama AKP bu konuda, başkalarına göre daha denetimli duruyordu. Avrupa Birliği konusu epey bir süredir gündemden kalktı, unuttuk. Ama taze olduğu günlerde o vesileyle Batı düşmanlığının en sertini, en çığırkanını Kemalist ulusalcılar yapıyordu. Onlara "anti-emperyalist ulusal Kurtuluş Savaşı" gerekli olduğu için, bugün de, AKP'ye "Batı'nın uşağı", "Emperyalizmin yerli temsilcisi" diye yafta vurmaya devam ediyorlar.

AKP bir türlü inanıyordu da, geçici bir siyaset nedeniyle mi başka türlü görünüyordu? Sanmıyorum. Her ideolojide her şeyin en az iki tane değerlendirme kanalı bulunur. Dinî ideolojiler de böyledir. Bastığınız zeminde bütün dinlere hoşgörüyü yaklaşma politikası geçerliyse, bunun ideolojik gerekçelerini dinî ideolojide bulursunuz. Yok, koşullar değişti, "düşmanlık" mı gerekiyor, onu da bulabilirsiniz ideolojinizin kaynaklarında.

AKP'nin de bu dönüşü yapması yalnız kendi başına verdiği bir kararın (o kesimin hoşlanacağı deyimle, "aslına dönme"sinin) sonucu değil. AB'nin kendisi az uğraşmadı bu sonucu üretinceye kadar. O bakımdan AKP'deki değişimi anlıyorum.

Ama doğru bulmuyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokratik evrim konusu

Murat Belge 20.08.2013

Arap- İslâm dünyasında ilkin "bahar sevinci", sonra da bunu izleyen "karakış" koşulları, bütün dünyada "İslâm ve demokrasi" tartışmalarını canlandırdı. Bu zaten epey eski bir konudur ama belirli konjonktürlerde sönümlenir; şu son dönemde canlanması, yaygınlaşması, elbette ki şaşırtıcı değil.

Her Müslüman'ın demokrasiyi içtenlikle benimsemesi, sevmesi düşünülemez (öyle olsaydı İslâm dünyasının hâlihazırdaki durumunu açıklamak daha zor olurdu). Ama sevenler var ve onlar İslâmiyet ile demokrasinin birbiriyle bağdaşır şeyler olduğunu savunuyorlar.

Bunu ben de savunuyorum ama bir biçimde savunuyorum. En geniş bağlamda, her ideolojinin (bana göre dinî inanç sistemleri de ideolojilerdir), yalnız "demokrasi" değil, her türlü ideolojik ya da kurumsal yapılanmayla bağdaşabileceğini düşünüyorum. Burada bir mümin Müslüman var, demokrasinin de iyi ve gerekli bir şey olduğunu düşünüyor; dolayısıyla o, bağdaşırılığı savunuyor, bunun için kanıt getiriyor. Şurada bir başka mümin Müslüman var, ama onun demokrasi konusunda görüşleri farklı; diyelim ki bunun bir "gâvur icadı" olduğunu düşünüyor, İslâm'a uymayacağına inanıyor. O da aynı genel kaynaklara bakacak (yani *Kur'an'a* ve *Hadis'e*), uymadığını gösteren sözleri seçerek görüşünü destekleyecektir.

Dolayısıyla, bu tartışmada öyledir ya da böyledir demek üzere, İslâm'a *içeriden* bakmak, sonuca varmak için yeterli ya da uygun yöntem değil. Bunu yapanlar ayetlerden, oldukça bağlam-dışı birkaç cümle seçiyor, ayrıca da "icma" diyor, "meşveret" diyor, bunlarla soruya cevap vermiş oluyorlar. Oysa bugün "demokrasi" dediğimizde, karşımızda uçsuz bucaksız bir umman var, teorisiyle, pratiğiyle, kurumlarıyla, geçmişiyile, geleceğiyle. Sorun da son analizde pratik bir sorun: "*teoride* İslâm bunlarla bağdaşabilir mi?" değil, öncelikle. Bağdaştığı bir örnek var mı? Tarihte görülmüş mü? Bu soruların cevabı olumsuz. Deneyler var, çabalar var, ama "Buyurun, işte örnek burada" denecek bir şey yok.

Geçmişte örneği olmasa da, bu, gelecekte olmayacağının kanıtı, göstergesi filan değil. Pekâlâ olabilir. Ama burada da, "Bizde 'meşveret' vardır, demek ki 'demokrasi' de olabilir" demek yeterli değil. Bunun cevabı, bence, teoride değil, pratikte verilecek bir şey.

Dünyadaki pratiğe bakınca, "İslâm ve demokrasi sentezi" denebilecek en önemli deneyimin hâlen Türkiye'nin deneyimi olduğunu düşünüyorum. Şüphesiz, burada bitmiş, tamamlanmış bir süreç yok, hattâ belki bir "yoldan çıkma" olayının geçerli olup olmadığının tartışılması gerekiyor. Ama "Arap Baharı" sonrası olaylara baktığımızda, oradaki mesafeyi görmemek mümkün değil.

Mısır'da, Suriye'de olanları seyrederken, demokrasinin bu ülkelerde başına gelen işlerin sorumlusunun İslâm olduğunu da düşünmüyorum, doğrusu. Şüphesiz her toplumsal olayda, her türlü toplumsal biçimlenmenin payı vardır; bu genel çerçevede İslâm'ın oralarda yaşanma biçiminin de payı olacaktır. Ama bence asıl sorun, arada dinî inanç olmaksızın, doğrudan doğruya bu toplumların demokratik kurumlarla ilişkilerinin zayıflığında aranmalı. Demokrasi, "Ey Demokrasi! Geldinse üç kere vur!" diye davet edilecek bir şey değil. Yaşanarak inşa edilecek bir şey. Tunus'ta, Libya'da, Mısır ve Suriye'de, bunca yıldır yaşanan ve inşa edilen şey demokrasi değildi. Ayaklanan halklar, evet, demokrasinin yokluğuna isyandı. Ama yokluğuna isyan etmek, onu "var etmek" anlamına gelmiyor.

"Şekilde" görüldüğü gibi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yarım-doğrularla tartışmak

Murat Belge 24.08.2013

Gezi'den bu yana Başbakan yurtiçinde, yurtdışında, dinleyen varsa uzayda, herkese neyin ne olduğunu anlatmayı vazife edindi. Bernard Henri-Levy'den İsrail komplolarına sıçramak gibi gerçekten tuhaf, insana "Ne oluyoruz?" dedirten akıl yürütmeleri de iyice sıklaştı.

Bu arada, daha çok yurtiçinde kamuoyunu aydınlatacak "demokrasi" ve "diktatörlük" dersleri verdi. Buna göre demokrasi bir çoğunluk sorunundan ibaret; öte yandan, ağzını açtın diye "sallandırmıyorlarsa", diktatörlük yok.

Türkiye demokrasiyi yaşayarak sindirmiş bir toplum değil; hâlâ değil. Demokrasiyi tartışmamız, içinde yaşadığımız evi anlatmak gibi değil, yaptırmayı tasarladığımız evi anlatmak gibi oluyor. Demek ki Tayyip Erdoğan'ın istediği demokrasinin bir tane kuralı var: seçim yapılacak, en yüksek oyu alan bundan sonra istediğini yapacak! Cumhurbaşkanı'nın "demokrasi sadece seçimden ibaret değil" diyerek anlatmaya çalıştığı şeyi reddederek, ısrarla, "Hayır böyledir" diyor Başbakan. Oysa Cumhurbaşkanı'nın söylediği, demokrasi üstüne en basit söylemde, kitapta vb. okuyacağınız, temel bir saptama. *On Derste Demokrasi* kitabında da yazar. Ama Başbakan, *Tek Derste Demokrasi*'yi yazmakla meşgul.

Böyle yapmasının bir mantığı var. Türkiye'de var; çünkü bu ülkede toplumun oy vererek iktidara getirdiklerini, kendilerini "milletin vasisi" ilân etmiş birileri, darbeyle götürmüş. Böyle bir "yazısız" gelenek oluşmuş ve üstelik bunun iyi olduğunu, gerekli olduğunu savunan, bir kere daha olmasını sabırsızlıkla bekleyen bir kesim de hâlâ var.

Var da, onlar var diye, teorik düşünce düzeyinde "demokrasi çoğunluğun oyu demektir" diye kestirip atmak zorunda değiliz. "Yalnız oy değildir" diyen Cumhurbaşkanı ya da şunları yazan ben ya da benim gibi bir şeyler yazan bunca insan, darbenin, genel oyu hiçe sayan zihniyetin meşruiyetini savunacak değil. Ama, dedim ya, demokrasiyi biz toplumca yaşayarak sindirmiş filan değiliz; onun için de enine boyuna tartışmaya ihtiyacımız var.

Benzer bir durum, "diktatörlük" tartışması çerçevesinde de geçerli.

Ben şahsen Türkiye de şu anda bir diktatörlük rejiminde yaşadığımızı düşünmüyorum. Ama başta Başbakan kendisi, "diktatoryal eğilimler"e sahip birilerinin bulunduğunu ve onların varolan sistemi ve daha keyfi bir yönetime izin verecek şekilde değiştirmeye çalıştıklarını gözlemliyorum. Bu yalnız Türkiye'ye özgü, yalnız şu

konjonktüre özgü bir şey değil. Her yerde, her zaman olabilir. Onun için de özellikle dikkatli olmamız gerekiyor.

Başbakan'ın gerek "demokrasi" ("çoğunluk iradesi demektir. Nokta"), gerek "diktatörlük" ("diktatörlük varsa sallandırılır") üstüne konuşma üslûbunun kendisinde bir "diktatoryal" tını hemen kulağa çarpıyor. Burada "Ben bilirim" var, "Bu kadar laf yeter, uzatmayın" var, "Sonra kızdırırsanız sizin için çok kötü olur" var; yani bir süre diktatoryal/ otoriteryen tavır, eğilim, belki özlem var.

"Diktatörlük" dediğimiz şey de öyle basit bir baskı simgesine (Başbakan'ın dilinde "sallandırma") sığdırılacak bir şey değil. Askerî olanı, sivil olanı var; faşizm başlı başına ayrı bir konu; "Bonapartizm" dediğimiz, ötekilerden ayrı bir biçim sözkonusu. Tabii bunları böyle "teorik" konuşurken birbirinden apayrı şeylermiş gibi, konuşabiliyoruz. Oysa somut gerçeklik düzeyinde bu öğeler iç içe geçer. Sınırları çizmek güçleşir.

Başbakan'da gözlenen otoriter eğilimlerin yukarıda saydığım rejim biçimlerinden farklı olduğunu düşünüyorum. Dünyada ve bizde "sol"un bir kötü alışkanlığı hoşlanmadığı her şeye "faşist" deyip çıkmasıdır. Tipik, çok-renkli dünyayı tek renge boyama tutkusu (ve aynı şeyi, kelimeleri değiştirerek, sağ da sola yapar). Yarın, bu konudaki varsayımı özetleme çalışacağım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Peygamber Kültü ve siyaset

Murat Belge 25.08.2013

Tayyip Erdoğan her türlü davranışında İslâmî çizgiye bağlı kalmak istiyor. İslâm'a göre biçimlenmiş bir kavramsal dünya içinde yaşamak ve davranmak gibi bir ilkesi var. Bunu, İslâm'ı içinden değiştirmek gibi bir misyon üstlenmiş olarak yapmıyor; tersine, o "kavramsal dünya"nın kendisinin bir hayli göreneksel olduğu söylenebilir. Ne var ki, Türkiye'de Tayyip Erdoğan önderliğinde AKP'nin girdiği yol, İslâm âleminde çok sayıda benzeri görülmüş bir yol değil. Dolayısıyla, öznel düzeyde "göreneksel" olsa da, nesnel düzeyde yenileşmeye zorlayan bir süreç bu. Gördüğümüz birçok çelişik davranışın temelinde sanırım bu iki kutup arasında oluşan gerilimin payı var.

İslâm dünyasında aslında bir "demokratik model" yok. Modern dünyada demokratik değerleri günöbirlik bir hayat kültürünün öğeleri haline getirmiş bir örnek, aslına bakarsanız böyle bir çaba da yok.

"İslâmî utopya nedir" diye sorarsanız, bu, öteden beri, "Asr-ı Saadet" olmuştur. İnanç çerçevesinde, öyle olmak zorundadır da. Sonuç olarak "ahır zaman peygamberi" o ve başka kimsenin kalkıp da "Ben daha iyisini düşündüm, daha iyisini yapacağım" diyecek hali yok. İslâmiyet, İslâmcılar'ın kıvanç duyarak ileri sürdüğü gibi, siyaseti reddetmeyen, tersine içeren bir dindir. Bu koşullarda, "Siyasî önder nasıl biri olmalıdır" sorusunun cevabı da bellidir: "Hazreti Muhammed gibi."

Müslümanlar peygamberlerini derin bir sevgi ve saygıyla sever ve sayarlar. Allah'ın kitabını insanlara indirmek için seçtiği araçtır o. Yani Hristiyanlık'ta "Kelâm" İsa ise (Yuhanna yorumu), İslâm'da da Hazreti Muhammed aynı konumdadır. Bu bakımdan herhangi bir Müslüman "Hazreti Muhammed *gibi* olmayı düşünmez". Dolayısıyla ben de Tayyip Erdoğan için veya herhangi bir Müslüman siyasî önder için "peygamber gibi olmaya çalışıyor diyemem. Buna karşılık, "Asr-ı Saadet" ideali ve modeli de orada durmakta, her türlü referansın temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla İslâm'ın "siyasî bilinçaltı" o modelden biçimlenir, besinlenir.

Bunu da "demokratik" demek doğrusu biraz zordur. Gene tarihten çeşitli örnekler vererek, Hazreti Muhammed'in bugün "demokratik" deyiimiyle nitelediğimiz özelliklerini anlatabilir, kanıtlayabilir de. Ama sonuç olarak ortada bir "Peygamber" ve bir "Cemaat" var. O yapının "*siyasî ilişkisi*" bu iki kutup arasında kuruluyor.

Peygamber, "seçilmiş" biri. Seçilmesinin nedeni, sahip olduğu özellikler. Bunlar, o gün hayatta varolan başka bireylerde bulunmayan özellikler olduğu için onlar değil, o seçilmiş. Demek ki daha baştan onunla ötekiler arasında bir eşitsizlik var.

Peygamber'in kişiliği, tanıyanların hemen teslim ettiği üstünlüğü, bu eşitsizliğin meşruluğunu sağlıyor. O, "Resulullah"! Bu, onun içinde olanların, kişiliğinin sonucu.

"Demokrasi" dediğimiz şey ise kişiliklere değil, kurumlara bakar; hayatın devamının garantisini, pek de yüceltmediği kurumların devamlılığına ve istikrarına bağlar. Kurumlar da, kurallar da, nötrdür; genele, ortalamaya uygun olmak üzere biçimlendirilmişlerdir.

Roosevelt dört kere Başkan seçildi. Parlaktı. Ama o öldükten sonra Amerika'nın demokrasisinin başrahipleri toplandılar, "Kimse iki kereden fazla seçilmesin," dediler. "Ne yani, Roosevelt kadar parlak olduğu halde seçilmesin mi?" "Evet, seçilmesin. Yoksa çok uzuyor. Bize 'parlak' adamdan önce 'demokrasi' gerekli. Uzayan Başkanlık önder sultanı getiriyor, statikleşme getiriyor vb. Varsın adam parlak olmasın. Bizim kurallarımız var, onlar yeter."

AKP, kendi başına, "üç kere seçilmek" diye bir kural getirmişti Roosevelt sonrası dünyanın demokratik prosedürlerine bağlı kalarak. Şimdi, o üçüncü kereye fiilen geldi. Dolayısıyla başı deratte, çünkü kendi yapısıyla koyduğu kural arasında bir uyum yok.

Bakalım nasıl davranacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tek derste Demokrasi ve Diktatörlük

Murat Belge 27.08.2013

Başbakan, "diktatörlük" konusunda, aynı mesajı vermeye devam ediyor. Basit bir akıl yürütme: "Ben diktatör olsaydım, kendime diktatör dedirtmezdim [diktatörler dedirtmiyorlar]. Burada aklına esen bana diktatör diyebildiğine göre, demek ki ben diktatör değilim."

Öteki temaya da devam: "Seçim dediğimiz şey, sandıktır." Ve ekliyor: "Biz böyle öğrendik." Olabilir tabii, öyleyse yanlış öğrenmişsiniz ya da eksik öğrenmişsiniz.

Diktatörlük dediğimiz şey, bu eğilimdeki adamdan başka, aynı zamanda kurumsal bir şeydir. Klasik örnek, Hitler. Hitler 1923'te aldığı oylar sonucunda Hindenburg tarafından Şansölye olmaya çağırıldığında, Almanya oldukça (zamanına göre bayağı bayağı) demokratik bir ülkeydi. Hitler'in "diktatoryal eğilimleri" olan bir adam olduğu şüphesi yaygındı ama o anda ona henüz *diktatör* denmezdi (Hitler bu dünyada pek öyle eşi menendi görülmemiş diktatörlerden biri olduğu için, "*o bile*" diyebilmek için örnek diye onu seçiyorum; yoksa Hitler kişiliği ile Erdoğan arasında benzerlik kurmak gibi bir niyetim yok böyle bir şey olduğuna da inanmıyorum zaten).

Kaldı ki, bu "diktatoryal eğilimleri"ni dünyadan saklamak için fazla mesai yapmayan Hitler'in de, bizde çıkan deyimle, ünlü bir "balkon konuşması" bile vardır. Chaplin, *Diktatör*'ün sonunda, Hitler'e çok benzeyen Yahudi berber rolünde (zaten iki rolü de kendi oynar), bu konuşmanın bir parodisini yapmıştır. Bu konuşma dünyada birçok kişiye "Dur bakalım, yahu, bu adamın bizim henüz anlayamadığımız bazı hasletleri var mı acaba?" dedirtti ve böylece Hitler'e de zaman kazandırdı.

"Ben diktatör olsam bana 'diktatör' diyemezsiniz" mantığıyla giden Erdoğan bununla birlikte bir "sallandırma" edebiyatı tutturdu. İyi de, hükümeti, dolayısıyla Başbakan'ı (daha doğrusu Başbakan'ı, dolayısıyla hükümeti) eleştirdiği için işsiz kalmış gazeteciler bir "manga"dan "takım"a doğru kalabalıklaşıyorlar. Tazminat davaları ve benzerleri... Diktatörleşmenin tek yolu yok; "sallandırma" dediği de bir hayli aşırı bir örnek. "Başkanlık Sistemi" olur mu, olmaz mı, bilemem, ama onun içinde, Hitler'e demokrasiden diktatörlüğe geçmek için elverişli bir araç olarak hizmet veren (Mussolini'ye de vermişti) Meclis'i feshetme yetkisi de yer alıyor.

Başkanlık Sistemi" filan daha yokken, Başbakan'ın, Başbakan, Belediye Başkan'ı, Vali, Polis Müdürü rollerini üstlenerek yağdırdığı talimatlar, Cumhurbaşkanı'na haddini bildirmeler, Bakanlar'a gösterilen muamele gibi (Gezi sırasında ama öncesinde de) davranışlar düşürüldüğünde, Tayyip Erdoğan'ın "diktatoryal eğilim"den bu koşullarda olabileceği kadar nasibini almış bir siyaset önderi olduğu anlaşılıyor.

"Sandık" konusuna gelince, "iyi yönetim/ kötü yönetim" diye bir şey vardır demokrasi olan ya da olmayan yerde, her yerde. Halk çoğunluğunun seçtiği kişi (kişiler) de yanlış yapabilirler. Evet, bunun çözümü darbe değildir ve darbe (Mısır'daki gibi) desteklenemez. Ama, "iktidar ne yaptı da darbeyi davet etti?" düşüncesini de yasak edemezsiniz. Başka türlü nasıl anlayacağız, siyaset ne demektir, nasıl yapılır?

Dünyada "demokrasi" üstüne literatürü izleyecek olsa, "yanlış bulunan yetki kullanımını önlemek için, seçilmiş yöneticilerin görevden geri alınması" konusunun önemini hâlâ koruduğunu görürdü. Buna çözüm bulmak zor, çünkü sorumsuz muhalefetler bu gibi tedbirleri suiistimal ederek sistemi kilitleyebilirler. Ama "çözüm zor" demek, "sorun yok" demek değil. Sorun var. Gidip bir partiye oy vereceğim, sonra dört yıl, beş yıl, sesimi kesip oturacağım. Verdiğim oyla, oy verdiğim kişilerin bütün bu süreçte akıllarına eseni yapmalarına onay vermiş olabilir miyim? Bu bir "demokrasi tanımı" olabilir mi?

Bunlar demokrasinin sorunları. "Demokrasi sandıktır" deyip oturmak, bu sorunların olmadığını göstermiyor. Sadece, bu sorunlara karşı kayıtsızlık ve duyarsızlığın nerelere kadar varabileceğini gösteriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır'da yakılan kiliseler

Murat Belge 31.08.2013

Elime bir liste geçti. Tarık Günersel, PEN'in şimdiki başkanı, bana gönderen. Ona da liste Mısır'dan gelmiş. Ona gönderenin adı İkbâl Baraka. Mısırlı bir yazar olduğu belirtiliyor. Adres vermiş: "iqbalbaraka@yahoo.com". Liste, karışıklıklar başlayalı beri Mısır'da saldırıya uğramış Hristiyan kurum, kilise ve evlerinin listesi. 58 olay sayılıyor. Endişe verici bir durum.

Kısa notta, Mursi'nin darbeyle düşürülmesine değinildikten sonra El Nahda ve Adeviye Meydanları'nda protesto için toplanan insanlara ateş açıldığı, 600 kişinin öldüğü, binlerce kişinin yaralandığı da belirtilmiş, "yakıp yıkan şiddet" ibaresine de yer verilmiş. Ama asıl konu Hristiyanlar'ın başına gelenler.

Mısır'ın her yerinde kiliselerin ve Hristiyanlar'a ait olduğu bilinen başka yerlerin saldırıya uğradığı anlaşıyor. Elindeki listeyi hazırlayanlar, bu kiliselerin sözcüleri, temsilcileriymiş. Herkes payını almış gibi görünüyor. Liste Katolikler'le başlamış. Kahire'de saldırıya uğrayan bir kilise var. Çoğu Minye'de ("Minyeli Abdullah" faaliyette, anlaşılan!), Süveyş'te, Asyut'ta.

Protestan kiliseleri de saldırı alanının dışında kalamamışlar. Ama sanırım en yüksek yüzde Koptik kiliselerde. Zaten Mısır'da öteden beri en çok saldırıya uğrayan Hristiyanlar Kopt'lardır. Kopt'ların eski Mısır medeniyetinin bugünlere kalmış torunlarının torunları olduğu düşünülür. 1950'lerden beri nüfusları sürekli düşmüştür (göçtükleri için). Gene de, yüzde 15-17 sularında bulunan Hristiyan nüfusun çoğunluğunu onlar oluşturur.

Hali vakti yerinde bir kesim olmaları, topun ağzına konmalarını da kolaylaştırabiliyor. Bizim 6 Eylül kepezeliği orada her an gündemde.

"Ne yapmışlar?" diye bakıyorum. En çok yağmalama ve ateşe verme olayı görünüyor. Minye ve Asyut gene başı çekiyor. Kahire'de tek tük, İskenderiye adı hiç geçmiyor.

Ayrıca dükkânlar, oteller, ev ve ofisler de saldırıya uğramış. Kahire'de, Feyyum'da ve Asyut'ta "Bible Society'ler yakılmış.

Listeyi hazırlayanlar Müslüman Kardeşler'in bunlardan sorumlu olduğunu açıkça yazmışlar. "Bu liste başka basın ajansları tarafından da doğrulandı" diye bir not var.

Mısır'da Müslüman Kardeşler'den tanıdıklarım vardır. Bazıları için, "Böyle bir şeyi asla yapmazlar. Nefretle kınarlar," diyebilirim. Bazı başkaları için "yaparlar" diyemem ama birileri yaptığında fazla rahatsız olmayacaklarını düşünürüm. "Onları da anlamalısınız" edebiyatı yaparlar hani var ya...

Ama sokaktaki adama bunları kolayca yaptırırsınız. "İslâm" adına hem de.

Bu olaylar kısmen bizde de duyuldu, medyada Hristiyan kurumlarına saldırı haberleri çıktı. Tabii hep olduğu gibi aynı anda Başbakan Erdoğan sahnede göründü ve Mısır'da olanlar konusunda bizi aydınlatmayı görev bildi. Nasıl aydınlattı? Bütün bu sabotajları Mursi'yi Başkanlık'tan indirilenlerin tezgâhlandığını söyleyerek.

Başbakan'ın açıklamasının doğru olmasını dilerim. Bunun bir provokasyon olması, Müslüman kitlelerin kilise yağmalaması şikkına göre, çok daha kolay tercih edilecek bir şey.

Ama, doğrusu çok akla yakın gelmiyor.

Bunca farklı yerde, halk desteği olmadan mı yaptılar bu işleri? 58 kurum gerekiyor muydu, Batı kamuoyunu seferber etmek için?

Halk katılmışsa, başlatan provokatör mü, değil mi, o kadar önemli değil. Önemli olan, biri "Haydi" dediğinde ortaya atılmaya hazır kitleler bulunması. Böylece varılacak felâketlerin sonu yok.

"Kilise yakıldı" der demez başka bir hikâyeyle karşımıza çıkan Başbakan olayın buralarını da düşündü mü? Onun istihbarat kaynağı ne? Mısır'daki bunca Hristiyan kurum, *yanılıp*, "Müslüman Kardeşler yaptı" derken, Tayyip Erdoğan'ın yanılmadığının ve yanılmayacağının garantisi nedir?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Komik bir olay üstüne

Murat Belge 01.09.2013

Geçenlerde küçük bir "skandal" oldu, geçti, unutuldu bile. Ben unutmadım ama "Şunu bir yazayım. Dur, önce berikini yazayım," derken epey zaman geçirdim. Zaman geçirince olayın birçok ayrıntısını kendim de unuttum.

Neyse, kabaca şöyle bir şeydi: bir üniversitede işe yeni eleman alacaklar; bunun için işin prosedürü böyle ilân vermek gerekiyor. Veriyorlar, ama dalgınlık herhalde, almak istedikleri kişi ya da kişilerin adlarını da yazmışlar; silmeyi de unutuyorlar; ilân öyle yayımlanınca tabii komik bir skandal oluyor. Galiba işten el çektirme falan gibi "cezaî" uygulamalar da geliyor arkasından.

Bu komik haberi okuyunca içimden "şeytan avukatlığı"nı yapmak geçmişti. Tabii bu olayda bu gafleti gösterenlere ne kadar "şeytan" denebileceği tartışılır ya, neyse, "suçlu" konumuna düşenler diyeyim.

Akademik hayatta ("akademik- olmayan" hayatta da olur), birlikte çalışmak üzere yeni eleman alıyorsun. Tanıdığın, bildiğin birini almak istemen son derece normaldir. Evlenmek gibi bir şey bu. İnsan bugünün dünyasında kura çekerek evlenmek ister mi?

Ama YÖK kural koymuş: öyle adamını önceden seçmek yok; sınav açacaksın, tanıdık, tanımadık gelip girecek, en yetkilisi (yani en başarılı kâğıdı yazan) o yere girecek.

Hayat bu. Gerçekten çok yetenekli, bilgili vb. biri olur, ama sen onunla anlaşılamazsın, geçinemezsin. Oysa akademik hayat çok temel düzeyde de olsa bir "takım çalışması" gerektirir; profesör "ille de romantikler" diyor; sınavla gelmiş asistanı "Neo-klasiklerden sonra edebiyat bitti" diyor. Nasıl çalışacak bunlar?

Her neyse! Bu durumda "kural"a karşı "hile"ye başvuruyor. Akla gelecek ilk tedbir, ilânda işe alınacak kişiyi öyle bir betimlemek ki, senin aklında olan kişiden başkasına uymasın. "İngilizce, Fransızca bilen" diyeceksin, tamam da, "1.78 boyunda, 72,5 kilo ağırlığında, "r"leri söyleyemeyen" türünden sıralayacaksın. Bizimkiler biraz ileri gidip adını da yazmışlar.

Ama zaten "kural"ı getiren YÖK böyle yapacaklarını tahmin ediyor. Bu gibi ayrıntıları yazmayı da yasaklamış.

Peki, YÖK niçin bu kuralları koyuyor, böyle şeyleri yasaklıyor? Onun zoru ne?

Konunun burasına gelince, yüksek öğrenim sorunumuzun can alıcı noktalarından birine geliyoruz.

Ticarethanenin başında olup da yeni eleman alacaksan, en yeteneklinin peşine düşerim. Akedemya pek böyle değildir. "Kazanılacak şey"in niteliği farklıdır. Alacağın adamın benden daha yetenekli, daha parlak olmasından korkarım.

Hele Türkiye'nin "patronaj ilişkisi" alışkanlıklarıyla, şöyle uslu uslu çantamı taşıyacak, gereğinde ayakkabımı parlatacak bir asistanı tercih etmem normaldir.

Herkes böyle, yerine geçecek adamı boyunu geçmeyeceklerden seçip alırsa, akademyanın düzeyi kuşaktan kuşağa yükseleceğine, kuşaktan kuşağa düşer. Bu bir olgu zaten. YÖK de bunu düşünmek zorunda.

Ama bu iş öyle kuralla, yasakla düzelecek, çözülecek bir iş değil. Ülke çapında büyük bir "nitelik devrimi" olacak ki, üniversite şimdi mahkûm olduğu "vasatilik" durumundan kurtulabilsin. Oysa bunu beklememiz için hiçbir kıpırtı, belirti görünmüyor. Genel gidiş tam karşıt yönde. Zihnimizde son derece sığ bir eğitim/öğretim nosyonuyla, ha babam üniversite sayısını artırmaya çalışıyoruz. Sayısı artan üniversitenin içini neyle dolduracağımız, umurumuzda değil.

Gerçekçi bir değerlendirme yapılacaksa, "üniversite mezunu" dediğimiz ve yaşı yirmiyi geçmiş insanların ortalaması, gerek bilgi düzeyi, gerek akıl yürütme kapasitesi bakımlarından, ortaokul mezunlarının olması gereken yerde. Ama çok zaman, bu yeterli eğitim alamamış gençler, kendilerini eğitenlerden daha yetenekli olabiliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Çatlar' mı

Murat Belge 03.09.2013

Bu sabah, yani 2 Eylül, Pazartesi, *Taraf*'ta Yüksel Taşkın'la Ertan Altan'ın yaptığı konuşmayı okudum: epey bir süredir benim de kafamı kurcalayan konuları konuşuyorlardı. Gezi olayları ile, AKP demeyeyim ama, sonunda AKP'den ayırması da pek kolay olmayan Tayyip Erdoğan'ın tavrında, söyleminde, hafife alınamaz bir değişiklik oldu. Ama, bu değişimi yalnız Gezi'deki protestoya, bu protestonun Erdoğan'ı fazlasıyla öfkelenlendirmiş olmasına bağlamak doğru mu? Bence Gezi protestosu, Erdoğan'da daha önce ortaya çıkmış bir ideolojik otoriteryanizme karşı bir protestoydu. Yani Yüksel Taşkın'ın sözünü ettiği "radikalleşme", Gezi'den önce başlamıştı. Olaya bir "nedensellik" çerçevesinde bakarsak, Başbakan, "Gezi oldu" diye tavır değiştirmede (şimdi bunu öyle açıklıyor olsa da): onun tavır değişikliği bu protestoya yol açtı, böylece bir karşılıklı tırmanma evresine girdik. Bu da, şüphesiz, iyi bir şey değil.

Protestoya yol açan birikim, zamanında patlamaya yol açmayan birçok ("tekil" görünüşlü) olayın birbiri üstüne binmesiyle oluştu. Çocuk sayısına karışmak, doğum denetimine karışmak, içki konusunda birtakım pratik tavırlar alarak insanların hayatına karışmak, derken TV dizilerine karışmak... Liste uzadıkça uzar. Ama asıl sorun, bütün bu müdahalelerin üslûbuydu. Başbakan'ın, benimsemediği olaylar, davranışlar karşısında gitgide dilini tutamaz hale geldiği anlaşıyordu.

Yüksel Taşkın, "Merkez sağa dönmezse parti içi patlamalar yaşanır," diyor. Kim, neyi patlatacak?

AKP, hep bildiğimiz gibi, MSP, "Milli Görüş" köklerinden gelen bir hareket. Bu çizginin oldukça dalgalı denebilecek bir seyri oldu Türkiye'nin siyasî yakın geçmişinde. MSP olarak girdiği ilk seçimde (1973) yüzde 11 gibi önemli sayılması gereken bir orana ulaştı. Ama daha sonraları bunu korumakta zorlandı. Yüzde 7 gibi bir oy tabanına oturduğunu düşünürken birden yüzde 20'lere fırladı ve böylece 28 Şubat sürecine girdik.

AKP aslında o "darbe"nin ürünüdür. O zamanki düşünce, "Milli Görüş" radikalizmini bırakarak merkez sağa açılmaktı. Sonuç, görüldüğü gibi, çok başarılı. AKP, 2002'de, "Milli Görüş" çizgisinin tarihinde görülmemiş oranlara yükselerek seçim kazandı. O zamandan beri de bu oranı yükseltmeye devam etti ve yüzde 50'lere dayandı.

Ne demek bu? Her konuda AKP gibi düşünmeyen, tavır almayan, bugünkü yelpazede ondan daha iyisini bulmakta da güçlük çeken kesimler (yani geniş, "merkez sağ" diyebileceğimiz) kitleler, önce belki ihtiyatla, bu partiye oylarını verdiler. Bunu izleyen olaylar karşısında da, verdikleri oydan ötürü pişman olmadılar. Onlar oylarını aynı doğrultuda kullanmaya devam ederken, onlardan daha ihtiyatlı ya da çekingen davranmış başkaları da oylarını AKP'ye vermeye başladılar. Demek olduğu bu. Vesayetçi çizgiyle, "muhafazakâr demokrat" kimliğiyle mücadele etmek, büyük bir toplumsal onay aldı.

Peki, bu insanlar Erdoğan'ın tavır ya da dil değiştirmesinden sonra telaffuz ettiği şeylerin çok gerekli, olmazsa olmaz şeyler olduğu görüşünde mi? Daha önemlisi, bunlarda ısrarlı olmak pahasına toplumda yaratılan

bölünmeye iyi gözle bakıyorlar mı? Tersine çevirip soralım: bunları gerçekleştirmek uğruna toplumda bazı belirtilerini Gezi’de dışavuran gerilimi göze almanın doğru olduğunu düşünüyorlar mı?

En şaşmaz ideolojik tavrının pragmatizm olduğuna inandığım Türkiye merkez sağı açısından bakıldığında, aslında aynı şeyi soran bu soruların cevabı “hayır” olacaktır. Erdoğan, girdiği yeni kılıkla, örgüt militanının ya da sokakta, meydanda sert içerikli slogan bağırarak isteyen kesimin ihtiyacına cevap veriyor.

Bunun nedenlerine vâkıf değilim, anlamakta ciddi güçlük çekiyorum. Ama bu seçim yalnız AKP için değil, Türkiye için “şom” gelişmelere açılan bir kapı olabilir.

Bu “şom”luğun derecesini iyice artıran etken de “muhalafet” adıyla ortalıkta gezinenlerin (CHP ile MHP’yi kastediyorum) hiçbir “kredibilite”si olmaması.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasinin ölçütleri

Murat Belge 07.09.2013

Bir rastlantı, epey önceleri yazdığım bir yazıyı yeniden karşıma çıkardı. “Epey” dedimse o kadar da “epey” değil, 2012’de. 2012’nin Kasım ayında Onur Öymen, Mehmet Altan ve Mustafa Armağan, Mehmet Ali Birant’ın TV programında, Kemalizm üstüne ve Atatürk’ün diktatör olup olmadığı üstüne tartışmışlar. Onur Öymen diktatör olmadığını savunmuş ve bunun kanıtı olarak da Atatürk’ün Serbest Fırka’yı kurdurmasını göstermiş.

Atatürk’ün nasıl bir “demokrat” olduğunu kanıtlamak üzere kurulan bir parti, kurulduktan birkaç ay sonra, gene Atatürk’ün aleyhinde esip gürelemesiyle, kendini feshetmeye karar verdi ve böylece tarihe karışıp gitti. Bu arada, girdiği seçimde kazandığı Belediye Başkanlığı da, Atatürk’ün kazanan Başkan’a bizzat baskı yapması ve istifa ettirmesi sonucu, elden gitti.

Ama sonu böyle gelmeseyse de, “muhalafet partisi”ni Cumhurbaşkanı kurduruyorsa, bu zaten demokrasi olmadığının yeterli işaretidir.

Onur Öymen’in anlattığı “demokratlık” hikâyesi bu. Çok inandırıcı. Ama o zaman yazdığım yazıda söylediğim gibi, birçok konuda nasıl düşündüğünü bildiğimiz Onur Öymen’in bunu bir “demokrasi” örneği olarak sunmasında şaşılacak bir şey yok.

Peki, niye bir yıl kadar süre sonra bu konuya değinmek gereğini duydum?

Bugünlerde de bir “demokrasi/ diktatörlük” konusu tartışıyoruz da ondan. Bu seferinde konunun odağında Tayyip Erdoğan var. Erdoğan diyor ki, “Diktatörlüklerde, diktatöre ‘diktatör’ diyeni sallandırırılar. Burada var mı bir sallanan?” Bakıyoruz etrafa, “sallanan” kimse, elhak yok! *Ergo*, burada bir diktatörlük yok, Erdoğan da, asla ve kat’a, diktatör değil.

Tayyip Erdoğan’ın bu akıl yürütmesi, Onur Öymen’in Atatürk’ün demokratlığını kanıtlama çabasından daha sağlam bir mantığa oturmuyor.

Tamam, bu “sallandırma” faslı, bir “metafor”dur diyelim öyle olduğundan çok emin değilim ya, neyse. Yani, Başbakan, eleştiri özgürlüğünden söz ediyor. Böyle bir özgürlük olmasa, böyle suçlamaların olamayacağını anlatmak istiyor.

O zaman, bu mantıkla gideceğiz ve örneğin Hasan Cemal'in "sallanmamış" olduğuna bakarak, rejimimizin özgür bir rejim olduğuna inanacağız. Sadece yazısı konmamış, ısrar edince de işten çıkarılmış, hepsi bu. Demek ki, demokrasi berkemal, sen köşende otur, Hasan Cemal!

Tabii tek örnek o değil. Ama şimdi medya alanından ve her türlü alandan örnek sıralamaya da girmeyeyim. Zaten hep biliyoruz bunları.

Tayyip Erdoğan'ın "diktatör" olduğunu kanıtlamaya çalışmıyorum zaten. Ama şu içinde yaşadığımız düzenin demokratik bir düzen *olmadığını*, Erdoğan'ın seçtiği davranış biçiminin de, demokrasinin önünü açmaya yarayacak bir biçim *olmadığını* kanıtlamaya çalışıyorum. Askerî vesayete karşı mücadele "önünü açtı"; çok önemliydi, çok olumluydu, amennâ! Ama Erdoğan şimdilerde, başka türden bir "dolgu maddesi" yığarak, açılan o dediği yeniden tıkama girişiminde.

Kimse "ben diktatörüm," demez. "Serbest Fırka'yı açtırdın, sonra niye kapattırdın" diye sorulacak olsa, "Diktatörüm de ondan," diye cevap vermez. "Ondan cesaret alan filanca çevreler rejimi devirmek için gizli faaliyete geçmişlerdi, hızlı bir örgütlenme çabasına girmişlerdi. Bunu Serbest Fırka ile kamufle ediyorlardı. Onun için, üzülerek, kapattırmak zorunda kaldım."

İşte, muhtemelen böyle bir cevap alırsınız.

Ama bir yasanın ya da bir uygulamanın, bir prosedürün, demokratik olmadığını anlamak için başvuracağımız, "sallanma" olgusunun dışında ve çok daha güvenilir ölçütler vardır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Boya' olayı

Murat Belge 08.09.2013

Son günlerde bir de "boyalı merdiven" olayımız oldu. Yolum üstünde sayılır, onun için ilk görenler arasındayım. Görünce pek bir anlam veremedim, "siyasî" bir anlam aklımdan geçmedi (anladığıma göre zaten yokmuş), çok bayılmadım, ama çirkin de bulmadım, geçip gittim. Bu ilkti, sonra birkaç kere daha geçtim; bu seferlerde, basamaklarda resim çektiren turistler de gördüm.

Derken, gene bir sabah geçerken bir gazeteci- televizyoncu kalabalığı olduğu anlaşılan çok sayıda insan gördüm. Bir kamera bolluğu olmasından, medyamızın görev başında bulunduğunu tahmin ettim; medyamız görev başındaysa, burada bir uğursuzluk olacağını da düşündüm. Ne olabilir? İlkin o zaman, "kim boyamış olabilir?" diye aklımdan geçirdim. "Silmek isteyenler"... Ne oluyor? Sonra kendi işime daldım ve unuttum.

Ama ertesi akşam dönerken başka bir kalabalık vardı. Gezi günlerini hatırlatan bir kalabalık. Boyanmış merdivenli sokak da birken ikiye çıkmıştı.

Arada gazeteye bakınca, anladım ki Beyoğlu Belediye Başkanı bu ilk merdiveni griye boyatmış. Ama aynı zamanda, "güzel bir fikir" anlamında bir şey söylemiş. Demiş ki, aynı zamanda. "Sokak kamuya aittir; bir onay alınmadan böyle boyanamaz."

Doğrusu benim de buna bir itirazım yok. Evet, birinin aklına esse ve herhangi bir duvarı diyelim, Hasköy'de Aynalı Kavak duvarını ya da Dolmabahçe Sarayı'nın bahçe duvarını svastikalarla süslemeye kalksa ne olur? Biri öyle münasip görse, St. Joseph duvarını boydan boya hilâllerle donatsa, ne olur?

Belediye Başkanı bu özgül örneğe karşı olmadığını özellikle belirtmiş. Ama, “prosedür” diyor. Evet, prosedür önemli.

Ama hemen belli oluyor ki, birileri ne olursa, nereden olursa olsun, “hır çıkarmak” istiyorlar. Bu ülkenin tarihinde bir “27 Mayıs” oldu; oldu olalı, bir yenisini oldurma çabasının sonu gelmedi. Altmışların sonu ve yetmişlerin başı aynı ortamı bir kere daha yaratma çabalarıyla geçti. Sonra bir ara verdik; AKP hükümet olalı beri, aynı süreç başladı.

Dolayısıyla, Gezi direnişinin devamı olarak merdiven boyama inatlaşmasını başlatmak isteyenler oldu, bugün gene varlar. Ama, medyadan izlediğime göre, merdiveni ilk boyayan kişi bir siyasî provokasyon peşinde değil; o da, Belediye Başkanı’nın uyarısını haklı buluyor.

Belediye Başkanı da gitmiş kendi boyamış, falan. Böylece, bu boyama işinin üstünden “hır çıkarma” potansiyeli azalmış gibi, muhtemelen yok olmuş gibi görülüyor. Hâlâ “gibi görülüyor” diyorum, çünkü burası Türkiye, hiçbir şey belli olmaz.

Başbakan’ın “asayiş”, “hiza ve istikamet”, “nizam ve intizam” içgüdüleri ayaklanabilir. “Birileri benden habersiz bir yerleri boyamaya başlamış” diye heyheylenebilir. “Alın gazınızı, sıkın üstlerine!” diye cengâverleşebilir. En çok imkân onun elinde. O zaman “her durumdan hır çıkarma” ekibinin de eli boş duracak değil. Merdiven boyamaktan “iç savaş”a da gidebiliriz, hani!

Çok “mantıklı” olmakla övünen bir toplum olmadığımız için, böylesi yakışır belki.

Ama “mantıklı” davranan, hiç yok değil. Böyle, bunları yazmakla kendisine “iyilik” ediyor muyum, bilemeyeceğim, ama Beyoğlu Belediye Başkanı bu merdiven “krizi” ihtimaline karşı çok doğru dürüst davrandı. “Esneklik” ne demektir ve “esneklik” bir “yönetim” işlevi edinmiş bir kişi için neden ve nasıl çok önemli bir meziyettir, bunu gösterdi.

Evet, öyle davranmak da mümkün, böyle davranmak da. Sürecin sonuna gelmedik ve tarihte hiçbir sürecin sonu gelmez; ama şu aşamada, hangi tür davranmanın hangi tür sonuç yarattığı da ortada.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son Olimpik hüsrân

Murat Belge 10.09.2013

Olimpiyat kasırgası geldi geçti üstümüzden. İlk değil. Devamı da gelecektir ve sonunda beklenti gerçekleşecektir de. Yalnız, görülüyor ki bunun gerçekleşmesine en fazla bu seferinde yaklaşmışız.

Şu aşamaya gelindiğinde, medyada, kim ne demiş, içeride, dışarıda, onlara bakıyorum. Çünkü bunlar daha yerleşik, daha kalıcı tavırları, konumlanmaları açıklıyor.

Hükümet çevrelerinde fazla anlam veremediğim bir öfke görüyorum. Olimpiyat olmuş, olmamış, benim için “hayatı” önemi olan bir konu değil. Ama kimileri için böyle ve herhalde onlarla bir duygu “frekansı” tutturamama imkân yok. Gene de, olayın uyandırdığı tepkinin böyle bir öfke kılığına girmesine akıl erdiremiyorum.

Bu öfkenin bir nesnesi “dış dünya”. Bu kadar da genel ve belirsiz, tanımsız bir hedef. Yani, “biz” olmayan herkesi kapsayabilecek bir şey. Bu “dünya” bize karşı önyargılı. Ve tabii “önyargılı” olmasını gerektirecek hiçbir

şey yok; nedensiz, açıklamasız bir önyargı.

Ama bir hedef daha olduğu söylenenlerden anlaşılıyor. Bu sefer kastedilen "iç dünya". Burada, Olimpiyat için İstanbul'un seçilmemesini isteyenler, hem de şiddetle isteyenler varmış. Bazı bakanlar, bana epey seviyesiz görünen bir dille (piyasada "kına" kalmamış vb.) bunlara öfkelerini anlatıyorlar.

Dediğim gibi, epey uzaktan izlediğim bir olaydı bu. Onun için atlamış olabilirim. Ama Türkiye toplumu bu Olimpiyat tipi şeyleri sever, burada olmasını ister. Dolayısıyla o söylenen kişiler "olmasın!" derse bu pek popüler bir politika olmaz. Nitekim böyle itiraz seslerini ben duymadım. Bir kampanya, bir eylem, böyle şeyler olmadı. Ha, ta başından beri, bu hükümet neye elini atsa başarısız olmasını akıldışı bir hareketle temenni eden bir kesim var Türkiye'de, bunu biliyoruz. Ama orada da, sonucun böyle olmasına katkıda bulunacak bir davranış olmadı, onu demek istiyorum.

Hükümetin "gezi öfkesi" devam ettiği için ona referans verenler de var. Bu, olabilir. Nitekim dünya basını da öncelikle buna işaret etmiş. İyi de, Gezi eylemleri Olimpiyat'a karşı yapılmadı. Karara sebep ise, Gezi olayları gibi "demokratik protesto" çerçevesine giren bir eylemi bastırmak üzere hükümetin gösterdiği olağanüstü şiddet. Özellikle Başbakan'ın takındığı tavır, kullandığı dil, "çoğunluğu üstünüze saldırtırım" tehditleri vb.

"Kına"lardan, "Gezi"lerden önce, AKP ileri gelenleri ya da gidenleri, "Acaba bizim yaptığımız bir yanlış var mı" diye sorsalar ve bir durup düşünseler, daha iyi olmaz mı?

Belki daha iyi olur ama mümkün olmaz. Çünkü AKP halis bir "Türk" partisi ve "Acaba ben yanlış bir şey yaptım mı" diye sormak bir Türk davranışı değil.

Gene bu sabahın bir gazetesinde, Türkiye'deki görevi bitmiş, ayrılmak üzere ABD Başkonsolosu ile bir mülâkat yayımlandı. Birçok ilginç söz söylemiş. Beni öncelikle "Tarih 1453'te başlamıyor" cümlesi ilgilendirdi.

"Üç imparatorluğun başkenti İstanbul!" diye övünürüz. Peki, şu öteki ikisinin izi, kalıntısı yok mu? Varsa nerede? Ayasofya falan, birkaçı ortaklıkta (onu da cami yapalım takıntısıyla yaşayan kalabalık bir grup var).

Ama bugün "ortalıkta" olanın iki üç katı da gene bu topraklarda, bilinçli ve kasıtlı bir ihmalin sonucu olarak yatıyor.

"Bize karşı önyargıları var", "Önyargılarının esiri oldular!" Her olayda ve beş saniye içinde bu avazla ortaya fırlamak da bir önyargı örneği değil midir? Bin yıl öncesinin genel insanlık mirasına karşı bu "militan tarafgir" tutumu sürdüren kişilerin "önyargı"dan söz etmeye ne kadar hakları var?

"Olimpiyat'ı biz alabiliriz," düşüncesiyle, hazırlık olarak şunu bunu yapmaya kafa yorarken olsun, "Şu Sphendon'u da ziyarete açsak" diye bir fikir kimsenin aklına gelmiyor mu bu ülkede?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs benzetmesi

Murat Belge 14.09.2013

Başbakan Erdoğan Gezi eylemlerini 27 Mayıs'a benzetmiş. Hattâ "benzetmek"ten öte, "tıpatıp aynısı" gibi kelimeler de kullanmış.

Böyle bir benzerlik benim de kafamı kurcalıyor, bir süreden beri. Olaya Başbakan'ın baktığı yerden bakmıyorum ve onun görmek istediği şeyi görmüyorum; ama benim baktığım yerden de, bu benzerlik görünüyor.

Tarihte, pek çok şey, olay, olup bittikten sonra bir biçimde yorumlanır ve anlamlandırılır ki, henüz olmaktadır, öyle bir anlamı yoktur. Bence bu "27 Mayıs benzerliği" de olay fiilen bittikten sonra ortaya çıktı. Şunu söylemek istiyorum: Gezi eylemlerinin başlangıcı "spontane"dir. Kimsenin planı çerçevesinde olmuş bir şey değildir (Başbakan öncelikle bunu kabul etmek istemiyor, bir plan olduğunu kanıtlamaya çalışıyor). Ama bir kere olup bittikten sonra, "27 Mayıs" anısının birçok zihinde (bunlar tam karşıt değerlerle donanmış olabilir) canlanması son derece doğaldı. Bu "birçok zihin"in bir kısmı, "Bir kere daha yapabilir miyiz?" diye çalışmaya başladı.

"Anı", "canlanma", doğru kelimeler mi, çok emin değilim. Çünkü bu toplumda ve özellikle toplumun belirli bir kesiminde 27 Mayıs hiç unutulmadı. Ve onun dışında bir "muhalif strateji" düşünülmeydi. Dolayısıyla Gezi Parkı eylemleri olur olmaz bazı kişilerin aklına "27 Mayıs benzerliği" düşüncesinin gelivermesi şimşekle gökgürültüsü nedenselliği gibi bir şeydi.

Derinlemesine militarist bir öze biçimlenmiş siyasî bilincimizde 27 Mayıs "mükemmel devrim"dir. Türkiye'nin "Marksizm"inde işçiler ve halk kitleleri hiçbir zaman, *gerçekten*, olacak devrimin "özne"si olarak algılanmadı. Onlar hep "kurtarılacak nesne"ydi. Gerillacılığını ilân edenler bile, aslında, Silâhlı Kuvvetler'in "devrimci müdahalesi"ne (bunun adı da "Demokratik Devrim" oluyordu) zemin hazırlama nesnel çerçevesinin dışına çıkamıyor, ondan öte bir strateji düşünemiyorlardı.

27 Mayıs ile 12 Mart arasını "Türk Solu" böyle geçirdi. 12 Mart, Silâhlı Kuvvetler'in "devrimci" müdahalesi düşüncesini yıprattı; yıpranmayan kısmı da 12 Eylül'de erozyona uğradı. Ama AKP'nin hükümet kurmasından bu yana, aynı özelemler, aynı "devrim stratejileri" yeniden gündeme geldi. Kemalist zihinde sandık odasına doğru itilen 27 Mayıs fikri salonda başköşeye kuruldu.

Onun için Başbakan'ın 27 Mayıs benzetmesi içeriği olmayan bir söz değil; ama durumu gerçekten açıklayan bir saptama da değil.

İlkin, Gezi eylemlerinin asıl öznesi olan gençlik kesimiyle 27 Mayıs hayali kuranları ayırdetmekten özellikle kaçındığı için doğru bir saptama olmuyor.

Bu insanların son kertede gelip "hayat tarzı" düzeyinde düğümlenen ciddi itirazları var. İtirazlarının, hükümet icraatında ve Başbakan'ın dilinde ciddi temelleri var.

"Bana itiraz edersen 27 Mayıs'ı hortlatmak istiyorsun," demek de kabul edilebilir bir "iktidar stratejisi" olamaz. Hayat bu "makas"ın bizi ikna etmeye çalıştığı kadar dar ve seçeneksiz değil. Bu görenekçi Müslüman anlayış ve ahlâkını toplumun tamamına dayatma politikasından vazgeçtiğimizi inandırıcı bir biçimde gösterdiğimiz zaman bu sorun da ortadan kalkar.

Ama anlamakta en fazla zorlandığım konu, 27 Mayıs benzetmesi yapan Başbakan'ın, 26 Mayıs'taki Başbakan'a benzeme çabası! 27 Mayıs'ın "*olabilmesi*"nde zamanın iktidarının da katkısı vardı. Aynı tavrı şimdi Tayyip Erdoğan takınıyor; o zaman "Tenkil! Tenkil!" diye olayı büyüten Celâl Bayar'ın bir kopyası halinde! Niçin?

Tarihte bir kere olmuş olay bir daha aynı şekilde olmaz. Örneği yoktur (insanlar habire aynı olayı yaratmaya çalıştıkları halde). Çünkü koşullar değişmiştir. Burada da durum bence aynı. Ama Başbakan'ın kendi doldurduğu alanda koşulları o güne benzetmek için böylesine cansiperane çalışması anlaşılır gibi değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rol Modeli ve Bölgesel Güç

Murat Belge 15.09.2013

AKP, 2002’de kazandığı ve hükümet kurduğu ilk seçimden aşağı yukarı 2010’a kadar başarılı bir grafik çizdi. Bu yılların önemli bir kısmı Türkiye’nin geleneksel “askerî vesayet” sistemine karşı verilen mücadeleyle geçti. AKP ağır bir baskı altında olmasına rağmen taviz vermeden bu mücadeleyi kazandı. Tabii bunda değişen dünya konjonktürünün, askerî darbelere verilen desteğin kesilmesinin de önemli bir payı vardı.

2010’dan bu yana AKP’nin öncelikle Başbakan Erdoğan’ın dili de, tavırları da değişmeye başladı. Gezi eylemleri öncelikle buna karşı bir tepkiyi ama Erdoğan’ın bu tepkiye tepkisi, bir tür “inatlaşma” biçimini aldı. Hâlen de böyle devam ediyor.

Bu yalnız iç politikada değil, dış politika alanında da böyle. Özellikle Ortadoğu politikasında uğradığımız yalnızlaşma, sık sık değinilen bir konu oldu.

Bu konuda Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi’nin yaptığı bir tesbite ve vurgulamaya dikkat çekmek istiyorum. Bu yazının başlığı, “Rol Modeli ve Bölgesel Güç” o tesbite dayanıyor.

Diyor ki YSGP, şu dönemde Türkiye Ortadoğu’da bir “rol modeli” olmaya başlamıştı. Ne demek bu? Demokrasi için mücadele ve bu yolda deneyim kazanma Türkiye siyasetinde bilinmedik şeyler değil. Kendimizi Batı’yla kıyasladığımızda durum pek parlak görünmemekle birlikte, Ortadoğu bağlamında bakınca manzara değişiyor. Üstelik 2002’den beri “İslâmcı” diye tanımlanan bir siyasî parti seçilerek iktidara gelmiş ve demokrasinin temel kurallarını zedelemeyen, ülkeyi bayağı başarılı bir biçimde yönetebiliyor. Demek ki demokratik değerleri içselleştiren İslâmcı partiler mümkün; demek ki, Ortadoğu’nun Müslüman toplumları içinden böyle bir oluşum çıkması mümkün.

O halde, Türkiye, Ortadoğu ülkelerine bir “rol modeli” olarak gösterilebilir.

Ve gösterildi. Ama Ortadoğu’da yaşayan insanlar da zaten bunu görmeye başlamışlardı. Bir yanda Krallık, Emirlik, öbür yanda Baas diktatörlüğü... Ama, demek böyle de olunabiliyor. Hem de, AB üyeliğine aday bir Müslüman ülke mümkün oluyor.

Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi, koyduğu “teşhis”te, Türkiye’nin bu konumunu “sindirmek”te çok başarılı olmadığını ima ediyor, sanırım. “Ben öyle ‘rol modeli’ falan gibi ufak tefek işlerle uğraşamam! Ben ‘bölgesel güç’ gibi davranırım!”

“One minute!” episodunun Müslüman dünyada yarattığı olumlu havayla birlikte biz de bu havaya girdik. Muhafazakâr kesimin kendini hiç kurtaramadığı Osmanlı geçmişi ve imparatorluk büyüklenmelerinin de bunda önemli payı olduğu belli.

Bu da iyi bir şey değil.

Ortadoğu’da “Osmanlı İmparatorluğu varken bundan daha iyi bir konumdaydık” diye düşünen ve böyle konuşan bireyler vardır; birkaçıyla ben de tanıştım. Ama onlar bireydir ve bu söylemle toplumlarına “tercüman” olmazlar. “Big Brother” dünyanın hiçbir yerinde sevilen bir nesne değildir. Türkçüler gidip Türkmenistan’da ya da İslâmcılar gidip Tunus’ta, “Biz sizin ağabeyiniziz,” diye konuşmaya başladıklarında, oraların halklarına pek olumlu bir imge sunmuş olmuyorlar. Dostu, müttefiki olsun, herkes ister. Ama herkes “âmir” edinmek istemez.

Batı dünyası da "bölgesel güç" değil, kendisiyle birlikte kafa yoracak, çözüm üretecek, sorunları kolaylaştıracak bir müttefik arar. Batı dünyasının Ortadoğu sorunları karşısında benimsediği tavırları onaylamayabilirsiniz. Eleştirinizi de söyleyin. Ama herkesi dirsekleyip iteleyip " benim dediğim olacak" diye ortalığa fırladığınızda, bir sonraki sahne yalnızlıktır. Başbakan'ın bütün dünyayı kendi kafasına göre düzeltme azminin getireceği şey, sonunda, izolasyondur.

Tevazu, iyi bir erdemdir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ağaç, park, asfalt vb.

Murat Belge 17.09.2013

Son günlerdeki kavgalarımızda ağaç konusu önemli bir yer tutmaya başladı. Bu kavgalarda "nisbet yapma" denecek bir tavır gitgide egemen olmaya başlıyor. O tavırdan pek hoşlandığı anlaşılan Başbakan da "yeşilin hastası" olduğunu açıklamanın yanı sıra, işi "Sen kaç ağaç diktin ki?" üslûbuna getiriyor.

Şimdi ağaç dikmek, yeşilliği yaymak gibi konularda bu iktidarın ciddi çaba gösterdiği doğrudur. Elimde sayısal bilgi yok, ama gözümle gördüğüm şeyler var. Örneğin, Belediye'nin fidanlıkları.

Bizim Bilgi Üniversitesi Silahtarağa'daki santrale (ve onun geniş bahçesine) yerleşince, ben de bahçenin yeşilliğine katkıda bulunmak istedim. Belediye'nin fidanlığına gittik. Yaklaşırken, toprak yığınlarını gördüm: dört ayrı (ama hepsi bitkiler için besleyici) cinsten toprak birbirine karıştırılıyor. Ardından fidanlığın kendisine geldik. Milyonlarca, boy boy, fidan. Her cinsten ağaç. Bir o kadar da çiçek. Bu, bizim okula yakın, galiba en büyük fidanlık, sanırım. Ama başka yerlerde de benzerleri kurulmuş.

Bunu anlatıyorum, çünkü bu örnekler olayın ileri derecede sistematikleştiğini gösteriyor. Böyle olması da çok önemli.

Tabii "fidanlık" deyince, kentlerin yeşillendirilmesinden söz etmiş oluyoruz. Kırsal alanlarda ormanların oluşması, bir türlü önü alınamayan yangınlarla çıplaklaşan alanların yeniden ağaçlandırılması ve ormanlık alanların genişletilmesi daha da önemli bir konu. Orada neler yapıldığını kendi gözümle görmedim ama bir şeyler yapıldığından şüphem yok.

Bunlar hepsi çok iyi.

Ama bunları yapmak, olan ağaçları kesme hakkı vermez kimseye. Dolmabahçe- Beşiktaş arasına kimbilir kaç yıldır gölge veren devasa çınarları keserek "belediyecilik" yapılır mı, örneğin? Ya da Gümüşsuyu'ndaki çınarları? Bunlar, kentin simgeleşmiş ağaçları, ağaçlarıyla simgeleşmiş semtleri.

Burada, "Ben bin ağaç diktim, on tane de kesiyorum, çok mu? Ne olmuş yani?" diye kavga etmek çok anlamlı bir iş değil.

"Acaba," diyorum, "'Park' kavramımızda mı bir fark var?" "Park" denince ben doğanın kendi kendine aldığı biçimlere müdahalenin asgari düzeyde kaldığı bir yer anlıyorum. Bizim belediyeciler galiba daha çok "asfalt yol" anlıyorlar.

Bir yandan Taksim'de kıyamet kopuyordu; Mısır Çarşısı'nın oralara yolum düştü. Çarşı'nın bir "L" çizdiği, çiçek, tohum vb. satılan dükkânların olduğu alana baktım. Burada eskiden ağaçlar altında kahveler vardı. Gördüm ki

gene tonlarca beton dökülmüş, yeraltında galiba “otopark” yapılmış ve bu işler henüz devam etmekte. Ağaç sayısı iyice azalmış.

Daha da yakın bir zamanda, Kâğıthane Deresi’nin ağzıyla Miniatürk arasında yer alan parkta bir inşaat faaliyeti başladı. Gene tonlarca beton döküldü, geniş asfalt alanlar ortaya çıktı. O geniş alanların yerinde ağaçlar yok muydu? Kesin bir şey söyleyemiyorum, ama, galiba vardı girip yakından bakamıyoruz: “İnşaat alanına girmek tehlikeli ve yasaktır!”

Zaten, bu örnekler yeni ama, bu uygulama epeydir var. Kuzguncuk’taki Fethi Paşa ya da Mocan Korusu, Belediye’ye verilmişti. Bir tarihte oraya da kamyonlar daldı, bir yığın asfalt yol yapıldı.

“Park” diye bildiğin bir yerde yürürken (özellikle biz “kentli”leri kastediyorum) ayağının toprağa, çıplak toprağa basması güzel bir şeydir.

Ama daha güzeli, böyle işleri konuşarak, danışarak, özellikle de uzmanından (ama, “zevk sahibi uzman”ından) fikir alarak iş yapmaktır.

“Sen kaç ağaç diktin?” gibi bayağı bir üslûba başvurmadan...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir insanlık dersi

Murat Belge 21.09.2013

Birkaç gündür Paris’teyim. Öbür gün dönüp onun ertesinde de Roma’ya gideceğim. Tam okul başlamadan önce gene böyle bir “yolculuk” furçasına girdim. Yolculukta gazete yazı yetiştirmek güç oluyor, aksatmam muhtemel, onun için bunları anlatıyorum.

Aklımda yazacak bir konu varken, sabah kahvaltıda *Herald Tribune*’da gözüme çarpan bir haber daha ilgi çekici göründü. Tanımadığım bir ad: Marcel Reich- Ranicki. Haber, onun ölüm haberi. Reich- Ranicki Varşova Gettosu’ndan sağ kurtulabilen bir avuç Yahudi’den biriymiş. Herhalde son kalan da oydu, çünkü 93 yaşında ölmüş.

Polonya’da doğmuş; babasının işleri bozulunca, Berlin’de yaşayan akrabalarının yanına göndermişler. Orada Almanca öğrenmiş ve klasik Alman kültürünün derinlerine dalmış. Ünlenmesi zaten buna bağlı: Almanya’da (savaş- sonrası ortamda) tanınmış bir edebiyat eleştirmeni ve kültür adamı oluyor.

Kendi çabasıyla oluyor, çünkü otuzlu yıllarda Naziler bir Yahudi olarak yüksek öğrenime devam etmesini engelliyorlar. 1938’de de tutuklayıp Polonya’ya, Varşova Gettosu’na post alıyorlar. Ailesini de orada buluyor. 1942’de aile kamyonu bindirilip Treblinka’ya gönderiliyor. Marcel kalıyor, çünkü Naziler onu “tercüman” yapmışlar. 1943’te karısıyla birlikte kaçıyor. Bazı Polonyalı köylüler onları bir kilerde saklıyor. Böylece kurtuluyorlar.

Polonya’yı görünürde kurtaran Sovyet Kızıl Ordusu olduğu için, Reich- Ranicki de Polonya Komünisti Partisi’ne üye oluyor, diplomat oluyor vb. Çok sürmüyor bu durum. 1949’da “farklı düşünme” suçundan partiden kovulduğu gibi bir süre hapse de giriyor. 1958’de Batı Almanya’ya kapağı atmayı başarmışlar. Önce Hamburg, sonra Frankfurt’ta yerleşmiş. *Die Welt*, *Die Zeit*, derken *Frankfurter Allgemeine*’de yayımladığı yazılarıyla tanınmış. Yaşlılığında otobiyografisini de yazmış.

Marcel Reich- Ranicki'nin uzun ve ilginç hayatının en dikkate değer yanı, Alman kültürüyle ilişkisi. Ölümü üstüne gazetenin yayımladığı yazıda beni çarpan bu oldu. Otuzlarda Berlin'e gidişini ve okula başlamasını anlatıyor. Okuldaki ilk gününde, Almanlar'dan korkmayı öğrendiğini söylüyor. Polonya'da öğretmeni Bayan Laura Alman kültürünün zenginliğini anlatmış. Marcel, ilk olarak, Alman sopasının acısını öğrenmiş. Ama kültürün gelmesi de fazla zaman almamış. Goethe, Schiller, Heine, Reich- Ranicki'nin ayaklarını yerden kesmiş; Alman musikisi de bir yandan... "Almanlık"tan öğrendiği ilk duygu "korku". Sınıfta öğretmenin taşıdığı sopayla başlıyor bu korku, ama orada durmuyor: toplama kampı korkusu, gaz odası korkusu, büyüyerek gidiyor. Bir yandan da müzik, edebiyat: "Korkuya mutluluk eklendi," diyor, kendisi de, "Alman olan şeylerden duyduğum korkuyla Alman olan şeylere borçlu olduğum mutluluk, birarada."

Bu, tabii, Reich- Ranicki'den önce "Alman olma"nın çelişkisi, esrarı! Bunca yıl sonra hâlâ anlayabilmiş değiliz aslında, Beethoven ve gaz odası nasıl biraraya gelebilir. Buna cevap veremedik, hâlâ bilmiyoruz, *nasıl* olduğunu; ama *olduğunu* biliyoruz. Çünkü oldu. Bu da aslında korkutucu bir şey.

Ama Alman paradoksundan gözümüzü alabildiğimizde, Marcel Reich- Ranicki'nin de öyle kolay rastlanır ve fenomen olmadığını düşünmeye başlayabiliriz. Beni Elias Canetti karşısında da saygılı bir şaşkınlığa düşüren bir olgunluk ve aynı zamanda bir yüce-gönüllülük var böyle insanlarda. İyiyi kötünden ayırırken, kendi duygularını işin içine karıştırmama disiplini. Çünkü en yakın akrabalarını gaz odalarında öldüren adamların "kültür"üne saygı duymak kolay bir iş olmasa gerek.

"Alman kültür tarihinin en büyük 'anti-semit'i Wagner'di" diyor Reich- Ranicki; "Bildiğim en büyük opera da onun *Tristan und Isolde*'udur."

Ben Wagner'e tahammül edemeyen biriyim. Evimde bir tek CD'si olmayan tek önemli besteci odur. Bunun nedenlerinin yalnızca "musiki-içi" olmadığını sanıyorum.

Brecht'le, Böll'le, Günter Grass'la tanışmış Reich- Ranicki. Bir gün Grass sorgulamış onu: "sen nesen yahu?" demiş, "Polonyalı mı, Alman mı, neyin nesisin?"

"Yarım Polonyalı, yarım Alman, bütünüyle Yahudi," diye cevap vermiş Reich- Ranicki.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunan krizi dolayısıyla

Murat Belge 22.09.2013

Roger Cohen'le yıllar önce tanışmıştık. Yakınlarda İstanbul'da karşılaştık, birlikte yemek yedik. Yani, sık görüştüğümüzü söylemek mümkün değil. Gene de, o benimle olmasa da ben onunla görece sık görüşüyor sayılırım. Çünkü *Herald Tribune*'a yazıyor, ben de okuyorum. Nereleri dolaşıyor, ne düşünüyor, izliyorum.

Şu günlerde Yunanistan üstüne bir yazısını okudum. Yunanistan, malûm, ekonomik krizi atlatabilmiş değil. Belki atlatamayan bütün Yunanistan değil de, Atina (bilmem kaç yüz adanın bu krizi aynı şekilde hissettiğini sanmıyorum. En son Selanik'teydim, orada bile hissetmedim). Ama, Atina sonuç olarak Yunanistan'ın yarısı. O sarsılıyorsa yeter. Ve sarsıldığı, sarsılmaya devam ettiği belli.

Roger Cohen Yunanistan'da krizin yarattığı tepkileri anlatıyor, ama aslında başka bir şeyi anlatıyor.

Örneğin Altın Şafak Partisi'ni anlatıyor. Bu işler başlamadan önce sıradan, önemsiz bir faşist partiyken şimdi ülkenin üçüncü partisi konumuna tırmanmış, oyların yüzde 15'ini topluyor, her gün yeni şiddet olayları

yaratıyor ve daha da etkili olacağını işaretlerini veriyor.

Nereden aldı bu oyları? Binde bilmem kaçken yüzde 15 olacak oyları. Çoğunu sağcı Yeni Demokrasi'den almıştır, muhtemelen, ama PASOK'tan da epey bir şey götürmüş olduğunu tahmin ediyorum. PASOK, sosyalistten önce popülist bir parti. Onun tabanını faşizme döndürmenin öyle çok zor bir şey olduğunu sanmıyorum.

Roger Cohen bunları anlatıyor. Ama, dediğim gibi, aslında başka bir şey anlatıyor. "Bu koşullarda, Yunan toplumu," diyor, "Avrupa Birliği içinde olmasaydı, çoktan faşist olmuştu."

Yazısının başlığı da "Yunanistan niçin Weimar değil?" Koca Alman milletini on yıl içinde Nazi yapan koşulların epeycesini bugün Yunanistan'da da var. Ama yirmilerde Almanya yapayalnızdı, seveni yoktu, battıkça batıyordu. Cohen'in dediği gibi, Yunanistan'ın canını sıkmış olabilir Euro, ama canını kurtaran da o oldu.

Cohen, anlayışsızlığı, dört köşeli kuralcılığı yüzünden, hafifçe çatıyor Almanya'ya. "İyi yürekli süper-güç olmayı hâlâ öğrenemedi" diyor. Hani, kaş çatarak, azarlayarak, nasihat vererek "iyilik eden"ler vardır; kötülük edenden çok daha sinir bozucu olurlar. Almanya da öyle.

Ama Cohen, şimdi Avrupa için Yunanistan'a iyilik eden Almanya'ya başlangıçta iyilik edenin Avrupa olduğunu da söylüyor. 1945'in yıkılmış ve boynu bükük (yediği nanelerden ötürü) Almanya'sını elinden tutup bugünün güçlü, ama aynı zamanda geçmiş hesaplarını temizlemiş Almanya'sı haline getirenin Avrupa olduğunu söylüyor. Bence de haklı.

Dolayısıyla bu yazı Yunanistan ya da Almanya üstüne olmaktan çok, Avrupa üstüne bir yazı. Zamanlama da bana ilginç geldi, çünkü epey bir süreden beri, ağzımızdan "Avrupa" kelimesi çıktı mı, arkasından olumlu bir şey gelmiyor. Bunu söylemekle Avrupa'ya haksızlık ettiğimizi anlatmak da istemiyorum. Bence haklıyız. Epey zamandır Avrupa politikası ancak "küçük adamlar" üretiyor. Sanki biri gelip birtakım sınırlar koymuş, "Bunları aşmayacaksınız," demiş gibi, uzak görüşlü, anlayışlı, kendine güvenen, insanlara da güvenen, cesur kişilerin Avrupa politikasında yer kazanması yasak edildi. Onun için de, "sokaktaki adam" dediğimiz o kişinin her türlü önyargısını paylaşan, parmağını oynatmaktan ürken karakterler sardı ortalığı ve hepimizi ilgilendiren kararları bu tipler veriyor.

Ama işte, bu Avrupa bile birileri için bir şeyler yapabiliyor. Çünkü gerisinde şanlı bir geçmiş, bir yığın olumluluk ve en önemlisi, bu koma halinden çıkacağı umudu yatıyor. Onun için, Avrupa'ya değen Yunanistan faşist olamıyor; Almanya ise suratını asarak da olsa, hayat kurtarmaya koşuyor.

Kısmen haklı nedenlerle biz fena halde boşladık Avrupa'yı. Ağzımızı açtığımızda laf veriştiirmeye çalışıyoruz. Açmadığımızda, öyle bir konu yokmuş gibi davranıyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Paket' konusu

Murat Belge 05.10.2013

Geçen Pazartesi, Türkiye'de "demokrasi paketi" açıklanırken ben de Roma'dan "yurda dönüş" süreci içindeydim. Akşam evde "paket tartışmaları"na "mülâki" oldum.

Bu memlekette bir kesim var, AKP iktidarını kötülemekten başka bir şey yapamıyor. "Muhalefet" burada hep böyle anlaşılmıştır ama bunun bu kadar aşırısı AKP dönemine özgü. O kesime göre bu paket "yararsız, yetersiz"

filan filan değil, düpedüz zararlı. Bir de, paketi öve öve nereye koyacağını bilemeyen kesim var. Dediğim gibi, pazartesi döndüm, bugün cuma, döndüğüm ülkenin giderkenki ülkeden daha demokratik olduğunu hissettiren bir şeye rastlamadım.

Anayasa oylaması öncesindeki tartışmalarda "Yetmez ama evet" diye bir söz çıkmış ve kavramlaşmıştı. Bu paket için de uygun bir niteleme. Paketin kimseye zararı yok (olduğuna inanan bir kesim bulunsa da): belirli yararları var. Ama Türkiye bu paketle "demokratik" falan olmayacak. Paketin önemi demokrasi getirmesinde değil, demokrasiyi düşündürmesinde. Bir çiçekle bahar olmadığı gibi, bir paketle demokrasi de olmuyor hele, tarihini demokrasi yolarak geçirmiş bir toplumda.

Aslında hükümet de bunun farkında ve söylüyor. Bu iyi. Ama ardından bunun ne "emsalsiz" bir paket olduğunu anlatmaya başlıyor ve bu da hayal kırıklığı yaratıyor çünkü durum böyle değil.

Cuma sabahı, gazetelere, *Tarafa* baktım: Amberin Zaman, Cengiz Aktar paketi dengeli bir biçimde eleştirmişler. Cengiz Aktar, "demokratikleşmekten ziyade eziyetten kurtulmak" diye bir tesbitte bulunmuş ki, bana da çok doğru göründü.

"Türk milliyetçiliği" son derece abartılı ve bağırıltılı söylemlerle biçimlenmiş bir milliyetçiliktir. Bunun nedeni, içinde olduğu koşulların ağırlığıdır ve dolayısıyla anlaşılır bir yanı vardır. Ama bunca yıl sonra bu bağırıltkanlığı sürdürmenin anlamı kalmamıştır. Ne var ki bu, ille de sürdürmekten yana olan kesimleri o bağırıltkanlıktan vazgeçmeye ikna edemiyor. İşte MHP... İşte "Andımızdan niye rahatsız oluyorlar" diye sorabilen Kılıçdaroğlu...

Ve gene bugünkü yazısında Cafer Solgun çocukluğunda ve okul hayatında "Andımız"la serüvenini anlatıyor. Bunlar duymadığımız, bilmediğimiz şeyler değil; gene de korkunç! O zaman, Cengiz'in biraz da dalga geçerek söylediği "demokratikleşmekten ziyade eziyetten kurtulmak" sözüne dalga geçmeden bakmak gerekiyor. Bu "eziyet"ten kurtulmak da az şey değil. "Simgesel" diyorlar. Öyle. Ama simgeler çok önemli. Buraya kadar hep simgelerle geldik ve çevremizde hâlâ yığın yığın benzer simge var. Ayrıca, "simgemi isterim" diye tepinenler var.

Demokrasinin paketle veya denkle, çuvala, akşamdan sabaha gerçekleşmeyeceğini biliyorum. Ayrıca biliyorum ki burada yetmiş küsur milyon insandan oluşmuş bir toplum içinde yaşıyoruz ve yaşayacağız ve bunlardan bir kısmı "yokmuş" gibi davranamayız. Cumhuriyet tarihinin bundan önceki evrelerinde bu davranış biçimi egemen olduğu için bugün böyle anlamsız yapılanmalarla, koşullanmalarla cebelleşmek zorunda kalıyoruz. Aynı yanlışları farklı ideolojiler adına tekrarlayanın anlamı da, yararı da yok.

Hükümet, "Bugün bu kadarını yapabildik" diyorsa, elbette bu da tartışılır, "Bu sınırlar genişletilebilirdi" denir. Ama temelde evrimsel bir süreç başlatarak demokrasiye ulaşmak gibi bir tasarımıımız, planımız, stratejimiz olduğunu bilmek koşuluyla. Bu toplumun demokrasiden, uluslararası demokratik ilke ve değerlerinden yana olan kesimlerini kastediyorum.

Ama "temel"de böyle bir "konsensus" olduğuna dair bir ipucu yok elimizde. Böyle bir "ipucu"nu somutlaştıracak bir "diyalog" ortamı da yok. "Ben bilirim. Ben yaparım. Benim yaptığım herkesin hayrınadır..." Böyle özetlenecek bir tavır, bir üslûpla karşı karşıyayız. Oysa zaten bu anlayış kendisi, "demokrasi" dediğimiz yöntemin ruhuna ve onun çevresinde oluşacak kültüre aykırı. Bilinmedik bir şey değil, adı da konmuş: "patriyarkalizm (ataerkillik)".

Peki, "patriyarkal demokrasi" diye bir rejimden, *ciddiyetle*, söz edebilir miyiz? İşiten, şaka yaptığımızı sanmaz mı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Batılılaşma/ Modernleşme' (1)

Murat Belge 06.10.2013

Bugün epey "teorik" sayılır bir konuya girmek istiyorum. "Teorik" olduğu için, *bugün* girdiğimde, *ne gün* çıkarım, pek bilmiyorum. Zaten acelem de yok.

Bizden önceki kuşaklar "garplılaşma" diye bellemişlerdi. Biz "batılılaşma" dedik, bir süreç içine doğduk, hâlâ bir şekilde oradayız. Bu terim yalnız bize özgü bir şey değildi; kabaca söylersek, Batı'da olmayan hemen hemen her ülke, "batılılaşma"ya çalışıyordu. En evrensel dil haline gelen İngilizce'de "westernization" denen bu çaba, "global" bir çabaydı. Bütün bu "batılılaşma"ya çalışan ülkeler, geçmişlerinde, Batı'dan bir ya da birkaç şamar yemişlerdi şiddeti değişen derecelerde. Kimisi düpedüz "koloni/ sömürge" haline getirilmiş, yıllar yılı o koşullarda yaşamış/ yaşatılmıştı. Kimisi (Çin, Japonya, İran, Osmanlı) sömürgeleşmemiş, ama Batı emperyalizminin önünde itilip kakılmış, onuru çiğnenmiş, hayatın her düzeyinde Batı hegemonyasını hissetmişti.

Yani, bir yandan bu tarih nedeniyle ister istemez nefret ettiğimiz bir şeye benzemeye çalışıyorduk. Bütün dünyada "batılılaşma" dediğimiz, o adla andığımız olgunun tam içinde bu *çelişki* yatıyordu. Sürecin içinde yer alanların çelişki karşısındaki tavırları da, tarihî koşullarına göre, o koşulların yarattığı ideolojik biçimlenmelere göre, istek ve beklentilere göre değişiyordu; "Batı gibi olmak" özlemiyle yetineni vardı, Batı'yı yıkıp dünyaya egemen olmak isteyen vardı vb...

İnsanlar arasında genel bir eğilimdir: hoşlanmadığınız bir şey var, ama hoşlanmadığınız o şeyi yok edecek ya da değiştirecek kadar güçlü değilsiniz çeşitli nedenlerle. Bu durumda önce *adını değiştirirsiniz!* Hani, bildiğim kadarıyla Amerika'dan yayılan şu "political correctness" var; işte o bu dediğim davranışın epey tipik bir örneği.

Dolayısıyla süreç içinde "batılılaşma" kelimesi yavaş yavaş gündemden düştü. Onun yerine "modernleşme" ("modernization") diye bir kelime türedi. Kelime oldukça yeni; ilk ağızda anlamı da epey farklı: örneğin Truman "vergi sisteminin modernizasyonu"ndan söz ediyor. Bunun Batı'yla, Doğu'yla bir ilgisi yok.

Oxford'un iki ciltlik sözlüğüne bakıyorum, "modernist" ve "modernism" gibi kelimeler var da, "modernization" diye bir kelime bile bulunmuyor. "Modernize" gibi bir fiil bunlardan türetilmiş; ama ondan da "modernization" diye bir isim henüz türetilmemiş.

Ama şimdi ağırlıklı bunu kullanıyoruz: "batılılaşma" demektense "modernleşme" demeyi tercih ediyoruz. Anlatmak istediğimiz şey, genel çizgileriyle baktığımızda, üç aşağı beş yukarı aynı şey. O halde ne yapıyoruz? Birinci kelimedede "yer" (mekân) üstünde olan vurguyu oradan alıp "zaman"a kaydırıyoruz.

Bu, Kemalistler'in büyümlü kelimesi olan "asrî/çağdaş"ta epey net bir biçimde görünüyor. Yukarıda değindiğim çelişkiyi de içeriyor. Kemalizm, bu topraklarda görülmüş en *radikal* "batılılaşma" ideolojisi ve pratiğiydi. Ama aynı zamanda "Türk milliyetçiliği"nin ideolojisiydi. Nitekim şu evrede en fazla "Batı karşıtı" söylemler de Kemalizm'in belirli yorumlarını savunanlar arasından çıkıyor (bu, ayrı bir yazıda/ yazılarda işlenmesi gereken kendi başına ilginç bir konu).

Ama, tabii, "çağdaş" demek ortadaki çelişkiyi yok etmiyor ("nominalizm" hiçbir zaman çelişkiyi ya da sorunu çözmez, onun karşısında bizim tutumumuzu "modifiye" eder). Çünkü "çağdaş", son analizde, "aynı çağda olan" demek. Çağın nasıl bir çağ olacağını biz belirlemiyoruz, olan çağa uyacağımızı taahhüt ediyoruz: "Çağdaş Yaşamı Destekleme"...

Biz “o kelime”, “bu kelime” ile sonuçta Batı’ya karşı kendi tavrımızı tanımlandırmaya çalışıyoruz, ama bugün “modern” diye sınıflandırdığımız her şeyin Batı’dan çıkma olduğu olgusunu değiştirebiliyor muyuz?

“Konuya girmek zaman alır” demiştim. İşte, alıyor. Yazının son paragrafında aklımdaki sorunun bir ucuna şöyle bir değinebildim. Yani daha işimiz var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Batılılaşma/ Modernleşme’ (2)

Murat Belge 08.10.2013

“Batılılaşma/ Modernleşme” kelimeleriyle anlattığımız girişim üstüne yazmaya başlamıştım. Gene bu tema üzerine konuşmaya devam edeyim. Pazar günü çıkan yazıda bunların sonuçta aynı şey olduğunu söylemiştim ama bunun bu kadar basit bir konu olmadığını biliyorum.

“Modernleşme” dediğimiz olay, son analizde “Sanayi Devrimi”ne bağlanır. Bunun kazandırdığı büyük teknolojik avantajla Batı dünyaya egemen olmuştur. Öyle olunca da geri kalan dünya “batılılaşma”yı bir zorunluluk olarak görmeye başlamıştır.

Ama, “Sanayi Devrimi neyin ürünüdür” diye sorabilirsiniz. Ona da verilecek kestirme ve genel cevap, “Bilimlerin gelişmesi” olabilir. Peki, niçin bilimler Batı’da gelişiyor da, başka yerlerde böyle bir şey görülüyor? “Rönesans orada oldu da ondan” diyebilirsiniz.

Yani, işin temeline inmeye çalışmak, Batı’nın tarihinin derinliklerine inmekle eşanlamlıdır. Böyle olduğu için, “batılılaşma” ile “modernleşme”ye aynı anlama geldiğini söyleyebiliriz.

Gelgelelim, şimdi “modernleşme” denen, iyi kötü tanımlanabilir bir şey var ortada. Batı’nın tarihini yaşamadan bu türden bir “modernleşme”ye uzananların, başarılı olarak kabul ettiğimiz bazı örnekleri de var. Bunların başında muhtemelen Japonya geliyor. Ama sonuç olarak, modernleşmeyi olmazsa olmaz bir zorunluluk olarak görmeyen yok gibi bir şey. Yani herkes kendi durduğu yerde, kendi koşulları ve imkânları çerçevesinde modernleşmeye çalışıyor. Bu demektir ki dünyada kaç ülke varsa modernleşme girişiminin de o kadar örneği var; kimi başarılı, kimi değil, ama çaba ortak.

Bu gözle bakmaya başlayınca, ben de, arada bir fark olduğunu, bu farkın önemli de olabileceğini düşünüyorum.

Batı kendisi de “modern”leşirken değişti. Birçok bakımdan modernleşmeyi Batı ile özdeşlemek kolaydır; çünkü bir iç içe geçme durumu var. Ama modernleşmeyi Batı ile *sınırlamak* mümkün değil, doğru da değil.

“Herkesin bir modernleşme tarzı var,” diyorsak, Batı’nın da tarzı bu bildiğimiz, Batı’nın tarihini incelediğimizde gördüğümüz tarzı oldu. Batı, Batı olarak modernleşti. Ama zaten bu tarihin içinde “modernleşme”nin, ekonomik ve siyasî gelişmenin farklı modellerini de gördük. Örneğin faşizm, nazizm de modernleşmenin ürünleriydi. Doğuda uygulandığı şekliyle komünizm, batıda aldığı şekliyle sosyal-demokrasi de bu modeller arasında.

Öte yandan *batılılaşmadan* modernleşme kavramını da fazla abartmamak gerekir. Az önce Japonya’ya değindim. Çok kişi, hele Türkiye’de çok kişi, Japonya’nın manevi değerlerinden vazgeçmeden Batı’nın maddî ilerlemesinden yararlandığına inanır. Bu pek doğru değildir. Başka ülkeler için de durum aynıdır. Sonuç olarak bu, belirli bir toplum tipine doğru evrilme demek. Evrildiğimiz o toplum da, her toplum gibi, belirleyici.

Dolayısıyla maddî düzeyde “modern”leşip manevî düzeyde “geleneksel” kalmak zaten pek mümkün değil. Tabii yukarıdan aşağıya korunan, yaşatılan geleneksel davranış kalıpları vb. olabilir. Bunlar, toplumun seçkinlerine, modern aşamada de *yararlı* görüldüğü ölçüde korunur ve yaşatır. Japonya’da olan büyük ölçüde buydu.

“Her yiğidin yoğurt yeyişi farklıdır” gibi bir noktaya geldiğimizde, göreceliği mutlaklaştırmış oluyor muyuz? Bunun cevabı, bir dereceye kadar, “modernlik”ten ne anladığımıza bağlı. “Bir dereceye kadar”, çünkü bu “ne anladığımız” konusu çok da keyfi olamaz. Sanıyorum modernleşmenin “olmazsa olmaz” bazı koşulları ve ilkeleri vardır. Bunu da, sonraki yazıda tartışalım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Batılılaşma/ Modernleşme’ (3)

Murat Belge 12.10.2013

Bir süreden beri “Batı dışında bir ‘sivil toplum’ modeli” olup olmadığı tartışılır. Bu tartışmayı da bir yanından “Modernleşme batılılaşma mıdır?” tartışmasına bağlamak mümkün belki “mümkün”den öte, gerekli de. Çünkü “modernleşme” dediğimiz şeyin, “sivil toplum”la dolaylı ve dolaysız ilişkileri var.

Ben de yıllardır bu tartışmalar üstüne düşündükten sonra, gerek “modernleşme”nin, gerekse “sivil toplum”un Batı dışında modelleri olabileceğini ve zaten olduğunu düşünmeye başladım.

Şöyle bir nokta var: Batı’nın tarihi, sözünü ettiğimiz bu olguların her yerden önce orada filizlenmesine birçok imkân hazırlayan bir tarih olmuştur. Bu nedenle zaten öncülük Batı’nın elindedir. Ve bu gelişmelerle Batı arasında sanki bir “özdeşlik” ilişkisi kurulmuştur. Ve gene bu nedenle, bunların “Batı-dışı” örnekleri eksik ya da bozuk görünmekte, bu da hem “sivil toplum”, hem de “modernleşme”nin yalnız Batı’ya özgü fenomenler olduğu inancını güçlendirmektedir.

Oysa Batı kendisi de, aslında, “modernleşmiştir”. Sanayi Devrimi öncesi ve sonra Batı iki ayrı dünyadır. Birinden öbürüne geçiş de, evrimsel süreçlere özgü kaçınılmazlığı olan bir şey değildir. Zaten olurken de, değişimi yaşayan kuşaklara, hayatın doğallığını bozan, yabancı ve dışsal bir dinamik, bir müdahale olarak görünmüştür.

“Savaş” kavramının önem hiyerarşisinde en tepede oturduğu bir dünyada, örneğin Osmanlı’nın Batı’yla karşı karşıya geldiği öncelikli alanın “harp meydanı” olduğu koşullarda, Batı’nın “modernliği”nin insanlara “top tüfek üstünlüğü” olarak görünmesinin anlaşılır nedenleri vardı. Bugün dahi böyle gören, böyle düşünenler çoğunlukta. Bu “top tüfek üstünlüğü” nereden geliyor, diye düşünce de, başta sanayileşme, gene böyle maddi etkenler, Batı’nın hegemonyasını destekleyen etkenler olarak görülüyordu. Bu maddi etkenleri bir gerçeklik haline getiren “teknoloji”nin bilimlerdeki (belki Kopernik’ten başlayarak gelen doğa bilimleri) açılımın sonucu olduğu, bilimlerdeki bu açılım ve bu gelişmenin, Batı Avrupa’nın desantralize yapısında düşüncenin özgürleşmesi sürecinin sonucu olduğu, gelişen sivil toplumun bu tür bir, özgürleşmeye zemin sağladığı, aynı kolaylıkla görülüyordu. Tam tersine, Batı’nın bu gelişmesine ve kazandığı üstünlüğe gıpta ederek aynı yere varmaya çalışan ülkeler, örneğin Osmanlı-Türkiye toplumu, bunu başarmak için “merkezî disiplin”i temel alan, toplumsal örgütlenmeyi bir “tümen örgütlenmesi” çerçevesinde gören “toplum mühendisliği” projelerine doğru yönlendiler.

Böyle bir “modernleşme”nin sonuçları da ortada.

Dolayısıyla ve özet olarak, “modernleşme”nin temel dinamiği, olmazsa olmaz koşulu, bence, insan düşüncesinin önündeki kısıtlamaların kaldırılmasıdır. “Buna böylece inanmakla yükümlüsün” diye önümüze

sürülen bir ideoloji, her “kutsallık” iddiası, kısıtlamadır. Kısıtlamalara, karşı verilecek mücadele de, kısaca, “demokrasi mücadelesi”dir.

Ama, “modernleşme”nin, sözcüğü, nükleer silâh sahibi olmak demek olduğu düşünenlerin sayısı dünyada hâlâ bir hayli yüksek. Genel olarak, toplumların kaderini belirleyecek kararların verildiği kademeleri tutanlar da, böyle düşünmeye yatkın olanlar. Onlara göre özgür düşünce, ne yapıp edip erişilmesi gereken hedef değil, kendi hedef belirledikleri şeyi yapmalarını güçleştiren bir ayakbağı. Böyle olunca da, modern silâhlarla donanmış ilkel bir toplum olmanın ötesine geçilemiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Format atmak’ ve ‘ferman eylemek’

Murat Belge 13.10.2013

Geçtiğimiz haftanın başlıca konusu “dekolte” olayıydı. Böyle olması da normaldi. Evet, bu toplumda AKP konusunda, daha doğrusu onun temsil ettiği değerler manzumesi konusunda takıntılı insanlar var; AKP’nin ilk seçimi kazanıp hükümet kurduğu 2002’den beri bu kesim AKP’nin geldiği bu yerden uzaklaştırılması için son derece yoğun bir çaba harcıyor. Bunlar böyle ama bu olayı yaratan onlar değil. AKP’nin yarattığı olayı onlar gene aynı propagandanın malzemesi haline getirmeye çalışıyor olabilirler, ama olayın kendisi hepimiz için anlamlı ve önemli.

Bağlam da ilginç! Çünkü Hüseyin Çelik, hükümetin sözcüsü olarak, spikerin işinden atılmasına yol açan sözleri söylerken (işten atılmaya bu sözlerin yol açmadığı iddia ediliyor ama bu iddia insana çok inandırıcı gelmiyor) Başbakan da bu duruma pek uymayan bir konuşma yapıyor. Başbakan, doğru ilkeler dile getirdiği bu konuşmasında, devletin yurttaşlara “hayat tarzı”na ilişkin davranışlar empoze etmesinin yanlışlığı üstünde duruyor. O bunları söylerken hükümetin sözcüsü de bir kadın spikerin kılığı hakkında konuşuyor. Bu iki olgunun yanyana varolması bir tuhaf.

“Devlet vatandaşa format atamaz” diyor Başbakan. Doğru diyor. “Tek tip, standart vatandaş yetiştirmek için vatandaşına zulmedemez” diyerek devam ediyor. “Devlet vatandaşının yaşam tarzına, inancına dayatma yapamaz” cümlesini de kuruyor, söylüyor. Bunların hepsi, dinleyene, “Hay, ağzına sağlık” dedirtecek sözler.

Aynı günlerde Hüseyin Çelik “Böyle de giyinilmez ki,” diyor. Ertesi günü öyle giyinen insanı kapının önüne koyuyorlar! Peki, bu ne? Ne oldu şimdi?

Ama zaten olay Hüseyin Çelik’in giyim-kuşam üstüne düşünceleriyle sınırlı bir olay değil. Başbakan kendisi, birçok zaman, aynı kategori içinde tanımlanacak sözel müdahalelerde bulundu. Bu sözleri arasında bence en vahim olanı “Dindar nesil yetiştiriyoruz” sözüydü. “İnanç dayatma”nın, “tek-tip vatandaş yetiştirme”nin olabilecek en geniş kapsamlısını söylemiş oluyordu böylece. Ama kadınların kaç çocuk doğurması gerektiği üstüne ısrarla konuşurken de “hayat tarzı”na müdahale etmiş oluyordu. İçki içen insanlar hakkında söylediği ileri geri sözler de müdahaleydi. Sayılacak daha başka örnekler de var.

O halde, nerede duruyoruz? Devlet, “kamusal alanda başınızı örterek duramazsınız,” derken “format atıyor”; göğsü açık elbise giyeni işten atarken ne oluyor? Göğsü açıkçana bir elbise giymek, anlaşılan, bir “günah”, “takbih” edilmesi gereken bir şey. Siyasî nüfuz kullanarak insanları işsiz bırakmak nasıl bir şey? Bunun tek örneği de bu son olay değil üstelik. Şimdiye kadar özellikle de basın-yayın alanında az insan işsiz kalmadı.

Bunları dikkatsizlik, dalgınlık gibi görmüyorum. Ama bilinçli ve kasıtlı bir tutarsızlık olarak da görmüyorum. Sanırım Tayyip Erdoğan o sözleri ve bu sözleri söylerken tutarsız bir davranışta bulunduğunu düşünmüyor.

Ama öyleyse, bu düşünceye katılmaya imkân yok. Evet, arada bazı prosedür farkları, biçimsel farklılıklar var. Devlet başörtüsüyle mücadele etmek için yasa çıkarıyor, kararname çıkarıyor. Erdoğan "herkes üç çocuk sahibi olacak" diye yasa çıkarmıyor. Ama, el insaf! Öyle bir yasa elbette olmaz. Kaldı ki, yasa çıkabileceğine inandığı yerde yasa çıkarmaktan kaçındığı yok içki konusunda olduğu gibi. Yarın öbür gün TV'de kadın spikerlerin ne gıyeceğine dair kararnamelerin çıkıp çıkmayacağını bilmiyoruz. Ama bu gidişle çıkması değil, çıkmaması şaşırtıcı olur.

Yani ortada "hayat tarzı"na, "inançlar"a müdahale var; din kaynaklı bir "toplum mühendisliği" var. Erdoğan'ın "devlet" müdahalesine karşı söylediği her şey kendi müdahaleleri için de geçerli. "O başka, bu başka" diyecek bir durum değil bu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Kelle vergisi'

Murat Belge 15.10.2013

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın bu sefer de İstanbul'da trafik sıkışıklığı üstüne konuşmasına televizyonda rastladım. Başbakan bir süreden beri bana seksenli yıllardaki Kenan Evren'i hatırlatmaya başladı: her gün televizyonda böyle uzun uzun konuşmak, "her şeyin doğrusunu anlatmak" bakımından, ses tonundaki o "didaktik- otoriter" tipi bakımından yoksa başka benzerlikleri pek yok.

O konuşmasından anlaşılıyor ki Başbakan İstanbul'da trafik sıkışıklığı olmasından şikâyet edenlerden şikâyetçi. Bunlar dillerine dolamışlar, habire bunu anlatıyorlarmış. Herhalde bir an önce evlerine gidip Boğaz'a bakarak viski içemiyorlar, onun için böyle yapıyorlar. Böyle yaparak hükümete zarar vermeye çalışıyorlar. Belli ki kötü niyet var.

"Kötü niyet" var da, sıkışıklık yok mu? Başbakan bunun geçici olduğunu ima eden bir şeyler söyledi gerçi, ama belli ki var, hem de uzun zamandan beri varmış (öyleyse, şikâyet edecekler de olacaktır. "Aman, ne güzel sıkıştık. Daha iki saat buradayız. Oh ne iyi!" mi demesi gerekiyor insanların?).

Uzun zamandan beri olduğunu nereden biliyoruz? Başbakan kendisi söyledi, oradan biliyoruz. Hem de, İstanbul Belediye Başkanı olduğu dönemde, bu duruma çare üretmiş. "Çare" ürettiğine göre, mantiken, "sorun" da olmalı, değil mi?

Başbakan dedi ki, trafik sıkışıklığı, yalnız İstanbul'da değil, çok yerde varmış. Bunu gidermek için trafiğe girenlerden vergi alıyorlarmış. Örnek olarak Londra'yı gösterdi. Rakam da verdi. Yirmi sterline varan vergiler alıyorlarmış.

Dünyanın bütün büyük şehirlerinde trafik sıkışıklığı yaşandığı doğrudur. İnsanlar bunu metropolde yaşamının "ceremesi" olarak kabul eder. Trafiğe girmek için vergi verildiğini duymamıştım; Başbakan söylediğine göre "O da doğrudur" diyeceğim ama son zamanlarda Başbakan'ın başka memleketlerde olanlar hakkında söyledikleri tartışmalı olabiliyor örneğin Amerika'da eylemde kaç kişi ölmüş, filan, buna benzer şeyler...

Ama bu "vergi" konusunu ben de bir biçimde hatırlıyorum. Aklımda doğru kaldıysa Chirac'ın Belediye Başkanlığı sırasında Paris'te yerleşme isteğini köreltecek benzer tedbirler alınmıştı. Thatcher da Londra'da

benzer bir uyulama (muhtemelen daha şiddetlisi) başlatmak istemişti. "Poll tax" diye bir ad konmuş, Türkçeye de "kelle vergisi" diye çevrilmişti. Büyük kentte, metropolde yaşamak mı istiyorsun? Vergisini ver, yaşa!..

Başbakan'ın, Belediye Başkanı'yken, bu çerçeveye oturan bir önerisi olduğunu hatırlıyorum.

Bu gibi uygulamalara karşıyım. Erdoğan hakkında bir yorumda bulunmamayım, ama Chirac ve Thatcher gibi siyasetçilerin başkentlerini öncelikle fakir fukaradan arındırmak istedikleri belliydi; zaten onlar da açık açık söylüyorlardı. Böyle başkent nezih bir yer haline gelecek, belirli bir gelir düzeyinin üstünde imkânlara sahip insanların kenti olacak, bu düzeye gelmemiş olanlar gelenlere hizmet vermek için sabah gelecek, akşam gideceklerdi. Plan, Paris'te bayağı başarılı oldu; Londra'da da yapıyı değiştirdi.

Böyle bir "vergi politikası" açıkça varlıklı kesimi kayırır, yoksulları hedef alır. Zengin, o "kelle vergisi"ni vermeyi kabul eder ki lüzumsuz kalabalık ayağının altında dolaşmasın. Tabii bundan hiçbir yerde mutlak sonuç alınmamıştır, alınamaz da. Ama uygulandığı yerlerde kent yapılanması değişime uğramıştır.

Daha önce de yazmıştım. Bu tip "gentrification" denen uygulamalar, önce, uygulayıcıya başarılı olduğu izlenimini veriyor; ama alttan alta, kentin yaratıcı dinamiklerini kurutmaya başlıyor. Çünkü yalnız zenginelere tahsis edilmiş bir mekân olarak kent, yapaylaşıyor, yavanlaşıyor, çeşitliliğini, hayatietini kaybediyor.

Paris'i bir dönem dünyanın sanatsal- entelektüel başkenti yapan şey Baudelaire'den Toulouse- Lautrec'e, Paris boheminin aydınlarıydı. Ama onların arkadaşları da Hilton, Rotschilde, Ford falan değildi; Goulue idi, Jane Avri'di, adını sanını bilmediğimiz daha bir yığın "ayak takımı"ydı.

Şimdi bunlar kalmadı gibi. Paris de kuru bir kent.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Trafik projeleri

Murat Belge 19.10.2013

Geçen gün "poll tax" üstüne birkaç şey söylüyordum. Birkaç arkadaşın uyarısı üstüne yazıya yeniden bakınca çok savruk bir tarzda yazdığımı gördüm. Trafik çerçevesinde uygulanan vergilendirmenin "poll tax"le bir ilgisi tabii ki yok.

Daha genel bir tavırdan söz ediyorum: bir kentin hayatında ortaya çıkan her türlü sorunu, yeterince parası olmayan kesimin hayatını güçleştirecek tedbirler alarak çözme tavrından. Çeşitli vergiler, bu tip "tedbirler" arasında en önde geliyor. Ama başka yöntemler de bulunabilir. Örneğin Kanunî Süleyman, Mimar Sinan'a, kente daha bol miktarda su getirecek tesisler yapmasını söylemiştir, diye biliriz. Ama Sadrazam Rüstem Paşa Sinan'a engel olmuş. Bir süre sonra Süleyman bu işin niçin yapılmadığını sorunca, Rüstem Paşa hesap vermiş. Paşa'ya göre, su bolluğu olursa, kente göçenler de çoğalmış. Bu işi bir "zahmetlilik" düzeyinde tutmalı ki, ipini koparan gelmesin.

Bu genel "felsefe"yi anlatmak istiyorum. Bu gibi işleri, "zahmet çıkarayım", "fiyatını artırayım" gibi, hali vakti yerinde olanları uzun boylu rahatsız etmeyecek, olmayanların ise bir imkânı kullanmasını fiilen yasaklayacak tedbirler. Tayyip Erdoğan, Belediye Başkanı'yken bazı vergiler önerdiğini, ama muhalefetle karşılaştığını anlatıyor. Ona göre, şimdi trafikten şikâyet edenler de aynı kişiler; dolayısıyla lâyıklarını buldular.

Sulukule uygulaması da bu genelleme düzeyinde bakarsak aynı kategoriye girer. "Otorite", "Yapacağım, düzeltereğim, hayatın niteliğini yükselteceğim" diye daldı Sulukule'ye. Sonunda gene fakir fukara dağıldı.

Zihniyet bu olunca, sonuçlar da birbirine benziyor.

Öte yandan, İstanbul'da trafik sıkışıklığının gitgide daha dayanılmaz derecelere vardığı da doğru. İnsanlar bundan şikâyet ediyor diye sinirlenecek bir şey yok. İnsanlar elbette şikâyet edecek. Hele Başbakan gelip Dolmabahçe'de çalışacak diye yer gök birbirine karıştığında şikâyet dozu da artacak.

Dünyanın büyük kentlerinde trafik sıkışıklığı kronik bir sorundur; bu bakımdan İstanbul benzersiz bir kent değil. New York, Londra, Paris, bu bakımdan dillere destandır zaman zaman bazı ferahlamalar sağlansa da.

Çeşitli nedenlerle otomotivi destekliyor, teşvik ediyorsunuz. Bunun başka türlüünün tartışma konusu olabileceğini de kabul etmiyorsunuz. İşte o otomotiv sektörünün ürünlerinin yüzde şu kadarı her gün İstanbul trafiğine ekleniyor. Bununla başa çıkmanın yolu da herhalde cadde genişletmek falan değil.

Bir yöntem, suyla bu kadar iç içe olan bir kentte, deniz trafiğinde önemli bir değişiklik yaratmak olabilir. Aslında o da şimdi harıl harıl çalışıyor; buna rağmen, toplam trafiğin çok düşük bir yüzdesi deniz üstünden gerçekleşiyor. Bu oranı artıracak çözümler düşünülemez mi?

Yıllar önce rahmetli Nezih Neyzi ile İstanbul'da ulaşım üstüne bir mülâkat yapmıştım. Dolmabahçe'den Kâğıthane'ye tünel açılabilceğini benim bildiğim ilk o söylemişti. Şimdi bu tünel açıldı; çok da işe yarıyor. Belirli saatlerde orada da sıkışık yaşanıyor.

Nezih Neyzi, aynı konuşmada, Baltalimanı ve Kâğıthane derelerinin çıkış noktalarının çok yakın olduğunu, bunların birleştirilebileceğini de söylemişti. Bu, İstanbul'un büyük kısmını bir ada haline getirir. Böylece açılacak bu kanalda, Venedik gibi, hızlı bir "vaporetta" servisi başlatılabilir. Küçük, hızlı tekneler kısa aralıklarla gidip gelebilir. Bu da kara trafiğinin üstünden bir yük alır. Sorunu bütünüyle çözeceğini hayal edemiyorum ama bir miktar hafifletir. Aynı zamanda, Boğaz'ın akıntılı suyunun Baltalimanı'ndan içeri dalmasıyla, Haliç'in temizlenmesinde ciddi bir enerji sağlanır.

"Çılgın Proje" diye, Boğaz'a paralel kanal kazmak, yeni inşaat rantları yaratmanın yanı sıra ne işe yarar, pek tahmin edemiyorum. Ama Nezih Neyzi'nin önerisinin, ayağı yere daha sağlam basan bir proje olduğu kanısındayım.

Aynı şekilde, Boğaz'dan taşınması tehlike yaratan petrolün de, Trakya yarımadasında yapılacak bir "pipeline" üzerinden Marmara'ya aktarılmasının daha gerçekçi bir iş olduğunu düşünüyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gezi Turnusolu

Murat Belge 20.10.2013

Gezi Direnişi'yle gerçekleşen dönüşüm, insanın aklına edebiyattaki çeşitli dönüşüm hikâyelerini getiriyor. Hafif ve eğlenceli tarafından bakarsanız, Cinderella; gece saat on ikiyi bulunca araba yeniden balkabağı oluyor vb. Trajik ve karamsar tarafından bakarsanız, Dr. Jekyll'in Mr. Hyde'a dönüşmesine benzetebilirsiniz.

Bunlar işin şaka tarafı; ama sonuçta bir dönüşüm oldu. Büsbütün beklenmedik bir şey miydi bu? Bence, hayır. Örneğin bir aşamada Erdoğan ile Bahçeli arasında bir Öcalan ve idam kavgası çıktığında söylenenler, hayra alâmet değildi; bence ilk ciddi sinyallerdi. Daha sonra da zaman zaman irkiltici sözler duyduk ya da birtakım uygulamalarla karşılaştık. Ama bir "genel gidiş" vardı; örneğin "Barış Süreci" gibi çok önemli yeni politika

vaadlerinden ötürü olumlu niteliği ağır basıyordu. Olumlu genel gidiş içinde ötekiler kısmî parazitler gibi görünebiliyordu.

Gezi ile bu denge değişti. Bu, doğal olarak, “Barış Süreci”ni de etkiledi, etkiliyor. Türkçede bir deyim vardır: “külâhları değiştirmek”. AKP’nin, ama öncelikle Başbakan’ın girdiği değişimle tam da bu deyim anladığı durum ortaya çıktı.

Sanırım Gezi Direnişi’nin en büyük etkisi kendini Tayyip Erdoğan üstünde gösterdi. Bunun nedenlerini analiz edebilecek araçlara sahip değilim. Siyasî nedenlerin yanı sıra, belki daha da etkili, psikolojik nedenleri olmalı. Siyaset düzeyinde, Gezi Direnişi’ne karşı Başbakan’ın benimsediği tavrı benimsemek zorunlu falan değildi; alınabilecek tavırlardan bir tanesiydi ve bence doğru olanı da değildi. Ama Başbakan böyle bir tavır almayı seçti. O zaman, “genel gidiş” dediğim şey de buna göre “revize edildi”. Sonuç olarak, bütün siyasî atmosfer değişti. 2013 yılının nisan ayıyla ekim ayı arasında ciddi farklılık var.

Başbakan karşılaştığı olay karşısında “tehevvüre kapılıp” karşı mitingler düzenlerken, *olmayan* bir şey yaratmadı. Kendisinde ve geldiği cephede hep olan, ama bu dönemece kadar ön plana çıkarmadığı bir ideolojik donanımı ortaya sermiş oldu.

Dediğim gibi, bu donanım orada hep vardı. Bazılarında kısmen, bazılarında “tam teşekküllü”... Orası, bireyden bireye değişiyor. Çok sayıda bireyden meydana gelen, karmaşık bir kitleden söz ediyoruz.

Dolayısıyla o kitleden, o “cephe”den birçok kişi, bu söylemin egemen söylem haline gelmesinden pek memnun kaldı, bunu muhabbetle kucakladı, şimdi keyifle bunu kullanıyor, sürdürüyor. Bu da, değindiğim o “siyasî atmosfer” değişimini destekliyor, yoğunlaştırıyor. “İçini dökme”nin rahatlaması da sözkonusu.

“Egemen söylem” böylece yeniden kurulmuş oldu. “Egemen” ama, herkesi aynı derecede mutlu ediyor ve kendine bağlıyor mu? Böyle olduğu kanısında değilim; ama kısa vadede buna alternatif başka bir söylem oluşacağı kanısında da değilim. Adına “siyasî İslâm” mı diyeceğiz, ne diyeceksek, bu da kendi içinde bir hayli çeşitlenmiş durumda. “Ekol”ler var; ama birçok bireysel yorum, tutum vb. de var. Bu cephede varolan “homojenlik”, kendi içinden oluşan bir şeyden çok, karşı cephenin “Vur! Kır! Parçala!” ruhuyla sürdürdüğü saldırıdan ileri gelen bir şey.

Ama sonuçta AKP çoğunluğun tercih ettiği, yani çoğunluğun seçimlerde oyuyla destekleyeceği parti. Bunun başlıca nedeniyse, muhalefetin kendisi.

Türkiye’de AKP 2002’den beri başarılı bir performans gösterdikten sonra Gezi Direnişi ile birlikte yüzünü benim yanlış ve olumsuz bulduğum bir yöne çevirdi. Bu durum, asıl endişe veren olguyu ortaya çıkarmış oldu: Türkiye’de çağdaş dünya değerleri üstünde duran bir muhalefet olmadığı olgusunu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MİT üstüne tartışmalar

Murat Belge 22.10.2013

Şimdi de İsrail ajanını İran’a bildirme iddiasıyla MİT gündemde. Aslı her neyse, bu olay “uluslararası casus piyasası”nı ilgilendiren bir olay. Bir süre önce de “PKK ile görüşmeler” münasebetiyle MİT yetkilileri hakkında dava başlatmak istemişlerdi, hükümet durdurmuştu (yasal değişiklik yapma yoluyla). O olay ağırlıkla bir “iç piyasa” olayıydı.

Arada ufak tefek başka olaylar da var. MİT bir süredir gündemde. Hakan Fidan'ın adı sık sık basında. Böyle şeylere hiç aklım ermez ama belli ki burada bir çekişme dönüyor; birilerinin çıkarları mı, her neyse, burada düğümlenmiş.

Ben "eski günleri" hatırlıyorum, şöyle elli yıl öncesini. Hatırlamak insanı şaşırtıyor: "Nereden nereye!" diyorsun.

"Öcü", "umacı" falan... Yaramazlık eden çocuğa söylenir, "Bak, şimdi 'umacı' gelecek," denir. Oda yaramazlığını keser... Kesmez aslında, çünkü kimbilir kaçınıcı kez söyleniyordur, "umacı"nın geleceği. Oysa gelen giden yoktur.

"MİT" ise, çocuk değil, büyük korkutma sözüydü. Zaten o adı telaffuz ederken sesini kısdırdın. "Mah'tanmış..." Bunun üstüne bir sessizlik çöker, herkes "açık vermiş olabilir miyim?" diye şöyle bir aklından geçirirdi.

O zaman adı Millî Emniyet. Bu arada eski yazıda hem "e", hem de "he" olabilen bir harfle yazılıyor, "Emniyet kısmı, onun için "MAH" denirdi. Sonra zamanla bu unutuldu. Ama "MİT" adı da daha az korkutucu değildi.

Uluslararası istihbarat alanında çalışmak üzere kurulmuş bir örgüt, ama hepimiz bilirdik ki asıl ilgi alanı Türkiye'dir, Türkiye'de ne olduğunu, kimin ne yaptığını izler. Ve şakası yoktur.

Hayatımız boyunca bir "polis devleti"nde, bir "korku devleti"nde yaşamamızın en belli başlı aracı MİT'ti.

Kemal Tahir'i ben romancı olarak fazla tutmam ama şüphesiz akıllı bir adamdı ve Türkiye'nin yakın tarihini iyi bilirdi. Son döneminin romanları arasında, *Köyün Kamburu* dizisinin devamı olarak yazdığı *Büyük Mal* vardır. Okuyalı otuz yıl olmuştur, biraz hayal meyal aklımda, ama orada çala çırpı ağa olmuş bir kişi, Sülük Bey, Atatürk'e suikasta karıştığı suçlamasıyla "Millî Emniyet Müfettişi"nin karşısında bulur kendini. Sonra da bir odada, gece, aklından geçirdiklerini izleriz. Kemal Tahir burada bir "korku" incelemesi yapmıştır. Sonunda, düşündükçe, altını ıslatmaya varan bir korku.

Yazarın asıl ulaşmak istediği nokta, MİT'in hiçbir yasaya, kayıda kuyuda sığmayan, mutlak iktidarındır. "Egemen sınıfın egemenlik aracı olarak devlet"... Kemal Tahir bu yıllarında, ortodoks ve dogmatik Marksizm'le mücadele halindeydi. Türkiye'de olup bitenin, "Avrupa- merkezli" bir teoriyle açıklanamayacağını kanıtlamaya çalışıyordu. "Egemen sınıf mı?" demek istiyordu, "İşte size Sülük Ağa! Bir kırsal kesim egemeni. Kırıkcıdır, herkesi yıldırıştır. Ama karşısına 'devlet' çıktı mı, bu hale gelir, altını da ıslatır." Burada tek "egemen" vardır, o da devlettir. Devlet bir sınıf iktidarının aracı değildir burada. Avrupa'da öyle olabilir ama burada değildir. Çünkü burada zaten "sınıf"ı da istediği gibi devlet yapar.

Kemal Tahir'in bu yaklaşımı anaçizgileriyle doğrudur. Buradan ATÜT'e, oradan "kerim devlet" teorisine atlayınca işler karışır ama bu *yakın* geçmiş konusunda haklıdır.

MİT böyle bir devletin en etkili aracıydı. Ama, şüphesiz, o da "hâkim-i mutlak" değildi. MİT'in başında kimin olacağına öncelikle Silâhlı Kuvvetler karar verirdi. Bu da, "nihaî egemenlik"nin nerede, kimde olduğunu gösterirdi. Tek parti döneminin *monolitik* iktidar yapısının kendine özgü işbölümü içinde çalışırdı MİT. Bu konulara bakıldığında, elden bırakmamamız gereken "araç-kavram", *görece özerklik*'tir. Hele MİT gibi işlevler yüklenmiş bir kuruluşun görece özerklik alanının hayli geniş olacağı da bellidir.

Onun için, şimdi, iki günde bir MİT tartışmaları gazete sayfalarını doldurunca, bu toplumda bir şeylerin ciddi ciddi değiştiğine inanıyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

MİT'in miti

Murat Belge 26.10.2013

Geçtiğimiz hafta MİT üstüne, MİT'in geçmişten bugünlere gelişi üstüne bir şeyler yazmaya başlamıştım. Bizim kuşağın gençlik çağında bu adın ne kadar korkutucu olduğunu anlatıyordum. "MİT'ten geldiler, sizi aradılar," diye bir cümle, cümleyi işiteni o anda korkudan mahvedecek bir sözdü. Şimdi durum değişmiş gibi görünüyor. Neden? Ne oldu da değişti?

Böyle bir yazı yazmaya oturmuş ve bu soruları sormakta olan kendime gülüyorum. "Tam senin bileceğin, yazacağın konular," diyorum, kendi kendime.

Ama bir yandan da, kafamda bir senaryo var. Öyle bir senaryo olduğu içindir ki, böyle yazılar yazmaya cüret edebiliyorum. Gelelim o senaryoya.

Benim oldukça kesin kanım, 27 Mayıs darbesinin Türkiye'yi rayından çıkardığıdır. Bununla, "Jakoben" denebilecek kesim, "plebisiter" kesimi iktidardan indirdi, astı vb. Asmakla, bugün hâlâ yatışmamış bir düşmanlığı toplumun orta yerine ekti. Böyle bir iktidar kavgası yarattı: seçilmişler mi yönetecek bu toplumu, yoksa rejimi (Cumhuriyet'i) kurmuş olanlar mı, Cumhuriyet'in "sahipleri" mi?

Bu mücadele bugünlere kadar geldi, aslında bugün de sürüyor. Ama 27 Mayıs'la birlikte, bu mücadele tabii MİT'in içine de girdi. "Tek-parti" döneminde tahminimce MİT de "tek" MİT'ti. Ama siyaset arenasında olanca enerjisiyle devam eden bu kavganın, ülke siyasetinde böylesine ayrıcalıklı ve belirleyici bir yeri olan MİT'e yansımaması mümkün değildi. Ve zaten en temel kurumlarda bu ayrışma eksenine göre bölünmeler başlamıştı: 27 Mayıs'ı yapanlardan oluşan Milli Birlik Komitesi, ama varolan Ordu içinde kurulan "Silâhlı Kuvvetler Birliği" gibi, herhangi bir "medenî" memlekette olmayacak yapılar vardı.

12 Mart'ta, aynı "Kontr- Gerilla" kadrolar içinde, "Gürler- Batur" Kemalist cuntasına gönül vermiş olanlar vardı, AP'nin az çok rakipsiz iktidar olduğu bir parlamenter düzenin sürmesinden yana olanlar da.

Ve bu hikâye devam etti durdu.

Derler ki altmışlarda, Cevdet Sunay Genelkurmay Başkanlığı'ndan (bir üstteki rütbe olan) Cumhurbaşkanlığı'na atlayınca, MİT içinde "kendine bağlı" bir seksiyon yaratmaya çalıştı. Sahiden bunu yaptıysa, bir bakıma MİT'i özgün kökenine döndürmeye çaba harcadığı söylenebilir. Enver Paşa'nın kendine bağlı "Teşkilât-ı Mahsusa"sı. Ama bu çaba, başka ideolojilere bağlı MİT mensuplarını tasfiye etmez.

Sanırım uzunca bir dönem MİT kendi içinde, bu temel eksen üzerinde, bölündü. Gelen giden, "kendine bağlı" MİT yaratmaya çalıştı, kısmen yarattı. Ama kimse tamamına egemen olamadı. Sonunda, MİT'in ne olacağına dair kararı gene Silâhlı Kuvvetler verdi. Kürdistan'da patırtının sürmekte olduğu bir ortamda, MİT'i gözden çıkardıklarını tahmin ediyorum.

Onun yerine, hiçbir "hukukî" kuralla sınırlanmış olacağını düşünmeyecek JİTEM! Zamanında MİT de öyleydi, ne isterse yapardı. Ama şimdi MİT içinde herkes var. O halde, "bizim" eski MİT'imizin yerini alacak, adı "istihbarat", ama kendisi her türlü eylem, cinayet, şu bu, isteğini yapabilecek örgüt.

Çünkü bu "vatanperver" cenah, "vatan" için yapacaklarının, herhangi bir kurumsal denetimi olmasını istemez. Birilerini öldürmüşse, neler yapmışsa, "vatan" için yapmıştır, kimse gelip yapılanın hesabını sormamalıdır.

Dolayısıyla şimdiki iktidar (yani, bu iktidar blokunun baş düşmanı haline gelen iktidar), bir kenarda, biraz "patlamış lastik" gibi duran MİT'i buldu ve onu "aktive" etti gibime geliyor benim.

Ve şimdi bunun kavgası sürüyor: MİT, kimin MİT'i olacak?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çoğunlukçuluk

Murat Belge 29.10.2013

Başbakan, "Madem diktatörmüşüm, seçimle indirsınlar beni," demiş. Bu bir paradoks tabii. Diktatör denen adam, tanım gereği, "seçim"le indirilmez. Başbakan da zaten bunun bir paradoks olduğunu bilerek söylüyor. Seçimle indirilmeyeceğine göre, "demek ki diktatör değil" diye düşündürmek üzere.

Seçime daha epey var ve yerel seçimi, Cumhurbaşkanlığı gibi evrelerden geçileceği için, oraya doğru uzanan yol bir hayli engebeli. Ama, seçim olduğunda, AKP'yi sollayıp "birinci" parti durumuna gelecek bir parti olduğunu düşünüyor musunuz? Ben düşünemiyorum. Bu da, geçenlerde yazdığım (aslında herkesin yazdığı ve düşündüğü) *muhalefet yokluğuna* bağlanıyor. Bu da öncelikle CHP ile ilgili bir durum.

Başbakan tabii bunun da farkında ve bu son konuşmasında da görüldüğü gibi, sevmediği, hoşlanmadığı ne varsa, CHP'ye mal etmek taktiğini uyguluyor. Örneğin son günlerde ODTÜ olayı çıktı. Başbakan, bunu CHP'ye, "milletvekili kisvesi altındaki militanları"na bağlıyor ve oradan "Yol Vergisi"ne kadar gidiyor. Orada CHP'li milletvekilleri olabilir, ama Melih Gökçek'in "ağaç operasyonu"na karşı çıkan herkesin CHP'li olduğunu düşünmek için bir neden yok. CHP'den hiç hoşlanmayan ama ağaç kesilmesini protesto eden vardır, CHP'li olmaksızın AKP politikalarına muhalefet eden de vardır, türlü türlü insan vardır. "Bana ve yaptığım işlere karşı çıkan varsa o kişi mutlaka CHP'lidir" demek doğru bir tesbit değil (kaldı ki, CHP'li olsa ne fark eder; ama şimdi onu geçelim). Anlaşılan, Başbakan, CHP'nin toplum nezdindeki antipatik imgesinden yararlanmak istiyor. CHP de, o antipatik imgeyi güçlendirmek üzere, elinden geleni yapıyor.

Şimdi, gelelim yeniden, Başbakan'ın meydan okumasına: "Ben diktatörsem, seçim var, buyurun seçimle düşürün." Bunun arkasından da ekliyor: "Biz sandıktan çıkan sonuca itaat ederiz; ama millet bize 'kal' derse millet dışında hiçbir odak karşısında boynumuzu eğmeyiz..."

Başbakan bu "çoğunlukçu" anlayışını ısrarla sürdürüyor ve demokrasinin aynı zamanda azınlıkların haklarını korumak olduğu yolunda uyarıları duymazlıktan geliyor. Arada bir, "Biz, bize muhalif olanların da partisiziz" retoriği yapıyor, ama, Aleviler, Kürtler, bu retoriğin gerçeklere, olgulara dayandığına inanmıyorlar.

Örneğin, geçmişten bugüne CHP'de kendini gösteren "yukarıdan" tavrı eleştirmek için, "Kendilerini Cumhuriyet'in yegâne sahibi zanneden, diğer herkesi dışlayan, farklı olanı asimile etmeye çalışan zihniyet artık tarihî bir yenilgi aldı" diyebiliyor Başbakan. Bu sözlerle katılıyorum, aynısını ben de söylerim. Ama bunları söyleyen Başbakan iki gün önce "İmralı'ya kimin gideceğine tabii ki biz karar veririz. Herkes haddini bilsin" diyebiliyorsa, bunu da "barışçı çözüm" adını verdiğimiz bir sürecin bir aşamasında söyleyebiliyorsa, bu işte bir tuhafılık olduğunu görmemek mümkün değil. Bu "had bildirme" üslûbunun haddi hesabı yok, ülke bir yana dünyada da Başbakan'ın öfkesini tatmayan (fani ya da fena bulmuş) kimse kalmadı.

Şu "asimile etme" konusunda, onun nesnesi olabilecek (yani, aslında, *olmuş*) kesimler ne diyorlar? Aleviler "cemevi" denen kurumu kendi ibadethaneleri olarak görüyorsa, Alevi- olmayan birileri de, onlara, "Hayır, cemevi ibadethane olmaz. İbadethane, yalnız ve yalnız camidir" diyorsa, bunun adı nedir? Kürtlere,

“asimilasyon” sözünün arkasından, “Gelin, bu oyunu beraber çözelim” çağrısında bulunuyor Başbakan. Çok iyi. Ama Kürtler, yıllardır uygulanmış “asimilasyon politikası”nın önemli bir kısmının dillerinin unutturulma çabası olduğuna inanıyorlar. Başbakan ne diyor bu dilde eğitim hakkında?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diktatör ‘düşürmek’

Murat Belge 02.11.2013

Salı günü yayımlanan yazımda Başbakan Erdoğan’ın “diktatörsem seçimle düşürün” sözü üstünde durmuştum. “Diktatör” kavramı ile “seçim” öyle sık sık yanyana gelen şeyler değil. Başbakan’ın bu paradokstan yararlanarak “Ben diktatör değilim ve olamam” iddiasını desteklediğini yazmıştım. Ama burada vurgulanması gereken bir şeyler daha var.

Türkiye’de serbest seçimin varlığı, demokratik bir sistemin varlığını gösteriyor. Serbest seçim elbette ki bir demokrasinin işleyebilmesi için gerekli olan ilk koşuldur. *İlk* koşuldur ama *tek* koşul değildir. Ancak, “demokrasi tanımı”nın bu “daha ileri” basamağına geldiğimizde, Başbakan’ın yanımızda olmadığını farkına varıyoruz. O, “halk bizi seçerse bildiğimizi yaparız” anlamına gelen bir retorikle, “çoğunluk” basamağında duruyor, oradan kıpırdamaya yanaşmıyor.

“Serbest seçim” Türkiye’ye Erdoğan’la ya da AKP ile gelmedi. Yıllardır var. Olması, Türkiye’nin dört başı bayındır bir demokratik ülke olmasını sağlamadı. Söylediğim nedenle: seçim, çoğunluğun iradesini ortaya koyar; ama bu demokratikleşme için *yeterli* değildir. “Gerekli” başka, “yeterli” başkadır.

Ayrıca, seçim, seçime katılan herkesin en halisane duygularla demokrasiye bağlı olmasını, bağlı kalmasını da garanti altına almaz. Hep söylenen sözdür, biz de söyleyelim: Hitler iktidara seçimle geldi. “Çoğunluk oyu” almamıştı ama en yüksek oyu almıştı. Hindenburg’un Şansölyeliği ona sunmasında bir “usul hatası” yoktu. Aynı sözleri o tarihte Hitler de söyleyebilirdi. Yani, “Diktatör olduğumdan kuşku duyuyorsanız, gelecek seçimde beni düşürün,” diyebilirdi. Kısa süre içinde ne seçim, ne de seçime girecek bir parti bıraktığı için, bu söz o aşamalarda komik kaçabilirdi. Ama sığağı sığağına, pekâlâ söyleyebilirdi. Ayrıca, o kadar sabırsız davranması da zorunlu değildi. Pekâlâ, adım adım, çeşitli yasaları değiştirerek varolan demokrasiyi ortadan kaldırabilir, yani “yasal bir diktatörlük” kurabilirdi. Bir şeyin “usulen” yasal olması, yasa çıkarılarak yapılması onun “demokratik” olduğunun kanıtı, göstergesi değildir.

Arkasına hatırı sayılır bir halk desteği almayı başaran bir siyasî önder, o destekle demokrasiyi ortadan kaldırabilir. Kitleler, birçok zaman, böyle birinin otoriter yönetimini bilerek ve isteyerek seçmişlerdir, her zaman seçebilirler.

Bu gibi durumlarda, ülkede serbest seçim yapılıyor olması da, siyasî önderin “diktatoryal eğilimleri”ni yok edecek, durduracak bir şey değildir. Çünkü, yukarıda özetlediğim gibi, bunların değiştirilmesi imkânsız bir şey değildir.

Başbakan Tayyip Erdoğan bu tür eğilim yansıtmayan bir siyasî önder değil. Gerçi, geçen gün Devlet Bahçeli’ye cevap verirken söylediği sözler gibi (Ermeni yurttaşlar hakkında) hemen desteklenmesi gereken şeyler söylüyor Başbakan; ama bazen de çok vahim (demokrasi açısından vahim) sözler çıkabiliyor ağzından. Özellikle Gezi’den bu yana, otoriter ve anti-demokratik söylem belirgin bir özellik haline geldi.

Dolayısıyla, "Diktatörsem, seçimle düşürün" sözü, hele birkaç cümle sonra "Ama vatandaş bizi seçerse, o zaman bildiğimizi okuruz" mealindeki sözlerle birlikte ele alınırsa (ki herhalde alınması gerekir), demokrasiye bağlı olmanın bir örneği olmaktan çok, bir tehdit ima ediyor.

Aslında Tayyip Erdoğan'ın bildiğimiz; çeşitli örnekleriyle tanıdığımız türden bir "diktatör" olduğu kanısında değilim. Ama Erdoğan'ın bir "inançla" siyaset yapan bir önder olduğu da tartışılmaz bir olgu. Başbakan, bu inancı adına otoriterleşiyor, otoriterleşme hakkını kendinde görüyor. Burada, çözümü hiç de kolay olmayan bir düğümlenme var: çünkü "demokrasi" bir "inanç rejimi" değil. Önüne gelenin aklına eseni yapabildiği bir rejim de değil. Başbakan, epey zaman önce demokrasiyi, istediği zaman binip istediği zaman ineceği bir taşıt gibi gördüğünü söylemişti. O zamandan beri bu işlerin çok daha karmaşık, çok daha çetrefil olduğunu yaşayarak anlamış olmasını umuyorum. Çünkü Türkiye'de kendini "İslâmcı" olarak tanımlayan kesimin o "düğümlenme"yi demokrasiyi berhava etmeden çözmesinin çok önemli, hayati bir olay olduğuna inanıyorum.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mebusan-ı Mesturin Kanunu

Murat Belge 03.11.2013

Meclis'te başı bağlı kadın milletvekillerinin birkaç küçük istisna dışında genel bir onaylama havası içinde karşılanması önemli ve olumlu bir olaydı. Görülüyor ki muhalefetteki partiler de "Biz buna karşı çıkmayız. Sorun yok," demeyi, topluma bu mesajı vermeyi önemsediler. Aslında "parti"ye "ler" çoğul takısı fazla olabilir. MHP buna zaten karşı çıkmazdı. BDP "örtünme" fiilinden biraz mutsuz olsa da kadınların özgürleşmesini savunmak durumundaydı. Dolayısıyla bu konuda "hır çıkarma" potansiyeline sahip yalnız CHP kalıyordu geriye. CHP de, bir iki temsilcisinin "zorunlu hareketler" sınıfına giren hareketleri dışında, durumu onayladı.

Merve Kavakçı'dan beri 16 yıl geçmiş. İki tavra da izin veren bir süre. "Eh, bak, toplum olgunlaşıyor, biraz zaman alsa da, olması gereken sonunda oluyor," diyebilirsiniz (Bülent Arınç'ın dediği gibi). Ben genellikle "Şişenin yarısı boş" diyenlerin arasında dururum. Burada da benim gözüme bu kadar basit görünen bir "gelişme"nin bu kadar uzun sürmüş olması, öyle hemen bayram havasına girmeme engel.

Nasıl giyineceğinin kavgasını ettiğimiz kişi, "milletvekili"! Nasıl giyinecekse öyle giyinmiş, seçime girmiş, onu beğenmişler, kendilerini temsil edeceğine güvenmişler, oylarını ona vererek seçmişler. Bundan sonra yeni bir süreç başlıyor. Ne giydiğine onu seçenler karışmıyor ama seçildiği yer karışıyor. Bu da "seçim" kavramıyla çelişiyor. Kanunun birinde "herkes seçilebilir" yollu bir laf olsa da, ardından, ancak şu koşullara uyarsa seçildiği yere gidebileceği belirleniyor. 12 Eylül mevzuatına göre, parti kurmanın yasağı yok, ama her parti "Atatürk ilkeleri"ne bağlı olacak anlayışının kendini bu alanda gösterme biçimi.

Dolayısıyla 16 değil, 90 yıl sürmüş bir anlayış ve bir uygulama sözkonusu.

Ama çeşitli alanlarda benzer olaylar olmaya başladı. Merve Kavakçı'nın Meclis'te görünmesiyle kopan kıyameti hatırlıyorum; olayın patlak vermesinden sonra, "Ne oluyor, yahu? Pekâlâ gelir, seçilmedi mi?" diyen kaç kişiydik medyada? Onu da az çok hatırlıyorum. Bir de şimdiki havaya bakın... Sonuçta epey fark var.

"Benzer olaylar," dedim, aklımda Ahmet Kaya olayı var da ondan. Orada da olan oldu, ama şimdi o manevî linç olayını yaratanlar özür diliyor. Muhtemelen başka alanlarda da bu gibi dönüşler oluyordur. Zaten, o kadar çok alanda, o kadar çok olayda, bunun benzerlerinin olması gerekiyor ki!..

Ahmet Kaya'ya saldıranlar ya da Merve Kavakçı'ya saldıranlar... İki olay birbirine uzak gibi görünse de, aslında öyle değil. İkisi de ve burada anmadığımız daha niceleri aynı milliyetçi- devletçi ideolojinin tezahürleri. "Başörtüsü" diyorsun, öyle bir galeyan, "Kürt" diyorsun böyle bir galeyan! Örneğin, "Andımız" kalktı diye sürüp giden bir galeyan da var, bugünlerde. Bunlar hepsi, "Büyük Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nde devletin tanımladığı 'makbul vatandaş' olmanın normlarıyla ilgili sorunlar." "Türk çocuğu" isen şunları, şunları şöyle ve şöyle yapacaksın. Nokta. Yapmazsan da başına şunlar ve şunlar gelecek.

Bizim ciddi paradoksumuz "norm"larımızın "anormal" olmasıydı. İlkokulda, 7 ila 12 yaş (teorik olarak) arasında çocukları sabah sabah "Türk'üm, doğruyım... Varlığım Türk varlığına armağan olsun" diye bağırtarak başlayan bir "norm". Sonra 12 Eylül geldi ve bu "norm"a aynı fecaat derecesinde başka "ant"lar ekledi. Türkler'in kendilerine koydukları bu "norm"lara uygun davrandığın zaman, dünyanın, insanlığın genel gelişmesinin ilkelerine göre "anormal" oluyordun. Ve şimdi, bu "ant" ortadan kalktı diye yas tutanlar ya da protesto edenler var.

Ama çoğunluk böyle değil. Zaten çoğunluk böyle olmadığı ve bir azınlık tarafından bastırılmadığı için birileri başı örtülü bacılarından söz edebiliyor; birileri Ahmet Kaya olayından ötürü pişmanlık dilekçesi verebiliyor.

Bu akıldışı çalkantılardan geçmiş, hâlâ geçen bir toplum olarak, yeni durum da yeni sorunlarını getiriyor, getirmekten geri durmuyor. Onun için şu son durumda ben Şafak Pavey'e katılıyorum: gasp edilmiş bir hak alınmalıdır, bunun için mücadele edilmelidir. Ama hak almakla intikam almak farklı şeylerdir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Son'una yaklaşırken

Murat Belge 05.11.2013

Simge savaştırmayı pek seven Türkiye siyaset seçkinleri başı örtülü milletvekili kadınları kabullenmekte birleşince, müzmin dertlerimizden biri daha tarihe karışmış oldu. "Bakın, bu da oldu, ama başımıza taş yağmadı" diye değerlendirebileceğimiz olayların sayısı artıyor. Mustafa Muğlalı Kışlası, adı değiştirildi diye, yıkılmadı. "Andımız" söylenmeyince, Türkiye'nin iklimi değişmeyecek vb.

Şimdi yavaş yavaş ve teker teker günlük hayatın içinden çıkan/ çıkarılan bu şeylerin çoğu kuruluş yıllarının, tek-parti rejiminin başka türlü olamazmış gibi topluma empoze ettiği kurallar. O kuruluşun kendisi birtakım ciddi kusurlar taşıdığı için, böyle baştan bozuk yığınla uygulama da getirmişti. Şimdi bunların bazılarını yürürlükten kaldırıyoruz ama, birçoğu da hâlâ yürürlükte. Çünkü öylelerini paylaşılanların sayısı çok. Bunlar da "genel Türk milliyetçiliğinin motifleri", diyebiliriz.

"Atatürkçülük" diye özetleyebiliriz ya da toparlayabiliriz, bunları kapsayan ideolojiyi. Yakın tarihin akışına ve olaylarına kuşbakışı bakarsak, bu ideolojinin 1980'de zaten "kadük" olduğunu gözlemleyebiliriz. Öyle olduğunun en güçlü kanıtı da 12 Eylül darbesidir. 12 Eylül topluma tüfek zoruyla empoze etti bu ideolojiyi. Bir ideoloji, böyle tüfek zoruyla empoze ediliyorsa, demek ki, kendisini yeniden-üretecek içsel imkânları, potansiyelleri, dinamoları kaybetmiştir. İnsanlara seslenemez, onları ortak harekete çağıramaz hale gelmiştir.

İdeoloji çoktan bu hale gelmişti. Ama, ülkede temeli o kuruluş yıllarında atılan "iktidar aygıtı"nın bu ideolojiye ihtiyacı devam ediyordu. 12 Eylül bu ihtiyacın sonucudur. Serbest seçimin belirleyici olmaya başladığı bir siyasi zeminde, başından beri bir azınlık olan bu iktidar aygıtının, daha uzun zaman bir saltanat süremeyeceği anlaşıyordu. Onun için de böyle bir müdahaleye gerek vardı.

Müdahale, elbette, bir şeyleri değiştirir. Bu da değiştirdi. Ama, ana akışı büsbütün durduramaz. Bu da durduramadı. Bugün, genel olarak, tarihte mümkün olabildiği derecede, 12 Eylül sabahından önceki noktaya döndük. Ama kaç yıl sonra?

Başı örtülü kadın milletvekili sorunu da yıllar önce, Merve Kavakçı Büyük Millet Meclisi'ne geldiği gün, aslında bitmişti. Ama Türkiye'nin siyasî seçkinleri sorun çözmekten hoşlanmaz; ayrıca, "vakit kaybetme" sanatının usta temsilcisi olmuşlardır. "Hoş geldin" diyeceklerine bildiğimiz o kıyameti kopardılar ve bu kadar zaman daha onlar kazandı, toplum kaybetti.

Toplumda bir ideolojinin sonunun geldiğini söylemek, belirli bir anlamda geçerlidir. "Tarihî dinamikleri"nin çalışmaz hale geldiğini söylemiş oluruz. Bununla birlikte, o ideolojiyi benimseyen, onun verdiği doğrultuda hareket eden, onun safında mücadele veren kimse kalmadı demek değildir bu. Öyleleri hep vardır ve daha uzun süre de olacaktır. Zaten şöyle bir çevrenize baktığınızda var olduklarını, hem de bayağı bir kalabalık oluşturduklarını görüyorsunuz. Bağlı olunan ideolojinin toplumda inişe geçmiş olması, bu gibi "mümin militanlar"ın daha büyük bir şevkle, inat ve azimle mücadele etmelerine de yol açar. Saldırganlaşırlar. Bunların hepsini gözlemliyoruz.

Tabii 12 Eylül'ün fiilen yaptıklarını da akıldan çıkarmamak gerekiyor. Toplumda bir şeyleri durdurdu, tıkadı. Böylece, bazı kopukluklar yarattı. Bir yandan da, ne kadar yapay yollarla olursa olsun, birtakım yeni süreçler başlattı; milyonlarca genç insanın beynini yıkadı. Böyle yetişmiş kuşaklar var.

Onun için bu ideolojiyi, onu yaratan koşulları, sonuçlarını, derindeki anlamını daha uzun zaman tartışmamız gerekiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nostaljik bir sahne

Murat Belge 09.11.2013

Gözümün önünde bir sahne canlanıyor; bir yere doğru ilerleyen bir kalabalık: az daha dikkatli bakınca, kalabalığın başında mahallenin imamının yürüdüğü görülüyor; hemen arkasında mahalle muhtarıyla bekçi. Onların da ardında mahalle halkı. Bazılarının elinde sopalar var. Öfkeli görünüyorlar. Ne oluyor, nereye gidiyor bunlar?

Mahalleli haber almış ki falan sokaktaki bir evde kız ve erkek öğrenciler birarada kalıyormuş. Kızlar ve erkekler aynı binada kalırsa ne olur? Tabii fuhuş olur. İşte mahalleli, mahallenin namusuna leke süren bu evi ve sakinlerini basmaya gidiyor.

Bizim kuşaktan insanlar böyle sahneleri Ahmet Rasim'in, Hüseyin Rahmi'nin, Sermet Muhtar'ın kitaplarında okumuştur. Peki, yukarıda anlatılan sahne hangi tarihte cereyan ediyor? 1896 mı, 1902 mi, ne zaman? Takvim, 2014'ü gösteriyor.

2013'ün sonlarında Başbakan Erdoğan, partisi "muhafazakâr" olduğuna göre, bu gibi işlere müdahale etmelerinin de, boyunlarının borcu olduğunu söylemişti. Bundan kaynaklanan bir tartışma başlamıştı. Derken, Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu da, "Eğer halk bundan rahatsız olursa, bunun gereğini sandıkta yapar," demişti. Halk bunu kendine göre yorumlayarak anladı, "sandık" kısmını da atladi. Şimdi böyle, mahallede olup bitenlerden, özellikle de "kızlı oğlanlı" vaziyetlerden "rahatsız" olunca, "gereğini yapıyor". Zaten her zaman "inisiyatif sahibi" bir halk olmuştur.

Şerif Mardin adında bir sosyolog vardır. Bir süre önce Türkiye'nin gidişatında endişe verici bazı yeni durumlar olduğunu, insanların davranışlarını gemlemeye yönelik bir hava oluştuğunu söylemişti. "Nedir bu?" diye üstüne varıldığında, "Mahalle baskısı" diye cevap vermişti. Şerif Mardin'in bu formülü hemen çok tutuldu. Herkes "mahalle baskısı"ndan söz etmeye başladı.

İşte o "mahalle baskısı", şimdi "mahalle baskını"na dönüştü.

Başbakan Tayyip Erdoğan, ülke içinde ve dışında insanları şaşırtmaya devam ediyor. Kimisi, "bu kadar arkaik bir ahlâk anlayışını nasıl böyle savunuyor" diye şaşarken, kimileri de, bir "başbakan"ın bu gibi işlerle uğraşmasına akıl erdiremiyor. Ama ülke içinde ve dışında insanları şaşırtırken, kendi partisinden bazılarını da şaşırtmaktan geri kalmıyor. Bunun artık düzenli bir örüntüsü oluştu: Başbakan böyle bir hikmet savuruyor; kamuoyundan "Bu da neyin nesi?" anlamında sesler yükseliyor; "yasaya aykırı, anayasaya aykırı, şuna buna aykırı" yollu itirazlar geliyor. Böyle olunca AKP'den birileri, "Öyle demedi, böyle dedi, bunu demek istedi" türünden açıklamalar yapıyor. Yani, itiraz edenlere, "Başbakan'ı yanlış anladınız," demeye getiriyorlar. İşte tam da o anda Başbakan yeniden sahneye atılıyor ve "Hayır, hayır! Asıl siz yanlış anlıyorsunuz! Ben tam da o itiraz edenlerin anladığı şeyi söyledim" diye durumu "düzeltiyor".

Ama bir kısım AKP'li böyle "kontrpiye"de kalmamanın yolunu bulmuş. Onlar açısından, Başbakan'ın istek ve görüşleri ile dünya teamülleri arasındaki, gittikçe açılan mesafe önemli değil. Önemli olan, Başbakan'ın yanında durmak ve onunla aynı frekanstan konuşmak. Böyle olunca, onlar Başbakan'ın sözlerine "Bunu nasıl tevil etsek" kaygısıyla bakmıyorlar. O sözleri ikiyle üçle çarpıp yankılamaya bakıyorlar. Başbakan da bundan memnun, belli ki. Yunan mitolojisinin "Narcyssos ile Echo" efsanesinin 21. yüzyıl Türkiye yeniden-yazımını sahneye koyuyoruz böylece.

Ve Başbakan, alıp başını gidiyor, kürtajdand, çocuk sayısından, içkiden, mahalle baskınına doğru. Anlattığım sahnenin önden yürüyen imamına gittikçe daha da çok benzeyerek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dayatma ve tartışma

Murat Belge 10.11.2013

Başbakan, öğrencilerin kaldığı evlerle de uğraşmaya karar verince adamakıllı geniş bir tartışmayı başlatmış oldu. Bir zaman önce, birtakım küçük, "stüdyo" tipi dairelerin yapılmasını ("Türk aile gelenekleri"ne aykırı oldukları için) eleştirip durdurmakla bu yeni gelişmenin sinyallerini vermişti. Ardından, "mesken dokunulmazlığı", "özel hayat" vb., hiçbir şey dinlemeden artık alıştığımız üslûbuyla konuya dalınca, hem tartışma genişledi, hem de tartışma kendi partisinin içine taşındı.

Şimdi Polonya'da, bu genişlemeden ötürü birilerini suçluyor ("Zina Lobisi" yapıyordur bunları). Oysa bunu yapan kendisi, düzeltmeye çalışanları çiğneyip geçen kendisi. Zaten epeydir, bu memlekette bir "fiil" oldu mu, "fail" hep Başbakan!

Başbakan kendisine böyle bir rol, böyle bir görünüm seçti. Ama bunu yaparken, seslendiği ve belli ki güvendiği bir yapı var. Onun gereğini yaptığına ve dolayısıyla bunları yaptıkça o yapıyı hoşnut kıldığına dair bir kanaati olmalı. Bu yapı da, şüphesiz, Müslüman kitleleri, onların oluşturduğu kamuoyu kesimi. Başbakan, tarihin saatini "örf ve âdet" çerçevesinde geri almaya kararlı. Toplum, Atatürk'ün Batılılaşma girişimlerinin başlamasından önceki noktaya geri getirip buradan işe yeniden başlamak ister gibi bir hali var.

Böyle bir durum sözkonusuysa, ben buna, "Vay! Atatürk'ün yaptıkların el sürüyor!" diye karşı çıkacak değilim. Olayın bütününe uluslararası insanlık değerleri açısından bakacağım. Son kertede, evet ben de "etik" açıdan bakacağım ama "seküler etik" benim çerçevem.

Peki, Başbakan "Müslüman etik" açısından mı bakıyor?

Bu, çok sorun içeren bir soru. Daha baştan, Müslüman bir "etik" olup olmadığı sorulabilir, çünkü "etik" kendisi de "seküler" bir kavram. İslâm'ın *Kuran*'da tebliğ edilmiş kuralları var, onun için ayrıca bir etiğe gerek yoktur, diyebilirsiniz. Bunu diyen çok sayıda insan olduğunu tahmin ediyorum.

Ama ortada "kural"ı anlaması gereken bir insanlar topluluğu olduğu sürece, "yorum"un da kaçınılmaz bir olgu olduğunu görüyor ve iddia ediyorum. "Yorum" diye bir zorunluluk yoksa, niye mezhep, tarikat vb. var?

Dolayısıyla Başbakan Erdoğan'ın "adına" konuştuğunu iddia ettiği ve çeşitli somut-yasal girişimlerle hayatın temeli haline getirdiği şeylerin de, onun "İslâm akidesi" olarak bellediği "yorum" olduğunu ileri sürüyorum.

Bunu söylerken, bir "örtük" soru daha parmağının ucunu göstermeye başlıyor: Başbakan'ın ya da herhangi birinin "yorum"u, "ortodoks diyebileceğimiz ilkeler bütününe uygun mu, değil mi?" tartışmasıyla başlıyoruz. Ama bununla aynı zamanda, "Uygun olması gerekli mi, gereksiz mi?" tartışmasının da gündeme gelmesi gerek. Çünkü "ortodoks" dediğimiz şey de sonunda bir "yorum"dur; ama tarihte daha erken yapılmış bir "yorum"dur, dolayısıyla alışkanlıklar yaratmıştır vb.

Başbakan Erdoğan'ın bir süreden beri çeşitli çıkışlarında "böyledir, şöyledir" diye fetvalarla savunduğu kurallar da, büyük ölçüde pre-kapitalist, pre-modern, ağırlıkla tarımsal bir toplumun oluşturduğu bir "ortodoksi"nin "kural"larıdır.

Başbakan Erdoğan, daha önce bazı sinyaller vermiş olsa da, ağırlıkla Gezi'den sonra, toplumdaki farklı yaşama üslûbu anlayışlarını birbirine düşman ilân ederek, bu toplum için çok tehlikeli bir yolun kapısını açtı. Açtığı kapıdan içeri herkesten önce kendisi girdi ve şimdi "Beni sevenleri sizin üstünüze salarım" diyerek ateşle oynuyor.

Birbirimizi döverek, tepeleyerek varacağımız bir nokta yok. Başbakan'ın kurcaladığı bir mecradan kimse "galip" çıkmaz çünkü burada her zafer "Pirus" zaferidir

Ama belki tartışabiliriz bu konuları. Tartışırken, belki "tartışma" nedir, onu da öğreniriz.

O zaman, herkes kazanır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cinsellik ve ahlâk

Murat Belge 12.11.2013

İnsan hayatında cinselliğin muazzam geniş bir yeri var: maddî düzeyde olduğundan çok düşüncede. Onun için her ideolojide erkek ve kadın davranışlarının ne olması gerektiğine dair yığınla kural oluşmuştur. Kuralların yanı sıra zihnî "teamüller" daha da belirleyici rol oynar. Tarih boyunca ve koca dünya yüzeyinde, bunlar toplumdan topluma çok farklılaşmıştır; bugün bile bir standartlaşmadan söz edilemez. Yani, cinsiyet ayırımından doğan her şeyi "düzenleme" azmi evrenseldir, ama "doğru düzen" in ne olduğu, görece bir şeydir, toplumdan topluma değişir. Birinin "ahlâklı" saydığı öbürüne göre korkunç bir "ahlâksızlık"tır.

Bunun “doğrusu” denecek bir şey de yoktur. Olduğunu iddia edenlerin söylediği, aslında, “benimsediğim ideolojiye göre doğrusu”dur.

Şimdi, kendini (“Başbakan” seçildiği için) Türkiye’nin “imam”ı sayan Tayyip Erdoğan buna benzer bir iddiayla ortaya çıkıyor ve toplumda kadın-erkek ilişkilerine, kendi deyimiyle “format atma”ya hazırlanıyor. Bunun başlattığı tartışmanın sonu yok. Nihai bir cevabı da yok.

Onun bu girişimini doğru bulan, destekleyen Hayrettin Karaman gibi “ulema erbabı” şimdilik “tek doğru budur” demedi sanırım. Karaman’ın medyada yer bulan söyleminde mihenk taşı, “çoğunluk”. Mademki büyük çoğunluğu Müslüman olan bir toplumda yaşıyorsun, bu çoğunluğun onaylamadığı davranışlarda bulunmayacaksın. Başka koşullarda (sözgelisi, Danimarka’da yaşıyorsan) bir “hak” olacak şeylerden vazgeçeceksin.

Bundan daha “anti-demokratik” bir tutum olamaz. Şimdi buna yerim yok, belki uzun boylu gerek de yok, ama bu önermeyi sağından solundan biraz kurcalayınca, nasıl mutlak bir istibdat getirdiği hemen görülüyor. Herhangi bir “siyasî” otokrasiden çok daha korkunç bir hayat tarzı.

Başbakan Erdoğan torbanın ağzını biraz açınca, ortalığa böyle tavırların, bu tür “düşünce”lerin dökülmesi de yeterince korkunç.

Böyle söyleyenler, bunun “korkunç” falan olduğu kanısında değiller, çünkü İslâm’ın herkes için en iyi hayat tarzını gösterdiğine inanıyor ve herkesin Müslüman olmasını zaten istiyorlar.

Bir “varsayım” olarak, “herkesin Müslüman olduğu” bir âna geldiğimizi kabul etsek bile, hayatın durmayacağını, tartışmanın, fikir ayrılığının, yorum farklılığının bitmeyeceğini bilmiyor, anlamıyor, anlamak istemiyorlar. Onlara göre böyle sorunlar olabilirse de, çözüm, her şeyin doğrusunu bilen ulemanın bu gibi durumlarda karar verme yetkisine sahip kılınmasıdır. Duruma göre, “yüz değnek vurun”, “kolunu kesin” ya da “öldürün gitsin” diyecek bir ulema, meseleyi çözecektir.

Tayyip Erdoğan da buna benzer bir çerçeve içinde düşünüyor olmalı hem de, şimdiye kadar içinde bulunduğu en çapraşık “mezhep kavgaları” arasında. Ayrıca, “imam” olduğunu kendi ağzıyla açıkladığına göre, bu “teokrasi”nin “krat”lığını da kendine yakıştırıyor olabilir. O da bir “çoğunluğa” güvenerek konuşuyor ve böyle konuşarak o çoğunluğu hoşnut kılacağına inanıyor. Bu toplumda, “Ben Komünist’im” diye dolaşanlar bile, zamanında, ODTÜ gibi bir yerde, “El ele gezmek yasak” diyerek terör estirmişlerse, hesap çok yanlış olmayabilir. Nitekim Başbakan hemen “Senin kızın olsa...” diyerek toplumun en yaygın önyargısına tutunuyor.

Benim kızım ne yapacağına kendi karar verir. Benim kızımın nasıl davranacağını ne ben ona dikte edebilirim, ne de Recep Tayyip Erdoğan.

İkincisi, bir kadınla bir erkek bir evde birarada bulunuyorlarsa, ille de bu arkadaşların akıllarından geçirdiği şeyleri yapmak zorunda değillerdir. Cinsel ilişki temel bir ilişkidir ama tek ilişki biçimidir. Topluma bu “mahalle baskını” ahlâkını empoze edenler, bir an durup, kendilerinin takıntılı olup olmadığını bir düşünseler iyi ederler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Büyüme’

Birkaç yıldan beridir, kapitalizm malûm (kronik) krizlerinden birinde, hâlen de çıkabilmiş değil. Bu kriz, bazı bölgelerde daha şiddetli cereyan ediyor örneğin Yunanistan'da. Ama sonuçta her yeri etkiliyor.

Bizim sosyalist cephede kriz kollayanlar vardır. Kapitalizmde krizin eksikliği bulunmaz. Birkaç yılda bir "sosyalist-sevindiren" krizlerden birini patlatırlar. Sevinenler olur, "Bu sefer gidiyor artık" diyenler olur. Gitmez. Bir iki debelenir, yeniden toparlanır. Onda da tedbir, çevre, deneyim bol nasıl olsa...

Bu sevinenlere anlatamayız ki, sosyalizm, kapitalizmin krize girmesiyle gerçekleşecek bir şey değildir. Daha anlamlı, daha insanî, insana mutluluğu daha fazla tattırabilen bir hayat tarzı olduğunu kanıtlaması, buna inandırması, egemenliğini bu inanç üzerine kurması gerekir. Kriz çıkması, varolan düzenin zaafa uğrayarak çaresiz kalması... Böyle ortamlar sosyalizmden çok faşizmin "iktidar stratejisi" açısından verimkâr durumlardır.

Ama ben yazıya bu kriz konusunu tartışmak niyetiyle başlamadım. "Kriz" şunun için bir "laf açma" vesilesi oluyor: dünyada ekonomik sıkıntı alçalarak yükselerek devam ettikçe, bu durum araştırmacıları, incelemecileri, anketçileri, uzmanları, varolan durumu ölçmeye biçmeye, gelecek tahminleri yapmaya teşvik ediyor. "Durum nedir" sorusunun belli başlı cevaplarından ("cevap" kabul edilen göstergelerinden) biri de "büyüme hızı" ya da "oranı". Dolayısıyla gün sekmiyor, ülkelerin, bölgelerin büyüme oranları hesaplanıyor, yayımlanıyor, karşılaştırılıyor, bunun üstüne projeksiyonlar yapılıyor.

Bu arada, hep yazıldığı ve söylendiği üzere, Türkiye'nin durumu görece iyi görünüyor. Hani, dünyada "kriz" bekleyenler olduğu gibi, Türkiye'de de bu iktidarı götürecek bir ekonomik bozulma bekleyenler var. Şu âna kadar onların da umdukları bir türlü gerçekleşmedi.

Neyse, ben asıl konuma devam edeyim. Yoğunlaşan "büyüme hızı" hesapları, öteden beri kafamı kurcalayan (ama kısa sürede unutup geçtiğim) bu konuya biraz daha "etraflica" bakma ihtiyacı yarattı bende. Yarattı da, iktisatçı olmadığım için (bu alandaki "derin cehalet"imi sık sık beyan ederim), neyle, nasıl düşüneceğimi de bilemiyorum.

"İnsan düşüncesi" kadar saygı duyduğum bir şey yok ama onun da bir yığın zıvalığı, saçmalığı var. Bir şeyleri "fetişleştirme" yeteneği de sonsuz. "Büyüme" kavramı da böyle. Şimdi, üç beş iktisatçının oturduğu bir yerde kalkıp yüksek sesle, "Büyüme iyi bir şey midir" diye sorsam, herhalde beni tekme tokat kapıdışarı ederler. "Büyüme"ye laf etmek, "mukaddesat"larına sövmek gibi bir şey.

Ama ben, cehaletin verdiği cesaretle ısrar ediyorum, bunları sormakta: "Büyüme iyi bir şey midir?" "Bu kadar büyümenin sonu nereye varacak?"

Kriz var, büyüme hızı düştü: yüzde birin, ikinin altına indi (bazı ülkelerde). İnşallah kriz geçecek, onlar da hızlanacak, yüzde dördü, beşi bulacak. Ama bir de koskocaman "azgelişmiş dünya" var, onlara yazık değil mi? Onlar da, inşallah, yüzde onu, on ikiyi bulsun. Biz neredeymişiz bu yarışta, on dokuzuncu sırada mı (faraza)? Aman, gayret! On yediye yükselim! Ama tabii bizim arkamızdaki de bizi geçmeye çalışacak... Sonu yok.

Büyüyelim arkadaşlar! Büyüyelim de, büyüdüğünü söylediğiniz şey, "ekonomi" kelimesinin altında yer alan, muazzam çapraşık ilişkiler ve oradaki nicelikler. Bunlar büyürken ya da büyüdükçe, *dünya* da büyümüyor. Dünya aynı cesamette, olduğu gibi kalıyor; üstündeki sular, karalar, bitkiler, madenler vb. de öyle. Hattâ, "olduğu gibi kalıyor" demek de yanlış, çünkü o öbür ucta "büyüme" dediğimiz şey sürdükçe, buradakiler küçülüyor.

Şu anda, bu soruya bir cevap, bu soruna bir çözüm düşünmüş, bulmuş değiliz.

Bu minval üzere saçmalamaya devam edeceğim, daha birkaç yazı.

Büyümenin büyüğü

Murat Belge 17.11.2013

"Ne olacak bu 'büyüme'nin sonu?" diyordum son yazıda. Çin'de ve Hindistan'da herkes İsviçreli gibi yaşasın, her aile iki otomobil sahibi olsun vb., vb...

Ne bunun cevabı? Çin'de ve Hindistan'da hiç kimse adam gibi yaşamasın, sefalet koşullarında varolmaya devam etsin, gideceği yere taksiyle değil, koşarak gitsin vb., vb... Bu mu cevap?

Herhalde bu olamaz. "Cevap" bir yana da, her iki durumda da, "soru" önemli.

İkinci *cevabın* kabul edilmezliği birinci *soruyu* geçersiz kılmıyor. O soru bütün sorunlarıyla önümüzde duruyor.

Kapitalizmin, kendisi çok köklü bir değişiklik geçirmediği, bu soruya verecek bir cevabı olmaz. Şimdiye kadarki durum, "cevap" bir yana, soru olarak görmezlikten gelme eğiliminde olduğunu gösteriyor. Çevre sorunları üstüne yapılagelmiş çeşitli uluslararası toplantılarda ABD'nin aldığı tavırlar, bunun böyle olduğunu kanıtı. Çernobil sonrasında Kenan Evren'in "bize her şey olmaz" tavrının benzerini takınmak, kapitalizmin benimsediği, benimsemekten utanmadığı tutum. Çünkü kapitalizmi "ekonomik büyüme" sözünün büyüğünden vazgeçirmek, deveye hendek atlatmaktan ya da İncil'de İsa'nın benzetmesiyle deveyi iğne deliğinden geçirmekten daha güç.

Sosyalizmde bu konunun daha çetrefil olduğunu söylemek mümkün.

Marx'ın hayatta olduğu çağda, insanların ekonomi, üretim-tüketim alanlarında yapacakları şeylerin böyle dünyanın düzenini değiştirecek (bozacak) bir düzeye erişmesi beklenecek bir şey değildi. Onun için, doğa âşığı Romantizm bile, bir "ekoloji" kavramı geliştirmemişti.

İnsan çoğunluğu açısından ise, Doğa, bir "dost" bile değildi. Sıcakıyla soğukuyla, kuraklığı ya da selleriyle, bizi mahveden, canımızı değilse ekmeğimizi elimizden alan, karşı konulmaz bir güçtü. Marx'ın düşüncesine ve Marksizm'e yansıyan da bu ortak korku olmuştur. Marksist literatürde sürekli doğaya "egemen" olmaktan söz edilir.

Bunun yanı sıra bir de "üretici güçler" konusu vardır. Sınıflı toplumda dizginleri eline geçirmiş kesimin kurduğu üretim düzeni, üretim ilişkileri, o sınıfın bencil çıkarlarına göre düzenlendiği için, bu ilişkiler üretici güçlerin serbestçe gelişmesini önler. Onun için sosyalistlerin temel amacı, bu ilişkilere son verip üretici güçlerin önünü açmaktır.

Bu da, "ekonomik büyüme" kavramının bir başka türlü dile getirilme biçimi.

Ve teorideki biçimi. Denenen sosyalizmde, kendilerinin gerçekte varolan sosyalizm" diye adlandırdığı düzende, kapitalist dünyayı aşan, ona parmak ısırtan bir "üretici güçler gelişmesi" olmadı. Orların "politbüro"larının biçimlendirdiği "üretim ilişkileri", hattâ daha da durdurucu rol oynadı.

Ama bununla aynı zamanda, bu rejimler, doğaya zarar vermekte, çevreyi kirletmekte, daha ileri gitmeyi başardılar. Çünkü, her şey bir yana, bir de aceleleri vardı.

Pratikte bu oldu.

Sonuç olarak, büyük çoğunluk, bazen değişebilen, ama sonuçta aynı yerden çıkıp aynı yere varan gerekçeler ve ideolojilerle, "ekonomik büyüme"den yana.

Böyle olunca, büyümenin tehlikelerini anlatan bir siyasî program, siyasî örgüt, siyasî eylem, iyice zorlaşıyor. Tam bir "akıntıya kürek çekme" durumu oluşuyor. Evet, çevreci hareketler, Yeşil partiler, gruplar var; ama hep küçük, marjinal, etkisiz vb.

Geçenlerde katıldığım bir toplantıda bazı arkadaşlar klasik "ekonomik büyüme" olmadan "ekonomik geliştirme" olabileceğini söylediler. Evlere şenlik ekonomi bilgimle ben bunun altından kalkamam ama bu konulara kafa yoranlar olmalı bir yerlerde. Büyüme peşinde koşan insan yığınlarına "Durun! Geçmek yasak! Yaptırmam! Sattırmam!" demekle olacak iş değil bu. Olur mu, olmaz mı, olursa nasıl olur? Bunu enine boyuna incelememiz gerekiyor. Aynı zamanda da bunun sadece ulusal değil, uluslararası siyasî örgütlenmesine girişmemiz gerekiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte böyle

Murat Belge 19.11.2013

"Ekonomik büyüme" kavramını, "ilm-i iktisadiye"nin ince sırlarından habersiz bir "ümmî" olarak sorgulamaya başlamıştım. Aklımdan geçenlerin hepsini henüz söyleyemediğim için, ilk iki günden sonra, bugün de o konuya devam etmek niyetindeydim.

Ancak bu arada Diyarbakır olayı oldu. Yani, Diyarbakır'daki şu son derece şenlikli buluşma. Bu bana çok önemli bir olay olarak göründü. Onun için bugün "büyüme"yi filan bir yana bırakıp Diyarbakır'daki şenlik hakkında içimden geçenleri yazmaya karar verdim.

Başbakan Erdoğan'ın orada söylediği sözlerin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bunlar, "Kürdistan" dâhil, ilk kez işittiğimiz sözler değil; ama sanırım ilk kez bir başbakanın ağzından çıktığını görüyoruz, işitiyoruz.

Erdoğan'ın önceki Diyarbakır ziyaretini hatırlıyorum. O zaman karşılayan, dinlemeye giden olmamıştı. Ama şimdi, Şivan'lı, Barzani'li buluşmada nasıl bir kalabalık toplandığını da gördük.

Şimdi, bütün bu düzenlemeden mutlu olmayan bazı Kürt siyaset adamlarının da varolduğu anlaşılıyor. Bu da, öteden beri olan, Barzani ile PKK ve Öcalan arasındaki gerginliğe kadar uzanıyor olmalı. Bu gerginlik, şu son aşamada, Suriye'deki Kürt hareketi karşısında alınan tavırlarda kendini göstermeye başladı. Ama tabii çok daha kötü temelleri var. Tamamen farklı iki dünya görüşü; tamamen farklı iki "yönetim" anlayışı.

Ancak, Barzani'nin ziyaretinin açıklanması üstüne başlayan gerginlik, benim gözümde akl-ı selimi temsil eden kesimin yatıştırıcı tavrıyla ciddi bir arıza çıkmadan çözüldü ve Diyarbakır'daki bu büyük şenlik gerçekleşebildi.

Daha önce Türkiye'nin Kürt sorunu üstüne yazarken özellikle üstünde durduğum bir konu vardı (hâlâ var): yıllar sürmüş son kanlı çatışma sürecinden sonra iki halk arasına giren soğukluk. Yaşanan somut olaylardan sonra böyle bir durumun olmasında şaşılacak bir şey yoktu. Aslında, hattâ olabilecek düşmanlık her şeye rağmen olmamış diye sevinmek de mümkündü. Ama bir psikolojik kopuşun varlığını hissediyordum her gidişimde. Bunun, sözgelişi "anayasa değişikliği" gibi tedbirlerle giderilebilir bir şey olmadığını sezinliyordum. Kâğıt üstüne yazdığımız şu ya da bu kelimelerle değil, insanî sıcaklıkla çözülecek ya da giderilecek bir boyuttu bu.

O "sıcaklık" dediğim şey, işte böyle bir "şenlik havası" gerektiriyor. Şivan Perwer ile İbrahim Tatlıses'in varlığı tam da buna cevap veriyordu ve çok da doğru seçimdi. O ikisi belki bu ilk "düet"lerinde tam bir uyum tutturamadılar. Ama öyleyse, bence bu da sembolik bir şeydi ve duruma uygundu. Bunca vurkırdan sonra, birlikte şarkı söylemekte bazı acemilikler olması, zaten genel sürecin özelliklerini yansıtan bir durum. Tabii önemli olan, "birlikte şarkı söyleme"nin başlamış olması.

Başbakan Erdoğan insanları şaşırtan bir siyaset adamı. Bir süredir devam eden kırıcı üslûbundan sonra, bu adımı atmayı da başardı. Demek ki, "şaşırtma" potansiyelini koruyor. Yanî, kendini tek bir "kanal"la sınırlamak zorunda değil. Diyarbakır'da bu "kardeşlik mesajları"nı verirken bir yandan Arınç'la da arasındaki sürtüşme hiç olmamış gibi davranabiliyor ayrıca. Bunlar, bu ülkede şimdiye kadar hiçbir politikacının yapmadığı, yapamadığı şeyler. Aynı Erdoğan, insanı deli edecek şeyler de söylüyor (bu sefer de, "dört çocuk" teranesini tekrar etmekten geri durmadı): ama Diyarbakır'daki o bayram havasını da yaratabiliyor.

Tabii orada toplanan halkı da unutmamalıyız. Bir kere, Türkiye'de politika yapan Kürt siyasetçilerine "büyük politika"nın nerede olduğunu gösterecek şekilde toplandılar; "Barzani şöyle yaptı, böyle etti" söylenmelerini kaale almadılar. Sanırım Başbakan Erdoğan'a da "İşte böyle. İşte böyle yapmalısın. Böyle yapınca, çözülmeyecek sorun yok," dediler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Büyüme' konusuna devam

Murat Belge 23.11.2013

Cesaretimi toplayıp "büyüme" kavramını sorgulamaya girişmiştim. Şimdilik, "iyi ettin" anlamına gelecek tepkiler aldım. "Sen ne anlarsın?" diyen olmadı henüz. Yani, diyen olmuştur da bunu zahmet edip bana ileten olmadı.

Benim bu "sorgulama"m, uluslararası ölçekte ve kapitalizmle ilgili bir şey. Gelgelelim, Türkiye'deki düzende de bunun yeri büyük. Hükümet, varlığının önemli bir kısmını "büyüme politikası" üstüne oturtmuş ve bu yolda kazandığı başarılarını kıvançla ilân ediyor. Toplumda popüler olmayı, seçim kazanmayı bu politikasına dayandırmış. Bu yolda inşaat sektörünü de bir tür "lokomotif" gibi görüyor. Böyle bir konjonktürde çıkıp, "Arkadaşlar, büyüme iyi bir şey olmayabilir," demek, biraz tuhaf kaçabiliyor.

Buna ek olarak, bizim memlekette, Özal karşısında Calp'ın "sattırmam, efendim, sattırmam" sözleriyle simgeleştirdiğim bir "muhalif" tavır vardır. Önce "köprüyü yaptırmaz", yapılıncı "sattırmaz", her şeye "hayır" demekten geçen bir tavır. Bu da kendimi özdeşleştirmekten hiç hazzetmediğim, hazzetmeyeceğim bir tavır. Zaten toplumun büyük çoğunluğuna da genel olarak sevimsiz görünen bir davranış bu. Hemen Halk Partisi ile, onun otoriter bürokrasisi ile, statüko merakıyla özdeşlenen bir genel tutum.

Sonuç olarak, bunun yalnız Türkiye'ye özgü bir şey olduğunu da söyleyemeyiz. İnsanlar böyle statik-bürokratik koşullarda yaşamaktan hoşlanmıyorlar.

Herkes bu gibi düşüncelerle, değerlerle yaşarken, kalkıp buna karşı çıkmak da akıl kârı bir iş gibi görünmüyor. Hangi siyasî partiye kabul ettirebilirsiniz bunu? "Büyümeyi durdur" ya da "yavaşlat!" Ya? Herkes var gücüyle büyürken, ben durduğum yerde durayım, öyle mi? Ne olacak, birkaç yıl sonra? "Manyak mısın, sen?"

"Parti"ye kabul ettiremedin, "toplum"a kabul ettirebilir misin ki? Büsbütün ettiremezsin. Zaten topluma büsbütün kabul ettiremeyeceğin için partiye de kabul ettiremezsin.

Bir kere bu öneri ciddi temellere dayanıyorsa ulusal, tek bir toplumla sınırlı bir şey değil, uluslararası olmalı. Ben burada büyümemi yavaşlatacakсам orada Çin'in, şurada Brezilya'nın da yavaşlatacağını bilmeli, bundan emin olmalıyım.

Bunun da nasıl zor bir iş olduğu ortada.

Ozonu yutan gaz emisyonlarını azaltmakla ulaştığımız göz yaşartıcı başarı düzeyi, bunun kolaylığı, güçlüğü hakkında bir fikir veriyor.

Ama daha da önemlisi, büyüme olmadığında ne olacağına dair üretilecek cevap..

Evet, sıkıştırılmış buharı birtakım makineleri çalıştırmak amacıyla kullanmaya başlamadan önce "büyüme" diye bir kavram yoktu. 1597 yılında Avrupa'da biri Çin'in "büyüme hızı" hakkında soru soramazdı, çünkü böyle bir şey umurunda bile değildi. Kimse böyle şeyleri merak etmez, çünkü zaten böyle kavramlarla düşünmezdi.

Bilmediği ve düşünmediği için, o zaman yaşayan insanlar bizden daha mutsuz değillerdi. Tabii daha mutlu da değillerdi.

Ama 18. yüzyılın sonlarından başlayarak, bütün bu değişim oldu. Adına "gelişme" diyoruz siz isterseniz "gerileme" deyin, "bozulma" deyin, ama bunlar oldu.

Dolayısıyla bugün konuştuğun adam, "Büyümeyeyim de ne yapayım" diye sorduğunda (ve tabii soracak bunu) cevap "Hiç, şöyle biraz gez, bulutlara bak, denize bakıp 'ne mutlu bana' de," şeklini alamaz. Alırsa da doyurucu olmaz. Hareket olmalı, toplumu dinamize edecek dinamo olmalı, bir yerden bir "girdi" olmalı.

Bu sorulara yeterli ve inandırıcı cevaplar üretmeye çalışan insanlar olduğunu biliyorum. Sonuçlar henüz dünyayı sarsacak gibi değil. Ama hiç yok da değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Sorun' mu, 'edinim' mi

Murat Belge 24.11.2013

Dün, uyduruk bir tarih savurmuş, "o zaman kimse 'büyüme' diye bir konuyla uğraşmazdı," demiştim 1500'ler, 1600'ler, 1700'ler... Ola ki, biri ilgilendi. Bu tarihlerde "büyüme"den korkmak için de bir sebep yoktu. Çünkü teknoloji şimdi olduğu gibi yeri göğü birbirine katan bir etkileme düzeyine erişmemişti.

Oysa şimdi (çoktan beri) erişti. Bu etkiler birçok bakımdan hayatı kolaylaştırdığı için nüfus da o eski tarihlerde insanların tasavvur edemeyeceği ölçülerde arttı. Bu da ciddi bir sorun. Tabii daha fazla "büyüme" tutkusunu da kamçılayan bir sorun.

Üretici güçler bu düzeye gelmiş, muazzam bir emme-basma tulumba gibi doğayı kendine "ham madde" yapmış, emiyor, öbür ucundan bitmez tükenmez "meta"lar çıkarıyor. Üstelik bütün bunları yaparken, insan emeğine ihtiyacı gün geçtikçe azalıyor. Bunun sonucu da, artan işsizlik.

Sanayi Devrimi dünya tarihinin çok özel bir evresidir. Buhar gücünün yeni, sağlam makinelere uygulanmasıyla, otuz kırk yıllık süreler içinde, iki yüz kişinin, üç yüz kişinin yaptığı işi bir kişi, iki kişi yapmaya başladı. Bunun mantıken, müthiş bir işsizliğe yol açması gerekirdi. Ama öyle olmadı. İşçi sınıfı her türlü sefaleti yaşadı, her

türlü meşakkati çekti, ama bugünkü işsizlik sorunu gibi bir sorunla karşılaşmadı, çünkü o sınaî gelişme, o zamana kadar kimsenin düşünmediği yeni iş alanları açıyordu.

“Yedek işçi ordusu”, daha yoksul bölge veya ülkelerden getirilen “grev kırıcılar” filan, bunlar hepsi vardı. Gene de, işsizlik bugünün vahim boyutlarına erişmemişti. Şimdi işsizlik dünyanın kronik, yalnız “kronik” değil, büyüyen ve büyüyecek sorunu.

Böylece “insan”, yeniden, bir “fazlalık” olarak ortaya çıkıyor. Bu çağın da “Malthus”ları eksik değil, dilleri biraz değişmiş olsa da. Bu “rekabet” ortamında, yeterince yetenekli olmayanlar, ne yapalım, yazık ama, bir şekilde tasfiye olacaklar.

Malthus’un (takma adla yayımladığı) kitabı tam yüzyıl sonunda çıktı: 1798. Bu, Wordsworth ile Coleridge’in Romantizm’in manifestosu sayılacak şiir kitaplarını yayımladıkları yıldır Romantizm ve Malthus gerçekçiliği, yan yana!

Malthus’un kitabı çıktı, ama dediği çıkmadı. 1798’de o kadar insana o kadar mantıklı görünen kehaneti gerçekleşmedi, çünkü üretici güçler gelişti. Tarımda verim kat kat artırıldı. Araya başka, siyasî, toplumsal vb. etkenler karışmadıkça, tarımsal üretim bugünün bilmem kaç kat artmış nüfusunu dahi doyurmaya yetiyor.

Ama bugünün sorunlarını (“büyüme”, “işsizlik” vb.) çözmenin yolunun “üretici güçler”den geçtiği kanısında değilim. Çözüm için dikkatimizi “üretici güçler”den “üretim ilişkileri”ne kaydırmamız gerekiyor. Bu alanda, “devrim”den aşağı bir ad hak etmeyen dönüşümler yapılması gerekiyor.

Makineleri doyurmadan önce insanları, insanların da, karınları kadar, zihinlerini ve duyarlıklarını doyurmamız gerekiyor. “Nitelikle” “nicelik” arasında her zaman bir mesafe olagelmıştır. Ama Sanayi Devrimi ve ertesi, bu mesafeyi iyice büyüttü. Şimdi bu süreci tersine döndürmek üzere kolları sıvamanın zamanıdır. Üretici güçlerin vardığı gelişkinlik düzeyi, böyle bir dönüş yapmak için gerekli imkânları, maddî altyapıyı veriyor.

Ama bu, gerçekten çok büyük bir dönüşüm ve çok geniş çaplı örgütlenme gerektiriyor (aslında o örgütlenmenin temel araçları da şimdiden belirmeye başladı, kaçınılmaz olumluluk/ olumsuzluk potansiyelleriyle). “Geniş” derken, tabii, “dünya”dan başka bir şeyi kastetmiyorum.

İlk gerçek “enternasyonal” diyelim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Brüksel mi, Şangay mı

Murat Belge 26.11.2013

Başbakan Erdoğan Rusya ziyaretinde Şangay Grubu’na girme isteğini tekrarladı. Birinci seferinde bu “istek” üstünde pek durulmamıştı. Ama tekrar edilmesi işin ciddiyetini gösteriyor. Anlaşılan Başbakan o kulübe üye olmak için bayağı bayağı özlem duyuyor.

Epeydir alışık olduğumuz “gurur”una da uymayan bir tavır çünkü bu. Bir kere söyledi, muhatapları da herhalde bunun ciddi bir talep olacağına ihtimal veremedi; bir tepki göstermediler. Şimdi ikinci kere söylemesi, kendisini bir “ricacı” konumuna yerleştiriyor.

Bu ikinci “rica”nın bir de kılıfı vardır ki, biraz dikkatli bakınca, “kılıf”ın “rica”dan daha anlamlı olduğu sonucuna

varıyorsunuz: "Avrupasıkıntısından kurtarın" sözünü kastediyorum.

"Avrupa Birliği" aslında geleceği işaret eden bir birlik biçimi. Kurulduğundan beri bir yığın sorunla, arızayla karşılaştı. Kimini aştı, kimini tam olarak aşamadı. Şu sıralar daha çok ekonomik düzeyden gelen sorunları var.

Bu sorunların bir kısmı, geleceğin örgütü olmasından ileri geliyor. Üyelerinin (bununla "ulus"ları, "kurum"ları, aynı zamanda "birey"leri kastediyorum) çoğu henüz o geleceğe hazır değil. Bugünlerin, çoğu dünlerden kalma alışkanlıklarına, dar çıkar hesaplarına göre hareket ediyorlar. Onun için de bir bütün olarak "AB" ortaya çıkamıyor, kurulmakta yarattığı potansiyeli —henüz— yeterince gerçekleştiremiyor.

Ama gerçekleştirecek. Zaman alsa da, bu evrim durmayacak, burada temsil olunan ulus-aşırı demokratik değerler üyeler tarafından sindirilecek. Kendi dışındaki dünyaya da model olacak, yol gösterecek.

"Şangay"da toplananlar "eski dünya"nın bildiği yapıda bir uluslararası ittifak kurmuşlar. AB ile kıyaslanamayacak ölçüde sınırlı amaçları var. Temelde bir "güvenlik örgütü"; "demokrasi" diye bir hedefi de sözkonusu değil. Zaten onun işin, en başta gelen ilkelerinden biri, üyelerin birbirlerinin "iç işleri"ne karışmamaları. Burada da, yıllarca, AB'nin bizim "iç işlerimiz"e karıştığı söylenmişti. AB'yi "geleceğin" birlik modeli yapan belki en önemli özelliği budur zaten. Tam bir demokrasi içinde, insan haklarına tam saygı duyarak yaşamak isteyenlerin örgütü olduğu için, böyle davranmayanlara "öyle yapamazsın" deme hakkına sahiptir. Avusturya'nın faşist partisinin iktidar olmasını önlemeye kadar varmıştır bu yetkisini kullanması.

Dolayısıyla Tayyip Erdoğan'ın ikinci kere Şangay Grubu içinde olma isteğini dile getirmesi ve bunu yaparken "Avrupa Birliği sıkıntısından kurtulma" ibaresine de yer vermesi, son derece anlamlı. Tayyip Erdoğan'ın hangi dünyada yaşamak istediğini ortaya koyuyor.

Avrupa Birliği'nin kendi temsil ettiği potansiyelin gerisine sık sık düştüğünü söyledim. Bu yetersizliğin aşikâr olduğu alanlardan biri de, gene bazı üyelerinin Türkiye'nin üyeliği konusunda takındığı tavidir, diyebilirim. Avrupalılığın önyargıları, başka birçok sınırlılıkları bu noktada belirginleşiyor. Ama, tabii, genel evrim burada da etkilerini gösteriyor.

Şimdi Sarkozy sahneye çıksa, "Ben dememiş miydim?" dese, ne cevap veririz ona? "Bizi Şangay'a alın, deyip duran bir başbakanın ülkesi, Avrupa Birliği içinde nasıl olabilir" diye sorsa Sarkozy, ne cevap veririz? "Bunu herhangi biri söyleyebilir; ama bu söyleyen, bu ülkede rekor kıracak kadar fazla oy alan, büyük kamu desteğine sahip biri. Öyleyse bu konuda da kamu desteğine sahip olduğuna varsayabiliriz. Özbekistan'la aynı birlik içinde bulunmaktan 'sıkıntı' duymayıp, 'Avrupa sıkıntısı'ndan şikâyetçi bir toplumun, Avrupa Birliği içinde yeri var mı?"

Tayyip Erdoğan Özbekistan veya Tacikistan'la yol arkadaşlığından kıvanç duyabilir, kendi bileceği iş. Ama Türkiye'nin tarihî rotasını kendi keyfî zevkleri uğruna değiştirmeye hakkı yok.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karar belgesi

Murat Belge 30.11.2013

Taraf ve "gölcü"sü Mehmet Baransu yeni bir bomba patlatarak dersanelerle başlayan gerilime yeni bir boyut getirdi.

AKP tarafından gelen ilk tepki-cevaplar, "iyi, imzalanmış, ama bir şey yapılmamış; yapılmış mı?" şeklinde.

Öyle. O zaman bir şey yapılmamış.

O zaman hükümetin, AKP'nin eli zayıf. MGK, yani cihet-i askeriye, kudretli. Belli ki hükümet o sırada bu konu üzerinden bir çatışmayı göze alamamış, orada "eyvallah" edip kararı da imzalamış, ama (dedikleri gibi) sonrasında işi "sumen altı"na havale etmiş.

Dolayısıyla şimdi bu kararı, uzun zamandır hazırlanmış bir atağın kanıtı olarak değerlendirmek doğru olmaz. Gelgelelim, "önemsiz bir olay" deyip geçmek de doğru olmaz.

Özellikle de hükümetin ve Başbakan'ın son dönemdeki sözleri ve tutumları ışığında.

"Ulan, hepiniz oradaydınız bel!" üslûbuyla konuşan bir başbakan olunca, bu belge de ortaya çıkınca, insanın aklına ilkin ne gelir? Nitekim gelmiş. "Tweet"lerinde bunu yazanlar var, Mehmet Bekâroğlu bunu söylüyor, başkaları da bunu söylüyor.

Üstelik, Başbakan'ın "oradaydınız" sözü zaten doğru değil. Ahmet Kaya'nın karşısında nümayiş yapanların Gezi Parkı'nda işi yoktu; Gezi Parkı'nda olanlar da Ahmet Kaya protestosunda yoktu. Bu iki olay arasında böyle bir bağlantı kurmak olsa olsa temelsiz bir iftiradır. Ama ikinci olayda karar ortada, imzalar ortada. "Kimler"in "orada" olduğu konusunda "acaba"ya,"şüphe"ye mahal yok.

Bu da herhalde "defaatla" hatırlatılacak, Başbakan'a ve çevresindeki zevata.

Öte yandan, "imzaladık ama uygulamadık" sözünün de dibini eşelediğimizde, çok basit bir manzarayla karşılaşmayacağımızı tahmin edebiliyorum. AKP'nin, daha doğrusu AKP'yi oluşturmuş olan Kadroların Gülen cemaatiyle ya da daha genel "Nur" cemaatiyle sürtüşmeleri AKP kurulmadan önce başlamış bir şeydi. Aslında 2000'ler bunun en çok yumuşadığı dönemdi. Cemaat ilk olarak "Millî Görüş" tabanından gelen partiye oy veriyordu.

MGK kararı bu ittifakın yürürlükte olduğu dönemde çıkmış bir karar. Tayyip Erdoğan o tarihte kendini şimdi olduğu gibi cihana savaş ilân edecek kadar güçlü hissetmediği için, def-i belâ içgüdüleriyle o kâğıdı imzalarsa da, fiilen bu işin peşine düşmeyeceği belliydi. Ama bu, cemaata karşı dostluk duyguları ile dolup taşıdığı anlamına da gelmiyor.

Nitekim şimdi, o zaman zorlamayla gelen "anti-Gülen uygulama"yı kendi koşullarında başlatıyor, başlattı.

Bu olay benim gözümde, yalnızca Tayyip Erdoğan'ın, partisinin, hükümetinin nasıl siyaset yaptığını gösteren bir olay değil. Bizim memlekette "barika-i hakikat"ın çıktığı ender anlarda Susurluk kazasında, Ogün Samast'la fotoğraf çektirenler vakasında, bütün Ergenekon sürecinde vb. ortaya bir "siyasî sefalet" manzarası dökülür; ama tam da dökülemeden, "barika" söner, ortalık kararır, o anlık "enstantane" ile kalırız kalırız da, zihnimizde, "boşlukları doldurarak", enstantaneden enstantaneye giden yolları tamamlayabiliriz. Tek tek olgular ve ayrıntıları sır olup kalır ama genel resim bellidir, sırrı, esrarı yoktur.

Onun için ben de bu olay üstüne yorum yapanlardan Mehmet Altan'ın söylediklerine katılıyorum: "Siyasetin Türkiye'de ne kadar ilkesiz yapıldığı gözler önüne serildi."

Evet, öyle oldu. "Bir kere daha" diye eklemek gerekir belki.

Cihet-i askeriye, bir yandan AKP'nin kökünü kazımaya hazırlanırken bir yandan AKP hükümetiyle birlikte Gülen Cemaatını yok etme eylemine geçiyor (o hükümete güvenmekten çok, sürüncemede kalmasını, "bırakılmasını" hükümet aleyhine koz olarak kullanmak üzere sanırım). Hükümet, direnmeyi göze alamayınca "peki" deyip savaşımla politikasıyla işi geçiştirmeye çalışıyor. Cemaat işin farkında ama susmayı tercih ediyor. Şimdi dersane sürtüşmesi çıkınca cemaatin haklarını savunma ihtiyacını duyan Kemalistler!.. Ne ararsan var. Hem de çok ucuza.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya dersaneler?

Murat Belge 01.12.2013

Millî Güvenlik Kurulu 2004'te "Gülen'i bitirme" programları düzenlerken, "Fethullahçı" sözü Kemalist çevrelerde nefretle, ama aynı zamanda korkuyla telaffuz ediliyordu: olağanüstü bir örgütlenme yeteneği gösteren esrarengiz bir hareket! O tarihte Gülen kendisi Amerika'da yerleşmişti. Ama "hareket"i buradaydı. Gülen'den sonra kim yetkilidir, nasıl örgütlenmişlerdir? Dolaşan kasette izleyicilerine bulundukları yerde İslâm için çalışmalarını söyleyen, kendilerini fazla belli etmemelerini öğütleyen bir Gülen var; kaç kişiler, nerelerdeler? Silâhlı Kuvvetler'den her ağustos ayında birileri uzaklaştırılır. Bunların "Fethullahçılar" olduğu söylenir.

2002'den beri AKP iktidarda. Gittikçe güçlenerek iktidarda. Bu durum, laikçi kesimin zihnindeki oranları değiştirmişe benziyor. Çünkü dersaneler konusundan başlayan şu şimdiki gerilim patlak verdi vereli, bu kesimden çeşitli bireyleri dersanelerin devamından yana tavır alır, demeç verirken gözlemliyoruz. Oysa bu dersaneler Gülen hareketinin başlıca "kadro devşirme" yeri olarak biliniyordu. Bu nedenle, Erdoğan ve AKP fobisinin, Gülen ve Cemaat fobisine baskın gelmeye başladığı kanısına varıyorum.

Tabii bu kesimin bu tavrını, durup dururken Fethullah Gülen'e ve hareketine karşı bir sempati duymaya başladıklarına yormuyorum. Taktik bir tavır olmalı. Şu durumda daha güçlü görünen AKP'yi bitirmek için ne gerekiyorsa yapalım, kiminle ittifak kurulacaksa kuralım, onun işini bitirdikten sonra geri kalanına arıca bakarız...

"Siyaset böyle bir şey" diyebilirsiniz. Olabilir, ama olmamalı. Siyasetin "ilkesiz" olmasına hoşgörülle baktıkça, daha büyük ilkesizliklere, daha ahlâkdışı Makyavelizmlere fırsat hazırlamış oluruz.

Bunlar bir yana, bir de bunlara yol açmış olan konunun kendisi, yani "dershane" olgusu var. Ne oluyor orada?

Bu dersaneleri ben başından beri Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim ve öğretim sistemi olarak ortaya koyduğu sefaletin göstergelerinden biri olarak gördüm. Dünyanın hiçbir yerinde orta öğretim düzeyinden diploma almış herkes otomatikman yüksek öğretime geçmez, orada devam etmez. Ama bizdeki yığılmaların benzeri de az bulunur.

O zaman görece paralı kesimlerin çocuklarını yüksek öğretime devam ettirmelerinin bir çaresi, aracı olarak bu dersaneler peyda oldu. Para kazanmanın yanısıra ideolojik motivasyonla da dersane açmak, işletmek iyice yaygınlaştı.

Böyle olunca, dersane sistemi, yani son kertede "test yöntemi" bütün eğitim sisteminin yerine geçmeye başladı. Eğitim sisteminin içinde çalışanlar bile bu "test yöntemi"nin etkisi altına girdiler. Bu durum önce bir düalizm, bir "ikileşme" yarattı diyebiliriz. Bir yanda sınıfıyla, öğretmeniyle bildiğimiz okul var, öğretim var (ve tabii bütün geleneksel zaaflarıyla var): bir yanda da dersane, "test" vb. Yavaş yavaş, birincisi anlamını

kaybetmeye başladı. O, formel bir zorunluluk. "Lise" denen bir yerden bir diploma alacaksın ki, "test"e girme hakkını elde edesin. Ama "test"te ne yapacağını, nasıl edeceğini sana "dershane" öğretecek.

Sonunda "bilgi", mantığa dönüştü. "Beş şıktan dördünü nasıl elerim?"

İnsan zekâsı her sistem içinde başarılı olur, başarısız olur. Öyle de yapsan, böyle de yapsan, kendi içinde nesnelliği olan bir ölçü bulunur. Ama her yöntemin öne çıkardığı bir şey de bulunur. Bu yöntem, *bilgi*'ye öncelik tanıyan bir sistem değil.

Dolayısıyla, ilkeselliğin soyut düzeyinde, dershaneleri onsuz edilmez kurumlar olarak görmüyorum. Ama yukarıda söyledim. Bunlar, varolan sistemin zaaflarının sonucu olarak ortaya çıktılar; şu anda sayılarına, kazançlarına vb. bakıldığında, birtakım somut ihtiyaçlara cevap verdiler. Şimdi, o zaafıları ortadan kaldırdınız mı, kaldıracak mısınız da, dershaneleri kapatıyorsunuz? O ihtiyaçlar artık geçerli değil mi? Geçerliyse, neyle karşılık verilecek?

Yoksa sorun "eğitim-öğretim tornasının manivelasını biz elimize geçirelim" anlayışı kadar basit, yalın bir şey mi? Çok iyi bildiğimiz, oldum olası alışık olduğumuz, mahut mekanizma mı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıyımdan kıyıma

Murat Belge 03.12.2013

Pazartesi sabahının *Taraf*'ında bir sayfada Dersim Kıyımı üstüne yapılan belgeselin haberi, bir sayfada Taner Akçam'ın Ermeni Kıyımı üstüne *Minber*'de çıkmış makaleyi aktaran yazısı. Yani sağa baksan kıyım, sola baksan kıyım.

Gazetenin büyük, manşetlik haberi de, "fişleme"! Bu soylu etkinliğin şimdiki hükümet zamanında da devam ettiği bildiriliyor. "Fişleme" denilen şeyin "kıyım" denilen şeyin bir erken aşaması, hattâ bir hazırlığı olduğunu da söyleyebiliriz. Demek ki, o gün, bugün, aynı zihniyet, aynı faaliyet, sürüp gidiyor.

Dersim belgeselini yapanlar, kıyımda yer almış askerlerden dört tanesini bulup konuşturmuşlar. Bunlardan birinin söyledikleri arasında şunlar da var: "Ölenin sayısını mı bileceğim? Ne üzüntü duyam ölenlerden dolayı? Öldürmeye gidiyoruz, üzüntü mü duyacağız?"

Bunca yıl sonra bu köylü bu şekilde konuşabiliyorsa, "aynı zihniyet, aynı faaliyet" sürüp gider elbette. Bu kişi, askerlikte, gerekli "vazife bilinci"ni edinmiş, işin doğrusunu öğrenmiş. Hayata aynı felsefeyle bakan çok kişi var bu ülkede.

Ama bu dört kişinin öbür üçü böyle konuşmuyor. Aslında bu oranın doğru oran olduğunu sanıyorum. Bu köylü gibi net ve kesin bir şekilde vurmayı kırmayı onaylayanlar, dörtte biri çok geçmez.

Buna karşılık, "olmamalıydı" diyen dörtte üç, sonuçta olayda rol almış. Emir vermişler, onlar da yapmış.

Taner Akçam'ın aktardığı *Minber*'de yayımlanmış imzasız makalede Kıyım'ı planlayan ve yürütenler suçlanıyor. Belli ki Mustafa Kemal kendisi (makaleyi o da yazmış olabilir) bu düşüncelere katılıyor. Ama burada da, Ermeniler'in dostumuz olduğu vurgulanıyor, "Ermeni demek, Hristiyan Türk demektir" sözü söyleniyor, hattâ Kıyım'dan ötürü uğradığımız maddi zarardan dem vuruluyor. Yani, bütün bu gibi kaygılar bu yana, "Kıyım yapmak alçaklıktır" denilmiyor, denilemiyor.

Taner Akçam bu bilgileri veriyor, herhalde daha da verecek Başbakan'a "yardımcı olmak" için. Yani, "Kürdistan" dedi, "Neden diyorsun?" diye celâllenenlere de "Atatürk demişti" diye cevap verdi; şimdi, "Ermeni Kıyımı" için de aynı taktiği kullansın... Kullanacağını hiç sanmıyorum, herhalde Taner'in de böyle bir beklentisi yok.

Ama tabii ki araştırıp bulacağız, yazacağız, söyleyeceğiz.

Pandora'nın kutusu açıldı bir kere.

Açıldığı için, gazetenin bir sayfasında Dersim Kıyım, öbür sayfasında Ermeni Kıyımı...

Bunların hepsinin örtüldüğü, gizlendiği, her sabah kalkıp "Türküm doğrudum" diye bağırduğumuz, çevremize baktığımızda "Türk öğün..." sözlerini gördüğümüz bir dünyada yaşıyorduk. Bunun adı "Beyin yıkama" ise, evet, tertemizdi beyinlerimiz; her gün yeniden yıkanıyordu, pırıl pırıldı.

Ama, görüyorsunuz işte, olmuyor. Gerçeklik büsbütün gizlenemiyor. Bir yerden bir delik açılıyor, bir yerden bir ses iştiliyor, derken arkası geliyor.

Türkiye'nin de saati geldi çattı. Bizler için bu kadar zahmet ve özenle hazırlanmış bu yaldızlı yalan- tarihi bir kenara fırlatıp nereden nasıl geçerek bugün durduğumuz yere geldiğimizin gerçek hikâyesini öğrenmeye başlıyoruz. Bir yaz günü bulutların dağılıp güneşin parlaması sürecini andıran bir durum bu.

Dünyaya günüşğinde bakmayı öğrendikçe, buna kendimizi alıştırdıkça, "öldürmeye gidiyoruz, üzüntü mü duyacağım?" diyenlerin, bunu diyebilenlerin sayısı da azalacak.

Yani normal insanlar olacağız.

Şimdilik, arada bir noktadayız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kültüre yatırım

Murat Belge 07.12.2013

"Ekonomik büyüme" üstüne birkaç yazı yazmıştım. Yazdıklarına fazla tepki almam, normal olarak. O yazılara epey olumlu tepki geldi. Birçok kişinin (aralarında konusunu çok iyi bilen iktisatçılar da var) benimle bu kaygıları paylaştığını görmek benim için iyi bir sürpriz oldu; çünkü bu "büyüme" konusu gerçekten başka türlü düşünülmecek bir "dogma" haline geldi.

Başka türlü düşünmeye pek de alışık olmadığımız için ben de itirazlarımı dile getirdikten sonra sesimi kestim. Hep söylüyorum, iktisat konusunda epey cahilimdir. "Ee, ne yapalım öyleyse" diye sorulduğunda vereceğim bir program yok. Ama dünyada bu sorunları ciddiye almaya ve üzerinde düşünmeye başlamış insanlar olduğunu biliyorum. Bir süredir Türkiye'de de buna kafa yoranlar çıktı. Örneğin bu yakınlarda Ahmet Aşıcı ve Ümit Şahin'in editörlüğünü yaptığı *Yeşil Ekonomi* adında bir kitap yayımlandı; yerli ve yabancı, on kadar makaleden meydana geliyor.

Bu konudaki tartışmanın hatırısayılır bölümü genel olarak dünyanın yeşil siyasî hareketinin çevresinde veya onun teorik uzantısı olarak devam ediyor. Benim hatırladığım bir örnek, bir sosyalist, ama çevre duyarlılığı da yerinde bir sosyalist olan Raymond Williams.

Bahro, Almanya'nın o zamanki "Doğu"sunda yaşayan bir sosyalist ve çevreciydi. Doğu Almanya'nın "demokratik cumhuriyet" tanımlamasının somut işleyişinden pek mutlu olamadığı için Batı'ya geçmiş ve kendi düşündüğü *Alternatif* üstüne bir kitap çıkartmıştı (ne kadar eskilerde kalmış sanki, bu olaylar. "Bahro" adını kim hatırlıyor?): bu olay da Raymond Williams'ı etkilemişti. "Doğu'dan gelen Bahro 'alternatif' için yazdı; biz Batı'dakiler böyle bir şey yapmadık," deyip kollarını sıvamış ve *Towards 2000* ("İkibine Doğru") başlığını verdiği kitabı yayımlamıştı.

Raymond Williams bu kitabın ekonomi sorunlarını ele alan bölümlerinde iki konuyu özellikle öne çıkarmıştı: kültür ve bakım.

Bir taşra kentinde (orada bir ören yeri olduğu için) küçük bir müze açıyoruz, diyelim. İlgüdüsel olarak, "asgarî istihdam" politikası güderiz. Çünkü epey uzun zamandır zihnimizde "kâr eden işletme" modeli kök salmıştı. Williams'ın mantığına göreyse, bu gibi kültürel kurumlarda, ziyaretçilerin çeşitli istek ve ihtiyaçlarını (bunların çoğu doğal olarak kültüre, bilgilenmeye yönelik talepler olacaktır) karşılamak üzere daha geniş kadrolar istihdam etmek gerekir. Böyle bir kurumda jilet veya otomobil, telefon veya tencere değil, bilgi ve kültür üretilecektir. Bilginin ve kültürün "girdi-çıktı" hesaplarını yapacak bir donanımımız yok. İnsanların zihnî zenginleşmesinin ekonomiye ne getireceğini pek bilemiyoruz, çünkü ölçemiyoruz, ölçecek bir âletimiz yok. Bunlara önem vermek bir yana, bize bunları küçümseyerek baktıran bir "entelektüel iklim" içinde yetişiyoruz. Stalin, "Papa'nın kaç tümeni var" diye sormuştu; biz de, "Rembrandt'ı sevmek kaç para getirir" diye sorunca önemli bir bilgelik gösterdiğimizize inanıyoruz.

"Bakım" deyince bu da yetimhaneden yaşlılar yurduna, hastaneye oldukça geniş bir alanı kapsıyor. Gene aynı mantık: "En az kaç hademe, kaç hastabakıcıyla ben burayı çalıştırırım?" "Kârlılık" hastaneden üniversiteye, her yerde egemen. İşletme kazanacak, insanlar kaybedecek: "rasyonalite"nin kuralı bu.

Williams'ın bu söyledikleri, bizim geçmişimizin âfetlerinden biri olan "KİT uygulaması" ile aynı kapiya çıkmıyor. Kırk kişinin yapabileceğini seksen kişiye, o da yetmedi yüz seksen kişiye yaptırma mantığına oturuyordu o uygulama. Dolayısıyla temelinde "liyakatsizlik" yatıyordu. Burada ise "liyakat", işin başlangıcı, bamteli. Bu işleri liyakatle yapacak insanların eğitimi, yetiştirilmesi de ayrı konu.

Bu iki başlık, kendi başlarına belirleyici olmaz, olamazlar. "Palyatif" bir tedbir olarak da düşünülemezler. Total bir "zihniyet devrimi"ne ihtiyacımız var. Bu da, insanı yeniden merkeze koymaktan geçiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şantiye

Murat Belge 08.12.2013

İstanbul bir "şantiye"dir. İnşaat durmaz. Oturduğunuz sokakta mutlaka bir inşaat yapılmaktadır. İki gün geçer, geçmez, yenisi başlar. Bir an gelir, "Yer kalmadı. Artık bir şey yapamazlar," dersiniz. Olanlardan birini yıkarlar, yenisini yapmaya başlarlar. İnşaat bitmez.

Belli ki ahali de genellikle hoşnuttur bu durumdan. O anda inşaatı olmayanlar sürmekte olan inşaatın şikâyet edebilir, gürültüsünden, tozundan vb. Ama her İstanbullu'nun inşaatının sırası gelir; geldiğinde, şikâyetçi olmaz. Böyle gider.

AKP de inşaatla özellikle önem veren bir parti. Ekonomik başarısının önemli bir kısmı da zaten buna bağlı. İnşaat ekonomide başka birçok iş dalını da harekete geçirebilen, öncü rolü oynayabilen bir sektör.

Türkiye’de nüfus hızla arttı. Bu artışın kendini inşaat alanında göstermesi çok normal. Nüfus artışıyla birlikte çekirdek ailenin normal haline gelmesi inşaatı kamçıladi.

Ama Türkiye’de konut inşaatını ne devlet üstlendi, ne de yakın zamanlara kadar üstlenebilecek boya bosa erişmiş bir sermaye birikimi gerçekleşti. Böylece gayret dayıya, yani “halkımız”a kaldı. “Halkımız”ın da eti budu malûm. Devlet başka taraflara bakar gibi yaparken başta hazine arazileri, topraklar kapışıldı ve geceden konma mahalleler, kentler bitiverdi. En ucuz malzemeyle, olabilecek en beter biçimde. Biraz daha paranın dökülebildiği yerlerde de daha iyi sonuç alınmadı. Hattâ ortaya çıkan yeni binaların daha zevksiz olduğunu da söyleyebiliriz.

Bütün bu işlerde başı İstanbul çekti, öteki büyük şehirler de yükü belirli ölçülerde paylaştı. Ama bunların olmadığı bir yer kalmadı aslında. Yazıya “İstanbul bir ‘şantiye’dir” diyerek başlamıştım. Bunu düzeltelim: “Türkiye bir şantiyedir.”

Nüfus artışı son birkaç yıldır durulur gibi oldu. Türkiye genel olarak normalleşirken, burada da ardından yetişilemeyen çoğalma sakinledi. Bunda şüphesiz hem hayat koşullarının payı var (fazla çocuk sahibi olmak bir yük haline geldi; fazla nüfusun bir kazanç sayıldığı kırsal hayat ve köylülük hızla küçülüyor): hem de, doğum kontrolünün kolaylaşması, halkın bu imkânlarla daha rahat erişebilmesi etkili oluyor. Başbakan’ın bütün tersine çabalarına rağmen bunun böyle devam edeceğini sanıyorum.

Bu durum, Türkiye’de “hayat kalitesi”ni yükseltecek bir etkidir. Ekonomi, eğitim, herhangi bir şey, nüfusun ardında nefes nefese, yetişemiyordu. Artış, verilen hizmeti anında yutuyordu. Bu durulmayla, insanlar her alanda olanın daha iyisini aramaya, istemeye ve anlamaya başlayabilirler.

Önümüzdeki dönemde inşaat alanında bir daralma olmayabileceğini düşünüyorum. “Bir an önce kendimize bir dam bulup altına sığınalım” dönemi ya kapandı, ya da yakınlarda kapanacak. Ama bununla aynı zamanda, “Yahu, şu altında durduğumuz dam ne menem bir dam?” döneminin başlayacağı kanısındayım.

İnsanların, olanın daha iyisini aramaları bence sağlıklı bir işaret. Ama bu arayışlarında, şimdiye kadar yaşanan senaryonun yeniden üretilmesi pek de hoş sonuç vermeyecektir. Bütün bu kentleşme sürecinde en zayıf nokta, aranmadığı için bulunmayan nesne, *estetik*. Bir zamanlar sahip olduğu, zorlanmadan ortaya çıkarıverdiği estetiği, onu elde etmenin yöntemlerini unutmuş ve kaybetmiş bir toplum.

Oysa estetik bir fazlalık değil, olmasa da olur bir şey değil. Olmasa da, bir şeyler oluyor, ama bütünde eksiklik kalıyor, kendini belli ediyor. Hayatın dokusuna estetiği yerleştiremeyen toplum ham kalıyor, nitelikli bir varoluş biçimi kuramıyor, yaptığı işlere de niteliği dâhil edemiyor.

Ne demek istediğim belli: paldır küldür yaptığımız birçok şey yapılmamalıydı ama yapıldı. Şimdi, yavaş yavaş, en beterlerinden başlayarak bunları yıkıp yeniden yapabiliriz. Bu ekonomik takat noktasına vardık ya da yaklaştık.

Ama bunu yaparken “Karadenizli müteahhit estetiği”ni terkedip onun yerine “TOKİ estetiği”ne geçmekle yetinirsek, sözgelişi yirmi, otuz yıl sonra yeniden yıkılması gereken bir mezbele daha yaratmış oluruz.

“Plan” ve “katılım”, çok zaman, birbirlerini dışlayan şeylerdir. Bunları birbirini *tamamlar* hale getirmenin yollarını bulmalıyız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fütuhat düşkünlüğü

Murat Belge 10.12.2013

Bu konuyu yazmaya hazırlanıyordum ki sabah baktım, İoannis Grigoriadis Taraf 'ta yazmış: "Fetih Zihniyetinden Kurtulmak" başlığıyla.

Bu başlığın özetlediği şeyleri ben de birçok kez ele alıp eleştirmişimdir. Ama karşımızda bunu yeniden, yeniden, yeniden üreten koca bir mekanizma var. Sadece bunu, yani "geçmişin askerî başarıları" ile böbürlenmeyi değil, bu böbürlenme ihtiyacını da üreten bir yapı var.

İoannis (Oxford'dan tanışırsız) bu "Fetih Zihniyeti"nin son zamanlarda eriştiği görece yeni bir tezahüründen söz ediyor. Beni rahatsız eden de buydu (bugünlerde) ve dolayısıyla onun yazısı çıktı diye yazmamayı ya da yazmayı ertelemeyi düşünmedim.

Aya Sofya'nın camiye çevrilmesi gündemde!

AKP iktidarı sırasında, belirli bir plan ve program çerçevesinde, adım adım hazırlanan bir olay bu. Nasıl olduğunu İoannis (yani yani) anlatmış. Trabzon'daki Aya Sofya'nın —sanırım bir kısmının— camiye çevrildiğini okumuştuk. Eminim oradaki hapse girmemiş Ogün Samast'lar ve Yasin Hayal'ler bundan ötürü çok mutludur.

İznik'te yıkıntısı duran Aya Sofya da onarılmış, restore edilmiş ve camiye çevrilmişti. Yıllardır yolum düşmüyor İznik'e, onun için bunun nasıl bir "restorasyon" olduğunu bilmiyorum. Vize'deki Aya Sofya'dan haberim yoktu; aynı işlemde geçip aynı yere vardığını gene Grigoriadis'in yazısından öğrendim.

Beni tanıyan herkes Kemalist olmadığımı da bilir. Değilim, ama Aya Sofya'nın müzeye çevrilmesi kararının ondan geldiğini duymuştum ve bu kararı çok doğru bulur, desteklerim. Aya Sofya "dünya mirası" dediğimiz mimarî eserlerden biridir ve herkesin ziyaretine açık bir müze olması son derece yerinde bir karardır. İlle cami yapalım diye çırpınan mümin Müslümanlar gibi, "yeniden kilise olmalı" diye tepinen mümin Hıristiyanlar'a da hak vermem, sempati duymam. En iyi, en doğru karar müze olmasıdır.

İstanbul fethedildiği zaman başta Aya Sofya, ayakta duran kiliselerin camiye çevrilmesi bana göre o çağın değer yargıları çerçevesinde olumlu bir tutumdur. Kiliseyi kilise olarak yapmış olan insanlar, "ehl-i kitab" olarak nitelenen kişilerdi. Tabii "fetih"i gerçekleştirmiş olanlar da kendi dinlerinin en doğru din olduğuna inanıyorlardı ve bu dünya görüşü içinde o binayı "en doğru inanç"ın ibadet yeri haline getiriyorlardı. Binaya duydukları saygının da ifadesiydi bu. Yakıp yıkmıyor, benimsiyorlardı. Zaten pratik fayda da, camiye çevrilen binanın onarılması, yani korunmasıydı.

Ama bugünün dünyasında "koruma" gerçekleştirmek için binanın bir ibadethane işlevini devam ettirmesi gerekmiyor. Müze de olur, isterseniz "konser salonu" veya "sergi mekânı" olur, her şey olur. Şüphesiz, kültürel bir işlevi olması uygundur.

İstanbul Osmanlı devletinin başkenti olunca, Bizans'tan kalan kiliselerin tamamına yakın kısmı zaman içinde camiye çevrildi. Aralarında "Kilise Camii" adıyla anılanları bile vardır. Bunların yeniden kilise olmalarını talep eden, bazı istisnalar dışında, herhalde yoktur —Cordoba'daki, Sevilla'daki camilerin yeniden cami olmasını talep eden olmadığı gibi.

Ama yüzyıllardır yıkık duran bir kilise binasını onarıp cami yapmaya olumlu bir anlam veremiyorum.

Şimdi, Samatya'daki Prodromos yıkıntısının da onarılıp cami yapılacağı haberlerini okuyoruz. Tamam, camiye çevrilmişti, yandığı zaman da camiydi. Ama gerektiği gibi restore edilirse, aslına uygun restore edilip sonra da müze haline getirilmesi, bu çağın gerektirdiği davranış biçimidir.

Bu "camileştirme" politikasına MHP'nin itiraz etmesi elbette sözkonusu olmaz. CHP'nin ne diyeceğini izlemek daha ilginç olacak. CHP'nin bugün "politika"dan anladığı AKP'nin dediğine veya yaptığına karşı çıkmak olduğu için herhalde bunu da eleştirecektir. Ama ne şiddette? Kaç "desibel"lik bir sesle?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aya Sofya ve 'sahte' imza

Murat Belge 14.12.2013

Aya Sofya'nın müze olması kararını verenin Atatürk olduğunu öğrenmişizdir. Şimdi bu "direktif" yazısının altındaki "Atatürk" imzasının sahte olduğu iddia ediliyor.

İddia eden, şimdi MHP'nin milletvekili, bir zamanlar Türk Tarih Kurumu'nun başkanı, Halaçoğlu. Bu ülkede "Ermeni Kırımını" denecek bir olayın asla olmadığını canla başla savunan bir "tarihçi". Latife Hanım'dan kalan Atatürk'le ilgili evrakın kamuya açılmasını engelleyen kişi de gene o.

Bunları yapan kişi yıllar boyu adı "Türk Tarih Kurumu" olan kuruluşun başkanlığını yaparsa, bu aynı kurumun YÖK aracılığıyla üniversitelerde Ermeniler konusunda araştırma yapanların adlarını öğrenmek üzere girişimde bulunmasına şaşırmak için bir neden yok. Gene aynı YÖK'ün "sözde" soykırım iddialarına karşı araştırma yaptırmaları için üniversitelere genelge göndermesi de şaşırtıcı falan değil. Bunlar hep, Türkiye'nin olağan halleri.

Gelelim "sahte imza" iddiasına... Aya Sofya'nın camiyken müze yapılması, öyle basit bir olay değildir. Uluslararası yankılar uyandıracak bir harekettir ve zaten onları uyandırmak için yapılmıştır. Benim bildiğime göre, olayın tarihi 1935'tir. Bu tarihte Atatürk sağ, ciddi bir rahatsızlığı yok, ülkede olup biten her şeye hâkim. Yani birileri onun imzasını taklit ederek Aya Sofya'yı müze yaptıracak... Atatürk bunu fark etmeyecek... Böyle bir iddia karşısında yalnız kargalar değil, herhalde bütün kuşlar âlemi kahkahadan kılır.

Ama Halaçoğlu böyle durumlara düşmekten korkmayan, cesur bir kişi. Memleketin hayrına olduğuna inandıktan sonra, her davayı savunur. Bir "tarihçi" olarak bağlılığı "memleketin hayrı"na, "gerçeklik"e değil. Dolayısıyla zaten tam da Türkiye Cumhuriyeti'nin istediği, aradığı, bulunca da ödüllendirdiği bir "bilim adamı".

"Uluslararası yankılar"dan söz ettim, yukarıda. Aya Sofya'nın yeniden cami olmasını isteyenler bunu "taviz" olarak anlıyorlar. Zaten bize düşman (ve bağnaz Hristiyan) bir dünya var. Biz de onları fazla kızdırmamak için böyle jestler yapıyoruz. Zaten "Batılılaşma" denen şeyin tamamı bu. Taviz! Kişiliğini kaybetme. Ve saire.

Geçen gün yazdığımda söylemiştim: 1453'te Aya Sofya'nın camiye çevrilmesi o çağın "medeni" bir davranıştıydı. Ama zamanla "medeniyet" kavramının ve algılanışının içeriği değişti. 1935'te de burayı müzeye çevirmek

“medeni” davranış oldu. Dolayısıyla bu karar Fatih’in iradesinin karşıtı değil, o anlayışın devamıdır.

Atatürk bunları anlayacak nitelikte bir insandı. İzmir’de yerde sürünen Yunan bayrağını kaldırtması ya da Çanakkale’de can vermiş “düşman” ordusu hakkında söyledikleri gibi davranışlarıyla böyle olduğunu kanıtlamıştır.

Aya Sofya’nın camiyken müzeye çevrilmesi de, “taviz” falan değil, bir “medeniyet deklarasyonu”dur.

Siz bunu beğenmeyebilirsiniz. Bu “fütihat böbürlenmesi”nden zevk alıyor, böylece yüceltiğinize inanıyor olabilirsiniz ya da daha farklı nedenlerle Aya Sofya’nın cami olmasından yana tavır alabilirsiniz. Buyurun alın. Neyse böyle düşünmenizin, duymanızın gerekçesi, açıklayın. Deyin, “Ben bu kenti, bu kiliseyi kılıcımın zoruyla aldım! Şimdi de, kimin ne dediğine bakmadan, umursamadan, burayı yeniden cami yapacağım! Burayı müzeye çevirme kararı, veren kim olursa olsun, yanlış bir karardı! Ben bu yanlışlığı düzeltereğim!”

Buyurun, söyleyin bunları. Ama “imza sahteydi” gibi ayak oyunlarına girmeyin. Aya Sofya’yı müze yapmanın Atatürk’ün iradesine aykırı bir iş olduğunu söylemeyin. O “fütihatçı” tavır bence bir ayıp; ama bu ikincisi daha büyük bir ayıp.

Halaçoğlu bu konuda herhalde partisinin, cenahının ruh halini temsil ediyor. O kesim bu “fütihat” işine ve böbürlenmesine ezelden beri pek düşkündür. Bütün kollarıyla İslâmcı cephe de bu konuda farklı duygular içinde olmasa gerek — diye düşünüyorum ya, umarım yanlışlıyorumdur, umarım böyle düşünmeyenler vardır. “Kemalist” kesime gelince, onlar bu hükümet yapacaksa böyle bir uygulamaya karşıdır ya da “Atatürk’ün yaptığı şey değiştiriliyor” gerekçesiyle karşıdır. (“Sahte imza” iddiası herhalde bu tepkiyi yatıştırmak için).

Yani “medeniyet deklarasyonu” dediğim bu hareketten, bu içerikten yana, sen ben bizim oğlan, gene bir avuç adamız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yabancı düşmanlığı

Murat Belge 15.12.2013

Cuma günü Hadi Uluengin bir anketten söz ediyordu. Onun da dediği gibi, aslında nicedir bildiğimiz hikâye. Türkler, “yabancı”ları sevmiyor! Ankete cevap verenlerin yüzde 65,1’i yabancıya konut satılmasına karşıymış, çünkü zaten yabancı komşusu olmasını da istemiyormuş.

“Nicedir bildiğimiz hikâye” çünkü zaman zaman böyle anketler yapılır ve her seferinde bu sonuç alınır. Ama bunun böyle olduğunu anket yapılmassa da biliriz. Yazılanlar, konuşulanlar, böyle olduğunu tekrar tekrar gösterir.

Ama, “böyle” olan ne? Yani, düşünerek kararlaştırılmış bir “zenofobia” mı bu; bilinçli bir tutum mu? Bana pek de öyle gelmiyor. Daha doğrusu, bu anketlere bu şekilde cevap veren herkesin bilinçli “zenofob” olduğunu sanmıyorum.

Öyle olanlar var. Bunlar, çok zaman zenofobiye cevaz veren bir ideoloji benimsedikleri için —bu bir İslâmcılık olabilir, Ülkücülük haydi haydi olabilir, ama “ulusalcılık” da olabilir— “yabancı düşmanı” oluyorlar. Ancak, bunun yanı sıra, aileden aldıkları bilgi ve görgü gereği yabancı düşmanı olan ve dolayısıyla o ideolojilerden birini benimseyenlerin de bulunduğunu hatırd tutmak gerek.

Önemli olan, bunun neredeyse bir “resmî” tutum haline gelmesi. Zaten öyle olduğu için bunu “aile”den, “aile mirası” olarak tevarüs edebiliyorsunuz. Birçok kişi için böyle bir “aile terbiyesi” söz konusu; ama eğitim sisteminde ya da toplam medya yayınında da, böyle bir tavrı zayıflatacak, geçersizleştirecek bir şey görünmüyor. Tersine geçerli. Yukarıda saydığım bütün ideolojilerin kendi “yabancı”ları ve onlardan “nefret etme nedenleri” var. Bunun yayını da eksik değil.

Sıradan bir Müslüman için “gâvur” sevmemek, “doğal” durum. Bundan sıyrılmak ciddi entelektüel çaba gerektiriyor. Küçükken edinilmiş alışkanlıkların çoğunda olduğu gibi, tam etkili olamıyor da. Ama, bakıyorsunuz, İşçi Partililer Ümraniye’de mi, neredeyse, bir Protestan kilisesinin açılmasına karşı nümayiş yapıyorlar, engellemeyi de başarıyorlar. Silâhlı Kuvvetler “misyonerler” konusunda teyakkuza geçiyor. Sonra gelsin Hrant cinayeti, Santoro cinayeti, Malatya...

Avrupa ülkelerinden söz etmiş Hadi. Evet, Avrupa ülkelerinde yaşayan birkaç milyon Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı bulunuyor —azalmış haliyle. Bunların malı mülkü tamam, yaşadıkları ülkede; ve kısıtlayıcı herhangi bir uygulama olsa kıyameti koparırsınız. Ama yıllardır o ülkelerde yaşayan Türkiye yurttaşlarından yukarıda değindiğim ideolojileri benimseyenleri gene fanatik yabancı düşmanı.

Demin söylediğime döneyim. Bence çoğunluk böyle konuşmaktan geri kalmadığı halde, sistematik bir “yabancı düşmanlığı” ile yatıp kalkmıyor. “Cemaat” bağlarının zayıfladığı, kendi ülkelerinde bile insanların yarı- göçmen olarak yaşadığı bir ortamdayız. Kastamonu’dan İstanbul’a gelmiş adam, alt katta oturan Konyalı’ya da güvenmiyor, üst katta oturan Giresunlu’ya da. Onların Konyalı ve Giresunlu olmaları, güvenmemesi için yeterli neden. Ama onlar da Kastamonu’dan gelmiş olsa ne olacak? O zaman güvencenecek mi?

Hiç sanmıyorum.

En Kötüsünden bir bireycilik gelişti bu topraklarda. “Cemaat”ten “toplum”a geçiş (yanigemeinschaft ‘tan gesellschaft ‘a) ne kadar yarım yamalaksa, “bireyselleşme” süreci de öyle. Genel güvensizlik ortamında kendini savunma içgüdü ve Darwin’i aratmayan varkalma mücadelesi, bireyselleşmeden bireycileşen insanlar yarattı.

“Yabancı” büyüklü bir kavram. İçeriği alabildiğine geniş. Son analizde “ben olmayan” her şeyi kapsayabilir. Bir gün Alman “yabancı”dır, ama ertesi gün başka ilden biri, yarın öbür gün kendi hemşerin “yabancı” olabilir. Yani, somut ve kalıcı bir “gösterilen”i olmayan, “gösterilen”i koşullara ve keyfe göre değişebilen bir “gösteren”. O koşulların içinde “korku”nun, “eziklik”in bayağı geniş payı var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Müdahale etme’nin biçimleri

Murat Belge 17.12.2013

“Biz kimin özel hayatına karıştık” diye soruyor Başbakan. “Karışmak”, “müdahale etmek” gibi kelimelerden ne anlıyor acaba? Benim edindiğim izlenime göre, bunların modern toplum öncesinde görülmüş biçimleri var zihninde. Örneğin adamın biri evinde oturmuş, şişesini açmış rakısını içiyor. Birdenbire kapısı zorlanarak açılıyor, içeriye polisler falan dalıyor (belki yanlarında bir hükümet üyesi de var): “İşte, rakı içiyorsun!” diye bağırıyorlar, şişesine el koyuyorlar, falan filan...

Böyle bir şey oluyor mu bugünün Türkiye’sinde? Hayır, olmuyor. Demek ki insanların özel hayatına müdahale edilmiyor! Çünkü “müdahale” dediğin eylem, böyle bir şey olmalı. Adamın gittiği meyhaneyi, içki içtiği mekânı bir şekilde kılıfına uydurup kapatmışsın, diyelim; bu, “müdahale” olmuyor.

İki lafın başında “üç çocuktan aşağı olmaz” diyorsun. Bunun medyada, televizyon kanallarında yayımlanacağı belli. Bu bir “müdahale” değil. “Müdahale” olması için anlaşılan Başbakan’ın ya da başka yetkililerin ev ev dolaşması, çiftlere “üçüncü çocuk” için tarih vermesi, o tarihte denetim yapması falan gerekiyor. Bunların yapan oldu mu? Olmadı. O halde, “müdahale” filan yok.

Kimsenin evi, “evli olmayan çiftler”i denetlemek üzere de basılmadı henüz. Böylesine sınırsız özgürlük var bu ülkede —her konuda. Ama Başbakan inşaat işlerine karışıyor, “Şu kadar metrekaresinin altında konut bizim aile geleneklerimize uymaz” diyor... Bu bir “müdahale” değil.

Bunların “özel hayat”a “müdahale” olmamasının örnekleri. Daha “kamusal” denecek durumları da var. Geçtiğimiz hafta sonu Abant toplantısının konusu “Alevi” haklarıydı. Çeşitli sorunlar, çeşitli talepler... Ama üzerinde genel bir konsensus olduğu gözlemlenen bir konu, “cem evleri”nin “ibadethane” olması talebi. Bu talep yerine getirilmiyor. Gerekçe “İslâm’da ibadethane ‘cami’dir.” Nokta!

Bu, Diyanet İşleri ile birlikte Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın kişisel görüşü olabilir. Kimse, Erdoğan’dan bu görüşünü değiştirmesini talep edemez.

Öte yandan, Aleviler de “Bizim için ‘cem evi’, ibadethanedir,” diyorlar. Onlardan, bu görüşlerini değiştirmelerini talep edebilir miyiz?

Aynı mantık içinde bakıyorsak, hayır, edemeyiz.

Ama, işte, sonuç ortada, ediyoruz, ediliyor. Bir mezhebin ortodoksluk anlayışı üstüne kurulmuş bir kurum (yani Diyanet İşleri) ve bu anlayışı paylaşan hükümet, “Hayır,” diyorlar, “Cem evi ibadethane değildir”. Öbür mezhebin ibadethanesinin ne olacağını onlar dikte ediyor.

Nerenin ibadethane olduğuna, olacağına kim karar verir? O inancı paylaşanlar mı verir, o inancı paylaşmayanlar mı?

Pekâlâ, şimdi bu “kim karar verir” sorusunu bir süre bir kenara bırakalım. Gelelim hükümetlere ve hükümetlerden beklenenlere.

Hükümetler, hükümeti olduğu toplumda yurttaşların maddeten karşılanması mümkün taleplerini yerine getirerek onların mutlu olmalarını sağlamak için mi vardırılar, yoksa o toplumda varolan çeşitli inançların hangisinin öteki inançların hayatlarına düzen vereceğini belirlemek üzere mi oluşurlar?

Tayyip Erdoğan'ın "Başbakan"ı olduğu hükümet, Osmanlı geçmişini seviyor.

Osmanlı düzeninde bazı Ermenileri Katolik olmuşlardı. O düzenin önemli kurumu, "Millet Sistemi" çerçevesinde, ayrı bir millet olarak tanınmak ve kendi kiliselerini kurmak istiyorlardı. II. Mahmud zamanında bu yapıldı. Mahmud onlara, "Ermeniler Gregoryen doğar. Katoliklik nereden çıktı? Gregoryen'sin sen, Gregoryen kal!" demedi. Daha sonra bazı Ermeniler de Protestan olmaya karar verdi. Onlara da kendilerini böylece ayırma hakkı tanındı.

Ama hükümet bu gibi uygulamalara uymak gereğini duymadığını da söyleyebilir. Haksız da sayılmaz. Benim verdiğim örnekler gayrimüslim cemaatlerle ilgili. Ama Osmanlı devleti "Alevi"den pek hoşlanmazdı.

Yavuz Sultan Selim Köprüsü'nün inşaatını başlatmış olan hükümet Osmanlı mirasına bu şekilde bağlı kalıyor olabilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni durum

Murat Belge 21.12.2013

Bizim bu "köşe yazarlığı" işinde insanın "Bugün ne yazsam" diye uzun uzun düşündüğü olur. Şu günler öyle değil. Ne üstüne yazılacağı belli. "Üstüne" yazılacak şey "hakkında" ne yazılacağı bir hayli daha karışık bir konu ama, belli artık, epey bir süre şu birkaç gün önce başlamış olaydan bağımsız bir şey yazamayacağız.

Ortada ciddi iddialar, ciddi olabilecek kanıtlar var. Büyük çapta bir olayla karşı karşıyayız; iddialar doğruysa da, asılsız çıkacak olsa da, büyük çaplı bir olay, sonuçları da önemli olmak durumunda.

Türkiye "normal" bir ülke olsaydı, bu süreç nasıl gelişirdi?

İddialara konu olan Bakanlar istifa ederdi. Hükümet, böyle bir olayın soruşturmasının bir müdahale olmaksızın yürüyeceğinin garantisini verir ve sonra o garantinin gereğini yapardı. Yargı süreci böyle bir olayın gerektirdiği hızla ilerler ve sonuçlanırdı. Belki "iyi bir rastlantı" denebilecek şekilde, hemen önümüzde bir seçim var (tabii buna "rastlantı" denir mi, tartışılır): bu da belki ona özel bir "referandum" mahiyeti kazandırıyor. Söylemek istediğinin, yargının varacağı, verdiği kazandırıyor. Söylemek istediğim, yargının varacağı, vardığı sonucun ayrıca bir de toplumun onayına sunulması gibi keyfiyetin varlığı.

Ama Türkiye "normal" bir ülkedeğil. Onun için ne oluyor? İddianın ortaya —kamuoyu önüne— çıktığı anda Başbakan iddianın asılsız olduğunu ilân ediyor. Yalnız "asılsız" değil, bir "komplo" olduğunu ilân ediyor. İddia edilen şeylerle ilgili ortada kanıt var mı, yok mu, beklemeden, o da bu "komplo" iddiasıyla çıkıyor.

"Komplo"nun "uluslararası bir komplo" olduğunu ileri sürüyor; "Uluslararası", ama "içimizde" bulunan "uzantıları" da var. Son olarak, Gezi olaylarını da işin içine sokuyor: kim olduğunu henüz bilmediğimiz (çünkü Başbakan henüz açıklamadı) bu "dış mihrak" önce Gezi olaylarını düzenlemiş, ama onunla başarıya ulaşamamış (Türk polisi "destan" yarattığı için olsa gerek): dolayısıyla şimdi bu yeni saldırıyı tezgâhlamış.

Daha önce konuşan Bülent Arınç partisinin kuruluş amaçlarından birinin yolsuzlukla mücadele olduğunu uzun uzun anlatmıştı (üç “y” vb.): Başbakan böyle bir konuya girmiyor, doğrudan doğruya “komplo”dan başlıyor.

Gezi sırasında da yaptığı gibi.

Ve bu arada çok sayıda polis şefi görevden alınıyor... Gerekçe? Âmirlerine sormadan —ve bilgi vermeden— bu operasyonu başlatmışlar!

Türkiye’nin bürokratik mevzuatı hukuktan çok mizah alanına uygun olduğu için orada ne gibi hükümler ya da boşluklar olduğunu bilemem. Ama toplumun büyük çoğunluğu, böyle bir olayda, mevzuatta yazılı hükmün ne olduğundan çok sıradan sağduyuya bakacaktır, diye tahmin ediyorum.

Soyutta bakarsak, soruşturmanın hedefi, hedeflerinden biri, X. Polisler, “X hakkında soruşturma yapmayı gerekli görüyoruz, yapalım mı” diye, Y’ye soracaklar. Olabilir mi? Bu soyutluk düzeyinde olabilir belki.

Ama somutta aynı olaya bakınca, X’in Y’nin oğlu olduğunu görüyoruz. Yani, “Oğlunu gözaltına almayı düşünüyoruz, alalım mı” diye sormaları bekleniyor. Sormadıkları için görevden alınıyorlar.

Toplum bu olayı bu matrisler içinde görececek ve böyle değerlendirecektir.

Derken “savcı” aşamasına geliyoruz. Birdenbire iki savcı daha görevli savcının yanında çalışmak üzere görevlendiriliyor. Üç savcıdan ikisinin üzerinde anlaştığı karar, geçerli karar olacak.

Başbakan duruma “muttali” olur olmaz, savaş ilân etti. Şimdi, zaten beklenen Kabine değişikliğinde, burada adı geçen Bakanları hükümete almayabilir; ama bu, “Savaş ilânı” diye niteliğim tavırda önemli bir değişiklik yaratmaz. O ilânat bir kere yapılmıştır.

Ve bu tavır, hepimizi, son derece vahim noktalara savurma potansiyelini taşımaktadır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Edilgin seyirciden etkin seyirciye

Murat Belge 22.12.2013

Şimdi olanlarla Ergenekon vb. davaların son hızla devam ettiği günlerin çarpıcı olayları arasındaki benzerliklere dikkat çeken çok. Gerçekten de, birçok benzerlik var.

O günlerde bir kesimin başı dertteydi. Bugün, onların başına o derdi açanların başı dertte. Kasetler benzeşiyor, dinlemeler benzeşiyor, iddialar ve iddialara karşı söylenenler özellikle benzeşiyor. Hepsinin ötesinde “bilgiyi topluma verme” teknolojisi aynı biçimde çalışıyor. Ergenekon bağlamında başı derde girmiş olanlar, onlardan çok da o zaman ve şimdi onları savunmuş olanlar, bugün, “nisbet yapmak”tan kendilerini alamıyor ve “İşte, sizin de başınıza geldi,” diyor, “Biz dememiş miydik?” diyor, “Gülme komşuna...” edebiyatı yapıyor.

Çünkü ortada bitmeyen bir iktidar savaşı var ve savaşıyan tarafların saldırı ya da savunma araçları, saldırının ya da savunmanın strateji ve taktikleri aynı.

Örneğin, “Şöyle oldu,” diye bir şey atıyorsun ortaya; orada bırakıyorsun. Öbür taraf bağırp çağırıyor: “Yalan! İftira!” Onu yeterince bağırıttıktan sonra kanıtını açıklıyorsun.

Şu günlerde bir “çürütme” taktiği: “Üç bağlantısız olay neden aynı anda ortaya döküldü? İşte, komplo olduğu belli!”

Döküldü ve iki gün içinde Başbakan bilmem kas polis şefini görevden aldı. “Teker teker” açıklasalar ne olurdu?

Ama zaten sorunun asıl cevabı bu değil. Asıl cevap, toplumu etkileme teknolojisi.

Bu iyi mi, kötü mü, tartışılır, tartışırız. Ancak, Ergenekon’dan beri devam eden bir özellik var ki bana bir yanıla olumlu görünüyor.

Bu işlerin, açıklamaların, kanıtlamaların böyle bir “reklam kampanyası” gibi planlamasının ve yürütülmesinin çok belirgin bir amacı var: kamuoyunu etkilemek. “Olumlu” dediğim bu. Toplumun siyasette “oyuncu” olmak bir yana, “seyirci” bile olamadığı bir tarihî süreçten geliyoruz. Demek artık seyirci olduk ve hatta “hakem” dahi olma imkânımız doğdu ki, savaşçılar bizi etkilemeye böylesine önem vermeye başladılar.

Eskiden savaşçılar kendi kamplarında güçlerini toplar, bunlarla dövüşür, kazanan da bize sonucu bildirirdi; “Ben kazandım, bundan böyle benim dediğimi yapacaksınız,” derdi. Oysa şimdi, “Bakın, ben haklıyım,” diyorlar. Mücadele, bizim seyrimize ve “takdir”imize sunulan bir gösteri biçimini alıyor.

Demek ki şu “seçim” denen şey, uzun, hattâ bir hayli uzun bir vadede de olsa, belirleyici olabiliyor.

Ama benim “olumluluk” bulduğum bu gidişin olumsuzları da az değil.

“Propaganda” denen etkinliğin, en azından Goebbels’den bu yaba, “ilmi yapıldı”. Teknikleri geliştirildi. Erdoğan’ın eski dostları, şimdiki düşmanları bunları etkin olarak uyguladı ama önceki “vesayet” kadroları da, bütün süreç boyunca hükümet kampı da, bu teknikleri biliyor. Biri bir “kampanya” senaryosu kuruyor, kanıtlarını sıraya sokuyor, etkileri hesaplıyorsa, ötekinin de savunma stratejileri, senaryoları var. Önceki iki cepheli savaş, şimdi müttefiklerin bozuşması üstüne, en azından üç kampa ayrıldı. Ama bunların dışında kalan başka savaşları verenler de var ve onların da bütün bu olayların “üst-belirlenme”sinde payı olacak.

Bu kargaşalık “seyirci”yi bunalıyor. “Hangisi doğru?” Bütün taraflar, kendi cephelerinden, kulağa inandırıcı gelen hikâyeler anlatıyor.

Ayrıca, toplumun şimdiye kadar politize olabilmiş kesimlerinde alınmış “kadim” tavırlar da var. Bunlar, kendi haklılıklarından başka hiçbir teze ikna olacak değiller.

Gene de, bu tür bağınaz bağıtlanmaların dışında kalan büyük çoğunluk, uzun vadede, nihaî karar mercii. Şu tür özelliklerle yürüyen süreç, Türkiye için tarihî bir dönemeç aslında. Öyle olduğu için, “edilgin seyirci”ye de pek öyle izin vermiyor, imkân tanımıyor. Bu “seyirci” aynı zamanda siyaset biliminde en azından “master” yapacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahlâk notu

Murat Belge 24.12.2013

Bir tarafta önemli bir "oy gücü"ne sahip AKP var; öbür tarafta önemli köşe başlarında yer tutmuş Cemaat. Genel İslâmcı cephe içinde başka gruplar da var bu konjonktürde marjinal kalıyorlar. Şu andaki belirgin manzarada zaten bu ikisinin dışındaki herkes geri planda.

AKP ile Cemaat arasında uyuşmazlıkların başından beri varolduğunu biliyoruz. Ama tarihte ilk kez, bu iki kesim arasında "ittifak" olarak tanımlanabilecek bir yakınlaşma da olmuştu. Buna rağmen, iki taraf da birbirine güvenmemiş, yakınlaşmanın kısa süreli kalabileceğini aklından hiç çıkarmamış, buna göre davranmıştı. Şimdi her ikisi de, kendi açılarından, böyle davranmakla ne kadar isabet ettiklerini düşünüyor olmalı.

Yolsuzluk iddialarının ortaya döküldüğü ilk günlerde, Fethullah Hoca cephesi, "Bizim bunda payımız yok," dedi; Erdoğan ise, ağır sözlerini kime karşı söylediğini kamufle etmeye girişmedi. Derken Hoca da ağzını açtı. Bundan sonra barışma, uzlaşma gibi şeyler zor görünüyor.

Tayyip Erdoğan, "devlet içinde paralel örgütlenme"den söz ediyor, bunu ne pahasına olursa olsun temizleyeceklerine söz veriyor. Yakın zamanlarda geliştirdiği üslûbu dairesinde söylüyor bunları: yani, tamamen "devletleşmiş" olarak. Zaten AKP ekonomide özelleştirmeyi devam ettirirken siyasette de "devletçilik/devletlilik" uygulamasına girdi.

Cemaat'ın böyle bir örgütlenmesi olduğu yeni öğrendiğimiz bir şey değil elbette. Yıllardan beri söylenir. Tabii yeni durumda "mizahî" özellik, yıllardır "F-tipi tehlike"ye dikkat çekenlerin, AKP'ye karşı, şimdi "F-dostu" bir havaya girmeleri.

Soru; Başbakan Erdoğan böyle bir "paralel örgütlenme" olduğunu yeni mi öğrendi? Bunun cevabını bilmeyen olmadığı için, sorunun ancak "retorik" değeri var.

Ve zaten konu, "öğrenmek", "haberdar olmak" gibi kelimelerle anlatılacak bir şey değil. Başbakan Erdoğan, 2002'den beri süren başbakanlığı boyunca, bu örgütlenmeye bizzat ne kadar katkıda bulundu? Kaç tayinin altında imzası var? Vb.

Başbakan Erdoğan'ın T.S.K. içinde cunta ilişkilerine girenlere karşı giriştiği ve sonunda kazandığı mücadelede dolayısıyla bu "zafer"de devlet içinde paralel örgütlenmeye girmiş olan bu kesimin hatırısayılır bir payı oldu.

Bu, işin bir yanı.

Gelelim Cemaat'e. Yolsuzluk iddialarının ortaya çıkmasında herhalde herkesten çok Cemaat'in "emeği var". Bu bilgileri edinenlerin, araştıranların Cemaat içinde yerleri tam olarak nedir, bunu bizim gibilerin bilmesine imkân yok. Ama bütün belirtiler işin o çevreden kotarıldığını, koordine edildiğini gösteriyor.

Demek ki orada da insanlar "ittifak halindeyiz" dememişler, "hîn-i hacette lâzım olur," diyerek "öbür taraf" hakkında bir şeyler toplamaktan geri durmamışlar. Ve herhalde bu "bilgi"lere 2013 yılının kasım ayında ulaşmamışlar. Bu bilgiler tahminime göre zulada başkaları da vardır bekletilmiş.

Sonra "dershane" olayı patlak vermiş. Bunu da "sulh yoluyla" bir çözüme bağlamak mümkün olmamış. Bu durumda "müracaat mercii" kamuoyu.

İddialar ortaya çıktıktan sonra hükümetin, daha doğrusu hep olduğu gibi Başbakan'ın takındığı tavrı da biliyoruz. Bir süredir zaten hep böyle olduğu için kimseyi şaşırtmıyor.

Diyeceğim, toplumda geri kalan herkesin seyirci konumunda kaldığı bu heyecanlı maçta, önemli ilkesel boşluklar, bozukluklar var.

Ama yaşadığımız “yakın tarih” bize böyle boşluklarla yaşamayı öğretti. Yalnız “ringdeki boksörler” değil, siyasi toplumun önemli bir kesimi de, konuya bir “yolsuzluk iddiası” olarak bakmıyor; “hükümet gitmeli mi, kalmalı mı?” Hattâ, “gider mi, kalır mı?” Sorun bu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Körduman

Murat Belge 28.12.2013

“İyi komutan geri çekilmeyi iyi bilen kişidir,” diyordu Ömer Laçiner, geçenlerde. Askerlik sanatını bilen ve anlatanlar, geri çekilmekle saldırmak arasında “değer” bakımından bir fark olmadığını söylerler. Savaş denen olayda bunların ikisinin de gerekli, mutlaka gerekli olduğu zamanlar olur. Önemli olan, o zaman geldiğinde o kararı vermek ve bir kere verdikten sonra harekâtı gerektiği gibi yerine getirmektedir.

Ömer Laçiner’in bu saptamasının nesnesi Tayyip Erdoğan’dı. Tayyip Erdoğan, Harb Okulları’nda okutulan savaş stratejisi derslerinden çok, stadyumlarda öğretilen “En iyi savunma saldırıdır” hikmetinden feyz aldığı izlenimini yaratıyor. Çünkü daha önceleri belirli anlarda atak yaparken Gezi’den beri sürekli saldırı halinde. Ama, sağduyulu değerlendirmelere göre ağırdan alması, bazı davranışlardan vazgeçmesi, kendi hattı harekâtını yeniden gözden geçirmesi gereken bir zamanda yapıyor bunları.

Sonuçlar da, görüldüğü gibi, pek parlak olmuyor.

Bazılarımız, Erdoğan’ın bu davranışlarında (Polonius’un Hamlet için söylediği gibi) bir “rasyonalite” buluyor. Diyolar ki, bu ülkede, onun bu “militan” politikasını benimseyen, benimseyecek bir taban var. Bu politika onları perçinliyor, hiç değilse o tabanı kaybetmemesini sağlıyor.

Ben böyle düşünmüyorum. AKP, Necmettin Erbakan’la partili siyaset alanına çıkan siyasî-ideolojik çizginin en yüksek oy oranlarını yakaladığı için çok başarılı bir parti oldu. Orta sağ kendine çekmeyi başardı. Şimdi yeniden MSP ile başlayan kariyerin oranlarına gerilemek önemli bir siyasî başarı olmasa gerek. Bir “hedef” de olmasa gerek.

Denklemin öbür ucunda da, böylece düşmanlık pompalanan bir siyasî ortamın yarattığı ciddi tehlike potansiyeli yer alıyor. Zaten birbirini anlamamış, tanımamış, tanımaya ve anlamaya da çalışmamış bir toplumun sağlıksızlık potansiyeli elde bir. Şimdi buna sembolik kefenler giydirilmiş adamların ve buna benzer bir kısmı herhalde yerel örgüt elemanlarının “göze girme” çabalarının sonucu birtakım gösterilerin ortam germe potansiyelini eklememek gerek.

Bu “militan” politikalarda öyle uzun boylu bir “siyasî rasyonalite” göremiyorum, kendi hesabıma. “Vay adam beddua etti!” diye infiale kapılmanın anlaşılır yanı olabilir elbet. Ama onun anlaşılır yanı olacaksa, “Camide içki içtiler” diye tutturmanın, herhangi bir somut kanıt göstermeden bunu habire tekrarlayanın (tabii buna paralel daha birçok iddia vb. ile birlikte), bu şekilde bir kesimin “kutsal” inancını dürtükleyip şiddete dönüşmesine çanak tutmanın ne âlemi var?

“Yolsuzluk var” iddiası, şu ana kadar gördüğümüz kasetti, şuydu, buydu, garnitürüyle ortaya atılmışken, yapılacak iş, hemen yapılacak iş, sözkonusu bakanların istifa etmesi, istifalarının da kabul edilmesidir. Bu

olurken, "Ben onların suçlu olmadığına inanıyorum" sözünüzü de söyleyebilirsiniz. Ama herhalde yapılacak iş, bilmem kaç Emniyet çalışanını "görevden almak" değildir. Üstelik hemen yapıldığında anlamlı olacak istifa eylemi, bilmem kaç gün sonra gene yapılıyor. Ama o geçen günlerde, bir biçimde suçlanan kişinin bakan olarak tasarruflarda bulunması gibi akla zarar uygulamalar da olduğu için, bu gecikmiş istifanın bir anlamı olmuyor. İstifa edenlerden birinin açıklamalarıyla işler büsbütün karışıyor. Bütün bu olaylarda (Gezi'den başlayarak) "siyasî rasyonalite" falan değil, sırf "asabiye" dayanan bir *debelenme* görüyorum.

"Yolsuzluk" kötü bir şey, şüphesiz. Biz milletçe ne kadar alışık olursak olalım, kötü bir şey. Ama, bu iddianın ortaya atılmasıyla birlikte Başbakan'ın yarattığı siyasî ortamın yolsuzluğun kendisinden daha kötü ve çok daha tehlikeli olduğu kanısındayım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstiklâl Savaşı

Murat Belge 29.12.2013

"Rölans yapmak"... Bir poker terimi. "Artırma" anlamında bir söz. Poker de tabii kendine göre ciddi bir çatışma, mücadele içeren bir oyun. Başbakan birkaç gün önce "İstiklâl Savaşı" deyince, "rölans" yapmış oldu. Bu mücadele "şu" değil, "bu" değil, ya ne? "İstiklâl Savaşı"!

Durumu böyle adlandırmanın sağladığı bir *yarar* olsa gerek. Bu ne olabilir. Herhalde Başbakan'ın kendi "cephe"si olarak gördüğü, "benimkiler" dediği safta duranlar üzerinde meydana getireceği ajitatif etkidir. Herhalde onlara girdikleri mücadelenin bir ölüm kalım savaşı olduğunu anlatma hedefini gütmektedir. Böylesine önemli bir mücadele için gerekli ruh halini yaratmayı amaçlamaktadır.

İslâmcı kesimin bunca yıldır başvurmaktan vazgeçemediği demek ki bir inandırıcılığı var "mağduriyet" edebiyatına da gönderme yapmış oluyor. Bu memlekette Batıcılar ki emperyalizmin hizmetkârlığını yaparlar sizi esir gibi yaşattılar. Kurtuluşunuzun kapısını biz açtık. Onun için şimdi bizi yok etmeye çalışıyorlar. Dolayısıyla bu bir 'istiklâl savaşı'dır. O halde, arş yiğitler vatan imdadına!"

Böyle terimlerle yürüyen bir stratejinin başarılı olması yani böyle bir ruh halinin yaratılmasını kastediyorum, o ruh haliyle yapılacak işleri hiç düşünmeden yeterince korkutucu. Tam bir gözü karalık yaratmaktır bunun sonucu. Başbakan'ın bu "istiklâl savaşı"nda karşısında yer alan cephenin de benzer ajitasyon teknikleri olmalı. Demek ki durum daha da korkunç.

Kime karşı veriliyor bu istiklâl savaşı? Düşman kim? Şu günlerde birçok kişi, yazdığı yazılarda bu soruları sordu; böyle bir dil kullanmanın, böyle bir duygu yaratmaya çalışmanın ne kadar tehlikeli olduğunu anlatmaya çalıştı. Bunları tekrarlamaya gerek yok.

Başbakan, bu son cihadında, Fethullah Hoca ve onun cemaati ile çarpışıyor. Dolaysız hasmı bu. O halde, Gülen cemaatine karşı mı "istiklâl savaşı" içindeyiz? Üç gün öncesine kadar can ciğer kuzu sarması olduğumuz kesim?

Herhalde değil. Daha doğrusu, yalnız onlar değil. Geri planda, adına ne diyeceksek, CHP mi, Başbakan'ın deyimiyle "Eski Türkiye" mi, Kemalistler mi, yani bu "Müslüman millet"ini "istiklâl"ini elinden almış olan kesim duruyor olmalı.

Başbakan'ın "cephe genişletmemek daha mantıklı olur" türünden bir kaygısı yok görünüşe bakıldığında. "Hepiniz birden gelin!" havasında. Dolayısıyla o geri planda duranların geri planında duranlara da meydan

okuyor. Onlar da Amerika, Avrupa Birliği, emperyalizm, Hıristiyan dünya ve saire olsa gerek. Yani “Eski düşmanlar, eski düşmanlar” şarkısının “eşhas”ı.

Peki, bütün bunların bugün yaşanan olaylarla bir ilgisi var mı? “Yok” diye kestirip atamayız. AKP 2002 seçimini kazanalı beri onları başta Başbakan yok etmek, ülkeden kazıyıp atmak için hop oturup hop kalkanlar elbette var. “One minute” çıkışından beri izlenen “dış politika” çizgisinin Amerika’da ve genel olarak Batı dünyasında büyük bir mutluluk yaratmadığını söylemek, bir “sır” açıklamak değil. vb.

Ama Başbakan’ın bunları, bu gerçek olgu kırıntılarını biraraya toplayarak kurduğu ve bizlere gösterdiği resim bir çarpıtma. Burada, Başbakan’ın keyfine göre, bazı olgular dev aynasında büyütölmüş bir halde sunulurken, bazı olgular da tamamen silinerek resimden çıkarılmış. Dolayısıyla resim bir gerçekliğin resmi olmaktan çıkmış; gerçekliğin, gerçeküstücü bir ressam tarafından üretilmiş fantastik bir yorumu. Ve en az bir “kâbus” kadar korkutucu.

Ama zaten bir Başbakan’ın böyle bir “yol haritası”na bakarak siyasî mücadele vermeye başlaması da, bir kâbus kadar korkutucu. Bu iş daha nerelere varır, bilemiyorum, bir tahminde de bulunamıyorum, ama zaten şu geldiği yer yeterince berbat.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünya gözünde Türkiye

Murat Belge 31.12.2013

Yıllar önce Peter Ustinov bir kitap yayımlamıştı; adı, *Ustinov’un Diplomatları*. Ustinov, Amerikalı ve Sovyet, Fransız, İngiliz, Alman ve İtalyan, bir de Arap ve Çinli diplomat taklidi yapıyor, bir sayfada fotoğraf, öbüründe söylediği söz. Bunlar, genellikle Birleşmiş Milletler’de, nasıl selâmlaşır, nasıl “evet”, nasıl “hayır” derler; nasıl kızar, nasıl sevinirler, nasıl kadeh kaldırırılar vb?

Bunlardan Alman diplomatın “hayır” oyu vermesi aklıma geliyor. Fotoğrafta Ustinov gözlük de takmış, öfke içinde bağırıyor; söylediği söz, “Niçin herkes bu kadar inatçı? Nein, nein, nein!”

Almanya artık pek böyle değil. Ama iki savaşın bir numaralı sorumlusu Almanya böyleydi. Burnunun dikine gider, kendi bellediği şeyin dışında hiçbir söze kulak asmazdı.

Almanya artık böyle değil. “Böyle” olmayı Türkiye üstlenmiş gibi görünüyor. “Türkiye” de demeyelim, ama Türkiye’nin Başbakan’ı bir havaya girmiş durumda. Yurt içinde herhangi bir uyarıya kulak vermeksizin esip savuruyor; yurt *dışına* gelince bu kriz günlerinde aralarda daha da pervasız. “Nasıl olsa uzakta” mı diyor, ne diyorsa, elçileri kovmaktan giriyor lafa, “Avrupa Birliği sıkıntısı”ndan çıkıyor. Ama dünya artık “uzakta” falan değil; herkes her şeyi, her söz ve davranışı, anında öğreniyor, ona göre tavrını alıyor. Suriye sınırında ne olduğunu biz bilmiyoruz, ama herhalde bütün istihbarat servisleri biliyor.

Bu sabahın gazetesinde gene bir haber: Birleşmiş Milletler’in “terör listesi”nde olan Yasin el Kadı, iddiaya göre *dört* kere Türkiye’ye gelmiş, yanına da başbakanlık eskortu verilmiş! Şu günlerin kriz ortamına yol açan iddialardan üstünde en az durduğumuz bir tanesi de gene karanlık yollardan İran’a para çıkışıydı. Yolsuzluk için “Benim haberim yoktu,” diyebilirsiniz da, bu gibi olaylar olduysa öyle habersiz olacak şeyler değil.

Din, İslâm gibi konular için içine girince, özellikle bu durumlarda, dış politikada Kaddafi üslûbu egemen olmaya başlıyor.

“One munit” anlaşılır nedenlerle Türkiye içinde pek bir popüler oldu. Geçmişteki izolasyonist politikanın, “etliye sütliye karışmama” anlayışının da, şüphesiz, böyle bir çıkışla fiyaka yapmaya katkısı vardı. Ayrıca, orada bağıra bağıra konuşan o adama bir cevap verilmesi de gerekiyordu.

Ama o başlangıçtan hızla buralara geldik.

“Kişilikli dış politika”, “efelenmek” demek değildir. Türkiye içinde bunu böyle yutturabilirsiniz, çünkü burada çoğunluk onu böyle anlar. Çiller bile Amerika’ya gidip masa yumruklamamış mıydı? Birtakım derin kompleksleri yüzünden Türkiye toplumu, doğru veya yanlış, bu gibi jestlere karşı prim verebilir, verir de. Ama, adı üstünde *dış* politika bu.

Dünya Türkiye’ye bakıyor, anlamlandırmaya çalışıyor olanları, söylenenleri, yapılanları. Bu, dün de böyleydi, bugün de böyle. Dün, AKP hükümeti bu toplumun ezeli “askerî vesayet” sorunuyla mücadele ediyordu. Dünya da buna “çok iyi,” diyor, nihayet böylece başlamış olan süreci destekliyordu. O desteğin bugünkü sonuçta payı, en azından hükümetin mücadelesi kadar önemlidir.

“Our boys did it” Amerika’sı devam ediyor olsa, bu sonuca varmak pek de kolay olmazdı.

Dünya, bugün de izlemeye devam ediyor. Gezi olaylarından bu yana, değerlendirmeler yüz seksen derece değişti.

Bu durum karşısında Başbakan seçilebilecek en yanlış politikayı seçti: “burada bize karşı çıkanlar aslında *dış güçlerin* ajanı” diye özetlenecek, o en eski, en demode, en banal formüle sarıldı.

“En... en... en...” ama bu ülkede hâlâ kısmen etkili. Çünkü zenofobi burada bireysel bir sapkınlık değil, *ulusal erdem*.

Dolayısıyla şimdi dış dünyadan ses geliyor, “Bu yapılanlar yapılmamalı, böyle olmaz,” diyor herkes. Onlar öyle deyince Başbakan, “İşte!” diye gürlüyor: “Ben demedim mi? Kumpasın özü orada! Onlar yapıyorlar!”

Gel de çık işin içinden! Bu kafayla!

Nein! Nein! Nein!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kuralsızlık derinleşiyor

Murat Belge 04.01.2014

Son TIR skandalı üzerine “Bu da tüy dikti” diyebiliriz. Ama manzaraya şöyle bir nazar atfetmekle edinilen izlenim, henüz dikilecek epey tüy olduğu yönünde. Onun için acele etmemeli ve “tüy dökme” mevsiminin sonunu beklemeli.

Olayın kendisi, yani böyle kamyonun Suriye’ye gidiyor olması yeterince vahim: içinde “devlet sırrı” taşıyan bir kamyon söz konusu. Bunun uluslararası yankıları, içeride yaratacaklarından çok daha ciddi olacaktır (zaten içeride “Türkmenler’e” diyorsunuz, konu kapanıyor). Walker Bush’un “rogue state” diye bir tanımı vardı, Saddam’ın Irak’ı, Kaddafi’nin Libya’sı gibi ülkeler için kullanırdı. Ortadoğu’nun yeni siyasî yapılanmasında, “kişilikli dış politika” yaptığımız iddiası ile giriştiğimiz işlerde, biz de böyle bir unvan edinmeye aday olduk gibi

görünüyor. Bu yemeğin yanında giden garnitür, "iç ve dış mihraklar", "başarımızı kışkandılar" vb. edebiyat da zaten devam ediyor. Bütün dünya bize düşman!

Ama olayın iç yapılanma üstündeki etkileri de vahamet skalasında daha aşağı kalmıyor. Kimin neye yetkili olduğunun kuralı muralı kalmadı.

İlk yolsuzluk iddiasıyla çeşitli polis müdürlerine işten el çektirilirken bir de acele nizamname hazırlanmış, "amire bilgi verme" kuralı falan, gene hukukla oynanmıştı. Aslında bu, öyle bir düzenleme olmadığının itirafıydı. O halde, olmayan bir yönetmeliğe göre bazı memurlar cezalandırılmaktaydı. Bu da zaten hukukun çiğneniyor olmasının göstergesiydi.

Derken bu hazırlanan talimatname de Danıştay'dan geri geldi. Ama uygulama, o geçerliymiş anlayışına göre yürütülüyor. Bu son olayda kolluk kuvvetlerinin savcı dinlememesi bunun örneği. Hani dünyada sivil örgütler var, "Sınır Tanımayan Doktorlar, Gazeteciler" gibi. Bizde de "Savcı Tanımayan Polisler, Jandarmalar" gibi "sivil" dernekler kurulabilir. "Endaze Tanımayan Başbakan"ların, "Ölçü Bilmeyen Hükümet"lerin varolabildiği toplumların "sivil" örgütleri de böyle olur.

Bir yandan bu ortamı yaratırken, bir yandan da "Askere kumpas kuruldu" diyebilmek bir başka maharet gerektiriyor. AKP seçim kazanıp hükümet kurunca, bir "darbe sath-ı maili"ne girmiştik. Yıllarca ülkede bundan daha ciddi sorun olmadı ve uzatmayalım sonunda bildiğimiz manzara ortaya çıktı. Ben bunun da parlak bir manzara olduğu kanısında değilim ama şu anda konu başka. Askere kumpas kurulduysa, o işi hep birlikte götürdünüz. Kumpas kuranlar bu işleri yaparken siz balığa mı çıkmıştınız, iskambil mi oynuyordunuz? Öyle ise, gene sorumlusunuz, lakaytlığınızdan ötürü. Yok, lakayt değildiniz, işinizin başındaydınız, öyleyse nasıl kumpasın farkına varmadınız, el koymadınız? Devletin bu derece önemli bir kurumuna karşı birileri kumpas kurmuş, siz hükümete siniz, ama bunu ortaya çıkaramıyorsunuz; bu "gaflet" istifa için gerekli bir neden değil midir?

Yani, bir "debelenme" ki, gittikçe daha fazla batırıyor. Kolunu ağdan kurtarmaya çalışırken bacağını da kaptırıyor.

Bir iktidar kavgası olmakta. Bunu görmemek mümkün değil. Ama bu kavganın, sözgelişi herhangi bir meyhanede, sokakta vb. çıkmış bir kavgadan farkı yok. Yani, hukuktu, kuraldı, ölçüydü, böyle şeyleri hesaba katmak bakımından farkı yok. Ama burada dövüşenler mafya falan değil de, siyaset adamları, bürokratlar vb. olduğu için, biri rakibine bir yumruk atmayı başardığında, Hukuk iki yumruk yemiş oluyor. Sonunda kim, nasıl kazanır, tahmin edemiyorum, ama ilk hastanelik olacak, Hukuk'tur.

Dolayısıyla da, kim kazanacaksa, kazanacağı Pirus zaferidir.

Kaybedense, o da baştan belli. Elini değdirir gibi olduğu demokrasiyi yeniden kaçıran Türkiye.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nereden nereye!

Murat Belge 05.01.2014

Türkiye'de siyaset zaman zaman olağanın ("mevsim normalleri"nin) ötesinde hızlanır. Olaylar bir kâbus temposuyla üst üste yığılır. Gene böyle bir evrede yaşıyoruz.

Sıkışmış bir hükümet görüyoruz. Hükümete yakın olanlar, bunu bir komplo olarak yorumluyor. Bence bu iddianın herhangi bir inandırıcılığı yok. Ama öyle ya da böyle, bu "sıkışmışlık" durumunu herkes gözlemliyor. Bir tatarcık sürüsünü dağıtmaya çalışan bir adam gibi, telâş içinde ve bir sonuç da alamadan elini kolunu sallayan bir "hükümet erkânı" var karşımızda. Biri "2000 kişilik liste," diyor, öbürü "Yok öyle şey," diye bağırıyor; biri "Orduya kumpas" derken öteki "çıt çıtlamayın," diyor. Birtakım yönetmelik değişiklikleri, gazeteci almama uygulamaları gibi akıldışı refleksler oluyor ve bunlar yargı mercilerinden geri sığıyor. Yoğun bir asabiyet atmosferi ortalığı kaplamış.

Yanlış üstüne yanlış.

Girdiğimiz bu koridordaki kör dövüşünden kendimi geri çekip sürece daha geniş bir çerçeve içinde bakmaya çalışıyorum. "Buraya nasıl geldik. Nereden geldik" diye soruyorum kendime. 2002'de AKP hükümet kurduğundan beri, eleştirilecek çok şey oldu, yapıldı, söylendi. Ama bir "genel gidiş" vardı ki, bu iyiydi, başarılıydı. Çeşitli AKP hükümetleri çeşitli çok ciddi siyasî badirelerden geçti. Bunlar olurken şimdiki gibi yedi düveli komplo kurmakla suçlamadı. Makuldü, soğukkanlıydı. Ve sonunda o badirelerden *geçti*, geçmeyi başardı.

Başından beri, çok sert, çok uzlaşmaz bir muhalefetle karşı karşıyaydı. Ama bu iktidar yılları içinde, o muhalefetin etkisiyle "takiye" diyenleri, şariat gelmesini bekleyenleri de büyük ölçüde sakinleştirdi. Sakinleştirmeye başlamıştı.

Ekonomi iyi gidiyordu. "Temeli aslında çürüktü, X ve Y etkenlerinden ötürü iyi görünüyordu" diyenler var. İyi de, şu dönemde AB'nin girdiği krizi, hele bazı AB üyesi ülkelerin girdiği krizi düşünelim, bir de Türkiye'nin gidişine bakalım... Kıyaslanamayacak kadar başarılıydı.

Uzatmayayım. Sahne ve dekor aynı. Oyuncular büyük ölçüde aynı oyuncular... Ama "performans" deyince, ortada anlaşılmasa bir farklılaşma ve buna bağlı olarak açıklanması güç bir düşüş var.

Neden?

"İktidarın uzaması" olabilir mi bunun nedeni? Böyle bir sorun bütün dünyada vardır, zaman zaman yaşanır. Demokrasinin bu soruna karşı çözümü de seçimdir, "nöbet devri" denen olgudur. Bir parti iktidara gelir; o sırada toplumda A, B, C, D sorunları vardır; parti de zaten bunları bilerek, bunlara çare düşünerek gelmiştir; diyelim, başarılı olur, yokuşlar aşılır. Ama hayat devam ettiği için, bu sefer X, Y, Z sorunları oluşmaya başlar. Partinin ve önder kadrolarının bunlar için bir hazırlığı yoktur. Kadrolar da, büyük bir ihtimalle, zaten değişmiştir. İktidar süreleri uzadıkça, onun nimetlerinden yararlanmayı aklına koymuş olanlar ön plana gelmenin yollarını bulurlar. "İktidarın uzaması" dediğimiz genel olayın başlıca sakıncalı özelliklerinden biri budur zaten.

AKP'nin bu duruma gelmesinin, bütün bu dönüşümün, bundan çok daha karmaşık nedenleri olduğu kanısındayım. Bunları analiz etmeye ve anlamaya çalışacağız. Ama o karmaşık nedenler arasında "uzayan iktidar" başlığı altında toplanabilecek etkenlerin önemlice bir yeri olduğu kanısındayım.

Tarihin oluşumunda, biçimlenmesinde en büyük rolü "yapısal" denecek koşullar oynar. Bunlar zaten tarihten gelen yapıda yer almış etkenlerdir. İsviçre gibi bin yıldır bir kantonlar cumhuriyeti olarak yaşamış bir toplumla teokratik imparatorluk geleneğinden gelen bir toplumun "yapısal koşullar"ı elbette birbirine benzemez.

Ama bir de "konjonktürel" belirleyiciler vardır. Bunlar da son analizde o "yapısal" koşullardan etkilenir, ama onlara göre bir "özerklik"i, varolan konjonktürden kaynaklanma biçimleri, geri kalanı etkileme dereceleri vardır. AKP'nin hikâyesinde bunların da gözden kaçırılmaması gereken bir payı olduğunu düşünüyorum.

'Eski Türkiye/ Yeni Türkiye'

Murat Belge 07.01.2014

Türkiye'nin AKP iktidarı ile geçirdiği yılları, geniş çerçeveye oturarak değerlendirme çabamda, bir toplumun kendi geçmişiyle yüzleşmeyi ve bu zorlu mücadelenin çeşitli "ihtilaç"larını görüyordum. 12 Eylül Türkiye'ye 1980'de verilmiş, "1930'a dönülecek!" komutuydu. Komut büyük ölçüde yerine getirildi. "Sivile dönüş"le birlikte iktidar olmayı başaran Turgut Özal 12 Eylül'ün getirdiği "üstyapı"ya çok fazla ilişmedi; ama TC'nin geleneksel "devletçi" yapılanmasında önemli gedikler açmaktan da geri durmadı. Bunlar sayesinde Türkiye dünyanın geri kalanıyla bağlarını büsbütün kaybetmedi. Ama siyaset, 12 Eylül'ün sınırlarını çizip dikenli tellerini de döşediği dar alan içinde yapıldı. Varolan siyasî partiler de kural dışına çıkmamaya özen gösterdiler.

Ama "1930'a dönülecek" komutu absürd bir şeydir, bir çocuğa "Artık büyüme!" diye emir vermek gibi bir şeydir. Bir toplumda değişimin dinamiklerini bir süre engelleyebilir, yönünü değiştirebilir, yapısını bozabilirsiniz; ama toptan yok edemezsiniz. Varolan ana-akım, konformist ve itaatkâr siyasî partiler komuta sadakatlerini sürdürünce, o dinamiklerle buluşma işi de kendini bu düzene en fazla yabancı hisseden kesime kalacaktı. Bu rolü oynamak dünyada genel olarak sola düşer; normal de budur. Ama Türkiye'nin tarihî gelişme çizgisi sonucu, burada sol, komutu verenin yakınında durmayı seçmiştir.

Dolayısıyla "Yeni Türkiye"yi oldurma mücadelesi verecek aktörler, kendini genel olarak "İslâmcı" diye tanımlayan kesimde buluştu, orada yoğunlaştı. Bu yıllarda o cephe çok daha "amorf"tu; yani görüşler arasında çok kalın çizgiler yoktu; söylemler birbirini dışlatamıyordu. Daha önce Özal'ın "dört eğilimi biraraya getirdik" öğünmesine yakın bir durum vardı (Türkiye'de siyaset böyle yapılabiliyor).

Böylece, çalkantılarla dolu bir 11 yıl yaşadık. Bu süre içinde AKP içindeki bütün eğilimler, "tartışılmaz önder" Tayyip Erdoğan'ın beğendiği ve onayladığı biçimler olarak yerine oturdu. Tayyip Erdoğan'ın beğenmediği ve onaylamadığı düşünce, tavır ve eğilimlerle birlikte kaçınılmaz olarak belirli kadrolar da geri plana düştü veya büsbütün tasfiyeye uğradı. Bunun anlamı, "Muhafazakâr Demokrat" diye yola çıkan partide "muhafazakâr" anlayışın gitgide ağırlık kazanması, "demokrat" sıfatının da gitgide, niteleyecek "isim" bulamaz hale gelmesi oldu. İktidar koltuğundan fırlayan çiviler ayıklandıkça, orada oturmak daha rahat bir eylem oldu.

Şimdi gene fırtınalı bir dönemdeyiz öncekilerden epey farklı görünen bir fırtına. Başbakan, birkaç gün önce, "HSYK düzenlemesi" konusunda yaptıklarının "hatalı" olduğunu söyledi. Şimdi, bu "hata"yı düzeltmek üzere, konuyu yeniden ele alacaklarmış. HSYK düzenlemesi, Anayasa değişikliklerinin bir parçasıydı. Oradan dönüş anlamına gelen bu sözler, önemli bir sinyal.

Daha da büyük sinyal "danışman"dan geldi. Şimdi hükümete komplo kuran güçler ("güç" mü, ne, esrarengiz bir şey), meğerse daha önce şanlı Ordu'ya da kumpas kurmuşlar!

Ve şimdi gündemin başında "yeniden yargılama" vb. yer alıyor. Bu karar, AKP'nin, tabii öncelikle Tayyip Erdoğan'ın, sözünü ettiği o "Yeni Türkiye" yolunun sonuna geldiğini gösteriyor.

Peki bu, aynı zamanda, Başbakan'ın birtakım oranlarda, güç dengelerinde irili ufaklı revizyonlar yapılmış bir "Eski Türkiye"de karar kıldığının göstergesi mi?

Hayır. Bence bu da değil.

(Devamı var)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçim ve ko-optasyon

Murat Belge 11.01.2014

HSYK tartışması Türkiye siyasetinin (dolayısıyla sosyo-politik yapılanmasının) temel ve ezeli düğümüne götürüyor bizi. "Hukuk" kavramının Türkiye'deki içeriği ne kadar tartışmalı olsa da, "hukuk kurumları" var bu ülkede. "Hukuk"unun içeriği epey cılız olsa da, bir "kanun ve nizam" ülkesi olduğundan şüphe yok. Şu halde, bu kurumlarda kimlerin çalışacağı, çalışacakların kim tarafından, nasıl seçileceği, çok önemli bir konu. Dünyada bilinen iki yöntem var: siyasî irade seçer ya da kurum kendisi seçer. Normal olan, iki ucu temsil eden bu iki yöntemden bir karma ortalama çıkarmaktır.

Türkiye Cumhuriyeti bir "azınlık iktidarı" ("tek-parti" rejimi) felsefesi çerçevesinde kuruldu. 1946'dan itibaren "çoğunluk iktidarı" demek olan çok-partili düzen ve serbest seçim sistemine geçildi. Ancak bu geçiş yapılırken, birbirinin karşıtı olan bu iki düzenin dengesinin nasıl kurulacağı belli olmadı. Olmayınca, arkası "on yılda bir darbe" şeklinde geldi. Bu denge hâlâ anlaşılır ve üzerinde anlaşmaya varılır bir formülasyon edinmiş değil. Ama orta yerde fiziksel bir güç/ iktidar mücadelesi ve bunun pratik sonuçları var.

Özetle, "azınlık iktidarı"ndan "çoğunluk iktidarı"na geçiliyor. Başlangıçta, iktidar olan azınlık, nasıl, hükmettiği çoğunluğun haklarına kulak asmadıysa, şimdi de, çoğunluğun oylarını alan iktidar azınlıkların haklarını hiçe sayıyor.

Azınlık iktidarı, kural olarak, çoğunluğun sağduyusuna, siyasî eğilimlerinin doğruluğuna güvenmez. Dolayısıyla, "ko-optasyon" dediğimiz yöntemi tercih eder. Kurumlar, kendi adamlarını seçer, kimin terfi edeceğine kendileri karar verirler. Demokrat Parti deneyiminden sonra 27 Mayıs Anayasası bu kurumları oyla seçilmiş kurulların (yani "hükümet", "meclis" vb.) müdahalesine karşı korumayı birinci hedef kabul etmiş, daha sonraki bütün bürokratik kaynaklı anayasa çalışmaları da aynı amaca hizmet etmiştir.

Şimdi Erdoğan bunu tersine çevirmeye çalışıyor. Olay basit: her şeye, "seçilmişler" karar verecek.

Bu, "demokrasi" demek değildir. Bir "monizm" in yerine bir başka "monizm" dikerek demokrasi kurulmaz.

Ko-optasyon yöntemiyle kendini yeniden- üreten kurumun içerdiği potansiyel sakıncalar, zamanla toplumdan kopma, kurum çıkarlarını toplum çıkarlarının önüne alma, kurum-içi dayanışmayla her türlü yolsuzluğa elverişli zemin yaratma, her konuda başına buyruk davranma gibi yozlaşma biçimleridir. Türkiye'de gücü yettiği için bu ko-optasyon yöntemini en gelişkin biçimiyle uygulamayı başarmış kurumsa, Silahlı Kuvvetler'dir. Herkesin kınadığı o "darbecilik geleneği" vb. bunun sonucunda mümkün olmuştur.

Yargı kurumları top tüfek sahibi olmadıkları için siyasî iradelerin nüfuz müdahalelerine çok daha açık olmuşlardır. En azından Hüseyin Avni Göktürk'ün adalet bakanlığından beri "hâkim teminatı" vb. başlıklar altında bu müdahaleler yapılır ve tartışılır. Şu anda olmakta olan da bu dizinin yeni bir halkası.

Ama bu yeni halka çok özel bir konjonktürde patlak verdi, kızışmış bir ortamda gözü kara bir güç yarışırma biçimini aldı. Siyasî mücadeleyi çerçevelemesi ve bu şekilde denetim altında tutulması gereken, böyle yaptığı

kabul edilen ilkeler ve kurallar şimdi kendileri mücadelenin ve tartışmanın nesneleri ve konuları haline geldiler. Dolayısıyla, benzerini görmediğimiz bir kaotik ortamda bulduk kendimizi.

Şu haliyle mücadele, en yalın anlatımıyla, "Bu kurumları *benim* kurumlarım haline getirmek için nasıl bir sistem kurmalıyım" kavgasının ötesine geçmiyor. Başbakan'ın yaptığı bu. Sorun, sözkonusu kurumlara *herkesin* kurumu niteliğini kazandıracak *demokratik* oranları bulmakta. Ama şu anda Başbakan öyle bir şey aranmıyor ki onu bulsun.

Belli ki, daha epey yazı kaldıracak bu konular.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Determinizm ve Rastlantı

Murat Belge 12.01.2014

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın iktidarın kazanıldığı 2002'den bugüne nasıl bir "kişilik değişimi" geçirdiğinden bir şaşkınlık dile getirerek söz etmeyen kalmadı. Değişim "kişilik"le o kadar ilgili olmayabilir, şudur budur, o tarihte değil de bu tarihte önemli sinyallerini vermiştir ya da bunların hepsi boş laftır, çünkü Tayyip Erdoğan başından beri "takiye" yapmaktadır. Bunlar hepsi söyleniyor, söylenebilir. Ama ortada açıklaması "takiye" de olsa ciddi bir değişiklik olduğu konusunda bir tartışma, sanırım, yok; orada herkes anlaşıyor.

Şimdi peşine düştüğü "Cemaat" için, şimdi kanlı bıçaklı olduğu, sözgelişi Zekeriya Öz hakkında neler söylediği arşivden çıkarılıp kamuya sunulabilir sunulsa iyi de olur. Ergenekon- Balyoz hükümlüleri için "haksız ceza aldılar" diye üzüm üzüm üzüldüğünü şimdi görüyoruz. O hükümlerin verildiği günlerde (Başbuğ hakkında bir şüphe izharı dışında) bu üzüntüsü belli olmuyordu. Bunun gibi bir yığın veriye ulaşabilir, "Tayyip Erdoğan nasıl değişti?" katalogu hazırlayabiliriz.

Göz yaşartıcı özeleştirisi, "HSYK hakkında yanlış yapmışız" diyerek "hatasını kabul etme" büyüklüğü göstermesi de bunlardan biri zaten. Partisi de onunla aynı zamanda aynı büyüklükleri göstermeye kararlı. Onun için şimdi yıldırım hızıyla yeni HSYK yasası çıkarıyor, bu uğurda yumrukluyorlar. Yasa çıkacak, sonra Anayasa Mahkemesi ya da Cumhurbaşkanı'ndan dönse de, kazanılan süre içinde "Yargı mekanizmasında yuvalanmış düşman kuvvetler" ayıklanacak, temizlenecek, böylece, yeni yolsuzluk iddiaları çıktığında (ya da çıkmış olanların kovuşturulmasında) hükümetin münasip gördüğü sınırların dışına çıkacak kimse kalmayacak. Benzer bir süreç Emniyet'te de işletilecek. Bunun sonucunda hükümet adına layık bir şekilde "ak"lanacak. Hep birden göreceğiz ki AKP, "ak pak" demektir.

Oysa gizli kalma miadı dolmuş, "çıkacağı gelmiş" bir "sır" varsa, sen ne kadar savcı değiştirsene de, o "sır" çıkar. Bin küsur yıl önce hayata ilişkin her şeyi açıklayan mitolojide berber dayanamaz, Kral'ın sırrını dere boyundaki sazlara söyler; sazlar dile gelip sırrın içyüzünü dünyaya ilân ederler.

Her neyse, asıl söylemek istediğim şey bu değil.

O "değişim" konusunu açmak istiyorum.

AKP'nin bugün geldiği yerin, şaşmaz bir "determinizm"ın sonucu olmadığını söylemek istiyorum. Birkaç gün önce de yazdığım gibi tarihin ilerleyişinde, olayların *yapısal* nedenleri vardır; ama "konjonktür" de vardır. Ezeli tartışma konusu: "tarihte bireyin rolü nedir, ne kadardır?" "Bireyin rolü" diye bir şey vardır, belirli konjonktürlerde bu rol bayağı öne de çıkabilir.

Şu sırada böyle bir konjonktürdeyiz ve Başbakan Tayyip Erdoğan'ın ortamı belirleme imkânları maksimum düzeye ulaşmış gibi görünüyor. Partisinin her şeyi onun eline bırakmış olması, "yapısal" dediğim koşulların bir sonucu: Türkiye'nin ve sözkonusu siyasetin taraflarının "önder/ kadro" ilişkisi konusundaki, tarihten gelen koşullanmalarının sonucu. Aynı zamanda, o kesimle Kemalist kesim arasındaki son derece antagonist çatışma ve düşmanlığın, yani bir başka "yapısal nedenler zinciri"nin sonucu. "Yedirmeyiz" edebiyatının temlinde yatan bu. Bu aynı kitle, Erdoğan şimdi söylediklerinin tersini söylerken de onun çevresinde kenetlenmişti, aynı coşkuyla, o gün söylenenleri de tekrarlıyordu. İşin püf noktası burada.

Değişen, şu ya da bu nedenle, Başbakan oldu. O nedenler nelerdir, bilemiyorum; ama varolan durumda "konjonktür"le, dolayısıyla "tarihte bireyin rolü"yle ilgili olanlar onlar. Değişmeyebilirdi. Aynı "yapısal" nedenlerle, partisi gene çevresinde kenetlenirdi.

Ancak, şimdi bu toplumun tarihinde kritik bir dönemece geldik. Burada ne olduğunu, yapılanların ne tür işler olduğunu, bu işler yapıldıkça bu toplumun nerelere savrulabileceğini herkesten önce ve herkesten daha büyük bir ciddiyetle, AKP'lilerin düşünmesi gerekiyor.

Şu anda Tayyip Erdoğan AKP'nin "önder"i. Ama Türkiye'de İslâmcı siyasetin "kaderi" olmak zorunda değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mânidar

Murat Belge 14.01.2014

Gene bir deyim çıktı, tuttu, herkesin ağzına sakız oldu: "mânidar" deniyor.

Hangi durumda "mânidar" demenin gerekli olduğu konusuna girmeden önce bu "kelime modaları" üstüne birkaç kelâm edeyim. Giyim kuşama ilişkin "moda"da olduğu gibi kullandığın kelimelerde de modaya uymak, senin dışında oluşmuş bir eğilime uymak anlamına gelir. Bu da, son analizde, bireysellik eksikliği demektir. Örneğin, bir zaman önce "hayret bir şey" deme modası çıkmıştı. Bunu da, "hayyretbişey" şeklinde telaffuz etmek gerekiyor. Söylediğinde ne oluyor? Yalnızca bir şeye hayret ettiğini söylemiş olmuyorsun; aynı zamanda, "Ben de 'hayyretbişey' diyen kişilerle aynı grup içinde yer alıyorum," diyorsun. Yani bir "kulüb"e katılmış oluyorsun.

"Mânidar" henüz yeni. AKP kökenli. Yani onun da "aidiyet"i baştan belli. Ama biraz daha kullanılsın, çok daha geniş çevrelere de mal olur.

"Anlam" kelimesi "Yeni Türkçe"nin tutmuş kelimelerinden. Yadırganmıyor. Dolayısıyla "anamlı" da denebilirdi. Pek fazla "mânâ" denemez olmuştuk. Ondan türetme "mânidar"ı daha da seyrek telaffuz ediyorduk. Genç nüfus içinde hiç duymamış olanlar da sanırım bayağı yekûn tutar.

Ama galiba tam da bu nedenlerle yeni kılığına girdi: biraz yabancı oluşuyla. Değiştiği olaya da biraz esrarengiz bir hava veriyor.

Yolsuzluk iddialarıyla birlikte girdik "mânidar" modasına.

Efendim, yerel seçime bir şey kalmamış, onu da başka seçimler izleyecek. Tam da bu günlerde, ortaya böyle iddialar atılıyor. Hmm. Mânidar!

Hepimiz biliyoruz ki cemaatle AKP'nin arası, en son, dershanelerin kapatılması kararı nedeniyle açıldı (önceki bütün sürtüşmeleri bir yana bırakarak). Siz bunu yapacağınızı şimdi açıkladınız; tepki de şimdi geldi. Yani ortada "zamanlama" diye bir sorun varsa, bunu siz belirlediniz.

Bu, besbelli, bir mücadele, hem de sıkı bir mücadele. Siz zaten Mohaç muharebesine giden Osmanlı ordusu gibi bir havaya girmiş durumdasınız. Seferisiniz, müsellahsınız. Karşınızdaki hasmınız da sizinkine benzer bir havaya girecektir, normaldir.

Yani, evet, bir "zamanlama" yapacaktır. Yaptığı zamanlamanın amacı da "mânidar" olmaktır.

Benim kişisel tahminim, cemaatin elinde epey kabarık sayıda dosyanın birikmiş olduğu. Böyleyse, belirli bir "zamanlama" içinde, daha büyük lokmaların sürecin daha ileri aşamalarına bırakılmış olması, mantık gereğidir.

Ayağına basılmış, canı yanmış (ve daha fazla canının yanacağını kestirmiş) bir topluluk var. Kendisine yapılane karşılık veriyor. Elbette ki bu karşılığının etkili olmasını istiyor. "Etkili" kılmanın önemli öğelerinden biri de "zamanlama"yı doğru yapmak.

Doğru mu yapıyor, yanlış mı, kim haklı... Bu sorularla hiç ilgim yok şu çerçevede. "Mücadele" nasıl bir şeydir, onu anlatmaya çalışıyorum.

"Mânidar" deyip mânidar mânidar bakmak, sorunu çözmiyor. Sorun, iddianın zamanlamasının "mânidar" olup olmadığı değil; sorun, iddianın doğru olup olmadığı.

Rüşvet alınmışsa, yolsuzluk yapılmışsa, bunun ne zaman yapıldığı o kadar önemli değil. Ne zaman açıklandığı hiç önemli değil.

Bakıyoruz, olayların seyrine. "Mânidar" cephesi harıl harıl faaliyette. Ne yapıyorlar? Polisleri, savcılarını görevden alıyor, HSYK yasasını değiştirmeye çalışıyorlar. Yani, ortaya atılan iddialar doğru mu, yanlış mı, bunu araştırarak, soruşturarak ve sonucu çıkararak olanları kendileri tayin etmek üzere kolları sıvamışlar, büyük bir enerji ve sinir gerginliği içinde bunu gerçekleştirmeye çalışıyorlar.

Doğrusu çok mânidar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çoğunluğun egemenliği

Murat Belge 18.01.2014

HSYK'nın neye göre biçimleneceği konusu gündemin tepesini işgal etmekte devam ediyor. Böyle olması da normal çünkü gerçekten önemli bir konu. Avrupa Birliği'nin de bu olayın başından beri çeşitli uyarılarda bulunması boşuna değil. Avrupa'nın "Türk-savar" güçleri, bu uygulamayla, Türkiye'yi reddetmek için şimdiye kadarki en inandırıcı kozu ellerine geçirebilirler.

Ancak, Başbakan'ın gözünde bunların hiçbirinin fazla bir önemi kalmadığı anlaşılıyor.

Başbakan'ın "Gezi" ile birlikte göstermeye başladığı araz konusuna hiç girmeyelim. "Kumpaslar", "darbeler", "lobiler" gırla gidiyor. Bu söylemin yaratmak istediği esrarengiz atmosfere rağmen, birçok bakımdan olayların olanca saydamlıkları içinde seyrettiği bir ortamda yaşıyoruz. Yolsuzluk iddiaları, buna karşılık işten el çektilenler, son derece yalın ve çıplak bir hikâye anlatıyor. "Örtbas etme" fiilinin Türkiye'de çok eski kökleri ve

yaygın uygulaması olagelmıştır. Ama hep insanın dikkatini dağıtan dekoratif unsurlar da bulunurdu. Şimdi dekorasyon falan yok. "Örtbas" etmenin böylesine "döksaç" üslûbuyla yapıldığını görmemiştik. HSYK sorunu da bu üslûbun dile geldiği noktalardan biri.

Bu "yalınlaşma" sürecinde. Başbakan da oldukça yalın bir pozisyon edindi ya da orada kaldı. "Çoğunluk" ilkesinden söz ediyorum. Gezi ile birlikte evlerinde tutmakta güçlük çektiği bir çoğunluk söylemini başlattı. Öylece devam ediyor.

Demokrasinin çoğunluk ve azınlıkların dengelenmesi demek olduğunu belki yeterince incelememiştir; ama hiç bilmiyor da olamaz, çünkü iktidarının daha erken dönemlerinde buna dikkat etmek ister gibi davranıyordu, ona göre konuştuğu oluyordu.

Ama şimdi oralarda değil. "Çoğunluk"tan başka bir ilke görmemiş, duymamış gibi.

Son olarak, HSYK'nın seçilmesinde, oluşturulmasında "parti kontenjanı" denebilecek bir yöntem önerdiğini medyadan öğrendik. Anlaması önce biraz zor geldi bana, çünkü bu da görülmüş, duyulmuş bir şey değil. Anlaşılan o ki, siyasî partilerin, herhalde Meclis'teki temsil oranlarıyla orantılı bir biçimde, "hâkim ve savcı tayin etme" kontenjanları olacak.

Böyle bir yöntem olmasa da, bu memlekette iş yapan hâkim ve savcıların tuttukları siyasî parti, destekledikleri veya hizmet ettikleri siyasî ideoloji zaten yok mu diye sorabilirsiniz. Var. Ama zaten sorun bu. Mücadele edilmesi ve geriletilmesi gereken alışkanlık, "eski hastalık" bu. Başbakan'ın önerisi de "patoloji"yi "metodoloji" haline getirmek.

"Nasıl olsa çoğunluk bende" diye düşünüyor herhalde. "Çoğunluk" tanımı da, "istediğini yapar" gibi iki kelimeyle özetlenecek bir şey. Bu anlayış onun önem verdiği "ulema" tarafından da yankılanıyor: Müslüman toplumda, dinî akidesi zayıf olanlar (herhalde kendi selâmetlerini de gözönüne alarak)çoğunluğu rahatsız edecek şeyler yapmasınlar.

Böylece "çoğunluk iradesi"ni egemen kılalım. İyi. İyi de, bu "irade"nin zaman içinde bazı değişiklikler gösterme ihtimali zayıf da olsa hiç yok mu? Çoğunluk iradesi ile Tayyip Erdoğan iradesi ebediyen özdeşlik ilişkisi içinde devam edecek mi? Böyle olmazsa ne olacak? Diyelim ki AKP seçimde geriledi, ABC ya da XYZ Partisi çoğunluk oylarını almayı başardı. Örneğin HSYK gibi bir yerde bu yeni irade nasıl tecelli edecek? Kontenjanın çizdiği sınırlar içinde birileri azledilecek, yerlerine yenileri mi tayin edilecek?

Pek pratik görünmüyor. Daha pratik çözüm, partiler, yalnız milletvekili adaylarıyla değil, hâkim- savcı adaylarıyla da seçime girsinler. Biz de bilelim, kim AKP'li yargıçtır, kim CHP'li yargıçtır vb.

Ama konu HSYK ile de bitmez. Nitekim şimdi Emniyet'te de kıyamet kopuyor. Yarın bakarsınız bilmem nerenin Tapu- Kadastro örgütünde anlaşmazlık çıkar. O zaman partiler kendi bürokrat kadrolarını belirleyip açıklasınlar. Çoğunluk kazanmış partiye de fazla zahmet çıkmaz böylece. O listeyi kızığa çeker, kendi listeni iş başına getirirsin.

Böylece dünya demokrasisine de katkıda bulunabiliriz. Onların akıllarına gelmemiş böyle dâhiyane formüller, onun için debelenip duruyorlar.

Bize bakıp öğrensinler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi hukuk? Kimin hukuku?

Murat Belge 19.01.2014

AKP'nin on yılı aşkın iktidarından sonra gelinen şu nokta, insanda karamsarlık yaratıyor. Üstelik de, parti önderinin "ustalık" dönemi olduğunu ilân ettiği dönemde seyretmekteyiz bu manzarayı.

Başbakan'ın sesi bu ustalık döneminde de yeterince yüksek çıkıyor. "Kendi evlâtlarım yolsuzluğa karışsa reddederim," diye bağırıyor meydana. Meydanı dolduranlar coşkuyla alkışlıyor. Fiilen ne olduğuna bakıyoruz; hükümet harıl harıl savcı ve polisleri görevden alıyor, yasa değişikliğine hazırlanıyor vb. Söylenen başka, yapılan başka.

İddialar ortaya atılalı beri Başbakan "komplo"lardan, "kumpas"lardan söz ediyor ve kumpasın çapı her gün büyüyor. Şangay Beşlisi'nden başka herkes var içinde. İyi de, bir ülkede böyle bir iddialar varsa, bununla kimin ilgileneceği ve nihai kararın nereden çıkacağı bellidir. Başbakan şu anda her işi bırakmış, bu kişileri oradan oraya kaydırmakla meşgul. "Yürütme/ Yasama/ Yargı" olmuş durumda. Yargıyı verdi: "komplo". Demek ki yolsuzluk yok. "Var" diyen ya da "olabilir" diyen, "komplo"nun parçası.

Şimdi sürülen, dağıtılan bu savcılar, bu insanlar, iki gün öncesine kadar ülkenin dürüst ve cesur hukuk adamlarıydı ve birtakım başka davaları yürütmekle meşguldüler. Şimdi o faaliyetleri de "komplo"nun bir başka parçası haline geldi. O davaların hükümleri zaten şiddetli tartışma konusuydu; şimdi hükümet tarafı da çizgisinin o tarafına geçti. Akıl alır işler değil.

Tuhaf bir manzara, şu seyrettiğimiz. Çeşitli tuhaflıkları var da, şu sıra benim aklımı kurcalayan, bunun bir yandan yeni, bir yandan da çok eski bir "temsil" olması. "Çok eski", çünkü Türkiye'nin modernleşme sürecinin başından itibaren hukukla kurduğu ilişkiyi ve hukuka verdiği yeri anlatıyor. Bu noktada, AKP'nin olaya "özgün" denebilir herhangi bir katkısı yok. Bu çok bildik hikâyede hukuk iktidarın hizmetinde bir memurdur, iktidarın sevmediklerini iktidarın istediği şekilde cezalandırmak için vardır. İstiklâl Mahkemesi, Menderes'i yargılayan Yassıada Mahkemesi, Devlet Güvenlik Mahkemesi ya da Sıkıyönetim Mahkemesi, daha olağandışı evrelerde bunun nasıl çalıştığının çeşitli örneklerini vermiştir. 12 Mart'ta, örneğin, başında Remzi Şirin'in olduğu askerî mahkeme sanıkları istendiği gibi 146'dan mahkûm etmeyince, mahkemenin kendisi lağvedilmişti. Böyle örnekleri saymakla bitiremeyiz.

AKP iktidara gelinceye kadar, kural, "hukuk" aygıtının Kemalist devleti korumak için çalışmasıydı. Silâhlı Kuvvetler'e verilmiş, "Cumhuriyet'i koruma ve kollama" görevinde sözü geçen nesnenin son derece özgül (spesifik) biçimde tanımlanmış bir Cumhuriyet olduğunu biliyoruz. Yargıçların da, "ötesi hikâye" dedikleri ve korudukları düzen, aynı düzendi.

Şimdi AKP, kendi adamlarıyla kendi düzenini kurma uğraşında. İsteddiği hedefi tek atışta vuramadığı oluyor, şekilde görüldüğü gibi hele bir de müttefiki "komplocu" çıkınca işler bayağı karışabiliyor.

Bu "yeni düzen kurma" hikâyesi önemli bir değişim gibi görünebilir; bazılarıımıza öyle görünüyordur. Oysa sonuçta bir "kadro değişikliği"nden öte bir şey yok ortada. Onlar gidecek, bunlar gelecek. AKP yalnız hukuk kadrolarını değil, kendi basınını, kendi eğitim sistemini, kendi ordusunu, polisini kurma çabasında. Ama bunlar zaman alıyor, eldeki kadrolar zayıf, onun için bu geçiş sürecinde, "kendi HSYK"sı gibi kurumlara ihtiyacı var.

Sahici değişiklik, "iktidarın hukuku" zihniyetini ve uygulamasını ortadan kaldırıp "toplumun hukuku"nu başlatmak olurdu. "Kararları benim adamlarım versin" anlayışından, "kararları evrensel hukuk kurallarını

özümsemiş yargıçlar versin" anlayışına geçmek, "sahici" bir değişim olurdu. Ama, biliyoruz, her işin "sahici"si, "düzmece"sinden çok daha güçtür. Türkiye de, zaten, "-mış gibi yapma" şampiyonudur.

Bu sadece "yapma"nın güçlüğü de değil. O "sahici" dediğimiz anlayışın kavramı bile yoksa zihninizde, neyi "yapacaksınız" ki?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Kadro' sorunu

Murat Belge 21.01.2014

Cemaat hep "elitist"ti "entelektüel elitizm" diyelim. Hemen hemen bütün etkinliklerinde "eğitim" denen işle bir bağlantısı, bir ilişkisi olan bir topluluk... Kendine koyduğu hedef, şimdi "paralel devlet" adıyla anılır olan örgütlenme biçimi de buna uygundu. Girdiği kurumda gösterdiği başarıyla "vazgeçilmez" olacak bireyler...

AKP'nin ise bu şekilde yetişmiş kadroları yoktu ya da önemli bir nicelik oluşturacak kadar kalabalık değillerdi.

"Kadrolaşma" terimiyle anlatılan iş Türkiye'de yabancısı olduğumuz bir etkinlik biçimi değildir. Devlet bütün toplumu "tek-tip"leştirmeye karar vermişse, o "tip"e uymayanları iktidarın yanına yaklaştırmıyorsa, insanların bu eylem biçimine rağbet etmesi kaçınılmaz. Kadrolaşmakta en başarısız sanırım "sol" oldu ("CHP" demiyorum, "sol"). Çünkü geri kalan herkes solun bu yolta girişimini anında duyurmaya hazırды.

En başarılısı da, sanırım, Gülen hareketidir. O zaten bütün potansiyelini buraya "konsantre" ediyordu.

Ama, örneğin MHP, "kadrolaşma" dediğimiz bu etkinliğin dışında mı? Tabii ki değil. Onların da, bazı noktalarda özellikle güçlenen kadrolaşmaları hep olmuştur.

AKP'ye baktığımızda, orada bir de "uzayan iktidar" fenomeninin yarattığı özel durum söz konusu. 2002'de Erbakan'ın gelenekçi çizgisinin de ağırlığından sıyrılan AKP'nin çevresinde, azminin, enerjisinin yanısıra yeni fikirleri de olan insanlar bulunduğunu tahmin ediyorum. Ancak iktidar uzayınca, böyle durumlarda hep olan şey oldu: toplumu değiştirmek ve düzeltmekten çok kendi durumunu değiştirmek ve düzeltmek isteyen yeni kadrolar, öncekilerin yerini almaya başladı. Bu süreç, doğal olarak, çevreye kolay uyarlanmasını bilen bireyler için daha fazla imkân veren bir süreçti.

Aynı zamanda, "lider kültü"nü besleyen bir süreçtir bu, her yerde, her zaman. Çünkü böyle kadroların nereye, ne ölçüde çıkartma yapabileceği, son kertede tepeden belirlenen bir şeydir. Tepeyle ilişkileri düzgün götürmeyi gerektirir. Çıkarma yapanlar, dolayısıyla, kendi tabanlarının temsilcisi olarak değil, tavanlarının teveccühü sonucu, buldukları yere gelmişlerdir ve buna uygun davranışı, yani "körü körüne liderci" olmayı hemen benimserler.

Başlangıçta AKP ile Cemaat arasında kurulabilmiş olan uyum ve işbirliği şimdi bozuldu. Hem de çok kötü bozuldu. Hükümet, başta Başbakan, harıl harıl Cemaatçı ayıklamaya girişti. Sayılar yüksek. Böylece tasfiyeye uğrayanların yerine kimler gelecek?

Hemen akla gelecek bir cevap, MHP'liler. Nitekim bu oluyor. Aslında çok yeni bir durum da değil. Bu toplumun bu gibi "sağ" oluşumlarında tabana doğru indikçe insanlar arasında kesişen tavırlar, paylaşılan görüşler, her türlü ortaklık, çoğalır. Zaten AKP'nin MHP karşısında uzun vadeli politikası da böyle bir şey olmalı: o tabanı orta ve uzun vadede kendi içinde eritmek. Başbakan, şimdiye kadar, ortalama MHP taraftarını mutlu edecek çok şey söyledi ve yaptı.

Ancak, Cemaat kavgası başlar başlamaz, bir de "Ergenekon muhabbeti"nin doğduğunu gözlemledik. Meğer o davalarda birçok masum insanı mağdur edenler de Cemaat takımıymış. AKP'li biri, "darbeci varsa beş on kişiyi geçmez," demeyi de ihmal etmedi. Bu tavır, AKP'nin "devletin geleneksel sahipleri" ile barışmaya hazırlandığı izlenimi veriyor.

Böylece Başbakan ve çevresi, "bu memlekette iktidar olma"nın bütün gereklerini yerine getirmeye başladı.

Ama burada tuhaf bir durum, bir çelişki var. Bir partinin "iktidara ısınma"sı, o toplumun alışılmış "legalite/meşruluk" anlayışına uyum sağlamak anlamına gelmedi. AKP ise bunu ortalığı ile kaka, varolan kuralları zorlayarak, teamüllerde yeri olmayan uygulamalarla yapıyor.

Çünkü bu süreç birtakım serinkanlı kararların sonucu değil. Sıkışma duygusunun, telâşın, öfkenin egemen olduğu bir süreç. Dayanaksız sözlerin ve sert, ihtilâçlı jestlerin egemen olduğu bir ortam. "Kriz yönetimi" adına tam bir perişanlık.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Brüksel sonrası

Murat Belge 25.01.2014

Başbakan durumu Avrupalılar'a da anlattı, Brüksel'de, anlatıp döndü. Tahmin ediyorum, onlar da "müstefid" olmuşlardır. Hortlak hikâyesi falan gibi dinlemişlerdir.

"Ecnebler" bizim "devlet" konusunda epey şaşkın olmalılar. Yıllarca bunun "derin" olanını anlattık. "Şimdi, şu gördüğünüz devlet var ya," dedik, "görünüşe aldanmayın. Asıl onun derininde bir devlet daha var. Kararları veren, işleri yapan odur." Tabii "ecnebler" böyle "yeraltı devleti" denecek şeyler hakkında fazla fikir sahibi değildirlər, şaşarak dinlerlerdi (Amerikalılar pek şaşmazdı, çünkü o "alt kattaki"nin oluşumuna onların da emeği geçmişti).

Şimdi bu "derin"e ek, bir de "paralel devlet" çıktı. Etti mi üç! Bu "devlet" denen şeyin bir tanesi yeterince derttir; bizde üç tane var. Tabii sağda solda, gizli saklı, başkalarının bulunması da muhtemel. Baksanıza, "paralel" olanı yeni bulundu. Başbakan, Başbakanlık ettiği on küsur yıl, paralelinde olup bitenlerden habersiz Başbakanlık yaptı. Herhalde onun için, "Bunca yıldır ben koskoca Başbakan'ı tufaya getirdiler" diye şimdi bu kadar öfkeli. Üstelik bu yıllarda bu "paralel"çiler millî orduyu da dağıtmışlar. Başbakan bunu da yeni anladı. Neyse, anladı ya, Baş bakan olarak şimdi bu konuya da bakacaktır.

Brüksel'e giden Başbakan'ın orada ne diyeceği, öyle fazla heyecanlı bir konu değildi. Çünkü zaten dinlemiştik, biliyorduk. Başbakan bugünlerde tek bir "anlatı"sı var, onu yeniden yeniden piyasaya sürüyor.

Ama bu "anlatı"yı Avrupalılar'ın nasıl dinleyeceği, daha ilginç bir hikâye olma potansiyelini taşıyordu. Yani, anlatandan çok dinleyenin durumu ilginçti. Ne var ki, onlar renk vermeden dinleme yolunu seçtiler. Birkaç söz, birkaç örtük sinyal dışında, tepkilerini dile getirmediler.

"Diplomasi" böyle bir şey.

Aslında "böyle bir şey" olduğunu, bizim "diplomasiden sorumlu" yetkililer de öğrense iyi olurdu ya...

Avrupa'da böyle "diplomasi"lere uzak duranların başında Yeşiller var. Onlar lafı fazla dolandırmadan, akıllarından geçeni söylüyorlar. Nitekim Helene Flautre, açıkça, "ikna olmadık," demiş. Ama Füle olsun, Schultz

veya Rompuy olsun, ikna olmadıklarını ima etmekle birlikte, bu kadar açık bir dille söylemiyorlar. Anlayabildiğim kadarıyla, genel ilkeler düzeyinde yapmayı gerekli gördükleri uyarıyı özel görüşmelerinde yaptılar. Bunun ötesine geçmediler ve zaten böyle yaptıklarını açıklamadılar da. Avrupa Birliği var, ilkeleriyle, kurallarıyla, bir de Avrupa Birliği'ne üye olmaya aday bir ülke var, çalkantılarıyla, uygulamalarıyla. Filan falan ilkeleri çiğneyen yasalar, uygulamalarla, buraya üye müye olamazsınız. İşin özeti bu.

Avrupa Birliği'ne girmek, Başbakan'ın önem verdiği bir konu olsa, uyarının bu kadarı da etkili olurdu. Ama Başbakan bu konuya artık önem vermiyor. Zaten, şu anda boğuştuğu sorunlar onun için çok daha hayati ve çok daha dolaysız sorunlar. Avrupa bekleyebilir, zaten yıllardır beklemekte.

Dolayısıyla kısa bir parantez olan bu Brüksel ziyaretinin Başbakan'ın bundan sonra izleyeceği rota konusunda bir etkisi olmayacak.

O rota da, "paralel paralel paralelli" bir şey!

Dizgi yanlışları

Bu yazıları elle yazıp faksla gönderen, Taş Devri'ni geçmiş olmakla birlikte Tunç Devri'ne henüz girmemiş biriyim. Böyle olunca, yanlış okuma sonucu dizgi yanlış potansiyeli yükseliyor. Son çıkan (21 Ocak, Salı) yazımda bunlar iyice çoğalmış: "...bu yolta" tabii "yolda" olacak; "duyurmaya" değil, "durdurmaya". Sonra "buldukları" değil, "bulundukları yere gelmişlerdir". Sonuncu, bayağı anlam değiştiriyor: "...anlamına gelmedi" diye çıkmış, "gelmeli". Yani, "iktidara ısınmak", alışılmış "legalite/ meşruluk" anlayışına uyum sağlamak anlamına gelmeli" olacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vatan hainliği

Murat Belge 26.01.2014

TÜSİAD gibi bir kuruluşun başında bulunan kişi, ülkenin gidişinde endişe verici bir özellik görüyorsa, bunu dile getirebilir. "Dile getirmek" zaten ondan beklenen görevdir, bunu yapmak için seçilmiştir.

Ülkenin gidişinde endişe verici özellik yok mu? Var, her türlü var. Bizim gibiler belki siyasî ve ideolojik olaylar karşısında daha duyarlıyız. TÜSİAD'ın temsilci seçtiği kişinin ekonomik konulara önem vermesi son derece doğal. Zaten TÜSİAD başkanı da bunu söylüyor, böyle giden bir ülkeye yurt dışından sermaye gelmeyeceğini söylüyor.

Gelir mi?

Niye gelsin?

Başka bin tane sorunun arasında, doların başını alıp her gün biraz daha yükselmesiyle başa çıkamıyorsunuz.

Sonra da "yabancı sermaye gelmez" diyen adama, bu son derece sıradan uyarıyı yaptı diye, "Vatan haini" diyorsunuz. Onunla birlikte temsil ettiği kuruluştaki tehdit ediyorsunuz. "Bakanımla görüşemezsiniz," falan diye gözdağı veriyorsunuz.

Gereksiz bir gerilim. Gereksiz olduğu gibi, ardı arkası da gelmiyor. Birkaç sakın sözle halledilecek bir durum için, akla gelecek en gergin söylem... Söze, söylenebilecek en son şeyi söyleyerek başlamak merakı... "Böyle giderse yabancı sermaye gelmez" dedi diye, niçin "vatan haini" olsun Muharrem Yılmaz?

Ha, ille böyle "vatan hainliği" gibi iri iri lakırdılarla konuşacaksak, "böyle giderse yabancı sermaye gelmez" diye bir uyarıda bulunmak mı kötüdür, yoksa yabancı sermayenin "ben gelmem oraya" dediğı ortamı yaratmış olmak mı? Yani herkesten önce, herkesten çok, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın yaratmış olduğu bu ortamı yaratmak mı?

Durduğumuz yere, dünya görüşümüze, hayatı değerlendirme tarzımıza göre, tehlikeler, iyilikler, kötülükler vb. hakkında yaptığımız tesbitler birbirleriyle çekişebilir. Ama "Bu ülkenin başında tehlike bulutları toplanmış. Hemen davranmalıyız. Yoksa çok kötü şeyler olacak" söyleminin, Başbakan'dan daha fazla sesi çıkan bir sahibi var mı?

Yalnız "ses çıkarmak" da değil. Sürülen insanların sayıları binlere varmış, anayasa değişikliğini değiştirme çabaları, "orduya kumpas" iddiaları. Bunlar somut eylemler. Söylemiyle eylemiyle aslında bir bardak suda fırtına koparan bir hükümet. Her Allah'ın günü bir yerlerde gözünü yumup ağzını açıp öfke fışkırtan, halkın bir kısmının öbür kısmına saldırıp ezmesine zor engel olduğunu anlatan bir Başbakan...

Gezi'den beri bu böyle gidiyor. Gezi protestosu başladığı zaman da, anlayışlı bir tavır takınmayı başarabilen bir Başbakan, iki gün içinde o protestonun asıl sahipleriyle (yani İşçi Partisi, Ulusalçı falan, o aveneyi kastetmiyorum) sulh olabilirdi. Bunu yapacak yerde, adam öldüren, göz çıkaran polisin yazdığı destandan söz etmeyi tercih etti. O zamandan beri de aynı üslubu, aynı tarzı sürdürüyor ve doğal olarak gerginliği her gün biraz daha yukarılara tırmandırıyor.

Yani, sözgelişi Sayın Yabancı Sermaye'nin "Tam aradığım yer" diyeceğı ortamı elceğiyle hazırlamış, güllük gülistanlık bir ülke yaratmış da, hainin biri çıkmış Sayın Yabancı Sermaye'nin aklını çeliyor, cennet vatanımızdan soğutuyor.

Bütün bu gidişatın akılla, mantıkla (ve başka birçok şeyle) bağlantısını kurmak mümkün değil. Demek akıla, mantığa ihtiyaç da yok ki bu gösteri böyle sürüp gidiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Biz varsak siz de varsınız'

Murat Belge 28.01.2014

Bu sabah (Pazartesi sabahı, yani) gazetelere bakınca, Başbakan'ın Sarıgül hakkında "mafya ile işbirliği" iddiaları, falan, işler normal seyrini sürdürmekte gibi görünüyor. Ama aynı zamanda, hem büyük kavganın konusu "Dershaneler" konusunun, hem de onun daha büyük sonucu "HSYK yasası" tartışmasının seçim sonrasına ertelendiğı ya da erteleneceğı haberleri vardı. Bunlar fazla öne çıkarılmadan, ihtiyatla verilmiş haberlerdi. Ne kadar doğrudur, bilemeyiz; ayrıca, doğru olsalar bile, yürütme gücünü elde tutan irade neyi sürdürür, neden vazgeçer, bunu bilen hiç kimse yok. Anında savaş tamtamları çalmaya başlayabilir.

Ama, seçim öncesi bazı yakıcı sorunları sönümlenmeye bırakmak ve ortamı biraz yatıştırmak hedefine doğru bir karar verilmiş de olabilir. Bana bunu düşündüren daha çok bizim *Taraf*'ta yayımlanan kısa bir haber oldu: Bülent Arınç Bursa'da konuşmuş; Cemaat'ten söz etmekten öteye, Cemaat'e "hitap etmiş": "Biz varsak, siz de varsınız," diyor. Bu bana ilginç geldi.

Cemaat söyleminden çok ortaya attığı iddialarla, ucundan gösterdiği bilgilerle gündem yaratıyor ve ortamı belirliyor. Başbakan ise en üst perdeden olmasına özen gösterdiği konuşmalarla gerginliği götürebildiği kadar götürüyor. Şimdi, *Taraf*'taki o kısacık haberde Arınç'ın bu konuda da bir şey söylediğini görüyoruz: "Başbakanımızın içi yanıyor da onun için bazı şeyleri yüksek perdeden söylüyor," demiş.

AKP iktidarının önemli yerlerde bulunan üyelerinin, örneğin bakanların vb. olağan işleri ve yükümlülüklerinin yanısıra bir görevleri de Başbakan'ın söylediği sözleri, takındığı tavırları tevil etmek. Başbakan'ın kendisinin de "Galiba aşırı gittik," dediği ve bu tevillere ses etmediği bir dönemi vardı böyle hatırlıyorum. Ama iktidar uzadıkça bu tutum değişti. Lafını tevil etmeye çalışanı açığa düşürerek, "Hayır, ben tam da onu kastettim" dediği çok sayıda olay biliyoruz. Bunlardan biri Bülent Arınç zaten.

Neyse, ne diyor Bülent Arınç bu son durumda: "Bizi yıkmaya çalışmayın, sonra siz de yıkıntının altında kalırsınız," diyor. "Biz varsak, siz de varsınız" sözünde, yanılmıyorsam, "Biz oldukça size de varolma teminatı veririz" vaadi de içkin. Yani, "Şu olanları unutalım, 'symbiosis'imiz devam etsin," demiş oluyor. Daha ilk Dershane tartışmaları başladığında gene bir vakit tanıma vaadinde bulunmuştu.

HSYK ise bir kere Avrupa'da bir duvara gelip çarptı. Bu tabii hiç beklenmedik bir şey değildi. Girdiği ruh hali içinde Başbakan'ın "Avrupa duvarı" falan dinleyeceği kanısında değilim. Ama şu anda, herhangi bir Anayasa değişikliği, yasa değişikliği olmaksızın, ortalığı hallaç pamuğu gibi atmış durumdalar. Yani o "Anayasa revizyonu" âcil bir ihtiyaç olmaktan çıktı. Onun için ertelenebilir.

Bunları söyledikten sonra, Arınç'ın açmaya çalıştığı barışma sürecine geleyim: sahnede iki "İslâmî siyaset" çizgisi, anlayışı, ekolü, ne diyecekseniz, bunlar var; epey süredir bir işbirliği yaparak yanyana durabilmiş bu iki hareket şimdi çatışma halinde. Arınç, bu çatışmaya rağmen, nesnel olarak bakıldığında, bu iki hareket arasında hayatî bir bağ olduğunu anlatmaya çalışıyor.

Niye böyle? İkisinin arasındaki ortaklıktan ötürü değil (nitekim çalışıyorlar): dışlarındaki düşmanlarının uzun vadede ikisini de yok etme kararlılıklarından ileri geliyor bu "kader birliği" ihtiyacı. Böyle bir "kararlılık" var mı? Bence var. Cemaat AKP'ye vurunca, mâlûm kesim "F-tipi" muhabbetini kesti; şimdi de, Başbakan Ergenekon'a el uzatınca, o tarafa geçmiş gibi görünüyor. Ama bunlar taktik "deplasmanlar". İkisine de körü körüne düşman oldukları apaçık.

Sonuçta gene aynı yere geliyorum: bu ülkede sağlam bir demokratik platform olmaması, demokratik değerlere dayanan bir siyaset kültürünün oluşmaması. Onun için, "Sizin varlığınız bize bağlı" anlayışı üzerinden giden bir diyalog. "Hepimizin varlığı demokrasiye bağlı" diyemiyor Arınç. Ama hangimiz diyebiliyoruz bunu?

Çünkü, on küsur yıllık bir mücadele ve belirli kazanımlardan sonra, bizzat Başbakan, elinde tokmak, Kars'ta "ucube" yıktığı gibi, zor belâ buralara getirdiğimiz demokrasiye biçim vermekle meşgul.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Doğru'nun ölçütleri

Murat Belge 01.02.2014

Tuhaf bir döneme girdik, çok yeni değil, bir süredir bu sürecin içindeyiz. 2002 ile, yani AKP'nin iktidara gelmesiyle başlayan bir süreç bu. 12 Eylül topluma "Yirmilerin ve otuzların Türkiye Cumhuriyeti'nin devamı olacaksınız! Buradan bir santim sapma olmayacak!" demiş ve bunun yasal çerçevesini kurmuştu. Onlar kenara çekilir çekilmez de hayat (Özal'la, örneğin) değişmeye başlamıştı. 2002 değişimin hızlanarak devam edeceğini

gösterdi. Onun için, "eski Türkiye devam etmeli" diyenler her düzeyde atağa geçti. Beklenen 28 Şubat olmadı; beklenmeyen tutuklamalar, mahkemeler başladı.

Dediğim o sürece de böyle girdik. Ortaya birtakım belgeler çıkıyor, birileri tutuklanıyor; ama aynı anda başkaları "Bu yalan! Bu sahte!" diye bağırıyor. Tipik örnek: bir yerler kazılmış, "lav" denen silâh bulunmuş. İlker Başbuğ çıkıyor, "boru" diyor. Evet, kullanılmış silâh bir boru olarak kalıyor, doğru. İyi de, orada burada gömülmüş bu nitelikte "boru"lar bulunması normal bir şey midir? Kasımpatı mı bu, lâle soğanı mı?

Bu karşılıklı bağırışma, *nesnellik* denen şeyi aşındırdı. O çıkan nesne "boru" mudur, başka bir şey midir, nesneye değil de kendi durduğumuz yere, tanışlarımıza, sevdiklerimize bakarak karar verir olduk.

Ama bu arada olaylar, somut eylemler ardarda dizildi ve AKP önce iliştiği iktidar koltuğunda daha bir yayılarak oturur oldu. Oyalanmadan geçelim: böylece Gezi'ye geldik. Gezi, Başbakan'ı çok kızdırdı. Bu yıllarda onca saldırıya uğramış, ama hiç böyle kızmamıştı.

Daha ilk gün, bir "camide içki içme" olayı anlattı; bir de saldırıya uğrayan kadın. İkisi de, akla aykırı şeylerdi. Gezi günlerinin polis-gösterici çatışmalarında birahaneye gider gibi camiye gidip içki içecek adamlar hikâyesi ne kadar inandırıcı? Sokak ortasında bir kadının üstüne işeyecek adamlar daha mı inandırıcı?

Ama kendine oy veren dindar kesimde, öyle olmayanlara karşı ciddi bir nefret uyandırmaya elverişli hikâyelerdi bunlar. O zamandan bu zamana, bunca ay geçti, bu iki olayın gerçek olduğuna dair bir kanıt ortaya çıkmadı. Camide içki konusuna yalanlama da gelmişti üstelik; ama yalanlamayı yapan hocanın başına ne geldiğini bilmiyoruz.

Herhangi bir kanıt yok, ama Başbakan da, çevresi de, bunlar kanıtlanmış, ispatlanmış olaylarmış gibi konuşmaya devam ediyor.

Derken yeni gelişmeler oldu.Yeni gelişmelerle yeni bir terminoloji: "paralel devlet", falan filan. Başbakan gene herkesin önünde, "çete!" diye bağırıyor.

Devletin "paralel" olanını kurmak, "derin"ini kurmak gibi, suç. "Çete", adı üstünde. "Faiz lobisi" bildiğimiz, hukuk sistemlerinde tanımlanmış bir "suç örgütü" olmasa da, adı kulağa hoş gelmiyor. Nerede oturur kalkar bu lobi, ne yer, ne içer? Dışarıda mıdır, içeride midir, hem dışarıda hem içeride midir? Bugünlerde pek çok şey bu kategoriye giriyor. Nicedir, "içimizde" İrlandalılar var ya!

"Çete" kurmak suç olduğuna göre, "suç" ne gerektiriyorsa onu yapman beklenir. Devlette suç işleyeni Çarşamba'dan alıp Perşembe'ye vermek yeterli bir tedbir mi? Çarşamba'da yaptığını Perşembe'de yapmayacak mı? Çıkar ortaya suçun kanıtını, ver mahkemeye, bastır cezasını. Kanıt yoksa... Evet, kanıt yoksa neye dayanarak sürüyorsun?

Ama süreç devam ediyor. Nesnel olayın ne olduğu önemli değil. Önemli olan, olay hakkında hiç durmadan bir şeyler söylemek. O söylenenin akla mantığa uygun olması da sadece bir ayrıntı. Ben Başbakan'ı beğeniyorsam, söylediği de, yaptığı da doğrudur.

Savcı 22 kere yurt dışına çıkmış! "Çıkmadım, gel ispatla!" diyor. İspatlayamıyorsun. "Yanılmışım" falan demiyorsun ama, demeyeceksin. Sadece, o sözü tekrarlamaktan vazgeçeceksin. Nasıl olsa yeni "söz" bulmak kolay şimdiye kadar bulduğun yöntemle.

Dünyaya belirli bir nesnellik içinde bakma disiplinini zaten hiçbir zaman edinmemiş bir toplumda son derece zararlı işler, son derece tehlikeli bir gidiş.

Nihaî hakem: seçmen

Murat Belge 11.02.2014

Birkaç gündür “demokrasinin sigortası” üstüne yazıyorum. Normal ahvalde bu sigorta toplumun kendisidir. Seçtiğin adamdan memnun kalmadın mı (kalmama nedeni anti-demokratik davranışları da olabilir), bir daha seçmezsın. Olur biter.

Ama, işte, öyle o kadar kolay “olup bitmez”. Onun için toplumlar “kuvvetler ayrılığı” gibi ilkeleri formüllendirmiş, bunlara uygun kurumlar kurmuşlardır. Toplum nihaî karar merciidir, ama ağır hareket eder, karara varması zaman alır.

Bunlar, genel durumlar. Gözümüzü Türkiye’ye çevirdiğimizde, daha özgül davranış biçimleriyle karşılaşyoruz. Son bir yıllık hükümet icraatına “demokratik” denebilir mi? Denemez. Yargı kurumlarının oluşumunda Yürütme’ye Başbakan’ın istediği türden yetki vermek demokrasiye uyar mı? Uymaz. İnternet ortamı için hazırlanan yasalar bilgi alış verişini, haberleşme özgürlüğünü vb. kısıtlar mı? Kısıtlar. Peki, bu durumda, yapılan ilk seçimde toplum iktidara “dur” der mi? Demez.

Demez diye toplumu suçlamanın anlamı yok. Toplumun öyle değil de böyle davranmasının geçerli nedenleri olduğunu düşünmek gerekir. Bunu düşünmek de bizi “alternatifsizlik” sorunuyla karşı karşıya getirecektir.

Türkiye’de kendilerini “toplumun seçkinleri” olarak görenlerin en sık başvurdukları mecaz “uyuyan kitleler” mecazıdır. Onun için de bu siyasî jargonda “uyandırma” fiiline sık sık başvurulur. Bunun gibi bir de “koyun sürüsü” benzetmesi pek revaçtadır. Onu söylemek her şeyi açıklar.

Oysa uyuyan falan yok. Örneğin, şu son konjonktürü biçimlendiren olay ciddi yolsuzluğa işaret eden bazı belirtilerin ortaya çıkması oldu. Toplum ne diyor, bu iddialara karşılık? Güvenilir anket şirketlerinin araştırmalarına göre, hatırısayılır bir çoğunluk, “inanırım, olmuştur,” diyor. Bu bir “uyuma” özelliği değil. Bu sefer “paralel devlet” iddiasını soruyorlar. “Vardır,” diyor. Bu, bazımıza, çelişki gibi görünüyor belki. Muhtemelen birine “evet” diyenlerin bir kısmı öbürüne “hayır” diyordur. Ama aynı çoğunluk ikisine de “evet” dediğine göre, çoğunluk ona da inanıyor, ötekine de. Peki, işin doğrusu da bu değil mi?

Kimse uyumuyor. Ama gözlemledikleri, anlamlandırdıkları olaylar karşısında, farklı tavır alıyorlar. Bu da bir “düşüncesizlik” falan değil, tersine, düşünceye, bir deney birikimine dayanan bir tavır.

Toplumların davranışları, tepkilerini göstermeleri ağır olur, zaman alır, demiştim. Toplum, daha önceleri yaşayarak edindiği deneyimlerin sonucuna göre hareket ediyor. Şu anda şu işleri yapan AKP’nin karşısında birinci rakip CHP mi? Öyle. Eh, bu toplumun CHP hakkında, CHP’nin hâlen temsil etmekte olduğu ideoloji hakkında yeterince deneyimi, yeterince bilgisi var. Tek-parti dönemi çok gerilerde kaldı diye düşünebiliriz; doğru da, geride kaldığı. Ama toplumsal bellek böyle bir şey: denizlerin geç ısınıp geç soğuması gibi, belki algılaması gecikiyor, ama algılamadığını da kolay kolay unutmuyor.

Ayrıca, CHP’yi tanımanın tek yolu “tek-parti dönemi”ni hatırlamak değil. Her darbe döneminde darbecilerin yanında CHP’lileri görmüş. Şunun şurasında, daha iki gün önce, Kılıçdaroğlu, “Nerede bu Ergenekon? Gidip üye olacağım,” demiyor muydu?

CHP bir dönemde değişir gibi oldu: Ecevit'le birlikte. 12 Mart h k metine bakan vermeye karşı çıkan Ecevit sonra da İnönü'ye karşı kongre kazanıp partiyi değiştireceği umudunu verince, gene bu "uyuyan" toplum CHP'yi en azından "birinci parti" yaptı. Hem bu Ecevit, o dönemde, muhafazak r bir simge falan da değildi. Komünist olduğuna dair aleyhte propagandası yapılan biriydi. Buna rağmen de en çok oyu olan parti olarak çıkmıştı seçimden.

Ama bir zaman sonra, Ecevit kendi mitini yedi. CHP bugün her zamankinden daha CHP. "Durum devam ediyor."

Onun için, diyelim "flaş" bir yolsuzluk haberi patladı, AKP'nin oyunda bir düşüş görülüyor. Ama aradan on gün geçince, eski orana dönülüyor. Bunu söyleyen çok kişi var artık. İktidar bir sorun haline geldi, eyvallah! Ama uzun vadede belimizi büken sorun iktidarın olması değil, alternatifinin olamaması.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)